Digitized by Google

32
3 K
16

Oudin.
de Script.
Eccl. Antiq.
Tom. 2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

COMMENTARIVS
DE
SCRIPTORIBVS
ECCLESIASTICIS,
TOMVS SECVNDVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

CASIMIRI OVDINI
COMMENTARIVS
DE
SCRIPTORIBVS
ECCLESIÆ ANTIQVIS
ILLORVMQVE SCRIPTIS TAM IMPRESSIS
QVAM MANVSCRIPTIS ADHVC EXTANTIBVS
IN CELEBRIORIBVS EVROPÆ BIBLIOTHECIS A BELLARMINO,
POSSEVINO, PHILIPPO LABBEO, GVILIELMO CAVEO, LVDOVICO ELLIA
DV PIN, ET ALIIS OMISSIS, AD ANNVM M CCCC LX. VEL AD
ARTEM TYPOGRAPHICAM INVENTAM
CVM
MVLTIS DISSERTATIONIBVS,
IN QVIBVS
INSIGNIORVM ECCLESIÆ AVTORVM
OPVSCVLA ATQVE ALIA ARGVMENTA
NOTABILIORA ACCVRATE ET PROLIXE
EXAMINANTVR,
TOMVS SECVNDVS
CVM INDICIBVS NECESSARIIS.

LIPSIÆ,
SVMPTIBVS MAVR. GEORG. WEIDMANNI,
SAC. REG. POL. MAJEST. ET ELECT. SAXON.
BIBLIOPOLÆ, MDCCXXII.

Digitized by Google

COMMENTARII
DE
SCRIPTORIBVS ET SCRIPTIS ECCLESIASTICIS
TOMVS II.
SISTENS
SCRIPTORES ECCLESIÆ
SECVLORVM IX. X. XI. & XII.

TOMVS SECVNDVS
PRAEFATIO.

SEC. IX. HVcusque nullum Scriptorem omiſimus, quem in Supplemento noſtro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad octavum usque ſeculum recenſueramus. Alia impoſterum ratione agemus, cum enim inſigni omnino cura poſt Supplementi noſtri editionem, *Hiſtoriam Scriptorum Eccleſiaſticorum* aggreſſus ſit Guillelmus Cavus, Sacræ Theologiæ Profeſſor & Canonicus Windeſorienſis, Londini in ſol. anno 1688. impreſſam: in qua omnes ferme Scriptores, imo longe plures enumerat, quam in Supplemento citato per compendium duntaxat delibaveram, ne actum agere, crambemque jam coctam recoquere videar, ab his iterum hic recenſendis atque diſcutiendis ſuperſedebo. Attingam ergo impoſterum ex Scriptoribus Eccleſiaſticis vel eos quos Guillelmus Cavus omiſerit, paucos illos ſatis, in comparatione eorum, quos affert. Nam quamvis diligentiſſimum illum eſſe fateamur, opusque ipſius perfectiſſimum: negari tamen a nemine poteſt, quin nonnullos ſequiorum Eccleſiæ ſeculorum XI. XII. XIII. XIV. atque XV. Scriptores omiſerit, eos maxime quibus huc usque fortuna ſat benigna non fuit, ut ex manuſcriptis in Bibliothecis latitantibus, obſtetricante alicujus cura & ſtudio, in publicam lucem erumperent. Quorum plurimos cum in Bibliothecis invenerim, mearum partium fuit, ne perpetuæ traderentur oblivioni, aliquam illic eorum agere mentionem deſignando Opera eorum, atque indicando ubinam MSS. inveniantur. Attingam iterum illos, quorum Opera duntaxat ex parte recenſuit Guillelmus Cavus, ita ut illorum partem quandam omiſerit, ſive impreſſa illa ſit, ſive adhuc in Manuſcriptis Codicibus illa latens, ad meam tandem notitiam pervenerit: nullus enim dubitat, quin authorum quorundam etiam impreſſorum ex parte aliqua, Opuſcula adhuc ſæpe MSS. lateant, quæ eandem cum prioribus emiſſis lucem non viderunt. Quod ingratum Lectoribus non erit, interdum anxiis, de iis quæ ex authore aliquo imprimenda reſtant. Attingemus denique tertio Scriptores illos omnes, circa quos ipſe Cavus erraverit, vel quos imperfecte admodum aut jejune nimium attigerit: ne in recenſendis authoribus error, ſi non corrigatur, ad alios pertranſeat. Nullibi enim periculoſius erratur, quam in argumentis ejusmodi: cum Lectores in Nomenclatoribus Scriptorum Eccleſiaſticorum, indiſcriminatim omnia admittant, quibus ſingula examinandi otium non eſt. Hac ergo ratione brevitati conſulemus, neque rem jam factam iterato aggrediemur.

ODILBERTVS MEDIOLANENSIS ARCHIEPISCOPVS, ſeu Odelpertus Craſſus Oltrado ſucceſſit anno circiter 804. 804
Kalendis Octobris, ut habet Triſtanus Calcus Libro V. Hic Pipinum Caroli Magni filium hoſpitio excepit, quem e vita excedentem, paternis adhortationibus ad formidabilem illum exitum communivit. In Regem Italiæ

aliquid aliud poſſe deſiderari, quam quod brevitas nimia, aliquid de ſumma voluptate detrerat. De Stylo ejus en Photii judicium & verba: Ἔςι δὲ τὴν Φράσιν ἀπέριτλός τε καὶ σαφὴς, καλλιλεξίᾳ τε καὶ συνθήκῃ λόγου οὔτε λελυμένῃ, οὔτε αὖ πάλιν συμπεπιεσμένῃ, περιέργως κεχρυμμένος. ἀλλ' οἵᾳ ἂν χρήσαιτο ὁ ῥητορικὸς ὡς ἀληθῶς καὶ τέλειος ἀνήρ· τό τε γὰρ νεωτερόποιον ἐκκλίνει, καὶ τὸ ἀρχαιότροπον καὶ ἐξησκημένον οὐ παρατρέχει. ἔτι δὲ καὶ ἡδονὴ κέκραται αὐτοῦ σὺν χάριτι τοῖς λόγοις, καὶ ὅλως πολλοὺς ἐςὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀποκρυπτόμενος τῇδε τῆς ἱςορίας τῇ συγγραφῇ, εἰ μή πω τὸ λίαν συντετμημένον οὐχ ὁλόκληρον δόξει διαπεραίνειν τὴν χάριν. „Lecta eſt Epitome Hiſtorica Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani. A Mauricii Imperatoris interitu initium ducit, tenditque ad Leonis & Irenes conjugium. Nihil ſtylus habet ſupervacaneum aut obſcurum, verborum delectu orationisque compoſitione neque nimis diſſoluta, neque contra nimis conſtricta, anxie uſus eſt: ſed qualia adhibere poſſit Rhetor, vel perfectus revera orator. Vitat enim nove ficta, neque antiquitate uſuque probata præterit. Jucunditas ad hæc illi gratiam conciliat in dicendo. Denique ut verbo expediam, pleroſque qui anteceſſerunt, hiſtorica ſcriptione tranſeundo obſcurat, niſi quod nimia brevitate, omnes venuſtatis partes expleviſſe non videatur.

Chronologia Tripartita, ſive *Series Regum, Patriarcharum &c.* habetur latine jamdudum ab Anaſtaſio Romanæ Eccleſiæ Bibliothecario verſa, & Hiſtoriæ ſuæ intexta, quæ ex Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, Georgii Syncelli ac Theophanis Confeſſoris Chronicis maximam partem deſumpta, & in Latinum Sermonem converſa prodiit cum Annibalis Fobroti notis, Pariſiis 1648. in folio ex typographia Regia. Græce autem a Joſepho Scaligero primum edita ad calcem Chronici Euſebiani anno 1606. Lugduni Batavorum in fol. quodque poſtea recuſum anno 1658. in fol. Amſtelodami, cum Notis ejusdem Scaligeri tertia parte auctioribus. Denique hæc *Chronologia Nicephori* Græce & Latine cum Notis Jacobi Goari, ſubnexa Chronico Georgii Syncelli, Pariſiis anno 1652. in folio. Eadem Latine cum Notis Antonii Contii in Bibliotheca Patrum editionis primæ & ſecundæ Pariſienſis 1575. & 1589. Atque cum Appendice Joachimi Camerarii Baſileæ 1562. & Lipſiæ 1573. in 4. An hæc *Chronologia* ſpectet ad noſtrum hunc Nicephorum, ambigere videtur Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 25. his verbis: „Author Nicephorus Junior in *Chronographia* ſua, quam Latine jam olim Joachimus Camerarius, Græce vero cum Euſebii Chronico edidit Scaliger. Eſſe autem Nicephorum hunc alium ab illo de quo prius dicebam, ſatis inde colligere poſſumus, quod Chronologus hic usque ad Photium enumerat. At prior iſte Nicephorus obiit anno 828. qui exilii erat annus XIV, nempe totis triginta annis, antequam Photius Patriarcha fieret. Quare aut verum eſt quod dixi, aut poſtea quædam Nicephori operi adjecta fuere, ut Gennadio & aliis plurimis contigit." Ac ſcrupulum hunc apprime ſolvit Jacobus Goar in Notis ad hanc Chronologiam a ſe Græcolatine editam pag. 84. unde nec a Guilielmo Cavo in dubium revocata fuit.

Quantum ad Manuſcriptas Codices Græcos *Chronologiæ S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani*, qui in Bibliothecis reperiuntur, maxime diverſi ſunt ac variantes, nec ullus hucusque repertus, qui non aliquam interpolationem habeat, vel adjectionem tam Imperatorum, quam etiam Patriarcharum Conſtantinopolitanorum Nicephoro ſcriptore poſteriorum, uti ex editis conſtat. Hi enim adjecti per Scriptorem Nicephoro poſteriorem Conſtantinopolitano videntur.

77. Taraſius a Secretis annis 9. diebus 2.

78. Nicephorus a Secretis, deinde Monachus annis 9. ab impio Leone Armeno in Exilium pulſus.

79. Theodotus Caſſiteras, annis 15.

80. Antonius ex Sydæ Epiſcopo, annis 12.

81. Joannes Presbyter & Syncellus, qui ipſi inſidiatus eſt, annis 9.

82. Methodius Orthodoxus, annis 4. menſibus 3.

83. Ignatius Eunuchus, annis 11. menſibus 5.

84. Photius . . . . . cujus anni non notantur.

Alii igitur MSS. Codices *Chronologiæ* hujus excurrunt usque ad tempora Leonis Imperatoris ac Photii Patriarchæ, alii ad tempora Nicolai Myſtici, ut ex dicendis conſtabit.

Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ in Anglia Bibliothecæ, in MS. Codice Barocciano 196. membraneo in 4. qui anno Mundi 6551. Indictione XI. die Veneris 3. Decembris abſolutus eſt, hoc eſt anno Chriſti 1042. ubi a pag. 304. ad 307. habetur *Chronicon ſeu Chronologia* hujus Nicephori ab Adamo inchoans, Ἀδὰμ πρῶτος ἄνθρωπος ἐτῶν ςς γενόμενος, deſinens in Ignatio Photii anteceſſore.

Deinde a pag. 308. eſt *Catalogus Epiſcoporum Romanorum*, quorum ultimus eſt Bonifacius, ut in editis ſequuntur *Patriarchæ Hieroſolymitani*, usque ad Sophronium, cujus anni non notantur. Mox ſubjunguntur *Patriarchæ Alexandrini*, usque ad Petrum ſcilicet Cyri Succeſſorem. Denique *Patriarchæ Antiochenſes*, quorum ultimus eſt Anaſtaſius ſecundus, ut in editis.

Inter MSS. Codices Bodlejanos Codice 294. in MSS. Codicibus Oliverii Cromvelli Codice 115. num. 16. eadem hæc *Chronologia brevis* ab Adamo usque ad annum Mundi 7008. hoc eſt Chriſti 1500. in qua recenſentur ætates Patriarcharum, ſucceſſio Regum Hebræorum, Perſarum, Ægyptiorum, Romanorum & Conſtanti-

„nulla profecto ratio eſt) en tibi majorem omni exceptione teſtem, Anaſtaſium Bibliothecarium, hominum ſeculi noni, Nicephoro ſupparem. Is enim Præfatione Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſuæ ad Joannem Diaconum pag. 3. inquit, *Huic ſane operi ratum duxi Beati Nicephori Conſtantinopolitani Epiſcopi Chronographiam præponere, ut ſcilicet & ex ea poſſis aliquantula carpere, & ſicubi fortaſſis hac utendum judicaveris, tuam non lateat omnino notitiam.* Hujus autem Chronographiæ pars ultima, eſt illa librorum a nobis laudata ςιχομετρία, Patriarcharum Chriſtianorum indiculis ſubtexa, quam editio Anaſtaſii Regia anni 1649. ſolido biennio antequam ſuas viri doctiſſimi Diſſertationes ederent, Lutetiæ procurata exhibet ad Hiſtoriæ Anaſtaſianæ calcem: ubi plane ſicut in Græcis Nicephori, in ultimo Apocryphorum Novi Teſtamenti capitulo, hæc verba leguntur, *Ignatii & Polycarpi &c. Paſtoris & Hermæ.* Ita aſſerta eſt, & a lævis doctiſſimorum virorum ſuſpicionibus jam liberata, ςιχομετρίας a Salmaſio laudatæ fides: quam ſibi non unus, incertus & adulterinus, ſed duo veri nobiliſſimique auctores vindicant, unus Græcus, alter Latinus: Nicephorus qui eam edidit, & Anaſtaſius qui adoptavit: ille Orientalis Eccleſiæ nono ſeculo caput, hic Latinæ paulo poſt ſecutis temporibus Bibliothecarius.“ Ita Dallæus doctiſſimus, quæ retuliſſe adverſus Anglos non piguit.

CAPUT SECUNDUM.

DE ALIIS OPUSCULIS SUB EJUSDEM NICEPHORI NOMINE IMPRESSIS.

O*Puſcula IV. adverſus Iconomachos*; Latine edita ex verſione Franciſci Turriani, ab Henrico Caniſio Tomo IV. Antiquæ Lectionis pag. 253. Scripſerat quoque *Ἀντιῤῥητικῶν adverſus Iconomachos Libros III.* ex quibus forſitan eſt fragmentum quod Græcolatine cum *Breviario Hiſtoriæ* Dionyſius Petavius anno 1616. Pariſiis in 8. ex Theophane edidit. Opus iſtud prolixum fuiſſe Franciſco Combefiſio creditur, cujus ampla duo fragmenta Græce & Latine idem protulit in Auctario Græcolatino ad Bibliothecam SS. Patrum anni 1648. Pariſiis in ſolio, ubi dicta Aſterii Epiſcopi Amaſeni ex libro 2. τῶν Ἀντιῤῥητικῶν vindicantur, Tomo I. *Auctarii præfati* pag. 267. ad 280. Aliud adverſus Iconomachus ex libro 3. τῶν Ἀντιῤῥητικῶν ibidem pag. 277. Aliud *De ſex Synodis* ex libro 2. τῶν Ἀντιῤῥητικῶν Tomo 2. dicti *Auctarii* pag. 603. ad 610.

Extare autem *Antirreticum Opus Nicephori Conſtantinopolitani Archiepiſcopi* Græce MS. in Regia Galliarum Bibliotheca teſtatur. Joannes Baptiſta Cotelerius, in tabula ſubjuncta ad Notas quas conſcripſit ad *Opera Sanctorum Patrum, qui temporibus Apoſtolicis floruerunt*, littera *Nicephorus* col. 511. Tum in Notis ad librum I. Conſtitutionum Apoſtolicarum col. 120. littera B. ubi inquit: „Atque Apoſtolicam Conſtitutionem fictitiam nec extantem, *contra ſacras imagines*, Catholicis objiciunt Iconomachi apud Nicephorum Conſtantinopolitanum in *Antirrhetico ſecundo* Codicis Regii 781. Et notis ad librum V. earundem Conſtitutionum columna 247. litera E. Demum ex Nicephori Patriarchæ *Anthirretico primo*, hæc profert vir doctiſſimus atque ſedulus MSS. Codicum indagator Franciſcus Combefiſius Tomo 2. *Auctarii* ad Bibliothecam Patrum pag. 461. ἐκ τῆς συγγραφῆς τῦ Τιμοθέυ πρεσβυτέρυ τῆς κατὰ Μαρκιανιςῶν, ſic recte in Bibliotheca Regia Codice 781. At Codicibus 134. & 195. Μαρκιωνιςῶν, ἤτοι Ἀκεφάλων, καθ' ὧν ἠγωνίσατο Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανός καὶ Θεόδοτ(ος) Ἀντιοχείας, Λεόντι(ος) (Codex 195.) Ἀντῶιος Μελιτινῆς (MSS. 195. & 781.) Μελιτηνῆς, καὶ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίυ, οἵτινες καὶ πεπραγμένα συνεςήσαντο. κατὰ (Libro MS. 195.) τὰ κατὰ τῆς τοιαύτα αἱρέσεως.“ His enim indicat, extare non ſemel hoc opus Græci MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, ex qua nonnulla excerpta dictus Combefiſius protulit. Hic autem eo fide dignior, quod ipſe cum Carolo Dufreſnio du Cange, inſignem hujus Bibliothecæ Catalogum omnium MSS. Græcorum conficeret, tum Pariſiis degeremus: commiſſis Latinis MSS. Codicibus curæ Michaelis Germain ac Placidi Porcheron Monachorum Congregationis Sancti Mauri in Gallia, his in rebus verſatiſſimorum, dum in Abbatia S. Germani Pratenſis reſiderent.

Ejuſdem Diſputatio cum Leone Armeno Imperatore, Græce & Latine apud Franciſcum Combefis in Originibus rerum Conſtantinopolitanarum pag. 159. ad 184. quam ex vita Nicephori à Theodoro Grapto Scripta ut arbitratur, edidit Pariſiis 1664. in 4to. Deſumpta eſt ex Sorbonæ MS. Codice, qui fuit olim Cardinalis à Lotharingiæ, deinde Richelii. Inſcribitur, Διάλεξις Νικηφόρυ τῦ ἁγιωτάτυ Πατριάρχυ Κωνςαντινυπόλεως, πρὸς Λέοντα βασιλέα τὸν Ἀρμένιον, περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων, συμπεριειλημμένη ἐν τῷ αὐτῦ βίῳ, ὃς ἀπὸ τῦ μακαρίυ Θεοδώρυ τῦ Γραπτῦ συνεγράφθη. *Nicephori Sanctiſſimi Patriarchæ Conſtantinopolitani Diſputatio cum Leone Armeno De venerandis imaginibus, extatque comprehenſa in ejus vita, quam Theodorus Graptus conſcripſit.* Eadem MS. inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ Codice 2877. in MS. Codicibus Thomæ Bodleii ſupra P. 3. Art. Codice 94. Num. 37. inſcripta *Nicephori Diſputatio cum Leone Imperatore de venerandis imaginibus.* Extat quoque ſeorſim inter MSS. Codices Græcos in 4. Codice 43. Num. 4. Marquardi Gudii, Conſiliarii dum viveret, Sereniſſimi Daniæ Regis in ſupremo tribunali Ducatus Slesvicenſis, *Diſſertatio S. Patris noſtri Nicephori Conſtantinopolitani Patriarchæ ad Regem Leonem Armenum de venerandis imaginibus*: cujus Bibliothecæ Catalogus tam impreſſorum quam manuſcriptorum, editus anno 1706. Kilonii in 4. apud Barthol-

dum

cerpendi ratione, paucis temporibus ingens volumen efficere, facillimum ipſi fuit.

Conſpectus Anſelmi Bandurii Tomo VI. *Bibliotheca Græca* Alberti Fabricii pag. 640. ad 643. Opera autem Sancti Nicephori ex quatuor MSS. codicibus, Regiis tribus 1826. 1989. 2378. & Colbertino uno 354. juxta admonitionem Lectori factam, Pariſiis in Monaſterio Sancti Germani de Pratis MDCCV. IV. Kalendas Junii.

Tomo primo.

Inſtar Præliminarium, Præfatio de iis quæ hoc volumine continentur.

Diſſertatio de Nicephoris, eorumque Scriptis.

Vita Sancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, ab Ignatio Diacono ejus diſcipulo conſcripta.

Oratio Theophanis Presbyteri habita in translatione reliquiarum illius.

Chronica Synopſis Sancti Nicephori Patriarchæ CP. Acta ac ſcripta ordine annorum digerens, ex ejusdem Nicephori vita, ex Epiſtolis S. Theodori ſtuditæ, aliorumque Authorum monumentis.

Veterum teſtimonia de Sancto Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano.

Sancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani de irreprehenſibili & pura Chriſtianorum fide, capita LXXXIII. *Apologeticus in tres partes diſtinctus.*

Appendix ad librum ſuperiorem, ſive ſelectæ ſententiæ ac fidei regulæ, ex Sacris Scripturis, & ex libris Sanctorum Patrum excerptæ.

Præfixum eſt Procemium, in quo de Iconomachorum temeritate circa ea quæ ſunt fidei, de fugiendis variis quæſtionibus, de fidei præſtantia & aliis.

Teſtimonia Scripturarum ac Sanctorum Patrum.

Diſſertatio de Conſtantini Copronymi, qui à Nicephoro *Mamonas* eſt appellatus, vita, moribus, doctrina & ſcriptis.

Antirrheticorum libro I. capita L. continens. Antirrheticus II. capitibus XX. Antirrheticus III. capita LXXXIV. complentes.

Appendix ad libros ſuperiores, ſeu LXXV. teſtimonia Sanctorum Patrum circa Quæſtionem, utrum Chriſtus ſecundum humanitatem circumſcriptus fuerit, necne. Præfixum eſt procemium, nempe Teſtimonia &c.

Diſquiſitio de vita, moribus, doctrina ac Scriptis Euſebii.

Antirrheticus ſeu Confutatio, eorum quæ Euſebius & Epiphanides, contra Chriſti Salvatoris noſtri Incarnationem inepte diſſeruerunt. Hujus Antirrhetici duæ ſunt partes, prima contra Euſebium, ſecunda contra Epiphanidem.

De vita, moribus, doctrina ac ſcriptis Euſebii, Diſquiſitio.

Antirreticus contra impium Euſebium, Capitibus LXXVI.

Diſſertatio de Pſeudonymi Epiphanii doctrina.

Anthirreticus contra Epiphanidem, Capitibus XXX.

Tomo ſecundo.

Præliminaria Bandurii Interpretis, nempe Præfatio de iis quæ hoc volumine continentur.

Diſſertatio de Synodo Nicæna ſecunda, ac in eandem obſervationes variæ.

Recenſio critica quamplurium Operum variorum SS. Patrum, ex quibus Iconomachi fragmenta contra Imagines protulerunt.

Præfatio ad Macarii Magnetis Opera.

De Macario Magnete Teſtimonia Scriptorum recentiorum.

De Macario Magnete Teſtimonia Veterum, ſeu De Verbis Macarii Magnetis, Antiſtitum judicium Orthodoxorum, quæ Iconomachi contra Imagines ſacras impie uſurpaverant.

Procemium non eſſe temere cuilibet doctrinæ credendum, ſed ei tantum quæ cum Scripturis ſacris congruens eſſe videatur.

De mala fide Iconomachorum, qui teſtimonia trunca ac inutila, vix indicatis Authoribus, examinanda ſancto Nicephoro miſerant.

De teſtimonio ex Apocriticis Macarii ſumpto.

De Codice manuſcripto vetuſtiſſimo, in quo Apocritica Macarii continebantur.

De Macario ipſo cujus fuerit, & quo tempore vixerit.

Excerpta ex Apocriticis Macarii, ſive ex Dialogis ejus cum Græco ſive Ethnico.

Oſtendit ſanctus Nicephorus, quæcunque Macarius in iis libris de Imaginibus diſputavit, non pertinere ad Imagines Chriſti & Sanctorum, ſed ad profanas gentilium Deorum imagines.

Denique Præfatio brevis Bandurii interpretis. Jam ad Nicephorum ventamus.

Sancti Nicephori Antirrheticus liber, cont ... qui divinam Imaginem idolum nominare, impie auſi ſunt. Item quid ſit γραπτὸν & περίγραπτον? & quomodo intelligendum illud, Non facies ullam imaginem &c. Item obſervanda eſſe ea, quæ à Patribus tradita ſunt, denique teſtimoniorum quæ ab Eccleſia hoſtibus impie uſurpata ſunt, confutatio. Omnia Capitibus XL.

Diſſertatio Bandurii cujus duæ ſunt partes, Prima refutatio & everſio Pſeudoſynodi Copronymi, altera de Conciliis Generalibus, & ad quem ſpectet congregare concilium, ac quodnam univerſale & ævum unicum dicatur. Atque hæ Bandurii Diſſertationes nihil ad Nicephori Opera faciunt.

Liber Antirrheticus, cujus duæ partes, prima capitibus XXI. refutatio & everſio Decreti illegitimi atque pſeudonimi, quod promulgatum eſt ab iis, qui Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam deſtruerunt, & ad

& ad evertendam Divini verbi Incarnationem alienæ ſententiæ ſe accommodarunt.

Admonitio Anſelmi Bandurii interpretis ad lectorem.

Pars altera Antirrhetici, quæ Capitibus XX. conſtat.

Opera Sancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani antehac edita.

Præfatio Generalis Domini Anſelmi Bandurii, interpretis.

Synodus Conſtantinopolitana ſub Nicephoro, in qua Joſephum quem defunctus Taraſius, propter conciliatas inceſtus nuptias Conſtantini Imperatoris filii Irenes depoſuerat, in Presbyterum recepit.

Concilium Conſtantinopolitanum habitum contra Antonium Sydæ Metrapolitam, à Sancto Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano & Epiſcopis CCLXX.

Sancti Nicephori Conſtantinopolitani Canones XXXVII. ex Eccleſiaſticis ipſius conſtitutionibus & Sanctorum Patrum cum eo congregatorum collecti.

Canones XVII. ex Canonibus Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani œcumenici, ex ipſius Eccleſiaſticis Conſtitutionibus.

Sancti Patris noſtri Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani & confeſſoris Epiſtola Canonica.

Epiſtola Nicephori, qua prolixe confesſionem fidei ſuæ anno DCCCII. Leoni Papæ declarat, cujus titulus: *Leoni Papæ antiquæ Romæ; fratri & comminiſtro per omnia ſanctisſimo beatisſimoque, Nicephorus Dei miſericordia Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Domino ſalutem.*

Chronologia tripartita ſecundum rationem Græcorum, olim Latine verſa ab Anaſtaſio Bibliothecario, explicata à Joachimo Camerario. Eadem emendata & notis illuſtrata per Antonium Contium.

Ac demum ſub titulo brevis Chronographiæ ad varias editiones recenſita, tabuliſque Chronologicis & Adnotationibus dilata, prodiit Pariſiis anno MDCLII. cura & ſtudio viri de re literaria optime meriti admodum R. P. Jacobi Goar, Ordinis Prædicatorum.

Sancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani Breviarium Hiſtoricum, de rebus geſtis ab obitu Mauritii ad Conſtantinum uſque Copronymum, primum in lucem editum ac Latine verſum opera & ſtudio viri doctiſſimi ac eruditiſſimi admodum R. P. Dionyſii Petavii e Societate Jeſu, cum ejuſdem Notis Chronologicis. Pariſiis MDCXVI. & ex Typographia Regia MDCXLVIII.

Opera dubia, vel potius falſa, ſancti Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani.

Interpretamenta ſomniorum ſecundum ordinem Alphabeti verſibus Jambicis, edita à Nicolao Rigaltio poſt Oneirocriticon Aſtrampſychi, eodem quo Oneirocriticon Artemidori volumine, in 4. Lutetiæ, ex officina Claudii Morelli MDCIII.

Macarius Magnes, ſeu de Macario Magnete, authore vetuſtiſſimo, veterum ac recentiorum teſtimonia. Item fragmenta ex ejuſdem libris excerpta, pleraque nunc primum ex MSS. Codicibus deprompta, in quo Joannis Boivin Opuſcula hæc continentur. I. Præfatio Joannis Boivinii, de Macario Magnete & ejus operibus. II. Teſtimonium Photii de Macario Magnetum Epiſcopo. III. De verbis Macarii Magnetis, quæ Iconomachi contra imagines ſacras protulerant, Antiſtitum Orthodoxorum diſputatio, qua continentur multa ex ejuſdem libris Apocritis excerpta. IV. Teſtimonia recentiorum, item fragmenta Apocriticarum a Turriano & aliis quibuſdam recentioribus edita. V. Fragmenta Commentarii in Geneſim ejuſdem Macarii Magnetis, ex MS. Codice Eminentiſſimi Cardinalis Ottoboni deſumta.

Hactenus Conſpectus Operum Sancti Nicephori Conſtantinopolitani, a viro clariſſimo Anſelmo Bandurio junctim edendorum.

CAPVT QVARTVM.

DE MANVSCRIPTIS CODICIBVS GRÆCIS, VNDE FORMANDÆ HVJVS EDITIONIS AMPLISSIMÆ OCCASIONEM ANSELMVS BANDVRIVS ACCEPIT.

Conſilium editionis tam magnificæ ſub S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani nomine, cepit D. Anſelmus Bandurius ex tribus MSS. Codicibus Græcis Regiæ Galliarum Bibliothecæ, 1826. 1989. & 2378. qui ſub Theodori Grapti nomine habentur, atque ex uno Colbertino 354. ſub nomine ipſius Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani. Opuſcula quæ in his MSS. Codicibus Regiis habentur, Nicephorus Gregoras *Hiſtoria Byzantina* ſuæ Lib. XIX. cap. 3. Num. 3. pag. 591. arbitratus eſt vere ad Theodorum Graptum cujus nomen præferebant pertinere, contra quem Joannes Boivinius illius editor, omnes illos ex MS. Codicis Colbertini 354. antiquioris fide & inſcriptiones Nicephoro Patriarchæ Conſtantinopolitano aſſeruit. Errorem autem ſuum de his libris Theodoro Grapto affirmandis, confirmavit idem Gregoras Hiſtoriæ Byzantinæ libro XXIV. pag. 712. litera C. At Joannes Boivinius in Notis ad Gregoram pag. 793. 794. & 795. hunc Gregoræ errorem latiſſime confutavit, his quæ verbotenus à Boivinio allaturi ſumus.

„Extat inter MSS. Codices Regios volumen ingens chartaceum, quo continentur libri pro Imaginibus contra Iconomachos ſcripti. Hi libri ſunt, *Apologia pro fide Orthodoxa, Antirrhetici tres contra Mammonam, Euſebii denique & Epiphanidæ refutatio:* cui præfixum eſt nomen Theodori Grapti tanquam auctoris. In calce legitur, Τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀφανισθὲν, τῇ περὶ τὰς θείας γραφὰς φιλευσεβεῖ σπουδῇ καὶ φιλοκαλίᾳ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωασὰφ τοῦ Κανταχουζηνοῦ, ἑνὸς μόνου βιβλίου

Digitized by Google

„βλὶϰ ἰυρεθέντος, κἀκείνη πάνυ μὲν σαθρῶ διὰ
„παλαιότητα χρόνε ἐσφαλμένη δὲ καὶ τῇ τῦ
„γεγραφότος ἐκεῖνο ἰδιωτείᾳ, μετεγράφη εἰς
„ὠφέλειαν τῶν ἐντευξομένων, ἐν ἔτει ςωὸς μηνὶ
„Μαρτίῳ Indict. ς'. Id eſt, *Præſens hoc opus ſancti*
„*Theodori Grapti, longo tempore obſcuratum, tandem*
„*religioſo in divinas Scripturas ſtudio ac laudabili*
„*curioſitate Divi Domini noſtri & Imperatoris Domi-*
„*ni Joaſaphi Cantacuzeni perquiſitum, unico exem-*
„*plari reperto, eoque ob vetuſtatem admodum cor-*
„*rupto, ac præterea librarii ipſius ignorantia depra-*
„*vato, in uſum eorum, qui lecturi ſunt, tranſcriptum*
„*eſt, anno 6876. menſe Martio Indictione VI.* ideſt,
„*Chriſti 1378.* Vetus exemplar, ex quo Canta-
„cuzenus deſcribi ſuum curavit, ipſum quoque
„extat in Bibliotheca Regia, quod hanc inſcri-
„ptionem præfert, Τῦ *μακαρίυ* Θεοδόρυ ἀδελ-
„φῦ τῦ Θεοφανῦς, περὶ ἀμώμητυ καὶ καθαρᾶς
„καὶ εἰλικρινῦς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ κατὰ
„τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέναι. Ea
„Codicis pervetuſti inſcriptione Cantacuzenus
„deceptus, Theodori Grapti libros eos eſſe cre-
„didit, qui Nicephori Patriarchæ erant, mana-
„vitque ea opinio apud omnes illius ſeculi eru-
„ditos. Nam & Palamitæ, inter quos emine-
„bant Cantacuzenus ipſe, Philotheusque Pa-
„triarcha, & Palamitarum adverſarii Gregoras
„atque Cypariſſiota Codicis Regii 2408. fol. 105.
„154. 171. 195. 255. 299. 263. 375. & alii, Ope-
„ra ea Theodori Grapti genuina eſſe uno omnes
„ore pronuntiarunt. Cæterum Cantacuzenus
„& cæteri, ſi vetuſtiſſimo præfixum exemplari
„titulum propius attentiusque inſpexiſſent,
„commiſſam in ea parte fraudem ſtatim animad-
„vertiſſent: primam ſcilicet Tituli lineam, in
„qua Theodori nomen occurreret, exaratam
„eſſe recentiori manu. Cui rei argumento
„eſt, primum ipſa poſitio illius lineæ. Eſt enim
„altior, quam quæ illi in ejusdem ſolii verſi ter-
„go reſpondet, eoque fit, ut prima pagina ſub-
„ſequentem cæterasque omnes uno verſu ex-
„cedat, quod apud librarios vitium eſt; ſcri-
„pturæ accuratæ legibus contrarium. Dein-
„de verſus ille, in quo Theodori Grapti nomen
„legitur, non eodem atramento ſcriptus eſt,
„quo cæteri, qui proximi ſequuntur. Denique
„ipſa Scripturæ lineamenta diverſa ſunt, ut me-
„cum ſatebitur, quisquis literas contulerit,
„præſertim Ε, Θ, Μ, & Τ, quarum formam aliam eſ-
„ſe in primo verſu, aliam in ſecundo & ter-
„tio, facile erit cuivis perſpicere. Ejuſce fa-
„cinoris auctorem ſuſpicari licet, vel Palamam,
„vel Palamitam aliquem, penes quem hic Co-
„dex fuerit, antequam ad Cantacuzenum per-
„veniſſet: nec enim Cantacuzenum ipſum falſi
„inſimulare auſim. Gregoras Hiſtoriæ lib. XXI.
„infra cap. 3. Sect. 8. Vide & lib. XXIII. pag.
„676. E. & 677. A. fraudes ejusmodi, imo ma-
„jores Palamitis objicit. *Neque enim in nos ſolos*
„(inquit) *manus ii armant ſanguinarias: ſed ex*
„*ipſis ſacris libris reciſa multa auferunt, folia char-*
„*tacea bina & quaterna acutis cultris deſecant, &*

ex divinis Scripturis ea avelunt, quæ validum &"
expugnatu difficile robur opponentia, ad ſuum li-"
bitum iniquis interpretationibus detorquere non poſ-"
ſunt. Porro intererat Palamitarum, ut libris"
illis, quibus multa continerentur eorum er-"
roribus contraria, Theodori Grapti potius,"
quam Nicephori Patriarchæ videlicet Con-"
ſtantinopolitani, nomen inſcriberetur. Ini-"
tio certe Theodorus Graptus parvi ab illis fa-"
ctus, quamquam iidem poſtea, ejus teſtimo-"
niis ad ſuum ſenſum accommodatis, miris lau-"
dibus ipſum ornaverint. Extat apud Grego-"
ram in libro nondum edito Codicis Regii 2952."
fol. 157. gravis querela de Palamita quodam,"
qui de Theodoro Grapto & de ejus libris non"
ſatis reverenter loqueretur. *Ecqua enim* (in-"
quiebat Palamæ Sectator) *novit illum Eccleſia?*"
Quis noſtrorum illius unquam meminit? Tum ad-"
debat, quæcunque is contra Iconomachos ſcripta"
compoſuiſſe diceretur, ea erroribus graviſſimis ſca-"
tere. Quod ſi alii quipiam nonnulla interſeruiſ-"
ſent ſpuria & ſuppoſititia, & iis nomen illius ſub-"
ſcripſiſſent, ipſum quidem irreprehenſum futurum,"
non item ejus libros: ſint ea eſſent ejus reipſa & in-"
dubitate, jam eum ſimul cum libris rejiciendum,"
& in hæreticorum numero ponendum. Hæc Pala-"
mita ille, in quem Gregoras acribus verbis"
invehitur, ad Cantacuzenum ipſum conver-"
ſus. *Ecquem tu* (inquit) *hunc derepente in ſan-*"
ctum illum Patrem, ſapientemque Doctorem armas"
novum Archilochum, ac potius Archilochi ſimiam?"
Cur hæc præſente te abjectiſſimus furibundusque"
homunculus evomuit? Non mirum itaque ho-"
mines improbos, quales illi fuiſſe videntur,"
Codicem vetuſtiſſimum nactos, cui Auctoris"
nomen inſcriptum non eſſet, illud præfixiſſe"
nomen, quod arbitrarentur contemptius ob-"
ſcuriusque eſſe, quam ut magnæ contra eos"
auctoritatis eſſe poſſet. Vt ut ſit, manife-"
ſtum certe eſt, interpolatum fuiſſe Codicis"
antiquiſſimi titulum, additamque eſſe recen-"
tiore manu, ut diximus, eam lineam, in qua"
Theodori Grapti nomen legitur."

Supereſt ut jam oſtendamus, librorum eo"
volumine comprehenſorum, auctorem eſſe"
Patriarcham Nicephorum. Primo conſtat, Ni-"
cephorum multa pro Imaginibus contra Ico-"
nomachos variis temporibus ſcripta edidiſſe."
Ignatius Diaconus, qui vitam ejus ſcripſit,"
eum ait poſt Nicænam Synodum, cum Laicus"
adhuc eſſet, in fidei hoſtes inſurrexiſſe. Τό-"
τε δὲ, inquit, καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ"
νίκης ἐπιφερόμενος σημαντρα, κατὰ τῶν τῆς"
πίστεως ἀντιπάλων, τορόν τε καὶ ἐναύλιον ἀνε-"
κρέκετο μέλος, Χριστὸν εἶναι ἀπερίγραπτον κατὰ"
τὸ τῆς θεότητος, ἁπλοῦν καὶ ἀνέπαφον: πε-"
ριγραπτὸν δὲ καὶ γραπτὸν κατὰ τὸ τῆς ἀνθρω-"
πότητος, ἁπλόν τε καὶ σύνθετον, δὶς τὸ εἰκονί-"
ζεσθαι ἀραρότως ἀπαναλυθήσον. Quibus Igna-"
tii verbis, *Apologiam pro fide* ego indicari pu-"
to. In Synodica Epiſtola Orientalium ad Im-"
peratorem Theophilum, memoratur liber"

„*Contra Chriſti imaginem* a Joanne Anagnoſta editus, idemque a Nicephoro refutatus. Theophanes Confeſſor integram de Copronymi obitu narrationem, ex tertio contra Mammonam Antirrhetico translatam, Chronico ſuo inſeruit: atque ejus narrationis auctor in Codice Joycuſano, Nicephorus Patriarcha judicatur, teſte Petavio, in fragmentis Breviario Chronico Nicephori Patriarchæ ſubjunctis. Cum Codice Joycuſano conſentit Michael Glycas *Annalium* parte IV. pagina 137. editionis Regiæ, ubi excerpta ex ſecundo contra Mammonam Antirrhetico verba, tanquam Nicephori Patriarchæ laudantur. Præterea & in Anaſtaſii Quæſtionibus, & in Panoplia Dogmatica Euthymii Zygadeni, Nicephoro Patriarchæ, tanquam vero auctori aſſeruntur varia fragmenta ex iis libris, quos Cantacuzeniani Codicis titulus corruptus, perperam Theodoro Grapto adſcribit. Denique ii ipſi libri in Codicibus multis, Patriarchæ Nicephori nomen præſerunt. Unus autem ceteris omnibus multo antiquior, nec longe poſt ætatem auctoris ſcriptus, is eſt Codex Colbertinus Num. 354. non ea ſolum continet quæ Cantacuzenianus, ſed & duos præterea libros, quorum primus eſt *de Teſtimoniis Macarii Magnetis*. in altero agitur *de Divina Imagine, qua ab Iconomachis idolum dicta fuerat:* item *quæritur, quid ſit γραπτὸν & περιγραπτόν,* tum *quomodo intelligendum illud: Non facies ullam imaginem, &c.* Hujus Codicis titulus, omnibus partibus integer, & nulla fraude ſuſpectus, ita habet, *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρου λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμέμπτου καὶ καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέναι.* Itaque minime dubium eſt, quin ea Nicephori Patriarchæ Opera ſint, quæ Cantacuzenus, Gregoras, Philotheus, Joannes Cypariſſiota, & alii complures, Theodori Grapti eſſe putaverunt. Hæc Joannes Boivin ad verbum.

Alia quoque ſunt Opuſcula, quæ ſancto Nicephoro Patriarchæ Conſtantinopolitano tribuuntur, ut *Vita Sancti Dionyſii Areopagitæ*, quæ ipſi in Catalogo Barberinæ Bibliothecæ adſcribitur & extat in editione Operum S. Dionyſii Corderiana Tomo 2. pag. 204. ſed verbotenus accepta eſt ex libro 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* Nicephori Calliſti Scriptoris recentiſſimi cap. 20. Quemadmodum *Scholia in Syneſium*, eidem Nicephoro Conſtantinopolitano, in eodem Catalogo adſcripta, quæ conſtat eſſe Nicephori Gregoræ patriâ Conſtantinopolitani, qui ab anno 1351. ad 1359. inclaruit.

Alius fuit *Nicephorus Presbyter Magna Eccleſiæ Sanctæ Sophiæ Conſtantinopoli*, cujus *Vita S. Andreæ cognomine Sali σαλοῦ, ſive Simplicis*, poſt ſæculi decimi medium ſcripta, quæ Græce ex MS. Vaticano & altero Cardinalis Mazarini, cum Conradi Janningi verſione ac notis extat in *Actis Sanctorum* Tomo 6. menſis Maji ad diem 28. a p. 4. ad III. ubi centum & amplius paginas habet. Quæ etiam MS. extat in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, quam allegat quoque manuſcriptam clariſſimus Ducangius in Notis ad Zonaram pag. 29. & alibi. Andreas autem iſte non ſæculo V. ſub Leone Thrace Imperatore floruit, ſed ſæculo X. ſub Leone ſapiente & deinceps, uti Janningus animadvertit, de quo diximus ſuo loco.

Alius quoque *Nicephorus II. Patriarcha Conſtantinopolitanus*, poſt Arſenium, antea Epheſinus Archiepiſcopus, ſub Michaele Palæologo circa annum Chriſti 1259. clarus. Cui certiſſimum eſt, tribuendum eſſe *Onirocriticon*; ut loco ſuo probavimus, quod ſub Nicephori Conſtantinopolitani nomine verſibus Jambicis fertur, & ex Aſtrampſycho maximam partem deſcriptum eſt, de quo ad annum 1620. loquemur poſtea.

Alius denique *Nicephorus Philoſophus & Rhethor Conſtantinopoli*, qui Oratione funebri *ſanctum Antonium cognomento Cauleam* Patriarcham Conſtantinopolitanum celebravit, anno Chriſti 895. defunctum. Extat λόγος ille Ἐπιτάφιος, Latine apud Laurentium Surium & Bollandum Tomo 2. *Sanctorum menſis Februarii* ad diem 12. & Græce MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi juxta Lambecium, & fortaſſe in aliis, de quo nos & poſtea locuti fuimus. Hæc de Nicephoris diverſis ſimul junctis.

THEOPHANES CONFESSOR AGRI ABBAS circa annum 813. claruit, cujus vitam habes apud Laurentium Surium & Henſchenium ad Martii diem 12. atque in Menologio Græcorum die 12. Martii. Hujus compendium ex his fontibus Guillelmus Cavus refert in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 792. pag. 500. quem hic ſequemur. Theophanes ortu Conſtantinopolitanus fuit, Iſaacii Ægeopelagitarum Præfecti filius & Theodoræ, anno 758. natus, dictus *Iſaacius* a patre, *Confeſſor* a malis, quæ paſſus eſt, poſt victricem anno 842. Imaginum venerationem, atque ex Decreto Michaelis III. Imperatoris, & Methodii Patriarchæ Conſtantinopolitani, obtinentem ubique dejectarum illarum reſtitutionem. Anno 780. conjuge in Monaſterium Inſulæ Principis prope Conſtantinopolim ob ſuſpicionem amandata, ipſe Polydironium Monaſterium prope Sigrianam petiit, ac Monaſticam vitam deinceps coluit. Ex Polydironio in Calonymum inſulam diſceſſit, ubi paterno prædio in Monaſterium commutato, ſexennium exegit. Inde regionem Sigrianam repetens, prædium, quod *Ager* vocabatur, comparavit, conſtructoque Monaſterio, ipſe Abbatis vicem obiit, indeque vulgo a poſteris *Theophanes Agri Abbas* vocatus eſt. Anno 787. ad Concilium Nicænum II. veniens, cum cæteris cauſam Imaginum veneran-

813.

randarum fervido amplexus, ab hac ſententia quamdiu vixit, non deſtitit, hanc etiam ob cauſam *Confeſſoris* titulo honoratus. Quod ad ejus ſcripta attinet, a Guillelmo Cavo totus diſſentio, nihilque omnino Operum Theophanis Agri Abbatis ad nos perveniſſe arbitror, iis ductus rationibus, quas ipſe Cavus non ſilet. Scripſiſſe dicitur *Chronographiam*, vel tam Eccleſiaſticas quam Civiles in Imperio Conſtantinopolitano geſtas, ſecundum annorum ſeriem diſpoſitas complexam, ab anno L. Diocletiani Imperatoris & Chriſti 285. ad primum Leonis Armeni & Chriſti 813. excurrentem. Ex ea autem Latine verſum in Hiſtoriam ſuam transtulit, quidquid fere habet ab anno 285. ad annum 813. Anaſtaſius Bibliothecarius: quo teſtimonio hæc Chronologia aſſerta videtur Theophani Agri Abbati & Confeſſori, cujus ab ætate non ita diſtabat Anaſtaſius, ut hac in parte falli poſſet. Prodiitque integra hæc *Chronographia* ſub Theophanis hujus nomine, Græce & Latine ex Regia typographia 1655. in folio, cum Jacobi Goari & Franciſci Combefiſii notis ampliſſimis. At non deſunt rationes, quibus ſuppoſitionis arguatur, vel dubius Theophanis fœtus putetur. *Primum* in hac *Chronographia*, Theophanes Chronologicam Alexandrinorum ſupputandi rationem uſurpat, quæ in ſupputandis Æræ Chriſtianæ annis à recepto apud alios calculo, octennio deficit. Quis autem credat, ſi vere *Chronographia* hujus author Theophanes Agri Abbas extitiſſet; utpote in Aula Conſtantinopolitana educatus & honoratus, alia uſum fuiſſe ſupputandi ratione, quam quæ apud Conſtantinopolitanos obtinebat? Hac enim ratione invidiam ſibi omnium, odiumque comparaſſet. *Secundo* quiſquis hanc *Chronographiam* condidit, ſive Theophanes ſive alius, ſtylo quidem conciſo, ſed admodum rudi & plebejo uſus eſt, ubi repetitiones penitus inutiles, & rerum geſtarum metatheſes ſeu transpoſitiones, narrationes contradictorias, putidoſque in digerendis temporibus errores, frequenter animadvertit Jacobus Goar in ſuis ad hanc *Chronographiam* annotationibus. Quis autem iſta credat potuiſſe cadere, in virum rebus geſtis præſentem vel proximum, in virum in Aula Imperiali inter primarios educatum? „*Tertio* inquit ipſe Cavus, Hiſtoricæ parti per „annos digeſtæ, *Tabula Chronologica per loculos di-* „*viſa præfixa ſunt*, id eſt, anni Mundi, Chriſti, Im„peratorum &c. Has mendoſiſſime conſcri„ptas eſſe, annis ſæpe non ſuis præfixas, plurimis „hiare loculis, & portentoſis annorum præſer„tim Patriarchalium ſupputationibus ſcatere, „cuivis inſpicienti liquido patet. Vnde non ab „ipſo Theophane, ſed ab alia prorſus manu „profectas eſſe, ſuſpicantur Henſchenius & Pa„pebrochius in *Exegeſi* ad Theophanis Chrono„graphiam cap. 1. ſect. 4. quam Actorum ad „Martium Tomo III. præmiſerunt.“ Hæc adverſus *Chronographiam* Theophani Agri Abbati tributam ipſe Cavus, qui nec felicior fuit, dum ejuſdem extare inquit *Canonem Epinicium in Dominicam primam Quadrageſima Odis IX. conſtantem* in Græcorum Triodio, & apud Baronium Græc. & Lat. inter Annales Eccleſiaſticos ad annum 842. Recte enim à Baronio hic *Canon* ad annum 842. relatus eſt, cum conſcriptus ſit poſtquam Imaginum cultus, qui Conſtantinopoli atque in aliis Orientis partibus tum à Leone Armeno anno DCCCXIV. tum à Theophilo anno DCCCXXX. ablatus fuerat, à Michaele III. qui Porphyrogenitus dictus, anno DCCCXLII. publica acclamatione reſtitutus eſt. Cum igitur etiam ex Guillelmi Cavi aſſenſu, quem in vita Theophanis tranſcribimus, ipſe Theophanes anno 817. vel 818. juxta Menologium Græcorum die 12. Martii mortuus ſit, quomodo Cavus adſcribere ipſi potuit *Canonem Epinicium in primam Dominicam Quadrageſima Odis IX. conſtantem*, qui poſt annum DCCCXLII. ſcriptus tantum eſt, ſeu poſt Imagines reſtitutas. Vnde quod Guillelmus Cavus *Theophani Agri Abbati* ad annum 792. adſcripſit, poſtea ad annum 818. pag. 519. *Theophani Grapto* Theodori Grapti germano fratri attribuit, qui multis poſt obitum fratris annis, ærumnarum ſuarum fructum tulit, Metropolita Nicænus circa annum 845. factus. Recte quidem atque ad mentem Baronii, qui hunc *Canonem Epinicium* ad annum 842. aſſignaverat. Sed Theophanes Graptus, anno 817. vel 818. male à Cavo adſcribitur, qui ad annos 842. 845. & ſequentes, contra Cavum aſſignandus certo venit. Jam ad reliquam vitæ Theophanis partem veniamus, qui poſt annum 813. à Leone Armeno cultum Imaginum damnare juſſus ac conſtanter abnuens, Conſtantinopolim æger licet, & clinicus ab anno 808. factus, vinculis etiam injectis adductus ſcribitur. Cum ergo nullis argumentis, ut Imaginum cultum deſereret, vinci poſſet: anno 815. vel ineunte ſequente in carcerem conjectus eſt, ac poſt biennium ad Samothracem inſulam relegatus, illic poſt XXIII. dies exactos, fractus miſeriis & ærumnis, diem ſupremum obiit anno DCCCXVII. vel DCCCXVIII. ab Iconoduliæ aſſeclis titulum *Confeſſoris* & *Sancti* honores poſt mortem conſecutus. Hæc utplurimum ex Cavo in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 792. pag. 500. cujus etiam mentionem facit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Gracis* cap. 24. pag. 285. ultimæ editionis, ubi fallitur, dum ſcribit Theophanem Agri Abbatem *Chronicon elaboraſſe uberrimum*, quod interpretatus eſt Anaſtaſius Bibliothecarius. Eſt enim Chronicon iſtud conciſum & æquo brevius, ſed excuſandus Voſſius, cum ejus ætate nondum impreſſum fuiſſet.

STEPHANVS CONSTANTINOPOLITANÆ ECCLESIÆ DIACONVS, claruit 813.
hoc anno 813. qui zelo ac pietate qua ardebat

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

erga ſanctum *Stephanum Juniorem*, qui tempore Conſtantini Copronimi ob cultum ſanctarum Imaginum crudeliſſimam ſubiiſſe mortem dicitur, *Vitam* ipſius Græce conſcripſit. Hæc Vita a Stephano Conſtantinopolitano Diacono, XLII. poſt S. Stephani junioris mortem anno conſcripta fuit, ut auctor ipſe teſtatur pag. 399. Cum autem hic *Stephanus Martyr* eodem anno conceptus ſit, quo Sanctus Germanus ad ſedem Patriarchalem Conſtantinopolitanam admiſſus eſt, ut in eadem Vita legitur pag. 403. & 404. atque hic annus ſit Chriſti Domini DCCXV. Obierit autem ex eadem Vita pag. 521. *Stephanus Martyr* anno ætatis LIII. Chriſti Domini DCCLXVIII. Inde ſequitur Vitam ſcriptam eſſe anno DCCCX. annis XLII. nempe a Stephani martyrio. De hac Vita jam diximus, ubi de Scriptis Sancti Joannis Damaſceni egimus: quam quidem a Metaphraſte ut volunt compoſitam, e Græca lingua in Latinam olim verterat, & publici juris fecerat doctiſſimus Abbas Jacobus Billius. Verum ea, ex qua ſuam ipſe Metaphraſtes collegit, hactenus in nulla lingua vulgata eſt. Illam Jacobus Lopin Monachus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, cum IV. MSS. accurate collatam, uno ſcilicet Regiæ Galliarum bibliothecæ num. 2018. tribus aliis Bibliothecæ Colbertinæ 2823. 1527. 505. quorum ultimus media parte mutilus, alii tres integri erant, omnes autem antiqui & bonæ notæ, Græce & Latine edidit Tomo I. *Veterum Analectorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 396. Pariſiis in 4. anno 1688. apud Viduam Edmundi Martini & Joannem Boudot, ſub ſole aureo. Multis hæc *Vita Sancti Stephani junioris* eſt infarta ab authore miraculis, ut magis *Syntagma Miraculorum*, quam *Vita atque converſatio* hujus ſancti viri ſit. Nec mirum, cum longe poſt Martyris mortem, nempe XLII. annis opus ſuum aggreſſus ſit. Porro hæc omnia ferme miracula, quæ narrantur in Opuſculo iſto, facta dicuntur vel invocatione Sanctorum, vel ad Imaginum venerationem & ſupplicationem: ita ſtudio partium iſtarum abripiebatur Stephanus ille Diaconus Conſtantinopolitanus, qui Commentarium hunc ſcripſit. De illo Stephano loquitur Philippus Labbeus in *Conſpectu omnium Sancti Joannis Damaſceni operum* pag. 37. ubi de MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ diſſerit.

814. EGINHARTVS CAROLI MAGNI SECRETARIVS, ſeu ab Epiſtolis conſcribendis, de quo abunde Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Litteraria* ad annum 814. pag. 516. cujus de Opuſculis recenſendis diligentiæ nihil addi poteſt. Agam itaque hic tantum de ultima editione *Vitæ Caroli Magni* ab Eginharto ſcriptæ, quæ Vltrajecti ad Rhenum 1711. in 4. facta fuit, ex fide Codicum manuſcriptorum, & editionum anteriorum. Inſcribitur *Eginhartus de Vita Caroli Magni Imperatoris cum Commentario Johannis Friderici Beſſelii integro, & Notis tam propriis Schminckii editoris, quam Bollandi nonnullis, in Probatis Sanctorum Vitis Tomo 2. ad diem XXVIII. Januarii. Acceſſerunt Melchioris Hamenveltonis Goldaſti Animadverſiones ineditæ, cum Diſſertationibus variis, quarum index in Præfatione exhibetur, curante Johanne Hermanno Schminckio Trajecti ad Rhenum apud Guillelmum van de Wabr Academiæ typographum anno 1711. in 4. pagg. 248.* Dedicavit Opus Carolo Haſſiæ Landgravio Epiſtola præliminari egregia, quam ſequitur Præfatio ad Lectorem, in qua de omni Operis contextura rationem reddit, & quid in eo præſtando laboris impenderit, diffuſe ſatis explicat: tum poſt Præfationem præmittit *Diſſertationem Hiſtoricam de Vita & Scriptis Eginharti*, quæ de tribus agit, nempe *de nomine Eginharti, de Vita ejuſdem domeſtica, tum de Operibus ſeu Scriptis illius.* Contulit hanc editionem ſuam cum quinque MSS. Codicibus, omnibus in membrana extantibus, nimirum Collegii Caji & Gonvilli apud Cantabrigienſes, Lugduno Batavo, Bibliothecæ Bodlejanæ apud Oxonienſes, Caſſelenſi & Bibliothecæ Vltrajectinæ, ut in Operis præfatione teſtatur.

Subjunxit Diſſertationi huic Teſtimonia omnia tam Veterum quam Recentiorum de Eginharto Scriptorum, & poſthæc Indicem editionum omnium hujus Operis *de Vita Caroli Magni*, quem hic transſcribendum arbitratus ſum.

Anno 1521. Coloniæ in 4. prima omnium editio prodiit, quam Illuſtriſſimus Dominus Hermannus Comes a Nuenare curavit.

Anno 1532. Baſileæ typis in fol. deſcriptus fuit, teſte Conrado Geſnero in *Bibliotheca Univerſali*, & Poſſevino in *Apparatu ſacro*.

Anno 1551. Baſileæ iterum a Beato Rhenano, in rebus ſuis Germanicis, editus eſt in folio.

Anno 1561. Coloniæ ejus editio repetita fuit in 12. apud Johannem Birchmannum.

Anno 1584. Francofurti in folio, a Reubero *Scriptoribus ſuis Germanicis* adjunctus fuit.

Anno 1613. in folio Hanoviæ a Marquardo Frehero Corpori *Hiſtoriæ Francicæ ſinceræ & veteris* inſertus legitur.

Anno 1631. Francofurti cum Commentario edidit Georgius Helwich, teſte Lipenio & Triſſerio.

Anno 1636. Lutetiæ Pariſiorum in folio, in Collectione Hiſtoricorum Franciæ Tomo II. quam Andreas Ducheſnius procuravit.

Anno 1643. in fol. Antwerpiæ inter *Acta Sanctorum* Tomo 2. Januarii, ad diem 28. cum obſervationibus Johannis Bollandi.

Anno 1644. Argentorati in 4. cum Hiſtoria Caroli Magni, a Johanne Joachimo Francio editus fuit.

Anno 1667. Helmſtadii in 4. Joannes Fridericus Beſſelius editionem novam adornavit, cum animadverſionibus adjunctis.

An-

Anno 1707. in folio Francofurti ad Mænum, Heineccius inter *Scriptores Germanicos* recudi curavit. Hæc de præmiſſis editioni ultimæ.

Sequitur *Vita Caroli Magni ab Eginharto* cum Commentario integro Beſſelii, de quo ſupra, Notisque propriis Schminckii editoris, ac Joannis Bollandi, paucis, à pag. 1. ad pag. 155. quæ tædioſa & nimium prolixa ſunt.

Pag. 156. Melchioris Hamenveltonis Goldaſti Animadverſiones in Eginhartum *de Vita Caroli Magni*, nunquam editæ.

Pag. 220. *de Statura Caroli Magni* Imperatoris Opus viri illuſtris Marquardi Freheri nusquam editum, cum *florum ſparſionibus & notis* Henrici Gunteri Thulamarii pag. 225.

Pag. 238. Hermanni Comitis Nuenarii brevis narratio *de Origine & Sedibus priſcorum Francorum*. Pag. 242. Ejusdem Hermanni a Nuenare Dedicatio ad Carolum V. Imperatorem & Hiſpaniæ Regem.

Pag. 245. Variantes Lectiones excerptæ ex variis MSS. Codicibus.

Mentionem hujus editionis faciunt, *Acta Eruditorum Lipſiæ* anni MDCCXI. menſe Decembri pag. 529. *Diarium Eruditorum Pariſienſe* ad annum 1711. eodem menſe Decembri p. m. 650. editionis Amſtelodamenſis.

820. JOSEPHVS THESSALONICENSIS ARCHIEPISCOPVS, claruit potiſſimum, ſub ſeculi noni initium, ſub tribus Orientis Imperatoribus, ſibi in Imperio ſuccedentibus, Nicephoro, Michaele Rangabe qui & Curopalata dicitur, ac Leone Armeno, ab anno circiter 800. ad 830. De illo ita Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus ſacri.* „Joſephus Confeſſor dictus „Ὁμολογητὸς, Archiepiſcopus Theſſalonicenſis „*Orationem* Græce reliquit in *venerandam & vivificam crucem*, quam, cum antehac (quod ſciamus) „nunquam excuſa fuiſſet, à Jacobo Gretſero noſtro Græce ex Bibliotheca Reipublicæ Auguſtanæ, & Latine ab eo verſa, inſerta fuit in ejus „Tomo 2. *De Cruce Chriſti*, editionis 1600. 2. tomis Ingolſtadii in folio. Itemque in editione „Operis ejusdem *De Cruce Chriſti* 3. tomis diſtincto, edito in fol. Ingolſtadii anno 1616. apud Eliſabetham Angermariam Tomo 2. col. 1199. Arbitratur autem Gretſerus hunc Joſephum fuiſſe illum, cujus meminit folio 293. in Imperio Nicephori anno VII. & Chriſti 808. & Zonaras in Imperio Michaelis Rangabis, anno Chriſti 811. fratrem Theodori Studitæ Abbatis. Vide autem Notas ejusdem Gretſeri ad Orationem citatam, pagg. 584. & 585. primæ editionis Operis *De Cruce Chriſti* anni 1600, & editionis ſecundæ anni 1616. in folio, ibidem columnis 2714. 2715. 2716. Extat autem Græce MS. in diverſis Bibliothecis, inter MSS. Codices in Anglia Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 274. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Roë Codice 28. qui eſt Collectaneum variarum homiliarum pag. 224. *Joſephi Archiepiſcopi Theſſalonicenſis homilia in ſanctam Crucem b.* Σταυρῦ πρόκειται. Et ibidem Codice 726. qui eſt de diverſis homiliis collectaneum, in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Codice 84. Num. 11. *Joſephi Theſſalonicenſis ſermo Græce de Cruce* pag. 170. Vixiſſe exiſtimatur, cum Iconomachi in ſacras imagines graſſarentur, qui ſub Leone Armeno in hoc bello repullularunt. Obſervat autem Gretſerus *Notis* ad hanc homiliam col. 2714. adjectis, Joſephum iſtum in titulo Orationis ὁμολογητὸν nominari, quod nomen apud Græcos illis datur, qui extra martyrium, aliquid fidei vel juſtitiæ cauſa perpetiuntur. Conſtat autem ex Theophane in ſua *Chronographia*, ad annum Nicephori Imperatoris VII. & Chriſti 808. pag. 409. litera D. editionis Regiæ 1655. Græce & Latine Pariſiis in folio: & ex Georgio Cedreno ibidem pag. 539. litera b. editionis Regiæ, quæ Græce & Latine 2. tomis in folio Pariſiis anno 1647. prodiit: Joſephum Archiepiſcopum Theſſalonicæ a Nicephoro Imperatore in exilium ejectum fuiſſe, cum fratre ſuo Theodoro Studita Monaſterii Abbate, cujus Cedreni hæc verba ſunt. *Anno Septimo* (Nicephori Imperatoris) *Theodorus Studitani Monaſterii Præpoſitus, ejusque frater Joſephus Archiepiſcopus Theſſalonicæ, cum Platone Incluſo & reliquis Monachis, ſe a communione Nicephori Sanctiſſimi Patriarchæ ſegregarunt, propter Joſephum Procuratorem, quod is contra leges, Conſtantinum & Theodotam coronaſſet. Imperator ea arrepta occaſione, multis Epiſcopis & Præſulibus convocatis, juſſit contra illos Concilium inſtitui, quod eos & Monaſterio & Vrbe ejecit.* Qua de re ipſe Theodorus Studites Oratione in *Sanctum Platonem* Ἐγκλεῖστον *ſeu Incluſum*, quæ extat Tomo VI. Laurentii Surii ad diem 16. menſis Decembris. *Exilium jam decretum fuit, & Pater ipſe* (Plato) *circumſcriptus eſt, in una quadam inſula, ex his quæ ante Vrbem ſunt: quemadmodum & frater noſter in alia quadam valde aſpera, munito quodam carcere ad exilium accedente.* Hæc Theodorus Studites. Manſerunt autem tres iſti Plato, Theodorus & Joſephus in exilio & carcere, usque ad Imperium Michaelis Rangabis, ſeu annum Chriſti 811, qui eosdem cum Patriarcha in gratiam reductos, liberos abire permiſit. Hæc Gretſerus in Notis ad hanc Orationem col. 2714. & 2715. teſte Joanne Zonara in editione *Annalium* Græco-latina, ſub Imperio Michaelis Rangabis Tomo 3. pag. 102. lin. 26. editionis Baſileenſis 1557. in folio, apud Joannem Oporinum. Et in editione Regia Græco-latina Pariſienſi 2. tomis in fol. anni 1686. Tomo 2. pag. 126. littera B. Contendit autem Gretſerus in Notis præfatis, *Orationem* Joſephi, de qua agimus, ſcriptam eſſe poſt bellum renovatum ab Iconomachis contra Iconodulos ſub Leone Armeno, & ita circa annum Chriſti 815. vel 816. atque id conſtare ex invectivis verbis, quibus ſub finem adverſus *recrudeſcentem* tragœdiam utitur. Juxta Lambecium quoque in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi Lib. 5. Jo-

ſephi cujusdam ſive ille fuerit *Joſephus Studita Archiepiſcopus Theſſalonicenſis*, & Theodori Studitæ frater, qui anno 826. obiit: ſive alter ille paulo junior *Joſephus Hymnographus*, qui eodem ſeculo poſt Chriſtum nono a S. Ignatio Patriarcha Conſtantinopolitano, magnæ Eccleſiæ S. Sophiæ Schevophylax ſeu Cuſtos ſacræ ſupellectilis electus eſt, *Canon de ſecundo adventu Chriſti* extat in Codice MS. Theologico Græco CCIC. Num. 6. de quo Lib. 5. pag. 268. qui diſerte Joſepho Archiepiſcopo Theſſalonicenſi tribuitur ibidem. Sed alterius & junioris creduntur *Canones ſeu Cantica ſacra XLVIII.* qui extant ibidem Codice MS. Theologico Græco CCCX. de quo pag. 274. atque etiam in Catalogo Scriptorum hujus Tomi pag. 338. Denique *Epiſtola Joſephi ad Simeonem Monachum* extat Latine apud Baronium in *Annalibus* ad annum 808. Num. 22.

820. SEDVLIVS JVNIOR, natione Scotus, de cujus conditione, an Epiſcopus vel Presbyter tantum fuerit, nihil mihi hucusque conſtitit. Sedulius iſte junior ſive Scotus, circa annum 820. floruit, de quo Hepidannus ſancti Galli Monachus, in *Annalibus Brevibus* ad Andrea Ducheſnio tomo 3. *Hiſtoricorum Franciæ* editis, hæc habet pag. 473. *Anno DCCCXVIII. Sedulius Scotus, clarus habetur.* Scripſit Collectaneum ſive Explanationem in omnes Epiſtolas ſancti Pauli, ex Origene, Euſebio, Hilario Diacono, Ambroſio, Rufino, Joanne Chryſoſtomo, Hieronymo, Auguſtino, Pelagio, Gennadio Conſtantinopolitano, aliisque Patribus excerptam: imo ex ipſo etiam Sancto Gregorio Papa, cujus verba tacito ejus nomine tranſcripſit ex Libro 19. *Moralium* in Job. cap. 21. ut recte obſervavit Benedictus Juſtinianus ſoc. Jeſu Theologus in Epiſt. 1. ad Corinthios cap. 6. verſ. 5. Hoc Opus prodiit primum Baſileæ apud Henricum Petri annis 1528. & 1534. tum poſtea in Collectionibus & Bibliothecis Veterum Patrum. Hujus authorem impreſſi Collectanei, arbitratur Labbeus fuiſſe Sedulium illum Scotum Presbyterum, qui teſte Hepidanno, anno 818. florebat. Cui quoque attribuitur *Collectaneum in Matthæum* eodem ſtylo contextum, ac in Capita ſeu Lectiones 355. diſtinctum, MS. in Bibliotheca Collegii ſoc. Jeſu Pariſienſis. Eidemque tribuenda cenſet, quæ Trithemius Sedulio Poetæ adjudicabat Opuſcula, nimirum in *Majus volumen Priſciani*, in *Primam editionem Donati*, *Epiſtolarum ad diverſos librum unum &c.* Extat *Sedulius in Priſcianum* MS. in Lugduno-Batava noſtra bibliotheca, inter MSS. Codices ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos, Codice Latino 21. num. 3. Item *Expoſitio Sedulii Epiſcopi in primam editionem Donati*, inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum Codice 2942. in MSS. Codicibus Norfolcianæ apud Londinum bibliothecæ, Codice 43. Addit contra Vſſerium Armachanum Archiepiſcopum Labbeus in Diſſertatione hiſtorica *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tom. 2. pag. 234. „Ego vero contra ſentio Sedulium illum collectorum ex ſanctis Patribus fragmentorum conſarcinatorem, ſub Carolo Magno, ejusque filio Ludovico Pio floruiſſe: tum quod ratio iſta explanandi Codices ſacros, ſapiat omnino genium ſeculi noni, ad quod ab Hepidanno, ut ſupra obſervatum eſt, refertur. Tum quod idem videatur author *Catenæ* illius ſeu *Centonis in Paulum*, cujus eſt *Collectaneum in Evangelium ſancti Matthæi ex diverſis Patribus collectum*, quod poſſidet Bibliotheca Collegii noſtri Pariſienſis, in nitidiſſimis membranis elegantiſſima manu, & quod à DCC. vel DCCC. annis deſcriptum ſupereſt. At in eo citantur non modo *ſanctus Eucherius*, *ſanctus Leo*, *Arnobius junior*, *Fauſtus Regienſis*, *ſanctus Gregorius*, *ſanctus Iſidorus*, *Arculphus*, ubi de locuſtis, quibus veſcebatur in deſerto Sanctus Joannes Baptiſta, ac *Venerabilis Beda*: Sed & ipſe *Sedulius Poeta*, ad illa verba, *& ne nos inducas in tentationem*, his ſequentibus paucis." *Hanc Sedulius egregie verſibus deſcribit dicens,*

Non quia nos Dominus, Lucis vitaque repertor,
In laqueos tentantis agat &c.

Nulla ergo ratione, author hujus Commentarii in Matthæi Evangelium ex Patribus collecti, poteſt eſſe Sedulius Senior ac Poeta, quem ut a ſe alterum atque antiquiorem poſitive allegat. Omiſit hunc Commentarium Sedulii Junioris ſeu Scoti Guillelmus Cavus, quem ego aliquando in paucis excerpſi. Hic ergo Sedulius caute diſtinguendus ab aliis duobus Seduliis antiquioribus, a Sedulio Poeta, qui circa annum 430. temporibus Theodoſii II. & Valentiniani III. Imperatorum floruit. Atque a Sedulio Britanniæ Epiſcopo de genere Scotorum, qui una cum Fergusto Picto Scotiæ Epiſcopo anno DCCXXI. Concilio Romano, ſub Gregorio II. interfuit & ſubſcripſit. De *Sedulio* doctiſſimam Diſſertationem, occaſione Sedulii ſenioris atque Operum male ipſi adſcriptorum, quæ Juniori huic conveniunt, inſtituit Labbeus, in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tomo 2. pag. 224. & ſeqq. unde hæc pauca, quæ de Sedulio Juniore dicta ſunt, habuimus. De illo quoque Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo IX. ad annum 818. pag. 518.

CLAVDIVS TAVRINENSIS ECCLESIÆ 820.
EPISCOPVS, natione Hiſpanus, non Scotus, ut placuit Jacobo Vſſerio Armachano Archiepiſcopo, de quo Labbeus pluribus in Diſſertatione *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Hic Felicis Orgellitani Epiſcopi diſcipulus fuit, & circa annum 812. vel 813. vivente adhuc Carolo Magno in Ludovici Regis aula, Presbyteri munere perſunctus eſt. Fuiſſe natione Scotum, plurimi ſibi perſuaſerunt, verum re melius diſcuſſa, ſuisque per otium momentis examinata, hoc poſtea falſum deprehenſum

eſt,

eſt, ex Jonæ Epiſcopi Aurelianenſis teſtimonio, in Epiſtola ad Carolum Calvum Francorum Regem his verbis. „Is namque ter dilectiſſimus Princeps (Imperatorem Ludovicum Pium intelligit) quendam Presbyterum natione Hiſpanum, nomine Claudium, qui aliquid temporis in Palatio ſuo in Presbyteratus honore militaverat, cui in explanandis ſanctorum Evangeliorum lectionibus, quantulacunque notitia ineſſe videbatur: ut Italicæ plebis ſacræ doctrinæ conſultum ferret, Taurinenſi præſulem ſubrogari fecit Eccleſiæ." Quibus ex Jonæ verbis diſcimus & Claudium Taurinenſem Epiſcopum natione Hiſpanum fuiſſe, & in aula Ludovici Pii Imperatoris munere Presbyteri functum, non modo concionandi vices in ſe ſuſcepiſſe, ſed concinnandis etiam in Scripturas ſacras Commentariis per plures annos diligenter incubuiſſe. Denique circa annum 820. à Ludovico Imperatore ad Eccleſiæ Taurinenſis Præſulatum promotum, *ut Italica plebis ſacra doctrina conſultum ferret*, id eſt, ut Imagines ab Italica illa plebe veneratas atque publico expoſitas cultui, ipſe tollendas juxta Gallicanæ Eccleſiæ mentem, atque abolendas procuraret. Vnde ſequentibus verbis acriter in eum invehitur Jonas Aurelianenſis Epiſcopus. „Sed quam peſtiferum dogma, & ab Eccleſiæ authoritate abhorrens, in plebem ſibi transfuderit commiſſam: Libellus, quem ad Theodemirum venerabilem Abbatem ſe charitate imperante corrigentem, eumque a ſuperſtitioſa doctrina avertere volentem, ſcripſit: eundem legere & noſſe volentibus, potenter demonſtrat. Memoratus denique libellus eidem Domino noſtro genitori veſtro, ſinceriſſime ac religioſiſſime orthodoxam fidem colenti, ob defenſionem ſanctæ matris Eccleſiæ, quæ ab eodem Claudio, ſicut textus ſuarum litterarum prodit, hoſtiliter impugnabatur, delatus eſt. Qui ab eo ſuique palatii prudentiſſimis viris examinatus, juſto judicio eſt repudiatus." Idem etiam Libro I. *De Cultu Imaginum*, ſub initium. *Idem Felix* (Orgelitanus Epiſcopus) *in quodam diſcipulo ſuo nomine Claudio, utpote Euphorbas in Pythagora, renaſcitur: utique & ſi non ut pridem fidei Catholica regulam, Eccleſiaſticas tamen traditiones quam venenatis telis per eundem ſuum diſcipulum jaculari viſus ſit, breviter memorandum eſt &c. Is exortus ex eadem Hiſpania, ejuſdemque Felicis diſcipulatui ab ineunte atate inhærens, per aliquod temporis in Palatio memorati glorioſiſſimi ac sereniſſimi, Deoque amabilis Augusti in officio Presbyteratus militavit. Sed ut aliorum utilitati doctrina prædicationis Evangelica, quæ illi admodum ineſſe videbatur, conſuleret: ipſius piiſſimi Principis clementia, Præſul Taurinenſi ſubrogatus eſt Eccleſia.* Ad munus igitur iſtud paſtorale ſubeundum circa annum 820. ſemet accingens, omni, quo potuit, ſtudio rem Chriſtianam inter ſuos auxit. Cum ergo plurimos in Diœceſi ſua Sanctorum Imagines illicito plane honore proſequentes deprehenderet, earum non modo cultum & venerationem diſerte damnavit, quod ante eum fecerat tota tunc temporis Eccleſia Gallicana: verum eas omnesque cruces materiales à cunctis Diœceſeos ſuæ parochiis & Eccleſiis tollendas, deſtruendas ac penitus abdicandas eſſe animoſe contendit: quod & factum eſt. Hac occaſione Theodemirus, Ordinis Benedictini Abbas Gallicanus, quo hactenus tanquam amico & intimo uſus fuerat Claudius, acrem ad illum Epiſtolam emiſit: cui Claudius alacriter anno 828. reſpondit, editaque Apologia inſigni, non propriam modo ac perſonalem, ſed Eccleſiæ totius Gallicanæ de abolendis Imaginibus fidem ſtrenue tutatus eſt. „Quod vero (inquit Cavus) Jonas Aurelianenſis refert, ipſum non modo Felicis Orgelitani, ſed & Hæreſeos Arianæ ſectatorem fuiſſe, id ego ex invidia & Diſputationis æſtu profectum crediderim. Certe ſe illud non ex propria ſcientia, ſed ex auditu tantum hauſiſſe ipſe Jonas profitetur." Ex antecedentibus patet, hunc *Claudium* nunquam fuiſſe Monachum Ordinis divi Benedicti, ut habet Joannes Trithemius, aliique poſt ipſum oſcitanter ſcripſerunt: ſed factum eſſe Presbyterum, atque, ut allatus ſupra Jonas Aurelianenſis Epiſcopus ſcribit, *Cum aliquid temporis in Palatio Ludovici Imperatoris*, in Presbyteratus militaſſet honore: *ut Italica plebis ſacra doctrina conſultum ferret, Taurinenſi Præſulem ſubrogari fecit Eccleſia.* Jam ad Opera & lucubrationes ejus tum editas, tum manuſcriptas veniamus.

Scripſit inſignem *Commentarium in Leviticum* anno 823. hortatu Theodemiri Abbatis, quem manuſcriptum habent Benedictini Pariſienſes ſancti Germani de Pratis ex Codice Bibliothecæ S. Remigii Remenſis. Cujus *præfationem & finem Operis* protulit Joannes Mabillonius *Analectorum* tomo I. pag. 30. Scripſit quoque alios Commentarios in plures Scripturæ libros: nempe in *Geneſin* anno 814. libros 3. in *Exodum* anno 821. libros quatuor, qui incipiunt: *Poſt expoſitionem libri Geneſeos &c.* de quibus ipſe loquitur præfatione Commentariorum ſuorum in *Leviticum* ad Abbatem Theodemirum. Opinantur aliqui viri eruditi, *Commentariorum libros tres in Geneſin*, qui tum Baſileæ in fol. anno 1531. tum Romæ 1564. ſub nomine S. Eucherii Lugdunenſis Epiſcopi impreſſi ſunt, ſpectare ad Claudium hunc Taurinenſem Epiſcopum: quem tale olim Opus libris totidem aggreſſum fuiſſe, conſtat ex præfatione Commentarii ſui in *Leviticum* ad Abbatem Theodemirum. Sane Commentarium hunc ſpectare non poſſe ad Eucherium Lugdunenſem illum Epiſcopum ſeculo V. florentem, luce meridiana clarius eſt: cum in eo producatur Gregorius Magnus, qui ſub ſeculi VI. finem claruit & ſcripſit. Nihil autem impedit, quo minus Claudio Taurinenſi Epiſcopo tribuatur, maxime cum tale Opus ſe

ag-

aggreſſum eſſe loco citato fateatur. Nos etiam vidimus hujus Claudii *Commentarium in Librum Ruth*, manuſcriptum in Bibliotheca Bonæ ſpei in Hannonia, dum Codices illic manuſcriptos excuteremus. Extat *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Latinorum, Græcorum & Gallicorum*, ſeu *Specimen antiquarum lectionum Latinarum, Græcarum & Gallicarum* Philippi Labbei Jeſuitæ, edita in 4. Pariſiis anno 1653. apud Joannem Henault. Hujus Speciminis *Supplementum IV.* pag. 189. ex Catalogo MSS. Librorum illuſtriſſimi viri Caroli de Montchal Archiepiſcopi Toloſani ad pag. 205. & pag. 206. ex Catalogo MSS. Codicum extantium in inſigni Bibliotheca PP. Carmelitarum Excalceatorum Claromontanorum in Awernia, ubi pag. 207. Codice Carmelitarum iſtorum 22. extare dicuntur *Claudii Epiſcopi Taurinenſis Commentaria in Libros Joſue & Judicum*, quæ etiam in Bibliotheca Abbatiæ Bonæ Spei in Hannonia olim me vidiſſe recordor. Denique Monachi Benedictini attribuerunt Claudio cuidam Abbati Claſſenſi *Commentarium in loca quadam Librorum Regum*, quod nos in Diſſertatione præmiſſa *de Operibus S. Gregorii Magni*, rationibus multis cap. 15. hujus Diſſertationis, *Claudio Taurinenſi Epiſcopo*, multarum ejusmodi Commentationum Scriptori, vindicavimus, ad quam Lectorem remittimus. Item *Commentarium in Evangelium Matthæi*, Juſto Carrofenſi Abbati nuncupatum opus, cujus præfatio jam a Mabillonio loco citato impreſſa eſt, ſed integrum MS. in Bibliotheca Cathedralis Londunenſis. Idem quoque apud Anglos Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, Cod. 141. ut habet Ecloga Oxonio-Cantabrigienſis Thomæ Jameſii, & in MSS. Codicibus Aulæ Pembrochianæ Codice 92. in illis, quos dedit huic Aulæ Guilielmus Smart, denique in MSS. Codicibus Bibliothecæ Regiæ Jacobææ Codice 273. quem Bibliothecæ huic contuliſſe ante 12. annos teſtatur Joannes Lelandus Collectaneorum Hiſtoricorum Vol. 4. cap. 77. pag. 104. ad 107. ut habetur in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Bodlejanæ pag. 242. col. 2. editionis 1698. Oxoniæ in folio. Hanc item Explanationem Claudii Taurinenſis Epiſcopi in Evangelium Matthæi Libris tribus contextam anno 815. conſcriptam ad *Juſtum Abbatem*, quem Græcanica etiam appellatione *Euſebium* vocitat: habent Jeſuitæ Pariſienſes Claromontani Collegii, in ſuis MSS. Codicibus, ut teſtatur Labbeus illius Inſpector in Opere *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tom. 1. verbo, *Claudius Scotus* pag. 228. Item *Expoſitionem in omnes Epiſtolas divi Pauli*, quarum Commentarium Epiſtolæ ad Romanos Drueteranno Abbati Solemniacenſi dicavit. Illum vero, qui in Epiſtolam ad Epheſios ab ipſo elucubratus eſt, Ludovico Auguſto inſcripſit. Integrum autem habetur Opus, in duobus Voluminibus, Manuſcriptum in Bibliotheca Floriacenſi, Litteris A 1. & A 2. Habetur quoque per partes ſeu ex parte quadam, in variis Bibliothecis. Nimirum ejusdem Claudii Taurinenſis Epiſcopi *Expoſitio ſuper Epiſtola ad Romanos*, MS. in Regia Galliarum Bibliotheca Cod. 389. cujus præfatio ad Theodemirum Abbatem, fol. 30. hujus tituli eſt. *Venerabili in Chriſto ſincereque charitate diligendo Theodemiro Abbati, Claudius inſpirante Dei gratia Epiſcopus in Domino ſalutem. Non velut pertinaciter rigidus &c.* Ejusdem *Expoſitio in Epiſtolam primam ad Corinth.* ibidem fol. 68. Ejusdem *Expoſitio in Epiſtolam ſecundam ad Corinthios*, ibidem fol. 124. Idem Opus Claudii Taurinenſis Epiſcopi, in Epiſtolam ad Romanos & duas ad Corinthios, MS. quoque in Bibliotheca Clarævallis Abbatiæ Ciſtercienſis Ordinis, in Ducatu Burgundiæ. In Philippi Labbei *Specimine antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, Supplemento IV. pag. 189. quo MSS. Codices Domini Caroli de Montchal Archiepiſcopi Toloſani continentur & Carmelitarum Excalceatorum Claromontenſium in Awernia, pag. 206. quorum Codice 2. extant *Commentarii Claudii Taurinenſis Epiſcopi in Epiſtolas omnes Sancti Pauli*, cum vita S. Adelgundis. Extat quoque editum a Labbeo tomo 1. pag. 309. *Nova Bibliotheca Manuſcriptorum librorum*, Opuſculum *De ſex mundi ætatibus Claudii Chronologi*, qui ab hoc Taurinenſi Epiſcopo diverſus mihi eſſe non videtur: cui tempus ſane & cætera omnia apprime conveniunt. Ejusdem Claudii Taurinenſis *ſex Sermones* MSS. in Bibliotheca Majoris Monaſterii Turonenſis, Littera H. 6. circa medium voluminis. Nec id mirum, cum arte concionandi in aula Ludovici Pii Imperatoris, plurimum valuiſſe teſtetur infenſus etiam ipſi, Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, loco præfato. Denique ſcripſit anno 828. *Apologeticum de cultu Imaginum & Sanctorum adverſus Theodemirum Abbatem Gallum*, quo ex libro Excerpta quædam Ludovici Pii Imperatoris juſſu facta, libris ſuis hinc inde inſeruit Jonas Aurelianenſis Epiſcopus: quæ exinde quaſi in unum faſciculum collecta lectori exhibuit Melchior Goldaſtus ad calcem Collectionis ſuæ, *de cultu Imaginum*, pag. 764. Vnde velut Leonem ex ungue, prudens & pius Lector de Opere toto facillime judicare poteſt. De illo Antonius Poſſevinus in Apparatu ſacro, verbo, *Claudius Clemens Scotus*. Aubertus Miræus in Auctario *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 242. pag. 218. Ferdinandus Oghellus tomo 4. *Italia ſacra* in *Archiepiſcopis Taurinenſibus* col. 1431. ubi ait. „Cæterum Claudius contra Saracenos e Fraxineto per Inſubriam excurrentes debellavit, Taurinenſium acie ſtipatus, ut ex Rebus geſtis Auguſtæ Taurinenſis patet. Non magis ad arma, quam ad malam ſutilemque doctrinam pronus, diuque omnibus exoſus & notus, Taurinam Eccleſiam rexit: fatoque functus eſt ſuo errore involutus, Ludovico Imperatore. Quo anno, quove loco, incertum"

„tum.“ Perveniſſe tamen ad annum 839. habetur ex monumento Herigarii Secuſiæ Marchionis, quo Novalicenſi Cœnobio Venetiam in Montanis contulir. Hæc Vghellus in Claudium Taurinenſem infenſus. Longe itaque mihi certius eſt, imo certiſſimum, Hiſpano iſti, quam Scoto neſcio cuidam Claudio, quem alii Bedæ, alii Alcuini diſcipulum faciunt, convenire Commentaria illa omnia in Scripturam ſacram, tum quæ edita extant in *Epiſtolam ad Galatas*, tum quæ in Bibliothecis occultantur adhuc, nimirum *in Leviticum & in omnes ſancti Pauli Apoſtoli Epiſtolas &c.* de quibus ſupra. Ideoque conſtat erraſſe cum plerisque tum Jacobum Varæum, qui Opera a nobis recenſita aliaque plura, *Claudio Scoto* aſſignat Lib. 1. *De Scriptoribus Hiberniæ.* Tum alios etiam, qui Claudium quendam Antiſſiodorenſem Epiſcopum fingunt: qui ex tabulis atque hujus Eccleſiæ Hiſtoriis tam antiquis evulgatis, quam novis in *Gallia Chriſtiana* Sammarthanorum falſum, nullus fuiſſe cognoſcitur. Vnus ſane mihi Claudius Taurinenſis Epiſcopus certis atque indubiis teſtimoniis conſtat, alii duo nempe Scotus & Antiſſiodorenſis Epiſcopus, vel commentitii vel valde ſuſpecti ſunt, quanquam eos Sixtus Senenſis & Antonius Poſſevinus, ſed recentiſſimi authores exhibeant.

820. SANCTVS THEODORVS STVDITA ABBAS Monaſterii, quod Studium a Studio conditore vocabatur, ſub Iconomachis Imperatoribus Leone Armeno & Michaele Balbo, doctrinam de cultu imaginum conſtanter propugnavir, Iconodulos verbis ſcriptisque confirmavit ac defendit, carcerem & exilium ob cauſam Imaginum paſſus eſt. Aliam antea perſecutionem a Conſtantino Imperatore Irenes filio ob defenſos Canones ſuſtinuerat, ejus nuptias cum Theodota, quam repudiata Maria legitima uxore duxerat, velut adulterium palam arguens, ab ejus communione ſe ſubtrahens, Monachosque omnes ad iſtius execrationem ſacinoris accendens, atque ad evitandum Imperatoris colloquium. Nec minis, nec precibus, nec Theodotæ, quæ ipſi conſanguinitate juncta erat, amicitia & promiſſis adduci potuit Abbas Theodorus, ut in cauſa Dei taceret. Quamobrem cum ſuis atrociter flagellatus, in exilium anno DCCLXXXXV. deportatus eſt. Sublato Conſtantino, ab Irene Imperatrice revocatus, magnoque cum honore ſuſceptus, impiis Arabibus Imperium devaſtantibus, Theodoro patri neceſſarium viſum, ut tempori cederet, nec maniſeſto periculo ſe ſociosque objiceret. Anno itaque 798. in Regiam urbem Conſtantinopolitanam ſe recepit, Patriarchæ optatiſſimus & Auguſto, quibus adventu ſuo ſe ſocium & ſolarium incredibile exhibuit. Qui mox ſummis ab eo precibus contenderunt, ut Studii moderator Cœnobii, quod in Vrbe erat, eſſe vellet: atque in eo Monaſticæ exercitationis ſcholam collocaret, qua quidem ratione tum civitatum princeps, tum religio ornarentur: unde poſtea nomen illi *Theodori Studitæ* advenit. Tantis hæc ſunt acta ſucceſſibus, reſtitutumque Srudii monaſterium: ut mille Monachos (quod fidem pene excedit) in illud congregaret, quos ſanctisſimis inſtituit documentis. Interea Joſephus œconomus, qui nefarias Conſtantini Imperatoris nuptias cum Theodota approbaverat, à ſacris miniſteriis & communione propterea ejectus, cum in Nicephori Imperatoris gratiam poſt novem annos irrepſiſſet, novas turbas in Eccleſia Conſtantinopolirana excitavit, ac Theodoro Abbati novum certaminis campum aperuit. Coegit nimirum Imperator Nicephorum Patriarcham Conſtantinopoliranum, ut Joſephum in priſtinum gradum reſtitueret, quod ille præſtitit, habita Synodo. Hanc œconomiam Patriarchæ Theodorus vehementer improbavit, ac licet ei communicaret, memoriam ejus faciendo intra Miſſæ Sacrificium: ab ejus tamen communione palam ſe ſubtrahebat, intereſſe nolens, cum præſente Joſepho Nicephorus ſacra ageret, ut conſtat ex Epiſtolis XX. & XXXI. Theodori. Cæterum non offendebatur Theodorus, quod Joſephus à Patriarcha reſtitutus eſſet, ſed quod nulla venia petita, nulla pœnitentia peracta, quaſi inſons admiſſus eſſet. Oeconomiam prætendebant Epiſcopi, qui Joſephum reſtituerant: ſed œconomiæ locum eſſe negabat *Theodorus*, qui etſi diſciplinam nonnihil remittat, ipſam tamen non evertit, ut idem Epiſtola XXIV. Lib. I. ad Theoctiſtum data oſtendit. Licet porro ſchiſma non fecerit *Theodorus*, ſed pro Eccleſiaſtica diſciplina, ſervata charitate, cum Patriarcha & Epiſcopis pugnaverit: apud Imperatorem tamen ut Eccleſiaſticæ pacis perturbator audiit, quomodo ſolent Imperatores & Reges, quosque fideles ſuorum criminum culpatores & vindices, ſemper appellare. Qui propterea Synodum menſe Januario anni 809. congregavit, in qua cum juxta votum Imperatoris atque Præſulum tempori fere ſemper obedientium, decretum eſſet, *Epiſcopos de ſacris Canonibus diſpenſare poſſe, conjugium Conſtantini cum Theodota ex diſpenſatione fuiſſe legitimum, reos eſſe Monachos & eorum maxime duces Platonem & Theodorum, qui Patriarchæ & Epiſcoporum Decretis non parerent: & cum Joſepho communicare pertinaciter renuerent, imo ſe ab ipſius Patriarchæ communione ſubtraherent:* anathemate injuſtiſſime percuſſi ſunt, & Imperatoris edicto in Exilium amandati. Adverſus hanc Synodum quam *mœchorum* vocabat, Theodorus auxilium Romani Pontificis Leonis III. imploravit, datis ad ipſum litteris, quas Baronius exhibet ad annum 809. Non jam de ſola diſciplina eſſe contentionem Theodorus judicabat, ſed de fide: cum Pſeudo-ſynodus legitime fuiſſe diſpenſatum cum Imperatore Conſtantino judicaſſet, ut uxorem di-

dimitteret, eaque vivente alteram duceret. Vnde ſententiam adverſariorum novam hæreſim eſſe ſcribit, novoque nomine *Hæreſim Mœchianorum* appellat. Tot negotiis in ſe irruentibus implicitus, duobus perculſus exiliis Theodorus, haudquaquam tamen iners ſiluit vel bovis inſtar obmutuit: ſed & contra Mœchos proterve clamavit, & multis Eccleſiam ditavit Scriptis, quæ firmiſſimi ipſius capitis atque indefeſſi laboris argumenta firmiſſima ſunt. Imo ut alter Paulus, corpore in vinculis concluſo liber, animo ac mente infractus, innumeras ad diverſos in carceribus conſtitutus Epiſtolas ſcripſit, quibus pietatem ſuam & animi fortitudinem teſtatus eſt. Horum omnium nullus ſincerior teſtis, Michaele Studita, ejus diſcipulo, cujus hic verba referre juvat, ex Vita Theodori, quam compoſuit.

„Edidit præterea *Inſtitutiones* jambicis verſi„bus conſcriptas, quemadmodum unumquem„que facere imperata oportet: quorum ver„ſuum contextus initium, à Præpoſito ipſo „duceret. Tum deinde cæteros omnes ad in„fimum usque percurrens, definit ac ſtatuit, „quibus pœnis, quibusve ſepatationibus affici „debeat, qui ad divinas laudes tardius adve„nerit, qui vas confregerit aut temere proje„cerit: quibus omnibus congruentes pro de„licti modo pœnas impoſuit. Memor autem „beati Pauli (2. Theſſ. 3.) dicentis, *Neque gratis „panem manducavi, ſed manus iſtæ mihi & iis qui „mecum ſunt, miniſtraverunt:* laborare & ipſe „conſtituit, manus quotidie verſans in Codi„cibus, operamque ſuam ad eos adjungens ex „diſcipulis, qui opus manu faciebant. Extant „apud nos ad hunc diem Manuſcripta pul„cherrima. Compoſuit & libros alios, quos „propria lingua dictavit, quorum ſenſus mani„feſtam quandam divinæ gratiæ vim oſten„dunt. In his primum locum tenet, qui dici„tur *Parva Catechesis*, quatuor & triginta ſu„pra centum, diſtincta ſermonibus: quos qui„dem fratribus ipſe pronuntiavit, congruen„tes cuique diei ſingulos, lectiſſimis ſententiis, „verbisque ornatiſſimis, ſcite admodum per„tractans nunc de animi fortitudine, adverſo„rumque contemptu, de Monaſticæ obſerva„tionis perſeverantia, & membrorum mortifi„catione: nunc de conſtantia in quotidianis „certaminibus, & præſtanti adverſus omnes „caſus animi contentione. Ex hoc libro tres „ſermonum particulæ, prima quaque die heb„domadis apud nos in Eccleſia recitari con„ſueverunt. Alterum deinde librum elabo„ravit, *Magnum Catechiſticum*, tribus membris „ſeu partibus comprehenſum, qui egregia Cœ„nobii Inſtituta ſingillatim declarat, diſcipli„nam tradens ſupra quam dici queat utiliſſi„mam. Quantum vero utrique inſit gratiæ, „cœleſtisque Philoſophiæ, cuivis notum, qui „eorum lectionem vel leviter attigerit. Ete„nim multi ſane libros multos, eosque utiles elucubrarunt elegantia & ſermonis ornatu„ excellentes: mihi tamen ſic perſuadeo, nul„lo ex alio tantum lucis, tantumque compun„ctionis haurire animam, quantum ex patris„ *Catecheſibus*, quæ ſingularem cum ſuavitate„ perſuadendi vim habent, & conjunctam cum„ utili gratiam præ ſe ferunt."

Compoſuit itaque *Catecheſes duas*, nempe *Magnam*, quæ nihil aliud erat, quam Collectaneum Conſtitutionum potiſſimatum Cœnobii, ut teſtatur Michael Studita, qui vidit & legit. Alteram item *Parvam*, quæ conſtabat centum triginta quatuor ſermonibus, quos idem Michael eximie laudat. Illos autem Parvos ex MS. Codice Græco Antverpienſi factos Latinos, edidit in 8. Joannes Livincjus Antverpienſis anno 1602. Qui tum poſtea acceſſerunt in Bibliothecam Patrum editionis Pariſienſis anni 1644. & maxime Lugdunenſis anni 1677. Illos volvimus, quos tantis dignos laudibus haudquaquam invenimus, quantis extulerat Michael Studita, Theodori diſcipulus. Extant Sermones illi parvi CXXXIV. Græce MSS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos Eccleſiaſticos Codice XXV. ut habet Lambecius Tomo VIII. Bibliothecæ iſtius pag. 294. & 295. ac 296. Hi quoque ſermones dicuntur extare MSS. in Bibliotheca Vaticana ex Codicibus Heidelbergenſibus, in Bavarica Sereniſſimi Ducis Cod. 81. quod quisque noſcere poteſt, legens illarum Catalogos, poſt Antonii Poſſevini *Apparatum ſacrum* poſitos. Eædem extant MSS. Pariſiis in Bibliotheca Collegii Claromontani ſocietatis Jeſu, & Petri Segnætii Galliarum Cancellarii, ut habet Carolus Dufrenius du Cange ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis*, in indice Authorum ineditorum, col. 33.

Expedit autem latius diſſerere, tam de *Magnis Catecheſibus*, quam de *Parvis*, quæ CXXXIV. vel CXXXV. enumerantur, aliisque S. Theodori Studitæ Abbatis Opuſculis, quæ in MSS. Codicibus Bibliothecarum Europæ inſigniorum adhuc extant, ad Eruditorum oblectamentum. Poſt Prolegomena Balthaſaris Corderii Soc. Jeſu ad S. P. Noſtri Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini *Homilias XIX. in Jeremiam Prophetam* Latinitate donatas & Antverpiæ anno 1648. in 8. editas, adjecit Corderius Catalogum præcipuorum Auctorum ineditorum Græce MSS. qui aſſervantur in Bibliotheca Scotialenſi Regis Catholici, factum opera & ſtudio Alexandri Barvoetii ex Societate Jeſu, quem Catalogum eundem recudendum curavit Philippus Labbeus ejusdem Societatis, atque velut *Supplementum III.* adjecit *Novæ Bibliothecæ MSS. Librorum* pag. 175. & ſequentibus, *Græcorum, Latinorum & Gallicorum*, ſeu *Specimini antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quod anno 1653. Pariſiis in 4. excudi voluit apud Joannem Henault,

Digitized by Google

nault, ubi pag. 188. de *Magnis Catechesibus Theodori Studitæ* ita loquitur.

„Theodori Studitæ nihil eſt ineditum, quod „non habeat Sirmondus, qui novam ejus edi„tionem molitur, præter *Catecheſes Majores* „*XXIX.* & Orationem unam *εἰς γενέθλιον τῆς* „*Θεοτόκου*, quam à me deſcriptam & Latinitate „donatam, illi mittam. Illic autem argumen„ta *Majorum Catecheſeon* ita ex Catalogo Bar„voetii profert.

ὑποθέσεις τῶν κατηχήσεων τοῦ πρώτου βιβλίου

α' Περὶ τοῦ πανολέτρου παῤῥησίας καὶ τοῦ εὐχαρίστως ὑποφέρειν τὰς νόσους.
β' περὶ τῆς μερίμνης τοῦ κανονάρχου, κανδηλαρίου καὶ νοσοκόμου.
γ' περὶ τῶν διακονιῶν.
δ' περὶ τῆς ἀειφώτου ἐξαγγελίας.
ε' περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος.
ς' περὶ τῆς ἀγάπης καὶ σπουδῆς ἐν ψαλμῳδίαις.
ζ' περὶ τῶν ἐν κοινοβίῳ ζώντων.
η' περὶ τῆς ταπεινώσεως.
θ' περὶ τῆς ἀποδόσεως μεγάλων ἀγαθῶν, πρὸ μικρῶν ἀφιέντων.
ι' περὶ τοῦ ἐν κοινοβίῳ σκάμματος.
ια' περὶ τῶν νοσούντων.
ιβ' περὶ τῶν λατρακακέργους φιλῶν.
ιγ' περὶ τοῦ ὑποτάσσεσθαι.
ιδ' περὶ τοῦ καιροῦ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτεύξασθαι.
ιε' περὶ τοῦ μὴ μεγαλύνειν ἄλλον βίον ἀπὸ τῶν κοινοβιακῶν.
ις' περὶ τῆς πανολέτρου παῤῥησίας.
ιζ' περὶ τῶν πανουργιῶν τῶν δαιμόνων.
ιη' περὶ τῶν ζωοποιῶν παθημάτων Χριστοῦ.
ιθ' περὶ τοῦ ὀλίγῳ οἴνῳ χρῆσθαι καὶ τοῦ δέχεσθαι τοὺς παῖδας, καὶ τοὺς κυλλοὺς, καὶ ἀναπαύειν.
κ' περὶ μὴ λαμβάνειν βρώματα ἄνευ εὐλογίας.
κα' περὶ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς μονῆς, ὡς ἐν κυρίῳ.
κβ' περὶ τῶν πιπτόντων, τὸ πῶς δεῖ ἀνίστασθαι.
κγ' περὶ εὐχερῶς ὑποφέρειν τὰ ἐναντία.
κδ' περὶ τοῦ λυπεῖσθαι &c.
κε' περὶ τῶν θλίψεων.
κς' περὶ τοῦ ἀγαπᾷν ἔσχατον εἶναι &c.
κζ' περὶ τοῦ ὑποφέρειν γενναίως &c.
κη' περὶ τῆς εἰρήνης.
κθ' περὶ τοῦ βίου ὀρθοῦ.

An autem libri alii *Catecheſeon earundem* ibidem habeantur, Barvoetius non exprimit.

In Bavarica, ut jam dictum, Bibliotheca Codice 81. *Theodori Studitæ Catecheſes centum triginta quinque & ejuſdem Teſtamentum*: quod de *Parvis* intelligendum eſt. Eædem in Bibliotheca Beſſarionis Cardinalis Venetæ, ut teſtatur

Jacobus Philippus Thomaſinus in Catalogo Bibliothecarum MSS. Venetarum, quem anno 1650. Utini in 4. emiſit. In Vaticana ex ejusdem Catalogo, extant *Theodori Studitæ Scholia in Baſilii Magni aſcetica.* In Regia Galliarum Bibliotheca teſte Labbeo in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum* anno 1653. Pariſiis in 4. edita, potiſſimum ex MSS. Codicibus Regiis. Ibi parte 1. pag. 74. Codice 273. *Theodori Studitæ in Platonem Confeſſorem, in Joannem Evangeliſtam, & de tertia inventione capitis S. Johannis Baptiſtæ*, Codice 274. *Teſtamentum Theodori Studitæ Confeſſoris.* Ibidem parte 2. pag. 90. Codice 709 *Theodori Studitæ Libri tres & nonnulla alia adverſus Iconomachos*, in quo inter cætera legitur ejusdem Theodori Abbatis elogium, ubi etiam ejusdem Theodori plures Epiſtolæ ex Codice 709. aliisque, à Jacobo Sirmondo excerptæ & Latine redditæ fere omnes. Idem parte 3. pag. 102. ac de eodem in *Supplemento VII.* pag. 274. Item parte 4. pag. 137. *Theodori Studitæ Elenchus impiorum poëmatum Joannis, Ignatii, Sergii & Stephani*, in Codice Regio 709. in quo & alia plura ejusdem Auctoris opuſcula. Sed Librorum numeros alia jam ratione immutatos audio, ex recentioribus Catalogis MSS. Græcorum omnium, quos, dum Pariſiis eram, conſcripſerunt Carolus du Freſne, Dominus du Cange & Joannes Baptiſta Cotelerius, viri in diſcutiendis MSS. Græcis exercitatiſſimi. Bernardus etiam de Montfaucon Monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, in *Diario Italico*, quod anno 1702. Pariſiis edidit in 4. Johannes Aniſſon, cap. 21. ubi Neapoli Bibliothecam ſancti Joannis de Carbonia Patrum Auguſtinianorum excutit, pag. 309. *Diarii* citati, in ea reperit *Theodori Studitæ Catecheſes* anno mundi 6534. ſcriptas, id eſt, Chriſti 1026. in Codice membraneo. Extant etiam Opuſcula multa S. Theodori Studitæ Abbatis Græce MSS. in Anglicanis Bibliothecis, quæ ſimul collecta recenſere, inſtituto noſtro convenerit. Itaque inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 91. num. 14. *Theodori Studitæ Confeſſoris Quæſtiones & Reſponſa* p. 351. Ibidem Codice 130 Barocciano *Theodori Studitæ ſermones Catechetici CXXVIII*, quorum primus incipit, ὅτι χρὴ ἡμᾶς, ultimus pag 281. ἐκλεκτοὺς ἅμα καί. Item Codice 174. Barocciano pag. 93. *Theodori Studitæ homilia in Natalem Joannis Baptiſtæ.* Ἀηδόνι τινὶ πολυφώνῳ Item Codice 197. Barocciano pag 551. *Theodori Studitæ procemium in Orationem Catecheticam S. Joannis Chryſoſtomi* de Paſchate. Τί τοῦτο πατέρες καὶ ἀδελφοί. Item Codice 238. Barocciano p. 23. *Theodori Studitæ Encomium Joannis Baptiſtæ* 24. Februarii, Τρίτον μήνυμα τῆς τοῦ &c. Ibidem Codice 263 in MSS Codicibus Thomæ Roe Codice 17 pag. 183. *Sermo Theodori Studitæ de imitatione Sanctorum*, Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες Codice 264. in iisdem Codd. Thomæ Roe Codice 18. pag. 123. *Theodori Studitæ Quæſita & Reſponſa*, περὶ τῶν κοινωθέντων. Ibidem Codice 274. in MSS.

MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 28. pag. 220. b. *Theodori Studitæ de adoratione ſanctæ crucis homilia.* Incipit Ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης. Ibidem Codice 249. in MSS. Codd. Thomæ Roe Militis Codice 3. *Theodori Studitæ hymni Anaſtaſimi, ſive Ἀναβαθμοὶ LXXV, cum Expoſitione Anonymi, aut Nicephori fortaſſe Calliſti.* Ibidem Codice 283. in MSS. Codicibus Oliverii Cromwelli Codice 103. num. 2. pag. 22. *Theodori Studitæ Catecheſes parvæ ad diſcipulos ſuos.* Num 3. pag. 451. *Theodori Studitæ Teſtamentum*, [illegible] τοῦ θείου Δαβὶδ λέγοντος, ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην. Ibidem Codice 748. in MSS. Codd. Guillelmi Laudi, Cantuarienſis olim Archiepiſcopi & Academiæ Oxonienſis Cancellarii littera C. Codice 106. *Theodori Studitæ Sermones CXXXIV.* quorum priores decem deſiderantur. fol. Et Codice 753. in iiſdem Guillelmi Laudi locis Codice [illegible]. *Theodori Studitæ Sermones Catechetici* Græce in fol. inter quæ opera habes *Homiliam in Sancti Platonis memoriam* pag. 16. Pergit Michael Studita.

„Scripſit præterea vir divinus *Panegyricum volumen*, in quo inſignes Domini dies feſtos enarrat & præclaris Orationibus exornat. Nec Domini ſolum, verum etiam Deiparæ, & præcurſoris item Joannis Baptiſtæ, cujus etiam ſolitudinem, vitamque ab hominum congreſſu ſemotam eleganti hymno celebravit. Scripſit & *librum Jambicis verſibus*, in quo & primi parentis ortum lapſumque deſcripſit, Cainique invidiam, & manum, quæ fratri ſuo injecta cædem patravit iniquiſſimam. Enochi deinde gratam innocentiam, ac Noë ejusque filiorum exortum, vitam, converſationem. Recenſuit inſuper eodem opere univerſam Iconomachorum hæreſin, quos ut malorum fautores atque authores anathematis nota perſtrinxit. *Epiſtolarum autem ejus libri quinque* ſunt numero, qui apud nos hactenus adſervantur. In his & ſingularem Patris libertatem videre eſt, & ſollicitudinem ac ſedulam induſtriam: & quemadmodum inter calamitates erectus ſemper manſerit & invictus, nullis ærumnis fractus, nihil remittens de mentis propoſito, in tantis incurſibus & temporum injuriis.

Ex hoc omni Panegyrico volumine, unam ſcio duntaxat orationem impreſſam *in adorationem vivificæ crucis*, quam doctiſſimus Jacobus Gretſerus tom. 2. *de Cruce*, græce latineque edidit, pag. 1405. At volumen iſtud Panegyricum integrum vel ſaltem illa *Catecheſis Magna*, de qua locutus eſt ſupra *Michael* in Vita Theodori, habetur MS. Græce in folio in Bibliotheca Paulina Lipſienſi. Nam in Catalogo hujus Bibliothecæ edito in 16. anno 1686. Lipſiæ apud Johannem Fridericum Gleditſch fol. 120. num. 31. legimus, *Theodori Studitæ ducenti & viginti duo Sermones Græci, ſive Catecheſes ad diſcipulos.* Ibidemque, *Ejuſdem Teſtamentum ad diſcipulos*, quod mihi videtur eſſe aliquod Opuſculum ex præfatis à Michaele Studita recenſitis. An autem iſtud Opus, quod in Lipſiana Bibliotheca extat, ſit Studitæ *Catecheſis Magna*, an *Panegyricum volumen*, agnoſci facile poterit, ex Michaelis verbis, qui *Magnum Catechiſticum* deſcribit, utpote quem legerit. Sed quantum ad Epiſtolas Theodori Studitæ, quarum plurimas in exilio & carcere conſcripſit, extant illæ teſte Baronio in *Annalibus* ad annum 798. num. 7. Manuſcriptæ in Bibliotheca Columnenſi Romana, niſi jam inde alio commigrarint. Ita autem hoc loco Baronius. "Quas autem ex Columnenſi Bibliotheca nacti ſumus (Theodori) Epiſtolas ad Annales ſpectantes, eas cum Vita ipſius à dicto Michaele conſcripta Sirmondus Pariſienſis Theologus, Soc. Jeſu profeſſor, me rogante, latinitati reddidit: quo nomine non ego ſolum, ſed & univerſa ej [sic] plurimum debeat Chriſtiana religio. Nos eas ſuis locis, pro temporis ratione reddemus. Vtinam inveniatur aliquis vir doctus, qui majori otio cuncta ſanctiſſimi atque doctiſſimi viri egregia monumenta è Bibliothecarum diverſarum latebris aliquando in lucem vendicet, eademque latinitate, beneficio omnium donet." Pergit iterum Michael Studita.

"Præter hos omnes *Dogmaticum etiam librum* compoſuit, in quo validæ inſunt Diſputationes refutatoriæ, mirabiliter contextæ, ad diſſolvenda Iconomachorum ſophismata: quibus illi ſic urgentur & anguntur, ut nec reſpirare eos ſinat, vivisque dogmatum argumentis illorum mendacia expugnet ac dejiciat. Contra impios autem Imperatores multis invehitur, illos pariter congruenti oratione contingens, quæ illorum vitæ moribusque perpetuam notam inuſſit. Atque hi ſunt libri, quos Deiſer pater ore ſuo edidit, ac diſertiſſima lingua explanavit. Semper enim præſentem habuit ſecum veram ſapientiam, primam omnium intus inſonantem & mentis aciem illuſtrantem, parum aut nihil penitus egens humana ſapientia: quam contemnebat jamdudum, ex quo ad illam ſublimiorem oculos converterat. Quo fiebat, ut abundantis gratiæ ope nixus, multa quotidie indefeſſus præſtaret, ſcribens ipſe, aliis dictans: facienda præcipiens, divinis rebus incumbere perſuadens, atque ut uno verbo dicam, omnibus ſe commodans, omnes aptis ad ſalutem rebus inſtituens."

Hujus Theodori *de honore & adoratione ſanctis Imaginibus exhibenda* Opuſculum ſeu Homilia ſeorſim prodiit Antverpiæ anno 1556. apud Joannem Stelſium cum tribus libris S. Joanni Damaſceno attributis, *adverſus eos, qui traducunt & criminantur Sanctorum Imagines.* Dogmatica iſta *de veneratione Imaginum*, Romæ Græce anno 1553. excuſa fuit, cum S. Joanne Damaſceno ſuppoſititio *de Imaginibus.* Eidem attribuitur *Canon qui canitur in erectione ſanctarum Imaginum*, qui ex Græcorum Triodio deſumptus

Digitized by Google

ptus extat Græco-latine apud Baronium ad annum 842. & in Bibliotheca Patrum. Verum recte Baronius non eſſe Theodori Studitæ germanum fœtum docuit, qui ante pacem Eccleſiæ redditam obierat: ſed alicujus ex ſuis diſcipulis Monaſterii Studitarum, ac fortaſſe Naucratii aut alterius ex illis, qui ſub perſecutione diverſorum Imperatorom, multa pro cultu Imaginum paſſi ſunt. Alii vero Hymni atque Canones in Ritualibus Græcorum libris reperiri dicuntur, quæ parentem hunc agnoſcuot Theodorum Studitam. Ejusdem *Theodori Studitæ Teſtamentum*, interprete Jacobo Sirmondo, extat Latine in *Annalibus Eccleſiaſticis* Baronii, anno 826. num. 50. Itemque in Bibliotheca Patrum, citatæ editionis anni 1644. ad calcem *Minoris Catechesεos* ejusdem; atque in editione Antverpienſi ex verſione Joannis Livineji anni 1602. Edidit tandem Græce & Latine ex MS. Cod. Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, in 4. anno 1696. Trajecti ad Rhenum apud Franciſcum Halmam, Jacobus Tollius in *Inſignibus Itinerarii Italici* pag. 178. ad 191. *Encomium de Vita & Operibus Sancti Platonis*, Theodori noſtri in Studiano Monaſterio gubernando anteceſſoris, extat Græce & Latine apud Bollandum ad diem 4. Aprilis, & Latine tantum apud Surium ad diem 16. Decembris, & in *Hiſtoria Veterum Patrum* Laurentii Barræi. Statuerat Jacobus Sirmondus ſub vitæ finem, colligendis in unum omnibus Theodori Studitæ Operibus operam ſuam conferre, ſed bonam ſenis voluntatem mors ſuperveniens irritam fecit. Jeſuitæ Trivoltiani, qui ab aono 1701. *Monumenta ad Hiſtoriam ſcientiarum & artium* Gallice conſcribunt, graviter conqueruntur anno 1704. tomo 8. pag. 9. editionis Amſtelodamenſis in 8 adverſus Jacobum Tollium, in libro, cui titulus *Jacobi Tollii Inſignia itineris Italici* anno 1696. impreſſa, de qua diximus ſupra in Diſſertatione *de Operibus Sancti Gregorii Nazianzeni*. Ioter Carmina aliqua antiqua, quæ dictum Syntagma continet, reperitur pag. 178. & ſequentibus, *Teſtamentum Sancti Theodori Studitæ*, de quo ſupra diximus, Græce cum verſione Latina, quam Tollius jure merito, infidam ac puerilem appellavit. Equidem Interpres minus curavit explicare Græcam phraſin, quam Latinitatem reddere ioexplicabilem. Applicuit ſe magis quærendis Latinis verbis inſolitis, quam reddere ſenſum Græcarum dictionum. Mirum, quod author Batavus verſionem hujus ſtyli opus Sirmondi arbitratus ſit. Fatetur in judicio Operis, de quo agitur, ſe legiſſe plura hujus viri Opuſcula. Quomodo igitur non agnovit differentiam hujus Latinitatis obſcuræ & affectatæ, cum ſtylo Sirmondi ſemper claro, ſimplici ſimul ac nobili? Verſio itaque vera, quam fecit *Teſtamenti Sancti Theodori Studitæ*, impreſſa extat tomo IX. *Annalium Baronii* ad annum 826. num. 50. Et anno eodem, quo Tollius Syntagma ſuum edendum curavit, 1696. in editione præclara Operum Jacobi Sirmondi omnium, quæ quinque voll. in fol. typographiæ regiæ Pariſiis prodiit. Quam autem verſionem Tollius Sirmondo tribuit, prodiiſſe Antverpiæ ſub nomine Joannis Livinei proprii auctoris anno 1602. cum aliis Opuſculis Sancti Theodori Studitæ in 12. apud viduam Belleri. Multis perfunctus laboribus, obiit Theodorus die XI. Novembris anno 826. ætatis 67. cujus mentionem faciunt Michael Studita, qui vitam ejus ampliſſime ſcripſit. Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, quisque in Opere, *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Cæſar Baronius tomo IX. Annalium ab anno 796. ad 826. paſſim. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo IX. parte 1. cap. 3. art. 6. pag. 167. & multi alii. Guillelmus Cavus ad annum 813. pag. 509. *Hiſtoriæ rei litterariæ*, ubi ejus Epiſtolas, quæ Græce vel Latine apud Baronium & Allatium, ſigillatim recenſet.

SANCTVS EIGIL Fuldenſis Eccleſiæ Ab- 820.
bas IV. vir plus ac ſanctus natione Germanus, patria Bavarus, pro more Ordinis divi Benedicti & Columbani, adhuc puer ante annum 759. Sturmioni primo Abbati Fuldenſi conſanguineo ſuo, moribus ac litteris bonis inſtituendus traditur. Hic ſub Sturmionis ejusque Succeſſorum Abbatum Baugulfi & Ratgarii regimine annos 59. in Monaſterio Fuldenſi tanta cum pietate transegit, tanta cum pace ſub prodigo etiam Ratgario vixit: ut anno demum 818. illo ob malam Abbatiæ adminiſtrationem depoſito ſuffectus ſit. Literis mandavit *Geſta S. Sturmionis Abbatis primi Fuldenſis* ſuique Magiſtri ac Præceptoris, io cujus *diſcipulatu*, ut ipſe in Prologo ſuo affirmat, *annos plusquam viginti converſatus fuerat*, cui & morienti adfuit, circa annum 779. vel 780. die 17. Decembris. Quam ſincerus in hac Hiſtoria extiterit, hinc liquet, quod opus ſuum Monachorum Fuldenſium cenſuræ non ſemel ſubjecit. Nam lectionem libri illius, quem de vita Abbatis ſupra dicti & origine Monaſterii Fuldenſis, largiente Chriſti gratia, compoſuit, Fratribus in menſa ſedentibus recitari præcepit, teſte Candido Monacho in *Vita S. Eigilis* ipſius: quatenus hi eadem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ Majeſtati referrent, & omnis jucunditas feſtivitatis ipſius in ejus laude perſonaret. Edidit illam primus Chriſtophorus Brouwerus in *Syderibus Germaniæ* Ingolſtadii anno 1616. in 4. inde apud Surium ad diem 17 Decembris immiſſam, in ultimis Surii editionibus. Tum denique apud Joannem Mabillon Seculo 3. *Sanctorum Ordinis D. Benedicti* Tomo 2. pag. 267. & ſeqq. de quo idem Mabillon Seculo 4. *Sanctorum* ejusdem Ordinis Tomo 1. pag. 226. & ſeqq. Eigil factus Abbas anno 818. in aulam à Ludovico Imperatore vocatus, optima ab eo monita & præ-

præcepta de Cœnobio recte adminiſtrando recepit, quod miro etiam pietatis exemplo Imperatorem precibus fatigare prius non deſtitit, quam ut Ratgarium, cujus inimicitias ipſe graviſſimas expertus fuerat, ab exilio revocari impetraret. Obiit anno 822. cum annos quatuor Fuldam adminiſtraſſet, Rhabanum Succeſſorem nactus. Agunt de Eigile Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad ann. 818. pag. 518. Joannes Mabillon locis citatis, qui omnium inſtar eſſe poteſt.

820. CANDIDVS FVLDENSIS MONACHVS, ab anno circiter 780. usque ad annum circiter 850. in Monaſterio Fuldenſi claruit, ſub quatuor Abbatibus Baugulfo, Ratgario atque Eigile, & Rhabano, quibuſcum regulam monaſticam coluit. Scriptis commendavit *Vitam S. Eigilis Abbatis Fuldenſis*, qui anno 818. electus anno 822. debitum humanæ naturæ ſolvit, Rhabanum Succeſſorem nactus. Nec proſa ſolum, ſed carmine etiam *Vitam* ejus prodidit, quod utrumque opus ex MS. Fuldenſi codice perveтuſto primus edidit in lucem Chriſtophorus Brouwerus Soc. Jeſu Theologus in *Syderibus Germaniæ* Ingolſtadii anno 1616. in 4. editis. Eandem habet Joannes Mabillon Seculo 4. *Sanctorum Ordinis D. Benedicti* tomo 1. pag. 226. & ſequentibus. Magni illius Rhabani hortatu atque exemplo, ſe commentatum hæc fuiſſe, initio Vitæ ejus his verbis indicat: *Anno præterito Dominus Abbas Rhabanus, cum illi querebar, quia non haberem quemquam mecum conſociorum, cum quo in divina lectione diſputando & legendo, proficere potuiſſem, tale mihi reſponſum referebas. Exerce, inquit, temetipſum legendo, & aliquid utilitatis adde dictando: nam dum ego ibidem, ubi nunc ipſe moraris, quondam commanerem, librum proſa & verſibus* in laudem ſanctæ Crucis *divina gratia inſpirante incepi, atque fidelibus legendum ſtudioſo labore conſummavi. Hac igitur frater licentia fretus* duos libros de Vita Aigili Abbatis noſtri *dictando & ſcribendo, Dei dono peregi, unum proſa, alterum vero verſibus explicavi.* Cum autem libri Rhabani *de Cruce* anno 843. compoſiti ſint, hinc conſtat poſt annum 844. ſcriptam fuiſſe Vitam hanc Eigili Abbatis à Candido Fuldenſi Monacho. Antequam autem hoc opus concinnaret, circa annum 820. jam Aigili ipſius juſſu *Vitam Baugulfi Abbatis* exaraverat, ut hæc ipſius Candidi verba oſtendunt: *Ex eo igitur tempore, quo me venerabilis Pater Ægil vitam Baugulfi cari Abbatis noſtri, jam de ergaſtulo corporis abſoluti, intima cohortatione perſuaſit literis explicare: ex eo me libuit benevolentiam, ſtudium & gravitatem tanti Patris, memoriæ commendare.* Excidit opuſculum iſtud Candidi, cujus mentionem egi in Supplemento *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* poſt Eigilem anno 820. pag. 223. & 224. poſt Gerardum Joannem Voſſium lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 34. p. m. 307.

MICHAEL ECCLESIÆ HIEROSOLYMITANÆ PRESBYTER AC PATRIARCHA SYNCELLVS, ab anno circiter 820. claruit, qui deinde Conſtantinopoli Monaſterio τῆς χώρας Præfectus fuit. 820. Multos pro Imaginum cauſſa labores, viventibus adhuc Theodoro Studita Abbate, ac Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano, pertulit, eandem cum ipſis ſententiam atque arenam ingreſſus. Hujuſce rei teſtis luculentus, ipſe Theodorus Studita, qui ad eum ſcripſit Epiſtolam, quæ extat Libro 2. Epiſtolarum 9. Theodori Studitæ Epiſtola 213. legiturque apud Baronium in Annalibus ad annum 835. num. 70. quamvis longe ante iſtud tempus ſcripta ſit, ab Abbate Studita Theodoro, qui obiit anno 826. die XI. Novembris. Illic præclaris omnibus encomiis Michaelem Syncellum Theodorus laudat, ob egregiam fidei confeſſionem, quam publice confeſſus fuerat, eandem cum ipſo aggreſſus cauſam defendendam. Plures autem poſt Theodori Studitæ ac Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani mortem, quæ anno 828. die 13. Martii contigit, ſub Theophilo Imperatore ob eandem Imaginum contentionem labores exantlandos ſuſcepit, cujus juſſu circa annum 835. in carcerem conjectus & tormentis cruciatus: ut ſcribit Cardinalis Baronius ad dictum annum 835. num. 70. Dicitur paſſim in MSS. Codicibus *Michael Monachus*, ab eo vitæ genere, quod amplexus eſt ſub S. Theodoro Studii Abbate, cujus & *Vitam* idem poſtea litteris commendavit. Scripſit Michael Syngelus ſeu Syncellus, *Encomium Sancti Dionyſii Areopagitæ & Epiſcopi*, quod extat Græce & Latine inter Opera Sancti Dionyſii Areopagitæ, ad calcem tomi ſecundi pag. 207. editionis, quam Balthaſar Corderius duobus in fol. tomis Græce & Latine procuravit, Antverpiæ anno 1634. & Pariſiis anno 1644. *Encomium in Sanctos Dei Angelos & Archangelos*, quod habetur Græce pariter & Latine cum notis apud Franciſcum Combefis tom. I. *Novi Auctarii* Bibliothecæ Veterum Patrum col. 1525. editionis Pariſienſis anni 1672. in folio, vel Aureliæ potius, ubi impreſſum eſt. Hucusque Cavus. Extat autem *Encomium in SS. Angelos*, Græce MS. in Bodlejana Bibliotheca Codice 277. num. 17. pag. 267. Item Codice 3383. num. 13. Atque *Encomium in S. Dionyſium Areopagitam* MS. in noſtra Lugduno-batava Bibliotheca inter MSS. Codd. ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos, Codice Græco 92. Præter hæc impreſſa, extant quoque alia Opuſcula Michaelis Syncelli manuſcripta in Bibliothecis. Nam ut habet Lambecius Libro 3. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 163. extat in hac Bibliotheca Cæſarea Græce MS. Codice MS. Theologico Græco LXXVII. num. 65. & quidem à folio 144. pag. 2. usque ad fol. 145. pag. 2. *Michaelis Sacerdotis & Syncelli profeſſio fidei*, cujus ti-

„titulus & principium : Μιχαὴλ ἱερέως
„καὶ Συγκέλλυ. Πιςεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα
„ἀγέννητον, καὶ εἰς ἕνα Υἱὸν γεννητὸν, καὶ εἰς ἓν
„Πνεῦμα ἅγιον ἐκπορευτὸν, τρεῖς ὑποςάσεις &c.
Extat quoque ſub ejuſdem nomine ibidem Codice MS. Theologico Græco CCXLVIII.
num. 15. ut habet idem Lambecius Libro 5.
Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 138.
his verbis. „Decimo quinto & quidem à folio
„97. pag. 1. usque ad ſol. 98. pag. 2. *Michaelis*
„*Syncelli Hieroſolymorum Libellus de Orthodoxa*
„*fide*, cujus titulus & principium : Μιχαὴλ
„Συγγέλυ Ἱεροσολύμων λίβελλος περὶ ὀρθοδόξυ
„πίςεως. Πιςεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα ἀγέννητον,
„καὶ εἰς ἕνα Υἱὸν γεννητὸν, καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα
„ἅγιον ἐκπορευτὸν, τρεῖς ὑποςάσεις &c. Eadem
„Profeſſio fidei extat etiam in Codice MS.
„Theologico Græco LXXVII. num. 65. qua
„de re vide librum tertium horum Commen-
„tariorum pag. 163. Eadem quoque extat ſub
anonymi authoris titulo, in eadem Bibliotheca
Codice MS. Theologico Græco LIX. num. 9.
& quidem folio 116. & 117. ut habet Lambecius
Lib. 3. eorundem Commentariorum pag. 100.
Itemque idem Opuſculum ibidem quoque
anonymum, Codice MS. Theologico Græco
CCVII. num. 7. ut habet Lambecius Lib. 5. eorundem Commentariorum, pag. 8. his verbis.
„Septimo & quidem à ſol. 56. pag. 2. usque ad
„ſol. 57. pag. 1. *Symbolum fidei Chriſtianæ*, cujus
„titulus & principium : Λίβελλος τῆς ὀρθῆς
„καὶ ἀμωμήτυ πίςεως τῶν χριςιανῶν. Πιςεύω
„εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα ἀγέννητον, καὶ εἰς ἕνα Υἱὸν
„γεννητὸν, καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα ἅγιον ἐκπόρευτον &c.
„Vide Librum 3. horum Commentariorum,
„pag. 100.“ Et inter MSS. Codd. Eccleſiarum
Cathedralium Angliæ atque aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 9198. in MSS.
Codd. Joannis Mori Nodwicenſis Epiſcopi Codice 12. num. 3. ſol. 26. An autem accuſatus
alicunde hanc fidei Confeſſionem emiſerit ad
propulſandas irrogatas calumnias, an ad confirmationem aliorum, & quandam uniformitatem, id Operis aggreſſus ſit, hoc me neſcire
fateor.

In eadem Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CCVIII.
num. 2. ut habet Petrus Lambecius Lib. 5.
Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 13.
his verbis, „extat ſecundo & quidem à ſol.
„11. pag. 1. usque ad ſol. 17. pag. 2. *Epiſtola*
„*Thomæ Patriarchæ Hieroſolymitani, adverſus Arme-*
„*nios hæreticos, à Theodoro Abucara Arabice ſcri-*
„*pta, & à Michaele Syncello Græce explicata*. cujus
„titulus & principium. Ἐπιςολὴ πεμφθεῖσα
„τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον πίςιν, μόνην ἀληθινὴν,
„καὶ κατὰ τὸν ὅρον τῆς ἐν χαλκηδόνι συγκεκρο-
„τημένης Συνόδυ τὸν περὶ τῆς εἰς Χριςὸν τὸν
„Θεὸν ἡμῶν ὁρισθέντα λόγον, πεμφθεῖσα παρὰ
„τῦ μακαρίυ Πάπα Θωμᾶ Πατριάρχυ Ἱεροσολύ-
„μων πρὸς τὺς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν αἱρετίζοντας,
„ἀραβιςὶ μὲν ὑπὸ Θεοδώρυ τῦ τὸ ἐπίκλην Ἀβυ-
καρᾶ, τῦ Καρῶν Ἐπισκόπυ ὑπαγορευθεῖσα, διὰ“
δὲ Μιχαὴλ πρεσβυτέρυ καὶ Συγγέλυ τῦ ἀποςο-“
λίκυ θρόνυ μεταφρασθεῖσα, μεθ᾽ ὃ καὶ ἀπέςαλ-“
κα· Χριςὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ τῶν“
Ἀποςόλων ἔφη κορυφαίῳ Πέτρῳ· σὺ εἶ Πέτρος,“
ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ &c. Thomæ autem hu-“
jus Patriarchatus ad annum Chriſti 802. re-“
fertur, in Marquardi Freheri Chronologia“
Juri Græco-Romano præfixa. Tota hæc E-“
piſtola extat Græce & Latine inter Thodori“
Abucaræ varia *Opuſcula contra Hæreticos*, *Ju-*“
dæos & Saracenos, pag. 428. à Jacobo Gretſero“
Soc. Jeſu cum Anaſtaſii Sinaïtæ Ὁδηγῷ ſive“
Duce Via adverſus Acephalos, conjunctim edita
Ingolſtadii anno 1606. in 4. typis Adami Sar-“
torii. Prodiit autem Gretſeriana illa editio“
ex Codice MS Bibliothecæ Sereniſſimi utrius-“
que Bavariæ Ducis Maximiliani, ideoque haud“
inutile erit, eam cum hoc Codice MS. Cæſa-“
reo accurate conferri.“ Idem quoque Opuſculum, ſeu Epiſtola eadem Thomæ Patriarchæ Hieroſolymitani, ex eadem Arabica verſione Theodori Abucaræ, quam Græce Michael
Syncellus antea explicuerat ſ. amplioribus verbis interpretatus fuerat, antequam illam mitteret, extat quoq; inter Opuſcula Græca ejuſdem
Theodori Abucaræ, in eadem Cæſarea Bibliotheca, Codice MS. Philoſophico Græco
LXXVII. num. 7. ut habet Lambecius Lib. ſeu
tomo 7. Commentariorum hujus Bibliothecæ
pag. 135. & 136. Idem hic Michael Syncellus
ſcripſit *Vitam S. Theodori Studitæ*, cujus olim
diſcipulus fuerat, atque comes certaminum in
cauſa imaginum, quam ex MS. Codice Latine
reddidit Sirmondus, cujus excerpta quamplurima Latinè profert Baronius Tomo IX. Annalium. Falli autem mihi videtur Cavus in
Hiſtoria Rei literariæ Seculo IX. ad annum 878.
pag. 562. dum hanc Vitam *Theodori Studitæ* attribuit alteri *Michaeli Monacho* ab ipſis Theodori Studitæ temporibus remotiſſimo, qui à
vitæ inſtituto ſic dictus, poſtea Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Presbyter ac Ignatii Patriarchæ Syncellus anno 878. claruerit. Noſter
enim Syncellus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, iſte
Conſtantinopolitanæ : noſter diſcipulus S.
Theodori Studitæ & Synchronus, qui anno
826. die XI. Novembris mortuus eſt : iſte multis junior, atque ab hac ætate remotior. Itaque falli mihi videtur Cavus, dum attribuit
Syncello Conſtantinopolitano Michaeli, quod
alteri Hieroſolymitano Syncello tribuendum
venit. Junior quidem *Michael Monachus* Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Presbyter ac Ignatii
Patriarchæ Syncellus, ſcripſit *Encomium Ignatii
Patriarchæ*, qui anno 878. mortuus eſt, quod
mutilum Græce & Latine à Radero editum
una cum Actis Concilii VIII. Ingolſtadii 1604.
in 4. ac Tomo VIII. Conciliorum col. 1260.
Senior autem ac noſter *Vitam Theodori Studitæ*.
Hæc nos ut plurimum ex Lambecio in Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Commentariis,
Lib.

Lib. 3. pag. 163. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 253. Lib. 5. pag. 13. 138. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 345. Lib. 7. pag. 135. & 136. & in Catalogo Scriptorum ejusdem tomi pag. 320.

830. VVLFINVS BOETIVS Pictavienſis in Gallia Epiſcopus, temporibus Ludovici Pii Imperatoris clarus, circa annum 830. ſcripſit ad Idolenum Abbatem Nobiliacenſem *Vitam Sancti Juniani Abbatis* Mariacenſis ſeculo Eccleſiæ ſexto virtutibus clari. Cujus prologus incipit, *In ſcribendis illuſtrium præclariſſimis virorum geſtis, & nobiliſſimis triumphis &c.* Vita autem, *Beatiſſimi & virtutum miraculis præclariſſimi viri Juniani Monachi vitam* &c. quam in vulgus protulit Joannes Mabillon, *Seculo I. Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 307. quod Pariſiis anno 1668. in fol. editum apud Ludovicum Billaine in aula Palatii.

830. HILDEMARVS MONACHVS GALLVS, à Ramperto Brixienſi Epiſcopo circa annum 830. in Italiam evocatus, cui ut & Leutgario Abbati Eccleſiam Sanctorum Fauſtini & Jonitæ, in qua ſacra admodum neglecta & conculcata erant, reſtituendam ad ſeverioris vitæ normam commiſit. Scripſit inſignem *Commentarium in Regulam Sancti Benedicti*, MS. in Bibliotheca Sancti Benigni Divionenſis, Cod. 119. quem editioni paratum habet Joannes Mabillon, ut ait tom. 2. *Analectorum* pag. 84. Hic ipſe Codex Benignianus optimæ notæ in folio, habetur nunc in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis num. 667. cujus hic titulus. *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Dei æterni, incipit Traditio ſuper Regulam divi Benedicti, quam Magiſter Hildemarus Monachus tradidit, & docuit diſcipulis ſuis. Quocirca obſecro, cum aliquid incompoſitum ſive inhoneſtum ibi inventum fuerit, non Magiſtro, ſed diſcipulis imputetur.* Inquit autem, *Tres ſunt Eccleſiaſticæ diſciplinæ, prima phyſica id eſt naturalis* &c. In fine Codicis, *Explicitus Liber ſeu Commentarius* &c. ut ſupra. Extat quoque MS. in Bibliotheca Abbatiæ Claravallis, ut ex ejus antiquo Codice mihi innotuit. Hic autem Commentarius eo quod in Monaſterii Caſſinenſis Bibliotheca multis à temporibus conſervaretur, Paulo Diacono Caſſinenſi Monacho Sexcentis ab hinc annis adſcriptus eſt, primum à Leone Marſicano Cardinale, Libro 1. Chronici Caſſinenſis cap. 15. deinde à Petro Diacono, Bernardo Caſinuſi Caſſinenſi & Cardinale atque aliis: quamvis viri doctiſſimi noſtro tempore Benedictus Hacſtenius Angelus de Nuce Abbas Caſſinenſis, iſtud opus *Paulo Diacono* merito abjudicent. Imo idem Joannes Mabillon tomo 4. *Analectorum* pag. 638. aſſerit vidiſſe ſe opus iſtud Manuſcriptum in Bibliotheca Monaſterii Augienſis ſeu Augiæ divitis in Germania cum titulo ſeu inſcriptione iſta: *Incipit Expoſitio Baſilii Abbatis, ſuper Regulam Sancti Benedicti Abbatis primitus.* Verum authori ſuo legitimo reddit Codex MS. Divionenſis, & in pluribus MSS. Gallicanis expoſitio hæc *Hildemaro* tribuitur, favetque huic rei *Epiſtola ipſius Hildemari ad Urſum Epiſcopum Beneventanum*, quæ in Expoſitione capitis 38. hujus Commentarii integra recenſetur. Vixiſſe creditur Hildemarus usque ad annum 840. de quo Joannes Mabillon abunde, locis ſupra allatis loquitur.

DISSERTATIO
DE
COLLECTIONE EPISTOLARUM DECRETALIUM ISIDORI MERCATORIS.

PROLOGUS.

830. ISIDORUS MERCATOR ſeu PECCATOR, quem natione Hiſpanum volunt, magnam noſtris temporibus Diſputationem ſeu occupationem Criticis præbuit, ob Collectionem Epiſtolarum Decretalium Romanorum Pontificum, quæ ſub illius nomine ſæpius prodiit. Hanc Iſidori Mercatoris Collectionem, continentem Epiſtolas illas varias Romanorum Pontificum, primum in lucem protulit, in Conciliorum Collectione Jacobus Merlinus, Pariſienſis Theologus, cujus Tomus prior, eſt Iſidori Mercatoris Collectio puriſſima: niſi quod *Romanorum Pontificum, Martini, Vitaliani, Gregorii II. Gregorii III. & Zachariæ Decreta* addita ſint: cum in *Gregorio Magno* deſiiſſe Iſidorum Mercatorem, ex ejus Præfatione, certo compertum ſit. Prodiit autem hæc Merlini Conciliorum editio primum duobus in folio voluminibus, Pariſiis anno MDXXIV. tum Coloniæ anno M D XXX. duobus item voluminibus in 8vo. Iterum Pariſiis anno M D XXXV. 2. vol. in folio. Ex hac autem editione Conciliorum Merlini, falſæ illæ omnes Decretales Romanorum Pontificum, impreſſæ ſunt in aliis omnibus Conciliorum editionibus, Petri Crabbi Mechlinienſis Ordinis S. Franciſci de obſervantia, Laurentii Surii, Severini Binii, Philippi denique Labbæi: ita ut adulterinæ hæ merces ſæpius impreſſæ fuerint, quam ſi germanæ ac legitimæ fuiſſent. Habetur etiam hæc Collectio in duobus MSS. Codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, & in tertio fratrum Prædicatorum S. Mariæ ſupra Minervam, ut teſtantur qui ediderunt *Corpus Juris Canonici cum Gloſſis & Commen-*

menmriis, Romæ 3. in folio voluminibus, juſſu Gregorii Papæ XIII. anno 1580, inter ea de quibus lectorem in principio admonere viſum eſt. Extat *quartus* MSS. Codex in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Navarrici, qui antiquitate ſua ad Catoli Calvi ætatem ab eruditis pertinere dicitur, non autem Caroli Magni, ut Natalis Alexander perperam contendit.

CAPVT PRIMVM.

STATVS QVÆSTIONIS ACCVRATE PROPONITVR.

NOn hic agitur de Epiſtolis S. Cornelii, quæ inter Opera Sancti Cypriani extant, neque de Epiſtolis Julii I. quæ à Sancto Athanaſio *Apologia ſecunda* referuntur, nec de Epiſtolis Liberii, quæ à Sancto Hilario *in fragmentis* recenſentur, nec de *Epiſtola S. Damaſi ad Illyrici Epiſcopos*, quam Theodoretus lib. 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 22. exſcripſit: aliisque ejusdem Pontificis Epiſtolis apud ſanctum Hieronymum extantibus: cum fateamur has Epiſtolas priſcorum Pontificum, quæ à Sanctis Patribus aut veteribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ auctoribus referuntur, genuinas eſſe. De aliis igitur duntaxat quæſtio eſt, quas ex *Collectione Iſidori Mercatoris*, editores Conciliorum, in editiones ſuas tranſtulerunt. „Epiſtolas autem „Decretales, ut vocant, ſuppoſuit nebulo iſte „Mercator, Romanis Epiſcopis ſequentibus. „Clementi *quinque*, Anacleto *tres*, Evariſto *duas*, „Alexandro *tres*, Sixto *duas*, Teleſphoro *unam*, „Hygino *duas*, Pio *quatuor*, Aniceto *unam*, Soteri „*duas*, Eleutherio *unam*, Victori *duas*, Zephyrino „*duas*, Calliſto *duas*, Vrbano *unam*, Pontiano *duas*, „Antero *unam*, Fabiano *tres*, Cornelio *duas*, Lucio „*unam*, Stephano *duas*, Dionyſio *duas*, Felici *tres*, „Eutychiano *duas*, Cajo *unam*, Marcellino *duas*, „Marcello *duas*, Euſebio *tres*, Melchiadi *Epiſtolam* „*unam*, de primitiva Eccleſia & munificentia „Conſtantini Magni Imperatoris erga eandem, „deinde quoque *unam Epiſtolam Decretalem*. „Synodo Nicænæ *Epiſtolam* ad Sylveſtrum Pa„pam, & Sylveſtri *reſcriptum* ad eam, Ægyptiis „ad Marcum Papam *Epiſtolam*, & Marco *reſpon„ſoriam* ad eandem, Julio *Epiſtolam unam*. Ori„entalibus ad Julium *unam* & Julio *reſponſionem*. „Liberio *Epiſtolam*. Athanaſio & Epiſcopis Æ„gypti *Epiſtolam* ad Liberium, & Liberio *reſpon„ſoriam* ad eam Epiſtolam. Athanaſio & Ægy„ptiis *Epiſtolam* ad Felicem ſecundum & Felici „ſecundo *reſponſoriam*, cui deinde *alteram* quoque „ſuppoſuit. Damaſo Pontifici *Epiſtolam tertiam* „ad Hieronymum & Hieronymi *reſcriptionem*. „Africano Concilio *Epiſtolam* ad Damaſum, Da„maſi *reſponſoriam*, *quartam Epiſtolam*. Eidem „*quintam* de Chorepiſcopis, & *ſeptimam* ad Epi„ſcopos Italiæ. *Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo* „ad Damaſum, & *Damaſo* reſcriptum. Siricio „Papæ *quartam Epiſtolam*, Anaſtaſio Papæ *duas*, „Sixto III. *Epiſtolam tertiam*. Leoni *Epiſtolam* *LXXXVIII*. Joanni primo *Epiſtolas duas*, Feli„ci quarto *Epiſtolas duas*, Bonifacio ſecundo *Epi„ſtolam unam*, Juſtino & Juſtiniano *exemplar pre„cum*. Joanni ſecundo *Epiſtolam unam*. Aga„peto *Epiſtolam quintam*. Silverio *Epiſtolam u„nam*. Amatori *Epiſtolam* ad Silverium, & Sil„verio *reſponſoriam* ad eam, quæ eſt Epiſtola„ ſecunda. Pelagio primo *Epiſtolam unam*. Johan„ni tertio *Epiſtolam unam*, Benedicto primo *E„piſtolam Decretalem*. Pelagio ſecundo *Epiſtolam*„ *primam*, *ſecundam*, *octavam*, *nonam*. Gregorio„ Magno *Privilegium* Sancti Medardi Monaſterio„ conceſſum. Felici Siciliæ Epiſcopo *Epiſtolam*„ ad Gregorium Magnum, Gregorioque Ma„gno *reſcriptionem*, quæ eſt Lib. XII. Epiſtola 32.„ Deus dedit Papæ *Epiſtolam unam*.„ Hæ ſunt impoſtoris merces, quas ſuppoſuit, & impudenter orbi univerſo pro genuinis Epiſtolis Epiſcoporum urbis veterum obtruſit. Hoc igitur intelligendum omnino eſt de ſuppoſitione ſeu mendaci effictione Epiſtolarum Pontificiarum, non de Collectione omni, quæ usque ad Epiſtolas aliquas Zachariæ Papæ procedit. Et ſane nullus ambiget, quin Mercator ille Iſidorus Hiſpanus inſerere potuerit ac etiam debuerit, ad incautos decipiendos, Collectioni ſuæ mendaci, Epiſtolas aliquot veras; ultimorum Martini, Vitaliani, Gregorii II. Gregorii III. & Zachariæ Romanorum Pontificum, ut omnes antecedentes veræ pariter & non fictitiæ crederentur. Hoc autem potuit, qui anterioribus iſtis Epiſtolis inſeruit lacinias plurimas ex Epiſtolis Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi, anno Domini DCC XL. & ultra florentis, deſumptas.

David Blondellus Catalaunenſis, Scriptor inter Reformatos celebertimus, hoc de argumento copioſe & erudite in libro, qui inſcribitur *Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes*, diſſeruit. Quo in Opere ſicut ejus criterium laudandum eſt, quod Epiſtolas illas priſcis Pontificibus merito abjudicat: ita condonandus zelus, quo illas conviciis proſcindit & lacerat, nulla habita ratione veritatum & tectarum ſententiarum; quas impoſtor illis inſeruit ad fraudem contegendam. Nec fruſtra vero Blondellus ſibi cecinit, quaſi primus ſuppoſitionem Decretalium illarum obſervaſſet & propugnaſſet. Quamvis enim ante ipſum animadvertiſſet ſcripſiſſetque Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus, in iis multas ex Codice Theodoſiano ſententias, & ex Scholiis, quæ ſub nomine *Aniani* ad Codicem Theodoſianum extant, inſertas eſſe; (cum tamen Theodoſianus Codex duobus tribusve ſeculis, poſt Pontifices, quibus Epiſtolæ præfatæ inſcribuntur, conſcriptus ſit.) Attamen Antonius Auguſtinus id per tranſennam obſervaverat & ſcripſerat, nec ex profeſſo hoc argumentum tractaverat. Nec igitur juſtitia patitur, ut honorem ſuum Davidi Blondello, doctiſſimo homini Reſpublica literaria eripiat,

qui quod à nemine hucuſque tentatum ex profeſſo fuerat, tantam ingenii vim ac ſtudii ſedulitatem, examinandis his Pſeudepigraphis Epiſtolis appoſuit: ut felici tandem ſucceſſu invenerit, unde & à quibus exſcriptæ ſint libris & locis Epiſtolæ illæ ſuppoſititiæ, ab impoſtore Iſidoro Mercatore confictæ. Quo labore improbo, doctos omnes hujus ſeculi Criticos, ſibi æternum devinxit. Jam quærimus, quis hujus Collectionis Scriptor fuerit.

CAPVT SECVNDVM.

AN ISIDORVS HISPALENSIS EPISCOPVS, VEL BENEDICTVS MOGVNTINÆ ECCLESIÆ DIACONVS, HVJVS DECRETALIVM COLLECTIONIS AVCTORES SINT?

VOlunt nonnulli atque alios inter Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus ſacri* verbo *Iſidorus Hiſpalenſis*, illum fuiſſe auctorem & collectorem Epiſtolarum Decretalium prædictarum, quod tamen probari nullatenus poteſt. *Primo*, quia qui profert monumenta S. Iſidoro Hiſpalenſi poſteriora, non eſt Iſidorus ipſe, ſed aliquis illo poſterior. At Epiſtolarum iſtarum artifex monumenta S. Iſidoro Hiſpalenſi poſteriora & recentiora profert, Concilium nempe Toletanum undecimum, Concilium œcumenicum ſextum, Epiſtolas Gregorii II. & Gregorii III. & Zachariæ Romanorum Pontificum, itemque Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi, ut ſupra diximus. Vnde auctor ſeu Collector harum Epiſtolarum non eſt S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus. Contra tamen ſtetiſſe videtur Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus *Epiſtola* VII. cap. XII. his verbis: *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus collegit cum Epiſtolis Romanæ Sedis Pontificum à S. Clemente uſque ad Beatum Gregorium* &c. Sed Hincmarus deceptus eſt & alii, qui eum ſecuti ſunt. Nam S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus obiit anno Chriſti 636. Heraclii Auguſti 26, Cinthilla regnum ineunte, ut teſtantur Redemptus ejus Diaconus in Vita illius, Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus in *Catalogo Operum S. Iſidori*, & Lucas Tudenſis Epiſcopus *Chronici* lib. 3. & Mariana lib. 6. cap. 7. Ex qua epocha evidenter colligitur, S. Iſidorum Hiſpalenſem non eſſe authorem *Collectionis veterum Decretalium*, quæ Iſidori Mercatoris ſeu Peccatoris nomen præfert; quippe cum & Concilii. Toletani undecimi illa meminerit, quod anno 675. ab Iſidori obitu 39. habitum eſt. Et Concilii ſexti œcumenici, quod anno 681. celebratum eſt, poſt obitum Iſidori Hiſpalenſis 40. & amplius annis. Et Gregorii II. & III. ac Zachariæ Romanorum Pontificum Epiſtolas, qui poſt annum 700. floruerunt, auctor ille Collectioni ſuæ inſeruerit. Nec objicias, multa, quæ in Præfatione Collectionis prædictarum Epiſtolarum Decretalium leguntur, extare in libro 5. *Etymologiarum* S. Iſidori Hiſpalenſis, ideoque illum eſſe illius Collectionis auctorem. Nam reſpondeo, contrarium potius inde colligi. Nullus enim auctor eruditus & ſapiens crambem recoctam Lectoribus ſuis apponit, & quæ ſemel ſcripſit, ſine neceſſitate iterum obtrudit. Præterea cum libros *Etymologiarum* non ab ipſo Iſidoro Hiſpalenſi, ſed a Braulione Cæſarauguſtano Epiſcopo poſt Iſidori obitum editos, ipſe Braulio, cujus rogatu illos conſcripſit, teſtetur: evidens eſt, poſteriorem fuiſſe Iſidoro, quisquis tandem libros iſtos defloravit. *Secundo* S. Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus, Iſidoro coævus & amiciſſimus, in *Catalogo*, quem texuit operum illius, nullam *Epiſtolarum Decretalium* mentionem facit, quæ veteribus ante Siricium Romanæ urbis Pontificibus inſcriptæ ſunt: uti nec Sanctus Ildefonſus Toletanus Antiſtes. Ergo Collectionem illarum S. Iſidorus Hiſpalenſis non adornavit. *Tertio* ſumma viri ſanctitas & doctrina non patiuntur, ut ipſum tam fœdæ impoſturæ authorem, & tot propalatarum næniarum, tantumque plagiarium exiſtimemus.

Placuit aliis nonnullis, *Iſidorum aliquem Hiſpalenſem Epiſcopum* fuiſſe Decretalium Epiſtolarum Collectorem, ſed alium à Seniore, de quo egimus. Quod autem hoc falſum ſit, ita probatur. Neceſſe eſt, iſtarum Epiſtolarum Decretalium artificem vixiſſe poſt annum Domini 700. ſiquidem ex Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi Epiſtola ad Ethilbaldum Regem, quæ poſt annum Domini 744. data eſt: & ex Epiſtola celebris Abbatiſſæ Cangith, poſt annum 720. ad eundem Bonifacium ſcripta, plurimas lacinias excerpſit. Porro ab anno 636. quo S. Iſidorus Hiſpalenſis obiit, ad annum 700. atque infra, nullus in Hiſpalenſis Eccleſiæ cathedra Iſidorus ſedit, ut conſtat ex Eccleſiæ monumentis. Nam S. Iſidoro ſucceſſit Theodiſcus, Theodiſco Honoratus, Honorato Antonius, Antonio Fugitivus, Fugitivo Julianus, Juliano Floreſcindus, Floreſcindo Felix, Felici Fauſtinus, Fauſtino Oppa, huic Joannes, iſti Verus, qui Epiſcopatum circa ann. 760. adminiſtravit. Auctor igitur ſ. Collector Epiſtolarum præfatarum, non fuit alter à S. Iſidoro, ejusdem nominis, Hiſpalenſis Epiſcopus. Fateor equidem, ad finem Concilii tertii Bracarenſis anno Domini 675. ſubſcriptum reperiri *Iſidorum Aſturicenſem*: & ad finem Conciliorum Toletanorum XII. anno Domini 681. XV. anno 688. & XVI. anno 693. ſubſcriptum etiam legi *Iſidorum Setabienſem*. Sed neuter etiam iſtarum Decretalium artifex aut Collector eſſe poteſt, cum hic artifex & harum mercium inſtitor, anno Domini 700. poſterior fuerit. Non abnuo *Chronicon* Juliani Toletani innuere *Iſidorum Mercatorem Setubrenſem Epiſcopum*, ope Monachi cujusdam Epiſtolas Decretales veterum Pontificum compilaſſe & obiiſſe anno 805. Sed Chronicon illud ſuſpectæ apud omnes

eru-

eruditos fidei eſt, & ſancto illi Archiepiſcopo exiſtimatur jure merito ſuppoſitum. Quomodo autem Iſidorus Setabienſis Epiſcopus, qui Concilio Toletano XVI. anno 693. ſubſcripſiſſe legitur, usque ad annum 805. vixiſſet, uti mendax illud Chronicon Juliani Toletani ſcribit? Annos enim plusquam CL. ille vixiſſet, quod incredibile prorſus eſt. Hæc nos pleraque habuimus ex Natali Alexandro, in *Selectis Hiſteria Eccleſiaſticæ capitibus*, Seculo I. tomo 2. Diſſertatione 20. pag. 216.

Creditum fuit Compilatorem Decretalium iſtarum Hiſpanum fuiſſe, & ex Hiſpania allatas has merces, quia Hiſpani Antiſtitis nomen habuit vel aſſumpſit. Sed hoc Clariſſimo Blondello diſplicet, *primum*, quia iſto Caroli Magni ſeculo, Hiſpani duriſſimo Barbarorum jugo premebantur, ita ut tunc temporis non cogitarent de Canonibus vel Decretalibus ſupponendis, ſed de vita magis, & qualicunque Eccleſiæ cura atque religionis exercitio ſolliciti fuerint. *Deinde*, quia parce nimis Hiſpaniæ ejusque provinciarum meminit, ac Decretales pauciſſimas ad Hiſpanicas provincias commentus eſt, cum tamen plurimas ad Gallos Italosque dictatas mentiatur. Bis enim tantum Hiſpaniæ meminit, nempe Pſeudo-Sixtus II. *in Epiſt. 2.* & Pſeudo-Melchiades: bis Beticæ Pſeudo-Auterus ſcilicet & Pſeudo-Eutychianus *Epiſt. 1.* Cordubenſis provinciæ ſemel, Pſeudo-Dionyſius nempe *Epiſt. 2.* Quod non credendum eſt feciſſe Hiſpanum, etiam de patriæ gloria ex Pſeudepigraphis Scriptoribus comparanda ſollicitum. *Tertio*, quia in turbulenta harum Epiſtolarum congerie, multi Gallo-Francorum & Longobardorum *idiotiſmi* leguntur; Hiſpanorum vero, quales ex Eterii & Eulogii ſcriptis, annotari à curioſis poſſunt, omnino nulli. Conjicit itaque eum fuiſſe Germano-Francum, vel Gallo-Francum, idque *primum*, ob ſermonis barbari & idiotiſmi affinitatem, quam habet cum Scriptoribus temporum Caroli Magni, Stephani ſcilicet tertii & quarti, Adriani primi, Leonis tertii & ſucceſſorum Epiſtolis. Item cum Anaſtaſii Bibliothecarii ſcriptis, cum Germano-Francicis ſub Pipino, Carolo & Ludovico Pio Conciliis congregatis, & Capitularibus Caroli Magni & Ludovici Pii & Caroli Calvi libris. *Deinde*, ſi ſpurciſſimi ſermonis vitia abeſſent, abſurdiſſima illa Commenta imperitiſſimum hiſtoriæ politiæque non modo primitivæ Eccleſiæ, ſed etiam veteris Romanorum reipublicæ nebulonem, nec excedere Caroli Magni ætatem produnt. In hunc cenſum refer priſcorum Magiſtratuum confiсta nomina, *Archiflamines, Primiflamines, Primates legis ſeculi. Primos legis, ſeculi Doctores*, de quibus videſis Pſeudo-Clementis *Epiſt. 1.* Item *Primates. Archiepiſcopos, Patriarchas* etiam *Univerſales*, in Eccleſia ante ſeculum quartum ignotos. Huc quoque refer *Appellationes*, ex toto orbe ad Romanum Epiſcopum. Huc paradoxa vix credenda, *Non licere populis, imo nulli fas eſſe Epiſcopos accuſare: Concilia hac ſola rata eſſe, quæ Antiſtes Romanus rata habuerit: Licere quidem Metropolitis Epiſcoporum cauſas audire, at ſolius Papæ eſſe ſententiam definitivam pronunciare.* Videtur quoque *tertio* conjectura de patria duci poſſe, quod cum quinque Epiſtolas ad Hiſpanos tantum, ad Italos & Campanos octo, ad Ægyptios tres, ad Afros & Mauros duas, ad Orientales quinque, ad Gallos Germanosque decem finxerit, ut exinde Galliam Veteribus urbis Epiſcopis charam oſtenderet. *Quartum argumentum* Blondellus pro patria hujus nebulonis ducit, quod maleferiatus impoſtor, inter alia plurima poſt annum 700. edita Scripta, Epiſtolam Bonifacii Moguntini ad Ethilbaldum Regem poſt annum Domini 744 datam, & Cangith Abbatiſſæ Epiſtolam aliam poſt annum Domini 720. ad eundem Bonifacium ſcriptam, deflorarit. Quæ familiares Epiſtolæ vix eo ſeculo venire poterant in manus Hiſpanorum tam longe Moguntia diſſitorum, nullum cum iis commercium habentium & vix animas trahentium. Germano-Franci autem facile eas habere poterant, quia inter eos Bonifacius ab anno 719. ad 754. usque vixerat. *Quintum* pro hac ſententia adducit, quod Moguntini omnium primi, Epiſtolarum iſtarum, Romanis Pontificibus ſuppoſitarum Collectionem in medium protraxerint, & per totum orbem diſſeminaverint. Quod probat *Præfatio* Benedicti Levitæ ad libros tres, quos adjecit *Capitularibus* Caroli Magni.

Aliud de Benedicto Levita habemus teſtimonium, ex incerti Scriptoris elogio, quod Petrus Pithæus editioni primæ Capitularium Caroli Magni præmiſit, quod hic verbotenus referre non abſurdum videretur. „Benedictus Moguntiacenſis Eccleſiæ Levita, Capitula quædam Regalia, Synodalia & alia collegit ex iis, quæ in ſcriniis ejusdem Metropolis reponi fecerant Ricolfus Archiepiſcopus, qui Monaſterium S. Albani renovavit, & Moguntinæ Synodo ſub D. Carolo præfuit: & Otgarius ejus conſanguineus & ſecundus poſt Haiſtulfum ſucceſſor, quorum uterque hujusmodi Capitulorum percurioſus fuit, & erga ſanctam ſedem Romanam valde devotus: adeo ut Otgario etiam Apoſtolicus Gregorius ſuas vices in Germania aliquando commiſerit. Hic Ludovici Imperatoris filiis contra patrem ſavit, ſed poſtea reconciliatus eſt, & decedens anno DCCCXLVII. Lotharii Imp. VII. ſucceſſorem habuit in Archiepiſcopatu Dominum Rhabanum Abbatem Fuldenſem.« Quibus tertium adjungo, ex Libro Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi adverſus Hincmarum Laudunenſem, poſt annum 870. ſcripto, cap. 24. hoc nimirum. *Quia forte putaſti neminem alium eaſdem ſententias, vel ipſas Epiſtolas præter te habere, & idcirco talia libere te exiſtimaſti colligere: res mira eſt, cum de ipſis ſententiis plena ſit iſta ter-*

m, ſicut & de libro collectarum Epiſtolarum ab Iſidoro, quem de Hiſpania allatum Riculphus Moguntinus Epiſcopus, in hujusmodi, ſicut & in capitulis Regiis ſtudioſus obtinuit, & iſtas regiones ex illo repleri fecit. Ex quibus teſtimoniis Blondellus concludit, ſuppoſititias haſce merces primorum urbis Epiſcoporum promanaſſe primum & diſſeminatas eſſe ex ſcriniis Præſulum Moguntinorum, ſive Riculphi, qui anno 786. vel 787. ad Epiſcopatum venit, & anno 814. vel 815. obiit, ut habet Serarius *Hiſtoriæ Moguntiarum rerum* lib. 4. pag. 613. & ſeqq. Sive, quod adhuc magis probat, aliorum, qui Riculpho ſupervixerunt, arte conquiſitas eſſe: non obſtante Hincmari teſtimonio, qui ſub Riculpho innotuiſſe, & eum ex Hiſpaniis allatas, in vulgus ſparſiſſe, arbitratus eſt. Adſunt enim argumenta, quæ ſuadeant Riculpho vel integram Pſeudo-Iſidori Mercatoris Collectionem, vel ſaltem Epiſtolas aliquot, quales nunc habemus, incognitas fuiſſe. Argumenta hæc ipſius Blondelli verbis proferemus, qui ſic loco citato cap. 5. pag. 22. „Porro ne quis vel Pſeudo-Iſi„dorianæ compilationis vel Epiſtolarum o„mnium, quas hodie farrago illa complectitur, „ſive auctorem ſive collectorem fuiſſe Ricul„phum ſuſpicetur, quod poſt Hincmarum alii „crediderunt, clariſſimo & quod arte nulla „eludi poſſit argumento, fieri id non poſſe „probamus. Quod ſcilicet, cum abſurditate „non careat Ricolphum anno Domini 814. „vita functum, Centones ex Scriptis totis qua„tuordecim annis poſt editis conſarcinatos, „vel farciviſſe: vel noviſſe Epiſtolas quasdam „verbi gratia vel Pſeudo-Vrbani vel Pſeudo„Joannis 3, in quibus Concilii Pariſiis ſub Lu„dovico Pio anno Domini 829. coacti, ſenten„tiæ ad verbum leguntur, vel penitus, vel qua„les hodie ſunt, ignotas Riculpho fuiſſe, nemo „jure dubitare poſſit." Et quibusdam intercitatis. „Id etiam obiter moneo, de ſecunda „Pſeudo-Joannis primi Epiſtola dici poſſe, ean„dem ejus ac Epiſtolarum Pſeudo-Vrbani & Pſeu„do-Joannis tertii rationem eſſe debere, quando„quidem in ea notari poſſunt imitationes quæ„dam phraſeon, quibus Jonas Aurelianenſis in „Epiſtola ad Carolum Calvum uſus eſt, quem „regnare cœpiſſe anno Domini 839, hoc enim „anno obiit Ludovicus Pius 12. Kalendas Ju„lii, annis à Ricolphi obitu XXV, nemo nega„verit. Idem forte ex aliis Epiſtolis, alii ob„ſervaturi ſunt. Ex quibus cum pateat, poſt „obitum Riculphi oportere factam eſſe Colle„ctionem Pſeudo-Iſidorianam (niſi velimus di„cere, quod in ejusmodi Collectionibus ſæpe „factum videmus, eam cum tempore creviſſe „& auctam fuiſſe) ſuſpicio maxima cadit in Be„nedictum Levitam, de quo ſupra dictum eſt, „eum tres Capitularium Caroli & Ludovici „Imperatorum libros poſteriores collegiſſe. „Is enim primus Epiſtolas iſtas ſcuit, & ſine „mentione titulorum in Capitularia Caroli Magni & Ludovici Pii immiſit. Vide Capi" tularium Lib. 6. cap. 119. Accedit huic, iden" titas ſtyli in Epiſtolis ſuppoſititiis, & tribus" poſterioribus Capitularium libris, item ſimilis" phraſium ſordities, inconcinna periodorum" conſtructio. Tum etiam, quod iſto tempore" frater Eulogii Iſidorus ex Hiſpania, conditio" ne vitæ Mercator, exul inter Germano-Fran" cos, & quidem Moguntiaci habitaverit: ex" qua urbe prima diſſeminatio, ſi non etiam in" ea fabricatio Epiſtolarum facta ſit, cujus vel" nomine abuti, eo volente vel inſcio, Benedi" ctus potuit; quæ late exequitur & conjectu" ram hanc illuſtrat Blondellus in ſæpe lauda" tis *Prolegomenis* cap. 6. pag. 28. & ſequentibus." Quam tamen Lectoris arbitrio permittit, ut" quantum ei tribuendum ſit, judicet."

CAPVT TERTIVM.

AN ISIDORVS MERCATOR SEV PECCATOR, GENTE HISPANVS, HVJVS COLLECTIONIS AVCTOR SIT?

QVamvis Doctiſſimus Blondellus Benedictum Levitam Moguntienſis Eccleſiæ, collectorem eſſe Epiſtolarum ejusmodi, ob rationes à ſe allatas opinetur, ego contra cum plurimis viris eruditis cenſeo illarum authorem fuiſſe *Hiſpanum quendam* ſub initium ſeculi IX, anno circiter 820. vel 830. celebrem, quem *Iſidorum* quendam magni nominis Monachum exiſtimant, qui ſe *Peccatorem* dicere ſoleret, ſuoque nomini hoc ſemper elogium humilitatis adderet, quem Epiſcopi aliqui ſub indiſcreto zeli prætextu, ad Epiſtolas iſtas effingendas induxerint: illum porro ex *Peccatore, Mercatorem* effeciſſe oſcitantes ſcribas. Ita conjicit Morinus. Alii hoc *Peccatoris* elogium *Iſidoro* ſervantes, ipſum fuiſſe Epiſcopum ſuſpicantur: quod ſolemnis Sanctorum Epiſcoporum mos eſſet, ut ſe *Peccatores* ſubſcriberent, quod conſtat ex Conciliis, Turonenſi I. Pariſienſi III. Turonenſi II. & Matiſconenſi II. Ita conjicit Petrus de Marca, Toloſanus Archiepiſcopus, in Opere *de Concordia Sacerdotii & Imperii.* Porro ſententia noſtra, quod hic *Collector Epiſtolarum Pontificiarum* Hiſpanus ſit: probatur tum ex Collectanei lectione, ad cujus initium ſubjicitur *Methodus celebrandi Concilii,* quæ in Hiſpaniis uſitata priſcis temporibus fuit: tum quod perpetuus ſit in allegandis laciniis ex Conciliis Toletanis, Hiſpaniarum potiſſimis. Quæ recte ponderata, ſpeciem quandam demonſtrationis contra Blondellum efficiunt. Quod autem is collector ſit *Iſidorus Mercator ſeu Peccator*, ſub ſeculi IX. initium clarus, evincitur *primum* ex multis MSS. Codicibus, nomen *Iſidori Mercatoris ſeu Peccatoris* habentibus, unde ſub iſto nomine ab anno 1524. ſæpius prodierunt ad noſtrum usque tempus. *Secundo* authoritate Hincmari Rhemen-

menſis Archiepiſcopi, qui ita in Opuſculo 55. capitum cap. 24. inquit. *De libro autem collectarum ab Iſidoro Epiſtolarum, quem de Hiſpania allatum Riculphus Epiſcopus Moguntinus, in hujusmodi ſicut & in Capitulis Regiis ſtudioſus, obtinuit: & iſtas regiones ex illo repleri fecit* &c. Quibus Riculphum Moguntinum Archiepiſcopum, has plurimas Epiſtolas ſub Veterum Pontificum venerandis nominibus conſcriptas, *ab Iſidoro collectas*, ex Hiſpania in Germaniam allatas, obtinuiſſe refert. Addit *tertio* Blondellus, *Iſidorum illum Mercatorem*, cujus nomine Epiſtolæ priſcorum Pontificum præfatæ evulgatæ ſunt, fuiſſe fratrem Eulogii Cordubenſis Presbyteri, qui cum pietatis cauſa profugus Moguntiam adventaſſet, ibique aliquandiu manſiſſet: inde occaſionem arripuerunt Riculphus Moguntinus Archiepiſcopus & Benedictus Levita, affingendi illi *Veterum Decretalium Collectionem*, ut incautis hanc ex Hiſpaniis allatam eſſe perſuaderent. Verum cum hoc dixiſſe contentus ſit Blondellus, ea nullatenus probare ſatagat, ipſi fides adhibenda non eſt: Sed credibilius eſt Collectaneum iſtud ab Eulogio fratre Iſidori, Moguntiam ex Hiſpaniis allatum. Addo inveniri hujus Collectionis MSS. Codices ita antiquos, ut ad ætatem Caroli Calvi antiquitate ſua pertinere videantur, qualem unum egregium in Bibliotheca Collegii Navarrici Pariſienſis vidimus. Denique quod *Iſidorus Mercator* ad annum 820. vel 830. circiter pertineat, his movemur calculis. Hic Iſidorus Mercator inſeruit Collectaneo ſuo, Epiſtolas aliquas Gregorii II. ſeu Junioris, qui anno 731. Gregorii III. qui anno 741. & Zachariæ, qui anno 752. obierunt. Cum autem nullas inſeruiſſe credendus ſit, quæ non aliquam antiquitatis ſpeciem præ ſe ferrent, ad probabilem hanc rationem ſalvandam, vix ante annum 820. vel 830. collocandus eſt. Eandem Collectoris ætatem inſinuant laciniæ, quas Collectaneum iſtud habet, ex Epiſtola S. Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi ad Ethilbaldum Regem, quæ poſt annum Domini 744. data eſt: & ex Epiſtola celebris Abbatiſſæ Cangith, poſt annum 720. ad Bonifacium eundem ſcripta. Favet denique huic ſupputationi Iſidori Mercatoris ad annum 820. vel 830. factæ, quod teſte Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, hoc Collectaneum jam extaret, atque in Galliis tranſcriptum jam ſæpius eſſet, ætate Riculphi Moguntinenſis Archiepiſcopi, qui Lullo ab anno 787. ſucceſſit ad annum 814. quo devixit, ex Serario in *Hiſtoria Moguntinenſi* & fratribus Sammarthanis Tomo 1. *Galliæ Chriſtianæ* in *Archiepiſcopis Moguntinenſibus*. Ergo nulla convenientior ætas aſſignari poteſt, quam anni 820. vel 830. ut ſupra dictum eſt.

Arduum autem ac difficile prorſus eſt, credere has *Epiſtolas Pontificum Decretales*, allatas eſſe Moguntiam tempore Riculphi Moguntinenſis Archiepiſcopi, qui anno 814. mortuus eſt, ab Eulogio Cordubenſi, Iſidori Mercatoris fratre. Obſtat enim huic temporis rationi, quod in Collectione iſta, in Epiſtolis Vrbani & Joannis tertii, reperiantur loca ex Synodo Pariſienſi anno 829. & quindecim ab Riculphi obitu annis celebrata, quæ deſumpta ſunt. Vnde Blondellus conjicit, hanc Epiſtolarum congeriem, Benedicto potius Levitæ tribuendam eſſe, qui cum anno circiter 850. tres poſteriores Capitularium libros adjecerit, Epiſtolas haſce in fruſtula ſectas, Capitularibus ſuis inſeruit. Sane tempora adventus Eulogii Cordubenſis Presbyteri Moguntiam, vix ante annum 830. vel 840. ſtatui poſſunt: neque convenire mihi videntur cum ætate Riculphi Moguntinenſis Archiepiſcopi, qui anno 814. obiiſſe ſcribitur, quidquid contra dicat Hincmarus loco citato in Opuſculo 55. capitum, cap. 24. Recte ergo Guilielmus Cavus hunc *Iſidorum Mercatorem* in *Hiſtoria rei literaria* anno 830. aſſignat, qui nec prioribus annis aſſignari poteſt.

CAPVT QVARTVM.

AN PONTIFICIÆ ISTÆ DECRETALES, ADVLTERINÆ AC SVPPOSITITIÆ SINT?

IAm quærimus, an Pontificiæ iſtæ Decretales Epiſtolæ, quas collegiſſe Iſidorus Mercator dicitur, legitimæ ſint, an ſuppoſititiæ? Cujus quæſtionis ſolutionem jam ſufficienter antea dedimus. Dicimus itaque ſuppoſititias illas omnes eſſe atque confictas, noſtramque ſententiam, quam jam, nemine refragante, omnes poſt Blondelli laborem egregium amplectuntur, variis rationum momentis ſtabilimus.
Primum enim, ſi Epiſtolæ iſtæ Decretales Ro- 1.
manorum Pontificum, genuini eſſent illorum fœtus, illarum Scriptores Eccleſiaſtici octo priorum Eccleſiæ ſeculorum interdum meminiſſent, has Concilia interdum citaſſent, & alii Pontifices in ſuis aliis Epiſtolis legitimis, quas nullus negat. At nullus ante nonum ſeculum illas Epiſtolas ne nominavit quidem: non S. Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum*, non Siricius, non Innocentius, non ſanctus Leo, aliique ſanctiſſimi Pontifices. Non ullum octo priorum Conciliorum œcumenicorum, non ipſe Photius vir immenſæ Lectionis in *Bibliotheca*, non Euſebius in *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, non Socrates, non Sozomenus, non Gennadius in *Catalogo Scriptorum* &c. Ergo &c.
Secundo Epiſtolæ ejusmodi Scripturam Sacram 2.
frequenter, imo fere ſemper uſurpant ſecundum verſionem vulgatam, quam a S. Hieronymo adornatam volunt, & ſub extremum duntaxat ſeculi ſexti cœptam citari: unde conſtat, illas nullatenus ad primos illos Pontifices Romanæ Eccleſiæ poſſe pertinere, quorum nomina præferunt atque mentiuntur.
Tertio iſtarum Epiſtolarum argumenta primis 3.
Eccleſiæ ſeculis non conveniunt, quæ primo-

rum Eccleſiæ ſeculorum hæreticos non impugnant, imo nec quidem nominant. Quæ de perſecutionibus adverſus Eccleſiam excitatis, de Confeſſorum conſortatione ad patientiam & exhortatione ad Martyrium, de lapſis eorumque pœnis canonicis & judiciis; ne verbum quidem ullum habent. Ergo illarum argumenta primis Eccleſiæ ſeculis non conveniunt. Certe ſi conſeratur materia iſtarum Epiſtolarum Decretalium cum argumentis, de quibus agunt Epiſtolæ Epiſcoporum, Opera SS. Patrum, Decreta Conciliorum, quæ ex quatuor primis Eccleſiæ ſeculis ad Siricium uſque ſuperſunt: nemo, quin parum conveniat Eccleſiæ naſcentis ætati illarum materia Epiſtolarum, non intelliget.

4. *Quarto* illæ Epiſtolæ Decretales priſcis afflictæ Pontificibus, compilatæ ſunt & conſarcinatæ ex Epiſtolis, Operibus & Decretis poſteriorum Pontificum, Patrum & Conciliorum, quorum plurimi vixerunt ſeculis 7. & 8. At quis unquam credat, omnes omnino Decretales primorum Eccleſiæ Romanæ Pontificum, poſſe ex laciniis ejusmodi conſcribi, eoque modo miſere aſſui per annos quingentos, & ultra? hoc ita mihi portentoſum eſt, ut humanam omnem excedat fidem. Hanc autem perpetuam Epiſtolarum ejusmodi laciniam demonſtrat Blondellus in Prolegomenis *Pſeudo-Iſidori vapulantis* cap. 13. Vbi in ſingulis Epiſtolis notat ſententias ex Scriptis auctorum poſteriorum delibatas, & ad verbum exſcriptas: & ſingulari cujusque Epiſtolæ examine, in decurſu Operis, quod *Pſeudo-Iſidori & Turriani vapulantium* titulo inſcripſit, ubi Turriani vindicias pro Epiſtolis præfatis funditus evertit. Nec alterius momenti eſt exceptio quorundam reſpondentium, Patres, Pontifices, Concilia ſequentium temporum, plurima ex præfatarum Epiſtolarum fontibus hauſiſſe, ideoque mirum non eſſe, quod eædem plerumque ſententiæ in illorum monumentis, ac in præfatis Epiſtolis, legantur. Hæc inquam Reſponſio vana eſt & gratis facta. Si enim Patres, Pontifices & Concilia dictas Epiſtolas defloraſſent, eorum authores interdum honoris cauſa nominaſſent, ſicut nominaverunt alios, quorum teſtimonia uſurparunt. Item eorum teſtimoniis atque authoritate Hæreticos obruiſſent, nunquam denique in dubium revocaſſent, quod tot Decretalibus ab Apoſtolorum ætate conſtitutum fuiſſet. At ſecus factum eſt. Ergo non eſt veriſimile, Patres, Pontifices, Concilia poſteriora mutuatitias ex antiquis Decretalibus ſententias, verbaque in ſua monumenta transtuliſſe: imo longe eſt probabilius, harum conſarcinatorem Epiſtolarum turpiſſimi eſſe plagii reum: qui poſteriorum Patrum, Pontificum, & Conciliorum dicta exſcripſerit, & alienis nominibus evulgaverit. Præterea, quæ ex poſteriorum Patrum ſcriptis, vel Conciliorum Pontificumque Decretis, in præfatis Epiſtolis leguntur, cum cæteris non cohærent partibus, nec illarum ſtylo conveniunt: quod indicium eſt maniſeſtiſſimum, illa priſcis Decretalibus male aſſuta fuiſſe.

5. *Quinto* falſa temporum conſignatio non leve eſt, in Epiſtolis, aliisque monumentis impoſturæ argumentum. Vnde præclare Tatianus *Oratione adverſus Græcos* Tom. I. Bibliothecæ Patrum Græcorum ait, *Vbi temporum ratio non cohæret, ibi nec hiſtoria quidem vera eſſe poteſt.* Sed omnes fere Veterum Pontificum Epiſtolæ, falſis temporum, Conſulatuumque notis conſpurcatæ ſunt, ut nemo oculatus non videt, unde ſuppoſitæ priſcis Pontificibus cenſendæ ſunt. Porro quam parum his Decretalibus confidat Eminentiſſimus Cardinalis Cæſar Baronius, Annalium Eccleſiæ Parens, & Romanæ Eccleſiæ jurium aſſerendorum ſtudioſiſſimus, his innuit verbis, *Annalium* tomo 10. ad annum Chriſti 869. pag. 277. „At vero ex multis eas reddi ſuſpectas Epiſtolas, quæ dicta ſunt 2. Annalium tomo, dum de illis ſingulis mentio facta eſt, ſatis eſt demonſtratum, ſimulque oſtenſum, illis non indigere ſanctam Romanam Eccleſiam, ut ſi falſitatis arguantur, ſuis ipſa deſtituatur juribus & privilegiis. Cum etſi illis careat, ex legitimis germanisque aliorum Pontificum Romanorum Epiſtolis Decretalibus, ſatis ſuperque corroborata conſiſtat. Cæterum quod excerpta ex illis Capita à Benedicto Levita primum, ut Canonibus conſentientia probata eſſent, (ut ipſe teſtatur) authoritate Romanorum Pontificum, quod & à poſterioribus factum eſt Collectoribus: eadem uſu potius recipi contigerunt, quam conſtanti ipſarum firmitate. Sed & Benedictus Levita, etſi ex eadem Iſidori Collectione accepit multa, tamen bene conſcius, authoritatem illarum Epiſtolarum haud adeo conſtantem, ſed nutare admodum: nunquam aliquem illarum citavit authorem, ut fecit in reliquis, quarum fides conſtans eſſet, Romanorum Pontificum Epiſtolis: Innocentii, Leonis, Gelaſii, Symmachi atque Gregorii, citans ac nominans earum authores. Sed & magna cautela, quod ſciret ex eis accepta, haud adeo haberi firma: unde curavit, ut ipſe in fine teſtatur, eadem authoritate Apoſtolica confirmari. Redeamus ad allegandas ſuppoſitionis rationes.“

6. *Sexto* ſimilitudo ſtyli & idem ſcribendi character, evidenter probant unitatem authoris. Cum ergo in præfatis veterum Pontificum Epiſtolis, idem ſtylus, idemque ſcribendi character occurrat: evidens eſt, eas omnes ab uno authore, non à Pontificibus diverſis eſſe conſcriptas. Qua enim ratione, amabo te, fieri potuiſſet, ut tot Pontifices, diverſis tot annorum temporibus diſtantes, eundem dictionis characterem obſervaſſent, eundemque ſtylum affectaſſent?

7. *Septimo* denique, cenſeri debent Epiſtolæ illæ ſuppoſitæ, quæ barbaro & ſordido ſermone con-

ſcri-

Digitized by Google

ſcriptæ ſunt, & à ſeculi, quo datæ ſupponuntur, elegantia & nitore penitus alienæ ſunt. At Epiſtolæ iſtæ Veterum Pontificum ad Siricium usque, tales ſunt: unde ſuppoſitionis árgui debent. Quis enim ſibi ipſi perſuadeat, priſcos Pontifices latinius & elegantius non eſſe locutos, quam homines ex infima plebis fæce, quam agaſones, coquos & hortulanos? Cum ipſi & plerumque nobilitate inſignes, & ſemper ſtudiis vel doctrina non vulgari exculti, Eccleſiæ univerſæ & principali præticerentur, ad quam omnes velut ad oraculum, reſponſa accepturi recurrerent.

CAPVT QVINTVM.

SOLVVNTVR OBJECTIONES CONTRARIÆ SENTENTIÆ.

OBjiciunt Adverſarii illas eſſe genuinas Epiſtolas, quas ut tales agnoverunt Concilia, Collectores Conciliorum & Canonum, aliique authores doctiſſimi & graviſſimi, quæ omnia in iſtas cadunt Epiſtolas. Illas enim citant Patres Concilii Aquisgranenſis ſub Gregorio IV, Beoedictus Levita ſeu Diaconus, Caroli Magni Capitularium & Ludovici Pii compilator, Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus in Libello, quem Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo obtulit, ut ipſe teſtatur Libro 55. Capitulorum cap. 43. Concilium Colonienſe cap. 3. Moguntinum cap. 11. Item Tribunienſe cap. 21. Metenſe ſub Arnulpho congregatum cap. 5. Remenſe adverſus Arnulphum Archiepiſcopum, Luitprandus Ticinenſis in libro *de vitis Pontificum*. Ordo Romanus, Micrologus capp. 10. & 41. Author *Apologiæ* pro Gregorio VII. cap. 3. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus lib. 1. *adverſus Guibertum Antipapam*, & in Collectione Canonum, quam adornavit. Burchardus Wormatienſis in Libris Decretorum, quos edidit, plurima & innumera ex priſcorum Pontificum Decretalibus commiſcuit. Ivo Carnotenſis in Decretum ſuum ſexcentas ex iisdem ſententias tranſtulit. Gratianus ſuo item Decreto, quod in ſcholis omnibus Juris Canonici legitur, & quod Eccleſia ſequitur, præfatas Epiſtolas inſeruit. Concilium Lateranenſe ſub Calliſto II. cap. 4. Stephani I. *ſecundam* & Calliſti I. *ſecundam* citat. Denique omnes Juris Pontificii interpretes, omnes Theologi polemici & Scholaſtici, ab annis 400. ad hæc usque tempora, harum Epiſtolarum teſtimonia ad Catholicorum dogmatum confirmationem laudarunt. Ergo Concilia, Collectores canonum, aliique viri doctiſſimi, has veterum Pontificum Epiſtolas Decretales ut genuinas agnoverunt. Reſpondeo, hos omnes illas agnoviſſe & veras crediſiſſe, ſed omnes falſos eſſe, quod jam certo cognitum eſt. Cœptum etenim duntaxat ſuperiori ſeculo de iſtarum ſinceritate ambigere, tantumque circa illas deſudatum eſt, ut tandem, faventibus Blondelli ſtudiis, unde illæ omnes Epiſtolæ excerptæ fuerant, detectum fauſto conatu fuerit. Plura de hoc argumento Natalis Alexander, in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus* Seculo I. Tomo 2. Diſſertatione 20. pag. 22. & ſequentibus, ſcholaſtica methodo, quæ nos hic abrupta, ſiccaque iſta ſolutiooe præſcindimus. Igitur ante annum Domini 830. nulla Decretalium, quæ Pontificibus Siricii deceſſoribus adſcriptæ ſunt, memoria, nulla penitus fama fuit. Porro tot ſeculorum ſilentium invictiſſimis rationibus junctum, quæ præſatarum Epiſtolarum ſuppoſitionem demonſtrant, poſteriorum temporum teſtimoniis anteponendum eſt. Si enim poſteriora Concilia jus habent corrigendi priora, *cum aliquo experimento rerum, aperitur quod clauſum erat, & innoteſcit quod latebat*, ut S. Auguſtinus inquit lib. 2. *de Baptiſmo* cap. 3. Non mirum, quod hæc Concilia & eruditos authores, qui poſt octavum ſeculum floruerunt, doctiſſimi hujus ſeculi viri emendent, in rebus criticis clariſſimi, quorum media Eccleſiæ ætas omnino rudis erat. Maxime cum illa mediæ ætatis Concilia, illique auctores, terminos ſibi à Patribus conſtitutos hac in re transgreſſi fuerint, ignotas octo prioribus Eccleſiæ ſeculis Decretales Epiſtolas laudando, oec recentem foetuum adulterinorum animadvertendo natalem. Addo veteres Canonum Collectores honeſto *Iſidori* nomine deceptos fuiſſe, ſub quo prodiit larvatus impoſtor, & maleferiatus harum Epiſtolarum artifex. Exiſtimarunt enim illarum Collectorem fuiſſe *Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum*, quod, ut ſupra docuimus, falſum eſt, nec illas accurate expenderunt: unde Ivoni, Anſelmo, Burchardo, Gratiano, anteponi debet authoritas & fides Dionyſii Exigui, qui ſub Imperio Juſtiniani Collectionem ſuam adornavit, à Laurentio Romanæ Eccleſiæ Presbytero interpellatus. Quandoquidem hanc Collectionem Eccleſia Romana potius approbavit, quam poiteriores: ut teſtatur Caſſiodorus Senator, coævus author, in Libro *Divinarum Lectionum* cap. 23. ubi de præfato Abbate Dionyſio loquens, ait: *Ex Græcis Exemplaribus Canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, ut erat planus atque diſertus, magna eloquentia luce compoſuit, quos hodie uſu celeberrimo Romana Eccleſia amplectitur.* Porro Dionyſius Exiguus, qui veterum Pontificum Epiſtolas ſumma accuratione collegit, initium compilationis ſuæ à Decretalibus Siricii Papæ facit: quod argumento eſt, nullas tunc extitiſſe Epiſtolas veterum Pontificum, qui Romanam Eccleſiam ante Siricium rexerant, ſed illas fuiſſe ſecutis temporibus confictas, ſi quæ poſtea prodierunt. Quod autem omnium, quæ extabant, Pontificum Decreta Dionyſius collegerit, ipſe teſtatur in Epiſtola ad Julianum Eccleſiæ Romanæ Presbyterum, ita ſcribens: *Præteritorum Apoſtolicæ Sedis Antiſtitum conſtituta, quæ valui cura & diligentia collegi, & in quendam redigens ordinem titulis diſtinxi*

com-

compoſitis : ita duntaxat ut ſingulorum Pontificum, quotquot à me præcepta reperta ſunt, ſub una numerorum ſerie terminarem.

Objiciunt *Secundo*, illas Epiſtolas eſſe genuinas, quas Romani Pontifices, S. Leo Magnus & Gelaſius ut tales admiſerunt, & ab omni Eccleſia velut genuinas recipi juſſerunt. Atqui tales eſſe Epiſtolas, de quibus loquimur, probatur. Tum ex Epiſtola I. Sancti Leonis data ad univerſos Epiſcopos per Campaniam & Picenum vel Tuſciam, & per univerſas Provincias conſtitutos, ubi ait : *Omnia Decretalia conſtituta omnium prædeceſſorum noſtrorum, ita veſtram dilectionem cuſtodire debere mandamus, ut ſi quis illa contempſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.* Item ex Synodo Romana ſub Gelaſio anno 494. ita decernente : *Item Decretales Epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Romana pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter eſſe recipiendas decernimus.* Reſpondeo, quod S. Leo Epiſtola 1. cap. 5. ad Veterum Pontificum, qui Siricium anteceſſerunt, Epiſtolas Decretales minime reſpexerit : idque conſtat ex eo ipſo loco, qui allegatur, ſiquidem ſuorum Decreta Deceſſorum commendans, ab Innocentio I. initium ducit, ante quem unus ſolummodo Siricius ſcripſerat ad Afros & ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, qui ipſum conſuluerat. Porro ſi S. Leo ad Epiſtolas priſcorum Pontificum reſpexiſſet, vel ſi tunc extitiſſent Decretales aliquæ, commendaſſet imprimis Epiſtolas Clementis, Anacleti, Hygini Pii, Aniceti, & aliorum. Nomine autem omnium Prædeceſſorum ſuorum, quorum Decretalia conſtituta cuſtodiri mandat, intelligit Siricium, Celeſtinum, Zozimum, Bonifacium, Sixtum tertium ; non vero Pontifices Siricio illo antiquiores, quorum nullæ Decretales Epiſtolæ tunc temporis extabant. En verba S. Leonis. *Ne quid vero ſit, quod prætermiſſum à nobis forte credatur, omnia Decretalia conſtituta, tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium Prædeceſſorum noſtrorum, quæ de Eccleſiaſticis Ordinibus, & Canonum ordinata ſunt diſciplinis, ita veſtram Dilectionem cuſtodire mandamus : ut ſi quis illa contempſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.* Nego etiam Gelaſium priſcorum Pontificum Epiſtolis ſuffragari. Cum enim ejus ſententia indefinita ſit, conſtabit illius veritas, ſi ad has Epiſtolas referatur, quas Siricius, Innocentius, Zozimus, Bonifacius, Celeſtinus, Sixtus III, S. Leo, Hilarius, Simplicius, & Felix III, Gelaſii deceſſores ſcripſerunt. Hæ namque diverſis temporibus ab urbe Roma, pro diverſorum Patrum conſultatione datæ fuerunt. Fateor Nicolaum I. & Leonem IV, Gelaſii verba ad omnes Decretales, quæ ſuo tempore manibus omnium terebantur, extendiſſe : ut illas etiam comprehendant, quæ priorum Pontificum venerandis inſignitæ ſunt nominibus. Sed id aſſerit uterque & Leo IV. & Nicolaus I. præter Gelaſii mentem.

Objiciunt *tertio*, quod Præſules Gallicanæ Eccleſiæ, præfatas veterum Pontificum ad Siricium usque Epiſtolas receperint, ut ex utroque Hincmaro conſtat, Laudunenſi nimirum & Remenſi. Nam & *Laudunenſis* Decretales illas protulit, ut cauſam ſuam adverſus avunculum tueretur : Et *Remenſis* in Opuſculo 55. capitum cap. 25. *eas venerabiliter ſuſcipiendas fatetur.* Nullam enim venerationem merentur, Epiſtolæ falſo Veterum Pontificum nominibus ab impoſtore nugaci honeſtatæ. At Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, vir Juris Canonici peritiſſimus ; vult cum veneratione iſtas Epiſtolas recipi, unde judicandum, priſcis Romæ Pontificibus non eſſe affictas. En verba Hincmari in Opuſculo 55. capitum cap. 25. *Tu hac diſcretione, ut præmiſi ex verbis Gelaſii, ſuſcipe ad inſtructionem illas Epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſolatione dederunt, legendas venerabiliter, & ſervanda ſacra Concilia, quæ Sedes Apoſtolica & omnis ſequitur Eccleſia, inviolabiliter.* Idem conſtat ex Epiſtola præfata Nicolai I, in qua de Gallicanis Epiſcopis ita ſcribit : *Nam nonnulla eorum ſcripta penes nos habentur, quæ non ſolum quorumcunque Romanorum Pontificum, verum etiam priorum decreta in ſuis cauſis præferre noſcuntur.* Præterea ſi Gallicani Epiſcopi exiſtimaſſent, Veterum Pontificum Epiſtolas ad Siricium usque, Pſeudepigraphas & ſuppoſititias eſſe ; id Nicolao I. reſpondiſſent, qui illarum authoritate illos urgebat. Atqui iſtud non reſponderunt, ſed ſolum eas non eſſe eodem loco & numero habendas atque Canones : quia Codici Canonum non inſertæ erant. Ergo exiſtimarunt, præfatas Epiſtolas eſſe genuinas. Quod ſpectat ad Gallicanos Epiſcopos, fateor quosdam illorum admiſiſſe Decretales Epiſtolas veterum Pontificum, non tamen omnes. Equidem admiſit illas *Hincmarus Laudunenſis*, ſed easdem *Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus* exploſit, ut conſtat ex ejus verbis apud Flodoardum libr. 3. *Hiſtoriæ Remenſis* cap. 21. & 22. ubi præfatum Epiſcopum Laudunenſem ſic alloquitur. *Quærens adinventiones ut te Metropolitana ſubjectione poſſes exuere, libellum de Patrum antiquorum ſcriptis ante ſacros Nicenæ Synodi & aliorum ſanctorum Canones editis, collegiſti : ex quibus ſententias inter ſe diſſonas, & contra Evangelicam & Apoſtolicam atque Canonicam & Apoſtolicæ ſedis authoritatem immiſcuiſti.* Reſpondeo præterea Gallicanos Epiſcopos tunc temporis Epiſtolas veterum Pontificum recepiſſe ex parte, quatenus Canonibus non adverſabantur : ſed easdem rejeciſſe, quatenus illæ Canonibus repugnabant. Hoc ex Hincmaro Archiepiſcopo Rhemenſi conſtat, qui earum authoritate interdum uſus eſt : quæ Epiſcoporum Gallo-

rum

rum inconſtantia, huic Nicolao Imo exprobrationi occaſionem dedit. *Quanquam quidam veſtrorum ſcripſerint, haud illa Decretalia Priſcorum Pontificum in toto Codicis Canonum corpore contineri deſcripta: cum ipſi, ubi ſua intentioni hac ſuffragari conſpiciunt, illis indifferenter utantur; & ſolum nunc ad imminutionem poteſtatis Sedis Apoſtolica, & ad ſuorum augmentum privilegiorum, minus accepta eſſe perhibeant.* Porro non reſponderunt Nicolao Gallicani Præſules, has Epiſtolas eſſe ſuppoſititias, quia de falſitate illarum nondum ipſis omnino conſtabat, cum illas tunc ad examen non revocaſſent: & ipſis aliunde ſatis erat, quod Canonicam non obtinerent authoritatem, & earum authoritate ad colla novo juri ſubmittenda non adigerentur. Vnde id unum præfato Pontifici repoſuerunt, non eſſe parem illorum & Canonum authoritatem, quia non extabant in Codice Canonum, quem ab Apoſtolica Sede Majores eorum receperant. Quare illas ſe equidem cum veneratione ſuſcipere, ſolos autem ſe inviolabiliter obſervare Canones profitebantur. Hæc ſunt, quæ Natalis Alexander ordine mutato, fere verbotenus *de Decretalibus Priſcorum Romanorum Pontificum Epiſtolis* protulit in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus* Seculo I. Tomo 2. Diſſertatione 20. pag. 216. & ſequentibus, quæ hic occaſione *Iſidori Mercatoris* acceptâ commode adaptavimus.

CAPVT SEXTVM.

TVRRIANVS FALSIS AVTHORITATIBVS VSVS EST, AD EPISTOLAS ISTAS ROMANIS PONTIFICIBVS ASSERENDAS, QVEM PONTIFICII PLVRES MELIORIS NOTÆ DESERVERVNT.

FRanciſcus Turrianus Soc. Jeſu operoſam defenſionem contra Centuriatores Magdeburgenſes Libris quinque compoſuit, quæ anno 1572. Florentiæ & anno 1573. Pariſiis in 8. impreſſa fuit & alibi, quaſi cum ſubdola & ſuppoſititia Pſeudo-Iſidori hac merce, tota res Romana ſtaret aut caderet. Inſcribitur *Defenſio pro Canonibus Apoſtolorum & Epiſtolis Decretalibus Paparum contra Centuriatores Magdeburgenſes, libris quinque.* Hanc in rem omnes ingenii nervos intendit, omnem induſtriam impendit, ut per argumenta & figmenta, auctoritas Epiſtolarum confictarum, magis tamen Romani Pontificis, ſarta tecta remaneret. Hanc in rem, fingendi etiam novi teſtes fuerunt, novi libri, qui non proſtant, neque unquam forte proſtiterunt, aut proſtare poſſunt. Quales ſunt *Euſebii Alexandrini ſermones* lib. I. pro Epiſtolis cap. 21. & lib. 2. cap. 6. & 12. & alibi. *Euſebius Cæſarienſis contra Marcellum* lib. 5. cap. 7. *Hippolytus Martyr & Thebanus* lib. 2. cap. 18. *Magnes adverſus Theoſthenem* lib. 1. cap. 5. lib. 2. cap. 3. & 13. lib. 4. cap. 7. *Theodotus Ancyranus* lib. 2. cap. 14. *Severianus Gabulenſis in I. ad Corinthios* lib. 5. cap. 5. *Apollinaris in Numeros* lib. 4. cap. 14. *Leontius in Matthæum* lib. 4. cap. 10. *Euſtratius Conſtantinopolitanus de operatione animæ* lib. 4. cap. 14. *Damaſcenus de jejuniis & de communione Corporis* lib. 5. cap. 8. & 18. lib. 4. cap. 1. *Theodorus Antiochenus*, ille ſcilicet, qui Mopſueſtenam Eccleſiam rexit, lib. 2. cap. 20. lib. 4. cap. 8. & lib. 5. cap. 6. *Theophanes in Symphonia Veteris & Novi Teſtamenti* lib. 2. cap. 28. & lib. 4. cap. 13. *Conſtantinus ἀπὸ σχολαστικῶν* lib. 1. cap 28. *Photii Lexicon, Quæſtiones ad Amphilochium, Commentarii in Epiſtolas* lib. 3. cap. 11. & 12. lib. 5. cap. 18. lib. 2. cap. 13. lib. 4. cap 12. *Nilus in Lucam* lib. 5. cap. 6. *Pamphili Canones* lib. I. cap. 25. Quæ excerpſit & obſervavit David Blondellus in *Pſeudo-Iſidoro & Turriano vapulantibus* in Prolegomenis cap. 1. pag. 7. quibus hoc; ſequens elogium & ſpecimina errorum ſubjungit. "Plurimæ, ſane, lectionis, ſed frontis perfrictiſſimæ, judiciique te-" "nuiſſimi, *homo aſper & improbus ira, gloria ani-*" "*mal, Pyrgopolinices alter,*" qui Hincmarum Rhemenſis Eccleſiæ in Gallia Belgica Præſulem, lib. 1. cap. 15. & lib. 3. cap. 3. *Germanicæ nationis Epiſcopum* fuiſſe ſcribit: qui lib. 2. cap. 20. infamem illum Theodorum, quem 126. poſt obitum annis Quinta Synodus anathemate percuſſit: & lib. 2. cap. 15. lib. 3. cap. 16. & 18. lib. 5. cap. 12. & 16. Scriptorem Sixti ſecundi vel tertii titulos invadentem, Pelagianæ lepræ tabo fluentem & atro carbone notatum, inverecunde laudat. Qui lib. 5. cap. 10. Synodum Eliberitanam, quam A. D. 305. Marcello ſedente celebratam conſtat, ſub Sylveſtro coactam eſſe vult. Qui lib. 2. cap. 13. Theodoſium majorem A. D. 395. mortuum, Chryſoſtomi anno 407. defuncti reliquias Conſtantinopolim anno 438. tranſtuliſſe credit. Qui ibidem & cap. 9. Livinenſes Epiſcopatus in Gallia, Paſchaſios Romæ lib. 5. cap. 2. Euſebios Alexandriæ Epiſcopos lib. 1. cap. 21. &c. Pictavorum in Britannia Reges lib. 5. cap. 19. & Eccleſiam ſive Garolitanam lib. 5. cap. 2. ſive Garopolitanam à Canonicis Regularibus, ad hanc uſque diem adminiſtratam in Scotia comminiſcitur. Qui lib. 2. cap. 13. & lib. 5. cap. 24. Ruffinum Clementinæ primæ interpretem fuiſſe, modo affirmat, modo negat. Qui Victorem lib. 5. cap. 17. quem ad annum Domini 203. perveniſſe Adverſarii volunt, 230. amplius annis ante Synodum Nicænam A. D. 325. congregatam, ſediſſe ſcribit. Rhabanum lib. 5. cap. 19. anno Domini 856. mortuum, vixiſſe ante annos 900. ſcribit. Germanum lib. 5. cap. eodem, quem diem ultimum A. D. 730. clauſiſſe ſcribit Baronius, ante annos 900. obiiſſe. Henricum Kalteyſen lib. 5. cap. 20. & 23. quem Apoſtolici primum Palatii Magiſtrum, deinde Nidroſienſi & Cæſarienſi Archiepiſcopatu auctum, & Baſilienſi Concilio interfuiſſe docet in *Catalogo Hæreticorum* Bernardus de Luxemburgo, ubi *Inquiſitor hæreticæ pravitatis, Profeſſor ſacræ Theologiæ in celeberrima Colonienſi Academia* vocatur: qui coram Concilio Baſilienſi

orationem habuit *de Libera Prædicatione verbi Dei* adverſus Vdalricum Orphanorum Presbyterum anno Domini 1433. per tres dies hebdomadis pænoſæ, de quo Bellarminus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* & Poſſevinus in *Apparatu Sacro* & Appendix ad Concilium Baſileenſe: *ignotum hominem & annis ſexaginta*, antequam anno 1573. Deſenſionem pro Decretalibus Epiſtolis ſcriberet, ſuperiorem ſuiſſe opinatur. Quid memorem fœtidos perpetuosque ſomniculoſi hominis ſed φλυαρῶντος Theologi paralogiſmos, & frequentia ἀστοχήματα jactabundi Critici, quem nihil præter novas lectiones, Manuſcriptos Codices, tum *Bibliothecas Vaticanam, Florentinam, Sancti Marci, Cryptæ Ferratæ*, cum incredibili antagoniſtarum, divinæque quam vel renitente conſcientia vellicat, veritatis contemptu, crepare audias. Hæc Blondellus loco citato.

Has ſane Decretales Epiſtolas eſſe falſas ingenue Baronius agnovit. Falſa enim & erronea conſignatio Conſulum in fine Epiſtolarum, magnum ſuppoſiti partus argumentum præbet, ut Baronio non plures quam decem cum vera Conſulum annotatione, aut ſaltem quam ille ſequitur, conveniant. Vide illum *ad annum 69. § 35. & ſqq. A. 80. §. 3. A 103. § 2. A. 121. § 1. A. 142. §. 3. A. 158 §. 1. A. 167. §. 1. A. 175. §. 2.* & ad alios quoque ſequentium Pontificum annos, quibus Epiſtolæ ſupponuntur. In Notis ad *Martyrologium Romanum* ad 4. April. Baronii autem judicia de his Epiſtolis in *Annalibus* diſperſa ſunt variis locis, quæ excerpta tamen & Epiſtolæ cuique à Clariſſimo Blondello ſubjecta, ſed digitum intendo in locum prolixiorem ad A. D. 865. paragr. 7. ubi hæc notat. *Ab ipſa quidem Iſidori Collectione conſuito viſus abſtinuiſſe, quippe cum in his controverſiis frequens eſſet, in quibus de appellatione ad Sedem Apoſtolicam ageretur, & in illis Epiſtolis multiplicia ſupponerent, eademque fortiſſima teſtimonia ſanctiſſimorum Pontificum, eorumdemque Martyrum, quorum ſumma auctoritas in Eccleſia eſſe poſſet, abſtinuit tamen ab illis penitus*, quas ſaltem dubias intellexiſſe, non dubium ſit: *illis tantum uſus, de quibus nunquam in Eccleſia Dei fuerit dubitatum*, quod illis adventitiis & recens inventis *non egeret Eccleſia, cum eadem ex Germanis, ſincoris, omnino legitimis, ſecuris, certisque Romanorum Pontificum Epiſtolis, abundanter accipere licuiſſet.* Bellarminus quoque Epiſtolarum iſtarum propugnator lib. 2. *de Pontifice Romano* cap. 14. hæc ſibi tamen excidere paſſus eſt. *Aliquos errores in has Epiſtolas irrepſiſſe non negaverim, nec indubitatas eſſe adfirmare audeam.* Antonius Contius in *editione Corporis Canonici* emiſerat Præfationem, quæ à Cenſoribus Belgicis ſuppreſſa fuit, ob Epiſtolas iſtas Decretales, quas rejiceret. Qui in C. *Septuageſima* diſt. 16. hæc habet, quæ manum Cenſorum Belgicorum effugerunt. *Multas ſupra in Præfatione rationes adduxi, quibus omnes Pontificum, qui Sylveſtrum præceſſerunt, Decretales falſas eſſe manifeſte oſtendi.* Idem quoque Marſilius Patavinus, qui anno Domini 1324. claruit in Defenſore pacis *de Poteſtate Imperatoria & Pontificia* parte 2. cap. 17. & Gobelinus Perſona in *Coſmodromio* docuerunt.

Hæc de *Iſidoro Mercatore* ejusque *Pſeudo-decretalibus Epiſtolis* ſuggeſſerunt Franciſcus Turrianus Soc. Jeſu, in *Defenſione pro Canonibus Apoſtolorum & Epiſtolis Decretalibus Paparum contra Centuriatores Magdeburgenſes* libris V. editis Florentiæ anno 1572. & Pariſiis anno 1573. in 8. Antonius Poſſevinus ejusdem Societatis, in *Apparatu Sacro* Tomo. 1. verbo *Iſidorus Hiſpalenſis.* David Blondellus in Opere inſcripto, *Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes, ſeu Epiſtolæ ſuppoſititiæ, quas aliquibus ex Papis Romanis tribuebat Iſidorus Mercator, & defendere conatus eſt Turrianus cum Cenſura & Notis*, Genevæ anno 1628. in 4to. Cæſar Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* paſſim, ſed potiſſimum ad annum 865. paragr. 5. 6. 7. 8. & ſeqq. Gerardus von Maſtricht, juris & hiſtoriæ Profeſſor in Academia Doesburgenſi, in *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii* diffuſe & erudite num. 220. ad 237. pag. 132. ad 168. edita Duisburgi anno 1676. & Amſtelodami anno 1686. in 8. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* Seculo I. Tomo 2. Diſſertatione 20. pag. 216. & ſequentibus. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ, ſeu de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Seculo IX. ad annum 830. pag. 524.

CHRISTOPHORVS PATRIARCHA ALEXANDRINVS circa annum 830. & ſe- 830.
quentes ſub Imperio Theophili Imperatoris Iconoclaſtæ floruit, qui cum cæteris Antiochiæ & Hieroſolymorum Patriarchis, ſcripſit *Epiſtolam*, quam Græce & Latine edidit Franciſcus Combefiſius ad calcem Allatii, immiſitque in *Manipulum Originum Conſtantinopolitanarum* ex variis auctoribus & opuſculis collectum, impreſſum Pariſiis anno 1664. in 4to, in quo continetur hoc opuſculum à pag. 110. ad 145. ſub hoc titulo: Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα Θεόφιλον περὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, Orientalium Patriarcharum *Chriſtophori Alexandrini, Jobi Antiocheni, & Baſilii Hieroſolymorum, atque aliorum MCCCCLV. Epiſcoporum & Clericorum Epiſtola Synodica ad Theophilum Imperatorem de ſanctis ac venerandis imaginibus*, quæ S. Joanni Damaſceno in Codice MS. Mazariniano perperam attributa reperitur, qui annis 80. ante Imperatorem hunc Theophilum mortuus fuerat. Ejusdem *Chriſtophori* parænesin aſceticam & parabolam *de Vita humana*, Græce MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, memorat Petrus Lambecius Tomo VIII. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 364. ad quem lectorem noſtrum mittimus. Nec plura de Chriſtophoro nobis ſuperſunt. De hac *Paræneſi* autem *aſcetica* dictus Lambecius Tomo VIII. Bibliothecæ præfatæ Manuſcriptorum Codicum Hiſtoricorum Eccleſiaſti-

Digitized by Google

ſiaſticorum Codice 34 Num. 18. ubi pag. 364. his verbis, „Decimo octavo & quidem à fol. „121. pag. 1. uſque ad ſolium 125. pagina 2. *Chri-„ſtophori Archiepiſcopi Alexandrini Paræneſis aſce-„tica & parabolica de Vita humana*, cujus titulus „& principium. Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Χριστο-„φόρου Ἀρχιεπισκόπου, Ἀλεξανδρείας, Παραίνεσις „ψυχωφελὴς, φανερῶσαι, τί ὁμοιοῦται ὁ βίος „οὗτος, καὶ εἰς ποῖον τέλος καταστρέφει. Πάν-„τας μὲν, ἀγαπητοὶ, τοὺς κατὰ καιροὺς, ἀρχιε-„ρεῖς τε καὶ ποιμενάρχας, ὁ δι' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν „παρέχων Θεῖος λόγος εἰς νουθεσίαν ἡμῶν &c. „In fine autem hæc Paræneſis uno aut altero „folio mutila, pertingit enim tantum uſque ad „hæc verba: ὅθεν ἀναστὰς ἐκ τῆς ἀρρωστίας καὶ „ὑγιείνας ἐπελάθετο τῆς ὑποσχέσεως τοῦ ὅρκου, „οὗ δέδωκε τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν. Hic videlicet „*Chriſtophorus* eſt unus trium illorum Patriar-„charum, de quo Epiſtola ſeu Tomo Synodali „ad *Imp Theophilum Iconomachum* pro cultu ſa-„crarum Imaginum ſupra in recenſionu Codi-„cis XXXI. Num. 13. pag. 334. & 335. prolixe „actum eſt. In jam memorato enim Codice „MS. Cæſareo, recte is appellatur *Patriarcha „Alexandrinus*, quemadmodum & hoc loco; „contra autem in ibidem citata *Imperatoris Con-„ſtantini Porphyrogeniti* Oratione Hiſtorica de „*Imagine Chriſti Edeſſena non manufacta*, idem „*Chriſtophorus* perperam vocatur *Patriarcha An-„tiochenus.*

830. PSEVDO - TVRPINVS ſeu Tilpinus aut Tulpinus potius, Rhemenſis Archiepiſcopus, fuit primum Monachus ſancti Dionyſii prope Lutetiam Pariſiorum, qui poſtea ad inſtantiam Caroli Magni ab Adriano Romano Pontifice Rhemenſis Archiepiſcopus factus eſt, de quo vide, quæ ſcribit Flodoardus Lib. I. *Hiſtoria Rhemenſis* cap. 5. & imprimis lib. 2. cap. 17. ubi illum & XLVII. Epiſcopatus anno obiiſſe legimus, verſuſque referuntur, quos ejus tumulo Hincmarus Archiepiſcopus inſcribi juſſit. Quod ſi ſana eſt lectio Flodoardi, novennio peccat Joannes Chem. Biturix in libro *De Gallia Epiſcopis*, qui Epiſcopum factum anno DCCLXXIII. ait, atque obiiſſe anno DCCCXL. Huic Turpino vulgo adſcribitur, & à Trithemio etiam, Opus *De Geſtis Caroli Magni & Rolandini*, atque hic Scriptor jam olim ab authore *Hierarchiæ Subcæleſtis* lib. 4. cap. 9. ob opuſculum iſtud anile & fabuloſum, conjungitur cum Gregorio illo Turonenſi, Richardo Cluniacenſi, atque aliis, quos vocat *nobiles Galliarum Hiſtoriographos*. Ediderunt opus iſtud authores Germani, Simon Schardius in *Collectione Scriptorum*, qui antiquam Germaniam illuſtrarunt, Baſileæ anno 1574. in folio. Et Juſtus Reuberus, Francofurti 1584. in fol. inter antiquos rerum Germanicarum Scriptores, à ſe editos, habet p. 67. *Hiſtoriam Turpini Rhemenſis Archiepiſcopi De Vita Caroli Magni & Rolandi*, ſed utrobique ultimis ſui capitibus mutilam. At recte cenſet Hottomannus *Franco-Galliæ* ſuæ cap. V. eſſe fœtum hominis ſtolidi & imperiti, qui non Vitam, ſed fabulas conſcripſerit. Nec mens eſt alia Papirio Maſſono in ſuis Galliæ Annalibus, aut Duræ in Annalibus Bavaricis, cui dicitur *mendaciorum monſtris refertiſſimus*. Sane non Hincmarus, Lupus, Flodoardus, vel ex tot aliis ejus ac ſequentis ævi Scriptoribus, illarum ullus quiſquiliarum mentionem facit. Adde quod Scriptor iſte cap. 32. meminit obitus Caroli Magni. At Turpinus ante Carolum Magnum defunctus eſt. Nam poſt deceſſum Turpini, Rhemenſibus à Karolo Archiepiſcopus Vulfarius datus eſt, uti Flodoardus lib. 2. *Hiſtoriæ Rhemenſis* cap. 18. teſtatur. In MS. Codice Turpini, quem cum editis contulit Gerardus Voſſius, quem hic exſcribimus, poſt caput 11. quædam de pictura ſeptem liberalium artium adduntur. Item adjecta ſunt nonnulla fini, de miraculo quodam ad preces Rolandi præſtito, itemque quædam de ipſo Tilpino (imo de Tilpini morte, & corporis illius inventione) & nonnullis aliis. Quem Codicem e Bibliotheca Amſtelodamenſi ad me tranſmiſit (inquit Voſſius) egregio parente filius digniſſimus, Joannes Polyander Junior, Juriſconſultus. Habes & MS. Codicem Turpini apud Cantabrigienſes, in Collegio Sancti Benedicti Cod. 41. cujus inſcriptio eſt hujuſmodi, *Liber Turpini Archiepiſcopi Rhemenſis, quomodo Carolus Rex Francorum acquiſivit Hiſpaniam.* Hunc librum dicit Papa Calixtus II. eſſe authenticum, ut adjungit Thomas James, ex MS. Codicis inſcriptione, ut puto, ſive nota ei addita. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 32. pagina 298 Author hujus Operis, non Turpinus, ſed Calixtus II. Papa, qui tribus poſt mortem Caroli Magni ſeculis, illam fabulam confinxit, non ut Carolum Magnum, ſed ut Sanctum Jacobum Apoſtolum & Eccleſiam Compoſtellanam, quam ardenter amabat, illuſtriores his fabulis redderet. Vnde nihil mirum, quod in MS. Codice Cantabrigienſi Sancti Benedicti, Calixtus II. hanc fabulam à ſe confictam dicat *opus authenticum*, primuſque illius mentionem faciat. Nunquam enim Carolus Magnus Hiſpanias Galliæ occupatas adjunxit, nunquam Compoſtellam acceſſit aut inſpexit, nunquam illius Eccleſiam ædificavit, vel ædificatam procuravit ab Epiſcopis 60. dedicari, quæ omnia Calixti II. Papæ mendacia ſunt, in gratiam Sancti Jacobi & Eccleſiæ Compoſtellanæ, cujus peregrinationem his fabulis commendavit. Extat autem Codex MS. ejuſdem Operis, inter MSS. Codices Hiſtoricos Latinos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis num. 149. cujus meminit Petrus Lambecius lib. 2. Commentariorum hujuſce Bibliothecæ cap. 5. pag. 333. his verbis.

„Finitis hac ratione tribus jam memoratis „Vitæ Caroli Magni libris, quorum tertius in „principio fragmenta quædam ex ſuppoſititii „Tulpini ſeu Turpini Opuſculo excerpta con- „ti-

„tinet, quæ à cap. 1. incluſive pertingunt, us-
„que ad hæc verba cap. 8. *Hæc igitur excerpta*
„*de præſtantiſſimi Tulpini Epiſtola loco ſufficiunt*, de
„quibus vide Voſſium *De Hiſtoricis Latinis* lib. 2.
„cap. 32. pag. 298. & 299. Sequitur porro in
„eodem Codice MS. illa ipſa Tulpini Hiſtoria
„integra, ſine *Præfatione* tamen, ſive *Epiſtola dedi-*
„*catoria ad Leobrandum Decanum Aquiſgranenſem*,
„quippe quam librarius de induſtria omiſit, quo-
„niam illa extat in præcedentis libri tertii prin-
„cipio. Titulus itaque & principium ejus ita
„ſe habent, *Geſta beati Caroli in Hiſpania*.
„*Glorioſiſſimus itaque Chriſti Apoſtolus Jacobus &c.*
„Quod ad variantes lectiones attinet, diſcrepat
„non ſolum plurimis locis hoc exemplar MS.
„à Simonis Schardii & Juſti Reuberi editioni-
„bus impreſſis, verum etiam aliquanto auctius
„eſt. Poſt caput enim 31. in cujus fine de Pa-
„latio Aquisgranenſi, à Carolo Magno extru-
„cto, & variis picturis adornato, hæc leguntur:
„*Bello namque quæ ipſe in Hiſpania devicit, & ſe-*
„*ptem liberales artes, inter cætera miro modo in eo*
„*depinguntur, Grammatica ſcilicet &c.* uti apud
Lambecium loco citato pag. 334. 335. 336.
„Idemque hoc Supplementum extat etiam in
„MS. Codice Bibliothecæ Amſtelodamenſis, ut
„teſtatur Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. De
„Hiſtoricis Latinis cap. 32. pag. 299. Hucusque
„Supplementum illud ſuppoſititii Tulpini ſeu
„Turpini, quod extat etiam in ſupra memora-
„to Codice MS. Cæſareo poſt caput *trigeſimum*
„*primum*. Poſt autem caput *trigeſimum ſecun-*
„*dum*, quod in editionibus impreſſis *ultimum* eſt,
„atque his verbis deſinit, *In hoc exemplo datur*
„*intelligi, quod qui Eccleſiam ædificat, Regiam Dei*
„*ſibi præparat, à Dæmonibus ut Carolus eripitur, &*
„*in cœleſti Regno ſubſidiis Sanctorum, quorum ædi-*
„*ficat baſilicas, collocatur.* Sequitur in eodem
„Codice MS. aliud Supplementum, quod hic
„pag. 336. ſubjungitur, *ſed valde dignum eſt, ut*
„*inter cætera &c.* usque ad pag. 340. Idem hoc
„Supplementum extat etiam in Codice MS.
„Bibliothecæ Amſtelodamenſis, ut teſtatur
„Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. De Hiſtoricis
„Latinis cap. 32. pag. 299." Sane ex Supple-
mento illo ſecundo ad caput 32. ubi etiam de
ipſius Turpini morte agitur apud Viennam, &
de detectione corporis illius in ſepulchro, cum
ornamentis Pontificalibus, longo (dubio pro-
cul) poſt mortem tempore, ſed eodem tem-
pore, quo hujus Opuſculi Scriptor vivebat;
datur intelligi, authorem illius eſſe Archiepi-
ſcopum Viennenſem Calliſtum II, qui hanc
Hiſtoriam, dum Archiepiſcopus hujus urbis
eſſet, contexuit, ad honorem Eccleſiæ Com-
poſtellanæ, & peregrinationis divi Jacobi
commendationem, quorum celebritatem &
famam devotione ſuperſtitioſa plurimum am-
bivit. Agunt de *Pſeudo-Tulpino* præter cita-
tos authores, Micrologus, qui anno 1165.
ſcripſit Libros 3. *De Geſtis Caroli Magni*, quem
exſcribit Libro 3. à cap. 1. ad 8. Cæſar Ba-
tonius in Notis ad Martyrologium Roma-
num, ad diem 25. Julii menſis. Thomas Ja-
mes in Ecloga Codicum Manuſcriptorum O-
xonii & Cantabrigiæ, in recenſione Manu-
ſcriptorum Collegii Sancti Benedicti Cantabri-
giæ. Cod. 41. num. 8.

NENNIVS GILDAS HIBERNICVS, juxta 830.
multos Anglos authores, in duos Scripto-
res diſtinguitur, quorum Nennius anno 610. vi-
xit, Gildas autem Hibernicus anno 820. vel 830.
claruit. Mihi autem unus idemque Scriptor
videntur, juxta Guillelmi Cavi ſententiam, à
me poſtea allegandam. Gerardus Joannes
Voſſius, circa Scriptorem hunc ancipiti pror-
ſus ſententia laboravit, de quo tribus in locis,
diverſimode ſemper loquitur. Sic autem lib. 2.
De Hiſtoricis Latinis cap. 25. pag. 263. „Tempo-"
ribus ejusdem Imperatoris Heraclii circa an-"
num 620. ſub Cadroano Duce Britanniæ, vixit"
Nennius Anglus, Elvodugi Probi ac poſtea"
Beulani Presbyteri diſcipulus, Elboni ejus, de"
quo jam diximus, familiaris, ac tandem Ban-"
nochorenſis Cœnobii Antiſtes. Hiſtoriam"
condidit *De Origine Britannorum*, cui Samuel"
Britannus addidit notas. Extare eam in"
Nordwicenſi Carmelitarum bibliotheca, au-"
thor eſt Balæus. Qui & ſcripſiſſe teſtatur"
librum *De Vrbibus Britannicis*, *Eulogium Britan-*"
niæ, *Apologiam quandam*, *Coſmographiam*, item"
Additiones Gildæ. His addit Pitſius *Collectio-*"
nes Hiſtoriarum, *Librum de Mirabilibus* ac *Chro-*"
nicon. Ex iis vero, quæ retulimus, *Eulogium*"
quidem *Britanniæ* ait ſupereſſe in Baronis Lum-"
lejani bibliotheca, *Chronicon* autem Cantabri-"
giæ haberi in Collegio S. Benedicti: *Hiſto-*"
riam vero *De Origine Britannorum*, non Nord-"
wici ſolum extare, ut Balæus ait, ſed etiam"
Cantabrigiæ in eodem D. Benedicti Collegio,"
atque item in publica ejusdem urbis Academiæ"
Bibliotheca Chronicon igitur, quod Voſſius"
attribuit illic Nennio Anglo ad annum 620."
florenti, attribuit Eremitæ cuidam Britanno"
ad annum 720." Ita Lib. 3. *De Hiſtoricis Lati-*
nis parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis*
cap. 3. pag. mihi 752. „Eremita quidam Bri-"
tannus incerti nominis, vixiſſe traditur anno"
720. rerum potiente Ina Rege Weſt-Saxo-"
num. Reliquit opus *De Geſtis Arthuri Regis*"
(nempe Chronicon ſupradictum) & menſa"
ejus rotunda, & ſtrenuis equitibus, uti Lan-"
celloto, Morgano, Percevallo, Galguano, Ber-"
tramo, atque aliis, ſed multa fabuloſa, plane-"
que inepta admiſcuit. Etiam ut Vincentius"
Bellovacenſis in Speculo Hiſtoriali teſtatur,"
de Joſepho Arimatheenſi ad Wattanum"
quendam Opus miſit, quod appellavit *San-*"
ctum Graal: ſed Balæus hujus libri ſermonem"
ſibi ignotum eſſe ait." Idem Libro 2. *De*
Hiſtoricis Latinis cap. 36. pag. mihi 526. attribuit
idem Chronicon *Gildæ Cambrio*, Monacho Be-
nedictino, patre Hibernienſi oriundo, his verbis.
Sed

„Sed quid judicii feremus de *Gilda Cambrio*, „Monacho Benedictino, patre nato Hibernien„ſi? Sane is debeat ad hæc tempora referri, ſi „fidem iis habemus, qui ajunt claruiſſe ſub E„thelberto Ethelwolphi filio 2. quem in An„glia regnaſſe conſtat anno 862. Ab hoc au„thore fuerit *Breviarium Gildæ*, item liber *De* „*mirabilibus Britanniæ* & de primis habitatoribus, „& de Rege Arthuro. Item de ſepulchro ejus „incognito, & de Percevallo & de Lancelloto, „Item de Galvano, atque alia multa, ſi modo ti„tuli non mentiuntur authorem. Sane & hæc „quæ diximus, & alia ei attributa, anilibus com„mentis & prodigioſis mendaciis ſcatent. Qua„re de Cambrio hoc Gilda (modo is unquam „fuit, & non impoſtor aliquis hoc nomen as„ſumpſit) nihilo melius ſentire poſſumus, quam „de Gilda Albanio, Bathonico, de quo diximus „ſupra, cum de genuino Gilda cognomento „Sapiente; ageremus.“ Vnum ergo idemque Opus à Voſſio, nunc Nennio circa annum DCXX, nunc anonymo Anglo circa annum DCCXX, nunc Gildæ Hibernico circa annum DCCCLXII. tribuitur: idemque opus multis nominibus inſcriptum eſt ab Anglis Scriptoribus, nunc dictum *Hiſtoria de Origine Britonum ſeu Britannorum*, *Eulogium Britanniæ*, *De mirabilibus Britanniæ*, *Breviarium Gildæ*, *De rebus geſtis Arthuri Regis*. Thomas Galeus, Paulini apud Londinum Collegii Gymnaſiarcha doctiſſimus, edidit anno 1691. in fol. Oxonii è theatro Scheldoniano, *Hiſtoriæ Britannicæ, Saxonicæ, Anglo-Danicæ Scriptores XV.* ex vetuſtis Angliæ MSS. Codicibus, quos inter extat *Chronicon Nennii ſeu Gildæ Hibernici*, à pag. 93. ad 139. cum variantibus lectionibus, ex MSS. Cantabrigienſibus & Cottonianis, quos contulit. Mirum eſt, quantum varient MSS. Codices in Anglicis Bibliothecis. Nam in Collegio Sancti Benedicti Cantabrigiæ Cod 64. num. 15. *Chronica Nennii Britonum Hiſtoriographi.* Ibidem Cod. 374. num. 7. *Gildæ Sapientis Hiſtoria.* In Bibliotheca Bodlejana Litt. B 4 Codice 10. num. 3. *Gildas Minor*, vide *Gildas Arthurius*, aut *Nennius* pag. 228. In Collectaneis Lelandi Volumine 2. num. 6. & Volumine 3. num. 34. Ex Nennii libro *De Origine Britanniæ. Scribit confuſè & ſine judicio, ſordidis etiam verbis, non dubitans fabulas ſubinde interſerere pluſquam aniles*, pag. 41. ex Chronico Jovevallenſi, authore incerto. Idem Lelandus Volumine 4. num. 23. authorem hunc maxime deprimit & aſpernatur. In MSS. Eccleſiæ Cathedralis S. Petri apud Eboracum Littera G. Codice 248 *Gildæ Sapientis geſta Britonum* p. 216. in fol. In Catalogo Joannis Mori Epiſcopi Nordwicenſis, Cod. 91. num. 4. *Geſta Britonum*, *Codex à Gilda compoſitus.* Item ibidem Codice 289. num. 17. *Liber Sancti Gildæ Abbatis de Geſtis Anglorum.* Agnoſcit hanc varietatem & corruptionem ſimul Codicum omnium manuſcriptorum, qui *Chronicon* illud primus edidit Thomas Galeus, in præludiis ad editionem ſuam, ita ingenue ſcribens.

Nennius Banchorenſis Cœnobiarcha, Brito,« Elvodugi Presbyteri diſcipulus, ut Boſtonus in« quit. *Hic non contemnendus Auctor*, verba ſunt« Balæi, *ex Annalibus Romanorum, Scotorum, Hiber*« *nienſium, & Saxonum, compoſuit Hiſtoriam quan*« *dam, cui titulum impoſuit, Eulogium Britanniæ.*« Hoc nunc primum edimus ex variis varie« corruptis exemplaribus, quamlibet fieri po« tuit, (primis duntaxat curis) emendatum &« repurgatum. Sex libellos ab hoc Nennio« ſcriptos recenſet Balæus. Cave credas, ſunt« utique omnes unus liber, diverſis nominibus« ad pompam inſignitus. Vnum *Eulogium* no« veris, omnes noveris. Nennii Codex, quem« vidit ad S. Edmundum Balæus, & nunc Can« tabrigiæ apud Benedictinos ſervatur, ea, quæ« dixi, clare oſtendit. Multi ex Hiſtoricis no« ſtris Nennium laudant, alii ſuo nomine, ut« Rogerus Ceſtrienſis in Polycraticis ſuis: alii« Gildæ nomine, falſa inſcriptione opinor, dece« pti: inter quos Polydorus Virgilius eundem« errorem erravit, ut patet *annotatiunculam* in« ſpicienti, quam propria manu ſuo MS. Gildæ« præfixit, qui Codex habetur in Bibliotheca« Cottoniana. Claruit Nennius anno ſalutis« per Chriſtum 620.« Hæc Thomas Galeus de ætate Nennii, ſub cujus nomine hoc *Chronicon de Origine Britannorum* edidit. Sed ipſum Chronicon aliam Nennii ætatem arguit, enumerat enim *à Paſſione Chriſti* ad ætatem ſuam, peractos eſſe annos DCCC. ab Incarnatione autem ejus annos DCCCXXXII. usque ad 30. annum Enarauth Regis Moniæ, id eſt Mon, qui regit modo regnum Weneduciæ regionis, id eſt Guetmer.

Guillelmus quoque Cavus in *Hiſtoria rei Literaria*, in duos authores diſtinxit, *Nennium* quem anno DCXX. aſſignavit pag. 449. & *Gildam Cambrium* ſeu *Hibernicum* anno DCCCXX. pag. 519. Verum pag. 450. unum eundemque Scriptorem eſſe putat *Nennium* ſive *Gildam Hibernicum*, quem veri non eſt abſimile, eundem binis nominibus inſigniri. Favet huic Guillelmi Cavi ſententiæ, quod hoc *Chronicon de Origine Britannorum*, etiam ſub Nennii nomine, extendatur poſitive usque ad annum DCCCXXXII. Hinc colligimus, Nennium fuiſſe ducentis annis recentiorem, quam ab Anglis Scriptoribus dicatur. Ætas autem Nennii iſta eadem eſt, quæ Gildæ Hibernico tribuitur, unde concludimus, eſſe unum eundemque hominem. Eadem igitur ætate vivebant hic Nennius hujus Chronici Scriptor, ut ex Chronici editione conſtat, & Gildas Hibernicus, quem anno 820. vel 830. viſiſſe certum eſt, unde concludimus, fuiſſe eundem hominem binis nominibus deſignatum. 2. Hoc Chronicon citatur ab antiquis Scriptoribus, nunc ſine auctoris nomine, nunc ſub nomine Nennii, nunc Gildæ

Sapientis. Guillelmus Malmeſburienſis, ea quæ ſe in *Geſtis Britonum* de Vortigerno legiſſe ait, & quæ de Vortimero habet, Arthurumque in obſidione Badonici montis, fretum imagine Dominicæ Matris ſtupenda geſſiſſe ſcribit, non nominato authore, ex hoc Chronico deſumpſiſſe credendus eſt. Rogerus ſeu Richardus Ceſtrienſis in *Polycraticis* ſuis ſub *Nennii* nomine illud allegat, Galfridus autem Monumetenſis & Henricus Huntingdonenſis ſub nomine *Gildæ Sapientis*. Vnde colligimus, Nennium & Gildam Hibernicum, eodem tempore florentes, fuiſſe unum eundemque Scriptorem, duobus expreſſum nominibus. 3. Inter MSS. Codices S. Trinitatis Dublinenſis Littera E. Codice 284. qui Jacobi Vſſerii Armachani Archiepiſcopi olim fuiſſe creditur, eſtque Collectio Excerptorum diverſorum ad Hiſtoriam Hiberniæ potiſſime ſpectantium, extat num. 25. Gildæ Sapientis aut potius Nennii Hiſtoria Britonum pag. 524. ubi de Britonum converſione. Num. 26. De mirabilibus Britanniæ pag. 572. Num. 27. De mirabilibus Hiberniæ pag. 574. Num. 28. MSS. exemplaria, quæ Nennii nomen ferunt pag. 576. Num. 29. MSS. exemplaria, quæ Gildæ nomen ferunt pag. 577. Vnde liquet, Collectorem hunc aliquando hoc Collectaneo ſuo intendiſſe, ut hoc *Chronicon Nennii* vel *Gildæ Hibernici* in lucem proferret. De Nennio Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 37. pag. 62. & num. 38. pag. 63. Extat ejusdem Nennii Gildæ Hibernici Liber *De computo Eccleſiaſtico* ad Rhabanum Maurum Fuldenſem adhuc Monachum, in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Vitellii, litera A. Codice 12. num. 8. ſub hoc titulo, *Gildæ peritiſſimi viri Liber de Computo, de mundo, planetis, ſtellis, tonitru, fulminibus, ventis, oceani æſtu, terræ motu, monte Æthna, aliisque phyſiologicis: cum præfatione ad Rhabanum Monachum*, quam edidit Vſſerius Armachanus in Epiſtolarum Hibernicarum Sylloge, Dublini, ibid. parte 2. Epiſtola 55. Hæc in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Cottonianæ pag. 82. columna 2. Codice 12. num. 8. Agunt de *Nennio* & *Gilda Hibernico*, Voſſius, Galeus, & Cavus, locis citatis.

830. VVALAFRIDVS STRABO ſeu STRABVS, natione Germanus, Monachus Ordinis divi Benedicti, claruit Ludovici Pii temporibus ab anno 830 ac poſtea, qui, ut de illo ſcribit Ito Monachus S. Galli Præfatione ſua in Vitam S. Othmari, *vir doctus & ſapiens ac literarum ſcientia ante alios illuſtris fuit.* De eodem ita Hermannus Contractus, ad annum 842. *Augiæ Walafridus Strabo vir doctus, Abbas XII. præfuit, qui metro & proſa conſcripſit multa.* Fuit primum Fuldenſis Monachus, Rhabani Mauri Fuldæ Abbatis diſcipulus, tum Cœnobii S. Galli Decanus, tandemque anno 842. Augiæ Majoris in diœceſi Conſtantienſi Abbas creatus eſt. Errat autem vehementer Joannes Trithemius, cum Walafridum Abbatem S. Galli & Strabonem Fuldenſem Monachum, diverſos eſſe arbitratur: atque illum quidem temporibus Anaſtaſii, Tiberii & Juſtiniani junioris, hoc eſt circa annum DCC vixiſſe, hunc autem Ludovici Pii Imperatoris temporibus, circa annum DCCCXL. Nam Walafridus hic primum Monachus Fuldenſis fuit, poſtea Decanus S. Galli, tandem & Abbas Augiæ Divitis, quæ vulgo Richenaw dicitur: qui cum id munus ſeptennium ſuſtinuiſſet, anno Chriſti 849. obiit. Id tanto magis admonere operæ pretium fuit, quod Trithemius Laurentium Surium in Vitis Sanctorum, atque alios nonnullos in errorem induxit. Joannes Mabillon tom. 4. *Analectorum* pag. 329. edidit fragmenta ex libro Ermenrici Monachi Augienſis *De Grammatica* ad Grimaldum S. Galli Abbatem & Archicapellanum, ubi pag. 332. ex his fragmentis inter alia intelligimus Walafridum Augienſem Abbatem, cujus mors in annum 849. ex Hepidamii & Hermanni Contracti Chronicis incidit, obiiſſe in legatione, quam juſſu Ludovici Germaniæ Regis ad Carolum ejus fratrem cognomento Calvum, ſuſceperat. Sic ergo Ermenricus. *Ac ne me in his laudibus hypocritam ſentias, dicam tibi abſque ſimulationis fuco, quia prout noſti, beatiſſimo Præceptore meo Walaffredo pro reſponſo quodam Domini Regis ad Carolum germanum ſuum pergente, ibique defuncto interim, quo eum ſperabas incolumem reverſurum: juſſiſti me de Aiuvavenſi Monaſterio, ad Monaſterium S. Galli commorandi & diſcendi gratia, proficiſci, ibique à fratribus honorifice receptum, aliquandiu commorari: quod abſit juxta præceptum benignitatis veſtræ.*

Scripſit autem Strabus *Gloſſam* in Scripturam ſacram univerſam, ex antiquis Patribus pro more hujus ſeculi verbatim collectam, atque ab aliis poſtea auctam, quam *ordinariam* vocant, editam ſæpe in fol. cum aliis ejusdem authoribus, Baſileæ 1506. 4. tomis in fol. apud Frobenium. Pariſiis 1590. tomis 6 apud Societatem Bibliopolarum. Venetiis 1603. & Duaci 1617. tomis 6. præſtantiſſimis in folio.

Item Opuſculum *de exordiis & incrementis rerum Eccleſiaſticarum* ad Venerandum in Chriſto patrem Regimbertum, editum primo inter alios Scriptores ſimilis argumenti cura Johannis Cochlæi Moguntiæ 1549. in fol. Et inter Scriptores *De divinis officiis* Melchioris Hittorpii ſtudio & cura ad MSS. Codd. collatos, & editos 1568. Coloniæ & Pariſiis 1610. pag. 661. in folio. Immiſſum inde in Bibliothecam Patrum editionis Pariſienſis 1575. tomo 4. col. 533. 1589. tomo 6. col. 667. 1610. tomo 10. p. 661. Colonienſis editionis 1618. ſeculo IX. parte 1. pag. 950. Denique editionis Pariſienſis 1624. tomo 10. p. 661. ut alias prætermittam.

Item, ut Sigebertus etiam ait, *Vitam & Miracula Sancti Galli Abbatis primum proſaice, deinde metrice compoſuit*, quam libris duobus proſa ha-

habes apud Surium Tomo V. Octobris die 16. Carmine ſcriptam Sutius prætermiſit, quæ extare dicitur in MS. Codice S. Galli apud Helvetios, ſed adeo vitioſe exarata, ut colon ex eo in lucem dare, temeritatis potius quam diligentiæ eſſe, Henricus Caniſius Præfatione in Poëmata Walafridi Strabonis, quæ expreſſit tomo 6. *Antiquæ Lectionis*, putaverit. Ita quidem Gerardus Joannes Voſſius poſt Caniſium, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 33. pag. mihi 303. At Ermenricus oculatus teſtis, Vitam hanc Sancti Galli a Walahfredo Magiſtro ſuo metrice ſcriptam non fuiſſe, ſed mortuum antequam opus iſtud aggrederetur, unde ipſum obnixe oravit Gozpertus Monachus S. Galli, ut provinciam hanc Ermenricus ipſe ſuſciperet. Sic ille in Libro *De Grammatica* pag. 355. Sed quia „de omnibus longum eſt commemorare, vel de *Vita* Sancti Galli, cujus tu paſtor quam optime tugurium poſſides & familiam regis, liceat amoris cauſa virtutum ejus quoſdam flocculos decerpere, & metricis melodiis ſeu floreum diadema capiti tuo componere: ut ſi ſuperius te omni virtutum decore dixi gemmatum, ſine corona tantum non te videat ſol ſtellatum. Scripſit itaque ejuſdem *Confeſſoris Chriſti vitam* ſupradictus præceptor meus, vir ſimpliciſſimæ vitæ & per omnia rectæ, Dominus Walaſredus tibi notiſſimus, quem etiam tu ipſe ut peritus cathegeta peritum ſophiſtam enutriſti, & ut plus in domo Dei luceret, lumine Dei præventum, ſuper candelabrum elevaſti. Sed heu proh dolor! Mors acerba, quæ nulli parcere novit, ſubito eum nobis abſtulit, nec tamen ſibi animam illam vindicavit, quam Chriſtus aſſumpſit. Voluit vere ille poëtico cothurno *Geſta beatiſſimi Galli* comere, ſed morte præventus vitam in vita finivit. Vnde ego rogatus ſum à quibusdam fratribus, & præcipue à devotiſſimo Gozperto, ne dicas calvo, ſed pilis cephali aure tenus nudo, omni tamen ſancta benevolentia pleno, feliciſſimi Abbatis Gozperti nepote, cum quadam vi impulſus, ut quod Magiſter devotus non impleret, ego cliens aſſecla compleam illud ſactum, aſſerens eſſe unum tam incipientis ex animo, quam perficientis præmium feciſſemque fateor in hac re votis ſatis, ſi ſupradictus dilectus noſter, in hac petitione aliquam patientiam habuiſſet. Eſt enim tam ferventis ſtudii, ut in una eademque hora, & lac velit mulgere, & caſeum premere: cum nec Roma una die ſit condita, ſed neque triticum eodem die metitur, quo ſeminatur." Vita autem iſta metrica libris duobus, quæ extat in Bibliotheca S. Galli, ut Caniſius teſtatur, pertinet ad Guicubaldum Magiſtrum Scholæ S. Galli, qui *Homerus novus* ab ipſo Walaſrido Strabone in Carmine aliquo dictus, & ab Ermenrico in opuſculo *De Grammatica* citato.

Liber *De Vita S. Othmari Abbatis* habetur apud Surium Tomo 6. ad diem 16. Novembris, quæ MS. quoque extat in Bibliotheca S. Galli. Edidit quidem Surius, uti & duos de ea Itonis Libros, ſed quæ longe emendatior apud Joannem Mabillon Seculo 3. Sanctorum Ordinis divi Benedicti parte 2. p. 153.

Ejuſdem tractatus *De everſione Hieroſolymæ* ad caput 19. Evangelii S. Lucæ, editus primum apud Caniſium Tomo 6. *Antiquæ Lectionis* pag. 331. Immiſſus inde in Bibliothecam Patrum editionis ſolius Colonienſis 1618. Seculo IX. parte prima, p. 967. ac Lugdunenſis 1677. tomo XV. pag. 181. *Poëmata varia*, Vitas Sanctorum quorundam complectentia, extant apud Henricum Caniſium Tomo 6. *Antiquæ Lectionis* cum prologo Caniſii pag. 542. Sunt autem potiſſima 1. De vita ſive fine Sancti Mannæ ſeu Mamantis Monachi, cum Hymno. 2. De Carnis petulantia. 3. ad Prudentium. 4. ad Carolum filium Auguſtum. 5. in Natalem Chriſti. 6. Hortulus florum Walafridi Strabonis ad Grimaldum Cœnobii S. Galli Abbatem. 7. ad Modoinum. 8. Epitaphium Wolfhardi Abbatis. 9. ad Ludovicum Imperatorem. 10. Hymnus de Sancto Gallo. 11. Viſio S. Wettini Monachi libellis duobus. 12. De Vita S. Leodegarii Auguſtodunenſis Epiſcopi, libris duobus. De ea Joannes Mabillon tom. 4. *Analectorum* pag. 639. his verbis: „Vita S. Leodegarii Epiſcopi Auguſtodunenſis extat MS. in Codice S. Galli ante annos 800. metrice ſcripta duobus libris, quorum alter *Vitam*, alter *Miracula* complectitur. Prologus ita incipit, *Carmina plura nitent, ſtudio florente peracta &c.*" 13. De Vita S. Blaëtmaci ſeu Blaïtmaci, quæ extat quoque apud Joannem Bollandum Tomo 2. ad diem 19. Januarii pag. 236. & apud Joannem Mabillonium Seculo 3. Sanctorum Ordinis divi Benedicti, parte ſeu tomo 2. pag. 439. 14. De eminentia unitatis. 15. Epitaphium Geroldi Comitis. 16. Epitaphium Conſtantii. 17. De lætitia. 18. Hymnus de Natali Domini. 19. ad Waldricum Monachum. 20. Hymnus de ſanctis Sergio & Baccho. 21. Epigrammata multa in variam ſuppellectilem. 22. Vita Werdonis Abbatis XXIII. Extant hæc carmina omnia Walafridi Strabonis cum aliis ejuſdem Opuſculis, in Bibliotheca Patrum editionis Coloniæ 1618. Seculo IX. parte prima, pag. 971. atque editionis Lugdunenſis 1677. Tomo XV. pag. 181. Item *Poëma* aliud edidit Walaſridi Strabonis, Stephanus Baluzius *Miſcellaneorum* tomo 4. quem videas, poſt Alcuini & Rhabani Mauri carmina. pag 551.

Opus Thegani Chorepiſcopi Trevirenſis *De Geſtis Ludovici Pii Imperatoris*, cum *Præfatione & Capitulis ſive Inciſionibus* Walafridi Strabonis Abbatis Augienſis, extat tomo 2. *Hiſtoricorum Franciæ* Andreæ Ducheſnii pag. 274. ubi quoque pag. 338. ejuſdem carmen *De Exilio Judith Imperatoris Ludovici Pii conjugis, ad Ruadbernum*

Lai-

Laicum. Hoſce libros primus edidit cum Walafridi *præfatione & capitulis*, Petrus Pithæus inter Scriptores Francicos coætaneos, Francofurti 1594. pag. 291. Extat exemplar MS. multo auctius in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, ut teſtis eſt clariſſimus Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ cap. 5. pag. 391. qui Appendicem duorum annorum, in editione Pithæana deſideratam exhibet.

Agunt de *Strabone Fuldenſi* Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus Sacri*, verbo *Walafridus Strabo*. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 33. p. m. 303. Guillelmus Cavus in Hiſtoria rei litterariæ, ad annum 842. pag. 533.

830. ERMOLDUS NIGER ſeu NIGELLUS, quem coætaneus Vitæ Imperatoris Ludovici Pii Scriptor à Pithæo primum anno 1594. Francofurti in 8. inter *Scriptores Hiſtoriæ Francicæ coætaneos* editus, etiam *Ermoldum Abbatem* vocat, refertque ab Imperatore Ludovico Pio anno 834. miſſum eſſe ad filium Pipinum in Italiam cum mandato, *ut res Eccleſiaſticas, quæ in regno ejus erant, quas vel ipſe ſuis attribuerat, vel ipſi ſibi praripuerant, absque cunctatione Eccleſiis reſtituerent*, qua de re vide Card. Baronium tomo IX. *Annalium Eccleſiæ* ad annum 834. Poſtmodum neſcio quam ob cauſam Ermoldus in exilium pulſus fuit. In exilio poſitus ſcripſit. Ermoldus Nigellus Exul *Poëma elegiacum de rebus geſtis Ludovici Pii Imperatoris*, in IV. libros diviſum, quos ille ut exilii ſui remiſſionem impetraret, in jam memorati Imperatoris laudem compoſuit, quod extat inter MS. Codices Hiſtoricos Latinos in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Cod. 249. membranaceo in 8. ut habet Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ cap. 5. pag. 359. Scriptura Codicis perantiqua eſt, & cæteris temporum Imp. Caroli Magni ac Ludovici Pii MSS. Codicibus ſimillima, ideoque affirmare auſim, hunc vel illum ipſum eſſe Codicem authenticum, qui Imp. Ludovico Pio oblatus eſt, vel ſaltem eodem ævo ex illo eſſe deſcriptum. Fuit olim antequam in auguſtiſſimam Bibliothecam Cæſaream translatus eſt, Wolffgangi Lazii, ut non ſolum ex propria ipſius manu apparet, quæ nonnullis in margine locis cernitur, verum etiam ex teſtimonio Joannis Jacobi Friſii, quod in Bibliotheca Geſneriana, ab illo auctius edita, his verbis extat: *Ermoldi Nigelli Exulis ad Ludovicum pium Imperatorem De rebus ab eo geſtis libri quatuor, elegiaco carmine conſcripti, extant Wiennæ Auſtriæ apud Wolffgangum Lazium.* Ita Ermoldus iſte ab invocatione Chriſti hiſce verſibus hexametris incipit.

Editor ætherea ſplendes qui Patris in arce,
Regnator mundi, fautorque, redemptor & auctor,
Militibus dignis reſeras qui regna polorum,
Olim concluſos culpa parientis Averno:
Luminis æterni revehis, qui CHRISTE, tribunal.
David pſalmificus præſaga carminis illud
Voce pius modulans, dudum miranda relatu,
Sacra futurorum qui prompſit dogmata vates.
Confer ruſticulo, quo poſſim Cæſaris in hoc
Eximii exiguo modulanter poſcito rite
Carmine geſta loqui. Nymphas non deprecor iſtuc,
Inſani quondam ut priſci fecere periti,
Nec rogo Pierides, nec Phœbi tramite lumen
Ingrediar capturus opem, nec Apollinis almi.
Talia cum facerent, quos vana peritia luſit,
Horridus & teter depreſſit corda Behemmoth.
Limina Syderei potius peto luminis, ut Sol
Verus juſtitiæ dignetur dona precatu
Dedere. Namque mihi non flagito verſibus hoc, quod
Omnia geſtorum percurram pectine parvo,
In quibus & magni poſſunt ceſſare Magiſtri;
Cæſaream flectant aciem, ſed cantibus huc huc.
Incipiam celebrare, fave modo CHRISTE precanti
Carmina, me exilio pro quîs nunc Principis ab hoc
Auxilium miſerando levet, qui celſus in Aula
Erigit abjectos, parcit peccantibus, atque
Spargit in immenſum clari vice lumina ſolis.
Alta regis Chriſti, Princeps qui Maxime, ſceptra
Rex Ludovice Pie, & pietatis munere Cæſar
Inſignis meriti, præclarus dogmate Chriſti
Suſcipe gratanter, profert quæ dona Nigellus,
Auſulus acta tamen qui tangere carmine veſtra.
Regis ob æterni, veſtro qui pectore ſemper
Manſit amor, CÆSAR, famulum relevato cadentem,
Altitonans CHRISTUS vos quo ſublimet in æthra.

Sequitur deinde ipſe liber primus carminis elegiaci, poſt carmen illud hexametrum, hoc modo.

In Honorem Ludovici Chriſtianiſſimi Cæſaris Auguſti, Ermoldi Nigelli Exulis, elegiaci carminis liber incipit primus.

Auguſtos opibus celebres præcellis & armis

Sed

Sed Ludovice Dei Cæſar amore magis.
Principis opto loqui præconia promptulus almi
Conferat Omnipotens, qoi valet, arma mihi.
Cæſaris armigeri conor deſcribere geſta,
Quæ recitat merito, mundus amore pio.
Forte foret ſatius cœptis inſiſtere rebus,
Plangere delicti geſta neſanda mei.
Cum ſim ruſticulus, norim nec clauſtra Camœnæ,
Nec poſſim compros promere in arte modos.
Sed me cunctantem refovet clementia Regis,
Quæ potius votum, munera quam recipit.
Cogit & exilium fateor nos talia noſtrum,
Muneribusque carens porrigo, quæ mihi ſunt.
Non ego geſtorum per ſingula quæque recurram,
Nec fas, nec potis eſt, nec valet ingenium.
Si Maro, Naſo, Cato, Flaccus, Lucanus, Homerus,
Tullius & Macer, Cicero ſive Plato,
Sedulius, nec non Prudentius atque Juvencus,
Sed Fortunatus, Proſper & ipſe foret.
Omnia famoſis vix poſſent condere chartis,
Atque ſuum celebre hinc duplicare melos.
Aſt ego lintre rudi, rimoſo navita remo
Immenſi pelagi hoc æquor adire volo.
Dextera, quæ Petrum fluctu ſuperante fidelem,
Ne pereat relevat, addidit atque rati:
Hæc me præcipitem ſervet miſerando per undas,
Conferat ad portum, Cæſar opime tuum.
Jam mihi carmen ear Lhudowici promere geſta,
Paucaque de multis, pagina noſtra legat;
Tempore Francorum, Caroli dum Sceptra vigebant,
Quem celebrat totus Orbis honore patrem,
Francia dum latos ſparſiſſet ubique fragores,
Atque ſuum celebre nomen in Orbe foret;
Tum Carolus ſapiens, ſceptrorum inſignia proli
Diviſit, Procerum conſiliante choro.
Scilicet æquivoco ceſſiſſet Francia ſorte,
Succeſſor tandem ſi valet eſſe patris:
Italiæ Regnum Pippino ceſſit armato,
At Lhudowice tibi Regna Aquitana dedit.
Partibus æquatis crebreſcit fama per Orbem,
Et Lhudovicus ovans, credita regna petit.
Prodigium fuerat &c.

Finis autem libri quarti ſive ultimi talis eſt:

Hoc tibi Cæsar opus ſtolidà crocitante cicutà,
Porrigit Ermoldus, exſul, egenus, inops.
Munere quippe carens, ſero carmina pauca porenti,
Divitiis liber, offero namque melos.
Regia corda manu CHRISTVS qui ſtringit & ornat,
Vertit & in partes, quas ſibi cunque placet,
Qui tua præcipue virtutum flore replevit,
Atque redundare de pietate dedit:
Conſerat ut noſtram propius Rex inclyte cauſam
Reſpicias, aurem accommodando pia.
Veridicis poteris forſan cognoſcere verbis,
Criminis objecti me minus eſſe reum.
Non tamen excuſo me illius, crede, reatus,
Infelix quo ſum truſus in exſilium.
Sed pietas immenſa reis quæ debita laxat,
Deprecor ut noſtri ſit memor exſilii.
Tu quoque digna ſibi conjunx, pulcherrima Judith,
Quæ ſecum Imperii culmina jure tenes,
Confer opem lapſo, alliſum ſolare miſellum,
Erige labentem, carcere ſolve reum.
Vt vos Altitonans per plurima tempora ſæcli,
Sublimet, ſalvet, ditet, honoret, amet.

Et hic quidem eſt finis libri quarti ſive ultimi. Hæc Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis cap. 5. pagg. 359. 360. 361. 362. à quo hæc paucis demptis verbatim accepimus.

MODOINVS, AVGVSTODVNENSIS EPISCOPVS, temporibus Ludovici Pii Imperatoris claruit à quo privilegium obtinuit anno Imperii ſui ſecundo, Chriſti Domini 816. quod refertur in *Gallia Chriſtiana* fratrum Sammarthaoorum, ubi de *Epiſcopis Æduenſibus* Scripſit *Epiſtolam Elegiaco carmine* ad Theodulphum Aurelianenſem Epiſcopum, quam edidit Henricus Caniſius tomo 6. *Antiquæ Lectionis*. Adfuit Concilio apud Theodonis villam anno 835. ubi Ebbo Remenſis Archiepiſcopus depoſitus eſt, lataque ſententia in alios, Agobardum nempe Lugduneoſem, & Bernardum Viennenſem Archiepiſcopos, abſentes. Mortuus eſt circa annum 839. vel 840. de quo agunt Henricus Caniſius & Sammarthani fratres, locis citatis. 830.

GEORGIUS HAMARTOLUS vulgo dictus, Monachus Græcus, quem Latine *Peccatorem* dicimus, quo paſſim nomine ad ſui contemptum exprimendum utebantur, tum Græci tum Latini Monachi ſeculo Eccleſiæ nono, aliisque ad duodecimum ſequentibus. Quô etiam plerique alii, ſed & Theophanes Georgii Syncelli continuator, potiſſimum in inſcriptiooe 840.

F Ope-

Operis, atq; ex Latinis multi conſueverunt appellari. Scripſit hic Georgius Hamartolus ſeu Peccator *Chronicon ab exordio mundi uſque ad Michaelem Theophyli filium*, quando & ipſe vitam agebat, ex variis & diverſis Chronographis & interpretibus ſacris contextum, ad annum circiter 866. Claruiſſe igitur ex Chronico ipſius colligimus anno 840. & ſequentibus, ſive Imperatore Michaele filio Theophili, quem laudibus ornat, ac reſtitutorem Orthodoxiæ appellat, qui ab anno 842. ad 866. imperium obtinuit, cujus res præclare geſtas & fidem deſcribit. „Opus, ut inquit Allatius, Hiſtoriâ non admodum opulentum, ſed ad firmanda fidei capita Diſſertationibus & ſanctorum Patrum authoritatibus longiuſculum. „Sunt in eo pleraque, quæ deſcripta eadem „ſunt, tum aliis, tum iisdem pene verbis ac „ſententiis, pauciſſimis tamen exceptis, apud „Cedrenum, Theophanem, Johannem Glycam „&c. Ex hoc veluti fonte, illi ſua, cum poſteriores ſint, hauſiſſe nemo ambiget.“ Hiſtoriam hanc ad aliorum Scriptorum loca obſcura & ardua explananda, apprime neceſſariam cenſet idem Allatius in Diſſertatione ſeu Diatriba ſua *de Georgiis & eorum Scriptis*, pag. mihi 330. quam ibidem è Græcâ linguâ in Latinam multis ab hinc annis ſe vertiſſe affirmat, optatque ut aliquando ob Reipublicæ litterariæ bonum, in lucem prodeat. Haud dubium, deſumptum Opus ex MS. Codice 154. Bibliothecæ olim Palatinæ Heidelbergenſis, quæ jamdudum in Vaticanam tranſiit, ut idem teſtatur. Atque ut Operis argumentum & authoris in colligendâ Hiſtoriâ conatum & finem, ab ipſo Scriptore Hamartolo omnes diſcant: ſubjungit ibidem pag. 331. procemium operis, quod eo lubentius huc tranſcribit, ut inediti operis guſtum aliquem habeamus. Πολλοὶ μὲν τῶν ἔξω φιλολόγοι καὶ λογογράφοι, ἱστορικοί τε, καὶ ποιηταί, καὶ χρονογράφοι τὰς τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ δυναστῶν, καὶ τὰς τῶν ἀνέκαθεν φιλοσόφων, καὶ ῥητόρων τε, καὶ τῶν ἐπ' εὐγλωττίᾳ &c. *Externi nec pauci ſane Philologi atque Oratores, Hiſtorici etiam & Poëtæ, Annaliumque Scriptores, cum Priſcorum Regum ac Principum, veterumque Philoſophorum ac Rhetorum, & eorum quibus ornatum verborum ſtructum* &c. Tum Georgius inſtitutum ſuum in procemio exponit: ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ ἀρξάμενοι, καὶ μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς ἐλθόντες ἐν συντόμῳ πάλιν ἀνάπαλιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν, καὶ ἔννοιαν δι' ἐπαναλήψεως τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς τῶν ἐφεξῆς, καὶ τὰς πράξεις ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων ἀπεμνημονεύσαμεν ἕως Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Εἶτα πάλιν διὰ συντομίας τοὺς κριτὰς μέχρι τοῦ Προφήτου Σαμουήλ. καὶ εἶθ' οὕτως αὐτίκα τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ Σαοὺλ ἕως Σεδεκίου, καὶ τῆς ἁλώσεως Ἱερουσαλήμ, ἐν οἷς καὶ κατὰ Ἰουδαίων ἐκ παρόδου διὰ βραχυλογίας· ἔπειτα δὲ τοὺς Ῥωμαίων ἡγέμονας, ὥσπερ δὴ καὶ τοὺς πάλαι Περσῶν καὶ Μακεδόνων, Σελεύκων τε, καὶ Ἀντιόχων καὶ Πτολεμαίων ἐν παρεκβάσει διεξήλθομεν ἀρχὰς καὶ δυναστείας. οὕτως δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίων ἐξ Ἑλλήνων καταγομένους καθολικοὺς βασιλέας, ἅμα καὶ τὰς ἐργασίας, καὶ τοὺς θανάτους ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν ἀνοσίων, καὶ Χριστομάχων. Εὐθύς τε Κωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον καὶ πρῶτον βασιλέα τῶν Χριστιανῶν καὶ τοὺς καθεξῆς ἕως τελευταίου Μιχαήλ, υἱοῦ Θεοφίλου, ὅστις μειράκιον βασιλεύσας, τὴν ὀρθόδοξον αὖ πάλιν διὰ συνόδου θείας ἀνεκήρυξε καὶ κατώρθωσε πίστιν &c. *Exorſi ab Adamo ad Alexandri Magni interitum, res ſummatim complexi ſumus. Iterum ab Adamo eadem ratione incipientes, eorum qui poſt Adamum vixerunt res geſtas atque ætates, majori qua potuimus veritate, uſque ad Jeſum Nave perſtrinximus. Sic etiam deinceps per Judices, ad Samuelem Prophetam uſque decurrimus. Inde Judæorum Reges à Saule ad Sedeciam recenſentes, Hieroſolymitanum excidium ac quæ Judæi pertulere quaſi aliud agentes, compendio ſumus proſecuti. Denique Romanorum Principum, nec non veterum Perſarum Macedonumque, Seleucorum, Antiochorum, ac Ptolemæorum regna obiter tangimus. Eadem ratione Romanorum, qui à Græcis oriuntur, Imperatorum res geſtas atque obitus, à Julio Cæſare uſque ad Diocletianum & Maximianum impios Chriſti hoſtes deducimus. Vertentes ſubinde ſtylum ad piiſſimum & primum Chriſtianorum Imperatorem Conſtantinum, eoſque qui mox ſubſecuti ſunt: tandem in Michaele Theophili filio, qui rerum puer adhuc potitus, orthodoxam fidem in ſacra olim Synodo promulgatam reſtituit, conſiſtimus.* Operis initium ita conceptum eſt: Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν, συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ, Μοναχοῦ. Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων, ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐγέννησεν υἱοὺς τρεῖς &c. *Breve Chronicon è diverſis Annalium Scriptoribus & Expoſitoribus decerptum, concinnatumque à Georgio Monacho, Peccatore. Liber generationis hominum ab eo die, quo Deus Adamum ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creavit, exorditur. Adamus tres ſuſcepit filios*, &c.

Temere tamen plerique dictum Georgii Hamartoli Chronicon Georgio Syncello, de quo ſupra ad annum 790. egimus, adſcribunt, ut adnotavit Jacobus Gretſerus. Cujus occaſione lapſus, fraudem in hiſce Georgiis fieri ſolitam poſt Leonem Allatium loco citato pag. 326. paucis aperiam, ut futuris temporibus, ſuis quisque plumis, alienis depoſitis, fulgeat. Cauſa erroris fuit, nomen illud *Monachi*, quaſi cognomen Georgiis additum: quod recentiores parum advertentes, unumque Georgium Monachum Hiſtoriarum Scriptorem opinati, omnium ſcripta ad unum retulerunt. Vnde Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* ita loquitur: *Georgius Hamartolus, qui aliis idem qui Georgius Syncellus Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ab mundi ortu uſque ad Im-*

Imperium Conſtantini filii Leonis Chronicon ſcripſit, idque in Bavarica Bibliotheca MS. extat. Quin & ſcripſit de inventione ſanctæ crucis, cujus fragmentum inſeruit Græce & Latine Jacobus Gretſerus, tomo ſuo ſecundo de cruce. Sane Georgii Syncelli Hiſtoria ab Adamo ad Alexium Comnenum, extabat in Vaticana & in Cæſarea Vienna Auſtria Bibliothecis. Vides hic multa peccare Poſſevinum. Inauditum illud eſt, *Georgium Syncellum, Taraſium Patriarcham, aut Patriarcham Conſtantinopolitanum* fuiſſe. Item qui in Diocletiano & Maximiano morte oppreſſus, Chronicon finiit, nec ultra producere potuit: quanam ratione ad Conſtantinum Leonis filium, idem Chronicon perduxit? Multo minus ad *Alexium Comnenum*, trecentos & amplius annos ante mortuus Georgius Syncellus, illud continuavit. Scriptum illud *de inventione ſanctæ crucis* à Gretſero editum, ex Hiſtoria Hamartoli deprompʈum eſt, non Opuſculum per ſe ſeparatum. Vides ergo in his verbis, ut omnia confunduntur, Georgius Hamartolus cum Georgio Syncello & Georgio Cedreno, & Patriarcha Taraſio: quomodo Hiſtoriæ ab his tribus Georgiis conſcriptæ, licet diverſæ ac variæ, & ab uno Adamo initium ſumentes, in unum veluti ſurculum coaleſcant. Cedrenus enim in *Iſaacio Comneno*, Hamartolus in *Michaele Theophili filio*, Syncellus in *Diocletiano & Maximiano* ſcriptiones ſuas terminant. Idem quoque Poſſevinus in *Appendice variarum Bibliothecarum Manuſcriptarum*, quam adjecit Apparatus ſacri calci, ubi de Bibliotheca Bavarica pag. 63. Codice 99. *Georgii Hamartoli Annales breves ex variis authoribus collecti, ab exordio mundi uſque ad imperium Conſtantini Leonis filii.* Et folio 70, ubi de Bibliotheca Auguſtana Codice 81. *Georgii Monachi & Syncelli Chronicon ex diverſis Chronographis & Interpretibus collectum ab exordio mundi, uſque ad Heracleonem Heraclii filium: in charta in folio.* Conradus Geſnerus Poſſevino felicior in his non eſt, dum in Bibliotheca ſua, loquitur de Chronicis ſub Georgiorum nomine, in Bibliothecis latitantibus. Ita vero ille: *Georgii cujuſdam Græci Monachi Hiſtoria temporum, ſive Chronica à condito mundo, uſque ad regnum Nicephori Botaniatæ, extat MS. Venetiis in Bibliotheca ſanctorum Joannis & Pauli, & apud Diegum Hurtadum Cæſaris Legatum, ibidem. Vide ne idem ſit, qui infra Georgius Pachimerius nominatur: nam & ipſe Monachus Hiſtoriam quandam ſcripſiſſe fertur.* Cujuſnam Georgii Hiſtoria illa ſit, divinare non poſſumus, certumque eſt ex memoratis ſuperius Georgiis, nullum Hiſtoriam ſuam uſque ad Botoniatem produxiſſe: niſi id affirmemus, alium quempiam quicunque ille fuerit, de ſuo vel ab alio Scriptore adjeciſſe ad Hiſtoriam Georgii, quæ deerant, ad Botaniatem uſque. Ridiculum præterea eſt, ſimilem authorem Pachymerem fuiſſe, cum Pachymeres non à mundi principio Hiſtoriam inchoavit, neque plurium Imperatorum res geſtas, ſed Michaelis & Andronici ejus filii Palæologorum tantum, quando ipſe etiam rebus interfuit, proſecutus ſit, ut infra dicemus, inquit Allatius. *Georgii* itaque *Syncelli Chronicon* potiore ſui parte mutilum viſebatur olim in Antonii Auguſtini Bibliotheca Cod. 136. hoc titulo: *Georgii Monachi Syncelli Chronographia epitome à C. Julio Cæſare ad Diocletianum uſque.* Sequitur, *Chronographia Theophanis ad Michaelem & Theophylactum ejus filium.* Et fortaſſe idem erat cum alio ejuſdem in eadem Bibliotheca, ut eſt in indice edito: *Georgii Monachi & Logothetæ Syncelli Chronicon breve ex diverſis Chronographis & Interpretibus collectum, continens Hiſtorias ab exordio mundi uſque ad Heraclionem Heraclii filium.* Vbi vides Georgium Syncellum *Logothetæ* etiam dignitate, neſcio an ex vero inſignitum, quemadmodum & in Codice Ambroſiano Mediolani. *Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ἀπὸ Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ Συγκέλλου.* Et in fine, *ἕως ὧδε τὰ χρονικὰ Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ Λογοθέτου.* Dixeram dubium eſſe, an Georgius Syncellus *Logotheta* itidem fuerit. Codex namque Palatinæ MS. num. 154. in Bibliotheca Vaticana alium fuiſſe evincit, in quo tota Georgii Hamartoli Hiſtoria, præter nonnulla loca quibus res vel fuſius vel ſuccinctius, vel variantes ſed ſæpiſſime in melius lectiones habentur, ad verbum exſcripta eſt: Joanni tamen Siculo, poſtmodum Patriarchæ Conſtantinopolitano tributa. *Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν παρὰ Ἰωάννου Μοναχοῦ, τοῦ Σικελιώτου, τοῦ καὶ χρηματίσαντος ὕστερον Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης.* *Chronicon breve ex diverſis Chronographis & Expoſitoribus collectum & compoſitum à Joanne Monacho Siculo, qui poſtea fuit Patriarcha Conſtantinopolis novæ Romæ.* Principium, *πολλοὶ τῶν ἔξω χρονογράφοι καὶ φιλολόγοι* &c. Et infra *βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων, ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς* &c. Poſt nonnullas paginas, *τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Σικελιώτου περὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν καταγομένων.* *Ejuſdem Joannis Siculi de Adamo & Eva, & eorum deſcendentibus.* Principium. *Ἀδὰμ τοίνυν κατὰ τὸν σοφώτατον* &c. Præter authoris nomen diverſum, omnia Georgii Hamartoli ſunt, unde & deſinit in Michaele filio Theophili notaturque in fine, *ἕως ὧδε τὰ χρονικὰ Γεωργίου καὶ τοῦ Λογοθέτου*, *Huc uſque Chronica Georgii & Logothetæ.* Multo clarius quam in Ambroſiano Codice inſinuans, *Chronica nempe hæc* ex Georgio & Logotheta duobus duntaxat Scriptoribus, concinnata fuiſſe. Sed quis hic Logotheta fuerit? An idemmet Joannes Siculus, qui ante Patriarchatum initum, Logotheta fuit? An idem etiam cognomento talis, quando ſequioribus Græciæ temporibus multi cognomentum illud, ſive à Logothetæ dignitate qua fuerant olim inſigniti, ſive aliam ob cau-

ſam ut fieri ſolet, uſurparunt & nunc quoque uſurpant? An etiam alius quispiam à Siculo? Certe Logothetæ iſtud Georgio adſcribendum non videtur, ex quo ſua Siculus deſcripſit, vel cui ſua appinxit. Præterea quis Joannes iſte Siculus, Conſtantinopoleos poſtmodum Patriarcha, fuerit? Græci Hiſtorici quos ipſe viderim, omnes ſilent. Suſpicatur Allatius, non alium hunc à Joanne Glyca fuiſſe: cujus licet taceatur patria, eum tamen Atticiſmi ſtudioſiſſimum eloquio valuiſſe: & quod magis eſt, Logothetam Dromi, antequam in Patriarchicum ſolium collocaretur, fuiſſe: ut tradit Gregerus *Hiſtoria Romana* Lib. 6. & Phranzæ Lib. I. cap. 9. & Ephræmius Monachus in *Chronico*.

Τᾶ δὲ ἐν γραφῇ δὲ θρόνον ἀπειπαμένε
Ἰωάννης τὶς ὁ Γλυκὺς δὲ τὸν πίκλην
Συγκλητικός τε, καὶ Λογοθέτης Δρόμε
Εἰς ἂν ἀρίςων, καὶ σοφῶν λόγων ἴδρις,
Χειρίζεται δὴ τὴν Λεὼ προςασίαν.

Hoc porro Niphone in ſcriptis throno renunciante, Joannes quidam Glycas cognomento, Senator & Logotheta Dromi, optimorum ac ſapientum ſermonum peritus, populi regimen excepit. Nec ob aliam cauſam exſcriptor Joannem Siculum ſeu mavis Glycam, Logothetæ nomine indicavit: quæ ſi non placeant, aliusque certiora det, lubentes ea admittemus. Sed quis non videt exſcriptorum turbas atque nugas? Vnus illis Georgius omnia fuit, & propria unicuique, ſingulis ac ſi communia eſſent, concedunt. Ambroſiana Hiſtoria jam ſub Syncelli nomine allegata, Syncelli non eſt, neque diverſa ab ea quæ Georgio Hamartolo in eadem Bibliotheca adſcribitur: ſi ex initio operis, de reliquis libri partibus ferre ſententiam, non eſt inconcinnum. Opus tamen hoc, ſi conjectura non fallor, neque Georgii Hamartoli eſt, neq; Georgii Syncelli: ſed ut libuit epitomatori, ex utriſq; compilatum, productumque ad Heraclionem, & infra ad ſua tempora. Eam tamen Hiſtoriæ partem, cum ultimis foliis vetuſtate laceram, vel alio infortunio deperditam, ut ſæpe uſu evenire ſolet, ſuſpicor. Quod etiam in Codice 154. Heidelbergenſi Bibliothecæ Vaticanæ, Allatius annotavit, in quo à principio mundi ad Imperium Romanorum & inde ad Theophanis principium hiſtoria continuetur totidem verbis, quibus Syncellus & Hamartolus uſi ſunt. Ita ut videri poſſit ab aliquo tertio hiſtoriam iſtam ex Georgiis Syncello & Hamartolo fuiſſe decurtatam: cum in multis conciſior ſit, nec tam crebris longisque Sanctorum authoritatibus abundet, licet iisdem Hamartoli & Syncelli verbis, ubique ſemper narrationem continuet, nec usquam variet. Temere ergo plurimi dictum *Hamartoli Chronicon* Syncello adſcribunt, ut adnotavit Jacobus Gretſerus & inter alios, MS. Codex Ambroſianus Mediolanenſis, cujus ſupra verba exſcripſimus. Vti olim humaniſſimis litteris Leonem Allatium admonuit, inſignis virtute, religione ac nobilitate vir, Paulus Sfondratus, Clericus regularis. Idem autem Hamartoli Chronicon legitur etiam Scoriaci eſſe, in Bibliotheca Regis Hiſpaniarum, & Pariſiis in Regia Gallica Codicibus MSS. 2076. & 2077. Idem creditur Codice 2539. ac Codice 2431. qui ab Adamo pertingit ad Leonem Baſilii filium. Denique Petrus Lambecius libro 2. *Commentariorum Bibliotheca Caſarea Vindobonenſis* cap. 7. pag. 588. extare quoque MS. Codicem *Chronici Georgii Hamartoli* antiquiſſimum inquit, & membranaceum, inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos, Codice XXXIX. ab Augerio Busbeckio, olim dum eſſet Conſtantinopoli, comparatum, cujus ibidem nonnulla profert.

Ex hoc porro opere Chronologico *Narrationem de ſancta Cruce* edidit Græce & Latine cum aliis Gretſerus tomo 2. *De Cruce* p. 1140. notatque deſumptam eſſe ex Alexandro aut Julio Polluce, vel certe utrumque, eam ab hoc Georgio Hamartolo deſcripſiſſe, eamque iisdem ferme verbis referri a Theophane in *Chronico*. Nec ignorare, qui in monumentis ſequioris ſeu poſterioris Græciæ verſatus eſt, quam liberaliter Scriptores, ſeſe mutuo exſcribere aut expilare conſueverint. Subditque hunc Georgium, *Chronicon* ſuum ab initio mundi usque ad Imperium Conſtantini filii Leonis pertexuiſſe. Si autem de Conſtantino Porphyrogenneta filio Leonis ſermo eſt, fallitur Gretſerus: cum multo ante Georgius diem ſuum obierit, nec ultra quam ipſe in proœmio jam allato promiſerat, Hiſtoria illa ab eo producta ſit. Quare ab alio, nec ab uno ex aliis Scriptoribus, addita illa eſſe manifeſtum eſt, ut Allatius in nonnullis MSS. Codicibus olim obſervavit. In Excerptis etiam *de legationibus Romanorum ad exteros*, jam Pariſiis inter Scriptores Hiſtoriæ Byzantinæ evulgatis, quædam ex ejusdem Georgii Hiſtoria ejusdem argumenti habentur. περὶ πρεσβειῶν Ῥωμαίων πρὸς ἐθνικοὺς ἐκ τῆς ἱςορίας Γεωργίε τῦ μοναχῦ. Principium, ὅτι ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόης ἀποςείλας κατὰ Ῥωμαίων. Vt hinc videas Georgii Hamartoli Hiſtoriam ab Imperatore Conſtantino Porphyrogenneta, ad quem excerpta illa ſpectant, tanquam non contemnendam, in pretio dignationeque habitam. Servabatur etiam penes Leonem Allatium ex ſatis antiquo Codice deſcripta, ἐκ τῦ χρονικῦ Γεωργίε μοναχῦ διήγησις ἀποδεικνῦσα πόθεν καὶ ἐκ ποίε βασιλέως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις, καὶ πότε ἐπαύσατο: καὶ περὶ τῆς ἐπιτελεμένης συνάξεως τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν ἁγίων νηςειῶν. *Ex Chronico Georgii Monachi, Narratio demonſtrans, undenam, & ex quo Imperatore originem ſumpſerit Iconomachorum hæreſis, & quando finem habuerit: & de Synaxi, quæ fit prima ſanctorum jejuniorum Dominica.* Initium μετὰ Θεοδόσιον τὸν Ἀδραμυτηνὸν ἐβασίλευσε Λέων Ἴσαυρος, ὁ καὶ Κόνων. Quæ in iſta narratione habentur, ex Geor-

Georgii Hiſtoria carptim, & uti Concinnatori placuit, deſumpta ſunt: unde inquit Allatius, *Nihil ex ea hauries, quod non melius ac perfectius ex ejus Hiſtoria addiſces.* Multa tandem ex Georgio Hamartolo in ſuos Annales refert Michael Glycas, quæ tamen non omnia probat, de quibus penes alios judicium ſit. Agunt de *Georgio Hamartolo* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. verbo *Georgius Hamartolus.* Sed potiſſime omnium & doctiſſime Leo Allatius, quem hic verbotenus expreſſimus, ordine tantum in melius mutato. Ita ille in Diatriba ſua *De Georgiis & eorum Scriptis*, paginis 329. 330. 331. 332. 333. 334. tum denique paginis 326. 327. 328. Jacobus Gretſerus in Notis ad Opus ſuum *De Cruce.* Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliothecæ Græcæ* cap. 4. pag. 154. editionis 1714. Hamburgi in 4.

840. „METHODIVS MONACHVS AC PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANVS, *Homologoteta*, ſeu *Confeſſor* dictus, natione Siculus juxta Græcorum Menologium & Anonymum apud Allatium *De Methodiis* pag. 361, apud Siracuſas parentibus nobilibus divitibusque ortus, domeſtica educatione perpolitus, Conſtantinopolim profectus eſt; ibiq; monaſticum vivendi genus amplexus, in Chio inſula, extructo Monaſterio ſedem collocavit. Poſthæc Nicephori Expatriarchæ Conſtantinopolitani artibus apud Paſchalem Papam, qui anno 824. Apocriſiarius factus fuit, Romæ poſitus, adulterii falſo accuſatus eſt, qui oſtenſo palam naturæ vitio, crimen impoſitum diluit. In Græciam reverſus, à Michaele Balbo ob propugnatum Imaginum cultum, ante annum 829. in Acritam carcerem datus eſt. Anno 834. à Theophilo Imperatore, ſeditiones ab eo excitandas verito, ſecum ad exercitum contra Saracenos ductus, ac poſt reditum in tenebroſum carcerem conjectus. Anno autem 842. à Michaele III. Porphyrogenneta factus Patriarcha Conſtantinopolitanus, habita mox Synodo, Imagines earumque cultum, in Eccleſiam Græcam poſtliminio reduxit: atque ut plebis ſuperſtitioſæ animos, id genus commentis devinciret, arctius, corpora ſanctorum Theodori Studitæ & Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolim ſolemni pompâ transferenda curavit. Obiit anno 847. die XIV. Junii, ut habent Acta Joannis Anachoretæ, apud Simeonem Metaphraſtem. Hæc Gulielmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ad annum 842. pag. 533. ubi de Opuſculis Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani erudite ita loquitur. *Encomium Sancti Dionyſii Areopagitæ* ipſius eſt, quod prodiit Græce ſeorſim Florentiæ 1516. in 8. Pariſiis 1562. in 8. Græce & Latine inter Opera S. Dionyſii Areopagitæ anno 1634. Antverpiæ Tomo 2. pag. 242. Quæ in hoc Encomio de Dionyſio habet Methodius, ea omnia ex Areopagiticis Hilduini, plane mihi deſumpſiſſe videtur: quippe qui ea Roma, ubi diu vixerat, facile impetrare poterat. Præſertim cum Hilduinus quo tempore Areopagitica collegit, in Reſcripto ad Ludovicum Imperatorem numero X. teſtetur Græcos Scriptores nihil dixiſſe de Dionyſii obitu, quia propter longinquitatem terrarum, tranſitus ipſius in Galliam, iis penitus fuit incognitus: quamvis inter eruditos non levis ea de re controverſia ſit. Ex Hilduini Collectaneis Methodium ſua deſumpſiſſe, diſerte affirmant, & longa argumentorum ſerie demonſtrant Sirmondus, Launoius, aliique critici naſutiores. Neque id negare præfracte audet Leo Allatius Diatriba *De Methodiorum Scriptis*, etſi prolatis in utramque partem argumentis, in ſententiam illam propendere videatur, quæ ſtatuit Methodium & Syncellum ſua non ex Areopagiticis Hilduini, ſed ex vetuſtioribus Græcorum monumentis deſumpſiſſe.

Oratio in eos qui dicunt, Quid nobis profuit Filius Dei crucifixus? Extat Græce & Latine apud Gretſerum Tomo 2. *de Cruce* col. 1667. Hæc bina continet fragmenta, quæ ex Auguſtana bibliotheca Gretſerus deſumpſit, qui Methodio Seniori non eſſe tribuenda contendit, eo quod in iis mentio fiat *Vexillorum Imperialium in formam Crucis commutatorum:* quam quidem objectionem frigide admodum ſolvere conatur Leo Allatius Diatriba *de Methodiorum Scriptis* pag. 348. ubi tertium etiam *de Chriſto paſſibili* fragmentum Græce & Latine ex eadem Bibliotheca exhibet.

Oratio de occurſu Simeonis & Annæ in Templo & de Deipara. Itemque *Oratio in ramos Palmarum*, quæ extant Græce & Latine inter Opera Methodii Patavenſis à Combefiſio edita Pariſiis 1644. in folio, ubi de iis dictum eſt. Hæc Cavus. Prolixe autem à me de illis actum eſt ad annum CCXC. in *Methodio Olympi Lyciæ Epiſcopo* numeris 5. & 6, ubi illas Methodio huic Seniori abdicatas, Conſtantinopolitano iſti Juniori, atque Theodoro Studitæ Abbati adſcripſimus.

Encomium ſanctæ Agathæ Virginis & Martyris habetur Latine in *Bibliotheca SS. Patrum Concionatoria* Franciſci Combefiſii, Græca ſed mutila penes ſe habuit Leo Allatius, ut teſtatur Diatriba *de Methodiorum Scriptis* pag. 365. integra Leonardus Pate, Collegii Græcorum Romæ alumnus, & Græcarum literarum in Vniverſitate Meſſanenſi profeſſor primarius. An autem edita ſint, nondum didici.

Canones Methodii Pœnitentiales habentur in Balſamonis Græco Canonum Volumine, quod Latine verſum edidit Gentianus Hervetus. Vide quæ de iis habet Baronius, ad annum 842. num. 26. &c. Harmenopulus in Epitome Canonum Sect. IV. citat ſub nomine *Διατυπώσεως*. Methodii Junioris Patriarchæ illos

„eſſe, contendit Arcudius, cui tamen hac in re
„meliori ratione ductus, Leo Allatius ſuffragari
„nollet. Hæc Cavus.

Extat quoque inter *Orthodoxographos* Baſileæ 2. voluminibus in folio anno 1564. editos, Græce Tomo I. pag. 93. & Latine pag. 100. *Sancti Methodii Patarenſis Epiſcopi & Martyris Revelationes, de iis quæ a mundi conſtitutione advenerunt, & quæ in futurum eventura ſunt:* Περὶ τῶν ἀπὸ συστάσεως κόσμου συμβάντων, καὶ τῶν μελλόντων συμβαίνειν εἰς τὸ ἑξῆς. In quibus cum multa de Turcis, multa de Antichriſto & extremo judicio prædicta habeantur; hanc ob cauſam Methodio Olympi Lyciæ ac Patarenſi Epiſcopo, cujus nomen mentiuntur, abjudicandæ veniunt: atque huic Methodio Confeſſori Patriarchæ Conſtantinopolitano, qui anno 842. ſedem hanc tenuit, vel juxta alios alteri forſan Methodio Patriarchæ qui circa annum 1240. claruit, adſcribendæ videntur. Quod enim eas tanquam genuinas *Methodio Patarenſi*, author *Synaxarii Græci* adſerat, Nicephorus Calliſtus Charthopulus: quippe cum ad annum 1333. vixerit, omniaque indiſcriminatim absque ullo examine admiſerit, tum in Hiſtoria, cum in aliis ſuis Operibus: hujusmodi teſtimonium apud æquos rerum judices, vel modiciſſimæ vel nullius authoritatis eſt. Imo veriſimilius eſt hoc Opuſculum convenire magis Methodio Patriarchæ, qui anno 842. thronum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ conſcendit. De Methodio in *Menologio Græcorum* ad diem 10. menſis Julii, his verbis:

„ Sancti Martyris Methodii Patarenſis Epiſcopi.

„ Hic plane admirabilis Dei Sacerdos & Mar-
„tyr, libros nobis abs ſe elaboratos reliquit,
„ſcientia omni plenos ac utiliſſimos. Quin &
„de futuris clariſſime vaticinatus eſt, ac per-
„quam perſpicue prædixit, nempe quod ſpectat
„ad regnorum utrinque mutationes, Gentium
„excurſiones, locorumque ac regionum deva-
„ſtationes. Item quod ad Orthodoxos Impe-
„ratores & hæreticos, nec non quod ad mundi
„conſummationem, atque ad Antichriſtum &
„ejus regnum, mundique deſtructionem, ac
„omnis humanæ carnis interitum. Hæc, in-
„quam, omnia vir eximius clariſſime vaticina-
„tus eſt.

Quis *Menologium Græcum* legens, iſtis non crederet, quæ falſiſſima ſunt? Nam Opuſculum iſtud modicum, obſcurum, miſerum eſt, quod authori, cujus nomen præfert, prorſus adverſatur. Cum enim agat *de Orthodoxis Imperatoribus & Hæreticis*, aperte nomen Methodii Patarenſis Epiſcopi, quod præfert, mentitur. Hic enim anno Chriſti CCXC. ſub Diocletiano paſſus, alios quam Ethnicos Imperatores non cognovit. Opuſculum iſtud proprie eſt Homilia, cum in Latinis editionibus & Prologum homiliæ ante *Revelationes ſuas* habeat, & illam concludat, ut Homiliæ aliæ concludi à concionatoribus conſueverunt.

Opuſculum iſtud Latine primum à Methodio Patriarcha Conſtantinopolitano conſcriptum fuit, qui cum eſſet Siculus ac Siracuſis oriundus, Latinam linguam non minus quam Græcam, perfecte noverat. Vnde fit ut in MSS. Codicibus Latinarum bibliothecarum, plurimi inveniantur Codices MSS. hujus Operis, ac in Anglicanis ſolis quarum Catalogos habemus, plusquam quadraginta reperiantur, quos recenſuiſſem, niſi tædio lectoris conſultum fuiſſet. Mirum igitur non eſt, quod hoc Opuſculum ſub *Chronici* nomine ab Hiſtoricis Latinis etiam antiquis memoretur. Quin & apud Marianum Scotum, ex *Methodii Chronicis* fragmenta quædam habemus: & inde etiam Martinus Polonus ejusdem meminit ſub *Chronici* initium, inter eos Chronographos à quibus in Chronico ſuo conſcribendo profecit: ac ſi Joanni Trithemio credimus, *Hiſtoricis* accenſendus eſt, quem in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, *Chronicon* ſcripſiſſe inquit. Licet nec Hieronymus nec Suidas, qui Methodii Scripta recenſent, *Chronicorum* ejus meminerint. Hæc Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 16. pag. mihi 245. editionis Lugduno-Batavæ anni 1651. in 4to. Hoc confirmatur ex eo quod cum frequenter ſcripturas Bibliorum alleget, ſemper editionis vulgatæ verbis utatur. Id quod in aliis Opuſculis Græce conſcriptis non cernitur.

Opuſculum iſtud ex Latino in linguam Græcam, liberiori ratione, multis omiſſis, (nam initium hujus Opuſculi, quod inſtar Prologi eſt ad *Revelationes* ſequentes, totum omiſit.) multis quoque paraphraſtice adjectis, primus tranſtuliſſe creditur Michael Pſellus, qui Appendicem Græcam fini illius pariter adjecit, usque ad Comnenos, hoc eſt ad annum MLX. vel MLXXX. pertingentem.

Idem hoc Opuſculum editum Latine pariter apud Joannem Wolfium, Lavingæ anno 1600. in folio, tomo I. *Lectionum Memorabilium* Centenario 3. ad annum CCL. pag. 43. ſub nomine *Methodii Senioris Olympi Lyciæ ſeu Patarenſis Epiſcopi.* Editum autem cum Additionibus Wolfgangi Aitinger Clerici Auguſtani & Sebaſtiani Brant, primum circa annum 1498. cum figuris & imaginibus diverſis, Prophetias de quibus ageret repræſentantibus. Nimirum, quomodo Turq & Saraceni ſuper Chriſtianos captivos ſortem mitterent: quomodo Chriſtiani fidem abnegarent, & Clerici ac Monachi res divinas prophanarent: quomodo ex tranſgreſſione Cleri, vulgus in eos præter modum ſæviret: quomodo apud eundem Methodium & quas ob cauſas Terra ſancta à Chriſtianis ſubjici hactenus non potuerit, nec in futurum occupari unquam poterit; ad quas brevitatis cauſa Lectorem remitto. Hinc Scriptorem harum *Revelationum* certe cognoſcimus, Methodium Pa-

Digitized by Google

Patriarcham Conſtantinopolitanum. Cum enim teſte Menologio Græcorum citato, diſerte loquatur de *Orthodoxis Orientis Imperatoribus & hæreticis* in imperio ſibi invicem ſuccedentibus: alludit absque dubio ad Imperatores Iconodulos, quos Orthodoxos appellat, & Iconoclaſtas quos hæreticorum nomine deſignat: atque ita ſe poſteriorem notat controverſia de Imaginum cultu & veneratione Sanctorum ac invocatione, quæ ſeculum 8. integrum & partem noni, usque ad annum 840. Chriſtianis inter ſe digladiantibus occupavit. Tragœdia enim illa à Leone Iſauro anno 716. incœpta perduravit usque ad Imperatorem Theophilum & annum Chriſti 842. quo ille extinctus eſt. Author ergo Opuſculi iſtius dubio procul, eſt Methodius Senior Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui ſub Methodii Olympi Lyciæ Epiſcopi nomine, tragœdiam hanc cui ipſe præſens adſuit & ubi perſonam egit, ſub *Revelationum* nomine repræſentat. Idem concludendum, ex eo quod dicit *Terram ſanctam à Chriſtianis ſubjici hactenus non potuiſſe, nec in futurum occupari unquam poſſe, ob corruptos Chriſtianorum mores.* Alludit enim ad Palæſtinam & Hieroſolymam anno 636. à Mahumetanis ſeu Saracenis occupatas & per annos 463. poſſeſſas, usque ad annum Chriſti 1099. quo ab Occidentalibus Chriſtianis ſub Godefrido Bullionenſi expeditionem in Orientem moventibus, ad poſſeſſionem iterum Chriſtianorum reverſæ ſunt. Atque hinc etiam patet Opuſculum iſtud Methodio Juniori Conſtantinopolitano qui anno 1240. vixit, tribui non poſſe: cum ejus ætate, Palæſtina & Hieroſolyma in Chriſtianorum poſſeſſionem rediiſſent.

Extat quoque *Commentarius in Apocalypſim Joannis* in Catalogo Bibliothecæ Auguſtanæ Codice 72. ubi ſub nomine *Methodii Monachi* juxta ipſum editorem Peltanum legitur. At in Præfatione Theodori Peltani, cum hujus Codicis primæ pagellæ deſiderarentur, nulliusque certi authoris nomen præfixum haberet: is qui Græcorum Codicum indicem confecit, probabili ratione ductus, *Methodio*, quem in Johannis Apocalypſim aliquid ſcripſiſſe audierat, nempe huic Conſtantinopolitano Patriarchæ ob *Revelationes* prædictas de quibus ſtatim egimus, opus illud attribuit.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium ejusdem Regni bibliothecarum Codice 4068. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Sionenſis Londini Codice 4. num. 4. 5. & 6 *Canones quidam Methodii Patriarchæ Conſtantinopolitani*, ſeu *Canones de iis qui abnegarunt*, extant in *Euchologio* Jacobi Goari p. 876. cum lectionibus variantibus & notis pag. 886. ubi attribuit diſerte Methodio Patriarchæ Conſtantinopolitano, quem ſub Theodora & Michaele vixiſſe teſtatur Dominus du Cange in Catalogo Scriptorum Græcorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 55. à quo hæc accepimus. Idem autem obſervat ibidem col. 29. S. Methodium Patriarcham Conſtantinopolitanum, ſcripſiſſe Græce *de Miraculis S. Nicolai Myrenſis Epiſcopi*, quod extat in Bibliotheca lectum a ſe Colbertina, Codice 2493.

ANDREAS CÆSAREÆ CAPPADOCUM 840.
ARCHIEPISCOPUS, de quo eximie Guilielmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 500. pag. 379. his verbis. „ANDREAS CÆSAREÆ CAPPADOCUM Archiepiſcopus, vixiſſe videtur circa exitum ſeculi iſtius ac floruiſſe anno 500. Incerta enim prorſus illius ætas, nec ulla ejus apud veteres mentio. Id tantum certum, eum poſt Baſilium ac Cyrillum Alexandrinum & ante Aretham Cæſarienſem ſcripſiſſe. Scripſit ad Macarium quendam *Commentarios in Apocalypſim*, quos Latine vertit Theodorus Peltanus Soc. Jeſu. Extant Græco-latine ad finem Commentariorum S. Chryſoſtomi in *Evangelium Joannis*, in editione Morelliana Tomo VIII." Ita Cavus fere verbotenus ex Bellarmino, quem etiam non nominatum expreſſit: quam mihi culpam tam ſæpe Cavus, alios etiam ſæpe exſcribens, exprobrat. Vnum tamen Bellarminus addit, quod Cavus ſuppreſſit, nempe quia cum non legiſſet Commentarios iſtos Andreæ Cæſareenſis nomine inſcriptos, errare poſt Bellarminum timuit. Addit ergo Bellarminus Andream in Commentario *Baſilium Cæſareenſem ſæpe citare.* Quod certe falſum eſt, quem ne ſemel quidem in *Commentario* ſuo Andreas allegavit, licet plurimorum Patrum aliorum & verba & nomen in Opere ſuo expreſſerit. Porro MSS. Codices hujus Commentarii, maxime in Bibliothecis variant, ut habet Lambecius libro 4. ſeu Tomo Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ad Codices MSS. Theologicos Græcos CLXXII. CLXXIII. & CLXXIV. pag. 180. his verbis.

„Codex MS. Theologicus Græcus CLXXII. eſt chartaceus mediocriter antiquus in folio, conſtatque foliis 120. & ad Andream Taumarum Epidauriotam olim pertinuit. Continetur eo, *Andreæ Cæſareenſis in Cappadocia Archiepiſcopi Commentarius in Apocalypſim S. Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ*, cujus Præfatio inſcribitur atque incipit hoc modo: Ἀνδρέου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας Ἐπιστολή. Κυρίῳ μου ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ. Πολλάκις αἰτηθεὶς παρὰ πολλῶν ἐξ ἀγάπης μείζονα τῆς ἐμῆς δυνάμεως ὡς ἐσχηκότων ὑπόληψιν &c. Ipſe autem Commentarius incipit his verbis: Ἀποκάλυψις μὲν ἐστιν ἡ τῶν κρυπτῶν μυστηρίων δήλωσις, καταυγαζομένου τοῦ ἡγεμονικοῦ εἴτε διὰ θείων ὀνειράτων, εἴτε &c. Primus hunc Commentarium, ſed Latine tantum edidit Theodorus Peltanus Soc. Jeſu Ingolſtadii typis Davidis Sartorii 1584. in 4to. Eodem quoque modo extat idem Commentarius in Magna Bibliotheca Veterum Patrum Græco-la-

tina Pariſienſi, anni 1654. Tomo 1. à columna 1529. usque ad col. 1622.

„ CLXXIII Codex MS. Theologicus Græcus eſt chartaceus mediocriter antiquus in quarto, conſtatque ſoliis 151. Continetur eo *Andreæ Caſareenſis in Cappadocia Archiepiſcopi Commentarius in Apocalypſim Sancti Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ*, ſed perperam attribuitur *Origeni*, ut videre eſt ex titulo Præfationis, qui ibi talis eſt: Εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ἀποκάλυψιν ἐξήγησις Ὠριγένους, θαυμαστῶς τὴν ἀσάφειαν ταύτης εἰς φῶς παράγουσα. Ipſa quoque Præfatio ibidem in principio eſt mutila, & quaſi integra eſſet, incipit hoc modo: Προοίμιον. Πρῶτον μὲν οὖν ὡς οἶδας καὶ αὐτὸς, πᾶσα θεόπνευστος γραφὴ &c. *In Sancti Apoſtoli atque Evangeliſtæ Joannis Theologi Apocalypſim, Commentarius Origenis, mirabili modo obſcuritatem illius ad lucem adducens.*

„ CLXXIV Codex MS. Theologicus Græcus eſt chartaceus & bonæ notæ in 4, conſtatque ſoliis 83. qui ad Joannem Sambucum, ut ipſe ſolita propriæ manus inſcriptione teſtatur, olim pertinuit. Continetur eo *Andreæ Caſareenſis in Cappadocia Archiepiſcopi Commentarius in Apocalypſim S. Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ*, ſed perperam ibi attribuitur *Methodio Monacho*, ut ex ſequenti inſcriptione videre eſt: Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ἠγαπημένου καὶ Θεολόγου, ὑπὸ Μεθοδίου Μοναχοῦ ἑρμηνευθεῖσα. *Apocalypſis Sancti Apoſtoli & Evangeliſtæ Joannis, dilecti & theologi, à Methodio Monacho interpretata.* Similiter etiam ibidem, in fine ejuſdem Commentarii legitur: Τέλος τῆς ἐξηγήσεως ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. *Finis Expoſitionis Methodii Monachi in Apocalypſim Joannis Theologi.*" Quibus conſtat authorem hujus Commentarii, eſſe maxime incertum; cum nunc Andreæ Cæſareæ in Cappadocia Archiepiſcopo, nunc Origeni authori antiquiſſimo, nunc Methodio Monacho, in MSS. Codicibus adſcribatur, ad quem pertinere creditur.

„Denique Codex MS. Theologicus Græcus CCXLVIII. num. 24. & quidem a ſol. 124. pag. 1. usque ad ſolium 173. pag. 2. idem continet abſque nomine authoris, ut habet Lambecius Tomo 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 141." Præter iſtud extabat olim in Patriarchio Conſtantinopolitano, vel etiamnum extat MS. *D. Andreæ Caſareæ Cappadociæ Metropolitæ Explicatio in viſiones Danielis Prophetæ*, ut habet Antonius Poſſevinus ad calcem Apparatus ſacri, p. m. 45.

Extat quoque in Bibliotheca Bodlejana in MSS. Baroccianis Codice 212. num. 4. *Andreæ Caſarienſis Epiſcopi Commentarius in Apocalypſim* Græce fol. 108. Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπὸ &c. Itemque in Bibliotheca noſtra Lugdunobatava, inter MSS. Codices Græcos Iſaaci Voſſii, ab ejus hæredibus emptos, Codice 26. n. 3. *Andreæ Caſareæ Archiepiſcopi Commentarius in Apocalypſim.*

Bernardus de Montfaucon Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia in *Diario Italico* anno 1702. Pariſiis in 4to, apud Joannem Aniſſon impreſſo, cap. 15. ſplendide admodum loquitur de Bibliotheca Monachorum Sancti Baſilii Romæ, quam Petrus Mennitius Ordinis Præfectus, ingenti Græcorum MSS. copia Codicum adornavit, quos in variis ſibi ſubjectis Calabriæ Monaſteriis, neglectos intactosque jacere audiverat. Hos inter libros pagina 216. enumerat hujus Operis duos Codices Græcos MSS. in hac Bibliotheca extantes, his verbis. „Codex bombycinus XIV ſeculi, Ἀνδρέου τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, τῆς πρὸς τὸ Ἀργαῖον, εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν ἑρμηνεία. Initium Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπὸ &c. Hoc eſt, *Andreæ ſanctiſſimi Archiepiſcopi Caſareæ Cappadociæ, ad montem Argæum, interpretatio in Apocalypſim* &c. Opus excuſum cum ſanctiſſimi Joannis Chryſoſtomi operibus, & *Andreæ Cretenſi* vulgo adjudicatur. Item pag. 221. de Codice altero & antiquiore, *Andreæ Cretenſis in Apocalypſim* in Codice bombycino, ubi deletis iis quæ prius ſcripta fuerant, erantque XI ſeculi, hoc Andreæ opus deſcriptum fuit." Andreæ Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopo, idem opus ſuperius adſcribitur. Hæc Bernardus de Montfaucon loco citato.

Diffuſius iſta retuli, ut maximam partem Græcorum MSS. Codicum in Europæ Bibliothecis extantium, Andreæ Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopo faventem eſſe lector audiat: quorum unus tantum *Origenis*, duo *Methodii Monachi*, unus *Andreæ Cretenſis*, quinque autem *Andreæ Caſarienſis Archiepiſcopi* nomen præ ſe ferant. Majus autem adhuc argumentum ad Commentationem huic Andreæ attribuendam deſumeretur, ex Commentario Arethæ Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopi in Apocalypſim, Græce & Latine Pariſiis anno 1631. ad calcem Operum Oecumenii impreſſo, pag. 640. ſub hoc lemmate: Ἐξ τῶν Ἀνδρέου τοῦ μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν πεπονημένων θεοφρόνως σύνοψις σχολικὴ παρατεθεῖσα ὑπὸ Ἀρέθα ἀναξίου Ἐπισκόπου τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας. *Brevis quædam Explicatio ex Commentariis beatiſſimi Andreæ Caſareæ Cappadociæ Archiepiſcopi divinitus elaboratis, expoſita ab Aretha indigno Caſareæ Cappadociæ Epiſcopo.* Cum autem hic Scriptor vix ante ſeculi IX medium ſcripſiſſe hunc Commentarium credatur, Arethas Eccleſiæ ejuſdem Archiepiſcopus & Andreæ Succeſſor, qui anno 914. certo præſuiſſe legitur, teſtis idoneus & omni exceptione major eſt, ad Commentationem hanc Andreæ prædeceſſori aſſerendam, cujus ab ætate annis 60. vel circiter, recentior fuiſſe habetur.

Jam ad editiones hujus Operis, quæ omnes ſub Andreæ Cæſareæ Cappadocum Archiepiſco-

ſcopi nomine extant, veniamus. Primam omnium ex MSS. Codicibus Bavarico & Auguſtano, edidit Latine tantum Theodorus Peltanus Soc. Jeſu, anno 1584. Ingolſtadii in 4to. Alteram Græce & Latine cum MSS. Codicibus collatam, notisque illuſtratam Fridericus Silburgius Heidelbergæ anno 1596. in ſolio, quæ cum Operibus Sancti Joannis Chryſoſtomi Græco-latinis editionis Commelinæ adjungi ſolet, atque etiam habetur Tomo VIII. Morellianæ editionis Græco-latinæ Pariſienſis in folio. Editio autem Peltani latina tranſiit in *Bibliothecam Veterum Patrum* omnium ſere editionum, anni 1589. Pariſiis Tomo I. col. 1262. 1609. Pariſiis Tomo I. col. 1049. 1624. Pariſiis Tomo I. col. 1529. 1654. Pariſiis in Magna Bibliotheca Veterum Patrum Tomo I. col. 1529. usque ad col. 1622. Sic autem in Præſatione Latinæ ſuæ verſionis anno 1584. Ingolſtadii in 4. editæ Theodorus Peltanus,

„Quis Commentarii hujus auctor extiterit, „Candide Lector, ſatis opinor ex titulo toti „operi præfixo aperte conſtat. Quo tempo„re autem vixerit aut Cæſareenſi Eccleſiæ „præfuerit, id certo nondum comperi. Baſi„lio Magno ejusdem ſedis Antiſtite poſterio„rem ſuiſſe, extra controverſiam eſt, ut qui „non ſemel in hoc Commentario nominetur. „Cæterum ad libri hujus interpretationem, „præter utilitatem quam inde in Eccleſiam „redire poſſe ſperabam, duo præcipue me im„pulerunt; Operis brevitas ſeu verius ejus„dem mediocritas, & Codicum Græcorum „præterea non levis commoditas. Nam præ„ter præſidia quæ ad eam rem ſuppeditavit „ampliſſima illa Principis Bavariæ Bibliotheca, „ſingulari ſavore & benevolentia nobilis & Se„natorii ordinis viri, Domini Quirini Rellinge„ri: aliud pervetuſtum exemplar ex Reipu„blicæ Auguſtanæ Bibliotheca impetravi, quod „ſane plurimum mihi contulit. Quamvis „enim quæ Ducalis Bibliotheca ſuppeditave„rat, ad id quod inſtitueram, ſatis eſſe potue„rint: Auguſtanus tamen codex, multis locis „perquam oppottunus mihi fuit. Habebat „autem is, non Andreæ Cæſarienſis, ſed *Metho„dii* titulum. Verum id minus recte, ſiqui„dem Commentarii hujus architectus, cum in „ipſa Præfatione, tum alibi perſæpe *Methodium* „nóminat. Nihilominus tamen qui Græco„rum librorum indicem confecit, culpa omni„no caret. Nam cum primæ pagellæ deſide„rarentur, nulliusque certi auctoris nomen, „illud volumen præfixum haberet: probabili „ductus ratione, *Methodio* quem in Johannis „Apocalypſim ſcripſiſſe audierat, Opus illud at„tribuit.

Hæc Peltanus primus hujus Operis editor, qui in multis peccat, cujus errores duos Jeſuita dignos animadverti. *Primum*, dum ait hunc authorem *Baſilio Magno ejusdem ſedis Antiſtite poſteriorem fuiſſe, extra controverſiam eſt, ut qui non ſemel in hoc Commentario nominetur.* Hoc enim verum non eſt, & quomodo ab hoc Theodoro Peltano dici potuerit, non video: quippe cum nullam prorſus Baſilii Cæſareenſis Archiepiſcopi vel alterius ejusdem nominis, mentionem vel citationem faciat, ut mihi accurate legenti conſtitit. Imo ſi conjecturis indulgendum eſſet, cum tam multorum ſcriptorum antiquiorum frequentem mentionem faciat, altumque de Baſilio Cæſareenſi ſilentium obſervet: inde argumento contrario nec improbabili conjicere liceret, authorem illius ſuiſſe Andream iſtum Cæſarienſem Archiepiſcopum, qui dubio procul, locum aliquem Baſilio Magno ejusdem ſedis Antiſtiti cum aliis Scriptoribus dediſſet, unde ſuum Commentarium hauſit, nec ab eo citando & allegando prorſus temperaſſet. *Secundus* error eſt, dum cap. 63. poſt allegatum Irenæum, citat Methodium Patriarcham Conſtantinopolitanum his verbis: *Et magnus Patriarcha Methodius in ſermone de Reſurrectione de his ita ſcribit &c.* Hac enim citatione haberemus aperte, ſcriptorem hunc non eſſe antiquiorem ultimis ſeculi IX. temporibus. Nam licet ad Methodium Olympi Epiſcopum ſpectet liber *de Reſurrectione* quem profert, cum tamen illum indoctus & incautus iſte Scriptor ſub nomine *Magni Patriarchæ Methodii* proferat: diſerte hac hallucinatione ætatem ſuam prodit, ſeque vixiſſe poſt tempora *Methodii Patriarchæ Conſtantinopolitani*, quem cum Methodio Olympi Lyciæ ſeu Patarenſi Epiſcopo confudit. Methodius autem Patriarcha Conſtantinopolitanus anno 842. ſactus à Michaele III. Porphyrogenito, anno 847 die 14. Junii obiit, ut habent Acta Joannis Anachoretæ apud Simeonem Metaphraſtem. Floruiſſet ergo juxta hanc Peltani verſionem, hic Andreas Cæſareenſis Archiepiſcopus ſive Anonymus, poſt medium ſeculi noni, annis circiter L. Methodio Patriarcha citato junior. Ita certe juxta Latinam hujus loci verſionem in *Bibliotheca Veterum Patrum* editionis 1589. Pariſiis Tomo I. col. 1262. Capite 63. col. 1360. & in aliis editionibus omnibus, usque ad Maximam Lugdunenſem anni 1672. Sed Græca editio hujus Operis inter Opera D. Chryſoſtomi ſic habet, *ὁ δὲ μέγας Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτῷ ἐξέθετο ὄντως*: editionis Commelinæ anni 1596. Heidelbergæ in fol. ſerm. 22. ſectione 63. pag. 96.

Jam ad ætatem qua vixiſſe & ſcripſiſſe hic author creditur, accedamus. Joannes Jacobus Friſius in *Bibliotheca Univerſali* Andream Cæſareæ Epiſcopum anno 579. & Aretham ejusdem ſedis Antiſtitem anno 587. aſſignat: quem ſecutus eſt Chriſtophorus Helvicus in *Theatro Hiſtorico* pag. 106. editionis Marpurgi Cattorum 1638. in folio. Ita ut ambos ſibi Synchronos conſtituat. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ ſeu de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Andream anno 500. pag. 379. Are-

Arétam anno 540. alligat, Bellarminum hac in parte cæcutientem amplexus. Jacobus Perizonius in erudita Diſſertatione adverſus Gronovium Collegam *de morte Juda & voce τῦ ἀπάγχεσθαι* cap. 4. pag. 40. de his duobus ita loquitur. „At Aretas iſte contraxit Andreæ Cæſareenſis Commentarios in epitomen, atque ideo locutiones ſi non plane omnes, ut pleræque ſunt illius Andreæ, qui ſeculo IV. ſucceſſit Baſilio Magno in Cæſareenſem Cappadociæ Epiſcopatum. Sed & Aretas ipſe refertur ad ſeculum VI, atque ita longe antiquior eſt Juriſconſultis qui Baſilica confecerunt, & quorum tamen auctoritare ad probandam verbi ἀπάγχεσθαι ſignificationem, utitur vir Clariſſimus Henricus Stephanus pag. 68." Hæc incaute vir doctus ſcripſit, cujus verbis paucis tres errores inſunt. *Primus* dum Andream Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopum ſeculo IV. aſſignat, qui medio ſeculi IX. anterior non eſt. *Secundus* dum Andream eundem ſucceſſiſſe inquit Baſilio Magno Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopo, qui anno 369. Epiſcopus factus, anno 378. ſub Gratiano & Valentiniano mortuus eſt Kalendis Januarii, juxta Baronium in *Annalibus Eccleſiaſticis*. *Tertius* dum Aretham ſeculo VI. refert, quem poſtea ſeculo X. ad annum 914. & 920. claruiſſe probabimus.

Jam igitur ut ætatis epocham aggrediamur, poſt attentam Commentarii hujus, ut aliquid ab eo expiſcaremur, iteratamque lectionem: dico hunc Andream Cæſareenſem Archiepiſcopum, hujus Expoſitionis collectorem, ſub ſeculi tantum IX. medium ſcripſiſſe, atque adeo & Bellarminum & exſcriptorem ejus Cavum, annis erraſſe CCCL. vel circiter, in ætate iſtius aſſignanda, longe turpius quam ego in ætate Simeonis Metaphraſtis aſſignata. His argumentis ductus ita ſentio. 1. Author hujus Commentarii in Apocalypſim, ex aliis transſcribit atque transſcribere ſe profitetur, quod ſeculis Eccleſiæ quinque & ſex primis inauditum fuit, ſeculique noni proprium, ut eruditi omnes norunt. Ergo hic author ſpectat tantum ad ſeculum Eccleſiæ IX. Id probamus ex ipſis hujus Commentarii verbis, ut profitetur expreſſe author in Prologo. „*Conſtat namque beatos illos viros patresque noſtros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, multoque hiſce vetuſtiores Papiam, Irenæum, Methodium & Hippolytum, divinum fideque dignum eſſe &c. è quorum monumentis occaſione accepta, nos ad hoc conſilium venimus: ſicuti multas quoque ſententias ex eorundem ſcriptis mutuavimus, ubique noſtris Commentariis inſeruimus.* Et cap. 1. *Atque hæc hactenus, quatenus conſtat noſtram Expoſitionem, ſanctorum Patrum vocibus atque ſententiis neutiquam adverſari.* Cap. 17. *Qui vero receptiorem Doctorum Eccleſiæ ſententiam ſecuti, hæc tanquam futurorum prædictionem accipere malunt &c.*" Cap. 43. *Cæterum per Montem magnum Diabolum deſignatum arbitramur, id quod quibusdam quoque Doctoribus viſum eſt.*" Capite 30. *Per hos teſtes, plerique Doctorum acceperunt Enoch & Eliam, qui ſub ſeculi finem accepturi ſunt à Deo &c.*" Qui ergo ſic loquitur, non ſeculi V ſed IX utplurimum omnibus emunctæ naris videbitur. Præterea perpetuus eſt in citatione & appellatione Veterum. Cap. 1 citat Epiphanium, & eodem capite Gregorium Theologum ſemel & iterum. Capitibus item 2 & 3 & 9 eundem, quaſi in Apocalypſim Commentarium ſcripſerit. Capite 3 Epiphanium & Irenæum. cap. 13 Methodium. cap. 16 Euſebium Cæſarienſem lib. 9 *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 8. Cap. 18 Irenæum. Cap. 33 Methodium, cap. 34 S. Antonium in *Vitis Patrum*. Cap. 35 Methodium & Hippolytum. Cap. 38 Hippolytum. Cap. 44 in fine Dionyſium Areopagitam. Cap. 47 Vitas Patrum, quoad Hiſtoriam de Angelis Cuſtodibus. Cap. 49 ambigere videtur, an pœna Dæmonum ac damnatorum æterna futura ſit, licet nihil definiat. Cap. 53 Hippolytum & Irenæum. Cap. 63 Irenæum & Magnum Methodium. Capite 66. Epiphanium. Qui igitur hos omnes Patres ut fidei ſuæ regulam profert, ab illorum temporibus, ſe multis annorum centuriis eſſe remotum indicat, ac proinde hominem eſſe Græciæ mediæ vel inferioris. 2. attribuit hic author *Commentarium in Apocalypſim* S. Gregorio Nazianzeno, idque non uno in loco, Capitibus nimirum 1. 2. 3 & 9. Cum ergo hujus Commentarii nullus Veterum meminerit, non Hieronymus ipſius Gregorii Nazianzeni diſcipulus, qui ejus Opera exacte recenſet in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 127. Non Suidas, qui ea exactiſſime proſecutus eſt in Lexico, verbo Γρηγόριος: non Photius in *Bibliotheca*. Inde conjicimus authorem hunc eſſe recentioris Græciæ, ſcribentem poſt *Commentarium in Apocalypſim* S. Gregorio Nazianzeno ſuppoſitum: qui mos Græcorum recentiorum fuit. 3. Allegat hic idem author Cap. 44 Dionyſium Areopagitam his verbis: *Quod Angeli phialas ira divina plenas, ex quatuor animalibus, quorum apud Prophetam Ezechielem quoque fit mentio, accipiant: hoc ſecundum Magnum Dionyſium ſignificat agibilium notitiam à primis, ordine quodam ad alios & alios dimanare &c.* Vbi ſupponit Opera divi Dionyſii Areopagitæ, quem *Magnum Dionyſium* vocat, omnibus eſſe nota. Atqui nihil unquam auditum de Operibus iſtis, ante Collationem quandam Conſtantinopolitanam anno 533. inter Catholicos & Severianos, allegantibus hæreticis, Catholicis rejicientibus. Author ergo qui hoc ſcribit, nec floruiſſe ſeculo V nec ad illud ſpectare poteſt, quo ignota omnino erant Opera S. Dionyſii Areopagitæ, quæ tunc à Severianis conficta fuiſſe, à Catholicis credebantur. 4. Hæc ſcribendi ratio ex laciniis Veterum Patrum ſimul junctis ſeculo IX

IX primum incœpit, in eo invaluit, & usque ad ſeculi hujus finem continuavit. Juxta enim Trithemium, Walafridus Strabus anno 830. *Gloſſam ordinariam* in Scripturam Sacram ex fragmentis ſanctorum Patrum, totam collectam ſcripſit, à ſeipſo nihil proferens, qui Abbas Fiddenſis anno 842 factus, anno 849 mortuus ſcribitur. Jonas quoque Epiſcopus Aurelianenſis anno 821 factus, circa annum 830 Libros tres *de inſtitutione Laicorum* compoſuit, ex ſententiis veterum patrum integre collectos, quos ex MSS. Codicibus Lucas Acherius Pariſiis anno 1665 in 4. Tomo I. *Spicilegii* edendos ſategit. Poſt annum 850 Photius ille Magnus, adhuc Laicus exiſtens & officiis Imperii publicis ab Imperatore occupatus, Μυριόβιβλον ſeu *Bibliothecam* ex ſcriptis CCLXXX veterum Opuſculis collegit, in qua omnia fere verbotenus ex aliis accepta, ſi cenſuras paucas præmiſſas operibus, quæ ſimul comportavit, excipias. Circa annum 870 Anaſtaſius Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarius, ſcripſit *Hiſtoriam Eccleſiaſticam* ſeu *Chronographiam Tripartitam*, ex Georgii Syncelli, Theophanis Confeſſoris & Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani Chronicis, ab ipſo è Græca lingua in Latinam translatis, maximam partem deſumptam: quod ipſe in Præfatione, ingenue ſateri non erubeſcit. Jure igitur merito cum Andreas Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopus, eadem methodo Commentarium ſuum in Apocalypſim ſcripſerit, anno 840 vel circiter aſſignandus videtur. Hæc ad confutationem Guilielmi Cavi diffuſius à nobis ſcripta ſunt.

Alia quoque Commentaria Andreæ attribuuntur à Cavo ad annum D quo eum aſſignat, Tomo 2 ſeu Parte 2 *Hiſtoriæ litterariæ* præter *Commentarium in Apocalypſim* præfatum; nempe *Therapeuticam ſpiritualem* ſcripſiſſe aſſerit, ex cujus libro ſecundo fragmenta quædam habentur, in *Eclogis Aſceticis Joannis Patriarchæ Antiocheni* ſolio 38 pag. 2. ab his verbis ποῦ αἱ ψυχαὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῦ σώματος ἀπέρχονται de quibus vide Lambecium Libro V Commentariorum Codice MSS. Theologico Græco CCLI. num. 1 pag. 105. Atque eadem illæ habentur in *Nova Bibliotheca MSS. Codicum Græcorum Latinorum atque Gallicorum*, ſeu *Specimine Antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ potiſſimum collecta, & edita à Philippo Labbeo Soc. Jeſu, Pariſiis anno 1653 in 4. apud Joannem Henault. Illic parte 2 pag. 82. *Andreæ Archiepiſcopi Cæſareæ quæſtiones ex libro Therapeuticon, quo abeant animæ poſt mortem corporis*, in Regio Codice MS. Græco 930, quem oſcitanter *Andreæ Cretenſium Archiepiſcopo* aſſignaſſe me recordor.

At Petrus Lambecius Libro 3 Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 40 Commentaria duo alia ipſi attribuit Codice MS. Theologico Græco XXVI his verbis. „Vigeſimus ſextus Codex Manuſcriptus Theologicus Græcus eſt chartaceus antiquus in folio, conſtatque ſoliis 329 & ab Augerio Busbechio, ut ipſe ſolita propriæ manus ſubſcriptione teſtatur, Conſtantinopoli olim comparatus fuit. Continentur eo *Primò* & quidem à fol. 1. usque ad fol. 71 *Proverbia Salomonis* cum ampliſſima Catena ſive Commentario ex variorum Sanctorum Patrum, aliorumque veterum Scriptorum Eccleſiaſticorum Operibus collecto, cujus principium: Αἱ παροιμίαι περιέχουσιν παιδείαν ἠθῶν καὶ παθῶν ἐπανόρθωσιν &c. *Secundò* & quidem à fol. 72 usque ad fol. 329 *Eſaias Propheta* cum ampliſſima *Catena* ſive Commentario ex variorum Sanctorum Patrum, aliorumque veterum Scriptorum Eccleſiaſticorum Operibus collecto, cujus principium: Τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸν Ἡσαΐαν προοίμιον. Ἀσυμφανὴς μὲν τῶν ἁγίων Προφητῶν λόγος &c.

Collector utriusque hujus Catenæ, nempe tam in *Proverbia Salomonis*, quam in *Eſaiam*, fuit quidam *Andreas Presbyter*, uti videre eſt folio 329 ſive ultimo: quippe ubi ſcriba qui totum hunc Codicem ſuâ manu exaravit, lectores rogat orare Deum, ut in tremendo ultimi judicii die miſereatur non ſolum ſui, verum etiam Ἀνδρέου ἐλέει Θεοῦ Πρεσβυτέρου, τοῦ συναγαγόντος καὶ παραθεμένου τὰς ἐμφερομένας τῇ βίβλῳ ταύτῃ παραγραφάς. Tempus autem quo idem Codex exaratus eſt, indicatur folii 73 paginâ ſecundâ, per fragmentum *Canonis Paſchalis* ab anno Mundi ſecundum communem Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſupputationem 6744, hoc eſt anno æræ Chriſtianæ 1236, usque ad annum Mundi 6749, ſive annum Chriſti 1241. "

De hoc *Commentario* & illius authore agunt in *Apparatu ſacro* Antonius Poſſevinus Tomo 1. verbo *Andreas Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus*. Et ad calcem *Apparatus ſacri* in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Bavaricæ Cod. 43 ubi *Andreæ* nomine inſcribitur. Et in Catalogo Auguſtanæ bibliothecæ Codice 72 ubi ſub *Methodii Monachi* nomine, juxta ipſum Peltanum editorem, legitur. Bellarminus in Libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 500, cujus ſententiam ſecutus eſt Cavus ad eundem annum pag. 379.

ANTIPATER BOSTRENSIS IN ARA- 840.
BIA EPISCOPUS, JUNIOR dictus, ut ab altero Seniore diſtinguatur, qui juxta Guillelmum Cavum circa annum 460 floruiſſe creditur, ſaltem ante Synodum Nicænam II quæ anno 787 facta eſt. Scripſit enim Ἀντίῤῥησιν ſeu *Confutationem Apologiæ Euſebii Cæſarienſis pro Origene*, cujus fragmenta quædam ex libro primo operis iſtius, Patres Concilii Nicæni II proferunt *Actione* 5. Tomo VII *Conciliorum* col. 368. Verum in MSS. Codicibus extant

alia plura Encomia Antipatri Boſtrorum Epiſcopi de diverſis argumentis, quorum titulis & inſcriptionibus ſi fidem habeamus, non omnino anno 460, vel ante Synodum Nicænam II extiterit, ſed longe poſt ipſam, vixque ante annum 840 vel ſeculi noni medium. Extant ergo hujus Antipatri Junioris inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ, Codice 193 Barocciano, qui Collectaneum Homiliarum plurimarum eſt, pag. 254 *Antipater Boſtrenſis in Nativitatem Joannis Baptiſtæ, ἐν γεννητοῖς γυναικῶν* &c. Et ibidem Codice 2500, qui pariter Homiliarium Veterum Patrum eſt, in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, Cantuarienſis olim Archiepiſcopi & Oxonienſis Academiæ Cancellarii, litera F II Codice 5. pag. 175. b. *Antipatri Boſtrenſis Epiſcopi in Theophaniam*, ſeu Baptiſmum Chriſti. Idemque opuſculum inter MSS. Codices Eccleſiarum Cathedralium Angliæ & aliarum ejusdem Regni celebrium Bibliothecarum, Codice 5871 in MSS. Græcis Thomæ Galei Codice 39. Verum ibidem Codice 5865 in ejusdem Galei MSS. Græcis. Codice 31 num. 4. longe plurima ſub ejusdem nomine extant nimirum

Antipatri Boſtrenſis Encomium Sancti Athanaſii.

Ejusdem Orationes adhortatoriæ, quarum prima eſt de publicano & Phariſæo.

Ejusdem Homilia in Dominica filii Prodigi.

Ejusdem Homilia in Dominica Septuageſimæ.

Ejusdem Homilia in Dominica Quinquageſimæ.

Ejusdem Homilia in Præſentationem Beatæ Virginis in templo.

Ejusdem Laudatio beatæ Virginis, quando præſentabatur in templo.

Ejusdem Homilia in Adſumptionem Beatæ Virginis.

Ejusdem Homilia in Præſentatione Beatæ Virginis in Templo.

Ejusdem Homilia de Paralytico.

Ejusdem Homilia de Cruce.

Ejusdem Homilia de Dæmoniaco.

Ejusdem Homilia de prædictione Dominicæ paſſionis.

Ejusdem Encomium Sancti Joannis Evangeliſtæ.

Ejusdem Encomium SS. Coſmæ & Damiani, Medicorum ſine mercede.

Ejusdem Homilia in introitum Beatæ Virginis.

Ejusdem Homilia in Chriſti Nativitatem. Hæc omnia deſcripta ex Codice antiquiſſimo in Inſula Chio.

Ejusdem Homilia de Joanne Theologo.

Ejusdem Encomium Sancti Lucæ Evangeliſtæ.

Verum quisquis attente oculos mentis, ad celebritates Feſtorum beatæ Virginis, de quibus homilias habet, adjecerit: dubio procul, vel eſſe hæc omnia huic Antipatro à Græcis recentioribus ſuppoſita concludet: vel homilias iſtas pertinere ad Antipatrum aliquem recentiorem, qui circa ſeculi noni medium floruerit. Nam Feſtivitates beatæ Virginis & Sanctorum, Synodo Nicæna II. quæ anno 787 celebrata eſt, poſteriores ſunt. Circa autem ſeculi noni medium, frequentes fuerunt ejusmodi homiliæ de Beata Virgine, ut conſtat ex plurimis, quas Georgius Nicomediæ Archiepiſcopus habuit: ſed ante iſtud tempus, vel rariores, vel ſuſpectæ admodum fidei, atque à Græcis recentioribus ſub veterum nominibus inſcriptæ vel confictæ, ut Sanctorum cultui ac Solemnitatum inſtitutioni antiquitatem majorem adderent, mentiri ad utilitatem Eccleſiæ non verentes. Hæc igitur Homiliarum Collectio poſterior eſt tragœdiâ ſeu Controverſia *de cultu Imaginum & Sanctorum*, quæ inter Orientales Chriſtianos ſub Imperatoribus tum Iconoclaſtis tum Iconodulis, ſibi invicem in Imperio ſuccedentibus mota, ab imperio Leonis Iſauri anno 716 incœpit, atque ad imperium Theophili & annum 842 perduravit. Hujus ætatis ſunt tot homiliæ *in Præſentationem beatæ Virginis in templo*, & homilia *in Adſumptionem beatæ Virginis*. Cultus enim Sanctorum, ac Beatæ Virginis, invocatio illorum, inſtitutio feſtorum in eorum memoriam & cultum, Nicæna II. Synodo plane recentiores ſunt: nec obtinuerunt in Eccleſia Græca, niſi poſtquam Iconoclaſtis Imperatoribus mortuis, Iconoduli partes adverſos ſubegiſſent. Meminit Antipatri Senioris Boſtrorum Epiſcopi, Gulielmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ad annum 460 pag. 359. Junioris Leo Allatius in Diatriba *de Simeonum Scriptis* p. 89.

THEOPHANES GRAPTVS, NICÆNVS 840.
ARCHIEPISCOPVS, vix claruit ante annum 840 & ſequentes, ſub Imperatoribus Orientis Theophilo & Michaele Porphyrogenito cum Theodora matre, Imaginum cultrice eximia. Guilielmus Cavus in Hiſtoria litteraria, illum longe antea floruiſſe ab anno nempe 818 cum fratre ſuo Theodoro Grapto falſo aſſerit, atque utrumque multa paſſos eſſe ob cultum imaginum, ſub Leone Armeno, Michaele Balbo atque Theophilo Iconomachis Imperatoribus. Hoc collegit ex *Legenda* Græci cujusdam anonymi quam de Theodoro Grapto, Theophanis fratre conſcripſit, ac Græce & Latine Combefiſius edendam curavit in *Originibus Conſtantinopolitanis* pag. 191 & Latine apud Surium editam die 26. Decembris. Ex fide igitur hujus Anonymi incertæ ætatis & fidei, hæc Cavus habet ad annum 818. *Theophanes Theodori Grapti frater germanus, ejusdem inſtituti, dogmatis, laborum & certaminum, ne unico quidem excepto ſocius, claruit anno 818. Multis demum poſt fratris obitum annis, ærumnarum ſuarum fructum tulit, Metropolita Nicænus circa*

A.

A. 845. factus. Extat ab eo ſcriptus Canon ſeu Hymnus IX odis conſtans, in Theodorum fratrem, in Menæo Græcorum, Decembris XXVII, & exinde addita verſione Latina apud Combefiſium Originum Conſtantinopolitanarum pag. 224. Hæc Cavus ex hoc Anonymo, qui ſub omnibus Imperatoribus Iconomachis, hos fratres ambos *Theodorum & Theophanem Graptos* in arenam ob cultum imaginum producit. Longe autem iſtâ incertæ ætatis Legendâ, digniores fide ſunt temporibus proximiores *Leo Grammaticus & Georgius Cedrenus*, qui Theophanem Graptum circa annum 840 & ſequentes collocant, ſub extremis Theophili annis, atque initio Michaelis imperii cum Theodora matre: atque utrumque fratrem *Theodorum & Theophanem Graptos* nullum quam cum Theophilo pro cultu imaginum certamen habuiſſe ſcribunt. Audiamus Leonem Grammaticum in *Chronographia* editionis Græco-latinæ Regiæ anno 1655 Pariſiis in fol. pag. 455 b & 456 a.

„Theophilus autem cum didiciſſet Theophanem Poetam & Theodorum ejus fratrem, ipſius impietatem ſugillare & arguere, mittens eum furore, eos ad ſe accerſivit, dicens: vndenam eſtis? Dixerunt illi, unde? ex Palæſtina. Sceleſtus autem, quam ob cauſam patriâ veſtrâ deſertâ, in ditionem noſtram venientes, non obeditis imperio noſtro? Illis nihil reſpondentibus, juſſit eorum facies dure percuti. Deinceps vero eisdem ad mortem ferme nervis bubulis per corpus cæſis, cum furore & aſpera voce dixit ad Præfectum, tolle iſtos in Prætorium & facies eorum inſcribe, verſibus hujusmodi appoſitis, qui licet inelegantes ſint, nulla ſit tibi cura. Hoc autem dixit, ſciens eos litteris peritiſſimos, & exercitiis religioſis verſatiſſimos. Reſponderunt illi, ſcribe, ſcribe Imperator quod placuerit, ſeu coram tremendo judice illud idem lecturus. Præfectus viros in Prætorium abductos, poſt dies duos corpore extento, manibus & pedibus ligatis, acubus ſuffixit, & verſibus in eorum frontibus inſcriptis, in exilium miſit. Et in exilio quidem moritur Theodorus, & Sanctorum numero adſcribitur. Illuſtris vero Theophanes Poëta, ad Michaelis & Theodoræ tempora ſuperfuit, pro fide Orthodoxa, id eſt Orthodoxia inſtituenda plurimum contendens: qui poſtmodum Metropolita Nicænus extitit, rebus jam in meliorem ſtatum & majorem pietatem compoſitis." Idem quoque habet Georgius Cedrenus in *Compendio Hiſtoriarum* editionis Græco-latinæ Regiæ anno 1647 Tomo 2 pag. 520 & 539 b.

Attribuit ipſi Gulielmus Cavus *Canonem ſeu Hymnum* odis IX conſtantem, ut ſupra diximus anno 818, ſed quem etiam inconſtans attribuerat in *Theophane Confeſſore* anno 792 huic Chronographo verbis ſequentibus. „Extat ejusdem *Canon Epinicius in Dominicam primam Quadrageſima Odis IX. conſtans*, in Græcorum Triodio & apud Baronium in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum 842." Cum itaque Leo Grammaticus & Georgius Cedrenus in *Chronologiis* ſuis Theophanem Graptum, diſerte ad tempora Theophili & Michaelis ejus filii cum Theodora matre referant: cum Baronius *Canonem* illius anno 842 adſcribat, nullam illi ætatem conventiorem ac certiorem deſignare potuimus: maxime, cum Canonem illum poſt Imagines reſtitutas anno 832 ab Michaele Imperatore & Theodorâ matre illius, ſcriptum fuiſſe juxta Baronium conſtet. Agunt de *Theophane Grapto, Nicæno Archi-Epiſcopo*, Gerardus Jo. Voſſius L. II. de Hiſtor. Græcis, cap. 24. p. 285. Guil. Cavus in Hiſtor. rei lit. Sec. 9. ad annum 818. p. 519. quos hic correximus.

IGNATIVS METROPOLITA NICÆNVS, 840. antea quidem Monachus, tum poſtea Diaconus & Scevophylax Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ S. Sophiæ, eadem tempeſtate claruit quo Theophanes Graptus, ante vel poſt ipſum (neque enim liquet) Nicænus quoque Archiepiſcopus. Illius honorificam mentionem facit Suidas in Lexico verbo Ἰγνάτιος his vocibus. „Ἰγνάτιος διάκονος καὶ σκευοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ γεγονὼς μητροπολίτης Νικαίας, Γραμματικός, ἔγραψε βίους Θαρασίου καὶ Νικηφόρου, τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατριαρχῶν, ἐπιτυμβίους ἐλέγους, ἐπιστολάς, Ἰάμβους εἰς Θωμᾶν τὸν ἀντάρτην, ἅπερ ὀνομάζουσι τὰ κατὰ Θωμᾶν, καὶ ἄλλα πολλά. *Ignatius Diaconus & vaſorum cuſtos magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & Nicææ Metropolitanus, Grammaticus, ſcripſit Vitas Tharaſii & Nicephori ſanctorum & beatorum Patriarcharum, Epitumbios quaſi dicat ſepulchrales Elegos, Epiſtolas, Jambos in Thomam Antartem hoc eſt Adverſarium, & alia multa.*" Hujus Scriptoris mentionem non ignobilem facit Gerardus Joannes Voſſius lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 19. pag. 490. his verbis. „Ignatius Diaconus & Cuſtos vaſorum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & Metropolitanus Nicææ, floruit tempore Irenes & Nicephori Logothetæ, atque ad poſteritatis memoriam conſignavit Vitas Patriarcharum Tharaſii & Nicephori ut Suidas teſtatur, qui & alia ejus laudat. Eſt autem is Taraſius qui præfuit Concilio Nicæno ſecundo, Nicephorus vero qui ei in Patriarchatu ſucceſſit. Vide Cedrenũ. Vitam Taraſii ab Ignatio ſcriptam latine habes apud Surium Tom. I. ad 25. Februarii, ſed ibi Ignatius Monachus vocatur, qui Suidæ eſt quidem Διάκονος καὶ σκευοφύλαξ καὶ γεγονὼς Μητροπολίτης Νικαίας." Quisquis attente has Vitas Ignatii legere voluerit quas de Taraſio & Nicephoro conſcripſit, reperiet ſcriptas illas eſſe poſtquam obtinuiſſet in Oriente cultus Imaginum, reſtitutus à Michaele III anno 842 qui antea ſublatus fuerat à Leone Armeno an. 814 atque a Theophilo Auguſto an 830. Degebant

bant quoque Conſtantinopoli Patriarchæ à cultu Imaginum alieni & Iconomachi, poſt Nicephorum an 814 in exſilium ob cultum Imaginum pulſum Theodorus Caſſitera Iconomachus ad annum 835. Poſt hunc Joannes VII Iconomachus ad annum 842 quo S. Methodius ſucceſſit, ſub quo Imagines à Michaele III reſtitutæ ac triumphantes fuerunt. Methodius igitur an 842 a Michaele III Porphyrogenito factus CP. Patriarcha, habita mox Synodo, Imagines earumque cultum in Eccleſiam Græcam poſtliminio reduxit: atque ut animos plebis ſuperſtitioſæ arctius id genus commentis devinciret, Theodori Studitæ & Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani corpora Conſtantinopolim ſolemni pompâ transferenda curavit. Hujus rei occaſione ſcripſit *Vitas Taraſii & Nicephori*, qui ſtrenue pro cultu Imaginum in Eccleſia Conſtantinopolitana à Nicæna Synodo ſecunda, ante deſignatos Iconomachos laboraverant. Tunc temporis omnes qui pro cultu Imaginum vel exſilium vel mortem paſſi, velut *Martyres* ſeu *Confeſſores veræ fidei* habiti: & Acta illorum accurate inquiſita, laudes conſcriptæ tanquam *Beatorum & Martyrum*, ut de Ignatio noſtro Suidas ſcribit: ἔγραψε βίους Θαρασίου καὶ Νικηφόρου, τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατριαρχῶν. *Scripſit Vitas Tharaſii & Nicephori Sanctorum & beatorum Patriarcharum.* Floruit ergo hic Ignatius & has Vitas ſcripſit poſt annum 842 tempore Methodii P. CP. & Michaelis Porphyrogeniti, qui deſtructam Imaginum venerationem reſtituerunt. Vnde patet error Gerardi Johannis Voſſii loco citato, dum vult Ignatium hunc floruiſſe tempore Irenes & Nicephori Logothetæ, circa annum 790. Tunc enim temporis vel nondum natus, vel juvenis valde erat, qui multo poſt mortem Tharaſii tempore Opuſculum utrumque aggreſſus videtur. *Vita S. Taraſii* extat Latine apud Surium & Bollandum ad diem 25 Februarii. *Vita S. Nicephori Patriarchæ* habetur Gr. Lat. apud Henſchenium & Papebrochium, ad diem 13 Martii cum Notis, de quo ita Guillelmus Cavus ad annum 810 *Hiſtoria rei litterariæ* pag. 507. *Ignatius ante Grammaticus, Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diaconus & Scevophylax, Taraſii Patriarchæ diſcipulus, demum Nicænorum Metropolita, claruit anno 810, vixit ſaltem ad annum usque 828 quo Nicephoro Patriarchæ funebri oratione parentavit &c.* Abſurdus plane eſt Cavus, dum illum Ignatium *Monachum* dictum, facit *Diſcipulum* Taraſii, ex eo quod Vitam ejus conſcripſerit. Conſtat enim ex Apologetico ipſius Taraſii, illum ex *Laico* atque ex ſecularibus Imperii occupationibus, evectum eſſe ad Conſtantinopolitanam ſedem anno 784 cum forſitan natus nondum eſſet hic Ignatius, vel ætate ſaltem junior. Rectius ergo Carolus du Freſne du Cange in Indice Scriptorum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 51 ad annum 850 alligat his verbis: *Ignatius Diaconus & Scevophylax S. Sophiæ CP. de Vita Sancti Nicephori Patriarchæ CP. editus à Bollando Martii XIII. Scripſit etiam Vitam Taraſii Patriarchæ Conſtantinopolitani. Vixit anno 850.*

PASCHASIVS RADBERTVS gente Gal- 840.
lus, anno circiter 786 natus eſt, qui primum pietatis & doctrinæ tyrocinia poſuit inter Monachos, qui majori Monialium Sueſſionenſium cœnobio inſerviebant. Factus adultus Monachum induit in Monaſterio Corbeiæ Veteris ſub Adelhardo Abbate, inſignis meriti & ſanguinis viro. Anno 844 præfecturam Cœnobii Corbeienſis obtinuit. Anno 846 Synodo Cariſiacenſi adverſus Goteſchalcum interfuit, obiit anno 851 die XXVI Aprilis. Vir quidem non indoctus, ſed ingenii ſui viribus nimium fretus. *Primus author*, fatente ipſo Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. 266, *qui ſerio & copioſe ſcripſit de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia:* cui plane ſuccinit ſatis ingenue Jacobus Sirmondus de corpore & ſanguine Domini cap. 1. *Genuinum*, inquit, *Eccleſiæ Catholicæ ſenſum ita primus explicuit, ut viam cæteris aperiat, qui de eodem argumento multa poſtea ſcripſerunt.* Et ita quidem ſe rem habere, fidem faciunt ipſiſſima Paſchaſii verba, & loquendi modi, hactenus per omnia ſecula inauditi. *Omnia*, inquit, *quæcumque voluit, Dominus fecit in cœlo & in terra: & quia voluit, licet in figura panis & vini, hæc ſic eſſe, omnino nihil aliud, quam caro Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credenda. Vnde ipſa veritas ad diſcipulos, Hæc*, inquit, *caro mea eſt, pro mundi vita: & ut mirabilius loquar, non alia plane, quam quæ nata de Maria eſt & paſſa in cruce & reſurrexit è ſepulchro. Hæc inquam ipſa eſt, & ideo Chriſti caro eſt, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cum digne percipitur, vita utique in nobis æterna reparatur.* Ex quibus dilucide ſatis conſtat mens Paſchaſii, ut alia teſtimonia jam miſſa faciam. Hæc Gulielmus Cavus Tomo I. *Hiſtoria ſuæ litterariæ* ad annum 844 pag. 534, qui & illic ſufficienter de Operibus illius agit, licet quorundam MSS. adhuc latentium notitiam nullam habuerit.

Henricus Meibomius avus ſeu ſenior edidit Tomo I. *de Scriptoribus Germanicis*, Opuſculum *de translatione Sancti Viti & inſtitutione Novæ Corbeiæ*, à pag. 763 ad 769 ubi pag. 765 editionis 1688. Helmæſtadii 3. Tomis in folio, loquitur de Adalhardo Corbeiæ Gallicæ Abbate, in Aula Caroli Magni authoritatis multæ, qui Corbeiæ Novæ ſeu Saxonicæ fundationem inſtantiſſime apud Imperatorem urgebat, atque Adelhardum alterum ſibi cognominem in primum illius Abbatem deſignari poſtulabat, cui etiam adſtipulabatur Walo ſeu Wala ejus frater, tunc in Saxonia exiſtens, ut habetur ibidem pag. 767, qui poſtmodum illi Adelhardo

ſuc-

ſucceſſit in regimine Corbeiæ Veteris ſeu Gallicæ. Hæc anonymus Synchronus ille Scriptor, qui magna ſimplicitate & veritate fundationem hanc Corbeiæ Saxonicæ ſeu Novæ deſcribit. Idem porro Henricus Meibomius agit de MSS. Codicibus quibusdam Corbeiæ Saxonicæ in *Vita Witichindi* primi Saxoniæ Hiſtoriographi, Tomo I. Scriptorum de rebus Germanicis, pag. 625. agens de Bibliotheca Corbeiæ Saxonicæ, his verbis.

„Imo Corbeia Saxonica rempublicam litterariam, digno beneficio affecit, conſervans inſigni omnium prædicatione, quinque priores Annalium Cornelii Taciti libros, qua de re hæc ſcribit Juſtus Lipſius ad librum ſecundum Annalium Taciti. *Quinque hi priores libri inventi ſunt Corbeiæ, quod monaſterium ad Viſurgim eſt, atque illum depromptum vere hinc theſaurum, quæſtor quidam Pontificius, ad magnum Leonem* (nempe X.) *detulit, donatus ab eo aureis quingentis.*" Hæc ille candide & ſincere.

In eadem autem Bibliotheca Corbeiæ Saxonicæ, inter Manuſcriptos codices non bene multos, extat *Tractatus de fide, ſpe & charitate* prolixus, qui Alphabeta duo editionis implere poſſit, ſub titulo & nomine *Paſchaſii Ratberti*, etiam Corbeiæ in Gallia Abbatis, dedicatus alicui Abbati, cujus nomen inſpectori ex oblivione excidit, in membrana, codice inter folium & quartum, qui ex Scripturæ charactere ſeculum nonum referat, & qui archetypus ſeu autographus eſſe creditur. Ita teſte Domino Johanne Wilhelmo Gœbel Hanoverano, juvene erudito, qui Opus tenuit, cujus exemplar ſeu apographum dediſſe Domino Godefrido Guilielmo Leibnitzio, Ducis Hanoverani Conſiliario Aulico, à ſeipſo procuratum, mihi teſtatus eſt anno 1713. Kalendis Octobris in muſeo ſuo, Lugduni Batavorum, ubi Juri civili in Vniverſitate hujus urbis diligenter operam dat. Qua de cognitione lætatus ſum.

DISSERTATIO
DE
SCRIPTIS ET DOCTRINA RATRAMNI CORBEIENSIS MONACHI.

PROLOGVS.

840. RATRAMNVS SIVE BERTRAMVS, ordinis divi Benedicti Monachus, Corbeiæ Veteris in Gallia, floruit ab anno 840 quo circiter tempore, vel paulo ante, ad ſcribendum ſe accinxit, ſub Ludovico Pio & Carolo Calvo Galliarum Regibus, Paſchaſio Ratberto ejusdem Corbeiæ Abbati contemporaneus & æmulus, notus Prudentio Tricaſſinenſi Epiſcopo, Hincmaro Remenſi, Gotteſchalco Orbacenſi Monacho, Lupo Ferrarienſi Abbati, & aliis: qui multa poſteris ingenii ſui monumenta reliquit. Nimirum *de Nativitate Chriſti* librum 1. tomo 1. *Spicilegii Dacheriani* pag. 218. *de duplici prædeſtinatione libros duos*, quos Gilbertus Mauguinus tom. 1. *Vindiciarum Prædeſtinationis & gratiæ* pag. 29. in lucem edidit. *Contra Græcorum errorum libros IV.* qui leguntur in allato jam *Spicilegio* Domini Lucæ Dacherii tom. 2. pag. 1. & ſequentibus. *De corpore & ſanguine Domini librum 1* anno 1532. Coloniæ Agrippinæ in Germania ſub nomine Bertrami, tum ſub ejusdem nomine Baſileæ anno 1555 in folio apud Henricum Petri, inter Orthodoxographos pag. 130. Quem legitimum Corbeienſis noſtri Ratramni fœtum eſſe, ex fide MSS. Codicum agnoſcit Joannes Mabillon, in prologo ad tomum 2. Seculi IV *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, quem legito. Idem antea ſenſerat Jacobus Vſſerius Armachanus Archiepiſcopus, quem eam ob rem immerito carpit *Libri Duodecimi* Perpetuitatis jactatæ fidei circa veritatem corporis & ſanguinis Domini in Euchariſtia, author: libro integro duodecimo contendens, hunc librum eſſe hæreticum ac *Bertrami* hæreſeos damnati. Idem opus Latine ſimul & Gallice verſum, anno 1672. in Gallia, procurante Miniſtro Calvinianæ reformationis impreſſum in 4. Eodemque modo in 8. anno 1686 Pariſiis apud Viduam Edmundi Martini cum textu Latino Gallice verſum à Jacobo Boisleau Majoris Eccleſiæ Senonenſis Decano. Idem Ratramnus ſcripſit librum *de Anima*, quem ex MS. Codice ſancti Eligii Noviomenſis tranſcriptum, editioni paratum habet idem Joannes Mabillon. Idem opus MS. in Bibliotheca Sancti Benedicti Cantabrigiæ Codice 301 in Anglia. Plura de tanto viro, quem tamen ut novatorem accuſat circa realem præſentiam Chriſti in Euchariſtia, Ludovicus Cellot in *Hiſtoria Hæreſeos Prædeſtinatianæ*. Alii omnes, qui ejus Opuſcula ediderunt, ut Gilbertus Mauguinus in præludiis *Vindiciarum Prædeſtinationis & gratiæ*. Lucas Dacherius in præludiis ad tomos 1 & 2 *Spicilegii* ſui. Joannes Mabillon in præfatione ad tomum 2 Seculi IV *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*. Natalis Alexander in *Selectis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus*, ſeculo 9, parte 2. Diſſertatione 13 quæ ſpecialis eſt, pag. 597. Hæc quidem in editione prima hujus operis per compendium, ſed pluribus in hoc argumento agere ac ſpatiari, haud erit forſitan Lectoribus incongruum.

CAPVT

CAPUT PRIMUM.

DE DISSIDIIS PASCHASII ET RATRAMNI, TUM DE LIBRIS DUOBUS *DE DUPLICI PRÆDESTINATIONE*, QUOS RATRAMNUS CONSCRIPSIT.

FUerunt nonnulli, qui Ratramoum fuiſſe Paſchaſii Ratberti in ſcholis Corbeienſibus magiſtri diſcipuluin opinati ſint, tum & poſtea adverſarium in omnibus atque æmulum. Alii e contra ambos ita anicos credunt, ut phantaſticas tantum atque recenter inventas, amborum in ſenſibus & ſcriptis oppoſitiooes ſcribant. Ita unicuique placet, abundare in ſuo ſenſu. An unquam autem diſcipulus Paſchaſii Ratramnus fuerit, nullo modo conſtat: ſuppares autem atque commenſales in eodem Corbeienſi Cœnobio fuiſſe utrumque, certo certius eſt. Ac ſane doctiſſimus Joannes Mabillon in inſigni illo quod conſcripſit *Sancti Paſchaſii Ratberti Corbeienſis Abbatis Elogio*, ſeculo IV *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* parte 2. pag. 122 & ſequentibus, cap. 3 num. 8 & 9. inſigniores quidem Paſchaſii Ratberti diſcipulos recenſet, inter quos *Ratramnum* non omiſiſſet, ſi ſcholas Corbeienſes ſub Paſchaſii magiſterio frequentaſſet, vel ejus lectionibus diſcipulus aſſediſſet. Imo ex ſcriptis utriusque conſtat, naturalem quandam interceſſiſſe in ingeniis utriusque oppoſitionem, nec modicam forſan æmulationem, quæ etiam ad noxias usque partialitates erumpere potuit: quibus de rebus Annales ſilent.

„Paſchaſius anno 844 Corbeienſis Cœnobii „Abbas factus juxta MS. Chronicon ejusdem „Abbatiæ, haudquaquam longa tranquillitate „potitus eſt. Variis enim in hoc munere „pulſatus curis ac diſſentionibus domeſticis, „intermittere ſtudia coactus eſt. Qui ita hanc „in rem loquitur initio tum Expoſitionis *in* „*Pſalmum 44.* tum libri quinti in Matthæum, „ubi hæc legimus. *Expoſitum in Matthæo Ca*„*riſſimi, quod olim inchoaveram, ut eo in officio fra*„*tribus penſum ſervitutis meæ pro voto perſolverem:* „*multis demum ſuſcepto regiminis loco præpeditus* „*ſollicitudinum curis, & cauſarum ſecularium va*„*riis implicatus negotiis: tantum à me longe abdu*„*ctus, quantum à ſtudio litterarum remotus, non* „*ſolum illud imperfectum reliqui, quod cœperam:* „*verum etiam prætermiſſo quietis bono, meipſum po*„*no plurimis curarum alliſus impulſionibus, in nau*„*fragium dedi. Sed quia Deus nobis, ut ille Vates* „*ait, ſua providentia hæc otia fecit &c.* Ex quo „loco intelligimus, Paſchaſium graves aliquas „ſuſtinuiſſe turbas, ut loco cedere coactus ſit, „Centulamque Abbatiam ſolvere. Quod a„pertius paulo poſt ſignificat, dum ait ſuſce„ptum ſe à Centulenſibus in adverſis rebus. „*Quoniam ut in præſenti ex omnibus & in omni*„*bus gratiſſima me dilectione in Chriſto ſuſcipere* „*dignati eſtis, & refovere ſinu charitatis Deoque* “ *committere precibus: maxime eo in tempore juxta* “ *illud antiquum proverbium, quando Amicus &* “ *Medicus in neceſſitate probantur. Hinc eſt Ca*“*riſſimi, quod tanto ſtudio cauſa viſitationis ad vos,* “ *quam ſæpe venire decrevi, deſiderans vos videre* “ *& corrigere in me, quod diu negligentius omiſe*“*rum: qui me dilectionis affectu contra omnia ad*“*verſa conſolati eſtis in orationibus veſtris.* Quæ “ fuerit hujuſce tumultus cauſſa, accurate pau“cis inveſtigandum eſt. “

Principio huic malo originem forſan præ“buerunt diſſidioſa nonnulla, quæ Paſchaſium “ inter & Ratramnum interceſſerunt, tum de “ partu beatæ Virginis, tum de rebus (ut ple“rique volunt) Euchariſticis, tum etiam de “ gemina prædeſtinatione: qua in re Gote“ſchalco favebat Ratramnus, improbante Pa“ſchaſio, ut ſuperius vidimus num. 13. Fit “ enim, ut inter Litterarias hujusmodi lites, ubi “ partium ſtudiis abrepti fervent, alii ab aliis “ ſeceſſionem faciant. Quod quidem contigit “ in Paſchaſii cauſa. Si quidem Ivo Monachus, “ de quo infra, & Chremes unus ex interlocu“toribus à Paſchaſio in libro 1 *de Epitaphio Wala* “ adhibitis, inter diſcrimina illa diſceſſiſſe me“moratur initio Libri ſecundi. An etiam Ra“tramnus diſceſſerit, mihi non liquet. Certe “ in eodem loco adhuc reſidebat ſub anni “ DCCCXLIX finem, quo ei Lupus Ferrarien“ſis Abbas pro Hilmeradi Ambianenſis Epiſcopi “ confirmatione Epiſtolam 79. direxit, *Cariſſimo* “ *ſuo Ratramno* inſcriptam, io qua ei quædam “ Hildemaro electo ſuggerenda committit. “ Quod argumento eſt, ipſum in vicino Am“bianis Monaſterio, ſcilicet Corbeienſi tunc “ degiſſe, aut certe in Centulenſi. Atque inde “ etiam putat, magni tunc nominis ſub Abba“te Paſchaſio fuiſſe Ratramnum apud Cor“beienſes & alios, quem ita honorat Epiſtolis “ Lupus Abbas. His etiam turbis materiam “ ſubminiſtrare potuit, Caroli Priocipis retru“ſio in Corbeienſe Monaſterium. Anno quip“pe DCCCXLIX Carolus Pipini Aquitaniæ “ Regis filius, alterius Pipini frater, tonſus re“truſusque eſt, teſtante Fontanellenſi Chro“nographo apud Ducheſnium tomo 2. Quam“vis Annales Fuldenſes tonſionem Caroli re“truſionemque ad annum DCCCLI referant, “ quo anno Paſchaſius Abbatiali dignitati ceſ“ſit. “ Hæc verbotenus Joannes Mabillon, loco citato: quibus ſatis indicat interceſſiſſe inter Paſchaſium & Ratramnum diſcordias, quæ amplius ex infra dicendis patebunt.

Nam Paſchaſius Ratbertus Corbeienſis Abbas, anno DCCCXLIX interſuit conventui Cariſiacenſi, adverſus Gotheſcalcum convocatæ, nec dubium quin cum aliis condemnationi ejus ſententiam dixerit. Quem ſine dubio habebat io mente, cum Libro octavo in Matthæum dixit: *Quapropter ſcire certe debemus, quotiens aliquis perit, non ex prædeſtinatione Dei,*

Digitized by Google

Dei, ut quidam male ſenſerunt, neque ex voluntate Patris perit, ſed proprio ſuo peccato, juſtoque Dei judicio. Contrariam autem Paſchaſio Abbati ſententiam ab Ratramno Monacho ſuſceptam affectatamque, nullus omnino negabit, qui legerit libros duos quos *de gemina prædeſtinatione* in Gotheſcalci Monachi damnati atque incarcerati, gratiam & patrocinium, anno ſequenti conſcripſit. De illis Gilbertus Mauguinus Regi à conſiliis & rei monetariæ Pariſienſis Præſes, in *Chronologica & Hiſtorica Diſſertatione fabulæ Prædeſtinatianæ*, cap. 17. ad annum 850 quos hos Ratramni libros (& recte) compoſitos opinatur. *Hoc etiam anno Ratramnus Corbeienſis Monachus, non levis armaturæ in Eccleſia Chriſti miles, Regio mandato obtemperans, duos libros de Prædeſtinatione compoſuit:* quos ille primus in lucem edidit. Quam porro intimus eſſet amicus Gotteſcalco etiam incarcerato Ratramnus, abunde docet Epiſtola ipſius *Gotteſcalci ad Ratramnum Corbeienſem Monachum* & condiſcipulum: quam primus eduxit Ludovicus Cellotius Pariſinus, Soc. Jeſu Presbyter, in *Hiſtoria Gotteſcalci Prædeſtinatiani* pag. 415. Ipſeque paſſim Cellotius in hoc ſuo opere, plurimis locis. Quomodo autem Ratramnus ſub adverſante ſibi Paſchaſio Abbate ſuo & contra ipſius mentem, in Gotteſcalci Monachi damnati atque incarcerati gratiam ſcripſiſſet, niſi ardens intrepidusque conclamati iſtius amicus extitiſſet?

CAPVT SECVNDVM.

RATRAMNVS CORBEIENSIS MONACHVS, SCRIBIT LIBRVM *DE CORPORE ET SANGVINE DOMINI.*

RAtramnus Lugo Abbati Ferrarienſi Rotamnus, ab undecimo ſeculo quo Francica vocabula corrumpi cœperunt, Bertramus, Bertamnusque, Corbeiæ Gallicæ Monachus velut temporibus illis eruditus, & in Patrum lectione non medioeriter verſatus, plurima ſcripſit Opuſcula. An etiam librum *de corpore & ſanguine Domini* compoſuerit, qui ſub nomine Bertrami anno 1532 Coloniæ Agrippinæ in Germania, & in Orthodoxographia Baſileæ anno 1555 ſolio 1130 & ſequentibus, in ſol. apud Henricum Petri vulgatus extat, celebris nunc quæſtio inter eruditos eſt. Ante annum hujus ſeculi 1657 vulgaris erat ſententia, etiam inter Pontificios omnes, hunc librum eſſe verum Ratramni Monachi Corbeienſis fœtum. Perſuaſionem auxit Anonymus à Ludovico Cellotio evulgatus (is eſt Herigerus Abbas Laubienſis) qui librum eundem Ratramno tribuere videtur. Sed anno 1657 præfato Tomus 2 *Spicilegii Dacheriani* in publicum prodiit, in quo præter opus Ratramni adverſus Græcos ibi editum, inſerta eſt Epiſtola illuſtriſſimi Petri de Marca Archiepiſcopi tum Toloſani ad Lucam Dacherium Spicilegii editorem: qui cum intellexiſſet Ratramnum ob vulgatum de *Eucharistia* librum, nonnullis male traduci; quid de hoc Ratramni libro ſentiret, eruditiſſimum Antiſtitem interrogaverat. Reſcripſit ille ac Epiſtola contendit, non *Ratramnum*, ut recepta ferebat ſententia, eſſe præfati libri authorem: ſed *Johannem Scotum*, qui quoniam videbat ſe novitate ſua inceſſere vetuſtatem, diſſimulato proprio *Johannis Scoti* nomine, ſub *Bertrami vel Ratramni* larva latere voluerat, aſſumpto iſto nomine, quod Operi ſuo præfixerat. Multis ſententiam ſuam Antiſtes ſtabilivit conjecturis & argumentis, quæ quivis in tomo 2 *Spicilegii* citati legere poteſt. In eandem poſtea cum Archiepiſcopo Toloſano opinione de hujus libri authore venit, anonymus Canonicus Regularis Ordinis Divi Auguſtini, Abbatiæ Sanctæ Genovefæ Pariſienſis, cujus Opuſculum hoc de argumento conſumptum tanti fecit Antonius Arnaldus Doctor Sorbonicus: ut ex eo *librum duodecimum* integrum compegerit, hujus voluminis quod *Perpetuitas fidei Catholicæ circa veritatem ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Domini in Sacramento Eucharistiæ* nuncupatum, in 4. anno 1669 Pariſiis apud Carolum Savreux impreſſum eſt. Mirum eſt quantis in hoc argumento nervis incubuerint, quantam utriusque operis Johannis Scoti & Ratramni, ex Veterum teſtimoniis inter ſe collatis oſtenderint: ut ſi non verum, omnimodam ſaltem veriſimilitudinem attigiſſe cenſendi ſint. De his plura Joannes Mabillnn in præfatione ad tomum ſeu partem 2 ſeculi IV *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* paragr. 4 pag. 44 quem hic ut plurimum ſequimur.

Mihi vero ſpectare librum illum ad Ratramnum Corbeienſem Monachum, poſt lectam ea de re Mabillonii lucubrationem, dubium jam nullum amplius ſupereſt. Imprimis hoc conſtat teſtimonio Sigeberti *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 95 *Bertramus* (ſive Ratramnus) *ſcripſit librum de corpore & ſanguine Domini: & ad Carolum librum de prædeſtinatione.* Idem Joannes Trithemius Abbas *de viris illuſtribus Ordinis Divi Benedicti* lib. 2 cap. 48 *Bertramus Monachus in divinis Scripturis ſtudioſus & eruditus, atque in ſecularibus litteris nobiliter inſtructus, ſcripſit non parvipendenda lectionis Opuſcula, quibus ſuum magnifice exercitavit ingenium: è quibus ego tantum reperi de corpore & ſanguine Domini Lib. I. Ad Carolum de Prædeſtinatione Lib. I. Claruit anno Domini 770.* Præterea ſavent MSS. Codices. Anno enim 1657 Joannes Mabillon in Belgii partes profectus, Laubienſi luſtrato Monaſterio, ibi inter MSS. Codices bene paucos, qui reſtant, binos reperit: vetuſtiſſimum unum ab annis ſane octingentis exaratum, in quo continebantur Opuſcula duo, *primum* de Corpore & Sanguine Domini, *ſecundum* de prædeſtinatione; illud unico, hoc

duobus libris conſtans. Cujus utriusque inſcriptio & exordia ita ſe habent in Codice MS. *Incipit Liber RATRAMNI de Corpore & Sanguine Domini. Juſſiſti Glorioſe Princeps &c.* poſt hunc librum, *Incipit Liber RATRAMNI de prædeſtinatione Dei. Domino Glorioſo atque Præcellentiſſimo Regi Karolo RATRAMNUS* &c. ut in editis. In alio Codice legitur Indiculus Librorum *Armarii*, id eſt, *Bibliotheca Laubienſis*, cum hoc titulo: *Anno Dominicæ Incarnationis M XLIX fratres Lobienſes ſecum recenſentes Armarium, hanc ſibi repererunt haberi ſummam Librorum:* & infra, *RATRAMNI de Corpore & Sanguine Domini Lib. I. Ejuſdem de prædeſtinatione Dei ad eundem Libri 2.* Ex quo iotelligitur, ſuperiorem codicem, in quo hæc Ratramni Opuſcula continentur, eſſe ipſummet qui in hoc Indicolo deſcriptus eſt anno MXLIX. ac proinde prædictum codicem ante illud tempus eſſe exaratum. Et certe ſcriptum eſſe ſub ſeculi noni finem, facile ſuadet ipſa Scripturæ forma, qoæ omnino *Ratramni* ætatem ſapit: nec dubito quin is ipſe ſit Codex, quo uſus eſt Herigerus ejus loci Abbas in fine ſeculi decimi. Alterum refert ſe vidiſſe Codicem MS. eorundem librorum, ante anoos ſeptingentos exaratum, in Monaſterio Salemenſi Ordinis Ciſtercienſis in Bavaria, quod anoo Domini 1137 conſtructum eſt: in qoo vulgatus Bertrami *de Eucharistia* liber, quem nonnulli Joanni Scotto tribuendum cenſuerunt, hanc inſcriptionem præfert: *Incipit Liber Ratramni de perceptione corporis & ſanguinis Domini ad Karulum Magnum:* id eſt Calvum, qui nonnunquam *Magnus* dictus eſt, ut alias demonſtravi. Tum Liber incipit: *Jubes Glorioſe Princeps, ne quid de ſanguinis & corporis Chriſti Myſterio ſentiam &c.* Et in fine: *Explicit liber primus Ratramni de corpore & ſanguine Domini. Incipit ſecundus de Prædeſtinatione ad eundem. Domino Glorioſo &c.* Hæc idem Mabillon tom. 4. ſuorum *Analectorum*, tum pag. 80. in deſcriptione itineris Germanici, tum pag. 628 in ipſis *Analectis*. Denique vidi ego & tertium (niſi fallit memoria) inter MSS. Codices Abbatiæ Signiacenſis ejusdem Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Remenſi, annorum circiter 600. in Codice cootinente plurimos tractatus ad Euchariſtiam ſpectantes, quales ſunt, tractatus Herigeri Abbatis Laubienſis de eodem argumento, & aliorum. Item *dicta cujusdam ſapientis de corpore & ſanguine Domini &c.* quæ retulit idem Mabillonius ad calcem ſecundæ partis ſeculi IV *Sanctorum Ordinis D. Benedicti* pag. 592 & ſeqq.

Jam ſupereſt inveſtigandum, quo anno Ratramnus librum ſuum ſcripſerit? quod accurate definire, cenſet difficile dictus Mabillonius. „Credit hoc eſſe factum eodem tempore, quo Johannes Scotus ſuum edidit. Quippe veriſimile eſt, Carolum Calvum, cum de Euchariſtiæ ſacramento exortæ eſſent diſputationes, propoſuiſſe iſtud argumentum eodem tempore ambobus iſtis auctoribus tractandum. Atqui (inquit) Johannes ſuum vulgaverat ante annum 859 ut patebit ex iis quæ mox dicturus ſum. Ita ille in prolegomenis ad ſecundam partem *ſeculi IV Benedictini* pag. 63. num. 128. tum num. 134. Tempus libri ab Johanne ſcripti colligimus, ex prælaudato Hincmari teſtimonio in libro *de prædeſtinatione:* qui Carolo Regi anno 859 directus eſt, ut diſerte habet Hincmarus. Adeoque veri ſimile eſt, Johannis librum conditum fuiſſe paulo ante iſtud tempus. Hæc Joannes Mabillon.“ At ego ſentio Opuſculum iſtud Ratramni *de corpore & ſanguine Domini*, conſcriptum ab eo, eodem anno quo Opuſculum *de gemina prædeſtinatione*. Favet huic ſententiæ meæ, tum quod utrumque Opuſculum ad euodem Carolum Calvum oblatum eſt, tum quod utrumque compoſitum, ad unius ejusdemque Regis inſtantiam, ut ex lectione conſtat. Vode recte uno, eodemque tempore vel ſaltem eodem anno, ab Ratramuo conſcripta ſunt. Favent quoque MSS. Codd. allati, qui utrumqoe Opuſculum ſimul compactum habent: denique favent & Nomenclatores Trithemius & Sigebertus, qui utrumque ſimul conjungunt. At Opuſculum *de gemina prædeſtinatione* ab eo conſcriptum anno 850 ferventibus contra Gotteſcalcum contentionibus, unde Opuſculum *de corpore & ſanguine Domini*, hoc anno 850 vel ſequenti compoſitum eſt. Præterea cum temporibus iſtis inteſtino bello ſeu Monaſtico fatigaretur Paſchaſius, potuit hoc eodem anno Corbeiâ relictâ ob tumultus domeſticos ſeceſſiſſe Centulam: cujus abſentiæ occaſione captâ, facile fuit, Ratramno ſcribere librum ſuum *de corpore & ſanguine Domini*, quem Abbati ſuo gratum non fore, utpote ei in multis oppoſitum, ſagax Monachus noverat. Annon iſtæ doctrinarum contentiones, occaſionem dederint Paſchaſio abdicare Paſtorale onus, neſcimus: ſed certum tamen, oneri ceſſiſſe ob tædium & tumultus fratrum, anno 851. ſeu ſequenti. Quamvis ſententia Joannis Mabillonii maxime etiam arrideat, juxta quam dicendum eſſet, Ratramnum ſcripſiſſe ſuum *de Euchariſtia* Tractatum, poſtquam Abbas Paſchaſius Dignitati ceſſiſſet, quem ſibi antea adverſarium habuiſſet.

CAPUT TERTIUM.

DE

DOCTRINA RATRAMNI IN LIBRO *DE CORPORE ET SANGUINE DOMINI.*

NOn una fuit omnium Eruditorum ſententia de doctrina Ratramni in libro *de corpore & ſanguine Domini:* aliis ipſum inter hæreticos annumerantibus, excuſantibus aliis, Catholicumque & fide Orthodoxum aſſerentibus.

bus. Prima igitur ſententia vult, librum hunc eſſe Orthodoxæ fidei conſonum, neque Ratramnum unquam intendiſſe impugnare, quod corpus & ſanguis Chriſti eſſent vere, ſubſtantive & realiter, in ſacramento Altaris poſt verba Benedictionis ab Sacerdote prolata: qua de re tune temporis quæſtio non erat. Sed quæſiſſe tantum & diſputaſſe, an in hoc ſacramento poſt verba conſecrationis; *eſſet idem corpus & ſanguis Jeſu Chriſti viſibile & viſibiliter*, id eſt, *ſub iisdem formis & figuris, ſub quibus ex alvo virginis Matris in hunc mundum prodierat, & in quibus quamdiu vixit, cum hominibus viſus & converſatus eſt.* Hoc volunt patere ex ipſis Ratramni verbis quibus quæſtionem movet: *An quod in Eccleſiis ore fidelium ſumitur, corpus & ſanguis Chriſti in Myſterio fiat, an in veritate? id eſt, utrum aliquid ſecreti contineat, quod oculis fidei ſolummodo pateat: an ſine cujusque velamine Myſterii, hoc adſpectus intueatur corporis exterius, quod mentis viſus inſpiciat interius, ut totum quod agitur, in manifeſtationis luce clareſcat?* Et hoc quidem ea occaſione quærit, quia dicebant aliqui: *quod nulla ſub figura, nulla ſub obvelatione fiat, ſed ipſius veritatis manifeſtatione peragitur.* Non impugnabat itaque juxta iſtos *veritatem & ſubſtantiam* corporis & ſanguinis Chriſti in hoc ſacramento Altaris, ſed *Manifeſtationem & ſenſibilitatem* hujus corporis & ſanguinis, quam certe habuit corpus & ſanguis Chriſti, dum ex alvo virginis matris proceſſit, & quamdiu hic œconomiam ſalutis noſtræ per Incarnationem ſui operatus eſt. Hæc ſane ſi ita eſſent, id eſt, ſi eſſet idem omnino corpus in ſacramento Altaris, quod proceſſit ex Maria virgine, cum iisdem formis, figuris ſub ſenſum cadentibus: absque dubio jam nullus daretur locus Calviniſtis dubitandi amplius de veritate hujus ſacramenti, vel diſputandi: Nullius Catholicis credendi locus, cum hoc corpus pateret omnium oculis, (quod hueusque non vidimus.) Sie autem argumentum proponit RATRAMNVS adverſus eos qui corpus Chriſti *nulla ſub figura, ſed nuda veritatis manifeſtatione* exhiberi dicebant, inquiens. *Si ſecundum quosdam, figurate nihil accipiatur, ſed totum in veritate*, id eſt vere, realiter ac manifeſte, *conſpiciatur: nihil hic fides operatur.* Cur ita? *Quia cum fides, ſecundum Apoſtolum, ſit argumentum rerum non apparentium, id eſt, non earum quæ videntur, ſed quæ non videntur ſubſtantiarum: Nihil hic ſecundum fidem accipiemus, quoniam quidquid exiſtit, ſecundum corporis ſenſus judicamus.*

Jam quod Ratramnus veritatem & ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento non impugnaverit, imo ſuppoſuerit & aſſeruerit: aſſerunt ipſi Centuriatores Magdeburgenſes ingenue, quibus hac in parte credere ſenſatus quivis debet, Centuria IX. Cap. *de Doctrina*, Col. 212. ibi ita ſcribunt: *Tranſſubſtantiationis habet ſemina Bertramus, utitur enim vocabulis Commutationis & Converſionis.* & Cap. 6 *de Cerimoniis & ritibus Eccleſiæ*, Col. 243. inquiunt: *Bertramus Lib. de corpore & ſanguine Domini, oſtendit corpus Domini & ſanguinem ſuper altare ſeu menſam poni, & inde populo diſtribui &c.* 2. idem Claudius Eſpenſæus Doctor Pariſienſis Lib. 4 *de Euchariſtia* Cap. 19 ſub medium. *Et merito ſane, cum verus, ut ita loquar, ille Bertramus, totos annos ſeptingentos, nec à quoquam hæreſeos fuerit inſimulatus, vel reprehenſus quaſi male ſcripſerit: ſed in Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum relatus, ut vir non minus vita, quam doctrina, ingenio & eloquio inſignis.* 3. Claudius de Sanctis Epiſcopus Ebroicenſis *de Controverſiis Euchariſtiæ* Repetitione 2. cap. 14. *Verum illum Bertramum totos annos ſeptingentos nemo hæreſeos reprehendit, quaſi male ſcripſerit: ſed refertur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum ut vir non minus vita, quam doctrina, ingenio & eloquio inſignis & Catholicus.* Denique idem ſentiunt Joannes Mabillon ſeculo IV *Sanctorum Ordinis D. Benedicti* in præfatione ad partem ſecundam fol. 48 & ſeqq. ubi plurimis validisque argumentis Ratramnum in hoc opuſculo orthodoxum contendit, ad quæ Lectorem mittimus. Idem Natalis Alexander Ord. FF. prædicatorum in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* ſeculo 9 parte a Diſſertatione 13 quæ de hoc ipſo argumento eſt, quamque omnem verbotenus ex Joanne Mabillonio hauſit. Jacobus de Perron Cardinalis in *Opere* egregio *de Euchariſtia* Lib. 2 in diſcuſſione Scriptoris XXXIX. Antonius Arnaldus Doctor Sorbonicus in Opere *de perpetua Eccleſiæ Catholicæ fide circa Euchariſtiam* tom. I Lib. 8 Cap. 12. Petrus de Marca Tholoſanus Archiepiſcopus, vir doctiſſimus, in Epiſtola quam anno 1657 ſcripſit Calendis Januarii ad Lucam Dacherium S. Germani de Pratis Pariſienſibus Bibliothecarium, ab eodem Dacherio ante ſecundum *Spicilegii ſui* tomum, præfationis inſtar, præfixam. Merito itaque Aubertus Miræus in Scholiis ad cap. 95. Sigeberti *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ita loquitur. *Bertramus ſcripſit librum de corpore & ſanguine Domini excuſum Coloniæ 1532. Baſileæ in Micropresbytico & alibi, ſed damnatum à Tridentinis cenſoribus: ita Molanus in Bibliotheca MS. Hæretici eum primi typis ediderunt, videnturque illa inſeruiſſe quæcunque vel obſcura, vel in ſpeciem prave ſonantia leguntur. Plurimis certe locis veram Chriſti præſentiam adſtruit, & tranſſubſtantiationem docet, ut ne ipſe quidem interpolator id ſub finem diſſimulet, dicens multa non cohærere, & præcedentia ſequentibus contradicere. Hoc inter alios obſervavit Bartholomæus Petrus Lintrenſis Doctor Theologus.* Hic eſſet locus referendi plurimos hujus libri locos & textus, quibus volunt illi, adſertam eſſe ab Ratramno Corbeienſi Monacho, realitatem & præſentiam ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento. Sed iſta Nomenclatoris excedunt metas, ſpe-

ctantque ad controverſiarum Scriptores, quales nos haud ſumus. Quiſquis illos legere optaverit, habet ampliſſime deductos apud Jacobum Perronium, Johannem Mabillonium, & Natalem Alexandrum, locis ſupra allatis.

Altera atque ex adverſo oppoſita ſententia quorundam eſt, doctrinam Ratramni in hoc Opuſculo eſſe ſacramentariam & Calvinianam. In eam primum venerunt illi, qui librum hunc ſub Bertrami nomine editum, conjecerunt in Indicem Librorum prohibitorum juſſu Clementis VIII Summi Pontificis editum. Nec enim inter libros hæreticos vel ſuſpectam doctrinam continentes conjectus fuiſſet, niſi tunc peſſime audiviſſet. 2. Quicunque illi opinati ſunt ac ſcripſerunt, opus iſtud eſſe unum atque idem cum libro Joannis Scotti: haud recte de doctrina illius judicarunt. Certum eſt enim quod iſti opinabantur ſententiam Ratramni in opere *de corpore & ſanguine Domini* ſacramentariam fuiſſe: Nam damnatus eſt liber Johannis Scotti in Concilio Pariſienſi anno ML teſte Durando Abbate Troarnenſi in Libro *de corpore & ſanguine Domini*, parte 9. Imo hunc Joannis Scotti librum in Synodo Romana ſub Nicolao II anno MLIX Berengarius comburere coactus eſt, decreto ſummi Pontificis & Patrum, ut Guitmundus & Lantfrancus teſtantur. 3. Ludovicus Cellot Pariſinus Soc. Jeſu in *Hiſtoria hæreſeos ſeu Gotteſcalci Prædeſtinatiani* anno 1655 in fol. Pariſiis apud Sebaſtianum Cramoiſi editâ, hoc Opus Ratramni paſſim cum authore Sacramentarium & Novatorum anteſignanum appellat, zelo ſane præpoſtero, quem moderari quam incitare æquius fuiſſet. Denique Calviniſtæ opus iſtud velut doctrinæ ſuæ conſentaneum, anno 1672 in Gallia, Latine & Gallice verſum duabus colomnis ediderunt, ad Clientum in fide ſua confirmationem. Legi ſane ſemel atque iterum illud, tam ex editione hæreſeologiæ Baſileenſis, quam ex recentiſſima Pariſienſi: atque ut ingenue fatear, quamvis plures loci ſint, qui favere videantur ſententiæ Romanæ *de realitate corporis Chriſti in Euchariſtia*, ut recte annotarunt Jacobus, Johannes Mabillon & Natalis Alexander: attamen longe plures ſunt, qui faveant Calviniſtis aliiſque realitatem negantibus, totumque mihi videtur Opus tendere & collimare, in gratiam Calviniſtarum. Vnde cum hoc anno 1686. Jacobus Boisleau Senonenſis Eccleſiæ Metropolitanæ Decanus, Opuſculum iſtud Latine & Gallice binis colomnis cum ingenti præludio & notis Gallicis, edidiſſet in 8. apud Johannem Boudot & viduam Edmundi Martini. Opuſculo à doctis pariter & indoctis lecto, Calviniſtis de illo triumphantibus, Clariſſimus Pariſienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus Franciſcus Harlæus, poſt deliberationem in Conventu Sorbonico habitam, prudentiſſime juſſit Exemplaria illius Opuſculi ſupprimi, ac inhibitum bibliopolis ne ullatenus venderentur. Hoc certe haudquaquam factum fuiſſet, ſi aperte Catholicis faviſſet partibus, Ratramnus Corbeienſis Monachus, in Opere ſuo *de corpore & ſanguine Domini*. Quamvis inde nolim vel cenſere ipſum hæreticum, multo minus cum Cellotio injuriis opprimere Theologum inſignem, aut appellare *Calviniſtarum & Sacramentariorum anteſignanum*. Certum quippe eſt in Eccleſia veteri utramque de hoc argumento ſententiam, ut fundamentale fidei punctum, conſideratam non fuiſſe: neque fidem veri & ſubſtantialis corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, ut fidei punctum, admiſſam eſſe: donec tandem ita ſeculo XI adverſus infelicem Berengarium definitum injuſtiſſime eſt. Ante autem, liberum fidelibus, quam vellent ea de re ſententiam, amplecti abſque nota hæreſeos: ut patet ex libris Ratramni & Joannis Scoti, quos Carolo Calvo obtulerunt.

CAPVT QVARTVM.

OPVSCVLVM RATRAMNI *DE NATIVITATE CHRISTI.*

ALia iſtius ſeculi controverſia fuit *de nativitate Chriſti Domini*, quomodo ſcilicet ex utero Mariæ virginis & matris prodierit, via ne communi, an ſingulari? Hæc controverſia uti & ſuperiores duæ, originem cœpit ex Germania, in Galliam deinde per Ratramnum Corbeienſem Monachum invecta: cui Ratramno adverſarius fuit Paſchaſius Radbertus ejuſdem loci Cœnobita. Contentionis principium Ratramnus in libello *de Nativitate Chriſti*, quem ignoto cuidam Monacho, & quidem (ut credere pronum eſt) Germano nuncupavit, obſecrans, ut ſibi de hoc argumento reſpondere non gravaretur. Sic breviter Cap. 1 exponit. *Fama eſt, & quorundam non contemnenda cognovimus relatione, quod per Germaniæ partes ſerpens antiquus perfidia nova venena diffundat, & Catholicam ſuper Nativitate Salvatoris fidem, neſcio qua fraudis ſubtilitate ſubvertere molitur: dogmatizans Chriſti infantiam per virginalis januam vulvæ, humana Nativitatis verum non habuiſſe ortum, ſed monſtruoſe de ſecreto ventris incerto tramite, luminis in auras exiſſe: quod non eſt naſci, ſed corrumpi.* Hoc in libello, quem Ratramnus *de more ſtudentium ludens*, ut in fine teſtatur, liberius aliquando in adverſarios ſuos invehitur, quos novæ hæreſeos cap. 10. inſimulare audet. *Quid amplius vultis, nova & inaudita prateritis ſeculis hæreſeos, vel authores vel defenſores?* hunc errorem ſeu verum ſeu fictitium, toto libello evertit, & probat Chriſtum, *per naturæ januam, per ſolemnem parturitionis viam ex utero ſacratiſſimæ virginis proceſſiſſe ac vulvam aperuiſſe:* non tamen ita ut clauſam corrumperet, *ſed ut eam ſua Nativitati hoſtium aperiret: non quo violaret integritatem uteri, ſed quo ventris Palatium vacuaret*, ut loquitur Cap. 5.

Quan-

Quando ſcripſerit hunc librum Ratramnus neſcimus, at quantum conjecturis datur, hoc poſt annum 850 præſtitiſſe credendus eſt. Cum enim alios jam duos præcedentes tractatus occaſione quæſtionum in Germania ortarum, anno 850 Ratramnus conſcripſit, nempe *de gemina prædeſtinatione, at de corpore & ſanguine Domini:* credendum eſt tertiam hanc eodem tempore quæſtionem fuiſſe motam, cui eodem anno vel ſequenti 851 Ratramnus ſolutionem dederit. Nec patiebatur ardens Ratramni ingenium, ut dudum otio torperet poſt excitatas litterarum querelas, ut ad plures annos vel aliud tempus ſuas Reſponſiones aut quæſtionum ſolutiones protelaret. Hæc contra Joannem Mabillon in præfatione ad ſecundam partem ſeculi IV *Sanctorum Ordinis D. Benedicti* cap. 3. pag. 74 num. 150 ubi vult Paſchaſium reſpondiſſe huic Ratramni Corbeienſis opuſculo, ante annum 846. de quo nos poſtea.

Probat autem Chriſtum ex vulva intemeratæ Virginis exiviſſe, teſtimoniis ſacrarum Scripturarum. Vulvam autem aperuiſſe probat teſtimonio *S. Ambroſii* lib. 2 in Lucam cap. 2 ubi de Chriſto ſcribit: *Qui ergo vulvam ſanctificavit alienam ut naſceretur Propheta, hic aperuit Matris ſuæ vulvam ut immaculatus exiret.* S. Auguſtini in ſermone de Nativitate, dicentis: *Dominus noſter natus ut homo, ſed non genitus ut homo.* S. Hilarii qui lib. 2 de Trinitate, Ambroſio & Auguſtino præivit, dicens: *Qui omnia continet, & intra quem & per quem cuncta ſunt, humani partus lege profertur.* S. Hieronymi lib. adverſus Helvidium, cui contra Catholicos objiciebat Helvidius: *Turpius eſt juxta vos Deum per Virginis pudenda genitum, quam Virginem viro ſuo nupſiſſe poſt partum.* Helvidio reſpondet S. Hieronymus. *Junge ſi libet & alias naturæ contumelias, novem menſibus uterum inſolentem, faſtidia, partum, ſanguinem, pannos. Ipſe tibi deſcribatur infans tegmine membranarum ſolito convolutus, ingerantur dura præſepia, vagitus parvuli, octava diei circumciſio, tempus purgationis ut probetur immundus; non erubeſcimus, non ſilemus. Quanto ſunt humiliora quæ pro me paſſus eſt, tanto illi plus debeo, & cum omnia replicaveris, nihil cruce contumelioſius proferes, quam profitemur & credimus, & in qua de hoſtibus triumphamus. Sed ut hæc quæ ſcripta ſunt, non negamus: ita ea quæ non ſunt ſcripta, renuimus: natum Deum eſſe de Virgine credimus, quia legimus: Mariam nupſiſſe poſt partum non credimus, quia non legimus.*

Cæterum integerrimam etiam in partu Deiparæ virginitatem, ut dogma fidei confitetur ac propugnat *Ratramnus* Cap. 2 quod ab hodiernis ejusdem perpetuæ virginitatis hoſtibus, obſervari velim. *Intellige tandem vecors præſumptio, quoniam ſi per quamcumque virginei corporis partem, ortus Salvatoris potuit fieri ſine damno integritatis, conſequenter & hoc potuit per januam vulvæ. Quod ſi hanc fuerat violaturus, nihilominus quacunque eſt egreſſus, violavit. At Catholica fides de virgine Salvatoris matre confitetur, quod virgo fuerit ante partum & in partu & poſt partum. Propter namque inviolatam pudoris aulam, virginitatem prædicat & ante partum, & in partu, & poſt partum: & propter vera nativitatis exortum, verum parientis partum confitetur. Non peperit autem, ſi partus aliter quam per naturæ januam proceſſit: Si quidem jam talis ortus non virgini eſt partus, ſed proprius videtur ipſius infantis egreſſus. Obmuteſcat igitur hujuſce commentum falſitatis, & Catholica fides inconcuſſa teneatur: quæ & vere natum de matre confitetur Chriſtum, & vere virginem Mariam concepiſſe, peperiſſe, & poſt partum, id eſt poſt editum filium, credit, prædicat & veneratur permanſiſſe virginem.* Hinc autem colligimus quale fuerit Ratramni ingenium, nempe ſolidum atque in ſtupendis & miraculis absque ſundamento allatis prorſus alienum, cui parum arridebant ſententiæ iſtæ, quas *devotas ac Chriſtianæ pietati faventes*, hodierni ſimplices appellitant.

Mox in Ratramnum inſurrexit Paſchaſius Radbertus ex Abbate olim Corbeienſi jam vulgaris Monachus, ratus per ejus librum virginitatem Deiparæ ex obliquo ſeu ex conſequenti impugnari. Et quidem adorſus eſt hominem ſcripto *de partu virginis* libello, quem Matronæ Chriſti, id eſt Abbatiſſæ, & ſacris virginibus Veſonæ, hoc eſt Sueſſione monaſtice degentibus, dedicavit hoc exordio:

Venerabili Matronæ Chriſti, una cum ſacris virginibus Veſona, id eſt, Sueſſione degentibus, Paſchaſius Ratbertus Monachorum omnium peripſema.

Quæſtionem Cariſſimæ, de Partu beatæ Mariæ virginis, mihi nuper allatam vobis perſolvere decrevi, quoniam vos eam plurimum amare non ambigo: ut ex hoc ſciatis, quantum vos diligam, longe diu à puero veſter alumnus, multo jam ſenio confectus. Quà ex inſcriptione, vult Joannes Mabillon loco citato, eam controverſiam natam eſſe Paſchaſio Ratberto jam ſene, ſed tamen ante annum 846 quo Imma Abbatiſſa Theodradæ Matri ſuæ ſucceſſit. Nam *Matrona Chriſti* nomine ſignificari Abbatiſſam, quæ olim in ſeculo conjugata fuerat (qualem fuiſſe Theodradam conſtat ex vita S. Adalhardi Abbatis) pro comperto habet. Ita ille. At lubentius opinarer, hanc elucubrationem factam fuiſſe à Paſchaſio Ratberto, poſt quam ceſſit Corbeiæ Regimini, ſeu poſt annum 851. tum quia vocibus iſtis *Monachorum omnium peripſema* videtur alludere ad hominem e ſublimiori loco ad infima dejectum, atque tempeſtate attritum: tum quia qui vixit usque poſt annum 866 juxta eundem Mabillonium, non poterat ante annum 846 appellare ſe *multo jam ſenio confectum:* quomodo ſe, in ipſo tractatus limine, Paſchaſius appellat. Denique quia hic eodem modo loquitur, *multo jam ſenio confectus &c.* quomodo ſub initium ſuæ explanationis in

Threnos, *multo longoque confectus vitæ tædio.* At juxta eundem Mabillonium in ſuo Paſchaſii Elogio doctiſſimo, Cap. 8 num. 40. Explanationem hanc in Threnos aggreſſus non eſt, ante annum 857. unde idem cenſendum eſt, quoad ejus librum *de partu virginis.* Ad allatam vero rationem, qua Tractatus hic *Matronæ* dicatus legitur, neceſſe nequaquam eſt hoc nomine *Abbatiſſam olim in ſeculo conjugatam* intelligi: cum ea vox applicari etiam poſſit *Abbatiſſis virginibus*, quando illæ adoleverint, atque ad ætatem provectiorem regimine irreprehenſibili fultam, pervenerint : qualis *Imma*, vel altera quævis eſſe potuit.

Hinc colligi datur, aliud omnino fuiſſe Ratramni ingenium, aliud Paſchaſii : horrebat enim Ratramnus ab ſtupendis & miraculis fidei haudquaquam neceſſariis, alienabatur ab iis ſententiis quæ licet quandam præ ſe devotionem ferant, nullum tamen in traditione fundamentum habent : at e contra Paſchaſius guſtabat quæ ſtupenda & admiranda erant, inclinabat propenſius in eas ſententias, quæ devotis ac ſimplicibus magis alluberent, & in ſe inſoliti atque ſupernaturalis aliquid effarentur. Nec veterum cum Ratramno olim diſcordiarum alitarum oblitus, injurias æmulis etiam hoc ſeculo nono frequentiſſimas omiſit : accuſans imprudentiſſime Ratramnum, *cæca pietatis & præſumptionis, qui tam impie loquitur de Chriſto* : appellans *Novum diſputatorem, & inveſtigatorem novi & inauditi partus.* Juvat quam modeſte, quam placide, fratres cum fratribus in eodem Cœnobio ſecum agerent, in controverſiis ad fidei integritatem nullo modo ſpectantibus, intelligere, ex ſequentibus Paſchaſii verbis. *Dicunt*, inquit, *non aliter beatam virginem Mariam parere potuiſſe, neque aliter debuiſſe, quam communi lege naturæ, & ſicut mos omnium fæminarum: ut vera Nativitas Chriſti poſſit dici. Alii autem inquiunt; ſi non ita natus eſt ut cæteri naſcuntur infantes, vera nativitas non eſt. Et ideo ne phantaſia putetur, aut ne ſicut aqua per alveum tranſiſſe, ita per uterum virginis abſque naſcentis ordine natus credatur: pium eſt ſentire ſi cum lege naturæ natum fuiſſe, quomodo cæteri naſcuntur infantes; & eam ſic peperiſſe, ſicut reliquæ pariunt mulieres. O cæca pietas, quæ tam impie ſentit de Maria Virgine! & cæca præſumptio, quæ tam impie loquitur de Chriſto! Non dico quod dicant virginitatem amiſiſſe, quæ neſciens virum Virgo concepit, virgo peperit, & virgo permanſit: ſed quia idipſum quod confitentur, negant, cum dicunt eam communi lege naturæ puerperam, filium edidiſſe.* & infra: *Audiant igitur novi diſputatores, & inveſtigatores novi & inauditi partus &c.*

CAPVT QVINTVM.

DE

RATRAMNI TRACTATV *DE ANIMA*, ET EPISTOLA *DE CYNOCEPHALIS.*

TOlerabilior quidem, ſed non moderatior fuit Ratramni cenſura in commentum cujusdam Monachi Corbeienſis, qui unam in omnibus hominibus animam eſſe contendebat. Hujus Quæſtionis originem & ſtatum Mabillonio indicavit Membraneus Codex bibliothecæ Monaſterii S. Eligii Noviomenſis, in quo extat Ratramni tractatus adverſus prædictum Monachum, inſcriptus Odoni Epiſcopo Bellovacenſi. In eo libro Ratramnus ſignificat *primo* ſe ab Odone ſollicitatum, ut ejusdem Monachi Anonymi inſanam opinionem refelleret: *deinde* ſe jam id præſtitiſſe dicit ſcripta ad eundem Epiſtola, cui Monachus ille alia reſponderit. *Tertio* Monachum illum hanc opinionem hauſiſſe à Macario Scotto, quem idcirco ejus *Magiſtrum* vocat. *Quarto* præceptorem ac diſcipulum erroris ſui occaſionem ſumpſiſſe ex loco male intellecto S. Auguſtini in libro *de Quantitate animæ*, in quo ſanctus Doctor de unitate in diverſis hominibus animæ dubitanter ſcripſiſſe videtur. Hæc omnia accurate ac fuſe diſcutit Ratramnus, profeſſus initio libri ſui, Monachum hunc *magis dignum eſſe auctoritate Paſtorali reprimi, quam diſputatione convinci.* Porro ſæpe dictum Monachum Corbeienſis Cœnobii alumnum fuiſſe intelligimus ex initio tractatus *Ratramni*, quod ſic ſe habet: *Domino ſancto, ſummaque venationis honore proſequendo Patri ODONI Reverendiſſimo Præſuli, RATRAMNVS, ſervus ſervorum Chriſti noviſſimus. Suſcepi veſtræ ſanctitatis debita cum veneratione litteras, quibus præcipitis poſtulantes, ut reſpondeam cujusdam Monachi de Cœnobio veſtro ſcriptis, quibus de anima contra Catholicam fidem perverſa ſentiendo, diſputare non timuit.* Fuit Odo Monachus, & poſt Paſchaſium Abbas Corbeienſis, ac demum Bellovacenſis Epiſcopus : idemque mortuo Traſulfo Abbate, qui ei in Cœnobii regimine ſuffectus fuerat, rurſus in Abbatiæ dignitatem reſtitutus. Cum ergo Monachus ille de Odonis Cœnobio fuiſſe dicatur à Ratramno, id ſine dubio Corbeienſi intelligendum eſt. Hæc Mabillonius in præfatione ad ſecundam partem *ſeculi IV Benedictini* fol. 77 num. 157. *Macarium* qui hanc excitarat quæſtionem, per deridiculum *Bacharium* Ratramnus vocat, inquiens: *Quoniam non beatus, ſed ſtultus & ebrius talia ſomniavit.* Nec absque ratione *Macarii Magiſtri*, Diſcipulique illius ſententiam ſeu errorem impugnavit Ratramnus, cum non ſolum Philoſophiæ, ſed etiam fidei repugnaret, & à Scripturæ ſenſu aliena eſſet : quæ vel plures animas paſſim innuit, vel ſingulas proprie tribuit ſingulis, ac diverſis diverſas. Hinc Averrois, unicum omnium hominum intellectum aſſerentis, errorem Thomas Aquinas & omnes poſt ipſum Theologi confutarunt. Hinc Leo X in Concilio Lateranenſi V contra quosdam qui unicam in omnibus hominibus animam eo tempore aſſerere audebant : *Omnes id aſſerentes vel etiam vertentes in dubium, ſe reprobare* denunciat, *& pro cor-*

po-

porum quibus infunditur multitudine, ſingulariter multiplicabilem & multiplicandam credi oportere decernit: *ut & omnes hujusmodi erroneis aſſertionibus inhærentes, tanquam Hæreticos & puniendos & vitandos.* Ceterum de Macario Scoto, ſi conjecturis indulgere licet, eum non alium eſſe putat citatus Mabillon, quam aut Johannem Scotum, qui ſimilibus Dialecticæ argutiis maxime laſciviebat, incautosque prenſabat: aut certe Macarium Monachum, cui Rabanus librum ſuum *de Compnto* nuncupavit. Extat hoc idem opus Ratramni *de anima* MS. in bibliotheca Lambeſiana Illuſtriſſimi Cantuarienſis Archiepiſcopi. Et inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 734 in MSS. Codicibus Collegii Sidney Suſſex litera K.IV. Codice 9 num. 3. Ibidem Codice 1567 in MSS. Codicibus Collegii D. Benedicti Codice 300 num. 3. Ratramnus de Nativitate Chriſti. Num. 4. Idem de Anima. Inter MSS. Codices bibliothecarum Hiberniæ, Codice 816. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis Dublinenſis, litera W Codice 676 Num. 2 Ratramni liber de eo, quod Chriſtus ex Virgine natus eſſet, Num. 3. Ejusdem de Anima.

Idem Ratramnus occaſione cujusdam loci ex Auguſtino lib. 16 de Civitate Dei Cap. 8 *quid dicam de Cynocephalis quorum canina capita, atque ipſe Latratus magis beſtias quam homines confitetur?* Scripſit inſignem Epiſtolam *ad Rimbertum Presbyterum de Cynocephalis, an ex ſtirpe Adæ ſint progeniti, & an animas Beſtiarum habeant?* quam eſſe manuſcriptam in Bibliotheca Paulina Lipſienſis Academiæ, teſtatur Catalogus MSS. Codicum hujus Bibliothecæ fol. 125. n. 2. impreſſus in 12. anno 1686 Lipſiæ ſumptibus Johannis Frederici Gleditſch, cura Joachimi Felleri Academiæ Bibliothecarii; quo autem anno illa ſcripta ſit, mihi reſcire non licuit. At præcedens Ratramni Opuſculum *de Anima*, cum inſtante Odone Bellovacenſi Epiſcopo ſcriptum ſit, poſt annum 860 neceſſario compoſitum eſt, quo ad ſedem elatus eſt Epiſcopalem, quam ad annum 888 poſſedit.

Dubium iſtud *de Cynocephalis*, Auguſtino ortum videtur ex Claudii Æliani opuſculo *de Animalibus*, ubi *Cynocephalos* tum inter bruta, tum inter homines collocaſſe videtur. Collocat autem inter bruta lib. 4 *de Animalibus* cap. 46 his verbis. Γίνεται δ' ἐνταῦθα τῆς Ἰνδικῆς ἔνθα οἱ κάνθαροι, καὶ οἱ καλέμενοι, οἷς ἔδωκε τὸ ὄνομα, ἡ τοῦ σώματος ὄψις τε καὶ φύσις. τὰ δ' ἄλλα ἀνθρώπων ἔχουσι, καὶ ἠμφιεσμένοι βαδίζουσι δορὰς θηρίων, καὶ εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἀνθρώπων λυποῦσι οὐδένα, καὶ φθέγγονται μὲν οὐδὲν. ὠρύονται δέ. Τῆς γε μὲν Ἰνδῶν φωνῆς ἐπαΐουσι. τροφὴ δὲ αὐτοῖς τῶν ζώων τὰ ἄγρια, αἱροῦσι δὲ αὐτὰ ῥᾷστα, καὶ γάρ εἰσιν ὤκιστοι, καὶ ἀποκτείνουσι καταλαβόντες. καὶ ὀπτῶσιν οὐ πυρὶ, ἀλλὰ πρὸς τὴν εἵλην τὴν τοῦ ἡλίου, εἰς μοίρας διαξήναντες. τρέφουσι δὲ καὶ αἶγας καὶ οἷς, καὶ σῖτον μὲν ποιοῦνται τὰ ἄγρια πίνουσι δὲ τὸ ἐκ τῶν θρεμμάτων γάλα, ἃ τρέφουσι. μνήμην δὲ αὐτῶν ἐν τοῖς ἀλόγοις ἐποιησάμην, καὶ εἰκότως, ἔναρθρον γὰρ καὶ ἀνθρωπίνην φωνὴν οὐκ ἔχουσι. In eodem Indiæ tractu ubi Canthari jam dicti, Cynocephali etiam reperiuntur, quibus à facie & corporis ſpecie nomen inditum eſt. Cætera fere humana habent, & veſtiti pellibus ferarum ingrediuntur. Juſti ſunt, hominum nemini moleſti & injurii. Non ſermone, ſed ululatu ſonant, Indorum tamen linguam intelligunt. Venatione animalium ferorum vivunt, quæ, ut celerrimi curſu ſunt, facile conſecuti interimunt, & fruſtatim diviſa ad ſolem aſſant. Capras etiam & oves alunt; ut ex lacte & carnibus, cibo & potu utantur. Horum inter animantes rationis expertes, non temere mentionem feci, articulato enim, diſcretoque & humano ſermone non utuntur. Idem lib. 6 cap. 10. *de diſciplina & memoria animalium quorundam Cynocephalorum, Equorum, Canum, Boum &c.* Μαθεῖν δὲ ἀγαθὰ ζῶα καὶ ταῦτα κατέγνωμεν. Ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Κυνοκέφαλους τὰ γράμματα ἐδίδασκον, καὶ ὀρχεῖσθαι καὶ αὐλεῖν ψαλτικήν: καὶ μισθὸν Κυνοκέφαλος ἐπράττετο ὑπὲρ τούτων, καὶ τὸ διδόμενον εἰς τὸ φασκώλιον ἐμβαλὼν ἐξηρτημένον ἔφερεν, ὡς οἱ τῶν ἀγειρόντων δεινοί. Animalia diſciplinæ idonea hæc eſſe percepimus. Regnantibus Ptolomæis, Cynocephalos Ægyptii literas & ſaltare & tibiam inflare & pulſare citharam docebant. Tum verò unusquiſpiam Cynocephalorum mercedem Domini nomine ſic ſcite tanquam peritus aliquis mendicus exigebat, & id quod dabatur, in marſupium, quod appenſum ferebat, congerebat. Libro autem 10 cap. 25 *de Cynoproſopis hominibus*, diſerte hos *Cynocephalos* hominibus accenſet. Ὄασιν τὴν Αἰγυπτίαν διελθόντι, ἀπαντᾷ ἑπτὰ ἡμερῶν ὅλων ἐρημία βαθυτάτη. μετὰ δὲ ταύτην Κυνοπρόσωποι νέμονται ἄνθρωποι κατὰ τὴν ὁδὸν εἰς Αἰθιοπίαν ἄγουσαν; ζῶσι δὲ ἄρα οὗτοι θηρεύοντες δορκάδας τε καὶ βουβαλίδας. Ἰδεῖν γε μὴν, μέλανές εἰσι, κυνὸς δὲ ἔχουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπὶ δὲ ἐοίκασι τῷδε τῷ ζώῳ, καὶ μάλαγε εἰκότως, αὐτῶν ἐνταυθοῖ τὴν μνήμην ἐποιησάμην. Φωνῆς γοῦν ἀμοιροῦσι, τρίζουσι δὲ ὀξύ. κάτεισι δὲ ὑπὸ τὴν ὑπήνην αὐτοῖς γένειον, ὡς εἰκάσαι τοῖς τῶν δρακόντων αὐτό. οἱ δὲ χεῖρες αὐτῶν ὄνυξιν ἰσχυροῖς καὶ ὀξυλάτοις εἰσὶ τεθηγμέναι, τὸ δὲ πᾶν σῶμα δασεῖς πεφύκασι, κατὰ τοὺς κύνας καὶ τοῦτο ὤκιστοι δὲ εἰσι τὰ ἐν τοῖς τόποις ὕδατα, ἐνταῦθα τοι καὶ δυσάλωτοι δοκοῦσι. Vltra Oaſin Ægypti, ſolitudo maxima ad ſeptem dierum iter extenditur. Eam excipit regio, quam *Cynoproſopi* homines incolunt, in via Æthiopiam verſus. Vivunt illi caprearum & bubalidum venatu. Aſpectus niger, caput & dentes canis, quod animal cum referant, non abſurda eorum hoc in loco, exiſtimanda eſt mentio. Nam & Sermonis uſu carent, & acuto quodam ſtridore ſonant. Barbam infra ſupraque os gerunt, quadam

Dra-

Draconum ſimilitudine. Manus eorum validis & acutiſſimis unguibus armantur. Corpus omne hirſutum eſt, hoc etiam inſtar canum. Sunt autem perniciſſimi, & aquas regionis norunt, atque eam ob cauſam difficiles captu ſunt. *Eorum denique meminit* lib. 17 cap. 8 *de Animali Cepo nuncupato*, qui vultus forma Cynocephalo recte comparari poteſt: *προσώπῳ δὲ μορφὴν ἐκείνῳ Κυνοκεφάλῳ παραλαβὼν αὐτήν, ἀληθεύσεις, εὖ ἴσθι.*

Opuſculum porrò iſtud Ratramni cum Epiſtola honorificentiſſima ad me miſit Dominus Gabriel du Mont Miniſter Eccleſiæ Reformatæ Lipſienſis, anno 1714. die Februarii 9. data, qua indicat eſſe Epiſtolam Ratramni ad Presbyterum Rimbertum de *Cynocephalis* ſcriptam atque hactenus ineditam, cujus meminit Joachimus Fellerus in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis pag. 125. num. 2. Cumque illam inſerere vellem Diſſertationi quam *de doctrina & operibus Ratramni* ſcripſeram, Cl. Doctor ac in Theologia Profeſſor *Bœrnerus* atque Vniverſitatis Bibliothecarius, illam cum otio domi tranſcribendam permiſit, quam ad me miſit ſub hoc tenore, dictus Gabriel du Mont.

EPISTOLA RATRAMNI DE *CYNOCEPHALIS* AD RIMBERTVM PRESBYTERVM SCRIPTA ANTE ANNVM 865, QVO ASSVMPTVS EST AD ARCHI-EPISCOPATVM HAMBVRGENSEM.

Divinæ Gratiæ muneribus honorato, plurimumque in Chriſto diligendo Rimberto Venerabili Presbytero, Rathramnus ſempiternam in Domino Jeſu Chriſto ſalutem. Quod noſtræ petitionis memores effecti, ſcripſiſtis nobis illa, quæ de Cenocephalorum natura potuiſtis cognoſcere, non modice me lætificaſtis. Quod vero ad ea quæ poſtulaſtis minime reſcripſerim, noveritis negligentiæ torpore nequaquam hoc contigiſſe, verum quia delatoris præſentia non affecerat, ſuſpenſum fuiſſe. Nunc autem veniente fratre Sarwardo ad nos & ad vos remeante, data occaſione ſolliciti fuimus, breviter intimare, quæ nobis videbantur ſuper inquiſitione veſtrà. Quæritis enim quid de Cenocephalis credere debeatis, videlicet utrum de Adæ ſint ſtirpe progeniti, an beſtiarum habent animas: quæ quæſtio compendioſe ita poteſt determinari. Si hominum generi deputandi ſunt, nulli dubium debet videri, quod primi hominis de propagine deſcenderint. Neque enim fas eſt humanam credi, aliunde deduci originem, quam primi de parentis ſubſtantia. Quod ſi beſtiali generi connumerantur, nomine tantum hominibus, non natura communicant. Inter hæc ſciendum vero ſi contenti fuerimus opinione noſtrorum, videlicet Eccleſiaſticorum Doctorum, inter beſtias potius, quam inter homines deputandi ſunt, ſiquidem & forma capitis & latratus canum, non hominibus ſed beſtiis ſimiles oſtendit. Hominum denique eſt rotundum vertice cœlum aſpicere, canum vero oblongo capite roſtroque deducto terram intueri. Et homines loquuntur, canes vero latrant. Verum quo litteræ à veſtra caritate nobis directæ, dum naturam illorum diligentius ſignificarunt, nonnulla docuerint, quæ humanæ rationi potius, quam beſtiali ſenſibilitati, convenire videntur: ſcilicet quod ſocietatis quædam jura cuſtodiant, quod villarum cohabitatio teſtificatur: quod agri culturam exercent, quod & frugum meſſione colligitur: quod verenda non beſtiarum more detegant, ſed humana velent verecundià, quæ res pudoris eſt indicium. Quod in uſu tegminis, non ſolum pelles, verum etiam & veſtes eos habere ſcripſiſtis. Hæc enim omnia rationalem quodammodo teſtificari videntur eis ineſſe animam. Nam cum dicatur civitas eſſe cœtus hominum eodem ſub jure pariter degentium, iſtique ſimul cohabitare per villarum contubernia dicantur, civitatis diſtinctio talibus convenire, non abs re creditur. Siquidem & collectione ſua multitudinem faciunt, & pariter habitare, nonniſi ſub alicujus jure conditionis poterant. Vbi vero jus aliquod ſervatur, conſenſu quoque animorum una continetur. Neque jus aliquod poteſt eſſe, quod conſenſus communis non decreverit. Verum talem præter moralitatis diſciplinam nec conſtitui, nec cuſtodiri aliquando potuit. Jam vero agros colere, terram proſcindere, ſementem rurali ſenori concredere, artis peritiam demonſtrat. Quæ res niſi ratione præditis, haudquaquam favere cognoſcitur. Etenim rationis eſt cauſam requirere, ſingularum actionum, ubi cauſa: quæ res pingues efficiat terras, quæ cauſa ſementis ubertatem producat: quarum ſine ſcientia, agricultura nunquam digne poterit exerceri. Porro tegumenta noſſe conficere, vel pelle, vel lanà, linoque, ſtudium eſt rationalis animæ. Niſi enim artificio quodam hæc parati non poſſunt: & artis ſcientia nonniſi rationali conceditur animæ. At pudenda velari, honeſtatis eſt ſignum, quod non quæritur, niſi ab animo inter turpe & honeſtum, habente diſtinctionis judicium. Erubeſcere namque nemo poteſt de turpitudine, niſi cui contigit quædam honeſtatis cognitio. Hæc autem omnia rationalis animæ eſſe propria, nemo niſi ratione carens negabit. Inter honeſtum turpeque diſcernere, artisque ſcientià pollere, jura pacis concordiæque condere, nec ſine judicio rationis, nec præter acumen ingenii, fieri poſſunt. Qua de re cum talia dicitis apud Cenocephalos videri, rationalem eis ineſſe mentem, reipſa teſtificamini. Homo vero à beſtiis ratione tantummodo diſcernitur. Quæ, quod videtur ineſſe his de quibus loquimur,

ho-

Digitized by Google

homines potius quam beſtiæ, deputandi videntur. Huie intelligentriæ non parum ſuffragari videtur, libellus de Martyrio Sancti Chriſtophori editus. Quemadmodum autem in eo legitur, hoc de genere hominum fuiſſe eognoſcitur, eujus vita atque Martyrium claris admodum virturibus commendatur. Nam & Baptiſini ſacramentum divinitus illum conſecutum fuiſſe, nubis miniſterio eum perſundente, ſicut libellus ipſe teſtatur, creditur. Famà quoque vulgante, plura ſeruntur, quæ hujusmodi hominum genus, rationis compos inſinuare videntur. Iſidorus quoque cum de portentorum ex humano genere defluxorum varietate loqueretur in Libris Etymologiarum, inter reliqua ſic ait. „Sicut autem in „ſingulis gentibus quædam ſunt monſtra ho„minum, ita in univerſo genere humano quæ„dam monſtra ſunt gentium, ut Gigantes, Ce„nocephali, Cyclopes, & cætera.„ Hoc dicens maniſeſte ſignavit, quod Cenocephalos ex primi hominis propagine originem duxiſſe fuerit opinatus. Nam ſicut in ſingulis gentibus quædam contra legem naturæ videntur procreari, ut bicipites, trimani, pumiliones, ermafroditæ, ſive androginæ, vel alia perplura, quæ tamen contra naturæ legem non fiunt, ſed proprià quodammodo diſpoſitione proveniunt, ſiquidem lex naturæ, Divinitatis eſt diſpoſitio. Sic quoque univerſi generis humani ordini naturali, videntur monſtruoſam inferre procreationem: illa quæ ſuperius commemorata ſunt hominum prodigioſa portenta, vel alia plura, quæ longum eſt commemorare, ut pigmæi, anticaudæ, quorum aliis cubitalis dicitur ineſſe ſtatura corporis, aliis plantarum converſio poſt crura, & in plantis octoni digiti. Ippodes, qui humanam formam pedibus miſcent equinis, Macrobii humanam ſtaturam pene duplo ſuperantes, Gensque fœminarum in India quinto anno concipiens, & octavum vitæ annum non excedens, & alia complura, ſatuque incredibilia. Et quamvis ferantur iſta ex humano genere duxiſſe originem: non tamen mox, neque temere, homines ratione prædiros eſſe, firmandum. De Gygantibus vero inter hæc portenta quidem, numerantur homines fuiſſe, de hominibus natos nemo fere qui dubitet, quandoquidem divinarum auctoritate litterarum, hoc adſtrui non ignoremus. Quibus Cenocephali dum connumerantur, hoc etiam & de iſtis ſentiendum eſſe putatur, maximè ſi illa conſtiterint quæ de Sancto Chriſtophoro leguntur, ut quæ fama de eis vulgaris diſpergit. Nec tamen iſta dicentes vel ſentientes, conſequitur ut quidquid de homine procreatur, hominem quoque eſſe, humanæque rationis ingenio præditum: verbi gratià eum legatur vitulus ex muliere procreatus, ut ſerpens editus de fœmina. Proinde tamen neque vitulum, neque ſerpentem illum, humanam animam vel rationalem habuiſſe conſenſerim. Monſtruoſus quoque partus ille tempore Regis Alexandri de muliere præfuſus, cujus ſuperior pars hominem proferebat, inferior vero beſtiarum formas diverſarum viventiumque protulerit. Nec tamen beſtias illas, licet humano ſemine procreatas, rationalem habuiſſe animam, niſi rationis expers, unquam puto præbebit aſſenſum. Qua de re nec hos, de quibus res agitur, propterea quia duxerant originem ex hominibus, eos continuo rationali pollere mente crediderim, ſi non vel ea quæ ſcripſiſtis, vel quæ leguntur & feruntur de iis talia, quomodo ſentirem, moverent. Nunc autem tanta, tamque fortia videntur eſſe, quæ ſuper his dicuntur, ut his vel fidem non adhibere, vel contradicere velle, pervicacia potius videatur eſſe quam prudentia. Accedit ad hæc, quod Scripta veſtra teſtantur, domeſticorum omne genus animalium, quæ noſtris in regionibus habentur, apud illos haberi. Hoc vero fieri poſſe, ſi beſtialem & non rationalem animam haberent, nequaquam video. Siquidem homini animalia terræ fuiſſe divinitus ſubjecta, Geneſeos lectione eognoſcimus. Vt vero beſtiæ, alterius à ſe generis animantia, & maxime domeſtici generis curent, & eis diligentiam adhibeant, ſuisque eogant Imperiis ſubjacere, & uſibus parere: ſicut nec auditum, ita nec creditum cognoſcitur. At vero Cenocephali, cum domeſticorum animalium dicuntur habere multitudinem, eis minime convenit beſtialis feritas, quorum animalia domeſtica lenitate manſuefiunt. Hæc ſunt quæ de Cenocephalis arbitror ſentienda. Cæterum an & aliis ſic ſentire placuerit, an è diverſo, non erit noſtri judicii. De libro vero beati Clementis quod interrogaſtis, non inter doctos viros plenæ auctoritatis habetur, quamvis non usquequaque repudietur. Leguntur enim quædam in illo, noſtro, id eſt, Eccleſiaſtico dogmati non usquequaque reſpondentia. Verum quæ de geſtis Pauli Apoſtoli ſcribuntur in illo, recipiuntur: utpote nihil quod Doctrinæ Chriſtianæ vel contradicat vel repugnet, continente. Valere Beatitudinem veſtram ſemper in Chriſto gaudemus, & ut memor ſis noſtri, deprecamur.

DOCTISSIMA DISSERTATIO DOMINI GABRIELIS DV MONT AD EPISTOLAM RATHRAMNI DE CYNOCEPHALIS, EX GALLICO LATINE VERBOTENVS FACTA.

ECce Domine Epiſtolam Ratramni exacte à me tranſcriptam, quæ tanto curioſior eſt, quod ab illis qui Syllabum Opuſculorum Scholaſtici hujus obtulerunt, mentio nulla fiat Epiſtolæ ullius ab ipſo ad aliquem ſcriptæ. Cum vero me adhortatus ſis, ut Epiſtolam hanc *de Cynocephalis* obſervationibus aliquibus illu-

ſtrarem, quos Codex noſter MS. *Cenocephalos* ſemper vocat: hanc ob cauſam, lectionem reſponſionis utcunque fatigantis in te accerſiviſti. Ac unice te moneo, Diſſertationis hujus citationum maximam partem debere me, Jacobo L'Enfant Berolinenſi Miniſtro, viro eruditione conſpicuo. Nnn ambigit, quin Presbyter Rimbertus cui Ratramnus reſpondet, ſit S. Rembertus S. Anſcharii Hammeburgenſis Archiepiſcopi ſucceſſor, ab anno 865 ad annum 888 meritis & ſanctitate clariſſimus, de quo cum laude Nomenclatores Eccleſiaſtici. Quoad Epiſtolam Ratramni, tantam illa ſimilitudinem habet cum libro 16 de Civitate Dei Divi Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi cap. 8, ut expilatum fuiſſe Hipponenſem à Corbeienſi Monacho Epiſcopum, dubitare nemo poſſit. At plagiarii animalia ita rara in Republica litteraria nunquam fuerunt, uti in natuta Cynocephali rari ſunt. Jam ad rem veniamus.

Antiquiſſimi Scriptores pene omnes conveniunt, ut Cynocephalos beſtiis annumerent, de quibus primus loquitur Herodotus *Hiſtoria* libro 2 ubi Lybiæ mentionem facit: *καὶ οἱ κυνοκέφαλοι, οἱ ἐν τοῖς στέθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὡς λέγεταί γε ὑπὸ λιβύων.* Vox iſta *ὡς λέγεται* indicat ſatis Herodotum non fuiſſe de facto certum, unde nonnullæ aliæ Herodoti editiones pro *κυνοκέφαλοι*, legunt *ἀκέφαλοι*, *animalia ſine capite*. Quidquid ſit, Herodotus de Cynocephalis tanquam beſtiis loquitur.

Poſt Hiſtoriarum parentem, juxta rationem temporum accedit Philoſophorum princeps Ariſtoteles *Hiſtoria Animalium* lib. 2 cap. 8 qui ex Cynocephalis ſpeciem quandam Simiarum facit. Titulus capitis eſt, *περὶ τῶν ἐπαμφοτεριζόντων ζώων τὴν φύσιν, τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς τετράποσι, πιθήκων, κήβων, κυνοκεφάλων*: id eſt, *de Animalibus quæ utrique natura hominum & quadrupedum beſtiarum participant*, ut Simiæ, Cebi, Cynocephali. Ita capitulum orditur, *ἔνια δὲ τῶν ζώων ἐπαμφοτερίζει τὴν φύσιν τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς τετράποσιν, οἷον πίθηκοι, καὶ κῆβοι, καὶ κυνοκέφαλοι. ἔστι δὲ ὁ μὲν κῆβος, πίθηκος ἔχων οὐράν. καὶ οἱ κυνοκέφαλοι δὲ τὴν αὐτὴν ἔχουσι μορφὴν τοῖς πιθήκοις, πλὴν μείζονές τ' εἰσὶ, καὶ ἰσχυρότεροι, καὶ τὰ πρόσωπα ἔχοντες κυνοειδέστερα. ἔτι δὲ ἀγριώτερά τε τὰ ἤθη, καὶ τοὺς ὀδόντας ἔχουσι κυνοειδεστέρους καὶ ἰσχυροτέρους.* *Quædam ſunt animalia, quæ participant natura hominis & beſtiarum quadrupedum, ut Simia, Cebi, Cynocephali. Cebus eſt Simia caudam habens, ac Cynocephali autem eandem cum Simiis formam habent, niſi quod majoresque ſunt & fortiores, & faciem habent caninæ magis accedentem. Adhuc autem moribus agreſtiores ſunt, ac dentes habent caninis ſimiliores ac fortiores.* Scriptor antiquæ Latinæ verſionis, confudit hic ſicut & in aliis pluribus locis, proprias gloſſas cum Ariſtotelis textu: ſed hac de re quæſtio hic non agitur.

Strabo libro VI Geographiæ ſuæ pag. 205, ex fide Artemidori antiqui geographi, Cynocephalos cum Spingibus jungit; hoc eſt, poſt ducem quem ſequitur, Cynocephalos ut vera animalia ac beſtias cenſuit, ſive ut puras machinas, ut ſtilo Carteſiano loquamur.

Teſtimonia Plinii ac Solini ejus ſimiæ, audiri hic mererentur; ſed cum uterque in illis quæ de Cynocephalis ſcribunt, valde inconſtantes fuerint, illosque nunc beſtias, nunc homines effecerint: æquum eſt ut inconſtantiæ ſuæ pœnas dent, atque ante illos audiamus, quid Ælianus in Hiſtoria Animalium, nobis de Cynocephalis narret. Reperiuntur, inquit, libro IV cap. 46 in eadem Indorum provincia *Cynocephali*, qui nomen ſuum à forma corporis & faciei accipiunt. Omnia fere alia ab homine habent, incedunt graviter pellibus beſtiarum induti, ſpeciem aliquam manſuetudinis & æquitatis ſervant. Nihil mali omnino hominibus inferunt, non loquuntur ſed latrant. Interea linguam Indorum intelligunt, vivunt ex venatione ferarum, quas facile curſu aſſequuntur, quas occidunt & in fruſta diſcerpunt, ut ad ſolis radios facilius torreantur. Habent etiam capras & oves, quarum lacte veſcuntur. Illos non temere inter animalia ratione carentia conſtitui, vocis enim articulatæ nec vocis humanæ uſum habent. Sed pace Domini Æliani, hæc ratio nimium probat; probaret enim tollendos fore ex hominum numero, mutos omnes, voces humanæ uſu carentes, quos tamen eſſe veros homines conſtat. Quod alibi de *Cynocephalis* ſcribit, oſtendit non eſſe illos ita beſtias, ut credi à nonnullis poſſet. Illos enim exhibet Libro VII cap. 19 ut animalia mulieres ardenter amantia, atque Libro X. cap. 6 docet nos ſub regno Ptolomeorum, Ægyptios informaſſe Cynocephalos, ut fiſtulâ canant, ut lyram vel citharam concinne pulſent. Cum autem hi Cenocephali conventum hominum præſentem induſtriâ ſuâ veneraſſent, illorum unus in circuitu mercedem ab adſtantibus exigeret, pro ſe ac ſibi ſimilibus; quam in crumena collo vel cingulo appenſa ſervabat, eadem dexteritate, quâ vel mendici in arte ſua præſtantiſſimi facere potuiſſent: *ὡς οἱ τῶν ἀγειρόντων δεινοί.*

Dominus Doctor Gottfredus Olearius, de quo me continere non poſſum quin illum laudem ut potiſſimum Academiæ noſtræ Lipſienſis ornamentum: in eruditis ſuis ad Philoſtratum Notis, arbitratur Philoſtratum de Cynocephalis loquutum fuiſſe *de Vita Apollonii* lib. 5 cap. 30, dum mentionem fecit, certæ cujusdam Simiarum nigrarum ſpeciei, facie Caninâ, *καὶ τὰ εἴδη κυναῖοι*, qui parvis hominibus ſimiles ſunt.

Jam tempus eſt ut Plinius in Scena cum ſuis compareat. Primi Cynocephali qui viſi ſunt, inquit libro 6 cap. 29 ex editione Joannis Harduini, Tergedo venerant. Affirmat libro ſequenti 7 cap. 2 Meniſſenos Ægypti po-

populos, juxta fluvium Aſtragum, aluiſſe greges Cynocephalorum, quorum mares omnes occidebant, iis exceptis tantum qui ad ſpeciei conſervationem neceſſarii erant, feminas autem conſervaſſe, ut earum lacte veſcerentur. Et libro 8 cap. 80 Cynocephalos in numero Simiarum collocat, cum hoc diſcrimine, quod illos Simiis ordinariis ferociores ſcribat, ac fere æque ut ſatyras laſcivos. Id quod non male convenit his, quæ Ælianus jam nobis libro 7. dixit. Solinus ad Plinii exemplum, quem verbotenus exprimit, cap. 27 pag. 53 de Cynocephalis loquitur, ut de ſpeciei Simiarum aliqua loquitur, ſed quæ valde efferata ſit. S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, *Originum* lib. 11. art. *de portentis*, & libro 12. cap. 2. idem ſcribit.

Julius Cæſar Scaliger voluit Cynocephalum eſſe animal, quod in Galliis *un Magot* appellatur, ac ſe illic unum vidiſſe inquit, quem his verbis deſcribit: *Cynocephalum unum barbatum vidimus, fœdum aſpectu, nigrum, maleficum, moribus infamem, Magot genus illud maximum Galli vocant. In aula Regiæ unus fuit, qui diu bipes deambulabat, amictus ſagulo militari, enſiculo accinctus. In ſella juſſus continuit ſeſe pernox, cum perdius publico ſpectaculo, ita ut non deeſſent qui hominem putarent verum.* Voſſius *Idololatria* libro III. cap. 74 inquit, hoc animal Italos appellare *Babulum*, Gallos *Babiou*, & Flandros *Bavigen*.

Plinius longe melius feciſſet, ſi primam de Cynocephalis opinionem ſuam ſervaſſet, ſed fabuloſis ordinarie magis delectatur. Primus eſt qui ex auctoritate Cteſiæ maximi Græciæ mendacis, illos hominibus accenſuerit Libro VII p. 11. *In multis autem montibus*, inquit, *genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, unguibus armatum venatu & aucupio veſci. Horum ſupra centum viginti millia prodente ſe, Cteſias ſcribit.* Solinus quoque Polyhiſtoriæ cap. 52 pag. 79 unam nationem vel plures nationes ex ejusmodi Cynocephalis facit, ex fide Megaſtenis in Hiſtoria Indica. *Megaſtenes per diverſos Indiæ montes eſſe ſcribit, nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantum ſonantes, aſperis rictibus.* Vult Salmaſius legendum *rictibus*, ſed absque ratione.

Cum vero Photius in Bibliotheca pag. 150 & 151 Hiſtoriam Indicam Cteſiæ ſe legiſſe teſtetur, audiri illum convenit. Narrat in iisdem montibus reperiri homines caninis capitibus, pellibus ferarum indutos, humana & articulata voce non uti, ſed canum inſtar latrare, qui ſeipſos intelligant. Dentes illorum caninis dentibus eſſe majores. Vngues habere canibus ſimiles, ſed magis longos & rotundos: habitare in montibus usque ad fluvium Indorum. Horum color fuſcus eſt. Maximi juſtitiæ obſervatores ſunt, ut & Indi alii, inter quos iſti vagantur. Intelligunt, quæ ipſis ab Indis dicuntur, quamvis loqui nequaquam poſſint: ac ſe explicare velut ſurdi & muti per ſigna aliqua manuum vel digitorum teneantur, vel latratu. Indi Calyſtras illos appellant, quos nos Græce *Cynocephalos* dicimus. Numerus horum populorum ad centum & viginti millia aſſurgit.

Aulus Gellius recenſeri de Cynocephalis vix meretur lib. 9 cap. 4, cum Plinium ſequutus ſit, velut is Cteſiam, agminis ductorem, quorum ex Auctorum fide Patres aliqui de *Cynocephalis* loquuti ſunt, ut Tertullianus duobus in locis. Primum *Apologetici* cap. 8, deinde libro primo *ad Nationes*, quibus liquet, non admiſiſſe illos, niſi ut fabularum portenta. *An nos putatis* (inquit gentibus) *eſſe Cynocephalos & Sciapodes?* Verſionem Girii ſequor, nam uno in loco *Cincpena* in textu, & *Cynopenna* in altero. Salmaſius opinatur eſſe legendum κυνοπείνας, quaſi diceret, *qui fame canina laborant, qui manducant id quod canes devomere ſolent.* Jacobus L'Enfant conjecturam Samuelis Bocharti *Hierozoici* parte Ima cap. 55 col. 667 magis probat, qui inquit relinquendam eſſe vocem *Cynopena* vel *Cynophana*, id eſt, *faciei Caninæ*. Quoad S. Auguſtinum, ex cap. 8 libri 16 *de Civitate Dei*, perſpicue apparet Doctorem hunc *Cynocephalos* excludere ab hominum cœtu.

Optandum fuiſſet pro Aſſipitis, vt opinione hujus Patris informati fuiſſent, aggredi ſane Lombardos nunquam timuiſſent. Stratagema quo iſti uſi ſunt, narrationem meretur. Invenitur apud Paulum Warnefridum, *de Geſtis Longobardorum* lib. I cap. XI. Hic Scriptor ita loquitur de Winilis ſeu Longobardis. *De quo*, (id eſt Scoringa Provincia) *egredientes, dum in Mauringam tranſire diſponerent, Aſſipitti eorum iter impediunt, denegantes eis omnimodis, per ſuos terminos tranſitum. Porro Longobardi cum magnas hoſtium copias cernerent, neque cum eis ob paucitatem exercitus congredi auderent, dumque quid agere deberent decernerent: tandem neceſſitas conſilium repperit. Simulant ſe in caſtris ſuis Cynocephalos habere, id eſt, Canini capitis homines. Divulgant apud hoſtes hos pertinaciter bellum gerere, humanum ſanguinem bibere, & ſi hoſtem aſſequi non poſſint, proprium potare cruorem. Vtque huic aſſertioni fidem facerent, ampliant tentoria, plurimasque in caſtris ignes accendunt. His hoſtes auditis, viſisque creduli effecti, bellum quod minabantur, jam tentare non audent.*

Hinc Aſſipitos fuiſſe credulas plebes merito concludendum venit, quamvis non tam difficile fuerit, erexiſſe Cynocephalos in milites magnanimos & intrepidos, vel etiam Chriſtianiſſimi Martyres, uti Ratramnus noſter fecit, quam efformaſſe illos in Deos, quibus religioſum cultum populi integri exhibuerint. Interim maxima paganiſmi cæcitate & confuſione, Cynocephalus multis in locis, numinis inſtar veneratus eſt. Conſtat Anubim Ægyptiorum nihil aliud fuiſſe quam *Cynocephalum*

ſeu Deum canini capitis, ſicut illum diſerte appellat Minutius Fœlix in *Octavio* cap. 22. Lucanus quoque Poeta illum *Semideum canem* nominat. Atque eandem ob rationem Virgilius Æneidos VIII verſu 698 *latratorem Anubim* vocat:

> Omnigenumque Deûm monſtra, & latrator Anubis.

Virgilium imitatus eſt Prudentius Poeta libro 2 in Simmachum verſ. 53, qui obſervans infirmitatem Deorum Ægyptiorum adverſus Romanam claſſem inquit:

> Nil potuit Serapis Deus & latrator Anubis.

Vide etiam verſ. 353 & Apotheoſim ejusdem verſ. 195. 196.

Doctiſſimus Bochartus obſervat, vocem ipſam Anubis, originem ſuam habere ex voce Hebræa, quæ latrare ſignificat, Iſaiæ 56 verſ. 10. *Anubis* Hunnobrah, qui inſtar canis latrat. Opinatur imo referri poſſe eidem voci Etymologiam nominis Nubiæ, quia Ptoemphani qui partem maximam populorum Nubiæ faciebant, Canem pro Rege habebant, *Canem pro Rege habuerunt, motu ejus imperia augurantes*, inquit Plinius libro 6. cap. 30. Vide etiam Ælianum *de animalibus* libro VII cap. 40. Hoc prorſus admiratione dignum videtur, ut populus totius Vniverſi maxime eruditus, in ſuperſtitionem tam ridiculam prolapſus ſit. Cambyſes juxta Polyænum libro VI Stratagematum, utiliter illa uſus fuit, dum in obſidione Peluſii, bovem Apim ad lanienam projici juſſit: & quod poſtea contigit, Ægyptios à ſuperſtitione revocare poterat, atque bovem Apim cultu divino exuere, quod eſca canum atque ferarum factus eſſet. Vide Plutarchum in Tractatu *de Iſide & Oſiride*; Verum quidem ad ignominiam hanc declinandam, præcurrerat fama per Ægyptum, Presbyteros Oſiridis ſecreto bovem Apim abſtuliſſe atque recondidiſſe, quem Cambyſes occiderat. Annon ut tam inſanam devotionem derideret, ordinarie Socrates per *canem* jurabat *& anſerem*, ut Tertullianus *Apologetici* cap. 14 opinabatur: *Socrates in Deorum contumeliam per quercum & hircum & canem dejerabat*: vel an ſerio, ut Divus Auguſtinus ſupponit, libro *de vera religione* cap. 2. Qualemcunque opinionem quis induat, difficile omnino eſt hunc Philoſophum excuſare. Atque Zeno Epicuræus juxta Lactantium *de falſa ſapientia* libro 3. cap. 20. non immerito exclamabat: *O hominem Scurram, ineptum, perditum, depravatum, ſi cavillari voluit religionem; dementem, ſi hoc ſerio fecit: ut animal turpiſſimum pro Deo haberet!*

Certum eſt, quod quamvis ſapientiſſimi Pagani Ægyptios deriſerint, ut Juvenalis Satyra 16.

> Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.

Romani tamen admittere Cynocephalos in numerum Deorum ſuorum non dedignati ſunt, ut Sanctus Auguſtinus nos docet libro 2. *de Civitate Dei* cap. 14. atque Prudentius ipſis exprobrat libro 2. contra Symmachum verſu 353.

> Quasdam victa dedit capitis Cleopatra canini
> Effigies.

Venerabatur adhuc populus Cynocephalum ſub figurà Mercurii cum capite canino depicti. Sed ut hanc Diſſertationem finiam urgeor, quam his concludo carminibus Cælii Sedulii Carminum libro I. verſ. 229. 230. 231. qui meritiſſime idololatriæ homine tam indignæ iraſcitur.

> Quis furor eſt, quæ tanta animos dementia ludit?
> Vt volucrem, turpemque bovem, tortumque draconem,
> Semihominemque canem, ſupplex homo pronus adoret?

Hæc ad me de Cynocephalis Gabriel du Mont eruditiſſima, quæ in latinum transferre ſermonem non piguit.

CAPVT SEXTVM.
DE
LIBRIS A RATRAMNO CONTRA GRÆCOS CONSCRIPTIS.

JAm veniamus ad Ratramni Corbeienſis Monachi *libros quatuor contra Græcorum oppoſita*, impreſſos tomo 2 Spicilegii Dacheriani, nobis jam pridem ex Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Thuaneæ, nunc Colbertinæ notiſſimos: quorum apographum eleganter authoris ætate, ſive ut alii volunt, etiam manu exaratum, eadem Bibliotheca Lucæ Dacherio ſuppeditavit. Commonuerat jactatus Eccleſiæ Summus Hierarcha Nicolaus I. anno 867 litteris ſuis Galliarum Epiſcopos, ut Græcorum Romanæ ſedis adverſariorum objectis occurrerent: ut author eſt Frodoardus in *Hiſtoria Remenſis Eccleſiæ* lib. 3 cap. 17. *Nicolaus Papa Epiſtolam eidem* (Hincmaro) *& cæteris Archiepiſcopis & Epiſcopis in regno Caroli conſtitutis transmiſit innoteſcens præfatos Græcorum Imperatores, ſed & Orientales Epiſcopos ſanctam Romanam Eccleſiam damnare, imo omnem Eccleſiam quæ Latina utitur lingua: quod jejunamus in Sabbatis, quod Spiritum Sanctum ex Patre filioque procedere dicimus: quia Presbyteros chriſmate liniro Baptizatorum frontes inhibemus, dicentes ipſi Græci, quod chriſma ex aqua fluminis Latini conficiamus: reprehendentes nos Latinos, quod octo hebdomadibus à caſei & ovorum eſu more ſuo non ceſſamus: dicentes etiam, quod in Paſcha more Judæorum ſuper altare pariter cum Dominico corpore, agnum benedicimus & offerimus: ſuccenſentes etiam nobis, quia Clerici apud nos barbas ſuas radunt: & dicentes, quia Diaconus non ſuſcepto Pres-*

Preſbyteratus officio apud nos Epiſcopus ordinatur. Deinde Epiſtolæ Nicolai verba ſubtexit: *Tua Hincmare charitas cum hanc Epiſtolam legerit, mox ut etiam ad alios Epiſcopos & Archiepiſcopos, qui in regno filii noſtri Caroli Regis conſiſtunt, deferatur, ſummopere agere ſtudeat: ut & de his ſinguli in ſuis Diœceſibus propriis una cum ſuffraganeis ſuis, in cujuſcumque regno ſint conſtituti, convenienter tractare & nobis quæ repererint ſuggerere curent, eos incitare non negligat &c.*

Quod ſub finem Epiſtolæ facere jubetur Hincmarus, ut eam ad Archiepiſcopos alios deferendam curet, id ab ipſo diligenter eſſe factum docet Flodoardus lib. 3. cap. citato. *Quam* inquit *Epiſtolam Hincmarus ſuſcipiens in Carbonaco Palatio conſiſtenti Regi Carolo cum pluribus Epiſcopis relegit, & ad alios Archiepiſcopos, ſicut in mandatis acceperat, dirigere ſtuduit.* Idem etiam Suffraganeos ſuos, ut Græcorum objectis reſpoonderent excitavit, ut Odonem Bellovacenſem: ad quem Hincmari de hoc argumento extat Epiſtola IV Calendas Januarias hoc anno ſcripta. Reſpondit ergo inter cæteros Odo, & librum à ſe compoſitum Hiocmaro miſit, ut Flodoardus de Odone Bellovacenſi ex conjecturis opinatus eſt, dum Epiſtolam ab Hincmaro Odoni ob hoc negotium ſcriptam legit. Sed ſive ad ſuſcipiendam hanc provinciam minus eſſet idoneus, ſive aliis occuparetur negotiis Odo Bellovacenſis Epiſcopus: credibile eſt ipſum poſt acceptam ab Hincmaro Epiſtolam doctiſſimum Corbeiæ Ratramnum Monachum rogaſſe, ut hoc onus reſpondendi ad objecta Græcorum in ſe ſuſciperet, Maxime cum ab annis jam multis hunc Monachum quocum Corbeiæ vixerat, eruditum virum cognoſceret: qui etiam & ipſi librum *de Anima* adverſus Macarium Scottum ſcriptum, obtulerat. Rogavit itaque Odo ſive nomine proprio, ſive tertius Remenſis Provinciæ, quod probabilius eſt, Ratramnum hujus erga Eccleſiam obſequii laborem, & laboris obſequium: qui & ſuos libros Epiſcoporum hortatu, juſſuve elucubraſſe ſe perſuadet, ex iſtis libri quarti poſtremis verbis: *Egimus velut potuimus, reſpondentes ad ea, quæ nobis ſcripta miſiſtis. Quæ ſi placuerint, Deo gratias agimus: ſin vero diſplicuerint, veſtræ correctionis cenſuram præſtolamur.* Alter MSS. Codex hujus Operis inter MSS. Codices Hiberniæ Codice 684 io MSS. Codicibus ſanctiſſimæ Trinitatis Dublini litera R. Codice 544. ubi *Ratramni Monachi Corbeiæ contra oppoſita Græcorum Imperatorum pro Romana ſive Latina Eccleſia libri IV* circa anoum Chriſti 868. cum aliis Opuſculis Rhabani, Hincmari, Johannis Scoti, & Lotharii Imperatoris ad Leonem Papam pro uſu pallii dirigendo ad Hincmarum. Folio in charta. C. 45.

Itaque Ratramnus noſter id impoſitum ſibi muneris accurate, eleganter, & prorſus eruditè, libris quatuor complevit. In prioribus totus eſt cum in ſacris Scripturis, tum in Græcorum, Latinorumque placitis, quo novatorum percellat novitates & ſtabiliat *de Spiritu Sancto* Catholicam veritatem. Quarto autem in libro de varia Quadrageſimæ obſervatione, deque vario ciborum uſu: de jejunio Sabbati apud Latinos, de Clericorum barbæ & capitis tonſurâ ac cœlibatu: de Confirmationis Sacramento à ſolo Epiſcopo conferendo: de Romani Pontificis in Patriarcham Conſtantinopolitanum, atque adeo in univerſos Orbis Chriſtiani Præſules ſummo jure: deque aliis Eccleſiæ ritibus agit omnino feliciter. Quam porro in ſacræ Scripturæ & in antiquorum Patrum & Conciliorum lectione verſatus fuerit Ratramnus, facile qui libros hoſce quatuor evolverint, animadvertent. Non enim ſinit amplitudo jam ſatis expanſa hujus argumenti, ut prolixiori ſtylo, tanti viri laudes percurram. Cum autem hos libros Odo Bellovacenſis Epiſcopus à Ratramno compoſitos & acceptos, poſtea ad Hincmarum Remenſem Metropolitanum authore fortitan non deſignato deſtinaſſet: inde factum ſucceſſu temporis ut Flodoardus lib. 3. *Hiſtoriæ Remenſis* cap. 23 illos ab Odone Bellovacenſi Epiſcopo conſcriptos & compoſitos opinatus fuerit. Scripſerat equidem Hincmarus Odoni, ut de hoc argumento ageret, ſed hanc ille provinciam Ratramno Monacho commiſerat, quem in omnibus doctiſſimum noverat & expertus fuerat.

Denique antequam Diſſertationem finiam, non abs re fuerit lectorem præmonere, Jacobum Sirmondum immortali memoria dignum virum, edentem S. Fulgentii Opuſcula quædam anno 1612. *De veritate* prædeſtinationis & gratiæ: dum in calce fragmenta eorum quæ latuerant, recenſeret; iſtos ipſos Ratramni libros Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo ad hunc modum adſcripſiſſe: *Ex libro tertio Hincmari Archiepiſcopi Remenſis adverſus objecta Græcorum ad Odonem Bellovacenſem.* Deinde ipſiſſima Ratramni verba ſubjicit: *Fulgentius Epiſcopus litterarum ſtudiis admodum eruditus &c.* quæ in Ratramni lib. 3 pag. 92 inveniuntur. Idem demum loca duo Fulgentii inedita, atque à Ratramno locis citatis allata, ſub Hincmari quoque nomine profert. Quid Sirmondo perſuaſerit, prolem hanc alieno parenti ſupponere, mihi prorſus incompertum: cum alioquin cæteris Hincmari Operibus per duodequadraginta prope annos à ſe ſummo ſtudio, ſummaque diligentia conquiſitis, illud non ignobile opus accenſere debuiſſet. Hæc latiſſime de doctrina & ſcriptis Ratramni Corbeienſis Monachi, à Joanne Mabillonio, ut plurima, accepta. Plura dabunt celebres hujus ſeculi authores, allati à me, in hujuſce Diſſertationis prologo, ad quem lectorem mitto.

Digitized by Google

DISSERTATIO
DE
SCRIPTIS FLORI LVGDVNENSIS ECCLESIÆ DIACONI.

PROLOGVS.

840. FLORVS Lugdunenſis Eccleſiæ Diaconus, quem ſæpius MSS. Codices *Magiſtrum Florum* appellant, quod forſitan Eccleſiæ ejusdem Scholis præfuerit, vir doctus atque eruditus, Agobardi & Amulonis temporibus Lugdunenſium Archiepiſcoporum, fama celebris fuit. Collegerat ingentem MSS. Codicum multitudinem, cujus ope ac ſubſidio ſeu uſum præcipue Waudelbertus Diaconus agnoſcit in Præfatione *Martyrologii* ſui metrici ad Olricum illuſtrem Clericum: *Sancti & nominatiſſimi viri Flori Lugdunenſis Eccleſiæ Subdiaconi, qui ut noſtro tempore re vera ſingulari ſtudio & aſſiduitate in divina Scriptura ſcientia pollere: ita librorum authenticorum non mediocri varietate & copia cognoſcitur abundare.* Breve quidem ſed inſigne hoc Flori elogium, ex quo colligimus eum adhuc in vivis fuiſſe, dum Waudelbertus Diaconus *Martyrologio* ſuo inſudaret. Cui favet & Synchronus auctor nobilis Walafridus Strabo in Carmine ad Agobardum, ubi hæc inter cætera Florum Lugdunenſem eximie commendantia leguntur.

At de Flore novo, qui vos penes ortus, odorem
Prodit ubique ſui, hæc loca rumor alit.
Flora venit quondam, dum ſingula quæque Deorum
Sunt afflata jugis prata, thymumque gerens.
Huic Floro melius ſententia Chriſticolarum
Attribuit, quidquid dogmate & ore viget.
Nam hic Florus florem ſequitur de germine Jeſſe,
Et trahit quod amans, attulit ille homini.
Quæ tam ſegnis erit, donis ingrata ſupernis,
Quæ ſe non ſponte nectare paſcat apis?
Floreat haud flacceus hic flos, & florea fragrans
Spiramenta ferat, ſemper ubique Deo.
Donec in aſtriferas porrecta cacumina ſedes
Erigat, & fructum jam ſine fine habeat.

Cum itaque ex tam luculentis Waudelberti, ac Walafridi inſignium ſua ætate virorum teſtimoniis, tam uberem doctrinam, quam Flori ſanctitatem notiſſimam habeamus, non incongruum videbitur, de ſcriptis ejus Diſſertationem ſingularem hic inſerere, quam potiſſimum transſcripturi ſumus ex ea *Diſquiſitione* quam ſcripſit Joannes Mabillon Tomo I. *Analectorum* pag. 12 & ſeqq. & Tomo 4 pag. 630. Nihil enim laboribus hujus viri amici noſtri, nihil eruditioni addi unquam poteſt.

CAPVT PRIMVM.

DISQVISITIO DE VENERABILIS *BEDÆ* ET *FLORI* DIACONI LVGDVNENSIS COMMENTARIIS IN PAVLVM EX DICTIS S. AVGVSTINI, EX JOANNE MABILLONIO TOMO I. *ANALECTORVM* PAG. 12. ET TOMO IV. PAG. 630.

TRes inveni antiquos auctores, qui Commentarios in Epiſtolas Pauli Apoſtoli ex meris S. Auguſtini centonibus contexuerunt. Primus eſt *Petrus Abbas Tripolitanæ provinciæ, qui Sancti Pauli Epiſtolas ex capitulis Opuſculorum beati Auguſtini ſubnotaſſe narratur, ut per os alienum ſui cordis declararet arcanum*, inquit Caſſiodorus in libro *de divinis lectionibus* cap. 8. Alter eſt venerabilis Beda, cujus hæc verba ſunt in fine Epitomes hiſtoriæ, *In Apoſtolo quæcunque in Opuſculis Sancti Auguſtini inveni dicta, per ordinem transſcribere curavi.* Tertius eſt Florus Diaconus, ſeu ut Wandalberto Monacho Prumienſi ejus æquali viſum eſt, Eccleſiæ Lugdunenſis Subdiaconus, vir ſuo tempore doctrina & eruditione clarus. Ex his tribus Commentariis unicum habemus typis editum inter Opera venerabilis Bedæ, ipſiusque nomine prænotatum: ſed an vere Bedæ tribui debeat, jam dudum magna lis eſt inter eruditos. Id teſtatur Robertus de Torinneio Abbas in Monte ſancti Michaelis, in Prologo quem præfixit *Abbreviationi Expoſitionis Epiſtolarum Apoſtoli ſecundum Auguſtinum*: quo in Prologo apud Acherium noſtrum in Appendice ad Guibertum edita, cenſet Robertus, prolixum illum Commentarium, quem ipſum eſſe qui inter Opera Bedæ modo extat, non dubito: potius tribuendum eſſe Petro Abbati Tripolitano, quam Bedæ, cui breviorem alium tribuit, ex libris itidem Sancti Auguſtini excerptum: *qui liber totus*, inquit, *non adæquatur magnitudine medietati ſolius Expoſitionis epiſtolæ ad Romanos*, quæ in alio Commentario habetur. Magno poſt Robertum intervallo Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius ad annum Chriſti DLXII. exiſtimat *Commentaria* illa typis edita non eſſe Bedæ, ſed Petri Abbatis, qua in re cum Roberto conſentit. Sed in hoc ab eodem recedit, quod

Digitized by Google

quod ullam hujusmodi Commentationem in Paulum à Beda conditam eſſe neget, aitque verba illa Bedæ quæ ſuperius retuli, in ipſius Epitomen ex aliorum additamento irrepſiſſe. Diſſentit à Baronio Bellarminus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, aitque nihil impedire, quominus duo auctores, Petrus Abbas & Beda Presbyter, diverſis temporibus & locis in Paulo ex Auguſtini Scriptis explicando deſudaverint. Imo certe nihil impedit, quo minus his duobus tertium quoque adjungamus Florum Diaconum Lugdunenſem, ut poſtea demonſtrabo. Hæc cum ita ſint, manent tamen diſtracta eruditorum circa vulgatum Commentarium ſuffragia, quem Bedæ alii tribuendum cenſent, alii detrahunt. Et mihi quidem aliquando, cum ipſius Bedæ elogium texerem in *ſeculo tertio Benedictino*, viſus fuit Bedæ germanus fœtus: ſed poſtea deprehenſo in Manuſcriptis bibliothecis Commentario Bedæ germano, à ſententia diſcedere coactus ſum.

Commentarium aliquem in Paulum ex dictis Auguſtini à Beda conſarcinatum fuiſſe, conſtans debet eſſe omnium perſuaſio, tum quia id diſerte Beda teſtatur in Epitome ſua, probantibus libris tam editis quam MSS. tum quia Hincmarus Remorum Archiepiſcopus, ac Lupus Ferrarienſis Abbas hoc Bedæ Collectaneum laudant. Hincmarus quidem in poſteriori Opere adverſus Gotheſcalchum cap. 1. *Si quis tamen*, inquit, *eosdem libros non habet, videat in Collectione venerabilis Bedæ Presbyteri de Opuſculis Sancti Auguſtini ſuper Apoſtolum, & ibi diſcere poterit quod antea ignoravit.* Lupus vero in epiſtola 76 ad eundem Hincmarum, *Collectaneum Bedæ in Apoſtolum ex Operibus Auguſtini veritus ſum dirigere, propterea quod tantus eſt liber, ut nec ſinu celari, nec pera poſſit ſatis commode contineri.* Itaque nemo jam in dubium revocare poteſt, an Beda Collectaneum in Apoſtolum ediderit, nec Baronius dubitaſſet, ſi ad ea quæ jam protuli argumenta, animum ſuum intendiſſet. At videndum porro eſt, qualis iſte Bedæ Commentarius ſit. Duos inveni codices membraneos *Collectaneum* ejusmodi ſub Bedæ nomine continentes, unum annorum fere 800, alterum 700. Primus codex hunc præfert titulum, *Collectaneum Bedæ in Apoſtolum ex Operibus Beati Auguſtini.* Tum Commentarius in hæc verba, *Paulus Servus JESV Chriſti, vocatus Apoſtolus &c.* incipit in hunc modum: *Ex libro contra quinque hæreſes. Ordo iſte ſequendus eſt, ut loquens de Evangelio, non ſileam de Prophetis &c.* Hic codex deſinit in Epiſtola ad Theſſalonicenſes, aliis foliis avulſis. Alter codex ita inſcribitur: *Incipit liber Collectionum venerabilis Bedæ Presbyteri, ex ſcriptis beati Auguſtini Epiſcopi, in Epiſtolas Beati Pauli Apoſtoli elaboratus.* Idem habet exordium ac primus, deſinit vero his verbis, *Explicit Collectio Bedæ Presbyteri ex Opuſculis beati Auguſtini in Epiſtolas beati Pauli Apoſtoli.* Genuini hujus Bedæ Commentarii necdum typis editi copiam habemus, quem Deo dante aliquando cum aliis ejusmodi monumentis in lucem proferemus.

Nunc videndum eſt, cui auctori Collectaneum tribuendum ſit, ſub Bedæ nomine hactenus vulgatum. Nempe Floro Lugdunenſis Eccleſiæ Diacono, ut fidem faciunt multi MSS. Codices, quorum nonnulli in manus meas pervenerunt. In primis id probant duo volumina membranea Bibliothecæ Corbeienſis, in quorum priori ſtatim ab initio hæc leguntur: *Continentur in hoc volumine Expoſitiones Epiſtolarum beati Pauli Apoſtoli ex libris Sancti Auguſtini Doctoris eximii, à quodam FLORO collecti.* Tum in fine Epiſtolæ cujuslibet, nomen Flori auctoris repetitur, & initio ſequentis. Ad calcem porro poſterioris voluminis hæc ſubſcriptio legitur: *Compoſitus*, id eſt ſcriptus, *eſt liber iſte à Richero ſuperiore, & Johanne ſuo ſcriptore & monoculo, anno quo reſtituta eſt Eccleſia Sancti Johannis Corbeiæ, & Turonis eſt ſecunda ſedes Romanæ urbis, anno M C L X I I I I Ludovico Rege Francorum, Theodorico Epiſcopo Ambianenſi, Johanne Abbate Corbeienſi.* Inſignem hunc locum jam advertit illuſtravitque eruditiſſimus vir Stephanus Baluzius in notatione ad Lupi Epiſtolam 76. ubi obſervat, ſcriptorem iſtum hoc loco reſpicere ad Synodum in urbe Turonica ab Alexandro III tunc temporis celebratam: quam urbem Scriptor, eo quod tum ibi Alexander III ſederet, vocat ſecundam ſedem Romanæ urbis. Appoſite quidem ad hunc locum Baluzius. Verum ut ad propoſitum revertar, non ſolum Corbeienſis codex, ſed & alii plures Commentarium prædictum Floro Diacono tribuunt: quos inter enumerandus ille eſt qui Trithemio fuit uſui, quem Codicem forſan quia reperit in Monaſterio Sancti Trudonis, Florum illum Diaconum cujus nomen præferebat codex, Monachum Trudonianum fuiſſe Trithemius exiſtimavit. His codicibus adjungo Aquicinctenſem, in quo prima pars Expoſitionis Epiſtolarum beati Pauli ex libris Sancti Auguſtini *à quodam Floro collecta dicitur*, ea nimirum quæ apud Bedam legitur.

Idem Mabillonius Tom. 4 Analectorum pag. 630. In tomo 1. *Analectorum* edita Disquiſitio eſt de Bedæ Commentario in Paulum ex Scriptis Sancti Auguſtini, quem Commentarium alium à vulgato inter Bedæ opera, atque ineditum eſſe contendimus, vulgatum autem Floro Lugdunenſi Diacono tribuendum. Nunc vero celare non debeo, quid in Sancti Galli Bibliotheca ſuper hac re invenerimus. In tribus voluminibus tota continetur Expoſitio Bedæ adſcripta, ſed ſub nomine *Flori Presbyteri.* Codices ab annis 800 ſcripti ſunt, ut probat ipſa forma Carolina litterarum. Et quidem apud Ratpertum Monachum

chum *de caſibus Monaſterii Sancti Galli* cap. 10. inter libros quos Harmotus Abbas deſcribi curavit, & qui anno 872 Grimaldo ſucceſſit, recenſentur, *Collectanea Flori Presbyteri de voluminibus Sancti Auguſtini in Epiſtolam Pauli ad Romanos.* Idem titulus legitur in alio codice, in quo Expoſitio in priorem ad Corinthios continetur. Jam ad Disquiſitionem tomo 1. *Analectorum* redeamus pag. 17. ubi idem Mabillon argumentum ita perſequitur. Præterea prolixius iſtud Collectaneum Floro tribuitur in veterrima Collectione Canonum, quæ ſub finem ſeculi noni, id eſt ipſo Flori ſeculo ſcripta videtur, aſſervata in Antiſſiodorenſi Abbatia Sancti Mariani. Nam in illa Collectione hæc referuntur: *Ex libro Sancti Auguſtini à Domino FLORO collecta. Qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem. Quod Prophetæ præviderunt & prædixerunt, hoc Apoſtoli viderunt & prædicaverunt. Qui erat, factus eſt. Quid erat? Quid factus? Verbum erat, caro factus eſt.* Quæ quidem vulgo leguntur in Bedæ Commentario, in Epiſtolam ad Romanos. Item in prædicti apographi pag. 17. adducitur *Dictum Domini FLORI* in hæc verba: *Anathema eſt maledictio, devotatio, item condemnatus, deteſtabilis, abominabilis, alienatus &c.* Item aliud, *Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha, ſimul Syro & Græco utitur verbo, ſi quis non amat &c. Anathema Græco ſermone dixit, condemnatus: maranatha deſinevit, donec Dominus redeat.* Quæ duo loca in vulgato Collectaneo apud Bedam reperiuntur, prior quidem initio Commentarii Epiſtolæ ad Galatas, alter autem in fine Epiſtolæ prioris ad Corinthios. Denique Sigebertus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 92. meminit Commentarii à Floro conſarcinati in Epiſtolas Pauli ex libris Sancti Auguſtini. Ex his manifeſte, niſi fallor, conficitur, Commentarium iſtum non eſſe Bedæ, ſed Flori Diaconi Lugdunenſis. Non negaverim tamen, eum in nonnullis MSS. Codicibus Bedæ tribui, ſed fere ſemper addito *Flori* nomine: quaſi Florus non eſſet nomen proprium, ſed commune, Florigerium ſignificans. Audi Robertum de Torinneio in Prologo ſuperius citato, ita de Commentario iſto agentem. *Hoc opus à quibusdam vocatur Florus, quia ex diverſis opuſculis beati Auguſtini excerptus, & quaſi deſloratus eſt: à quo autem illud opus collectum & ordinatum ſit plurimi dubitant. Quidam autem hunc Bedæ Presbytero adſcribunt, & hoc ideo, quia in fine Hiſtoriæ Anglorum enumerans opuſcula ſua, inter alia hoc ad verbum poſuit:* In Apoſtolum quæcunque in Operibus Sancti Auguſtini inveni dicta, per ordinem tranſcribere curavi. *Vnde & quidam prædicta verba, & alia nonnulla in eadem hiſtoria ſibi connexa aſſumentes, loco Prologi prædictæ Collectioni ſententiarum Sancti Auguſtini ponunt, ex eo volentes probare Bedam auctorem hujus Operis.* Certe quod Robertus dicit, Ita eſſe deprehendi in Collectaneo MS. Claromariſcenſi duobus voluminibus contento, in cujus priori hæc inſcriptio apponitur: *In hoc volumine continetur Expoſitio Epiſtolarum beati Pauli Apoſtoli à Venerabili Beda Presbytero, ut Geſta Anglorum teſtantur, collecta ex libris Sancti Auguſtini Epiſcopi, Doctoris eximii & fideliſſimi, ſicut in ſingulis locis adſcripti ſunt &c.* Et in fine ſecundi voluminis hæc ſubjiciuntur; *Explicit Epiſtola ad Hebræos, & tertia pars Flori collecti à venerabili Beda Presbytero ex dictis Sancti Auguſtini.* Vbi nomen Bedæ vides huic Collectaneo apponi, cum Flori nomine, quod pro Florigerio uſurpatur. Ex quo intelligitur, Collectionem illam antiquitus Floro adſcriptam fuiſſe.

Hic unum objici poteſt, nempe Florum Collectionem aliam in Paulum ex Patribus multis compoſuiſſe, nec eſſe veriſimile, aliam ex Scriptis Sancti Auguſtini ab ipſo conditam fuiſſe. Imo vero id maxime facit pro noſtra ſententia, quandoquidem Florus poſteriorem Collectionem hanc ex duodecim Patrum Opuſculis eruit, Auguſtino prætermiſſo, quem ſane non prætermiſiſſet, niſi aliam ſeparatim prius edidiſſet. Poſteriorem hanc Collectionem ex Codice MS. Majoris Carthuſiæ deſcriptam, Petrus Franciſcus Chiffletius, Societatis Jeſu Presbyter eruditus, Acherio noſtro transmiſit ac dono dedit, obſervatque ſtatim in limine, Collectionem iſtam delibatam eſſe, non tantum ex decem, ut Sirmondus ſcripſit in Notis ad Avitum, ſed ex duodecim Patribus, nimirum ex Cypriano Carthaginenſi, ex Hilario Pictavenſi, ex Ambroſio Mediolanenſi, ex Paciano Barcinonenſi, ex Theophilo Alexandrino, ex Gregorio Nazianzeno Epiſcopis, ex Ephrem Diacono, ex Leone Papa, ex Cyrillo Alexandrino variisq; Romanorum Pontif. & Conciliorum canonibus & decretis: ſed etiam ex Fulgentio Ruſpenſi, ex Paulino Nolenſi, ac demum ex Avito Viennenſi Epiſcopis. In duodecim libros pro totidem Patribus, Collectionem ſuam uno volumine contentam Florus partitus eſt, decimum tertiũ ex Auguſtino contexuit, quem quia majoris erat molis, uno volumine ſeparatim incluſit. Hæc de Bedæ ac Flori Commentariis in Paulum, fuſius dicenda fuerunt, ut nemo imposterum cujus ſint ambigat. Hæc Mabillon loco citato.

CAPVT SECVNDVM.
DE ALIIS FLORI LVGDVNENSIS DIACONI OPVSCVLIS.

SCripſit quoque *Commentarium* ſeu *Expoſitionem in Canonem Miſſæ*, qui extat impreſſus ſæpe una cum aliis Flori opuſculis in variis editionibus & Collectaneis Opuſculorum ejusmodi in Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis 1575. tomo 4. col. 641. 1589. tomo 6. col. 261.

261. 1610. tomo 6. col. 163. Editionis Colonienſis 1618. Seculo IX. parte 2. pag. 297. Pariſienſis 1624. tomo 6. col. 168. editionis denique Lugdunenſis 1677. tomo XV pag. 62. Hujus MSS. exemplaria extant in multis bibliothecis; ſed duo in bibliotheca Chriſtinæ ſereniſſimæ Sueciæ Reginæ num. 929 & 1348. ex quibus ſuppleri poſſunt occulta, quæ in editis deſunt, ut habet Johannes Bona Cardinalis lib. 2 *Rerum Liturgicarum* cap. 14 paragr. 1. pag. mihi 645.

Item Librum *de prædeſtinatione contra Joannis Scoti erroneas definitiones*, uti ſcribit Matthæus Weſtmonaſterienſis in *Floribus Hiſtoriarum* ad annum 883 quem accuratiſſime edidit Gilbertus Mauguin Pariſienſis monetæ Præſes anno 1650. in 4. tomo 1. *Vindiciarum prædeſtinationis & gratiæ* pag. 575 & ſequentibus, cum *Sermone ejusdem Flori Magiſtri de eodem argumento*, ejusdem tomi pag. 21. Ejusdem autem eſſe, fidem facit Matthæus Florigerus ſupra allatus, & pervetuſtus codex MS. Corbeienſis, in cujus tum initio tum fine, diſerte Floro noſtro adjudicatur, ut habet dictus Mauguinus. Cum autem anno circiter 850 vel 851 ferveſcente controverſia Prædeſtinatiana contra Gotteſchalcum, Joannes Erigena ſeu Scotus calamum acriter ſtrinxerit, libello *de prædeſtinatione* ad Hincmarum Rhemenſem & Pardulum Laudunenſem conſcripto, vix ante annum 852 illum Prudentius & Florus Lugdunenſis oppugnare potuerunt.

Collectionem ex Lege & Canonibus de coercitione Judæorum & auctoritate ac firmitate judicii & teſtimonio Epiſcoporum, quam Lucas Dacherius tomo 12 *Spicilegii* pag. 48 evulgavit, de qua etiam loquitur Franciſcus Chiffletius in Notis ad Ferrandum Diaconum p. 272 & 273.

Collectionem ex ſententiis antiquorum Patrum, de electionibus & officio Epiſcoporum, quam habet Stephanus Baluzius tomo 2. *Agobardi operum* pag. 254. atque ediderat jam antea Cardinalis Baronius in Appendice ad Tom. XII Annalium pag. 920.

In Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis 1624. tomo 9. col. 1155. extat *de quorundam illuſione ſignorum Bartholomæo Epiſcopo*, Agobardus, Hildigiſus, & Florus, inter opera Agobardi Lugdunenſis, quæ primum in lucem prodierant Pariſiis 1605. in 8. apud Dionyſium Vallium, ſtudio & diligentia Papirii Maſſoni. Idem opus in editione Agobardi, quam procuravit Stephanus Baluzius, anno 1666. 2. tomis in 8.

Scripſit etiam *Pſalmos aliquot carmine elegantі, Hymnos item & Epiſtolas*, quæ hucusque perperam ſub Drepani Flori nomine, poëtæ ſeculo V florentis, evulgata ſunt, errore aperto. Sunt autem Poemata iſta IX videlicet *Paraphraſes Pſalmorum XXII. XXVI & XXVII. Hymnus trium Puerorum. Hymnus ad Michaelem Archangelum. De cereo Paſchali. Epiſtola ad Moduinum Auguſtodunenſem Epiſcopum, alia ad amicum quendam, & ad Wulfium Grammaticum.* Edita primum iſta ſunt ſub nomine *Drepani Flori Poëtæ*, qui ſeculo quinto floruiſſe dicitur, in Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis 1589 tomo 8 col. 727. Hinc in alteram editionis Colonienſis 1618 tomo ſeu Seculo V parte 3 pag. 653 quem errorem ſecuta eſt editio Lugdunenſis 1677 tomo IX p. 667. Sapiunt autem Flori noſtri Lugdunenſis poëſim, cujus etiam ætatem indicat *Epiſtola ad Moduinum Auguſtodunenſem Epiſcopum*, Floro Lugdunenſi æqualem atque amicum. Item *Carmina alia* apud Joannem Mabillon tomo 1 *Analectorum* pag. 388 & ſequentibus, quibus adde *Carmen ad Moduinum aliud* in Collectione variorum Epigrammatum typis Morellianis, edita Pariſiis anno 1550 ab his verbis incipiens:

Solvo pater profluas hilari de pectore grates,
Quod referas Floro labra benigna tuo.

Item aliud *de titulo altaris* in perſona Agobardi, quod retulit Sirmondus in Notis ad Theodulphum Aurelianenſem, de quibus idem Mabillon ibidem loquitur.

Jam ad *Martyrologium* Flori Lugdunenſis Diaconi, de quo prolixe ad annum 760 ſupra jam diſſeruimus, contra Guillelmum Cavum. Opus iſtud unum videtur ex primis, quod Florus Lugdunenſis conſcripſerit. Atque ante annum 840. productum colligimus, ex hoc quod illius faciat mentionem Wandalbertus Monachus Prumienſis in Proœmio Martyrologii. Juxta autem Johannem Bollandum Præfatione Generali in Vitas Sanctorum ad Abbatem Lætienſem cap. 4 paragr. 8 pag. 51 & 52. Martyrologium Wandelberti anno 842 compoſitum eſt, unde argumentamur Martyrologium Flori Bedam ſupplentis ante annum 840 ſcriptum fuiſſe.

Neque perfunctorie, aliudque agendo, Florus hoc opus aggreſſus eſt, ſed data opera atque repetita diligentia, ſeu ſemel atque iterum, ut teſtatur Vſuardus, quod bene annotandum eſt. *Quos tamen ſecutus* (Hieronymum & Bedam) *cenſui & Flori memorabilis viri latiora in ipſo negotio ſequi veſtigia, præſertim in ſecundo ejus libro: ibi enim multa quæ in priore omiſerat, & correxit & addidit.* Quibus verbis Vſuardus indicat Florum illum bis incubuiſſe in opus *Martyrologii*, cujus ſecundum ipſe laborem ſeu editionem ſecundam ſequeretur.

Quod autem author *Martyrologii* non ſit Florus Monachus S. Trudonis, ſed Florus Lugdunenſis Eccleſiæ Diaconus, cenſent & merito tum doctiſſimi Monachi Ordinis divi Benedicti qui Ordinem ſuum illuſtrarunt ſcriptis inſignibus, tum Belgæ hujus etiam ſeculi ſcientia clariſſimi, qui Belgicas partes ſuis operibus celebres fecerunt. Ex Benedictinis Monachis, Dominus Johannes Mabillon Tomo I. *Analectorum* pag. 12. in Diſquiſitione *de Commentariis Venerabilis Bedæ & Flori Lugdunenſis*

Diaconi in Paulum ex dictis Sancti Auguſtini, ſontem hujus erroris cenſet Trithemium in lib. 2 *de viris illuſtribus Ordinis Divi Benedicti* cap. 44. ubi Florum quendam Monachum Sancti Trudonis admirtit, qui, ur ait Franciſcus Sweertius, *Martyrologium* ſcripſerir, de quo tamen ſilet Trithemius. Putat autem illic citatus Mabillon, inde in hanc opinionem veniſſe Trithemium, quod Opera & Commentaria Flnri Lugdunenſis Diaconi, Manuſcripta in Cœnobio Sancti Trudonis repererit, unde Florum illum minus ſibi cognitum, Monachum Benedictinum Trudonopoli in epiſcopatu Leodienſi opinarus ſit. Verum hunc errorem idem Mabillonius, licet Monachus Benedictinus, in gratiam ſui Ordinis admittere noluit. Lucas Dacherius ejuſdem inſtituti vir hoc ſeculo ob *Spicilegium* celeberrimus, licet admittat Florum illum Trudonianum Monachum, attamen in Præfatione ad Tomum V *Spicilegii* paragraph. 10. pag. 20. agnoſcit Florum illum de quo agit Wandalbertus Prumienſis Diaconus in Præfarione Martyrologii ſui, eſſe Florum, Lugdunenſis Eccleſiæ Diaconum.

„Denique Florus quem mire in Præfatione
„laudat Wandalbertus, non Martyrologus no-
„ratur, cujus meminere Vſuardus, Ado & alii:
„ſed junior ipſo, nimirum acerrimus ille, Caro-
„lo Calvo imperante, Eccleſiæ Lugdunenſis
„pro graria Chriſti & libero arbitrio propu-
„gnaror.

Sic etiam Joannes Bollandus Præſatione Generali in Vitas Sanctorum cap. 4. §. 6. pag. 49.
„Poſt Bedam Florus extitit quidam, de quo
„Vſuardus, *Quos tamen ſecutus* (Hieronymum &
„Bedam) *cenſui & Flori memorabilis viri latiora*
„*in ipſo negotio ſequi veſtigia, præſertim in ſecundo*
„*ejus libro: ibi enim multa, quæ in priore omiſe-*
„*rat, & correxit & addidit.* Ado quoque, *Pri-*
„*mum fuit imperium ac juſſio ſanctorum virorum,*
„*ut ſupplerentur dies qui abſque nominibus Marty-*
„*rum in Martyrologio, quod venerabilis Flori ſtudio*
„*in labore Domini Bedæ accreverat, tantum notati*
„*erant.* Fuit Vſuardi & Adonis coætaneus
„Florus Eccleſiæ Lugdunenſis Sub-Diaconus,
„ſed Adone ſenior, junior Vſuardo, ſiquidem hic
„ſub Carolo Magno, & non ſub Carolo Calvo,
„Martyrologium ſcripſit: nam Wandalber-
„tus de quo infra, qui ſub Lorhario Calvi fra-
„tre florebat, iſta habet: *ope & ſtudio præcipue*
„*uſus ſum Sancti & nominatiſſimi viri Flori Lugdu-*
„*nenſis Eccleſiæ Subdiaconi, qui ne noſtro tempore*
„*re vera ſingulari ſtudio & aſſiduitate in divina*
„*Scriptura ſcientia pollere, ita librorum authentico-*
„*rum non mediocri varietate & copia dignoſcitur*
„*abundare.* Hunc ego ſuſpicor illum Flnrum
„Magiſtrum eſſe, cujus vaſtum vidi Laeriis vo-
„lumen ex S. Auguſtini operibus magno ſtudio
„collectum, & alia alibi ſervari dicuntur. In
„Bibliorheca Patrum exrat tractatus quidam
„*de vulgi erroribus circa tempeſtatum & tonitruum*
„*cauſſas*, Agobardi Epiſcopi Lugdunenſis & hu-
jus Flori nomine inſcriptus. Idemne fuerit“
Martyrologii auctor, mihi modo non liquet.“
Eum vero quod Trudonopoli in Belgio noſtro“
Monachum fuiſſe, Trithemius lib. 2. *de viris*“
illuſtribus Ordinis divi Benedicti cap. 44. ſcribat,“
haud equidem ſcio quo authore, neque ejus“
mentio eſt in Chronico Trudonenſi ulla.“

Hæc Bollandus qui idem affirmat paragr. ſequenti. Suam autem apertam ſententiam prorulir doctior factus, dum hoc Martyrologium edidit ſub Flori Lugdunenſis Eccleſiæ Diaconi nomine, ad MSS. etiam Codices collarum, in Prologo ad tomum 2. Martii menſis.

Denique unum eundemque Florum Lugdunenſis Eccleſiæ Diaconum, Joannis Erigenæ ſeu Schoti æmulum, quem circa annum 870 floruiſſe ſcribit, qui etiam *Martyrologium* ſcripſerit, affirmat Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 36. pag. mihi 322. his verbis.
„Æqvalis anno 870 fuit Florus ille,“
cujus *Expoſitionem Miſſæ* habemus tomo 6 Bi-“
bliothecæ Patrum, quemq; Sigebertus in Cata-“
logo cap. XCIV auctor eſt, Epiſtolas Pauli A-“
poſtuli expoſuiſſe, verbis beati Auguſtini hinc“
inde collectis. De ætate quod dixi, colligo“
inde, quod æqualis fuerit Johannis Erigenæ“
Scoti, atque adverſus eum ſcripſerit, ut didici“
ex Matthæo Weſtmonaſterienſi ad annum“
883 uti & monitum nobis lib. 7 *Hiſtoria Pela-*“
giana parte 4 pag. 741. Memoratur autem“
à nobis, quia ut ait Franciſcus Schweertius“
in *Athenis Belgicis* Martyrologium condidir,“
qui & addir eum fuiſſe Monachum Benedi-“
ctinum, Trudonopoli in Epiſcopatu Leo-“
dienſi.“

Joannes Mabillon Tomo 2. *Muſæi Italici* quem edendum curavit in 4 Pariſiis anno 1698 apud Edmundum Martinum & Joannem Boudot, teſtatur extare adhuc apud ſe manuſcripta tria Flori opuſcula, nempe *Epiſtolam adverſus Amalarium nondum edicum, Opuſculum aliud adverſus eundem, & alterum Epiſtolam ad Patres Concilii apud Theodonis villam congregati.* Ita ille in Commentario ad Ordinem Romanum pag. 3. 4 & 5.

Amalarius Mettenſis (ut videtur) Eccleſiæ“
clericus, Lugdunenſis Chorepiſcopus fuit.“
Hujus ſententiæ auctorem habemus Florum“
ejuſdem Eccleſiæ Diaconum, qui in priori E-“
piſtola adverſus eundem Amalarium inedita,“
tria ejus Opera commemorat, nempe *ma-*“
gnum quendam Codicem quatuor voluminibus, id“
eſt libris, *diffuſum, quem Officialem nuncupavit;*“
deinde *Antiphonarium velut à ſe digeſtum ac cor-*“
rectum; noviſſime novum volumen, quod Embo-“
lim opuſculorum ſuorum appellavir, quodque“
apud Lugdunum ornate induit, ac vittis ſericeis“
diſtingui fecit. Hæc ex prima Flori Epiſtola“
contra falſiloquas adinventiones Amalarii, quon-“
dam Lugdunenſis Chorepiſcopi, de corpore Domini“
tripartito: qua in epiſtola Florus Amalarium“
du-

Digitized by Google

„durius carpit, uti & Agobardus ipſe Lugdunenſis Antiſtes. Nam etſi fortaſſe longius progreſſus eſt Amalarius in quærendis myſticis ſignificationibus ſacrorum rituum, quibus Eccleſia utitur: non ea tamen acerbitate tractandus erat vir, ut illis temporibus doctus, qui pia religione & ſtudio res ſacras illuſtrandi utique ducebatur. Typis vulgata ſunt priora duo ejus opuſcula, nempe *Officialis*, & *Liber de Antiphonario*, at *Embolim* adhuc in tenebris latere credimus. Edita illa duo non ſine fructu, ſtudioſi rerum Eccleſiaſticarum, qui longe aliis oculis quam Florus & Agobardus, hæc legunt. Libellum *Officialem* appellavit Amalarius, poſt Patres Concilii IV Toletani in Canone XXVI.

„Agobardi libri tres extant adverſus Amalarium ſcripti. Primus eſt liber *de Pſalmodia*, in quo Amalarium quaſi *ſtultum & improbum calumniatorem* arguit, quod in nocturnis officiis quædam *humani ingenii figmenta* adhiberet. Idem explicat in altero libro *de correctione Antiphonarii*, in quo nonnullas Antiphonarum & Reſponſoriorum emendationes ab Amalario factas reprehendit: correctus & ipſe à viro modeſtiſſimo, Joſepho Maria Thomaſio in Notis ad Reſponſorialia & Antiphonalia Romana, ubi quædam Amalarii reſtitutiones vindicantur ad fidem veterum Codicum Eccleſiæ Romanæ. Sic rigidi cenſores, aliquando in ſe provocant juſtam cenſuram aliorum. Tertius denique Agobardi fœtus eſt *contra libros quatuor Amalarii Abbatis*, id eſt contra librum ejus *Officialem*, in quo nonnullas morales interpretationes Agobardus idem ſugillat.

„Non minus Amalario inſenſus fuit Florus Diaconus, ac demum Presbyter Eccleſiæ Lugdunenſis, à quo Amalarius in medium provocatus fuit in Concilio Cariſiacenſi: ab eodemque in Concilio Epiſcoporum apud Theodonis villam annis 835 & 837 accuſatus, quod *Chriſti corpus triforme* dixiſſet, & quod ritus ſacrorum *paſſim traduceret ad myſticas ſignificationes*. Quid in utroque Synodo geſtum ſit, explicat Florus ipſe in Epiſtola mox laudata, tum in Opuſculo ſubſequenti, tum in alia Epiſtola ad Patres Concilii apud Theodonis villam congregati. Prima Epiſtola *Drugoni ſacri Conſilii Magiſtro & Pontifici clariſſimo, Hetti Trevirorum Antiſtiti, Aldrico reverendiſſimo Cenomannorum Epiſcopo, Rhabano Abbati venerabili, & ex provincia Lugdunenſi prima Alberico Lingonenſi Epiſcopo* nuncupata eſt. Primum ac præcipuum caput accuſationis eſt, quod doceret *præceptor ipſe Amalarius egregius, ita corpus Chriſti eſſe triforme ac tripartitum, ut tria ſint Chriſti corpora: primum, quod ipſe ſuſcepit: ſecundum in nobis, qui ſuper terram ambulamus: tertium, in illis qui ſepulti jacent.* Atque ideo in ſacrificio Miſſæ *tres debere fieri partes: unam in calice pro Chriſto: alteram in patina pro vivis: tertiam in altari pro mortuis:* Alterum accuſationis caput eſt, quod idem Amalarius, pleroſque Sacrificii ritus ad morales & figuratas, uti mox dicebam, ſignificationes transferret. Tertium denique eſt, quod *Libellum Romani Ordinis tanta auctoritatis haberet, ut eum pene ad verbum niteretur exponere:* tametſi huic libellum *Romano Archidiacono, cujus traditionibus gloriabatur, ignotum fuiſſe* fateretur. Verum tantum abeſt, ut Amalarius ob expoſitum *Romani Ordinis* libellum, de Eccleſia male meruerit: ut e contra multum ei obſtricti ſimus, quod hujus libelli antiquitatem dignitatemque nobis unus ex priſcis auctoribus comprobaverit.“

Præter ſuperius memorata opuſcula, idem Amalarius compoſuit *Eclogam de Ordine Romano*, quæ ab eruditiſſimo Stephano Baluzio publici juris facta eſt in Appendice ad Capitularia Regum Franciæ, tomo 2 col. 1352 & ſequentibus, atque iterum hic Joannes Mabillon ad calcem Scriptorum *de Ordine Romano* pag. 549. In hujus Opuſculi titulo Amalarius vocatur *Abbas*, cum in Codice Sancti Galli, ad quem Baluziana editio accurata eſt, tum in Einſidlenſi: quemadmodum etiam in titulo tertii libelli, quem Agobardus adverſus Amalarium condidit, de quo hæc modo dicta ſufficiant.“

Hæc nobis *de Floro Lugdunenſis Eccleſia Diacono primum ac poſtea Presbytero* collecta, verbatim fere ſuggeſſerunt Aubertus Miræus in Scholio ad caput 92. Sigeberti *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Joannes Bollandus, Præfatione Generali in Vitas Sanctorum cap. 4. paragrapho 6 pag. 48 & 49. & paragr. 7 pag. 50 & 51. Et in Præfatione ad Tom. 2. menſis Martii, ubi Martyrologium Bedæ ac Flori ex MSS. Codicibus produxit in lucem. Joannes Mabillon Tomo I. Analectorum in Disquiſitione *de Venerabilis Beda & Flori Diaconi Lugdunenſis Commentariis in Paulum ex dictis S. Auguſtini* pag. 12. & ſequentibus. Et tomo 4. eorundem pag. 630. Denique Tomo 2. *Muſæi Italici*, Commentario ad Ordinem Romanum pag. 3. 4. & 5.

VVANDELBERTVS MONACHVS PRVMIENSIS ABBATIÆ ET DIACONVS, 840.

cujus mentionem facit Sigebertus cap. 128. *Catalogi*, circa annum 840 clarus extitit, quem laudat Trithemius lib. 2. *de Viris illuſtribus Ordinis divi Benedicti* cap. 36. his verbis. „Wandalbertus Diaconus & Monachus Prumienſis Monaſterii in Diœceſi Trevirenſi natione Teutonicus, vir in divinis Scripturis doctus, & in ſecularibus literis valde peritus, Rhetor & Poëta inſignis, ſermone clarus & nitidus &c. Scripſit etiam metrice *Martyrologium totius anni lib. I.* & alia plura quæ ad meam notitiam non venerunt. Claruit ſub Lothario Imperatore, an. Domini DCCCLIV.“

Aubertus autem Miræus verba Trithemii repetit in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 316 ad annum DCCCXL. Exſcripſerat autem manu ſua *Martyrologium* Wandelberti doctiſſimus Emericus Bigotius, cum Bataviam inviſeret, ex Cod. MS. Iſaaci Voſſii, viri comitate ſingulari ac politiori literatura, multarumque rerum ſcientia clariſſimi. Adſcripſerunt falſo Venerabili Bedæ, typographi Pariſienſes & Baſileenſes, illud cum *Ephemeridibus* anno 1563 & ſequentibus Bedæ editionibus accenſentes. Deinde Joannes Molanus, diſtributum in dies, ſparſim Vſuardi Martyrologio Coloniæ & Lovanii in 8. 1568. interſeruit, ſubductis nonnullis verſibus. Nunc integrum & purum, ſuo auctori reſtitutum & nitori, edidit Pariſiis in 4. anno 1661. Tomo V. *Spicilegii* pag. 305. Lucas Dacherius Monachus Benedictious, una cum Præfationibus ſoluta & ſtricta oratione concinnatis, atque iis quibusdam quæ *Martyrologium* ſubſequuntur, quæ Voſſius ipſemet deſcripta ad privatum Bigotium miſit, eo tempore quo *Spicilegii* tomo V finem Dacherius imponeret. Wandelbertus autem *Commendatione* ad Cæſarem ubi Lotharium laudat, non obſcure annum exprimit quo *Martyrologium* texuit, iſtis præcipue verſibus.

Luſtra per orbem
Quinque excurrunt,
Nomine poſtquam
Clarus & armis,
Cæſariana
Jura retentas.

Vbi aut ab imperio Lotharii, Wandelbertus initium ducit, cum Ludovicus Pius anno 817. coronatum voluit filium Imperatorem: aut ab eo tempore, quo Romæ anno 823 à Paſchali Papa Lotharius inauguratus fuit. Si primo modo, addens quinque luſtra, ſive viginti quinque annos, tum annos 842 ſalutis numerabis, quæ eſt ſententia Joannis Bollandi. Si ſecundo modo ſupputes, anno ſalutis 848. conſcriptum fuit. Suum vero *Martyrologium* confeciſſe teſtatur, dum annum ætatis XXXV. ageret, in *Concluſione* pag. 343.

Trinis ecce decenniis
Vitam dego miſer, quintus & inſuper
Ævi curriculis orbis adeſt, atque mentibus.

Joannes Molanus in Præfatione ad Vſuardi Martyrologium cap. 5 de Wandelberto ingenue fatetur, ipſius Martyrologium à Bedæ Ephemeridibus mutuatum eſſe, deinde ſubinfert: *In Codice quodam variarum bibliothecarum, qui ante annos 80. aut circiter conſcriptus eſt, & Lovanii aſſervatur, quaſivi MSS. Wandelberti exemplaria, ſed unicum tantum indicabatur in Bibliotheca Regularium Lovanii in Valle S. Martini, ubi tamen nunc non eſt, quomodocunque id acciderit: ac proinde aqui bonique conſulas, Candide Lector, quod Wandalbertus non ſatis caſtigatus prodeat.* Hæc Molanus, ſed falſo, certum enim eſt Wandalbertum non accepiſſe ſua ex *Ephemeridibus* Bedæ adſcriptis, quæ non ſunt antiquiores ſeculo XIII, ſed auctorem harum *Ephemeridum* anonymum, utpote Wandalberto quadringentis annis recentiorem, mutuatum eſſe ex Wandalberti Martyrologio antiquiore. Nullum enim in Waodalberti Martyrologio interpolationis indicium. Vt autem in Diſſertatione *de Operibus Bedæ* cap. 1. diximus, Auctor hujus operis longe Beda recentior eſt, quippe qui ad diem Junii V mentionem faciat Sancti Bonifacii Moguntinenſis Archiepiſcopi, qui anno tantum 754 viginti circiter poſt Bedam annis, mortuus eſt. Ad diem Julii IV Sancti Vdalrici Auguſtani Epiſcopi, qui ſeculo X anno 973 humanis fato functus eſt. Die 15. Auguſti, meminit feſti Aſſumptionis B. Mariæ Virginis. Die 8. Septembris, meminit Nativitatis B. Mariæ Virginis: quæ feſtivitates apud Latinos ſeculum 9. non excedunt. Denique in Verſibus, quibus omnem anni diſtributionem collegit ſub finem operis, mentionem facit *Sanctæ Eliſabeth Thuringiæ*, ordinis Sancti Franciſci, quæ ſeculo demum XIII floruit. *Fertilis Eliſabeth canant Thuringia laudes* &c. quibus ſe recentiſſimum ac Germanum prodit.

Idem ſcripſit juſſu Marquardi Abbatis librum unum *de Vita Sancti Goaris*, & alterum *de miraculis ejusdem*, quorum narrationem ad annum usque 839 perducit. Extat vero uterque liber apud Laurentium Surium ad diem Julii 6. & apud Joannem Mabillon ſeculo 2. Sanctorum Ordinis divi Benedicti pag. 275 & alios. Florebat anno 855 quo Lotharius Imperator in eodem Cœnobio mortuus eſt, de quo plura Aubertus Miræus in Auctario *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 316 pag. 239 & in Scholio ad caput 128 Sigeberti, *de viris illuſtribus* pag. 149. Ego in Supplemento Bellarmini, *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 850. pag. 243. Gerardus Juanoes Voſſius libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* capite 35 pag. mihi 316. Diffuſe autem admodum *de Martyrologio* Wandelberti Diaconi, Joannes Bollandus Præfatione Generali in Vitas Sanctorum ad Abbatem Lætienſem cap. 4. paragr. 8 p. 51 & 52 ubi illud anno DCCCXLII compoſitum eſſe vult. Lucas Dacherius in Præfatione ad Tomum V. *Spicilegii* cap. 10. pag. 18.

ERMENRICVS AVGIENSIS MONACHVS, claruit poſt annum 840 atque præceptorem habuit, ut ipſe teſtatur, Walafredum Strabonem, cujus poſt mortem quæ anno 849 contigit, miſſus ab Auvavenſi Monaſterio ad Abbatiam Sancti Galli, ſcripſit circa annum 850. librum *de Grammatica* inſcriptum ad Grimoldum ſeu Grimaldum S. Galli tunc temporis Abbatem ac Ludovici Imperatoris Archi-Capellanum, quam edidit Joannes Mabillon tomo 4. *Analectorum* pag. 329 ubi multa de ſuis rebus, atque ſub Opuſculi finem teſtatur 840.

tur ſe ſcripſiſſe librum *de Origine ac viris illuſtribus Abbatiæ Augienſis*, quod lapſu temporum excidiſſe creditur. Sic ergo de ſe Ermenricus loquitur.

„Ac ne me in his laudibus hypocritam ſen„tiens, dicam tibi absque ſuco ſimulationis, „quia prout noſti, beatiſſimo præceptore meo „Walahfredo pro reſponſo quodam Domini „Regis ad Carolum germanum ſuum pergen„te, ibique defuncto interim, quocum ſpera„bas incolumem reverſurum: juſſiſti me de „Auvavenſi Monaſterio ad Monaſterium San„cti Galli commorandi & diſcendi gratia, profi„ciſci, ibique à fratribus honorifice receptum, „aliquamdiu commoravi: quod & feci juxta „præceptum benignitatis veſtræ. Idem pag. „335. ſed quia de omnibus longum eſt com„memorare, vel *de Vita Sancti Galli*, cujus tu „paſtor quam optime tugurium poſſides & fa„miliam regis, liceat amoris cauſa, virtutum „quosdam flocceIlos decarpere, & metricis „melodiis ſeu floreum diadema capiti tuo „componere: ut ſi ſuperius te omni virtu„tum decore dixi gemmatum, ſine corona tan„tum non te videat Sol ſtellatum. Scripſit „itaque ejusdem *Confeſſoris Chriſti vitam* ſupra„dictus præceptor meus, vir ſimpliciſſimæ vi„tæ & per omnia rectæ, *Dominus Walafredus* „tibi notiſſimus, quem etiam tu ipſe ut peri„tus cathegeta peritum Sophiſtam, enutriſti: „& ut plus in domo Dei luceret, lumine Dei „præventum, ſuper candelabrum elevaſti. „Sed heus proh dolor! Mors acerba quæ nul„li parcere novit, ſubito eum nobis abſtulit, nec „tamen ſibi animam illam vindicavit, quam „Chriſtus aſſumpſit. Voluit vero ille Poëti„co cothurno *Geſta beatiſſimi Galli* canere, ſed „morte præventus, vitam in vita finivit. Vn„de ego rogatus ſum à quibusdam fratribus, & „præcipue à devotiſſimo Gozperto, ne dicas „Calvo, ſed pilis cephali aure tenus nudo, „omni tamen ſanctâ benevolentiâ pleno, feli„ciſſimi Abbatis Gozperti nepote, cum qua„dam vi impulſus, ut quod Magiſter devotus „non impleret, ego cliens aſſecla compleam „illud factum aſſerens eſſe unum tam incipien„tis ex animo, quam præficientis præmium. „Feciſſemque fateor in hac re votis ſatis, ſi „ſupradictus dilectus noſter, in hac petitione „aliquam patientiam habuiſſet. Eſt enim tam „ferventis ſtudii, ut unâ eademque hora, & lac „velit mulgere, & caſeum premere: cum nec „Roma una die ſit condita, ſed neque triticum „eodem die metitur, quo ſeminatur.“ Agunt de *Ermenrico* Joannes Mabillon tomo citato 4. *Analectorum* in Notis ad Opuſculum. Guillelmus Cavus, ad annum 850 pag. 544. *Hiſtoria rei litterariæ*.

840. GRIMALDUS MAGISTER SCHOLÆ SANCTI GALLI, circa annum 840. claruit ſub Grimaldo ſeu Grimoldo Abbate S. Galli, atque Ludovici Pii Archi-Capellano, qui poſtquam anno 849 Walafridus Strabo mortuus fuiſſet, Gozperto S. Galli Monacho inſtante, aggreſſus eſt libris duobus *Carmine* ſcribere *Vitam S. Galli Abbatis*, quam etiam voluerat aggredi Walafridus, ſed morte præventus non perfecit. De hoc Opere Joannes Mabillon tomo 4. Analectorum pag. 640 num. XV. „Ibidem in alio codice *Vita S. Galli* me„trice, auctore (ut creditur) Walafrido Strabo„ne, ita incipit: „

Promiſſi memor ecce mei, Gozberte, quod olim „
Devovi, ad præſens, ſolvere chare volo. „

Nihil continet ſingulare, ac Jodocus Mezle„rus, ineunte hoc ſeculo ad S. Gallum Deca„nus, Walafrido hoc carmen abjudicat, ob ſti„li, ut putat, diſſimilitudinem.“ Atque Ermenricus ſuperius pag. 335. illam Vitam Walafrido denegat, dum inquit ſe rogatum eſſe à Gozperto poſt mortem Walafridi, ut vitam hanc metrice ſcribendam ſuſciperet. Imo diſerte hanc alteri anonymo tribuit, ſeu Grimaldo ad ſanctum Gallum Magiſtro, quem nomine non expreſſo *Homerum novum* appellat. Rem autem à ſe non perfectam, quod ſibi hujuſce otium non adeſſet. Cum ergo Ermenricus Walaſredo mortuo, id ad inſtantiam Gozperti facere non potuiſſet, Gozpertus moræ impatiens, Grimaldum Magiſtrum Scholarum Sancti Galli, qui ob famam poëſeos *Homerus novus* dicebatur, rogavit ut idem aggrederetur Opus, de quo pag. 336. Ermenricus. *Ad hac etiam de uno fonte non putavit ſitibundus* Gozpertus, *ſitim ſuam poſſe ſedari. Ad mare cucurrit, ſcilicet ad Homerum neſcio quem novum, pro hac re invocans cis Rhenum, qui in morem Flacci non currit in Poëmate, ſed fluit.* Vbi alium à Walafrido *Vitæ S. Galli* metricum Scriptorem anonymum conſtituit, Grimaldum nempe Magiſtrum ad Sanctum Gallum, quem Homeri nomine deſignat. Nam Walafridus Strabo carmen quoddam *de Grimaldo Magiſtro* inſcripſit, quem poſtea *Homerum* his verſibus appellat.

Quamvis ſubter agas Regum tabularia vitam,
Non te prætereo, ſpecubuſne latebis *Homere?*
Novi namque Sicana tibi ſpelæa placere,
Solus ubi menſis Muſarum & amore fruaris.

Homerus ergo ille, eſt Grimaldus Magiſter Scholæ S. Galli, qui caute diſtinguendus venit à Grimaldo ſeu Grimoldo ſub quo ſcholas regebat, Abbate S. Galli & Archi-Capellano, qui anno 841. illius Cœnobii regimen Eckerhardo teſte iniit, cui idem Ermenricus Augienſis Monachus ſuum *de Grammatica* librum nuncupavit, apud Joannem Mabillon tomo 4. *Analecto-*

ctorum pag. 329. Atque Abbas S. Galli anno 872. obiit juxta breves Annales Weingartenſes, tomo 4. eorundem *Analectorum* pag. 477. Hæc ſummatim ſuggeſſerint Ermenricus & Joannes Mabillon locis citatis, ac pag. 640. num. XV.

840. GRIMALDVS SEV GRIMOLDVS, ABBAS S. GALLI, AC LVDOVICI IMPERATORIS ARCHI-CAPELLANVS, ante annum 840. clarus extitit, Walafridum Strabonem Fuldenſem Monachum à Rhabano Abbate obtentum, Decanum S. Galli ob doctrinæ celebritatem inſtitui obtinuit. Extat inter Poëmata Walafridi Strabonis tomo 6 *Antiquæ Lectionis*, Henrici Caniſii *Hortulus Florum ad Grimaldum Cœnobii S. Galli Abbatem*, qui extat etiam in Bibliotheca Patrum editionis Colonienſis anni 1618. ſeculo ſeu tomo 9. parte I. pag. 1003. Ermenrico etiam teſte oculato, de quo ſupra diximus, Grimbaldus plurimum laboravit, ut Walafridus Strabo *ſuper candelabrum* poneretur, hoc eſt (ut interpretor) anno 842 eligeretur in Abbatem Augiæ Majoris, ob eximiam Grimaldi apud Ludovicum Imperatorem auctoritatem. Hic ſuſcepit in ſe provinciam emendandi atque ad priſtinam antiquitatem & puritatem reſtituendi *Sacramentarium divi Gregorii Papæ*, in qua ſe negligentiſſime geſſit, atque plurima novæ etiam inſtitutionis reliquit, unde corrupiſſe magis quam correxiſſe à multis dicitur. Ita cenſet Joannes Mabillon tomo 4. Muſæi Italici *Commentario in Ordinem Romanum* pag. 167. his verbis. „Hic conſequenter agendum eſſet de variis additionibus Sacramentario Gregoriano factis à Grimoldo Abbate, & aliis, qui Grimoldus videtur Abbas fuiſſe monaſterii S. Galli apud Helvetios, is qui Grimaldus & Ludovici Auguſti cognomento Pii, capellanus vocatur: quique Benedictiones Epiſcopales Sacramentario Gregoriano adjecit, quas non eſſe Romanæ inſtitutionis, ſuperius obſervavimus. Sed longius nos ferunt hæ Commentationes. Ita loco citato Mabillonius.

Factus itaque GRIMALDVS anno 841. Abbas Sancti Galli, ſuſcepit Sacramentarium S. Gregorii corrigendum, quod potius ab ipſo corruptum dicitur. Illud edidit primum Angelus Rocca Romanus Bibliothecarius Romæ anno 1597. in 4. Idem autem factum de *Antiphonario* ſeu *Graduali* à Grimaldo creditur ac in *Sacramentario*, cum eædem acceſſiones ubique atque iiſdem in locis reperiantur. *Antiphonarius* ſive *Gradualis Liber*, ordinatus per anni circulum: & *Sacramentarius* ſive *Sacramentorum liber de circulo anni*, bina iſta opuſcula prodierunt ſimul ex emendatione Grimaldi, inter Pamelii Liturgica tomo 2 Coloniæ 1571. in 4. Poſterius ſeparatim Pariſiis 1642. in 4. cum Hugonis Menardi Monachi Benedictini eruditis notis. *Benedictionale* ſeu *Syntagma benedictionum* à S. Gregorio in rebus ſacris uſitatarum, de quo Joannes Mabillon loco citato, antea ratus Lambecius ineditum, ex MS. Codice bibliothecæ Viennenſis integrum evulgavit libro 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ cap. 5. p. 300. Verum errorem ſuum poſtea correxit, idque à Menardo editum deprehendens Pariſiis 1642. in Gregorii Magni libro Sacramentorum, non tamen Appendicis aut peculiaris operis loco, ſed reſpectu temporis & argumenti ſingularum benedictionum, ſparſim inſertum & permixtum. Denique hæc edita in ultimis editionibus Pariſienſibus omnium Operum Gregorii Magni, annorum 1640. & 1675. Porro tam diffuſe de interpolatione *Sacramentarii* & *Antiphonarii* à Grimaldo Abbate S. Galli circa annum 840. vel 844. facta, egimus in Diſſertatione ſingulari *de Operibus Gregorii Magni* cap. 5. ſupra, ut eſſet plane ſuperfluum eadem hic repetere, ad quæ lectorem mittimus. Agunt autem pluribus de Grimaldo Abbate S. Galli, Jacobus Pamelius in Liturgicorum ſuorum præludiis, atque Hugo Menardus in editione *Sacramentarii divi Gregorii*, anno 1642. Pariſiis in 4. Diffuſe poſt hos duos Petrus de Guſſa in villa Presbyter Carnotenſis in editione omnium Operum divi Gregorii, quam Pariſiis ad MSS. Codices collatam multo labore procuravit, anno 1675. tribus in folio tomis. Illic multis Tomo 3. in Præludiis ad *Sacramentarii Gregoriani* editionem, de Grimaldo correctore hujus Operis col. 1313. quem conſulas ut ſitim expleas. Hinc enim hauſimus, atque ex ipſa Sacramentarii lectione, quæ protulimus ſupra cap. 5. Diſſertationis *de Operibus Gregorii Magni*.

HAYMINVS, Ordinis Sancti Benedicti Monachus & Presbyter in Abbatia S. Vedaſti 840.
Atrebatenſis hoc quoque tempore claruit, ac reliquit Opuſcula duo valde modica, unum *de Miraculis S. Vedaſti interventu, ſuo tempore factis*, cujus initium *Sane quæ nuper & oculis probavimus &c.* quod legi per Octavam S. Vedaſti in Choro Baſilicæ Cathedralis Atrebatenſis ſolet. Aliud inſtar Exhortationis *de virtutibus ejuſdem Sancti* incipiens, *Excitentur obſecro filii lucis corda veſtra &c.* Editum autem utrumque opuſculum in *Probatis Sanctorum Vitis* à Jeſuitis Antverpienſibus Tomo I. Februarii menſis ad diem 6 pag. 801, à Godefrido Henſchenio. Claruit autem eodem tempore quo Milo Monachus Elnonenſis, qui ad ipſum ſcripſit Libros IV. *de Vita S. Amandi Trajectenſis Epiſcopi* à ſe carmine conſcriptos, unde vix ante annum 840 collocare eum poſſumus. Cujus mentionem facit Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Hayminus* pag. 340 editionis 1643. Lovanii in 4. ubi eum Alcuini Diſcipulum, Caroli Magni condiſcipulum facit, anno 834. mortuum. At Godefridus Henſchenius in Commentariis ad Vitam S. Vedaſti præviis §. 7. num.

Digitized by Google

num. 38. pag. 789. vult illum anno 843. mortuum, non anno 854. ut Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* ſcribit, quia annum illum prætergreſſum eſſe conſtat.

840. ANDREAS AGNELLVS, Abbas primum S. Mariæ ad Blachernas, & Sancti Bartholomæi Ravennatis, hinc autem Ravennatenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, in ea ſede ordine decimus, temporibus Ludovici Pii circa annum 840 floruit, vir arte eloquentiæ præſtantiſſimus atque acri in omnibus rebus ingenio præditus, ut de eo Hieronymus Rubeus Libro V *Hiſtoria Ravennatis* pag. 238. tradidit, atque idem de Hiſtoria ejus Ravennatenſi hæc paulo poſt ſubjungit: *Hæc ex Andrea Agnello deſcripſimus, qui his non ſolum interfuit, ſed præfuit, ſummaque doctrina eruditus, de Ravennatibus Archiepiſcopis volumen graviſſime ſcriptum reliquit. Quod cum diu in Archiepiſcopatus bibliotheca fuiſſet, ſuperioribus annis cum multis aliis ſublatum, nullibi invenitur, magna quidem certe jactura.* Ejusdem quoque ſemel iterumque mentionem facit lib. 2 uti & 3, ac ut idem auctor eſt *Joannes Petrus Ferretus ad verbum eum exſcribere amat.* Opus porro iſtud Agnelli *de Archiepiſcopis Ravennatenſibus*, cum tandem neſcio quo caſu, in Bibliothecam Sereniſſimi Ducis Mutinenſis perveniſſet, illud in lucem emiſit Benedictus Bacchini Benedictinus anno 1708. duobus in 4. tomis, qui Notis eruditis & Diſſertationibus illuſtravit. Ita habet *Supplementum Diarii Eruditorum Pariſienſium* anni 1708 menſe Septembri pag. 584 editionis Amſtelodamenſis in 12. Idem *Diarium in Supplemento* menſis Martii anni 1709. p. 552. Mentionem facit hujus *Agnelli Ravennatenſis* juxta Hieronymum Rubeum, *Joannes Petrus Ferretus, Poeta celebris Vicentinus* qui eum transſcribere amat, in *Hiſtoria Latina V. libris diſtincta*, quos auſpicatur ab exceſſu Friderici II qui in annum MCCL incidit, atque eos ad annum MCCCXVII. quo ipſe florebat, perduxit. Inſcripta ſimplici titulo iſtiusmodi, *Ferretti Poetæ Vicentini, ſuorum & paulo ante actorum temporum Hiſtoria*, cujus meminit Gerardus Joannes Voſſius lib. 3. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 9 pag. 794 editionis ultimæ. Idem Voſſius *de Andrea Agnello* poſt Baronium Tomo IX *Annalium* ad annum DCCCXXIV, ſed ex Rubeo, quod ne in Vaticana quidem bibliotheca ſuperfuiſſe indicium eſt, libro eodem 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 4. p. 757. editionis præfatæ.

Acta Eruditorum Lipſiæ anno MDCCX. menſe Auguſto, pag. 330. ad 336. accuratum & ſincerum de hoc Andreæ Agnelli Opere judicium ferunt, & iojurias atque convicia quibus illum immerito Benedictus Bacchinius infamavit, confutant atque eliminant: ut ab ipſis illorum analyſeos verbis recedere non auſim. Is autem ante cenſuram & analyſim titulus:

Agnelli, qui & Andreas, Abbatis Ravennatis, liber Pontificalis, ſive Vitæ Pontificum Ravennatenſium. D. Benedictus Bacchinius, Abbas S. Mariæ de Lacroma, Ordinis S. Benedicti, Congregationis Caſſinenſis, ex Bibliotheca Eſtenſi eruit, Diſſertationibus & Obſervationibus, nec non Appendice monimentorum illuſtravit & auxit. Mutinæ typis Antonii Capponii, 1708. 4. Alphab. 5. plagis 16.

Præſens Agnelli Scriptum laudabili nunc primum opera doctiſſimi Bacchinii (cujus de Eccleſiaſticæ Hierarchiæ origine Diſſertationem, quam ut ſcriberet, ex hoc ipſo Agnelli opere occaſionem nactus eſt, juſtis elogiis mactavimus in Actis anni 1705. pag. 330. & ſeqq.) in lucem protractum ſiſtimus, poſtquam per plurium ſeculorum decurſum in Italia latuit, nec niſi ex Hieronymi Rubei teſtimonio, qui in deſcribenda Ravennæ hiſtoria, Agnello illo ſæpius duce uſus fuerat, in plerorumque notitiam devenerat. Vnde & factum, ut Eruditorum quidam in errorem ſint adducti, rati Agnellum hunc eundem eſſe, qui ſexto ſeculo Ravennatium Epiſcopus fuit. Hunc enim errorem Voſſius Lib. 3. de Hiſtoricis Latinis cap. 4. pag. mihi 757. editionis 1651. aberravit, quem Guilielmus Caveus in Hiſtoria litteraria Scriptorum Eccleſiaſticorum, ad ſeculi VI annum 555. ſecutus videtur: ac merito proinde Voſſium emendat eruditiſſimus Agnelli editor, cujus tamen errorem jam notatum obſervamus à Sandio in Notis & Animadverſionibus ad Voſſium pag. 291. Præmiſſa eſt autem Operi huic Præfatio longior, cujus initio vitia quædam Agnelli recenſentur, ſed ejus fere generis, ut ea facile condonaturus Auctori fuiſſe videatur Cl. Bacchinius, niſi idem ſæpius invectus eſſet in Præſulum ſuæ ætatis mores corruptiſſimos, ac præterea jura Romani Pontificis in Archiepiſcopos Ravennatium identidem oppugnaſſet: quæ & cauſa fuiſſe videtur, cur liber jam tum anno 1708. prælo abſolutus, nuper demum in vulgus prodierit. Hac enim re inductus, non ſolum ſæpenumero eum Schiſmaticum vocat: ſed & contra eum parte I. pag. 281. tradit, Valentinianum III. Imp. Præſuli Ravennati pallium conceſſiſſe, quod idem Rubeus memoriæ prodidit: & parte II pag. 85. refert, Maximianum Epiſcopum Ravennatium pallium à Juſtiniano Imp. accepiſſe, copioſe diſputat, eumque erroris convincere operoſe conatur, in Præfatione à pag. 20. usque ad pag. 45, adeoque usque ad finem Præfationis. Illud tamen non diſſimulat, Agnellum omnium primum Ravennatium Pontificum Acta perſcripſiſſe, ejusque operâ eſſe uſos, quotquot eodem

Digitized by Google

„dem de argumento poſtea ſcripſerint. Ipſum
„opus in duas Partes ſecuit, priore Vitas Ar-
„chiepiſcoporum ab Apollinari ad Eccleſium
„usque complexus, poſteriore ab Eccleſio ad
„Georgium, qui ſeculo IX Epiſcopatum geſſit,
„Agnello σύγχρονος. In utraque parte ita
„verſatus eſt Editor, ut non ſolum vitis ab
„Agnello deſcriptis Obſervationes ſubjecerit,
„multum lucis Auctori affundentes: verum
„etiam Diſſertationes ſeptem Hiſtorico-chro-
„nologicas interſeruerit, quibus ſingulorum
„Pontificum ætatem exquirit, ac temporis di-
„ligentiſſimam habet rationem. Quid? quod
„nec dubitavit Agnello præmittere Schola-
„ſtici anonymi verſus, rudes quidem & impoli-
„tos, qui in MS. codice extiterant, quos & docte
„illuſtrat explicatque. Quando vero ad hoſce
„verſus perventum eſt, de Petronacio Archie-
„piſcopo agentes:

Alterum ab undecimo quem Presbyterumque creavit,
Summus is Antiſtes, merito ſede (lege ſed &) *urbis opimæ.*

„cos ita pag. 57. explicat, quod ſignificetur his
„verbis, Petronacium undecimum eſſe à Theo-
„doro, qui Romani Pontificis obedientiæ ſe ſub-
„miſerit. Sed pag. 61. ingenue ſatetur, ne ſibi
„quidem ipſi hanc explicationem ſatisſacere,
„*cum alter ab undecimo non ſit undecimus.* Li-
„ceat igitur paucis Poëtæ mentem declarare.
„Nimirum citatis verbis non Petronacius de-
„ſcribitur, ſed Agnellus noſter, quem Petrona-
„cius alterum ab undecimo, hoc eſt, decimum
„Presbyterum ordinarit. Id quod confirma-
„mus ex ipſo Agnello, qui in Vita Maximiani
„parte 2. pag. 103. diſerte ſcribit ſe eſſe *deci-*
„*mum Presbyterum in ordine ſedis.* Abſolutum
„hac methodo opus excipit Appendix, quæ
„continet primum compendioſiſſimam Archi-
„epiſcoporum Ravennatium hiſtoriam, ab A-
„nonymo quodam usque ad Opizonem, qui
„fuit octogeſimus tertius Archiepiſcopus, an-
„no 1300. mortuus, deductam. Vbi tamen
„diligentiſſimus Editor complura alia moni-
„menta nondum ante edita inſeruit: ut pag.
„9. ad 34. Vitam S. Severi, Ravennæ Archie-
„piſcopi, ex Lectionario antiquo Ravennati
„deſcriptam. Hanc vero Vitam ex Agnello
„deſumptam eſſe, collatio manifeſtum reddit:
„ita tamen, ut hiſtoriis ab Agnello narratis (ſi
„modo ſunt hiſtoriæ, & non potius manifeſtæ
„& putidiſſimæ ſabulæ) additæ ſint morales
„digreſſiones. Rurſus à pag. 39. ad pag. 58. ex
„antiquo quodam Lectionario publicatur Vita
„Barbatiani Confeſſoris, quæ & ipſa referta eſt
„magna & vere incredibili miraculorum ab eo
„patratorum multitudine. Porro pag. 62. ad
„67. exhibetur venerandæ antiquitatis docu-
„mentum de ſundis Sicilienſibus, ex autogra-
„pho in papyro Ægyptiaca deſcripto deſum-
„tam. Quod cum Mabillonius in Appendice
„operis ſui Diplomatici jam ediderit, Bacchi-
nius facta autographi & editionis Mabillonia-"
næ collatione, id recudendum curavit. Sic"
pag. 80 ad 90. ex cathedralis Mutinenſis Tabu-"
lario, edidit Acta ἀνέκδοτα Concilii Romani"
ſub Nicolao I. Papa, contra Joannem Raven"
natem Archiepiſcopum habiti. Memoratu"
etiam digna eſt, quæ pag. 94 ad 96 exſtat, Con-"
ſtitutio Ottonis Imperatoris in Romano Con-"
cilio A. 998. habito, (cujus alibi mentionem"
fieri Bacchinius non meminit) qua Epiſcopi &"
Abbates prohibentur, poſſeſſiones Eccleſiaſti-"
cas vendere, vel cognatis ſuis donate. Pag."
110. hujus Appendicis, ubi finitur Hiſtoria A-"
nonymi memorata, ſequitur continuatio e-"
jus, Auctore Paulo Scordilli, qui ſe fuiſſe Do-"
ctorem Decretorum & Præpoſitum Ravennæ,"
ipſe teſtatur pag. 131. 134 & 137. Auctor iſte"
ſequentium Archiepiſcoporum Ravennatum"
vitas uberius perſequitur, atque ad ſua tem-"
pora, adeoque usque ad Joannem Archiepi-"
ſcopum XCV, qui vixit initio ſeculi decimi"
quinti. Hic rurſus doctiſſimus Editor inter-"
jecit curioſa quædam & antiquitatum culto-"
ribus gratiſſima. Nam poſt pag. 138. qua"
tuor æneis laminis deſcripta exſtat ſedes Pon"
tificum Ravennatium, quam ſe vidiſſe Bacchi"
nius teſtatur in archivo Archiepiſcopalis il-"
lius Eccleſiæ. Denique pag. 341. & ſeqq. ex"
Codice membranaceo Tabularii Mutinenſis"
Cathedralis, qui ſeculo XI ſcriptus videtur"
Editori, exhibetur Calendarium pro divinis"
officiis & regulæ pro anni temporibus, qui-"
bus ex Computiſtarum rationibus ea diſpo-"
nebantur. Sed redeundum eſt ad Agnel-"
lum, cujus fides in antiquorum Epiſcoporum"
vitis non videtur omni exceptione major:"
quippe cum ipſemet fateatur, ſe conſcribere"
hiſtorias vulgo creditas & communi tradi-"
tione nixas: ſed circa tempora ab ſe propius"
remota, major ejus eſſe debet autoritas."
Primum Ravennæ Epiſcopum facit S. Apolli-"
narium, natione Antiochenum, Petri Apo-"
ſtoli diſcipulum, quocum Romam perveniſſe,"
& ab eo poſt aliquot annos Pontifex ordina-"
tus eſſe ſcribitur. Ab eo refert Agnellus,"
plurima miracula patrata eſſe quæ recenſet,"
addens, ei in vincula conjecto, Angelus vi-"
ctum cœleſtem miniſtraſſe. Tandem Epiſco-"
patu annis 28. geſto, cum martyrio corona-"
tum eſſe refert temporibus Veſpaſiani Cæſa-"
ris. Inprimis lectu digna eſt Vita Mauri"
parte 2. pag. 270 & ſeqq. cujus contentiones"
cum Papa Romano enarrat Agnellus, & ſimul"
affert ejus Epitaphium hiſce verbis conce-"
ptum: *Hic requieſcit in pace Maurus Archiepi-"*
ſcopus, qui vixit annos LXVII, qui tempore Do-"
mini Conſtantini Imperatoris, liberavit Eccleſiam"
ſuam de jugo Romanorum ſervitutis. Nec ob-"
ſervatu indignum, quod Agnellus in Prologo"
operis ſui pag. 73. *Libros Dialogorum* Gregorio"
Magno Papæ tribuat, de quorum auctore"
alias Eruditi diſputant. Nec pauca ſunt"

in

„in Agnello, civilem illuſtrantia hiſtoriam. Sic
„parte 2. pag. 178. meminit, Narſetem Romæ
„obiiſſe annos 95 natum, ibidemque & ſequeo-
„tibus paginis Alboni Longobardorum Regis
„eædem opera uxoris Roſinundæ, cui patris
„ſui cranium vino repletum præbuerat
„bibendum, patratam meminit, quam
„hiſtoriam paulo aliter enarrat Paulus War-
„nefridi lib. 2. cap. 28. Idem Agnellus par-
„te 2. pag. 466. teſtatur, Carolum Magnum
„obiiſſe die 30. Januarii. Sed operæ pretium
„majus facturi videmur, ſi ex Editoris annota-
„tionibus doctiſſimis, nonnulla afferamus in
„gratiam ſtudioſorum antiquitatis. Parte 2.
„pag. 488. obſervat, Oblatas ſive Hoſtias A-
„gnelli ævo diverſæ quidem formæ fuiſſe &
„differentis artificii à vulgari pane: eas tamen,
„licet ex azimis confectas, ad placentarum mo-
„dum craſſas fuiſſe & in furno coctas. Parte
„I. pag. 104 & ſequentibus erudite demonſtrat,
„Acta Concilii Romæ à Julio celebrati Anno
„337, quæ circumferuntur, & à Baronio pro ge-
„nuinis habita ſunt, eſſe ſuppoſititia. Julium
„Firmicum Maternum, quem à Baronio inter
„Epiſcopos Mediolanenſes male referri notat,
„Opus ſuum *de Myſteriis profanarum religionum*
„ſcripſiſſe imperantibus Conſtantio & Con-
„ſtante, poſt annum Chriſti 348. oſtendit par-
„te I. pag. 113. & ſeqq. Elegans quoque eſt
„obſervatio parte 1. pag. 298 & ſeqq. & parte
„2. pag. 65, non licuiſſe olim intra Baſilicas ſi-
„ve templa, fidelium corpora ſepeliri: ſed ta-
„men fas fuiſſe, cœmeteria circa templa fieri,
„nec non ædiculas fidelium ſepulturæ dicatas.
„Cum vero ex Petri Chryſologi, qui ſeculo V
„Ravennæ Archiepiſcopus fuit, verſibus ab A-
„gnello parte 1. pag. 330. allatis:

. . ſe ſternat humi, morbosque latentes
Ante pedes Medici cum properante recludat.

„Bacchinius in Præfatione §. VIII. pag. 14. pro-
„bari poſſe putat *auricularis confeſſionis praxim*,
„illo jam tempore vigentem: veremur, ut cor-
„datiorum multos in aſſenſum pertrahat.
„Quando Agnellus parte I. pag. 213. in Vita
„Petri memorat, cum *alapas Evangeliorum* ex au-
„ro optimo & gemmis luciďiſſimis feciſſe, &
„effigiem illius itidem factam fuiſſe: annotat
„Bacchinius pag 235. per *alapas*, hoc loco in-
„telligi tabulas exteriores, quibus Evangelio-
„rum liber compactus fuerat: addens, barba-
„rum illod *alaparum* nomeo, Gloſſariorum ſcri-
„ptoribus ignotum eſſe. Sed veremur, ne li-
„brarii manus iſthoc loco aberraverit, & pro
„*alas* oſcitanter *alapas* ſcripſerit. *Alarum* cer-
„te vocabulo commode inſigniri poſſunt duæ
„illæ tabulæ, quibus libri compinguntur: quem
„ad modum & latera templi *alas* vocata eſſe, ex
„Gervaſio quodam, probat Carolus du Freſne
„in *Gloſſario*. De Hieronymo Rubeo, Raven-
„natis hiſtoriæ ſcriptore percelebri, parte 1.
„pag. 8. hoc fert judicium: *Fecit id ille ſane ſum-*
„*ma latini ſermonis puritate, eoque accurato ſcri-*

bendi genere, quo Livii gloria æmulus audit: at "
quod pertinet ad chronologiam, rerumque & ſcri- "
ptorum criſin, plura ex arbitrio ſcripſit, & ſæpius "
veritatem ita parergis ornavit, ut ſimplicitate ad "
empta fucum obtruſerit. Verum, quod pluris eſt, "
ſpretis veris Agnello narratis, falſa nonnulla ita in- "
ſeruit, ut Agnello tanquam gravi auctore laudato, "
& ejus & vera eſſe, ullus vix infitiari poſſit. Et- "
iam parte 1. pag. 80. refert, Rubeum hiſto- "
riam illam ſuam, nova editione, eaque ſupra "
dimidium aucta, Venetis typis anno 1590. in "
publicum produxiſſe. In antiquarum fabula- "
rum numero ponendum eſt, quod Monachi "
in vitis Epiſcoporum deſcribendis perſæpe me- "
morant, ſupra caput eorum ad Epiſcopatum "
electorum apparuiſſe columbam. Videatur "
hujus operis Appendix pag. 4. 5. 13. 14. & "
pluribus locis, & ipſe Bacchinius parte 1. pag. "
173 & ſeqq. Id quod in memoriam nobis re- "
vocat hiſtoriam in Actis de Martyrio Polycarpi "
ſuprà menſe Majo recenſitis conſtantem, quæ "
traditur ex Polycarpi gladio confoſſi corpore "
columbam proceſſiſſe. Hinc enim liquet, Aucto- "
rem illorum Actorum eo reſpexiſſe, quod ſicut "
Spiritus Sanctus ſub ſpecie columbæ, ſupra "
Polycarpi, cum Epiſcopus eligeretur, caput "
apparuerit: ita jam ex ejus corpore, cum "
anima diſceſſerit, hoc facto teſtatus, Polycar- "
pum verum, ſanctoque Spiritu repletum fuiſ- "
ſe Epiſcopum. Ex quo colligere licet, Acta "
illa Martyrii, ſi non plane ſubdititia, certe à "
credulo quodam & ſuperſtitioſo Græculo "
interpolata fabulisque aucta eſſe. Ante- "
quam de manu deponamus eximium hoc O- "
pus, lubet quædam Agnelli teſtimonia affer- "
re, de corruptis Clericorum moribus. Ac "
ſane mirandum eſt, Bacchinium in his fidem "
derogare Agnello, cum tamen omnis ævi hi- "
ſtoria confirmet, nimiis Epiſcoporum honori- "
bus opibusque, ſanctitatem morum velut ſuf- "
focatam eſſe, & ejusdem generis complura "
teſtimonia in hoc ipſo opere exhibeantur, & "
quidem in monimentis non ab Agnello pro- "
fectis. Graviter itaque Agnellus conqueri- "
tur de Epiſcoporum ſui ævi avaritia, luxu & "
turpiſſimis moribus, parte 2. pagg. 101. 202. "
224. & ſequentibus 231. 233. 295. & 304. Et "
parte 2. pag. 39. laudato Eccleſio Archiepiſco- "
po exclamat, *Heu vobis gregibus, quales erant* "
Paſtores? quantum mutati eſtis ab illis! "

Qui hoc *Pontificale Archiepiſcoporum Raven-natenſium* edidit, Benedictus Bacchinius, Monachus Ordinis D. Benedicti Congregationis Caſſinenſis, quod olim in archivis Eccleſiæ Ravennatis MS. aſſervatum, hinc furto ſubtractum, in bibliothecam Eſtenſem venit: hic inquam Bacchinius multa mentitus dicitur in Romanæ Eccleſiæ gratiam, quæ ab antiquis temporibus Eccleſiam Ravennatem à ſe ab omni ævo independentem, ſibi ſubjugare, omoibus machinis & fraudibus tentaverat. Cum autem multa de hoc facinore diſſimula-

verit, ne Romanis Pontificibus diſpliceret,
Bacchinius Abbas, ideo ad Eruditorum ſatis-
factionem & votum, placuit *independentiam*
Ravennatis Eccleſiæ explicare ipſis verbis viri
clariſſimi qui argumentum diffuſe tractavit,
Chriſtophori Sandii *Hiſtoria Eccleſiaſtica enuclea-*
ta ſeu *Hiſtoria Arianorum* libro 3. pag. 297. 298.
299. & 300. editionis Amſtelodamenſis in 4.
1676. quæ Coloniæ apud Joannem Nicolai im-
preſſa ſcribitur.

„Anno 454 tempore Attilæ vixit S. Joannes
„Pontifex Ravennæ, prout vocatur à Michaele
„Ritio. Hic fuit Arianus, & teſte Agnello lib.
„*de Archiepiſcopis Ravennatibus*, idem eſt cum eo,
„cui Flavius Valentinianus primatum videtur
„conceſſiſſe præ Romano, cui conjecturæ an-
„ſam dedit defectus in Epiſtola illa Valenti-
„niani ad Joannem Epiſcopum Ravennatem
„apud Baronium & Rubeum: qui defectus
„annon ſtudio Romanorum ſit inductus, diju-
„dicent eruditiores. Ita enim legitur, *Proinde*
„*Imperiali auctoritate ſancimus, ſanctitatem tuam,*
„*& ſanctam tuam Ravennatem Eccleſiam, atque*
„*univerſos poſtea Deo . . . . . . præſules Archi-*
„*ratica dignitate evectam, Metropolitæ decore ſub-*
„*limandam, ſeu Archiepiſcopali faſtigio . . . . .*
„*præponendam.* Hoc privilegium, quod certo
„Joanni jus pallii conceſſit, innuit Simplicius
„Papa ad Joannem Ravennatem ſcribens:
„*Privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi ab-*
„*utitur poteſtate.* Nec aliter veroſimile eſt fe-
„ciſſe Valentinianum, cum ipſe, ut ſcribit Ma-
„chiavellus in *Hiſtoria Florentina*, relicta urbe
„Roma, Ravennam tranſtulerit Imperii ſedem.
„Nam novimus etiam Joannem Patriarcham
„Conſtantinopoleos ſedis Imperialis in Orien-
„te, de prærogativa cum Præſule Romano
„certaſſe, primatum ei tribuente Imperatore
„Mauritio. Cumque poteſtas eſſet illo tem-
„pore penes Imperatores, conſtituendi digni-
„tates Epiſcopatuum: quis non credat Impe-
„ratores Epiſcopum iſtius urbis aliis antepo-
„ſuiſſe, cujus ſedem ipſi eligerent, adeoque ca-
„put Imperii conſtituerent? Quod autem
„non fuerit ex traditione Apoſtolica prærroga-
„tiva Romani Pontificis, vel exinde liquet,
„quod non tantum Epiſcopi Orientis legun-
„tur ſe oppoſuiſſe Epiſcopo Romano: ſed &
„Theodorus Archiepiſcopus Ravennas, primus
„ſe ſubjeciſſe ſedi Romanæ dicitur. Quid?
„quod Eccleſia Mediolanenſis (fuit autem Me-
„diolanum etiam quaſi ſedes Imperialis & Re-
„gum plurium Longobardorum) legatur etiam
„à temporibus Apoſtolorum libera fuiſſe. Ipſi
„Clerici Mediolanenſes contra Petrum Damia-
„num, *Ambroſianam*, ajunt, *Eccleſiam antiquis Pa-*
„*trum inſtitutis liberam, nec Romanis legibus obno-*
„*xiam eſſe, neque Pontificem Romanum jus ullum*
„*in ſua Eccleſia ordinanda atque conſtituenda ha-*
„*bere.* Neque vero ſolum Mediolanenſis, ſed
„& Carthaginenſis (ubi fuit ſedes Regum Van-
„dalorum & Alanorum) Antiochena, Alexan-
„drina, & Aquilegienſis ſedes, æqualitatem ſi-
bi cum Eccleſia Romana vendicarunt. Ita"
ſeculo XII Rudolphus ſive Radulphus co-"
gnomine Mamiſtanus, Antiochenus Patriar-"
cha, detrectabat ſubjici Romano Pontifici,"
quem dicebat non ſibi ſuperiorem, ſed parem,"
quod utraque cathedra Petri eſſet, imo &"
Antiochenæ quaſi primogenitæ inſignior præ-"
rogativa Baronius ad annum 1236. Qua"
fronte autem aut quo ſaltem argumento,"
Conſtantinopolitana Eccleſia aut Ravennas,"
interque alios hujus urbis Antiſtites, Joannes"
hic de quo agimus, primatum præ Eccleſia"
Romana ſibi vendicaſſent, ſine conſtitutione"
Imperatoria (& quod Ravennam concernit,"
ſine privilegio Imperatoris Valentiniani) ſi"
contrarium ex conſuetudine primæva ſem-"
per obtinuiſſet? Nominent utique Romani"
ſaltem primum Ravennatem aut Conſtanti-"
nopolitanum Epiſcopum, qui propria auctori-"
tate primatum ſibi vendicaſſet: aut primum"
Mediolanenſem, Carthaginenſem, Antioche-"
num, Alexandrinum, Aquilegienſem, qui æ-"
qualitatem cum Romano temere uſurpaſſet."
Cæterum antiqui Epiſcopi Romani, aliique"
Epiſcopi fratres & coepiſcopos ſe mutuo vo-"
cabant: nec tantum Romanus cum aliis di-"
ctus eſt *Epiſcopus*: ſed & alii cum Romano,"
Papæ, Pontifices, Præſules, Antiſtites, Sacerdotes, Apo-"
ſtolici, Succeſſores & Vicarii Petri & Pauli, alio-"
rumque Apoſtolorum, quin etiam *Chriſti Vicarii*:"
ipſorumque ſedes *Sedes Apoſtolicæ* dictæ. Vide"
hac de re Baluzii Notas in Salvianum & Vin-"
centium Lirinenſem. Sed redeamus ad pri-"
vilegium Valentiniani, in quo pergit ille:"
Conferentes ei ob decorem Apoſtolicæ dignitatis, ho-"
norem pallii & omnem Pontificalis decoris uſum."
Subjicit autem ei ſedes 14. Sarſenæ, Cæſenæ,"
Forum populi, Forum Livii, Faventiæ, Forum"
Cornelii, Bononiæ, Mutinæ, Regii, Parmæ, Pla-"
centiæ, Brixilli, Vico Rabentiæ, Hadriæ."
Blondus recenſet 12 Arimini, Cæſenæ, Fori Li-"
vii, Fori Pompilii, Faventiæ, Fori Cornelii, Bo-"
bii, Bononiæ, Mutinæ, Regii Lepidi, Parmæ &"
Placentiæ: prioribus 14 etiam ſuperaddens"
Ariminum & Bobium. Nunc etiam dicen-"
dum de ipſo S. Johanne Ravennate, quem"
Vghellus tradit ſanctimonia vitæ fuiſſe præ-"
clarum, cui Valentinianus jus pallii & alia"
munera conceſſit, cui angelus apparuit, quem-"
que Attila confitetur ſe quaſi cælitem vidiſſe,"
quando ſibi obviam procederet. Ita Andreas"
Agnellus, qui vixit anno 823. *de Archiep. Ra-*"
vennatibus & Joannes Petrus Ferretus. De"
eodem ita ſcribit Johannes Thurocz *Chronici*"
Hungarici cap. 20. *Erat temporibus Attilæ in*"
civitate Ravennæ Archipræſul quidam Johannes"
vocitatus, Ariana perfidia pollutus. Hic in ſedis"
Apoſtolicæ, pariterque fidei Chriſtianæ contemtum,"
duodecim Cardinales ſuæ ſectæ conſtituiſſe, theſau-"
rumque ingentis copia habuiſſe narratur. Nico-"
laus Olhaus *de Vita Attilæ* cap. 15. *Erat*, in-"
quit, *tempore Attilæ Regis Hunnorum Johannes*"
Ra-

Ravennas Epiſcopus, hæreſeos Arianæ defenſor acerrimus, opibus jam olim congeſtis prædives, non minus in æmulationem, quam contumeliam Romani Pontificis, duodecim creavit Epiſcopos Arianos, ut eorum operæ & adminiculo hæreſim latius in Italia diffunderet. Duodecim illi Epiſcopi, procul dubio præfuere duodecim locis ſecundum Blondum, Joanni Ravennati ſubjectis, & paulo ante enumeratis. Antonius Bonfinius Decade I. libro 6. *Ferunt*, ait, *Vngari in Vngaricis Annalibus, tempeſtate Attilæ, Joannem Ravennæ Antiſtitem fuiſſe Ariana perfidia infectum, & Apoſtolicæ ſedi hoſtem pronuntiatum, cui aqua & igni fuerat interdictum. Qui ſe Pontificem cum duodecim Cardinalibus Romano more ſtatuerit, & ad ſuſtentandam dignitatem multum ſibi auri forte congeſſerat. Hunc etiam infulatum, pontificio habitu cultum, cum univerſo collegio Sacerdotum advenienti Attilæ occurriſſe dicitur &c. Quod apud cæteros invenire non potui, de Ravenna nihil dixerim, quando Joannem* nominat *hæreſiarcham, ex nomine aliquid oritur conjectura.* Hæc Bonfinius quidem ſcribit, quæ qui poteſt, intelligat. Hiſtoria autem illa quoque legitur in Hieronymo Rubeo de rebus Ravennatibus, qui ſeculo ſuperiore vixit. Ille eam allegat, ex *Pomerio Ravennatis Eccleſiæ* Ricobaldi Ferrarienſis Ravennatis Eccleſiæ Canonici Cardinalis, qui vixit circa annum 1291. Et hic rurſus ait eandem ſe legiſſe, in *Commentario Pontificio iſtius urbis:* In adventu Attilæ de Ravenna, ſic legi in Commentario Pontificio ejus urbis. *Ravenna Attila hoc pacto pepercit, Joannes urbis illius Epiſcopus, ſacris viris comitatus, veſtibus ſacris indutus, inalbeſcente cœlo, extra urbem ad Attilam obſidentem pervenit, oravitque urbi & civibus ut parceret. Rex audita viri ſancti poſtulatione, Deo ſic animum inclinante & flectente ſe, ſine maleficio quidem, reſpondit, ſed dejectis tamen in terram poſtibus, ab exercituque & equis conculcatis, ingreſſurum: ne forte Ravennates ſui id viribus aut conſilio adſcriberent. Eam conditionem libenter Johannes & Ravennates ſunt amplexi, Attilaque aditum permiſere: qui nihil contra fidem perpetrans, mediam per urbem tranſiit.* Ducibus ſuis tantam clementiam admirantibus, reſpondit Attila, Ravennatenſem Archiepiſcopum ſibi cœlitem viſum fuiſſe. Rubeus. Idem certe memoriæ prodidit Andreas Agnellus, qui circa annum 823. vixit, Volumine *de Archiepiſcopis Ravennatibus*, quod opus cum aliis pluribus magni pretii MSS., fraude ſublatum ex Bibliotheca Ravennate, conqueritur Rubeus. Callimachus Experiens quoque dictam hiſtoriam allegat, ſed Epiſcopum vocat *Ionem* pro *Ioanne:* quem errorem ex abbreviatione ſcripturæ ortum ſuſpicor. Verba autem ejus hæc ſunt: *Convaſtata exinde Æmilia, pluribusque ſolo æquatis urbibus, cum Ravennam obſideret* (Attila) *Jones Epiſcopus cum univerſo populo, candidatus ac ſupplex ſuſcepto imperio, ut civitati ædificiisque parceretur, obtinuit. Victoria tamen ingentem ſpeciem præbuere, fores urbis à victis depoſita, pedibus intrantis & per adverſam partem exeuntis exercitus, ſubjecta & calcata.* Adde *Theatrum Vitæ humanæ* Zwingeri, in Catalogo Hæreticorum.

Subjungamus tamen adhæc quædam de Primatu Eccleſiæ Ravennatis, qui anno 593 exinde perſpicue eluceſcit, quod Epiſcopus Ravennæ Johannes, qui teſte Rubeo, de pallio cum Gregorio Romano diſceptabat, vivus in Miſſarum ſolemnibus nominabatur: Ita enim ſcribit Gregorius Lib. 3. Epiſtola 37. ad ipſum Conſtantium Epiſcopum Mediolanenſem, Romani æmulum: *Quia plurimi ſcandalizantur, quia fratrem & coepiſcopum noſtrum Johannem Ravennatis Eccleſiæ inter Miſſarum ſolemnia nominatis: requirenda vobis antiqua conſuetudo eſt, & ſi conſuetudo fuit, modo à ſtultis hominibus reprehendenda non eſt.* Romani autem Epiſcopi nomen illo tempore non nominabatur inter myſteria, quod conqueritur Pelagius I. Papa, qui ſedit anno 555. ad 566. Huc etiam facit, quod Hieronymus Rubeus in Hiſtoria Ravennatenſi ſcribit, *Non deſunt qui affirment, ante Petri Apollinarisque in Italiam adventum, Ravennæ pleroſque Chriſtianos extitiſſe: atque ideo jure Ravennam Θεόπολιν appellatam: quod nomen Antiochiæ, quia primam ibi Pontificatus ſedem collocaverit, impoſitum etiam conſtat. Verum utut ſe res iſta habeat, illud patet, in vetuſtiſſimis Eccleſiæ monumentis, Ravennam Apoſtolicum thronum vocari.* Errat itaque Baluzius, quando Notis ad Agobardi librum *de comparatione utriusque regiminis* cap. 2. dicit, Romanam ſedem ſolam in Occidente *Apoſtolicam eſſe.* Porro ſcribunt quidem Theodorum Patriarcham Ravennatem, qui ſedit anno 677. ad annum 688, primum ſe ſubjeciſſe Romanæ ſedi. At prout hujus vecordia ſucceſſoribus nihil juris derogat, ita legimus noluiſſe ſedi Romanæ obedire Archiepiſcopos Ravennates, Felicem ſub Siſinnio Papa anno 707, Sergium ſub Stephano Papa anno 752. Leonem ſub Adriano Papa anno 772. & Johannem VII. ſub Nicolao Papa anno 858. Ille enim noluit concedere ſuis, ut Romam viſitarent, aut ad Pontificem Romanum provocarent, ideoque excommunicatus quidem eſt, ſed ille nihilo fractior, voce & ſcriptis Papam Romanum vocavit *Antichriſtum.* Micrælius in Syntagmate Hiſtorico. Deinde initio ſeculi XI in eadem cum Mediolanenſibus cauſa Adelbertus, & Succeſſores ejus Heribertus, Gebehardus, Vuidgerus, Hunfridus, Henricus, Vuibertus, Otto Buccatorta, Hieremias & Philippus minime agnoverunt Romani Pontificis ſuperioritatem, usque ad annum 1119: donec Gualterius Philippi Succeſſor, ſecundum Vghellum ſe denuo Pontifici Romano Gelaſio ſubmitteret, reciperetque Æmiliam, quam Ottoni Buccatortæ anno 1106 Paſcha-

„lis Pontifex ademerat : eo quod Ravenna-
„tium Metropolis tum per annos jam ſere
„centum, adverſus ſedem Apoſtolicam ſe ere-
„xiſſet, ut ſcribit Baronius ex *libro Cenſuum*
„Centii Cameralis. De Reparato Ravennate
„hic monendum, quod Rubeus Libro 4. anno
„672. ſcribit, imaginem ejus atque Conſtan-
„tini Cæſaris librum privilegiorum Ravennatis
„Eccleſiæ Reparato porrigentis, in Apollinarii
„templi Cluſſenſis teſtudine, vermiculato ope-
„re conſpici : & ſicut hic meruit, ut in Vitis
„Ravennatum Archiepiſcoporum de eo ſcri-
„beretur : *Verus paſtor pie cum Clero ſuo vixit,*
„*nec paſſus eſt ſub Romana ſubjaceri ſede, ditavit &*
„*ampliavit Cleros :* ita Succeſſor ejus Theodo-
„rus meruit quoque, ut de eo in iisdem Vitis
„ſcriberetur : *In ſua ſede fuit ille aque ac in*
„*grege lupus, leo inter quadrupedia, accipiter inter*
„*aves, & frugibus jam maturis procella & grando.*
„*Obiit hic nequisſimus Præſul, maxima ſacerdotum*
„*lætitia, qui Clerum totum ſuffocans devoravit, XIV*
„*Kal. Februarii. Elatus à quatuor Clericis, & hu-*
„*mi in porticu Divi Apollinaris ſubmerſus eſt.*
„Nam ipſe non ſolum abrogavit diuturnas
„quasdam conſuetudines, & decreta, quæ pro
„ſacratis viris facere plurimum ad eorum di-
„gnitatem augendam videbantur, concrema-
„vit : ſed & libertate Eccleſiæ Ravennatis poſt-
„habita, ſemet ſubmiſit Romano Pontifici, quod
„ejus facinus ægre tuliſſe viſi ſunt, Antiſtites
„Mediolanenſis & Aquilegienſis ; & ob id in
„apertum odium incurrit Cleri, populique Ra-
„vennatis, dicentium Romanam Eccleſiam mul-
„to minorem eſſe Ravennate, quæ non ſolum
„Siciliæ, ſed & Iſtriæ, plurimisque præterea ur-
„bibus ac locis dominaretur. Rubeus annis
„680. 685. 702. Tempore autem Caroli Ma-
„gni Roma prima, Ravenna ſecunda, Mediola-
„num tertia ſedes habitæ ſunt : & Luitpran-
„dus *de rebus Imperii* lib. I. cap. 13. ſcribit jam
„anno 916. temporibus Johannis IX. dicti XI.
„Ravennatis, Ravennæ ſedem habitam ſecun-
„dam & proximam poſt Archipræſulatum Ro-
„manum. At anno 971 Valbertus Medices
„Mediolanenſis in Synodo Romana ante Ar-
„chiepiſcopum Ravennatem conſedit & ſub-
„ſcripſit, plurima enim oppida ab Imperatore
„Ottone dono acceperat. Contra anno 1050
„circiter, ex decreto Romani Pontificis, Hum-
„fridus Ravennas præceſſit Archiepiſc. Mediola-
„nenſem & Patriarcham Aquilegienſem. Attila
„vero poſtquam Ravennæ pepercisſet precibus
„Joannis, (ubi aliqui addunt Joannem Archiepi-
„ſcopum bellum potius contra Romam ſua-
„ſiſſe) Romam profectus, urbi etiam illi peper-
„cit. Id enim obtinuit Leo Romanus, cum
„perſuaſiſſet ei, ut Italia relicta, quæ ſponte
„victoris *Ethnici* nutum ſpectarura eſſet, Viſi-
„gotthos (*Arianos*) in Gallia ſubigeret, quæ
„unica gens in orbe toto, Hunnici imperii
„æmula atque hoſtis eſſet. Callimachus Ex-
„periens. “ Hucusque Chriſtophorus San-
dius, de Ravennatenſis Eccleſiæ à Romana independentia.

THEOPHANES METROPOLITA NI- 840.
CÆNVS, Theodori Grapti frater Germanus, ejusdem fuit inſtituti, dogmatis atque certaminum pro venerandis Imaginibus ſocius, quarum cauſam maxime ſub Theophilo Imperatore, qui eas impugnabat, tuitus eſt. Cum igitur Theophilus ille Imagines impugnaret, illique cum fratribus repugnaret Theophanes, nempe Theodoro atque Theophilo, jambicis verſibus à Theophilo Imperatore exaratis eorum frontibus, in exilium miſſi ſunt, in quo poſitus magnus & ſtrenuus pugil Theodorus, cæteris ſuperſtitibus perſecutioni, migravit ad Dominum. Cum autem Imperator Theophilus ab anno 829. ad 841. Imperium tenuerit, vix ante annum 830 ad 850 vel circiter, claruiſſe Theophanem Metropolitam Nicænum cenſeri debet. Narrat Guillelmus Cavus *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo IX. anno 818. pag. 519. *Theodorum Graptum* ſcripſiſſe *Epiſtolam ad Joannem Cyzicenum Epiſcopum de pœnis & tormentis ſibi fratrique à Theophilo Imperatore illatis*, quæ habetur Græce & Latine apud Vitæ ejus Authorem à Combefiſio editum in Opuſculo *Originum Conſtantinopolitanarum* ibidem pag. 204. Extat tamen Opus iſtud MS. Græce ſeparatim ſub nomine Theophanis ac fratrum ejus inter MSS. Codices bibliothecæ Marquardi Gudii, Conſiliarii dum viveret Sereniſſimi Daniæ Regis, ut conſtat ex Catalogo hujus bibliothecæ tam impreſſorum Operum quam manuſcriptorum, Kilonii anno 1706 in 4. impreſſo apud Bartholdum Reutherum. Illic Catalogi pag. 536. Codice 46. qui membranaceus, antiquus ac notæ optimæ, ſexque foliis conſtat, Opuſculum ſub hoc titulo eſt. *Τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Θεοφάνους Ἀρχιεπισκόπου Νικαίας, καὶ Θεοδώρου Μοναχοῦ καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου, ἀμφοτέρων Ὁμολογητῶν, καὶ τὰ μέτωπα διὰ Κυρίου κολαφθέντων, Ἐπιστολὴ ἐγκύκλιος πρὸς Ἰωάννην Ἐπίσκοπον Κυζίκου* &c. Hoc eſt, *Sanctorum Patrum Theophanis Archiepiſcopi Nicani & Theodori Monachi & Theophili ipſius fratris, amborum Confeſſorum, Epiſtola circularis ad Joannem Epiſcopum Cyzicenum & reliquos omnes orthodoxos.* Incipit, *Ἀδικοίην τὰ μέγιστα σιωπῇ παραδὲς τὰ εἰς ἡμᾶς γεγενημένα* &c. deſinit autem *σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ παναγίῳ ζωαρχικῷ Πνεύματι αὐτοῦ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.* Non igitur Theodorus hujus Epiſtolæ ſcriptor videtur, ut Cavus ſcribit, ſed Theophanes, qui Archiepiſcopus jam tum appellatur. Qui multis deinum poſt fratris obitum annis, ærumnarum fructum tuliſſe creditur, Metropolitanus Nicænus circa annum 845 factus. Extat etiam Græce ab eodem ſcriptus *Canon ſeu Hymnus IX Odis conſtans, in Theodorum Fratrem*, in Menæo Græcorum ad diem Decembris XXIX, & exinde

inde addita verſione Latina, apud eundem Combefis, *Originum Conſtantinopolitanorum*, pag. 224. cujus etiam tenorem retulit Cardinalis Baronius, *Annalium Eccleſiæ* ſeculo IX ad annum 842. quem videas. De *Theophane Nicano Archiepiſcopo* Guillelmus Cavus loco citato, à quo nonnihil diffidemus.

840. ERMANRICVS ſeu ERMENRICVS FVLDENSIS MONACHVS, litteris illic anno circiter 830 operam dedit, ſub præceptore Rudolpho Monacho, qui vitam Rhabani Mauri Maguntinenſis Archiepiſcopi atque librorum ejus ſeriem poſteris reliquit. Factus poſtmodum Ermenricus, Elwangenſis Monaſterii in Auguſtana Diœceſi Abbas, quod poſtea ſub decimi medium ſeculi, degenerantibus illic ab inſtituto Monachis, ad Canonicos vertiſſe dicitur. Scripſit circa annum 840 *Vitam ſancti Soli*, eo tempore, quo Fuldenſi Monaſterio Rhabanus Maurus præerat, ut ex cap. 6. patet, proindeque ante annum 847 quo Sedi Moguntinæ admotus legitur. Cum Ermanricus Fuldæ ſub Rodulfo Monacho litteris operam contuliſſet, hanc ob cauſam Opuſculum iſtud præceptori ſuo dedicavit: quod primus edidit Henricus Caniſius tomo 4. *Antiquæ Lectionis*, ac poſt eum Joannes Mabillon Seculo III. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 429 & ſequentibus. Hic etiam interpolavit ſeu auxit *Vitam Sancti Magni ſeu Magnoaldi*, qua de re idem Mabillon Seculo 2. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, ad annum 665. Hic caute diſtinguendus ab altero *Ermenrico Augienſi Monacho*, qui eodem tempore floruit, ſcripſitque *Libellum ad Grimoldum Archicapellanum*, in quo de Viris illuſtribus Monaſterii Sangallenſis agit: de quo Joannes Mabillon tom. 4. *Analectorum* pag. 329. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, Seculo IX ad annum 850 p. 544. Et nos ſupra.

840. ALTFRIDVS, MONASTERIENSIS EPISCOPVS, ordine tertius, ad hanc ſedem anno 839 aſſumptus, doctrina pariter & moribus clarus, *Vitam Sancti Patris Ludgeri primi Monaſterienſis Epiſcopi*, qui Epiſcopus anno 802. factus, anno 809 die 26 Martii mortuus fuerat: ſcribere aggreſſus eſt, quam duobus complevit libris: *quatenus tam veneranda illius exempla multis ad ædificationem proficerent, nefas putans tanti viri latere virtutes:* inquit in prologo Vitæ iſtius, quam ediderunt Joannes Bollandus ad diem 26 Martii, & Joannes Mabillon ſeculo 4. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 1. pag. 15. & ſequentibus. Guilielmus Leibnitzius inter *Scriptores Rerum Brunſvicenſium illuſtrationi inſervientes*, Hanuveræ anno 1707. in folio, ſumptibus Nicolai Fœrſteri editos, pag. 85, ad 100, de quo loquitur in *Introductione* ad Scriptores iſtos præmiſſa paragrapho ſeu cap. 4. Extat MS. Codex hujus Operis in noſtra Bibliotheca Lugduno-Batava inter MSS. Codices qui ab hæredibus Iſaaci Voſſii empti ſunt, Codice MS. Latino 184. Et etiam in Bodleiana Bibliotheca Codice 8678. in MSS. Codicibus quos Thomas Mareſcallus Bibliothecæ huic moriens legavit, Codice 116 quem Thomas Mareſcallus ipſe ex Codice Voſſiano deſcripſerat. Altfridus autem iſte qui obiit anno 849 die 22 Aprilis, caute diſtinguendus venit, ab Altfrido alio Hildesheimenſi Epiſcopo, qui ſeculo etiam iſto nono floruit, cujus elogium texuit Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 259. De *Aufrido* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 35. pag. 318. editionis ultimæ 1651.

HINCMARVS REMENSIS ARCHIEPI- 850.
SCOPVS, Monachus primum S. Dionyſii in agro Pariſienſi, Abbas poſtea Reomacenſis, ac anno demum 844 Remenſis ordinatus Archiepiſcopus, hoc ſeculo nono celeberrimus fuit. Multis interfuit Synodis, Meldenſi, An. 845. Pariſienſi 846. Cariſiacæ 848. Sueſſionenſi 851. Tullenſi 859. ac Trecenſi 867. Carolum Calvum in Auſtraſiæ Regem anno 869. Metis, & Ludovicum II. cognomine Balbum anno 858. inunxit: qui anno tandem 882. vivere deſiit. Varia de Hincmaro ſententia ad poſteros, ſeculo præſertim noſtro pertranſiit: aliis, ut Ludovico Cellotio, cæteriſque Moliniſtis, Hincmarum velut ævi ſui ornamentum ad cœlos inferentibus: ut ſceleratiſſimum atque fraudulentiſſimum virum, aliis cum Mauguino accuſantibus: qua de re pluribus agere, noſtri non eſt inſtituti. Omnia quotquot extabant hujus Opera procuravit imprimi Jacobus Sirmondus duobus tomis in fol. Pariſiis anno 1645 apud Sebaſtianum Cramoiſy ſub Ciconiis. De illo Bellarminus & Labbeus in opere *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Quibus addo *Concilium Duziacenſe primum*, quod purum Hincmari opus eſt, evulgatum à Ludovico Cellot ex MS. Codice Sirmondi anno 1648. in 4. ejuſdem Sebaſtiani Cramoiſy typis. Tum in Conciliis ultimæ impreſſionis Pariſienſis anni 1671 quæ Labbeana dicitur, tom. 8. col. 1542. & ſequentibus cum Notis Cellotii, *& Opuſculis ac Epiſtolis omnibus* amborum Hincmarorum Remenſis & Laudunenſis, uſque ad colum. 1845. Adde varia quæ in Appendice ejuſdem tomi 8. Conciliorum habentur, ut *Epiſtola Lotharii Imperatoris ad Leonem IV. Papam* contra Ebbonem pro *Hincmaro*, cujus gratia pallium petit, quamque Hincmarus ipſe meditatus compoſuit atque dictavit. Nec enim in aucupandis honoribus deſes inventus hic Archiepiſcopus eſt. Habetur illic pag. 193. & apud Ludovicum Cellotium in *Hiſtoria Prædeſtinatiana*, pag. 407. cum præludio ac notis. Item *Epiſtolam ad Adrianum Pontificem Caroli Calvi nomine, de Cauſa Hincmari Laudunenſis Epiſcopi, cum reſcripto*

*Concilii Duziacenſis ad eundem Pontificem de eo-
dem negotio* quæ abſque dubio ejuſdem Hinc-
mari Rhemenſis fraudes ſunt, quos videſis in
Appendice ad Librum *de Cauſis Majoribus*, an-
no 1679. in 4. Pariſiis impreſſum apud Franci-
ſcum le Cointe, via Jacobæa è regione Colle-
gii Rhemenſis. Item *Epiſtolam ejusdem Hincmari*
ad Æneam Pariſienſem Epiſcopum, quam re-
fert Baronius ad annum 912. occaſione Ber-
nonis ejus diſcipuli, poſtea primi Abbatis Clu-
niacenſis. Item *Epiſtolam* quam habet Joan-
nes Mabillon, tomo 1. *Analectorum* pag. 59. qui-
bus omnibus Opera Hincmari plurimum am-
pliantur. Denique ſcripſit *Poëma Carmine he-
roico*, quod pro ſeculi ſui more, obſcurum ſa-
tis eſt, horridum atque neglectum, quod Hinc-
maro hac in parte laudis modicum allaturum
eſt. Inſcriptum *de Fonte vita ad Audradum Mo-
dicum*, Galliarum Epiſcopum, a me relatum ex
itinere Belgico, Lugduni Batavorum in 8. an-
no 1692. apud Petrum van der Meerſche, cum
aliis aliorum Opuſculis impreſſum eſt. Quo-
nam circiter tempore hoc Hincmari Opuſcu-
lum exaratum ſit, ominari licet ex temporibus
Audradi ad quem illud miſit, anno circiter 854.
vel ultra. Fuit ille Burchardi Carnotenſis
Epiſcopi conſanguineus, claruitque familiaris-
ſimus Weniloni, Senonenſi, Hincmaro Rhe-
menſi, Amalrico & Leopardulo venerabilibus
Galliarum Archiepiſcopis. Adfuit Concilio
Senonenſi anno 853. ut ipſe teſtatur, de quo
Ludovicus Cellotius in *Hiſtoria Gotteſchalci
Prædeſtinatiani* Lib. 4. cap. 10. pag. 272. his ver-
bis loquitur. „Lubet animi cauſa Revelatio-
„nes Audradi Modici ex MS. Sirmondi Codice
„in Hiſtoriam Francorum immiſſas, huc refer-
„re: quæ hoc ipſo anno 853. quem nonum *in-
„duciarum* Vates appellat, de Burchardi electio-
„ne & conſecratione ſic loquuntur. Narrat
„enim Audradus, ſe Carolo Regi præſentibus
„teſtibusque principibus Eccleſiarum Weni-
„lone, Hincmaro, Amalrico, Leopardulo vene-
„rabilibus Archiepiſcopis, menſe tertio, retulis-
„ſe quæ antea revelante Chriſto didicerat:
„*Non ſine querela, quod Sancti Martini Baſilicam,
„quod promiſerat, non reſeciſſet. Sed ad provo-
„candam adhuc iram Omnipotentis accerſivit quen-
„dam Diaconum nomine Burchardum, qui erat à
„partibus Lotharii Regis.* Lotharius autem nar-
„ratur in Annalibus Bertinianis tomo 2. *Hiſto-
„ria Francorum*, eodem anno 853. Carolum fra-
„trem inviſiſſe, & ejus filiam è ſacro ſonte ſus-
„cepiſſe: unde conjicere poſſumus veniſſe
„cum eo Burchardum atque ab illo Regi com-
„mendatum fuiſſe. Tum idem Audradus:
„*Et commendavit illi Eccleſiam Carnotenſem, ut
„eſſet in ea Pontifex, ac ſi nullum in Regno dignio-
„ris nominis Clericum invenire potuiſſet: & dixit
„Weniloni Senonum Archiepiſcopo, ut eum ordina-
„ret Epiſcopum. Vocavit autem me idem Archiepi-
„ſcopus, & dixit: Scio ad iram Dei provocandam,
„Regem noſtrum Carolum egiſſe, ut Burchardum
à partibus Lotharii evocaret, & paſtorem Eccleſiæ"
conſtitueret. Nam de eo per univerſas regni hu-"
jus Eccleſias, infanda fama & dictu horribilis di-"
vulgata eſt. Sed ſi eſſe poſſet, ut Dei iracundia"
non provocaretur, quia apud ſeculi cauſam ſtrenu-"
us eſſe dignoſcitur, rogo te omnimodis ut ores De-"
um, quatenus dignetur tibi oſtendere, ſi eſſe poſſit"
ullo modo, ut ſecundum ejus voluntatem idem Bur"
chardus fieri mereatur Epiſcopus. Nam ego ſi eſſe"
poſſet, ſatis hoc vellem, eſt enim mihi conſanguineus."*
Pluribus ille ſuum tempus declarat in *Revela-
tionibus* Hiſtoriæ Francorum Ducheſnianæ ve-
teri immixtis, tum loco citato Ludovicus Cel-
lotius. Sed hæc ſatis ſunt, ut Scripti hujus
tempus utcunque deſignetur. Ignotum por-
ro mihi eſt, cujusnam ſedis Epiſcopus Audra-
dus fuerit, cujus non meminit *Gallia Chriſtiana*
in Epiſcopis & Archiepiſcopis. Addo in Bi-
bliotheca Galliarum Regia Cod. 449. fol. 89.
qui 500. annorum & amplius eſt, inveniri
Compendium quoddam Theologiæ naſcentis ſub no-
mine *Higmari*, quod ex titulo ſequenti inſcri-
bitur, *Aſſertio fidei noſtra.* Incipit, *Ad juſtitiam
credere debemus corde & confiteri ore, quia in Pa-
tre totus eſt filius* &c. Sequitur, *Ordo aſſertionis
fidei noſtra.* Auguſtinus in libro de Trinitate,
Chriſtus in forma Dei æqualis Patri &c. Habet
hoc Opus quandam Theologiæ methodum,
eſtque in allegandis authoritatibus Patrum
perpetuus: nec mihi ab ingenio Hincmari
Archiepiſcopi Rhemenſis alienum eſſe vide-
tur, qui ſeculo IX ubi Theologicæ materiæ
acriter agitatæ ſunt, tentare ſimile aliquid po-
tuit. Hoc valde mihi probabile, niſi alius
quis reperiatur Hincmarus, qui ſub ſeculi XII.
initium, quo MS. Codex factus eſt, ſcripſiſſe
Opuſculum ſimile legatur. Plura de Hinc-
maro Jacobus Sirmondus, qui ejus Operum
editionem procuravit, anno locoque citatis.
Fratres Sammarthani, tomo 1. *Gallia Chriſtia-
na*, in Archiepiſcopis Rhemenſibus. Ludovi-
cus Cellotius, qui Acta ejus ſingulari opere
conſcripſit, atque in *Hiſtoria Gotteſchalci Præde-
ſtinatiani*, paſſim. Gilbertus Mauguinus in
Vindiciis prædeſtinationis & gratiæ. Natalis
Alexander ſeculo 9. *Hiſtoria Eccleſiaſticæ*, parte
1. cap. 3. art. 23. pag. 248. Parte 2. Diſſerta-
tione 5. *de Gotteſchalci cauſa* &c. pag. 264. & ſe-
quentibus. Denique Diſſertatione 8. *de cauſa
utriusque Hincmari Laudunenſis & Rhemenſis*, pag.
428. & ſequentibus. Guillelmus Cavus in *Hi-
ſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 845.
pag. 536.

PRVDENTIVS TRICASSINVS EPISCO- 850.
PVS, natione Hiſpanus, cognomine Galin-
dus, cujus tanta dum viveret pietas fuit, ut
mortuus in Eccleſia Trecenſi *Sanctus* appella-
tus ſit, cultuque publico dignus habitus, cujus
ea in Eccleſia quotannis Feſtum die 6. Aprilis
celebraretur. Interfuit Concilio Pariſienſi
anno 846. Turonenſi IV anno 849. Sueſſio-
nenſi

nenſi II. anno 853. Extat ad ipſum Lupi Ferrarienſis Abbatis Epiſtola LXIII. cujus etiam meminerunt Rhabanus, Hincmarus, & Flodoardus. Scripſit anno 852. prolixum *Tractatum de prædeſtinatione adverſus Joannem Scotum Erigenam* ad Wenilonem Archiepiſcopum Senonenſem, qui XIX Capitula è Scoti libro excerpta ad ipſum transmiſerat, quem *Librum Joannis Scoti de prædeſtinatione ex prolatis veterum Patrum teſtimoniis refutatum & correctum* inſcripſit, quem primus edidit Gilbertus Mauguinus tomo 2. *Vindiciarum prædeſtinationis & gratiæ* pag. 191. ad 562. ejuſdemque *Recapitulatione* pag. 563. Idem ſcripſit *Collectaneum de tribus Epiſtolis ad Hincmarum Rhemenſem & Pardulum Laudunenſem Epiſcopos*, editum ad calcem *Hiſtoriæ Gotteſchalci Prædeſtinatiani* pag. 415. quam ſcripſit Ludovicus Cellot Pariſinus Soc. Jeſu Presbyter, impreſſam in fol. Pariſiis anno 1655. apud Sebaſtianum Cramoiſy, via Jacobæa ſub Ciconiis: cujus antea *Præfationem* ſeu *Epiſtolam præliminarem* idem Mauguinus ediderat Tomo I. parte 2. pag. 6. Item *Tractoriam Epiſtolam adverſus 4. Capitula Conventus Cariſiacenſis*, editam ab eodem Mauguino tomo 2. *Vindiciarum prædeſtinationis & gratiæ* pag. 176. Scripſit quoque *Epiſtolam brevem ad quendam Epiſcopum fratrem ſuum*, à Joanne Mabillonio editam *Analectorum* tom. 4. pag 324. Extat denique in Regia Galliarum Bibliotheca Codice 4598. fol. 56. *Prudentii Epiſcopi Tricaſſini Tractatus aſceticus*, ſeu *Abbreviatio Pſalmorum in gratiam nobilis cujuſdam Matronæ, quæ variis ſive ærumnis ſive infirmitatibus afflicta erat.* Illa incipit, *Cum quadam nobilis Matrona in civitatibus vel oppidis fuiſſet obſeſſa, atque ex accidentibus, variis tribulationibus ut plerique noverunt, adeſſet anguſtata: animi tædiis afflicta, direxit ad me, rogans obnixe* &c. Obiit Prudentius juxta Annales Bertinianos, anno 861. die 6 Aprilis, de quo plura apud dictum Gilbertum Mauguinum invenies, qui potiora illius Opera Litterario orbi obtulit. Apud Bollandum in probatis Sanctorum Vitis, ad diem 6. Aprilis, & Sammarthanos fratres tomo III. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Trecenſibus. Guillelmum Cavum in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo 9. ad annum 846. pag. 539.

850. JOSEPHVS HYMNOGRAPHVS cognomento, qui ſeculo eodem Chriſti nono floruit, ita appellatus eſt, ut ab altero diſtingueretur ejuſdem ſeculi Joſepho, qui *Studita* dictus eſt, & Archiepiſcopatum Theſſalonicenſem obtinuit, fraterque Sancti Theodori Studitæ Abbatis fuit, qui anno Chriſti 827 obiit. *Joſephus* autem *Hymnographus*, hoc eodem ſeculo nono, à Sancto Ignatio Patriarcha Conſtantinopolitano, qui anno 847. ad principalem hanc totius Orientis Eccleſiam promotus eſt, ad annum 850. *Sceuophylax* ſeu *Cuſtos ſacræ ſupellectilis Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſanctæ Sophiæ* electus eſt. Ita apud Græcos ſanctitate moribusque inculpatis inclaruit, ut inter Manuſcriptos Codices Theologicos Græcos auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Codice 324. à fol. 87. ad usque fol. 100, *Officium Eccleſiaſticum* ſeu *Acoluthia in Sanctum Joſephum Hymnographum* habeatur, cujus etiam Syoaxarium Vitæ, eidem inſertum eſt. Ipſa tituli Græci verba cum initio Officii hæc ſunt: Ἀκολυθία εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν Ἰωσὴφ, τὸν ὑμνογράφον. Ἔχων ἐν καρδίᾳ σοῦ &c. Extat ſub Joſephi Hymnographi nomine, inter MSS. Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codex CCCX membraneus pervetuſtus & optimæ notæ in 8. in quo continentur *Joſephi Melodi Canones*, ſive *Cantica ſacra quadraginta octo:* quorum unum quodque ſpecialem ſuam habet acroſtichidem, quæ itidem uti quælibet *Ode nona* nomine *Joſephi* inſignita eſt. *Primi Canonis acroſtichis* cum initio talis eſt: τῇ β' Κανὼν κατανυκτικὸς, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς αὕτη. Τῶν πλασμάτων μου τὸν ῥύπον πλῦνον Λόγε Ἰωσήφ, τῶν ἁμαρτιῶν μου τὴν πληθὺν &c. In eadem Bibliotheca Codice 299 MS. Theologico Græco, extat ſub nomine Joſephi Studitæ *Canon de* ſecundo adventu Chriſti, cujus principium eſt: Χαίρει χορὸς τῶν σῶν ἁγίων Κύριε &c. qui ad Joſephum Studitam Sancti Theodori Studitæ fratrem, tum poſtea Theſſalonicenſem Archiepiſcopum ſpectare videtur, de quo ſupra diximus. Agit de *Joſepho iſto Hymnographo*, Petrus Lambecius tomo ſeu libro V. *Commentariorum* Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 274. & 284. itemque in Catalogo, pag. 338. & 364. Joannes magnæ Dei Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diaconus & Orator, circa annum 890. ſcripſit *Vitam Sancti Joſephi Hymnographi*, quam habes Græce & Latine apud Joannis Bollandi continuatores Godefridum Henſchenium & Danielem Papebrochium, ad diem 3. Aprilis quos conſulere potes.

SABAS MONACHVS GRÆCVS, diſcipulus & ſynchronus Sancti Joannicii Anachoretæ atque Abbatis, cujus mentionem facit Cæſar Baronius *Annalium Eccleſiaſticorum* tomo 9. ad annum Chriſti 782. ubi *S. Joannicium* tunc egiſſe annum ætatis ſuæ LIII. utpote natum anno Chriſti DCCXXIX. & ad annum Chriſti 846. quo eundem S. Joannicium obiiſſe, annos CXV natum refert. Sabas itaque Monachus atque Joannicii diſcipulus, circa annum DCCCL. *Vitam Magiſtri ſui* ſcribere aggreſſus fuiſſe videtur, qui in hoc Opuſculo Synchrooiſmum ſuum atque magiſterium Joannicii atteſtatur. Hoc Opus extat Græce Manuſcriptum in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter Codices Hiſtoricos Græcos Codice XIX. de quo paucis ita, Lambecius Libro ſeu tomo 8 Commentariorum hujus Cæſareæ Bibliothecæ pag. 266. his verbis. „ Quinto 850.

&

„& quidem à fol. 32 pag. 2 colum. 2. usque ad „folium 64 pag. 2 colum. 2 *Saba Monachi Synchroni, Hiſtoria Vitæ, rerum geſtarum & miraculorum S. Joannicii Anachoretæ & Abbatis, ex Bithynia pago Maricato, ad borealem Paludis Apolloniadis partem ſito, oriundi.* Μηνὶ τῷ αὐτῷ δ´ „nempe, *Menſis Novembris die quarto.* Ἐπίγραμμα ἤτοι Βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα „τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου συγγραφεὶς „παρὰ Σάβα Μοναχοῦ. *Scriptum ſive Vita & Converſatio & miracula Sancti Patris noſtri Joannicii, conſcripta à Saba Monacho.* Τὰ ψυχωφελῆ καὶ θεάρεστα τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνδραγαθήματα τοὺς εἰδότας λόγῳ καὶ γραφῇ ἄξιόν ἐστιν„ ἐνσημαίνειν, μετὰ τὸ ζηλοῦν τοῖς ἀγνοοῦσι, ὅπως„ &c. *Utilia animabus ac Deo placentia ſanctorum Patrum fortia facta, eos qui norunt, dignum„ eſt Sermoni vel Scripto conſignare, ut qui ignorant„ æmulentur* &c.„ Vide Menæa Græcorum eadem die quarta Novembris, ut & Martyrologium Romanum ubi hæc leguntur: *In Bithynia S. Joannicii Abbatis.* De Saba autem Vitæ illius Scriptore, Petrus Lambecius lib. 8. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 266. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi ſeu libri, p. 566 & 577.

DISSERTATIO SINGVLARIS
DE
VITA, SCRIPTIS AC CERTA ÆTATE ANDREÆ HIEROSOLYMITANI MONACHI, CRETENSIS ARCHI-EPISCOPI.

PROLOGVS.

850. ANDREAS HIEROSOLYMITANVS MONACHVS e Damaſco oriundus, tum Cretæ Archi-Epiſcopus, in eccleſia orientali celeberrimus fuit, ob *Magnum Canonem*, cujus auctor fuit, qui collecta univerſa veteris ac N. Teſtamenti hiſtoria hoc canticum compoſuit, exhortatus omnes, ut quæ videant in hiſtoriis eſſe bona & laudabilia, pro viribus ſectentur: quæ mala fugiant & execrentur. De illo autem Triodium Græcorum feriæ 2 hebdomadæ I. jejuniorum. Εἰς ὅλους ἀρχόμεθα τοῦ μεγάλου Κανόνος ποιοῦντες αὐτὸν τμήματα δι' καθ' εἱρμὸν ὥστε πληροῦσθαι τοῦτον τῇ δ´ ἑσπέρας. Eadem feria εἰς ἀπόδειπνον ψάλλομεν τὸν παρόντα μέγαν κανόνα ποίημα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου Κρήτης, τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Hic porro Canon ille integer deſcribitur ut & feria 3. 4. & 5. Ita Combefiſius in notis ad opera S. Andreæ Cretenſis pag. 369. colum. 2. „Magnus canon qui in eccleſia Orientali ca„nitur feria quinta hebdomadæ quintæ quadra„geſimæ, prima etiam jejuniorum hebdomada „cum iiſdem veniis recitandus habetur, in „Triodio Græcorum, ſed in dies quatuor ob „prolixitatem diſtributus, cum Canone S. Ma„riæ Ægypriacæ ab eodem Andrea conſcripto. „Præterea feria V hebdomadis quintæ, quæ „Græcis peculiari appellatione feſtum τοῦ με„γάλου κανόνος dicitur, interdum πέμπτη τοῦ „μεγάλου κανόνος dicitur.„ Meminit μεγάλου κανόνος τῆς ἀκολουθίας Cantacuzenus lib. 1. c. 13. pag. 43. Codinus *de officiis Aulæ Conſtantinopolitanæ* cap. 12. num. IV. Quo vero tempore Canon hic compoſitus fuerit, quare Magnus appelletur, & hac hebdomada quinta Quadrageſimæ totus quantus integer legatur, pluribus Synaxarium Nicephori Caliſti recitat. De eodem Marcus Hieromonachus de dubiis typicis cap. 33. ἐὰν τύχῃ ὁ Εὐαγγελισμὸς τῇ πέμπτῃ μεγάλου κανόνος &c. quem integrum cum labore multo ac pulmonum fatigatione Græci recitabant. Alii quoque Canones Sancti Andreæ Cretenſis in Eccleſia Græca aliis diebus canuntur, ut feria ſexta ante Ramos palmarum canitur *Andreæ Cretenſis canon in ſanctum Lazarum.* Item dominica in ramis palmarum Triodium D. Andreæ Cretenſis, ſicut & reliquis majoris hebdomadæ diebus fere omnibus ad completorium. Celeberrimus itaque fuit ſeculo IX apud Græcos ob canones ſ. cantica ab iis cani ſolita, quæ compoſuit. Hunc tamen clariſſimum doctorem & patrem idem Combefiſius accenſuit illis, qui Euchariſtiam non eſſe aliud, quam Symbolum & figuram corporis & ſanguinis Chriſti, cum aliis Græcis cenſuerunt ex his verbis *orationis ejus in Ramos palmarum* pag. 81. editionis Græco-Latinæ Pariſienſis 1644. in folio, quæ legitur in Triodio Græcorum Dominica illa ante odam 4. θύεται γὰρ ἐν ἀντιτύποις ὑπὲρ ἡμῶν συμβόλοις ἱεροθυτούμενος. *Immolatur enim pro nobis in figuralibus Symbolis ſacrificatus.* Idem Amphilochius Iconienſis Epiſcopus, juxta Combefiſium, vel quod verius, alter Cizici Archiepiſcopus ſeculi IX Scriptor, & Photii Conſtantinopolitani amicus intimus, in vita D. Baſilii cap. 17. p. 221. Ἀδύνατον οὖν ἐστὶν ἄνθρωπον ὡς λέλεκται εἰς τὴν εἰσελθεῖν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος: καὶ μετάσχει τῶν ζωοποιῶν ἀντιτύπων τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. *Itaque fieri nequit, ut dictum eſt, ut quis intret in regnum Dei, niſi per aquam & Spiritum, & niſi vivificata antitipa intemerati corporis & ſanguinis Chriſti ſumſerit.* Sic autem hæc commentatur Combefiſius Not. 128. in vitam S. Baſilii ab Amphilochio p. 278. „Vix fuerit ſacer Scriptor, qui non„ ita Euchariſtiam dixerit: eoque ſuſpectius„

Joan-

„Joannes Damaſcenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 14. id amoliens à Miſſa Magni Baſilii, aut certe non de ipſa Euchariſtia, & à conſecratione, contendens dictum: ut & Epiphanius ſeptima Synodo, qui forte à Damaſceno accepit. Videndus Claudius de Sainctes. Arcadius &c. Eandem igitur uterque Scriptor de Symbolis Euchariſtiæ ſententiam ſeculo nono habuit.“ Sed cum alia multa S. Andreas Cretenſis ſcripſerit, hujus Diſſertationis occaſionem nobis obtulit.

CAPVT PRIMVM.

DE VITA ET SCRIPTIS ANDREÆ CRETENSIS ARCHI-EPISCOPI.

ANDREAS CRETENSIS ARCHIEPISCOPVS, ex urbe Damaſco oriundus, dictus Hieroſolymitanus ob Monachiſmum in his regionibus profeſſum: qui tandem ob eminentiam virtutis & eloquentiæ, Cretenſis eccleſiæ Archiepiſcopus factus eſt, quem etiam in hujus operis primo molimine, fuiſſe elevatum atque ad ſedem Eccleſiæ Cæſareæ in Cappadocia promotum, ex nonnullis conjecturis putaveram. Hinc circa annum 720 floruiſſe & vere in *Supplemento Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſcripſeram; ſed maluit Guillelmus Cavus in hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum, eum anno 635. ſec. VII. pag. 453. affigere, ac ſequi fabulas Græcorum, quam veram aliorum contra ſentientium opinionem. Audiamus oraculum ex tripode: *Alii eum ad annum DL. vel DLXX. perperam referunt; Alii & in his Caſimirus Oudin, neſcio tamen qua auctoritate ducti ad annum DCCXX deprimunt. Verum ut annum ei DCXXXV. aſſignemus, facit Triodii Græcorum auctoritas, in quo Sophronio Patriarcha Hieroſolymitano σύγχρονος fuiſſe dicitur. Vitam tamen ultra annum DCLXXX. eum protraxiſſe, patet ex Jambis Euchariſtici ad Agathonem Diaconum, Concilii VI ſcribam, pro ſibi ad exſcribendum commodatis Actis Synodalibus.* Hæc Cavus; quibus oſtendit fabulas Græcorum palato ſuo haud eſſe inſipidas, talibusque lactucis paſci ſe ac recreari. Multa de illo igitur Triodium Græcorum, quæ refert Aubertus Miræus in Auctario de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 182. Sed falſiſſima ſunt, oreque pleno Græcorum ſomnia atque deliria ſapiunt. Illa quoque ex Synaxario Græcorum retulit Franciſcus Combefis in notis ſuis ad opera S. Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi omnia à ſe collecta, pag. 285. Juvat tamen hic iſta referre ad defenſionem Guillelmi Cavi, qui his innixus eſt.

„ Laus Sancti Andreæ Cretenſis Archi-
„ epiſcopi ex magno Canone, in Syna-
„ xario Græcorum.

„Eodem die ex antiqua traditione, canimus officium magni canonis. Hunc vere ex omnibus canonibus maximum optime & ingenioſe compoſuit & conſcripſit Sanctus Pater noſter Andreas Archiepiſcopus Cretæ, cognomento Hieroſolymitanus, ſed Damaſco oriundus. Decimo quarto ætatis anno grammaticæ ſtudia aggreſſus, & omnibus artibus liberalibus probe excultus, Hieroſolymam pervenit, vitamque monaſticam iniit: qui ſancte & pie vitam peragens, in quieto illo & à turbis remoto vivendi inſtituto multa quidem cum alia eccleſia Dei fructuoſa ingenii ſui monimenta reliquit, tum varias orationes & canones. Crebrior tamen & copioſior in Panegyricis orationibus extitit. Ex multis autem aliis hunc quoque magnum canonem infinita contritione animique compunctione refertum, elaboravit. Collecta enim in unum univerſa Veteris & Novi Teſtamenti hiſtoria, Canticum hoc compoſuit: ab Adamo videlicet, usque ad Chriſti aſſumtionem, & prædicationem Apoſtolorum. Quo quidem omnem animam exhortatur, ut ea quæ in hiſtoria videt eſſe bona & laudabilia, pro viribus ſectetur: quæ vero mala fugiat & averſetur: ſemperque ad Deum recurrat per pœnitentiam, per lachrymas, per confeſſionem, & per alia ejusmodi Deum placandi, eique placendi media. Quin adeo hic Canon canorus eſt, & in animos tam facile influit, ut & mentem etſi perduram, abunde emolliat, & ad recipiendum id quod bonum & honeſtum eſt, excitet; dummodo corde contrito, & debita cum attentione pſallatur. Fecit autem hunc canonem eo tempore, quo Magnus Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus *Vitam Mariæ Ægyptiacæ* literis commendavit, quæ & ipſa compunctionis pleniſſima eſt, lapſisque & peccatoribus multum conſolationis affert, ſi modo a pravis operibus deſiſtere velint. Lege autem receptum eſt, ut hoc die legatur hac de cauſa. Cum enim ſancta quadrageſima ad finem tendat, ne homines ſegniores effecti, ſpiritualia certamina negligentius ineant, vitamque ſobriam & temperantem vadere jubeant: Maximus adeſt Andreas, qui velut aliptes, per hiſtorias magni canonis enumerando inſignem virorum virtutem, & improborum caſum & everſionem: eos qui laboribus inſiſtunt, alacriores &, ut ita dicam, generoſiores facit: ut viriliter ea quæ ſuperſunt, capeſſant. Sanctus vero Sophronius, mirabili ſua illa oratione & tractatu ſobrios & ipſe facit & ad Deum excitat, ne corruant, neve deſperent, licet aliquibus peccatis irretiti fuerint. Quanta enim ſit Dei humanitas, & clementia in illos, qui ex toto corde, præteritæ vitæ noxas relinquere cogitant, narratio *de Maria Ægyptiaca* abunde docet. Appellatur autem canon Magnus, ut forte quisquam dixerit pro-

„propter etiam ſententiarum pondus & gra-
„vitatem, quarum feraciſſimus eſt hujus cano-
„nis author, in his componendis præclare ex-
„ercitatus. Quodque cum cæteri canones
„XXX aut paulo amplius troparia contineant,
„iſte ad CCL progrediatur, quolibet ex iſtis
„ineffabiliter diſtillante dulcedinem & volu-
„ptatem. Jure optimo igitur & convenien-
„ter ſancitum eſt, ut Magnus iſte canon &
„compunctionis pleniſſimus, in magna ſaltem
„quadrageſima pſallatur. Hunc præclariſſi-
„mum & maximum Canonem, nec non tracta-
„tum vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ, ipſemet Pater
„noſter Andreas primus Conſtantinopolim tu-
„lit: quando ab Hieroſolymorum Patriarcha
„Theodoro ad ſextam Synodum ſubſidio miſ-
„ſus eſt. Tunc autem Monaſticam viram ad-
„huc profitens, cum adverſus Monothelitas
„fortiter decertaſſet, eccleſiæ Conſtantinopo-
„litanæ Clero adſcriptus eſt. Deinde in ea
„Diaconus & pupillorum curator & ultor
„conſtituitur: nec longo poſt tempore Archi-
„epiſcopus Cretæ ordinatus eſt. Poſtea pro-
„xime ad locum qui Hieriſus, cum Mytele-
„num perveniſſet, migravit ad Dominum, cum
„ſatis multo tempore ſuam ſedem tenuiſſet.
„Ejus interceſſionibus miſerere noſtri Deus.

De Andrea Monacho Hieroſolymitano *τοῦ ἁγιοπολίτου στιχηροῦ Auctore Magni Canonis* agunt Acta Sanctorum Bollandi die 2. Aprilis; & Ducangius in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* verbo *μέγας κανὼν* col. 583.

Hæc autem deliria Græcorum atque ſomnia ſecutus Cavus, S. Andream Cretenſem Archiepiſcopum, Synchronum S. Sophronio Patriarchæ Hieroſolymitano fecit, quo tempore nondum è lumbis patris egreſſus erat, cujus & vitam protraxit usque ad tempora concilii ſexti œcumenici, ſeu ad annum 680. & ultra. Errorem hunc craſſum poterat facillime corrigere ex lectione operum S. Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi, quæ procuravit in fol. anno 1644. Lutetiæ Pariſiorum Græce & Latine, Franciſcus Combefis, ex ordine fratrum prædicatorum. Verum in errore cum aliis Cavus manere, quam hunc ſibi laborem aſſumere maluit. Errantem ergo corrigamus ex iterata atque attenta lectione omnium S. Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi operum, ad quam Cavus me adegit. Id poſitive admittit Combefiſius, qui accurate in omnia Andreæ opera commentatus eſt. Nam Andreas Homilia *in Apoſtolum Titum* p. 173. ſic loquitur,
„*Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ταῖς νίκαις τοὺς ὁμο-*
„*στεφεῖς καὶ συνθρόνους βασιλεῖς στεφανώσειε μα-*
„*κραῖς τὸ κράτος αὐτοῖς ἐτῶν διατηρῶν ἀνελίξεσιν*
„*αὐτοὺς ὑπὸ χεῖρα τούτοις καθυποτάξειε τὰ φῦ-*
„*λα πάντα τὰ βάρβαρα, τὰ τοῖς αἵμασι χαίροντα.*
„*Hic DEus noſter ipſe corona ejuſdem conſortes Im-*
„*peratori eodemque ſublimes throno, victoriis coro-*
„*naverit in longas armorum revolutiones, eorum*
„*conſervans imperium.* Combeſiſius autem in
notis pag. 357. adjunctis iis quæ habent Græ-"
ci de Andrea in Triodio, (ex quo damus) li-"
quet eſſe ſermonem de Juſtiniano II. & Phi-"
lippo filio, quem is ſtatim ab imperio anno"
703. recuperato & occiſo Tiberio, imperiali"
corona inſignivit, de quo Baronius ad annum"
702. Fuerunt ea tempora, turbantibus qua"
Patriarchis, qua Imperatoribus Conſtantino-"
politanis, ſatis Græciæ obſcura: ut non mirum"
ſit ſic atra nocte, velut latuiſſe Latinos noſtri"
Andreæ ſanctitatem: quam non conſigna-"
rint quod ſciam, publicis eccleſiæ tabulis."

Ex Combefiſio igitur, Andreas hic floruit *tempore Juſtiniani II. & Philippi ejus filii* poſt annum 702. Cum ergo Juſtinianus in imperio reſtitutus, in eo per octennium ab anno 703. ad 710. permanſerit: ac Philippicus 711. & 712. imperium tenuerit, qoi ita ambobus felicitatem optat hoc tempore dubio procul ſcribebat vel concionabatur. *Secundo* id apertius patet *ex Jambicis Eucharisticis ad Agathonem* Diaconum, pro commodatis ſibi Synodi ſextæ actis, quæ Græco-Latine idem Combefiſius edidit Tom. 2. pag. ſeu col. 235. *Auctarii primi* ad Bibliothecam veterum Patrum Pariſienſis 1648. in folio. Jambi enim illi ſunt poſteriores *Epilogo* quem fecit Agatho Diaconus, quando Acta Concilii ſexti œcumenici transſcripſit ad uſum ſuum. Atque *iſta Acta* cum Epilogo ipſe Cavus ad annum 712. refert *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 680. pag. 468. verbo *Agatho Magna eccleſia* &c. Namque jambis ſuis alludit Andreas Cretenſis, ad Epilogum iſtum Agathonis. Erat ergo teſte eodem Cavo, clarus ſec. VIII. & quidem poſt mortem Philippici Bardanis, anno 713. & ultra Andreas Cretenſium Archiepiſcopus. Non florebat igitur annis centum antea, hoc eſt anno 635. cui illum Guillelmus Cavus imperite alligat, *in hiſtoria rei literariæ* pag. 453. *Tertio* hinc colligitur eſſe purum mendacium, quod Cavus ſcribit, *Andream Diaconum adhuc, adfuiſſe Synodo ſextæ œcumenicæ atque Theodoro Patriarchæ Hieroſolymitano ſuppetias tuliſſe.* Si enim juxta Triodium mendax Græcorum, huic Synodo ſextæ anno 680. coactæ Andreas interfuiſſet: non opus fuiſſet, cum illis omnino tanquam præſens inſtructus fuiſſet, ut annis triginta duobus poſt finitam Synodum, illius *Acta* ab Agathone transſcripta, ad ſe mittenda peteret, quorum lectione erudiretur. Inſtantia igitur illa Andreæ ad Agathonem Diaconum, argumentum eſt validum, quod huic Synodo ſextæ Andreas non adſuerit: quodque mentiatur impune *Triodium Græcorum*, dum iſtud diſerte ſcripto tradidit. *Quarto* denique Andreas Cretenſis Archiepiſcopus, juxta Cavum in hiſtoria rei *literariæ* pag. 453. ſupra citatum, anno 635. florebat, quo annorum circiter 30. ſaltem tunc erat. Anno autem 680. quo ab eodem Cavo, ex fide Triodii mendacis Græcorum, ad Synodum œcumenicam

cam ſextam, ad inſtantiam Theodori Hieroſolymorum Patriarchæ, licet Diaconus tantum acceſſit, annos 75. juxta Cavum natus erat. Qua ætate minus erat idoneus, ad opem Theodoro vel alicui alteri ferendam. Anno 712. quo Acta Concilii iſtius ab Agathone transſcripta obtinuit, annorum 107. nempe 32. annis poſt Synodum œcumenicam ſextam elapſis. Reverſus forſitan tunc temporis ad infantiam, ob grave ſenium oblitus fuerat Actorum Concilii iſtius, quibus præſens fuiſſe ſcribitur à Cavo. Erat ergo tunc annorum 121. juxta Gvillelmum Cavum; quis ergo in tanta ætate Andream habuiſſe ad populum homilias credat? *Quinto* poterat rectius & verius Cavus adjeciſſe huic ætati Andreæ, annos totidem, atque vitam ejus protelaſſe usque ad annum 840, 850. vel circiter, quo Theophilo Iconoclaſta Imperatore anno 842. mortuo, cauſa tandem imaginum, contra Iconoclaſtas triumphum egit. Nam plurimæ homiliarum quæ Andreæ Cretenſi Archiepiſcopo huic tribuuntur, *Canon item Magnus, & Expoſitio in carmina ſacra ſeu in Troparia feſtorum*, quæ ipſi in MSS. Codicibus paſſim adſcribuntur, non niſi obtinentibus ubique imaginibus, ac nube feſtivitatum recenter inſtitutarum & absque fundamento introducta, pronuntiatæ fuerunt. Tales ſunt feſtivitates *nativitatis Mariæ Virginis item annuntiationis ejusdem, dormitionis & aſſumtionis ejusdem, in conceptionem Sanctæ Annæ*, quæ Seculo Eccleſiæ VIII. & ante Secul. IX. medium, nullibi Eccleſiarum auditæ fuerant. Andreas igitur Cretæ Archiepiſcopus, ætate iſta antiquior non videtur qui in MSS. Codicibus paſſim *Hieroſolymitanus* atque Archiepiſcopus Cretenſis dicitur. Denique quod omnem tollit ambiguitatem, vixit noſter Andreas, etiam poſt ablatas ab inſula Cretenſi imagines: quod nonniſi ſub Leone Armeno anno DCCXXVI. contigit, ut ipſe Cavus narrat in *Hiſtoria Monothelitarum* Seculo IIX. præmiſſa, atque in Gregorio II. ad annum 715. pag. 478. Audiamus ea de re Andream ipſum, *Oratione in Circumciſionem* & in Sanctum Baſilium, ſub finem Orationis pag. 38, his agit contra Iconoclaſtas, qui inſulam imaginibus ſpoliaverant: Οὕτω δὲ ὀρθοδοξοῦντες, ἐθνῶν φόβον ἀποδράσοιμεν, καὶ νῆσοι λύτρωσιν εἰσδέξονται αἱ τῆς ἐκκλησίας, διὰ λοιμῶν ἀνδρῶν ἀκοσμίαν, ἀφαιρέσει εἰκόνων παθοῦσαι ὑπὸ Ἀγαρηνῶν συγκινδυνεύσασαι. *Sic recte in fide, effugerimus gentium timorem atque Inſulæ redemptionem ſuſceperint, Inſula in quam illa eccleſia, ablatis abolitisque per peſtes quasdam imaginibus, deturpata: parique cum Agarenis periculo jactata.* Ex quibus aperte liquet, non anno 635. ut imperite vult Cavus, ſed ad annum circiter 730. vel ultra, in procelloſa iſta imaginum contentione, vixiſſe & floruiſſe Andream Archiepiſcopum Cretenſem. Ecce Cavo damus rationes, ob quam Andream hunc, non anno DCXXXV. ſed anno DCCXXXI. juxta ſcripta ipſius Andreæ, aſſignamus: imo annis 840. vel 850. ob feſtivitates, de quibus homilias ſcripſit, ut infra dicemus. Omnia S. Andreæ Cretenſium Archiepiſcopi opera, hic inde diſſipata in unum collegit, in lucem eruit, & cum notis atque onomaſtico Græce & Latine edi curavit, Franciſcus Combefiſius in folio, Pariſiis anno 1644. apud Symonem Piget. Suntque Homiliæ ſeptendecim hoc ordine: *In Mariæ natalem diem* pag. 1. *In Mariæ annuntiationem* pag. 11. *In circumciſionem & in Baſilium* pag. 28. *In transfigurationem* pag. 38. *In Lazarum Quadriduanum* pag. 56. *In ramos palmarum* pag. 75. *In crucis exaltationem* prima pag. 96. altera *in eandem* pag. 103. quæ pariter habentur & apud Jacobum Gretſerum tom. II. *De Cruce* pag. 1171. *In Mariæ dormitionem* prima pag. 115. *In eandem* altera pag. 131. *In eandem* tertia pag. 143. *In Apoſtolum Titum* pag. 155. *In Sanctum Georgium* pag. 175. *In Sanctum Nicolaum Mirenſem Epiſcopum* pag. 188. *In Sanctum Patapium* prima pag. 196. *In Sanctum Patapium* ſecunda, ex ore Andreæ pag. 216. *De vita humana & defunctis* pag. 229. Canones præcipui & Triodia ſeu Canones IX. nimirum, *in conceptionem S. Annæ* pag. 252. *In Mariæ nativitatem* pag. 258. *Magnus Canon* pag. 265. *In Lazarum* pag. 301. *Triodia 4. majoris Hebdomadæ* pag. 311. *In mediam pentecoſtem* pag. 326. Idiomela quædam brevicula in varios dies feſtos hinc inde collecta pag. 334.

Orationes autem *de Mariæ Virginis nativitate & aſſumtione* quæ huic Andreæ Cretenſi Archiepiſcopo attribuuntur, ad eum ſpectare nequaquam poſſunt: cum feſta iſta virginis, nondum extarent tempore Andreæ Cretenſis, unde in MSS. Codicibus aliquando inveniuntur ſub Andreæ nomine, aliquando ſub Joannis Damaſceni vel Germani Conſtantinopolitani nomine, junioris nempe qui Seculo XIII. floruit, ad quem probabilius ſpectant. Sane ſi tot tantæque Orationes in cultum beatæ virginis ab Andrea vel Joanne Damaſceno vel Germano Seniore Conſtantinopolitano Archiepiſcopo ſcriptæ fuiſſent: illas non omiſiſſet Nicæna Synodus II. anno 787. celebrata, ad probandum Sanctorum venerationem & cultum. Maxime cum huic Synodo adeſſet Elias Metropolita Cretenſis, teſte Cavo ad annum 787. pag. 499. qui has Orationes Andreæ Sedis ſuæ Archiepiſcopi ad SS. cultum ſtabiliendum allegare non omiſiſſet.

Orationes quoque duæ quæ habentur inter opera S. Amphilochi Iconienſis Epiſcopi, nempe una *in Circumciſionem Chriſti & in Sanctum Baſilium* illic pag. 10. & altera *in occurſum Domini noſtri JEſu Chriſti, deque Deipara, & Anna, & Simone*, illic p. 23. pertinere mihi videntur ad S. Andream Cretenſem Archiepiſcopum & jam antea in *Amphilochio* prædiximus.

Idem Combefiſius anno 1648. edidit duobus in foliis tomis, *Auctarium* Græco-Latinum ad Bibliothecam veterum Patrum, Pariſiis, cujus primo tomo addidit opuſcula quatuor Græco-Latina, ſub nomine ejusdem Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi, nimirum: *Homilias duas in S. Deiparæ nativitatem*, quarum poſteriorem Andreas Schottus jam antea ediderat ſub nomine *Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani*, quam MSS. multi quoque Codices Joanni Damaſceno adſcribunt. *Homiliam in decollationem Joannis Baptiſtæ. Idiomelem in feſtum annuntiationis* illic pag. 1289, 1327. Tomo autem 2. ejusdem operis pag. 235. editi ab eodem græce & latine *Jambi Euchariſtici ad Agathonem Diaconum*, pro commodatis ſibi Synodi ſextæ actis. Denique ejusdem *Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi Computus Paſchalis*, græce & latine editus à Dionyſio Petavio, tomo 3. de doctrina temporum pag. 393. ſeu in Chronologio quod Pariſiis in fol. editum anno 1630. apud Sebaſtianum Cramoiſy. Ejusdem *Oratio in S. Georgium*, edita latine & græce à Bollando ad diem 23. Aprilis. Extat autem græce MS. apud Euſebium Renaudotum, Gallum, antiquarium eruditum, *Andreæ Hieroſolymitani Cretenſis Archiepiſcopi* Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους καὶ καλλινίκους δέκα μάρτυρας, ὅτε ὑπὸ τῆς τοῦ χειμῶνος βίας ἐξ ὑποστροφῆς τοῦ πλοὸς ἐπιστὰς, τὸν παρόντα ἐσχεδίασε λόγον, ut habet Carolus du Freſne ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis*, in indice authorum ineditorum & editorum, col. 24. Extant in *Nova bibliotheca MSS. librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum, ſeu Specimine antiquarum lectionum Græcarum Philippi Labbei, Soc. Jeſu*, potiſſimum concinnata ex Catalogo MSS. Codicum regiæ bibliothecæ Galliarum, (edita Pariſiis anno 1653. in 4. apud Joannem Henault) parte 2. pag. 82. *Andreæ Archiepiſcopi Cæſareæ quæſtiones ex libro Terapeuticon, quo abeunt animæ poſt mortem corporis*, in regio Codice MS. 930. Unde colligunt nonnulli, hunc Andream fuiſſe ſucceſſive tum Archiepiſcopum Cæſareæ in Cappadocia, tum Archiepiſcopum Cretenſem antea. Ibidem parte 2. pag. 97. *Theodori Prodromi Expoſitio Canonum in feſta Domini noſtri Jeſu Chriſti*, autoribus Coſma & Joanne Damaſceno: cum *Nicephori Blemmydæ* Canone & Jambis in Sanctum Gregorium Theologum, *& Nicetæ expoſitione Tetraſtichorum* cujusdam Nazianzeni, aliisque in Codice Regio MS. N. & O. *Enarratio Sacrorum carminum ſeu tropariorum Andreæ Archiepiſcopi Cretæ ad Riginum.* Hæc opuſcula tria Andreæ Archiepiſcopi Cretenſis vel Cæſareæ, nondum edita annotaſſe, non inutile poſteris fuerit. Atque jam aliis notis aut numeris, Codices illos recenſitos fuiſſe arbitror, in Catalogo ultimo Græcorum omnium MSS. Codicum regiæ hujus Bibliothecæ, quem dum Pariſiis eram, magnis adornarunt curis Carolus du Freſne, Dominus du Cange & Joannes Baptiſta Cotelerius, ambo celebres in cognitione Græcorum MSS. Codicum. Fuiſſe vero Sciptores duos diſtinctos Andream Cæſareæ Archiepiſcopum in Cappadocia & Andream Cretenſem Archiepiſcopum opinor, quamvis ſuppares atque ætate eadem vixerint, ad quod, ut credam, hac ratione adducor: quod utriusque ſtylus & inſtitutum diſcrepent. Nam Andreas Cæſareæ Archiepiſcopus hcc ſeculo IX. per *Eclogas* atque *excerpta* ex antiquioribus aliis totum ſuum *Commentarium in Apocalypſin* conſarcinavit, atque ex meris aliorum laciniis contexuit, ut ad annum 840 de illo diximus, idemque dicendum, de quæſtionibus ex libro *Terapeuticon* de quo antea, quas in MS. Codice Bibliothecæ Regiæ 930. ſub ejusdem nomine extare, ſcribit loco citato Labbeus: unde *exceptor* magis quam Scriptor dici meruit. At Andreas Cretenſium Archiepiſcopus alio prorſus ſtylo atque inſtituto, ex proprio fonte, multis verbis, Orationes & *Homilias* ad plebem ſibi commiſſam aliasque eccleſias, in ſolemnibus feſtivitatum potiſſimarum diebus, habere conſueverat. Diſcrepabant itaque ſtylo & inſtituto licet eadem ætate florerent. Hinc recte ex iſtis tribus opuſculis nondum editis, duo Andreæ Cretenſium Archiepiſcopo, unum Andreæ Cæſareæ Archiepiſcopo, ex fide Manuſcriptorum Codicum attribuitur.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERA ÆTATE ANDREÆ CRETENSIUM ARCHIEPISCOPI, EX SCRIPTIS ILLIUS PETITA.

Omnibus autem neglectis quæ de ætate Andreæ Archiepiſcopi Cretenſis, à Guilielmo Cavo *in hiſtoria litteraria*, qui ei annum 635. aſſignaverat, atque Franciſco Combefiſio, operum hujus Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi anno 1644. græce & latine editore, (qui in notis eum ad annos 702. & 710. affixerat) aſſeruntur: contendo illum anno 840. vel 850. non eſſe antiquiorem, ob rationes ſequentes ab opuſculis ipſi attributis petitas, quas nullus hucusque obſervavit. Rationes ob quas Andreas Cretenſis Archiepiſcopus ſub Seculi IX. medium claruiſſe videtur, hæ ſunt: 1. ob feſtivitates novas & plurimas, quarum nulla ſeculis ſeptimo & octavo eſt mentio, in quas homilias ſcripſiſſe legitur, quas omnes cap. 1. Diſſertationis hujus retulimus. Nempe in Sanctæ Mariæ natalem diem pag. 1. circumciſionem & in Baſilium pag. 28. in crucis exaltationem homilias pag. 96. & 103. in Mariæ dormitionem homilias tres pag. 115. 131. & 143. ejusdem ſunt Canones præcipui & Triodia, ſeu Canones IX. nimirum in conceptio-

ptionem Sanctæ Annæ pag. 252. in Mariæ nativitatem pag. 258. Magnus Canon pag. 265. in Lazarum pag. 301. Triodia quatuor majoris hebdomadæ pag. 311. & alia. Hæ enim feſtivitates omnes à Græcis noviter inſtitutæ ſunt, poſtquam anno 842 decreto ſolemni poſt Theophili Imperatoris mortem & Michaele Imperatore & Theodora ejus matre atque Methodio Patriarcha CP. cultus imaginum ſancitus fuit. 2. Hæc omnia opuſcula Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi, non extabant tempore Nicenæ Synodi ſecundæ. Si enim Orationes iſtæ omnes, Canones & Troparia ætate Concilii Nicæni II. anno 787. extitiſſent, illas allegare non omiſiſſent patres hujus Synodi, qui tot fabulas atque nugas, & falſa Scriptorum opera ad Iconoduliam & invocationem cultumque Sanctorum ſtabiliendum collegerunt & adduxerunt. Maxime quia huic Synodo adeſſet Elias Cretenſis Archiepiſcopus, qui hæc opuſcula anteceſſoris in ſede ſua Andreæ indicaſſet & ad cultum imaginum & Sanctorum confirmandum allegaſſet. 3. Quod omnem tollit ambiguitatem, Andreas noſter vixit poſt ablatas ab Inſula Cretenſi imagines, qua de re ipſum audiamus Oratione *in circumciſionem & in Sanctum Baſilium*, ſub Orationis finem his verbis pag. 38. contra Iconoclaſtas, qui Inſulam imaginibus ſpoliaverant. *Οὕτω δὲ ὀρθοδοξοῦντες. ἐθνῶν φόβον ἀποθεχόσομεν, καὶ νῆσοι λύτρωσιν εἰσδέξονται αἱ τῆς ἐκκλησίας, διὰ λοιμῶν ἀνδρῶν ἀκοσμίαν, αἱ ἀφαιρέσει εἰκόνων πορθεῖσαι ὑπὸ Ἀγαρηνῶν συγκινδυνεύσασαι. Sic recti in fide, effugiemus gentium timorem, atque Inſulæ redemptionem ſuſceperint, Inſulam inquam Eccleſia illa, ablatis abolituque per peſtes quaſdam imaginibus deturpata pariſque cum Agarenis periculo jactata.* Saraceni autem Cretam inſulam & Siciliam occuparunt tandem ſub Michaele Balbo Imperatore, qui ab anno 821 & 829. imperium tenuit, ut teſtatur Turſellinus *Epitomes hiſtoriarum* lib. 7. cap. 2. num. 23. Tum poſtea Theophilus *Cretam* eandem ſub Imperii finem circa annum 840. imaginibus ſpoliavit, quibus bellum indixit, de quo loquitur in hac homilia *in circumciſionem & Sanctum Baſilium* Andreas Cretenſis Archiepiſcopus, ubi utriusque cladis hujus comparationem facit, atque Iconoclaſtas recrudeſcentes, Agarenis ſeu Saracenis fuiſſe ſimiles inquit. Factam autem eſſe iſtam Iconoclaſtarum in Cretam inſulam invaſionem, tempore Theophili Imperatoris, teſtatur diſerte Turſellinus *Epitomes hiſtoriarum* lib. 7. cap. 2. num. 29. his verbis: *Hujus Balbi heres Theophilus Iconomachus, impietate cum patre certans, ſacras imagines pingi vetuit omnino, earum loco pecudum aviumque ſimulacra reponi juſſit. Quæ lex magnam piis hominibus, poribusque pictis procellam concitavit in oriente.* Hæc Turſellinus, quibus diſertius nihil dici poteſt. Imperavit autem Theophilus à patris morte, ſeu ab anno Chriſti 829. ad 841. quo Michael cum Theodora matre illi ſucceſſit. Porro in publica concione ac ſolemnitate circumciſionis, apud Cretenſem plebem non auſus fuiſſet ita loqui Andreas Cretenſium Archiepiſcopus, Theophilo vivente & imperante, qui libertatem ejus atque audaciam ultus fuiſſet: unde colligimus homiliam hanc primam *in Circumciſionem & Baſilium* anno 842. vel 843. pronuntiatam fuiſſe, cum Iconodulia ex Decreto Michaelis & Theodoræ Theophilo mortuo ubique obtineret. Immani ſane parochroniſmo peccat Gulielmus Cavus, dum vult *ablatas fuiſſe imagines ab Inſula Cretenſi ſub Leone* Armeno anno DCCXXVI. ut ipſe narrat Cavus in hiſtoria Monothelitarum ſeculo octavo præmiſſa, atque in Gregorio II. ad annum 715. pag 478. Annis centum & amplius à veritate aberrat. Nec anno 715. Iconoclaſtæ adhuc in orbe innotuerant, nec ante annum DCCXXV Imperii Leonis Armeni decimum, bellum Imaginibus illatum fuit, ex Theophane aliisque melioris notæ hiſtoricis, neque anno DCCXXVI. illud bellum ab Inſula Cretenſi incœpit, ut male hariolatur Cavus. Neque hæc reſponſio Cavum ab hallucinatione eximere poteſt, qui anno 635. Andream Cretenſem Archiepiſcopum affixit, non autem belli Iconomachici temporibus. 4. Andreas Cretenſis *Homilia in Apoſtolum Titum* pag. 173. ita loquitur: *οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, αὐτὸς τοὺς νίκαις, τοὺς ὁμοστεφεῖς καὶ συνθρόνους Βασιλεῖς στεφανώσειε μάκρους, τὸ κράτος αὐτοῖς ἐτῶν διατημῶν ἀνελίξεσιν, αὐτὸς χειρὶ τούτοις καθυποτάξειε τὰ φῦλα πάντα τὰ βάρβαρα τὰ τοῖς αἵμασι χαίροντα. Hic Deus noſter ipſe corona ejuſdem conſortes Imperatores, eodemque ſublimes throno, victoriis coronet in longas annorum revolutiones, eorum conſervans imperium. Ipſe manu ſubjiciat illis barbaras omnes gentes quæ ſanguine gaudent.* Hæc autem verba diſerte intelligenda ſunt de Michaele Porphyrogenito & Theodora ejus matre, quos in plurali *Imperatores* vocat, eo quod ſimul imperaverint ab anno 842. ad 855. quo magnus hic imaginum cultor, matrem occidiſſe ſcribitur: quibus dubio procul ſub Imperii initium tantam felicitatem precatur. Abſurdus eſt autem Franciſcus Combefiſius in notis ad hanc homiliam pag. 357. adjunctis iis quæ Græci de *Andrea* habent in *Triodio* quæ illic dedit. Putat enim eſſe hic Sermonem de *Juſtiniano II. & Philippico ejus filio*, quem is ſtatim ab imperio anno 703. recuperato & Tiberio occiſo, imperiali corona dicitur inſigniviſſe, de quo Baronius ad annum 702. in Annalibus. Fuerunt, inquit, ea tempora, turbantibus qua Patriarchis, qua Imperatoribus Conſtantinopolitanis, ſatis Græciæ obſcura, ut non mirum ſit, ſic atra nocte velut latuiſſe Latinos, Andreæ noſtri ſanctitatem: quam non conſignaverint, quod ſciam, publicis eccleſiæ tabulis. Ex Combefiſio igitur Andreas hic, tempore Juſtiniani II. & Philippici ejus filii,

poſt

poſt annum 702. floruit. Sed Combefiſium in errorem Baronius adduxit, neque verum eſt, Juſtinianum II. & Philippicum ejus filium ſimul imperium tenuiſſe, ſed contra Philippicum ſemper cum Juſtiniani hoſtibus conſpiraſſe in patrem, in tantum ut ei imperium ademerit. Ita Turſellinus *in Epitome Hiſtoriarum* lib. 6. c. 13. num. 16. *Cæterum Cherſonenſes Bosphoranique injuſto bello a Juſtiniano vexati, Philippicum exulem ſalutant Imperatorem, qui ipſorum armis Byzantio potitus ac Juſtiniano obtruncato, invadit imperium.* Verba igitur ante allata ex Homilia Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi in Apoſtolum Titum, diſerte intelligenda ſunt, de imperatoribus Michaele Porphyrogenito & Theodora matre ejus, ab anno 842. ad 855. ſimul imperantibus: unde certa ætas Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi cognoſcitur. 5. Eandem ætatem indicant *canones, cantica ſacra & Troparia*, qualia in operibus illius multa leguntur. Nempe canones præcipui & Triodia, ſeu Canones IX. nimirum in conceptionem Sanctæ Annæ pag. 252. in Mariæ nativitatem pag. 258. Magnus Canon pag. 265. in Lazarum 301. Triodia quatuor Majoris hebdomadæ pag. 311. & alia. His enim temporibus canones illi & cantica ſacra maxime invaluerunt, ut conſtat ex *Canone Epinicio* odis IX. conſtante Theophanis Grapti Nicæni Archiepiſcopi, quem græce & latine inſeruit Annalibus ſuis eccleſiaſticis Baronius ad annum 842. num. 50. Ex canticis multis quæ compoſuit Joſephus Hymnographus dictus, qui circa annum 850. ſub Ignatio Patriarcha in Eccleſia Conſtantinopolitana floruit. Ad horum igitur æmulationem, quibus Synchronus erat, Canones & cantica ſacra Andreas Cretenſis Archiepiſcopus conſcripſit. Imo in regia Galliarum Bibliotheca, græce MS. *extat enarratio ſacrorum carminum ſeu Tropariorum Andreæ Archiepiſcopi* Cretæ ad Riginum, ut teſtatur *nova bibliotheca MSS. librorum Græcorum Latinorum & Gallicorum ſeu ſpecimen antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum* Philippi Labbei Soc. Jeſ. concinnatum potiſſimum ex Catalogis MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ parte 2. pag. 97. editum Pariſiis anno 1653. in 4to, apud Johannem Henault. Denique quod petit Andreas Cretenſis Archiepiſcopus, Acta Concilii VI. œcumenici, ab Agathone Diacono: non intelligendum eſt, de Agathone qui Acta hujus Concilii anno 680. tanquam Notarius ſcripſit: ſed de altero ejusdem nominis, qui eadem qua Andreas, nempe circa annum 840 vel 850 ætate vivebat, ut qui Acta illa deſcripta habebat, quorum apographum Andreas petiit. Andreas enim noſter de quo agimus, ætate Concilii ſexti œcumenici, annis CLX. recentior erat. Hæc quidem, quantum licuit, de operibus impreſſis Andreæ Hieroſolymitani Monachi, Cretenſis Archiepiſcopi. Harum porro orationum quæ ſub ejus nomine circumferuntur, plurimæ, imo fere omnes MSS. ſunt in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, ut habet Petrus Lambecius libro ſeu tomo 4. Commentariorum ejusdem Bibliothecæ pag. 220. his verbis: „Andreæ Archiepiſcopi Cretenſis, patria quidem Damaſceni, cognomine autem Hieroſolymitani, ob Monaſticam vitam Hieroſolymis initam, qui circa annum Chriſti 720. vel 728. obiit, *Oratio in Dominicam Palmarum extat* Cod. 116. num. 5. Ejusdem *Orationes duæ in nativitatem beatiſſimæ Virginis deiparæ extant* Cod. 140. n. 6. *Oratio in annunciationem beatiſſimæ Virginis Deiparæ, extat* Cod. 144. n. 36. Ejusdem *Oratio panegyrica in obitum & aſſumtionem beatiſſimæ Virginis Deiparæ*, extat Cod. 151. num. 33. Ejusdem *Oratio in vitam humanam & de mortuis*, extat Cod. 152. num. 13.“ Inſigniori adhuc ſollicitudine, idem Petrus Lambecius collegit libro ſeu tomo octavo Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 530. in Catalogo Scriptorum, qui hoc tomo continentur, quidquid diverſarum homiliarum S. Andreæ Cretenſis, habetur MS. in Imperiali Bibliotheca: ubi cum inter illas nihil non editum animadverterim, ad citatum locum curioſos lectores mittimus, ut ſuam iſtorum, ſi quam habent, ſitim expleant. Atque illæ eædemque Orationes inveniuntur in plurimis MSS. bibliothecarum Regiæ Gallicæ, Seguierianæ, Colbertinæ, quæ tam ipſi Andreæ, quam aliis interdum inſcribuntur. Extabat olim Conſtantinopoli apud Conſtantinum Barinum, MS. *Andreæ Cretenſis ſolutio in omnes interpretationes Sacræ Scripturæ*, ut habet Antonius Poſſevinus ad calcem apparatus ſacri, pag. mihi 46. Vnde plurima hunc Andream ſcripſiſſe liquet, quæ partim extant, partim perierunt, vel adhuc MSS. in Bibliothecis latent. Sed quod prætereundum ſilentio non eſt in eadem Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, extat Codex XXVI. qui chartaceus antiquus in fol. eſt, atque ab Augerio Busbechio, ut ipſe ſolita propriæ manus ſuæ inſcriptione teſtatur, olim Conſtantinopoli comparatus fuit. In quo continentur à folio 1. usque ad fol. 71. *Proverbia Salomonis* cum ampliſſima catena ſive Commentario, *ex diverſorum Sanctorum Patrum aliorumque veterum Scriptorum Eccleſiaſticorum Operibus collecto*, cujus principium: Αἱ παροιμίαι περιέχουσιν παιδεύσιν ἠθῶν καὶ παθῶν ἐπανόρθωσιν &c. *Secundo* & quidem à fol. 72. usque ad fol. 319. Eſaias Propheta cum ampliſſima catena ſeu Commentario ex variorum Sanctorum Patrum, aliorumque veterum Scriptorum Eccleſiaſticorum operibus collecto, cujus principium à Cyrillo eſt: Τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸν Ἡσαΐαν προοίμιον. Ἀσυμφανὴς μὲν τῶν ἁγίων Προφητῶν ὁ λόγος &c. Collector utriusque catenæ, nempe tam in Proverbia Salomo-

„monis, quam in Eſaiam, fuit Andreas quidam „Presbyter, ut videre eſt folio 329. ſive ultimo: quippe ubi ſcriba, qui totum hunc Co„dicem ſua manu exaravit, lectores rogat „orare Deum, ut in tremendo ultimi judicii „die miſereatur non ſolum ſui, verum etiam „Ἀνδρέυ ἐλέει Θεῦ Πρεσβυτέρυ. τῦ συναγάγοντος „καὶ παραθεμένυ τὰς ἐμφερομένας τῇ βίβλῳ ταύ„τῃ παραγραφάς. Tempus autem quo idem „Codex exaratus eſt, indicatur folii 73. pag. 2. „per fragmentum Canonis Paſchalis ab anno „mundi ſecundum communem Eccleſiæ Con„ſtantinopolitanæ ſupputationem 6744. hoc eſt „anno Æræ Chriſtianæ 1236. usque ad annum „mundi 6749. ſive annum Chriſti 1241. Ita Lambecius tomo 3. Commentariorum ſuorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, fol. 40. Quæ vel ad hunc Andream Cretenſem Archiepiſcopum, vel ad alterum Cæſarienſem Archiepiſcopum, Seculi IX. Scriptorem ſpectare poſſunt. Quantum autem ad horum Commentariorum ſeu Catenarum ex Patribus anterioribus collectarum rationem atque methodum attinet, cum ad ſeculum nonum duntaxat pertineat, tam in græcis quam in latinis Scriptoribus, ut recte obſervavit Labbeus *in Sedulio Scoto juniore*, ratione ſimilis Commentarii: ideo veroſimilius has de quibus agimus catenas ſpectare ad hunc *Andream* Cæſarienſem Archiepiſcopum, ſeculi IX. Scriptorem exiſtimamus, qui ſimili agit methodo, *Commentario ſuo in Apocalypſin.*

Agunt *de Scriptis S. Andreæ Archiepiſcopi Cretenſis*, Antonius Poſſevinus, tom. 1. *Apparatus ſacri.* Aubertus Miræus in Bibliotheca Eccleſiaſtica *Auctarii* de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 182. pag. 216. Franciſcus Combefis locis citatis, tam in *Notis* & Commentariis ſpecialibus editionis omnium Andreæ Operum quam anno 1644. in folio Pariſiis procuravit: quam in *Commentariis & Notis* ad Orationes inſertas *Auctario* ſuo græco-latino anno 1648. ad Bibliothecam veterum Patrum & in *Appamen* ad Bibliothecam concionatoriam prævio verbo *Andreas Cretenſis Archiepiſcopus.* Petrus Lambecius locis citatis, ubi eundem collocat iisdem quibus nos olim temporibus, contra Cavi ſententiam. Carolus du Fresne Dominus du Cange in Indice Scriptorum tam MSS. quam editorum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ græcitatis* coll. 24. & 44. & in Gloſſario ipſo verbo μέγας κανὼν, columna 583. poſt verbum κανόνες, col. 582.

850. JOANNES ARCHIEPISCOPUS THESSALONICENSIS, claruit anno circiter 850, quem JUNIOREM dicimus, ut ab aliis ejusdem nominis & ſedis Archiepiſcopis diſtinguamus: fuerunt enim duo vel plures, qui ad notitiam meam non pervenerunt, qui ſedem eandem diverſis temporibus tenuerunt, quos imperite Scriptores in unum confuderunt. Nam JOANNES ARCHIEPISCOPUS THESSALONICENSIS SENIOR, anno 680. claruit, adſuit enim Concilio III. Conſtantinopolitano anno 680. cujus nomen profertur Actione 10. pag. 781. Act. 18. pag. 1029. & 1077. Tomo 6 Conciliorum Labbeanæ editionis, quam ſemper ſequimur. Hujus Joannis Archiepiſcopi Theſſalonicenſis Senioris, in Concilio Nicæno II. Actione 4. citantur *Dialogi Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi duo, quorum primus* erat inter Gentilem & Chriſtianum, *alter* inter Judæum, & Chriſtianum. In *primo* probabat pingi poſſe *Angelos & animas*, quia corporei ſunt: In *ſecundo imagines de Chriſto & Sanctis factas*, atque inter Chriſtianos uſu receptas, *idola non eſſe* affirmabat. Meminit hujus *Joannis Theſſalonicenſis* Petrus Lambecius lib. 4 Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 82. 132 & 244, qui tamen abſurde fallitur, dum eum anno 451 floruiſſe & Concilio Chalcedonenſi interfuiſſe ſcribit. Item libro 5. Commentariorum ejusdem Bibliothecæ, in examine MS. Codicis Theologici Græci CCX num. 20 pag. 23. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 331. Atque in Catalogo juxta ſeculorum rationem, Seculo V ad annum 451 pag. 363. Ludovicus Ellias du Pin in *Bibliotheca nova Eccleſiaſtica*, Seculo VII ſub initium pag. 13, ubi cum aliis circa ætatem illius aſſignandam, maxime fallitur. Quem etenim ſub Seculi VII initium uti viventem aſſignat, anno 680 Concilio VI Oecumenico, adfuiſſe certum eſt. Quamvis autem Joannes hic Theſſalonicenſis Archiepiſcopus Senior, ut ſupra monuimus, *Dialogorum libros duos* contexuerit, cum Opuſcula ejusmodi à Nicæno Concilio II citata, lapſu temporum exciderint; hujus hic tantum per tranſennam mentionem fecimus, ut ab altero Juniore, cujus opera quædam extant, diſtingueremus.

Jam ad JOANNEM ARCHIEPISCOPUM THESSALONICENSEM nominis ſecundum ſeu Juniorem veniamus, cujus *homilias tres de variis argumentis*, primus ex MSS. Codicibus profert Leo Allatius in Diatriba *de Simeonibus & eorum Scriptis* locis citandis. *Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi, quod nulla diſſenſio in Evangeliſtis de Reſurrectione Domini* pag. 97. ὅτι ὐδεμία διαφωνία, ὐδὲ ἐναντίωσις ἐν Εὐαγγελισαῖς, "περὶ τῆς ἀναστάσεως. *Hymnus in Deum & in De"metrium Martyrem* pag. 105. Παντὸς ἔργυτε καὶ "λόγυ καὶ διανοίας ἡγείσθω Θεός. *Joannis Epiſcopi* Theſſalonicenſis ὕμνος εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν "πανένδοξον ἀθλόφορον Δημήτριον, ἐν μερικῇ διή"γήσει τῶν αὐτῦ θαυμάτων. *In dormitionem "Sanctæ Mariæ* pag. 110. τῇ θαυμαστῇ καὶ ὑπερ"ενδόξῳ Παναγίᾳ. *Joannis Epiſcopi Theſſalonicenſis,* "Προοίμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτό"κυ." Ex Homiliis iſtis, *Homiliam in mulieres unguenta ferentes ad ſepulchrum Domini*, ex MS. Codice Bibliothecæ Regiæ, Græce & Latine produxit Franciſcus Combefis, in *Auctario primo* quod Bibliothecæ Sanctorum Patrum ad-

je-

jectum eſt. Hanc jam autem antea Græce ediderat Henricus Savilius Tomo V Operum Sancti Joannis Chryſoſtomi, editionis in Anglia, *in triduanam Chriſti Reſurrectionem* inſcriptam. Habetur à pag. 740 ad pag. 747, ſed tanquam dubiæ fidei, & in principio mutila: integra autem & ſub auctoris ſui nomine, eadem extat Tomo 1. dicti *Auctarii* Bibliothecæ Græco-Latinæ veterum Patrum anno 1648. Pariſiis in folio editi à col. 791. ad 822. Eadem Græce MS. Codice Theologico Græco CXXXI Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis num. 2. & quidem à folio 367. ad folium 375. *Joannis Archiepiſcopi Theſſalonicenſis homilia de concordia Evangeliſtarum circa Dominicam Reſurrectionem*, cujus titulus & principium: Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, ὅτι οὐδεμία διαφωνία, οὐδὲ ἐναντίωσις ἐν τοῖς Εὐαγγελισταῖς περὶ τὴν ἀνάστασιν. Καθὼς ἐνεχώρει διεσαφήσαμεν τῇ φιλοχρίστῳ ἡμῶν ἀκοῇ τὰ πρὸ τοῦ πάθους τοῦ δεσποτικοῦ γεγενημένα &c. Aliam quoque editioni paratam habebat idem Combefiſius *de obitu & aſſumtione beatiſſimæ Virginis Deiparæ*, quam ob eas quas complectebatur enormes fabulas, idem Combefiſius, licet homo maxime credulus, ſupprimere voluit. Verum illius nobis fabuloſi operis memoriam Petrus Lambecius conſervavit Libro ſeu Tomo V Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 23 in examine Codicis MS. Theologici Græci CCX. num. 20. his verbis. „Vigeſimo & quidem à folio 153. pag. 1. ad „folium 168. pag. 2. *Joannis Archiepiſcopi Theſſa-* „*lonicenſis Oratio hiſtorica de obitu & aſſumptione* „*beatiſſimæ Virginis Deiparæ*, cujus titulus & prin- „cipium: Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Ἀρ- „χιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, λόγος πάνυ ὠφέλι- „μος εἰς τὴν κοίμησιν καὶ πρὸς θεὸν μετάστασιν „τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει- „παρθένου Μαρίας. Incipit, τῇ θαυμαστῇ καὶ ὑ- „περενδόξῳ καὶ ὄντως μεγάλῃ τοῦ παντὸς κόσμου „Δεσποίνῃ καὶ ἀειπαρθένῳ Μαρίᾳ &c." Eadem extat inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ, Codice 286 in MSS. Codicibus Oliverii Cromvelli Codice 107 n. 18 p. 249.

Ejuſdem tituli & argumenti Liber *de tranſitu ſeu aſſumptione Mariæ Virginis* olim Melitoni Sardenſi Epiſcopo datus eſt, multis ſeculis ante ætatem & tempora Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Junioris nuncupati, qui ſub ſeculi IX medium, nec ante floruit. De hoc Opere Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *de Hiſtoricis Græcis* cap. XIV ubi de Melitone his verbis. „Ac longe minus locum ſibi hic vendicari poſ- „ſit Melito Sardenſis Epiſcopus, qui Marci Aure- „lii tempore floruit, juxta Euſebium libro 4. „*Hiſtoriæ Eccleſ.* cap. 25. & pro Chriſtianis Apo- „logiam obtulit. Niſi forte referre huc libet „propter librum *de Vitis Prophetarum*, quem ab „eo ſcriptum fuiſſe, Hieronymus ut & Hono- „rius inquiunt: at non item huc pertineat, ſi „ſpectes, quæ extant. Ei tribuitur quidem *li-* „*ber de tranſitu* Beatæ Virginis, qui in Bibliotheca Patrum Tomo VII legitur, imo Trithemius" quoque inter Melitonis ſcripta recenſet: ſed" non Euſebius vel Hieronymus, quorum æta-" te non extabat, & quorum uterque accurate" texuit Catalogum eorum, quibus Melito me-" moriam ſui propagavit. Primus Veterum," quod ſciam, ejus meminit Gelaſius in Concilio" Romano anno 494, ſed ejus judicio *liber qui*" *appellatur tranſitus, id eſt Adſumptio Sanctæ Ma-*" *riæ, apocryphus eſt.* Ac Beda quoque *Retractationum in Acta* cap. 8 notavit multa continere," quæ Apoſtolicis Actis repugnent. Bellarmi-" ni etiam judicio, in libro *de Scriptoribus Eccleſia-*" *ſticis*, liber eſt indignus, qui tanto viro tribua-" tur. Atque idem cenſet Sixtus Senenſis Li-" bro 2. *Bibliothecæ Sanctæ*, Baronius Tomo 1." Annalium ad annum XLVIII num. 12 & To-" mo 2 anno CLXII num. 5. Item Poſſevinus" in Apparatu ſacro, & Joannes Maria Magiſter" ſacri Palatii in *Indice Romano*." Atque Opus hoc primum fuiſſe ab homine Latino, non Græco conſcriptum arbitror, unde primum in notitiam & cenſuram Gelaſii venerit.

Idem Gerardus Joannes Voſſius Libro 4 *de Hiſtoricis Græcis* cap. 18 agens de Epiphanio Salaminæ in Cypro Epiſcopo, qui ſub Valente & Gratiano, imprimis autem ſub Theodoſio Magno floruit, inquit Geſnerum in *Bibliotheca Univerſali* verbo *Epiphanius*, tribuere ipſi librum *de Vita Mariæ & laudibus ejus*, qui deeſt inter Opera Sancti Epiphanii Salaminæ in Cypro Epiſcopi. Græce & Latine Tomo 2 pag. 191. Alter, qui juxta Dionyſium Petavium, operum D. Epiphanii editorem & cenſorem, creditur eſſe Epiphanii alterius, ejuſdem ſedis Epiſcopi, qui Seculo IX. circa annum 870. Synchronus Ignatio & Photio Patriarchis Conſtantinopolitanis floruerit, atque homilias plures tunc temporis ſcripſerit. Opus autem iſtud Epiphanii Junioris, inter Epiphanii Senioris Opera computatum & expreſſum, non eſt unum & idem cum Opuſculo Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Junioris, de quo loquimur, ſed iſto aliquanto recentius. Epiphanio attributum. Effunditur omne illud in laudes beatæ Mariæ Virginis, nullatenus autem hiſtoricum eſt, vel de aſſumptione illius ſingularius agit, uti de Opuſculo Joannis Archiepiſcopi Theſſalonicenſis Junioris, poſt Lambecium, ante obſervavimus.

Veniamus ad pretium hujus *Opuſculi* ſeu *Orationis Hiſtoricæ* Joannis Archiepiſcopi Theſſalonicenſis Junioris. Hanc plurimum extollit Tomo V Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 23 Scriptor MS. Codicis CCX Theologici Græci, utpote recentior Græcus atque fabularum & imaginum amans, quem velut Heroëm aliquem aut Eccleſiæ primitivæ Patrem, exornat, laude τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης: atque Opuſculum ſeu Libellum vocat λόγον πάνυ ὠφέλιμον. At longe aliter Leo Allatius in Diatriba.

De

De Symeonibus & eorum Scriptis pag. 97. 105. & 110, quem ſimpliciter *Joannem Epiſcopum Theſſalonicenſem* vocat, nec titulo *Sancti Patris noſtri* adornat, utpote Scriptorem ævi recentioris, atque vel nullius vel exigui meriti. Hominem autem deridet & cenſura notat Epiphanius Monachus & Presbyter, quem ſeculo X vel XI ſcripſiſſe arbitror, in Libro à ſe ſcripto *de Vita Sancta Deipara & vita illius temporibus*, qui Græce MS. extat in Bibliotheca Vaticana, cujus excerpta profert Leo Allatius in Diatriba *de Symeonum Scriptis* pag. 106 & Petrus Lambecius Lib. V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 23 & 24. itemque Libro IV. paginis 132. & 244. Laudat illum ac ſine meritis extollit, ut habet Lambecius Libro V allegato pag. 24, Hippolytus Maraccius in *Bibliotheca Mariana* his verbis. „Joan-
„nes Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, natione
„Græcus; auctor perantiquus, & non minus
„dignitatis quam virtutis celſitudine ſublimis,
„ſcripſit *de vita & morte Deipara Virginis* librum
„ſeu Orationem unam, quemadmodum Epi-
„phanius Presbyter Conſtantinopolitanus, alii-
„que litteris prodiderunt. Sed cum in ea hæ-
„reticorum fraude, vera cum falſis permixta, &
„quæ cum fidei veritate pugnantia, continean-
„tur, merito inter apocrypha rejici ſcribit Pe-
„trus Caniſius Lib. 5 *de Deipara* cap. 5. Extat
„autem Græce manuſcripta in perantiquo Co-
„dice Bibliothecæ Vaticanæ, & Latinitate do-
„nata à Vincentio Riccardo Clerico Regulari
„extat apud Ceruſolam Tomo VI *de beata Vir-
„gine*. Quo tempore effulſerit, mihi adhuc
„ignotum. Hæc Maraccius de eodem Joanne Archiepiſcopo Theſſalonicenſi. Quem autem Maraccius laudibus extulit, hunc irridet ac cenſura notat, apud Leonem Allatium in Diatriba *de Symeonibus & eorum Scriptis* pag. 106, Epiphanius Monachus & Presbyter Conſtantinopolitanus, in libro Περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων, *de Vita Sancta Deipara & temporibus vita ipſius*, his verbis,
„unde ſua hauſerit, ipſe in principio Orationis
„exponens. Ἐγκωμιασταὶ δ' αὐτῆς πολλοὶ ἐκ τῶν
„ἁγίων πατέρων γεγόνασιν. οὐδεὶς δὲ ἐξ αὐτῶν
„περὶ τῆς βιώσεως αὐτῆς καὶ τῶν χρόνων, ἢ τῆς
„ἀνατροφῆς, ἢ τοῦ τέλους ὀρθῶς καὶ εὐαποδέκτως
„ἐσήμανεν. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιχειρήσαντες, καὶ μέρη
„τινὰ εἰπόντες, οὐκ ὀρθοτόμησαν, ἀλλ' ἑαυτοῖς
„ἐγένοντο κατήγοροι: οἷος Ἰάκωβος Ἑβραῖος καὶ
„Ἀφροδισιανὸς Πέρσης, καὶ ἄλλοι τινὲς, μόνον περὶ
„τῆς γενέσεως αὐτῆς εἰπόντες, εὐθέως ἀπεσιώπη-
„σαν. Περὶ δὲ τῆς κοιμήσεως αὐτῆς Ἰωάννης Θεσ-
„σαλονικεὺς πολυθρύλλητον ποιησάμενος λόγον,
„αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπεσκίασεν· καὶ ἕτερος ὁ Ἰωάννης
„ἑαυτὸν Θεολόγον ἐπιγράψας, τὸ τοῦ ψεύδους ἔγ-
„κλημα ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο· Ἀνδρέας δ' ὁ ἐξ
„Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος Κρήτης, ὀλίγα τινὰ εἰ-
„πὼν καὶ ὀρθοτομήσας, εἰς ἐγκωμίου τάξιν τὴν
„διήγησιν ἔστησεν· ἡμεῖς δὲ τοὺς πολλοὺς διευκρινη-
„σάμενοι καὶ συλλέξαντες, τὰ εὔπιστα καὶ βέβαια
καὶ ἀληθῆ, ἔκ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐ-"
σεβίου τοῦ ἐπονομαζομένου Παμφίλου, καὶ ἐκ τῶν"
λοιπῶν συγγραφέων καὶ διδασκάλων, ἁπλαῖς"
ταῖς λέξεσι, τοῖς ποθοῦσι, τὰ περὶ αὐτῆς παρα-"
θήσομεν: καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα παρ' οὗ τι ἐλάβο-"
μεν, ἐπὶ τοῦ μεταποιοῦ σημανοῦμεν. Ἵνα μὴ δό-"
ξῃ τὶς, διαβάλλων ἡμᾶς ὡς ἴδιόν τι προσθεῖναι, ἢ"
ὑφεῖλαι, κἂν ἐκ τῶν ἀποκρύφων τὶ λάβωμεν, ἢ"
ἐξ αἱρετικῶν μηδεὶς ὑμᾶς ἐπιμεμφέσθω· αἱ γὰρ"
παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτύριαι ἀξιοπιστότεραι εἰσὶν:"
ὥς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Ἀλλὰ καὶ ὁ θαυ-"
μάσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπίσκοπος,"
αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ εἰς"
τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν"
πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν· καὶ τὰ ἑξῆς."
Laudatores porro illius multi ex Sanctis Pa-"
tribus fuerunt, ſed nullus de ejus vita, an-"
nis, educatione & vitæ fine, certa aſſertaque"
pronuntiavit. Verum ii ipſi qui ad hoc"
ipſum manus admoverunt & quædam ſigilla-"
tim narraverunt, non recte rem peregerunt:"
imo alter alterum improbavit, qualis fuit Ja-"
cobus Hebræus & Aphrodiſianus Perſa, & a-"
lii, qui principiis de nativitate ejus prolatis,"
illico ſibi ſilentium indixerunt. De ejus ve-"
ro dormitione Joannes Theſſalonicenſis, quan-"
quam Orationem ſatis prolixam edidiſſet, non"
multam laudem conſecutus eſt: & alius Jo-"
annes qui Theologi nomen ſibi vendicat, no-"
tam mendacii in ſeſe ſuſcepit; Andreas vero"
Hieroſolymitanus Cretenſis Epiſcopus, pau-"
cis pronuntiatis cum rem tetigiſſet, narratio-"
nem ſuam in laudationem convertit. Nos"
multis examinatis, & credibilibus ac ſtabili-"
bus, nec non & veris in unum collatis, ex"
Euſebii Pamphili Hiſtoria Eccleſiaſtica, & ex"
aliis Scriptoribus & Doctoribus, Sermone"
ſimplici cupientibus, res illius proponemus:"
cujuſcunque nomen ex quo aliquid exhauſi-"
mus, in fronte proponentes, ne quis nos a-"
verſandi, argumentum ſibi aſſumat, quaſi ex"
noſtris aliquid addiderimus aut detraxerimus:"
nemoque de nobis conqueratur, quod ex A-"
pocryphis aut Hæreticis in medium proſera-"
mus. Teſtimonia enim ex adverſariis com-"
parata, multo fide digniora ſunt, ut tradit"
Magnus Baſilius: & admirabilis Cyrillus E-"
piſcopus Alexandrinus hoc idem perfecit, ab"
Abrahamo uſque ad Davidem, Joſephi Sponſi"
immaculatiſſimæ & Deiparæ Mariæ Genealo-"
giam ſcribens. Et reliqua &c."

Quoad ætatem qua Joannes Archiepiſcopus Theſſalonicenſis Junior floruit, hanc non eſſe antiquiorem medio ſeculi noni crediderim, ex argumento quod aſſumpſit *de Dormitione & Aſſumptione beata Maria Virginis*. Hoc ut probè intelligatur, ſciendum eſt, in Eccleſia antiquiori Græca & Latina per ſex priora ſecula, nullam fuiſſe feſtivitatem B. Mariæ Virginis inſtitutam, atque omnem illam multitudinem feſtorum in ejus honorem inſtitutorum, auditam fuiſſe tantum ſub ſeculi IX initium, ac vix

ante ſeculi hujus medium, fuiſſe inſtitutam, Metropolitanis, Epiſcopis & Archimandritis, ſalutem ſuam certam arbitrantibus, ſi feſtum aliquod ejusmodi in honorem Mariæ Virginis, inſtituendum procurare poſſent. Primum feſtum, quod inſtitutum fuit in Eccleſia Orientali, fuit feſtum *Hypapantes Domini*, id eſt *Oblationis Chriſti in templo*, dum à Maria Matre in oblationem Domino offerretur, occurrentibus ſimul cum Chriſto, Maria ejus Matre, Symeone Sene & Anna Prophetiſſa. Refert Anaſtaſius Bibliothecarius hoc feſtum non tanquam Mariæ Virginis, ſed Chriſti Domini, in Hiſtoria Eccleſiaſtica his verbis: *Anno decimo quinto Imperii Juſtiniani Hypapante Domini ſumpſit exordium, ut celebraretur apud Byzantium die ſecunda Februarii menſis.* Annus autem XV imperii Juſtiniani, eſt annus Incarnationis Chriſti DXXXXI, Vigilii Papæ quartus. Appellatur autem *feſtum occurſus Domini in templo*, qui tunc celebrabatur, non autem *Feſtum Purificationis Mariæ Virginis*, ut à Pontificiis recentioribus ſeculo IX. poſtea per corruptionem dictum eſt: neque enim erat *Feſtum Purificationis Mariæ Virginis*, ſed *Feſtum Oblationis Chriſti in templo.* Vnde Paulus Diaconus Libro XVI Hiſtoriæ Miſcellæ, in Juſtiniano, *& eodem anno Hypapante Domini ſumpſit initium, ut celebraretur apud Byzantium ſecunda die Februarii menſis.* At Suffridus Presbyter Miſnenſis, Libro 2 *Epitomes Hiſtoriarum* ad annum DLI, pro Pontificiorum recentium more, hoc feſtum quod Chriſti fuit, velut *Purificationis Mariæ* admiſit, atque his verbis tanquam Mariæ feſtum expoſuit: *Sub Sergio Papa & Juſtiniano Imperatore ſumpſit initium apud Conſtantinopolim, ut ὑπαπαντὴ Domini, id eſt, Purificatio beatæ Mariæ Virginis ſolemniter celebraretur.* Manſit hoc feſtum quod Chriſti fuit, non Virginis, usque ad finem ſeculi VII ſeu ad annum DCC vel circiter, quo jam Feſta plura Mariæ Virginis in Eccleſia inſtituta fuiſſe videotur. Sic enim Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius, vel potius Damaſus Portuenſis Epiſcopus in Hiſtoria *de Vitis Romanorum Pontificum* in Sergio: *Conſtituit autem ut diebus Annuntiationis Domini, Nativitatis & Dormitionis Sanctæ Dei genitricis ſemperque Virginis Mariæ, ac Sancti Symeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, & ad Sanctam Mariam populus occurrat.* Vnde conſtat jam tunc temporis Feſta Mariæ Virginis in Eccleſia admiſſa fuiſſe, ut *Nativitatis & Dormitionis Sanctæ Dei Genitricis Mariæ*, in quibus Litania è Laterano exibat, & ad Sanctam Mariam populus occurrebat: alia enim duo feſta, nempe *Annuntiationis & occurſus Domini in templo*, feſta erant Chriſti, non Beatæ Virginis: unum enim erat *Annuntiatio Chriſti incarnationis*, aliud *Oblatio Chriſti in templo.*

Quid factum ſit de his duobus feſtis Beatæ Mariæ Virginis, *Nativitatis* ſcilicet & *Dormitionis ſeu Mortis* ejus, ſeculo VIII perſtante, mihi reſcire non licuit. Tantæ enim in hoc ſeculo tenebræ, tanta ignorantia & Scriptorum penuria, ut illius nihil nobis relictum ſit. Cum autem ab anno DCCXV vel juxta alios DCCXXV controverſia de cultu Imaginum & invocatione Sanctorum efferbuiſſet, Imperatoribus nunc iconoclaſtis, nunc iconolatris ſibi in Imperio ſuccedentibus, aliisque deſtruentibus quæ ab aliis ſtatuta fuerant: veriſimile eſt duas illas Mariæ Virginis feſtivitates ſuppreſſas fuiſſe, tum ob earum novitatem, tum quia nullo Scripturæ Sacræ teſtimonio niterentur, tum quod nullam rationem habuiſſent, qui inſtituerant: nam Maria Chriſti mater, & nata & mortua fuit, ut & mulieres cæteræ, corpore ejus atque cineribus, aliarum mulierum more, in tumulo remanentibus. Hoc confirmatur, quod ſub ſeculi IX initium, inter capitula feſtorum quæ celebrari à Carolo Magno jubentur, faciat mentionem ſolius feſti *Hypapantes*, quod erat feſtum *Oblationis Chriſti in templo*, ut ſupra diximus: *de feſto autem Aſſumptionis Mariæ Virginis interrogandum relinquimus*, id eſt, *examinandum an illud authoritate niteretur atque inſtitui poſſet.* Ita Capitularium lib. 1. capitulari 158. col. 732. editionis Baluſianæ Tomo 2. Pariſiis in folio anno 1677. apud Franciſcum Muguet. Vnde colligimus feſtivitates *Nativitatis & Dormitionis ſeu Mortis Mariæ Virginis*, ſeculo VIII. non obtinuiſſe, ſed ſuppreſſas fuiſſe, quas alioquin Carolus Magnus princeps maxime ſuperſtitioni addictus, in ſuis Capitularibus non omiſiſſet. Sub initium autem ſeculi IX. imaginibus & cultu Sanctorum atque eorum invocatione obtinentibus, Ludovicus Pius anno 817. Imperii ſui IV. Aquisgrani ſexto idus Julias celebrem conventum habuit, ubi plurima conſtituit atque Capite 46. col. 585. inter Feſtivitates quas in Imperio ſuo obſervari voluit, *Purificationem & Aſſumptionem Sanctæ Mariæ* recenſuit. Idem libro 2. Capitularium cap. 35. col. 748. & libro 6. cap. 189. col. 955. In Martyrologiis quoque quæ ſub falſis nominibus *Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi & Hieronymi Presbyteri* fabricata ſunt ab hominibus otioſis, atque edita à Luca de Acherio Monacho Benedictino Congregationis S. Mauri in Gallia, viro in Antiquitatibus verſatiſſimo, in celebri *Spicilegio* ex ejusdem Seculi IX. MSS. Codicibus, extant die 2. Febr. Feſtum Purificationis Mariæ Virginis, die 25. Martii Feſtum Annuntiationis Mariæ virginis, die 15. Auguſti Feſtum Dormitionis Mariæ Virginis, & die 8. Septembris Feſtum Nativitatis ejusdem. Idem quoque Vſuardus S. Germani Pariſienſis Monachus in *Martyrologio* ſuo, quo Gallicanæ omnes Eccleſiæ Epiſcopales & Monaſticæ utebantur, ad dies 2. Februarii, 25. Martii, 15. Auguſti & 8. Septembris, ut ex vetuſtis illius editionibus & MSS. Codicibus antiquiſſimis conſtat. Sub ſeculi ejusdem IX. initium, Feſtivitates aliæ plures ejusdem Deiparæ Virginis, à Scriptoribus Græcis ejusdem temporis, excogitatæ & inven-

ventæ ſunt ad æmulationem, ut conſtat ex homiliis Scriptorum qui hac ætate floruerunt. Antipater Boſtrenſis junior quem anno 840. collocamus, habuit Homiliam in *Præſentationem beatæ Virginis in templo*, dum triennis eſſet: & alteram in *Dormitionem Mariæ Virginis, id eſt mortem*, quam Latini interpretes *Aſſumptionem* male interpretati ſunt, in editione Operum illius. Andreas Hieroſolymitanus Monachus, & Cretenſis Archiepiſcopus, Homiliam unam in Natalem diem Mariæ Virginis, alteram in Annuntiationem ejusdem, ac tres in Dormitionem ſeu mortem illius. Georgius Nicomedienſis Archiepiſcopus homilias duas in Conceptionem Deiparæ, alteram in Præſentationem Sanctæ Mariæ in templo, dum adhuc triennis eſſet, alteram in aſſiſtentiam Sanctæ Mariæ ad ſepulchrum. Nicetas Paphlago, unam in Natalem diem ſanctiſſimæ Dei genetricis Mariæ. Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, orationes duas in Annunciationem B. Mariæ Virginis, & tertiam in Nativitatem ejusdem, atque alias alii.

Quotquot autem ex Græcis Patribus, poſt Seculi IX. initium, habuerunt Orationes *de Dormitione Mariæ Virginis*, per *Dormitionem* intelligebant *mortem* qua è vivis exceſſerat, anima in cœlos aſcendente, corpore autem ſeu oſſibus & cineribus in tumulo remanentibus. Ita Andreas Cretæ Archiepiſcopus in homiliis quas reliquit, ut habet Petrus Lambecius libro 4. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis ad MS. Codicem CLI. theologicum Græcum ejusdem Bibliothecæ num. 33. pag. 132. his verbis. „Trigeſimo tertio & quidem a folio 176. pag. 2. usque ad folium 182. „pag. 2. Andreæ Archiepiſcopi Cretenſis cognomine Hieroſolymitani, Oratio panegyrica „in Obitum & Aſſumptionem Beatiſſimæ Dei „genitricis, cujus titulus & principium, „Ἀνδρέυ Ἀρχιεπισκόπε Κρήτης, τῦ Ἱεροσολυμίτυ ἐγκώμιον εἰς τὴν πανσεβτον κοίμησιν τῆς „ἀχράντυ Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκυ καὶ ἀεὶ „παρθένυ Μαρίας. Μυϛήριον ἡ παρῦσα πανήγυρις ὑπόθεσιν ἔχυσα τὴν Θεοτόκυ τὴν κοίμησιν &c. Argumentum igitur *Dormitionis Deiparæ* apud Græcos, ſeu *Aſſumptionis*, erat *obitus ſeu mors Beatæ Virginis*. Quamvis autem Franciſcus Combefis, qui Opera S. Andreæ Cretenſis Archiepiſcopi, Græcè & Latinè collecta, Pariſiis ſimul in folio procuravit, tres orationes in *Aſſumptionem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ* pag. 115. 131. 143. inſcriptas, illis inſeruerit: illæ tamen omnes Græcè inſcribuntur εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπερευλογ(ημένης) Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκυ, *in dormitionem ſeu mortem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ*. At Latini contra, qui eadem die qua Græci *Dormitionem* celebrabant, beatæ Virginis *Aſſumptionem* die XV. Auguſti recolentes, per illam intelligebant *translationem Mariæ Virginis in cælos cum corpore & anima*, nihil remanente corporis ejus vel oſſium in ſepulchro, ſed illam ita translatam ante reſurrectionem generalem & communem arbitrantes. In hoc ſenſu de *Aſſumptione* in Capitularibus ſuis locuti ſunt Carolus Magnus & Ludovicus Pius, unde non *Dormitionem* quemadmodum Græci, ſed *Aſſumptionem* appellarunt.

Porro ſolus ex Græcis & primus qui alludit ad hanc *Aſſumptionem* beatæ Virginis à Latinis exeogitatam, Joannes eſt Junior Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, qui homiliam ſuam inſcripſit, Περὶ τῆς κοιμήσεως καὶ μεταςάσεως τῆς Μαρίας τῆς ἀεὶ παρθένυ, *de obdormitione ſeu morte & Translatione ſanctæ Mariæ Virginis in cælum.* Unde colligo ipſum anno circiter 850. claruiſſe, quia primus qui hoc feſtum *Aſſumptionis Mariæ in cælum, quoad animam & corpus*, inſtituit, fuit Leo IV. Romanus Pontifex circa annum 850, ut habet Damaſus Portuenſis Epiſcopus, in libro *de Vitis Romanorum Pontificum* in Leone IV. his verbis. *Octavam Aſſumptionis beatæ Dei genitricis diem, quæ minime Romæ antea celebrabatur, Vigiliis ſacris matutinisque, cum omni Clero pernoctans laudibus in Baſilica ejusdem ſemper Virginis Dominæ noſtræ, quæ foris muros juxta Baſilicam beati Laurentii Martyris ſita eſt, celebrari præcepit: in omnes qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit.* Hanc eandem à Latinis feſtivitatem, atque eodem ſenſu quo à Latinis celebratur, poſtea Græci recentiores, utpote miraculo proximiorem, de veritate parum ſolliciti, admiſerunt. Nam juxta Labbeum in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum & Latinorum*, quam anno 1653. in 4. Pariſiis edidit, apud Joannem Henault, parte 1. pag. 75. extat Græcè MS. *Joannis Furnæ de Aſſumptione Beatæ Virginis, ſeu de translatione ſacri corporis Deiparæ, quod ſurrexit ante communem reſurrectionem*, in Codice Regio MS. G. cum Theophanis Coramei homiliis, & in Regio 801. in quo & aliæ homiliæ plures ſunt. Hæc multa ex diverſis collecta, ad ætatem Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi detegendam, quæ paucioribus verbis à me explicari non potuerunt. Facit mentionem Joannis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Junioris dicti, præter citatos recentiores, Allatium, Lambecium, & Petrum Caniſium locis allatis, Epiphanius Monachus & Presbyter Conſtantinopolitanus in libro *de Vita Deiparæ Virginis & vita ejus temporibus*, Scriptor antiquus, qui mihi circa ſeculi XI initium ſcripſiſſe cenſetur: eo quod hunc Joannem Theſſalonicenſem, Joannem alterum qui ſe Theologum nuncupavit, & Andream Hieroſolymitanum Cretæ Archiepiſcopum, ſeculi IX. ſcriptores, ut antiquiores ſe, alleget.

RUDOLPHUS SEU RODOLPHUS FULDENSIS MONACHUS, his etiam temporibus clarus, eujus inſigne elogium in *Annalibus Fuldenſibus* ad annum 865. ob artem Poeti- 850.

ticam & Hiſtoriam, in quibus excelluiſſe atque per omnes totius pene Germaniæ partes, Doctor egregius audiviſſe perhibetur. Verum ut ad Opuſcula procedamus, ſcripſit *Vitam ſanctæ Liobæ Virginis & Abbatiſſæ Biſchofbesmenſis* in Germania, quam graviter compoſitam habes editam apud Surium in editione ſecunda, ad diem 28. Septembris. Et apud Joannem Mabillon Seculo III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* tomo ſeu parte 2. pag. 245 & ſequentibus. Scripſit etiam *Vitam Rhabani Mauri Magiſtri ſui*, Fuldenſis primum Abbatis, tum Moguntini poſt Otgarium Archiepiſcopum anno 847 mortuum electi Archiepiſcopi, qui anno 856 die 4 Februarii fato functus eſt: quam habes editam primum à Georgio Colvenerio in ipſis *Prolegomenis* ad Opera Rhabani Mauri Coloniæ anno 1627 impreſſa, & apud Joannem Bollandum in probatis Sanctorum Vitis, ad diem IV Februarii, qua mortuus eſt. Denique Seculo IV *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2 pag. 1 & ſequentibus. Mortuus autem eſt Rudolphus anno 865, cujus elogium ad annum 865 ita ferunt Annales Fuldenſes apudDucheſnium. *Anno 865. Ruodulphus Fuldenſis Cænobii Presbyter & Monachus, qui apud totius pene Germania partes, doctor egregius & inſignis floruit Hiſtoriographus & Poëta, atque omnium artium auctor nobiliſſimus habebatur: octavo Idus Martii, diem ultimum feliciter clauſit.* De Rudolpho Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 35. pag. mihi 316.

850. GOTTESCALCVS ORBACENSIS MONACHVS in Epiſcopatu Sueſſionenſi, cujus occaſione hoc noſtro ſeculo ingentes inter Doctiſſimos Viros querelæ motæ ſunt, cum aliquamdiu per varias provincias excurriſſet, variiſque in locis docuiſſet, Moguntiæ degens à Rhabano Moguntinenſi Archiepiſcopo in Concilio illic anno 848 collecto, hæreſeos damnatus fuit. Vnde in Galliam remiſſus, ab aliis quoque Galliarum Epiſcopis, ſollicitante potiſſimum Hincmaro Remenſi Metropolitano, anno ſequenti 849 in Conventu Cariſiacenſi condemnatus eſt. Hic natione Germanus, cujus etiam nomen *Gotteſcalcus* fuiſſe Germanum ſatis docet, quod lingua Germanica *Dei ſervum* ſignificat. Junior in Monaſterio Augienſi ſeu Augiæ Divitis ſub Tatonis diſciplina, humanioribus litteris inſtitutus, in quibus eousque excelluiſſe dicitur, ut Fulgentii nomen inde habuiſſe dicatur. Veniens poſtea in Gallias, vitam Monaſticam profeſſus fuit in Cœnobio Orbacenſi, Ordinis divi Benedicti, Diœceſeos Sueſſionenſis, cui tunc Bavo Abbas præerat. Sacris poſtmodum litteris & ſanctorum Patrum doctrinæ, Auguſtini potiſſimum ingentem contulit operam, non talem qualem, ut vult perperam Natalis Alexander. Amiciſſimus ille maximis ſeculi hujus viris fuit, Lupo Ferrarienſi Abbati, Walafrido Augiæ divitis Monacho, Ratramno Corbeiæ Gallicæ Monacho, doctiſſimis viris; ut patet ex Epiſtola XXX. Lupi Ferrarienſis ad ipſum data, ex altera Ratramni ad eundem, & ex Carmine gratulatorio, quod ipſi cecinit Walafridus Strabus. Inde autem inſigne argumentum eximiæ Gotteſchalci doctrinæ & eruditionis ſumi poteſt: cum ejuſmodi homines vix litterarum inirent commercia, niſi cum viris vel dignitate vel eruditione præſtantibus. Ratramno autem Corbeienſi Monacho, inſigni ob ſuam eruditionem viro, quam intime carus eſſet, Metrica ad ipſum Gotteſcalci Epiſtola teſtatur, quam Ludovicus Cellotius ex Sirmondi ſchedis primus edidit. A Rigboldo Remenſis Eccleſiæ Corepiſcopo contra regulas anno circiter 847. ordinatus, abſque Rothadi nimirum Sueſſionenſis Antiſtitis licentia. Mox Romam peregrinationis cauſa ſe contulit, unde poſtea in Germaniam trajiciens patriam, male ob doctrinam audire cœpit. Ejus in Synodo Moguntina examinati fuere errores, ſeu verius, articuli doctrinæ. Ipſe præſens auditus, atque à Rhabano convictus ſcribitur, non probatur: unde hinc ad Hincmarum ſuum Metropolitam remiſſus eſt, dato ſacramento ſe in Ludovici regnum nunquam rediturum. Id anno Chriſti 848. contigit, ad quem Annales Francorum Fuldenſes hæc memoriæ produnt. Anno 849. ineunte, Epiſcopi Abbateſque plurimi ad Palatium Cariſiacum convenerunt, Carolo Calvo Francorum Rege convocante. Adfuerunt Wenilo Senonenſis Archiepiſcopus, Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus, cum multis aliis Remenſis provinciæ Suffraganeis. Hic autem ventilata Gotteſcalci cauſa à Cariſiaca Synodo, his in eum verbis lata ſententia fuit. *Frater Gotteſcalch ſacroſanctum Sacerdotalis Miniſterii officium, quod irregulariter uſurpaſti, & in cunctis moribus ac pravis actibus, atque perverſis doctrinis, eo hactenus abuti non pertimuiſti. Judicio Spiritus Sancti, cujus gratia munus eſt ſacerdotale officium, per virtutem ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, noveris tibi eſſe, ſi quo modo ſuſcepiſti, ſublatum: & ne ulterius eo fungi præſumas, penitus interdictum. Inſuper quia Eccleſiaſtica & Civilia negotia contra propoſitum & nomen Monachi conturbare, contemnens jura Eccleſiaſtica præſumpſiſti: duriſſimis verberibus te caſtigari, & ſecundum Eccleſiaſticas regulas ergaſtulo retrudi, authoritate Epiſcopali decernimus. Et ut de cætero doctrinale tibi officium uſurpare non præſumas, perpetuum ſilentium ori tuo, virtute æterni Verbi imponimus.* Mandata executioni ſententia eſt, cæſus flagris Gotteſcalcus, cujus Canonicam uti quidem volunt, emendationem Eccleſia Lugdunenſis ipſi aperte favens, inhumanitatem & crudelitatem exiſtimavit; immerito juxta Moliniſtas, æquiſſime autem juxta Auguſtinianæ doctrinæ alumnos. Compulſus eſt igni tradere libellum

co-

coram Concilii Patribus, in quo Scripturarum & ſanctorum Patrum teſtimonia, ad ſuas doctrinas & ſenſus ſingulares accedentia deſcripſerat: atque inde in ergaſtulum Abbatiæ Altivillaris conjectus, ne aliis noceret, ex mandato Hincmari, hominis iracundi & immiſericordis, omnia pro nutu in Conciliis Gallicanis ſuo tempore diſponentis & ordinantis. Scripſit *Librum de Prædeſtinatione* in Concilio Moguntino anno 848. Rhabano Mauro oblatum: ex quo in ignem tunc conjecto fragmenta quædam nobis conſervavit Hincmarus Libro *de Prædeſtinatione*, quæ hinc inde collegit & ad ſua capita revocavit Mauguinus Tomo 1. parte 2. p. 3. & Tomo 2. *Diſſertatione Hiſtorica* c. 14. p. 62. Item *Confeſſionem ſuæ fidei breviorem & prolixiorem*, quas primus extulit & ſuæ *Hiſtoriæ Gotteſchalcanæ* ſubjecit Jacobus Vſſerius, Dublini 1631. in 4. Hanoveræ 1662. in 8. Deinde Gilbertus Mauguinus, Tomo 1. *Vindiciarum prædeſtinationis & gratiæ*, pag. 9 & 19. Idem *Epiſtolam metricam ad Ratramnum Corbeienſem Monachum*, horridam ſatis & incultam, quæ mihi ergaſtuli ſqualiores præ ſe ferre videtur, ſubjunctam à Ludovico Cellotio Pariſino Soc. Jeſu Presbytero, *Hiſtoriæ Gotteſcalci Prædeſtinatiani* pag. 415. Mortuus eſt Gotteſcalcus apud Altivillaris Abbatiam in carcere quo jubente Hincmaro detentus fuit, anno circiter 870. Qui plura cupit de Gotteſcalco & ejus doctrina, legat *Hiſtoriam Gotteſcalcanam* Jacobi Vſſerii Armachani Archiepiſcopi, Dublini 1631. in 4. *Vindicias Prædeſtinationis & Gratiæ*, quas ſcripſit Gilbertus Mauguinus, doctiſſimus Rei monetariæ Pariſienſis Præſes, cum Collectaneo Variorum hujus ſeculi IX Scriptorum, duobus in 4. tomis impreſſas Pariſiis anno 1650. apud Ludovicum Billaine ſub ſigno divi Auguſtini. Legat & iteratam *Hiſtoriam Gotteſcalci Prædeſtinatiani* à Ludovico Cellotio, jam citatam atque in fol. Pariſiis contra prædictum Mauguinum editam anno 1655. apud Sebaſtianum Cramoiſy via Jacobæa ſub Ciconiis. Omnia vero paucioribus complectitur, Natalis Alexander ex Ordine Fratrum Prædicatorum, licet Gotteſcalco inſenſus, in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus*, Seculo IX tomo ſeu parte 2 Diſſert. V. p. 264. & ſeqq.

860. PHOTIVS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANVS, Taraſii Patriarchæ nepos, parentes habuit generis ſplendore illuſtres. Ipſe doctrina, genere, virtuteque conſpicuus ad ſummas Imperii dignitates quam primum maturuit, promotus eſt: Protoſpatarius ſeu Regiorum Satellitum dux conſtitutus. Tum Protoſecretarius, & Senatus Conſtantinopolitani princeps, ita ut Imperatoris nomine ad Aſſyrios legatione functus ſit. Anno 858. dejecto Ignatio, atque ab eo ſeu ſponte ſeu metu, libello abdicationis oblato, cum de ſucceſſore ageretur, in Patriarchatum Conſtantinopolitanum promotus eſt. Cujus potiſſimas vitæ epochas atque periodos exacte proſequitur Gvillelmus Cavus ſeculo 9. ad annum 858. pag. 550. quem vide, ut & alios innumeros qui de Photii rebus fuſe ſcripſerunt. Quantus eruditione fuerit, ex Bibliotheca illius conſtare poteſt attento animo lecta, quæ MS. Græce in Bavarica Bibliotheca Codice 191. charta in ſolio, & in Bibliotheca Cardinalis Beſſarionis Veneta, juxta Jacobum Thomaſinum in Catalogo Bibliothecarum MSS. Venetarum tam Publicarum quam Privatarum, quem Vtini in 4. 1650. edidit. Photius P. CPP. ſcripſiſſe legitur pro Imaginibus. Nam referente Lambecio Lib. 3. Commentariorum B. Cæſareæ Vindobonenſis pag. 169. Euthymius Zigabenus Monachus Græcus in Panoplia fidei excerpſit Photium ex libro ſeu libris adverſus Iconomachos. *ἐκ τῶν τοῦ Νικηφόρου καὶ Φωτίου τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ μεγάλου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου κατ' Εἰκονομάχων. Ἀρχέτυπον ἐστὶν ἀρχὴ καὶ παράδειγμα.* Ibidem paulo inferius appellatur quoque cum Reverentia ab Euthymio Sanctiſſimus P. Conſtantinopolitanus. *κατὰ τῶν λεγομένων Παυλικιανῶν ἐκ τῶν Φωτίου τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Σαμόσατα πόλις ἐστὶ τῆς Συρίας* &c. Volumen quoque Epiſtolarum Photii, nomen *Sanctiſſimi* inſcriptum habet, *Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.* Ibidem Codice MSS. Theologico Græco 79. num. 9. & quidem à fol. 51. pag. 1. usque ad fol. 58. pag. 1. Photii ſanctiſſimi P. CP. inſtitutiones & demonſtrationes accuratæ, collectæ & ex Synodicis & Hiſtoricis libris de Epiſcopis & Metropolitis & aliis neceſſariis & Eccleſiaſticis quæſtionibus. *Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου ἀγωγαὶ καὶ ἀποδείξεις ἀκριβεῖς συνειλεγμέναι ἔκτε συνοδικῶν καὶ ἱστορικῶν γραφῶν. περὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν ἑτέρων ἀναγκαίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.* His non obſtantibus, Lambecius innumeris ubique injuriis Photium opprimens, ut conſtat ex libro 3. Commentariorum pag. 259. verbo Photius & pag. 101 ad marginem, ubi miris illum onerat injuriis, fatetur tamen in veteribus MSS. Codicibus appellari Sanctiſſimum. Ita Codice MS. Theologico Græco B. Cæſareæ Vindobonenſis LXIV num. 23. & quidem à fol 352. pag. 2. usque ad fol. 354. pag. 2. *περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος Λόγος σύντομος κεφαλαιώδης, συγγραφεὶς καὶ ἀποσταλεὶς πρός τινα παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Φωτίου.* Hoc eſt de proceſſione Spiritus Sancti Diſputatio Compendiaria, capitulatim conſcripta & ad quendam ex Latinis miſſa à Sanctiſſimo P. Conſtantinopolitano Photio. Cum vero de impreſſis Photii Operibus late admodum à Labbeo & Guillelmo Cavo actum ſit, hic tantummodo de nonnullis paucis adhuc MSS. extantibus, in variis Europæ Biblio-

the-

thecis, mentionem ſacere apud me ſtatutum eſt.

Primò quidem *Concilium illud celeberrimum Conſtantinopolitanum*, in quo poſt mortem S. Ignatii anno 879. Photius in ſedem hanc reſtitutus eſt, quam ſolummodo Synodum Photianam, Oecumenicam octavam agnoſcunt Græci, cujus Acta ex Joannis Becci Patriarchæ Conſtantinopolitani Codice exſcripta, primus Græce & Latine extulit Guillelmus Beveregius, tomo 2. *Pandectæ Canonum*, Oxonii in folio anno 1672. caractere inſigni, cum multis Veterum Eccleſiæ Patrum Canonicis Epiſtolis, cum Synopſi Matthæi Blaſtaris, & aliis ad Canones vel Canonicam diſciplinam ſpectantibus. Spirare ex eruditorum omnium judicio videtur, ingenium atque aſtutiam Photii, in quo diſponendo atque dictando plurimam partem, vel in componendo omnimodam, ſubſcribentibus tantum aliis atque approbrantibus babuit: unde neque hic immerito velut Opus Photii proprium recenſetur. Extat hic MS. Codex plane eximius & ſingularis, inter MSS. Codices Bodlejanæ Oxonii in Anglia Bibliothecæ, Codice 691. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi olim Archiepiſcopi Cantuarienſis, & Academiæ Oxonienſis Cancellarii, litera C. Codice 39.

2. *Liber de Voluntatibus quæ in Chriſto dicuntur* Gnomicæ, teſte Guillelmo Cavo in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo 9. ad annum 858. pag. 553. extat Latine tantum ex verſione Franciſci Turriani ſoc. Jeſu, in Supplemento ſeu Auctario *Antiquæ Caniſii lectionis* Stevartiano, pag. 437. ad 452, quod Ingolſtadii typis Ederianis anno 1616. in 4. editum eſt. Habetur autem Opuſculum iſtud Græce Manuſcriptum in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice CCVIII. num. 1. ut habet Petrus Lambecius libro ſeu tomo V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 13. his verbis.
„*Primo* & quidem ſol. 1. pag. 1. usque ad ſol. 10.
„pag. 2. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani liber*
„*de Voluntatibus in Chriſto quæ Gnomicæ vocantur.*
„Ipſa tituli Græci verba & principium libri,
„ſunt hæc: Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινου-
„πόλεως, περὶ τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἐπὶ
„Χριστοῦ, λόγος. Περὶ γνωμικῶν Θελημάτων ἐπὶ
„Χριστοῦ λόγος, πῆ μὲν ἐστὶ χαλεπὸς, πῆ δὲ ῥᾴδιος.
„διότι μὲν γὰρ οὐδεὶς ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, τῶν ἀξιο-
„λόγων καὶ θεοφρόνων πατέρων &c. In Bavarica
„Bibliotheca, Codice 103.

3. Commentariis in divi Pauli Epiſtolas, ex quo ſua ut plurimum deſumpſit Oecumenius, teſte Guillelmo Cavo extat Græce MS. in Bibliotheca publica Cantabrigienſi, Claſſe 4 ſig. 9. in ſolio. Cujus Codex quidem admodum antiquus, atque in principio & fine mutilus eſt, cui certe deeſt integer *Commentarius in Epiſtolam ad Romanos*. Juxta Catalogum impreſſum anno 1698. omnium MSS. Codicum Vniverſitatis Cantabrigienſis, illic extat Num. ſeu Codice 2450. in MSS. Codicibus Bibliothecæ publicæ Cantabrigienſis Codice 250. ex dono Reverendi Patris Matthæi Parkeri Cantuarienſis olim Archiepiſcopi. Extant quoque in Bibliotheca Colbertina Cod. 1859. Epiſtolæ Manuſcriptæ Photii, unde in Epiſtolis ejus impreſſis multa emendari poſſent. Item in Catalogo impreſſo MSS. Codd. Bodlejanæ Bibliothecæ pag. 271. columna 2. in Adverſariis Gerardi Langbaini Codice 19. num. 2. extant *Epiſtolæ quædam Photii ineditæ* pag. 103. ad 161. Epiſtolæ autem illius editæ ſunt ex MS. Codice Bodlejanæ Bibliothecæ 217. Barocciano, ubi CCXLIX. occurrunt. Aliæ Photii Epiſtolæ atque aliorum, in Lugdunobatava Bibliotheca inter Codices MSS. ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos, Cod. Græco 88.

4. Ejusdem Photii Amphilochiana, ſeu Quæſtiones ac Dubia ad Amphilochium Cyzici Metropolitam, de *variis Sacræ Scripturæ locis*. Hæc ita inſcripta Franciſcus Combeſis perperam exiſtimavit, quaſi Photius Amphilochii veteris Iconienſis Epiſcopi ſententias eo in opere complecteretur, quas collegiſſet ipſe tantummodo: verum ita ſe res nequaquam habet. Quæſtiones enim hæ nomen habent ab Amphilochio Cyziceno Epiſcopo, Photii amico, cui dubia tredecim ſupra ter centum diſſolvit. Opus eſt varium & multiplici eruditione refertum, Theologis atque Interpretibus divinæ Scripturæ maxime neceſſarium, in Bibliothecam Vaticanam ex libris Lollianis ſub Vrbano VIII. invectum: quod inde ab Arcudio caracteribus elegantiſſimis deſcriptum, repoſuiſſe Franciſcum Barberinum, bonarum omnium Artium & diſciplinarum reſtauratorem in Bibliotheca ſua, teſtatur Allatius lib. 2. *de perpetuo conſenſu Eccleſiæ Græcæ & Latinæ* cap. 6. Habetur etiam hoc Opus manuſcriptum in Bibliotheca clariſſimi Galliarum Cancellarii Petri Seguierii, ut teſtatur Catalogus impreſſus MSS. Codicum hujus Bibliothecæ Seguieranæ, Pariſiis hoc anno 1686. in 12. Et Franciſcus etiam Combeſis in *Apparatu* ad Bibliothecam SS. Patrum Concionatoriam, verbo *Photius*: cujus Operis fragmenta duo inde accepta edidit idem Combeſiſius, alterum ad calcem Operum S. Amphilochii pag. 226. alterum tom. 1. *Auctarii* ſui. Itemque *Amphilochiana Photii*, ſeu *Quæſtionum ab Amphilochio ipſi propoſitarum variæ ſolutiones*, prælo digniſſimæ, extant MSS. in Bibliotheca Colbertina Græce, Codice 444. Denique idem Opus in Bavarica Cod. 175. & ex Heidelbergenſi MS. in Vaticana Cod. 281.

5. Ejusdem *Photii libri quatuor de nova Manichæorum repullulatione*, extant Græce MSS. in eodem Codice Colbertino 444. cum *libris 2. de Proceſſione Spiritus Sancti, & de Spiritu Sancto adverſus Latinos*: quæ omnia idem MS. Codex complectitur. Atque hi quatuor libri *de nova Manichæorum repullulatione*, niſi fallor, ſunt iidem

quos

quos Metrophani Smyrnenſi Archiepiſcopo adſcribit Antonius Poſſevinus, ad calcem *Apparatus ſacri*, dum ibi agit de MSS. Codicibus Heidelbergenſis Bibliothecæ his verbis,

„ 1. *Metrophanis Archiepiſcopi Smyrnenſis, de recens exorta Manichæorum hæreſi, brevis & luculenta narratio.*

„ 2. *Ex ejusdem Metrophanis diverſis contra eosdem Manichæos homiliis Excerpta.*

„ 3. *Contra Manichæorum recens prognatum errorem, ſecunda editio ad Antonium Metropolitam Cyzicenum.*

„ 4. *Ejusdem Metrophanis Liber de Spiritus Sancti Myſtagogia, & quod quemadmodum Filius è ſolo Patre genitus dicitur ſacris Oraculis, ſic etiam Spiritus Sanctus ex eadem cauſa Theologica procedere dicatur: Filii autem eſſe dicatur, quia Conſubſtantialis illi ſit, & per eum mittatur.*

Verum hi libri IV in MS. Codice 444. Colbertino, omnes Photio attribuuntur, nec immerito.

6. Ejusdem Photii *Libri 2. de Proceſſione Spiritus Sancti & de Spiritu Sancto adverſus Latinos*, Græce extant MSS. in eadem Bibliotheca Colbertina, Codice 444. jam citato. Opus quoddam *de Spiritu Sancto Photii CP.* Patriarchæ, cum ejusdem argumenti altero, quod ad *Metrophanem Smyrnenſem Archiepiſcopum* ſpectat, ſcribit eſſe Romæ impreſſum Leo Allatius in Diſſertatione *de Fabula Joannæ Papiſſæ* pag. 37. cujus verba Petrus Lambecius refert tomo 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ubi de MSS. Codicibus *Chronici* Martini Poloni loquitur. Sed uterque fallitur, atque hoc ipſo anno 1688. falſo quoque auditum eſt, Opuſcula iſta Photii editione apparari, ex MS. Codice 216. Heidelbergenſis Bibliothecæ in Vaticanam admiſſæ. Vnum aliquod ex his duobus Opuſculis eſſe auguror, Opuſculum quod habetur ſub nomine Photii in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco LXIV ut habet Lambecius libro ſeu tom. 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ his verbis, pag. 117. „Vigeſimo tertio & quidem à fol. 352. pag. 2. usque ad fol. 354. pag. 2. περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγος σύντομος κεφαλαιώδης συγγραφεὶς καὶ ἀποσταλεὶς πρός τινα, παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Πατριάρχου: hoc eſt, *de proceſſione Spiritus Sancti à ſolo Patre Diſputatio compendiaria, capitulatim conſcripta, & ad quendam ex Latinis miſſa à Sanctiſſimo Patriarcha Conſtantinopolitano Photio.* Initium ejus eſt. Τίς ὅλως ἀνάσχοιτο τῶν ἐν Χριστιανοῖς τελούντων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δύο εἰσάγειν αἴτια. Υἱοῦ μὲν καὶ Πνεύματος τὸν Πατέρα, τοῦ Πνεύματος δὲ πάλιν τὸν υἱὸν &c. *Quis omnino ſuſtineat eorum qui Chriſtianis imbuuntur doctrinis, ut in Sanctam Trinitatem duo inferat principia: Filii quidem & Spiritus Sancti Patrem, Spiritus autem Sancti Filium iterum* &c.“ Item inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, Codice 9124. in MSS. Codicibus Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis, Codice 53. extant *Photius & Ignatius de Proceſſione Sp. S.*

7. Ejusdem Photii *de Epiſcopis & Metropolitis Collectio*, quam olim manuſcriptam extitiſſe in Bibliotheca Naudeana Pariſienſi ſcribit Cavus in *Photio* pag. 553. Extat quoque in Bibliotheca Bavarica Codice Græco 119. & in Cæſarea Vindobonenſi Codice MS. Theologico Græco LXXXIX. ut habet Lambecius tom. 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 195. his verbis. „Nono & quidem à fol. 51. pag. 1. usque ad fol. 58. pag. 1. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Liber Schiſmaticus de Epiſcopis & Metropolitis, & contra Romanos ſive Latinos, quæſtionibus decem diſtinctus:* cujus titulus, Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου ἀγωγαὶ καὶ ἀποδείξεις ἀκριβεῖς συνειλεγμέναι ἔκ τε συνοδικῶν καὶ ἱστορικῶν γραφῶν περὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν, καὶ λοιπῶν ἑτέρων ἀναγκαίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Prima autem quæſtio talis eſt: Ἐν ποίοις φαίνονται οἱ Ῥωμαῖοι πεπρακότες παράλογος &c.“ Idem quoque Opus habetur in eadem Bibliotheca, Codice MS. Theologico Græco CCXVII. num. 2. ut habet idem Lambecius tomo ſeu Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 46. Extat quoque frequenter in Anglicanis Bibliothecis. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Oxonii in Anglia, Codice 91. Barocciano pag. 342. *Collectanea Photii & Demonſtrationes ex Synodicis & Hiſtoricis Scriptis, de Epiſcopis & Metropolitanis, & aliis Eccleſiaſticis controverſiis contra Latinos.* Incipit, ἐπὶ Κωνσταντίου. Ibidem Codice 196. fol. 7. *Photii Patriarchæ Collectanea & Demonſtrationes è Synodicis & Hiſtoricis Scriptis excerpta, de Epiſcopis Metropolitanis, & aliis Eccleſiaſticis controverſiis contra Latinos.* Ἐρώτησις. Φαίνονται πεπρακότες οἱ Ῥωμαῖοι. Ibidem Codice 264. in MSS. Codicibus Thomæ Roë Codice 18. p. 102. *Photii Collectanea & Demonſtrationes è Synodis & Hiſtoriis Eccleſiaſticis, de Epiſcopis & Metropolitis, & aliis Eccleſiaſticis quæſitis.* Ἐν ποίοις φαίνονται &c. Idem Opuſculum inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, Codice 3778. in MSS. Codd. Abrahami Selleri Codice 9. Et Codice 5926. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Galei Codice 92. num. 3. *Photii Patriarchæ Collectanea de Epiſcopis & Metropolitis, per Quæſtiones & Reſponſa, præſertim contra Latinos.* Denique in Lugdunobatava noſtra Bibliotheca, inter MSS. Codices ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos, Codice Græco 192. *Photius de Epiſcopis, Metropolitis* &c. Græce & Latine, interprete Patricio Junio. Idem Opus in Vaticana Bibliotheca.

8. Ejusdem Photii *Epitome Actorum ſeptem Conciliorum Generalium*, MS. Græce in eadem Bibliotheca iſta Cæſarea, eodem Codice MS. Theologico Græco CCXVII num. 3 ut habet Lam-

Digitized by Google

Lambecius loco proxime citato his verbis: „Tertio & quidem à ſol. 316. pag. 1. usque ad „fol. 321. pag. 1. ejusdem Photii *Epitome Actorum Conciliorum ſeptem Generalium*, cujus titu„lus & principium: Ἐπιτομὴ τῶν πρακτικῶν „τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἀναγκαῖον ἐςὶν „μέλλοντας ἡμᾶς Χριςιανικῶν αἱρέσεων ἐπιμνῆσθαι &c.

9. Ejusdem Photii *Odæ novem* extare dicuntur MSS. in Bibliotheca Collegii Claromontani Pariſienſis Soc. Jeſu, ut ex Catalogo MSS. hujus Bibliothecæ conſtat.

10. Ejusdem Photii *Lexicon*, volumen ſatis craſſum, hoc tempore penes Marquardum Gudium Hamburgenſem manuſcriptum aſſervatur. Optimus ſane liber, quem edi è re literaria eſſet, ut olim Epiſtola ad Thomſonum notavit Joſephus Scaliger. Jam Hamburgo Bibliotheca Marquardi Gudii abiit, hærede alibi ſedem ſuam ambiente. Sane *Etymologicum* ejus MS. ſe apud hunc Marquardum Gudium vidiſſe affirmat Ezechiel Spanhemius *de Numiſmatibus* pag. 358. ut teſtatur Thomas Pa-peblount *in Cenſura Celebriorum Auctorum* in Photio ad annum 858. pag. 354. Item inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 5985. in MSS. Codd. Thomæ Galei Codice 151. *Photii Lexicon*, liber antiquus in membrana. Editus anno 1706. in 4. Kilonii apud Bartholdum Reutherum Catalogus Bibliothecæ Marquardi Gudii dum viveret Conſiliarii Regiæ Majeſtatis Danicæ in ſupremo Tribunali Sleſwicenſi, in quo pag. 539. inter MSS. Codices Græcos, quos penes ſe habuit, recenſet Codice 64. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Etymologicum Magnum*, Codice Chartaceo, duobus voluminibus in majore quarto, iisque ſatis ſpiſſis conſtans, rariſſimus ſane ac præſtantiſſimus liber, quo Græcæ litteraturæ theſaurus incomparabilis contineri dicitur. Vnicus tantum illi ſimilis hactenus in Anglia innotuit, qui penes Thomam Galeum fuit, craſſus quidem valde, litteris quadratis in membrana manu antiquiſſima, non ſatis tamen accurate ſcriptus, teſte ejus ad Dominum Marquardum Gudium Epiſtola. Prima pagina præ vetuſtate pæne evanuerat, ac illi etiam quædam in fine deeſſe Galeus ſuſpicabatur. Deſiderabat igitur hujus Codicis, quem in Bibliotheca Gudiana ſervari Henricus Oldenburgerus ex litteris ab illuſtri ejus poſſeſſore transmiſſis Thomæ Galeo ſignificaverat, collationem: conſtituto ſponſore Dn. Elzevirio Bibliopola Amſtelodamenſi, qui mille florenorum ſumma, de eo mature reddendo ſponderet. Codici Gudiano nihil in fine deeſt, Præfatio autem cujus Galeus meminit, non apparet. Inſcriptio & initium eſt ejusmodi. Σὺν Θεῷ ἡ Ἀρχὴ τῆς κατὰ ςοιχεῖον Ἐτυμολογίας. Ἀρχὴ τοῦ Ἀςοιχείου. Ἄβαλε ςχετλιαςικὸν ἐπίῤῥημα παρὰ τοῦ βάλλω. Lectio hujus libri perdifficilis eſt ob litterarum compendia, quibus totus conſcriptus eſt. Editionem ejus linguæ Græcæ ſtudia magnopere juvare atque ad innumera Auctorum illius loca emendanda, reſtituenda, explicanda, inſervire poſſe, nullus dubitaverit, cum totus in tradendo & exponendo genuino vocum Græcarum ſenſu verſetur. Hæc Catalogus Gudii p. 539. quem tranſcripſimus.

11. In Manuſcripto Codice Philoſophico Græco XXIX. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, de quo loquitur Lambecius tomo ſeu libro VII. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 65. extant *Scholia* ſeu *Annotationes in Categorias Ariſtotelis*, ſive *librum de decem Prædicamentis*, Joannis Grammatici Alexandrini cognomine Philoponi, ex Collationibus ſeu colloquiis Ammonii Hermiæ filii: nempe à ſol. 1. pag. 1. usque ad fol. 103. pag. 2. Ibidem quoque & quidem à ſol. 103. pag. 2. usque ad fol. 276. pag. 2. Commentarius Ammonii Hermiæ filii, in Ariſtotelis librum de Interpretatione in capita 61. diviſus. Auxit autem iſtos *Ammonii & Joannis Philoponi in Categorias Ariſtotelis Commentarios*, Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, *Synopſi ſua* earundem Categoriarum, quæ in hoc MS. Codice Cæſareo *Ammonii & Philoponi* expoſitionibus intermixta extat, foliique 25. pagina 1. inſcribitur atque his verbis incipit: Κατηγοριῶν σύνοψις Φωτίου ἥδε. Τῶν ὄντων κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν, τὰ μὲν ἐςὶν ὁμώνυμα, τὰ δὲ &c. Ibidem etiam fol. 45. pag. 2. ubi expreſſe legitur: Περὶ τοῦ ποσοῦ. Φωτίου Πατριάρχου Κωνςαντινουπόλεως. Ποσόν ἐςι κατηγορία, καθ᾽ ἣν ἕκαςον τῶν ὄντων &c. Item fol. 55. p. 2. Φωτίου, περὶ τοῦ πρός τι. πρός τι ἐςὶ κατηγορία. Quod imprimis quidem notandum eſt, quod Philippus Labbeus in Catalogo Græcorum Ariſtotelis Interpretum, hujus nullam fecerit mentionem *Synopſeos Photii* in Categorias Ariſtotelis. Concinunt his quæ ſcribit Guillelmus Cavus, hic pag. 553. *haberi MS. Librum Photii in Categorias Ariſtotelis, in Regia Galliarum Bibliotheca.*

12. Ejusdem Photii *Symbolum fidei, compoſitum pro iis, qui ordinandi ſunt Epiſcopi*, MS. extat in Bibliotheca Vindobonenſi, Codice MS. Hiſtorico XLV num. 73. ut habet Lambecius libro 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 453. his verbis. „Septuageſimo tertio „& quidem fol. 231. pag. 1. & 2. *Symbolum fi*„*dei compoſitum à Photio Patriarcha Conſtantino*„*politano, pro iis qui ordinandi ſunt Epiſcopi.* In„ſcribitur illud atque incipit hoc modo: „Ἔκδοσις Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου „Κωνςαντινουπόλεως. Σύμβολον πίςεως πρὸς τοὺς „μέλλοντας χειροτονεῖσθαι Ἐπισκόπους. πιςεύω „εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐ„ρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. Οὕτω φρονῶν καὶ „διομολογῶν τὴν ἐν καθολικῇ καὶ ἀποςολικῇ Ἐκ„κλησίᾳ ἐφιδρυμένην τε καὶ κηρυττομένην πίςιν, τὰς „ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἑπτὰ συνόδους ἀποδεχόμε„νος, ἅπαντά τε τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν &c.„ Ejusdem

Pho-

Google

Photii *Encomium S. Lucilliani* MS. in Bibliotheca Vaticana, conſcriptum à Photio Sceuophylace & Logotheta Conſtantinopolitano, quod in Latinum Sermonem translatum à Conrado Janningo Soc. J. Presbytero, editum extat inter *Acta Sanctorum Junii* tomo 1. pag. 276 & ſqq. apud Henricum Thjeullier Antverpiæ 1695. in ſolio. Ejusdem Photii Patriarchæ CP. ϛιχηρὸς in Methodium ejusdem Eccleſiæ CP. Patriarcham quem ex Octoëcho ediderunt Jeſuitæ Antverpienſes, ſucceſſores Bollandi in Actis Sanctorum Junii Tomo 2. p. 969. in ſol.

13. Ejusdem Photii *Annotatio Hiſtorica de Patriarchis, ſede ſua injuſte pulſis*, extat MS. Græce ibidem in Bibliotheca Cæſarea, Codice MS. Hiſtorico Græco XLVIII. num. 5. ut habet Lambecius loc. cit. p. 458. his verbis. „Quinto & quidem à ſol. 21. pag. 2. usque ad ſolium „22. pag. 2. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani* „*Annotatio Hiſtorica, de Patriarchis ſede ſua injuſte* „*pulſis*: cujus titulus & principium. Φωτίυ „Πατριάρχυ. Πόσων ἐκβληθέντων πατριαρχῶν „τῇ τῶν κρατέντων πρὸς αὐτὸς βασιλέων ἀπεχ„θείᾳ, οἱ μετ᾽ αὐτὸς ὀρθόδοξοι ἀποδέχονται. Ἀ„ναϛασίυ ἐκβληθέντος τῦ θαυμαϛῦ, ὁ θαυμα„τόργος Γρηγόριος ἐκράτησε τὴν τῶν Ἀντιοχέων „ἐκκλησίαν &c. *Epitome Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Philoſtorgii ἀπὸ Φωνῆς Photii Patriarchæ*, extat inter Manuſcriptos Codices Bodlejanæ bibliothecæ, quæ in MSS. Baroccianis Codice 142. num. 7. pag. 243. multum diverſa ab ea quæ apud Photium in *Bibliotheca* extat, & multo amplior.

14 Ejusdem *Photii Hiſtorica Synopſis ad Leonem Imperatorem*, extat inter Manuſcriptos Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum ejusdem regni, Codice 4068. in MSS. Codicibus bibliothecæ Sionenſis Londini, Codice 4. ſub finem, in folio.

15. Cum poſtea legerem Catalogum MSS. Codicum Hiſpano Regiæ Scorialenſis bibliothecæ ab Alexandro Barvoëtio Societatis Jeſu anno 1648. Antverpiæ editum, ita illum de Photio loquentem deſcribere placuit. „ *Photii* „*Patriarchæ Epiſtolæ 59.* quarum plerasque ex „iis Laurentius Cocus apud ſe collectas habet. „*Ejusdem Homiliæ XI* Δ. V. t. *In Paraſceven de* „*Aſcenſione.* Εἰς τὸν ἔφοδον τῶν Φώτων. *De An*„*nuntiatione. In Paraſceven. In Baia & Laza*„*rum. In Nativitatem Deiparæ. De detectione* „*Imaginis. Ejusdem de templo, De Hæreſi.*

16. In Baſileenſi Bibliotheca inter MSS. Codices chartaceos, *Photii Conſtantinopolitani Patriarchæ judicium de Athanaſio, ejusque ſcriptis. Ejusdem Libellus de fide*, Græce in 4.

17. Epiſtola autem Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Archiepiſcopum Aquilejenſem, quam ex MS. Codice Bibliothecæ Vallicellanæ Romæ, Baronius in Annalibus ad annum 883. Latine tantum ediderat, atque poſt eum Richardus Montacucius Anglus, inter *Epiſtolas* plurimas quas Græce & Latine anno 1651. Londini in folio edi curavit: hanc Græce & Latine primum protulit Franciſcus Combefis in *Auctario ultimo* Græcolatino *Bibliothecæ Veterum Patrum* in lucem producto Pariſiis in folio anno 1672. apud Ægidium Hotot, parte I. pag. 527. ad 537, cui Notas ſuas adjecit p. 544 ad 549. Ibidem p. 549 ad 552 ab eodem Combefiſio refertur, his verbis.

Syllabus Epiſtolarum trium MSS. Canonum Septendecim Concilii Conſtantinopolitani & Orationum Sexdecim, nondum impreſſarum: quem Syllabum contulit vir Clariſſimus Emericus Bigotius à Domino Nicolao Heinſio nuper acceptum, cui ipſi ante annum, (anno nempe 1670. vel 1671.) dum Liberorum Belgiæ Ordinum Legatum agens, Moſco iter haberet, illuſtriſſimus Gazenſis Metropolita Dominus Paiſius Ligarides contuliſſet.

Photii Epiſtolæ.

1. Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ, Ἱερωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ Συλλειτυργῷ Νικολάῳ Πάπᾳ Πρεσβυτέρας Ῥώμης, Φώτιος Ἐπίσκοπος Κωνϛαντινεπόλεως Νέας Ῥώμης. Per omnia ſanctiſſimo ſacratiſſimoque fratri ac Comminiſtro Senioris Romæ Nicolao, Photius Epiſcopus Conſtantinopolitanus Novæ Romæ. Ὅτε τῆς Ἱεραρχίας κατὰ νῦν, τὸ μέγεθος ἀναλήψομαι, καὶ πολλῷ τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν τῆς ἐκείνη πρεπέσης ἀπολείπυσαν τελειότητος. Καὶ τὰ ἕτερα. Cum Pontificalis muneris magnitudinem in animum aſſumo, humanamque tenuitatem ab illius longe perfectione deficere cogito. Et cætera.

2. Τοῖς θεοφιλεϛάτοις Συλλειτυργοῖς, τῷ θεοσεβεϛάτῳ, Οἰκονόμῳ καὶ Συγκέλλῳ τῆς Θεῦ πολιτῶν Ἐκκλησίας, Φώτιος Ἐπίσκοπος Κωνϛαντινεπόλεως Νέας Ῥώμης. Deo chariſſimis Comminiſtris, religioſiſſimo Oeconomo & Syncello Theopolitanæ Eccleſiæ, Photius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, novæ Romæ. Μεγίϛων μὲν ἄνωθεν τετυχηκότες ἀγαθῶν, ὧν ὁ λόγος τὴν τῶν ἐννοιῶν διαδιδράσκειν κατάληψιν πέφυκε. καὶ τὰ ἕτερα. Maxima olim bona conſecuti, quorum ſumma ac ratio cogitatus omnis comprehenſionem, à ſeipſa excedat. Et cætera.

3. Τῷ πανχγιωτάτῳ καὶ ἱερωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ Συλλειτυργῷ, τῷ Νικολάῳ Πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, Φώτιος Ἐπίσκοπος Κωνϛαντινεπόλεως Νέας Ῥώμης. Sanctiſſimo & ſacratiſſimo fratri & Comminiſtro Senioris Romæ Papæ Nicolao, Photius Epiſcopus Conſtantinopolitanus Novæ Romæ. Ἀγάπης μὲν ὡς ἀληθῶς ὐδὲν κτῆμα σεμνότερον, ὐδὲ τιμιώτερον καὶ ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀνωμολογοτήται, καὶ τοῖς θείοις λο-

λογίοις ἐπιμαρτύρεται &c. Revera ſane nullum charitate pignus auguſtius, aut nobilius, tum communi omnium exiſtimatione exploratum eſt, tum divinis oraculis comprobatum &c.

4. *Κάνονες ἐκτεθέντες παρὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτης καὶ δευτέρας Συνόδου τῆς συναχθείσης ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων.* Canones edidi à ſancta, magnaque Synodo prima & ſecunda Conſtantinopoli habita, in venerabiliſſimo templo ſanctorum ac celeberrimorum Apoſtolorum.

Sunt autem Canones ſeptendecim, quibus diverſæ continentur conſtitutiones, ac præcipue de Monaſteriis, & illis qui in ipſis Monachi vitam: deque Epiſcopis, iisque qui ſponte Epiſcopale munus abdicarunt.

Photii Homiliæ.

1. *Λεχθεῖσα τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Εἰρήνης, κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατηχήσεων.* Dicta eſt die ſancto Paraſceves in ambone ſanctæ Irenæ, poſt expletas Catecheſes. *Ἀλλὰ ταῦτα μὲν προηγουμένῳ λόγῳ τοῖς ἤδη παρεσκευασμένοις πρὸς τὸ βάπτισμα, οὔπω δὲ κατηρτισμένοις τὴν τελειότητα, ἀλλὰ ἔτι καὶ τῆς καθάρσεως ἐπιδεομένοις, καὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης ἀπειργομένοις.* Verum hæc quidem præcipue ad eos, qui ad baptiſma jam parati ſunt, nec tamen perfectionem hactenus adepti ſunt, ſed & adhuc emundatione indigent, & à myſtica menſa arcentur &c.

2. *Φώτιος Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.* Photius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus Novæ Romæ & Oecumenicus Patriarcha. *Μετὰ τὴν κατηχητικῶν λογίων ἀνάγνωσιν, ὧν ἡμεῖς ἐν προσοχῇ, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνῦντες κατάνυξιν ἐποιεῖσθε τὴν ἀκρόασιν, καὶ ἡμᾶς τὸν παρόντα καιρὸν προσομιλεῖν ὑμῖν ἔγνωμεν ἀποδεῖν. καὶ τὰ ἕτερα.* Poſt lecta divina eloquia divinæ Inſtitutionis, quæ vos attenta mente animiſque compunctis audiſtis; nosque opportunum judicavimus, ut ad vos in præſenti tractatum haberemus. Et cætera.

3. *Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου ὁμιλία πρώτη εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ῥώς.* Ejusdem ſanctiſſimi Photii Homilia prima in Ruſſorum irruptionem. *Τί τοῦτο, τίς ἡ χαλεπὴ αὕτη καὶ βαθεῖα πληγὴ καὶ ὀργή, πόθεν ἡμῖν ὁ ὑπερβόρειος οὗτος, καὶ φοβερὸς ἐπέσκηψε κεραυνός. καὶ τὰ ἕτερα.* Quid, iſtud? quæve gravis hæc altaque plaga & ira? Vnde nobis Hyperboreum hoc ac tremendum fulmen immiſſum? Et cætera.

4. *Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ῥώς.* Ejusdem ſanctiſſimi Photii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Novæ Romæ, homilia altera in Ruſſorum irruptionem. *Οἶδα μὲν, ἅπαντες συνεπίστασθε ὅσοιτε δεινοὶ συνιδεῖν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους Θεοῦ, ὅσοιτε ἀμαθέστερόν πως περὶ τὰ τοῦ Κυρίου διάκεισθε κρίματα καὶ τὰ ἕτερα.* Novi ſane, ſcitis omnes, quotquot ſagaces eſtis, ut averſionem à Deo intelligatis, quotquot item rudius ſere erga Domini judicia affecti eſtis. Et cætera.

5. *Τοῦ αὐτοῦ Φωτίου ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία λεχθεῖσα εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαρίας.* Ejusdem ſanctiſſimi Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani, homilia dicta in Annuntiationem ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ. *Φαιδρὰ τῆς παρούσης ἡμέρας καθέστηκεν ἡ πανήγυρις, καὶ λαμπρὰν τὴν χαρὰν τοῖς πέρασιν ἀποφέρεται. Χαρὰν χορηγεῖ, λύπην παλαιὰν διαλύουσαν. Χαρὰν χορηγεῖ, κοσμικὴν ἀρὰν ἐξορίζουσαν, καὶ τοῦ πεπτωκότος πάλαι τὴν ἔγερσιν ἐγκαινίζουσαν, καὶ τὴν σωτηρίαν πᾶσιν ἡμῖν ὑπογράφουσαν.* Lætus præſentis diei conventus ac celebritas, lætaque orbis finibus affert gaudia. Gaudium ſubminiſtrat, quod veterem triſtitiam diſſolvat. Gaudium ſubminiſtrat, quod mundi maledictionem exterminet, collapſique pridem generis humani excitationem initiet, ac ſalutem cunctis nobis ſanciat &c.

6. *Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ὁμιλία τρίτη λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κατὰ συνήθειαν κατηχήσεως.* Sanctiſſimi Photii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani homilia tertia, dicta in ambone ſanctæ Irenæ, die ſancta Paraſceves, poſt lectam de more Catecheſim. *Ὅτε τοῦ διαβόλου τὸ κράτος σκυλεύεται, ὅτε τοῦ θανάτου τὸ κέντρον ἀμβλύνεται, ὅτε τὸ κατὰ τοῦ ᾅδου τρόπαιον ἵσταται, τότε τῶν συνθηκῶν ἡμῖν ὁ πίναξ ὑπαναγινώσκεται, τότε τῆς ὁμολογίας τὸ χειρόγραφον προνομίζεται, τότε τῶν ὑποσχήσεων ἡ στηλογραφία τριαμβεύεται. διὰ τί.* Quando diaboli imperium ditioque diripitur, quando mortis aculeus retunditur, quando adverſus infernum trophæum erigitur: tunc teſtamentorum nobis tabulæ releguntur, tunc confeſſionis chirographum profertur, tunc pollicitationum titulus orbis theatro reſeratur. Quid ita?

7. *Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία δευτέρα εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· Ἐλέχθη ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως.* Ejusdem ſanctiſſimi Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Homilia altera in Annuntiationem ſanctiſſimæ Dei genitricis. Dicta eſt in præſentia Imperatoris. *Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου Κύριε τῶν δυνάμεων, καιροῦ καλοῦντος μετὰ τοῦ Προφήτου βοήσομαι Δαυίδ, τῶν λογικῶν προβάτων τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐλὰς ὁρῶν τῷ πλήθει στενοχωρουμένας, πολυανθεῖ τῇ τερπνότητι, καὶ ποικιλίᾳ τῶν συνεληλυθότων* &c. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, ita poſcente ipſa temporis ratione, cum Propheta David clamabo, qui Eccleſiæ caulas rationalium ovi-

ovium multitudine anguſtatas videam, longe florida lætitia & varietate eorum qui convenerunt &c.

8. *Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία εἰς τὰ βαΐα, καὶ εἰς τὸν Λάζαρον.* Photii ſanctiſſimi Patriarchæ, Archiepiſcopi Conſtantinopolitani homilia in ramos Palmarum & in Lazarum. *Ὅτε τῶν παίδων Ὡσαννὰ, ἐν τοῖς ὑψίστοις ἀναβοώντων ἡ Ἐκκλησία σαλπίζει, καὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης καὶ θεοπρεπεστάτης φωνῆς ταῖς ἀκοαῖς τὸν ἦχον ἑλκύσω, μετάρσιος ὅλος γίνομαι τῇ προθυμίᾳ. καὶ τὰ ἕτερα.* Dum Eccleſia, pueris Hoſanna in altiſſimis clamantibus, tuba canit: lætæque illius ac diviniſſimæ vocis auribus ſonitum traho, animi alacritate totus ſublimis feror. Et cætera.

9. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Πατριάρχου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii Patriarchæ, Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, Homilia in diem Natalem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei genitricis. Edita prioris mei *Auctarii* ad Bibliothecam ſanctorum Patrum, ex eminentiſſimi Cardinalis Julii Mazarini Codice MS. tomo 1. col. 1583. editionis Pariſienſis 1648. in folio. *Πᾶσα μὲν ἑορτὴ καὶ πᾶσα πανήγυρις καθ' ἣν ὁ τῶν Εὐσεβούντων φαιδρύνεται σύλλογος. λύει μὲν τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς καὶ τὰς ἔριδας, συνάγει καὶ τοὺς ἀπ' ἀλλήλων γνώμῃ διεστῶτας, καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ φίλτρου στάσει λύσαντας. καὶ τὰ ἕτερα.* Omnis quidem feſtivitas, celebriſque omnis conventus, quo piorum cœtus exhilaratur, tum diſſidia, liteſque mutuas diſſolvit, tum animis ſtudiiſque diviſos, ac eos qui amoris vinculum ſeditione diruperunt. Et cætera.

10. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία ῥηθεῖσα ὡς ἐν ἐκφράσει τοῦ ἐν τοῖς Βασιλείοις περιωνύμου ναοῦ.* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii, Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, Homilia dicta, ſpecie quaſi exornandi ac deſcribendi celeberrimi templi, quod in Palatio exiſtit. Edita in Combefiſii *Manipulo rerum Conſtantinopolitanarum* pag. 296. Græcè & Latinè cum notis, ex editione Pariſienſi 1664. in 4, quam Græcè anteà Lambecius produxerat, ac Codino ſubjecerat Pariſiis anno 1655. in folio. Eſt autem deſcriptio Novæ Beatæ Virginis Eccleſiæ in Palatio à Baſilio Macedone extructæ. *Φαιδρὸν ὁρῶ τῆς παρούσης ἡμέρας τὸν σύλλογον, καὶ οἷον οὐκ ἄν τις ἀνθρωπίνῳ σπουδάσματι καὶ χωρὶς ἐπινοίας θείας συγκροτῆσαι κατισχύσειε. καὶ τὰ ἕτερα.* Lætum video præſentis diei conventum, ac qualem nemo humana ſolertia atque opera, ac niſi divini afflatu numinis conflare unquam poſſit. Et cætera.

11. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία ῥηθεῖσα εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii, Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, Homilia dicta in Domini noſtri Jeſu Chriſti divinam ſepulturam, die Sabbati ſancti. *Ἀφ' ἑκάστου μὲν τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἔργων καὶ πράξεων, τῆς περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος ἐμφανίζεται, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν λαμπρῶς αἱ χάριτες ἀναπτύσσονται. καὶ πολὺς ὁ τῆς εὐφροσύνης γλυκασμὸς ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπισταζόμενος ψυχαῖς. καὶ τὰ ἕτερα.* Nulla eſt Chriſti ac Salvatoris noſtri actio atque functio, quæ non ejus erga nos benignitatis magnitudinem manifeſtet, noſtræque ſalutis gratiæ ſplendidè eniteſcunt, ingenſque eſt lætitiæ dulcedo hominum animis affuſa. Et cætera.

12. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Σοφίας, τῇ παρασκευῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii, Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, homilia dicta in ambone ſanctæ Sophiæ, in paraſceve primæ hebdomadis jejuniorum: id eſt prima ante illam Dominica. *Ἥκομεν ὑμῖν τὴν προθεσμίαν προφθάσαντες, καὶ τῆς ὀφειλῆς τὴν καταβολὴν προκαταθέσθαι σπουδάσαντες. καὶ τὰ ἕτερα.* Venimus vobis præſtitutum tempus antevertentes, atque debili pretium occupato vobis ſolvere ſtudentes. Et cætera.

13. Τοῦ *αὐτοῦ Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.* Ejuſdem Photii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Homilia dicta in Ambone Magnæ Eccleſiæ. *Τῆς προλαβούσης ὁμιλίας τὸ τέλος, εἴ τι μέμνησθε τὸν Ἄρειον παρεδίδου καθαιρούμενον, τῆς Ἐκκλησίας ἐξωθούμενον, ἀναισχυντοῦντα, πλαττόμενον, ὑποκρινόμενον τὴν Εὐσέβειαν. καὶ τὰ ἕτερα.* Superioris tractatus finis, ſi quid meminiſtis Arium exautoratum tradebat, ab Eccleſia ejectum, protervientem, cauſificantem, pietatem ſimulantem. Et cætera.

14. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ Ἄμβωνι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, Homilia dicta in Ambone Magnæ Eccleſiæ. *Τῶν προμάχων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφημεν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας συσκευασθέντων, καὶ τῶν ἰδίων μὲν νομέων τῶν ποιμνίων ἐρημωθέντων. καὶ τὰ ἕτερα.* Eccleſiæ defenſoribus, ut & antea dicebamus, à veritatis hoſtibus inſidiis appetitis, gregibuſque paſtoribus ſuis viduatis. Et cætera.

15. Τοῦ *αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ Ἄμβωνι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ φιλοχρίστου Βασιλέως, ὅτε τῆς Θεοτόκου ἐξεικονίσθη καὶ ἀνεκαλύφθη μορφή.* Ejuſdem ſanctiſſimi Photii Conſtantinopolitani Patriarchæ, Homilia dicta in Ambone Magnæ Eccleſiæ, in die Magni Sabbati, ſub præſentia Chriſti amantis Imperatoris, quando ſan-

ſanctæ Dei Genitricis effigies expreſſa imagine eſt, atque detecta. *Σιγῶν εἴ τις διὰ παντὸς μελετήσειε τοῦ βίου, νῦν λάλος τις εἶναι, καὶ πρὸς ῥητόρων τέχναις παρεσκευάσθαι τὴν γλῶτταν, ὅπερ ἄλλο τι διὰ σπουδῆς ἂν ὅτι μάλιστα ποιήσαιτο* &c. Si quis in omne tempus ſilentium ſibi indixiſſet, nunc, ut verbis loquar, inſtructâque Rhetorum præceptis linguâ atque artibus eſſet, omni majore opera ſummopere ſtuderet.

16. Τοῦ *αὐτοῦ ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Σοφίας ἡνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν* Μιχαὴλ *καὶ . . . . . ὁ κατὰ πάσης αἱρέσεως ἐστηλογραφήθη θρίαμβος*. Ejusdem ſanctiſſimi Homilia dicta in Ambone ſanctæ Sophiæ, quando Orthodoxis magniſque noſtris Michaeli & . . . . . adverſus omnes hæreſes perenni titulo, cippo triumphus inſcriptus eſt. Ἦν *ἄρα ἐκ πολλοῦ γεγηρακὼς ὁ χρόνος, καὶ νέαν οὐκ ἔχων ὠδῖνα, καθ' ἣν ἀκμάζων ἐθάρρει σεμνύνεσθαι.* Jam pridem ergo tempus conſonuerat, carebatque nova partutigine, qua magnifice floreret atque honeſtari præſumeret &c.

In Regia Galliarum Bibliotheca, Codicibus Græcis ampliſſima licet, non multi tamen Codices ſunt MSS. Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani: ut conſtat ex Philippi Labbei *Nova Bibliotheca MSS. Codicum tam Græcorum quam Latinorum & Gallicorum*, ſeu *Specimine antiquarum lectionum tam Græcarum quam Latinarum & Gallicarum*, ex MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ potiſſimum collecta, quam Pariſiis anno 1653. in 4. edendam curavit apud Joannem Henault. Illic enim ſolum parte 2. pag. 90. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani de proceſſione Spiritus Sancti contra Latinos* in Codicibus Regiis 571. 1379. 1771. & 2180 in quo ſunt *ejuſdem Photii, Euſtathii & Arſenii Monachi Syllogiſmi* de eodem argumento. Ibidem parte 4. pag. 114. *Photii in Categorias Ariſtotelis*, in Codice Regio 547. Teſtatur quoque Alexander Barvoëtius in Catalogo Manuſcriptorum Græcorum Regiæ Scorialenſis Bibliothecæ, in ea extare *Epiſtolas XLVII. Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani*, quas omnes inter editas à Richardo Montacutio, reperiri eruditi arbitrantur.

860. NICETAS DAVID qui & Nicetas Paphlago cognominatus eſt, atque *Philoſophus Chriſtianus* in MSS. Codicibus dicitur, his iiſdem temporibus vixit, Photii de quo proxime loquebamur adverſarius ſcripſit *Vitam S. Ignatii Monachi & Patriarchæ Conſtantinopolitani*, Michaelis Trauli Imperatoris Filii, quo depoſito Photius ex Senatore Patriarcha factus eſt. Extabat Græcè in Columnenſi bibliotheca Cardinalis Sirleti, unde erútam Latinè tranſtulit Fridericus Metius, quo opere ſe adjutum fatetur Baronius in *Annalibus* ad an. 847. num. 34. Meminere etiam Nicetæ iſtius, Joannes Curopalates & Georgius Cedrenus, uterque initio Operis hiſtorici. Eandem hanc *Vitam S. Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani* edidit Græcè & Latinè Matthæus Raderus Soc. Jeſu, una cum *Actis Concilii 4ti Conſtantinopolitani*, Ingolſtadii 1604. in 4to, quæ etiam in Conciliis ultimæ editionis Pariſienſis anni 1672. Tomo VIII. col. 1179. & ſeqq. Eidem *Nicetæ Davidi Philoſopho Chriſtiano*, attribuitur *Paraphraſis in Tetraſticha & Monaſticha & Epigrammata ſancti Gregorii Nazianzeni*, Græcè Venetiis 1563. in 4. Sed rectius hæc Opuſcula adſcribuntur Nicetæ Serronio, qui Epiſcopus primum Dadybrenſis, deinde Heracleæ Archiepiſcopus, ſeculo XI. Theophylacto ſuppar floruit, quam Jacobus Billius inſeruit editioni ſuæ Operum S. Gregorii Nazianzeni, Pariſiis 1583. & 1609. pag. 1406. in folio, atque idem mecum ſentit Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 880. pag. 563. *Liber* quoque *pro Synodo Chalcedonenſi adverſus Epiſtolam Regis Armeniæ*, extat Græce & Latine apud Leonem Allatium *Græciæ Orthodoxæ* tomo 1. pag. 663. quæ tamen Nicetæ cuidam juniori deberi videtur, qui ſeculo XII. vixiſſe ſcribitur. Rectius ſub Nicetæ Davidis nomine, *Orationem laudatoriam Archangelorum Michaelis & Gabrielis*, Græce & Latine cum Notis edidit Petrus Poſſinus, Tholoſæ 1637. in 8. *Orationem Panegyricam in inclytum Martyrem Euſtathium, Agapium, Theopiſtum & Theopiſtem*, Græce & Latine cum notis, edidit Franciſcus Combefiſius in *Selectis Martyrum Chriſti triumphis*, Pariſiis 1660. pag. 45. in 8. Ejuſdem *Apoſtolorum duodecim, Encomia totidem; Oratio in Marcum Evangeliſtam, in Nativitatem S. Mariæ, in Exaltationem ſanctæ crucis, in Gregorium Theologum, Oratio panegyrica in S. Hyacinthum Amaſtrenſem Martyrem.* Has omnes Orationes, ut dubias omittam ab eodem editas, in lucem eruit ex MS. Codice Cardinalis Mazarini, Græce & Latine evulgavit Combefiſius in *Auctario Noviſſimo* Bibliothecæ Veterum Patrum parte 1. pag. 327. & ſeqq. editionis Pariſienſis 1672. in fol. Hæc Cavus in *Hiſtoria literaria* ad annum 880. pag. 563. Sed fallitur, hæ Orationes ita ſe habent.

Nicetæ Paphlagonis Orationes laudatoriæ Summorum primique ordinis Apoſtolorum, aliæque quædam feſtivæ.

1. Laudatio Sanctorum & Principum Apoſtolorum Petri & Pauli pag. 327.
2. Laudatio ſancti laudeque celeberrimi Andreæ Apoſtoli p. 335.
3. Laudatio ſancti & celebratiſſimi Apoſtoli Jacobi Zebedæi p. 347.
4. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Apoſtoli & Evangeliſtæ Joannis Theologi p. 354.
5. Laudatio ſancti laudeq; clariſſimi Thomæ Apoſtoli p. 364.
6. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Jacobi Alphæi Apoſtoli p. 372.

7. Lau-

7. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Apoſtoli Philippi pag. 379.
   Ex Miraculis Philippi Apoſtoli pag. 387. quæ eadem habent Menæa Græcorum die 14. Novembris.
8. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Bartholomæi Apoſtoli p. 392.
   Reverſio Reliquiarum ſancti Apoſtoli Bartholomæi in Liparim inſulam p. 399.
9. Laudatio ſancti celebratiſſimique Apoſtoli & Evangeliſtæ Matthæi p. 401.
10. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Apoſtoli Simonis Zelotæ p. 408.
11. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Judæ Thadæi Apoſtoli p. 415.
12. Laudatio ſancti celebratiſſimique Matthiæ Apoſtoli p. 422.
13. Laudatio ſancti ac celebratiſſimi Marci Apoſtoli & Evangeliſtæ p. 429.
   Argumentum in ſanctum Marci Evangelium, ex ſancti Cyrilli Alexandriæ Archiepiſcopi expoſitione in ipſum p. 435.
14. In diem natalem ſanctiſſimæ Dei genitricis p. 437.
15. In exaltationem venerandæ ac vivificæ Crucis p. 440.
16. Laudatio ſanctæ protomartyris & Apoſtoli Theclæ p. 445.
17. Laudatio ſanctæ magnæ Martyris atque Virginis Anaſtaſiæ p. 462.
   Notæ ad Nicetæ Paphlagonis Orationes panegyricas pag. 477.
   Commentarius in ſanctum Apoſtolum & Evangeliſtam Lucam pag. 513. cujus Author Metaphraſtes ut videtur, qui teſte Pſello ita ὑπομνήματα conſcripſit.
   Commentarius rerum ſancti Jacobi Apoſtoli & Dei Domini Fratris pag. 519. qui etiam Metaphraſtæ ejusdem ſuiſſe videtur. Hæc Combefiſius ex MSS. Codd. loco citato.

Alias quoque ejusdem *Nicetæ Davidis, Paphlagonis Orationes* eſſe à ſe in MSS. Codicibus inſpectas, teſtatur Leo Allatius in *Diatriba de Symeonum Scriptis*, Latinè anno 1684. in 4. Pariſiis edita. Nimirum *Nicetæ Rhetoris Paphlagonis* εἰς τοὺς ἁγίους ἐνδόξους καὶ πανευφήμους δώδεκα ἀποστόλους pag. 111. *In ſanctos glorioſos & celeberrimos duodecim Apoſtolos*, τί καλὸν Ἐκκλησίας ἡ τάξις, τί τερπνὸν τῶν ἐπ' αὐτῆς &c. Ejusdem *in ſanctum Timotheum Apoſtolum Nicetæ Rhetoris & Philoſophi*, εἰς τὸν Τιμόθεον Ἀπόστολον. τί δὲ Τιμόθεος! τοῦτο γὰρ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους pag. 111. Item pag. 102. Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μέγαν Νικόλαον τὸν Μυροβλύτην καὶ Θαυματουργόν. *In ſanctum Nicolaum Nicetæ Rhetoris Paphlagonis.* ὁ μὲν θεοπάτορ Δαβὶδ καὶ μεταρσιον. Denique pag. 115. εἰς τοὺς ἁγίους καὶ καλλινίκους Μεγαλομάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίτταν, *In ſanctos Martyres Clericum & Julittam* ὥσπερ οὐκ ἔστι συνεχόμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαῖον. His longe plura unus Cardinalis Mazarini MS. Codex, ex quo plura Latina edidit Franciſcus Combefis in *Bibliotheca* Patrum Concionatoria, 6 in fol. voll. Pariſiis eodem tempore edita. Agunt de Niceta Davide Paphlagone Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum 847. num. 34. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Græcis* cap. 25. pag. 289. editionis ultimæ. Franciſcus Combefis in *Apparatu ad Bibliothecam Patrum Concionatoriam*, verbo *Nicetas David Paphlago.* Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei litteraria* ſeu *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* Seculo 9. ad annum 880. pag. 563.

DISSERTATIO
DE
OPERIBVS SANCTI AMPHILOCHII ICONIENSIS EPISCOPI NOMINE IMPRESSIS, QVÆ OMNIA AD AMPHILOCHIVM PHOTII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI ÆQVALEM, CIZICI METROPOLITAM, SPECTARE VIDENTVR.

860. S. AMPHILOCHIVS ICONII EPISCOPVS, ſi quid in rebus obſcuris conjicere fas eſt, ex Cappadocia oriundus erat. Cum arti Rhetoricæ aliquandiu ſtuduiſſet, forenſibus cauſis animum adjecit, earumque vel judex vel patronus extitit. Hanc ob cauſam Gregorius Nazianzenus Epiſtolis variis, 19. nimirum, 106. ac 160. amicorum ſuorum cauſas ipſi commendat, qui & Epiſtola 106. ipſum injuſtitiæ accuſatum fuiſſe a multis teſtatur. E forenſi tumultu ad ſolitudinis quietem pertranſiit, ubi cum ab hominum ſtrepitu curarumque ſeculi nugis alienus aliquandiu vixiſſet: anno demum 375. ad Epiſcopalem ſedem Iconii Lycaoniæ Metropoleos *elevatur. Adfuit* cum præclariſſimis Epiſcopis *plurimis* anno 381. in Conſtantinopolitano Concilio, ut teſtis eſt Socrates Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 5. cap. 8. Theodoretus Hiſtoriæ lib. 5. c. 8. Narrat autem idem Theo-

Theodoretus lib. 5. cap. 16. „Cum in Orientem „Imperator Theodoſius reverſus eſſet, acceſſiſ„ſe ad eum, admirandum illum virum Amphi„lochium, cujus jam antea cap. 8. mentionem „fecit, poſcentem ut Arianorum conventicula „ex urbibus pellerentur. Verum Imperator „(inquit) petitionem duriorem eſſe ratus, ne„quaquam admiſit. Tum ſapientiſſimus Am„philochius, illico tacitus, rem excogitavit, „memoratu digniſſimam. Ingreſſus enim de„nuo in palatium cum Arcadium filium Impe„ratori adſtantem vidiſſet, quem ille paulo an„te Auguſtum renuntiaverat, ipſum quidem „Imperatorem ſolito more ſalutavit, filium ve„ro honoris expertem dimiſit. Imperator ve„ro, id ab Amphilochio per oblivionem exiſti„mans, factum, accedere eum juſſit & filium „oſculari. Verum Amphilochius ſufficere ho„norem dixit, quem ipſi exhibuiſſet. Quod „indigne ferens Imperator, contemtum filii, „ſuam eſſe ajebat injuriam. Tum vero ſapien„tiſſimus Amphilochius facti ſui cauſam ape„ruit, & contenta voce dixit: Vides Impera„tor te filii tui contumeliam ferre non poſſe, „ſed ſuccenſere iis qui contumeliam faciunt. „Credo igitur, Deum quoque hujus univerſi „eos adverſari, qui filium ipſius unigenitum „blaſphemant: eoſque tanquam ingratos erga „ſervatorem ac bene de ſe meritum odio ha„bere. Re hoc modo intellecta, Imperator „tum factum, tum dictum Amphilochii admo„dum miratus: legem extemplo dedit, qua hæ„reticorum conventicula vetabantur.“ Vult Theodoretus hoc factum eſſe poſt annum 392, hoc eſt poſt regreſſum Imperatoris Theodoſii in Orientem: ſed longe probabilius eſt, ita Amphilochium Imperatori Theodoſio, paulo poſt Concilium Conſtantinopolitanum anno 382. celebratum, locutum fuiſſe: cum hoc tempore, lex Theodoſiana, qua conventicula Hæreticorum vetantur, facta ſit. Sic *Sozomenus* lib. 7. c. 16. Hiſtoriæ refert iſtud Amphilochii factum, ad ipſa Concilii Conſtantinopolitani tempora, atque Concilio ipſo inſtante, quod anno 381. celebratum eſt. Vide *Nicephorum Calliſtum* lib. 12. hiſtoriæ cap. 8. & 9. Anno eodem 381. cum Theodoſius Imperator lege lata Epiſcopos quoſdam celebriores intra certos Orientalium Diœceſeon terminos conſtituiſſet, ut Eccleſiæ illis ſolummodo traderentur, qui cum ipſis communicarent, & fidem Nicænam confiterentur: Aſianæ Diœceſeos cura Sancto Amphilochio teſtibus Socrate lib. 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. 8. & Sozomeno lib. 7. cap. 9. demandata eſt, cui lex Theodoſiana de fide Catholica leg. 3. optimum Antiochiæ Piſidiæ Epiſcopum adjungit, quod Socrates quoque loco citato teſtatur. Idem Amphilochius anno 383. præſedit Concilio Sydenſi in Pamphilia, ubi XXV. Epiſcopi collecti Hæreſin Maſſalianorum ſententia ſua damnarunt: Epiſtola ea de re ad Flavianum Antiochenum Epiſcopum conſcripta, quæ quidem interiit: quam tamen Photius olim legerat, ac cujus in *Bibliotheca* Cod. 52. mentionem facit. Hujus occaſione Synodi Amphilochius ipſe librum *contra Maſſalianos* ſcripſit, quemadmodum Theodoretus *Hæreticarum fabularum* lib. 4. cap. 11. teſtatur. De illo Hieronymus in libro de *Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 143. Amphilochius Iconii Epiſcopus, nuper mihi librum legit de *Spiritu Sancto*, quod DEus eſt, & quod adorandus, quodque omnipotens eſt. Quibus verbis Hieronymus in libro iſto, quem anno 392. ad *Dextrum* ſcripſit, Amphilochium adhuc viventem teſtatur. In vivis adhuc erat anno 394. quando Bagadii & Apagii cauſa apud Synodum Conſtantinopolitanam ad diem 29. Septembris congregatam agebatur. Conſtabat enim ſecundum Balſamonem qui nobis illius fragmentum ſervavit, ex tribus Patriarchis Orientis & Aſiæ, Nectario Conſtantinopolitano, Theophilo Alexandrino & Flaviano Antiocheno, adjunctis ſexdecim Epiſcopis Orientis & Aſiæ, inter quos Amphilochius nominabatur. Vir erat Amphilochius & ſeculari eruditione, & Sanctarum Scripturarum ſcientia eximie excultus: adeo ut Hieronymus in Epiſtola ad *Magnum*, cum ſanctis Baſilio & Gregorio Nazianzeno, conferre eum non dubitaverit. Ejusque eruditionem abunde teſtantur, tum liber de Spiritu Sancto, quem Sanctus Baſilius ad eum miſit, tum frequentes ejusdem ad ipſum ſcriptæ Epiſtolæ, quæ in operibus Baſilianis leguntur. Scripſit plures tractatus Amphilochius, ſed Homilias maxime multas de variis argumentis atque Evangelii locis quæ omnes interciderunt: de quibus abunde loquuntur Ellias du Pin in *Nova Bibliotheca Eccleſiaſtica* tomo 2. in Amphilochio pag. mihi 233. Guillelmus Cavus in *hiſtoria litteraria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 370. pag. 204. ſed quoniam noſtri non eſt Inſtituti, ut de Operibus antiquorum, quæ interciderunt, loquamur: de ſolis illis quæ ſub Amphilochii nomine hucusque circumferuntur atque edita ſunt, diſcuſſionem inſtituemus. Ut autem verbo unico ſententiam aperiam meam, de operibus omnibus ſub ſancti Amphilochii Iconienſis Epiſcopi nomine à Franciſco Combefiſio productis, mihi omnia nullo excepto pertinere videntur ad Amphilochium Cizici Metropolitam, magnum Photii Conſtantinopolitani Patriarchæ amicum, circa annum 860. celebrem, qui Photio huic quæſtiones 313. de variis argumentis ſolvendas propoſuit, quibus ille reſpondit, uti ad annum 860. in Photio poſtea dicemus. Innumera enim ſunt in his homiliis & in vita S. Baſilii, quæ auctorem hunc non eſſe ſeculo nono antiquiorem oſtendunt. Facillimum enim fuit, ut nomen Amphilochii Combefiſio imponeret, ut tribueret Iconienſi Epiſcopo, quæ ſpectabant ad alterum Cizici Metropolitam, altero quadringentis & ultra annis poſteriorem. Addo errores illos in-

inſignes qui repeniuntur in vita Sancti Baſilii ab Amphilochio conſcripta, in Amphilochium Iconii Epiſcopum Baſilio æqualem cadere omnino non potuiſſe, recte autem in Amphilochium illum Cyzici Archiepiſcopum, 500. annis à Baſilii ætate remotum, cui turpiter errare, pronum fuit.

Franciſcus itaque Combefis anno 1644. collegit quicquid in MSS. Codicibus invenire potuit ſub Amphilochii nomine, illicoque græce & latine ſubjunctis ad calcem Annotationibus, Pariſiis in folio, edidit, una cum Operibus ſanctorum Methodii Patarenſis Epiſcopi, atque Andreæ Cretenſis. Mirum autem eſt, quod cum Opuſcula plurima ſub nomine Amphilochii Iconii Epiſcopi, ab antiquis vel excerpta & recenſita nomine tenus ſaltem fuerint, quorum fragmenta producit ipſe Combefiſius: nullum tamen ex his Opuſculis, Epiſtolis vel Homiliis, in hac ſua Collectione produxerit: ſed ea omnia, quorum nullus veterum mentionem unquam fecerit: unde maximam in ſpurietatis ſuſpicionem æquis lectoribus venerunt. Ego Combefiſium Pariſiis novi & cum illo converſatus ſum, viro laborioſiſſimo atque eum ad antiqua evulganda propenſum expertus ſum: ſed quem facillime abripiebat indiſcreta fides, ad cujusque Manuſcripti Græci Codicis inſcriptionem, etſi quæ in illis continebantur, autores quorum nomina præferebant, mentirentur. Excuſabat omnia ſpecioſo interpolationis prætextu quæ quisvis alter ſuppoſitionis atque mendacii arguiſſet. Quamvis itaque magna, ut ſic loquar, pompa anno allato græco-latina additis etiam notis evulgaverit, apud paucos tamen hoc obtinuit, ut quæ ille ſplendido Amphilochii Senioris nomine, ſeu Iconii, in *Lycaonia Epiſcopi* edidit, illius germana crederentur. Imo ſpuria omnia ea eſſe cenſent, & Ludovicus Ellias du Pin in *Nova Bibliotheca Eccleſiaſtica* tomo 2. ſeculo 4. in Amphilochio pag. mihi 234. Eandemque ſententiam induit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria litteraria Scriptorum Eccleſiæ* ad annum 370. pag. 204. Extat etiam epiſtola Synodica Græco-Latina apud Coteletium *veterum monumentorum* tom. 2. pag. 99. unicum forſan quod hodie ſupereſt, Amphilochii opus genuinum. His enim verbis cætera omnia tanto zelo à Combefiſio producta, *ſuppoſitionis arguit. Hac epiſtola Synodica quam* Cotelerius ex MS. Codice Regiæ bibliothecæ eduxit, eſt forſitan liber ejus contra Arianum, Eunomium & *Macedonium*, quem antea manuſcriptum haberi Pariſiis in Bibliotheca regia, nobis fidem fecerat Philippus Labbeus *in Bibliotheca Nova Manuſcriptorum*, p. 82. neque abludit Epiſtola iſta, a libro *de Spiritu Sancto*, quod Deus, & quod adorandus, & quod omnipotens, de quo mentionem habet Hieronymus in *Catalogo de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 143. Hæc autem Epiſtola Synodica, ſeu nomine cujusdam Epiſcoporum Synodi, ad Epiſcopos alterius provinciæ ſcripta eſt. Epiſcopi quorum nomine Amphilochius ſcribit, teſtantur quam cupide optarent ut Baſilius Synodo ſuæ intereſſet, ſed morbum gravem, in quem Baſilius inciderat, ipſos ſpe ſua fruſtraſſe. Interim mittunt ad illus librum Baſilii de Spiritu Sancto, teſtantur ſe ſuſcipere Nicænam fidem, quæ ut *in Patrem, & Filium, ita quoque in Spiritum Sanctum* eſſe credendum dixerat. Hinc latius mentem ſuam ea de re explicantes, divinitatem Spiritus Sancti ex forma baptiſmi probant: atque in Deo naturam unicam cum tribus hypoſtaſibus confitentur. Inde Epiſcopos ad quos ſcribunt, ad fidem ac pacem eccleſiæ conſervandam, ad communem Patri & Filio ac Spiritui Sancto doxologiam canendam, hortati: fruſtra communionem Arianorum, niſi divinitatem Spiritus Sancti credant, à ſe rejici pronuntiant. Convenit hæc epiſtola Amphilochii Synodica, cum 403 Baſilii epiſtola, quæ Amphilochio, ut quosdam mittat in Lyciam ad Epiſcopatum hujus regionis ad orthodoxorum explorandam fidem, literis perſuadet. Cum dubio procul, Amphilochius his quæ à Baſilio ſuggeſta fuerant, obtemperaſſet; atque ab Epiſcopis Lyciæ, delegati Amphilochiani epiſtolam attuliſſent, huic Amphilochius epiſtola Synodica iſta reſpondit.

Jam ad diſcuſſionem eorum quæ ſub Amphilochii nomine, à Franciſco Combefiſio evulgata ſunt, accedamus. Sunt autem

Oratio in Chriſti Natalitia pag. 1.

Oratio in Chriſti circumciſionem & in Baſilium, pag. 10.

Oratio in occurſum Domini noſtri JESU Chriſti, deque Deipara, & Anna, & Simeone, pag. 23.

Oratio in Sanctam Deiparam & Simeonem, pag. 36. quæ procul dubio ſpuria eſt, atque Amphilochio Seniori ſuppoſita quem conſtat Seculi IV. finem non attigiſſe, cum Neſtorium *δυσώνυμον* illa memoret. Unde autorem ejus Amphilochium Sidæ Epiſcopum eſſe qui Concilio Epheſino anno 431. interfuit, nonnullis ſuboluit, ut Elliæ du Pin & Guillelmo Cavo locis citatis, quod & de aliis quibusdam, imo ferme omnibus hic enumeratis opuſculis dictum volunt. Sed neque quoad hanc Orationem quartam, ad ullum ex his duobus Amphilochiis ſpectare poteſt: rectius enim faciunt, qui autoritate Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani in Antirreticis freti, illam Theodoto Ancyrano tempore Concilii Epheſini claro viro attribuunt. Hæc Cavus contra conjecturas Combefiſii. Utramque longe poſteriorem temporibus tum Amphilochii Senioris, Theodori Ancyrani judicio, cum in feſto purificationis, utraque facta ſit, quod Juſtiniani tantum ætat. inſtitutum eſſe recte cenſet Cæſar Baronius in notis ad *martyrologium Romanum* ad diem 2. Februa-

bruarii. Vide quæ diximus in Sancto Gregorio Neocæſar. ſupra.

Oratio in Lazarum quatriduanum, pag. 57.

Oratio in mulierem peccatricem, pag. 64.

Oratio in diem Sabbathi ſancti, pag. 86.

Homilia de pœnitentia, & quod deſperandum non ſit pag. 91. ſpuria ſi qua alia, quippe quæ Iconoclaſtas nominatim refellat & putidiſſimis fabulis ſcateat: unde patet, ad nullum amborum Amphilochiorum ſpectare eam poſſe, neque ad illum Iconienſem, qui circa annum 395 mortuus creditur, annis ante Iconoclaſtas trecentis; nec ad Sydenſem, qui anno 431. Concilio Epheſino *interfuit*, atque etiam poſt Synodum Chalcedonenſem, quam recipere noluit, vixit: ut teſtatur Evagrius Scholaſticus lib. 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 10. his verbis: *Solus Amphilochius Epiſcopus Sydæ, in Epiſtola quam ſcripſit ad Imperatorem, Timothei quidem ordinationem, Chalcedonenſem autem Synodum non admiſit. Scripſit de iſtis rebus Zacharias Rhetor, qui Epiſtolam quoque Amphilochii hiſtoria ſua inſeruit.* Vnde recte concludimus nullam harum *orationum* certo eſſe vel Amphilochii Iconienſis vel Sydenſis, cum nullo veterum teſtimonio illæ nitanrur. Non ſemel autem pag. 92. ſub initium mentionem Iconoclaſtarum facit, ſed iterum etiam p. 101. qua de re Combefiſius in notis ad hanc Orationem pag. 210. unde conjicio autorem illius eſſe Amphilochium juniorem, qui temporibus Iconoclaſtarum hanc Orationem ſcripſerit, circa annum 840. pag. 92. hic autor jam ſuſcitatam Iconoclaſtarum (ut vocant) hæreſin his indicat: *Alios contra venerabiles imagines execrabilis ille efferat, inutiles illas dicens, & quæ nihil proſint.* De Amphilochio multa habet Guilielmus Cavus parte 1. hiſtoriæ literariæ ad annum CCCLXX. itemque parte 2. anno 1698. decennio poſt primam edita ad eundem annum, ubi multa habet, quæ diſerte faciunt ad Diſſertationem hanc noſtram quam de eo facimus confirmandam, his verbis.

„Amphilochius ex Monacho Iconii Epiſco-
„pus, claruit anno CCCLXX. Amphilochii
„Operibus à *Combefiſio editis*, ejusdem utpote
„furfuris, accuſari meretur Tractatus *de non*
„*deſperando* quem græco-latin. evulgavit Petrus
„Poſſinus *Theſauri Aſcetici ſeu Syntagmatis Opu-*
„*ſculorum Aſceticorum* &c. Græc. Lat. Pariſiis
„1684. in 4to pag. 255. qui Opuſculum hoc
„Amphilochii noſtri eſſe contendit, idque ma-
„niſeſte conſtare dicit. Verum ægre à me
„impetrare poſſum, ut illud credam. Multa
„continet fabuloſa, puerilia, ridicula, ſeculo
„Amphilochiano, ingenio & gravitate ſummi
„viri indigna. Voces adhibet ſequioribus de-
„mum Eccleſiæ ſeculis natas & uſurpatas.
„Quis enim Amphilochii ævo ψάλλειν τὰς ὥρας
„pro *officio Canonico recitando* uſus eſt? Quis
„ἱερεῦς κοσμικὸς pro ſacerdotibus ſecularibus
„prout a Monachis diſtinguuntur? Apage nu-
gas, geſtis Siculis nugaciores? Verum ut“
opuſculi ſui autoritatem tueatur *Poſſinus*, pro-“
vocat ad aliam Amphilochii homiliam de pœ-“
nitentia, quod deſperandum non ſir, quæ in-“
ter ejus opera habetur pag. 91. in qua binæ“
in hoc opuſculo recitatæ narrationes idque“
totidem verbis reperiuntur: ſed dignum pa-“
tella operculum. Vt enim omnia quæ ſub“
Amphilochii nomine extant, incertæ admo-“
dum fidei ſunt, ſic hæc homilia prima ſtatim“
fronte impoſturam ſuam manifeſte prodit.“
Scriptum eſſe poſt exortas de cultu imagi-“
num controverſias, ſole clarius eſt: ubi ve-“
nerabilium imaginum oppugnatores inter“
inſigniores Hæreticos reputantur. Meminit“
non ſemel imaginis Chriſti in templis collo-“
catæ, introducitur Chriſtus b. Petro Principi“
ſuo & Coryphæo mandata tradens, denique“
hiſtorias ſuas ſeu verius fabulas ex libro de“
vitis Sanctorum ſe deprompſiſſe diſerte tra-“
dit. Hæccine ævi Amphilochiani? Videant“
æqui & prudenres rerum æſtimatores, qua“
fronte ejusmodi quisquiliæ ſub ſanctiſſimorum“
& antiquiſſimorum Patrum nominibus nobis“
obtrudantur. Certe urrumque opuſculum“
ex una eademque officina prodiiſſe videtur:“
niſi dicere malimus autorem poſterioris, ex“
homilia iſta, paucis aliunde adſcitis, opuſcu-“
lum ſuum confarcinaſſe. Habentur apud Cl.“
Galeum iſta Amphilochio adſcripta, *Diegeſis de*“
Sancto Sylveſtro Papa, de miraculis Sancti Blaſii,“
Jambi de ſanctis libris legendis. Extat apud“
Virum nobilem Georgium Wheclerum *Ho-*“
milia Amphilochii in Mariam Magdalenam.“

Hæc Cavus loco allato. At hæ omnes abſurditates diſpatent atque diſſipantur, ſi homiliæ iſtæ duæ, de quibus Cavus atque Poſſinius loquuntur, Amphilochio Cizici Archiepiſcopo & Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Synchro & Amico tribuantur, cui maxime conveniunt.

Carmen ad Seleucum pag. 116. habetur quoque inter opera Sancti Gregorii Nazianzeni tomo 2. pag 190. in quem ſic Billius Vir judicio par col. 477. ita commentatur. „Er ſi“
hoc carmen Amphilochio Iconii, Epiſcopo“
tribuitur, ipſa tamen phraſis, Gregorii co-“
thurnum plane reſpicit, ut etiam in Græco“
Codice quidam Græcis verbis annotavit.“
Nam quod aliorum nomine ad quosdam ſcri-“
bat, nemini mirum videri debet, cum in he-“
roicis carminibus id aliquoties uſurpavit.“
Ita enim pag. 112. Carmine XLIX. ad Nicobu-“
lum patrem, nomine filii Nicobuli: & pag.“
120. Carmine LVII. ad Vitalianum iratum,“
filiorum nomine patrem mitigantium: Gre-“
gorius ſcripſit. In hac porro epiſtola ad Se-“
leucum, probæ indolis juvenem primo ad-“
monet, ut Dei metum atque amorem in ani-“
mo infixum habeat: ac morum probitati,“
quæ juvenibus æque ac ſenibus multo majo-“
ri, quam opes ullæ, ornamento eſt, obnixo“
ani-

„animo ſtudeat. Deinde ut animum bonis artibus, & diſciplinis expolire curet, omnis generis ſcriptores evolvendo: Sic tamen ut ſelectis iis & decerptis, quæ aliquam ei utilitatem allatura ſint; ea fugiat quæ cum detrimento & pernicie conjuncta ſunt. Maxime autem illud præcipit, ut improborum ſocietatem & conſuetudinem fugiat. Tum vero ut Theatra & pugnas eas quæ cum feris ineunt, ac ludos equeſtres, tanquam peſtiferos & exitioſos deteſtetur, eundem monet. Denum ei autor eſt, ut poſtquam externis diſciplinis, quantum ſatis eſt, temporis dederit: jam ad ſacrarum litterarum ſtudium, totum ſe conferat. Cumque in eis magnos profectus fecerit, non propterea inſolenter ſe efferat, ſed cum Moſe animi ſubmiſſionem colat. Ad extremum, ne ille nothos & adulterinos libros pro veris & genuinis ſumens, in fraudem incidat, qui libri pro germanis & Canonicis habendi ſint, aperit.

Nec objiciat Combefiſius Gregorium Nazianzenum Carmine XXXIII. *pag. 98.* in veris & germanis Scripturæ libris Eſtheram & Apocalypſin omiſiſſe: quos tamen admittit in *Carmine ad Seleucum*: Atque proinde carmen illud non poſſe ſpectare ad Gregorium Nazianzenum. Objectio etenim iſta puerilis eſt ac nugatoria, cum in carmine ad Seleucum, admittat tantum, librum Eſther & Apocalypſin, ut dubios, quia nonnulli eos admittunt, licet maxima tamen pars rejiciat. Itaque imaginatoria duntaxat inter utrumque carmen contradictio recte animadvertenti eſt, neque idonea quæ alium hujus carminis à Gregorio Nazianzeno parentem prodat. Quam reſponſionem ante me quoque obtulit, Ellias du Pin, dum carmen ad Seleucum in Amphilochii operibus ingeſtum, Gregorio Nazianzeno ob ſtyli ſimilitudinem attribuit, *p. 234.* Utrumque carmen Gregorii Nazianzeni ut Amphilochii cum commentariis Theodori Balſamonis, extat tom. 2. *Pandectarum Gulielmi Beveregii* pag. 178. & 179. & ibidem in Alexii Ariſtini Appendice ad Synopſin Epiſtolarum quæ dicuntur canonicæ, una cum Magni Athanaſii Epiſtola *de libris Canonicis*, p. 195. & 196.

Plurima autem ſunt, quæ nobis ſuſpectiſſimam hanc omnem commentationem S. Amphilochii operum à Combefiſio factam perſuadeant, quæ ab aliis annotata non ſunt. Quantum enim ad orationem 2. pag. 10. *in circumciſionem domini & in Baſilium magnum*, quam exhibuiſſe ſibi teſtatur codicem Regiæ Bibliothecæ MS. *num. 275.* hanc utroque Amphilochio longe recentiorem exiſtimo, ex iis quæ continet pag. 17. Supponit enim ibi, *Chriſti circumciſionem* feſtum quoddam medium quomodo hodieque repetitur in Eccleſia Pontificia, inter Chriſti Domini nativitatem, atque Chriſti Epiphaniam vel Chriſti Baptiſmum, qui ipſo epiphaniæ die ab antiquis celebratus eſt. Hoc autem inauditum omni antiquitati fuit, ut ſeculo eccleſiæ IV. ſtaret feſtum circumciſionis ejuſmodi medium, inter natalitia Chriſti atque epiphaniam ſeu baptiſmum ejus. Præterea quod magis admirandum eſt, atque recentiorem autorem ſapit, in hac homilia ſupponit feſtum S. Baſilii in eccleſia univerſali ubiq; jam admiſſum p. 18. Idcirco univerſalis per omnes orbis partes „ſanctorum univerſorum Eccleſia ſanctiſſimam „ejus ſacramque hac die agent, glorificantque „memoriam, gratiſſimis Deo laudibus una Chri„ſtum, qui glorioſus eſt in ſanctis ſuis, canticis „celebrat & conglorificat: velut cujus opera, „omni quidem hæreſi liberata ſit, totius veræ „pietatis ſtabilita dogmatibus. “ Quis autem audivit unquam, ſeculo eccleſiæ IV. Epiſcopos aliquot ab iis qui martyrio coronati ſunt alios: ſeu ſanctos aliquot non Martyres, feſto publico cultos fuiſſe? Hoc primus omnium Combefiſius ſomniavit, in gratiam Sancti Baſilii, quem hac in parte defecit omnis Criticorum Pontificiorum chorus, qui ſerius in eccleſiam introductum volunt cultum confeſſorum non martyrum, ſive Pontifices illi fuerint, ſive non. Huic objectioni reſpondere conatus eſt Combefiſius in notis pag. 239. Magnum ut tam cito ab obitu Baſilii, ubique „gentium celebrata ſit ejus memoria: quan„quam non ita mirum aut incredibile, attenta „adhuc viventis hominis fama & gloria, quam „Gregorius tantam teſtatur, ut ipſa ejus non„nulla vitia & defectus, ceu virtutes nonnullis „ceſſerint in exemplum. Adde quod non po„tuerunt non pauci anni effluxiſſe ab ipſius o„bitu, quando Amphilochius hæc ſcripſit: & „vero effluxiſſe non paucos, ſequentia indi„cant: Adſtipulanturque noſtra de longæva „ejus ætate poſt Baſilium & Synodum Con„ſtantinopolitanam, quæ ſtatim à Baſilii obi„tu coacta fuit. “ Hæc Combefiſius, ut ſomnia ſeu phantaſias ſuas adſtruat. Cum autem Baſilius anno 379. Calendis Januarii mortuus ſit, atque de Amphilochio poſt annum 394. nihil audiamus: quis niſi vulneratæ mentis, intra ſexdecim annos qui ab anno 379. ad 394. excurrunt, feſtum Sancti Baſilii per univerſalem eccleſiam factum, ejuſque memoriam in omnibus eccleſiis, græcis ac latinis celebratam, excepto credulisſimo Combefiſio, velit? Eſt ergo homilia iſta, temporis atque autoris longe recentioris. Oratio iſta ejuſdem omnino ſtyli atque argumenti, cum ea quam evulgavit, Combefiſius, idem *in Circumciſionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Sanctum Baſilium*: Sub nomine Sancti Andreæ Cretenſis inter opera illius pag. 28. ad quem illam pertinere opinor, neque hoc authore antiquiorem eſſe

Orationes quoque duæ *de Occurſu Domini noſtri Jeſu Chriſti, de Deipara, Anna & Simeone*, pag. 10. & 23. recentioris autoris ſunt. Conſtat enim ex autoribus omnibus græcis atque latinis, ut vult eximie Cæſar Savonius *in notis Ro-*

ad Romanum Martyrologium ad diem 2. Februarii, *feſtum Purificationis ſeu Occurſus* ut Græci vocant, ſeculo eccleſiæ 6. atque Juſtiniani tempore Imperatoris, antiquius non eſſe. Vnde concludit prudenter ſolideque hic Baronius, homilias omnes de argumento hoc ſcriptas ſub antiquiorum Scriptorum nomine evulgatas, nothas prorſus eſſe illisque ſuppoſitas. Ex hac itaque hypotheſi, aërem percutit Combefiſius, dum hic homilias duas Amphilochio ſeniori de Occurſus Domini noſtri Jeſu Chriſti feſto adſcribit, quæ ducentis forſan annis recentiores ſunt. Quod autem Combefiſius in notis ad has orationes ſubjicit p. 240. contra Baronium iratus, puerile eſt gravique viro indignum. Vt enim imaginariam feſto occurſus apud Græcos antiquitatem affingit, ita imaginariis inſtrumentis Vir bonus ſed parum cautus utitur. Non enim ipſi ſufficit ut has duas homilias de hoc feſto Amphilochio Iconienſi vel ſaltem Sidenſi, (ut pag. 243.) ſupponat: ſed allegat quoque Hypopanticus ille Monachus, alias duas æque ambiguas, incertis incertum probans: unam nempe Cyrillo Hieroſolymitano ſuppoſitam, cujus mentionem nullam veteres faciunt, proindeque nihil cauſam adjuvantem: alteram ſub nomine Sancti Methodii Olympi Lyciæ ſeu Pataro- rum Epiſcopi, anno Chriſti 300. vel circiter celebris, cujus ſuppoſitionem luce meridianâ clarius ibidem in Methodio oſtendimus. Ita dum ille plurimum tum pag. 240. tum 243. garriit, contra Baronium, hac in parte invictiſſimum, egregie ſe feſti hujus Juſtinianei inſtitutionem antiquiorem probaviſſe arbitratur. Qui plures in hoc argumento conſulere voluerit, Baronium adeat ad diem 2. Februarii, in *notis ad Martyrologium Romanum*. Unica igitur *excerpta Amphilochii, ex variis autoribus* à pag. 138. ad 154. legitima ſunt; ſpuria autem collectionis hujus cetera omnia.

Vita quoque Baſilii Magni ab Amphilochio conſcripta, ibidem pag. 228. ſpuria eſt, quæ vel unica prodit modicum Franciſci Combefiſii judicium, ad recte ſolideque de Scriptis veterum judicandum. Allegat Combefiſius in notis ad Amphilochii opera pag. 155. *Urſum* quendam Cardinalem Amphylochium anonymæ D. Baſilii vitæ authorem exiſtimaſſe, quam ante annos 800. latinam fecit: nititurque conciliare quæ dictis à Gregorio diſſona videntur, ut non contraria ſint, ſed alia atque ab eo & aliis Vitæ Baſilii laudatoribus omiſſa, quod idem Autor in exordio ipſe profitetur. De illo autem *Sigebertus* in *Catalogo Illuſtrium eccleſiæ Scriptorum* cap. 7. *Vincentius Bellovacenſis* lib. 14. *Summa hiſtorialis* cap. 78. *Antonius* parte 2. lit. 9. cap. 4. art. 1. & 2. *Petrus Equilinus* in *Catalogo Sanctorum* lib. 2. c. 28. *Gerardus Voſſius* qui in ſuo *Ephram* Collationem Baſilii & Ephrem cum elogio editam habet, quæ nihil aliud eſt quam c. 13. Vitæ S. Baſilii Amphilochio imputatæ pag. 202. editionis Combefiſianæ. Hæc Combefiſius loco citato, ad ſententiæ ſuæ firmitatem ſtabiliendam. Hoc opus autem ut ſpurium eruditi plerique Pontificii proſcripſerunt. *Baronius Tom. 4. annalium ad annum 363. num. 55.* inquit: *Commentarius de rebus geſtis Baſilii, qui extat nomine Amphilochii, ſcatet mendaciis. Idem ad annum 378.* num. 10. *Quæ Amphilochii falſo nomine fertur Vita Baſilii, haud digna ſatis habetur, quæ eruditorum auribus ingeratur.* Denique in notis ad Martyrologium Romanum ad diem Januarii, qua Baſilius obiit. *Extat Amphilochii nomine ſcripta Vita Sancti Baſilii, quæ tamen omnium prudentium ſententia, alterius cujuspiam potius, quam Amphilochii Baſilio æqualis eſſe putatur: cum aliqua illis habeantur quæ illi minus convenire videntur. Antonius Poſſevinus tomo 1. apparatus ſacri verbo Amphilochius,* inquit, *vitam Baſilii quæ edita eſt, non poſſe eſſe Amphilochii illius, ſub cujus nomine circumfertur, Glycas 4. ſuorum Annalium parte nos docuit.* Idem verbo *Sixtus Senenſis tomo 2. Sixtum* eundem taxat *quod non monuerit Baſilii vitam quæ ſub Amphilochii nomine circumfertur, non fuiſſe Amphilochii.* Idem cenſet Bellarminus in lib. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis ad annum 380.* ubi Amphilochium collocat. « Extat ſub nomine Amphilochii vita S. Baſilii magni, ſed haud dubio falſa vel ſuppoſititia. Primum enim narrat ille Autor *Baſilium* factum Epiſcopum, ante mortem Juliani: quod repugnat hiſtoriæ, & ipſi Sancto Gregorio Nazianzeno in *oratione de Baſilio.* Deinde narrat autor S. Baſilium oſtenſum fuiſſe per revelationem Euſebio Cæſarienſi, cum ante eum non noſſet. Quod autem falſum eſſe certum eſt, ex eo quod Nazianzenus ſcribit, Euſebium cum Baſilio de Epiſcopatu contendiſſe, ac ea de cauſa inimicum Baſilio factum. Tertio conſtat S. Baſilium obiiſſe anno ultimo Valentis Imperatoris, & 8. annis epiſcopatum adminiſtraſſe, ex Gregorio Nazianzeno atque aliis, proinde Epiſcopum factum anno 6. Valentis. At juxta ſuppoſititium Amphilochium Baſilius vel ſediſſet annis XV. vel ante mortuus eſſet quam Epiſcopus fieret, ſi vivente Juliano jam Epiſcopus erat. Omitto multa alia, quæ perperam narrantur in illa vita, tum de Libanio, tum de aliis. « Hæc Bellarminus. Nihilominus poſt tot inſignia Baronii, Poſſevini ac Bellarmini nomina, Combefiſius ut palatum ſuum male ſanum in diſtinguendis à pretioſo vilibus orbi litterario oſtenderet, in collectione iſta guſtu prorſus depravato, vitam hanc Baſilii Amphilochianam putativam legitimum illius partum opinatus eſt, quam quoad ſubſtantiam operis, vere Amphilochii Iconienſis eſſe ſenſit, licet in multis ſucceſſu temporis adulteratam atque interpolatam. Nec tamen prolixæ ejus in hanc vitam excuſationes ſeu Commentarii inſulſi à pag. 256. ad 279. impediverunt, quominus aliter ſentirent *Guillelmus Cavus* hic pag. 204. qui vi-

tam

tam hanc *Nugivenduli cujuſdam opus* appellavit: & Ellias du Pin in *Amphilochio* pag. 234. ubi Combefiſium tentaſſe dicit impoſſibilia, dum vitam hanc aſſerere Baſilio aggreſſus eſt. „Inquit enim Ellias citatus, Autorem hujus vitæ „ſupponere Baſilium Juliani Apoſtatæ tempore Epiſcopum fuiſſe, Libanium Sophiſtam Juliano occiſo, converſum, paucis poſt mortem „hanc diebus, apud Baſilium vixiſſe. Conſtat „porro neque Juliani Imperatoris tempore, „Epiſcopum extitiſſe Baſilium: tantumque à „vero abhorrere, Juliano mortuo Libanium „converſum eſſe, ut Juliani mortui in laudem „Panegyricum pronuntiaverit. Denique hi„ſtoriæ omnes hujus vitæ fabuloſæ ſunt, ne„que conveniunt cum his quæ de Baſilio ve„teribus dicta ſunt. Uno verbo, nullus lege„re hanc hiſtoriam poteſt, qui non ſtatim illius „falſitatem agnoſcat.“ Hæc *Ellias du Pin Pontificius*, contra Combefiſium. Quamvis autem hanc vitam ſuppoſitam Bellarminus arbitretur, citatur tamen ab ipſo, Apologia ad librum Jacobi *Magnæ Britanniæ Regis* cap. 8. & libr. 4. de Euchariſtia cap. 24. ubi probat apud veteres conſueviſſe deferri ad ægrotos Euchariſtiam ſub ſola *ſpecie panis*. Et lib. de *Confirmatione* cap. 5. ut approbet confirmationem eſſe Sacramentum. Citatur à Coſtero in *Enchiridio Controverſiarum* cap. 8. de Evchariſtiæ Sacramento, pro reali Chriſti præſentia in Sacramento. Citatur ab Hardingo in Reſponſione ad Irelli provocationem, Art. 1. pro miſſa privata. Art. 9. pro ſuſpenſione Sacramenti ſupra altare Art. 11. pro fractione hoſtiæ in tres partes. Ita commenta ſua commentis probare, aſſueti ſunt Pontificii. In hac vita Sancti Baſilii quæ Sancto Amphilochio tribuitur, cap. 6. pag. mihi 175. *ille paulo ante mortem myſteriis celebratis, hoſtiam in tres partes diviſiſſe* ibi dicitur, *unam earum communicaſſe cum timore multo, alteram* ἐφύλαξε συνταφῆναι αὐτῷ *reſervaſſe ſecum ſepeliendam, tertiam vero impoſuiſſe columbæ aureæ pendenti ſuper altare.* Vt iſtud autem recte intelligatur, obſervandum eſt, veteres Chriſtianos nunquam credidiſſe Evchariſtiam eſſe vere ac realiter corpus & ſanguinem Chriſti, ſed in figura tantum, myſteriumque ſacrum eſſe meram commemorationem corporis Chriſti pro nobis crucifixi & fracti, ac ſanguinis ejus pro nobis effuſi. Hoc liquido conſtare poteſt ex duobus moribus & conſuetudinibus quæ priſcis eccleſiæ temporibus circa Evchariſtiam obtinuerunt, atque usque ad ſeculi XII. finem perſtitiſſe videntur. Primus fuit mos ille, quo mortuis præſertim Antiſtitibus Evchariſtia exhibita fuit, rem prohibentibus Conciliorum Canonibus. Cui affinis fuit alter ille mos, quo evchariſtia vel oblatæ conſecratæ cum fidelium corporibus ſeu cadaveribus ſepultæ fuerunt. Primus ille mos dando Evchariſtiam oribus mortuorum in uſu fuit, ſeculo IV. in aliquibus Africæ eccleſiis. Nam Concilium Carthaginenſe 3. anno 397. ſub Aurelio habitum, cui Auguſtinus ſubſcripſit, Canone 6. Conciliorum tom. 2. col. 1168. ita habet. *Item placuit, ut corporibus defunctorum Evchariſtia non detur:* dictum eſt enim à Domino: *Accipite & edite: cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere.* Idem ſeculo VI. Concilium Antiſſiodorenſe anno 578. tempore Pelagii 2. Papæ canone 12. *non licet mortuis nec Evchariſtiam nec oſculum tradi*, nec velo vel pallio *corpora eorum involvi.* Mos ergo ille obtinebat ſeculo ſexto in aliquibus Galliæ eccleſiis. Idem mos ſeculo VII. in Græciæ eccleſiis obtinens, cohibitus fuiſſe legitur, in Concilio Trullano, quod anno Domini 692. ſub Pontificatu Sergii & imperio Juſtiniani Junioris, Conſtantinopoli celebratum eſt, ubi Canones centum & duo editi fuerunt. Canone autem 83. ſancitum ita eſt. *Μηδεὶς τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων τῆς Ἐυχαριςίας μεταδιδότω, γέγραπται γάρ, λάβετε καὶ φάγετε: τὰ δὲ τῶν νεκρῶν, ὐδὲ λαβεῖν δύναται, ὐδὲ φαγεῖν. Nemo mortuorum corporibus Evchariſtiam communicet, ſcriptum eſt enim, accipite & comedite: mortuorum autem corpora non poſſunt accipere nec comedere.* Quæ verba deſumta ſunt a patribus Trullanis, ex Concilio 3. Carthaginenſi ſub S. Aurelio Epiſcopo, ut ſupra diximus. Hanc tamen pravam conſuetudinem dandi Evchariſtiam cadaveribus antiſtitum mortuorum, non obſtante hac inhibitione Concilii Trullani, permanſiſſe in eccleſiis Græcis multis, usque ad ſeculi XII. finem, temporibus Balſamonis, conſtat ex Balſamonis ejusdem ſcholio in Canonem 83. Trullanum, *quod Sanctus panis poſt mortem antiſtitibus tradatur, & ſic ſepeliantur.* Hæc de conſuetudine dandi Euchariſtiam, cadaveribus mortuorum, antequam ſepelirentur.

Alius mos non minus antiquus in aliis eccleſiis obtinuit, Evchariſtiam vel oblatas conſecratas ponendi ſuper pectus cadaverum mortuorum, vel ſub capite vel in manibus pectori adjunctis, ut ex ſequentibus exemplis conſtat. Seculo enim IV. ſive Amphilochius ſive alius anonymus rerum Divi Baſilii Scriptor, jam antea citatus cap. 6. pag. mihi 175. poſitive iſtud in ſepultura Sancti Baſilii obſervatum affirmat, cujus verba denuo repetere operæ pretium non eſt. Idem repetit cap. ultimo vitæ ejusdem pag. mihi 224. his verbis: *Διέθετο δὲ συνταφῆναι αὐτῷ τὴν τρίτην μερίδα τῆς ὑπὸ τῦ κυρίυ δοθείσης αὐτῷ κοινωνίας, καὶ ἀνακλιθεὶς ἐν τῇ κλίνῃ, Ἐυχαριςίας ὔσις ἐν τῷ ςόματι αὐτῦ, ἀπέδωκε τῷ κυρίῳ τὸ πνεῦμα. Teſtamento autem ſepeliri ſanxit, cum certis porcione data ſibi à Deo communionis: recumbensque in lecto, Evchariſtia adhuc in ore, ſpiritum Domino reddidit.* Refert quoque Sanctus Gregorius Magnus *lib. 2. Dialogorum* cap. 24. in vita Sancti Benedicti Abbatis, qui anno circiter 545. mortuus eſt. Cum aliquis junior Monachus

ipſius diſcipulus ad parentes ſuos inviſendos ex affectu nimio perrexiſſet mortuum fuiſſe ibidem, quem ſepultum terra ſæpius ex ſinu ſuo ejiceret. Cum vero parentes inde afflicti, rem ſancto Abbati retuliſſent: ipſum ad illorum conſolationem juſſiſſe *Domini eum corpus ſuper pectus illius in ſepulchro adponi:* quo mediante Monachum terra tenuit, nec amplius è ſinu ſuo emiſit. Factum iſtud ante ſeculi ſexti medium. Seculo VII. Sanctus Cuthbertus Lindiſtarnenſis Epiſcopus claruit, cujus acta deſcripſit Beda tum lib. 4. *Hiſtoria Anglorum* cap. 27. 28. & 29. tum in *præfatione ad hiſtoriam de geſtis Anglorum* vitam ipſius non tantum oratione ſoluta, ſed etiam verſu heroico ſe ſcripſiſſe teſtatur. Sedere cœpit anno Domini 685, migravit è vita anno 688. licet Sigebertus anno 687. obiiſſe diem ſuum affirmet, cujus memoria in martyrologio Romano ad diem 20. Martii. De illo ita Beda: *Poſtquam ergo ſancta memoria Cuthbertus Epiſcopus peracta communione, elevatis oculis & manibus ad Deum, commendans ei animam ſuam & omittens ſpiritum, ſedensque ſine gemitu abiit in viam patrum: à navigantibus ad Inſulam noſtram delatus, toto corpore levato, capite ſudario circumdato, oblatis ſuper ſanctum pectus poſitis, veſtimento ſacerdotali indutus in obviam Chriſti calceamentis ſuis preparatus, in Sindone cereata involutus, animam habens cum Chriſto gaudentem &c.* Seculo VIII. Sanctus Othmarus Abbas floruit, cujus res geſtæ à Walafrido Strabone ſcripta ſunt, quas habet Surius tomo 6. ad diem 16. Novembris, qui obiit anno Chriſti 758. Pipini Francorum regis anno ſeptimo, de quo agit etiam Trithemius *lib. 3. de viris illuſtribus ordinis D. Benedicti cap. 23.* Iſo autem Sancti Galli Monachus & Scholæ Magiſter circa annum 860. *translationem & miracula Sancti Othmari Abbatis*, libris duobus deſcripſit, quos habet Seculum III. Sanctorum Ordinis Divi Benedicti tomo 5. parte 2. pag. 162. Hic porro lib. 1. cap. 3. ita ſcribit: *Sub capite autem & circa pectus viri Dei, quadam panis obulæ, quæ vulgo oblata dicuntur, ita illæſa atque ab omni correptione extranea, ab eodem Epiſcopo inveniebantur, ut in nulla omnino parte, colorem vel ſpeciem ſui amittentes, aſpicientium oculis infra ſpatium ipſius hebdomadæ, viderentur eſſe confecta.* Secundum Heppidannum in Chronicis anno 871. Iſo Magiſter obiit pridie idus Maji, quem quoque mortis ejus annum Hermannus Contractus in Chronico ſuo aſſignat.

Denique inter opera Sancti Ephræm Syri, extat ſub nomine Sancti Amphilochii Iconienſis Epiſcopi, *Vita Sancti Ephram Syri, cum comparatione Sanctorum Baſilii & Ephram Syri*: quæ Opuſcula cum nullum in antiquitate teſtimonium habeant, ut gratis ſub ſpecioſo hoc nomine evulgata ſunt, ita facile Amphilochii eſſe negantur. *Comparatio autem* iſta *Baſilii & Ephram*, ex capite IX. vitæ Divi Baſilii Amphilochio imputatæ pag. 202. deſumta verbotenus eſt, ut idem Combefiſius in notis pag. 256 fatetur. Obiit *Amphilochius circa annum 394. vel 395.* ad diem 25. Novembris, cujus mentionem facit utraque eccleſia *Orientalis & Occidentalis* in *Martyrologio* & *Menologio* ad diem *citatum*. De Scriptis ejus Antonius Poſſevinus tom. 1. *Apparatus ſacri* verbo *Amphilochius*. Robertus Bellarminus in libro de *Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 380. Natalis Alexander in *ſelectis hiſtoriæ eccleſiaſticæ capitibus*, ubi de Seculi IV. Scriptoribus. Guillelmus Cavus, & Ellias du Pin, locis citatis.

METROPHANES SMYRNENSIS, AR-" 860.
CHIEPISCOPVS patria Conſtantino-"
politanus, matre quidem ſub læſæ famæ quæ"
Methodium Patriarcham ſtupri olim accuſa-"
vit natus, ante annum 858. Metropolita"
Smyrnæorum factus eſt, quo Ignatii CP. à"
Barda depoſiti partes, quantum potuit tuta-"
tus eſt, ita tamen ut Photium Patriarcham"
admiſerit. Anno ſequente, recrudeſcente"
iterum diſſidio, Metrophanes contumacior"
atque ardentior in Photium hoſtis factus, in"
Synodo Conſtantinopolitana depoſitus, Igna-"
tio carceris ſocius datur. Anno 867. depoſi-"
to Photio, ſedem ſuam ipſe recuperavit, & in"
Concilio CP. anno 870. inter primarios Photii"
Perſecutores enituit. Scripſit *Epiſtolam ad*"
Manuelem Patricium qua res à Photio ab anno"
858. ad an. 870. geſtas ex ordine narrat, quam"
habes Græcè & Latinè cum Actis Concilii CP."
IV. Ingolſtadii 1604. in 4. & Conciliorum ul-"
timæ editionis Græco-Latinæ, Tomo VIII."
col. 1385. Latinèque tantum in Annalibus"
Baronii ad an. 870. num. 453. Photio ad an-"
num 878. reſtituto, Metrophanes eum pro"
Patriarcha habere præfracte recuſavit, & à"
Joanne licet Papa anno 879 Photio morem"
gerere admonitus ſimul ac juſſus, contuma-"
ciam ſuam mordicus retinuit. Quo nomine"
in Concilio CP. ineunte anno 880. tanquam"
obſtinatus Schiſmaticus, Epiſcopatu ſimul ac"
Communione privatur." Hæc Cavus de Metrophane noſtro Smyrnenſium Archiepiſcopo, ex Epiſtola illius ad Manoelem Patricium, & ex Actis Concilii IV. Conſtantinopolitani, Act. III. col. 1292. IV. col. 1297. VI. col. 1313. Cui addimus extare ſub ejusdem Metrophanis Smyrnenſis Archiepiſcopi nomine, Libros quatuor Græcè MSS. in Bibliotheca Heidelbergenſi Palatina, ut Antonius Poſſevinus ad calcem *Apparatus Sacri* teſtatur his verbis.

1. Metrophanis Archiepiſcopi Smyrnenſis, De recens exorta Manichæorum hæreſi, brevis & luculenta narratio.

2. Ex ejusdem Metrophanis diverſis contra eosdem Manichæos Homiliis, excerpta.

3 Contra Manichæorum recens prognatum errorem, ſecunda editio ad Antonium Metropolitam Cyzicenum.

4. E-

4. *Ejuſdem Metrophanis liber de Spiritus Sancti Myſtagogia, & quod quemadmodum Filius è ſolo Patre genitus dicitur ſacris Oraculis: ſic etiam Spiritus Sanctus ex eadem cauſa Theologica procedere dicatur: Filii autem eſſe dicatur, quia conſubſtantialis illi ſit, & per eum mittatur.* Ita hæc Poſſevinus loco citato, ex MS. Codice 216. Bibliothecæ Heidelbergenſis, quæ jam in Vaticanam tranſiit. Sane quisquis vel tantillum animadvertit ad inveteratum odium, diraſque inimicitias, quas exercuerunt ſimul Photius CP. & Metrophanes Smyrnenſis, nullo negotio agnoſcet, falſam eſſe inſcriptionem horum librorum Metrophani factam, qui Photii hoſtis ad mortem usque manſit. Quis enim unquam ſibi perſuadeat, Metrophanem qui Photium jubente etiam Papa Johanne, pro Patriarcha agnoſcere noluerit, eamque ob cauſam depoſitus ſede & excommunicatus ſit, eundem Photium contra Latinos altercantem adjuviſſe, atque faviſſe novis ab ipſo quæſtionibus excitatis? Sunt autem ut ſupra diximus in *Photio*, Opuſcula iſta quatuor fœtus Photii genuini, qui ejus ingenium ardens, atque vehementiam ad imponendas Latinis calumnias facilem arguunt. Appellabat ille Latinos *Novos Manichæos* impoſitione prorſus nugaci, ex eo quod illi contra Photium ad Græcos, aſſerant *Spiritum Sanctum procedere à Patre ſimul & Filio*: unde inſcriptus primus Liber, *de recens exorta Manichæorum hæreſi.* Recte itaque ſub *Photii Patriarchæ CP.* nomine, hi *Libri quatuor de nova Manichæorum repullulatione*, extant Græce MSS. in Codice Colbertino 444. cum *Libris 2. de proceſſione Spiritus Sancti, & de Spiritu Sancto adverſus Latinos*, quæ omnia idem MS. Codex complectitur. Denique iidem habentur ſub Photii nomine, paucis ab annis Manuſcripti in Bibliotheca Lugduni Batavorum, ex Codice MS. Iſaaci Voſſii, cujus integram Bibliothecam hæredes huic Vniverſitati ſeu Academiæ vendiderunt. Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum* ſeu *Specimine antiquarum Lectionum Græcarum Latinarum & Gallicarum* collecta ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum bibliothecæ, quam Pariſiis anno 1653. in 4. edendam curavit apud Joannem Henault, hæc habet parte 2. pag. 88. *Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, Metrophanis Smyrnenſis Epiſcopi aliorumque Expoſitiones fidei, cum Reſponſis Gennadii Scholarii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Amura interrogationes de ſancta fide*, in Codice Regio 808. Agunt de Metrophane Smyrnenſi Archiepiſcopo Antonius Poſſevinus Tomo 2. Apparatus Sacri, verbo *Metrophanes Smyrnenſis Archiepiſcopus*, & ad calcem *Apparatus Sacri*, in Catalogo MSS. Codicum bibliothecæ Heidelbergenſis, quæ jam in Vaticanam tranſiit, Cod. 216. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* Seculo IX. ad annum 858. pag. 554.

ISAAC LINGONENSIS EPISCOPVS, 860.
cognomento *Bonus*, olim Diaconus fuit Parduli Laudunenſis Epiſcopi, & Hilduini Sancti Dionyſii Abbatis diſcipulus, qui ad Lingonenſem Epiſcopatum poſt Theobaldi obitum promotus, Concilio ſeu Synodo Tullenſi apud Saponarias anno 859. Tuſiacenſi anno 860. Sueſſionenſi III. anno 866. tum Pontigonenſi anno 876. ac Tricaſſinæ anno 878. interfuit. Adornavit *Collectionem Canonum ex Decretis Synodorum à S. Bonifacio Sedis Apoſtolicæ per Germaniam & Gallias congregatarum Legato, & ex Capitularibus Regum Francorum*: præcipuè vero ex Libris tribus poſterioribus, quos Benedictus Levita ad Anſegiſi Abbatis Collectionem adjecit. Id autem Iſaac præſtitit, ut in reſtauranda Eccleſiaſtica diſciplina & procuranda Canonum obſervantia, obtrectatores ſeverioris ſui ſtudii comprimeret, ſeque novatorem non eſſe probaret, ut in *præfatione* aſſerit. Hanc in titulos XI. diſtributam ex Codice Archiepiſcopi Toloſani, primus in lucem edidit Sirmondus tomo 3. *Conciliorum Galliæ*, ac poſt eum Stephanus Baluzius tomo 2. *Capitularium Regum Franciæ* pag. 1257. Vnde in Concilia noviſſimæ editionis Pariſienſis acceſſerunt, tomo VIII. columna 598. Ex hac Collectione Canonum, perſpicuum eſt publicam pœnitentiam pro publicis criminibus in uſu fuiſſe Gallicanæ Eccleſiæ, usque ad illud tempus. Prolixam ſub ejuſdem *Iſaaci Lingonenſis Epiſcopi* nomine, *Epiſtolam de Canone Miſſæ*, edidit tomo I. *Spicilegii* ſui pag. 345. Lucas Dacherius. Sed ut recte obſervat Matthæus Larrocanus, *Adverſariorum Sacrorum* Lib. 2. cap. XI. pag. 276. *Epiſtola de Canone Miſſæ*, quæ à Dacherio, Iſaaco Lingonenſi Epiſcopo tribuitur, non illius eſt, ſed Iſaaci Stellæ Abbatis, ſeculo XII. florentis, cui Opuſculum iſtud adjudicatur in duobus antiquis MSS. Codicibus Bibliothecæ Regiæ, & à Bertrando Tiſſier ſub ejus nomine editum eſt, tomo 6. *Bibliothecæ Veterum Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 104. In uno Codice Regio hunc præ ſe fert titulum, *Domino Patri ac venerabili Pictavorum Epiſcopo, Iſaac dictus Abbas Stellæ, obedientiam in Chriſto & reverentiam, Ecce quod diu multumque poſtulaſti &c.* In alio autem Codice ſic legitur, *Iſaac Abbas Johanni Pictavienſi Epiſcopo T. A. ſalutem, obſequium, & obedientiam. Ecce quod diu multumque poſtulaſti &c.* Vide Stephanum Baluzium tomo 2. *Capitularium Regum Francorum*, colum. 1257. His adde nullum Epiſcopum Pictavienſem nomine Johannem, extitiſſe temporibus Iſaaci Senioris ſeu Lingonenſis Epiſcopi. Hinc corrigendus error Guillelmi Cavi, qui propria lectione nihil diſcuſſit, dum *Epiſtolam* hanc adſcribit Iſaaco Lingonenſi Epiſcopo: in quem etiam impegeram in *Supplemento de Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos Bellarminus attigit, ad annum 870. pag. 264. Plura de iſto Lupus Ferrarienſis *Epiſto-*

la LXXXI. ad Amolonem Lugdunenſem Archiepiſcopum. *Capitularia* Caroli Calvi, Titulo XXV. num. V. Flodoardus *Hiſtoria Remenſis* lib. 3. cap. 21. & 24. Chronicon Sancti Benigni Divionenſis. Ex recentioribus vero, Sammarthani fratres in *Gallia Chriſtiana*, tomo 3. in Lingonenſibus Epiſcopis. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo IX. tom. 1. cap. 3. art. 22. pag. 146. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Litteraria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 859. pag. 555. Matthæus Larrocanus Lib. 2. *Adverſariorum ſacrorum* cap. XI. pag. 276. poſt Baluzium ac Tuſerium locis citatis.

DISSERTATIO
DE
JOANNE SCOTO ERIGENA.

CAPVT PRIMVM.

QVIS JOANNES SCOTVS ERIGENA SEV ERIVGENA FVERIT.

860. JOANNES SCOTVS ERIGENA, ſeu ERIVGENA, vir obſcuræ quidem expresſionis, ſed multæ doctrinæ, de quo plura ultro citroque noſtris temporibus, Antonius Arnaldus maxime vel Canonicus Regularis anonymus, Libro 12. integro *Perpetuitatis fidei realitatis corporis & ſanguinis Chriſti* in Euchariſtia, quæ Pariſiis anno 1668. in 4. & alibi poſtea impreſſa eſt, ubi *de Joanne Scoto* ſpecialem doctiſſimamque Diſſertationem inſtituit. Hic concrepantibus bellorum fragoribus, circa annum 870. ad Carolum Calvum in Franciam transfretaverat ex Anglia vel Scotia, à quo ſingulariter dilectus, magnam nominis & eruditionis famam comparavit. Communem vero doctrinam aſpernatus, in opiniones ſingulares tumente animo, abiiſſe à Pontificiis ſcribitur, ob quas reverti in Angliam compulſus eſt. Illic circa annum 896. obiit, ſi tamen unus atque idem eſt eum Joanne Ethelingiæ Abbate, ut poſtea probabimus: mortuus eſt cum duobus Sicariis Clericis luctatus, ab iiſque necatus. Scripſit Joannes Scotus plurima, ex quibus *Libri quinque de natura diviſione*, ampliſſimi, & multis ut audio obſcuritatibus pleni, MSS. quidem in Bibliotheca S. Germani Pariſienſis, Ordinis divi Benedicti, duobus voluminibus in folio. Itemque in Bibliotheca Sancti Michaelis in Periculo, Littera T 5 & T 6. denique inter MSS. Codd. Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum Codice 6027. in MSS. Codd. Thomæ Galei Codice 193. ubi etiam habetur, de Auctore & opere Epiſtola præmiſſa Guillelmi Malmesburienſis, quæ nondum edita eſt. Verum nuperrime illi impreſſi in Anglia, Oxonii nempe anno 1681. in folio, cum *Ambiguis S. Maximi*, ſeu *Scholiis paucis ejusdem Maximi in difficiles locos S. Gregorii Nazianzeni*, ab eodem Eriugena Latinè verſis. Item *de prædeſtinatione Dei contra Gotteſcalcum librum I.* impreſſum tomo 1. *Vindiciarum prædeſtinationis & gratiæ* pag. 103. Gilberti Mauguini rei monetariæ Pariſienſis Præſidis, de quo egimus in *Prudentio Tricaſſino Epiſcopo* ſuperius. Tranſtulit in linguam Latinam *Scholia Græca Sancti Maximi Monachi in locos difficiles Sancti Gregorii Nazianzeni cognomento Theologi*, MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca atque in Cluniacenſi, ut ait Franciſcus Combefis apud Labbeum tomo 2. Diſſertationis *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, verbo *Maximus Monachus*. Hæc quidem vulgo creduntur edita cum *Libris quinque de Naturis*, Græcè & Latinè Oxonii in Anglia in fol. anno 1681. ex theatro Scheldoniano. Vt opinor ex MS. Codice, quod extat inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, Codice 6109. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 275. At quod illic impreſſum eſt, non poteſt eſſe Opus, quod à Franciſco Combefis apud Labbeum loco citato indicatum eſt: eum dicat Combefiſius qui MSS. codices vidit, *Opus iſtud eſſe ſpiſſum & arduum*: quæ ſane non conveniunt ſcholiis illis paucis. Oxonii anno 1681. in fol. impreſſis. Idem tranſtulit *Opera Græca Sancti Dionyſii Areopagitæ in Latinam linguam*, verſione Carolo Calvo Francorum Regi & Imperatori inſcriptà, Manuſcripta in Bibliotheca Soc. Jeſu Collegii Bituricenſis, de qua Labbeus in Diſſertatione *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, tomo 1. verbo *Anaſtaſius Bibliothecarius*, pag. 67. Hanc verſionem nimià Græci ſermonis affectatione vitiatam, adeoque Latinis non ſatis eſſe intelligibilem, obſervavit dudum Matthæus Weſtmonaſterienſis dictus Florigerus, in *Hiſtoria* ad annum 883. pag. 253. Duplicem verſionis iſtius Præfationem ad Carolum. Calvum, metricam alteram breviorem, alteram proſaïcam prolixiorem, edidit Cl. vir Vſſerius in *Epiſtolarum Hybernicarum Sylloge*, pag. 57. Extat quoque hæc verſio Joannis Scoti in Dionyſii Opera, MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca publica Cod. 111. in Regia etiam Galliarum Bibliotheca, Cod. 3626. Eadem ter manuſcripta in celebri Bibliotheca Lipſienſi, ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ, paginis 101. 102. & 103. qui anno 1686. Lipſiæ in 12. impreſſus eſt. Eademque Joannis Scoti in Dionyſium interpretatio, ſæpe MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi: nimirum in-

inter MSS. Codices Theologicos Latinos, Codicibus XXII. & CCCCXCVI. ut habet Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ, in tabula hujus tomi. Itemque Lib. 8. Commentariorum eorundem, pag. 183. Et inter MSS. Codd. Bibliothecæ Collegii S. Joannis Baptiſtæ in Oxonia, littera A. Codice 11. Et inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, Codice 142. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis apud Cantabrigiam, Claſſe à dextra, ſerie ſupremâ Codice 5. Inter MSS. Codices Bodleianæ bibliothecæ Cod. 3614. in MSS. Codicibus Hyperei Bodlejani Codice 148. Denique hæc interpretatio Opuſculorum S. Dionyſii Areopagitæ à Joanne Scoto facta, Coloniæ Agrippinæ anno 1536. apud Quentelium edita eſt, cum aliis eorundem Operum verſionibus: ut in *Dionyſio Areopagita* ſupra diximus. Idem ſcripſit Opuſculum *de viſione Dei*, quod MS. aſſeruat Bibliotheca Abbatiæ de *Claromariſco*, Ordinis Ciſtercienſis, juxta Audomaropolim in Arteſia, ut teſtatur Joannes Mabillon. Huic pariter *Liber de corpore & ſanguine Domini* qui ſub nomine Bertrami editus eſt, attributus fuit: ſed perperam, cum ſpectet ad Ratramnum Corbeienſem Monachum, ut in *Ratramno* diximus. Scripſerat quidem Joannes Scotus, Caroli Calvi juſſu, *Librum de corpore & ſanguine Domini*, Ratramni ſententiis ubique conſonum, Chriſti ſanguinem & corpus figurative tantum & ſacramentaliter in Euchariſtia admittens, ex communi doctiorum hujus ſeculi IX. ſententia: verum hoc nomine à Synodo Vercellenſi anno 1050. damnatus, ut ex Berengarii Epiſtola ad Richardum, à Dacherio tomo 2. ſpicilegii pag. 510. evulgata patet, licet à Carolo Calvo gratiſſima mente acceptus fuiſſet, ſicut & Ratramni Liber.

Quis fuerit iſte Johannes Scotus de quo loquimur, inter authores nequaquam convenit, inque varias ſententias itum eſt. Harum prima vult Johannem hunc Scotum fuiſſe Bedæ diſcipulum, Alcuini ſocium, tumque Vniverſitatis Pariſienſis conditorem: unde floruiſſe cenſet illum ſub Carolo Magno circa annum 800. & ultra. Ita cenſuit Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo I. pag. 939. Arnoldus Wiou in *ligno vitæ*, & cæteri quidam. Alii ut Joannes Trithemius, Joannes Balæus & Ludovicus Callotius in *Hiſtoria Goteſcalci Prædeſtinatiani*, duplicem Joannem Scotum diſtinguendum cenſent: unum Bedæ diſcipulum, qui Carolo Magno imperante, Vniverſitatis Pariſienſis cum Alcuino fundamenta jecerit, alterum Carolo Calvo ſynchronum & familiarem, qui Operas S. Dionyſii Græca Latine reddiderit. Nituntur Anonymi teſtimonio apud Vincentium Bellovacenſem in *Speculo Hiſtoriali* lib. 23. cap. 173. inquientis: *Alcuinus ſtudium de Roma Pariſias tranſtulit, quod illuc à Græcia translatum fuerat à Romanis: fueruntque Pariſiis fundatores illius ſtudii, quatuor Monachi Bedæ diſcipuli, ſcilicet Rabanus & Alcuinus, Claudius & Joannes Scotus.* Verum utraque hæc ſententia falſi convincitur. *Primum* quidem quod Beda vivere anno Chriſti 735. deſiit, Joannes autem Scotus adhuc ſuperſtes erat anno 860. vel 880. Quomodo igitur Bedæ diſcipulus eſſe potuit, qui integro & amplius ſeculo, poſterior illo eſt? *Secundo* hæc ſententia pariter hinc corruit. Author enim anonymus, quem unicum teſtem advocant iſtius ſententiæ patroni, *Johanni Scoto* quem Vniverſitatis Pariſienſis cum Alcuino fundatorem facit, Rabanum Maurum Archiepiſcopum Moguntinum adjungit, cujus obitus anno 856. conſignatur: & Claudium Taurinenſem Archiepiſcopum, qui anno 839. adhuc ſuperſtes erat, ut teſtatur Ferdinandus Vghellus in *Italia ſacra* tomo 2. in *Epiſcopis Taurinenſibus*. Quod argumento invincibili eſt, hunc anonymum de alio Johanne Scoto non loqui, quam de eo qui vulgo *Erigena* cognominatur: quem Bedæ diſcipulum non fuiſſe, ratio temporum demonſtrat. Accedit quod Alcuinus Pariſienſis Academiæ conditor non fuerit, nec Pariſiis publicas ſcholas moderatus ſit unquam, ut obſervat Natalis Alexander poſt alios in *ſelectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo VIII. de Alcuino & ejus Operibus agens. In Vniverſitate quidem iſta turbas excitaſſe dicitur Johannes Scotus, ſuiſque alumnis opiniones ſuas inſinuare conatus eſt: à qua hominem ut averteret Nicolaus I. Romanus Pontifex, Carolum Calvum Regem Chriſtianiſſimum ut eum Romam mitteret rogavit, nec deinceps morari Pariſiis pateretur, inquiens: *Dilectioni veſtræ vehementer rogantes mandamus, quatenus Apoſtolatui noſtro prædictum Johannem repræſentari faciatis: aut certe Pariſiis in ſtudio, cui olim capitalis fuiſſe perhibetur, morari non ſinatis: ne cum tritico ſacri eloquii, grana lolii & zizania miſcere dignoſcatur; & panem quærentibus, venenum porrigat.*

CAPVT SECVNDVM.

VERA SENTENTIA DE JOANNE SCOTO ERIGENA EXPONITVR.

Altera ſententia, quæ mihi maxime arridet, licet contra plurimos nobiliſſimosque Scriptores recentes ſit, vult, Johannem Scotum Erigenam eſſe unum eundemque hominem, qui nunc *Johannes Sophiſta*, nunc *Johannes ſapiens*, nunc *Johannes Scotigena*, nunc ex *Ealdſaxonum genere* dicitur. Qui cum male apud ignaros, ob privatas opiniones in Gallia tempore Caroli Calvi Francorum Regis audiret, eodem tempore cum Grimbaldo Sacerdote & Monacho, in Angliam ab Alfredo Rege evocatus eſt, quorum uterque Vniverſitatem Oxoniæ inſtitutam eruditione ſua illuſtraverit.

rit. Ac Grimbaldus quidem poſtea Vintoniæ Abbas præfectus eſt, Johannes Scotus ſeu Sapiens & Sophiſta, Ethelingiæ factus Abbas: qui & poſtea vitam Martyrio coonſummavit, atque publico cultu ab antiquiſſimis etiam temporibus, in Anglia decoratus eſt. Contra hanc ſententiam acerrime pugnant Antonius Arnaldus doctor Sorbonicus, ſeu potius Canonicus Regularis Anooymus. Lib. 12. *de perpetua Catholica Eccleſia fide circa Euchariſtiam adverſus Claudium Miniſtrum.* Johannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. in eo Elogio *Johannis Abbatis Æthelingienſis* quod contexuit. Natalis Alexander in *Selectis ſuis Hiſtoria Eccleſiaſtica Capitibus*, Seculo IX. ae X. parte 2. Diſſertatione XIV. *de Johanne Scoto, ejusque Operibus & erroribus.* Sed lectis excuſſisque absque præjudicio illorum Scriptis, nihil mihi validum apparuit; quo hic Johannes Scotus diſtingui debeat aut poſſit ab Abbate Æthelingiæ Johanne, cujus ſanctitatem & cultum publicum omnes ſatentur. Imo juxta communis ſenſus regulas, haudquaquam in hac parte recentes audiendi ſunt, niſi utriusque diſtinctionem hanc evidenter ipſi oſtendant: eum ab annis circiter ſexcentis authores omnes Anglici conveniant, unumque faciant Johannem Scotum Erigenam, cum Johanne S. Grimbaldi ſocio, ab Elfredo Rege in Angliam revocato, Vniverſitatis Oxoniæ fundatore, Æthelingiæ Abbate, Martyre, & publicis cultibus longe ante tempora Guillelmi Malmesburienſis honorato. Audiamus Guillelmum Malmesburienſem Libro 2. *de Geſtis Regum Angliæ* cap. 4.
„*Hoc tempore creditur fuiſſe Johannes Scottus, vir* „*perſpicacis ingenii & multa facundia, qui dudum* „*concrepantibus undique bellorum fragoribus, in* „*Franciam ad Carolum Caloum tranſierat &c.* „*Succedentibus annis munificentia Alfredi allectus,* „*venit in Angliam, & apud Monaſterium noſtrum* „*à pueris quos docebat, graphiariis (ut fertur) ſuf*„*focatus, etiam Martyr æſtimatus eſt. Quod ſub* „*ambiguo, ad injuriam ſancta animæ non dixerim:* „*cum celebrem ejus memoriam ſepulchrum in ſini*„*ſtro latere Altaris & Epitaphii prodant verſus,* „*ſcabri quidem & moderni temporis lima carentes,* „*ſed ab antiquo non ita deformes.*

Clauditur hoc tumulo ſanctus Sophiſta Johannes,

Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro,

Martyrio tandem CHriſti conſcendere regnum,

Qui meruit: Sancti regnant per ſecula cuncti.

Idem Simeon Dunelmenſis in recapitulatione ad annum Chriſti 882.

Hujus Regis Alfredi tempore venit in Angliam Johannes Scottus, vir perſpicacis ingenii & multa facundia, qui dudum relicta patria ad Carolum Caloum tranſierat &c. Quare & hæreticus putatus eſt &c. Hujus opinionis particeps fuiſſe cognoſcitur Nicolaus Papa, qui ait in Epiſtola ad Carolum: Relatum eſt Apoſtolatui noſtro &c. Propter hanc ergo infamiam, taduit eum Franciæ, venitque ad Regem Elfredum, cujus munificentia illectus, & magiſterio ejus, ut ex ſcriptis Regis intelligitur, Melduni reſedit: ubi poſt aliquot annos à pueris, quos docebat, graphariis foratus, animam exuit, tormento gravi & acerbo: ut dum iniquitas valida & manus infirma ſæpe fruſtraretur, & ſæpe impeteret, amaram mortem obiret. Jacuit aliquandiu inhonora ſepultura in beati Laurentii Eccleſia, quæ fuerat nefandæ necis conſcia. Sed ubi divinus favor multis noctibus ſuper eum lucem indulſit igneam, admoniti Monachi in majorem tranſtulerunt Eccleſiam, & ad ſiniſtram Altaris partem poſuerunt. Ecce igitur ex Guillelmo Malmesburienſi & Simeone Dulmenſi, ambobus ſeculi XII. Scriptoribus, unum eundemque Johannem Scottum Erigenam, quem fragor bellorum in Gallias projecerat, poſt quasdam ob ſingularem doctrinæ ſenſum toleratus calumnias, iterum in Angliam patriam ſuam precibus Alfredi Regis ac munificentia redeuntem, eumque Martyrem à pueris factum, tumulo triumphali honoratum, publicis honoribus cultum. Cui aſſertioni favent, teſte etiam Pariſio apud Arnaldum anonymo, Diſſertatione ſingulari *de Johanne Scotto Erigena* art. 6. pag. 21. inter alios Rogerus de Hoveden ad annum 887. Matthæus Weſtmonaſterienſis ad annos 883. & 888. Ex Gallis autem, Helinaudus Frigidimontis Monachus in *Chronico*, Vincentius Bellovacenſis, & Aotonius Florentinus Archiepiſcopus.

Conſonat huic ſententiæ Ingulfus Abbas Croilandenſis, qui Hiſtoriam Monaſteriorum Angliæ ab anno 664. usque ad ann. 1067. contexuit, ubi unum atque eundem Johannem Scottum & Johannem Æthelingiæ Abbatem, longe ante Guillelmum Malmesburienſem cenſet, his verbis. *Viros Literatiſſimos de terris exteris ad ſe accerſens Alfredus, aliquandiu in Palatio ſecum pro ſacris litteris addiſcendis retentos, diverſis demum Prælatiis & dignitatibus promovit. Hinc ſanctum Grimbaldum evocatum è Francia, ſuo novo Monaſterio, quod Vintoniæ conſtruxerat, præfecit in Abbatem. Similiter de veteri Saxonia Johannem cognomento Scottum, acerrimi ingenii Philoſophum ad ſe alliciens, Adelingiæ Monaſterii ſui conſtituit Prælatum. Ambo iſti doctores, Sacerdotes gradu, profeſſione Monachi ſanctiſſimi erant.* Quid clarius? Quid expreſſius, ad probandum Johannem Scottum Erigenam, ab Alfredo in Angliam revocatum, fuiſſe ſocium S. Grimbaldi, & Abbatem Ethelingiæ? Ac conſequenter ut ab aliis proditum ſcripto eſt, Martyrem fuiſſe ac publico cultu honoratum. Novi ergo recentesque venerunt, quos non coluerunt Patres eorum: ut cum Scriptura loquar, Deuteronomii cap. 32. v. 17. Adſtipulantur eidem veritati, Annales Monaſterii Vin-

Vintonienſis, cujus Abbas fuit Grimbaldus, eodem tempore quo collega ejus Johannes Scotus, Abbas Ethelingiæ factus eſt. *Igitur anno Dominica Incarnationis 886. anno ſecundo adventus S. Grimbaldi in Angliam, incœpta eſt Vniverſitas Oxoniæ, primitus in ea regentibus S. Grimbaldo &c. Johanne Monacho & collega S. Grimbaldi, viro acutiſſimi ingenii.* Florentius Worceſtrenſis Monachus in *Chronico* ad annum 872. de Alfredo Anglorum Rege loquens. *Legatos etiam ultra mare ad Galliam direxit. Inde ſanctum Grimbaldum Sacerdotem & Monachum, Johannem quoque æque Presbyterum & Monachum acerrimi ingenii virum, Aſſerum etiam è Monaſterio Sancti David advocavit.* Et Aſſerus ipſe contemporaneus & oculatus teſtis, recentibus mille authoribus fide dignior, in *Vita Alfredi Regis* loquitur his verbis. *Anno 884. Legatos ad Gallias, Magiſtros inquirere direxit, indeque advocavit Grimbaldum Sacerdotem & Monachum, Johannem quoque æque Presbyterum & Monachum, acerrimi ingenii virum, & in omnibus diſciplinis Litteratoria artis eruditiſſimum, & in multis aliis artibus artificioſum: quorum doctrina, Regis ingenium multum dilatatum, & eos magna poteſtate ditavit & honoravit. His temporibus ego quoque à Rege advocatus de Occiduis & ultimis Britanniæ partibus, ad Saxoniam adveni.* Denique Matthæus Weſtmonaſterienſis in *Hiſtoria* ad annum 872. *Legatos ad Gallias direxit Rex Alfredus, & inde ſanctum Grimbaldum Sacerdotem & Monachum, nec non Johannem Presbyterum & Monachum, moribus bonis adornatum, ex ultimis etiam Wallanorum finibus, de Monaſterio Sancti David, ad ſuum aſcivit conſortium.* Vnde nullus eſt aliquantuli vel judicii homo, qui non ex ſimilibus verbis de eodem viro ab omnibus iſtis Scriptoribus uſurpatis & affectatis, concludat unum eundemque hominem fuiſſe, Johannem Scottum Erigenam in Galliis olim male audientem: quem Alfredus Angliæ Rex appellavit ad fundandam Oxoniæ Academiam, ad regendam Ethelingiæ Abbatiam, quem poſtea Martyrem ab Scholaſticis (caſu neſcio quo) factum, publicis Divorum honoribus Angli venerati ſint. Ejusdem martyrium atteſtatur Anonymus Lib. 12. *de perpetua Catholica Eccleſia fide circa Euchariſtiam.* Nam cap. ultimum dictæ Diſſertationis talem titulum habet: *Declaration ſincere de l'Autheur, touchant quelques faits, quil avoit avancés dans ſa Diſſertation, & que depuis il a reconnu néſtre pas veritables.* Tum num. 6. hujus capitis, Author in art. 7. pag. 25. inquit his verbis: „*L'on a dit quil eſt faux que l'on ait imprimé un Martyrologe à Anvers par le commandement de Gregoire treizieſme l'an 1586. 2. Que l'on ne trouvera point dans aucun Martyrologe Romain imprimé à Anvers ou ailleurs, la commemoration de Jean Scot marquée au 4 des Ides de Novembre.* Il ſeroit inutile de rapporter icy les raiſons que l'on a eu de nier ces deux faict ſi poſitivement. Il ſuffit que l'on ſache 1. Quil y a un Martyrologe Romain, mis au jour par le commandement de Gregoire 13. & imprimé à Anvers chez Plantin l'an 1586. 2. que l'on voit dans ce Martyrologe la commemoration de Jean Scot, marquée au 4 des Ides de Novembre en ces mots: *Eodem die Sancti Johannis Scoti, qui graphiis puerorum confoſſus, Martyrii coronam adeptus eſt.*"

Contra ſententiam hanc noſtram, quæ mihi evidens apparet, varia nobis objiciunt, ut Johannem Scotum Erigenam & Johannem Ethelingiæ Abbatem duos faciant, Pariſius apud Antonium Arnaldum loco citato, atque Natalis Alexander: quæ mihi levia plurimum ac puerilia videntur. De quibus breviter in ſequenti Capite videbimus.

CAPVT TERTIVM.

OBJECTIONES ALLATÆ IN CONTRARIVM, DILVVNTVR.

OBjiciunt primum. Florentius Worceſtrenſis ad annum 887. Guilielmus Malmesburienſis *de geſtis Regum Angliæ* Lib. 2. cap. 4. Simeon Dunelmenſis ad annum 888. Rogerus Hovedenus ad annum 887. & Matthæus Weſtmonaſterienſis ad annum 888. concordant conſentiuntque Johannem Ethelingiæ Abbatem, fuiſſe Anglum, ex Saxonibus Occidentalibus. Idem Aſſerus in *Vita Alfredi Regis* affirmat, quam vivente adhuc Abbate Ethelingenſi ſcripſit: *Ideo diverſi generis Monachos in eodem Monaſterio congregare ſtuduit, primitus Johannem Presbyterum & Monachum, ſcilicet Ealdſaxonem genere, Abbatem conſtituit.* Contra autem Veteres omnes Johannem Scottum fuiſſe Hibernum cenſent, ut Hincmarus Libro *de prædeſtinatione* cap. 31. *Author jactitatur à multis Johannes Scottigena.* Anaſtaſius Bibliothecarius in Epiſtola ad Carolum Regem, *Johannem imo Scottigenam.* Nicolaus Papa in Epiſtola ad Carolum Calvum, *Quidam vir Johannes natione Scotus.* Matthæus Monachus Weſtmonaſterienſis in *Chronico* ad annum 883. *Venit in Angliam Johannes natione Scotus.* Vnde concludunt duos fuiſſe Johannes, eodem tempore claros, qui in Angliam trajecerunt. Sed infirmum prorſus hoc argumentum eſt, hæque diverſæ appellationes *Scotigena atque Ealdſaxonis*, confundebantur priſcis illis temporibus, ac pro uno & eodem ſumebantur.

Objiciunt *ſecundo* ut inter utrumque diſcrimen demonſtrent, quod Johannes Ethelingiæ Abbas, & *Presbyter* & *Monachus* ab Aſſero dicatur, & *Alfredo Regi à Sacris.* At Johannes Scotus à nemine authorum iſtius ætatis *Presbyter* aut *Monachus* dicitur, nec in Operum ſuorum inſcriptione aut alibi hæc nomina uſurpat, ſed ſe *Extremum Sophiæ ſtudentium*, vel ſim-

ſimpliciter *Johannem* appellat. Nuſquam in Monaſterium aliquod ſe recepit, ſed ſemper in Palatio Caroli Calvi Francorum Regis verſatus eſt. Reſpondeo argumentum iſtud negativum eſſe, & nihil concludere. Vocatur præterea & *Monachus* & *Albas*, & *Presbyter* à Seculi XI & XII. auhoribus: quod ſufficiens pluſquam eſt, ut unus & idem credatur cum Johanne Abbate Ethelingiæ. Denique cum idem ipſe ſit cum Johanne iſto Ethelingenſi, qui ab Aſſero *Presbyter* & *Monachus* appellatur: falſum eſt, quod ab ſui temporis authoribus, neque *Presbyter* neque *Monachus* appelletur.

Objiciunt *tertio* Johannem Scotum ſponte in Angliam à Galliis trajeciſſe, eo quod infamiam nomini ſuo ob errores aſperſam ferre diutius non poſſet: ut Simeon Dunelmenſis ad annum 882. Matthæus Weſtmonaſterienſis ad annum 883. & Rogerius de Houeden ad eundem annum teſtantur. At Johannes S. Grimbaldi ſocius, Alfredi Regis præceptor, ac deinde Ethelingenſis Abbas, ab eodem Rege è Gallia in Angliam honorifice vocatus eſt per legatos, ut Aſſerus ad annum 884. Matthæus Weſtmonaſterienſis ad annum 872. & Florentius Worceſtrenſis ad annum pariter 872. teſtantur. Argumentum iſtud puerile eſt. Quid enim facilius, quam ut dum vir doctiſſimus malos doctrinæ patiebatur in Gallia à populo indocto rumores, ab Alfredo Rege qui virum magni ducebat, appellareur atque muneribus & benevolentia invitarerur ad redeundum in Angliam? Nihil tam frequens, quam cum viri inſignes & litterati ex invidia vel alias ob cauſas alicubi dilacerantur aut ſpernuntur: ut ab aliis Magnatibus ſæpe invitentur, muneribus etiam ac pinguinris fortunæ promiſſis. Certum porro eſt ex Epiſtola Nicolai Papæ ad Carolum Calvum, Johannem Scotum Erigenam, apud plebejos forſitan ſolos, fama laboraſſe ſiniſtra in Galliis: nec enim ita apud Carolum Regem laboraſſe legimus. At anno 884. ex Aſſero oculato teſte & ſocio, Johannes Scorus ille nempe qui in Galliis erat, cum Grimbaldo rediit in Angliam à Rege vocatus & rogatus: Ergo Johannes Scotus ille qui male audiebat in Gallia, ille idem eſt S. Grimbaldi ſocius, qui cum Grimbaldo Oxonienſem Academiam inſtituit: & qui Abbas Ethelingiæ poſtea fuit, eo tempore quo ſanctus Grimbaldus Wintoniæ Abbas erat.

Objicit *quarto* Natalis Alexander, quod Johannes Saxonius ſeu Ethelingiæ Abbas, ante annum 884. in Angliam non trajecerit: quod ſub annum 895. cum duobus Sicariis luctatus ſit, necatusque ab ipſis: quod bellicoſæ artis non expers fuerit, ut Aſſerus memorat. Hæc autem Johanni Scoto non conveniunt, qui cum ſub initia Regni Caroli Calvi in Galliam ex Hibernia acceſſerit, jam vir factus & litteris inſtructus, uſque ad annum 895. pervenire non potuit, multo minus cum duobus Clericis luctari. Reſpondeo è contra, optime omnia iſta convenire Johanni Scoto Erigenæ, hancque impoſſibilitatem eſſe prorſus imaginariam: imo hæc omnia concludere, Johannem Scottum Erigenam & Johannem Ethelingiæ Abbatem, eſſe unum & eundem hominem. Venit etenim Johannes Scottus ſub initium Regni Caroli Calvi, qui cum ab anno 840. uſque ad annum 877. regnaverit, hoc circa annum 845. vel 850. intelligi commode poteſt, Johanne Scoto annos circiter triginta nato. Si autem Johannes Saxonicus ſeu Ethelingiæ Abbas, ante annum 884. teſte Natali Alexandro in Angliam non trajecit: inde ego infero eſſe unum & eundem cum Johanne Scoto Erigena, qui juxta Scriptores allegatos anno 883. vel anno ipſo 884. in Angliam trajecit, quo pariter anno vult Natalis Alexander Johannem Grimbaldi ſocium & Ethelingiæ Abbatem trajeciſſe. Tunc temporis autem Johannes Scotus erat annorum 64. juxta ſupputationem noſtram. Anno autem 895. quo luctatus cum duobus Clericis Sicariis dicitur, & ab iis occiſus, erat annorum 75. Quod ſoli ut opinor Natali Alexandro, impoſſibile videbitur. Conveniunt igitur omnia, ut Johannes Scotus Eringena, & Johannes Ethelingiæ Abbas & Martyr, in unum eundemque hominem componantur & coaleſcant.

Objiciunt *quinto*, atque ex aliis Natalis Alexander, his verbis. „ Argumentum eſt, " quod Johannem Scottum ab Alfredo Rege in" Angliam accitum non fuiſſe perſuadeat, Aſſeri" ſilentium: qui inter viros doctos ab Alfredo" Rege è Galliis evocatos, *Grimbaldum & Johannem Ealdſaxonem, Wertfridum, Plemundum, Ethelſtanum, ſeque ipſum*, nuſquam *Johannem Scottum* commemorat. Vnde conjicere licet," erraſſe Wilhelmum Malmesbutienſem cum" aliis nonnullis, & authorem Anonymum" Chronici qui in anno 1137. definit apud Ducheſnium tomo 3. *Hiſtoricorum Franciæ*, apud" quem hæc verba leguntur: *Rogatu Ælfredi" Johannes Scottus rediit è Francia, ubi erat cum" Carolo Calvo*. In hoc quoque falſus Ingulfus" Abbas, qui *Johannem Scottum cum Johanne Ethelingia Abbate* confudit. Falſus & Harpsfeldius, qui *Johannem Saxonicum & Johannem" Scottum* ab Aſſero memoratos ſcripſit. " Ita ex ſuppoſitis agit Natalis Alexander. Sed ſolutio hujus argumenti in promptu eſt. Loquitur Aſſerus de Johanne Scotto Erigena, dum de Johanne Ealdſaxone loquitur, neque de illis duobus ſeparatim loquitur, quia utrumque unum & eundem hominem credidit. Quod autem ſubdit Natalis Alexander, falli Guillelmum Malmesburienſem, Authoremque anonymum apud Ducheſnium, qui ſub medium ſeculi XII. floruit, Ingulſum quoque Croilandenſem ſeculi XI. Scriptorem, Nicolaum denique Harpsfeldium, quod unum eundemque virum fuiſſe, & Johannem Scottum

tum Erigenam, & Johannem Ethelingiæ Abbatem, Martyrem & ſanctis honoribus cultum, ſcripſerint. Hoc dicens, ipſe fallitur ſolus, qui ex leviſſimis & nihil probantibus conjecturis, contra tot Veteres unaniniter idem aſſerentes inſurgit: nec eſt ipſe idoneus, nec plures etiam recentes, ad convellendam antiquorum authoritatem, absque demonſtratione in contrarium.

„Objicit *ſexto* idem Natalis Alexander, & „Antonius Arnaldus locis citatis. Anaſtaſius „Bibliothecarius Johannem Scottum excuſans, „quod Opera S. Dionyſii Areopagitæ è verbo „ad verbum Latine reddidiſſet, de eo ſeu de „homine jam vita functo loquitur. *Quod* „*eum*, inquit, *non egiſſe ob aliam cauſam exiſtimo*, „*niſi quia, cum eſſet humilis ſpiritu, non præſumpſit* „*verbi proprietatem deſerere, ne aliquo modo à ſen-* „*ſus veritate decideret: Vnde factum eſt, ut tan-* „*tum virum* (*Dionyſium*) *intra cujuſdam labyrinthi* „*difficilia irretiret. & in antris profundioribus in-* „*viſibiliorem quodammodo collocaret: & quem* „*interpretaturum ſuſceperat, adhuc redderet inter-* „*pretandum.* In MS. Codice Bibliothecæ PP. „Societatis Jeſu Bituricenſium; datæ hujus ab „Anaſtaſio ad Carolum Calvum Epiſtolæ tem„pus conſignatur X. Calendas Aprilis Indictio„ne VIII. id eſt anno Chriſti 875. ſex annis „poſt octavam Synodum œcumenicam, cujus „meminit. Quod argumento eſt Johannem „Scottum non fuiſſe Ælfredi Regis Præcepto„rem, qui in ſtudia litterarum non incubuit „ante annum 884. adeoque à Johanne Ethelin„genſi Abbate, qui Ælfredi Regis Præceptor „fuit, diſtinguendum.“ Ita Anonymus in libro *de perpetua Catholica Eccleſia fide circa Eucbariſtiam, contra Claudium Miniſtrum*, ac poſt eum Natalis Alexander. Sed reſpondemus hæc verba Anaſtaſii, haudquaquam indicare mortuum Johannem Scottum, ſolumque præ ſe ferre obſcuram quandam expreſſionem hujus Itali, qui ita ſcripſerit, neſcius adhucne viveret, an mortuus eſſet. Imo & hæc verba de homine adhuc vivente intelligi & ſcribi poſſunt. Addo cum ex Anaſtaſio conſtet, anno illo 875. adhuc in Galliis fuiſſe Johannem Scottum Erigenam, ſuosque Commentarios Carolo Calvo obtuliſſe: ac præterea conſtet ex Aſſero oculato teſte & collega Johannis iſtius, Johannem hunc qui in Galliis celeberrimus erat, anno 884. tantum fuiſſe evocatum in Angliam juſſu Ælſredi Regis: inde recte colligi, eſſe unum atque eundem hominem, Johannem illum Scottum, qui anno 875. ad Carolum Calvum ſcripſerit, & anno 884. in Angliam remeaverit: ubi poſtea Oxonienſem Academiam cum Grimbaldo inſtituerit, Abbas Ethelingiæ factus ſit, & Martyrio à Sicariis Scholaſticis honoratus. Hæc quidem latiſſime, contra tres iſtos authores ſub initium allatos, qui Diſſertationes ſingulares ſcripſerunt, ſed ſtramineas: ut Johannem Scottum Erigenam, & Johannem Ethelingiæ Abbatem, ſanctum & Martyrem, duos homines diſtinguerent.

CAPVT QVARTVM.

CVR JOANNES SCOTVS, A NICOLAO I. ROMANO PONTIFICE DAMNATVS SIT?

QVæres, cur Johannes Scottus Erigena, anno 859. à Nicolao I. Romano Pontifice ut emendaretur, apud Carolum Calvum Francorum Regem expetitus ſit? Vel enim ob librum *de prædeſtinatione*, vel ob librum *de corpore & ſanguine Domini*, vel ob *Verſionem ſuam Operum Divi Dionyſii Areopagitæ?* Reſpondeo, non ob Opus *de corpore & ſanguine Domini*, ſed ob *Verſionem Operum divi Dionyſii Areopagitæ*. Contrarium ſenſit Johannes Mabillon, evocatum nempe fuiſſe à Nicolao primo Johannem Scotum Erigenam, ob Opus *de corpore & ſanguine Domini*. Non enim, inquit, ob librum *de prædeſtinatione*, quem ſcripſit circa annum Domini 849. vel 850. ferventibus contra Gotteſcalcum controverſiis, quo tempore nondum erat Romanus Pontifex Nicolaus primus, qui anno tantum 858. cathedram S. Petri obtinuit. Præterea cum ſcripſiſſet adverſus Gotteſcalcum & ſententiam *de gemina prædeſtinatione* tunc apud pleroſque odioſam: nihil erat cur ob communem quam amplexabatur opinionem, apud Nicolaum male audiret. Non etiam ob verſionem minus rectam Operum divi Dionyſii Areopagitæ, quia hanc anno tantum 874. aggreſſus, Carolo Calvo anno 875. dedicavit; quo tempore mortuus erat jam dudum Nicolaus primus, anno nempe 867. Reſtat ergo ut propter Opuſculum *de corpore & ſanguine Domini*, male apud Nicolaum Romanum Pontificem audierit: in quam ſententiam omnia quadrant. Nam teſte Hincmaro, qui opus ſuum *de prædeſtinatione* Carolo Calvo anno 859. dicavit, hoc Erigenæ Opuſculum *de corpore & ſanguine Domini* ante hunc annum factum erat, cum teſte Mabillonio, Hincmarus ibidem illius meminerit. Atque hoc eodem anno Nicolaus ad Carolum Calvum ſcripſit, ut emendandum à ſe Erigenam traderet: ergo propter Opuſculum iſtud. Sed abſurde fallitur hic Mabillonius. Sunt enim aperta Nicolai Papæ verba: *Relatum eſt Apoſtolatui noſtro*, quod Opus B. Dionyſii Areopagitæ, quod *de divinis nominibus* vel *de cæleſtibus ordinibus* Græco deſcripſit eloquio, quidam vir Johannes, Scotus genere, nuperius latinum tranſtulerit: quod juxta morem vobis mitti, & veſtro judicio debuit approbari: præſertim cum idem Johannes, licet multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim non ſane ſapere in quibuſdam frequenti rumore dicatur.

Sententiam Mabillonii amplexus eſt Hofman-

mannus in *Lexico* his verbis : „Johannes Sco„tus, dictus *Erigenus*, è Scotia in Franciam de„latus, Carolo Calvo gratus fuit. Vir puſil„lo corpore, ſed ingenio maximus, feſtivus ac „facetus, unde & menſæ & cubiculi Impera„torii non raro particeps. Philoſophus porro „eximius, Theologus conſummatus. Eodem „tempore, anno 876. quo Rhabanus Epiſco„pus Moguntinus, diligens Auguſtini Sectator, „in libb. *de inſtitut. Clericorum* figuratam locu„tionem in verbis ſanctæ Cœnæ agnoſcebat, à „*Bertramo Presbytero* (dic *Ratramno*) juſſu Caro„li defenſus, edito libro *de Eucharistia*, dogma „quoque Auguſtini retinuit. Hinc Pariſiis „Papæ inſtigatu pulſus, cum in Angliam ille „perveniſſet, à Diſcipulis inſtinctu Monacho„rum graphiis confoſſus eſt anno 884. Opus „ejus aliquot in Conciliis damnatum, & Beren„garius, qui ex illo ſalutarem doctrinam hauſit, „Romæ anno 1059. ſub Nicolao II. in ignem „conjicere coactus eſt, quaſi igni contra veri„tatem jus eſſet.“ At contrariam docuit vir doctiſſimus Jacobus Vſſerius Armachanus Archiepiſcopus in *Reſponſione ad Jeſuitæ provocationem* pag. 76. 77. his verbis.

„Carolus Imperator ad quem pervenit Ber„trami (dic *Ratramni Monachi Corbeienſis*) liber „*de Euchariſtia*, celebrem noſtrum popularem „in aula ſua tunc habebat, cui nomen *Johannes* „*Scotus*, qui eodem argumento librum con„ſcripſit & in eundem finem in quem ſcripſe„rat alter. Vir iſte ob minime vulgarem ejus „eruditionem, in Anglia, ubi magno in pretio „apud Alfredum Regem fuit, *Johannis Sapientis* „cognomen adeptus eſt: & haud ita pridem „in Eccleſiæ Romanæ Martyrologio locum oc„cupavit, quamvis illinc hodie ejectus ſit. „Revera enim ab Eccleſia Lugdunenſi & aliis, „eodem tempore reprehenſum legimus, ob „opiniones quasdam ab ipſo evulgatas circa „Dei præcognitionem & prædeſtinationem an„te conditum orbem, circa liberum hominis „arbitrium, hujusque cum Dei gratia in præ„ſenti ſeculo concurſum, & circa genus puni„tionis reproborum hominum & Angelorum „in futuro ſeculo: ſed nusquam nobis conſtat „hunc *de Sacramento Euchariſtiæ* librum fuiſſe „damnatum ante Lanfranci tempora, qui pri„mus Anglicanam Eccleſiam hoc corruptæ „doctrinæ *de Carnali præſentia* fermento dein„ceps infecit. Eo usque quæſtio hæc *de reali* „*præſentia* problematica ſemper fuerat, & per„inde liberum erat cuique *Bertrami aut Johannis* „*Scoti* hac in parte doctrinam ſectari, ac illam „*Paſchaſii Radberti*, quæ à tempore ſolutionis „Sathanæ, ſuperior evaſit.“ Hæc cum zelo aliquanto, ſed cum veritate Vſſerius Armachanus Archiepiſcopus, loco citato. Tantum autem abeſt, ut Nicolao Pontifici hac in parte Carolus Calvus morem geſſerit, ut potius è contra ab hoc tempore cariorem ſibi habuerit Erigenam, eumque usque ad mortem ſuam tenuerit: quod demonſtrative patet ex aliis Erigenæ Operibus, ipſi dedicatis usque ad annum 875. Agunt pluribus de Johanne Scotto Angligena, Gilbertus Mauguinus monetæ Pariſienſis Præſes, in Collectaneo ſuo *Vindiciarum prædeſtinationis & Gratiæ*. Ludovicus Cellotius in *Hiſtoria Gotteſchalci Prædeſtinatiani*. Joannes Mabillon ſeculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. in *Elogio Hiſtorico Johannis Scoti Æthelingienſis Abbatis*, quem à Johanne Scoto Erigena perperam diſtinguit. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo IX. parte 2. Diſſert. XIV. p. 621. & ſqq.

ISO SANCTI GALLI MONACHUS, circa annum 860. deſcripſit *Translationem & Miracula ſancti Othmari libris duobus*, quos habet Seculum III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* tomo ſeu parte 2. pag. 162. Laudatur hic multum ab Ekkerardo juniore in libro *de caſibus Monaſterii Sancti Galli* cap. 2. ubi Notkerum Balbulum, Tutilonem & Ratpertum habuiſſe diſcipulos dicitur. Apud Hepidannum vero *anno 871. Iſo magiſter obiit pridie Idus Maji*, quem itidem annum mortis ejus aſſignat Hermannus Contractus in *Chronico* ſuo. 860.

OTHELGRIMUS WERTHINENSIS MONACHUS, Sancti Ludgeri Monaſterienſis Epiſcopi ſocius & contemporaneus, ſcripſit *Vitam illius* libris duobus, admiſcens ſubinde quædam nonnihil diſcrepantia à narratione Altfridi: cujus ſcriptionem eruit ex membranis Fuldenſibus Chriſtophorus Browerus atque in ſuis *Syderibus Germaniæ* edidit. Verum cum author hujus vitæ non longe poſt annum 864. ſcriberet, ut patet ex libro 2. cap. 26. difficile admodum eſt hunc annum 864. conciliare cum diſcipulatu Sancti Ludgeri Epiſcopi, qui anno 809. die 26. Martii mortuus eſt: niſi valde ſenex Othelgrimus fuerit, quando Vitam hanc ſui Magiſtri ſcripſit: vel valde juvenis, diſciplinæ Sancti Ludgeri traditus fuerit, ſicut olim in Ordine divi Benedicti factum eſt. Conditor tamen Litaniæ Werthinenſis, primos Vitæ Lutgerianæ Scriptores fuiſſe *Othelgrimum ejus diſcipulum, Altfridum III. Monaſterienſem Epiſcopum, & Vſſingum Cœnobitam Werthinenſem*, inquit. Hanc Vitam ediderunt Joannes Bollandus ſeu ejus Succeſſores, ad diem 26. Martii cum Commentariis præviis. Eandem habet Joannes Mabillon cum *Altera* ab Altfrido Monaſterienſi Epiſcopo compoſita, Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 1. pag. 15. & ſeqq. quos quisque per otium adire poteſt. 860.

S. VDALRICUS AUGUSTANUS EPISCOPUS, qui & VLRICUS & VLDERICUS dicitur, natione Germanus, ex illuſtri familia Comitum de Kilburg & Dillingen ot- 860.

ortus, Hupaldi & Diapurgæ Sueviæ Duciſſæ filius, circa annum 817. natus eſt. Deinde ſub Adalberto Auguſtano Epiſcopo, in Collegio S. Galli educatus & literis humanioribus eruditus tanta ſe prudentia geſſit animique moderatione, ut junior quamvis, ab illo Romam objurgentia Eccleſiæ ſuæ negotia miſſus ſit. Eo autem interea temporis defuncto, Vdalricus in Auguſtanum Epiſcopum renuntiatus fuiſſet, niſi ætas immatura promotioni impedimentum extitiſſet. Tandem poſt Hiltini mortem, juxta Pantaleonem *de viris illuſtribus Germaniæ* part. 2 pag. 52. tum Imperatoris tum Canonicorum conſenſu, circa annum DCCCLX. illius Eccleſiæ Antiſtes factus eſt. Eccleſiam ſuam per XL. annos magna cum laude gubernavit, & Romano Pontifici Nicolao I. qui anno DCCCLVIII. electus, anno DCCCLXVII. die 12. Novembris fato functus eſt, *Cælibatus* jugum ſacerdotibus ſuis imponenti, auctoritate ſua atque eruditione fortiter reſtitit, ad quem ſcripſit Epiſtolas ſeu libellos duos *de nuptiis Presbyterorum permittendis*, illumque *cælibatus* legem rigide nimis urgentem, ex Scripturà & Eccleſiaſticà antiquitate, libere & acriter tanquam delinquentem coarguit. Contigit hæc lis inter Vdalricum Auguſtanum Epiſcopum anno DCCCLXIV occaſione Epiſtolæ cujusdam Nicolai Papæ I. ad S. Adonem Viennenſem in Gallia Archiepiſcopum, de qua Gratianus in Decreto parte 1. Diſtinct. 32. cap. 4. Juxta autem Gratianum Nicolaus Papa expoſtulat adverſus Adonem, quod Alrico Presbytero, uxorem ducere permiſiſſet: *De illo Clerico Alrico nomine, quem per ordines Eccleſiaſticos usque ad ſubdiaconatum caſte vixiſſe dicitis, cur veſtra auctoritate uxorem duxerit, miramur eo quod nulli unquam, exceptis illis quibus Eccleſiaſtica regula habere permittit, uxorem ducendi licentiam damus.*

At juxta ipſam Epiſtolam Nicolai Papæ I. ad eundem Adonem, quæ jam integra in Appendice 2. Epiſtolarum Nicolai Papæ Tomo 8. Conciliorum Labbeanæ editionis col. 563. data 3. Kalendas Aprilis Indictione XII. hoc eſt anno 864. extat, Alricus Presbyter attulerat falſas literas Adoni Viennenſi Archiepiſcopo ex parte Nicolai Papæ, quæ illi permittebant ut uxorem duceret: quibus ab Adone ut genuinis acceptis, nec fraude detecta, Archiepiſcopus Alrico permiſit ut uxorem duceret. Admonitus autem hujuſce rei Nicolaus Papa ab Adone Viennenſi Metropolita obſtupuit, literas à ſe tales datas negavit, Adoni injunxit ut ſedula inquiſitione quis impoſturæ author eſſet, inquireret. Nec contentus hujus Epiſtolæ tranſcripto ad ſe miſſo, originalem ipſam Epiſtolam ad ſe mitti mandavit, ut in illam attentius intenderet & fraudem melius detegeret. Hæc omnia conſtant ex ſequentibus Epiſtolæ verbis. *Interea de illo Clerico Alrico nomine, quem per ordines Eccleſiaſticos usque ad Diaconatum caſte vixiſſe dicitis, cur noſtra auctoritate uxorem duxerit miramur, & eo quod nulli unquam, exceptis illis quos Eccleſiaſtica regula habere permittit, uxorem ducendi licentiam dedimus. Nam exemplar Epiſtolæ miſiſtis, neque recognovimus, ſed nec illius ſtylum à nobis directum meminimus. Quo circa veſtra fraternitas ſollicita investigatione perquirat, ut quis auctor illius Epiſtolæ fuerit, valeat inveniri: quatenus cum Apoſtolica auctoritas mittitur, non fuſcetur: & ſi veſtros legatos deſtinaveritis, per eos ut ipſam Epiſtolam nobis dirigatis optamus, quo cum illam contemplati fuerimus, vos hac de cauſa certiſſimos reddere poſſimus.*

Extat una Epiſtola Vdalrici edita primum Baſileæ anno 1569. inter *Orthodoxographos* Tomo 1. pag. 481. ubi ſe non *Vlricum* aut *Vldericum* uti apud Henricum Pantaleonem dicitur, ſed *Vdalricum* appellat, in Epiſtolæ inſcriptione ad Nicolaum Papam. Eandem recudit Joannes Wolfius Lavingæ anno 1600. *Memorabilium lectionum* Tomo 1. pag. 241. quæ etiam apud Joannem Foxum Anglum *Actorum & Monumentorum Eccleſiæ* Tomo 2 p. 456. Londini 1641. Anglice in folio, & ad calcem Callixti *de Conjugio Clericorum* pag. 444. editionis Francofurti 1653. in 4. qui diffuſe illius meminit pagg. 358. & 359. Vtraque autem Epiſtola extat inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Num. 1144. in MSS. Codicibus Collegii Caji & Gonvilli Codice 80. num. 7. & 8. Et prima etiam ibidem numero 1641. in MSS. Codicibus Collegii divi Benedicti Codice 374. num. 8. Ambæ editæ à Joanne Foxo loco citato, quas ſub Voluſiani Carthaginenſis Epiſcopi falſo nomine illic latitantes eruit. Vtrumque autem opuſculum pertinere dubio procul ad *Vdalricum Auguſtanum Antiſtitem*, conſtat ex Bertoldo Conſtantienſi Presbytero, in *Hiſtoria rerum ſui temporis ab anno 1053. ad annum 1100.* Nam apud Vrſtitium, ita Bertoldus ad annum 1079. pag. 349. Gregorius Papa VII. Synodum Romæ menſe Februario collegit &c. „ In hac Synodo Papa Presbyteros deinceps in fornicationem lapſos, absque ſpe recuperationis depoſuit: & ſcriptum quod dicitur Sancti Vdalrici ad Papam Nicolaum *de nuptiis Presbyterorum*, atque capitulum Paphnutii de eadem re, imo omnia ſacris Canonibus adverſa damnavit.“ Illic autem *Vdalricus* non *Vldericus* dicitur. Mortuus eſt circa annum DCCCC, qui caute diſtinguendus eſt ab alio Sancto Vdalrico hujus nominis 2. Auguſtano Epiſcopo, cum quo plurimi ex Pontificiis hunc S. Vdalricum nominis primum, tempore Nicolai Papæ I. florentem & in Auguſtana Eccleſia clareſcentem, confuderunt. Nam ille S. Vdalricus 2. anno 924. ad hanc ſedem promotus, anno 973. vel 974. ut Germanorum Annales teſtantur, obiit. Meminerunt hujus *Vdalrici primi* tanquam ſcriptoris, quotquot Epiſtolas vel Opuſcula illius ediderunt. Sed ex antiquioribus Bertoldus ille Conſtantienſis Presbyter in

Hiſtoria rerum ſui temporis ad annum 1079. quem etiam *Sanctum Vdalricum* appellat, neque id de Vdalrico II. intelligi poteſt, cum tempore Nicolai. Papæ primi floruiſſe teſtetur. Guilhelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ſeculo IX. ad annum DCCCCX. pag. 555. ubi obſervat, Magni quidem olim Epiſtolam iſtam à Conjugii Clericalis defenſoribus habitam eſſe: „adeo ut Bertoldo teſte Conſtantienſi Gregorius VII. anno 1079. coacta Romæ Synodo, iſtud Hulderici ſcriptum nominatim damnare neceſſe habuerit. Vnde liquet falſos eſſe hujus Epiſtolæ Codices quosdam MSS. in Anglia; qui Voluſiani Carthaginenſis Epiſcopi nomen præferunt, præcipue vetuſtum illum, Matthæo Parkero Archiepiſcopo Cantuarienſi dono datum à Johanne Balæo, quem ſe à Parkero accepiſſe teſtatur loco citato, Joannes Foxus Martyrologus Anglus: ubi aliam hac de re ſub Voluſiani etiam nomine Epiſtolam plane elegantem adjunxit, qua Clerici uxorati cauſam ſuam adverſus Nicolaum Papam ſtrenue & nervoſe agunt.“

ERMENTARIUS TRENORCHIENSIS ABBAS, ſcripſit anno 863. *Translationem corporis Sancti Philiberti Abbatis ex Herienſi Monaſterio ad varia loca*, quam primus in lucem protulit Petrus Franciſcus Chiffletius in *Hiſtoria Monaſterii Trenorchienſis*, quam compoſuit. Et poſt eum Johannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 537. & ſequentibus. De Ermentario, uterque Chiffletius & Mabillonius, locis citatis. 860.

DISSERTATIO
DE
OPERIBUS ANASTASII ROMANÆ ECCLESIÆ BIBLIOTHECARII.

870. ANASTASIUS ABBAS ROMANUS, ECCLESIÆ ROMANÆ PRESBYTER ET BIBLIOTHECARIUS, Ordinis mihi incomperti, ſed quantum augurari licitum eſt, Ordinis divi Benedicti: Bibliothecarius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, officium quod hoc ſeculo nono viris litteratiſſimis conferri conſueverat. Cujus autem ille loci Abbas fuerit, conſtat jam ex *Itinerario Italico* Litterario Johannis Mabillonii, parte 2. pag. 82. ubi Anaſtaſius iſte in prologo ad quædam Miracula ſancti Baſilii Epiſcopi, ſic orditur. *Verſo venerabili Subdiacono ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſeu Medico & Domeſtico Domini noſtri ſanctiſſimi Papæ Nicolai Anaſtaſius exiguus Abbas Monaſterii ſanctæ Dei genitricis Mariæ Virginis, ſiti trans Tiberim, ubi olim circa Domini nativitatem fons olei fluxit, in Domino ſalutem* &c. Hic labente ſeculo nono, ſub ſummis Pontificibus Nicolao I. Hadriano II. & Johanne VIII. floruit. Juxta clariſſimum Spanhemium in Disquiſitione Hiſtorica *de Papa Fœmina* §. 55. pag. 271. „Claruiſſe eum jam ſub Leone IV. cui à ſecretis fuerit, & ſucceſſuris aliquot Pontificibus, urgent precario nonnulli Hiſtorici Pontificii. Et quod habet Onuphrius pag. 126. ad *Platinam*, referre ipſummet Anaſtaſium *ſe creationibus Sergii* II. *Leonis* IV. *Benedicti* III. *Nicolai* I. *Hadriani* II. *& Johannis* VIII. *interfuiſſe*, in Anaſtaſio hocce minime legimus. Verius autem Joannes Launoius, Epiſtola ad Michaelem Morollium parte 3. Epiſt. 11. pag. 170. *floruiſſe ſub Hadriano II. & Johanne VIII. Pontificibus.* Petrus Lambecius in Commentariis *Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* Lib. 2. pag. 277. *floruiſſe ſub Papa Nicolao I. Hadriano II. & Johanne VIII.* Sane Hadriano II. inſcripſit Verſionem Synodi Anti-Photianæ, vulgo octavæ, cujus extremis interfuit anno DCCCLXIX. Conſtantinopolim eo ablegatus anno ad Baſilium Macedonem, à Ludovico II. Imperatore, in cauſſa *nuptialis commercii* (ſic ille) inter filium Imperatoris Baſilii & Ludovici Auguſti filiam procurandi. Addunt hunc ipſum Anaſtaſium, creationis Papalis non unius teſtem, Benedicti III. mox ab exceſſu Leonis IV. creationi ſpeciatim interfuiſſe, ex his verbis: *Miſſi quoque qui Imperatori noſtrum Decretum de benigniſſimi electione Benedicti porrexerunt.* Talem igitur eſſe, qui nonniſi perſpecta & animadverſa literis mandaverit, nec in rebus hujus temporis memorandis *mala fidei accuſari poſſit*: ut idem Launoius in Epiſtola ad Carolum Mauricium Tellerium, parte 4. pag. 155. *Errat Voſſius & ſi qui alii, illum cum Anaſtaſio Presbytero Cardinale S. Marcelli, & Bibliothecario Gregorii IV. Papa confundunt, qui à Leone IV. in Synodo Romana anno 850. eſt exauthoratus, eo quod contra Canones Eccleſiam ſuam quinquennio deſeruiſſet.* Hæc Labbeus contra Voſſium, quem cum in Opere *de Hiſtoricis Latinis* accurate volverim, nihil tale ab eo ſcriptum, à me repertum eſt. Verum ſententia iſta, eſt Antonii Poſſevini Jeſuitæ, tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 71. ubi ſic. „*Anaſtaſius* Romanus Monachus, & Abbas Ordinis Sancti Benedicti, Congregationis Specuenſis, Presbyter Cardinalis tituli Sancti Marcelli, & Bibliothecarius Gregorio IV. Pontifice Maximo. Sed anno 850. in Synodo Romana, à Leone Papa IV. exauthoratus, quod Eccleſiam ſuam contra Canonum decreta, per annos quinque deſeruiſſet. Vir

qui-

„quidem perdoctus, ingenii ſui monimenta re„liquit Continuationem Hiſtoriæ Pontificiæ S. „Damaſi Papæ, ab ejus obitu usque ad Ha„drianum Papam, hujus nominis ſecundum: „Tranſtulit è Græco in Latinum ſermonem „Vitas SS. Johannis Eleemoſynarii, Demetrii „Martyris, & aliorum Patrum. Vnam Dio„nyſii Hierarchiam, Septimam Synodum, & „alia.“ Hæc Poſſevinus. Vir fuit pro ævi ſui genio non indoctus Anaſtaſius, qui utriusque linguæ Græcæ & Latinæ peritiam habuit haud vulgarem, denique cum primariis ſeculi hujus viris, Photio & Hincmaro arctam ſatis amicitiam coluit. Si porro vera eſt Cardinalis Baronii chronologia, usque ad annum ferme 886. vitam produxit: etſi quonam mortuus ſit anno, nullus huc usq; detexerit. De ſcriptis autem ejus agunt Bellarminus in Opere *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 858. breviter. Sed fuſius poſt ipſum Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* à Bellarmino recenſitis, tomo 1. pag. 63. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 870. pag. 559. ubi cum multa à Bellarmino omiſſa referant, non omnia tamen Anaſtaſii Opuſcula recenſent: unde occaſionem hic agendi de omnibus nobis notis Anaſtaſii Abbatis Operibus accepimus. Claruit ergo tum propriis Operibus, tum Græcorum Operum ſeu Græce Scriptorum variis in linguam Latinam verſionibus, quibus nomen ſuum poſteris immortale commendavit.

CAPVT PRIMVM.
DE
VARIIS OPERIBVS ANASTASII ABBATIS ET ROM. ECCL. BIBLIOTHECARII.

1.

ITaque *Concilium Generale octavum* ſeu *Conſtantinopolitanum IV.* cui præſens ipſe Conſtantinopoli anno 869. interfuit ſub Baſilio Macedone, partim Latine ſcripſit, partim ex Græco vertit, atque Adriano Papæ II. dicavit, quod extat Conciliorum tomo VIII. col. 961. ad 1175. ultimæ editionis Pariſienſis, anni 1672. quæ Labbeana paſſim dicitur. Illud autem ex Græcis in Latinam linguam, horridiorem quidem illam & minus cultam tranſtulit, liberiori modo adjiciens & mutans: cujusmodi ſunt & quæ ſequuntur.

2. *Concilium VII. Generale ſeu Nicænum ſecundum*, quod ille obtulit Johanni Papæ VIII. inſcriptum, *Domino Coangelico Johanni Pontifici ſummo, & Vniverſali Papæ, Anaſtaſius Exiguus.* Ex interpretata nuper &c. quod extat quoque tomo VII. dictorum Conciliorum citatæ editionis, col. 29. & ſequentibus. Addit Labbeus, *ut quod omiſerunt alii obſervare, etiam VI. Generale ſeu Conſtantinopolitanum tertium.* Sed debuerat Labbeus indicare, quibus ille rationibus vel quanam authoritate hoc aſſereret: an ob ſtyli ſimilitudinem interpretationis hujus Concilii œcumenici ſexti, cum interpretationibus ſeptimi atque octavi? An ex vetere quodam ſcriptore hoc atteſtante? id quod me latet.

3. Latinam fecit *Vitam Sancti Johannis Eleemoſynarii, Patriarchæ Alexandrini*, de qua hæc Sigebertus cap. 103. de Scriptoribus Eccleſiaſticis. *Anaſtaſius jubente Nicolao Papa tranſtulit in Latinam linguam Vitam Johannis Eleemoſynarii, ſcriptam Græce à Leontio Epiſcopo.* Idem ferme Joannes Trithemius. Habes autem illam ex interpretatione Anaſtaſii in *Vitis Patrum* Heriberti Rosweidi Societatis Jeſu, Antverpiæ & Lugduni ſæpius impreſſis, ut omnes ſciunt. De illa ſic Lambecius tomo 8. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, p. 271. Tranſtulit hanc Vitam ex Græco in Latinum“ Sermonem *Anaſtaſius, S. Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarius*, Abbas Romanus Ordinis S. Benedicti,“ & Presbyter Cardinalis Tituli S. Marcelli, juſſu“ Papæ Nicolai primi, qui anno Chriſti 858. e“lectus eſt, & anno 867. obiit. Eaque verſio“ Latina, poſt alias varias editiones impreſſas,“ optime edita eſt ab Heriberto Rosweido Soc.“ Jeſu in Libro I. *de Vitis Patrum*, & à Bollando“ & Henſchenio in tomo 2. *de ſanctis Januarii*“ menſis, die 23.“

4. Item *Vitam ſancti Demetrii Martyris* ex Græca Latinam reddidit, nec non Acta pleraque & Paſſiones quæ in Manuſcriptis Codicibus occurrunt. Extat autem *Paſſio Sancti Demetrii Martyris* ab eodem Anaſtaſio translata, tomo 1. *Veterum Analectorum* Joannis Mabillonii, *Domino piiſſimo Imperatori Carolo ſemper Auguſto* nuncupata, p. 65.

5. Inter ea multa quæ ex Græcis Latina fecit, habes *Vitam S. Dionyſii Areopagitæ*, cujus translationem anno 876. ad Carolum Calvum Imperatorem miſit. Opuſculum iſtud deperiit, Præfatione excepta, quam habemus apud Surium tomo V. ad diem XI. Octobris, in fine *Areopagiticorum.* Hanc eandem Præfationem recudit ad MSS. Codicum fidem, Joannes Mabillon in *Analectis* ſuis. In ea autem ait, ſe non *κατὰ πόδας* vertiſſe omnia, ſed ſenſum tamen bona fide expreſſiſſe.

6. Scribit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 35. pag. 319. editionis ultimæ, in Bibliotheca Cantabrigienſis in Anglia Academiæ, haberi MS. Dionyſium *de Hierarchia cœleſti, de Hierarchia Eccleſiaſtica, de divinis nominibus & Myſtica Theologia*, Codice 111. *cum præfatione Anaſtaſii ad Regem Carolum Calvum.* Hæc ille aliena fide, ex relatu nempe Thomæ Jameſii in *Ecloga Oxonio Cantabrigienſi*, cui reponit ipſe Labbeus in Opere ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tomo 1. verbo *Anaſtaſius Bibliothecarius*, pag. 67. „In Codice MS.“ Collegii noſtri Bituricenſis ſocietatis Jeſu, ele“gan-

„gantiſſima manu ab octingentis circiter an-
„nis, in membranis exarata leguntur S. Dio-
„nyſii Areopagitæ Opuſcula quatuor. I. De
„cœleſti Hierarchia. II. De Eccleſiaſtica Hie-
„rarchia. III. De divinis nominibus. IV. De
„Myſtica Theologia, ex verſione Johannis E-
„ringenæ Scoti, cujus etiam habetur Præfatio
„cum quibusdam verſibus, ad Carolum Cal-
„vum Regem Francorum. Præmiſit vero
„Anaſtaſius S. R. Eccleſiæ Bibliothecarius, ad
„eundem Carolum Regem Epiſtolam datam
„X. Kal. Aprilis, Indictione VIII. Hoc eſt,
„anno ut reor 875. in qua de Scholiis à ſe in
„latinum ſermonem converſis, quæ in Codice
„ad marginem adſcripta habentur, hæc habet:
„*Ipſo merito anxius cœpi ſedulus quærere* &c. quæ
„ſi cui arriſerint, non erit operoſum commu-
„nicare, profutura publicæ eruditorum uti-
„litati.“ Extant quoque duo MSS. Codices ejusmodi, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Latinos XX. & CCCCXCVI. ut ſupra jam in Johanne Scoto annotavimus, poſt Lambecium Lib. 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ paginis 183. & 186. Item ejusmodi alter Codex inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 3614. in Codicibus Hyperoi Bodlejani, Codice 148. Hæc denique eodem Dionyſii Areopagitæ Opera cum *Præfatione Anaſtaſii Bibliothecarii* ad Scholia à ſe in Latinum verſa, habentur quoque in MSS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut conſtat ex Catalogo Manuſcriptorum hujus Bibliothecæ Librorum, impreſſo Lipſiæ anno 1686. cura & ſtudio Joachimi Felleri Bibliothecarii, p. 102. n. 2. & 3.

7. *Hiſtoria Eccleſiaſtica ſive Chronologia tripartita*, in qua S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani Chronicon, Ordinem & maximam partem Chronici à Georgio Syncello, & Theophane Confeſſore atque Agri Abbate celeberrimo, ab initio mundi ad Leonis Armeni imperium deducti, Latine interpretatus eſt: ut ipſemet pluribus, in Præfatione ad Johannem urbis Romanæ Diaconum explicat. Ex his vero Græcorum Excerptis, multa in Miſcellam quæ dicitur Hiſtoriam derivata ſunt: aut ab hoc ipſo qui precibus ſuis extorſerat, Johanne Diacono: aut à Landulfo Sagaci, aut quocunque alio illius conſarcinatore: qui alius omnino eſſe debuit à Paulo Wanefridi Longobardo, Aquilejenſi Diacono ac Caſſinenſi poſtea Monacho, cui tamen plerique ferme omnes Miſcellam hanc hactenus Hiſtoriam tribuerunt.

8. *Collectanea de iis, quæ ſpectant ad hiſtoriam Monothelitarum Hæreticorum, & Martyrium Sancti Martini Papæ, itemque Sancti Maximi Abbatis & aliorum*, quæ Jacobus Sirmondus edidit in 8. Pariſiis anno 1620. apud Sebaſtianum Cramoiſy via Jacobæa ſub Ciconiis. Ibi de iis qui ſub Conſtante Imperatore Orientis, vincula, carceres, variasque vexationes paſſi ſunt, in quibus duo Anaſtaſii recenſentur. Alter S. R. Eccleſiæ Apocriſiarius, alter Sancti Maximi diſcipulus, quorum Epiſtolæ in iisdem leguntur Collectaneis, quæ in gratiam ſupradicti Johannis Diaconi, cum Eccleſiaſticam Hiſtoriam meditaretur, è Græcis verſa in unum concinnavit. Quod vero idem ſit & Collectaneorum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ author, ex Præfatione diſces, in qua id aperte profitetur, nonnullaque ex iis Opuſculis exponit, quæ Latinitate donata, in hanc Collectionem conjecerat: quæ tibi ex ſubjecto indice, ſi careas, impoſterum ſaltem erunt notiſſima.

1. *Anaſtaſii Bibliothecarii Epiſtola ad Johannem Diaconum urbis Romæ.*

2. *Johannis IV. Papæ Apologia pro Honorio I. Papa ad Conſtantinum Imperatorem, Heraclii filium.*

3. *Excerptum ex Epiſtola Sancti Maximi ad Marinum Presbyterum, apologiam inter cætera pro Honorio facientis.*

4. *Ex Epiſtola ejusdem Sancti Maximi ad Petrum illuſtrem, ubi Pyrrhi & Sophronii Hieroſolymitani, ac Papæ Honorii mentionem facit.*

5. *Ex Epiſtola ejusdem Sancti Maximi, ad Marinum Presbyterum Cyprium, de proceſſione Spiritus Sancti.*

6. *Theodori Papæ Synodica, ad Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum.*

7. *Ejusdem Propoſitio transmiſſa Conſtantinopolim.*

8. *Ejusdem Epiſtola ad Epiſcopos, qui conſecraverunt Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum.*

9. *Commemoratio quid Legati Romani Conſtantinopoli geſſerint, ex Epiſtola S. Maximi ad Abbatem Thalaſſium.*

10. *Anaſtaſii Bibliothecarii Epiſtola ad Martinum Epiſcopum Narnienſem.*

11. *Martini Papæ Epiſtola ad Theodorum.*

12. *Ejusdem Epiſtola ſecunda ad Theodorum.*

13. *Commemoratio eorum quæ in Sanctum Martinum Conſtantinopoli acta ſunt, ex Epiſtola cujusdam ad Occidentales.*

14. *Martini Papæ Epiſtolæ duæ ab exilio ſcriptæ.*

15. *Relatio facta motionis in Sanctum Maximum & ſocium ejus, coram Principibus in Secretario.*

16. *Sancti Maximi Epiſtola ad Anaſtaſium Monachum, diſcipulum ſuum.*

17. *Anaſtaſii Monachi Epiſtola ad Monachos Calaritanos.*

18. *Relatio de Dogmatibus quæ agitata ſunt inter ſanctum Maximum, & Theodoſium Cæſareæ Bythyniæ Epiſcopum, & Proceres qui cum eo erant.*

19. *Anaſtaſii Presbyteri & Apocriſiarii Romæ, Epiſtola ad Theodoſium Gangrenſem, una cum ſubjacentibus teſtimoniis & Syllogiſmis.*

20. *Hypomneſticon declarans Geſta Sanctorum Maximi & utriusque Anaſtaſii atque Martini Papæ, nec non Theodori, Euprepii & aliorum.*

Bern-

Bernardus de Montfaucon vir eruditus, Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, in *Diario Italico* Pariſiis in 4to anno 1702. edito, cap. 21. pag. 309. hæc *Collectanea Anaſtaſii Bibliothecarii*, Græcè MSS. extare inquit in Italia, in Bibliotheca Sancti Joannis de Corbonaria, Auguſtinianorum.

9. Tranſtulit quoque ex Græco in Latinam linguam, *Paſſionem MCCCCLXXX. Martyrum*, quæ verſio extat Romæ in Bibliotheca Sanctæ Crucis in Hieruſalem, cujus Prologum nobis obtulit Johannes Mabillon in *Itinerario ſuo Italico* parte 2. pag. 80. ubi etiam in hac Præfatione Anaſtaſius meminit, quod Opuſculum iſtud ſuſceperit agendum: *Poſt translatam à ſe ad petitionem ejusdem, Paſſionem præcipui Doctoris & Martyris Petri, Alexandrinæ Urbis Epiſcopi*: quæ etiamnum alicubi in Legendariis illis infinitis latet, quæ in Bibliothecis pulvere obtecta latent.

10. Idem ex Græco in Latinum produxit *Vitam Sancti Baſilii Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopi*, cujus Operis integram Præfationem edidit idem Johannes Mabillon, in eodem *Itinere Litterario Italico*, parte 2. pag. 82. Hanc operam laudat Baronius in Noris ad Martyrologium Romanum, die prima Januarii, ibidemque indicat Præfationem Vrſi S. R. Eccleſiæ Subdiaconi in Vitam S. Baſilii à ſe Latinitate donatam. Quam etiam habes apud Heribertum Rosweidum in *Vitis Patrum* Lib. 1. pag. 116 & in Notis pag. 125. verſu *Vrſo*. Verum Præfatio illa cum Vita quæ ſubſequitur, non alia eſt ab Anaſtaſiana, quæ habetur in iſto *Itinere Italico*, inſcriptione excepta, quæ apud Rosweidum aliosque decurtata ac mutila eſt. Ex qua autem integra manifeſte colligitur, Anaſtaſium vulgatæ Vitæ eſſe interpretem, quæ Vrſo perperam in impreſſis tribuitur: ideoque impoſterum Vitæ interpretationem iſtius, tribuendam eſſe Anaſtaſio Bibliothecario, qui eam Vrſo inſtigante aggreſſus eſt.

11. Idem aggreſſus Verſionem *Paſſionis ſanctorum Cyri & Johannis*, cujus Prologus refertur in eodem *Itinerario Italico* pag. 83. extatque cum textu Paſſionis in veterrimo Codice Bibliothecæ Sancti Petri apud Carnutas, Ordinis divi Benedicti. Nomen quidem Anaſtaſii, quod in vitioſo atque ex ſitu corrupto MS. exemplari erat obliteratum, ex conjectura reſtituit Johannes Mabillon loco citato, eo quod tempus & ſtylus Anaſtaſio conveniant. Idem ſane dicendi genus, eadem Præfationis methodus, quæ in Præfatione Anaſtaſii ad *Paſſionem MCCCCLXXX. Martyrum*. Itemque in *Præfatione Vitæ Sancti Johannis Eleemoſynarii*, apud Heribertum Rosweidum in *Vitis Patrum* p. 137 editionis Lugdunenſis anni 1617.

12. Denique idem edidit *Translationem ex Græco in Latinum Vitæ Sancti Donati Epiſcopi apud Euriam in Syria*, cujus prologum idem qui ſupra profert in eodem *Itinere Italico* pag. 85.

hanc Verſionem eſſe Anaſtaſii non dubitans, tametſi ejus nomen in Caſſinenſi Codice deſideretur, ex quo Præfationem deſcripſit. Integrum autem libellum edere, ipſi viſum non eſt operæ pretium, cum ipſiſſima iſta quæ in Codice Caſſinenſi ſint, apud Mombritium vulgata ſint: tametſi in Aprili Bollandiano ad diem XXX, non alia Donati Acta referantur, quam ex Menæis Græcorum.

13. Extat *Anaſtaſii Presbyteri & Abbatis ac Bibliothecarii S. Romanæ Eccleſiæ ad Adonem Archiepiſcopum Viennenſem Epiſtola* in Conciliis ultimæ editionis Labbeanæ Pariſienſis anni 1672. tomo VIII. col. 568. *De obitu Nicolai Papæ I. & electione Hadriani II.* inter Epiſtolas Nicolai Papæ primi, Anno 867. Indict. XV. Videas & ejus Epiſtolam nonis Januarii anni 876. ad Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum Indictione IX. datam, tomo III. Conciliorum Galliæ pag. 423. quam ex Codice Remenſi exhibuit Jacobus Sirmondus, Binio aliisque Collectoribus antea incognitam. Vnam quoque ad Anaſtaſium Bibliothecarium ſcripſit Epiſtolam, Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ordine CLXX. pag. 244. brevem, ex qua concludere promptum eſt, magnæ tunc authoritatis ſuiſſe Anaſtaſium Romæ.

14. Extat quoque *S. Theodori Studitæ* Abbatis Conſtantinopolitani ſermo *de Sancto Bartholomæo Apoſtolo*, qui circa annum 820. inter Græcos clarus doctrina atque pietate emicuit, quem Anaſtaſius S. R. Eccleſiæ Bibliothecarius ex Græcis in Latinam linguam transtulit & ex MS. Codice edendum curavit *Spicilegii* Tomo 3. pag. 13. Lucas de Acherio Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia.

15. Cum mortuo Hadriano II. Romano Pontifice cujus Bibliothecarius ſeu Referendarius vel ut modo loquuntur, Secretarius & ab Epiſtolis fuerat, idem munus ſub Joanne VIII. ſucceſſore egiſſet, tanquam Bibliothecarius ſeu Secretarius Joannis VIII. Papæ prædicti, cujus lateri & Epiſtolis adhærebat, Epiſtolas ſex ſub nomine ejusdem Græcas Latinasque ſimul edidit, ad negotia Orientalis Eccleſiæ ſpectantes, quæ extant Tomo 8. Conciliorum editionis Labbeanæ, in Appendice ad Concilium octavum Conſtantinopolitanum ex MS. Codice Vaticano, columnis 1451. 1461. 1473. 1477. 1479. 1485. Qui ſi ſuperſtes diutius in vivis fuiſſet, alias quoque Pontificis ejusdem Epiſtolas utrâque linguâ Græcâ ac Latinâ poſteris reliquiſſet. Mortuo autem illo ſub Joannis VIII. Pontificatu, Zacharias illi in Bibliothecarii ſeu Referendarii officio ſucceſſor datus eſt, anno mihi incomperto.

16. Hæc ſcribit Ludovicus Jacob à Sancto Carolo, Cabilonenſis, Ordinis Fratrum Carmelitarum, in *Bibliotheca Pontificia* Lugduni anno 1643. in 4. edita lib. 1. p. 160.

S. Martinus I. Tuſcus, patria Tudertinus, Pa-

„pa 76. anno 649. die 1. Julii creatus, Ciaconio die 6. Julii creatus, & 16. Septembris coronatus Romæ, ſcripſit *Epiſtolas varias*, quarum octodecim edidit Binius Tomo IV. *Conciliorum* ex duobus MSS. Codicibus Græcis Vaticanis, quorum unus ab Anaſtaſio Bibliothecario ex Græco in Latinum verſus eſt, cum *Præfatione ejusdem Anaſtaſii ad Martinum Narnienſem Epiſcopum*. Item Baronius Tomo V. *Annalium*, una cùm Concilio ejus Lateranenſi, quod promittit Joſephus Maria Suarezius, eruditiſſimus Epiſcopus Vaſionenſis, ut nos per Epiſtolam monuit. Hoc Concilium aſſervatur MS. in Bibliotheca Sfortiana in claſſe Theologorum num. 3. Græcè, & Monachii in Bavaria cum variis Epiſtolis.“ Hæc Ludovicus Jacob loco citato.

Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos Bellarminus recenſet, tomo 1. pag. 710. *in addendis & corrigendis*, validum opinatur ſe elicere argumentum, in gratiam omnimodæ poteſtatis Romani Pontificis, adverſus Heterodoxos, quos *Eccleſiæ hoſtes ſupremique Capitis profligatiſſimos* appellat: ex Præfatione Anaſtaſii ad Nicolaum Papam, præfixa Vitæ Sancti Johannis Eleemoſynarii. *Neque enim fas eſt, ut absque Vicario Dei, absque Clavigero cæli, absque curru & auriga ſpiritualis Iſraëlis, absque Univerſitatis Pontifice, absque unico Papa, absque ſingulari Paſtore, absque ſpeciali patre, absque te omnium arbitro, aliquid conſummetur aut divulgetur. Tu enim tenes claves David, tu accepiſti claves ſcientiæ: in area quippe pectoris tui, Tabulæ Teſtamenti & manna cæleſtis ſaporis requieſcunt. Tu enim quod ligas nemo ſolvit, quod ſolvis nemo ligat: qui aperis & nemo claudit, claudis & nemo aperit: vicem namque in terris poſſides Dei.* Ego vix hoc argumentum validum video, quid enim aliud expectandum fuit, ab Abbate Romano, Romanæ Eccleſiæ Bibliothecario, Paparum amico atque Domeſtico? Nihil ita obvium atque ordinarium eſt, quam ut ampliſſimis atque hyperbolicis titulis compellemus eos, quibus Opuſcula aliqua & elucubrationes inſcribimus: unde puerile prorſus argumentum iſtud, mihi ſemper viſum eſt.

CAPVT SECVNDVM.

VTRVM VITÆ ROMANORVM PONTIFICVM, AD ANASTASIVM BIBLIOTHECARIVM PERTINEANT?

V*Itæ Romanorum Pontificum* ſeu *Hiſtoriam Romanorum Pontificum à Sancto Petro usque ad Stephanum Sextum* incluſive, vel usque ad *Papam Formoſum*, & annum Chriſti 890. ſub Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii nomine, edidit primum Joannes Buſæus vir eruditus Soc. Jeſu, Moguntiæ anno 1602. in 4. Recuſæ autem in fulio, collectæque ad MSS. Exemplaria ſub ejusdem nomine ante aliquot annos, anno nimirum 1649. Lutetiæ Pariſiorum cum *Hiſtoria Eccleſiaſtica* ejusdem, ſtudio viri clariſſimi, Caroli Annibalis Fabroti Juriſconſulti. Bartholomæus Platina, Onuphrius Panvinius, Gerardus Joannes Voſſius & plerique alii, qui hoc Collectaneum ad Anaſtaſium ſpectare volunt, ultimam cenſent eſſe ab Anaſtaſio ſcriptam Nicolai I. Papæ Vitam, & à Guillelmo S. R. E. itidem Bibliothecario, additas fuiſſe alias Vitas aliorum Puntificum. Verum Cardinalis Baronius iis refragatur, eidemque authori omnes alias adſcribit. Sunt quoque qui velint à Sancto Damaſo Papa priorem partem compoſitam, quæ à S. Petro ad Liberium usque Sancti Damaſi deceſſorem protenditur: qua de re plura ſuo loco Labbeus in *Damaſo* pag. 252. Vbi planum quoque fit, neque integram illam Hiſtoriam, quod nonnulli falſo ſibi perſuadent, ab Anaſtaſio fuiſſe conſcriptam, rudi ſtylo, imo ſemilatino, planeque barbaro, qui Anaſtaſium virum eruditum & eloquentem, neutiquam refert. Fideliſſime tamen ſcribere, judicium eſt Baronii tomo IX. *Annalium* ad annum Chriſti 752. & imprimis ad annum 799. Hoc opus *de Romanis Pontificibus* plerique hoc tempore Pontificii Anaſtaſio Bibliothecario vindicant, repugnantibus longe plurimis. Etſi enim librum hunc adjectis ad priores multorum Pontificum Vitis auxiſſet vel locupletaſſet Anaſtaſius, (quod non concedimus:) prioris tamen partis author eſſe non putuit, cum viderim MS. Codicem optimæ notæ, temporibus Caruli Magni exaratum, in quu Vitæ iſtæ Damaſo jam tunc tribuebantur: multo antequam aut natus eſſet Anaſtaſius, aut ſaltem ex primis infantiæ crepundiis emerſiſſet. Quia vero Damaſum Papam parentem non agnoſcunt, vel inde fit mihi manifeſtiſſimum, quod S. Hieronymus aliquot poſt Damaſi obitum annis, texens Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum, ſola Pontificis iſtius carmina commemoret: tam inſigne Opus haud dubie non prætermiſſurus, ſi ejus author ipſe fuiſſet, ut miſſa faciam quæ congerunt alii. Neque mihi eruditius ſapere videntur, qui cum Papirio Maſſuno adſcribere moliuntur, Damaſo neſcio cui Epiſcopo Purtuenſi. Quare Damaſi neutiquam eſſe, agnoſcunt etiam Bellarminus, Baronius, Poſſevinus, Miræus, & multi alii ut Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 8. pag. 200. ultimæ editionis. Unde idem concludit eſſe fœtum Anaſtaſii Bibliothecarii, de quo jam dictum eſt: ac plane eandem eſſe dictionem priorum & poſteriorum, eorum quæ Damaſi vitam conſequuntur & antecedunt. Nec tamen primus hic erravit Trithemius, qui Damaſo partem priorem adſcripſit: nam & jam olim Martinus Polonus *Chronicon Damaſi Papæ de Geſtis Pontificum* repoſuit in Præfatione, inter ea unde *Chronicon ſuum* congeſſerat. Extat inter MSS. Codices Bibliothecarum Hibernix,

niæ, Codice 157. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis Dublinenſis litera A. Codice 17. Anaſtaſii Bibliothecarii *Liber de Vitis Romanorum Pontificum*, Moguntiæ anno 1602 impreſſus, cum *Additionibus & Emendationibus Jacobi Armachani* MSS. in 4. juxta Manuſcriptum Regium, Litera H. 27.

Ego ut de Collectaneo iſto quid ſentiam, aperiam. Dicam *igitur* Collectaneum iſtud eſſe ſimul conflatum & compaginatum ab Anaſtaſio Bibliothecario vel Anonymo aliquo, ex variis authoribus & tractatibus, quibus Anonymus ſuas adjectiones ſuamque methodum ſimplicem, & ſtylum ubique barbarum atque ſemilatinum immiſit: ut Opus omne unius tenoris efficeret, atque ejusdem authoris Lectoribus ſuis incautis perſuaderet: cujus tamen tres quodammodo vel quatuor partes, mihi illud attente conſideranti, attendi poſſunt. *Prima pars* conſtat tribus anonymis Catalogis manuſcriptis Romanorum Pontificum, ex quibus nunc compactis atq; collectis orditur ſuum hoc Collectaneum, usque ad annum circiter 500. Atque hoc mihi videntur ſufficienter probaſſe ſucceſſores Bollandiſtæ, qui Catalogos adduxerunt iſtos atque Legendarum ſuarum uni volumini præfixerunt: quos quivis conferre poteſt, cum Vitis Priſcorum Pontificum Collectanei Anaſtaſiani, vel anonymi authoris illius. *Altera pars* ab anno circiter 500. procedit, usque ad annum 648. & Vitam Sancti Martini Papæ: quam partem collegiſſe breviter opinor Anonymum hinc & inde, ut Romanorum Pontificum ſucceſſionem non interruptam haberet. Si enim plura inveniſſet, non tam breviter & jejune de his Pontificibus, à quibus longe remotus erat, ſcripſiſſet. *Tertia pars* ab anno 649. ſeu à Vita Sancti Martini primi incipere videtur, ubi author Anonymus, jam latius & non breviter pro more ſolito, ſed cum multis omnino circumſtantiis Vitas Pontificum perſequitur, prout ex inſtrumentis vel antiquis reſcire potuit: vivebat enim ille tempore Concilii Sexti Oecumenici Conſtantinopulitani, anno 680. vel 681. celebrati. Cum ergo viveret & ſcriberet aliquanto & paucis poſt Concilium iſtud temporibus, potuit ille facile cum diligentià majori & circumſtantiis, ſcribere Vitas iſtas ab Martino I. ſeu ab anno 648. Cum tunc temporis extarent adhuc teſtes oculati & viventes, ultimorum iſtorum Pontificum. Jam quod his temporibus viveret hic Anonymus, conſtans eſt ex Vita Leonis Papæ II. ubi ſic loquitur. *Hic ſuſcepit ſanctam ſextam Synodum quæ per Dei providentiam, nuper in Regia urbe celebrata eſt, Græco eloquio conſcriptam.* Hic ergo anonymus ducentis circiter annis ante Anaſtaſium Bibliothecarium vivebat, qui Vitas iſtas Romanorum Pontificum usque ad Sergium I. Papam incluſive, ſeu usque ad annum 700. vel 701. ſcripſit, deſignans ſpecialius indoles Pontificum, natalia, dotes animi & corporis: quæ Synchronum denotant Scriptorem. Nec quæ habentur in Vita Leonis II, illa eſſe Anaſtaſii Abbatis, diſerte aſſerit Franciſcus ille Combefiſius mihi amicus, in Diſſertatione pro *Actis Sextæ Synodi* cap. 3. his verbis. *Vox illa nuper ſatis arguit, quod ſupra ex ſtylo deprehendimus, eſſe hunc alium auctorem ab Anaſtaſio: haud quippe ita vicinus fuit VI. Synodo ut hoc modo loqui poſſet.* Ita Combefiſius, verè quidem. Hinc *Quarta pars* ſequitur cum ſolita brevitate Anaſtaſii vel Anonymi ab his remoti temporibus, nimirum à Vita Johannis Papæ ſexti: ubi jam nulla Natalium vel aliarum circumſtantia rerum ponitur, ſed tantum, *fuit Temporibus Tiberii Auguſti &c.* quod remotum ab his temporibus authorem prodit, qualis Anaſtaſius vel anonymus fuit: decurruntque omnes illæ Vitæ methodo eadem, paulatimque amplificantur, quo propius ad anonymi tempora accedunt, isque ſingularia omnia reſcire vel vidiſſe potuit. Hæc quantum ex lectione attingere potui, œconomia fuit hujus Collectanei *de Vitis Romanorum Pontificum.*

Mihi vero, inquit Spanhemius in Hiſtoria *de Papa fœmina Diſſertationis Hiſtoricæ* §. LX. pag. 278. ac ſequentibus, anno 1691. Lugduni Batavorum in 8. impreſſæ: „nunquam perſuaſi Vitas illas aut Damaſi quod ad priorem ſui partem, aut quoad poſteriorem, comprehenſis Vitis Benedicti III. Nicolai I. & Hadriani II. vel ſi vis etiam Johannis IX. Anaſtaſio Bibliothecario eſſe tribuendas. Idem pag. 279. Cur autem Anaſtaſio Bibliothecario, qui ſub Hadriano II. & Johanne IX. potiſſimum floruerit, eas abjudicem Vitas, vel certe cur ambiguus mihi ſit author, hæ me rationes movent. 1. Quod nec Guillelmus Bibliothecarius qui cenſetur continuator, nec Sigebertus in Chronico, aut in Scriptoribus Eccleſiaſticis: nec Trithemius ubi de iisdem Scriptoribus, nec Platina in Johanne IX. ſub quo *in pretio fuiſſe Anaſtaſium* dicit, dum alias Verſionum Scriptorumque hujus Anaſtaſii cum laude meminerunt, ullam hujus Operis Anaſtaſiani *de vitis Pontificum*, mentionem injecerint. Imo Platina in *Præfatione*, ait excepto Damaſo alios omnes qui de Vitis Pontificum commentati ſunt, *nullum florem orationis, nullam compoſitionem & elegantiam ſecutos, non de induſtria ornatum fugientes, ſed inſcitia & ignorantia Litterarum:* quod in præfatum Anaſtaſium R. Eccleſiæ Bibliothecarium minime quadrat. Vnde de authore litigatum, aliis unum, aliis plures hujus Operis conſarcinatores arbitratis, & inter cæteros Cæſare Baronio. In multis MSS. Codicibus ſimpliciter inſcriptum, *Damaſi de Geſtis Pontificum.* In Gelaſii II. qui Paſchali II. ſucceſſit, *Pandulphus* quidam affirmavit ſe iſta ſcripſiſſe, ut habentur hodie, quod *de toto Opere intelligi poſſe usque ad ſua tempora*, alicubi adver-

„vertit Fabrotus in Notis, pag. 252. editionis
„Regiæ. Petrus Lambecius abſurdiſſime tri-
„buit primum *Notariis ſedis Apoſtolicæ, ex S. Pa-*
„*pæ Clementis Inſtitutione*, deinde *ſtudio ejuſdem*“
„*ſedis* conflatum paulatim Opus à *Romana Ec-*
„*cleſiæ Tabulariis ſeu Archivi Vaticani Præfectis*,
„continuaturo poſt tempora Ludovici Pii
„*Anaſtaſio illo Bibliothecario*, & quidem *pari ſty-*
„*li barbarie.* Certe abrogant huic Anaſtaſio
„MSS. Codices, exarati antequam natus eſſet
„Anaſtaſius, vel antequam emerſiſſet: puta
„temporibus Caroli M. & Ludovici Pii, ut à
„Philippo Labbeo in *Damaſo*, & à Petro Lam-
„becio *Commentariorum* libro 2. cap. 8. pag. 927.
„& ab aliis obſervatum. Quo factum, ut Co-
„dices nonnulli terminent Hiſtoriam in *Paulo*
„*Papa*, qui ſucceſſit anno DCCLVII. Sicut
„Palatinus alter Codex, teſtibus Moguntinis:
„alii pertingant tantum usque ad *Papam Ste-*
„*phanum II. vel Stephanum III.* qui Paulum an-
„teceſſit, ut de Ambroſiano Codice refert Pe-
„trus Lambecius tomo 2. Commentariorum
„Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis. Adeo
„ut nonniſi pauciſſimorum Pontificum Vitas
„addere potuerit Anaſtaſius, cum Codex
„Thuaneus in *Leone IV.* terminetur, Codex
„Freheri major deſideret ſeu non habeat *Bene-*
„*dictum III.* Multis tamen Anaſtaſium exiſti-
„mantibus, produxiſſe Pontificum Vitas usque
„ad *Nicolaum I*, Baronio etiam ſed abſurde,
„*Stephani VI. res geſtas conſcripſiſſe Bibliothecari-*
„*um* ſtatuente. Quod autem totum Opus
„recognitum fuiſſe ab Anaſtaſio ſcripſerunt
„alii, nonniſi quædam iſtorum conjectura eſt,
„ob appoſitum Codicibus Vaticanis, & ſi qui-
„bus aliis, nomen Anaſtaſii. 2. Accedit
„nusquam hujus ſui Operis recordari Biblio-
„thecarium, qui ſuarum Verſionum, ſuorum-
„que Excerptorum alias meminit, ut in *Epiſtola*
„*ad Johannem Diaconum*, quam Sirmondus edidit
„in Opuſculis. Imo qui Honorii cauſam egit
„magno ſtudio, ut ex ejus *Collectaneis* apparet,
„quæ *ad Hæreſim Monothelitarum* ſpectant, & à
„calumniatoribus iniquiſſime damnatum eum
„Pontificem cenſuit, inſeruiſſe debuiſſet in
„*Vita Honorii* mentionem aliquam natæ Hære-
„ſeos, ac falſo eidem Honorio imputatæ, ut
„prolixe iſtius meminit ſcriptor *Vitæ Agathonis.*
„Nihil autem hujusmodi in ea *Vita Honorii*,
„quæ inter Anaſtaſianas relata eſt. 3. Mo-
„vet laus inſignis qua præfatum Bibliotheca-
„rium omnes exornant, tanquam virum *in*
„*utrisque linguis eloquentiſſimum*, ſic Guillelmus
„Bibliothecarius: *Græco & Latino peritiſſimum*
„*eloquio*, ſic Trithemius: *Sane in utraque lingua*
„*doctum*, ſic Platina, & ex his reliqui. Vnde
„factum eſt, ut tot illi Verſiones *ex Græco ſer-*
„*mone in Latinum eloquium* ea ætas extorſerit:
„cui *ſufficeret ſata ab aliis ruſtica falce collegiſſe*,
„*& ad aream Latinitatis fideli humero tranſvexiſſe*,
„ut Epiſtola ad Johannem Diaconum de ſe
„ipſo teſtatur Anaſtaſius, Latinior longe &
alias, quam Hiſtoria ſit, quæ ejus nomine in-»
ſcribitur. Arguit enim iſta Authorem plane«
barbarum, inconditum, rudem bonarum lite-«
rarum, barbariſmis & ſolœciſmis delectatum:»
Opus cacata cartha bardum & ridiculum inquit»
Richardus Montacucius, Notis in Epiſtolam»
170. Photii. Adeo vix quicquam in eo di-«
gnum tali Anaſtaſio, ſeu ſtylum ſeu argumen-»
tum ſpectes, ſive etiam conferas cum Scri-«
ptoribus ejus ævi, Rabano Moguntino, Hinc-»
maro Rhemenſi, Servato Lupo, Adone Vien-«
nenſi, & aliis. Fatentur id ingenue editores»
Moguntini in præfatione: *In hoc de Pontifici-*»
bus Opuſculo phraſis inculta, rudis & impolita.»
Ad hæc multa in hac Hiſtoria aſſeruntur à verita-«
te aliena, quæ nullius gravis & priſci authoris te-»
ſtimonio confirmari poſſunt: quæ nec ſermonis cul-«
tum nec verum doctrinam habent. Neque teſti-»
bus opus, ſed ſola apertione lectioneque in-»
ficetæ carthæ, citra cachinnum quandoque«
non legendæ, ob ſolœciſmos & barbariſmos,»
ut iidem in Præfatione Moguntini, ſed à ſe ut«
libuit caſtigandos. 4. Non ſufficit eti-»
am, ut vendicetur hoc Opus Anaſtaſio Bi-«
bliothecario extra controverſiam omnem, au-»
thoritas Onuphrii Panvinii: quâ unà ſe tu-»
entur Editores Moguntini, & ex his Carolus»
Annibal Fabrotus. Niſi pari authoritate *Da-*«
maſus Pontifex *prioris partis* usque ad Silve-«
rium, auctor credatur, *Guillelmus Bibliotheca-*«
rius continuaſſe Vitas usque ad *Alexandrum II.*»
qui ſedit ab anno MLXI. *Martinus Ciſtercien-*»
ſis edidiſſe *Opus Vitarum usque ad Honorium IV.*»
& alia multa quæ Onuphrius ad Platinam aut»
palam falſa, aut dubia certe & ſecum invi-«
cem pugnantia, alia occaſione caſtiganda.»
Nihil autem mirum, haſce Vitas, incerto»
Scriptore, nomen Anaſtaſii eſſe ementitas:»
quando & *Damaſi* nomen, & diu poſt ipſum«
Luitprandi Cremonenſis, falſo prætulerunt Vitæ»
Romanorum Pontificum. Poſterius agno-»
vit ipſe quoque Lucas Holſtenius, in *Colle-*«
ctione Romana parte 2. pag. 121. ad Breviarium«
Synodi ſub Leone IV. » Hæc Spanhemius
loco citato.

CAPVT TERTIVM.

QVID CIAMPINVS SENSERIT DE *VITIS ROMANORVM EPISCOPORVM* SVB ANASTASII BIBLIOTHECARII NOMINE IMPRESSIS.

EDitum Romæ *Examen libri Pontificalis* ſeu *Vitarum Romanorum Pontificum, quæ ſub nomine Anaſtaſii Bibliothecarii circumferuntur, authore Johanne Ciampino Romano, Magiſtro Brevium Gratiæ, nec non Abbreviatore Majoris Præſidentiæ, ac in utraque Signatura Referendario.* Romæ ex typographia Johannis Jacobi Komarck 1688. in 4. In auctorem libri *Pontificalis*,

lis, quo *Vita Romanorum Pontificum* continentur, inquiſiturus celeberrimus Ciampinus, diverſas opiniones enumerat. *Primam* quam *Ptolomao Lucenſi*, *Landulpho de Columna* & pluribus aliis adſcribit, iis tribuit, qui Vitas Romanorum Pontificum à Petro usque ad Liberium, Damaſi opus eſſe ſtatuunt, reliquas usque ad Nicolaum I. eſſe Anaſtaſii Bibliothecarii. *Secundam* ad eos ſpectare ait, qui geſta Pontificum à Petro ad Liberium, non ad Damaſum, ſed ad incertum auctorem referunt, in qua claſſe *Baronium* & *Labbeum* collocat. *Tertiam* aſſignat *Torteſio* & *Sylvagio*, quos Damaſo & Anaſtaſio prætermiſſis, vitas Pontificum Gulielmo Bibliothecario, ſive Pandulpho Oſſiario, vel etiam Petro cuidam Lateranenſis Eccleſiæ Bibliothecario adſcribere memorat. *Quarta* eſt *Panvinii*, *Ludovici Jacobi à S. Carolo*, *Teiſſerii* & aliorum, qui Hiſtoriam Romanorum Pontificum integram, ſaltem usque ad Benedictum III. vel Nicolaum I. Anaſtaſio Bibliothecario acceptam referunt. *Quinta* eſt *Henſchenii & Papebrochii*, qui ex Catalogis Romanorum Pontificum vetuſtis, quorum ratio in *Actis Sanctorum* Aprilis prolixe recenſetur, vitas illas depromptas arbitrantur. *Sexta Petri Lambecii*, qui Tomo 2. *Bibliotheca Vindobonenſis* ſtatuit, primam hiſtoriæ de vitis Romanorum Pontificum originem, non tantum S. Damaſo multo antiquiorem eſſe, verum etiam inde à prima Notariorum Romanæ ſedis inſtitutione, quæ per Clementem I. facta ſit, derivandam eſſe. Tunc enim Vitas Romanorum Pontificum inſtar Catalogi alicujus ſimplicis, ſcribi cœpiſſe ait, quo compendioſe indicaretur cujusque nomen, patria, parentes, Pontificatus tempus, ordinationes, conſtitutiones, obitus denique & ſepultura. Quibus poſtea, cum Eccleſiæ ſplendor & opulentia ſuccrevit, extructiones, inſtaurationes & templorum exornationes, cum ſpeciali recenſione ſacræ ſupellectilis & variarum donationum acceſſerint. Ejusmodi Catalogum diverſis temporibus & à diverſis authoribus compoſitum, ordine tamen & ſtylo ſibi haud diſſimilem, Lambecius in tabulario Baſilicæ Vaticanæ usque ad Pontificatum Damaſi latuiſſe aſſerit, qui ab Hieronymo monitus curaverit, ut Acta Romanorum Pontificum ex tabulis Vaticanis deſcripta, Roma Hieroſolymam mitterentur.. Quantum autem hiſtoriæ illius continuationem poſt mortem Damaſi attinet, eam Lambecius à diverſis Romanæ Eccleſiæ Bibliothecariis, inter quos omnium celeberrimus Anaſtaſius fuerit, compoſitam judicat. *Septimo loco* exponitur, quid in Henſchenii & Papebrochii ſententia deſideraverit Dn. *Emmanuel Schleſtraat*, qui inter alia Epiſtolam Hieronymi & reſponſionem Damaſi, quæ Vitis Pontificum vulgo præfigi ſolent, ſuppoſitas eſſe probat: cujus argumenta tantum apud Papebrochium ejusque ſocios valuerunt, ut quæ de Epiſtolis illis in Diatriba præliminari ad Acta Sanctorum Aprilis ſcripta fuerant, in *Propylæo* ad Acta Sanctorum Maji retractare non erubuerint, ubi controverſia illa de Catalogis Romanorum Pontificum, iterum prolixe ad examen revocatur. *Octavo & ultimo loco* producitur ſententia *Fioravantis Martinelli*, qui in *Roma ſua ex ethnica ſacra* p. 409. editionis ſecundæ, argumentis pluribus probat Anaſtaſium non eſſe auctorem libri Pontificalis, aſſerens primam illius partem juſſu Damaſi conſarcinatam, ſed amanuenſium inſcitia vel malitia paſſim interpolatam: cum Pontificibus Damaſi prædeceſſoribus multa tribuantur, quæ quadringentis demum poſt Damaſum annis conficta ſunt. Poſt Damaſi autem tempora, neminem præter Petrum Gulielmum Bibliothecarium, & Pandulphum Lateranenſem Oſtiarium, Pontificum rebus geſtis conſignandis operam dediſſe. Varia autem in Martinelli ſententia Ciampinus reprehendit, quæ ad noſtrum argumentum nihil omnino faciunt.

Variis his opinionibus recenſitis, ſtylum libri *Pontificalis* diſcutit, atque hic obſervat, phraſim in Vita Lini uſurpatam, quem primum à Petro Pontificem fuiſſe ſcribit, eandem etiam deprehendi in ſequentibus vitis usque ad Liberium, ſola Sylveſtri vita excepta, quam cæteris prolixiorem, inconcinnam, & dictionibus quibusdam barbaris conſpurcatam agnoſcit. Vitam Liberii & ſequentes usque ad Sylverium fluido ſtylo gaudere, à geſtis autem Vigilii qui Sylverio ſuceeſſit, usque ad Martinum, planiorem & apertiorem ſtylum animadverti. Meliorem & floridiorem in Vita Martini & Eugenii ſimplicem iterum in Vita Vitaliani & ſequentibus usque ad Canonem: ut quæ de reliquis Pontificum vitis, earumque vario ſtylo notat, ſilentio involvamus. Ad Nicolai I. vitam ubi pervenit, ut eam ab Anaſtaſio ſcriptam probet, candem cum aliis quibusdam Anaſtaſii monumentis, ratione ſtyli comparat. Eligit autem ex Anaſtaſii monumentis non *Vitam Joannis Eleemoſynarii*, cum eam ex Græco idiomate latine reddiderit, neque etiam *Præfationem* Synodi octavæ actis præmiſſam, cum ea ad Pontificem directa cultiorem ſolito & nitidiorem ſtylum popoſcerit: ſed duas tantum Epiſtolas, quarum ſtylum vitæ Nicolai admodum conformem eſſe, pluribus indiciis oſtendit. Poſtea Nicolai vitam cum Hadriani II. & Stephani VI. vitis conferens, etſi has *Baronius* ab Anaſtaſio concinnatas judicaverit, contrariam tamen ſententiam tueri minime dubitat, cum & ſtyli diverſitas alium auctorem probet, & inſuper in Hadriani II. vita, Anaſtaſius egregiis non ſemel laudibus ornetur, quod ab Anaſtaſii humilitate & modeſtia alienum putat. Exiſtimat igitur, Anaſtaſium non eſſe auctorem vitæ Hadriani II, quod Baronio placuit: nec Petrum Gulielmum Bibliothecarium, ut Panvinio viſum eſt: Sed Zachariam,

riam, quia Nicolao I. Conſtantinopolim legatus, ſed Romam reverſus, quia Photii partibus addictus fuerat, omnibus muneribus & bonis exſpoliatus fuerat. Poſtea tamen ab Hadriano II. in priſtinum ſtatum reſtitutus, & ab ejusdem ſucceſſore Johanne VIII. bibliothecarii munere condecoratus fuit. Hunc inquam Zachariam Hadriani II. vitam literis conſignaſſe Ciampino tanto probabilius videtur, cum huic Pontifici ob dignitatis ſuæ reſtitutionem obſtrictus fuerit. Nec ſententiæ iſti obſtare putat, quod in hac Hadriani II. vita, Zachariæ depoſitio & degradatio narretur, quam ut ſibi ignominioſam prætermiſſurum fuiſſe Zachariam veriſimile videtur. Nam cum degradationis hiſtoriam reſtitutionis narratio ſtatim excipiat, illam ignominiam Zachariæ parum obeſſe putat, utpote renovatis honoribus iterum extinctam. Cauſam vero, cur Anaſtaſius Bibliothecarius vitas Hadriani II. & Stephani VI. non ſcripſerit, hanc eſſe putat Ciampinus, quod ſub Hadriani Pontificatu Conſtantinopolim ad octàvam Synodum generalem miſſus ſit, & poſt reditum ſuum, ut Acta Synodi è Græco in Latinum ſermonem converteret, compulſus fuerit: hisque & aliis occupationibus detentus, ad vitam Hadriani II. aliorumque Pontificum ipſi ſuccedentium vitas poſteritati tradendas, animum applicare non potuerit. Quamobrem Ciampinus Nicolaum I. inter Pontifices, quorum vitas Anaſtaſius deſcripſit, ultimum eſſe cenſet. Ad eos autem regrediens, qui ante Nicolaum I. Romanæ ſedi præfuerunt, ad eundem etiam Anaſtaſium auctorem *Gregorii IV. Sergii II. Leonis IV. & Benedicti III. vitas* pertinere exiſtimat. Reliquas omnes aliis auctoribus, iisque diverſis attribuit, quos ut plurimum Pontificibus quorum vitas deſcripſerunt, coætaneos fuiſſe probat. Quod dum facit, obiter obſervat, à Voſſio in tractatu *de Hiſtoricis Latinis* & Lambecio Libro 2. *Bibliotheca Cæſarea*, Anaſtaſium Cardinalem tituli B. Marcelli cum Anaſtaſio Bibliothecario perperam confundi. Hæc verbotenus nobis ſuggeſſit Diſſertationi convenientia iſti, Supplementum ad *Acta Eruditorum Lipſiæ* Tomo I. anni 1692. Sectione 4. p. 167. 168. 169. 170. 171.

Agunt de *Anaſtaſio Bibliothecario* Robertus Bellarminus in libro ſuo, *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 858. pag. mihi 253. Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica, *De iisdem Scriptoribus* à Bellarmino recenſitis, tomo 1. pag. 63. Antonius Poſſevinus tomo primo *Apparatus ſacri*, qui pro indulto ſibi errandi & multiplicandi unum hominem in duos aut tres privilegio, hunc Anaſtaſium in tres diſſecuit vel multiplicavit. Horum unus pag. 69. *Anaſtaſius Abbas & Bibliothecarius Apoſtolicus.* Alter pag. 71. *Anaſtaſius Romanus Monachus & Abbas Ordinis divi Benedicti.* Tertius eadem pagina, *Anaſtaſius Romanus, Apoſtolica Bibliotheca inſtaurator &c.* Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 35. pag. 318. ultimæ editionis. Johannes Mabillon in ſuo *Itinere Literario Italico* parte 1. pag 80. & ſequentibus: quibus omnibus addendi Johannes Buſæus & Carolus Annibal Fabratus, in Editionibus ſuis Anaſtaſii, *de Vitis Romanorum Pontificum.* Fredericus Spanhemius in Diſquiſitione Hiſtorica *de Papa Fœmina*, innumeris in locis, de quibus poſtea latius loquemur.

CAPUT QUARTUM.

DE VITIS ROMANORUM PONTIFICUM, QUAS SUB FALSO NOMINE ANASTASII BIBLIOTHECARII, EDIDERUNT JOANNES BUSÆUS ET CAROLUS ANNIBAL FABROTUS, AC DE VITIIS ISTARUM EDITIONUM ENORMIBUS.

DIximus hujus Diſſertationis cap. 2. atque abunde probavimus *Vitas Romanorum Pontificum* quæ ſub Anaſtaſii Abbatis & S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii nomine à Joanne Buſæo Jeſuita Moguntino anno 1602. Moguntiæ apud Joannem Albinum, in 4. editæ ſunt, nullatenus ad ipſum pertinere. Idem quoque nobiſcum & cum Eruditis omnibus, opinatus eſt Ciampinus hujus Diſſertationis cap. 3. qui ex omni illo ſyntagmate de *Romanis Pontificibus*, Vitas antiquiores Scriptoribus ejusdem ætatis Anonymis attribuit; Anaſtaſio autem Bibliothecario & Abbati Romano Vitas tantum quæ à Gregorio IV. usque ad Nicolaum primum excurrunt, Zachariæ autem alteri Bibliothecario, qui huic muneri poſt Anaſtaſii Bibliothecarii mortem præfectus eſt ex delectu Joannis Papæ VIII. vel IX, *Vitas Hadriani II. & Stephani VI.* quæ hanc Syllogen claudunt. Cum vero juvet ſcire, quibus rationibus Buſæus motus, editionem hanc novam ſuſceperit, ideo hic rationes ejus ac verba referemus, Præfatione omni relata, quam non ſine myſterio, Jeſuita gloriæ cupidus, ſub Joannis Albini typographi nomine, Operi Anaſtaſiano ſuppoſito præmittendam voluit. Sic orditur itaque.

Habes hic tandem Amice lector, Anaſtaſii "
S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii *Hiſtoriam* jampri- "
dem à literatis optatam & deſideratam *de* "
Vitis Romanorum Pontificum, inde à Beato Petro "
Apoſtolo, usque ad Nicolaum I. (qui anno à "
Deiparæ partu 867. è vivis exceſſit) conſcri "
ptam. Beneficium hoc integrum ſolidum- "
que debemus nobiliſſimo doctiſſimoque viro "
D. Marco Welſero Auguſtanæ Reipublicæ "
Duumviro, qui è locuplete ſua Bibliothe- "
ca ſua exemplar hujus auctoris unum è "
Codice Vaticano deſcriptum & cum bi- "
nis MSS. Codicibus collatum, benigne no- "
bis

„bis ut Moguntiæ ſormulis exprimeretur, com-
„municare nuper dignatus eſt. Optandum
„autem erat, ut non ante prælo committere-
„tur, quam cum variis MSS. ab erudito aliquo
„viro ſedulo collatus eſſet, & à mendis quibus
„ſcatet, expurgatus: ſed quia ad manum non
„fuerunt, id tantum in hujus Operis editione
„perſectum eſt, quod intra duorum triumve
„menſium anguſtias, typographicis operis in
„proximas vernales nundinas partum novum
„molientibus, fieri potuit. Bina autem capi-
„ta occurrunt, de quibus Amice Lector, in
„hoc Proloquio noſtro, videbare commonefa-
„ciendus.

„ Primum eſt de germano harum Vitarum
„auctore, nec enim ignorare potes, in quæſtio-
„nem apud eruditos vocari, ſitne omnium il-
„larum auctor, noſter Anaſtaſius. Nam B.
„Platina, Trithemius, Onuphrius, alii, arbi-
„trantur, omnium quæ in hoc Opere haben-
„tur, à B. Petro Apoſtolo usque ad B. Dama-
„ſum, auctorem eſſe ipſum Damaſum Pontifi-
„cem Romanum. At huic attribui non poſſe,
„multa convincunt argumenta. Primum Bea-
„tus Hieronymus ad quem miſſæ à Platina di-
„cuntur, in ſuo illuſtrium virorum Catalogo,
„hujus ſcripti non meminit: *Damaſus* inquiens
„ad Dextrum Prætorio Præfectum, *Romanæ Vr-
„bis Epiſcopus, elegans in verſibus componendis in-
„genium habuit, multaque & brevia metro edidit,
„& prope octogenarius ſub Theodoſio Principe mor-
„tuus eſt.* Deinde reclamat ſtylus, totaque
„forma & ſeries orationis. In Epiſtolis enim
„quæ extant Beati Damaſi, aliisque ejus mo-
„nimentis, phraſis culta eſt & nitida: in hoc
„vero de *Pontifi ibus* opuſculo, inculta rudis &
„impolita. Ad hæc multa in hac Hiſtoria aſ-
„ſeruntur, à veritate aliena, quæ nullius gra-
„vis & priſci auctoris teſtimonio confirmari
„poſſunt. Multi etiam chronographici lapſus,
„nonnulla pugnantia & abſurda. Quare Pa-
„pyrius Maſſonus vir doctiſſimus, in libris ſex
„*de Epiſcopis Vrbis Romanæ* editis, exiſtimat ab
„alio potius Damaſo Portuenſi Epiſcopo, ad
„quem ab Euſebio Cremonenſi Hieronymi o-
„lim diſcipulo, Vita ejus ſcripta dicitur, edi-
„tam eſſe. In quam ſententiam facile inclina-
„remus, ſi perſuadere nobis poſſemus, illius
„doctiſſimi ſeculi Scriptoribus, neque puriorem
„ſermonis cultum, neque reconditiorem do-
„ctrinam, quam in hoc Opere appareat, exti-
„tiſſe. Illuſtriſſimus certe Cardinalis Baro-
„nius ob crebras libri antilogias, quas nomina-
„tim de Conſulum Romanorum annis, Anna-
„lium Eccleſiaſticorum Tomo primo in *Lino
„Papa* demonſtrat, tantum abeſt ut Beatum
„Damaſum credat eſſe ejus auctorem & pa-
„trem: ut etiam ſuſpicetur à pluribus, nimi-
„rum duobus Scriptoribus, eſſe conſarcina-
„tum. Verum quia ſtylus totaque ſcribendi
„ratio, ordo & methodus omnium Vitarum,
„quæ poſt Beati Damaſi vitam in hoc Codice
extant, omnino conſentire videtur cum phra-“
ſi univerſaque ſcribendi ratione, quæ eſt in vi-“
tis prioribus Damaſo hactenus inſcriptis, uti“
quivis non obæſæ naris lector facile odorari“
& advertere poterit: prorſus in eam ſenten-“
tiam inclinamus, omnium illarum (licet non-“
nullis in locis adulterina aliorum adjectione“
vel detractione, ob ſummam ſuperiorum ſe-“
culorum inſcitiam depravatæ ſint) verum &“
germanum parentem eſſe Anaſtaſium S. R. E.“
Bibliothecarium, quare & ejus nomenclatu-“
ra totum opus ornare non dubitavimus.“
Quod autem Vitæ quæ poſt Beatum Dama-“
ſum in hoc opere ſunt, exceptis duabus po-“
ſtremis, quæ Guillelmo Bibliothecario tribu-“
untur, Anaſtaſium vendicent auctorem, extra“
controverſiam eſt. Sic enim ſcribit Onu-“
phrius in Platinam *Annotatione prima* ad divi“
Petri Vitam, *B. Platina* &c.. Et alibi *Annota-“
tione* ad Nicolai I. vitam: *Ad hunc* inquit *u-“
que Nicolaum, Romanorum Pontificum Vitas“
ſcripſit Anaſtaſius Monachus, S. R. E. Bibliotheca-“
rius, ſub quo & ejus Succeſſoribus Hadriano II. &“
Johanne VIII. in Vrbe floruit. Quæ ſequuntur,“
concinnavit Guilielmus quidam alter Bibliotheca-“
rius, quæ in libro qui ſub Damaſi nom ne circum-“
fertur, extant.* Quod autem poſt Hadriani II.“
vitam, omiſſæ ſint trium Pontificum, qui in-“
ter ipſum & Stephanum VI. interceſſerunt,“
Vitæ, id non alia de cauſa contigiſſe, recte ſu-“
ſpicatur ante nominatus D. Welſerus, quam“
librarii incuria, qui ſimilitudine nominum Ha-“
drianus II. & III. deceptus, non ejus Pontifi-“
cis Vitam deſcripſit qui ſecundum, ſed qui“
tertium Hadrianum inſequebatur. Extare“
autem illorum trium interceſſorum vitas,“
aliisque plures auctore Guilielmo Bibliothe-“
cario, jam teſtem Panvinium audivimus.“
Hæc Joannes Buſæus de *Vitis Romanorum
Pontificum* ejusque Scriptore, ubi diſerte ſup-
ponit, quod ipſi cum Onuphrio atque Baro-
nio probandum incubuit. Jam alteram hu-
jus Præfationis partem ipſis Buſæi verbis ſub-
jiciamus.

Venio jam ad alterum caput, in quo Bene-“
vole lector, certior reddendus es, quid Novi“
typographicæ hujus editionis beneficio, Ana-“
ſtaſiano operi acceſſerit. Acceſſere nimirum“
omnia, quæ inter ſingulorum Pontificum Vi-“
tas, vel ad marginem annotata ſunt. Pon-“
tificum nempe numerus, anni Chriſti, Impe-“
ratorum tam Orientalium quam Occidentali-“
um, & Conſulum Romanorum, quos ex An-“
nalibus Eccleſiaſticis Baronii & Chronico O-“
nuphrii deſcripſimus. Deinde loci quidam“
ab eodem Baronio fuſius in novem Tomis ex-“
plicati. Demum variæ lectiones, quarum“
quædam jam ante MS. exemplari inerant,“
quod diximus cum binis minimum MSS. Co-“
dicibus fuiſſe collatum, & notantur ſere ſo-“
lo aſteriſco *. Aliæ vero ex duobus Conci-“
liorum tomis Surianæ editionis, vel ex An-“
na-

„nalibus Baronianis, in quibus verba Anaſtaſii
„paſſim in ſingulis Pontificibus, paucis præ-
„termiſſis citantur, ſunt deſumptæ: quarum
„priores littera C, poſteriores littera B indi-
„cantur. Quo loco notandum eſt, quamplu-
„rimorum Romanorum Pontificum Vitas, licet
„non omnes, uti in hoc opere deſcriptæ ſunt,
„in Conciliorum Tomis contineri. Deinde
„Baronianam lectionem magis nobis probari,
„quam illam Conciliorum: eo quod is affirmet
„ſe vetuſtiſſimorum quorumque Exemplarium
„ſcripturam eſſe ſecutum. Quoties vero an-
„norum, menſium, dierumque, quibus Ponti-
„fices ſederunt, chronologia ex propria Baro-
„nii ſententia, ab omnibus Anaſtaſii exempla-
„ribus diſcrepare annotata eſt: eam diverſo
„charactere ſignandam curavimus, hoc eſt
„eo quo alia omnia, quæ extra variam con-
„textus lectionem inciderunt, ſignata fuere.
„*In ipſo quidem contextu nihil admodum mutavi-*
„*mus, nihil detraximus vel addidimus, niſi quod li-*
„*brarii incuria videbatur prætermiſſum, vel perpe-*
„*ram exſcriptum. Nihil loco movimus, præter bar-*
„*bariſmos & ſolæciſmos quoſdam fœdiores, qui citra*
„*cachinnum legi non poterant: ea in re ſecuti ex-*
„*emplum non ſolum Baronii, verum etiam eorum,*
„*qui jam olim pleraſque vitas in Conciliorum To-*
„*mos retulerunt.* Accedit quod MSS. Exempla,
„ad quæ in Vrbe collatio facta eſt, crebro pu-
„riorem ſanioremque lectionem demonſtra-
„rint. Id vero diffitendum non eſt, haud ſe-
„mel tam ſcopuloſa ſalebroſaque loca in hoc
„Exemplari occurriſſe, ut ſpes poſt diuturnam
„luctam, nulla fuerit ex eis emergendi. Quid
„vero faceremus? Relinqueremus omnia, ut
„ante fuerant, aſpera atque inacceſſa? Minime
„videbatur. Id ergo omni ſtudio in ſumma
„temporis anguſtia contendimus, ut ſervata
„ſimilitudine literarum, aliqua ſaltem ex ſco-
„pulis & anfractibus pateret via, hoc eſt, ut ali-
„quem tolerabilem ſenſum exſculperemus.
„Cæterum duo hic ſupereſſe video, quæ tuos,
„Amice Lector, oculos, aureſque, in hujus no-
„vi fœtus editione offendere poſſint. Alte-
„rum eſt, mendarum & erratorum reliquias,
„quas neque paucas neque exiguas, ubi lucem
„aſpexerit, veremur ſuperfuturas. Verum
„quia aliorum Manuſcriptorum ſupplemento,
„& diuturnioris uſura temporis deſerti, oblite-
„rare illa non potuimus, prorſus confidimus,
„veniæ locum apud te nos inventuros. Quip-
„pe cum aliud hac editione non fuerit nobis
„propoſitum, quam Anaſtaſii Hiſtoriam quo-
„modocunque affectam, tandem in publicum
„divulgare, & novi ſcriptoris acceſſione litte-
„ratorum locupletare bibliothecas. Sed nec
„defuturos ſperamus alios, qui abundantes
„otio & exemplarium emendatiorum copia,
„accuratiore ſtudio omnes hujus Auctoris cor-
„ruptelas & lacunas ſint ſuppleturi. Alte-
„rum eſt, rudis & agreſtis Anaſtaſii noſtri ſty-
„lus. At duplici nomine veniam ille mere-
tur. Semel, quod in illud ſeculum inciderit, “
quo doctiſſimi cenſebantur, qui vel ſolam cal- “
lerent Grammaticam. Conſtat enim Ana- “
ſtaſii ævo, etiam Epiſcopos in tradendis Gram- “
maticæ præceptionibus operam ſuam locaviſ- “
ſe. Iterum, quod ruditatem ſimplicitatem- “
que ſermonis abunde compenſet, Auctoris in “
ſcribendo inſignis fides. Nullum ſiquidem “
iſtius temporis fideliorem melioremque Ana- “
ſtaſio, ut Baronius quoque notavit, ſcripto- “
rem habemus. Nimirum ut in arbore non “
folia, ſed fructus quærendi; & in pecunia, “
non monetæ percuſſio, ſed materiæ proba: “
ſic in bono Hiſtorico non lingua, ſed pectus; “
non verborum fucus, ſed lux veritatis ſpe- “
ctanda eſt. *Quis enim neſcit*, inquit apud M. “
Tullium in altero de Oratore libro Antoni- “
us, *primam eſſe hiſtoriæ legem, ne quid falſi dicere* “
audeat: deinde, ne quid veri non audeat, ne qua “
ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, ne qua ſimultatis? “
Verum jam tempus eſt, ut quæ jam olim fue- “
rint de Anaſtaſio noſtro, Doctorum hominum “
judicia & εὐλόγια ſubjiciamus. “

Jam ad enormia hujus Moguntinæ editionis vitia veniamus. Primum omnium & enorme vitium, quod primus *Vitas iſtas Pontificum Romanorum* nomine Anaſtaſii Abbatis & S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii, Joannes Buſæus inſcripſerit. Nullam hujuſce faciendi rationem aliam habuit, quam Onuphrii Panvinii & Cæſaris Baronii auctoritatem, quam cœco modo amplexus eſt, ut in Præfatione editionis parte 1. teſtatur. Cum autem conjecturas utriusque ſcriptoris vanas & inanes multo verborum ornatu Jeſuita attulerit, *Prorſus in eam ſententiam inclinamus omnium Vitarum verum & germanum parentem, eſſe Anaſtaſium S. R. Eccleſiæ Bibliothecarium, quare & ejus nomenclatura totum opus ornare non dubitavimus. Quod autem Vitæ quæ poſt beatum Damaſum in hoc opere ſunt, exceptis duabus poſtremis, quæ Guillelmo Bibliothecario tribuuntur, Anaſtaſium vendicent auctorem, extra controverſiam eſt.* Mira Joannis Buſæi impudentia ſimul & ignorantia eſt. Nihil falſius eſt, quam Anaſtaſium Bibliothecarium eſſe Vitarum iſtarum auctorem. Hoc probavimus argumentis invictis hujus Diſſertationis cap. 2. itemque contra Buſæum Ciampinus, à nobis cap. 3. ejusdem allatus. Idem quoque poſtea latius adhuc probaturi ſumus ad annum 890. in Diſſertatione *de Vita, moribus & ſcriptis Damaſi Portuenſis Epiſcopi*, qui poſtea formoſus Papa dictus eſt, capitibus 6. & 7. ad quæ lectorem mittimus. Quod prodigioſum eſt, ex triginta MSS. Codicibus, quorum partem vidi, alteram per amicos examinandam curavi, in Bibliothecis Europæ totius inſignioribus, ne unus quidem Codex qui nomen Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii habeat, niſi recenter à Jeſuita aliquo exſcriptus fuerit. Omnes univerſim vel ſimpliciter titulum *Pontificalis Vrbis Romæ*, vel nomen *Damaſi Papæ* obtinent. Id

quod

quod etiam de MSS. quinque Codicibus Vaticanis, Onuphrius Panvinius contra Jeſuiticam impudentiam ingenue confitetur, qui illos in manibus habuit, Annotatione ad *Vitam Joannis VIII. ſeu fœmina* à Platina ſcriptam, ubi hæc habet. *Inſuper in vetuſtis quinque Damaſii Bibliothecarii* (lege *Papa*) *& Pandulphi Piſani Vitarum libris, nulla hujus fœmina mentio eſt, ſed in margine inter Leonem IV. & Benedictum III. alienis characteribus, ab exemplaribus vetuſtis longe differentibus, hujus rei fabula à poſteriori auctore eſt addita.* En teſtem oculatum, Romæ agentem, contra Jeſuiticam audaciam, quæ Vitas Romanorum Pontificum contra MSS. omnium fidem ſub Anaſtaſii S. R. E. bibliothecarii nomine in lucem edere non erubuit.

Secundum hujus editionis Moguntinæ vitium, quod Epiſtolas duas *Pontificali Urbis Roma*, unam Hieronymi nomine ad Papam Damaſum, alteram Damaſi Papæ ad Hieronymum reſpondentem, præmiſſas, Jeſuita inſidus, contra fidem Manuſcriptorum hujus Operis omnium, conſulto omiſerit. Damnabant enim illæ audaciam Jeſuitæ, opusque abjudicabant Anaſtaſio illi Pſeudoparenti. Epiſtolæ iſtæ, in omnibus MSS. Codicibus omnium bibliothecarum, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Belgii extant, ut ignorare illas Buſæus non potuerit, cum & illarum mentionem ſub initium Lectionum variantium faciat. Ex malitia igitur, non id ex oblivione factum: quia præmiſſæ illæ Operi, lectores retardaſſent, ne Anaſtaſii Bibliothecarii lucubrationem eſſe crederent. Meliori fide uſus eſt Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis ad Volumen CCLXXVII. Bibliothecæ Ambroſianæ cap. 8. pag. 924. ad 928. his verbis. Volumen membranaceum „pervetuſtum magnique pretii in 4. Auguſtiſ„ſimæ Bibliothecæ Cæſareæ, quo continetur „Hiſtoria Romanorum Pontificum, quæ vulgo „quidem attribuitur *Anaſtaſio S. R. Eccleſia Bi„bliothecario*, in hoc autem & in alii quatuor „Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Codicibus „MSS. *Sancto Damaſo Papa* adſcribitur, nempe „propter duas præfationis loco illi præfixas „Epiſtolas, quarum exemplar hic exhibeo &c. Eodem modo ac titulo reperiuntur hæ *Vita Romanorum Pontificum* in MSS. Codicibus variis Galliæ, in Bibliothecis Auguſti Thuani, Regia, Mazarini, in duobus Codicibus Gabrielis Naudæi Pariſienſis Medici, ut inſpicientibus patuit nobis. Eodemque modo ac ſancti Damaſi Papæ nomine, in MSS. Codicibus ſex Bibliothecæ noſtræ Lugduno batavæ, ut ex Catalogo illius impreſſo anno 1674. in 4. conſtat, atque Spanhemio Bibliothecario illos recenſenti, ad oculum conſtitit. Summæ igitur temeritatis & audaciæ Joannes Buſæus fuit, quod contempta omnium MSS. Codicum etiam Vaticanorum inſcriptione & fide, inſcripſerit hanc editionem Anaſtaſio Abbati & S. R. Eccleſiæ Bibliothecario, ob leves ac falſas tam Onuphrii Panvinii, quam Cæſaris Baronii hominis in ſua opinione inconſtantiſſimi conjecturas: nullusque ſanæ mentis fuerit, qui non ob hanc animi levitatem, dictam Joannis Buſæi Jeſuitæ Moguntinam Editionem contempſerit.

Tertium hujus editionis Moguntinæ vitium, quod *barbariſmos & ſolæciſmos quoſdam*, licet non omnes correxerit. Audiamus ipſa Joannis Buſæi, in Præfatione verba. *In ipſo quidem contextu nihil admodum mutavimus, nihil detraximus vel addidimus, niſi quod librarii incuria, videbatur prætermiſſum, vel perperam exſcriptum. Nihil loco movimus præter barbariſmos & ſolæciſmos quoſdam fœdiores, qui citra cachinnum legi non poterant: ea in re ſecuti exemplum Baronii non ſolum, verum etiam eorum, qui jam olim pleraſque vitas in Conciliorum Tomos retulerunt.* Ex hac Buſæi confeſſione, *immutavit, detraxit, addidit, ubi librariorum incuria aliquid prætermiſſum vel perperam exſcriptum*, Jeſuita Buſæus. Quis autem Jeſuitæ affirmanti fidem habeat, cum ex Privilegio & quarto voto quo Societas Jeſu promittit obedientiam Romano Pontifici, arbitrentur ſibi eſſe licitum imo mentiri meritorium, dummodo *mendacium ſit in gratiam Romana Eccleſia, atque ad majorem Dei gloriam?* Ex hac Buſæi confeſſione, innumeras ab ipſo factos immutationes, detractiones vel additiones, credere par eſt, ad quas ex librariorum incuria adactum ſe ſemper excuſabit. Quamvis autem ſe *barbariſmos & ſolæciſmos quoſdam fœdiores, qui extra cachinnum legi non poterant*, ſe correxiſſe fateatur: non omnes tamen correxit barbariſmos neque ſolæciſmos hujus Operis barbari & incompti. Nam Antonius Dadinus Alteſerra juris utriusque Profeſſor & Decanus Univerſitatis Toloſanæ, edendas curavit Pariſiis in 4. anno 1680. apud Ludovicum Billaine, *Notas & obſervationes in Anaſtaſium de Vitis Romanorum Pontificum*, quibus inſigni cura collectis, plusquam quadringentos barbariſmos vel phraſes barbaras ac ſemilatinas vel ſemigræcas corrigit, quas Jeſuita Buſæus per incuriam omiſerat. Nec ullus unquam Opus iſtud *de Vitis Romanorum Pontificum* correctum ac Latinum reddere potuiſſet, niſi totum immutaſſet, atque aliud prorſus ab Anaſtaſiano opere in lucem eduxiſſet. Nec deſunt etiam *fœdiores ſolæciſmi, qui riſum moveant*, atque oſtendant prorſus hebetem fuiſſe Jeſuitam Buſæum, dum opus iſtud Anaſtaſio Abbati & S. R. E. Bibliothecario homini in Latinis ac Græcis cultiſſimo, imprudenter contra fidem MSS. omnium adſcripſerit. Nam in Stephano I. habet, *Hic conſtituit Sacerdotes & Levitas, veſtes ſacratos in uſu quotidiano non uti, niſi in Eccleſia tantum.* In Sylveſtro, *Hic in exilio fuit in montem Soractem.* Ibidem ubi de donis, *Amas argenteas duas, penſantes ſingula libras denas.* In Leone III. ubi de donis, *In Monaſterio S. Andrea, qui ponitur in*

clivo Scauri. In Leone IV, *omnes qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit.* Hinc Buſæus, quod multa in hac editione corrupta & ipſi inacceſſa fuiſſent conſcius, in Præfatione eadem inquit: *Id vero diffitendum non eſt, haud ſemel tam ſcopuloſa ſalebroſaque loca in hoc Exemplari occurriſſe, ut ſpes poſt diuturnam luctam, nulla fuerit ex eis emergendi. Quid ergo faceremus? Relinqueremus omnia, ut ante fecerunt, aſpera & inacceſſa? minime videbatur &c. Sed nec defuturos ſperamus alios, qui abundantes otio & exemplarium emendatiorum copia, accuratiore ſtudio, omnes hujus Auctoris corruptelas & lacunas ſint ſuppleturi.*

Quartum editionis hujus vitium, quod Vitas iſtas Romanorum Pontificum usque ad Nicolaum I. duntaxat, Anaſtaſio Abbati & S. R. Eccleſiæ Bibliothecario tribuat: finem operis nempe Vitas Hadriani II. & Stephani VI. Guilielmo alteri S. R. E. Bibliothecario, contra Baronii mentem & verba, quem tamen ſe ſequi in omnibus profitetur. Guillelmus hic Bibliothecarius ſcriptor imaginarius, eſt, qui nunquam in rerum natura fuit, quamvis illum Onuphrius Panvinius ac Baronius multis in locis adoptaverint. At quisquis attentione vel modica Vitas iſtas legerit & cum anterioribus Leonis IV, Benedicti III. & Nicolai contulerit, eundem ætatis hujus omnium ſcriptorem nullo negotio fatebitur. Qui enim Guillelmum has Vitas ultimas Hadriani II. & Stephani VI. ſcripſiſſe volunt, hunc Vitas iſtas ab Hadriano II. usque ad Alexandrum II. compoſuiſſe ſcribunt, hoc eſt ad annum Chriſti MLXII, quo ducentis fere annis ætate iſta recentior eſt. Has ipſas Vitas Hadriani II. & Stephani VI. Anaſtaſio eidem Baronius attribuit in Annalibus Eccleſiaſticis, ad annum 872. num. 1. *Res autem ab Hadriano II. geſta, deſcripta ab Anaſtaſio, fine carent.* Et de Stephano VI. poſtea ad annum 886. num. 41, *Anaſtaſius Bibliothecarius Stephani VI res geſtas conſcripſit, ſed eadem nobis haud integra conſervata, quæ decurtata in multis habentur.*

Quintum vitium, quod editio iſta à Buſæo facta fuerit ad fidem MS. Codicis Marci Welſeri Reipublicæ Auguſtanæ Duumviri, qui ad Codices duntaxat duos Vaticanæ bibliothecæ collatus ſit. Conſtat autem Manuſcriptos Codices Vaticanos & Italos fuiſſe corruptos, ideoque minus idoneos, ad Anaſtaſii operis editionem adornandam. Hoc ipſum agnoſcit Buſæus Jeſuita editor, in Præfatione editionis ſuæ, *Vitas Anaſtaſii nonnullis in locis adulterina aliorum adjectione vel detractione, ob ſummam ſuperiorum ſeculorum inſcitiam depravatas fuiſſe.* Et faſſus poſtea in *Confutatione fabulæ Papiſſæ* Leo Allatius Chius, parte VIII. *Unusquisque*, ut in Martiniano Chronico ſic in aliis, *quæ ipſe digna memoria judicabat, addidit; eraſis quæ ſibi indigna lectu videbantur.* Quo factum eſt, ut ſupplerent alii in margine, quod in contextu deeſſe cognoſcerent. Hinc Onuphrius Annotatione ad Vitam Joannis VIII. fœminæ à Platina ſcriptam, ſubdit de MSS. Codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, *in vetuſtis quinque Damaſi Bibliothecarii & Pandulphi Piſani libris Vitarum Romanorum Pontificum, additam fuiſſe in margine, alienis characteribus, à poſteriore auctore, Joannæ Papiſſæ fabulam.* Sed hinc certo colligimus MSS. Vaticanos Codices eſſe recentiſſimos, cùm in MSS. Codicibus Gallis Regio, Mazarini ac duobus aliis Gabrielis Naudæi Pariſienſis Medici, hæc *Hiſtoria Joannis VIII. fæminei*, non in margine, ſed in contextu ipſo Pontificalis urbis Romæ ſub Damaſi nomine inſcripti, ut his qui Codices iſtos contulerunt patuit, habeatur. Corruptionem vero & interpolationem MSS. Codicum bibliothecæ Vaticanæ per adjectiones ac detractiones plurimas, aliasque mutationes, teſtantur non unus homo, ſed eruditi plurimi, etiam Pontificii, qui contra Joannæ Papiſſæ hiſtoriam, labores etiam ſuos obtulerunt. Primus ſit Joannes Launoïus Pariſinus Theologus, licet Joannæ Papiſſæ ex profeſſo adverſarius, quo nemo liberius perſtrinxerit hujus Operis *lacunas, mendas* & falſatum datâ operâ contextum. Ita in Collectione Epiſtolarum editionis Cantabrigienſis in folio, Epiſtolarum parte VIII. pag. 732. in Epiſtola ad Johannem Gerbaſium. *Qui opus Anaſtaſii de Vitis Romanorum Pontificum transſcripſerunt, aut typis mandari curarunt, cum vox PRÆSIDENTE ſibi incommodaret, ab eam litteram P ſuſtulerunt*, & reliqua. Ibidem in Epiſtola ad Raimundum Fermentinum, quæ extat parte VII. pag. 669. *Hic certa duo ſunt, unum eſt Anaſtaſii librum de Vitis Pontificum, emendatione & ad priſcos Codices manuſcriptos recenſione penitus indigere, quia paſſim lacunis & mendis adſpergitur & inobſcuratur.* Idem David Blondellus in Anacriſi *de Joanna Papiſſa* pag. 45. ingenuè agnoſcit, licet Hiſtoriam Papiſſæ neget: *Nullos fere niſi à fine mutilos, utpote in Leonis IV. elogium deſinentes, Galliam, Germaniam, Italiam, Hiſpaniam, Britanniam, Belgium, Manuſcriptos Anaſtaſii Codices habere reconditos.* Claudius Saravius vir clariſſimus ac Parlamenti Pariſienſis Conſiliarius, Calvinianæ communionis alumnus, qui quamvis cum Blondello ſentiret, *Hiſtoriam Joannis VIII. fæmina eſſe fabulam*, in Epiſtola ad Claudium Salmaſium anno 1645. 29. Septembris data, hanc quoque de Manuſcriptis Vaticanis corruptis & interpolatis, ex quibus Jeſuita Buſæus editionem Moguntinam anno 1602. aggreſſus eſt, ſententiam amplectitur, pag. 173. his verbis. *In Epiſtola dedicatoria ad Welſerum Typographus Joannes Albinus* (debuerat dicere, Jeſuita Joannes Buſæus) *alios duos locos citat, ex Vita Nicolai I. & Hadriani II, qui in ejus editione extant pag. 306. & 329. quibus idem omnino coincatur, Leoni nempe IV. immediate ſucceſſiſſe Benedictum. At in noſtro MS. non comparent, contractior quippe eſt narratio Geſtorum iſtorum Pontificum*

eum in ſcripto quam in edito. Hac volui neſcius ne eſſes. Imo non tantum in MS. Codice Regio, ſed etiam in altero Mazarini, & Gabrielis Naudæi duobus aliis deſiderantur. Idem teſtatur ibidem, *Regium Codicem in membrana ſcriptum eſſe manu valde recenti, utpote qui Paparum Vitas ad uſque Martini V. tempora deduxerit. In principio ſatis bene illi convenit cum editione Moguntina anni 1602. ex Marci Welſeri codice procurata: in ſequentibus multa reperiuntur varietates, & habet plurima edita, qua in Regio deſiderantur.* Denique Petrus Lambecius ex Lutherano Papiſta factus, ut Bibliothecarii Imperatoris dignitatem nanciſceretur, eandem MSS. Codicum novitatem, corruptionem & interpolationem agnoſcit Tomo VI. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobona* Epiſtola XXI. pag. 270, quam à Luca Holſtenio ex MSS. aliis corrigendam & conferendam habuit, qui Romæ poſitus, Vaticanos Codices maxime incertos ac inconſtantes animadverterat. *In Anaſtaſio conferendo, ſi vetus & probum exemplar operam exactiorem mereatur, minutias omnes exequi nolim: ſed Gracanica illa & mixo barbara potiſſimum inſpice, ſi qua lux iſtis tenebris parari poſſit. Tum vero ea qua in Italicis Codicibus deſiderantur, quam potes diligentiſſime excerpe, & lacunas qua opus deturpant, exple.* Hæc Holſtenius Romæ pridie Kalendas Octobres 1647. ad Lambecium nepotem ſuum.

CAPVT QVINTVM.

QVIBVS RATIONIBVS PONTIFICALE DAMASI PAPÆ, SEV VITAS ROMANORVM PONTIFICVM, ANASTASIO S. R. E. BIBLIOTHECARIO SPANHEMIVS ABROGANDAS CENSEAT.

EDidit a. 1691. Frederic. Spanhemius Primariæ Academiæ Lugduno-Batavæ Theologiæ atque Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Profeſſor, *Diſquiſitionem Hiſtoricam de Papa fœmina* doctiſſimam, Lugduni-Batavorum in 8. impreſſam, in qua omnia quæ de hac Hiſtoria dici poſſunt, ampliſſimè & accuratiſſimè paragraphis ſeu Numeris LXXXIII. complexus eſt. Potiſſimè autem diſcuſſit quæſtionem: Vtrum Anaſtaſius Romanus Abbas & S. R. E. Bibliothecarius eſſet auctor Libri *de Vitis Romanorum Pontificum*, diligentiâ tantâ ut ſcribi accuratius nihil poſſit, cujus tibi rationes & verba hoc capite velut amanuenſis illius olim mihi amiciſſimi depingam. Sic autem §. LVII. p. 270:

„Nunc de *Anaſtaſio* Romanæ Eccleſiæ Biblio-
„thecario, hoc eſt Cancellario, dicendum ſuper-
„eſt: qui & Monachus & Abbas dici conſue-
„vit, etiam apud Photium Epiſt. 170. πρεσβύ-
„τερος, vulgo ſcriptor Hiſtoriæ quæ *de vitis*
„*Romanorum Pontificum* inſcribitur. Floruiſſe
„eum jam ſub *Leone IV.* cui à ſecretis fuerit, &

ſucceſſuris aliquot Pontificibus, urgent precario Adverſarii Joannæ. Et quod habet Onuphrius ad Platinam pag. 126. *referre ipſummet* Anaſtaſium, *ſe creationibus Sergii II. Leonis IV. Benedicti III. Nicolai I. Hadriani II. & Joannis VIII. interfuiſſe*, in Anaſtaſio hocce hodierno minime legimus. Johannes Launoïus verius Epiſtolarum parte 5. Epiſtola 11. pag. 170. ad Michaelem Morollium, *floruiſſe Hadriano II. & Johanne VIII. Pontificibus.* Petrus Lambecius in Commentario *de Bibliotheca Cæſarea* lib. 2. pag. 277. *floruiſſe ſub Papa Nicolao I. Hadriano II. & Johanne VIII.* Sane Hadriano II. inſcripſit verſionem Synodi Anti-Photianæ, vulgo *octava*, cujus extremis anno DCCCLXIX. interfuit, Conſtantinopolim eo anno ablegatus ad Baſilium Macedonem, à Ludovico II. Imperatore, in *cauſa nuptialis commercii* (ſic ille) procurandi inter Filium Imperatoris Baſilii & Ludovici Auguſti Filiam. Addunt hunc ipſum Anaſtaſium, creationis Papalis non unius teſtem, interfuiſſe ſpeciatim illi Benedicti III. mox ab exceſſu Leonis IV. ex verbis, *Miſſi quoque qui Imperatori noſtrum decretum de benigniſſimi electione Benedicti porrexerunt.* Talem igitur eſſe, qui nonniſi perſpecta & animadverſa literis mandaverit, nec in rebus hujus temporis memorandis *mala fidei accuſari poſſit*, ut idem Launoïus, in Epiſtola ad Carolum Mauricium Tellerium, Epiſtolarum parte IV. pag. 155. Atque ex uno illo Anaſtaſio Doctor hic Pariſinus, ne jam Onuphrium, Baronium, ac cæteros dicam, cenſet *mulieris Pontificatum fictum palam, & in omnium oculis defigi.* Idem Paragr. LX. pag. 279. Cur vero Anaſtaſio Bibliothecario, qui ſub Hadriano II. & Johanne IX. potiſſimum floruerit, eas Vitas abjudicem, certe cur ambiguus mihi ſit auctor, hæ me rationes movent."

1. Quod nec Guilielmus Bibliothecarius qui cenſetur Continuator, nec Sigebertus in Chronico, aut in Scriptoribus Eccleſiaſticis, nec Trithemius ubi de Scriptoribus iiſdem, nec Platina in Johanne IX. ſub quo *in pretio fuiſſe Anaſtaſium* dicit, dum alias Verſionum Scriptorumque hujus Anaſtaſii cum laude meminerunt, ullam hujus Operis Anaſtaſiani *de Vitis Romanorum Pontificum* mentionem injecerint. Imò verò Platina in *Præfatione*, unum *Damaſum ſi exciperet*, qui anno CCCLXVII. ſedit, nec ſcribere potuit niſi ad ſuam ætatem: alios omnes qui de Vitis Pontificum commentati, *nullum* ait florem orationis, nullam compoſitionem & elegantiam ſecutos, non de induſtriâ ornatum fugientes, ſed inſcitiâ & ignorantiâ literarum. Quod in præfatum Anaſtaſium R. Eccleſiæ Bibliothecarium minime quadret. Vnde de Auctore litigatum, aliis unum, aliis plures hujus Operis conſarcinatores arbitratis, & inter eos Cæſare Baronio. In multis Codicibus ſimpliciter intitulatum, quanquam abſurdè, *Damaſi Papæ*

„*de Geſtis Pontificum.* In Vita Gelaſii II. qui
„Paſchali II. ſucceſſit, *Pandulphus Piſanus* affir-
„mavit ſe iſta ſcripſiſſe, *ut habentur hodieque*,
„quod *de toto Opere intelligi poſſe usque ad ſua*
„*tempora*, alicubi in Notis Fabrotus obſervat,
„editionis Regiæ pag. 252. Petrus Lambecius
„ex precaria hypotheſi abſurdiſſime, cum pace
„tanti viri dixerim, tribuit primum *Notariis ſe-*
„*dis Apoſtolicæ, ex Sancti Papæ Clementis inſtitu-*
„*tione*, deinde *ſtudio Sedis ejusdem* paulatim fuiſ-
„ſe Opus conflatum *à Romanæ Eccleſiæ Tabulariis,*
„*ſive Archivi Vaticani Præfectis*, dum in Laterano
„habitarent Pontifices, *continuaturo* poſt tempo-
„ra Ludovici Pii *Anaſtaſio Bibliothecario*, & pari
„quidem ſtyli barbarie. Certe abrogant huic
„Anaſtaſio MSS. Codices *antequam natus eſſet A-*
„*naſtaſius* exarati, vel antequam emerſiſſet, pu-
„ta tempore Caroli Magni & Ludovici Pii, ut
„à Philippo Labbeo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*
„in Damaſo, à Petro Lambecio Commentario-
„rum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis li-
„bro II. cap. VIII. pag. 927, & ab aliis obſerva-
„tum. Quo factum eſt, ut Codices nonnulli
„*Hiſtoriam in Paulo Papa*, qui Anno DCCLVII.
„ſucceſſit *terminent*, qualiter Palatinus alter,
„teſtibus Moguntinis editoribus: alii *pertin-*
„*gant tantum usque ad Papam Stephanum II. vel*
„*Stephanum III.* qui Paulum anteceſſit, ut re-
„fert de Ambroſiano Codice præfatus Lambe-
„cius Tomo 2. Commentariorum, loco citato.
„Accedat Codex *Pontificalis Damaſi* ut inſcribi-
„tur, ævi Carolini, membranaceus *nec dentibus*
„*ævi vitiatus*, inter MSS. Codices Voſſianos
„Num. 195. ex Bibliotheca *S. Remigii Remenſis*
„Vol. LXIX, qui omnino cum Vita Stephani
„III. ante Paulum I. deſinit, ut finis reſpondeat
„paginæ 127. editionis Moguntinæ. Idemque
„Codex ab editis, inde à S. Petro Apoſtolo, ex da-
„tis ſpeciminibus in noſtra Collatione Chrono-
„logica, in quamplurimis diſcrepans. Adeo ut
„nonniſi Pontificum Vitas pauciſſimorum ad-
„dere Anaſtaſius potuerit, dum Codex Thua-
„neus & tot alii terminantur in Leone IV. nec
„integro; dum Codex Freheri major deſidera-
„vit Benedictum III; aliis cum Onuphrio Pan-
„vinio, Anaſtaſium tantum *usque ad Nicolaum I.*
„produxiſſe Pontificum Vitas exiſtimantibus,
„Baronius autem ad annum 886. num. 41, ſed
„quâ ſolet affirmandi fiduciâ, etiam *Stephani*
„*VI. Papæ res geſtas conſcripſiſſe Bibliothecarium*,
„non ſemel ſtatuit, ſcribentem ita ſub formo-
„ſo, aut ſerius. Quod vero totum Opus re-
„cognitum fuiſſe ab Anaſtaſio ſcripſere alii,
„nonniſi quædam iſtorum conjectura eſt, ob
„appoſitum Codicibus Vaticanis, & ſi quibus a-
„liis, Anaſtaſii nomen.

Hoc excidit Spanhemio non cogitanti ſcribe-
re, *Vaticanis Codicibus nomen Anaſtaſii adpoſitum*
fuiſſe: quod verum non eſt, atque ex Onuphrio
Panvinio conſtat Vaticanos MSS. Codices V.
extare ſub *Damaſi Papæ & Pandulphi Piſani nomi-*
nibus, ut idem habet Onuphrius Annotatione in
Vitam Joannis Fœminæ à Platina ſcriptam.
Nullus ex XXX. MSS. Codicibus quos in Biblio-
thecis variis novi, nomen Anaſtaſii Bibliothe-
carii habet: ac Buſæus qui primus hoc Opus
ſub ejus nomine edendum curavit, nullam
ſuæ novitatis confirmationem ex MS. ullo Co-
dice produxit.

2. Nunquam hujuſce Operis ſui recordari“
Bibliothecarium accedit, qui Verſionum ſua-“
rum, ſuorumque Excerptorum alias meminit,“
uti in *Epiſtola ad Johannem Diaconum* quam Sir-“
mondus edidit in Opuſculis. Imò qui Hono-“
rii cauſam egit magno ſtudio, ut ex ejus *Colle-*“
ctaneis apparet, quæ ad *Hæreſin Monothelitarum*“
ſpectant, & à calumniatoribus iniquiſſime da-“
mnatum eum Pontificem cenſuit, debuiſſet“
in *Vita Honorii* inſeruiſſe mentionem aliquam“
natæ Hæreſeos, ac falſo eidem Honorio impu-“
tatæ, ut prolixe iſtius meminit *Vitæ Agathonis*“
ſcriptor. Nihil autem hujusmodi in ea Vita“
Honorii, quæ inter Anaſtaſianas relata eſt.“
Nec quæ habentur in *Vita Leonis II.* eſſe Ana-“
ſtaſii, diſerte habet Franciſcus Combeſiſius in“
Diſſertatione *pro Actis Sextæ Synodi* cap. 3. *Vox*“
illa nuper *ſatis arguit, quod ſupra ex ſtylo depre-*“
hendimus, eſſe hunc alium auctorem ab Anaſtaſio:“
haud quippe ita vicinus fuit VI. Synodo, ut hoc mo-“
do loqui poſſet.“

3. Movet laus inſignis qua Bibliothecarium“
præfatum omnes exornant, tanquam virum“
in utriusque linguis eloquentiſſimum: ſic Guilhel-“
mus Bibliothecarius *Græco & Latino peritiſſi-*“
mum eloquio, ſic Trithemius *ſane in utraque lin-*“
gua doctum, ſic Platina, & ex his reliqui. Quo“
factum ut tot illi Verſiones, *è Græco ſermone*“
in Latinum eloquium ea ætas extorſerit, cui“
ſufficeret ſata ab aliis ruſtica falce collegiſſe, & ad“
aream Latinitatis fideli humero transvexiſſe: ut“
de ſe ipſe Anaſtaſius Epiſtola ad Johannem Dia-“
conum, latinior longe & alias, quam eſt Hiſto-“
ria quæ ejus nomine inſcribitur. Arguit e-“
nim Auctorem planè barbarum, inconditum,“
rudem bonarum artium, barbariſmis & ſolœ-“
ciſmis delectatum: *opus cacatæ chartæ bardum*“
& ridiculum, dixit Richardus Montacutius ad“
Epiſtolam Photii 170. in Notis. Adeo vix“
quicquam in eo dignum tali Anaſtaſio, ſeu“
ſtylum ſeu res ipſas ſpectes, ſeu etiam confe-“
ras cum Scriptoribus hujus ævi, Rabano Mo-“
guntino, Servato Lupo, Hincmaro, Adone, aliis:“
quin & cum ſequentis ætatis aliquot Hiſtori-“
cis, quos inter caſtigatior Luitprandus, nec ta-“
men is Libri *de Vitis Romanorum Pontificum*“
auctor. Dixerint Editores Moguntini, *In hoc*“
de Pontificibus Opuſculo phraſis inculta, rudis &“
impolita: ad hæc multa in hac Hiſtoria aſſerun-“
tur à veritate aliena, quæ nullius gravis & priſci“
Auctoris teſtimonio confirmari poſſunt: quæ nec“
ſermonis cultum nec rerum *doctrinam* habent.“
Neque teſtibus opus, ſolà apertione lectione-“
que inficetæ chartæ, *citra cachinnum* quando-“
que non legendæ ob *ſolœciſmos, barbariſmos*, ut“

in

„in Præfatione Moguntini iidem aſſerunt, ſed à
„ſe ut libuit caſtigandos.

„ 4. Non etiam ſufficit, ut vendicetur hoc
„Opus *extra controverſiam* Anaſtaſio Bibliothe-
„cario, auctoritas Onuphrii Panvinii, quà unà
„ſe ruentur Editores Moguntini, & ex his Fa-
„brotus. Niſi pari auctoritate *Damaſus Ponti-*
„*fex* credatur auctor partis prioris: *Gulielmus*
„*Bibliothecarius* continuaſſe Vitas *uſque ad Ale-*
„*xandrum II.* qui ſedit ab anno MLXI. *Marti-*
„*nus Oſtercienſis edidiſſe Opus Vitarum uſque ad*
„*Honorium IV.* quæ Onuphrius ad Platinam
„pag. 7. & 148. &c. Aut *Galfridus Monachus*
„*vixiſſe poſt Martinum Polonum*, quo tamen an-
„terior fuit toto & amplius ſeculo. Et quæ
„alia multa Onuphrius ad Platinam, aut palam
„falſa, aut pugnantia ſecum invicem, aut du-
„bia certè, alià occaſione caſtiganda. Videſis
„quæ ſupra Numeris XIV. XXXV. LVII. at-
„que etiam infra Num. LXII. & deinceps, nota-
„mus Onuphrianæ levitatis & inconſtantiæ ſpe-
„cimina. Tale eſt illud, tutandæ ſcilicet Ro-
„manorum Pontificum cauſæ, ad Vitam *Ho-*
„*norii primi*, quod *conſtet condemnatam ab eo fu-*
„*iſſe Hæreſim Monothelitarum*, & quidem *ex Ma-*
„*ximi Monachi Epiſtolis Græcis*: quas nunquam
„viderat, & excidiſſe fatetur Combefiſius in
„Cauſa Honorii Papæ cap. 3. Sed hæc & quæ
„id genus plura ſunt, occaſione alia.

„ 5. Nihil adeo mirum, ementitas eſſe has
„Vitas nomen *Anaſtaſii*; quando & *Damaſi* no-
„men, & diu poſtea *Luitprandi Cremonenſis* il-
„lud, falſò prætulerunt Vitæ Pontificum Ro-
„manorum. Poſterius agnoſcit ipſe quoque
„Lucas Holſtenius in Collectione Romana par-
„te 2. pag. 121. ad Breviarium Synodi habitæ
„ſub Leone IV. Sic incertis adſcribuntur au-
„ctoribus Vitæ reliquæ, quæ poſt Guilielmum
„Bibliothecarium ſcriptæ fuerunt, qui & ipſe
„qualis fuerit, incertum. Taceo Vitas Si-
„meoni Metaphraſtæ, aliiſque in Orbe utroque
„Scriptoribus, falſò vindicatas.

„ 6. Tandem quidquid ſcripſerit Anaſtaſius
„Bibliothecarius, paſſum eſt tot mutationes
„hodiernum Opus *de Vitis Pontificum*, editum
„primo à Jeſuitis Moguntinis anno 1602. &
„infinitis in locis ita interpolatum, ut non u-
„num ſed ſexcentos Auctores referat. Colla-
„tis equidem inter ſe Codicibus, quibus uſi ſunt
„Editores Conciliorum, & Vaticanis quibus Ba-
„ronius, aut quibus Onuphrius ad Platinam:
„tum Auguſtano Marci Welſeri, Cæſareis, Pa-
„latinis, Pariſienſi Regio; Thuaneo, Mazarini,
„Cantabrigienſi, Leidenſibus &c. apparent *ad-*
„*jectiones*, *detractiones*, *variationes* & rerum &
„phraſium ſine fine, faſſis Editoribus, ipſoque
„Davide Blondello. Exempli gratià, in anti-
„quiſſimis Codicibus terminatur Hiſtoria, ut
„monitum ſupra in Stephano III. vel in Paulo
„I. toto ante Anaſtaſium ſeculo. In plurimis
„vero deſiderantur. Vitæ poſt Leonem IV.
„Johannæ anteceſſorem, quæ alibi inſertæ.
In alio Cod. deeſt Vita *Benedicti III*, ut in Pala- »
tino pervetuſto Marquardi Freheri, quæ ex- »
tant in aliis, & in vulgatis. In his Vita *Jo-* »
hannis Fæmina expreſſa, quæ omiſſa ineditis »
eſt. Ita integræ modò narrationes, modo pe- »
riodi, inſertæ nonnullis Codicibus, uti in Vi- »
tis priorum Pontificum, ita in illis Leonis II. »
Hadriani I. Paſchalis I. Leonis IV. Benedicti »
III. Nicolai I. &c. quæ in aliis Exemplaribus »
deſiderantur: ut ex collatione Gratiani, Pla- »
tinæ, Onuphrii, Baronii, Bellarmini, Conci- »
liorum, ac variantium lectionum, etiam infra »
liquebit. Non igitur ſupponendum pari fi- »
ducià & ſecuritate, τὸ ἀμφισβητούμενον fuerat, »
modo ab Editoribus, modo à Johanne Lau- »
noïo, aut Davide Blondello, aut Philippo Lab- »
beo, reliquiſque: *Auctorem harum Vitarum* ut »
leguntur hodie, neceſſario fuiſſe hunc *Ana-* »
ſtaſium Bibliothecarium, Johannæ coævum, *αὐ-* »
τόπτην, ſcribentem res quibus interfuit, ſui- »
que temporis. Qua de re etiam poſtea. »

CAPUT SEXTUM.

QUIS PONTIFICALE URBIS RO- MÆ SEU VITAS ROMANORUM PONTIFICUM SCRIPSERIT, ET AN HISTORIA JOHANNIS OCTA- VI FOEMINÆ, IN MSS. CODI- CIBUS ILLARUM REPE- RIATUR?

COllectaneum omne quod *Pontificale Damaſi Papæ* in MSS. fere omnibus inſcribitur, in editis *Liber de Vitis Romanorum Pontificum*, à Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. pertingens, etiam juxta Baronium in Annalibus Eccleſiaſticis, à Scriptoribus duobus Anonymis & barbaris, ut infra dicemus, exaratum fuit. Primus ſcriptor Anonymus Vitas iſtas Pontificum Romanorum collegit à Sancto Petro non ſolum uſque ad tempora Damaſi ſeu uſque ad annum circiter 366, ſed uſque ad annum DCC vel DCCI. ſub titulo *Geſtorum Romanorum Pontificum* quo ex prioris Anonymi labore extendebantur, cum aliquanta brevitate ac ſtyli barbarie. Cum autem à temporibus Pontificum primorum quorum Vitas ſcriberet, remotus procul eſſet, ac de eis nihil ſingulare aut certum ferè reſcire potuiſſet: ideo Anonymus hic prior illorum Vitas breviter, obſcure & cum falsâ etiam & temeraria Conſulum deſignatione deduxit methodo eadem, ad uſque tempora Martini primi, qui circa annum 648. Romanam ſedem obtinuit. Quia autem temporibus Concilii VI. œcumenici anno DCLXXXI. celebrati, ex Vita Leonis II. viveret, Vitas illas à Martino I. diligentius paullo & diffuſius, hoc eſt, ab anno 648. perſecutus eſt, uſque ad annum DCC vel DCCI. ſeu uſque ad Joannem VI, quo vixit: quod ipſi facile fuit, cum res temporum quibus vivebat ſcriberet. Nihil au-

autem mirum fuiſſe tam barbarum hunc ſcriptorem, nam ita hæc ferebant tempora, nempe à ſeculi ſeptimi medio, usque ad octavum integrum & initium noni, quo paulatim puduit ſcriptores hujus barbaræ ac ſordidæ dictionis. Ita Baronius ad annum 802. num. 12. in *Annalibus Eccleſiaſticis: Qui ſciret Grammaticam tantum, illo ſeculo rudi doctiſſimus habebatur.* Quo tempore id verum fuit, non autem ætate Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii ſub ſeculi IX. finem clariſſimi & eloquentiſſimi viri, ut imperitè Jeſuita Moguntinus retulit. Hinc Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ſeculo IV. ad annum 366. in *Damaſo Papa* pag. 183. poſt Labbeum, Lambecium & alios, hoc *Pontificale Damaſi Papæ ſeu Vrbis Romæ*, antiquius eſſe multo temporis intervallo, ætate Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii ſub annum 880. florentis, quod citant illud Scriptores Anaſtaſio antiquiores, Venerabilis Beda, Walefridus Strabo & Rhabanus Maurus, Legati Agathonis Papæ, qui anno 680. Romanam Sedem tenuit. Hoc quidem eſſe veriſſimum de Parte prima hujus Operis, ab Anonymo ſcriptore conſcriptæ & ad annum circiter DCC. pertingentis conceſſerim. Anonymus enim antiquior, ubi de Concilio Conſtantinopolitano Oecumenico VI. anno DCLXXXI. habito Conſtantinopoli in Trullo loquitur, in Vita Leonis II. hæc habet, quæ ætatem ejus produnt. *Hic ſuſcepit ſanctam ſextam Synodum, quæ per Dei providentiam nuper in Regia Vrbe celebrata eſt, Græco eloquio conſcriptam.* In eandem mecum ſententiam acceſſit, nec quæ habentur in Vita Leonis II. eſſe Anaſtaſii, diſerte ſentit Franciſcus Combefiſius mihi notiſſimus, in Diſſertatione pro Actis Synodi capite 3. *Vox illa nuper ſatis arguit, quod ſupra ex ſtylo deprehendimus, eſſe hunc alium auctorem ab Anaſtaſio, haud quippe ita vicinus fuit VI. Synodo, ut hoc modo loqui poſſet.* Conſtat igitur ex his Antiquiorem Anonymum qui *Pontificale Vrbis Romæ* conſcripſit, vixiſſe circa annos 680. 690. usque ad annum circiter 700. quo antiquior pars Operis hujus extendi videtur. Si conjecturis agere liceret, opinarer, antiquiorem hujus Operis ſcriptorem, fuiſſe Johannem Portuenſem Epiſcopum, qui anno 681. ab Agathone Papa miſſus fuit Conſtantinopolim *pro adunatione facienda Sanctarum Dei Eccleſiarum* cum Abundantio Paternenſi & Joanne Regitano Epiſcopis, Theodoro & Georgio Presbyteris, quos hanc ob legationem Agatho Papa honoribus amplificaverit. Reverſum autem ab hac Legatione, Joannem Portuenſem Epiſcopum, ſcripſiſſe primum has *Vitas Romanorum Pontificum* ad ſuam usque ætatem, hoc eſt ad annum DCC vel circiter. Hoc ex conjecturis tantum.

Huic Anonymo alius recentior ſucceſſit Anonymus, & barbaro pariter barbarus, nec niſi nugas fere & donaria Romanorum Pontificum aut Principum, quibus priorem Collectionem amplificavit enarrans, qui Continuationem hujus Operis novam ſub Damaſi nomine, à Johanne VI. & anno Chriſti DCC, usque ad Stephanum VI, id eſt, usque ad annum Chriſti DCCCXC orditur, ad quem Anonymum ſpectant omnes Vitæ iſtæ, ut Cæſari Baronio recte viſum fuit: ac tam compilavit Vitas Leonis IV, quam Johannis VIII. Fœminæ, Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II & Stephani VI. usq; ad Formoſum Papam, hujus continuationis ſeu appendicis Scriptorem. Omnes enim eodem marte conſcriptæ ſunt, eadem methodo & ſtylo: idque tantum diſcriminis inter primas Vitas & ultimas eſt, quod cum remotior eſſet à primorum Pontificum ætate quorum Vitas ſcribebat, ipſas antiquiores & à ſe remotiores brevius perſtrinxit hic Anonymus, recentiores autem atque ætati qua ſcribebat proximiores, diffuſius ac diligentiori circumſtantiarum hiſtoricarum deſcriptione depinxerit, eandemque methodum atque barbariem cum Anonymo præcedente ſervaverit. Licet igitur totius Operis duo Scriptores fuiſſe videantur, Anonymus antiquior partem ſibi priorem vendicat, Alter Damaſus nomine poſtremam, nimirum à Johanne VI. ad Stephanum VI. vel VII, qui ultimus in hoc Collectaneo includitur.

Inſcripſit Formoſus Papa ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus Opus à ſe continuatum *Pontificale Vrbis Romæ* ſeu *de Titis Romanorum Pontificum à Damaſo Papa*, nomen ſuum ſub *Damaſi Papæ* nomine occultans, atque ad tituli hujus inſcriptionem, Epiſtolas duas falſas, à ſe doloſo homine confictas præmiſit, unam Divi Hieronymi ad Damaſum & alteram Damaſi Papæ ad Hieronymum, quâ Pontifex ſignificabat ſcripſiſſe ſe *de Vitis Romanorum Pontificum*, ut ipſius deſiderio fieret ſatis. Vtramque hanc Epiſtolam conſtat reperiri in MSS. Codicibus omnibus Operis hujus, cujus plures in Bibliothecis occurrunt, ac nullus fere legitur ſine his ambabus & falſis Epiſtolis. Vnde factum, ut plerique etiam eruditi, ex Epiſtolarum iſtarum fide, Vitas iſtas primæ partis à Sancto Petro usque ad Damaſum Papam, ipſi Papæ Damaſo incauti adſcripſerint, plura de his poſteà dicemus ad annum 890. in Diſſertatione ſingulari *de Vita, moribus & ſcriptis Damaſi Portuenſis Epiſcopi, qui Formoſus Papa dictus eſt* cap. 2. ſub initium. Joannes Buſæus Jeſuita Moguntinus, fraude Jeſuiticâ quæ honeſto prorſus homini adverſatur, in editione quam anno 1602. Moguntiæ in 4. procuravit, utramque Epiſtolam de qua egimus ſuppreſſit, quamvis in MSS. Exemplaribus omnibus habeantur. Cum enim auſu temerario, ex leviſſimis Onuphrii Panvinii & Baronii Cardinalis conjecturis, huic Operi nomen *Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii* indere voluiſſet, fraude intolerabili Epiſtolas præfatas ubique MSS. Codicum, in iis etiam quos Heidelberga habuit, ſuppreſſit impudenter,

ter,quia nomenclaturæ Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii opponebantur: quæ ſi ad Operis frontem ut oportebat adpoſitæ fuiſſent, hujus editionis omnem fidem abſtuliſſent. Formoſus Papa cum artes fallendi more Italo calleret, nomen ſuum in hoc Opere ſub nomine *Damaſi Papæ* contexit, atque eam ob fraudem Epiſtolas binas falſas de quibus ſupra locuti ſumus, præmiſit, hac ambiguitate poſteritati inſultans, quæ illud *Damaſi Papæ D. Hieronymo æqualis* fœtum eſſe crederet. At per *Damaſum* intellexit ſeipſum Portuenſem Epiſcopum, & per *Papam* ſeipſum, qui ad Romanam Sedem poſt Stephani VI. mortem perveniſſet: atque hac calliditate odioſum ſui nomen & famam infamem contexit.

Non tantum autem Formoſus Papa ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus, opus Anonymi anterioris quod ultra annum DCC non excurrebat, usque ad annum DCCCXC ſeu ad Stephanum VI. deceſſorem ſuum adduxit ſub *Damaſi Papæ* nomine æquivoco, ſed Anonymi etiam prioris Commentarium multis in locis ampliavit, ex Opere in Archivis Romanæ Eccleſiæ recondito, quod *de Donationibus ab Imperatoribus, Regibus, Principibus ac Pontificibus Eccleſiis Vrbis Romæ primariis factis*, inſcriptum fuit. Ex hoc enim Opere, adjecit ſingulis ſcripti antiquioris Vitis Romanorum Pontificum, quæ vel ab ipſis ex præfato Opere, vel ab aliis ætate qua Pontificatum tenebant, Eccleſiis Vrbis Romæ principalibus collata fuerant. Atque ex hoc mirum, quantum Vitæ Romanorum Pontificum quæ antea breviores erant, amplificatæ fuerint & extenſæ. Hoc facile quilibet advertere poteſt, in Vita S. Sylveſtri Papæ 34. ab his verbis editionis Regiæ 1649. pag. 13. *Epiſcopos per diverſa loca diverſis temporibus in Vrbe Roma, numero LXXV.* Hujus temporibus &c. usque ad Vitæ finem à pag. 13. ad 19. Ampliavit Vitam Innocentii I. Papæ 41. editionis Regiæ pag. 23. Idem fecit in Vitis Sanctorum Bonifacii, Cœleſtini, Sixti III, addendo donationes varias pag. 25. ab his verbis, *Hic fecit Baſilicam Sanctæ Mariæ &c.* Itemque in Vita Sancti Leonis I, Sancti Hilari, Sancti Symmachi & aliorum, ita ut hæ donationum vel reparationum atque ædificiorum recenſiones maximam partem Operis *de Vitis Romanorum Pontificum* efficiant.

Omnes autem Vitas Romanorum Pontificum ſuæ ætatis in Pontificali ſuo exacte recenſuit, Sergii II. de quo multa deſiderari apud Pſeudo-Anaſtaſium videntur teſte Baronio Annalium Tomo X. ad an. 847. num. 6. Leonis IV. Johannis VIII. fœminæ, Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, & Stephani VI. usque ad Formoſi ætatem ſuam, ſola Vita Joannis IX. excepta, licet multo tempore, annis nempe decem Romanam Sedem tenuerit. Hoc autem non ex ignorantia, ſed ex malitia & vindicta. Cæſar Baronius qui Annales ſuos Eccleſiaſticos nugis innumeris ac deliriis ubique ſparſit, Annalium Tomo eodem ad an. 88:. num. 7. miſere conjectatur *Johannis VIII.* die IX. *res geſtas deſiderari apud Anaſtaſium, fortaſſis omiſſas ob odioſam Photii reſtitutionem.* Magnum Baronii delirium. Vera ratio, cur Formoſus Papa ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus, qui hujus *Pontificalis Damaſi Papæ* ad ætatem ſuam Scriptor indubius fuit, Vitam Joannis Papæ IX. omiſerit quam apprime & optime noverat ac ſcribere & adjungere aliis potuit, unica hæc eſt. Vindicta *Formoſi Papæ* in Johannem IX, qui illum dum eſſet *Damaſus Portuenſis Epiſcopus*, ob conjurationem cum Romanis proceribus in ſe factam, cujus anteſignanus erat, Epiſcopatu Portuenſi ſpoliaverat, Vrbe Roma proſcripſerat, ad ordinem Laicorum cum infamià dejecerat. Vnde *Damaſus* ille in Laicorum ordinem redactus, ſucceſſu temporis ac fortunæ mutatione, *Formoſus, Papa* per uſurpationem & malas artes in quibus excellebat factus; ubi Romanam Sedem occupaſſet, nihil prius habuit, quam ut *Acta Johannis IX.* omnia reſcinderet, ordinationes omnes ab eo in Pontificatu Romano factas, nullas atque irritas declararet, Epiſcopos ac Presbyteros ab eo ordinatos reordinandos decerneret, ut in Vita ipſius Formoſi ad annum 891. latius poſtea dicturus ſum Diſſertationis ea de re conſcriptæ cap. 1. Cum ergo illius Acta irrita declaraſſet, in *Pontificale Vrbis Romæ* referre eundem noluit. Jam totius quæſtionis hic cardo vertitur, an *Vita Joannis VIII. Fœminæ ſeu Papiſſæ*, in MSS. Codicibus Pſeudo-Anaſtaſii Bibliothecarii contineatur? Non male equidem illuſtris olim Claudius Sarrarius, Epiſtola ad Claudium Salmaſium data anno 1648 pag. 227. in qua de Latino D. Blondelli ſcripto, *Omnino tutius eſt, recentioribus omiſſis, in antiquis & coætaneis, præſertim quid tenendum ſit quærere. Vnus Anaſtaſius ſibi conſtans, rem poſſit conficere.* Inſiſtendum igitur ulterius Anaſtaſio eſt, an Hiſtoriam Johannæ Papiſſæ habeat. Ita contra editionem Buſæi Jeſuitæ adulteratam & infidam Moguntiæ anno 1602. in 4. Johannem Albinum factam, contendit Fridericus Spanhemius in Disquiſitione Hiſtorica *de Papa Fœmina* inter Leonem IV. & Benedictum III, quà ut Onuphrii, ſic præcipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoji, Mabillonii, adverſus Papiſſam præſidia excutiuntur, Lugduni Batavorum anno 1691. in 8.

Primum igitur Vita iſta Johannæ Fœminæ extitit in MS. Codice Palatino majori, optimæ notæ quem Marquardus Freherus Jeſuitis Moguntinis ad editionem ſuam commodaverat cum Codice altero, ad editionis Anaſtaſianæ adjumentum. Id teſtatiſſimum habet in Opere *de Papa fœmina* §. 61. pag. 291. his verbis: Dum meminerunt Jeſuitæ iidem Codicis Pala-« tini utriusque MS. ſuppeditati à Marquardo« Frehero V. clariſſimo, quorum major *omnium*« *Pontificum Vitas quas nunc in lucem darent* (ex-« ce-

ceptis duabus Benedicti III. & Stephani VI.) *complexus eſſet*, idemque ex Freheri & Salmaſii oculari teſtimonio antiquitatis venerandæ, premunt iſti fraudem ſuam, quâ & Frehero & Orbi litterario impoſuerunt. Nam complexus fuit ille Codex quoque *Vitam Johannis Fœmina* poſt Leonem IV, ſed exprimendam iis tantum Exemplaribus novæ Editionis, quæ una cum MSS. reſtitutione, miſerunt ad Palatinos: omittendam vero in omnibus reliquis, ac rejiciendam ad calcem Leonis IV. tanquam quæ *à quibusdam falſò interjecta eſſet*, hoc Anaſtaſii Codice Palatino non expreſſo. Teſtis rei Marquardus Freherus in Epiſtola quadam ad Amicum, & alias hac de re conqueſtus: teſtis ipſe Blondellus in ſua *Anacriſi de Johanna Papiſſa* pag. 48, Jeſuitas Moguntinos *os ſubleviſſe Frehero* blandis ſermonibus. Prolixius rem narrat & confirmat Vir optimus in Epiſtola præfixa Libello Gallico *de Johanna Papiſſa*, edito anno 1647. & 1647. *Cum Marcus Welſerus ex præcipuis Auguſtæ Magiſtratibus, miſiſſet anno 1601, ad Jeſuitas Moguntinos Manuſcriptum Anaſtaſii ut prælo committeretur: rogarunt Marquardum Freherum Electoris Palatini Conſiliarium, ut Symbolam huc conferret, polliciti ſe bona fide publico daturos, quod cum ipſis fuiſſet communicatum. Miſit itaque duo Manuſcripta Anaſtaſii, in quorum uno Vita Papiſſæ extabat. At illi tantum duo Exemplaria ejusmodi curaverunt excudi, & in aliquis omnibus Exemplaribus suppreſſerunt quod habebant Palatina manuſcripta, adeo ut illud in publicum non exiterit, & neceſſitas Frehero impoſita ſit conquerendi edito Libello, in ſpeciem Manifeſta ut vocant, fraudis adverſus ipſum commiſſa. Facti hujus fidem in dubium vocare nullus cogito, affirmantibus id tot viris, quos eo loco habeo, ut niſi mei oblitus, atque eorum exiſtimationi maximaque virtuti injurius, eo devenire non poſſim.* „ Teſtis denique Heidelbergæ tum agens, Claudius Salmaſius, qui omnem hanc fraudem amicis commemorare ſolitus fuit, & mihi ipſi olim, cum adoleſcens adhuc familiarius uterer ſummo viro, Parentis mei manes reverito. Idem profeſſus in Gallia fuit coram & literis ad Claudium Sarravium Senatorem Pariſinum, & in Suecia apud Henricum Böeclerum virum clariſſimum, ut multis iſte in Commentario *de rebus Seculi IX.* in Lothario I. Sectione IX. pag. 118. Idem in Belgio apud Andream Rivetum integerrimum Theologum, ut idem Spanhemius teſtatur pag. 292. Neque id modo aſſeruit Eruditorum princeps, ſed & auctoritatem vetuſtatemque hujus Manuſcripti, qui in verſandis MSS. regnum obtinuit, adjecitque ſibi eſſe perſuaſum, *Marianum Scotum* deſcripſiſſe compendio ex dicto Anaſtaſio, indeque ſua Martinum Polonum, ſed pluribus. Ac multis apud me profitebatur, quod apud Sarravium, Böeclerum ac alios confidentiſſime, ſe fidem hujus Johannis Fœminæ facturum Orbi Chriſtiano, quidquid deſtruere viſus eſſet Clariſſimus Blondellus." Hæc illi multis contra Jeſuiticam perfidiam, qui inter Leonem IV. & Benedictum III. *Hic à quibusdam falſo interjicitur Johannes VIII. Fœmina*, in editione ſua Moguntina adjecerunt, nulla Palatini MS. antiquiſſimi mentione habita.

2. Vita eadem Johannis VIII. Papæ Fœminæ habetur in MSS. Codicibus Gallicanis, Regio Mazarini ac duobus Gabrielis Naudæi Pariſienſis Medici, ut teſtantur qui Codices excuſſerunt viri eruditi: quamvis hi Codices MSS. ſatis recentes ſint. „ Ita Spanhemius idem §. 62. pag. 295. Non ſolum Codicem alium Bibliothecæ Regiæ præferentem nomen non Anaſtaſii ſed Damaſi Papæ, protulit idem Sarravius Epiſtola ad Salmaſium anno 1645. pag. 172. in quo diſertis verbis legeretur *Vita Johannæ Papiſſæ*, ſed ipſe quoque Venerabilis Blondellus, in *Anacriſi* pag. 50. 51. quæ anno 1657. in 8. poſt Blondelli mortem impreſſa fuit, ac Codicem Vir uterque ea parte deſcripſit. Quanquam interpolatum à recentiore Librario eſſe iidem ſuſpicentur, qui Paparum ſeriem usque ad *Martini V.* tempora deduxerit. Unde inſertum illud, *ut aſſeritur, ut dicitur*: quod non quadret in rei teſtem Anaſtaſium, præter verba quædam è Martino Polono mutuata. Sed & ipſe Editor Regius Anaſtaſii Carolus Annibal Fabrottus in *Variis Sectionibus*, diſerte de Codice utroque *Regio & Mazarino*, p. 290. editionis Regiæ anni 1649. *Heic interſeritur Vita Johannis Anglici in utroque Codice.* Audi tamen quæ mox ipſe ſubjungit: *Sed quia fabula hæc jamdudum exploſa eſt, ideo heic expungendam duximus, ne male feriati homines exinde calumniandi occaſionem raperent. Si quis autem ægre ferat hanc Vitam à nobis prætermiſſam, is Regium Codicem conſulat, ibique Martini Poloni verba interpolata leget, quæ inepti homines Codicibus Anaſtaſii inſeruerunt.* Hæc Fabrottus. At cur non ea verba utriusque Codicis, extraneis viris inacceſſa, qua debuit fide, ipſemet Fabrottus expreſſit: Unde liberum ſaltem lectori judicium eſſet, num derivata omnia ex Martino in Codice Anaſtaſii, an verius ex Anaſtaſio, ſeu quocunque Auctore de Vitis Pontificum, in Martinum compilatorem. Adde Codices alios MSS. Anaſtaſii, ſed nobis haud acceſſibiles, qualis ille Codex qui penes Gabrielem Naudæum fuit, in quo *Papiſſæ elogium repertum eſſe*, ipſe rurſus Blondellus in *Anacriſi de Johanna Papiſſa* pag. 57. admonuit."

3. Onuphrius Panvinius Annotatione ad *Vitam Johannis VIII. Fœminæ* à Platina ſcriptam, obſervat *in Vetuſtis quinque Bibliothecæ Vaticanæ MSS. Codicibus Damaſi Bibliothecarii & Pandulphi Piſani Vitarum Pontificum libris*, additam fuiſſe *in margine, alienis characteribus, à poſteriore auctore, hujus rei fabulam.* At cum Spanhemio p. 299. regero *Additiones iſtas*, niſi ex Codicibus, aliis de hiatu perſuaſi, non permiſiſſent Præfecti

rei librariæ in Bibliothecis ac Monaſteriis, præſertim in Hiſtoria tantæ invidiæ tantique probri in Romanam Eccleſiam. Accepta igitur fuerat & excerpta ex Antiquioribus Anaſtaſii ſeu Pontificalis Vrbis Romæ Exemplaribus, atque marginem MSS. recentiorum in quibùs prætermiſſa fuerat, adpoſita. Atque hoc indicat MSS. Codices unde editionem ſuam Anaſtaſii aggreſſus eſt Johannes Buſæus, nempe Vaticanos, eſſe recentiſſimos atque nullius bonæ notæ, ut loquuntur.

4. In antiquioribus *Pontificalibus Vrbis Romæ*, ſeu *Vitis Romanorum Pontificum* à Pſeudo-Anaſtaſio vel Formoſo Papa conſcriptis, quale Palatinum majus erat, occurriſſe *Vitam Johannis VIII. Fœminæ*, aperte conſtat, ex Pandulpho Piſano Romanæ Eccleſiæ Cardinali, qui primus Supplementum Operis Damaſi Papæ ad *Vitas Romanorum Pontificum*, incipiens à Leone IX. ad Honorium II. & ultra adjecit. Vſus fuerat ille dubio procul Pontificalibus aotiquioribùs, in quibus Hiſtoria Johannis VIII. Papiſſæ, cúm ejus puerperio & aliis circonſtantiis habebatur. Niſi enim in Pontificalibus primigeniis reperiſſet, non enarraſſet ritum illum *componendi ita Pontifices in cella pertuſa* explorandi ſexus cauſa, uti oppido vetuſtum, de quo Spanhemius *de Papa Fœmina* paragrapho 22. pag. 106. „Largiuntur ſimiliter, ritum illum componendi „Pontifices in Sellà pertuſà oppido vetuſtum „eſſe, de quo legatur Seculo XI. in conſecratio„ne Honorii II. anno MLXI, dein Paſchalis II. „anno MXCIX. apud Pandulphum Piſanum & „Presbyterum Cardinalem Libro *de Romanis* „*Pontificibus* à Leone IX. usque ad Honorium „II. & ultra. Quo tempore Papa fœmina à „Mariano ac deinceps, nullà diſſimulatione tra„dita chartis fuit. Licet autem hujus Cere„moniæ inſtitutæ initium obſcurum ſit quoad „tempus, an à Papatu Benedicti III. vel Nico„lai I. aut à Johannis VIII. exceſſu proxime, „antiquiſſimum tamen fuiſſe ex his Pandulphi „exemplis conſtat. Cujus quidem Pandulphi „exemplaria interpolata fuiſſe *à Schiſmaticis aut* „*Hæreticis* illius temporis, nemo niſi Raimun„dus aliquis aut Richeomus Jeſuita, & id ge„nus ſerva Romanæ Curiæ ingenia, dixerint. „Ac Blondellus ipſe in *Anacriſi de Joanna Pon*„*tifice* pag. 101. Florimundum explodit, qui Pan„dulphi *additamentum inſertum eſſe Manuſcriptis* „*contenderet:* & quidem à talibus qui ante Pan„dulphum vixerint, *ab eorum ullo interpolata* „*Pandulphi exemplaria vel ſcribere vel putare, ab*„*ſurdiſſimum eſt.* Hinc *Sedes* illas referre vetu„ſtatem, antiquo admodum opere & ſculptu„râ, convenit inter omnes. Neque profecto „Pandulphus ait, tunc primum fuiſſe ritum „illum inſtitutum, imo vero ceremoniam re„fert uſurpari tunc conſuetam ſtatim ab ele„ctione Pontificam. Mabillonius Commenta„rio in *Ordinem Romanum* pag. CXXIII. inquit, „*Ex his intelligi par eſt, prædictarum Sedium uſum* *longe ante natam, auctore Martino Polono, Pſeu*„*do-Papiſſæ fabulam, in creatione Pontificis inve*„*ctum fuiſſe.*"

CAPVT SEPTIMVM.

QVARE JOANNES BVSÆVS JESVITA IN EDITIONE MOGVNTINA ANNI MDCII. HISTORIAM JOHANNIS VIII. FOEMINÆ SVPPRESSERIT, AC FORMOSVS PAPA SEV PSEVDO-ANASTASIVS ILLAM PER MODVM DVBITANTIS EXPRESSERIT?

POtiſſimum crimen quod Joanni Buſæo Jeſuitæ Proteſtantes adſcribunt, illud eſt quod in editione Moguntina anni 1602. in 4. in Vitis Romanorum Pontificum, *Hiſtoriam Joannis VIII. Fœminæ* ſuppreſſerit, ſed unde ſibi Jeſuita laudem plurimam adſcribit. Non enim hominibus Societatis Jeſu, deſunt rationes ſpecioſæ ſaltem, ad ſuppreſſionem eorum quæ licet vera concedantur, in dedecus & ignominiam Eccleſiæ Romanæ Romanorumque Pontificum tendunt, quorum ſuppreſſioni ex voto Societatis ſuæ quarto, ſe teneri quantum poſſunt, arbitrantur.

Primum Jeſuitæ Moguntini affirmant ſecutos ſe eſſe Manuſcriptum Codicem Marci Welſeri Auguſtanæ Reipublicæ Duumviri, cum aliis duobus Bibliothecæ Vaticanæ collatum, cui integrum & ſolidum editionis ſuæ debere beneficium confitentur. Cum enim diſcrepent innumeris in locis tam MSS. Codices Anaſtaſii perſonati, quam Vitæ ſub ejus nomine in Conciliorum Tomis expreſſæ, & rurſus quæ in Annalibus Baronii leguntur, huic ſe adhæſiſſe profitentur, *magisque ſibi probatam Baronianam lectionem:* eo quod *affirmarit ipſe Baronius* (ſatis id nempe ad ſecuritatem & fidem) *ſe vetuſtiſſimorum quorumdam Exemplarium Scripturam eſſe ſecutum.* Nihil igitur habere Marquardum Freherum, quod conquereretur, ſi nullam MSS. Codicum Palatinorum rationem habuiſſent. *Secundo* aſſerunt ingenue ſe *quædam in ipſo contextu mutaviſſe, aut detraxiſſe, vel addidiſſe*, imo etiam *loco moviſſe:* nempe quidquid ipſis *Librarii incuria videbatur prætermiſſum, vel perperam exſcriptum*, aut etiam *barbariſmis & ſolaciſmis fœdum.* Ac ne primos id auſos eſſe Jeſuitas crederes, tuentur ſe exemplo *non ſolum Baronii, verum etiam eorum, qui jam olim pleraſque Vitas in Conciliorum Tomos retulerant. Tertio* fatentur in Præfatione, *aliud ſibi non fuiſſe in hac editione propoſitum, quàm Anaſtaſii Hiſtoriam quomodocunque affectam, tandem in publicum divulgare, & novi ſcriptoris acceſſione litteratorum locupletare bibliothecas. Sed nec defuturos ſperare alios, qui abundantes otio & exemplarium emendatiorum copia, accuratiore ſtudio omnes Auctoris hujus corruptelas & lacunas ſint ſuppleturi.* Hac etenim proteſtatione, editionem ſuam non ut omni-

bus mendis immunem, litterario orbi offerunt. *Quarto* qunad Vitam Johannis VIII. Fœminæ in MS. Codice Palatino conrentam, illam attenre conſideraſſe ac aliud eſſe nihil quam Martini Poloni ea de re fabulam opinatos fuiſſe, unde mentionem illius in edirione ſua nullam fecerint. Hæ Jeſuitarum Moguntinorum rationes, quæ ſpeciem honeſtaris præ ſe ferunt. *Quinto* Conſentaneum erat æquitati, ut cum hæc Pontifex fœmina eſſet natione Germana, ortu Moguntina, atque hinc Athenas & Athenis Romam veniens, Romanam ſedem diffamaſſet, partu ſuo ac diſſimulatione ſexus: ita quoque à Jeſuitis Moguntinis & Moguntiâ ſimul & Pontificatu Romano, per expunctionem ac ſuppreſſionem expelleretur. De illa ſic Wernerus Rollvinck Carthuſianus Germanus, vir doctiſſimus ac devotiſſimus, *in faſciculo temporum* ætate VI. ad annum DCCCLIV. *Joannes Anglicus cognomine, ſed natione Moguntinus, circa hac tempom fuiſſe dic tur. Et erat fœmina, habitu veſtita virili, ſic in divina Scriptura profecerat, ut par ei non inveniretur, & in Papatu eligitur. Sed poſt impragnata, cum publice in proceſſione pergeret, peperit & moritur. Et hic ſextus videtur fuiſſe Papa, qui nomen ſanctitatis ſine re habuit uſque huc. Et ſimiliter ſicut alii, à Deo plagatus fuit, nec ponitur in Catalogo Pontificum.*

Jure hinc Proteſtantes Lutherani & Calviniſtæ perfidiam Joanni Buſæo Jeſuitæ Mogunrino in editione Anaſtaſii Moguntina 1602. in 4. tribuunt, quod *Vitam ſeu Hiſtoriam Joannis VIII. Fœminæ* in MS. Codice Palarino majnri antiquiſſimo contentam, etiam io Notis & lectionibus variantibus, ex malitiâ ac fraude Jeſuitica omiſiſſet. Sed jacturam hanc, ex MSS. Codicibus Aliis hujus Operis, reparanrunr alii duo Calviniſtæ, Claudius Sarravius Senator Pariſienſis, ac David Blondellus, ambo inſignis litteraturæ & pieratis viri. David quidem Blondellus, in Libello poſthumo pag. 50. apud Batavos Latine edito ſub hoc titulo, *famoſa quaſtionis an fœmina ulla inter Leonem IV. & Benedictum III. Romanos Pontifices media ſederit, ἀνακρισις*, Amſtelodami 1657. in 8. Claudius Sarravius in *Epiſtolis ad Salmaſium*, quas cum aliis Opuſculis ejusdem viri Iſaacus Sarravius filius anno 1654. Arauſioni in 8. edendas curavit, Sereniſſimæ Chriſtinæ Suecorum Reginæ dicatas. In Epiſtola igitur 138. quam anno 1645. die 29. Septembris Sarravius ad Salmaſium miſit, pag. 171. editionis Pariſienſis hæc habet. *Accipe quod te non mediocri perfundat ſtatim lætitia, ſed neſcio, an ſincera & diuturna. Penes me jam eſt Bibliotheca Regia Codex MS. Anaſtaſii Bibliothecarii* (Damaſi inſcribitur, non Anaſtaſii nomine) *in quo diſertis verbis legitur Vita Joanna Papiſſa, quam huic Epiſtola cum Deo alteram.* In altera aurem Epiſtola ad Salmaſium eundem Pariſiis ſcripta anno 1645. Octobris die 21. hanc Joannæ Papiſſæ Hiſtoriam Regio manuſcripto Codici aliiſque MSS. Codicibus inſertam atque à ſe deſcriptam & Salmaſio miſſam, his verbis impugnat; contra Salmaſii ſententiam. *Quidquid de* Johanne Papiſſa confidentius dicas, intricatiſſimum eſt omne illud negotium, ſederit illa, necne. Longior eſt disquiſitio, nec unius Epiſtolæ. Jam autem quæro tantum, utrum Anaſtaſii Bibliothecarii legitimus ſit fœtus, Vita quam ad te nuper transmiſi. Vt cum cenſeam ὑποβολιμαῖον, præter tum allatas rationis, hæc ſuadent. *Prima* ſit, quod tunc temporis, unico nomine Pontifices, aliosque uno nomine vocari, moris erat. Percurratur totus Anaſtaſius cum Pontificali Damaſi, vix unum aut alterum binominem reperias, ut hic διώνυμος *Joannes Anglicus. Secunda* ſi Anaſtaſius hanc Hiſtoriam conſcripſit, cum ſua ætate, ſe vivo & Romæ agente geſtam litteris mandavit. Atqui tanquam de re parum compertâ & ſibi tantum ex fama cognita loquitur hic Auctor, cum ait, *ut aſſeritur, ut dicitur.* Qui ita loquirur, non curar ſuo teſtimonio fidem haberi, quaſi diceret, *Credat qui voluerit, fides ſit penes auctores.* An autem credibile eſt virum doctum & ſagacem, de adeo ſingulari ſui temporis eventu non inquiſiviſſe diligenter, ur ad poſteros res norabilis, ut quæ maxime, indubiâ fide, cum ſuis omnibus circonſtantiis dimanaret? *Tertia.* Expendantur hæc verba *Roma legens* & *magnos Magiſtros*: non exiſtimo ætate Anaſtaſii verbum *legere* in uſu fuiſſe, pro *ſcientias ex cathedra profiteri, & in ſcholis publice docere.* Hæc locutio ſequioris eſt & poſterioris ætatis: ur & illa quæ *Magiſtros* vocavit eos, qui gradum & titulum acquirebant in ſcientiis Philoſophiæ, Medicinæ aut Theologiæ. Nondum enim iſti honorum apices doctrinales baccalaureatus & magiſterii vigebant in Academiis. *Quarta.* Anaſtaſii ætate non habitabant Papæ in Sancto Petro ſive in Vaticano Palatio ad S. Petrum, cujus Eccleſia tunc remporis erat, (ſaltem aliquot ante annis) extra Vrbis pomeria, ſed in Lateranorum ædibus. Et ramen Auctor noſter ſupponit Johannam enixam eſſe, *cum iret de Sancto Petro in Lateranum.* Eum autem inrellexiſſe Papam ſolitum habitare in Sancto Petro, conſtar ex eo quod alias dixiſſet, *cum rediret. Quintum* addo & finio. *Coliſeum* non erat vox uſitata ea ætate pro *Coloſſaum*, ſed eſt verbum mere Italicum, quo jam vocatur famoſiſſimum illud Veſpaſiani amphitheatrum. Suſcita ſi lubet labantem iſtius fœminæ Hiſtoriam, ſed quæ ſuperius attuli omnia impedimenta amovenda ſunt. Blondellus noſter contendit & ratione temporum eruit, non poſſe iſtam Papiſſam locum ſuum rueri. Vale Lutetiæ Pariſiorum, 21. Octobris anno 1645.

Hæ Sarravii rationes quibus Hiſtoriam Joannis VIII. fœminæ in Opere Pſeudo-Anaſtaſii contentam, ſuppoſititiam probare conatus eſt, quibus reſpondere omnibus arduum non fuerit. Ad *primam* enim quod attinet, ea nul-

nulla prorſus eſt, nulliusque roboris. Fatetur enim alios quoque Pontifices apud Pſeudo-Anaſtaſium binomines fuiſſe ſeculo IX, ut Sergius II. anno 841. vel 843. ad Romanam ſedem promotus, qui *os porci* dictus eſt. Præterea hoc ſeculo nihil frequentius in illuſtribus viris, quam duplex vel triplex nomen: uti evincunt *Albinus Flaccus Alcuinus*, *Chriſtianus Druthmarus*, *Walafridus Strabus*, *Lupus Servatus*, *Rabanus Maurus*, *Joannes Scotus Erigena*, & alii, ut *Paſchaſius Ratbertus*, *ſecundam* rationem, non valere etiam contendit Spanhemius in Diſquiſitione Hiſtorica *de Papa fœmina* pag. 507. in addendis ad paragr. XV. pag. 86. linea 17. „Quanquam his verbis, *ut fertur*, *aſſeritur*, *dicitur* &c. „ſoliti ſcriptores ea tradere, quæ quamvis veriſſima, haberent aliquid comparati ad invidiam vel odium. Ita Platina non ſemel, „Ciaconius, Onuphrius & alii, ubi de factis aut „dictis Gregorii X. Alexandri III. Johannis „XXIII. Pii II. &c. quæ ſingula deſcribere nihil attinet. Alanus Copus, idem qui Nicolaus Harpsfeldius Dialogo 3. cap. 11. defenſurus Apparitiones Sanctorum poſt mortem, „in ſpecie Potamiænæ Virginis ex Euſebii lib. 6. „cap. 5. de quibus relatum ſit per τὸ φασὶ, γεγράφασι, λόγος ἔχει, πολὺς λόγος ᾄδεται: *ferunt*, *dicunt*, *ſcribunt*, *fama eſt*, *frequens ſermo* „*eſt* &c. negat inde colligi, res ſic enarratas eſſe „*incertas aut dubias*. Si enim hanc iſtorum rationem ſequamur, propter *ferunt & dicitur*: „non hanc modo Potamiænæ apparitionem, „*inquit Copus*, ſed & reliquam ejus hiſtoriam, „nec ipſam modò, ſed & Serenum, de Martyrum albo expungamus, & quæ ibi plura. „Sexcenta vel Baronius exempla ſuppeditaret. Addo rationem aliam, nempe ut cap. præcedenti probavimus, fuiſſe *Pontificalis Damaſi Papa*, ſcriptorem verum, non Anaſtaſium S. Rom. Eccleſiæ Bibliothecarium, ſed *Formoſum Papam*. qui ſub Damaſi Papæ nomine, nomen Damaſi Portuenſis Epiſcopi ſuum contexit, atque Romanorum Pontificum ſeriem ab Anonymo primum incœptam & usque ad annum circiter DCC perductam, amplificatam & auctam, à Sancto Petro usque ad Stephanum VI. & ætatem ſuam proſequutus fuit, ſub alieno Damaſi Papæ nomine, quod nomen proprium poſteris omnibus odioſum & execrandum reſciret, ob Romanæ ſedis invaſionem. Cum fuiſſet à Nicolao I. & Hadriano II. Romanis Pontificibus ad ſeditiones inter utramque Eccleſiam Latinam & Græcam ſeminandas miſſus, erat ingenio comparatus ad fraudes & diviſiones in fratribus ſpargendas, ob quas ab Epiſcopatu Portuenſi dejectus à Johanne IX. fuerat, & ad Laicam ſortem depreſſus. Cum itaque ob ingenium turbulentum infamia laboraret, hac de cauſa proprium *Damaſi Portuenſis Epiſcopi* & odioſum nomen, ſub æquivoco Damaſi Papæ nomine & Epiſtolis fictis occultavit. Calliditatem autem ſuam in hoc Opere oſtendit, dum *Hiſtoriam* Joannis VIII. fœminæ deſcripſit. Cum illa eſſet evidens ac ipſi certiſſima, diſſimulare illam noluit, rei veritate convictus: ſed quia Eccleſiæ Romanæ ejusque Pontificibus infamiam hinc maximam ex Joannæ puerperio acceſſiſſe noverat, calliditate & aſtutia, per verba dubitantis agens, *ut aſſeritur*, *ut dicitur*, dedecus & turpitudinem facti his expreſſionibus extenuavit & emollivit. Quod ergo in *Vitis Romanorum Pontificum* Hiſtoriam Joannis VIII, Fœminæ retulit, ingenuitatem Formoſi Papæ indicat: quod autem verbis dubitantibus loquatur, Pontificis eſt Romani, qui per has dubitandi voces, famæ & honori ſedis ſuæ conſulere voluerit. Rationem quoque *Tertiam* Sarravii deſumptam ex terminis ſeu vocibus *legere* & *Magiſtros*, ætate iſta non uſitatis, levem ac nullam arbitror. In prima editione *Bibliotheca Veterum Patrum* Pariſienſi, anno 1575. facta octo tomis in folio apud Michaelem Sonnium, Tomo IV. col. 641. extat *Magiſtri Flori*, qui à tempore Ludovici Pii Imperatoris, ſeu ab anno circiter DCCCXXX, usque ad ætatem Caroli Calvi floruit, *Exegeſis ſeu Expoſitio Miſſa*: atque ſane in MSS. Codicibus ſeculi IX. operum ipſius, *Magiſter Florus* paſſim inſcribitur. Idem teſtatur Gullielmus Cavus ſeculo IX. in *Hiſtoria rei litteraria* ad annum 837. pag. 526, atque ita appellatum fuiſſe: quod licet Diaconus tantum ac junior, Scholæ Lugdunenſis Eccleſiæ annis multis præfectus, doctrinam ſingularem exhibuiſſet. Iſo quoque Abbatiæ S. Galli Monachus, circa annum 860. floruit & antea, qui cum ſcholam hujus Abbatiæ celebrem cui præfectus erat, cum laude multis annis rexiſſet, inde *Magiſtri* nomen obtinuit. Laudatur hic multum ab Ekkerardo Juniore in Libro *de Caſibus Monaſterii Sancti Galli* cap. 2. ubi Notkerum Balbulum, Tutilonem & Ratpertum habuiſſe diſcipulos dicitur. Et apud Hepidannum in Chronico ad annum 871. legitur, *Iſo Magiſter obiit pridie Idus Maji.* Voce autem *legere* pro *docere* Pſeudo-Anaſtaſius uti potuit, nam Magiſtrorum in Scholis non una & eodem methodus fuit, ſicut & modo in diverſis Collegiis & nationibus contingit. In Scholis aliis Magiſtri viva voce tantum docebant, in aliis autem Magiſtri lectiones à ſe in otio factas & congeſtas legentes repetebant, quas diſcipuli & auditores tachygraphi exciperent: unde fiebat, ut legendo docerent, & docendo legerent. Conſtat porrò Scholas fuiſſe plures Romæ Francorum, Anglorum, Saxonum, Longobardorum, ex Anaſtaſio in Vitis Romanorum Pontificum Leonis III. Sergii II. Leonis IV, quibus qui præficiebantur, *Magiſtri* nomine inſigni honorabantur. Idem in Galliis ab ætate Caroli Magni, ut teſtatur Ademarus in Vita illius. Vide *Notas & obſervationes ad Anaſtaſium* de Vitis Romanorum Pontificum ab Antonio Dadino Alteſerra editas pagg. 128. 144. 250. Pariſiis

1680. in 4. Nomen igitur *Magiſtri* ante Anaſtaſium viguit. Ad *quartam* rationem, quâ tunc temporis habitaſſe dicuntur Romani Pontifices in Laterano, atque ita Joannam Papiſſam male dici *peperiſſe*, dum ſupplicatura pergeret e Vaticano ad Lateranum. Et ſane hæc ipſa via eſt, quæ ducit in *Lateranum*, Coloſſæo Veſpaſiani & Titi Vrbe olim mediâ ſito, inter Cælium & Eſquilinum, uti templum Sancti Clementis ſitum fuit in monte Cælio, in quo & illud S. Johannis Lateranenſis. In Patriarchio quidem Lateranenſi licet Pontifices ordinarie habitarent, habuiſſe tamen & ad Baſilicam S. Petri in Vrbis pomeriis, & in ſpectatiſſimis Vrbis locis, *ædes ſpatioſas* in quibus cum *omni famulatu ampliſſimo hoſpitarentur*, vel ex Pſeudo-Anaſtaſio in Vita Leonis III & illa Gregorii IV ſub finem, diſcimus. Vt autem moris eſt meretricum, dum uterum portant, ad ſuburbana vel villas urbibus proximas pergere ad tempus, donec uterum abjecerint: ita Johannam Papiſſam uterum gerentem, ad tempus ad Vaticanas ædes ab Vrbe utcunque remotas & in agris poſitas ſeceſſiſſe, atque illinc Supplicationem ſeu Proceſſionem verſus Lateranum incœpiſſe, illuc reverſuram dum uterum dimiſiſſet. Hæc ad objectionem quartam reſponſio, quæ omni veriſimilitudine deſtituta non videtur. Denique objectio *quinta* de Coloſſæo ſeu Coliſæo voce Italica nihil probat, tantis enim barbariſmis auctor hic utitur, ut nullus alius. De illo ita Alteſerra in *Notis & obſervationibus ad Anaſtaſium* in Vita Stephani IV. *Dum ad Coloſſeum adveniſſent, illic ejus oculos eruerunt.* „Coloſſeum olim Amphitheatrum ſic dictum, quia Neronis cum capite Coloſſus in vicinia erat, vulgo Coliſeo.

CAPVT OCTAVVM.

SOLVVNTVR OBJECTIONES EX FORMOSO PAPA SEV EX ANASTASIO ET GVILLEMO SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ BIBLIOTHECARIIS DESVMPTÆ.

R_Eſtant nunc objectiones ſolvendæ, quas ex editione Anaſtaſii ſui Moguntiæ factâ, adducit Joannes Buſæus Jeſuita, quibus hanc Johannam Papiſſam ex ſerie Romanorum Pontificum excludi diſerte probare intendit. Sic igitur ille in Vita Benedicti III. Papæ. „Leo „quidem (nempe IV.) ubi hac luce ſubtractus, „præſul occubuit, *mox* omnis Clerus iſtius „Romanæ protectæ urbis, univerſique proce„res, cunctusque Senatus ac populus congre„gati ſunt, Domini clementiam exorantes, ut „beatificum illis omnibus demonſtrare digna„retur paſtorem, qui Apoſtolatus culmen re„gere valuiſſet tranquille. Divinitus igitur „æthereo tunc lumine inflammati, unoq; conſenſu, unoque conamine, BENEDICTVM, pro tantis quibus pollebat ſacris operibus, Pontificem promulgarunt. Addunt autem Pontificii hunc ipſum Anaſtaſium, creationis Papalis non unius teſtem, interfuiſſe ſpeciatim illi Benedicti III, mox ab exceſſu Leonis IV. ex his verbis, *Miſi quoque qui Imperatori noſtrum decretum de benigniſſimi electione Benedicti porrexerunt.* Talem igitur eſſe, qui nonniſi perſpecta & animadverſa litteris mandaverit, nec in rebus hujus temporis memorandis *malæ fidei accuſari poſſit*, ut Joannes Launoïus in Epiſtola Carolum Mauritium Tellerium, Epiſtolarum parte IV. pag. 155. Atque ex uno illo Anaſtaſio Doctor hic Pariſinus, ne jam Onuphrium, Baronium ac cæteros dicam, cenſet mulieris Pontificatum fictum palam & in omnium oculis defigi. 1. ex ſilentio hujus Bibliothecarii, qui inter Leonem IV. & Benedictum III. nullam Johannam deſcripſerit: auctor licet æqualis, ſincerus, prior reliquis omnibus, qui res Pontificum hujus ævi tradiderunt. 2. ex variis ejusdem Anaſtaſii, vel in *una electionis Benedicti Hiſtoria*, quæ Johannam VIII. id eſt Papam fœminam prorſus excludant. Hæc Spanhemius diſerte in Disquiſitione Hiſtorica *de Papa fœmina* paragrapho LVIII. pag. 272. Argumentis itaque variis Launoïus nullam fuiſſe Johannam fœminam contendit, quæ idem Spanhemius paragr. LIX. *Papiſſa fœmina* pag. 273. & ſequentibus refert. *Primum* eſt, poſt ſubtractum hac Luce Leonem IV, referente eo Hiſtorico, tunc *mox, illico*, electum promulgatumque fuiſſe *Benedictum III. uno conſenſu, unoque conamine*, coactum vi tandem ſuſcipere Papatum, atque ita ad Lateranenſe Patriarchium deducendum, repetit in Vita Nicolai I: *Leone Papa defuncto Benedictus miræ beatitudinis vir &c. Romanæ præponitur ſedi.* Nec aliter Guilielmus Bibliothecarius, qui Vitas Anaſtaſii proſecutus eſt, in Vita Hadriani II, deinde & Annales Bertiniani, Regino Prumienſis, Ado Viennenſis, Hincmarus Remenſis Scriptor ſeculi IX. In ſpecie autem Hincmarus Operum Tomo 2 Epiſtula XXVI. pag. 307. *Miſſos ſuos cum literis* ad Leonem nuntios, *in via* dum eſſent, intellexiſſe *de obitu Leonis Papæ:* hinc tamen Romam pergentes, incidiſſe *in Domnum nomine & gratia Benedictum*, à quo Hincmarus privilegium quod petebat acceperit. Non igitur Leone mortuo, electa eſt Mulier aliqua, quæ *Johanna* vocaretur, ſexum mentita, & *quæ nullum in Romana Eccleſia gradum obtineret.* Quod & mire urgent Editores Moguntini in *Epiſtola* ad Marcum Velſerum. *Alterum* eſt Decretum de electo Pontifice Benedicto, illico ab omnibus confectum roboratumque, *quod ut conſuetudo priſca poſcebat, inviɛtiſſimis Lothario ac Ludovico deſtinaverunt Auguſtis.* Vbi vero, inquit Launoïus, de electa Antiſtite Johanna decretum, ab univerſis obſignatum, ad Impe-

„peratores Lotharium ac Ludovicum perferendum fuiſſe legitur? ubi & quales illi Miſſi, qui decretum pertulerunt? *Tertium* ex Anaſtaſio argumentum ſurgit, ex circumſtantia *Lotharii* adhuc *imperatoris*, quo tempore Benedictus electus eſt. Conſtantiſſimam vero eſſe Hiſtoricorum fidem, & ipſius Mariani Scoti, quod Lotharius diviſo inter filios Imperio, in Prumienſi Cœnobio anno DCCCLV. obierit, *qui Mulieris primus fuerit.* Non igitur *ea Mulier poſt Leonem IV. ſedit annis duobus, menſibus quinque, diebus quatuor* vivente adhuc Lothario, *ut opifices fabula ſediſſe volunt*, ita Launoïus. Vnde *quartum* adverſus Johannam præſidium: Videlicet ſi hæc ſedit usque *ad annum Chriſti octingenteſimum quinquageſimum ſesquioctavum*, tum deferri non potuiſſe ad Lotharium Decretum de Benedicto electo, *annis fere poſt Lotharii exceſſum duobus.* Quod tamen ad eum fuiſſe perlatum, retulerit *oculatus Scriptor, & rerum in electione Benedicti particeps.* Denique urget Launoïus *conflatum ſchiſma*, *ſtatim atque facta eſt Benedicti electio*: nempe à nonnullis *in Romanum Pontificem, antequam alter Pontifex eligeretur, optatum eſſe Anaſtaſium Presbyterum*, quem Leo IV. antea abdicatum excommunicaſſet. Quanquam poſt multas & graves altercationes, Benedictus pulſo Anaſtaſio admiſſus fuerit. Neceſſario ergo id factum fuerit *confeſtim à morte Leonis*, ut etiam habent Annales Bertiniani, *Poſt mortem jam dicti Leonis, ipſo anathematiſatus atque depoſitus Anaſtaſius &c.* Niſi quis ſibi perſuadeat, Anaſtaſium, qui ſe injuſte depoſitum excommunicatumque crederet, *expectare voluiſſe, dum Leonis ſucceſſor alius, Johannes ſeu Johanna fuerit, Pontificatu defunctus eſſet.* Quod abhorrere putant à veri ſpecie, ſi modo Anaſtaſius rerum ſuarum prudenter ſategiſſe exiſtimetur. Hæc ſumma argumentorum ex Anaſtaſio præcipue, nullis diſſimulatis, quæ ſola cenſuit Doctiſſimus Launoïus, Pariſienſis Theologus, ut alios taceam, ſufficere Johannæ confingendæ: minus ille tribuens rationibus cæteris, quibus Onuphrius, Baronius, aliique fœminam iſtam impetiiſſent.

Juvat autem objectiones alias ab Anaſtaſio vel Guilielmo Bibliothecariis acceptas, ut à Buſæo in Epiſtola ad Marcum Velſerum proponuntur, hic ſubjici. Sic apud Anaſtaſium Buſæanum in Vita Nicolai primi habentur.

„Sergio igitur Papa ab hac corruptibili vita ſubtracto, Romanæ Eccleſiæ Leo gubernacula Præſul ſuſcepit. Leone autem Papa defuncto, Benedictus miræ beatitudinis vir & ſacratiſſimus Pontifex, ſupremo protectus auxilio, Romanæ præponitur ſedi, ſuæque illum *Nicolaum* adminiſtrationi conjunxit, eo quod illum magis, quam ſuæ conſanguinitatis propinquos dilexit.

Deinde Guilielmi Bibliothecarii qui Vitas Anaſtaſii proſecutus dicitur, in Vita Hadriani II. quam in hoc Opere habes, hæc verba ſunt. „Hadrianus pater erat pauperum, & cordis viduæ conſolator, oſtium ejus viatoribus patebat, nec erat clauſa janua domus ipſius quippiam poſtulantibus ab eo: ut ab omni Clericali gradu, ab omni Senatorio & populari, concordiſſimo cœtu, ſicut poſt mortem Quarti Leonis Papæ, ita poſt obitum Tertii Benedicti Pontificis, ſubire ſummum Pontificum, niſi ipſi diverſis argumentis & exquiſitis excuſationibus verecunde ſubterfugiſſet, cogeretur.“

Ad Objectionem ex authoritate Anaſtaſii Bibliothecarii velut auctoris Operis *de Vitis Romanorum Pontificum* acceptam, recte reſpondet Spanhemius *de Papa fœmina* § LX. p. 277. & ſequentibus, nempe *Vitas iſtas* Anaſtaſio abrogat, de qua diffuſiſſime diximus hujus Diſſertationis capp. 2. 5. & 6. ut hæc repetere, tædioſum fuerit. Atque miror, quomodo id in Joannis Buſæi vel alterius ſenſati hominis venire potuerit mentem, ut Anaſtaſio Bibliothecario homini Græce & Latine eloquentiſſimo, tribueret opus tam incultum ex barbarum, ſolæciſmis & barbariſmis usque ad cachinnum, ut Buſæus ipſe confitetur, fœdum. Argumentis autem à Launoïo ex narratione Schiſmatis poſt Benedicti III. electionem factis, reſpondet Spanhemius §. LXVI. p. 330. & ſeqq. in hac verba.

„Neque ſtringunt quæ urget præ cæteris Johannes Launoïus, in Epiſtola ad Tellerium præfata. Multis ille ex hiſtoria conflati Schiſmatis, per *Anaſtaſium expresbyterum* à Leone IV. depoſitum ac anathemate percuſſum, optandum vero in Pontificem, ſimul ac Benedictus III. electus fuerat, conficit, *nullis machinis, arietibus & tormentis inter Leonem IV. & Benedictum III, Joannis vel Joannæ Pontificatum interponi.* Ratio illi gemina eſt. Prima, quod nemo ſibi perſuadeat iſtum Anaſtaſium, qui ſe injuſte excommunicatum à Leone crederet, nihil moviſſe ſedente Johanne, ſed expectare voluiſſe *donec iſte Pontificatu defunctus eſſet*, quaſi præſciviſſet hujus fatum, *poſt annos duos, menſes V. dies IV.* Altera ratio eſt, ab auctore Annalium qui Bertiniani dicuntur, in quibus refertur, *Poſt mortem Leonis, ipſum anathematizatum atque depoſitum Anaſtaſium, redeuntem ab abditis, quibus ſicut fur latitaverit, Eccleſiam invaſiſſe*, & quæ ibi plura. Ego vero hanc machinam, hunc arietem, hoc tormentum Johannæ de ſolio Pontificio deturbandæ impar eſſe, mihi omnino perſuadeo. 1. Anaſtaſianæ narrationi nec ſecum ipſa ſatis, nec cum Annalibus Bertinianis, convenit. Nam ſi Codicibus hodiernis fides eſt, Benedictus *mox* ab obitu Leonis, & ut vult Blondellus *biduo poſt*, alii *ſexto poſt die*, in Papam aſſumptus eſt: & quidem ſummo omnium conſenſu, *omnis Cleri, univerſorum Procerum, cunctis Se-*

„*natus, univerſæ plebis*, quaſi inſpiratione divinâ. Si tamen credimus antiquis Anaſtaſii Codicibus, & tot Chronographis aliis, à morte Leonis ut ſupra §. LXII. diximus, *vacavit Sedes menſibus II. diebus XV.* Clero populoque Romano ad tempus ſuſpenſis. Et cum mortuum Leonem ferant *XVI. Kal. Auguſti*, alii Anno DCCCLIV, alii Anno DCCCLV, Lothario adhuc imperante: narratio illa de electo *mox* Benedicto, & prælato ab aliis Anaſtaſio *pridie ejus diei*, quo Benedicti *pedes de more oſculati ſunt omnes*, ut vult Platina; idque ſolo tunc imperante (ut vidimus) *Ludovico*, & properantibus Romam *Legatis Ludovici*, connecti non poteſt cum morte Leonis. Hinc Bertiniani Annales *poſt mortem Leonis* prodiiſſe ſane è latebris Anaſtaſium, non autem illico, vel immediate. Quod nec patitur id quod Pontificale addit, ſtatim ab electione Benedicti III, nempe lætatam omnem Vrbem, exultaſſe Eccleſiam, Senes, Virgines, Pauperes &c. quia *extenſa in iis triſtitia fuerat, contemplabantur confuſa*, & turbatis modo rebus *jam tranquillitas videbatur erecta.* Atqui ſedente Leone fruita ad extremum Vrbs & Eccleſia fuerat ſummâ tranquillitate & felicibus votis poſt Saracenos fugatos: nec *confuſio* illa & *triſtitia & conturbata res*, quo tempore electus primum Benedictus fuit, reſpiciunt tempus prius Leonis, ſed potiùs dolorem acceptum & confuſionem natam ex infamia, & puerperio Johannis Fœminæ. 2. Qui penſitatius legerit in hodierno Anaſtaſio hiſtoriam hujus ſchiſmatis, & nati & coerciti, cognoſcet perplexam illam & ſecum ipſa pugnantem, ac phraſi barbaram. Ne dicam in Codicibus quibusdam MSS. aliter expreſſam, primis turbis cuidam adſcriptis *Johanni Diacono Lateranenſi*, qui *collecta ſeditioſorum manu in Patriarchium per vim fractis januis ingrederetur, in throno Pontificali* locandus, ſed inde *magna cum vi expellendus.* Poſtea aliis & brevioribus verbis deſcribitur factio pro Anaſtaſio, quæ *Francis* tribuitur, dum alias primum ſtudium Benedicti prædicant, ex verbis Hincmari & Privilegii Corbeienſis, de quibus nos Num. LXX. & ſeq. ut *Francis* gratificaretur. Exempli gratia, quis illa ſatis expediat, *Properantibus quidem ad Martyris jam fati Baſilicam* &c. quæ idem Spanhemius erudite ac diffuſe proſequitur à pag. 334. ad 340. quem adire juvat. Idem §. LXIV. pag. 322. „Vendicent nunc hujus Anaſtaſii, *optimam fidem, candoremque* ipſe Launoïus, alias ingenuus, & hujus deinceps auctoritate Papam Fœminam explodant. Certe movebit ea neminem paulo æquiorem, nec mirum accidet Viris quibus oculi in fronte, ſi in Hiſtoria præfationis Pontificum, & in Paparum ſerie ac laudibus quas Anaſtaſius proſequitur, Johanna nulla compareat. Sive factum ſit vitio eorum qui Opus illud interpolarunt, ſive Anaſtaſii ipſius, ſcribentis ut volunt ſub Nicolao I. vel Hadriano II. vel Johanne IX. Quo tempore reſciſſum atque abolitum infandum nomen oportuit, ut ſupra Num. ſeu §. VIII. dictum eſt, *non numerandum in Catalogo Pontificum*, ut uno ore qui Johannæ meminerunt. Idem Spanhemius Num. ſeu §. LXV. pag. 323. ad alias objectiones ex Pſeudo-Anaſtaſio deſumptas. Sed de his adhuc poſtea & fuſe jam in ſuperioribus, quædam tantum auctarii loco ſubjicienda. Exempli gratia: Editores Moguntini ſub nomine Johannis Albini Typographi, pro immediata ſucceſſione Benedicti III. & ex his alii, urgent tanquam verba Anaſtaſii & Guilielmi Bibliothecarii ex Vita *Nicolai I. & Hadriani II*, quæ in ea editione extant pag. 306. & 329. At qui Codices Regios inſpexere, negant in iis comparere ea verba, inter eos Claudius Sarravius Epiſtola anni 1645. 29. Septembris ad Salmaſium pag. 172. ante laudatâ Num. ſeu §. LXII. pag. 295. his verbis. *Johannes Albinus duos locos citat ex Vitis Nicolai I. & Hadriani II. quibus idem omnino evincatur, Leoni nempe immediate ſucceſſiſſe Benedictum: at in Manuſcripto noſtro non comparent.* Idem ſupra obſervatum de Codice MS. ex Bibliotheca Voſſiana. Minus extant in iis Codicibus Anaſtaſii, quos terminari in Leone IV. eoque mutilo, ſupra Num. LXII. docuimus. Ita quæ citantur ex Vita *Benedicti III.* tanquam Anaſtaſii Bibliothecarii, pari ratione deſiderata in præfatis Codd. in quibus Vita nulla Benedicti eſt, fortè ne ſola *Johanna* mutilati apparerent. Et ipſi illi Moguntini fatentur de Codice MS. Palatino, quo de ſupra pluribus, *Benedicti III. vitam non complexum eſſe.* Vnde omnibus palam fit, quæ ſit vis illi inſtantiæ, deſumptæ ex Vita Benedicti III. hodierna, in qua Benedictus ſurrogatus Leoni dicitur, *mox ubi hac luce ſubtractus Præſul occubuit, illico properantibus Clero, univerſa plebe:* quaſi nulla interpoſita morâ. Quod nulla ratione componi poſſet cum eo intervallo quod inter Leonem & Benedictum definiunt Codices MSS. Anaſtaſiani; Regius & Mazarinius, Palatinus, & quibus uſi ſunt Albertus Stadenſis, Platina, Onuphrius, Baronius, Bellarminus, alii ut modo Num. LXII. viſum eſt. Blondellus noſter in Marginalibus Notis ad Tabulam ſuam Chronologicam, agnovit certo indicio has particulas *mox, illico*, & quæ cum illis connectuntur, fuiſſe in textum Anaſtaſianum illatas, Johanni VIII. fœminæ deturbandæ."

Par videtur omnino ratio ejus quod additur, *decretum* de Benedicto electo *invictiſſimis Lothario ac Ludovico deſtinatum Auguſti.* Vnde conficiunt omnes, ipſe Doctiſſimus Launoïus, nullum eſſe Johannæ locum, ante hunc Benedictum: utpote quæ ultra *biennium* ſediſſe fertur, ab anno DCCCLV. Quo fit ut *migraverit annis fere poſt Lotharii exceſſum duo-*

„*duobus*, in Prumienſi ſcilicet Monaſterio mor-
„tui, in quod diviſo in Filios Imperio, anno
„DCCCLV. ſeceſſerit, juxta omnes Hiſtoricos.
„Ac de tempore quidem exceſſus Lotharii Im-
„peratoris dicimus infra, ut de characteribus
„annorum, menſium, dierum, quibus ſediſſe fe-
„runtur hujus ævi Pontifices inde à Sergio II.
„Quod verò inſertum eſt Vitæ Benedicti III.
„de *decreto* electionis *Benedicti deſtinato ad Lo-*
„*tharium & Ludovicum Auguſtos*, fraudem Inter-
„polatoris arguit. Aut enim dictum de Be-
„nedicti electione, quod electioni Johannis a-
„ptandum fuit, inſinuandæ Lothario adhuc ſu-
„perſtiti, prout alias obſervatum ex Codicibus
„MSS. Martini Poloni, etiam ex Sigeberto, quod
„qui *Johannes* fuit, *alibi legitur fuiſſe Benedictus*
„*III.* Aut verius *Lotharii* nomen ad illud *In-*
„*victiſſimi Ludovici Auguſti* additum, ut ſemel
„*Auguſtorum* poſitum in plurali, *quod nullatenus*
„*Auguſtorum juſſione praceperant*, pro *Auguſti*;
„quod proclive fuit, dum uterque in Leone IV.
„conjungitur, & alias. Hinc immemores ſui
„Interpolatores, mox ſubjiciunt *decretum Lu-*
„*dovico benigniſſimo Caſari datum*, nullà men-
„tione mortis Lotharii quæ interveniſſet. In-
„de etiam unius *Caſaris*, unius *Auguſti*, *Imperato-*
„*ris*, unius *Ludovici*, in eodem contextu mentio
„eſt: non modo ubi de porrecto illo electio-
„nis Benedicti decreto, à Nicolao & Mercurio
„Legatis, clam pro Anaſtaſio conſpirantibus:
„verum etiam ubi de *juſſionibus*, *reſponſis*, *miſſis*
„*Imperialibus*. Nec aliter Platina in Benedicto
„III. *Ludovici Imperatoris Legati ad confirmandam*
„*Cleri & Populi electionem Romam miſſi.* Sed
„nec Baronius ad Annum 855. Num. 36. qui
„in hac de electione Benedicti hiſtoria memi-
„nit *unius Imperatoris Ludovici*, *& Legatorum Im-*
„*peratoris*. Atque antilogiæ hujus manifeſtæ,
„quales in his Paparum Vitis frequentes lar-
„giuntur, & accuſat ipſe Baronius, haud ob-
„ſcura ratio eſt.

CAPVT NONVM.

ALIOS PLVRES AGNOVISSE MANVSCRIPTORVM VATICANÆ BIBLIOTHECÆ IN VITIS ROMANORVM PONTIFICVM, LACVNAS AC ALIOS DEFECTVS INTERPOLATIONIS.

QVamvis argumentis invictis interpolationem Anaſtaſianæ editionis, qualem Joannes Buſæus expreſſit, Spanhemius probaverit, alia tamen adhuc paucis hic ad probandam eundem proferemus. *Primum* ſit Anaſtaſium à Buſæo impreſſum, atque etiam in MSS. Regio, Mazarini & aliis, in Vita Leonis IV. affirmare poſt Leonis IV. mortem, *Romanam ſedem vacaſſe 2. menſibus & 15. diebus.* At poſt decem circiter lineas ſtatim ſub Vitæ Benedicti III. initium, aſſerit Benedictum III. *mox à Leonis IV.* morte fuiſſe electum *Cleri ac procerum & plebis conſenſu unanimi*: quæ contradictoria aperte ſunt, ut nemo non videt. Quis igitur crediderit, Anaſtaſium vel Damaſum Portuenſem Epiſcopum, ita fuiſſe hebetem & ſtupidum, ut poſt lineas decem vel circiter, quæ antea ſcripſerat, obliviſceretur? Eſt ergo iſtud *aſſumentum* alterius ſcriptoris in Anaſtaſium intruſum, & interpolatio facta à Pontificis recentioris ævi, ad Johannis VIII. Fœminæ excluſionem. Nec Labbæus vel Jeſuita alius objectionem iſtam ſolvere unquam poſſit. *Secundum*, deſumitur ex eo quod Anaſtaſius non tantum Vitas Romanorum Pontificum à Sancto Petro usque ad Nicolaum I, ut Buſæus in editione ſua inquit: ſed etiam usque ad Formoſum Papam, ſeu usque ad Stephanum VI. deduxerit, ut ex Baronio Diſſertationis hujus cap. 4. probavimus, in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum 872. Num. 1. & 886. Num. 41. Cum igitur unus idemque ſcriptor ſit Vitarum iſtarum omnium, quis credat, ſive is Anaſtaſius ſive Damaſus Portuenſis Epiſcopus ſit, unum eundemque ſcriptorem, feciſſe non tantum ſemel, ſed iterum & tertio, mentionem *electionis Benedicti III. mox poſt Leonis IV. mortem facta*, in Vita Benedicti III, Nicolai I. & Hadriani II? Satis erat Scriptori, illius feciſſe ſemel mentionem. Hoc aperte indicat *aſſumentum & interpolationem* Pſeudo-Anaſtaſii, ad Joannis VIII. Fœminæ excluſionem, à Pontificiis factam. Cum autem nimia præcautio ſit doli præſumptio juxta Juris regulam, hinc iſtam repetitionem trinam electionis Benedicti III, *aſſumentum & interpolationem* à Pontificiis vel à Buſæo factam, merito Proteſtantes ſuſpicantur. Vel ſimile aliquod exemplum in Collectaneo illo omni Romanorum Pontificum, nobis oſtendant. *Tertio*, hi tres quoque loci quos in Epiſtola ad Marcum Welſerum Buſæus, ad Johannæ Papiſſæ excluſionem refert, ipſi etiam ſigillatim conſiderati, *aſſumentum & interpellationem* proferunt. Nam ad primum locum, ubi Buſæus legit, *Leo quidem ubi hac luce ſubtractus Praſul occubuit, mox omnis Clerus &c.* oratione continuà & connexa, in MSS. Codd. qualis Regius qui recentioris ætatis eſt & poſt Martini V. tempora ſcriptus, legitur, *Leo quidem hac luce ſubtractus Praſul occubuit. Mox enim omnis Clerus &c.* ubi *aſſumentum & Interpolatio* ſcriptoris intelligitur, nam nihil connexionis neceſſariæ eſt inter Leonis mortem & Benedicti electionem. Atque ut aſſumentum & interpolationem Buſæus aſtutus occultaret, adjecit vocem *ubi* ac vocem *enim* ſuſtulit, ut orationem continuam faceret. Omne autem interpolamentum iſtud ab his verbis incipiens, usque ad donationes extenditur, enarrans ſeditionem Anaſtaſii verbis innumeris, quæ in aliis Anaſtaſii exemplaribus melioris notæ, pauciſſimis deſcribitur. Sane omnis illa Anaſtaſiani Schiſmatis narratio, ab iisdem facta qui electionem ejus fecerant,

rant, oſtendit evidenter, falſam fuiſſe præcedentis electionis narrationem. Alii quoque loci in Vitis Nicolai I. & Hadriani II. ſunt *aſſumenta & interpolationes* hominis otio abuſi. Nam in loco ubi ait Benedictum III. *adjunxiſſe Nicolaum I. adminiſtrationi ſuæ, eo quod illum magis quam ſuæ conſanguinitatis propinquos dilexit :* oſtendit interpolatorem eſſe verentiſſimum, qui poſt Nepotiſmum in Vrbe Roma inductum ſcripſerit, quem hac phraſi arguit. Ad locum tertium ex Vita Hadriani II, *aſſumentum quoque & interpolatio* recentiſſimi ſcriptoris eſt, nam in omni Opere Anaſtaſiano, nunquam leges Leonum aliquem IV. dictum, vel III. vel II, ut hic ſcriptor facit : atque hæc conſuetudo quæ Pontificum nominibus numerum primi vel ſecundi vel tertii adjicit, poſt Martinum Polonum uſurpata fuit.

Infirmitatem atque defectus alios editionis ſeu Moguntinæ non diſſimulavit Johannes Buſæus in Præfatione ad Lectorem, dum hortatur alios, ut ſi nanciſcantur Manuſcriptos Codices melioris notæ & antiquioris, quibus *inacceſſa ſibi ac ſalebroſa* corrigi & emendari poſſint, eandem ſpartam iterum adornare non dedignentur. Certiſſimum eſt enim, MSS. Codices Vaticanos, lacunis corruptos fuiſſe atque interpolationibus, ob inquiſitionem illic iniqua ratione dominantem. Vnde contigit Codices MSS. *de Vitis Romanorum Pontificum*, non interpolatos pauciſſimas, vel à fine non mutilos inveniri. Hoc teſtatur David Blondellus vir doctiſſimus, in *Anacriſi de Joanna Papiſſa* pag. 45. *Nullos fere niſi à fine mutilos, utpote in Leonis IV. elogium deſinentes, Galliam, Germaniam, Italiam, Hiſpaniam, Britanniam, Belgium, Manuſcriptos Anaſtaſii Codices reconditos habere.* Idem teſtatur Claudius Sarravius Senator Pariſienſis in Epiſtola ad Claudium Salmaſium pag. 172. his verbis : *Accipe quod te non mediocri perfundat ſtatim lætitia, ſed neſcio, an ſincera & diuturna. Penes me jam eſt Bibliotheca Regia Codex MS Anaſtaſii Bibliothecarii, in quo diſertis verbis legitur Vita Johannæ Papiſſæ, quam huic Epiſtolæ cum Deo attexam. In charta pergamena ſcriptus eſt manu valde recenti, utpote qua Paparum ſeriem ad Martini V. tempora deduxerit. In principio ſatis belle illi convenit cum editione Moguntina anni 1602. ex Marci Velſeri Codice procurata. In ſequentibus multa reperiuntur varietates, & habet plurima editus, quæ in Regio deſiderantur. In Vita Benedicti III. hæc leguntur, quæ ex ipſo Exemplari cum ſuis mendis deſcribam.* Leo quidem hac luce ſubtractus Præſul occubuit. Mox enim omnis Clerus &c. *In Epiſtola dedicatoria ad Velſerum, Typographus Joannes Albinus, alios duos locos citat ex Vita Nicolai I. & Hadriani II. quæ in ejus editione extant pag. 306. & 329, quibus idem omnino evincatur, Leoni nempe* immediate *ſucceſſiſſe Benedictum : at in noſtro Manuſcripto non comparent, contractior quippe eſt narratio Geſtorum iſtorum Pontificum in ſcripto, quam in edito. Hæc volui, neſcius ne eſſes. Lutetiæ Pariſiorum 29. Septembris 1645.* Neque hoc tantum Proteſtantes ſcribunt, ſed & Pontificii, ac cæteros inter celeberrimus Johannes Launoïus Doctor Pariſienſis Navarticus in Epiſtola ad Raimundum Formentinum, quæ extat Epiſtolarum parte VII. pag. 669. *Hic certe duo ſunt. Vnum eſt, Anaſtaſii Librum de Vitis Pontificum, emendatione & ad priſcos Codices MSS. recenſione penitus indigere, quia paſſim lacunis & mendis aſpergitur & inobſcuratur* &c. Et Epiſtolarum parte VIII. ad Johannem Gerbaſium pag. 732. *Qui opus Anaſtaſii de Vitis Pontificum transſcripſerunt aut typis mandari curarunt, cum vox* Præsidente *ſibi incommodaret, ab eo litteram P ſuſtulerunt, &c.* Adde Lucam Holſtenium, Romanæ Bibliothecæ cuſtodem, qui in Epiſtola XXI. ad Petrum Lambecium Nepotem ſuum tunc Pariſiis agentem, pridie Kalendas Octobres 1647. ſcriptà, quam Lambecius Tomo VI. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonæ pag. 270. edendam curavit, illum admonet, ut ſi in Regiis Codicibus MSS. reperiat *exemplar vetus & probum, quod operam exactiorem mereatur, minutiis relictis, Græcanica illa & mixobarbara potiſſimum inſpiciat, ſi qua lux iſtis tenebris parari poſſit : tum vero ea quæ in Italicis Codicibus deſiderantur, quam poterit diligentiſſime excerpat, &. & lacunas, quæ opus deturpant, expleat.* Hæc de MSS. Codicibus Pontificalis Vrbis Romæ Italicis.

Optantibus autem Hiſtoriam Johannis VIII. Fœminæ ejusque circonſtantias cognoſcere, ſuppeditabunt pro & contra, viri plures ſeculo anteriori ac noſtro inſigniores, qui de hoc argumento data opera ex profeſſo ſcripſerunt, tam ex grege Pontificiorum quam Proteſtantium, quorum Catalogum brevem ad Diſſertationis coronidem hic attexam.

Primus omnium Onuphrius Panvinius, qui Vitis Romanorum Pontificum Platinæ, Continuationem & Annotationes adjecit, anno 1562. Venetiis & alibi in 4. editas, de hoc argumento diffuſe in Annotatione ad Vitam Joannis VIII. Papæ à Platina editam. Centuriatores Magdeburgenſes Centuria IX. cap. 10. De Romanis Pontificibus col. 560. & ſeqq. editionis 1565. Baſileæ in folio. Cæſar Baronius Tomo X. Annalium Eccleſiaſticorum in Leone IV. ad annum 853. à Num. 62. usque ad Num. 71. Severinus Binius in Collectione Conciliorum facta Coloniæ Agrippinæ & edita annis 1602. & 1606. ſeculo IX. ante Vitam Benedicti III. ad annum 854. Florimondus Ræmundus Conſiliarius Burdegalenſis Parlamenti, ſeu potius Ludovicus Richeomus Jeſuita Gallice in Opere inſcripto *Refutation de l'erreur populaire de la Papeſſe Jeanne*, poſtea latine facto, & edito Burdigalæ anno 1601. in 8. apud Simonem Millangium. Robertus Bellarminus S. R. Eccleſiæ Cardinalis, Tomo primo *Controverſiarum de rebus fidei* Controverſia III. Libro 3. cap.

cap. 24. Philippus Mornaius, Pleſſiaci ac Marliani Dominus, Salmurienſis ditionis Præfectus in *Myſterio iniquitatis* ſeu *Hiſtoria Papatus*, quam Jacobo primo Angliæ & Hiberniæ Regi anno 1611. obtulit, ad annum 854. pagina 163. ad 169. editionis Salmurienſis apud Thomam de Porta in fol. Conradus Deckherus in Opere inſcripto *de Romano Papa & Papiſſa Romana*, hoc eſt, *Quadraginta Demonſtrationum Nicolai Sanderi*, quod Papa Romanus non ſit Antichriſtus ille inſignis, *ſolida refutatio à Guillielmo Whitackero adornata*. Et *Aſſertio veritatis hiſtoriæ de Papa Johanne VIII, quod fuerit mulier & puerpera, contra Bellarminum & Baronium inſtituta* à Magiſtro Conrado Deckhero Juliacenſe, Collegii Sapientiæ quod eſt Heidelbergæ Magiſtro, Oppenhemii 1612. in 8. typis Hieronymi Galleri. Samuel des Marets ſeu Mareſius in *Joanna Papiſſa* à Blondello *reſtituta* ut putat, Scriptores multos ab ipſo omiſſos obſervat, pag. 11. qui Hiſtoriam hanc operibus ſuis inſeruerint, & pag. 12. advertit Egbertum Grimmium natione Anglum, Licentiatum in Theologia, edidiſſe Librum *de Joanna Papiſſa* Flandricum, in quo teſtimonia CXXXV. Scriptorum produxerat, quamvis opus à Blondello editum non plures quam LXX. alleget aut referat. Fuit Grimmius Profeſſor Veſaliæ, qui anno 1636. mortuus eſt, ætatis 28. annorum duntaxat. Anno quoque 1598. Anglus anonymus latine edendum curavit librum inſcriptum, *Aſſertio contra Jeſuitas Papam Johannem VIII, fuiſſe mulierem*, impreſſum in 4. Londini anno citato: qui à Labbeo in *Cœnotaphio Johannæ Papiſſæ* cognominatus *Guillelmus Perkinſius*, anno 1620. mortuus fuiſſe ſcribitur. Omnes ergo iſti ejuſdem ætatis cum Philippo Mornaio ſeu Mornæo, ut ſcribunt. Leo Allatius Chius, qui ex Monumentis Græcis, edidit *Confutationem fabulæ Papiſſæ* Romæ 1630. in 8. typis Cameræ Apoſtolicæ, quam Coloniæ anno 1645. recudendam curavit Bartoldus Nihuſius, prologo, epilogo & teleſcopio adjunctis. Alexander Cook Anglus Miniſter Eccleſiæ Leedenſis in Comitatu Eboracenſi, in *Hiſtoria Joannæ Papiſſæ* Anglicà, quam Gallicam fecit Joannes de la Montagne, editam in Dialogi forma Genevæ 1656. in 8. & Sedani anno 1633. Claudius Sarravius Parlamenti Pariſienſis Conſiliarius, de hoc argumento diffuſe in *Epiſtolis duabus* ad Salmaſium anno 1645. datis, quas cum aliis ejuſdem viri Opuſculis, Iſaacus filius anno 1654. in 8. Arauſioni edendas curavit, Sereniſſimæ Chriſtinæ Suecorum Reginæ dicatas. David Blondellus Catalaunenſis, Calvinianæ fidei & doctrinæ Miniſter, hanc ſpartam exornandam ſuſcepit, conquiſitis ex antiquitatis penu plurimis argumentis, tum in *Gallica elucidatione*, *Gallice Familier Eclairciſſement ſur la Papeſſe Jeanne* par David Blondel, quæ præmiſſa ad fratrem Epiſtola Amſtelodami annis 1647. & 1649. in 8. edita fuit: tum in Libello poſthumo in eadem Hollandia Latine edito, hujus tituli, *Famoſæ quæſtionis, an fœmina ulla inter Leonem IV. & Benedictum III. Romanos Pontifices media ſederit, ἀνάκρισις*: Amſtelodami 1657. in 8. Samuel Deſmarets ſeu Mareſius, etiam Gallus, Profeſſor Academiæ Groninganæ & Eccleſiæ Miniſter, quem multis injuriis in eum effuſis Labbeus Jeſuita inſolentiſſimus lacerat, quæ laudem ejus & meritum oſtendunt, Opus iſtud Blondelli poſthumum, ſub titulo *Johanna Papiſſa reſtituta*, cum eruditis ſuis animadverſionibus, quas ejus hoſtis Labbeus *mendaciſſimas ac mendoſiſſimas in Cenotaphio Joannæ Papiſſæ everſo* appellat, Groningæ Friſiorum an. 1658. in 4. recudendum curavit, anno autem 1661. *Animadverſiones Chronologicas in Joannem Papiſſam* in 4. Groningæ addidit. Philipp. Labbeus Jeſuita Gallus edidit *Cenotaphium Joannæ Papiſſæ everſum* Demonſtratione Chronica ineluctabili, impreſſum anno 1660. Pariſiis in 8. ad calcem Tomi II. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis à Bellarmino recenſitis*, & anno 1672. Tomo VIII. Conciliorum editionis Pariſienſis col. 154. ad 222. quod his arrogantibus verbis concludit. *Hic vero erit impoſterum favente Chriſto meta & tumulus Papiſſæ fabulæ, nemine Hæreticorum contra mutire auſo, auſurove, in æternum.* Et col. 157. ante Tabulam annorum XL. ſeculi IX, ex ſolis ſeculi ejuſdem Scriptoribus ſynchronis digeſtam, eandem ſuperbiam Jeſuiticam omnibus palam facit, his provocationibus inſolentibus. *Ad cujus examen & cenſuram, ex illis ipſis ejuſdem temporis coætaneis Scriptoribus faciendam, provocatur & per totidem feciales quot hic ſunt litteræ, diffidatur, ut ejus voce utar, Samuel Mareſius Groninganæ Profeſſor Academiæ, cæterique omnes παπισομανοῦντες, Heterodoxi Eccleſiæ Catholicæ, ejuſdemque Romanorum Pontificum calumniatores.* Hæc Labbeus, vates hac in parte infelix. Licet enim omnium Proteſtantium ora occluſiſſe *Cenotaphio Joannæ Papiſſæ everſo* arbitraretur, acceſſit poſt illum vir clariſſimus Fredericus Spanhemius Theologiæ & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Profeſſor in Univerſitate Lugduno-Batavà, qui anno 1691. edendam curavit in 8. *Diſſertationem Hiſtoricam de Papa Fœmina* quà *Cenotaphium Labbei* penitus profligavit, & ejus *Tabulam Chronologicam Seculi IX. Romanorum Pontificum*, ut nullius omnino roboris, innixam Epiſtolis interpolatis, auctoribus incertis, falſis Corbeiæ Gallicæ privilegiis à Monachis confictis contrivit & exſufflavit. Alteram ad Operis calcem *Tabulam Chronologicam* ex inſignioribus Scriptoribus adjecit, quà inter Leonem IV. anno DCCCLIV. mortuum, & Benedictum III. anno DCCCLVI. finiente, vel DCCCLVII. inchoante electum, Joanni VIII. Fœminæ tempus Pontificatus aſſignatum reperit, contra Labbei aliorumque Pontificiorum nugas. Opus iſtud inter Spanhemii Opera omnia anno 1701. tribus in folio Tomis Lugduni Batavorum collecta, editum iterum Tomo 2. p. 577.

& ſequentibus apud Jordanum Lucman & ſocios. Denique Jacobus L'Enfant Gallus, Eccleſiæ Gallicanæ Berolinenſis Miniſter, Gallico idiomate edendam curavit *Hiſtoriam Joannæ Papiſſæ* quadripartitam Amſtelodami anno 1695. in 8vo, totam deſumptam ex *Diſſertatione Hiſtorica Spanhemii* præfata, adjunctis paginæ cuique citationibus à Spanhemio acceptis, cum *Tabula Chronologica Romanorum Pontificum ſeculi IX*, in qua locum *Johannæ Papiſſæ* inter Leonem IV. ac Benedictum III. ac tempus, contra Pontificias ſupputationes, ex inſignioribus Chronologis invenit. Quisquis hoc argumento pro & contra ſaturari voluerit, ſcriptores antea productos, conſulat.

Ad concluſionem Diſſertationis addimus Vitam Joannæ Papiſſæ, qualem ex Anaſtaſio Bibliothecario Regiæ Galliarum Bibliothecæ miſit ad Salmaſium vir Clariſſimus Sarravius ad finem Epiſtolæ ſuæ CXXXVIII.

VITA JOHANNÆ PAPISSÆ EX MS. CODICE BIBLIOTHECÆ REGIÆ ANASTASII BIBLIOTHECARII.

POſt hunc Leonem (quartum ſcilicet) Johannes Anglicus natione Moguntinus ſedit annis duobus, menſe uno, diebus quattuor, & mortuus eſt Romæ, & ceſſavit Epiſcopatus menſe uno. Hic ut aſſeritur ſoemina fuit, & in puellari ætate à quodam ſuo amaſio in habitu virili Athenis ducta, ſic in diverſis ſcientiis profecit, ut nullus ſibi par inveniretur: adeo ut, poſt Romæ legens, magnos magiſtros diſcipulos & auditores baberet. Et cum in urbe vita & ſcientia magnæ opinionis eſſet, in Papam concorditer eligitur. Sed in Papatu, per ſuum familiarem idem imprægnatur. Verum tempus partus ignorans, cum de Sancto Petro in Lateranum tenderet, anguſtiata inter Coliſæum & Sancti Clementis Eccleſiam, peperit: & poſt mortua ibidem, ut dicitur, ſepulta fuit. Et quia Dominus Papa cum vadit ad Lateranum, eandem viam ſemper obliquat, creditur à pluribus, quod ob deteſtationem facti, hoc faciat. Nec ponitur in catalogo Pontificum propter muliebris ſexus deformitatem, quantum ad hoc.

Hæc Vita Joannæ Papiſſæ quam retulit Sarravius ex MS. Codice Regiæ Bibliothecæ, de qua loquitur Epiſtolis 138. 140. & 146. tam editionis anno 1654. Arauſioni à filio Iſaaco factæ in 8vo, quam alterius quæ Vltrajecti anno 1697. in 4. apud Franciſcum Halmam recuſa fuit. Eandem refert ex MS. Codice 733. Regiæ Bibliothecæ eodem, David Blondellus in *Anacriſi de Joanna Papiſſa* pag. 50. editionis Amſtelodamenſis 1657. in 8. Eandem hanc *Joannæ Papiſſæ Vitam* refert Fridericus Spanhemius Tomo 2. omnium operum ſuorum, ex duobus MSS. Codicibus Bibliothecæ Vltrajectinæ Num. 247. & 248. chartaceo uno & membraneo altero, *Miſcellaneorum Sacræ antiquitatis* lib. V. ad calcem Diſſertationis *de Papa Fœmina* cap. XI. ſeu ultimo Num. 6. colum. 704 & 705 ſub finem Operis.

JOHANNES ROMANÆ ECCLESIÆ 870.
DIACONVS, poſtea Romanus Pontifex iſto nomine octavus, ſi Heriberto Rosweido fidem adhibere velimus. Tantum vero abeſt, ut hic Johannes Diaconus ſit idem cum Johanne VIII. Pontifice Romano, qui ab anno 872. ſedit ordinatus die XIV. menſis Decembris in Dominica, & mortuus anno 882. die XV. ejusdem menſis: ut è contra noſter hic Johannes Johanni huic Summo Pontifici *Vitam Sancti Gregorii Magni* à ſe compoſitam dicaverit, ſicut ex ipſa inſcriptione conſtat. Vnde ſi ad Romanam ſedem aſſumptus unquam eſt, vel poſt Theodorum II. anno 898. Johannes nonus fuit, vel poſt Laudonem Johannes decimus, ab anno 915. ad 928. Sed omne iſtud ratiocinium, ſupervacaneum. Idem etiam Johannes Diaconus ſub id temporis ſcripſit inſignem Epiſtolam, *de variis ritibus ad baptiſmum pertinentibus & aliis obſervatione dignis*, quam *Itineri Italico* ſuo inſeruit Johannes Mabillon pag. 69. erutam ex vetuſto Codice Bibliothecæ Chriſtinæ Reginæ, qui olim fuit Monaſterii Ferrarienſis in Gallia. In ea quædam occurrunt obſervatione digna *De miniſtro Confirmationis, de ſeptem altaribus Sabbato Sancto in Eccleſia Romana erigi ac conſecrari ſolitis, deque immiſſione lactis & mellis in calicem, eodem die*: cujus utriusque poſtremi ritus nullam invenimus mentionem, in Ordine etiam Romano, niſi benedictio lactis & mellis, quæ poſt benedictionem agni in die ſancto Paſchæ præſcribitur, huc referenda ſit. Hæc eadem Epiſtola, cum Gauderici alterâ, de Johanne iſto, duo nos docet: alterum Johanni huic cognomen fuiſſe HYMONIDEM: alterum, eundem deceſſiſſe ſuperſtite Johanne VIII. cui Gaudericus ſuam inſcripſit Epiſtolam, in qua Johannis Diaconi mortem commemorat. Vnde venus fuiſſe Pontificatus Johannis hujus colligitur, quem ei affinxit Heribertus Rosweidus. Laudatur à Sigeberto in Catalogo cap. 106. qui Anaſtaſio quoque Romanæ Eccleſiæ Bibliothecario inter intimos ac familiares fuit. Scripſit Johannes noſter, cognomento *Hymonides*, Vitam *Sancti Gregorii Magni Romani Pontificis Libris IV.* quos ante Opera ejusdem Pontificis, impreſſos ſæpius habes: atque apud Bollandum tom. 2. Martii ad diem 12. ejusdem menſis, & ſeculo I. Sanctorum Ordinis divi Benedicti pag. 398. denique apud Surium in *Probatis Sanctorum Vitis*, ad diem 12. Martii menſis. Idem ſcripſit *Eclogas* ſeu *Breves Commentarios in Heptateuchum*, deſumptos magna ex parte ex verbis divi Auguſtini, quos vidi MSS. in folio, in Bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis, atque illos editioni

pa-

paratos. Compoſuit hos *Commentarios in Pentateuchum & libros duos ſequentes, Joſue & Judicum* ex ſententiis Patrum, divi Auguſtini & Hieronymi paſſim, Origenis, Euſebii ex *Quaſtionibus Pentateuchi*, Victoris Capuæ Epiſcopi, ex libello ſuo *Reticulo*, vel *de arca Noë*: itemque *ex libro Paradiſi*. Tum ex Scholiis Diodori Tarſenſis Epiſcopi, ad hæc ex Sermone Sancti Baſilii *de Dogmatibus*, apud eundem Victorem. Ambroſii ex tribus libris Officiorum, & ex libro *de Martyrio Agricola & Vitalis*: & Hilarii ex libro quinto *de fide*: ac denique Pagati, ſeu Pacati contra Porphyrium. Hi Commentarii in Codice Sancti Germani Pariſienſis optimæ notæ ita inſcripti ſunt: EXPOSITVM JOHANNIS ROMANÆ ECCLESIÆ DIACONI IN GENESIM. Ita vero incipit hæc Expoſitio: *In principio creavit Deus cœlum & terram. In primo libro Auguſtinus contra adverſarium legis & Prophetarum. Aut ſic intelligendum eſt, quod ſcriptum eſt &c.* Inſuper Johannes, rogante Gauderico Veliterno Antiſtite, adorſus eſt *Scriptionem Geſtorum Sancti Clementis Papæ*, quemadmodum ex Gauderici Epiſtola intelligitur. Idem atteſtatur ipſe Johannes, in fine Libri IV. de Vita Sancti Gregorii Magni. *Ego tamen divina ſpei fiducia roboratus, quia Gaudericus Veliternus Epiſcopus expoſtulat, ad Clementem Romanæ Sedis Antiſtitem ſuffragante Domino, ſtylum convertam: quatenus qui continuis infortuniis attenuatus, amicis meis, à quibus utcunque ſuſtentor, meritum rependere nequeo, ſaltem verba quæ valeo, minime denegaſſe cognoſcar.* At imperfectum hoc opus ob authoris mortem remanſiſſe, ex Epiſtola Gauderici manifeſtum eſt. Hæc ſatis de Johanne Diacono cujus facta obſcuriora erant. Quod ergo attinet ad Johannem, Vir fuit ætate ſua eruditiſſimus, magna cupidine Literarum accenſus, ut probant Opuſcula varia, quæ componenda aggreſſus eſt. Nempe Libri IV. ab eo conditi *de Vita Sancti Gregorii Papæ primi*, qui recentibus Scriptoribus, Vitas Sanctorum ex propriis eorum Scriptis contexendi, exemplum præbuerunt. Sed nullum majoris momenti ac pretii Opus à Johanne excogitatum fuit, quam Conſilium ſcribendæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Ad id exequendum, Anaſtaſius Johanni petenti ſuppetias tulit ex copiis Græcis à ſe Latine verſis, unde concludimus, Johannem Græce neſciviſſe. Imprimis ergo Hiſtoriam ſeu Chronologiam tripartitam contexuit Anaſtaſius ex tribus authoribus Græcis, Nicephoro, Georgio Syncello, & Theophane Abbate, *cum Præfatione ad Johannem Diaconum Urbis Romanæ*, quam ita orditur: *Eccleſiaſticam Cariſſime frater & digne Chriſti Levita Johannes, ſcripturus Hiſtoriam, exigis à me, quædam in Latinum ſtylum ex Græcis Voluminibus transferenda: quæ & ipſa quoque propoſito inſeras operi & intexas.* Alterum Anaſtaſii opus in gratiam Johannis, ſunt *Collectanea de iis quæ ſpectant ad Hiſtoriam Monothelitarum Hæreticorum*, quæ Jacobus Sirmondus juris publici fecit. Quid ex his ſuppetiis, à Johanne confectum fuerit, non conſtat. Quidam tamen ei tribuunt *Hiſtoriam Miſcellaneam*, quaſi ex illis tribus Hiſtoricis Græcis, aliiſque conſarcinatam, quæ ab aliis Paulo Warnefridi, Diacono ac Monacho Caſſinenſi attribuitur. Denique idem Johannes Anaſtaſio fuit author, transferendi ex Græco in latinum ſermonem, Paſſionem ſancti Demetrii Martyris, *cujus in domo ſua Johannes miræ antiquitatis & pulchritudinis oratorium habebat.* Agunt de *Johanne R. E. Diacono*, cognomento *Hymonide*, Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, pag. 866. Aubertus Miræus in Auctario *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 271. pag. 231. Et in Scholio ad Caput 106. Sigeberti, de quo ſupra. Johannes Mabillonius in *Itinere Italico* pag. 76. ſecundæ partis, ſeu inter Inſtrumenta vetera producta recenter.

ÆLFREDVS SEV ALFREDVS ET ALVREDVS ANGLIÆ REX, *Magnus* à rebus geſtis dictus, gente Anglus, Waddingtonæ in agro Bercherienſi anno 849. natus, filius Ethelwolphi Occidentalium Saxonum regis & Osburgæ, natu minimus, ab anno ætatis duodecimo literas neſciens, ſed Saxonica Poemata, quæ diu noctuque audiebat, memoria fideli retinuit. Ætate provectior, tempus puerile deperditum, omni ſtudio ac diligentia redemit, adeo ut non infimum inter eruditos ſeculi viros locum obtineret. Anno 871. Angliæ Monarchiam obtinuit ſolus, ac per triginta ferme annos tenuit, frequentibus Danorum incurſionibus exercitatus, quos multis præliis ſuperavit, & ipſe ab iis ad ſummas anguſtias ſæpe redactus, ſemelque etiam regno exutus. His vero omiſſis ad alia veniamus. Monaſteria condidit, Eccleſias extruxit, Scholas atque Academiam Oxonienſem fundavit, in quibus Procerum liberos bonis literis imbuendos præcipue curavit. Quin & ipſe exemplo ſuo aliis præivit, nam quotidie octo horas legendo, ſcribendo, dictitando & orando transigebat: adeo ut Grammaticus, Philoſophus, Rhetor, Hiſtoricus, Muſicus & Poëta, non ignobilis haberetur. Obiit Vir doctiſſimus, ſapientiſſimus ac piiſſimus Princeps VII. Calendas Novembris anno 900. Chriſti, 29. regni ſui, ætatis 51. in Wintonienſi civitate reconditus: cujus Vitam literis mandavit Aſſerius Menevenſis ipſius domeſticus & familiaris, unde preſſiorem ſitim explere poſſit curioſus lector. Hæc Guillelmus Cavus in Hiſtoria rei literariæ ſeculo IX. ad annum 871. pag. 560. Ingulſus Abbas Croilandiæ, illum eximie commendat à viris ſanctis atque eruditis, quos accerſitos undique Britannicarum partium, ſummo honori & contubernio familiari habuit. Audiamus, nec enim hæc pars minima eſt laudum hujus Regis, nec ab inſtituto noſtro *de*

870.

Scriptoribus Eccleſiaſticis aliena eſt. Ita ille in *Hiſtoria Croylandiæ*, ubi de geſtis Alfredi Regis ad annum DCCCLXXIV. Sanctorum pedibus acclivis & ſubditus, Sanctum Neotum „& S. Werſredum Epiſcopum Wigorniæ, qui „Libros *Dialogorum Beati Gregorii* ipſe in Lin„guam Saxonicam juſſu Regis tranſtulit, in ſum„ma veneratione habebat. In divinis libris & „ſacra lectione tam aſſiduus erat, quod Davi„dicum pſalterium, vel alium aliquem librum „ædificatorium in ſinu ſuo ſemper ſecum fer„ret: & viros literatiſſimos de terris exteris „ad ſe accerſeret, aliquandiu in palatio ſuo ſe„cum pro ſacris literis addiſcendis retentos, „demum diverſis prælatiis & dignitatibus pro„movebat. Hinc S. Grimbaldum artis Muſi„cæ peritiſſimum, & in divinis Scripturis eru„ditiſſimum evocatum è Francia, novo ſuo Mo„naſterio, quod Wintoniæ conſtruxerat, præfe„cit in Abbatem. Similiter de veteri Saxonia *Jo„hannem* cognomento *Scotum*, acerrimum inge„nii philoſophum ad ſe alliciens, Athelingiæ „monaſterii ſui conſtituit Prælatum. Athel„ſtanum & Wervulphum ad ſe advocans de „Mercia, qui ambo Sacerdotes erant devotiſ„ſimi. Plegmundum etiam poſtea promotum „in Archiepiſcopum Cantuariæ, ac Askerum „Abbatem Bangorenſem, poſtea Schireburnen„ſem Epiſcopum, illis in temporibus Doctores „celeberrimos, ſuo lateri adjunxit. " Scripſit ut dixi, Aſſerius *Vitam Alfredi* quam edidit Matthæus Parkerus Archiepiſcopus Cantuarienſis doctiſſimus, Londini 1574. in fol. literis Saxonicis, ſed linguâ Latinâ unâ cum Præfatione linguâ Saxonicâ: quæ iterum edita literis Latinis per Camdenum Francofurti anno 1602. In MSS. Codicibus Vniverſitatis Oxonienſis numero 136. Littera I. Codice 8. extat *Vita Ælfredi Regis*, primi Monarchiæ Anglicanæ fundatoris, Anglicano ſermone, in folio. Jam ad Opera Ælfredi Regis veniamus, quæ ex Catalogis MSS. Codicum Anglicarum Bibliothecarum, qui hoc anno 1698. in lucem dati ſunt Oxonii 2. tomis in folio, maximis eruditorum votis.

Ælfredi Regis *Pamphraſis Saxonica Hiſtoria Eccleſiaſtica Venerabilis Bedæ*, quam cum Bedæ Hiſtoria edendam curavit Abrahamus Whelocus Cantabrigiæ 1644. in folio. Ejus autem MS. exemplar extat in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Othonis, littera B. Codice XI, cui etiam appendix additur.

Leges quamplurima, quarum pars longe maxima ad Eccleſiam ſpectat, quas etiam Latine & Saxonice edendas curavit idem Abrahamus Whelocus loco citato, in Appendice pag. 15. Extant autem in Codice MS. bibliothecæ Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ 269. num. 3. *Leges Alvredi Regis Saxonice.* Et in bibliotheca Cottoniana ſub effigie Othonis, Littera B. Codice XI. num. 10, *Regis Ælfredi leges & Regis Ina leges*, & aliæ, in unum corpus collectæ *Saxonice*.

Pauli Oroſii Hiſtoriam ſive *Hormeſtam* in Saxonicam linguam tranſtulit, cujus verſionis Præfatio habetur apud D. Henricum Spelmannum in Appendice ad Vitam Regis Ælfridi pag. 205. Ipſa vero translatio Saxonica habetur MS. ex interpretatione Regis Alfredi in bibliotheca Cottoniana ſub effigie Tiberii B. Codice 1. num. I. Saxonice. Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ 5127. in MSS. Franciſci Junii Cod. 15. *Oroſii verſio Saxonica*, quam ex MS. Cottoniano deſcripſit manu propria Franciſcus Junius. Poſtmodum hoc Apographum collatum fuit cum Codice MS. è bibliotheca Lauderdaliana petito, qui olim fuit Joannis Deè M D peculium, continetque pag. 102. in folio chartaceo.

Pſalterium Davidis ſaltem ex parte Saxonice convertit, cujus verſio prodiit una cum textu Latino, à Joanne Spelmanno Henrici filio, edita Londini anno 1640. in 4.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 2079. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji littera C 3. Codice XI. *Boëthius de conſolatione philoſophiæ* Saxonice verſus per Ælfredum Regem. Item ibidem num. 5124. in MSS. Codicibus Franciſci Junii Codice 12. *Boetius de Conſolatione Philoſophiæ* ab Alfredo Rege translatus in linguam Saxonicam, cum Notis & emendationibus Franciſci Junii, omnia manu Junii propria conſcripta.

Ælfredi Regis Parabolæ Saxonice, inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ, Claſſe V. in MSS. Codicibus num. 1605. Kenelini Digbræi Codice 4.

Inter MSS. Codices ejusdem bibliothecæ Bodlejanæ num. 5181. Codice 70. Franciſci Junii, *Flores ex divi Auguſtini Soliloquiorum libro collecti & Saxonice redditi ab Alvredo Rege Anglorum.* Deſcripſit Junius ex Cod. MS. in bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Vitellii littera A. Cod. 15. continetque p. 48.

Ibidem num. 4113. bibliothecæ Bodlejanæ, in Hyperoo Bodleiano Cod. 88 *Gregorii Magni liber de cura paſtorali, ab Alvredo Rege in linguam Saxonicam* verſus, in fol. Ibid. num. 5165. in Codicibus MSS. Franciſci Junii Codice 53. n. 1. Ibidem num. 5165. in MSS. Codicibus Franciſci Junii Cod. 53, num. 1. *Natale S. Gregorii Papæ ex parte ſecunda Homiliarum Saxonicarum* bibliothecæ Cottonianæ. Num. 2. *Gregorii Paſtorale Saxonice Alfredo interprete*, collatum cum Codice bibl. Cottonianæ, & altero exemplari. Hi duo Tractatus ſunt ſcripti manu Franciſci Junii. Item inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, extat in Bibliotheca Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ, num. 257. *Gregorii Paſtorale ab Alvredo Rege è Latino in Saxonicum converſum.* Ibidem num. 2433. Codice 253. Bibliothecæ publicæ, *Paſtorale Gregorii ex verſione Alvredi in Saxonicam linguam.* Denique ejusdem exemplar vetuſtiſſimum, & quod olim

erat

erat Codex Plegmundi Archiepiſcopi, qui anno 890. floruit, cujus character elegans, perpulcher & vetuſtiſſimus, habetur in bibl. Cottoniana ſub Tiberio, littera B. Codice II. num. 1. Alius item Codex ibidem ſub Othone B. 2. num. 1. Denique non interierunt penitus ut Cavus arbitratus eſt, *Dialogorum S. Gregorii libri IV. ab eo Saxonice verſi*, ſed extant Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti Codice 270. ubi hæc nota adjungitur: *Werefretbus Epiſcopus Wigorn ienſis, juſſu Alvredi Regis libros Dialogorum B. Gregorii de Latinitate in Saxonicam linguam tranſtulit.* Rogerus Hoveden ita inquit, imò & Ingulfus autor citatus.

Ejusdem Teſtamentum extat apud Aſſerium Meneven ſem in Vita illius pag. 22. Et inter MSS. Codices Hiberniæ num. 424. in Codicibus MSS. Collegii Sanctiſſimæ Trinitatis Dublinenſis littera E Codice 184. qui Excerptorum diverſorum eſt, num. 39. *Alfredi Regis Teſtamentum* extat p. 685. ad 689.

Meminit Ælſredi Regis tanquam Scriptoris Joannes Baleus Centuria 2. cap. 26. Joannes Lelandus, Collectaneorum volumine 4. num. 81. pag. 110. Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 38. pag. 335. editionis ultimæ. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo IX. ad annum 871. p. 560.

870. OTFRIDUS MONACHUS WEISSEMBURGENSIS, claruit apud Germanos annum circa 870. Diſcipulus haud ignobilis clariſſimi Magiſtri Rhabani Mauri, Abbatis primum Fuldenſis, tum poſtea Moguntinenſis Archiepiſcopi. Hujus inſignem habet mentionem, Johannes Trithemius in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, impreſſo ſeparatim in 4. Coloniæ Agrippinæ typis Pelſi Quentel annis 1531. & 1546. Atque in fol. Francofurti typis Wechelianis anno 1601. conjunctim, cum omnibus ejus Operibus Hiſtoricis.

„ibi ita loquitur. Otfridus Monachus
„Wiſſemburgenſis Cænobii, Ordinis divi Pa-
„tris Benedicti, natione Theutonicus, Rhabani
„Mauri Abbatis Fuldenſis quondam auditor at-
„que diſcipulus, vir in divinis Scripturis erudi-
„tiſſimus, & in ſæcularibus litteris egregiè do-
„ctus, Philoſophus, Rhetor & Poëta inſignis,
„ingenio excellens & diſertus eloquio, ſcripſit
„tam metro, quam proſâ, multa præclara Opu-
„ſcula, quibus nomen ſuum ad poſteros trans-
„miſit. Exemplo etiam Caroli Imperatoris
„Magni, conatus eſt barbariem Linguæ Theu-
„tonicæ ad regulas Grammaticales reducere,
„quod & ex parte perfecit. Unda ea quæ pa-
„trio ſermone conſcripſit, non facile noſtrâ æta-
„te legi & intelligi poſſunt, etiam ab homine
„quantumuis Theutonicæ Linguæ perito. De
cujus Opuſculis extant ſubjecta.

„*Ad Liutbertum Moguntinenſis Eccleſiæ Archi-*
„*epiſcopum Octavum, in Evangelium, Opus grande*
„*& inſigne, quod prænotavit Gratiam Theotiſtæ Li-*
bri V. Dignitatis culmine, gratiâ divinâ præ-“
celſo &c. Ad Ludovicum Regem Lib. I. Lu-“
dovico Orientalium. *Ad Salomonem Epiſco-*“
pum Lib. I. Salomoni Epiſcopo Otfridus. *Ad*“
Monachos ſancti Galli Lib. I. Otfridus Wiſſem-“
burgenſis. *In Pſalterium Volumina tria Lib. 3.*“
De judicio extremo Lib. I. De gaudiis regni Cœleſtis“
Lib. I. Carmina diverſi generis Lib. I. Epiſtola-“
rum ad diverſos Lib. I. Alia inſuper multa com-“
poſuit, quæ priorum negligentiâ perdita, &“
ignorantia Monachorum eraſa & lacerata, ad“
me non pervenerunt. Claruit ſub Ludovico,“
Lothario & Carolo Imperatoribus, ſibi invicem“
ſuccedentibus, anno Domini DCCCLXX.
Hæc Johannes Trithemius.“

Otfridi porro Volumen Evangeliorum in quinque libros diſtinctum, continet MS. Codex membranaceus in 4. (ut vocant) maiori, qui inter MSS. Codices Theologicos latinos Cæſareæ Bibliothecæ Vindobonenſis ordine 524. eſt. Continet is Codex Otfridi Monachi Wizanburgenſis ſive Weiſſemburgenſis, Ordinis S. Benedicti, qui Rhabani Mauri Archiepiſcopi Moguntini fuit diſcipulus, *Volumen Evangeliorum* antiquis Rithmis Theotiſcis compoſitum, & in quinque libros diviſum, quod is Liutberto Archiepiſcopo Moguntino, qui anno Chriſti 865. electus, & anno 889. mortuus eſt, ſingulari præfatione Latinâ dedicavit. Otfridus nempe inter Rhabani Mauri diſcipulos ſine controverſiâ fuit præcipuus, qui patriæ linguæ poſt ipſum excolendæ, egregiam navavit operam, ut vel ex unico iſto ſuprà memorato *Volumine Evangeliorum Theutonico* videre eſt. Quod autem ad MS. iſtum Codicem, de quo in præſens agitur, attinet: conſtat certo, cum ex ſcripturâ tum quoque ex aliis indiciis, exaratum eum eſſe ipſo Otfridi ſæculo, hoc eſt ante annos octingentos, ſi à tempore Liutberti Archiepiſcopi Moguntini, uſque ad præſentem annum 1688. ſucceſſio temporis deducatur. Diſtinctus autem eſt hic Codex Cæſareus, ab altero illo, quo uſus eſt Matthias Flacius Illyricus, qui inſigne illud Otfridi Opus edidit primus Baſileæ anno 1571. in 8. Obtulitque ſeu dedicavit Generoſiſſimo Domino Adolpho Hermanno Riedeſel, Marſchallo Haſſiæ hæreditario, cum duplici præfatione, Latina nempe & Germanica. Quæ quidem editio ob Codicis manuſcripti quo uſus eſt, corruptionem, mendoſa plurimum eſſe dicitur & mutila. Cui malo ſuccurrere quis poſſet, collatione facta ad MS. Codicem vetuſtiſſima Cæſareæ Bibliothecæ. Nam *primum* titulus generalis, *Otfridi Evangeliorum liber*, quem Illyricus toti huic operi præfixit, hoc modo corrigendus eſſet: *Otfridi Volumen Evangeliorum, in quinque libros diſtinctum.* Hoc enim indicat ipſo Otfridus in Præfatione ad Liutbertum Archiepiſcopum Moguntinum, inquiens: *Volumen iſtud in quinque libros diſtinxi.* Aliud ergo eſt *Libri ſingularis*, aliud *Volumen in quinque Libros diſtinctum ſive diviſum.* Addo *ſecundo*

in eodem Illyricianæ editionis titulo, perperam legi: *Otfridus de Weiſſemburg, Monachus S. Galli.* Otfridus enim non fuit Monachus Cœnobii Benedictini ſ. Galli in Heluetia, ſed Cœnobii Benedictini Wizemburgenſis in Alſatia, quod nunc ſub titulo Præpoſituræ ad Epiſcopatum Spirenſem pertinet. Errandi cauſam Illyrico præbuit, quod in Johannis Trithemii Spanheimenſis primo, deinde autem ſ. Jacobi Majoris apud Herbipolim Abbatis, *Catalogo Illuſtrium virorum Germaniæ:* & in ejusdem libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, legerat: *Otfridum compoſuiſſe librum unum ad Monachos S. Galli.* Hinc enim falſo credidit, ipſum quoque Monachum fuiſſe ſancti Galli. Verum Carmen iſtud *Theotiſcum* Otfridi ad Monachos ſ. Galli, quod Trithemius perperam librum appellat, etiam nunc integrum extat, in citato MS. Codice Cæſareo, cum inſcriptione iſta: OTFRIDUS WIZANBURGENSIS MONACHUS, HARTMUATÆ ET WERIMBERTO SANCTI GALLI MONASTERII MONACHIS. *Tertio* falſum eſt, quod Illyricus in Præfatione ſua ſcribit *Otfridum* huic Volumini Evangeliorum, nomen GRATIÆ in titulum impoſuiſſe, voluiſſeque hoc modo ſignificare, *bona opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, ſed juſtificationem noſtram eſſe gratuitam, & per ſolam fidem contingere ſine ullis noſtris meritis.* Abhorruiſſe videtur *Otfridus* ab illo dogmate Epicureo & pernicioſiſſimo, inquit Lambecius optimus Pontificius, ſaltem ſpecie tenus: atque Illyrico fingendæ iſtius calumniæ occaſionem præbuit, error quidam inveteratus & à nemine hactenus animadverſus, qui extat in libro Johannis Trithemii *De Scriptoribus Eccleſiaſticis:* atque ex eo fonte ſine ulla correctione à Conrado Geſnero, Joanne Jacobo Friſio, Antonio Poſſevino, & compluribus aliis ad verbum deſcriptus & propagatus eſt. Ex verbis enim Trithemii, ad hujus argumenti frontem allatis, clare ſatis apparet, quod is crediderit, Titulum primum quo *Otfridus* quinque ſuos Evangeliorum libros inſignivit, fuiſſe hunc, *Gratia Theotiſta*, quem errorem poſtea, alii multi authoritate ipſius decepti, atque alios inter potiſſimi, Conradus Geſnerus in *Bibliotheca Univerſali*, Joannes Jacobus Friſius in *Epitome Bibliotheca Geſneriana*, atque Antonius Poſſevinus in ſuo *Apparatu ſacro*, ſimplici deſcriptione approbarunt. Nec quiſquam eorum inquiſivit, quid per abſurdum illud & nullius ſignificationis *Theotiſta* nomen, eſſet intelligendum: quanquam interim Illyricus præcedens *Gratia* nomen, in alium ab *Otfridi* ſententia ſenſum prorſus diverſum, pravitate heretica ut vult Lambecius detorquere auſus fuerit. Sed ambiguum omne tollit MS. Codex Cæſareus, in quo inſcriptio libri primi iſtius Evangeliorum voluminis, hoc modo majuſculis literis legitur: *INCIPIT LIBER EVANGELIORUM PRIMUS, DOMINI GRATIA THEOTISCE CONSCRIPTUS.* Hic profecto DOMINI GRATIA nihil aliud ſignificant, quam *Divina benignitate & permiſſione*, vel *Divino auxilio:* nihilque favent ad hominum ſalutem ab operibus independentem affirmandam. Hoc pluribus & magno cum æſtu proſequitur Petrus Lambecius tomo & *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea*, cap. 5. pag. 419. & ſequentibus. Atque hujus Voluminis Evangeliorum Theotiſce conſcriptorum ab *Otfrido Monacho*, tria olim in partibus Germanicis MSS. Exemplaria inventa ſunt: unum ſancti Corbiniani Friſingenſis, ut teſtatur Beatus Rhenanus Lib. 2. Commentariorum *De rebus Germanicis:* aliud ex quo procuravit editionem ſuam Matthias Flacius Illyricus: ac tertium, quod extat Imperiali Bibliotheca Viennenſi; de quibus latiſſime loquitur Lambecius tomo 2. *Commentariorum Bibliotheca hujus Cæſarea* cap. 5. à pag. 453. ad 459.

Præter iſtas jam appoſitas animadverſiones, adverte *Quarto* quam modicam debeamus Joanni Trithemio fidem, multa ſæpius Opera antiquis, ſub nomine *Librorum* attribuenti, quæ vel nulla ſunt, vel tam modica, ut nomen *Libri* haud mereantur. Hæc ille ſane ut tibiam inflaret ſuam, prolixiſque Operum Syllabis, clariores redderet ſcriptores. Hoc ipſi contigit, de Otfridi operibus ſcribenti: quorum elenchum hic reformare, cum Lambecio citato allubet. Itaque per *Librum ad Regem Ludovicum* quem Trithemius recenſet atque Otfrido adſcribit: conſtat nihil aliud intelligendum eſſe, quam *Carmen quoddam Theotiſcum dedicatorium*, Volumini Evangeliorum præfixum, cujus initium incipit: *LUDOWIG THER SNELLO &c.* quod refert Lambecius loco citato, pag. 421. Item quoque per *Librum ad ſalomonem Epiſcopum Conſtantienſem*, nihil aliud intelligendum eſt, quam Theotiſcum illud carmen dedicatorium, Volumini Evangeliorum præmiſſum, cujus initium: *SI SALIDA GIMUATI &c.* de quo Lambecius loco citato, pag. 429. Item per *Librum de judicio extremo*, ſignificantur libri quinti Voluminis Evangeliorum caput decimum nonum, cujus lemma, *de die judicii.* Caput vigeſimum, cujus Lemma: *Quomodo Chriſtus judicaturus ſit mundum.* Caput vigeſimum primum; cujus lemma: *Quam diſtrictum futurum ſit tunc judicium Dei?* Caput vigeſimum ſecundum, cujus lemma: *Ibunt juſti in vitam æternam.* Per *librum de gaudiis regni cœleſtis*, ſignificatur ejusdem libri quinti jam memorati caput vigeſimum tertium ſive antepenultimum, cujus argumentum: *De æqualitate cœleſtis regni, & inæqualitate terreni.* Denique per *Librum ad Monachos ſancti Galli*, ſignificatur Carmen illud Theotiſcum ad duos Monaſterii S. Galli Monachos Hartmuatum & Werimbertum ſcriptum, quod hoc Volumini Evangeliorum ſubjectum eſt, & hiſce incipit verbis: *OBA IH THERO BUACHO GUATI &c.* Hinc ergo apparet, jam memorata *Otfridi* quinque Poëmata Theotiſca modica, quæ Volumini ſuo Evangeliorum partim præ-

præfixit, partim inſeruit atque ſubjunxit: perperam à Johanne Trithemio & cæteris, qui authoritatem ejus abſque diſenſſione amplexi ſunt *Libros ſingulares* appellari.

Veruntamen, in compenſationem tot Operum Otfrido ſubtrahendorum, reſtituendum eſt ei aliud Volumen, de quo abunde loquitur Petrus Lambecius, Libro 2. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea* cap. 8. pag. 757. occaſione *Codicis XXII.* Bibliothecæ arcis Ambraſianæ, quæ a. 1665. in Imperialem Bibliothecam Viennenſem allata eſt. „Codex XXII. Pſalterium Davidis „membranaceum in 4. (ut vocant majori,) „cum Otfridi Mon. Wizanburgenſis ſive Weiſ„ſemburgenſis Ordinis S. Benedicti, antiqua „Theotiſca Paraphraſi proſaica, ſingulis cujuſ„que Pſalmi Latinis Verſiculis ſubjuncta, quæ „quidem hactenus nondum in lucem prodiit. „Digniſſima tamen perfecto eſt, cum propter „*antiquam Theotiſcam ſive Francicam linguam, Imperatoris Caroli Magni ævo uſitatam*: tum vero „etiam ob ipſius argumenti, & reconditæ do„ctrinæ præſtantiam, ne diutius in tenebris la„titet, ſed beneficio typographiæ quam pri„mum publicetur. Scriptus autem eſt ſine du„bio hic Codex, ut ex ſcriptura, aliiſque variis „certiſſimis indiciis aparet, ipſo *Otfridi* ævo, „nempe poſt medium ſæculi noni inclinantis: „qui eodem tempore idem *Otfridus* Volumen „Evangeliorum *antiquis Rithmis Theotiſcis* com„poſitum, & in quinque libros diviſum, Ludo„vico Imperatoris Ludovici Pii filio, Franciæ „Orientalis Regi, ut & Liutberto Archiepiſco„po Moguntino, atque Salomoni primo ejuſ„dem nominis, Epiſcopo Conſtantienſi dedica„vit: uti ſupra pag. 415. & 421. non minus ſo„lide, quam prolixe à me demonſtratum eſt. „Cæterum in quo ſtatu pervetuſtus ille Pſal„terii Codex Theotiſcus ad noſtram pervenerit „ætatem, & quid præter ipſos Pſalmos Davidi„cos contineat, ex ſequenti ſuccincta recenſio„ne videre eſt &c." Quam autem ille ſuccinctam vocat recenſionem, nos nimiam atque jejunam opinati, omiſimus; ut ad breviorem, viroque digniorem reverteremur, quam ille habet ibidem, cap. 5. pag. 459. his verbis, quibus Johannem Trithemium commendat *de Operibus Otfridi* differentem, amplius quam oporteat. „Notandum *ſecundo* eſt, per *tria Otfridi Volumina*, ſive *totidem libros in Pſalterium*, „nihil aliud intelligendum eſſe, quam *Theotiſcam Paraphraſin proſaicam*, ſingulis cujusque „Pſalmi Latinis verſibus ſubjunctam. Reperi „enim anno 1665. cum Sacræ Cæſareæ Maje„ſtatis in itinere Oenipontano comes eſſem, „egregii hujus & publica luce tam reſpectu „argumenti, quam antiquitatis & linguæ, di„gniſſimi Operis pervetuſtum, & uti ex Scri„ptura aliiſque circumſtantiis liquet, ipſo *Otfridi* ævo exaratum Codicem Membraneum, in „Bibliotheca arcis Ambraſianæ juxta Oenipon„tem ſitæ, cumque una cum aliis multis præſtantibus Codicibus MSS. in Auguſtiſſimam Bi-" bliothecam Cæſaream Vindobonenſem trans-" tuli. Extant etiam in eodem rariſſimo Codi-" ce, *ejuſdem Otfridi Homiliæ quædam Theotiſcæ in*" *Evangelia*, quarum Joannes Trithemius ſupra" citato loco itidem meminit. Item *Paraphra*-" *ſes Theotiſca* in Canticum Eſaiæ Prophetæ," *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi*" &c. In Canticum Ezechiæ Regis Judæ, *Ego*" *dixi in dimidio dierum meorum* &c. In Canti-" cum Annæ, Cantemus Domino, glorioſe enim" magnificatus eſt &c. In Canticum Habacuc" Prophetæ, *Domine audivi auditionem tuam, & timui* &c. In Canticum Moſis, *Audite Cæli quæ*" *loquor* &c. In Orationem Dominicam. In" Canticum Zachariæ Prophetæ, *Benedictus Do*-" *minus Deus Iſraël* &c. In Canticum beatiſſimæ" Virginis Mariæ, *Magnificat anima mea Dominum*" &c. In Symbolum Sancti Athanaſii, *Quicun*-" *que vult ſalvus eſſe* &c." Hæc ille multis Imperiales MSS. Codices explicans verbis, tomo 2. Commentariorum ſuorum hujus Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 459. & 460. Sed latius atque ad nauſeam usque, de eodem MS. Codice, ibidem cap. 8. pag. 757. usque ad pag. 761. Agunt autem de *Otfrido Weiſſemburgenſi Monacho* Johannes Trithemius in libris ſuis tam *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quam *de viris Illuſtribus Germaniæ*. Conradus Geſnerus, ejusque Epitomator Joſias Simlerus. Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Otfridus*. Sed ampliſſime locis citatis Lambecius, quem heic in compendium collegimus atque exſcripſimus.

RATPERTVS THVREGIENSIS, MONACHVS ABBATIÆ S. GALLI IN HELVETIA, conſanguineus Sancti Notkeri cognomento Balbuli & coætaneus extitit, de quo infra dicemus. 870.
Eckerardus Junior in libro *de caſibus monaſterii Sancti Galli* cap. 2. laudat Magiſtrum Iſonem, quod illic eximios in Schola ſua habuerit diſcipulos, *Notkerum Balbulum, Tuitilonem & Ratpertum*, ut in *Iſone* ſupra diximus. Hinc conſtat floruiſſe illum temporibus Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici III. & Caroli Craſſi, ut ſcribit Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *de Hiſtoricis Latinis* parte 4. de Hiſtoricis prætermiſſis cap. 4. pag. mihi 760. Melchior Goldaſtus Haiminsfeldius in Collectaneo Scriptorum Germaniæ, quod anno 1606. in folio Francofurti 3. tomis ſimul junctis edendum curavit, habet pag. 19. *Excerpta de Origine & diverſis caſibus Monaſterii Sancti Galli in Helvetia, ex libris Ratperti & Eckerardi Junioris Abbatis Sancti Galli*, quæ in ætatis ſuæ temporibus deſinunt. Hæc eadem extant Tomo III. *Hiſtoricorum Franciæ* ab Andrea Ducheſnio collectorum, edito Pariſiis anno 1641. in fol. pag. 481. poſt Hepidanni ab anno Chriſti 709. ad annum usque 1044. Chronicon pag. 471. Idem condidit *Monaſterii ſui Chronicon* usque ad

ad Abbatem Bernardum primum, qui Cœnobio iſti anno 883. præerat, unde Scriptor iſte eo ipſo anno deceſſiſſe à nonnullis dictus eſt, quoniam ultra Chronicon ſuum non produxiſſet, quod in Monaſterio ante dicto, quater MS. vel amplius extare dicitur. Scripſit etiam *Vitam Sancti Galli* linguâ Germanicâ, quam Eckerardus Junior poſtea Latine reddidit. Reliquit pariter Hymnos de S. Gallo & S. Othmaro, opuſcula momenti nullius. Hæc nobis ſuggeſſit Gerardus Joannes Voſſius, cujus ſententiam in ætate Ratperto aſſignanda ſecuti fuimus.

870. EPIPHANIVS CONSTANTIÆ IN CYPRO ARCHIEPISCOPVS nominis Tertius, anno 870. claruit, quo circiter tempore reſtitutum Ignatio Conſtantinopoleos Patriarchatum per literas gratulatus eſt, ſe Synodo anno ſuperiore ab illo habitæ decreta ex animo ſuſcipere profeſſus: cujus hæc extat *Epiſtola* Græco-Latina in *Prolegomenis* Synodi VIII. Generalis, Conciliorum Tomo VIII. columna 1276. Cum autem Archiepiſcopi Græci aliunde declamandis ad populos homiliis ſeculo iſto nono maxime claruerint, recte Epiphanio iſti ſeculi IX, adſcripſerunt Critici naſutiores, *Homilias plures de diverſis argumentis*, quæ Græce ac Latine habentur Tomo 2. omnium S. Epiphanii Senioris Operum, tam editionis Græco-Latinæ Pariſienſis 2. Voll. in ſolio anno 1622, quam Colonienſis anno 1682. quæ ibidem hoc ordine extant.

Oratio in Feſto Palmarum pag. 251. interprete Stanislao Phænicio, Græce & Latine.

Oratio in Chriſti ſepulturam Græce & Latine pag. 259. interprete Conſalvo Pontio Regionenſi.

Oratio in Chriſti Reſurrectionem Græce & Latine pag. 276. interprete Dionyſio Petavio.

Oratio in Chriſti Aſſumptionem Græce & Latine pag. 285. interprete Theodoro Peltano.

Oratio de laudibus beatæ Mariæ Græce & Latine pag. 291. interprete Joanne Pico Pariſienſi Canonico.

Oratio in Feſto Palmarum Græce & Latine p. 301 interprete Dionyſio Petavio.

Oratio de Numerorum Myſteriis Græce & Latine pag. 304. interprete Dionyſio Petavio.

Oratio de Chriſti Reſurrectione Latine tantum pag. 310. interprete Gerardo Voſſio.

„ Jam Orationes illæ (inquit Dionyſius Petavius in Prolegomenis ad Tomum ſecundum) „quæ Epiphanii nomine ſucum jamdudum faciunt, ſatis cum ſtylo ipſo, tum aliis quibusdam „indiciis, alterius vel Epiphanii vel Authoris, „ſe eſſe declarant. Epiphanios enim ſuiſſe „complures, Cypri etiam Epiſcopos, obſervabat R. P. Jacobus Sirmondus, hoc eſt, præter „noſtrum illum & inſignem, duos. Alter Cypri Archiepiſcopus fuit, cujus nomine in Synodo ſexta anno 680. ſubſcripſit Theodorus Epiſcopus Trimethuntorum, ut in Actione“ XVIII. legitur. Alter Archiepiſcopus perinde Cypri, cujus Epiſtola extat ad Ignatium“ Patriarcham à Matthæo Radero noſtro edita, cum Synodo VIII. Horum igitur alteri,“ vel ambobus, vel cuivis denique potius, quam“ Epiphanio noſtro, Orationes iſtæ tribuendæ“ ſunt. Quare nullo à nobis flagitio prætermitti in hac editione poterant. Sed ne quid,“ quod Epiphanii nomine utrumque eſſet inſcriptum deſideraret Lector; tum ut nec paulatim, quamvis alienæ, non contemnendæ tamen lucubrationes obliterarentur, eas ad calcem Tomi hujus Secundi, conjiciendas decrevimus.“ Hæc Petavius loco citato. Petrus Lambecius in Commentariis Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, alia ipſius nomine in MSS. Codicibus hujus Bibliothecæ Græce extantia profert Tomo 3. Commentariorum pag. 163. & 196. his verbis. „Codice Manuſcripto Theologico Græco LXXVIII. Num. 68. folio 146.“ pag. 1. Sancti Epiphanii Epiſcopi Conſtantiæ“ ſive Salaminis in Cypro, Explanatio verborum Epiſtolæ I. ad Corinthios cap. 2. verſ. 10.“ *Spiritus enim omnia ſirutatur, etiam profunda Dei.*“ Item Num. 69. fol. 146. ejusdem Explicatio verborum Chriſti Matthæi 24. verſu 36. *De die autem illa vel hora nemo ſcit, neque Angeli, neque filius, niſi Pater.* Item Codice LXXIX. num.“ 19. inquit, Decimo nono & quidem à fol. 117.“ pag. 2. usque ad ſolium 118. pag. 2. Epiphanii“ Conſtantiæ Cypri Epiſcopi, *Recenſio viginti duorum operum Hexam.* creationis mundi, cujus titulus & principium, Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου“ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου εἴκοσι δύο ἔργα ἃ ἐποίησεν“ ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας. ἅτινά ἐστι τάδε. Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ &c. „ Præter Petavium & Lambecium allatos, faciunt mentionem Epiphanii iſtius, Leo Allatius in Diatribe *de Symeonibus & eorum Scriptis* pag. 111. & 114. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ad annum 870. pag. 560, itemque in Epiphanio Seniore Salaminæ in Cypro Epiſcopo ſeculo IV, ad annum 368. p. 186.

PROCOPIVS DIACONVS ET CHARTOPHYLAX MAGNÆ ECCLESIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ claruit iis temporibus in Oriente & Conſtantinopoli, quibus tot inſignes viri claruerunt, celebres illi in declamandis apud plebes ſuas homiliis & Concionibus anno 870. vel circiter, quo ob eloquentiam in homiliis ad populum pronuntiandis, etiam Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus eminuit, quem Cavus in *Hiſtoria Litteraria* parte 1. ad annum 858. collocat. Nicetas David, Paphlago etiam dictus anno 880. Georgius Magnæ Eccleſiæ CP. Chartophylax ac poſtea Nicomedienſis Archiepiſcopus Eccleſiæ. Epiphanius Junior, Salaminæ in Cypro urbis, quæ Conſtantia poſtmodum dicta fuit, Archiepiſcopus, uti Dionyſius Petavius 870.

qui

quì Opera S. Epiphanii Senioris Græce & Latine imprimenda curavit, teſtatur, quem anno 870. aſſignat. Michael Monachus & Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Presbyter quem Cavus anno 878. alligat, cuique Homilias ejusmodi de *diverſis argumentis* & *feſtorum ſolemnitatibus* in Eccleſia Conſtantinopolitana tunc obtinentibus, parte 2. ad annum 878. adſcribit, eadem igitur tempeſtate, qua celebris ille vir, Procopius apud Conſtantinopolim inclytus extitit. Scripſit *Encomium divinorum Archangelorum Michaelis & Gabrielis*. Principium Ἀγγελικῆς πανηγύρεως ἡ προαφοριςμένη κυρία παρ' ἕσα συναθροίζει, de qua Allatius in Diatriba *de Symeonibus* loquitur pag. 87. Item *Encomium in Sanctum Apoſtolum & Evangeliſtam Joannem*. Initium Ἀπόςολος ὁ τὴν φαιδρὰν ταύτην συγκροτήσας πανήγυριν &c. quæ extat MS. in Bibliotheca Bodleiana, inter Codices MSS. Baroccianos Codice CCXL. *Encomium in Sanctum Apoſtolum & Evangeliſtam Marcum*, quod incipit Πάλιν Ἀποςολικὴ καταςράπλει πανήγυρις, cujus meminit Leo Allatius loco citato pag. 104. Hæc Procopii Opuſcula tria Græce & Latine edenda voluerunt Bollandiſtæ ſocii in Aprili menſe ad diem XXV. Ejusdem *Sermo in celebrationem Sanctarum & venerabilium imaginum*, aſſervatur Græce MS. in Bibliotheca Euſebii Renaudot Pariſienſis Theologi, cujus meminit CL. du Freſne in Indiculo *Auctorum Græcorum* MSS. quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 31. his verbis: Procopii Diaconi & Chartophylacis λόγος εἰς τὴν τῆς Ὀρθοδοξίας τῶν σεπλῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων πανήγυριν ex Codice MS. C. V. Euſebii Renaudoti. Hinc ætatem Procopii agnoſcas, qui Panegyrim in feſtum Orthodoxiæ ſcripſit, quod poſt imagines anno 842. reſtitutas, recenter apud Græcos ob memoriam tantæ rei ab Iconodulis ex ſuperſtitione inſtitutum fuit.

870. NOTKERVS BALBVLVS SANCTI GALLI MONACHVS, natione Germanus, à linguæ impedimento quo tenebatur *Balbulus* dictus, claruit ab anno 870. diſcipulus Magiſtri Iſonis in Cœnobio S. Galli atque Ratperti condiſcipulus ac Tutilonis, ut habet Eckerardus Junior in libro *de Caſibus Monaſterii S. Galli* c. 2. quem nonnulli, quibus aſſentior, anno 912. die 6. Aprilis obiiſſe volunt. Hujus Vitam ſcripſit idem Eckerardus tertius ſeu Minimus dictus, ratione ætatis qua vixit, Sancti Galli Monachus ætate Friderici II. Imperatoris clarus, quam habes in Collectaneo *Hiſtoricorum Germaniæ* Marquardi Freheri, edito Francofurti Vechelianis typis, annis 1600. 1602. & 1611. in folio. Juxta Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 57. pag. mihi 428. apud Henricum Caniſium tomo 6. *Antiquæ Lectionis*. Apud Succeſſores Joannis Bollandi in *Actis Sanctorum*, ad diem 6. Aprilis, denique apud Joannem Mabillon, Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 11. At juxta Gerardum Voſſium, quem non amplector, longe ſerius vixit, ut habet Lib. 3. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 5. pag. mihi 696. & 697. ubi ſic. „Extremis Ottonis Magni temporibus atque item Ottonis II. ætate, doctrina vitaque excelluit S. NOTKERVS S. Galli Monachus, Ottonis Magni nepos, ut de eo ſcribit diſcipulus Nockeri Hartmannus, qui aliis Hartmundus nominatur. *Compoſuit Vitam S. Fridolini Abbatis Lib. 1. item Vitam S. Galli Lib. 3.* hæcque habes Manuſcripta in Bibliotheca S. Galli. Idemque eſt author *Martyrologii*, quod ex Bibliotheca Sancti Galli primus edidit Henricus Caniſius tomo IV. *Antiquæ Lectionis* pag. 761. Sed aliquot dies Octobris, & duo extremi menſes penitus deſiderantur. Absque dubio autem hic eſt unus ex tribus illis Notkeris, quos Eckerardus in Vita Norgeri Balbuli cap. 5. commemorat, & in Monaſterio S. Galli vixiſſe dicit. Primus à vitio linguæ dictus eſt *Balbulus*, ſtirpe nobilis, ſcientia virtuteque clarus, cujus Vitam ſcripſit Eckerardus. Alter *Piperis granum* cognominatus eſt, nempe ab ingenii acrimonia, vir ſane pietate & doctrinâ inſignis. Tertius eſt Notkerus *Phyſicus*, Abbas poſtea factus, cujus Geſta referuntur in Libro *Caſuum Monaſterii Sancti Galli*. Primus horum *Martyrologii* author eſt, ut Judocus Metzlerus Monaſterii Sancti Galli profeſſus, in libro *de viris illuſtribus Sancti Galli*: & ex eo Henricus Caniſius in Notis ad tomum IV. *Antiquæ Lectionis* oſtendit. Illum autem Ottonis Magni ætate vixiſſe, clare liquet ex Vita ejus ab Eckerhardo prodita capp. 5. 31. aliisque locis. Satis autem mirari non poſſum, quid in mentem venerit eidem docto viro, ut apud Caniſium tomo 5. *Antiquæ Lectionis* pag. 740. traderet, Notkerum fuiſſe nepotem Ottonis Magni: atque adderet floruiſſe anno 850. Idemque referret, quædam de *Notkero* hoc legi in Codice (niſi librarii is error eſt) ante annos 800. ſcripto. Nam Otto Magnus demum anno 936. imperare cœpit, & anno 973. mortuus eſt. Quo pacto igitur *Nepos* illius anno 850. floruerit, tanto ante natum Ottonem tempore? Et quomodo potuit vidiſſe librum de *Notkero*, qui ſcriptus eſſet ante annos octingentos, ſi Notkerus, ut ipſe ait, anno demum 850. claruerit? Nam ab eo tempore usque ad annum 1604. quo ex Metzlero iſta Caniſius in Notis ad tomum IV. *Antiquæ Lectionis* retulit, ſunt anni tantum ſeptingenti quinquaginta quatuor. At quanto minus potuit tam vetuſtus eſſe Codex, ſi Notkerus Ottonis Magni, ut idem fatetur, nepos fuit? Nam ab Ottonis Magni exceſſu, usque ad annum quo iſta ex Metzlero tradebat Caniſius, anni ſolum ſunt ſexcenti triginta & unus. Quid igitur abſurdius, quam ut Librum *de Notkeri hujus Vita* conſpexerit Metzlerus, qui ſesqui-

„ſeculo toto ante Notkerum natum conſcri„ptus eſſet ? Hæc Voſſius.“ Nockerus Labeo Abbas S. Galli tranſtulit in linguam Germanicam *Pſalmos Davidis* & librum Job, quorum illi apud nos, nempe in Cœnobio S. Galli extant, alter periit. *Ita Goldaſtus in fine Tomi 2. Rerum Alemannicarum pag. 156. & Joachimus Vadianus lib. 2. Antiquitatum Germaniæ pag. 34. Tomi tertii Rerum Alemannicarum Goldaſti hæc refert.* „Extat apud nos Sangalli Pſalterium à „Notkero Monacho, quem ob linguæ tardi„tatem Balbulum cognominarunt, in noſtram „linguam translatum Arnolpho imperante „(circa annum Domini 890) tanta autem ver„borum difficultate, ut nonniſi ab attento & „immorante lectore accipi & intelligi queat: „tam dura olim & anhelans, vetus illa Fran„corum & Alemannorum lingua fuit. Ita Va„dianus. Idem Pſalterium manu Ekkerardi „Junioris ſcriptum, mandato Imperatricis Cu„negundis, conjugis Henrici II. Imperatoris, „ad ejus uſum, circa annum 1004, quod opus „nunc in manu noſtra eſt, inquit idem *Golda„ſtus ibidem Tomo I. pag. 2. de Auctoribus ab eo „laudatis.* Hæc Jacobus Longus Presbyter & Bibliothecarius Oratorii Pariſienſis in *Bibliotheca ſacra* Tomo ſeu parte 2. cap. 9. ſectione 2. *de Codicibus MSS. antiquis Bibliorum, Germanicorum* pag. 180. editionis Lipſienſis 1709. 2. tomis in 8. „Idem Jacobus Longus ibidem poſtea, „Otfridus Vizemburgenſis monachus, tria in „Pſalterium magna volumina in Francico ſer„mone contexuit, ut Trithemius teſtatur in „*Catalogo illuſtrium Germaniæ Scriptorum.* Hujus „Pſalterii ſpecimen publico dedit Petrus Lam„becius ex authentico exemplari, nempe Pſal„mi primi paraphraſim Theotiſcam, in ſuis „Commentariis de Bibliotheca Cæſarea lib. 2. „cap. 5. Sed Paraphraſim hanc & verſionem „Pſalmorum Teutonicam, *Notkero Labeoni* Ab„bati Sancti Galli, qui ante ſeptingentos annos „floruit, Joannes Schilterus adjudicat, qui hoc „Pſalterium in lucem dare ſuperioribus annis „laborabat.“ Hæc Georgius Hickeſius, initio Grammaticæ Francico-Teutonicæ, Tomo I. Theſauri Archæologi linguarum Septentrionalium.

Accuratiſſimus itaque inter Latinos Scriptor, Gerardus Joannes Voſſius, loco citato errorem quidem nobis apertum declaravit, dum ſcriptum fuit ab Hartmanno, Egkerardo atque Metzlero, S. Notkerum Balbulum S. Galli Monachum, fuiſſe nepotem Ottonis I. Imperatoris, atque etiam Ottonis II. ætate claruiſſe, quod abſolute falſum eſt, cum Notkerus anno 912. die 6. Aprilis in Sancto Gallo diem ſuum obierit. Erroris autem occaſionem non aperit, nempe quod hi Scriptores longe remoti à temporibus Notkeri Balbuli, illum incaute confuderint cum Notgero ſeu Nockero Leodienſi Epiſcopo, qui vere fuit Ottonis primi Imperatoris nepos, atque Ottonis II. ſucceſſoris ejus cognatus, ob magnam animi virtutem & ſanguinis Imperatorii propinquitatem, anno 971. promotus ad Epiſcopatum Leodienſem. Non hoc autem ſcripſit Hartmannus in Vita Notkeri Balbuli quam non habemus, ſed Sanctæ Viboradæ. Atque ex hoc loco conjicimus, Hartmannum hanc Vitam ſcripſiſſe longe poſt obitum Viboradæ, vel ætate Ottonis I. vel II. Imperatorum. Idem Notkerus Balbulus auctor videtur librorum duorum *de vita Caroli Magni*, qui extant in Collectaneo *Scriptorum XII. Coetaneorum Hiſtoriæ Francicæ* quod Petrus Pithœus edendum curavit Francofurti anno 1594. in 8. immiſſi poſtea in Collectaneo *Hiſtoricorum Franciæ* Andreæ Ducheſnii Tomo 2. pag. 107. Pariſiis 1636. in folio. Scripti ſunt ſane à quodam Cœnobii S. Galli Monacho, *ex relationibus Adalberti Militis, qui Hunnico, Saxonicoque & Slavico Caroli bello interfuit, ejusque filii Werinberti Sacerdotis*, quos Henricus Caniſius primus edidit anno 1601. ex MS. Codice Bavaricæ bibliothecæ. Hunc fuiſſe Notkerum Balbulum S. Galli Monachum, Melchior Goldaſtus poſtea neſcio quibus argumentis ductus prodidit. Tempora conveniunt, nam ſcripſit ad Carolum Craſſum Imperatorem, Ludovici Germaniæ Regis filium, nepotem Ludovici Pii, pronepotem Caroli Magni, ut ex lib. 1. cap. 20. & 32. lib. 2. capp. 14. 15. 25. 26. & 28. colligitur. Eodem cap. 15. meminit Abbatis olim Hartmuti, tunc temporis incluſi, quem Hepidannus in Chronico ceſſiſſe anno 884. his verbis ait, *Ex petitione Hartmuoti Abbatis Bernardus in locum illius conſtituitur.* Hæc autem Notkeri Balbuli temporibus conveniunt. Idem poſitive affirmat Vſſerius in Præfatione ad Epiſtolas Hibernicas. Hic itaque caute diſtinguendus eſt ab altero *Notkero ſeu Notgero Leodienſi Epiſcopo*, ſequentis temporis Scriptore, de quo Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, ſeculo X. ad annum 971. pag. 586. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 38. pag. mihi 311. Vivebat enim iſte Ottonis ejusdem Magni tempore, cui & Ottoni II. primi filio & ſucceſſori carus erat, mortuus anno 1007. die 10. Aprilis.

ODO ORDINIS DIVI BENEDICTI 870.
MONACHVS primum, tum poſtea Glannafolii in Diœceſi Cenomanenſi Abbas, ac tandem Foſſatenſis in Agro Parienſi Abbatiæ, quæ jam ab olim ad Canonicos ſeculares tranſiit: unde paſſim hic Odo tum Abbas Glannafolienſis, tum Foſſatenſis nuncupatur. Naſutiores hujus ſeculi Critici, volunt S. Maurum Abbatem nunquam acceſſiſſe in Gallias, neque de eo in Gallias mittendo Sanctum Benedictum Abbatem unquam cogitaſſe, ne per ſomnium quidem. Vnicum Odonem Glannafolii Abbatem, ſub ſeculi noni medium hoc finxiſſe, ut ampliorem Abbatiæ ſuæ gloriam, ex

gra-

gratiſſima ejusmodi ſabula procuraret. Quod ut ſucceſſu majori faceret, poſterisque perſuaderet, Vitam Sancti Mauri ſub ementito Fauſti nomine conſcripſiſſe Odonem, adventum Sancti Mauri in Gallias, cum parachroniſmis plane enormibus enarrantem. Volunt ergo Critici *Vitam Sancti Mauri* ſub nomine *Fauſti* conſcriptam, eſſe opus Odonis Glannafolienſis Abbatis: quam ipſe (ut fraudem tegeret) ait à ſe eſſe emendatam, poſtquam illam emerat à nonnullis peregrinis: quaſi vero ſoleant ejusmodi merces, & ſecum ferre & vendere, peregrini. Hanc ergo non tantum ab Odone emendatam, ſed compoſitam alii volunt omnimode: unde nihil mirum inqulunt, quod Scriptor ab ipſis S. Mauri Abbaris temporibus tam remotus, in tot temporum ac perſonarum anachroniſmos lapſus ſit. Plura de hac re in *Fauſto ſcriptore*, ſupra diximus ad annum 600. ad quem Lectorem mittimus, nihil abſolute definientes. Habetur hæc Vita Manuſcripta ſpeciatim, in duobus Codicibus Bibliothecæ Galliarum Regiæ 3561. & 4432. vetuſtiſſimis in fol. & in 4. qui 700. vel 800. annorum eſſe videntur. Abbas Foſſatenſis in agro Pariſienſi factus, ſcripſit anno 869. Opuſculum *de translatione reliquiarum Sancti Mauri Abbatis in Foſſatenſe Monaſterium*, quod legitur editum apud Joannem Bollandum in *Actis Sanctorum* ad diem XV. Januarii, & ſeculo IV. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 165. & ſequentibus. Ita S. Maurum Abbatem dilexit Odo, ut ejus reliquias non tantum ex Italia in Galliam ſeculo nono, ad ſuam Glannafolii Abbatiam adduxerit eumque hujus loci fundatorem & primum Abbatem per annos XL. conſtituerit: ſed translatus è Glannafolio ad Foſſatenſem Abbatiam, illius quoque reliquias ſecum transtulerit: ut hac quoque ratione, celebriorem redderet Foſſatenſem Abbatiam. Plura qui de Odone cupit, legat Bollandiſtas in *Actis Sanctorum* ad diem XV. Januarii. Johannem Mabillonium Seculo I. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 275. & ſequentibus, ubi multa de Scriptore & Emendatore *Vita S. Mauri Abbatis*: ſed ſuis favens Monachis, mentemque diſſimulans. Item Seculo IV. parte ſeu tomo 2. pag. 165. & ſequentibus.

870. MILO SANCTI AMANDI ELNONENSIS MONACHVS, ſcientia litterarum c[illegible]us, ſcripſit metrico ſtylo *Vitam Sancti Amandi*. Scripſit etiam ad Carolum Regem metrice *Librum de Sobrietate*. Hæc Sigebertus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 106. de Milone breviter loquitur. Item Chronicon de eodem ad annum 869. ubi ait: *Hoc tempore clarebat Milo, Monachus S. Amandi, qui Vitam Sancti Amandi metrice compoſuit, & Librum de ſobrietate ad Carolum Calvum ſcripſit.* Godefridus Henſchenius in ſuis Commentariis ad Vitam S. Amandi Epiſcopi Trajectenſis cap. 18. Num. 125. opus iſtud metricum conſcriptum eſſe judicat anno 840. quia illud dicavit Haimino Magiſtro ſuo, Monacho Vedaſtino, Alcuini quondam diſcipulo, an. 843. vita functo. Vt diximus, inquit, ad Vitam S. Vedaſti, ubi aliquot ejus Tractatus dedimus, indeque colligimus Poema ſuum abſolviſſe Milonem circa annum 840. quo jam florebat. Iſtud Milo ipſe indicat, ſub finem libri primi, inquiens: *Aptum opus, ut juvenis juvenem laudare mererer.* Fuit ergo Milo longe ante annum 870. clarus, apud Sanctum Amandum in Elnone Monachus, Ordinis divi Benedicti, avunculus & magiſter Hugbaldi Elnonenſis, a temporibus Ludovici Pii & Caroli Calvi Imperatorum celebris, ultra ſeculi IX. medium. Scripſit de *Sancto Amando* Sermones duos qui continent *Hiſtoriam translationis & elevationis corporis ſancti Amandi*, oratione ſoluta. Idemque *Vitam S. Amandi metrico Libris IV. ad Hayminum Abbatem Vedaſtinum*: quæ omnia ex MSS. Codicibus collecta edidit Johannes Bollandus ad diem 6. Februarii, Tomo 1. pag. 873. 889. & 891. vel potius Godefridus Henſchenius. Vivebat ante ſeculi IX. medium, ut ex Commentario *ad Vitam Sancti Amandi* §. 18. Num. 125. & §. 19. pag. 842. apparet. Liber autem *de Sobrietate ad Carolum Calvum*, nondum quod ſciam impreſſus, extat Manuſcriptus mutilus in Bibliotheca Lugduno-Batava Codice 192. ut conſtat ex Catalogo Manuſcriptorum hujus Bibliothecæ, impreſſo anno 1674. in 4. pag. 409. Opus modicum eſt, capitibus XXIV. non magnis conſtans, quod orditur à laudibus B. Mariæ Virginis atque in ejusdem laudibus concluditur. Præfatio ad Carolum Calvum in MS. codice noſtro non comparet, unde mutilum ab initio illum arbitror, licet conſtantem duobus libellis integris. Quos ſi integros habuiſſem, huic Operi, ne exciderent, ſubjeciſſem: Sed ex initio libri primi caput primum incipiens ab hac voce abruptà *Hactenus* &c. indicat manifeſte *prologum* deeſſe, in quo loquebatur de viris illuſtribus in Scriptura Sacra expreſſis. Itemque in libro I. undecim capitibus conſtante, deſunt cap. 3. & 5. & 6. libri hujus primi, capitibus reliquis usque ad libri ſecundi ultimum & XXIV. totius Operis, integris reſtantibus. Capite autem 24. opus ſuum *de Sobrietate* inſcriptum agnoſcit, oratque lectorem humilibus verbis, ut *pro ſe Milone peccatore ac Monacho, Deum precari dignetur.* Interitus tam Prologi ad libros, quam capitum 3. 5. & 6. libri primi, debetur negligentiæ Gerardi Joannis Voſſii, qui cum olim haberet opus integrum poſt Ovidii libros una ad calcem Codicis MS. compactum, illud disjunctum ſeparari voluit, cumque compacturam operis novam neglexiſſet, factum inde, ut folia nonnulla Operis minimi diſpergerentur atque exciderent, non in-

inventa, ab aliis qui compingendi illius curam novam fecerunt. Hæc noſtris temporibus facta vidimus. Quantum ad antiquitatem MS. Codicis, ſpectat illa ad ſeculum IX, opuſque ætate ipſius Milonis ſcriptum videtur. Idem ſcripſit & *Homiliam de ſancto Principio Sueſſionenſi Epiſcopo*, quam habes apud Surium ad diem 27. Septembris. Idem Surius tribuit huic Miloni *Vitam Sancti Amandi*, quæ eſt tomo I. die 6. Februarii: quam ei abrogat Libro 2. de Hiſtoricis Latinis cap. 36. pag. 323. Gerardus Joannes Voſſius, quod ea nón metro, verum proſa exarata ſit: quare aliis non Milonem, ſed Baudemundum, authorem eſſe placet. *Vide quæ diximus*, inquit Voſſius, *Libri hujus cap. 27.* Nec Voſſius ipſe fallitur, ſed Milonis falſum Epitaphium quod *Vitam Sancti Amandi tribuit Miloni*, tam metro quam proſa, ut infra patebit.

Edidit & ſanctum pulchre depinxit Amandum,
Floribus exornans, metro proſaque venuſtans.

Vult Godefridus Henſchenius contra Miræum Vitam proſaicam à Surio editam, perperam etiam Miloni attribui, in Commentariis ad Vitam S. Amandi præviis cap. 18. Num. 125. ad diem 6. Februarii pag. 840. col. 2. Non ſcripſit igitur Milo Vitam S. Amandi Oratione ſoluta, ſed carmine tantum, contra quam Epitaphium canit.

Carmine Hexametro deſcripſit conflictum Veris & Hyemis. Etiam Hexametrum carmen *de ſancta cruce* in modum Sphæræ ingenioſe conſcripſit: quæ univerſa, Elnone, & ad ſanctum Amandum MSS. habentur, ut author eſt Antonius Sanderus. Hunc conflictum damus ex MS. Codice Bibl. Colbertinæ.

MILONIS SANCTI AMANDI ELNONENSIS MONACHI, CONFLICTUS VERIS & HYEMIS.

Conveniunt ſubito cuncti de montibus altis
Paſtores pecudum, vernali luce ſub umbrâ,
Arboreas pariter lætas celebrare camœnas.
Omnes hic Cuculo laudes cantare parabant.
Ver quoque Florigero ſuccinctus ſtemmate venit,
Frigida venit Hyems, rigidis hirſuta capillis,
His certamen erat Cuculi de carmine, grande.
Ver. Ver prior alluſit ternos modulamine verſus:
Opto meus veniat Cuculus, cariſſimus ales,
Omnibus iſte ſolet fieri gratiſſimus hoſpes,
Intret is modulans, rutilo bona carmina roſtro.
Hyems. Tum Glacialis hyems reſpondit voce ſerenâ,
Non veniat Cuculus, nigris ſed dormiat antris:
Iſte famem ſecum ſemper portare ſueſcit.
Ver. Opto meus veniat Cuculus cum germine læto,
Frigora depellat, phœbo comes almus in ævum.
Phœbus amat Cuculum, creſcenti luce ſerenâ.
Hyems. Non veniat Cuculus, generat qui forte labores,
Prælia congeminat, requiem disjungit amaram,
Omnia diſturbat, pelagi terræque laborant.
Ver. Quid tu tarda hyems Cuculo convicia cantas?
Qui torpore gravi tenebroſis tectus in antris,
Poſt epulas Veneris, poſt ſtulti pocula Bacchi.
Hyems. Sunt mihi divitiæ, ſunt & convivia læta,
Eſt requies dulcis, calidus eſt ignis in æde,
Hæc Cuculus neſcit, ſed perfidus ille laborat.
Ver. Ore refert flores Cuculus, & mella miniſtrat,
Ædificatque domos, placidas & navigat undas,
Et generat ſoboles, lætos & veſtiet agros.
Hyems. Hæc inimica mihi ſunt, quæ tibi læta videntur:
Sed placet optatas gazas, numerare paratas:
Et gaudere cibis, ſimul & requieſcere ſemper.
Ver. Quis tibi tarda Hyems, ſemper dormire parata,
Divitias cumulat, gazas vel congregat ullas:
Si ver aut æſtas tibi nulla, vel ante laborat?
Hyems. Vera refers, illi nunquam mihi multa laborant,
Sunt etiam ſervi, noſtra ditione ſubacti,
Jam mihi ſervantes Domino, quæcunque laborant.
Ver. Non illis Dominus, ſed pauper inopsq; ſuperbus,
Nec te jam poteris per te tu paſcere tantum.

Ni tibi quis veniat Cuculus,alimonia præſtet.
Palæmon. Tunc reſpondit ovans, ſublimi à ſede Palæmon,
Et Daphnis pariter, paſtorum & turba piorum:
Deſine plura hiems,rerum tu prodigus atrox:
Et veniat Cuculus, paſtorum dulcis amicus,
Collibus in noſtris erumpant germina læta,
Paſcua ſit pecori, requies & dulcis in arvis,
Et virides rami præſtent umbracula feſſis
Vberibus plenis,veniantque ad mulctra capellæ,
Et volucres varia Phœbum ſub voce ſalutent.
Quapropter citius Cuculus nunc ecce venito,
Tum jam dulcis amor,cunctis gratiſſimus hoſpes,
Omnia te expectant,pelagi tellusque ſalutant:
Salve dulce decus Cuculus,per ſecula ſalve.

Obiit Milo anno 882. ſepultusque in Cœnobio ſuo cum Epitaphio ejusmodi; quod & carminis *de Sobrietate*, ac *Vita Sancti Amandi* mentionem injicit,

Milo Poëta Sophus, cubat hoc ſub marmore clauſus,
Carmine dulciloquus,qui librum Sobrietatis
Edidit, & ſanctum pulchre depinxit Amandum:
Floribus exornans, metro proſaque venuſtans.
Tanti Pontificis palmam capit, atque coronam.

Quem accenſet Scriptoribus Eccleſiaſticis Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*. Aubertus Miræus in Scholio ad Caput 105. Sigeberti *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, pag. 146. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap 36. pag. 323. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, verbo Milo Elnonenſis pag. 676. editionis 1643. Lovanii in 4. Johannes Mabillon in ſuis Præludiis ad Vitam Sancti Amandi, ſeculo II. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, p. 709. & ſeqq.

870. WALTERIUS ſeu WALTERUS AURELIANENSIS EPISCOPUS, anno circiter 870. celebris, anno ſequenti 871. Concilio Duziacenſi interfuit & ſubſcripſit. *Conſtitutiones quædam ſeu Capitula*, ſuæ Diœceſeos Presbyteris in Synodo apud Bullenſem fundum, 8. Calendas Junii, anno 11. Ordinationis ſuæ conſcripſit, quæ tomo 8. *Conciliorum Labbeanæ editionis*, ſeu ultimæ anni 1671. Pariſienſis habentur, cum Notis paucis Ludovici Cellotii, eruditi Soc. Jeſu Presbyteri. Hæc *Capitula* cum Caroli Magni Capitularibus atque Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi & Herardi Turonenſis Archiepiſcopi Capitulis, magnâ ex parte conveniunt: quam ob cauſam hi tres Capitularium Collectores, ob materiæ ſubjectæ & temporis convenientiam, ſimul collocantur. Plura de Walterio Sammarthani Fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. pag. 139. Alter Walterius Senonenſis Archiepiſcopus, hujus Aurelianenſis Epiſcopi nepos eodem tempore floruit, ſcientiâ & nobilitate clariſſimus, ex Chronico Antiſſiodorenſi. Obtinuit hanc ſedem anno 887. quo etiam anno Odonem Roberti Andegavenſis Comitis filium, Franciæ Regem conſecravit. Teſtatur *Flodoardus* Senonas Garnerio Comite obſidione cinctas anno 896. à Richardo Burgundiæ Duce: quibus captis, Walterius ob contentiones quaſdam quæ interceſſerant, carceri per novem menſes mancipatus ſit. Quod cum Formoſus Papa reſciviſſet, omnes hujus rei nefariæ fautores anathemate percuſſit: nec prius tamen *Walterius* à carcere liberatus, quam fide & obſidibus datis. Huic quoque attribuuntur *Conſtitutiones Synodicæ* præfatæ, quæ extant tomo III. *Bibliotheca Veterum Patrum*, & in *Collectaneo* Conciliorum ultimæ impreſſionis Labbeanæ Pariſienſis, cum Cellotii Commentariis. Hic Walterius junior ſeu nepos, anno 923. mortuus eſt, XIII. Decembris, humatusque in Eccleſia Sancti Petri, cujus Monachis Eccleſiæ, privilegium *de Abbatis electione* olim conceſſerat. Hæc Sammarthani Fratres tomo 1. *Galliæ Chriſtiana* in Archiepiſcopis Senonenſibus, pag. 624.

RODULPHUS BITURICENSIS ARCHIEPISCOPUS, qui ſub Caroli Calvi imperio vivebat, hac eadem ætate clarus, ſcripſit *Capitula ſeu ſtatuta Presbyteris ſuæ Metropoleos*, quæ Clariſſimus Sevinus Caturcenſis Epiſcopus, ex Exemplari MS. ſuæ Eccleſiæ, Stephano Baluzio contulit, qui illa cum Capitularibus Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi, unde magnam partem Statutorum ſuorum Rodulphus collegerat, recenſuit atque anno 1713. edenda curavit Tomo VI. *Miſcellaneorum* Pariſiis in 8. apud Ludovicum Guerin & Socios. Ita *Diarium Eruditorum Pariſienſe* anni 1714. editionis Amſtelodamenſis p. 219. in 12. 870.

REMIGIUS SANCTI GERMANI ANTISSIODORENSIS MONACHUS, ordinis divi Benedicti, natione Gallus, non autem Epiſcopus, ut quidam temere ſcripſerunt: illum confundentes vel cum Remigio Remenſi Archiepiſcopo, qui anno 480. claruit, vel cum Remigio Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui hoc eodem ſeculo IX. paulo ante, circa annum 860. & ulterius, floruit. Hic ſub ſeculi noni finem celeberrimus audiit, qui Remos evocatus circa an- 880.

annum 882. à Fulcone Rhemenſi Archiepiſcopo, ad ſcholas ibidem reſtaurandas, quæ collapſæ in ruinam fuerant, ut habet Flodoardus Lib. 4. *Hiſtoria Remenſis* cap. 9. Hic noſter Remigius Epiſcopales infulas nunquam aſſecutus videtur, cum id taceant Flodoardus loco citato, & Sigebertus *de Scriptoribus cap. 123.* qui de eo mentionem faciunt. Jam ad Opera procedamus.

1. Scripſit *Commentarium in omnes Pſalmos*, in quo quæcunque Auguſtinus, Ambroſius & Caſſiodorus in Pſalmos ſcripſerunt, vir ille breviſſime (ut inquit Sixtus Senenſis) in divinis & humanis litteris eruditiſſimus coarctavit, intermiſſis tamen de ſuo non contemnendis omnino cogitationibus. Hic eſt emiſſus in lucem Coloniæ anno 1536.
2. Scripſit & *Commentarium in duodecim Prophetas minores*, qui cum Commentariis Oecumenii *in Apoſtolum*, & Aretæ Cæſarienſis *in Apocalypſim*, Antverpiæ anno 1545. prodierunt, extatque Manuſcriptus in Regia Galliarum Bibliotheca, Cod. 4604.
3. *Expoſitionem etiam de celebratione Miſſæ*, Sanctorum Patrum ſententiis & authoritatibus confirmatam: quæ extat tomo VI. editionis ſecundæ *Bibliotheca Sanctorum Patrum* Margarini Bignæi, anni 1589. *Expoſuit* (inquit Sigebertus Libro *de viris illuſtribus* cap. 123.) *Canonem Miſſæ, quid, à quibus in ea ſit poſitum vel additum, demonſtrans.* Extant autem hæc omnia in Bibliotheca Veterum Patrum ultimæ editionis Lugdunenſis anni 1677. quæ Aniſſoniana dicitur, Tomo XVI. p. 883.
4. Attribuunt illi multi, *Commentarium in omnes XIV. S. Pauli Epiſtolas*, qui aliquando ſub nomine *Sancti Remigii Remenſis Archiepiſcopi*, anno nempe 1598. Romæ à Joanne Baptiſta Villalpardo Soc. Jeſu impreſſus eſt, & a. 1614. Moguntiæ. Itemque ſub nomine *S. Remigii Lugdunenſis Archiepiſc.* cui ex conjecturis adſcribitur, in ultima Lugdunenſi editione *Bibliotheca Veterum Patrum* anni 1677. Rectius autem Remigio huic Antiſſiodorenſi Monacho tribuitur, in Bibliotheca Veterum Patrum editionis Colonienſis, anni 1618. quamvis ſub nomine etiam Haymonis Halberſtatenſis Epiſcopi editus ſeorſim ſit, Pariſiis annis 1556. & 1608. atque alibi. Sane frequens eſt in MSS. Codicibus, ut hic Commentarius, nunc Remigio, nunc Haymoni Epiſcopo inſcribatur, ut conſtat ex MSS. Caſſinenſibus. Attribuitur hic Commentarius Remigio, in duobus MSS. Codicibus, nimirum Regiæ Galliarum Bibliothecæ 3650. & Colbertinæ 462. Et in Bibliotheca Sanctæ Mariæ Florentina, ut conſtat ex *Diario Italico* Domni Bernardi de Montfaucon Monachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri in Gallia, cap. 25. pag. 372. edito Pariſiis anno 1702. in 4to, apud Joannem Aniſſon. Sed in Regiis pluribus, Haymoni Halberſtatenſi Epiſcopo, nempe Codicibus 3649. 3814. & 4061. Imò Codice 4072. Radulpho etiam Flaviacenſi tribuitur, qui anno 1160. florebat, licet MS. Codex ducentis & amplius annis, ætatem hanc ſuperare videatur.
5. In eadem Bibliotheca Regia Codice MS. 4186. folio 73. *Commentarius in Cantica Canticorum* ſub Remigii nomine, & in Bibliotheca Cluniacenſi Littera C. 6 *MSS. Commentaria Remigii in Cantica Canticorum*, quæ tamen olim jam ſub nomine Haymonis Halberſtatenſis Epiſcopi impreſſa, Coloniæ anno 1533. In eadem Bibliotheca Regia, Cod. 4107. *Commentarius in Apocalypſim* ſub Remigii nomine, cujus prologus incipit, *legimus in Eccleſiaſtica Hiſtoria* &c. qui pariter olim ſub nomine Haymonis Halberſtatenſis Epiſcopi, anno 1521. impreſſus Pariſiis apud Johannem Parvum. Coloniæ anno 1529. apud Euchovium, atque iterum Pariſiis, anno 1540. Imo in iiſdem MSS. Codicibus Regiis num. 3815. & 3816. ſub nomine Haymonis legitur. Hinc vides, quam frequens in Manuſcriptis ſit, ut quæ ſunt *Haymonis Epiſcopi Halberſtatenſis*, Remigio Antiſſiodorenſi Monacho attribuantur.
6. *De ſingulis* (inquit idem Sigebertus) *feſtivitatibus Sanctorum ſcripſit.* In Bibliotheca Galliarum Regia Cod. 3817. habetur *Homiliarium* in folio, pro ſingulis totius anni Dominicis & Feſtis, quarum Homiliarum plurimæ ſunt *Sanctorum Veterum Eccleſiæ Patrum*, aliæ antem multæ nomine *Remigii* inſcriptæ, unde nullus dubitem, quin hoc Homiliarium hujus *Remigii Antiſſiodorenſis* eſſe poſſit.
7. Ejusdem Remigii *Interpretatio Vocabulorum Biblicorum*, in duobus optimæ notæ Codicibus MSS. Bibliothecæ Sancti Victoris Pariſienſis, Littera QQ 19 & QQ 21. Incipit: *Aaz apprehendens vel apprehenſio* &c. eſtque hoc Opus in MSS. Codicibus frequentiſſimum, ſed anonymum.
8. In Bibliotheca Longipontis, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, Liber Remigii MS. *de indumentis Eccleſiaſticis*, & Homilia una, *de filio prodigo*. Opinor tamen hunc librum *de indumentis Eccleſiaſticis*, vel eſſe unum & idem opus cum *Expoſitione Canonis Miſſæ*, vel partem quandam hujus Operis.
9. *Ejusdem Remigii Monachi* Gloſſæ in Martianum Capellam *de Nuptiis Mercurii & Philologiæ*, MS. in Bibliotheca Colbertina, Codicibus 1050. & 1935. In Regia Gallica, Cod. 5304.

10. De-

10. Denique in eodem MS. Regio 5304. *ejuſdem Remigii Gloſſa in Donatum de grammatica*, fol. 36. quæ incipiunt, *Rurſum, id eſt, iterato* &c. In librum *de Dialectica* fol. 38. *primo dicendum* &c. In librum *de Rhetorica* fol. 54. Rhetorica eſt &c. In librum *de Geometria* fol. 66, Geometria eſt &c. In librum *de Arithmetica* fol. 76, Permenſio id eſt &c. In librum *de Aſtrologia* fol. 84. Aſtrologia &c. In librum *de Muſica* fol. 91, Muſica dicta &c. Quæ eædem Gloſſæ habentur Codice MS. 5117. Bibliothecæ Colbertinæ, & Cod. J. JJ. 18. Bibliothecæ Victorinæ. Idem Bernardus de Montfaucon in Opere *Diarii Italici* ſuperius allato cap. 3. ubi Monaſterii Sancti Benedicti Padolironenſis prope Mutinam Bibliothecam & MSS. Codices Latinos recenſet, pag. 36. Codicem XI. Seculi membraneum affert, ubi poſt opuſcula aliquot nomine S. Ambroſii, *ſequitur tractatus Domini Remigii venerabilis Monachi in Marcum, & eruditiſſimi Commentatoris. In omnibus autem nomen ſuum tacuit, ut cum ſapientia culmen quoque humilitatis attingeret.* Hic Operis titulus, qui Remigium Antiſſiodorenſem dubio procul Monachum deſignat. Idem ubi MSS. Codices Ambroſianæ Bibliothecæ à ſe inſpectos enarrat, cap. 2. pag. 19. *antiquum Remigii Commentarium in Apocalypſim habet.* Denique cap. 25. ubi de Bibliotheca Monachorum Camaldulenſium B. Mariæ de Angelis, haud procul Mediolano diſſerit, pag. 354. *Remigii Antiſſiodorenſis, ut putatur, Commentarium in Regulam Sancti Benedicti*, illic poſitum enumerat. Plura de *Remigio Antiſſiodorenſi Monacho* Bellarminus & Labbeus, quisque in libro ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 2. pag. 319. Sigebertus loco citato. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo 9. vel 10. tom. XV. cap. 3. art. 31. p. 282.

880. GEORGIVS MAGNÆ ECCLESIÆ CP. CHARTOPHYLAX, deinde NICOMEDIENSIS ARCHIEPISCOPVS, circa annum 880. claruit, familiaris Photio, quem plurimis ille Epiſtolis compellavit. Quod autem Photio perdite adhæſerit Georgius Nicomediæ Metropolita, nihil mirum, eum ab ipſo in Archiepiſcopum Nicomediæ ordinatus ſit, ut conſtat ex Epiſtola 24. Photii pag. 84. ad Georgium his verbis. „Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας. „Καλόν σε καὶ ἀγαθὸν οἱ αὐτόθεν φημίζουσι ἥκοντες, καὶ οἱ μὲν ὅλοι θαυμάζουσι χαίροντες. ἔθ᾽ ὅτε γὰρ, ὑπνοῦντος τοῦ φθόνου, οὐδὲν ἧττον ἄνθρωποι τοῖς ἀλλήλων, ἢ τοῖς αὐτῶν, ἥδονται κατορθώμασιν. Ἐγὼ δὲ χαίρω μόνον, τὸ θαυμάζειν ἀφέμενος. οὐ γὰρ ἠγνόουν σε τοιοῦτον ὄντα, οὐδὲ ἀνομοίους πάλαι τὰς ἐλπίδας εἶχον, ὅσγε καὶ θείαις τελεταῖς μυσταγωγήσας ἱέρωσα. Θαυμάζειν δ᾽ ἂν οἶμαι προσαχθείην, εἴ τι σοῦ τῶν τρόπων καὶ τοῦ ἐγνωσμένου ἤθους, ἀλλοτριώτερον διακούσαιμι. εἰ δὲ μὴ φεύγειν τὴν ἐφορίαν, ἐφ᾽ ἣν νῦν ἐτάχθης, καλῶς κατορθοίσης, λειποταξίαν κρίνων τὴν ἐπαινουμένην πάλαι ἡσυχίαν. Εὖ ἴσθι, ὡς τοῦτο ἂν ἅμα χαίρων, καὶ σὺν ὅτι μάλιστα ἐπαίνῳ θαυμάσαιμι. *Georgio Nicomediæ Metropolitæ.* Virum probum & honeſtum te prædicant qui ad nos à vobis accedunt, alii quidem cum admiratione gaudent. Ita enim interdum fit, ut ſopito livore, non minus aliorum recte factis, quam ſuiſmet ipſorum oblectentur homines. Ego mirari quidem mitto, tantum gaudeo. Neque enim te qualis eras ignorabam, nec diſſimiles jam olim ſpes fovebam, quippe qui ſacris Chriſtianorum inſtitutis Epiſcopum ordinavi. Ad mirandum vero, arbitror, procederem, ſi quid accepiſſem fando immutatum eſſe de moribus, & mihi nota ſatis conditione, tuis. Quod ſi non ſubterfugere provinciam, in qua conſtitutus es; recte tecum ſtatuas, deſertionem ordinis exiſtimans laudatam tibi olim tranquillitatem: notum tibi ſit, quod affectum iſtum eum gaudio, & magna etiam cum laude admirarer." Idemque Photius Epiſtola 156. laudat eumdem, quod Grammatices ac Poeſeos ſtudio ſuam excoluerit mentem. Huic itaque etiam ex MSS. Codicum fide, adſcribendæ ſunt plures Homiliæ, quas edidit Franciſcus Combefis, ac Georgio cuidam Piſidæ, qui ſub Heraclio floruiſſe dicitur, antiquitatis nimium amans, adjudicandas cenſuit. In hoc autem Combefiſius lapſus videtur, quod cum Homilias Georgii Nicomedienſis Græce Manuſcriptas cum Opuſculis Georgii Piſidæ ſimul compactas viderit, (id quod ſæpiſſime in MSS. Codicibus contingit) Georgio Piſidæ quod ad Nicomedienſem ſpectabat, incaute & imprudenter adſcripſerit. Certum enim atque meridiana luce clarius eſt anno 640. quo Georgius Piſides vixit, non extitiſſe ea omnia Feſta B. Mariæ Virginis, nempe *Conceptionis S. Deiparæ, Præſentationis S. Mariæ in Templo anno ætatis ſuæ tertio*, quæ ſeculo nono antiquiora non ſunt. Extant ergo Georgii Nicomedienſis

In Conceptionem S. Deiparæ Homiliæ II. columnis 995. & 1043.

In Conceptionem S. Annæ Matris Deiparæ Homilia. col. 1015.

In Sanctæ Mariæ præſentationem in Templo, cum adhuc triennis eſſet, Homilia. col. 1069.

In ingreſſum S. Dei Genitricis in Templum poſt partum Chriſti, Orationes II. col. 1091. & 1113.

In illud, ſtabant juxta crucem Jeſu mater ejus &c. col. 1137.

In aſſiſtentiam S. Mariæ ad ſepulchrum & gratiarum actio pro glorioſa reſurrectione. col. 1173.

Oratio in Sanctos Coſmam & Damianum Medicos. col. 1191.

Idio-

Idiomela III. videlicet in Feſtum Præſentationis B. M. Virginis, in S. Joannem Chryſoſtomum, & in Patres Nicænos, col. 1135. 1221. Eruit in lucem Opuſcula iſta & Græc. Lat. edidit Franciſcus Combefis, Tomo I. Col. 995. *Auctarii ad Bibliothecam Patrum*, edit. Pariſienſis 1648. Idem Franciſcus Combefis emiſit ex MS. Codice Bibliothecæ Cardinalis Mazarini Græc. Lat. prolixum *Encomium ſanctæ Barbaræ Virginis & Martyris* ſub nomine S. Joannis Damaſceni, in ultimo ſuo *Auctario ad Bibliothecam Patrum*, edito 2. tomis in fol. Aureliæ anno 1672. apud Ægidium Hotot. Verum Allatius hoc *Encomium* recte attribuit Georgio Nicomediæ Archiepiſcopo, in Diatriba *de Georgiis* pag. 312. Idemque aſſerit vir in Græcis exercitatiſſimus Carolus du Freſne Dominus du Cange in *Catalogo Scriptorum*, quem ſubjunxit Tomo 2. *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis* pag. ſeu col. 26. ex fide Manuſcripti Codicis Euſebii Renaudoti, quem in manibus habuit, ut jam ſupra diximus in Diſſertatione *de Scriptis S. Johannis Damaſceni* cap. 1. & 5. Extant Photii ad Georgium Nicomediæ Metropolitam, Epiſtolæ 24. 126. 156. 164. 165. 166. 169. 199. 201. 216. 248. De illo Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 880. pag. 564. Leo Allatius in Diatriba *de Georgiis* pag. 312. Petrus Lambecius in Commentariis ſuis ad Bibliothecam Cæſaream Vindobonenſem, lib. 4. pag. 21. & in Catalogo hujus Tomi pag. 232. lib. 5. Cod. 249. p. 144. & Codice 315. num. 5. pag. 277. & in Catalogo p. 325.

880. MICHAEL MONACHVS, DIACONVS CONSTANTINOPOLITANÆ ECCLESIÆ, ET IGNATII PATRIARCHÆ SYNCELLVS claruiſſe mihi videtur ſub Conſtantinopolitanis Patriarchis Methodio atque Ignatio & Photio, quorum ætate floruit ab anno 842. ad 880. & ultra. Caute diſtinguendus hic venit, ab alio Michaele Syngello qui Monaſticen amplexus junior in Monaſterio S. Theodori Studitæ, unde *Michaelis Monachi* cognomentum quoque vulgo ſortitur. Illic poſitus admittendam Imaginum venerationem ardenti amplexus animo, quam ad mortem usque conſtanter tenuit. Cum ergo anno 842. ubique Orientis, obtinuiſſet Imaginum cultus ex decreto Michaelis III. Imperatoris, atque tunc Martyres audirent, qui ſub Iconocaſtis Imperatoribus earum cauſa mortem vel exſilium paſſi erant: motus pietate in S. Theodorum Studitam Abbatem, vitam illius ſcripto conſignandam ſuſcepit Michael Monachus. Modo dictus enim Theodorus multa paſſus occaſione Imaginum, quas venerandas affirmabat, poſtquam varia loca exſulis inſtar circuiviſſet, in Chalcide tandem Inſula conſidens, anno demum 826. ætatis 67. die XI. Novembris, ultimum diem obiit. *De hujus* ergo *Vita liber Michaelis Monachi* in Vaticana Bibliotheca Græce MS. extat, multaque inde Annalibus ſuis inſeruit Baronius in Tomum IX. ad annum 798. ac deinceps. Extat inter Vitas Simeonis Metaphraſtis, cujus meminit Leo Allatius in ſua Diatriba *de Symeonibus* pag. 107. Inſcribitur περὶ τοῦ βίου τοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου μονῆς τῶν Στουδίων. Incipit, Πολλοὶ μὲν τῶν ἁγίων κατὰ διαφόρους χώρας &c. Joannes etiam Lævinejus in Præfatione ad S. Theodori Studitæ Sermones Catecheticos, quos Latine anno 1602. in 8. Antwerpiæ vertit, hunc ſibi librum lectum fuiſſe ait, indeque pluſcula Studitæ loca in Notis ſuis illuſtrat. Judicio tamen Lævineji is liber *Michaelis Monachi copioſior eſt quam eruditior*: quem non incongrue Guillelmus Cavus in Hiſtoria rei literariæ ad annum 878. pag. 562. *Scriptorem præcipue in rebus Theodori pene ad ineptias fabuloſum, & cæco plane in Imagines zelo & amore flagrantem vocat.* Idem Opus Michaelis Monachi extat quoque Græce MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca, ex cujus Codice fragmenta quædam Græca allegat Carolus du Freſne Du Cange in *Appendice altera* ad Gloſſarium mediæ & infimæ Græcitatis col. 203. voce βασιλικόν. Col. 205. voce ἐπιστημονάρχης & ἐπιστημητής. Col. 205. voce κανδῆλαι. Col. 208. voce λαύρατον. Col. 209. voce μιγάς & μιτάτον. Col. 212. voce στάσεις ſeu *Diviſiones.* Denique col. 213. voce τριώδιον, & ὑδροστάτης. Mirum autem cur hoc Opuſculum in gratiam & miracula Imaginum totum conſcriptum, in tenebris tamdiu latuerit? Hæc autem de Michaele Syncello ſeniore, hic autem ætate junior Syncellus ſcripſit *Encomium Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani*, quem anno 878. Kalendis Maji ipſa die Jacobo Domini fratri ſacra defunctum inquit idem Michael. Extat initio mutilum Græc. Lat. à Matthæo Radero editum una cum Actis Concilii VIII. Ingolſtadii 1604. in 4. tum Tomo VIII. Conciliorum ultimæ editionis Pariſienſis col. 1260. Denique ſcripſit *Encomium Sancti Philippi Apoſtoli*, quod extat in Collectaneo Simeonis Metaphraſtis, inſcriptum ita, Ἐγκώμιον εἰς τὸν πανένδοξον τοῦ χριστοῦ Ἀπόστολον Φίλιππον: cujus initium Πᾶσαι μὲν μαρτύρων χριστοῦ τελετὴ καὶ πανήγυρις. Agunt de *Michaele Monacho & Ignatii P. Syncello* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Græcis* cap. 25. pag. mihi 287. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ*, tum ad annum 812. in *Theodoro Studita* pag. 512. tum ad annum 878. p. 562. Joannes Lævinejus in Præfatione ad *Catecheſis* S. Theodori Studitæ.

IOANNES MAGNÆ ECCLESIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ DIACONVS & ORATOR, circa annum 880. & ſequentes 880.
floruiſſe creditur, quem circa annum 890. ſcripſiſſe *Vitam S. Joſephi Hymnographi Sceuophylacis* ſeu *Cuſtodis Sacræ ſupellectilis Sanctæ Sophiæ, magnæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ*, volunt Godefridus Henſchenius & Daniel Papebrochius, qui

Vi-

Vitam hanc Græce & Latine cum Commentariis præviis ediderunt in *Actis Sanctorum* ad diem 3. Aprilis. Illic de hoc Scriptore in Prolegomenis agunt, quos de illo egiſſe ſolos arbitror, ſilentibus aliis. Leo tamen Allatius in Diatriba *de Symeonum Scriptis*, vitæ quoque hujus meminit pag. 97. *Joanni Diacono Magnæ Eccleſiæ & Rhetori* inſcriptæ, cujus titulus: *Εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωσὴφ τοῦ Ὑμνογράφου*, initium autem *Καὶ ἅπαξ μὲν βίος τῶν ἐναρέτων τὴν ἐρῶσαν ψυχὴν ἀρετῆς πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται.*

880. ADELHELMVS SAGIENSIS IN NORMANNIA EPISCOPVS, ſeu *ADHELMVS* & *ADELMVS* circa annum 880. claruit, ſcripſitque *Vitam Sanctæ Oportunæ Abbatiſſæ*, quæ Godegrandi primi Sagienſis Epiſcopi ſoror fuit, quam Laurentius Surius ad diem 22. menſis Aprilis habet, ſed mutilam & imperfectam: integram Bollandiſtæ ad eundem diem & Joannes Mabillon Seculo 3. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 220. & ſequentibus. Labbeus in *Chronologia brevi Scriptorum Eccleſiaſticorum*, Adelmo male annum 790. aſſignavit, quo floruiſſe dicitur: Fratres enim Sammarthani doctiſſimi, in *Gallia Chriſtiana* tom. 3. pag. 962. *Adhelmum* in Epiſcopatu Sagienſi ſucceſſiſſe Hildebrando docent, & non Godegrando Sagienſi primo Epiſcopo, ſed ab illo tantum fuiſſe ſextum. Primus enim Godegrandus, 2. Rogemfridus, 3. Patratus, 4. Reginaldus, 5. Saxobodus, 6. Hildebrandus, 7. Adhelmus ſeu Adelhelmus. Porrò Hildebrandus ſeculo tantum nono floruit, Concilioque Bonolienſi in Agro Pariſienſi anno 834. interfuit, ut probat Stephanus Baluzius tomo 2. Capitularium Regum Francorum, col. 1267. Item Vermerienſi anno 853. ibidem tomo 2. col. 57. Denique Ticinenſi Conventui, anno 877. ibidem col. 244. Imo Joannes Mabillon in præludiis ad dictam *Vitam Sanctæ Oportunæ*, Adelhelmum ad annum 910. ſed ex conjecturis tantum rejicit: quas tamen plurimum valere comperimus. Cum enim Hildebrandus eſſet Sagienſis Epiſcopus anno 834. ſeculi noni, imo & annis 853. & 877. ex allegatis ſupra Conciliis: Non potuit ante annum 878. vel 880. Adelhelmus adiiſſe Epiſcopatum Sagienſem, quem conſequenter usque ad annum 910. poſſidere potuit: quo eum adducunt Mabillonianæ conjecturæ, quibus adhærere me fateor.

880. RIMBERTVS SEV REMBERTVS BREMENSIS VEL HAMBVRGENSIS ARCHIEPISCOPVS, ſanctitate atque doctrina circa annum 880. clarus, doctrinæ ſuæ ſpecimen poſteris exhibuit, ſcribens *Vitam Sancti Anſcharii Prædeceſſoris ſui*, quam cum Vitis aliorum Sanctorum Bremenſium, edidit primus Coloniæ Agrippinæ Philippus Cæſar, de qua in *Anſchario* plura dicuntur. Habes eandem

apud Bollandum Tomo I. pag. 408. & ſequentibus, *De Vitis probatis Sanctorum* ad diem 3. Februarii. Et apud Joannem Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 75. Scripſit autem Rembertus hanc Sancti Anſcharii Hamburgenſis ſimul ac Bremenſis Eccleſiarum ſimul unitarum Archiepiſcopi poſt annum 865. vel 866. Nam juxta Gulielmum Cavum in *Hiſtoria rei litterariæ* parte 1. ad annum 830. pag. 368. editionis Genevenſis, Anſcharius natione Germanus, Corbeienſis Novi Monaſterii in Saxonia alumnus, circa annum 826. ad gentes Boreales, Danos & Suecos ad fidem convertendos animum adjecit, idque per plures annos ſedulo & fœliciter præſtitit, inde *Danorum & Aquilonarium Apoſtolus* dictus. Anno 830, vel ut referunt alii anno 832. vel ſequenti, Hamburga à Ludovico Imp. in Metropolim erecta, Anſcharius in Conventu Aquisgranenſi, primus Hamburgenſium Archiepiſcopus conſtituitur, à Drogone Antiſtite Metenſi ad majorem honoris cumulum conſecratus. Paulo poſt pallium Roma impetravit, ipſe à Gregorio IV. Sedis Apoſtolicæ in partibus Borealibus Legatus renuntiatus. Poſt exactum Hamburgi ſeptennium à Barbaris fugatus, conſtructo ad prædium ſuum Ramſolenſe tribus ab Hamburgo milliaribus Monaſterio, in eo vitam egit. Anno 846. ſede Bremenſi vacante, iſti etiam Eccleſiæ præficitur, qui poſt annos demum XII. Eccleſiarum Hamburgenſis & Bremenſis unione impetratà, anno 864. vel ſaltem 865. ſequenti, Epiſcopatus ſui 34. diem ſupremum obiit." Vix itaque ante annum 865. vel 866. hanc Sancti Anſcharii Vitam ſcribere aggreſſus videtur, Rembertus vel Rimbertus, illius in utraque Eccleſia Hamburgenſi & Bremenſi ſimul unitis ſucceſſor. Recte autem idem Cavus Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoriæ litterariæ S. Rembertum* anno 865. aſſignavit pag. 164. editionis ultimæ Genevenſis 1702. quem Germanum natione facit, Corbeiæ Novæ Monachum, Anſcharii hujus diſcipulum, cui anno DCCCLXV. in ſede Hamburgenſi & Bremenſi ſucceſſit. Scripſit autem noſter Rembertus, dum adhuc Presbyter eſſet, hoc eſt, ante annum 865, quo Archiepiſcopus Eccleſiæ utriusque renuntiatus eſt, *Epiſtolam de Cynocephalis* ad Ratramnum Corbeienſis in Gallia Abbatiæ Monachum, virum erubitione celebrem, quæ lapſu temporum excidiſſe creditur. Sed ad ſolamen eruditorum, *Epiſtola Ratramni de Cynocephalis ad Rimbertum Presbyterum*, quique poſtea Hamburgenſis & Bremenſis Eccleſiarum ſimul unitarum Archiepiſcopus anno 865. inſtitutus eſt, extat adhuc MS. inter Codices MSS. Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, cujus transſcriptum ad me miſit, vir honeſtate & eruditione clariſſimus, Gabriel du Mont, Genevenſis, Miniſter Eccleſiæ Reformatæ Lipſienſis, Epiſtolâ ſcriptâ ad me Lipſiæ anno 1714. die

8. Martli, ac 28. ejuſdem menſis acceptâ, quam integram inſerui Diſſertationi à me compoſitæ, *de Operibus Ratramni Corbeienſis in Gallia Monachi* cap. 6. ad quam lectorem noſtrum mittimus. Plura *de Sancto Remberto* qui anno 888. die 4. Februarii, vel ex aliis die 11. Junii obiit, apud eundem Mabillionem in *Vita Sancti Remberti*, eodem Seculo, eademque Seculi IV. parte 2. pag. 471. & ſequentibus. Obiit Rembertus anno citato, de quo Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 37. pag. 329. & cap. 38. pag. 334. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Rembertus* pag. 792. editionis 1643. Lovanii in 4.

880. MEGINHARTVS SEV MEGINHARDVS FVLDENSIS MONACHVS, natione Germanus, Ordinis divi Benedicti, circa annum 880. floruiſſe mihi videtur, ſeu aliquanto poſt mortem Rabani Mauri Moguntini Archiepiſcopi tempore, qui anno 856. fatis functus legitur. Hunc Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri*, ait fuiſſe Monachum Fuldenſem Congregationis Luxovienſis, atque vixiſſe anno 770. annis centum circiter, antequam vere vixerit. Credo, ut ita ſentiret adductus eſt, quod in Opuſculo ſeu ſermone quem ſcripſit, legas, S. Ferrucii corpus à S. Lullo in lætantium cœnobium quod Bleidenſtad vocatur, magno cum honore fuiſſe translatum. At Lullus ſucceſſit S. Bonifacio in Archiepiſcopatu Moguntino anno Chriſti DCCLXXV. qui annis XXXII. ſedem hanc tenuit. Vt omnino verum dixerit Poſſevinus, ſi Meginhartus tempore translationis ejus quam refert, extitiſſet ac floruiſſet. Sed obſtant verba illa quæ paullo poſt ſubdit: *Poſtquam autem domus illius* (Lulli) *terreſtris habitationis hujus lutea ſoluta eſt, ut non manufactam, ſed æternam in cælis habitaret: Pontificatus illius pariter, & religionis ſucceſſores, Richolfus, Haiſtolphus, & Rhabanus, eadem devotione locum ſanctum coluerunt* &c. Vt Meginhartus ante Rhabanum, quintum Archiepiſcopum Moguntinum, vixiſſe minime potuerit. Atqui Rhabanus Richolfo anno DCCCXLVII. ſucceſſit, ac novennio Eccleſiæ præfuit, anno DCCCLVI. die 4. Februarii mortuus. Cum autem Meginhartus ex verbis allatis, Epiſcopos Moguntinos referens, ultra Rhabanum non progrediatur: aliquanto poſt exceſſum ejus vixiſſe ſuſpicari licet, circa annum 880. veriſimilius igitur Poſſevinus pro eo, quod Meginhartum ait in pretio fuiſſe anno 770, dixiſſet eum claruiſſe anno 870. vel 880. quo ſcripſit Opuſculum ſeu Sermonem *de Actis & translatione corporis S. Ferrucii Martyris*, quem apud Surium ex antiquiſſimis Codicibus expreſſum habes, tomo V. ad diem 18 Octobris. De *Meginharto* Antonius Poſſevinus, loco citato. Gerardus Johannes Voſſius, quem hic exſcribimus Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 36. pag. mihi 301.

BASILIVS GRÆCVS ex Armenia provincia Oriundus, anno 883. floruit, quo ſcripſit 883.
τὴν τάξιν προκαθεδρίας τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Ordinem præſidentiæ Sanctiſſimorum Patriarcharum, quam vir eruditus Guilielmus Beveregius Græce & Latine edendam curavit, ad calcem Tomi 2. *Conciliorum & Canonum ab Eccleſia Græca receptorum*, quæ 2. in folio vol. Oxonii anno 1672. edita ſunt. Retulit autem Beveregius hunc Ordinem Præſidentiæ Sanctiſſimorum Patriarcharum inter *Annotationes* ad Canones Concilii Trullani pag. 135. ad 147. Opus autem iſtud editum eſt ab illo ex MS. Codice Bodlejanæ bibliothecæ Barocciano 185. num. 2. in quo à pag. 16. ad 21. Codex ille præſtantiſſimus eſt, atque in eo Scriptoris nomen notatur pag. 146. ubi in Provincia Armeniæ notatur *Regio* 12. unde ortum habuit Baſilius qui præſentem librum elaboravit, *ὁ τὴν παροῦσαν φιλοπονήσας βίβλον Βασίλειος*. Neque hoc tantum notatur, ſed etiam pag. 147. in Provincia Armeniæ n. 8. notatur *Lapithus, quâ natus eſt Georgius Cyprius, qui librum ſcripſit ex quo hæc ſumpta ſunt. Λάπιθος, ἐν ᾗ ἐγεννήθη Γεώργιος ὁ Κύπριος ὁ γράψας τὴν βίβλον, ἐξ ἧς ταῦτα μετελήφθησαν.* Carolus a Sancto Paulo Fulienſis Abbas ac poſtea Abrincenſis Epiſcopus edidit anno 1641. Pariſiis apud Sebaſtianum Cramoiſy *Geographiam ſacram* ſive *Notitiam antiquam Diœceſeon omnium tam Patriarchalium, quam Metropoliticarum & Epiſcopalium Veteris Eccleſiæ*, ex SS. Conciliis & Patribus, ex Hiſtoria Eccleſiaſtica & Geographis antiquis collectam. Adjecit ad calcem hujus Operis, *Parergon notitias aliquot Eccleſiaſticas & civiles diverſis temporibus editas complectent.* Hæ quatuor ſunt, duæ Græcæ, & Latinæ totidem. Prima Græca pag. 2. inſcripta, *Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν, τῶν ὁμοθεσίων, καὶ συναρίθμησις τῶν Ἀποστολικῶν θρόνων. Brevis deſcriptio finium Sanctiſſimorum Patriarcharum & Apoſtolicarum ſedium enumeratio* quæ Hieracli cuidam pag. 20. non leviter tribuitur. Secunda pag. 38 *Τάξις προκαθεδρίας τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν* &c. *Ordo ſedium ſanctiſſimorum Patriarcharum.* Cujus ad finem pag. 62. *ἡ παροῦσα ἔνθεσις ἐγεγόνη ἐν ἔτει ϛτϟα ἐπὶ τῆς βασιλείας ζ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ Φωτίου πατριάρχου. Hæc Expoſitio facta eſt anno 6391.* juxta Conſtantinopolitanam Græcorum Epocham, *ſub imperio Domini Leonis ſapientis 7. & ſub Photio Patriarcha.* Tertia pag. 64. Notitia quinque Patriarchatuum, Latine tantum ex Bibliotheca Regia. Quarta pag. 78. ad 85. ex veteri MS. Bibliothecæ Thuanæ. Hoc idem Opus Caroli à Sancto Paulo recuſum fuit Amſtelodami anno 1704. in folio, cum notis & animadverſionibus Lucæ Holſtenii, ad varia hujus Geographiæ loca. Opinatus eſt igitur Carolus à Sancto Paulo hanc ſecundam ſeriem Græcam pag. 38. relatam, ſpectare ad Leonem Imperatorem cognomento ſapientem, cujus tempore ad *Τάξεως* finem

pag.

pag. 62. facta legitur. Idem quoque credidit Jacobus Goar, qui anno 1648. ex typographio Regio poſt Codini editionem, adjunxit pag. 335. *Notitias quatuor Græcas Epiſcopatuum*. primam illam inſcriptam Τάξις προκαθεδρίας τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν cujus ad finem pag. 362. adjecta eſt hæc clauſula, ἡ παροῦσα ἔκθεσις ἐγεγόνει ἐν ἔτει ϛτϛα ἐπὶ τῆς βασιλείας Κύρου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ Φοτίου Πατριάρχου. Secunda Notitia pag. 363. ex MS. Codice Vaticano, quam primo loco collocavit Carolus à Sancto Paulo Abbas Fulienſis. Tertia pag 379 inſcribitur, *Ordo diſpoſitus per Imperatorem Leonem Sapientem, quem locum & ſedem habeant, throni Eccleſiarum Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubjectarum.* Quarta pag. 400. ad 409. *Expoſitio Imperatoris Domini Andronici Palæologi Senioris, quem locum teneant Metropolet, quæ Conſtantinopolitano throno ſubjectæ ſunt.* Immerito autem tam Carolus à Sancto Paulo, quam Jacobus Goar loco citato pag. 362. ex allatis ſupra verbis, hunc *Ordinem Præſidentiæ ſedium Patriarchalium* adſcripſerunt Leoni Sapienti Imperatori, cui altera adſcripta eſt ab eodem Goaro pag. 379. quamque etiam retulit Joannes Leunclavius in *Jure Græco Romano* Francoſurti anno 1596. in folio edito, Libro 2. pag. 90. Nam calculus hic Græcus ϛτϛα juxta Græcorum Conſtantinopolitanorum epocham, annum Orbis conditi 6391. ſignificat, à quo ſi annos 5508. ſubduxeris, reſtabunt anni à Chriſto nato 883. non 891. ut male obſervavit Guilielmus Beveregius loco citato pag. 148. quem vere dixit eſſe ſextum dicti Leonis Imperatoris. At annus 883. qui reſtat ex calculo allato, eſt annus 17. Baſilii Macedonis, annis quatuor antequam Leo Sapiens patre mortuo ad imperium eveheretur. Non igitur hæc Τάξις τῆς προκαθεδρίας facta eſt, nec à Leone, nec ſub Leone, ſed ſub Baſilio anno 883. quo tempore Photius quidem Patriarcha Conſtantinopolitanus adhuc erat, qui Leone ad Imperium anno 887. aſſumpto, ſtatim ab eo, Patriarchatu Conſtantinopolitano dejectus eſt. Scriptor igitur τῆς τάξεως προκαθεδρίας τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν, eſt Baſilius ille Armenus qui illam ſub Baſilio Macedone anno 883. compoſuit, ut habet Guilielmus Beveregius in Annotationibus ad Canones Concilii Trullani pag. 146, de qua ampliſſime diſſerit poſt illam expreſſam, pag. 148. Notandum autem τὴν τάξιν προκαθεδρίας à Carolo de Sancto Paulo, in Parergo pag. 38. fuiſſe vitioſiſſime editam, mutilam in multis partibus, ut docet Guilielmus Bevrigt loco citato pag. 148. ſed longe poſtea correctius editam fuiſſe à Jacobo Goar ex MSS. regiorum fide, an. 1648. ad calcem Codicis *de Officiis aulæ atque Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ* pag. 335. ac perfectiſſime à Guillelmo Beveregio Tomo 2. *Conciliorum & Canonum ab Eccleſia Græca receptorum* in Notis ad Concilium Trullanum p. 135. à quo ſolo Scriptorem hunc *Baſilium Græcum* habuimus.

HEREMPERTUS CASSINENSIS MONACHUS, vivebat anno 888. Hic ex Longobardorum illuſtri ſtirpe genus habuit, ex Beneventanis Ducibus, patre natus Rodelgario. Profeſſus eſt vitæ Monaſticæ inſtitutum in Monaſterio Theanenſi, ut Leo Oſtienſis tradit Lib. 1. cap. 46. & ipſe Herempertus ſe Monachum prodit pag. 75. cum narrat miſſum ſe ab Angelmario Abbate ad Papam Stephanum nomine VI. ad bona Monaſterii Capuani quæ Athenolphus Capuæ Caſtaldeus rapuerat, recuperanda. Scripſit *Chronicon breve de Geſtis Principum Beneventanorum*, editum in 4. Neapoli anno 1626. opera Antonii Caraccioli Congregationis Theatinorum, cum Nomenclatore & propylæo, atque antiquis aliis Chronographis hiſtoriam Neapolitanarum rerum continentibus: *Lupo* nempe *Protoſpata, Anonymo Caſſinenſi, Falcone Beneventano, & Appendicibus hiſtoricis.* Ætatem produxit Herempertus, annis aliquot poſt nonum Chriſti ſeculum. Nam pag. 80. Lamberti Principis obitum memorat, filii Guidonis, Ducis Spoletani: qui teſte Sigonio, anno Chriſti 910. defunctus eſt. Quo autem ſignate anno Herempertus mortuus ſit, reperire non potui. Plura Leo Oſtienſis in *Chronico Caſſinenſi* Lib. 1. capp. 9. 19. 46. Petrus Caſſinenſis in libro *de Viris illuſtribus Caſſinenſibus.* 888.

NICOLAUS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANUS, COGNOMENTO MYSTICUS, quod erat nomen primæ poſt magnum Carthularium dignitatis, cujus inſignia fuiſſe Thiaram & prætextam loris vittam præferre, tradit Georgius Codinus, in libello *de officiis urbis Conſtantinopolitanæ*: ſucceſſit anno 895. in ſede Patriarchali Novæ Romæ, quo mortuus eſt Antonius Patriarcha pariter Conſtantinopolitanus, poſtquam duos tantum annos ſediſſet, ut habetur in ſerie Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, intexta *Corpori Juris Orientalis*. Hic anno 901. è throno illo depoſitus eſt juſſu Leonis Imperatoris, cum annos undecim ſediſſet, ut habet Græca iſta ſeries Conſtantinopolitanorum Epiſcoporum. Quænam autem cauſſa præceſſerit ejus dejectionis, narrat in ipſo Leone Curopalates: nimirum quod Imperator cum tertia uxore defuncta, quartam nomine Zoën ſuperinduceret, quamvis id faceret liberorum quærendorum cauſa, quia nullos ex tribus prioribus ſuſtuliſſet: attamen quod frequens ejusmodi nuptiarum repetitio contra Canones eſſet, ut contra Concilium Neocæſ. Can. 3. & 7. Baſilium Epiſtola ad Amphilochium Can. 4. Cauſſa 41. q. 1. *De his qui* &c. Imo & contra ipſius Leonis promulgatam olim Conſtitutionem 90. *ut qui ad tertium matrimonium convolarent, pœnis Canonum ſubjacerent*: has quartas ejusdem nuptias Patriarcha non ſolum conſecrare recuſavit, ſed & Presbyterum qui benedixerat, de- 890.

poſuit: atque ipſum Imperatorem ab ingreſſu Eccleſiæ prohibuit. Cumque inſuper nollet, quamvis diu rogatus, Imperatorem in Eccleſiam admittere: ipſe exulare juſſus, in Monaſterium à ſe conditum relegatus eſt. Subrogatus vero in ejus locum anno 906. ſuffragio Cleri, Euthymius genere Iſauricus, profeſſione Monachus, dignitate Syncellus Patriarchæ, & Imperatoris pater ſpiritualis: vir pius & ſumma virtute præditus, atque etiam dono Prophetiæ decoratus, quem & ajunt ſummum ſacerdotium renuentem, divino fuiſſe oraculo impulſum, ut illud ſuſciperet: qui mox ut ordinatus eſt, Imperatorem in communionem recepit. Ita ex Curopalate, qui ait Nicolaum depoſitum eſſe menſe Januario: & ex Aretha Cæſareenſi Archiepiſcopo apud Lipomanum, in Oratione Funebri ad *Translationem S. Euthymii* habita: nec non ex præambulis Conſtantini Porphyrogeniti ad edictum Vnionis: ubi additur ex hac occaſione ſciſſam fuiſſe Eccleſiam Conſtantinopolitanam, cum alii Nicolao, alii Euthymio adhærerent. Ex hoc facto integritas animi in Nicolao Myſtico magna intelligitur, ſervandorumque Canonum ſacer zelus, quo pauci hodie premuntur, Cui neque ſcientia deſuit. Extant enim ejus *Epiſtola II.* altera ad Anaſtaſium Papam, altera ad Joannem X, Latine, Conciliorum tomo IX. col. 1264. *Decretum de literis Patriarchalibus gratis concedendis*, extat Græcolatine *Juris Græco-Romani* lib. 4. p. 249. *Epiſtola ad Simeonem Bulgariæ Principem* habetur Græcolatine apud Baronium, ad annum 917. Atque *alia quinque* ibidem Latine tantum ad Armenorum, Saracenorum, Longobardorum & Amalphitanorum principes, & ad Epiſcopos extra communionem exiſtentes. Item ex Poſſevino ad calcem *Apparatus Sacri* pag. 46. *Nicolai Patriarchæ Conſtantinopolitani Explicatio in omnia divinæ Scripturæ loca*, extat Conſtantinopoli MS. apud Conſtantinum Barinum. Denique *Epiſtola Nicolai Archiepiſcopi Conſtantinopolitani*, quarum initium, πᾶσα ἐπίγειος ἐξουσία: *Omnis terrena poteſtas &c.* Manuſcriptæ in Monaſterio Inſulæ Pathmos, quæ in mari Ægeo eſt, ex Catalogo illius à Reverendo Aloyſio Lullino Epiſcopo Bellunenſi contexto, quem adjecit ad calcem *Apparatus ſacri* idem Poſſevinus, pag. 42. Item poſt *typicum Sancti Sabæ Abbatis* anno 1643. Venetiis in folio Græce editum, inter varia quæ ſubjuncta ſunt, extant Num. 4. *Nicolai Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Anaſtaſium Montis Sinæ Abbatem de jejuniis Græcorum carmina polytica CCXXIV.* Græce, de quibus in S. Saba Abbate ad annum 520. ſupra egimus. Mortuo autem Leone Imperatore, inquit Curopalates, accerſitum Nicolaum Patriarcham à Leone expulſum, Conſtantinopolitanæ ſedi reſtituit novus Imperator, Euthymio anno 911. in exilium ejecto: quem Clerici Nicolao addicti inhumaniter tractantes, pugnis percuſſerunt, colaphis ciciderunt, barbam evulſerunt, aliaque prorſus feralia in ſanctiſſimum ſenem perpetrarunt: quæ narrat Curopalates ac deplorat Arethas Cæſareenſis Archiepiſcopus Oratione funebri habita in *Translatione Euthymii*, quæ extat apud Lipomanum tomo 3. ubi & cauſam odii Clericorum in eum fuiſſe ait, quod illos palam ſimoniæ intentos coërcuiſſet. Nicolaus autem reſtitutus non tantum in ſedem, ſed anno 912. Conſtantini Porphyrogeniti tutor factus, quo pariter anno ſcripſit ad Romanum Pontificem adverſus Quadrigamiam. Recuperatâ ſede, Nicolaus memor injuriarum ſub Leone Imperatore acceptarum, cum ſuadentibus Apoſtolicæ ſedis legatis in exilium pulſus fuiſſet, qui à parte fortiori ſtabant: plenam querelis ad Romanum Pontificem ſcripſit Epiſtolam, quâ rei tunc geſtæ ſeriem exacte narrat, apud Baronium tomo X. *Annalium*, hoc anno 912. ex Bibliotheca Epiſcopi Bellunenſis. Iſta paucis quoque Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* p. 155. his verbis, *Nicolaus Patriarcha Conſtantinopolitanus anno Domini 912. ad Summum Pontificem Romanum Epiſtolam ſatis longam ſcripſit, conquerens de tetragamia Imperatori Orientis conceſſa: quin & alteram ad Joannem Papam, pro ineunda perfecta concordia cum Romano Pontifice. Alias item ad Symeonem Bulgariæ Principem, alias ad Armeniæ Principem, ad Principem Saracenorum, ad Epiſcopos extra communionem exiſtentes, ad Ducem Longobardiæ, ad Principem Amalphitanum. Eæ in Appendice ad tomum undecimum Annalium Baronii Cardinalis extant, accepta & è Græco in Latinum converſa, ab Aloyſio Lullino Epiſcopo Bellunenſi.* Anno 914. cum adverſus Conſtantinum Imperatorem, Bulgaricum bellum exortum eſſet, Symeone ipſorum Rege Conſtantinopolim obſidente, atque repulſus ille & in Hebdomum reverſus eſſet: Symeonem convenit Nicolaus Patriarcha Imperatoris junioris tutor, quem etiam victorem ad componendam pacem adduxit: quâ ſtabilita Bulgarus Rex benedictionem à Patriarcha accepit, impoſito pro coronâ cajutio. Hæc pluribus Curopalates. Anno 916. qui XV. ab exilio ejus numeratur, idem una cum Imperatore Legatos miſit ad Joannem Papam, cum litteris quas hoc anno recitat Baronius tomo X. *Annalium*, ex Epiſcopi Bellunenſis bibliotheca, ad perfectam cum Eccleſia Romanâ concordiam ineundam: cujus & Nicolai Myſtici aliæ extant Epiſtolæ in *Annalibus* ejuſdem Baronii, anno 917. Poſt hæc idem Patriarcha, per Zoën Auguſtam Imperatoris matrem, ex Palatio ejectus eſt, qui per multos tamen adhuc annos Conſtantinopolitanam ſedem tenuit: ad annum circiter 925, juxta alios autem ad annum 930, quo in defuncti Nicolai locum Stephanus Amaſeæ Archiepiſcopus ſubrogatus eſt, ut Joannes Scylitzes Curopalates author eſt. De illo pluribus Cæſar Baronius in *Annalibus* ſuis, ſecu-

culo decimo. Henricus Spondanus ejus epitomator, ad annum 890. n. 3. 901. n. 2. 911. n. 3. 912. n. 8. 914. n. 1. 916. n. 2. 930. n. 2. cum aliis plurimis.

DISSERTATIO SINGVLARIS
DE
VITA, MORIBVS ET SCRIPTIS DAMASI PORTVENSIS EPISCOPI, QVI POSTEA FORMOSVS PAPA DICTVS EST.

PROLOGVS.

SIcut Cæſar Baronius, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, iratus tot invectivis & contumeliis, quas in Centuriis ſuis contra Romanos Pontifices, Romanamque Eccleſiam congeſſerunt, Centuriatores Magdeburgenſes, ſcribere Annales ſuos Eccleſiaſticos aggreſſus eſt: ita quoque non deſuerunt ex Proteſtantibus, qui contra Baronii lapſus, injurias, falſitates, antilogias ſeu contradictiones in Annalibus ſuis Eccleſiaſticis admiſſas, calamum acuerent, atque probra & contumelias retunderent. Extant *Exercitationes XVI. Iſaaci Caſauboni de rebus ſacris & Eccleſiaſticis ad Baronii Annales*, Londini 1614. in folio & Francofurti 1615. eadem forma. Itemque *Caſauboni & Blondelli Animadverſiones in Baronii Annales*, editæ Amſtelodami 1675. in fol. Atque *Exercitationes V. ad Baronii Annales ubi Caſaubonus deſiit*, auctore Adamo Tribbechovio Profeſſore Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ in Academiæ Kiloniensi, editæ primum anno 1666. Kilonii in 4. tum Hamburgi anno 1708. apud Reuman, habentes ad frontem Epiſtolas duas, *unam fratris Pauli Sarpii Veneti ad Iſaacum Caſaubonum*, quà ipſi congratulatur quod contra Baronium ſcribere velit, quem confutatione facillimum cenſet, ex ipſis potiſſimum factis, quæ tuetur. Itemque *Reſponſionem Caſauboni ad Paulum Sarpium*: quas binas Epiſtolas nunquam impreſſas Marquardus Gudius olim apud ſe habuit & cum Chriſtiano Kortholdo Theologiæ in eadem Academia Profeſſori, Tribbekovii Socero, tunc communicavit, ut Diſſertationibus ſuis præmitteret. Ipſi quoque Pontificii ſeu Papicolæ, ſæpe vocibus elatis adverſus hos Annales Baronii Eccleſiaſticos, ob mendacia, falſitates, aliosque hujus hiſtoriæ lapſus reclamarunt: ut doctiſſimus Dionyſius Petavius Soc. Jeſu, in Theologicis & Hiſtoricis clariſſimus, inter confabulandum ſepe dixerit, ſe non multo cum negotio vel labore, usque ad octo millia errorum & hallucinationum, in his Annalibus Baronii Eccleſiaſticis reperturum, ſi operæ pretium foret. Hoc inſtinctu ductus, Antonius Pagi, Ordinis S. Franciſci alumnus, nobis olim amicus, aggreſſus fuit labore non ingrato nec improbo, *Criticam Hiſtorico Chronologicam in Annales Baronii* à Chriſto nato ad annum 1198. quo Baronius deſiit: cujus Volumen primum Pariſiis anno 1689. in folio Joannes Boudor cum ſociis edendum ſategit: quam integram Voluminibus IV. in folio poſt ipſius Antonii Pagi mortem, Typographi Genevenſes, forma præter morem nitida evulgarunt, de quibus agunt plene *Acta Eruditorum Lipſiæ* ad annum 1706 pagg. 110. 337. & 433. Ita veritas omnibus cordi eſt, quidquid contra palpones ſcribant aut ſcripſerint. Cum itaque legendo reperiſſem, Baronium Tomo X. *Annalium* ſupra modum & fidem, laudaſſe *FORMOSVM PAPAM*, antea *DAMASVM PORTVENSEM EPISCOPVM*, quem *virum ſanctiſſimum ac doctiſſimum* non ſemel vocat: licet alii plurimi ut *ſceleratum ac nequiſſimum* atro carbone depingant: ſubiit mihi in mentem, ut DISSERTATIONEM SINGVLAREM *de Vita & Scriptis Damaſi Portuenſis Epiſcopi, qui poſtea Formoſus Papa dictus eſt*, Collectaneo huic noſtro ad annum 890. insererem, quam lectoribus non fore injucundam arbitratus ſum. Spectat enim ille ut poſtea oſtendam, ad Scriptores Eccleſiaſticos.

CAPVT PRIMVM.
DE
VITA ET MORIBVS DAMASI PORTVENSIS EPISCOPI.

ITa *Formoſi Papæ* ſeu *Damaſi Portuenſis Epiſcopi* vitam ſeu encomium à Cæſare Baronio Tomo X. *Annalium Eccleſiaſticorum* paſſim elaboratum, indubium ac verum credidit Labbæus, ut ſimul collectum velut *legendam quandam auream* Tomo IX. Conciliorum editionis Pariſienſis 1672. col. 426. ad perpetuam ſanctitatis illius memoriam inſeruerit. Dabitur hic verbotenus, cum cenſuris noſtris ad calcem paragraphi cujusque, ut quam falſa vel incerta ſint omnia ab iſto Cardinale in gratiam Damaſi Portuenſis Epiſcopi conſcripta, lectoribus appareat, & quam modicam fidem vel nullam Annalibus ipſius Eccleſiaſticis debeamus, attendant.

1. Formoſus, religione, morum integrita-"
te atque doctrina laudatiſſimus, electione"
tumultuariâ, elevante ſe contra eum Sergio"
Diacono, anno Domini 891, Pontifex creatus"
eſt, vere optimus, ut conſtat ex Luitprando."
Eundem Stephano V. immediate ſubrogatum"

 fuiſſe,

„fuiſſe, præter Luitprandum & Flodoardum
„lib. 4. cap. 1. aſſerunt omnes antiqui Romano-
„rum Pontificum Scriptores, omniaque vete-
„rum Græcorum antiqua monumenta. Nam
„in Codice Columnenſi Græco ſupra ſæpius
„laudato, ubi redarguitur Pſeudo-Synodus
„Photiana, ſucceſſorumque Nicnlai & Hadria-
„ni Romanorum Pontificum ſeries texitur,
„hæc habentur. *Poſt Hadrianum hunc Joannes,*
„*poſt Joannem Marinus, poſt Marinum Hadrianus*
„*alter, deinde Stephanus, deinde Formoſus: poſt*
„*hunc alii quatuor, videlicet Bonifacius, Stephanus,*
„*Romanus & Theodorus: ac poſt hos Joannes, qui*
„*hæc ſcripſit.* Quod igitur Leo Oſtienſis *Hiſto-*
„*ria Caſſinatis* lib. 1. cap. 48. Formoſum Hadria-
„no ſubjungit, & Stephano V. anteponit, niſi
„fortaſſe intermediis omiſſis de Stephano VII.
„qui vulgo ſextus nuncupatur, intelligi velit,
„erroneum eſt. Marianus vero & Sigcber-
„tus, eorumque imitatores recentiores Hiſto-
„rici, nonnii per ſomnum excogitaſſe viden-
„tur, quod Agapetum & Baſilium duos ima-
„ginarios Pontifices, nunquam viſos vel audi-
„tos, Stephano ejusque poſteris anteponunt.
Baronius.

Cenſura. Series Romanorum Pontificum ab Hadriano II. usque ad Fotmoſum Papam obſcuriſſima & incertiſſima eſt, nam *Pontificale urbis Roma*, ſeu *Liber de Geſtis Romanorum Pontificum*, cujus Auctor huic ætati Synchronus eſt, ſubjungit proxime Hadriano II. Stephanum VI, omiſſis tribus Pontificibus Baronianis, *Joanne VIII.* quem IX. alii vocant, *Marino & Hadriano III.* Dignior autem fide eſt auctor Pontificalis Romani, quisquis ille ſit, Pſeudo-Luitprando vel Flodoardo: nam primus Opus ſuum de vitis Romanorum Pontificum, ex *Pontificali* excerpſit: Flodoardus autem recentior eſt, quam ut comparetur, cum Pontificali urbis Romæ quod ſub Damaſi nomine excurrit, & antiquitate multum ſuperius eſt. Quodcunque igitur ſtatuit hic Baronius de ſerie, ordine, & numero Romanorum Pontificum, incertiſſimum eſt.

„ 2. Hunc Anaſtaſius in *Nicolao* magnæ ſan-
„ctitatis virum nominat. Hincmarus Rhe-
„menſis Archiepiſcopus, teſte Flodoardo libro
„3. *Hiſtoria Rhemenſis* cap. 20. eidem ſcripſit, col-
„laudans ejus quam audierat ſanctitatis ac ſci-
„entiæ famam, quærensque ejus habere fami-
„liaritatem: & ut ipſe pro ſe dignaretur ora-
„re, vicem rependere ſpondens, & quidem ei
„munera mittens, ut ſui memoriam in oratio-
„nibus habeat. Epiſcopatum Portuenſem
„multo tempore pie & ſancte adminiſtravit,
„adeo ut judicio ſanctiſſimi Nicolai Papæ I. di-
„gnus habitus fuerit, qui ad Bulgaros fide or-
„thodoxa imbuendos Apoſtolus mitteretur:
„cumque ibidem plurimis annis egiſſet, gen-
„temque illam ad Chriſti fidem convertiſſet,
„maximam ſibi inde gloriam comparavit.
„Hunc Joannes Papa VIII. qui magno ſuo de-
decore res ſuorum prædeceſſorum bene di-"
ſpoſitas viſus eſt adverſari, (nam Photium"
Conſtantinopolitanum & Zachariam Anagniæ"
Epiſcopum, quos Nicolaus & Hadrianus Joan-"
nis prædeceſſores ſæpius damnaverant, vix-"
que ad pœnitentiam vel laicam communio-"
nem recipiendos eſſe juſte ſtatuerant: ille"
non tantum reſtituit, verum etiam ipſum Za-"
chariam Anagninum, honorifico munere Bi-"
bliothecarii Apoſtolicæ ſedis auctum, conſilia-"
rium ſuum fecit, eique legationes plures cre-"
didit) Epiſcopatu depoſitum, degradatum, &"
ad ſortem laicorum redactum, ab Vrbe rele-"
gavit, jurareque coegit, ſe nunquam Epiſco-"
patum ſuum repetiturum, ſed laicâ commu-"
nione contentum deinceps quieturum. Qua"
de cauſa Joannes in eum hac ratione anim-"
advertit, non conſtat: niſi quod ſortaſſe, ob"
res male geſtas, à Formoſo correptus & admo-"
nitus, ipſum velut rebellem ex albo Epiſcopo-"
rum eradendum eſſe putaverit." Baronius.

Cenſura. Anaſtaſius Formoſum in Nicolao *magnæ ſanctitatis virum* non nominavit, ſed *venerabilem* duntaxat cum Paulo, quando anno 867. miſſi ſunt in Bulgariam: non ad convertendam illam gentem quæ jamdudum Chriſtiana erat, ſed ad ſatisfaciendum ambitioni Nicolai Romani Pontificis, qui fraudes & technas omnes commovit, ut Bulgariam chriſtianam à ſede Conſtantinopolitana dependentem & Eccleſiæ Græcæ mores ac ritus ſequentem, ad Romanam ſedem adjungeret, contra juſtitiam & poſſeſſionem. Miſſi igitur hi Pſeudo-Apoſtoli. non ad ſedem propagandam apud Bulgaros, ſed ad revocandam ex invidia hanc gentem promiſſionibus vanis & fraudulentis, ab obedientia quam faciebant Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ex qua fidem ſuſceperant. Falſus igitur hic Apoſtolatus Damaſi & Pauli, qui potius perverſitatem utriusque hominis, quam ſanctitatem prodit. Splendidum quoque Baronii mendacium eſt, dum ſcribit *Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum anno 891. ſcripſiſſe ad Formoſum Romanum Pontificem illique munera miſiſſe ac precum communionem mutnam petiiſſe*: nam Hincmarus novem annis mortuus erat, antequam Damaſus ad Pontificatum perveniret. Claruit enim Hincmarus ob doctrinam ab anno 830, tum poſt Ebbonem anno 835. depoſitum, poſt biennium vacantis ſedis, anno 837. Remenſis Archiepiſcopus factus, quam Eccleſiam adminiſtravit usque ad annum 882. quo Normannis in Gallias irrumpentibus, deſertis Remis, in villa Sparnaco X. Kalendas Januarii diem extremum clauſit, in S. Remigii Monaſterium relatus & ſepultus. Hincmarus igitur annis novem poſt mortem, ex tumulo ſurgens, ad Formoſum Papam ſcripſit. Grande hoc miraculum, quod *Legenda* Formoſi convenit. Quod ait Baronius, *hunc Epiſcopatum Portuenſem multo tempore pie & ſancte adminiſtraſſe, adeo ut judicio Sanctiſſimi Nicolai Papæ I.*
di-

dignus habitus fuerit, qui ad Bulgaros fide Orthodoxa imbuendos Apoſtolus mitteretur: cumque ibidem plurimis annis egiſſet, gentemque illam ad Chriſti fidem convertiſſet, magnam ſibi inde gloriam comparavit. Quot verba Baronii, tot mendacia. Converſi erant Bulgari ad fidem Chriſtianam jamdudum, qui melius fidem Chriſtianam noverant, quam Epiſcopi illi Itali, qui illuc anno 867. & ultimo Pontificatus Nicolai I. hominis ambitioſiſſimi miſſi, anno 869. Romam ad Hadrianum II. reverſi ſunt, ut habet Pontificale Vrbis Roma, non in Nicolao I. ut Baronius male habet, ſed in Hadriano II. fuerunt igitur Miniſtri & Apoſtoli, non fidei Catholicæ, ſed iniquitatis & ambitionis Nicolai Papæ I. *Nec multis annis illic*, ut vult Baronius, *egerunt*: ſed ubi fraudes ſuas ad Bulgaros ab Obedientia Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſubtrahendos, adhibuiſſent; ſtatim in Italiam remeantes, negotiatione velut facta triumpharunt. Quod autem Damaſus Portuenſis Epiſcopus peſſime & negligenter ſe geſſerit in *Apoſtolatu Bulgarorum*, hinc evidenter patet, quod Hadrianus II. anno 869. eodem Legatos alios tres ob eandem rem miſerit, de quibus Platina in Hadriano II. his verbis.

„Haberi etiam Synodum Conſtantinopoli
„paſſus eſt, qua & pulſus Photius vir ſeditio-
„ſus, & reſtitutus Ignatius jam antea injuria
„pulſus. Habita etiam in eadem Synodo lon-
„ga contentio eſt, Bulgarine quorum Legati
„tunc aderant, Sedi Romanæ, an Conſtantino-
„politanæ, ſubjecti eſſent? Tandem vero Ba-
„ſilio contradicente, Romanæ Sedi adjudicatur.
„Quare Hadrianus à Bulgaris rogatus, ut vi-
„rum vita & doctrina inſignem in provinciam
„mitteret, cujus auctoritate & exemplo in fide
„Chriſti retinereotur: tres ſanctiſſimos viros
„eo cum ſummà poteſtate miſit, qui Eccleſias
„illas ex ſententià ad meliorem cultum redi-
„gerent. Hi autem fuere, Sylveſter Subdia-
„conus, Leopardus Anconitanus, Dominicus
„Tarviſinus; qui rem omnem ex ſententia
„Pontificis brevi compoſuere. Quanquam
„Bulgari non ita multo poſt, donis & pollicita-
„tionibus à Conſtantinopolitanis corrupti, pul-
„ſis Latinis Sacerdotibus, Græcos receperint:
„quæ quidem ſeditio multorum malorum in-
„cendia inter Græcos & Latinos ſuſcitavit.

En qualis erat Apoſtolatus Italorum in Bulgariam Chriſtianam ac Conſtantinopolitanæ ſedi ſubjectam, nempe *ambitionis Romanæ*, non *fidei propagandæ*: id quod Baronius ſi verax Hiſtoricus fuiſſet, tacere non debuit, nec facere Apoſtolos, ex miniſtris iniquitatis.

Quod ſcribit Baronius, Joannem VIII. aliis IX. voluiſſe reſtituere Photium depoſitum in Conſtantinopolitana ſede, hoc æquitati conſentaneum fuit, atque ad Joannis IX. commendationem & moderationem facit: nam Ignatius juſte depoſitus, Photius in ejus locum canonice ſuffectus fuit. Factum audiamus, ex Hiſtoria litteraria Guillelmi Cavi, ſeculo Photiano ad annum 858.

« Anno 858.
dejecto Ignatio & oblato ab eo ſeu ſponte«
ſeu metu abdicationis libello, cum de ſucceſ-«
ſore ageretur, Photium τὸν ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ«
γνώσει πολλὰ φημιζόμενον, fatente Michaele«
Monacho, cauſæ Photianæ aliter minime fa-«
vente, magnopere reluctantem, tum Aulici«
tum Clerici in Patriarchatum Conſtantino-«
politanum elevarunt, ipſo die natali Domini«
conſecratum. Anno 861. habita eſt Con-«
ſtantinopoli Synodus. Epiſcoporum CCCXIIX,«
in qua ſolemni ſententià deponitur Ignatius,«
cui & aderant & conſenſerunt Legati Ponti-«
ficii Rodoaldus Portuenſis & Zacharias Ana-«
gninus Epiſcopi: etſi poſtea ipſe Nicolaus Pa-«
pa conſenſum denegaverit, peſſima convicia«
minasque quotidie in Photium jaculatus.«
His acceſſit nova Nicolai in Photium & in-«
juſtiſſima odii ratio, cauſa nempe Bulgaro-«
rum, quos miſſis illic anno 867. prædicatori-«
bus, Sedi Romanæ arripere molitus erat.«
Hos interim Photius, utpote Sedi ſuæ ſubje-«
ctos, cui ſe nuper ultro ſubjecerant, Sedi ſuæ«
ſtrenuè vindicavit. Libellus *de Septem Syno-*«
dis toties editus, nihil aliud eſt, quam pars«
Epiſtolæ, quam Photius ſcripſit ad Michaelem«
Bulgariæ Principem *de officio Principis*, ac pro-«
inde inter Epiſtolas Photianas à Montacucio«
editas primum locum obtinet. Opuſculum«
autem iſtud evidenter oſtendit, Bulgaros«
Conſtantinopolitanæ ſedi fuiſſe ſubjectos, at-«
que doctrinam aliam non habuiſſe, quam«
Photii, & Patriarcharum Conſtantinopolita-«
norum, quibus ſubjecti erant, & à quibus«
Chriſtianam ſuſceperant fidem. »

Photius igitur Nicolao & Hadriano II. Romanis Pontificibus infenſus erat, quia effræni illorum ambitioni, æquos juſtitiæ limites imponere pro viribus ſategit, unde illorum indignationem & iras in ſe accerſivit.

Addit Baronius *qua de cauſa Joannes VIII. in eum hac ratione animadverterit, non conſtat*: quam Baronii ignorantiam fuiſſe affectatam arbitror. Damaſus enim Portuenſis Epiſcopus, dominandi avidus, ad Joannem VIII. à ſede ſua dejiciendum Romana, ſeu ex Pontificatu deturbandum cum Proceribus Romanis infidus & prævaricator deliberavit, hujus conjurationis anteſignanus factus, quâ perfidiâ nulla major eſſe poteſt. Conſpiratione detecta, Epiſcopatu Portuenſi dejectus eſt atque ad Laicorum ſortem redactus, pœnâ quæ ſceleri tanto æquiparanda non fuit. Ac ne quis narranti mihi fidem neget, audiat Horatium Turſellinum Jeſuitam in *Epitome Hiſtoriarum* lib. 7. cap. 5. his verbis. *Ingens ſubinde Romæ extitit motus. Joannes Pontifex Romanorum procerum conſpiratione comperta, Formoſum Portuenſem Epiſcopum, aliosque conjuratos ſolemni ignominia notavit.* En facinus & ſcelus, quod in *Legendam Sanctiſſimi Damaſi Portuenſis Epiſcopi* ad Apoſto-

la-

latum ipſius confirmandum, inſeri meruerat: cujus ignorantiam Baronius prætexuit.

„ 3. Marinus Joannis Papæ ſucceſſor, virum meritis ſupra recenſitis inſignem, Apoſtolatus honore condecoratum, hac ignominia obrutum, ut par erat, erexit, erectumque haud dubie à juramento per vim & metum extorto abſolvit, & priſtinæ dignitati reſtituit. Obtemperans ſententiæ & mandato Pontificis Formoſus Epiſcopatum reſumpſit. Baronius.

Cenſura. Nec Marinus abſolvere jurejurando Formoſum juſtè depoſitum debuit, nec ſedi ſuæ reſtituere potuit.

„ 4. Cumque hoc potiſſimum tempore, peſſimorum tyrannorum invaſione Romana Eccleſia graviſſime affligeretur, ipſe vero Formoſus Portuenſis Epiſcopus toto terrarum orbe, ut ſupra ex Flodoardo & Luitprando oſtendimus, laudatiſſimus ſimul & doctiſſimus haberetur & coleretur: bono totius Eccleſiæ Catholicæ, prout ſæpius factum fuerat, ex Epiſcopo Portuenſi ad moderandas habenas totius orbis Catholici, translatus eſt ad Epiſcopatum & Pontificatum Romanæ Eccleſiæ: cujus initio, Epiſtolam illam, quam Stylianus deſtinaverat ad Stephanum VI, priusquam Romam afferretur defunctum, accepit, aliamque infra extantem reddidit. Baronius.

Cenſura. Eccleſia tunc temporis magis afflicta fuit, ex uſurpatione, maliſque moribus Romanorum Pontificum, quam ex tyrannide Principum ſecularium. Cum autem ob conjurationem in Joannem VIII. vel IX. factam, Damaſus Portuenſis Epiſcopus depoſitus & ad laicam ſortem dejectus fuiſſet, incapax fuit velut infamia notatus, poſſidendæ ullius dignitatis Eccleſiaſticæ, multo minus Pontificatus Romani aſſequendi, cujus in Pontificem ſcelerate conſpiraverat. Nec latere Baronium hoc potuit. Sincerior prorſus Baronio fuit, Antonius Dadinus Alteſerra, Juris utriusque Profeſſor & Vniverſitatis Toloſanæ Decanus, qui in Notis & Obſervationibus ad Anaſtaſium perſonatum *de Vitiis Romanorum Pontificum*, anno 1680. Pariſiis in 4to editis, licet Pontificius in *Agathone* pag. 74. Damaſum invaſorem & uſurpatorem Romanæ Sedis appellare non timuit his verbis. *Eodem jure Formoſus Portenſis Epiſcopus, Sedi Romana incubator, mortuus è ſepulchro detractus à Sergio Rom. Pontifice, & demptis Pontificiis veſtibus, tribusque digitis abſciſſis, in Tyberim projectus.* Narrat idem accidiſſe Formoſo, quod poſteà Benedicto V. invaſori ejusdem, anno 963. contigit: Benedictus Sedis Apoſtolicæ invaſor à Leone VIII. depoſitus, per abſciſſionem pallii, & fractionem ferulæ paſtoralis, ſalvo Diaconatu. Regino *Chronici* lib. 2. *Tunc Leo Apoſtolicus coadunata multorum Epiſcoporum Synodo, eundem Benedictum Romana Sedis invaſorem judicio omnium ab invaſo gradu depoſuit, & Pontificale pallium quod ſibi impoſuerat, abſcidit: ferulamque paſtoralem manu ejus abreptam, coram omnibus in fruſta confregit, & ad preces Imperatoris, Diaconatus ei tantum gradu uti conceſſit.* Nihil igitur commendabile habuit Formoſus Papa dictus, ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus, quam quod à Nicolao I. ad annum 867. velut iniquitatis miniſter atque diviſionis, miſſus fuerit in Bulgariam, ut gentem illam Conſtantinopolitanæ Sedi à Chriſtiana fide ſuſcepta ſubjectam, ab obedientiâ huic Patriarchatui debitâ revocaret. Hic Apoſtolatus Damaſi.

Jam quid egerit in Pontificatu Romano, tam iniquis modis poſitus, videamus. Prima illi cura fuit vindictæ, ut injurias juſtè ſibi à Joanne VIII. vel IX. irrogatus ulciſceretur, ac par pari intruſus Pontifex referret. Reſcidit omnia acta à Joanne VIII. in Pontificatu, irrita illius omnia ac nulla ſanxit, ordinationes ab illo factas nullas ac iterandas pronuntiavit, ac ſi Romanus Pontifex nunquam fuiſſet: quæ agendi ratio diſcordias enormes Romanæ Eccleſiæ peperit, ac ſcandalum orbi Chriſtiano & poſteritati nunquam oblivione ſepeliendum. *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*, inquit David Pſalmo 73. v. 23. Hujus rei teſtis eſt Auxilius Scriptor Italus, Formoſo Synchronus, qui anno 894. claruit, cujus mentionem facit Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei litteraria* ſeu *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ſeculo IX. ad annum 894. pag. 569. Ejus Opuſcula ex MSS. Codicibus ediderunt Joannes Morinus & Joannes Mabillon, viri ſeculo elapſo inter Pontificios celeberrimi. Scripſit igitur *libros duos de Ordinationibus Formoſi Papa ſeu Contra inteſtinam diſcordiam Romana Eccleſia*, ſive ut Sigeberti verbis utar, qui Operis iſtius meminit in Libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 112. apud Aubertum Miræum in ſua *Bibliotheca Eccleſiaſtica* pag. 147. „ Auxilius ſcripſit Dialogum ſub perſona inſenſoris & defenſoris, divinis & Canonicis exemplis munitum, contra inteſtinam diſcordiam Pontificum Romanæ Eccleſiæ, ſcilicet de ordinationibus, exordinationibus & ſuperordinationibus Romanorum Pontificum, & ordinatorum ab eis exordinationibus & ſuperordinationibus." Quo ex opere, Formoſum Papam, Romanæ Sedis incubatorem, ad vindictam implendam, omnia perturbaſſe *exordinationibus ſuis & ſuperordinationibus* conſtat. Primus hos libros in lucem edidit Joannes Marinus Ordinis Patrum Oratorii vir doctiſſimus, ad calcem Commentarii *de Sacris Eccleſia Ordinationibus, ſecundum Latinos, Gracos, Syros & Babylonios*, editi Pariſiis anno 1686. in folio: ad calcem inquam parte 2. pag. 298. recuſos deinde in Bibliotheca Patrum editionis Lugdunenſis anno 1677. incœptæ, ſed Tomo XVII. pag. 1. qui poſt annum 1686. impreſſus fuit. *Alium ejusdem li-*

brum

brum ſeu Dialogum ſuper cauſa Formoſi Papæ exhibuit Joannes Mabillon Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia , vir celeberrimus *Analectorum* tomo 4. pag. 610. Hæc Opuſcula ſiquidem Proteſtantes illa in lucem protraxiſſent, ſtatim Pontificii apertis clamoribus, ſuppoſitionis accuſaſſent, ſed producta à Clariſſimis Pontificiæ factionis hominibus & religioſiſſimis, atque ex Bibliothecis Pontificiis, os omne Pontificiorum obſtruunt, Formoſumque Papam Chriſtianæ fidei & Romanæ communioni fuiſſe pernicioſiſſimum fateri coguntur. Extant hæc opuſcula inter MSS. Codices clariſſimi viri Caroli de Montchal Archiep. Toloſani Codice LVI. quos Mauritius Tellerius Remenſis Archiepiſc. ab ejus hæredibus non exiguo ære comparavit ſuæque Bibliothecæ inſeruit, qui tandem ex Tellerii dono ad Regiam Pariſienſem Bibliothecam non ita pridem delati ſunt. De illis Philippus Labbeus Jeſuita in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum* ſive *Specimine antiquarum lectionum Latinarum & Græcarum*, Supplemento IV p. 195. editionis Pariſienſis anni 1654. in 4.

„ 5. Valde ſollicitus fuit, ut Carolum Simplicem filium Ludovici Balbi, legitimum Galliarum regni hæredem, in regno ſtabiliret, ut conſtat ex Epiſtolis, quas hac de re ad Fulconem Remenſem Archiepiſcopum & alios ſcripſit, ut ex Flodoardo lib. 4. c. 2. & 3. diſcimus. Baronius.

Cenſura. Egit peſſime dum Carolum Simplicem, ingenio debilem, ætate adhuc puerum, & regnandi incapacem, curavit eligi. Commiſſus enim multis ac ſibi invidentibus proceribus, propter Hoganonem Conſiliarium à Proceribus derelictus, ab Heriberto Viromandiæ Comite in carcerem conjectus, in eo Poronæ obiit & conditus eſt, regno multis calamitatibus disjecto.

„ 6. Widonem qui ante XV. annos ſibi nomen Imperatoris uſurpaverat, ut ex quodam antiquo Diplomate docet Baronius, anno Pontificatus ſui ſecundo, filium vero ejusdem Widonis Lambertum ſequente anno, Occidentis Imperatores legitime creavit, unxit & coronavit. Quare non aliter quam per ſurreptionem, ut Acta Concilii Romani ſub Joanne IX. teſtantur, accidiſſe potuit, quod idem Pontifex Formoſus anno Pontificatus ſui ſexto & ultimo, Arnulphum vocaverit, eique coronam Imperii Occidentalis impoſuerit. Corrigendus eſt igitur communis error Chronographorum, qui contra præſcriptum ſacrorum Canonum & auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, poſt Carolum Calvum Widone & Lamberto omiſſis, in ſerie Occidentalium Imperatorum enumerant Arnulphum, qui legitime nunquam clectus & coronatus, Imperatoris titulo nunquam condecorandus erat. Baronius.

Cenſura. Hoc facinus ſeu ſcelus Formoſi Papæ tam enorme eſt, quo jus ſibi creandi Imperatores Occidentis uſurpavit, ut in antiquitate omni nihil ſimile reperiri queat. Nullum ipſi jus ad Imperium Occidentale gubernandum, atque ad transferendum ad Italos principes, quod multis ab annis à Caroli Magni ſtirpe occupabatur, ex qua multi adhuc inter Germanos principes erant. Merebatur hoc Formoſi ſcelus depoſitionem à Pontificatu Romano, carcerem, aliasque graviores pœnas, quas ob Romanæ ſedis reverentiam & ad ſcandalum Eccleſiæ declinandum, Imperatores Occidentis infligere veriti ſunt, temporum iniquitati aliquid indulgentes. Recte ab Hiſtoricis & chronologis, omiſſi duo illi Itali, Wido & Lambertus à Formoſo Papa electi & coronati, velut *Imperatores ſtraminei.* Hæc contra Baronii inſolentiam, perverſamque doctrinam.

„ 7. Per electiones & coronationes ſupra enarratas, civium Romanorum invidiam & odium maximum incurrit, eorumque vivens ſimul & mortuus graviſſimas injurias, contumelias & ſacrilegia ſuſtinuit. De iis quæ à Romanis civibus paſſus eſt vivens, Luitprandus lib. I. Hiſtoriæ cap. 8. his verbis enarrat. *Hoc in tempore Formoſus Papa religioſus à Romanis vehementer affligebatur, cujus & hortatu rex Arnulphus Romam adveniens. In cujus ingreſſu, ulciſcendo Papæ injuriam, multos Romanorum Principes obviam ſibi properantes decollari præcepit.* Baronius.

Cenſura. Habemus hic Baronium confitentem, Formoſum Papam ob uſurpationes ſuas electionis & inſtitutionis Principum Italorum Widonis & Lamberti in Imperatores Occidentis, multas injurias à Romanis civibus paſſum fuiſſe, illorum odium incurriſſe, hortatu ad vindictam Formoſi Papæ faciendam, manus ſuas Arnulphum Romam advenientem inquinaſſe cæde cruenta Romanorum Principum, ut hac ratione Formoſum ſibi devinciret, à quo coronandus acceſſerat.

„ 8. Quas injurias quæve probra, ſucceſſores illius Stephanus VI. & Sergius III. vel per facti ignorantiam, vel per ſummum ſacrilegium eidem Pontifici intulerint, quomodo exhumatus & tribus digitis mutilatus ſit, iteratis & repetitis ordinibus eorum, quos Formoſus ordinaverat, dicam infra in Vita Stephani VI. Anno Domini 896. Pontificem à Scriptoribus hujus temporis valde commendatum obiiſſe, poſtquam 6. annis ſedem Pontificiam tenuiſſet, teſtatur Regino, Luitprandus & Adamus Bremenſis. Errant ergo Recentiores, qui anno 895. Pontificatus ſui anno quinto, eundem ex hac vita deceſſiſſe ſcribunt. Hæc Baronius tomo X. *Annalium.*

Cenſura. Juſtè ita cum Formoſo actum eſt à Succeſſoribus illius, qui omnia ob ſuam inconſtantiam atque partialitatem paſſus fuit. Qui non contentus Sedem Romanam uſurpaſſe, eligendi etiam Imperatores Occidentis, & transferendi Imperium ab una gente ad ali-

aliam, à Germanis ad Italos, jus ſibi impudens & eſſrons uſurpavit. Turſellinus Jeſuita factum Stephani VI. & VII. his verbis deſcribit in *Epitome Hiſtoriarum* lib. 7. cap. 9. *Roma interim ex contentione partium, infandum facinus oritur. Stephanus VI. alii VII. Pontifex, peſſimo exemplo, Formoſi Pontificis velut vitio creati acta reſcidit, irrita declarata conſecratione eorum, qui ab illo initiati fuerant ſacris. Indignum deinde facinus proditur. Formoſi cadaver effoſſum, & in conſpectu omnium, Pontificalibus exutum inſignibus, & cum prophano habitu in Tiberim projectum ferunt.* Cum autem credulus homo eſſet, ut fabulæ multæ ac falſa miracula *Hiſtoriæ* illius adjecta evincunt, addit vir bonus cap. 10. miraculum in Formoſi gratiam ſub Romano ejus ſucceſſore factum: *Romanus Stephano ſubjectus, Formoſi cauſam inde ſuſcepit, ejusque corpus ad Tiberina oſtia repertum, referri in Vrbem juſſit ad ſepulturam. Id cum Vaticanæ inferretur ædi, ſacræ imagines venerabunda excipere viſæ, divino Numine ejus Pontificatum approbante. Proinde Pontifex in conventu Epiſcoporum, Formoſum ſacrisque ab eo initiatos in integrum reſtituit.* Hæc Turſellinus credulus nimium, nam Baronius miraculum tantum non omiſiſſet, utpote cauſæ ſuæ maxime favens, niſi fabulam & mendacium credidiſſet. Miraculum enim iſtud feciſſet ad perfectionem *Legenda aurea Sanctiſſima Formoſi Papæ*, quæ præter miracula aliud nihil ad complementum exigere poterat. Platina etiam in *Vitis Romanorum Pontificum*, Romanum reſcidiſſe acta Stephani VI. vel VII. refert, ſed de miraculo in gratiam Formoſi facto, prorſus ſilet. Audiamus, *Romanus patria Romanus, ubi Pontificatum iniit, Stephani Pontificis Decreta & Acta ſtatim improbat abrogatque. Nihil enim aliud hi Pontificuli cogitabant, quam & nomen & dignitatem majorum ſuorum extinguere, quo nihil poteſt eſſe pejus & anguſtioris animi. Qui enim his artibus nituntur, nulla virtute muniti, eo de loco abradere bene merentes conantur, quem ipſi ob ignaviam & malitiam attingere non poſſunt.* Nihil hic de miraculo à Turſellino Jeſuita allato, quia falſum, dubio procul credidit. Præterea Platina, ex auctoritate Martini Poloni quem profert, non ait *Corpus Formoſi Papæ exhumatum in Tiberim projectum fuiſſe*, ſed tantum *Pontificali habitu ſpoliatum, indutumque ſeculari, ſepultura Laicorum mandatum.* Nullus igitur locus miraculo à Turſellino allato, cum Formoſi corpus in Tiberim projectum non fuiſſet, ſed Laicorum ſepulturæ datum. Quia vero Platina ingenue corruptiſſimos tunc temporis Romanorum Pontificum mores depingit, inteſtinasque quibus ſeipſos mutuo Pontificatu expellebant diſcordias, quarum auctor Formoſus fuit, tranſcribemus hic verbotenus.

Stephanus VI. vel VII. patria Romanus, Anagninus Epiſcopus, Pontifex creatus, tanto odio proſecutus eſt Formoſi nomen, ut ſtatim ejus Decreta abrogaverit, res geſtas reſciderit, licet quidam ſcribant ipſum Stephanum Epiſcopatum Anagninum à Formoſo conſecutum fuiſſe. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortum fuiſſe, cum jam eo devenisſent Eccleſiaſtici, ut non coacti ut antea, ſed ſponte & largitionibus Pontificium munus obirent. Hinc odium ortum eſt, quo etiam in mortuum Stephanus ſæviebat, quod ei antea impedimento fuiſſet, quominus optata ſede potiretur. Refert Martinus ſcriptor, Stephanum tanta rabie deſæviſſe, ut habito Concilio, corpus Formoſi è tumulo extractum, Pontificali habitu ſpoliatum, indutumque ſeculari, ſepultura Laicorum mandaverit, abſciſis tunc ejus duobus digitis, illis potiſſimum quibus in conſecratione Sacerdotes utuntur, in Tiberim projecit. Quia (ut ipſe inquiebat) contra jura ſacramenti, Romam & ſacerdotium repetiſſet, quo à Johanne VIII. jure ſpoliatus fuerat. Magna fuit hæc controverſia & peſſimi exempli, cum poſtea fere ſemper ſervata hæc conſuetudo ſit, ut Acta priorum Pontificum ſequentes, aut infringerent aut omnino tollerent. Quod hactenus certe ab optimis illis Pontificibus, quorum vitas conſcripſimus, alienum fuit. Paulum autem abſuit, quin noſtra tempeſtate Paulus II. Venetus, Formoſi nomen (ut fit) ſibi indere, quia id nomen ei maxime convenire videbatur, propter proceritatem corporis & majeſtatem. Quominus autem id faceret, deterruere enim Cardinales quidam, hiſtoriæ non ignari, ne poſt mortem id accideret, quod olim Formoſo. Tulit ægrè Paulus, quia nihil ei præter hoc nomen, ad ſummam felicitatem deeſſe videbatur.

Porro quam aliqui attribuunt Stephano VI. vel VII. exhumationem Formoſi corporis atque in Tiberim projectionem, Romano autem relationem illius ad ædem Vaticanam cum miraculo ſplendenti factam: alii illique antiquiores & fide digniores hiſtorici, adſcribunt Sergio III. Romano Pontifici anno DCCCCII. poſt Chriſtophorum electo, reſtitutionem vero in Vaticanam ædem Anaſtaſio III. ejus Succeſſori anno DCCCCX. electo, unde miraculum in relatione corporis factum Formoſi, adhuc ſplendidius micat. Audiamus, atque bis etiam Formoſi corpus in Tiberim projectum à Pontificibus duobus Stephano VI. vel VII. & Sergio III, atque bis etiam miraculum factum, Pontificii ad majus in Formoſo ſanctitatis argumentum credant.

Luitprandus lib. I. *Rerum per Europam geſtarum* cap. 8. *Nam Formoſo defuncto, is qui poſt mortem Formoſi Papa conſtitutus eſt, expellitur; Sergiusque Papa per Adelbertum conſtituitur. Quo conſtituto, ut impius, doctrinarumque Sanctarum inſcius, Formoſum à ſepulchro extrahere, atque in Sedem Romani Pontificatus, Sacerdotalibus indumentis indutum, collocare præcepit, cui & ait: Cum Portuenſis eſſes Epiſcopus, cur ambitionis Spiritu, Romanam univerſalem Sedem uſurpaſti? His expletis, ſacris mox exutum veſtimentis, digitisque tribus abſciſis, in Tyberim jactare præcepit. Quanta autem auctoritatis, quantaque religionis* Pa-

Papa Formoſus fuerit, hinc colligere poſſumus; quoniam dum à piſcatoribus poſtmodum eſſet inventus, atque ad Beati Petri Apoſtolorum Principis Eccleſiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo poſitum venerabiliter ſalutarunt. Hoc namque à religioſiſſimis Romanæ Vrbis viris perſæpe audivi. Idem Leo Oſtienſis lib. I. *Chronici Caſſinenſis* cap. 9. Eadem confirmat Platina in Vita Sergii III. Romani Pontificis CXXIII. his verbis. *Sergius tertius, patria Romanus, patre Benedicto. Pontificatum iniens, Baſilicam Lateranenſem, quæ jam corruerat, reſtituit. Chriſtophorum è monaſterio extractum, in vincula conjecit. Confirmatis deinde rebus, in Galliam profectus, Lotharii gratia & amicitia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens, Chriſtophorum arctiore cuſtodia revinxit, & Formoſi Acta ita improbavit, ut denuo ad ſacros ordines eos admittere neceſſe fuerit, quos Formoſus antea ſacerdotali ordine dignos cenſuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intuliſſe contentus, ejus cadaver è ſepulchro tractum, capitali ſupplicio, ac ſi viveret, afficit: corpusque ipſum in Tiberim projicit, tanquam ſepultura & honore humano indignum. Ferunt piſcatores, corpus ipſum inter piſcandum repertum, ad Baſilicam Petri detuliſſe, atque dum funus celebratur, Sanctorum imagines quæ in templo locata erant, corpus ipſum veneratas fuiſſe: & ob eam rem creditum fuiſſe, Formoſum injuria tali ignominia affectum fuiſſe. Sed factumne hoc ſit à piſcatoribus, haud ſatis conſtat, vivente præſertim Sergio, qui Formoſi factionem perſequebatur: quia anteà ei impedimento fuerat, quominus Pontificatum conſequeretur. Vide quæſo, quantum iſti degeneraverint à Majoribus ſuis. Illi enim utpote viri ſanctiſſimi, dignitatem ultro oblatam contemnebant, orationi & Chriſtianæ doctrinæ vacantes: hi verò largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti poſthabito divino cultu, inimicitias non ſecus ac ſæviſſimi quidam tyranni inter ſe exercebant, ſuas voluptates poſtea ſecurius expleturi, cum nullibi extarent, qui eorum vitia coërcerent. Crediderim ego Sergium hoc facere à Lothario compulſum, quia Formoſi opera, à Gallis in alienigenas Imperium tranſlatum ſit. Sergius autem his artibus vitam ducens, ſeptimo Pontificatus ſui anno, menſe quarto, die XVI. moritur.* Hæc ex diverſis probatisque Scriptoribus hinc inde collecta, de factione à Formoſo Papa Romæ ſuſcitatà, cujus hiſtoriam Pontificii fabulis multis, factisque incredibilibus conſpurcarunt.

CAPVT SECVNDVM.

DE PONTIFICALI VRBIS ROMÆ, SEV LIBRO DE VITIS ROMANORVM PONTIFICVM, SVB NOMINE DAMASI PAPÆ EDITIS.

OMne Collectaneum *de Vitis Romanorum Pontificum* à Sancto Petro usque ad Stephanum VI, à Scriptoribus duobus Anonymis & barbaris, ut infra dicetur, exaratum fuit. Primus Scriptor Anonymus Vitas iſtas Pontificum Romanorum collegit à Sancto Petro usque ad Silverium ſeu usque ad Damaſum, qui circa annum 366. Romanam ſedem adiit. Adſcripſit huic parti primæ titulum *Geſta Romanorum Pontificum*, quæ breviter usque ad annum DCC vel DCCI. ſeu usque ad Joannem VI. extendebantur: Sed Damaſus Portuenſis Epiſcopus & Formoſus Papa dictus, qui Opus primum amplificavit & ad ſuam ætatem continuavit, appoſuit nomen *Damaſi Papæ*, atque Pontificali huic Epiſtolas duas præmiſit, unam Sancti Hieronymi ad Damaſum Papam, & alteram Damaſi Papæ ad Hieronymum, ut nominibus iſtis ſpecioſis & antiquis poſteros deciperet. Cumque Anonymus argui impoſturæ facillime potuiſſet, ſi ſcriptum iſtud viventibus Damaſo Papa & Hieronymo Presbytero conſcriptum fuiſſet, qui impoſtorem falſitatis arguere viva voce potuiſſent, juxta recti ſenſus leges, credendum eſt, opus iſtud primo quidem confictum, ultra Silverii Vitam non proceſſiſſe, neque tamen exaratum fuiſſe, niſi poſtquam Damaſus & Hieronymus mortui eſſent, hoc eſt, poſt annum 384. vel circiter, quo Damaſus fatis humanis ceſſit: & poſt annum 420, quo Hieronymus juxta Proſperum mortuus fuit. Poſt mortem ergo utriusque, quæ his annis obtigit, Anonymus impoſtor, hoc Pontificale Romanum aggreſſus eſt, cui Epiſtolas falſas Hieronymi ad Damaſum & Damaſi ad Hieronymum, ut incautos deciperet, majoremque ſuppoſito Operi fidem apud Poſteros conciliaret, impudens præmiſit. Opus ergo iſtud Damaſo Papæ affictum eſt, annis ad minus XXXVI. poſt mortem illius: quot vero annis poſt Hieronymi mortem id factum ſit, conjectari non poteſt. Si porro Opus iſtud X. vel XX. poſt mortem divi Hieronymi annis, ab Anonymo ſub Damaſi nomine elaboratum fuerit, ad annum circiter 430. vel 440. quoad primam partem referri debet. Damaſus porro Papa anno 384. octogenarius obiit, & Hieronymus poſt Damaſi mortem anno 385. variis Origeniſtarum, qui eum in partes ſuas pertrahere fruſtra anniſi erant, calumniis exagitatus, Roma diſcedere compulſus, comite Pauliniano fratre ſolo navem conſcendit, & Cyrum delatus ab Epiphanio ſuſcipitur. Inde Antiochiam pergit, & à Paulino deductus, media hyeme Hieroſolymam intravit. Hoc igitur eo lepidius eſt, quod cum Hieronymus nonniſi poſt Damaſi Papæ mortem, Romà derelictà Hieroſolymam conceſſerit: his tamen Epiſtolis, & reſcribat Hieronymus ad Damaſum jam mortuum, ut *Acta Epiſcoporum Romanorum ad ſua uſque tempora* ſcriptis mandare velit: & Damaſus poſt mor-

tem

tem, *Acta iſta à ſe conſcripta*, ad Hieronymum jam tunc Hieroſolymis agentem tranſmittat. Hæc ſtupenda figmenta, quæ Pontificali Damaſi Papæ *de Vitis Romanorum Pontificum*, præmiſſa ſunt. Epiſtolas ipſas aliâ occaſione, ex Lambecio & MSS. multis à nobis lectis proferemus. Juxta aliorum autem opinionem certam, Idem Anonymus Opus iſtud continuavit à Damaſo vel potius ab Hieronymi morte, usque ad Sergium primum, ſeu usque ad annum DCC vel DCCI. quo Joannes VI. Romanam ſedem tenuit. Cum autem eſſet à temporibus primorum Pontificum remotus, ac de eis nihil ſingulare & certum reſcire potuiſſet: ideo illorum Vitas breviter, obſcure & cum falſa etiam ac temerariâ Conſulum deſignatione, deduxit methodo eadem ſcriptor primus, usque ad tempora Martini primi, qui circa annum 648. Romanam ſedem obtinuit. Quia autem tempore Concilii VI. œcumenici anno DC LXXXI. celebrati, ex Vita Leonis II. viveret, Vitas illas a Martino I. diligentius & diffuſius, hoc eſt, ab anno 648. perſecutus eſt, usque ad annum 700. vel 704. ſeu usque ad Joannem VI. quo vixit: quod ipſi facile fuit, cum res temporum quibus vivebat ſcriberet. Nihil autem mirum, fuiſſe tam barbarum hunc Scriptorem, nam ita hæc tempora ferebant. Huic Anonymo alius recentior ſucceſſit Anonymus, & barbaro pariter barbarus, nec niſi nugas fere & donaria Romanorum Pontificum, quibus priorem Collectionem amplificavit, enatrans, qui Collectionem hujus Operis novam ſub Damaſi nomine orditur a Joanne VI. & anno Chriſti DCC, usque ad Stephanum VI, id eſt, usque ad annum Chriſti DCCCXC, ad quem Anonymum ſpectant omnes Vitæ iſtæ, ut Cæſari Baronio recte viſum fuit: ac tam compilavit Vitas Leonis IV. quam Johannis octavi fœminæ, Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II. & Stephani VI, usque ad Formoſum Papam. Omnes enim eodem marte conſcriptæ ſunt, eadem methodo & ſtylo, idque tantum diſcriminis inter primas Vitas & ultimas eſt, quod cum remotior eſſet a primorum Pontificum ætate, quorum Vitas ſcribebat, antiquiores & a ſe remotiores brevius perſtrinxerit hic Anonymus, recentiores autem atque ætati quâ ſcribebat proximiores, diffuſius ac diligentiori circumſtantiarum hiſtoricarum deſcriptione depinxerit, eandemque methodum atque barbariem cum Anonymo præcedente ſervaverit. Licet igitur totius Operis duo Scriptores fuiſſe videantur, Anonymus antiquior partem priorem ſibi vendicat, alter Damaſi nomine poſtremam, nimirum a Joanne VI. ad Stephanum VI. vel VII, qui ultimus in hoc Collectaneo ineluditur.

Hoc *Pontificale Vrbis Romæ* vel *Liber de Vitis Romanorum Pontificum*, ſub Damaſi Papæ nomine, ut MSS. Codices omnes habent, editum primum anno 1547. tum 1600. Venetiis in folio, collatum accurate cum MSS. duobus Vaticanis, Codd. 226. & 3762, & cum omni Scriptorum barbarie & ſolœciſmis, diligenter a Venetis typographis expreſſum fuetit a Sancto Petro usque ad Stephanum VI. ſeu VII. & Chriſti annum DCCCXC. Cujus editionis mentionem facit Ludovicus Jacob a Sancto Carolo Carmelita Cabilonenſis lib. 2. *Bibliotheca Pontificia* pag. 410. editionis 1643. Lugduni in 4. Operi *Supplementum* adjectum eſt, quod Pandulphus Piſanus compoſuit, erutum ex Manuſcriptis Vaticanis iisdem. Orditur autem a Pontificatu Leonis IX. ſeu ab anno 1049. atque excurrit usque ad Innocentii III. tempora quibus ille vivebat, ſeu usque annum Chriſti 1198. Nullus autem quem noverim, a Stephano VI. vel VII, *Vitas Romanorum Pontificum* ſcriptis mandare aggreſſus fuit, ob mores ſceleratos frequenteſque intruſiones in Romanam ſedem Pontificum, qui a Formoſo per ſeculum omne decimum & undecimum reſederunt. De hoc *Supplemento* latius poſtea ad annum 1190. in *Pandulpho Piſano* loquemur.

Primi qui hanc editionem Venetam anni 1547. *Pontificalis Vrbis Romæ*, omnium antiquiſſimam ac fideliſſimam allegarunt, *Centuriatores Magdeburgenſes* ſunt, celeberrimi illi viri, Matthias Flacius Illyricus, Joannes Wigandus ac Matthæus Judex, Proteſtantium coriphæi, in Centuriis ſuis XIII. à Centuria prima usque ad nonam. Centuriæ autem præfatæ diverſis locis elaboratæ. Opus circa annum 1557. Magdeburgi ſuſceptum, unde nomen Operi adhæſit, cujus Centuriæ 1. 2. & 3. Baſileæ 1559. editæ expenſis Joannis Oporini, menſe Auguſto. Centuria 4. ibidem, edita Baſileæ 1560. Centuriæ 5. & 6. Jenæ conſcriptæ, quæ Baſileæ anno 1562. impreſſæ. Centuriæ 7. & 8. anno 1564. in Ducatu Megalopolenſi in Civitate Wiſmaria conſcriptæ. Centuria 9. ibidem 1565. menſe Septembri. Centuriæ 10. & 11. ibidem 1567. Centuria 12. ibidem conſcripta anno 1569. Centuria denique 13. ibidem cum Centuria 12, ſed anno 1574. Abſurdi autem ſunt Cenſores Romani, dum *Vitas Romanorum Pontificum à Centuriatoribus Magdeburgenſibus allatas*, legendas prohibent: nullas enim alias illi referunt, quam productas ex Pontificali Papæ Damaſi, Luitprando, Martino Polono, Platina atque aliis Pontificiis Scriptoribus, qui ante Proteſtantes, illas ediderunt.

Hæc Editio prima *Pontificalis Vrbis Romæ* Veneta, repetita fuit variis temporibus à Scriptoribus Pontificiis, ſed an eadem fide, quâ primæva editio Venetiis in lucem exiit, non aſſeruetim. Conciliorum Generalium, Provincialium & Particularium facta eſt Collectio per Laurentium Surium Carthuſianum, diſtributa in Tomos V, edita Coloniæ Agrippinæ 1567.

1567 quatuor voll. in folio apud Gervaſium Calenii, cujus Tomis 1. & 2. *Pontificale Urbis Romæ* ſub nomine Damaſi Papæ, à S. Petro ad Stephanum VI. inſertum fuit.

Concilia Generalia & Provincialia per Dominicum Nicolinum, edita pulchro charactere Venetiis 1585. V. tomis, dedicata Sixto V. Pontifici Maximo VI. Kalendas Octobris, ubi ſe ſequutum fuiſſe Surianam editionem teſtatur, ac *Vitas Romanorum Pontificum* inſeruiſſe tomis 1. 2. & 3. a Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. ex *Pontificali Damaſi Papæ* nomine edito.

Anno autem 1602. Joannes Buſæus Noviomagenſis, Soc. Jeſu Theologus non incelebris, edendum curavit Moguntinis typis in 4. hoc *Pontificale Urbis Romæ*, non ſub nomine Damaſi Papæ ut in MSS. Codicibus ſemper occurrit, ſed *Vitas Romanorum Pontificum* ſub nomine *Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii*, ſub quo nunquam antea prodierant: quibus adjunctum fuit *Luitprandi Ticinenſis Diaconi*, vel potius alterius anonymi *Opuſculum de Vita Romanorum Pontificum*, itemque *Abbonis Abbatis Floriacenſis Epitome ex Pontificali Urbis Romæ excerpta* &c. Hic Jeſuiticâ audaciâ primus hoc *Pontificale Urbis Romæ*, ut in MSS. Codicibus omnibus habetur, ſub Anaſtaſii S. Rom. Eccleſ. Bibliothecarii nomine, ad quem nullatenus ſpectat, edendum curavit, ſequutus falſam opinionem Cardinalis Baronii, qui ita Tomis 8. & 9. Annalium ſuorum Eccleſiaſticorum cenſuit, adoptans opinionem Onuphrii Panvinii, in Annotationibus ad Platinam *de Vitis Romanorum Pontificum*. Huic audaciæ aliam Jeſuita Moguntinus adjecit, ut barbariem ſtyli, quæ opus iſtud a viro cultiſſimo Anaſtaſio S. R. E. Bibliothecario amoliebatur, corrigeret atque pro captu emendaret, hoc titulo quod idem jam ab anterioribus Scriptoribus factum fuerat, in præjudicium Editionis primæ Venetæ anni 1547. Jeſuita audaciam ſuam in Operis præfatione non diſſimulat. *Nihil loco movimus, præter barbariſmos & ſolæciſmos quoſdam fœdiores, qui citra cachinnum legi non poterant: ea in recenti exemplum, non ſolum Baronii, verum etiam eorum, qui jam olim pleraſque vitas in Conciliorum tomos retulerunt.* Non minus igitur Jeſuita Moguntinus textum corrupit quam Operis titulum, ut Cardinalem Baronium ſequeretur.

Concilia Generalia & Provincialia Latine tantum, cum Epiſtolis Decretalibus & Vitis Romanorum Pontificum Severinus Binius edenda curavit 4. tomis in fol. Coloniæ Agrippinæ anno 1606. & Græce ac Latine cum Notis 8. Tomis Coloniæ Agrippinæ 1618. ſecundis curis. Severinus autem Binius, in editione anni 1606. hæc habet in Præfatione ad Lectorem. *In Vitis Pontificum Romanorum recenſendis addidi ad Damaſum, Anaſtaſium Bibliothecarium & Luitprandum, Vitarum Pontificiarum antiquos celeberrimos Scriptores, quæ in aliis auctoribus alicujus penſi ſunt, ut Hiſtoria perfectior eſſet.* Errores autem tantos tamque frequentes in iſtis Romanorum Pontificum Vitis obſervavit Severinus Binius, ut labore ingenti, Tomo 1. & 2. Conciliorum Collectionis ſuæ utriusque Notas maximas adjecerit, quibus errores in his Vitis occurrentes corrigeret, quæ poſt Vitas ſingulorum Pontificum a Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. vel annum Chriſti DCCCXC. Ipſum autem Severinum Binium, aliæ omnes Conciliorum editiones quæ ſecutæ ſunt, imitatæ, Notas eaſdem ut omnino neceſſarias, Collectionibus ſuis inſeruerunt.

Conciliorum Omnium Generalium & Provincialium Collectio Regia Tomis XXXVII. Græce & Latine, cum Epiſtolis Decretalibus & Vitis Romanorum Pontificum allatis, Notis atque Obſervationibus Severini Binii & aliorum adjunctis, anno 1644. in folio Pariſiis expreſſa fuit, ornatu prælorum majori, quam utilitate eruditorum, qui editione iſta ob voluminum nimiam multitudinem & pondus, uti vix poſſunt: unde factum ut exemplaria admodum pauca diſtracta fuerint.

Anno 1649. Carolus Annibal Fabrotus vir eruditus & in MSS. diſcernendis idoneus, edidit ad calcem *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anaſtaſii S. R. E. Bibliothecarii*, Librum *de Vitis Romanorum Pontificum* a Sancto Petro uſque ad Stephanum Sextum, ſeu ad annum DCCCXC, quem contulit cum 3. MSS. Codicibus Thuaneo, Regio & Mazarini Cardinalis. Edidit autem ſub *Anaſtaſii Bibliothecarii* nomine, Joannem Buzæum imitatus, ſed omnes MSS. Codices, quos in manibus habuit, opus *Damaſo Papæ* inſcribebant, ut idem Fabrotus in Lectionibus variantibus ingenue agnoſcit. Itaque tantum abeſt, ut in editione ſua Codices manuſcriptos ſecutus ſit, ut e contra, attribuens Opus iſtud Anaſtaſio, contra fidem illorum proceſſerit: de quibus dicemus hujus Diſſertationis cap. 4. ubi de MSS. Codicibus *Pontificalis Urbis Romæ* agemus.

Anno denique 1672. Philippus Labbeus curavit edendam Conciliorum Generalium Provincialium & aliorum editionem, Græce & Latine Voluminibus in folio XVII. Pariſiis, typis Societatis typographicæ librorum Eccleſiaſticorum juſſu Regis conſtitutæ, in qua *Pontificale Urbis Romæ* ſub Damaſi nomine continetur, cui Tomo 1. col. 63. hæc præmittuntur, ut in editionibus Binii & aliis anterioribus. *Liber Pontificum Romanorum jam inde à Sancto Petro uſque ad Nicolaum nominis Primum*, dic uſque ad Stephanum Sextum: *in quo eorum geſta deſcribuntur, primorum per Damaſum Papam, reliquorum autem per alios veteres & fide dignos auctores.*

Nota Severini Binii.

Hujus libri Pontificalis Damaſus auctor non eſt, ſed potius ex duobus diverſis aucto-

 ribus

ribus conſarcinatus eſſe inde probatur, quod in unoquoque Pontifice pugnantia inter ſe contineat: adeoque dictorum ac ſcriptorum inter ſe diſſidentium, nulla ratio haberi potuerit. Ita Baronius anno Chriſti 69. num. 35. anno 384. num. 16 & 17. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* verbo *Damaſus*. Hæc de *Pontificali Damaſi Papæ*, ſeu *Vitis Romanorum Pontificum*, illiusque variis editionibus.

CAPVT TERTIVM.

DE COMPENDIIS ET SVPPLEMENTIS LIBRI *DE VITIS ROMANORVM PONTIFICVM.*

COmpendium primum, quod *Pontificalis Vrbis Romæ*, ſeu *de Vitis Romanorum Pontificum*, anno 1602. ex MS. Codice Marci Welſeri Duumviri Auguſtani, Moguntiæ in 4. apud Joannem Albinum productum eſt, quod ſub nomine Luitprandi Ticinenſis Diaconi, nullo nixus fundamento in lucem protulit, Joannes Buſæus Jeſuita Moguntinus. Ita tamen obtinuit apud Ludovicum Jacob à ſancto Carolo Cabilonenſem Carmelitam, qui ita Libro 2. *Bibliotheca Pontificia* de hoc Opere pag. 391. „Luitprandus ſeu Eubrandus Ticinenſis, Italus, cognomento Diaconus vel Levita, Epiſcopus Cremonenſis, Legatus Berengarii Imperatoris ad Conſtantinum Imperatorem Græcum, ſcripſit *de Romanorum Pontificum Vitis*, quas in lucem emiſit Joannes Buſæus S. J. Theologus, anno 1602. Moguntiæ ex bibliotheca Marci Welſeri. Floruit anno Gratiæ 946. ſub Summo Pontifice Agapeto. Erravit autem Ludovicus Jacob, neque Præſationem editioni præmiſſam à Joanne Buſæo legerat, qui Compendium iſtud Luitprando abſolute non attribuit, imò Scriptorem hunc Germanum fuiſſe contendit, atque ſynchronum fuiſſe Romanorum Pontificibus ultimis Nicolao I. Hadriano II. & Joanni VIII. ac floruiſſe ſub annum Domini DCCCLX.

Rectius itaque Auberti Miræi judicium in Auctario *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 290. pag. 233. his verbis.

„Luitprandus Ticinenſis Diaconus, poſtea Cremonenſis Epiſcopus, Berengario illius nominis ſecundo, Italiæ Regi à Secretis fuit. Quo quidem defuncto, adhæſit Othoni I. Cæſari, à quo ad *Nicephorum Phocam* anno 968. Legatus Conſtantinopolin miſſus eſt, ad conciliandas nuptias inter Othonem ipſius Othonis I. filium, & Theophaniam Romani Imperatoris Conſtantinopolitani filiam, Nicephori privignam, ut Curopalates tradit. Scio inſuper extare librum *de Vitis Romanorum Pontificum* titulo noſtri Luitprandi, Moguntiæ 1602. ex MS. Codice à Joanne Buſæo editum. Sed fatetur ipſe Buſæus, ſe nullum in dicto Codice nomen inſcriptum inveniſſe, & conjecturam facit, libelli iſtius auctorem, fuiſſe Germanum aliquem, qui ſub annum 850. vixerit. De aliis ſuppoſitis fœtibus, qui Luitprandinæ dictionis periti fuerint, judicium ferant."

In eandem ſententiam contendit, qui Opus iſtud eſſe excerptum & compendium ex Pontificali Vrbis Romæ Damaſi Papæ opinatur & recte, Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 40. pag. 345. editionis 1651. his verbis.

„Etiam ſub Luitprandi hujus nomine editus eſt, ſæpiusque à Centuriatoribus Magdeburgenſibus, priusquam editus eſſet, citari ſolet, Liber *de Vitis Romanorum Pontificum*. Sed cujus inſcriptio non injurià ſuſpecta ſit, cum liber is ex Anaſtaſio ſeu Pontificali Damaſi Papæ, excerptus ſit, nec vel Sigebertus vel Trithemius ejusmodi opus Luitprando tribuant. Præterea Opus hoc de Pontificibus, terminatur in Formoſo qui anno 895. exceſſit. At Luitprandus ſi hiſtoriam ſcribere voluiſſet, eam ad ſua usque tempora produxiſſet. Vixit vero Luitprandus quinquaginta annis poſtea, intra quod tempus Pontifices XX. fuerunt. Accedit, quod in poſtremis Pontificibus quædam particulatim prodat ad Eccleſiam Oſnaburgenſem, Corbeienſem & Herifordenſem, aliasque ad Germaniæ Eccleſias pertinentia, quæ Germanum potius quam Italum ſcriptorem fuiſſe produnt. Etiam Pontificum eorum, qui ante Formoſum proxime fuerunt, Decreta adducit, quæ in Conciliorum Tomis non legantur: ut iſta quoque eorum tempore fuiſſe, ac proinde Luitprando eſſe priorem oſtendant. Vt non abſurda ſit opinio editoris, qui ſuſpicatur fuiſſe Monachum Corbeienſem vel Hirſeldenſem, ac partim ſub Pontificibus ante Formoſum circa annum 860, partim ſub Formoſo claruiſſe, in quo Collectionem ſuam concludit. Quæ vero de Formoſo habes in fine Operis, ea ab illo ſcriptore non ſunt, ſed exſcripta ſunt ex Luitprandi Libro I. *Rerum per orbem geſtarum* cap. 8. Atque ibi quoque legas illud *Pater ſanctiſſime &c.* quo alloquitur non Pontificem Romanum aliquem, ſed Raymundum Epiſcopum Hiſpanum, cui Antapodoſin ſuam, ut ſuperius diximus, dedicavit."

Quæ retulit de hoc Compendio *de Vitis Romanorum Pontificum* ſub Luitprandi nomine veriſſima ſunt, & ingenue explicata à Joanne Buſæo Jeſuita Moguntino in Præſatione ad editionem ſuam, quam Gerardus Joannes Voſſius uti prolixiorem in compendium contraxit. Qui illam legere voluerint, adeant editionem Moguntinam anni 1602. in 4. cui præmittitur, atque eam Operum Luitprandi editionem omnium Antverpiæ anno 1640. in folio Plantinianis typis factam, ubi hæ Vitæ Pon-

Pontificum extant à pag. 163. ad 284. cum præfatione allatâ. Ex lectione autem Operis & præfatione Buſæi, obſervo tria hæc. *Primum*, Opus iſtud eſſe deſumptum ex *Pontificali Damaſi* nomine edito, atque in eo nullam reperiri notam, unde Collectoris tempus certum aſſignari poſſit, vel circa annum 860. floruiſſe aut ſcripſiſſe, aut Synchronum fuiſſe Nicolao I. Hadriano II. & Joanni VIII. ſeu IX, vel etiam Formoſo, per cujus vitam compendium concludit. *Secundum*, ut Opus ejus non eſſet compendium purum, adjeciſſe aliqua ex hiſtoriis Germanicis accepta, in ultimis Pontificibus Hadriano I, Paſchali, Nicolao I. Hadriano II. Joanne VIII. & aliis, maxime quæ ſpectabant ad Canones, & donationes decimarum Monaſteriis factas, & contentiones Eccleſiarum quarundam Germaniæ. *Tertium*. Quod Formoſi vitæ adjunxit, accepit ex lib. I. cap. 8. *Hiſtoria rerum per Europam geſtarum*, quam in manibus habuit. Ex quo autem iſtud aſſumentum Operi ſuo ad concluſionem inſeruit à Luitprando, qui annis 950. 960. 968. floruit: hinc juniorem Luitprando fuiſſe quem allegat, atque vix ante annum 980. Collectaneum iſtud *de Vitis Romanorum Pontificum* ſcripſiſſe, concludimus contra Voſſium, & Buſæum.

Abbo Abbas Floriacenſis in Diœceſi Aurelianenſi, quantum valuerit in utraque ſcientia oſtendit, cum ſuper calculum Victorii commentatus eſt: inquit Sigebertus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 139. in Bibliotheca Eccleſiaſtica Auberti Miræi pag. 152. Claruit circa annum DCCCCXC. mortuus anno MIV, atque à Monachis ſuis diſciplinam refugientibus occiſus. Confecit autem *Compendium de XCI Romanorum Pontificum Vitis*, ex Pontificali Damaſi Papæ excerptum, ut titulus Operis ipſius teſtatur, etiam in Joannis Buſæi editione Moguntina anni 1602. in 4. quod adjectum ad calcem Anaſtaſii ſuppoſiti ſeu Pontificalis Damaſi Papæ ab eodem editi. Eodem igitur tempore, quo Luitprandinum, conſcriptum videtur.

Pandulphus Maſca, ortu Piſanus, Italus, ſub Lucio III. S. R. Eccleſiæ Presbyter Cardinalis tituli Sanctorum XII. Apoſtolorum, Prior Presbyterorum, ſcripſiſſe dicitur *Romanorum Pontificum Vitas à Sancto Petro usque ad Innocentium III.* ſeu ad annum 1198. quæ editæ ſunt cum Pontificali Damaſi Papæ, Venetiis annis 1547. & 1600. in folio. Extant MSS. in Bibliotheca Vaticana num. 226. & 3762. atque in Muſæolo Alexandri Cherubini, itemque in duobus MSS. Codicibus Gabrielis Naudæi Pariſienſis Medici, & alibi. Scripſit autem potius *Supplementum ad Pontificale Damaſi Papæ*, quod excurrit usque ad Stephanum VI. ſeu annum Chriſti DCCCLXXXX. Omiſſis autem omnibus Pontificibus intermediis, à Formoſo usque ad Leonem IX. ſeu annum MXLIX, *Supplementum ſuum à Leone IX.* orditur, quod ad ætatem Innocentii III. ſerie continuâ protenditur. Plura de Scriptore iſto, ad annum 1190. verbo *Pandulphus Maſca* poſtea loquemur.

Nicolaus Roſelli Tarraconenſis, Arragonius, unde vulgo Cardinalis *de Arragonia* dictus, Ordinis Fratrum Prædicatorum Theologus, ex Provinciali & Inquiſitore Generali Arragoniæ, S. R. E. Presbyter Cardinalis tituli Sancti Sixti, deinde ſanctæ Sabinæ, ſcripſit *Romanorum Pontificum Vitas*, nimirum ut Baronius qui Opus in manibus habuit teſtatur, a Leonis IX. Pontificatu ſeu ab anno MXLIX. usque ad ſuam ætatem, hac in parte Pandulphi Maſcæ exemplum imitatus. Extant MSS. in Bibliotheca Romæ Sfortiana, in Vaticana etiam Codice 498. ac in ipſa Bibliotheca Collegii Capranicenſis. Obiit anno Salutis 1362. V. Calendas Aprilis ſub Innocentio VI. Papa, ſepultus Majoricis in Eccleſia Fratrum Prædicatorum. Hæc Ludovicus Jacob a Sancto Carolo, Carmelita Cabilonenſis lib. 2. *Bibliotheca Pontificia* pag. 405. editionis 1643. Lugduni in 4. Nos plura de Nicolao Roſellio, infra ad annum 1350, ubi *Supplementum* ad Vitas Romanorum Pontificum, aliaque ſcripſiſſe aſſerimus.

Petrus Guillelmi tandem ejusdem cum Nicolao Roſellio ætatis, de quo pluribus ad annum 1360. poſtea loquemur, ſcripſit Gloſſas in *Pontificale Romanorum Pontificum* ſub nomine Damaſi Papæ excurrens, atque continuationem illius, quemadmodum Pandulphus Piſanus fecerat, quæ extant MSS. Romæ in Bibliotheca Barberina. Vixit ſub Vrbano V. Pontifice Maximo, ab anno 1362. ad 1370, ut colligitur ex locis aliquot prædicti operis. Hæc Ludovicus Jacob a Sancto Carolo Lib. 2. *Bibliotheca Pontificia* pag. 415. editionis citatæ.

CAPVT QVARTVM.
DE MANVSCRIPTIS CODICIBVS LIBRI *DE VITIS ROMANORVM PONTIFICVM*.

EXtant plurimi MSS. Codices libri *de Vitis Romanorum Pontificum*, in Bibliothecis Italiæ, Angliæ, Germaniæ, Galliæ ac Belgii, qui fere omnes *Damaſi Papæ* nomen inſcriptum habent, atque usque ad Stephanum VI. ſeu annum Chriſti DCCCXC. excurrunt, ſub cujus Damaſi nomine opus a Damaſo Portuenſi Epiſcopo ad majorem fidem obtinendam poſterosque decipiendos inſcriptum fuit: unde neque Guillielmum Bibliothecarium, neque Petrum aut Guilielmum alterum, Vitas ullas huic addidiſſe vel Hadriani II. vel Stephani VI. certum eſt; cum anteceſſorum ſuorum ad

ǽta-

ætatem ſuam quâ ad Romanam Sedem Formoſus Papa ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus pervenit, Vitas omnes Opere ſub Damaſi Papæ nomine ementito, complexus fuerit. Hi autem Scriptores Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius, Guillelmus & Petrus itidem Bibliothecarii, a Baronio, Miræo, Voſſio, Labbeo, Lambecio inventi ſunt, qui fraudem & ſuppoſitionem Damaſi Portuenſis Epiſcopi ex induſtriâ factam, minime intellexerunt. Vnde nihil mirum, quod tot tantique errores in hoc opere appareant, quos a Scriptoribus Synchronis fieri, impoſſibile fuit. Facillimum autem Damaſo Portuenſi Epiſcopo a temporibus remotiſſimo, quem non puduit opus proferre ſub Damaſi Papæ nomine, ut ipſi auctoritatem ex falſo nomine procuraret. Nihil mirum, quod tanto labore Notas plurimas & eruditas ad ſingulorum Pontificum Vitas, Severinus Binius in editione Conciliorum addiderit, quem poſtea alii omnes in Collectionibus Conciliorum ſecuti ſint. Jam MSS. Codices recenſeamus.

Extant in Bibliotheca Vaticana MSS. duo Codices hujus Operis ſub nomine Damaſi Papæ, Codd. 226. & 3762. ex quibus editio Veneta anni 1547. & 1620. in folio, ſub ejusdem nomine facta fuit, ut ipſe teſtatur Onuphrius Panvinius.

Item Vitæ Romanorum Pontificum a Sancto Petro usque ad Stephanum Sextum, extant ſub Damaſi nomine, in Bibliotheca Medicæa Sancti Laurentii pluteo 18. & 66. Codicibus binis, ut teſtatur Ludovicus Jacob à Sancto Carolo Carmelita Cabilonenſis lib. 2. *Bibliotheca Pontificia* pag. 451. editionis 1643. Lugduni in 4.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium ejusdem regni Bibliothecarum Codicibus 2329. 2464. 2521. in Manuſcriptis Codicibus Latinis Iſaaci Voſſii Codice 4. 139. 196. *Liber de geſtis Romanorum Pontificum ſub Damaſi nomine*, cui immerito tribui, agnoſcit inter Pontificios Papyrius Maſſonus in Opere *de Epiſcopis Vrbis Romæ*. Jam hi MSS. Codices ex Anglia ad Bibliothecam Lugduno Batavam, emptione ab hæredibus Voſſii factâ pervenerunt. Ibidem Codice 351. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Dunelmenſis littera H. Codice 285. Num. 14. Epiſtola Hieronymi ad Damaſum & Damaſi reſcriptum pag. 102. tum Ordo Epiſcoporum Vrbis Romæ pag. 103. Ibidem Codice 239. in MSS. Codicibus Eccleſiæ ejusdem Dunelmenſis Cathedralis littera D. Codice 174. Damaſi Epiſtola ad Hieronymum & ejusdem reſcriptum de Vitis Pontificum Romanorum, in folio. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, Codice 2208. In MSS. Codicibus Bibliothecæ publicæ Codice 28. Num. 9. Geſta Pontificum Romanorum auctore Damaſo.

In Bibliotheca Auguſtana MS. unus Codex hujus *Pontificalis* ſub nomine Damaſi Papæ, quem olim Joanni Buſæo Jeſuitæ Moguntino, Marcus Welſerus Duumvir Auguſtanus anno 1602. dum editionem hujus Operis aggrederetur, ſub falſo nomine Anaſtaſii S. R. Eccleſiæ Bibliothecarii, transmiſit Moguntiam. Cum autem Buſæus contrariam ſibi Codicis inſcriptionem vidiſſet, Jeſuiticà aſtutià illam diſſimulavit & ſubticuit, de qua tamen ante varias lectiones loqui debuerat. Factum iſtud non ex oblivione, ſed ex Jeſuitica malitià, quia MS. Codicem ſibi ſuæque audaciæ contrarium haberet. Extat adhuc in eadem Bibliotheca, de quibus Antonius Reiſorus ejusdem Bibliothecæ Præfectus, in Catalogo Manuſcriptorum Codicum ejusdem, quem anno 1675. in 4to, Auguſtæ edendum curavit.

Longe autem ſinceritate & fide majori quàm Jeſuita doloſus, Petrus Lambecius Libro 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ad Volumen CCLXXVII. Bibliothecæ Ambroſianæ Cap. 8. pag. 914. ad 928. hæc ſcribit.

Volumen CCLXXVII. membranaceum pervetuſtum, magnique pretii in 4. Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ, quo continetur Hiſtoria Romanorum Pontificum, quæ vulgo quidem attribuitur *Anaſtaſio S. R. Eccleſiæ Bibliothecario*, in hoc autem & aliis quatuor Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Codicibus Manuſcriptis, *Sancto Damaſo Papæ* adſcribitur, nempe propter duas præfationis loco illi præfixas Epiſtolas, quarum exemplar hic exhibeo.

Beatiſſimo Papæ Damaſo Hieronymus.

Gloriam Sanctitatis tuæ noſtra humilitas deprecatur, ut ſecundum ordinem Apoſtolicæ ſedis, quam cognovimus gubernari per tuam Sanctitatem, Actus geſtorum Pontificum à Beati Petri Apoſtoli pontificatu, usque ad noſtra tempora, quæ geſta ſunt in Sede tua, enarrare digneris: quatenus noſtra humilitas ſentire cognoſcat, qui meruerunt Epiſcoporum ſupradictæ ſedis, martyrio coronari; vel qui contra Canones Apoſtolorum, exceſſiſſe cognoſcatur. Ora pro nobis Beatiſſime Papa.

Damaſus Epiſcopus Vrbis Romæ, Hieronymo.

Gaudet Eccleſia tuo fonte ſatiata, & amplius ſitit curioſitas temporum Sacerdotalis, ut quod dignum eſt, cognoſcatur; & quod indignum, reſpuatur. Tamen quod geſtum eſt, quod potuimus reperire, noſtræ Sedis ſtudium, ad tuam charitatem gaudentes direximus. Ora pro nobis, ad Sanctam Reſur-

re-

„rectionem frater & compresbyter. Vale in „Chriſto Deo Domino noſtro. Data Kalendis „Junii, accepta ſexta Kalendas Octobris, miſſa de „Roma in Hieroſolymam.

„ Propter has igitur duas Epiſtolas, quæ non „ſolum in jam memoratis Auguſtiſſimæ Biblio„thecæ Cæſareæ, verum etiam aliarum illu„ſtrium Bibliothecarum Codicibus quibusdam „Manuſcriptis, Hiſtoriæ iſti *de Vitis Pontificum* „*Romanorum* præfixæ ſunt : creditum à non„nullis eſt, Omnium Vitarum iſtarum quæ eo „opere continentur, à Sancto Petro Apoſto„lorum Principe usque ad Damaſum, ipſum S. „Damaſum eſſe auctorem. Sed reclamant a„lii, obſtare ipſam auctoritatem S. Hieronymi, „utpote qui in Libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* „cap. 103. omiſſa hiſtoriæ iſtius mentione, de „Sancto Damaſo, nihil aliud ſcribit quam hoc, „*Damaſus Romanæ Vrbis Epiſcopus, elegans in* „*verſibus componendis ingenium habuit, multaque* „*& brevia opuſcula heroico metro edidit, & prope* „*octogenarius ſub Theodoſio Principe mortuus eſt.* „Huc etiam accedere ajunt, quod non ſolum „ſtylus ejusdem Hiſtoriæ, totaque forma & ſe„ries orationis, tanquam inculta, rudis & im„polita, ab Epiſtolis aliisque monumentis San„cti Damaſi valde diſcrepet : verum etiam „Hiſtoria ipſa multis chronographicis errori„bus, & incertis ac à veritate alienis aſſertioni„bus referta ſit.

In bibliotheca Palatina Heidelbergenſi, olim duo MSS. Codices extiterunt, qui cum aliis poſtea in Vaticanam bibliothecam tranſiſſe videntur. Quorum inſcriptionem ſub Damaſi nomine diſſimulavit & ſuppreſſit Jeſuita Buſæus, quia editioni ſuæ fraudulentæ & mendaci Anaſtaſii Bibliothecarii factæ anno 1602. Moguntiæ, contrariam arbitratus eſt. De his autem duobus MSS. Codd. ante varias lectiones, ita loquitur ad Lectorem Joannes Buſæus, quibus in editione ſua jam ad finem perducta, uti non potuit. „Cum Amice Lector, hujus „Anaſtaſiani operis editio jam ad finem occur„riſſet, nobis nihil tale ſperantibus, Mogun„tiam allatus eſt geminus Codex MS. Anaſta„ſii noſtri (lege Damaſi Papæ nomine) quem „utrumque Nobilis & Clariſſimus Vir Domi„nus Marquardus Freherus, ſimul atque hunc „auctorem prelo Moguntino ſubjectum co„gnovit, pro inſigni ſua humanitate nobis ſup„peditavit. Vterque ſane perveruſtus eſt, „major alter in folium, alter minor ſed opti„mæ notæ, in quartum explicatus. Major „omnium Pontificum Vitas, quas nunc in lu„cem damus, duabus exceptis, Benedicti III. „nimirum & Stephani VI. complexus eſt. „Minor in Paulo Papa, qui Stephanum IV. an„teceſſit, hiſtoriam terminavit: (hoc eſt, ad „annum 766.) Paucis diebus utrumque per„currimus, & cum exemplari jam typis excu„ſo contulimus. Multas varias lectiones, quæ „partim lucem, partim incrementum adferre

poſſunt, ſummâ feſtinatione, ut ad nundinas" proximas vernales paratæ eſſent, deſcripſi-" mus : ac majorem quidem codicem brevi-" tatis causâ littera A, minorem vero littera B" denotavimus, quem laborem noſtrum tibi per-" gratum fore non ambigimus. Vale.

In Bibliothecis quoque noſtris Gallicanis non deſunt MSS. Codices bonæ notæ. In Codice MS. Bibliothecæ Thuaneæ antiquiſſimo, extant vitæ iſtæ ſub Damaſi nomine uti fieri conſuevit. Inſcribitur, Incipit Liber Epiſcopalis, in quo continentur Acta beatorum Pontificum Vrbis Romæ. Incipit Epiſtola Beati Hieronymi Presbyteri ad Beatiſſimum Damaſum Epiſcopum Vrbis Romæ & reſcriptio B. Damaſi Papæ ad Hieronymum. Deſinunt in hoc MS. Codice in Leone IV, atque ut in Regiis editis pag. 192. ad hæc verba lineæ 23. *In qua ſi ut diximus, manere cupitis.* Item in MS. Codice Regio, quæ incipiunt ut ſupra, ab Epiſtola Damaſi ad Hieronymum. Item in Codice Cardinalis Mazarini, cujus hic titulus, *Incipit Series Pontificum Romanorum*, qui in ſede beati Petri Apoſtoli ab ipſo usque ad hoc tempus ſederunt. Vt autem in lectionibus variantibus Regiæ editionis pag. 291. additur, in hoc autem Stephano VI. deſinit editio Moguntina, quæ anno 1602. prodiit. Sed in utroque Codice Regio & Mazarini, ſequuntur aliorum Pontificum Vitæ usque ad Martinum V, qui anno 1424. mortuus fuit. In ora Codicis Mazarini, *Liber iſte intitulatur Damaſi de geſtis Romanorum Pontificum.* Sed cum non potuerit niſi ad ſua tempora ſcribere, quod ſuperadditum eſt, alterius eſt auctoris, cujus nomen non teneo. Verum in Vita Gelaſii II. quidam Pandulphus Oſtiarius affirmat ſe iſta ſcripſiſſe : quod vel de toto opere usque ad ſua tempora intelligi poteſt, vel de Vita Gelaſii II. tantum, quod ex Vita Paſchalis II. conjectari licet. Denique MSS. duo Codices, ejusdem operis ſub Damaſi nomine, inter MSS. Codices Gabrielis Naudæi Pariſienſis Medici, qui procedunt usque ad Martinum V. quem ictus ſanguinis anno 1430. è vivis ſuſtulit, ut hic ſcribitur. Ita teſtatur Philippus Labbeus Jeſuita in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum, ſive ſpecimine Antiquarum Lectionum Latinarum & Græcarum*, in Appendice ad Supplementum V. ex MSS. Codicibus Naudæanis pag. 222. & in alio item Codice pag. 232. editionis 1654. Pariſiis in 4to, apud Joannem Henault.

In Bibliotheca noſtra Lugduno-Batava, præter MSS. Codices Voſſianos, de quibus ſupra egimus, extant *Vitæ Pontificum Romanorum* auctore Damaſo inter MSS. Codices Latinos veteris Bibliothecæ Codice 72. membranâ in folio pag. 403. Et inter MSS. Codices Bonaventuræ Wulcanii Codice 13. Series & Vitæ Romanorum Pontificum auctore Damaſo Papa Vrbis Romæ, pag. 413. in folio. Item Co-

dice 37. pag. 415. Liber Epiſcopalis in quo continentur Acta Pontificum Vrbis Romæ, cum Epiſtola Hieronymi ad Damaſum Epiſcopum Romanum, membranâ in 4to, ex Catalogo librorum ejusdem Bibliothecæ, impreſſo Lugduni Batavorum anno 1674. in 4.

CAPVT QVINTVM.

VTRVM DAMASVS PAPA, VEL EJVSDEM NOMINIS ALIVS, SIT SCRIPTOR LIBRI DE VITIS ROMANORVM PONTIFICVM?

ITa plerique ſenſerunt, atque omnium primi Centuriatores Magdeburgenſes, ex editione non Moguntinâ & falsâ Joannis Buſæi; Moguntinâ quæ anno 1602. facta fuit, ſed ex primariâ & genuinâ quæ Venetiis anno 1547. in folio, ex MSS. Vaticanis ſincera prodiit ſub Damaſi Papæ nomine, ut ſuprà cap. 2. hujus Diſſertationis diximus. Sic Centuriatores igitur Centuria I. pag. 639. ubi de Lino Epiſcopo urbis Romæ etiam dum S. Petrus adhuc viveret inſtituto loquuntur. „In qua „ſententia & Sabellicus eſt Enneade 7. lib. 2. „Petrus inquit Linum & Cletum, quia pluri„bus ſimul intentus eſſe non potuit, Epiſcopos „ordinavit. Atque ſic igitur nimirum, ſi unà „cum Petro Epiſcopi fuiſſe Linus & Cletus pu„tantur, excuſari aliquo modo poſſint Damaſi „verba in *Libro Pontificali*, ubi Linum fuiſſe tradit „temporibus Neronis, à Conſulatu Saturnini „& Scipionis usque ad Capitonem & Ruffum „Conſules. Quæ aliàs, ſi ſcilicet poſt Petrum „tot annis Linum ſediſſe ſtatuatur, nullo mo„do conciliari poſſent: cum anno proximo „Petri obitum præcedente, Linum martyrem „factum, inde eliciatur. Idem quoque ſtatu„unt Centuria IV. pag. 510. his verbis. Ac „de Julio Papa Polydorus libro 4. cap. II. & Sa„bellicus Enneadis VII. libro 8. referunt, cu„raſſe eum ut res omnes ad Eccleſiam perti„nentes, litteris per Notarios ad id conductos „mandarentur: *iidem & Damaſum ipſum, Pon„tificum Romanorum ante ſe vitas conſcripſiſſe & „ad Hieronymum miſiſſe teſtantur.* Idem Centuria 7. pag. 477. cap. 10. refert Romanorum Pontificum Vitas à Sabiniano ad Cononem & Sergium, quas ſe accepiſſe ſcribit ex variis Scriptoribus, ſed præſertim ex libro Pontificali, Luitprando, Platina & aliis, ut teſtatur.

Baronius qui Annales ſuos Eccleſiaſticos duntaxat, ut Centuriatores Magdeburgenſes confutaret, compoſuit, quos anno 1588. die 26. Junii Sixto V. Pontifici Maximo, anno IV. Pontificatus illius dedicavit, ita quoque cenſuit ad annum Chriſti 60. Num. 33. ubi antiquioris iſtius editionis Venetæ anni 1547. in folio mentionem facit. „Non ſic Romana Eccleſia, ut aliquis exiſtimavit deceptus commentitiis Scriptis Damaſi nomine pervulgatis,“ ab Orientali Eccleſia mutuata eſt modum“ Pſallendi, cum jam ab ipſo inſtitutæ ſedis ex-“ ordio, Pſalmorum cantus in eadem coaluiſſet“ Eccleſia. Nam Damaſus non canendi ritum,“ ſed Pſalterium ex translatione Septuaginta“ duorum ex Oriente, ab Hieronymo ſcilicet“ Hieroſolymis agente, accepit. Idem ad an-“ num 30. Num. 30. & 40. de Lino, ubi refu-“ tat Conſulatum in ejus Martyrio annotatum“ his verbis: Errorem vero qui ex appoſitis“ Conſulibus irrepſit in librum, qui nomine“ Damaſi vulgatur à multis *de Romanis Pontifi-“ cibus*, quo Lini martyrium accidiſſe ponitur“ ſub Conſulatu Saturnini & Scipionis, ſupe-“ rius cum egimus de ingreſſu Lini, refellimus.“ Ad annum 384. Num. 20. Hactenus hic de“ Damaſi Papæ verſibus, quæ vero fertur no-“ mine Damaſi texta breviter ſeries Vitarum“ Romanorum Pontificum, alterius potius,“ quam ipſius eſſe opus, alibi diximus ac ſæpius“ inculcavimus.“ Non opinatus eſt igitur Baronius, Vitas iſtas ante Joannem Buſæum Jeſuitam Moguntinum, ex fide MSS. Codicum Romanæ bibliothecæ Venetiis anno 1547. in folio editas ſub Damaſi nomine, pertinere ad ipſum, licet MSS. Codices fere omnes hanc inſcriptionem habeant, quam Buſæus perfidus doloſè ſubticuit. Aliter tamen alij, illique doctiſſimi viri, & Pontificiæ cauſæ addictiſſimi, opinati ſunt.

Alphonſus Ciaconius natione Hiſpanus, patriâ Biacenſis, Ordinis Prædicatorum, Pœnitentiarius Apoſtolicus, edidit *Vitas & res geſtas Pontificum Romanorum & S. R. E. Cardinalium*, ab initio naſcentis Eccleſiæ usque ad Clementem VIII. cum eorundem inſignibus, Romæ 1601. fol. apud Stephanum Paulinum, & 1602. apud Franciſcum de Franciſcis, cum continuatione *Franciſci Cabrera Morales.* Sed auctiores prodierunt ibidem typis Vaticanis 1630. 2. tomis in fol. ſtudio *Andreæ Victorelli* Baſſanenſis Theologiæ Doctoris, & Ferdinandi Vghelli Abbatis Ordinis Ciſtercienſis Theologi. Sic autem Alphonſus Ciaconius in *Iſagoge ad Hiſtoriam Romanorum Pontificum.* Damaſus et-“ enim Papa, qui Vitas Pontificum Romano-“ rum ad ſua usque tempora ſcripſit, vel quis-“ quis eſt auctor, qui Damaſi nomine circum-“ fertur: & Anaſtaſius Romanæ Eccleſiæ Bi-“ bliothecarius, qui eundem Damaſum ſupple-“ vit, hiſtoriamque cœptam ad Adrianum us-“ que ſecundum perduxit, annum inquam ſa-“ lutis DCCCLXXII. Citra id, quod deprava-“ tiſſimi leguntur, veterum Pontificum ſuccin-“ ctam tractationem ediderunt: cæteri eos ſe-“ cuti, fragmenta potius & compendia quæ-“ dam concinnarunt, quam juſtam hiſtoriam.“

Bellarminus Cardinalis in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 367. „Damaſus Roma-

„manus Pontifex anno ſexto Theodoſii obiit,
„& ſcripſit de Virginitate, & alia quorum me-
„minit S. Hieronymus in libro *de Scriptoribus*
„*Eccleſiaſticis*. Sed vera ejus Opera non ex-
„tant, exceptis paucis Epiſtolis, quarum ali-
„quæ ſunt inter Epiſtolas S. Hieronymi, ali-
„quæ, in Hiſtoria Theodoreti lib. 2. cap. 22. &
„lib. 5. capp. 10. & 11. Tribuitur Sancto Dama-
„ſo liber *de Vitis Pontificum Romanorum*, qui ex-
„tat Tomo I. Conciliorum, ſed liber iſte eſt
„Anaſtaſii Bibliothecarii, non Damaſi, ut no-
„tum eſt.

Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 8. pag. 200. editionis ultimæ 1651. Lugduni Batavorum in 4. „ Floruit etiam
„Valentiniani & Valentis temporibus Dama-
„ſus Antonii filius, Hiſpanus, qui annis 22.
„Romanæ præſedit Eccleſiæ, de quo ſic Beatus
„Hieronymus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſti-*
„*cis* cap. 103. *Damaſus &c. &c.* Non meminit
„Operis quod inſcribi ſolet *Pontificale ſeu de ge-*
„*ſtis Romanorum Pontificum*, ac Damaſo quoque
„tribuitur à Trithemio in Catalogo Scripto-
„rum Eccleſiaſticorum, ad annum 370. cap. 73.
„Imo & Platina qui ſic ſcribit; *Damaſus otio li-*
„*terario delectatus, Vitas Pontificum omnium qui*
„*ante ſe fuere, conſcripſit, eaſque ad Hieronymum*
„*miſit*. Sed præterquam quod Hieronymus
„ejus non faciat mentionem, etiam phraſis
„Trithemio reclamat, quæ hic rudis & incul-
„ta, contra quam de Damaſo teſtatur Hiero-
„nymus. Præterea multa in eo opere falſa
„occurrunt, nec ullius gravis ſcriptoris aucto-
„ritate ſubnixa. Quare Damaſi neutiquam
„eſſe, agnoſcunt etiam Bellarminus, Baronius,
„Poſſevinus, Binius & multi alii. Eſt autem
„fœtus is Anaſtaſii Bibliothecarii, de quo in-
„fra dicemus. Plane enim eadem dictio eſt
„priorum, & eorum quæ Damaſi vitam con-
„ſequantur. Nec tamen primus hic erravit
„Trithemius, nam etiam olim Martinus Polo-
„nus *Chronicon Damaſi Papa de geſtis Pontificum*
„repoſuit in Præfatione, inter ea unde Chronicon
„ſuum congeſſerat.

Aubertus Miræus in Bibliotheca Eccleſiaſtica, ſive Nomenclatoribus ſeptem veteribus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* in Hieronymo cap. 103. ita commentatur pag. 30. „ Sanctus Damaſus
„natione Hiſpanus, Liberio in Pontificatu ſuc-
„ceſſit, eoque laudatiſſime per annos XVI. ge-
„ſto, anno Chriſti CCCLXXXIV. deceſſit. Vir
„eleganti fuit ingenio, in componendis præſer-
„tim verſibus, ex quibus pauci ſuperſunt, Ve-
„netiis 1502. ab Aldo Manutio, & poſtea in Bi-
„bliotheca Patrum excuſi. Extant & aliquæ
„ejus Epiſtolæ inter Epiſtolas Sancti Hierony-
„mi, itemque apud Theodoretum lib. 2. cap.
„22. & lib. 5. cap. 10. & 11, ut & in Tomis Conci-
„liorum. Librum porro *de Vitis Pontificum*,
„a Beato Petro Apoſtolo usque ad Damaſum,
„non poſſe Damaſo attribui, multa argumenta
„convincunt. Primum, quia Hieronymus in

hoc ſuo *Illuſtrium virorum Catalogo*, iſtius ſcri-"
pti non meminit. Deinde quia reclamat ſty-"
lus, totaque ſeries orationis. In Epiſtolis"
enim Damaſi, aliiſque ejus monumentis, phra-"
ſis culta eſt ac nitida, in hoc vero de Pontifi-"
cibus opuſculo inculta, rudis & impolita."
Ad hæc multa in hac hiſtoria narrantur à ve-"
ritate aliena, quæ nullius gravis aut priſci"
auctoris teſtimonio confirmari poſſint. Mul-"
ti in eadem Chronographici lapſus, nonnulla"
pugnantia & aſyſtata. Papyrius Maſſonus"
exiſtimat ab alio potius *Damaſo Portuenſi Epi-*"
ſcopo Pontificale iſtud editum fuiſſe, ad quem"
ab Euſebio Cremonenſi Hieronymi olim di-"
ſcipulo, Vita ejus ſcripta dicitur. Sed doctiſſi-"
mi illius ſeculi Scriptoribus, purior fuit ſer-"
monis cultus & reconditior doctrina, quam in"
hoc Opere appareat. Panvinius, Baronius &"
alii, tantum abeſt, ut Damaſum credant iſtius"
libri eſſe auctorem, ut etiam ſuſpicentur, à plu-"
ribus, minimum duobus Scriptoribus eſſe con-"
ſarcinatum. Verum quia ſtylus, totaque ſcri-"
bendi ratio, ordo & methodus earum Vita-"
rum, quæ poſt Sancti Damaſi vitam in iſto"
Codice leguntur, omnino conſentire viden-"
tur cum phraſi univerſaque ſcribendi ratio-"
ne, quæ eſt in Vitis prioribus Damaſo hacte-"
nus inſcriptis, cenſeo omnium Vitarum iſta-"
rum (licet nonnullis in locis adulterina alio-"
rum adjectione vel detractione, ſint deprava-"
tæ) verum & germanum parentem eſſe"
ANASTASIUM SANCTÆ ROMANÆ"
ECCLESIÆ BIBLIOTHECARIUM, cujus etiam"
nomine typis 1602. in 4. Moguntiæ excuſæ"
fuerunt, Marco Welſero Auguſtanæ Reipu-"
blicæ Duumviro, procurante."

Papyrius Maſſonus Seguſio Pedemontii urbe oriundus, ſcriptis multis in lucem eductis claruit. Inter alia Opuſcula edidit libros IV, *De Regibus Francorum* elegantiori ſtylo & hiſtorica accuratione Spectabiles, quos Henrico III. Poloniæ & Galliæ Regi dedicavit, editos Pariſiis anno 1577. in 4. itemque poſtea *De Vitis Epiſcoporum Urbis Roma libros* VI. dictione accurata inſignes, editos anno 1586. Pariſiis apud Sebaſtianum Cramoiſii in 4. Cæſar Baronius ob opus iſtud Papyrium Maſſonum *virum ingenio & pietate præſtantem* vocat in Annalibus Eccleſiaſticis tomo 10. ad annum 853. Num. 62. Teſte autem Auberto Miræo in Bibliotheca Eccleſiaſtica pag. 30. ad Hieronymi cap. 103. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, itemque Joanne Buſæo ſeu Albino in Præfatione ad editionem Anaſtaſii S.R.E. Bibliothecarii *De Vitis Romanorum Pontificum* Moguntiæ anno 1602. factam,
Papyrius Maſſonus vir doctiſſimus, in libris ſex de"
Epiſcopis urbis Roma editis, exiſtimat ab alio potius"
Damaſo Portuenſi Epiſcopo, ad quem ab Euſebio"
Cremonenſi Hieronymi olim diſcipulo, Vita ejuſdem"
ſcripta dicitur, editum eſſe. In quam ſententiam"
facile inclinaremus, ſi perſuadere nobis poſſemus,"
illius doctiſſimi ſaculi ſcriptoribus, neque puriorem"

„*ſermonis cultum, neque reconditiorem doctrinam,* „*quam in hoc Opere appareat, extitiſſe.* Cenſuit igitur Papyrius Maſſonus hoc *Pontificale Vrbis Romæ* ſpectare ad *Damaſum Portuenſem Epiſcopum* quem fuiſſe Synchronum Euſebio Cremonenſi Hieronymi olim diſcipulo opinatus eſt, unde Vitas iſtas circa annum 430. vel 440. poſt Hieronymi mortem factas arbitratus eſt. Antonius Poſſevinus *Apparatu ſacro* tomo I. verbo *Damaſus Papa* idem opinatur his verbis: *Quæ autem nomine Damaſi Papæ fertur, brevis ſeries Vitarum Romanorum Pontificum, alterius ſunt, non hujus Damaſi.* At nullus alius Damaſus Papa, quam Damaſus Portuenſis Epiſcopus, qui occupata ſede Romana *Formoſus Papa* dictus eſt, ad quem uſque ſeu ad Stephanum VI. hæ Vitæ ex Baronio procedunt: ergo Damaſus Portuenſis Epiſcopus ſeu Formoſus, ex ſententia Poſſevini, Vitarum iſtarum ſcriptor eſt. In eandem cum Papyrio Maſſono ſententiam Auguſtinus Oldoinus Soc. Jeſu in *Athenæo Romano* edito Raguſiæ anno 1676. in 4. littera *Damaſus* pag. 179. ubi ſic. *Romanorum Pontificum Vitas ad ſuam ætatem eleganti copioſoque volumine complexus eſt, unde ea quæ Damaſi nomine circumferuntur, indigna tanti viri eruditione videntur. Illas quas continuavit Anaſtaſius Bibliothecarius, non ſunt noſtri, ſed Damaſi Portuenſis Epiſcopi.* Nihil expreſſius his Auguſtini Oldoini verbis, pro ſententia noſtra, cujus aſſertor eſt, dici poterat. Eandem denique opinionem amplectitur Ludovicus Jacob à ſancto Carolo Carmelita Cabi„lonenſis in *Bibliotheca Pontificia* lib. 2. verbo *Da*„*maſus* pag. 296. his verbis, Damaſus Epiſcopus „Portuenſis, Sancti Hieronymi æqualis, ſcripſit „rudi ſtylo *Romanorum Pontificum Vitas*, quæ fal„ſo tribuuntur S. Damaſo Papæ, ut diximus „lib. I. Hujus Bibliothecæ, verbo *Damaſus*. Cla„ruit ſub Sancto Damaſo Papa. At quotquot „hanc ſententiam amplexi ſunt, omnes ex æquo ignorantiam ſuam poſteris oſtendunt, dum *Damaſum quendam Portuenſem Epiſcopum* ex falſis litteris S. Hieronymi ad Damaſum & Damaſi ad Hieronymum, quæ in MSS. pleriſque Codicibus ante Vitas iſtas Romanorum Pontificum leguntur, qui anno circiter 420. extiterit, comminiſcuntur. Nullus unquam in rerum natura fuit alius Damaſus Epiſcopus Portuenſis, quam ille qui anno DCCCXC. vel DCCCXCI. ad Romanam ſedem aſſumpto Formoſi nomine, per uſurpationem notoriam promotus eſt. Itaque ſcriptores ejuſmodi, hoc ipſo fatentur, hunc Damaſum Portuenſem Epiſcopum qui anno 891. Pontificatus Romani ſedem invaſit, eſſe illum qui ſub Damaſi Papæ nomine ut poſteris imponeret, *Vitas Romanorum Pontificum* primus à Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu ad annum 890. quo mortuus dicitur, ſtylo rudi & barbaro qualiter hæc tempora ferebant, conſcripſit. Si autem aliquantam vel modicam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notionem Ludovicus Jacob à Sancto Carolo ac alii ejuſdem opinionis defenſores habuiſſent, nullum extitiſſe Damaſum Portuenſem Epiſcopum ætate S. Hieronymi cognoviſſent, ſed falſas Hieronymi ad Damaſum & Damaſi Papæ ad Hieronymum Epiſtolas, occaſionem dediſſe huic Errori, atque ita ſcribere debuerant. *Damaſus Portuenſis Epiſcopus, Hadriano II & Stephano VI. Romanis Pontificibus æqualis, ſcripſit rudi ſtylo Romanorum Pontificum Vitas, quæ falſo tribuuntur S. Damaſo Papæ, uſque ad ſuam ætatem, ut diximus lib. I. hujus Bibliothecæ verbo Damaſus pag. 60. Claruit ſub Hadriano II. & Stephano VI. Romanis Pontificibus, in quorum Vitis collectionem ſuam concludit.* Spectant igitur *Vitæ iſtæ Romanorum Pontificum*, ſeu etiam *Pontificale Vrbis Romæ*, ad Formoſum Papam, qui ante Pontificatum *Damaſus Portuenſis Epiſcopus* dictus, ſub ementito Damaſi Papæ nomine, ut majorem ipſi auctoritatem conciliaret, opus iſtud ad ſuam ætatem atque annum Chriſti 891. ſtylo rudi ac barbaro compoſuit.

CAPVT SEXTVM.

VTRVM ANASTASIVS SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ BIBLIOTHECARIVS, EJVSDEM OPERIS SCRIPTOR FVERIT?

PRimus qui hanc opinionem invenit, Onuphrius Panvinius fuit, ortu Veronenſis, ex Ordine Eremitarum divi Auguſtini, in illis Annotationibus quas fecit ad Platinam *De Vitis Romanorum Pontificum* quem anno 1562. Venetiis in 4. edendum ſategit ſub hoc titulo: Ba-„ptiſtæ Platinæ Hiſtoria de Vitis Romanorum„ Pontificum à Chriſto ad Paulum II. cum Onu-„phrii Panvinii continuatione uſque ad Pium„ V. Venetiis Tramelini typis 1562. in 4. Sic„ autem ſcribit Onuphrius in Platinam ad Divi„ Petri Vitam Annotatione prima. *Baptiſta Platina Vitas Pontificum Romanorum ſcribere aggreſſus, Damaſum Papam qui à Beato Petro initium faciens, uſque ad ſua tempora perduxit, & qui eum ſuppleverunt, auctores eſt ſequutus. Hi fuere Anaſtaſius Monachus & S. R. E. Bibliothecarius, id eſt Cancellarius, qui à Damaſo ipſo uſque ad Nicolaum I, ſcripſit. Guillelmus alter Apoſtolicæ ſedis Bibliothecarius, qui ab Hadriano II. uſque ad Alexandrum II. Et Pandulphus Piſanus, qui à Gregorio VII. uſque ad Honorium II. eaſdem Vitas perſecuti ſunt. Martinus Polonus Ordinis Ciſtercienſis, à Beato Petro incipiens, uſque ad Honorium IV. Vitarum opus edidit. Theodoricus à Niem vero ab eodem Honorio IV. uſque ad Vrbanum V. Qui autem deinceps uſque ad Martinum V. Vitas conſcripſerint, incompertum eſt.* Idem quoque Annotatione ad Vitam Nicolai I. *Anaſtaſius Monachus & S.R.E. Bibliothecarius uſque ad Nicolaum I. Romanorum Pontificum Vitas, quæ adhuc apud me ſunt, ſcripſit, ſub quo & ejus ſucceſſoribus Hadriano II. & Joanne VIII. in Vrbe floruit. Quæ ſequuntur, concinnavit Guilliel-*

Guillelmus quidam alter Bibliothecarius, qua in libro qui ſub Damaſi nomine *circumfertur, extant.* Quot fere verba, tot mendacia hic ſcribit Panvinius. Supponit in his Vitis quæ *ſub Damaſi nomine* circumferuntur, nam ſub hoc nomine editæ fuerant Venetiis anno 1547. ex fide MSS. Codicum Bibliothecæ Vaticanæ in fol: Damaſum eſſe ſcriptorem illarum uſque ad ſuam ætatem, quod falſum eſt. Supponit 2 Anaſtaſium quendam Bibliothecarium illas continuaſſe uſque ad Nicolai I. vitam, quod falſum eſt. Supponit 3. Guillelmum alterum Bibliothecarium easdem continuaſſe ab Hadriano II. uſque ad Alexandrum II. quod falſum quoque eſt. Nam Romana Eccleſia nihil antiquius habet de Vitis Romanorum Pontificum, *Pontificali Vrbis Romæ* ſub Damaſi nomine ex MSS. Vaticanis edito, quod uſque ad Vitam Stephani VI. ſeu annum 890. vel 891. excurrit. Guillelmus ille alter qui ab Hadriano II. uſque ad Alexandrum II. illas Vitas continuaſſe dicitur, homo imaginarius eſt, è cerebro Onuphrii Panvinii natus, cujus exiſtentiæ nec leve ullum indicium eſt. Nullus qui Vitas Romanorum Pontificum à Pontificali Damaſi Papæ ſeu a Stephano VI. excepit, uſque ad Leonem IX. à quo ſeu ab anno 1049. continuationem ſuam Pandulphus Piſanus incepit, uſque ad tempora Innocentii III. ſeu ſæculi XII. finem, omnibus Pontificibus Romanis ab anno 890. uſque ad 1049. ob peſſimos illorum mores & vitam perverſam, oblivione ac ſilentio ſepultis. Pandulphus etenim Piſanus primus, Pontificali Damaſi Papæ *Supplementum* adjecit, quod Romæ quoque MS. adſervatur, atque etiam cum *Pontificali* ipſo, Venetiis ex MSS. Codicibus Vaticanis anno 1547. editum fuit. Illud autem à Leone IX. ſeu ab anno 1049. orditur, uſque ad Innocentii III. ætatem.

Baronius hanc Onuphrii opinionem amplexus, Tomos IX. & X. Annalium Eccleſiaſticorum locis innumeris implevit ex rebus ab Anaſtaſio S. R. E. Bibliothecario in Libro *De Geſtis Romanorum Pontificum* relatis, nunc pro more ſuo Anaſtaſium laudans, nunc vituperans; nunc attollens, nunc deprimens. Ex multis pauca dicam. Anno 752. N. 12. rudi ſtylo ſed fideliſſimo Hiſtoriam ſcripſiſſe inquit. Anno 725. N. 5. de numero Saracenorum in Gallia à Carolo Martello interfectorum, varie ab aliis ſcriptoribus ſenſiſſe inquit. Anno 817. num. 1. & 2. Cum in Anaſtaſio, Stephanus V. ſeptem tantum menſes ſediſſe dicatur juxta MSS. Codices, juxta Anaſtaſium impreſſum, ſeptem annos eſſe ſcribendos ſtatuit. Quisquis hoc cognoſcere voluerit, volvat Indices Tomorum IX. & X. verbo *Anaſtaſius Bibliothecarius*, ubi columnas integras ab Anaſtaſio illic occupatas reperiet. Atque Baronium licet errantem, ſeqvuti ſunt fere ſcriptores omnes, qui poſtea de Anaſtaſio iſto ſcripſerunt. Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 858. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 35. pag. 318. editionis ultimæ 1611. Lugduni Batavorum in 4. Aubertus Miræus in *Bibliotheca Eccleſiaſtica ſive Septem Nomenclatoribus veteribus de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad caput 103. Sigeberti de Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. mihi 146. Ludovicus Jacob à ſancto Carolo Carmelita Cabilonenſis Lib. 2. *Bibliotheca Pontificia* pag. 249. verbo *Anaſtaſius Abbas Romanus & S. R. E. Bibliothecarius.* Differt tamen ab aliis, quod velit illum *ſcripſiſſe Romanorum Pontificum Vitas à S. Damaſo uſque ad Stephanum VI.* quæ omnes ex Bibliotheca V. C. Marci Welſeri prodierunt in lucem Moguntiæ apud Albinum 1602. in 4. cura Joannis Buſæi Soc. Jeſu theologi. Cum alii velint has Anaſtaſii Bibliothecarii Vitas non procedere, niſi ab ætate Damaſi Papæ uſque ad *Nicolaum I.* ſeu annum Chriſti 867.

Petrus Lambecius Libro 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ad MS. Codicem Hiſtoricum CCLXXVII. Bibliothecæ Ambraſianæ Cap. 8. pag. 927. à Baronio & Onuphrio diſſentit, atque Opus iſtud Anaſtaſio Bibliothecario abiudicat his verbis. "Celeberrimus autem omnium jam memoratorum continuatorum eſt *Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius*, qui ſæculo poſt Chriſtum nono floruit ſub Papa Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII. ſecundum Cardinalis Baronii chronologiam & vitam uſque ad annum fere 886. produxit. Quod enim ſolus Anaſtaſius non ſit auctor totius illius continuationis, ſatis patet ex antiquis illis Codicibus, qui ſine controverſia ulla, ante ipſius ætatem ſcripti ſunt. Cujuſmodi fuit ille Codex quem Philippus Labbeus in Diſſertatione *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. nempe 251. ubi de S. Damaſo agitur, teſtatur ſe vidiſſe, tempore Imp. Caroli Magni exaratum, in quo Vitæ iſtæ Romanorum Pontificum *S. Damaſo Papa*, jam tunc tribuebantur, antequam aut natus eſſet Anaſtaſius, aut ſaltem ex primæ infantiæ crepundiis emerſiſſet. Ejus generis eſt etiam præſtantiſſimus ille & collatu digniſſimus Codex MS. *Ambraſianus*, de quo inpræſens agitur: utpote cum tam ex ſcriptura, quam aliis circumſtantiis certo conſtet, eum ad Imp. Ludovici Pii tempora pertinere. Pertingit autem ibi Hiſtoria Romanorum Pontificum tantum, uſque ad Papam Stephanum ſecundum vel ut alii ſupputant tertium, qui Anno Chriſti 752. electus eſt & anno 757. obiit. Vltima Vitæ ipſius hæc verba ſunt." *Et annuente Deo Rempublicam dilatans, & univerſam Dominicam plebem, videlicet rationabiles ſibi commiſſas oves, ut bonus paſtor, animam ſuam ponens, omnes inſidias exuit inimicorum, curſumque conſummans. Interea renovavit in atrium ante fores Beati Petri Apoſtoli, qui Quadriporticos dicitur, columnas marmoreas octo mira pulchritudinis, ſculptasque deſuper quadris compoſuit, & arcum deſuper conlocavit tegumen. Fecit autem & juxta Baſilicam*

Beati Petri Apoſtoli, & ab alia parte Beati Andreæ Apoſtoli, in loco qui Muſileus appellatur, Baſilicam in honorem S. Petronillæ, quæ prædicto beniginiſſimo Pipino Regi in Francia ſpoponderat, ut Beatæ Petronillæ corpus ibidem conlocaret: ubi poſuit caniſtra argentea multa, & alia ornamenta pluraque dedicavit, & omnia utiliter perficiens, Dei vocatione vitam finiens, ad æternam migravit requiem. Voluit igitur Petrus Lambecius ex MS. hujus Codicis fide, Anaſtaſium S. R. E. Bibliothecarium non fuiſſe continuatorem Pontificalis Damaſi Papæ, uſque ad annum 757. unde pauca reſtarent in Vitis Romanorum Pontificum, quæ ipſi merito attribuerentur.

Guillelmus Cavus de Damaſo Papa, in *Hiſtoria rei litterariæ* ſeu Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 366. eandem ſententiam cum Lambecio amplectitur pag. 182. 183 184. ubi diffuſe de *Libro Pontificali* ſeu *De Vitis Romano-*
„*rum Pontificum*, quæ Anaſtaſio Bibliothecario
„vulgo tribuuntur. Ejus vero non eſſe, teſtan-
„tur MSS. Codices Anaſtaſio vetuſtiores, ci-
„tant illum ſub nomine Geſtorum Pontifica-
„lium, Antiquiores Anaſtaſio Walafridus
„Strabo, Rabanus Maurus, Beda, Legati Aga-
„thonis Papæ, qui Pontificatum iniit circa an-
„num DCLXXVIII. Ita pag. 183. itemque in
„*Anaſtaſio Bibliothecario* ad annum 870. pag. mi-
„hi 559. Hiſtoria de Vitis Pontificum Roma-
„norum, ſeu Liber Pontificalis à Sancto Petro
„uſque ad Nicolaum I. pertingens. Partem
„libri hujus priorem quæ à Sancto Petro uſque
„ad Liberium protenditur, Anaſtaſium paren-
„tem non agnoſcere, inde probat Labbeus to-
„mo I. Diſſertationis p. 452. quod viderat MS.
„Codicem optimæ notæ tempore Caroli Ma-
„gni exaratum, in quo Vitæ illæ jam tum Damaſo
„tribuebantur, antequam aut natus eſſet Ana-
„ſtaſius, aut ſaltem ex primis infantiæ crepun-
„diis emerſiſſet. Codicem haud diſſimilem in
„Bibliotheca Cæſarea haberi teſtatur Lambe-
„cius Commentariorum libro 2. pag. 927. Ve-
„rum de hoc opere *Pontificali* abunde ſatis ſu-
„pra in *Damaſo* egimus. Extat Hiſtoria iſta in
„omni Conciliorum editione, quin & Mogun-
„tiæ 1602. edita, & ad calcem *Hiſtoriæ Eccleſia-*
„*ſticæ* Anaſtaſii Bibliothecarii cum Caroli Fa-
„broti notis, Pariſiis 1649. in folio.

At Anaſtaſium Abbatem S. R. E. Bibliothecarium, nullam omnino partem habere in *Pontificali Damaſi Papæ*, quod à S. Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu annum Chriſti DCCCXC. excurrit, prorſus cenſeo, idque variis ſolidis argumentis me probaturum arbitror. Ut plane Jeſuita impudens fuerit Joannes Buſæus, qui *Vitas Romanorum Pontificum* primus ex ſomniis Onuphrii Panvinii ac Cæſaris Baronii, ſub Anaſtaſii iſtius nomine anno 1602. Moguntiæ in 4. edendas curaverit, quem poſtea Annibal Fabrotus anno 1649. ex editione Regia, Pariſiis imitatus fuerit. 1. Ex plurimis MSS. Codicibus hujus Pontificalis Damaſi Papæ, quos longo agmine hujus Diſſertationis cap. 4. deduximus, extantes in celebrioribus Europæ Bibliothecis, in Italia, Germania, Anglia, Gallia & Belgicis partibus, qui omnes ſub nomine Damaſi Papæ leguntur, quorum plerique habent præmiſſas illas Epiſtolas falſas S. Hieronymi ad Damaſum & Damaſi reſponſionem ad Hieronymum: inter quos ne unus quidem qui Anaſtaſii nomen præfixum habeat reperitur. Ita ut obſtupeſcam qua fronte tantum nefas Joannes Buſæus auſus ſit, dum editionem Moguntinam anno 1602. ſuſcepit, qui nullum MS. Codicem ſub Anaſtaſii titulo à ſe lectum aut viſum profert, ſed perſuaſum ſe tantum imaginatione & authoritate falſa Onuphrii Panvinii & Cæſaris Baronii. Repugnant etiam audaciæ huic Jeſuiticæ antiquæ editiones tam Venetiis annis 1547. & 1620. factæ, quam editiones Conciliorum tam Laurentii Surii, quam Dominici Nicolini, Severini Binii, quæ cum Vitas iſtas pleraſque in Collectionibus ſuis habeant, illas ſemper velut ex Pontificali Damaſi Papæ, vel in illo contentas, legendas lectoribus præbuerunt. Facinus igitur iſtud Jeſuiticum, contra omnes MSS. Codices & veteres editiones, correctione atque animadverſione dignum eſt.

2. Stylus totius Operis hujus incultus, rudis, barbarus, plenus ſolœciſmis & barbariſmis innumeris ac ubique paginarum ſparſis indicat alium omnino virum, quam Anaſtaſium Abbatem & Bibliothecarium, qui hujus Collectanei ſcriptor ſit. Ita quotquot eruditi, Opuſculis viri Anaſtaſii Abbatis ac Bibliothecarii legendis occupati fuerunt, admirantur nitorem & elegantiam hominis; qui quamvis multa vel ſcripſerit vel ex Græcis in Latinam linguam tranſtulerit, omnia terſa latinitate, judicio acri ac ſolido, barbarie & ſolœciſmis procul eliminatis executus eſt, ea ſolertia ut legentibus etiam cum eruditione iucunditatem ac ſuavitatem pariat. Hinc fit ut opiner à Joanne Buſæo nec vel paginam illius ullam attente unquam lectam fuiſſe, alias enim nunquam tam propudioſum opus, ad illius infamiam & dedecus, Bibliothecario huic docto inſcripſiſſet. Laudatiſſimus fuit ætate ſua, utraque lingua excelluit, cumque tam fideliter & terſe ex Græcis in Latinam linguam Opera multa poſteritati tranſmiſerit; injuriam ipſi maximam inferunt, qui Collectaneum latinitate ac barbariſmis tam miſerum, ei nihil diſcutientes tribuunt. Videant Critici num ſolœciſmos & barbariſmos in aliis Anaſtaſii veri Operibus frequentes atque in ſingulis paginis inveniant, ut in hoc opere incerto contingit. *Nihil loco movimus, præter barbariſmos & ſolœciſmos quoſdam fœdiores, qui citra cachinnum legi non poterant, ea in re ſecuti exemplum, non ſolum Baronii, verum etiam eorum, qui dum olim pleraſque vitas in Conciliorum Tomos retulerant.* Hæc Jeſuita Buſæus, qui non omnes ſolœciſmos vel barbariſmos ſcripti hujus, imo nec centeſimam partem correxit. Hujus rei

quis-

quiſquis certus eſſe voluerit, videat Antonii Dadini Alteſerræ *Notas & Obſervationes* in Anaſtaſium *De Vitis Romanorum Pontificum*, editas Pariſiis anno 1680. in 4. Nam pleræque Notæ & Obſervationes eo tendunt, ut voces ac phraſes barbaras quibus ubique locorum utitur, Commentario explicet.

3. Qui ſcripſit *Pontificale Damaſi Papæ* nomine, à ſancto Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu Chriſti annum DCCCXC. loquitur in Vita Hadriani II. de Anaſtaſio S. R. E. Bibliothecario, tanquam de homine à ſe alio, quem eximiè laudat ob peritiam utriuſque linguæ Græcæ & Latinæ. Non ergo Anaſtaſius hic Bibliothecarius hoc *Pontificale* rude & barbarum in gradu ſummo, ſcribere potuit. Hoc argumentum demonſtrativum eſt, nec Jeſuitæ omnes Moguntini, ſolvere illud poſſent. Audiamus quomodo Pontificale Damaſi loquatur de Anaſtaſio Bibliothecario in tertia perſona. *Legati S. R. E. textum Synodi* (nempe octavæ Generalis Conſtantinopoli celebratæ) *verentes ne quid falſum Græca levitas in eam congeſſerit, Anaſtaſio ſedis Apoſtolicæ Bibliothecario* (*qui tunc temporis pro cauſa Ludovici ſereniſſimi noſtri Auguſti, cum Suppone Archiminiſtro, poſt eos Conſtantinopolim, divina ut creditur diſpenſatione advenerat*) *ſubtiliter inquirendum, antequam ſubſcriberent, committunt. A quo quia in utriſque linguis eloquentiſſimus exiſtebat, ſtudioſiſſime perſcrutatus, omne quod ad laudem ſereniſſimi noſtri Cæſaris, Sanctiſſimus Dominus Hadrianus Pontifex in Epiſtola ſui deceſſoris, Arpenio Epiſcopo immemente adjecerat, reſeratum invenimus.* Videant Critici eruditi an tanto homini *in utriſque linguis eloquentiſſimo* attribui poſſit Opus ſolœciſmis & barbariſmis pleniſſimum, ut ex lectione illius, omnibus conſtare poteſt. Hæc legatio pro Ludovico Imperatore apud Baſilium Imperatorem, juxta Baronium Tomo X. Annalium num I. anno 869. contigit. De eodem anno. 867. num. II. & 47. Octavam Synodum de Græco in Latinum quomodo verterit 869. num. 78. & 92. Citatur 870. num 61. Cum Cæſario Abbate Neapolim ab Hadriano Papa directus, eam excommunicat 870. 10. Vitam S. Dionyſii Areopagitæ Latinè à ſe redditam Carolo Calvo Imperatori miſit anno 876. num. 36. Neque ultra id temporis aliquid de ipſo legitur, nam quod illum ſuſpectum ob amicitiam cum Photio Baronius anno 878. 9. refert ex Epiſtola Photii 174. ad ipſum ſcripta, nullam temporis certi notam habet. Idem dicendum, ubi ad annum 885. num. 1. à Baronio citatur.

4. In eodem *Pontificali Urbis Romæ*, narratur in Vita Hadriani II. Zachariam qui à Nicolao I. Conſtantinopolim legatus fuerat, Romam reverſum, quia Photii partibus addictus fuerat, omnibus muneribus & bonis ſpoliatum fuiſſe. Qui poſtea tamen ab Hadriano II. in priſtinum ſtatum reſtitutus, & ab ejuſdem ſucceſſore Joanne VIII. (dic IX.) Bibliothecarii munere condecoratus fuit. Cum autem noſter Anaſtaſius hoc munere antea ſub tribus Pontificibus, Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII. ante hunc Zachariam honoratus fuiſſet: hinc concludimus, Anaſtaſio Bibliothecario ſub Joanne VIII. mortuo, Zachariam io Bibliothecarii munere ei ſucceſſiſſe circa annum 878. Non poteſt igitur Anaſtaſius eſſe auctor *Pontificalis* ſub Damaſi nomine editi, qui ſub Joanne VIII. mortuus fuiſſe merito creditur, quia Opus illud uſque ad Stephanum VI. ſeu ad annum 890. eodem tenore ſtyloque ſimili protenditur.

5. Anaſtaſium non eſſe ſcriptorem *Pontificalis Damaſi Papæ*, uſque ad annum 890. pertingentis, hinc quoque demonſtratur. Juxta Baronium Tomo X. Annalium ad annum 868. num. 33. & 34. maxima neceſſitudo amicitiæ erat, inter Anaſtaſium Bibliothecarium & Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum. At ſcriptor *Pontificalis Urbis Romæ*, contra in Nicolao I. de Hincmaro cum contemptu & reprobatione loquitur, quem velut ſibi ignotum & Eccleſiæ Romanæ adverſarium & hoſtem his verbis compellat atque reprobat, eo quod appellatiooes Epiſcoporum à Metropolitanis ad Sedem Pontificiam, uti diſciplinæ Eccleſiaſticæ perturbativas & Juris Canonici veteris ſubverſivas, ferre contra Romanæ Eccleſiæ prætenſiones, nollet. *Quidam præterea Hincmarus Remorum Archiepiſcopus &c.* Non igitur Anaſtaſius S. R. E. Bibliothecarius, eſt operis præfati ſcriptor.

6. Anaſtaſius Bibliothecarius, Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani fuiſſe amicus perhibetur, in tantum ut juxta Baronium in Annalibus ad annum 878. num. 9. ſuſpectus ob amicitiam cum Photio, Romanæ Sedi fuerit. Scriptor autem Pontificalis Romani uſque ad Stephanum VI. ſeu annum 890. Photio maxime infenſus fuit, quem *Pſeudo-Patriarcham Conſtantinopolitanum* per convicium vocat, de quo verbis maxime injurioſis, ubi de Libro quem Photius ad defenſionem ſuam ſcripſerat, loquitur. *Et Spatarius &c.* Conſtans igitur eſt *Pontificale Urbis Romæ* ad Anaſtaſium Bibliothecarium Photii amicum pertinere non poſſe, uti poſt Onuphrium Panvinium hujus ſomnii inventorem, & Baronium ejuſdem in *Annalibus Eccleſiaſticis* Tomis 9. ac 10. fautorem, Joannes Buſæus Jeſuita Moguntinus & poſt illum Carolus Annibal Fabrotus annis 1602. & 1649. in editionibus ſuis falſis ac temerariis, ignoranter ac petulanter aſſeruerunt. In hanc ſententiam Baronius, *Joannis VIII. res geſtæ deſiderantur apud Anaſtaſium, fortaſſis prætermiſſa ob odioſam Photii ab ipſo reſtitutionem*, Annalium Tomo X. ad ann. 882. num. 7.

CAPUT SEPTIMUM.

DAMASUM PORTUENSEM EPISCOPUM ESSE SCRIPTOREM LIBRI *DE VITIS ROMANORUM PONTIFI-*

TIFICUM ITEMQUE DE ALIIS OPERIBUS EIDEM DAMASO PORTUENSI EPISCOPO ATTRIBUENDIS.

Editio *Pontificalis Damaſi Papæ* ſub nomine Anaſtaſii S. R. E. Bibliothecarii, facta primum à Joanne Buſæo Jeſuita Moguntiæ anno 1602. in 4. non omnibus placuit Pontificiis. Audax ſane iſtud facinus, quod nullo ſcriptore antiquo nititur, imo quod contra manuſcriptorum Codicum omnium fidem invenitur. Hinc Joannes Ciampinus, Romanus, Magiſter Brevium gratiæ, nec non abbreviator majoris præſidentiæ, ac in utraque ſignatura referendarius, edidit Commentarium in Auctorem *Libri Pontificalis ſeu Vitarum Romanorum Pontificum*, quæ ſub nomine Anaſtaſii Bibliothecarii circumferuntur, Romæ anno 1688 in 4. publici juris factum. Contendit ille Collectaneum iſtud non eſſe unius aut duorum vel trium ſcriptorum, ſed plurium: atque Anaſtaſium paucas illas tantum ſcripſiſſe, quæ circiter à Gregorio IV. incipiunt uſque ad Nicolaum I. Vitas autem Hadriani II. & Stephani VI. ſcriptas fuiſſe non à Guillelmo Bibliothecario, qui nullus hac ætate extitit, contra quam Buſæus, Baronius, Labbeus aliique male affirmant: ſed à Zacharia Bibliothecario, quem Joannes VIII. huic muneri poſt Anaſtaſium mortuum addixit. Quotquot igitur de hoc *Pontificali Urbis Romæ* ſcripſerunt, in diverſas abierunt ſententias, quas idem Ciampinus prolixe hic profert. Nobis itaque opinionem noſtram exponere ac pro virili defendere, nullus opinor abſurdum arbitrabitur, maxime ſi conjecturis aut rationibus validis fulciatur.

1. Inveniuntur plurimi MSS. Codices hujus Operis, de quibus diffuſe hujus Diſſertationis cap. 4. diſſeruimus, quorum uſque ad XXVI. qui in variis Bibliothecis Italiæ, Germaniæ, Angliæ, Galliæ & Belgii, notionem certam habuimus, qui omnes anonymis paucis exceptis, ſub Damaſi Papæ nomine inſcribuntur, ſub quo & in vetuſtioribus editionibus Venetis annorum 1547. & 1620. atque in Tomis Conciliorum Laurentii Surii, Dominici Nicolini, aliiſque prodierunt. Spectat igitur hoc Opus ad Damaſum aliquem vel Papam qui anno 384. mortuus dicitur. Non poſſe autem Opus ad annum 890. eadem methodo ſtyloque ubique ſimillimo excurrens, pertinere ad Damaſum illum Papam, liquidius eſt, quam ut probatione indigeat. Unde factum ut ſcriptores tres qui de Romanis Pontificibus ſcripſerunt, Papyrius Maſſonus, Ludovicus Jacob à ſancto Carolo, atque Auguſtinus Oldoinus, ob manuſcriptorum pene omnium inſcriptionem & multitudinem, opus adſcripſerint Damaſo cuidam Portuenſi Epiſcopo, divi Hieronymi qui circa annum 420. fato functus eſt diſcipulo ac Cremonenſi Epiſcopo. Sed in hac opinione, idem ſemper difficultatis nodus remanſit: nec credere quiſquam potuit, quomodo hic Damaſus creditus Hieronymi diſcipulus, potuerit ſcribere hoc Opus de *Vitis Romanorum Pontificum*, uno eodem ſtylo, à S. Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu annum Chriſti 890. pertingens. Præterea ex Nomenclatoribus veteribus ſcriptorum Eccleſiaſticorum, nullus qui hujus Damaſi Portuenſis, D. Hieronymi diſcipuli vel verbum protulerit, ante Joannem Trithemium ultimi temporis ſcriptorem in Libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* qui ante annum 1494. foras non erupit. Igitur ob uniformem MSS. omnium conſenſum, nec Damaſo Papæ ſeculo IV. florenti, nec Damaſo Hieronymi diſcipulo quem ſeculo V. aſſignent neceſſe eſt, ſed Damaſo illi Portuenſi Epiſcopo ſeculo IX. viventi, qui anno 891. Romanam ſedem occupavit, tribuendum primus cenſui, ob MSS. Codicum fidem conſtantem ac vetuſtam. Scripſiſſe illum Opus iſtud in gratiam Romanæ Eccleſiæ, atque ad illius magnitudinem exaltandam, cum illam jam ambiret: atque forſitan ob odioſam proprii nominis *Damaſi Portuenſis Epiſcopi* inſcriptionem futuram, aliam aſtutum hominem *Damaſi Papæ* clariſſimi viri ſubſtituiſſe, quâ majorem Operi ſuo fidem atque authoritatem procuravit, parum curans an poſteros ſcripto ſuppoſito deciperet, dummodo finem ſuum contecta malitia aſſequeretur. Cum enim utpote Sedis Romanæ invaſor, ſcrupuloſæ admodum conſcientiæ non eſſet, hoc Opere velut ratione quadam callidâ, ad ſedem hanc invadendam, uti potuit. Opus ipſum ex diverſis vel monumentis vel catalogis quos penes ſe habuit, totum à S. Petro uſque ad ætatem ſuam protendiſſe videtur: unde nihil omnino mirum, quod tenore ſemper ſimili procedat: qui ſi quid forſitan antiquius reperiſſet, ſimili methodo ad ornatum, feciſſet ſibi proprium. Unde falli opinor turpiter Baronium, alioſque qui Opus iſtud ex tribus minimum Scriptoribus compaginatum arbitrati ſunt. Hæc mea ſententia, quæ conjecturis non ſpernendiis niſi videtur. Nullus enim eſt Damaſus Portuenſis Epiſcopus, quam is de quo loquimur, cui præfatum opus ratione majori attribui poſſit.

2. Idem probatur ex contextura totius Operis, quod uſque ad ætatem Formoſi Papæ pertingit, qui antea Damaſus Portuenſis Epiſcopus dicebatur. Nam ante hanc ætatem nullus hucuſque *De Vitis Romanorum Pontificum* ſcripſerat, ſummaque de Geſtis illorum oblivio ac ſilentium ubique, pauci erant qui nonniſi illorum nomina jejuna exhibuerant, ut teſtatur Alphonſus Ciaconius & alii recentiores qui multis ac ſpiſſis voluminibus de factis illorum poſtea ſcripſerunt. Contextura igitur Operis à S. Petro uſque ad Stephanum VI. excurrentis ſeu uſque ad Damaſum Portuenſem Epiſcopum, juncta cum titulo in MSS. Conſtanti *Damaſi Papæ* operi præfixo, Damaſum Portuenſem Epiſcopum, poſtea Papam factum, indubium

bium auctorem, nec alium ab eo eſſe quærendum, oſtendit.

3. Scriptor hujus Operis *De Vitis Romanorum Pontificum*, maxime Græcis inſenſus fuit, unde evidenter conſtat auctorem illius non poſſe eſſe Anaſtaſium S. R. E. Bibliothecarium, qui Græcos Græcamque linguam impenſe coluit, ac per omnem vitam ſcriptores Græcos in Latinam dialectum vertere, gaudio habuit. Hinc Baronius Tomo X. Annalium ad annum 878. num. 9. Anaſtaſium ob amicitiam cum Photio Conſtantinopolitano Patriarcha curiæ Romanæ ſuſpectum ſuiſſe refert, ex Epiſtola Photii ad Anaſtaſium Bibliothecarium 174. inter Photianas. At Formoſus Portuenſis Epiſcopus, zelo in Romanam Eccleſiam ut eam ſibi demereretur, cæco, Græcos non tantum contemptui, ſed ſummo etiam odio habuit, eo quod eius præceſſor in Epiſcopatu Portuenſi Rodualdus, ut in Vita Nicolai I. legitur, anno 861. cum Zacharia Anagnino Epiſcopo Conſtantinopolim miſſus, ambo Legati coacti fuerant ſubſcribere Concilio CCCXVIII. Epiſcoporum illuc collecto, in quo ſolemni ſententiâ, depoſitus Ignatius & Photius omnium conſenſu & acclamationibus in eius locum ſubſtitutus fuerat. Photius igitur Nicolao & Hadriano Romanis Pontificibus ſummo odio fuit, tum quod illorum affectatæ poteſtati in Eccleſiam Orientalem pro viribus adverſaretur, ac jura Patriarchalium ſedium tueretur, tum quod Bulgaros ingentem Conſtantinopolitanæ ſedis portionem eique ab antiquo ſubjectam, ambitioni Romanæ Sedis cedere nollet. Cum igitur Formoſus Portuenſis Epiſcopus anno 867. à Nicolao I. miſſus fuiſſet ad Bulgaros ab Orientalis Eccleſiæ & Conſtantinopolitanæ ſedis ſubjectione, quibusvis artibus Photio renitente revocandos: ab hoc tempore Damaſus Portuenſis Epiſcopus adverſantem ſibi Photium odio ſummo habuit, illumque ubique ut hæreticum conviciis proſcidit. Scriptorem igitur *De Vitis Romanorum Pontificum* eſſe Damaſum Portuenſem Epiſcopum, indicant illa verba in Vita Hadriani ſecundi. *Et Spatharius calce ſuo enſeque librum percutiens, nihilominus ait:* Liber Photii Pſeudo-Patriarchæ damnatus pedibus conculcatur, tum igni crematur, ut infra eodem. *Ad extremum præ foribus graduum, nefandi dogmatis librum, cunctorum pedibus conculcatum excuſſit, quem nimirum rogus, ut fomentum quoddam ignis, exuſſit. Legati ſanctæ Romanæ Eccleſiæ textum Synodi, nequid Græca Levitas falſum in eam congeſſerit, Anaſtaſio ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Bibliothecario &c.* Hæc verba ſeu convicia in Photium & Syodum Græcam, non ſunt Anaſtaſii Græcis amici, ſed Formoſi Papæ ſeu potius Damaſi Portuenſis Epiſcopi, qui *Pontificale Romanorum Pontificum* vitas continens, ad ætatem ſuam primus ſub Damaſi Papæ falſò nomine compoſuit.

4. Cum ambiviſſet Epiſcopatum Portuenſem Damaſus, illumque malis artibus occupaſſet, licet à Joanne VIII. ſeu IX. ut cap. I. hujus Diſſertationis in Vita illius diximus, depoſitione atque ad laicum ordinem dejectione caſtigatus fuiſſet: hinc tamen ambitionis illius ardor nihil remiſit ſceleris, nam reſtitutus in gradum priſtinum à ſucceſſore Joannis VIII. Marino, ſede Portuenſi quam reſumpſerat, non contentus, ambitionem ſuam ut ſatiaret, Romanam ſedem Occidentis totius primariam ac reginam, iisdem artibus quibus anteà Portuenſem ingreſſus fuerat, homo aſtutus atque inſatiabilis, quæſivit & aſſeqvutus eſt. Cum igitur ad id aſſequendum, *Hiſtoriam de Romanis Pontificibus* à nemine unquam compoſitam usque ad ſuam ætatem ſcribere aggreſſus fuiſſet, opere iſto in Eccleſia novo, quo Romanam Eccleſiam omnium matrem, ita Orbis Chriſtiani magiſtram & dominam titulis juribuſque indebitis elevabat, populum Romanum ac Clerum ob novum opus ſibi devinciens, Sedem Petri his artibus aſſecutus fuit, quam ad elevationem ſuam perduxit.

5. Affectatio quam habet ut agat de Epiſcopis Portuenſibus, qui ob negotia atque amplificationem magnitudinis Romanæ Eccleſiæ diverſis temporibus, cum laude legationibus variis functi ſunt, hunc ſcriptorem fuiſſe Damaſum Portuenſem Epiſcopum, poſtea *Formoſum Papam* dictum, argumento eſt. Nam in Agathone ad An. Chriſti 678. Imp. Conſtantini Pogonati, II. narrat, ut hic Papa in Regiam urbem Conſtantinopolim direxerit miſſos ſuos pro adunatione facienda Sanctarum Dei Eccleſiarum: nempe Abundantium Paternenſem, Johannem Rhegitanum & Joannem Portuenſem Epiſcopos, Theodorum & Georgium Presbyteros, quos hanc ob legationem honoribus amplificaverit. Idem ad Annum 858. in Vita *Nicolai primi*, ut Ignatio Patriarcha C. P. depoſito & Photio in ejus locum ex laico ſublecto, Pontifex duos Legatos à latere ſuo miſerit, Rodoardum Portuenſem Damaſi, de quo agimus, præceſſorem proximum, & Zachariam Anagninum Epiſcopos, ut de cauſis depoſitionis Ignatii cognoſcerent, & ad eum referrent. Idem in Vita *Hadriani ſecundi*, ſe Damaſum miſſum fuiſſe refert ad Bulgarorum converſionem, atque illorum cum Eccleſia Romana unionem, qui antea Conſtantinopolitanæ Sedi ſubjecti atque obedientes fuerant. Affectatio igitur iſta oſtendendi obſequia à Portuenſibus Epiſcopis Romanæ Eccleſiæ ad ejusdem amplificationem collata, Damaſum Portuenſem Epiſcopum hujus Operis ſcriptorem profert. Audiamus pag. 224. editionis Regiæ, in *Vita Hadriani II.* Itaque Sabbato peractis ritè orationibus, vigiliis & "eleemoſynis, Dominico ſecundum morem, "idem venerabilis ſacerdos ab univerſitate ad "Eccleſiam Sancti Petri Apoſtolorum Principis "ductus nono decimo Calendarum Januariarum "Indictione I. præfati Auguſti decimo nono, per "

„Epiſcopos reverendiſſimos ſcilicet Petrum
„Govenſem, Leonem Sylvæ candidæ, deinde
„tertio loco Donatum Oſtienſem, quia Epiſco-
„pus Albanenſis obierat: *Formoſus vero Portu-*
„*enſis à Beatiſſimo Nicolao ad prædicationem & in-*
„*ſtructionem Bulgarorum deſtinatus extiterat:* be-
„nedictionem Summi Pontificatus ad conſola-
„tionem videlicet multorum Sanctæ Dei Ec-
„clesiæ filiorum, qui factioſorum tyrannide li-
„berius ſolito ſæviente, inter unius deceſſionem
„& alterius ſucceſſionem Pontificis, diverſis a-
„gebantur exiliis, multiſque afficiebantur in-
„commodis, ſuſcipere meruit in nomine Do-
„mini. Eandem quoque legationem ſuam pag.
„232. editionis ejusdem Regiæ his repetit ver-
„bis. Superiori tempore Formoſus Portuen-
„ſis & Paulus Populonienſis, venerabiles Epi-
„ſcopi, qui cum cæteris juſſu Sanctiſſimi Papæ
„Nicolai cauſa prædicationis deſtinati fuerant,
„remeantes de chriſtianitate Bulgarorum, ac
„omnimoda ſubjectione, quà ſpecialiter ſanctæ
„Romanæ Eccleſiæ devotiſſime colla ſummi-
„ſerant, Sedem Apoſtolicam recrearunt: &
„Michaëlis Bulgarici Regis legatum, Petrum
„nomine, Summo Pontifici præſentarunt &c.
„Sed *Marino* Conſtantinopolitanum miſſaticum
„devotiſſime ut diximus ſortito, Summus Pon-
„tifex Sylveſtrum quendam Bulgaris eligen-
„dum direxit, quem cum Leopardo Anconita-
„no & Dominico Tarviſienſi Epiſcopis, ſimul
„& litteras pro Archiepiſcopo aut Formoſo
„Portuenſi Epiſcopo remittendo, importuniſ-
„ſime deprecantes, remittentibus Bulgaris, ma-
„gnâ ſub velocitate recepit.

6. Juxta Baronium in Annalibus Tomo X. ad an. 882. num 7. *Res geſta Johannis VIII. deſiderantur apud Anaſtaſium fortaſſis prætermiſſa ob odioſam Photii reſtitutionem.* Verum ut diximus hujus Diſſertationis cap. I. in Vita *Formoſi Papæ* ad Sectionem IV. Baronianæ Laudis, omiſit Damaſus Portuenſis Epiſcopus hujus Operis ſcriptor, ob invidiam ac vindictam *Acta Johannis Papæ VIII. ſeu IX.* eo quod ipſe Johannes præfatus Damaſum Portuentem Epiſcopum ob factam cum Romanis proceribus conjurationem, muneribus omnibus æquiſſime ſpoliatum & infamia notatum, ad laïcorum ordinem & ſtatum in perpetuum dejecerat. Ex omnibus igitur Romanis Pontificibus à Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. qui ultimus ante Formoſum fuit, ſolius Johannis IX. Vitam conſulto omiſit, ac ſi Pontificatum nunquam tenuiſſet: quia ipſe Pontifex factus, irrita Johannis IX. omnia ac nulla ſanxit, ordinationes ab illo factas, nullas ac iterandas ex vindicta pronuntiavit. Omiſſio igitur iſta *Actorum Johannis IX.* Damaſum Portuenſem Epiſcopum atque Formoſum Papam dictum, ſcripſiſſe hoc *Pontificale Urbis Romæ* ſeu Librum *De Vitis Romanorum Pontificum*, evidenter oſtendit.

Joannes Ciampinus de quo ſub hujus capitis initium diximus, nobiſcum in multis, non tamen in omnibus conſentit. Inquit igitur ille;
poſt Damaſi autem tempora, præter Petrum"
Guillelmum Bibliothecarium & Pandulphum"
Lateranenſem Oſtiarium, Pontificum rebus"
geſtis conſignandis neminem operam dediſſe:"
id quod veriſſimum, unde falſum omnino"
ſit, quod Onuphrius Panvinius, Baronius, Jo-"
annes Buſæus & Philippus Labbeus mendaci
calamo ſcripſerunt, *Vitas nempe Hadriani II. & Stephani VI. Pontificali Urbis Romæ contentas, à Guillelmo S. R. E. Bibliothecario fuiſſe ſcriptis mandatas*, nam talis ſcriptor Hadriano II. ſynchronus nunquam in rerum natura fuit. Petrus autem Guilielmus, de quo loquitur, anno 1360. claruit: ac præcedens illum Pandulphus Lateranenſis oſtiarius, Piſanus dictus, anno 1196. vel 1198. ætate Innocentii III. Vult præterea Anaſtaſium Bibliothecarium ultra Vitam Ni-
colai I. non proceſſiſſe, occupatum Actis Con-"
cilii Conſtantinopolitani octavi ex Græco in"
Latinam linguam vertendis: Zachariam au-"
tem Epiſcopum Anagninum olim ob partes"
Photii amplexas depoſitum, ſed ab Hadriano"
II. reſtitutum, Vitas Hadriani II. & Stephani"
VI. litteris conſignaſſe. Quamobrem Ciam-"
pinus Nicolaum I. inter Pontifices, quorum"
Vitas Anaſtaſius conſcripſit, ultimum eſſe cen-"
ſet. Ad eos autem regrediens, qui ante Ni-"
colaum I. Romanæ ſedi præfuerunt, ad eun-"
dem etiam Anaſtaſium auctorem, Gregorii"
IV. Sergii II. Leonis IV. & Benedicti III. Vitas"
pertinere exiſtimat. Reliquas omnes aliis au-"
thoribus, iisque diverſis attribuit, quos ut plu-"
rimum Pontificibus quorum Vitas deſcripſe-"
runt, coætaneos fuiſſe probat. Ita quidem"
Ciampinus opinatus eſt, ego autem omnes o-"
mnino à Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu ad Formoſum & annum 891. excurrentes, eadem methodo & ſtylo ſcriptas, licet à Damaſo Portuenſi Epiſcopo ex diverſis hinc inde Romanæ Eccleſiæ monumentis acceptas, unum idemque opus exiſtimo eſſe Damaſi Portuenſis Epiſcopi, qui nomen *Damaſi Papæ* operi ſuo ad majorem illi fidem & poſterorum venerationem adſcripſerit. Hæc contra Ciampini conjecturas, plauſibilioribus omnino argumentis dicta ſunto. Agnoſcas hinc, quam Jeſuitis audacibus fidem debeamus, qui Collectaneum illud omne, ex Onuphrii & Baronii falſa opinione, ſub Anaſtaſii unius Bibliothecarii nomine, nullo MS. Codice nixi, typis Moguntinis anno 1602. in 4. edendum voluerunt.

Alia quoque Opuſcula ad eundem *Damaſum Portuenſem Epiſcopum*, tum ob titulum fallacem tum ob ſtylum non diſſimilem mihi pertinere videntur, quæ edita ſæpius extant Tomo IV. Operum divi Hieronymi, omnium Eraſmi editionum, atque in editionibus aliis paſſim. Inſcribitur primum, *Euſebii de morte Hieronymi ad Damaſum*, Incipit, *Patri Reverendiſſimo Damaſo Portuenſi Epiſcopo & Chriſtianiſſimo Theodoſio Romanorum Senatori; Euſebius olim Hieronymi ſanctiſſimi*

ctiſſimi diſcipulus, nunc vero eodem orbatus lumine, pium dolorem & ſuaviſſimum gaudium. Cum nullus unquam fuerit *Damaſus Portuenſis Epiſcopus*, quam noſter ille qui anno 891. Romanam Sedem tenuit, illeque ſoleret Opuſcula ſua aliorum nominibus Inſcribere, ut ex *Pontificali Vrbis Romæ* ſub Damaſi Papæ nomine inſcripto conſtat: ita ſub Euſebii Cremonenſis Monachi nomine, ad ſeipſum Damaſum Portuenſem Epiſcopum, Opuſculum iſtud *De morte divi Hieronymi* idem Damaſus compoſuiſſe mihi videtur. Quamvis autem ſtylus ſimplex ſit, multaque in eo contineantur abſurda ac fabuloſa, indigna tamen non ſunt, quæ hanc ob cauſam Damaſo Portuenſi Epiſcopo attribuantur. Ex unitate igitur Damaſi Portuenſis Epiſopi & conſuetudine Opuſcula ſua ſob alienis nominibus inſcribendi, iſtud eidem attribuendum eſſe, nequaquam ambigimus. Aliud quoque eſt *Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi ad Cyrillum Hieroſolymitanum Epiſcopum de Mirabilibus beati Hieronymi*, itemque tertium *Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani de Miraculis Hieronymi ad ſanctum Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopum. Venerabili viro Epiſcoporum eximio Auguſtino Hipponenſi Præſuli, Cyrillus Hieroſolymitanus Pontifex, & omnium Sacerdotum infimus.* Abſurdæ etenim illæ inſcriptiones & Cyrilli Hieroſolymitani ad Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopum, & Auguſtini Epiſcopi ad Cyrillum dudum mortuum, antequam Auguſtinus Epiſcopus fieret, notant eundem eſſe fabrum trium Opuſculorum iſtorum, *Damaſum Portuenſem Epiſcopum*, quem conſtat *Pontificale urbis Romæ* ſub nmmine Damaſi Papæ edidiſſe, præmiſſis Epiſtolis falſis tum Hieronymi ad Damaſum, tum Damaſi ipſius ad Hieronymum. Ita ſolebat ille Opuſcula ſua occultare alienis & abſurdis inſcriptionibus.

CAPVT OCTAVVM.

SCOPVM ET INTENTIONEM HVJVS SCRIPTORIS FVISSE, MONARCHIAM PONTIFICIS ROMANI, ECCLESIÆQVE ROMANÆ, ERIGERE AC DEFENDERE.

ISTud *Pontificale Pontificum urbis Romæ* compoſuit Formoſus Papa ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus diſerte adverſus *Pontificali Pontificum ſeu Archiepiſcoporum Ravennatium*, quod Andreas Agnellus circa annum 840. ſeu temporibus Ludovici Pii Imperatoris conſcripſit, quo maxime tyrannidem Romanorum Pontificum in Archiepiſcopos Ravennatenſes deſcribit, illos præſertim laudans qui jugo Romanorum Pontificum ſe ſubjicere ſortiter ab omni memoria recuſarunt. Vide Acta Eruditorum Lipſiæ anni MDCCX. menſe Auguſto pag. 330. ad 336, & quæ ſupra ad annum 840. verbo *Andreas Agnellus* de hoc Pontificali Ravennatenſi late diximus. Contendit autem in Opere ſuo Formoſus, ut Pontificale iſtud diffamaret, Archiepiſcopos omnes qui antiquitus jugo Romani Pontificis collum ſubjicere noluerunt, ultionis divinæ punitionibus apertis ob rebellionem hanc ut vult percuſſos eſſe. *Cum tamen id juris ab omni ævo in Eccleſia Ravennatenſi obſervatum extitiſſet contra Romanas* uſurpationes, Eccleſiæ hujus ab ea independentiam quavis machinâ deſtruere tentantes.

Scopus inde Scriptoris hujus, nempe Damaſi Portuenſis Epiſcopi, qui Formoſus poſteà Papa dictus eſt, fuit in ſyntagmate iſto *de Vitis Romanorum Pontificum*, ut Monarchiam Pontificis Romani Eccleſiæque Romanæ erigeret ac pro viribus defenderet. Cum autem maximum huic rei ſemper impedimentum fuiſſet, quod in ipſa etiam Italia, tum Mediolanenſes Archiepiſcopi tum Ravennatenſes in Exarchatu, Romanam poteſtatem ac in Eccleſiis ſuis ſuperioritatem agnoſcere nollent: hinc lapidem movit omnem, ut Romanæ Eccleſiæ obſiſtentem ſemper Ravennatenſem metropolim quà dolis, quà artibus Romano Pontifici ſubjiceret. Ab antiquis Eccleſiæ temporibus id obtinuit, ut Metropolitani in provinciis ſuis neminem quoad rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, ſuperiorem agnoſcerent: unde factum ut Auguſtinus unâ ſe ratione vivere, dum Mediolani eſſet; ratione autem alterâ, dum Romæ foret, ſcriberet. Idemque In Æmiliæ provinciâ atque in Exarchatu Ravennatenſi fieret. Ab antiquis igitur temporibus, Archiepiſcopi Ravennates, innixi tum privilegio Conſtantis Cæſaris circa annum CCCCXXX. ipſis conceſſo, tum Canonibus Eccleſiæ antiquis, provinciam ſuam independenter à quoquam regebant, adeo ut Epiſcopos ſibi ſubjectos ipſi conſecrarent, & Metropolitani à tribus ſuæ ditionis Epiſcopis conſecrarentur, neque ullam à Romano Pontifice confirmationem cui nihil juris in Æmilia tunc temporis erat, peterent. De quo Hieronymus Rubeus *Hiſtoria Ravennatenſis* lib. 4. ad annum 648. Hanc autem Ravennatenſis Eccleſiæ ſubjectionem falſiſſimis verbis, Damaſus Portuenſis Epiſcopus, in Vita Doni Papæ his deſcribit. *Hujus temporibus Eccleſia Ravennatum, quæ ſe ab Eccleſia Romana ſegregaverat, cauſa autocephaliæ, denuo ſe priſtinæ Sedi Apoſtolicæ ſubjugavit, cujus Eccleſiæ Præſul Reparatus, e veſtigio ut Deo placuit, vitam finivit.* Quot hic verba in gratiam Eccleſiæ Romanæ Damaſus Portuenſis Epiſcopus affert, tot mendacia ſunt. Eccleſia Ravennatenſis ab ævo omni independens ab Romana Eccleſia fuerat, autocephaliâ gloriabatur, ut ſub nullius quam Metropolitani proprii legibus regeretur. Cum autem Romani tunc temporis Pontificis Doni promiſſionibus ac donis Reparatus Ravennatenſis Archiepiſcopus ſeductus ad ſe ſubjiciendum

fuiſ-

fuiſſet, hinc tantum ob ignaviam doluit, ut præ triſtitia non multo poſt, vita exceſſerit. Hinc ſub Agathone Theodorus Ravennatenſis Archiepiſcopus, ur gratius jugum ſibi à Reparato impoſitum ferret, nec ſubreptirio oneri reluctaretur, *Arcarius ſeu Præfectus ærarii Eccleſiæ Romanæ* factus fuit, ut ibidem in Vita Agathonis legitur. His Romanæ Eccleſiæ cavillationibus atque fraudibus Ravennatenſes Archiepiſcopi non contenti, jugum excuſſerunt, autocephaliam Eccleſiæ ſuæ primævam, contemptâ etiam Romanæ Eccleſiæ ærarii præfecturà Archiepiſcopis ſuis in perpetuum conceſſà, reſumentes. Hinc ut in Vita Leonis II, legitur, cum apertâ violentià in Ravennatenſes Archiepiſcopos agere Romanus Pontifex non poſſet, per fraudem & ſubreptionem Leo 2. *Conſtitutionem* à Conſtantino Pegonaro vir doloſus obtinuit, *ut Archiepiſcopus Ravennas electus ordinationem ſeu conſecrationem à Romano Pontifice peteret, quia ex privilegio Conſtantis Cæſaris à tribus Epiſcopis ditionis ſuæ ordinabatur, & à Cæſare pallium recebat*, ut habet Hieronymus Rubeus *Hiſtoria Ravennatenſis* lib. 4. Hæc facta Leonis II. ætate, anno Chriſti 683. Cum autem Maurus Ravennatenſis Archiepiſcopus, privilegium ſeu typum *Autocephaliæ* a Conſtante Imperatore obtinuiſſet, quæ ſacris Eccleſiæ canonibus conſona erat, ſed Romanæ ambitioni contraria; fultus auctoritate Imperatoris tunc Leo II, in pœnam vetuit *Ne dies anniverſarius ordinationis Mauri Archiepiſcopi Ravennatis ſchiſmatici celebraretur, qui Sedi Apoſtolicæ valde infenſus fuit, & ne Agenda id eſt Miſſa pro defuncto eo fieret:* atque ad cautelam futuri, *ut typum autocephaliæ, quem ſibi elicuerant Ravennatenſis Archiepiſcopi, ad amputanda ſcandala, Sedi Apoſtolicæ reſtituerent.* Hæc præclara Pontificiæ tyrannidis & injuſtitiæ, in Ravennatenſem Eccleſiam indicia. Neque etiam ob pœnas iſtas Mauro Ravennatenſi Archiepiſcopo mortuo irrogatas, neque ob privilegium *Autocephaliæ* à Ravennatibus ablatum, Ravennarenſes Romanæ ſuperbiæ & ambitioni ceſſerunt, ſed in juribus ſuis antiquis & moribus permanſerunt, usque ad tempora Conſtantini Papæ anno Chriſti 708. & Juſtiniani iterum V. Sic enim idem Pontificale Vrbis Romæ, ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus in *Vita Conſtantini*, ubi ſic. *Hic ordinavit Felicem Archiepiſcopum Ravennatem, qui ſecundum Priorum ſuorum, ſolitas in ſcrinio noluit facere cautiones, ſed per potentiam judicum expoſuit ut voluit, cujus cautio à Pontifice in ſacratiſſima B. Petri Apoſtoli confeſſione poſita, poſt non multos dies, tetra & quaſi igne combuſta reperta eſt. Nam Ravennatium cives elati ſuperbia, digna ultionis pœna mulctati ſunt. Mittens quippe Juſtinianus Imperator Theodorum Patricium & Primicerium exercitus inſulæ Sardiniæ, cum claſſe navium, Ravennam civitatem cepit, præfatum Archiepiſcopum arrogantem in navi vinctum tenuit, & omnes rebelles, quos ibi reperit, compedibus ſtrinxit, divitias eorum abſtulit, & Conſtantinopolim miſit. Dei autem judicio, & Apoſtolorum principis ſententia Petri, quia inobedientes fuerunt Apoſtolicæ Sedi, amara morte perempti ſunt: & idem Archiepiſcopus lumine privatus, dignam factis recipiens pœnam, exul in Ponticam tranſmiſſus eſt regionem.* His liquet Ravennatenſes Archiepiſcopos nunquam Romanæ Sedi voluiſſe ſubjici, etiamſi Imperatores id ſanxiſſent, atque *Autocephaliam* etiam conſervaſſe, usque ad Vrbis exciſionem, Archiepiſcopi excæcationem & exilium, ad bonorum omnium direptionem, quam Romanis Pontificibus apud Juſtinianum inſtantibus, conſtanti animo patiebantur. Porro Pipious Francorum Rex per Falradum Sancti Dionyſii Abbatem, *Exarchatum Ravennatem* ab Aiſtulpho Longobardorum Rege armis oblatum, Sancto Petro Apoſtolorum principi & ejus ſucceſſoribus Romanis Pontificibus in perpetuum conceſſit, in ſignum donationis, clavibus ſuper Confeſſione id eſt ſepulchro Beati Petri depoſitis, de quibus *Pontificale Vrbis Romæ* ſeu Damaſus Papa in Vita Stephani III. Romani Pontificis, & Baronius Tomo IX. Annalium Eccleſiæ ad annum 753. num. 12 & 755. num. 25. 26. 27. Neque tamen ſic, Romanæ tyrannidi & oppreſſioni hac donatione facili, ceſſiſſe Ravennates Archiepiſcopos atque *Autocephaliæ* renuntiaſſe certum eſt. Narrat etenim *Pontificale Vrbis Romæ* ſeu Damaſus Portuenſis Epiſcopus, Formoſus Papa dictus, in Vita Nicolai I. Romani Pontificis, pag. 211. 212. & 213. quomodo tunc Johannes Ravennatenſis Archiepiſcopus Romano Pontifici in omnibus reſiſteret, mandata ejus velut huic Autocephaliæ adverſa ac nulla derideret, ac pro viribus tum Eccleſiaſticos tum ſeculares ad jugum Romanæ Eccleſiæ injuſtum excutiendum provocaret atque hortaretur. Vide locis citatis, quæ latiſſime de hac tragœdia literis mandata ſunt.

2. Ad eandem Romanæ Eccleſiæ exaltationem facit, quod idem *Pontificale Vrbis Romæ* ſcribit in *Vita Sancti Sylveſtri Papæ*. Nimirum, quamvis apud omnes melioris notæ hiſtoricos id fabula ſit, quia tamen ad Eccleſiæ Romanæ ſplendorem decusque confert, audaci calamo Damaſus Portuenſis Epiſcopus ſcribit, Conſtantinum Magnum fuiſſe Romæ baptizatum, atque in memoriam Chriſtianæ fidei illic acceptæ & baptiſmatis quo lotus fuerat, Eccleſias ibi plures ædificaſſe munificentia non vulgari, donaria plurima ac maximi pretii Eccleſiis Romæ potioribus contuliſſe, imo *Sardiniam Inſulam cum omnibus poſſeſſionibus ad eandem pertinentibus obtuliſſe Baſilicæ SS. Marcellini & Petri à ſe conditæ, in dotem Eccleſiæ.* Inde Sardinia inſula juris & proprietatis Eccleſiæ Romanæ fuit, *Dedit Eccleſiæ SS. Marcellini & Petri Inſulam Sardiniam cum poſſeſſionibus omnibus ad eandem pertinentibus, præſtantem ſolidos mille & viginti quatuor*

tuor &c. Ab anno igitur 324. vel circiter, Pontifices Romani contendebant ex falſa iſtâ Conſtantini Magni donatione, Sardiniam inſulam eſſe proprietatis Eccleſiæ Romanæ, ut in Sylveſtri vita *Pontificale Vrbis Romæ* narrat. Cum autem priſcis temporibus Archiepiſcopus Calaritanus hujus inſulæ Metropolitanus eſſet atque ordinandi Epiſcopos inſulæ ſibi ſuffraganeos poteſtatem abſolutam haberet, eâ ſemper uti voluit, quidquid Romani Pontifices ob Conſtantini donationem Eccleſiæ ſuæ factam prætenderent. Atque contra Romanæ Eccleſiæ ambitionem & uſurpationes, jure antiquo Calaritani Archiepiſcopi usque ad annum 684. potiebantur, quo Joannes V. Pontifex Romanus, Epiſcopi Turritani qui ordinatus fuerat à Calaritano Metropolita ſine conſenſu Romani Pontificis; ordinationem nullam & irritam declaravit. At Citonatus Calaritanus Archiepiſcopus, ordinationem Eccleſiæ Turritanæ quam ſine auctoritate Romani Pontificis fecerat, canonicam ac legitimam, antiquis Metropolitanorum juribus conſonam, factum autem Romani Pontificis, oppreſſionem & Canonum transgreſſionem contemnens, in conſuetudine antiqua ac poſſeſſione jurium permanſit.

3. Damaſus Portuenſis Epiſcopus ſeu Formoſus Papa, in hoc Pontificali Vrbis Romæ in *Vita Leonis III.* velut Romanæ Eccleſiæ prærogativam inſignem ac principalem ſtatuit *Romanum Pontificem quantumvis graviſſimis criminibus infamatum vel accuſatum, à nemine judicari poſſe; imo ad ipſum pertinere, ut alios omnes ſive Patriarchas ſive Primates & Archiepiſcopos tam Occidentis, quam Orientis, tam in cauſa fidei quam morum judicare poſſe.* Baronius Tomo IX. Annalium ad annum 800. num. 4. & 5. Hæc autem quomodo ſe habuerint apud Anaſtaſium ſatis accurate ita narrata reperies, inquit: „Fecit Carolus Magnus in eadem Eccleſia congregare Archiepiſcopos, Epiſcopos & Abbates & nobiles Francorum atque inclytos Romanorum, & ſedentes pariter tam Magnus Rex quam beatiſſimus Pontifex, fecerunt reſidere ſanctiſſimos Archiepiſcopos, Epiſcopos & Abbates, ſtantibus reliquis Sacerdotibus & Optimatibus Francorum & Romanorum, ut crimina quæ adverſus almum Pontificem dicta fuerunt, examinarent. Qui univerſi Archiepiſcopi, Epiſcopi & Abbates, unanimiter audientes, dixerunt: *Nos Sedem Apoſtolicam quæ eſt caput omnium Eccleſiarum judicare non audemus, nam ab ipſa nos omnes & Vicario ſuo judicamur, ipſa autem à nemine judicatur, quemadmodum antiquitus mos fuit: ſed ſicut ipſe Summus Pontifex conſuevit, jubeat, canonice obedimus.* At venerabilis Leo Papa inquit, Prædeceſſorum Pontificum veſtigia ſequor, & de talibus falſis criminationibus, quæ ſuper me nequiter exarſerunt, me purificare paratus ſum &c.

4. Cum itaque Romanus Pontifex à nemine quantumvis ſceleratiſſimus judicari poſſet, nihil ab aliis metuendum habuit: & cum Romanam Eccleſiam aliarum omnium Eccleſiarum caput & dominam judicemque, Archiepiſcopi & Epiſcopi in Concilio Romano collecti declaraſſent, nihil mirum quod Romani Pontifices omnibus aliarum Eccleſiarum cauſis ſeſe immiſcerent. Ex effræni igitur ubique dominandi Romanorum Pontificum libidine, factum ut Romani Pontifices inſidiarentur occaſione factâ, jurisdictioni Patriarcharum Eccleſiæ Orientalis, Primatuum ac Metropolitanorum ipſius Occidentis, ut hac ratione ad Romanam Eccleſiam omnes, velut Vniverſalis Eccleſiæ magiſtram & Canonum omnium dominam, concurrerent & appellarent. Cum vero Eccleſia Conſtantinopolitana velut nova Roma, latiſſime omnium dominaretur atque ampliſſimam ditionem obtineret, Romana Eccleſia tantæ poteſtatis æmula, rebus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ à Romana independentibus perturbandis, occaſionem omnem arripuit. Anno 858. ſub Nicolao Papa I. Ignatius Patriarcha Conſtantinopolitanus velut contra Canones ob eunuchiſmum promotus, ſeu vi ſeu ſponte ſede dejectus eſt, Photio viro ob eminentes ſcientiæ dotes incomparabili in locum Ignatii electo ex unanimi omnium conſenſu. De hac cauſa quæ ad Romanam Eccleſiam non ſpectabat, cognoſcere velut judex Nicolaus volens, Legatos à latere ſuo Conſtantinopolim miſit Rodoardum Portuenſem & Zachariam Anagninum Epiſcopos, qui de hac quæſtione mota cognoſcerent. Anno 861. Synodus Epiſcoporum CCCXVIII. Conſtantinopoli convocata, ad quam cognitio hujus tota pertinebat, quæ Ignatii depoſitionem Photiique ſubſtitutionem, utpote canonicam & juſtam, ſubſcribentibus etiam Decreto Synodi illic congregatæ Legatis Romanæ Eccleſiæ, ſanxit ac confirmavit, Nicolao I. Pontifice poſtmodum frendente licet ac interminante. Nec minor invidia fuit Romanorum Pontificum in Conſtantinopolitanum Patriarchatum, ob ditionem illius Eccleſiaſticam ampliſſimam, quam ſibi uſurpare modis omnibus Nicolaus Pontifex voluit, allecto promiſſionibus multis ac vanis Michaele Bulgarorum Principe ac Rege, ut Conſtantinopolitanâ Eccleſiâ ſpretâ, cui ab initio fidei ſuſceptæ ſuberat, Romanam Eccleſiam ejusque mores amplecteretur. Miſſus anno 867. ob hanc rem & ſchiſma fomandum Eccleſiæ Bulgarorum adverſus Conſtantinopolitanam Eccleſiam, à Nicolao Pontifice *Damaſus Portuenſis Epiſcopus*, ſeu Formoſus poſtea dictus, qui hoc *Pontificale Vrbis Romæ* compoſuit, quem Nicolaus noverat ut hominem aſtutum, atque ad diſſenſiones inter Bulgariæ Eccleſias & Conſtantinopoleos diſſeminandas fovendasque aptiſſimum. Loquitur hic in *Vita Hadriani II.* de legatione hac ſua,

qua-

quaſi ad fidei propagationem ac dilatationem miſſus fuiſſet, qui nonniſi ad diſcordias inter utramque Eccleſiam Græcam & Latinam diſſeminandas mittebatur, atque ut miniſter ambitionis Nicolai primi, Bulgaros Eccleſiæ Romanæ adderet. Hic fuit Apoſtolatus iniquitatis & ambitionis Romanæ Eccleſiæ, quam Formoſus Papa ſuſcepit.

5. Ne prolixior ſim, paucis dicam, in hoc *Pontificali Vrbis Romæ*, conſilium Formoſi Papæ ſeu Damaſi Portuenſis Epiſcopi, fuiſſe, ut Appellationes à Sedibus Patriarcharum, Primatuum, & Metropolitanorum omnium, ad Romanam Eccleſiam factas, ſtabiliret & canonicas decerneret: qua ratione jura Metropolitanorum omnium convelleret diſſiparetque, ac Epiſcopos omnes ſuffraganeos judiciis Metropolitanorum contemptis, Romam omnium caput & dominam appellaret. Nam in *Vita Nicolai I. Quidam præterea Hincmarus Remorum Archiepiſcopus Rhotadum Sueſſionica urbis Epiſcopum, Sedis Apoſtolicæ judicium appellantem, contra Sardicenſis Concilii regulas depoſuit, cuſtodiaque recte ſervari præcepit.* Nicolaus Rhotadum Sueſſionenſem Epiſcopum reſtituit, quod ab Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo depoſitus & cuſtodiæ traditus eſſet, ſpreta ejus ad Sedem Apoſtolicam appellatione, de quo Nicolaus Epiſt. 44. unde deſumptus eſt canon *Argum* 2. quæſt. 6. Scripſit vero Hincmarus *contra προεδρίαν Papæ* Remenſis Archiepiſcopus, ut habent Anaſtaſius Bibliothecarius, Aimoinus, Joannes Aventinus, atque Onufrius Panvinius.

890. LEO VI. IMPERATOR, COGNOMENTO SAPIENS ET PHILOSOPHVS, Baſilii Imperatoris ex Eudocia conjuge filius, quamvis non deſint Hiſtorici Byzantini, ut Zonaras tomo 3. *Annalium* pag. 133. & 141, qui ſuſpicionem injiciant, illum Michaelis Porphyrogeniti, ex furtivo cum Eudocia concubitu paulo antequam nuberet Baſilio Macedoni, fuiſſe filium. Habuit præceptorem atque magiſtrum inſtitutionis, magnum illum Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum, ſub quo immenſam litterarum optimarum ſcientiam hauſit, Philoſophiæ, Hiſtoriæ, eloquentiæ atque Juriſprudentiæ peritiſſimus: præ cæteris vero Aſtrologiæ judiciariæ addictiſſimus fuit. Junior adhuc à Theodoro Santabareno Euchaitarum Epiſcopo, quem ob peſſima facinora odio habuit, in inſidiarum ſuſpicionem apud Baſilium patrem adductus, carceri mancipatus eſt: unde poſtea Senatu deprecante à Baſilio liberatus, qui poſtmodum inter venandum à cervo percuſſus, Leonem hæredem ſuum & Imperii ſucceſſorem inſtituit. Anno igitur 886. mortuo Baſilio, Imperii gubernacula Calendis Martii ſuſcepit. Imperium adeptus, ingratitudine inſigni Photium olim præceptorem ſuum ſede Patriarchali ſtatim dejecit, ſubſtituto ei Stephano fratre ſuo, qui & Epiſcopos à Photio in exilium actos revocavit. Ita Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo 9. ad annum 886. pag. 565. & 566. ubi Opera impreſſa exactiſſime recenſet, atque inter illa Leonis Imperatoris qui ſapiens dictus fuit, τροπάρια ἑώθινα undecim in Octoëcho leguntur, de quo vide Diſſertationem noſtram *de operibus S. Joannis Damaſceni* in Octoëcho. Opera autem illius tam impreſſa quam MSS. accuratiſſima cum editionibus habet ac recenſet Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliothecæ Græcæ* cap. 5. à pag. 361. ad pag. 379. editionis Hamburgenſis 1714. in 4. qui cum Cavo inſtar omnium eſſe poteſt. Sed ad Manuſcripta in Bibliothecis adhuc latitantia, quæ foras nondum eruperunt, veniamus.

Inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice XLIII. num. 37. extat *Ecloge Novellarum Conſtitutionum Imperatoris Leonis Sapientis, diviſa in Capitula quinquaginta quinque*, de qua ſic Lambecius Libro ſeu tomo 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 489. „*Trigeſimo ſeptimo*, & „quidem à fol. 377. pag. 1. usque ad folium 387. „pag. 2. *Ecloge Novellarum Conſtitutionum Imperatoris Leonis Sapientis, diviſa in Capita quinqua-* „*ginta quinque*: quorum primum inſcribitur „atque incipit hoc modo: Ἐκλογὴ τῶν Νεαρῶν Λέοντος τοῦ Εὐσεβοῦς βασιλέως. Α! Θεσπίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἅπασιν, εἰς οὓς ἀνήρτηνται τὰ τῆς δίκης ζυγὰ „&c. *Ecloge Novellarum Leonis Sapientis Imperatoris.* Prima. *Definimus ab hoc nunc & ad omne impoſterum tempus omnibus, quibus lances juſtitia appenſa ſunt &c.*"

Meminit quoque Cæſar Baronius, *Annalium Eccleſiaſticorum* tomo X. ad annum 911. num. 3. refertque extare ejusdem Imperatoris Leonis Sapientis *Orationes XXXIII. de variis ſolemnitatibus anni & Sanctorum feſtis*, in MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ num. 803. quarum hucusque octodecim tantum eſſe impreſſas obſervavit Guillelmus Cavus loco citato, adhuc *quindecim* integris in blattis & tineis absque prælo, MSS. remanentibus. Harum unam extare quoque manuſcriptam in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, advertit Petrus Lambecius in diſcuſſione Codicis MS. Theologici Græci CCXXVIII. num. 2. ut habet Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 57. his verbis. „*Secundo* & quidem à fol. 228. pag. 1. „usque ad fol. 238. pag. 2. *Imperatoris Leonis cognomine Philoſophi ſeu Sapientis, Oratio in Spiritum Sanctum, quod propria authoritate adoptionem „Filiorum Dei hominibus largitus eſt.* Ipſa tituli „Græci verba cum principio Orationis, hæc „ſunt: Λέοντος ἐν χριστῷ βασιλεῖ αἰωνίῳ βασιλέως λόγος εἰς τὸ σύνθρονον, ὅτι παρ' οὗ καὶ δι' „οὗ καταφοιτῆσαν αὐτοδεσπότως παρέσχε τὴν υἱοθεσίαν ἀνθρώποις, Θεῖον Πνεῦμα. Τὴν μὲν ἐν „χθὲς ἐποίει πανήγυριν ἐπιδημῶν ὁ Παράκλητος, „καὶ

Digitized by Google

„καὶ φαιδρὰν ἡμῖν τὴν ἡμέραν τελῶν &c. Ora„tio hæc, quod ego ſciam, hactenus nondum „edita eſt. Meminit autem illius Em. Card. „Baronius *Annalium Eccleſiaſticorum* tomo X. „anno 911. num. 3. eamque refert extare in „Bibliotheca Vaticana Codice MS. 803. qui „ejusdem Imperatoris Leonis *Orationes triginta „tres* continet.

In Bibliotheca igitur Vaticana Codice MS. 803. extant Leonis Imperatoris Orationes XXXIII.

1. Videlicet *In admirabilem & glorioſam Aſcenſionem Domini.*
2. *In adventum Spiritus Sancti in ſpecie ignis.*
3. *In Spiritum Sanctum, quod propria authoritate, adoptionem Filiorum Dei, hominibus largitus eſt.*
4. *In omnes Sanctos.*
5. *In magnum Apoſtolum Orbis, Sanctum Paulum.*
6. *In glorioſum Prophetam Eliam.*
7. *In glorioſam Domini noſtri Jeſu Chriſti Transfigurationem, Orationes tres.*
8. & 9. *In eandem Transfigurationem.*
10. *In tranſitum Beatæ Mariæ Virginis.*
11. *In decollationem Præcurſoris.*
12. *In Nativitatem Beatæ Virginis.*
13. *In Exaltationem Sanctæ Crucis.*
14. & 15. *In admirabilem & glorioſum Domini Diſcipulum Thomam, Orationes duæ.*
16. & 17. *In glorioſum & à Deo coronatum Demetrium, Orationes duæ.*
18. *Quando domus Imperatoris conſecrata fuit.*
19. *In Sanctum Johannem Chryſoſtomum.*
20. *Quando ingreſſa eſt beatiſſima Virgo in ſancta.*
21. *In fulgentiſſimum Eccleſiæ lumen Nicolaum.*
22. *In Nativitatem Domini ſecundum carnem.*
23. *In Sanctum Stephanum Protomartyrem.*
24. *In ſancta Lumina.*
25. *In ſanctum Clementem Ancyranum, Martyrem.*
26. *In glorioſum Martyrem Tryphonem.*
27. *In occurſum Domini.*
28. 29. & 30. *In Capite ſacratiſſimi jejunii, Orationes tres.*
31. *Epiſtola Catholica hortatoria.*
32. *In Feſtum Palmarum.*
33. *In Sabbathum ſanctum.*

Ex his autem Orationibus XXXIII. Plurimæ impreſſæ ſunt. Nimirum *Orationes tres in Sepulturam, Reſurrectionem & Aſcenſionem Chriſti*, quæ hic recenſentur 33. 1. & 14. *Orationes duæ in Feſtum Pentecoſtes & Feſtum Palmarum*, quæ hic recenſentur 2. & 32. *Oratio una in Aſſumptionem B. Virginis*, quæ hic recenſetur 10. *Orationes duæ in decollationem S. Joannis Baptiſtæ & in Omnes Sanctos*, quæ hic recenſentur 4. & 11. Orationes inquam iſtas octo Græcè & Latinè edidit Jacobus Gretſerus Soc. Jeſu anno 1600. Ingolſtadii cum *Oratione ejusdem Leonis Imperatoris in Annuntiationem B. Virginis*, quæ in hoc MS. Codice Vaticano deeſt. *Orationem quoque in Exaltationem Sanctæ Crucis*, quæ hic recenſetur 13. una cum duabus poſtremo loco memoratis Orationibus *In Decollationem S. Joannis Baptiſtæ & in Omnes Sanctos*, iterum Græce & Latine edidit idem Gretſerus tomo II. *De Cruce* pag. 1219. & ſequentibus. *Orationes tres in Nativitatem, Præſentationem & Purificationem Beatæ Mariæ*, quæ hic recenſentur 12. 20. & 27. has inquam tres una cum ſeptem Orationibus primo loco recenſitis, Græce & Latine edidit Franciſcus Combefis *Auctarii Novi* Bibliothecæ Veterum Patrum anni 1672. tomo 1. pag. 1605. *Orationem de Sancto Nicolao Mirenſi Epiſcopo* quæ hic recenſetur 21. Græce & Latine edidit Petrus Poſſinus Toloſæ anno 1644. *Orationem Panegyricam in Sanctum Joannem Chryſoſtomum*, quæ hic recenſetur 19. Latine edidit Laurentius Surius in *Probatis Sanctorum Vitis*, ad diem XXVII. Januarii. Græce autem Henricus Savillius in editione Operum Sancti Joannis Chryſoſtomi, Tomo VIII. pag. 267. Denique *Orationem Paræneticam* ſeu *Epiſtolam Encyclicam ad omnes Chriſti fideles ad bene vivendum hortatoriam*, quæ hic recenſetur 31. Latine translatam Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* edidit ad annum 911. num. 5. Ex his ergo XXXIII. Leonis Imperatoris de variis argumentis Orationibus, ſuperſunt octodecim, nondum quod ſciam impreſſæ.

1. Nimirum *In Spiritum Sanctum, quod propria authoritate, adoptionem Filiorum DEI, hominibus largitus eſt*, quæ ibidem numero 3.
2. *In magnum Apoſtolum Orbis Sanctum Paulum*, quæ ibidem 5.
3. *In glorioſum Prophetam Eliam*, quæ ibidem 6.
4. 5. & 6. *In glorioſam Domini noſtri Transfigurationem*, quæ ibidem 7. 8. & 9.
7. & 8. *In glorioſum & admirabilem Chriſti Diſcipulum Thomam*, & *In Nativitatem Domini ſecundum carnem, Orationes duæ*, quæ ibidem 15. & 22.
9. & 10. *In glorioſum & à Deo coronatum Demetrium Orationes duæ*, quæ ibidem 16. & 17.
11. *Quando domus Imperatoris conſecrata fuit*, quæ ibidem 18.
12. *In Sanctum Stephanum Protomartyrem*, quæ ibidem 23.
13. *In ſancta Lumina*, quæ ibidem 24.
14. *In Sanctum Clementem Ancyranum Martyrem*, quæ ibidem 25.
15. *In glorioſum Martyrem Tryphonem*, quæ ibidem 26.
16. 17. & 18. *In Capite Sacratiſſimi Jejunii Orationes tres*, quæ ibidem 28. 29. & 30.

In-

Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Oxonii in Anglia Codice 149. *Condemnatio Judicum iniquorum, per Leonem & Alexandrum Imperatores* pag. 16. οἴμοι δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων &c. Et ibidem num 264. in MSS. Græcis Thomæ Roe Codice 18. *Leonis & Conſtantini imprecationes contra Judices corruptos* pag. 172. b. Οἴμοι δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων.

Oracula & Vaticinia XVII. de futuro Conſtantinopolis ſtatu, extant inter MSS. Codices Græcos Bodlejanæ Bibliothecæ Codice Barocciano 145. *Leonis Imp. & aliorum Vaticinia aut ſomnia* pag. 46. Τῇ πρώτῃ τῆς ἰνδικτ8. Et ibidem, *Leonis Imp. vaticinia cum aliis Græculorum nugis* pag. 205. Et Codice 170. Leonis Imperatoris vaticinia Græco-latinè per Franciſcum Barocciuin, picturis graphice adumbrata, πολλὰ τάλας κάκιςα τῇ &c. Ibidem num. 294. in MSS. Græcis Oliverii Cromwelli Codice 115. §. 24. *Leonis Sapientis Prophetia* pag. 474. Ex his edita ſunt priora XVI. Græce & Latine cum Rutgerſii notis inter ejus *Lectiones varias* Lugd. Batavorum 1618. in 4to. Vltimum autem Græc. Lat. produit anno 1573. Baſileæ ad calcem Annalium Conſtantini Manaſſis, in 8. Omnia denique XVII. Gr. Lat. habentur ad calcem *Antiquitatum* Georgii Codini, Pariſiis 1655. in folio.

Conſtitutio Leonis Sapientis de ordine Eccleſiarum, quæ throno Patriarchæ Conſtantinopolitani ſubdita ſunt, extat MS. inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Baroccianos, Codice 158. pag. 141. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum num. 5932. in MSS. Codicibus Græcis Thomæ Galei Codice 98. Edita autem illa Græce & Latine à Joanne Leunclavio *Juris Græco-Romani* lib. 2. p. 88.

Πρόχειρον Νομικὸν, ſive Delectus Legum Compendiarius, titulos LX. complectens, extat MS. ſæpius in Bodlejana Bibliotheca, in Codicibus Baroccianis Codice 8. *Leonis Imperatoris & Conſtantini Leges Selectæ* pag. 195. Ὁ δεσπότης καὶ ποιητής. Et ibidem Codice 264. in MSS. Græcis Thomæ Roe Codice 18. *Leonis & Conſtantini Leges ſelectæ titulis XL* pag. 68. Ὁ δεσπότης καὶ ποιητὴς &c. Ibidem Codice 6437. in MSS. Codicibus Thomæ Barlovii Codice 25. Πρόχειρον Νόμων, *ſive Enchyridium Juris* ab Impp. Baſilio, Conſtantino, & Leone, in Titulos XL. diſtinctum, & ad Baſilica repetitæ prælectionis felicius evolvenda amuſſitatum, e duobus MSS. in Oxonienſi Bibliotheca repoſitis, erutum & deſcriptum. Cujus Operis Titulos priores XXVIII. exhibet Græc. Lat. Joannes Leunclavius *Juris Græco-Romani* Tomo 2. p. 79.

Ingens & immenſi laboris opus poſtea Leo Imperator aggreſſus, omnes Græcorum Imperatorum Leges & Conſtitutiones in unum corpus coadunari, & in LX. Libros diſtribui procuravit, indicto iis *Baſilicorum* & Ἑξηκοντάβιβλος titulo, quorum Baſilicorum Synopſin antiquam Græc. Lat. Joannes Leunclavius Baſileæ anno 1575. in fol. edidit. Integrum autem opus in ſeptem Tomos diſtinctum Græc. Lat. Carolus Annibal Fabrotus, an. 1647. in folio evulgavit, ex MSS. Regiis.

Novellæ Conſtitutiones III. à Leone & Conſtantino fratre, Auguſtis datæ, extant Græc. Lat. ad Synopſeos Leunclavianæ calcem pag. 32. & alibi. Item *Leonis Imperatoris variæ Novellæ*, in Bodlejana Bibliotheca, Codice Barocciano 173. p. 339. ad 345.

In eodem MS. Codice Theologico-Græco-Cæſareo CCXXVIII. num. 4. habetur ejusdem Leonis Sapientis *Poëma Jambicum de Martyrio Sancti Clementis Ancyrani Epiſcopi*, ut habet idem Lambecius Libro ſeu tomo 5. Commentariorum ſuorum hujus Bibliothecæ Cæſareæ, pag. 58. his verbis. „ *Quartò* & quidem à fol. 243. pag. 1. usque ad fol. 259. pag. 1. *Leonis Imperatoris* cognomine *Philoſophi ſeu Sapientis Poëma Jambicum de Martyrio Sancti Clementis Epiſcopi Ancyrani, & Socii ejus S. Agathangeli*, qui ſub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano Ancyræ in Galatiâ paſſi ſunt, quorumque memoria in *Martyrologio Romano* celebratur die 23. Januarii. Ipſa tituli Græci verba cum principio Poëmatis hæc ſunt: Λέοντος βασιλέως διὰ στίχων ἰαμβικῶν, εἰς τὴν ἄθλησιν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.

Λέοντος, ὃς τὰ σκῆπτρα δεξιᾶς ἔχει
Ἀεὶ κρατούσης, ὢν παρέχω καὶ λόγον,
Δῶρον λόγον τῷ δόντι τῆς σφαγῆς χνοΐν,
Λαβόντι κλῆρον ἀντίδωρον δεσπότου.
Κλήμεντι τῷ τρέψαντι τὴν πλάνην πάλη
Δέσποτα θῦτα, εὐλόγει μοι τὸν λόγον.
Ἀθλητικοὺς ἀγῶνας ἐν ταμεῖν θέλων,
Πολλὴν ὁρῶ μοι τῶν λόγων ἀγωνίαν &c.

Hoc Poëma publicâ luce digniſſimum, hactenus quod ſciam, nondum eſt editum. Conſului enim hujus rei cauſa Joannis Bollandi & Godefridi Henſchenii *Acta Sanctorum* menſis Januarii, ubi quidem de Sanctis Martyribus *Clemente & Agathangelo*, tomo 2. pag. 458. & deinceps usque ad pag. 483. diligenter & erudite agitur, nulla tamen jam memorati *Poëmatis Imperatoris Leonis Sapientis* mentione factâ. Eminentiſſimus autem Cardinalis Baronius, *Annalium Eccleſiaſticorum* tomo X. anno 911. num. 3. meminit quidem *Orationis Proſaicæ Imperatoris Leonis in S. Clementem Martyrem*, non autem hujus Opuſculi, ſeu Poëmatis. "

Ibidem in Manuſcripto Codice Theologico Græc. CCXCVII. num. 15. *Canon Catanycticus ſeu compunctivus ſub nomine Leonis Imperatoris cognomento Sapientis*, cujus meminit Petrus Lambecius tomo ſeu libro 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ Cæſareæ, pag. 261. his verbis. „ *Decimo quinto* & quidem fol. 104. pag.

„pag. 1. & 2. *alius Canon Catanyćticus Alphabeticus* „*Imp. Leonis Sapientis*, cujus titulus & principi„um: Ἕτερον Ἀλφάβητον, ποίημα κυρίȣ Λέοντος „τȣ̃ Σοφȣ̃. Ἀδὰμ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, &c. „Denique ibidem in Manuſcripto Codice Theo„logico Græco CCCXXXIII. num. 4. ineſt „*Odarium Catanyćticum*, cujus meminit Lambe„cius tomo citato, pag. 295. his verbis. *Quar*„*to* & quidem à fol. 9. pag. 1. usque ad fol. 24. „pag. 2. *Imperatoris Leonis Philoſophi ſeu Sapien*„*tis Odarium Catanyćticum, anacreonticum, ordine* „*Alphabico*, cujus titulus & principium: Ὠδάριον κατανυκτικὸν ποίημα κυρȣ̃ Λέοντος Φιλοσόφȣ καὶ βασιλέως κατ' Ἀλφάβητον. Στίχοι ἀνακρεόντειοι. Ἄρα τίς γῆθεν αἰέρας &c. Idem MS. in Bodlejana Bibliotheca Oxonii in Anglia in Codd. Baroccianis Codice 133. pag. 173. Latine editum à Jacobo Pontano Soc. Jeſu, Ingolſtadii an. 1603. Denique in noſtra Lugduno-Batava Bibliotheca inter MSS. Codices Bonavent. Wulcanii Codice 40. num. 3. *Leonis Imperatoris Agricultura Evangelica* num. 4. *Ejusdem Oracula*. Denique *Leonis Imperatoris* Libellus περὶ ἀρετῶν Γεωργίȣ καὶ μοναχικῆς κυβερνήσεως. De quibus vide Catalogum Librorum impreſſorum & MSS. Bibliothecæ hujus editum anno 1674. Lugduni-Batavorum in 4. paginis 416. & 418. librorum Manuſcriptorum.

Cum autem Leo Philoſophus ex tribus prioribus uxoribus nullam prolem ſuſcepiſſet, anno circiter 901. quartam nomine Zoëm Epiphanii Agri Abbatis ſororem duxit. Iſtas verò nuptias, utpote Canonibus & ipſius Leonis conſtitutioni contrarias, Nicolaus Patriarcha Conſtantinopolitanus non ſolum conſecrare recuſavit, ſed & Presbyterum qui benedixerat, depoſuit: Leonemque ipſum ſacris interdixit. Hic cum à ſententia Nicolaum flectere non potuiſſet, Patriarchatu dejectum, in Monaſterium relegavit. Cæterum quod Patriarcha CP. noluit, hoc fecit Sergius Papa, qui fatente Baronio, cum Imperatore hac in parte diſpenſavit. Obiit Leo ſapiens anno 911. Maji vel ut alii volunt, Julii die XI. cujus Scriptores omnes Hiſtoriarum Græci, mentionem faciunt.

890. COSMAS VESTITOR natione Græcus; in aula Conſtantinopolitana inter primos enituit, ea ætate qua Imperium Orientale cum gloria & laude Leo VI. Imperator cognomento *Sapiens* & *Philoſophus* adminiſtrabat. Dictus *Veſtitor* ſeu Βέςητορ apud Græcos ætatis ſequentis, quod ſub Imperatore iſto officium *Veſtitoris* ſeu *Protoveſtiarii* nobile obtineret, cujus partes erant, ut ipſi Imperatori veſtiendo adeſſet, ac Veſtibus Imperialibus tum comparandis tum cuſtodiendis præfectus eſſet. Ætatem illius Scriptoris adſequutus ſum ex Anonymo qui *Vitam Sancti Joannis Chryſoſtomi* ex diverſis auctoribus conſcripſit circa annum 950. aliquanto poſt Conſtantini Porphyrogeniti tempora, quem profert Henricus Savilius in editione Græca Operum D. Joannis Chryſoſtomi omnium Tomo 8. pag. 293. Etonæ facta. Collegit hic Anonymus *Vitam Chryſoſtomi*, ex Scriptoribus XX. antiquioribus, quorum Catalogum operi ſuo juxta rationem temporum præmittit, atque una velut ejusdem temporis, *Coſmam Veſtitorem* loco XIV. *Leonem Imperatorem* loco XV. qui ambo de Chryſoſtomi Laudibus ante ſe egerant, conjungit. Cum itaque Leo Imperator ac Sapiens dictus; multas Homilias & encomia in laudem Sanctorum atque Feſtorum & Solemnitatum Eccleſiæ ex ante dictis collegiſſet: COSMAS VESTITOR ſeu Veſtiarius, Dominum Imperatorem ſuum imitatus cujus lateri aſſidebat, Opuſcula quoque in laudem Sanctorum nonnulla Græce compoſuit, quæ adhuc MSS. in Bibliothecis Anglicis atque aliis inveniuntur. Juxta Allatium in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 95. *Coſmæ Veſtitoris in Sanctos Joachim & Annam parentes Deiparæ*. Εἰς τȣ̀ς ἁγίȣς Ἰωακεὶμ καὶ Ἄνναν τȣ̀ς γονεῖς τῆς Θεοτόκȣ. Incipit Ἡ χθὲς τῆς Θεοτόκȣ γενεθλιακὴ πανήγυρις τῆς κοσμικῆς χαρᾶς &c. Heſterna Deiparæ nativitatis panegyris, ſeculari ſeu mundano gaudio &c. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ in MSS. Codicibus Baroccianis Codice 234 num. 1. *Coſmas Veſtitor in Zachariam Prophetam* pag. 1. Μύςα τῶν ἀῤῥήτων. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum ejusdem regni inſignium Bibliothecarum Codice 5950. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Græcis, Codice 116. num. 1. *Coſmæ Veſtitoris Encomium Zachariæ Prophetæ*. Leo Allatius in Diatriba *de Symeonum Scriptis* pag. 100. *Coſmæ Veſtitoris* λόγος ἐγκωμιαςικὸς εἰς τὸν προφήτην καὶ ἀρχιερέα Ζαχαρίαν. Incipit Μύςα τῶν ἀῤῥήτων ἱερȣργημάτων Ζαχαρία. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 269. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 23. num. 3. *Coſmæ Veſtitoris de reportatis Joannis Chryſoſtomi Conſtantinopolim reliquiis* fragmentum pag. 161. ἤκȣσαι πάντως ὑμῶν &c. & inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum ejusdem regni inſignium Bibliothecarum Codice 6043. in Manuſcriptis Codicibus ejusdem Thomæ Galei Codice 209. *Sermo Coſmæ Veſtitoris in Joannis Chryſoſtomi reliquias Conſtantinopolim reportatas*. Leo Allatius pag. 94. loco citato, *Coſmas Veſtitor de relatione corporis S. Johannis Chryſoſtomi Conſtantinopolim*. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τȣ̃ λειψάνȣ τȣ̃ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννȣ τȣ̃ χρυσοςόμȣ. Incipit ἤκȣσαι πάντως ὑμῶν &c. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 3561. in MSS. Codicibus in Hyperoo Bodlejano exiſtentibus litera A. Codice 71. num. 1. *Coſmæ Veſtitoris Canon in Theophaniam Domini Noſtri Jeſu Chriſti die 6. Januarii* pag. 1. ad 8. Agunt por-

porro de *Coſmæ Veſtitore* Henricus Savilius in editione Græca illa Omnium D. Johannis Chryſoſtomi Operum quam anno 1613. VIII. voll. in folio Etonæ procuravit, Tomo VIII. pag. 293. & pag. 943. & 944. ubi teſtatur ſe habuiſſe in manibus *Encomium Coſmæ Veſtitoris Græcum* in reportatas S. Joannis Chryſoſtomi reliquias ad urbem Conſtantinopolim atque alia ad eundem ſpectantia, quibus edendis abſtinuerit. Leo Allatius in Diatriba *de Symeonum Scriptis*, pagg. 94. 95. & 100.

890. NICEPHORVS PHILOSOPHVS ET ORATOR PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI, ſub Antonio Caulea ejusdem Sedis Archiepiſcopo & Patriarcha vivens, his iisdem temporibus aliquanto poſt ann. 890. floruit, ſcripſitque *Orationem funebrem* ſeu *Narrationem encomiaſticam Vitæ Sancti Antonii cognomento Cauleæ, Patriarchæ Conſtantinopolitani*, qui anno Chriſti 891. *ſub Imperatore Leone Philoſopho ſeu Sapiente* die XII. Februarii mortuus eſt. Extat hæc *Oratio* ſeu *Vita* apud Laurentium Surium, ut & apud Joannem Bollandum atque Henſchenium, in *Actis Sanctorum* ad diem 12. Februarii, ſed utrobique Latine tantum. Eadem autem *Oratio* ſeu *Vita* extat Græce manuſcripta, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter Manuſcriptos Codices Hiſtoricos Græcos, Cod. XI. num. 20. & quidem à folio 95. pag. 2. col. 2. usque ad fol. 109. pag. 2. colum. 1. ut habet Petrus Lambecius Libro 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ p. 83. cujus titulus & principium: „ *Νικηφόρου τοῦ μακαριωτάτου φιλοσόφου καὶ Ῥήτορος, Ἐπιτάφιον ἤτοι βίος ἐγκωμίῳ συμπεπλεγμένος εἰς τὸν μέγαν ἐν Ἀρχιερεῦσιν Θεοῦ, καὶ θαυμαστὸν ἐν Πατριάρχαις Ἀντώνιον. οὐκ ἦν ἄρα τῶν προλαβόντων καλῶν εἰς πίστιν* &c. id eſt: *Nicephori beatiſſimi Philoſophi & Oratoris Oratio funebris ſive Vita cum Encomio conjuncta, in magnum Dei Archiepiſcopum & admirabilem in Patriarchis Antonium* &c. “ Minime autem confundendus eſt hic Nicephorus Philoſophus & Rhetor cum *Nicephoro Gregora*, integris aliquot ſeculis recentiore, qui Hiſtoriam ſuam Byzantinam, usque ad obitum Imp. Andronici Junioris, ſive ad annum Chriſti 1341. perduxit. Nam & de eo Vir doctiſſimus Leo Allatius in Diatriba *de Symeonum Scriptis* pag. 87. refert, quod *Vitam ejusdem S. Antonii Patriarchæ* ſcripſerit, cujus titulum & principium ibi hoc modo exhibet: Nicephori Gregoræ *βίος τοῦ ἐν ἁγίοις Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντωνίου τοῦ τὴν μονὴν τοῦ Καλέως συστησαμένου. Εἰ δὲ καὶ θνητὴν ψυχὴν ὁ χρόνος. καὶ πάντων ἐστι πατὴρ ὁπόσα φθορὰ καὶ γένεσις βόσκει* &c. Quod porro ad Nicephorum Orationis ſeu Vitæ iſtius ſcriptorem attinet, ille ſub Leone Sapiente Imperatore vixit, ut ipſe clare ſatis indicat, dum diſerte ait: *plerarumque rerum de S. Antonio Patriarcha narrandarum magiſtram ſibi non multo ante tempore fuiſſe ipſam inſpectionem & experientiam.* Verba ejus Græca hæc ſunt: *καὶ τῶν μὲν ἀνελλιπῆ ἔχειν τὴν μνήμην, ὧν ὄψις μοι καὶ πεῖρα οὐ χρόνοις οὐ συχνοῖς διδάσκαλος ἦν* &c. *De Nicephoro iſto Philoſopho & Oratore*, Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Græcis* cap. 26. ubi perperam legitur S. Antonium Cauleam obiiſſe an. Chriſti 901. pro 891. Gulielmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 895. pag. 569. Petrus Lambecius, quem hic exſcripſimus, Lib. 8. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, p. 83. & in Indicibus, p. 562. & 578.

GREGORIVS MONACHVS, BASILII JVNIORIS, ASCETÆ, DISCIPULUS, circa annum 896. celebris ob aſceticam ſub hoc Baſilio Vitam, nomen ſuum poſteris transmiſit ſcribendo *Vitam hujus ſui Magiſtri Baſilii junioris dicti & aſcetæ.* 900.
Videndus eam ob rem Godefridi Henſchenii & Danielis Papebrochii tomus tertius de *Actis Sanctorum* menſis Aprilis, ubi videbis eos ad diem 26. jam dicti menſis, non ſolum docte & accurate de eodem S. Baſilio juniore agere: verum etiam *Vitam ejus* integram *à Gregorio Monacho ipſius diſcipulo* conſcriptam, ibidem in Latinum ſermonem translatam, & Annotationibus neceſſariis illuſtratam, à pag. 667. uſque ad pag. 681. Ipſe autem *textus Græcus ejusdem Vitæ*, ex Codice quodam MS. Eminentiſſimi Cardinalis Julii Mazarini deſumptus, extat in ejusdem tertii tomi *Appendice*, à pag. 24. uſque ad pag. 39. atque hoc modo incipit: *ὁ θειότατος καὶ προφητικώτατος Δαβὶδ ἔλεξε φάσκων* &c. Tranſiit hic Codex in Bibliothecam Galliæ Regiam, ubi extat Num. 2458. Sed *Vitam aliam ejusdem Baſilii Junioris ab eodem Gregorio diſcipulo*, Græce Manuſcriptam reperiri in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi docet Petrus Lambecius Libro 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 359. in examine Manuſcripti Codicis Hiſtorici Græci XXXIV. num 2. his verbis. „ *Secundo* & quidem à fol. 12. pag. 2. usque ad fol. 38. pag. 1. *Vita & Converſatio S. Baſilii junioris, Aſcetæ, conſcripta à Gregorio ipſius diſcipulo:* cujus titulus & principium. *Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Νέου, συγγραφεῖσα παρὰ Γρηγορίου ταπεινοῦ καὶ φιλοχρίστου μαθητοῦ. τῆς ἀκαταλήπτου θεοῦ περὶ τὸ βρότειον γένος ὑπεραγάθου φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος σαφῶς καὶ βαθέως οἰκονομούσης* &c. venit is Conſtantinopolim circa ſeculi poſt Chriſtum noni finem, ſub Imperatoris Baſilii Macedonis filiis *Leone Philoſopho & Alexandro*, anno illorum decimo qui in annum Chriſti 896. incidit, ut apparet ex his verbis: *Κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς βασιλείας τῶν υἱῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως κυροῦ Βασιλείου τοῦ Μακέδονος: Λέοντός φημι καὶ Ἀλεξάνδρου, τῷ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῶν, ἀπεστάλησαν Μαγιστριανοί τινες πρὸς τὴν Ἀσιάτιδα χώραν προστάξει βασιλικῇ*

πλακῇ περί τινων ὑποθέσεων. καὶ κατέλαβον διερχόμενοι ἐν ὄρει τινι δυσβάτῳ τὸν αὐτὸν ὁσιώτατον Βασίλειον, καὶ δηλάτορα τοῦτον τυγχάνειν ὑποτοπάσαντες, κατέσχον τε αὐτὸν, ὀξέως αὐτοὺς φεύγοντα, καὶ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν δεσμώτην ἐκεῖθεν εἰσῆγον. Ἐμφανισθέντος τοίνυν τῷ βασιλεῖ &c. Ex Vitæ igitur iſtius ſolo „principio, luculenter ac primo intuitu appa„ret, diverſam eſſe hanc *Vitam*, ab altera ſupe„rius memoratâ, quæ producta eſt in lucem ex „MS. Codice Cardinalis Mazarini. Scripſit „enim *Gregorius* ſemel & iterum *Vitam Magiſtri* „*ſui Baſilii*, nempe primum quidem imperfecte, „ut ipſe indicat num. 55. his verbis: Ἀλλ' ἐκώλυσεν αὐτὸν τοῦτο εἰς ἔργον ἀγαγεῖν Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὃ πάλαι ἐν τοῖς τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν μακαριοῖς θαύμασιν ἀπομνημονεύσαμεν, πῶς αὐτὸν τῆς δαιμονικῆς μανίας ἀπήλλαξεν, ἐκ περιεργίας τῆς ἀδικείας δόλης αὐτῷ προσγενομένης: *Secundo* au„tem auctius & perfectius. Hanc itaque ob „cauſam valde neceſſarium eſt, ut præfata edi„tio impreſſa ex Codice MS. Cardinalis Maza„rini, cum præſenti Codice MS. Cæſareo, di„ligenter & accurate à capite ad calcem con„feratur, ut hinc plena utriuſque Narrationis „differentia pateat. Hæc Lambecius Lib. 8. „Commentariorum Bibliothecæ Vindobonenſis pag. 359. Et in *Indice Scriptorum* hujus tomi, pag. 555.

900. ALTMANNUS ALTIVILLARIS ABBATIÆ MONACHUS, Ordinis divi Benedicti in tractu ſeu Diœceſi Catalaunenſi, vixit eo tempore quo à Normannis Gallia vaſtabatur, circa annum 900. De illo ſic Sigebertus in Catalogo, cap. 99. *Almannus Monachus Altvillerotenſis ſcripſit Vitam Sancti Nivardi Archiepiſcopi Rhemenſis. Vitam S. Sindulphi, Vitam Helena Regina, & translationem ejusdem à Roma ad Canobium Altvillarenſe. Et quia ſuo tempore Francia à Nortmannis vaſtabatur, exemplo Hieremia Propheta deſolationem Francia & ſui Canobii, quadruplici planxit Alphabeto.* Ex his *Vita translatioque Helena* extat MS. in Bibliotheca Rubræ Vallis prope Bruxellas, & in Monaſterio Resbacenſi Benedictinorum, Diœceſis Meldenſis in Gallia. Quantum ad *Vitas ſanctorum Nivardi Remenſis Archiepiſcopi & Sindulphi ſolitarii Presbyteri*, vide Laurentium Surium & continuatores Bollandi ſuis menſibus & diebus. De Altmanno dictus Johannes Mabillon abunde tomo 2. ſuorum *Analectorum* pag. 93. & ſequentibus, occaſione *Vita ſancti Memmii Catalaunenſis primi Epiſcopi*, quam Altmannus ſcripſit, vel qui potius Veterem emendavit ad petitionem Theudoini Catalaunenſis Præpoſiti, eujus præfationem ſeu Epiſtolas prævias evulgavit Joannes Mabillon, *Analectorum* tomo 2. pag. 86. Vitâ exſtante manuſcripta in urbe Catalaunenſi & in Cœnobio Altivillaris, ut ibidem legitur. Vide quoque eundem Mabillonium Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 158. Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2 *De Hiſtoricis Latinis* cap. 36. pag. mihi 302.

ASSERIUS MENEVENSIS, SCHIREBURNENSIS EPISCOPUS, natione Anglus, patria Menevenſis, unde cognomen illi remanſit, Monachus primum Ordinis divi Benedicti in fano S. Davidis, ac Johannis Erigenæ diſcipulus fuiſſe dicitur, quem magiſtrum nactus inſigniores in ſcientia progreſſus fecit. Inter illos autem nuncupatur tum Angliæ celeberrimos Doctores, quos undique conquiſitos, ad ſe accerſivit Alfredus Angliæ Rex; de quibus Ingulfus Abbas Croilandenſis in *Hiſtoria Croilandia* ubi de geſtis Alfredi Regis“ ad annum DCCCLXXIV. Sanctorum“ pedibus acclivis & ſubditus Sanctum Neotum“ & S. Werfredum Epiſcopum Wigorniæ, qui“ Libros *Dialogorum beati Gregorii* ipſe in linguam“ Saxonicam juſſu Regis tranſtulit, in ſumma“ veneratione habebat. In divinis libris & ſacra“ lectione tam aſſiduus erat, quod Davidicum“ pſalterium vel alium aliquem librum ædifi“ catorium in ſinu ſuo ſemper ſecum ferret, &“ viros literatiſſimos de terris exteris ad ſe ac“ cerſens, aliquandiu in palatio ſuo ſecum pro“ ſacris literis addiſcendis retentos, demum di“ verſis prælatiis & dignitatibus promovebat.“ Hinc S. Grimbaldum artis Muſicæ peritiſſi“ mum, & in divinis Scripturis eruditiſſimum e“ vocatum e Francia, novo ſuo Monaſterio, quod“ Wintoniæ conſtruxerat, præfecit in Abba“ tem. Similiter de veteri Saxonia *Johannem*“ cognomento *Scotum*, acerrimum ingenii“ philoſophum ad ſe alliciens, Athelingiæ mo“ naſterii ſui conſtituit Prælatum. Ambo iſti,“ Doctores literatiſſimi, Sacerdotes gradu &“ profeſſione Monachi, ſanctiſſimi erant. Athel“ ſtanum & Wervulphum ad ſe advocans de“ Mercia, qui ambo Sacerdotes erant devotiſſi“ mi. Plegmundum etiam poſteà promotum“ in Archiepiſcopum Cantuariæ, ac *Askerum* Ab“ batem Bangorenſem, poſteà Schireburnen“ ſem Epiſcopum, illis in temporibus Doctores“ celeberrimos ſuo lateri adjunxit. Erat ergo“ anno 874. Aſſerius Bangorenſis Abbas ſcientia“ inclitus, quando ab Alfredo Rege advocatus eſt. Scripſit ille Aſſerius *Vitam Alfredi Regis* qui obiit anno 900. Septimo Calendas Novembris, ætatis ſuæ LI. regni XXIX. in civitate Wintonienſi ſepultus. Scripſit ut dixi Aſſerius *Vitam Alfredi*, quam edidit Matthæus Parkerus Archiepiſcopus Cantuarienſis doctiſſimus Londini 1574. in fol. literis Saxonicis, ſed lingua latina una cum Præfatione lingua Saxonica, quæ iterum edita literis Latinis per Camdenum Francofurti anno 1602. Codex autem ipſiſſimus, quo Parkerus uſus eſt, extat in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Othonis littera A. Codice 12. num. 1. *Aſſerius Menevenſis De rebus geſtis Alfredi Regis*, charactere antiquo. Ex-

tant que alii MSS. Codices hujus Operis in aliis Angliæ bibliothecis, nimirum inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ 5131. in Codicibus MSS. Franciſci Junii Cod. 19. num. 1. *Aſſerii Menevenſis Vita Alfredi* Anglosaxoniæ, ex editione Parkeri impreſſa. Ibidem 6135. in Codicibus MSS. Thomæ Galei Cod. 299. *Aſſerius Menevenſis De rebus geſtis Alfredi Regis.* Denique Codice MS. 577. Bibliothecæ Jacobææ, *Aſſerius De rebus geſtis. Alfredi Regis*, ſed Codex vecenti admodum manu ſcriptus. Mentionem hujus Operis facit Joannes Bomton in *Chronico* „*Jorvallenſi* col. 753. in 33. At Aſſer Hiſtoricus „veraxque relator geſtorum Regis Alfredi, di„cit quod creſcentibus circa Martyris ſepul„chri loca virtutum & prodigiorum ſignis, Rex „Offaduos Epiſcopos, quibus præcipuam fidem „habebat, ad inveſtigandam iſtorum eventu„um certitudinem, Ferulegam quæ nunc He„refordia dicitur, deſtinavit. Thomas Galeus „Collegii S. Pauli Londinenſis Gymnaſiarcha „doctiſſimus, edidit anno 1691. è theatro Sheldoniano, Oxonii in fol. *Hiſtoria Britannica, Saxonica & Anglodanica Scriptores quindecim.* Inter quos extat pag. 141. *Chronicon Favi S. Neoti ſive Annales Joannis Aſſerii, ut nonnullis videtur.* Incipiunt, *Igitur Britannia Romanis uſque ad Caium Julium Cæſarem inacceſſa atque incognita fuit.* Finiunt autem ad annum 914. pag. 175. his verbis, *Anno DCCCDXIV. facta eſt pax inter Carolum Regem Francorum & Rollonem Ducem Normannorum.* Hos Annales Galeus primum publici juris fecit ex antiquo Codice MS. etiam cum illa Appendice, quam in calce adpoſitam putat. Joannes Lelandus appellavit *Chronicon Sancti Neoti*, quia ibi in manus ejus incidit. Habent ſane hunc titulum membranæ, ſed manu recentiori, quæ nunc extant in Bibliotheca S. Trinitatis apud Cantabrigienſes, Claſſe 24. Serie ſecunda Codice 4. inſcriptæ *Hiſtoria Aſſerii Menevenſis.* Itemque in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Vitellii Littera E. Codice 14. *Annales Aſſerii Schirebur nenſis ab anno 596. ad annum 914. per Joannem Joſcelinum exſcripti:* qui Codex recentiſſimus eſſe debet. Horum Annalium maximam partem Marianus in ſuum *Chronicon* tranſtulit, tantâ fide, tantâ diligentiâ, ut non mutaverit etiam illas formas ſermonis & loquendi proprietates, quæ Aſſerii ævo & perſonæ conveniebant, Mariano autem Scoto nullatenus. Jam quæſtio eſt, an Annales iſti ſpectent ad Aſſerium Menevenſem, Schireburnenſem Epiſcopum, quos Galeus edidit ex fide ſolius MS. Codicis Cantabrigienſis, ubi inſcriptio recentioris manus eſt. Prudenter ſane Thomas Galeus, in fronte Operis, *ut nonnullis videtur*, adjecit. Nam Opus iſtud eſſe Aſſerii Menevenſis non conſtat, imo longe probabilius eſt contrarium. Primo enim excurrit hoc Chronicon usque ad annum 914. ut antea dictum eſt, ad quem excurrere non potuit Aſſerius Monevenſis anno 909. mortuus, nec in Chronico illo aliqua nota eſt Appendicis. Secundo hoc Chronicon diſerte facit mentionem mortis Aſſerii Schireburnenſis Epiſcopi ad annum 909. his verbis: *Anno 909. Aſſerius Schireburnenſis obiit, & Friteſtanus ſuſcepit Epiſcopatum Wintoniæ.* Quibus indicatur alius plane author hujus Chronici, quam Aſſerius Schireburnenſis Epiſcopus. Plura de *Aſſerio* noſtro, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ 5105. Joannes Lelandus in *Collectaneis* volumnine 4. num. 79. pag. 108. & num. 84. &c. pag. 118. Gerardus Joannes Voſſius Lib. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 39 pag. 338. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria*, ad annum 890. pag. 567.

RHEGINO ABBAS PRVMIENSIS, 900.
Ordinis divi Benedicti in Archiepiſcopatu Trevirenſi, hoc eodem tempore claruit, de quo ita Sigebertus in libro *de ſcriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 112. *Rhegino Abbas Prumienſis ſcripſit ad Alberanum primum Meteeſem Epiſcopum, Chronicam continentem præcipue Geſta Francorum, quam à nativitate Chriſti perduxit, uſque ad annum nati Chriſti DCCCVIII.* Hic natione Germanus, primum Monachus Prumienſis, deinde anno DCCCXCII. Faraberto Abbati regimem abrenuntianti, unanimi Monachorum ſuffragio ſucceſſor electus eſt, quam non diu præfecturam obtinuit, cum Monachorum quorundam æmulorum invidia poſt ſeptennium cedere honori coactus eſt, qua de re hæc ipſe in *Chronico* ad annum 899. *Eodem anno Richarius Prumienſis Abbas conſtituitur, qualiter autem erga me actum ſit, idcirco in hoc loco notare diſtuli, ne forte injuriis provocatus, ultra quam Chriſtiana patientia permittit, perſecutionis meæ cauſſas exaggeraſſe viderer.* Ipſe Rhegino in *Chronico* hujus rei narrationem promittit, ſed vel fato præreptus non addidit, quod innuere videtur ille, qui margini adſcipſit iſta, *Omiſſum eſt, quod dicere propoſuit:* aut improba & invida manu, ne impia Richarii tractatio & depulſio ad poſteros manaret, reſciſſum eſt. Scripſit ad Adolleronem primum Metenſem Epiſcopum *Chronicon* à Chriſto nato ad annum 907. libris duobus, quibus res geſtas Francorum & Teutonicorum præcipue complexus eſt. Appendix autem quæ ab anno 907. ad an. 972. progreditur, à recentiore quodam ſcriptore adjecta eſt. Prodiit hoc *Chronicon* inter alios *rerum Germanicarum ſcriptores* Francofurti 1583. una cum Vrſpergenſi, & Argentorati 1609. in fol. ſcripſit adhuc Rhegino *De Diſciplinis Eccleſiaſticis & Religione Chriſtiana libros duos*, capitula circiter 900. continentes, in quorum *primo* agit de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, in *ſecundo* de vita & converſatione Laicorum. Hoc opus circa annum 906. aggreſſus eſt, hortante Rathbodo Trevirenſi Archiepiſcopo, in uſum præſertim Diœceſeos Trevirenſis, ex antiquorum Synodorum Canonibus, Pontificum Romanorum Epiſtolis genuinis,

nis, SS. Patrum ſermonibus, Codice Theodoſiano,. & Imqeratorum Francorum Capitularibus præcipue collectum. Primus id *Appendice* aliunde conſarcinatâ auctum, ex MS. Codice Helmſtadienſis bibliothecæ in lucem emiſit Joachimus Hildebrandus, Helmſtadii 1659. in 8. Deinde Stephanus Baluzius recognitum, & *Appendice Helmſtadienſi* auctiore, novàque à ſe additâ, cum Præfatione doctiſſima & Notis, & & *Appendice Actorum Veterum* ornatum, edidit Pariſiis anno 1671. in 8. apud Franciſcum Magnet. Hæc Guilielmus Carus in *Hiſtoria rei literaria* ſeu *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 892. pag. 564. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 5. juxta auctoritatem Simleri, Romerius duos Annalium libros compoſuit, quibus Rheginonis Hiſtoriam ab anno DCCCCVII. uſque ad annum DCCCCLXXVII. perſequitur. Cumque Appendix illa quæ Rheginonis hodie addi ſolet, totidem annorum ſit, plane ſit veri ſimile, eam vel Romerii excerptam. Denique Gerardus von Maeſtrichtt, Juris & Hiſtoriæ Profeſſor, itemque bibliothecarius in Academia Bremenſi, an. 1703. pridie Kal. Novem. ſcripſit Epiſtolam ad Burcardum Gotthelffium Struvium, quam idem Struvius inſeruit in *Introductione ad notitiam rei literaria & uſum Bibliothecarum* c. 4. §. 19. pag. 156. editionis 1706. Jenæ in 8. Illie pag. 166. ipſe Maeſtrich *αὐτόπτης* teſtatur extare MS. in Bremenſi Bibliotheca, *Rheginonis Epiſtolam de Harmonica inſtitutione ad Radboldum Archiepiſcopum Trevirenſem. Manuſcriptum eſt dubio procul ipſius auctoris, & quidem unicum in orbe, nullus enim hujus meminit, ne quidem rei bibliothecaria peritiſſimus Stephanus Baluzius, qui nobis ejus libros De Diſciplina Eccleſiaſtica cum notis dedit, in quorum Præfatione vitam Auctoris tradit. Liber hic non tam ad Muſices inſtitutionem, quam ex antiquis deſcripſit, æſtimabilis eſt: verum quia ei ſubjectum eſt* Lectionarium totius anni, *cum ſuperſcriptis perpetuo Muſicis notis ſui temporis, nempe Seculi noni & decimi, antequam Seculo XI. à Guidone Abbate Monaſterii S. Crucis Avellona prope Aretium in Hetruria ſubſtituta eſſent nota noſtrates, ut, re, mi, fa, ſol, la, A. B. &c. Sunt nota iſta mirabiles, quas hactenus nemo, nec ullus mihi ſcriptor explicare potuit.* Agunt de Rheginone Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 39. Et in *Romerio* lib. 3. cap. 5. Guilielmus Carus in *Hiſtoria rei literaria* ſeu *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ſeculo IX. ad annum 892. pag. 564. cum ante allatis,

910. JOANNES MALELA PATRIARCHA ANTIOCHENVS, ut nonnulli volunt, vel patria ſaltem Antiochenus, vixit juxta Antonium Pagi, ſub magno Juſtiniano Imperatore, & Hiſtoriam ſcripſit, quæ anno ejus XXV. vel circiter deſiit, hoc eſt anno Chriſti 552. De Joanne Malela Antonius Pagi amicus noſter in *Critica Chronologia Annalium Baronii*, ad annum Chriſti 107. ubi de Martyrio ſancti Jgnatii Antiocheni Epiſcopi loquitur num. 3. 4. & 5. quam in Ignatio ſupra retulimus. Sic autem ille num. 3. Joannes Fellus" Epiſcopus Oxonienſis nuper defunctus, Joan-" nis Malelæ chronicon ex typographia Sheldo-" niana edendum ſuſceperat: ſed poſtquam" comperit authorem fuiſſe nullius judicii, &" librum Fabulis ſcatere, noluit eum edendo," tum opera ſua, tum prælo abuti. Liber ta-" men non eſt nihili. Habet quædam præclara" præcipue in ea parte hiſtoriæ, quæ ad ſua tem-" pora pertingebat. Vixit ſub magno Juſtinia-" no, & videtur anno ejus XIV. aut circiter," ſcribere deſiiſſe. Ita clariſſimus Guilielmus" Sloydius Epiſcopus Alaphenſis e ſecta Prote-" ſtantium, vir ſolidiſſimi criterii. Chronicon" iſtud adhuc ineditum cum videre non potue-" rim, ad Sloydium, ſcripſi, qui non tantum ea," quæ de eo Martyrio in eo habentur, mihi de-" ſcribenda curavit, ſed mihi ſuam de illo ſen-" tentiam indicavit. Franciſcus Combetiſius, homo nullius prorſus in diſcernendis Authoribus judicii, in *Manipulo Originum rerumque Conſtantinopolitanarum*, in Notis ad *Demonſtrationes Chronicas incerti Autoris* pag. 59. hunc Joannem Malelam longe antiquiorum adhuc, ſed ſine duce & Conſule adſtruit, dum ait Marcellinum in *Chronico* ſub Longinii Decii que Conſulatu, Joannis Antiocheni meminiſſe his verbis, *Joannes Antiochenus paracia ex Grammatico Presbyter, ſcripſit adverſus eos, qui in una tantum ſubſtantia adorandum eſſe Chriſtum aſſerunt, nec acquieſcunt duas in Chriſto eſſe confitendas naturas.* Hunc Govinem mihi olim amicum colui, ſed facillim & levem in aſſerendis authoribus expertus ſum. Ita plurimas Homilias in Laudem Mariæ Virginis & Sanctorum, Georgio Piſidæ anno 640. aſſeruit, qui ſub Heraclio floruiſſe dicitur, quæ ad Georgium Nicomediæ Archiepiſcopum anno 880. ſcribentem ſpectant. Ita quoque Homilies S. Germanno Patriarchæ Conſtantinopolitano anno 715. ſedenti aſſeruit, quas jam Juniori anno 1220. ſejevicit, omnes attribuit, in Tabula quam ſubjunxit Diatribæ *De Symeonum Scriptis* Leonis Allatii pag. 264. ſcribens, *Hic palam junior, nec forte alia cuncta Senioris & Sancti.* Guilielmus Carus vir majoris zeli quam judicii, hoc opus ut ederetur, maxime cordi habuit. Nam in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* Seculo VII. ad annum 601. pag. 442. ita moræ impatiens loquitur. *Vtinam nihilominus, quale quale id demum ſit, eruditorum orbi non inviderent.* Vt autem ex ungve leonem agnoſcas, & quam prudentie, oblivionis nubi commendatus ſit hic author, Fragmentum hujus tibi dabimus ex Diſſertatione Cl. Friderici Spanhemi *De temere credita Petri in urbem Romam profectione*, ad calcem hujus Diſſertationis I. pag. 169. impreſſæ cum aliis tribus *De Ara converſionis Sancti Pauli; De Apoſtolatu & Apoſtolis, & de æqualitate veterum*

Metropoleon cum Romana, Lugduni Batavorum 1689. in 8. apud Danielem Gaesbeeck.

Καταφθάσαντος δὲ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου τὴν Ῥώμην, καὶ μαθόντος ποῦ μένει Σίμων ὁ μάγος, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, ἔνθα κατέμενε. καὶ ηὗρεν ἐκεῖ κύνα μέγαν ἐν τῷ πυλεῶνι ποιμενικὸν, ὅπου κατέμενε Σίμων ὁ μάγος, ἁλύσεσι δεδεμένον. ἐντεῦθα ὁ Σίμων διὰ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς θέλοντας ἀνιέναι πρὸς αὐτὸν, ἐδέσμησε, εἰς τὸ μηδένα (ὡς ἔτυχεν) δίχα τοῦ τὸν Σίμωνα κελεύειν τῷ κυνὶ, καὶ συγχωρεῖν τὸν κύνα παριέναι ὃς ἠβούλετο ὁ Σίμων. καὶ τοῦτο ἦν πρῶτον θαῦμα, τῷ μέλλοντι ἀνιέναι πρὸς τὸν αὐτὸν Σίμωνα. ὁ δὲ Πέτρος ἑωρακὼς τὸν κύνα οὕτω μέγαν καὶ φοβερὸν, καὶ μαθὼν παρὰ τῶν ἑστηκότων ἔξω τοῦ αὐτοῦ πυλῶνος, ὅτι εἰ μὴ κελεύσει ὁ Σίμων τῷ κυνὶ, οὐ συγχωρεῖ ὁ αὐτὸς κύων τινὰ ἀνελθεῖν, ἀλλ' ἀπερχόμενος φονεύει τὸν πλησιάζοντα αὐτῷ κρατήσας οὖν ὁ Πέτρος τὴν ἅλυσιν τοῦ κυνὸς, ἔλυσεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἄνελθε πρὸς Σίμωνα, καὶ εἶπε αὐτῷ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ. Πέτρος ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὑψίστου, ἀνελθεῖν θέλει. ὁ δὲ αὐτὸς κύων ἀνῆλθεν. Εὐθέως δρομέως. καὶ ἐν τῷ ἐκεῖνον διδάσκειν τινὰ μαγικὰ πλανήματα, ἔστη ἐν μέσῳ ὁ κύων, καὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ λέγει τῷ Σίμωνι, Πέτρος ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἀνελθεῖν θέλει πρὸς σε. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κυνὸς λαλοῦντος ἀνθρωπίνῃ φωνῇ, ἐθαύμασαν λέγοντες: τίς ἐστι Πέτρος, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ τοῦ Πέτρου. οὗ εἶπεν ὁ κύων, ὅτι ἐποίησε τὸν κύνα ἀνθρωπιστὶ λαλῆσαι, καὶ ποιῆσαι αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν. καὶ λέγει ὁ Σίμων τοῖς ἑστῶσι καὶ θαυμάζουσι τὸν Πέτρον τοῖς ἀνθρώποις: τοῦτο ὑμᾶς μὴ ξενίσῃ, ἰδοὺ γὰρ κἀγὼ λέγω αὐτῷ τῷ κυνὶ, τῇ αὐτῇ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ ἀπόκρισιν αὐτῷ κατενέγκαι. καὶ λέγει ὁ Σίμων τῷ κυνὶ, κελεύω σοι ἀπελθεῖν καὶ εἰπεῖν τῷ Πέτρῳ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ, ὅτι εἶπεν ὁ Σίμων, ἄνελθε καὶ ἀνῆλθε πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Πέτρος, καὶ συνέβαλε μετὰ Σίμωνος τοῦ Αἰγυπτίου ποιῶν καὶ αὐτὸς θαυμάσια. καὶ ἐνίκησε τὸν Σίμωνα τὸν μάγον, ποιῶν ἰάσεις: καὶ ἐπίστευσαν τῷ Πέτρῳ πολλοὶ καὶ ἐφωτίσθησαν. Cum perveniſſet ſan„ctus Petrus Apoſtolus Romam, atque didiciſſet „ubi maneret Simon Magus, acceſſit ad ipſum „ubi manebat. Et invenit illic canem magnum in „veſtibulo, canem opilionis, ubi manebat Simon „Magus, vinctum catenis: quem Simon ob Pe„trum & eos qui ad ipſum aſcendere vellent, li„gaverat: ut nullus (ſicut contingit) niſi Simon „cani juberet, & canis concederet, pertranſi„ret, ſed hi tantum quos volebat Simon. Et „hoc fuit primum miraculum aſcenſuro ad i„pſum Simonem. Petrus autem eum vidiſſet „canem ita magnum & tremendum, & didi„ciſſet à ſtantibus extra ipſius atrium, quod „niſi juberet Simon cani, non ſineret ipſe canis „quenquam aſcendere: ſed irrumpens, ſibi ac„cedentem diſcerperet. Petrus igitur appre„henſa canis catena ſolvit eum, & dixit ipſi: „Aſcende ad Simonem & dic ei humana voce „*Petrus ſervus Dei altiſſimi, aſcendere vult ad te.* „Idem autem canis ſtatim aſcendit, citato cur„ſu: & cum doceret ille quaſdam magicas „præſtigias, ſtetit canis in medio, & humana voce Simoni dixit: *Petrus Servus Dei altiſſimi aſcendere jubet ad te.* Qui autem audierant canem humana voce loquentem, admirati ſunt dicentes: Quis eſt Petrus vel quæ virtus hujus Petri, de quo dixit canis, *Quoniam fecit canem humana voce loqui, & dare ipſi reſponſum.* Et dicit Simon ſtantibus ac admirantibus Petrum hominibus, hoc vos in admirationem non rapiat. Ecce enim & ego ipſi cani dico, eadem humana voce ipſi reſponſionem dare. Et jubet Simon cani, Impero tibi aſcendere & dicere Petro humana voce, quia dixit Simon, Aſcende. Et aſcendit ad Simonem Petrus, & contulit cum Simone Ægyptio, miracula & ipſe faciens. Et vicit Simonem Magum faciens ſanationes, & crediderunt multi Petro, & illuminati ſunt. Hæc ſcribebam anno 1689. ex allata Diſſertatione Spanhemii, ut hinc pateret, quam fabuloſus ſit Chronographus, nihilique æſtimandus ſit Joannes Malela. Votum autem Guilielmi Cavi tandem conſummatum, atque hæc *Chronologia Joannis Antiocheni* cognomento *Malela*, libris XVIII. diſtincta, Græce & Latine in 8. anno 1691. Oxonii e theatro Scheldoniano in lucem data ex interpretatione Edmundi Chilmeadi, ædis Chriſti Sacellarii, de quo eximie loquitur Humfredus Hodius in *Diſſertatione præliminari* ſeu Prolegomenis huic authoris editioni præmiſſis, num 42. Plurima autem atque eximia hinc inde collegit dictus Hodius, quæ mihi ſuppetias tulerunt, ad meam ſententiam confirmandam de ætate huic Joanni Malelæ aſſignata. Quem autem hujus Chronologiæ locum cum interpretatione mea ex Opuſculo Spanhemii attuli, habet allata editio parte I. pag. 326. & 327. At ſtupendum ſane quantum uterque fallatur in ætate Joannis Malelæ deſignanda, quam Antonius Pagi anno circiter 530. aſſignat, anno autem 601. Guillelmus Cavus. Vtrumque egregie confutat in Prolegomenis ad dictam Chronologiam Humfredus Hodius num. 16. 17. & 18. Vt enim habet idem Hodius num. 5. Prolegomenorum dictorum, oportet dicere Excerptorum iſtorum ſcriptorem poſt *Georgium Chronographum* vixiſſe, adeoque ſub imperio *Heraclii* quod viri eruditi ſtatuerunt hactenus, non floruiſſe: nam expreſſe aſſerit Tzetzes Chiliaſta *Joannem Antiochenum* à ſe memoratum claruiſſe poſt *Georgium Chronographum Syncellum* intellige vel *Hamartolum*. Porro iſtud de *Hamartolo* intelligendum eſſe, luce meridiana clarius patebit, quiſquis non tantum librum primum hujus Chronologiæ ſub *Auctoris Anonymi* nomine, qui Georgius Hamartolus eſt, editum ut conſtat ex num. 41. Prolegomenorum Humfredi Hodii inſpexerit: ſed etiam ea quæ Libro ſecundo cum expreſſo nomine *Joannis Malela* pag. 25. & ſequentibus quoque libris habentur. Vt enim teſtatur *Appendix ad Annotationes* ad calcem hujus Chronologiæ ſubjecta, pleraque deſumpſit Joannes Malela ex Georgio

gio Hamartolo in prioribus illis libris, cujus
hiſtorias & voces author *Appendicis* iſtius, contulit verbotenus cum vocibus & verbis propriis *Georgii Hamartoli.* Conſtat ergo aperte
Joannem Malelam exſcriptorem duntaxat fuiſſe ex *Hamartolo*, quem verbotenus imitatur:
unde juniorem iſto *Georgio Hamartolo* extitiſſe
ſequitur.

Ætatem autem *Hamartoli* his deſignat Humfredus Hodius, in Diſſertatione Prologomena
ad editionem Chronologiæ *Joannis Malelæ*
„num. 41. Quod ſpectat ad iſta quæ huic edi-
„tioni præmittuntur *Chronologica*, ſub titulo *Ex-*
„*cerptorum Chronologicorum Auctoris Anonymi*, non
„alia ſunt, quam Chronici Georgii Monachi
„cognominati *Hamartoli* ſive *Peccatoris* princi-
„pium. Hoc nobis compertiſſimum fit, nam idem
„eſt horum initium cum initio Chronogra-
„phiæ *Georgii Hamartoli*, quod ex Codice MS.
„à Leone Allatio in Diatriba *De Georgiis* habe-
„tur. Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογρά-
„φων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν
„ὑπὸ Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ Μοναχοῦ· βίβλος γενέ-
„σεως ἀνθρώπων ἡ ἡμέρα ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν
„Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ
„Ἀδὰμ ἐγέννησεν υἱοὺς τρεῖς. *Breve Chronicon e*
„*diverſis Annalium Scriptoribus & Expoſitoribus*
„*decerptum, concinnatumque a Georgio Monacho*
„*Peccatore. Liber generationis hominum, ab eo die*
„*quo Deus Adamum ad imaginem & ſimilitudinem*
„*ſuam creavit, exorditur. Adamus tres ſuſcepit*
„*filios &c.* Neque ſolum ex initio apparet, ve-
„rum etiam ex *Præfatione*, quæ initio in Codi-
„ce MS. unde ſua Chilmeadus deſcripſit, præ-
„mittitur: quæ eadem eſt omnino, cum illa
„quam ibidem ex *Georgio Hamartolo* ponit Al-
„latius. Extat integrum Opus in varis Euro-
„pæ Bibliothecis, ſeque illud editioni paraſſe,
„& e Græca lingua in Latinam vertiſſe, ſcri-
„bit Allatius. Tum poſtea. De illo hic loci
„hoc ſolum ſubjungam, vixiſſe eum eodem
„cum Malela ſeculo, id eſt Chriſti incarnati
„*nono*, & Chronicon ſuum perduxiſſe non mo-
„do ad initium *Michaelis Theophili Filii*; quod
„nonnulli Doctorum decernunt, ſed uſque ad
„ejus mortem, hoc eſt uſque ad annum 866.
Cavus edendam curavit anno 1698. Londini in folio *Hiſtoria litteraria partem alteram* etiam
poſt Chronicum Joannis Maleiæ editum, ubi
ad annum DCI. eandem authori Malelæ ætatem aſſeruit contra editorem Hodium, quam
pag. 213. ita locis communibus nuper aſſeruit,
ut tantæ infirmitatis hominem pudere deberet.
Mentitur autem ſplendide ibidem, dum ita
ſcribit. Quarto Chronographia Malaliana è Joanne Damaſceno, qui circa annum DCCXXX.
„floruit, diſertiſſime citatur Orat. 3. de *Imagi-*
„*nibus* pag. mihi 776. Orationem vero hanc
„genuinam eſſe Damaſceni fœtum, uno ore
„agnoſcunt omnes tum è Reformatis, tum
„ex Pontificiis Critici Eccleſiaſtici. Hoc fal-
„ſiſſimum de Reformatis, ac de Pontificiis etiam
multis qualis eſt Michael Lequien, ultimus, qui"
Opera Damaſceni edenda 2. in folio tomis"
Græce & Latine Pariſiis anno 1712. curavit,"
ubi diſerte hoc Opus de *Imaginibus*, non eſſe in-"
dubium Damaſceni opus ſcribit."

Cum ergo Joannes Malela ex *Georgio Hamartolo* deſcripſerit, conſtat ipſum poſt annum 866.
vixiſſe, & mortuum inter hanc ætatem atque
annum 930. quo claruit Conſtantinus Porphyrogenitus Imperator, qui eum allegat.
Itaque illum anno circiter 910. aſſignamus, quo
tempore fabulæ inter Græcos obtinuerunt
plurimum. Obſcurum enim ejusmodi ſeculum ſpargendis impune in vulgus fabulis, præclaram occaſionem obtulit. Atque hoc abſque præjudicio illius, qui inter annum 866. &
920, certum definitumque *Joannis Malelæ* tempus aliunde habere potuerit, cui ſemper lubens ſubſcribam. Jam autem hoc nobis probandum incumbit, ſi tamen prius ipſa Cavi
verba retulerimus, ad annum 601. pag. 442.
Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum. Joannes
Malela, patria Antiochenus, ineunte hoc ſecu-"
lo circa annum 601. claruit. Ejus meminit,"
& ex eo quædam profert Joannes Tzetzes"
Chiliade 5. Hiſt. 29. 30. Vnus etiam ex XIV."
Hiſtoricis erat, ex quibus Collectanea ſua *De*"
Virtutibus & Vitiis compilavit Conſtantinus"
Porphyrogenneta. Condidit Chronicon à"
Chriſto nato ad ſua usque tempora, fabulis"
immane quantum deditus, in quo judicium"
& fidem merito deſideramus. *Excerpta Con-*"
ſtantiniana reliquis adjungere noluit CL. Va-"
leſius, uti in Præfatione ipſe nos docet: eo"
quod præter tres quatuorve fabulas de Mi-"
noë, Antiopa ac Bellerophonte, easque illepi-"
do ſermone textas, nihil bonæ frugis conti-"
nerent. Vidimus *Chronicon* integrum in Ar-"
chivis Bibliothecæ Bodlejanæ hodie ſerva-"
tum, quod Latine tranſtulit, & notis illuſtra-"
tum, prælo dudum Græce & Latine excu-"
dendum paravit, Edmundus Chilmead, Ædis"
Chriſti Sacellarius, qui anno 1653. obiit. Ve-"
rum typis excudere hucusque diſtulerunt,"
Scheldoniani præli Curatores, quod luce pu-"
blica haud ſatis dignum judicarint. Vtinam"
nihilominus, quale quale id demum ſit, eru-"
ditorum orbi non inviderent. Interim ex"
hoc Chronico nonnulla adducit Seldenus"
Lib. I. *De Synedriis* cap. 8. Alia ὁ πάνυ Vſſe-"
rius, tum ſuis notis in Epiſtolam Ignatii ad"
Philadelphenos, tum in *Appendice Ignatiana*"
p. 9. Quin & ex eo deſumpta eſſe, quæ de"
Tiberiano habet Suidas in verbo Traïanos,"
nullus dubito." Erravit autem Guillelmus
Cavus non tantum in deſignandâ ætate *Joannis Malelæ*, quem male ſupra ad annum 601.
pag. 442. refert: Sicut & Antonius Pagi, qui
loco citato temporibus Juſtiniani Imperatoris
floruiſſe ſcribit. Sed Cavus etiam unum hominem in duos partitus eſt, paucis poſt prædicta paginis. Sic enim ille ad annum 660.
pag.

pag. 449. „Joannes Monachus Antiochenus, „claruit circa annum 620. Scripſit *Hiſtoriam* „*Chronologicam ab initio mundi ad ſua uſque tem*„*pora*, quæ inedita in Bibliothecarum forulis „adhuc deliteſcit. Ampliſſima tamen Excer„pta ejus, Collectaneis ſuis *de Virtutibus & Vi*„*tiis* inſeruit Conſtantinus Porphyrogenneta, „quæ notis illuſtrata ex Codice Peireſciano „Græc. Lat. edidit Henricus Valeſius Pariſiis „1634. in 4. “ Quot ſane verba, tot menda ſunt in Guillelmo Cavo. Primo enim unum eundemque in duos multiplicat, unum *Joannem Malelam patria Antiochenum* ad annum 601. pag. 442, alterum *Joannem Monachum Antiochenum*, ad annum 620. pag. 449: quod multis ſuper hac re perpenſis, noluit definire ſed incertum reliquit Humfredus Hodius in ſua Diſſertatione Præliminari, ad editionem *Chronologiæ* Joannis Malelæ 2. dicit illum condidiſſe ſuam *Chronologiam à Chriſto nato ad ſua uſque tempora*, quod falſum eſt: neque enim Chronologiam ſuam à Chriſto nato, ſed ab orbe condito deduxit: & quæ jam ſub Joannis Malelæ nomine edita eſt, initio deficiente, incipit à morte *Vulcani*, vel à regno *Solis* illius filii in Ægypto. 3. Cavus pag. 442. dicit Valeſium noluiſſe dare in lucem publicam *Excerpta Joannis Malelæ Antiocheni*, quæ in ſuum Collectaneum *de Virtutibus & Vitiis* immiſerat Conſtantinus Porphyrogenitus, cujus contrarium aſſerit pag. 449. Sententiam ſuam eandem de ætate Joannis Malelæ ad annum DCI. defendit Gulielmus Cavus, poſt editionem etiam Operis ipſius, *Hiſtoria Literaria* parte 2. ſeculo VII. anno DCI. pag. 213. quam Londini anno 1698. in folio edendam euravit apud Richardum Chiſwel. Ætatem autem Joannis Malelæ Patriarchæ Antiocheni, qui Chronicon ſcripſit, poſt annum 866. ſtatuimus ex authoritate Joannis Tzetzes veteris Scriptoris, qui ita mentionem illius facit in libro *Variarum Hiſtoriarum* verſibus politicis, Chiliade 2. Hiſtoria 33. *de Cleopatra & Pharo.*

Μέμνηται μὲν Βιργίλιος ταύτης τῆς Κλεοπάτρας,
Λουκιανὸς, καὶ γαληνὸς, καὶ Πλούταρχος, σὺν τούτοις
Διόδωρος, Γεώργιος ὁ Χρονικὸς σὺν ἄλλοις,
Καὶ Ἰωάννης μετ' αὐτοὺς Ἀντιοχεὺς ὑστέρως.

Mentionem quidem Virgilius hujus Cleopatræ facit,
Lucianus, & Galenus, & Plutarchus, cum his
Diodorus, Georgius Chronicus ſeu Chronologus cum aliis
Et Joannes poſt hos Antiochenus poſtremo loco.

Ex Joanne igitur Tzetze, Joannes Antiochenus qui Malela eſt, Georgio Chronico ſeu Chronologo poſterior ætate collocatur, quem *Georgium Chronologum* nempe *Hamartolum* excerpſit in ſua Chronologia Joannes Malela ut ſupra diximus, utque ex utriusque collatione conſtare poteſt. Conſtat autem hunc Georgium Hamartolum deduxiſſe Chronicon ſuum usque ad annum 866. ſeu usque ad mortem Michaelis qui Theophilo ſucceſſit. Vnde hac ætate atque adeo anno 866. poſteriorem eſſe hunc Joannem Antiochenum neceſſe eſt. Aberrant ergo multum Antonius Pagi qui eum temporibus Juſtiniani claruiſſe anno 530. aſſerit, Guillelmus Cavus qui anno 601. pag. 442. vel anno 620. pag. 449. collocavit. Fuiſſe autem illum Conſtantino Porphyrogenoeta anteriorem, qui ab anno 930. ad 959. in Orientali imperio floruit, ex omnibus & ipſo Cavo conſtat; quia illum habet hic Imperator inter XIV. Scriptores, ex quibus Collectaneum ſuum *De Virtutibus & Vitiis* collegerat ut fatetur Henricus Valeſius. Habuit eum Henricus Valeſius, cum Excerpta Polybii, Diodori, Nicolai Damaſceni, triumque aliorum in lucem ederet, cur vero omiſerit, in præfatione ſua hanc ipſe rationem affert: *Joannem Malelam, ne quis forte illum hic deſideret, conſulto miſſum feci, eo quod præter tres quatuorve fabulas de Minoë, Antiopa, ac Bellerophonte, easque illepido ſermone textas, nihil bonæ frugis contineret.* Floruit igitur hic *Joannes Malela Antiochiæ Patriarcha*, inter a. 866. & a. 930. ut ſupra diximus. Idq; demonſtrative habetur, ex duorũ iſtorum veterum indubio teſtimonio Conſtantini Porphyrogeniti & Joannis Tzetzæ, qui illius mentionem fecerunt, Hæc ſane verba Joannis Tzetzæ attente perpenſa, καὶ Ἰωάννης μετ' αὐτοὺς ὁ Ἀντιοχεὺς ὑστέρως, *Et Joannes poſt ipſos Antiochenus poſtremo loco:* Joannem hunc Antiochenum, Malelam dictum, indicare videntur non fuiſſe remotum à Conſtantini Porphyrogeniti anno 930. imperantis temporibus, quam ob rationem nos illum anno 910. adſcripſimus. Tertius ex veteribus qui mentionem illius facit, Anonymus author eſt Librorum III. *De Imaginibus* inter Opera Damaſceni, ubi Lib. 3. habet *Ex temporum deſcriptione Johannis Antiochiæ Pontificis, qui & Malela dictus eſt, de muliere quæ ſanguinis fluxum perpeſſa fuerat, deque monumento quod Chriſto Servatori conſtituit.* Vult hanc mulierem *Berenicem* dictam, atque Paneadis Dominam, quæ in memoriam ſanguinis ſibi fixi, in medio oppidi ſui Paneadis, Domino & Deo columnam, ex ære, argento, auroque commixtis, confectam erexit. „Quæ quidem columna in oppido Paneade (inquit Joannes Malela) „ad hoc usque tempus manet: atque hoc „quidem monumentum in hac ipſa urbe Pa„neade, apud Baſſum quemdam, qui ex Judæo „Chriſtianus evaſerat, inventum eſſe. “ Hæ merces ſeu fabulæ Joanne Malela dignæ, quem eam ob cauſam ad annum 910. ubi fabulæ plurimum obtinuerant, remittimus, donec alius certam ipſius epocham inveniat. Ex hoc autem Anonymo diſcimus, illum non fuiſſe tantum

tum patria Antiochenum, vel etiam Monachum, ut ad annum 601, & 620. ſcribit Cavus, ſed Antiochenæ Eccleſiæ Antiſtitem. Recte autem conjicit Cavus, ex eo deſumpta eſſe fabuloſa illa, quæ de Tiberiano habet Suidas in verbo Traïanos, nam totus quantus, quamvis Antiſtes Eccleſiæ Orientalis potiſſimæ, fabulis exundat ac ſomniis. Extant hujus Chronici in Anglia 2. MSS. Codices inter MSS. Græcos Bodleianæ Bibliothecæ. Primus Codice 182. in MSS. Baroccianis ubi liber primus deſideratur & initium ſecundi. Videtur autem ab Orbis conditu initium duxiſſe, deſinit vero in tempora Juſtiniani. Secundus Codice 8713. in MSS. Codd. Joannis Felli Codice 5. in folio.

Agunt quoque de hoc Joanne Malela Iſaacus Tzetzes duobus in locis *Scholiorum* in Lycophronem. In primo pag. 24. de ratione cur Cecropi Regi Athenarum, nomen Διφυὴς impoſitum fuerit; quod cum ante ejus tempora, conjugio nullo apud Atticos inito, patres ſuos liberi non cognoſcerent: ille lege de nuptiis ſancitâ effecerit, ut non ſolum *matres*, ſed & *patres* ſuos filii agnoſcerent. *ταῦτα γοῦν αὐτὸν λέγουσι Διφυῆ, ἢ ὡς εὗρον ἐν Ἰωάννη Ἀντιοχεῖ, ὅτι πρότερον* &c. In altero pag. 64. *de Palladio Trojano*, ab Aſio quodam Mathematico Teleſmatice confecto, & Regi Troï ab eodem donato, ut quamdiu in Vrbe Troja ſervaretur, inexpugnabilis illa ac tuta permaneret. His adde Joannem Tzetzem, Iſaaci citati fratrem, qui in *Hiſtoriarum Chiliadibus*, Chiliade 2. Hiſt. 33. inter illos Scriptores qui de Cleopatra Ægypti Regina in Operibus ſuis commentati fuerint, *Joannem Antiochenum*, nempe Malelam hunc noſtrum recenſet. Item Chiliade 5. Hiſt. 29. & 30. de *Siſypho Coo*, quod Teucro fuerat *ſcriba*, ſub quo cum militaſſet, de illis quæ ipſe viderat, *Iliadem* conſcripſerit, & quod poſtea *Homerus* ex ea ſuam contexuerit. Et de *Dicti Cretenſe*, quod in bello Trojano Idomenea comitatus ſit, & de belli geſtis hiſtoriam conſcripſerit, quam etiam *Homerus* ſecutus ſit. Denique Chiliade 6. Hiſt. 61. citat eundem Joannem Antiochenum, de Pentheo ab Agare occiſo, & iſtius fabulæ explicationi Hiſtoriæ hujus Tzetzianæ titulus ita ſe habet, Περὶ τοῦ ὁ Ἀντιοχεὺς Ἀ*γαυὴν τὸν υἱὸν προδιδοῦσαν εἰς θάνατον.* Quod interpres ita vertit, *de eo quod Antiochenus ait, Agaren filium prodentem ad mortem.* Hæc de veteribus, ex recentioribus autem agunt de *Joanne Antiocheno Malela* iſto, Gerardus Joannes Voſſius libro 3. *De Hiſtoricis Græcis* ubi de Scriptoribus incertæ ætatis, pag. 380. editionis 1651. Lugduni Batavorum in 4o. & Libro 2. cap. 23. pag. 278. ubi meæ opinioni accedere videtur. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litteraria* ad annum 601. pag. 442. & ad annum 620. pag. 449. Antonius Pagi in *Critica Chronologia Annalium Baronii*, ad annum Chriſti 107. num. 3. 4. 5. Fridericus Spanhemius in Diſſertatione *De temere credita Petri in urbem Romam profectione*, ad calcem primæ hujus Diſſertationis, pag. mihi 169. Carolus Drelincurtius in *Achille Homerico* num. 42. pag. 19. 181. pag. 73. 208. pag. 83. 252. pag. 111. 257. pag. 113. 299. pag. 128. 307. pag. 132. 327. pag. 143. 332. pag. 147. 337. pag. 150. 353. pag. 160. quem anno 1694. in 4. iterum edidit Petrus van der Aa Lugduni Batavorum. Sed omnium maxime Humfredus Hodius in Diſſertatione præliminari præmiſſa editioni *Chronologiæ* hujus Joannis Malelæ, quam lector adeat. Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliotheca Græca* cap. 4. pag. 138. ad 142. editionis 1714. Hamburgi in 4to.

HUCBALDUS ſeu HUGBALDUS EL- 910.
NONENSIS MONACHUS Ordinis Divi Benedicti, Milonis itidem Elnonenſis Monachi nepos, de quo ad annum 860. diximus, hoc Milone jam ſene Caroli Calvi temporibus adoleſcens tantum erat, qui poſtea præclarum ſibi nomen comparavit. De eo ita Sigebertus in *Chronico* ad annum 879. *Sub hoc Milone adoleſcebat etiam nepos ejus Hugbaldus, qui in ſeptem liberalium artium peritia præclarus, egregie præter cætera in Muſica claruit, & de multis Sanctis cantus dulci ac regulari modulatione compoſuit.* „ Idem in Catalogo cap. 108. *Hubaldus* Monachus S. Amandi, peritia liberalium artium ita inſignis ut Philoſophis conferretur, *Vitas multorum Sanctorum* ſcripſit: & quia in arte Muſica præpollebat, *Cantus multorum Sanctorum* dulci & regulari melodia compoſuit. Scripſit etiam librum *de arte Muſica*, ſic contemperans chordas monochordi literis Alphabeti, ut poſſit quis per eas ſine magiſterio alterius, diſcere ignotum ſibi cantum. Scripſit etiam ad Imperatorem Carolum Calvum librum trecentorum verſuum in laudem Calvorum, cujus omnia verba incipiunt ab una littera, id eſt C ut, *Carmina clariſona Calvis cantate Camenæ.* Carmen id ſemel iterumque Baſileæ 1516. & 1546. excuſum fuit, ſed cum auctario antea inedito idem repræſentat Barthius *Adverſariorum* libro 46. cap. 21. pag. 2175. editionis Francofurti 1624. Idem Opus inter Manuſcriptos Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum ejusdem Regni inſignium bibliothecarum Codice 5953. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Galei Codice 153.

Ex Vitis Sanctorum quas eum ſcripſiſſe Sigebertus auctor eſt, extat *Vita S. Rictrudis Abbatiſſæ Marchianenſis*, dicataque ea *Stephano Epiſcopo Leodicenſi*, quam habes ex Stylo mutato apud Surium Tomo 3. ad diem XII. Maji, ſed puram ac primigeniam, & ad Codices MSS. reſtitutam apud Joannem Mabillon *de Sanctis Ordinis D. Benedicti* ſeculo 2. pag. 937. & apud Succeſſores Joannis Bollandi in *Probatis Sanctorum*

rum Vitis, ad diem XII. Maji. Quam optima fide ſcriptam eſſe, Baronius ait ad annum 632. §. 11. Item ejusdem eſſe Surius cenſet *Vitam Sanctæ Aldegundis Abbatiſſæ primæ Malbodienſis*, quæ ibidem legitur die 13. Novembris, & apud Joannem Mabillon loco citato pag. 710, & apud Joannem Bollandum in *Probatis Sanctorum Vitis* Tomo 2. ad diem 30. Januarii, p. 1040. Trithemius quoque eidem tribuit, *Vitam S. Lebuini Presbyteri Daventrienſis & Confeſſoris*, quam Petrus Archiepiſcopus Cameracenſis plurimum commendat. Scripta illa eſt ad Albricum ſeu Baldricum Vltrajectenſem Epiſcopum, quæ apud Surium Tomo 6. die 12. Novembris legitur. Ejusdem *Vita S. Madelbertæ Virginis & Abbatiſſæ Malbodienſis*, MS. dicitur apud S. Giſlenum in Hannonia. *Vita S. Brigittæ* MS. apud S. Amandum. Scripſiſſe etiam *Hiſtoriam S. Ciliniæ, matris S. Remigii Francorum Apoſtoli*, itemque *Officium & Cantum de eadem*, teſtatur Joannes Molanus ad Vſuardum die 21. Octobris. Obiit Hucbaldus anno 930. ſeptimo Kalendas Julii, ſepultus ad S. Amandum in Milonis avunculi monumento, cum hoc Epitaphio.

Dormit in hac tumba ſimplex ſine felle columba
Doctor, flos & honos, tam Cleri quam Monachorum,
Hucbaldus: famam cujus per climata mundi
Edita Sanctorum modulamina, geſtaque clamant.
Hic Cynici membra pretioſa reperta Nivernis,
Noſtris invexit oris, ſcripſitque triumphum.

Agunt de Hugbaldo pluribus Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Hucbaldus* pag. 395. editionis 1643. in 4. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 36. pag. 324. editionis ultimæ. Guillelmus Cavus ad annum 916. *Hiſtoria rei litterariæ* p. 578.

910. PSEVDOABDIAS BABYLONIVS EPISCOPVS, impoſtor & Latinus author, hac quoque tempeſtate, mihi floruiſſe videtur, de quo ita Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 9. pag. mihi 200. editionis ultimæ. „Etiam Abdias Babylonius creditur
„Hebraice feciſſe libros decem *De Hiſtoria Apo-*
„*ſtolici certaminis*, quos Græce tranſtulerit Eu-
„tropius, ac Latine interpretatus ſit Julius A-
„fricanus, nobilis ille Chronographus, de quo
„ſuo loco dicetur. Scribit vero Abdias iſte
„Libro VI. ſe Salvatorem noſtrum Chriſtum
„vidiſſe in carne, cumque unus eſſet ex LXXII.
„diſcipulis, aſſeclam ſe fuiſſe Simonis & Judæ,
„quando in Perſiam ad prædicandum Evange-
„lium abibant: ab iis denique, priusquam oris
„iſtis excederent, ſe Babyloniæ Epiſcopum fa-
„ctum eſſe. Atque eadem legere licet apud
interpretem ſeu impoſturæ hujus evulgato-„
rem in *Præfatione*, Wolffgangum Lazium, qui„
opus iſtud genuinum praviſſimo guſtu arbi-„
tratos eſt. Quæ ſi vera ſunt, jure magnum„
apud omnes Scriptoris hujus nomen eſſe de-„
bet. Sane Wolffgangus Lazius, qui primus„
ex Cœnobio Oſſiacenſi Carinthiæ, nec non è„
Cœnobio S. Trutberti in Hercinia ſylva, illum„
in lucem anno 1551. Baſileæ in folio, cum præ-„
fatione ampla protraxit, unde poſtea etiam Pa-„
riſiis 1566 8. & Coloniæ anno 1569. 12. prodiit,„
tanti cum fecit: ut dubitare ſe dicat, utrum„
ea in quibus cum Luca conſentit, hauſerit ex„
hoc Evangeliſta, an Lucas ea potius ex Abdia„
iſto deſcripſerit? Nempe quia ὁμήλικες ſeu æ-„
quales fuerant, in qua eadem ſententia fuit„
Johannes Faber, Theologus Pariſienſis. Sed ſi„
adeo antiquus eſt Abdias ille, mirum eſt non„
Euſebium, non Hieronymum, non alium vete-„
rum quempiam, meminiſſe vel Abdiæ, vel in-„
terpretationis iſtius, ne iſtic quidem, ubi A-„
fricani ſcripta recenſentur. Præterea quo-„
modo ei fidem habere poſſumus, qui dicat ſe„
Chriſtum vidiſſe, dum in terris verſaretur: at-„
que interim *Hegeſippum Hiſtoricum* laudet, e-„
jusque verba ex libro V. *Commentariorum* citet?„
Nam Hegeſippus ille Juſtini & Athenagoræ æ-„
qualis fuit, ut conſtat ex Euſebii Hiſt. Eccleſia-„
ſticæ Libro IV. cap. XXI. & Hieronymo *De*„
Scriptoribus Eccleſiaſticis. Quare centum &„
triginta circiter annis floruerit neceſſe eſt, poſt-„
quam Chriſtus in cœlum aſcenderat. Ad hæc„
quomodo Abdiam illum Julius Africanus La-„
tine tranſtulit, quem ex Euſebio atque aliis,„
Græcum fuiſſe Scriptorem conſtat? Denique„
in Scriptore hoc multæ adeo ſunt fabulæ &„
mendacia, ut eos libros *velut fide indignos*, Pau-„
lus Papa IV. inter Scripta à ſe damnata reje-„
cerit, ſicut ſcribit Sixtus Senenſis lib. 2. *Biblio-*„
thecæ ſanctæ. Multa quoque erronea in eo-„
dem Opere, notavit Johannes ab Heſſels in„
Cenſura *De quibusdam Sanctorum Hiſtoriis* cap.„
10. Eundem rejiciunt Bellarminus in libro *De*„
Scriptoribus Eccleſiaſticis, ad annum 100. Baro-„
nius in *Annalibus Eccleſiæ* ad an. 41. num. 44.„
& ad an. 51. num. 51. Joannes Molanus libro„
I. *De fide Hæreticis ſervanda* cap. 6. Antonius„
Poſſevinus in ſuo Apparatu ſacro, verbo *Ab-*„
dias & *Severus Sulpitius*. Claudius Eſpenſæus„
De Continentia lib. 5. cap. 5. & lib. 6. cap. 2. Ad„
hæc Salmeron Commentario in 2. ad Timo-„
theum 2. Diſputatione 2. pag. 585. & Nico-„
laus Nancelius in Catalogo librorum quos„
ſcripſit, ubi hunc auctorem *plurimis indiciis &*„
argumentis à ſe falſi convictum, interimque corre-„
ctiorem multo redditum ait. Ac paulo poſt di-„
cit, *Scriptorem illum licet ſuppoſititium, uti & Cle-*„
mentem Romanum, multis argumentis à ſe notisque„
illuſtratum.„ Hæc Gerardus Johannes Voſſius, qui tamen hos Abdiæ libros agnoſci à B. Auguſtino *Contra Adimantum* cap. 17. arbitratus eſt, dum ait: *Manichæi legunt Scripturas apo-*

cry-

cryphas quas etiam incorruptiſſimas eſſe dicunt: ubi ſcriptum eſt, Apoſtolum Thomam maledixiſſe homini, nec multo poſt à leone dilaniatum & occiſum eſſe. Nam Hiſtoria hæc vel fabula potius, ut Melchior Canus Lib. 2. *Locorum Communium* cap. 6. appellat, refertur ab hoc Abdia, libro 9. qui *De Geſtis Thomæ in India* eſt. Verum hanc Gerardi Johannis Voſſii rationem improbat Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ſeculo I. ad annum LIX. pagina 16. Multæ enim Auguſtini ævo erant fabulæ, diuque anteà de Apoſtolis confictæ, partim ſcriptæ, partim ore traditæ, quas conſarcinator hujus Hiſtoriæ in ſuam farraginem transferre poterat. Quin imo in ipſo iſtius libri initio affirmat impoſtor, ſe ea quæ haber de divi Thomæ geſtis, ex libro quodam antiquiori in quem incidit, omiſſis ſupervacaneis, exſcripſiſſe. Hinc colligimus impoſtorem hujus Operis, non tantum non eſſe Abdiam Babylonium Epiſcopum, ut ipſe fingit, nec eſſe etiam veteris Eccleſiæ Scriptorem, ſed recentiorem aliquem, quem circa medium ſeculi X. & obſcuri collocavimus, qui ex anteriorum etiam Commentariis hoc collectaneum conſarcinaverit, ut ſub initium libri 9. ipſe ingenue agnoſcit. Sane etiam apud Vincentium Bellovacenſem, nullum Auctoris nomen appictum erat in Codice, quo uſus eſt, unde illum non nominavit. Nullum etiam Auctoris nomen erat adpoſitum, in fronte duorum Codicum MSS. quibus in illo evulgando Wolffgangus Lazius uſus eſt, ſed calci Trutbertini Codicis adjectum erat: *Scripſit hæc geſta Abdias Babyloniæ Epiſcopus, qui ab ipſis Apoſtolis ordinatus eſt, ſermone Hebraico, quæ univerſa ab Eutropio Græco, & ab Africano Latino ſunt translata ſermone, & in decem libros deſcripta.* Tandem quæ haber PſeudoAbdias de Martyrio Sancti Petri Apoſtoli, accepiſſe mihi certo compertum eſt, ex Marryrologio Romano ſeu Vſuardi ad diem 29. Junii, cujus & voces Vſuardi ætate congruas, Pſeudo-Abdias aſſumit *ſua ætate falſas & abſurdas:* nam ſcribit *Petrum in urbe Roma capite ad terram verſo, cruci affixum, & in Vaticano juxta viam triumphalem ſepultum, totius urbis vel orbis veneratione celebrari.* Vera hæc erant tempore Vſuardi & Adonis idem ſcribentis in libro *De feſtivitatibus Sanctorum Apoſtolorum* cap. 1: Sed falſa & abſurda erant temporibus Abdiæ Babylonii, qui ſe ab Apoſtolis ordinatum eſſe Epiſcopum ſcribit. Nulla enim tunc temporis, niſi perſecutionis acerbiſſimæ, ſors penes Apoſtolos fuit. Non ergo Pſeudo-Abdias ſeculo X. antiquior eſſe poteſt, qui phraſes ab Vſuardo & Adone Vienenſi Archiepiſcopo, authoribus ſeculi IX. deſinentis mutuo accipit. Agnoſcit incognitum hunc Scriptorem Vincentius Bellovacenſis, anonymum licet, quem exſcribit in *Speculo Hiſtoriali* lib. 8. cap. 4. & 5. ubi de *Jacobo Zebedæi filio, Johannis fratre*, de quo Abdias lib. 4. Item lib. 9. cap. 12. ubi de *Simone Mago & ejus ante Capitolium caſu*, ex Abdiæ lib. 1. *De geſtis Sancti Petri Apoſtoli*, ut conferenti utrumque planum erit. Eundem denique licet anonymum, ſæpe allegat ubi de Apoſtolis, Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus, in *Summa Hiſtoriali* parte 1. Hæc à nobis ſcripta ſunt, donec quis certiora inveniat.

CONSTANTINVS PORPHIROGENITVS ORIENTIS IMPERATOR, Leonis VI. cognomento Sapientis ac Philoſophi filius, 910.
de quo ſupra egimus, Imperium ab anno 912. die 6. Junii ſub tutoribus vel cum matre Zoe aut Romano ſocero tenuit, qui & ab anno 946. ad 959. imperavit ſolus, ob eruditionem emicuit, quam Scriptis etiam multis ad nos usque ſervatis teſtatus eſt. De cujus geſtis quæ dicenda ſunt, rectius Lector petat ex Scriptoribus Annalium ſeculi decimi, ſive veteres illi ſint, ut Zonaras, Cedrenus, Glycas aliique & continuatores Theophanis, Simeon Magiſter & Logotheta, Georgius Monachus, Leo Grammaticus, Joannes Scylitzes &c. ſive recentiores Baronius, Spondanus, Antonius Pagi, & qui de Imperatoribus Commentarios edidere copioſos Joannes Cuſpinianus &c. & qui Conſtantini hujus Vitam ſingulariter compoſuit Martinus Hanckius *De Scriptoribus Hiſtoriæ Byzantinæ* lib. 1. cap. 25. Et qui omnes prætergreſſus eſſe videtur, Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliotheca Græca* cap. 5. pag. 349. potiſſimum à pag. 486. ad 509. & à pag. 612. ad 640. cujus tibi compendium ex verbis ejus expreſſum hic afferam, ex editione anni 1714. Hamburgi in 4to.

1. Extant igitur Conſtantini Porphyrogeniti Liber *de Vita Baſilii Macedonis* avi, de qua Fabricius idem dixit loco citato pag. 349. quam Vitam jam ediderat cum verſione ſua Leo Allatius in *συμμίκτοις* anno 1653. in 8. Coloniæ, in Sectiones ſive Capita LXX. diſtinctam. Sed Franciſcus Combefiſius Græca ad Cardinalis Barberini apographum recenſuit, cui verſionem novam adjunxit, atque opus Sectionibus una & centum, aliter quam Allatius diſtinxit. De hac Vita, quam Philippus Labbeus, non à Conſtantino ipſo, ſed ab alio ejus juſſu conſcriptam ſuſpicatus eſt, dubium refellit Martinus Hanckius, *De Scriptoribus Hiſtoriæ Byzantinæ* pag. 473. Atque ſolus ille Anonymi locus, quem Fabricius profert, ſufficit ad conjecturam elidendam Labbei atque Cavi Tomo 1. *Hiſtoria literaria* ad annum Chriſti 920, ubi de Leontio Byzantino Chronographo agit.

2. *De adminiſtrando Imperio Liber*, ſcriptus ex parte A. 6457. Chriſti 949. Indictione ſeptima, & Anno 6460. Chriſti 951. Indictione decima. Hunc primus ex Codice Palatino qui anteà Baptiſtæ Egnatii fuit, edidit Joannes Meurſius cum verſione ſua & caſtigationibus, Lugd. Batavorum 1610. in 8. deinde aliis Conſtanti-

ni hujus ſcriptis præmiſſum Lugd. Bat. 1617. in 8. noviſſime librum eundem recudi curavit Anſelmus Bandurius Tomo I. *Imperii Orientalis*, addita verſione à ſe paſſim ioterpolata & emendata, integrisque in ea capitibus *de Iberia & Hiſpania* 23. & 24. ſuppletis, quæ utpote nimis corrupta, interpretari Meurſius non aggreſſus fuerat. Caſtigavit Bandurius Græca ex MS. membranaceo Bibliothecæ Regiæ 2662, annis ab hinc quingentis ſcripto, cujus ope mendas quamplurimas ſuſtulit, eruditas & copioſas addidit notas, præmiſitque tabulam Geographicam Imperii Orientalis, concinnatam à Geographo celeberrimo Guillelmo de L'Isle Inſulano, qua facies ejusdem qualis fuit ſub Conſtantino Porphyrogenito & ejus prædeceſſoribus, apte repræſentatur.

3. *Tactica* ſive Βιβλίον Τακτικὸν, *τάξιν περιέχον τῶν κατὰ θάλασσαν καὶ γῆν μαχομένων: Liber Tacticus, mari terraque pugnantium ordinationem continens.* Primus edidit ſed *Græcè* tantum idem Joannes Meurſius ex Codice Bibliothecæ Palatinæ, & caſtigationibus ſuis illuſtravit, cum aliis Conſtantini, quæ jam recenſeo ſcriptis Lugd. Bat. 1617. in 8. Palatinus ille Codex ex alio Vindobonenſi deſcriptus fuit, de quo Lambecius Lib. VII. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ p. 201.

4. Περὶ Θεμάτων, *De Thematibus Imperii Orientalis & Occidentalis libri II.* Ex his librum priorem de thematibus Imperii Orientalis, primus ex Codice Thomæ Clementis Angli, Medici Mechlinienſis edidit, & verſionem ſuam notasque addidit Bonaventura Vulcanius Lugd. Bat. 1588. in 8. apud Franciſcum Raphelengium. Liber poſterior de thematibus Occidentis ſive Europæ, quem & ipſe Vulcanius editurum ſe in Notis ad Agathiam pag. 4. receperat, primus evulgavit Fredericus Motellus cum verſione ſua & notis Pariſiis 1609. 8. Vtramq; Vulcanii & Morelli editionem Meurſius conjunxit & cæteris Conſtantini Scriptis addidit Lugd. Bat. 1617. in 8. Noviſſime duos hos libros Anſelmus Bandurius paulò ante mihi laudatus, ex Codice Regis Galliæ 2431. in charta bombycina ante annos 500. exarato caſtigavit, verſionem novam ſive ex veteri plurimum interpolatam adjunxit, tabulamque Geographicam Guilelmi Inſulani præmiſit, quæ Imperium Conſtantinopolitanum quale ab Heraclii ævo extitit, per Θέματα digeſtum exhibet. *Imperium Orientale* Bandurii, cujus Tomo priore *Libri Conſtantini Porphyrogeniti*, ut poſteriore *Notæ* editoris continentur, Pariſiis 1711. in folio.

5. *Novellæ Conſtitutiones XIII.* cum Joannis Leunclavii verſione & caſtigatiooibus, ex ejus jure Græco Romano Tomo I. Libro 2. p. 103. & ſeqq. & Tomo 2. in libro Novellarum pag. 139. & ſeqq. Francofurti 1596. in folio. (α) *de alienatione fundorum*, cujus conſtitutionis Cedreno etiam memoratæ duo exempla paululum diverſa una cum Synopſi ejus à Michaele Attaliata compoſita aſſeruntur. (β) *de potentibus in prædia pauperum ſuccedentibus.* (γ) *de militibus.* (δ) *de reſtitutione pretii militarium prædiorum.* (ε) *de fuga mancipiorum*, hujusque Novellæ argumentum. (ς) *de non deferendo judicio ab iis qui actionem inſtituunt, & de his qui ad tres menſes vel annum abſunt.* (ζ) *de eo quod judices civiles nihil accipere debeant.* (η) *de Sportulis περὶ ἐκταγιατικῶν.* (θ) *de conſuetudinibus.* (ι) *de teſtamentis aperiendis.* (ια) *de conſuetudinibus ſcribæ.* (ιβ) *de his qui cædes committunt gladio, vel magnis fuſtibus, vel lapidibus, idque conſulto.* (ιγ) *de ſecundis, tertiis & quartis nuptiis.* Duodecimam conſtitutionem ediderat etiam, ſed capite mutilam vir cl. Enimundus Bonafidius in *Juris Orientalis* lib. 1. pag. 19. editionis Pariſienſis 1574. in 8, quem vide etiam pag. 15, ubi de alia Conſtantini hujus conſtitutione *περὶ τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μελτερίους.* Conſtitutio XIII. *περὶ πολυγάμων, adverſus quartas nuptias*, eodem loco legitur pag. 10. & ſeqq.

Hiſce in Meurſiana Conſtantini opuſculorum editione Lugd. Bat. 1617. in 8. poſt paginam 152. *Quatuor Conſtitutiones novellæ* ſubjiciuntur, quas è Codicibus Regiis auctiores melioresque edidit, cum nova verſione & caſtigationibus *Carolus Labbeus* Pariſiis 1606. in 8. (α) Περὶ στρατιωτικῶν, *de militaribus fundis*, quam dictavit Theodorus Patricius & Quæſtor Decapolitanus. (β) *De fundis Armenicis alterum & homicidarum.* (γ) *De ſportulis, de aperiendis teſtamentis, & de eo quod certus ac definitus conſuetudinum modus eſſe debeat.* Hanc dictavit Theophilus Patricius & Quæſtor. (δ) *De ſportulis, qua abrogatur ſuperior conſtitutio*, permittens judicibus & ſcribæ ſportulas accipere. Hanc dictavit Theodoſius, idem qui ante Theodorus, Patricius & Quæſtor Decapolitanus.

6. Leonis Sapientis & Conſtantini filii Ἐκλογὴ τῶν νόμων, *Delectus Legum compendiarius* ex MSS. Palatino & Jo. Sambuci deſcriptus, & cum Latina Leunclavii verſione editus in jam laudato ejus Jure Græco-Romano Tomo 2. pag. 79. ad 134. Numerus anni quo publicatus hic delectus fuit, corruptus eſt, & pro ςτμζ legendum ςυμζ, qui anno Chriſti reſpondet 939, quo Conſtantinus delectum Legum à Patre Leone fieri cœptum, promulgare potuit. De *Baſilicis*, Baſilii Macedonis & Leonis Sapientis auſpicio digeſtis, & à Conſtantino Porphyrogenito recognitis, dicendi locus erit infrà libro VI, ubi etiam de Operis hujus Synopſi & aliis Græcis Juriſconſultis.

7. *Διήγησις περὶ τῆς πρὸς Αὔγαρον ἀποσταλείσης ἀχειροποιήτου θείας εἰκόνος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Narratio de Imagine Chriſti, ab ipſo ad Augarum Edeſſæ Regem miſſa, & Conſtantinopolim Edeſſa translata Anno Chriſti 944*, Latinè legitur apud Aloyſium Lipomannum, atque in-

inde apud Surium ad 16. Auguſti. Græce ex Regio Codice una cum nova verſione ſua notisque primus vulgavit Franciſcus Combefiſius in Faſciculo Originum & Antiquitatum Conſtantinopolitanarum pag. 75. ad 101. Pariſiis 1664. in 4. Conjecturam Lipomanni & Baronii ad Annum 944. N. 14, qui narrationem hanc Conſtantino Romani filio tribuunt, refellit præter Combefiſium Hanckius *de Scriptoribus Hiſtoriæ Byzant.* pag. 475. & ſeqq. & Antonius Pagi in Critica Baroniana ad annum 944. N. 5. & ſeqq. Extat etiam Narratio hæc MS. in Bibliotheca Vindobonenſi, juxta Lambecium libro VIII. Commentariorum pag. 195. & ſeqq.

8. *Orationem MS. de translatione reliquiarum S. Chryſoſtomi* laudat Allatius *De Purgatorio* pag. 711. ad *Georgium Horopolitam* pag. 201. & *De Simeonibus* pag. 111. Incipit, *τί τερπνότερον τοῦ νῦν ὁρωμένου θεάματος, ἢ τί λαμπρότερον τῆς παρούσης ἡμέρας*: Titulus eſt, *λόγος ἡνίκα τὸ τοῦ Χρυσοστόμου ἱερὸν σκῆνος ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἀπετέθη.*

9. *Theophanis Hiſtoriam Conſtantini juſſu continuatam*, memoravi ſuprà pag. 349.

10. Supereſt præcipuum opus, quod non ab ipſo Conſtantino quidem elaboratum, ſed egregio ejus conſilio atque auſpiciis per varios viros peritos digeſtum eſt, *κεφαλαιωδῶν ὑποθέσεων*, ſive *Collectaneorum atque Excerptorum* Hiſtorico-Politicorum & Moralium ſub capitibus ſive titulis LIII. diſpoſitorum conquiſitorumque ex probatiſſimis quibusque Hiſtoricis, omnis ætatis monumentis. Ex tribus hiſce & quinquaginta titulis, nonniſi duo, neque illi integri plane ad nos pervenerunt, vigeſimus ſeptimus *περὶ πρεσβειῶν, de legationibus*, & quinquageſimus *περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, de virtute & vitio.* Tituli de legationibus alteram partem à *Johanne quodam Conſtantinopolitano* digeſtam ex Bibl. Antonii Auguſtini Archiepiſcopi Tarraconenſis, vulgavit Fulvius Urſinus Græcè Antverpiæ 1582. in 4. cum notis. In hac parte extant *παρεκβολαί*, Excerpta è *Polybio* pag. 1. ad 228, e *Dionyſio Halicarnaſſeo* pag. 295. ad 312, & *Diodoro Siculo* pag. 313. ad 333, ex *Appiano* pag. 334. & 372, & è Dione Caſſio pag. 373. ad 447. Alteram ejusdem tituli de legationibus partem, ex recentioribus paullò Hiſtoricis excerpta complexam, edidit David Hæſchelius. Tituli *de virtutibus & vitiis* maximam partem Henricus Valeſius, qui ex ea, quæ digna luce videbantur, ſelegit ac cum notis vulgavit Pariſiis 1634. in 4.

11. Conſtantini quoque hujus juſſu Theophanes quidam *Synopſim totius artis Medicæ*, ex Oribaſii ſcriptis potiſſimum collectam, ſeptem libris ſive capitibus 296. digeſſit & Conſtantino eidem inſcripſit. Incipit Procemium, *τὰς προσταχθείσας ἐπιτομὰς παρὰ τῆς σῆς θειότητος, ἐκ Θεοῦ Αὐτοκράτορος, περὶ τῆς τῶν ἰατρικῶν θεωρημάτων συναγωγῆς ἔσπευσα κατὰ τὸ δυνατόν* &c. Extat hoc Opus aliquoties Græcè MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, de quo vide Lambecium libro VI. Commentariorum pagg. 114. 116. 157.

12. Eidem Conſtantino debemus *Collectionem Hippiatricorum*, ſive *De Veterinaria Medicina libros duos* capitibus 129. diſtinctos, ex Scriptoribus pluribus hujus generis collectos, & e Græco Latine verſos atque editos Pariſiis 1530. in ſolio, interprete Joanne Ruellio Sueſſionenſi, qui rei Veterinariæ nomenclaturam, & brevem *Diodori* de ponderibus & menſuris tractationem ſubjunxit. Hi primum Græce vulgati ſunt à Simeone Grynæo, Baſileæ 1537. in 4. MS. Codex plenior & alio ordine digeſtus fuit in Biblioth. Card. Scripandi, atque inde in Williana. Inſignis etiam Codex membranaceus ac vetuſtus Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Emanuelis extat, quo V. C. Petrus Needhamus in luculentâ ſuâ, de qua mox dicemus, *Geoponicorum* editione, uſum ſe teſtatur.

13. Certum eſt etiam *Geoponica* juſſu & auſpiciis *Conſtantini hujus Porphyrogeniti* collecta fuiſſe, ut eos fugerit ratio, qui de *Conſtantino Magno*, vel ut Cornarius, de *Conſtantino Pogonato* cogitarunt. Certe Conſtantino noſtro Leonis Sapientis filio ſoli & ex aſſe competit elogium, quod hujus *συναγωγῆς* auctor, in Præfatione ad Conſtantinum ſcripta, inquit *eum omne genus doctrinæ & omnes diſciplinas ſummo ſtudio inſtauraviſſe*, quem *τερπνὸν τῆς πορφύρας ἀπάνθισμα* appellat, quibus verbis dubio procul ad *Porphyrogeniti* appellationem alludit. Ecquis verò *Conſtantini* hujus juſſu, quem etiam libro XX. cap. 6. verbis *ὦ τιμιώτατε* alloquitur Auctor, Collectionem ipſam compoſuerit, atque opus hoc in XX. libros diſtributum, quorum priores duodecim *de Agricultura* ſunt, octo poſtremi *de cura rei pecuariæ*, ex variis Scriptoribus ita digeſſerit, adhuc incertum eſſe puto. Unica *Geoponicorum* Græca editio extat Joannis Alexandri Braſſicani ſtudio in lucem edita, unà cum Ariſtotelis libris duobus de Plantis, & Præfatione Simonis Grynæi, Baſileæ 1539. apud Robertum Winter in 8. Codex MS. ex quo hæc editio curata fuit, à Braſſicano deinde ad Joan. Oporinum pervenit, inde ad Joannem Sambucum, ac denique Bibliothecæ Cæſareæ illatus eſt, ut teſtatur Lambecius libro 2. pag. 539. & ſeqq. & libro VI. pag. 163. & ſeqq. Latine vertit *Janus Cornarius* ex uno Codice omni inſcriptione carente, quem illi Matthæus Aurogallus Bohemus ſuppeditaverat. Prodiit hæc verſio uno ante Græcam editionem anno, Baſileæ ex officina Frobeniana 1538. in 8. & eodem anno Venetiis recuſa eſt, & Lugduni 1541. in 8vo. Poſteriores libri octo, qui pecorum curam tangunt, poſt Cornarium, & ut ait Voſſius lib. *de Philoſophia* pag. 53, longe majori cura quam ille, tranſtulit *Andreas à Lacuna* Secobienſis, caſtigationibus etiam additis ad inter-

 pre-

pretationem octo illorum librorum Cornarianam, Coloniæ 1543. in 8vo. Denique lucem vidit inſignis & ſingulari ſtudio adornata editio *Græco-latina* Petri Needhami, Cantabrigiæ 1704. in 8vo. Is enim hortante illuſtri Joanne Moro, Novicenſe tunc temporis, hodie Elienſe Epiſcopo cui opus inſcriptum eſt, *Græca* ad quinque MSS. Codices integros & duos mutilos contulit, ipſi ex Bibliothecis Bodleiana & Cottoniana ſuppeditatos. Mittimus alia quæ Fabricius habet loco citato pag. 506. 507. 508. 509, quippe quæ inſtituto noſtro non conveniant.

14. Denique *Ceremoniale MS. Conſtantini Porphyrogeniti* libris duobus diſtinctum, de quo ampliſſime loquitur idem Fabricius ibidem, ac cujus ſpecimen refert à pag. 623. ad 640. Opus ineditum ad res Conſtantinopolitanæ aulæ & Eccleſiæ pertinens, quod MS. extat Francoſurti ad Mœnum apud virum clariſſimum nobilitate & eruditione Zachariam Conradum ab Vffenbach, cujus titulum hunc affert. *Ratio Expeditionum bellicarum Imperatoris, & Memoriale pro Caſtris, quænam obſervare oporteat, quando Imperator expeditionem ſuſcipere inſtituit.*

Conſtantini in Chriſto Rege ſempiterno Imperatoris Romanorum, filii Imperatoris venerandi ac ſapientiſſimi Leonis, Nepotis vero Baſilii fortiſſimi ac nobiliſſimi Imperatoris, ad Romanum à DEO coronatum Imperatorem, filium ſuum. Codex MS. in folio majori, ſcriptus autem in membrana, cujus editio Hiſtoriæ Byzantinæ illuſtrandæ & ampliandæ conſerre plurimum poteſt. Hæc verbotenus ex Joanne Alberto Fabricio, locis citatis, dicta per Compendium.

910. BERTHARIVS VIRDVNENSIS ECCLESIÆ PRESBYTER, circa annum 910. atque ultrà clarus, ſcripſit *Commentariolum de Virdunenſibus Epiſcopis, Dadoni ejusdem urbis Epiſcopo nutritori ſuo oblatum:* quem cum Appendice unius Anonymi & altera continuatione *Laurentii Leodienſis*, Monachi Sancti Vitoni in Vrbe eadem, evulgavit Lucas Dacherius tomo 12. *Spicilegii* pag. 251.. De hoc Scriptore author Anonymus *Vita S. Pauli Virdunenſis* apud Surium, qui Seculo XI. florebat, de Berthario Virdunenſi Presbytero ad diem 8. Februarii, ita legit: *Bercharius rogatus à Dadone Virdunenſi Epiſcopo, omnium Superiorum Antiſtitum ejus Eccleſiæ nomina & res geſtas, quatenus noſſe potuit, mira brevitate conſcripſit.* De Berchario Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* pag. mihi 623. Sammarthani fratres tomo 3. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Virdunenſibus, ubi de Dadone Epiſcopo.

920. ARETHAS CÆSAREÆ CAPPADOCVM ARCHIEPISCOPVS, anno circiter 920. claruit, ut ſtatim oſtendam. Certam hujus Scriptoris ætatem, docuit me poſt alios omnes vacillantem Bernardus de Montfaucon, qui anno 1708. Pariſiis in folio *Palæographiam Græcam* VII. libris edidit, ubi profert Codicem MS. Græcum Regiæ Galliarum Bibliothecæ, quem anno 914. ſcriptum ſcribit manu *Baanis Secretarii Aretha tunc Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopi.* Ita *Palæographia Græca* lib. 1. cap. 6. pag. 43. » Codex Regius 2271. membr. ubi Clementis Alexandrini, Juſtini Martyris opera & aliorum ad calcem habet Ἐγράφη χειρὶ βαάνυς Νοταρίυ Ἀρέτα Ἀρχιεπισκόπυ τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας ἔτει κόσμυ ϛυκβ: hoc eſt, *Scriptus eſt manu Baanis Notarii Areta Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ anno mundi 6422. nempe Chriſti 914.* Et libro 4. cap. 2. pag. 275. Eximiæ notæ eſt, Codex Regius Num. 2271. unde tertium hujuſce Fabulæ exemplum prodiit. In eo autem continentur Clementis Alexandrini προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας, id eſt *Admonitio ad Græcos.* Pædagogi libri tres. Juſtini Martyris Epiſtola ad Zenam & Serenum. Ejusdem Juſtini admonitio ad Græcos. Euſebii Pamphili Præparationis Evangelicæ libri V. Athenagoræ Philoſophi legatio pro Chriſtianis. Ejusdem de reſurrectione mortuorum. Euſebii Pamphili contra Philoſtratum & Herodem. Codex annum & Calligraphi ſive Notarii nomen in fine profert his verbis: Ἐγράφη &c. ut ſuprà, hoc eſt, *Scriptus eſt manu Baanis Notarii Areta Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, anno mundi 6422. id eſt Chriſti 914.* Quidam autem perperam legunt *βαάνυς νότυ, Baanis noti*, decepti à Græculo infimi ævi, qui hanc primigeniam notam eadem in pagina exſcripſit: & quia *Νό*, ſcribitur, *νότυ* eſſe exaratum exiſtimavit. Sed *Νοταρίυ* haud dubie legendum, ut exemplis multis declaratur, in Notis Calligraphorum lib. 1. hujus *Palæographiæ:* ubi Notariorum manu exaratos multos Codices diſcimus, qui Notarii officii ſui nomen ſic non ſemel exprimunt. Scripſit *Commentarium ſeu Explanationem in Apocalypſim*, quæ Græce primum Veronæ anno 1532. in fol. impreſſa fuit, tum poſtea anno 1568. Illum autem Commentarium in latinam linguam convertit Joannes Hentenius Mechlinienſis, Hieronymitanus Monachus, quæ anno 1545. Antverpiæ prodiit in ædibus Joannis Steelſii, & Pariſiis apud Carolum Guillard. Denique *Commentarius hic in Apocalypſim* interprete Joanne Hentenio Mechlinienſi, Hieronymitano Monacho, & emendatore illius editionis Frederico Morellio, Græce ſimul & Latine ad calcem Operum Oecumenii duobus in fol. tomis editi, Pariſiis anno 1631. impreſſa eſt apud Claudium Sonnium.

Hinc patet, quantum erraverint omnes, qui de Aretha Cæſareæ in Cappadocia Archiepiſcopo ſcripſerunt Guillelmus Cavus qui in *Hiſtoria rei litterariæ*, anno 540. pag. 408. aſſignavit. Noviſſimus editor *Maximæ Bibliothecæ Veterum Patrum* editionis Lugdunenſis 1672. Philippus Deſpont amicus noſter, qui illius Commentarium

rium Latinum in Apocalypſim ſeculo VI. parte 1. pag. 518. edidit. Philippus Labbeus qui in *Brevi Chronologia Scriptorum Eccleſiaſticorum* hunc Aretham anno 700. aſſignat. Jacobus Perizonius in Diſſertatione adverſus Gronovium Collegam *de morte Judæ & voce τοῦ ἀπήγξατο* Cap. 4. pag 40. eundem ſeculo 6. adſcribit.

Idem cum eſſet Presbyter tantum Cæſareenſis in Cappadocia Eccleſiæ, creditur à nonnullis ſcripſiſſe *Orationes duas inſignes in Translationem Sancti Euthimii Patriarchæ Conſtantinopolitani*, qui Nicolao Myſtico anno 901. pulſo ad Conſtantinopolitanam Eccleſiam gubernandam evectus eſt, ut habet Baronius ad annum 901. num. 2. Hic verò Euthymius, poſt Leonis mortem expulſus, atque in exilium delatus, anno 911. in exilio mortuus eſt, ut idem habet Baronius ad annum 911, num. 18. Tandemque anno 920. Conſtantinopolim cum honore & pompa deportatus, ut narrat Idem Baronius ad annum 920. num. 2. At fallitur turpiter Baronius, quando homilias iſtas duas in Translationem Sancti Euthymii Patriarchæ Conſtantinopolitani, Arethæ Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopo, licet tunc viventi, adſcribit. Habitæ illæ ſunt centum annis poſtea, Euſtathio primo Papa novæ Romæ præſente, id eſt Conſtantinopolitano Patriarcha: Id quod notandum eſt. Sedit autem poſt Sergium nominis ſecundum ab anno 1019. ad annum 1025. quo Alexius electus eſt, juxta Chronologiam Archiepiſcoporum Conſtantinopolitanorum. Spectant ergo hæ homiliæ ad Aretham Cæſareenſis Eccleſiæ Presbyterum, integro ſeculo juniorem altero Aretha ejusdem ſedis Archiepiſcopo.

Hunc noſtrum ſeniorem tamen ut Homiliarum iſtarum authorem, Ludovicus Mainburgius citat, Theologus Soc. Jeſu & Hiſtoricus in *Schiſmate Græcorum* edito Pariſiis anno 1677. in 4to, apud Cramoiſy. Citat inquam ad annum *Schiſmatis* 911. pag. 233. & 237. poſt Baronium & ejus epitomatorem Spondanum, ad annos 901. 911. & 920. quos adeas.

920. THEODORVS CONSTANTINI PORPHYROGENITI IMPERATORIS PÆDAGOGVS SEV PRÆCEPTOR, ab anno 920. claruit, Imperium adminiſtrantibus ſimul Orientale, prædicto Conſtantino Porphyrogenito & Romano Lecapeno, cujus filiam in uxorem Conſtantinus duxerat. Eloquentia valuit THEODORVS, cujus extant *Orationes quinque* eloquentiſſimæ *de diverſis argumentis*, quæ illuſtrando Conſtantini Porphyrogeniti imperio conducunt, MSS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco 101. num. 2. ut habet Petrus Lambecius Lib. 4. Commentariorum Bibliothecæ citatæ pag. 11. his verbis, quibus authorem in MS. Codice anonymum indicavit.

Secundo & quidem à fol. 116. pag. 1. usque ad fol. 147. pag. 2. continentur eodem Codice, Anonymi cujusdam auctoris, qui *Imp. Conſtantini Porphyrogeniti Præceptor* fuit atque *Moderator*, cum is poſt Patris ſui *Imp. Leonis* cognomento *Philoſophi*, & Patrui ſui *Imper. Alexandri* obitum, anno Chriſti 912. puer adhuc ſub matris ſuæ Zoes regimine imperare cœpiſſet, *Opuſcula* quædam præcipue quidem *Oratoria*, magnam tamen partem *Hiſtorica* etiam, hæc nempe.

1. *Oratio Encomiaſtica ad Magnum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Oeconomum, Patriarchæ Conſtantinopolitani fratrem*, cujus titulus & principium, Πρὸς τὸν Μέγαν Οἰκονόμον, τὸν τοῦ Πατριάρχου ἀδελφόν. Μικρόν μοι πρὸς σὲ τὸν Μέγαν τὸ τοῦ λόγου δῶρον τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε &c.

2. *Oratio objurgatoria ad diſcipulos ſuos turbidos & inobedientes*, cujus titulus & principium, Πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ἀτακτήσαντας. Ποῦ ποτέ εἰσιν, οἱ τὸ αὐστηρὸν ἡμῖν ὀνειδίζοντες, οἱ τοῦ λόγου διαλογίαν κατειπαιρόμενοι, οἱ τῆς εὐκοσμίας ἄκοσμοι τῷ ὄντι κατήγοροι; δεῦρο γλῶσσα πορνικὴ καὶ φαυλίστρια καὶ ὀξεῖα κατὰ τῶν καλῶν μάχαιρα. δεῦρο καὶ μικρὸν &c.

3. *Oratio Apologetica pro Eunuchiſmo & Eunuchis, in gratiam & ſolatium fratris ſui, qui fuit Eunuchus, compoſita.* Præfixa autem ſunt duo Procemia huic Orationi, quorum primum inſcribitur atque incipit hoc modo: Προθεωρία τοῦ λόγου διʼ ἰάμβων. Ἀδελφός ἐστιν αἴτιός μοι τοῦ λόγου, Εὐνοῦχος ὢν ἄγαλμα κοσμίου βίου, πλὴν δυσχεραίνων τοὺς κατʼ Εὐνούχων λόγους &c. Secundum autem ſic, Προθεωρία τοῦ λόγου. Λόγος μὲν ἀδελφῷ μὲν εὐνούχῳ χαρίζεται, πικραινομένῳ πρὸς τὰ καθʼ εὐνούχων ἁπλῶς λεγόμενα. Ἐπιστομίζει δὲ, τοὺς καθόλου τὸν εὐνουχισμὸν ὡς κακίας δημιουργὸν διαβάλλοντας &c. Finitis duobus hiſce *Proœmiis*, ſequitur deinde ipſa *Oratio Apologetica*, integris decem foliis conſtans, quæ his verbis incipit: Εὑρηστο σοι τῆς εὐνουχίας συνήγορον ἄμισθον. Ἦν μὲν γὰρ &c. deſinit autem hoc modo; οὐ γὰρ Σιμωνίδης, ἢ Ἱππίας ἐγὼ, τὴν μνήμην ἔχων καίπερ τοῦ γήρως ἀκμαζοῦσαν. Cæterum notabile eſt, in Orationis hujus principio exagitari etiam & refelli locum *Sancti Baſili Magni contra Eunuchos*, quem ex Epiſtola ipſius ad *Simpliciam hæreticam* deſumptum, libro 3. horum Commentariorum pag. 132. integrum exhibui.

4. *Oratio partim Encomiaſtica, partim Parænetica ad Imperatorem Conſtantinum Porphyrogenitum, Imp. Leonis cognomine Philoſophi* ſeu *Sapientis filium*, cujus titulus & principium: Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πορφυρογέννητον Κύριον Κωνσταντῖνον. Δῶρόν τι καὶ ἐγὼ, Βασιλεῦ, τοῦτο δίδωμι, δῶρον ἐμοὶ διδόναι καὶ σοὶ λαμβάνειν ἱλαρῶς οἰκειότατον, ᾗ τύχῃ κρεῖττον τῶν ἀλ-

„ἄλλων, ἃ δαπάνη τε χρόνε καὶ Φθόνε, καὶ λησαῖς εὐπορία, καὶ κλέπῖαις ἅρπαγμα. Οἱ μὲν γάρ σοι τᾶ Κράτες ὑπήκοοι &c. Paulo autem poſt, Orationis hujus Auctor *Præceptorem Imp. Conſtantini Porphyrogeniti* ſe eſſe gloriatur his verbis: Κἀγὼ τοίνυν ὁ σὸς διδάσκαλος (πεπάρμαι γὰρ τῷ ὀνόματι, καὶ δεκάπηχυς γάομαι βασιλέως ΚΑΘΗΓΗΤΗ͂Σ προσκαλέμενος· ἐθελοντὴς ἄγω σοι τᾶ λόγε δῶρον σήμερον &c. Item alibi hoc modo: προσΦαίνεις δὲ σύ με Ο῾ ΜΑΘΗΤΗ͂Σ τὸν ΔΙΔΑ῍ΣΚΑΛΟΝ, καὶ προαρπάζεις τὸ νόημα &c. Eidem Orationi præter glorioſam mentionem Imperatoris Baſilii Macedonis, utpote qui *Imp. Conſtantini Porphyrogeniti* avus fuit, & *Imp. Leonis Philoſophi* ſeu *Sapientis*, qui ejusdem pater fuit, ampliſſima etiam inſerta eſt laudatio Matris ipſius *Zoes*, incipitque ea his verbis: Ἀλλὰ γάρ ὅ με διέλαθε, τὰ τῶν σῶν γονέων καλά. Οἷς καὶ αὐτοῖς σε Θεὸς πρὸς πᾶν καλὸν συνεκρότησε. Σὺ γὰρ ὦ καλὲ ΠΑΙ῀, καὶ πάντων βασιλέων ἐμοὶ ποθεινότερε, εἰ τὴν μὲν Φύσιν τοιαύτην ἔχεις, οἵαν μετρίαν ὁ λόγος ὑπετυπώσατο, τῇ δὲ τῶν γονέων ἐπαισχύνῃ Φαυλότητι ὡς τοῖς ἑτεροφθάλμοις πάσχων παροιμίας, καὶ τῇ μὲν ἐκλάμπεσθαι, τῇ δὲ καταδύεσθαι· ἀλλά σοι καὶ βασιλικὸν πατρόθεν τὸ γένος, καὶ δικαιότατον. καὶ τῷ μακαρίῳ σε ΠΑ῍ΠΠῼ μᾶλλον τῆς ἀρχῆς τὸ ἐν ταῖς κρίσεσιν ἰθυτενὲς καὶ ἀπροσωπόληπτον. τῷ τε θειοτάτῳ σε ΠΑΤΡΙ῀ ποῖον ἀρετῆς εἶδος τὴν ψυχὴν οὐκ ἐμόρφωσεν, ἢ τίνι παρῆκεν ἄλλῳ τὰ πρῶτα Φέρεσθαι τῆς τε Φιλομαθίας. καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον Φροντίσιν. ὧγε καὶ ἡ βασιλεία οὐδὲν ἦν ἕτερον, ἢ βίβλοι καὶ λογίων ἀνδρῶν ὁμιλίαι, καὶ τὸ εἰπεῖν τι καὶ ἀκῆσαι παλαιῦ σπέδασμα. Τὰ δὲ τῆς ΜΗΤΡΟ῍Σ· ἀλλὰ τίς μοι δώσει τὴν Ἡροδότε γλυκύτητα, καὶ τὴν Ἀριςείδε πυκνότητα, ἵνα μηδὲν ἀξιόλεκτον παραλείψωμι. Ἡ τοίνυν σοι ΜΗΤΗ῍Ρ, βασίλισσα μὲν αὕτη, καὶ πανολβίε τᾶ σπέρματος &c. Clauditur denique tota illa Oratio adhortatione ad obedientiam & pietatem, erga ſuam matrem ZOEM, hoc epilogo: Καὶ τῇ ὁσίᾳ σε ΜΗΤΡΙ῀ καταπειθὴς ὢν ἐσαεί, καὶ τοῖς ταύτης χαλινοῖς ὑπαγόμενος, Θεὸν ἔχοις ἀεὶ καὶ τῶν ἔργων συμπράκτορα, καὶ τῆς βασιλείας συλλήπτορα. πάντως δὲ σοι τᾶτο δώσει ΜΗΤΡΟ῍Σ ἀρετὴ καὶ εὐλογία, ἐπὶ κεφαλὴν καταβαίνεσα, καὶ τὸν οἶκον, τόν τε βασιλικὸν, καὶ τὸν ψυχικόν σοι ςηρίζεσα.

„5. *Oratio ad diſcipulos*, cujus principium: Ἔδει μὲν με λέγειν ὦ παῖδες, ἱλαρώτερα τε καὶ εὐφημότερα. καὶ ἀεὶ τῷ χαίρει ἐπιδείκνυσθαι λόγε πρόσωπον. ἵνα μὴ δυσξύμβολός τις εἴη καὶ δυσωνύμος &c.

„Quod ſupereſt, etſi nomen Auctoris jam recenſitarum quinque Orationum in Codice illo MS. de quo inpræſens agitur, omiſſum ſit: ex multis tamen indiciis veriſimillimum apparet, authorem earum eſſe *THEODORVM* illum, quem Hiſtoriæ Byzantinæ Scriptores Joannes Zonaras, Georgius Cedrenus & Leo Grammaticus *Imperatoris Conſtantini Porphyrogeniti PÆDAGOGVM* nuncupant. Habuit is in Aula Conſtantinopolitana authoritatem non exiguam, & Imperatrici Zoæ publice ac privatim favit, donec *Conſtantinus Accubitor*, ſive *Summus Cubiculi Imperatoris Præfectus*, apud eandem adeo prævalere cœpit, ut *Imperatorem Conſtantinum Porphyrogenitum* ſolio Imperiali deturbare, & ſororis ſuæ maritum *Leonem Phocam* loco ipſius per vim & rebellionem intrudere auſus ſit. Hanc enim ſceleratam & periculoſiſſimam conſpirationem, ipſi *Imperatrici Zoæ* incognitam, *Theodorus Pædagogus* fideliſſimâ vigilantiâ ſuâ opportune detexit, & ſtrenuâ operâ *Romani Lecapeni*, Patricii & Magni Claſſis Imperatoriæ Drungarii, non minus prudenter quam feliciter oppreſſit atq; extinxit. Cum autem jam memoratus *Romanus*, ea ratione *Imperatoris Socer* factus, & *βασιλεοπάτορος* titulo inſignitus, poteſtatem ac dignitatem *Imperatoris Conſtantini Porphyrogeniti* in dies magis ac magis imminuere cœpiſſet, ægerrime hoc *Theodorus Pædagogus* præ cæteris tulit: ideoque à Romano, tanquam obſtructas ſibi inſidias, una cum fratre ſuo *Symeone Eunucho* in *Opſicianam* Aſiæ Minoris regionem deportatus eſt. Ipſa verba Græca *Leonis Grammatici*, quibus in Continuatione *Chronographia Theophanis* de *Theodoro* iſto nominatim mentionem facit, hæc ſunt pag. 492. editionis Pariſienſis in Corpore *Hiſtoriæ Byzantinæ*. ΘΕΟ῍ΔΩΡΟΣ ὖν ὁ τᾶ Βασιλέως Κωνςαντίνε ΠΑΙΔΑΓΩΓΟ῍Σ ὁρῶν Κωνςαντῖνον παρακοιμώμενον εἰς Λέοντα τὸν ἴδιον γαμβρὸν, τὴν βασιλείαν σφετεριζόμενον, ὑπέθηκεν Κωνςαντίνῳ τῷ βασιλεῖ, Ῥωμανὸν Δρεγγάριον προσλαβέσθαι &c. Hoc eſt, *THEODORVS igitur Imp. Conſtantini PÆDAGOGVS, animadvertens Conſtantinum Eunuchum, Summum cubiculi Imperatoris Præfectum, machinari translationem Imperii in Leonem ſororis ſuæ maritum, ſuggeſſit Imperatori Conſtantino, ut Romanum Magnum Claſſis Imperatoriæ Drungarium, ſibi adſciſceret defenſorem &c.* Et aliquanto poſt, pag. 493. ejusdem editionis. Ἑωθεν ὖν ἐξελθᾶσα Ζωὴ ἐν τῷ τᾶ Βεκολέοντος ἡλιακῷ, ἐπεφώνει τῷ υἱῷ καὶ πᾶσιν. πῶς ἄρα γέγονεν ἡ ἀνταρσία αὕτη; ἔφησεν δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟ῍Σ τᾶ βασιλέως Κωνςαντίνε ΘΕΟ῍ΔΩΡΟΣ. Διὰ τὸ ἀπολέσαι αὖ Δέσποινα, Λέοντα τὸν Φωκᾶν, τὰ Ῥωμαῖα ςρατόπεδα, καὶ Κωνςαντῖνον παρακοιμώμενον τὸ παλάτιον, ἡ τοιαύτη γέγονε κίνησις. Hoc eſt: *Mane ergo ſequentis diei Imperatrix Zoe ad ſolarium Bucoleonis egreſſa, filium totamque ipſius familiam inclamavit his verbis: Vnde orta eſt hæc rebellio? Cui reſpondit THEODORVS Imp. Conſtantini PÆDAGOGVS, Quia Leo Phocas Romanas Legiones, Conſtantinus autem Accubitor Palatium Imperatorium perdidit, ideo motus ille factus eſt. Imperator autem &c.* Item poſt

τὸ

„rò pag 494. ejusdem editionis, Μὴ συνευδοκοῦντος δὲ Νικολάου Πατριάρχου τούτοις, ἐμηνύθη Ῥωμανῷ παρὰ ΘΕΟΔΩΡΟΥ τοῦ ῥηθέντος ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ, ἐλθεῖν μετὰ στόλου παντὸς μέχρι Βουκολέοντος &c. Hoc eſt, *Cum autem Nicolaus Patriarcha hac non comprobaret, ſignificatum eſt Romano à ſuprà memorato Imperatoris Conſtantini PÆDAGOGO THEODORO, ut totam claſſim ad Bucoleontem appelleret &c.* Et tandem pag. 496. ejusdem editionis. Προσεκλήθη δὲ παρὰ Θεοφυλάκτου Πατρικίου καὶ Κόμητος τοῦ στάβλου εἰς ἄριστον Ὁ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Κωνσταντίνου Βασιλέως ΘΕΟΔΩΡΟΣ, καὶ ΣΥΜΕΩΝ, ὁ αὐτοῦ ΑΔΕΛΦΟΣ. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, εἰσῆλθεν Ἰωάννης Δρουγγάριος τῆς Βίγλας, ὁ Κουρκούας μετὰ πλείστου λαοῦ, καὶ τούτους ἀναρπάσας εἰς τὸ Ὀψίκιον ἐξώρισεν ἐν τοῖς αὐτῶν προαστείοις, ὡς κατὰ Ῥωμανοῦ μελετῶντας. Hoc eſt, *THEODORO autem Imperatoris Conſtantini PÆDAGOGO, & SYMEONE ipſius fratre, à Theophylacto Patricio & Comite Stabuli, ad prandium invitatis, & jam comedentibus, intravit Joannes Drungarius Vigiliæ, cognomine Curcuas, cum multo populo, eosque tanquam Romano inſidias machinantes abripuit, & in ſuburbana ipſorum prædia, in Opſiciana Aſiæ Minoris regione ſita, deportavit.*

„ Hæc de *Theodoro Imperatoris Conſtantini Porphyrogeniti Pædagogo*, Leo Grammaticus, eademque verbis etiam fere iisdem refert Georgius Cedrenus pag. 614. 615. 616. 618. & 619. editionis Græco-latinæ Pariſienſis in Corpore Hiſtoriæ Byzantinæ. Vbi inſuper tamen & hoc valde notabile eſt, quod *Conſtantinum Accubitorem* expreſſe nuncupat μεγάλα τοῦτο τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις δυνάμενον εὐνούχων: hoc eſt, *omnium in Aula Imperatoria tunc temporis degentium Eunuchorum potentiſſimum.* Hinc enim apparet, non exiguum eo tempore in Aula Conſtantinopolitana fuiſſe Eunuchorum numerum, nec immerito illos ob nimiam potentiam, effrenatam rapacitatem, & factioſas turbas, aliisque variis nominibus male audiviſſe: ideoque haud mirum eſt, *Theodorum Imp. Conſtantini Porphyrogeniti Pædagogum*, conſolandi atque defendendi fratris ſui Symeonis cauſa, ſupra memoratam pro *Eunuchiſmo & Eunuchis* tunc ſcripſiſſe *Apologiam*: utpote cum & *Symeon* ille inter præpotentes ac divites ætatis hujus *Eunuchos*, non poſtremum locum obtinuerit. Quod ſupereſt, quandoquidem tam *Apologia* iſta, quam *Orationes quatuor reliquæ Theodori* ſupra enumeratæ, nondum quod ego ſciam, hactenus divulgatæ ſunt, omnes quinque inſerentur *Supplemento Corporis Hiſtoriæ Byzantinæ*, quod ex Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ variis præſtantiſſimis MSS. Codicibus, à me poſthac, Deo volente, publicabitur. “ Hæc ad verbum Petrus Lambecius Libro 4. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 11. 12. 13. 14. & 15. quem deſcripſimus.

CAPPIDVS STAVRIENSIS FRISIVS SACERDOS anno circiter DCCCCXX. 920.
Conradi Imperatoris & Henrici Aucupis temporibus floruit: cujus Opera incendio abſumpta fuiſſe dicuntur, cum Stauriæ conflagraret bibliotheca in templo Stavonis, quod B. Nicolao poſtea dedicatum fuit. Cæterum ex fragmentis & aliis quæ de eo alii dicunt, collegit Suffridus Petri vir antiquitatum Friſicarum longe doctiſſimus, ſcripſiſſe illum *Genealogias principum, Ducum ac regum Friſiæ*, adhæc *Hiſtoriam Eccleſiaſticam gentis Friſiæ, Vitas item Sanctorum quatuor Lebuini, Otgeri, Plechelmi & Odulphi.* Arbitratur autem, ſi hujus viri monumenta integra extarent, fore ut nihil magnopere, quod ad antiquitates Friſicas pertineret, à quoquam deſiderari poſſet. Hæc Suffridus Petrus in Opere *De Scriptoribus Friſiæ* edito Coloniæ 1599. & Franekeræ 1699. Decade 7. capite 3. pagina 57. in 12. quod conſulas. Vix tamen ego his fidem præbuerim, ut ſeculo illo decimo quo ſcientia maxime languebat & pauciſſimi de ſcribendo cogitarent, Cappidus aggreſſus ſit ſcribere *Genealogias principum, Ducum & Regum Friſiæ*, itemque *Hiſtoriam Eccleſiaſticam gentis Friſiæ*, ut habet Joannes Gerardus Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 39. pag. 341. editionis ultimæ, anni 1651. Lugduni Batavorum in 4to. Adſcribit ipſi tantum ex his omnibus, *Vitas Sanctorum quatuor Lebuini, Otgeri, Plechelmi & Odulphi* Chriſtophorus Sandius in *Notis & Animadverſionibus* ad Libros tres Gerardi Joannis Voſſii *De Hiſtoricis Latinis* pag. 70. editionis Amſtelodamenſis anno 1677. in 16. Atque ex illis *fortaſſe extare Vitam illam S. Odulphi* quam Laurentius Surius edendam curavit ad diem Junii 12. inter *probatas Sanctorum Vitas*. Idem Sandius ibidem pag. 330. hæc habet *De Vita S. Odulphi Presbyteri.* „ Forte author hujus Vitæ eſt Cappidus Staurienſis, Scriptor ſeculi decimi de quo pag. 341. Scripta ſane eſt Vita illa poſt obitum Ratbodi Epiſcopi Vltrajectini qui anno 917. periit, fuitque poſt id temporis Cappidus Staurienſis ſuperſtes. Ipſe Odulphus florebat anno 862. ſociusque fuit Friderici Epiſcopi Vltrajectini, cujus ope ille ad breve tempus Friſiam ab hæreſi Arriana expurgavit, ut patet ex Vita dicti Friderici & Odulphi, Chronico Magno Belgico, Chronico Joannis de Beka, Hiſtoria Friſiæ Vbbonis Emmii, Annalibus Belgicis Auberti Miræi, Molani Indiculo Sanctorum Belgii, & Chronico Sanctorum Belgii & aliis, probabo in *Appendice* ad Nucleum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ad annum 838. “ Hæc Chriſtophorus Sandius, quem ſecutus eſt & verbotenus refert Vincentius Placcius SS. Theologiæ Profeſſor Hamburgenſis in Opere ampliſſimo *De Anonymis & Pſeudonymis* cap. 5. quod eſt *De Hiſtoricis Anonymis* pag. 313. num. 1252. editionis in folio, quæ anno 1708. poſt mor-

tem illius à Joanne Alberto Fabricio procurata eſt.

930. JOANNES ITALVS, CLVNIACENSIS MONACHVS, patria Romanus, natione Italus, ac profeſſione Canonicus, quem Sanct. Odo Abbas Cluniacenſis anno 939. Romam profectus, hinc ſecum adduxit uſque Ticinum, ibique Monachum inſtituit, ut conſtat ex ipſius Joannis Itali verbis, Libro I. *Vita ſancti Odonis* num. 2. & 4. Inde cum illum aliquandiu in peregrinationis locum aſſumpſiſſet, priorem poſtea ordinavit, ut non ſemel legitur in Libro 2. num. 4. 7. & 10. Num Cluniaci, an Romæ ad ſanctum Paulum, vel alibi, incerta res eſt: quæ dubitatio oriri poteſt conferenti num. 10. & 21. *Se Neapolim miſſum eſſe Monaſterii ſui cogente neceſſitate* idem Joannes teſtatur, num. 21. Bienniumque in Lib. 3. num. 5. computat, totum illud temporis ſpatium, quo ſancti Odonis ſocius fuit. Scripſit autem *Vitam ſancti Odonis Abbatis Cluniacenſis Libris tribus*, mandans litteris quidquid vel ipſe per iſtud intervallum ex ejus factis aut dictis vidit atque audivit, vel ab aliis poſtmodum aſſequi potuit. Porro cum ſanctus Odo anno 942. die 18. Novembris mortuus ſit, non procul ab hoc tempore hanc Abbatis ſui Vitam ſcribere aggreſſus eſt. Opuſculum iſtud à ſe compoſitum, Salernitanis Monachis ſibi amicis atque familiaribus olim, dedicavit Joannes Italus: quem multi poſtea imitati fuerunt. Eandem enim Odonis Vitam circa annum 1120. ſcribendam ſuſcepit *Nalgotus Cluniacenſis Monachus*, in compendium ſimul ac meliorem ordinem, Joannis Opuſculum redigens. Habetur hæc *Vita Sancti Odonis* à Joanne Italo compoſita, in Collectaneo Laurentii Surii, tomo 6. ad diem 18. Novembris. Itemque hæ duæ Vitæ Joannis & Nalgoti, in *Bibliotheca Cluniacenſi*, cum Notis Andreæ Ducheſnii. Denique ſeculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 124. & ſequentibus, 150. & ſequentibus. Agunt de *Joanne Italo* Vitæ S. Odonis ſcriptore, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 40. pag. mihi 324. Joannes Mabillon & Andreas Ducheſnius, locis allatis.

930. ODILO SANCTI MEDARDI APVD SVESSIONES MONACHVS, circa annum 930. procedente ſeculo X. clarus, ſcripſit *Librum de Tranſlatione reliquiarum ſancti Sebaſtiani Martyris & ſancti Gregorii Magni Papæ, in ſancti Medardi Monaſterium ſuum*, circa annum 928. vel 930. Liber enim oblatus eſt Jugranno Medardenſi Decano, ſeu Monaſterii ſancti Medardi Sueſſionenſis, qui ut in *Chronico* Flodoardi legitur, ad annum 932. Epiſcopus Lauduni ordinatus fuiſſe perhibetur. Opuſculum autem iſtud habetur, apud Acta Sanctorum Joannis Bollandi, ad diem 20 menſis Januarii. Itemque Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo I. pag. 383. & ſequentibus. Idem Odilo edidit quoque *Hiſtoriam tranſlationis Sanctorum Tiburtii, Marcellini, Petri & ſociorum in idem ſancti Medardi Cœnobium*, quæ anno 828. facta fuit. Editam habes ibidem, Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* tomo ſeu parte I. pag. 49. & ſequentibus. Pauca de Odilone iſto Joaones Mabillon, locis citatis. Alius ab iſto fuit, S. Odilo Abbas Cluniacenſis, qui anno 994. ſub hujus ſeculi finem ſucceſſor à Majolo deſignatus eſt, de quo nomen clatores omnes Scriptorum Eccleſiaſticorum.

GENESIVS HISTORICVS GRÆCVS qui aliis Joſephus Byzantius dicitur, eadem ætate claruit, atque Conſtantini ejuſdem Porphyrogeniti Imperatoris mandato, circa annum 940. ſcripſit *Hiſtoriam rerum Conſtantinopolitani Imperii libris V. ab initio Leonis Armeni uſque ad exceſſum Baſilii Macedonis geſtarum*, hoc eſt *uſque ad annum Chriſti 886.* quam Græce MS. in Paulina Lipſienſi bibliotheca extare novi, ex Catalogo impreſſo Manuſcriptorum Codicum hujus bibliothecæ, Lipſiæ anno 1686. in 12. cura Joachimi Fellerii bibliothecarii. Hujus ſcriptoris meminit Franciſcus Halma typographus Amſtelodamenſis, in Admonitione ad Literatos, quam in publicum anno 1699. præmiſit editioni ſecundæ, quam meditatur omnium *Scriptorum Hiſtoria Bizantina.* Sic autem ſub citatæ Admonitionis finem. 940.

"Præter omnia hæc opera editioni noſtræ inſeretur Scriptor Hiſtoriæ Byzantinæ nunquam typis excuſus, quem nobiſcum communicavit vir CL. Joannes Georgius Grævius. Titulus ejus ſic ſe habet. *Geneſii Βασιλειῶν libri V.* ſive *Hiſtoria rerum ab initio Leonis Armenii, uſque ad exceſſum Baſilii Macedonis Imperatoris geſtarum, juſſu Conſtantini Porphyrogeniti Imperatoris, ante annos quaſi DCCC. conſcripta.* Joannes Andreas Boſius ex MSS. membranis Bibliothecæ Collegii Paulini Lipſienſis deſcripſit anno Chriſti CIↃ. IↃCLII. Scriptorem autem hunc Ludovicus Neocorus in linguam Latinam transferet, & notis illuſtrabit." Hæc Franciſcus Halma ſcripſit, ſuggerente Grævio, viro clariſſimo. Joſephus Geneſius à Joanne Curopalata refertur in *Hiſtoriæ ſuæ Proœmio* inter eos qui de ſeculi ſui rebus aliqua conſignarunt, de quo Gerardus Joannes Voſſius, libro 3. *De Hiſtoricis Græcis*, qui ſunt incertæ ipſi ætatis pag. 381. editionis Lugduni Batavorum 1651. in 4. *Acta Eruditorum Lipſiæ* anni 1699. Menſe Aprili latiſſime agunt pag. 159. & 160. de Chronico Græco MS. apud Lipſienſem Bibliothecam ejuſdem Geneſii, atque illud opus complecti *Hiſtoriam Imperatorum Græcorum Byzantinorum, Leonis Armeni, Michaelis Balbi, Theophili, Michaelis & Baſilii Macedonis ſcribunt*, quod Germani duo Boſius & Wagnerus in publicam lucem dare voluerunt, qua ratione neſcio, ab inſtituto impediti. Ita ex A-

ctis

ctis Eruditorum Lipſienſium præfatis, de quo præclare Guillelmus Cavus Tomo 2. ſeu parte 2. *Hiſtoria literaria* ad annum 940. qui omnium inſtar eſſe poteſt.

Sic vero Cavus Parte 2. ad annum 940. editionis Genevenſis 1699. pag. 183 Atque *Acta Eruditorum Lipſiæ* 1699. menſe Aprili pag. 159. & 160. ad Partem Secundam *Hiſtoriæ literariæ* Gulielmi Cavi, editionis Londinenſis 1698. in folio apud Richardum Chiſwell.

„Contexuit Joſephus noſter *Hiſtoriam* ſive „*Vitas Imperatorum Byzantinorum, Leonis Armeni,* „*Michaelis Balbi, Theophili Michaelis filii, Michae-* „*lis Theophili filii & Baſilii Macedonis,* partem Hi- „ſtoriæ Conſtantinopolitanæ non modicam, „quam Georgius & Theophanes non attigerant, „quam Conſtantino Porphyrogenito Leonis fi- „lio, cujus juſſu opus illud aggreſſus fuerat, „nuncupavit. Patet id ex dedicatione, ubi ver- „ſibus Elegiacis Operi præfixis, auctor ita Con- „ſtantinum alloquitur.

Τὴν ἐξ ἱςορίας τελέσας βίβλον, ὡς ἐκέλευ-
σας.
'Αυτόκρατορ μελετᾶις καὶ καμάτοις με-
γάλοις
Ἔν σοι δῶρον ἔθηκα, ὅπως ἐγνάσμενόν εἴη,
'Εκ Φιλοδεσποτίας συνθετὸν, ἐκ τε πόθυ.

„Extat MS. in Bibliotheca Collegii Paulini „Lipſienſis, Codice paginis LXXVII. in folio „conſtante, nomine Geneſii præfixo. Sic au- „tem *Acta Eruditorum Lipſiæ*, de quibus antea „loqvuti ſumus.

„Sed ut ad Geneſium perveniamus, cujus „Hiſtoriam Imperatorum Byzantinorum, Leo- „nis Armeni, Michaelis Balbi, Theophili, Mi- „chaelis & Baſilii Macedonis, neſcio quod invi- „dum fatum, ex Bibliothecæ noſtræ Paulinæ „forulis in publicam lucem protrahere, & cele- „berrimum Boſium & doctiſſimum Wagne- „rum noſtrum prohibuit. Abiudicaverat ei „Wagnerus hiſtoriam illam manuſcriptam, ve- „ros auctores Georgium & Theophanem eſſe „exiſtimans, quem in hanc ſententiam induxe- „rant Jambi Olympii cujusdam, qui Codicem „hunc manu propria deſcripſerrat, calci Ope- „ris ſubnexi. Illos ſatis corrupte ſcriptos, pro- „ut in Codice repræſentantur, hic exhibebi- „mus.

Λοιοθος ἀνὴρ ἄριςος, ὡς ἐγὼ κρίνω,
Γεωργίυ τε Φημὶ καὶ Θεοφάνους,
Τῶν χρονογράφων τήνδε τῆς βίβλυ, Πατὴρ,
'Ιωάννη σοι λάβε, Φίλω Δαιμόνων.
Ὁ τῶν προέδρων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ θύτης,
Δ'ιοκαισαρείας τῆς 'Αναζάρβης.
'Ολύμπιος Ολύμπιος.

„Corruptiſſimos hoſce Jambos eſſe vidit B. „Wagnerus, eſſeque in iis nonnulla, quæ non „ſatis intelligat, ingenue faſſus eſt. Id tamen

dubio carere exiſtimavit, quod Georgium & „Theophanem illi, Joannis *τῶν προέδρων πρώτυ* „*καὶ Διοκαισαρείας θύτυ* filios, Hiſtoriæ hujus „auctores prodant. Indeque ſuſpicio ipſi ſub- „nata fuit, Codice MS. Paulino Lipſienſi, *Γεωρ-* „*γίυ* nomen primum adſcriptum fuiſſe, poſtea „vero cum litteræ quædam hujus nominis eva- „nuiſſent, non neminem lacunas expleturum, „*Γενεσίυ* nomen efformaſſe. Verum quemad- „modum nulla diverſæ manus veſtigia conje- „cturam hanc probabilem reddunt, ita non du- „bitamus, veram eſſe Doctiſſimi Cavei ſenten- „tiam, qui omnino Geneſio opus illud vindi- „candum cenſet. Ejus rei ille argumentum „habet fidem Joannis Scylitzæ Curopalatæ, qui „in Præfatione operis ſui, in editione Græce „Latine Pariſienſi, male omiſſa, ſed in verſione „Latina quæ Venetiis A. 1570. ab Joanne Bapti- „ſte Gautorcio prodiit, repræſentata, diſerte „Geneſium inter Hiſtoricos Byzantinos recen- „ſet. Jambos vero qui B. Wagnerum noſtrum „ſeduxerunt, advocato ad conſilium ferendum „Eduardo Bernardo, ita reſtituendos & expli- „candos eſſe exiſtimat."

Λοιπῶν ἀνὴρ ἄριςος, ὡς ἐγὼ κρίνω,
Γεωργίυ τε Φημὶ καὶ Θεοφάνους,
Τῶν χρονογράφων, ὁ τῆσδε τῆς βίβλυ πα-
τὴρ,
Ἰωάννη σὺ λάβε, Φίλε δαιμόνων,
Ὁ τῶν προέδρων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ θύτης,
Διοκαισαρείας τῆς 'Αναζάρβης,
'Ολύμπιος 'Ολύμπιος.

Inter recentes ſcriptores optimus quantum ego arbitror, Georgium inquam & Theophanem Chronologos, eſt hujus libri author, Joſephus Geneſius. *Sume ergo tibi Joannes hoc opus, vir dilecte Deo, Præſulum primus atque etiam Epiſcopus, ſive Sacerdos Diocæſareæ quæ Anazarba eſt.*

Hæc autem carmina Jambica ad finem Codicis, quem manu ſua Olympius quidam Joanni cuidam Diocæſareæ Anazarbæ Epiſcopo ſeu Sacerdoti obtulit & calci Operis ſubtexuit, non ſine mendis ſunt: quæ male Gulielmus Cavus cum Eduardo Bernardo ad conſilium appellato intellexit, ego paucis admodum mutatis, absque dubio, ita intelligenda eſſe arbitror, ſenſu plane aperto atque naturali: nam his carminibus Olympius illorum ſcriptor, ſynopſim illorum, quæ in his libris continentur, exprimere voluit.

Λοιπῶν ἀνὴρ ἄριςος ὡς ἐγὼ κρίνω, (*)
Reſiduorum vir optime, ut ego judico,
Γεωργίυ τε Φημὶ καὶ Θεοφάνους,
Georgiique dico atque Theophanis,
Τῶν χρονογράφων, τήνδε τῆς βίβλυ, Πάτερ,
Chronographorum huncce librum, Pa-
ter,
Ἰωάννη σοι λάβε, Φίλω καὶ Δαιμόνων, (**)

Joan-

(*) Id eſt quæ ab eis ſcriptis tradita non ſunt, ceſſant enim in Nicephoro Imperatore uterque.
(**) Certum eſt hic monoſyllabam deeſſe, ad integritatem verſus neceſſariam, ac MS. Codicem non habere *φίλε*, ſed *φίλω*, uti adnotatur.

Joanni tibi accipe & amico Beatorum vel Cælitum,

ὁ τῶν προέδρων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ θύτης,

Qui Præſidrorum primus ſed & ſacerdos,

Ἀποκομπαζομένης τῆς Ἀναζάρβης (ſupplex,)

Diœceſareæ Anazarbæ es.

Ὀλύμπιος. Ὀλύμπιος.

Acta Eruditorum Lipſiæ anno 1685. Kalendis Octobris mentionem amplam faciunt *ſcriptorum Hiſtoriæ Byzantinæ poſt Theophanem, quorum alii partim nunc primum editi, alii partim illic recenſiti & nova verſione adornati, opera & ſtudio amici noſtri Franciſci Combefiſii Ordinis fratrum Prædicatorum Congregationis S. Ludovici*, Pariſiis ex Typographia Regia 1685. in fol. De quo opere anno 1685. menſe Octobri à pag. 437. ad 441. ubi latiſſime de *Collectione Hiſtoricorum Byzantinorum* Pariſiis ab anno 1645. ad 1685. diſſeruntà pag. 437. ad 440. quæ ad præſens inſtitutum non pertinent. At Acta eadem pag. 441. loquuntur de *Joſepho Geneſio* in Bibliotheca Lipſienſi Paulina MS. ac nondum edito, cujus editio ad Hiſtoriæ Byzantinæ ornamentum & integritatem plurimum conferret, his verbis. „Poterat ad Theophanis continuatores hoc vo„lumine contentos, etiam GENESIVS ad„jungi, qui Byzantinam Hiſtoriam à Leone Ar„meno usque ad Baſilium Macedonem perdu„xit, Scriptor inſignis, quamvis paucis notus, „paucioribus viſus. Manuſcriptus extat in Bi„bliotheca Academiæ noſtræ Paulina, quem co„dicem edendi ſpe facta, jam pridem celeberri„mi nominis Polyhiſtor *Joannes Andreas Boſius* „deſcripſit. Sed quod morte præventus, præ„ſtare non potuit, nunc à clariſſimo viro *Geor„gio Schubarto* expectamus. Quod indicaſſe „Byzantinæ hiſtoriæ cultoribus, non ingratum „fore pollicemur.

Diarium denique Eruditorum Pariſienſe anni 1713. menſe Septembri in Novis litterariis pag. „341. editionis Amſtelodamenſis in 12. Do„minus Gottfredus Olearius Doctor Vniverſi„tatis Lipſienſis evulgabit in paucis Græcum „cum verſione Latina Joſephi Geneſii, unius „ex Auctoribus Hiſtoriæ Byzantinæ minus co„gnitis, ac cujus unicus MS. Codex Græcus in „Bibliotheca Paulina Lipſienſi. Hic ſcriptor „nominatur *Joſephus Geneſius* in verſionis Lati„næ Præfatione Joannis Curopalatæ qui Scy„litzes dicitur, Latinæ editionis quæ anno 1540. „Venetiis impreſſa fuit, cujus etiam meminit „Philip. Labbeus in *Appar. ad Hiſtor. Byzant.* ver„bo *Joſeph. Byzantinus.* Dolendum tamen Celeb. „*Olearium*, morte præventum, optimum ſuum „conſilium exequi non potuiſſe. De eô etiam loquitur Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliotheca Græca* cap. 5. parce quidam pag. 228. ſed diffuſe admodum itidem, paginis 620, 621. & 622. illa eadem quæ Cavus dixit, recoquens.

940. BASILIVS SCHOLIASTES Homiliarum ſeu orationum Sancti Gregorii Nazianzeni circa annum 940. floruiſſe videtur. Iſtius Baſilii mentionem facit Elias Cretenſis anno circiter 1120. clarus, ut apud Petrum Lambecium lib. 3. Commentariorum *Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 202. ad marginem, teſtatur Joannes Leunclavius in editione latina operum S. Gregorii Nazianzeni editionis Hervagianæ Baſileenſis anni 1571. in fol. his verbis. “Sancti Gregorii Nazianzeni orationes“ una cum epiſtolis interjectis numerantur con-“ junctim quinquaginta duæ: quarum illæ ſede-“ cim quæ uno libro comprehenſæ ſunt, ma-“ nam interpretum copiam nactæ ſunt, tam pri-“ ſcorum quam recentiorum, quorum in dicen-“ do linguæ perpolitæ eſſent. Cæteræ vero a“ nemine qui vel dicendi facultate floruiſſet,“ vel cum ſpiritu dijudicare poſſet, ſaltem me“ diocrem, quantum quidem nobis conſtat, ſunt“ explicationem conſecutæ. Solus *Baſilius* qui“ dam & *Gregorius*, qui & ſedecim iſtis orationi-“ bus enarrandis operam impenderunt ſuam,“ voluerunt quidem illi quaſdam *Annotationes*“ ſcholiis conſimiles etiam in orationes quas“ nunc contemplaturi ſumus, nobis relinquere.“ Verum quod in ipſis fuit, nulla ex parte per“ ipſorum doctrinam adjutos nos reliquerunt:“ quippe quibus neque dicta vel de libris divini-“ tus ſcriptis vel de exteris ſumta, curæ fuerint:“ neque quicquam aliorum, ad quæ magnus hic“ vir partim alludendo partim quædam adgluti-“ nando, partim mutando & multipliciter vari-“ ando, ſuas orationes contexuit. Hæc Elias“ Metropolita Cretenſis interprete Joanne“ Leunclavio.“ Quibus in verbis teſtatur Elias, atque aliunde conſtat, quod non ſolus Nicetas ſeculo Eccleſiæ undecimo, verum etiam alii non pauci antiqui autores græci ſupra memoratas Sancti Gregorii Nazianzeni orationes ſedecim, commentariis ſuis explanaverint. Sane cum Baſilius iſte MS. Conſtantini Imperatoris mentionem faciat, cui ſcholia ſua obtulit: hoc ſpectare videtur ad Conſtantinum Porphyro-genetam, qui ab anno 912. ad 944. Imperium tenuit. Sane inter MSS. codices græcos Iſaaci Voſſii quos domini Curatores hujus Academiæ Lugduno-Batavæ ac bibliothecæ publicæ pretio compararunt ab hæredibus dicti Voſſii, extat codice 20 in folio, ex catalogo dictorum codicum *Baſilii Minimi βασιλείου ἐλαχίστου Cæſarienſis Epiſcopi ad Conſtantinum Porphyrogenetam Imperatorem commentarius in plurima Gregorii Nazianzeni ſcripta.* Nec legenti præfationem dubium, quin ea omnia quæ in ipſa enuntiantur Conſtantino Imperatori Porphyrogenetæ conveniant, cujus temporibus uterque hic ſcholiaſtes ſeu commentator operum Gregorii Nazianzeni florebat. Hæc de tempore *Baſilii* atque *Gregorii*, qui orationes Theolog. Scholiis illuſtrarunt, deſignato, jam ad utriusque ſcripta ac primum Baſilii veniendum eſt.

Codice MS. Theologico græco XCVIII. pag. 1. Bibliothecæ cæſareæ Vindobonenſis,“ con-

„continentur *Baſilii cujuſdam* hactenus inedita
„*Scholia* in eaſdem ſæpe jam ſupra memoratas
„*S. Gregorii Nazianzeni orationes ſexdecim:* qua-
„rum 1. ibi eſt *in ſanctum paſcha & in tarditatem*,
„2. itidem *in ſanctum paſcha* 3. in *Novam domi-*
„*nicam & S. Mamantem Martyrem* 4. *In pentecoſ-*
„*ten* 5. *In Maccabæos* 6. *In ſanctum Cyprianum*
„*Martyrem* 7. *ad patrem ſilentem ob plagam gran-*
„*dinis* 8. *Ad Julianum tributorum exæquatorem*
„9. *In nativitatem Chriſti* 10. *Funebris in laudem*
„*S. Baſilii Magni* 11. *In ſancta lumina* ſive *in fe-*
„*ſtum Epiphania* 12. *In ſanctum baptiſma*, 13.
„*Ad ſanctum Gregorium Epiſcopum Nyſſenum*, 14.
„*In laudem Sancti Athanaſii Archiepiſcopi Alexan-*
„*drini* 15 *in præſentiam centum quinquaginta Epi-*
„*ſcoporum*, 16. *de amore erga pauperes.* Notan-
„dum autem eſt, quamvis *Scholia primæ oratio-*
„*nis* ob defectum aliquot foliorum in initio mu-
„tila ſint, ideoq; etiam titulus eorum deſit, no-
„men tamen Baſilii non ſolum ſingulis fere fo-
„liis abbreviate ſcriptum legi in margine, verum
„etiam integrum extare in principio *orationis*
„*nonæ in Chriſti nativitatem:* cujus utpote ſcho-
„liis præfixa eſt *Epiſtola Baſilii ad Imperatorem*
„*Conſtantinum*, non quidem illum magnum, aut
„ejus filium *Conſtantinum ſecundum*, ſed ad alium
„aliquem ex recentioribus ejuſdem nominis Im-
„peratoribus. Ipſa jam tituli & principii jam
„memoratæ Epiſtolæ dedicatoriæ verba ſunt
„hæc: Ἀρχὴ τῶν Σχολίων τοῦ χριστὸς γεννᾶται Βα-
„σιλείου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδο-
„κίας τῷ Φιλοχρίστῳ Δεσπότῃ Κωνσταντίνῳ Αὐτο-
„κράτορι. ἐν ταῖς μεγίσταις καὶ δημοτελέσι, τῶν
„πανηγύρεων μέγιστε Αὐτοκράτορ, οὐ μόνον ἐν τέλεσι
„καὶ βαρεῖ πλάτει &c. ut igitur per Imperato-
„rem *Conſtantinum*, cui hæc epiſtola inſcripta
„eſt, intelligendus non eſt Conſtantinus Ma-
„gnus: Sic quoque Baſilius iſte qui Sancti Gre-
„gorii Nazianzeni orationes Scholiis ſuis illu-
„ſtravit, cum Sancto Baſilio Magno Cæſareæ
„Cappadociæ Archiepiſcopo confundendus non
„eſt; Ideoque verba illa Ἀρχιεπισκόπου Και-σα-
„ρείας Καππαδοκίας, tanquam abſurda imperi-
„ti librarii commentum, ſine controverſia ibi
„delenda ſunt. Cujus alterius Baſilii meminit
„etiam Elias Metropolita Cretenſis, ut in re-
„cenſione præcedentis codicis proxime aſſerui-
„mus: qui nec aliter ibi, quam ſimpliciter tan-
„tum *Baſilius quidam* appellatur. A Joanne
„autem Jacobo Friſio in *Bibliotheca univerſali*,
„idem Baſilius vocatur *Theſſalonicenſis:* Sed un-
„de Joannes Sambucus cujus autoritatem Fri-
„ſius hac in re ſecutus eſt, cognomen iſtud *Theſ-*
„*ſalonicenſis* deſumſerit, omnino mihi eſt inco-
„gnitum. Imo nec iſte Baſilius quem allegat
„Elias Cretenſis anno 787. clarus, haud idem
„eſſe poteſt cum Theſſalonicenſi Baſilio, qui
„tempore Adriani IV. Seculo XII. floruit, ut in-
„fra dicemus. Cæterum haud ſilentio præ-
„tereundum eſt, in Codice MS. præfato XCVIII.
„de quo in præſens agitur, *Scholiis Baſilii* non
„pauca etiam alia Scholia permixta eſſe, quo-
rum quibuſdam, præter inſcriptionem ordi-“
nariam ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ad marginem ad-“
ſcriptum eſſe Μαξίμου, hoc eſt, ut ego inter-“
pretor, *Sancti Maximi Monachi Martyris*.“

Codice quoque MS. Theologico græco C.“
& quidem a folio 1. ad folium 96. pag. 1. ejus-“
dem memorati ſupra *Baſilii Scholia hactenus*“
inedita in Gregorii Nazianzeni orationes quinde-“
cim, quorum titulus minus antiqua manu ſcri-“
ptus, talis ibi eſt: ὑπομνηματισμοὶ καὶ ἐξήγη-“
σις τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸν μέγαν Γρηγόριον“
τὸν Θεολόγον. Harum 1. eſt, *Magna apologe-*“
tica poſt reditum ex fuga in pontum, 2. *eſt ſecun-*“
da de Theologia, 3. Cujus orationis in Scho-“
liorum principio titulus legitur, ut in proxi-“
mo præcedenti codice XCIX. ὑπομνηματισ-“
μοὶ σύντομοι Βασιλείου: *Tertia de Theologia, ſive*“
prima de filio, 4. eſt *quarta de Theologia* ſive ſe-“
cunda *de filio:* 5. eſt *quinta de Theologia* ſive“
de ſpiritu ſancto, 6. *ad eos qui ex Ægypto ad*“
venerant, 7. *eſt epiſtola prima ad Cledonium*“
8. *eſt epiſtola ſecunda ad Cledonium.* 9. *De*“
ſeipſo ad eos qui dixerunt ipſum affectare Ca-“
thedram Conſtantinopolitanam 10. *cum poſtea*“
quæ a Maximo perpetrata fuerant, rure in urbem“
rediiſſet 11. *in laudem Heronis philoſophi Alexan-*“
drini 12. ad *Evagrium Monachum de divinitate.*“
13. De *modeſtia in diſputationibus ſervanda.* 14.“
Eſt prima Invectiva in Imperatorem Julianum Apo-“
ſtatam 15. *Invectiva ſecunda in Imperatorem Julia-*“
num Apoſtatam. Secundo & quidem a folio 96.“
pag. 1. *Ejuſdem Baſilii epilogus apologeticus Scho-*“
liorum ſuorum in ſancti Gregorii Nazianzeni ora-“
tiones, & præcipue quidem *in invectivas duas in*“
Imperatorem Julianum Apoſtatam, Incipit is abs-“
que ulla peculiari inſcriptione, his verbis:“
μηδὲ τῶν ἐντυγχανόντων ἐπιτιμάτω, εἰ καὶ ἴνα &c.“

Denique codice MS. theologico græco“
XCIX. qui membraneus antiqvus in mino-“
ri folio eſt, atque olim ad Arſenium quendam“
Monachum, ut primo ejus folio his verbis an-“
notatum eſt Φιλοθέου μοναχοῦ ἡ βίβλος αὕτη,“
pertinuit: extant a folio 1. usque ad folium“
144. pag. 2. *Ejuſdem Baſilii* hactenus inedita,“
ſed præter tamen *digniſſima ſcholia in ſancti Gre-*“
gorii Nazianzeni orationes viginti novem, qua-“
rum pleræque in MSS. antecedentibus duo-“
bus codicibus expreſſæ ſunt, aliæ autem diver-“
ſæ ſunt. Quarum 1. *eſt prima de Theologia* ſive“
diſputationis adverſus *Eunomianos præludium*,“
2. *eſt ſecunda de Theologia* 3. *eſt tertia de Theo-*“
logia ſive *prima de filio* 4. eſt *quarta de Theo-*“
logia ſive *ſecunda de filio* 5. *eſt quinta de Theolo-*“
gia ſive *de ſpiritu ſancto* 6. *eſt tertia de pace*, 7.“
ad eos qui ex Ægypto venerant 8. *eſt epiſtola pri-*“
ma ad Cledonium. 9. *Eſt epiſtola ſecunda ad Cle-*“
donium 10 *de ſeipſo & ad eos qui ipſum dixe-*“
runt affectare cathedram Conſtantinopolitanam 11.“
Cum poſt ea quæ a Maximo perpetrata fuerunt, ru-“
re in urbem rediiſſet 12. *In laudem Heronis Phi-*“
loſophi Alexandrini 13. *Eſt magna apologetica*“
poſt reditum ex fuga in pontum. 14. *Eſt apologe-*“

„gica ad Patrem præſente S. Baſilio Magno 15. eſt
„apologetica ad patrem & ſanctum Baſilium Ma-
„gnum, poſt reditum ex fuga 16. ad eos qui ipſum
„vocaverunt, & poſtea non venerant, cum factus eſſet
„presbyter. 17 Ad Cives Nazianzenico timore per-
„culſos & præfectum iraſcentem 18. oratio funebris
„in laudem cæſarii fratris 19. Funebris in laudem
„Gorgoniæ ſororis. 20. Funebris in laudem patris,
„præſente S. Baſilio Magno 21. Invectiva prima
„in Imperatorem Julianum Apoſtatam. 22. Inve-
„ctiva ſecunda in eundem 23. De ſe ipſo & ad Ar-
„rianos 24. De dogmate & conſtitutione Epiſcopo-
„rum 25. De ordinatione Eulalii Epiſcopi Doaren-
„ſium 26. ad Ev rium Monachum De divinitate.
„27. Eſt prima a. .ce poſt reconciliationem Mona-
„chorum 28. eſt ſecunda de pace 29. eſt de mode-
„ſtia ſive moderatione in diſputationibus ſervanda.

„Atque inter illas orationes fol. 122. pag. 2.
„Ejuſdem Baſilii præfati epilogus apologeticus Scho-
„liorum ſuorum in ſancti Gregorii orationes, & præ-
„cipue quidem in invectivas duas adverſus Impera-
„torem Julianum Apoſtatam. Inſcribitur is atque
„incipit hoc modo: τοῦ ἐν ἐπισκόποις ἐλαχίστου
„Βασιλείου Καισαρείας, ἀπολογία εἰς τοὺς ὑπο-
„μνηματισμοὺς τῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου λόγων. Μη-
„δεὶς τῶν ἐντυγχανόντων ἐπιτιμάτω, εἰ καί τινι
„τῶν μὴ λίαν ἀσαφῶν σημειώσεων ἔτυχε τῆς παρ'
„ἡμῶν, ὡς οὐδὲν ἑρμηνείας δεῖσθαι καὶ σαφη-
„νείας εἰς δήλωσιν τῶν ὑποκειμένων ἐννοιῶν. ἐμό-
„λησε γὰρ ἡμῖν &c. porro ut jam monuimus ſu-
„pra obſervandum eſt, Baſilium S. Gregorii Na-
„zianzeni Scholiaſtem, æque ac in præcedenti co-
„dice 98. præfato perperam hic confundi cum
„S. Baſilio Magno Cæſareæ Cappadociæ Archi-
„epiſcopo: ideoque pro τοῦ ἐν Ἐπισκόποις ἐλα-
„χίστου βασιλείου Καισαρείας Ἀπολογία, ſcriben-
„dum eſſe ſimpliciter βασιλείου Ἀπολογία. Idem
„enim Baſilii nomen ſimpliciter abſque ullo
„epiſcopalis dignitatis additamento, nude &
„ſimpliciter extat pag. 1. folii 18. ejuſdem co-
„dicis, quippe ubi titulus Scholiorum orationis
„primæ de filio, ſive inſcriptio talis eſt: εἰς τὸν
„περὶ υἱοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λόγον α΄. ὑπο-
„μνηματισμοὶ σύντομοι βασιλείου ipſa autem ſcho-
„lia incipiunt hoc modo: ὁ μετὰ χεῖρας αὐτὸς
„περὶ υἱοῦ λόγος πρῶτος, ὡς καὶ μετὰ αὐτὸν δεύ-
„τερος, πρὸς αἱρετικοὺς ἠγώνισται τῷ οὐρανο-
„φοίτῃ καὶ ἐν Θεολογίαις ὑψηλῷ Γρηγορίῳ. τοὺς
„ἀπὸ Ἀρείου καὶ Ἀετίου καὶ τούτων μάλιστα πρὸς
„Εὐνόμιον, τὸν τὴν λύμην τούτων διαδεξάμενον,
„καθάπερ τινὰ κλοπιμαῖον ὑποδοχεῖα γενόμε-
„νον &c. Extat nova bibliotheca MSS. librorum
„græcorum latinorum & gallicorum ſeu ſpecimen
antiquarum lectionum græcarum, latinarum ac gallicarum Philippi Labbei Soc. Jeſ. edita Pariſiis 1653. in 4. apud Joannem Henault illic ſpeciminis antiquarum lectionum ſupplementum VII. pagina 269. inſcriptum Analecta quadam ex ditiſſima gaza Bibliothecæ regiæ ubi pag. 281. codice 782. Baſilii minimi Cæſareæ Cappadociæ commentaria in orationes 44. Sancti Gregorii Nazianzeni. Non tantum igitur ut Elias Cretenſis earundem Gregorii orationum commentator in prologo ſuo ad has orationes ſcripſit imperite, Baſilius Minimus ſcripſerat in ſexdecim Gregorii Theologi orationes commentarium, ſed in longe plures, ut ex MSS. codicibus allatis conſtat, cum ex codice cæſareano allato in XXXIII, ſcripſiſſet, atque quod magis adhuc, ex MS. codice regiæ bibliothecæ usque ad XLIV. laborem ſuum produxiſſet. Huic quoque Baſilio Scholiaſtæ orationum S. Gregorii Nazianzeni attribuimus Commentarium in Eſaiam prophetam, inter opera S. Baſilii cæſareæ Cappadociæ impreſſum, de quo in cenſura Scriptorum S. Baſilii, ſupra diximus. Hæc hauſimus ex lib. 3. commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Petri Lambecii pag. 202. 203. 204. 205. 206. qui ſolus ſed ampliſſime hujus Baſilii S. Gregorii Nazianzeni Scholiaſtæ mentionem facit.

GREGORIVS PRESBYTER CÆSARIENSIS, ex inſpecto a me quodam codice græco homiliæ ipſius in Sanctos CCCXVIII. patres concilii Nicæni claruit hoc eodem tempore 940. Antiquior ſane quam Elias Cretenſis, qui temporibus Nicæni concilii II, anno 787. non floruit, ſed circa annum 1120. vel 1130. Quippe enim Gregorii mentionem faciat dictus Elias Cretenſis ut teſtatur Joannes Leunclavius in editione latina operum Sancti Gregorii Nazianzeni editionis Hervagianæ Baſileenſis anni 1571. in fol. pag. 1. his verbis. Solus Baſilius quidam & Gregorius, qui & ſedecim iſtis orationibus enarrandis operam ſuam impenderunt, voluerunt quidem illi quaſdam annotationes ſcholiis conſimiles etiam in orationes quas nunc contemplaturi ſumus, nobis relinquere. Verum quod in ipſis fuit &c. Scripſit ergo Gregorius teſte Elia Cretenſi non tantum commentarios quoſdam in ſedecim orationes S. Gregorii quæ vulgo ſimul uno libro continentur ſed quaſdam annotationes. Scholiis conſimiles in orationes reliquas quas Elias Cretenſis ſe contemplaturum eſſe profitetur. Scripſit quoque vitam Sancti Gregorii Nazianzeni ex ipſius Nazianzeni jambis quos de vita ſua condidit, & orationibus ut plurimum concinnatam, quam habes græce & latine operibus Gregorii Theologi præmiſſam. Scholia autem iſta Gregorii hujus, Cæſareæ Cappadociæ presbyteri, conjicio ea eſſe quæ continentur codice MS. Theologico anonymo LXXIX. Bibliothecæ cæſareæ Vindobonenſis, cujus mentionem facit Petrus Lambecius libro tertio commentariorum hujus Bibliothecæ pap. 175. ubi poſt orationes quinquaginta & unam Scholiis illuſtratas, legitur & quidem a fol. 312. pag. 1. usque ad folium 336. pag. 2. Vita S. Gregorii Nazianzeni a Gregorio presbytero Cæſareæ Cappadociæ compoſita cujus titulus & principium. βίος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ τοῦ Θεολόγου. Συγκαλεῖ μὲν ἡμᾶς ὦ ἄνδρες Γρηγόριος ὁ πάνυ, ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος &c. Scripſit quoque

que *orationem hiſtoricam in ſanctos CCCXVIII. patres concilii Nicæni & in Conſtantinum Magnum* quæ latine primum prodiit apud Laurentium Surium ad diem decimum Julii græce & latine apud Franciſcum Combefiſium *Auctarii Novi* anno 1648. tomo 2. pag. 547. cum notis.

Extat eadem inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Num. 234. in MSS. Baroccianis Codic. 234. pag. 381. & ibidem num. 725. in MSS. Cod. Guilielmi Laudi Codice 84. pag. 133. b. & inter MSS. codices Eccleſiarum Angliæ cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum num. 9098. in MSS. Codd. Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis codice 27. Eadem extat quoque græce MS. in regia Galliarum Bibliotheca codice MS. 91. unde edidit illam Franciſcus Combefis juxta Labbeum parte 1. pag. 71. *Nova bibliotheca MSS. librorum græcorum latinorum & gallicorum* ex MSS. Codicibus regiis, quæ edita Pariſiis anno 1653. in 4. apud Joannem Henault.

Mentionem facit hujus *Gregorii Cæſareæ presbyteri* Gerardus Joannes Voſſius lib. 4. *de hiſtoricis græcis* cap. 19. pag. 491. editionis 1651. in 4. ultimæ, qui rem acu tetigit, dum ex conjecturis, (nullam enim rationem affert) illum ad annum 940. collocavit. Idem quoque poſt Voſſium ducem hac in parte non cæcutientem, ſcripſit Petrus Lambecius lib. 3. commentariorum *Bibliothecæ cæſareæ Vindobonenſis* pag. 243. in catalogi Seculi X. pag. 271. Idem qui Voſſium exſcripſit, Guillelmus Cavus, in *Hiſtoria ſcriptorum Eccleſiæ*, Seculo X. ad annum 940 pag. 581. Hic tamen venia dignus non eſt, etiam dum veritati patrocinatur. Qua enim ratione loco citato pag. 581. Hunc Gregorium presbyterum, Scholiaſtem orationum 3. Gregorii Nazianzeni, anno 940. alligat, atque Eliam Cretenſem Archiepiſcopum anno 787. temporibus Nicænæ Synodi, cui interfuiſſe legitur? dignus plane Cavus qui hanc ob cauſam multis vapulet. Certum namque eſt Eliam illum Cretenſem, quem Synodo Nicænæ II. adfuiſſe aſſerit *in hiſtoria ſcriptorum eccleſiæ* pag. 499. non ſemel ſed iterum meminiſſe in commentariis ſuis ad orationes Gregorii Nazianzeni, hujus de quo nunc loquimur Gregorii Cæſarienſis Presbyteri, cujus verba ſupra attulimus *Solus Baſilius quidam & Gregorius, qui & ſedecim iſtis orationibus enarrandis operam ſuam impenderunt &c.* Quomodo ergo, bone Vir, Elias Metropolita Cretenſis qui juxta te temporibus Nicænæ Synodi II. vivebat, meminiſſe potuit Gregorii Presbyteri Cæſarienſis, qui centum & quinquaginta poſt annis vixit ſecundum te, anno nimirum 940. Solue nodum hunc indiſſolubilem. Quomodo quis meminiſſe poteſt hominis, qui poſt annos centum & quinquaginta poſtmodum floruit? Errat ergo aperte Cavus, dum etiam illum Cretenſem, qui Gregorii Cæſarienſis Presbyteri meminit anno 787. pag. 499. *hiſtoriæ ſcriptorum Eccleſiæ* aſſignat: quem nos poſtea demonſtrative circa annum duntaxat 1130. vel 1120. floruiſſe docebimus, duoſque extitiſſe Elias Cretenſes, quorum ultimus aſſignatum a nobis tempus chronologiæ non exceſſerit.

BERNERVS SANCTI REMIGII 950.
REMENSIS MONACHVS, Ordinis divi Benedicti, hoc obſcuro ſeculo, moribus inſignis fuit, nomenque ſuum poſteritati Opuſculis aliquot Latinis commendavit. Hic anno 948. ex Archicœnobio ſancti Remigii Remenſis, Monachorum coloniam ſecum Humolarias in Viromandicis partibus duxit, ad Diſciplinam regularem, quæ Monialibus ob ſcandalum vel extinctis vel inde pulſis peſſum abierat, reſtituendam. Humolarienſi Cœnobio Bernerus præfectus, mirum eſt quantum huic loco deſolato, ac diruto decorem, quantaque bona contulerit: ſub quo quippe nobiliſſimi viri Monaſticen complecti geſtiebant. Claruit autem & ſcientia in iſto obſcuro ſeculo, quam teſtatus eſt ſcribens *Vitam ſanctæ Hunegundis Humolarienſis I. Abbatiſſæ*, quam habes apud Joannem Mabillon Seculo II. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti.* Idem ſcripſit Opuſculum *De Translatione corporis ſanctæ Hunegundis*, quod edidit idem Joannes Mabillon Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 214. & ſequentibus. Lucubratio Berneri *De translatione ſanctæ Hunegundis*, deſinit in deſcriptione Miraculorum, quæ ante annum 965. patrata ſunt. Anno autem 964. Bernerus adhuc in vivis ſuperſtes, alumnos ſuos ad Inſulanum Quintiniani oppidi Monaſterium adduxit, qui Clericis illic cum ſcandalo & turpitudine viventibus ejectis, ibi Monaſticas leges inſtituerunt. De *Bernero* Joannes Mabillon in præludiis ad Opuſcula citata.

FLODOARDVS SEV FRODOAR- 950.
DVS, qui & Flavaldus Sigeberto in Catalogo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 132. dicitur, de quo hæc inquit: *Flavaldus Monachus Rhemenſis, ſcripſit Geſta Pontificum Rhemenſium, orditus narrationem ſuam, à conditione ipſius Civitatis, quæ à qualitate civium, qui in bello erant duri cordis, primo aucupata eſt ſibi nomen*, Cordurus. *Poſtea milites Remi à Romulo fratre ſuo à facie Romuli fugientes ad eam profugerunt, eamque à nomine principis ſui Remi, Remum denominaverunt. Hic ſcriptor digne ſcriptoribus ideo connumeratur, quia digreſſus ab opere ſuo memoriam faciens ſanctorum Martyrum vel Confeſſorum, quieſcentium in Eccleſiis Remenſi Eccleſiæ adjacentibus vel ſubiacentibus, Vitas vel Paſſiones eorum legentibus notificavit.* Hæc Sigebertus, ubi male Gerardus Joannes Voſſius pro *Cordurus* legendum putat *Durocortorum*, ut eſt apud Frodoardum. Claruit autem ab anno 940. Culmiciacenſis ſimul paſtor & Canonicus Remenſis, qui locus *Cormicy* Gallice dicitur, Rhemis 4. horis diſtans. Cum enim Heribertus Viromandiæ Comes, jura omnia Eccleſiæ Rhemenſis deprædatus, Hugonem filium ſeptenne puerum in

Rhemen-

Rhemenſem Archiepiſcopatum ante aliquot annos promoveri feciſſet: Flodoardum noſtrum utpote electioni filii ſui adverſantem, *Eccleſia Culmiciacenſi una cum terra beneficii, quam tunc temporis tenebat, privavit*, ut ipſius verbis utar. Nec id modo, ſed eum nonnulli illum inſidiarum apud Comitem inſimularent, in libera cuſtodia ipſum detinuit, unde poſt quinque menſes dimiſſus eſt. Hugo autem poſtmodum, illi jam adultus factus Eccleſiam S. Mariæ in Colvido ſitam dedit, terram quam abſtulerat reddidit, aliamque in prædicta villa largitus eſt. Obiit anno 966. Martii die 28. ætatis ſuæ 73. Hæc de Vita Flodoardi ex Flodoardi ipſa Hiſtoria, apud Guilielmum Cavum in *Hiſtoria rei literaria* Seculo obſcuro ad annum DCCCCXL. pag. 581.

Condidit *Hiſtoriam Eccleſia Remenſis libris IV.* qui prodierunt una cum Appendice Anonymi, antiqui tamen authoris, à Sirmondo editi Pariſiis 1611. in 8. Et cum Notis Georgii Colvenerii Duacenſis academiæ Profeſſoris Duaci, 1617. in 8. Denique etiam in Bibliotheca Patrum editionis Lugdunenſis tantum, Tomo XVII. pag. 500.

Item *Chronicon* reliquit ab anno 919. ad annum 966. quod reperies in *Annalibus Francia coatanees* à Petro Pitheco editis Pariſiis 1588. in 8. & Francofurti 1594. in 8. pag. 109. Neque deeſt inter Scriptores *Hiſtoria Francorum* ab Andrea Ducheſnio, editos Pariſiis in folio Tomis V. ab anno 1636. & ſequentibus. Exorſus tamen altius videtur hoc Chronicon, nempe ab anno DCCCLXXVII. quo Carolus Calvus deceſſit. Indicium faciunt Opuſculi prima verba, *Anno Domini DCCCCLXXVII & indictione XII. Nonis Octobris precellentiſſimus Imperator Karolus &c.* Vbi reſcribendum eſt, *Anno DCCCLXXVII. indictione XI. Nonis Octobris.* Nam ut ſequentia docent, clare loquitur de exceſſu Karoli ejus, qui Ludovici Pii filius, Karoli Magni nepos extitit. Poſt iſta de Karoli Calvi obitu, pluſcula deſiderantur, usque ad annum DCCCCXIX. Hæc ingenioſe obſervavit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Lotinis* cap. 40. pag. mihi 347. editionis ultimæ. Sed remedium huic malo non mediocri afferri poteſt, nam illud Chronicon Frodoardi, integrum atque rariſſimum opus, extat inter MSS. Codices Cottonianæ Bibliothecæ, ſub effigie Othonis Codice 3. num. 3. ubi ita exprimitur.

„Num. 3. Chronica Frodoardi Monachi ſancti Albani ab Octaviano Imperatore ad annum „Chriſti DCCCCLXVI.

„Nom. 4. Chronica Reginaldi Archidiaconi „Andegavenſis, nempe; Continuatio prioris „ad annum MCCLXXVII. In fine eſt ge„nealogia Regum Francorum à Faramundo ad „Philippum filium Hamonis. Hæc me docuit Thomas Smithus Eccleſiæ Anglicanæ Presbyter in Catalogo MSS. Codicum Cottonianæ Bibliothecæ, quem anno 1696. in folio e theatro Scheldoniano Oxonii conſcripſit, pag. 69. columna 2. Codex ſane rariſſimus, ex quo Chronicon Frodoardi integrum ſperare ab Anglis aliquando poſſumus, & *Supplementum illius a Reginaldo Andegavenſi Archidiacono, usque ad annum MCCLXXVII.* Quod autem in MS. Codice, Frodoardus *Monachus S. Albani* dicatur, hoc tribuendum videtur Exſcriptori, qui ita perperam opinatus eſt, forſitan quod in eo nonnulla legerit ad Abbatiam S. Albani ſpectantia, unde hujus loci Monachum fuiſſe credidit. Sed hoc nihil contra Chronicon Frodoardi facit, quod hinc integrum aſſequi cum *Supplemento* poſſumus. Joannes Bunderius in *Indice Manuſcriptorum Codicum Belgii*, auctor eſt & Vitas Sanctorum ſcripſiſſe, nam ab eo iſta laudantur: Flodoardus Presbyter de triumphis *Italicis Martyrum & Confeſſorum metrice, Libri XV. MSS. Treveris in ſummo templo. De triumphis Chriſti & ſanctorum Paleſtina, metrice libri III. MSS. ibidem. De triumphis Chriſti & Sanctorum Antiochia geſtis, metrice libri II. MSS. ibidem.* Quæ Trevirenſium beneficio lucem adſpectura ſperamus. Hæc Gerardus Joannes Voſſius lib 2. *De Hiſtoricis Gracis* cap. 40 pag. 347. editionis ultimæ. Sed juxta Joannem Mabillonem Opus iſtud carmine heroico XIV. libris conſtans, extat in MSS. Codicibus Carmelitarum Claromontanorum in Auvernia, unde optante eodem Mabillione, dum incumberet Legendis Sanctorum Ordinis Divi Benedicti colligendis, opus eſt miſſum à Carmelitis Claromontanis ad Carmelitas Diſcalvatos Pariſienſes, quorum beneficio, ſunt enim Mendicantes ignaviſſimi ac litteratorum parum ſolliciti, in manus Mabillionis devenit, non ſine multis inſtantiis, de quibus ita loquitur Libri XIV. verſuum heroicorum initio quidem mutili, *de Summis Pontificibus à B. Petro ad* Leonem VII. quo etiam in opere ſub ſingulis Pontificibus, non pauca Sanctorum Elogia inſerta extant. Prolixam admodum hujus Operis partem, nempe à Gregorio II. ad Leonem VII. dictus Mabillio edendam curavit Seculi III. Benedictini parte 1. pag. 596. Ex eodem Codice, nempe Libro XIV. cap. 18. Vitam Sancti Columbani Abbatis edidit idem Mabillio Seculo II. pag. 30. ut & *Sancti Attala Vitam* ibidem pag. 127. *Carmen etiam de Sancto Bertulfo Abbate Bobienſi* ibidem pag. 66. Denique ex libro XIII. *Carmine VIII. de S. Benedicto multisque ejus miraculis carmen* integrum protulit idem Mabillio in Supplemento Seculi I. quod habetur ad calcem Seculi II. pag. 1095. Idem hoc Opus eſt teſte Mabillione qui in manibus habuit, cum libris *Frodoardi XV. De triumphis Italicis Martyrum & Confeſſorum* metro barbaro ſcriptis, qui ut ex Indice MSS. Bonderiano liquet, Treviris aſſervabantur, ut mihi, dum Pariſiis cum ipſo eram, teſtatus eſt. Hæc ad ea quæ Cavus iterum de *Flodoardo* ſcripſit Tomo 2. ſeu parte 2. ad annum 940. *Hiſtoria literaria*, velut Supple-

Supplementum Tomi I. ſeu partis I. ad eundem annum pag. 581.

956 **THEODORUS DAPHNOPATA**, primus à ſecretis atque Patricius apud Conſtantinopolim, claruit anno 956. cujus mentionem faciunt Joannes Scylitzes ac Georgius Cedrenus, uterque in Hiſtoriarum ſuarum *proœmiis*, atque inter eos qui Hiſtoriam Byzantinam ſive Conſtantinopolitanam ſcripſerunt, præcipuum ibi locum obtinet. Ætatem qua vixit, indicat Oratio ipſius in *Manum S. Præcurſoris Baptiſtæ*, quæ diu magnaque cura, inquit Cavus Tomo 2. ſeu parte 2. *Hiſtoriæ literariæ* ad annum 956. Antiochiæ in templo D. Petri cuſtodita fuerat, quam tandem clam ſurripuit Jobus quidam Diaconus Antiochenus, & urbe noctu egreſſus, Chalcedonem detulit, ubi Imperatoriæ Triremi ad hoc ipſum emiſſæ impoſitam illuſtriores Senatores procedentes obviam, cum Polyeucto Patriarcha & univerſo Clero & Populo, cum cereis, facibus & ſuffitibus, eam in Palatium deduxerunt, anno circiter DCCCCLVI, referente hæc Cedreno *Hiſtoria Græcolatina* pag. 640. Mox inſtitutum hujus *Translationis* feſtum, & hac occaſione anno ſequenti, cum anniverſaria iſtius feſti rediret ſolemnitas, hanc Orationem Theodorus habuit, uti numeris XVI. XVII. XVIII. & XIX. ipſe prolixe narrat. Hinc ejus ætas alioquin ſatis obſcura clare deprehenditur. Hæc ex Laurentio Surio Cavus loco allegato. Scripſit quoque *Hiſtoriam* ſive *Chronicon Byzantinum*, quod poſteris invidit lapſus temporis omnium edacis. At alia nobis ſuperſunt eius Opera, quæ famam Theodori poſteris utcunque ſervant. Extant ejusdem *Apanthiſmata* ſive *Floſculi ex variis Sancti Johannis Chryſoſtomi Operibus excerpti* inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ Codd. 2544. & 2545. in MSS. Thomæ Bodleii Codd. 254. & 255. quorum primus continet ejusmodi Eclogarum Sermones 32. ſecundus codex Sermones 14. ex Chryſoſtomo excerptos per Theodorum Magiſtrum Græce. Iidem & in Auguſtana Bibliotheca Codice 68. in Sermones 36. diſtribuuntur &c. Et in XXXIII. capita diviſi, MSS. quidem in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codicibus MSS. Theologicis Græcis CLIII & CLIV. ut habet Lambecius Tomo IV. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 137. & 139. ad dictos „Codices his verbis. *Theodori Daphnopatæ A„panthiſmata ſive floſculi, ex variis ſancti Joannis „Chryſoſtomi Operibus decerpti*, & in capita 33. „diviſi, ipſa tituli Græci verba ſunt, Ἀπανθίσματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, ἀναθρυφθέντα παρὰ κυροῦ Θεοδώρου τοῦ „Δαφνοπάτου. Extant quidem hæc Apanthi„ſmata in Operum Sancti Joannis Chryſoſtomi „editione Græca Saviliana Tomo VII. pag. „665. & in editione Græco Latina Frontoniana „Tomo VI. pag. 663. ſed ordo & numerus utrobique diſcrepat ab hoc Codice Cæſareo, ut conferenti mihi patuit. Inſignitur auctor titulo *Protoſecretarii ac Patricii*, & ſine dubio ille ipſe eſt, ὁ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, qui à Joanne Scylitza & Georgio Cedreno in ſuarum Hiſtoriarum *Proœmiis* citatur, & inter eos qui Hiſtoriam Byzantinam ſive CP. particulatim ſcripſerunt, præcipuum ibi locum obtinet. Extat quoque in eadem Bibliotheca Cæſarea, ut teſtatur idem Lambecius Tomo IV. ejusdem Bibliothecæ pag. 60. in Codice MS. Theologico Græco CXI. num. 5. & quidem à fol. 87. pag. 1. usque ad fol. 98. pag. 2. *Theodori primi à Secretis & Patricii cognomento Daphnopatæ, Oratio de Manu S. Joannis Baptiſtæ, Antiochia Conſtantinopolim translata*, cujus titulus & principium, Θεοδώρου Πρωτοασηκρῆτις καὶ Πατρικίου τοῦ Δαφνοπάτου, λόγος εἰς τὴν ἐξ Ἀντιοχείας ἀνακομιδὴν τῆς σεμνῆς καὶ τιμίας χειρὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ. Incipit Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡμῖν ὁ ἱερὸς τοῦ χριστοῦ ἐπεδήμησε Πρόδρομος, τῶν αὐτοῦ χαρίτων ἀναδιδοὺς ἀφθόνως τὰ νάματα. Extat quidem hæc Oratio apud Laurentium Surium Tomo IV. *De probatis SS. Hiſtoriis* die 29. Auguſti, ſed Latine tantum & abſque nomine authoris ſui *Theodori Daphnopatæ*, incipitque ab his verbis: *Ecce ad nos rurſus venit ſacroſanctus Chriſti Præcurſor, abunde fluenta emittens ſuarum gratiarum.* Ejusdem Orationis de translatione manus S. Joannis Baptiſtæ, meminit etiam Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 96. ibidemque ea itidem ut in hoc Codice MS. Cæſareo, attribuitur *Theodoro Daphnopatæ*. Idem Allatius ibidem pag. 87. aliam Orationem Theodori Daphnopatæ profert *In Nativitatem Præcurſoris* εἰς τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου Προδρόμου, quæ incipit Εἰ μὲν ὁ τοῦ Λόγου κῆρυξ καὶ πρόδρομος, atque in Codice 1074. Vaticano tribuitur Theodoreto Cyri Epiſcopo, Θεοδωρίτου ἐπισκόπου Κύρου, cujus inter Opera impreſſa Græce & Latine invenitur. Ad eundem Theodorum Daphnopatam pertinet, *Encomium Sancti Pauli Apoſtoli ex diverſis collectum*, cujus meminit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus* pag. III. Ἐγκώμιον ἀπὸ διαφόρων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον ſub nomine *Theodori Magiſtri*, & incipit, Τῆς μὲν ἐπιγραφῆς τῶν ἀποστολικῶν πράξεων. Nam ut notat Savilius ad *Apanthiſmata* citata, illorum author in MSS. Codicibus Vaticano & Palatino, fertur *Theodorus Magiſter*, qui in Cæſareo diſerte *Daphnopata* appellatur. Atque etiam hoc *Encomium* reperitur inter *Apanthiſmata* varia hujus Theodori in editione Saviliana, Operum Divi Chryſoſtomi. In Diſſertatione *De Operibus Sancti Joannis Chryſoſtomi editis* cap. 9. Savilius refert *Florigeria XXXI. ex Homiliis Sancti Joannis Chryſoſtomi decerpta per Theodorum Magiſtrum* de quo loquimur, quæ habet dictus Savilius Tomo 7. pag. 665. editionis Græcæ Etonenſis usque ad *Florigeria XLVIII.* additis nempe 5. 9. 11. 22. 28. 32. 33. 39. 40. 41. 42.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. & 48. Verum ex his quam plurima excerpuntur ex illis homiliis quæ ſuperſunt, atque adeo alibi habentur. De his autem ita Savilius in Notis ad Tomum VII. col. 919. editionis ſuæ Græcæ. *Apanthiſmatum numerus in Manuſcriptis fere 32. 33. vel 34. quibus ſi demas 9. 11. & 28. ſuperſunt tantum capita 31. Eclogarum nomine, jure cenſenda.* Plura de his in Diſſertatione *De Operibus Chryſoſtomianis* cap. 9. ad quod lectorem mittimus, omnibus ex Savilio acceptis. Hic Theodorus noſter Daphnopata poſtmodum aula Imperatoris derelicta, per more Græcorum multorum, elegiſſe Monaſticam vitam videtur, atque ſcripſiſſe *Encomium in ſanctum Gregorium Nazianzenum & Conſtantinopoleos Archiepiſcopum*, uti habet Petrus Lambecius Libro 6. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis parte 1. ad Codicem MS. Juridicum Græcum Num. 10. pag. 36. his verbis.

„Decimo & quidem à folio 221. pag 1. usque ad ſolium 292. pag. 2. *Theodori Magiſtri Oratio encomiaſtica in Sanctum Gregorium Nazianzenum*, cujus titulus & principium: Λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Πατέρα ἡμῶν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον συγγραφεὶς παρὰ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς, σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Μαγίστρου. Οὐχ ὅπως οὐδ' ἂν εἷς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι σὺν ἐμοὶ νεμεσήσοι, οὐδ' ἀπονοίας ἥττηνος σὺν ἄλλοις καὶ θράσους, εἰ μηδὲν μήτε τὸ μέγεθος ὑπολογισάμενος τοῦ παρόντος ἀγῶνος, οὐδ' ὡς &c. Idem autem Lambecius Libro V. Commentariorum dictæ Bibliothecæ Codice 266. Num. 13. adſcripſerat ex conjecturis idem Encomium cuidam Symeoni Setho pag. 201. his verbis. Decimo tertio & quidem à folio 167. pag. 1. usque ad ſolium 232. pag. 2. *Anonymi cujusdam Magiſtri* qui Symeon Sethus eſſe videtur (ſolet enim illi etiam in aliis nonnullis MSS. Codicibus Græcis, titulus Μαγίστρου καὶ Ῥήτορος antonomaſtice attribui) *Oratio encomiaſtica in Sanctum Gregorium Nazianzenum Patriarcham Conſtantinopolitanum*, cujus titulus & principium: τοῦ σοφωτάτου καὶ ῥητορικωτάτου Μαγίστρου λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Πατέρα ἡμῶν, καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον, Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριον τὸν Θεόλογον. Οὐχ ὅπως. οὐδ' ἂν εἷς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι σὺν ἐμοὶ νεμεσήσαι, οὐδ' ἀπονοίας &c." Denique in Bibliotheca Lugdunobatava noſtra in MSS. Codicibus Græcis Iſaaci Voſſii Codice Græco 144. *Vita Sancti Theodori* Studitæ τοῦ τῶν στουδίων ἡγουμένου, *à Theodoro Magiſtro, qui vulgo* Δαφνοπάτης *dicitur*, conſcripta. Et in Auguſtana Bibliotheca Codice 68. ſub finem Codicis, ut ex Catalogo conſtat, Petrus Lambecius libro 4. Commentariorum Bibliothecæ Vindobonenſis Codice 163. pag. 160. recenſet hoc Codice contineri *Expoſitionem Theodori Antiocheni in 12. Prophetas Minores*, quem Petrus Lambecius fuiſſe Mopſveſtiæ in Silicia Epiſcopum putat, qui anno 430. vel paulo ante obierit. Hujus titulus & principium, Θεοδώρου Ἀντιοχέως ἑρμηνεία εἰς τοὺς Προφήτας. Ἑρμηνεία Ὠσηὲ τοῦ Προφήτου. εἰς ἔλεγχον τῶν ἀβασανίστως ἐπιβάλλειν ταῖς προφητικαῖς ἐπιχειρούντων φωναῖς. Putat autem Lambecius ex Photii Bibliotheca Codice 38. ubi memoratur Θεοδώρου Ἀντιοχέως τοῦ Μοψουεστίας ἑρμηνεία τῆς κτίσεως, hoc Opus ad eum ſpectare: ego autem longe recentioris ætatis, ex ipſo illius initio hunc Commentarium eſſe arbitror atque pertinere ad Theodorum Daphnopatam Antiochenum, qui ex divi Chryſoſtomi Antiocheni operibus *Apanthiſmata* excerpſit. Sententiam Lambecii ſecutus eſt Bernardus de Montfaucon Monachus Benedictinus Congregationes S. Mauri in Gallia in *Diario Italico* edito Pariſiis in 4. anno 1702. apud Joannem Aniſſon, ubi de duobus aliis Commentarii hujus In Italia MSS. Codicibus loquitur his verbis cap. 3. „ubi de MSS. Codicibus muſæi Grimani agit pap. 39. *Theodori Antiocheni* in 12. Prophetas, cujus Operis initium εἰς ἔλεγχον τῶν ἀβασανίστως &c. Liber nondum editus videtur, extat quoque in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi & in Vaticana. Neſcio cujus Theodori ſit, an Antiocheni, an Heracleotæ, an alterius ejusdem nominis, qui bene multi ſuerunt. Hæc Commentaria bonæ notæ ſunt, codex recens. Et pag. 46. ubi de Bibliotheca Meletii Typaldi Archiepiſcopi Philadelphiæ Græcorum Antiſtitis. In alio Codice *Theodori Antiocheni in XII. Prophetas*, idem opus, de quo ſupra in ædibus Grimanis agitur. In monito ad Commentarium Oſeæ, hic Theodorus citat ſuum librum in *Pſalmos*, litteram vulgo explicat. Commentarius bonæ notæ, non memini an vox Ἀντιοχέως *Antiocheni* in Codice legatur, an à me ex opinione adjecta ſit." Hæc ego habui dicenda de *Theodoro Daphnopata*, quæ ſupeditarunt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Græcis* pag. mihi 418. Leo Allatius in Diatriba *De Simeonibus*, pag. 96. 87. & 111. Petrus Lambecius Libro IV. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 60. 137. & 139. Guillelmus Cavus Tomo 2. ſeu parte 2da *Hiſtoria literaria* ad annum 956. quo illum affixit.

HEREMBERTUS ſeu EREMPERTUS ac etiam ERCHEMPERTUS, gente Longobardus, Monachus & Diaconus Cœnobii Caſſinenſis, hac quoque ætate poſt annum 956. floruiſſe videtur, licet apud eruditos tum de Opuſculis ejus, tum de ætate quâ vixit, controverſia ſit, & inter Nomenclatores diſſidium. Collocat illum Guillelmus Cavus ſub Carolo III. ſeu Craſſo Imperatore ad annum 887. p. 566. *Hiſtoria literaria* ſeu *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* de quo ita loquitur. „Herembertus ſeu Erchempertus gente Longobardus, illuſtri ſtemmate or- 956.

„ortus, genus nempe à Beneventanis Ducibus ſumens, Monachus & Diaconus Cœnobii Casſinenſis, claruit anno 887. quo Romam ad Stephanum Papam ab Angelario Abbate Caſſinenſi miſſus eſt, & monaſterio ſuo privilegium impetravit. Scripſit *Chronicon ſive Hiſtoriam Longobardorum fuſiorem*, quam ad annum usque 888. deduxit. *Epitomen* illius ab ipſo (ut creditur) Heremperto concinnatam ex Codice MS. Vaticano eruit, & notis illuſtratam edidit Antonius Caracciolus Neapoli 1626. in 4to, una cum *Lupi Protoſpatha, Anonymi cujuſdam Caſſinenſis, & Falconis Beneventani Chronicis*. Compoſuit etiam *Carmen de Vita Landulphi Epiſcopi Capuani, Acta translationis reliquiarum S. Matthæi Apoſtoli, de deſtructione & renovatione Caſſinenſis Cœnobii, Hiſtoriam de incurſione Iſmaëlitarum*: de quibus videſis Petrum Diaconum cap. 14. & Joannis Baptiſtæ Mari in eundem notas." Hæc Guillelmus Cavus, qui plura Opuſcula ipſi adſcribit, quæ vel dubia vel falſo ei attribuuntur. Nam qui non procul ab ætate illius aberat, Leo Marſicanus ſeu Oſtienſis Libro I. Chronici Caſſinenſis cap. 10. ubi de Paulo Longobardo loquitur, unicum Heremberto opuſculum adſcribit *Continuationem Hiſtoriæ Longobardicæ Pauli Diaconi*, de aliis ſilet. Continuavit ejus hiſtoriam, *Dominus Hereberchtus in Hiſtoria quam de Longobardorum gente poſt Paullum Diaconum ſcripſit, ita refert*. Eidem quoque tribuit Petrus Diaconus Caſſinenſis Libro *de Viris illuſtribus Caſſinenſis Cœnobii* cap. 14. *Hiſtoriam de deſtructione & renovatione Cœnobii Caſſinenſis, & de Iſmaëlitarum incurſione*: ſed hæc eadem videtur eruditis cum *Continuatione Hiſtoriæ Longobardicæ Pauli Diaconi*, cui Herembertus ad annum 884. inſeruiſſe *Deſolationis hujus & reſtaurationis hiſtoriam* dicitur, non autem Opuſculum ſcripſiſſe ſingulare de hoc argumento. Eidem auctori tribuuntur quoque *Acta translationis S. Matthæi Apoſtoli*, ſed Joannes Baptiſta Marus in Notis ad Petrum Caſſinenſem Diaconum, illa vindicat Paulino Epiſcopo Legionenſi ſeu Londinenſi. Vnde hac ratione, unicum opus Heremberti Longobardi ſupereſt, *Hiſtoria quam de Longobardorum gente poſt Paullum Diaconum ſcripſit*, quam ipſi ſolam adſcribit Leo Oſtienſis loco citato. Eandem hanc ætatem Erchemperto adſcribit Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum*, ſeu in *Specimine antiquarum lectionum tam Græcarum & Latinarum quam Gallicarum* ex MSS. Codicibus & antiquis editionibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ potiſſimum collecta, & Pariſiis anno 1653. in 4. edita apud Joannem Henault. Illic pagina 10. & *Supplemento X.* pag. 366. ad pag. 10. addit & obſervat *Heremperti ſeu Erchemperti Monachi Caſſinenſis Hiſtoriæ de geſtis Principum Beneventanorum Epitomen chronologicam*, prodiiſſe in 4. Neapoli anno 1626. cum antiquis Chronologis de rebus Neapolitanis ab Antonio Caracciolo editis. Eandem quoque usque ad annum 888. meliorem auctioremque à Camillo Peregrino in lucem fuiſſe emiſſam in 4to, cum Hiſtoria Principum Longobardorum, Neapoli 1643. Eminentiſſimus quoque Cardinalis Baronius ex Hiſtoria Eremperti, edidit Tomo IX. Annalium Eccleſiaſticorum *Epiſtolam apologeticam* Ludovici II. Imperatoris ad Baſilium Macedonem Conſtantinopolitanum Imperatorem miſſam a. 871. n. 51. atque ex eo Ducheſnius.

Gerardus Joannes Voſſius Herembertum ſub Ludovico II. Imperatore circa annum 860. vel 870. aſſignat Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 3. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 4. pagina 761. editionis ultimæ his verbis. „Ludovici II. Imperatoris ætate claruit Herembertus ſ. Herempertus, ſcripſit Longobardicam Hiſtoriam Principum Beneventanorum, cujus MS. Codicem ſe habere, alterumque etiam in Columnenſi Bibliotheca extare, ait Baronius ad annum 871. Num. 51. Qui & alibi ejus meminit, & interdum *Rembertum* vel *Rempertum* vocat, uti ad annum 863. Num. 25, atque idem ad annum 874. Num. 2. ex eo ſe depromere ait, quæ ad Annales Eccleſiaſticos pertinerent. Wolffgangus Lazius etiam *Hemberti* meminit *Operis de rebus à Carolo Magno geſtis*, atque illud reponit inter ea, unde profecit in Commentariis ſuis de Republica Romana. Lazium ſequitur hac parte Simlerus in *Bibliotheca*, & Poplinerius *Hiſtoria Hiſtoricorum* libro VIII. Videndum, idemne an alius ſit, Rembertus ſeu Rimbertus ille, qui Vitam S. Anſcharii tradidit, ut diximus Libro 2. cap. 37. pag. 329." Idem eodem libro *De Hiſtoricis Latinis* parte 3. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. XI. pag. mihi 817. *De Scriptoribus incertæ ætatis*. „Erchempertus Monachus & Diaconus Montis Caſſini, Hiſtoriam reliquit *De everſione Monaſterii ſui à Saracenis & inſtauratione ejusdem*. Auctor Poſſevinus, ſed ætatem præterit. Fortaſſe idem eſt, ac Erempertus ſeu Herembertus *Hiſtoriæ Longobardicæ* conditor. Quod ſi eſt, vixerit anno 871. ut ſuperius diximus, ſed in re parum explorata, nihil certi ſpondemus." Hæc quoad ætatem Eremperti Caſſinenſis Monachi Gerardus Voſſius anxius & hæſitans, qui etiam illum confudit cum Remberto Hamburgenſi Archiepiſcopo, de quo loquitur libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 37. pag. mihi 329, editionis ultimæ. Fridericus Spanhemius Profeſſor Theologiæ & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ in Academia Lugdunobatava, agit de *Heremperto Longobardo* in Diſſertatione *De Papa fœmina* cap. 1. Num. 3. pag. mihi 582. & cap. 9. Num. 10. pag. ſeu col. 664. & 665, ſed cujus ætatem non definit.

Chriſtophorus Sandius edidit anno 1677. in 16. quidem *Notas & Animadverſiones* eruditas Amſtelodami in *Libros tres de Hiſtoricis Latinis* Gerardi Joannis Voſſii apud Waesbergios, non infamandi hominis cauſa, ſed veritatis indagandæ

dæ ſolius, in quibus ſemel atque iterum contendit, *Herempertum Caſinenſem Monachum* eſſe annis centum recentiorem quam ab auctoribus ſcriptum fuerit, atque floruiſſe, non ætate Ludovici II. Imperatoris, neque Caroli III. ſeu Craſſi, ſed Othonis primi & Magni, circa annum 960. unde Voſſium emendare coactus fuit. Sic ille pag. 296. ad Librum 3. *De Hiſtoricis Latinis* Voſſii parte 3. capite 4. pag. 761. „Ludovici II. Imperatoris ætate claruit Herempertus, ſcripſit Longobarditam Hiſtoriam Beneventanorum Principum. *Auctor recentior eſt, conſtat enim ſcripſiſſe poſt annum 956.* Hæc Sandius ex lectione operis, qui etiam refellit dubium Voſſii ibidem, an non Herempertus eſſet idem, an alius à Remberto ſeu Rimberto illo, qui Vitam S. Anſcharii tradidit: *Videndum* inquit Voſſius loco citato pag. 761, *idemne an alius Rembertus ſeu Rimbertus ille, qui Vitam S. Anſcharii tradidit:* cui Sandius reſpondet, *Diverſiſſimus patet fuiſſe Herempertus auctor Auctarii ad Paulum Diaconum, uſque ad annum 888. Diaconus fuit Caſinenſis, & omni dubio procul, gente Longobardus: Rembertus vero Archiepiſcopus Hamburgenſis & Bremenſis, gente vel Flander vel potius Friſius: Rembertus obiit anno 888, Herempertus recentior fuit, ut jam oſtendi.*

Idem adhuc repetit pag. 326. in Notis & Obſervationibus ad eundem librum 3. Voſſii *De Hiſtoricis Latinis* parte 3. *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. XI. *de Scriptoribus incertæ ætatis* pag. 817. his verbis, Chriſtophorus Sandius. „Erchempertus Monachus & Diaconus montis Caſſini, Hiſtoriam reliquit de *Everſione Monaſterii ſui à Saracenis & de inſtauratione ejuſdem*, Auctor Poſſevinus ſed ætatem præterit. Fortaſſe idem eſt ac Herempertus ſive Herembertus Hiſtoriæ Longobardicæ conditor; quod ſi eſt, vixerit annn DCCCLXXI. Non video cum ratione dubitari poſſe; quin unus ſit Scriptor, nam & Erempertus quandoque *Erchempertus* nuncupatur. Nec nomen ſolum, ſed & dignitas convenit, ſuit enim Herempertus Monachus & Diaconus Caſſinenſis: nec ætatem diſconvenire probabile eſt, quando veriſimile eſt, Erchempertum non diu poſt reſtaurationem Monaſterii Caſſinenſis, quod anno 884. à Saracenis totaliter combuſtum fuerat, ſcripſiſſe. Et Erempertum aliquandiu poſt illa tempora ſcripſiſſe; contra Voſſium evici ad pag. 761. Poſſevinus quod ſcribit, accepit ex Petri Diaconi Caſſinenſis libro *de claris Caſinatibus* ubi cap. 14. traditur Erchempertus Monachus & Diaconus Montis Caſſini compoſuiſſe *Hiſtoriam de deſtructione & renovatione cœnobii Caſinenſis, nec non de Iſmaelitarum incurſione.* Traditur quidem vixiſſe ſub Ludovico Imperatore, ut & Voſſius *Herempertum* pag. 761. ſub Ludovico II. Imperatore floruiſſe ſcribit. Sed error ille, vel ex ipſo ſcripto illo refellitur, quod Mons Caſſinus à Saracenis fuerit deſtructus anno 884: Ludovicus II. obierit Anno 875, Ludovicus III. A. 879, Ludovicus IV. A. 911. regno ejectus anno 904. Omnibus his juniorem eſſe Erchembertum ſeu Erempertum probavi ad pag. 761. Eidem anctori tribuuntur quoque *Acta tranſlationis S. Matthæi Apoſtoli*, ſed Joannes Baptiſta Marus ea vindicat Paulino Epiſcopo Legionenſi ſeu Londinenſi." Hæc Sandius de ætate Heremperti adverſus alios omnes, locis citatis, ex Lectione Operis.

Porro quatuor mihi opere lecto, conſtare videntur. *Primum* Opus iſtud non eſſe Hiſtoriam ipſam integram, quam Herempertus compoſuit, atque Paullo Diacono Longobardo ſubjecit: ſed eſſe tantum epitomen quandam ſeu Excerpta quædam ſatis confuſa & ordine perturbato, quæ ex integra Hiſtoria deſumpta ſunt. *Secundò* Epitomen hanc ſeu excerpta confuſa & perturbata, non eſſe ab Heremperto collecta, ſed ab anonymo quodam incertæ ætatis. Cum enim Hiſtoria Heremperti Monachi non fuerit prolixa, nulla prorſus ratio dari poteſt, cur Operis non magni neque multum prolixi, ipſe Herempertus auctor *Epitomen* conſcripſiſſet. Adde contra Cavum loco citato, quod ſi Herempertus ipſe talem *Epitomen* operis ſui concinnaſſet, hanc dubio procul, eum majori ordine & judicio, ac non ita perturbate & tumultuarie conſcripſiſſet. *Tertiò* id quod habetur ad annum 887. pag. 75. editionis hujus, non videtur eſſe Heremperti, qui ſeipſum illic non nominat, ſed Anonymi Caſſinenſis Monachi Heremperto antiquioris, quem Herempertus in Chronicon ſuum comportavit, contra quam Guillelmo Cavo viſum fuit. *Quartò* ex pagina 82. hujus Epitomes, Herempertus Chronicon ſuum concludit in rebus geſtis *Berengarii Junioris* Italiæ Regis, quem ab Ottone primo Imperatore regno ſpoliatum fuiſſe legimus: unde merito Chriſtophorus Sandius contra Voſſium & alios omnes, contendit Herembertum floruiſſe ac ſcripſiſſe poſt annum 956. quo Otto primus imperio jamdudum potiebatur. Hæc ex lectione *Epitomes* prædictæ.

EPIPHANIVS MONACHVS ET PRESBYTER HAGIOPOLITA SIVE HIEROSOLYMITANVS, non incertæ quidem ætatis ut arbitrabar, ſed recentioris, atque ab anno 956. ad 969. floruiſſe quidem creditur. Cui Opuſcula nonnulla adſcribit Leo Allatius in Diatriba *de Simeonum Scriptis*, nimirum *Homiliam de Sancto Andrea Apoſtolo* pag. 90. vel potius *Vitam Sancti Andreæ Apoſtoli authore Epiphanio Monacho & Presbytero*, quam ille poſt multos alins ſe ſcripſiſſe ex Prologo operis refert, Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους: unde colligimus Scriptorem non eſſe ſeculo X. vel XI. antiquiorem. Ejuſdem Scriptoris *Opus de Vita Sanctæ Deiparæ*, poſt multos alios etiam conſcri- 956.

ptâ,

ptâ, nimirum poſt Sanctum Andream Hieroſolymitanum & Cretenſem Archiepiſcopum, qui ſub ſeculi noni medium, poſt annum 850. floruit, quam diſerte allegat atque minus laudat vel approbat, unde ætatem quoque illius recentem concludimus, de qua Vita Leo Allatius *de Simeonum Scriptis* pag. 106. Inſcribitur Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου Μαρίας. Cum itaque improbet Joannem Theſſalonicenſem qui de ejus dormitione ſcripſerat, & alium Joannem qui Theologum ſe venditat auctorem ſuppoſititium, & Andream Hieroſolymitanum Cretenſem Archiepiſcopum, quod pro Vita laudationem vagam effecerit, hinc illum fuiſſe recentiſſimæ ætatis, nec ſeculo X. antiquiorem arbitramur. *Ejusdem Syria & urbs ſancta* Græce ex MS. Codice Vaticano cum verſione Frederici Morelli per Allatium multis locis interpolata in *Symmictis Allatii* libro I. pag. 48. ad 63. anno 1653. Amſtelodami in 8. editis, non Coloniæ ut habet titulus editionis. Anſelmus autem Bandurius in Conſpectu Chronologico Hiſtoriæ Conſtantinopolitanæ, quem præmiſit Collectaneo ſeu Collectioni ſuæ quam inſcripſit *Imperium Orientis ſeu Antiquitates Conſtantinopolitanas*, anno 1711. Pariſiis 2. in folio Tomis Græce & Latine editam, ſcribit hunc Epiphanium Monachum, factum Patriarcham anno 956. Conſtantinopolitanum, Theophylacto 27. Februarii defuncto, ad annum 969. ſedem per annos XIV. occupaſſe ac *Polyeuctum* dictum, ita ut fuerit ille de quo multa commemorat *Nicephorus Presbyter Sanctæ Sophiæ Conſtantinopoli*, in Vita Sancti Andreæ τοῦ σαλοῦ, in Probatis Sanctorum Vitis apud Henſchenium Tomo VI. menſis Maji ad diem 28, de quo nos diximus, verbo *Nicephorus Presbyter Magnæ Eccleſiæ Sanctæ Sophiæ Conſtantinopoli.* In Scriptoribus Hiſtoriæ Byzantinæ poſt Theophanem editionis Græcolatinæ Regiæ anni 1685. anonymus continuator *rerum Conſtantini Porphyrogeniti* p. 277. his illum verbis effert, χειροτονεῖται δὲ αὐτ' αὐτοῦ Πολύευκτος Μοναχὸς, ἀσκητικὸν βίον διαλάμπων καὶ μονάσας ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, καὶ διαπρέψας ἐν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ὀρθῷ δόγματι, καὶ ὡς ἄλλος Ἰωάννης Χρυσόστομος παρὰ πολλοῖς ἐγνωρίζετο καὶ ἐλέγετο: καὶ οὐκ ἐλέγετο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφαίνετο. *Ejus loco ſuffectus Polyeuctus Monachus, monaſticæ palæſtræ exercitationis clarus, ac qui Sanctioris vitæ inſtitutum à teneris unguiculis conſectatus, omni virtute ſanaque doctrina excultus eſſet: quem velut alterum Joannem Chryſoſtomum plerique noſcerent ac dicerent, neque id nomine tenus, ſed ita & vere talis.* Hæc ex fide Henſchenii & Bandurii de Epiphanio Monacho iſto dicta ſunto.

956. ANONYMUS THEOPHANIS CONTINUATOR, poſt annum 950, ultimis Imperatoris Conſtantini Porphyrogeniti temporibus clarus emicuit, non exiguum ſeculi hujus decimi obſcuri ornamentum, quoad Conſtantinopolitanam Hiſtoriam, cujus & nomen quod poſteris agnoſceretur, dignum plane extitit. *Hiſtoriam* autem *Byzantinam* ſcribere aggreſſus eſt ab eo tempore, quo Theophanes Agri Abbas deſiit, nempe ab anno Chriſti 813. qui Leonis Armenii primus in Imperio fuit. Hiſtoriam porro illam vivente adhuc Conſtantino Porphyrogenito incepit, cui adhuc regnanti dicatam obtulit, uti ex Præfatione illius conſtat. Eandem autem extendiſſe atque amplificaſſe ex variis caſibus atque ad Imperium Conſtantini adoptionibus, conſtat ex editione MS. Codicis. Etiam ex perfidiis Conſtantini & Stephani filiorum Romani Lecapeni, quos ipſe Romanus vivente adhuc Conſtantino, Auguſtos fecerat, imperium familiæ ſuæ adſciſcere in perpetuum volens. Et ex Imperio Romani Junioris, ejusdem Porphyrogeniti filii, quem Conſtantinus ipſe vivens Auguſtum creaverat, prædictis Conſtantino Porphyrogenito Lecapeno & Stephano, Romani Lecapeni filiis exauctoratis, qui anno tandem 959. patri ſuccedens, otio delitiisque fractus, obiit anno 967. die 15. Martii. Scopus Hiſtorici hujus extitit, ut perſonam *Conſtantini Porphyrogeniti* commendaret, ac poſteris illuſtrem redderet, non tantum ex propriis naturæ atque ingenii dotibus, ſed etiam à Majoribus, nempe ab Avo, à Patre, à Patruo, à Socero, atque à Filio Imperii ſucceſſore, ut ex Præfatione ipſa ad Conſtantinum Porphyrogenitum conſtat. Hiſtoria hæc ex MS. Codice Græco Bibliothecæ Vaticanæ, cura Eminentiſſimi Franciſci Barberini Cardinalis, à Franciſco Combefiſio, ex Ordine Fratrum Prædicatorum, Græce ac Latine edita eſt Pariſiis in folio, anno 1685. ex typographia Regia à pag. 1. usque ad paginam 300. quam ſequitur pag. 301. *Joannis Cameniatæ Clerici ac Cubucleſii Narratio de excidio Theſſalonicenſi* ad p. 383. Tum p. 385. extat *Demetrii Cydonis Occiſorum Theſſalonicæ Monodia*, & p. 401. *Symeonis Magiſtri ac Logothetæ Annales à Leone Armeno usque ad Nicephorum Phocam*, ad paginam 498.

Prologus Hiſtoriæ ab Anonymo ad Conſtantinum Porphyrogenitum, talis. „Καὶ τοῦτο πάντως τῶν σῶν, ὦ φιλοσοφώτατε Βασιλεῦ, καλῶν, μετὰ γὰρ πολλῶν ἄλλων τε καὶ μεγάλων, τὸ τὰ τῷ χρόνῳ παραῤῥυέντα, καὶ κεχωρηκότα πρὸς τὸ μὴ ὂν, πρὸς παλινζωΐαν αὖθις καὶ παλιγγενεσίαν ἀναγαγεῖν, καὶ τοῦ τῆς ἱστορίας ἐπιμεληθῆναι καλοῦ. ἀλλὰ μὴ τοῖς πρὸ τοῦ τὴν Βασιλικὴν ἐπειλημμένοις, ἀμεληθῆναι, ἀρχήν· οἱ μὲν γὰρ ζῆλον ἐζηλωκότες τοῖς ἀγαθοῖς ἀζήλωτον, ὑπεξηρήσθωσαν τοῦ λόγου, οἵτινες διενηνοχέναι ἐσπουδάκασι τῶν πολλῶν καθ' οὐδὲν, ὅτι μὴ λόγου σύντροφοι, ἀλλ' ἀγροικίας γεγόνασι κατεντρύφημα. τί γὰρ τοιοῦτον ἐξασκεῖν Αὐτοκράτορα δεῖ, ὃ μὴ . . . . ἐπιφέρει τὴν ὄνησιν μετὰ λόγου γινομένων· δέον ἐπιμελεῖσθαι ἀνδρῶν, καὶ τῆς λογικῆς ὅτι μάλιστα

ἐπιςήμης, ἐξ ὧν τὸ κράτος βασιλείας. ὡς ἂν μὴ λάθοιεν καταπεραντοῦς φερόμενοι ἀλογωθέντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ κινδυνεύσῃ τοῦτο, ᾧ τῶν πάντων διαφέρομεν, ἀφωνίᾳ παραδοθέν. *Hoc quoque omnino, Sapientiſſime Princeps, ad alia tua multaque ipſa & magnifica ornamenta, virtuteſque accedit, quod ea quæ tempore perefluxerunt, jamque eſſe deſierunt, ad vitam denuo, ortumque oppido novum ſtudeas revocare: Hiſtoriaque bonum cum proſequaris: nec velut ii, qui ante Imperii clavum moderati ſunt, abs te negligi patiaris. At horum quidem, qui ea æmulati ſunt, quæ nemo bonus unquam æmuletur, nulla nobis mentione habita: fuerunt quidam, qui ut ſupra vulgus præſtarent, nihil opera poſuerunt, quod neque literis educati ſint, ſed ruſticitatis ludibrium, propudiumque extiterint. Quid enim ejuſmodi Imperatorem excolere deceat, quod homini ratione prædito nihil commodi afferat? Cum magis deceat virorum curam habere, præcipueque ſcientiæ rationalis, quibus Imperii robur præſtatur: ne homines in præceps ruentes, paulatim obbruteſcant: dein id, quo univerſis præcellimus, ſilentio traditum periclitetur.*

Ἀλλ᾽ ὅσον μὲν σοι πεπόνηται, πρᾳότατε βασιλεῦ, περὶ τὴν λογικὴν, καὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐπιμέλειαν, ἵνα τ᾽ ἄλλα παραλείπωμαι, θεωρήσουσι μὲν οἱ σοφοὶ, ὅτι δὴ καὶ σὺ, μᾶλλον δὲ ἤδη σὺ σαφῶς, ὅτι γε καὶ ἐκεῖνοι σοφοί. ἱςορεῖς δὲ αὐτὸς, χεῖρα μόνας λαβὼν ἡμῶν διακονουμένην σοι, ὅσα τοῖς πρὸ σοῦ βεβίωται, κἂν ἀποχρόντως ἔχωσι τὸ φαῦλον, καὶ οὐ λαμπρόν. ἐπεὶ καὶ τούτων ἔνεςι θηράσαι τοῖς σπουδαίοις τὰ χρήσιμα. ἀμέλει τοιγαροῦν πάσης ἀσχολίας καὶ ἀργίας τὴν περὶ λόγου προτετιμηκὼς σπουδὴν, ἅ τε δὴ τούτου μάλιςα τοῖς ὑπηκόοις φιλομαθέσι τε καὶ φιλιςορθσιν ζῆλον καὶ ἀρετὴν ἐγγεννῶντος, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεγραμμένων, τὰ δὲ ἐκ τῶν ἀκοῇ παραδεδομένων συναθροισας, ὥσπερ τι κοινὸν διδασκαλεῖον προθεῖναι πᾶσιν ἐβουλεύσω καλῶς. ἐκείνην ταύτην ἀρχὴν εἶναι νομίσας τῆς ἱςορίας ἀρίςην, τὴν τῷ μακαρίτῃ Θεοφάνῃ γενομένην κατάληξιν. (πάντων τῶν βασιλέων ἕως τοῦ νυνὶ καιροῦ, καὶ τῆς βασιλείας σου τὰ πεπραγμένα διὰ λόγου συλλαβεῖν. Εἰ καὶ τοῦ ἀοιδίμου σου πάππου, τοῦ ἐν βασιλεῦσι εὐκλεοῦς Βασιλέως Βασιλείου τὰ παρὰ σοῦ ἱςορούμενα καὶ μετὰ πάσης σαφηνείας καὶ λόγου εὐκοσμίας κατὰ τὸ τῶν γενομένων ἀληθὲς καὶ εἰλικρινὲς εἰς τὸ φανερὸν παρὰ τῆς σῆς πολυμαθεςάτης εἰδήσεως ἐξαγορευθέντα, περιττὸν μὲν ἂν εἴη οὐδολιοῦν διηγήσασθαι.) ὃν κατὰ συγγένειαν καὶ ἀγχιςείαν, τὸ εἶναι κηδωνὸς λαχὼν, ἀποσεμνύνεις τε καὶ ἐκ τῶν σῶν ἱκανῶς, καὶ ἀντιλαμβάνεις αὖθις παρ᾽ αὐτοῦ τινα εὔκλειαν. *Quantam vero tu, mitiſſime Princeps, operam poſueris, tum in rationali ſcientia, tum in hominum cura, ut & alia prætermittam, commemorabunt quidem homines ſapientes: quando & tu ipſe, vel potius tu ipſe palam, quod & illi ſapientes. Scribis autem ipſe, manum duntaxat noſtram tibi miniſtrantem aſſumens, quæcunque ſuperioris ætatis hominibus geſta noſcuntur: tametſi illa abunde vitioſa ſint, nec virtutis laude admodum ſplendeant: quod hinc quoque viri ſtudioſi commodum referant. Sane igitur omni alia occupatione otioque, eruditionis literarumque cura poſthabitis, quod nimirum eas res doctrinæ hiſtoriæque amantibus ſubditorum animis, æmulationem virtutemque inferat, ex iis quæ aut ab aliis ſcripta, aut auditione accepta ſunt, unum corpus contexens, communem quaſi ſcholam univerſis proponere, ſagaci conſilio decrevisti. Hujus Hiſtoriæ illud optimum ratus initium, ubi felicis memoriæ Theophanes ſcribendi finem feciſſet: (ita nimirum ut omnium Imperatorum ad hanc uſque ætatem tuumque Imperium, res geſtas ſermone complectatur. Quanquam inclyti Avi tui inter Auguſtos fama celeberrimi Baſilii Imperatoris geſta abs te conſcripta, omnique perſpicuitate ac ſermonis ornatu verè ſinceréque ab eruditiſſima prudentia tua, omni denique fide narrata, ſuperfluum nobis ſit ullo modo retractare:) quem, ſanguinis neceſſitudine (illius quippe nepos) propius contingens, cum tuis ornamentis abunde honeſtas, tum rurſus quandam ab eo claritatem recipis.*

Ἐκεῖνος μὲν οὖν εἰς τὴν τοῦ Κουροπαλάτου Μιχαὴλ βασιλείαν, καὶ ἧτταν τὴν ἐκ τῶν Βουλγάρων συμβᾶσαν αὐτῷ καταπροδοθέντος ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ, κατέληγε, τῆς τοῦ Λέοντος μόνον μνησθεὶς ἀναῤῥήσεως· μηδὲν μηθ᾽ ὅθεν ἦν, μηθ᾽ ὅπως ἐτράφη δῆλον τοῖς ἀναγινώσκουσι πεποιηκώς. ἡμεῖς δὲ, ὥσπερ τῇ κεφαλῇ τὰ ἄλλα μέρη συνάπτοντες, αὐτήν τε τὴν ἱςορίαν ὁλόσωμον, ἀλλ᾽ οὐχ ἡμιτελῆ ἀποδείκνυμεν, καὶ πρὸς τὸν ἑξῆς καὶ κάτω χρόνον, τοῖς μὴ ῥᾳθυμότερον ζῶσι, διαβιβάζομεν, κέρδος, ἀλλ᾽ οὐ ζημίαν αὐτοῖς πορίζομενοι. Εἴ γε δὴ καλὸν, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν εὔοδον, τῶν ἀγαθῶν τε καὶ μὴ, τὸν βίον διαγινώσκειν. *Is porro in Michaelis Curopalatæ Imperio, acceptaque à Bulgaris clade per ſuorum proditionem, Leonis duntaxat proclamati Auguſti levius facta mentione, ſcribendi finem fecit: ejuſque nec natales aut patriam, nec educationem Lectoribus aperuit. Nos autem velut membra reliqua capiti jungentes, tum ipſum Hiſtoriæ corpus integrum, non quaſi dimidia parte mutilum, repræſentamus: tum ad ea quæ deinceps ſecutiſque temporibus geſta ſunt traducimus: rem ſcilicet præſtantes, iis qui in otio & deſidia vivere noluerint, utilem, nihilque eis damni afferentem. Quippe bonum eſt & ad ſecuritatem cumprimis utile, ut bonorum pariter atque malorum vitam cognoſcamus.*

Syſtema hujus Hiſtoriæ tale eſt. Poſt Prologum, incipit pag. 4. Leonis Armenii Imperium, pag. 26. Michaelis Amorienſis Imperium, pag. 53. Theophili filii Michaelis Imperium, pag. 92. Michaelis Theophili filii Imperium. Tum vero pag. 132. Hiſtoria *De Vita & rebus geſtis Baſilii* inclyti Imperatoris, quam Conſtanti-

tinus Dei gratia Romanorum Imperator, ipſius nepos, ſtudioſe ac diligenter ex variis narrationibus congeſſit, ac Scriptori Anonymo tradidit. Guilielmus Cavus Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoria literaria* ad annum 920. ſeculi decimi in multis errat circa Scriptorem hunc, quem *Leontium Byzantinum Chronographum* appellat, quamvis de nomine an Germanum ſit, an ſuppoſititium, dubitent *primo* tum Labbeus tum Voſſius, qui proinde tanquam Anonymus à Franciſco Combefiſio in lucem prodiit. *Secundo* aſſignatur à Cavo ad annum ſeculi 920, quem conſtat ſcripſiſſe ſub extremis temporibus Conſtantini Leonis Philoſophi filii, poſt annum 962, imo poſt annum 967. *Tertio* in hac editione Combefiſiana pag. 132. ſequitur *Vita Baſilii Mocedonis* ad pag. 217. nova verſione ornata, quam ſub nomine Conſtantini Porphyrogennetæ antea Græc. & Latine ediderat Leo Allatius *Symmictorum* parte 2. pag. 1. Coloniæ anno 1653. Coloniæ Agrippinæ in 8. Verum Conſtantini eſſe negat Labbeus, & Chronographo noſtro potius adjudicandam cenſet *Protreptico ad Hiſtoriam Byzantinam* Num. 28. pag. 14. & rectiſſime quidem juxta Cavum loco citato. Auctor enim tot immenſis Baſilium ubique ornat præconiis, ejusque genus à tam vetuſta, nobilique proſapia repetit, aliter quam iſtius temporis Scriptores facere ſolent, ut à Conſtantini modeſtia alienum plane videatur: neque aliud Scriptori fuiſſe conſilium, quam ut avi laudes nimium decantando, nepoti ſuavius adblandiretur. De ſe tanquam Conſtantino nusquam vel leviſſimum indicium injicit, imo tanquam de alio ubique loquitur, præſertim Num. 34. ubi hæc habet. „Νῦν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων Κωνςαντῖνος ὁ τῆς πορφύρας βλαςὸς, ὁ Λέοντος μὲν τῦ σοφωτάτυ ὑὸς, ἐκείνυ δὲ υἱωνὸς, τὸ τοιῦτον πρoτέρημα &c. *Nunc ætate noſtra Conſtantinus purpuræ ſurculus, Leonis ſapientiſſimi filius, illius autem nepos, hoc privilegium habuit.* Hæccine de ſe Conſtantinus loqueretur? Neque aliud ex operis inſcriptione exſculpi poteſt, quam Conſtantinum Scriptori demum, quisquis erat, ſcribendi argumentum & materiam ſubminiſtraſſe. Sed poſt tam apertam Scriptoris hujus confeſſionem, qua in Præfatione operis teſtatur, Vitam hanc Baſilii Macedonis, ſibi à Conſtantino Porphyrogenito ſcriptam, datam fuiſſe: factum iſtud in dubium revocari nullatenus poteſt. Quidquid in contrarium Labbeus & Cavus loquantur. De hoc Scriptore Acta Eruditorum Lipſiæ anni 1685. Kalendis Octobris, à pag. 437. ad 440. Pag. 217. Leonis cognomento Philoſophi, ſive Sapientis, qui Conſtantini Porphyrogeniti pater fuit, Imperium. Pag. 233. Imperium Alexandri filii Baſilii, qui Conſtantini Porphyrogeniti patruus fuit. Pag. 235. Conſtantini Porphyrogeniti, Leonis filii Imperium. Pag. 246. Romani Lecapeni qui Conſtantini Porphyrogeniti Socer fuit, Imperium. Pag. 271. iterum Conſtantini Porphyrogeniti, Leonis filii Imperium, usque ad mortem. Denique pag. 293. Imperium Romani Junioris, Conſtantini Porphyrogeniti filii, usque ad annum tertium ac Chriſti Incarnati 962. Pergit ergo hoc Chronicon à Leone Armenio usque ad Romanum Juniorem pag. 1. ad pag. 300. quod Anonymus, Conſtantino Porphyrogenito vivente atque Imperium adhuc adminiſtrante, ſcribere aggreſſus eſt, ut ex *Præfatione* conſtat. Cum autem ille Anonymus, Conſtantino mortuo ſuperſtes fuiſſet, iterato *Hiſtoriam* ſuam labore aggreſſus, ejusdem Conſtantini Porphyrogeniti Imperium reſumpſiſſe videtur, ab ejectione in exilium Stephani & Conſtantini, Romani Lecapeni filiorum, qui patrem ſuum Imperio expulerant: καὶ λογισάμενος, ὅπερ ἦν εἰκὸς, εἰ τῦ ἰδίυ πατρὸς ὐκ ἐφείσαντο; πῶς αὐτῦ φείσονται; *Nequando in ſe quoque attentarent eadem, ſecum reputans ut par erat, eos qui nec patri pepercissent, haud ſibi parcituros.* Meminit hujus Scriptoris Gerardus Joannes Voſſius lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis*, parte 3. pag. mihi 504. Carolus du Freſne in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, cujus verba paſſim multis in locis profert. Et in Catalogo *Scriptorum Græcorum* editorum, quem Gloſſario huic ſubjunxit, verbo *Theophanis Chronographiæ Continuator*, col. 62. Guillelmus Cave Tomo 2. ſeu parte 2. Hiſtoriæ litterariæ ad annum 920. pag. 182. editionis Geneveniſ.

GEORGIVS MONACHVS GRÆCVS 956.

Hac eadem tempeſtate anni 950. & ſequentium claruiſſe mihi videtur, atque ſcripſiſſe *Vitas recentiorum Imperatorum*, ſeu *Compendium quoddam Imperatorum illorum*, quorum res geſtas ſtylo latiori Anonymus Theophanis Continuator conſcripſerat. Scribit enim eadem prorſus ratione qua iſte Anonymus, imo orditur *Vitas recentiorum Imperatorum* à Leone Armenio, quemadmodum Anonymus iſte fecerat: atque etiam ad illius imitationem in *Romano Juniore* Conſtantini Porphyrogeniti filio ſcribere deſinit. Ex collatione autem Operis utriusque, conſtat *Georgium Monachum* accepiſſe etiam plurima verbo tenus ab iſto Anonymo. Dum autem Opus inſcribitur Γεωργίυ Μοναχῦ βίοι τῶν Νέων βασιλέων, *Georgii Monachi Vitæ recentiorum Imperatorum*, hoc eodem tempore vixiſſe perhibetur, quo ejusmodi Vitæ deſinunt, nempe circa annum 950. vel 960. Hic autem caute diſtinguendus eſt ab altero Georgio Monacho cognomento *Hamartolo*, qui circa annum 842. claruit, juxta Cavum in *Hiſtoria rei literariæ* pag. 531. & ab altero *Georgio Monacho Taraſii Patriarchæ Syncello* qui anno 792. Chronologiam conſcripſit, cujus mentionem faciunt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 24. pag. mi-

mihi 284. & Guillelmus Cavus loco citato, ad annum 792. pag. 499. *Vita Recentiorum Imperatorum* Georgii Monachi hujus, Græce & Latine editæ ſunt a Franciſco Combefis, vel poſt ejus mortem ex illius verſione, anno 1685. Pariſiis in fol. typis Regiis poſt illum *Anonymum Theophanis Continuatorem*, & *Chronicon Symeonis Magiſtri & Logothetæ*, nimirum a pag. 499. ad pag. 594.

960. SANCTVS NICON ARMENVS, inſignis multarum Gentium Apoſtolus, ſeculo Eccleſiæ decimo miraculis, prædicationibus ac doctrina clarus enituit. Cujus *Res in Græcia præclare geſta* extant Romæ in Bibliotheca Sfortiana, Græce conſcriptæ ab Abbate Monaſterii ejusdem Sancti Niconis, atque hoc ſeculo in Latinum converſæ. Porro ut tradit Curopalates, Creta inſula poſtquam annis ferè quadraginta a Saracenis occupata fuiſſet, anno 961. a Nicephoro Phoca ejusque germano Leone, armis recuperata eſt. Cum autem longa Saracenorum occupatione, propemodum jam in ea ad Mahumetiſmum Chriſtianitas defeciſſet: conſilium Dei fuit, ut ad tantam deſolationem reſtaurandam, S. Niconem Monachum genere Armenum mitteret, *Pœnitentiam agite* vulgo nuncupatum, quod illud Johannis *μετανοεῖτε*, ubique jugiter inclamaret. Qui quidem ubi primum Orientis regiones peragraſſet, Apoſtolatus ſui primitias in Armeniorum converſione, ab innumeris quibus detinebantur erroribus, Deo conſecravit. Poſtea vero in Cretam divino monitu miſſus, hanc inſulam in fide Chriſti benè inſtituit: indeque univerſam Græciam pœnitentiam prædicando peragravit, plura ubique (juxta Græcos) miracula operans, & uberes fructus ex ſua prædicatione colligens. Idem author *Rerum geſtarum S. Niconis μετανοεῖτε cognominati*, de quo jam ſuperius dictum eſt, meminit maximæ cujusdam Bulgarorum in Græciam irruptionis, quæ anno 981. contigit, atque Spartam S. Niconis precibus eſſe protectam, eandemque expeditionem a Peloponneſo propulſatam fuiſſe tradit. Illic enim apud Lacedemonem habitabat tunc idem ſanctus, cariſſimus Deo & miraculorum patrator egregius, ac ferme unica hoc tenebroſo ſeculo fax Orientis. Qui & circa hoc ipſum tempus, eandem urbem Lacedemonem, rogatus a civibus, graviſſimà peſte liberavit: ea lege, ut omnes Judæi (quos adeo averſabatur, ut nec linguâ nec auribus uſurpare nomen eorum vellet) ab urbe pellerentur, quod & factum eſt. Scripſit ille *Pandecten rerum ſanctarum atque Eccleſiaſticarum, multis comprehenſam ſermonibus*, quam allegat Joannes Baptiſta Cotelerius tomo tertio *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, pagg. 439. & 441. Cujus etiam nonnulla referre videtur, Anaſtaſius quidam Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopus, in Sermone ſeu Homilia *De jejunio Glorioſiſſimæ Deiparæ*, apud eundem Cotelerium ibidem, pag. 438. Extat autem Pandecte iſta, in Bibliotheca Galliarum Regia, Codicibus 2423. & 2424. ſub Sancti Niconis nomine, ad quam quivis accedere & legere poteſt. Et in MS. Codice Colbertino 5963. Quid vero Niconem impulerit, ut hunc librum ſcriberet, docet Colberteus Codex: τὸ παρὸν βιϐλίον ποίημά ἐςι τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νίκωνος. πόνημα δὲ κατὰ σύναξιν οὐχὶ κατὰ τοὺς λόγους. ἔγραψε δὲ τοῦτο, εἰς τὰ μοναςήρια τῆς Θεουπόλεως. *Labor* ſeu *Opus S. Patris noſtri Niconis, præſens liber eſt. Opus autem juxta Congregationem, non juxta eloquentiæ leges, ſcripſit enim illud ad Monaſteria Alexandriæ.* Ita Carolus du Freſne du Cange in Catalogo MSS. Codicum Græcorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* columna 31. Idem ſcripſit Libellum *De impia peſſimorum Armeniorum religione*, qui antea Latine tantum atque ſatis infeliciter in Bibliotheca Veterum Patrum impreſſus fuit, ſed illum poſtea Græce & Latine ex MS. Codice Græco 1818. Bibliothecæ Regiæ iterum edidit Joannes Baptiſta Cotelerius anno 1672. in Notis ad Patres Apoſtolicos col. 152. Idem Cotelerius pag. ſeu col. 237. ex eodem Codice Bibliothecæ ejusdem 1818. exhibet Græce & Latine Opuſculum ejusdem cum præcedente brevitatis *De religione Armenorum* hoc titulo: Ἀπόταξις τῶν αἱρετικῶν Ἀρμενείων &c. *Renuntiatio hæreticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizare, cum ad fidem Orthodoxorum Romanorum redeunt, non autem baptizantur, ſed unguntur.* Attribuitur quoque a Cavo parte ſecunda ſeu Tomo 2. *Hiſtoria literaria* ad annum 1094. Anaſtaſio cuidam Palæſtino ſeu Syro, qui ut videtur, Antiochenus Cæſareæ Palæſtinæ Archiepiſcopus extitit ac circa annum MXCIV, certe ſub Joanne Patriarcha Antiocheno floruit, qui anno MXC. hunc Thronum aſcendit, ὁ νυνὶ πατριάρχης κῦρις Ἰωάννης καὶ ἁγιώτατος: *Qui nunc Patriarchatum tenet, ſanctiſſimus Dominus Joannes.* Huic inquam Anaſtaſio attribuit Tractatum *De jejunio glorioſiſſimæ Deiparæ, quodque ſervandum ſit ut legitimum*: quem Græce & Latine edendum curavit ex MS. Codice Regiæ Bibliothecæ Tom. III. Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ pag. 432. At idem Cotelerius ibidem non diſſimulat, Opuſculum iſtud *De jejunio Glorioſiſſimæ Deiparæ* in Bibliotheca Regia Codice MS. Græco 3027. multo prolixius, cumque varietatibus non paucis, ſub Sancti Niconis Monachi Rheiſenſis nomine reperiri. Hæc de MSS. Operibus Niconis Armeni, in Regia Galliarum Bibliotheca extantibus, ex Cotelerio qui Catalogum illorum omnium, cum clariſſimo Dufrenio, dum Pariſiis manerem, conſcripſit. Idem Sanctus Nicon ſuppetias etiam tulit, protectionemque Joanni Malaceno illuſtri viro Lacedemonio, qui apud Imperatorem Baſilium accuſatus quod Bulgarorum partibus fa-

faviſſet, eàque de causâ Conſtantinopolim vocatus eſt, quod anno 998. contigit: ut habet Joannes Curopalates, qui quæ inde ſecuta fuerint, ſilentio obvoluta reliquit. Sed in *Rebus Geſtis Sancti Niconis* de quibus ſupra, traditur Malacenum non ſolum ab ejusmodi invidorum calumniis eſſe abſolutum, ſed etiam adeo honoribus auctum, ut principem in Senatu locum obtineret: Virum quidem prudentem & eloquentià inſignem, cui hæc omnia ex prædictione S. Niconis accidiſſe narrantur. Cæterum cum idem Sanctus Malaceno Conſtantinopolim abeunti promiſiſſet fore, ut is vultum ſuum denuo cerneret: & tamen eo adhuc Conſtantinopoli degente, Sanctus Nicon ad cœleſtem patriam migraſſet: dolore æſtuans Malacenus, ſed fide confirmatus, ut veram aliquo modo redderet Sancti prophetiam, pictorem vultum ejus & lineamenta corporis omnia deſignans, depingere juſſit. Sed cum non valeret pictor, arte licet manuque inſignis, eum ad veram ſimilitudinem exprimere: accidit ut ei adhuc in his anguſtiis exiſtenti, apparuerit S. Nicon ſolito habitu veſtitus, in ipſo quo eum depingere conabatur cubiculo. A quo pictor juſſus in eum reſpicere, idemque eo circumſpecto ad tabulam reflexus, ut ejus formam imitaretur, ſacram ejusdem imaginem in tabula ſuis Lineamentis ſuapte expreſſam ſponte vidit: qui miraculo obſtupefactus, ad ſanctum iterum ut eum veneraretur, converſus, jam illum abſceſſiſſe reperit. Porrò delata Malaceno imago, eadem poſtea ſuſpenſa eſt in ſacro ejusdem Sancti templo. Narrantur hæc fuſius in iisdem S. Niconis Actis: ex quibus etiam conſtat, ſolitum ex Sancti loculo, unguentum ſacrum colligi, quod ſanctificationi, malisque omnibus & morbis depellendis proficuum eſſet. Hæc Græci ſtupendi Miraculorum figuli, inventores & narratores, apud quos vix alius ſit, quam thaumaturgus Sanctus. Mortuus eſt Nicon anno 998. die 26. Novembris, de quo abunde Baronius ſeculo X. *Annalium Eccleſiaſticorum*, ad annum 961. num. 4. & ſequentibus, 969. num. 7. 971. num. 2. 982. num. 1. 987. num. 4. 998. num. 17. atque in Notis ad Martyrologium Romanum, ad diem 26. Novembris. Ejusdem Epitomator Henricus Spondanus ad annum 961. num. 3. 981. num. 1. 998. num. 5. Joannes Baptiſta Cotelerius, tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, pagg. 419. & 441. Carolus Dufrenius du Cange ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis*, in Indice Authorum, col. 31. Alius extitit Nicon longe antiquior iſto, qui olim curavit tranſcribi Græcè *Opera S. Ephram Syri* circa annum Chriſti 531. Codex olim in Monaſterio Cryptæ Ferratæ, cujus nota adſertur è Gerardo Voſſio in fine Operum S. Ephræm; ad calcem verò exemplaris iſtius legebatur nota ſequens; ἐγράφθη ὁ ὁσιώτατ(ος) καὶ μακάρι(ος) Ἐφραὶμ, διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωνᾶ ἁμαρτωλοῦ, ἐν τῷ κυρίῳ ἔτει Φλα κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ὁσιωτάτου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν Νίκων(ος), οὗ ταῖς ἱκεσίαις καὶ πάντων θεοφόρων καὶ ἁγίων πατέρων, δώῃ ἡμῖν ὁ κύρι(ος) μερίδα καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἀμήν. *Scriptus eſt ſanctiſſimus & beatus Ephram, manu Jonæ peccatoris, anno Domini 531, juſſu ſanctiſſimi & ſpiritualis Patris noſtri Niconis: cujus omniumque deiferorum & Sanctorum Patrum precibus, det nobis Dominus partem & ſortem cum omnibus Sanctis ſuis, amen.* Voluit Bernardus de Montfaucon Benedictinus Gallus ex Congregatione S. Mauri hanc corrigere ſubſcriptionem Palæographiæ *Græcæ* Lib. 1. cap. 6. pag. 48. quam anno 1708. Pariſiis in folio edendam curavit. Sed erravit & quæ illic ex conjectura profert, nihil valent contra authoritatem Gerardi Voſſii & Manuſcripti Codicis hujus Cryptæ Ferratæ, quam enervare vult.

THEODOSIUS ECCLESIÆ CP. DIACONUS anno circiter 960. ſub Romani Junioris Conſtantini Porphyrogeniti filii Imperio claruiſſe mihi videtur. 960.
Scripſit ἀκροάσεις V. ſeu *Relationes ex auditu de capta à Romano Auguſto Creta*, quibus impreſſis Hiſtoria Byzantina mirum quantum ditaretur, vel Scriptores poſt Theophanem. Agit de hac Romani expeditione Anonymus Hiſtoriæ Byzantinæ Scriptor, de quo anteà egimus decade præcedenti in Rebus Romani Junioris Geſtis, num. 8. 9. 10. 11. 12. & 13. anno Imperii ejus 2. Chriſti Incarnati 960. ubi ait *Romanum Imperatorem divino zelo ſuccenſum cautiuque ac ſacris Joſephi Accubitoris conſiliis inductum, ex omni Romana ditione bellicis navibus collectis, igneque Græco, ac ex Thracia, Macedonia & Sclavonia collectis copiis, in Cretam mittere ſtatuit, quam depopulatur & occupat.* Cum autem iſtæ *Narrationes* Græcè MSS. in Vaticana Bibliotheca extarent, Leo Allatius illarum copiam fecit Claudio Maltredo Societatis Jeſu Presbytero, quas edendas à ſe promiſerat anno 1662. Toloſæ in Præfatione ad Lectorem præmiſſa Hiſtoricis operibus *Procopii Cæſarienſis Rhetoris*, quorum Volumen III. promiſerat. Sic autem ſub Præfationis illius finem. „Nec malè Georgio Piſidæ (quem edendum pollicebatur) conveniet cum Theodoſio itidem Diacono, cujus Ἀκροάσεις V. *De capta à Romano Auguſto Creta*, mihi deſcribendas curavit illuſtriſſimus Leo Allatius, Cuſtos Bibliothecæ Vaticanæ, & in Arce illa Reipublicæ litterariæ meritiſſime collocatus.“ Hæc Claudius Maltretus loco allato, unde diſcimus *Narrationes* iſtas Romæ Græcas extare, quarum tranſcriptum Toloſæ anno 1662. Maltretus ex Allatii dono poſſidebat.

ROGERUS ſeu RUOTGERUS, Abbas Cœnobii Crucis S. Leufredi in Nortmannia, Ordinis divi Benedicti, Congregationis Cluniacenſis, anno 960. & ſequentibus claruiſſe videtur, dum ſcripſit *Vitam Sancti Brunonis Co-* 960.

lonienſis Archiepiſcopi, qui fuit Dux & frater Othonis primi Imperatoris, & Henrici Aucupis Imperaroris filius. Hie Wigfrido mortuo, anno 954. Colonienſem ſuſcepit Archiepiſcopatum, obiit autem anno 965. Coloniæque in Abbatia S. Pantaleonis ſepultus eſt, Folcmaro ei ad quadriennium in Archiepiſcopatu ſuccedente. Legere eſt *Vitam* hane apud Surium *De probatis Sanctorum Vitis* Tomo V. ad diem XI. Octobris. Item *Vita Domini Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi à Ruotgero ſcripta ad Folcmarum ejus ſucceſſorem, Ejusdem Brunonis Teſtamentum cum ejus Epitaphio* pagg. 273. & 289. inter *Scriptores Rerum Brunſvicenſium illuſtrationi inſervientes*, collectos curâ Godefridi Guilielmi Leibnitii, in ſolio impreſſos Hanoveræ 1707. ſumptibus Nicolai Foerſteri. Cum igitur hoc Opus Folcmaro Brunonis in Colonienſi Archiepiſcopatu per quatuor annos ſucceſſori oblatum ſuerit, atque Sanctus Bruno anno 965. ſatis conceſſerit, ante annum 969. conſcriptum eſſe neceſſarium eſt, quo Rotgerius ſeu Ruotgerus vixit. Huic porro *Brunoni Colonienſium Archiepiſcopo* præter *Commentarium in Pentateuchum*, qui à Sixto Senenſi in *Bibliotheca Sancta* lib. 4. laudatur, ac Bononiæ in biblioth. Fratrum Prædicarorum MS. extat, etiam *Vita aliquot Sanctorum* attribuuntur. Errorem hune Sixti Senenſis amplexus eſt Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 40. pag. 344. editionis ultimæ. At errorem ſuum correxit Voſſius lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 6. pag. 773. ubi illa reſtituit S. Brunoni Aſtenſi qui Epiſcopus Signienſis anno 1079. à Gregorio VII. factus, quem ubi anno 1104. Caſinum reverſus deſeruiſſet, anno 1106. Caſſinenſis XL. Abbas Othoni mortuo ſucceſſit, tum anno 1111. Signienſem Epiſcopatum repetens, anno 1123. pridie Kalendas Septembris, anno 44. Epiſcopatus obdormivit in Domino. Inter enim Brunonis hujus Opera, anno 1651. Venetiis in ſolio impreſſa, extat Commentarius in *Pentateuchum Moyſis*, cujus meminit Petrus Diaconus Caſſinenſis in *Hiſtoria Caſſinenſi* libro 4. cap. 33. qui etiam *Vitas Sanctorum aliquot* ſcripſiſſe legitur, ut *Sancti Leonis Papæ IX.* & *Sancti Petri Anagniæ Epiſcopi* anno MCV. mortui, cujus ad hunc annum Cæſar Baronius in *Annalibus* ſuis meminit. Jam ad Rogerum redeamus, de quo ſic Sigebertus in libro *De Viris illuſtribus* cap. 130. *Rogerus ſcripſit Vitam Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi, qui fuit Dux & frater Othonis Imperatoris.* Et in *Chronicis* ad annum DCCCCLIV. *Mortuo Wigfrido, Colonienſium Archiepiſcopatum ſuſcepit vir glorioſus Bruno, frater Ottonis Imperatoris, qui quantus qualisve fuerit apud Deum & homines, Lector edificat ex Vita ipſius, quam Rogerus luculenter ſcripſit.* Quæ verba & Ægidius Leodienſis, Aureæ Vallis Monachus, exſcripſit in *additionibus* ad Anſelmum Leodienſem cap. XLIV. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. 367. editionis ultimæ.

FRIDEGODUS natione Aoglus, Monachus 960.
Ordinis divi Benedicti, ordine Diaconus, claruit anno 960. temporibus Ottonis I. Imperatoris & Edgari Anglorum Regis, vir Græce doctus, quod rarum ſuit his temporibus, ut de eo ſcribit Guillelmus Malmesburienſis. Hic carmine complexus fuit Vitas Sancti Wilſridi atque Audoëni Monachi, idque fecit poſtulato Odonis Cantuarienſis Archiepiſcopi, de quo proximè dictum: nam cum ille anno 956. horum duorum corpora Caotuariam transtuliſſet, à Fridegodo petiit, ut aliquid de utriusque laudibus commentaretur. Vitam S. Audoëni non Monachi, ſed Rotomagenſis Archiepiſcopi inſeruit Surius Hiſtoriæ Sanctorum Tomo IV. ad diem XXIV. Auguſti, eaque illi videtur eſſe illa ipſa quam Fridegodus reliquerat, quem Surium in *Epitome* ſua Haræus ſequitur. Sed huic obſtat ſententiæ, quod Fridegodus carmine *Audoëni Vitam* tradidit, cum illa quæ apud Surium proſa exarata ſit: neque illic ſit, ut Fridegodus facere ſolet, ut Græcæ paſſim voces Latinis incongruè admiſceantur. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 40. pag. m. 346. Eadem plane cum Voſſio habet Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo obſcuro, ad annum 960. pag. 584. cujus ut voces; ita quoque errores imitatur & exſcribit. De Stilo ejus hæc notat Guillelmus Malmesburienſis Lib. 1. De geſtis Pontificum Anglorum pag. 114. *Scripſit verſibus non ita improbandis, niſi quod Latinitatem peroſus, Græcitatem amat, Græcula verba frequentat: ut merito dictis ejus aptetur illud Plautinum,* Hæc quidem præter Sibyllam leget nemo. Sane Guillelmus Malmesburienſis, qui Fridegodi mentionem illic facit, non dicit illum ſcripſiſſe *Vitas S. Wilfridi & Audoëni Archiepiſcoporum*, ſed tantum *Wilfridi Eboracenſis Archiepiſcopi*, verſibus heroicis, poëmate ſatis prolixo, quam primus in lucem protulit Joannes Mabillonius ſeculo III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* parte 1. pag. 169. De Vita S. Audoëni à Fridegodo vel proſa vel carmine conſcripta, prorſus ſilet, nec unde Surius, Voſſius aut Cavus id habuerint, cognoſco. Idem Guillelmus Malmesburienſis, in lib. V. *De geſtis Pontificum Anglorum*, qui eſt *De Vita Sancti Aldhelmi Schireburgenſis Epiſcopi*, quam in fol. anno 1691. e theatro Scheldoniano edidit inter Scriptores XV. *Hiſtoriæ Anglicanæ*, Thomas Galeus: idem inquam Guillelmus pag. 371. & 372. agit de translatione Reliquiarum S. Audoëni Rotomagenſis Archiepiſcopi in Angliam ab Emma Regina matre Eduardi Regis. Agit etiam de multis, qui ſcripſerunt de *Vita* vel *Miraculis* S. Audoëni, ſed nunquam dicit illam à Fridegodo conſcriptam fuiſſe. Ejusdem autem Fridegodi videtur mihi eſſe Poëma heroicum, quod Thomas Galeus edidit loco citato inter Scriptores XV. *Hiſtoriæ Anglicanæ*, in fol. anno 1691. è theatro Scheldoniano, *De Pontificibus & Sanctis Eccleſiæ & agri Eboracenſis* p. 703. ad 732. quod Thomas Galeus perperam Alcui-

no

Digitized by Google

no inſcripſit, eductum ex MSS. Codicibus Sancti Remigii Rhemenſis & S. Theodorici prope Remos, ubi nullum nomen auctoris eſt. Nec hoc probant Carmen 1515. ut vult in Prologo ad Lectorem Thomas Galeus.

> Hoc duo diſcipuli, templum Doctore jubente
> Ædificaverunt Eambaldus & Alcuinus, ambo
> Concordes, operi devota mente ſtudentes.

Nec carmen 1552. quod etiam in Alcuini auctoris putativi gratiam & argumentum profert.

> Quid quoque Sedulius, vel quid canit ipſe Juvencus?
> Alcuinus & Clemens, Proſper, Paulinus, Arator.

Author ejus enim Poëmatis, meminit *Sedulii & Alcuini*, & *Clementis*, tanquam virorum illuſtrium, quod ſane Alcuinus de ſeipſo non feciſſet. Nam Clemens ille de quo agitur, Alcuino poſterior fuit, cum quo miſſus eſt in Gallias, ut ſcribit Jacobus Vſſerius Armachanus Archiepiſcopus, *præfatione* in Epiſtolas Hibernicas, qui Carolo Magno ſupervixit, ad annum DCCCXX. vel circiter. Nec alius videtur eſſe *CLEMENS Vitæ Caroli Magni exarator*, in Catalogo Authorum, quorum teſtimonia à Wolffgango Lazio in Commentariis Reipublicæ Romanæ producuntur, nominatus. Sedulius quoque Anglus vel Scotus, ille ipſe eſt, quem anno DCCCXIIX Hepidamus S. Galli Monachus in *Chronico* floruiſſe aſſerit: Author ergo hujus Poëmatis, qui celebres ſeculo IX. viros etiam Alcuino poſteriores recenſet, ſeculo X, illoque inclinante, antiquior mihi non videtur: id quod Fridegodo optime convenire poteſt, qui poëmate heroico ad proſam magis accedente lætabatur. Scopus hujus Scriptoris eſt, ut tractet de Præſulibus, Regibus & Sanctis agri ſeu ſedis Eboracenſis, ut conſtat ex his ultimis Poëmatis carminibus:

> Hæc idcirco cui propriis de Patribus, atque
> Regibus & Sanctis ruralia carmina ſcripſi.
> Hos pariter Sanctos tetigi, quos verſibus iſtis
> Deprecor, ut noſtram mundi de gurgite cymbam
> Ad portum vitæ, meritis precibusque gubernent.

Quis autem credat ita tumidum fuiſſe Alcuinum, vel præſumptuoſum, ut ſe adhuc viventem vel Eboracenſibus Præſulibus, vel Regibus, vel Sanctis accenſeret? Nullatenus ergo Alcuinus hujus Poëmatis author eſt, ſed multo recentior aliquis, ut Fridegodus fuit, qui multis poſt annis, tum Alcuinum ipſum, tum Clementem & Sedulium, Eboracenſis agri Sanctis, unde forſitan oriundi erant, accenſuerit. Meminit *Fridegodi* Joannes Baleus *De Scriptoribus Angliæ* Centuria 2. cap. 32. cui attribuit Opuſcula varia, videlicet *De peccatrice in Evangelio, De Hieruſalem, De viſione Beatorum, Contemplationes varias*, quæ periiſſe putat Cavus loco citato.

S. ETHELWOLDVS VINTONIENSIS EPISCOPVS, natione Anglus, patria 960 Ventanus ſeu Vintonienſis, quem Chronicon Johannis Bromton Abbatis Jornalenſis, vocat *Patrem Monachorum & Sidus Anglorum* col. 877. Vir iſte Vintoniæ natus eſt, qui ſub S. Dunſtano Glaſtoniæ educatus & cucullatus eſt, tempore autem Regis Eldredi circa annum 950. factus eſt Abbas Abbendonienſis, tum tempore Regis Edgari anno 961. Vintonienſis Epiſcopus electus. Nam ut inquit Hiſtoria Rameſiæ cap. 13. *Eadem tempeſtate qua S. Dunſtanus ad ſedem Cantuarienſem provectus eſt*, hoc eſt anno 961, *eadem quoque tempeſtate vir miræ Sanctitatis Abbas Abbendoniæ Ethelwoldus, S. Dunſtani alumnus, Brithelmo Wintoniæ Epiſcopo humanis rebus exempto, ejusdem ſedis dignitatem volente Domino adeptus eſt.* Juxta Symeonem vere Dunelmenſem in *Chronico* factus eſt anno 963. Epiſcopus, qui Clericis ab hac ſede amotis ob nuptias ad quas paſſim convolabant, Monachos illic juſſu Regis Edgari ſubſtituit. Ita autem Vitam ejus perſtringit Abbas Jornalenſis loco citato. „Factus eſt Epiſcopus Wintonienſis, ubi Monaſterium Monialium conſtituit, & corpus S. Swithini tranſtulit. Vir igitur iſte ex Monacho Wintonienſis Præſul factus, propter profuſa convivia, quæ tunc in Anglia à Danorum adventu exhibebantur, pane & aqua utebatur. Vir iſte per omnia Beatæ Mariæ, & Sancto Cuthberto devotus extitit, cujus ſedem poſt obitum ejus, nunquam potuit aliquis impune dormitando premere, quin tetris imaginibus reſiliret, increpantibus cur ſedem Epiſcopi indignus uſurparet. Igitur dum ſemel ſimultas anxia inter ipſum Epiſcopum & Godwinum Comitem eſſet exorta, nec die ad hoc ſtatuto pacificari poſſent: Epiſcopus recedendo iratus dixit, *Per Dominam meam Mariam malè tibi erit.* Nec ab illa hora quievit Godwinus à viſcerum tortura, donec benedictionem ab Epiſcopo reciperet. Tandem vir iſte ad Dunelum profectus eſt, ubi quod magnæ videbatur audaciæ, revulſo ſepulchri operculo, cum S. Cuthberto quaſi cum amico loquebatur, ubi munus amoris depoſuit & obiit, anno Domini 984. Epiſcopatus 24. Regis Ethelredi 3. & viſionem Domini quam ſemper optaverat, adeptus eſt. Huic Ethelwoldo ſucceſſit S. Elphegus tunc Bathonienſis Abbas." In MSS. Codice 5164. Bibliothecæ Bodleianæ, inter MSS. Codices Franciſci Junii Cod. 52. num. 2. extat *Ethelwoldus Epiſcopus Wintonienſis De diurna conſuetudine Monachorum Ord. divi Benedicti*, Saxonice ex Codice bibliothecæ Cottonianæ ſub effigie Tiberii

A. 3. Item inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Num. 2427. extat in Bibliotheca Publica Cantabrigiæ in MSS. Codicibus quos Matthæus Parkerus Cantuarienſis Archiepiſcopus huic Bibliothecæ dono legavit, Codice 247. num. 8. *Ethelwoldus de Abbatibus Lindisfarnenſibus.* 9. *De Regibus & Regnis & Epiſcopatibus totius Angliæ.* 10. *De tempore Regum Britannicorum.* Ob hæc Opuſcula Gerardus Johannes Voſſius hunc Ethelwoldum accenſuit *Hiſtoricis Latinis* Lib. 2. cap. 41. pag. mihi 354. Verum non ſpectant illa ad Ethelwoldum Wintonienſem illum Epiſcopum, qui nunquam de Lindisfarnenſibus Abbatibus ſcribere potuit, ſed recte de Abbatibus Glaſtonienſibus vel Abbendonienſibus, ubi Abbas fuerat. Recte igitur inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium ejusdem Regni bibliothecarum Codice 6115. in Codicibus MSS. Thomæ Galei Codice 281. *Ethelwoldi Lindisfarnenſis De vitis Abbatum Lindisfarnenſium* inſcribitur: & Ibidem 6183. Codice 349. ejusdem Galei, *Ethelwoldi Opera*, Liber ſic dictus. At Opus iſtud absque dubio ſpectat ad alium Æthelwulfum ducentis annis & amplius iſto antiquiorem, qui dictus eſt *Bernicius* atque anno 750. clarus, Opus ſuum *De Lindisfarnenſibus Abbatibus & viris illuſtribus Domino ſuo Egberto Eboracenſi Archiepiſcopo* inſcripſit, in Præfatione ſua quæ extat in veteri Codice Bibliothecæ Bodleianæ, in MSS. Bodleji Litera B. 4. Codice 10. *Amicorum præſtantiſſimo atque dilectiſſimo Sacerdoti magno Egberto, Presbyter meritis Ædilvulf, intimæ charitatis ſalutem.* Hunc errorem admiſit Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. qui tamen ibidem cap. 29. illud Opus idem tribuit & recte Ethelwolpho Bernicio, quem anno 750. claruiſſe ſcribit. Nihil igitur Hiſtoricum quod ſciam, Ethelwoldus Wintonienſis Epiſcopus ſcripſit. Sed *De conſuetudine Monachorum Saxonice Æthelvoldus* extat MS. in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Tiberii Litera A. Codice 3. pag. 171. Codex antiquus & optimæ notæ per manus diverſorum ſcriptus ante occupatam Angliam, in quo icones S. Benedicti, Eadgari Regis & S. Scholaſticæ. Item inter Codices MSS. Collegii Corporis Chriſti Cantabrigiæ notato S. 6. ſub finem Codicis poſt paginam 263. *Regula S. Benedicti Latine & Sclavonice auctore* Æthelwolfo. Cujus ob translationem Saxonicam, ut Hiſtoria Elienſis refert, Eadgarus Rex & Alfreth ſive Ælfred Sancto Etelwoldo manerium de Suthburn cum cyrographo in perpetuum contulerunt. De opera ejus adverſus Presbyterorum conjugia, vide Vincentium Bellovacenſem in *Speculo Hiſtoriali* lib. 14. cap. 83. Antoninum Florentiæ Archiepiſcopum in *Summa Hiſtoriali* parte 2. tit. XVI. Cap. 6. §. 4. Agunt de *Ethelwoldo Wintonienſi Epiſcopo* Joannes Lelandus in *Collectaneis* volumine 4. num. 90. pag. 127. quod extat inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ in Anglia Cod. 5105. Gerardus Joannes Voſſius *De Hiſtoricis Latinis* Lib. 2. cap. 41. pag. mihi 354. Humphredus Wanleius in *Catalogo MSS. Codicum Anglo-Saxonicorum*, in Bibliothecis Angliæ occurrentium, Oxonii in fol. a. 1706. edito, pagg. 91. 122. & 199.

THEODORICVS TREVIRENSIS AR- 960.
CHIEPISCOPVS, claruit iisdem Othonis primi temporibus anno circiter 960. qui ex Eccleſiæ Moguntinenſis Præpoſito, aſſumptus fuit anno 965. ad Trevirenſis Archiepiſcopatus clavum, & in literas retulit *Vitam Sanctæ Lutrudis*, virginis ſanctimonialis in Corbeia Saxoniæ requieſcentis, quam ipſam vel ſaltem epitomen illius habes apud Surium in *Probatis Sanctorum Vitis* Tomo V. ad diem 22. Septembris. Mortuus autem eſt hic Theodoricus anno 970. ac ſucceſſorem habuit Egbertum, Arnulphi Hollandiæ Comitis fratrem. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 40. pag. mihi 349. & lib. 3. parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 5. pag. 765. Errorem autem quem idem Voſſius admiſerat lib. 3. parte 1. cap. 6. pag. 572. ubi illum poſt alios anno 1490. aſſignaverat, corrigit tandem lib. 3. parte 2. quæ eſt *De Hiſtoricis incertæ ætatis*, littera T. pag. mihi 725. his verbis. "Theodoricus Archiepiſcopus Trevirenſis fuit anno 1490. ac præter librum *De laudibus Beatæ Virginis Mariæ*, etiam conſcripſit *Vitam S. Lindrudis*, ut quidem legitur in Epitome Geſneriana Simleri. Sed non dubito quin peccatum hac parte ſit, nam ab anno 1449. usque ad annum 1505. Archiepiſcopatum Trevirenſem Joannes Marchio Badenſis obtinuit. Quare quis iſte Theodoricus ſit, aut quando vixerit, dicere non poſſum. Scio Theoduricum quendam circa annum 1100. fuiſſe Abbatem monaſterii S. Trudonis, ac *Vitam* ſcripſiſſe *Sanctæ Landradæ*. Pene eſt, ut eum ſignari arbitrer, ut non modo in authore ſit error, ſed etiam in nomine Sanctæ ipſius. Sane quæ ſit illa S. Lindrudis, necdum reperio: at de S. Landrada, nulli ignotum puto. Aliquanto poſtquam iſta jam literis commiſiſſem, ecce incido in *Annales Archiepiſcoporum Trevirenſium*, à Merſæo Minorita conſcriptos. Ibi lego, Henrico qui Archiepiſcopus Trevirenſis factus eſt, anno 965. ſucceſſiſſe Theodoricum anteà Præpoſitum Eccleſiæ Moguntinæ, deceſſiſſe autem Theodoricum anno 970. eſſeque hunc illum ipſum, à quo *Vita Lutrudis* exarata eſt. Ita enim appellat, atque addit, ſacram hanc Virginem requieſcere Corbeiæ. Quæ ſi ita ſint, & ſane in rebus Trevirenſibus non eſt cur temere fidem illi detrahamus, cum illas ex profeſſo tractaverit: totis quingentis annis & amplius, in Theodorici hujus ætate, Simlerus, uti & qui cum hac in re in *Apparatu ſacro* ſequitur Antonius Poſſevinus, aberrarunt." Hæc locis citatis Gerardus Joannes Voſſius.

960. AJO Anglus Monachus, ordinis divi Benedicti floruit in Monaſterio Croylandenſi ab anno 960. antea, vitam profeſſus monaſticam, clarus temporibus Othonum primi & ſecundi Imperatorum, ob juris peritiam laudatus ab Ingulfo Croilandenſi Abbate in Hiſtoria ſua ad annum 974. pag. mihi 885. Hic in Hiſtoricis etiam conſcribendis valuit, nam *Monaſterii ſui Hiſtoriam* ex monumentis illius antiquioribus, juſſu Abbatis ſui Turketuli ſcripto conſignavit, quæ Hiſtoria eſt quaſi CC. & LXXIV. annorum, ab anno nempe DCC. usque ad annum DCCCCLXXIV. quo Edgarus in Anglia regnabat, cui Ajo familiaris erat. Inſeruit hanc Hiſtoriam ſuæ Ingulfus, Abbas Croylandenſis verbotenus, ut non obſcure inſinuat pag. 885. allatâ. Ajo autem, vel potius Ingulfus per Ajonem, ab anno 960. vel circiter, ita de rebus loquitur quaſi præſens iis fuiſſet, licet ab hac ætate Ingulfus multum diſtaret, qui & anni 1107. in Chronico ſuo Croylandenſi meminit. Mortuus eſt ſub Turketulo Abbate anno 974. valde grandævus, ut Ingulfus habet. Meminit Ajonis Gerardus Joannes Voſſius lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 5. pag. 765.

970. ROTGERUS SANCTI PANTALEONIS IN URBE COLONIENSI MONACHUS, Ordinis divi Benedicti, quem Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 345. ſcribit fuiſſe *Abbatem Cœnobii de Cruce S. Leufredi in Britannia, Ord. divi Benedicti, Congregationis Cluniacenſis.* De quo ita Sigebertus in Catalogo cap. 131. *Rogerus ſcripſit Vitam Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi, qui fuit dux & frater Ottonis Imperatoris.* Scripſit igitur Rotgerus ſtylo nitido atque eloquenti *Vitam Sancti Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi*, ſcriptionemque ſuam Folcmaro Archiepiſcopo Brunonis ſucceſſori, circa annum 970. nuncupaſſe videtur. Cum enim Bruno Remis in Gallia anno 965. quarto Idus Octobris, ſeu die XI. mortuus ſit, in reditu à Compendienſi conventu, ubi nepotes ſuos, hoc eſt, Lotharium Regem & Hugonis Magni filios inter ſeſe invicem diſſidentes ad concordiam revocaverat: vix Opuſculum iſtud ante annum 970. notare poſſumus, quod impreſſum habetur apud Laurentium Surium, tomo V. ad diem XI. Octobris. De *Rotgero*, Sigebertus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 131. mentionem facit. Joannes etiam Trithemius, *De viris illuſtribus Ordinis Sancti Benedicti.* Ægidius Aureæ Vallis Monachus cap. 34. *De geſtis Epiſcoporum Leodienſium.* Verum pleniſſime Joannes Mabillon ſeculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 334. in præludiis ad *Translationem Sancti Maurini Abbatis & Martyris*, ubi *De rebus geſtis* Sancti Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi. Falli autem videtur Gerardus Joannes Voſſius, qui Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 44. pag. 345. hunc Rotgerum, eundem putat cum Rogeto Abbate de cruce S. Leufredi, ad quem etiam Guitmundus circa annum 1066. Libros contra Berengarium ſcripſiſſe creditur.

JOANNES PATRIARCHA HIEROSOLYMITANUS hoc tempore claruit, qui annis ducentis & amplius à Joannis Damaſceni morte, *Vitam* illius, conſcribendam ſuſcepit, quæ quidem extat vel præmiſſa vel ſubjuncta partim Latine, partim Græce in editionibus variis, Operum S. Johannis Damaſceni, cognomento Manſur. Extat autem Græce primum edita Romæ anno 1553. in 8. & in editione omnium Operum S. Damaſceni Baſileenſi 1575. Latine autem in aliis multis editionibus tum Baſileenſibus tum Pariſienſibus, tum apud Laurentium Surium Tomo 3. ad diem 6. Maii, Græce autem & Latine in *Actis Sanctorum* Joannis Bollandi & Comitum, ad eandem diem 6. Maii. Abunde ex hoc Opuſculo liquet ſatis fabuloſo, quantopere adverſatus fuerit Conſtantino Caballino & Leoni IV. ejus filio, a quibus anno DCCLIV. Synodus Conſtantinopolitana contra cultum Imaginum habita fuit, ut ex Actis Concilii Nicæni II. Act. VI. liquet. Atque inde etiam eſt, quod comparans nomen Leonis Imperatoris & Joannis Damaſceni ſimul, illud eſſe à leonis rugientis ſimilitudine ait, alterum autem fuiſſe impoſitum à gratia, videlicet quod Hebræis Jochanan ſive Johannes idem ſit, quod Latinis, *Gratianus* eſt. *Vitam Damaſceni*, ſi Antonio Poſſevino Tomo I. *Apparatus Sacri* verbo *Joannes Patriarcha Hieroſolymitanus*, credimus, iſte Joannes Patriarcha primum Arabice exaravit: Sed in ipſa Vita Damaſceni, Joannes ait Arabice primo ſcriptam fuiſſe, ſtylo tamen rudi & incompto, neque inquit lingua Arabica à ſe compoſitam, qui nempe nonniſi laborem in ſe ſuſceperit illam Græce explicandi. Ex Græcis autem Latine reddidit Johannes Oecolampadius, ſed elegantius deinceps Jacobus Billius Prunæus, præmiſſam divi Jo. Damaſceni Pariſienſibus editionibus 1577. 1603. 1619. Daniel Papebrochius Soc. Jeſu in Commentariis quos præmiſit huic Vitæ ad d. 6. Maii, hunc authorem Joannem Patriarcham Hieroſolymitanum anno 969. aſſignat, cujus rationes ut valde probabiles amplector. Edidit quoque Franciſcus Combefis conjectura plane levi *Orationem* ſub nomine S. Joannis Damaſceni *in Conſtantinum Caballinum pro ſacris Imaginibus* ex duobus Codicibus MSS. Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Tomo 2. *Auctarii Græco-Latini* Bibliothecæ Patrum anni 1648. col. 663. At Carolus du Freſne D[illegible]inus du Cange in *Catalogo authorum MSS.* quibus uſus eſt in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* concinnando, quem eidem Gloſſario ſubjunxit, hanc Orationem Joanni huic Hieroſolymitano his verbis col. 28. adſcribit. "Joannis Hieroſolymitani Archiepiſcopi Synodicon hoc titulo ex Codice Regio 2951. Συνοδικὸν Ἰωάννυ Ἀρχιεπισκόπυ Ἱεροσολύμων στηλιτεύον"

 τῆς

„τὰς κατὰ τὴν ἄσικον καὶ ἀκέφαλον ψευδώνυμον „ἑβδόμην σύνοδον, editum à Combeſiſio in Hiſto„ria Monothelitarum col. 663. ſub nomine S. „Joannis Damaſceni, ſed hic paullo diverſum. Ejuſdem quoque Joannis Patriarchæ Hieroſolymitani eſt, *Epiſtola de Sanctis Imaginibus* quæ ſub nomine falſo *Joannis Damaſceni*, Græce & Latine eſt edita ab eodem Franciſco Combefis in *Manipulo Originum Conſtantinopolitanarum* pag. 110. quam tamen eſſe revera *Synodicam Epiſcoporum Orientalium*, dudum poſt Damaſceni mortem conſcriptam, luculenter probat idem Combeſiſius ibidem, de qua nos diximus ſupra, in Diſſertat. *De Operibus S. Joannis Damaſceni*. Denique *Joannis Hieroſolymitani Monachi Narratio de origine hæreſeos Iconoclaſtarum*, ad eundem Archiepiſcopum pertinere prorſus videtur, qui ex Monacho ad hanc Patriarchalem ſedem pro more Græcorum promotus ſit. Edita illa Græce & Latine pag. 312. poſt Continuatorem Theophanis, qui ejus Chronologiam libris IV. protendit à Leone Armenio ad Michaelem Methyſtum Græce & Latine editis ab eodem Combeſiſio typis Regiis Pariſienſibus A. 1685. in ſolio. Agunt De *Johan. Patriarcha Hieroſolymitano* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 24. pag. mihi 283. ubi perperam ſcribitur floruiſſe ſub extremis temporibus Conſtantini Copronimi ac matris ejus Irenes, ac filii ipſius Leonis IV. ætate eadem qua S. Theodorus Studita. Verum eximie hic Voſſius fallitur, qui Joannem Patriarcham Hieroſolymitanum S. Joanni Damaſceno ſupparem facit, quamvis ducentis annis & amplius, poſterior ſit. Guilielmus quoque Cavus in *Hiſtoria rei literaria* i-„ pſum anno 842. pag. 532. aſſignat, poſtquam„ ſcilicet Imagines in Eccleſia Græca demum„ reſtitutæ, ſedes fixas & non movendas ampli-„ us obtinuiſſent, & Iconodulia apud omnes„ Græcos in pretio eſſe cœpiſſet.„ At Daniel Papebrochius in Commentariis ad Vitam S. Joannis Damaſceni, die 6. Maii Græce & Latine editam præmiſſis, ubi authorem illius examine accurato diſcuſſit, illum ad annum 969. ducentis & amplius poſt Joannis Damaſceni mortem annis amandat, quem cæteris palpantibus atque errantibus amplexi prætulimus. Denique de *Joanne Patriarcha Hieroſolymitano* Carolus du Freſne du Cange in *Catalogo MSS. Codicum & Operum impreſſorum*, col. 28. 52. & 62. quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*. Leo Allatius *De Conſenſu utriusque Eccleſiæ* lib. 2. cap. 18. paragr. 18. & in Creigronem pag. 430.

970. FVLCVINVS SEV FVLQVINVS ex Monacho Sithienſi ſive Sancti Bertini intra muros Vrbis Audomaropolitanæ Abbas XXII. Laubienſis Monaſterii, Ordinis S. Benedicti ad Sabim fluvium, milliari ſecundo à Binchio Hannoniæ oppido, circa annum 970. clarus, ſcripſit *De rebus geſtis Abbatum Lobienſium* MS. Laubiis, Gemblaci, Tornaci in Collegio Societatis Jeſu, & alibi, cujus Opuſculi mentionem facit Sigebertus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. CXXXVIII. *Fulcuinus Abbas Lobienſis, ſcripſit Geſta Abbatum Lobienſium, ſubintroducens per digreſſionem plura legentibus utilia.* Hic defuncto Alatranno juvenis adhuc ætate Abbas anno 965. factus eſt, unde aliquanto poſt condidit hoc *Chronicon De rebus geſtis Abbatum Laubienſis Cœnobii*, quod a Luca Dacherio *Spicilegii* tomo 6. impreſſum eſt. *De miraculis S. Vrſmari ſuo tempore factis Opuſculum*, quod MS. Leodii ad S. Jacobum, extatque editum ab Henſchenio in *Probatis Sanctorum Vitis* Tomo 2. menſis Aprilis ad diem XVIII. *Vitam Folcuini Tarvanenſis Epiſcopi*, qui anno DCCCLV. XIX. Calendas Januarii obiit, MS. Camberonæ in Hannonia, & in Rubra Valle apud Bruxellam: quam tandem habes impreſſam apud Joannem Mabillonium *De Sanctis Ordinis divi Benedicti* Seculo IV. parte I. pag. 622. *Homiliam ſuper Evangelio de Zizaniis*, MS. Lovanii ad ſanctum Martinum. Obiit anno DCCCCXC. apud ſuos ad S. Vrſmarum conditus. Agunt de *Fulcuino* Gerardus Joannes Voſſius lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte IV. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 4. pag. 760. editionis ultimæ. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Fulquinus* pag. 252. editionis 1643. Lovanii in 4. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria*, ad annum DCCCCLXV. pag. 585.

LEO DIACONVS ECCLESIÆ CONSTAN- 970.
TINOPOLITANÆ anno 975. floruit, nomenque poſteris ſuum commendavit, ſcribendo *Hiſtoriam Imperatorum Conſtantinopolitanorum* Græce, a morte Conſtantini Porphyrogennetæ, hoc eſt ab anno 959. usque ad mortem Joannis Tzemiſcis, ſeu usque ad annum 975. libris octo, qui habentur MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca, ex quibus Latine redditis Volumen ſecundum Scriptorum poſt Theophanem edere Franciſcus Combefiſius decreverat, niſi mors anno 1685. ſenem optimum ac nobis amicum abſtuliſſet, non mediocri litterarum Græcarum damno. Mentionem hujus Operis facit, Clariſſimus vir Carolus du Freſne Dominus du Cange in Indice Scriptorum Græcorum nondum editorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 28. velut MS. exiſtentis in Regia Galliarum Bibliotheca, his verbis. Leonis Diaconi Hiſtoria hoc titu-„ lo, *Λέοντος Διακόνου ἱστορία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς*„ *τελευτῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Πορφυ*-„ *ρογεννήτου, μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ αὐτοκράτο*-„ *ρος τοῦ ἐπιλεγομένου Τζιμισχῆ*, ſub quo vivebat.„ Scriptor typis Regiis proxime edendus cum„ aliis ex Codice Regio, cujus mentionem habet„ Gulielmus Cavus Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoria litteraria* anno 975. pag. 319. editionis Londinenſis anni 1698 in fol. his verbis. „Opus ut videtur magni pretii, ex cujus libris VII. &„ VIII. quædam hinc inde citat idem vir clariſ-„ ſimus,

„ſimus, quique typis Regiis una cum aliis, pro„xime edendum eſſe ſpem nobis fecit. Certe „Combefiſius ei inter *Scriptores poſt Theopha„nem* locum deſtinavit, & abſoluto Tomo pri„mo in ſecundum rejecit, quem tamen morte „præventus non edidit. Extat etiam Leonis „hujus *Oratio* ad Baſilium Imperatorem Roma„ni Junioris filium, qui una cum fratre ſuo „Conſtantino Joanne, Tzemiſci in Imperio ſuc„ceſſit. Habetur Græce MS. in *Bibliotheca* „*Bodleiana* inter Codices Barocciaños Codice „CXXXI. folio 306. B. Incipit, Ἐδεῖ μὲν τὸ &c.

970. NICEPHORVS SANCTI ANDREÆ SALI SEV STVLTI DIRECTOR ET CONFESSARIVS, circa annum 970. *Vitam hujus Andreæ Sali ſeu Stulti* Græce ſcripſiſſe creditur, prolixam maxime, quam Conradus Janningus Soc. Jeſu interpretatus eſt, Græce Latineque edidit anno 1688. In *Probatis Sanctorum Vitis* tomo 6. Maii menſis, ad calcem Voluminis velut *Corollarium* ad diem 28. Maii à pag. 4. ad 111. cui Commentarium non indoctum præmiſit, ſed conjecturis utcunque ſolis innixum, ex quo ſequentia hic mutuati ſumus. Andream appellatum *Salum* vult, fuiſſe familiarem Nicephoro vitæ ſcriptori, & Epiphanio poſtea Patriarchæ, non tamen ſub nomine Epiphanii, ſeculo V. poſt Imperium Leonis Magni: ſed poſt tempora Leonis ſequentis ſeculo X. ſub nomine Polyeucti. Sediſſe autem vult Polyeuctum, inter multas quas ſuſtinuit procellas, usque ad annum ab Incarnatione Domini DCCCCLXXX. & ultra, ut Janningus in Commentario prævio ſcribit. Ita autem ille num. 4.

„Porro completam fuiſſe Sancti de futuro „ejus Patriarchatu propheriam, quando ſcri„bebatur *Vita*, indicare Author ſic finiens vi„detur. *Conſcripſi mirabilem hanc & celebri fa„ma vulgandam Vitam religioſiſſimi ſanctiſſimique „Patris Andreæ, ea in præſentem commentarium re„ferens, quæ partim oculis meis vidi, partim ex Epi„phanio didici, facto hinc inde reverendiſſimo Ar„chiepiſcopo ſecundum ipſius Sancti prædictionem.* „At cujus ætatis tunc Auctor fuerit, quem jam „inde à principio ſimulandæ ſtultitiæ *Andreas* „arbitrum conſcientiæ ſuæ habuit? atque adeo „haud multo minorem quadragenario reperit, „fuiſſet is profecto jam fere centenarius, quan„do is de quo agitur Patriarcha, quocunque „appelles nomine, ſedem conſcendit. Quomo„docunque enim chronologiam ordines, mane„bit, quod *Nicephorus* Scriptor qui ſacerdos e„rat, quando Andreas adhuc juvenis ſtultum „agere cœpit, eidemque poſt annos ætatis „LXVI. defuncto ſupervixit, admodum gran„dævus eſſe debuerit: quippe qui *Epiphanium* „moriente *Andrea* non valde annoſum, poſt „plures in Monaſterio annos tradnctos, factum „viderit Patriarcham. Quapropter vereor, „ne ut alia quædam, ſic etiam locus iſte, qui videtur meminiſſe prophetiæ impletæ, interpolatus ſit. Vt autem hoc verear, facit *primo*, quod nulla ratione veriſimile ſit, dilatam fuiſſe tam mirabilis Vitæ conſcriptionem annis tam multis: & non potius exaratam eſſe recenti adhuc utriusque tam *Nicephori* quam *Epiphanii* memoria. *Secundo* quod vix credibile ſit, adeo ieiunam mentionem factam fuiſſe ſuſcepti ab *Epiphanio* ex *Sancti Andreæ* prædictione *Monachatus* atque *Patriarchatus*: & illud quod is tunc nomen geſſit, ſilentio prætereundum, ſi Vita hæc non fuiſſet conſcripta, priusquam iſta fierent. Quoniam autem utrumque MSS. in eandem phraſim conſentit, dicendum eſſet, quod in ipſo originali primo interpolatio facta ſit, cum Vita iſta diu poſt mortem Auctoris in lucem proferenda eſſet.„

Hoc tamen poſito, nondum certum manet, quod *Epiphanius* in illa Vita dictus, fuerit in ordine Patriarcharum *Polyeuctus* potius quam *Antonius* nuncupatus, qui poſt *Polyeuctum* & *Baſilium* monachum quidem & ipſum, ſed Scamandria in Aſia minori oriundum, ex Conſtantinopolitano Studii monaſterio circa annum DCCCCLXXX. aſſumptus, deinde poſt ſextum Patriarchatus ſui annum, ſuo ſe munere abdicarit, Selero Barda Duce exercitus contra Imperatores Baſilinm & Conſtantinum inſurgente, tum paulo poſt mortuus ſit. Tali autem caſu ſolum opus eſſet, ſub extremos Leonis Sapientis annos *Andream* impium ſtultitiam circa annum DCCCCXXX. ſimulare cœpiſſe, circa vero DCCCCLVI. obiiſſe: quando *Nicephorus* quidem jam Septuagenarius aut eo major eſſet, *Epiphanius* vero necdum tunc triiconarius, annis poſtea ut minimum XX. in Monaſterio antequam Patriarcha fieret vixerit: in quo ſi ipſe *Polyeuctus* eſſet, annis XII. vel XIV. ſolum vixiſſe potuiſſet. Hæc Janningus implicatus in *Commentario* num. 4. & 5. Num autem 8. Ad Vitam ipſam quod attinet, duplex illius nacti ſumus exemplar, quorum alterum deſcriptum nobis è Vaticana bibliotheca ſub nota numeri 1574. cum hoc titulo, βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ Σαλοῦ, τοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς Θεοφυλάκτου πόλεως ποιήσαντος ἑαυτὸν παραπαίοντα. *Vita & Converſatio B. Andreæ Sali, qui Byzantii urbe divino præſidio tuta, ſe ipſe ſtultum ſimulavit.* Alterum e bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis Mazarini commodavit nobis, tantiſper cum MS noſtro conferendum, & alterum ex altero corrigendum ſupplendumque, R. P. Jacobns Quetiſ, ſub hoc titulo, βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέα, τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ συγγραφεὶς παρὰ Νικηφόρου Ἱερέως τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας. *Vita & Converſatio beati Andreæ, qui propter Chriſtum ſtultus fuit, conſcripta a Nicephoro Magnæ ſanctiſſimæque Dei Eccleſiæ ſacerdote.* Extat eadem Vita MS. in Bibliotheca Imperatoris Viennenſi, ut in Bibliotheca Geſneri aucta legere eſt, Tiguri

anno

„anno MDLXXXIII. impreſſa his verbis: „*Nicephorus de Vita Andreæ*, Liber vetus MS. in „4. Bibliothecæ Imperatoris Viennæ, cujus „mentionem facit Petrus Lambecius To„mo VIII. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonen„ſis pag. 377. Codice MS. Hiſtorico Græco „Eccleſiaſtico XXXVII. Num. I. à pag. 1. ad fo„lium 95. pag. 2. Item ad calcem Gloſſarii „Domini du Cange in Indice Scriptorum Græ„corum MSS. col. 30. *Nicephorus Presbyter Ma„gnæ Eccleſiæ, De Vita S. Andreæ propter Chriſtum „Sali, Codice Regio 2458.* Idem forſitan hic fuerit cum *Nicephoro Magiſtro Antiochiæ* qui *Vranus* cognominatur, atque ingenti ſcripto & ad nauſeam prolixo, ſcripſit *Vitam & Converſationem Sancti Symeonis Studitæ junioris*, cognomento *ſimplicis & ſtulti, Hegumeni monaſterii Sancti Montis Mirabilis*, quam Græce & Latine anno 1685. edidit Daniel Papebrochius in *Probatis Sanctorum Vitis*, tomo V. Maii menſis, ad XXIV. diem. Nam primus iſtius Vitæ ſcriptor dicitur Leontius Neapoleos Cypri Epiſcopus, in Indice MSS. Codicum Vaticanæ Bibliothecæ, & in Actione 4. Concilii Nicæni II. pag. 245. Atque in MS. Codice Colbertinæ bibliothecæ 977. *Sancti Symeonis propter Chriſtum ſtulti Vita* hoc titulo, βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἀββᾶ Συμεὼν διὰ χριστὸν τοῦ ὀνομασθέντος Σαλοῦ, ut teſtatur Carolus du Freſne Dominus du Cange in Indice Scriptorum quem ſubjecit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, col. 41. *Secundo* idem de *Stultis propter Chriſtum* eadem prolixitate ſcriptum, eodem ſtylo, eundem auctorem arguere videtur, potuitque Nicephorus Magiſter Antiochiæ & Vranus dictus, ex ſcholæ Antiochenæ præfectura fuiſſe aſſumptus ad Eccleſiam S. Sophiæ Conſtantinopolitanam, ob doctrinæ meritum. *Tertio* affectatio Synchroniſmi à Nicephoro tam in Vita utriusque Stulti Andreæ & Symeonis Stylitæ, quam in Vita S. Marthæ, Symeonis Stylitæ & Stulti matris, eundem ubique hominem ſcriptorem & mendacem arguere videtur. *Quarto* eadem prolixitas & amplificatio vaga, nihilque circumſtantiarum temporis determinans, eundem ubique nugacem & garrulum evincit, qui nihil circumſcribere determinate voluit, ne mendacii & ſynchroniſſimi falſo ſuppoſiti argueretur.

970. WITIKINDUS SEU WIDUKINDUS, natione Germanus è Saxonia oriundus, Monachus Corbeiæ Saxonicæ ad Wiſurgim fluvium Ordinis divi Benedicti, claruit ab anno circiter 970. atque ſequentibus. Synchronus enim fuiſſe videtur, Lamfrido Anglo, Monacho Benedictino in Wintonienſi Cœnobio vereri qui circa annum 980. ſub Rege Anglorum Ethelredo vitam agebat, Roſwitæ Moniali Gandeshemenſi, Herigero Abbati Laubienſi & Notgero Leodienſi Epiſcopo, hac ætate celebribus. Scripſit *De rebus Saxonum geſtis*, ſive *De Henrici Aucupis & Othonis primi Imperatoris rebus geſtis libros tres, ad Mathildem Reginam Othonis Imperatoris filiam*, qui Baſileæ primum prodierunt anno 1532. apud Johannem Hervagium. Opus iſtud vix ante annum 975. aggreſſus fuiſſe videtur, cum in eo agat de morte Othonis I. Imperatoris qui anno 936. imperare cœpit, ac XXXVIII. annis in Imperio expletis, mortuus dicitur *Nonis Maii Feria IV.* Ita ipſe Witichindus ait, quod idem eſt ac ſi diceret anno 973. ut Faſtorum ratio docet. Vix ergo ante annum 975. ſuſcepiſſe creditur, atque circa annum 980. abſolviſſe. Etiam *S. Theclæ paſſionem metro* & *Vitam S. Pauli Eremitæ tam proſa quam metro* ſcripſiſſe dicitur à Sigeberto *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 129. quæ exciderunt. Ejusdem *Verſus aliquot* in Codice IV. Evangeliorum MS. in Monaſterio Corbeienſis reperti, prodierunt in lucem una cum libris 3. *De rebus Saxonum* notis illuſtratis, Francofurti 1621. in folio, inter alios quosdam ejusdem Seculi Scriptores ab Henrico Meibomio Seniore ſeu patre, cum Diſſertationibus diverſi argumenti adjunctis. Idem tandem Opus editum anno 1577. in folio in Collectione Rerum Germanicarum Reineri Reineccii & anno 1688. Francofurti inter *Res Germanicas* Henricorum Meibomiorum patris & filii, una collectas, Helmeſtadii, 3. tomis & 2. voluminibus in folio editas. Denique Godefridus Guilielmus Leibnitius edidit *Summam capitum, ex quibus conſtant tres libri Witichindi Corbeienſis, qualis legitur in Codice antiquo Bibliothecæ Caſſinenſis* pag. 208. *Varias lectiones ex Widukindi Codice Archivi Electoralis Dresdenſis* collato cum editione Meibomianis tomis inſerta pag. 211. *Hiſtoria Witichindi* Baſileæ apud Johannem Hervagium anno 1532. editæ, juxta *Collationem cum MS. Bibliothecæ Caſſinenſis* pag. 221. ad 233. Agunt de *Witichindo* Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. 350. editionis ultimæ, ubi anno 980. & ultra eum aſſignat. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Literaria* pag. 581. quem male anno 940. floruiſſe inquit.

ROMERIUS ut Simlerus ait, compoſuit 970. *duos Annalium libros*, quibus Rheginonis hiſtoriam ab anno DCCCCVII. usque ad annum DCCCCLXXVII. proſequitur. Cumque *Appendix* ea quæ Rheginoni hodie addi ſolet, totidem annorum ſit, veriſimile plane fit, eam vel Romerii hujus eſſe, vel ex Romerio excerptam. Illud quoque veriſimile eſt, ſcriptorem eo anno vixiſſe, quo Annales ſuos finit, etſi tamen iſtud præfracte aſſeverare noluerim. Invenio ejus quoque mentionem fieri apud Aventinum, ubi hiſtoriam Romerii de Geſtis Germaniæ refert inter illos auctores, quos in libro ſecundo *De Annalibus Boiorum* ſequitur. Ejusdem vero mentionem faciunt Joſias Simlerus præfatus in *Bibliotheca Conradi Geſneri contracta & aucta* verbo *Romerius* editionis 1574.

Tiguri

Tiguri in folio. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 5. pag. 765. editionis ultimæ 1651. Lugduni Batavorum in 4.

980. THEODULUS SEU THEODOLUS natione Italus, Græca & Latina lingua eruditus anno 980. vel circiter emicuit, qui cum Athenis ſtuderet, Gentiles audivit cum Chriſtianis altercantes, quorum rationes colligens, reverſus ad propria, in *allegoricam Eclogam* Diſputationem contulit, introducens duas perſonas altercantes, & tertiam de duarum dictis judicantem. Primam vocans *Pſeuſtin* à falſitate dictam, humana & fabuloſa proponentem: ſecundam *Alithiam*, divina & vera proponentem: tertiam *Phroneſim* à prudentia dictam, per quam dubia examinantur. Theodolus vertitur *Dei Servus.* Titulus libri hujus eſt, *Ecloga Theodoli*. Hic ſub Clericali norma obiit morte immatura, & ideo librum ſuum non emendavit. Hæc Sigebertus libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 134. pag. mihi 150. Miræi editionis. Porro Bernardus Silveſtris dictus, profeſſione Ultrajectenſis Clericus, ut habet idem Sigebertus ibidem Cap. 169. editionis Miræi pag. 157. *Super Eclogas Theodoli* commentatus, Divinas hiſtorias & ſeculares fabulas allegorica expoſitione dilucidavit. De Theodolo quoque mentionem facit Honorius Auguſtodunenſis libello tertio *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 13. pag. 123. editionis Auberti Miræi. Hæc autem *Ecloga Theodoli ſeu Theoduli*, extat MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 954. una cum Commentario dicti Bernardi Silveſtris in eandem, ut poſtea dicemus ad annum 1110. in *Bernardo Sylveſtro*, de quo agemus. Imitatus autem eſt hunc *Theodulum* ſeu *Theodolum* Joannes Wicleffus Anglus, ſcripſit enim *Trialogum Libris quatuor*, cujus interlocutrices perſonæ ſunt *falſitas*, *aletheia & prudentia*: unde nulli dubium eſſe debeat, quin vetuſtiorem Theodulum imitatus fuerit. De hoc Trialogo Wicleffi mentionem faciemus infra ad annum 1360. in Diſſertatione *De Operibus Joannis Wicleffi* cap. I. quam quæras. Alius pariter Theodulus, ſed Græcus, de quo loquimur ad annum 1310.

980. HELPERICUS SANCTI GALLI MONACHUS ET DECANUS, clarus hoc eodem tempore, quo ſcripſit anno 975. *Tractatum de Computo Eccleſiaſtico ad Aſprum* quem vidi Manuſcriptum in Bibliothecis diverſis. In Bucilienſi Ordinis Præmonſtratenſis, Epiſcopatus Laudunenſis. In bibliotheca Viconienſi ejuſdem Ordinis, unde Prologum eduxit Joannes Mabillon, quem evulgavit tomo I. *Analectorum* pag. 113. & ſequentibus, ubi multa Helperico præmittit. Tertium exemplar extat in Bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis, ex quo editioni paratum habuit idem Mabillonius. Creditur vixiſſe *Hilpericus* uſque ad annum 1000. & ultra, cum in certis Exemplaribus *Computus* ejus deſignet annum 1005. Sed in Codice MS. S. Germani Pariſienſis quem olim examinandum habui, annus 975. deſignatur, quo iſtud Opuſculum *Computi* compoſitum eſt: unde ſequitur in aliis Exemplaribus annum 1005. deſignatum eſſe, ab iis qui temporibus ſequioribus illud deſcribebant, adaptantes annis quibus tranſcriberent. Extat Epiſtola ejuſdem Hilperici inſerta Opuſculo *De Divinis Officiis* ſub Alcuini nomine cap. 18. unde conſtat hoc Opus Alcuini eſſe non poſſe, cum 200. annis Alcuino Helpericus ferme recentior ſit. Plura *De Helperico* Joannes Mabillon loco citato, & Tomo 2. *Muſæi Italici* Commentario in Ordinem Romanum cap. 12. pag. 83.

HARTMANNUS SIVE HARTMUNDUS SANCTI GALLI MONACHUS, diſcipulus *Notkeri Balbuli*, quem anno 912. mortuum diximus, circa annum 930. claruiſſe in Abbatia S. Galli ob ſcientiam mihi videtur, uſque ad annum 980. vel circiter. 980. Scripſit *Vitam ſanctæ Wiboradæ Virginis & Martyris apud ſanctum Gallum recluſæ*, quæ anno 925. die 2. Maii mortua dicitur. Sed longe poſt hujus Viboradæ mortem, ut anno 870. in Notkere Balbulo ſupra diximus: quam primus in lucem edidit Godefridus Henſchenius ad diem 2. menſis Maii, atque doctis ut conſuevit *Commentariis* illuſtravit. Idemque etiam Hartmanno ſubjecit *Hepidanni libros duos, alterum de* Vita, *alterum de* Miraculis *ſanctæ Wiboradæ*, quos Melchior Goldaſtus antea ediderat in Collectaneo *Veterum aliquot Scriptorum Rerum Germanicarum*, Francofurti in folio anno 1606. edito. Opus autem Hartmanni *De ſancta Wiborada* rurſus impreſſum Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 42. cum præviis ab Joanne Mabillone Monacho Benedictino obſervationibus. Extant quoque ab Hartmanno ſcripta *Carmina aliquot & Hymni* apud Henricum Caniſium tomo V. *Antiquæ Lectionis* pag. 728. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* Seculo IX. ad annum 872. pag. 562. hunc Hartmannum cum Petro Lambecio Libro 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, pag. 451. & 100. confundit cum " *Hartmuto*, qui Rodulphi Burgundiæ Regis " conſanguineus, Monaſterii S. Galli primum " Monachus, dein Abbas ordine 14. poſt Grimo- " aldi mortem anno 872. electus, anno 883. Mo- " naſterii regimine ſeſe ſponte abdicaverit. " Certe qui anno 872. Abbas jam electus erat, & anno 883. cura Monaſterii ob ſenium forſan vel infirmitates ſe abdicavit, vix videtur fuiſſe annis quadraginta duobus poſtea ſuperſtes, ut *Vitam ſanctæ Wiboradæ* ſcriberet, quæ anno 925. die 2. Maii mortua eſt. Agit ergo nugas Guillelmus Cavus, dum *Hartmutum* anno 872. S. Galli Abbatem electum, atque anno 883. muneri paſtorali cedentem, unum eundemque vult homi-

hominem cum Hartmanno Sancti Galli Monacho, qui Vitam S. Wiboradæ anno 925. die 2. Maii defunctæ, multis forſitan poſt ejus mortem annis ſcripſerit. Adde Hartmutum hunc anno 872. Abbatem electum, & anno 883. oneri cedentem, non potuiſſe eſſe *Notkeri Cognomento Balbuli* diſcipulum: ut de Hartmanno refert Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 5. pag. 696. ubi de Sancto Notkero loquitur. Alter ergo *Hartmannus*, alter *Hartmutus*: quidquid contra ſentiant Guillelmus Cavus & Petrus Lambecius, locis allatis.

980. ADSO DERVENSIS ABBAS, Ordinis divi Benedicti circa annum 980. factus, inſigni Litteratura & in temporalibus œconomia refulſit, cujus laudes abunde proſequitur pag. 849. Author Libri *Miraculorum S. Berchari Abbatis Dervenſis*, quem evulgavit Joannes Mabillon Secul. II. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 844 Ibi num. XI. *Poſtmodum excedente vita Domino Alberico, Adſo Abbas effectus, Baſilicam Sanctorum à beato Berchario quondam extructam parviſſimam reputans, maximi Templi fundamenta jecit: duas villas Drejam & alteram qua vocatur Puellare Monaſterium incuria antecesſorum amiſſas, Cœnobio recuperavit &c.* Scripſit autem *Vitam ſancti Bercharii*, quæ habetur Seculo II *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 831. *Geſta quoque ſancti Baſoli Confeſſoris*, quæ habentur ibidem, pag. 67. *Translationem & Miracula ejusdem Sancti Baſoli*, quæ leguntur Seculo IV. *Sanctorum ejusdem Ordinis* tomo ſeu parte 2, pag. 137. *Item Vitam Sancti Frodoberti Abbatis primi Cellenſis prope Trecas*, quam habes Seculo 2. *Sanctorum ejusdem Ordinis*, pag. 626. *Hiſtoriam translationis Reliquiarum ejusdem ſancti Frodoberti*, quam habes Seculo IV. *Sanctorum ejusdem Ordinis*, tomo ſeu parte 2. pag. 243. *Vitam ſancti Manſueti Scoti*, quam Guillelmus Cavus refert editam Pariſiis anno 1636. à Franciſco Boſqueto Eccleſiæ Gallicanæ Hiſtorico, poſtea Montis Peſſulani Epiſcopo, tomo I. parte 2. pag. 23. Mortuus eſt Adſo anno 992. de quo in Præludiis ſuis ad dictas *Legendas* Joannes Mabillon. Hic autem diſtinguendus videtur, ab alio ejusdem temporis *Adſone* cognomine *Hermirico*, qui ſub Seculi X. medium, poſt Ralonorum Abbatem, Monachus primum, deinde Abbas Luxonienſis in Burgundia, circa annum 960. ſcripſit *Librum de Miraculis ſancti Waldeberti tertii Abbatis Luxonienſis*: quem edidit Joannes Mabillon Seculo III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte I. pag. 451. & ſequentibus, ubi in præludiis de *Adſone Luxonienſi* loquitur, quem Guillelmus Cavus omiſit.

980. NOTKERVS SEV NOTGERVS LEODIENSIS EPISCOPVS, patria Teutonicus, anno 972. Evrardo Epiſcopo mortuo ſucceſſit, qui à Gereone Colonienſi Archiepiſcopo confirmatus & unctus, magna cura urbem Leodienſem ornavit, cujus alter fundator appellatus eſt. De eo ita Albericus in Chronico MS. hactenus. Nothegerus vir ſanctus, Leodienſis Epiſcopus ordinatus, 36. annis præfuit. Hic urbem muro circumcinxit, Majorem Eccleſiam corpore ſancti Lamberti inſignitam à fundamento renovavit, partem quoque fluminis Moſæ circa inſulam venire fecit, caſtrum formoſum Capræmontem urbi nimis contrarium ex toto cum Eccleſiis ſuis deſtruxit. Hic Othonis III. Imperatoris gratia plurimum valuit, epiſcopali Palatio inſtaurato, ad vitam alteram tranſiit 4. Idus Aprilis in Cœna Domini anno 1007. conditus in Eccleſia S. Joannis Evangeliſtæ, in qua Canonicorum inſtituit collegium. Qui plura cupit, adeat Joannem Chapeavillum, ubi de Notgero plura extant, in 3. Tomis quos in 4. anno 1612. evulgavit *De Epiſcopis ac rebus geſtis Epiſcoporum Leodienſium*. Claruit ergo anno 980. & ſequentibus, ætate trium Otthonum Impp. Otthonis I. nepos, Otthonis II. conſanguineus ac III. etiam, quam ob cauſam inter Germanos plurimam tunc temporis auctoritatem habuit. Incaute autem Hartmannus in Vita S. Wiboradæ, & Eckerhardus Minimus S. Galli Decanus in Vita Notkeri Balbuli capp. 5. & 31. hanc ſanguinis cum Ottonibus affinitatem, Notgero Leodienſi Epiſcopo convenientem, attribuunt Notkero ſuo Balbulo S Galli Monacho, qui anno 912. die 6. Aprilis mortuus, multis annis tres iſtos Ottones Imperatores præceſſit, ut jam ſupra ad annum 870. in *Notkero Balbulo* obſervavimus. Nec ſcientia Notkero Epiſcopo defuit, qui compoſuit *Vitam Sancti Landoaldi Presbyteri*, quam habes apud Surium & Bollandiſtas ad diem 19. Martii, itemque *Vitam Sancti Remacli Trajectenſis* ſeu *Tungrenſis Epiſcopi* anno 664. die 3. Septembris mortui, quam habes apud Surium die eadem. Accurate autem admodum de Notgeri opuſculis hiſtoricis, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 353. his verbis. Claruit tunc quoque Notgerus Epiſcopus Leodienſis, ſcripſit libris duobus *Vitam & Miracula ſancti Laudoaldi, Eccleſia Romana Presbyteri & Confeſſoris*, qui circa annum 670. deceſſit, quam habes apud Surium Tomo 2. ad diem Martii 19. Præterea conſignavit *Vitam ſancti Remacli*, qui obiit anno 691. quam habes ibidem ad diem 3. Septembris. At Surius, Haræus, Baronius & alii, tribuunt eidem libros 2. *De miraculis ſancti Remacli*, quam ſententiam licet ipſe primum ſecutus ſim, attentius tamen ea conferens, quæ libro 2. *De miraculis ſancti Remacli* ſcribuntur, cum illis quæ Notgerus habet, mutare ſententiam cogor. Nam auctor *De miraculis Remacli*, clare indicat ſe vixiſſe temporibus Lotharii, Ludovici II. Caroli Calvi, & Ludovici Craſſi Imperatorum, quod liquido oſtendimus ſupra cap. 38. pag. 332. Notgerus vero epiſcopatum geſſit ab anno Chriſti 971. uſque ad annum

„annum 1007. qui *Vitam S. Laudoaldi* anno
„Chriſti 980. conſcripſit, Ottonis II. Imperato-
„ris 8. Epiſcopatus ſui 9. ut ipſe diſertim in
„extrema præfatione, quæ eſt ad Wormarum
„Abbatem Gandenſem teſtatur, itemque ad
„calcem ipſius opuſculi. Adde quod etiam in
„Opuſculo anteceſſorem *Euraclum* vocat,
„certum eſt autem *Euraclum* quem alii *Ho-*
„*raclium* appellant, atque eos inter Placen-
„tius quidam Dominicanus, Leodienſem fuiſſe
„Epiſcopum ab anno 960, usque ad annum 971.
„quo illi Norgerus ſucceſſit. Cæterum Not-
„gerus non ſolum literis mandavit *Vitam S. Re-*
„*macli*, ſed *aliorum etiam Trajectenſium, imo & *
„*Leodienſium Epiſcoporum*, Trajecto enim ſedes
„epiſcopalis Leodium tranſlata eſt, ut hæc ejus
„verba oſtendunt *Epiſtola ad Weinfridum Ab-*
„*batem*, præmiſſa Vitæ S. Remacli. *Non ejus*
„*modo cujus meminimus, ſancti ſcilicet Remacli, ve-*
„*rum cæterorum noſtræ ſedis Pontificum tempora &*
„*geſta, quæ undecunque potuere corradi, ad noſtra u-*
„*que tempora collegi: & cujus potiſſimum anhelabas*
„*deſiderio, vitam inde excerptam, votis tuis porrexi.*
„Atque hæc eadem verba oſtendunt auctorem
„hujuſce libri fuiſſe Epiſc. Leodien. nam ait *no-*
„*ſtræ ſedis Pontificum*: ut inde etiam colligamus
„diverſum fuiſſe à Monacho illo S. Remacli, qui
„de Miraculis ejus ſcripſit. Nec qui *De vita S.*
„*Remacli* ſcripſit, alius eſt ab eo qui *De vita S. Lau-*
„*doaldi* egit: quod & Haræus agnoſcit, cum
„utriusque auctorem facit Notgerium Leodi-
„enſem Epiſcopum. Quare parum conſiderate
„auctorem quidem Vitæ S. Laudoaldi anno 980.
„claruiſſe ait, ſed ſcriptorem Vitæ S. Remacli
„anno 850. Nec enim plures, ſed unus ejuſdem
„nominis Epiſcopus Leodienſis extitit.

Hiſtoria autem *Epiſcoporum Trajectenſium & Leodienſium* quam ad ſua uſque tempora collegiſſe teſtatur Notgerus Leodienſis Epiſcopus, lapſu temporum excidiſſe videtur. Hiſtoria enim quam habemus, Herigeri Abbatis Lobienſis qui eodem tempore claruit, revera eſt, ſi modo recte conjicit Aubertus Miræus in Scholiis ad caput 137. Sigeberti *De Script. Eccleſiaſt.* quam A. 1612. in 4. Leodii edendam curavit Joannes Chapeaville, Vicarius in Spiritualibus Leodienſis Epiſcopatus. Vt autem ingenue mentem meam ea de re aperiam, opinor *Hiſtoriam* illam *Epiſcoporum Trajectenſium ac Leodienſium* quam ad ſua uſque tempora *collegiſſe ac corraſiſſe* ſe ſcribit Nutgerus Leodienſis Epiſcopus in Epiſtola ad Weinfridum Abbatem, eſſe illam ipſam & eandem, quam ſub nomine Herigeri Lobienſis Abbatis edendam curavit Leodii in 4. anno 1612. Joannes Chapeaville inter Scriptores *Rerum Leodienſium*. Vtrumque autem tam Notgerum citatum, quam Herigerum Lobienſem Abbatem, eadem ætate florentes, intima amicitia conjunctos, eandem Leodienſium Epiſcoporum gloriam ad poſteros prodire cupientes, conjuncta ſimul opera *Hiſtoriam* hanc concinnaſſe, veriſimile mihi prorſus eſt. Intima enim ſemper neceſſitudine Epiſcopis Leodienſibus colligati ſunt Abbates Lobienſes ab antiquo, unde olim ejusdem Epiſcopatus vicarii & intendentes generales, atque etiam ſede per obitum vacante, adminiſtratores perpetui, donec à Capitulo novus Epiſcopus electus eſſet. Nihil mirum igitur, quod Notgerus Leodienſis Epiſcopus hanc *Hiſtoriam* ſibi adſcripſerit, in *Epiſtola ad Weinfridum Abbatem*, Vitæ ſancti Remacli præmiſſa: & hanc Herigero Abbati Lobienſi attribuat, Sigebertus Gemblacenſis Monachus in Catalogo *Scriptorum Eccleſiaſticorum* cap. 137. cum operam ſuam uterque in hoc Opuſculo colligendo & corradendo contulerit. Sane, ſi primus *Hiſtoriam* hanc conſcribendam atque ex variis corraſam compoſuit Notgerus Leodienſis Epiſcopus, quis credat Herigerum Lobienſem Abbatem, ipſi ſubjectum & intime amicum, ipſo vivente Notgero & epiſcopatum tenente, eandem iterato labore, in Notgeri dedecus & injuriam gravem, ſuſcepiſſe ſcribendam? Si autem primus *Hiſtoriam* hanc Herigerus Abbas Lobienſis aggreſſus fuiſſet, hanc provinciam iterum labore prorſus inutili non ſuſcepiſſet Notgerus Leodienſis Epiſcopus, qui ſe primum hujuſce *Hiſtoriæ collectorem & undecunque corraſorem* fuiſſe teſtatur. Recte ergo Guilielmus Cavus agit de hac *Hiſtoria Epiſcoporum Trajectenſium & Leodienſium* bis, in *Hiſtoria rei literaria* Seculo X. tum in Notgero Leodienſi Epiſcopo ad annum 971. pag. 586. tum in Herigero Abbate Laubienſi ad annum 990. pag. 591. cum uterque operam ſuam in Opuſculo iſto colligendo & corradendo contulerit. Denique *Vita Sancti Hadelini Confeſſoris* quæ habetur inter *Probatas Sanctorum Vitas* Joannis Bollandi Tomo I. Februarii menſis ad diem 3. pag. 372. à Notgero Leodienſi Epiſcopo ſcripta creditur, de cujus auctore tamen ex conjecturis tantum Johannes Bollandus in Commentariis ad hanc Vitam præviis §. 3. num. 13. pag. 368. columna 2. Agunt de *Notgero Leodienſi Epiſcopo* Gerar. Jo. Voſſius lib. 2. De *Hiſtoricis Latinis* cap. 38. pag. mihi 332. & cap. 41. pag. 353. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* Seculo X. ad annum 971. pag. 586. Ego quoque in Supplemento ad Bellarminum *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1000. pag. 319. Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus Sacri* verbo *Notgerus*, qui illum confundit cum Notkero Balbulo ſancti Galli Monacho.

HERIGERVS SEV HARIGERVS MONACHVS primum, deinde ABBAS LAVBIENSIS vel LOBIENSIS in Epiſcopatu Leodienſi, claruit ab anno circiter 970. usque ad annum 1009. vel 1010. quo die XXXI. Octobris obiiſſe ſcribitur, de quo ita Poſſevinus Tomo I. *Apparatus Sacri*, verbo *Herigerus*. „Herigerus Abbas Lobienſis ut ante„ Trithemium ſcripſit Sigebertus in Catalogo ad„ an. 990. cap. 137. literali ſcientia clarus edidit„ 980.

„*Geſta Epiſcoporum Leodienſium*, quin & metrice „*Vitam ſancti Vrſmari*, & *ad Hugonem Epiſtolam* „*de quibusdam quæſtionibus*. Item ſuo & Adeboldi Epiſcopi nomine *Dialogum de diſſonantia quæ* „*videbatur Eccleſia, de adventu Domini*. Congeſſit etiam adverſus Rathertum complura Catholicorum Patrum ſcripta *De corpore & ſanguine Domini*. item *De divinis officiis Librum*. „At etſi omnes Codices habent *Rathertum*, Martinienſis tamen vera lectio habet *Ratherium*, „hic eſt enim Ratherius ille, de quo dicitur in „Catalogo Sigeberti cap. 127. Florebat anno „Domini 990. Hæc Poſſevinus. Claruit ille in Laubienſi abbatia ab anno circiter 970. atque ad hujus Eccleſiæ præfecturam anno 990. ſuffectus eſt Fulcuino homini erudito, quam pie ac prudenter per annos circiter 19. vel 20. adminiſtravit. Opus quod primum compoſuiſſe videtur Harigerus, liber eſt *De corpore & ſanguine Domini*, quem ſub nomine Herigeri MS. vidi in Bibl. Siguiacenſi Ordinis Ciſtercienſis in Archiepiſcopatu Rhemenſi, quemque anonymum evulgavit ex Sirmondi ſchedis, Ludovicus Cellotius Soc. Jeſu Theologus, ad calcem *Hiſtoria Gotteſchalci Prædeſtinatiani* quam in ſol. Pariſiis anno 1655. edidit Sebaſtianus Cramoiſy. Vt autem obſervavit ſupra Poſſevinus, omnes fere hucusque opinati ſunt hunc librum *De corpore & ſanguine Domini* ſcriptum fuiſſe ab Herigero adverſus Rathbertum Corbeienſem Abbatem: ſed falluntur illi, atque ut docet MS. codex Bibliothecæ S. Martini Lovanienſis, ſcriptus eſt adverſus Ratherium olim ex Monacho Laubienſi Veronenſem Epiſcopum ac Leodienſem, qui ſede Veronenſi, ſemel atque iterum pulſus, tertia jam vice exul, ad Monaſterium ſuum Lobienſe ſeceſſit, ibique diem extremum anno 973. vel ſequenti, obiit. Scripſit autem Ratherius jam ſenex *Epiſtolam ad Patricium de Corpore & ſanguine Domini*, quam ex MS. codice edidit Lucas Dacherius Tomo XII. *Spicilegii* pag. 37. Contra Ratherium hunc in Cœnobio Lobienſi degentem, ſcripſit Herigerus Lobienſis ipſe Monachus, congreſſus præſens cum præſente, & *congerens complura Catholicorum Patrum ſcripta De corpore & ſanguine Domini*: Cum autem Ratherius ille anno 973. vel 974. in Abbatia Laubienſi mortuus ſit, hinc conjicimus librum hunc Herigeri eſſe ex primis Opuſculis, atque ante annum 973. ſcriptum fuiſſe. Quid autem Herigero diſcordiæ & contentionis eſſe potuit cum Paſchaſio Ratberto, qui centum & quinquaginta annis Herigerum, ætate præceſſit?

Scripſit quoque *Hiſtoriam Epiſcopatuum Trajectenſium & Leodienſium*, quam cum aliis ejusdem regionis Hiſtoricis anno 1613. evulgavit Joannes Chapeaville Canonicus ac Vicarius Generalis in Spiritualibus Epiſcopatus Leodienſis. Recte autem notat Guillelmus Cavus, illam Notgero Epiſcopo vulgo adſcriptam, de quâ prolixe opinionem noſtram in *Notgero Epiſcopo* ſupra explicuimus, unde ſuperfluum prorſus huic immorari diutius. Item *Vitam ſanctæ Berendis Virginis*, Merbecæ in Belgio, quam ediderunt Bollandus ad diem 3. Februarii, & Johannes Mabillon Seculo 3. Sanctorum Ordinis divi Benedicti, Tomo I. pag. 14. & ſequentibus, correctiorem & auctori ſuo aſſertam. Denique *libros IV. De vita & miraculis Sancti Vrſmari*, carmine inculto & barbaro, præloque omnino indignos, quos vidi manuſcriptos in Bibliotheca Sancti Vitoni Virdunenſis, de quibus tamen referendis, non erubuerunt Bollandiſtæ in Vitis Sanctorum, ad diem 18. Aprilis. Primus autem hos Libros evulgavit Ægidius Waulde inter varia Monaſterii Laubienſis monumenta, qui anno 1628. *Vitam S. Vrſmari & Hiſtoriam ejusdem Monaſterii Lobienſis* evulgavit.

Juxta Guillelmum Cavum *Vita S. Laudoaldi*, quæ ſub Notgeri Epiſcopi nomine extat apud Surium ad diem 19. Martii, Herigero non infirmis argumentis vindicatur ab Auberto Miræo in Notis ad Sigebertum *De Viris illuſtribus* cap. 137. pag. 151. Verum conjecturæ Auberti Miræi plane ſupervacaneæ ſunt, *Vitamque* illam *Sancti Laudoaldi* argumentis invictis aſſerit Epiſcopo Notgero, Gerardus Johannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 353. uti ſupra in *Notgero* obſervavimus, ad quæ lectorem remittimus.

Epiſtola ad Hugonem de quibusdam quæſtionibus, memorata à Sigeberto *De Scriptoribus* cap. 137. intercidit. *Dialogus de diſſonantia Eccleſiæ* Adelboldo Epiſcopo & Herigero interlocutoribus, extabat MS. Gemblaci, teſte Miræo in Scholiis ad cap. 137. Catalogi Sigeberti, *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Opus autem iſtud videtur fuiſſe ultimum ex Herigeri Opuſculis. anno 1008. vel 1009. paulo ante mortem ab Harigero conſcriptum, ex quo colligimus certo illum non eſſe mortuum anno 1007. ſed anno 1009. vel 1010. Nam Adelboldus vir nobilis, Henrici Imperatoris Conſiliarius & exercituum dux, cum res bellicæ parum feliciter illi ſucceſſerint, abrenuntiato ſeculo, monaſticum cucullum in Cœnobio Laubienſi indutus, anno demum 1008. poſt Ansfridi mortem Epiſcopus Vltrajectinus factus eſt. Cum ergo Dialogus ille interlocutoribus Adelboldo Epiſcopo & Herigero conſcriptus ſit, vel anno 1008. vel poſt annum 1008. ſcriptus eſt, unde conjicimus certo Harigerum anno 1007. die 31. Octobris non eſſe mortuum, ſed anno 1009. ſeu 1010. contra vulgarem ſententiam.

Vltimo recenſet Poſſevinus *De Divinis officiis librum*, cujus Sigebertus mentionem non facit. Opuſculum autem iſtud Herigeri, videtur mihi eſſe liber ille *De Divinis officiis*, qui jam olim editus eſt ſub Alcuini nomine, inter varios ſcriptores *De Divinis officiis* à Melchiore Hiſtorpio Coloniæ anno 1568. in ſol. & Pariſiis anno 1610. & 1624. pag. 225. quique ab Andrea Duchesnio inter Opera Alcuini Pariſiis, 1617. in fol. col. 1007. duodecim integris capitibus auctus

ctus eſt. Certum enim eſt opuſculum iſtud eſſe auctoris qui ſub finem Seculi X. vixit, qualis Herigerus Abbas Laubienſis eſt, atque allegare auctores Alcuino annis multis recentiores. Ita iſte Anonymus cap. 32. col. 1076. allegat Anaſtaſium, licet non nominatum *De geſtis Pontificalibus*, ſeu in *Vitis Romanorum Pontificum*. „Scriptum eſt in Geſtis Pontificalibus, quod S. Bonifacius Papa quandam domum Romæ Pantheon nomine, quæ erat conſecrata in honorem omnium Dæmoniorum eliminatis omnibus Spurcitiis; ſacraverit Eccleſiam in honorem S. Dei Genitricis, omniumque Sanctorum. Vnde conſtitutum eſt ut plebs univerſa per totum orbem in Kalendis Novembris, ſicut in die Natalis Domini, ad Eccleſiam in honore omnium Sanctorum ad Miſſarum ſolemnia convenire ſtudeat: ut quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in Solemnitatibus Sanctorum, minus plene peregiſſet, in hac ſancta obſervatione ſolveretur. At Anaſtaſius *Vitas Romanorum Pontificum* ante annum 870. collegiſſe non potuit, unde liquet auctorem hunc ſub Alcuini nomine, longi Alcuini ætate poſteriorem eſſe. Ita quoque Joannes Mabillon *Commentario in Ordinem Romanum* c. 12. p. 83. his verbis. „Id tantum addimus, librum illum *De divinis officiis*, qui Alcuini nomen in editis præfert, eſſe farraginem ex diverſis Amalærii, ipſiuſque Alcuini genuinis conſarcinatam centonibus, aliorumque Auctorum Alcuino poſteriorum. Quippe caput XL. nihil aliud eſt, quam Remigii Antiſſiodorenſis Monachi libellus *De expoſitione Miſſæ*, quam poſt annum 880. conſcripſit. Et in cap. XVIII. refertur Epiſtola Helprici Monachi ad Sanctum Gallum, ſub finem Seculi decimi. Ad hæc ut multa alia omittam, Paſcha Græcam vocem eſſe dicit auctor, contra expreſſam Alcuini ſententiam lib. VI. in Johannem cap. XXXII. ubi hæc verba: *Paſcha fratres, non ſicut quidam exiſtimant, Græcum nomen eſt, ſed Hebræum.* Denique perſonatus ille conſarcinator *Sacerdotis* vocabulum Græcum eſſe ait in cap. XXXVI. quod erratum ab Alcuini doctrina prorſus alienum eſt. Ratio autem iſta conſarcinandi ex aliis, Hagerio apprime convenit, qui ita in libro *De corpore & ſanguine Domini* feciſſe legitur. Extat quoque in Bibliotheca Lugdunobatava *Ratio Abaci ſecundum Divum Harigerum* MS. folio in membrana, ut habet Catalogus ejuſdem Bibliothecæ impreſſus in 4. 1674. pagina 393. num. 31. in MS. Scaligeri. Obiit Harigerus Abbas Lobienſis anno 1009. vel 1010. die 31. Octobris, de quo Sigebertus in Catalogo *Scriptorum Eccleſiaſticorum* cap. 137. Aubertus Miræus in Scholio ad dictum Sigeberti caput, pag. 151. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 352. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 990. pag. 591. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica verbo Harigerus pag. 377. editionis 1643. Lovanii in 4. Ego ipſe in Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 1000. pag. 320.

ÆLFRICVS & ALFRICVS cognomento 980.
Grammaticus, Malmesburiæ Abbas, natione Anglus, temporibus Othonis III. ſub Ethelredo Anglorum Rege, circa annum DCCCCLXIX. ob meritum probitatis & doctrinæ ſingularis illuxit, quibus ſub Edgaro Rege jam antea clarus habebatur. Anno 974. factus eſt Abbas Malmesburiæ, ut teſtatur Guillelmus Malmesburienſis *De geſtis Regum Anglorum* lib. 2. cap. 8. Imò ut teſtatur Ingulfus Abbas in *Chronico Abbatiæ Croylandenſis* ad annum 974. pag. mihi 884. & ipſe Ajo qui tunc temporis in Cœnobio Croylandiæ vivebat, cujus & Chronologicam Hiſtoriam ad hunc usque annum contexuit, ab Ingulfo Abbate adoptatam. Sic autem Ingulfus vel potius Ajo Hiſtoricus, *Hoc eodem tempore, Clericis ejectis de monaſterio Malmesburienſi, quos Edwinus frater ſuus Monachis expulſis nequiter intruſerat, Monachos revocavit, præficiens eis in Abbatem Alfricum virum in Eccleſiaſticis officiis tunc celeberrimum, donans ei chartam in hunc modum*, Ego Edgarus totius Albionis baſileus &c. Alius extitit eodem tempore Ælfricus ſeu Alfridus, quem cum Alfrico Grammatico & Malmesburienſi Abbate, omnes pene confuderunt, licet accuratè diſtingui debeant. Alfricus ille alter primum fuit Abbas Abendonienſis poſt Ordgarum quem Æthelwoldus ſibi ſucceſſorem anno 963. conſtituerat, quo mortuo circa annum 980. Alfricus Abbas electus videtur. Hinc factus Cridiatunenſis apud Devonienſes Epiſcopus fuit, ſive ut nunc vocant, Exceſtrienſis. Ab anno etiam 990. ad 995. Wiltonienſium Epiſcopus poſt Siricium ordine VII. fuit, quo etiam poſt eundem Siricium anno 995. Archiepiſcopus Cantuarienſis factus, annis undecim huic Metropoli præfuit, anno 1006. mortuus. Guillelmus equidem Malmesburienſis, Alfricum Abbatem Abendonienſem, tum Wiltonienſem Epiſcopum, tum Cantuariæ Archiepiſcopum, poſt Siricium anno 995 conſtituit; at de Alfrico Malmesburiæ Abbate, ipſe Malmesburienſis Monachus omnino tacet, quod tamen non feciſſet, ſi ullibi legiſſet aut accepiſſet, Alfricum Abbatem ſuum fuiſſe promotum, tum ad Epiſcopatum Wiltonienſem, tum ad Cantuarienſem Metropolim. Audiamus libro 2. *De geſtis Pontificum Anglorum* pag. mihi 249. *Alfricus Epiſcopus Wiltonienſis ſeu Weltunenſis poſt Siricium 7. qui ambo ut ſuperius memoratum eſt, Archiepiſcopi fuerunt Cantuarienſes.* Et libro I. De Archiepiſcopis Cantuarienſibus pag. 203. ubi de Ethelgaro Cantuarienſi Archiepiſcopo loquitur, ſubdit: *Hos de medio ſublato ſedit annis XI. Weltunenſium prius Epiſcopus Ælfricus, qui & ante Abbas Abendonienſis fuerat: de quo quod quidam dicunt, eum Cantuariæ Monachos proturbatis Clericis poſuiſſe, veriſimile non videtur. Conſtat enim*

Monachos in Eccleſia ſancti Salvatoris fuiſſe à temporibus Laurentii Archiepiſcopi, qui primus Beatiſſimo Auguſtino ſucceſſit, ſicut in Epiſtola Bonifacii Papæ ad Regem Ethelbertum, qua inferius ponetur, conſtabit. Poſt eum Siricius & ipſe Vintonienſis Præſul annis quinque. Idem Willelmus Malmesburienſis Lib. V. *De Pontificibus* pag. 365. affirmat illum anno 974. obtinuiſſe confirmationem & privilegium ab Edgaro Anglorum Rege. Idem pag. 366. „Hic eſt Elfricus qui omnem curam „ad beatam transferens *Mariam*, poſſeſſionem „& nomen Monaſterii ejus delegavit ditioni, ut „tanto interim beatiſſimi Petri nomine, ipſa ſola „loco videatur imperare. Nec faſtidivit glo„rioſa Domina illuſtris & prædicandi viri mu„nus, quin imo usque hodie præſidet Eccleſiæ „ſanctiſſimi *Albelmi*, communionem in pietate „amplectens, cum peritum literarum, præſer„timque elegantiſſimum interpretem, niſi fallax „tradit vetuſtas, ædificandi gnarum, qui omnes „Monachorum officinas, eo tempore præſtan„tiſſimas, nec adhuc adeo deſpicabiles, fundavit „& conſummavit. Hujus intermiſſo nomine „facit mentionem *Abbo Floriacenſis* in Præfatione „Paſſionis Sancti *Edmundi* ad *Dunſtanum* beatiſſi„mum Archiepiſcopum his verbis; *Paſſionem S. „Edmundi à nemine ſcriptam, pluribus ignotam, tua „Sanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſto„rialiter me præſente, retulit Domino Epiſcopo Roſ„fenſis Eccleſiæ, & Abbate Monaſterii, quod e Mal„mesbury, ac aliis circumaſſiſtentibus, ſicut mos eſt „nos, fratribus.*

„ Elfricus ſane cum jam grandævus eſſet, in „Epiſcopum Cridienſem altatus, vix quatuor „annos ſuperfuit. Reliquit aliquantos Codi„ces, non exigua ingenii monumenta, *Vitam S. „Adelwoldi*, antequam eam Wulſtanus opero„ſius concinnaret, atque *Abbreviationem Paſſionis „Sancti Edmundi, libros multos ex Latino in patrium „ſermonem verſos.* Pag. autem 368. ubi refert „chartam Edeldredi Regis Abbatiæ Malmesbu„rienſi factam, ſub nomine Sanctæ Mariæ & S. „Aldelmi, anno Dominicæ incarnationis 994. „non 964. ut in impreſſis legitur. Scripta eſt, „inquit hæc chartula, poſt tranſitum ejusdem „Patris anno 263. *Subſcripſerunt illi qui in ſupe„riori charta, & cum eis Elfricus jam Epiſcopus, & „Eſcinnus Dorceſtrenſis* Epiſcopus. Idem Gulielmus *De antiquitatibus Glaſtonienſis Eccleſiæ* pag. 317. linea 5. *Præfuit autem Glaſtoniæ tum temporis Elfricus Abbas XIV. annis.* Et pag. 328. in Catalogo Abbatum *Anno DCCCCLVII. Ælfric. XIV. ad annum 972.* Et pag. 325. De Archiepiſcopis & Epiſcopis de Conventu Glaſtoniæ electis linea 30. *Anno 988. obiit Elfricus Epiſcopus, Abbas Glaſtoniæ.* Hæc Malmesburienſis pluribus de Elfrico, quem facit Abbatem Glaſtonienſem ac Malmesburienſem, indeque aſſumptum ad Epiſcopatum Critiadunenſem, & Metropolim Cantuarienſem. Extat autem in Catalogo MSS. Codicum Cathedralium Angliæ Eccleſiarum & aliarum bibliothecarum inſignium, num. 6181. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 347. *Alfredus Malmesburienſis de naturis rerum.* Sed alium ab Archiepiſcopo Cantuarienſi fuiſſe Ælfridum Malmesburienſem noſtrum, ſcriptoremque Eccleſiaſticum, convincere videtur Epiſtola ipſius ad Wulſtanum Eboracenſem Archiepiſcopum, qua ſeipſum ſolo Abbatis titulo cohoneſtat: cum tamen ex Simeone Dunelmenſi, Rogero Hovedeno, aliisque liqueat, Ælfricum Cantuarienſem Archiepiſcopum ab anno 995. ſedem iſtam tenuiſſe, integro ſexennio antequam Wulſtanus ad Eboracenſem Metropolim promoveretur, id quod anno 1002. contigit. Nam Wulſtanus non ante annum 1002. ſedem Eboracenſem adeptus eſt, ad quem cum Ælfricus ſcribat Abbas tantum, hinc ſequitur illum ſcriptorem nec fuiſſe Ælfricum Cantuarienſem Archiepiſcopum, vel alterum Eboracenſem Archiepiſcopum poſt annum 1020. & ultrà, ſed Abbatem ſimpliciter Malmesburienſem, qui ab anno 974. quo ab Edgaro Rege huic Cœnobio præfectus eſt, usque poſt annum 1002. in præfectura ſua permanens, multa ſcribendi otium occaſionemque nactus ſit. *Vir certe erat,* inquit Cavus, *Ælfricus noſter ſupra communem ſeculi ſui ſortem in Theologicis, præſertim vero in Grammaticis,* Grammaticus *inde dictus, eruditus: tantam exinde apud populares ſuos famam adeptus: ut Sermones ab eo ſcripti vel Saxonice verſi, in Eccleſiis publice legi juberentur: atque ex ipſius Epiſtolis non pauca in Synodicon Eccleſiæ Anglicanæ vetuſtum cooptarentur.* Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 5105. *Collectaneorum* volumine 4. Joannes Lelandus num. 96. agens de Alfriço Grammatico ibidem pag. 133. in meam his verbis ingreditur ſententiam. *De Ealfrico Grammatico, quem credo Abbatiæ Abbandunenſi præfuiſſe, inde autem Clarefontanum Epiſcopum, & denuo Cantiæ Primatem: non auſim aſſerere hunc eſſe Ealfricum Grammaticum, cujus doctæ Conciones lingua Saxonica ſcriptæ, in Fontana extant Bibliotheca.* Hæc Lelandus ibidem. Extitit quoque Elfricus tertius, aliquanto poſt duos iſtos, qui ſedem Eboracenſem ab anno circiter MXX. usque ad annum MLI. obtinuit, & etiam cum Malmesburienſi noſtro confundi poſſet. Tenuit Metropoliticam hanc ſedem temporibus Regis Cnutonis qui anno 1017. regnare cœpit & regnavit usque ad annum 1032. Et Regis Hardacnuti & Haraldi, & Eduardi, usque ad annum 1051. quo apud Ingulfum Abbatem Croylandenſem mortuus dicitur, de quo Guillelmus Malmesburienſis Libro 3. *De geſtis Pontificum Anglorum* in Archiepiſcopis Eboracenſibus pag. 270. Poſt Wulſtanum ſedem Eboracenſem tenuit Elfricus. „Elfricus tempore Cnuti & Hardacnuti fuit, habeturque in hoc deteſtabilis, quod „Hardacnutus ejus conſilio, fratris ſui Haraldi „cadavere defoſſo, caput truncari, & inſami „mortalibus exemplo, in Tamenſem projici juſ„ſit. Quin & Wigornienſibus pro repulſa „Epiſcopatus infenſus, autor Hardacnuto fuit, „

ut

„ut quod illi pertinacius exactoribus Regiorum „vectigalium reſtiterant, urbem incenderet, for„tunas civium abraderet. Juxta autem Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 42. pag. m. 361. Ælfricus ſive Alfricus Grammaticus, Abbas Malmesburienſis, obiit anno MXVI. ſub Rege Anglorum Ethelredo, idemque Carolus du Freſne Dominus du Cange in Præfatione ad *Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis* §. XLIII. pag. 36. allegantes Joannem Pitſum *De Scriptoribus Angliæ*. Jam ad ſcripta veniamus. Omiſſo Opere *de Naturis rerum*, cujus antea mentionem fecimus.

Atque à Grammaticis incipientes, unde *Grammatici* cognomentum illi adhæſit, quæ in Anglicis Bibliothecis MSS. ſuperſunt, ex Catalogis MSS. Codicum Angliæ deſumamus, hoc anno 1698. 2. in folio tomis Oxonii in theatro Scheldoniano impreſſis.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 3627. in MSS. Codicibus qui ſunt in Hyperoo Bodleiano, Cod. 161. Ælfrici Grammatica Saxonico-Latina. Ibidem num. 5119. in MSS. Codicibus Franciſci Junii Codice 7. Guillelmi Somneri Dictionarium Anglo-Saxonicum, Oxonii 1659. impreſſum, in quo Ælfrici Grammaticam contulit & edidit, ut in margine adnotavit Franciſcus Junius, ejusque etiam Gloſſarium. Ibidem num. 5182. in MSS. Codd. Franciſci Junii Codice 71. num. 1. Ælfrici Præſulis Gloſſarium, quod ex membranis Rubenii Antwerpiani deſcripſit Junius. Item num. 5183. Franciſci Junii Codice 72. Ælfrici Gloſſarium ex MS. Cottoniano collatum cum fragmento Dewiſiano, cui hæc nota præfigitur. Eſt Gloſſarium in Cottonianæ Bibliothecæ MS. Ælfrici Grammatica, ipſi ſic Grammaticæ annexum, ut cuivis liquere poſſit ipſum Præſulem Ælfricum, has Gloſſas huic ſuæ adjeciſſe Grammaticæ. Apographum Junianum in 4. Inter MSS. Codices Univerſitatis Oxonienſis num. 1740. in MSS. Codicibus Collegii S. Joannis Baptiſtæ, in abaco ſecundo Litera A Codice 2. Ælfrici Grammatica Saxonica. Inter MSS. Codices Univerſitatis Cantabrigienſis, num. 303. & 312. in MSS. Collegii Sanctæ Trinitatis, in parte ſiniſtra, ſerie media, Codice 12. *Alfrici Grammatica* ſive *Exceptiones ex Priſciano Saxonice*. Et ibidem num. 1467. in MSS. Codicibus Collegii divi Benedicti Codice 190. *Exceptiones ex Priſciano minore in lingua Saxonica per Alfridum*, pars prima reſtituta eſt manu recentioris ſcribæ. Conſtat igitur *Exceptiones ex Priſciano, Grammaticam Saxonicam & Gloſſarium Saxonicon*, eſſe unum idemque opus, Oxonii editum cura Guillelmi Somneri, cum Ælfrici ejusdem Dictionario Saxonico, Latino, Anglico, anno 1659. Ælfricus autem non modo Grammaticam Saxonico-latinam, ſed & Gloſſarium Latino-Saxonicum, non literarum quidem ordine, ſed ſecundum certa rerum & argumentorum capita conſcripſit, in quo complura vocabula aut nove dicta, aut rarioris uſus, reperiuntur.

Tractatus *de Veteri & Novo Teſtamento*, quo enumeratis ſigillatim utriusque voluminibus, ac rebus ſub utroque fœdere geſtis ordine enarratis, Hiſtoriam Sacram Saxonice, usque ad Hieroſolymam à Tito expugnatam deducit. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 942. in MSS. Codicibus Guillelmi Laudi litera E. Codice 19. num. 1. *Pentateuchum Saxonicè cum Præfatione Ælfrici Monachi ad Æthelwardum Aldermanuum*. Num. 2. Ejusdem *Libri Joſue & Judicum, Saxonice*. Num. 3. *De Vetere & Novo Teſtamento, Saxonice*, pag. 120 Ibidem num. 8658. in MSS. Codicibus quos Thomas Mareſchallus Bibliothecæ Bodleianæ moriens legavit, Thomæ Mareſchalli Codice 72. *Ælfricus de Veteri & Novo Teſtamento*, publicatum per Guillelmum Liſle Londini 1623. & 1638. in 8. Ibidem num. 5182. in MSS. Codicibus Franciſci Junii Codice 71. num. 2. *Gloſſæ interlineares Latinæ & Saxonicæ in Proverbia Salomonis*, ex Codice Cottoniano ſub effigie Veſpaſiani litera D. Codice 6. manu Franciſci Junii in 4.

Inter MSS. Codices ejusdem Bibl. Bodlejanæ num. 6134. 6135. 6136. in Codicibus MSS. Franciſci Junii Codice 22. 23. 24. *Homilia Saxonica 3. voluminibus*, quæ Ælfrici ejusdem eſſe creduntur. De his Sermonibus ita Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo X. ad annum 980. p. 590. *Sermonum lingua Saxonica LXXX. libri II.* quos partim à ſeipſo, partim ab aliis, Latine anteà ſcriptos, in plebis uſum, Epiſcopis rogantibus, Saxonice poſteà convertit. Plures hodienum habentur Collectiones Sermonum Ælfrici Saxonicorum, quæ paſſim in Anglia, partim in privatorum manibus, partim in Bibliothecis publicis aſſervantur. Ex his extant Cantabrigiæ duæ, altera in Bibliotheca publica Academiæ, altera in Bibliotheca S. Benedicti. Prima LX. conſtat Sermonibus, altera tantum XXIV. In utraque verò habetur *Sermo Paſchalis*, titulo *Sermonis de Sacrificio in die Paſcha*. Ex Ælfrici enim Sermonibus, præ cæteris XXIV. ſelecti ſunt, qui populo publice prælegerentur, eo ordine ut XII. priores de rebus generalibus agentes, ut *De initio creaturæ, De auguriis, De die judicii, De vaniloquio & negligentia, De avaritia, De falſis Diis &c.* quandocunque Sacerdoti viſum eſſet, legerentur. Poſteriores vero XII. propriis feſtis aſſignantur, videlicet *De Annunciatione B. Mariæ, De Nativitate Domini, De Circumciſione Domini, De Epiphania, De Purificatione B. Mariæ, Dominica prima in Quadrageſima, Dominica Palmarum, Die Paſchatis &c.* Ex his omnibus *Homilia Paſchalis De corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quæ quovis anno in Paſchate, ad populum recitari Canone olim lato juſſa eſt, prodiit typis impreſſa Saxonicis & Latinis à Joanne Dajo Londini 1566. munita ſubſcriptionibus quindecim Præſulum, aliorumque Magnatum, eam ex Archivis Saxonicis fide-

„deliter eſſe deſcriptam teſtantium. Præmittitur doctiſſima Præfatio de Ælfrico ejusque ſcriptis, à Reverendiſſimo Matthæo Parkero Archiepiſcopo Cantuarienſi conſcripta. Edita eſt demum Saxonice, juncta verſione Latina ab Abrahamo Wheloco, in editione ſua accuratiſſima *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Bedæ* Saxonicâ Cantabrigiæ 1644. in fol. pag. 462. In Homilia iſta repens tum ſenſim in Eccleſiam *Tnnsſubſtantiationis dogma* Ælfricus aggreditur, ac productis argumentis quamplurimis, ex Ratramni libro maximam partem deſumptis, funditus convellit: adeo ut quænam Eccleſiæ Anglicanæ iſto ævo de *Eucharistia* fides fuerit, luculentiſſimis exinde pateat indiciis.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 2406. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleii f. 4. Codice 12. num. 7. *Elfrici Abbatis ad Wulſtanum Archiepiſcopum præfatio*, pag. 133. ad 165. Ibidem num. 5232. in MSS. Codicibus Franciſci Junii Cod. 721. libro 4. Conſtitutionum Anglicanæ Eccleſiæ cap. 30. *Epiſtola Ælfrici ad Wulſinum integra*, ex qua lacunæ ſupplendæ ſunt in Codice Collegii S. Benedicti 107. & reliqua, quæ ab aliquo Pontificio plagiario, ut credere par eſt, abſciſſa ſunt: quod in iis reperta erant, quæ manifeſte contradicunt Tridentinæ doctrinæ, *De corpore & ſanguine Domini*, fol. 101. Item cap. 31. *Epiſtola Ælfrici ad Wulſtanum Eboracenſem Archiepiſcopum*, fol. 111. Denique *Homilia VIII. Saxonica ejuſdem*, usque ad folium 160. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num 1384. in MSS. Codicibus Collegii D. Benedicti Codice 107. num. 5. *Epiſtola Alfrici de conſuetudine Monachorum*, ubi nota hæc adjicitur. Quidam Pontificius ex hoc libro abraſerat hæc verba, reſtituta ex veteri libro Exonienſis Bibliothecæ, in quo etiam hic habetur tractatus: *Non ſit tamen hoc ſacrificium corpus ejus in quo paſſus eſt pro nobis, nec ſanguis ejus quem pro nobis effudit: ſed ſpiritualiter corpus ejus efficitur & ſanguis, ſicut manna quod de cælo pluit, & aqua quæ de petra fluxit.* Hinc colligimus *Epiſtolam De conſuetudine Monachorum*, ab Alfrico ſcriptam, non eſſe opus diſtinctum ab ejusdem *Epiſtola ad Wulſinum Epiſcopum Schtreburnenſem*, cum una ex altera emendetur. De his Epiſtolis, ita Cavus loco citato.

„In his Epiſtolis multa ex Homilia Paſchali, de Euchariſtia ac Spirituali ſolummodo corporis & ſanguinis Chriſti præſentia repetuntur. Vtraque Epiſtola Wulſtano jubente, ab Ælfrico poſteà in Latinum ſermonem converſa eſt, & Eccleſiæ Anglicanæ libris Synodicis ac Pœnitentialibus inſerta olim: cautumque eſt lege Eccleſiaſtica, ut loco Admonitionis Spiritualis ab Epiſcopo doctrinæ, data quavis occaſione, ad Clericos & Presbyteros prælegerentur. Opuſcula ſupra enumerata, ex Eccleſiarum Exonienſis, Herefordenſis & Wigornienſis archivis eruit, & adjecta verſione Anglicâ Saxonicè edidit, exceptâ unicâ ad Wulſtanum Eboracenſem Epiſtola, quam Latine ſimul & Saxonicè dedit, vir ſpectabilis Guilielmus Lisle Londini 1623. & 1638. in 8. Edita prius fuerant Saxonice ſimul & Anglice, Tomo 2. *Actorum & Monumentorum Eccleſiæ* ad annum 1538. à Joanne Foxo, Londini 1641. in folio. Liber Pœnitentialis, Eccleſiæ Wigornienſi olim à Wulſtano Epiſcopo qui ſub Gulielmo Normanno floruit, donatus, in quo *Epiſtolæ iſtæ* inter Canones alios locum ſortiuntur, etiamnum in Bibliotheca Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ, aſſervatur. Extant etiam tam Saxonicè quam Latine, in libro Canonum Eccleſiæ Exonienſi donato à Leofrido Epiſcopo, qui ab anno 1043. ſedem iſtam tenuit: habeturque iſte liber in Bibliothecâ publicâ Oxonienſi.“ Ejusdem *Epiſtola de Canonibus ad Wulſinum Epiſcopum* capitulis XXXV. conſtans, quæ habetur Latinè *Conciliorum* Tomo IX. col. 1003.

Quanto applauſu excepti fuerint Franciſci Junii & Thomæ Mareſchalli labores, quos inſumpſerant literis Anglo-Saxonicis reſtaurandis, maxime vero editis *Novi Teſtamenti* libris, ab Ælfrico Monacho & Abbate, ante ſeptingentos annos in uſum popularium ſuorum Anglo-Saxonicè redditis, tot virorum eruditiſſimorum elogia ſatis teſtari poſſunt, poſt Londinenſem anno 1571. ſtudio Matthæi Parkeri Archiepiſcopi Cantuarienſis, atque Joannis Foxi notiſſimi illius Martyrologi Anglicani primo publicatam editionem. Vita Junii conferatur, libro illius *De pictura Veterum* præfixa; de Mareſchallo autem videndus Paulus Colomeſius in *Obſervationibus ſacris* p. 3. 20. & 81. Idem vero Ælfricus *verſionem* quoque *Veteris Teſtamenti* adornaverat, ut cuivis legenti Tractatus *De Veteri & Novo Teſtamento* ab eodem Anglo-Saxonicè conſcriptos innoteſcet, quæ tamen hactenus præter *Pſalmorum librum*, quem Joannes Spelmannus Anno 1640. in lucem emiſit, inter privatos parietes delituit. Hujus verſionis partem *Pentateuchum, libros Joſuæ & Judicum, ac librum Job*, nunc primum in publicum protraxit clariſſimus horum monumentorum editor ſub hoc titulo nimirum, *Heptateuchus, liber Job & Evangelium Nicodemi Anglo-Saxonicè, Hiſtoriæ Judith Fragmentum Dano-Saxonicè*, edidit nunc primum ex MSS. Codd. Eduardus Thwaites Oxonii è Theatro Scheldoniano typis Junianis 1698. in 4. Intereſſe Eccleſiæ exiſtimavit, una cum viro celeberrimo Georgio Hickeſio cui Opus ſuum iſtud dedicavit, quem literaturæ Anglo-Saxonicæ inſtauratorem nuncupat, & cujus induſtria proxime *Concilia Anglo-Saxonica* auctiora multo excuſſis, in lucem proditura eſſe ſpem facit: ut inter reliquas Scripturæ Sacræ verſiones, quæ omnium fere gentium, omnium linguarum prodiere, iſta Majorum ſuorum vernacula conſpiceret lucem. Sub calcem notæ quædam tum in Præfationem Ælfrici, tum in ipſos ſacros libros reperiuntur, in quibus paſſim di-

diverſitas Codicis Laudiani, ad cujus fidem hæc expreſſa ſunt, à Codicibus reliquis Cantabrigienſi & Cottoniano notatur. Nec non variantes lectiones ab Exodi fragmento, quod olim Guil. Nicolſonus Edmundo Gibſono dono dederat aſſeruntur, cujus characteres antiquitatem quatuor ſeculorum præ ſe ferunt. Hæc ex *Actis Eruditorum Lipſiæ*, anno 1698. menſe Decembri pag. 549. & 550. Qui autem ad ſatietatem de Operibus Anglo-Saxonicis Ælfrici cognoſcere voluerit, habeat *Theſaurum Linguarum Veterum Septentrionalium*, quem anno 1706. tribus in folio Tomis ſeu partibus edendum curavit, Oxoniæ in folio Georgius Hickeſius, vir Linguarum Septentrionalium doctiſſimus. Opus inſcriptum eſt, *Linguarum Veterum Septentrionalium Anglo-Saxonicarum & aliarum Theſaurus, Grammaticus, Criticus, Archæologicus* opera & ſtudio Domini Georgii Hickeſii Eccleſiæ Cathedralis Wigornienſis Decani: cui volumen adjunxit Humphredus Wanleius, nempe *Catalogum MSS. Codicum Septentrionalium* Anglo-Saxonicorum & aliorum, extantium tam in publicis, quam in privatis totius Angliæ Bibliothecis. Hic autem Wanleius, in Indice *Auctorum & Tractatuum* qui deſcribuntur in *Catalogo Codd. MSS. Anglo-Saxonicorum*, omnes *Ælfridi, qui ex Monacho factus eſt Abbas, Epiſcopus, ac demum Archiepiſcopus Cantuarienſis, Epiſtolas* longo agmine, *aliaque Opuſcula* recenſet, *Latina, Anglo-Saxonica, homilias plurimas de paſſionibus & Vitis Sanctorum*: præſertim autem *Catalogi* citati pag. 153. ubi Ælfricus ſe paraphraſtico more tranſtuliſſe *Homilias ſuas Saxonicè ſcriptas* ex Operibus SS. Auguſtini Hipponenſis, Hieronymi, Gregorii Magni, Bedæ venerabilis, Smaragdi Abbatis & Haymonis Halberſtatenſis Epiſcopi, qui ultimi duo ſeculo duntaxat Eccleſiæ nono ſcribebant, ingenue fatetur. Wanleius in Præfatione Operis ſui ad Robertum Harleyum Armigerum, hanc obſervantiam de Ælfrico noſtro, quæ tranſcribatur non indignam, habet, ad poſterorum cautelam.

„In inſtructiſſima Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti Cantabrigienſi, extat Annalium Saxonicorum vetuſtus Codex, qui S. II. inſcribitur, quem in Catalogo noſtro p. 130. deſcriptum invenire eſt. Quamprimum Codicem illum inſpexi, ſcriptum illum eſſe anno Domini 891. vel circa id tempus exiſtimabam; quod ab initio Codicis ad iſtum annum, nihil non in una eademque antiqua manu, quæ Regnante Ælfredo in uſu erat, ſcriptum eſſet: cui deinde ab iſto anno usque ad finem, omnia in aliis manibus exarata ſunt. In prima Codicis hujus pagina ſic ſcriptum cernitur, *Tum acceſſit regnum Ælfredus illorum frater, atque tum fuit 23. annos natus.* Qui locus procul dubio non potuit non legi à RR. Matthæo Parkero Archiepiſcopo Cantuarienſi, qui quippe in margine ſummo hujus paginæ, hanc Epigraphen manu ſua ſcripſit: *Chronica ſcripta anno 23. ætatis Alfredi.* Poſtea vero, ut videtur, verba (XXIII.) minio notans, ex adverſo in margine (XX.) ſcripſit. Verum in Catalogo, quem ex Codicum Saxonicorum ſyllabis ad ſe miſſis contexuit D. Georgius Hickeſius, ac in fine *Inſtitutionum Grammaticarum Anglo-Saxonicarum & Mæſo Gothicarum* ante 16. annos Oxonii edidit, ſic ille Codex inſcribitur pag. 163. *Chronica vetuſtiſſima Saxonica, ſcripta anno 23. ætatis Ælfridi*, ſeu aliter, *Annales Saxonici Eccleſiæ Cantuarienſis.* Sic etiam Doctiſſimus vir Wilhelmus Cave Sacræ Theologiæ Profeſſor, in Scriptorum Eccleſiaſticorum Hiſtoria ſua Tomo I. pag. 590. Codicem illum, qui longe ante Ælfricum natum ſcriptus erat, Ælfrico adjudicavit, & inter Opera illius retulit, ſic ſcribens: *Chronica Saxonica maxime de Eccleſia Cantuarienſi, ab Ælfrico, anno ætatis ſuæ 23. Saxonice ſcripta, MSS. ibidem, id eſt in Collegio S. Benedicti, ſive Corporis Chriſti Cantabrigiæ.* Præterea vir Doctiſſimus Henricus Wharton non tantum eodem in errore verſatus eſt, in quem tot ante illum egregii viri lapſi ſunt, Codicem illum Ælfrico inſcribendo, verum etiam ulterius progreſſus, in Diſſertatione ſuâ *De duobus Ælfricis*, parte I. *Angliæ ſacræ*, ſummis viribus probare contendens, *Ælfricum Archiepiſcopum* ac *Ælfricum Grammaticum*, fuiſſe diverſos homines. Ita in Diſſertatione pag. 130. de hoc Codice, deque Ælfrico Archiepiſcopo Cantuarienſi ſcribit. *Chronologiam Saxonicam à Julio Cæſare ad annum Chriſti 1070. Abrahamus Wheloctus edidit ex duplici Codice MS. altero Collegii Corporis Chriſti Cantabrigienſis vetuſtiore, altero Cottoniano recentiore. Operis totius Auctor fruſtra quæritur, à diverſis enim ſcriptum eſt. Codex autem Cantabrigienſis nota affixa præfert Chronologiam iſtam ſcriptam eſſe ab Ælfrico, anno ætatis ſuæ 23. Quod de parte ejus poſteriore nequaquam intelligendum eſſe ſatis conſtat. Pars itaque prior Ælfricum authorem habet, quæ quidem res Eccleſiæ Wintonienſis tanta præ aliis diligentia perſequitur, ut à Monacho quodam Wintonienſi concinnata primo intuitu videatur. Deſinit iſta m... anno 975. primo ſcilicet Edwardi Regis & Martyris anno, quod cuivis locum conſulenti facile patebit. Ibi enim Hiſtoricus poſt narratum Edwardi introitum, multos illi annos precatur. In proximo autem, cujus res geſtas Chronologia illa exhibet, anno 977. ſcilicet, Edwardum Regem occiſum eſſe narratur: quæ certe ab uno eodemque Authore proficiſci nequaquam potuerunt. Ælfricus igitur in anno 975. Chronologiam ſuam terminavit, annos jam 23. natus, adeoque anno circiter 952. natus eſt.*"

Aliorum quoque Doctorum ingenia, hæc de *duobus Ælfricis* controverſia, ſed me judice, ſine cauſa exercuit ac torſit: tametſi in Diſſertatione ſuâ præfatâ D. Whartonus affirmat alterum, quem vult *Ælfricum Grammaticum, Abbatem*, totque librorum auctorem *Vutta, Vuttoc* & *Vittane* cognomen habuiſſe. Quod ſi D. Whartonus libros MSS. oculis ſuis perluſtraſſet, nunquam in hos errores inductus eſſet.

„Quinimo, Chronico tantum Collegii Corporis
„Chriſti Cantabrigienſis à ſe inſpecto, facile co-
„gnoviſſet, iſtud ab *Ælfrico* non potuiſſe ſcri-
„ptum eſſe, utpote cujus maxima pars ante na-
„tum *Ælfricum Abbatem* exarata eſſet, quem
„etiam Codex Collegii S. Johannis Baptiſtæ
„Oxonienſis, de quo *Catalogi* paginis 104. & 105.
„diximus, *Ælfridi* Cognomento *Bata*, præcepto-
„rem fuiſſe his verbis oſtendit. *Hanc ſententiam*
„(id eſt Tractatum) *Latini ſermonis olim Ælfricus*
„*Abbas compoſuit, qui meus fuit Magiſter. Sed ta-*
„*men ego Ælfricus Bata multas poſtea addidi appen-*
„*dices. Ælfrici* inquam Cognomento *Bata*,
„quem unum eundemque fuiſſe *Ælfricum* exiſti-
„mo, atque illum quem *Ælfricum Vultam* antiqui
„noſtri Scriptores dicebant. Quamobrem ſi
„*Ælfricum celebrem* illum apud *Anglo-Saxones* Au-
„ctorem, fuiſſe illum qui *Cantuarienſis Archiepi-*
„*ſcopus* erat: & *Ælfricum dictum Batam* ſuiſſe
„iſtum, qui *Archiepiſcopus Eboracenſis* erat D.
„Whartonus contendiſſet, equidem minime
„ipſi repugnaſſem. Hæc Wanleius loco ci-
„tato.

Inter MSS. Codices Univerſitatis Cantabrigienſis num. 1535. in MSS. Codicibus Collegii Sancti Benedicti Codice 168. *Canones Concilii Niceni & aliorum Latine & Saxonice.* Cui hæc Nota adjicitur: Hic liber videtur eſſe ſcriptus primo Latine per Theodorum Archiepiſcopum VII. Cantuarienſem, & per Alfricum translatus Anglice, & continet pag. 170. Ibidem num. 1536. in MSS. Codicibus ejusdem Collegii Codice 269. extant *Chronica vetuſtiſſima Saxonice, ſcripta anno 23. ætatis Alfrici*, vel aliter *Annales Saxonici Eccleſia Cantuarienſis.* De hoc Codice anteà multis diximus ex Wanleio.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Cottonianæ, ſub effigie Julii litera E. Codice 7. num. 1. *Paſſiones & Vita Sanctorum translata ex Latino in Saxonicum Sermonem per Ælfricum.* Denique ibidem ſub effigie Veſpaſiani litera D. Codice 21. num. 2. MS. *Vita Sancti Gutlaci Saxonicè ad Ælfwaldum Orientalium Anglorum Regem* Scripta. Verum cum juxta Rogerium de Hoveden *Annalium* parte priore pag. 402. linea 32. Elfwaldus Rex Orientalium Anglorum anno 749. defunctus ſit, quo mortuo Humbenna & Albertus regnum ſibi diviſerint: hinc concluſimus Vitam iſtam S. Gutlaci Saxonicam non ſpectare ad Alfricum Grammaticum & Abbatem Malmesburienſem, qui ducentis & amplius annis ab illa ætate Ælfwaldi Regis Orientalium Anglorum aberat: ſed pertinere ad Alfricum alium longe antiquiorem Monachum Croylandiæ Abbatiæ, qui circa annum 740. illam Saxonice ſcripſit, ſicut anteà Latine Felix alter Croylandiæ Monachus fecerat, de quo nos anteà ad annum 740. locuti ſumus.

Agunt de *Alfrico Grammatico* inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. n. 96. pag. 133. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* ſemel & iterum cap. 41. pag. 351. & cap. 42. pag. 361. Guillelmus Cavus in Hiſtoria rei literariæ ſeculo X. ad annum 980. p. 588. Carolus du Freſne Dominus du Cange, in Præfatione ad *Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis* §. ſeu num. XLIII. p. 36.

ETHELWARDUS ſeu ETHELWERDUS, natione Anglus, ex regio Anglorum 980.
Monarcharum ſanguine prognatus, Ethelredi quippe Regis, Ethelwulphi filii quarti abnepos, anno 980. claruit, & ad Mathildem Conſobrinam *Hiſtoriam brevem libris IV.* ſcripſit, ab origine mundi ad Edgari Regis obitum qui anno 974. contigit: in quibus poſtquam tempora ante Chriſtum enumeravit potius quam deſcripſerit, ab eo deinceps anno, quo in Britanniam Saxones ſive Angli primum appulerunt, unicis Anglorum rebus enarrandis dat operam. Prodiit Hiſtoria iſta ab Henrico Savilio inter *Scriptores V. Anglicos* edita Londini 1596. pag. 472. Hæc Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad an. 980. pag. 587. Laudat hunc Scriptorem Joannes Lelandus, cujus etiam meminit Guillelmus Malmesburienſis in Prologo Hiſtoriæ ſuæ *De Regibus Angliæ*: ſed hoc in eo culpat, quod affectato planeque turgido & pompatico Sermone utatur. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. mihi 390. qui tamen abſurde fallitur dum aſſerit illum vixiſſe circa annum 1090. ſub Guillelmo II. Anglorum Rege: quod verum fuiſſet, ſi extitiſſet abnepos Ethelredi II. Anglorum Regis, filii Edgari & Elfredæ, qui regnum adeptus anno 979. obſedit potius quam annis 37. rexit, mortuus an. 1016. Sed erat abnepos Ethelredi I. filii Ethelwulphi, qui annis centum altero antiquior eſt, unde merito ad annum 980. eum Guillelmus Cavus alligavit.

LAMFRIDUS MONACHUS WINTONIENSIS, Ordinis divi Benedicti in Anglia, 980.
claruit circa annum 980. ſub rege Anglorum Ethelredo, ætate Othonis III. Imperatoris. Hic *Vitam* & Miracula S. Swithini Epiſcopi, mox ab ejus translatione deſcripſit Opuſculo, quod olim extabat in illuſtris Baronis Lumleii Bibliotheca. Extat *Lamfredus De Miraculis Sancti Swithini*, proſa & carmine, in MSS. Codd. Jacobææ Bibliothecæ, Cod. 349. Item in MSS. Codicibus Comitis Clarendonii in Hibernia Cod. 89. extat *Epiſtola Doctoris Lamfredi De miraculis S. Swithini Epiſcopi*, ex tribus MSS. Cottonianis, folio 35. pagina 1. Et in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Neronis litera E. Codice 1. num. 3. *Vita Sancti* Swithini Wintonienſis Epiſcopi, per Lamfredum Wintonienſem Monachum anno 980. cum libello de miraculis & hymno in honorem illius. Meminit *Lamfridi* Scriptoris Cæſar Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, Tomo 4. ad diem 2. Julii, ubi de S. Swithino Epiſcopo, qui anno 695. die 2. Julii obiit.

obiit. Joannes Gerardus Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 351. ultimæ editionis.

980. VVOLFTANVS MONACHVS ET PRÆCENTOR WINTONIENSIS, claruit etiam extremis Othonis 3. temporibus, circa annum 980. ſub Ethelredo Anglorum Rege, qui præter librum *De tonorum harmonia*, etiam carmine prodidit *Translationem & miracula S. Swithini Epiſcopi*, quod paulo ante proſa Lamfridus ſecerat. Extat inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ in MSS. Codd. Thomæ Bodleii Cod. 58. *S. Swithini Monachi Vita verſibus hexametris & pentametris per Wolſtanum Eccleſia Wentana Pracentorem.* Præterea deſcripſit *Vitam præceptoris ſui S. Ethelwolphi prius Monachi, poſteà Wintonienſis Epiſcopi*, cujus epitomen ſed mutato ſtylo Surius expreſſit Tomo IV. Kalendi. Auguſti. Extat autem in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Tiberii litera D. Cod. 4. n. 48. *Vita glorioſi & beati Patris S. Athelwoldi Epiſcopi per Wolſtanum Monachum Wigornienſem anno 1000.* Et ſub effigie Neronis litera E. Cod. 1. num. 142. *Vita S. Athelwoldi Epiſcopi & Confeſſoris Kal. Auguſti, per Wolſtanum Wintonienſem Monachum anno 1000.* Meminit hujus Scriptoris Guillelmus Malmesburienſis Lib. 2. *De geſtis Anglorum*, cujus de Wolſtano judicium hoc eſt, *fuiſſe virum eruditum, bona vita, & eloquentia caſtigata.* Joannes Lelandus inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 5102. *Collectaneorum* Tomo I. n. 73. habet fragmentum ex Epiſtola Wolſtani Monachi Præcentoris Wentanæ ſeu Wintonienſis Eccleſiæ ad Ælphegum Epiſcopum, pag. 149. Et num. 74. Ex primo libro Wolſtani Monachi De Vita S. Swithini pag. 150. Ex ſecundo libro pag. 151. Ejusdem meminit ibidem num. 5105. idem Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. n. 91. his verbis pag. 128. „De Wolſtano Monacho „Wentani Cœnobii, cujus reperi in Claroſontana ſive Shireburgenſi Bibliotheca libros duos „*De tranſlatione & miraculis S. Swithini Præſulis* „*Wentani.* Sane Georgius Hickeſius natione Anglus, Sacræ Theologiæ Profeſſor, Wigornienſis Eccleſiæ Decanus venerabilis, edidit anno 1705. in ſolio Oxoniæ è theatro Sheldoniano *Theſaurum Linguarum Veterum Septentrionalium Grammaticum, Criticum, Archæologium*, in libros duos & partes IV. diſtinctum, cujus *primi* in tres partes diſtributi ipſe Hickeſius author eſt, *ſecundi* autem Humſredus Wanleius, vir in antiquitatibus ejuſcemodi verſatiſſimus. Continet ille Catalogum accurariſſimum omnium *Codicum MSS. Anglo-Saxonicorum*, qui in omnibus & ſingulis tam publicis quam privatis Angliæ Bibliothecis extant. Item in Indice ſingulos Authores, Chartas, Homilias, Tractatus, resque præcipuas, quæ in MSS. Codicibus Anglo-Saxonicis continentur, ſtudioſe collectas refert. Dum autem pag. 140. & ſequentibus, ad Cantabrigienſes Bibliothecas deflectit, *Sermonis cujusdam* ſub Danorum incurſionem anno 1009. à Lupo ſeu Wulſtano ad Anglos habiti mentionem facit, illic non inelegans adgreditur examen, quis ille Lupus fuerit? Vbi primo illum diverſum à Lupo Ferrarienſi Abbate ſtatuit, qui anno 861. diem ſuum obiiſſe dicitur: tum multo magis à S. Lupo Trecenſium Epiſcopo, qui anno 417. inclaruit. Inde veteres Anglos nomina ſua Latine crebrius reddidiſſe docet, ita ut qui Saxonice Wulff audivit; aut inde forte terminationem nominis habuerit, *Lupum* ſe Latine appellavit. Sic Æthelwulphum Bernicium, Monachum Dunelmenſem, *poematibus* ſuis nomen patriâ linguâ præfigere, poſteà vero in hæc verba deſinere.

> Hæc Lupus alte Pater ſtolido de pectore clarus,
> Carmina compoſuit, corpore, mente rogans &c.

Itaque *Literas de pœnitentibus* à Lupo Londoniæ Epiſcopo ad Ælfricum Cantuarienſem Archiepiſcopum, quæ adhuc ſuperſunt, non alteri poſſe vindicari judicat, quam Wulſtano II, qui eâ ætate ſedem Londinenſem tenuerit, ad quam ex Monacho Wintonienſi, promotus ſit: ex quibus colligit Lupum illum magnum homiliſtam, cujus in Anglicanis Bibliothecis tot Homiliæ extant in MSS. Codicibus Anglo-Saxonicis, eundem hominem eſſe cum Wulſtano illo Eboracenſium Archiepiſcopo, qui ab anno 1002. ad usque A. 1023. Wigornienſem ſimul Eccleſiam rexerit: quandoquidem alius nullus tunc temporis in Anglia vixerit Epiſcopus, à Lupo nomen mutuatus, excepto ſolum Athulfo Hereſordenſi, de quo tamen altum apud Scriptores ſilentium ſit. Præterea quoque inter varia Opuſcula MSS. Lupi Epiſcopi, apparere *Parœneſim* quandam Saxonice conceptam, cui nomen *Wulſtani* præmittitur, haud obſcuro indicio, Wulſtanum & Lupum ſub unâ perſonâ latere. Hæc Opuſcula igitur omnia ad Wulſtanum eundem & Lupum pertinere creduntur, de quibus longo agmine ac doctiſſime diſſerit Humphredus Wanleius in Catalogo MSS. Codicum Anglo-Saxonicorum, in diverſis Angliæ Bibliothecis latitantium pagg. 140. 141. 142. 143. 144. 145. Nec minus Hickeſius Operis libro primo, ad Homiliarum ſeu Concionum Saxonicarum Syllogen elaborandam *Philo-Saxones* inſtigat, eosque ineſcare videtur Sermone Pœnitentiali *Lupi iſtius Epiſcopi* ad populum Anglicanum in die jejunii, habito cum Dani terrâ marique patriam devaſtarent, cujus Latinam verſionem Hickeſius debet clariſſimo viro D. Wilhelmo Eſthob, Collegii Vniverſitatis apud Oxonienſes Socio digniſſimo, qui *Ælfredi Regis verſionem* Oroſii libri Hiſtoriarum *Ormeſta* dicti, literario orbi aliquando offeret, atque in nominibus propriis Septentrionalibus colligendis, illorumque ſenſibus eruendis, laudabilem operam huc usque inſumit. Agunt de Wolſtano Epiſcopo, Wintonienſi, Cæſar Baronius in Notis ad Marty-

tyrologium Romanum ad diem 1. Auguſti, ubi de Sancto Ethelwoldo agitur. Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. 356 editionis ultimæ. Acta Eruditorum Lipſiæ anni 1706. Kalendis Martii pag. 108. & Kal. Maji pagg. 195. & 196.

980. JOANNES SANCTI ARNULPHI METENSIS ABBAS, Monachus primum Gorzienſis & Sancti Joannis Gorzienſis Abbatis diſcipulus, Ordinis divi Benedicti, unde poſteà ad Abbatiam Sancti Arnulphi Metenſis adminiſtrandam aſſumptus, floruit extremis ſeculi X. temporibus, ſub Adalberone atque Theodorico Metenſibus Epiſcopis. Scripſit Vitam Sancti Joannis Gorzienſis Abbatis, cujus mors contigit anno 973. die 27. Februarii: quam ex mandato Deoderici ſeu Theoderici Metenſis Epiſcopi, qui ab anno 964. ad annum 984. Metenſi Eccleſiæ præſuit, ſcribendam aggreſſus eſt. Idem huic Joanni morienti inter alios adfuit, ut ipſe teſtatur in *Prologo* num. 2. ubi ex alio Monaſterio ſe Gorziam accitum dicit. Et quidem ſub Anſteo Abbate vixit in Metenſi S. Arnulphi Monaſterio ex num. 66. unde Gorziam tunc acceſſiſſe dicendus eſt, jam tum Abbas. Siquidem inter Abbates, quos Joannes morti proximus advocavit, unum ſe nominat. Hanc *Vitam S. Joannis Gorzienſis Abbatis* à Joanne iſto ſcriptam, habes apud Joan. Bollandum tomo 3. ad diem 27. Februarii. Et apud Joannem Mabillonium, Sec. V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* p. 363. Idem ſcripſit *Vitam Sanctæ Glodeſindis Abbatiſſæ Metenſis, atque Translationem illius, Libris duobus*: quorum primus *De Vita Sanctæ Glodeſindis*, legitur Seculo II. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 1087. Alter *De translatione ejusdem*, quæ anno 830. contigit, habetur Seculo IV. *Sanctorum ejusdem Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 1. pag 435. Agit de hoc *Joanne S. Arnulphi Metenſis Abbate*, in Obſervationibus ad hæc Opuſcula præviis, Joannes Mabillon locis indicatis.

980. ROSWEITA ſeu ROSWEIDIS, Gandersheimenſis in Germania ſanctimonialis, clara natalibus, ſed clarior in obſcuro ſeculo ob liberales in ſexu fœmineo diſciplinas, quæ tunc à viris aberant, claruit anno circiter 980. & ſequentibus, de qua pluribus agere hic, operæ pretium fuerit. Opera Roſwithæ Joannes Trithemius in Libro *De viris illuſtribus Germaniæ* hoc ordine recenſet. „Roſwida Monaſterii Gan-
„dersheimenſis in Saxonia ſanctimonialis, virgo
„nobilis, Ordinis divi Patris Benedicti, in Divinis
„Scripturis ſtudioſa & erudita, ſecularium que
„literarum diſciplinis probe imbuta, ingenio
„præſtans & clara eloquio, nec minus converſa-
„tione quam eruditione inſignis, ſcripſit tam
„metro quam proſa, multa præclara Opuſcula,
„quibus ſexum ingenio ſuperans, nomen ſuum
„cum ingenti gloria transmiſit ad poſteros. Ex
„his ego legi ſubjecta.

Ad Gerbergam Abbatiſſam Heroico carmine De „
vita & converſatione intemerata Dei genitricis & „
Virginis Mariæ, Librum unum. „

De aſcenſione Domini eodem carmine, Librum „
unum. „

Item de Sancto Gangulfo Martyre Lib. I. „

De paſſione Sancti Pelagii Martyris, his tempori- „
bus in Corduba paſſi, Lib. I. „

De lapſu Theophili Vicedomini & ejus pœniten- „
tia, Lib. I. „

De lapſu cujusdam juvenis per Sanctum Baſilium „
converſi, Librum I. „

De paſſione Sancti Dionyſii Epiſcopi & Martyris, „
Lib. I. „

De paſſione Sanctæ Agnetis Virginis & Martyris „
Lib. I. „

Scripſit præterea ſex Comœdias imitata „
Terentium, quarum Prima inſcribitur, „

Converſio Gallicani Principis, paſſionem inclu- „
dens SS. Joannis & Pauli Martyrum. „

Secunda eſt *De paſſione Agapis, Chioniæ & Hi-* „
renæ Virginum. „

Tertia *De reſuſcitatione Callimachi & Druſianæ* „
per Sanctum Joannem. „

Quarta *De lapſu & converſione Mariæ, neptis* „
Abrahæ Eremitæ. „

Quinta *De converſione Thaidæ meretricis inſcri-* „
bitur. „

Sexta *Paſſionem recitat Sanctam Virginum, Fi-* „
dei, Spei & Charitatis. „

Scripſit etiam metricè *Geſta Othonis Imperato-* „
ris, Lib. I. Epigrammatum diverſorum Lib. I. & „
quasdam non inelegantes Epiſtolas. Cætera quæ „
compoſuit, ad notitiam noſtræ lectionis non „
venerunt. Claruit temporibus Othonis pri- „
mi, & ſecundi clariſſimorum Imperatorum. „
Hactenus Trithemius, cujus verba repetit Conradus Gesnerus in Bibliotheca Vniverſali, verbo *Roſwida*, adjiciens tantum ſed gratis forſan & absque idoneo ad id teſte, Roſwidam habuiſſe notitiam linguæ Græcæ. Henricus Bodo Monachus Cluſenſis in *Chronico Gandersheimenſi MS.* meminit Poematis Roſwithæ *De fundatione Monaſterii Gandersheimenſis*, cui *Vitas Pontificum Anaſtaſii & Innocentii* patronorum præmiſerit, verum hoc lucem nondum aſpexit. Quæ à Trithemio commemorata diximus, primus evulgavit Conradus Celtes, Germaniæ primus Poeta laureatus, Norimbergæ anno 1501. in 4. cujus honorificam mentionem facit Petrus Lambecius Lib. I. *Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pagg. 31. & 32. quem Vindobonæ anno 1508. die 4. Februarii mortuum ſcribit, relictâ inſigni pro temporibus illis Bibliothecâ privatâ, quæ poſtmodum magna ex parte in Cæſaream transfuſa eſt.

Ex his Operibus MSS. deſumptum *Carmen panegyricum de Geſtis Ottonis Magni*, quod Gerbergæ Abbatiſſæ ſuæ hortatu ad Ottonem II. Magni filium, verſu heroico conſcripſit, ſeparatim vero recenſuit & notis illuſtravit Henricus Meibomius avus, & Witikindi Corbeienſis

An-

Annalibus à ſe anno 1621. Francofurti in folio editis adjecit. Gerberga autem Abbatiſſa, erat filia Henrici Bavariæ Ducis, qui Ottonis Magni frater fuit. Ejusdem Opera Roswidæ recudi curavit Wittebergæ 1705. in 4to apud Chriſtianum Schrodterum, Henricus Leonardus Schurzfleiſchius junior, Juris utriusque Doctor, poſtmodum & Profeſſor publicus in Academia Wittebergenſi. Tandem vir illuſtris Godefridus Guilielmus Leibnitius, *Scriptorum de rebus Brunſwicenſibus collectorum* Tomo 2. exhibet tum ſcripta plura alias rariora, tum imprimis *Roſwitæ Carmen De fundatione Eccleſiæ Gandesheimenſis* hactenus ineditum, de quo hac occaſione nonnihil referre placet. Carmen hoc Roſwitæ *De fundatione Gandesheimenſis Eccleſiæ*, nec à Trithemio, nec ab aliis memoratum eſt, excepto *Henrico Bodone* Monacho Benedictino Cluſini monaſterii prope Gandershemium ſiti, qui in *Syntagmate* ſuo quod Henricus Meibomius junior imperfectum edidit, nunc autem prodit integrum, refert: *Opuſculum illuſtriſſimæ fœminæ Rhoſwitæ, in quo Eccleſiæ fundationem heroico carmine, ex ſitu à ſe levatam, plurimum ſibi profuiſſe.* Sed cum idem Opuſcolum rurſus diſparuiſſet, fruſtraque ab Eruditis quæreretur: evenit tandem feliciter, ut apographum ejus non recentiſſimum *Sereniſſimæ Principi Henricæ Chriſtianæ Duciſſæ Luneburgenſi & Brunſwicenſi, Abbatiſſæ ſumma cum laude regenti*, redimendum pretio offerretur, cujus gratioſiſſimo beneficio ad editorem Leibnitium pervenit, ac edendum promittit. Qui etiam multa apographi vitia emendavit atque contulit non tantum cum Boſone edito, ſed & cum antiquo carmine Saxonicâ dialecto *de rebus Gandesbemenſibus*, ante trecentos & amplius annos conſcripto, quod etiam heic publico impertiendum judicavit: de quibus in *Actis Eruditorum Lipſienſibus* jam tum anno M DCC VIII. pag. 487. mentio per anticipationem facta eſt. At Guillielmus Leibnitius aliis occupatus, ab altero erudito viro, anno 1709. præventus eſt, de quo *Acta Eruditorum Lipſiæ* anni M DCC X. menſe Julio pag. 314. his verbis, *Antiquitates Gandersheimenſes ſeu Hiſtorica Deſcriptio Monaſterii Gandersheimenſis à Joanne Georgio Leuckfeldio, Paſtore primario Groningenſi, anno M DCC IX. in 4to, Guelferbyti apud Godofredum Freytagium.* In fine Chronicon aliquod de hoc cœnobio ſcriptum, & à Canonico quodam hujus Eccleſiæ Eberhardo, anno 1216. è Latino in Germanicam linguam translatum: ut & *Rhoſwitæ Gandersheimenſis Canonicæ* ſuprà laudatæ *Carmen Latinum de conſtructione Cœnobii Gandersheimenſis*, hactenus ineditum, diuque deſideratum. Et idem plane Carmen ab illuſtr. Leibnitio in Tomum 2. *Scriptorum Brunſwicenſia illuſtrantium*, qui nondum quidem hactenus integer excuſus, propediem tamen una cum tertio proditurus eſt, promiſſum: de quo in *Actis* jam tum anni M DCC VIII. pag. 487. mentionem fecimus. Prodiit Hanoveræ in folio anno MDCCX. apud Nicolaum Forſterum, ubi Num. XXVI. pag. 319. *Carmen Roſwithæ de primordiis cœnobii Gandesbemenſis.* Num. XXVII. pag. 330. *Henrici Bodonis Supplementum Chronici Gandeshemenſis.* Num. XXVIII. pag. 345. *Selecta Henrici Bodonis ex Chronico Cluſino ſeu Cluſini monaſterii Ordinis divi Benedicti* prope Gandeshemium, qui circa annum 1540. & 1550. ſcribebat.

Laurentius Humfredus Anglus, qui aliquandiu in Germania religionis cauſa exſulavit, Roſwitham Poetriam vendicare Angliæ ſuæ ſatagit. Vult enim fuiſſe filiam Hederici Nortumbrorum Regis ex Breyſinda uxore, vocatam alio nomine Hildam, quæ in Cœnobiis Britanniæ & Galliæ, annos tres & triginta peregerit, fœmina clariſſima ſimul & doctiſſima. Verum temporibus decipitur, ut recte notat Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 351. teſteſque alias ſunt Georgius Fabricius *Originum Saxonicarum* lib. 2. pag. 98. & Henricus Bodo in *Chronico Gandersheimenſi MS.* Roſwitham Saxonici generis puellam fuiſſe. Nam noſtra Roſwitha Poetria in Gandersheimenſi cœnobio ab adoleſcentia inſtituta eſt, quod Præfatione in Hiſtoriam Beatæ Virginis Mariæ, ipſa verbis ſequentibus teſtatur. *Unde clam cunctis & quaſi furtim, nunc in componendis ſola deſudando, nunc male compoſita deſtruendo, ſatagebam juxta meum poſſe, licet minime neceſſarium, aliquem tamen conficere textum ex ſententiis Scripturarum, quas intra aream Gandersheimenſis collegeram Cœnobii, primo ſapientiſſimæ atque benigniſſimæ Richardis Magiſtræ, aliarumque ſua vice inſtruente magiſterio. Deinde prone favente clementia regia indolis Gerberga, cujus nunc ſubdor dominio Abbatia, quæ ætate minor, ſed ut imperialem decebat neptem ſcientia provectior, per aliquot Auctores quos ipſa prior à ſapientiſſimis didicit, me admodum erudivit.* Hæc ibi, quibus ex verbis colligere licet Richardam primo, deinde Gerbergam Roſwithæ magiſtras fuiſſe, quibus ipſa mox in eodem munere ſucceſſerit. Ibidem etiam fuiſſe prælectiones & exercitia Theologica ex Sctiptis Roſwithæ patet, quæ ex Scripturis multa eleganter profert: atque in præfatione quam diximus, proteſtatur ſe hac ætate immatura quædam ex apocryphis deſumpſiſſe ex ignorantia, quæ licet dubia ſint, tamen boni conſulenda cenſet. Recte ergo illam Saxonicam genere pronuntiant, Lilius Gregorius Gyraldus *de Poet. Hiſtoria* Dialogo 5. *Apud Saxonas, id quod mihi miraculo ſimile videtur, floruit Roſwitha monialis, ut nunc dicimus, Ottone videlicet primo & altero Cæſaribus & Imperatoribus, quæ non modo Latine ſed & Græce ſcivit. Scripſit hæc Panegyricum de Ottonum Geſtis, item Comœdias ſex, Laudes Virginis matris Elego verſu, quo etiam divi Dionyſii Vitam & alia.* Joannes Cuſpinianus in Ottone I. Imperatore. *Res geſtas Ottonis Roſwitha Monialis complexa eſt verſibus, qui licet ſint ut tempora ferebant, neque elegantes neque ſatis culti:*

mirandum tamen eſt, ingenium muliebre in Saxonia, & in ipſa barbaria educatum & genitum, ea præſtare potuiſſe. Georgius Fabricius Originum Saxonicarum Lib. 2. pag. 98. *In Cœnobio Gandersbemio floruit Roſwitha Sacerdos, quæ proſa & carmine libros edidit, & Panegyricum Ludolphi pronepoti Ottoni II. Imperatori ſcripſit. De hac Poetria rectius gloriantur Saxones quam Angli, nam Laurentium Humfredum ſua eam patria vindicantem, non audimus neque ferimus.* Hæc de patria Roſwithæ Monialis. Quantum autem ad ſtilum ſatis incultum, atque ſeculo X. obſcuro apprime convenientem, ita habet Henricus Meibomius quem hic ferme transſcribimus, in ejus *Vita* quam ſcripſit Tomo I. *Rerum Germanicarum* ante Ottonis I. Panegyricum, pag. 706. „Retinuit autem ſcriptionem mediæ ætatis Scriptoribus uſitatam, quibus nomina Rudolfus, Rutbertus, Ramwardus & ſimilia, in initio aſpirare familiare fuit, cujus etiam meminit Aventinus *Annalium Bojorum* lib. 1. in Nomenclatura operi præfixa. Panegyricum *De laudibus Ottonis Magni* confecit hortatu Gerbergæ Abbatiſſæ, ut in præfatione teſtatur, quæ in ſecundo Carmine præliminari innuit Ottonem ſecundum Imperatorem, Poema ipſum videre deſideraſſe. Dictio eſt tolerabilis, ſeculum quo vixit redolens, in proſodiam plurimum peccavit, quod ſexui condonandum eſt." Ejus Panegyricum *De laudibus Ottonis Magni* non tantum edidit Conradus Celtes Norimbergæ anno 1501. uti ſupra diximus, ſed etiam Juſtus Reuberus cum aliquot aliis Rerum Germanicarum Scriptoribus anno 1584. pag. 161. Francofurti in folio: atque poſt ipſum Henricus Meibomius Tomo I. Rerum Germanicarum pag. 709. ex editione Lipſiana apud Fredericum Gleditſch a. 1688. in folio.

Sunt qui eam confundunt cum Roſwitha Gandersheimenſi Abbatiſſa quarta, quæ Chriſtinæ tertiæ, Ludolphi fundatoris filiæ in regimine Monaſterii ſucceſſit, ſed & hi temporibus falluntur: de qua Roſwitha Abbatiſſa Chronicon Cœnubii S. Michaelis apud Hildeſiam in hunc modum loquitur. *Walbertus Septimus Epiſcopus Hildesheimenſis poſt Chriſtinam Gandersheimenſem Abbatiſſam defunctam, ibidem Roſwitham in regimen intromiſit. quæ cæteris excellentior in Logica & Rethorica extitit, ut ejus libri & ſcripturæ teſtantur: compoſuit namque librum Logicæ valde inſignem.* Floruit autem Roſweita ſive Roſwidis juxta Antonium Poſſevinum Tomo 2. *Apparatus Sacri* circa annum Domini 990. ut patet ex ejus libro quem *De Geſtis Ottonis Primi* ſcripſit, obiitque Ottone III. imperante, anno 1001. de quibus agere non potuiſſet, ſi ut ait Joannes Trithemius in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, centum & amplius annis antea floruiſſet, hoc eſt temporibus Leonis Papæ IV. ſive paullo poſt, anno circiter 860. Et certe ut ait Arnoldus Vion, apud eundem Trithemium in *Chronico Hirſaugiæ*, rectiſſimè collocata cerneretur ad annum 980. quo tempore verè floruit: niſi verba ad finem Vitæ ejus appoſita in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cum inquit *Coætanea Joannis Anglici qui doctrina ſua Papatum meruit*, errorem indicarent. Quæ tamen verba alterius potius, quam Trithemii eſſe opinor. Impoſtores enim noſtri temporis, hujusmodi multa in Scriptis Catholicorum Doctorum inſeruerunt, ut venenatam doctrinam ſuam, eorum quaſi authoritate roborarent. Quod in Trithemii ſecunda editione ejusdem libri *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* fecerunt, in qua pleraque addita fuerunt, quæ Trithemius nunquam cogitaverat. Quantum ad ea quæ ſcripſi in *Supplemento de Scriptoribus Eccleſiaſticis à Bellarmino omiſſis* ad annum 980. pag. 311. „Roſweitam hanc ſcripſiſſe oratione ſoluta *Vitam S. Willibaldi Eiſtetenſis Epiſcopi, itemque Vitam S. Wunebaldi primi Heidensheimenſis Abbatis*, quas Surius habet in *Vitis Sanctorum*, Henricus Caniſius Tomo IV. *Antiquæ Lectionis* & Joannes Mabillon Seculo III. Sanctorum Ordinis divi Benedicti Tomo 2. pag. 176. & ſeqq. pag. 365. & ſeqq." Illud inquam quod ſcripſi revoco, velut perperam ſcriptum, nec veritati conſonum. Fœmina enim quæ has Vitas Sanctorum *Willebaldi & Wunebaldi* compoſuit, circa annum 740. æqualis quodammodo S. Willebaldo cujus ὁδοιπορικὸν ſcripſit, ducentis & quadraginta annis antiquior Roſweitha Moniali de qua loquimur. Auctorem *Hadæporici* fuiſſe æqualem Willibaldi, vixiſſeque in Monaſterio Heidenshem, hæc verba indicant: *Ab ipſo audita, & ex illius ore dictata, perſcripſimus in Monaſterio Heidenheim, teſtibus mihi Diaconis ejus.* Ad quæ verba in Codice Monaſterii Rebdorfenſis quem Caniſius expreſſit, adſcriptum ad oram erat: *Hinc conjici datur S. Walpurgam ſcripſiſſe hanc legendam, quia etiam in prologo aſſerit, ſe eſſe de parentela S. Willibaldi.* Saltem à fœmina ac quidem Willibaldi conſanguinea, opus hoc ſcriptum eſſe conſtat. Quod oſtendunt iſta in Præfatione, *Sed quia me indignam tamen de illorum genealagia ſtirpe, non aliunde propagatam, forte de extremis numerum fore noverim* &c. Vbi in eodem Codice adnotatum, *Forsè hæc illuſtris fœmina S. Walpurgis fuit, quia aſſerit ſe conſanguineam hic.* Verum iſti ſententiæ Gluſſographi obſtare videtur, quod veriſimile ſit, eſſe ab eodem auctore ὁδοιπορικὸν S. Willibaldi, & Vitam S. Wunebaldi Confeſſoris atque Abbatis, quam Hodæporico S. Willebaldi Caniſius eodem in Tumo ſubjungit. Sane qui Vitam Wunebaldi compoſuit, exaratæ à ſe vitæ S. Willibaldi non uno in loco meminit. Adde quod utriusque Opuſculi ſimillima & quaſi unius auctoris dictio ſit. Atqui Vita S. Wunebaldi alium auctorem habet quam S. Walburgim, ut hæc verba indicio ſunt. *Compertam atque conſcriptam, atque ex brevitate tranſcurſam Vitam B. Wunebaldi, Chriſti Confeſſoris, quam à Sorore ejus & ab aliis viris venerandis, qui illi per familiaritatem & amicitiam conjuncti fuerunt, præſertimque ab iis, qui illo in diſcipulatu*

&

& magiſterio ſubditi fuerunt, relatione didicerum. Vbi clare inquit, ſe à Sorore Sancti viri quæ Walburgis ſeu Walpurgis erat, accepiſſe illa quæ refert. Non igitur ipſa Walpurgis iſta exaravit, ſed alia ei æqualis, id quod convenire non poteſt Roſweidæ, quæ ducentis quadraginta annis hoc tempore poſterior eſt. Agunt autem de *Roſweitha* multis Conradus Geſnerus in *Bibliotheca Vniverſali* verbo *Roſweitu*, quem ſecutus eſt Joſias Simlerus in *Bibliotheca Geſneri contracta & aucta* Tiguri 1574. in ſolio. Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus Sacri*, verbo *Roſvidis.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 351. Henricus Meibomius Tomo I. Rerum Germanicarum pag. 706. in Vita ejus, quam hic expresſimus.

980. GERHARDVS AVGVSTANVS PRESBYTER, qui hucusque anonymus, Sancti Vdalrici Epiſcopi Auguſtani capellanus & Presbyter ab illo ordinatus, primus circa annum 980. Scripſit *Vitam S. Vdalrici Auguſtæ Vindelicorum Epiſcopi*, plurimorum quæ litteris mandavit, oculatus ipſe teſtis. Edidit Opus anonymum Marcus Velſerus Reipublicæ Auguſtanæ Duumvir clariſſimus, Auguſtæ Vindelicorum anno 1595 in 4. Et inter Opera omnia Marci Velſeri a pag. 505. ad 587. editionis quæ in folio Norimbergæ anno 1682. facta fuit. Sed authoris nomen exprimit Codex MS. Monaſterii Sancti Emmerami Ratisponenſis, ante annos quingentos ſcriptus, in quo hæc Vita reperitur ſub titulo poſt Capitulationes ita expreſſo: *In nomine Domini incipit Vita Sancti Vdalrici Epiſcopi & Confeſſoris Chriſti, edita à Gerhardo, qui ab eo fuit Presbyter ordinatus.* Anonymum itaque licebit imposterum appellare *Gerhardum*, qui neſcio an idem ſit cum Gerhardo S. Vdalrici Capellano, de quo in Vita num. 63. vel Præpoſito, de quo num. 70. atque Presbytero num. 83. Veriſimile autem eſt, Gerhardum illum fuiſſe Præpoſitum S. Mariæ ſeu Majoris Eccleſiæ, qui morienti ipſi adfuit, cujus mentio *Vita* hujus cap. 26. & 27. ubi nunc *Præpoſitus*, nunc *Presbyter* nuncupatur. Ita enim inſinuare videtur, tum in Prologo tum in Epilogo operis. Hos *Gerhardi* Libros *De Vita & Miraculis Sancti Vdalrici*, cum ſtylo ſimplici ſcriptos *Gebehardus Auguſtanus Epiſcopus* legiſſet, novo eos Orationis genere expolire aggreſſus fuit, ut ipſe in *Prologo* ſuo teſtatur: qui præventus morte, opus perficere non potuit. Fuit is Epiſcopus à Sancto Vdalrico quartus, anno 995. Liutolpho ſuccedens, poſt ſeptem regiminis annos, anno poſt milleſimum ſecundo mortuus. Hanc quoque *Gebehardi* Commentationem Velſerus edidit, cum aliis multis ad S. Vdalricum ſpectantibus, anno & loco citatis. Opus *Gerhardi* ſub nomine proprii authoris, iterum obtulit Joannes Mabillon Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 419. & ſequentibus, quod editum Pariſiis anno 1685. in folio. De ambobus Sancti Vdalrici laudatoribus *Gerhardo Presbytero & Gebehardo Auguſtano Epiſcopo*, eodemque tempore viventibus, dictus Joannes Mabillon, in *Obſervationibus præviis* ad Vitam Sancti Vdalrici, pag. 415. & ſeqq. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 5. p. m. 764.

S. ABBO FLORIACENIS ABBAS ET 990.
MARTYR, ſive Sancti Benedicti ad Ligerim, in Epiſcopatu Aurelianenſi, vir doctus ac ſanctus, cujus doctrinam varia ab illo ſcripta opera probant, cujus ſanctitatem effuſus ad conſervandam obſervantiam Ordinis, atque oblatus ſanguis teſtatur. Meminere hujus Abbonis ut infra quoque dicemus, Sigebertus in Catalogo *Scriptorum Eccleſiaſticorum* cap. 139. & in *Chronico* ad annum 990. cui hic affiximus. Et Senatus quoque Bravonius Seculi XII. Scriptor, in Vita S. Oſwaldi apud Surium ad diem 15. Octobris. Ex quo cognoſcimus hortatus. Dunſtanni dum in Anglia moraretur, illum ſcripſiſſe *Paſſionem B. Edmundi Regis & Martyris*, quam habemus apud Surium tomo 6. ad diem 20. Novembris, & quæ Manuſcripta extat in Bibliotheca privata Lumleiana in Anglia, atque etiam in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice MS. 3861. fol. 66. Extant hujus Abbonis Opera nonnulla impreſſa, alia temporum lapſu interciderunt. Scripſerat *Libros Dialecticos & Aſtronomicos* ut teſtatur Aymoinus in ejus *Vita* cap. 3. quos injuria temporum nobis abripuit. Ejusdem *Commentarius in Victorii Canonem Paſchalem*, quo Cyclos annorum ab Incarnatione Domini ad ſua usque tempora juxta veram Evangeliorum fidem correxit, lapſu temporum interiit: cujus memoriam nobis reliquit Sigebertus in libro *De illuſtribus Eccleſiæ Scriptoribus* cap. 139. his verbis: *Quantum valuerit in utraque ſcientia oſtendit, cum ſuper calculum Victorii commentatus eſt:* quem ad ſua usque tempora adductum, ad annos poſtea circiter M D XCV. dilatavit. *Apologeticus* quoque *Abbonis ad Hugonem Francorum Regem, pro immunitatibus Monaſterii Floriacenſis*, periit: cujus extant Fragmenta apud Aimonium in *Vita Abbonis* capp. 8. & 9. Jam ad Opera impreſſa veniamus. Extat *Epitome de Vitis Romanorum Pontificum XCI.* collecta ex Anaſtaſii Bibliothecarii Hiſtoriâ Pontificiâ, & cum eadem Moguntiæ anno 1602. in 4. excuſa, ſtudio atque operâ Joannis Buſæi Noviomagenſis, Soc. Jeſu Theologi. *Vita Sancti Edmundi Anglorum Regis & Martyris*, quam dum in Anglia commoratus eſt, à Dunſtano rogatus ſcripſit, extat apud Surium ad diem XX. Novembris. *Epitome ſeu Collectiuncula Canonum ſub certis materiarum capitibus*, quam edidit Joannes Mabillon tomo 2. Analectorum pag. 248. & ſequentibus, ubi varia præludit *De Scriptis* tam editis quam deperditis Abbonis Abbatis, de quo etiam pluribus agit Seculo VI. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti.*

Hunc

Hunc autem huc attulimus ob *Epitomen Canonum* quam Labbeus omiſit, nondum quippe evulgatam. Audio recenter à Placido Porcheron Benedictinorum Sancti Germani Pariſienſis Bibliothecario, *Epiſtolas Abbonis* nonnullas in manuſcripti Codicibus quibusdam Pithæanis inventas, quas Bibliotheca quædam Pariſina aſſervabat, quasque haud dubie Eruditi hujus Regiæ urbis viri, dudum latere ineditas non paterentur. Harum *unam ad Abbatem Fuldenſem* edidit Stephanus Baluzius, tomo I. *Miſcellaneorum* pag. 409. fragmenta autem aliarum dedit Aimonius in *Vita S. Abbonis*, Epiſtolarum quidem duarum *ad Bernardum Abbatem Bellilocenſem* hujus Vitæ cap. 10. Alterius *ad Gregorium V. Romanum Pontificem*, ibid. cap. 12. Denique Epiſtolæ Hexametris verſibus *ad Ottonem Imperatorem* ſcriptæ, ibid. cap. 13. Has olim *Abbonis Epiſtolas* viderat Joannes Balæus Anglus, quippe quarum aſſignatis earum titulis ipſe meminit, in Opere ſuo *De Scriptoribus Angliæ*, ubi de Abbone ita habet. „Abbo Floriacenſis Cœnobii Abbas, Gallus, patriâ Aurelianenſis, ſcripſit „Vitam Eodmundi Martyris, libris 2. Apologeticum ad Francorum Reges Librum 1. Supercalculo Victorii Lib. 1. Additiones in eundem Lib. 1. De motibus ſtellarum Lib. 1. De planetarum curſu Lib. 1. Demonſtrationes „Aſtronomiæ Lib. 1. Contra Epiſcopum Aurelianenſem Lib. 1. Rudimenta puerilia „Lib. 1. Cathegoriarum Spiritualium Lib. 1. „De computo Lib. 1. Homilias in Evangelia „Lib. 1. De cœna Domini Lib. 1. Epiſtolas „ad Gregorium V. Robertum Regem, Imperatorem Othonem, Bernardum Bellilocum, „Odilonem Cluniacenſem. De Sancto Stephano Protomartyre ſequentium unam, & „Reſponſoria quædam edidit. Circulos annorum Incarnationis Dominicæ, ad ſua usque „tempora correxit. Obiit anno 1004. à ſuis „Monachis interfectus, cujus Vitam ſcripſit „Aimoinus Floriacenſis. Hæc Balæus qui ex occaſione Anglis ſuis hunc Gallum inſeruit, forſan quod ejus Opera manuſcripta ſimul omnia hæc in Anglia inveniſſet. *Epiſtolæ* porro *iſtæ* cum *Apologetico ad Francorum Regem* hoc anno 1687. editæ ſunt atque immiſſæ in Opera poſthuma Petri Pithæi Trecenſis, quæ tribus in folio Voluminibus ex prælo Galliarum Regio prodierunt, magno hujus inſignis viri qui ab annis centum vel circiter obiit, multaque Manuſcripta reliquit, honore & deſiderio. Extat *Apologeticus iſte Abbonis* cum *Epiſtolis variis* tomo 1. pag. 393. & ſequentibus ad pag. 429. Quod diximus de ætate ejus, cognoſci poteſt ex eo quod *Apologeticum* ſuum, ad Hugonem Capetum, filiumque ejus Robertum, Galliarum Reges ſcripſerit. Nam hos & Ottonem tertium Imperatorem συγχρόνους fuiſſe, apertum ſatis eſt. Idem indicant *Epiſtolæ Abbonis* plures ad Gregorium V. Summum Pontificem atque alios, quæ nunc impreſſæ extant. Hujus Abbonis Vitam ac mortem, ſanctiſſimè obitam die 13. Novembris Indictione 2. anno Chriſtianæ ſalutis 1004. in Monaſterio Squirs ſeu Regulæ ad Garumnam in Diœceſi Vaſatenſi, deſcriptam ab Aimoino Monacho Floriacenſi, ejus diſcipulo ac comite qui præſens aderat, habes in *Bibliotheca Floriacenſi* pag. 299. cum aliquot ejusdem viri Miraculis inſertam, ſtudio Joannis à Boſco Cæleſtini, anno 1605. Lugduni apud Horatium Cardon. Sigebertus attamen in *Chronico*, eadem ejus minus caſtigate, ad annum 1003. retulit, aliosque etiam ſummos Chronologos in errorem induxit. Videndi quoque Glaber Rodulphus Lib. 3 cap. 3. Joannes Trithemius, & recentiores alii, cum Labbeo in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis à Bellarmino recenſitis*, tomo 1. pag. 22. Joannes Mabillon, loco citato. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 354. ultimæ editionis: & pag. 331. editionis primæ. Jacobus Philippus Bergomas Lib. XII. *Supplementi Chronicorum* ad annum 982. qui eum *Abbonem* perperam vocat. Carolus Sauſſejus in ſuis *Annalibus Aurelianenſibus* lib. 4. cap. 8. Atque imprimis conſervator *Epiſtolarum Abbonis*, Petrus Pithæus in *Collectione* ſeu *Collectaneo Veterum Hiſtoriæ Francicæ Scriptorum*, ubi ex veteri membrana Vitam hujus Abbonis habes, quam citatus Balæus *Aimoni* ſeu *Aimoino* potius *Floriacenſi Monacho* attribuit, ut Labbeus ſcribit. Ibi inter alia, exponitur quomodo ſeditione inter Vaſcones & Francos coorta, lancea interemptus ſit, quod anno 1004. contigit, Idibus Novembris, natali die Sancti Bricii, qui dies & à Monachis in honorem Abbonis celebratur. Vnde omnino diverſus eſt ab Abbone illo Sancti Germani Pariſienſis Monacho & Poëta, qui anno 886. & 887. floruiſſe legitur. Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti* ſeculo ſexto parte 1. pag. 39. editionis Pariſienſis apud Carolum Robuſtel a. 1701. in fol.

SYLVESTER PAPA II. natione Awernus, 990. *Gerbertus* anteà dictus, patria Aureliacenſis, non infimo loco natus, ingenuis artibus è puero enutritus, in ſtudio autem Philoſophiæ & Aſtrologiæ non vulgariter verſatus, Monaſticam vitam juxta D. Benedicti inſtitutum amplexus, paullo poſt Roberti Galliarum Regis, ejusque filii Hugonis præceptor factus eſt. Hac occaſione cum in Aula plurimum poſſet, Synodo anno 991. convocata, Arnulphum Remorum Archiepiſcopum ſede ſua ejiciendum, ſeque in locum ejus ſubrogandum curavit. Verum a Joanne Papa depulſus, anno 995. favente Ottone Imperatore & populo ſuffragante, Ravennatum Archiepiſcopus conſtitutus eſt. Qui hucusque ſedis Pontificiæ acerrimus oppugnator, Gregorio V. mortuo, Ottonis III. patrocinio, Romanæ tandem Eccleſiæ Pontifex an. 999. renuntiatur, die 11. Aprilis inthronizatus. Quæ de modo ejus, per magicas nempe incantationes, ad

ad ſedem Pontificiam perveniendi, depacta pro mercede diabolo anima, eique tandem erepta, Cardinalis Benno ſequentis ſeculi Scriptor tradit, apud Bennonem ipſum in *Vita Hildebrandi* legi poſſunt. Plurima Eccleſiæ Romanæ beneficia ac territoria ab Othone Imp. donari obtinuit, multasque hæreſes in Eccleſia paulò ante exortas feliciter conſopivit. Obiit a. 1003. die 12 menſis Maji.

Epiſtola CLX. ab eo dum ſedem adhuc Rhemenſem teneret, ſcriptæ extant, quas Papirius Maſſonus Pariſiis 1611. in 4. edidit, & Andreas Ducheſnius *Hiſtoricorum Francorum* Tomo 2. pag. 787. quæ exinde in Bibliothecam Patrum editionis ultimæ Lugdunenſis anni 1677. Tomo XVII. pag. 669. relatæ ſunt. *Epiſtola III.* poſt Pontificatum ſuſceptum ſcriptæ, extant Concil. Tomo IX. col. 777.

Liber de Sphara & *Sermo de informatione Epiſcoporum*, quem utrumque Tractatum in lucem edidit Joannes Mabillon *Analectorum* Tomo 2. pag. 212.

Vita S. Adelberti Pragenſis Archiepiſcopi, ab Abrahamo Bzovio Romæ edita, teſte Ludovico Jacob a Sancto Carolo *Bibliotheca Pontificia* lib. 1. pag. 214. de qua vide *Coſmam Pragenſem Decanum.*

Epigramma elegantiſſimum in Severini Bœthii imaginem, habetur apud Baronium Appendice Tomi VII. *Eccleſiaſticorum Annalium* p. 4. Hæc verbotenus Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* Seculo X. ad a. 999. p. 593.

Extant juxta Catalogum MSS. Codicum Angliæ & Hiberniæ, anno 1698. 2. in folio voluminibus, Oxoniæ è Sheldoniano theatro editum, inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ Codice 2406. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Bodleii litera F. 4. Codice 12. num. 10. *Expoſitio in Canticum Canticorum Domini Gereberti Papa* pag. 170. b. Ibidem Codice 3413. in MSS. Codicibus Joannis Seldeni in Pluteis ſuperioribus Codice 25. num. 4. *Gerberti Theoria Arithmetica cum Prologo in eandem*, Inter MSS. Codices Bibliothecarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 2463. in MSS. Codd. Latinis Iſaaci Voſſii Codice 138. *Synodus Remenſis Gerberti qui poſtea Papa fuit ſub nomine Sylveſtri ſecundi, cum ejusdem Epiſtola.* Ibidem Codice 2658. in MSS. Latinis ejusdem Voſſii, qui nunc in Bibliotheca Lugduno-Batava noſtra, Codice 333. num. 3. *Gerberti Regula de diviſionibus.* In Catalogo librorum Bibliothecæ Lugduno-Batavæ, edito 1674. Lugduni-Batavorum in 4. inter MSS. Codices Græcos & Latinos ex legato Scaligeri pag. 393. Codice 31. *Abacus* ſeu *Regula Arithmetices, Libellus multiplicationum, Epiſtola Gerberti ad Conſtantinum de Doctrina Abaci*, nempe Floriacenſem Monachum Opus quod teſte Cavo, extabat MS. apud Joannem Maſſonum Papirii fratrem in Gallia. Hæc de MSS. Gerberti Codicibus nondum impreſſis.

LETALDVS MICIACENSIS MONACHVS, Ordinis divi Benedicti, ſcripſit *librum De Miraculis Sancti Maximini Miciacenſis Abbatis*, quem edidit Joannes Mabillon Seculo I. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 598. cujus prologus incipit, *In flammam ſciens & prudens mitto manum* &c. Incipiunt miracula, *Diu mecum pertractanto quid potius aſſumendo, narrationis ordirer principium* &c. Inſeruit Letaldus in illis Miraculis ſeriem quandam Epiſcoporum Aurelianenſium, Abbatumque Miciacenſium, qui ſe vixiſſe teſtatur temporibus Ermenthei & Arnulphi Epiſcoporum atque Annonis Abbatis, ſub Seculi X. finem, & hæc cap. 11. Diſtinguendus autem à *Letaldo altero Abbate Miciacenſi*, de quò agit iſte cap. 4. Atque hunc Letaldum eundem eſſe putamus, qui expolivit *Vitam Sancti Juliani Cenomanenſis Epiſcopi*, etſi Poſſevinus illum Monachum Cenomanenſem exiſtimet: qui tamen ab Arnoldo Wion in *Ligno Vita* refertur ad annum 990. Letaldo noſtro convenientem. Habetur hæc *Vita Sancti Juliani Cenomanenſis Epiſcopi* apud Laurentium Surium in *Probatis Sanctorum Vitis*, & MS. in Bibliotheca Galliarum Regiâ Codice 4185. De Letaldo Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 332. Joannes Mabillon Seculo 2. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, in Obſervationibus præviis ad Vitam *S. Maximini Miciacenſis Abbatis*, p. 580. 990.

OLYMPIODORVS MONACHVS GRÆCVS, quem nonnulli Diaconum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, alii autem Alexandrinæ faciunt; nonnulli unicum, alii duplicem volunt: cujus de ætate inter eruditos eſt contentio, prudenter quidem à Cavo ad annum 990. aſſignatus in *Hiſtoria rei literaria* pag. 592. *donec* exurgat qui certiora doceat. De illo ſic loquitur Sixtus Senenſis Libro 4. *Bibliotheca Sancta* pag. mihi 277. editionis Pariſienſis 1610. Olympiodorus Monachus natione Græcus, ſcholæ Peripateticæ Philoſophus, cujus etiam præclari in *Metheora Ariſtotelis Commentarii*, ſcripſit Græcè juxta triplicem ſenſum, *Enarrationem in Eccleſiaſtem* ſuccinctam, eruditam, brevem & elegantem, quam Zenobius Acciaiolus Florentinus in Latinum tranſtulit, cujus initium eſt *Rerum certam cognitionem.* Olympiodorus Diaconus natione Græcus, vir doctus, ſcripſit Græcè in totum *librum Job* erudititiſſimos & elegantiſſimos juxta literæ ſenſum Commentarios, quorum multa fragmenta adhuc extant in Catena Græca ſuper Job, quæ Græce habetur in Bibliotheca Saulia. Opus incipit ὑπόθεσις μὲν ἡμῶν, Opus verò integrum in Bibliotheca Vaticana ſervatur. " Hæc Sixtus Senenſis, quibus ambiguum eſt, an unum, aut duos Olympiodoros conſtituat. Sed audacior plane fuit Antonius Poſſevinus qui Tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Olympiodorus*, duos Olympiodoros velut rem certam his vocibus conſti- 990.

tuit. „Olympiodorus Eccleſiæ Alexandrinæ Diaconus *Catenam ex Patribus Græcis*, atque in ea luculentum Commentarium in totum fere *Librum Job* artificioſiſſime atque ingenioſiſſime contexuit. Accedo enim lubens ad ſententiam Pauli Comitoli, qui eandem Catenam ut alibi diximus, e Græca Latinam fecit eleganter: qui idem ſolidis rationibus in editione Veneta quæ apud Jolitos 1587. prodiit, evincit eam eſſe non Nicetæ Heracleenſis Archiepiſcopi, ſed ipſius Olympiodori. Olympiodorus alter, qui Monachus & quidem Græcus, *Enarrationem* & ipſe *in Eccleſiaſtem* ſuccinctam (ut inquit Sixtus Senenſis) eruditam, brevem & elegantem Græce conſcripſit, ad triplicem Scripturæ ſenſum in ea collineans, quam Zenobius Acciaiolus Florentinus in Latinum vertit, quæ & extat in Bibliotheca PP. Margarini Bignæi. Quin idem quoque Olympiodorus Peripateticæ Philoſophiæ peritus, inſignes *Commentarios in Ariſtotelis Meteora* reliquit, qui jam dudum Græce & Latine prodierunt. Porro falſi eſſe videntur, qui hunc Olympiodorum fecere Alexandrinum, cum ſuperiore Diacono Alexandrinæ Eccleſiæ confundentes. Sane vero non ſolum in *Meteora* ſcripſiſſe fertur, verum etiam *Commentaria Græca in Platonis Phædrum*, quæ in Bibliotheca Sancti Salvatoris Bononiæ, & apud Didacum Hurtadum Caroli V. Imperatoris apud Venetos olim Legatum extabant: ſicut item *In Gorgiam & Alcibiadem ejuſdem Platonis*, quin & *in Phædrum & in poſteriora Analytica Ariſtotelis*.

Quoad ætatem Olympiodori, Bellarminus in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* annum ipſi 1077. affinxit, ſed perperam. Cum enim perpetuo allegetur à Nicera Heracleæ Archiepiſcopo *Catenâ in Jobum*, qui anno circiter 1070. Theophylacto Bulgariæ Archiepiſcopo Synchronus extitit: hac conſequenter ætate anno 1077. antiquior eſt, neque recentior videtur anno 990. cui Guillelmus Cavus ipſum aſſignavit. Non tantum autem citatur Olympiodorus à Niceta Heracleenſi in Catena in Jobum ut habet Lambecius Lib. 3. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Codice VII. pag. 19: ſed etiam in Catena quam in Pſalmos idem Nicetas conſcripſit, ut habet idem Lambecius ibidem Codice XV. pag. 27. Frivolum quoque videtur, nec neceſſarium conſtituere *Olympiodoros duos* cum Poſſevino, unum Alexandrinum, alterum Conſtantinopolitanum: unum Diaconum, alterum Monachum: cum eidem uni homini *Monachiſmus* ac *Diaconatus* contingere potuerint, imo ſæpe contigerint. Jam ad ſcripta procedamus, ac primum Theologica, tum Philoſophica.

Extat *Commentarius in Eccleſiaſten* Græco-Latino *Auctario Bibliothecæ Patrum* Frontonis Ducæi, edit. Pariſienſis 1624. Tomo 2. pag. 602. qui anteà Latine tantum in Bibliotheca Patrum diverſarum editionum Pariſienſium anni 1575. 1589. & 1610. tum Latine Baſileæ 1536. in 8. de quibus vide Thomam Hydium in Catalogo Bibliothecæ Bodleianæ Oxonienſis, verbo *Olympiodorus*. Illic & recenſet *Origenis & Olympiodori Commentarium in Threnos Jeremiæ*, Latine Romæ 1598. in 4to, quem ſibi non viſum inquit Cavus. Inter Manuſcriptos quoque Codices Græcos Bibliothecæ Lugduno-Batavæ, extat *Olympiodorus de ſtatu animæ à corpore ſeparatæ*, ibidem MS. charta in folio, ut liquet ex Catalogo hujus Bibliothecæ impreſſo pag. 397. num. 17. Neque ambigo quin Opus iſtud ad Olympiodorum noſtrum Diaconum vel Monachum pertineat, videturque ad Philoſophiam hoc Opuſculum ſpectare, & eſſe Scholia ex Olympiodori voce, in Platonis Phædonem, ſive Dialogum *De immortalitate animæ*, ut poſteà dicemus, in *Philoſophicis*.

Quantum autem ad *Catenam in Jobum*, „quam Lugduni Laurentius Cumdius Latine translatam, anno 1586. in 4. edendam curavit ſub nomine *Nicetæ Heracleenſis Archiepiſcopi*, quamque Paulus Comitolus ſub nomine *Olympiodori* an. 1587. Venetiis in 4. apud Jolitos edidit; ad confutandam Antonii Poſſevini loco citato ſententiam, proferemus Petrum Lambecium Libro 5. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, in examine Codicis MS. Theologici Græci CCXXXI. pag. 62. & 63. ita prolixe diſſerentem. Codex CCXXXI. MS. Theologicus Græcus in fol. &c. Continetur eo *Nicetæ* primum quidem Serrarum in Macedonia prima, poſtea Heracleæ in Thracia Metropolitæ, Catena ſive Commentarius ampliſſimus in librum *Jobi*, collectus ex Operibus diverſorum ſanctorum Patrum, aliorumque ſcriptorum Eccleſiaſticorum Græcorum, nempe *Ammonii junioris*, *Apollinaris Epiſcopi Laodiceni*, *S. Dionyſii Epiſcopi Alexandrini*, *Evagrii*, *S. Gregorii Nazianzeni*, *S. Gregorii Nyſſeni*, *Heſichii Presbyteri Hieroſolymitani*, *S. Joannis Chryſoſtomi*, *Iſidori Peluſiotæ*, *Juliani*, *S. Methodii*, *Sancti Nili*, *Olympiodori*, *Origenis*, *Polychronii*, *Severi Epiſcopi Antiocheni*, *Symmachi*, & *Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi*: quorum omnium & forte etiam paucorum quorundam aliorum, in tranſcurſu a me non obſervatorum nomina, ibidem partim intermixta textui, partim in margine adnotata ſunt. Titulus hujus Catenæ Græcus cum principio procemii talis ibi eſt, Ἐξήγησις εἰς τὸν μακάριον Ἰὼβ συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἡρακλείας κυρίου Νικήτα. ὑπόθεσις μὲν ἡμῖν καὶ σκοπὸς τοῦ λόγου, ἡ τῆς βίβλου τοῦ πολυάθλου Ἰὼβ ἀνάπτυξις, ὃ καὶ μόνον μεμνῆσθαι μέλλοντας, ἀποπλῦναι δεῖ τὸ στόμα, καὶ οὕτως αὐτοῦ μνησθῆναι &c. Primus hanc Catenam in Jobum à Paulo Comitolo Peruſino ex Antonii Caraffæ Codice MS. Græco Latine translatam, edidit Laurentius Cumdeo Lugduni apud Joannem Stratium 1586. in 4. cum Epiſtola præfixa ad præfatum P. Comitolum, in qua ob ſummum conſenſum multorum veterum MSS. Codicum, recte aſſerit hujus *Catenæ* authorem eſſe *Nicetam*

„cetam *Metropolitam Heracleenſem*, quemadmo-
„dum etiam in hoc Codice MS. Cæſareo, æque
„luculenter videre licet. Secundo autem can-
„dem ejusdem Catenæ translationem ſuam La-
„tinam ipſe Comitolus Venetiis apud Jolitos
„1587. in 4. cum prolixa Diſputatione, in qua
„contra memoratum Laurentium Cumdeo &
„veterum Manuſcriptorum Codd. authorita-
„tem, imperioſe quidem ſed perperam & fru-
„ſtra demonſtrare annititur, authorem hujus
„Catenæ non eſſe *Nicetam Metropolitam Hera-
„cleenſem, ſed Olympiodorum Alexandrinæ Eccleſiæ
„Diaconum*, quod illius præ cæteris frequentiſ-
„ſime in ea mentio fiat. Inter alia igitur inva-
„lida & nullius momenti argumenta, quibus
„Comitolus ad ſtabiliendam ſententiam ſuam
„utitur, eſt etiam hoc, quod refert *Pariſienſes
„Patres ac ſodales ſuos* ſuper hac controverſia re-
„ſcripſiſſe his verbis. *Non eſt autem quod Reve-
„rendum Patrem Comitolum ſuæ pigeat conjecturæ,
„Catenam iſtam Olympiodoro tribuentis: nam & in
„Epitome Bibliothecæ Geſneri, & in Catalogo Libro-
„rum edito à Simlero an. 1556. Catena in Job Olym-
„piodoro tribuitur quædam, quæ dicitur in Biblio-
„theca Sambuci ſervari: itemque Olympiodori Hy-
„poteſes in Job.* At enim vero teſtimonium hoc
„adverſatur *Comitolo*, magis quam prodeſt. I-
„pſa enim verba Bibliothecæ Geſnerianæ, à Jo-
„ſia Simlero & Joanne Jacobo Friſio auctæ, ſunt
„ea de re hæc, *Olympiodori & aliorum piiſſima Ca-
„tena in Job, extat in Bibliotheca Sambuci.* Vbi
„primo notandum eſt Catenam illam non ſim-
„pliciter appellari *Catenam Olympiodori*, ſed *Cate-
„nam Olympiodori & aliorum*: quo certe nihil a-
„liud ſignificatur, quam Catenam illam non ex
„ſolius Olympiodori, verum etiam ex aliorum
„ſupra memoratorum veterum Patrum Operi-
„bus collectam & coagmentatam eſſe. Quod
„autem ipſe *Olympiodorus* hujus Collectionis
„ſeu Coagmentationis author ſit, nulla ratio-
„ne inde poteſt elici. Secundo notandum eſt,
„Codicem Manuſcriptum Bibliothecæ Sambu-
„ci, qui in Bibliotheca Geſneriana jam citato
„loco memoratur, prorſus illum ipſum eſſe Au-
„guſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Codicem MS.
„inter Codices MSS. Theologicos Græcos
„CCXXXI. de quo in præſens ex profeſſo a-
„gitur. Hoc enim ipſe Joannes Sambucus ibi
„teſtatur ſolita propriæ manus inſcriptione, qua
„non ſolum nomen ſuum exprimit, verum e-
„jam inſuper indicat, Codicem hunc a ſe em-
„ptum *Coronatis ſeptendecim.* In hoc igitur Co-
„dice Sambuci, non attribuitur Collectio ſeu
„Coagmentatio iſtius Catenæ *Olympiodoro Eccle-
„ſiæ Alexandrinæ Archidiacono*, ut falſo credidit
„Paulus Comitolus, ſed *Nicetæ Metropolitæ He-
„racleenſi*, ut ex ſupra dicto titulo Græco videre
„eſt. Huc quoque accedit authoritas duorum
„Codicum MSS. Bibliothecæ Bodleianæ, ex qui-
„bus eadem *Catena* ſub ejusdem *Nicetæ* nomine
„à CL. V. Franciſco Patricio ſereniſſimi Regis
„Magnæ Britanniæ Bibliothecario, Londini an.

1637. Græce ſimul & Latine in fol. edita eſt.“
Tertio denique notandum eſt, ab hac Nicetæ“
Catena in Jobum, diverſam eaque vetuſtio-“
rem & ampliorem eſſe alteram illam *Catenam*“
in Jobum, Lib. 3. horum Commentariorum“
pag. 19. in recenſione Codicis MS. Theologi-“
ci Græci VII. memoratam; quamvis ibi etiam“
frequentiſſima *Olympiodori* mentio fiat, &“
Πϱοθεωϱίας ejusdem, hoc eſt *Hypotheſes ſive*“
Argumenta, ſingulis libri Jobi capitibus elegan-“
ter maiuſculis literis præfixæ ſint.“

Authores tamen Catalogi Manuſcriptorum
Angliæ Codicum, qui Oxonii duobus in folio
voluminibus anno 1698. impreſſus proſtat,
hunc in *Jobum* Commentarium pag. 57. tomi
primi columna 2. huic Olympiodoro adſcribunt
his verbis: *Numero 750. Codicum Manuſcripto-
rum Gulielmi Laud. 108.* Olympiodorus Philoſo-
phus in Platonis Phædonem, Græce fol. 2. E-
jusdem in Philebum Platonis, Græce pag. 128.
Numero 751. Gulielmi Laud. 109. Catena Græco-
rum Patrum in Librum Job, per *Olympiodorum*
&c. cum picturis, fol. Item ibidem *Numero 3016.
in MSS. Codicibus Thomæ Bodleii*, Rotulis in Ar-
chivo A. Codice 27 *Olympiodori Diaconi Commen-
tarius in Job*, Græce fol. An ex fide MSS.
Angliæ Codicum, an ex impreſſis Comitoli id
egerint ipſi videant.

Jam ad Philoſophica veniamus. *Commenta-
ria Græca Olympiodori in Meteora Ariſtotelis*, anno
1551. Venetiis in fol. edita, ut teſtatur Tho-
mas Hydius in Catalogo Bibliothecæ Oxoni-
enſis Bodleianæ, verbo *Olympiodorus*. Extat
quoque *Olympiodorus in Gorgiam & Alcibiadem
Platonis* MS. in fol. inter MSS. Codices Biblio-
thecæ Lugdunobatavæ, ut conſtat ex Catalo-
go MSS. Codicum impreſſo pag. 396. num. 13.
Item *Olympiodorus de ſtatu animæ à corpore ſepara-
tæ*, ibidem MS. in fol. in charta, ex eodem Ca-
talogo pag. 397. num. 17. ſeu potius *Olympio-
dorus in Platonis Phædonem ſive Dialogum de im-
mortalitate animæ.* Eadem hæc Opera in Re-
gia Galliarum Bibliotheca, nam ut habet Ca-
rolus du Cange in *Gloſſario mediæ & infimæ Græ-
citatis* col. 1707. verbo Φωνή, in Codice Regio
2112. habentur Scholia εἰς τὸν τῦ Πλάτωνος
Γοϱγίαν, & in Codice D. Hautini εἰς τὸν Ἀλκι-
βιάδην τῦ αὐτῦ ἀπὸ φωνῆς Ὀλυμπιοδώϱου τῦ μεγά-
λου φιλοσόφου. Denique in Bibliotheca Cæſarea
Vindobonenſi, extant Codice MS. Philoſophico
Græco XX. num. 1. ut habet Lambecius Lib.
VII. Commentariorum hujus Bibliothecæ p.
51. *Ex Olympiodori magni Philoſophi Alexandri-
ni ore*, ſive *Prælectionibus vivæ vocis*, *Scholia in
Platonis Alcibiadem primum*, ſive *Dialogum de
Natura humana*: ab anonymo aliquo ejus Di-
ſcipulo primum excerpta, deinde autem ab a-
lio quodam incognito authore ex Procli & Da-
maſcii ſcriptis locupletata, & in formam juſto-
rum Commentariorum redacta, cum inſerta
Platonis vita. Item in eodem Codice num.
2. & 3. ut habet idem Lambecius ibidem pag.
53.

53. *Ex ejuſdem Olympiodori ore, ſive Prælectionibus, Scholia in Platonis Phædonem ſive Dialogum de immortalitate animæ, & in Philebum ſive Dialogum de Voluptate vel de ſummo bono.* Item ibidem in MS. Codice Græco Philoſophico XXI. num. 1. ut habet Lambecius ibidem pag. 54. *Ex ejuſdem Olympiodori ore, Scholia in Platonis Gorgiam ſive Dialogum de Rhetorica.* Denique ex ejuſdem Olympiodori Scholiis in Platonis Gorgiam ſive Dialogum de Rhetorica, extant Scripta quædam in Codice MS. Philoſophico Græco LXXVII. num. 2. ut habet idem Lambecius ibidem pag. 125. Et *ejuſdem*, ut videtur, *Olympiodori Prolegomena generalia in univerſam Platonis Philoſophiam*, in capita undecim diviſa, extant in eodem Codice MS. Philoſophico LXXVII. num. 3. ut habet Lambecius pag. 129. Hæc nobis dicenda de *Olympiodoro* ſuppeditarunt, Sixtus Senenſis Lib. 4. *Bibliotheca ſancta* pag. 277. Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Olympiodorus*. Petrus Lambecius in Commentariis *Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* Lib. 3. pag. 19. & 27. lib. 5. pag. 62. 63. & 64. Lib. 7. pag. 51. 53. 54. 125. & 129. quem exſcripſimus.

990. OECVMENIVS ætatis etiam admodum incertæ Scriptor Græcus, de quo altum ſilentium apud veteres, quem poſt annum 800. tantum claruiſſe conſtat, hic non incongruè ad annum 990. Olympiodoro adjungitur, donec certam illius ætatem aſſequi liceat. Porro ut in fronte Commentariorum præmittitur, nomina authorum ex quibus contexuit *Explanationem ſuam in Novum Teſtamentum*, hæc ſunt. *Papias, Clemens, Methodius, Dionyſius, Irenæus, Origenes, Hippolytus, Athanaſius, Euſebius, Baſilius, Gregorius Nyſſenus, Acacius, Iſidorus, Photius, Chryſoſtomus, Gregorius Nazianzenus, Severianus, Gennadius, Aretas, Andreas Cæſarienſis, Cyrillus, Theodoretus.* Cum igitur ex citatis authoribus *Andreas Cæſarienſis* qui in MSS. Codd. inſcribitur, anno circiter 842. ſcripſerit, & *Photius* anno 880. ut conſtat floruerit, cum Aretas anno circiter 920. extiterit: rectè meo quidem calculo Scriptorem hunc Cavus quem ſequimur, ad annum 990. collocaſſe videtur. Extant ipſius *Enarrationes in Acta Apoſtolorum, in Epiſtolas Sancti Pauli omnes, & in omnes Canonicas*, quas ſequitur *Commentarius Aretæ in Apocalypſim*. Edita *Commentaria Oecumenii & Aretæ* primum Græcè typo prorſus inſigni Veronæ in folio anno 1532. à Donato Veronenſi, dicata Clementi Papæ VII, quæ ibidem recuſa anno 1562. Horum verſionem in linguam Latinam aggreſſus eſt Lovanii anno 1545. Joannes Hentenius, Mechilinienſis Belga, Monachus Hieronymianus, quæ Pariſiis anno 1547. in fol. prodiit. Denique Græcè & Latinè Pariſiis 1631. 2. Tomis in folio. Agunt de *Oecumenio* Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ubi eum anno 1077. collocat. Sixtus Senenſis Libro 4. *Bibliotheca ſancta* pag. m. 277. Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus ſacri* verbo *Oecumenius*. Thomas Hydius in Catalogo *Bibliotheca Bodleianæ Oxonienſis*, verbo *Oecumenius*.

S. FVLBERTVS CARNOTENSIS 1000
EPISCOPUS, vitæ ſanctimonia & eruditione ſua ætate clariſſimus, Guillelmi Aquitanici Ducis favore, primum Pictavienſis Eccleſiæ S. Hilarii Theſaurarius factus, ut fragmentum *Hiſtoria Aquitanica* refert. Idemque leges apud Ademarum Cabanenſem in *Chronico*. Inſignis vita & eruditione, lucernaque ardens à Domino Eccleſiæ Gallicanæ candelabro accenſus, Roberti Regis Chriſtianiſſimi cui gratiſſimus erat, authoritate, Carnotenſis Epiſcopus poſt Rodolfum creatus eſt, à Lietherico Archiepiſcopo & Metropolitano conſecratus, quemadmodum ipſe Fulbertus affirmat *Epiſtola* 23. ad eundem. *Multum amoris atque fidelitatis, tibi Pater me debere cenſeo, per cujus manum, benedictionem & ſacram unctionem accepi.* Is autem Epiſcopalem gradum aſſecutus, libertates Eccleſiaſticas egregie tutatus eſt, ut paſſim variis Epiſtolis ſignificat, quas ad Pontifices Maximos, Reges & Epiſcopos ſcripſit, quarum nonnullæ extant ad Franconem Pariſienſem Præſulem, *De extirpandis è manu laica beneficiis.* Et apud Joannem Pontificem Maximum graviter conqueritur de Rodulfo Comite, jurium Eccleſiæ ſuæ pervaſore ſacrilego, auxilium Apoſtolicum implorans: *Magnæ*, inquit Fulbertus, *& præclaræ Eccleſiæ puſillus Epiſcopus.* Epiſcopatum ut diximus, favore Roberti Regis, cujus partes contra Conſtantiam Reginam graviter ſectatus eſt, adeptum fuiſſe apparet ex Epiſtola ad eundem, qua de Godefridi Vicecomitis violentia adverſus Carnotenſem Eccleſiam, ſic conqueſtus eſt. *Pietatem veſtram cum tam fletu cordis & mentis genua flexi precamur, ſuccurrite ſanctæ Dei Genitricis Eccleſiæ, cui nos fideles veſtros quantum poſſumus, licet indignos præeſſe voluiſtis: quorum a vobis ſolummodo poſt Deum, in his quæ ingeruntur moleſtiis, conſolatio & reſpiratio funditus pendet.* Suam vero humilitatem adſtruit his verbis *Epiſtola* 68. ad Odilonem Abbatem Cluniacenſem. *Decet pater, ut tu quoque viciſſim me tuum ſervulum de te pendentem, teque non ſine magna fiducia reſpectantem, ſacris interceſſionibus adjuves. Sum enim valde miſerabilis homo, qui cum ad propriam non ſufficerem, ad publicam curam, neſcio qua ſeu ratione ſeu temeritate perductus ſim.* Quanta vero amicitia inter ipſum & Odilonem prædictum fuerit, docet Monachus Sylviniaci hæc ſcribens in Vita Odilonis. *Hoc nomine* (Archangeli Monachorum) *conſobat eum appellandum in ſuis Sermonibus & Epiſtolis, Fulbertus ille ſibi præcordialis amicus, Carnotenſis Epiſcopus, in ſanctitate laudabilis, in ſapientia mirabilis, in cujus morte ſtudium Philoſophiæ in Francia periit, & gloria Sacerdotum pene decidit.* Quod autem nonnulli eum

eum Roberti Regis fuiſſe Cancellarium ſcribunt, probationis id documento deſtituitur: cum revera potius Cancellarius tantum Carnotenſis Eccleſiæ fuerit. Porro cum anno 1020. Vrbs & Baſilica conflagraſſent, fundamenta Eccleſiæ Dei Genitricis Fulbertus jecit, eademque miro lapideo fornice & tabulatu perfecit: quo quidem inſigni opere præcipuam apud poſteros nominis ſui propagavit famam, pecunias ſuppeditante imprimis Anglorum Rege. Hoc diſcimus ex Willelmo Malmesburienſi Lib. 2. „*De Geſtis Anglorum* his verbis. Rex Cnuto ad transmarinas Eccleſias pecunias mittens, maxime Carnotum ditavit, ubi tunc florebat Fulbertus Epiſcopus, in ſanctitate & Philoſophia nominatiſſimus. Qui inter cætera induſtriæ ſuæ documenta, Eccleſiæ Dominæ noſtræ ſanctæ Mariæ, cujus fundamenta jecerat, ſummam manum mirifico effectu impoſuit, quam etiam pro poſſe honorificare ſtudens, muſicis modulationibus crebro extulit. Quanto enim amore in honorem Virginis anhelaverit, poterit conjicere, qui audierit cantus cœleſtia vota ſonantes.“ Extat inter cætera opuſcula ejus, Epiſtolarum volumen, in quarum una gratias agit Cnutoni magnificentiſſimo Regi, quod largitatis ſuæ viſcera in expenſas Eccleſiæ Carnotenſis effuderit. Sacratiſſimæ vero Dei Genitricis Mariæ ſervus addictiſſimus fuit, cujus laudes peculiari libro edidit, à qua remuneratum tradunt. Dum enim morbo correptus eſſet, eadem per viſum apparens Virgo, ſacra ubera ipſi ſugenda aperuit, ut Alberius longe tamen ab hoc tempore remotus, teſtis eſt in *Chronico* ad annum 1022. *Florebat Fulbertus Epiſcopus ſanctitate & Philoſophia nominatiſſimus, qui fundamenta ſancta Eccleſia Dei Genitricis jecit, & eadem perfecit miro lapideo tabulatu, qui etiam ab eadem Dei Genitrice in infirmitate ſua viſitatus eſſe dicitur, & de ejus lacte ſanctiſſimo recreatus. His enim multo amore & feliciſſimo in honorem beata Maria virginis, Dei genitricis exarſit: quod oſtendunt cantus quos de ea ille edidit, caleſtia vota ſancientes. Inter catera ejus Opera, extet Epiſtolarum volumen.* Et Willelmus Malmesburienſis Lib. 3. *De geſtis Anglorum*, idem teſtatur, locutus de Berengario Andegavenſi Archidiacono, ſuo olim in Schola Carnotenſi diſcipulo. *Berengarius plane, quantumvis ipſe ſententiam correxerit, omnes quos ex totis terris depravaverat, convertere nequivit. Quod Epiſcopum Carnotenſem Fulbertum, quem Domini mater olim agrotum lacte mamillarum ſuarum viſa fuit ſanare, pradixiſſe ajunt. Nam cum in extremis poſitum multi viſitarent, & adium capacitas vix confluentibus ſufficeret, ille inter oppoſitas catervas, oculo rimatus Berengarium, niſu quo valuit expellendum cenſuit: proteſtatus immanem draconem prope eum conſiſtere, multosque ad eum ſequendum blandiente manu & illico anhelitu corrumpere.* Hæc ſtupenda poſteri mirentur magis, quam credant ex ore duorum iſtorum teſtium. Demum è vivis exceſſit anno 1029. die 10. Aprilis. In quibusdam MSS. anno 1028. in æde Sancti Petri in Valle, tumulatus dicitur; magna ſanctitatis & doctrinæ opinione paſſim commendabilis, quam utique deprædicant Glaber memoratus, Chronica & Auctores plurimi. Fulberti Epitaphium tale in MS. Codice reperitur. *Anno ab Incarnatione Domini 1028. 4. Idus Aprilis, obiit dilectus Deo & hominibus Pater noſter venerandæ memoria Fulbertus, ſua tempeſtatis Pontificum decus, lux praclara mundo à Deo data, pauperum ſuſtentator, deſolatorum conſolator, pradonum & latronum refrænator, vir eloquentiſſimus & ſapientiſſimus, tam in divinis, quam in liberalium artium libris. Qui ad reſtaurationem ſancti Templi ſua Diœceſis, quod ipſe poſt incendium à fundamento readificare caperat, bonam partem auri ſui & argenti reliquit. Et diſciplina ac ſapientia radiis locum illum illuminavit, & Clericis ſuis multa bona fecit.* Item hæc Carmina de eodem leguntur.

concesſit
Quem tibi Carnotis, conceſſit fons bonitatis,
Doctrinæ fluvium duplicis egregium,
Pontificum Sydus, Fulbertus fulgidus actu,
Veſtis pauperibus, victus & aſſiduus:
Incluſus jacet hic, factus de pulvere pulvis,
Et præſtolatur ſurgere cum reliquis.
Virtutum cultor, vitiorum mortificator,
Auxiliante Deo, perſtitit à puero.
Bis denos annos, atque unum, dimidiumque,
Virgo Maria tuæ præfuit Eccleſiæ.
Ingreſſurus erat Phœbus, poſt lumina ſeptem
Taurum, cum mœſtum deſeruit populum.

Ejus Opera ſingulatim impreſſa Pariſiis an. 1608. tum poſtea immiſſa in tomum XI. *Bibliotheca Veterum Patrum* editionis Colonienſis an. 1618. ubi leguntur *Epiſtola CXXXIV. Sermones quidam. Canon de Pœnitentia mulierum. Hymni aliquot cum proſis. Tractatus adverſus Judæos negantes hanc Jacob morientis Prophetiam,* Non auferetur ſceptrum de Juda &c. *in Chriſto Domino fuiſſe impletam.* De quibus Bellarminus & Labbeus, quorum in ſupplementum addimus extare ejusdem Fulberti *Epiſtolam de rebus Eccleſia religioſe & caute diſtribuendis,* tomo 2. *Spicilegii* Lucæ Dacherii, pag. 827. editionis Pariſienſis. Ejusdem quoque nomine apud Surium in *Probatis Sanctorum vitis* ad diem 13. Decembris p. mihi 989. *Vita Sancti Auberti Cameracenſis Epiſcopi,* quam etſi mutilam Surius ediderit, integram tamen habent Fratres ejus Abbatiæ, quæ nomen ipſius in urbe Cameracenſi præfert, ut ſcribunt Sammarthani Fratres tom. I. *Gallia Chriſtiana* in Archiepiſcopis Cameracenſibus, p. 233. Item ad eundem Fulbertum Carnotenſem Epiſcopum ſpectat, *Sermo de Aſſumptione*

beata Maria Virginis, qui extat inter Opera divo Auguſtino ſuppoſita, in Sermonibus ſuppoſitis, *Sermone* CCVIII. col. 343. noviſſimæ editionis quam procuraverunt his temporibus, Patres Benedictini Galli, congregationis ſancti Mauri. Denique ejusdem egregium invenimus *Tractatum* in illud Actorum 12. Vers. I. *Miſit Herodes Rex manus &c.* MS. in Bibliotheca Longipontis, Ciſtercienſis Ordinis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, quem anno 1692. Lugduni Batavorum edidimus in 8. apud Petrum Van der Meerche, ſub hoc titulo, *Veterum aliquot Galliæ ac Belgii Scriptorum Opuſcula ſacra:* idque ne lapſu temporum interiret. Agunt de Sancto Fulberto, Baldericus Noviomenſis Epiſcopus, in *Chronico Cameracenſi* Lib. I. cap. 77. Henricus Gandavenſis, qui ab eo authore Catalogum ſuam incipit, *Fulbertum liberalium artium ſuo tempore peritiſſimum, virum religioſum, & erga beatam Virginem devotiſſimum* celebrans. Antonius Poſſevinus tomo I. *Apparatus ſacri*, verbo *Fulbertus* &c. Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, uterque in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Aubertus Miræus in Notis ad librum Henrici Gandavenſis, *De Scriptoribus illuſtribus*, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 43. pag. mihi 341. Sammarthani Fratres tomo 2. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Carnotenſibus pag. 485. quos heic ordine tantum mutato, verbotenus expreſſimus.

1000. ADALARDVS Monachus Blandinienſis, & Bridferthus Sxoonicus Sacerdos, *Vitam S. Dunſtani* ante Osbernum, eodem circiter tempore literis conſignarunt. Ille opus ſuum S. Elphego, Bridferthus Elſrico Archiepiſcopo nuncupavit. Hunc fuiſſe Bridferthum, Monachum Rameſienſem, Abbonis diſcipulum Mabillonius conijcit in *Actis Benedictinorum* Sec. 5. pag. 654. Bridferthum quidem Baleus Cent. 2. cap. 35. laudat, & ſancto Dunſtano coævum fuiſſe refert, ſed Vitam Dunſtani ab illo ſcriptam nequaquam memorat. Hanc *Dunſtani Vitam* à Bridfertho ſcriptam ediderunt Succeſſores Bollandi Antwerpienſis in *Actis Sanctorum* Tomo 4. Maij p. 345. 346. anno 1685. ad diem XIX. Maij, apud Michaelem Cnobarum. Inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ num. 6682. in MSS. Codicibus Eliæ Ashmolii extat *Compotus Latinorum ex Græcorum, Hebræorum, Ægyptiorum, & Anglorum, per Bridfrithum Rameſienſem*, qui anno 980. claruit, Latine & Saxonice, literis Saxonicis. Membrana in 8. 328. Idem Opus ibidem Codice 7420. Membrana. 324. Extitit penes eosdem *Vita ejusdem ab Adalardo*, juſſu S. Elphegi Archiepiſcopi ſcripta, & in XII. Lectiones ad matutinum recitandas diſtincta, quæ Compendium eſt quaſi Vitæ ſuperioris. Præfatur Adalardus in opere ſuo *Reſponſoria Lectionibus ſuis & Lectiones reſpondere Reſponſoriis ſuis.* Reſponſoria in Codice deerant Antwerpienſi, habentur in Codice MS. Bibliothecæ Lambethanæ, ex quo Epiſtolam dedicatoriam Adalardi ad Elphegum, edidit Henricus Varthon Tomo 2. *Angliæ ſacræ* pag. 148. Vtramque Vitam penes ſe Osbernus habuit, quando Librum ejusdem argumenti ſuum contexuit. Aliam utraque elegantiorem, ante ſua tempora interc[i]diſſe dicit. Extat autem in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Neronis Littera C (Codice 7. num. 11. *Vita ſancti Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis per Adalardum, Blandinienſis Cœnobii Monachum*, qui illum Sancto Elphego ejusdem Eccleſiæ Archiepiſcopo inſcribit. Cum autem S. Elphegus anno 1006. ad Cantuarienſem ſedem promotus, anno 1012. è vivis exceſſerit: inter hanc annorum deſignationem, Adalardus opuſculum iſtud conſcripſit. Agit de hoc Adalardo Henricus Varthon quem exſcripſimus, in Præfatione ad Tomum 2. *Angliæ ſacræ* num. V. pag. 9. ubi de Scriptoribus Vitæ Sancti Dunſtani.

OSWALDVS WIGORNIENSIS 1000. MONACHVS, ordinis divi Benedicti, natione Anglus circa annum 1000. floruit, temporibus nimirum Ælfrici Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui ſedem hanc tenuit ab anno circiter 995. ad annum 1006. quo mortuus dicitur. Oswaldus autem ſcripſit revera, *Vitam Sancti OSWALTI PRIMVM WINTHONIENSIS EPISCOPI*, poſtea etiam *EBORACENSIS ARCHIEPISCOPI*, cognomento *ODONII*, qui anno 977. juxta Eiſingrenium, juxta alios anno 990. vixit: quæ quidem non pugnant, cum multis annis tum Eccleſiam Wintonienſem, tum Metropolim Eboracenſem tenuerit anno 962. ad Eccleſiam Winthonienſem electus, anno 979. vel circiter ad Eboracenſem; ubi mortuus anno 992. die XV. Octobris. Hujus Sancti Antiſtitis Vitam ſcripſit Oswaldus ille Monachus, quem noverat, & quæ MS. extare dicitur in Bibliotheca Cottoniana, Ælfrici Cantuarienſis Archiepiſcopi tempore (ut propria manu illic annotavit Jacobus Vſſerius Armachanus Archiepiſcopus) circa annum Domini 1005. ſcripta. Extat autem ſub effigie Neronis, litera E Codice 1. num. 1. Meminit hujus Scriptoris Carolus du Cange in Catalogo Scriptorum, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* col. 156. Vita autem iſta impreſſa dicitur apud Surium Tomo V. ad diem XV. Octobris, teſte Antonio Poſſevino, tomo 2. Apparatus ſacri, quam ſive Oswaldus Wigornienſis monachus, ſive alius Monachus anonymus compoſuerit, conſtat ſcriptam eſſe poſt mortem Abbonis Floriacenſis Abbatis, quæ anno 1004. idibus Novembris contigit, cujus nimirum mentionem facit.

OTHLONVS FVLDENSIS MO- 1000. NACHVS, hoc eodem tempore clarus, ſcripſit inter annum 969. & 1008. *Vitam ac*

Geſta

Geſta Sancti Pyrminii ſeu Firminii, qui Meldenſis vel juxta alios, Metenſis Epiſcopus fuit, S. Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo familiaris, ac patrocinio Theodorici Calæ & Caroli Martelli in prædicando Evangelio uſus fuerat: ut conſtat ex Othloni cap. 1. & 13. atque ex iis quæ commemorat Marcus Welſerus Lib. V. *Rerum Boicarum.* Dicavit hanc Vitam Liudolfo Trevirenſi Archiepiſcopo, qui ex Goſlarienſi Regali Eccleſia, ad hoc faſtigium anno 999. pervenerat, atque anno 1008. deceſſit, ut ex Hermanno Contracto in *Chronico* cognoſcimus, qui illum & *virum doctum* appellat. *Vitam* autem hanc *Sancti Pirminii*, ut & aliorum illuſtrium Germaniæ Virorum Vitas, cum Annotationibus in lucem produxit Chriſtophorus Brouwerus, ſoc. Jeſu Theologus, in Opere inſcripto, *Sydera Germaniæ.* Hujus Vitam alii etiam ante Othlonum ſcripſerant, ſed negligentius, qua de re ſic in prologo Othlonus conqueritur. *Quæ fuerint Præſulis ab ineunte ætate rudimenta, quibus in adoleſcentia ſanctitatis rutilaverit floribus, vel quibus per omnem juventutem, usque ad promotionem Pontificatus excreverit virtutum inſignis: nimium culpanda Scriptorum incuria notare neglexit. Pauca duntaxat, quæ ſub Pontificatus tempore geſſit, obſcura exarata reperimus: ipſa ſi Chriſtus opem dederit, evidentius atque operoſius exprimere ſtudebimus.* Othlonus (idem an alter, ambiguum eſt) Fuldenſis quoque Monachus, natione Germanus, illuſtrandis *Geſtis Sancti Bonifacii* operam ſuam contulit, conquiſitis ac relatis ad id Epiſtolis ipſius Bonifacii & aliorum, quæ Vitæ illius illuſtrandæ pertinere videbantur. Nomen *Othloni* quod diu latuerat, primus Henricus Caniſius in Manuſcripto Codice Monaſterii Rebdorfienſis, in hæc verba deprehendit: *Incipit prologus venerabilis Presbyteri Othloni & Monachi Cœnobii Sancti Bonifacii in Vitam ipſius.* Ita enim ominatus eſt vocem initialem *M.* Caniſius, quaſi *Monachum* Cœnobii Sancti Bonifacii deſignaret. Fuiſſe enim hunc *Othlonum Vitæ Sancti Bonifacii ex Epiſtolis compoſitorem*, Monachum, ex præfatione ſatis liquet: dum non ſolum *Fratres ſuos Fuldenſes* vocat, ſed ſemetipſum illosque *& intimos & mundo ſpectaculum factos* dicit. Ambigit tamen Mabillonius, an Fuldenſis Cœnobita fuerit, quia Fuldenſes Monachos in præfatione alloquens, *Cœnobium noſtrum* nominat, quod de proprio ſibi Cœnobio non dixiſſet: ſed fuiſſe ex aliquo Monaſterio ſub ſancti Bonifacii tutela & nomine, quippe quem *Patronum noſtrum* appellat. Verum omnem tollere videtur ambigendi anſam, ubi *Fratres ſuos Fuldenſes* vocat. *Vitam* hanc quam Othlonus in libros duos diſtinxit, edidit primus Henricus Caniſius tomo 4. *Antiquæ* Lectionis: atque poſt ipſum Joannes Mabillon Seculo III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 1. & ſequentibus. Othlonum autem hunc arbitratur circa finem Seculi XI. vixiſſe, vel circa initium Seculi XII. quem & alium quoque eſſe ab Othlono authore *Vitæ Sancti Pirminii*, ob ſtyli diverſitatem, cenſet Chriſtophorus Brouwerus in *Syderibus Germaniæ*, Moguntiæ anno 1616. impreſſis, quem conſulere quisque poteſt. Mihi magnæ ſuſpiciones, unum eundemque Othlonum Fuldenſem Monachum, eſſe authorem & *Vitæ Sancti Pirminii Epiſcopi*, quam Brouwerus edidit: & *Vitæ Sancti Bonifacii* ex ejusdem Epiſtolis conflatæ libris duobus, quos Caniſius literario orbi obtulit. De *Othlono Fuldenſi Monacho* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. mihi 333.

BVRCHARDVS WORMATIEN- 1000.
SIS EPISCOPVS, natione Germanus, patria Haſſus, & primum Lobii in Belgio Monachus & Olberti Lobienſis Monachi & Abbatis poſtea Gemblacenſis diſcipulus, anno 996. Olberto magiſtro inſtante Epiſcopus Wormatienſis Eccleſiæ electus eſt, in qua reſedit usque ad annum 1025. vel 1026. quo mortuus eſt. Sigebertus in *Chronico* ad annum 1008. refert *collaborante Magiſtro ſuo Olberto Abbate, viro undequaque doctiſſimo*, magnum Canonum volumen *edidiſſe*: & in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 141. hæc de eo refert, *Burchardus Epiſcopus urbis Wangionum quæ dicitur Wormatia* magnum Canonum volumen, *quod a nomine ipſius* Burchardus *denominatur, multo ſtudio compoſuit, quod teſtimoniis omnium authenticorum Conciliorum & Decretis Romanorum Pontificum & ſententiis omnium pene Catholicorum Patrum auctorizavit, ex quo adhuc omnium Conciliorum decreta auctorizantur.* Ea quæ de auxilio Oberti ad Compilationem hanc faciendam *in Chronico* ſcripſerat, confirmat in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* in Olberto cap. 142. verbis iſtis: *Buchardus Epiſcopus Wormatienſis, ejus Olberti magiſterio ad hoc provectus, ut ita Eccleſiaſtica utilitati intenderet, & ejus ſtudio, ore & manu* illud magnum Canonum volumen, *ad communem omnium utilitatem ederet.* Vbi & quibus auxiliantibus Burchardus hoc perfecit opus, docet auctor Anonymus, qui vitam ejus poſt obitum ſcripſit, cum Decreto ipſius editam. *Foreſtus ſylva eſt*, inquit, *duobus milliaribus à Wormatia diſtans, abietibus abundans, & hanc palus limoſa ex una parte ambiendo circumcingit, in cujus medietate collis pulcherrimus conſiſtit, ad quem vir Dei ſe transferri præcepit: & quia mundanos tumultus devitare voluit, arboribus fruticibusque ſuccisis, collem explanavit. Ibi quoque primum fecit oratorium, dein aliis officinis perfectis, cellam egregiam conſtruxit. Illuc ſe poſt concilia regiaque colloquia, & poſt curam Synodalem diverſosque mundi ſtrepitus receperat. Ibi quoque negotiis ſecularibus poſt tergum projectis, totis viribus in obſequio Dei ſtudebat. Eodem quippe tempore, in Collectorio Canonum in hac cella non modicum laborabat. Nam Domino Walterio Spirenſi Epiſcopo adjuvante, & Brunichone Præpoſito exhortante & ſuggerente*, Canones *in unum corpus collegit.*

legit. Non pro ulla arrogantia, ſed ut ipſe dixit, quia Canonum jura pœnitentiumque judicia in Epiſcopatu ſuo omnino fuerant neglecta ac deſtructa: hoc vero Corpus ſeu Collectorium diſtinxit, & in viginti libros diſtribuit. Idem in Præfatione operis ſui teſtatur. Cum in ſua diœceſi, Canones „& pœnitentium jura confuſa, imo diſcrepantia „videret: ut aut ex toto neglecta, aut omni pe„ne auctoritate deſtituta, vel modice in Eccle„ſiaſtica diſciplina inſtitutis apparere potue„rint: rogatu Brunichonis Præpoſiti Eccleſiæ „Wormatienſis, cœpit congerere & digerere „jura Eccleſiaſtica ad utilitatem ſuæ Eccleſiæ, „ob negligentiam & inſcitiam ut ipſe loqui„tur) ſacerdotum. Fontes autem & partes ſui operis, ipſe in fine Præfationis memoratæ oſtendit.

„Synodalia, inquit, præcepta, ſanctaque in„ſtituta, tam ex ſanctorum Patrum ſententiis, „quam ex Canonicis ſcriptis, adjutore Deo in „unum faſcem ex ampliſſimo orbe collegi, ea„que ut potui uno veluti corpore connexa, vi„ginti libris diſtinxi. Et quibusdam interjectis, „Quantis autem hoc laboribus atque vigiliis „præſtiterim, Deus Optimus judicabit, quem „quod pro noſtræ Eccleſiæ neceſſitate fecerim, „non latet. Quare etiamſi noſtræ Provinciæ „limites non exierit, nihil omnino aegre fere„mus, modo noſtrorum Miniſtrorum manibus „teratur. Porro legentibus etiam id perſua„ſum eſſe cupimus, nihil de meo in hoc opere „additum eſſe, ſed ex divinis teſtimoniis ſcri„pturarum (quænam hoc tempore hic & ſupra „divinæ ſcripturæ & Canonica ſcripta dicta fue„rint, id proh dolor ſtatim patebit) ſingula eſſe „decerpta, ea ſane fide, ut perpetuam aucto„ritatem habitura non dubitem. Ex quibus „autem ſcriptis ſelegerim, ordo ſequens indicat.

Ex Canonibus qui *Corpus Canonum* vocantur.
Ex Apoſtolorum Canone.
Ex transmarinis Conciliis. Intelligit Orientalia.
Ex Conciliis in Germania, Gallia, Hiſpania celebratis.
Ex Romanorum Pontificum Decretis.
Ex Evangelicis, Apoſtolicisque Scripturis.
Ex Veteri Teſtamento.
Ex libris Sancti Gregorii. Ex Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, Benedicto, Baſilio Magno, Iſidoro.
Ex pœnitentiali Romano. Ex pœnitentiali Theodori. Ex pœnitentiali Bedæ.

Diſtinxit Burchardus Opus ſuum in libros viginti, quorum quilibet ſua Capita ſeu Canones habet: quodlibet autem caput eſt tantum unius, cuique autem Canoni ſummarium ſeu titulus prænotatus legitur. Summam librorum hanc Burchardus ipſe præmiſit.

Primus liber continet de poteſtate & primatu Apoſtolicæ ſedis, Patriarcharum, cæterorumque Primatuum, Metropolitanorum, & de Synodo celebranda & vocatione ad Synodum. De accuſatis, & accuſatoribus, & teſtibus. De exſpoliatis injuſte, De judicibus, ac de omni honore competenti, ac dignitate, & diverſo negotio, & miniſterio Epiſcoporum.

Secundus liber continet de congruenti dignitate, & diverſa inſtitutione, ac nutrimento vel vitæ qualitate, & diverſo negotio & miniſterio Presbyterorum & Diaconorum, ſeu reliquorum ordinum Eccleſiaſticorum.

Tertius Liber continet de divinarum domorum inſtitutione & cultu & honore. De decimis & oblationibus, & judiciis ſingulorum, & qui libri in ſacro Catalogo recipiantur, qui vero apocryphi, & quando apponendi ſint.

Quartus Liber continet ſacramentum baptiſmatis, & miniſterium baptizandorum & baptizatorum, & conſignandorum & conſignatorum.

Quintus liber continet de ſacramento corporis & ſanguinis Domini, & de perceptione & obſervatione eorum.

Sextus liber continet de homicidiis ſponte & non ſponte commiſſis, & de parricidio & de fratricidiis, & de illis qui uxores legitimas, & ſeniores ſuos interficiunt, & de occiſione Eccleſiaſticorum, & de obſervatione & de pœnitentia ſingulorum.

Septimus liber continet de inceſta copulatione conſanguinitatis, & in quo geniculo fideles & conjungi & ſeparari debeant, & de revocatione & de pœnitentia ſingulorum.

Octavus liber continet de viris & fœminis Deo dicatis, & ſacrum propoſitum transgredientibus, & de revocatione & pœnitentia eorum.

Nonus liber continet de Virginibus & viduis non velatis, de raptoribus earum, & de ſeparatione eorum. De conjunctione legitimorum connubiorum, de concubinis, & de transgreſſione, & pœnitentia ſingulorum.

Decimus liber continet de incantatoribus, de auguribus, de divinis, de ſortilegis, & de variis illuſionibus diaboli: & de maledicis & de contentioſis, & de conſpiratoribus, & de pœnitentia ſingulorum.

Undecimus liber continet de excommunicandis & excommunicatis, de furibus & de deprædatoribus. Et de præſumptione & contemptu, & negligentia, & reconciliatione & pœnitentia eorum.

Duodecimus liber continet de periurio, & de pœnitentia ejus.

Tertius decimus liber continet de veneratione & obſervatione ſacri jejunii.

Quartus decimus liber continet de crapula & ebrietate, & de pœnitentia eorum.

Quintus decimus liber continet de Imperatoribus, de Principibus, & de reliquis Laicis & de miniſterio eorum.

Sextus decimus liber continet de accuſatoribus, de judicibus, de defenſoribus, de falſis teſtibus, & de pœnitentia ſingulorum.

Septi-

Septimus decimus liber continet de fornicatione & inceſtu diverſi generis, & de pœnitentia utriusque Sexus & diverſæ ætatis.

Octavus decimus liber continet de viſitatione & pœnitentia & reconciliatione infirmorum.

Nonus decimus liber qui *Corrector* vocatur, continet correctiones corporum & animarum medicinas, & docet unumquemque ſacerdotem etiam ſimplicem, quomodo vel qualiter unicuique ſuccurrere valeat, ordinato vel ſine ordine, pauperi, diviti, puero, juveni, ſeni, decrepito, ſano, infirmo, in omni ætate, in utroque ſexu.

Vigeſimus liber *Speculationum* vocatur, ſpeculatur enim de providentia & de prædeſtinatione divina, & de adventu Antichriſti, de ejus operibus, de Reſurrectione, de die judicii, de infernalibus pœnis, & de felicitate perpetuæ vitæ.

Hæc Summa Librorum viginti quos continet *Decretum* Burchardi Wormatienſis Epiſcopi.

Opus Decretorum Burchardi editum eſt primum Pariſiis anno 1499. & iterum Coloniæ Agrippinæ anno 1548. in 8. denique Pariſiis anno 1549. Comportavit Burchardus in *Collectionem* hanc quisquilias omnes ex Iſidoro Mercatore, ſeu Decretalibus ejus epiſtolis ſuppoſitis, quod illum magno judicio non eſſe uſum, apertum indicium eſt. Specimen exhibebunt ſequentia exempla, quæ clariſſimus vir David Blondellus in Prolegomenis *Pſeudo-Iſidori & Turriani vapulantium* cap. 18. accurate collegit.

„Aſſumit igitur ex *Pſeudo-Clementis Epiſt.* 1.
„libro 1. cap. 124. 125. 126. 127. 133. 137. &
„155. lib. 2. cap. 94. libro 6. cap. 28. lib. 14.
„cap. 16. *Ex Epiſtola* 2. lib. 3. cap. 216. lib. 5. cap.
„11. & 14. *Ex Epiſtola* 3. lib. 2. cap. 93. lib. 3.
„cap. 59. lib. 4. cap. 15. Ex *Pſeudo-Anacleti pri-*
„*ma* lib. 1. cap. 4. & 59. lib. 2. cap. 154. lib. 3.
„cap. 71. 77. lib. 11. cap. 18. *Ex Epiſtola ſecunda*
„lib. 1. cap. 1. & 15. lib. 2. cap. 5. Ex *tertia* lib. 1.
„cap. 136. 152. 178. Ex *Pſeudo-Evariſti ſecunda*
„lib. 1. cap. 76. 99. 34. 40. lib. 2. cap. 9. Ex *Pſeu-*
„*do-Sixti primi ſecunda* lib. 3. cap. 214. Ex *Pſeudo-*
„*Alexandri prima* lib. 1. cap. 129. 130. 132. lib. 2.
„cap. 52. lib. 5. cap. 5. Ex *Pſeudo-Teleſphori Epi-*
„*ſtola* lib. 3. cap. 63. Ex *Pſeudo-Hygini priore* lib.
„1. cap 65. Ex *Pſeudo-Pii ſecunda* lib. 11. cap. 19.
„Ex *Pſeudo-Aniceto* lib. 2. cap. 28. 63. Ex *Pſeudo-*
„*Soteris Epiſt. poſteriore* lib. 3. cap. 215. Ex Pſeu-
„do-Eleuthero lib. 16. cap. 30. Ex *Pſeudo-Vi-*
„*ctoris priore* lib. 1. cap. 176. lib. 4. cap. 3 Ex
„*Pſeudo-Zephirini priore* lib. 1. cap. 154. lib. 16.
„cap. 13. Ex *poſteriore* lib. 2. cap. 3. Ex *Pſeudo-*
„*Calliſti priore* lib. 11. cap. 38. Ex *Poſteriore* lib. 1.
„cap. 66. 80. 135. 171. lib. 3. cap. 49. lib. 7. cap. 1.
„lib. 10. cap. 64. Vide & librum 9. cap. 7. Ex
„*Pſeudo-Vrbano* lib. 3. cap. 3. & 143. lib. 1. cap.
„1. Ex *Pſeudo-Antero* lib. 1. cap. 77. lib. 4. cap.
„66. Ex *Pſeudo-Fabiani ſecunda* lib. 1. cap. 147.
„148. *Ex tertia* lib. 1. cap. 183. lib. 2. cap. 10.
„Ex *Pſeudo-Cornelii ſecunda* lib. 1. cap. 193. lib.

12. cap. 12. 19. Ex *Pſeudo-Lucio* lib. 1. cap. 54."
lib. 11. cap. 19. Ex *Pſeudo-Stephani priore* lib."
1. cap. 173. Ex *Poſteriore* lib. 1. cap. 142. 161."
177. & lib. 16. cap. 19. Ex *Pſeudo-Sixti ſecun-*"
di poſteriore lib. 1. cap. 143. 192. Ex *Pſeudo-Dio-*"
nyſii ſecunda lib. 3. cap. 43. Ex *Pſeudo-Felicis*"
primi prima lib. 1. cap. 157. 169. lib. 16. cap. 11."
Ex *ſecunda* lib. 1. cap. 174. Ex *Pſeudo-Euty-*"
chiano lib. 5. cap. 7. Ex *Pſeudo-Cajo* lib. 1. cap."
139. Ex *Pſeudo-Euſebii prima* lib. 1. cap. 138."
165. Ex *ſecunda* lib. 11. cap. 25. 27. Ex *tertia*"
lib. 4. cap. 63. Ex *Pſeudo-Melchiadis priore* lib."
3. cap. 2. 4. 5. Ex *Poſteriore* lib. 1. cap. 2. lib."
4. cap. 61. Ex *Pſeudo-Marco* lib. 1. cap. 98. Ex"
Pſeudo-Julii ſecunda lib. 1. cap. 144. 170. Et ex"
Prima lib. 1. cap. 175. Ex *Pſeudo-Felicis ſecundi*"
priore lib. 1. cap. 141. 163. 167. 180. 221. 222."
lib. 16. cap. 11. Ex *Pſeudo-Damaſi quinta* lib. 1."
cap. 153. 156. 171. 179. lib. 16. cap. 31. Ex"
Pſeudo-Anaſtaſii priore lib. 3. cap. 103. & ex *po-*"
ſteriore lib. 19. cap. 129. Ex *Pſeudo-Felicis quar-*"
ti ſecunda lib. 3. cap. 57. 58. Ex *Pſeudo-Joannis*"
ſecundi priore lib. 3. cap. 32. Ex *Pſeudo-Pela-*"
gii ſecundi nona lib. 3. cap. 69. Ex *Pſeudo-Gre-*"
gorii Epiſt. ad Felicem lib. 7. cap. 19. Ex *Pſeudo*"
Deus dedit lib. 17. cap. 44. Præterea multa a-"
lia neſcio unde hauſta congerit, quæ tribuit"
Evariſto lib. 3. cap. 17. lib. 18. cap. 16. *Alexan-*"
dro lib. 1. cap. 59. lib 19. cap. 100. *Sixto* lib. 4."
cap. 46. *Hygino* lib. 3. cap. 11. 21. 39. lib. 4."
cap. 24. *Pio* lib. 3. cap. 72. 124. lib. 5. cap. 27."
47. lib. 6. cap. 37. lib. 8. cap. 18. lib. 12. cap. 4."
15. lib. 15. cap. 10. lib. 19. cap. 63. *Aniceto* lib. 5."
cap. 29. *Soteri* lib. 3. cap. 73. 74. lib. 5. cap. 20."
44. lib. 12 cap. 18. *Zephyrino* lib. 8. cap. 40."
Calliſto lib. 18. cap. 2. *Fabiano* lib 4. cap. 1. lib."
5. cap. 17. 24. 25. 36. lib. 7. cap. 21. lib. 9. cap."
30. lib. 10. cap. 59. 60. lib. 12. cap. 40. lib. 13."
cap. 8. *Eutychiano* lib. 1. cap. 91. 92. 93. 94. lib."
5. cap. 35. lib. 8. cap. 17. lib. 9. cap. 59. 60. lib."
11. cap. 30. lib. 12. cap. 14. lib. 14. cap. 2. 3."
10. lib. 19. cap. 105. *Marcello* lib. 3. cap. 139."
Euſebio lib. 3. cap. 99. lib. 8. cap. 19. lib. 9 cap."
13 lib. 13. cap. 17. lib. 14. cap. 7. lib. 18. cap."
11. lib. 19. cap. 110. *Lucio* lib. 19. cap. 69. *Ju-*"
lio lib. 2. cap. 127. lib. 3. cap. 1. 204. lib. 5."
cap. 1. libro 7. cap. 7. lib. 9. cap. 18. lib. 18. cap."
21. *Liberio* lib. 13. cap. 13. 14. 18. *Felici* lib. 1."
cap. 51. lib. 16. cap. 5. lib. 19. cap. 62. *Dama-*"
ſo lib. 1. cap. 25. *Bonifacio* lib. 1. cap. 73. 131."
184. 202. lib. 3. cap. 26. lib. 11. cap. 17. *Silve-*"
rio lib. 3. cap. 23. lib. 5. cap. 19. lib. 13. cap. 12."
Pelagio lib. 12. cap. 9. Citavit etiam *Præfatio-*"
nem Pſeudo-Iſidori lib. 1. cap. 42. Hæc colle-"
git doctiſſimus David Blondellus in *Prolegome-*"
nis nempe *Pſeudo-Iſidori & Turriani vapulanti-*"
um cap. 18.

Agunt De *Burchardo Wormatienſi Epiſcopo* Sigebertus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* capp. 141. & 142. Henricus Pantaleo in *Proſopographia illuſtrium virorum totius Germaniæ*, parte 2. pag. mihi 46. editionis Baſileenſis anno 1565.

1565. apud Nicolaum Brylingerum, in fol. Antonius Poſſevinus Tomo 1. *Apparatus ſacri* verbo *Burchardus Wormatienſis Epiſcopus*. Gerardus von Maſtricht in *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii* num. 248. ad 254. pag. 280. ad 291. editionis, Doesburgi 1676. & Amſtelodami 1686. in 8. Guilielmus Cavus in *Hiſtora rei literariæ* ad annum 996. pag. 593. Londinenſis editionis 1686. in folio.

1000. ANONYMUS *MENELOGII GRÆCORUM VETERIS* conſcriptor, quem Guilielmus Cavus parte 1. ſeu Tomo 1. *Hiſtoria litteraria* Baſilio Macedoni Græcorum Imperatori anno 867. pag. 556. attribuit, parte autem Hiſtoriæ ejusdem 976. pag. 319. claruiſſe aſſerit: quippe qui illud juſſu Baſilii Imperatoris, non Macedonis, qui anno 867. ſolus regnare cœpit: ſed Baſilii Junioris alterius, Romani Imperatoris filii, qui imperium anno 975. obtinuit, ſcribere aggreſſus eſt: id quod tum ex Jambis operi præfixis liquet, quibus

Ἄναξ, ὅλης γῆς ἥλιος, τῆς πορφύρας
βασιλεὺς τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος.

Baſilius dicitur, quod de Macedone dici nequit: tum quod in ipſo opere Sanctorum quorundam fit mentio, qui longe poſt Baſilium Macedonem vixerunt. Primus qui mentionem Menologii hujus feciſſe videtur, ipſe Cæſar Baronius Cardinalis & Annalium Eccleſiaſticorum parens, ex fide MS. Codicis Græci Vaticani, cujus αὐτόπτης fuit, de quo loquitur *Annalium* Tomo X. ad annum 886. Num. 14. his verbis, quibus Baſilio Macedoni Imperatori illud erronee adſcripſit.

„Ad eundem Baſilium rurſum ſpectat, ne
„quid prætermittamus antiquitatis, quod ſcri-
„bendum curavit & augendum, *Græcorum Me-*
„*nologium*, quod etiam exornavit imaginibus,
„quibus ſingulorum SS. exprimerentur certa-
„mina. In cujus fronte, ejusmodi ſcriptum in-
„venimus Iambicis verſibus epigramma, in
„ſcripto Codice Vincentii Pinelli, Patavio ad
„nos Ferrariam, dum illic eſſemus cum Ponti-
„fice, miſſo.

Baſilius Imperator hujus climatis,
In pace præſtans, atque rebus bellicis,
Fecit volumen, ſicut alterum Polum
E pellibus pactum, ſequens ex ordine,
Pulchras ferens imagines ut Sydera.

„Extat autographum ipſius Baſilii volumen,
„imaginibus magni pretii decoratum, per dies
„ſingulos, ſingulosque Sanctos, de quibus men-
„tio habita in verſibus. Vidimus & legimus
„nobis conceſſum à Paulo Sfondrato Sanctæ Ce-
„ciliæ Cardinali, nepote Felicis memoriæ Gre-
„gorii Papæ decimi quarti &c. Ex quibus ver-
„bis conſtat hunc MS. Codicem Græcum ve-
niſſe in manus Cardinalis Sfondrati, ex Bibliotheca aliqua Græca, ubi Opus erat integrum totius anni in duo volumina per ſex menſes diſtinctum, cujus una pars deperiit.

Nullus autem eſt qui majori pompa de hoc MS. Codice Græco Vaticano loquitur, quam qui habuit atque diſcuſſit, & Baronii errorem correxit, Leo Allatius, in Opuſculo *De libris Eccleſiaſticis Græcorum*, de quibus proinde duplicem Diſſertationem inſtituit, ad Gabrielem Naudæum unam, ad Joannem Aubertum alteram, Pariſiis anno 1645. in 4. editas. Iſta Diſſertatione 1. pag. 83. 84. 85. 86.

Codex Græcus MS. Leone Allatio judice“
pag. 84. αὐτόγραφος eſt, prout jam extat, Se-“
meſtre tantum Hyemale complectitur, nempe“
à menſe *Septembri* ad *Februarium* incluſive, al-“
tera anni parte vel deperdita, vel nondum è“
tenebris eruta. Scriptus eſt in folio grandi“
pergameno, affabre perpolito, forma quaſi“
quadrata, characteribus elegantiſſimis, capita-“
libus literis miro efformatis. Singularum pa-“
ginarum pars ſuperior, nomina Sancto-“
rum iſtius diei repræſentat: alterius di-“
midia ſcripta compendio Sanctorum geſta, al-“
tera autem imaginibus coloribusque non in-“
eleganter ſub oculos ponit. Miniatura excel-“
lit, prout pictoris cujusque ars, ingenium,“
vel ſtudium ferebat. Plures enim erant, qui“
Imaginibus à ſe depictis nomina ſua in mar-“
gine Libri expreſſerunt. Venerandum hoc“
Eccleſiæ Græcæ monumentum Conſtantino-“
poli advectum, in Ludovici Sfortiæ poſſeſſio-“
nem ceſſit, poſtea in familiam Sfondratorum“
tranſiit, demum à Paulo Sfondrato Cardina-“
li, Paulo V. Pontifici donatum, ab eoque ſo-“
lemni inſcriptione ornatum, in Bibliothecam“
Vaticanam illatum eſt. Plura de hoc libro“
ſcire qui voluerit, adeat Leonem Allatium,“
& qui ex Allatio ſua pene omnia deſumpſit,“
Ferdinandum Vghellum in Præfatione. Co-“
dicem Græcum Latine reddidit Petrus Arcu-“
dius Corcyrenſis. Arcudii verſionem edidit“
Ferdinandus Vghellus *Italia Sacra* Tomo VI.“
pag. 1049. Hæc de MS. Codice Græco Vaticano, Leo Allatius.

Quamvis autem juxta Allatium αὐτόπτην, Codex Græcus Vaticanus in folio, menſes tantum ſex à Septembri ad Februarium incluſive contineret: duo tamen alii Codices MSS. Græce integri hujus operis, ut ex collatione conſtitit, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, anonymi inter MSS. Codices Theologicos Græcos inventi ſunt, de quibus Lambecius libro“
V. *Commentariorum* hujus Bibliothecæ his verbis loquitur.

Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Lib. V.“
Codice MS. Theologico Græco CCX. Num. 4.“

Quarto & quidem à fol. 16. pag. 1. usque“
ad fol. 33. pag. 2. Menologium Græcorum ſeu“
Calendarium Sanctorum more Græcorum ab“
initio Septembris, usque ad finem Auguſti.“
Principium ejus eſt, Μὴν Σεπτέμβριος ἔχων“
ἡμέρας λʹ. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιβʹ. καὶ ἡ νὺξ ὥρας“
ιβʹ. εἰς τὴν ἡ Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου, καὶ μνήμη τοῦ“
ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Στυλίτου, καὶ σύνα-“

ξις

„ξις τῆς ὑπὲρ ἁγίας Θεοτόκυ τῶν Μιασινῶν. Operæ pretium fuerit *Menologium* hoc diligenter conferri cum altero ejuſdem generis *Menologio Græco* ab Henrico Caniſio ex Bibliotheca & interpretatione Cardinalis *Guilielmi Sirleti* Latine tantum edito Tomo 2. *Antiquæ Lectionis* à pag. 730. ad pag. 941.

„Codice MS. Theologico Græco CCXCVII. Num. 23. Vigeſimo tertio & quidem à fol. 132. pag. 1. uſque ad folium 139. pag. 2. & à fol. 159. pag. 1. uſque ad folium 167. pag. 2. Anonymi cujuſdam auctoris Menologium Græcum totius anni ab initio menſis Septembris, uſque ad finem menſis Auguſti, cujus titulus & principium: Μηνολόγιον σὺν Θεῷ ἁγίῳ τῦ ὅλυ ἐνιαυτῦ. Μὴν Σεπ]έμβρι☉ ἔχων ἡμέρας τριάκον]α. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιβ. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιβ! Εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς Ἰνδίκτυ, ἤτοι τῦ νέυ ἔτυς. καὶ μνήμη, τῦ ὁσίυ Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τῦ Στυλίτυ, καὶ ἡ σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκυ τῶν Μιασηνῶν, καὶ &c.

Sunt autem falſæ citationes horum MSS. Codicum quas allegavit Guilielmus Cavus, in Diſſertatione *De libris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 47. verbo Μηνολόγιον. „Extat Græce MS. ab initio Septembris uſque ad finem Auguſti, Bibliothecæ Vindobon. Codice Theologico CXCV. & Codice CCXLVII. Num. 4. fol. 16. in quibus Codicibus nihil de Menologio Græcorum agitur, quod ſæpius Cavo accidiſſe animadverti.

Atque ex his MSS. Codicibus Jeſuitæ Antwerpienſes, qui Vitas Sanctorum à Bollando inceptas proſequuti ſunt, Menologii iſtius menſes *Martium*, *Aprilem*, *Majum* & *Junium*, magno omnium eruditorum gaudio, Græce & Latine ediderunt, unde parum abeſt, quin integrum jam editum habeatur.

In eandem venit cum Leone Allatio ſententiam de hujus Menologii ætate, Carolus du Freſne Dominus du Cange, in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis verbo Μηνολόγιον col. 926. „Menologium Liber Eccleſiaſticus Græcorum, qui Latinis vulgo *Martyrologium* dicitur, in quo Sanctorum vitæ quolibet die per totum annum ſummatim exponuntur, vel certe nomina recitantur, ex quo non ſemel quæ ibi habentur, in Μηναῖα referuntur. Ejuſmodi ſunt Menologium ex verſione Cardinalis Sirleti editum Tomo 2. *Antiquarum Lectionum* Caniſii. Μηνολόγιον Baſilio Porphyrogenito Bulgaroctono imperante, ejuſque juſſu exaratum, quod aſſervatur in Bibliotheca Vaticana, unde excerpta ſunt quæ deſcribuntur in Actis SS. Bollandianis, & de quo copioſe egit Allatius in Diſſertatione 1. *De Libris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 83. 84. 85. 86. Denique Menologium ex Menæis Græcorum erutum, in linguam vernaculam verſum à Maximo Margunio Cytherorum Epiſcopo, Venetiis ab Antonio Pinello an. 1529. in 4. editum. Item in Indice Auctorum Græcorum editorum ad calcem Gloſſarii col. 55. Menologium ſeu Synaxarium Baſilii junioris Porphyrogeniti Imperatoris juſſu collectum, apud Bollandum in Martio, Aprili &c.“

Opus iſtud factum ſub Baſilio Porphyrogenito nominis II. qui cum fratre ſuo Conſtantino IX. ſimul imperium ab anno 975. ad 1024. uſque per annos 50. tenuerunt, & non antea, ut vult Cavus, qui parte 2. *Hiſtoriæ Literariæ* p. 319. hunc Anonymum anno 976. ſeu primis hujus Baſilii junioris initiis aſſignat. Scriptum itaque videtur circa annum 1000. & hujus quinquaginta annorum intercapedinis medium. Obſervat autem idem Cavus Tomo 1. ſeu Parte 1. *Hiſtoriæ literariæ* in Baſilio Macedone ad annum 867. pag. 556. Anonymum hunc, ſeu Menologium iſtud non parum diſcrepare ab aliis Græcorum Menologiis, ſive eo quod Latine habetur apud Caniſium Tomo 2. *Antiquæ Lectionis* pag. 731. ſive eo quod in Menæis Græcorum inſertum reperitur, ſeu eo denique quod in linguam Græcorum vernaculam à Maximo Margunio Cytherorum Epiſcopo verſum, prodiit Venetiis 1529. in 4. apud Antonium Pinellum. Hæc ex Hiſtoria Cavi ut plurimum, qui de hoc Menologio tribus in locis agit, parte 1. *Hiſtoria literaria* in Baſilio Macedone ad annum 867. pag. 556. & parte 2. ejuſdem ad annum 976. pag. 319. & Diſſertatione *De Libris & Officiis Eccleſiaſticis Græcorum* verbo Μηνολόγιον pag. 47. unde pleraque paucis immutatis vel emendatis, accepimus.

Quod autem ſupra dixi de falſis citationibus Gulielmi Cavi in opere *De Hiſtoria literaria*, hoc frequens eſſe reperi, dum citationes cum originalibus locis conferrem. Ita ad annum DCI. p. 442. partis primæ editionis Londinenſis, ubi de Joanne Malala Patriarcha Antiocheno quem falſò anno DCI. claruiſſe affirmat, inquit ejus nomine & ex eo quædam proferre *Joannem Tzetzem Chiliade V. Hiſtoria* 29. 30. quæ illic quæſita inventa non ſunt: habentur autem apud eundem *Chiliade* 2. *Hiſtoria* 33. Item in *Joanne Sancti Montis Sina Monacho*, ſcribit ad eundem hunc Joannem *Metaphraſim metricam Sancti Symboli* „cujus principium, Πιςεύω Θεὸν εἰς ἕνα καὶ Πατέρα αὐτογένεθλον &c. extare ibidem in Bibliotheca Vindobonenſi MS. Græce Codice Theologico CXXVIII. Num. 8. fol. 229. iterum Codice CCXLIII. Num. 3 folio 1. pag. 2. Sed aliis plane in locis habentur in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, juxta Lambecium Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ Codice MS. Theologico Græco CCLXXVII. Num. 3. Tertio & quidem fol. 1. pagina 2. Joannis Monachi Metaphraſis metrica Sancti Symboli, cujus titulus & principium, Ἰωάννυ, μοναχῦ Μετάφρασις εἰς τὸ ἅγιον Σύμβολον, Πιςεύω εἰς ἕνα Θεὸν καὶ Πατέρα αὐτογένεθλον &c. Codice MS. Theologico Græco CCCXX. Num. 8. Octavo & quidem fol. 229. pag. 1. & 2. Joannis Monachi Metaphraſis metrica Sancti Symboli, cujus

„cujus titulus & principium, Ἰωάννου Μοναχοῦ Μετάφρασις τοῦ Συμβόλου, Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν, καὶ Πατέρα αὐτογένεθλον &c. Vide etiam ſupra pag. 224. ubi agitur de Codice 277. Num. 3. Hinc conijcimus Gulielmum Cavum adiutrices alterius manus in opere ſuo adhibuiſſe, quæ ipſi male auxiliatæ ſint. „

1000. VFFINGVS WERTHINENSIS MONACHVS, qui & *Vſſo Friſius*, à Suffrido Petri „*De Scriptoribus Friſiæ* Decade 7. cap. 5. circa annum milleſimum claruiſſe dicitur. Hic poſt Othelgvimum, familiarem S. Ludgeri diſcipulum, item poſt Alfridum tertium Monaſterienſem Epiſcopum, deſcripſit *Vitam S. Ludgeri*: quem ſecutus eſt ejus Vitæ quartus ſcriptor, S. Bernardi σύγχρονος, qui Carmine idem præſtitit, ut poſteà dicemus, Ex quatuor hiſce, Vitam ſancti Ludgeri ſe concinnaſſe agnoſcit Joannes Cincinnius in *Præfatione* ſua ad Monachos S. Ludgeri in Monaſterio Werthinenſi: ubi & *Vffingum* hunc *virum multæ eruditionis & elegantiæ* appellat. Is liber Coloniæ à Quentelio excuſus fuit, ante annos centum & quod excurrit. Inque eadem editione, reperio & *Vffingi* hujus carmen in laudem Monaſterii Werthinenſis, cujus Initium.

Singula de propriis, ſi gaudent mœnia Sanctis &c.

„Scripſit & *Vitam Sanctæ Idæ Viduæ*, quæ eſt apud Surium tomo IV. ad diem 4. Septembris, atque item tomo VII. eopſe die. Cæterum Suffridus Petri teſtatur *Vffingum* reliquiſſe quoque *Hiſtoriam Sancti Lucii Britanniæ Regis*, atque addit extare etiamnum MSS. Codices ejus, quos videre mihi hactenus non contigit. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 41. pag. m. 334.

SEC. XI.

1010. SYRVS CLVNIACENSIS MONACHVS, Ordinis divi Benedicti, diſcipulus Sancti Majoli hujus Eccleſiæ Abbatis qui anno 994. die XI. Maji mortuus eſt: quemque merita poſtmodum ad anonymæ Abbatiæ regimen extulerunt, ſcripſit circa annum 1010. *Vitam Sancti Majoli Cluniacenſis Abbatis, Libris tribus, ad Sanctum Odilonem Cluniaci Abbatem, Majoli ejuſdem ſucceſſorem.* Ait id operis à ſe ſuſceptum fuiſſe, Warnerio ſanctæ recordationis Monacho flagitante, qui Syro ante perfectum iſtud opus in Italiam miſſo: ipſe in Alſatiam directus, Opus imperfectum detulerat, quod ab Syro reverſo poſtea completum eſt. Opus iſtud variis Carminibus & interpolamentis ab Aldebaldo Monacho mixtum, Bollandiſtæ ad diem XI. Maji menſis ediderunt, ſed ab omni extraneo purgatum Joannes Mabillon, Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 786. ex Manuſcripto Codice Collegialis Eccleſiæ Sancti Martialis Lemonicenſis erutum. Habet nonnulla de *Syro* iſto in *Elogio Hiſtorico S. Majoli* cap. 1. pag. 760. idem Mabillon loco citato, ubi de Scriptoribus *Vitæ ejus* & laudatoribus agit.

MEGENFRIDVS ſeu MEGINFRIDVS 1010. FVLDENSIS MONACHVS, natione Germanus, floruiſſe legitur temporibus Othonis II. & III. & Henrici II. qui Othoni III. ſucceſſit, nomenque ſuum poſteris per Opuſcula non contemnenda, quæ utplurimum interciderunt, commendaverat. Extabat adhuc Trithemii temporibus inſigne *Chronicon Megenfridi De Abbatibus Fuldenſibus uſque ad ſua tempora*, ut idem ſe vidiſſe & habuiſſe teſtatur Trithemius in *Chronico Hirſaugienſi* his verbis. „Claruit etiam his temporibus Meginfridus Monachus Fuldenſis Chronographus, qui velut roſa inter ſpinas, ita ſtudioſus & doctus inter deſides, carnales, ignaroſque Monaſterii ſui Monachos, clarus emicuit. Is inter cætera ingenii ſui Opuſcula, *Hiſtoriam ſui Monaſterii* ab origine diligenter complexus, Abbates ſingulos ſecundum ordinem temporis ſibi ad invicem ſuccedentes inſeruit, & uniuſcujuſque geſta breviter annotavit. Eorum quoque Cœnobiorum, quibus vel Monachos ex Fuldenſi miſſos novit, vel Abbates, pari ratione meminit: quorum & ſucceſſiones Abbatum, & memorabilia facta interſerendo, compendioſe deſcripſit. Ex cujus viri Laboribus, multa me fateor, in hoc Opere noſtro *De Hirſaugienſi hiſtoria*, neceſſarió commiſcuiſſe. Atque hujus Scriptoris meminit etiam, aliis ejuſce operis locis: itemque in Vita S. Maximi Epiſcopi Moguntini, apud Surium ad diem 28. Octobris, ubi ſic de eo ſcribit. *Presbyter Maximus in Epiſcopatu ſuccedens, præfuit annis, ut Megenfridus refert in Chronicis, quatuor & viginti.* Ibi ad oram annotantur iſta: *Is Megenfridus fuit Monachus Fuldenſis, ſub Imperatoribus Ottone II. & III. ſcripſitque Hiſtoriam, Libris XXIV.* Neque quod hic de Ottone II. & III. dicitur, adverſatur ei, quod eum ad Henrici II. ætatem anteà retulimus: nam uti Ottonum temporibus vixit, ita & Henrici II. ætate, qui Ottoni III. ſucceſſit. Scripſit quoque *Vitam Sancti Emmeramni Ratiſponenſis Epiſcopi*, quam habes apud Henricum Caniſium tomo 2. *Antiquæ Lectionis*, Arnolfo Comiti Vogburgenſi, tum poſteà Monacho in Abbatia Sancti Emmerami Vrbis Ratisponenſis dedicatam. Omiſit hunc Scriptorem Cavus, de quo plura Henricus Caniſius loco citato. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, tomo 2. p. 101. Gerardus Joannes Voſſius quem hîc transſcripſimus, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 42. pag. mihi 337.

TANGMARVS ECCLESIÆ HILDES- 1010. HEIMENSIS PRESBYTER, BIBLIOTHECARIVS ET NOTARIVS, quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* omiſit, iiſdem temporibus claruit. Hic

Ge-

Geſta Bernwardi, Hildesheimenſis Eccleſiæ Epiſcopi decimi tertii ſcripto commiſit, qui anno Chriſti Salvatoris noſtri 993. ad hanc dignitatem promotus fuerat, ac trigeſimo poſt anno, Chriſti nimirum 1023. naturæ debitum ſolvit, die 20. Novembris. Fuit autem *Tangmarus* Bernwardi hujus præceptor, quem & ubi ille ad Epiſcopale faſtigium promotus fuerat, in Italica peregrinatione comitatus fuit: quod clarè eâ ex Vitâ dilucet, quam ad Manuſcripta Exemplaria diligenter collatam edidit Chriſtophorus Brouwerus ſocietatis Jeſu Theologus in *Syderibus Germaniæ*, anno 1616. Moguntiæ. Epiſtola igitur, qua Vita iſtæc Sifrido nuncupatur, plane alterius authoris eſt. Nam Sifridus hic, ille omnino eſt è nobili de Quernenvorde familiâ, anteà Magdeburgenſis Eccleſiæ Decanus ac Canonicus, poſteà autem trigeſimus tertius Epiſcopus Hildesheimenſis, quem anno 1280. honorem adeptus eſt. Nec tamen *Vitam Bernwardi* omnem *Tangmarus* ſcripſit, ſi fidem ex iis quæ habemus, fieri oportet. Nam deſinit in *Controverſia*, quæ inter Bernwardum & Atibonem Moguntinum Archiepiſcopum, de Gandeshcimenſi Eccleſia erat. Quibus expoſitis, in Veteri Codice, qui ad minimum ante annos CCC. ſcriptus eſt, diſertim legas apud Brouweri editionem accuratam, *Explicit TANGMARVS.* Qui fortaſſe ubi eousque pervenerat, è vivis exceſſit: nam alterius ſaltem ſunt, quæ poſteà narrantur, *De condita ab eo Abbatia ſeu Monaſterio Sancti Michaelis*, itemque *De quinquennali ejus morbo, atque inſtituto Monaſtico & obitu.* Cæterum cum de *Vita Bernwardi* loquimur, non eam intelligimus, quam interpolatam edidit Laurentius Surius tomo 6. de *Probatis Sanctorum vitis*, ad diem 20. Novembris, quia vix illa *breviarii* nomen meretur: ſed iſtam quam Chriſtophorus Brouwerus è Codice Hildesheimenſi, in illuſtribus *Germaniæ Syderibus* anno 1616. Moguntiæ edidit. Eandem hanc *Vitam S. Bernwardi XIII. Hildesheimenſis Eccleſiæ Epiſcopi* recudendam curavit Godefridus Guilielmus Leibnitius inter *Scriptores Brunſvicenſium rerum illuſtrationi inſervientes* pag. 441. ad 469. quos anno 1707. in folio Hanoveræ edendos curavit apud Nicolaum Foerſterum. Pluribus de ea Leibnitius citatus in *Introductione* præmiſſa Scriptoribus iſtis paragr. ſeu cap. XXXI. Hæc de *Tangmaro* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 43. pag. m. 339. quem huc tranſtulimus. Plura Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, Seculo Sexto, parte 1. p. 202. editionis Pariſienſis apud Carolum Robuſtel 1701. in folio.

1010. ARNOLFVS EX VOGBVRGENSI COMITE; SANCTI EMMERAMI RATISPONENSIS MONACHVS, quem Cavus quoque omiſit in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, claruit iisdem temporibus, circa annum 1010. Megenfrido nimirum contemporaneus, qui Vitam Sancti Emmeramni Ratiſponenſis Epiſcopi, de qua paullo ante locuti ſumus, ipſi dicatam reliquit. Cum inſignem vero nobilitatem generis atque opes abundantes, Arnolfus cum paupertate & vili ſchemate Monachorum, in Abbatia Sancti Emmeramni Ordinis divi Benedicti commutaſſet: ut ſuam erga Patronum Eccleſiæ pietatem, non eſſe cæteris inferiorem teſtaretur, *Libros duos de Miraculis Sancti Emmeramni* compoſuit vir devotus & credulus, quos è tenebris MSS. Codicum eduxit Henricus Caniſius tomo 2. *Antiquæ Lectionis*, poſt Opuſculum Meginfredi, de quo ſupra, impreſſos. Hujus cum laude meminerunt, Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, verbo *Arnolfus Comes.* Joannes Mabillon in *Elogio Hiſtorico Tutonis Ratiſponenſis Epiſcopi*, Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 108. Et ibidem in Obſervationibus præviis ad *Acta Sancti Wolfgangi Ratiſponenſis Epiſcopi*, pag. 811. Hunc *ſui temporis fideliſſimum Scriptorem* appellat Cæſar Baronius tomo *Annalium XI.* ad annum milleſimum primum. Quem verò *Arnolfum* dixi, vocat *Arnoldum* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, cap. 5. pag. mihi 699.

ANDREAS LEVCANDER, natione Anglus, profeſſione Monachus primum Rameſienſis Cœnobii, ordinis divi Benedicti apud Girvios, cujus & Abbas tertius extitit. 1020. Hic circa annum 1020. clareſcebat, regnante apud Anglos Canuto Dano, qui vocatur Poſſevino *Lernander* ſed corrupte, cum non à lerna id nominis acceperit: ſed Græcum plane nomen *Λευκάνδρος* exprimat, quaſi Latine *Album Caput* nuncupamus. Joannes Lelandus appellat *Andream Leucandrum*, Anglice Whitehead, *Abbatem Rameſienſem*, quo nomine linguâ patriâ vocabatur, uti de conterraneo ſuo tres Angli tradiderunt, Lelandus, dico, & poſt illum Joannes Balæus, ac poſt utrumque Pitſeus: non autem Withe-man, ut Gerardus Joannes Voſſius quem hic ſequimur, inquit. Dicitur pietatis ergo Hieroſolymam adiiſſe ac *de ſuo itinere ſacro* librum compoſuiſſe, cujus rei fides penes Voſſium ſit. Conſignavit autem, uti Lelandus & Balæus ſcribunt, *Vitam Sancti Ivonis nationis Perſica* in Britannia ſepulti, cujus corpus Ailwinus Oſtro-Anglorum Comes quæſiverat, ac poſteà Eadnotus primus Rameſienſis Abbas Cœnobii, Slepiæ Girviorum repererat. Extat MS. in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Tiberii Littera D. Codice 3. num. 67. *Vita S. Ivonis Epiſcopi in Perſide* VIII. Kalendas Maji, & num. 68. *Inventio Sancti Ivonis* VIII. Kalendas Maji, per Andream Abbatem Rameſienſem, ut teſtatur Gotſelinus, qui Bertinianus Monachus, lecto Leucandri libro, idem argumentum, elegantius poſtmodum tractavit. Agunt de Andrea Leucandro Joannes Lelandus *Collectaneorum* vol. 4. n. 92. pag. 129. à quo poſteà Baleus & Pitſeus acceperunt. Gerardus Joannes Voſſius Libro *De*

Hiſtoricis Latinis cap. 42. pag. mihi 361. editionis ultimæ.

1020. DITHMARVS ſeu DITMARVS, MERSEBVRGENSIS IN MISNIA EPISCOPVS, quem Cavus omiſit, Sigefridi in Saxonia Comitis filius, ex matre Cunegunda Saxonicâ anno 976. natus eſt. Cum adoleviſſet, Monachus Cœnobii S. Joannis Magdeburgi ſub Riddago Abbate factus fuit, mox Præpoſitus Wallbicenſis, atque hinc procurante Henrico II. Imperatore, Wigberto in Epiſcopatu Merſeburgenſi anno Domini 1018. ſucceſſit. Reliquit autem *Chronicorum Libros VII.* quibus Imperatorum quinque geſta proſequitur, Henrici 1. Ottonis 1. 2. 3. & Henrici 2. cujus temporibus vixit. Orditur enim ille tantum Hiſtoriam ſuam ab Henrico humili, qui primus hoc nomine & in hujus narrationis ordine imperavit: unde emenſis Ottone Magno, ſecundo & tertio ſibi invicem ſuccedentibus, usque ad Henricum ſecundum quem cognomine *Pium & Sanctum* vocamus, protenditur. Opus vero Chronicorum ſcribere aggreſſus fuit, anno Chriſti 1027. ætatis ſuæ 41. Epiſcopatus 10, uno duntaxat ante mortem anno: quemadmodum cognoſcere eſt, ex eo qui paullo poſt Dithmari mortem, Vitam illius litteris commiſit. Sinceriſſimum Scriptorem appellat, Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro.* Iſtud Opus impreſſum in folio Francofurti ad Mœnum anno 1584. cum Vita ipſius Ditmari, curâ & ſtudio Reineri Reineccii. Inter *Rerum Germanicarum Hiſtoricos* varios in folio, iterumque eodem modo a. 1600. Francof. apud Wechelum, ſed multis lacunis imperfectus. „Cedit autem ipſi magnæ laudi (ait Cardinalis „Baronius) quod etiam argumentis mille & „exemplis innumeris, egregie fidem Catholi„cam teſtatam reliquit, adverſus ſuos Gentiles „apoſtatas, qui noſtro hoc ſeculo ex antris emer„ſerunt. Et ſane ſinceriſſimus eſt Scriptor. Hæc Baronius. Cum autem annos 10. menſes 7. & dies 7. ſanctè præfuiſſet Merſeburgenſi Eccleſiæ, obiit anno Chriſti 1028. ætatis ſuæ 42. ipſis Kalendis Octobris, & in æde ſacra Merſeburgi ſepultus eſt. Ad id porro quod de obitu *Dithmari* ipſius diximus, addunt alii illum venturæ mortis accepto divinitus nuntio, ex hac vita exceſſiſſe, eadem die qua ſe natum eſſe profitetur. Nos hæc pauca de illo ab Antonio Poſſevino, qui illius mentionem habet in *Apparatu ſacro* tomo 1. verbo *Dithmarus* pag. 480. *Chronicon Ditmari* mutilum & imperfectum edidit, ſed huic vulneri medicam manum adhibuit Godefridus Guilielmus Leibnitzius in Opere quod inſcripſit *Scriptores Rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes* collecti cura Godefridi Guilielmi Leibnitii, Hanoveræ in folio ſumptibus Nicolai Fœrſteri. Inter hos num. 28. *Ditmarus Reſtitutus*, ſeu *Ditmari Epiſcopi Merſeburgenſis Geſta Saxonum libris VIII.* quibus *Cæſarum ex antiqua domo Brunſwicenſi ortorum Hiſtoria continetur* pag. 323. ad 427. Num. 29. *Vita Ditmari* pag. 427. ad 430. Denique *Variæ Lectiones & emendationes Ditmari* ſerius allatæ & annotatæ Num. 64. pag. 1005. In Introductione autem ad Collectionem Scriptorum Hiſtoriæ Brunſwicenſi inſervientium, Num. XXIX. fatetur, beneficio Danielis Papebrochii Viri in Societate Jeſu celeberrimi, plusquam dici poteſt meriti, ob Hiſtoriæ ſacræ pariter ac profanæ cognitionem, factam eſſe ſibi Codicis antiqui MS. copiam, in quo integrior quam in editis Ditmarus extabat, inde reſtitutum huic operi inſeruiſſe, ingentesque lacunas multis in locis in editionibus omnibus anterioribus factas ſuppleviſſe; unde meritò *Ditmarus primum reſtitutus & integer* poſteris dici poſſet. Harum lacunarum plurimas recenſet dictus Leibnitius in *Introductione* ad *Collectionem iſtam* cap. ſeu §. XXIX. ad quam lectorem mittimus. Meminit & Paulus Langius, initio penè *Chronici Citizenſis*: ac ſæpius in *Saxonia* ſua Georgius Fabricius. Plura de illo Reinerus Reineccius, qui Vitam *Chronico* præmiſit. Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* c. 5. p. m. 698.

OLBERTVS ſive ABBERTVS ABBAS 1020.
IV. Gemblacenſis ac primus ad S. Jacobum apud Eburones, in Lederna villa, Sambrenſis pagi confinio natus eſt, *vir moribus, religione, gemina ſcientia, bonis doctisque viris aut conferendus aut præferendus*, ut ait Sigebertus in Chronico ad annum 1012. A puero in Monaſterio Lobienſi, Ord. S. Benedicti ſub *Herigeri* Abbatis diſciplina educatus, hinc Pariſios ad S. Germani Cœnobium ſe contulit, ubi operam & ſtudio & ſanctæ religioni quæ ibi ſervebat, contulit. Audivit & *Fulberthum* Carnotenſem Epiſcopum. Demum *Burchardum* poſteà Wormacienſem Epiſcopum ſacris ipſe litteris Lobiis erudivit, qui Præceptoris ſui *Olberti* ſtudio ore & manu, ante Ivonem & Gratianum *Decretorum & Canonum libros XX.* edidit, inquit Sigebertus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 143. Plura Sigebertus in libro *De Geſtis Abbatum Gemblacenſium*, unde hæc hauſit Valerius Andreas. Scripſit eodem teſte Olbertus *Vitas aliquot Sanctorum & Cantum de eorundem Geſtis rebus Eccleſiaſticum.* Extat *Vita S. Veroni Confeſſoris* ab eo, Raginerio Hannoniæ Comite rogante conſcripta, MS. in Annalibus Jacobi Guiſii, Montibus apud Franciſcanos, & alibi, quam nuper edidit & ſcholiis illuſtravit Georgius Galopinus ad S. Gislenum Monachus Benedictinus anno 1636. Montibus apud Joannem Havart. Obiit Leodii anno 1048. pridie Idus Julii, conditus in D. Jacobi templo, cum hoc Epitaphio.

Hic jacet Abbatum ſpeculum, decus & Monachorum,
Abbas Olbertus, flos Paradiſe tuus.
Præfuit Eccleſiis normati tramite Binis
Legia corpus habes, Gembla carendo doles.

Hæc

Hæc Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, pag. 706. editionis 1643. in 4. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. de Hiſtor. Latinis cap. 41. pag. 352. cap. 44. p. 369.

1020 ARETHAS ECCLESIÆ CÆSAREENSIS IN CAPPADOCIA PRESBYTER, anno circiter 1020. claruit, altero ejusdem nominis & ſedis Archiepiſcopo annis centum recentior. Scripſit *Orationes duas inſignes in Sancti Euthymii Patriarchæ Conſtantinopolitani translationem*, qui Nicolao Myſtico anno 901. pulſo, ad Conſtantinopolitanam Eccleſiam gubernandam evectus fuit, ut habet Cardinalis Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum 901. num. 2. Euthymius verò poſt mortem Leonis expulſus atque in exilium delatus, anno 911. in exilio mortuus eſt, ut idem habet Baronius ad annum 911. num. 18. Tandemque anno 910. Conſtantinopolim cum honore & pompa deportatus, ut narrat idem Baronius ad annum 920. num. 2. Habitæ autem homiliæ iſtæ non anno 920. ut Baronius & Mainburgius perperam opinati ſunt, ſed *Euſtachio primo Papa Novæ Romæ præſente*, id eſt, *Conſtantinopolitano Patriarcha*. Sedit autem poſt Sergium nominis ſecundum ab anno 1019. ad annum 1025, quo Alexius electus eſt, juxta Chronologiam Patriarcharum Conſtantinopolitanorum. Has *Orationes Encomiaſticas in translationem Sancti Euthymii*, Græcas habes in *Collectaneo Legendarum de Sanctis* Simeonis illius Metaphraſtis: Latinas autem apud Aloyſium Lipomanum Veronæ Epiſcopum fol. 96. & 100. editionis Venetianæ anno 1551. & ſequentibus. Habetur etiam ibidem Latine fol. 102. ſub nomine ejusdem *Oratio de Sanctis Martyribus Guria, Samona & Abibo*, & apud Laurentium Surium *De probatis Sanctorum Vitis*, Tomo 6. ad diem XV. Novembris. Eadem autem Græce absque nomine ſui ſcriptoris extat, in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice MS. Græco 2018. Cautè igitur diſtinguendus venit, ab altero Aretha Cæſareæ Cappadocum Archiepiſcopo, qui *in Apocalypſim Commentarium* ſcripſit, de quo ad annum 920. diximus.

1020 ADELBOLDVS ſive ADELBODVS, quem Baronius in Annalibus ad annum 1024. *ADALBERONEM* vocat, ex Lobienſi Monacho Vltrajectinus Epiſcopus anno 1008. V. Nonas Maji factus eſt, cujus Vitam videre licet in *Chronico* Joannis de Beka, unde cognoſcas Epiſcopum XIX. hujus ſedis fuiſſe, pro quo perperam apud Valerium Andream, *Epiſcopum fuiſſe XXIX.* legas, atque obiiſſe anno 1027. V. Kalendas Decembris. Sigebertus in Chronico ad annum 1024. & in Catalogo Virorum illuſtrium cap. CXXXIX. teſtatur eum exaraſſe *Vitam Imperatoris Henrici II. cognomento Claudi, à quo & magno in pretio habitus fuerit. Etiam de Danis Turoniam invadere volentibus, & alia quædam:* teſt. eorum nec Sigebertus nec Trithemius mentionem faciant. Joannes autem de Beka nequidem *Vitæ Henrici II.* meminit, de qua latius poſteà loquemur. Iterum *Vita S. Walburgis ſub nomine Adelboldi Epiſcopi Vltrajectini*, edita inter *Probatas Sanctorum Vitas* Joannis Bollandi & Sociorum, Tomo 3. ad diem 25. Februarii pag. 542. De authore autem Godefridus Henſchenius in Commentariis ad Vitam præviis paragr. 1. num. 7. pag. 512. his verbis. Inter Epiſcopos Vltrajectinos XIX. ſedit Adelboldus anno MVIII. ordinatus, quem Vitæ hujus auctorem fuiſſe, utcunque illud perſuadere videtur, quod præcipuum hujus Vitæ exemplar Vltrajecti ſervatum fuerit, quod in Eccleſiâ Tilenii S. Walburgis à ſe reſtauratâ, Collegium Canonicorum, ut infrà dicetur, collocarit: quod vir ipſe litteratiſſimus *De laude ſanctæ Crucis & Deiparæ Virginis, ac Vitam S. Henrici Imperatoris, & Sanctæ Walburgis ſcripſerit*: quæ ſingula teſtatur Wilhelmus Heda in Hiſtoria Epiſcoporum Vltrajectenſium, ubi de Vita S. Walburgis iſta habet: *Referunt aliqui Adelboldum natione Friſium & nobilem extitiſſe, ſed ego potius Batavum crediderim, cum fratrem ejus prope Tielam in Sanctvica habitaſſe conſtet, ex Vita D. Walburgis, quæ ab Adelboldo ſcripta erat.* Potuit hanc fratri ſuo inſcripſiſſe, aut ejus ſaltem mentionem feciſſe in *Præfatione*, quæ periérit. Hæc Godefridus Henſchenius loco citato. Jam ad *Vitam S. Henrici Imperatoris* eidem attributam redeamus. Hæc Vita ab Henrico Caniſio & Laurentio Surio edita, ſed mutila; quæ in Divis Bambergenſibus à Gretſero editis, amplior, non integra tamen legitur, ubi Vitæ S. Othonis ſubjungitur. Eſtque etiam in Codice MS. inſcriptio hujusmodi, *Vita Henrici Imperatoris ab Adelboldo Epiſcopo Trajectenſi, ut creditur, ſcripta.* Vbi nonnihil ſcrupuli hæc verba, *ut creditur*, adjecta faciunt. Talis enim inſcriptio etiam fuit, in MS. Codice quem ex Bibliotheca Vltrajectina habuit, nec unquam reſtituit, Arnoldus Buchellius JurisConſultus: *Vita Sancti Henrici Imperatoris Virginei, quam ſcripſit Adelboldus Trajectenſis Epiſcopus, ut legitur in ſpeculo Hiſtoriali*: unde colligas, Vitam hanc primum fuiſſe editam absque nomine auctoris. Alioqui enim non aliunde probatione opus erat, ut quis ejus libri parens eſſet, noſceretur. Convenit autem Codex ille Buchellii cum eo, quem primus exhibuit Henricus Caniſius Tomo VI. *Antiquæ Lectionis* pag. 383. ac poſt eum Surius ad diem XIV. Julii. Nam & in hoc deſiderantur *Bullæ Pontificum & literæ Henrici Imperatoris, & Miracula aliquot* ſub finem operis, quæ omnia in Gretſeri editione reperias. Godefridus Guilielmus Leibnitz edendos curavit anno 1707. in folio, Hanoveræ ſumptibus Nicolai Foerſteri *Scriptores Rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes*, inter quos *Vita Sancti Henrici Imperatoris ab Adelboldo conſcripta* pag. 430. ad 441. Prolixam *Introductionem* huicce Collectioni præmiſit, ac §. ſeu Cap. XXX. agit de *Adelboldo* qui *Vitam*

S.

S. Henrici Imperatoris ſcripſit, quam refert ex MS. Codice Bibliothecæ Vindobonenſis à Tegnagelio ad Gretſerum miſſam; ſed mutilam & imperfectam. Illam autem Adelboldi eſſe, ex Synchroniſmo qui in ea apparet, rectè ſe probare Leibnitius contendit, cujus rationibus facile cedo. Non immerito tamen in dubium vocatur, ſitne ea Vita Adelboldi genuina, necne. Nam Adelboldus anno 1027. obiit, ut ex Beka anteà referebamus, quem etiam Trithemius in *Illuſtribus Germaniæ Scriptoribus* ſequitur. At author ille Henricianæ vitæ, narrat ut Henricus hic Imperator ab Eugenio III. anno 1152. Sanctorum honoribus adſcriptus fuerit. Quare vel dicere oportet, Vitam hanc à junioribus interpolatam eſſe, ut in aliis plurimis factum fuiſſe conſtat: vel non eſſe Adelboldi, ſed recentioris cujusdam, fortaſſe ut Gretſerus ſuſpicatur, *Nonnoſii Monachi*, à quo etiam *Vita Henrici hujus & Cunegundis uxoris* literis prodita fuit: ut ex *Annalibus Bambergenſibus* Martini Hofmanni conjicere licet. Hæc Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 42. pag. 359. editionis ultimæ, poſt teſtimonium Sigeberti *De Viris Eccleſiaſticis Illuſtribus* c. 139.

1020 EPIPHANIUS MONACHUS ET PRESBYTER CONSTANTINOPOLITANUS, hoc eodem tempore circa undecimi Sec. initium, mihi claruiſſe videtur. Nam Opuſcula quædam ſcripſit, poſtquam multi alii de iisdem argumentis ante illum ſcripſerant, ut ipſe teſtatur quæ MSS. in Biblioth. Vatic. Græce extant. Nempe *Vitam Sancti Andreæ Apoſtoli & ejus actiones & finem*, de qua Leo Allarius in Diatriba *De Symeonibus & eorum Scriptis* pag. 90. hoc titulo *Epiphanii Monachi & Presbyteri* Περὶ τοῦ βίου καὶ πράξεων καὶ τέλους τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους &c. Item pag. 106. Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, πολλοὶ διεξῆλθον τῶν πάλαι διδασκάλων, *Epiphanii Monachi & Presbyteri*. titulus περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων. Unde ſua hauſerit, ſcribens poſt tot alios, ipſe in principio Operis ſui enarrat: de quo diximus in *Joanne Theſſalonicenſi Archiepiſcopo Juniore* ad annum 850. Hic Epiphanius Monachus & Presbyter Conſtantinopolitanus, mihi circa ſeculi XI. initium ſcripſiſſe cenſetur, eo quod Joannem Theſſalonicenſem Archiepiſcopum, Joannem alterum qui ſe Theologum appellat, & Andream Hieroſolymitanum Cretæ Archiepiſcopum, ſeculi IX. Scriptores, ut antiquiores ſeipſo alleget. Mentionem faciunt hujus Scriptoris Gerardus Joannes Voſſius lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 18. Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus* pag. 90. & 106. Petrus Lambecius Lib. IV. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis p. 132.

BERTRADA ſeu BERTHA VILECENSIS MONACHA, quam Guillelmus quoque Cavus præteriit, ſoror Sancti Wolfelmi Abbatis Bruwilerenſis, in Cœnobio Vilecenſi virgo incluſa, Conradi quoque Secundi imperium, ſanctitate ſimul ac doctrinâ illuſtrius reddidit. 1020

Hujus Bertradæ meminit Conradus Bruwilerenſis Monachus in *Vita Sancti Wolphelmi Abbatis Bruwilerenſis*, his verbis: *Extiterat huic beatiſſimo viro frater germanus Frumoldus nomine, ſorores ſanctimoniales duæ, quarum una Oſwenda nomine, miræ ſimplicitatis & innocentiæ fuit fœmina: altera verò Berta nuncupata, literarum plurimum eminuit ſcientia. Hæc Vitam beatæ Adelheidis, primæ Vilecenſis Abbatiſſæ, eleganti ſatis ſtylo conſcripſit: & plurimum religionis vel ſcientiæ ſuæ fructum in eodem loco dereliquit.* Libellum ergo edolavit *De Vita Sanctæ Adelheidis* ſive *Aleidis, primæ Abbatiſſæ Vilecenſis*: quem cum prologo quoque Surius emiſit, ſed mutato ſtylo ad diem 5. Februarii exhibet. Verum ſinceritate majori, ea exhibita à Joanne Bollando in *Actis Sanctorum*, Tomo 1. Februarii menſis p. 714. ad eandem Februarii diem, quem adeas. In hoc Opere teſtatur ipſa, accepiſſe quæ refert, ab illis quæ Adelheidis in terra agentis doctrina atque exemplis inſtitutæ fuerant. In ipſa Vita commemorat, quomodo Adelheidis Monaſterio S. Mariæ præfecta fuerit, atque id volente Heriberto Colonienſi Archiepiſcopo: qui Heribertus obiit anno Henrici II. Imperatoris octavo, qui Chriſti MXXI. erat. Eadem ait *Henricum Imperatorem nuper fuiſſe defunctum*, ubi ſatis liquet eundem Henricum II. deſignari, qui an. Chriſti MXXIV. deceſſit. Ex his igitur conſtat Bertradam vixiſſe ſub Conrado II. Imperatore, qui Henrico II. ſucceſſit. Ut fallatur neceſſario Poſſevinus, qui ſub Othone illam claruiſſe ait: quâ ratione dum ita nude loquitur, *primum* ejus nominis deſignare videtur. At Otho III. jam obierat anno MII. Inter Othonem autem III. & Conradum II, Henricus annis XXII. rexit: ſub cujus ſucceſſore Conrado II. eam vixiſſe diximus. De *Bertrada* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 43. pag. mihi 342. quem hìc exſcripſimus. Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti* ſeculo ſexto parte 1. pag. 137. editionis Pariſienſis apud Carolum Robuſtel a. 1701. in fol.

DISSERTATIO
DE
ANASTASIO EPISCOPO ANTIOCHENO ET SINAITA, NOMINIS QVARTO, EJVSQVE OPERIBVS TAM IMPRESSIS, QVAM MANVSCRIPTIS IPSI ATTRIBVTIS.

CAPVT PRIMVM.

MVLTOS FVISSE EJVSDEM NOMINIS SCRIPTORES, QVORVM OPERA VNI EIDEMQVE TEMERE ATTRIBVTA SINT. TANDEMQVE LAMBECIVM ADMITTERE, QVARTVM QVENDAM ANASTASIVM SINAITAM.

1020 HOc primum atque potiſſimum Scriptorum veterum collectoribus attendendum eſt, maxime dum ſcripta iſta nonnihil continent, quæ cum iis quibus adſcribuntur quadrare nullatenus poſſunt; annon plures ejusdem nominis Scriptores variorum temporum, antiquorum vel recentiorum fuerunt, quorum idem nomen incautis imponens, occaſionem præbuerit attribuendi uni atque eidem, quod pluribus diverſorum temporum ejusdem nominis jure merito atque ex ipſa operum lectione attribui debet. Hujus attentionis defectu multa antiquioribus attributa, quæ ad recentiores ejusdem nominis ſpectare noſcuntur, ipſis contra indebitam antiquitatem reclamantibus opuſculis, antiquioribus quam par ſit authoribus attributis. Ita Gerardus Voſſius ille Tungrenſis præpoſitus in editione operum Divi Gregorii Neocæſarienſis Epiſcopi ſe geſſit, attribuens multa Seniori Gregorio Neocæſarienſi Epiſcopo ſeculi tertii Scriptori: quæ ſi recte expendiſſet atque varios Gregorios qui variis vixere temporibus & Scriptis inclaruere, excuſſiſſet: minus ſane in hunc Seniorem indebita attribuendo ſe liberalem exhibuiſſet, reportata majore æquitatis fama, dum aliis Gregoriis quibus nullatenus repugnabant, indebita Seniori adſcripſiſſet. Extitit alter & junior Gregorius Neocæſarienſis Epiſcopus, qui Nicænæ II. Synodo anno 787. interfuit, de quo actione 6. tomo 5. ut in Epiphanio diximus, qui idem absque dubio author homiliarum, quæ ſub nomine S. Gregorii Taumaturgi ſeu Senioris evulgatæ ſunt, vel ſane Gregorius alius Antiochenus Epiſcopus, de quo loquitur abunde Evagrius lib. 5. *Hiſtoria Eccleſ.* cap. 6. & 18. lib. 6. cap. 11. 12. 13. & 24. Idem quoque contigiſſe non diffitetur Sancto Epiphanio Seniori, Salaminæ in Cypro urbis, quæ Conſtantia poſtmodum dicta eſt, Epiſcopo, Dionyſius Petavius, qui omnia Sancti Epiphanii Opera anno 1622. duobus in folio tomis, Pariſiis evulgavit. Inter hæc Opera, inveniuntur Homiliæ octo *de diverſis argumentis*, Sancto Epiphanio attributæ, de quibus ita loquitur Petavius in præludiis ad tomum ſecundum, his verbis: Jam Orationes illæ quæ Epiphanii nomine fucum jamdudum faciunt, ſatis cum ſtylo ipſo, tum aliis quibusdam indiciis, alterius vel Epiphanii vel authoris eſſe ſe declarant. Epiphanios enim fuiſſe complures Cypri etiam Epiſcopos, obſervabat R. P. Jacobus Sirmondus, hoc eſt, præter noſtrum illum inſignem, duos. Alter Cypri Archiepiſcopus fuit, cujus nomine in Synodo ſexta anno 680. ſubſcripſit Theodorus Epiſcopus Trimithuntorum, ut in actione XVIII. legitur. Alter Archiepiſcopus perinde Cypri, cujus extat epiſtola ad Ignatium Patriarcham à Matthæo Radero noſtro edita, cum Synodo VIII. Horum igitur alteri, vel ambobus, vel cuivis denique potius, quam Epiphanio noſtro, orationes iſtæ tribuendæ ſunt. Quare nullo à nobis flagitio, prætermitti in hac editione poterant, ſed ne quid, quod Epiphanii nomine utcunque eſſet inſcriptum, deſideraret lector: tum ut ne paulatim, quamvis alienæ, non contemnendæ tamen lucubrationes obliterarentur, eas ad calcem Tomi hujus Secundi, conjiciendas decrevimus. Hæc doctiſſimus Petavius.

Idem quoque contigit in Arnobiis. Nam primo quidem ab antiquis unus tantum Arnobius eſt agnitus, quem omnium quæ jam variis Arnobiis attribuuntur, parentem fecerunt: cujus meminit S. Hieronymus in Chronico ad annum CCCXXVII. cum autem huic Seniori recte attribui omnia opera iſta non poſſent, agniti duo Arnobii: quorum alter Senior dictus, anno 327. ex Hieronymo floruit: alter dictus Gallus atque junior ad annum 461. collocatus eſt. Verum penſatis his quæ majori examine diſcuſſimus ad annum 460. in Arnobio juniore ſeu Gallo, tres neceſſario diſtinguendi ſunt: Cum opera quæ juniori attributa, uni eidemque autori adſcribi nequaquam poſſint. Horum enim operum quæ juniori attributa ſunt authores oppoſiti & ſibi maxime adverſi, quorum alter doctrinæ S. Auguſtini maxime addictus fuit, omnemque huic doctrinæ adverſantem, eſſe hæreticum habendum pronuntiat: cum alter econtra Semipelagianus ſit, diſcipulos Auguſtini prædeſtinatianos appellet, & ex conſequenti quemadmodum alii omnes Semipelagiani,

doctrinam divi Auguſtini in multis reprehenderet ac vilipenderet. Non mirum ergo authores ejusdem nominis multiplicari, recte argumenta ipſa tractaotibus.

Idem quoque in Anaſtaſiis Sinaitis & Antiochenis Epiſcopis contigit abſque dubio & quidem juxta Lambecium Lib. VIII. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ubi neceſſario tres Anaſtaſios Sinaitas & Epiſcopos Antiochenos diſtinguit, in examine MS. Codicis hiſtorici Græci XLV. pag. 442. his verbis. „Quadrageſimo quinto & quidem à fol. 187. pag. 2. usque ad folium 193. pag. 2. *Anaſtaſii cujusdam Sinaitæ, qui circa annum Chriſti 685. vixit quem tertium ut ab aliis diſtinguatur appello. Narratio compendiaria de hæreſibus ab initio Religionis Chriſtianæ, & de Conciliis adverſus eas celebratis:* cujus titulus & principium. Τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου κεφάλαιον ἐν ᾧ καὶ ἐπιτομὴν διὰ βραχέων περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεων καὶ τῶν Συνόδων τῶν γενομένων κατ' αὐτῶν. Ἤδη μὲν οὐ βραχεῖς, οὐδὲ ἐξαρίθμητοι οἱ ἄνωθεν τε καὶ ἐξαμνημονεύτων τῶν χρόνων Φερεπονώτερον σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀναταξάμενοι ἱστορίας ἐν αἷς οἱ Φιλοπονώτερον ἐγκεκυφότες ἴσασιν ἐξ αὐτῶν τὰ περὶ πάσης αἱρέσεως, καὶ παντὸς αἱρεσιάρχου· πόθεν τε, καὶ πότε καὶ πῶς, καὶ κατὰ ποίους χρόνους καὶ τόπους, καὶ ἐκ ποίας αἰτίας, ἐξέφυ τε, καὶ προκύψεν, καὶ &c. pertingit autem hæc narratio usque ad *germinum Concilium Conſtantinopolitanum tertium, ſive œcumenicum ſextum anno Chriſti 680. vel 681. ſub Imperatore Conſtantino Pogonato contra Monothelitas celebratum, & deſinit ſub imperatore Juſtiniano Rhinotmeto*, his verbis: Διάδοχος δὲ τῆς Κωνσταντίνου εὐσεβείας τε καὶ βασιλείας Ἰουστινιανὸς ὁ τούτου υἱὸς γίνεται. ὃς αἰσθόμενός τινας περὶ τῆς τοιαύτης θρυλλοῦντας Συνόδου, συναθροίζει μέχρι που βλʹ Ἐπισκόπους καὶ πολλῆς ἀνακρίσεως γενομένης, ἐπισφραγίσας βεβαιοῖ. καὶ τῶν ὀρθῶν πολὺς ἐστιν ἀντιποιούμενος δογμάτων, καὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰρηνικῆς προμηθούμενος εὐσταθείας, ἐν πᾶσι τε συνιῶν καὶ κατευθυνόμενος, καὶ τῷ τῆς Θείας χάριτος Φωτὶ ὁδηγούμενος. Succeſſit autem Juſtinianus Rhinotmetus defuncto patri Conſtantino in Imperio Anno Chriſti 685. Naſo autem amputato relegatus eſt à Leontio patricio Anno Chriſti 695. qui deinde recuperavit imperium ope Bulgarorum anno 705. tandem juſſu Philippici Bardonis cum filio interſectus eſt anno Chriſti 711. de cetero notandum eſt, contineri ea narratione quædam ſingularia & obſervatu digna, ad concilia duo œcumenicum quintum & œcumenicum ſextum pertinentia, quæ alibi vix reperiuntur. Anaſtaſium autem ejusdem narrationis authorem diverſum eſſe à duobus Anaſtaſiis; patriarchis Antiochenis, quorum prior in his commentariis jam ſæpe memoratus, anno Chriſti 561. conſtitutus anno 599. obiit: poſterior autem 608. à Judæis occiſus eſt. Item à duobus illis Anaſtaſiis Sancti Maximi diſcipulis; quorum unus anno 662, alter anno 666. obiit: quippe quorum amborum in illo ipſo de *hæreſibus* & Synodis opuſculo fol. 192. pag. 2. mentio fit his verbis: Μάξιμος δὲ Μαρτίνου ἐφάμιλλος μονάζων τὸ σχῆμα, λόγιος καὶ πρακτικώτατος ἅμα δυσὶ μαθηταῖς Ἀναστασίοις τὴν προσηγορίαν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἄγονται, καὶ τὸν Μαρτίνου κλῆρον δέχονται, ἀξίως τῆς τε γνώσεως καὶ πράξεως. ἐν ὀφθαλμοῖς μὲν ἀφρόνων ἀποθανεῖν δόξαντες, ἐν χειρὶ δὲ Θεοῦ τὰς ψυχὰς ὥσπερ οὖν καὶ τὴν ἐν τῷ βίῳ ζωὴν παραθέμενοι· τὸν μὲν γὰρ Μάξιμον &c.“

CAPVT SECVNDVM.

QVODNAM PROPRIE TEMPVS HVIC ANASTASIO SINAITÆ QVARTO ET ANTIOCHENO EPISCOPO ASSIGNARI DEBEAT?

QVartum hunc Anaſtaſium etſi certo præciſe anno aſſignare nequeamus, attamen quantum validiſſimis argumentis prorſus aſſequi datum eſt: diſtinctum ab aliis antecedentibus maximâ temporis intercapedine, eundem ad ſeculi XI. initium circiter aſſignamus. Atque hunc quartum Anaſtaſium apette nos, ejusque tempora deducimus, ex Tractatu *De tribus Quadrageſimis* ſub nomine *Anaſtaſii Sinaitæ & Antiocheni Epiſcopi*, qui legitur tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, Joannis Baptiſtæ Cotelerii p. 425. Itemque ex Opuſculo altero ejusdem argumenti, ſub nomine alterius *Anaſtaſii Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopi, De jejunio Glorioſiſſimæ Deiparæ, quodque ſervandum ſit ut legitimum*, ibidem pag. 432. Priſcis autem Eccleſiæ temporibus, neque tres Quadrageſimas, imo nec duas, ſed unicam duntaxat apud Græcos fuiſſe, conſtat ex antiquis. Quod etiam jejunium Quadrageſimale ante Natalem Domini, multominus jejunium ante Dormitionem Deiparæ, apud Græcos valde antiquum nun ſit, docet Hugo Menardus Monachus Benedictinus, in notis & obſervationibus ad librum *Sacramentorum Sancti Gregorii Papæ*, pag. 217. Non enim erat tempore Concilii Trullenſis anno 692. celebrati, quæ licet aliquanto poſtmodum tempore ſubſtiterit, jam ceſſaverat tempore Theodori Balſamonis, Patriarchæ Antiocheni anno circiter 1180. clariſſimi. Ita nempe ad Canonem 52. Concilii præfati ſcribit, „σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι κυρίως μία ἐστὶ τεσσαρακονθήμερος &c. Nota autem ex hoc Canone, quod propriè eſt una Quadrageſima: Si enim alia fuiſſet, cautum eſſet, ne in illa fieret ſacrum Myſterium, per perfectum ſacrificium, ſed per præſanctificata: quemadmodum quoque cautum eſt, ne fiat in magni Paſchæ Quadrageſima.“ Hæc ille quæ ſane non ſcripſiſſet, ſi tempore Concilii Trullani vel aliquanto antè, plures Qua-

Quadrageſimæ, vel ambæ vel illarum altera, *Natalis Domini vel Dormitionis Deiparæ* appellata, apud Græcos in uſu fuiſſent. Cum itaque nec Concilii Trullani ſub ſeptimi Eccleſiæ ſeculi finem celebrati temporibus adhuc, nec amplius tempore Theodori Balſamonis circa ſeculi XII. finem, eſſent tres Quadrageſimæ, ſed una tantum: ex inſtitutione atque introductione trium iſtarum Quadrageſimarum, atque immutationibus factis circa *Quadrageſimam beatiſſimæ Deiparæ*, apud Orientales potiſſimum Eccleſias: tempus circiter quo vixit ac ſcripſit hunc ſuum Tractatum, Anaſtaſius quartus, Monachus item Sinaita, atque Antiochenus quoque Epiſcopus, a nobis hic inveſtigandum eſt.

Certum quoddam tempus, quo poſitive tres iſtæ Quadrageſimæ, *Reſurrectionis* nempe, *Nativitatis Domini, ac beatiſſimæ Deiparæ*, in Eccleſias Orientis potiſſimas ingreſſæ ſint, deſignare quidem non poſſumus. Quantum autem conjici poteſt, poſtquam in Septima Synodo œcumenica anno 787. tum ſanctorum tum Deiparæ cultus atque invocatio inſtituta fuiſſent: paulatim ut opinor ſucceſſu temporis, vel ſub hujus octavi ſeculi finem, vel ſub noni initium, indiſcretà Monachorum atque aliorum fidelium devotione, tres illæ Quadrageſimæ, ſub majoris Dei Domini noſtri atque Deiparæ Virginis pietate introductæ ſunt. Sane triplex hæc Quadrageſima jam univerſim admiſſa erat in Eccleſiis potiſſimis atque urbibus Græciæ ante tempora Leonis VI. Imperatoris, Sapientis ac Philoſophi appellati, Baſilii Macedonis filii, qui tenuit imperium ab anno 886. Calendis Martii, ad diem XI. Junii anni 911. Hoc teſtatur in *Veteribus Monumentis Eccleſiæ Græcæ* apud Joannem Baptiſtam Cotelerium tomo 3, pag. 437. Anaſtaſius Cæſarienſis Epiſcopus in Opuſculo *De jejunio Deiparæ*, his verbis. Ἡ πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου νηστεία, παραδεδομένη ἐστὶν ἐξ ἁγίων Πατέρων καὶ θείων Πατριαρχῶν, καὶ ἐντίμως ταύτην φυλάττουσι πᾶσαι αἱ πόλεις καὶ χῶραι τῶν ὀρθοδόξων, ἐξαιρέτως ἡ μεγαλόπολις καὶ εὐδαίμων Κωνσταντινούπολις, καὶ ἡ μεγάλη ἐκκλησία. „Jejunium quod præcedit ſanctiſſimæ Deiparæ dormitionem, a ſanctis Patribus diviniſque Patriarchis traditum eſt, & honorificè illud ſervant cunctæ urbes ac regiones Orthodoxorum, præſertim magna felixque civitas Conſtantinopolitana, magnaque Eccleſia. *Omnes* itaque *urbes & regiones Orthodoxorum*, ante tempora Leonis Philoſophi Imperatoris, hoc jejunium *Deiparæ* ſeu Quadrageſimam unanimiter, atque à fortiori, alias duas alteram Reſurrectionis, alteram Nativitatis Chriſti præcurſivam, obſervabant: hoc eſt ante annum 886. quo imperare cœpit Leo Philoſophus. Imperante porro Leone, inſtitutum ab eo feſtum ſeu Solemnitas *Transfigurationis Domini noſtri JESU Chriſti*, quæ incidebat in dictam Quadrageſimam *Deiparæ*, nempe ad diem 6. Auguſti. Iſtud autem cautè obſervandum, fuiſſe turbatam huc usque illibatam obſervantiam Quadrageſimæ *Deiparæ* ab inſtitutione hujus feſti: quod celebrandum juſſit Leo Imperator & Philoſophus, in feſta & ſanctos maximè propenſus. Sumpta enim à nonnullis occaſione inſtituti recenter hujus feſti, uſitatam *Deiparæ* Quadrageſimam multi intercidebant, hac die à jejunio feriantes, devotioribus inde tamen ſcandalum accipientibus. Quod ut ſanaretur, idem ſapientiſſimus Imperator, narrante eodem Anaſtaſio Cæſarienſi Epiſcopo, lege ſanxit, ne *Jejunium* ſeu *Quadrageſima Deiparæ* hanc ob cauſam infringeretur. πλὴν καὶ ὕστερον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φιλοσόφου κυρίου Λέοντος καὶ βασιλέως, τῆς ἑορτῆς τῆς μεταμορφώσεως ἐφευρεθείσης, κατὰ ταύτας δὴ τὰς ἡμέρας, τῆς νηστείας φημὶ παρ' ἐκείνου τυπωθείσης ἑορτάζεσθαι: ἐδράξαντο τῶν φιληδόνων τινὲς ἀφορμῆς, ὡς δῆθεν τιμῶντες τὴν τοῦ σωτῆρος ἑορτήν, ἤσθιον τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸ κρέας. ὃ καὶ σοφώτατος καταλύσας ἐνθέσμως, ὅλη ἡ νηστεία τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν φυλάττεται παρὰ πᾶσι, καὶ καθαρῶς νηστεύεται. οἳ καὶ παρὰ τῆς τοῦ κόσμου σκέπης καὶ ὑπεραγίας Θεοτόκου μᾶλλον καὶ πλέον φυλάττονται. „Verum poſtea ætate Domini Leonis Philoſophi & Imperatoris, adinvento feſto *Transfigurationis*, cum ille conſtituiſſet ut id celebraretur: per hoſce dies jejunii inquam, occaſionem ceperunt quidam voluptatis ſtudioſi, & quaſi honore proſequerentur ſolemnitatem Salvatoris, eo die carne veſcebantur. Quod ſapientiſſimus Imperator lege datà prohibuit: unde integrum jejunium quindecim dierum, à cunctis ſervatur & jejunatur purè: qui etiam à ſanctiſſimâ Deiparâ totius mundi protectrice, magis magiſque defenduntur." Atqui hoc idem argumentum agitat Anaſtaſius ille Sinaita quartus & Antiochenus Epiſcopus in Opuſculo *De tribus Quadrageſimis*, ubi vult jejunari ab initio menſis Auguſti usque ad obitum *Deiparæ* per dies quindecim, etiamſi ab eo facta fuiſſet *Homilia in feſtum Transfigurationis Domini noſtri Jeſu Chriſti*, a Leone Philoſopho inſtitutæ, quam Græcè Latinèque edidit Franciſcus Combefis. Ergo florebat ſcribens Anaſtaſius quidam Sinaïta Monachus & Antiochenus Epiſcopus, vel temporibus vel poſt tempora Leonis Philoſophi Imperatoris, qui ab anno 886. ad annum 911. clavum Imperii tenuit. Audiamus ipſum loco citato pag. 431. ita concludentem. „Jejunabatur ergo hoc jejunium usque ad dormitionem ſeu mortem Deiparæ &c. Sancitum autem fuit, usque ad feſtum ſanctorum Apoſtolorum jejunare, ſicque poſtea ſolvere jejunium: deinde ab initio Auguſti jejunare usque ad obitum Deiparæ, iterumque ſolvere jejunium, etiam tunc juxta admonitionem Conſtitutionum Apoſtolicarum." ἐτυπώθη δὲ ἄχρι τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νηστεύειν, εἶθ' οὕτως ἐπιλύειν. εἶτα ἀπ' ἀρχῆς Αὐγούστου νηστεύειν ἄχρι τῆς κοιμή-

μήσεως τῆς Θεοτόκε, καὶ πάλιν διαλύειν. καὶ τότε ἔχοντες παράκελευσιν ἐκ τῶν Ἀποςολικῶν διατάξεων.

Anaſtaſium itaque hunc quartum, Sinaitam ſimul & Antiochenum Epiſcopum, ut in titulo Opuſculi inſcribitur, non fuiſſe his temporibus Leonis Imperatoris & Philoſophi antiquiorem: liquidò conſtat ex homilia *De Transfiguratione Domini*, cujus ſolemnitatem Leo Philoſophus inſtituit. Atque etiam ex *Quadragesima Deiparæ*, quam obſervandam eſſe contendit, quemadmodum Imperator præceperat, non obſtante feſto à ſe inſtituto. Non eſſe autem ætate hujus Leonis Philoſophi & Imperatoris multo poſteriorem, perſuadet nobis authoritas S. Niconis qui ſub finem ſeculi X. floruit, de quo luculentiſſimè Baronius in Annalibus ſuis Eccleſiaſticis, ad annum 961. num. 4. & ſeqq. 969. num. 7. 971. n. 2. 982. n. 1. 987. n. 4. & 998. n. 17. tum in Notis ad Martyrologium Romanum die 26. Novembris. Sanctus itaque Nicon Armenus, qui hujus ſeculi decimi mediam ferè partem ultimam illuſtravit factis, aliter in Eccleſiis Orientalibus, etiam in Antiochena ſuis factum temporibus ſtatuit circa jejunium *Deiparæ*, quod interruptum fuit a ſequentibus Patriarchis ob ipſum Transfigurationis Domini feſtum, aliter quam tum Leoni Imperatori, tum Anaſtaſio Sinaitæ in Opuſculo citato viſum fuerat. Sic ille in *Pandecte* Sermone 57. Manuſcripti Codicis Regii 2423. quem refert Coteleriuѕ tomo 3. *Veterum Monumentorum* de quibus ſupra pag. 440. *Διὸ καὶ καταλύομεν τὴν νηςείαν τῆς Θεοτόκε, χαίροντες ἐπὶ τῇ πανηγύρει τῆς μεταμορφώσεως. λέγεσι δὲ ὅτι τὰ τυπικὰ τῶν μεγάλων μοναςηρίων, ὥσπερ τὰ τῶν Ἱεροσολύμων, ὀκτὼ ἡμέρας ἑορτάζειν ὁρίζεσι. τὸ δὲ Στεδίτικον τέσσαρας. ὁ δὲ τύπος τȣ͂ πατριαρχείȣ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχέων, μίαν ἡμέραν ἑορτάζει. ἔνθα καὶ πολλοὶ ὁλοκλήρως τὴν νηςείαν τῆς Θεοτόκε φυλάττεσιν.* „Vnde jejunium Deiparæ ſolvimus, gaudentes in feſtivitate Transfigurationis. Ajunt autem quod magnorum Monaſteriorum Typica, ut ille Hieroſolymorum, per dies octo feſtum agere conſtituant: Studiticum verò quatuor. At Patriarchii Eccleſiæ Antiochenæ typus, unum diem feſtum habet, ubi multi jejunium Deiparæ integrum ſervant." Itaque ex typo vel Rituali Patriarchii Eccleſiæ Antiochenæ, licitum poſtea fuit Antiochenis ſequentibus Epiſcopis indulgentibus, ad diem 6. Auguſti, Transfigurationi aſſignatam, jejunium ſolvere, licet multi hoc non facerent. Hoc enim hæc verba indicant, *μίαν ἡμέραν ἑορτάζει*: Licet ut idem Nicon ait, *ἔνθα καὶ πολλοὶ ὁλοκλήρως τὴν νηςείαν τῆς Θεοτόκε φυλάττεσιν.* Quod anteriori tempore, nec Anaſtaſius Sinaita noſter & Antiochenus Epiſcopus, nec Leo Imperator & Philoſophus conceſſerant. Et ex Codice Regio 2424. idem Sanctus Nicon, eodem Sermone, quem idem Coteleriuѕ loc. cit. p. 443. refert. *Λέγεσι δὲ τȣ͂το. ὅτι εὑρίσκομεν εἰς τὸ τυπικὸν τῶν μεγάλων μοναςηρίων τὴν ἑορτὴν τῆς μεταμορφώσεως ὀκτὼ ἡμέρας ἑορτάζειν, καὶ αὖθις ἐςάναι τὴν τῆς Θεοτόκε ἑορτὴν, καὶ ἐ χωρεῖται καθολικῶς ἐπὶ μέσε νηςεία εἰς τὸ κοινόν· τȣ͂το δὲ ἕτερον λογισμὸν ἡμῖν ἐντίθησι πάλιν. καὶ γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων μὲν τὸ τυπικὸν, ἡμέρας ὀκτὼ ἑορτάζει. τῶν δὲ Στεδίων τέσσαρας. τῆς δὲ μεγάλης Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ἤτοι τȣ͂ Πατριάρχε ὁ τύπος μίαν ἡμέραν ἑορτάζει. καὶ ταῦτα δὲ καὶ πολλοὶ ταύτην νηςεύεσι τὴν νηςείαν, καὶ εὐγνωμόνως φυλάττεσι καὶ μάλιςα τῶν γνωςικωτάτων οἱ πρέχοντες τῆς αὐτῆς μεγαλοπόλεως.* Addunt etiam iſtud. „Ex Typico magnorum Monaſteriorum diſcimus feſtum Transfigurationis octo diebus celebrari, iterumque inſtare Deiparæ feſtum: & generaliter in medio non tenetur jejunium ad commune. Hoc porro aliam nobis rurſus cogitationem inducit. Siquidem Hieroſolymorum Typicum octo dies feſtos habet, Studii quatuor: verum magnæ Eccleſiæ Antiochenæ, ſeu Patriarchæ typus unum diem celebrat. Ad hæc etiam multi hoc jejunium agunt & gratè ſervant, præſertim qui in ea magna urbe inter maximâ cognitione præditos eminent."

Hæc Quadrageſima Deiparæ primis Græcorum, illam cum zelo & æmulatione obſervantium temporibus, teſte quarto Anaſtaſio noſtro, obſervabatur ab ipſa Pentecoſtes octava usque ad feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli: tum paucis diebus refocillationis ex indulgentiâ Patrum conceſſis, a Calendis Auguſti menſis ad ipſam Dormitionis Deiparæ diem abſque ullâ intermiſſione, ut idem Anaſtaſius tradit, ſub finem Tractatus *De tribus Quadrageſimis*. Atque eam ob rem ex S. Nicone ab Anaſtaſio Cæſarienſi allegato, in Opuſculo *De jejunio Deiparæ* pag. 439. appellabatur paſſim *Quadrageſima vel jejunium Sanctorum Apoſtolorum*, *necnon glorioſiſſimæ Deiparæ* Nominibus binis: *priori* quidem, tum quia maxima pars hujus Quadrageſimæ protendebatur ab octava die Feſti Pentecoſtes, usque ad Feſtum Sanctorum Apoſtolorum: tum quia poſt illud Feſtum, ex indulgentiâ Patrum, modicæ jejunii induciæ datæ erant, ab hoc Feſto nempe, ad Calendas Auguſti. *Poſteriori* autem, quod omnis tandem hæc Quadrageſima in honorem Deiparæ fieret, atque ad Feſtum Dormitionis illius terminaretur. At ipſius Anaſtaſii noſtri Antiocheni Epiſcopi temporibus, jam mirum in modum indiſcretus ille Græcorum fervor erga jejunium ſeu Quadrageſimam Deiparæ peſſumierat, perſpicacioribus oculos ad ſuperſtitionem aperientibus: non Laicis tantum & conculcatæ plebis hominibus, ſed Sacerdotibus etiam, Archiepiſcopis, Epiſcopis, imo Monachis ejusmodi obſervantiarum ſuperſtitioſiſſimis, quos ſequentibus graviter carpit, ſub initium

Tra-

Tractatus pag. 425. Anaſtaſius noſter. „Modo vero præcipue irrepſit in quosdam noſtrum, non tantum Laicos & ignotos & illiteratos, ſed etiam & ipſos quoque qui de doctrina gloriantur, & de maxima ſapientia ſupercilium attollunt: Epiſcopos inquam, Metropolitas, Sacerdotes, Diaconos, cæterosque Clericos, necnon ipſos forſan utique Monachos, quorum Deus venter reputatus eſt, qui ſic absque rubore & pudore docent, unicum eſſe jejunium a ſanctis Apoſtolis divinisque Patribus traditum, illud quod vocatur *Magnum*, Jejunium autem Natalis Chriſti, quod etiam nonnulli nominant *Sancti Philippi*, ob cauſam quam inferius proferemus: atque jejunium quod præcedit feſtum & commemorationem ſanctorum Principum Apoſtolorum Petri & Pauli, non ortum habere ex Apoſtolicâ vel Patrum traditione, ſed eſſe Monachorum quorumdam inventa & placita, qui duo hæc dicta jejunia peragunt. Quocirca ex illis hominibus ordinationis Dei adverſariis, nonnulli diebus octodecim abſtinent duntaxat carne, caſeo & ovis: quidam vero carne ſolâ, qui reliqua comedunt, excepto uno die. Alii autem pari modo abſtinent diebus duodecim tantum, alii ſex, alii quatuor. Et non modo ſe ſolos deceptos volunt eſſe, ſed multitudinem quoque popularem ſimul poſt ſe trahunt, ut non ſolum ipſorum ſit peccatum: qui ſane graviores pœnas dabunt, quod multos ſcandalizaverint, atque a rectâ viâ abduxerint. Itaque Anaſtaſii temporibus, ex omni illa intercapedine dierum ab octava Pentecoſtes *ad feſtum Dormitionis Deiparæ*, fatigatâ tunc temporis fidelium devotione, jam plurimi nihil omnino obſervabant, alii tantum abſtinebant diebus octodecim, alii duodecim, alii ſex, alii quatuor. Hæc autem Quadrageſimæ ſeu jejunii Deiparæ ſolutio contigit potiſſimum poſt inſtitutionem Feſti Transfigurationis a Leone VI. Imperatore ſeu Philoſopho factam ut ſupra diximus, de qua abunde S. Nicon in *Pandectæ* Sermone 57. Codicibus MSS. Regiis 2423. & 2424. quem refert Cotelerius citatus tom. 3. *Veterum Eccleſiæ Græcæ Monumentorum* fol. 439. & 441. Monachis ipſis ad hujus Quadrageſimæ Virgineæ extinctionem ſpecioſam, aliis ad octo dies integros, aliis ad quatuor, Feſtivitatem Chriſti Transfigurationis extendentibus, ut jejunium ſolverent. Collatis ergo tam ſupra allatis de ſolutione hujus Quadrageſimæ Deiparæ, ab Anaſtaſio noſtro Sinaïta & Antiocheno Epiſcopo, ſub Tractatus initium: quam quæ a S. Nicone Armeno allegantur, locis citatis: conſtat ut & ex homilia quam ſcripſit *De Transfiguratione Domini*, floruiſſe hunc Anaſtaſium de quo loquimur, poſt tempora Leonis Philoſophi & Imperatoris, vel ſerius.

Denique conjicimus Anaſtaſium hunc noſtrum haud fuiſſe ſupergreſſum Seculi XI. initium, ex modo quo probat in ſuo Tractatu, *obſervandam eſſe Deiparæ Quadrageſimam:* ad id nihil aliud allegans, quam Conſtitutiones Apoſtolicas Lib. 5. oap. ultimo. Si ſane cognoviſſet Synodum *unionis* dictam, anno 920. temporibus Romani Senioris & Conſtantini Porphyrogeniti Imperatorum Conſtantinopoli congregatam: haudquaquam illam ad argumenti ſui adjumentum, Anaſtaſius Antiochenus omiſiſſet. Quemadmodum nec omiſit in Tractatu *De jejunio Deiparæ*, alter Anaſtaſius Cæſarienſis illâ poſterior, tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* Coteleru pag. 433. & 435. Hujus enim Concilii authoritate quæ plurimum apud Græcos valuit, intemeratam Quadrageſimæ Virgineæ obſervantiam valide ſtabiliviſſet. Atque hæc de ætate hujus Anaſtaſii quarti Monachi Sinaïtæ, & etiam Antiocheni Epiſcopi, ſatis ſint. Iſta conjecturæ tantum, ſed cum verbis longe durioribus, Quadrageſimæ hujus neglectum ætate ſua Antiochiæ factum teſtetur, quam S. Nicon allegatus egerit: hinc ipſum poſteriorem opinamur S. Nicone Armeno, qui anno 998. die 26. Novembris mortuus ſcribitur: unde ad initium ſeculi XI. circa annum 1010. vel 1020. detrudimus hunc Anaſtaſium Sinaitam quartum P. Antiochenum.

CAPVT TERTIVM.

AD QVEM EX QVATVOR ANTIOCHENIS ANASTASIIS, SPECTET OPVSCVLVM ὁδηγὸς INSCRIPTVM?

„ὁδηγὸς ſive Dux viæ adverſus Acephalos. Videtur iſtud opus tum ex variis ipſius Anaſtaſii, tum ex nonnullis Veterum opuſculis conſarcinatum, ut cuivis conſtabit, qui quatuor priora præſertim capitula attente perlegerit: nec id modo, ſed & à recentiore quadam manu haud leviter interpolatum eſt. Cap. enim 10. meminit Eulogii Alexandrini jam mortui, qui nonniſi anno 608. diem obiit. Cap. 5. initio ſex Concilia œcumenica commemorat, ſed forſitan menda cubat in numero, cum in eodem capite quinque ſolum numeret. Opus certe nulla diligentia, nullo ordine conſcriptum eſſe ipſe Anaſtaſius in proœmio agnoſcit: ubi veniam à Lectoribus petit ob varias correctiones paſſim adhibitas, & propter ταυτολογίας ſæpius commiſſas: cum ægritudinum frequentia non ferebat, ut in iis pro animi ſui ſententia verſaretur.„ Edidit hunc librum Græco-latinum Jacobus Gretſerus Ingolſtadii 1606. in 4. Hæc Cavus, quibus vir bonus Opus iſtud cenſet vere eſſe Anaſtaſii Sinaitæ Senioris anno 599. mortui, *ſed à recentiore quadam manu haud leviter interpolatum:* hac autem ratione quidquid incongruum ſub nominibus Veterum Scriptorum prodit, etſi abſurdiſſima atque aliena à temporum recta chronologia contineat, ſub interpolationis prætextu, facile admitteretur, ut Cavus temere facit.

 Lon-

Longe mihi magis arridet Aubertini judicium, quo Opus citatum neque ad Anaſtaſium Sinaitam & Antiochenum Epiſcopum 1. anno 599. deſunctum, neque ad ejusdem nominis 2. anno 608. mortuum ſpectare poſſe, erudite aſſerit: tum lib. 2. *De Euchariſtia Sacramento* pag. 893. & 894. argumentis invictis, tum lib. 3. p. 903. 904. & 905. Quem ipſe Labbeus amplexus eſt in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos Bellarminus attigit, in *Addendis & corrigendis* ad hunc Anaſtaſium. Vnde mirari ſubit, poſt hoc argumentum ita operoſe ab Aubertino tractatum, quantum illudatur publicoque illudat Antonius Arnaldus, qui magiſtrali ac thraſonico prorſus dicendi more, poſt Aubertinum etiam lectum, Anaſtaſio ſeniori anno 599. mortuo, Opuſculum iſtud cauſæ ſuæ favens aſſignavit in Opere ſuo *De perpetua fide Eccleſiæ circa realitatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia*, Lib. 7. cap. 2. p. 649. Nos ergo cum Aubertino, Labbeo, aliisque emunctæ naris hominibus, cenſemus ὁδηγὸν non eſſe Opus Anaſtaſii Antiocheni Epiſcopi primi vel ſecundi, ſed quarti, cujus tempus & ætatem cap. præcedenti aſſignavimus.

1. *Primum* enim Opuſculum iſtud aliud nihil eſt, quam perturbatum diverſorum à ſe invicem diſtinctorum Opuſculorum Collectaneum, ſeu farrago potius incondita diverſorum Tractatuum, uti ex lectione apparet, absque ordine vel methodo. Atqui ex oculis & judicio omnium eruditorum hujus ſeculi, nullus invenitur intra ſex priora Eccleſiæ ſecula, qui farragines ejusmodi incompoſitas, ſcopaſque diſſolutas Eccleſiæ obtulerit: unde ex communi ſenſu atque judicio concludendum, Opuſculum iſtud nullatenus poſſe convenire aut ſpectare vel ad Anaſtaſium 1. ſeu ſeniorem, Sinaitam Monachum & Antiochiæ Epiſcopum ab anno 561. atque denatum anno 599. vel ad ejus ſucceſſorem anno 608. mortuum. Contra vero apud authores Græcos recentiorum temporum, à Seculo Eccleſiæ Nono & ſequentibus, plurima ejusmodi Collectanea ſeu farragines male compactæ, qualis illa eſt, emanarunt & extant. Vnde & per ſe clamat farrago iſta, in Anaſtaſii Sinaitæ Monachi atque Antiocheni Epiſcopi nomine quarti gratiam, quem ſeculo Eccleſiæ ineunti undecimo alligavimus, ubi ſcientia & eruditio inter Græcos maxime languuit. Hanc Rapſodiam præclare depingit Aubertinus loco citato, ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum „Bibliothecæ, à ſe diligenter excuſſis. Juvat Lectores monere Tractatum hunc non eſſe librum continui tenoris, ſed rapſodiam ex variis ſcriptis tanquam centonibus ἀμεθόδως plane congeſtam. Nam Caput tertium, eſt initium alterius Operis à duobus præcedentibus capitibus diſtincti, ut patet ex titulo illi adpoſito: *Anaſtaſii Minimi Monachi opus de Orthodoxa fide, ex ſacris Litteris ac doctoribus excerptum.* Et caput quartum pariter, quod pro titulo habet, *Anaſtaſii Presbyteri montis Sina Opus de fide oeconomiæ Chriſti Dei filii, ad ſanctam Eccleſiam Catholicam Babylone ſcriptum:* novum prorſus opus eſſe & à cæteris ſeparatum, non minus liquet. Penes me eſt Danielis Maucleri Doctoris Medici Victriacenſis in Campania, Codex Græcus pro Joanne de Raguſio olim Manuſcriptus, ubi ſub hoc titulo, τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου Πατριάρχου Θεουπόλεως, περὶ πίστεως: deprehendi extare tantummodo duo priora hujus ὁδηγοῦ capita, nec ea quidem inchoata à prioris initio, ſed ab iis verbis quibus pro titulo apponitur, *Brevis Expoſitio fidei.* Viciſſim autem ad compenſationem, plurimas alias definitiones & diſtinctiones habens, quæ editioni Gretſerianæ ad finem Secundi Capitis, & cæteris quos vidi MSS. Codicibus deſunt. Tres autem vidi Bibliothecæ Regiæ, quorum, duo ſine authoris nomine, unus Num. 2218. cum hoc titulo σὺν Θεῷ προθεωρία τῶν ὑποθέσεων τῶν ὅρων &c. Alter num. 1067. σὺν Θεῷ ὅροι διαφοροὶ κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ πίστιν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας &c. ea tantum complectuntur, quæ tractatus editus habet duobus prioribus capitibus: ac revera idem ſunt cum libello illis adhuc breviori, qui extat inter Athanaſii Opera, ſub titulo *Tractatus De Definitionibus.* Tertius num. 1026. ea fere omnia continet quæ habentur in editis, ſed & in plurimis multo auctior, & ordine non eodem. Caret enim eo exordio & indice, quæ in editione caput primum antecedunt. Titulus fere idem, absque authoris nomine, cui ſubijciuntur ea quæ primo editionis capite habentur, usque ad paragraphum τῆς καθ' ἡμᾶς πάντας βροτοὺς οὐσίας σύστασις &c. *univerſa generis noſtri* &c. His dein verbis, quaſi novum Opus inchoarent, præponitur hic titulus, Ἀναστασίου μοναχοῦ τοῦ Σινᾶ ὄρους, σὺν Θεῷ προθεωρία τῆς ὑποθέσεως τῶν ὅρων τῆς βίβλου, ἧς ἐπωνυμία λέγεται ὁδηγός. Inde ad finem usque capitis ſecundi (ſcholio excepto) cum editis conſentiens, ſubjungit triginta duo folia, quæ ab illo prorſus abſunt: excepta de Euchariſtia cum Gajanitis diſceptatione, quæ cum in editione remota ſit, ad caput nempe vigeſimum tertium, nono folio hic habetur. Ab his autem triginta duobus foliis redit cum editis, brevior tamen in nonnullis, usque ad finem: cui ſubjunguntur quaſi continui operis, innumera Veterum teſtimonia tractatum ſexies majorem efficientia.

2. Iterum vero ὁδηγοῦ hujus authorem non eſſe Anaſtaſium hujus nominis primum, duo invicte oſtendunt. Vnum eſt, quod in illo Codice Regio, foliorum ſupradictorum trigeſimo ſecundo citetur Ἀναστάσιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐκ τῆς πρὸς Σέργιον γραμματικόν: *Anaſtaſius Antiochiæ Epiſcopus ex libro contra Sergium Grammaticum.* Quomodo enim ſe, in hoc Tractatu compoſito, cum adhuc Monachus & Presbyter foret, ut paſſim teſtatur & notat ipſe Gretſerus: ſe inquam tanquam Epiſco-

piſco-

piſcopum citare valeret? Alterum eſt, quod author hujus Operis cap. 10. meminit Eulogii Alexandrini Epiſcopi tanquam dudum „mortui: *Narrabant* inquit, *nobis Catholici qui* „*Alexandriæ degunt, ſatis diu poſt tempora beati* „*Eulogii Papæ, ibi fuiſſe quendam Auguſtalem Se-* „*verianum, qui ſatis diu quatuordecim librarios* „*ejusdem ſecum ſententiæ habuerit, ex ipſius man-* „*dato reſidentes, & depravantes libros dogmatum* „*ſanctorum Patrum.* Quomodo autem Anaſta- „ſius primus Antiochenus anno Domini 599. „defunctus, ut ipſemet Gretſerus agnoſcit, re- „ferre potuerit, quod in Alexandria contigit, „poſt tempora Eulogii, teſte Baronio, anno „608. mortui? Sed nec quoque dici poteſt, Tra- „ctatum hunc eſſe alterius Anaſtaſii, qui huic „immediate ſucceſſit, propter eandem Eulo- „gii defuncti mentionem. Interfectus enim „fuit Anaſtaſius ſecundus à Judæis, ineunte „anno Phocæ ſeptimo, id eſt anno Domini 608. „die 21. Decembris. Obierat autem Eulogius, „Septembris præcedentis die 13. Quomodo „igitur hic author adhuc Monachus cum „Tractatum hunc ſcriberet, poteſt eſſe „Anaſtaſius ſecundus, qui quando Eulogi- „us obiit, jam per octennium Epiſcopatu fun- „gebatur. Primo enim ſucceſſit anno 599. ex „omnium confeſſione. Ergo inpoſterum de- „ſinant aduerſarii nobis librum hunc objicere „ſub nomine ullius horum duorum Anaſtaſio- „rum: niſi nos illico velint falſi dicam illis in- „ſcribere.„ Hæc præclara Aubertinus, qui- bus Labbeum ſibi alias in paucis æquum, ſuam tamen in ſententiam adduxit. Reſtat ergo ut Opus iſtud ad Anaſtaſium Antiochenum Epi- ſcopum alterum & juniorem multis ſeculis, quem quartum diximus, ſpectet, quem Auber- tinus non novit. Ex tribus autem MSS. Codi- cibus hujus Operis, quos in Bibliotheca Gallia- rum Regia volviſſe Aubertinus teſtatur loco citato, duos tantum vidi aliis numeris ob re- centem Bibliothecæ Catalogum notatos, alte- rum Cod. 2909. alterum 2916. At in compen- ſationem alterius qui illic poſitus me latuit, habetur quoque in Bibliotheca Colbertina Cod. 1539. Atque ut indicat Poſſevinus ad *calcem Apparatus Sacri*, unus in Bauarica & alius in Au- guſtana Cod. 66. unde à Jacobo Gretſero fuiſſe evulgatum opinor. Duo quoque reperiuntur MSS. Codices in Bibliotheca Cæſarea Vindo- bonenſi, alter quidem Codice MS. Theologi- co Græco XLVI. Num. 4. à folio 72. ad 143. de quo ita Lambecius tomo ſeu Lib. 3. Com- mentariorum hujus Bibliothecæ pag. 64. his „verbis. «Quarto & quidem à fol. 72. usque „ad 143. *Anaſtaſii Sinaitæ ſenioris Patriarchæ An-* „*tiocheni* ὁδηγὸς ſive *Dux via adverſus Acephalos* „*hæreticos*, ne Orthodoxi in eorum laqueos & „retia inciderent. Deeſt quidem ibi folium e- „jus primum, quod continuit Prooemium & in- „dicem capitum totius libri, atque inſuper prin- „cipium capitis primi usque ad hæc verba; ὅτι δεῖ γινώσκειν κατ' ἀκρίβειαν τὰ φρονήματα τῶν ἐξ ἐναντίας &c. De cætero tamen digniſſimum eſt hoc Exemplar Manuſcriptum, ut diligen- ter & accurate cum eo conferatur editio Græco-latina, quæ anno 1606. ex Codice MS. Bibliothecæ Auguſtanæ, ſtudio & opera Jaco- bi Gretſeri, ſocietatis Jeſu, Ingolſtadii in 4. ty- pis Adami Sartorii in lucem prodiit. Quinto & quidem fol. 143. pag. 1. & 2. *Appendix quæ- dam* jam memorati Operis Anaſtaſii Sinaitæ, quæ quidem extat in Gretſeriana editione impreſſa, ſed tanquam *Procemium*. Incipit ea his verbis: παρακαλοῦμεν τοὺς μέλλοντας ἐντυγ- χάνειν τῇ βίβλῳ, συγγνώμην ποιήσασθαι ἐπὶ ταῖς πλείσταις ἐν αὐτῇ διορθώσεσιν ἢ ταυτολογί- αις. τὸ γὰρ ἀδιάλειπτον τῶν ἀσθενειῶν &c. qui- bus maxime confirmatur, quod aſſeruit ſupra Aubertinus, de viſis à ſe MSS. Codicibus Re- giæ Galliarum Bibliothecæ. Alter in Codice MS. Theologico Græco LXXVII. de quo ita Lambecius in eodem libro 3. Commentario- rum hujus Bibliothecæ pag. 164 his verbis.

Septuageſimo tertio & quidem à fol. 147. pag. 2. usque ad ſolium 202. pag. 1. *S. Anaſta- ſii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni, Opus de fide orthodoxa adverſus Acephalos hæreticos*, quod in- ſcribitur ὁδηγὸς, ſive *Dux via*, & à Jacobo Gret- ſero Soc. Jeſu primum Græce & Latine anno 1606. Ingolſtadii typis Adami Sartorii in 4. e- ditum eſt. Differt autem Exemplar hoc Ma- nuſcriptum, tam reſpectu *ordinis*, quam ratio- ne *variarum Lectionum & nonnullorum Addita- mentorum* non mediocriter, cum à jam memo- rata editione Gretſeriana, tum quoque ab al- tero illo *Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ* anti- que *Manuſcripto exemplari*, de quo ſupra in re- cenſione Codicis XLVI. facta eſt mentio. Quamobrem valde neceſſarium eſt, ut *poſte- rioris hujus Exemplaris Manuſcripti* magna ha- beatur ratio, ſi poſthac nova ejusdem Ope- ris Anaſtaſiani editio adornanda ſit. Interim vero non poſſum, quin obiter & prævie ſigni- ficem, *Indicem capitum* omnino hic deeſſe, & quod in editione Gretſeriana eſt *caput tertium*, illud hic collocatum eſſe capite primo, & in- ſcribi atque incipere hoc modo: Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου πόνημα περὶ πίστεως ὀρθοδόξου, ἀνθολο- γηθὲν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ διδασκάλων. Προοίμιον πρὸ τῆς πραγματείας. Ἀρχὴ τῶν λόγων σου Χριστὲ ἀλήθεια &c. Quandoquidem etiam S. Anaſtaſius in ejusdem Operis *capite duodecimo De ſalutifera Chriſti paſſione & contra Theopaſchitas* inſcripto, expreſſe refert *Imagi- nem Chriſti crucifixi ſingulari quodam modo à ſe delineatam, & adjuncta inſcriptione illuſtratam eſſe:* ſimul etiam omnes qui idem Opus poſt- ea deſcripturi ſunt, *Per filium Dei objurat, ne omittant ſimilem Imaginem apographis ſuis inſe- rere.* Eam ob rem ſilentio minime prætereun- dum eſt, duas illas Chriſti crucifixi Imagines, quas typographus *editioni Gretſerianæ* pro lu- bitu pag. 218. & 219. inſeruit, longe diſcre-

pare

„pare ab illa vera & genuina *Imagine Anaſtaſia-*„*na*, cujus apographum ex antiquo illo Codice „MS. Cæſareo, de quo in præſens ex profeſſo „agitur, ſumma fide & diligentia deſumptum, „& absque ulla immutatione æri inciſum, è „regione hujus paginæ exhibeo.„ Hæc Lambecius quibus confirmantur quæ aſſeruit Aubertinus de MSS. Galliarum Regiis à ſe inſpectis.

CAPVT QVARTVM.

IDEM LATIVS EXAMINATVR, ARGVMENTVM.

3. Hinc argumentum tertium ſumimus illudque meo ſenſu validiſſimum, Opus ὁδηγὸν inſcriptum, nullatenus pertinere poſſe ad Anaſtaſium nominis 1. vel 2. ſed tantum ad illum Sinaitam nominis quartum de quo locuti ſumus hujus Diſſertationis Cap. 1. Anaſtaſius enim iſte author ὁδηγοῦ, capite 12. *De ſalutifera Chriſti paſſione & contra Theopaſchitas* inſcripto, expreſſe refert *Imaginem Chriſti crucifixi ſingulari quodam modo à ſe delineatam & adjuncta inſcriptione illuſtratam eſſe:* ſimul etiam omnes qui idem Opus poſtea deſcripturi ſunt, *Per filium Dei adjurans, ne omittant ſimilem Imaginem apographis ſuis inſerere.* Atque hoc indicat ſcribentem hominem ſeu authorem poſt ſtabilitas publice imagines, quod in Concilio Nicæno II. anno tantum 787. factum eſt. Ergo author hujus ὁδηγοῦ poſterior eſt Synodo Nicæna ſecunda, qui conſequenter nec eſſe poteſt Anaſtaſius Sinaita & Antiochenus Archiepiſcopus 1. anno 599. denatus, nec Anaſtaſius alter ſeu ſecundus anno 608. mortuus: uterque ducentis fere ante Nicænam II. Synodum annis. Recte autem Anaſtaſius Sinaita & Antiochenus Patriarcha nominis quartus hæc ſcribere potuit, quippe qui circa vel ſeculi X. finem vel XI. initium vixerit & floruerit, qui ſerius temporibus Leonis VI. Philoſophi & Imperatoris, vel ulterius etiam longe vixerit.

4. Quartum argumentum, quo ſcriptorem hujus farraginis concludimus haud eſſe antiquiorum ſæculo XI. ſicque Opuſculum convenire non Anaſtaſiis primo vel ſecundo, ſed quarto, deſumitur ex ipſis authoris præcautionibus, quæ recentiorem aperte Græciam arguunt. Ita igitur ille Scriptor pag. 3. ad prologum primi hujus farraginis Opuſculi. *Ad hæc obteſtamur eos, qui librum hunc transcripturi ſunt, ut & Scholia adjiciant, accentuſque accurate obſervent, & puncta & ſemipuncta: & ipſa etiam ſolœca, ſeu ſolœciſmi ſpeciem præ ſe ferentia: quia alias quoque imperiti quidam noſtrorum dogmatum, tomum blaſphemiis in deſcriptione oppleverunt.* Tum pag. 73. ad Prologum Operis ſecundi anonymi, cujus hoc tertium caput *præfatio* eſt, & nihil aliud: eandem vir bonus cantilenam repetit. *Rogo autem eos, qui hunc librum lecturi ſunt, ut etiam legant Scholia certis locis inſerta: & ſi ut probabile futurum eſt, liber ſolœca quædam contineat, venia dabitur. Dum autem Author tota mente & cogitatione, in ſenſu notando & deſignando defixus hæret, ſæpe uſu venit, ut ſolœciſmos & interpunctiones in poſtremis ducat.* Hæc autem Scriptoris præcautio *de ſolœciſmis non corrigendis, de ſcholiis in Opus ſuum importandis, de accentibus accurate obſervandis*, qui recentes apud Græcos eſſe creduntur: hæc omnia (inquam) redolent Scriptorem ſeculi ut plurimum undecimi, ſeu Græciæ recentis authorem, qualem ejus parentem ſtatuimus eſſe, Anaſtaſium quartum nominis, Sinaitam Monachum & Antiochenum Epiſcopum. Sex autem priorum Eccleſiæ ſeculorum temporibus, quæ Anaſtaſius primus anno 599. mortuus concludit, neque duobus etiam ſequentibus, unquam precati ſunt Patres Græci vel Scriptores ulli, *vel de ſcholiis ſuis Operibus adjiciendis, vel de accentibus, punctis ac ſemipunctis ſedulo obſervandis, vel de ſolœciſmis non carrigendis.* Vnde meo quidem ſenſu, bardus eſt hebeſque, quisquis iſtud Opuſculum ultra ſeculum XI. collocandum cenſuerit. Quæ ſi vel perfunctorie legiſſet Antonius Arnaldus Doctor Sorbonicus, haudquaquam fiducia tanta Opuſculum præfatum, Anaſtaſio ſeniori ſeu primo adſcripſiſſet. Sed ea eſt hominum præjudiciis abreptorum infelicitas, ut quidquid cauſæ ſuæ militat, (verum necne ſit) cæco amplexentur modo.

5. *Quinto* ex his ſolis verbis pag. 9. ubi legitimæ diſputationis conditiones exigit, authorem ſane recentiſſimum eſſe conjicio, non autem Anaſtaſios illos duos antiquiores ſæculi Sexti. „Exploratam (inquit) habeat Chronologiam, & quo tempore vixerit hic aut ille Pater, quando hæc aut illa hæreſis extiterit. Neque illud ignorandum, Adverſarium, quando per interrogationem ad anguſtias redactus eſt, conari alia interrogatione propoſita, alio ſermonem transferre, quod non eſt tolerandum. Ante diſputationem, ab Adverſario juramentum petendum eſt, quo polliceatur nullo verbo, contra conſcientiam ſuam ſeſe acturum.„ Expers omnino rerum antiquarum, atque judicii vacuus exiſto, ſi tantæ præcautiones quas in Diſputationibus Polemicis author exegit, excedant trutinam & cautelas, à recentioris fori legibus & ſcholaſticæ balbutiei temporibus excogitatas. Errant itaque cælo toto, qui Scriptorem hunc ante ſeculum Eccleſiæ undecimum, admiſerint. Addo methodum hujus Opuſculi eſſe ejuſdem farraginis & confuſionis cum Opuſculo *Quæſtionum CLIV. in Scripturam ſacram*, quæ certo ad eundem Anaſtaſium Sinaitam & Epiſcopum Antiochenum quartum ſpectant, ut poſtea probabitur. Quod confirmatur ex MS. Codice Bibliothecæ Regiæ, quem ſe volviſſe teſtatur Aubertinus Lib. 2. *De Sacramento Euchariſtiæ* pag. 894. col. 1. *Cui* (ait) *ſubjunguntur quaſi continui*

operis

operis innumera Veterum teſtimonia, tractatum ſexies majorem conficientia. Qua pariter methodo, ſeu Veterum allegatione utitur *Quæſtionibus in ſacram Scripturam*, ut legenti conſtabit.

Nec opponant mihi vel Codicem MS. Græ-« cum 33. Bibliothecæ Auguſtanæ præſerentem« „nomen *Anaſtaſii*, juxta autem editum Catalo„gum *Athanaſii, Montis Sina Monachi:* vel Nice„phorum Calliſtum *Hiſtoria Eccleſiaſtica* Lib. 18. „cap. 44. inter Anaſtaſii ſenioris Opera, hunc„ce ὁδηγὸν referentem. Nam iſta ad fidem ad„ſtruendam, minime ſufficiunt. Idem enim „Codex Auguſtanus annotante ipſo Gretſero, „eidem pariter Anaſtaſio tribuit Libellum, cu„jus titulus eſt, *Relatio de rebus geſtis in Per„ſide* &c. de quo tamen ait: *Oratio illa olet ne„ſcio quid fabularum, ut difficile creditu ſit, ex Ana„ſtaſii noſtri officina prodiiſſe.* Ad Nicephorum autem quod attinet, ipſe recentiſſimi temporis, ſeculi nempe XIV. Scriptor eſt, ad hanc ſtabiliendam rem inſufficiens: qui cum non noviſſet plures fuiſſe Anaſtaſios Epiſcopos & Monachos Sinaitas in ſede Antiochena, omnes in unum confudit: dum & Martyrium Anaſtaſii ſecundi, & ὁδηγὸν Anaſtaſii quarti primo ſoli adſcripſit. Recte ergo Aubertinus loc. citat. pag. 893. de Nicephoro: *Præterquam quod æque in eo falli potuit, ac quando eundem Anaſtaſium ait à Judæis fuiſſe occiſum: quod certe conſtat & fatetur Gretſerus, contigiſſe non ipſi, ſed alteri Anaſtaſio ipſius ſucceſſori.* Incertum denique eſt, an ὁδηγὸς de quo loquitur loco citato Nicephorus, ſit ille liber ſeu farrago quam Gretſerus hic edidit: an liber alius prolixus *Quæſtionum* etiam editus, de quo poſtea, quem ipſe Gretſerus in MSS. Codicibus Bavaricis & Romanis pariter, inſcribi teſtatur: βίβλος ἡ καλυμένη ὁδηγὸς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου καὶ ἐπισκόπου θεουπόλεως Ἀντιοχείας: *Liber qui dicitur* Dux viæ, *Sancti Patris noſtri Anaſtaſii Sinaitæ, & Epiſcopi urbis Antiochiæ.* Quem ſpectare conſtat, ad Anaſtaſium Epiſcopum Antiochenum quartum, non nominis primum vel ſecundum, qui ſeculo ſexto claruerunt.

Sexto Michael Lequienus in Editione nova Operum S. Joannis Damaſceni Græco-latina, quæ duobus in folio Tomis anno 1711. prodiit Pariſiis, Tomo 1. pag. 661. refert Leonem Allatium miſiſſe olim ad Dominum Joannem Aubertum qui tunc meditabatur Operum Sancti Joannis Damaſceni editionem novam, nempe poſt abſolutam à ſe Græco-latinam Sancti Cyrilli Alexandriæ Archiepiſcopi Operum omnium editionem Pariſiis anno 1638. ſeptem in folio voluminibus factam: miſiſſe inquam *Fidei confeſſionem* à ſe in MSS. Codicibus Græcis ſub nomine Sancti Joannis Damaſceni repertam, ut novæ Operum Damaſceni editioni insereret: ſed Lequienum inſerere recuſaſſe, eo quod reperiſſet illam Græce & Latine in ὁδηγῷ Anaſtaſii Antiocheni Archiepiſcopi & Sinaitæ cap. 2. pag. 10. & ſeqq. impreſſam. Ita ille Tomo 1. editionis novæ Operum S. Joannis Damaſceni pag. 661. his verbis.

Leo Allatius in *Commixtis* ſuis pag. 448. poſt« Epiſtolam ad Nihuſium, indicem evulgavit« Opuſculorum Sancti Joannis Damaſceni, quæ« CL. Joanni Auberto Lutetiam miſerat, ut in« proxima S. Doctoris Operum editione una« cum aliis publici juris fierent. In his duo ſunt,« quibus ſuum in hac noſtra locum deberi non« puto, utpote quæ nihil aliud ſint, niſi partes« quædam Libri Anaſtaſii Sinaitæ, qui ὁδηγὸς,« ſeu *Dux viæ adverſus Acephalos* inſcribitur, qui-« bus librariorum imprudentia nomen Joannis« Damaſceni præfixum fuit. Primi in codice« Vaticano titulus eſt, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ« περὶ τοῦ εὐσεβῶς καὶ Θαῤῥοῦντως &c. quod vir cla-« riſſimus doctiſſimusque Laurentius Zacha-« gnius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, pera-« manter mihi cum deſcribendum curaſſet, a-« gnovi nihil aliud eſſe, quam brevem illam« *Fidei expoſitionem*, quæ cap. 1. pag. 10. τοῦ ὁδηγοῦ« & ſequentibus ad 17. habetur, usque ad Scho-« lium μὴ λανθανέτω τοὺς φιλοπόνους, *Noverint*« *ſtudioſi Lectores* &c. Cum itaque hæc *Profeſſio*« *fidei* quæ habetur in ὁδηγῷ cap. 1. pag. 10. &« ſequentibus, juxta Leonem Allatium & Laurentium Zachagnium, in 2. MSS. Codicibus Græcis reperiatur ſub nomine S. Joannis Damaſceni, quem circa annum Chriſti DCCXL. floruiſſe conſtat: hinc aperte ſequitur τὸν ὁδηγὸν non poſſe ſpectare ad tres priores Anaſtaſios Sinaitas & Antiochenos Archiepiſcopos, qui omnes multis annorum decadibus ætate Sancti Joannis Damaſceni antiquiores ſunt, nec hanc *Fidei confeſſionem* Opuſculis ſuis inſerere potuerunt. Spectat igitur Opuſculum ὁδηγοῦ ad Anaſtaſium Antiochenum Archiepiſcopum & Sinaitam, quem quartum nominis dicimus, qui anno 1020. floruiſſe creditur, ut ſupra cap. 2. hujus Diſſertationis explicuimus.

Septimo hæ *Definitiones variæ* quæ cap. 2. pag. 23. ὁδηγοῦ continentur, extant in MS. Codice Vaticano 495. collectæque dicuntur ἀπὸ τῶν τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης, καὶ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ καὶ ἑτέρων ἁγίων πατέρων, *Ex Clemente Romano, Joanne Damaſceno & aliis ſanctis patribus.* Item Leo Allatius in Diatriba *De Joanne Damaſceno & Operibus ejus*, Num. 69. teſtatur hujus Opuſculi in Schedis ſuis hunc titulum fuiſſe, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ὅροι διάφοροι πρὸς ἀκριβεστέραν παράδοσιν καὶ πίστιν τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, συλλεγέντες ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης καὶ ἑτέρων ἁγίων πατέρων *Sancti Joannis Damaſceni definitiones variæ, pro accuratiori traditione & fide Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ, collectæ ex Clemente Romano & aliis ſanctis patribus.* Juxta itaque Leonem Allatium, ex MSS. iſtorum Codicum fide, iſtæ *Definitiones* eædem ipſæmet ſunt, quæ cap. 2. τοῦ ὁδηγοῦ continentur, editæque multoties fuerunt inter Opera S. Athanaſii Alexandriæ Archiepiſcopi ſed non nihil auctiores. Vnde liquido conſtat, Opu-

ſculum τῦ ὁδηγῦ non poſſe pertinere ad tres priores Anaſtaſios Antiochenos Archiepiſcopos & Sinaitas: quippe qui omnes multis annis antiquiores ſint ætate Sancti Joannis Damaſceni, qui ſub ſeculi VIII. medium duntaxat, circa annum 740. clarus ob cultum imaginum propugnatum extitit. Vnde ſequitur pertinere ad Anaſtaſium Sinaitam & Antiochenum Archiepiſcopum, quem nominis quartum diximus, atque anno circiter 1020. aſſignavimus. Hæc ex editione nova Operum S. Joannis Damaſceni, quam anno 1711. tomis in folio duobus, Græce & Latine Lutetiæ Pariſiorum procuravit Michael Lequien Ordinis Fratrum Prædicatorum, Tomo 1. Operum pag. 661. & 662. Atque ex hoc etiam MS. Vaticani titulo, liquet τὸν ὁδηγὸν nihil eſſe aliud, quam *farraginem inconditam & perturbatam*, quæ Seculi Sexti ſcriptoribus attribui nequeat, merito autem Seculi undecimi initio, quod maxime obſcurum fuiſſe conſtat. Hæc donec quis certiora de ætate hujus farraginis Scriptoris habeat, quem absque repugnantia ulla amplectemur. Hæ porro *Definitiones variæ* de quibus loquimur, ita cap. 2. pag. 23. ὁδηγῦ inſcribuntur, *Definitiones variæ ſecundum traditionem Sanctæ & Catholicæ Eccleſiæ, à Clemente & Sanctis Patribus collectæ, quas ante omnes alias diſciplinas diſcere oportet, illum, qui divina adiutus gratia, verbo pietatis praeſſe cogitat.*

Octavo habentur in hoc ὁδηγῷ ſequentes tractatus ſub his titulis cap. 3. pag. 72. &c. *Ἀναστασίου ἐλαχίστου μοναχοῦ πόνημα περὶ πίστεως ὀρθοδόξου. συνθολογηθὲν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ διδασκάλων: Anaſtaſii minimi Monachi opus de fide orthodoxa, ex ſacris litteris ac Doctoribus decerptum.* Et cap. 4. pag. 78. ad pag. 85. *Ἀναστασίου ἐλαχίστου πρεσβυτέρου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, περὶ πίστεως τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. πρὸς τὴν ἁγίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν Βαβυλῶνι γραφεῖσαν, αἰτησαμένων τοῦτο τῶν ἐν αὐτῇ Φιλοχρίστων καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν ἀδελφῶν: Anaſtaſii minimi Presbyteri ſancti montis Sina, opus de fide, œconomia Chriſti Dei filii, ad ſanctam Catholicam Eccleſiam Babylone ſcriptum, fratribus noſtris in ea Chriſti ſtudioſis, & orthodoxis petentibus.* Scripti autem hi tractatus non videntur ante ſeculi decimi medium, quo apud Græcos Monachi & Presbyteri affectabant epithetum *Minimi* nomini ſuo adijcere, ex humilitatis ſenſu, τοῦ *ἐλαχίστου*, ut patet ex iis quæ diximus ad annum 940. in *Baſilio Monacho*, qui Scholia in Orationes 44. S. Gregorii Nazianzeni conſcripſit: Ita enim ſe cognominare ſolebant tunc temporis Scriptores Monachi. Cum itaque hujus ὁδηγῦ farraginis Scriptor, Opera quæ nonniſi ſeculo decimo ſcripta fuiſſe ex contextura & titulis conſtat, interſeruerit: hinc ipſum ante annum 1020. non ſcripſiſſe hoc Collectaneum conijcimus, atque ita illud non pertinere ad tres Anaſtaſios Antiochenos Archiepiſcopos & Sinaitas, qui multis annis & ſeculis ætate iſta anteriores ſunt, ſed ad quartum alium ejuſdem cognominis, quem anno 1020. alligavimus.

Nonò Idem cap. 22. pag. 338. allegat S. Dionyſium Areopagitam libro De divinis nominibus cap. 9. Item pag. 340. *Rurſus cum Eccleſia doceat unam eſſe Angelorum ſubſtantiam, idem divinus & Apoſtolicus Dionyſius, nominat supernas virtutes, multas ſubſtantias.* Et Magnus Dionyſius Alexandrinus, ex Rhetorum numero Epiſcopus factus, in Scholiis quæ ſcripſit in ſibi cognominem Dionyſium, hæc habet: *Externa philoſophia ingenitum appellare ſolet naturam inaſpectabilem, ſimiliter & hypoſtaſes, ſubſtantias: ex cujus more Sanctus Dionyſius his locis eſt loquutus.* Item caput 24. pag. 360. inſcribitur: *Sancti & Apoſtolici Doctoris Dionyſii Areopagitæ, ex capite de conjuncta & diſcreta Theologia:* Τοῦ ἁγίου Ἀποστολικοῦ διδασκάλου Διονυσίου, τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ περὶ ἡνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας. Idem dic de Operibus Sancti Clementis Romani quæ cap. 2. pag. 23. allegantur, licet apud eruditos omnes ſuppoſititia ſpuriaque cenſeantur. Ex his Sancti Dionyſii Areopagitæ citationibus, concludo Scriptorem ὁδηγῦ eſſe hominem non Seculi VI, ſed Græciæ recentioris, maximè dum allegat *ſcholia fuiſſe ſcripta à Dionyſio Alexandriæ Epiſcopo, in Opera Sancti Dionyſii Areopagitæ*: quod apertum eſt mendacium. Nam Opera hujus Areopagitæ Dionyſii à nemine cognita vel allegata unquam fuerunt, ante Collationem anno 533. Conſtantinopoli factam inter Severianos atque Orthodoxos, Severianis illa primum allegantibus, ſed Orthodoxis velut incognita & incerta rejicientibus. Porrò cum Opera iſta ante annum 533. à nemine agnoſcerentur, quâ ratione alter Dionyſius Alexandrinus Archiepiſcopus, qui anno 260. inter celebres viros erat, *Scholia in ea* ſcripſiſſet, quorum nullus veterum mentionem facit, ante τοῦ ὁδηγοῦ Scriptorem? Sunt igitur hæc mendacia, quæ probant authorem hujus Operis, eſſe Græciæ recentioris & mendacis, qui ante annum 1020. ſeu ſeculum undecimum & obſcurum, in quo judicium operum nullum erat, & omnia indiſcriminatim bona mala admittebantur, ſcribere illa non potuit. Vnde nihil mirum, quod Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui circa annum 860. *Bibliothecam* compoſuit, atque omnes fere Græcos Scriptores legerat, qui ante illum vixerant, nullam Opuſculorum iſtorum mentionem habeat. Solent autem Græci recentiores à ſeculo præſertim undecimo, allegare opera multa incerta & falſa ſub ſpecioſo nomine Sanctorum Patrum, ut poſteris fucum faciant: quæ apud veteres Scriptores nunquam allegata ſunt.

Decimò Scriptor iſte τοῦ ὁδηγοῦ ex editione Græco-latina Jacobi Gretſeri, facta Ingolſtadii in 4. anno 1606. typis Adami Sartorii, cap. 1. pag. 10. explicat latius ac verbis amplioribus *Compendiariam fidei expoſitionem* ab altero Anaſtaſio Sinaita

&

& Antiocheno Archiepiſcopo nominis tertio factam ad tempora Concilii œcumenici ſexti, annis 680. & 681. celebrati, cujus titulus *Περὶ πίστεως ἔκθεσις ἐν Ἐπιτομῇ*, *Brevis Expoſitio fidei:* atque illic ſicut Anaſtaſius ille tertius, eadem pag. 11. diſertè agnoſcit *duas in Chriſto naturas & voluntates, & duas naturales operationes.* Idem cap. 2. pag. 26. explicat diffuſius per modum paraphraſeos & Commentarii, *Compendioſam fidei inſtitutionem*, quæ ab Anaſtaſio Sinaita & Archiepiſcopo Antiocheno nominis tertio facta eſt, de quo ſupra diximus ad annum 680, ubi de Scriptis Anaſtaſii iſtius egimus. Agnoſcit autem in Chriſto, duas Dei & hominis appellationes pag. 44. atque etiam duas volunrates & operationes, contra Monorhelitas Hæreticos. Cum igitur Scriptor Ὁδηγοῦ alleget Opuſcula Anaſtaſil Antiocheni Archiepiſcopi & Sinairæ nominis tertii, opus iſtud Ὁδηγοῦ, nonniſi ad alterum Anaſtaſium nomine quartum, & Antiochenum Archiepiſcopum & Sinaitam Monachum ſpectare poteſt. Idem cap. 3. pag. 72. *Ἀναστασίου ἐλαχίστου μοναχοῦ πόνημα περὶ πίστεως ὀρθοδόξου ἀνθολογηθὲν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ διδασκάλων.* *Anaſtaſii minimi Monachi Opus de orthodoxa fide, ex ſacris litteris ac Doctoribus excerptum.* Cap. 4. pag. 78. *Ἀναστασίου ἐλαχίστου πρεσβυτέρου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ περὶ πίστεως τῆς οἰκονομίας χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ἁγίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἐν Βαβυλῶνι γραφεῖσαν, αἰτησαμένων τουτὶ, τῶν ἐν αὐτῇ φιλοχρίστων καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν ἀδελφῶν.* *Anaſtaſii minimi Presbyteri ſancti montis Sina, opus de fide œconomia Chriſti filii Dei, ad Sanctam Catholicam Eccleſiam in Babylone ſcriptum, fratribus noſtris in ea Chriſti ſtudioſis & Orthodoxis petentibus.* Quæ omnia cum pertineant ad Anaſtaſium Sinaitam monachum & Antiochenum Archiepiſcopum nomine tertium, atque ab authore Ὁδηγοῦ allegentur, probant evidenter iſtud opus ſpectare non poſſe niſi ad Anaſtaſium Antiochenum Patriarcham & Sinaitam Monachum, qui anno 1010. vel 1020. vixiſſe creditur. Idem quoque probat cap. 5. pag. 86. *de ſex œcumenicis Conciliis* ut titulus habet, de quibus ad pag. 90, ſed ubi Concilium ſextum œcumenicum deeſt, quia caput iſtud in fine mutilum eſt. Idque deſumptum ex Anaſtaſio nominis tertio, qui anno circiter 685. Narrationem brevem *De hæreſibus & de Conciliis adverſus eas celebratis uſque ad Concilium ſextum œcumenicum* conſcripſit, ut ad annum 680 in Anaſtaſio Monacho Sinaita & Archiepiſcopo Antiocheno nominis tertio, antea diximus.

CAPUT QUINTUM.

AD QUEM EX QUATUOR ANTIOCHENIS EPISCOPIS ET SINAITIS MONACHIS SPECTENT, EDITÆ IN SCRIPTURAM SACRAM QUÆSTIONES?

Quæſtiones & Reſponſiones de variis argumentis in Scripturam ſacram, num. CLIV. de quibus ita loquitur Guillelmus Cavus loco citato. Infinitum eſſet, omnium de hoc Opere ſententias, objectiones, reſponſiones recenſere. Paucis igitur me expediam. Vel Anaſtaſii noſtri opus non eſt, vel inſigniter interpolatum. Quæſtione enim 16. meminit Phocæ tyranni, Imperium ſibi arripientis. Alibi etiam in eo citantur Maximus Monachus videlicet quæſt. 1. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 18. 154. Nicephorus Patriarcha CP. videlicet quæſt. 2. & 57. Olympiodorus, & Synodus ſexta ſeu Trullana, quæſt. 64. Joannes Moſchus quæſt. 60. & alii Anaſtaſio noſtro juniores. Porro quæſt. 117. loca ſancta Palæſtinæ Orthodoxos Chriſtianos per 700. annos tenuiſſe affirmat author. Sive igitur anni iſti à Conſtantini imperio, quod rationi conſentaneum magis videtur: Sive ab ipſo Chriſto initium ducant, id parum refert. Anaſtaſius certe Antiochenus, ejusmodi calculo uti non potuir. Quidquid ſit, videntur mihi hæ quæſtiones eſſe cento primum ab Anaſtaſio inchoatus, deinde ab aliis, variis locis & temporibus auctus & abſolutus. Hinc fit, ut in Codd. MSS. mire variet Quæſtionum numerus, nec ipſe Gentianus Hervetus qui eas primus edidit, plures quam XCIII. dederit, & iſtas quidem Anaſtaſio Nicæno adſcriptas. Integrum verò opus, Græco-latinè in lucem emiſit Gretſerus Ingolſtadii 1617. in 4to. Hæc Cavus, quibus vult Opus quidem eſſe Anaſtaſii Sinaitæ primi & Antiochiæ Epiſcopi, ſed interpolatum: quâ ſane ratione juxta Cavum, admittenda ſunt indiſcriminatim omnia Opera, etſi nullam antiquitatis notam habeant, dicendo ea interpolata eſſe à recentioribus. Hæc puerilia, viro gravi indigna: ad affirmandam enim Operum aliquorum interpolationem, aſſignari debent MSS. Codices, quibus illa interpolata eſſe oſtendantur: aliis Manuſcrptis ſine interpolatione, aliis cum ipſa recentioribus exiſtentibus.

Itaque *Quæſtiones & Reſponſiones de variis argumentis in Scripturam Sacram, num. CLIV.* ad Anaſtaſios Antiochenos primum & ſecundum ſpectare non poſſunt, rectè vero ad Anaſtaſium quartum. Quoad partem primam, hoc evidenter patet ex his omnibus quæ à Cavo allegata ſunt ſuprà, atque ex temporibus utriusque Anaſtaſii, de quibus loquimur. Nam ut ante prædictum, Anaſtaſius ille primus, Antiochiæ Epiſcopus anno 561. factus, anno 599. die 21. Aprilis mortuus eſt. Alter ſecundus, qui ipſi in ſede ſucceſſit, mortuus eſt anno 608. die 21. Decembris. In his autem Quæſtionibus, citatur quæſt. 60. Joannes Moſchus, qui anno 630. floruit, utroque Anaſtaſio poſterior. S. Maximus Martyr allegatur Quæſt. 1. 3. 4. 5. 6. 8. 18. & 154. qui anno 640. clarus, anno 662. die 13. Auguſti mortuus eſt. Synodus ſexta ſeu Trullana citatur hic Quæſt. 64. quoad Cano-

nonem 89. quæ tamen anno tantum 692. celebrata eſt. Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus citatur quoque hîc quæſt. 2. & 57. qui anno tantum 806. ad hanc ſedem promotus, atque anno 828. die 2. Junii mortuus eſt. Olympiodorus incertæ ætatis author, ibi citatur quæſt. 16. quem plurimi ad annum 900. vel ſerius collocant. Deniq; excerpunt atq; delibanti *Quæſtiones noviſſimæ Athanaſii ad Antiochum* ab his Anaſtaſii Antiocheni vetuſtioribus quæſtionibus, 8. 9. 62. 81. 88. 89. 92. 95. 99. 113. 114. 117. 118. 119. 120. & 125: quæ tamen utroque Anaſtaſio ſeniore recentiores ſunt, nec ſeculo nono antiquiores. Vt nullum ſit dubium, quin Opuſculum iſtud ſpectare nequaquam poſſit ad Anaſtaſios duos ſeniores, annis citatis mortuos: rectè autem ad quartum Seculi XI. Scriptorem. Omnino autem abſurdum eſt atque Cavi judicii ad interpolationes recurrere: quiſquis enim mutuata hinc inde vellet ab his quæſtionibus auferre, quæ centonis ad inſtar ſunt, nihil omnino excerptoris remaneret. Imò ex hac ipſa collectione, inferendum omnino eſt, authorem eſſe valde recentem. Quod autem indubie ſpectet ad Anaſtaſium quartum, quem ſub Seculi XI. initium collocamus; ex eadem *De tribus Quadrageſimis obſervandis* doctrinâ, & iiſdem verbis probamus. De ea ſufficienter dictum hujus Diſſertationis cap. 4. quam audire tantum juvat in opere *Quæſtionum iſtarum*. Trium itaque iſtarum Quadrageſimarum adhuc ſtantium meminit Quæſtione 64. pag. 425. his verbis: *Sciendum eſt autem, quod nemo poteſt jejunare octo hebdomadas in Magna Quadrageſima, ut Ariani qui tranſcendunt numerum 40. dierum, quem Dominus dedit* &c. ubi enim meminit *Magnæ Quadrageſimæ*, alias fuiſſe minores innuit. Quomodo & apud Cotelerium tom. 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 416. jejunium Reſurrectionis Chriſti prævium, vocat *Magnum*. Sed & expreſſe in iiſdem Quæſtionibus pag. 431. uti iiſdem verbis, quibus in tractatu *De tribus Quadrageſimis*, loquitur. *Hinc merito ut videtur, etiam apud nos obſervantur tres Quadrageſimæ, quas præfigurabant illa feſta Hebræorum, quæ additamentum tricenarii numeri nullo modo admittunt.* Ejusdem itaque Scriptoris ſunt, *Quæſtiones illæ in Scripturam ſacram*, cum tractatu *De tribus Quadrageſimis* à Cotelerio edito, Anaſtaſii nimirum Antiocheni Epiſcopi nomine quarti. Harum autem *Quæſtionum & Reſponſionum CLIV. Anaſtaſii*, extant MSS. Codices in Bibliothecis Vaticanâ, Florentinâ, Meſſanenſi. In Viennenſi Bibliotheca Cæſarea, Codice MS. Theologico Græco LXXXIX. & quidem à fol. 120. pag. 2. usque ad folium 298. p. 1. ut habet Lambecius Libro ſeu Tomo 3. hujus Bibliothecæ pag. 197. Codice MSS. Theologico Græco CLV. & quidem à fol. 23. pag. 1. ad folium 26. pag. 1. ut habet idem Lambecius Libro 4. ejusdem Bibliothecæ pag. 139. Codice MS. Theologico Græco CLXV. & quidem a fol. 62. pag. 2. usque ad folium 140. pag. 1. ut ibidem habet Lambecius pag. 169. Codice MS. Theologico Græco CLXXXVII. & quidem a folio 1. pag. 1. usque ad folium 68. pag. 2. ut ibidem haber Lambecius pag. 200. Codice MS. Theologico Græco CCXIV. & quidem à folio 80. pag. 1. usque ad folium 132. pag. 2. & à fol. 145. pag. 1. usque ad folium 170. pag. 2. ut habet Lambecius Libro 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 41. Codice MS. Theologico Græco CCXXXVIII. & quidem à folio 1. pag. 1. usque ad folium 102. pag. 2. ut habet ibidem Lambecius, pag. 92. Codice MS. Theologico Græco CCLII. Libro 5to hujus Bibliothecæ, pag. 158. Hi 7. MSS. Codices Græci harum *Quæſtionum & Reſponſionum Anaſtaſii Sinaitæ*, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi. Vnus in Bavarica Cod. 105. In Regia Galliarum Codicibus 1110. 1787. & alibi, de quibus agit Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum* ex MSS. Codicibus Regiis quæ anno 1653. Pariſiis in 4. edita fuit apud Joannem Henault, nempe *Supplemento VII.* pag. 285. Codice Regio 1110. & pag. 297. Codice Regio 1787. & in Colbertina Cod. 1450. Denique inter MSS. Codd. Bibliothecæ Bodleianæ Oxonii in Anglia extant Codices illarum MSS. quatuor Codice 91. Barocciano pag. 70. Ibidem Cod. 206. itidem Barocciano, ubi aliqua adnotat author Catalogi MSS. Codicum Bibliothecæ iſtius, ad ſuppoſitionem illarum atque ætatem recentiorem. Codice 263. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 17. à pag. 1. ad 172. Denique ibidem Cod. 291. in MSS. Codicibus Oliverii Cromwelli Codice 112.

Non omittendum autem id quod ſcribit & obſervat, Petrus Lambecius libro 3. *Commentariorum ſuorum* Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 197. Codice MS. Theologico Græco LXXXIX. Num. XXII, non ita eſſe perfectam Jacobi Gretſeri Soc. Jeſu, editionem Græco-latinam *Quæſtionum iſtarum Anaſtaſii Antiocheni hujus Archiepiſcopi & Sinaitæ*, quin ipſi addi aliquid poſſit ad majorem perfectionem, quem audiamus Num. 22. Numero 22. & quidem à fol. 120. pag. 2. ad usque folium 298. p. 1. Ejusdem *Sancti Anaſtaſii Sinaitæ Quæſtiones & Reſponſiones de variis capitibus Orthodoxæ fidei & de variorum ſacræ Scripturæ difficilium locorum interpretationibus*. Ipſa tituli Græci verba ſunt hæc, Τȣ͂ αὐτȣ͂ ἁγίȣ Ἀναςασίȣ ἀποκρίσεις πρὸς τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ ἐπερωτήσεις παρά τινων ὀρθοδόξων, περὶ διαφόρων κεφαλαίων. Prima autem Quæſtio cum principio reſponſi eſt talis, Τί ἐςι τὸ σημεῖον τȣ͂ τελείȣ Χριςιανȣ͂; Πίςις ὀρθὴ καὶ ἔργα εὐσεβῆ. Χριςιανὸς γὰρ &c. Plura de hiſce Quæſtionibus & Reſponſionibus videſis apud Jacobum Gretſerum, qui eas poſt *Gentiani Herveti* editionem Latinam imperfectam primus Numero CLIV. Græce & Latine, & quidem ſub vero *Anaſtaſii Sinaitæ*, non autem *Anaſtaſii Nicæni* nomine, edidit A. 1617. Ingolſtadii typis Ederianis in quarto. Poteſt tamen etiam

Gret-

„*Gretſeriana illa editio*, beneficio hujus Codicis MS. Cæſarei, non exiguo ſupplemento augeri inter Quæſtionem XLII. & XLIII. Quippe ubi Gretſerus ipſe in margine annotavit *ſex alias intermedias Quæſtiones*, quæ in *Herveti* editione tantum Latinæ extant, in Codice ſuo Manuſcripto Græco, ſed recte, non comparuiſſe. Notandum inſuper eſt, in eadem Gretſeriana editione, nonnullis etiam locis, deeſſe nomina Auctorum, ex quorum operibus *Quæſtiones & Reſponſiones quædam* deſumptæ ſunt. Sic enim ante Quæſtionem XLII, deeſt nomen Ἱππολύτου ſive *Hippolyti*, ex cujus Commentario in *Cantica Canticorum*, Reſponſio deſumpta eſt. Similiter quoque ante Quæſtionem LII, Ἰσιδώρου nomen deeſt, & ante Quæſtionem LIII, hæc verba Ἡσυχίου πρεσβυτέρου omiſſa ſunt. Hæc Lambecius ad ſupplendam in editinne Gretſeriana lacunam in Græcis, & alios defectus à Quæſtione 42. ad 43. Cum autem plurimi ſint harum Quæſtionum MSS. Codices in Europæ Bibliothecis celebribus, nullum mihi dubium, quin ex aliis quoque MSS. Codicibus Gretſerianæ Lacunæ ſuppleri poſſint, maxime ex Regiis Galliarum Græcis MSS. unde ſuam editionem Gentianus Hervetus adornaſſe dicitur.

CAPUT SEXTUM.

AD QUEM EX QUATUOR ANASTASIIS SINAITIS, SPECTENT IMPRESSA ALIA OPUSCULA?

„1. EX his *Anagogicarum contemplationum in Hexaemeron Libri XI.* Latine editi Pariſiis anno 1609. Librum duodecimum ſive Exemplarium raritate, ſive Pontificiorum fraude hactenus ſuppreſſum, Græco-latine edendum curavit Petrus Allix Londini 1682 in 4. Narrat hæc Cavus, addit autem Labbeus hos libros à Michaele Glyca aliisque citatos, Latine verſos ab ignoto quodam interprete, cujus nomen fruſtra requiras in Pariſienſibus & Colonienſi Patrum Bibliothecis, ubi annis 1575. 1589. & 1618. opus præfatum impreſſum eſt. Idem Labbeus, *Obſervatione primâ* in Anaſtaſium Sinaïtam, inquit vidiſſe ſe aliquos qui *Contemplationes Anagogicas in Hexaemeron*, ſcriptas eſſe ab aliquo alio Anaſtaſio aut Pſeudo-Anaſtaſio poſt annum 1050. vel 1078. dicerent. Quo tempore etiam vixiſſe contendebant authorem *Quæſtionum & Reſponſionum de diverſis ſacræ Scripturæ capitibus*, ſive XCIII. tantum, ſive CLIV. numerentur: neque enim ſibi conſtare in ſimilibus eclogis, Codices MSS. Bibliothecarum, fere omnes diſcrepantes. Hæc Labbeus, quibus noſtram de Anaſtaſio IV. confirmat ſententiam: longe a Guillelmo Cavo remotus, qui omnia hæc devotè, ſub nomine Anaſtaſii Senioris, Sinaitæ Monachi & Antiocheni Epiſcopi, amplexatur. Injuſtiſſimè autem conquæritur hic Cavus *Contemplationes iſtas Anagogicas ſive Exemplarium raritate, ſive Pontificiorum fraude hactenus ſuppreſſas*: Græci enim illarum multi reperiuntur MSS. Codices, licet Latine tantum prodierint: ut in Bibliothecis Vaticana ex Heidelbergenſi Codice 372. ubi Homiliæ ejusmodi Anagogicæ duodecim recenſentur, his verbis; *Codice 372. Anaſtaſii Sinaitæ in Hexaëmeron & quæ deinceps ſequuntur in Geneſi, uſque ad coriaceas veſtes Adamo & Evæ datas, Homilia 12. in 4to.* In Bibliotheca Cæſarea Viennenſi Codicibus duobus, Codice MS. Theologico Græco CLXXXV. & CLXXXVI. quamvis in poſteriori Codice ſub Cyrilli Alexandriæ Patriarchæ nomine legantur: quorum meminit Lambecius Lib. 4. Commentariorum hujus Biblinthecæ pag. 198. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 220. verbo *Anaſtaſius Sinaita Patriarcha Antiochenus.* In Bavarica Codicibus 202. & 243. Vallicellana Romæ quæ ad Oratorii Patres ſpectat: quod ex Catalogis ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini cognoſcere potuit. Editio autem Græce & Latine facta Libris XII. in Anglia anno 1682 Londini in 4. prodiit ex MS Codice Joannis Dallæi apud Caventonium Miniſtri Divini verbi, qui jam in Colbertinam Bibliothecam Cod 2153. pertranſiit, ut mihi à Bibliothecario narratum eſt. Denique extat Opus Anaſtaſii *De operibus ſex dierum* Græce MS. in Lugduno-batava noſtra Bibliotheca inter MSS. Codices ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos Codice Græco 80. Certe ut habet Ellias du Pin in *Bibliotheca nova Eccleſiaſtica* ſeculo 6. pag. mihi 97. „Hi *Contemplationum Anagogicarum* libri ita myſticis ſenſibus pleni atque a litterali aberrantes, ut abſque tædio legi nequeant. Cumque dogmaticum nihil contineant, nullus ſupprimendorum illorum Papiſtis locus fuit, ut temere conqueritur Cavus.“

2. *Orationes* quinque *dogmaticæ, de Sancta Trinitate, de Incircumſcripto, de Incarnatione divina, de paſſibilitate & impaſſibilitate Chriſti, de Reſurrectione ejusdem*, ſeu *de rectis fidei Orthodoxa dogmatibus libri quinque*: prodierunt Latine Godefrido Tilmanno interprete, Pariſiis 1556. in 8vo, & in Bibliotheca Patrum Pariſienſis editionis annorum 1575. & 1589. Franciſco Turriano interprete Ingolſtadii 1616. in 4. Opera omnia Anaſtaſii hactenus enumerata, habentur Latine tantum in Bibliotheca Patrum editionis Lugdunenſis anni 1677. tom. 9. in fine pag. 808. & ſeqq. Hoc opus genuinum Anaſtaſii Sinaitæ & Antiocheni Epiſcopi Senioris anno 599. mortui, cenſet Aubertinus Lib. 2. *De Sacramento Eucharistiæ* pag. 894. his verbis. „Extat enim liber *De rectis fidei dogmatibus*, ſub ejus nomine editus. Orationes quinque complectens, eundem prorſus genium ſpiritumque redolentes, quas ipſius eſſe, pene certò conſtare videatur: cum in primâ illarum notet, *ſibi jam loqui non licere, ſe incurriſſe divinam viſitationem, inopia librorum laborare*: & in tertia, *ſe libros ſacros non*

„*habere*, quippe *in exilio conſtitutum*. Quod optime quadrat in Anaſtaſium hujuſce nominis „primum, a Juſtino Imperatore (ut Evagrius „habet Lib. 5. Hiſtoriæ cap. 5.) vi in exilium „pulſum, ibidemque Gregorio interim ipſi ſuf„fecto, per annos pene viginti quatuor detentum.“ De his nihil omnino pronuntiat Guillelmus Cavus, at Ellias du Pin in *Bibliotheca nova Eccleſiaſtica* ſeculo 6. pag. mihi 95. cenſet *Orationes iſtas plurima continere Scholaſticorum ratiocinia*. Huic aſſentimur, inde concludentes ſpectare eas ad Anaſtaſium nominis quartum, non primum vel ſecundum. Agit ergo in his Orationibus ratiocinatione plurimum Scholaſticâ, quæ recte quidem ad ſeculum XI. referri poteſt, non autem ad ſextum, ut Anaſtaſiis anterioribus tribuatur. Certe ſatis ſibi conſtare in hoc puncto Aubertinus non videtur, dum aſſerit has quinque Orationes convenire *penè certò Anaſtaſio Seniori:* qui tamen negat ὁδηγὸν, eſſe genuinum illius opus. Iſta itaque ſibi contradicunt. Nam Anaſtaſius ὁδηγῦ author, Dogmatici tomi meminit ſub finem Prologi τῦ ὁδηγῦ, & cap. 8. vocat τὸν τόμον ἀπολογητικὸν πρὸς τὸν λαόν: in quo dicit ſe tractaſſe *De natura & perſona*. Vel ergo utrumque Opus eſt Anaſtaſii Senioris, quod non vult Aubertinus: vel neutrum ſpectat ad Anaſtaſium ſeniorem, quod etiam contra Auberrinum jam allegatum eſt. Cum autem ex me ὁδηγὸς ad ultimũ Anaſtaſium Antiochenſem Epiſcopum IV. nominis pertineat: idem quoque de his *Orationibus quinque* opinor, quarum ſcholaſtica argumentandi ratio, huic ſeculo convenire poteſt. Nec juvat argumentum Aubertini petitum ab Anaſtaſii Senioris certiſſimo exilio, atque authorem *harum quinque Orationum* in anguſtias pares adductum fuiſſe, ex Orationibus primà & tertià. *Orationes iſtas* ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Latine translatas edidit Godefridus Tilmannus, Pariſiis 1556 in 8. quem inquiſitum reperire non potui, alius inveniet forſitan. Sunt autem hujus Operis MSS. Codices in Vaticana Romæ, olimque in Sfortiana Cod. 31. atque inter MSS. Codices quos Franciſcus Turrianus ceſſit Societati Jeſu, dum eam ingreſſus eſt: ut annotat Poſſevinus ad calcem *Apparatus ſacri*, quem videris. Extant hæ *quinque Orationes Sancti Anaſtaſii Sinaita de Orthodoxa fide* MSS. Græce in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, ut habet Lambecius Libro VII. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 167. his verbis. „Nempe Codice MS. Philoſophico „Græco XC. num. XV. & quidem a fol. 162. p. 2. „usque ad folium 203. pag. 2. *Ejuſdem S. Anaſtaſii* „*Sinaita Orationes quinque de Orthodoxa fide*, „quarum prima *De Sancta Trinitate* inſcribitur „atque incipit hoc modo: Ἀναςασίϐ Ἐπισκόπϐ „Ἀντιοχείας, περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν τῆς ἀλη„θείας δογμάτων, λόγος πρῶτος. Τὸν περὶ „τῆς ὑγιῦς ἡμῶν πίςεως καὶ τῶν ἀληθῶν τῆς Ἐκ„κλησίας δογμάτων ἀκραιφνῆ καὶ ἀκίϐδηλον λόγον &c. Secunda *De Incircumſcripto*. λόγος δεύ„τερος περὶ ἀπεριγράπτϐ. Πάντα τολμᾷ γλῶσ„σα δολία, κατασοφίζεσθαι τῦ κτίσαντος καὶ τῆς„ αὐτῦ δυνάμεως &c. Tertia *De Divina Incar*„*natione*, λόγος τρίτος, περὶ θείας οἰκονομίας.„ Ἱκανῶς ἡμῖν τῶν περὶ θεολογίας εἰρημένων &c.„ Quarta, *De Paſſione & Impaſſibilitate Chriſti*,„ λόγος τέταρτος, περὶ πάθϐς καὶ ἀπαθείας„ Χριςῦ. Δείξας ἑαυτὸν διὰ τῶν παρ' αὐτῦ λεγο„μένων τε καὶ πραττομένων, θεὸν ἀληθινὸν &c.„ Quinta *De Reſurrectione Chriſti*. λόγος πέμπτος„ περὶ ἀναςάσεως. Ἀλλὰ γὰρ ϐ μέχρι τέτων μό„νον κατὰ τὸν Σωτῆρα ϗ Κύριον ἡμῶν πάντα τετέ„λεςο &c. *Quarum quinque Orationum* verſio„ Latina per Franciſcum Turrianum Soc. Jeſu,„ extat in Petri Stevartii *Auctario* Antiquarum„ Lectionum Henrici Caniſii Ingolſtadii typis E„derianis anno 1616. in 4to edito, a pag. 460. usq;„ ad pag. 516.“

Anaſtaſii Patriarcha Antiocheni, Opuſculum de Synodo Epiſcoporum Orientis in Perſide coacta, ex Codice Regio 3111. hoc titulo, Ἀναςασίϐ Πατριάρχϐ Ἀντιοχείας διήγησις περὶ τῶν ἐν Περσίδι γενομένης συνόδϐ τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων ἐν ἢ περὶ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ γεγονότων τεραςίων κατὰ τὴν τῦ Χριςῦ γέννησιν. Quem librum *Apocryphum ac fictitium* vocat eruditus in Græcis Carolus du Freſne Dominus du Cange in Indice Authorum manuſcriptorum Græcorum, quem ſubjunxit *Gloſſario media & infima Græcitatis* col. 23. Edidit Philippus Labbeus *Novam Bibliothecam MSS Librorum, Græcorum, Latinorum ac Gallicorum*, ſeu *Specimen antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum* ex MSS. præſertim Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Pariſiis anno 1653. in 4. apud Joannem Henault. Meminit autem in *Supplemento VII.* ex ejuſdem Bibliothecæ Codicibus pag 289. Codice 1370. *Anaſtaſii Patriarcha Antiocheni narratio eorum qua geſta ſunt in Synodo ab Orientalibus Epiſcopis in Perſide*. Quod ergo Labbeus MS. Codici Regio 1370. aſſignat, hoc Ducangius Codici 3111. adſcribit, numeris Codicum immutatis, ab eis qui ultimo Catalogum MSS. Græcorum ordinarunt, ut in Theodoro Studita infra diximus.

Anaſtaſii Monachi Enarrationes diverſa de Sanctis Patribus in monte Sina, extant MSS. in Cod. 4726. Bibliothecæ Colbertinæ ſub hoc titulo, Ἀναςασίϐ Μοναχῦ διηγήσεις διάφοροι περὶ τῶν ἐν Σινᾶ ἁγίων Πατέρων, de quibus idem Carolus du Freſne, ibidem.

3. *Homilia ſex de diverſis argumentis*, nomen Anaſtaſii Senioris Antiocheni Epiſcopi præſerunt, quæ etiam ad Anaſtaſium nominis quintum à me allatum, ſpectare ex ſtyli unitate videntur: quem habent ad homiliam *De Transfiguratione Domini*, quæ neque ex argumento cap. 4. hujus Diſſertationis allato, ad Anaſtaſios illos antiquiores ſpectare poteſt. Harum homiliarum duæ editæ tum Græce inter *Varia Divina*

Jo-

Joannis Meurſii, tum Latine tantum in *Antiquis Lectionibus* Henrici Caniſii: tum Græce & Latine partim in *Auctario Græco-latino* Bibliothecæ Veterum Patrum, editionis Pariſienſis anni 1624. & 1648. quas ſervato hoc ordine habet Franciſcus Combefis in dicto *Auctario* ſeu *Supplemento Bibliothecæ Veterum Patrum* anni 1648. tom. 1. columna 350.

4. *In Annuntiationem B. Mariæ Virginis, homiliæ duæ:* quas Græce primum edidit in *Variis Divinis* Joannes Meurſius, anno 1619. Lugduni-Batavorum in 4to. Interpretatus eſt autem Franciſcus Combefis, atque in *Auctarium* immiſit.

5. *In Transfigurationem Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quam primus evulgavit Græco-latinam dictus Combefis mutilam atque fine truncatam; complevit autem ex MS. Codice Hiſtorico Græco XIV. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Petrus Lambecius Lib. 8. hujus Bibliothecæ pag. 117. Extat quoque MS. in Bibliotheca Colbertina Cod. 1933. Atque inter MSS. Codd. Bodlejanæ Bibliothecæ Codice Barocciano 199. pag. 293. ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος.

6. *De ſacra Synaxi, & de non judicando, deque oblivione injuriarum*, eodem interprete. Alteram autem verſionem Franciſci Turriani Soc. Jeſu exhibuit Henricus Caniſius tomo 3. *Antiquæ Lectionis* pag. 67. ad 186. eandemque Græce & Latine jam anteà ediderat Jacobus Gretſerus Inſtolſtadii cum ὁδηγῷ in 4. deſumptam ut opinor, ex MS. Codice 75. Bibliothecæ Bavaricæ, in quo legitur. Habetur MS. in variis Codicibus Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis: In Cod. MS. Theologico Græco CLII. n. 6. & quidem à fol. 84. pag. 2. usqoe ad ſol. 92. pag. 2. ut habet Lambecius Lib. 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 135. Codice MS. Theologico Græco CLXV. num. 5. & quidem à fol. 45. pag. 1. usque ad ſol. 62. pag. 1. ut habet ibidem Lambecius pag. 168. Codice MS. Theologico Græco CCXIV. num. 4. & qoidem à fol. 73. pag. 1. usque ad ſolium 78. pag. 1. ut habet Lambecius Lib. 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 40. Codice CCXLVI. num. 8. & quidem à fol. 55. pag. 1. usque ad ſolium 72. pag. 1. ut habet Lambecius ibidem pag. 115. Eadem inter MSS. Codd. Bodleianæ Bibliothecæ Codice 274. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 28. pag. 270. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum, Codice 5875. in MSS. Thomæ Galei Codice 41. num. 2. Et Codice 9084. in Codd. MSS. Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis, Codice 13. Et Codice 9107. in MSS. ejusdem Wheleri, Codice 36. Extant etiam ſeparatim in tribus MSS. Codicibus hujus Cæſareæ Bibliothecæ, nempe *Demonſtratio Hiſtorica magnam & angelicam eſſe ſummi ſacerdotis dignitatem:* Item *Ejusdem Narratio De Sancto Gregorio Magno, primo ejusdem nominis Papa Romano &c.* Codice MS. Theologico Græco LXXXIX. ſol. 118. & 119. ut habet Lambecius Lib. 3. hujus Bibliothecæ pag. 196. Codice MS. Theologico Græco CXIII. Et quidem à ſol. 281. pag. 1. usque ad folium 290. pag. 1. ut habet Lambecius Lib. 4. hujus Bibliothecæ pag. 65. Codice MS. Hiſtorico Græco XLIV. num. 41. & 42. ſoliis 184. & 185. ut habet Lambecius Lib. 8. hujus Bibliothecæ p. 425.

7. Inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ Codice 185. Barocciano. num. 2. *Anaſtaſius Patriarcha, Antiochenus De dignitate Summi Pontificis* pag. 3. Ibidem num. 3. *Narratio admiranda de Gregorio Papa Romano* pag. 4. Διηγήσατο ὑμῖν τις πρεσβύτερος. quæ in editis faciunt partem hujus homiliæ, *De ſacra Synaxi, de non judicando, deque oblivione injuriarum* &c. quemadmodum quoque inveniuntur hanc homiliam componentia & integrantia, in MS. Codice Theologico Græco CLXV. num. 5. & quidem à fol. 45. pag. 1. usque ad ſol. 62. pag. 1. ut habet Lambecius Lib. 4. Commentariorum huius Bibliothecæ pag. 168.

8. *Homilia in Pſalmum ſextum*, interprete Philippo Swenenzelio Soc. Jeſu Theologo. Altera ejusdem homiliæ verſio *in eundem Pſalmum* interprete dicto Combefis, cujus etiam alia verſio Latina Franciſci Turriani tom. 3. *Antiquæ Lectionis* Henrici Caniſii. Item *Oratio in introitum jejuniorum & in pſalmum Sextum.* Nec deſunt harum homiliarum MSS. Codices Græci in Bibliothecis Sſortiana Codd. 32. & 72. Vaticana ex Heidelbergenſibus Codd. 4. & 368. Meſſanenſi, Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CXLIV. num. 18. & quidem à ſol. 84. pag. 1. usque ad ſolium 92. pag. 2. ut habet Lambecius tomo 4. hujus Bibliothecæ pag. 96. Codice MS. Theologico Græco CLI. num. 4. & quidem à fol. 23. pag. 1. usque ad ſolium 31. pag. 1. ut habet ibidem Lambecius pag. 124 Codice MS. Theologico Græco CCXLIX. num. 3. & quidem à ſolio 17. pag. 1. nsque ad fol. 42. pag. 2. ut habet Lambecius Libro ſeu tomo 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 142. Sunt etiam in Regia Galliarum Bibliotheca ſæpius, & in Colbertina Codd. 625. 4704. 6141. 834. & 2493: Nec objiciat aliquis homiliam hanc ſpectare ad Anaſtaſium ſeniorem, quod agens de quodam Latrone qui temporibus Mauricii Imperatoris converſione clarus extitit, dicat: *In quibus noſtra ipſa ætate ſub Mauricio Chriſtianorum Imperatore, latronum quidam princeps, in Thracia finibus, crudelis & inhumanus emerſit.* Ita quidem vertit Caniſius tom. 3. *Antiquæ Lectionis*, ſed aliter ex fide MS. Codicis Regii Combefiſius, ubi voces hæ, *noſtra ipſa ætate* in MS. Codice deſunt. Idem Opus inter MSS: Codd. Baroccianos Codice 197. pag. 309. Bodlejanæ Bibliothecæ. Et Codice 290. Oliverii Cromwelli Codice 111. num. 24. p. 371. Ibidem Codice 737. in MSS. Codd. Guilielmi Laudi litera C. Codice 95. num. 12. pag. 177.

Et

Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 6157. in MSS. Codd. Thomæ Galei Codice 323. num. 2. Et ibidem Codice 9078. in MSS. Codicibus Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis, Codice 7. num. 2.

Tractatus de tribus Quadrageſimis, unde eas obſervari accepimus, quodque qui eas transgrediuntur, legem violent. Græcè & Latinè cum Notis extat inter *Vetera Monumenta Eccleſiæ Græcæ* apud Coteleriam tom. 3. pag. 425. De quo abunde nos cap. 4. hujus Diſſertationis locuti ſumus, & unde Anaſtaſium nominis quartum inter Antiochenos Patriarchas agnovimus, poſt Lambecium cap. 3. allatum.

9. *Ejuſdem Anaſtaſii Definitiones Theologicæ ſecundum Epitomen*, quæ extant quoque Græcè & Latinè inter Opera Sancti Athanaſii Alexandriæ Epiſcopi, & Sancti Maximi Monachi & Martyris, quibus tribuuntur. Adſcribuntur Anaſtaſio Antiocheno Epiſcopo, in MS. Codice Theologico Græco LXXVI. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Num. 5. & quidem à fol. 14. pag. 2. usque ad fol. 15. pag. 2. ut habet Lambecius Lib. 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 150. Item in MS. Codice Theologico Græco LXXVII. num. 79. & quidem fol. 155. pag. 1. ut habet ibidem Lambecius, pag. 167. Extant quoque teſte eodem Lambecio Lib. VII. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 167. in eadem Bibliotheca Codice MS. Philoſophico Græco XC. num. 14. & quidem à folio 158. pag. 1. usque ad folium 162. pag. 2. „*Sancti Anaſtaſii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni Definitiones Theologicæ centum ſexaginta duæ*: quarum titulus & principium: Τȣ͂ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀναςασίȣ Ἀρχιεπισκόπȣ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας κεφάλαια ρξβʹ φιλόσοφα, ἅτινα ἐν τοῖς θείοις δόγμασι διαπαντὸς ἐμφέρεται. Ἐπειδήπερ χωρὶς ὀρθοδόξȣ πίςεως πᾶς ὁ τῶν ἀρετῶν χορὸς ἀνόητος, ὥσπερ σῶμα κεφαλῆς ἔρημα, διότι ȣ̓δὲν ȣ̔́τω παρὰ Θεῷ τίμιον, ὡς ἡ περὶ αὐτȣ͂ ἀπαθὴς ἔννοια, ἀρχόμεθα ἐντεῦθεν, τί ἐςιν ὅρος, ϗ τί ἐςιν ὁρισμός. Ὅρος ἐςὶ λόγος σύντομος δηλωτικὸς πῶς τῆς ὑποκειμένης ȣ̓σίας τȣ͂ πράγματος &c. Plura de hoc S. Anaſtaſio ejusque Scriptis, vide Libris III. IV. & V. horum Commentariorum, in recenſione Codicum MSS. Theologicorum Græcorum." Hæc Lambecius loco citato.

10. *Ejuſdem Anaſtaſii & Sancti Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini Expoſitio compendiaria orthodoxæ fidei*, de quâ cap. 2. noſtræ Diſſertationis *De Anaſtaſio Seniore* ſufficienter egimus. Hujus extat MS. Codex in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CLXXXVIII. num. 11. & quidem à fol. 41. pag. 1. usque ad fol. 42. pag. 2. ut habet Lambecius Lib. 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 206. Item Codice MS. Theologico Græco CCXIV. num. 6. & quidem fol. 79. pag. 1. & 2. ubi Sancto Joanni Chryſoſtomo attribuitur, ut habet Lambecius Lib. 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 40. Extat quoque inter MSS. Codd. Bodleianæ Bibliothecæ Codice 2877. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji ſupra P. 3. Art. Codice 94. num. 7. pag. 206. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 5959. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 125. II. In *Nova Bibliotheca MSS. Codicum Græcorum Latinorum & Gallicorum*, ſeu *Specimine antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quod ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ, anno 1653. in 4. Philippus Labbeus apud Joannem Henault edendum ſategit, alia quoque Opuſcula ſub nomine *Anaſtaſii & Synaitæ & Antiocheni Epiſcopi* ibidem MSS. refert. Nempe in *Supplemento III.* hujus Bibliothecæ, quod pag. 175. habet Catalogum MSS. Codicum Bibliothecæ Scorialenſis Regiæ Hiſpaniarum, pag. 182. in ea extare MS. *Anaſtaſii hujus Antiocheni Sermonem de profeſſione beatæ Virginis in Nazareth ad recenſionem Auguſti.* Sed homilia hæc Græce & Latine edita extat Tomo 2. Operum Sancti Athanaſii Alexandrini, de qua diximus ſupra, a pag. 645. ad 654. ſtudio & opera Lucæ Holſtenii, qui eam aliunde comparaverat. Incertum autem an illa ſpectet ad Athanaſium, an autem Anaſtaſium Antiochenum Epiſcopum: fuitque proclive ſcribis, ut *Athanaſium* pro *Anaſtaſio*, vel vice verſa ſcriberent: unde definiri cujus ſit, nullus poſſit. Idem Labbeus in Bibliotheca eadem Regia, parte 4. pag. 103. extare MS. *Anaſtaſii Synaitæ Etymologicon* in faſciculo 29. Bibliothecæ Regiæ. Cui vero adſcribi Anaſtaſio Synaitæ debeat, cum multi nominis ejusdem fuerint, certum nihil dici poteſt.

CAPUT SEPTIMUM.

QUAM MENTEM DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO, HABUERIT ANASTASIUS HIC NOMINIS QUARTUS, ANTIOCHENUS EPISCOPUS?

Aubertinus quidem Lib. 2. *De Sacramento Euchariſtiæ* pag. 894. vult Anaſtaſium primum Antiochenum Epiſcopum, a nobis Seniorem dictum, ſenſiſſe in *Tomo Dogmatico* Chriſti corpus & ſanguinem haudquaquam vere & realiter, ſed in virtute tantum ac figurâ extitiſſe ſub pane vinoque Euchariſticis, ex Orationibus primâ *De Trinitate*, & quintâ quæ *De Reſurrectione*. Contra autem Lib. 3. p. 904. Pſeudo-Anaſtaſium quartum in ὁδηγȣ͂ farragine cap. 23. voluiſſe Chriſti corpus & ſanguinem verè & ſubſtantiâ ſuâ contineri ſub ſpeciebus panis & vini poſt benedictionem, in Euchariſtiâ. Mihi ſecus placet, utrumque Opus eſſe uni-

unius atque ejuſdem hominis, Anaſtaſii ultimi ſeu quarti, Sinaitæ pariter Monachi & Antiocheni Epiſcopi, ſub Seculi XI. initium viventis: qui ancipiti prorſus animo atque ambiguo, quid eo de argumento crederet neſcius, in ignaro iſto ævo utramq; ſententiam, nunc negantem, nunc affirmantem amplexus ſit. Apertè namque in gratiam Transſubſtantiationis ſeu realitatis, pronuntiat ὁδηγοῦ cap. 23. his verbis, pag. 350 Εἰπέ μοι (παρακαλῶ) ὁ λέγων ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἑνώσεως κατὰ πάντα τρόπον ἐν ἀφθαρσίᾳ εἶναι, καὶ τὴν θεότητα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· αὕτη ἡ κοινωνία καὶ θυσία τοῦ παναγίου σώματός τε καὶ αἵματος Χριστοῦ ἣν προσφέρεις καὶ ὑπολαμβάνεις, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθινόν ἐστι Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ ψιλὸς ἄρτος, ὡς ὁ ἐπιπρασκόμενος καὶ μικροσκώμενος κατ' οἶκον, καὶ ἀντίτυπος τοῦ σώματος Χριστοῦ, ὡς ἡ θυσία τοῦ τράγου ἣν Ἰουδαῖοι προσφέρουσιν. Gajan. μὴ γένοιτο ἡμᾶς εἰπεῖν ἀντίτυπον τοῦ σώματος Χριστοῦ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν, ἢ ψιλὸν ἄρτον· ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεταλαμβάνομεν, τοῦ σαρκωθέντος ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Orth. οὕτω πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἣν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ μεταδιδοὺς αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν ἄρτον, ἔλεγε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον αὐτοῖς μεταδιδοὺς φησι, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα. καὶ ἐν ἑτέροις καὶ πλείοσι τόποις φαίνεται ὁ Χριστὸς εἰπών, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦντος, ὅτι σῶμα αὐτοῦ ἐστι ἀληθῶς καὶ αἷμα, ὅπερ οἱ πιστοὶ προσάγοντες μεταλαμβάνομεν· ἄγαγε ἡμῖν ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς ὑμετέρας τῆς ἐκκλησίας ὡς ὀρθοδόξου οὔσης, ὡς λέγεις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐκκλησίαν, καὶ ἀποτίθεμεν ἐν πάσῃ τιμῇ τὸ τοιοῦτον ἅγιον σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα εἰς σκεῦος ἔνδοξον. καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐὰν μὴ φθαρῇ ἢ ἀλλοιωθῇ· πρόδηλον ὅτι καλῶς κηρύττετε τὸν Χριστὸν κατὰ πάντα τρόπον ἐκ αὐτῆς ἄκρας ἑνώσεως ἐν ἀφθαρσίᾳ. εἰ δὲ φθαρεῖ καὶ ἀλλοιωθεῖ ἀνάγκη πᾶσα ἡμᾶς ἓν ἐκ τῶν ὁποτέρων εἰπεῖν. ἢ ὅτι οὐκ ἐστὶ ὃ μεταλαμβάνετε, σῶμα ἀληθινὸν Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυπον καὶ ψιλὸν (ſupple ἄρτον.) ἢ ὅτι διὰ τὴν κακοπιστίαν ὑμῶν, οὐκ ἐπιφοίτησε εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἢ ὅτι τὸ φθαρτόν ἐστι τὸ σῶμα Χριστοῦ πρὸ τῆς ἀναστάσεως, ὡς θυόμενον καὶ νεκρούμενον, τιτρωσκόμενον καὶ βελιζόμενον, καὶ ἐσθιόμενον. ἄφθαρτος γὰρ φύσις οὔτε τέμνεται οὔτε τιτρώσκεται πλευρὰν καὶ χεῖρας, οὔτε βελίζεται, οὔτε νεκροῦται, οὔτε ἐσθίεται, οὔτε ὅλως κρατεῖται, ἢ ψηλαφᾶται· οἵα ἐστὶ ἡ ἄφθαρτος τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν φύσις. „Dic mihi obſecro, tu qui dicis, ab ipſa ſumma unione per omnem modum in incorruptione eſſe Divinitatem & corpus Chriſti: Si hæc communio & ſacrificium ſanctiſſimi corporis & ſanguinis Chriſti quam offers & accipis, corpus verum & ſanguis Chriſti filii Dei eſt, vel nudus panis, qualis oſtiatim venditur & comminuitur? vel antitypus corporis Chriſti, ut ſacrificium hirci, quod Judæi offerunt? GAJANITA. Abſit ut dicamus ſanctam communionem antitypum eſſe corporis Chriſti, aut ſimplicem panem: ſed ipſum verè corpus & ſanguinem ſuſcipimus Chriſti filii Dei, incarnati ex ſancta Deipara, & ſemper Virgine Maria. ORTHODOXVS. Sic credimus & ſic confitemur, juxta Vocem Chriſti ipſius, quam ad diſcipulos in cœna myſtica dans eis vivificum panem dicebat. *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Similiter & calicem dedit illis dicens, Hic eſt ſanguis meus.* Non dixit, *Hoc eſt antitypum corporis & ſanguinis mei.* Et pluribus aliis locis ait Chriſtus, *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Cum igitur ipſe Chriſtus teſtetur verè eſſe corpus ſuum & ſanguinem, quod nos fideles ſumimus: agedum offer nobis aliquid ex communione veſtræ Eccleſiæ tanquam ſupra alias omnes ut dicis orthodoxæ, & in vaſe cum omni honore & reverentià reponemus hoc ſanctum corpus Chriſti & ſanguinem. Etſi intra paucos dies non corrumpatur aut immutetur aut alteretur, planum fiet nos rectè aſſerere Chriſtum penitus ab ipſo Incarnationis exordio, corruptionis expertem eſſe. Si verò corrumpatur aut immutetur, neceſſarium erit unum è duobus fateamini, aut id quod ſumitis non eſſe verum corpus Chriſti, ſed antitypum & ſimplicem panem: aut propter perverſam fidem veſtram, Spiritum Sanctum in illud non deſcendiſſe: aut corpus Chriſti ante reſurrectionem corruptioni ſubjectum eſſe, utpote immolatum, morti traditum, vulneratum, transfoſſum, & manducatum. Incorruptibilis enim Natura neque ſcinditur, neque latere & manibus vulneratur, neque transfoditur, neque morti datur, neque manducatur, nec teneri vel tangi poteſt: ut patet exemplo incorruptibilis naturæ Angelorum atque animarum.«

Contra autem ſentit Aubertinus, in Oratione *De Trinitate* Anaſtaſium ſentire; ubi locutus de Spiritu Sancto, ait. „Dicitur Spiritus Dei & Spiritus Chriſti, non ſicut miniſtrantes Spiritus ad miniſterium miſſi, illi & circumſcriptam ſubſtantiam habent, ita ut non poſſet exempli gratia Gabriel eſſe in cœlo, & ſimul apud Virginem: nec apud Danielem in Babylonia, & in Judæa apud Abacum, ſiquidem creata eſt natura ejus. At Spiritus Sanctus qui omnia implet, & in Judæa aderat Prophetis, & captivis in Babylonia, & eos qui in Ægypto erant non deſerebat, omnibus præſens ut quisque capax erat, & ſapientiam tradens proportione fidei. Siquidem omnes Apoſtolos implevit, & loquebantur variis linguis, prout Spir. Sanctus dabat illis eloqui. Et peregrinabatur cum peregrinantibus, & cum commo-

rantibus commorabatur, individuè & impartibiliter cum omnibus habitans. Et Antiochiæ Barnabam & Saulum ordinabat, & cum Petro atque Joanne in Samaria adcrat, & ad alios quidem veniebat per impoſitionem manuum Apoſtolorum per quos loquebatur, alios verò ad prædicandum mittebat, alios non ſinebat ire quo volebant. Hæc omnia ſunt exempla divinarum operationum, in quibus ſubſtantia aperte declaratur.“ Hic locus inſignis eſt, quamvis indirecte tantum quæſtionem noſtram attingat. Ait enim Angelos in pluribus ſimul locis eſſe non poſſe, tribus de cauſis. *Prima* eſt, quod circumſcriptam ſubſtantiam habeant. Intelligit ergo, quodcunq; circumſcriptum eſt, nullo modo poſſe eſſe in pluribus locis. Rationem allegati reddit in Oratione 2. *De incircumſcripto*, dum dicit: *Siquidem ab altero terminari, ſubſtantiam terminati circumſcriptum eſſe demonſtrat, ut qua non poſſit circumſcribere quod ipſam terminat.* Si enim eſſet id quod ipſam terminat, in locis nimirum pluribus ſimul exiſtens, poſſet circumſcribere illud. At corpus Domini neceſſario eſt circumſcriptum, ut enim inquit ibidem: *Proprium eſt corporum & creaturarum circumſcribi, incorporei & increati non circumſcribi.* Ergo ex hac Anaſtaſii regulà, non poteſt corpus Chriſti ſimul eſſe in pluribus locis, nec proinde per Eucharistiam in innumeris. *Secunda ratio*, cur nec Angeli poſſint eſſe ſimul in pluribus locis, eſt quia *creata eſt natura* illorum. At corpus Chriſti natura creata eſt: ergo nec in pluribus ſimul locis eſſe poteſt, nec in Eucharistia utique, quandoquidem in cœlo ſemper eſt. *Tertia ratio*, quod eſſe in pluribus ſimul locis & hoc *individue & impartibiliter*, Anaſtaſius dicit *exempla eſſe divinarum operationum, quibus ſubſtantia aperte declaratur.* Mens igitur ipſius eſt πολυτοπίαν ταύτην eſſe attributum ac proprietatem Divinitatis, quæ cum corpori Chriſti convenire nequaquam poſſit: inde recte concludendum eſt, corpus & ſanguinem Chriſti non eſſe vere & proprie in Eucharistia, quod alioquin πολυτοπίαν ταύτην haberet, ſoli Divinitati convenientem.

„ Idem Anaſtaſius in Oratione V. *De Reſurrectione*, agens de ipſomet Domino, inquit. Poſtquam ſepulchrum die tertio qui vere humatus erat reliquit, oportebat ut rurſus cum corpore aſſumpto, ad Patrem qui miſerat, aſcenderet: qui deſcenderat ad tollendum peccatum mundi. Non enim erat impoſterum terra locus idoneus & aptus corpori, quod craſſitudinem carneam depoſuerat, & ex corruptibili factum erat incorruptibile, ex mortali immortale, ex animali ſpirituale. Sicut enim locus terrenus corporum craſſorum domicilium eſt, ſic locus cœleſtis ſpiritualium. At quomodo dicere poſſet, terram non amplius eſſe locum idoneum & glorioſo Domini corpori aptum, ſi centies & millies amplius etiam nunc in terra eſt, quam ante Reſurrectionem & ad cœlos Adſcenſionem in eà eſſet: idque ut volunt Pontificii, usque ad conſummationem ſeculi? Dicere contra debuerat Anaſtaſius, terram jam effectam eſſe locum magis idoneum corpori, quam antea fuiſſet. Antequam enim diſceſſiſſet & in cœlos ab eis aſcendiſſet, uno tantum loco in terris erat: nunc autem in tot locis jam eſt, in quot Eucharistia ubique terrarum celebratur. Evidenter igitur ex ipſius ſententiâ patet, corpus Domini non jam in terra amplius, nec proinde quoque in Eucharistia eſſe. Hæc Aubertinus Lib. 2. *De Eucharistia Sacramento* pag. 894. & Lib. 3. p. 904. unde concludimus Anaſtaſium circa Eucharistiam, ambiguum & fluctuantem fuiſſe. Imò quod contra Aubertinum eſt, ipſe hic Anaſtaſius Sinaita, ſuam circa Eucharistiæ Sacramentum mentem mutaſſe videtur: ut qui junior in *Tomo Dogmatico* & anteriori tempore juxta allata, Chriſtum tantum in *Virtute* illic agnoverat: Senior jam atque in ὁδηγοῦ Tractatu, quem provectior ætate vel ſaltem poſt *Tomum Dogmaticum* ſcripſit, realem ac veram Chriſti in Eucharistia præſentiam jam agnoſcat. Hinc quoque iterum hallucinatus fuiſſe videtur Aubertinus, dum Anaſtaſio Seniori, velut indubium opus *Orationes quinque Dogmaticas* adſcribit: Anaſtaſio autem Minimo, qui hoc cognomine quintus mihi deſignari videtur, ὁδηγὸν ſeu *Via Ducem.* Nam attentâ utriusque lectione Operis, unum eundemque poterat agnoſcere authorem. Invictum hujuſce rei argumentum Aubertino attendenti eſſe poterat, quod Author ὁδηγοῦ, qui indubius Aubertino Anaſtaſius eſt, *Orationes Dogmaticas* ut Opus ſuum agnoſcat, quas tum in Prologo *Tomum Dogmaticum* vocat, tum cap. 8. τὸν τόμον ἀπολογητικὸν πρὸς τὸν λαόν, in quo *De Natura & Perſona* ſe tractaſſe dicit. Utrumque ergo Opus & ὁδηγὸς & *Orationes V. Dogmatica* ad eundem Anaſtaſium quartum, ipſo Anaſtaſio teſte, vel reluctante etiam Aubertino, pertinere creduntur: quem ambiguum fuiſſe circa Eucharistiæ Sacramentum, utrum in figura, an in veritate corporis & ſanguinis Chriſti conſiſteret, ſuperius diximus.

CAPUT OCTAVUM.

QUÆ CAPITIBUS PRÆCEDENTIBUS DIFFUSE DICTA SUNT, HIC COMPENDIO REPETUNTUR.

ANASTASIUS SINAITA ET ANTIOCHENUS EPISCOPUS nominis quartus hic a nobis circa annum 1010. vel 1020. collocandus videtur, de quo ſatis hactenus diximus. Etſi porro hac in re demonſtrationes nobis deſint, tot tamen rationes & conjecturæ ex ipſis Operibus petuntur, ut ad quandam demon-

monſtrationem accedere videantur. *Primum* igitur iſtud Jejunium Deiparæ de quo Capite 2. Diſſertationis, obſervabatur ſeculo 10. in Eccleſia Antiochena, temporibus S. Niconis Armeni, ut ipſe teſtatur in Pandecte à nobis producta ex MSS. Regiis, qui mediam ferè partem hujus ſeculi occupavit, clarus ab anno 961. defunctusque anno 998 die 26. Novembris. At verbis longe durioribus, Anaſtaſius Sinaita & Antiochenus Epiſcopus, quem eodem capite produximus, in Tractatu *de tribus Quadrageſimis*. hujus Quadrageſimæ neglectum ætate ſua Antiochiæ factum teſtatur, quam S. Nicon allegatus ætate ſua egerit. Ergo recte ipſum poſteriorem ipſo S. Nicone Armeno opinamur, qui anno 998. die 26. Novembris mortuus ſcribitur, unde ad initium ſeculi XI. circa annum 1010. vel 1020. hunc Anaſtaſium Sinaitam, Patriarcham Antiochenum hujus nominis quartum retrudimus. Imo tam modica intercapedine temporis, tanta circa hoc jejunium mutatio, vix accidere potuit: Si comparentur quæ S. Nicon atque noſter Anaſtaſius habent ſibi adverſa, de hac *Quadrageſima Deipara*, apud Antiochenos.

Secundò ut capite 2. hujus Diſſertationis docuimus, unus idemque author Anaſtaſius Sinaita & Epiſcopus Antiochenus, tum Tractatus *De tribus Quadrageſimis*, tum *Quæſtionum & Reſponſionum CLIV. de diverſis Argumentis in Scripturam ſacram*, quas illic excuſſimus. Atqui ut ipſe Cavus fatetur in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 561. pag. 420. Anaſtaſius hic *quæſtione 117.* Orthodoxos Chriſtianos loca ſancta Palæſtinæ per 700. annos tenuiſſe affirmat. Sive igitur iſti anni ab ipſo Chriſto initium accipiant, ſive quod probabilius, ab Imperio Conſtantini Magni: Anaſtaſius certè Antiochenus Senior ejusmodi calculo uti non potuit: imo qui iſta ſcribit ita poſitivè, ſe poſt annum Chriſti milleſimum vixiſſe atque ſcripſiſſe indicat, unde demonſtrative ex hoc loco oſtenditur vixiſſe hunc Anaſtaſium Sinaitam & Antiochenum Epiſcopum quartum ac cognomine *Minimum*, circa annum 1010. vel 1020. neque prius.

Tertiò cum tot ſcripta ſub nomine hujus *Anaſtaſii Senioris* prodierint, totque illorum Exemplaribus Græcis Bibliothecæ abundent, ut in Diſſertatione citata expoſuimus: quis credat Photium in *Bibliotheca* de tot ſcriptis ubique ſparſis ſiluiſſe, ſi ea ſeculo IX. ætate Photii circa annum 860. vel 870. in Bibliothecis extitiſſent. Exierunt ergo in vulgus tot Opera poſt ſeculum nonum vel decimum ab Anaſtaſio altero, qui tribus antiquioribus, multis etiam ſeculis recentior extitit.

Quartò Scriptorem cujusdam farraginis quæ ὁδηγὸς dicitur, atque Anaſtaſio Sinaitæ & Antiocheno Epiſcopo paſſim tribuitur, de qua Diſſertationis hujus cap. 3. egimus, tum in editis tum in MSS. Codicibus, haud eſſe antiquiorem ſeculo XI. concludimus, ſicque Opuſculum convenire non Anaſtaſiis primo & ſecundo, ſed quarto Græciæ recentioris. Illud probamus ex ipſius authoris præcautionibus, ita enim ille Scriptor pag. 3. ad prologum primi Opuſculi hujus farraginis. *Ad hæc obteſtamur eos, qui librum hunc transſcripturi ſunt, ut & Scholia adjiciant, accentusque accuratè obſervent, & puncta & ſemipuncta: & ipſa etiam ſolæca, & ſolæciſmi ſpeciem præferentia: quia alias quoque imperiti quidam noſtrorum Dogmatum Tomum blaſphemiis in deſcriptione oppleverunt.* Tum pag. 73. ad Prologum Operis ſecundi anonymi, cujus hoc tertium caput *Præfatio* eſt & nihil aliud, eandem vir bonus cantilenam repetit. *Rogo autem eos qui hunc librum lecturi ſunt, ut etiam legant Scholia certis locis inſerta: etſi ut probabile futurum eſt, liber ſolæca quadam contineat, venia dabitur. Dum autem author tota mente & cogitatione, in ſenſu notando & deſignando defixus hæret, ſæpe uſu venit, ut ſolæciſmos & interpunctiones in poſtremis ducat.* Hæc autem Scriptoris præcautio *de ſolæciſmis non corrigendis, de ſcholiis in opus ſuum importandis, de accentibus accuratè obſervandis*: hæc omnia (inquam) redolent Scriptorem ſeculi ut plurimum undecimi, ſeu Græciæ recentiſſimæ authorem, qualem ejus parentem ſtatuimus eſſe, Anaſtaſium quartum nominis, Sinaitam Monachum & Antiochenum Epiſcopum. Sex autem priorum Eccleſiæ ſeculorum temporibus, quæ Anaſtaſius primus anno 599. mortuus concludit, neque duobus etiam aut tribus ſequentibus, unquam precati ſunt Patres Græci vel Scriptores ulli, *vel de Scholiis ſuis Operibus adjiciendis, vel de accentibus, punctis & ſemipunctis ſedulò obſervandis, vel de ſolæciſmis non corrigendis.* Vnde meo quidem ſenſu bardus eſt hebesque, quisquis iſtud Opuſculum ſupra ſeculum XI. collocandum cenſuerit.

Quintò ex his ſolis verbis paginæ 9. ubi legitimæ diſputationis conditiones exigit, conjicio ſanè authorem eſſe recentiſſimum, non autem Anaſtaſios illos duos antiquiores ſeculi ſexti ac ſeptimi. *Exploratam* (inquit) *habeat Chronologiam, & quo tempore vixerit hic aut ille Pater, quando hæc aut illa hæreſis extiterit. Neque illud ignorandum, Adverſarium, quando per interrogationem ad anguſtias redactus eſt, conari alia interrogatione propoſita, alio ſermonem transferre, quod non eſt tolerandum. Ante diſputationem ab Adverſario juramentum petendum eſt, quo polliceatur nullo verbo, contra conſcientiam ſuam ſeſe acturum.* Expers omnino rerum antiquarum, ac judicii vacuus ſum, ſi tantæ præcautiones quas in Diſputationibus Polemicis author exigit, excedant trutinam & cautelas, à recentioris fori legibus, & Scholaſticæ balbutiei temporibus excogitatas. Errant itaque cœlo toto, qui Scriptorem hunc ſeculo XI. Eccleſiæ antiquiorem putaverint. Favet quoque huic opinioni, id quod Capite 1. Diſſertationis noſtræ, *De variis Anaſtaſiis Sinaitis* attulimus, nempe Caput 3. hu-

hujus ὁδηγοῦ eſſe initium alterius Operis à duobus præcedentibus capitibus diſtincti, ut patet ex titulo illi appoſito : *Anaſtaſii Minimi Monachi Opus de Orthodoxa fide, ex ſacris literis ac Doctoribus excerptum.* Vix enim ante ſeculum XI. inter Orientales & Græcos, affectationem hujus abjectionis *Anaſtaſii Minimi Monachi*, invenire potueris.

Sextò. Vnum idemque argumentum tractatum videtur, tum ab Anaſtaſio Sinaita & Antiocheno Epiſcopo in Tractatu *De tribus Quadrageſimis*, tum ab Anaſtaſio Cæſarienſi Archiepiſcopo, in Opuſculo *De jejunio Deiparæ*, quæ Scriptores ejusdem temporis arguunt. Atqui Anaſtaſius Cæſarienſis, allegans in Opuſculo *De jejunio Deiparæ* pag. 439. S. Niconem Armenum anno 998. die 26. Novembris mortuum, ſeipſum ſeculo undecimo antiquiorem negat : unde idem concludendum de Anaſtaſio noſtro Sinaita & nominis quarto, Antiocheno Epiſcopo, qui circa annum 1010. vel 1020. floruerit, atque varia iſta ſcripſerit.

Ætate igitur quantum ex Operibus impreſſis licuit, hujus Anaſtaſii Sinaitæ & Antiocheni Epiſcopi nomine quarti diſcuſſâ, jam ad Operum ipſi debitorum recenſionem, procedendum eſt.

Horum primum Ὁδηγὸς ſive *Dux viæ adverſus Acephalos*, quem edidit Græcè & Latinè Jacobus Gretſerus Ingolſtadii anno 1606. in 4. de quo ejusque MSS. Codicibus latè diſſeruimus in Diſputatione citata *De diverſis Anaſtaſiis Sinaitis & Antiochenis Epiſcopis* cap. 1. & 2.

Quæſtiones & Reſponſiones de variis argumentis in Scripturam ſacram, numero CLIV. quas Græcè & Latinè idem Jacobus Gretſerus Ingolſtadii anno 1617. in 4. emiſit, de quibus earumque MSS. Codicibus multis diximus Diſſertationis citatæ cap. 7.

Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeron libri XI. latine editi Pariſiis 1609. librum autem duodecimum Græce & Latine Londini anno 1682. in 4. edendum curavit Petrus Allix. Varias autem Bibliothecas deduximus, ubi hi Libri XII. Græce extant Manuſcripti, ex quibus erumpere in lucem publicam impoſterum poſſint.

Orationes quinque Dogmaticæ. De ſanctiſſima Trinitate. De Incircumſcripto. De Incarnatione divina. De Paſſione & impaſſibilitate Chriſti. De Reſurrectione ejusdem : quæ prodierunt primum Pariſiis Latine Godefrido Tilmanno Carthuſienſi interprete, anno 1556. in 8. immiſſæ poſtea in Bibliothecam SS. Patrum editionis annorum 1575. & 1589. atque etiam in ſequentes. Extant autem MSS. Græce in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Philoſophico Græco XC. num. 15. ut habet Lambecius Libro 7. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 167.

Ejusdem Anaſtaſii Definitiones Theologicæ ſecundum Epitomen, quæ extant quoque Græce & Latine inter Opera S. Athanaſii Alexandriæ Epiſcopi, & Sancti Maximi Monachi & Martyris, quibus attribuuntur. Harum Manuſcriptos Codices proferimus Diſputationis citatæ cap. 6.

Ejusdem Anaſtaſii & Sancti Cyrilli Alexandrini Expoſitio compendiaria Orthodoxæ fidei, de quâ cap. 6. hujus Diſſertationis ſufficienter egimus, quam cum *Dialogis V. de Trinitate* ſub Sancti Athanaſii nomine Græc. Lat. edidit primus Theodorus Beza Vezeliacenſis 1570 in 8. cujus Manuſcriptos Codices cap. 6. Diſſert. cit. proferimus.

In Annunciationem B. Mariæ Virginis Homilia II.

De ſacra Synaxi & de proximo non judicando, Homilia.

In Pſalmum Sextum & in introitum jejuniorum, Homilia II.

In Transfigurationem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Sex iſtæ homiliæ Græce & Latine habentur à Franciſco Combefiſio editæ in *Auctario Novo* Bibliothecæ Patrum 1648. Tomo I. pag. 350. de quibus ſigillatim, earumque editionibus & MSS. Codicibus cap. 6. Diſſertationis citatæ diſſeruimus. Tractatus *De ſanctis tribus Quadrageſimis, unde eas obſervare accepimus, quodque qui eas tranſgrediuntur, legem violent*, extat Græce & Latine inter *Vetera Monumenta Eccleſiæ Græcæ* à Joanne Baptiſta Cotelerio Pariſiis 1687. in 4. edita Tomo 3. p. 425. de quo egimus tum Diſſertationis præfatæ cap. 2. tum c. 8. iſto.

Denique plurima alia Opuſcula hujus Anaſtaſii Sinaitæ & Epiſcopi Antiocheni nomine, in Bibliothecis Europæ celebrioribus, quæ ad iſtum de quo agimus ſpectant, de quibus prolixe locuti ſumus in Diſſertatione citatâ capitibus 8. ac 6. ubi de Manuſcriptis Codicibus Anaſtaſii Sinaitæ ultimi. Ex omnibus enim illic productis, unica duntaxat Oratio videtur ſpectare ad Anaſtaſium Seniorem illum Antiochiæ Epiſcopum, cujus meminit Petrus Lambecius Libro VII. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 168. his verbis : *Ejusdem Anaſtaſii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni primi ſive ſenioris, Oratio ad Antiochenos, cum poſt viginti trium annorum exilium, in quod ab Imperatore Juſtino Juniore iniuſte pulſus fuerat, ad thronum Patriarchalem reverteretur. Habita die XXV. Martii feria IV. ſancta hebdomadis, Indictione undecima, currente anno Imperii Mauricii undecimo, à die decimo quarto Auguſti anni præcedentis.*

Agunt plurimi *de Anaſtaſiis Sinaitis & Antiochenis Epiſcopis ſenioribus*, ut Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus ſacri*, verbo *Anaſtaſius Sinaita.* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 561. pag. 419. Sed nullus quem ſciam de *Anaſtaſio Sinaita & Epiſcopo Antiocheno nominis quarto*, quem hic ad annum 1010. vel 1020. collocamus, mentionem feciſſe videtur.

MAR-

1010. MARCUS HIEROMONACHUS AC PRÆPOSITUS MAGNÆ LAURÆ SANCTI SABÆ, Hieroſolymis Seculo XI. incipiente, circa annum 1010. vel 1020. claruiſſe mihi creditur, eo tempore, quo Anaſtaſius nominis quartus & Sinaita dictus, Antiochenus Patriarcha, de quo Diſſertationem proximam ſcripſimus. Compoſuit *Commentarium in Typicon Sancti Sabæ*, ſeu ab ipſo, Sancto Sabæ Magnæ Lauræ Abbati attributum, de quo loquitur Guillelmus Cavus Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoria ſuæ literaria* ad annum 484. paginis 146. & 147. editionis Londinenſis 1698. in folio, itemque latius Diſſertatione 2. *De libris & officiis Eccleſiaſticis Græcorum*, verbo *Typicon* pag. 56. & 57. editionis ejusdem. Et ego quoque ſupra ad annum 520. verbo *Sanctus Sabas*, diffuſe loquutus ſum. Editum autem *Typicon Sancti Sabæ* inter alios Græcorum Libros Eccleſiaſticos, Venetiis anno 1603. 1615. 1643. Græce in folio hoc titulo, Τύπικον σὺν Θεῷ ἁγίῳ παρέχον πᾶσαν τὴν διάταξιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τοῦ χρόνου ὅλου: *Typicon favente Deo continens integrum Officii Eccleſiaſtici ordinem, per totum annum.* Quo in Opere Opuſcula novem ſimul collecta continentur. 1. Typicon τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας *Sanctæ Lauræ in Hieroſolymis*, quod & in aliis Monaſteriis Hieroſolymitanis, aliisque Eccleſiis obtinet, ex præſcripto Sancti Sabæ, capita LIX. complexum. 3. Marci Monachi ſeu Hieromonachi qui ſe ἁμαρτωλὸν appellat, Σύνταγμα εἰς τὰ ἀπορούμενα τοῦ Τυπικοῦ, ſive *Tractatus de dubiis quæ ex Typico oriuntur, capitibus centum abſolutus.* Guillelmus Cavus pro ſimplicitate qua Opuſcula Pontificiorum pleraque absque diſcuſſione admiſit, opinatus quidem eſt *Commentarium in Typicon capitibus C. conſtantem*, eſſe Marci Hieromonachi ſeu Presbyteri Monachi dictæ Lauræ Sancti Sabæ: ſed *Typicon ipſum* eſſe *Sancti Sabæ Abbatis*, qui ab anno 484. ad 532. Magnæ Lauræ in Hieroſolymis præfuit. Ego rem propius examinans, reperi Marcum Hieromonachum qui ab anno circiter 1010. vel 1020. floruit, non tantum ſcripſiſſe *Commentarium in Typicon Sancti Sabæ dictum*, ſed compoſuiſſe etiam hoc *Typicon*, quod Sancti Sabæ Abbatis falſo nomine inſcripſit, ut authoritatem ipſi majorem atque reverentiam apud Lauræ Monachos procuraret, fraude piâ atque ad Dei majorem gloriam apud Pontificios conſuetâ. Lapſus eſt in eundem cum Cavo errorem & inadvertentiam Carolus Dufreſnius du Cange, in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* verbo *Typicon* columnâ 1622. At Typicum iſtud eſſe opus Marci Hieromonachi Sancti Sabæ in Hieroſolymis, & non ipſius Sancti Sabæ Abbatis, conſtantiſſimum eſt, ex eo quod agat de *tribus Græcorum Quadrageſimis*, quæ trecentis vel quadringentis annis Sancto Saba qui anno 484. præfecturam Magnæ Lauræ ſuſcepit, recentiores ſunt, obtinentes potiſſimum in Eccleſiis Orientalibus ſub ſeculi X. finem & undecimi initium circa annum 1010. vel 1020. quo tempore Marcus Hieromonachus, qui ſe peccatorem appellat, floruit. Longe ergo hoc Typicon ab ætate S. Sabæ Abbatis, multisque annorum centuriis ab illo vivente compoſitum. Id quod ne gratis dicere videamur, audiamus Joannem Baptiſtam Cotelerium in Notis ad Tomum 3. *Veterum monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 646. ad ea quæ habet Anaſtaſii Patriarchæ Theopoleos Magnæ Antiochiæ *de ſanctis tribus Quadrageſimis* pag. 425. & pag. 431. ad *Pandectas Sancti Niconis*, ex Codicibus Manuſcriptis Regiis 2423. & 2424. excerptas.

Ἀναζητήσις περὶ τριῶν Τεσσαρακοστῶν, citatur quanquam indiligentius à Theodoro Balſamone Epiſtolâ *de jejuniis*, quam ſupra Tomo 2. pag. 472. edidimus, ubi quemadmodum ad Conſtitutiones Apoſtolicas diximus de jejunio Græcorum, & de eorum tribus Quadrageſimis in Anaſtaſii quæſtione 64. & in loco Joannis Citrii apud Allatium *De Conſenſu* libro 3. cap. 12. necnon in Typico Sancti Sabæ fol. 100. & 133. atque in Morini antiquis Pœnitentialibus. Neque Latinis defuerunt tres Quadrageſimæ ſuæ, ex Concilio Triburienſi, Capitularibus, Amalario, aliisque teſtimoniis per viros doctos coacervatis notiſſimæ. Proinde juxta morem ſuum calide Hieronymus Epiſtola 54. ad Marcellam, adverſus Montanum. *Nos*, inquit, *unam Quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum toto anno tempore nobis congruo jejunamus, illi tres in anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Salvatores.* Vide eundem magnum Doctorem ad Aggæi cap. 1. & ad Matthæi cap. 9. Similiter de jejunio & quadrageſima Principum Apoſtolorum Petri & Pauli ſeu Duodecim Apoſtolorum, mitto te præcipue ad Typicum fol. 99. 100. 121. 137. & alibi.“ Conſtat igitur hoc Typicum non à Sancto Saba compoſitum fuiſſe, ſed multis poſt ſeculis, à Marco Hieromonacho impoſtore, qui Typici hujus auctoritate, Monachos Sanctæ Lauræ ad obſervantiam Quadrageſimæ hujus tertiæ quæ Sanctorum Apoſtolorum dicebatur, compellere voluit.

Equidem anteà ſub ſeculi IX. initium, ætate S. Nicephori Conſtantinopolitani Patriarchæ, obtinebat in Patriarchatu Conſtantinopolitano, ſeu in uſu erat & praxi, *jejunium ſeu Quadrageſima Sanctorum Apoſtolorum*, quæ etiam *Sancti Philippi* dicebatur: ſed iſta Quadrageſima ſeu jejunium non adſtringebat ad obſervantiam ſuam Chriſtianos omnes laicos, ſed Monachos tantum ad jejunium feriæ quartæ & ſextæ per hebdomadam: neque illos omnes, ſed eos tantum qui otioſi & inertes in Monaſteriis verſabantur, exemptis à jejunio iſto feriis etiam quartis & ſextis, qui artem quandam fatigantem exercerent. Hoc diſerte docent eodem Tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, Canones S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani & Confeſſoris collecti ex Eccleſiaſticis

Conſtitutionibus ipſius & Sanctorum Patrum cum eo congregatorum pag. 445. Sic enim Canone XX. pag. 447. *Τῇ τῶν ἁγίων Ἀποςόλων νηςείᾳ, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, χρὴ τοὺς ἐν τῇ μονῇ καθεζομένους Μοναχοὺς, τετράδος καὶ ἕκτης παρασκευῆς ἅπαξ πρὸς ἑσπέραν σιτεῖσθαι: τοὺς δὲ ἐργαζομένους μετὰ τὴν ἕκτην γεύεσθαι ὥραν, καὶ ἑσπέρας δειπνεῖν. In jejunio Sanctorum Apoſtolorum & jejunio Sancti Philippi, oportet ut Monachi qui in Monaſterio reſident, per ferias quartas & ſextas ſemel ad veſperam cibum ſumant: qui verò opera faciunt, poſt horam ſextam edant & guſtent, ac veſpere cœnent.* Idem docet pag. 452. Canone XXIX. Vt nullum dubium ſit, quin hæc quadrageſima ſolos monachos feria tantum quarta & ſexta per hebdomadam, jejunio alligaret, illosque otioſos ſolum atque inertes. Cum itaque Typicon Sancti Sabæ, hanc quadrageſimam obſervandam injungat, vix ante annum 1010. vel 1020. conſcriptum videtur. Porro inter MSS. Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Tomo V. pag. 185. Codice 325. à fol. 1. ad folium 206. extat *Typicon Sancti Sabæ* ſive *Ordo recitandi officii Eccleſiaſtici per totum annum, ſecundum conſuetudinem ab ipſo inſtitutam ſive præſcriptam:* cujus libri Græcus titulus cum principio Operis, hic ipſe eſt. *Τύπικον τῆς Ἐκκλησιαςικῆς ἀκολουθίας, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα. αὐτὴ δὲ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων μονῶν. Εἴδησις τοῦ μικροῦ ἑσπερινοῦ, πρὸ τοῦ δῦναι τὸν ἥλιον, ἤγουν περὶ ὥραν δεκάτην τῆς ἡμέρας.* Numero autem 2. & quidem à fol. 207. ad folium usque 263. habetur *Marci Hieromonachi Declaratio dubiorum in Typico occurrentium, diviſa in Capita nonaginta quinque.* Titulus ejus cum principio eſt ejusmodi, *Μάρκου ἁμαρτωλοῦ, Ἱερομονάχου σύνταγμα πονηθὲν εἰς τὰ ἀπορούμενα τοῦ Τυπικοῦ. Κεφάλαιον α΄ Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ α΄ περὶ τῆς Ἰνδίκτου καὶ τοῦ ὁσίου Συμεὼν, εἰ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ. Χρὴ εἰδῆναι, ὅτι εἰ* &c. Iſtud Typicon MS. Sancti Sabæ recentis ætatis eſt, ſcriptum anno Mundi juxta ſupputationem Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ 6967, ſive anno Chriſti 1459. ut habet Lambecius loco citato pag. 286. Ipſa verba Græca ſunt, *Θεοῦ τὸ δῶρον, Ἀθανασίου Ἱερομονάχου πόνος, ἔτους ςϡξζ Ἰουλίου κε΄ ἐπινεμήσεως ζ.*

Alius apud Leonem Allatium *De Symeonum ſcriptis* pag. 109. Marcus Monachus & Præpoſitus Monaſterii Sancti Sabæ Romæ, qui *εἰς τὸν βίον καὶ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τῆς Ἀκραγάντων Ἐκκλησίας, Vitam & miracula Sancti Gregorii Agrigentini ſeu Acragantini* conſcripſit, cujus initium, *σοφὸν καὶ ἀκατάληπτον χρῆμα καὶ τῇ οἰκουμένῃ ὠφέλιμον* &c.

1030. ADEMARVS SANCTI EPARCHII ENGOLISMENSIS MONACHVS, patriâ Cabannenſis, Raimundi qui Turpionis Epiſcopi Lemovicenſis abnepos fuit, & Aldeardis filius, primum S. Martialis Lemovicenſis, deinde Sancti Eparchii Engolismenſis Monachus, anno circiter 1030. florebat. Scripſit *Chronicon* ab initio Monarchiæ Francorum, præcipue verò ab anno 829. usq; ad a. 1029. quod ex MS. Cod. Thuaneo primus in lucem produxit Phil. Labbeus, editum tomo 2. p. 151. *Novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum:* quo in Chronico author parum ſe accuratum oſtendit in ſupputandis temporibus, quamvis haud vulgaria exhibeat de *Rebus Francicis*, præcipue *Aquitanicis* quibus enarrandis accuratior extitit. Scripſit etiam *Commemorationem Abbatum Lemovicenſium, Baſilicæ ſeu Martialis Apoſtoli*, ibidem à Labbeo in lucem prolatam, pag. 271. Idem pietate in ſuum Patriarcham divum Benedictum ſingulari ac nimiâ, grande addidit *Supplementum ad Librum quartum Amalbarii, De divinis officiis*, de quo diximus olim in *Supplemento* De Scriptoribus Eccleſiaſticis, ſeculo IX. verbo, *Amalbarius Metenſis Diaconus:* quod evulgatum tom. 2. *Analectorum* Joannis Mabillon pag. 96. Meminit *Ademari Monachi* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 6. pag. mihi 707. ubi tamen fallitur, dum illum ad annum 1110. aſſignat, qui anno 1030. clarus fuit. Plura de illo locis citatis, dicti Labbeus & Mabillon, qui opera Adhemari ediderunt.

SYMEON JVNIOR THEOLOGVS, 1030.
PRESBYTER CONSTANTINOPOLITANVS, S. MAMANTIS IN XEROCERCO ABBAS SEV PRÆPOSITVS, quibus omnibus tum à Symeone Metaphraſte diſtinguitur, qui Symeon Senior vocatur, annisque circiter centum atque viginti Symeonem hunc præceſſit, anno nimirum 910. clarus, ſuis certaminum Eccleſiæ ſanctorumque Martyrum Metaphraſibus, (juxta ſententiam tamen Leonis Allatii & Guillelmi Cavi, non autem noſtram;) Tum quoque à Sancto Gregorio Nazianzeno qui per excellentiam, ob eminentem doctrinæ famam Theologus dictus eſt: & hic quidem Theologus Senior, noſter autem Symeon Theologus Junior à Græcis nuncupatur. Hujus ætatem figit in Diatriba *De Symeonum Scriptis* Leo Allatius pag. 152. ad annum MLI. vel circiter ſub Iſaaco Comneno, & Conſtantino Duca, quem ſecutus eſt Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Litteraria* ad annum 1051. ſeculo undecimo pag. 608. Ad iſtud ſtatuendum maximo argumento fuit Allatio Nicetas Stethatus ſeu Pectoratus, qui cum Michaele Cerulario Patriarcha Conſtantinopolitano, imperante Conſtantino Monomacho, multis in Latinos invectus eſt, cujus hanc ob cauſſam volumen anno 1054. combuſtum ſcribitur. Is autem Nicetas Stethatus in hujus Symeonis Junioris Theologi Librum *De Divinis Hymnis* præ-

præſatus, ſeſe illius fuiſſe diſcipulum tradit. Ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὡς αὐτῷ μαθητευθέντες, καὶ τὸ ὕψος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῆς αὐτοῦ σοφίας εἰδότες διὰ τῶν εἰρημένων καὶ τοῦ παρόντος λόγου τῶν πάντῃ χοντρῶν καὶ ἀμύστων διαστέλλομεν, καὶ ἀνέκφορα τούτοις εἶναι βουλόμεθα. *Hac nos tanquam ab eo edocti, & ſublimitatem & profunditatem & latitudinem illius ſapientia cognoſcentes, per hac dicta & praſentem ſermonem, ab idiotis omnino & penitus harum rerum ignaris ſeparamus, & occulta eſſe illis volumus.* Et infrà ἐπεὶ δὲ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀνήχθη ἡ θεία τῷ ὄντι καὶ καθαρωτάτα ψυχὴ τοῦ καθηγεμόνος ἡμῶν, καὶ τοιούτων ἐμφάσεων ἠξιώθη. *Quandoquidem verò ad tantam ſublimitatem verè divina & puriſſima anima Praceptoris noſtri erecta eſt, & ſimilium illuminationum digna effecta.* Καὶ ταῦτα τοίνυν διὰ τοὺς φθόνῳ πρὸς τὰ καλὰ, καὶ ἀπιστίᾳ καὶ ἀγνωσίᾳ κεκρατημένους ἡμῶν προετέθη τῶν ἐρωτικῶν καὶ θείων ὕμνων τοῦ διδασκάλου. *Hac igitur propter eos, qui adverſus bona, invidentia, incredulitate & ignoratione detinentur, ex divinis amoribus ac laudibus Praceptoris noſtri à nobis prapoſita ſunt.* Sic diſcipulus de Præceptoris ſcriptis. Quare certo certius (inquit Allatius) concludendum videtur, hunc Symeonem vel iiſdem cum Niceta temporibus vel paullo ante ſcripſiſſe: ne cogamur dicere diſcipulum ætate antiquiorem Magiſtro, ut plane cogeremur: Si anni ab Orbe condito ſex mille ſexcenti quos recenſet Symeon in Oratione ſuâ XIII. à Pontano productâ, integri perfectique, cum illa ſcriberet Symeon, fuiſſent. Alias affirmandum fuiſſet, Nicetam ἐσχατόγερον fuiſſe, cum Præfationem illam in Magiſtri librum ſcriberet. Eſt ergo mendum in Oratione illa, quæ illum anno mundi 6600. ſcribere aſſerit, hoc eſt anno Chriſti 1092. ut rectè pag. 151. annotavit Leo Allatius, neque hoc in rigore accipiendum eſt; ſed quaſi in ſexcenteſimo duntaxat ſeptimi ab Orbe condito millenarii, ſcriberet: quod æque anno MXXX. quo Symeonem hunc collocamus, ac MXCIII. convenire juxta noſtram interpretationem poteſt. Nam Magiſtrum diſcipulo, Symeonem S. Mamantis in Xerocerco Præpoſitum Nicetæ Stethato ſeu Pectorato annis ſaltem viginti præiviſſe, pluſquam probabile eſt. Nicetam autem iſtum, anno 1054. ætate provectâ fuiſſe, & ſcripta illius & authoritas, & judicium in quo ipſe condemnatus eſt, plane probant: cui numero, ſi ſexcenteſimum integrum admittas, adderentur vitæ Nicetæ anni XXXVIII. tum cum adhuc vivens florensque Symeon ſcriberet: quod abſurdum & incredibile prorſus videtur, neque niſi aliunde probetur, ipſe non ita facile credidero,, inquit Allatius. Annum igitur MXXX. quo floruit Symeon Junior Theologus & S. Mamantis in Xerocerco Præpoſitus, ut convenientiorem aſſignamus.

Extant ſub nomine Symeonis Junioris Theologi *Orationes XXXIII. De fide & moribus tum Chriſtianis tum Monaſticis.* Ad Simeonem hunc eundem ſpectare videtur Sermo *de ſemper mente complectendo ſuo unicuique diſceſſu*, quem ſub nomine S. Symeonis Stylitæ Senioris habet Latine duntaxat *Bibliotheca Patrum* variæ editionis, nam convenit cum XXI. quem ipſi attribuit Leo Allatius in ſua Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 155. de quo male Guillelmus Cavus ad annum 448. pag. 352. Ejuſdem Operis alium det parentem Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 24. nimirum *Symeonem Meſopotamitam*, ſub cujus nomine vult Græce Legi in MS. Codice Bibliothecæ Imperatoris Viennæ, quamvis fateatur eſſe inſertum Tomo 5. Bibliothecæ Veterum Patrum ſub nomine *S. Symeonis Stylita Senioris*, licet nihil abſolute decernat. *Liber Divinorum amorum, ſeu De laudibus ſacris Commentationes & Capita Moralia, Practica ac Theologica CCXXVIII.* quæ Latine duntaxat prodierunt ex Jacobi Pontani verſione & cum Jacobi Gretſeri viri eruditi notis, Ingolſtadii anno 1603. in 4. typis Adami Sartorii. Addit Leo Allatius pag. 153. *De Symeonum Scriptis*, alias *Orationes LXIV.* ejuſdem Symeonis præter eas à Pontano editas à ſe viſas & enumeratas, appoſitis uniuſcujuſque argumentis & initiis, ſed quas ubinam lateant, ſubticuit. *Hymnos de laudibus divinis* ſeu *Commentationes ſacras XIX.* præter eas quæ à Pontano editæ ſunt, ab Allatio pari ratione enumeratas, ibidem pag. 161. Denique *Capita practica & Theologica varia*, ab editis diverſa, ab Allatio ibidem viſa & recenſita pag. 167. Deſumpſit iſta Jacobus Pontanus ex MSS. Codicibus Bibliothecæ Bavaricæ & Auguſtanæ. Nam Codice MS. Græco 84. Bibliothecæ Bavaricæ, extant *Sancti Patris noſtri Symeonis Junioris Capita Practica & Theologica 101. & Dialogus cujuſdam Scholaſtici ad Symeonem Sanctum & Theologum.* Codice 85. charta in folio, *Symeonis Junioris Theologi & Presbyteri Sermones XXXIV.* Ejuſdem *Amores Divinorum Hymnorum triplici Carminis genere, Politico, Anacreontico & Jambico.* Item Codice MS. 64. Bibliothecæ Auguſtanæ, *Symeonis Presbyteri Sermones XXXIII. & Hymni Jambici*, charta in 4. Codice 104. ejuſdem Bavaricæ Bibliothecæ, *Symeonis Junioris Theologi Capita Moralia 101. Ejuſdem Capita de Theologia 25. Ejuſdem Capita Theologica Practica 102.* Hæc autem omnia Capita ſimul juncta, faciunt numerum CCXXVIII. Capitum Practicorum & Theologicorum, quæ à Jacobo Pontano Græcis neglectis, Latine tantum evulgata ſunt, cum præfatis Sermonibus aſceticis.

Refert autem idem Allatius in Diatriba *De Symeonibus* pag. 167. Opuſcula hujus Symeonis Theologi, in plurimis Bibliothecis Manuſcripta haberi, his verbis. „ In Bibliotheca Antonii „ Auguſtini Codice 86. habebantur ejuſdem „ *Capita Practica & Theologica 101. De Theologia* „ *alia Capita 25. Alia Capita Theologica & Practica 102.* „ Codice 87. *Sermones XXXV. Inſtitutiones* „ *De*

De dilectione & charitate, & quales eſſe debent Spiritualium virorum vita & actiones. Ejuſdem Capita Practica & Theologica 100. De pœnitentia, & qua agere debet, qui nuper confeſſus eſt. Ad unum ex diſcipulis ſuis, quomodo poteſt quis Sanctum virum noſſe. Codice 37. *Ex Symeone Theologo, Excerpta de Silentio.* In Bibliotheca Regis Galliarum, *Symeonis Junioris Præpoſiti Monaſterio Sancti Mamantis, Capita Practica & Theologica 101. Ejuſdem Capita Gnoſtica 25. Ejuſdem Ethica &c. Ejuſdem de differentia* προσοχῆς καὶ προσευχῆς. *Ejuſdem Præcepta ad vitam Monaſticam. Ejuſdem varia Capitula. Ejuſdem de Pœnitentia & perfectione vitæ Monaſticæ. Ejuſdem Quæſtiones & Reſponſiones.* In Regia Sancti Laurentii, *Symeonis Junioris Theologi Hiſtoricum Opus ex variis authoribus collectum. De Oratione & attentione. De pœnitentia. Capita Theologica ad proximi cognitionem & Theologiam ſpectantia. De Charitate & beatitudinibus. Quomodo quis cognoſcere debeat virum Sanctum. Capita Practica & Theologica 100. Capita Gnoſtica & Theologica 25.* Antonius Verderius in Catalogo MS. Librorum Conſtantini Varini, *Symeonis Monachi novi Theologi explicatio de Sancta Trinitate.* Hæc Allatius Ibidem. » Extant quoque plurima hujus Symeonis Junioris Opuſcula Græce MSS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CLVI. num. 5. ut habet Lambecius Libro 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 145. his verbis. „ Quinto & quidem à fol. 19. pag. 1. usque ad fol. 36. pag. 1. *Symeonis cognomento Junioris Theologi Præfecti*, ſive *Præpoſiti Monaſterii Sancti Mamantis Conſtantinopoli, Capita centum Theologica partim Theoretica ſive Contemplativa, partim Practica ſive Activa vel Moralia*, quorum titulus & principium hoc eſt: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν τοῦ Νέου Θεολόγου κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ, ἑκατόν. Κεφάλαιον α΄. Θεὸς τοῖς μὲν σωματικοῖς ὁρῶσιν, οὐδαμοῦ ἐστιν, ἀόρατος γάρ. Τοῖς δὲ πνευματικοῖς νοῦσι, πανταχοῦ ἐστιν. &c. Edita quidem ſunt hæc Capita à Jacobo Pontano Soc. Jeſu, cum aliis ejuſdem Symeonis Operibus Ingolſtadii typis Adami Sartorii anno 1601. in 4. Sed Latine tantum & mutilè. Eademque Latina editio tam numero quam ordine Capitum, à Manuſcripto hoc exemplari Cæſareo, valde ac multipliciter diſcrepat: adeo ut ad differentiam illam plene judicandam, totâ novâ editione opus ſit. Exempli gratiâ Caput 98. quod in hoc Codice MS. Cæſareo incipit, σκοπήσωμεν πῶς δοξάσωμεν τὸν Θεὸν &c. in memorata Pontani jam editione Latina eſt caput 206. Caput autem 99. quod in hoc Codice MS. Cæſareo incipit, ὁ τοῖς ἑκατὸν δοὺς ἐλεημοσύνην &c. eſt in editione Pontani caput 218. Caput denique Centeſimum ſive ultimum, quod in Manuſcripto hoc Codice Cæſareo incipit, τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐν-σάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ λόγου &c. atque deſinit ἡμῶν δ᾽ ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν: eſt in editione Pontani 203. & caret illa clauſula, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Plura de eodem Symeone cognomento Juniore Theologo, & de Operibus tam editis quam ineditis, vide in Leonis Allatii Diatriba *De Symeonum Scriptis* à pag. 143. ad pag. usque 179. "

In eadem Bibliotheca, Codice MS. Theologico Græco 234. num. 25. ut habet Lambecius Lib. V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 71. his verbis: Vigeſimo quinto & quidem à fol. 222. pag. 1. usque ad fol. 226. pag. 1. extat *Symeonis Junioris Theologi Doctrina differentiæ Precationis & Attentionis*, cujus titulus & principium: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου περὶ διαφορᾶς προσευχῆς καὶ προσοχῆς. Τρεῖς εἰσὶ τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς οἱ τρόποι, δι᾽ ὧν ἡ ψυχὴ ἀνάγεται ἢ κατάγεται &c. "

Ibidem Codice MS. Theologico Græco 237. num. 14. ut habet idem Lambecius tom. V. Commentariorum ejuſdem Bibliothecæ, p. 89. his verbis. Decimo quarto & quidem à ſol. 185. usque ad ſol. 195. p. 1. *Symeonis Junioris Theologi, Præpoſiti & Presbyteri Monaſterii Sancti Mamantis juxta Xerocercum, Tractatus aſceticus De tribus generibus ſacræ Orationis*, cujus proœmium verſibus Politicis conſtans, inſcribitur atque incipit ab his verbis: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ἡγεμένου καὶ Πρεσβυτέρου μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου, στίχοι τῆς ἱερᾶς προσευχῆς.

Ὅστις βούλεται τὸ φῶς ἐκεῖνο βλέψαι,
Ὀφείλει ταῦτα φυλάττειν ἐκ καρδίας,
Παθῶν σαρκικῶν &c.

Opuſculum deinde ſequitur hoc modo, Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς. Τρεῖς εἰσὶ τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς τρόποι &c. Meminit hujus Opuſculi Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 161. ubi inſcribitur, Μέθοδος περὶ τῆς ἱερᾶς προσευχῆς καὶ προσοχῆς. Notandum autem eſt *Interpretationem & Reſponſionem*, καὶ διὰ τί ἡ πρώτη καὶ δευτέρα φυλακὴ οὐ δύναται τελειῶσαι τὸν μοναχὸν; ἐπειδὴ οὐ κατὰ τάξιν &c. partem eſſe memorati jam Opuſculi περὶ προσευχῆς καὶ προσοχῆς, Sive *De Oratione & Attentione*: non autem peculiarem aliquem & ſeparatum tractatum, ut credidit perperam Allatius.

Decimo quinto & quidem à fol. 195. pag. 1. usque ad fol. 201. pag. 1. *Ejuſdem Symeonis Junioris Theologi Monita Aſcetica Miſcellanea viginti duo*, inſcripta τοῦ αὐτοῦ, quorum primum incipit, Ἄδειαν εὗρεν ὁ διάβολος &c. Secundum Ὁ ἔχων τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Χριστοῦ &c.

Decimo ſextò, & quidem à ſolio 201. pag. 1. usque ad fol. 206. pag. 1. *Ejuſdem Symeonis Junioris Theologi Oratio aſcetica de cognitione Spirituali*, cujus titulus & principium: Τοῦ ἁγίου Πα-

„πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν, τοῦ Νέου Θεολόγου, περὶ γνώσεως πνευματικῆς &c. Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες ἔοικεν ἡ πνευματικὴ γνῶσις &c. quæ quidem extat, ſed latine tantum inter Orationes ipſius à Pontano editas, in quibus eſt XIX.

„Decimo ſeptimò & quidem a fol. 206. pag. 1. usque ad fol. 274. pag. 2. *Ejuſdem Symeonis Junioris Theologi Capita Practica & Theologica*, quorum titulus & principium: Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικά. Θεὸς τοῖς μὲν σωματικῶς ὁρῶσιν οὐδαμοῦ ἐστιν: τοῖς δὲ πνευματικῶς &c.

„Decimo octavo, & quidem a fol. 224. pag. 2. usque ad fol. 230. pag. 2. *Ejuſdem Symeonis Junioris Theologi Capita Theologica & Gnoſtica*, quorum titulus & principium: Τοῦ αὐτοῦ κυρίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἕτερα κεφάλαια θεολογικά τε καὶ γνωστικά. οὔτε τῷ θεολογοῦντι ἁρμόζει μετάνοια, οὔτε τῷ μετανοοῦντι θεολογία &c.

„Decimo nono & quidem a fol. 231. pag. 2. usque ad folium 247. pag. 1. *Ejuſdem Symeonis Junioris Theologi alia quadam Capita Theologica & Practica*, quorum titulus & principium: Τοῦ αὐτοῦ κυρίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἕτερα κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικά. Ἀπαρχὴ Χριστὸς, μεσότης καὶ τελειότης. ἐν πᾶσι γὰρ &c. Ex variis Græcè ſuo ejuſdem nomine in Bibliothecis extantibus, Petrus Poſſinus Soc. Jeſu Tholoſanus, vir Græce & Latinè eruditus, edidit utràque hac linguâ *Diſſertatiunculam S. Patris noſtri Symeonis Junioris Theologi, Abbatis Monaſterii Sancti Mamantis in Xerocerco, De alterationibus animæ & corporis*, ad calcem Epiſtolarum S. Nili Abbatis Conſtantinopolitani, S. Johannis Chryſoſtomi diſcipuli, pag. 347 quas evulgavit in 4. Pariſiis anno 1657. ex Regia typographiâ. Porro ut inquit quem hic transſcribimus, Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 71. „Quemadmodum abſurdum eſt Metaphraſtem duplicare, ita ex Simeone novo Theologo ſive juniore, & Simeone Metaphraſte, *unum Simeonem* facere, abſurdiſſimum fuerit, quod ſuſpicatur Jacobus Gretſerus. Suſpicatur enim *ipſiſſimum Metaphraſtem* eſſe Simeonem illum Juniorem Theologum, cujus Orationes *De moribus Chriſtianis & monaſteriis*, vertit ex Græco Pontanus & publicavit. Vult dictum *Juniorem Theologum* reſpectu antiquioris Gregorii Nazianzeni, qui Theologi nomen adeptus eſt. Subdit in Indice Bibliothecæ Vaticanæ in Codice 38. legi. Τοῦ Μεταφραστοῦ κυροῦ Συμεὼν τοῦ νέου θεολόγου περὶ προσοχῆς, *Metaphraſta Domini Symeonis junioris ſeu novi Theologi De attentione*. Vides eum qui Junior Theologus eſt, Metaphraſten nominari. Nec obſtare, quod Pſellus alia ejus ſcripta non recenſuerit, nec Monachatus meminerit: nam Pſellus ſatis habuit hiſtorica Sanctorum volumina attingere, & brevitati ſtudens, non omnia de eo quæ poterat, ſed quædam adducere voluit, id ipſumque teſtari Encomium valdè & rebus & verbis conciſum. Poterat plures alios Manuſcriptos Codices cum ex Vaticana, tum ex aliis Bibliothecis producere, qui Metaphraſten novum Theologum nominant. Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ νέου θεολόγου κεφάλαια ἕτερα, *Symeonis Metaphraſtæ & junioris Theologi Capita alia*. Τοῦ Μεταφραστοῦ ἢ νέου θεολόγου περὶ ἀρχῆς βίου τοῖς ἀρχαρίοις Μοναχοῖς, *Metaphraſta ſive novi Theologi de principio vitæ Archariis Monachis*. Ante Gretſerum, Joſephus Methonenſis Metaphraſtem cum hoc novo Theologo confudiſſe viſus eſt, *Apologia pro Synodo Florentina contra Marcum Epheſium*, καὶ Συμεὼν δ᾽ ὁ νέος θεολόγος, ὁ καὶ Μεταφραστὴς καλούμενος, *Et Symeon novus Theologus, qui & Metaphraſtes dicitur*. Sed Gretſerum nihil juvat exſcriptorum incuria, nec dictum Methonenſis aliis intenti temere prolatum. Obſtat ne hi duo unus ſint, vitæ inſtitutum varium, & officii dignitas eadem. Nam Symeon novus Theologus vitam Monaſticam profeſſus eſt, multis annis Monaſterio S. Mamantis in Xerocerco præfuit, in Aſcetica vita conſenuit: id quod de Metaphraſte dici nequit, qui juxta Pſellum Logotheta factus, potiſſimis Imperii adminiſtrandi negotiis multo tempore admotus eſt.«

Juvat autem ſub annum oculorum aſpectum, objicere omnes ſimul MSS. Codices Operum S. Symeonis Junioris Theologi, qui inveniuntur in Tomis 2. Manuſcriptorum Angliæ Codicum, qui annis 1696. & 1698. Oxonii in folio, magno literatorum bono impreſſi ſunt.

In MSS. Codicibus Bodlejanæ Bibliothecæ Baroccianis Codice 69. Symeon Theologus Junior *De ſacra oratione verſus Politici*, Ὅστις βούλεται pag. 4.

Idem de tribus modis Προσοχῆς καὶ προσευχῆς &c. Τρεῖς εἰσὶ p. 10.

Idem de illuminatione divina Φῶς γνώσεως ὅταν. p. 14. b.

Ejuſdem Capita practica & Theologica 69. Θεὸς τοῖς μὲν σωματικῶς. p. 22.

Ejuſdem Capita Theologica & gnoſtica 22. οὔτε τῷ θεολογοῦντι p. 39.

Ejuſdem alia Capita Theologica & practica 57. Ἀπαρχὴ Χριστὸς μεσότης καὶ τελειότης pag. 45. b.

Ibidem in iiſdem Codicibus Baroccianis, Codice 108. Symeonis Junioris Theologi De alterationibus animæ & corporis, provenientibus ab aere, elementis, alimentis, demoniis: Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες ὀφείλει ὁ μοναχός. pag. 166. ad 170.

In iiſdem MSS. Baroccianis Codice 197. *Theſaurus Symeonis Monachi continens Sermones XXXII & folia 207.*

1. Peccata noſtra confitenda eſſe, ac Dei timorem præ oculis habendum, & de transgreſſione pag. 1.

2. De attentione pag. 10.

3. De lingua pag. 14.

4. De invidia & odio erga fratres pag. 21.

5. De amore & contra iracundiam p. 24.

6. De fornicatione pag. 27.

7. De caſtitate ac temperantia, & à fornicatione & laſcivia abſtinendum eſſe p. 31.

8. De ingluvie pag. 36.

9. De jejunio & ingluvie, & non eſſe omnino murmurandum p. 47.

10. De jejunio pag. 51.

11. De ebrietate pag. 53.

12. Non eſſe fidendum in fide ſola, abſque bonis operibus pag. 56.

13. De avaritia pag. 64.

14. De miſericordia pag. 68.

15. Iterum de miſericordia pag. 71.

16. De inopia pag. 78.

17. De vita monaſtica & ſegrege pag. 85.

18. De patientia ſeu tolerantia p. 94.

19. 20. 21. 22. De patientia & precatione ad paginam 121.

23. De patientia & ſinceris erga Dominum noſtrum affectibus, & contra Judæos pag. 130.

24. De injuriarum oblivione, & non eſſe reddendum malum pro malo pag. 152.

25. De ſuperbia pag. 158.

26. De humiliatione divina pag. 168.

27. De confitendis & damnandis propriis peccatis pag. 173.

28. De mortis recordatione, & de vanitate ac brevitate vitæ, & de compunctione p. 176.

29. De judicio & ſecundo Chriſti adventu pag. 181.

30. De reſipiſcentia pag. 185.

31. De lachrymis & de benevolentia Dei erga homines p. 191.

32. Oratio lugubris p. 197. ad 207.

Ibidem in iisdem MSS. Baroccianis, Codice 213. Symeon Theologus Junior *De precatione & lectione Scripturæ Sacræ* pag. 304. Ὁ διδασκόμενος &c.

Ibidem Codice 290. in MSS. Codicibus Oliverii Cromwelli Codice 111. num. 7. Symeonis Junioris Oratio de principio vitæ, utilis admodum iis qui vel ſeculo renuntiarunt, vel adhuc in ſeculo agunt, & ad vitam Monaſticam confugiunt. pag. 265. Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες &c.

Ibidem Codice 292. in MSS. ejusdem Cromwelli Codice 113. *Symeonis Junioris Theologi, monaſterio Sancti Mamantis Præfecti τῆς ξηροκέρκου Orationes ſive Homiliæ aliquot de fide & moribus tum Chriſtianis tum Monaſticis*, quarum aliquæ, ſed Latinè tantum a *Pontano* verſæ, Ingolſtadii anno 1603. editæ extant.

2. Ejusdem homilia de reſurrectione Chriſti, habita poſt Paſcha feria ſecunda hebdomadæ ſecundæ pag. 4.

3. Eadem quæ in editis XXVII. p. 9.

4. De operationibus Spiritus Sancti p. 14.

5. De Contemplatione & revelatione & Oratione illuminante p. 19.

6. De pœnitentia & timore Domini p. 23.

7. Eadem quæ in editis XIX. p. 30.

8. Eadem quæ editis XVIII. p. 35.

9. Ne in præceptorum divinorum obſervatione negligentes ſimus, neque unicum ſolum contemnamus p. 43.

10. De participatione Spiritus Sancti p. 55.

11. Quod periculo non vacat, talentum nobis a Deo creditum abſcondere p. 63.

12. Ejusdem Evchariſtica ad Deum, pro donis ſuis in ipſum collatis p. 76.

13. Ejusdem Oratio Theologica adverſus eos qui primum de Spiritu &c. p. 88.

14. Ejusdem Oratio Theologica adverſus eos, qui Theologos agere præſumunt, Spiritu S. deſtituti. p. 101.

15. Ejusdem, Quod quidquid Pater eſt, illud eſt & Filius: & quidquid Filius, id & Spiritus Sanctus: quodque omnes unus ſunt Spiritus, pag. 112.

16. Ejusdem Liber Ethicorum p. 120.

17. Ejusdem Oratio protreptica ad pœnitentiam ex Procemiis. Et in textum Apoſtoli, *Quos præſcivit, eos etiam prædeſtinavit.* Et adverſus eos qui hunc locum & totam S. Scripturam pervertunt. p. 179.

18. Ejusdem in illud Apoſtoli, *Novi hominem in tertium cælum abreptum, qui audivit verba ineffabilia*. p. 211.

19. De apathia & profectu donorum & gratiarum quæ ei inſunt, & quænam eſt illa perfectio Spiritualis ſecundum ætatem Chriſti? pag. 231.

20. Ejusdem de iis qui præſumunt ineſſe Spiritum Sanctum, ſed incognitò, qui tamen nullam ipſius operationem ſentiunt. Et de iis qui aſſerunt non poſſe quenquam mortalium, gloriam ejus videre in hac vita, p. 261.

21. Ejusdem de apathia & virtuoſa vita, & quomodo oporteat voluntati propriæ renuntiare, & ad apicem perfectionis aſſurgere. Et de conjunctione Dei cum anima, & animæ cum corpore. Item de medicina ſpirituali, & quomodo ſpiritualiter laborantes, curandi ſunt, pag. 278.

22. Ejusdem de iis qui DEO ſerviunt. pag. 295.

23. Ejusdem de dilectione DEI & de fide pag. 315.

24. Ejusdem de vera cognitione p. 323.

25. Ejusdem de tremendo die Domini, & de judicio futuro pag. 340.

26. Ejusdem de vivifica morte Jeſu Chriſti, quæ continuò ſenſibiliter in perfectis peragitur. Quodque virtutum poſſeſſio ſanguine emitur, & quæ ſint virtutum illecebræ. pag. 370.

27. Ejusdem in illud Apoſtoli, *tempus redimentes, quia dies mali ſunt*. p. 397.

28. Ejusdem in illud Apoſtoli, *Primus homo ex terra terreſtris, ſecundus homo Dominus è cœlo.* pag. 404.

29. E-

29. Ejuſdem de Feſtis, & quomodo feſta celebranda ſint. p. 414.

30. Ejuſdem Oratio de tranquillitate ſeu περὶ ἡσυχίας, & quales operationes ſubire oporteat eum, qui huic incumbit. pag. 425.

31. Ejuſdem verſus Anacreontici, quod timor Dei omnem alium timorem eradicat. pag. 443.

Ibidem Codice ſeu Num. 688. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Cantuarienſis olim Archiepiſcopi Litera C. Codice 36. num. 22. Symeonis Junioris Theologi Monaſterii Sancti Mamantis Præfecti, Capita practica & Theologica 101. *Θεὸς τοῖς μὲν* &c. p. 159. b.

32. Ejuſdem Capita gnoſtica & Theologica XXV. p. 175. b.

33. Ejuſdem Capita Theologica & Practica CII. Ἀπαρχὴ Χριστὸς. p. 180.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum celebrium bibliothecarum num. 5937. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 103. Symeonis Theologi cognomento Junioris, Capita de Oratione & compunctione.

Ejuſdem Capita Practica & Theologica.

Ejuſdem alia Capita Theologica & Gnoſtica.

Ejuſdem alia Capita Theologica & Practica.

Sermo de aſceſi.

Ibidem num. 9108. in MSS. Græcis Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis, Codice 37. *Symeonis Theologi de dilectione Orationes duæ.*

Agunt *De Symeone Juniore Theologo & Sancti Mamantis Præfecto*, Conradus Geſnerus in Bibliotheca Scriptorum pag. 770. Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus Sacri.* Jacobus Pontanus in editione Operum illius, & Jacobus Gretſerus in Notis quas adjecit. Omnium autem quem excerpſimus, prolixiſſime Leo Allatius in Diſſertatione ſua *De Symeonum Scriptis* a pag. 251. ad pag. 179. Petrus Lambecius Libro 4. Commentariorum *De Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi*, pag. 145. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 252. & 258. Lib. 5. eorundem pag. 71. & 89. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 355. & 365. quem excerpſimus.

1030 ODORANNVS SANCTI PETRI VIVI SENONENSIS MONACHVS, quem Cavus præteriit, Ordinis dicti Benedicti, ſcripſit *Chronicon rerum in Orbe geſtarum, ab anno 675. ad annum 1032.* quo in citato Sancti Petri Senonenſis Cœnobio vivebat. *Chronicon* iſtud habetur in *Collectaneo Veterum ſeu Coætaneorum Franciæ Scriptorum*, quod noſtris temporibus, tomis quinque in folio editum eſt ab Andrea Ducheſnio, Pariſiis anno 1636. & ſequentibus, apud Sebaſtianum Cramoiſy, via Jacobæa ſub ciconiis. De *Odoranno* quem impreſſum neſcivit, Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 346. quem anno 1045. floruiſſe aſſerit, ad quem abſque dubio pervenire potuit.

ARNOLDVS ALTAHENSIS IN BAVARIA MONACHVS, quem idem Cavus omiſit, primum quidem fuiſſe videtur Herveldenſis Canonicus, deinde tranſiviſſe ad Monaſterium Altaham, Ordinis divi Benedicti, in Bavarica ditione ad Danubium poſiti. Vixit eodem tempore quo S. Godehardus, qui anno ætatis ſuæ XXXI. Chriſti autem 990. ex Clerico Monachus Ordinis divi Benedicti factus eſt, Abbas autem circa annum 997. conſtitutus. Tum Otho III. imperabat, Sanctus autem Bernwardus ſeu Bernardus ab anno jam Chriſti 993. Epiſcopus erat Hildesheimenſis: cui in Epiſcopatu Godehardus iſte ſucceſſit, ejus loci factus Epiſcopus decimus quartus: qui potiſſimum claruit tum Henrici cognomento *Claudi* vel *Sancti* temporibus, tum Conradi II, cujus anno XII. Chriſti autem MXXXVII. mortuus eſt. 1030

Vitam Sancti Godehardi ab Arnoldo ſcriptam eſſe, hæc prologi verba ſatis oſtendunt. *Summa reverentia decore venerando Domino meo & magiſtro, Menghardo, toto ſemper devotionis ſtudio colendo, Arnoldus, ſpiritu & corpore modicus, quidquid pro plurali ſubjectionis debito jure proprius, Hiſtoriam de Vita & Inſtitutione beatæ memoriæ patris ac paſtoris noſtri, Godehardi Epiſcopi ſcripturus &c.* Cujus vero inſtantiâ & poſtulatu memoriæ eam tradiderit, paullo poſt ſubjungit his verbis: *Multiplici propria negligentia conſcientiâ & metu territus, retrahebar, donec tandem Præceptorum ac Fratrum, maximeque beati viri & veri Dei cultoris, Athelberti Abbatis noſtri juſſis, partim ſponte, partim invitus, obediens, tale faſtigium attingere tentavi: tuaque clementia, O Præceptor nobilis, ſecretius offerendum exiſtimavi.* Atque ex his ſimul, Arnoldum Menghardi fuiſſe diſcipulum cognoſcimus. Subjungit poſtea, *Per adoleſcentiæ mea tempora, inter Herveldenſe & Altahenſe Cœnobium, quaſi Oroſii more, diſcurſitavi.* Quibus ſignificat verbis, ut Oroſius olim inter Auguſtinum in Africâ conſtitutum, & Hieronymum in Palæſtina agentem, commeabat: ita ſe ultrò citroque itaſſe, inter Altahenſe Monaſterium, in quo ipſe vivebat, & Herveldenſe, in quo S. Godehardus Abbas erat. Fidem autem libello ſuo adſtruit his verbis. *Dominum ergo qui ſecreta cordium intuendo rimatur, teſtor, me nihil in ejus memoria laude deſcripturum, niſi quod aut ipſe & vidi & audivi, aut à rectè veridicis, & etiam probatis agnovi. Maximè tamen cum in Altaha ſtudiis cauſſa exularem, cujuſdam veterani Presbyteri, Reignoldi nomine, quem & tu melius noveras, familiaritate & colloquio ſæpius utebar: & ſi Dominus quandoque dignaretur, ejus veriloqua relatione ad hoc ipſum inſtruebar. Qui certe ei ab ipſa infantia fideli miniſterio ſemper adhærebat, eumque ſacra eruditionis litera inſtruebat: & omnia ejus dicta & facta, uſque ad Monachicam profeſſionem,*

& etiam ad Pontificalem promotionem, ipſe melius noverat. Ex quibus Arnoldi ejuſdem diſcimus ætatem, de quo nunc ſermo nobis eſt. Hanc *Vitam S. Godehardi* ſive *Gothardi* legas tomo VII. *Suriana Sylloges:* ſed ſtylo mutato, & pleriſque παραφραστικῶς redditis: imò in Prologo & nomen ab eo Scriptoris omiſſum, hoc eſt *Arnoldi:* & ejus cui Opuſculum dicaverat, hoc eſt, *Menghardi*. Denique ipſe Surius agnoſcit, deſiderara fuiſſe non pauca, in eo exemplari quo uſus fuit. At ipſis *Arnoldi* verbis prodierat Lipſiæ anno 1518. ex Bibliotheca S. Galli, edidirque integrius ex MS. Codice Eccleſiæ Hildesheimenſis, Chriſtophorus Brouwerus, in *Illuſtribus Germaniæ Syderibus* anno 1616. Moguntiæ impreſſis. Libellus verò *De relatione in numerum Sanctorum*, ſive ut Brouwerus vocat, ἀποθεώσει *Gothardi*, miraculiſque ſubſecutis, adjunctus poſteà ab alio fuit, qui XC annis minimum junior fuit. Nam initio hujus Opuſculi legas: *Anno Dominicæ Incarnationis MCXXVIII. obitus vero beati Godehardi XC. Bertholdus vir venerandus, cathedra noſtra præſidebat &c.* Hæc ex Gerardo Joanne Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis*, cap. 43. pag. mihi 340. & ſequenti. Hic cautè diſtinguendus eſt ab Arnoldo Epiſcopo Halberſtatenſi, qui anno 1013. clarus ſcripſit *Epiſtolam de inſtitutione Epiſcopatus Bambergenſis*, quæ extat apud Baluzium tomo IV. *Miſcellaneorum* p. 435.

1010. BERNO AVGIÆ DIVITIS ABBAS, extitit primum Monachus Sancti Galli in Germania, Ordinis divi Benedicti, ubi cum diu ſub diſciplina regulari laudabiliter militaſſet, atque animum ſcientia tum Muſices, tum Eccleſiaſticarum hiſtoriarum excoluiſſet, clarus meritis, ad Abbatiam Augiæ Divitis prope Conſtantiam ad Rhenum, anno 1014. promotus. Quo ergo tempore Henricus II. & Conradus II. ac primo Henrici III. quinquennio, claruit Berno, qui Henrici II. coronationi ſe interfuiſſe, ipſe inquit cap. 2. *De quibusdam rebus ad Miſſæ officium ſpectantibus*. Quid autem in Cantu Eccleſiæ præſtiterit, docebit Eckerhardus Junior in *Vita B. Notkeri Balbuli* cap. 10. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. cap. 44. pag. mihi 367. falsò hunc Bernonem facit Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi diſcipulum, cui rei indicio eſſe videtur Epiſtola ipſius Hincmari ad Æneam Pariſienſem Epiſcopum, quam ex Vaticana Bibliotheca Baronius refert in Annalibus, ad annum 912. Verum apertè Voſſius fallitur & fallit, id enim intelligendum eſt de Bernone altero annis centum ſeniore, Abbate primo Cluniacenſis Eccleſiæ, qui anno 912. Burgundiam petens, in Cœnobio Balmenſi à ſe nuper fundato, Odonem Turonenſem Clericum, Muſicum & Archidiaconum Turonenſis Eccleſiæ anno 901. factum, monaſtico cucullo ibidem indutum, Monaſterii ſcholæ præpoſuit: de quo etiam intelligi debent, quæ Eckerardus habet ſuprà citatus, in *Vita Notkeri Balbuli* cap. 10. Et ſanè tempus Bernonis Augienſis Abbatis, cum ætate Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi, ejusque diſcipulatu, ſtare nequaquam poteſt. Extat ab eo ſcriptus Libellus *De quibusdam rebus ad Miſſæ officium pertinentibus*, editus primum inter Scriptores *De divinis officiis* collatus ad MSS. Codd. ſtudio & curâ Melchioris Hittorpii, Coloniæ 1568. & Pariſiis 1610. pag. 661. in folio. Item Venetiis ſeorſim 1572. in 8. cum aliis ejusdem argumenti. Hinc translatus in Bibliothecam Patrum editionis Pariſienſis 1575. Tomo 4. col. 572. Anni 1589. Tomo 6. col. 709. Anni 1610. ibidem Tomo 10. pag. 697. Editionis Colonienſis 1618. Seculo ſeu Tomo XI. pag. 51. Item Pariſienſis anni 1624. Tomo 10. pag. 697. Lugdunenſis 1677. Tomo XVIII. pag. 56. Idem ornatiori latinitate expolivit *Vitam S. Vdalrici Auguſtani Epiſcopi*, quam habes apud Surium die 4. Julii. Hanc autem ante Bernonem conſcripſerunt alii duo, quorum primus anonymus ſeu Gerardus Presbyter Sancti Vdalrici diſcipulus, de quo ad ann. 980: alter Gebehardus Auguſtanus Epiſcopus, qui eundem quoque vidiſſe potuit. De his anterioribus, ita Gerardus Johannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 5. p. 764.

At Othonis I. & II. temporibus fuit is (*Gerhardus*) qui primus ſed rudi ſtylo conſcribſit Vitam Sancti Vdalrici Epiſcopi Auguſtani. Ætatem indicat, quod cum hoc S. Vdalrico converſatus fuerit, qui anno Chriſti 924. Epiſcopus factus eſt, atque anno 973. IV. Nonas Julii obiit, epiſcopatus ſui anno 50. cum annos 83. vixiſſet. Ex hoc Scriptore ſua in Vita S. Vdalrici hauſerunt, Gebehardus Epiſcopus Auguſtanus & Augiæ Abbas, qui in eo elaborarunt, ut quæ ruſticâ dictione ab anonymo prius expreſſa eſſent, à ſe elegantius politiusque compoſita, plures oblectarent: atque ita egerunt, ut fons ipſe multum negligeretur, imo aliquot ſeculis neſciretur, usquedum tandem incognitum reperit, atque literario orbi obtulit Marcus Welſerus; nam is primus illam S. Vdalrici Vitam è tenebris eruit, ac publici juris fecit. Idem pag. 766. Æqualis Dietmaro fuit Gebhardus Auguſtanus Epiſcopus, qui anno 1006. ſedere cœpit, ac novennio Eccleſiæ præfuit. Eſt autem Gebhardus ille, qui Eccleſiam S. Afræ à Sancto Vdalrico exſtructam, ubi & ſepeliri voluerat, adductis eò S. Benedicti Monachis, in Monaſterium & Abbatiam convertit. De hoc ſuperius diximus, quod Vitam S. Vdalrici, quæ ab ejus æquali ruſtice atque ineleganter ſcripta erat, nitidius ornatiusque expreſſerit, uti & à Bernone Augienſi Abbate paullo poſt factum iterum fuit. Scripſit quoque Berno *Vitam S. Meginardi Epiſcopi & Martyris*, quam edidit Joannes Mabillon Seculo IV. Sanctorum Ordinis divi Benedicti Tomo 2. pag. 63. & ſeqq. Extant quoque inter

ter MSS. Codices Philoſophicos Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, Repoſitorio Philoſophico 1. Serie 2. in libris Mathematicis & Aſtronomicis in folio, Codice 30. *Bernonis Abbatis Augienſis libellus tonarius. Ejuſdem Antiphonarium & Muſica.* Codice 31. *Bernonis Muſica, Libellus tonarius, Monochordi menſura:* quibus opuſculis in Muſica & Cantu excelluiſſe conſtat. Hæc Joachimus Fellerus in Catalogo MSS. Codicum *Bibliotheca Paulina Lipſienſis*, impreſſo pag. 328. Codd. 30. & 31. editionis 1686. Lipſiæ in 16. Agunt de Bernone Abbate Augienſi, qui deceſſit anno gratiæ 1045. 7. Idus Januarii, cum Augienſe Monaſterium annis XXXIX. rexiſſet, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 367. Ego ipſe in Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* anno 1030. pag. 327. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1014. pag. 599. Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus Sacri* verbo *Berno Abbas Augienſis.*

1030 GVIDO ARETINVS IN ITALIA MONACHVS, primùm, tum poſteà Abbas ſanctæ Crucis Avellanæ prope Aretium Etruriæ civitatem, ejuſdem Ordinis divi Benedicti, hoc eodem tempore claruit, quem Guillelmus Cavus omiſit. Novam addiſcendæ Muſicæ rationem invenit, adeo ut paucis menſibus puer addiſceret, quod pluribus annis vix quiſque ætate & ingenio pollens, addiſcere potuiſſet. Scripſit itaque de hoc argumento librum prænotatum *Micrologum*, quem Theobaldo Aretino Epiſcopo dicatum, anno ætatis ſuæ XXXIV. emiſit in lucem, ſub Joanne XX. qui Benedicto VIII. anno 1024. die 10. Julii mortuo ſucceſſerat. Et quidem hic *Guido Muſicus*, cujus MS. opus extat in Bibliotheca Bucilienſi Ordinis Præmonſtratenſis in agro ſeu Epiſcopatu Laudunenſi, in Bibliotheca noſtra Lugduno-batava inter MSS. Codices Latinos num. 163. ut conſtat ex Catalogo impreſſo Librorum hujus Bibliothecæ in 4. Lugduni-Batavorum anno 1674. pagina 405. & alibi paſſim. Evocatus fuerat iterum quidem ac tertio ad Vrbem à Benedicto VIII. qui & ejus revolvit *Antiphonarium* quod correxerat & ordinaverat, atque aliqua miratus ex eo didicit. Extat de hoc negotio ipſius Guidonis Epiſtola, inſerta à Cardinale Baronio ſuis Annalibus, ſub annum 1022. ſcripta ad Michaelem Monachum S. Mariæ Pomposiani Cœnobii, ut præfert titulus. Hæc nos verbotenus ex *Apparatu ſacro* Antonii Poſſevini, pag. 694. „ Idem Tomo 2. „verbo *Micrologus* ita ejuſdem meminit. Mi„crologus qui hactenus hoc nomine tanquam „Anonymus circumlatus eſt, fuit ipſe Guido „Abbas ſanctæ Crucis Avellanæ prope Aretium „Etruriæ civitatem, Monachus autem S. Bene„dicti, qui figuratum (ut vocant) compoſuit „cantum, muſicisque notis *ut re mi fa ſol la* „nomen indidit: id quod Sacerdos quidam „nomine Domnizo, qui rudi carmine *De geſtis* *Comitiſſæ Mathildis* ſcripſit, teſtatur, dum loquitur de Theobaldo Aretii Epiſcopo, fratre Marchionis Bonifacii & patre Comitiſſæ Mathildis, ita habet.

Micrologum librum ſibi dictat Guido peritus
Muſicus & Monachus, necnon Eremita beandus.

Affirmat autem idem Antonius Poſſevinus hunc ipſum Guidonem egiſſe *de veritate Sacramenti Eucharistiæ* contra Berengarium hæreticum, atque alia, quæ ad nos neutiquam pervenerunt. Errat autem dum inquit eundem ante plusquam quingentos annos, ſcripſiſſe *De Eccleſiaſticis obſervationibus Micrologum*, quem quidem Jacobus Pamelius Brugenſis Canonicus, in lucem Antverpiæ emiſit. Nam *Micrologus de Eccleſiaſticis Obſervationibus* non ſpectat ad Guidonem Aretinum Monachum & S. Crucis Avellanæ Abbatem qui anno circiter 1030. claruit, ſed ad anonymum qui tempore Friderici primi Imperatoris, circa annum 1165. illum compoſuit. Hæc ad cautelam contra Poſſevinum de Guidone *Micrologi Muſica* ſcriptore agentem, de quo etiam Sigebertus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 144. & in *Chronico* ad annum Chriſti 1028. Joannes Trithemius Lib. 2. *De viris illuſtribus Ordinis Divi Benedicti*, cap. 74. Gerardus Joannes Voſſius in Opere *De quatuor Artibus popularibus*, Cap. 4. *De Muſica* §. 10. p. 39.

MICHAEL CERVLARIVS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANVS, 1040
Alexio die 20. Februarii anno 1043. defuncto, in ejus locum ſubrogatus eſt, mirâ rerum viciſſitudine: quippe qui anteà à Joanne Michaelis Paphlagonis fratre ob tyrannidem affectatam, in exilium pulſus fuerat. Hæc Curopalates. Anno autem 1053. cum non ſolum Eccleſia Antiochena, ſed & Alexandrina atque Hieroſolymitana, hoc tempore communionem cum Eccleſia Romana retinerent, Romanique Pontificis nomen in Diptichis in Eccleſia recitarent: Michael Cerularius hac de cauſſâ de illarum Patriarchis conqueritur, ut conſtat ex ejus *Epiſtola ad Petrum Antiochenum* ſcripta, quam recitat Baronius *Annalium* tomo XI. anno 1054. deſumptam ex MS. Bibliothecæ Vallicellanæ, ubi Græcè extat. Id enim ipſe infenſo ferens animo, ingentique in Romanam Eccleſiam elatus odio, hoc ipſo anno una cum Leone Archiepiſcopo, Acridæ Bulgarorum Metropolitano, alteram Epiſtolam adverſus eandem ſedem Romanam, imo contra omnem Occidentalem Eccleſiam ſcripſit, quam hoc anno recitat Baronius ex eodem Codice, miſſam ad Joannem Tranenſem in Apulia Epiſcopum: per ipſum ut habet textus, promulgandam *Ad univerſos Principes Sacerdotum & Sacerdotes Francorum ad Monachos & Populos, & ad ipſum Reverendiſſimum Papam:* damnans eos omnes, quod *Azima & Sabbata* indecenter mo-

more Judaico cuſtodirent, *Suffocata* more barbarorum comederent, ac in Quadrageſima *Alleluja* non pſallerent. Quam quidem Epiſtolam Humbertum Cardinalem Sylvæ Candidæ Epiſcopum, cum Trani eſſet, acceptam in Latinum tranſtuliſſe, & ad Leonem Papam detuliſſe, traditur ex Codice, ubi ea MS. legitur. Ipſe verò Summus Pontifex perlectâ eadem, reſpoodendi ſibi oous incumbere exiſtimans, quod ea imprimis in ſugillationem Romanæ Eccleſiæ verteretur: prolixam illam ad eosdem Michaelem & Leooem Acridanum Epiſtolam ſcripſit, quæ inter impreſſas hujus Pontificis, prima ordine ponitur. Vbi & ex notâ temporis, hoc anno 1053. conſcripta eſſe cognoſcitur, dum ait *interveniſſe mille & fermè viginti annos* à Chriſti paſſione, usque ad illud tempus quo eam ſcribebat. Extant etiam MSS. iſtæ tres Epiſtolæ, in Bibliotheca celebri Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Cod. 118. Impreſſit autem illas Græcè ſimul & Latinè, Pariſiis in 4. tomo 2. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 108. & ſequentibus, Joannes Baptiſta Cotelerius *Michaelis Cerularii P. CP. Epiſtolam ad Petrum Antiochenum, cum altera Petri Antiocheni ad eundem Michaelem CP. Tertiamque Michaelis CP. ad Petrum Antiochenum, ex variis MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliotheca.* Idem Cotelerius in Notis ad Opera Sanctorum Patrum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, quas ad calcem Tomi 2. ſubjecit, col. 55. edidit Græcè & Latinè ex MSS. Regiis 277. & 1996. *Epiſtolam brevem Michaelis Cerularii*, quæ in Jure Græco-Romano manca legebatur lib. 4. p. 263. Item inter MSS. Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ut refert Petrus Lambecius hujus Bibliothecæ præfectus, tomo ſeu libro 3. Commentariorum ſuorum hujus Bibliothecæ pag. 153. extant Codice 77. *Michaelis Cerularii Epiſtolæ duæ* allatæ, *ad Petrum Patriarcham Antiochenum adverſus Latinos*, variis refertæ mendaciis & calumniis, ut Latini nos volumus. Tum in eodem Codice extat etiam ejusdem *Michaelis Cerularii relatio, quomodo ipſe cum ſequacibus ſuis ab Apocriſiariis ſive Legatis Romanæ & Apoſtolicæ ſedis, Conſtantinopoli in ipſa magna Eccleſia ſ. Sophiæ anathematizatus atque excommunicatus ſit.* Eadem quoque *Epiſtola ad Petrum Patriarcham Antiochenum, cum ſubjuncto Opere contra Latinos*, ibidem iterum extat MS. Codice Theologico Græco 247. num. 22. & 23. ut habet idem Lambecius tomo ſeu Libro V. Commentariorum Cæſareæ hujus Bibliothecæ, pag. 125. & 344. Hinc exiit *Edictum Synodale adverſus Latinos de Pittacia* ſeu *De excommunicatione à Latinis Legatis in ipſum, ab Michaele in Legatos vibrata*, anno 1054. die 9. Junii factum, quod Græco-latinè apud Allatium *De libris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 161. Extat ejusdem *Deciſio Synodica de nuptiis in ſeptimo gradu*, Græc. Lat. in *Jure Græco Romano*, Lib. 3. pag. 206. *Fragmenta aliquot de matrimonio prohibito*, ibidem lib. 4. pag. 263. Idem Michael ſcripſiſſe videtur quoque *Sermones in quadam Evangelia Dominicalia, & in Transfigurationem Domini, & in omnes Sanctos*, quos habes in 4. in membrana, MSS. in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codice Græco 154. Idem quoque ſcripſit *δήλωσιν*, *Manifeſtationem ad Regem, quod Myſtagogia præſanctificatorum antiquitus fuerit tradita, & quomodo ipſius Myſtica operatio fiat, & quare prohibita fuere τὰ τέλεια in ſancta Quadrageſima*: quæ MS. extat in Biblioth. Vaticanâ. Niſi hæc ſpectent ad Michaelem Anchialum Patriarcham Conſtantinopolitanum, de quo ad annum 1170. poſteà dicturi ſumus.

Cum itaque in ſua erga Romanam ſedem averſione perſiſteret, ejus Epiſtolæ anno 1054. ab Humberto Cardinale refutatæ ſunt, ipſeque publicè Conſtantinopoli à Legatis Apoſtolicis ob contumaciam & errores uti volebant, excommunicatus eſt: quibus de rebus abundè Henricus Spondanus in Epitome Annalium Barooii, ad annum 1054. oum. 1. 2. & 3. Aono autem 1057. Iſaacio Comneno invadente Imperium Orientale, Michael Auguſtus ei cedere coactus, die ultimâ Auguſti menſis privatus ad proprias ædes ſe recepit: qui cum à Michaele Cerulario Patriarcha, rebellionis adverſus Ipſum authore & principe, per Metropolitas legatos mooeretur, ut imperio cederet, interrogans Metropolitas quid pro Imperio traderet Patriarcha, illisque reſpondeotibus, *Cæleſte regnum*: depoſitâ ſtatim purpurâ, veſte privatâ indutus ceſſit: atque Iſaacius inchoante menſe Septembri, à Patriarchâ ſolemni ritu, Imperator coronatus eſt. Denique anno 1058. Michael Cerularius Patriarcha Cooſtantinopolitanus, Iſaacio Imperatori ob frequentes & odioſas petitiones, & cum repulſam pateretur, abſurdas increpationes & de Imperii abdicatione comminationes, intolerabilis factus: & quod inſuper aggreſſus eſſet cocco tincta Imperatorio more induere calceamenta, antiqui Sacerdotii conſuetudinem hanc eſſe aſſerens: ab eodem Imperatore in exilium ejectus eſt, ubi ſediſſet annis quindecim. Quo paullo poſt defuncto, ſubrogatus io ejus locum *Conſtantinus Licudex* Protoveſtiarius, quæ narrat omnia pluribus Curopalates. Agunt de *Michaele Cerulario Patriarcha Conſtantinopolitano*, Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 114. Cæſar Baronius ipſi plurimum infenſus, in *Annalibus Eccleſiaſticis*, ad ſeculum XI. ſæpius. Henricus Spondanus ejus Epitomator ad annum 1043. oum. 3. 1053. num. 5. 1054. num. 1. 2. & 3. 1057. num. 4. 1058. num. 5. unde plurima hic habuimus.

LEO ACRIDÆ IN BVLGARIA ARCHIEPISCOPVS, claruit anno 1040. & ſequentibus, ſcientiâ ac defendendarum Eccleſiæ Græcæ opinionum zelo ardens. Junctus enim in hac controverſiâ fuit cum Michaele Cerulario Patriarcha CP. cum quo commuoem Græco- 1040

Digitized by Google

corum cauſam amplexus eſt, ſcriptisque ſuis Latinas doctrinas laceſſivit. Ac primum quidem Leo Bulgariæ Archiepiſcopus, ſcripſit *Epiſtolam de azimis & Sabbatis*, ad Leonem IX. Romanum Pontificem miſſam, quæ Græcè MS. extat in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codd. 112. & 113. Extant quoque in eadem Bibliotheca, MSS. Cod. 116. *Leonis Metropolitani Acrideni prima & ſecunda συνέσφορος ſeu Congreſſio cum Latinis de proceſſione Spiritus Sancti.* Extant quoque *Epiſtola illa dua contra Latinos, De jejunio Sabbati & de azimis*, MSS. inter Codices Manuſcriptos Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice 283. num. 8. ut habet Petrus Lambecius Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 232. & 340. Item ibidem Codice 214. num. 3. *Ejusdem Capita quinquaginta de tentationibus involuntariis, utilitateque illarum.* Vt ibi Lambecius pag. 40. & quidem à fol. 69. pag. 1. usque ad fol. 72. pag. 2. Ipſa tituli Græci verba cum initio capitis primi hæc ſunt: Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Κεφάλαια ν'. Περὶ πειρασμῶν καὶ θλίψεων ἀκουσίων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας. Κεφάλαιον α'. Ἔστι μὲν ἡμῖν εἰς ζωὴν καὶ διατροφὴν ὁ καρποφορούμενος ἐκ τῆς γῆς σῖτος &c. ita Lambecius Libro 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ, præfata p. 40. Offenſus Leo Romanus Pontifex his Leonis Acridani Archiepiſcopi ſcriptis, unionis Eccleſiarum cupidus, Legatos Conſtantinopolim *Humbertum & Fridericum* S. R. Eccleſiæ Cardinales, illum Sylvæ Candidæ Epiſcopum, iſtum Archidiaconum & Cancellarium: quibus Petrus Amalphitanus Archiepiſcopus collega adlectus eſt, litterasque ad Conſtantinopolis Imperatorem & Michaelem Patriarcham dedit, ut Eccleſiaſticam pacem Græcos inter & Latinos conciliarent. Hanc verò legationem anno Chriſti 1054. ab iisdem Antiſtitibus initam eſſe, docet imprimis Leo Oſtienſis Lib. 2. cap. 89. ubi breviter ſummam rerum ab eis geſtarum complexus eſt. Ipſæ etiam Leonis Pontificis litteræ ad Michaelem conſcriptæ, quæ datæ habentur menſe Januario Indictionis ſeptimæ in hunc annum concurrentis. Quæ autem publice vel privatim cum Imperatore iidem Legati transegerint, ſcriptis mandavit unus ex eis *Humbertus*, cum illis quæ idem ipſe contra Epiſtolam Michaelis Cerularii in Apuliam adverſus Latinos miſſam, & contra alias Græcorum objectiones fuſius diſputans, per Dialogiſmum hoc anno conſcripſit: vir quidem ſcientiâ divinarum ac ſecularium litterarum apprimè eruditus, morumque inculpatorum: ſed ad agenda cum Græcis negotia parum idoneus, ardentioris nempe quam conveniret, ingenii. Errores autem propter quos Michael Cerularius & Leo Acridanus Archiepiſc. cum ſuis à Romanis Legatis damnati ſunt, in eadem adverſus eos ab *Humberto* latâ Excommunicationis ſententiâ, recenſentur. „Nimirum quod ſicut Simoniaci, donum Dei venderent: ſicut Valeſii, hoſpites ſuos caſtrarent: & non ſolum ad Clericatum, ſed inſuper ad Epiſcopatum promoverent. Sicut Ariani rebaptizarent eos, qui baptizati eſſent in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis, & maximè Latinos. Sicut Donatiſtæ affirmarent, exceptâ Græcorum Eccleſiâ, Eccleſiam Chriſti & verum ſacrificium atque baptiſmum, ex toto mundo periiſſe: Sicut Nicolaitæ, carnales nuptias concederent ſacri Altaris miniſtris: Sicut Severiani, maledictam dicerent legem Moyſi: Sicut Pnevmatomachi vel Theomachi, negarent Spiritus Sancti proceſſionem à filio &c.“ Hæc omnia vel narrante Humberto Cardinali, quis vera crederet? Magna hæc accenſi & ulcerati animi indicia. De *Leone Acridano in Bulgaria Archiepiſcopo* Cæſar Baronius in ſuis *Annalibus Eccleſiaſticis*, ad annum 1054. Henricus Spondanus ejus epitomator, ad eundem annum 1054. num. 2. & 3. Petrus Lambecius in Commentariis ſuis *Cæſarea Bibliotheca Vindobonenſis*, Lib. 4. & 5. ut ſupra notatum eſt.

PETRVS PATRIARCHA ANTIOCHENVS, claruit iisdem temporibus, quibus anteriores illi duo Michael Cerularius & Leo Acridæ in Bulgaria Archiepiſcopus. Sane inter *Vetera Monumenta Eccleſia Græca*, tomo 2. pag. 108. & ſequentibus, quem edidit Johannes Cotelerius in 4. Pariſiis anno 1681. apud Franciſcum Muguet viâ citharæ ſub ſigno Adorationis trium Regum, extant impreſſæ ex variis MSS. Codicibus Græcis Regiæ Galliarum Bibliothecæ, *Dominici Gradenſis Epiſtola, ad Petrum Patriarcham Antiochenum*, Græcè & Latinè: tum eodem modo *Reſponſum Petri Antiocheni.* Itemque ibidem *Epiſtola Michaelis Cerularii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Petrum Antiochenum, & Reſponſum Petri Antiocheni*, ſeu ipſa *Epiſtola Petri Antiocheni ad Michaelem*, de qua ſtatim diximus: imò & tertia *Michaelis CP. ad eundem Petrum Antiochenum.* Extat inter MSS. Codices Bodleianæ Oxonii in Anglia Bibliothecæ, Codice 294. in MSS. Codicibus Oliverii Cromwelli Codice 115. num. 18. *Petri Patriarchæ Theopoleos* quæ eſt Antiochia, *Epiſtola ad Archiepiſcopum Aquileienſem ſive Venetiarum, ne ſe Patriarcham exiſtimet de Azimis* pag. 428. ad 440. Extat etiam *Petri Patriarchæ Antiocheni ad Michaelem Cerularium*, anno Chriſti 1043. vel 1044. Patriarcham Conſtantinopolitanum electum, *Epiſtola De Eccleſia Romana* MS. inter Codices Theologicos Græcos MSS. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Cod. 247. num. 19. Itemque ejusdem *Petri Epiſtola ad Joannem Tranenſem in Apulia Epiſcopum, De controverſiis fidei inter Occidentalem & Orientalem Eccleſiam*, ibidem in eodem Codice, num. 21. & 22. Agunt de his Epiſtolis *Petri Antiocheni* Joannes Cotelerius, qui eas edidit, in Notis ſuis ad tomum 2. *Veterum Monumentorum Eccleſia Græca.* Petrus Lambecius Libro V. *Commentariorum Bibliothe-*

1040

ca

ca Cæſarea Vindobonenſis, pag. 124. & in Catalogo hujus tomi, p. 351.

1040 JOANNES MAVROPVS, EVCHAITENSIS METROPOLITA, de quo parce atque ambiguus ſatis loquitur Hippolytus Maraccius Lucenſis in *Bibliotheca Mariana*, ubi de ejusdem authoris ætate, quaſi de re incerta his verbis: „Joannes Euchaitarum Epiſcopus, natione Græ„cus, inter Hymnographos Menæorum inſignis, „de eujus ætate aut vita Simon Wangnereck „in ſua *Pietate Mariana Græcorum*, parte 1, in Pro„legomenis Num. 25. ſe nondum quidquam in„veniſſe ſcribit, quod viris doctis probari ſe „poſſe confideret: ſtudium ſuum erga B. Vir„ginem declaravit ſcribendo Græcè *In Dormi„tionem ſanctiſſimæ Deiparæ* Orationem unam, „quæ MS. extat in Bibliotheca Vaticana. *Ca„nones* item *octo deprecatorios ad ſanctiſſimam „Deiparam* ſecundum octo Echos Græcorum, „qui MSS. extant ibidem. Hæc Maraccius. Quod autem ille ſub Imper. Conſtantino Monomacho, ab anno 1042. usque ad annum 1054. imperante floruerit, manifeſte apparet non ſolum ex Vitæ ipſius brevi Epitome, quæ MSS. Operibus præmittitur; verum etiam ex illius Poëmatibus, in quibus nimirum jam memorati Imperatoris Conſtantini Monomachi velut Synchroni, aliquoties nominatim mentio fit. „De illo ita Guillelmus Cavus in Hiſtoria „Rei Literariæ ad annum 1054. pag. 608. Jo„annes Euchaitarum Metropolita claruit circa „annum 1054. & deinceps. Scripſit *Poemata „verſibus Jambicis in principalium feſtorum pictas „in tabulis hiſtorias*, atque alia varia. Carmina „iſta prodierunt Græce edita Ætonæ 1610. in „4to. cura Matthæi Buſti Ætonienſis cum notis „doctiſſimis. Scripſit etiam *Vitam S. Euſebiæ* „apud Euchaitas in magna veneratione habitæ, „item *Vitam S. Dorothei in Chilioçomo*, ex qui„bus fragmenta quædam profert Leo Allatius „in libro *De conſenſu utriusque Eccleſiæ in dogma„te de Purgatorio* pag. 754. Longe tamen plura ipſi attribuit Encomia in Sanctos Leo Allatius, quæ inter Simeonis Metaphraſtæ Collectanea reperiuntur, de quibus idem Allatius in Diatriba *De Simeonum Scriptis*, nempe *In Sanctum Theodorum Martyrem* pag. 82. *Joannis Euchaitarum Metropolitæ* εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου καὶ τὴν τοῦ πρωτοσαββάτου ἡμέραν ἐν Εὐχαΐτοις, cujus initium Ἀλλ' οὐ πένθιμος ἡμῖν ὁ καιρός. τοῦτο γέτοι μαρτύριον σαφὲς ἡ νηστεία. Pag. 92. *In Dormitionem ſanctæ Deiparæ*, εἰς τὴν ἁγίαν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, cujus initium Ἐπὶ τὴν μητέρα τοῦ Λόγου μετὰ τὸν Λόγον ὁ λόγος. Pag. 97. *In Synaxim Sanctorum Angelorum*, λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, cujus initium Καὶ τοῦτο τῆς ἄκρας ἀγαθότητος γνώρισμα, ἀπόδειξις καὶ αὕτη μεγίστη. Pag. 99. *In Sanctum Theodorum Teronem* εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου, τοῦ Τήρωνος, ἤτοι τὸν ἀνθισμόν, cujus initium Μαρτυρικὴ πανήγυρις σήμερον. Pag. 102. *In diem Sanctum Paſchalis*, εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τροπαιοφόρου μετὰ τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα τελουμένην, cujus initium Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. Pag. 104. *Vita S. Patris noſtri Dorothei junioris, in Chilioçomo*. βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δωροθέου τοῦ νέου, ἤτοι τοῦ ἐν τῷ χιλιοκώμῳ, cujus initium Οὐ παλαιοῖς ἄρα μόνον, ἀλλὰ καὶ καινοῖς διηγήμασιν ἔδει κοσμηθῆναι τὸν Πόντον. Pag. 105. *In ſanctos tres Antiſtites Baſilium, Chryſoſtomum & Gregorium* εἰς τοὺς ἁγίους τρεῖς ἱεράρχας Βασίλειον, χρυσόστομον καὶ Γρηγόριον, cujus initium Πάλιν Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, καὶ πάλιν ἡμῖν ἐπιφανὴς ἑορτή. Pag. 105. *In ſanctum Martyrem Theodorum*, id eſt, Πεζόν: εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου, ἤτοι τοῦ Πεζοῦ, cujus initium Παρ' ἡμῖν δ' οὖν οὐ σπάνια τὰ καλά, τὸ τοῦ λόγου. Pag. 106. *In ſanctam Euſebiam Euchaitenſem*, λόγος εἰς τὴν μνήμην τῆς ὁσιομάρτυρος Εὐσεβείας, τῆς ἐν Εὐχαΐταις: cujus initium, Περὶ ταύτης γε μέντοι, περὶ ταύτης τῆς φιλομάρτυρος ἔγνωμεν οὐδὲν τι σαφές. Pag. 112. *Encomium in Sanctos tres Antiſtites Baſilium, Chryſoſtomum & Gregorium Nazianzenum*, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους τρεῖς ἱεράρχας Βασίλειον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν χρυσόστομον: cujus initium, Τρεῖς με πρὸς τριώνυμον παροτρύνουσι κίνησιν. Pag. 115. *In memoriam magni triumphatoris & de miraculo facto in Barbaros*, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τροπαιοφόρου, καὶ τὴν νῦν γενομένην ἐπὶ τοῖς βαρβάροις θαυματουργίαν: cujus initium, Ὡς εὐτυχὴς καὶ πάντα μακάριος &c. Hæc eadem *Oratio ſeu Encomium in ſanctiſſimos Papas, Gregorium, Baſilium & Chryſoſtomum*, extat in multis Angliæ bibliothecis Græcè MS. inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ in MSS. Baroccianis Codice 197. pag. 460. ad 473. Ibidem Codice 290. in MSS. Oliverii Cromvelli Codice 111. pag. 29. ad 71. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum num. 5863. in MSS. Græcis Thomæ Galæi Codice 29. Item inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ numero 2925. in MSS. Græcis Thomæ Bodleii Cod. 142. *Joannis Metropolitæ Euchaitenſis Commentarius in Magnas feſtorum tabulas per modum Ecphraſium*, Græcè in 4. Et ibidem num. 3015. Codice 26. *Commentarius Ecphraſticus in magnas feſtorum tabulas carmine Jambico Græcè, per Joannem Euchaitarum Metropolitam* in fol. Extant autem *Joannis Mauropodis Poemata ſacra centum & duo*, cum *Vita ipſius* Poëmatibus præmiſſa, inter MSS. Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice CCXI. ut habet Lambecius Tomo V. Commentariorum hujus Bibliothecæ p. 29. quorum Opuſculorum hic titulus eſt: Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Μητροπολίτου Εὐχαΐτων ὑπόμνημα. Ὁ βίος.

ὄντος ἦν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων Κωνςαντίνου τοῦ Μονομάχου, καὶ Ζωῆς τῆς βασιλίσσης. ἔτη δὲ τὸ ἀπὸ τότε συντείνει ἑξήκοντα τέσσαρα πρὸς τοῖς πεντακοσίοις. ἀνὴρ δὲ σοφώτατος καὶ ἁγιώτατος ὢν, συνέγραψε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιςολὰς καὶ ςίχους Ἰαμβικοὺς, καὶ ἄλλα πολλὰ λόγου καὶ χάριτος ἄξια, καὶ πολλὰς τῶν ἀνθρώπων ἐξεπαίδευσε, πεπληρωμένος ὢν τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος. Sequitur deinde *Proœmium Jambicum* totius libri hoc modo: Πρόγραμμα εἰς τὴν ὅλην βίβλον. ςίχοι Ἰαμβικοί.

Πάλαι διδαχθεὶς ὡς ἄριςον πᾶν μέτρον,
Τοῦτο ἄλλα πάντα μετριάζω καὶ λόγους
&c.

Ejuſdem *Canones paracletici* ſive *Cantica conſolatoria viginti quatuor ad Chriſtum*, extant ibidem Cod. MS. Theologico Græco CCXCIX. num. 1. ut habet Lambecius Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 266. his verbis. „Codice 299. *Primò* & quidem à fol. 1. pag. 1. usque ad folium 77. pag. 2. *Joannis* cognomine *Mauropodis* ſive *Nigripedis*, primum Monachi, deinde autem Euchaitarum Metropolitæ, *Canones paracletici* ſive *Cantica Conſolatoria viginti quatuor ad Chriſtum Servatorem*, quorum unumquodque ſuam peculiarem habet *Acroſtichidem*, quæ itidem ſicut & *Ode* nona nomine *Joannis* inſignita eſt. Primus illorum Canonum inſcribitur, atque hoc modo incipit: Κανόνες παρακλητικοὶ, εἰς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςόν. ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τὸ ἐπίκλην Μαυρόποδος, οὗ τὸ ὄνομα ἐκτέτακται ἑκάςῃ ἐννάτῃ ᾠδῇ. Κανὼν πρῶτος, οὗ ἡ ἀκροςιχὶς αὕτη. Ἀπάρχομαί σοι τῶν ἐμῶν Σῶτερ, λόγων ὁ τάλας Ἰωάννης ᾠδὴ α΄. Ἅπας ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ, Χριςὲ προέφης ἡ αὐτοαλήθεια &c. *Secundò* & quidem a fol. 77. pag. 2. usque ad fol. 83. pag. 1. *Alia duo Cantica ad Chriſtum Servatorem*, ſine Acroſtichide & nomine authoris, quorum *primum* inſcribitur atque incipit hoc modo: Κανὼν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςὸν παρακλητικὸς ἅμα, καὶ κατανυκτικός. ᾠδὴ Α΄. Οἴμοι, τί κλαύσω; &c. *Secundum* autem hoc modo: Ἀκολουθία εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςὸν περὶ νήψεως. Ἰησοῦ γλυκύτατε, ψυχῆς ἐμῆς θυμηδία &c. Κανὼν ἦχος β΄, ᾠδὴ Α΄. Ἰησοῦ γλυκύτατε Χριςὲ, Ἰησοῦ μακρόθυμε &c. *Tertiò* & quidem à fol. 83. pag. 1. usque ad fol. 87. pag. 1. *Joannis Mauropodis, Metropolitæ Euchaitarum Canon*, ſive *Canticum ad S. Angelum Cuſtodem*, cujus titulus & principium: Κανὼν τοῦ Μαυρόποδος εἰς τὸν Φύλακα Ἄγγελον, οὗ ἡ ἀκροςιχίς. Τὸν Ἄγγελον μέλπω σε τὸν φύλακά μου. ᾠδὴ μοναχοῦ Ἰωάννου. ᾠδὴ α΄. Τὸν ἄγρυπνον φύλακα τῆς ἐμῆς ψυχῆς, καὶ προςάτην τῆς ζωῆς μου καὶ ὁδηγόν &c. Quo ex titulo, hunc Joannem fuiſſe Monachum cognoſcimus. *Quartò* & quidem à fol. 88. p. 1. usque ad fol. 314. pag. 2. ejusdem *Joannis Mauropodis Metropolitæ Euchaitarum Canones* ſive *Cantica Septuaginta ſeptem ad beatiſſimam Virginem Deiparam*, quorum unumquodque peculiarem ſuam habet *Acroſtichidem*, atque itidem ut quælibet *Ode nona* nomine Joannis inſignita ſit. Primus illorum *Canonum* inſcribitur & incipit hoc modo: Κανόνες παρακλητικοὶ τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τὸ ἐπίκλην Μαυρόποδος, τοῦ ἐν ὑςέροις χρόνοις χρηματίσαντος Ἀρχιερέως Εὐχαΐτων οὗ τὸ ὄνομα ἐντέτακται τῇ ἀκροςιχίδι ἑκάςης ἐννάτης ᾠδῆς. Κανὼν πρῶτος, οὗ ἡ ἀκροςιχὶς αὕτη. Ἀποδέχομαί σοι τῶν ἐμῶν λόγων, Κόρη, ὁ τλήμων Ἰωάννης. ᾠδὴ α΄. Ἅγιον ἔυρών σε ἱερὸν ὁ ἐν ἁγίοις ἐπαναπαυόμενος ἅγιος Θεὸς ἡμῶν, ὑπεραγία Θεοτόκε, ᾤκησε &c. *Quintò* & quidem à fol. 315. p. 1. usque ad f. 355. p. 1. ejusdem *Joannis Mauropodis, Metropolitæ Euchaitarum Canones*, ſive *Cantica undecim ad S. Joannem Baptiſtam, Chriſti Præcurſorem*, quorum unumquodque peculiarem ſuam habet *Acroſtichidem*, quæ itidem ut *Ode nona* nomine Joannis inſignita eſt. Primus illorum Canonum inſcribitur, atque incipit hoc modo: Κανόνες εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. ποίημα Ἰωάννου Μοναχοῦ τοῦ Μαυρόποδος, τοῦ ἐν ὑςέροις χρόνοις χρηματίσαντος Ἀρχιερέως Εὐχαΐτων, οὗ τὸ ὄνομα ἐντέτακται ἐν ἑκάςῃ ἐννάτῃ ᾠδῇ. Κανὼν πρῶτος οὗ ἡ ἀκροςιχὶς αὕτη. Πρῶτον φέρω μέλισμα σοι τῷ Προδρόμῳ, ἔπος Ἰωάννου ᾠδὴ α΄. Πηλίνη σε γλώσσῃ ῥυπαρᾷ &c.“ Ejuſdem *Canones aliquot Paracletici*, extant ibidem Codice MS. Theologico Græco 309. ut habet Petrus Lambecius Lib. 5. hujus Bibliothecæ pag. 274. Denique ejusdem *Oratio in tres Sanctos Patres Baſilium Magnum, Gregorium Nazianzenum, & Joannem Chryſoſtomum*, extat ibidem Codice MS. Theologico Græco 204. num. 6. ut habet Lambecius ibidem pag. 4. his verbis: „*Quintò* & quidem à fol. 217. pag. 1. usque ad folium 229. pag. ultimâ, *Joannis Metropolitæ Euchaitarum Oratio in tres Sanctos Patres Baſilium Magnum, Gregorium Nazianzenum & Joannem Chryſoſtomum*, cujus titulus & principium: Ἰωάννου Μητροπολίτου Εὐχαΐτων Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους καὶ θεσπεσίους ἡμῶν Πατέρας, Βασίλειον τὸν Μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόςομον. Πάλιν Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, καὶ πάλιν ἡμῖν ἐπιφανὴς ἑορτή. τρίτος μέν τοι μὴν &c. Meminit hujus Orationis vir clariſſ. Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 105. Hæc nos ex Lambecio Lib. 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 4. 29. 266. 274. & in Catalogo, p. 335. & 365.“

IOANNES DE GARLANDIA, natione 1040 Anglus, Grammaticus, Chymicus, Mathematicus, ac Theologus, eadem ferè tempeſtate qua Papias vixit, anno nimirum MXL. ſub Haraldo primo Anglorum Rege, non vulgaris nominis famam ob eruditionem conſecutus eſt, ac multa ſcripſit quorum pars ma-

tima MS. in Anglicis Bibliothecis adhuc delitеſcit; aliqua autem in lucem producta ſunt primo typographiæ inventæ ſeculo, ex editionibus antiquis. Editi ſunt anno 1698. duobus tomis in folio Catalogi omnium Angliæ & Hiberniæ MSS. Codicum Oxonii è theatro Sobeldoniano, ex quibus eruemus Opera MSS. Joannis de Garlandia.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 1041. in Manuſcriptis Codicibus Collegii Caji & Gonvilli in *Rhetoricis & Grammaticis* Codice XI. num. 2. *Compendium Grammatice Magiſtri Joannis de Garlandia*. Ibidem num. 1045. in eodem loco Codice 15. num. 1. Dictionarius M. Joannis de Garlandia cum Commentario; cujus initium, *Sacerdos ad altare acceſſurus*, Num. 2. Accentarius ejuſdem. Num. 3. Dictionarius alter ejuſdem alia forma compoſitus. Num. 4. Tractatus Algoriſmi cum Computo Eccleſiaſtico. Num. 5. De Myſteriis Eccleſiæ per eundem Joannem de Garlandia. Num. 6. Commentarius ejuſdem. Num. 7. Compendium Grammaticæ per eundem.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 7640. Joannis de Garlandia varii tractatus ad Alchymiam ſpectantes, cum Compendio Alchymiæ ejuſdem. Extat autem Garlandi *Expoſitio Synonymorum in arte Alchymiſtica ſecundum ordinem literarum*, cum ejus *Compendio Alchymiæ*, edita Baſileæ anno MDLX. cujus etiam circumferuntur *Synonyma & Æquivoca verſibus deſcripta*, quæ cum Commentario, edita ſunt Coloniæ anno 1490. & in Scholis vulgo legebantur.

Inter MSS. Codices ejuſdem Bodleianæ Bibliothecæ num. 1657. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 56. extat Computus Garlandi cum Expoſitione ſuper eum. Ibidem num. 1487. in MSS. Codicibus Guillelmi Laudi Codice 61. num. 7. Garlandi Tabula quæ Bedam imitatur. Ibidem num. 2072. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji littera C. 3. Codice 4. num. 16. Garlandi tabula principalis Paſchalis pag. 29. Ibidem num. 4137. in MSS. Codicibus qui ſunt in Hyperoo Bodleiano, Codice 112. num. 2. Computus Garlandi imitantis Bedam. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliorum Collegiorum, num. 3482. in MSS. Codicibus Thomæ Wagſtaffe Codice 21. Computus Garlandi Bedam imitantis.

Ibidem, Tabula Garlandi cum Canone ejuſdem, & altero Garlandi libro.

Ibidem num. 7645. in MSS. Codicibus Roberti Burſcough, Codice 25. num. 1. Joannis Garlandi *Scholarium morale*, & num. XI. Joannes Garlandus *De accentu*. Item num. 8599. in MSS. Codicibus Jacobææ Bibliothecæ Codice 777. Joannis de Garlandia *liber metricus*. Joannis etiam de Garlandia *Cornutus* ſive *Diſticha moralia cum interpretatione*, edita Hagenoæ anno 1489. ut teſtatur Cornelius à Beughem Embricenſis in *Incunabulis typographiæ* pag. 64. Videntur idem opus cum *Scholario Morali*, de quo ſuprà.

Inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ, in MSS. Codicibus Thomæ Bodleii littera D. 3. Codice 18. num. 11. Joannis de Garlandia opus *De Myſteriis, quæ ſunt in Eccleſia*. Item *Joannis de Garlandia idem opus carmine hexametro*, in MSS. Codd. Vltrajectinæ Bibliothecæ n. 253. h. Item inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 924. in MSS. Codicibus Wigornienſis Eccleſiæ Cathedralis Codice 80. Joannis de Garlandia De Myſteriis Eccleſiæ ad Fulconem Epiſcopum Londinenſem. Ibidem num. 6100. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleii Codice 266. Joannes Garlandus de Pœnitentia. Denique in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Claudii litera A. Codice 10. num. 1. Epithalamium B. Mariæ Virginis, ad honorem Sponſi cœleſtis & ſponſæ, verſibus elegiacis per Joannem de Garlandia. Mentionem faciunt *Joannis de Garlandia* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 369. Carolus du Freſne Dominus du Cange, in Præfatione ad *Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis* paragr. ſeu num. XLIII. pag. 36.

WASO LEODIENSIS EPISCOPVS, ex 1040
Magiſtro Scholarum & Decano ejuſdem Eccleſiæ, claruit anno 1040. & ad Joannem Præpoſitum ſcripſit *Epiſtolam ſeu Tractatum De Officio Decani & Præpoſiti*, quæ apud Anſelmum in ejus *Vita* cap. 105. legitur. *Epiſtola ejuſdem ad Henricum Franciæ Regem* memoratur cap. 103. ibidem, uti & *tertia ad Imperatorem* cap. 106. atque aliæ alibi in Vita eadem. Obiit Sanctiſſimè anno Domini 1048. cujus Sarcophago inſcriptus fuit hic verſus

Ante ruet mundus, quam ſurgat Waſo ſecundus.

Hæc Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, verbo *Waſo Leodienſis Epiſcopus* p. 849. editionis 1643. Lovanii in 4. quæ ſecunda eſt.

ANSELMVS DECANVS in Eccleſia B. Ma- 1040
riæ Virginis Namurcenſis, atque Scholaſticus Leodienſis in Eccleſia D. Lamberti, qui etiam *Clericus Legienſis* ſive *Leodienſis* ut vulgo loquimur, pro quo Caroli Magni ævo & aliquot poſt ſeculis *Leodicenſis* dixerunt; ut urbem ipſam *Leodicum*, non ut hodie *Leodium*; qua de re ſcite Lipſius Poliorceticῶν lib. 1. Dialogo 2. Vt autem apud Sweertium in *Athenis Belgicis*, Henrici III. temporibus claruit, quantum ex Sigeberto conjicere licet, qui de eo agit inter Petrum Damiani & Franconem Scholaſticum, ubi quæ reliquerit, his verbis idem docet. *Anſelmus Clericus Legienſis, ſcripſit Geſta Pontificum Legienſium, & in eo libro Vitam Gnoſonis Epiſcopi veraciter ſibi notam plene deſcripſit.* Deſcripſit igitur *Geſta Epiſcoporum Leodienſium* ad ſua uſque tempora à Sancto Theodardo ad obitum Waſonis Epiſcopi,

pi, qui in annum Chriſti MXLVIII. incidit, quod Harigeri auctarium eſt: cujus etiam *Hiſtoriam* continua orationis ſerie ſcriptam in Sectiones ſive Capita diſtinxit, in qua nihil poſuiſſe ſe ſcribit Epiſtola ad Aunonem Colonienſem Archiepiſcopum, *niſi quod aut legiſſet, aut certa fidelium perſonarum relatione, aut certe ipſe præſens vidiſſet.* Aggreſſus eſt hoc Opus, inſtantia Idæ Cœnobii Cæciliani apud Colonienſes Abbatiſſæ, editaque hæc Hiſtoria cum ejusdem argumenti aliis, ſtudio Joannis Chapeavillii Leodienſis Epiſcopatus in Spiritualibus Vicarii Generalis, Leodii 1612. in 4. Hæc de *Anſelmo Namurcenſi Decano* ſuppeditarunt Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 44. pag. 372. ultimæ editionis. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Anſelmus Decanus*, pag. 60. editionis 1643. Lovanii in 4to, Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ad annum 1049. pag. 605.

1050 NICETAS COGNOMENTO STETHATUS, ſeu PECTORATUS, Monachus & Presbyter in Monaſterio quod Studium Conſtantinopoli dicebatur, claruit anno circiter 1054. iis temporibus quibus Michael Cerularius, Leo Acridæ in Bulgaria Epiſcopus, & Petrus Patriarcha Antiochenus: quos in zelo ad defendendam Græcarum Eccleſiarum ſingularem doctrinam imitatus eſt. Scripſit ille *Librum adverſus Latinos de Azimis, de Sabbatorum jejuniis & de nuptiis Sacerdotum*, qui Latine tantum huc usque editus eſt ab Henrico Caniſio tomo 6. *Antiquæ Lectionis* pag. 4. & à Baronio in Appendice ad tomum XI. *Annalium Eccleſiaſt.* Habetur autem teſte Petro Lambecio Libro V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice 247. membraneo antiquo in 4. & eleganter quidem & minutiſſime ſcripto, qui ab Augerio Busbekio ut ipſe ſolita propriæ manus inſcriptione teſtatur, Conſtantinopoli olim comparatus fuit. Et quidem num. 21. à fol. 56. pag. 1. usque ad fol. 62. pag. 2. *Nicetæ cognomento Stethati ſive Pectorati, Monachi & Presbyteri ſtudita, Liber contra Eccleſiam Romanam, de Azimis, de jejunio Sabbati, & de nuptiis Sacerdotum:* cujus hic titulus & initium. Νικήτα μονάζοντος καὶ πρεσβυτέρου μονῆς τῶν Στυδίου, τοῦ Στηθάτου, πρὸς Ῥωμαίους. περὶ ἀζύμων καὶ σαββάτων νηστείας, καὶ γάμων ἱερέων. Καλὴ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὦ πάντων ἐθνῶν σοφώτατοι Ῥωμαῖοι καὶ εὐγενέστατοι. ἐκ γὰρ τοῦ ἔχειν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην &c. Ejusdem libri meminit etiam vir Clariſſimus Leo Allatius in Opere *De Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetua conſenſione*, & quidem Lib. 2. cap. 9. §. 6. his verbis:
„Hoc nefario Cerularii exemplo, alii quoque in
„Græcia, qui ſe eo usque tacitos & reverentes
„continuerant; rubore excuſſo, palam non ore
„ſed ſcriptis editis, in Romanam Eccleſiam ob-
„latrare cœperunt. Eaque ipſa ætate Cerularii, Nicetas quidam ex Monaſterio Studii,“
cognomine *Stethatus*, quem Latine dixerunt“
Pectoratum, multa Latinorum & præcipue De“
Spiritu Sancto, de Azimis, de Sabbato, & de“
Nuptiis Sacerdotum, criminatus eſt. Syn-“
tagmatis principium eſt: Καλὴ πρὸς τὸν πλη-“
σίον ἀγάπη, ὦ πάντων σοφώτατοι Ῥωμαῖοι καὶ“
εὐγενέστατοι, &c. Scriptum hoc in eadem urbe“
Conſtantinopolitana condemnatum, appro-“
bante quoque Imperatore, flammis exarſit. Ut“
videtur tamen vel Cerularii vel ipſius authoris“
ſtudio renatum, adhuc in Bibliothecis perdurat:“
ut uno eodemque tempore, & malo authoris“
animo, & argumentorum ac rationum futili-“
tate perpenſa illum deteſtemur, hæc vero“
propoſita diluamus, & eorum ſimul amentiam,“
qui iſta tanti faciunt, deploremus.“ Huc usque Allatius, qui ejusdem *Carmen jambicum in Symeonem juniorem præceptorem*, Græce integrum exhibet, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 168. Sed longe plura MSS. Opera in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi hujus Nicetæ Stethati ſeu Pectorati, ibi enim Codice MS. Theologico Græco CCXL. num. 6. & quidem a fol. 84. usque ad ſolium 127. pag. 2. extant, *Nicetæ Monachi & Presbyteri Monaſterii Studitarum, cognomine Stethati* ſive *Pectorati Centuriæ tres capitum Aſceticorum*, quarum *prima* inſcribitur atque hoc modo incipit: Νικήτα ταπεινοῦ μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τῆς ἱερωτάτης μονῆς τῶν Στουδιτῶν, τοῦ Στηθάτου, πρώτη πρακτικὴ κεφαλαίων ἑκατοντάς. Κεφάλαιον α΄. Τέσσαρας οἴομαι τὰς αἰτίας ἐν Τριάδι τελεία τῶν ἀρετῶν &c. *Secunda.* Δευτέρα ἑκατοντὰς περὶ τῆς τοῦ νοὸς καθάρσεως. κεφάλαιον α΄. Ἀρχὴ μὲν ἀγάπης θεοῦ, τῶν ὁρωμένων καὶ ἀνθρωπίνων καταφρόνησις &c. *Tertia.* Τρίτη ἑκατοντὰς κεφαλαίων περὶ ἀγάπης καὶ τελειώσεως βίου. κεφάλαιον α΄. Νοῦς ἀπαθής ἐστιν ὁ“
Θεὸς ὑπὲρ πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ἀπάθειαν &c.“
Hic autem (inquit Lambecius) eſt idem ille Ni-“
cetas Stethatus, Monachus Studita, qui Syn-“
chroni Patriarchæ Conſtantinopolitani Mi-“
chaelis Cerularii authoritatem & exemplum“
ſecutus adverſus Romanam Eccleſiam ſcripſit“
atque edidit librum *De proceſſione Spiritus ſancti*“
ex ſolo Patre, de Azimis, de jejunio Sabbati & de“
Nuptiis Sacerdotum: quem ipſe reſipiſcens poſt-“
ea damnaſſe dicitur, quemque Imperator“
Conſtantinus Monomachus Humberti Cardi-“
nalis, cæterorumque ſedis Apoſtolicæ Lega-“
torum hortatu, publice Conſtantinopoli com-“
buri juſſit. Qua de re vide Cardinalem Baro-“
nium in *Annalibus Eccleſiaſticis* tomo XI. ad an-“
num 1054. num. 20 & 21. Leonem item Al-“
latium *De perpetua Eccleſiæ Occidentalis & Ori-*“
entalis conſenſione Lib. 2. cap. 9. §. 6. *Hiſtoriam*“
Chronologicam Philippi Labbei ad annum 1053.“
& 1054. Ejusdem Nicetæ Stethati ibidem,“
Codice MS. Cæſareo Theologico Græco 237.“
num 27. à fol. 364. ad folium 426. *Capita Aſceticæ ducenta*, cujus etſi nomen authoris in initio deſit, attamen ſub finem *Centuriæ hujus ſecundæ*,

cunda, hæc verba leguntur: τέλος τῶν κεφαλαίων τοῦ Στηθείτου. Vbi ſine dubio per τὸν Στηθείτην, intelligendus eſt *Nicetas Stethatus*, de cujus Capitibus trecentis Aſceticis, paullo ante dictum eſt, occaſione MS. Codicis Theologici Græci CCXL. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis. Harum Centuria prima incipit ab his verbis: Ἐρώτησις. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς τοῦ κόσμου, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ ἀποταγῆς; Ἀπόκρισις. ὁ μὲν σκόπος τῆς τοῦ κόσμου ἀποταγῆς &c. Secunda autem inſcribitur atque incipit hoc modo: Ἑκατοντὰς δευτέρα φυσικῶν κεφαλαίων. Κεφάλαιον α΄. Ἀρχὴ μὲν ἀγάπης Θεοῦ τῶν ὁρωμένων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡ καταφρόνησις &c. eſtque hæc ſecunda eadem, cum ſecunda ex tribus præcedentibus citatis, ut ex primis verbis intelligi datur. Extant hæc Opuſcula eadem Nicetæ Pectorati MSS. Græce inter MSS. Codices Bodleianæ Bibliothecæ in MSS. Baroccianis Codice 69. pag. 65. 97. & 135. ut conſtat ex principio Opuſculorum allegato pag. 8. Catalogi Bibliothecæ prædictæ. Denique inter MSS. Codices Græcos Bodleianæ Bibliothecæ Oxonii in Anglia, in MSS. Baroccianis Codice 5. num. 2. extat *Nicetas Monachus & Presbyter Monaſterii Stethati in librum Hymnorum Symeonis Junioris Theologi* à pag. 157. ad 173. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Cathedralium Angliæ & aliarum celebrium hujus regni Bibliothecarum, num. 3434. in MSS. Codicibus Norſolcianæ Bibliothecæ Codice 535. parag. ſeu num. 12. extat *Nicetas Pectoratus de cæleſti hierarchia*, cum Epiſtolis *Nicetæ Diaconi ad Nicetam Pectoratum*, & *Alexii Monachi ad eundem*. Ibidem in eadem Bibliotheca Vindobonenſi Codice MS. Theologico Græco 283. num. 9. à fol. 119. usque ad folium 124. pag. 2. extat *Nicetæ Monachi & Presbyteri Studitæ cognomento Stethati, Oratio invectiva prima contra blaſphemam Armeniorum hæreſin*, cujus titulus & principium: Νικήτα εὐτελοῦς μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τῆς μονῆς τῶν Στουδίου, τοῦ Στηθάτου, λόγος στηλιτευτικὸς πρῶτος, κατὰ τῆς βλασφήμου τῶν Ἀρμενίων αἱρέσεως. τὴν συγχυτικὴν τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ δόξαν &c. Denique in eadem iſta Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Hiſtorico Græco XLV. num. 56. extant Epiſtolæ tres ejuſdem Nicetæ Stethati, ut habet Petrus Lambecius tomo 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 448. his verbis. „Quinquageſimo ſexto & quidem „à ſol. 204. pag. 2. usque ad ſol. 207. pag. 2. ex „*Nicetæ cognomine Stethati* ſive *Pectorati*, *Mona-„chi & Presbyteri Monaſterii Conſtantinopolitani „Studitarum*, qui circa annum Chriſti 1054. „claruit, *Centuria tertia Epiſtolarum*, *Epiſtolæ „tres de Canonibus Eccleſiaſticis*. Earum prima eſt „ipſius *Nicetæ ad Athanaſium quendam Abbatem* „quæ inſcribitur atque incipit hoc modo. Ἀπὸ „τῆς τρίτης Ἑκατοντάδος τῶν Ἐπιστολῶν Νικήτα „τοῦ Στηθάτου. Ἀθανασίῳ Ἡγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ „παναγίου, περὶ κανόνων. Φασί τινες τῶν ἀρχόντων σοφῶν, εἰδέναι καλῶς καὶ νοεῖν τῶν“ ἱερῶν κανόνων καὶ νόμων τῆς Ἐκκλησίας, μὴ δεῖν“ οἰκονομεῖσθαι τὴν τῶν μετανοούντων μετάνοιαν κα-“ τὰ τοὺς κειμένους νόμους &c. Secunda eſt jam“ memorati *Athanaſii reſponſio*, cujus titulus &“ principium ejusmodi: Ἀντιρρητικὴ εἰς αὐτό.“ Ἀθανάσιος Νικήτᾳ Εἰ καὶ τὰ μάλιστα, σεβασ-“ μιώτατε Πάτερ, ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὸ δογματί-“ ζειν ἡμεῖς καὶ ἀγύμναστοι, ἀλλάγε διὰ τὴν ἀγά-“ πην, ἡ πάντα &c. Tertia iterum eſt *Nicetæ*,“ inſcribiturque ac his verbis incipit: Νικήτας“ Ἀθανασίῳ περὶ κανόνων οἰκονομίας. Ἃ διετρά-“ νωσεν ἡμῖν ἡ σὴ ὁσιότης περὶ τῶν παρ᾽ ἡμῶν“ ζητηθέντων &c. Plura de eodem *Nicetæ Stethato*“ vide Libri quinti horum *Commentariorum* pa-“ gina 102.“ Præter Baronium & Allatium citatos, agit igitur de *Niceta iſto Pectorato* ſeu *Stethato*, Petrus Lambecius à quo hæc hauſimus, tomo ſeu Libro V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, pag. 92. 102. 124. 132. & in Catalogo pag. 347. Item lib. 8. Commentariorum eorundem, pag. 448. & in Catalogo pag. 563.

JOANNES GEOMETRA ſcriptor ejusdem 1050
ætatis mihi videtur, donec epocham illius certæ ætatis inveniat alius. Scripſit *Hymnos aliquot in Beatam Virginem* & *Paradiſum Epigrammatum divinorum*, qui habentur Græce & Latine in Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis 1624. Tomo VIII. pag. 439. & ſequentibus, ex interpretatione Federici Morelli Linguæ Græcæ Regii Profeſſoris, qui illos eduxit ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ. Editus autem *Paradiſus divinorum Epigrammatum*, Græce Venetiis 1563. in 4. Itemque tum *Hymni IV. citati* tum *Paradiſus divinorum Epigrammatum*, Latine ab eodem Federico Morello, Pariſiis 1595. in 8. unde in Bibliothecam Patrum acceſſerunt. Inſcribuntur pag. 437. Tomo VIII. dictæ editionis, ὕμνοι τοῦ Ἰωάννου Γεωμέτρου εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, *Hymni Joannis Geometræ in Sanctiſſimam Deiparam*, per modum Salutationis compoſiti. Tum pag. 446. Ἰωάννου Γεωμέτρου συγγράμματα τετράστιχα ἠθικά, ὧν ἡ ἐπιγραφὴ Παράδεισος, *Joannis Geometræ Paradiſus Tetraſtichorum moralium & piorum*. Fuiſſe illum Monachum, conſtat ex laudibus quibus vitam Monaſticam paſſim in hoc *Paradiſo* commendat num. 14. 32. 57. 69. 86. 88. Codex ille Regiæ Bibliothecæ qui *Geometræ* Opuſcula plura complectitur, ſicut & Michaelis Pſelli, apud Carolum du Freſne Dominum du Cange in Catalogo MSS. Codicum quibus uſus eſt, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo *Pſellus* col. 29. deſignatur numero 3502. Hujus voluminis poſſeſſor fuit olim Antonius Eparchus, quod dono dediſſe dicitur *Potentiſſimo Galliarum Imperatori*, cujus Syllabum contentorum exhibet Stephanus le Moine Tomo I. *Variorum Sacrorum* pag. 517. Continetur autem num. 5. ὕμνος εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον, Γεωμέτρου τοῦ σοφωτάτου

Φωνάσιν δὲ ἡρωελεγείων, ἤγουν χαιρετισμοὶ ἐν τέσσαρσι τμήμασιν. ὡσαύτως καὶ ἕτεροι στίχοι εἰς ἑορτάς. *Hymnus in Sanctiſſimam Deiparam, authore ſapientiſſimo Geometrio. Addantur Salutationes in quatuor ſectiones diviſa, ſicut & alia Carmina in feſta & celebriores feſtivitates.* Num. 32. Ἐξομολόγησις εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ στίχων ἡρωελεγείων τοῦ Γεωμέτρου, *Confeſſio Chriſtiana Geometris verſibus Heroico elegiacis.* Num. 33. ὕμνος εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον κατὰ στοιχεῖον τοῦ αὐτοῦ, *Ejusdem Hymnus in Sanctiſſimam Deiparam ſecundum literas Alphabeti.* Num. 34. Εὐχὴ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, διὰ στίχων ἰαμβικῶν, καὶ ἑτέρα δέησις τοῦ αὐτοῦ δι' ἡρωελεγείων, ἐν ᾧ καὶ ἕτεροι στίχοι εἰς εἰκόνας, καὶ ἕτεροι στίχοι διάφοροι εἰς χρησίμους ὑποθέσεις. *Oratio ad Sanctiſſimam Deiparam verſibus Jambicis, & alia ejusdem Oratio verſibus Heroicoelegiacis, ubi alia Carmina occurrunt de Imaginibus, & alii etiam verſus de argumentis utiliſſimis.* Item in Codice MS. Colberteo 1476. deſcribitur Paraphraſis Pſalmorum Davidicorum Apollinarii, cum Commentariis & Notis interlinearibus Coſmæ Indicopleuſtæ, in quorum fine deſcribitur. Μετάφρασις τῶν ᾠδῶν ἀπὸ φωνῆς Ἰωάννου Γεωμέτρου, *Explicatio Canticorum Eccleſiæ ex ore Joannis Geometræ.* Juxta quoque Leonem Allatium in diatriba *De Simeonum ſcriptis* pag. 94. ſcripſit Græce *Orationem de Chriſti Paſſionibus & in Sanctiſſimam Deiparam* εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν θεοτόκον, cujus initium ἥκει δὲ λοιπὸν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῶν ἄθλων ὁ λόγος. Item pag. 95. *In Sancta Deiparæ Dormitionem* ἐξόδιος ἢ προπεμπτήριος εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπερενδόξου καὶ δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, cujus initium Θαρρεῖν μὲν τὸν λόγον ἐπ' ὀλίγον καὶ νῦν. Ipſe de ſua hac Oratione aſſerit, συνείλεκται δὲ καὶ ἡμῖν οὐ μόνον ὅσα παρὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν τε καὶ προφητῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσα παρὰ αὐτῶν τῶν ἀποκρύφων ἀνελεξάμεθα, σύμφωνα καὶ ταῦτα δηλαδὴ καὶ ἀκόλουθα τοῖς Εὐαγγελισταῖς καὶ προφήταις, καὶ τοῖς μεγάλοις καὶ θεολήπτοις πατράσι καὶ διδασκάλοις. Ἔσεται δὲ πάντως ἔγε δίκαιος ἀκροατὴς καὶ κριτής. *Collegimus autem nos omnia, quæ non tantum Evangeliſtæ & Prophetæ, ſed etiam quæ reſtantur inter Apocrypha, conſona tamen & conformia Evangeliſtis & Prophetis, & magnis & numine afflatis Patribus & Magiſtris. Quæ omnino comperiet ita eſſe, æquus lector & juſtus judex.* Et pag. 114. *Joannis Geometræ* προσφωνητικὸς λόγος, ἢ χαριστήριος εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, *Gratulatoria vel gratiarum activa Oratio in Sanctiſſimam Deiparam*, cujus initium, χαιρέτω μοι τὸ βραχὺ καὶ μέγα τοῦ λόγου προοίμιον, *Procul hoc à me, breve vel magnum Orationis præludium.* Habenturque Orationes iſtæ in voluminibus MSS. Græcis Symeonis Metaphraſtæ. Item inter MSS. Codices Græcos Bodleianæ Bibliothecæ Codice 25. in MSS. Baroccianis Codice 25. Num. 2. *Canticum Moſis* μεταφρασθὲν *per Joannem Geometram.* Ἐστωμεν ᾠδὴν pag. 154. b. Ibidem pag. 287. *Joannis Geometræ Encomium quercus*, Τὸ δένδρον τὸν δρῦν ἄμαρτον. Pag. 289. *Ecphraſis Horti*, οὗτος ἄρα θάλλων ἦν ὁ κῆπος. *Ejusdem alia* ἔκφρασις *ſive Deſcriptio*, pag. 289. b. Ἐπειδὴ καὶ δῆλος εἶ. *Ejusdem laudatio Pomi* pag. 291. Τὸ γάλα λευκὸν, τὸ μέλι χλωρὸν. *Ejusdem aliud Encomium* pag. 292. Τί δὴ καὶ τὸ μῆλον. Inter MSS. Codd. Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice LXXXIX. Num. 31. habetur Anonymi cujusdam Epigramma, in Joannem Geometram Hymnorum Scriptorem, incipiens hoc modo, Κυδιμ' Ἰωάννη. Hæc Cavus Diſſertatione *De Scriptoribus incertæ ætatis*, verbo *Joannes Geometra.* Hæc de *Joanne Geometra* ſuggeſſerunt nobis Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 94. 95. & 114. qui ejusdem quoque meminit in Opuſculo *De libris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 61. Carolus du Freſne in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis voce* Φωνὴ, col. 1717. & in Catalogo Authorum & MSS. Codicum, quem *Gloſſario* huic ſubjunxit, col. 28. & 51.

GOZECHINVS Leodienſis Eccleſiæ Magi- 1050
ſter ſcholarum claruit circa annum 1050. eo nimirum tempore quo Berengarius Andegavenſis Archidiaconus ob doctrinam damnatus male audiit. Scripſit adverſus illum non Epiſtolam ſed Libellum potius ad Valcherum ibidem Scholaſticum ſuum olim diſcipulum in Epiſtolæ formam compoſitum, in quo præmiſſa apologia, quod relicto Leodienſis cathedræ magiſterio, Moguntiam ſeceſſerit, mala ſui temporis deplorat, ex Berengarii maxime perverſa doctrina conſecuta. Illum exhibuit Joannes Mabillon tomo 4. Analectorum pag. 360. & ſequentibus quem accepiſſe fatetur ex MS. Codice Bibliothecæ Collegii Dolenſis ſancti Hieronymi, ſibi ab Ambroſio Mercerio tranſcriptum. Quis ſit hujus Opuſculi auctor Gozechinus, ex ipſo Epiſtolæ contextu ſatis patet, in qua ſe apud Leodium literas docuiſſe & Moguntiam tandem ſeceſſiſſe dicit, victum tædio rerum humanarum, variarumque turbarum, quas rerum novitas, ac præſertim perverſa (ut inquit) Berengarii doctrina, non ſat cito coercita, faceſſebat. Valcherus ad quem Epiſtola ſcripta eſt, ex Gozechini diſcipulo ſucceſſor evaſit, neſcio an is, quem Adelmannus in Rythmis Alphabeticis laudat, ſcilicet *Walterus Burgundio*: ubi Scholas multas flagranti ſtudio expilaſſe, & ad fines Allobrogum, cum ex Italia rediret, cæſus fuiſſe memoratur. Hos Hymnos conſule ſub finem tomi 1. *Analectorum* pag. 421. Porro hic liber per formam Epiſtolæ, paullo poſt mortem Henrici II. Imperatoris & Liutboldi Archiepiſcopi ſcriptus eſt, ut auctor ſuperius, nempe p. 387. indicat. Ac proinde ſub annum 1060. qui à Liutboldi obitu proximus eſt, à morte autem Henrici ſecundi, aliis tertii Imperatoris quartus fuit. Hæc verbotenus Joannes Mabillon tomo 4. *Analectorum* pag. 394. quem exſcripſimus.

1050 FOLCARDVS BERTINIENSIS MONACHVS, vixit etiam extremis Henrici III. temporibus circa annum ML. Erat Monachus, imo juxta Baronium Abbas S. Bertini in Sithia, qui vicus olim ſeu oppidum in Artheſia celeberrimum excitato monaſterio extitit, hodie autem Oppidum ſancti Audomari nuncupatur, cujos Sancti corpus ex Monaſterio in primarium templom translatum, ibi requieſcit. Folcardus hic author *Vita S. Bertini* Abbatis creditur, quam Surius in Tomum V. ad diem 5. Septembris retulit, qui S. Audomaro Abbati ſuccedens anno 695. migravit ad Dominum anno 698. nempe anno ſecundo Tiberii Apſimari Imperatoris. Item *Vita S. Audomari Tarvanenſis poſtea Epiſcopi*, qui exceſſit ex humanis anno 695. die 9. Septembris, quæ cum præfata legitur apud Surium, ſed ſtylo mutato. Vtraque autem in Oppido S. Audomari, apud Abbatiam S. Bertini adſervatur, ut ad Vſuardi Martyrologium Joannes Molanus obſervavit, ad diem 5. & 9. Septembris menſis, & in Indiculo Sanctorum Belgii. Meminit Folcardi ſcriptoris hujus, Cæſar Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, ubi de Sancto Bertino Abbate ad diem V. Septembris: & ubi de Sancto Audomaro ad diem XI. ejuſdem menſis. Joannes Gerardus Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 45. pagina mihi 374. editionis ultimæ. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, verbo *Folcardus* pag. 219. editionis 1643. Lovanii in 4.

1050. DEODVINVS ſeu THEODVINVS LEODIENSIS EPISCOPVS, Waſoni ſucceſſit anno 1048. ſeditque ad annum 1075. quo mortuos eſt. Scripſit *Epiſtolam ad Henricum Galliæ Regem de corpore & ſanguine Domini* celebrem, quam Cardinalis Baronius & Joannes Chapeaville ſub nomine *Durandi Leodienſis Epiſcopi* anno 1025. ante controverſiam exortam defuncti, perperam & quidem mutilam ediderunt, ex MS. Codice Ludovici Martelli civis Rhotomagenſis: integram autèm atque authori ſuo reſtitutam, Joannes Mabillon tomo 4. *Analectorum* pag. 396. Idem ipſe Codex nunc aſſervatur in ampliſſima Bibliotheca eruditi viri Emerici Bigotii, quo in Codice, non *Durandi* nomen (quippe qui ante ortam Berengarii contentionem, anno ſcilicet 1025. devixit) adſcriptum legitur: ſed prima duntaxat Littera D. *Deoduinum* ſignificans, non *Durandum*. Hoc eodem modo nomen ejus decurtatum legitur, in Cod. MS. Regiæ Galliarum Bibliothecæ num. 4074. fol. 57. qui 400. annorum eſt: & in altero Sancti Audoëni Rothomagenſis, quem Codicem cum Bigotiano contulit idem Johannes Mabillon. Eadem extat MS. ſine nomine Scriptoris, Cantabrigiæ in Collegio divi Benedicti Codice 303. num. 3. & 10. Hæc paullo amplius, quam Cavus, ad annum 1045. Diffuſe autem Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Durandus* pag. 195. editionis 1643. Lovanii in 4. Et verbo *Theoduinus Leodienſis Epiſcopus* p. 832. ejuſdem editionis ultimæ.

1050 HEPIDANNVS SANCTI GALLI MONACHVS, in Helvetia, Ordinis divi Benedicti, quem Guillelmus Cavus prætermiſit, claruit ab anno 1030. vel circiter, usque ad annum 1080. Scripſit *Chronicon*, quod ab anno 709. incipiens, deſinit in annum 1044. quo illud conſcribebat. Illud impreſſum cum multis aliis ad Abbatiam Sancti Galli ſpectantibus, in *Collectaneo rerum Alamannicarum*, quod anno 1606. in folio Francofurti typis Wechelianis editum eſt, cura & ſtudio Melchioris Goldaſti Haiminsfeldii, viri in eruendis è tenebris Antiquitatibus verſatiſſimi. Et in Collectaneo *Hiſtoricorum Franciæ* quod Andreas Docheſnius anno 1641. Pariſiis in fol. edidit Tomo 3. pag. 471. Idem Hepidannus ſcripſit *Libros duos de Vita & Miraculis Sanctæ Wiboradæ*, ſed longè ſerius quos poſt annum 1072. Vdalrico Sancti Galli Abbati obtulit, quosque primus edidit in *Collectaneo citato* Goldaſtus, ſed poſt illum ſucceſſores Bollandi in *Actis Sanctorum colligendis*, ad diem 2. Maji menſis. Agunt de Hepidanno, quem ego circa annum 1080. mortuum exiſtimo, Goldaſtus & Bollandiſtæ *locis citatis*, Joannes Mabillon plenius ſeculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 42. in Obſervationibus præviis ad *Vitam S. Wiboradæ Virginis & Martyris*. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, p. m. 633.

1050 GVALDO CORBEIÆ VETERIS SEV FRANCICÆ MONACHVS, quem Guillelmus Cavus ad annum 1070. pag. 617. retulit, ego in *Supplemento Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 1050. p. 330. Ordinis divi Benedicti, circa medium ſeculi XI. Hunc uterque diximus Gualdonem ſcripſiſſe metricè *Vitam S. Anſcharii Hamburgenſis Epiſcopi, Adalberto Bremenſi Archiepiſcopo* dedicatam, quam primus ex MSS. Codicibus edidit Petrus Lambecius tomo 1. *Rerum Hamburgenſium*, qui nomen authoris quod in Codice MS. deerat, ex ipſo contextu collectum addidit. Sed falli doctiſſimum virum hac in re contendit Joannes Hallervordius *Spicilegii de Hiſtoricis Latinis* pag. 77. authoremque eo in loco ſolum aſſerere, ſeſe ſuaſu Gualdonis Corbeienſis in Saxonia Monachi, libellum iſtum compoſuiſſe: unde fit ut author alius omnino à Gualdone iſto ſit. Edidit tamen ſub *Gualdonis nomine*, Tomo 1. Februarii menſis pag. 427. Godefridus Henſchenius, ac poſt illum Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tomo ſeu parte 2. pag. 115. & ſequentibus: cujus opinioni jam favere non poſſum ob Hallervordi allatam rationem, ut Gualdonem hunc temere Scriptoribus Eccleſiaſticis accenſeam. De *Gualdone* Godefridus Henſchenius in Commentariis ad Vitam S. Anſcharii §. 3. num. 14. quem Opus ſuum inſcripſiſſe vult Alberto ſeu Adalberto Bremenſi Archiepiſcopo, qui poſt annos à condita Corbeia

beia Vetere 400. elapſos ab anno 1043. ad 1072. Antiſtes provinciæ illius, omnibus Septentrionalibus regnis advigilavit.

1050 DROGO MORINORUM EPISCOPUS, quem Guillelmus Cavus prætermiſit, natione ut creditur Flander, Monaſterii Sancti Winocii in Flandriâ primum Monachus, hinc Geſtellenſis Paſtor, denique conſtitutus Morinorum Epiſcopus, quo in munere anno 1030. Balduino defuncto ſucceſſit, eique annos XLIV. plus minus cum laude præfuit. Commiſit nomen ſuum poſteris, ſimulque pietatem ſuam teſtatus eſt, dum ſcripſit *Vitam & Miracula S. Lewinæ Virginis & Martyris* libris II. MS. apud Bergas S. Winoci. *Vitam Sanctæ Godolevæ Virginis & Martyris*, Geſtellæ anno cIↃ LXX. pridie Nonas Julias paſſæ, ad Rudbodorum Epiſcopum Noviomenſem & Tornacenſem miſſam & ſcriptam, quam habet Surius tomo 4. ad diem 6. Julii. Sed duplo ampliorem Duaci apud Georgium Colvenerium S. Theologiæ Doctorem, ac Tomo XI. Bibliothecæ PP. editionis Colonienſis 1618. Præterea reliquit Drogo *Vitam Sancti Oſwaldi Northumbriæ in Anglia Regis*, & de eodem *Sermones duos* MSS. apud Bergam S. Winoci & Camberonæ in Hannonia, de quo Surius tomo 4. ad diem 5. Auguſti. Addidit etiam *Librum ſecundum & tertium* Libro primo De Vita Sancti Winoci Abbatis, qui Bergis MSS. in eodem Monaſterio Sancti Winoci aſſervantur, ut indicat Joannes Molanus in Notis ad Vſuardum, die 5. Auguſti. Quanquam dubitari quoque poſſit, an idem ſit Drogo Monachus Bergenſis qui & Tarvanenſium Epiſcopus fuit, cum authore libri 3. Vitæ S. Winoci, cum illic cap. 18. fiat mentio *Drogonis Epiſcopi*. Juxta etenim Gulielmum Cavium *Hiſtoria literaria* Tomo 2. ſeu parte 2. ad annum 1058. pag. 342. editionis Londinenſis 1698. in fol. Drogo qui librum *De Miraculis S. Winoci* ſcripſit, quem Vitæ Winnocianæ ſecundum & tertium vulgò vocant, ſeipſum cap. 18. à Drogone Tarvanenſi Epiſcopo apertiſſimè diſtinguit. Hunc ex MS. Compendienſi Codice erutum nobis exhibet Cl. Mabillio *Secul. Bened. III.* Parte p. 315. Addit Cavus idem „Scripſit quin etiam Hiſtoriam „Translationis S. Lewinæ Virginis ac Martyris „Angliæ, anno MLVIII. peractæ, quam ipſe Ru„moldo Abbati Bergenſi dedicavit, hactenus „quod ſciam ineditam. Partem Præfationis „profert Mabillonius, in qua ſe iterum à Drogo„ne Tarvannenſi Epiſcopo alium eſſe, diſertiſſi„mè oſtendit. Hæc ex Cavo ad meam correctionem, quam ego nunquam rejiciam. Gaudeo enim dum video meos lapſus corrigi. Cum annos ſediſſet XLIV. obiit anno XXII. Henrici IV. Chriſti autem cIↃ LXXIX, ut eſt apud Antonium Demochares in Epiſcopis Morinenſibus. Fallitur Joſias Simlerus in Appendice Geſnerianæ Bibliothecæ, cum Drogonem Sacerdotem Geſtellenſem & Morinorum Epiſcopum, diverſos facit. Plura de *Drogone Morinenſi Epiſcopo* dabunt, Antonius Poſſevinus tomo I. *Apparatus ſacri*, Sammarthani Fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. Verbo *Bolonienſes Epiſcopi* pag. 430. ubi de Epiſcopis Tarvanenſibus ſeu Morinenſibus. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 45. pag. mihi 373. ultimæ editionis anni 1651. in 4. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, verbo *Drogo* pag. 194. editionis anni 1643. Lovanii in 4.

PAPIAS GRAMMATICUS anno MLIII. floruit, ut eſt in Chronico Alberici MS. non autem anno MCC. ut malè Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ſcribit. Alberici verba ſunt: *Anno MLIII. anno decimo tertio Imperatoris Henrici filii Conradi, Papias librum ſuum, videlicet* Elementarium doctrinæ Erudimentum *edidit: quod probatur per numerum annorum, ubi agit de annis ſeculi in prima litera, & enumerando pertingit ad hunc annum.* In eo porro condendo decennium inſumpſiſſe, teſtantur verſus adſcripti Papiæ in Aquicinctenſi illo Exemplari, & à viro doctiſſimo mihique amiciſſimo Joanne Mabillonio exſcripti, quos hic apponam, ubi neſcio quis Rainaldus nominatur, à quo hic codex anno Chriſti 1173. deſcriptus fuit. 1050

Si durante die nunquam tenebreſceret orbis,
Viſibus humanis nulla lucerna foret,
Sic in Scriptura qui proſpicit omnia clarè,
Non eget iſtius commoditate libri.
Sed quoniam quivis qui noverit omnia non eſt,
Eſt amplectendus omnibus iſte liber.
Inſtat apis mella collecta labore decenni,
Cunctis Papias iſta legenda dedit.
At cibus ut noſter de divite ditior eſſet,
Appoſuit nobis has Rainaldus opes.
Ne tali noſtra dulcedine menſa careret,
Extitit ejus in hoc officioſa manus.
Iſtud habe gratum munus Salvator, & illi
Perpetuam requiem comparet iſte labor.
Hunc amet, hunc relegat, hoc delectetur, & omni
Hunc ſtudio ſervet, Grex, Aquicinte, tuus.
Scripti tempus habet, qui Jheſu copulat annis
Vndecies centum ſeptuaginta tribus.
Noveris iſta legens, quod pro mercede laboris,
Non aurum Scriptor poſtulat, imo precem.
Ergo precem redde, quoniam pretioſius auro,
Eſt prece devotâ propitiare Deum.

Extat autem iſtud *Elementarium Papiæ* fol. in membrana in Bibliotheca noſtrâ Lugduno-bata-

tava, inter MSS. Codices Latinos num. 14. ut habet Catalogus librorum hujus Bibliothecæ editus in 4. Lugduni-Batavorum 1674. à Frederico Spanhemio, pag. 400. quem vide. Scripſiſſe etiam Papiam *Epiſtolarum librum ad diverſos*, author eſt Joannes Trithemius loco citato. Præterea Elias Putſchius edidit inter Grammaticos veteres, *Explicationes notarum veterum ex Papiæ Gloſſario*, quas in MSS. Codicibus quos videre contigit, non animadvertit Carolus du Cange. Proſtat verò ejus Gloſſarium typis editum curâ Bonini Mombritii, cujus ſunt duo volumina *De vitis Sanctorum*, nempe Venetiis anno 1496. menſe Aprili die XIX. Sanè non tam de novo condidiſſe, quam antea utcunque digeſtum Gloſſarium ac elaboratum auxiſſe, ipſe innuere videtur in Præfatione his verbis: *Jam vero de hujus artis nomine non prætermittendum videtur, quod quidem etſi olim, quia verbi & ſimpliciter unius alterius dictionis retinebat interpretationem, Gloſſarium vocaretur: jam verò definitionibus, & ſecundum regulas notationibus, ſententiis quoque, & multis id genus ſuperadditis, altius atque aptius* Elementarium Doctrinæ erudimentum *nominari poterit.* Ita Carolus du Freſne Dominus du Cange in Præfatione ad *Gloſſarium mediæ & infimæ* Latinitatis, §. ſeu num. XLIV. pag. 36. qui §. ſeu num. XLVI. p. 37. hæc addit.

Papiam excipit *Vgutio Piſanus*, qui longe fuſius ac multa vocabulorum & ἐτύμων acceſſione ſive *Gloſſarium* ſive *Dictionarium* auctius edidit, quod MSS. in Bibliothecis paſſim reperitur. Nam typis excuſum non puto, quod cum ars typographica inventa eſt, illud in Scholis tunc haberetur, quod à Joanne de Janua ex Papia & Vgutione confectum eſt. Quis iſte Vgutio fuerit, vel quo vixerit ſeculo, ex præfatione operis illius non percipimus; ſed id docemur ex Chronico MS. Nonantulano, cujus verba heic deſcribemus: *Per hæc tempora* (circa a. MCXCII.) *Anno Vgutio natione Piſanus, Epiſcopus Ferrarienſis, qui datus à Sede Apoſtolica Coadjutor Abbati Monaſterii Nonantulani prodigo homini, ex libro Papiæ, qui illic eſt*, librum Derivationum *compoſuit*. In Præfatione vero conſilium operis & nomen ſuum ita aperit. *Opus igitur divina favente gratia componere ſtatuimus, in quo præ aliis, vocabulorum ſignificationes, ſignificationum diſtinctiones, derivationum origines, etymologiarum aſſignationes, & interpretationum reperientur expoſitiones: quorum ignorantia Latinitas naturaliter indiga quadam doctorum pigritia non modicum coarctatur. Nec hoc tantum ut vitream cenodoxiæ fragilitatem lucrifaciamus, adimplere conabimur, quantum ut omnium ſcientia literarum invigilantium communis inde utilitas efflorescat. Nec minus deſcendat in mentem, nos in hoc opere perfectionem inſinuatim adhibere, cum in humanis nihil ad unguem inveniatur expolitum, licet aliis de hac eadem re tractantibus quadam ſingulari perfectione, haud injuria videri poſſumus excellere. Nam hic parvulus delectabitur ſuavius, hic adultus uberius cibabitur, hic perfectus affluentius delectabitur: hic Gymnoſophiſtæ triviales, hic Didaſcali quadriviales, hic Legum profeſſores, hic Theologiæ perſcrutatores, hic Eccleſiarum proficient gubernatores. Hic ſupplebitur quicquid hactenus ſcientiæ defectu prætermiſſum eſt, hic elimabitur quicquid à longo tempore male uſurpatum eſt. Si quis quærit, operis hujus quis actor fuerit, dicendum eſt, Deus. Si quærat quod operis hujus fuerit inſtrumentum, reſpondendum eſt quod patria Piſanus, nomine Hugutio, quaſi Eugetio, id eſt, bona terra, non tantum præſentibus, ſed etiam futuris: vel Hugutio, quaſi Vigitio, id eſt, virens terra, non ſolum ſibi, ſed etiam aliis.* Ejus obitum circa annum MCCXII. conjicit Vghellus in *Epiſcopis Ferrarienſibus*, cui hæc de Vgutione haud nota fuerunt. Hæc verbotenus Carolus du Freſne, Dominus du Cange, locis citatis. Meminit quoque *Papiæ Grammatici* Cornelius à Beughem in Opuſculo *De Incunabulis typographiæ* verbo *Papias*, pag. 103. cujus *Vocabularium* inquit impreſſum olim Mediolani 1476. in fol. Venetiis 1487. 1491. & 1496. in fol. Illum natione Lombardum, arte Grammaticum, malè cum Trithemio ad annum Chriſti 1200. claruiſſe ſcribit.

DISSERTATIO
DE
VITA, SCRIPTIS, ET DOCTRINA BERENGARII ANDEGAVENSIS ARCHIDIACONI.

PROLOGVS.

1050. INſignes duo viri hac ætate noſtra de Berengarii rebus geſtis diſſertationes eruditas compoſuerunt, alter Franciſcus de Roye Anteceſſor Audegavenſis in libello *De hæreſi & pœnitentia Berengarii* quem anno 1656. in 4. edidit; alter Johannes Mabillon qui anno 1676. *Analectorum* tomo 2. pag 477. & ſequentibus inſeruit Obſervationes *De multiplici Berengarii damnatione, fidei profeſſione, & relapſu, deque illius pœnitentia.* Ab his ſumentur plurima verbotenus, quæ in Diſſertatione iſta afferentur, multis tamen de novo adjectis, illorum opinioni de quibus loquimur, plane contrariis: quæ & mortem Berengarii anno MLXXXIII. contigiſſe evincent, & nullam ab eo pœnitentiam factam fuiſſe, ſed mortuum fuiſſe in ea opi-

opinione *De corpore & ſanguine Domini* in Euchariſtia, ob quam damnatus ſæpe in Conciliis fuerat. Multæ etiam fabulæ ad Berengarium proſcindendum inventæ ac ſcriptis traditæ, ſuſſlabuntur. Quantæ etiam per omnem vitæ curſum, innocentiæ probitatisque extiterit, teſtimoniis evidentibus doctiſſimorum, qui aliquanto poſt ejus mortem tempore vixerint ac floruerint, virorum demonſtrabitur.

CAPUT PRIMUM.

DE BERENGARII ANNIS JUNIORIBUS, ET QUANDO OB DOCTRINAM ET OPINIONEM SUAM *DE CORPORE ET SANGUINE DOMINI IN EUCHARISTIA* DIFFAMATUS EST.

Berengarius ortu Turonenſis extitit, qui olim cum Adelmanno condiſcipulo in Schola Fulberti Carnotenſis Epiſcopi rudimentum Latinæ linguæ didiciſſe perhibetur. Hunc Baronius ante annum 1000. natum, putat, dum anno 1088. num. 15. 16. & 20. *nonagenarium* mortuum ſcribit, dum anno 1004. num. 5. & 6. illum inter diſcipulos S. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi (nondum dubio procul natum) collocat, denique dum anno 1028. num. 6. fabulâ planè portentoſâ, illum ob ſparſam hæreſim à S. Fulberto rejectum coram innumeris adſtantibus inquit. Somnia enim hæc omnia tam Baronii quam aliorum, ad invidiam Berengario antiquæ ac probatæ virtutis viro ſuſcitandam comparata ſunt. Sic autem Baronius ultimo loco, ubi de Fulberto. „Qui quidem moriens, haud dubium teſtimonium reliquit de Berengario, „olim ſuo diſcipulo, nam ex Guillelmo *Malmesburienſi* iſta Vincentius *Bellovacenſis*. *Cum „in extremis paſitum multi viſitarent, & adium capacitas vix confluentibus capiendis ſufficeret: ille inter oppoſitas catervas oculis rimatus Berengarium, „viſu quo potuit expellendum cenſuit, proteſtatus „immanem dæmonem prope eum conſiſtere, multosque „ad eum ſequendum blandiente manu, & illicite „corrumpere.* Eadem habet Wilhelmus Malmesburienſis, dum de Berengario ipſo funeſtam „texit hiſtoriam. Hæc Berengario impacta à Monachis, ipſius hoſtibus apertis, ad invidiam ipſi procurandam.

Berengarius Andegavenſis Archidiaconus, ante a. 1050. non audiit ob doctrinam neque à quoquam diffamatus legitur, quo tempore annos ætatis 30. vel circiter habebat, teſte enim Guillelmo Malmesburienſi ibidem, *Berengarius primum calorem juventutis aliquarum hæreſium defenſione infamaverat:* id quod ut plurimum, annum ætatis 30. vel circiter deſignat. Ex hoc autem calculo, quando S. Fulbertus anno 1028. mortuus eſt, Berengarius annorum 10. vel 12. erat: qua ergo ratione puerulum decennem vel duodennem Fulbertus expellere potuit à ſe, qui vix tum doli idoneus, multominus hæreſeos, erat? Hæ fabulæ ex ipſis inventorum verbis deſtruuntur. Quod ſcribit Baronius ad annum 1004. num. 5. & 6. illum inter diſcipulos S. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi collocans, falſum quoque eſt, cum juxta calculum citatum Berengarius tunc temporis nondum natus eſſet. Equidem Adelmannus fuit Fulberti Carnotenſis diſcipulus & Berengarii condiſcipulus, qui poſtmodum ex Scholaſtico Leodicenſi Brixienſis ab anno 1048. Epiſcopus, anno 1050. Epiſtolam ſcripſit ad Berengarium *De veritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia*, quæ typis excuſa unà cum aliis ejusdem argumenti opuſculis, Lovanii prodiit cura Johannis Vlimmerii 1551. 1561. & in omnibus editionibus *Bibliotheca Patrum*. Sed id contigit ultimis temporibus Fulberti Carnotenſis Epiſcopi anno 1028. ut ſupra dictum eſt mortui, non anno 1004. quo Berengarius nondum natus erat. Imò Adelmannus, qui hujuſce rei mentionem facit in *Epiſtola* ſua ad Berengarium, quam profert ipſe Baronius ad annum 1004. num. 5. & 6. ſe tunc temporis cum Berengario in Schola Fulberti fuiſſe quidem fatetur, ſed ætate maturiorem cum *adoleſcentulo* à quo ætate plurimum diſtaret, & quem *decennem* vel *duodennem* circiter anno 1028. fuiſſe diximus. Mendacium igitur purum eſt, ad invidiam Berengario procurandam à Chronologis vel Hiſtoricis conſcriptum, dum ſcribunt S. Fulbertum in extremis agentem repuliſſe Berengarium, ob hæreſim nondum ortam, cujus tunc temporis incapax erat Berengarius, quam ante annum 1050. non ſparſit in publicum.

Anno igitur 1050. Berengarius Andegavenſis Archidiaconus cum Brunone ſeu Euſebio Andegavenſi Epiſcopo, ex lectione antiquioris Theologi Joannis Scoti Erigenæ, palam diſputare ac docere cœpit *Corpus & ſanguinem Chriſti in Sacramento altaris*, non in veritate & ſubſtantia, ſed in virtute & figura tantum contineri. Neque hi duo ſolum in hac opinione fuerunt, ſed alii plures, ac inter cæteros *Paulus Metenſis Primicerius*, ad quem reſte Sigeberto *De Scriptoribus* cap. 153. Adelmannus ſcripſit *Epiſtolam* quæ interiiſſe videtur, qua ipſum pariter ac Berengarium communem amicum, à ſententia ſua de Euchariſtia revocare conatus eſt. Non à ſeipſis opinionem hanc de Corpore & Sanguine Domini per figuram tantum & virtutem in Euchariſtia, acceperant: ſed ab anterioribus ſeculi 9. Scriptoribus, à quibus ante duo ſecula hæc quæſtio magnis & ardentibus animis, libris etiam hac de re compoſitis, in utramque partem agitata, nec definita fuerat. Omnium primus Paſchaſius Rathbertus Corbeiæ veteris Abbas ſcripſit librum *De Corpore & Sanguine Domini*, non anno 818. ut contendit Petrus de Marca Pariſienſis Archiepiſcopus in Epiſtola ad Lucam Dacherium, præfixa tomo 2. *Spicilegii* anno 1657. editi, ſed poſt annum 826. & ſpeciatim circa annum 831.

831. ut pluribus contendit Carolus Cointius in Annalibus Gallicanis, ad annos allatos. Hic pro veritate corporis & ſanguinis Domini in Sacramento altaris ſcripſit, cujus ſententiam Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus amplectitur in Libro *De prædeſtinatione* cap. 31. Contra autem alii nitebantur affirmantes, ut Ratramnus Corbeiæ ſub Paſchaſio Monachus, quem ob hanc opinionem nunquam reprehenſum eſſe vel ſiniſtrâ famâ laboraſſe legimus, licet ex profeſſo contra Paſchaſium Abbatem ſuum ſcripſerit Opuſculum ea de re aureum. Opinionem Ratramni amplexi ſunt viri inſignes alii, *Joannes Scotigena & Prudentius Tricaſſinus Epiſcopus*, ambo *Sanctorum* titulo illuſtres, quorum Opuſcula plurima eruditionem oſtendunt. Ita nos docet Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus in Opuſculo *De prædeſtinatione* cap. 31. his verbis. *Sunt & alia quæ vocum novitatibus delectantes, unde ſibi inanes comparant rumuſculos, contra fidei Catholicæ veritatem dicunt* (ſcilicet illi quos ſolos ſuperius nominaverat, Prudentius nempe & Scotus) *videlicet quod trina ſit Deitas, quod Sacramenta altaris non verum corpus & verus ſanguis ſit Domini, ſed tantum memoria veri corporis & ſanguinis ejus.* Quæ quidem adnotatio, ut Prudentium attingit, qui *De trina Deitate* libellum ediderat :· ita Joannem Scotum, qui de Sacramento altaris hæreticè ſenſiſſe, in Synodo Vercellenſi tandem convictus eſt.

Agitata iſta quæſtio ante ſeculi 9. medium a viris ex utraque parte eruditis & probis, cum tunc temporis in Gallia definita non fuiſſet, manſerant Epiſcopi aliique docti in ea libertate, ut quam vellent magisque ſuo ſenſui conſonam viderent, ſententiam ſive opinionem amplecterentur : id quod usque ad tempora Berengarii, ſeu ad annum 1050. per ducentos & ultra annos permanſit. Ab anno igitur 830. ad 1050. quo hæc quæſtio adverſus Berengarium in Concilio Vercellenſi definita fuit, erant in Eccleſiis Gallicanis duæ partes, quarum altera *Corpus & Sanguinem Domini in Sacramento altaris verè & ſecundum ſubſtantiam*, altera *in virtute tantum & figura* contineri fatebatur & credebat : atque utraque pars in ingenti numero ſectatores ſuos habebat, in Eccleſiæ unitate & concordia viventes, eo quod quæſtionem illam ut fidei Orthodoxæ extrinſecam & accidentalem prorſus eruditi arbitrarentur. Hinc factum, ut nec Ratramnus, nec Johannes Scotus, nec Prudentius Tricaſſinus Epiſcopus, ut Hæretici habiti ſint, ſed in Eccleſiæ ſinu manentes, duo etiam ultimi ſanctitatis titulo ornati ſint. Verum aliam hæc quæſtio ſeculo XI, anno nempe 1050. fortem habuit.

CAPVT SECVNDVM.

SENTENTIA BERENGARII DE CORPORE ET SANGVINE DOMINI, IN CONCILIIS MVLTIS DAMNATVR.

PRimum Concilium adverſus Berengarium juſſu Leonis Papæ IX. Romæ poſt Paſcha an. 1050. celebratum eſt, ut ex Hermanni Contracti Chronico multi affirmant ; aut certe anno 1053. prout alii malunt, freti auctoritate Durandi Abbatis Troarnenſis in libro *De corpore & ſanguine Domini.* In eo Concilio lecta & proſcripta eſt Berengarii abſentis Epiſtola ad Lanfrancum, in qua juxta Mabillonium, quem heic verbotenus ſequimur tomo 2. *Analectorum* pag. 477. erroris ſui de Euchariſtia telam retexerat, atque Lanfrancus purgatus, cujus adverſarii occaſione Epiſtolæ ipſi à Berengario ſcriptæ, ſuſpectam fidem apud Pontificem reddiderant. Extat Epiſtola Berengarii ad Lanfrancum, cujus in Romano Concilio mentio facta eſt, inter Opera Lanfranci in notis ad Vitam Lanfranci pag. 21. & Conciliorum tomo IX. col. 1054. cum Concilio Romano col. 1052. Quod attinet ad tempus celebrati Concilii, utri parti aſſentiendum ſit, quæſtio ſatis intricata videtur. Nam gravis eſt Hermanni Contracti auctoritas, Synodum Romanam cum ſubſequente Vercellenſi ad annum 1050. revocantis : Siquidem Hermannus, vir doctus, eo tempore vivebat, cum anno 1054. deceſſerit, ut ex ejus Continuatore apud Vrſtiſium conſtat, tametſi ejus obitus anno 1052. in Chronico Magdeburgenſi MS. reponitur. Durandi etiam calculo adverſatur liber *De Geſtis Leonis Papæ IX.* qui anno 1053. Beneventi à Junio ad exeuntem annum, imò & ad ſubſequentem Martium commoratus eſt. Quod jam probavit Franciſcus Roïus Anteceſſor Andegavenſis, & poſt eum Godefridus Henſchenius in Commentario prævio ad Leonis ejusdem vitam. Vnde conſequens eſt, Leonem menſe Septembri anno 1053. intereſſe nequiviſſe Vercellenſi Concilio, quod proinde uti & Romanum, ad annum 1050. referendum eſt. His accedit, Durandum Abbatem qui anno 1087. obüt, poſt annos à Romana Synodo ferè triginta, ſcribendo libro ſuo *De corpore & ſanguine Domini* navaſſe operam, ob idque memoria labi facile potuiſſe. Hermannum verò qui annum 1054. non exceſſit, quid in unoquoque anno geſtum eſſet, accuratè mox redegiſſe in annales : ac proinde illum in deſignando iſtius Synodi anno 1050. erraſſe, plane non eſſe veri ſimile.

Paullo poſt Concilium Romanum, eodem anno Brionæ (quod mediterraneum recentioris Neuſtriæ oppidum eſt) *Conventus multorum ex tota Nortmannia Sapientum* juſſu Guillelmi Ducis cogitur, in quo *Berengarius cum alio quodam, quem ſecum adduxerat Clerico, in cujus eloquentia victoria ſibi ſpem poſuerat, coram omnibus confutatus eſt*, eodem Durando Abbate teſtante. Ex quo etiam diſcimus, Berengarium ex illo Conventu revertentem, *Carnutum* petiiſſe, ubi de eadem quæſtione à Clericis ejusdem urbis pulſatus, ad eos poſtea litteras miſit, *in quibus multa abſurda, fideique Catholicæ alio-*

aliena declamavit. Vide Conciliorum Tomum IX. col. 1054.

Alterum Concilium Vercellis proximo poſt Romanum menſe Septembri indictum ab eodem Pontifice, qui eidem Concilio præſuit. Iſtuc vocatus Berengarius venire reſugit, ſed duos Clericos erroris ſui fautnres eo miſit, *qui volentes eum defendere, in primo ſtatim auditu defecerunt, & capti ſunt*, inquit Lanſrancus. Tum *Johannis Scoti liber de Euchariſtia*, quo patrono Berengarius gloriabatur, *lectus, damnatusque eſt.* Hinc ſcriptæ Berengarii ad Aſcelinum Monachum, & viciſſim Aſcelini ad Berengarium Epiſtolæ, in quibus agitur de Colloquio ſeu Diſputatione publica Berengarium inter & Aſcelinum atque Willelmum initâ, deque Berengarii damnatione facta *in plenaria* (ut Aſcelinus loquitur) *Synodo* Vercellenſi. De hoc Concilio vide *Conciliorum* tomum IX. col. 1055. Aſcelini autem & Berengarii mutuæ litteræ poſt Concilium Vercellenſe datæ, extant ibidem Berengarii col. 1056. Aſcelini col. 1057.

Eodem anno XVII. Kal. Novembris Lutetiæ Pariſiorum coram Henrico Rege damnatur Berengarius abſens, qui *mala conſcientia perculſus terrore, ut juſſus erat, eo venire diſtulit, ſeque cum Brunone ſuo, videlicet Epiſcopo Andegavenſi, ſub quo Archidiaconi fungebatur honore, pro eo maximè continuit, quia eodem errore, utpote tanti viri credulus, & ipſe noſcebatur involvi.* Hæc ex Durando Abbate. Interea ſubmonente Aurelianenſi Epiſcopo lecta eſt *Berengarii Epiſtola ad Paulum quendam familiarem ſuum* ſcripta. Is eſt Paulus *Metenſis Primicerius*, Berengarii, ut Adelmannus in litteris ad Berengarium notat, utique *familiaris.* Porro Epiſtola hæc *quoniam nequiſſima ſordebat hæreſi, vehementer diſplicuit:* tumque damnatus ejus auctor *cum complicibus ſuis & codice Johannis Scoti*, ex quo potiſſimum Epiſtola Berengarii deſumpta videbatur, ac demum mortis ſupplicium contumacibus eſt intentatum. Eo ſpectant *Berengarii littera ad Richardum Abbatem* in Spicilegii tomo 2. pag. 510. ex MS. Codice Bibliothecæ Regiæ 1433. editæ, quibus Berengarius eum obteſtatur, quatenus apud Henricum Regem pro ſe intercedat, ut damnum poſt Synodum Pariſienſem ſibi illatum a ſe removeret, exponeretque *injuſtiſſimè damnatum Johannem Scotum, injuſtiſſimè item aſſertum fuiſſe Paſchaſium* in Concilio Vercellenſi, ac Clericos Carnotenſes indigniſſima in regias aures effutiiſſe. Extant hæc omnia Conciliorum tomo IX. Concilium Pariſienſe anni 1050. XVII. Kalendas Novembris columna 1059. Epiſtola Berengarii ad Richardum col. 1062. cum Richardi reſponſione.

Scripſit hoc eodem tempore Adelmannus olim Fulberti Carnotenſis Epiſcopi diſcipulus & Berengarii condiſcipulus, ex Scholaſtico Leodicenſi Brixienſis anno 1048. Epiſcopus, *Epiſtolam ad Berengarium De veritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia*, quæ typis excuſa, una cum aliis ejusdem argumenti opuſculis, Lovanii curâ Joannis Vlimmerii prodiit 1551. 1561. & in omnibus Bibliothecæ Patrum editionibus. Item teſte Sigeberto *De Scriptoribus* cap. 153. alteram ejusdem argumenti *Epiſtolam ad Paulum Metenſem Primicerium*, qua ipſum pariter ac Berengarium communem amicum a ſententia ſua de Euchariſtia revocare conabatur: quæ ultima Epiſtola interiiſſe videtur.

Eodem quoque tempore Deoduinus Leodienſis Epiſcopus ſcripſit *Epiſtolam ad Henricum Francorum Regem adverſus Berengarium* multo felle plenam, quæ extat Conciliorum tomo IX. col. 1061. Nihil mirum autem quod tam male tractatus ſit Berengarius in Pariſienſi Concilio, quod aures regiæ innumeris & atrocibus calumniis atque mendaciis in Berengarium præoccupatæ fuiſſent: quas ſubticuit Anonymus Chiffletianus, qui ſcripſit Opuſculum inſcriptum *De Berengarii damnatione multiplici*, tomo IX. Conciliorum col. 1050. Effundit Deoduinus in aures regias, plures calumnias ac mendacia, de quibus Berengarium nullus unquam accuſavit, ob quæ tamen Rex Henricus maximè iratus in Berengarium fuit. *Fama*, inquit in Epiſtola, *ſupremos Galliæ fines prætergreſſa totam Germaniam pervaſit, jamque omnium noſtrum replevit aures, qualiter Bruno Andegavenſis Epiſcopus, item Berengarius Turonenſis, antiquas hæreſes modernis temporibus introducendo, adſtruant corpus Domini, non tam corpus eſſe, quam umbram & figuram corporis Domini: legitima conjugia deſtruant; & quantum in ipſis eſt, baptiſmum parvulorum evertant.* Hæ calumniæ in Regias aures a Deoduino Leodienſi Epiſcopo immiſſæ ſunt, nec dubium quin aliæ ab aliis multæ ſpargerentur.

Anno tamen 1051. Frollantus Silvanectenſis Epiſcopus, Berengarii amicus, Regem in Berengarii gratiam accedens, iratum animum compeſcuit, calumnias in ipſum latas exſufflavit, quantique ipſum faceret teſtatus eſt Epiſtola ad illum ſcripta, quam ex MS. Codice Sanctorum Sergii & Bacchi Andegavenſium, Ordinis divi Benedicti, edidit Lucas Dacherius tomo. 2. *ſpicilegii* p. 509. quamque heic integram transferre non gravabimur, in Berengarii gratiam.

EPISTOLA.

FROLLANTI EPISCOPI SILVANECTENSIS AD BERENGARIUM.

DOmino & Fratri Berengario Frollantus Silvanectenſium Epiſcopus ſuus, quantum ſapit fidelis gaudia futuræ felicitatis. Detentus utraque infirmitate, non poſſum prout diſpoſueram & tibi mandaveram, huc ad te veni-

„re: ſed quæſo ora pro me & attentius, ut ea
„liberer, quæ animam meam necat ægritudine:
„& neſcio ſi in hoc præſenti ſeculo amplius te,
„Cariſſime Domine, videre potero. Sed Sat-
„age ut in alio, cum tranquillitate merear
„te videre. Et tamen ſi tamdiu Deus mihi vi-
„tam cum ſoſpitate ſervarit, ut opportunitas ad
„te mihi veniendi eſſet, nunquam dimitterem,
„quin diu conceptum deſiderium tui ad te ac-
„cedendo adimplerem, quia illud non aude-
„rem dicere, ut tu ad noſtras partes vel in hac
„Quadrageſima orandi gratia dignareris adve-
„nire. Quod ſi tanta circumſeptus fuero in-
„felicitate, quod neque huc ego, neque tu ad
„me valeas venire; & ſi præoccupatus morte
„fuero, animam meam tibi committo. Mitte
„pro ea ad cæleſtem curiam obſecrationes
„nuntias, roga Archangelorum & Apoſtolo-
„rum Principes, & cæteros illius aulæ Centu-
„riones, qui tanto Regi adſiſtunt familiariores,
„ut illi dignentur ſuggerere, quatenus pecca-
„tricem meam animam liberari præcipiat de
„mortis carcere: imo tu ipſe fultus orationis
„munere, interdum & ſæpius piiſſimum & be-
„nigniſſimum Regem, ut pro aliis ſoles, pro
„me aggredere: & per te fiducialiter obſe-
„cra, ut dignetur mihi parcere. Dominum
„R. Abbatem & cæteros dominos & fratres,
„quos mihi tua dilectio acquiſivit, ſub meo no-
„mine Saluta, & in orationibus ſuis ut mei me-
„minerint obſecra. Quidquid tibi placuerit,
„mihi remanda. Illud volo Fraternitas tua
„noverit, quod multum firmiter adquiſivi tibi
„gratiam Domini mei Regis. Vale & quamvis
„monitore non egeas, ut mei memineris at-
„tende.

CAPVT TERTIVM.

IDEM IN ALIIS CONCILIIS CONTRA BERENGARIVM STATVITVR.

ANno dein 1055. ſub Victore II, Papa Concilium Florentiæ convocatum eſt adverſus Berengarium, de quo tomo IX. Conciliorum col. 1079. Eodemque anno Turonis alterum, cui Victoris interfuere Legati, præſidente Hildebrando tunc Subdiacono & Legato à latere, in qua Synodo Berengarius errorem ſuum ejuravit Guitmundo atque Lanfranco referentibus. Vide Conciliorum tomum IX. col. 1081. Euſebius qui alio nomine *Bruno* Andegavenſis Epiſcopus in *Epiſtola ad Berengarium* meminit hujus Synodi, quam ſtatuit mediam inter alias duas, quarum nulla mentio ſive apud Lanfrancum, ſive apud Anonymum qui *De Berengarii damnatione multiplici* opuſculum ſcripſit à Chiffletio editum. Vnam Taronicam, in qua *querimonia quæ in præſentia Domini Geraldi tunc Legati apud Turones* de Berengarii errore *emerſerat, ſedata eſt:* alteram (ut putat Mabillon) Andegavenſem, juſſu Principis, id eſt Comitis Andegavorum Fulconis, habitam in *capellula* quadam, ubi *rediviva peſtis, Domini Biſuntinenſis Archiepiſcopi & eruditorum qui adfuerunt, auctoritate calcata eſt.*

Victore qui in locum Leonis ſuffectus erat, & Stephano Victoris ſucceſſore mortuis, Nicolaus Papa II. Romanam Eccleſiam rexit, cujus mandato alterum Romæ Concilium *centum & tredecim Epiſcoporum* anno 1059. cogitur, quod extat Conciliorum tomo IX. col. 1101. in quo Berengarius hæreſim ſuam tertio abjuravit, & *libros propriæ hæreſeos concremavit.* Fidei formulam juſſu Pontificis ab Humberto Cardinali concinnatam publice legit, cui ſubſcripſit & quam profeſſus eſt ſub hac forma.

Ego Berengarius indignus Diaconus Eccleſiæ „
Sancti Mauricii Andegavenſis, cognoſcens veram & „
Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, „
præcipue eam de qua hactenus infamatus ſum: quæ „
adſtruere conatur, panem & vinum quæ in altare „
ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodo Sacra- „
mentum, & non verum corpus & ſanguinem Domi- „
ni noſtri Jeſu Chriſti eſſe; nec poſſe ſenſualiter, niſi „
in ſolo ſacramento, manibus Sacerdotum tractari, „
vel frangi, vel dentibus Fidelium atteri &c. At „
Berengarius *hujus propoſiti ſacrilegus violator, contra præfatam Synodum, contra catholicam veritatem, contra omnium Eccleſiarum opinionem*, ait Lanfrancus, *Scriptum poſtea condidit*, quod Dialogo Lanfrancus anno 1060. refutavit, qui in omnium manibus extat. An ubique & in omnibus quæ in hoc Dialogo continentur, fidem Lanfrancus mereatur, apud eruditos ambigitur. Nam quod Berengario exprobret, ipſum *Patres contemnere*, calumnia mera eſt, à Lanfranco in Berengarium gratis inventa, ut invidiam ipſi & odium procuret. Venerabatur maxime *Patres* Berengarius, Auguſtinum, Hieronymum, Ambroſium, Gregorium; quorum auctoritate adductum ſe gloriabatur, uti & Joannes Scotus Erigena, ut opinionem ſuam *De corpore & ſanguine Domini* amplecteretur, atque ab ea quidquid contra ab imperitis & Monachis clamaretur, non recederet.

Paulo poſt Alexander Papa II. Nicolao ſuccedens, Berengarium *litteris amice præmonuit, ut à Secta ſua ceſſaret, nec amplius ſanctam Eccleſiam ſcandalizaret. Ille autem ab incepto deſiſtere noluit, hocque ipſum eidem Apoſtolico remandare non timuit*, inquit Anonymus Chiffletianus.

Præterea anno 1063. Mauritius Rotomagenſis Archiepiſcopus, graſſanti hæreſi frenum injecturus, Synodum habuit Epiſcoporum comprovincialium, in qua catholica fides aſſerta eſt, & contra ſentientes diris addicti, in hæc verba:
Corde credimus, & ore profitemur, panem in menſa „
Dominica propoſitum, panem tantummodo eſſe ante „
conſecrationem: ſed in ipſa conſecratione, ineffabi- „
li potentia divinitatis, converti naturam & ſub- „
ſtantiam panis in naturam & ſubſtantiam carnis: „
carnis vero, non ullius alterius, ſed illius quæ concepta „
eſt de Spiritu ſancto, nata ex Maria Virgine, quæ et- „
iam

,,*jam propter nos & propter noſtram ſalutem, flagel-*
,,*lis caſa jacuit in ſepulchro, tertia die reſurrexit à*
,,*mortuis, & ſedet ad dexteram Dei Patris. Si-*
,,*militer vinum, quod aqua mixtum in calice ſancti-*
,,*ficandum proponitur, vere & eſſentialiter converti*
,,*in eum ſanguinem, qui per lanceam militis de vul-*
,,*nere dominici lateris in mundi redemptionem feli-*
,,*citer emanavit. Anathematizamus contra hanc*
,,*ſanctam & apoſtolicam Fidem ſuperbe atque hære-*
,,*tice ſentientes, & impia temeritate garrientes.*
Tum ſtatuto edito decretum eſt, ut ordinandi impoſterum Epiſcopi, hanc Fidei formulam palam profiterentur, ut ex monumentis à Johanne Mabillon tomo 2. *Analectorum* pag. 451. vulgatis manifeſtum eſt. Hujus porro Synodi Rotomagenſis, in poſtrema Conciliorum editione, nulla mentio fit; quæ ex Chronico veteri Archiepiſcoporum Rotomagenſium, tomo *Analectorum* 2. contigit anno 1063. ut ibidem habetur pag. 441.

Succeſſit Alexandro II. Gregorius Papa VII. cujus Pontificis anno tertio, id eſt 1075. juxta Chronicon Sancti Maxentii ſeu Malleacenſe, quod extat tomo 2. *Nova Bibliotheca MSS. Codicum* pag. 190. Philippi Labbei, ubi *Anno MLXXV. Pictavis fuit Concilium, quod tenuit Giraudus Legatus, de corpore & ſanguine Domini, in quo Berengarius - - - - ferme interemptus eſt.* Contigiſſe illud *Idibus Januarii*, idem Chronicon inferius docet. Qui autem hic laudatur Giraudus Legatus, Epiſcopus Engoliſmenſis erat.

Poſt hæc Gregorius Papa, ut Anonymus Chiffletianus fidem facit, *iterum eidem Beringerio audientiam in duabus Synodis generalibus Roma conceſſit. Sed cum ipſe ſectam ſuam Catholica fidei contrariam denegare non poſſet, iterum ſub juramento eamdem abdicare, & Fidem Catholicam profiteri delegit, ſicut in ſuperioribus Conciliis fecit.* Prior ex his duabus Synodis Romæ anno 1078. habita eſt, & quidem *in feſto omnium Sanctorum*, ut Berengarius ipſe tradit: tametſi *X. Kalendas Decembris* eam Bertoldus reponit, qui Berengarium, *ut ab hæreſi ſua reſipiſceret, Synodaliter* conventum, ob idque *inducias ad proxime futuram Synodum* obtinuiſſe teſtatur. Secundam fidei profeſſionem in hac Synodo Romana anni 1078. Berengarius edidit, quam hactenus ineditam, referente Berengario ipſo, in veteri codice manuſcriptam legit in itinere Belgico Johannes Mabillon, ut habet *Analectorum* tomo 2. pag 487. in hunc modum. *Profiteor panem altaris poſt conſecrationem, eſſe verum corpus Chriſti, quod natum eſt de Virgine, quod paſſum eſt in cruce, quod ſedet ad dexteram Patris: & vinum altaris, poſtquam conſecratum eſt, eſſe verum ſanguinem, qui manavit de latere Chriſti. Et ſicut ore pronuntio, ita me in corde habere confirmo. Sic me adjuvet Deus, & hac Sacra.*

Brevem hanc confeſſionem ab ipſo Berengario fuiſſe concinnatam, oblatamque Pontifici ſuſpicari licet; tum quia à nullo alio quam ab eodem Berengario relata eſt, tum quia minus expreſſe rem controverſam definit, quam prima confeſſio, cum è contrario ſcriptis recentioribus nova lux accedere ſoleat. Et certe veriſimile eſt, Berengario, poſteaquam priorem confeſſionem tam atrociter ſcripto ſuo laceraſſet, quaſi proprium Humberti Cardinalis fœtum: ut vel ſic omnis cauſandi ac tergiverſandi aditus ei præcluderetur, datam fuiſſe poteſtatem, ſuis verbis explicandi propriam de Euchariſta mentem. Quod ipſe præſtiterit edita hac confeſſione ſecunda, in qua ſubdolis *veri corporis & veri ſanguinis* verbis, Catholicam fidem profiteri videbatur, tametſi ſub ejuſmodi ſpecioſis larvis hæreſim ſuam occultabat. Inde factum eſt, ut confeſſio hæc permultis iſtius Synodi Epiſcopis, non fecerit ſatis: ideoque remiſſa ac dilata ſit amplior hujus rei diſcuſſio in Synodum anni ſubſequentis, cujus cauſa frequentior Epiſcoporum numerus Romam convenire debebat: ac interim Berengarius ad id tempus Romæ reſidere juſſus. Hæc Joannes Mabillon, de iſta Synodo, ex MS. tractatu ipſius *Berengarii*, quem legit & excerpſit in Bibliotheca Jeſuitarum Lovanienſium, ut à fide dignis teſtibus ipſius ſociis, mihi relatum eſt.

Poſterior ſub Gregorii VII. Synodus anno 1079. teſte Anonymo Chiffletiano celebratur, qui huic Synodo præſens interfuit. Habitam *in Quadrageſima* docet Berengarius, hoc eſt *menſe Februario, Indictione ſecunda*, ut ex Actis ejuſdem Concilii patet, quæ tomo X. *Conciliorum* col. 378 extant. Tandem in Romano anni 1079. Concilio, quod menſe Februario habitum fuiſſe ſuperius notabam, tertia fidei formula Berengario propoſita eſt: quam ipſe publice lectam, non catholico animo, ſed metu ſupplicii ſacramento confirmavit, ac ſubſcripſit ſub hac forma. *Ego Beringerius corde credo & ore confiteor, panem & vinum, qua ponuntur in altari, per myſterium ſacra orationis & verba noſtri Redemptoris, ſubſtantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti: & poſt conſecrationem eſſe verum Chriſti corpus, quod natum eſt de Virgine, & quod pro ſalute mundi oblatum in cruce pependit, & quod ſedet ad dexteram Patris: & verum ſanguinem Chriſti, qui de latere ejus effuſus eſt: non tantum per ſignum & virtutem Sacramenti, ſed in proprietate natura & veritate ſubſtantia, ſicut in hoc brevi continetur; & ego legi, & vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc Fidem ulterius docebo. Sic me Deus adiuvet, & hac ſacra Evangelia.* Hæc ex ipſis Concilii actis.

Abſoluta ultima Synodo Romana, ex Vrbe diſceſſit Berengarius, cum litteris ſalvi conductus ipſi à Gregorio Papa benigne porrectis, adjuncto Fulcone comite, quem Berengarius *transmontanum Clericum & Domini Papa convictorem* vocat, reverſuſque eſt in Galliam, ad Andegavenſem Eccleſiam ſuam. Literas ſalvi conductus ex MS. Codice SS, Sergi & Baccii Andegaven-

gavenſium, exhibet Lucas Dacherius tomo 2. *Spicilegii* pag. 508.

„*Gregorius Servus Servorum Dei, Omnibus beato „Petro fidelibus, ſalutem & apoſtolicam benedictio„nem. Notum vobis omnibus facimus nos anathe„ma feciſſe ex auctoritate Dei omnipotentis Patris, & „Filii & Spiritus ſancti, & Beatorum Apoſtolorum „Petri & Pauli, omnibus qui injuriam aliquam fa„cere præſumpſerint Berengario Romanæ Eccleſiæ fi„lio, vel in perſona, vel in omni poſſeſſione ſua: vel „qui eum vocabit hæreticum, quem poſt multas, quas „apud nos, quantas voluimus fecit moras, domum „ſuam remiſimus, & cum eo fidelem noſtrum Fulco„nem nomine.*

Reverſus in Gallias ad Eccleſiam ſuam Andegavenſem, Berengarius immemor eorum quæ in Synodo Romana anni 1079. ab ipſo ſuper ſacris Evangeliis promiſſa fuerant, ad priorem de Euchariſtia opinionem reverſus eſt. Contra autem Euſebius Bruno Andegavenſis Epiſcopus, Romanæ Synodo religioſe obtemperans, partes Berengarii quas hucusque obſtinata mente tutus fuerat, ejusque conſuetudinem prorſus abjecit. Deſtituto tanta protectione Berengario, hinc novæ turbæ, & novorum certaminum adverſus ipſum inſtaurata molimina, imprimis per *Gaufridum Martini Clericum Andegavenſem:* Id quod nunquam antea contigit, ut à Clericis Eccleſiæ ſuæ inquietaretur. Hinc datæ anno 1079. vel 1080. a Berengario litteræ ad Euſebium Andegavenſem Epiſcopum, obteſtante, *ut ſe & ipſum* (Gaufridum) *ſub judice audiri faceret in libro beati Ambroſii de Sacramentis.* Euſebius qui à Berengario deſecerat, reſpondit id ſibi conveniens non videri, ſufficere ad fidem, ut verbi Chriſti Domini virtute, panem & vinum poſt conſecrationem fieri verum Chriſti corpus & ſanguinem credatur. Ejus rei modum ordinemque non inquirendum, Patres hac de re caute legendos, ac demum nefas eſſe id ulterius retractare, quando ea *cauſa ter provincia ſuæ*, id eſt Turonenſis, *judicio terminata* fuiſſet, *quarto ſedis Apoſtolicæ Synodi ſententia* exſtincta. Hæc Euſebii Epiſtola poſt ultimum Concilium Romanum, quod in hoc negotio quartum, anno 1080. ſcripta eſſe videtur. Cæterum qui ſint tres illi Turonicæ provinciæ Conventus, ſuperius ex eodem Euſebio expoſui. Cum vero nec ſic Berengarius quieſceret, *Anno 1080. convocatur Concilium Burdegalenſe, in quo Berengarius tradidit fidei ſuæ rationem;* ut docet nos Chronicon Malleacenſe ſeu Sancti Maxentii tomo 2. *Nova Bibliotheca Manuſcriptorum Codicum Labbei* pag. 212. Illud factum perhibent auctoritate Hugonis primum Dienſis Epiſcopi, deinde Lugdunenſis Archiepiſcopi, ſedis Apoſtolicæ Legati, à Gregorio VIII. in Galliam miſſi.

CAPUT QUARTUM.

QUO ANNO BERENGARIUS MORTUUS, ET AN ERRORIS SUI POENITENTIAM ALIQUANDO FECERIT?

CUm itaque anno 1080. Berengarius excidiſſet benevolentia ac conſuetudine Euſebii ſeu Brunonis Andegavenſis Epiſcopi, quibus hucusque uſus fuerat: eum in illum inſurgeret acriter cum aliis, Gaufridus Martini Clericus Andegavenſis: è re ſua arbitratus eſt Andegavum relinquere, atque ad patriam ſuam Turones reverti, in qua cum poſſeſſionibus ampliſſimis gauderet, tranquille ac ab omni remotus ſtrepitu, & hominum conſortio, opinionem ſuam de Euchariſtia, quam ore tenus abjuraverat, in corde ad mortem usque ſervaret. Præterea hoc anno 1080. Euſebius Epiſcopus, ſive ætate ſive ægritudine fractus, de Epiſcopatu abjiciendo meditabatur, quod anno 1081. ineunte executioni mandavit, ceſſione Epiſcopatus facta, poſtquam eodem anno *ſucceſſit D. Goffridus, octavo Idus Maij Dominica die Cathedra ſublimatus Epiſcopali,* & Euſebius obiit eodem anno 1081. ſexto Kalendas Septembris, ut habent Chronica Andegavenſia tomo 1. *Nova Bibliotheca MSS. Codicum* Labbei, Chronicon primum pag. 276. Chronicon ſecundum pag. 282. Chronicon tertium pag. 288.

Ut ab omni hominum conſortio facilius removeretur, & cum nullo ob opinionem ſuam *de corpore & ſanguine Domini* jurgium haberet, receſſit ad *Sancti Coſmæ inſulam*, Turonicæ civitati ſuburbanam, in qua ut legitur in veteri Chronico Turonenſi ad annum MII. Herveus vir piiſſimus, beati Martini Eccleſiæ Theſaurarius, *parvam Eccleſiam ædificavit in honore ſanctorum Coſmæ & Damiani, ubi die ac nocte aliquot annis à curis vacans ſæcularibus, & à mortalium abſtractus conſortio, unius vel paucorum contentus mancipiorum conſortio, oratione jugi & jejunio, nec non lacrymis irremediabilibus, Domini miſericordiam implorabat.* Et ad annum MXII. *Poſt mortem Hervei, Monachi Majoris Monaſterii eandem inſulam, gratia refocillandorum fratrum, ſub annuo cenſu à Canonicis B. Martini recepiſſe* perhibentur: ſed poſtea lite inde ſuborta, eandem inſulam Martinianis Canonicis denuo ceſſiſſe. Hæc igitur eſt inſula, quæ Berengarii ſeceſſus à mortalium conſortio ad Hervei imitationem teſtis fuit, quæ tandem aliquanto poſt ipſius mortem tempore, anno nempe MCII. Canonicis Regularibus S. Auguſtini, à quibus etiam nunc occupatur, tradita eſt, teſtante eodem Chronico his verbis: *Anno MCII. Cœnobium Sancti Coſmæ de inſula primo conventum occepit.*

Ingreſſus anno 1080. in hanc ſolitudinem cum uno vel altero Famulo Berengarius, cum olio plurimo illic abundaret, ſcripſit anno 1081. Tractatum *De corpore & ſanguine Domini in Sacramento altaris* adverſus ultimam palinodiam, quam anno 1079. in Concilio Romano fecerat, de quo Joannes Mabillon tomo 2. *Analectorum*

pag.

pag. 487. & 489. quem tenuit atque excerpſit inventum in itinere ſuo Belgico inter MSS. Codices Jeſuitarum Lovanienſium, ut mihi à fide dignis teſtibus narratum fuit. Vbi de Berengarii ad ſuam veterem ſententiam relaſpu, ita Joannes Mabillon. „Verum ipſius Berengarii „Scriptum quod in MS. Codice legi, omnem „hac de re dubitationem excludit: quandoquidem „in eo Scripto tertiam Fidei profeſſionem „perfide reſcindit Berengarius, iisdemque fere „argumentis convellit, quibus primam ſub Ni„colao Papa; editam labefactaverat, in Lan„franci Dialogo relatis. Tum ſubdit Berenga„rius, quemadmodum ad ſubſcribendum ulti„mæ Fidei profeſſioni inductus ſit, nimirum me„tu mortis ſibi certe imminentis; quove ſenſu „eam aſſeruerit. Nequid autem operum Berengarii omittamus, ſcribit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1035. pag. 601. *MSS. Diſputationes Berengarii cum Lanfranco de præſentia Chriſti in Cœna* aſſervari in Bibliotheca Collegii Æneonas apud Oxonienſes Codice 4. num 1. Verum opus iſtud, certe Lanfranci contra Berengarium eſt, initio mutilum, incipiens ab bis verbis, *Patres redarguis incurrisque* &c. Sæpius ſub nomine Lanfranci impreſſum, inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1462. in MSS. Collegii Ænei Naſi Codice 11. num. 1. in 4. Nec plura de Berengarii Opuſculis ſuppetunt. Extat quoque inter MSS. Codices Eccleſiarum Hiberniæ Codice 234. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis Dublinenſis litera B Codice 94. in folio C 20. *Berengarius de Sacramento altaris*, tranſcriptus ex Codice MS. Jeſuitarum Lovanienſium, uti adnotatur in Catalogis Manuſcriptorum Angliæ & Hiberniæ, 2. in folio tomis annis 1696. & 1698. Oxonii impreſſis. Verum apographus inde acceptus & collatus, edocuit eſſe unum & idem opus cum opere anonymo *De Eucbariſtia* quod Herigero tribuitur atque edidit Ludovicus Cellotius in folio Pariſiis anno 1655. ad calcem *Hiſtoria Gotteſchalci*, qua de re me admonuit vir doctiſſimus, qui hanc ob rem Dublinum ſcripſit Baſnagius, Eccleſiæ Gallicæ Roterodamenſis verbi divini miniſter.

Tandem Bertoldus Conſtantienſis Presbyter in Hiſtoria ſui temporis, quam ab anno 1053. ad 1100. accuratiſſimè edidit, ad annum 1083. Berengarii obitum ac relapſum ita deſcribit: *Berengarius novæ hæreſis de corpore Domini auctor, eo tempore deficiens abiit in locum ſuum, qui licet eandem hæreſim ſæpiſſimè in Synodo abjuravit, ad vomitum tamen ſuum canino more non expavit redire. Nam & in Romana Synodo* (nempe poſtrema) *canonicè convictus, hæreſim ſuam in libro à ſe deſcriptam combuſſit, & abjuratam anathematizavit, nec tamen poſteà dimiſit.* Abſurdus eſt au„tem Joannes Mabillon ac nugatur, ubi tomo 2. „*Analectorum* pag. 492. ait, Clarii domeſtici au„ctoris longe potiorem eſſe auctoritatem, quam „Bertoldi Conſtantienſis ad Rhenum Presbyteri, hominis extranei, qui falſis rumoribus aut præjudiciis, Berengario impœnitentiam tribuit, ejusque obitum quinque annis antevertit, ratus eum jam eſſe mortuum, qui ex tunc latebat in cella." Verum dignus riſu Mabillonius, qui Clarium Bertoldo præferat, cum Clarius idem cum Bertoldo dicat, & jugulum Joannis Mabillon petat & amputet. Sic autem Clarius in Chronico de Berengario loquitur, tomo 2. *Spicilegii* pag. 747. *Anno MLXXXIII. Berengarius Turonenſis Magiſter & ammirabilis Philoſophus, amator pauperum effloruit. Hic compoſuit orationem illam, quæ ſic incipit, JVSTE JVDEX JESV CHRISTE. Poſt hæc fidelis & verè Catholicus vitam finivit, ſuper cujus tumulum hujusmodi epitaphium eſt.*

Quem modo miratur, ſemper mirabitur orbis;
Ille Berengarius non obiturus obit &c.

Subdit Joannes Mabillon, Itaque *poſt hæc*, id eſt ab anno MLXXXIII. *Berengarius fidelis & verè Catholicus* vitam duxit, nimirum paulò poſt Synodum Burdegalenſem, uti ſuperius obſervabam." Sed quomodo poſt annum 1083. Catholicus vitam duxit, quem Clarius anno 1083. vitam finiviſſe affirmat? uti ad marginem ipſe Lucas Dacherius notat. Num poſt mortem Catholicus fuit, qui per vitam hæreticus audiit? Præterea Clarius longè inferior eſt auctoritate & fide, comparatus cum Bertoldo Conſtantienſi Presbytero. Clarius equidem Gallus, Floriacenſis Monachus, ſcripſit *Chronicon Monaſterii S. Petri Senonenſis*, annis 30. & amplius a Berengarii obitu, usque ad obitum Daimberti Senonenſis Archiepiſcopi qui anno 1122. contigit, ut patet ex pag. 772. Ipſe tamen pœnitentiam Berengario denegat, dum eum anno 1083. mortuum ſcribit. Addo Clarium ſcripſiſſe Chronicon ſuum annis 40. & amplius a morte Berengarii. Allegat enim Epitaphium illius ab Hildeberto de Lavardino Turonenſi Archiepiſcopo compoſitum, qui Berengarium utpote Turonenſem, miris extulit laudibus. Non eſt autem Hildebertus ante annum 1130. ad ſedem Turonenſem promotus, unde ſequitur evidenter, *Chronicum* a Clario poſt annum 1130. conſcriptum, non eam habere fidem & auctoritatem, ad pœnitentiam Berengario aſſerendam, quam ſibi Joannes Mabillon finxit. Imò nullam aliam Clarius rationem habuit, ut id aſſereret, quam ipſius Epitaphium Berengarii ab Hildeberto compoſitum, quod Hæretico homini convenire, nequaquam arbitrari potuit. Factum autem ex ejusmodi laudibus Berengarii ab Hildeberto factis, ut a Chronologis opinionem perverſam deſeruiſſe tandem ſcribatur, ut ab Anonymo, qui poſt Bedam *Hiſtoriam Regum Anglorum libris tribus* compoſuit libro 3. cap. 27. ubi & Epitaphium ab Hildeberto exaratum profert, totusque in Berengarii laudes hoc cap. 27. effuſus eſt. Vide volumen *Hiſtoricorum Angliæ*, ſeu *Scriptores Britanniæ Minores*, in folio Heidelbergæ 1587.

1587. editos. In eandem eodem tempore ſententiam venit de Berengarii *pænitentiâ*, ſed phantaſticâ Guillelmus Malmesburienſis Libro 3. *De rebus geſtis Regum Anglorum* pag. mihi 114. qui eadem verbotenus cum Anonymo ante citatò refert. Epitaphium igitur Berengarö miris laudibus adornatum, ab Hildeberto Turonenſi Epiſcopo poſt annum 1130. conſcriptum, ab his omnibus Hiſtoricis relatum, eo quod homini hæretico non convenire videretur, occaſionem ipſis dedit, ut Berengarium mutatâ ſententiâ Catholicum mortuum eſſe ſcriberent.

Mortuus ergo Berengarius in inſula SS. Coſmæ & Damiani anno 1083. die 6. Januarii, anno ætatis 65. vel circiter: non autem anno 1088. ut imperitè habet Baronius ad annum 1088. num. 15. 16. & 20. ætatis anno 90. Quis enim credat illum, dum anno 1078. ad cauſam dicendam Romam acceſſit, fuiſſe tunc octogenarium? Fuiſſet enim in tali ætate, impar itineri ſuſcipiendo.

Anonymus Bedæ continuator lib. 3. cap. 27. mortem Berengarii anno 1087. die 6. Januarii aſſignat, idemque facere videtur Guillelmus Malmesburienſis, qui mortem Berengarii quæ die Epiphaniæ contigit, hoc eſt die 6. Januarii, Guillelmo Conqueſtore regnante collocat: ergo figendus annus 1087. cum Guillelmus Conqueſtor ex omnibus Chronicis Anglicis & Andegavenſibus anno 1087. 6. Idus Septembris mortuus ſit; idemque habeat Clarius de Guillelmo Conqueſtore in Chronico S. Petri vivi Senonenſis p. m. 747.

Eo autem proceſſit fabula de Berengarii pœnitentia ſequentibus temporibus, apud Scriptores recentiores, ut non tantum pœnituiſſe ab anno 1080. vel 1083. ſicut Joannes Mabillon tomo 2. *Analectorum* pag. 492. aſſerant, ſed fabulæ fabulam adjicientes, pœnitentiam ipſi & emendationem erroris, ab anno 1059. ad mortem aſſignent. Joannes Brompten in Chronico Jorewallenſi, editionis Londinenſis 1652. col. 952. hæc habet. „ Nicolaus tertius Benedicto ejecto ſedit in Papatu annis pene duobus. Cujus diebus Gallicana Eccleſia plurimum per Berengarium Turonenſem extitit perturbata, qui *Eucharistiam* non verum corpus Chriſti, ſed figuram temerè aſſerebat. Contra quem iſte Nicolaus Papa Concilium celebravit, in quo idem Berengarius errorem ſuum retractavit, ſicut habetur de *Conſecratione* Diſt. 2. *Ego Berengarius &c.* Lanfrancus Beccenſis Prior totonantem librum contra eundem edidit, quem *Scintillarum* intitulavit. Poſt hæc Berengarius ſanctè vixit, & obitum ſuum prædixit. Chronicon iſtud, quod ab anno 588. ad annum 1198. excurrit, Berengarium ab anno 1059. quo Concilium Romæ à Nicolao II. celebratum eſt, non tantum erroris pœnitentem facit, ſed *ſanctum atque prophetam* usque ad mortem, id eſt *per viginti octo annos*, juxta ſupputationem Baronii & Mabillonii. Hanc fabulam atque purum mendacium avidis faucibus hauſit author *Chronici Archiepiſcoporum Laureacenſium* membraneus, ſed recens Scriptor, cujus verba profert Joannes Mabillon pag. 490. quæ male de ultima Synodo Romana intellexit, cum de Synodo anni 1059. intelligenda ſint, à qua ad mortem Berengarii anno 1088. poſitam, excurrunt anni *viginti octo*. Mendacem audiamus, attentionem enim ille meretur ob mendaciorum multitudinem.

Tum Berengarius Roma diſcedens Turones venit, ibique in inſula quæ S. Coſmæ dicitur, ſæculi pompis abrenuntians, ferè per viginti octo annos aſſiduè Domino militavit. Aliique plures Canonici S. Martini, Sancto Spiritu, necnon ſalutari ejus admonitione inſtructi, mutatis veſtibus ſe ſe ad inſulam contulerunt. Hæc verba *mutatis veſtibus* indicant Berengarium cum ſociis, habitum auſterioris ac pœnitentis vitæ induiſſe: quod de Monaſtico nonnulli interpretati ſunt, quanquam eam in Eccleſiam poſt aliquot annos admiſſi ſint Canonici Regulares, ut ſuprà dictum eſt.

Petrus Lambecius Libro 2. ſeu Tomo 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* cap. 8. pag. 639. meminit *Chronicorum duorum* MSS. in Imperiali Bibliotheca, quorum Primum membraneum in 4. continet *Catalogum Archiepiſcoporum Laureacenſium & Epiſcoporum Petavienſium ſeu Paſſavienſium* ab anno Chriſti CCL. ad annum MCCCXIII, cujus initium hoc eſt, *Anno Domini CCL. Philippus cum Philippo filio ſuo regnat &c.* Aliud Chronicon chartaceum in fol. nondum certo numero diſtinctum de quo pag. 653. Lambecius, continet à fol. 335. ad fol. 387. *Catalogum Archiepiſcoporum Lauriacenſium & Epiſcoporum Patavienſium* per N. Schreitwein collectum ad Fredericum III. Romanorum Imperatorem, cujus initium Præfationis, *Priſcorum charitatem ad nos patrum &c.* Ipſum autem opus incipit, *Cæterum perluſtrando hiſtorias &c.* Perducit Schreitweinus hanc *Hiſtoriam Lauriacenſem & Patavienſem*, usque ad Udalricum nominis 3. Epiſcopum Patavienſem, cognomine *de Nusdorf*, qui anno Chriſti 1452. electus eſt, in quo ſuam narrationem concludit. Cum *Chronicon primum* membraneum ſit, de eo intelligendus videtur Joannes Mabillon: ſed cùm de variis rebus argumento non convenientibus agat, & ad annum MCCCXIII. perveniat, hinc Mabillonius judicet, qua fide in rebus Berengarii dignus ſit. In his quæ dixit, plura ſunt mendacia, quam verba. Nam 1. mendacium eſt, quod Berengarius *per viginti octo annos in inſula S. Coſmæ aſſiduè Domino militaverit.* 2. mendacium eſt quod *ſæculi pompis abrenuntiaverit, vel Monaſticam veſtem aſſumpſerit*, ipſe Monachorum qui tunc temporis dominabantur, hoſtis acerrimus. 3. mendacium, quod *plures Canonicos S. Martini, mutatis veſtibus, ad hanc inſulam invitaverit.* Inſula enim S. Coſmæ cella tantum erat ſeu ſolitudo cum Eccleſia par-

parva,ubi primum anno MCII. Caonici Regulares inſtituti,annis XIX. vel XX. poſt mortem Bereogarii, ut ſuperius dictum fuit. Atque hæc de Berengarii vita & libris ſatis ſint.

CAPUT QUINTUM.

QUANTIS LAUDIBUS BERENGARIUM PROSECUTI SINT, SCRIPTORES ILLI SUPPARES SEU COÆTANEI.

NOn autem unus ſed plures ex Scriptoribus ſynchronis, magnam Berengarii virtutem poſteritati commendarunt, ex quibus primus illius olim diſcipulus Hildebertus, Cænomanenſis poſteà Epiſcopus, tumque Turonenſis Archiepiſcopus, qui Magiſtrum apprimè noverat, inſigne virtuti ejus reddidit teſtimonium, in Epitaphio quod in laudem ejus elegantiſſimum compoſuit, tantâ facundiâ, ut metas etiam æquitatis, à nonnullis Berengarii æmulis, exceſſiſſe arguatur. Tale illud eſt:

Epitaphium

BERENGARII ANDEGAVENSIS ARCHIDIACONI, AB HILDEBERTO TURONENSI ARCHIEPISCOPO, ILLIUS OLIM DISCIPULO, COMPOSITUM.

QVem modo miratur, ſemper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit.
Quem ſacræ fidei faſtigia ſumma tenentem,
Jani quinta dies abſtulit, auſa neſas.
Illa dies, damnoſa dies & perfida mundo,
Qua dolor & rerum ſumma ruina fuit.
Qua ſtatus Eccleſiæ, qua ſpes, qua gloria cleri,
Qua cultor juris, jure ruente ruit.
Quidquid Philoſophi, quidquid cecinere Poetæ,
Ingenio ceſſit, eloquioque ſuo.
Sanctior & major ſapientia majus adorta,
Implevit ſacrum pectus & ora Deo.
Pectus eam volvit, vox protulit, actio prompſit;
Singula factori ſic ſtuduere ſuo.
Vir ſacer & ſapiens, cui nomen creſcit in horas:
Quo minor eſt quisquis, maximus eſt hominum.
Cui ſenſus peperit, partos ſervavit honores:
Cui potior pauper divite, jusque lucro.
Cui nec deſidiam, nec luxum, res dedit ampla:
Nec tumidum fecit, multus & auctus honos.
Qui nec ad argentum, nec ad aurum lumina flexit:
Sed doluit, quotiens cui daret hæc, aberat.
Qui non ceſſavit ioopum fulcire ruinas,
Donec inops dando, pauper & ipſe fuit.
Cujus cura ſequi naturam, legibus uti,
Et mentem vitiis, ora negare dolis.
Virtutes opibus, verum præponere falſo,
Nil vacuum ſenſu, dicere vel facere.
Lædere nec quenquam, cunctis prodeſſe, favorem
Et populare lucrum pellere, mente, manu.
Cui veſtis textura rudis, cui non fuit unquam
Ante ſitim potus, nec cibus ante famem.
Quem pudor hoſpitium ſtatuit ſibi, quamque Libido
Incertos ſuperat, tam ſuperavit eam.
Quem natura parens cum mundo contulit, (inquit)
Degenerant alii, naſcitur iſte mihi.
Quæque vagabatur, & penè reliquerat orbem,
Incluſit ſacro pectore juſtitiam.
Vir ſacer à puero, qui quantum præminet orbi
Famâ, tam famæ præminet ipſe ſuæ.
Fama minor meritis, cum totum pervolet orbem:
Cum ſemper creſcat, non erit æqua tamen.
Vir pius atque gravis, vir ſic in utroque modeſtus,
Livor ut in neutro rodere poſſit eum.
Livor enim deflet, quem carpſerat antea, nec tam
Carpſit & odit eum, quam modo laudat, amat.
Quam prius ex vita, tam nunc ex morte gemiſcit:
Et queritur celeres hujus abiſſe dies.
Vir verè ſapiens, & parte beatus ab omni,
Qui cœlos animâ, corpore ditat humum.
Poſt obitum vivam ſecum, ſecum requieſcam:
Nec fiat melior ſors mea ſorte ſuâ.

Extat hoc Berengarii Epitaphium editum ab Anonymo, qui Hiſtoriam Bedæ *De rebus Geſtis Anglorum* continuavit lib. 3. cap. 27. pag. 342. & 343. inter Hiſtoricos Angliæ Heidelbergæ anno 1587. in folio editos. Ab illo poſtea accepit verbo tenus Guillelmus Malmesburienſis, Libro 3. *De Geſtis Regum Anglorum* in *Guillelmo primo* pag. mihi 113. editionis 1601. Francofurti apud Aubrios, in folio. Baronius ex illo ad annum 1088. Denique Jacobus Hommey Ordinis Eremitarum. D. Auguſtini, illud ex MSS. Codicibus edidit anno 1684. *in Supplemento Patrum.*

Aliud ipſi compoſuit eodem tempore, vir Hildeberto nec pietate nec eruditione inferior, Baldricus Dolenſis Archiepiſcopus, quod extat tomo IV. *Hiſtoricorum Franciæ veterum* ab Andrea Ducheſnio collectorum pag. 259. his verbis.

Tota Latinorum facundia marcida floret,
Dum Berengario Turoni viguere Magiſtro.
Porro Latinorum facundia florida marcet,
Invida ſors Turonis, ubi tantum lumen ademit.
Clauditur in Jano, tibi doctor, janua vitæ,
Vel magis in Jano patuit tibi janua vitæ.
En tua magne ſenex jacet hoc ſub fornice globa,
Ad reditum propriæ ſuſpirans conditionis.
Promittatque licet veniam tibi ſpes meritorum,
Hanc tamen acceleret lector, pia vota vovendo.

Anonymus ille Anglus, quem opinor eſſe Sulcardum Weſtmonaſterienſem Monachum circa annum 1000. vel 1110. ſcribentem, lib. 3. cap. 27. magnis etiam Berengarium laudibus exornat, licet ejus de Euchariſtia doctrinæ ſe inimicum fateatur. Quem illic loquentem audire juvat, cum nullam adulationis ſpeciem habeat, illumque Guillelmus Malmesburienſis loco citato, verbotenus exſcripſerit, cui dubio procul ætate poſterior eſt.

„Fuit hoc tempore Berengarius Turonenſis hæreſiarcha, qui panem & vinum in altari appoſita, poſt conſecrationem Sacerdotis, verum & ſubſtantiale corpus Domini (ſicut ſancta prædicat Eccleſia) eſſe denegabat. Jamque ſcatebat omnis Gallia, ejus doctrinâ per egenos ſcholares, quos ipſe quotidiana ſtipe ſollicitabat, diſſeminatâ. Vnde ſoliditati Catholicæ timens Sanctiſſimæ memoriæ Leo Papa, Vercellis contra eum inſtituto Concilio, tenebras nebuloſi erroris, Evangelicorum teſtimoniorum fulgore depulit. Sed cum poſt obitum ejus, virus hæreſeos diu in finibus quorundam nebulonum confotum, iterum erumperet: Hildebrandus cum Archidiaconus eſſet, Turonis; mox Papa, Romæ adunatis Conciliis, convictum ad dogmatis ſui anathema compulit: quæ ſcripta ſuis locis, qui deſiderat, inveniet. Reſponderunt ei libris Lanfrancus Archiepiſcopus; ſed præcipuè & fortiter Guimundus prius Monachus de Sancto Leufredo Nortmanniæ, poſtea Epiſcopus Averſanus Apuliæ, noſtri temporis eloquentiſſimus. Porro licet Berengarius primum calorem juventutis aliquarum hæreſium defenſione infamaverit, ævo auſteriore ita reſipuit, ut ſine retractatione à quibusdam habeatur *Sanctus*: innumeris bonis, maximè autem humilitate & eleemoſynis approbatus, largarum poſſeſſionum diſpertiendo dominus, non abſcondendo & adorando famulus. Fœmineæ venuſtatis adeo parcus, ut nullam conſpectui ſuo pateretur admitti, ne formam videretur delibaſſe oculo, quam non pruriebat animo. Non aſpernari pauperem, non adulari divitem, ſecundum naturam vivere; habens victum & veſtitum, juxta Apoſtolum his contentus eſſe. Vnde eum laudat Cenomanenſis Pontifex *Hildebertus*, imprimis verſificator eximius, cujus verba propterea inſerui, ut prædicabilis Epiſcopi affectum in Magiſtrum oſtendam. Simul & doctrina ejus erit exemplo poſteris, quo quomodo vivi debeat inſtituit: etſi fortaſſe metas veræ laudis amore incitatus tranſilierit.

Quem modo miratur, ſemper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit &c.

Videas in his verbis, quod laudis exceſſerit modum Epiſcopus, ſed ſi ſe oſtentat eloquentia, tali geſtu procedit aureus lepos, eo modo

Fundit purpureos dives facundia flores.

Berengarius planè, quamvis ipſe ſententiam correxerit, omnes tamen quos ex totis terris depravaverat, convertere nequivit. *Adeo peſſimum eſt, alios exemplo vel verbo, à bono infirmare, quia fortaſſis peccatum te gravat alienum, cum deletum fuerit tuum.* Quod Epiſcopum Carnotenſem *Fulbertum*, quem Domini mater *Maria* olim ægrotum lacte mamillarum ſuarum viſa fuit ſanare, prædixiſſe ajunt. Nam cum in extremis poſitum multi viſitarent, & ædium capacitas vix confluentibus ſufficeret: ille inter oppoſitas catervas, oculo longè rimatus, *Berengarium* niſu quo valuit, expellendum cenſuit: proteſtatus immanem Dæmonem prope eum conſiſtere, multosque ad eum ſequendum blandiente manu, & illice anhelitu corrumpere. Quin & ipſe die Epiphaniorum moriens, gemituque producto recordatus, quot miſeros quondam adoleſcens primo erroris calore, ſectâ ſuâ infecerit: *Hodie* (inquit) *in die apparitionis ſuæ apparebit mihi Dominus meus Jeſus Chriſtus propter pœnitentiam ut ſpero ad gloriam: vel propter alios, ut timeo, ad pœnam.*"

Eadem ad verbum tranſcripſit Guillelmus Malmesburienſis, Libro 3. *De rebus geſtis Regum Anglorum* in Guillelmo primo, pag. 113. editionis Francofurtenſis anni 1601. apud Aubrios fratres. Vbi tamen multa ſunt, quæ fabulas olent, quale illud poſtremum eſt, quod Fulbertus Berengarium ob hæreſim ſparſam, in morte averſatus ſit: longe enim poſt Fulberti mortem, opinionem ſuam de Euchariſtiæ ſacramento, Berengarius diſſeminavit, quæ Fulberti ætate nunquam audita eſt. Atque hæc de Berengario ſatis ſint, poſt Johannem Mabillon Tomo 2. *Analectorum* pag. 477. Pariſiis anno 1676. in 8. & Franciſcum de Roye in Opuſculo *De Vita, hæreſi & pœnitentia Berengarii*, Andegavis anno 1656. in 4. edito, quorum uterque in argumento hoc tractando operam atque oleum ſuum perdiderunt.

HELGALDVS ſive HELGAVDVS FLORIACENSIS MONACHVS, quem Guillelmus Cavus præteriit, ex Ordine divi Benedicti, 1050

cti, circa annum 1050. ſcripſiſſe, dicitur *Vitam Roberti Francorum Regis, filii Hugonis Capeti* ſeu *Capitonis*, cui teſtamentum Leodeboldi Abbatis S. Aniani, præmiſſum eſt. Edita primum illa ex Bibliotheca Petri Pithæi Trecenſis ac Pariſienſis Cauſidici, anno 1596. Francofurti in ſolio Wechelianis typis, inter *undecim veteres Hiſtoriæ Franciæ Scriptores*, ab anno 900. ad 1283. Recudit illam poſteà in Collectaneo ſuo *Hiſtoricorum Franciæ Coætaneorum*, Andreas Ducheſnius, quem videas. De *Helgaldo Floriacenſi Monacho*, Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 44. p. m. 345.

1050. WIPPO ſeu WITPO GERMANVS PRESBYTER, Henrici III. Imperatoris Sacellanus, quem Guillelmus quoque Cavus omiſit, circa ſeculi undecimi medium clarus, ſcripſit *Panegyricum in laudem Henrici III. Imperatoris*, editum tomo 2. *Antiquæ Lectionis* Henrici Caniſii. Scripſit quoque *Vitam Conradi Salici, patris Henrici tertii*, quam huic Henrico III. Conradi hujus filio dedicavit, evulgatam ex Manuſcriptis Codicibus ab Joanne Piſtorio tomo III. pag. 421. Collectionis ſuæ *De Veteribus Rerum Germanicarum Scriptoribus*, quæ prodiit 3. in folio tomis Francoſurti typis Wechelianis, annis 1582. 1584. & 1607. Agunt de *Wippone* Piſtorius & Caniſius in *Præludiis* ad ejus Opuſcula quæ evulgarunt. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 345.

1050. EVERWINVS SANCTI MAVRITII TOLEIENSIS ABBAS, quem Guillelmus Cavus omiſit, in Agro Trevirenſi, Cluniacenſis congregationis, circa annum MXL quo Conrado II. Henricus III. ſucceſſit, clareſcebat. Luculenter retulit in literas *Vitam S. Symeonis Syracuſani, Trevirenſis Monachi*, quam Laurentius Surius repræſentat tom. 3. ad diem 1. Junii, eamque Popponi Trevirorum Archiepiſcopo dedicavit. Quam vero gratam is habuerit operam *Euerwini*, inde conjectu difficile non eſt, quod Poponis hujus inſtantià Benedictus Papa Symeonem illum in Sanctorum numerum retulerit: quemadmodum à Joanne Trithemio, in *Chronico Hirſaugienſi* proditum eſt, ad annum MXX. Attribuitur hæc à nonnullis *Ebervino Abbati Sancti Maximini Trevirenſis*, ſed temporum ratio reclamat: obiit enim S. Symeon anno 1035. die 1. Junii, quo tempore prædictus *Ebervinus* in vivis jam eſſe deſierat. Quomodo ergo mortuus, Abbas Sancti Maximini Trevirenſis Ebervinus, ſcripſiſſet *Vitam Sancti Symeonis* ſibi ſuperſtitis, niſi poſt mortem ab ipſo Symeone ſuſcitatus, quod non facile conceſſerim. Affinitas autem nominum *Ebervini* & *Everwini*, occaſionem præbuit errandi. Hæc Arnoldus Wion in *Ligno Vitæ*, at poſt ipſum Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*. Addo ego in Catalogo *Abbatum Sancti Maximini Trevirenſis*, quem habes tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ*, nullum hujus nominis Abbatem inveniri. Inſuper eodem teſte Trithemio, *Geſta memorati Popponis Trevirenſis Archiepiſcopi*, literis ab Euerwino, mandata fuerunt. De illo Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 345.

EVERHELMVS ABBAS ALTIMONTIS IN HANNONIA, quem Guillelmus Cavus omiſit, ex Ordine divi Benedicti, quem apud Altum Montem prope Malbodium profeſſus eſt, factus deinde hujus loci ordine XVIII. Abbas anno 1048. Scripſit fuſe *Vitam Sancti Popponis æqualis ſui & conſanguinei, Abbatis Stabulenſis*, anno 1048. mortui, quam Laurentius Surius & Joannes Bollandus ad diem 25. Januarii retulerunt. 1050

Fuiſſe æqualem Popponi, ut dicebamus, arguit illud, quod ei morienti adfuit, ut legere eſt Vitæ ejus cap. 24. Popponem autem fuiſſe temporibus Henrici III. hoc eſt, ejus qui Othoni III. ſucceſſit, quique Succeſſorem habuit Conradum, indicant hæc verba cap. 9. *Erat interea viro Dei iter ad Henricum, Romani potentatus Imperatorem, poſt Othonem juniorem.* Et iſta cap. 15. *Accidit interea, Henricum Imperatorem vivendi finem facere, Conradumque in Regno habere ſucceſſorem.* Vbi ſatis liquet, ſignari Conradum Salicum, Henrici Nigri parentem. Videndum autem, ne cum hoc opere Euerhelmi *De Vita Sancti Popponis Abbatis Stabulenſis*, conſundamus opus Everwini *De Vita Popponis Trevirenſis*: de quo paullò ante loquebamur. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* capite 44. pag. 369. ultimæ editionis, quem hic integrè expreſſimus. Inde Everhelmus ex Abbate Alti Montis, anno 1058. factus eſt Abbas Sancti Petri Gandavenſis, ubi anno 1069. mortuus eſt. Vide Bollandum de illo in Præludiis ad *Vitam Sancti Popponis* die 25. Januarii, & Sammarthanos fratres tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* in *Altimontis* & *Sancti Petri Gandavenſis* Abbatibus. Valerium Andream in *Bibliotheca Belgica* pag. 213. editionis ultimæ anni 1643. Lovanii in 4.

DISSERTATIO
DE
SCRIPTIS MICHAELIS CONSTANTINI PSELLI.

PROLOGVS.

EDidit Leo Allatius *De Pſellis & eorum Scriptis Diatribam* ad Jacobum Gaffarellum D. Ægidii Priorem quæ anno 1634. Romæ apud Maſcardum in 8. impreſſa fuit, quam anno 1712. ad calcem Tomi V. *Bibliothecæ Græcæ* in 4. recudendam voluit apud Chriſtianum Liebezeit, Hamburgi Joannes Albertus Fabricius Sacræ Theologiæ Profeſſor, cum Leonis Allatii *De Nilis & eorum Scriptis Diatriba* ad editionem Romanam anni 1668. ad Stephanum Gaddium amicum intimum, qua Nilos circiter XX. Scriptis celebres recenſet. Adjunxit quoque Fabricius idem Opuſculum tertium Leonis Allatii Pariſiis anno 1644. apud Sebaſtianum Cramoiſy editum, nempe *De Libris Eccleſiaſticis Græcorum Diſſertationes duas*, alteram ad Clariſſimum & eruditiſſimum virum Gabrielem Naudæum, alteram ad Joannem Aubertum operibus multis celebrem. Quæ omnia Allatii Opuſcula juſtam Tomi V. *Bibliothecæ Græcæ* Alberti Fabritii ſpiſſitudinem efficiunt. Porrò ut hanc Leonis Allatii Diatribam *de Pſellis & eorum Scriptis* Fabricius adornaret, adjecit illi in Supplementum quoddam, *Michaelis Pſelli* Διδασκαλίαν παντοδαπὴν, ſive *De Omnifaria Doctrina* Capita & Quæſtiones ac Reſponſiones CXCIII. ad Michaelem Ducam Imperatorem Conſtantinopolitanum à pag. 69. ad Operis finem, ex Apographo Lindenbrogiano, quod extat Hamburgi in Bibliotheca Sancti Joannis, Græcè nunc primum editas & à Joanne Alberto Fabricio Latinè verſas. Opuſculum porrò iſtud Allatii de *Pſellis*, ſeptem duntaxat Pſellos complectitur: quorum principalis ac Princeps, Michael Pſellus Michaelis Ducæ Imperatoris Præceptor ab anno Chriſti 1050. clarus, qui Opuſculum penè totum occupat, nempe à Sectione 11. ſeu potius 12. usque ad 77. ex octoginta quibus conſtat. De primo Pſello qui Michael Balbus Imperator eſt ab anno Chriſti 820. ad 829. agit tantum breviter Sectione 1. quem nullus *Pſellum* appellaſſe legitur, ac qui nihil ſcripſiſſe perhibetur. De ſecundo Pſello, qui Leonis Byzant. Philoſophi Præceptor, Photii diſcipulus, circa annum Chriſti 870. clarus, agit Sectione 2. ad 11. cujus pauca carmina Sectione 3. refert, de quo loquitur multis, non ut ſcripta illius recenſeat, ſed ut errores Lilii Giraldi imperitè de illo loquentis arguat, nimirum à Sectione 4. ad usque undecimam, de quo Sectione 6. inquit: *De quo an aliquid ſcripſerit, adhuc dubitamus.* Nam quæ à Sectione 12. ad [illegible] ſpectant ad Simeonem Metaphraſtem, cujus Encomiaſtem fuiſſe putat aut Βιογράφον, Michaelem Pſellum juniorem, Michaelis Ducæ Imperatoris Præceptorem: quod falſiſſimum eſſe, ad annum 1150. in Diſſertatione *De Vita & Scriptis Symeonis Metaphraſtis* poſteà oſtendemus. De quarto Michaele Pſello Medico ſub Conſtantino Porphyrogenneta circa annum Chriſti 940. agit tantum Sect. 71. ac incertum eſt, an aliquid ſcripſerit. De Michaele Pſello quinto Sect. 79. qui ſub Theodoro Laſcari militiam profeſſus, immeritò hic inter Scriptores à Leone Allatio recenſetur. De Sexto Joanne Pſello Sectione 49. & 80. item De Septimo Conſtantino Pſello Sectionibus 50. & 80. ita paucis atque incertis, ut inter Scriptores enumerari non mereantur. Vnus ergo Michael Conſtantinus Pſellus, Michaelis Ducæ Imperatoris Præceptor, celeberrimus ille Philoſophorum princeps, eximius Theologus, Medicus doctiſſimus, Hiſtoricos inter clariſſimus, ab incredibili Operum quæ de omni argumento ſcripſit multitudine, πολυγραφώτατος appellatus, eſt argumentum fere totius hujus Diatribæ de Pſellis Allatianæ à Sectione 21. vel potius 12. totius Operis ad finem usque, qui ab anno circiter ML usque ad annum MCV vel MCX, ſub Imperatoribus octo Conſtantinopolitanis, à Conſtantino Monomacho ad XXV. annum Alexii Comneni vel circiter, per annos nonaginta vel amplius, diverſam expertus fortunam, vixiſſe creditur. Præclarè autem Leo Allatius *Michaelis Pſelli* pueritiam & juveniles mores deſcribit hujus Diatribæ Sectionibus 21. & 22. his verbis. „ Tertius fuit Michael Pſellus Michaelis Ducæ Præceptor, qui maximè omnium de Republica literaria meritus, honorificam ſui apud poſteros memoriam conſecravit, ita ut reliquos ejus cognominis acumine ingenii, eruditionis copiâ, profunditate ſcientiarum, argumentorum varietate, multitudine Scriptorum & ſplendore gloriæ obruerit. Quare aliorum extinctâ, & ut ita dicam obliteratâ memoriâ, ipſe ſolus nomen illud meruiſſe videtur. Sic Poetam & Oratorem cum dicimus, Homerus nobis atque Demoſthenes, de Græcis loquor, ſtatim ſeſe offerunt, mentisque oculis repræſentant. Fuit Conſtantinopolitanus patriâ, è Conſulum ac Patriciorum proſapia, quamvis non tam felici fortunâ. Ipſe id ait de ſe in Epitaphio Matris. Τῷ τοίνυν ἐμῷ πατρὶ τὸ μὲν ἄνωθεν γένος ἐς Ὑπάτους ἀνῆκτο, καὶ Πατρικίους. τὰ δὲ κατ᾽ ἐκεῖνον πράγματα οὐχ οὕτω δεξιῶς εἶχεν. *Patrui igitur mei genus antiquum ad Conſules & Patricios re-*

proferebatur, res verò ipſius non nimis proſpere ſe habebant. Poſt duas fœmellas tertio ipſe partu, multis matris ſuſpiriis, & ad Deum precibus effuſis, in lucem editur. Mirum eſt, quod in ejus ortu narratur, nullas eum lachrymas profudiſſe, neque usquam poſteà in maximis etiam neceſſitatibus ploraſſe, ſed ſemper ætate illa tenella lætos ac puniceos oculos habuiſſe: tantum parentis, nulliſque aliis quam maternis, ad quæ vel uſu vel ſententia ferebatur, uberibus inhiaſſe. Quinquennis præceptori traditur, adeoque robuſtè ſtudiorum pondus excepit, ut ludicra omnia, præter literarum ſtudium, quo ſummè delectabatur, ſordeſcerent. En illius affectum, ejusdemmet verbis expreſſum. Ἐντεῦθεν οὖν ἡ μήτηρ πρὸς τὰ κρείττω χειραγωγουμένη ἐς πέμπτον ἔτος τελέσαντα διδασκάλῳ ἐφίστησι. καὶ ἦν μοι τὸ μάθημα οὐ μόνον τὸ εὔχερες, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ ἀντ' ἄλλης τινὸς παιδιᾶς. Ἠνιώμην γοῦν, εἰ μὴ μοι διὰ πάσης ἡμέρας διδοίη τὰ παιδικά. καὶ ἦν μοι παιδιὰ μὲν ἡ σπουδή, σπουδὴ δὲ παιδιά, οὐχ ὡς ταῦτα παίζουσι, ἐκεῖνα δὲ σπουδάζουσι &c. l. c. *Hinc igitur mater ad meliora manuducens, quinto ætatis anno Magiſtro commendat. Et erat mihi diſciplina non tantum facilis, ſed dulcis præ quolibet alio ludo. Ægrè itaque ferebam, ſi mihi per totum diem delitias non ſuggereret. Eratque mihi ludus ſtudium, ſtudium ludus, non quod hoc ludibrio haberem, illi verò incumberem.* Ætate grandiore, dum inter parentes non convenit, cuinam ſtudiorum generi addicendus eſſet, Joannes Chryſoſtomus & Apoſtoli, Matri in ſomnis viſi, decernunt. Hinc diſciplinarum quaſi voluptatum cupidior, æqualibus in ſtudio ſuperatis, non longo intervallo ad ſuprema quæque doctrinarum culmina gradum fecit, omnibusque innotuit. Hæc ipſe prolixè nimis, Oratione in Matrem proſequitur, & ex eo Anna Comnena *Alexiados* lib. V. breviſſimè concinnavit, dum de Italo verba faceret." His de pueritia Michaelis Pſelli præmiſſis, jam tempus eſt, ut ad Diſſertationem noſtram veniamus, quæ virilem & perfectam viri clariſſimi ætatem complectitur. Sit igitur

CAPVT PRIMVM.

VITA ET OPERA MICHAELIS PSELLI PAVCIS ENARRANTVR.

1060. MICHAEL CONSTANTINVS PSELLVS, Philoſophus & Theologus Maximus ab anno circiter 1061. ad a. 1074. celebris fuit ſub Imperatoribus Orientis, Conſtantino Duca & filio illius Michaele Duca qui ad an. 1077. à 1071. Imperium tenuiſſe legitur, cui dudum fuiſſe ſuperſtes etiam videtur. Præfectus fuit Michaelis Ducæ Imperatoris educationi qui Conſtantini Ducæ filius, & anno 1071. Romano Diogeni in regimine Orientalis Imperii ſucceſſit. Floruit itaque Pſellus primum ab anno circiter 1050. ſub Conſtantini Monomachi imperio, & ſequentibus, inſignis ævo ſuo ob magnam rerum Philoſophicarum & Theologicarum, humanarum ac divinarum ſcientiam, quam plurima ejus Opuſcula tam impreſſa quam etiam manuſcripta in variis adhuc Bibliothecis latitantia probant. *Conſtantinus* etiam *Pſellus* appellatus, & ex Cedreno colligitur, Pſellum non tantum ſub Michaele Duca cujus præceptor fuit, ſed floruiſſe etiam ſub Imperatoribus Michaele Stratiotico, cujus legationem ad Iſaacum Comnenum obivit, ſed ſub ipſo Iſaaco Comneno, Conſtantino Duca, Romano Diogene, Michaele Duca, cujus præceptor fuit. Eximie virum commendat Georgius Cedrenus, legationem ſupra dictam commemorans, ubi inquit: *Comnenus fractis diſſipatiſque hoſtium viribus, Nicomediam venit. Ibi ei occurrerunt Legati Imperatoris, Præſes Conſtantinus Leichudes, Præſes Theodorus Alopus, Conſtantinus Pſellus Philoſophorum princeps. Etenim hi tres viri ſapientia & facundia, omnium qui vivebant primi habiti, & quidem extra ſortis comparationem Pſellus, ad eam legationem fuerant delecti: quod Imperator, eorum eloquentia & gratia, ſe maxima conſecuturum ſperabat.* Eundem commendat Anna Comnena Lib. V. *Alexiados*, loquens de Italo Philoſopho: *Deinde etiam*, inquit, *Michaeli Pſello dedit operam, illi latè inclito homini, non tam cura Magiſtrorum ſapientum, quorum limina non multum triverat: quam indolis præſtantia & velocitate mentis divinitus adjuta (id videlicet impetrantibus ardentiſſimis per crebras vigilias continuatis matris ejus precibus, in templo S. Cyri, ad ſanctam imaginem Dei Matris, haud ſine ferventibus lacrymis fundi ſolitis) in eminentiſſimum ſapientiæ atque eruditionis omnis apicem, evecto. Quippe qui ad Græcorum literas atque artes omnes quas perfectè noverat, etiam Chaldæorum diſciplinas adjunxerat, famamque meruerat Doctiſſimi omnium, qui tunc eſſent.* Ex his porrò Annæ Comnenæ verbis, non tantum vixit Michael ille Pſellus ſub Michaele Duca, ſed etiam ſub Imperio Nicephori Botoniatæ ab anno 1078. ad 1080. ſed dudum etiam ſub Alexii Comneni imperio, ut nonnulli etiam vitam Michaelis Pſelli ad annum 1105. & Alexii Comneni 25. extendant. Atque ita Jacobus Pontanus in Præfatione ad *Dioptram Philippi Solitarii* & Antonius Poſſevinus in *Apparatu Sacro* ibidem Tomo 2. verbo *Philippus Solitarius.* Sanè cum hæc *Dioptra* anno Chriſti 1105. conſcripta ſit, atque in eam Præfationem & Notas hic noſter Pſellus adjecerit, neceſſario ad annum usque Chriſti 1105. & Alexii Comneni 25. ſuperſtes eſſe debuit.

Spectant ad Michaelem Pſellum *Paraphraſis metrica* ſeu *Carmina in Cantica Canticorum*, ad Nicephorum Botoniatam Imperatorem, quæ prodiit Latine Venetiis anno 1573. in 4. Antuerpiæ

piæ 1615. in 8. Græce ſtudio Joannis Meurſii, Lugduni Batavorum 1617. in 4. Hæc inter Manuſcriptos Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis ter, Codicibus 56. 169. num. 8. & Cod. 212. inſcripta *Explanatio Cantici Canticorum, verſibus ut vocant Politicis, cum præfatione ad Imperatorem Nicephorum* Botoniatam.

Ejusdem *Commentarius in Cantica Canticorum* ex tribus Patribus, Gregorio Nyſſeno, Nilo & Maximo, uti creditur a Pſello collectus, Latine ſæpius inter Opera Theodoreti prodiit: Græco-latine vero in *Auctario* Frontonis Ducæi tomo 2. pag. 681. Idem forſitan, qui in Bibliotheca Galliarum Regia, Codice 3443. folio 5. inſcribitur ejusdem *Pſelli Commentarius in Cantica Canticorum.*

Ejusdem *Capita quædam de Trinitate & perſona Chriſti*, ad Michaelem Imperatorem, Græce & Latine cum Notis Woëgelini, Auguſtæ 1608. in 8. Idem Opus MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi inter Manuſcriptos Codices Theologicos Græcos, Codicibus 77. & 166. num. 1. de quibus Lambecius tomo 3. & 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ.

Jambi in Vitia & Virtutes, & Anagoga in Tantalum & Circen & Allegoria de Sphinge, editi Baſileæ Græce & Latine, anno 1544. in 8. Idem *Opus in Virtutes & Vitia* manuſcriptum in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice LX.

Ejusdem *Oratio Panegyrica in Symeonem Metaphraſtem*, quæ Latine apud Surium ad diem 27. Novembris: Græce autem & Latine apud Leonem Allatium in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 221. Itemque *Officium ad ejus laudem à Pſello compoſitum*, quod Græce & Latine ibidem pag. 236. Vtrumque Opus eductum à Leone Allatio, ex MS. Codice Bibliothecæ ſuæ ut habet in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 69. de qua tamen controverſia magna eſt, aliis hanc vitam Pſello ſeniori, ut Baronius, attribuentibus: aliis vero Pſello Juniori, ut Leo Allatius, ſed tantum ex conjectura, ut fatetur in dicta Diatriba, pag. 68. Aliis Pſello cuidam nominis tertio, ad annum 1180. viventi, uti nos fecimus, ad annum allatum.

Synopſis Legum Verſibus Jambicis & Politicis. Carmina politica de Dogmate. Carmina de Nomocanone, Libellus de ſeptem ſacris œcumenicis ſynodis: quæ Opuſcula Pſelli quatuor Græce & Latine cum Notis edidit Franciſcus Boſquetus, Pariſiis anno 1632. in 8. Opinor idem hoc Opus integrius extare in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter Codices Manuſcriptos Theologicos Græcos, Codice 285. de quo Lambecius tomo V. Commentariorum ſuorum hujus Bibliothecæ pag. 238. Illic Ejusdem *Pſelli Carmina quinque ad Imperatorem Conſtantinum Monomachum verſibus Politicis*, quorum primum *In inſcriptiones Pſalmorum Davidicorum*, Secundum, *De Pſalmorum Davidicorum compoſitione, uſu & tranſlatione in linguam Græcam.* Tertium, *De Dogmatibus fidei Chriſtianæ.* Quartum, *De Nomocanone Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani, & de Conciliis ex quorum Canonibus collectus eſt.* Quintum denique, *De ſeptem primis œcumenicis ſynodis.* Hæc pauca de Theologicis Pſelli Opuſculis impreſſis, de Philoſophicis autem ne prolixior ſim, vide Guillelmum Cavum in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XI. ad annum 1050. pag. 606. ubi ea accurate recenſet. Plurima autem adhuc tum Theologica & Hiſtorica, tum Philoſophica Michaelis Pſelli Opera, extant MSS. in inſignioribus Europæ Bibliothecis, ex quibus tibi quæ mihi ex aliorum relatu cognoſcere datum eſt, paucis aperiam.

Ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini, pag. 46. ex Catalogo MSS. librorum variis in locis Græce Conſtantinopoli extantium, legitur *Hiſtoria MS. Michaelis Pſelli*, de qua nos uberius poſtmodum. Ibidem pag. 49. Conſtantinopoli apud Manuelem Eugenicum, *Explicatio Michaelis Pſelli in Pſalterium Davidis*, MS. Ejusdemque *Pſelli Scholia in Gregorium Nazianzenum.* Ibidem *Novem libelli Epiſtolarum*, in quibus quarto loco ſunt, eæ quas ſcripſit Michael Pſellus.

Item pag. 52. in Bibliotheca Cæſarea Viennenſi, *Michaelis Pſelli tractatus de Synodis*, & ejusdem *Epitome de libris Moyſis.*

In Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codice 38. folio in cartha, *Pſelli interpretatio in Cantica Canticorum verſibus Politicis, atque Ænigmata ejusdem Pſelli.* Ibidem Codice 48. in 4. Carthaceo, *Michaelis Pſelli in Cantica Canticorum verſibus Politicis.*

In Bibliotheca Auguſtana Codice 73. *Michaelis Pſelli Dioptra ſeu ſermones quatuor*, quibus Diſputatio inter animam & corpus continetur allatis diverſorum ſanctorum Patrum teſtimoniis. Item *Quæſtiones Theologicæ cum reſponſionibus ad Michaelem Ducam Imperatorem.*

In Bibliotheca Vaticana ex propriis Codicibus, *Pſelli Scholia in dictum Baſilii*, τὸ ἐν τῷ ἀπολόγῳ τῆς ἑξαημέρου τὸ οὕτω φάσκον, διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἐπὶ τὰς ὑλικὰς ὑποθέσεις καταφυγόντες, τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις τὴν αἰτίαν παντὸς ἀναθέντες, καὶ τὰ ἑξῆς. *Quod in Apologo Hexaemeri ſic habet: Propterea qui ad materialia argumenta confugerunt, mundi elementis cauſam totius attribuentes, & quæ ſequuntur.* Ejusdem, εἰς τὴν ἀνακομιδὴν, *in geſtationem Reliquiarum*, apud Metaphraſtem, menſe Auguſto. Ejusdem *Expoſitio dictorum Chaldaicorum.* Ejusdem *in leges*, & alius liber, *De legibus.* *Collatio utilis ex libro Parallelorum.* Ejusdem *ordo & Canon in Vitam Metaphraſtes.*

Atque etiam in eadem Vaticana ex MSS. Codicibus Heidelbergenſibus, Codice 356. *Pſelli Epiſtola 33.* vel circiter. Codice 361. *Pſelli diſquiſitio ſuper cauſis incarnati Dei Verbi.* Codice 383. *Michaelis Pſelli Doctrina omnifaria capitibus CXCIV. comprehenſa, & Michaelis Ducæ Imperatori*

tori dedicata. Ejuſdem *Pſelli Quæſtiones Phyſicæ,* ſeu *Quæſtionum Phyſicarum compendioſæ ſolutiones,* ibidem Codice 402. *Pſelli ad Veſtarcham de Theologico charactere, Reſponſio.* Hunc Michaelem Pſellum eandem iniviſſe viam cum Michaele Cerulatio, Leone Acridæ Metropolitano, Petro Patriarcha Antiocheno, Niceta Stethato ſeu Pectorato, conſtat: quem veluti in Eccleſiam Latinam iniquiorem, Schiſmaticis annumerat Joſephus Methonenſis Epiſcopus in *Apologia adverſus Marcum Epheſinum:* ipſumque in *Expoſitione fidei ad Michaelem Ducam*, quæ opus idem mihi videtur cum *Doctrina Pſelli omnifaria capitibus 194. comprehenſa*, de qua ſuperius, *Michaeli Duca Imperatori dedicata:* ipſumque in *Expoſitione fidei ad Michaelem Ducam*, affirmaſſe Spiritum ſanctum ex ſolo Patre procedere, non uno in loco fatetur Allatius. Hoc tandem Opus Pſelli *De doctrina omnifaria* capitibus 194. ad Michaelem Ducam Imperatorem, Joannes Albertus Fabricius S. Theologiæ & Hiſtoriæ Profeſſor Hamburgenſis, edendum Græce & Latine curavit anno 1712. in 4. nempe ex fide MS. Codicis Græci Bibliothecæ S. Joannis Hamburgenſis, Tomo V. *Bibliotheca Græca* parte 2. ubi inſeruit Opuſculum Leonis Allatii *De Pſellis & eorum Operibus*, à pag. 69. ad 184.

Ejuſdem *Pſelli Solutiones & Expoſitiones Synopticæ variarum quæſtionum & Controverſiarum de fide ad Imperatorem Michaelem Ducam*, quod idem opus, cum præcedenti creditur, Manuſcriptæ in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco, 294. num. 3. Ejuſdem *Profeſſio fidei Orthodoxa*, ibidem num. 4. De quibus vide Lambecium tomo V. Commentariorum ſuorum, hujus Bibliothecæ pag. 255. & 256. cum libro De Phyſicis principiis & cauſis ejuſdem Pſelli, ibidem.

Ejuſdem *Oratio in Paſſionem & ſepulturam Chriſti*, in eadem Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CLV. num. 4. *Oratio ad eos qui dicunt, Chriſtum una cum latrone, ingreſſum eſſe in paradiſum, & de Paradiſo intelligibili, ejuſque plantis & fructibus divinis,* ibidem num 5. *Oratio in obitum & aſſumptionem beatiſſimæ Virginis Deiparæ*, ibidem num. 8. *Oratio in Transfigurationem Chriſti*, ibidem num. 9. *Oratio in Nativitatem Chriſti*, ibidem num. 10. De quibus vide Lambecium Lib. 4. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ.

Ejuſdem *Oratio encomiaſtica in laudem & decollationem Sancti Johannis Baptiſtæ*, ibidem Codice MS. Theologico Græco CCIX. num. 2. de qua Lambecius Lib. V. Commentariorum hujus Cæſareæ Bibliothecæ, pag 18. ubi eadem Oratio inſcribitur his verbis: τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου Ψελλοῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν τίμιον Πρόδρομον. Ejuſdem *Carmina duo ad Monachum quendam ſuperbum*, ibidem N. 3. & 4. Aliud ibidem num. 5. ad Monachum uvas ſibi ex prædio mittentem. Ejuſdem *Carmen in laudem Orationis*, ibidem num. 6.

Ejuſdem *Oratio Encomiaſtica ſimul & hiſtorica de Tranſlatione venerandi corporis S. Protomartyris Stephani in Urbem Conſtantinopolitanam*, extat ibidem in Codice MS. Hiſtorico Græco XIV. num. 6. cujus meminit Lambecius Libro 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 101. quam Leo Allatius tribuit Michaeli Pſello, in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 102. Item in eodem MS. Codice XIV. num. 73. & quidem à fol. 294. pag. 1. col. 1. usque ad folium 305. pag. 1. col. 2. *Michaelis Pſelli Oratio in Decollationem ſancti Joannis Baptiſtæ:* quam recenſet Lambecius ibidem. pag. 218. eandemque eſſe affirmat, cum ea de qua locutus eſt Lib. V. Commentariorum hujusce Bibliothecæ, pag. 18. quem conferas.

CAPUT SECUNDUM.

QUID SENTIAT LEO ALLATIUS DE PSELLO IN DIATRIBA DE SYMEONUM SCRIPTIS.

Integrum vobis non exhibuiſſe Michaelem Pſellum viderer, ſi reticuiſſem ea quæ in ejus laudem congeſſit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 69. & 70. licet omnibus quæ illic profert, non aſſentiar. Sic autem. Quonam ergo tempore vixerit Pſellus auctor Laudationis in Metaphraſtem, parum id refert ad Metaphraſtæ ætatem expiſcandam, quæ aliunde & firmiſſimis argumentis, *ego invalidiſſimis puto*, habetur. Conferam tamen ipſe nonnulla, ut rebus hiſce exercitati & perſpicacis ingenii viri determinent. Et ante alia propono Auctorem ante illam laudationem, alia quoque ingenii ſui monumenta ſcripſiſſe. Εἰ γὰρ κἀμοὶ πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν συγγέγραπται, ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοι τοιοῦτον ζῆλον καὶ μίμησιν τὰ σπουδάσματα, ἀλλὰ λογίοις μὲν ἴσως ἀνδράσι φανεῖται περισπούδαστα, καὶ ζηλώσουσι ταῦτα διὰ τὴν λέξιν, καὶ τὸν ποικίλον σχηματισμόν. καταφρονήσουσι δ᾽ οἱ πολλοὶ ὅτι μὴ μέλον αὐτοῖς ζητημάτων καὶ ἐννοιῶν ἀπορρητοτέρων. *Nam etſi à me multa quoque de multis ſcribuntur, non habent talem zelum & commendationem Opera, ſed viris quidem fortaſſe doctis videbuntur digna, in qua ſtudium conferatur: & ea æmulabuntur propter dictionem & varias figuras, multi autem contemnent, quod nihil ſit eis curæ quæſtionis & ſententiæ nimis arcanæ.* Alterum eſt, Michaelem Pſellum cujus multa circumſetuntur in quocunque argumenti genere monumenta, ſub Conſtantino Monomacho, & diſciplinis & dicendi gloria floruiſſe. Hoc adeo perſpicuum eſt, ut nihil divinatione opus ſit. Ipſius enim Orationes poſt nonnullas alias & laudationem in Metaphraſtem, extant aliæ Orationes in Codice meo ſatis antiquo, quem mihi poſt Diatribam meam *De Pſellis*, licet lacerum, madore infirmatum, tineisque depaſtum conquiſiveram. Orationum initia in Diatriba prætermiſſa afferam. Pri-

mæ

„mæ initium tribus lineis mutilum eſt, Διδόασι „γὰρ ὑποψίας ὧν οὐχὶ τὸ ἑκάστου. Secundæ, „Ἔδει πολ, θειότατε βασιλεῦ, τὴν πάντα κρίνου-„σαν φιλοσοφίαν. Tertiæ, ὦ βασιλεῦ ἥλιε, „καὶ τίς ἀέρα κατασκιάσαντε ταύτην σοι προσ-„φερούσης τὴν κλῆσιν. Quartæ, ὦ βασιλεῦ προσ-„θήκης ἄτερ καὶ συναφῆς, καὶ μόνε τῶν ὄντων „καὶ ἀπαράμιλλε. Quintæ, Μὴ θαυμάσῃς ὦ βα-„σιλεῦ, εἰ πλείστων λογίων ἀκροασάμενος. Sex-„tæ, Μέγιστε βασιλεῦ τὸν ὁρατὸν τοῦτον κόσ-„μον, τὸ μέγα τοῦ θεοῦ δημιούργημα. Septimæ, „ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως τοῦ Μονομάχου πρός τινα „σοφὸν κατηχούμενον. Principium, Ἀνέγνων „τὸ γράμμα σου λογιώτατε καὶ σοφώτατε, καὶ „τῷ ἀμυθήτῳ κάλλει. Ex initiis autem quæ ab Leone Allatio producta ſunt, has eſſe magis Epiſtolas Pſelli, quam Orationes ex ſuggeſtu habitas, facile quisque mecum fatebitur. Fallitur autem Leo Allatius dum has Orationes ſeu Epiſtolas potius ſcriptas ad Conſtantinum Monomachum exiſtimat, quæ cum nomen Imperatoris non deſignent, rectius poſſunt attribui vel Conſtantino Ducæ vel ejus filio Michaeli Ducæ, quam Conſtantino Monomacho, qui litteratos viros coluiſſe non legitur. Pergit autem Allatius. „Præterea hæc ſcripſiſſe „Pſellum ætate adulta, & annis minimum qua-„draginta natum, colligo ex ejusdem ad Mono-„machum Oratione ſecunda, qui ſatis confiden-„ter ad ipſum Imperatorem aſſeverat, non tan-„tum dicendi artem, ſed reliquas diſciplinas „omnes ingenuas jam deperditas, ſua induſtria „& diligentia fuiſſe reſtitutas. Ὁρᾷς ὦ θειότα-„τε βασιλεῦ, τὸν ἱερὸν τοῦτον καὶ φιλόσοφον „σύλλογον; τῆς ἐμῆς γεωργίας γεννήματα σύμ-„παντες, πάντες ἐκ τῶν ἐμῶν ναμάτων πεπώ-„κασι, καὶ τῆς ἐμῆς πηγῆς ἀπηρύσαντο. καὶ „νῦν ἠκόνηνται μὲν καὶ πρὸς ῥητορείας τὴν γλῶσ-„σαν, οὐχ ὥστε μόνον διαιρεῖν, ἐπιχειρεῖν τε, καὶ „περιεργάζεσθαι καὶ διαφόροις ἰδέαις τὸν λόγον „κατακοσμεῖν, ἀλλ᾽ ὥστε καὶ πράττειν συστάσεις „προβλημάτων, καὶ τὰ ἑξῆς. *Vides o Diviniſſi-„me Imperator, ſacrum hunc, vereque Philoſophum „cœtum. Omnes ſunt mea cultura fœtus & germi-„na, omnes ex meis laticibus ebiberunt, & ex meo „fonte hauſerunt: & nunc quidem lingua ad ar-„tem dicendi prompti ſunt & parati, non tantum ut „dividant, argumenta ducant, curioſe elaborent, & „variis idearum formis orationem perficiant, ſed ut „& problemata conſtruant* &c. Et infra Καὶ τὴν „μὲν φιλοσοφίαν σβεσθεῖσαν αὐτὸς ἀνῆψα, δεῖ „γὰρ ἐν καιρῷ καὶ παῤῥησιάσασθαι. *Et extinctam „quidem Philoſophiam ipſe, ut novo lumine illuce-„ret effeci, neceſſe eſt enim cum occaſio ſeſe offert, „ſuas quemque laudes libere proferre.* Qui artes „extinctas reſtituit, illisque reſtitutis ita alios „promovet, ut eas commode quoque pertra-„ctare poſſint, ea ætate cenſetur omnino, qua „& puerilia nugamenta, & adoleſcentum mo-„roſas illecebras, primoſque etiam virilis ætatis „impetus firmiore ætate evitavit, qui plane mi-„nor quadragenario non eſt. Et ut melius ætas „Pſelli dignoſcatur, ex aliis quoque ipſius Ora-„tionibus proferam, quæ ſententiam noſtram et-„iam contra moroſos diſputatores firmabunt. O-„ratione funebri in Joan. Xiphilinum Patriarch. „ὅσον ἐγὼ μὲν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων, καὶ „τὴν φιλοσοφίαν ἀπένευσα, καὶ μαθημάτων ἡψάμην, οὐ παρ᾽ ἄλλου λαβών. ἔσβεστο γὰρ αὐ-" τοῖς ὁ πυρσὸς, ἀλλ᾽ ἐγὼ αὖθις τοῦτον ἀνάψας," καὶ τοῖς ποθοῦσι διαπυρσεύσας. Et, Ἐντεῦθεν" παραλαμβάνω μὲν ἐγὼ τὸν νοῦν εὐφημούμενος," καὶ πρῶτος προσπελάζω τοῖς προπυλαίοις οὐκ" ἀπονητὶ, οὐδ᾽ ἄνευ δοκιμασίας καὶ κρίσεως," ἀλλὰ πρῶτον δοκιμασθεὶς καὶ βασανισθεὶς ἐπὶ" παντὶ λόγῳ, ἐπὶ πολλαῖς κρίσεσιν, ἐπὶ τοῖς" αὐτοσχεδίοις συγγράμμασιν καὶ οὕτως συμπει-" σθεὶς πρὸς τὴν εἴσοδον, ὧν μόλις που τὸ πνεῦ-" μα ἀνακαλέσασθαι. *Et ego quidem ad artem di-" cendi, & diſciplinas Philoſophicas animum applicui," & Mathemata attigi, non ab aliis mihi tradita," lumen enim eorum extinctum evanuerat. Sed ipſe" denuo illud accendens, qui ſimilium deſiderio tene-" bantur, iis præluxi. Et, Hinc ego præoccupo, lau-" de ingenii celebris, primusque veſtibulis admoveor," non ſine labore, non ſine probatione & examine;" ſed primum in omni dicendi genere examinatus," approbatusque, tum denique hac ratione introitus" earum rerum conceſſus eſt, per quas mihi nec re-" ſpirare quidem licebat."* Sermo autem eſt de Imperio Monomachi, ſub quo floruit. Ita quidem Allatius, ſed ex conjecturis tantum: nam ita recte hæc intelligi poſſunt & melius vel de Conſtantino Duca, vel de Michaele Duca ejus filio, quem ad litteras informaſſe conſtat.

Multas quoque idem Allatius ipſi Pſello attribuit *Orationes* Græce Manuſcriptas in Collectaneis Symeonis Metaphraſtis, de quibus loquitur paſſim in Diatriba *De Symeonum ſcriptis*, quas illic referre non abſurdum fuerit. Ac primum quidem *Vita Sancti Patris Auxentii* Michaeli Pſello tribuitur pag. 83. βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς Αὐξεντίου, cujus initium, Ἀρχὴ μὲν ἡμῖν τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐκ τοῦ παλαιοῦ πλάσματος. Ibidem λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν, *Oratio in Annuntiationem B. M. Virginis*, cujus initium, Ἀρχὴ μὲν τῶν ὄντων Θεὸς, οὐχ ὡς συντεταγμένος τούτοις ὤν. Pag. 1000. *Ad Protoſyncellum de Sancto Gregorio Thaumaturgo*, Πρὸς τὸν Πρωτοσύγγελλον περὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Θαυματουργοῦ, cujus initium, Μὴ θαυμάσῃς ὁ ἐμὸς μυσταγωγὸς, εἰ τορόν τι καὶ λαμπρὸν φθέγξομαι. Pag. 102. λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ἁγίου Πρωτομάρτυρος Στεφάνου. *Sermo de tranſlatione pretioſi corporis ſancti Protomartyris Stephani*, cujus initium, Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ πατὴρ πάντων τῶν ἐλπιζομένων. Pag. 104. *De miraculo quod contigit in Blachernis*, λόγος ἐπὶ τῷ ἐν βλαχέρναις γεγονότι θαύματι, cujus initium Οὐ πολιτικὸν τὸ πολλοῦ ζητήματος &c. Ibidem *Oratio in Sanctum Dionyſium Areopagitam*, Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, cujus initium, Οὐρανίαν ὄντως καὶ θείαν ἔδει παρεῖναι γλῶτταν. Pag. 104. *In Sanctam*

Etiam Agatham & ejus diſcipulas, εἰς τὴν μεγάλην κυριακὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Ἀγάθης, καὶ εἰς τὰς μαθητρίας αὐτῆς: cujus principium, Οὐ τὰ σπουδαῖα μόνον αἱρεῖται. Pag. 109. *In Sancti Michaelis miracula*, εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, cujus initium, Σκοπὸς μὲν καὶ τέλος ἐναγομένοις ἡμῖν πρὸς &c. Denique pag. 112. *In Symeonem Metaphraſtem*, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Συμεῶνα τὸν Μεταφραστὴν, cujus initium, Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ Συμεὼν ἐπαινεῖν προελόμενος: quam integram illic obtulit Græce & Latine pag. 221. cum ejusdem Ἀκολουθίᾳ pag. 236.

Magna quæſtio eſt, quiſnam ſit Pſellus, qui hanc Orationem in *Metaphraſtem* compoſuit. Leo Allatius in Diatriba ſua *De Pſellis* ut ipſi Bollardus objicit, hanc Orationem attribuerat. Pſello Seniori, ut habet in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 68 cujus ſententiam Bollandus impugnat, ibidem pag. 59. his verbis. „*Leo Philoſophus* poſtquam Pſello illi ſeniori in Antro inſula dederat operam, cum non quantum voluiſſet, ab eo eruditionis hauſiſſet, Monaſteria varia obivit, repoſitosque in illis libros inveſtigans ſtudioſe legit, atque excellentem eruditionem adeptus eſt, ut Curopalates tradit. Dein Conſtantinopolim reverſus privatim quoſdam docuit. Horum quidam in prælio captus à Saracenis, ac viro illuſtri in ſervitutem traditus, cum poſtmodum Geometriæ peritiam profeſſus, Leonem à quo eam didicerat, privatum & inopem degere ſignificaſſet, literis eum ad ſe ampliſſima propoſita mercede invitavit Barbarorum Rex. Has literas Leo Theocetiſto Logothetæ, hic Theophilo Imperatori obtulit, qui eum ſummo ſavore complexus, amplis opibus ditavit, publiceque docere juſſit, ac poſtea Theſſalonicenſi Eccleſiæ præficiendum curavit. Verum mortuo ſub anno 841. Theophilo, Leo quoque redactus in ordinem eſt, quod hæreſim ſectatus eſſet Leonomachorum. Quæ ſignis omnia expendat, fatebitur ſub Michaele Balbo qui anno 820. in Imperium aſſumptus, ac ſub illius deceſſore Armeno, videri Leonem Pſello dediſſe operam, maturæ jam ætatis viro. Qui potuit igitur à Pſello laudari Metaphraſtes vita functus, qui centum poſt Pſellum ſeniorem annis vixit? Neque de Pſello Metaphraſtæ laudatore repugnaſſet Baronius, ſi aliunde aſſeri poſſe Metaphraſtæ ætatem aſſeruiſſet. Cum igitur ex mente Bolandi Pſellus Senior præcedat centum annis vel circiter Metaphraſtem, quem Leo Allatius ab anno 902. ad tempora usque Romani Diogenis, vixiſſe exiſtimat, ad annum nempe 960. ad minus: neque Pſellus hic ſenior de *Metaphraſta* laudibus Orationem habere potuit. Ob hanc igitur abſurditatem excuſat ſe de priori ſua ſententia Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 68. nec tantum pag 11. Diatribæ *de Pſellis*, ſed pag. 53. Orationem hanc verbis diſertiſſimis Pſello juniori adſcripſiſſe, ut & facit in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 71.

Quare cum Imperio Baſilii junioris & Conſtantini Porphyrogenitæ, ſub quo Metaphraſtes florebat, (*ex ſuppoſitione Allatii*) nepotibus circa annum 1000. natum non incongrue dixerimus, potuiſſeque commode ab iis qui defunctum Metaphraſten viderant, quæ in ejus abitu eveoere, audiverat aliis ſcripto tradere. Quemadmodum ego jam fere ſexagenarius, multa à ſenioribus qui viderant, adoleſcens audivi ante centum annos geſta. Neque id implicat ætati meæ quam ago, neque tempori quo hæc ſcribo: quare nec eſt alius Pſellus, junior quærendus, qui laudationem illam ſcripſerit.“ Ita miſerrime ſolvit difficulatem maximam Leo Allatius, circa Michaelem Pſellum juniorem: nam ab anno 902. quo quadragenarius ſaltem ac publicis rebus occupatus juxta Allatianam ſupputationem Symeon Metaphraſtes ſcribitur, usque ad annum quo floruiſſe dicitur Michael Pſellus Junior ſub Conſtantino Monomacho, anni ad minus centum & quinquaginta occurrunt. Gravem hanc difficultatem ſenſit Gerardus Joannes Voſſius. Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. mihi 295. ubi ita inquit. „Cum Pſellus ſic ſcribat in laudem ejusce Symeonis, *Non enim eum veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii qui viderunt: ſed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad ducentes Angelos, & quodammodo ſe ipſum tradebat illorum manibus, ut cito emigraret de corpore.* Nempe exiſtimarunt Baronius & alii, hoc Pſellum dicere, ſe audiſſe de iis, qui viderant Symeonis ad Deum tranſitum: unde colligunt non ita multo poſt obiiſſe, antequam iſta ſcriberet Pſellus. Sed non, ſi ea acceperit Pſellus ex iis qui adfuere morienti, eò illos viderit & audierit: accepiſſe ex iis poſſit, quæ ſcriptis conſignaſſent. Quod omnino ſtatuendum, quia inter Symeonem Metaphraſtem ac Michaelem hunc Pſellum, ducentorum quaſi annorum eſt intervallum. Prior enim vixit ſub Imp. Leone Philoſopho, Baſilii Macedonis filio, qui Imperii habenas anno 885. accepit. Poſterior autem imprimis ſub Michaele Duca claruit, qui anno 1059. imperare cœpit. Atque huic Michaeli Ducæ, cujus ſtudiis à parente Conſtantino præfectus fuerat, σύνοψιν Legum verſibus panxit politicis ſeu popularibus.“

Nos autem qui Symeonem Metaphraſtem circa ſeculi X. medium, & non ante, floruiſſe arbitramur; etiam contra mentem Leonis Allatii, alium quoque tum à Pſello ſeniore ſeculi IX. tum à Juniore ſeculi XI. invenimus, nempe tertium Michaelem Pſellum qui ita de Symeone Metaphraſte loqui potuerit, circa annum 1140. vel 1150. florentem. Hunc autem Pſellum cujus varia quoque extant in MSS. Codicibus, Synchronum Euſtachio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo (quem Guillelmus

Caruſius *Hiſtoria rei literaria* anno 1170. & ſequentibus pag. 683. aſſignat) non ex cerebro noſtro productum, neque Phantaſticum, ut Symeonem illum Metaphraſtem, quem Leo Allatius ſeculo IX. Eccleſiæ affinxit: ſed ſuppeditatum nobis, tum à Lambecio in Commentariis Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Lib. 5. ex diſcuſſione *Dioptra* Philippi Solitarii, tum a Carolo du Freſne Domino du Cange, viro in MSS. Codd. Græcis verſatiſſimo, qui mentionem nobis illius luculentam facit in ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo Μαΐϛωρ τῶν Ῥητόρων, col. 1295. nos abunde ad annum 1190. demonſtrabimus. Cum enim annis circiter 30. vel 40. Symeone Metaphraſte poſterior fuerit, ita loqui de illo facillime ac veriſſime potuit.

CAPVT TERTIVM.

QVÆNAM PSELLI OPERA MSS. EXTENT IN BIBLIOTHECIS, GALLIARVM REGIA ET VINDOBONENSI IMPERATORIA.

EQuidem nullus prorſus dubito, quin plura adhuc alia Pſelli in Bibliothecis noſtris, Regia Galliarum, Segmicrana, Colbertina, & aliis, reperiantur, ſi accuratè excutiantur: multaque dabit Leo Allatius, in Diatriba ſua *De Pſellis & eorum Scriptis*.

Narrat Combefiſius in *Apparatu* ad Bibliothecam Sanctorum Patrum Concionatoriam, pag. 41. verbo *Symeon Metaphraſtes*, aſſervatum eſſe apud ſe (quod & mihi confirmavit Carolus du Cange vir in Græcis clariſſimus) *Chronicon ex diverſis collectum*, in quo poſtremo loco poſt *Symeonem Logothetam* habetur ipſa *Pſelli Hiſtoria*, ex clariſſimi viri Raphaelis du Freſne Manuſcripto Codice, qui ad Regiam Galliarum Bibliothecam devenit. Ambigit Combefiſius, an Hiſtoria iſta hujus ſit Metaphraſtæ de quo loquitur, an fortè alterius, ſive ejus qui collegit *Orationes XXIV. ex Operibus Sancti Baſilii*, vel alterius tertii & junioris. „ *Quippe*, inquit, *Metaphraſtes* „ *paullò ante Pſellum in vivis eſſe deſiit, niſi ipſe Pſel-* „ *lus Symeonis illi Chronologia ex novem Hiſtoricis, ſe* „ *decimum adjunxit, ſive alii addiderint.* Opus „ certè à Theophane ad explendam Hiſtoriam „ Byzantinam ſummè neceſſarium. Pſelli Hi- „ ſtoria quantum lucis accipiat ex ejus Epiſtola- „ rum lectâ manu ad Imperatores, Cæſares, ſum- „ moſque ſeculi principes ac Magiſtratus, ad Pa- „ triarchas, Metropolitas, Eccleſiarum Antiſti- „ tes ac Præſides: ut non omittam Michaelis „ Cerularii prn Synodo accuſationem, ejuſdem- „ que ac Conſtantini Lichudis, qui illi ſuffectus „ eſt, nec non Xiphilini Ἐπιταφίοις: luculentiſſi- „ mas ſc. in eos laudationes, viros nimirum qui „ utrâq; militiâ Conſtantinopoli egregiè fulſe- „ rint. Ac illo dicente, qui ipſe publicarum cura- „ rum iis ſocius, ac πολιτευόντων ferè ſummus, „ Conſtantino præſertim Monomacho Imperatore, ad quem & Politici Scripti non ſpernendi „ tractatus, extiterit. Hac occaſione illius „ *Chronologici operis*, cujus tantis mihi devinctus, „ Michael Pſellus agmen claudit. „ Ita Combefiſius mihi olim notus & amicus, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Pariſiis in vico S. Honorati, qui hæc omnia, nempe *Chronicon Pſelli cum Epiſtolis citatis*, ex MS. Codice 2561. Regiæ Galliarum Bibliothecæ transſcriptum, editioni habebat paratum, & cum præfatis *Orationibus Pſelli funebribus*, dum naturæ debitum ſolvit. Narravit autem mihi nuperrime Dominus Carolus du Cange, MS. Codicem Regiæ Bibliothecæ, continentem tam ſingularem Hiſtoriam Pſelli, quam omne *Collectaneum Symeonis Metaphraſtæ Hiſtoricum*, cujus hæc Hiſtoria Pſelli pars tantum eſt: transſcriptum eſſe recens ex Bibliotheca Vaticana, cum ipſis Epiſtolis Pſelli & aliis, de quibus diximus.

Quamplures autem ſunt MSS. Codices Operum utriusque Pſelli, Medici atque Theologi in Bibliotheca Regia Galliarum. Atque ad Theologum quidem Seculo XI. celebrem ſpectant, in hoc Veterum Codicum Palatio, *Sapientiſſimi Pſelli quam plurima Opuſcula & modica*, quæ narrata ardua ſunt, Cod. 1837. Præſtantiſſimum illius opus ad Hiſtoriæ Byzantinæ complementum ab anno 975. ad annum 1071. de quo loquitur Dominus du Cange ad finem Gloſſarii Græci columna 29. Nempe *Chronographia à Baſilio & Conſtantino Porphyrogenitis, usque ad Michaëlem Ducam*. Item *Epiſtolæ*, ex eodem Codice. *Monodia de caſu ædis Sophianæ*, ex eodem Codice. *Monodia in Joannem Patricium*, ex eodem Cod. περὶ κοινῶν δογμάτων καὶ ὅρων τῶν νομικῶν Ῥωμαϊςὶ λεγομένων λέξεων, ex eodem Codice. Synopſis διασίχων πολιτικῶν περὶ πασῶν τῶν ἐπιςημῶν, ex eodem Codice. *Sapientiſſimi Pſelli Enarrationes in Oracula Chaldaica*, Codice 2101. fol. 131. Ejusdem *Pſelli Expoſitio dogmatum Chaldaïcorum*, ibidem fol. 139. Ejusdem *Explicatio in Chaldaica vocabula*, Cod. 3378. & *Explicatio Magicorum*, ibidem itemque Codice 3486.

Ejusdem *De definitione fidei*, Cod. 2427. fol. 87. Ejusdem *Quæſtiones variæ ad Michaelem Ducam Imperatorem*, Cod. 2428. fol. 79. & Cod. 3135. fol. 47. *Michaelis Pſelli Philoſophorum hypertimi, Reſponſiones ad interrogationes varias De rebus Theologicis, Phyſicis & Moralibus, ad Imperatorem Michaelem Ducam, cum ejusdem variis*, Codice 3089. f. 71.

Michaelis Pſelli Monodia in Joannem Patricium, Cod. 3262. fol. 253. atque ibidem *Variæ ejusdem Epiſtolæ*, quas olim deſcripſit Franciſcus Combefiſius editioni paratas, dum fatis functus eſt, ut ſuprà diximus.

Ejusdem *De operatione Dæmonum*, Codd. 3481. & 2628. *Michaëlis Pſelli eloquentiſſimi Syntagma in Platonis Pſychogoniam*, Cod. 2531. folio 120. Ejusdem *Deſcriptio Lyræ Octachordi Pytagoræ*, ibidem fol. 132. *Michaelis Pſelli in Librum Pla-*

to-

toms, de animarum generatione, Codice 2103. fol. 112.

Item cum *Chronico Symeonis Magiſtri & Logotheta*, ſeu Collectaneo diverſorum Chronicorum Cod. 2561. fol. 1. & ſequentibus, extat *Michaelis Pſelli, Monachi Hypertini Chronologia complectens* Geſta Imperatorum Baſilii & Conſtantini Porphyrogeniti, Romani Argyropuli, Michaelis Paphlegonis, Michaelis item Calaphatis, Conſtantini Monomachi, Iſaaci Comneni &c. usque ad inaugurationem Conſtantini Ducæ, Libris 8. comprehenſa, ibidem fol. 322. & ſequentibus. Atque ex hac Hiſtoria recte colligimus hunc Michaelem Pſellum, non diu ſuperſtitem fuiſſe Conſtantino Ducæ, cujus hiſtoriâ opus ſuum concludit, nec attigiſſe Alexii Comneni imperium, quamvis rem non definiamus. Jam ad Philoſophica veniamus. Extat in eodem Bibliotheca, *Michaelis Pſelli ad Imperatorem Dominum Conſtantinum Monomachum De Grammatica*, Cod. 2754. fol. 207. *Compendium quatuor partium Arithmetica, Michaelis Pſelli*, Cod. 2638. f. 249. Ejusdem *in librum I. Euclidis Elementorum*, Cod. 2612. fol. 15. *In quinque voces Porphyrii*, Cod. 2608. *In Ariſtotelis Libros de Interpretatione*, Cod. 2610. *In libros naturalis auſcultationis Ariſtotelis*, Codd. 2645. fol. 88. & 2627. Ejusdem *De anima Syllogiſtica demonſtratio*, Cod. 2619. fol. 114. Denique ejusdem Synopſis Legum, Cod. 2966. quæ & alibi paſſim.

Vir plane admirandus, & qui omnes fere ſeculi ſui eruditos dicendi copiâ, ingenii acumine, doctrinæ profunditate, longo poſt ſe intervallo reliquit: qui Scripta pene infinita, Philoſophica, Mathematica, Medica, Hiſtorica, Theologica poſteris commiſit. Hic ergo Pſellus, ut doctrinâ præſtantiſſimus, ita omnium πολυγραφώτατος fuit. De quo Leo Allatius in Diatriba quam edidit *De Pſellis eorumque Scriptis* pag. 42. hæc præclara inquit. *Auſim dicere, neminem ea, vel ſubſequente ætate, Græcè vel inveniſſe acrius, vel ordinaſſe aptius, vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractaſſe. Nulla fuit ſcientia, quam ipſe vel notis non illuſtraverit, vel compendia non tentaverit, vel optima methodo non expediverit.* Tantæ porro in Orientis Imperio fidei & authoritatis, ut ope ejus & conſilio ipſe Ducas anno 1071. in Imperatorem evectus ſit. At poſt ſexennium, Michaele Duca exauctorato, ipſe quoque Pſellus dignitatibus exutus, abraſâ comâ, Monachalem habitum induit: qui Regiâ urbe relictâ, non diu poſtea vitam cum morte commutaſſe videtur.

Reliquit quoque plurimos tractatus ad Artem medicam ſpectantes, nempe *de Cibariorum facultate, utilitate & noxa Syntagma, ex Medicis libris collectum*, cui pauca quædam addidit Simeon Sethus Magiſter Antiochenus. Opus à Setho interpolatum ſub Michaelis Pſelli nomine prodiit Græcè & Latinè in 8. Baſileæ anno 1538. Extat autem ſub nomine Pſelli ad Michaelem Ducam Imperatorem, MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Medico Græco XLVII, num. 2. ut habet Lambecius Libro 6. Commentariorum hujus Bibliothecæ parte 2. p. 161. his verbis.

„*Secundo* & quidem à fol. 71. pag. 1. usque ad fol. 118. pag. 2. *Michaelis Pſelli & Symeonis Sethi Syntagma de Alimentorum Facultatibus ad Imper. Michaelem Ducam ordine alphabetico*, cujus titulus & principium: Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον περὶ τροφῶν δυνάμεων, συγγραφὲν παρὰ Ψελλοῦ καὶ Συμεὼν Μαγίστρου Ἀντιοχείας, καὶ δοθὲν Μιχαὴλ βασιλεῖ τῷ Δούκᾳ. Πολλῶν καὶ λογίων, ὦ μέγιστε καὶ τὸν νοῦν ἡλιοδέστατε βασιλεῦ, οὐχ Ἑλλήνων μόνον, ἀλλὰ καὶ Περσῶν, καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ Ἰνδῶν, περὶ τροφῶν δυνάμεως συγγραψαμένων &c. Hoc autem exemplar MS. diſcrepat multum ab editione Baſileenſi Libri Gregorii Gyraldi, anni 1538. in 8. quam ad emendandam & ſupplendam plurimum prodeſſe poteſt. Idem Opus extat etiam in Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Codice MS. Philologico Græco olim LXXII. ab Angerio Busbeckio Conſtantinopoli comparato, atque ibi iisdem planè verbis inſcribitur & incipit, ut in eo Codice, de quo in præſens agitur. Vide etiam Codicem Medicum XX. num. 4. pagina 110.“

Ejusdem *De victus ratione, deque Facultatibus, & ſucci qualitate, elementorum Libri II. ad Conſtantinum Imperatorem*, Latine tantum prodierunt Baſileæ anno 1529. in 8. Extat autem Græcus textus in eodem Codice, de quo ſupra, ut habet Lambecius loco citato his verbis: „*Tertio* & quidem à fol. 119. pag. 1. usque ad fol. 132. p. 2. *Michaelis Pſelli ad Conſtantinum Monomachum Liber de Diæta*, cujus titulus & principium: Περὶ διαίτης. Καὶ τοῦτο τῆς σῆς ἔργον προνοίας καὶ μεγαλοφυοῦς ἐπινοίας, καὶ φιλανθρωπότητος τὸ ἐπίταγμα, Κωνσταντῖνε θειότατε καὶ μέγιστε Αὐτοκράτορ, τὸ καὶ τοὺς ἰδιώτας ἴσα τοῖς σοφοῖς τε καὶ ἐλλογίμοις τὴν χρῆσιν εἰδέναι τῶν καλλίστων τε καὶ ὀνησιφόρων διαιτημάτων &c.“ *De Podagra liber* ab Anonymo quodam conſcriptus tempore Michaelis Palæologi, erroneè ſub Michaelis Pſelli nomine prodiit, editus Græcè Pariſiis anno 1558. in 8. atque Latine ſæpius. De quibus vide Lambecium in Catalogo Scriptorum Secundæ partis Libri Sexti *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis*, pag. 208. & 215.

Extant quoque ejusdem Michaelis Pſelli plurima Opera Philoſophica, inter MSS. Codices Philoſophicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ut habet Petrus Lambecius in Catalogo Scriptorum hujus tomi Sexti, pag. 294. & 306. Nimirum *Paraphraſis Michaelis Pſelli in Ariſtotelis librum De Interpretatione*, Codice MS. Philoſophico Græco XXV. num. 3. ut habet Lambecius Lib. 7. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 59. Et Codice XXVIII num. 5. ut habet ibidem Lambecius pag. 64.

Item *Michaelis Pſelli Liber quadripartitus de Arithmetica, Muſica, Geometria & Aſtronomia*, extat Codice MS. Philoſophico Græco XXVI. num. 4. ut habet Lambecius ibidem pag. 62. Et Codice MS. Philoſophico Græco CII. ut habet Lambecius ibidem pag. 184. Ejusdem *Michaelis Pſelli Rhetorica verſibus Politicis*, ibidem Codice MS. Philoſophico Græco XXVII. num. 4. ut habet Lambecius ibidem pag. 64. his verbis: „*Quartò* & quidem à fol. 111. pag. 2. usque ad fol. 132. pag. 2. *Michaelis Pſelli Rhetorica verſibus Politicis*, cujus titulus & principium: Περὶ Ῥητορικῆς τοῦ ψελλοῦ. Εἰ μάθοις τῆς ῥητορικῆς τὴν τέχνην Στεφηφόρε, ἕξεις καὶ λόγου δύναμιν ἕξεις καὶ λόγου χάριν &c. Ejusdem *Argumenta & propria quadam Conſiderationes in libros ſextum & ſeptimum Phyſicorum Ariſtotelis*, extant Codice MS. Bhiloſophico Græco XLII. num. 5. ut habet ibidem Lambecius pag. 80. Ejusdem *Fragmenta quadam de Mente, de Anima, de Platonica Pſychogonia, & de Ideis*, ibidem Codice MS. Philoſophico Græco XLII. num. 11. ut habet Lambecius pag. 81. his verbis. „*Vndecimò* & quidem à fol. 416. pag. 1. usque ad fol. 421. pag. 1. *Michaelis Pſelli fragmenta quadam de Mente, de Anima, de Platonica Pſychogonia, & de Ideis*: quorum primum inſcribitur atque incipit his verbis. Μιχαὴλ ὑπερτίμου τοῦ ψελλοῦ, περὶ νοῦ· καὶ ὁ πᾶς νοῦς μετέχεται ὑπὸ πάσης ψυχῆς· ὁ δὲ πρῶτος νοῦς οὐδεμίας ψυχῆς μεθεκτός ἐστιν. ὁ γὰρ &c. Ibidem ejusdem *Michaelis Pſelli fragmentum de Neceſſitate*, in eodem MS. Codice num. 17. ut habet Petrus Lambecius pag. 82. his verbis. *Decimo ſeptimo* & quidem à fol. 488. pag. 1. usque ad fol. 489. pag. 2. *Michaelis Pſelli fragmentum de Neceſſitate*, cujus titulus & principium: Τοῦ σοφωτάτου καὶ ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ ψελλοῦ, περὶ ἀνάγκης. Ἀνάγκην ὀνομάζουσιν οἱ Φιλόσοφοι &c. Denique in eodem Codice, num. 21. *Michaelis Pſelli Allegoria quarundam fabularum Poeticarum*, ut habet Lambecius ibidem pag. 83. his verbis, *Vigeſimo primo*, & quidem à fol. 528. pag. 1. usque ad fol. 531. pag. 1. *Michaelis Pſelli Allegoria quarundam fabularum Poëticarum*, quarum titulus & principium: Τοῦ σοφωτάτου ψελλοῦ ἀναγωγαί. Ἀναγωγὴ εἰς τὸν Τάνταλον. Πάλιν &c.

Item Codice MS. Philoſophico Græco LXXVIII. num. 8. ut habet Lambecius Libro 7. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 138. & quidem à fol. 87. pag. 1. usque ad fol. 101. pag. 1. „*Michaelis Pſelli*, qui circa annum Chriſti 1080. floruit, *Timotheus* ſive *Dialogus De dæmonibus*, qui in hoc Codice inſcribitur atque incipit hoc modo: Τοῦ σοφωτάτου ψελλοῦ κυρίου Μιχαὴλ, Τιμόθεος, ἢ περὶ Δαιμόνων. Τιμόθεος. Χρόνιος, ὦ Θρᾶξ, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἀπαντᾷς; Θρᾶξ. Χρόνιος ὦ Τιμόθεε δύο που ἔτη καὶ πρὸς ἔκδημος ὤν. Τιμόθεος. Πῆ δὲ καὶ τίνα πράγματα ἔχων ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδιατρίψας; Θρᾶξ. Μακρὸν ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν σχολὴν ἀπαιτεῖς ὑποθέσεις λόγων &c. Primus hunc Pſelli Dialogum Græce cum Latinâ Petri Morelli verſione in lucem protulit, notisque illuſtravit, Gilbertus Gaulminus Molinenſis Lutetiæ Pariſiorum anno 1615. in 8. apud Hieronymum Drouart. Ibidem quoque. „

Decimo & quidem à fol. 106. pag. 1. usque ad fol. 139. pag. 2. *Michaelis Pſelli Solutiones & Expoſitiones dubitationum Phyſicarum centum viginti quinque, ſcripta ad Imperatorem Michaelem Ducam*: quarum titulus & principium. Ἐπιλύσεις σύντομοι καὶ Ἐξηγήσεις ἀποριῶν Φυσικῶν τοῦ σοφωτάτου ψελλοῦ, γραφεῖσαι πρὸς τὴν βασιλέα κύριον Μιχαὴλ τὸν Δούκαν. Α! Περὶ φύσεως. Φύσις ἐστὶ δύναμις ὀφθαλμοῖς μὲν ἀθέατος, νῷ δὲ &c. “

Item Codice MS. Philoſophico Græco LXXXV. ut habet Lambecius Lib. 7. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 147. continentur *Michaelis Pſelli Ecloga variarum Opinionum de Anima*, quarum titulus & principium: Τοῦ σοφωτάτου ψελλοῦ Δόξαι περὶ ψυχῆς. Ὅτι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶν ἄλογοι, αἱ δὲ λογικαί: τῶν δὲ λογικῶν &c. cum Appendice ejusdem *De differentia ſpecifica*, περὶ τῆς ἰδιαίτατα διαφορᾶς, cujus principium: ἡ ἰδιαίτατα διαφορὰ δὲ λέγεται, ἤτε εἰδοποιὸς διαφορὰ, οἷον τὸ λογικὸν &c.

Ejusdem *Introductio in ſex Philoſophia modos, & Compendium quinque vocum, & decem prædicamentorum Philoſophia*, extant Codice MS. Philoſophico Græco XCV. num. 4. ut habet Petrus Lambecius Lib. 7. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, p. 180.

Item Codice MS. Philoſophico Græco CXXV. num. 2. ut habet Lambecius Libro citato Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Septimo p. 221. Et quidem à fol. 9. p. 1. usque ad fol. 11. pag. 1. *Michaelis Pſelli Libellus admirabilium Lectionum Medico Phyſicarum*, cujus titulus & principium: Περὶ παραδόξων ἀναγνωσμάτων, τοῦ ψελλοῦ· Μηδὲ κοινῶν ἀναγνωσμάτων εἴης ἀνήκοος. ἴσθι τοιγαροῦν, ὡς ὁ Ἐπιμενίδειος ἄλιμος μίγμα ἐστὶν ἀσφοδέλου ξηροῦ καὶ μαλάχης ῥίζης, καὶ σησάμης πεπλυμένης, μήκωνός τε λευκῆς, σκίλλης τε ὠμῆς τῆς ξανθῆς· καὶ ὁ λαμβάνων τοῦτο, ἄσιτος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς διαμετρήσειεν ἀλυπότατος. Τὸ νηπενθὲς συγκείμενόν ἐστιν ἐξ ἱππομανοῦς τοῦ φυτοῦ &c. “ Hujus ex lectione conſtat, quod illum dedicaverit Michaeli Cerulario Patriarchæ Conſtantinopolitano, cui etiam dedicavit Librum de *Chryſopeia* ſive *De arte auri conficiendi*, qui extat ſuprà Cod. CXII. num. 2. pag. 204. Ibidem, *Tertiò* & quidem à fol. 11. pag. 1. usque ad folium 12. pag 2. Ejusdem *Michaelis Pſelli ad eundem Patriarcham Conſtantinopolitanum*, “

Mi-

„*Michaelem Cerularium Libellus de Omoplatomantia*, ſive *De divinatione ex oſſibus humerariis mactatarum ovium vel agnorum*, & *de Oenoſcopia*, ſive *De divinatione ex avibus*, quæ proprie *Auſpicium* quaſi *Aviſpicium* appellatur. Inſcribitur atque incipit hoc modo: Περὶ ὠμοπλατοσκοπίας καὶ οἰωνοσκοπίας. Ὁ Σωκράτης ἐκεῖνος ὁ σωφρονίσκου &c. *Quartò* & quidem à folio 12. pag. 1. usque ad fol. 14. pag. 2. ejusdem *Michaelis Pſelli ad eundem Patriarcham Conſtantinopolitanum Michaelem Cerularium Libellus de Lapidum potentia ſeu virtutibus*: cujus titulus & principium: Περὶ λίθων δυνάμεως. Αἰτιολογήσασθαι μὲν σοι τὰς ἐν τοῖς λίθοις δυνάμεις, οὐκ ἂν τολμήσαιμι &c. qui extat Tholoſæ impreſſus anno 1615. in 8.

Item Codice MS. Philoſophico Græco CXXIX. num. 4. ut habet Lambecius Lib. 7. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 239. „Et quidem à fol. 15. pag. 1. usque ad fol. 48. pag. 2. *Michaelis Pſelli Opus Chronologicum de motu temporis Cyclorum Solis & Lunæ, Eclipſibus & inventione Paſchatos, per Interrogationes & Reſponſiones*, cujus titulus & principium: Ποίημα τοῦ μακαριωτάτου ψελλοῦ περὶ τῆς κινήσεως τοῦ χρόνου τῶν κύκλων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, καὶ τῆς ἐκλείψεως αὐτῶν, καὶ τοῦ Πάσχα εὑρέσεως. Ἐρώτησις· Διατί ὁ ἅπας χρόνος νυχθήμερα ἔχει τ. ξ. ε´. &c. Ἀπόκρισις. Πρὸ τῶν ἄλλων πάντων τοῦτο χρὴ πάντας γινώσκειν περὶ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, τοῦ τῆς ἀληθοῦς θεμελίου γνώσεως, ὅπερ ὁ Προφήτης προεσαφήνισεν ὅτι πάντα αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν &c. Idemque Opuſculum Codice MS. Philoſophico Græco CXXXII. num. 2. ut habet Lambecius ibidem Libro 7. p. 244.

Denique Codice MS. Philoſophico Græco CXII. num. 2. ut habet Lambecius Lib. 7. Commentariorum hujus Bibliothecæ & quidem à fol. 37. pag. 1. usque ad folium 50. pag. 1. *Michaelis Pſelli Liber de Chryſopeia*, ſive *De arte conficiendi auri ad Michaelem Cerularium Patriarcham Conſtantinopolitanum*, cujus titulus & principium: Τοῦ λογιωτάτου καὶ πανσόφου ὑπερτίμου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ ψελλοῦ, περὶ χρυσοποιίας, πρὸς τὸν Πατριάρχην κύριον Μιχαήλ. Ὁρᾷς ὁ ἐμὸς δυνάστης, ὃ μὴ ποιεῖς, ἡ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τυραννίς· Ἀπὸ τοῦ τῆς Φιλοσοφίας μεγέθους ἐπὶ τὴν ἐμπύριον μεταβιβάζων τέχνην &c. Meminit hujus Opuſculi doctiſſimus Gerardus Joannes Voſſius, Libro Singulari *De Philoſophia* cap. 12. §. 36. his verbis. *Idem Michael Pſellus* περὶ χρυσοποιίας *ſive De conficiendo auro librum miſit ad Michaelem Cerularium, Patriarcham Conſtantinopolitanum. Eum inter Græcos Codices repertum, ac manu ſuâ deſcriptum Lilius Gyraldus cum Epigrammate quo Opus id commendaret, Joanni Pico Mirandulano miſit: ut ipſe Lilius teſtatur*, Dialogiſmo VIII. *Atque hinc eſt, quod crebrò ejus Operis mentio fiat à Joanne Pico Mirandulano in Libris*, De auro: & *præcipuè Libro II.* Democriticæ & Abdecriticæ ſectæ, *capite 2.*“ Hæc Voſſius. Plura poſt ipſum Lambecius Libro 7. Commentariorum citatorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis locis citatis, atque in Catalogo Scriptorum hujus tomi p. 294. & 306.

Extant quoque MSS. quædam Opuſcula Michaelis Pſelli, in Bibliotheca publica Lugdunobatava, ut conſtat ex Catalogo impreſſo 1674. in 4. librorum hujus Bibliothecæ. Illic enim inter Manuſcriptos Codices, quos huic Bibliothecæ dedit Joſephus Scaliger poſt num. 582 *Heronis Geometria & Pſelli Aſtrologia* in folio, Græce, ut ibidem notatur pag. 395. Item inter MSS. Codices, quos dedit Bonaventura Vulcanius num. 40. extant *Pſelli Ænigmata*, & *ejuſdem Dioptra, id eſt corporis & animæ Dialogus* Græce in 4. ut ibidem habetur p. 416.

CAPVT QVARTVM.

QVID SCRIPSERIT VOSSIVS DE MICHAELE PSELLO.

OCcaſione autem *Hiſtoriæ* adhuc ineditæ quam conſcripſit Pſellus, præclara de illo collegit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. mihi 295. quæ hîc deſcribere non pigebit. Sub Conſtantino Duca, qui Iſaacio Comneno anno 1058. ſuffectus, claruit πολυγραφώτατος ille Michael Pſellus. Præfectus fuit ſtudiis Michaelis Ducæ, Conſtantini Ducæ filii; qui anno 1071. Romano Diogeni ſucceſſit. Atqui hæc ſatis liquent ex Zonaræ Annalibus. Sententia tamen Bellarmini ac Poſſevini eſt, parem aut ſupparem fuiſſe Simeoni Metaphraſtæ. In eoque ſequuntur Baronium in Annalibus ad annum DCCCL. ubi hoc colligit ex eo quod Pſellus ſic ſcribat in laudem ejuſce Symeonis apud Surium ad diem 27. Novembris. *Non enim eum veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii, qui viderunt: ſed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad ducentes Angelos; & quodammodo ſeipſum tradebat illorum manibus, ut cito emigraret de corpore.* Nempe exiſtimarunt Baronius & alii, hoc Pſellum dicere, ſe audiviſſe de iis, qui viderunt Symeonis ad Deum tranſitum: unde colligunt, non ita multò obiiſſe, antequam illa Pſellus ſcriberet. Sed ſi ea acceperit Pſellus ex iis, qui adfuere morienti, illos viderit ac audierit, accepiſſe ex iis potuit, quæ ſcriptis conſignaſſet. Quod non omnino ſtatuendum, quia inter Symeonem Metaphraſten, ac Michaelem hunc Pſellum, quaſi annorum ducentorum intervallum eſt. Prior enim vixit ſub Imperatore Leone Philoſopho, Baſilii Macedonis filio, qui Imperii habenas accepit anno 885. Poſterior autem imprimis claruit ſub Michaele Duca, qui anno 1059. imperare cœpit. Atque huic Conſtantino Ducæ, cujus ſtudiis & educationi à patre Conſtantino præfectus fuerat, *Synopſin Legum* verſibus panxit politicis, ſive popularibus.

Item *Pſelli Diquiſitio ſuper cauſis incarnati Dei Verbi*, ibidem reperitur. Item edidit *Reſponſiones ad diverſas quæſtiones politicas & omnifariam doctrinam continentes*, quæ capitibus CXCIV. conſtant. Iſthæc in Bibliotheca Palatina, nunc Vaticana extare, ſcribit Marquardus Freherus in Chronologiâ ſuâ, Juri Græco Romano præfixâ. Atque hæc Baronii & Bellarmini arguunt errorem, de quo paullò ante diximus. Antonius Poſſevinus agnoſcit in *Apparatu Sacro*, eundem Pſellum *De fide* librum emiſiſſe ad Michaelem Ducam, atque eum ſupereſſe in Bibliotheca Imperatoris, quæ Viennæ eſt. Quare ſatis mirari non poſſum, referre eundem paulò ante, hunc Pſellum fuiſſe Leonis cognomento Philoſophi præceptorem, qui anno 900. etiamnum imperabat. Videor enim videre mihi, id quod impoſuerit Poſſevino. Legerat nempe apud Johannem Curopalaten, tempore Michaelis ac Theodoræ matris, floruiſſe Leonem Philoſophum, qui præceptore in Andro, ſtudioſo quodam homine, Michaele Pſello uſus fuerat. Sic enim ſcribit in Michaele III. pag. 29. editionis Venetæ anno 1570. *Grammaticam aſſerebat ſe Leo & Poeticam Conſtantinopoli didiciſſe, reliquas verò diſciplinas, cum in inſula Andro commoraretur. Ibi enim cum ſtudioſo quodam homine Michaele Pſello verſatus, atque ab eo perceptis elementis, atque rationibus quibusdam & principiis: quando non quantum voluit comprehendit, obibat Monaſteria* &c. Hunc Leonem Philoſophum, putavit eſſe Leonem Imperatorem cognomento Philoſophum. Atqui Michael cum Theodora matre imperavit anno 842. ac proximis XXV. annis, Leo autem Philoſophus imperare demum cœpit anno 886. Præterea Leo Imperator patre Imperatore, Baſilio Macedone natus erat: Leo autem Philoſophus Michaelis Balbi æqualis, non eo commendatur à Curopalate, quod patrem haberet Imperatorem, ſed quod patruus ei eſſet Joannes Patriarcha Conſtantinopolitanus. Sed ſeu hunc, ſeu alterum Leonem intelligas, ſane ſpiſſus eſt Poſſevini error, cum Leo prior ac Philoſophus totis annis ducentis, Leo Imperator annis centum & quinquaginta diſtet, à Conſtantino Duca & Michaele filio, Imperatoribus, ſub quibus celeberrimus ille Pſellus vixit. Imò etiam pervenit usque ad tempora Nicephori Botoniatæ, à quo omni etiam dignitate dejectus fuit. Præter librum *de ſeptem Synodis*, ubi de tempore quo habitæ, falli interdum videtur: præter item *Præfationem in Philippi Solitarii Dioptram*, quam Latine Ingolſtadii edidit Jacobus Pontanus, ſive *Diſſertationem animi & corporis*: quod opus eſſe partim theologicum, partim Hiſtoricum Simlerus ait, in iis quæ addidit Bibliothecæ Conradi Geſneri. Præter item alia tam multa, quorum meminere Geſnerus in ſua *Bibliotheca* & Poſſevinus in *Apparatu Sacro*: condidit quoque Hiſtoriam, quod initio Hiſtoriæ ſuæ teſtantur Joannes Curopalates & Georgius Cedrenus. Et inde quædam referre ſe dicit Joannes Zonaras Tomo III. in *Iſaaco Comneno*, itemque in *Romano Diogene*: ſimiliterque Theodorus Metochita facit *Hiſtoria ſacra* lib. II. Meminit & ſemel iterumque Michael Glycas in *Annalibus*, ac Index Grammaticus apud Antonium Verderium in Supplemento Bibliothecæ Geſnerianæ. Variæ etiam Orationes ejus extant, panegyricæ quidem, ſed pariter hiſtoricæ, ut in *Conſtantinum Ducam, Romanum Diogenem, & Michaelem Ducam, Imperatores*. Adhæc aliæ in laudem *Nicolai Monachi*, qui fuerat καθηγέμενος τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς, *Præſes Monaſterii in Olympo*. Item *Laudem Joannis Cruſtulæ τοῦ ἀναγνόντος ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ, qui lector erat in ſacro loculo ſive ſepulchro.* Præterea & reliquit *Orationem Hiſtoricam atque encomiaſticam Symeonis Metaphraſtæ*, poſtquam ſcriptam non diu ſupervixit, quam habes in Surio Tomo VI. ad diem 27. Novembris. Hujus Pſelli illuſtre eſt elogium apud Annam Comnenam *Alexiados* Libro quinto, atque Cedreno dicitur τῶν φιλοσόφων ὕπατος, *Philoſophorum ſummus*; uti Cedreno eidem, ὑπέρτιμος Ψελλός, *Honoratiſſimus Pſellus*. Et Zonaræ πολὺς τὴν γλῶτταν, καὶ σοφώτατος Ψελλός. *Diſertiſſimus & ſapientiſſimus Pſellus*. Etiam indicta nobis plura reperies apud virum clariſſimum Leonem Allatium in Diſſertatione *De Pſellis*. Hæc Voſſius loco citato.

CAPVT QVINTVM.

OPVSCVLA MICHAELIS PSELLI, ITERVM EX MANVSCRIPTIS GALLIARVM REGIIS ET ANGLICANIS RECENSENTVR.

PRæter ea, quæ ſupra attulimus ex MSS. Regiæ Galliarum Bibliothecæ ad Pſellum ſpectantibus, alia quoque profert Carolus du Freſne, qui Catalogum Græcorum MSS. Codicum hujus Bibliothecæ edidit nuper. Sic enim in Catalogo Scriptorum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 29. *Pſelli De Grammatica verſibus politicis ad Conſtantinum Monomachum*, ex variis Codd. *Epiſtola ad Xiphilinum Patriarcham CP.* ex Cod. Regin. *De Agricultura* ex Codice Reg. 3502. *Opus ineditum ποίημα ἰατρικὸν ἄριστον δι' ἰάμβων* ex Cod. Regio 3502. *De novis nominibus in morbis περὶ καινῶν ὀνομάτων ἐν νοσήμασι*, ex Cod. Regio 3502. *De Calendis, Nonis & Idibus ad Iſaacium Comnenum Imp.* ex Cod. Regio 2809. *De vocibus Nomicis Latinis* ex Cod. Reg. *Oratio ad Synodum contra Michaelem Cerularium* Patriarcham CP. quam ſæpiſſime allegat dictus du Cange, in *Gloſſario mediæ & infimæ* Latinitatis. Item in dicto Gloſſario col. „1717. inquit extare in eadem Regia Bibliotheca, Codice 1568. fol. 132. Πυθαγόρου ὀκτάχορδος λύρα, διάγραμμα ἀπὸ φωνῆς Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ. Codex autem quem deſignat num. 3502. longe plura continet Pſelli Opuſcula, quam du Cange enumerat. Ille enim eſt MS. Codex quem

quem depingit Stephanus le Moine Tomo 1. *Variorum Sacrorum* pag. 517. Hujus olim poſſeſſor fuit Antonius Eparchus & quem dono dedit potentiſſimo Galliarum Imperatori, cujus tabulam refert, continetque num. 4. *Sapientiſſimi & Honoratiſſimi Pſelli ſalutationem ſanctiſſimæ Deiparæ Virginis, verſibus ſecundum Tonum vel Canticum redditam.* Τῦ σοφωτάτε ψελλῦ καὶ ὑπερτίμε χαιρετισμὸς ςιχηρὸς καθ' ἦχον εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Num. 54. *ſapientiſſimi Pſelli Reſponſa ad quaſtiones Medicas neceſſaria & utiliſſima, ut laborioſe & diligenter indaganti compertum fiet.* Ἰατρικῶν ἐρωτημάτων ἀποκρίσεις τῦ σοφωτάτε ψέλλε πάνυ ἀναγκαῖαι καὶ ὠφελιμαὶ, εἰ μετέλθοις ἐμπόνως. Num. 60. *Sapientiſſimi Pſelli de nominibus communibus morborum, ſeu qua in morbis uſurpantur.* Τῦ σοφωτάτε ψέλλε περὶ κοινῶν ὀνομάτων τῶν ἐν νοσήμασι. Num. 66. *Interpretatio ſapientiſſimi Pſelli De literis accentu aſpero, vel tenui, vel medio notatis.* Τῦ σοφωτάτε ψέλλε Ἑρμηνεία. δασέων καὶ ψιλῶν καὶ μέσων ςοιχείων. Num. 67. *Ejusdem de virtutibus lapidum, ubi & alia ejusdem authoris continentur.* Τῦ αὐτῦ περὶ λίθων δυνάμεων, ἐν ᾧ καὶ ἕτερα τὰ τῦ αὐτῦ. Num. 68. *Ejusdem de iis qua poſt Deum & circa & erga Deum, ordinata, digeſta & conſtituta ſunt.* Τῦ αὐτῦ περὶ τῶν μετὰ θεὸν καὶ περὶ θεὸν τεταγμένων, διακόσμων καὶ τάξεων. Num. 70. *Sapientiſſimi Pſelli ſermo in ſalutationem Sanctiſſima Deipara, ubi agitur de Paradiſo, de Arbore vita, de Arbore ſcientia. Idem, de rebus Georgicis & ad agriculturam ſpectantibus.* Τῦ σοφωτάτε ψέλλε εἰς χαιρετισμὸν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκε ἐν ᾧ καὶ τίς ὁ παράδεισος, τὶ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον, τὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως. Τῦ αὐτῦ περὶ τῶν γεωργικῶν.

Cum autem Catalogi MSS. Codicum, eruditis viris in Scriptores veteres operum conferentibus maxime utiles ſint, juvabit hic ſimul proferre MSS. Codices Opuſculorũ Michaelis Pſelli, qui in Anglicanis bibliothecis potiſſimum deliteſcunt. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 25. pag. 285. Pſelli Oratio in Annuntiationem B. Mariæ Virginis Ἀρχὴ μὲν τῶν ὄντων θεός. Ibidem Codice 71. in MSS. Baroccianis pag. 36. Michaelis Pſelli Compendium Logicæ Ἐπειδή τισιν ἐκ οἶδε ὅθεν. Ibidem pag. 134. Pſelli Ænigmata ad Michaelem Ducam. Codice 76. pag. 147. De Signis Zodiaci & de Planetis Τῶν IB ζωδίων ὀνόματα. Pag. 412. Pſelli Geometria verſibus Politicis. Codice 87. Pſelli paraphraſis in prædicabilia & prædicamenta. Οὐσία ἐςὶ πρᾶγμα. Codice 108. pag. 244. Pſelli ænigma ad Michaelem Ducam Imperatorem, Εἰμὶ πρὸς λευκοῖς. Codice 111. pag. 62. Pſelli Sapientiſſimi ad Michaelem Ducam Imperatorem Ænigmata, verſibus partim politicis, partim heroelegis, partim jambicis. Ἐςί τι ζῶον λογικόν. Codice 117. pag. 48. Beſtarchi & Pſelli paraphraſis libri *De Interpretatione.* Codice 125. pag. 85. b. Pſelli verſus conſimiles XVII. in quibus ait, ut Zodiaci 12. ſunt ſigna, ita verſus Jambici 12. ſyllabæ & ſex pedes &c. Τὸ μέτρον ἕτω. Codice 131. pag. 62. Michaelis Pſelli verſus politici. Καιρὸς μὲν ὕπνε. Ibidem pag. 76. Pſelli laudatio Symeonis Metaphraſtæ. Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ &c. quæ ſpectare videtur ad Michaelem Pſellum tertium, circa annum 1180. fulgentem. Ibidem pag. 184. Pſelli encomium Reginæ Ἐδεῖ πολε τὴν εὐδαίμονα. Ibidem pag. 250. b. Pſelli Oratio in exaltationem S. Crucis, Τὸν τῦ ςαυρῦ λόγον. Ibidem Michaelis Pſelli Epiſt. VIII. Prima ad Michaelem Patriarcham pag. 287. Τὴν κεφαλήν με. VIII. ad Cyritzen pag. 289. b. Πολλάκις σε τὴν ἐπιςολὴν ἀνελίξας. Ejusdem Oratio ad Imp. Conſtantinum Monomachum pag. 289. b. Οἱ μὲν ἄλλοι. Alia Oratio ejusdem pag. 291. Ἐδόκει τοῖς. Ibidem Pſelli tractatus de Iride pag. 324. b. Ὁ μὲν περὶ τῆς Ἴριδος λόγος. Pag. 355. b. Pſelli Oratiuncula, & ejusdem laus vini, ὥσπερ εἴ τι δεινόν &c. Codice 158. pag. 219. b. Michael Pſellus de nuptiis adnepotum fratris ac ſororis. Codice 197. pag. 230. Dialogus inter animam & corpus, quem Baroccius Pſello attribuit. Hæc in Codicibus Baroccianis. Codice 264. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 18. pag. 256. Michaelis Pſelli Doctrinæ omnifariæ Capita CCXXX. Πιςεύω εἰς ἕνα πατέρα &c. Cod. 728. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Litera C. Codice 86. Michael Pſellus de re Medica ad Conſtantinum Imperatorem. Ibidem Codice 3037. in MSS. Thomæ Bodleji, in Archivo A Codice 48. num. 2. Michael Pſellus in Ψυχαγωγίαν Platonis, idemque Opuſculum ibidem Codice 6553. in MSS. Henrici Savilii Codice 6. Ibidem Codice 3364. in MSS. Codicibus Joannis Seldeni Codice 34. num. 2. Michael Pſellus Περὶ Χρυσοποιίας ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum. Ibidem Codice 3405. in MSS. Joannis Seldeni, qui in Pluteis ſuperioribus collocantur, Codice 17. Pſelli Epitome Philoſophiæ Ariſtotelicæ, ſeu Quæſtionum Phyſicarum ſolutiones. Hæc in Bodlejanæ Bibliothecæ Catalogo impreſſo, diverſis ſparſa locis, in unum collecta à me ſunt, in eruditorum commodum.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedranum & aliarum celebrium Bibliothecarũ, n. 5899. in MSS. Codd. Thomæ Galei Cod. 65. Michaelis Pſelli Phyſica, ſ. Solutiones quæſtionum naturalium. Ejusdem Doctrina de fide capitibus 194. collata cum MS. alio Codice. Ejusdem Pſelli aliæ Solutiones quæſtionum naturalium. Ibidem num. 5904. in MSS. Codd. Thomæ Galei Codice 70. Michaelis Pſelli Epiſtolæ ad diverſos. Ibidem num. 5969. in MSS. Thomæ Galei Codice 135. Michael Pſellus in Platonis Pſychagoniam. Ejusdem Opinionum de anima expoſitio. Ibidem num. 7424. in MSS. Codicibus Eduardi Bernardi Codice 78. Hermetis Jatromathematica & Pſelli Geometria. Ibidem Num. 9091. in MSS. Codicibus Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis Codice 20. Pſellus in Meteora Ariſtotelis.

Ex-

Extat quoque in Bibliotheca noſtra Lugduno-batava inter libros MSS. Iſaaci Voſſii ab ejus hæredibus emptos, Codice Græco 34. Michaelis Pſelli Cœleſtium revolutionum liber, Capita quinquaginta continens. Ibidem Codice 38. Michael Pſellus de efficacia Dæmonum, quem ſub Timothei nomine laudat Fulvius Urſinus Lyricis Græcis, quia nimirum Timotheus unus eſt ex Collocutoribus in hoc opere. Ibidem Codice 151. Michael Pſellus in Pſychogoniam Platonis. Item Pſelli ænigmata, & ejuſdem Dioptra ſeu Corporis & animæ Dialogus, in libris Bonaventuræ Vulcanii Codice 40. ut in Catalogo MSS. Codicum ejuſdem Bibliothecæ impreſſo pag. 416.

CAPVT SEXTVM.

SVB QVIBVS IMPERATORIBVS MICHAEL CONSTANTINVS PSELLVS FLORVERIT, VEL EXTINCTVS SIT.

NVllus opinor hominum, ſub tot Imperatoribus Orientis, ut Michael Conſtantinus Pſellus floruiſſe legitur, quem vitam longævam habuiſſe, certis hinc argumentis merito concludimus.

Primum itaque Michael Conſtantinus Pſellus, Medicus ac Philoſophus ætatis ſuæ celeberrimus, circa annum 1050. ſub imperio Conſtantini Monomachi Imperatoris Orientis floruit, qui cum annis 12. imperaſſet, anno 1054. moritur. Athenis Pſellus ſtuduerat, & ob ſcientiæ eminentiam, magnam ſibi famam comparaverat, unde Conſtantinopolim reverſus, *univerſæ Philoſophiæ præfectus & omnium Philoſophorum Princeps* conſtitutus fuit. Narrat Anna Comnena in *Alexiade* lib. V. pag. 144. *Michaelem Pſellum indolis & ingenii præſtantia potius, quam Magiſtrorum cura doctrinam aſſequutum*, ibidem *divinitus adjutum in ſcientiis comparandis creditum, & matrem ejus ſolitam pro illius in litteris profectu orare in templo beatæ Virginis.* Scripſit Opuſcula quædam Theologica & Eccleſiaſtica ad hunc Conſtantinum Monomachum, de quibus Petrus Lambecius lib. V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 238. Codice MS. Theologico Græco 285. his verbis. Ducenteſimus octogeſimus quintus „Codex MS. Theologicus Græcus eſt chartacius, mediocriter antiquus in 4. conſtatque foliis 29. & ab Augerio Busbechio, ut ipſe ſolita „propriæ manus inſcriptione teſtatur, olim „Conſtantinopoli comparatus fuit. Illo continentur *Michaelis Pſelli quinque Carmina verſibus politicis* ad Imperatorem Conſtantinum „Monomachum, quorum primum in *Inſcriptiones ſeu titulos Pſalmorum Davidicorum* inſcribitur atque incipit hoc modo: Τοῦ ὑπερτίμου κυροῦ „Μιχαὴλ τοῦ ψελλοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Μονομάχον. Οὐκ ἔστι τὸ ψαλτήριον Δέσποτά μου βιβλίον, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι πάντως ἐξ ἀγνωσίας, ἀλλ' ἔστι τὸ τερπνὸν δεκάχορδον ὄργανον, ὡς κιθάρα &c. Secundum de Pſalmorum Davidicorum compoſitione & uſu, & de eorum tranſlatione ex Hebraica in linguam Græcam per Septuaginta duos interpretes: Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν βασιλέα. Θεοκράτωρ βασιλεὺς, Δαβὶδ ὁ ψαλμογράφος, Νομοθετῶν καὶ Προφητῶν καὶ στρατηγῶν τὸ κλέος &c. Tertium, *De dogmatibus fidei Chriſtianæ.* Τοῦ αὐτοῦ. Δέχου καὶ τὸν θεμέλιον τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων. Θεὸν δεσπότην γίνωσκε σωμάτων ἀσώματον, ἄχρονον, ἀτελεύτητον, τῶν ὅλων ὑποστάτην &c. Quartum *De Nomocanone* Photii Pæ. Conſtantinopolitani, & de Conciliis Generalibus atque Provincialibus, ex quorum Canonibus collectum eſt: Τοῦ αὐτοῦ. Ἐγὼ μουσουργῶ Δέσποτα καὶ τοῦ Νομοκανόνος. Σύνθετος βίβλος πέφυκε νόμων τε καὶ κανόνων, Κανόνων μὲν συνοδικῶν καὶ νόμων διαφόρων, τῶν νεαρῶν δὲ μάλιστα πανσόφων θεσπισμάτων &c. Quintum *De ſeptem Conciliis œcumenicis contra diverſas hæreſes celebratis.* Γίνωσκε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἱερῶν Συνόδων, ὁπόσαι κατὰ δυσσεβῶν ἐκροτήθησαν. Ἄναξ Ἑπτὰ πᾶσαι πεφύκασι. πρώτη δ' ἡ ἐν Νικαίᾳ &c."

Theodora Imperatrice anno 1056. ſub Auguſti menſis exitum Conſtantinopoli mortua, Eunuchi eligunt Michaelem Stratioticum, qui ultimo die Auguſti Imperator declaratus eſt. Sed cum homo agreſtis ſuos Duces in nullo honore haberet, imo potius ignominia afficeret, imperium diu non obtinuit. Sed anno 1057. die 8. Junii declaratur à Ducibus Imperator Iſaacius Comnenus, qui exercitum Imperatoris apud Nicæam vincit, unde Conſtantinopolim properat, ubi receptus die 2. Septembris coronatur, cum Michael die ultima Auguſti purpuram depoſuiſſet, & in cœnobium receſſiſſet. Miſſus Pſellus ad Iſaacium Comnenum à Michaele Stratiotico ad pacem, de qua Cedrenus in Hiſtoria editionis Græcæ & Latinæ apud Lutetiam ex MSS. Regiis Tomo 2. pag. 803. qui eum non *Michaelem Pſellum*, ſed *Conſtantinum Pſellum* vocat, ſicut & Joannes Scilitzes Curopalates in Hiſtoria ſua Græco-latina editionis Regiæ Pariſienſis ad Cedreni calcem pag. 835. a 843. b. 846. a Cedrenus autem hoc anno Hiſtoriam ſuam finit, quam ad ætatem usque ſuam continuaſſe non legitur, vel morte præventus, vel alias ob cauſas impeditus.

Conſtantinus Ducas ab anno 1060. ad 1067. per annos ſeptem cum dimidio imperium obtinuit, qui etiam Michaelem Pſellum Philoſophorum Principem, ob eruditionis eminentiam & morum probitatem honoribus auxit, cui & informationem in litteris Andronici & Michaelis filiorum ſuorum commiſit, maximo eruditorum omnium applauſu. Zonaras, & Anna Comnena.

Anno 1068. Romanus Diogenes, cum Eudociam Conſtantini Ducæ viduam ſibi matrimonio

monio junxiſſet, ad imperium pervenit, quod annos fere quatuor tenuit. Zonaras. Hoc autem anno imperii ſui primo Diogenes Imperator Saracenos multis præliis in Syria vincit, eos præda exuit, & feliciter Conſtantinopolim revertitur. Zonaras idem. Anno 1069. Diogenes Imperator contra Turcas ad Euphratem usque proficiſcitur, & inde in Cappadociam, Iconium usque pervenit. Zonaras. Interea improbantes matris conjugium, Conſtantinus natu major, Andronicus atque Michael Conſtantini Ducæ filii, inſidias Romano Diogeni parant, quibus adhæſiſſe Michael Pſellus creditur, qui tunc temporis Conſtantinopoli publicis rebus admovebatur. Nam ſicut habet in *Romano Diogene* Joannes Scilitzes Curopalates *Hiſtoria* Græco-Latinæ editionis Regiæ p. 835. a. Imperator ſummo ſtudio & animi alacritate cupiebat quamprimum egredi contra Turcas, & ſuæ regioni opem ferre: ſed à Conſiliariis & ignoratione multitudinis hoſtium fuiſſe prohibitum, inter quos erant Nicephorus Palæologus & Philoſophorum Princeps Conſtantinus Pſellus. Idem quoque narrat Leo Allatius in Diatriba *De Pſellis* ſectione 25. his verbis „Pſellus Diogeni Imperatori infenſus, primus „ipſe inter Senatores & Joannes Cæſar & filii, „Eudociam Imperatricem in Monaſterium trudunt, Michaelem Ducam Imperatorem de„nuntiant, Diogenem jam revertentem impe„rio abdicant, auctore & adjutore conſiliorum „eodem Pſello. Zonaras in Romano Dioge„ne. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης, καὶ οἱ αὐτοῦ υἱοὶ, „ὡς εἴρηται, ἐγκοτοῦντες τῷ Διογένει, ἁρ„πάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς „Συγκλήτου ἐνίους, ὅσοι ὁμοφρόνουν αὐτοῖς, ὧν „ἐξῆρχεν ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς, δύσνους καὶ αὐ„τὸς τῷ Διογένει τυγχάνων, τὴν Βασίλισσαν Εὐ„δοκίαν εἰς τὴν παρ' αὐτῆς δομηθεῖσαν Μονὴν, „κατὰ τὸν ἐν τῇ Προποντίδι πορθμὸν περιο„ρίζουσι, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀνακηρύττουσιν αὐτο„κράτορα &c. *Joannes igitur Cæſar, ejusque filii, „Diogeni ſemper ut dictum eſt infenſi, arrepta occa„ſione, quibusdam etiam ex Senatu ſui facinoris, „quorum Pſellus vir honoratiſſimus princeps erat, & „ipſe Diogenis inimicus, adhibitis: Imperatrice „Eudocia in Monaſterium quod ipſa circa fretum Pro„pontidis ædificaverat relegata, Michaelem Impera„torem denuntiant &c.* Hæc Zonaras.

Anno Chriſti 1071. Diogenes Imperator, cum iterum exercitum contra Turcas eduxiſſet, Turcæ pacem petunt, quam recuſat Diogenes, niſi omnia reſtituant. Interim proditione *Andronici Ducæ* privigni, exercitus ejus in fugam actus eſt, & ipſe à Turcis capitur: ſed à Sultano Turcarum benigne excipitur; etiam menſæ ejus adhibetur, qui & paulo poſt Conſtantinopolim remittitur. Sed Conſtantinopolitani eodem anno 1071. alium eligunt Imperatorem, antequam Diogenes remiſſus urbem adveniret, *Michaelem Ducam*, qui Andronicum fratrem natu majorem vitrico obviam mittit, & Andronicus Diogenem capit, oculosque ipſi eruit, nec tamen illi medicamenta, ut fieri ſolet, adhibet; quapropter vermes in capite enati ſunt, atque ita mortuus eſt. Zonaras. Porro ut habet Scilitzes in Hiſtoria Græco-latina pag. 843. littera b. Michaele declarato Imperatore, *Conſiliarii ad omnes partes ſcripſerant, reverſum Imperatorem Diogenem non eſſe excipiendum, neque ut Imperatorem colendum: princeps & auctor declarationis fuit, Philoſophorum eximius Pſellus, quemadmodum ipſe quoque in quodam ſcripto gloriatur.*

Michael autem Ducas, Conſtantini Pſelli diſcipulus, quem litteris humanioribus hic Philoſophorum Princeps informaverat, annos ſex & menſes octo ad annum 1078. imperavit, homo imbellis & Muſis plus æquo deditus. Itaque dum is oblitus imperii, operam dat condendis carminibus, Alphaſar Turcarum Sultanus, Græcas ditiones invadit armis atque occupat. Michael igitur Ducas, tanquam impar tanto imperio, infenſis proceribus, faſtigio dejectus, in cœnobium includitur, Nicephoro Botoniata ſubrogato. At Ducas profugus Gregorium VII. Romanum Pontificem, Robertumque Guiſcardum in Botoniatam incitavit. Zonaras. Joannes autem Scilitzes Curopalates malam Michaelis Ducæ in imperio adminiſtrationem, in Conſtantinum Pſellum refundit in *Hiſtoria* ſua pag. 846. a. editionis Græco-Latinæ Regiæ his verbis. *Hunc Nicephorum Romanorum malo Michael Imperator accerſitum Reipublicæ adminiſtrationi præfecit, Logothetam ipſum declarans, capiturque Imperator illius præſtigiis & machinationibus: utpote qui virilis mentis & ſtabilis expers eſſet. Et idcirco expellitur Sida Præfectus, omniaque ipſe adſe unum revocat, Michaele interim nugis & ludis puerilibus perpetuo vacante: cum Philoſophorum præſtantiſſimus Conſtantinus Pſellus, ipſum Imperatorem ad omne opus inutilem & minus idoneum reddidiſſet.*

Huic Michaeli Ducæ Imperatori ac diſcipulo, Michael Conſtantinus Pſellus obtulit *Solutiones & Expoſitiones ſynopticas variarum quæſtionum & controverſiarum de fide*, de quibus ita Petrus Lambecius Libro V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 255. Codice MS. Theologico Græco CCLXXXXIV. his verbis. Codex MS. Theologicus Græcus CCXCIV. qui Chartaceus, antiquus & bonæ notæ in 4. conſtatque foliis 195. & ad Joannem" Sambucum, ut ipſe ſolita propriæ manus in-" ſcriptione teſtatur, olim pertinuit, in quo con-" tinentur tertio & quidem a folio 45. pag. 1. us-" que ad folium 49. pag. 1. *Michaelis Pſelli ſolu-" tiones & Expoſitiones Synopticæ variarum quæſtio-" num & controverſiarum de fide ad Imperatorem" Michaelem Ducam*, quarum titulus & principi-" um: Μιχαὴλ ὑπερτίμου τοῦ Ψελλοῦ ἀποκρίσεις συν-" οπ]ικαὶ καὶ ἐξηγήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρους" καὶ ἀπορίας, γραφεῖσαι πρὸς τὸν βασιλέα" αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Δούκαν περὶ πίστεως."

 Vv Loci.

„Incipit, πιςεύομεν εἰς ἕνα Πατέρα, τὸν πάντων ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, &c.

Sub ejuſdem Michaelis Ducæ imperio, qui anno 1078. ante diem menſis Martii 25. depoſitus fuit, hoc eſt circa annum 1076. vel 1077. Michael Pſellus Philoſophorum Princeps, à Joanne Italo olim etiam ejus diſcipulo, homine inquieti & petulantis ingenii, jurgiis frequentibus impetitus, qui ob linguæ procacitatem non tantum apud ignaram plebem, ſed etiam apud Imperatorem & aulæ Primates, authoritatem nactus fuerat; Pſellus inquam, maxima de ſe ob doctrinam exiſtimatione excidit. Pertæſus igitur humanarum viciſſitudinum Pſellus, monachali collobio aſſumpto, Conſtantinopoli egreſſus, Italo æmulo cathedram Philoſophiæ principalem reliquit. Hæc anno 1076. vel 1077. accidiſſe veriſimile eſt, de quibus Annæ Comnenæ in *Alexiade* Lib. 5. à pag. 143. ad 149. latiſſime agentis, verba audiamus. Ibi igitur poſtquam pag. 143. littera D refert Joannis Itali ortum & primordia Scientiarum facta fuiſſe, non Athenis aut in Schola, ſed in Sicilia & in caſtris, pag. 144. littera C inquit. „Italus deinde etiam Miachaeli Pſello dedit operam, illi late inclyto homini, non tam cura Magiſtrorum ſapientum, quorum limina non multum triverat, quam indolis præſtantia & velocitate mentis divinitus adjutæ, (id videlicet impetrantibus, ardentiſſimis per crebras vigilias continuatis matris ejus precibus in templo Cyri ad ſanctam imaginem Dei matris, haud ſine lachrymis fundi ſolitis) in eminentiſſimum ſapientiæ atque eruditionis omnis apicem evecto: quippe qui ad Græcorum litteras atque artes omnes, quas perfecte noverat, etiam Chaldæorum diſciplinas adjunxerat, famamque meruerat, doctiſſimi omnium qui tunc eſſent. Huic ſe Italus in diſciplinam dedit, longe diſpari vir ingenio, immiti acerbaque natura. Itaque nec per habitudinem mentis penetrare in adyta Philoſophiæ potuit, nec per contumaciam ſuſcipere inſtitutionem Magiſtri: quem loci & officii auctoritate utentem, iſte prætumidus & ſtolida ferox arrogantia, jurgiis impotentibus ipſo primo congreſſu laceſſere cœpit: jam a rudimentis ipſis, longe ſe omnibus eruditione antecellere, ſuperbiſſime autumans. Et pag. 145. A. Hic ille turbis admirationem ſibi & plauſum paravit, non plebis ſolum, ſed Magnatum quoque, atque adeo ipſius Michaelis Ducæ tunc imperantis & fratrum ipſius. Hi enim licet primum doctrinæ & exiſtimationis locum Pſello reſervarent, Italo tamen iſto delectabantur, & ejus opera utebantur in Logicis concertationibus. Erant enim litterarum & eruditarum artium ſtudioſiſſimi Ducæ, cum omnes, tum fratres Imperatoris, & Auguſtus ipſe Michael. Quorum Italus favore alens confidentiam, ardenti Pſellum ſemper in congreſſibus & furioſo figebat oculo, facile ſe extricantem ex ejus laqueis, & aquilina celeritate volucris mentis, perplexas captiunculas odioſi Sophiſtæ alte ſupervolantem. Qua ille re utebatur primum intime ac ringebatur, tum ſtomachum erumpebat in jactationes corporis, ac clamores impotentes. Et pag. 145. littera D. Eique Italo ad diverſandum attribuitur Monaſterium *fontis* dictum, cum Eccleſia Sanctorum Quadraginta: ubi Pſello tandem poſt detonſionem Byzantio egreſſo, principi Philoſophiæ cathedræ, Magiſter impoſitus Italus idem eſt, ſummusque Philoſophorum declaratus. Quam ad loci & honoris poſſeſſionem obtinendam, libros Ariſtotelicos & Platonicos mox ſuſcepit enarrandos, magnam in eo negotio curam adhibens: & afferebant Diſſertationes ejus auditoribus, ſpeciem hominis varia eruditioni inſtructiſſimi. Interpretandi porro genere utebatur tam acri ſubtilique, ut facile fidem facerec, ſe cum cæteræ totius quantumvis abſtruſæ Peripatetices, tum Dialectices præſertim eſſe conſultiſſimum. Ad alias litterales artes, non ita feliciter a natura fictus erat. Nam circa Grammaticam quidem claudicabat, Rhetoricum vero nectar non guſtaverat. Oratio nulla concinnitate collocationis partium, nullo delectu verborum, aut elocutionis elegantia polita, horrida & ſqualiens, ſemperque involuta, ac ſibi velut ab hoſte cavens." Atque hæc triſtitia genuinus character ſermonem ejus fuit, ſupercilium cum ipſo Philoſopho tollentis, & perpetuam ſpirantis acerbitatem." Hæc Anna Comnena, de moribus Joannis Itali, qui Pſello ſapientiſſimo & Philoſopho & Theologo, in Conſtantinopolitana Philoſophiæ cathedra ſucceſſit.

Petrus Lambecius Tomo V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 37. in Examine Codicis MS. Theologici Græci CCXIII. ſcribit Michaelem Pſellum circa annum 1078. mortuum: idemque repetit in Indice Alphabetico Scriptorum Tomi V. pag. 244. atque in Indice Chronologico ejuſdem pag. 365. At falli hac in parte Lambecium arbitror, ac Pſellum floruiſſe & vixiſſe, non tantum ſub Nicephori Botoniatæ imperio, ſed multos etiam per annos ſub Alexio Comneno Imperatore, ut ad annum Chriſti 1105. etiam pervenerit, qui Alexii Comneni imperantis XXV. vel XXVI. fuerit. Exiſtimat Lambecius Michaelem Pſellum nempe contemptum fuiſſe à Michaele Duca diſcipulo ſuo, cui per ſummam ingratitudinem prætulerit Joannem Italum, hominem audacem ac clamoſum, unde Pſellus Magiſter & Philoſophorum princeps homini novitio poſtpoſitus, occaſionem accepit tonſionis monaſticæ ac Conſtantinopolim relinquendi: qui paulo poſt ſeculum abjectum & Aulam relictam in Monaſterio mortuus ſit, quæ certo certius falſa ſunt. At Leo Allatius in Diatriba *De Pſellis*, hanc Pſelli ad monaſterium ſeceſſionem

nem à Nicephoro Botoniata procuratam fuiſſe arbitratur Sectione 29. his verbis. Tandem „jam ſenex Pſellus, exauctorato Michaele Du„ca, ipſe quoque à Botoniata Nicephoro digni„tatibus ſpoliatus, Monachum induens, ſolum „vertere coactus eſt: nec multo poſt, ſive ſe„nio, ſive etiam mærore vitam poſuit: idque „conjicio ex verbis Annæ Comnenæ *Hiſtoria* lib. „V. ſed iis præcipue, ἔνθα καὶ τοῦ ψελλοῦ μετα„χωρήσαντος βυζαντόθεν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, „αὐτὸς φιλοσοφίας ἁπάσης προέςι διδάσκα„λος: *Ubi & Pſello poſt comam* detonſam Byzan„tio ſecedente, ipſe Italus univerſæ Philoſo„phiæ Magiſter præfectus eſt. At hic errores ſunt duo Leonis Allatii, primus quando attribuit Nicephoro Botoniatæ dejectionem Pſelli, quæ certo Michali Ducæ ejuſdem diſcipulo homini inconſtanti & ingrato tribuenda eſt, qui per Pſellum maxime imperator factus fuerat. Secundus, dum ſcribit Pſellum ſtatim poſt detonſionem mortuum, qui annos adhuc triginta poſt hanc converſionem vixit, ac forſitan & ultra, plusquam nonagenarius ſub Imperio Alexii Comneni mortuus.

Nicephorus autem Botoniates, Præfectus exercituum Michaelis Ducæ, Imperatori infidus, cum Nicæam auxiliis Turcarum adjutus occupaſſet, anno 1078. Imperator proclamatur die 25. Martii, & ita deponitur Michael Ducas, cum annos ſex & menſes octo imperaſſet, qui in cœnobium cum uxore ſua detruditur veſpera Paſchatis. Cum vero Nicephorus Brionnius adhuc in Thracia ſe pro Imperatore gereret, miſſus à Botoniata contra illum Alexius Comnenus, qui victum cœpit & excæcavit. Regnavit autem Nicephorus Botoniates per triennium, Zonaras inquit: nempe ab anno 1078. die 25. Martii ad 1081. quo exuitur ipſo imperio feria quinta ante Paſcha, ab Alexio Comneno, qui exercitibus ejus imperabat. Vixiſſe porro ac floruiſſe Michaelem Pſellum ſub Nicephori Botoniatæ imperio, extra dubium eſt, ex *Commentario in Cantica Canticorum*, quem huic Imperatori obtulit, poſtquam in cœnobium receſſerat: quod Lambecium non animadvertiſſe miror. Extat enim *Michaelis Pſelli Paraphraſis metrica, ſeu Carmina in Cantica Canticorum ad Nicephorum Botoniatam Imperatorem*, quæ prodiit Latine Venetiis anno 1573. in 4. Antverpiæ 1615. in 8. Et Græce ſtudio Joannis Meurſii Lugduni Batavorum 1617. in 4. Hæc inter MSS. Codices Theologicos Græcos ter Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codicibus 56. 169. Num. 3. & Codice 212. inſcripta, *Explanatio Cantici Canticorum verſibus ut vocant politicis, cum Præfatione ad Imperatorem Nicephorum Botoniatam.* Vide Petrum Lambecium libro 3. Commentariorum citatorum pag. 77. & libro 4. pag. 178. & libro 5. pag. 33.

Alexius Comnenus ex inſigni Duce militiæ factus Imperator anno 1081. feria quinta ante Paſcha, qui annos triginta ſeptem & menſes quatuor imperavit, juxta Zonaram, ſub cujus imperio annos etiam plures vixiſſe Michaelem Pſellum jam Monachum contra Lambecium arbitror, his ductus argumentis. 1. quod Anna Comnena in *Alexiade* Lib. V. pag. 144. & 145. ampliſſimam & honoratiſſimam illius mentionem faciat: id quod abſurdum fuiſſet, niſi tunc adhuc in vivis extitiſſet. Loquitur enim de viris, qui tempore Alexii patris erudirione clarebant, ut de Pſello & Joanne Italo, & ut Alexius pater litteratos homines coleret. 2. quia idem juxta Jacobum Pontanum & Antonium Poſſevinum, adjecit *Præfationem & Notas* in Diopttram Philippi Solitarii, quæ anno Chriſti 1105. conſcripta fuiſſe legitur. Illam quidem Lambecius anno Chriſti 1095. & imperii Alexii Comneni 15. compoſitam fuiſſe credidit, atque hanc *Præfationem ac Notas* eſſe alterius Pſelli junioris, ſed nulla ratione fretus id ſcripſit Libro V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 37. At Opus *Dioptra Philippi Solitarii* extat in Bibliotheca Patrum editionis Colonienſis 1618. Seculo XII. parte 1. pag. 677. ad 735. Illic autem lib. 3. cap. 8. pag. 712. multis præmiſſis de variis ſupputandi rationibus, nullo habito reſpectu ad rationem ſupputandi Græcam, ſeu Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, nempe à Creatione mundi, inquit: *Puto namque à Chriſto in præſens tempus, annos evolutos mille centum quinque, ſicut accurate ſupputando inveni. Quod ſi ab ejus acerbiſſima nece & ſepultura numeres, mille ſeptuaginta duos conficies, & hinc exactius tempus deprehendes.* Ex poſtea, *Itaque à paſſione Domini annos omnes fluxiſſe collige, mille ſeptuaginta duos, eoſque plenos. Optimus autem Alexius decimum ſextum* (lege vigeſimum ſextum) *in imperio nunc agit.* Quantum vero ad annum Alexii Comneni *Decimum ſextum*, opinor eſſe typographiæ mendum, ac *vigeſimum ſextum* legendum fuiſſe, nec enim tam turpiter ipſe author, vel Pontanus Operis interpres, in ſupputatione errare potuit. Hæc de rebus geſtis Michaelis Conſtantini Pſelli, per Imperatores deductis, unde & Pſellum noſtrum ad annum circiter 1110. Alexii Comneni imperantis XXX. ætatem produxiſſe conjicimus.

CAPUT SEPTIMUM.

DE PRÆSTANTIA MICHAELIS PSELLI IN MEDICINA ET HISTORIA CONSTANTINOPOLITANA.

FUiſſe Michaelem Pſellum etiam in Medicina peritum, aperte nos docet Leo Allatius in Diatriba *De Pſellis* ſect. 22. his verbis: Medicinæ quoque operam dedit, ut ipſe de ſe Ora„tione in Matrem ſæpius laudara affirmat, dum„ de Patre moribundo loquitur, ὡς δὲ καὶ τοῖς„ δακτύλοις τὰς τῆς ἀρτηρίας κινήσεις ἐτεκμη„ράμην, ἐσπουδάζετο γάρ μοι μακρόθεν ἡ περὶ„

πιότε τέχνη. Vt vero digitis arteriæ motus obſervavi, jam enim diu aliquid in eam artem ſtudii & operæ contuleram. Vnde nihil mirum quod idem Allatius ſect. 33. ita de illo loquatur. „ Hic ergo Pſellus ut doctrina præſtantiſſimus, ita omnium πολυγραφώτατος fuit. „Auſim dicere neminem, ea vel ſubſequente ætate, Græce vel inveniſſe acrius, vel ordinaſſe aptius, vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractaſſe. Nulla fuit ſcientia, quam ipſe vel notis non illuſtraverit, vel compendio non tentaverit, vel optima methodo non expedierit. Eorum quæ ſcripſit, quæque ad notitiam meam pervenere, quædam edita ſunt, quædam adhuc inedita: de editis primum ſermonem inſtituam. Sect. 34. Edita ſunt Pſelli *De victus ratione, deque facultatibus & ſucci qualitate alimentorum libri duo ad Conſtantinum Imperatorem*, Latine Georgio Valla interprete, una cum Rhazæ de peſtilentia libro & Joannis Manardi Ferrarienſis Expoſitione in Artem Galeni, Baſileæ apud Andream Cratandrum anno 1529. in 8. Addit Fabricius in Notis, *Conſtantinum Ducam vel Monomachum*, ut Allatius notavit ſupra ſect. 6. non *Porphyrogenitum* ut Lilius Giraldus *de Poetis* pag. 282. Prodierunt etiam hi libelli *de victu humano* cum aliis variorum ſcriptis ab eodem Georgio Valla verſis Venetiis 1498. in fol. ut editiones Colonienſem 1526. & Baſileenſem 1557. in 8. omittam. In libellis iſtis Imperatoris juſſu collectis, nullum ſcriptorem laudat Pſellus, præter Galenum p. 8. De eodem argumento ſed plane diverſus liber Simeonis Sethi extat ad Michaelem Ducam Imp. cui valde ſimile ſcriptum aliud Pſello tributum, de quo Allatius ſect. 51. Idem igitur Allatius Pſello eidem attribuit opus aliud medicum, illudque dedicatum Conſtantino Monomacho Imperatori *De Cibariorum facultate, utilitate & noxa ex libris Medicis collectum*, per litterarum ordinem digeſtum. Itemque Sectione 52. eidem Pſello librum περὶ Ποδάγρας *de Podagra* in nonnullis Codicibus tributum habet, de quo illic latius agit. Nihil itaque mirum, quod in Diſſertatione iſta *De Pſellis*, inter Opera illius adhuc inedita ſeu MSS. Sectione 70. opuſcula alia medica deſignet, Περὶ Σφυγμῶν, *De pulſibus*. Principium, Ἦκω δέ σοι, καὶ τὸ περὶ Σφυγμῶν: & aliud Ἀποσημείωσις πυρεττόντων, *Nota de febrientibus*, principium. Εἰ κατακλίθη ὁ νοσῶν ἐν ἀρχῇ. Idem Allatius ibidem Sectione 71. Ἰατρικὸν πρὸς Κωνςαντῖνον Πορφυρογέννητον, *Medicinale ad Conſtantinum Porphyrogennetam*. Principium, Τὰς προσαχθείσας ἐπιτομὰς παρὰ τῆς σῆς θειότητος, de quo plenius illic Leo Allatius in Sectione iſta integra, qui tamen ob dedicationem operis Conſtantino Porphyrogenito Imperatori factam, concludit. *Quare vel hic Pſellus à Michaelis Duca Præceptore alius eſt, vel Pſellus omnino non eſt.* Et recte cum tempora utriusque non conveniant. Nihil igitur mirum videri debet, ſi juxta Carolum du Freſne Dominum du Cange, in Catalogo MSS. Codicum Græcorum quibus uſus eſt in Gloſſario ſuo mediæ & infimæ Græcitatis, in Indice Scriptorum MSS. ſeu ineditorum verbo *Michael Pſellus* col. 29. alleget Codices MSS. Regiæ Bibliothecæ Græcos ſub ejusdem nomine, nimirum, *De Agricultura* ſeu περὶ Γεωργικῶν ex Codice Regio 3502. Item Opus ineditum, πόνημα ἰατρικὸν δι' ἰάμβων ex eodem Codice Regio 3502. *Hiſtoriæ quoque addictiſſimum fuiſſe Michaelem Pſellum Conſtantinopolitana*, diſcimus ex his Leonis Allatii verbis in Diatriba *de Pſellis* Sect. 27. ex Joannis Zonaræ verbis collecta, „Non potuit tamen Pſellus effugere calumniam zonaræ 3. Annalium Καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύνθλιμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τούτων ἐπιστρεφόμενος οὐδαμοῦ. ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι, τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, λόγοις τοῦ δοκεῖν αὐτὸν ἐμβιβάζοντος, καὶ διδάσκοντος, νῦν μὲν τὴν Γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα, καὶ διαλέκτους: νῦν δ' ἵνα κατὰ ῥήτορας διαλέγοιτο: νῦν δ' ἱστορίαις αὐτὸν προσεθίζοντος. Ἄλλοτε δὲ Φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπεφύκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προστετηκὼς, ὑφ' ἑτέρου καὶ τούτου ἑνὸς τὴν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποιήσατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ Λογοθέτῃ δοκοῦν." *Homines alterc... abantur & ærumnis premebantur, & nemo erat cui illa curæ eſſent. Nam Imperator puerilibus rebus occupatus, à principe Philoſophorum atque honoratiſſimo Michaele Pſello ad litterarum ſtudia deduci videbatur: ac modo in Arte Grammatica verſibus & linguarum differentiis erudiebatur, modo declarationibus Rhetoricis, modo Hiſtoriis aſſueſ... bat, modo ad audienda Philoſophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur ſtudiis Romanorum Imperator affixus, rerum adminiſtrationem alteri, eique uni commiſit, ut legis auctoritatem haberet, quod Logotheta viſum eſſet.* Et inferius, Μηδενὸς δὲ προνοουμένου τῶν κοινῇ συμφερόντων, ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠσχολεῖτο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο, σιτοδεία τοὺς ἐν πόλει ἐπίεζεν. *Nemine autem bonum publicum curante, nam Imperator ſtudiis vacans, Jambos ſcribere à Pſello docebatur, Vrbanos annonæ penuria premere cœpit.* Hæc Zonaras, quæ male Allatius columniæ arguit. Studium autem Michaelis Pſelli circa Hiſtoriam teſtatur idem Allatius Sectione 58. his verbis. Meurſius *Hiſtoriarum opus* Pſellum ſcripſiſſe autumat, illudque laudari à Zonara Tomo 3. in Iſaacio Comneno, & in Romano Diogene. Item à Theodoro Metochita *Hiſtoria ſacra* libro 2. Cedreno, Joanne Curopalata in *Hiſtoriæ ſuæ* initio, Michaele Glyca in Annalibus, ſemel & iterum. Erat etiam in Catalogo exhibito a Grammatico, apud Antonium Verderium in *Supplemento*.

Jam videamus ac probemus ipſum Michaelem Pſellum Michaelis Ducæ Præceptorem, eſſe

ſe parentem & Scriptorem quatuor librorum Græcorum anonymorum, quos ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ num. 3058. in 4. Græcè & Latinè edendos curavit ex ſua interpretatione Anſelmus Bandurius Monachus Benedictinus Congregationis Melitenſis in Collectione inſcripta *Imperium Orientis* ſeu *Antiquitates Conſtantinopolitanæ* 2. in folio voluminibus impreſſa Pariſiis anno 1711. apud Joannem Baptiſtam Coignart, Regis & Academiæ Typographum, Tomo I. hujus Collectanei parte 3. pag. 1. ad paginam 81. Quorum tres priores urbem Conſtantinopolitanam deſcribunt, & quartus magnificam Sanctæ Sophiæ, ut loquuntur Ædem, cum præfatione ad Alexium Imperatorem Comnenum, obtinentem ab anno 1081. ad ann. 1117. Orientale imperium.

Probatur id ex conditionibus ipſis, quibus Anonymum ſuum Bandurius depingit: quas fuiſſe tres, illasque omnes uni Michaeli Pſello atque ſoli convenientes, diſertè oſtendo, ut dubitationi locus ea de re nullus relictus fuerit. Prima ex his conditionibus *Anonymum Scriptorem Conſtantinopolitanum* ortu fuiſſe, ut habent Diarium Eruditorum Pariſienſe, de quo ſupra & Acta Eruditorum Lipſiæ anni 1712. menſe Novembri pag. 486, unde quam Conſtantinopolim deſcribit, *patriam* ſuam appellat. Inciderat nimirum Bandurius, cum Regiæ Pariſienſis Bibliothecæ Codices manu exaratos evolveret, in Codicem Græcum Num. 3058. in 4. inſcriptum, *Patria ſeu Origines urbis Conſtantinopolitanæ:* cumque Scriptorem operis animadverteret, Codinum annis circiter trecentis & quinquaginta, quòd ex jambis præmiſſis apparet, præcedere, diverſâ etiam methodo rem totam tractare, eundem per otium Latinum facere, ac ubi opus eſſet, commentariis illuſtrare incoepit. Hæc autem conditio maximè Michaeli Pſello convenit, de quo ita Leo Allatius in ſua Diatriba *De Pſellis & eorum Scriptis* Sect. 22. „ Tertius fuit „Michael Pſellus Michaelis Ducæ Imp. Præce„ptor, qui maximè omnium de Republica litera„ria meritus, honorificam ſui ad poſteros me„moriam conſecravit &c. Fuit patriâ Conſtan„tinopolitanus, è Conſulum ac Patriciorum „proſapiâ, quamvis non tam felici ſortunâ, „Ipſe id ait de ſe in Epitaphio Matris. Τῷ „τοίνυν ἐμῷ πατρὶ, τὸ μὲν ἄνωθεν γένος εἰς τὲς „ὑπάτες ἀνῆκλο καὶ Πατρικίες: τὰ δὲ καθ' ἐκεῖ„νον πράγματα ἐχ ἔτω δεξιῶς εἶχεν. *Patris igi„tur mei genus antiquum ad Conſules & Patricios „referebatur, res verò ipſius non nimis proſpero ſe „habebant.*

Quoad autem alias duas Anonymi conditiones, fuiſſe nempe Monaſticam vitam profeſſum, atque vixiſſe ſub Alexii Comneni imperio, habent ex Bandurio ipſo Acta Eruditorum Lipſiæ anteà prolata pag. 489. Pars tertia ex libris VIII. Antiquitatum Conſtantinopolitanarum conficitur, ad quos totidem Tomo II. Commen„tariorum libri extant. Quatuor libri priores ſunt illi, qui ſub titulo *Patria* &c. ex Codice Re„gio Chartaceo ſuperius commemorato, ac cir„ca Michaelis Palæologi tempora conſcripto, & „Conſtantinopoli advecto, paucisque poſt Du„cangii obitum annis in Bibliothecam Regiam „illato, nunc primùm in lucem prodeunt. „Auctorem illorum ſub Alexio Comneno vixiſ„ſe, ex jambis in fronte poſitis, eidemque Impe„ratori factis arguitur. Monachum verò fuiſ„ſe, ex præfatione, in qua Alexium à munificen„tia & liberalitate in Monachos laudat, confici„tur. Cæterum in eo præferendus Codino, „quod ſecus ac ab hoc factum deprehenditur, „urbem in tres partes diſtributam deſcribat, at„que adeo ſingulis ædificiis ſitum ſuum quem„tenuere, adſignet.“ Utrumque autem diſertè probatur à nobis, præcedenti cap. 6. ubi de Imperatoribus octo, ſub quorum imperiis vixit, diffuſè agimus. Idem quoque Leo Allatius in Diatriba *De Pſellis & eorum Scriptis* Sectione 22. dum bellum refert inter illuſtres viros qui ſub Alexii Comneni imperio floruerunt, ex Anna Comnena lib. V. *Alexiados*, ubi de ejus cum Joanne Italo diſſidiis latè loquitur. Nec enim iſta ſub Alexii imperio Anna Comnena narraſſet, niſi adhuc in vivis Pſellus monachus licet, extitiſſet. Convenit quoque ibidem idem Allatius Sectione 78. hunc Michaelem Pſellum floruiſſe ſub Alexii Comneni imperio, idque per plurimos poſt tonſionem capitis annos, XXV. nimirum & ultrà, ſi verum eſt id quod Jacobus Pontanus Soc. Jeſu ſcribit, Michaelem Pſellum feciſſe præfationem & Notas breves in *Dioptram fidei* Philippi Solitarii, quæ anno Chriſti 1105. conſcripta & perfecta dicitur. Et quamvis Allatius hoc argumentum non usquequaque approbet, non negat tamen, quin dudum Monachus jam factus, ſub hujus Alexii imperio claruerit ac ſuperſtes fuerit.

Neque hoc Opere Hiſtorico tantum poſteris innotuit Michael Pſellus, ſed aliis multis ad res Conſtantinopolitanos ſpectantibus, quorum notitiam non habuiſſe videtur Leo Allatius, neque multi etiam viri eruditi, neque enim de illis ſiluiſſet dictus Allatius in Diatriba illa prolixa *De Pſellis & eorum Scriptis*, quam occaſione hujus Pſelli compoſuiſſe ſolum videtur. Quod dicimus conſtat, ex Catalogo Manuſcriptorum Codicum Græcorum Regiæ Galliarum Bibliothecæ, quem ætate noſtrâ dum Pariſiis hæreremus, viri duo clariſſimi Carolus du Freſne Dominus du Cange & Joannes Baptiſta Cotelerius operâ conjunctâ multis curis conſcripſerunt, confuſione ablata, quæ in Catalogis anterioribus occurrebat, ut ex lectione *Novæ Bibliothecæ MSS. Codicum Græcorum, Latinorum atque Gallicorum* Philippi Labbei agnoſci poteſt, quæ Pariſiis anno 1653. in 4to edita prodiit. Idem porro Cl. Ducangius ſeu Dufrenius, ad finem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis* verbo *Michael Pſellus* columna 29. Catalogi Scriptorum ineditorum ex quibus Gloſſarium dictum contexuit, Opera plu-

plurima atque in iis Hiſtorica Pſelli recenſet, quibus conſtat illum multa contuliſſe ad Hiſtoriam Conſtantinopolitanam ex MSS. Codicibus Regiis.

„Michaelis Pſelli Philoſophorum Hypertimi „diverſa, nempe Chronographia à Baſilio atque „Conſtantino Porphyrogenitis fratribus, usque „ad Michaelem Ducam per annos centum vel „circiter, ab anno 975. ad 1078. vel circiter, ex „Codice Regio 1837.

„ Ejusdem Epiſtolæ ex eodem Codice.

„ Monodia de caſu Ædis Sophianæ, ex eodem „Codice.

„ Monodia in Joannem Patricium ex eodem „Codice.

„ *Περὶ κοινῶν δογμάτων καὶ ὅρων τῶν νομικῶν, „Ῥωμαϊκοῖ λεγομένων λέξεων*, ex eodem Co„dice.

„ Synopſis *διὰ στίχων πολιτικῶν, περὶ πασῶν ἐπι„στημῶν* &c. ex eodem Codice.

„ De Grammatica verſibus polititicis ad Con„ſtantinum Monomachum, ex variis Codi„cibus.

„ Epiſtola ad Xiphilinum Patriarcham Con„ſtantinopolitanum, ex Codice Regio.

„ De Agricultura ſeu *περὶ Γεωργικῶν*, ex Cod. „Regio 3502.

„ Opus ineditum, *πόνημα ἰατρικὸν ἄριστον, δι' „ἰάμβων*, ex Codice Regio 3502.

„ De Kalendis, Nonis & Idibus ad Iſaacum „Comnenum Imperatorem, ex Codice Regio „2809.

Denique *libros iſtos quatuor anonymos* pertinere ad Michaelem Pſellum conſtat ex præfatione ad Alexium Comnenum ſacta. Cum enim ſub octo Imperatoribus Conſtantinopolitanis ſibi ſuccedentibus, Michael Pſellus vitam longævam agens, ad annos circiter nonaginta floruerit: nullus illorum ſuit ſub quibus modico etiam tempore claruit, cui non opus aliquod ſuum dedicaverit, ut cap. 6. præcedenti probavimus. Illic enim de Opuſculis Michaelis Pſelli dedicatis Conſtantino Monomacho, Michaeli Stratiotico, Michaeli Ducæ Parapinacio cujus Præceptor ſuerat, atque Nicephoro Botoniatæ, itemque etiam ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ Græco 2809. *De Kalendis, Nonis & Idibus ad Iſaacium Comnenum Imperatorem*, quem biennio tantum annis 1059. & 1060. imperaſſe conſtat. Igitur ſanè hos quatuor libros Michael Pſellus jam tonſus ac Monachus ſactus, qui per annos XXV. & amplius ſub Imperio Alexii Comneni cucullatus licet, in otio ac maxima exiſtimatione fuit, huic Imperatori literatos amanti, obtuliſſe cenſendus eſt. Vnde nihil mirum quod Anna Comnena Alexii hujus erudita filia, in Alexiade lib. V. pag. 144. & 145. editionis Regiæ, hunc Pſellum noſtrum propter eruditionem quandam infuſam divinitus ac pietatem ſingularem tantis adornet laudibus, utpote quem ipſa à crepundiis cognoverat. Quo teſtimonio luculentius dici nihil poteſt: Atque hæc ſufficiant de Scriptore librorum quatuor Græcorum anonymorum, quos Anſelmus Bandurius orbi literato obtulit, cum apparatu ingenti & ornamento.

Alter verò Michael Pſellus, ab iſto Seculi XI. Pſello diſtinguendus eſt, quem ſeculo Eccleſiæ IX. florentem Leonis Philoſophi Imperatoris Præceptorem fuiſſe, Joannes Curopalates teſtatur. Omiſerunt hunc Seniorem Pſellum Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, uterque in Opere ſuo, *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*: ſicut & alterum iſtum juniorem, de quo ſuprà, omiſerunt. Argumentum itaque noſtrum haudquaquam prætergreditur, hìc aliquanto latius de ſeniore loqui, ex occaſione junioris: ut iſti ambo Pſelli nequaquam impoſterum confundantur ab incautis, vel in unum ab indoctis coaleſcant. Senior hic Michael Pſellus floruit circa annum 860. vel 870. cujus meminit Baronius vel ejus epitomator Spondanus, ad annum 859. num. 7. Ejus occaſione vult in Oriente reſtauratas fuiſſe bonarum litterarum Scholas, apertasque Conſtantinopoli, opera Bardæ tunc Cæſaris Imperium pro libitu moderantis, ac niſu vehementi eas affectantis: cum interea Michael Auguſtus Theatra tantum & certamina equorum curaret, ipſeque etiam publicè aurigaret. Hæc Joannes Scylitzes Curopalates, qui ait ex eo tempore ſcientias in Oriente reflorere cœpiſſe, quæ jam pridem Imperatorum incuriâ ubique prorſus aruiſſent. Additque, de Leone magni tunc nominis Philoſopho Conſtantinopoli docente, quem teſtatur diſcipulum fuiſſe in inſula Andro, Michaëlis Pſelli viri doctiſſimi: ex quibus habes quo tempore Senior hic Pſellus vixerit, circa nempe annum 860. vel 870. An aliquid ſcripſerit, mihi omnino incertum eſt: quamvis nonnulli attribuant ipſi plura Opera ad artem Medicam ſpectantia, quæ Guillelmus Cavus Allatium ſecutus, Juniori Pſello adſcribit in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ* ſeculo XI. ad annum 1050. pag. 606. Hic ergo Pſellus Senior Seculo IX. inſignis, medicinam exercuiſſe creditur, cujus extant MSS. Opuſcula in Regia Galliarum Bibliotheca citata, nimirum *Michaelis Pſelli ad Conſtantinum Porphyrogenitum Imperatorem, Opus medicum Generale*, Codd. 2697. & 2700. *Michaelis Pſelli Interrogationes & Reſponſiones Medicæ*, Cod. 2677. fol. 306. Ejusdem de cibis & eorum ſacultate, Codd. 2145. fol. 103. & 2683. fol. 252. Ad quem etiam Medicum ſpectare creditur Opuſculum, *De ratione victus ad Imperatorem Conſtantinum*, Baſileæ in 8. latinè tantum anno 1529. Georgio Valla interprete editum. Sed obſtant Codices MSS. qui Juniori Pſello inſcribunt, quemque etiam arte medicâ excelluiſſe, clarum eſt. *Tertius* quoque *Pſellus* utroque citato ſequitur, qui ſcripſit *Scholia* juxta Lambecium, ſed juxta me ad Pſellum juniorem de quo hic agimus pertinent: in *Dioptram fidei Chriſtianæ* Philippi Solitarii poſt annum 1095. de quo loquimur paucis in *Philippo Solitario*. Nec du-

dubium, quin alii etiam ſint ejuſdem nominis, quorum Opera in Bibliothecis confunduntur, neque diſtinguere noſtrarum virium eſt. De hoc *tertio*, nos latius ad annum 1190. differemus, quippe quem Allatius in Opuſculo *De Pſellis* noviſſe non videatur, cujus notitiam viro Græcorum Scriptorum peritiſſimo, Carolo du Freſne Domino du Cange debemus, ex MSS. Regiis. Agunt de hoc utroque *Pſello Juniore ac Seniore*, ampliſſimè omnium Leo Allatius, in Diſſertatione Singulari *De Pſellis & eorum Scriptis*. Gerardus Joannes Voſſius, Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pagina mihi 295. 296. & 297. Cæſar Baronius & Henricus Spondanus, in *Annalibus Eccleſiæ*, Seculo IX. & XI. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, & quidem de *Seniore* ad annum 870. pag. 558. de *Juniore* ad annum 1050. p. 605.

1060 JOANNES XIPHILINUS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANUS, mortuo Conſtantino Lichude, anno 1066. ſub Conſtantino Duca factus, juxta Baronium in *Annalibus*, ad hunc annum. Hic, ut authores ſunt Zonaras & alii, Trapezunte oriundus, & valde doctus, qui omnibus ſponte derelictis, Monaſteria frequentavit, ſolitariam diu vitam egit, ac denique Patriarchali ſede cohoneſtatus eſt: de quo tamen plura habet in *Hiſtoria* Curopalates, laude digna. Fuit hic nominis VII. & in Patriarchis ordine LXXVIII. qua dignitate per annos XI. menſes VII. functus eſt. Antea Monachus Montis Olympi, de quo ſic Glycas Annalium parte IV. *Conſtantino Patriarcha mortuo, Joannes Xiphilinus in ejus locum ſuffectus eſt: vir omnino propter eloquentiam, doctrinam, prudentiam, virtutem, admirandus. Trapezunte oriundus, vitam in Olympo religioſis exercitiis deditam agebat, unde vi pertractus eſt ad hanc dignitatem, tanquam inter alios eximius.* Sediſſe autem annis tredecim & menſibus ſex, habet Index Chronologicus eorundem Patriarcharum, in Codice Juris Orientalis, antiquitus collocatus. Quam callide autem illuſus ſit Jo. Xiphilinus ab Eudoxiâ Conſtantini Ducæ relictâ, quamque verſipelle circa diſciplinam Eccleſiaſticam pro privatis commodis haberet ingenium, haud omnino tacent, poſt Curopalatem Baronius atque ejuſdem Epitomator Spondanus. Narrant igitur ambo in *Annalibus Eccleſiaſticis* poſt illum Joannem Scilitzen Curopalatem, Synchronum Scriptorem, quod anno 1068. ipſis Januarii Kalendis Indict. ſexta, Romanus Diogenes Imperator declaratus eſt: quippe quem Eudoxia Conſtantini Ducæ relicta in maritum ex ardentibus in eum fœminei amoris facibus, accepiſſet: qui anteà perduellionis crimine, reus capitis effectus, & in exilium miſſus, in urbem ad barbaros propulſandos revocatus fuerat. Quod verò Imperatrix proprio juramento teneretur, à viro Imperatore defuncto exacto, ne alteri non nuberet, ſed vidua permaneret, & filiis Imperium conſervaret; ut Syngrapham ea de re contectam, & apud Xiphilinum Patriarcham depoſitam, recipere poſſet, uſa eſt Eunuchi vaferrimi operâ. Hic accedens Patriarcham, Imperatrici cordi eſſe dixit, ipſius Patriarchæ germanum Bardam in conjugem accipere, ſed prohiberi illam Syngraphâ. Quod ubi Xiphilinus accepiſſet, egit apud Senatores de infirmando Eudoxiæ juramento, quos tum muneribus tum pollicitationibus multis in ſententiam ſuam Xiphilinus adduxit: Sed ubi receptâ Syngraphâ ſecundas ineundi nuptias Imperatrix licentiam accepit, deluſo Patriarcha atque irriſo, Romanum Diogenem, filiis conſentientibus, virum accepit. Hæc pluribus Curopalates meritò ſugillans Patriarchæ ignaviam, quòd privatum commodum religioni prætuliſſet. Doctus nihilominus Xiphilinus fuit, atque ut habet Zonaras, in declamandis è Conſtantinopolitano ſuggeſtu homiliis eloquens. Hujus extant *Decretum II. De Sponſalibus* in jure Græco Romano, Lib. 3. pag. 211. *Decretum de Nuptiis prohibitis*, ibid. Lib. 4. p. 266. Item *Homilia una ſeu Oratio in Crucem*, ſive *In tertiam Jejuniorum Hebdomadam*, Græcè & Latinè apud Jacobum Gretſerum tomo 2. *De Cruce* pag. 1449. Sed hæc pauca, ex tot meditationibus quas aſſiduus enuntiando Evangelio Xiphilinus edidit. Scripſit itaque *Homilias in Evangelia Dominicalia totius anni*, quæ MSS. Græcè extant ſub ejus nomine in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Cod. 91. & in Vaticana ex Manuſcriptis Codicibus Heidelbergenſibus Palatinis, num. 221. & 239. Digniſſimæ ut audio, quæ in publicum prodeant. Item in noſtra Lugdunobatava Bibliotheca, ex MSS. Codicibus ab Iſaaci Voſſii hæredibus emptis Codice Græco 159. extant *Joannis Xiphilini Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Homiliæ in Matthæum*, quarum fragmenta quatuor affert, Henricus Stephanus, Præfat. in *Dionis Caſſii Epitomen*, authore Joanne Xiphilino. Denique in Bibliotheca Julii Juſtiniani Procuratoris S. Marci Venetiis, ut ſcribit D. Bernardus de Montfaucon, Benedictinus Monachus Congregat. S. Mauri, in *Diario Italico* cap. 28. pag. 435. editionis 1702. Pariſiis in 4. Mortuus eſt juxta Baronium anno 1080. quod quidem juxta illius ſupputationem verum eſt, qui vult Xiphilinum anno 1066. ſedem Conſtantinopolitanam occupaſſe, in ea juxta veterem Catalogum annos tredecim & menſes ſex reſediſſe: unde fatum ejus rectè in annum 1080. ab Annaliſta refertur. Sed iſta quomodo conciliari poſſint, cum iis quæ in Annalibus ad annum 1078. referuntur, à me haudquaquam mente capi poteſt. Narrat enim ejus Epitomator ad annum 1078. num. 3. & 4. collectam hoc anno Romæ Synodum à Gregorio Papa VII. in cauſſa Regum Germaniæ, atque in eadem Synodo Imperatorem Conſtantinopolitanum excommunicatum, Nicephorum nempe cognomento Botoniatem, qui tyrannicè ſibi Imperium vendicans, Michaelem cum Maria

Au-

Auguſta conjuge, filioque Conſtantino Porphyrogenito, in Monaſterium relegaverat. Coronatus autem ipſe fuerat à Coſma Patriarcha, qui paullò antè Joanni Xiphilino defunčto ſubrogatus à Michaele fuerat, cum nuper Hieroſolymis Conſtantinopolim adveniſſet. Hæc pluribus Curopalates, contemporaneus teſtis. Cum itaque anno 1078. Coſmas Patriarcha Nicephorum Botoniatem Imperatorem jam coronaſſet, abierat hoc anno Joannes Xiphilinus ejus præceſſor: unde neceſſariò dicendum eſt, vel illum Patriarcham Conſtantinopolitanum anno 1064. eſſe factum; vel ſi anno duntaxat 1066. electus eſt, non ſediſſe annos tredecim & menſes ſex, cum anno 1078. jam mortuus eſſet. Pluribus De *Xiphilino* Joannes Scilitzes Curopalates, Joannes Zonaras, aliique Scriptores Græci. De Scriptis autem ejus, Antonius Poſſevinus tom. 1. *Apparatus Sacri* pag. 955. verbo *Joannes Xiphilinus*. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. mihi 301. ultimæ editionis. Rectè autem annotat hic Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XI. ad annum 1066. pag. 615. contra vulgarem omnium ferè Scriptorum ſententiam; Joannem Xiphilinum Patriarcham Conſtantinopolitanum non eſſe eum, qui Dionem Caſſium Romanarum rerum antiquum & nobiliſſimum Scriptorem in compendium redegerit: cujus occaſione compendii, magno literarum humanarum atque Romanæ Hiſtoriæ damno, integer ipſe Dionis Commentarius exciderit. Hoc autem Opus debetur Xiphilino Xiphilini Patriarchæ nepoti, ut ex propriis Xiphilini nepotis verbis, invictè ibidem probat Guillelmus Cavus. Denique de eodem Catalogus MSS. Codicum, Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum celebrium Bibliothecarum numero 2270. pag. 61. columna 2.

DISSERTATIO
DE
SCRIPTIS PETRI DAMIANI, S. R. E. CARDINALIS, ET OSTIENSIS EPISCOPI.

1060 S. PEtrus Damiani ita dictus, atque ſic cognominari voluit ab uno e ſuis fratribus, quem Parentis loco habuit: cùm *Petrus de Honeſtis*, familiari majoribus ſuis cognomine dici debuiſſet, ſaltem ut plerique volunt. Oriundus ex urbe Ravennate, qui ex Monacho Ordinis divi Benedicti in Cœnobio fontis Avellani, ſive Sancti Andreæ de Avellanâ, factus S. R. Eccleſiæ Cardinalis & Epiſcopus Oſtienſis anno 1058. à Stephano Papa IX. invitus licet ac reluctans, multis pro Eccleſia Romana Legationibus ac laboribus perfunctus eſt. Plurimis tum colloquiis, tum declamationibus, tum Scriptis, contra corruptiſſimos ſeculi XI. mores egit, ut qui hujus ſeculi malitiam ignominiamque intueri voluerit, illam pleniſſimè ex ejus Opuſculis introſpicere addiſcere poſſit. De illo Bellarminus & Labbeus in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, hic parcè admodum ad annum 1060. iſte plenius tomo 1. verbo *Petrus Damiani*, pag. 200. & ſequentibus, quibus nos non pauca addemus, ut & Guillelmo Cavo qui de eo agit, ſeculo XI. ad annum 1057. pag. mihi 610. Ampliſſimè omnium *Acta Sanctorum Ordinis divi Benedicti in Seculorum claſſes diſtributa*. Nempe *Seculum VI.* quod ab anno M Chriſti ad MC. Colligere cœpit Dominus Lucas D'Achery Congreg. Sancti Mauri in Gallia Monachus, D. Joannes Mabillon & Theodoricus Ruinart Congregationis ejusdem illuſtrarunt, & cum Indicibus neceſſariis ediderunt, 2. voluminibus in folio Pariſiis anno 1701. apud Carolum Robuſtel. Nimirum parte 1. pag. 280. usque ad 312. ubi de S. Romualdo diſſerit. Parte. 2. pag. 142. ubi de Sancto Dominico Lauricato, & pagina 245.

Omnia S. Petri Damiani Opera collegit in unum multis ſudoribus & curis, Conſtantinus Cajetanus, Syracuſanus, Monachus S. Nicolai de Arenà, Catanenſis, Congregationis Caſſinenſis, Ordinis Sancti Benedicti, qui ad hunc laborem acrius promovendum, à Summo Pontifice Clemente VIII. Romam appellatus eſt, ut teſtatur ſuis ad eum Epiſtolis Paulus Papa V. datis Romæ apud S. Marcum ſub annulo Piſcatoris anno 1606. die 17. Auguſti. Hoc autem Opus, quod diverſis annis & per partes Romæ editum eſt, illud integrè primò in Galliis impreſſum, Lugduni in fol. tribus tomis anno 1623. de qua tantum impreſſione Labbeus. At omnia S. Petri Damiani Opera, quatuor tomis diſtincta, impreſſa etiam in folio Pariſiis apud Carolum Choſtelain via Jacobæa anno 1642. ſub ſigno Conſtantiæ. Atque etiam folio & modo iiſdem ibidem, ſeu Pariſiis apud Ægidium Tompere anno 1663. vià aurigarià prope puteum certum. Varia præmittuntur in hac editione tanquam *Prolegomena*, quibus magna Petri Damiani enitent merita, & virtutes. Imprimis *Vita ipſius* per Joannem Monachum ejus diſcipulum, Domino Luitprando & cæteris Senioribus Eremi Fontis Avellani dedicata. *Vita altera* per Joannem Antonium Flaminium Forocornelienſem, ex MS. autographo apud Faventinos: *Tertia* ex Auguſtino Fortunio Monacho Congregatio-

tionis Camaldulenſis, ex Lib. V. Hiſtoriarum Camaldulenſium: *Quarta* denique ex Hieronymo Rubeo, Libro V. Hiſtoriarum Ravennatum. Tum ſequitur Letavia quæpiam ſeu ſeries teſtimoniorum tam Veterum quam recentiorum Scriptorum, in gratiam S. Petri Damiani, à folio 32. *Prolegomenon* usque ad 44. unde vix amplius aliquid optari à quoquam legitime poteſt. Itaque continentur

Tomo primo.

Epiſtolarum libri VIII. Quorum I. ad Pontifices Romanos, & Cadalocum Antipapam. II. ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales. III. ad Patriarchas & Archiepiſcopos. IV. ad Epiſcopos. V. ad Archipresbyteros & Archidiaconos, Presbyteros & Clericos. VI. ad Abbates & Monachos. VII. ad Principes ſeculares. VIII. ad viros illuſtres, & alias perſonas privatas. Nec dubium, quin ejusmodi ordine, Epiſtolæ Petri Damiani haudquaquam in Manuſcriptis Codicibus inveniantur, ubi tumultuario modo ordinarie ac pro ſcribarum opinione transſcriptæ ſunt: quem ordinem absque dubio excogitavit Conſtantinus ille Cajetanus, qui editionem curavit. Harum autem quamplurimas, quas vel prolixiores vidit, vel eſſe majoris momenti arbitratus eſt, in Tomum tertium conjecit, ubi ſingularium Opuſculorum & ordinem & numerum conſtituunt. Continentur autem

Tomo ſecundo.

Sermones numero LXXVII. juxta menſium ordinem diſtributi, itemque *Hiſtoria Sanctorum*, ſeu *Vita*, nempe *Vita Sancti Odilonis* Calendis Januarii, Scripta rogatu S. Hugonis, qui Odiloni in regimine Congregationis Cluniacenſis ſucceſſit. Eadem habetur apud Surium & Joannem Bollandum, in *Probatis Sanctorum Vitis & Actis*: itemque in *Chronologia Lerinenſi* & in *Bibliotheca Cluniacenſi.*

Vita S. Mauri Epiſcopi Caſenatis, quæ die 20. Januarii, apud Surium & Bollandum.

Vita S. Romualdi Camaldulenſium inſtitutoris & Abbatis, die 19. Junii apud Surium.

Vita S. Rodulfi Epiſcopi Eugubini, injecta *Vita S. Dominici Loricati*, qui colitur die 14. Octobris.

Paſſio Sanctarum Virginum & Martyrum, Flora & Lucilla, die 29. Julii.

Expoſitio Viſionum SS. Martyrum Mariani & Jacobi, quorum Paſſio tomo 3. Laurentii Surii.

Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 45. pag. mihi 351. enumerat & alias ex Suriana Collectione ſelectas Vitas, quas inter Sermones reperies. I. Vitam S. Eleuchadii, quam reperies ibidem in Suriana Collectione, die 14. Februarii. II. Vitam S. Benedicti Abbatis, die 21. Martii. III. Vitam & Paſſionem S. Georgii Martyris, die 23. Aprilis. IV. Sancti Marci Evangeliſtæ, die 25. Aprilis. V. S. Vitalis & Valeriæ ejus conjugis, Martyrum, die 28. Aprilis. VI. S. Authimi, die 10. Maji. VII. S. Apollinaris, die 23. Julii. VIII. S. Caſſiani, die 13. Auguſti. IX. S. Fidelis Martyris, die 28. Octobris. X. S. Nicolai Myræ Epiſcopi, die 6. Decembris. XI. S. Barbatiani, die 31. Decembris. Alios quoque Sermones ſeu Tractatus præter hos, recenſet ex eodem Surio, Antonius Poſſevinus.

Quod ſpectat ad Sermones, obſervarunt jampridem Baronius; Poſſevinus, Voſſius & alii, *Homiliam de Nativitate Domini*, quæ à Lipomano tomo 8. & à Surio tomo Sexto ad diem 25. Decembris, ſub nomine Petri Damiani affertur, falſo illi eſſe ſuppoſitam: cùm in ea mentio fiat Sancti Bernardi, qui A. 1153. obiit, annis ferè centum vel ſaltem octoginta poſt mortem S. Petri Damiani. Hæc quoque habet in *Erotematis* non omittenda Theophilus Raynaudus. I. Suppoſitum eſſe Petro Damiano Sermonem *de Sancto Martino*, qui manifeſte eſt hominis Galli, meminitque S. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi, ſuorum temporum Tullii. II. Sermonem *de rivis fluminis*, in vigilia Nativitatis Domini, eſſe divi Bernardi. III. Ejusdem Bernardi eſſe Sermonem *de Sancto Stephano*. IV. Sermonem qui dicitur ſecundus *de Sancto Andrea*, eſſe apud Bernardum tertium de eodem Feſto: ſed forte ad neutrum pertinere, ut alias in Bernardo dictum eſt. V. Sermonem *de S. Nicolao*, reperiri apud eundem Bernardum. Hæc Raynaudus dubitando, ſed nos dicimus Conſtantinum Cajetanum Abbatem Benedictinum, indulſiſſe plurimum ſuo Ordini, in editione ſuâ Operum S. Petri Damiani, in præjudicium Ciſtercienſis Ordinis. Sive enim ex conjecturis, ſive ex devotione in Damianum præpoſterâ, adſcripſit illi ferme omnes Sermones, qui jam in *Bibliotheca Patrum Ordinis Ciſtercienſis* tomo III. f. 193. inveniuntur ſub nomine Nicolai Clarævallis olim Monachi, atque antea Arremarenſis Ordinis divi Benedicti Cœnobii profeſſi, quos ex verbis divi Bernardi Abbatis & Magiſtri ſui compoſitos Henrico Campaniæ Comiti nuncupavit, de quibus an hujus Nicolai ſint, ambigere merito nullus poteſt. Itaque in hac *Bibliotheca Patrum Ciſtercienſis Ordinis*, tom. 3. f. 193. ſunt tantum Sermones novendecim, de quibus hæc notamus.

Sermo 1. Nicolai ClaræVallenſis *in Nativitate Sancti Joannis Baptiſtæ*, de decem privilegiis ejus: qui legitur tomo 2. Operum S. Petri Damiani, die 24. Junii pag. 53.

Sermo 2. Nicolai ClaræVallenſis *in natali Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli*, ad iſta verba, *Iſta ſunt duæ olivæ* &c. ibidem tomo 2. Operum S. Petri Damiani, die 29. Junii p. 62.

Sermo 3. *in Natali S. Benedicti*, ex verbis *Dixit Simon Petrus ad Jeſum* &c. inter Sermones Damiani ad diem 21. Martii p. 19.

Sermo 4. *in Feſto Sanctæ Mariæ Magdalenæ*, de tri-

tribus unguentis: quæ inter Sermones Damiano datos, die 22. Julii p. 66.

Sermo 5. *in Feſto Sancti Petri ad vincula*, ſuper his verbis, *Adoleſcentulæ dilexerunt te nimis*: inter Sermones S. Petri Damiani die 29. Junii pag. 61.

Sermo 6. *in Aſſumptione beatæ Mariæ*, ſuper his Canticorum verbis, *Quæ eſt iſta* &c. inter Sermones Petri Damiani die 15. Auguſti p. 91.

Sermo 7. *in Nativitate beatæ Mariæ*, de eo quod ſcriptum eſt, *Fecit Rex Salomon thronum* &c. inter Sermones Damiani, die 8. Septembris pag. 99.

Sermo 8. *in Exaltatione Sanctæ Crucis*, ſuper illud, *En collige duo ligna* &c. inter Sermones Damiani, die 14. Sept. p. 109.

Sermo 9. *in Feſto Sanctorum Angelorum*, De ſex alis eorum: inter Sermones Damiani die 29. Septemb. p. 123.

Sermo 10. *in Dedicatione Eccleſiæ*, De ejus Sacramentis: inter Sermones Damiani de Dedicatione Eccleſiæ, p. 167.

Sermo 11. *in Feſto Sancti Victoris*, De ſeptem ramis & ſeptem fructibus ligni vitæ. Inter Sermones Damiani ad diem 1. Septembris pag. 97. hoc tantum obſervato, quod initium quod habetur apud Petrum Damianum Num. 1. hujus Sermonis, ſit purum aſſumentum alicunde allatum, ad rem Sancti Victoris nihil faciens: Sermoque verus incipiat, *Ad manum eſt Sancti Patris noſtri Victoris* &c. quomodo incipit in Nicolao Claræ Vallenſi.

Sermo 12. *in Feſto omnium Sanctorum*, De ſeptem beatitudinibus, Inter Sermones Damiani, ad Calendas Novembres, pag. 130. & ſequentibus.

Sermo 13. *in Feſto Sancti Martini*, ſuper his, *Videte & vigilate & orate* &c. Inter Sermones Damiani ad diem 11. Novembris p. 132.

Sermo 14. *in Feſto Sancti Andreæ*, De confeſſione. Inter Sermones Damiani, die 30. Novembris p. 138.

Sermo 15. *in Feſto Sancti Nicolai*, De quinque regionibus. Inter Sermones Damiani die 6. Decembris p. 140.

Sermo 16. *in adventu Domini*, De beata Maria. De eo quod dictum eſt, *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis* &c. Inter Sermones Damiani, ad diem 25. Martii in Annuntiatione beatæ Mariæ Virginis, p. 23.

Sermo 17. *in vigilia Nativitatis Domini*, De ſeptem fluminibus: inter Sermones Damiani eadem die, p. 142.

Sermo 18. *in Nativitate Domini*, de eo quod ſcriptum eſt, *Oleum effuſum nomen tuum*: inter Sermones Damiani, die eadem p. 146.

Sermo 19. *in Feſto Sancti Protomartyris Stephani*, De ejus dignitate: inter Sermones Damiani, eadem die p. 148.

Itaque juxta hunc calculum, ex Sermonibus LXXVII. Petro Damiano à Conſtantino Cajetano attributis, jam novendecim projiciendi ſunt, ſuoque authori Nicolao Arremarenſi ac poſtea Claræ Vallis Monacho, & Sancti Bernardi Secretario reſtituendi ſunt, ad quem indubie ſpectant: ut reſtent tantum Petro Damiano Sermones LVIII. Imò tam gravis hallucinatio Cajetani in gratiam unius è ſuis Commonachis, juſtam dat etiam de aliis ſuſpicionem, quos Anonymos inventos, vel ſub nudo Petri nomine, ex zelo potius ac devotionis æſtu, quam judicio & æquitate, Petro Damiano adſcribere potuit.

Sane in Regia Galliarum Bibliothecâ, Codicibus 4016. & 4137. inveniuntur *Sermones Magiſtri Petri Oſtienſis Epiſcopi*, ſeu *Homiliæ in Evangelia per annum*. Incipiunt, *Erunt ſigna* &c. Salvator noſter Dilectiſſimi Fratres præparatos nos invenire deſiderans &c. quorum Codex unus caractere Longobardico ſcriptus, annorum 600. creditur, qui in folio. Huic Collectores Catalogorum, hanc Notam in ſuo Catalogo addiderunt.

NOTA.

Non videtur his author fuiſſe Petrus Damiani, Epiſcopus Oſtienſis ſcriptis clarus, ſed Petrus alter itidem Oſtienſis Epiſcopus, qui eodem ferme tempore, Leoni IX. à ſecretis fuit, & qui Magiſter hîc appellatur: quo nomine Petrum Damiani nunquam donatum reperi, qui Peccatorem & Monachum ſe ipſe perpetuò indigitat. Mirum ſane eſt, quod Petrus Damiani tot Sermones *De Sanctis*, ut in impreſſis habentur compoſuiſſet: & *De tempore* ſeu *De Evangeliis* tam paucos. Videant peritiores in iſtis, neque Cajetano fidem omnimodam adhibeant.

Edidit quoque Dominus Lucas Dacherius tomo VII. *Spicilegii* pag. 120. & ſequentibus, Sermones quinque *De Oratione Dominica*, ſub nomine S. Petri Damiani.

1. pag. 120. *Accepiſtis auditum fidei, Fratres cariſſimi, formam Dominicæ Orationis &c.*

2. pag. 123. *Conditio mortalis, terrena compago, limoſa ſubſtantia &c.*

3. pag. 127. *Omnia quæ Divinitus dicta, factaque referuntur &c.*

4. pag. 130. *Fratres cariſſimi, qui vos donavit credere, ipſe vos docuit &c.*

5. pag. 134. *Quod ego cum magno tremore dicturus ſum &c.*

At Sermones iſti quos ſub nomine Petri ſimpliciter invenerat Dacherius, atque ex conjecturis opinabatur ſpectare ad Petrum Damianum: habentur tam in MSS. Codicibus, quam in impreſſis omnibus ſub Sancti Petri Ravennatenſis Archiepiſcopi, ſeu Sancti Petri Chryſologi nomine, ſuntque Sermones Num. ſeu Ordine 67. 68. 70. 71. 72.

Eruditi viri dicunt, plurimos ex iſtis Sermonibus, qui Sancto Petro Damiani à Conſtantino Cajetano adſcripti ſunt & impreſſi, ſpectare ad Petrum Comeſtorem, qui ſub extremum Seculi XII. floruit, & cujus Sermones ſub nomine Petri ſimpliciter, extant in Bibliothecis vetuſtis, &

MSS. Codicibus plurimis. Vnde volunt Cajetanum Petri Damiani amplificandi cupidum ac præoccupatum, inſpecto Petri nomine in MSS. Codicibus, avido victu hos Sermones devoraſſe, & Petro Damiano inſcripſiſſe. Profectò cum plurimi ſint MSS. Codices in variis Bibliothecis Pariſienſibus, Regia, Victorina, Colbertina, & Sancti Germani, Sermonum Petri Comeſtoris: facillime hæc ſuppoſitio detegi poteſt, ab eo qui periculum facere voluerit. Vnum dicam, legiſſe me aliquos, qui magis accedunt ad tempora & Methodum Petri Comeſtoris, quàm Petri Damiani: unde in ſuſpicionem venio, malæ fidei Conſtantini Cajetani.

Tomo tertio.

Continentur Opuſcula LX. diverſorum argumentorum, quæ hic ſigillatim recenſere juvat.

I. *Opus de fide Catholica ad Ambroſium.*
II. *Antilogus contra Judæos.*
III. *Dialogus inter Judæum & Chriſtianum.*
IV. *Diſceptatio Synodalis.*
V. *Actus Mediolanenſes.*
VI. *Liber qui appellatur*, Gratiſſimus.
VII. *Liber Gomorrhianus.*
VIII. *De parentelæ gradibus & de gradibus conſanguinitatis.*
IX. *De Eleemoſyna.*
X. *De Horis Canonicis.*
XI. *Liber qui appellatur*, Dominus vobiſcum.
XII. *Apologeticum de contemptu ſeculi.*
XIII. *De perfectione Monachorum.*
XIV. *De Ordine Eremitarum & facultatibus Eremi Montis Avellani.*
XV. *De ſuæ Congregationis inſtitutis.*
XVI. *In Epiſcopum Monachos ad ſeculum revocantem.*
XVII. *De cœlibatu Sacerdotum.*
XVIII. *Contra Clericos intemperantes*, in tres Diſſertationes diſtinctum.
XIX. *De abdicatione Epiſcopatus.*
XX. *Apologeticus ob dimiſſum Epiſcopatum.*
XXI. *De fuga dignitatum Eccleſiaſticarum.*
XXII. *Contra Clericos aulicos, ut ad dignitatem promoveantur.*
XXIII. *De brevitate vitæ humanæ.*
XXIV. *Contra Clericos regulares proprietarios.*
XXV. *De dignitate Sacerdotali.*
XXVI. *Contra inſcitiam & incuriam Clericorum.*
XXVII. *De communi vita Canonicorum, ad Clericos Fanenſis Eccleſiæ.*
XXVIII. *Apologeticus Monachorum adverſus Canonicos.*
XXIX. *De vili veſtitu Eccleſiaſticorum.*
XXX. *De Sacramentis per improbos adminiſtratis*
XXXI. *Contra philargyriam & vinculum cupiditatis.*
XXXII. *De Quadrageſimâ & XLII. Hebræorum manſionibus.*

XXXIII. *De bono ſuffragiorum & variis Miraculis.*
XXXIV. *De variis miraculoſis narrationibus*: addita ſimili Diſputatione, *De variis apparitionibus & miraculis*, cum Diſſertatione quinquepartita.
XXXV. *De picturis Principum Apoſtolorum.*
XXXVI. *De divina omnipotentia in reparatione corrupta, & factis infectis reddendis.*
XXXVII. *De variis ſacris quæſtionibus.*
XXXVIII. *De proceſſione Spiritus Sancti.*
XXXIX. *Contra ſedentes tempore Divini Officii.*
XL. *De ira refrænanda.*
XLI. *De tempore celebrandi nuptias.*
XLII. *De fide Deo obſtricta non fallenda, & ſervanda fide Deo præſtita.*
XLIII. *De laude flagellorum & diſciplinæ.*
XLIV. *De decem Ægypti plagis & Decalogo.*
XLV. *De ſimplicitate ſancta ſcientiæ inflanti anteponenda.*
XLVI. *De correptione æquanimiter ferenda.*
XLVII. *De Caſtitate.*
XLVIII. *De Spiritualibus deliciis.*
XLIX. *De perfecta Monachi informatione.*
L. *Inſtitutio Monialis unius, ad Blancham.*
LI. *De vita Eremitica.*
LII. *De bono religioſi ſtatus.* Hoc Opuſculum imitatus eſt vel excerpſit, quiſquis ille eſt, qui inter Opera Hugonis Victorini, ſcripſit Libros duos, qui *De beſtiis* inſcribuntur: Sive ille author fuerit Hugo de Sancto Victore, quem vix exercuiſſe in Opuſculis ſuis, officium Excerptoris crediderim: ſive is ſit Hugo de Folieto, quod mihi magis probabile eſt.
LIII. *De patientia in infeſtatione improborum.*
LIV. *De jejunio Sabbathi.*
LV. *De celebrandis vigiliis.*
LVI. *De fluxa mundi gloria deſpicienda.*
LVII. *De Principis officiis in coërcitione improborum.*
LVIII. *De vera felicitate ac ſapientia.*
LIX. *De Noviſſimis & Antichriſto.*
LX. *Expoſitio myſtica Libri Geneſeos.*

Hæc tomo 3. continentur Opuſcula, quibus addo ut notat Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, *Libellum De correctione Papæ & Epiſcopi*, excuſum Argentorati anno 1562. & inter alia quædam Francofurti 1614. & 1621. atque apud Melchiorem Goldaſtum tomo 2. Monarchiæ p. 43. Illum ex olfactu tituli tantum, eſſe ſuppoſititium Labbeus cenſet, qui ſe librum non vidiſſe teſtatur.

Tomo quarto.

Continentur *Carmina varia, Orationes, Hymni, Ænigmata*, aliaque hinc inde à Conſtantino Cajetano, Monacho Benedictino collecta. Quæ omnia quiſquis Petro Damiani indubia adſcripſerit & crediderit, hic magnam mihi fidem habere videbitur. Agunt de *Petro Damiani*, præter citatos qui Vitam ſcripſerunt, &

omnes qui Hiſtoriam Cardinalium hoc ſeculo compoſuerunt, S. Leo IX. Epiſtola quam ad eum anno 1049. ſcripſit. Deſiderius Abbas Caſſinenſis Lib. 2. *Dialogorum ſuorum.* Leo Marſicanus, Monachus & Caſſinenſis Cœnobii Bibliothecarius, Lib. 2. *Chronicorum Caſſinenſium* cap. 101. Lambertus Schafnaburgenſis, Hirsfeldenſis Monachus in *Chronico* ad annum 1069. Bertoldus Presbyter Conſtantienſis in *Chronico*, ad annum 1061. Sigebertus Gemblacenſis in Libro *De viris illuſtribus* cap. 163. Vincentius Bellavacenſis in *Speculo Hiſtoriali* Lib. 25. cap. 52. Antonius Florentinus Archiepiſcopus in *Summa Hiſtoriali* parte 2. titulo 16. cap. 8. Franciſcus Petrarcha *De vita ſolitaria* tract. 3. cap. 17. Joannes Trithemius Lib. 2. *De viris illuſtribus Ordinis divi Benedicti*, cap. 93. Arnoldus Vion Belga, Monachus Congregationis Caſſinenſis, Lib. 2. *Ligni Vitæ* cap. 9. & Lib. 3. ſub octavo Calendas Martii, denique lib. 5. cap. 31. cum multis aliis.

1060 CONSTANTINUS AFRICANUS, CASSINENSIS MONACHUS tempore Alphani Salernitani Archiepiſcopi, qui anno 1057. Eccleſiam Salernitanam ſuſcipiens urgendam, An. 1086. Epiſcopatus ſui 29. mortuus eſt, floruit. Hinc librum ſuum *De ſtomachi naturalibus & non naturalibus affectionibus* nuncupavit. Ortu Carthaginenſis, Medicus & Philoſophus præſtantiſſimus, varia Orientis loca peragravit, & Babylone præſertim commoratus, omni Chaldæorum, Arabum, Perſarum, Saracenorum diſciplina ingenium excoluit. Babylonia diſcedens Indiam adiit, hinc Æthiopiam petiit, ac Ægyptum tandem, cujusvis gentis ſpolia & theſauros ſerum referens. Exactis hoc modo in variarum Gentium ſtudiis linguisque ediſcendis, quadraginta prope annis, domum rediit, ubi inſidiis ægre elapſus, ad Caſſinenſe Cœnobium ſe recepit, ibique Monachum induit, & grandævus in Domino obdormivit. Plurima ſub ejus nomine edita ſunt, quæ tamen fere omnia ex Arabica lingua in Latinam, ex antiquorum Medicorum Libris translata ſunt. Hæc ad inſtitutum noſtrum nihil ſpectant, ſed quia Monachus extitit, ad Scriptores etiam Eccleſiaſticos utcunque pertinere poteſt, cujus Operibus recenſendis immorabimur.

Extant ſub ejus nomine Opuſcula Medica varia in Catalogo impreſſo Librorum Bodlejanæ Bibliothecæ Oxoniæ 1674. in folio à Thoma Hidio, Litera C. pag. 177. col. 1. nimirum.

Opera *Baſileæ* 1539. C. 2. 9. Med.

Breviarium dictum *Viaticum* de morbis corporis humani *Lugd.* 1570. 8. A. 4. Med.

Libellus de animalium uſu in Medicina *Baſileæ* 1560. 8. C. 34. Med.

Liber de febribus pag. 202. *Venetiis* 1576. F. 1. 9. Med.

De principalibus membris corporis humani pag. 313. in medio libri *Baſileæ* 1541. A. 2. 5 Med.

Præter librum *De ſtomachi naturalibus & non naturalibus affectionibus*, quem Alphano Salernitanæ Eccleſiæ Archiepiſcopo nuncupavit, cætera omnia fere ab ipſo ex Arabica lingua in Latinam translata ſunt, licet audactater in folio ſub ejus nomine Baſileæ annis 1536. & 1539. apud Henricum Petri hoc ordine edita ſint.

Viaticum de morborum cognitione & curatione libris 7.

De remediorum & ægritudinum cognitione lib. 1.

De Vrinis lib. 1.

Opus Conſtantini proprium *De ſtomachi affectionibus naturalibus & non naturalibus lib. 1.*

De victus ratione variorum morborum lib. 1. De Melancholia lib. 2.

De Coitu lib. 1. De Animæ & ſpiritus discrimine lib. 1.

De Incantatione & adjuratione, collique ſuſpenſione, Epiſtola ad filium.

De mulierum morbis lib. 1. De Chirurgia lib. 1. De gradibus ſimplicium lib. 1.

Ex MSS. Codicibus Bodleianæ Bibliothecæ & aliarum bibliothecarum facile! conſtabit, omnia fere à Conſtantino non compoſita, ſed translata eſſe, ex Græcis vel Arabicis antiquioribus. Etenim.

Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 708. in MSS. Codicibus Guillelmi Laudi litera C. Codice 56. num. 2. Conſtantini Medici Viaticum libris VII. de diætis univerſalibus & particularibus, Græce in fol. Ibidem Codice 1252. in MSS. Guillelmi Laudi litera G. Codice 87. num. 6. Conſtantini Monachi Viaticum libris 7. De febribus libri 5. De Vrinis, omnia ex Atabico. Ibidem Codice 1507. in MSS. Guillelmi Laudi litera H. Codice 81. Conſtantini Africani Montis Caſſinenſis Monachi breviarium dictum *Viaticum* de morbis corporis humani. Ibidem Codice 2069. in MSS. Thomæ Bodleji litera C. Codice 1. Conſtantini Africani Viaticum practicæ Medicinæ lib. 7. Ibidem Codice 2444. in MSS. Thomæ Bodleji litera F. 8. Codice 4. num. 4. Iſaaci Diætarium ſive De diætis univerſalibus. Num. 5. ejusdem liber Vrinarum & liber Febrium à Conſtantino Monacho translati. Ibidem Codice 2753. in MSS. Thomæ Bodleji, ſupra N. 2. Art. Codice 11. num. 6. Diætæ univerſales & particulares per Magiſtrum Iſaac. Num. 7. ejusdem liber Vrinarum. Num. 8. *Conſtantini Africani liber de Stomacho.* Num. 9. ejusdem de regendotum Canonum ratione, liber imperfectus. Ibidem Codice 6749. in MSS. Aſhmolianis, *Conſtantini Introductiones Aſtronomicæ*, in membrana 1471. pag. 183. Ibidem Codice 7529. in MSS. Aſhmolianis, *Conſtantini liber de coitu*, in membrana 1471. pag. 173. b. Ibidem Codice 7781. 7782. in MSS. Aſhmolianis, Iſaac liber febrium, quem Conſtantinus in Latinum tranſtulit. Membra-

na

na in folio, 1470. Liber Diætarum particularium, in membrana ibidem 2.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 686. in MSS. Collegii Mortonenſis Codice 219. P. 22. Art. num. 3. Conſtantinus Africanus de Stomacho, de melancholia &c. Ibidem Codice 698. 699. in MSS. Collegii Mertonenſis Codice 231. Theoricæ Pantegni Medicinalis Conſtantini Africani libris X. P. 214. Art. Codice 232. Conſtantini Africani Viaticum eum Gloſſa Geraldi P. 215. Artium. Ibidem Codice 722. in MSS. Collegii Mertonenſis Codice 255. num. 5. Conſtantinus Africanus de ægritudine & de anatomia Stomachi. P. 4. 6. Art. Ibidem Codice 907. in MSS. Collegii Orielenſis Codice 55. Conſtantini Africani, Montis Caſſinenſis Monachi Medicina practica. Ibidem Codice 914. in MSS. iisdem Codice 62. Conſtantini Africani Montis Caſſinenſis Monachi Viaticum. Iſaac Medicus de Vrinis. Ejusdem liber de febribus. Ejusdem Diætarium univerſale & particulare. Ibidem Codice 1131. in MSS. Codicibus Collegii Novi, Codice, 167. num. 3. Viaticum Conſtantini in 7. libris cum annotationibus. Liber Iſaac de febribus à Conſtantino translatus ab Arabica in Latinam linguam. Ibidem Codicibus 1741. 1742. in MSS. Codicibus Collegii S. Joannis Baptiſtæ in Abaco ſecundo A Codice 3. Conſtantino Africani liber medicus, dictus *Pantegnus.* Codice 4. idem in duas partes diviſus. Ibidem Codice 2192. in MSS. Collegii S. Mariæ Magdalenæ Codice 51. Conſtantinus Africanus, liber excuſus Baſileæ 1539. hunc titulum habet [illegible] *communibus Medico cognitu neceſſariis locis*. Illic continentur *Pantechnon* ſive *Theorica. Enumeratio partium corporis humani etymologico practica,* ſive *De regimine ſanitatis, una cum libro de diviſione cura ægritudinum.* Ibidem Codice 2198. in MSS. ejusdem Collegii Codice 57. num. 5. Conſtantinus Africanus de Melancholia. Ibidem Codice 2314. in MSS. ejusdem Collegii Codice 173. Tractatus de Vrinis, de Febribus, Conſtantinus de Oculis, de Melancholia. Ibidem Codicibus 2315. 2316. in MSS. ejusdem Collegii S. Mariæ Magdalenæ Codice 174. Diætæ univerſales & particulares Iſaaci. Codice 175. Ejusdem liber de Febribus à Conſtantino translatus. De Vrinis, de Elementis.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, Codice 392. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis in parte bibliothecæ Auſtrali, Claſſis 23. ſerie infima Codice 3. num. 4. Liber Graduum Conſtantini Caſſinenſis Monachi. Ibidem Codice 956. in MSS. Codicibus Collegii Cajo Gonritenſis, in libris *De medicina* Latine compoſitis Codice 6. num. 1. Viaticus de curandis morbis 7. libris vel partibus concinnatus. Ibidem Codice 962. in iisdem MSS. Codice 12. num. 3. *Conſtantinus de Stomacho.* Ibidem Codice 976. in iisdem MSS. Codicibus, Codice 26. num. 1. De morbis & eorum curationibus libri 7. Num. 2. Conſtantinus Africanus Montis Caſſinenſis de Melancholia. Num. 3. Ejusdem liber de Stomacho. Num. 4. ejusdem liber de oblivione. Num. 5. Liber Magiſtri Conſtantini Africani de Coitu. Num. 6. Alius liber de eodem, præſertim de delectatione animalium in Coitu. Num. 7. liber Elephantiæ. Num. 8. De modo medendi. Num. 9. Conſtantinus Montis Caſſinenſis de Febribus. Ibidem Codice 1866. in MSS. Codicibus Domus S. Petri Codice 204. num. 1. *Aphoriſmi Hyppocratis cum Commentario Galeni*, ex Interpretatione Conſtantini Africani, Montis Caſſinenſis Monachi, Medicinæ periti. Ibidem Codice 1880. in MSS. ejusdem Domus S. Petri Codice 218. num. 1. Viaticum Conſtantini cum Gloſſulis Gerardi.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 235. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Dunelmenſis litera C. Codice 170. Conſtantini Viaticum. Tractatus de coitu animalium à natura inſtituto ad conſervationem ſpecierum in Individuis pag. 107. De memoria & eam juvantibus medicinis pag. 224. De paſſione Iliaca & ejus curatione pag. 225. in 4. Ibidem Codice 745. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Wigornienſis Codice 70. Theoricæ Conſtantini Montis Caſſini libri X. ibidem Codice 760. in MSS. Codicibus ejusdem Eccleſiæ Cathedralis Wigornienſis Codice 85. num. 10. liber Conſtantini de Febribus. Num. 11. liber Vrinarum Iſaac ab eodem translatus. Ibidem Codice 883. in MSS. Codicibus in 4. illic exiſtentibus, Codice 39. Theorica Conſtantini Montis Caſſinenſis. Ibidem Codice 885. in MSS. Codicibus in 4. ejusdem Eccleſiæ Cathedralis Wigornienſis, Codice 41. Viaticum Conſtantini de morbis & curatione eorum libris VII. Liber Vrinarum. Diætæ Generales Iſaac. Ibidem Codice 3088. in MSS. Codicibus Norfalcianæ bibliothecæ Codice 189. num. 3. Iſaac de Vrinis à Conſtantino translatus in linguam vulgarem. Ibidem Codice 3238. in MSS. Codicibus ejusdem bibliothecæ Codice 339. Conſtantini Medici Viaticum. Principium, *Capillus ex fumo* &c. Ibidem Codice 3633. in MSS. Codicibus Franciſci Bernardi Codice 64. num. 12. Conſtantini Practica de morbis curandis ſecundum diverſos Doctores. Ibidem Codice 6410. in MSS. Codicibus Caroli Theyeri Codice 40. Viaticus Conſtantini, & Iſaac de Vrinis. Ibidem Codice 6441. in MSS. Codicibus Caroli Theyeri ejusdem Codice 71. *Antidotarium Conſtantini.* Ibidem Codice 6605. in MSS. Codicibus ejusdem Caroli Theyeri, Codice 235. num. 1. *Pantegnum Conſtantini.* Ibidem Codice 7671. in MSS. Codicibus Roberti Burſcough Codice 52. num. 8. liber Vrinarum Iſaac filii Salomonis, per Conſtantinum Africanum ex lingua Arabica in Latinam verſus. Num 9. Liber de Diætis Vniverſalibus. Num. 10. Li-

ber de Diætis particnlaribus. Num. 11. Liber Iſaac de Febribus per Conſtantinum Africanum verſus. Num. 12. Liber Viatici per Conſtantinum in Latinam linguam translatus. Ibidem Codice 8473. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ, Codice 751. Conſtantini Monachi Viaticum. Hoc autem impreſſum opus anno 1475. ſub titulo tractatus *De Morborum cognitione & curatione.*

Meminic hujus Scriptoris Petrus Diaconus *De Viris illuſtribus Caſſinenſibus* cap. 23. Joſias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Geſneri, verbo Conſtantinus pag. 146. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* Seculo XI. ad annum 1072. pag 618.

1060 MARIANVS SCOTVS *vir atate ſua admodum diſertus*, ut de eo tradit Sigebertus in *Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum* cap. 173. *Chronicon* perduxit usque ad annum MLXXXIII. Sed Dodechinus Abbas. S. Diſibodi illud usque ad annum MCC. continuavit. De hoc ita Sigebertus in Chronicis ad annum MLXI. *Marianus Chronographus claret, qui à Scotia in Galliam veniens, Colonia factus Monachus primo, poſtea apud Moguntiam recluſus eſt:* Et ad annum MLXXXII. *Marian. Scotus Chronicon ſuum à Chriſti nativitate inchoatum, usque ad hunc annum perduxit, qui erat atatis ſua quinquageſimus ſextus, multum laborans errorem corrigere de annis Domini, qui invenitur in cyclo Dioniſii, altrinſecus autem ſecundam veritatem Evangelii.* In quo Sigeberti loco, pro *Quinquageſimus ſextus*, lege *Quinquageſimus quartus.* Exaratum erat in MS. *LIV.* unde proclivi errore librarius fecit *LVI.* Sane Marianus ipſe in *Chronico* ad annum MXXVIII. hoc ſe anno natum fuiſſe ſcribit, unde clare dilucet, quod à me dictum eſt. Idem Marianus ad annum MLVI. ſe tum factum Monachum ait. Anno MLIX. Presbyterum ſe conſecratum perhibet, Anno MLXIX. à fuldenſi recluſione ad Moguntinam ſe tranſiviſſe indicat. Ex Aventino in Scriptoribus quos quinto *Annalium* libro præmiſit, diſcere eſt, cum Germania luſtrata, in Bavariam veniſſe Reginoburgum, atque ibi docuiſſe Mathematicas diſciplinas, itemque ſacras literas interpretatum fuiſſe: victum vero ei ſuppeditatum fuiſſe hic, a ſuperioris & inferioris Mnnaſterii virginibus. Obiit Moguntiæ anno MLXXXVIII. ut Dodechinus ait, atque ut teſtatur Aventinus, *in templo Beati Petri extra urbem ſepultus eſt.* Hæc de Vita Mariani Scoti, Gerardus Johannes Voſſius verbotenus lib. 2. De Hiſtoricis Latinis cap. 47. pag. 384. editionis ultimæ. Marianus in *Chronico* ſuo ſequitur Caſſiodorum, uti Caſſiodorus Euſebium: itaque ubi Euſebius errat, etiam iſti errant. Interim utilitatis hoc adſert, quod cum ſuo ævo meliores habuerit codices, quam hodie ſuperſint: non pauca ex eo in Euſebio, Caſſiodoro, atque item Beda & aliis, emendari poſſunt.

Manuſcriptum Mariani Chronici Codicem optimum extare in Oxonienſi bibliotheca, cognoſcimus ex Briani Twini *De Antiquitate Oxonienſis Academia* libro primo pag. 67. cujus *Apologiam* libris 3. Oxonii anno 1608. in 4. edendam curavit. Atque idem libro ſecundo pag. 171. ad hunc MS. codicem provocat. *Nam impreſſum*, inquit, *editum quis diceret, qui multo plura occultat, quam edit?* Prodiit Chronicon illud ad annum MCC. continuatum, tum alibi ſæpius, tum inter Scriptores rerum Germanicarum, ac imprimis Francoſurti 1583. in fol. Codicem vero manuſcriptum editis duplo auctiorem, quem in Bibliotheca Oxonienſi extare teſtatur Brianus Twinus *De Antiquitate Academia Oxonienſis* lib. 1. pag. 67. certum non eſſe, ac *Additiones* iſtas ab aliena forſan manu profectas fuiſſe, cenſent eruditi: nam ſuſpicionem injicit Codex alter MS. cum alterius additionibus interſertis, quem in Bibliotheca Lumlejana extitiſſe, fidem facit Thomas Jameſius *Ecloga Oxonio Cantabrigienſis* libro 2. pag. 93. Quisquis porro Codices manuſcriptos Mariani Chronici cum impreſſis conferre voluerit, ſciat inter MSS. Codices Bibliothecarum Angliæ & Hiberniæ, qui duobus in fol. voluminibus Oxonii annis 1696. & 1698. è theatro Sheldoniano impreſſi ſunt, extare MSS. Codices varios Chronici Mariani Scoti, ex quibus editiones corrigi & ſuppleri imperfectæ poſſunt, quos hic recenſebimus.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 2182. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Bodleji littera D 3. Codice 5. num. 3. *Marianus Scotus de geſtis regum Anglorum usque ad obitum Stephani.* Ibidem Codice 2468. in MSS. Codicibus Bodleji ejusdem littera F. 10. Codice 5. *Mariani Scoti Chronicon, cum Appendice.* Item in Bibliotheca eadem Codice 5103 in Collectaneis manuſcriptis Joannis Lelandi Vol. 2. cap. 30. *Excerpta ex Chronico Mariani Scoti à pag. 238. ad 250.* Ibidem in Collectaneis MSS. Richardi Jameſii ſacræ Theologiæ Doctoris, Vol. XI. in 4. num. 19. *Collectanea ex Mariano Scoto pag. 220. ad 231.* Ibidem inter MSS. Codices Bibliothecæ Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1624. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 157. num. 5. *Mariani Scoti Chronicon ab orbe condito ad annum Domini 1082.* Ibidem Codice 2177. in MSS. Codicibus Latinis Collegii S. Mariæ Magdalenæ Codice 36. num. 2. *Mariani Hibernienſis Chronicon una cum altero Chronico Rogeri Hoveden, ubi ille definit, usque ad Regem Joannem.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum inſignium ejusdem regni bibliothecarum Codice 9475. in MSS. Codicibus Joannis Mori Epiſcopi Nordvicenſis Codice 289. num. XI. *Hiſtoria Anglorum per Henricum Huntingdon compoſita, cum Hiſtoria Mariani Scoti de geſtis Regum Anglorum ad obitum Stephani & initium regni Henrici II, qui fuit filius Imperatricis.* Inter MSS. Codices bibliothecæ Cattonianæ ſub effigie Neronis littera C. Codice

Codice 5. num. 2. *Chronica Chronicarum*, hoc eſt, *Mariani Scoti Chronicon*, *exemplar perpulchrum & emendatum.* Hæc de MSS. Codicibus Chronici Mariani Scoti.

Juxta Petrum Lambecium libro 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* cap. 8. pag. 749. in Auguſtiſſimæ bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Cudice MS. inter Codices MSS. Theologicos Latinos *quadrageſimo nono*, continentur *omnes Epiſtolæ S. Pauli Apoſtoli*, propria manu celeberrimi Chronographi *Mariani Scoti* Fuldenſis Monachi anno Chriſti 1079. exaratæ, & ab eodem *Annotationibus marginalibus & interlinearibus*, hactenus quidem nondum editis, editu tamen digniſſimis illuſtratæ, in quarum fine hæc ipſius ſubſcriptio legitur.

Explicit Epiſtola ad Hæbreoe, habens verſus DCCC.

In honore individuæ Trinitatis Marianus Scotus ſcripſit hunc librum ſuis Fratribus peregrinis.

Anima ejus requieſcat in pace, propter Deum devote dicite, Amen. XVI. Kal. Junii, hodie Feria VI. anno Domini MLXXIX. In eodem etiam Codice *folii decimi* pag. 1. propria ejusdem Mariani manu ſcriptum legitur, *X. Kal Aprilis anno Domini MLXXVIIII. Mariani miſeri Domine miſerere.* Quibus verbis rogat Marianus Scotus lectores iſtius à ſe ſcripti Codicis, ut poſt mortem ſuam pro ſe orent. Tunc temporis enim adhuc vivebat, quippe qui revera anno MLXXXVI. obiit, ut teſtatur Dodechinus ejus continuator. Hæc loco citato Lambecius verbo tenus.

De aliis Mariani ſcriptis, videlicet *Concordia Evangeliſtarum*, *Univerſali computo*, *Emendationibus Dionyſiani calculi*, conſulendi ſunt Balæus, aliique. Hæc Guilielmus Cavus, cui addo opus hoc primum Mariani Scoti, eſſe potius *Collectaneum quoddam ex Evangeliſtarum voluminibus & aliis Doctoribus*, quam *Concordiam Evangeliſtarum.* Habetur inter MSS. Codices Bibliothecæ Cottonianæ ſub effigie Tiberii littera E. Codice 4. num. 26. *Liber Mariani genere Scoti, excerptus de Evangeliſtarum voluminibus ſive Doctoribus.* Quoad autem *Univerſalem computum & Emendationes Dionyſiani calculi*, Opuſcula hæc Spectant ad *Robertum Herefordenſem Epiſcopum*, eximium temporis calculatorem, de quo dicemus poſtea. Hæc de Mariano Scoto contulerunt nobis Joannes Trithemius in *Catalogo illuſtrium virorum Germaniæ* pag 133. & in Opere *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 266. Nicolaus Serarius *Rerum Moguntiacarum* libro 1. cap. 40. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. 384. editionis ultimæ, Petrus Lambecius Libro 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* cap. 8. pag. 749. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* Seculo XI. pag. 613.

1060. ROBERTUS HEREFORDENSIS EPISCOPUS, natione Lotharingus, qui Eccleſiam Herefordiæ tereti ſchemate ædificavit, Aquenſem Eccleſiam pro modo imitatus ſuo: omnium liberalium artium peritiſſimus, abacum præcipue, & Lunarem computum, & cæleſtium aſtrorum curſum rimatus. Erat tunc temporis Monachus *Marianus* apud Moguntiam incluſus, qui longo ſolitudinis otio Chronographos ſcrutatus, diſſonantiam cyclorum *Dionyſii Exigui* contra Evangelicam veritatem, vel primus vel ſolus animadvertit. Itaque ab initio ſeculi annos ſingulos recenſens, XXII. qui circulo deerant ſuperaddidit, magnam & diffuſiſſimam Chronicam facere adortus. Eum librum *Robertus* miratus unice, æmulatus mirifice, Angliæ invehendum curavit. Denique captus *Mariani* ingenio, quidquid ille largius dixerat, inarctum contrahens, defloravit. Adeo ſplendide, ut magis valere videatur defloratio, quam ingentis illius voluminis diffuſio. Præ cæteris contemporaneis Epiſcopis, ſanctiſſimi Wlſtani familiaritati deditus erat, quem & vicinitate præſulatus attingebat. Remotis ergo ſæpiſſime forenſibus negotiis, domeſticum illi contubernium præſtabat, delectatus vitæ illius puritate & innocentia, quem quamvis ante ſe extulerit, non tamen ſocialis amoris vinculum mors illius prolongata corrupit. Decumbebat *Wlstanus* Wigorniæ, beato jam proximus fini: *Robertus* in curia invitus duntaxat Regalia placita tranſigens, aſtitit ipſi in viſu, dicens omnino intelligibiliter: *Si me vis videre vivum, feſtina venire Wigorniam, antequam obeam.* Quo viſo petita à Rege licentia, venire feſtinabat concitus, nulli quieti ſive die vel nocte indulgens. Metus enim prius præſagium, quod vel firmavit, inſuderat, ne non ſuperſtitem inveniret: longiuſcule enim fuerat curia. Etiam in manſione proxima Wigorniæ ſomno deditus, iterato videt *Wlstanum* dicentem: *Nihil minus quam pius amor poſcit, feciſti: Sed fruſtratus es deſiderio tuo. Jam enim migravi, tu modo amice Sodalis vita tua conſule, provide ſaluti: quia longas moras poſt me non facies in hac luce: & ne phantaſtica viſione te credas illudi, ſignum accipe. Poſtquam cras corpus, quod jam triduo tuum ſubſtinet adventum, terra mandaveris, dabitur tibi xenium ex parte mea, quod meum eſſe cognoſces.* Ita Pontifex expergefactus viam peregit, Wigorniam venit, officium ſepulturæ peregit, re omnibus velata. Itaque valedicto Monachis, meditabatur diſcedere, calcitatumque calcaribus equus operiebatur, cum Prior loci genibus ejus reverenter affuſus, prætendit xenium dicens: *Accipite Domine, ſi vobis placet, amatoris veſtri cappam agninis pellibus inſutam, qua indutus equitare ſolebat: qua & longum veſtrum teſtetur amorem, & ſanctitatis Domini noſtri mereantur protectionem.* Hoc ille audito & munere recognito impalluit, gelidusque cucurrit per oſſa tremor: ſtatimque dilata profectione, concionem Monachorum accivit in Capitulum,

„lum, lachrymis & ſuſpiriis quantum res exigebat, referens quanta veritate ſomnium & factum quadraſſent. Itaque omnibus ſua morte commendata diſceſſit, de admonitione quidem lætus, ſed ſemper ſancto timore ſollicitus. Januario mediante *Wlſtanus* tranſiit, nec *Robertus* Junium tranſcendit.„ Hæc Guillelmus Malmesburienſis ad verbum lib. 4. *De geſtis Pontificum Anglorum* pag. mihi 286. ubi *De Episcopis Herefordenſibus*. Robertus autem qui per miniſterium Rmi. Wigornienſis Epiſcopi Wlſtani gradum Presbyteratus ſuſceperat, anno 1079. à Lonfranco Archipræſule Doroberniæ ad *Herefordenſem* Eccleſiam 4. Kalendas Januarii die dominica *Cantuariæ* epiſcopus ordinatur, juxta Simeonem Dunelmenſem in *Hiſtoria de geſtis regum Anglorum* col. 210. lin. 18. mortuus autem anno 1095. ſexto Calendas Julii feria tertia, juxta eundem Simeonem loco citato col. 225. linea 15. Extat inter MSS Codices Bibliothecæ Bodleianæ Codice 2148. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleii littera D. 1. Codice 13. num. 1. *Roberti Herefordenſis Epiſcopi libellus de annis Domini, ſeu de Chronica Mariani.* Item ibidem Codice 2372. in Manuſcriptis Codicibus ejusdem Thomæ Bodleii littera F. 3. Codice 5. num. 13. *Roberti Herefordenſis Epiſcopi Exceptio de Chronica Mariani Scoti, uti vulgo vocatur* pag. 134. ad 148. Mentionem faciunt ſcriptoris hujus, præter Guillelmum Malmesburienſem & Simeonem Dunelmenſem locis citatis, inter veteres Joannes Brompton in *Chronico* ad annum 1070. col. 970. lin. 6. ad annum 1088. col. 988. linea 7. Henricus de Knyghlen Canonicus Leyceſtrenſis Lib. 2. *De eventibus Angliæ* col. 2348. linea 6. col. 2364. linea 45. col. 2366. liena 23. Inter recentiores Joannes Pitſeus in *Appendice illuſtrium Angliæ ſcriptorum*, verbo *Anonymus Mertonenſis* pag. 824. *Centuria prima*: & in eadem Appendice *Centuria quarta* verbo *Robertus Herefordenſis Epiſcopus* pag. 902. Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis*. cap. 47. pag. 385. editionis ultimæ, 1651. Lugduni Batavorum in 4.

1060 LANDULFUS SENIOR, MEDIOLANENSIS, clatuit ſub finem Seculi XI, qui ſcripſit *Chronicon* ſeu *Syntagma De Mediolanenſibus Archiepiſcopis*, quod ab initio Mediolanenſis Eccleſiæ, usque ad annum MLXVII. nullis in hoc argumento prætermiſſis contexuit, extans inter MSS. Codices Ambroſianæ illic Bibliothecæ, in membrana, cum vetuſtate annorum citciter DC, ſed cujus titulus eſt recentior, falſo in MS. Codice inſcriptus, *CHRONICA DATII ARCHIEPISCOPI NUNCUPATA MEDIOLANENSIS*, de quo nihil melius & certius ſcribere poſſum, quam quod habet Johannes Mabillonius Monachus Benedictinus, in *Veterum Analectorum* Tomo 1. pag. 3. editionis Pariſienſis in 8. apud Ludovicum Billaine anni 1675. his verbis.

JUDICIUM
DE
CHRONICO DATII ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS.

„CUm in Diſſertatione *de Azymo & Fermentato*, inter dubiæ fidei auctores interpoſuiſſem auctoritatem *Chronici*, quod Poſſevinus, Miræus & Ughellus tribuunt Datio Archiepiſcopo Mediolanenſi, nec de ejus veritate quicquam certi definire licuiſſet, data occaſione, viſum eſt mihi ampliorem ejus rei notitiam Mediolano accerſere. Quocirca cum venerabilis & eruditus vir Claudius Caſtellanus, Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus, operam hac in re ſuam mihi liberaliter pollicitus eſſet, Mediolanum direxi Schedulam in hæc verba inquirentem.

1. An MS. Codex in quo *Chronicon* iſtud reperitur, ſit bonæ notæ, & cujus ætatis.

2. An idem Chronicon, ab initio ad finem usque, eadem manu deſcriptum ſit.

3. Qualis ſit Chronici inſcriptio, an eadem manu, qua contextus Chronici exarata, an recentior.

4. Petivi copiam ejusdem inſcriptionis & XII. priorum, totidemq; poſteriorum ejusdem Chronici verſuum.

5. Inquiſivi an Chronicon illud incipiat ab Exordio mundi, an verò à Nativitate Chriſti, & quo in tempore deſinat.

6. An in eo fiat mentio famis, quæ contigit tempore Silverii Papæ, quæ tanta fuit, ut matres liberos ſuos comederent. Cujus poſtremi quæſiti hanc habui rationem, quod Paulus Diaconus in *Hiſtoria Miſcella* de illa fame agens, teſtem adducat *Datium Epiſcopum Mediolanenſem*, uti & vulgatus Anaſtaſius in *Silverio*.

Ad primum quæſitum, Reſponſum eſt, hoc Chronicon conſcriptum in pergameno, eſſe annorum ſexcentorum, ejusque notæ, qualem ætas illa ferebat, Longobardorum dominatui proxima.

Ad ſecundum. Non modo non eſſe eadem manu deſcriptum, verum neque ab eodem Auctore: nam primam partem ſcripſit *Landulſus Senior*, ſecundam *Arnulſus*, & tertiam *Laodulſus junior*, omnes Mediolanenſes Hiſtorici. Ex quo liquido patet, hæc *Chronica* minime fuiſſe ſcripta à Datio Mediolanenſi Archiepiſcopo.

Ad tertium. Titulus Chronicorum eſt recentior, isque eſt ejusmodi *CHRONICA DATII ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI NUNCUPATA*.

Ad quartum. Ex parte ſatisfactum eſt in *tertio*, nunc deſcribam priores decem verſus & poſteriores Hiſtoriæ. *Priores ſunt*. Incipit Liber primus. Quandoquidem ſapientes eximiique Viri multa peritia imbuti, acta temporum, mutationes rerum, prælia Regum, ſe-

di-

„ditiones urbium, commotiones populorum, „politè ad tutelam juvenum & cuſtodiam Se„nium tractantes, reliquerunt in poſteris tuta„men & multarum rerum ſolamen. *Poſteriores* „*ſunt.* Paſſus eſt beatus Arialdus quinto Kal. „Julii anno Domini MLXVI, de cujus morte „doluit Alexander Papa: verum anno ſequen„ti, ſcilicet MLXVII, cum idem Papa iret ad Sy„nodum, quam Mantuæ celebravit, Mediolanum „venit, multaque fecit Statuta de ſtatu Medio„lanenſis populi & Cleri, beatumque Arialdum „Sanctorum Martyrum catalogo annotavit.

„*Ad quintum.* Dicimus illud Chronicon non „incipere ab Exordio mundi, ſed referre initia „ordinum Eccleſiæ Mediolanenſis, narrare ea „quæ in Eccleſia Mediolanenſi contigerunt „tempore Alexandri Papæ ſecundi, & claudere „hiſtoriam anno MLXVII.

„*Ad ſextum.* Nullam hic fieri mentionem il„lius famis. Cum enim in hoc Chronico nar„rentur ea, quæ contigerunt octavo & undeci„mo ſeculo, non poteſt ulla fieri mentio famis, „quæ acciderit tempore S. Silverii Papæ, cum il„le ſeculo ſexto vixerit.

Sic ſubſignatum cum Sigillo

„Ita eſt: Antonius Maria Puſtula, Canonicus „Ordinarius Præbendæ Doctoralis Metropoli„tanæ Mediolani, & Bibliothecarius ejusdem Re„verendiſſimi Capituli Metropolitani.

1060 ARNULFUS MEDIOLANENSIS HISTORICUS, eadem ætate, qua LANDULFUS SENIOR, de quo ſtatim diximus, vixit, atque de eodem argumento, nimirum de *Archiepiſcopis Mediolanenſibus* conſcripſit, cujus quodammodo Paralypomena in Chronico Archipræſulum Mediolanenſium ſupplevit: unde ob has rationes meritò hic loci ſimul adjunguntur. Opus Arnulfi cum Landulfi Senioris Chronico MS. in Bibliotheca S. Ambroſii Mediolanenſis repertum eſt, quo ex MS. Codice edendum illud procuravit Godefridus Guilielmus Leibnitius in Collectione *Scriptorum Brunſwicenſia illuſtrantium*, Tomo III. pag. 727. ad 747. editionis anni MDCCX. Hanoveræ apud Nicolaum Fœrſterum nobis typographum. Juxta autem Leibnitium in *Introductione* ad Scriptores hujus Tomi Num. XXXV. pag. 26. & 27. „ Arnulfus „iſte cujus opus nunc primum edimus, author „ob antiquitatem aut res, quas ſcripſit, mini„mum ſpernendus, ait lib. 1. cap. 7. ſe fuiſſe pro„nepotem fratris *Arnulfi Archiepiſcopi*, qui tem„pore Ottonis Magni in Cathedra Mediolanen„ſi ſedit. Opus in Ambroſiana Bibliotheca re„pertum, quod inſcribitur *Arnulfi Geſta Mediola*„*nenſium. Incipit Liber Geſtorum recentium ab Ar*„*nulfo compoſitus*, qui in libros quatuor breves ab „auctore diſtinguitur. Primam ejus notitiam „dedit Leibnitio Illuſtriſſimus ex Gallia vir, qui „magnis militiæ honoribus clarus, hiſtoriam ta„men mirifice amat & intelligit, cujus nomen „non expreſſit. Poſteà apographum ejus na„ctus eſt beneficio Johannis de Sitonis Juriſcon„ſulti Mediolanenſis, egregii, cujus majores ex„ nobili Sotaniorum Scotiæ familia, in Italiam ve„nerunt. Lib. 4. capp. 6. 7. & 8.“ Loquitur de Gregorio VII. Romano Pontifice ejusque cum Imperatore Henrico IV. diſſidiis, atque in illis *Chronicon* concludit. Cum autem hic Hildebrandus anteà dictus, anno MLXXIII. Pontificatum Romanum inconſulto Imperatore adeptus eſſet, hinc diſſidiorum origo proceſſit. Libro itaque 4. cap. 8. pag. 746. inquit, *Interim conſilio, ſanctiſſimi Clunenſis* (lege Cluniacenſis,) *Abbatis, Agnetis quoque Reginæ matris, necnon ſapientiſſimæ jam dictæ Mathildæ, ſtatuitur generale colloquium inter ipſos Regem & Apoſtolicum, pacis & juſtitiæ cauſa. Cumque exiret ab Urbe Papa, profecturus Alamanniam, Mathildæ fretus juvamine venit Italiam.* Hoc Colloquium ubi adfuerunt Hugo Cluniacenſis Abbas, cum Agnete Regina matre Henrici IV. & Mathildæ, factum fuit inter annum MLXXIV. & MLXXVII. quo Chronicon Arnulfus concludit. Equidem Baronius in *Annalibus* varia Agnetis in Italiam itinera diſtioguit, *primum* poſt ſuſceptum quidem velum anno MLXII, cui itineri ferè triennium inſumpſit: *alterum* anno MLXVI, cui ſex annos: *tertium* anno MLXXIII, *quartum* denique anno MLXXIV, poſt Hildebrandi electionem in Papam Agnes igitur ex Germania, quo ſe receperat per aliquot peregrinationis annos, reverſa eſt Romam, ubi ſupremum vitæ abſolvit diem anno MLXXVII, quo anno Baronius ejus epitaphium refert. Colloquium itaque iſtud cui Agnes adfuiſſe dicitur, inter annum MLXXIV. & MLXXVII. quo Agnes mortua eſt, collocandum venit: in quo *Arnulfus* Chronicon concluſiſſe legitur. Mentionem quoque illius habet Johannes Mabillio tomo 1. *Analectorum* p. 51. in Reſponſione ad quæſitum ſecundum.

DURANDUS TROARNENSIS ABBAS, 1060
quem parce admodum attigit Guillelmus Cavus ad annum 1070. pag. 617. Monachus primum Fiſcamnenſis in Normannia, jam circa annum 1060. virtute ac ſcientia plurimum florebat. Eductus ob inſignes animi dotes circa annum 1070. e Fiſcamnenſi Monaſterio, in Abbatem primum Eccleſiæ de Troarno datus eſt, teſte Roberto de Monte Sancti Michaelis in Tractatu ſuo, *De Abbatiis & mutatione Abbatiarum Neuſtriæ.* Troarnum autem Sancto Martino ſacrum, Ordinis divi Benedicti in Epiſcopatu Bajocenſi ad Divam Fluvium, tunc temporis à Rogerio de Montegomerico Rogerii Vicecomitis Oximenſis Filio fundatum, in pago cui nomen *Troarnum.* Paucis multam Durandi Abbatis Troarnenſis doctrinam verbis complectitur, Ordericus Vitalis Lib. 4. *Hiſtoriæ ſuæ*, dum ſic loquitur. *Gerbertus Fontinellenſis, Ainardus Divenſis ac Durandus Troarnenſis, quaſi tres ſtellæ radiantes in firmamento cœli, ſic iſti tres Archimandritæ multis modis rutilabant, religione & chari-*

vitate, multiplicique peritia pollebant, ſtudioque divina laudis in templo Dei jugiter inhiabant. Egregium autem ſcientiæ Durandi Troarnenſis monumentum eſt *Tractatus de corpore & ſanguine Domini contra Berengarium*, quem primus e tenebris in lucem eduxit Dominus Lucas Dacherius, editum ad calcem Operum *S. Lanfranci Cantuarienſis Archiepiſcopi*, Pariſiis in fol. anno 1547. apud Joannem Billajur. Hujus mortem pretioſam, idem Ordericus Lib. 7. *Hiſtoria ſua* ſic expreſſit. *Durandus ſiquidem Troarnenſis Abbas grandævus, ab infantia Monachus, religione & ſapientia præcipuus, Eccleſiaſtici cantus & Divini dogmatis Doctor periciſſimus, ſibi durus carnifex, poſt multos in Dei cultu labores, in lectum decumbit: & bene ut prudens & fidelis ſervus, ire ad curiam Domini ſui paratus, tertio Idus Februarii de ſeculo migravit. Venerabiles diſcipuli glebam religioſi Doctoris in Capitulo ſuo reverenter ſepelierunt, & in candido lapide qui ſuppoſitus eſt, Epitaphium hoc addiderunt.*

Hac tegitur tumba, bonus ac venerabilis Abbas
Durandus noſtri norma Monaſterii.
Ad Domini laudem præſentem condidit ædem,
Qua ſibi propitium credimus eſſe Deum.
Luce ſub undena Februi, reſolutus habena
Carnis, ad Angelicam dirigitur patriam.

Legendus de illo Lucas Ducherius in Appendice ad Opera Lanfranci Cantuarienſis Archiepiſcopi, ubi varia lectu digna de *Durando Abbate Troarnenſi* præmittit, antequam ejus Opus evulget. Nec te fallat, Lector amice, in *Apparatu ſacro* Antonius Poſſevinus, verbo *Durandus à Sancto Porciano:* quem Leodienſem Epiſcopum erronee appellat, & cui attribuit Epiſtolam ad Henricum Galliæ Regem, *De corpore & ſanguine Domini*, cujus quoque vult meminiſſe Guitmundum Lib. 1. *de corpore & ſanguine Domini.* Nam Epiſtola iſta nec eſt *Durandi à Sancto Porciano Ordinis fratrum Prædicatorum*, qui tempore Henrici primi Galliarum Regis nondum natus erat: nec *Durandi* etiam *Leodienſis*, qui mortuus erat antequam Henricus primus Galliæ Rex eſſet: Sed *Deoduini Leodienſis Epiſcopi*, ſcripta inter annum 1048. quo *Deoduinus* Leodienſis Epiſcopus factus eſt, & 1060. quo Henricus primus Galliæ Rex mortuus eſt. Quantum autem ad Guitmundum, qui Lib. 1. *de corpore & ſanguine Domini*, meminit Operis *Durandi* de eodem argumento: non intelligendus eſt de *Durando Leodienſi* qui nihil ſcripſit, nec de *Durando de Sancto Porciano*, cujus ſpeciale nihil extat *de corpore & ſanguine Domini:* Sed de *Durando Troarni Abbate* de quo loquimur, & cujus de hoc argumento Opuſculum extat.

1060 WIBERTVS SEV GVIBERTVS TULLENSIS ARCHI-DIACONVS, cum S. Leo Papa IX. tunc Bruno vocatus, eſſet tantum Tullenſis Epiſcopus, quem in itineribus multis ſecutus eſt. Hunc omiſit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, licet circa annum 1060. *Vitam Sancti Leonis IX. Romani Pontificis Libris duobus* ſcripſerit, quam primus in lucem protulit Jacobus ille Sirmondus Pariſiis 1615. in 8. Eandem Henſchenius & Papebrochius eruditi ejuſdem Societatis viri, cum duobus MSS. Codicibus collatam & auctam, ediderunt inter *Acta Sanctorum* tomo 2. ad diem 19. Aprilis. Opus accuratum in rebus S. Leonis IX. recenſendis, de quo loquitur Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* c. 45. pag. mihi 351.

FOLCARDVS DOROBERNENSIS MONACHVS, in Cœnobio Sancti Salvatoris Cantuariæ, ſub Edwardo Regum Anglicanæ ſtirpis ultimo floruit, qui ad Aldredum Eboracenſem Archiepiſcopum, Mæcenatem ſuum *Vitam S. Joannis Beverlacenſis Archiepiſcopi Eboracenſis, & ejuſdem miracula poſt mortem* inſcripſit. Extat in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Fauſtinæ, littera B. Codice 4. num. 8. *Vita Sancti Joannis Archiepiſcopi Eboracenſis, rogatu Aldredi Archiepiſcopi ejuſdem Eccleſiæ, à Folcardo Eccleſiæ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ Monacho edita, cum Miraculis ejuſdem.* Ibidem etiam ſub effigie Othonis litera C. Codice 16. num. 14. *Collectiones de Vita & Miraculis Domini Joannis Beverlaci, ex Folcardo Cœnobii Dorobernenſis Monacho, qui floruit ſub Edwardo Rege & Confeſſore, circà annum 1060.* Ibidem ſub effigie Tiberii litera D. Codice 3. num. 53. *Vita S. Botulphi Abbatis per Fulcardum Monachum ad Walchelmum Epiſcopum.* Examinandum eſt hoc opus, an ad eundem hominem pertineat. Meminit Folcardi Dorobernenſis Monachi, Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 101. pag. 136. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. 377. ultimæ editionis. 1060

THEOPHYLACTVS ACRIDÆ IN BVLGARIA ARCHIEPISCOPVS, quæ primaria apud Bulgaros Eccleſia fuit, claruit anno circiter 1070. de quo parcè loquuntur Bellarminus in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, & Labbeus ibidem tomo 2. pag. 413. & ſequentibus, Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculi XI. ad annum 1077. p. 620. Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Græca Bibliotheca* cap. 5. à pag. 284. ad 289. editionis 1714. Hamburgi in 4. qui argumentum diffuſè ſatis attingit: His prioribus addideram ad Supplementum Operum quæ recenſent, *Commentaria Theophylacti in quatuor ex minoribus Prophetis*, nimirum *Habacuc, Jonam, Nahum, & Oſeam*, juxta Labbeum Latine tantum prodiiſſe ex Interpretatione Joannis Loniceri, à Philippo Montano recognitâ: ſed *Theophylacti Bulgariæ Epiſcopi integra enarratio in duodecim Prophetas minores*, Græcè MS. extat in folio, in Auguſtanâ Bibliothecâ, Cod. 48. Ejuſdem quoque *Colloquium* 1070

cum

cum quodam de accuſationibus Latinorum, & Oratio in Alexium Comnenum Imperatorem, MSS. Græcè in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codice 116. Hæc nos pauca ad Supplementum magni viri Theophylacti, in Supplemento noſtro ad Bellarminum, p. 345. Sed attentius poſtmodum, quam jejune à Bellarmino Labbeo atque ipſo Cavo in Opere ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cum Theophylacto actum fuerit, conſiderantes: ex inſtituto aggredimur latius explicare hoc illuſtre Bulgariæ ornamentum, de quo plurima nobis ſcribenda ſuperſunt. Theophylactus igitur, patriâ Conſtantinopolitanus fuit, in lectione Operum Sancti Joannis Chryſoſtomi, Conſtantinopolitani Patriarchæ verſatiſſimus, cujus extant inrer alia tam multi ac nobiles Commentarii in Vetus ac Novum Teſtamentum, ex eodem Chryſoſtomo ut plurimum delibati. Hic inquam Theophylactus non anno 860. floruit, ſub Michaele Theophili filio, quem Michaelem Porphyrogenitum vocant, qui cum Theodora Matre Auguſtâ ab anno 842. imperare cœpit: uti perperam voluit Sixtus Senenſis Lib. 4. *Bibliothecæ Sanctæ*, pag. mihi 304. & Antonius Poſſevinus, tomo 2. *Apparatus Sacri* pag. 474. ac Jacobus Perronius Cardinalis, cum pleriſque aliis. Neque ſub Baſilio Macedone Imperatore anno 883. ut Onuphrius Panvinius in Faſtis poſuit. Sed floruiſſe certum eſt, Romani Pontificis Alexandri II. & Romani Diogenis Græcorum Imperatoris temporibus, ut ex ejus Epiſtolis conſtat: imò & perveniſſe usque ad Pontificatum Gregorii VII. atque Nicephori Botoniatæ imperium, mihi poſt Labbeum exploratum eſt. Ex ejus igitur Epiſtolis hoc ipſo rempore inclaruiſſe multiplici argumento monſtrarur, quæ numero LIX. manuſcriptæ extantes in Bibliotheca Vaticana, impreſſæ nunc extanr. Quippe cum illæ vel ſcriptæ habeantur ad eos qui his temporibus vixiſſe noſcuntur, vel in eis mentio habeatur, perſonarum earum quæ tempore iſto viverent: puta Epiſtola 1. Mariæ Imperatricis, Epiſtola 23. Joannis Ducæ Sororii Michaelis Imperaroris, & familiæ Ducarum, atque etiam Comnenorum Epiſtola 8. Adde quod cum Epiſtola 13. & aliis, narret, Bulgariam ſuis temporibus non ſub Regibus Bulgaris, ſed ſub Magiſtratibus ab Imperatore Conſtantinopolitano miſſis adminiſtrari: nihil eſt ut ad ea Baſilii Imperatoris tempora referri poſſint, quibus conſtat Bulgaros, ſuos habuiſſe proprios Reges. Denique quod in una earundem Epiſtolarum num. 17. fiat mentio Boſiris Bulgarorum Regis, qui ut Zonaras & alii oſtendunr, poſt centum annos à Baſilio Macedone Imperatore, vixit: nempe ſub Nicephoro Phoca, & Joanne Zemiſce Auguſtis. Imò cum ibidem & meminerit Eccleſiarum ab eodem Boriſe Rege ædificatarum, & poſt multum temporis ſpatium, unam ex illis dirutam filio Sabaſtocraroris commendet reſtituendam: ex his planè demonſtratur, eum non ſolum non ſub Baſilio, ſed longè poſt Botiſcem, nimirum his ipſis temporibus vixiſſe, de quibus loquimur. Præfectus ille poſtmodum primariæ Bulgarorum Eccleſiæ Acridanæ. Quem tuliſſe quidem diu, ſed ægro animo incolas, ob planè barbaros ac perverſos tum Bulgarorum omnium, tum ipſorum maxime Acridanorum mores: ex iisdem ipſius conſtat Epiſtolis, quas inter una extar, quam jam ætate ſeu ex his diebus ipſis ad Mariam Auguſtam ſcripſit, cum in Bulgariam rediret, unde ad tempus Conſtantinopolim venerat. Iſto ſe jugo liberari, ac patrio reddi ſolo, vehementer oravit: non exauditus autem, in vigili functione paſtoralis Bulgarorum Eccleſiæ perſeverare coactus eſt. Quod verò ad ejus Scripta pertinet, ubicunque eum legeris, ſenties eundem S. Johannis Chryſoſtomi ſemper proſerre ſententias.

Vult Labbeus in Diſſertatione ſua *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tomo 2. pag. 414. “extare plurima ejusdem in ſacros libros Commentaria, ex“ Sancti Chryſoſtomi grandioribus voluminibus“ delibata, & velut in epitomen contracta. At“que ea ferme omnia Latine ſimul prodiiſſe Ba“ſileæ ex officina Hervagiana per Euſebium E“piſcopium anno 1570. & anteà Pariſiis anno“ 1554. & alibi, ut ex Simleri *Bibliotheca* & Poſſe“vini *Apparatu* diſces.“ Sed ſallitur Labbeus, ſuntque plura alia Theophilacti Opera MSS. in Bibliothecis latitantia, ſub ejus nomine inſcripta, quam hucusque edita fuerint. Nos itaque tam de editis quam de manuſcriptis poſteà loquemur: ita tamen ut ab impreſſis ordiamur, quorum quasque præcipuas editiones, & quantum fieri poteſt, Græcolatinas ſectabimur, inde ad MSS. Codices tranſituri.

1. *Commentaria in quatuor Domini noſtri Jeſu Chriſti Evangelia*, quorum editio Græca Romana annorum 1542. & 1558. olim in pretio erat: ſed edita eadem Græce & Latine in folio Pariſiis anno 1631. ex verſione Joannis Oecolampadii, à Philippo Montano Armenreriano recognita. Extant autem hæc *Commentaria in quatuor Evangelia*, MSS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, cum ejusdem Theophylacti *Enarrationibus in divum Marcum & Lucam*, & *Enarrationibus ejusdem in Evangelium Lucæ*. Ita inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Cod. 147. num. 17. 18. & 19. Codice 217. num. 1. Codice 218. Et *in Evangelia duo Sanctorum Marci & Lucæ*, ibidem Codicibus MSS. Theologicis Græcis 219. & 210. Has tamen *Enarrationes* unum idemque opus credimus cum *Commentariis in quatuor Evangelia*, quæ diverſis ſæpe titulis deſignantur, in manuſcriptis Bibliothecarum Codicibus. Atque ita ſentimus, ne fruſtra & ex vanis conjecturis, Opeta Theophylacti MSS. apud incautos Lectores multiplicare videamur. Idem *Commentarius Theophylacti in quatuor Evangelia*, atque etiam *in Evangelia Marci & Lucæ* eodem enarratore, MSS. in Bibliotheca Auguſtana Codicibus 46. & 48. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Biblio-

bliothecæ num. 276. in MSS. Codd. Oliverii Cromvelli Cod. 97. Ibidem num. 2043. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera B. 6. Codice 11. Item Oxonii in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 30. In Bibliotheca Cœnobii Sanctæ Juſtinæ Patavinæ, juxta Jacobum Philippum Thomaſinum in Catalogo Bibliothecarum Patavinarum MSS. tam Publicarum quam Privatarum, quem Vtini anno 1639. in 4. edidit. In Bibliotheca Baſileenſi *Theophylactus in Evangeliſtas*, Græce in fulio. In Bibliotheca Florentina Medicæa.

2. *Commentaria in Acta Apoſtolorum* Græce & Latine, ex Laurentii Siſanii interpretatione Coloniæ 1568. cum quibusdam Sanctorum Patrum Orationibus. Addit loco citato Poſſevinus editionem Baſileenſem anni 1570. eodem Laurentio Siſanio & Philippo Montano interpretibus. Extant autem MSS. Græce in Bibliotheca Viennenſi Imperatoria, inter MSS. Codices Theologicos Græcos Codice 222. ex ejus Catalogo, teſte Lambecio tomo ſeu Libro V. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis*, pag. 360.

3. *Commentaria in omnes Epiſtolas divi Pauli*, Græce & Latine Londini anno 1636. ex interpretatione Joannis Loniceri, ab eodem Philippo Montano Armentariano recognita: unde Labbeo mirum videtur, cur Officinæ Anglicanæ iſtam interpretationem Philippo duntaxat recognitori attribuerint. De Chriſtophori Porſenæ Romani verſione anno 1469. Sixto IV. Papæ dicata, deinde Coloniæ 1531. & Pariſiis 1552. recuſa, vide in *Apparatu ſacro* Poſſevinum, tomo 2. verbo *Theophylactus* pag. 474. Extant autem hæc Commentaria MSS. in Bibliothecis paſſim, in Imperatoria Viennenſi cum *Expoſitione ejusdem in Evangelium Lucæ*, inter MSS. Codices Theologicos Græcos ter, Codicibus 221. 222. ac 223. In Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Monachii Cod. 45. in Auguſtana Codice 20. atque in aliis Europæ celebrioribus. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Florentinæ Medicææ. Item Bodlejanæ Bibliothecæ in MSS. Baruccianis num. 146. Ibidem num. 1032. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Codice 109. Ibidem num. 3011. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji apud Archivum A. Codice 22. Inter MSS. Codd. Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum n. 3440. in MSS. Codicibus Nurfolcianæ Bibliothecæ Codice 541.

4. *Commentaria in quatuor ex minoribus Prophetis*, nimirum *Habacuc, Jonam, Nahum & Oſeam*, quanquam & hic initio & fine mutilus ſit, Latinè tantum prodierunt ex interpretatione Joannis Loniceri, recognita ab eodem Philipp Montano, Pariſiis apud Vaſcoſanum 1552. Porro conſtat, quod Commentationes iſtæ mutilæ ſunt, nam ut ſuprà indicavimus, in Auguſtana Bibliotheca Codice 48. extat, MS. Græcè *Theophylacti Bulgariæ Epiſcopi Enarratio duodecim Prophetarum.* Idemque opus MS. in Bibliotheca Imperatoria Viennenſi, ex ejus Catalogo ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini pag. 53. atque ex Lambecio qui tomo ſeu Libro V. Commentariorum ſuorum *Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* pag. 319. teſtatur inter Manuſcriptos Codices Theologicos Græcos, Codice 216. extare *Expoſitionem Theophylacti in quinque Prophetas minores, Oſeam, Habacuc, Jonam, Nahum, & Michaam*. Denique in Bibliothecâ Bavaricâ, Codice 35. extat *Theophilactus* quidem *in Oſeam, Jonam. Nahum & Michaam*: ſed Codice 46. *Theophilactus Archiepiſcopus Bulgariæ in 12. Prophetas Minores* charta in folio. Denique in Bibliotheca Cardinalis Beſſarionis Veneta, extat Theophilactus Bulgariæ Archiepiſcopus in quinque Prophetas Oſeam, Jonam, Habacuc, Nahum & Michæam, ex Catalogo impreſſo Venetarum MSS. Bibliothecarum.

5. *Epiſtolæ ejusdem numero LXXV.* quæ Græce primum editæ ſunt anno 1617. in 4. Lugduni Batavorum, curà Joannis Meurſii, ex officina Godefridi Baſſoni. Eædem Latinitate donatæ à Vincentio Marinerio Valentino, Pariſiis prodierunt anno 1624. in poſtremo volumine Supplementi Bibliothecæ Veterum Patrum, curâ & ſtudio Andreæ Schotti Societatis Jeſu Theologi & Presbyteri. Extant MSS. inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 305. in ſiniſtro lateris Bibliothecæ, Serie Media, Codice 14. Et in Bibliotheca Florentina Medicæa.

6. *Oratio in adorationem veneranda Crucis medio Jejuniorum tempore*, ex Bibliothecâ Bavaricâ Græce & Latine Jacobo Gretſero interprete, Soc. Jeſu Presbytero & Theologo, tomo 2. *De Cruce* pag. 1499. quæ extat quoque MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice 224. num. 2. ut habet Lambecius Lib. 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ. Cujus etiam meminit Leo Allatius, in Diatriba *de Symeonum Scriptis*, ubi eam Theophylacto attribuit, quamvis nonnulli adſcribant Johanni Xiphilino Patriarchæ Conſtantinopolitano, ejusdem undecimi ſeculi Scriptori. Extat quoque inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ n. 3383. in MSS. Codd. Joannis Seldeni Codice 53. n. 17. *Sermo Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi in Præſentationem B. Virginis in Templo.*

7. *Inſtitutio Regia ad Conſtantinum Porphyrogenitum, Michaelis Ducæ Parapinacii & Mariæ Auguſtæ filium*: quam Græce & Latine edidit atque interpretatus eſt Petrus Poſſinus Societatis Jeſu Theologus, Paraſiis ex typographiâ Regiâ, anno 1651. in 4.

8. Ejusdem *Commentaria in Epiſtolas ſeptem Canonicas, Petri, Joannis, Jacobi & Judæ*, MSS. Græce in Bibliotheca Imperatoria Viennenſi, ut conſtat ex Catalogo illius, ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini. Sed potiſſimum ex Lambecio, tomo ſeu Libro V. Commentario-

rum

rum ejuſdem Bibliothecæ, ubi inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codicibus tribus 220. 222. 223. In eadem Bibliotheca Vindobonenſi Codice MS. Theologico Græco 263. num. 3. ut habet idem Lambecius Libro V. eorundem Commentariorum ejuſdem Bibliothecæ in Examine ejuſdem MS. Codicis pag. 191. his verbis: „Tertiò & quidem à folio 198. pag. 1. usque ad folium 215. pag. 1. Theophylacti Acridæ in Bulgaria Archiepiſcopi opus, quod inſcribitur atque incipit hoc modo in Græcis, Ἑρμηνεία κυρȣ̃ Θεοφυλάκτȣ Βȣλγαρίας Ἀρχιεπισκόπȣ εἰς τὰ ἑωθινὰ Εὐαγγέλια τῆς Ἀναστάσεως τȣ̃ κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃, Theophylacti ejuſdem &c.

9. Ejuſdem *Homiliæ undecim in totidem Evangelia, Officii matutini, Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti*: quæ manuſcriptæ ibidem, Codice 263. Num. 3. „Theophylactus hic in Commentariis ſuis in Johannem, dum loquitur de proceſſione Spiritus Sancti, Latinos perſtringit. Hæc Leo Allatius." Denique in eadem Bavarica iſta Bibliotheca Codice 118. *Theophylacti Archiepiſcopi Bulgariæ Expoſitio* τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν, charta in 4to, nimirum in XI. loca Evangelii, Officii Matutini Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti.

10. Denique *Theophylacti Diſſertatio ad quendam ſuorum familiarium, de iis rebus ob quas Latini à Græcis reprehenduntur*, ibidem inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice 224. num. 1. ut Lambecius citatus habet Lib. 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 50. Ipſa tituli Græci verba, cum initio Diſſertationis hujus, hæc ſunt: Τȣ̃ μακαρίτȣ Ἀρχιεπισκόπȣ Βȣλγαρίας κυρȣ̃ Θεοφυλάκτȣ προσλαλία τινὶ τῶν αὐτȣ̃, ὁμιλητῶν περὶ ὧν ἐγκαλȣ̃νται Λατῖνοι. Εἰσῆλθε τὸ ἀξίωμα σȣ ἐνώπιον μȣ̃, εὐλαβέστατέ μοι ἐν Κυρίῳ υἱὲ, καὶ κατενόησα μὲν αὐτὸ καλὸν, καὶ ὀφθαλμῶν ἀρχιερατικῶν ἄξιον &c. Meminit hujus Diſſertationis Leo Allatius Lib. 2. *de Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetua conſenſione*, cap. 10. §. 2. his verbis. „Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus, qui vivebat circa annum Domini 1073. ſub Michaele Duca & ſequentibus Imperatoribus, etiam ſub Alexio Comneno, in quem *Encomiaſticam Orationem* habuit, quæ aſſervatur in Bibliotheca Bavarica, Codice CXVI. Non ut Poſſevinus & Freherus tradunt, circa annum DCCCLX. ſcripſit ad Nicolaum Diaconum & Caſtrenſem, qui poſteà fuit Meleſobæ Epiſcopus, *Tractatum de erroribus Latinorum*: benignius tamen quàm alii, tanquam qui differentiam inter Græcos & Latinos ponat, in ſolo articulo, De proceſſione Spiritus Sancti. Ex quo pleraque in ſuum Opus traduxit Demetrius Chomatenus, in Reſponſione ad Conſtantinum Cabaſilam. Meminit quoque illius Joannes Veccus in *Secundo Apologetico*. Εὑρίσκω δὲ Θεοφύλακτόν τινα Ἀρχιεπίσκοπον Βȣλγαρίας, πολὺς δ' ἦν καὶ ἔτ☉ ἐν λόγοις, ἐν τῷ συμβόλῳ μόνῳ τῆς προσθήκης κακίζοντα, ἐν ἄλλαις δ' ἁπάσαις γραφαῖς τε καὶ διαλέξεσιν ἀνενδοιάστως ἐνδιδόντα αὐτὴν, καὶ μὴ ἂν ποτε ὅτω πρὸς τὴν τοιαύτην ἔνδοσιν διατεθῆναι διαγινώσκω, εἴγε τὴν εὐσέβειαν τȣ̃το τὸ μέρ☉ κολοβȣ̃σθαι ὁ σοφὸς ἐκεῖν☉ ᾤετο ἀνήρ. *Invenio porro Theophylactum quendam Bulgariæ Archiepiſcopum, ſermonibus doctrinaque percelebrem, additionem in Symbolo tantum reprehendentem, in aliis verò omnibus ſcriptis & concertationibus indubitanter eam concedentem, qui ſanè nunquam illam conceſſionem permitteret, ut ipſe judico, ſi pietatem eo nomine lædi, ſapiens ille vir exiſtimaret.* Et Oratione *De pace ac unione Eccleſiarum*, ob bonam illius mentem, & propenſum ad unionem animum, gratias agit. Cujus opera ad unionem facilior aditus patuiſſet, ſi qui tum præerant Antiſtites, non repugnaſſent. Ejuſdem *Colloquium extat de accuſationibus Latinorum*, in Bibliotheca Bavarica num. CXVI. An aliud ſit ab eo quem ad Nicolaum ſcripſit tractatum, expedient illius Bibliothecæ curatores."

Annotat Spondanus in *Epitome* Annalium Baronii, ad annum 870. num. 6. Ignatium Conſtantinopolitanum Patriarcham, hoc ipſo anno miſiſſe in Bulgariam velut ad Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diœceſim pertinentem, unà cum aliis Clericis, Epiſcopum à ſe creatum, quem nominatum fuiſſe Theophylactum affirmant: à quo & expulſos illos eſſe, qui à Romano Pontifice, illuc ad prædicandum Evangelium miſſi fuerant: ut ex Anaſtaſio Bibliothecario in *Vita Adriani II.* & apud Baronium anno ſequenti in *Adriano*, intelligi poteſt. At ego lecto attente in Vita Adriani II. Anaſtaſio, reperio quidem pulſos fuiſſe à Græcis Latinos, in Bulgaria Evangelium ex parte Romani Pontificis prædicantes: ſed ne verbum quidem habetur, quo is qui à Sancto Ignatio miſſus fuit, *Theophylactus* appellaretur, quod gratis ab aliquo fictum eſt. Cæterum Theophylactus iſte longe alius eſt, ſi tamen unquam in rerum natura fuit, ab noſtro illo Bulgarorum item Archiepiſcopo, cujus extant tot Commentaria in Novum Teſtamentum, & alia Scriptorum monumenta, qui poſt hunc imaginarium, ducentis ferme annis vixit. Agunt de Scriptis *Theophylacti*, Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus Sacri* pag. 474. Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, in Opere quisque ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Cæſar Baronius in *Annalibus ſuis Eccleſiaſticis*, ad annum 1071. Henricus Spondanus in Epitome Annalium Baronii, ad annum 870. numero 6. & ad annum 1071. numero item 6. Petrus Lambecius Libro V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* paſſim, ſed potiſſimum pag. 50. & in Catalogo pagina 359.

1070 NICETAS SERRONIVS HERACLEÆ ARCHIEPISCOPVS, dictus paſſim in MSS. Codicibus Philoſophus, magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ primum Diaconus & Magiſter, tum poſteà Heracleæ in Thracia Archiepiſcopus, claruit anno 1070. æqualis Theophylacto, cujus ad eum extat Epiſtola ordine IX. Advertit autem rectè Leo Allatius in Diatriba *De Pſellis* pag. 17. hunc malè confundi cum Nicetà Davide Paphlagone, dicto etiam *Rhetore & Philoſopho*, ſeculo Eccleſiæ IX. celebri: atque hoc ſæpius in quibusdam MSS. Codicibus factum deprehenditur, quemadmodum & fecit Petrus Lambecius Paſſim, in Examine MSS. Codicum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis. Idem omnino mihi videtur hic Nicetas Philoſophus, cum Niceta cujus tot extant *Manuſcriptæ Catenæ in libros ſacræ Scripturæ*, ex Scriptis veterum Patrum. Abjectâ enim ſeculari Philoſophià militiæ Chriſtianæ nomen dediſſe, Clero Conſtantinopolitano allectum fuiſſe, ac tandem ad Metropolim Heracleæ in Thracia fuiſſe promotum, plusquam probabile videtur, ex fide MSS. Codicum, qui nunc ſub nomine *Nicetæ Metropolitæ*, nunc *Nicetæ Philoſophi*, ejusmodi Commentarios inſcribunt. Cognominatus eſt *Serronius*, quam ob cauſam in MSS. etiam Codicibus ex Scribarum ignorantiâ & oſcitantia, inſcriptus eſt paſſim *Serrorum Epiſcopus*.

1. Extant in Bibliotheca Regis Catholici Scocialenſi, ſemel atque iterum *Orationes S. Gregorii Theologi cum Scholiis Nicetæ Serronii*. In Bibliotheca Heidelbergenſi Cod. 401. *In Gregorii Theologi tetraſtica gnomica, Enarratio Nicetæ Philoſophi*. Idem opus in Codicibus Bibliothecæ Bavaricæ 26. 29. 30. ſub ſimplici nomine *Nicetæ*. Qui autem ſimpliciter *Nicetas* in Catalogo Manuſcriptorum Bavaricorum dicitur, in MS. Heidelbergenſi 401. *Nicetas Philoſophus* dicitur, atque in MS. Bavarico 97. inſcribitur: *Nicetæ Metropolitæ Heracleæ Explicationes & Commentarii in Gregorium Theologum*: unde unum eundemque Nicetam habemus, qui nunc *Philoſophus* in MSS. Codicibus ſcribitur, nunc *Metropolita Heracleæ*, quam poſteà ſedem aſſecutus ille ſit. Hic porro *Nicetæ Commentarius in has nempe Orationes divi Gregorii Nazianzeni*, quas utplurimum intactas reliquit ob hanc cauſam in Commentariis ſuis, Elias Cretenſis Archiepiſcopus: extat MS. ſæpiſſimè in Bibliothecis, ut in Bavarica Codicibus 44. 64. 65. in Imperatoria Viennenſi ſemel atque iterum, imò ſexies in MSS. Theologicis Græcis 91. 92. 93. 94. 95. 96. In Regia Gallica ſæpius & Colbertina, ut poſteà dicemus. Conſtantinopoli apud Jacobum Marmoretam Principem, *Nicetæ Metropolitani Heracleæ Explicatio in Gregorium Nazianzenum Theologum, dubitationes & ſolutiones*, in Cartha bombycina. In Bibliotheca Monaſterii quod in inſula Pathmos maris Ægei eſt, *Nicetæ Serrorum Expoſitio in Sermones Gregorii in Eccleſia habitos*. Idem in Bibliotheca Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ ex Catalogo illius. In Vallicellana Romæ, in Sfortiana Romæ, Claſſe Theologorum Cod. 72. *Expoſitio Nicetæ Epiſcopi in verſus magni Gregorii Theologi*, in folio. Hi *Commentarii Nicetæ Serronenſis, in Orationes divi Gregorii Nazianzeni*, MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codicibus 1822. 1919. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 3183. Denique in Anglia inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codicibus 188. & 3492. in hyperoo Bodlejano Codice 2. Item inter MSS. Codd. Eccleſiarum Angliæ Cathedralium atque aliarum celebrium Bibliothecarum num. 5857. in MSS. Codicibus Romæ Galei Cod. 22. Prodierunt Latinè tantum Pariſiis in editione omnium S. Gregorii Nazianzeni Operum Græcolatina, quam procuravit Jacobus Billius homo in Græcis doctiſſimus, anno 1583: & quæ ibidem iterum edita ſunt, annis 1609. & 1630. apud diverſos Bibliopolas. Item *Commentarius in Nazianzeni Tetraſtica, Monaſtica & Epigrammata*, prodiit Græcè ſub nomine *Nicetæ Davidis Paphlagonis*, Venetiis 1563. in 4. quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, tum ſeculo 9. ad annum 880. pag. 563. tum ſeculo 11. ad annum 1077. pag 621. rectè reſtituit *Nicetæ Serronio Heracleæ Archiepiſcopo*. Scholia autem quæ in eadem editione Operum S. Gregorii Nazianzeni Billiana, *in varia carmina Gregorii Theologi* habentur ſub nomine *Cyri* ſeu *Domini Nicetæ Dadybrenſis Epiſcopi*, eundem mihi ſapiunt authorem *Nicetam Heracleæ Metropolitam*, qui & in prologo, alludere videtur ad Commentarios à ſe factos in Orationes ſolutas ejusdem Gregorii Theologi. Vnde mendum irrepſiſſe in MS. titulum facilè mihi perſuaderem, niſi aliunde conſtet alterum ejusdem nominis Nicetam, ſcripſiſſe in Carmina S. Gregorii Nazianzeni. Sanè in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, extant hæc Carmina & Opuſcula ſub nomine *Nicetæ Paphlagonis & Philoſophi* cognomento *Davidis*, quæ ad *Nicetam Heracleæ Archiepiſcopum* ſpectare videntur. Ita extat in hac Bibliotheca Codice 253. inter MSS. Theologicos Græcos, *Expoſitio Carminis Sepulchralis S. Gregorii Nazianzeni in Sanctum Baſilium Magnum*, Num. 22. Ejusdem *Carmen ad S. Angelum cum Manuelis Moſcopuli Scholiis Græcis interlinearibus*, ut & *Hymnus ejusdem in beatiſſimam Virginem Deiparam cum Manuelis Moſcopuli Scholiis Græcis interlinearibus, & ampliſſimo Commentario* illuſtratus: denique ejusdem Carmen in S. Chriſtophorum, ibidem Cod. 292. Num. 16. de quibus Petrus Lambecius Lib. 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 347. Denique Codice MS. Theologico Græco 102. num. 1. *Nicetæ alias dicti David Philoſophi*, qui circa annum 880. floruit, *Paraphraſis in S. Gregorii Nazianzeni Carmina*, ut habet idem Lambecius Libro 4. Commentariorum prædictorum, pag. 10. & in Catalogo Scriptorum dicti Tomi ſeu Libri pag. 249. Ex multitudine enim Manuſcriptorum aliorum, alias ejusdem

ar-

argumenti in Scripta divi Gregorii Nazianzeni, elucubrationes Nicetæ Serronio attribuentium, colligimus unum authorem pro altero in titulis Manuſcriptorum iſtorum ſubſtitutum.

2. At longe plura ſuperſunt MSS. Opera, ſub nomine hujus Nicetæ Heracleenſis Metropolitæ, facta ab eo ex antiquioribus Patribus, pro more ſeculi noni, etiam apud Latinos pleroſque. In Bibliotheca Patriarchii Conſtantinopolitani, *Job explicatus Commentariis collectis ex multis, à Niceta Heraclea Metropolitano.* Ejusdem *Niceta explicatio in Pſalterium Davidis.* Item, *Metropolita Heraclea Niceta explicatio in quatuor Evangelia, ex multis collecta.* Denique *Metropolitani Niceta Explicatio in Acta Apoſtolorum, & in Epiſtolas divi Pauli Apoſtoli, & Jacobi & Joannis & Juda.* In bibliotheca Monaſterii, quod in inſula Pathmos, *Niceta Serrorum Expoſitio in quatuor Evangeliſtas.* Item ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini pag. 46. ex Catalogo MSS. librorum variis in locis Conſtantinopoli extantium, *Niceta Metropolita Heraclea Explicatio in Job.* Ejusdem *Niceta Explicatio in Pſalterium David.* Ejusdem *Explicatio in Eccleſiaſtem & in Canticum Canticorum.* Ejusdem *in duodecim Prophetas.* Ejusdem *in quatuor Evangelia.* Fjusdem *Explicatio in Acta Apoſtolorum, in Epiſtolas Pauli Apoſtoli, Petri, Joannis & Jacobi.* Ejusdem *Explicatio in Homilias Gregorii Nazianzeni,* ubi initium *Reſurrectionis dies* &c. In Bibliotheca Cæſarea Viennenſi, *Niceta Heraclea Archiepiſcopi Expoſitio in Job,* & *Niceta Heraclii Catena Pſalmorum.* In Bibliotheca sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codicibus 11. 12. 13. *Catena Niceta Serrarum Epiſcopi in Evangelium Luca, in Matthaum, & in Evangelium S. Johannis.* In Bibliotheca Heidelbergenſi Cod. 247. *In Pſalmos Davidis 75. Enarratio ex veterum Patrum ſcriptis collecta, per Nicetam Heraclea Metropolitanum.* In Bibliotheca Medicæa Florentina apud S. Laurentium *Niceta Collectio omnium fere opinionum, ſectarum; & Hiſtoriarum ſacra præcepta incerti authoris.* Ibidem, *expoſitio Niceta in Epiſtolas divi Pauli.* Denique Romæ in Bibliotheca Sfortiana, in claſſe Manuſcriptorum Theologicorum, Cod. 106. *Niceta Monachi de anima Liber unus.* Ejusdem *de Paradiſo contemplatio.* Ejusdem, *Epiſtola aliquot.* Ejusdem, *De Hierarchiis.* Ex his omnibus, dummodo ad eundem authorem pertineant, conſtat magnum fuiſſe Scriptorem, hunc Nicetam Serronium, Heracleæ in Thracia Archiepiſcopum, jureque merito dictum *Philoſophum* ſeu *Sapientem.* Ex quibus pauca hucusque impreſſa, nimirum *Catena in Librum Job* Græce & Latine ſimul, eaque amplior Londini publicata eſt in folio typis Regiis anno 1637. à Patricio Junio Regis Angliæ Bibliothecario, qui eam Nicetæ Heracleenſi Metropolitæ, Catenarum iſtarum plurium egregio conſarcinatori tribuit, ex duobus MSS. Codicibus Bibliothecæ Bodlejanæ, & quæ ſub ejusdem nomine extat in MS. Codice Joannis à Sancto Andrea Canonici B. Mariæ Pariſienſis, atque in aliis præfatis. Idem quoque Opus MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice 231. de quo ampliſſime loquitur Petrus Lambecius Lib. ſeu tomo V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ pag. 62. ubi ait fuiſſe impreſſum à Paulo Comitolo Jeſuita ſub nomine Olympiodori anno 1587. in 4. Venetiis, ſed perperam. Hanc Catenam & eam ob rem Olympiodoro à pluribus addictam Junius innuit, quod in poſterioribus præſertim capitibus reliqui Patres rariores occurrant, & ipſe utramque paginam Olympiodorus impleat: quam ob cauſam ſub Olympiodori nomine à Paulo Comitolo Latine tantum Venetiis anno 1587. apud Jolitos Fratres edita fuerat. Nam quæ ſub ejusdem nomine Lugduni in Gallia antea prodierat, hanc Comitolus pro ſua non agnovit, ab alio quippe non ſincere emiſſum. Itemque *Niceta Catena in Evangelium Matthai* Græce & Latine edita Toloſæ anno 1646. tomis duobus in folio, à Petro Poſſino ſocietatis Jeſu Theologo, apud Joannem Boude: de qua vide Bibliothecam Scriptorum ſocietatis Jeſu, ultimæ impreſſionis.

3. Extant quoque in Anglicis bibliothecis multa MSS. opera Nicetæ Heracleæ Archiepiſcopi, inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 176. in MSS. Baroccianis Codice 576. *Niceta Metropolita Heraclea Catena in Job,* quam Latine Comitolus edidit, *ὑπόθεσις μὲν ἡμῖν, ϗ σκοπὸς τῦ λόγυ.* Et ibidem num. 195. in iisdem Baroccianis Codicibus, Cod. 195. *Niceta Metropolita Heracleenſis Catena in Job,* cujus initium *ὑπόθεσις μὲν ἡμῖν ϗ σκοπὸς τῦ λόγυ. Ejusdem Catena in Proverbia Salomonis.* *Σοφὸς μὲν Δαβὶδ* &c. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, num. 5887. in MSS. Thomæ Galei Codice 53. *Niceta Heracleenſis Catena in Salomonis Proverbia* ex Olympiodoro, Joanne Chryſoſtomo, Baſilio, Origene, Didymo, Evagrio, & aliis. Ibidem num. 5857. 5858. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codicibus 23. & 24. *Ejusdem Catena in Pſalmos ex antiquis Patribus* collata cum alio Codice. Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 215. num. 2. in MSS. Baroccianis; *Niceta Heracleenſis Archiepiſcopi Reſponſiones ad varias Quaſtiones. Nicolai Methonenſis, γυνή τις* pag. 17. Ibidem. num. 264. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 18. pag. 161. b. *Niceta Heracleenſis Archiepiſcopi, Reſponſa ad quaſita Conſtantini Epiſcopi. Τὰς εἰς δεύτερον συνοικέσιον.*

4. Extant quoque in MS. Codice Hiſtorico Græco LI. num. 12. *Niceta Metropolita Heraclea Reſponſiones ad Interrogationes cujusdem Epiſcopi Conſtantini,* ut habet Lambecius Libro ſeu tom. 8. *Commentariorum hujus Bibliotheca,* pag. 472. his verbis. Duodecimo & quidem" fol. 270. pag. 1. & 2. *Niceta Metropolita Hera-"*

clea

„*cleæ Reſponſiones ad Interrogationes cujusdam Epi-*
„*ſcopi Conſtantini*, quorum titulus & principi-
„um: τῦ μακαριωτάτυ Μητροπολίτυ Ἡρακλεί-
„ας Νικήτα ἀποκρίσεις πρός τινα Κωνςαντῖνον
„Ἐπίσκοπον, περὶ ὧν ἠρωτήθη, κεφάλαια δὲ κε-
„φάλαιον αἱ περὶ δευγάμων. ἡ μὲν ἀκρίβεια τὲς
„δευγάμυς ἐκ εἴωθε ςεφανῦν. ἡ δὲ &c. De qui-
„bus vide Jus Græco-Romanum à Joanne Leun-
„clavio & Marquardo Frehero editum, tomo
„1. pag. 310. ubi extant.„ Idem Opus extat
MS. in eadem Bibliotheca, Codice MS. Hiſto-
rico Græco LII. num. 4. & LIII. num. 4. Ibidem
num. 24. ut habet Lambecius Lib. 8. Commen-
tariorum ſuorum pag. 484.„ Vigeſimo quar-
„to & quidem à fol. 350. pag. 1. usque ad foli-
„um 353. pag. 1. *Nicetæ Metropolitæ Heracleæ*
„*ſolutiones quæſtionum quarundam Canonicarum*,
„quarum titulus & principium: τῦ Μητροπο-
„λίτυ Ἡρακλείας Νικήτα Ἐάν τις γύνη τεκῦσα
„παιδίον διαβάλλῃ τὸν ἱερέα, ὡς ἐκ αὐτῦ τεκῦσα
„τῦτο &c. *Si qua mulier quæ peperit filium, diffa-*
„*maverit Sacerdotem, quaſi ex ipſo illum habue-*
„*rit* &c.

5. Extant quoque in Regia Galliarum Bi-
bliotheca, MSS. *loci communes Nicetæ Serrarum*
Archiepiſcopi, Codice Græco 2754. pag. ſeu fol.
217. Item *Nicetæ Heracleenſis Metropolitæ, Epithe-*
ta Jovis, Bacchi, Minervæ, & aliorum Deorum,
Codice 3232. fol. 55. & ſequentibus.

6. Denique huic Nicetæ Serronio & Hera-
cleæ Archiepiſcopo tribuitur Opus, quod Græ-
ce & Latine à Leone Allatio editum eſt tomo
1. *Græciæ Orthodoxæ* pag. 663. inſcriptum, *Nice-*
tæ Philoſophi & doctoris refutatio Epiſtolæ ab Arme-
niæ Principe miſſæ, ac defenſio Synodi Chalcedonen-
ſis. Hanc Epiſtolam tribuit Antonius Poſſevi-
nus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 142. Nicetæ
cognomento Danieli, Pholoſopho ac Rhetori.
„Extant (inquit) in Bibliotheca Vaticana, Ope-
„ra duo MSS. ſub nomine Nicetæ Philoſophi,
„alterum *adverſus Mahometum*: alterum inſcri-
„ptum Ἔκθεσις κατασκευαςική, hoc eſt, *Expo-*
„*ſitio adſtruens cum demonſtratione Chriſtiani dog-*
„*matis, ex communibus notionibus, ac methodo*
„*Dialectica, naturalibusque argumentis & artificio*
„*Syllogiſtico producta.* Itemque *Refutatio Epiſto-*
„*læ miſſæ ab Agarenis ad Michaelem Imperatorem*
„*Theophylacti filium*, qua Epiſtola Chriſtianam
„fidem calumniabantur: unde tempus allatum
„hujus Nicetæ Byzantini arguitur, cum hic
„Michaël Theophili filius imperium tenuerit
„ab anno 842. ad 867.„ At Guillelmus Cavus
in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, tum ſeculo IX. ad
annum 880. pag. 563. tum ſeculo XII. ad an-
num 1120. pag. 655. tribuit *Nicetæ cuidam By-*
zantino, qui vitæ inſtituto *Philoſophus*, iſt eſt
Monachus, circa annum 1120. floruerit. Ego
huic *Nicetæ Davidi Philoſopho*, ſcriptori celeber-
rimo, potius attribuendum putaverim. Faci-
unt Nicetæ iſtius mentionem ampliſſimam An-
tonius Poſſevinus tom. 2. *Apparatus ſacri* pag.
142. Patricius Junius in editione *Catenæ in Job*,
ſub nomine illius. Gerardus Joannes Voſſius
De Hiſtoricis Latinis pag. 540. in *Addendis* ad li-
brum ſecundum: de cujus morte nihil certum
habemus.

S. ANSELMVS LVCENSIS EPISCOPVS, 1070
patria Mantuanus, de quo parce admo-
dum Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum*
Eccleſiaſticorum, ad annum 1071. pag. 617. Hic
ab Alexandro Papa ſecundo anno 1073. Lucen-
ſis in Tuſcia Epiſcopus factus, & ad Henricum
Regem ad confirmationem impetrandam miſ-
ſus, à quo inveſtituram per annulum, & bacu-
lum paſtoralem accepit. Mox vero facti pœ-
nitetia ductus baculum depoſuit, & abdicato E-
piſcopatu, ad Cluniacenſe Monaſterium ſeceſſit,
donec à Gregorio VII. ad Eccleſiæ regimen
revocatus, anno 1073. Epiſcopale manus repe-
tiit. Anno 1077. à Gregorio ad Mediolanen-
ſes una cum Geraldo κρῶ Oſtienſi legatus
eſt, ut eos Eccleſiæ Romanæ uniret. Anno
1084. ab eodem Gregorio cujus partes contra
Henricum Imp. ſummo animi ſtudio ſemper
tutatus eſt, vices legati per Italiam accepit:
ut omnes ab Imperatore deficientes in Eccleſiæ
gremium reciperet, omnibusque contra eum
dimicantibus indulgentias & peccatorum re-
miſſienem impertiret. Ita Cavus loco citato.
Vir ſanctitate & doctrina clarus ſcilicet,
maximus Gregorii VII. ſuum Pontificis fau-
tor, de quo Bellarminus & Labbeus in libro
De Scriptoribus Eccleſiaſticis, quibus addo in
multis Codicibus Manuſcriptis inſignem ad-
ſcribi illi *Collectionem Canonum Eccleſiaſtico-*
rum, quam habes manuſcriptam in Biblio-
theca ſancti Germani Pariſienſis, Codd.
765. 766. in Regia Gallica & in Barbarina Ro-
mæ: ut tradit Stephanus Baluzius in Opuſcu-
lo *De emendatione Gratiani*, edito Pariſiis in 8.
anno 1672. apud Franciſcum Muguet. Et hoc
tam in præfatione ad Lectorem num. 19. quam
etiam in Notis pag. 641. quas legito. Pro-
miſerat hujus Collectionis editionem in Spici-
legio ſuo Dominus S. Lucas Docherius, quam
non preſtitit, opinatus forſan, eam non perti-
nere ad Anſelmum Lucenſem. Hoc autem
opus ob rationes à Baluzio allatas, olim mihi
videbatur eſſe *Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi*,
cujus temporibus optime convenit, qui tentaſ-
ſe aliquid ſimile legitur, & qui ad calcem ope-
ris ſui potuit adjeciſſe *Decreta aliqua Innocentii*
ſecundi, quæ in aliquibus Manuſcriptis ad calcem
hujus Collectionis invenientur. Verum ar-
gumento melius expenſo, *Collectionem* hanc
poſtmodum Anſelmo Lucenſi Epiſcopo dignam
germanamque, opinatus ſum: Tum quia hoc
opus Anſelmo maximo Gregorii VII. defenſo-
ri conveniebat, tum quia his temporibus in Ita-
lia multi Collectionibus Canonum ejusmodi
concinnandis vacabant, ut Deus dedit & Gre-
gorius Presbyter: tum denique quia inveni-
tur illa in MSS. Codicibus ad Anſelmi hujus
æta-

ætatem accedentibus. Ita enim Baluzius te-
ſtatur in *Præfatione* ſua ad emendationem Gra-
tiani, ſeu ad Commentationem Librorum An-
tonii Auguſtini *De emendatione Gratiani*, num.
19. „Alium ego nuper Codicem eumque o-
„ptimum & antiquiſſimum beneficio optimi do-
„ctiſſimique viri Domini Lucæ Dacherii nactus
„ſum ex bibliotheca Monaſterii ſancti Germa-
„ni Pariſienſis, in quo neque titulus tamen ul-
„lus extat, neque nomen authoris. Hic autem
„liber iis, quos vidit Antonius Auguſtinus, ex eo
„præſtat, quod ad ætatem Anſelmi accedit, &
„nulla in iſto Decreta Pontificum Romanorum
„contineantur, qui poſt annum MLXXXVI.
„Apoſtolicam ſedem tenuerunt. Item aliud
„ejusmodi Opus MS in Bibliotheca Regia; cujus
„Codex non admodum vetus, utpote ſcriptus
„ſuperiore tantum ſeculo, quod tamen ex an-
„tiquiore deſcriptum eſſe conſtat. In fronte
„ponuntur nonnulla de modo celebrandi Con-
„cilii, tum poſtea ſequitur in loco tituli. *Inci-*
„*pit Capitulatio Librorum, quos beatus Anſelmus*
„*Lucenſis Epiſcopus de coæqualibus cauſis, ſingulos*
„*in hoc volumine Libros compoſuit.* Et paullo in-
„fra. *Incipit authentica & compendioſa Collectio*
„*Regularum & ſententiarum ſanctorum Patrum, &*
„*auctorabilium Conciliorum, facta tempore Gregorii*
„*ſanctiſſimi Papæ, à beato Anſelmo Epiſcopo Lucenſi,*
„*ejus diligenti imitatore & diſcipulo, cujus juſſione*
„*ex præcepto deſideranter conſummavit hoc opus.*
„Denique in veteri Codice iſtius Collectionis,
„cujus exemplum in Bibliotheca Barberina ad
„&c. miſſum, idem Dacherius Baluzio commu-
„nicavit, hæc in titulo ſcripta ſunt, quæ librum
„illum Anſelmo Lucenſi Epiſcopo adjudicant.
„*In nomine Trinitatis ſanctæ & individuæ, incipit*
„*hinc feliciter iſtius libri ſeries, quem ſanctus in Ita-*
„*lia Anſelmus, quique Pontifex Lucanæ fuit Eccle-*
„*ſiæ, vir prudens ac Catholicus, in Chriſti fide fervi-*
„*dus, cerpſit ex toto Canonum & Patrum ſanctorum*
„*corpore;* Opinatur Stephanus Baluzius falle-
„re titulum, ac certe multum interpolatum eſſe
„hunc librum, ut recte ab Antonio Auguſtino
„annotatum eſt: quia illic plurima continentur
„Urbani II. & ſequentium Pontificum Decre-
„ta, quorum ævo Anſelmus vivere deſierat.
„Quin etiam multa ſunt, quæ hanc Collectio-
„nem Anſelmo Lucenſi Epiſcopo abjudicare
„videntur. *Primo* authoritas vetuſti ſcripto-
„ris *Vita ejusdem Anſelmi* à Sebaſtiano Tongna-
„gelio editus, qui lucubrationes magiſtri ac
„Domini ſui recenſens, nullam Collectionis iſti-
„us mentionem facit: non omiſſurus ut vide-
„tur, tam præclarum opus, ſi tum fama fuiſſet,
„compoſitum ab Anſelmo fuiſſe. Deinde Si-
„gebertus Gemblacenſis Monachus, horum
„temporum ſcriptor, dum in *Chronico* & in li-
„bro *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis* enumerat libros
„ab Anſelmo compoſitos, de Collectione iſta,
„ne verbum quidem ullum fecit. Denique
„Trithemius, qui tot libros viderat, non vidit
„iſtam Collectionem Canonum & Decretorum
Anſelmo Lucenſi Epiſcopo tributam, cum al-"
tum de ea ſilentium apud illum ſit. Non ſen-"
ſerat iſta momenta Antonius Auguſtinus, &"
tamen huc inclinare viſus eſt, ut Collectio-"
nem iſtam non putaret eſſe Anſelmi: adeo-"
que conjecturam fecit de Hildeberto Ceno-"
manenſi, quem conſtat ſimile aliquid olim"
tentaſſe. "Hæc Baluzius in præfatione ad Anto-
nium Auguſtinum *De emendatione Gratiani*, num.
19. Sed argumenta iſta omnino negativa ſunt,
quæ nihil concludere poſſunt: maxime cum
plures è contra MSS. Codices extent in Italia &
Gallia, ubi hæc Collectio Canonum Anſelmo
Lucenſi Epiſcopo diſerte adſcribitur. Ut enim
teſtantur, qui emendarunt *Corpus Juris Canoni-*
ci anno 1580. Romæ, in ædibus Populi Roma-
ni juſſu Gregorii XIII. 3. in folio voluminibus
anno 1582. impreſſum, inter MSS. Codices qui-
bus ad hanc emendationem atque correctio-
nem uſi ſunt, extant duo MSS. Codices *Colle-*
ctionis Canonum Anſelmi Lucenſis Epiſcopi, quorum
unus in bibliotheca Vaticana extat: alter ho-
minis privati & eruditi extitit, Hieronymi Pa-
riſetti, quem Barberinæ credimus acceſſiſſe bi-
bliothecæ. Quod ſi nonnulli Canones in cer-
tis MSS. Codicibus hujus Collectionis inveni-
antur, qui Anſelmo poſteriores longe ſint: hæc
interpolatam vitia ſunt, non argumenta con-
tra Anſelmum valida: maxime cum nulli Ca-
nones Anſelmo poſteriores inveniantur, in an-
tiquiſſimis Codicibus S. Germani Pariſienſis.
Hildebertus autem Cenomanenſis Epiſcopus
tentaſſe aliquid ſimile creditur, quia inter ejus
Epiſtolas invenitur quædam præfatio in Colle-
ctionem Canonum ex Conciliis & Sanctis Pa-
tribus, quam ad ipſum pertinere nonnulli opi-
nati ſunt. Verum illa nullam cum Hildeber-
to connexionem habet, eſtque præfatio Juonis
Carnotenſis Epiſcopi, in ſuum Decretum: quæ
temere vel fortuito in Hildeberti Epiſtolas, in
editionibus antiquis irrepſit. Habemus impreſ-
ſos ſub ejus nomine *Libros II. contra Guibertum*
Antipapam & ſequaces ejus pro defenſione Gregorii
VII. Papæ, & *Collectanea quædam* ſeu *Sententias*
ex variis authoribus congeſtas, quibus demonſtratur
Eccleſiæ facultates non eſſe in poteſtate Regis aut Cæ-
ſaris: quod opus utrumque extat apud Henri-
cum Caniſium *Antiquæ Lectionis* tom. VI. pag.
202. & 235. atque in Bibliotheca Patrum edi-
tionis anni 1677. Lugdunenſis Tom. XVIII.
pag. 602. Verum eruditi de hiſce rebus judi-
candis idonei, cenſent utrumque Opuſculum
nihil eſſe aliud, quam *Excerpta quædam* ex Col-
lectione Canonum ejusdem Anſelmi, aliun-
de à Caniſio comparata. Certum enim eſt hoc
Collectaneum ſeu *Collectionem Canonum* eſſe fa-
ctam ab Anſelmo in gratiam Gregorii Papæ VII.
contra Guibertum Antipapam, illiusque ſenten-
tias ex vetuſtioribus authoribus, contra Eccle-
ſiæ bonorum & facultatum occupatores, eſſe
collectas. Poſſunt autem nullo negotio expe-
riri, an hæc conjectura vera ſit, quibus adſunt

aliqua exemplaria MSS. Collectionis Canonum Anſelmi Lucenſis, cum quibus hæc Opuſcula impreſſa conferri poſſunt.

In utrumque Opus retulit Anſelmus Epiſtolas ſuppoſititias Iſidori Mercatoris libro 1. adverſus Guibertum Antipapam teſtes advocat Pſeudo-Clementem *Epiſt.* 3. Pſeudo-Pium *Epiſt.* 1. & Pſeudo-Fabianum *Epiſt.* 3. Libro 2. Pſeudo-Calliſtum *Epiſt.* 1. Pſeudo-Stephanum *Epiſt.* 2. Pſeudo-Marcellinum *Epiſtol.* 2. Item in Collectionem Canonum, Epiſtolas fere omnes Pſeudo-Iſidori in partes diſcerptas inſeruit. Verba ſunt Doctiſſimi Blandelli in *Prolegomenie Pſeudo-Iſidori cap. 18. pag 98.* Scripta alia ejuſdem refert Baronius ad an. 1086. quo Anſelmus eſt mortuus, ex Anonymo illo Vitæ ejus ſcriptore, qui pœnitentiarius illius fuit, & verbis quidem ipſius. *Ex multis & diverſis ſanctiſſimorum Patrum voluminibus, unum compilavit Canonicarum Sententiarum non modicum corpus.* Item *Apologeticum unum ex diverſis ſanctorum Patrum voluminibus compilavit, quibus Domini Papæ ſententiam & univerſa ejus facta atque præcepta, canonicis defenderet rationibus. Multos libelloe propriis manibus conſcripſit, in Lamentationes Jeremiæ dulciſſimam fecit Expoſitionem. Pſalterium quoque rogatu Benedictiſſimæ Mathildæ luculentiſſime expoſuit, breviter quidem, ſed utiliter, uſque ad illum locum,* Benediximus vobis in nomine Domini, *ibi ſiquidem expoſitionem finivit.*

In ultima editione maximæ Veterum Patrum Bibliothecæ, Lugdunenſi anni 1677. apud Aniſſonios, edita ſub ſancti Anſelmi Lucenſis Epiſcopi nomine *Opuſcula quatuor*, quæ antea à Luca Wadingo Ordinis Minorum Hiſtoriographo & Bibliothecario circa annum 1654. edita fuerant primum, dedicata. Marco Antonio Franciotto S. R. E. Cardinali & Lucenſi Epiſcopo, de quibus ipſe Lucas Wadingus in *Scriptoribus Ord. Minorum* pag. 240. Hæc autem ſunt, *Expoſitiones in Orationem Dominicam, in ſalutationem Angelicam, Ave Maria: in Antiphonam Salve Regina*, quæ tomo XXVII. ſeu ſupplemento hujus Bibliothecæ, pag. 436. & ſequentibus, cum *Meditationibus metricis de Geſtis Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quæ incipiunt, *Deſere jam anima lectulum ſoporis* &c. Opuſculum 1. *in Orationem Dominicam* incipit, *Pater noſter, qui es in cœlis, O immenſa clementia! O ineffabilis benignitas* &c. Secundum *in ſalutationem Angelicam* incipit, *Ave, Maria Gratia plena, Dominus tecum: Tibi, Domine, Deus gratias ago* &c. Tertium, *Meditatio in antiphonam Salve Regina*, incipit: *Ad ſalutandam beatam Mariam Virginem, primo debes magnitudinem ejus* &c. Quartum, *De Geſtis Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ut ſupra &c. Quantum ad quantum hoc Opuſculum *De Geſtis metricis Domini noſtri Jeſu Chriſti*, loquitur de illo Arnoldus Wion in Martyrologio Benedictino ad diem 18. Martii, Anſelmo Lucenſi Epiſcopo ſacram, ubi ei illud adtribuit. At Lucas Wadingus, qui edidit illud in *Bibliotheca SS. Patrum* editionis Aniſſonianæ Lugdunenſis, tomo XXVII. pag. 444. illud ita eſſe infirmum notat, ut ſancti Anſelmi Lucenſis Epiſcopi nomen non mereatur. Hoc unum mihi certum, omnia iſta metra ſive Anſelmo lucenſi atribuantur, ſive Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo, ſive Bernardo Claræ Vallis Abbati: ut alia plura eorum operibus immixta, eſſe opera ſeculi XIII. vel ad ſummum ſeculi XII. ſeneſcentis. Præterea ut ſubjungit hujus ultimæ editionis Bibliothecæ Veterum Patrum Collector, hoc opus continet multa indigna viro gravi, qualis Anſelmus Lucenſis Epiſcopus fuit. Quamvis autem Arnoldus Wion Metrum iſtud in ſuum *Martyrologium* intraſerit, inde tamen inſignius non eſt, cum aliter oleant ſues & aliter canes; nec anteriori ſeculo, quidquid manuſcriptum invenitur, illud omne probatur. Quantum ad Opuſcula alia tria, de quibus ſupra, horum meminit Antonius Poſſevinus ex MS. Mantuano in *Apparatu Sacro*, verbo *Anſelmus Mantuanus*, tom. 1. pag. 86. Attribuit illa primus *S. Anſelmo Lucenſi Epiſcopo* Lucas Wadingus in editione citata, quæ tamen antea attributa fuerant *S. Bonaventuræ Eccleſiæ Doctori*, ad calcem Opuſculi quod *Stimulus amoris* inſcribitur, parte 3. cap. 16. & ſequentibus, pag. 235. & ſequentibus editionis Pariſienſis anni 1647. in fol. apud Nicolaum Wivenais via citharæ: quamvis in editione Veneta anni 1611. apud hæredes Hieronymi Scoti, non compareant in Tractatu S. Bonaventuræ, qui *Stimulus amoris* dicitur. Quiſquis porro vel monoculus fuerit, tractatumque *Stimuli amoris* Bonaventurianum vel levi oculo percurrerit, inveni & Opuſcula hæc tria eſſe merum aſſumentum, ab indocto Franciſcano aliquo additum huic operi, cum quo nullam habet connexionem, nullam conſonantiam: unde Laciviam eſſe meram quivis prudens non inficiabitur. Tantum porro abeſt, ut hæc Opuſcula vel Anſelmo vel Bonaventuræ honorem aliquem famamque adferre poſſint, quin è contra indigna omnino ſint, quæ tantis tamque gravibus (ut volunt) Eccleſiæ Doctoribus adſcribantur. Sunt enim anonymi cujuſdam infantis, ridiculi, inſanientis, & in expreſſionibus ſuis ita bardi, imo impudici; ut mirer quomodo Lucas Wadingus, vir alioquin eruditus & prudens, Anſelmo Lucenſi Epiſcopo attribuere illa auſus fuerit. Nec Opuſcula ejuſmodi inſcripta ad aliud juvant, quam ut graves Eccleſiæ ſcriptores exponant contemptui, irriſionibus, doctrinam orthodoxam ac puram incertitudini, myſteria Scripturarum inſolentiſſimis verborum ac jocoſitatum obſcænitatibus. Jam videamus ex ipſis Opuſculorum verbis, quam abſurdus, imprudens, imo inſaniens in expreſſionibus ſuis, hic anonymus fuerit. In Expoſitione *ſuper Orationem Dominicam*, ſub initium. *Quid mihi ultra de terrenis honoribus, qui ſum filius Dei? Majus dedecus eſſet mihi, appetere quantumcunque honorem terrenum, quam filio Imperatoris*

toris latina officium. Quid mihi ultra de terrenis divitiis, qui Regni æterni ſum hæres? Ignominioſius eſſet mihi, de quantumcunque magnis divitiis terrenis errare, quam primogenitum Imperatoris, de ſimo equorum. Quid iſtis comparationibus inſultius? Haud dubium quin latrinam oleret, qui latrinæ ac fimi equorum inſuetam Patribus comparationem repetebat. Tum poſtea, *O exultatio, O admiratio, O medullaris modulatio, quia Pater meus es tu!* Quid expreſſione iſta nugacius, *O medullaris modulatio!* Quid vox iſta, *medullaris?* quam latina! quam eximie junctæ voces, *O medullaris modulatio!* Quaſi modulatio vel in medulla ſit, vel ex oſſium medulla procedat! Siccine loquebantur Sancti Patres, judicio graves, expreſſione puri, fide integri? Itemque aliquanto poſt: *Mira dignatio, dignatina Chriſti habitatio in nobis! Ego fœdiſſimus ſimul & abominabilis peccatorum latrina, valeo eſſe ex immenſa clementia Dei mei, tabernaculum ejus.* Ecce iterum anonymus ad fimum & latrinam, quam vix tantiſper abjecerat, ut vere ſtercoraniſtam appellaverim hunc Anonymum, qui tam ſæpe fimi & latrinæ recordatur. Infinitæ vero ſuppetunt ejusmodi expreſſiones abjectæ, ridiculæ, ruſticæ, impudicæ, quæ virum hunc fuiſſe modiciſſimum ingenio & eloquio barbarum produnt. Lege iſta Opuſcula tria *Expoſitionem in Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam & Antiphonam: Salve Regina*, eſſe inſcriptas *Contemplationes*, & impreſſas fuiſſe anno 1521. Pariſiis in 4. ſub nomine Magiſtri Martini de Magiſtris Doctoris Theologi, typis Jodoci Badii Aſcriſii, de quo loquemur ad annum 1460. poſtea.

Jam accedat quæ nugis inferior non eſt *Expoſitio in ſalutationem Angelicam*, ſeu *Meditatio ſuper Ave Maria.* Ita loquitur ſub initium: *Qui omnia conſervas & regis, & me fœdiſſimam ſaniem & turpitudinem deteſtabilem, & abominatione plenum, & omni vita, imo eſſentia indignum, dignatus es tantum illuſtrare, ut ſciam te matrem habere: & hoc mihi indigniſſimo conceſſiſti, ut ipſam poſſim & audeam ſalutare.* Hæc loquendi ratio olet virum abreptum, ſed ſeculi XIV. ubi expreſſiones iſtæ ecſtaticæ ſimul & ruſticæ erant admirationi & uſui. Habebant quidem antiqui Eccleſiæ Patres profundam humilitatem, ſed quam prudentioribus verbis ac ſolidiori expreſſione in ſcriptis ſuis teſtati ſunt. Vbi autem hic anonymus appellat ſe *fœdiſſimam ſaniem & turpitudinem deteſtabilem & abominatione plenum*, oſtendit nondum ſe eſſe oblitum *Latrinæ & fimi equorum*, de quibus locutus eſt in *Expoſitione Orationis Dominicæ.* Vbi ſe *omni vita, imo eſſentia indignum* vocat, oſtendit ſe ſcriptorem ultimorum temporum, quibus hæ voces in ſcholaſticis paleſtris cum affectatione uſurpatæ ſunt, quaſi maxima Myſteria ſignificantes. Sub medium hujus Opuſculi, *Patientiam habe Domina, qua Angelicam ſalutationem promo, & Angelice non vivo, ſed potius diabolice. Horrendus ſum, & te ſalutare*

præſumo. Horreo fateor Lucam Wadingum, qui tam inſipidum hunc Anonymum, S. Anſelmi Lucenſis Epiſcopi nomine honeſtaverit. Quis unquam Patrum usque ad ſeculum XII. incluſive, verbo etiamſi humillimis, in ſcriptis ſuis dixerit, *ſe non Angelice, ſed potius diabolice vivere?* Idem poſtea, *Igitur Ave, o catenale Ave, quod cor conſtringis cum Virgine, & ſeparas à terrenis: cum miſericordiſſima miſerum, cum Domina ſervum, cum Matre filium firmiſſime ligas. O amabile Ave! Accedat ut ſalutet, qui vult catenari amore: & cum ſalutaverit ex corde, amplius fortiusque conſtringatur: & quanto conſtringetur fortius, libentius ſalutabit.* Quis unquam in duodecim primorum ſeculorum Patribus, audivit tam ineptam exclamationem, *O catenale Ave! Accedat ut ſalutet, qui vult catenari amore?* Quale adjectum, *Catenale?* quale verbum, *catenari amore?* Fallor niſi voces iſtæ appellant tempora vel *Rusbrochii*, vel *Gerſonis*, quibus eo devotior atque etiam doctior exiſtimatus eſt, quo magis barbare & inſulte quisque loqueretur.

Opuſculum tertium *Meditatio ſuper Salve Reginæ*, non tam primo evulgatum ab Luca Wadingo, quam iterum editum. Conſtat enim hanc Meditationem haberi in omnibus firme editionibus Operum divi Bernardi, ab anno 1556. ad annum 1640. Sed illam tandem ita abſurdam, indoctam atque nugacem eſſe viſam: ut in ultimis eorundem Operum editionibus ab Joanne Merlane Horſtio Germano, & Joanne Mabillonio Gallo, viris ambobus & eruditis & criticis, ab Operibus Bernardinis proſcripta ſit. Quo porro jure, quæ indigna Bernardo viſa eſt Meditatio, in jura nomenque Anſelmi Lucenſis Epiſcopi tranſiit? Si Bernardo indigna, ergo & Anſelmo tam Lucenſi Epiſcopo, cui Lucas Wadingus eam adſcripſit: quam Contuarienſi Archiepiſcopo, cui illam alii attribuunt. *O Domina* (inquit) *quæ rapis corda dulcedine, nonne cor meum Domina rapuiſti? Et ubi quæſo poſuiſti illud, ut ipſum valeam invenire? nunquid in ſinu tuo, ne inveniam, collocaſti? nunquid inter ubera tua poſuiſti illud? Fortaſſe ibi poſuiſti illud cor meum, ut quod friguerat tibi, caleſiat! O raptrix cordium, quando mihi reſtitues cor meum? Quare ſic corda ſimplicium rapis? quare violentiam facis tuis amicis? Nunquid ſemper vis ipſum tenere?* Vel hæc interrogatio unica, anonymum probat morionem atque inſipientem virum, quem indiſcretus zelus effert ad inquiſitiones ſtultas & impudicas, ſi verba ſumantur ad literam prout ſonant. Stupendam ecſtaſin, *O raptrix cordium, quando mihi reſtitues cor meum?* O inſaniam ſcriptoris, *Nunquid inter ubera tua poſuiſti illud?* Olent voces iſtæ ecſtaticum quendam extravagantem, quem Deus anonymum voluit. Hæc paullo acrius adverſus Wadingum, qui minus conſiderate Opuſcula ejusmodi *Anſelmo Lucenſi Epiſcopo* adſcripſit. Detrahunt ſane multis ſanctorum Eccleſiæ Patrum honori, quos nobile ingenium ac

judicium grave venerabiles nobis reddidit, qui eis abſurda inſipidaque Opera perperam, zeloque indiſcreto aſſignant. Scripta Veterum non mole, ſed virtute, ſed ratione, ſed judicio cum pietate, ſed gravitate penſanda ſunt. Hæc ampliora paullo quam pro more noſtro, ad honorem Anſelmi Mantuani poſtea Lucenſis Epiſcopi, & Bonaventuræ S. R. E Cardinalis & Doctoris, defendendum: quem in ſubſtitutione inſipientium Opuſculorum impeti opinatus ſum. Obiit autem Anſelmus Lucenſis Epiſcopus anno 1086. die 18. Martii, qui & Mantuæ in patria ſepultus eſt. De illo Bellarminus & Labbeus, locis ſupra citatis. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 86. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo XI. tomo XV. cap. 3. ubi De ſcriptoribus Eccleſiaſticis. Gerardus von Maſtricht in Duisburgenſi Academia Juris & Hiſtoriæ Profeſſor in *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii* Num. 260. pag. 301. 302. & 303. edita 1686. Amſtelodami in 8.

1070 THEODERICUS SANCTI EUCHARII prope Trevirim MONACHUS, nunc S. Matthiæ Abbatiæ Monachorum Ordinis divi Benedicti, circa annum MLXX. claruiſſe mihi videtur, atque *Hiſtoriam Archiepiſcoporum Trevirenſium* literis mandando commendaſſe nomen ſuum poſteris. Duos veteres Auctores, qui Hiſtoriam Trevirenſium literis mandarunt, Joannes Trithemius memorat initio *Chronici Hirſangienſis*, inquit enim *Theodoricus Monachus in hiſtoria Trevirorum, Golſcherus Monachus in Geſtis eorundem.* Idem autem Trithemius etiam in *Catalogo virorum illuſtrium Germaniæ* agit de Theoderico Monacho S. Matthiæ prope Trevirim Ordinis Sancti Benedicti, qui tamen inter ejus opera *Annales Trevirenſes* non recenſet. Duos item laudat Chriſtophorus Browerus in *Proparaſceve ad Annales Trevirenſes*, ſcilicet Golſchetum Monachum Sancti Matthiæ apud Treviros, & Anonymum (forſan *Theodoricum*) qui Annales Trevirenſes Cunoni dedicavit Archiepiſcopo, quem anno MLXVI. fuiſſe occiſum dicunt. Hinc ætas Theodorici colligitur, qua circiter floruit, ad ſuam enim ætatem, deduxiſſe *Hiſtoriam Archiepiſcoporum Trevirenſium* creditur, quam anno MLXX. aſſignavimus. Licet nondum impreſſa ſit, extare mihi videtur MS. inter MSS. Codices Cottonianæ bibliothecæ ſub effigie Titi littera D. Codice XXV. qui Collectaneum eſt hiſtoriæ multorum Epiſcopatuum & Archiepiſcopatuum Germaniæ, atque Anonymorum authorum eſt. In quo num.

1. Chronicon Archiepiſcoporum Trevirenſium ab Euchario primo iſtius urbis Epiſcopo ad obitum Cunonis Epiſcopi XCVI. anno Chriſti 1087. (lege 1066.) cui ſucceſſit Wernherus filius fratris ipſius. Præmittitur deſcriptio urbis Trevirorum, & hiſtoria de primis illius initiis & ſtatu.

2. Chronicon & actus Archiepiſcoporum Colonienſium, a Materno primo Epiſcopo ad Theodoricum Epiſcopum LXI. qui obiit anno Chriſti 1464.

3. Chronicon Epiſcoporum Tungrenſium.

4. Chronicon Epiſcoporum Trajecti ſuperioris.

5. Chronicon Epiſcoporum Leodienſium ad annum 1486.

6. Hiſtoria compendioſa incomparabilis Prioris Henrici de Oerſchet in Bethleem juxta Lovaniam *de cladibus Leodienſium* anno Domini 1469.

7. Chronicon Epiſcoporum Trajecti inferioris ad annum Chriſti 1393.

Hæc collecta ex Thoma Smitho in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Cottonianæ, quem anno 1696. in ſolio Oxonii è theatro Sheldeniano edidit pag. 131. col. 1. Gerardus Jo. Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 42. p. mihi 359. anno MV. Theodorici S. Matthiæ prope Trevirim Monachi ætatem ſtatuit, qui argumentum ævi ſui elegit, ſignando literis *Inventionem Reliquiarum ſancti Celſi Confeſſoris.* De ætate Theodorici hujus notanda verba Gabrielis Bucelini, inter Abbates ſancti Matthiæ Trevirenſis: *I. Gunterus obiit anno 987. 2. Gunderadus, cujus meminit diſerte in Miraculis S. Celſi, Theodoricus. 3. Richardus deceſſit 8. Idus Auguſti anno 1024. Claruit ſuis apud poſteros ingenii monumentis relictis Golſiberus, Theodoricus & Theodorus, monaſterii Divi Matthiæ alumni.* Ut tamen videant lectores, quam diverſa & ſibi contraria hic author ſcribat, circa ætatem & Theodorici & Golſcheri, ſubjungere placet, quæ de illis poſtea tradidit. Et de Theodorico quidem ſcribit ſub 13. Abbate Godefrido: *Is Godefridus cum Epternacenſis monaſterii Abbas anno 1181. teſte Theodorico monacho, qui ad eum ſcripſit, creatus* &c. At de Golſchero ſub 16. & 17. Abbatibus: *16. Theodoricus Abbas ab anno 1257. ad annum 1287. graviſſimos perſecutiones cum ſuis ſuſtinuit, quas prolixe refert Brouwerus in Annalibus Trevirenſibus, ex Golſchero Monacho ſancti Matthiæ (ſi recte memini) qui de his volumen ſcripſit. 17. Alexander. Hic multa cum pace monaſterium rexit an. 19. menſibus 4. diebus 29. obiit anno Domini 130. 6. 7. Kalendas Junii, Brouwerus Julii. Hoc Abbate, ut refert Antonius Moſenich, floruit pereximium illud eruditionis jubar Golſcherus, hujus Monaſterii profeſſus, ſacerdos & ſcriptor eccleſiaſticus, nulli pene ſecundus, quippe qui De Laudibus Sanctorum Eucharii & Valerii atque Materni doctiſſimos Commentarios abſolverit, Geſta Trevirorum inſigni volumine complexus ſit.* Vitam iſtam Eucharii Valerii & Materni edidit Bollandus ad diem 29. Januarii. Hæc obiter de Golſchero, qui Voſſii diligentiam fugit, occaſione Theodorici addere volui, ex Bucelino qui ſibi maxime de Theodorici ætate inconſtans fuiſſe videtur. De Golſchero poſtea latius ad annum MCXXX. cui illum aſſignabo.

SAN-

1070 SANCTVS BENNO primum Eccleſiæ Romanæ Archipresbyter, tum poſtea Miſnenſis Epiſcopus ante annum 1076. claruit, ac ſcripſit *Vitam & Geſta Hildebrandi*, qui Romanus Pontifex factus, Gregorius VII. dictus eſt. Hæc tanto ſincerior eſt, quod ſcripta per Bennonem Cardinalem, S. R. Eccleſiæ Archipresbyterum, qui eo tempore vixit, ubi narratur cur depoſitus fuerit: & miranda referuntur de aliis Pontificibus Romanis videlicet Benedicto IX. Gregorio VI. Joanne XXI. Leone IX. Alexandro II. it. aliis, quæ nullus Hiſtoricorum adhuc prodidit, neque Platina, nec quiſpiam alius. Migravit ex hac vita anno à Chriſto Domino 1106. ætatis ſuæ 96. ſedis autem 40. die 16. Junii. Hoc Opus Bennonis edidit primum inter ſuos *Germaniæ Hiſtoricos* Reinerus Reineccius, poſt ipſum Matthias Flacius Illyricus in *Catalogo teſtium veritatis* lib. 13. pag. 1321. ad 1334. Joannes Wolphius *Lectionum Memorabilium* vol. 1. editionis 1600. Lavinganæ, ad annum 1076. Centuria XI. pag. 290. & ſeqq. Quamvis autem Gregorii VII. capitalis hoſtis fuerit, hunc tamen Adrianus VI. Romanus Pontifex Sanctorum numero adſcripſit, ut ex ejus Actis apparet, idque in ejusdem Hadriani itinerario teſtatum habetur. Scripſerat jam olim Trithemius Abbas ad Julium Papam Epiſtolam 64. id expoſcente Georgio Duce, pro canonizatione ſancti Bennonis, in qua hæc inter alia de ejus vita atque Miraculis. *Vita Bennonis ſanctiſſima, plena virtutibus, à vetuſtioribus ſuisque contemporaneis, luculenter deſcripta habetur, & multa quotidie in Eccleſia Miſnenſi ad ejus tumulum miracula fiunt.* De eodem Cocklæus in Commentario *De actis & ſcriptis Lutheri*, anno Domini 1524. Extat de ejus Canonizatione Pontificium diploma, quod quatenus Romæ aſſervatur in Eccleſia S. Mariæ de Anima, nationis Teutonicorum, quo quidem ſignificatur anno Domini 1523. die Dominico in die feſto ſanctiſſimæ Trinitatis, qui fuit 31. Maji à dicto Pontifice canonizatos eſſe S. Bennonem Epiſcopum Miſnenſem & S. Antonium Archiepiſcopum Florentinum, ac Sancti Bennonis ſolemnitatem vilatam eſſe ad 16. Junii menſis, atque ab eodem Pontifice conceſſam plenariam indulgentiam, omnibus eandem Eccleſiam ea die viſitantibus. Hæc de Bennone Gregorii VII. hoſte notanda ſunt.

1070 WILLERAMVS MERSEBVRGENSIS ABBAS, quem Guillelmus Cavus omiſit, natione Germanus, Monachus primum Fuldenſis, Ordinis divi Benedicti, poſtmodum autem Abbas Sancti Petri Merſeburgenſis Congregationis Cluniatenſis anno 1070. clarus, ſcripſit *Epithalamium in Cantica Canticorum, de Chriſti & Eccleſiæ nuptiis*, ex diverſi generis Carminibus proſa intermixtis, *libris tribus*, quorum initium eſt: *Cum Majorum ſtudia &c.* Hæc autem *Paraphraſis gemina. Willerami Abbatis in Cantica Canticorum*, prior *Rithmis Latinis*, altera *Lingua Francica veteri*, edita cum Dracontio in *Hexaemeron*, Lugduni Batavorum anno 1598. in 8. per Paulum Merulam, cum *Explicatinibus & Notis*, quibus veterum vocum Francicarum ratio redditur. Vixit floruitque Willeramus iſte ſub Imperatore Henrico IV. circa annum Chriſti 1070. & 1080. ut teſtatur Joannes Trithemius, qui in *Catalogo Illuſtrium Scriptorum Germaniæ* non ſolum ipſius, verum etiam citatæ *Paraphraſeos in Cantica Canticorum* meminit his verbis. WILLERAMVS Ab. Cœnobii Merſeburgenſis, Ordinis divi Benedicti, vir in divinis Scripturis eruditus, & ſecularis litteraturæ non ignarus, carmine doctus & proſa, non minus vitâ quàm ſcientiâ clarus effulſit. Qui cum Litteris & Philoſophiæ in Gymnaſio Pariſienſi aliquandiu operam navaſſet, rediit ad patriam ſuam, Franciam ſcilicet Orientalem, quæ & Franconia dicitur; & propter eminentiam doctrinæ, Bambergenſis Eccleſiæ Scholaſticus factus, dulce litterarum contubernium non deſeruit. Tandem vanam mundi gloriam conſiderans tranſire cum tempore, ſpreto ſeculo contemptisque rebus mundanis pro amore Dei, Monachicum ſchiſma in Monaſterio Fuldenſi induit, qui creſcentibus meritis poſtremo Abbas apud Merſeburgum electus fuit. Scripſit autem *Opus metro & proſa mixtum, ſuper Cantica Canticorum*, quod prænotavit *De nuptiis Chriſti & Eccleſiæ*, libris tribus. *Sermones quoque varios ad fratres, & plures* ut ferunt, *Epiſtolas* ad diverſos. Alia quoque multa compoſuit, quæ ad notitiam nicam non venerunt. Claruit ſub Henrico IV. anno Domini MLXXX. Idem in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, de eo quoque ita loquitur. WILLERAMVS Abbas Merſeburgenſis, ordinis divi Benedicti, natione Teutonicus, vir in divinis Scripturis eruditus, & ſecularium litterarum non ignarus, Carmine exercitatus & proſa, cum in Univerſitate Pariſienſi aliquandiu litteris impendiſſet operam, ad patriam reverſus, Bambergenſis Eccleſiæ Stholaſticus factus eſt. Tandem conſiderans, mundi gloriam tranſire cum tempore, contempto ſeculo, in Fuldenſi Cœnobio pro Chriſti amore Monachum induit: & poſtremo creſcentibus meritis, in Monaſterio S. Petri prope Merſeburg Abbas conſecratus, nomen ſuum ſcribendo poſteris notiſitavit. De cujus Opuſculis ego tantum legi volumen metro & carmine proſa mixtâ, pulchrâ varietate compoſitum *De nuptiis Chriſti & Eccleſiæ in Cantica Canticorum*, libris tribus: cujus voluminis principium, *Cum majorum ſtudia &c.* De cæteris nihil vidi. Claruit ſub Henrico IV. anno Domini 1070." Hæc Joannes Trithemius de *Willeramo Abbate Merſeburgenſi & Paraphraſi ejus in Cantica Canticorum*, cujus MS. Codex, quem olim Trithemius viderat, extat nunc in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter MSS. Codices arcis Ambroſianæ num. XXV. quos Viennam in Imperatoriam Bibliothecam an-

anno 1665. tranſtulit Petrus Lambecius : ut ipſe ſcribit tomo 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ cap. 8. pag. 763. & multis ſequentibus, ubi manuſcriptum hoc excutit atque miré extollit. Scriptus autem eſt hic Codex, ut ex forma literarum aliiſque variis indiciis apparet, ipſo Willerami ævo, imò forſitan, propria ipſius manu. Qui ſine ulla controverſia longè præferendus eſt illi MS. Codici Bibliothecæ noſtræ Lugduno Batavæ Num. 120. cujus mentionem facit Catalogus hujus Bibliothecæ impreſſus in 4. anno 1674. pag. 405. ex quo Paulus Merula iſtud Opuſculum Lugduni Batavorum typis Plantinianis Chriſtophori Raphelengii anno 1598. in 8. primus imprimi curavit. Tanta enim & tam multiplex eſt inter Batavam illam editionem impreſſam, & vetuſtiſſimum hunc Codicem MS. differentia : ut ad eam demonſtrandam, *integra nova editione* opus eſſet, inquit Lambecius loco citato, pag. 765. quemadmodum apud illum ex ſubjuncto ſpecimine videre eſt, quod heic afferre noſtri non eſt inſtituti. Notandum porro eſt, hujus Codicis MS. Ambroſiani Imperatorii unamquamque paginam, in tres columnas diviſam eſſe : ita ut prima contineat *Latinam Cantici Canticorum paraphraſim metro-Rithmicam :* Secunda autem ſive media ipſum *Cantici Canticorum contextum Latinum proſaicum*, ſecundum vulgatam ſacrorum Bibliorum verſionem : tertia denique ejusdem *Cantici Canticorum paraphraſim antiqua lingua Theotiſca* ſive *Germanica*, qualis ſeculo Willerami uſitata fuit in Francia Orientali, ſive Franconia. Has igitur tres columnas cujusque paginæ hujus voluminis intelligit Joannes Trithemius, dum ſuprà citatis locis, ſcribit *Opus Willerami in Canticum Canticorum, tribus libris conſtitiſſe*. Notandum ſecundo eſt, Germanicam hujus Codicis Scripturam, non ſolum quoad ipſam veteris linguæ Françonicæ dialectum, verum etiam quoad figuras litterarum, & orthographicam accentuum rationem, eſſe perſimilem aliis duobus ſuprà memoratis auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ rariſſimis MSS. Codicibus, quibus *Otfridi* antiqua Theotiſca paraphraſis in Pſalterium Davidis & quatuor Evangelia, continetur. Contra autem ſingulis ferè verbis ab eadem longe diſcrepare, Batavam illam Pauli Merulæ editionem : ut ex ſubjuncto illius à Lambecio principio, ſi cum ſuperiori Codicis hujus manuſcripti Ambroſiani Lectione conferatur, primo intuitu videre eſt. Extat tertius MS. Codex in Bibliotheca inſigni Marquardi Gudii, Regis Daniæ Conſiliarii in Ducatu Sleſvicenſi, ut conſtat ex Catalogo hujus Bibliothecæ edito in 4. anno 1706. Kilonii inter MSS. Codices Latinas Codice 303. num. 3. dicti Catalogi pag. 569. Agit de *Willeramo Merſeburgenſi Abbate*, poſt Poſſevinum & Trithemium locis citatis, & Paulum Merulam in editione hujus Commentarii, pleniſſime Petrus Lambecius, quem hîc in Compendium contraximus, tomo 2. Commentariorum ſuorum *Bibliotheca Caſarea Vindobonenſis*, cap. 8. à pag. 763. ad 772.

BRUNO GERMANUS MONACHUS, 1070
quem Guillelmus Cavus omiſit, ex ordine, ut credimus, divi Benedicti, claruit anno 1080. vel circiter. Contexuit *Hiſtoriam Belli Saxonici* ſuo tempore geſti, ad Werhinerum Epiſcopum Merſeburgenſem. Tractat in hoc Opere De adoleſcentia Henrici IV. Imperatoris, ac bellis, quæ cum Saxonibus geſſit : itemque de Rudolpho & Hermanno Regibus, in Schiſmate electis. Orditur ab anno 1073. definitque in annum 1082. Quod ſi talis fuerit Henricus IV. qualis eum Bruno depingit, ſane nihil eo ſceleratius fuit. Sed multo aliter de eo tradidere, Veterum non pauci. Atque hoc in cauſa eſt, cur Marquardus Freherus, qui tomo 1. *Veterum de rebus Germanicis Scriptorum*, anno 1600. Francofurti in folio typis Wechelianis editorum: cum Brunonis hujus Hiſtoriam primus in lucem ederet, ſubjicerit illi in Collectione ſua Hiſtoricorum Germaniæ, antidoti loco *Apologeticum :* quem *De unitate Eccleſiæ conſervanda & Schiſmate inter Henricum ac Gregorium*, animi atque affectus ſui monumentum apud omnes eſſe voluit, ſeu Wenericus Vercellenſis Epiſcopus, qui anno 1070 obiit, ſeu Walramnus vel Waldramus Naumburgenſis Epiſcopus, anno 1112. mortuus, vel etiam quorundam judicio, Conradus Ultrajectinus Epiſcopus, qui anno 1098. defunctus eſt. Hi quoque Libri *Brunonis Monachi de bello Saxonico ab Henrico IV. geſto*, extant MSS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ, impreſſo Lipſiæ anno 1686. curà & ſtudio Joachimi Felleri Bibliothecarii, pag. 315. De *Brunone Monacho Hiſtoriographo Germano*, Gerardus Joannes Voſſius quem hic exſcribimus, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. 388. ultimæ editionis, editionis autem primæ p. 364.

GERARDUS SYLVÆ MAJORIS AB- 1070
BAS, quem Guillelmus Cavus omiſit, Monachus primum Corbejenſis Abbatiæ, Ordinis divi Benedicti in Gallia, tum Ædituus ſeu Sacriſta, tum poſtea in Cœnobio eodem Cellerarius. Factus deinde Sancti Vincentii Laudunenſis Abbas, circa annum 1070. in locum fratris Reginarii ſuffectus, vir pietate ac ſanctitate inſignis, ut Acta ipſius teſtantur, quæ ſtylo ſuo proſecutus eſt Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino Lib. 2. Obſervationum, ad diem 5. Aprilis. Dum autem Cellerario officio apud Corbejam fungeretur, ſcripſit *Vitam Sancti Adhalardi Corbejenſis Abbatis*, reſtitutæ per virum ſanctum Sanitatis occaſione acceptà, qui Gerardum ab improbo capitis dolore liberaverat. Hanc ediderunt Surius & Bollandus ad diem 2. Januarii, tum Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, parte 1. pag. 345. Idem

poſteà

poſteà ex Abbate S. Vincentii Laudunenſis, circa annum 1077. Monaſterio S. Medardi Sueſſionenſis Abbas præficitur: Sed à Bertha Regina, Philippi Regis uxore pulſus, circa idem tempus Abbatiam Sylvæ Majoris Burdegalenſis Diœceſis fundat, cui primus Abbas anno eodem 1077. præficitur: de quo ita Chronicon Malleacenſe. *Anno 1077. Geraldus ædificare cœpit Cœnobium Sanctæ Mariæ Sylvæ Majoris, & obiit 1095. Septimo Idus Aprilis.* Agunt de *Geraldo iſto*, quiſquis author eſt Vitæ S. Arnulphi Sueſſionenſis Epiſcopi cap. 18. ſive Liziardus Sueſſionenſis Epiſcopus, ſive Harlulphus Aldeburgenſis Abbas fuerit, *Martyrologium Benedictinum* Hugonis Menardi, ad diem 5. Aprilis. Sammarthani fratres tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ*, in Catalogis trium Abbatiarum, Sancti Vincentii Laudunenſis, Sancti Medardi Sueſſionenſis & Sylvæ Majoris. Imò plura de illo promittit idem Joannes Mabillon Seculo VI. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, ad annum 1095. quo *Elogium ejus Hiſtoricum* poſt Hugonem Menardum ex variis monumentis conſcripturus eſt.

1070 GREGORIUS PAPA VII. longe ante Pontificatum ſub Hildebrandi nomine celebertimus, tenuit Romanam cathedram ab anno 1073. per annos duodecim, menſem unum & dies tres, ad annum nempe 1085. diem 25. Maji quâ mortuus eſt. Hic magno animo jura atque libertatem Eccleſiaſticam contra Imperatores tutus fuiſſe dicitur, qui ab aliis contumax, ſuperbus ac rebellis appellatur. Scripſit *Commentarium in ſeptem Pſalmos Pœnitentiales* inſignem, quem quia MSS. Codices nudè *Gregorio Papæ* adſcribunt: ideo ob aliquantam quam præ ſe fert antiquitatem, ob zelum & pietatem quam ſpirat, Sancto Gregorio Magno adſcriptus eſt, atque etiam inter ejus Opera impreſſus. Licet ad tempora Henrici IV. Imperatoris ſpectet, ex iis, quæ in eo narrantur, referatque omnino ingenium, indignationem & inimicitias, quas Gregorius Papa VII. cum Imperatore Henrico IV. ratione inveſtiturarum exercuit: ut rectè notavit Petrus de Guſſanvilla in ultima editione Operum *S. Gregorii Magni*, quam III. in folio tomis procuravit anno 1672. Pariſiis, apud magnam Bibliopolarum Societatem. *Regeſtum* quoque *Epiſtolarum Gregorii Papæ VII.* Libris X. comprehenſum, extat MS. in celebri Bibliotheca *Claravallis* in Epiſcopatu Lingonenſi, eſtque ſæpiùs impreſſum in *Conciliorum Collectionibus & editionibus*, in ultima Pariſienſi potiſſimum quæ Labbeana dicitur tomo X. pag. 6. cum *Appendice, duplici* variarum ejuſdem Pontificis Epiſtolarum, quæ ex diverſis MSS. Codicibus expreſſæ ſunt, ibidem col. 306. & 410. Denique dum eſſet adhuc Hildebrandus ac forſitan Cluniaci Prior vel Monachus,
1070 ſcripſit *Expoſitionem in Evangelium Matthæi*, quæ MS. extat in Cantuarienſis Archiepiſcopi Bibliotheca Lambethana, unde fragmentum producit P. Allix in *Præfatione* ad Joannem Pariſienſem, pag. 7. Hic maximam ſibi famam atque invidiam ſimul procuravit, dum in ſede Romana collocatus, nulli ſubjici voluit, imò omnes & Imperatores & Eccleſiaſticos, cujuſcuoque ſedis Metropolitani vel Patriarchæ eſſent, indiſcriminatim arbitrio Romanæ ſedis & voluntati ſubjicere voluit, ſupremamque in omnibus Epiſcopo Romano potentiam adſeruit. Ipſe ſine Imperatoris conſenſu ad Epiſcopatum pervenit, inveſtituras Laicales publico decreto proſcripſit & prohibuit, Imperatorem excommunicavit & imperio privavit, integram denique in Republica Romano Germanica confuſionem & perturbationem induxit. Rem iſtam accurate excuſſam & perpenſam tradit Onuphrius Panvinius in ejus Vita his verbis. “Huic uni cum omnes Latinæ Eccleſiæ, tum præcipue Romana acceptum referre debet, quod libera ſit & ab Imperatorum manu eruta, quod tot divitiis, opibus & profana ditione locupletata; quod Regibus, Imperatoribus, Chriſtianis Principibus ſit præfecta: à quo poſtremo, ut omnia uno verbo complectar, maximus iſte eximiuſque ſtatus, in quo Eccleſia Romana eſt omnium Chriſtianorum domina, cum antea tanquam vilis ancilla non ab Imperatoribus modò, ſed à quovis Principe Romani Imperatoris præſidiis fulta, premeretur. Ab hoc, maximæ illius & omni ſeculo tremendæ venerandæque Romani Pontificis & infinitæ pene poteſtatis, jus manavit. Nam & ſi ante Romani Pontifices, tanquam religionis Chriſtianæ capita, Chriſtique Vicarii & Petri Succeſſores colerentur: non tamen eorum auctoritas ultrà protendebatur, quam in fidei Dogmatibus vel aſſerendis vel tuendis. Cæterum Imperatoribus ſuberant, ad eorum nutum omnia fiebant, ab eis creabantur, de eis judicare vel quicquam decernere non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII, armis Nortmannorum fretus, opibus Comitiſſæ Mathildis mulieris per Italiam potentiſſimæ confiſus, diſcordiaque Germanorum Principum bello civili laborantium inflammatus, præter majorum morem, contempta Imperatoris auctoritate & poteſtate, cum Summum Pontificatum obtinuiſſet, Cæſarem ipſum (à quo, ſi non electus, ſaltem confirmatus fuerat) non dico excommunicare, ſed etiam regno imperioque privare auſus eſt. Res ante ea ſecula inaudita. Nam fabulas, quæ de Arcadio, Anaſtaſio & Scone Iconomacho circumferuntur, nihil moror. Unde Otto Friſingenſis horum temporum Scriptor, *Lego*, inquit, *& relego Romanorum Regum & Pontificum geſta, & nuſquam invenio aliquem eorum, ante hunc Henricum à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno privatum &c.*” Hoc regno & poteſtate omnimodâ ſtabilitâ, Leges ſeu Canones illi congruentes fingi debuerunt, qui ſimplicitate & hu-

humilitate Apoſtolica veteri exploſa, ſplendorem imperii & Vicarii Chriſti redolerent, ac culmen illud potentiæ impoſterum moderarentur & defenderent. Huic rei *Dictatus* ſuos aptiſſimos Gregorius VII. invenit; de quibus ita loco citato Onuphrius Panvinius. „In media quadrageſima (inquit) Romæ in Baſilica „Lateranenſi, quæ Conſtantiniana appellatur, „primo Synodum generalem multorum Epiſco„porum, Abbatum, & aliorum Prælatorum con„gregavit, in qua circa triginta edidit Capitula „ſeu Canones, quos *Dictatus* appellavit: quo„rum major pars antea parum in uſu fuerat, & „à nemine prædeceſſorum ſuorum unquam at„tentata: verum ad firmiſſimum Eccleſiæ ſta„tum jaciendum, & ad omnia tentanda, quæ in „animo agitabat, idonea. Iſti *Dictatus* a Cæſare Baronio in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum 1076. num. 31. 32. & 33. velut *Privilegia Sedis Apoſtolicæ & Romani Pontificis* memorantur, ubi de iis, ipſius Gregorii Septimi Lib. 2. *Epiſtolam* 55. laudat, ex iis *Dictatus Papæ* appellatos ſcribit. Hos tanquam *Collectionem Canonum* ipſius Gregorii VII. in perpetuum Pontificiæ Omnipotentiæ ſtabilitæ monumentum ſubjicimus. Sunt autem viginti ſeptem ſequentes.

Capitula Dictatus Papæ.

I. Quod Romana Eccleſia à ſolo Domino ſit fundata.

II. Quod ſolus Romanus Pontifex jure dicatur univerſalis.

III. Quod ille ſolus poſſit deponere Epiſcopos vel reconciliare.

IV. Quod Legatus ejus omnibus Epiſcopis præſit in Concilio, etiam inferioris gradus, & adverſus eos ſententiam depoſitionis poſſit dare.

V. Quod abſentes Papa poſſit deponere.

VI. Quod cum excommunicatis ab illo, inter cætera, nec in eadem domo debemus permanere.

VII. Quod illi ſoli licet pro temporis neceſſitate novas leges condere, novas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra, divitem Epiſcopatum dividere, & inopes unire.

VIII. Quod ſolus poſſit uti Imperialibus inſigniis.

IX. Quod ſolius Papæ pedes, omnes Principes deoſculentur.

X. Quod illius ſolius nomen in Eccleſia recitetur.

XI. Quod unicum eſt nomen in mundo, Papæ videlicet.

XII. Quod illi liceat Imperatorem deponere.

XIII. Quod illi liceat de ſede ad ſedem, neceſſitate cogente, Epiſcopos transmutare.

XIV. Quod de omni Eccleſia quocunque voluerit, Clericum valeat ordinare.

XV. Quod ab illo ordinatus alii Eccleſiæ præeſſe poteſt, ſed non militare: & quod ab alio Epiſcopo non debet ſuperiorem gradum accipere.

XVI. Quod nulla Synodus, abſque præcepto ejus, debet Generalis vocari.

XVII. Quod nullum Capitulum, nullusque liber Canonicus habeatur, abſque illius auctoritate.

XVIII. Quod ſententia illius à nullo debeat retractari, & ipſe omnium ſolus retractare poſſit.

XIX. Quod à nemine ipſe judicari debeat.

XX. Quod nullus audeat condemnare Apoſtolicam Sedem appellantem.

XXI. Quod majores cauſæ cujuscunque Eccleſiæ ad eum referri debeant.

XXII. Quod Romana Eccleſia nunquam erravit, nec in perpetuum, Scriptura teſtante, errabit.

XXIII. Quod Romanus Pontifex, ſi canonicè fuerit ordinatus, meritis Beati Petri, indubitanter efficitur Sanctus, teſtante Sancto Ennodio Papienſi Epiſcopo, ei multis Sanctis Patribus faventibus, ſicut in Decretis beati Symmachi Papæ continetur.

XXIV. Quod illius præcepto & licentia, ſubjectis liceat accuſare.

XXV. Quod abſque Synodali conventu, poſſit Epiſcopos deponere & reconciliare.

XXVI. Quod Catholicus non habeatur, qui non concordat Romanæ Eccleſiæ.

XXVII. Quod à fidelitate iniquorum, ſubjectos poteſt abſolvere.

Plura de inſolentia ac ſuperbia Gregorii Papæ VII. ſuggerunt Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* Seculo XI. ad annum 1073. pag. 618. Gerardus von Maſtricht, Juris & Hiſtoriæ apud Doesburgenſem Academiam profeſſor, in *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii* Num. 256. ad 260. pag. 292. & ſeqq. edita Doesburgi 1676. & Amſtelodami 1686. in 8. Agunt de Gregorio VII. Bellarminus & Labbeus uterque in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quibus hoc ad Supplementum adjunximus: Omnes quotquot vel Hiſtoriam Eccleſiaſticam univerſalem, vel Vitas Romanorum Pontificum ſcripſerunt; itemque Melchior Goldaſtus Haiminsfeldius in *Apologia Principum Germaniæ pro Henrico IV. Imperatore, contra criminatores* &c. Hanoviæ anno 1611. in 4. edita, ubi *Vitam Gregorii Papæ VII.* à Bennone S. R. E. Cardinale libris duobus conſcriptam, cum multis aliis adverſus eundem Pontificem, inſeruit.

VRSIO ALTIMONTIS ABBAS, Ordinis divi Benedicti prope Malbodium in Hannonia, ſcripſit circa annum 1070. *Hiſtoriam de in-* 1070

inventione corporis Sancti Marcelli Pontificis Romani & Martyris Libris duobus, quam Lietberto Cameracenſi Epiſcopo ſub hujus ſeculi medium dedicavit, & quam olim Manuſcriptam in eodem Cœnobio Altimontis atque in Camberonenſi, eduxit in lucem publicam Joannes Bollandus in *Actis Sanctorum*, ad diem 16. menſis Januarii: qui pluribus de Vrſione loquitur in Commentariis ſuis ad Acta iſta præviis pro more ſuo. Hujus Scriptoris meminit Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, pag. mihi 848. his verbis: „Vrſio Abbas Altimontis in Hannonia Ordinis Divi Benedicti, floruit anno 1054. ſcripſit *Librum de Inventione Corporis* Sancti Marcelli Pontificis Maximi & Martyris, quod ex Vrbe ad Altummontem translatum, ibidem tempore vaſtationis Hungariæ ſub terra fuerat reconditum. Extat Manuſcriptus in Altomonte & Camberonæ in Hannonia.„ De illo apud alios Nomenclatores altum ſilentium. Cum autem Lietbertus Cameracenſis Epiſcopus vixerit medius inter Gerardum I. qui anno 1059. obiit, & Gerardum II. qui anno 1076. ſedere in Epiſcopatu cœpit: hoc opus aggreſſus fuiſſe videtur Vrſio, inter annum 1060. & 1076. proindeque circa annum 1070. quem propterea poſt Everhelmum in ſerie Abbatum Altimontis collocandum cenſemus.

1080 **BONIZO SVTRII AC PLACENTIÆ EPISCOPVS**, quem omnes omiſerunt, claruit anno 1080. ob ſcientiam eminentem ac zelum erga libertatem Eccleſiaſticam inſignis, primum quidem Sutrii poſtea autem Placentiæ ubi mortuus eſt, Epiſcopatum adeptus: anno enim Chriſti 1089. ob defenſionem Sedis Apoſtolicæ & libertatis Eccleſiaſticæ à Placentinis Schiſmaticis, crudeliſſimè effoſſis oculis atque omnibus ferè membris detruncatis, occiſus tandem eſt. Poſtquam autem is Epiſcopali dignitate auctus, majori cœpit eſſe in honore, ſimul etiam adverſariorum ipſius infenſa æmulatio in illum crevit, & tandem in tantam rabiem erupit: ut Sutrinâ ſede per vim pulſus, inter varias perſecutiones & ærumnas in exilio aliquamdiu oberraverit, donec demum Placentiæ, ab iis, qui in illa Vrbe Catholici fuerant ſeu Pontificii, Epiſcopus declaratus eſt: ubi ob continuationem conſtantiſſimæ defenſionis *Sanctæ Sedis Apoſtolicæ & Eccleſiaſticæ libertatis*, ſexto ſecundi hujus Epiſcopatus menſe, ab ejuſdem urbis factioſis Schiſmaticis, ſeu Imperatoriis ſectatoribus captus, poſt duriſſimam in carcere macerationem, effoſſis oculis & omnibus ferè membris detruncatis, ſæviſſime mortem ſubiit, anno Chriſti 1089. die 14. Julii. Meminit hujus rei Bertholdus Presbyter Conſtantienſis, qui Hermanni Contracti *Chronicon* ab anno Chriſti 1053. ad usque annum 1100. continuavit, quod à Chriſtiano Vrſtitio Baſileenſi inter *Illuſtres rerum Germanicarum Scriptores* primum editum eſt. Sic autem Bertholdus: „Anno 1089. BONIZO piæ memoriæ Sutrienſis Epiſcopus, ſed inde pro fidelitate S. Petri jamdudum expulſus, tandem poſt multas captiones, tribulationes, & exilia, à Placentinis Catholicis pro Epiſcopo recipitur: Sed à Schiſmaticis ejuſdem loci, effoſſis oculis, & truncatus omnibus penè membris, Martyrio coronatur." Hæc Bertholdus ille Conſtantienſis, quæ etiam Cardinalis Baronius *Annalium Eccleſiaſticorum* tomo XI. in actis anni 1089. pag. 601. editionis Plantinianæ Antverpienſis, iiſdem verbis inſeruit. Aliquanto autem prolixius de Bonizone eodem agit Ferdinandus Vghellus Florentinus tomo 1. *Italiæ Sacræ*, in Catalogo Epiſcoporum Sutrinorum his verbis: „Bonizzus XV. Epiſcopus Sutrinus, vir longè doctiſſimus, floruit an. 1078. Hic *De Eccleſiaſticis Commentariis* eruditiſſimè ſcripſit, cujus Epiſcopi honorifica mentio extat in quodam Comitiſſæ Mathildis privilegio, anno 1086. à qua ob egregias animi dotes magno in honore habitus eſt. Hujus item meminit Hubaldus Epiſcopus Mantuanus, in *Vita S. Anſelmi Epiſcopi*. Bertholdus in *Chronico* illum *Bonizonem* appellat, qui ob Eccleſiæ Romanæ defenſionem de Sutrinâ cathedrâ depulſus eſt, poſtq; varia duraque exilia à Catholicis Inſubribus Placentinæ Civitatis Præſul adlectus eſt. Demum ab Hæreticis captus, orbatusque utroque oculo, ac cætera membra per exquiſita tormenta truncatus, nobilem martyrii palmam adeptus eſt anno 1089." Hæc Ferdinandus Vghellus *Italiæ ſacræ* tomo 1. Ejuſdem autem Operis tomo 2. & quidem in Catalogo Epiſcoporum Placentinorum, ejuſdem Bonizonis hoc modo mentionem facit: „Sanctus Bonitius, quem Bertholdus in *Chronico* Bonizonem appellat, fuit Epiſcopus Placentinus XLI. Hic cum libertatem Eccleſiaſticam contra Henricum, Cadolaumque pſeudo-Pontificem ſtrenuè propugnaret, de Sutrinâ ſede, unde primum jus Divinum dicebat, impio Imperatore jubente, deturbatus eſt. Deinde cum plura ærumnoſaque mutaſſet exilia, perveniſſetque Placentiam, ibi à Catholicis ejuſdem Civitatis eſt dictus Epiſcopus. Dimicansque cum impietate ac factioſis Schiſmaticis, primum eſt carcere maceratus, poſteà truncatus membris atque exoculatus, prope Sanctum Domninum nobili eſt coronatus martyrio, ſexto menſe quam Placentinam Eccleſiam cœperat adminiſtrare, anno 1089. die 14. menſis Julii. Ejus ſacrum corpus delatum Cremonam, ibidem exceptum tumulo eſt, apud S. Laurentium, ubi hæc ſubjecta carmina inciſa leguntur."

Nobile depoſitum tibi clara Placentia geſſit,
Antiſtes Bonizo, Chriſti pro nomine Martyr.
Septima bis Julii hunc lux collegit in urnâ.

Hæc Ferdinandus Vghellus tomo 2. *Italiæ ſacræ*. Locus autem ille ab eo citatus, ubi *Bonizonis* in Vita S. Anſelmi Lucenſis fit mentio, extat in *Syntagmate Veterum Monumentorum pro Grego-*

rio VII, aliisque nonnullis Romanis Pontificibus, contra Schiſmaticos olim conſcriptarum, a Sebaſtiano Tengnagelio edito Ingolſtadii anno 1612. in 4. pag. 105. his verbis. „Rogavit S. Anſelmus quoad vixit, quatenus in Capitulo Monaſterii S. Benedicti, quod eſt in ripa fluminis Eridani, ſub obedientia ſacri Cluniacenſis Cœnobii, unde frater ipſe ac Monachus fuit, ſepulturæ commendaretur. Et cum concedentibus Epiſcopo atque Comitiſſa Mathilda, cæterisque omnibus, jam deferretur ad Monaſterium, corpus: affuit ſubito *SVTRIENSIS EPISCOPVS NOMINE BONIZO*, quem & Spiritus Sanctus ſuſcitavit, ut clamaret dignum eſſe, ut in Epiſcopio Epiſcopus ſepeliretur. Tanta, inquit, lucerna non decet ut abſcondatur: ipſe adhuc vivens tanquam indignum ſe humiliavit, nos autem ut verè dignum exaltare oportet hominem, quem fuiſſe ſcimus ſanctiſſimum. Acclamatum eſt idem ſtatim ab univerſis, rapiturque a Monachorum obſequiis, in Epiſcopium defertur, ibique venerabiliter ſepelitur." Hucusque inſigne illud de *BONIZONE* teſtimonium ex *Vita S. Anſelmi Lucenſis Epiſcopi*, conſcriptâ ab authore coætaneo, quem Vghellus loco ſupra citato, *Hubaldum Epiſcopum Mantuanum* nuncupat. Quod quidem etiam Cardinalis Baronius Annalium Eccleſiaſticorum ſuorum tomo XI. in actis anni 1086. pag. 58. inſeruit. Sed depravatum enormiter ac graviſſimè, dum pro *SVTRIENSIS EPISCOPVS NOMINE BONIZO*: perperam ac mendoſe ibi legitur, *SABINENSIS EPISCOPVS DOMINVS DOMNIZO*. Vt enim certò conſtat, anno 1086. quo S. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus obiit, *BONIZONEM* fuiſſe *EPISCOPVM SVTRINVM*: ita quoque veriſſimum eſt, nullum eo tempore fuiſſe *EPISCOPVM SABINENSEM DOMNIZONEM*, ſed *GREGORIVM*: uti videre eſt in Alphonſi Ciaconii *Hiſtoria Romanorum Pontificum*, quippe ubi incorruptis monumentis antiquis ſolidè demonſtrat, *Vbaldum*, qui ab Alexandro Papa ſecundo Cardinalis Epiſcopus Sabinenſis creatus eſt, obiiſſe ſub Pontificatu Gregorii VII. atque in ejusdem defuncti locum a jam dicto Gregorio VII. creatum eſſe Cardinalem Epiſcopum Sabinenſem *Gregorium*, qui anno 1077. ad Imperatorem Henricum IV. Legatus in Germaniam miſſus eſt, & ſub Papa Vrbano II. qui anno Chriſti 1088. electus eſt, obiit. Quamobrem non ſolum citatus ſupra Cardinalis Baronii locus corrigendus eſt, verum multo etiam magis, *Catalogus Epiſcoporum Sabinenſium*, qui extat in Ferdinandi Vghelli tomo 1. *Italia ſacra*: utpote ubi inter Epiſcopos Sabinenſes *Vbaldum & Gregorium*, fictitius ille *Domnizo* his verbis inſertus in medio eſt: *Domnizo decimus tertius Epiſcopus Cardinalis Sabinenſis, anno 1076. Interfuit exſequiis Sancti Anſelmi Lucenſis Epiſcopi, de quo in Vita ejusdem Sancti. De hoc Domnizone, nulla alia extat mentio, oportuit enim ſucceſſiſſe Vbaldo.* Hæc Ferdinandus Vghellus, de commentitio illo Epiſcopo Sabinenſi DOMNIZONE. Ad quæ refutanda hoc unum ſufficit, quod expreſſe ait, Epiſcopum illum *exſequiis S. Anſelmi Lucenſis Epiſcopi interfuiſſe, eaque de re in Vita Sancti Anſelmi, ſingulare quoddam extare teſtimonium*. Res enim ipſa indicat, non alium Vitæ S. Anſelmi locum ſignificari, quam illud ipſum de *BONIZONE EPISCOPO SVTRIENSI* teſtimonium, ab ipſo Vghello ut ſupra videre eſt, in *Catalogo Epiſcoporum Sutrinorum, ſive Sutrinenſium* allegatum, quod ego paullò antè ſecundum veram & genuinam editionis Tengnagelianæ lectionem integrè exhibui: inquit Lambecius.

1. Cæterum valde mirandum eſt, quod non ſolum Sigebertus Gemblacenſis, Henricus Gandavenſis, Joannes Trithemius, Cardinalis Bellarminus, Guillelmus Eiſengrenius, Aubertus Miræus, Antonius Poſſevinus & Philippus Labbeus in Catalogis ſuis *Scriptorum Eccleſiaſticorum*: Sed etiam Joannes Jacobus Friſius in *Bibliotheca Vniverſali Geſneriana*, a ſe multo quam antea auctius edita: & Gerardus Joannes Voſſius in Opere *De Hiſtoricis Latinis*, nullam omnino hujus *Bonizonis*, faciant inter Eccleſiaſticos Scriptores mentionem. Attamen referente Petro Lambecio, cui hunc Scriptorem debemus tomo 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, cap. 8. pag. 790. & ſequentibus: Codex LXXXV. Bibliothecæ arcis Ambraſianæ juxta Æ nipontem, quæ in Imperatoriam Bibliothecam anno 1665. tranſlata eſt, Latinum volumen Chartaceum eſt, anno 1439. ſcriptum, cujus parte ſecunda extat haud evulgata hactenus, *Bonizonis Epiſcopi Epitome omnium Operum & ſententiarum S. Auguſtini*, inſcripta *Paradiſus Auguſtinianus* & in libros octo diviſa, cujus *Epiſtola dedicatoria* hoc modo incipit.

Bonizo in familia Dei minimus, Johanni Reverendiſſimo Abbati, ſalutem.

„Dominica voce reus arguitur, qui talentum ſibi creditum maluit humo tegere, quam nummulariis ad menſam commodare. Cujus admiſſi culpam ſollicite vitare deſiderans, deliberavi Dei juvante gratiâ, quamdiu Spiritus vitales meos vegitaverit artus, quidquid auditu cordis & corporis percipere, quidquid intellectu diſcernere, quidquid palato cordis poteto ruminare, fratribus indigentibus libenter communicare. Suſcepi igitur, Pater Venerande, EXCERPTVM SENTENTIARVM MIRIFICI DOCTORIS AVGVSTINI tibi ſudatum, & per annum vix ad calcem perductum, quod OCTO VOLVMINIBVS diviſum, a me PARADISI nomine eſt decoratum, & non immerito &c." De argumento autem uniuscujusque Libri hujus Epitomes, agitur in eadem Præfatione circa finem, his verbis. „Accingere ergo Pater cariſſime, & admirabilis Doctoris ſcrutare ſententias & quid ſit Deus

„Deus, & quid non ſit Deus: & quid ſit Tri-
„nitas, quidve Vnitas, ſubtili indagatione con-
„ſidera. Et de diverſitate Perſonarum, & de
„uniuscujusq; Perſonæ proprietate, & de miſſio-
„ne Filii, & de proceſſione Sp. Sancti: & qualiter
„unum tria ſit, & qualiter tria unum ſint: & de
„Divina providentia, in PRIMO lege & inveſtiga
„viriliter. In SECVNDO verò volumine, de ra-
„tionali quære creatura, & qualiter Angelica
„creata ſit creatura, qualiterve humana: &
„cur Deus diabolum creaverit, quem præſcie-
„bat peccaturum; cur verò hominem? Et de
„libero arbitrio & de gratiâ, quære diligenter &
„invenies. In TERTIO verò de origine Adæ &
„de Paſcha, & de Baptiſmi Sacramento, & de
„corporis & ſanguinis Domini Euchariſtia, & de
„Charitate, ſcrutare viriliter. In QVARTO ve-
„ro, cur exorandus ſit Deus, cum ſciat quid no-
„bis ſit neceſſarium, & de ſeptem petitionibus, &
„de diligendo Deo, & de Lege naturali, & quod
„melius ſit ab homine, quam a vitio vinci. Et
„de adipiſcendis virtutibus, & de cavendis vitiis,
„& de fugiendo mendacio, & de octo generibus
„ejusdem. Et de percipiendis alimentis, & ad-
„verſus Mathematicos & contra Origeniſtas, ſi
„quæſieris gnaviter, invenies dilucidatum. In
„QVINTO verò invenies, De doctrina Chriſtiana,
„& quod inter omnia ſigna, verba obtineant
„principatum: & de ſignis ambiguis, & de figu-
„ratis locutionibus. Et qualiter intelligenda
„ſit Sacra Scriptura, & de cavendis barbariſmi
„vitiis, & de Artium peritia, & de eloquentia, &
„de ſeptem Ticonii regulis, & de Quinquageſi-
„ma & Quadrageſima. In SEXTO verò de au-
„thoritate ſeptuaginta Interpretum, quive ſue-
„rint: & ab ipſo initio Geneſeos usque ad Salo-
„monis tempora, multiplices & difficiles, ſolu-
„tas a beato Auguſtino invenies quæſtiones.
„In SEPTIMO verò multas ſancti Evangelii & Do-
„ctoris Gentium, enucleatas invenies quæſtio-
„nes. In OCTAVO autem ſcriptum reperies,
„quid ſit Infernus: & utrum in Inferno mali
„tantum, an etiam boni manſuri ſint: & an cor-
„pora poſſint eſſe in uſtione ignis perpetua, &
„quibus Sacrificiis proſit poſt mortem, & quali-
„ter mortui in ſomnis, viventibus appareant.
„Et de oblatione vel eleemoſyna pro defunctis,
„& quod Adam morte Dominica ab Inferno ſit
„liberatus. Et de duabus reſurrectionibus, &
„quod peracto judicio, ignis fiet conflagratio:
„& an ad Dominici corporis modum, omnium
„mortuorum reſurrectura ſint corpora? Et de
„novitate corporis ſpiritualis, & de poſſeſſione
„æternæ beatitudinis, & de qualitate viſionis,
„qua Deus in futuro videbitur: & de æterna
„civitatis Dei felicitate. Talibus delitiarum
„pomis veſcere, his te paſce delitiis, ſicque ligni
„vitæ ſaginatus dulcedine, Sermones Chriſti
„ſervabis, mortemque non guſtabis in æternum.
„Meæ quoque compatiens infirmitati, mei la-
„boris non immemor, ab æmulorum latratibus,
„ſcuto tuæ Orationis me protege.

Hucusque Epiſtola dedicatoria, ipſe autem
liber primus incipit his verbis: *Omne quod eſt,
aliud eſt quod conſtat, aliud eſt quo conſtat, aliud quo
diſcernitur, aliud quo congruit. Univerſa igitur
creatura &c.* Digniſſimum profecto eſt hoc
opus, ut adminiculo typographiæ publici fiat
juris, cum propter doctrinæ divi Auguſtini enu-
cleationem, tum vero etiam ob ipſius *Bonizonis*
reverentiam, ſervandamque doctrinæ famam:
quippe qui tempore magni illius Schiſmatis in-
ter Gregorium VII. Papam & Henricum IV.
Imp. pietate, eruditione, & conſtantia clariſſi-
mus fuit. Compoſuit autem hanc *Epitomen
Auguſtinianam* ante Gregorii VII. jam memorati
Pontificatus initium, h. e. ante annũ Chriſti 1073.
uti patet ex Epiſtolâ dedicatoriâ, quæ Joanni
Abbati inſcripta eſt. Hic enim eſt celeberri-
mus ille S. Joannes Gualberti, patriâ Florenti-
nus, inſtitutor & primus Abbas Ordinis Vallis
Vmbroſæ, qui obiit anno 1073. die 12. Julii,
tamque vivens quam mortuus, multis claruit
miraculis. Hujus itaque S. Joannis Abbatis
Vallumbroſiani ſuaſu, compoſuit *BONIZO* il-
lam *AVGVSTINIANAM EPITOMEN*, eamque
ob rem in Epiſtolâ dedicatoriâ expreſſe ait, *ipſi
ſudatum eſſe iſtud Opus:* hoc eſt, ut ego interpre-
tor, *ſecundum ipſius voluntatem & in ipſius uſum*,
non absque ſudore, illud ex omnibus S. Auguſti-
ni ſcriptis collectum & elaboratum eſſe. No-
tabile etiam eſt, quod BONIZO in fine ejusdem
Epiſtolæ dedicatoriæ, Joannem rogat Abbatem,
*ut orationis ſuæ ſcuto, ab æmulorum latratibus ſe
protegat.* Per *æmulos* enim illos, intelliguntur
absque dubio *Sacerdotes Simoniaci & Schiſmaticis*
cum quibus ut ipſi Sancto Abbati Joanni, ſic
etiam amicis ejus & diſcipulis, & præcipuè qui-
dem BONIZONI, perpetua fuit graviſſimaque
contentio. Cæterum cum in eadem Præfatio-
ne, nulla Epiſcopatus Bonizonis, vel exilii ejus-
dem mentio fiat: inde rectè colligitur, com-
poſitum eſſe illud Opus, antequam in Epiſcopum
Sutrinum electus eſt.

2. Porro præter memoratam ſupra *Operum
Sancti Auguſtini Epitomen*, alia etiam non pauca
partim Theologica, partim Hiſtorica ſcripſit
Opera. Nam Joannes Mabillon in *Itinere Ita-
lico* Pariſiis anno 1687. in 4. impreſſo apud Joan-
nem Boudot, pag. 14. narrat ſe in Bibliotheca
Mediolani Ambroſiana vidiſſe Bonizonis Sutrini
Epiſcopi *librum de Sacramentis* ad Gualterium
Leonenſis monaſterii Abbatem: quo in libro
meminit auctor *Opuſculi* etiam *contra Vgonem
Schiſmaticum* à ſe conſcripti. Inter Hiſtorica
unum præ cæteris memorabile reperitur, inter
Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis MSS. Co-
dices Hiſtoricos Latinos, qui nondum certis nu-
meris ſignati ſunt. Volumen, quo illud conti-
netur, membranaceum eſt *in folio minori*, ſeu
quarto majori: quod, quantum ex Scripturâ ali-
isque circumſtantiis judicare licet, haud multo
poſt *Bonizonis* mortem, exaratum eſt. Poſſeſ-
ſor hujus rariſſimi Codicis MS. & forſitan unici,

fuit olim, ut ipſe primo ejus folio propriæ manus ſubſcriptione teſtatur, Joannes Albertus Widmeſtadius, ſive Widmanſtadius, Imp. Ferdinandi Conſiliarius, & Provinciæ Auſtriæ Orientalis Cancellarius, Juriſconſultus doctiſſimus, & Linguarum Hebraicæ, Syriacæ, Chaldaicæ, & Arabicæ peritiſſimus, qui *Novum Teſtamentum Syriacum* elegantiſſimis literis Syriacis Vindobonæ ſive Viennæ Auſtriæ anno 1562. typis Michaelis Zimmermanni in 4. imprimi curavit, ſuamque Bibliothecam libris Orientalibus inſtructiſſimam, Sereniſſimo Bojorum Duci Alberto vendidit. Continetur autem jam memorato Codice, ineditum hactenus *DECRETALE BONIZONIS*, ſive *SYNTAGMA DECRETORVM ECCLESIASTICORVM*, ex Sacra Scriptura, probatisque Conciliis, ut & ex Pontificum Romanorum, & Sanctorum Patrum, aliorumque Orthodoxorum authorum monumentis collectum, & ſecundum locos communes *IN SEPTEM LIBROS* diviſum. Cui loco Prooemii, eſt præfixa *EPITOME HISTORIÆ ROMANORVM PONTIFICVM*, à Sancto Petro Apoſtolorum Principe, usque ad Papam *VRBANVM II.* qui die 12. Martii anno 1088. electus eſt. Titulus autem jam memoratæ Epitomes, hic eſt: *CHRONICA ROMANORVM PONTIFICVM, EDITA A BONITHONE SVTRINO EPISCOPO, VIRO PER OMNIA DOCTISSIMO.* Initium autem ejusdem iſtud eſt: „Scripturus de excellentià Romanæ Eccleſiæ, & de Privilegiis ad ejusdem Eccleſiæ Epiſcopum pertinentibus, & de conſtitutionibus ejusdem: Solertem rogo Lectorem, ne citiſſimè in meam prorumpat ſugillationem, dum viderit me in tam profundo Opere ſuccinctum, pauca dixiſſe de magnis. Quod ſi Moyſes omnem ſcientiam doctus Ægyptiorum, qui erat vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui habitabant in terrâ, quem Dominus noverat ex nomine: incirconciſum ſe labiis dicit, me mitteretur in Ægyptum: Et Jeremias ſe puerum nominat, ne ad regna evellenda & plantanda, ædificanda & deſtruenda mitteretur, excuſans: quid ego miſerrimus, nullius bonitatis vel ſcientiæ mihi conſcius, aliud quam me indignum tanto opere judicabo? Sed quia Deus in ſentibus locutus eſt, & cum voluit, linguam rudentis reſolvit in verba loquentis: acceptâ fiducia ab illo, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum eſt, ſupplicabo ei orans, ut meas utinam non dedignetur inviſere ſentes. Mihi verò multa volventi ac cogitanti, nihil melius occurrit, quàm quod hæc Sacroſancta Eccleſia nullis Synodicis conſtituta, ſed ipſius eſt DOMINI voce fundata, dicentis ad beatum PETRVM; *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Cui addita eſt ſocietas beati Pauli, Magiſtri Gentium: ut quæ erat electa caput Gentium, ſedes eſſet APOSTOLORVM PRINCIPIS ET MAGISTRI GENTIVM. Ipſa enim eſt vertex & firmamentum omnium Eccleſiarum, dicente Domino ad beatum Petrum: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiciat fides tua, & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.* Quid dicam, quod omnis Chriſtiana religio &c."

3. Neque hos tantum Tractatus Theologicos, Hiſtoricosque compoſuit, inauditus hucusque inter Scriptores Eccleſiaſticos *Bonizo*: Sed in fine *Epitomes Hiſtoria Romanorum Pontificum* ipſe refert, ſe etiam alios duos libros de *Romanis Pontificibus* ſcripſiſſe: quorum *primus* qui continebat res geſtas ſub *Theophylacto* ſive *Benedicto IX.* & ſequentibus Pontificibus atque Antipapis, usque ad obitum *Gregorii VII*, inſcriptus fuit, *Ad amicum.* *Alter* autem qui comprehendit *Acta primi, & ex parte etiam, ſecundi anni Pontificatus Vrbani ſecundi*, inſcriptus fuit, *IN HVGONEM SCHISMATICVM*: hoc eſt, contra *Hugonem* cognomine *Candidum*, patria Tridentinum, Cardinalem Presbyterum tituli Sancti Clementis, qui anno 1061. poſt Nicolai Papæ ſecundi obitum, anteſignanus & caput fuit eorum, qui novum Pontificem Romanum, nonniſi conſulto & conſentiente Imperatore Henrico IV. creandum eſſe contendebant. Ipſa BONIZONIS verba, quibus id in fine jam memoratæ Epitomes indicat, hæc ſunt.

„Cæterum ſi quis de Theophylacto Tuſculano, qualiter Joanni Sacerdoti vendidit Papatum, & quomodò uno eodemque tempore Theophylactus & Gregorius & Sylveſter, Romanum non regebant, ſed vaſtabant Pontificatum: & qualiter Henricus Rex Conradi filius, Romanam Eccleſiam à talibus peſtibus liberavit, gnarus eſſe voluerit: Legat *Librum* quem dictavi, qui inſcribitur *Ad amicum*, & ibi inveniet hæc ordinabiliter eſſe digeſta. Inveniet autem & ibi, qualiter Papa Clemens electus ſit, qualiterve Henricus Rex, Imperator ab eodem ordinatus ſit. Et de Damaſo ejus ſucceſſore, quot in Papatu duxerit dies: & de præclaro Leone, quid in Papatu egerit, qualiterve vitam finierit: & de Victore ejus ſucceſſore, quid egerit, aut quid ejus temporibus novum advenerit: & de Stephano Godefridi Ducis germano, & qualiter ejus temporibus Patarea apud Mediolanum exorta eſt: & de Nicolao Papa, & de lite quam habuit cum Cadolo Parmenſe, & de ejus victoria: & quid egerit in Papatu, & de ejus fine. Et de ſeptimo Gregorio, & de ejus electione, & de vita ejus & moribus, & qualiter ad Altare Domini in Nativitate à Centio viro crudeli captus ſit, & eo die Dei gratia liberatus: & de Werra quam ſuſtinuit ab Henrico Imperatore, & de controverſia, quam habuit cum Wiberto, & de ærumnis, quas ſuſtinuit, & de obſidione Civitatis & ſua, & qualiter a Rotberto Romanorum Duce ſit liberatus, & qualiter beato fine quievit, aptiſſime declarata. Vrbani verò Pontificis Acta, & de ejus victoria, ſi quis ſcire voluerit: legat

„*Librum*, quem ſcripſi *In Hugonem Schiſmaticum*, „& ibi inveniet ad plenum dilucidata, quæ voluerit. Hucusque incipiens à beato Petro „Apoſtolorum Principe, usque ad noſtra tempora, Romanorum Pontificum Acta compendioſe digeſſimus: Supereſt nunc ut de „Privilegiis ad Romanum Pontificem pertinentibus, & de Prærogativa ipſius ſedis, „non profuſe, ſed ſuccincte, Dei jam ante gratia „diſſeramus.

Hucusque illa BONIZONIS *Epitome Hiſtoria Romanorum Pontificum*, quæ *LIBRIS SEPTEM DICTIS DECRETARVM ECCLESIAST.* ab ipſo collectis, procemii loco præfixa eſt. Hæc ſunt igitur illa *CHRONICA BONIZONIS*, ſive ut idem alias corrupte appellatur, *BONISII DE GESTIS ROMANORVM PONTIFICVM*, quorum Martinus Polonus in Chronici ſui *Præfatione* meminit his verbis: *Compilavi autem præſens Opuſculum ex ſcriptis Titi Livii, ex Chronicis Oroſii, ex Chronicis Damaſi Papæ de Geſtis Pontificum, ex Chronicis Boniſii Epiſcopi Sutrini de Geſtis Pontificum, ex Chronicis Pauli Romani Diaconi* &c. Ita enim hic locus revera legendus eſt, non autem ut in Joannis Oporini editione Baſileenſi anni 1559. in folio, & in Suffridi Petri editione Antverpienſi Plantiniana anni 1574. in 8. perperam & mendoſe legitur: *DE GESTIS BONISII EPISCOPI SVTRINI DE GESTIS PONTIFICVM.* Quamobrem Joannes Fabricius cognomento Cæſar, merito reprehendendus eſt, qui in ſua editione ejusdem Chronici, Coloniæ Agrippinæ typis Gerhardi Grevenbruch, anno 1616. in folio procurata, omnino omiſit verba Præfationis Martini Poloni in *Chronico*, quibus *CHRONICORVM BONISII* ſive *BONIZONIS SVTRINI EPISCOPI DE GESTIS PONTIFICVM ROMANORVM*, mentionem facit: nempe non aliam ob cauſam, quam quia ipſi *BONISIVS* ſive *BONIZO* ille prorſus incognitus fuit. Extat aliud MS. exemplar hujus operis in Cottoniana Angliæ bibliotheca ſub effigie Julii litera A. Cod. 7. num. 2. his verbis *Chronica Romanorum Pontificum edita à Bonithone Sutrino Epiſcopo, viro doctiſſimo, usque ad Vrbanum II.* ut habet titulus. *Hujus Vrbani Pontificis acta, Auctor intime ſe ſcripſiſſe dicit.* Meminit ejusdem etiam *BONICONIS* Philippus Ferrarius in *Catalogo Generis Sanctorum*, quæ in Martyrologio Romano non ſunt, his verbis: *De beato Bonizone Epiſcopo & Martyre, cujus memoria celebratur Placentiæ die 14. Julii, traditur in Annalibus verbis Placentinæ, quod is Sutrinus primum Epiſcopus fuerit ſub Paſchali Papa: deinde autem factus Placentinus Epiſcopus, & ab Hæreticis orbatus oculis, & pulſus ſede, Cremonam migraverit.* Hæc loco citato Philippus Ferrarienſis, ubi *primo* falſum eſt quod ait, *BONIZONEM fuiſſe Epiſcopum Sutrinum ſub Paſchali Papa.* Paſchalis enim primus ejus nominis, Pontifex Romanus anno Chriſti 814. Paſchalis autem ſecundus, cœpit eſſe Romanus Pontifex anno 1099. Vnde patet *BONIZONEM*, qui anno 1089. occiſus eſt, ſub neutro horum duorum Paſchalium, Sutrino Epiſcopatui præfuiſſe. Falſum *ſecundo* eſt, eundem *BONIZONEM orbatum oculis & ſede Placentina pulſum, migraſſe Cremonam.* Certo enim conſtat, *Bonizonem* eodem tempore, ubi oculis privatus eſt, ſimul etiam omnibus fere membris detruncatis, *Placentiæ* eſſe occiſum, atque Martyrio tantum conſummato, corpus ejus *Cremonam* delatum eſſe atque ibidem ſepultum. Præter Martinum Polonum, qui in præfatione *Chronici Romanorum Pontificum*, hujus *Bonizonis* ut Scriptoris Eccleſiaſtici meminit: idem quoque fecit Ferdinandus Vghellus tomo 1. *Italia ſacra* in Catalogo Epiſcoporum Sutrinorum. Sed omnium uberrime Lambecius Imperatoris Bibliothecarius, quem hic exſcripſimus, tomo 2. Commentariorum *De Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi*, cap. 8. pag. 790. ad 799. aliis omnibus fere altum de eo ſilentium habentibus. Conf. Thomas Smithus in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Cottonianæ, quem anno 1696. Oxonii in ſolio edidit pag. 2. Codice 7. col. 1. Guillelmus Cavus Tomo 2. ſeu parte 2. Hiſtoriæ litterariæ ad annum 1070. pag. 345. editionis Londinenſis 1695. in folio.

JOANNES SCYLITZES CVROPALATES, 1080
ita ab officio ac dignitate cognominatus, delibat parce admodum Cavus, extremo Chriſti ſeculo XI. ſub Alexii Comneni Imperatoris initium vixit, de quo Bellarminus & Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus à Bellarmino recenſitis* tomo. 1. pag. 555. Ejus *Hiſtoria* ab anno 813. inchoata, ſive a fine Imperii Michaelis Rangabi Imperatoris, ubi Theophanes deſinit, usque ad annum 1081. quo Alexius Comnenus imperium Græcorum aſſecutus eſt, pertingit: quæ integra à Joanne Baptiſta Gabio latine reddita, Venetiis in minori folio prodiit anno 1570. apud Dominicum Nicolinum. Priorem hujus Hiſtoriæ partem, ab anno ſcilicet 813. ad annum usque 1057. integram in Farraginem ſuam, paucis admodum mutatis, tranſtulit Georgius Cedrenus: reliquam autem Hiſtoriæ partem ab anno ſcilicet 1057. ad annum 1081. annos tantum XXIV. complectantem, ignoraſſe Cedronum, quod altero illa labore, atque multis poſt priorem annis à Curopalate iſto conſcripta ſit. Vltima hæc Hiſtoriæ portio, quæ ab anno 1057. ad 1081. progreditur Græce & Latine prodiit, Compendio Hiſtorico Georgii Cedreni ſubjuncta, cum Notis aliquot Caroli Annibalis Fabreti & Jacobi Goari Ord. FF. Prædicatorum, Pariſiis in fol. 1648. ex typagraphia Regia. Naſquam vero Græce tota Hiſtoria excuſa fuit, quamvis inveniatur manuſcripta in Bibliothecis variis, Romæ in Vallicellana Patrum Oratorii, Meſſanæ in Bibliotheca Sancti Salvatoris, Viennæ in Bibliotheca Imperatoris, ut teſtatur Petrus Lambecius

becius de quo poſtea latius, Libro 2. Commentariorum *Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* cap. 7. pag. 578. & ſequenti Denique in Pariſienſi bibliotheca illuſtriſſimi Petri Seguierii Galliæ Cancellarii, ut ex Catalogo illius conſtat, qui anno 1686. Pariſiis in 12. impreſſus eſt apud Franciſcum Le Cointe, Verbo *Manuſcriptis Græcis*, pag. 28. Daniel de Neſſel in *Breviario & ſupplemento* Commentariorum Lambecianorum de biblintheca Cæſarea Vindobonenſi, anno 1690. Vindobonæ in ſolio edito, parte 5. quæ Codices Hiſtoricos Græcos 130. complectitur, ex quibus Lambecius ſacros tantum 69. olim indicavit, notat Codice 35. *Hiſtoriam Joannes ſcylitzis Curopalata*, quæ nondum integra Græce edita dicitur. In hac tamen Hiſtoria illud deſideratur; quod quæ enarrat, ſingula ſingulis more Theophanis, non reddiderit annis: quæ interdum lectoribus laborem & ambiguitatem parere poſſunt. Hiſtoriam Cedreni ſub nomine Joannis Curopalatæ pauciſſimis exceptis legi, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. 297. vltimæ editionis, aliique viri eruditi jam olim obſervarunt: adeo ut alterutrum plagiarium fuiſſe perſpicuum ſit. Qui Cedrenum ſub Iſaaco Comneno vixiſſe putant, plagii invidiam in Joannem Scylitzam derivant: qui autem Scylitzam ante Cedrenum ſcripſiſſe & abiiſſe cenſent, ipſum Scylitzam à Cedreno exſcriptum fuiſſe, non ſecus ac Georgium Syncellum, & Theophanem & alios Hiſtoricos aſſerunt. Quâ in opinione fuerunt viri in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimi, Philippus Labbeus Soc. Jeſu, tam in *Apparatu ad Hiſtoriam Byzantinam*, quam in Opere ſuo ſeu Diſſertatiune *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* à Bellarmino recenſitis, tomo 1. pag. 555. verbo *Joannes Curopalates*, ubi bis Voſſium confutat. „Hujus Joan„nis Scylitzis Hiſtoriam à fine Theophanis in„choatam, in pleriſque αὐτολεξεὶ exſcripſit „Georgius Cedrenus, paucis ſubinde reciſis, „mutatisve, ut in Catalogo *Protreptici noſtri*, obi„ter inſinuavimus. Nec erat tanti, ut Voſſius „aliique, hoc in controverſiam adducerent, plu„ribus proſequendum, uter plagiarius eſſet; „quod prima fronte iis occurrere debet, qui u„triusque Præfationem meditato evolverint. „Vide pagg. 297. & ſequentes uſque ad 301. „novæ editionis Hiſtoricorum Græcorum. Er„rant autem inſigniter, qui ab eodem Joanne „Curopalate exſcriptum referunt Georgium „Syncellum; cum ipſemet in ſua præfatione „exerte pronuntiet, ſe ab eo tempore ordiri „ſuam narrationem, ubi Theophanes deſiit: „nec memini me uſpiam legiſſe aut accepiſſe, „integrum Annalium Georgii Cedreni Opus, „tribus multis in Codicibus Joanni Curopala„tæ. Venit in eandem cum Labbeo ſententiam, Jacobus Goar Ordinis Fratrum Prædicatorum, vir doctiſſimus, nempe à Cedreno exſcriptum fuiſſe, Joannem Scylitzem Curopalatem, non a Scylitze Cedrenum. Ita ille in Notis ſuis ad *Cedrenum*, poſt cujus Compendium Hiſtoriarum, edita pariter ſunt typis Regiis, *Excerpta ex Breviario Hiſtorico Jonnis Scylitza Curopalata, excipientia ubi Cedrenus deſinit.* Sane ex Johanne Scylitza ſicut ex aliis, ſe ſuum adornaſſe *Compendium Hiſtoriarum* Cedrenus ipſe profitetur, quamvis *Joannem Scylitzam* vel *Curopalatem* non appellet, ſed *Protoveſtiarium*? quod maximum erat in Aula officium, quo etiam functum eſſe Johannem illum veroſimile eſt, ut obſervat Jacobus Goarus. *Thraceſium* quidem vocat Cedrenus, non *Scylitzam*: Sed *Scylitzam* familiæ, *Thraceſium* patriæ nomen eſſe, vir eruditus non abſque veriſimilitudine conjicit. Nec minoris momenti eſt ratio, qua ſuam ſuſtentat conjectutam, Johannem ſcilicet Curopalatem prævios ſibi Hiſtoricos enumerantem, facturum fuiſſe mentionem *Joannis Thraceſii*, ſi alius ab ſeipſo fuiſſet: ipſiusque *Cedreni*, ſi ante ipſum fuiſſet, ejusque opere uſus fuiſſet. Quamobrem non levis conjectura eſt, Cedrenum ætati Joannis Scylitzæ ſupparem, nondum abſolviſſe Hiſtoriam, cum Scylitzes ſuam in lucem emiſit, quam etiam ulterius ille perduxit: atque ex eo, nec non ex aliis quos laudet, plura ſuam in Synupſim, Cedrenum tranſtuliſſe. Verba Cedreni in præſatione hæc ſunt. *Jam Johannes Protoveſtiarius, cognomento Thraceſius, compendioſiorem eorum quæ diverſis evenerunt temporibus, notitiam tradere conatus: ſupra commemoratorum Scriptorum Hiſtoricis accurate perlectis, indeque in ſuos Commentarios, quæ ad rem facerent collatis:* ab exitu Nicephori cujus paullo ante meminimus, exorſus eſt: repudiatisque quæ ex animi commotione, aut in gratiam alicujus ſcripta fuerant, nudam hiſtoriam tradidit. Nos autem evolutis horum libris, indeque iis quæ attioebant, collectis: adjectis etiam quæ cum non eſſent ſcripta, ab antiquis hominibus traditadidiceramus: non pauca etiam ex parva geneſi, Eccleſiaſticis Hiſtoriis, aliisque libris complexi, curſim omnia in unum compoſuimus volumen. In eandem nobiſcum ſententiam ingreditur Petrus Lambecius Imperatoris Bibliothecarius tomo 2. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* cap. 7. pag. 578. & ſequenti, his verbis.

In Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ vetu„ſto quodam Codice membranaceo, inter MSS. „Codices Hiſtoricos Græcos *quarto*, qui à viro„clariſſimo Augerio Busbeckio Conſtantino„poli olim eſt comparatus, *Joannis Curopalata*„cognomento *Scylitza Epitome Hiſtoriarum conti*„*netur*. Fuit Joannes ille ſcylitzes, natione„Thraceſius: Thraceſium autem ſub Impera„toribus Conſtantinopolitanis appellata fuit„pars Aſiæ minoris ad mare Ægeum, teſte„Imperatore Conſtantino Porphyrogenito, Li„bro primo de *Thematibus*. Priusquam autem„Joannes Scylitza Thraceſius ad dignitatem„*Curopalata* perveniret, variis aliis officiis gra„datim functus eſt: inter quæ fuerunt *Proto*„

veſti-

„*Veſtiariatus*, ſive *Præfectura Veſtiarii Imperialis*, & *Magnus Drungariatus Vigiliæ*, ſive *Præfectura Excubiarum*. Et cum quidem adhuc *Protoveſtiarius* eſſet, ſcripſit atque edidit *Epitomen Hiſtoriarum* ab Imperatoris Nicephori obitu, cognomento à Genicis, hoc eſt, ab anno Chriſti 811. usque ad initium imperii Iſaaci Comneni, qui Imperatori Michaeli Stratiotico ſucceſſit anno 1057. Hanc primam *Hiſtoriæ* editionem tranſcripſit verbotenus in ſuam Hiſtoriarum Synopſim Georgius Cedrenus, plagiarius impudentiſſimus, qui eodem vivebat tempore. Fatetur hoc ipſe Cedrenus in *Præfatione* ſua ibidem ſuppilata, ubi refert ſe primam *Synopſeos Hiſtoricæ*, à ſe editæ partem, à Creatione mundi usque ad Imperatores Maximianum & Maximinum, tranſcripſiſſe *ex Georgio Syncello*: ſecundam vero partem usque ad Imperatorem Nicephorum cognomento a Genicis, ex *Theophane* habuiſſe: tertiam denique partem usque ad Imperatorem Iſaacium Comnenum, ex *Jo. Protoveſtiario cognomine Thraceſio*: qui ut res ipſa indicat, & Leo Allatius in Diatriba *De Georgiis*, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. aliique doctiſſimi viri, unanimi conſenſu affirmant, idem atque Joannes Scylitza eſt. Rectiſſime igitur jam memoratus CL. vir Leo Allatius in Diatriba *De Georgiis* ſcribit, ſi à Georgio Syncello, Theophane & Joanne Scylitza, ea repeterentur, quibus Cedrenus ſynopſim ſuam, non ſententiis ſolum, ſed verbotenus conſarcinatam inſtruxit: nudum ipſum æque ac Æſopicam corniculam, remanſurum. Contra vero reprehendendum eſt judicium Caroli Annibalis Fabroſi, qui in editionis Pariſinæ Cedreni Præfactione ad Lectorem, Joannem Scylitzam *Cedreni ſimiam* nuncupat. Quod enim Cedrenus Joannem Scylitzam, non autem Scylitza Cedrenum tranſcripſerit, tam certum ac perſpicuum eſt, ut haud injuria laudatus ſupra Leo Allatius in Diatriba *De Georgiis*, puerilem appellet errorem, ea de re dubitare. Quousque ergo Cedreni Synopſis Hiſtorica nunc pertingit, eo usque perducta fuit pr. na editio *Compendii Hiſtorici* Joannis Cedreni, qui in Joannis Baptiſtæ Gabii Latina verſione, Venetiis anno 1570. in folio excuſa legitur: nempe *Compendium Hiſtoriarum, quod incipiens à Nicephori Imperatoris à Genicis obitu, ad imperium Iſaaci Comneni pertingit.* Cæterum cum Joannes Scylitzes ex Protoveſtiario & Magno Drungario, evaſiſſet *Curopalata*: publicavit *ſecundam Compendii ſui Hiſtorici editionem*, Hiſtoria ſuorum temporum auctam, ab initio Imperii Iſaaci Comneni, usque ad initium imperii Alexii Comneni: hoc eſt, ab anno 1057. usque ad annum 1081. quo Alexius Comnenus abdicato Nicephoro Botoniata, in Imperio ſucceſſit. Hujus ſecundæ atque à Georgio Cedreno non interpolatæ editionis genuinum & antiquiſſimum Exemplar MS. extat, ut ſupra indicavi, in Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea, ſub hoc titulo: *Ἰωάννου Κουροπαλάτου καὶ γεγονότος Δρουγγαρίου τῆς βίγλης, τοῦ Σκυλίτζου, ἐπιτομὴ ἱστοριῶν, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς τελευτῆς Νικηφόρου βασιλέως τοῦ ἀπὸ Γενικοῦ, καὶ τελευτῶσα εἰς τὴν ἀναγόρευσιν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.* Sequitur deinde procemium, cujus principium tale eſt: *Τὴν Ἐπιτομὴν τῆς Ἱστορίας ἄριστα μετὰ τοὺς παλαιοὺς ἐπραγματεύσαντο* &c. Ante titulum & præfationem extat index Chronologicus, omnes Imperatores de quibus toto opere agitur, cum Imperatribus è regione collocatis, exhibens hoc ordine. *οἱ ἐν τῇ δὲ τῇ βίβλῳ ἀναγεγραμμένοι.*

Βασιλεῖς εἰσὶν οὗτοι.

„*Μιχαὴλ ὁ Κουροπαλάτης ἔτη δύο.*	*Προκοπία ἡ γυνὴ αὐτοῦ.*
„*Λέων ὁ Ἀρμένιος ἔτη ζ μῆνας ϛ!*	*Θεοδοσία ἡ γυνὴ αὐτοῦ* &c.

Vsque ad

„*Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ἔτη γ!*	*ἡ γυνὴ αὐτοῦ Μαρία.*
„*Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λζ μῆνας δ! ἡμέρας ιδ!*	*ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εἰρήνη.*

„Præfixa eſt inſuper huic Joannis Curopalatæ Hiſtoriæ, æque antiqua manu, in ſeptem foliis membranaceis exarata *Sylloge Hiſtorica* à Creatione mundi, usque ad initium imperii Alexii Comneni, cujus adminiculo Chronologia S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, & antiqua ejusdem Latina verſio, quæ extat in Anaſtaſii Bibliothecarii *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, multis locis emendari ac ſuppleri poſſunt. Hæc citato loco Lambecius, quæ plurimum faciunt ad illuſtrandum Joannem Curopalatam, ſeu Scylitzen.

Extat ejusdem *Suggeſtio ad Imperatorem Alexium Comnenum* de ambiguitate quadam in Edicto de Sponſalibus recens promulgato tollenda, in *Jure Græco Romano* Joannis Leunclavii, tom. 1. pag. 132. Extabant etiam in Bibliotheca Monaſterii quod in inſula Pathmos conſtructum eſt, *Joannis Scylitzæ varii ſermones Philoſophici & Theologici*, quorum initium *περὶ κόσμου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν φύσεως*, *De mundo & ejus natura*: atque etiam nonnullæ ejus Epiſtolæ, ut habetur in ejus Catalogo ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini, fol. 43. Agunt de Joannes Scylitza Curopalata, Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. 297. ultimæ editionis, Philippus labbeus, loco citato. Henricus Spondanus in *Epitome Annalium Baronii* ad annum 813. num. 3. ad annum 1080. num. 17. denique anno 1057. num. 4. ubi Scylitzam duplici ex capite pluribus exagitat. *Primum* quod irriſerit Michaelem Stratioti-

tioticum ita ſimplicem, ut Iſaaco Comneno Orientale imperium invadenti, illud ceſſerit, ſub promiſſione ſibi facta à Metropolitanis Græcis in concilium collectis: percepturum ſe *Regnum cæleſte* pro terreno quod ceſſerat, idque absque dubio ullo: qua ſeductus promiſſione, tyranno ignaviſſime ceſſerat. *Secundo*, quod non ſolum approbet factum Iſaaci Comneni de addictis fiſco bonis Monaſteriorum, ſed etiam optet ut idem executus eſſet in omnibus rebus ad Eccleſiam omnino ſpectantibus: ut ſacros videlicet Miniſtros & Monachos à deliciis, luxuria & avaritia revocaret. Hinc vapulat multis Scylitzes, Spondano ut impius, qui vult & Iſaaci Comneni factum, divina in eum ultione vindicatum: quod ipſe, aliique Miraculorum venditores, viderint. De eodem Cæſar Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum 811. num. XI. & ad annum 830. num. 4. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ubi de Scriptoribus Seculi XI. cap. 5. act. 4. pag. 421. & alii.

1080 ANTONIUS MONACHUS, MELISSA DICTUS, ab Opere quod contexuit, & cui *Meliſſa* nomen impoſitum, de quo Bellarminus & Labbeus, quisque in Opuſculo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Hunc Jacobus Joannes Friſius in Bibliotheca univerſali, cum Antonio Abbate illo Ægypti celeberrimo, cujus vitam S. Athanaſius ſcripſiſſe legitur, temere confundit: cujus & quidem Littera A. meminit his verbis: „Ejusdem Antonii Monachi & Ab-
„batis natione Ægyptii Opus Theologicum
„quod *Meliſſam* hoc eſt *Apiculam* inſcripſit, va-
„riis conſtans capitibus, præcipue vero *De po-*
„*litia Chriſti* tractans, junctis JOANNIS
„cujusdam Locis ethicis, extat Græce
„Manuſcriptum, in 8. in Bibliotheca
„Imperatoria. Idem Opus Clariſſimus
„vir Conradus Geſnerus Venetiis acquiſi-
„tum, Græce & Latine ſeorſim, eodem &
„Joanne Ribitto interprete, excudi curavit
„Tiguri apud Chriſtophorum Froſchoverum
„anno 1646. in folio, hoc titulo: *Sententiarum*
„*ſive Capitum Theologicorum præcipue, ex ſacris &*
„*profanis Libris Tomi tres, per Antonium & Maxi-*
„*mum Monachos olim collecti*.„ Antonii Loci *Meliſſæ* inſcripti, numero ſunt eentum ſeptuaginta quinque. Hæc ibi Joannes Jacobus Friſius. Sed quam vere & accurate, inquit Lambecius Libro V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 13. in examine Codicis MS. Theologici Græci CCVII. hujus Bibliothecæ, ex Annotationibus hic in margine poſitis videre eſt. Nam Opuſculum Antonii *Meliſſæ* authoris, quod extat in hoc Codice MS. Cæſareæ Bibliothecæ Theologico Græco CCVII. num. 1. & quidem à fol. 1. pag. 1. usque ad folium 15. pag. 2. ut habet Lambecius loco citato pag. 71. diverſum prorſus eſt ab illis *Locis Communibus* ejusdem Antonii Meliſſæ, quos Geſnerus edidit, ut manifeſte apparet ex ejus principio ſupra, num. 1. Antonium autem ſeculo VIII. ad annum DCCC. allegavit Labbeus in *Bibliotheca Chronologica Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſed perperam. Nam Franciſcus Combeſis tomo 2. Operum S. Martini Monachi pag. 729. in Notis ad *Sermones ſancti Maximi per Excerpta compoſitos*, expreſſe ſtatuit in *Meliſſa* Antonii (Sic enim appellat Locos hos Communes, licet perperam) allegavi S. Joannem Damaſcenum, Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum, & Theophylactum Acridæ in Bulgaria Archiepiſcopum, qui anno 1074. floruit. Non ergo his poſitis Antonius Monachus *Locorum iſtorum Communium author*, ante annum 1080. vivere potuit, qui Theophylactum hujus ætatis ſcriptorem allegat. Ego ad annum 1140. in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 409. aſſignaveram ex conjecturis, cum certum ipſi tempus aſſignare tunc non poſſem: quam ſenrentiam quoque meam Cavus amplexus eſt in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XII. ad annum 1140. pag. 666. Verum certam me inveniſſe jam ætatem Antonii Monachi *Meliſſa* ab Opere cognominati arbitror, annum nempe præfatum 1080. Nam quod ante hoc tempus extitiſſe non potuerit, ex citato ab eo Theophylacto conſtat. Jam quod etiam hac ætate recentior eſſe non poſſit, hoc certo habemus, ex Libro ſeu tomo V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* Petri Lambecii Hamburgenſis pag. 105. & 106. in examine Codicis MS. Theologici Græci CCXLI. hujusce Bibliothecæ, quo continentur *Eclogæ Aſceticæ ex variorum ſanctorum Patrum, aliorumque Scriptorum Eccleſiaſticorum Operibus collectæ*, & in duas partes diviſæ, *à Joanne Patriarcha Antiocheno*, qui circa annum 1090. ſub Alexii Comneni Imperio floruit. Hic autem inter authores unde Eclogas aſceticas iſtas decerpſit, quosque recenſet Lambecius loco citato, *Antonium Meliſſa authorem* refert. Cum ergo citetur ab authore, qui circa annum 1098. floruit Antonius Meliſſa, anno certe 1080. recentior eiſe non poteſt, cui nos alligavimus, priorem ſententiam emendantes. Nec minus erratum eſt circa Opuſcula, quam circa ætatem Antonii Monachi *Meliſſa* cognominati. Nam ur ſupra dictum eſt Joannes Jacobus Friſius unum idemque Opus arbitratus eſt hujus Antonii *Meliſſam*, ac *ſententias ſeu Capita Theologica præcipue ex ſacris & prophanis libris per locos communes digeſta*, quæ Græce & Latine impreſſa ſunt. Hunc autem errorem refellit dictus Lambecius Libro 5. Commentariorum Bibliothethæ Cæſareæ, pag. 13. in examine verborum Jacobi Friſii: Et pag. 7. in examine Codicis MS. Theologi Græci CCVII. his verbis.

Primo & quidem a fol. 1. pag. 1. usque ad"
fol. 15. pag 2. *S. Patris noſtri Antonii Monachi,*"
qui *Anthologium ſacræ ſcripturæ, Meliſſam ſive A-*"
pem inſcriptum compoſuit, *Capita ethica nona-*"
ginta

„*ginta unum De moribus hominum & bona conver-* „*ſatione*, quorum titulus & principium: Τῦ ἐν „ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίυ Κεφάλαια, ἐν δὶς „περὶ ἤθυς ἐλαλήσει ἀνθρώπων καὶ χρηςῆς πο- „λιτείας, ἐκ τῶν θείων γραφῶν ἀνθολογήσας, „καὶ Μέλισσαν τὸ βιβλίον ὀνομάσας. Κεφά- „λαιον Α! Ἄνθρωποι λογικοὶ καταχρηςικῶς λέ- „γονται. ἐκ εἰσὶ δέ λογικοί, οἱ τὺς λόγυς καὶ „τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν σοφῶν ἐκμανθάνοντες, „αἀλλ' οἱ λογικὴν ἔχοντες ψυχὴν, καὶ &c. Porro „ut notat hic Lambecius in margine, cum Ca- „pita hæc Ethica ab *Anthologio ſacra ſcriptura* „*Meliſſa inſcripto*, prorſus diverſa ſint: neceſſa- „rio ſequitur, Titulum hunc Græcum, qui al- „latus eſt, reformandum eſſe hoc modo: Τῦ „ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίυ, τῦ ἐκ τῶν „θείων γραφῶν ἀνθολογήσαντος, καὶ Μέλισσαν „τὸ βιβλίον ὀνομάσαντος, Κεφάλαια περὶ ἤθυς „ἀνθρώπων καὶ Χρηςῆς πολιτείας. Κεφάλαιον „α'. Ἄνθρωποι λογικοὶ &c. Hæc potiſſimum ex Lambecio Lib. 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 7. & 13. 42. & 105. Item in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 313. & 367. inter authores in, certæ ætatis. De Antonio Monacho latiſſime loquitur Conradus Geſnerus in *Bibliotheca Univerſali* pagg. 60. & 61. his verbis. „Sancti Pa- „tris noſtri Antonii Monachi (ſic enim Græcus „titulus habet in quibusdam MSS. in aliis no- „men authoris abeſt) Opus quod *Meliſſam* id eſt „*Apiculam* inſcripſit, ſuperiore æſtate Venetiis „nactus ſum opera doctiſſimi viri & de bonis li- „teris ac literatis omnibus optime meriti Ar- „noldi Arlenii, & brevi Deo favente in lucem „exibit, Græce ſimul & Latine. Congeſtum „eſt autem ex ſententiis authorum in locos „communes digeſtis, præcipue Theologis, ex „utroque Teſtamento, Irenæo, Baſilio, Grego- „rio Thaumaturgo, Athanaſio, Gregorio Nyſ- „ſeno, Clemente, Severino, Philone Judæo, „Gregorio Theologo, Theophilo, Serapione, „Nilo, Dione, Socrate, Cyrillo, Syneſio, Sy- „meone, Methodio, Ignatio, Joanne Climace, „Marco, Senioribus, Theotimio, Joſepho, The- „odoreto, Evagrio, Juſtino, Philoſopho, Dio- „nyſio, Dorothæo, Joanne Damaſceno, Pho- „tio Patriarcha, Iſidoro Peluſiota, Maximo & „Domino Conſtantino Imperatore. Item et- „iam ex pluribus Gentilibus Philoſophis, Poetis „& Oratoribus, quorum nomina brevitatis „gratia non attingam. Diſtinguntur in libros „duos, ac libri primi ſumma hæc eſt *locorum* „*communium* ſive Capitum 76. Capita locorum „autem communium libri ſecundi ſunt 100. „quorum centeſimus eſt *de participatione divino-* „*rum Myſteriorum*, ſive *Euchariſtia*.„ Hæc Geſnerus editor, qui loco citato fol. 60. & 61. utriusque libri capita ſeorſim enumerat & recenſet. Ex hac editione Græco-latina Conradi Geſneri, quæ anno 1546. Tiguri in ſolio facta fuit, prodiit hoc opus *Meliſſa* in *Bibliothecas Veterum Patrum* Pariſienſis editionis annorum 1575. & 1589. ſed Latine tantum. Nimirum in Bibliothecam Veterum Patrum anni 1575. Tomo 1. columna 109. ad 302. Item Sacræ Bibliothecæ SS. Patrum 1589. ſeu ſcriptorum Eccleſiaſticorum per Margarinum de la Bigne editione ſecunda Tomo V. *S. Antonii Meliſſa ſive Sermonum & locorum communium libri duo*, Conrado Geſnero & Joanne Ribitto interpretibus, reſtituti plerisque in locis ad Græcorum Autographorum fidem, & Commentariis illuſtrati per R. P. Magiſtrum Frontonem ex ſacra Societate nominis Jeſu, Theologum Pariſienſem, col. 877. Liber primus Latine factus per Conradum Geſnerum ſecundus per Joannem Ribittum ad col. 1014. Hæc de editionibus *Meliſſa* S. Patris noſtri Antonii Monachi, in Bibliotheca Veterum Patrum. Idem opus *Meliſſa* MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Supplem. VII. pag. 279. Codice MS. 633. ut deſtatur Philippus Labbeus in Bibliotheca Nova MS. librorum, edita Pariſiis anno 1653. in 4. apud Johannem Honault.

STEPHANVS WYTTEBIENSIS, primus 1080
Abbas Sanctæ Mariæ Eboracenſis, natione Anglus, circa annum 1086. claruit ac ſcripſit Librum *De fundatione Monaſterii Sancta Maria Eboracenſis*, cujus Abbas primus fuit, qui MS. extat inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Cod. 1892. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera A. 3. Codice 20. num. 7. Meminit hujus Scriptoris Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 2. cap. 47. pag. 317. atque *Collectaneorum* vol. 4. cap. 110. p. 144.

RICEMARVS MENEVENSIS EPISCO- 1080
PVS circa annum 1085. *Vitam S. Davidis Epiſcopi Menevenſis* literis conſignavit, quam ex vetuſtioribus monumentis, maximè illis, quæ in civitate Menevenſi aſſervabantur, ſe contexuiſſe Author in fine teſtatur, qui nomen ſuum his verbis prodidit, *Mihi autem qui Ricemarus nominor*. Ipſe quin etiam Codex manu perantiquâ conſcriptus *Ricemari* nomen in fronte geſſit. Extat is in Bibliotheca Cottoniana *Veſpaſianus A.14.* qui & plurimas SS. Wallenſium Vitas complectitur, viz. S. Gundlei Regis & Confeſſoris, Sancti Cadoci Epiſcopi, S. Iltuti Abbatis, S. Teliavi Epiſcopi, S. Dubricii Archiepiſcopi, S. Davidis Archiepiſcopi, S. Bernaci Confeſſoris, S. Paterni Epiſcopi, S. Cletauci Regis & Martyris, S. Kebii Epiſcopi, S. Tathci Confeſſoris, S. Carantoci Confeſſoris, S. Aidui ſeu Maidoci Epiſcopi, S. Brendani Abbatis. Singulas ſub exitum ſeculi XI. vel initium ſequentis, fuiſſe ſcriptas plurima ſuadent. Sola autem S. Davidis Vita nomen *Ricemari* præfert. Ex hac ſonte ſua hauſerunt, quicunque *Davidis* Vitam poſteà liberis commendarunt. Sic Giraldus Cambrenſis, qui plures Ricemari floſculos otioſos reſecuit, nonnulla miracula dimiſit, plura autem de ſuo addidit, & innumeras ferè ſen-

tentias cum illo communes habet. Commentarium Giraldi compendio redditum Johannes Tinmuthenſis in *Sanctilogium* ſuum tranſtulit, denique Johannis Epitomen pro more ſua leviter immutatam & interpolatam Capgravius in Legendâ ſuâ Novâ collocavit. Parum à Ricemaro diſcedit Vita S. Davidis à Colgano edita in *Actis Sanctorum Hiberniæ* ad Kalendas Martii, neque multum abludit ejusdem Vita in Actis Sanctorum Antverpienſibus, ex Codice anonymo Ultrajectino, edita ad diem 1. Martii. Librum *Ricemari* quamvis aliis omnibus antiquiorem, exhibere nobis noluit Henricus Warthon Tomo 2. *Angliæ ſacræ*, ideò quod affectato dicendi genere Hiſtoriam immani prolixitate deduceret, & Giraldus Hiſtoriam ejus in Legendam ſuam transferendo, nihil intactum reliquerit: Si ea ſolummodo demas, quæ *Additamentorum loco* ex Ricemaro, Warthonus protulit loco citato pag. 645. Hæc ex verbatim ab Henrico Warthon in Præfatione ad Tomum 2. *Angliæ Sacræ* num. 20. fol. XXV. Mirum autem eſt hujus Epiſcopi Menevenſis mentionem nullam fieri, in Annalibus brevibus Eccleſiæ Menevenſis ab Anglorum adventu ad annum 1278. authore Canonico Menevenſi, quas habes Tomo eodem *Angliæ Sacræ* pag. 648. à Warthono exſcriptas ex MS. Codice Bibliothecæ Cottonianæ ſub effigie *Domitiani A. 1.* de quibus in Præfatione n. 21. fol. ſeu pag. XXVI.

1080 FULBERTUS MONACHUS SANCTI AUDOENI ROTHOMAGENSIS, claruit anno circiter 1080. vixitque Gregorio VII. Romano Pontifice, Johanne Rothomagenſi Archiepiſcopo, Nicolao Abbate Sancti Audoeni, qui librum hactenus ineditum ſcripſit *De miraculis Sancti Audoeni*, quem eidem Nicolao Abbati nuncupavit, MS. in Bibliotheca Abbatiæ ejusdem loci. Edidit quoque Johannes Mabillon Tomo 2. *Analectorum* pag. 424. *Acta Archiepiſcoporum Rothomagenſium*, quibus pag. 456. adnotat *Acta iſta* literis mandaſſe Anonymum Cœnobii Sancti Audoeni Monachum, ad cujus autographum hæc editio facta eſt, quæ vixerit ſub iisdem Pontificibus quos ſuprà expreſſimus, nec alium forſitan eſſe quam Fulbertum ejusdem loci Cœnobitam, qui librum citatum *De miraculis S. Audoeni* hactenus ineditum eidem Nicolao Abbati nuncupavit: aut Theodericum ejusdem Abbatiæ atque eodem tempore inclytum Monachum, à quo *Vita Sancti Audoeni metrica*, eidem Nicolao Abbati inſcripta ibidem MS. extat. Hæc Johannes Mabillon Tomo 2. *Analectorum* pag. 456. quem exſcripſimus.

1080 GILBERTUS ſeu GISLEBERTUS, natione Flander, claruit iisdem temporibus Gregorii VII. Romani Pontificis, circa annum 1080. & ſequentes, qui primum Decanus Eccleſiæ Sancti Andreæ Elnonenſis, tum poſtea ad Abbatiam Sancti Amandi in pabula adminiſtrandam vocatus, quam providè ac laudabiliter rexit, atque à ruinâ impedivit, quæ illi ex incendio imminens fuit. Conſignavit hic *Opus De incendio Elnonenſi & deportationem Sancti Amandi per Franciam, ac Miracula quæ fecit in via:* quod opus eſt trium librorum, qui MSS. extare dicuntur in Bibliotheca Eccleſiæ ad S. Amandum. Opuſculum iſtud, quod libellis tribus in MS. Codice diſtinctum erat, ob modicitatem libro unico editum, à Joanne Bollando in *Vitis Sanctorum*, Tomo I. ad diem 6. menſis Februarii pag. 895. & ſequentibus. Deceſſit Elnone anno 1095. atque ibidem ſepultus in æde Sanctorum Apoſtolorum, cujus epitaphium tale eſt.

Hoc Gillebertus ſub marmore pauſat opertus,
Dogmata diva ferens, & Chriſto totus inhærens,
Formam paſtoris, noſtris qui geſſit in hortis:
Tandem ſublatus terris, petit aſtra vocatus.

Quos verſus refert Chronicon Monaſterii Elnonenſis. Meminit hujus Scriptoris Johannes Molanus, *Notis* ad Martyrologium Uſuardi, ad diem 6. Februarii Sancto Amando ſacram: quem verbatim expreſſerunt alii, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. mihi 388. ultimæ editionis. Franciſcus Sweertius Antverpienſis, in *Athenis Belgicis* verbo *Gilbertus*. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, pag. 288. editionis anni 1643. ultimæ.

PETRUS S. ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALIS ET BIBLIOTHECARIUS, 1080 ſub Gregorio Papa VII. ab anno circiter MLXX. usque ad MLXXXX. floruiſſe creditur, qui *Vitam Gregorii Papæ VII.* anno MLXXXIV. ſatis functi, velut oculatus teſtis, accurate ac fideliter literis commiſit. Petrus hic S. R. Eccleſiæ Cardinalis & Bibliothecarius, anno 1076. ſubſcripſit Privilegio Gregorii VII. Romani Pontificis, dato in gratiam Raimundi Abbatis Sancti Petri Condomenſis, quod extat Tomo XIII. *Spicilegii* Lucæ de Acherio Monachi Benedictini pag. 444. datum Laterani VIII. Idus Martii per manum Petri S. R. E. Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii, anno III. Pontificatus Domini Gregorii Papæ VII. Indictione 14. De illo Cæſar Baronius in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum 1073. Num. 15. Habet Vaticana Bibliotheca res geſtas Gregorii Papæ VII. ſeorſum ſcriptas ab Auctore hujus temporis, quas Nicolaus Arragonius in Commentario, quem de Romanis Pontificibus ſcripſit, incipiens à Leone nono, ut ſe habent, inſeruit. Alia quoque adhuc extant æque prolixa, quæ ſine titulo Auctoris, Petri Bibliothecarii ſive Guillelmi eſſe putantur. Alia rurſus ex iisdem concinnata, ab aliis qui ſcripſerunt vitas Romanorum Pontificum, ſed præter hæc nobis ipſa ex diverſis iisdemque probatis hujus temporis Scriptoribus, fide dignis.

gniſſimis, hinc inde petenda ſunt. In Catalogo autem Tomi Annalium XI. *Petrus Cardinalis Presbyter Bibliothecarius, Guillermus cognominatus, ſubſcripſit Conſtitutioni inter Gregorium VII. & Landulphum Beneventi Principem, facta anno MLXXII.* Num. 58. *Scripſit poſt Anaſtaſium Bibliothecarium, Vitas Romanorum Pontificum.* ibidem. Refert hanc Conſtitutionem ad annum 1073. Num. 57: quam extare inquit in Regeſto Epiſtolarum ipſius poſt Epiſtolam 18. Ibidem Num. 58. *Hic Petrus Guillermus dictus, poſt Anaſtaſium usque ad Paſchalem II. ſcripſit Vitas Romanorum Pontificum.* Eundem ſub nomine Guillelmi Bibliothecarii in Vita Gregorii VII, allegat ad annum 1075. Num. 34. & 1076. num. 34. Fallitur autem multum Cardinalis Baronius, dum hunc *Petrum Bibliothecarium & Cardinalem*, qui ſub Gregorio VII. ad annum circiter MLXX. ac MLXXX. certò floruit, confundit cum altero, quem *Petrum Guillelmum* appellat, qui trecentis circiter annis altero Gregorii VII. Bibliothecario junior, Vitas Romanorum Pontificum à Leone nono usque ad Innocentium Sextum, ſeu ab anno 1049. usque ad 1360. annum continuavit. Antiquior autem Gregorii VII. res geſtas tantum, & non ulterius ſcripſiſſe legitur. Hunc eundem cum Baronio errorem admiſit Auguſtinus Oldoïnus Soc. Jeſu, in *Athenæo Romano* pag. 551. editionis 1676. Peruſiæ in 4to. Imò majorem adhuc Baronio fecit, dum *Vitas Romanorum Pontificum à Nicolao I. ſeu ab anno 867. usque ad Paſchalem II. ſeu ad annum 1099. ſcripſiſſe aſſerit.* Caute igitur diſtinguendi ab invicem, Petrus Bibliothecarius Gregorio VII. Romano Pontifici ſuppar, & Petrus Guillermus ſeu Guillermi, qui temporibus Vrbani V. ſcripſit.

1080 OSBERNVS CANTVARIENSIS ECCLESIÆ MONACHVS & PRÆCENTOR, quem Guillelmus Cavus omiſit, natione Anglus, vir multæ pietatis & eloquentiæ, quem Poſſevinus in *Apparatu Sacro* ad annum 1020. floruiſſe aſſerit, atque Carolus Sauſſayus Lib. 4. *Annalium Aurelianenſium* cap. 8. *Obſernum* vocat, niſi typographi is lapſus eſt. Ita quidem ſenſeram in *Supplemento Scriptorum* pag. 322. ſed attentis propiùs omnibus, hunc *Osbernum* Cantuarienſem Monachum, Lanfranci Archiepiſcopi Cantuarienſis familiarem & Synchronum, ſub Guillelmo Notho Anglorum rege anno 1080. & ultra floruiſſe probabilius eſt, de quo ita Guillelmus Malmesburienſis in Libro *De Regibus Anglorum* cap. 8. ubi de S. Dunſtano, *Plura & non contemnenda de viro volentem dicere, revocat Cantuaria cantor Osbernus, qui ejus Vitam Romana eloquentia compoſuit, nulli noſtro tempore ſtylo ſecundus, Muſica certe omnium ſine controverſia primus.* Quibus verbis claruiſſe ſuis quodammodo temporibus, teſtatur Guillelmus Malmesburienſis. Apud Cantuariam natus, ſaltem à teneris annis apud Cantuarienſem Eccleſiam enutritus fuit. Sic enim Lib. 2. *De Vita S. Dunſtani* cap. 12. ſcribit, *Forte ego cum alio puerulo coætaneo meo ad altare Chriſti* (Cantuariæ) *miniſtraveram, conſummatoque miniſterio per gradus deſcendere incipiebam.* Idem capitulo 20. ejusdem Libri, tradit ſibi commiſſum fuiſſe prædicationis munus a Lanfranco Archiepiſcopo. Officia verò, quæ geſſit in Cœnobio Cantuarienſi, memorat nota librarii, ad calcem libri ejusdem addita in Codice Lambethano: *Explicit Liber Miraculorum beatiſſimi patris noſtri & patroni Archiepiſcopi Cantuarienſis Eccleſiæ, ſecundum Osbernum hujus Eccleſiæ Commonachum, & Præcentorem & Suppriorem, qui erat vir doctiſſimus.* Hujus ætate Eccleſia Cantuarienſis incendio conflagravit, eo circiter tempore quo Lanfrancus Archiepiſcopatum ſuſcepit, nimirum an. 1070. Interierunt eo tempore præcipua Eccleſiæ Cant. monumenta, & veterum Archiepiſcoporum & Sanctorum Anglicorum Vitæ elegantiores. Superfuerunt duntaxat aliqua in Anglicam linguam olim converſa. Vt hanc jacturam reſarciret, & ex Anglicanis reliquiis Archiepiſcoporum vitas Latine concinnaret, ſibi a Commonachis ſuis operam fuiſſe datam Osbernus in Præfatione ad Dunſtani Vitam innuit. Obitum illius his verbis Obituarium Cantuarienſe tradit, *IV. Calend. Decembris obiit Osbernus Præcentor Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis.* Ex his Vitis hodiernum extant *Vita SS. Dunſtani & Elphegi, cum hiſtoria de Translatione Elphegi.* Singulas edidit Henricus Warthon a quo verbatim hæc pleraque accepimus Tomo 2. *Angliæ Sacræ* pag. 88. 122. & 143. ex unico Bibliothecæ Lambethanæ Codice, qui Eccleſiæ Cantuarienſis olim fuit, & plures Archiepiſcoporum & Sanctorum Cantuarienſium Vitas complexus eſt. Commentarium ſuum *De Vita S. Dunſtani* Osbernus duobus libris abſolvit. Primus de rebus ab ipſo vivente geſtis, ſecundus de Miraculis poſt mortem factis agit. Vterque apud Acta Sanctorum Antverpienſia Bollandiſtarum, tomo 4. Maji pag. 359. de quibus loquitur late Daniel Papebrochius pag. 344. in *Commentariis* Vitæ S. Dunſtani *præviis.* Et apud Acta Benedictinorum Mabillonii, ſeculo 5. p. 654. extat. Librum autem ſecundum prætermiſit loco citato Warthon, ideo quod ad Hiſtoriam perparum contulerit, Præfatione tantum data pag. 121. ut inquit in præfatione ad Tomum 2. *Angliæ Sacræ* num. V, pag. 9. Itaque *Vitam & Miracula Sancti Dunſtani Cantuarienſis Archiepiſcopi libris duobus* contexuit, quos repræſentat Laurentius Surius ad diem 19. Maji, teſte Gerardo Joanne Voſſio, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. mihi 357. Verum hos ex Manuſcripto Codice Colbertino primus edidit Joannes Mabillon Seculo V. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 659. & ſequentibus, quos nonnulli crediderunt idem eſſe Opus, quod apud Surium die 19. Maji ſub nomine *Osberti Monachi* legitur. Idem Osbernus ſcripſit etiam *Vitam Sancti Odonis Can-*

tuarienſis Archiepiſcopi, quam ex eodem Manuſcripto Codice Thuano-Colbertino, edidit loco citato idem Mabillon, pag. 287. quæ dicitur quoque extare MS. Cantabrigiæ, in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti. Denique *Vitam & Paſſionem Sancti Elphegi Cantuarienſis Epiſcopi & Martyris*, quam ediderunt Succeſſores Bollandi, ad diem 19. Aprilis, tomo 2. pag. 621. & ſequentibus: quæ etiam MS. ſupereſt Cantabrigiæ in Collegio citato, cum *Vitis S. Martini, Odilonis, Majoli & aliorum*, ejuſdem Oſberni. *Vitam S. Elphegi* ab Oſberno ſcriptam Eadmerus Lib. 1. *De Vita Anſelmi* cap. 29. ſic laudavit. *Hiſtoriam vitæ ac paſſionis ejus* (Elphegi) *diligenti ſtudio fieri præcepit* (Lanfrancus) *quam quidem Hiſtoriam non ſolum plano dictamine ad legendum, verum etiam Muſico modulamine ad canendum, à jocunda memoria Oſberno Cant. Eccleſiæ Monacho ad præceptum illius nobiliter editam, ipſe ſua prudentia amore Martyris celſius inſignivit, inſignitam auctorizavit, auctorizatam in Eccleſia Dei lege cantarique inſtituit, nomenque Martyris hac in parte non parum glorificavit.* Compendium hujuſce Vitæ extat apud Legendam Novam Capgravii, atque exinde apud Surium die 19. Aprilis, ubi Oſberno inſcribitur, & tanquam Oſberni opus à Baronio & aliis citatur. Opus Oſberni genuinum evulgarunt Collectores Actorum Sanctorum Antverpienſes die 19. Aprilis, addita Hiſtoria ejuſdem *De translatione S. Elphegi*, ex Harpsfeldii Hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ non longè poſt initium deficit. Vtramque autem ex Codice Lambethano perfectam dedit Henricus Warthon Tomo 2. *Angliæ Sacræ* pag. 122. & 143. Extat utraque in Codice antiquo Bibliothecæ Cottonianæ *Otho A. 12.* & in alio adhuc vetuſtiori *Vitellius D. 17.* cui utrique Oſberni nomen manu recentiori præfigitur. Oſbernum autem authorem fuiſſe, præter Eadmeri locum ſuprà adductum, & Codicis MS. Lambethani fidem, conſtat quoque ex Malmesburienſi fol. 116. 139. qui Oſberni librum *De Vita Elphegi* laudavit, & ex eo multa in noſtro totidem verbis reperta deſcripſit. Hæc Warthon in Præfatione ad Tomum 2. *Angliæ Sacræ* num. 6. pag. IX.

Cum autem idem Scriptor ibidem procuraſſet imprimi ſub Oſberni nomine Librum *De Vita S. Odonis Archiepiſcopi Cantuarienſis* pag. 78. Itemque pag. 75. Librum *De Vita S. Bregwini Cantuarienſis Archiepiſcopi:* illoſque poſtmodum Oſberno ſuppoſitos putaverit, illius cenſuram hic ſubjicere viſum eſt, quam habet in Præfatione ad Tomum 2. *Angliæ Sacræ* Num. 7. & 8. pag. X.

„Oſbernum conſcripſiſſe *Vitam Odonis Archiepiſcopi Malmsburienſis* teſtatur, qui in texenda ſua *De Pontificibus Anglorum Hiſtoria*, eadem uſus eſt. Ex pluribus autem, quæ adducit illius loci, colligi haud obſcure poteſt Librum Oſberni *De Vita Odonis* quem Malmsburienſis vidit, à noſtro diverſum fuiſſe: quod & Johannes Mabillonius anteà obſervavit. Hunc tamen qui ſupereſt, librum ſub Oſberni nomine idem Mabillonius evulgavit *Seculo Benedictinorum V.* pag. 283. eundemque inſcriptum eidem Authori, nos ex eodem Codice Lambethano repræſentavimus. Præterquam enim quod alium Vitæ Odonis Scriptorem Baleus ſeu Pitſius non memoraverint, huic in Codice Cottoniano *Otho A. 12.* licet manu recentiore, Oſberni nomen præfigitur. Quin etiam Jocelinus *De Hiſtoricis Anglicis* cap. 10. Vitam Odonis ab Oſberno ſcriptam hac ſententia inchoatam eſſe dicit, *Venerabilis Chriſti Confeſſor Odo nobilibus ſed paganis &c.* quæ libri à nobis editi initium facit. Illa denique, in quibus Vita à Guillelmo Malmesburienſis citata, à noſtrà diſcordat, levioris momenti ſunt. Poſtea tamen errorem deprehendi; in antiquo enim Collegii Corporis Chriſti Cantabrigienſis Codice, hæc Vita inter alia Eadmeri opera reponitur, eidemque inſcribitur. Huic itaque reſtitui debet. *Vitam B. Bregwini* brevem ex eodem Codice Lambethano accepi, inter Odonis & Elphegi Vitas collocatam. Hinc nata eſt mihi licentia, illam Oſberno debere poſſe. Poſtmodum verò illam in Johannis Tinmuthenſis Sanctilogio inveni ad calcem *Hiſtoriæ Aureæ* in Bibliotheca Lambethana. Eam Tinmuthenſis ex uberiori Commentario Eadmeri de *Vita ejuſdem* accepit, verbis iſtius ut plurimum aſſervatis. De Eadmeri Libro inſerius dicendum eſt.“

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, Num. 5996. in MSS. Thomæ Galei Codice 162. *Oſberni Epiſtolæ* extare dicuntur. Quoad autem *Vitam Sancti Edwardi Regis*, quam Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. 380. dicit, extare MS. in volumine *De vita & miraculis quorundam Sanctorum*, quod a Vita Martialis incipit, in Collegio Divi Benedicti Cantabrigiæ, ubi extremo loco reperias *Vitam Regis Eduardi* in epitomen contractam ex Tract. *Domini Oſberni Weſtmonaſterienſis*, ut eſt apud Thomam James. Opinor, id eſſe non verum, nec illam unquam ab Oſberno Cantuarienſi compoſitam, ſed longe ſerius ab *Oſberto* nimirum *Weſtmonaſterienſi* circa annum 1136. cujus ætate nondum Edwardus in album Sanctorum relatus fuerat, ut ex Epiſtolis illius conſtat, de quibus diſſeremus poſtea. Confundunt plerique hunc *Oſbernum* cum *Oſberto* ejuſdem fermè temporis & inſtituti & nationis, cui inſcripſit *Libros duos*, unum *De Vita*, alterum *De miraculis Sancti Dunſtani Cantuarienſis Archiepiſcopi*, quos Surius ad diem 19. menſis Maji, ſed truncatos & mutilos: integros autem, atque ſanatis utcunque eorum vulneribus, edidit Joannes Mabillon Seculo III. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 701. & ſeqq. Oſberno Cantuarienſi legitimo authori reſtitutos. Agit de utroque *Oſberno & Oſberto* Gerardus Joannes

Voſ-

Voſſius, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. mihi 380. & cap. 49. pag. mihi 409. De Oſberno Cantuarienſi Monacho Joannes Lelandus *Collectaneorum* vol. 1. num. 4. ubi Vita S. Ælphegi Archiepiſcopi auctore Oſberno Cantuarienſi pag. 22. excerpitur. Et *Collectaneorum* volum. 4. num. 104. pag. 137. Cæſar Baronius in Annalibus ad annum 840. 855. 857. 860. & in Notis ad Martyrologium Romanum die 19. Maji, qui ubique *Osbertum* vocat. Henricus Warthon in Præfatione ad Tomum 2. *Anglia Sacra* num. 4. 5. 6. 7. & 8. quem hic exſcripſimus. Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti* ſeculo ſexto, parte 1. pag. 113. ubi *Vitam Sancti Elphegi* profert, editionis Pariſienſis apud Carolum Robuſtel anno 1701. in folio.

1080 JOANNES PHILOSOPHUS COGNOMENTO ITALUS, merito quidem, cum ex Italia oriundus eſſet, ſeculo poſt Chriſtum undecimo, ſub Imperatoribus Michaele Duca & Nicephoro Botoniata, ratione Dialecticæ ac Sophiſticarum cavillationum adeo inclaruit, ut poſt Michaelem Pſellum, teſte Anna Comnena *Alexiados* Lib. 5. pag. 144. & 145. cujus adverſarius & æmulus fuerat, Φιλοσοφίας ἁπάσης διδάσκαλος καὶ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, hoc eſt, *Philoſophiæ univerſæ profeſſor Princeps omnium Philoſophorum* publice declaratus ſit: quæ ſunt verba ipſa Annæ Comnenæ, Lib. 5. pag. 145. Id autem *Joannes Italus* variis inter philoſophandum Dogmatibus hæreticis, & præſertim quidem, *De Pythagorica Metempſychoſi*, ſive *Tranſmigratione animarum*, & *De Ideis Platonicis*, graviſſimas in Eccleſia Orientali turbas excitavit: unde anno Chriſti 1084. ſub Imperatore Alexio Comneno per judicium Eccleſiaſticum Conſtantinopolitanum, tanquam Hæreſiarcha ſolemniter condemnatus & anathemate percuſſus eſt: ut Anna Comnena ipſius Imp. Alexii Comnini filia fuſe lateque narrat, *Alexiados* ſive *Rerum à Patre ſuo vel ejusdem tempore geſtarum* Lib. 5. pag. 147. ad 149. editionis Græco-Latinæ, Pariſienſis, Petri Poſſini in folio. Quæ narratio cum prolixior ſit, quam ut commode hic Græce & Latine integra inſeri poſſit: pauca tantum ejus fragmenta, quæ præ cæteris ad rem præſentem maxime faciunt, eruditorum oculis ſubjiciam. Notandum autem *primo* eſt, Joannem illum Italum, ibi ſemper ſuppreſſo *Joannis* nomine, ſimpliciter & κατ᾽ ἐξοχὴν, ſive per excellentiam *Italum* tantum vocari; ſimul etiam ſtatim in principio iſtius narrationis, expreſſe indicari, quod is ex Italia oriundus fuerit, licet adhuc puer cum patre ſuo militante in Sicilia diu commoratus ſit: ibidemque fundamenta eruditionis, non in Schola, ſed in Caſtris poſuerit. Ipſa *Anna Comnena* ea de re verba, hæc ſunt pag. 148. οὗτος δὲ ὁ Ἰταλὸς ὥρμητο μὲν ἐξ Ἰταλίας, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐφ᾽ ἱκανὸν διέτριψε. Νέος δὲ αὐτῇ &c. Cum autem idem *Joannes Italus*, aliquandiu cum in Sicilia, tum poſtea in Longobardia commoratus fuiſſet, veniſſe Conſtantinopolim atque ibi Logicam didiciſſe, deinde etiam Michaeli Pſello dediſſe operam; ſed ſuperbum pariter ac contumacem virum Magiſtro ſuo ſeſe oppoſuiſſe, & unice Dialectica ſua fretum, ſophiſticis ſuis cavillationibus, non apud plebem tantum indoctam, verum etiam apud Imp. Michaelem Ducam admirationem ſibi & applauſum acquiſiviſſe. Ipſa Annæ Comnenæ hæc pag. 144. verba ſunt: Ἐμβαθύνας δὲ τῇ Διαλεκτικῇ μεθημερινὰς θορύβους ἐν πανδήμοις συνελεύσεσιν ἐποιεῖτο, σοφιστικὰς συνείρων ἐρεσχελίας. Dum vero idem *Joannes Italus* Michaeli Pſello in primaria Profeſſione Philoſophiæ Conſtantinopoli ſucceſſiſſet, ut ſuam authoritatem magis ſtabiliret, ſtatim publice explicare ſcripta Platonis, Ariſtotelis, Porphyrii, Jamblichi & Procli Diadochi cœpit, ut habet Anna Comnena pag. 145. his verbis: Ἔνθα καὶ τοῦ Ψελλοῦ μεταχωρήσαντος Βυζαντόθεν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, αὐτὸς φιλοσοφίας ἁπάσης προέστη διδάσκαλος, ὕπατος τῶν φιλοσόφων χρηματίσας, καὶ τάς τε Ἀριστοτελικὰς βίβλους, καὶ τὰς Πλατωνικὰς ἐξηγεῖσθαι ἐσπούδασεν &c. item aliquanto poſt pag. 147. καὶ γὰρ τά τε Πρόκλου καὶ Πλάτωνος, καὶ τὰ φιλοσόφων ἀμφοῖν Πορφυρίου τε καὶ Ἰαμβλίχου ἀνεκάλυπτε δόγματα &c. Notandum *ſecundo* eſt, ab eodem Joanne Italo ipſum Patriarcham Conſtantinopolitanum Euſtrabium Garibam, ſpecioſis ſophiſmatibus ſeductum, & in eoſdem errores præcipitatum eſſe: cui ut ab hæreticis ſuis dogmatibus ad Orthodoxam fidem revocaretur, in cuſtodiam traditus fuerat. Ita Anna Comnena loco citato pag. 148. & 149. his verbis: Προέδρου ὄντος τῆς Ἐκκλησίας τηνικαῦτα Εὐστρατίου τοῦ Γαριδᾶ, ὃς τοῦτον παρακατέσχε περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἵνα τάχα πρὸς τὸ κρεῖττον μεταποιῆσαι. ἀλλὰ μικροῦ θᾶττον ἂν, αὐτὸς τῆς ἐκείνου μετέσχε κακίας &c. Eadem quoque Comnena expreſſam ibi mentionem facit, *Undecim Capitum De Orthodoxa fide, totidemque Anathematiſmorum*, contra eundem Joannem Italum compoſitorum, pag. 149. his verbis: Εἰς ἕνδεκά τινα κεφάλαια, τὰ δογματισθέντα κακῶς παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ συνεκεφαλαιώσαντο, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλαν. ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια τὸν Ἰταλὸν ἀναθεματίσαι, ἐπ᾽ ἄμβωνος ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσεν ἀνακεκαλυμμένῃ τῇ κεφαλῇ, τοῦ πλήθους ἅπαντος ἀκροωμένου, καὶ λέγοντος αὐτοῖς τὸ ἀνάθεμα ὡς ἂν ἐγένετο ταῦτα &c. Id eſt, *In undecim igitur Capita pravam Itali doctrinam redegerunt, atque Imperatori Alexio Comneno ea transmiſerunt. Imperator autem Italum juſſit hac ipſa Capita in Magna Eccleſia ex ambone capite nudo anathematizare, audiente univerſo populo, & poſt uniuscujusque Capitis Lectionem itidem clamante, Anathema.* Ex illis autem Dogmatibus hæreticis, quæ idem *Joannes Italus*, poſt veram reſipiſcentiam ſuam ſponte improbavit

ac revocavit, ſpeciatim & præcipue ibi enarrari *Pythogaricam Metempſychoſim*, ſive *Transmigrationem animarum ex uno corpore in aliud, & Contemptum ſacrarum Imaginum, atque falſas opiniones De ideis Platonicis*. Ipſa Annæ Comnenæ verba hæc ſunt: ἐγένετο δὲ καὶ τὰς μετεμψυχώσεις, καὶ τὸ ὑβρίζειν τὰς σεπτὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, καὶ τὸν περὶ τῶν ἰδεῶν λόγον μεθερμηνεύειν πῶς πρὸς τὸ ὀρθόδοξον ἐσπευσε. Scripſit autem hic Joannes Italus multa Philoſophica, quæ extant in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS.^to Philoſophico Græco LXXXVI. ut habet Lambecius Libro VII. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 148. his verbis. „Octogeſimus ſextus Codex MS.
„Philoſophicus Græcus chartaceus eſt anti-
„quus, in 4. conſtatque foliis 232. qui primum
„quidem ad Jo. Scandalarium medicum Creten-
„ſem, poſtea vero ad Sebaſtianum Ericium Se-
„natorem Venetum, ut ipſi propriæ manus
„ſubſcriptione teſtantur, olim pertinuit. Con-
„tinentur in eo *primo* & quidem a fol. 1. pag.
„1. usque ad fol. 147. pag. 1. *Joannis cognomen-*
„*to Itali, Philoſophiæ univerſæ Profeſſoris & Prin-*
„*cipis omnium Philoſophorum, Reſponſa ad nona-*
„*ginta tres Quæſtiones Philoſophicas miſcellaneas,*
„ſibi cum à diverſis aliis, tum præcipue ab Im-
„peratore Michaele Duca, ejusque fratre na-
„tu majore Andronico, propoſitas. Inſcribun-
„tur atque incipiunt hoc modo: Ἰωάννου σοφω-
„τάτου ὑπάτου καὶ διδασκάλου τῶν φιλοσόφων,
„τοῦ Ἰταλοῦ, ἐκδόσεις εἰς διάφορα ζητήματα,
„διὰ τὸ καὶ διαφόρους τοὺς ταῦτα προβαλλο-
„μένους. Α! Εἰς τὸ, τέχνη τεχνῶν, καὶ ἐπιστή-
„μη ἐπιστημῶν. Πολλοὶ μὲν πολλαχῶς τῶν ἀρ-
„χαίων τὴν φιλοσοφίαν ὡρίσαντο. ὧν οἱ μὲν
„γνῶσιν τῶν ὄντων ταύτην εἶναι εἰρήκασιν. οἱ
„δὲ ὁμοίωσιν Θεῷ, καὶ θανάτου μελέτην ἕτεροι.
„Ἀριστοτέλης δὲ ὁ Σταγειρίτης ἑτέραν ὁδὸν ἐτρά-
„πετο, φάσκων φιλοσοφίαν εἶναι τέχνην τεχ-
„νῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν. τοῦτο δὲ τὸ τῷ
„Ἀριστοτέλει εἰρημένον, οὐ μικρὸν &c. *Secundo* &
„quidem à fol. 147. pag. 2. usque ad fol. 198.
„pag. 2. ejusdem *Joannis Itali Expoſitio Libri ſe-*
„*cundi, tertii & quarti Topicorum Ariſtotelis*, cu-
„jus titulus & principium: Ἰωάννου ὑπάτου καὶ
„διδασκάλου τῶν φιλοσόφων, τοῦ Ἰταλοῦ, ἐκδό-
„σεις εἰς τὸ β! τῶν Τοπικῶν. Ἐς μὲν δὴ τόπος
„τὸ ἐπιβλέπειν &c. Plura de eadem Expoſitio-
„ne, vide in Appendice Libri IV. Commenta-
„riorum iſtorum Bibliothecæ Cæſareæ pag.
„325. quæ habetur quoque in Codice MS. Phi-
„loſophico CXXXVII. num. 2. & quidem a
„fol. 9. pag. 1. usque ad fol. 48 pag. 2. ut habet
„Lambecius Libro VII. horum Commentario-
„rum pag. 257. *Tertio* & quidem à fol. 198. p.
„2. usque ad fol. 224. pag. 1. Ejusdem *Joannis*
„*Itali Liber De Dialectica ad Andronicum Ducam,*
„*Imperatoris Michaelis Ducæ fratrem natu majo-*
„*rem:* cujus titulus & principium, τοῦ αὐτοῦ
„πρὸς τὸν βασιλέα, κύριον Ἀνδρόνικον, ἐρωτή-
„σαντα περὶ Διαλεκτικῆς. Καὶ πρώην μὲν ὦ κρά-
„τιστε βασιλεῦ &c. *Quarto* & quidem a folio
„224. pag. 1. usque ad fol. 232. pag. 1. ejusdem
„*Joannis Itali Methodus Synoptica Rhetorica*, cujus
„titulus & principium: τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου μέ-
„θοδος ῥητορικῆς ἐκδοθεῖσα κατὰ σύνοψιν. Ἡ ῥη-
„τορικὴ μέθοδός ἐστι ἐξ ἐνδόξων τοῦ περὶ ἕκαστον θεω-
„ρῆσαι τὸ πιθανόν. διὸ καὶ ἀντίστροφός ἐστι τῇ
„διαλεκτικῇ &c." Nullus quem ſciam agit de hoc Joanne Italo, ſi unum Lambecium excipias, quem pluribus de illo agentem, in epitomen contraxi. De illo autem Petrus Lambecius tomo 4. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 322. ad 326. in *Additamento* XIV. ad librum tertium pag. 165. 166. 246. 247. & 255. Libro V. eorundem Commentariorum pag. 415. Additamento VIII. ad librum IV. pag. 326. Libro VII. eorundem Commentariorum pag. 147. & 148. pag. 257. Et in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 290. & 306

NICETAS ARCHIDIACONUS MAGNÆ ECCLESIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ, ATQUE CHARTOPHYLAX, floruit temporibus Euſtratii Garidæ Patriarchæ Conſtantinopolitani, cujus Patriarchatus a Baronio *Annalium* tomo XI. ad annum Chriſti 1086 refertur: cum tamen ex Annæ Comnenæ *Alexiade* certo conſtet, ipſum jam anno Chriſti 1084. Patriarcham extitiſſe, quo Joannes Italus hæreſeos damnatus eſt. Collegit iſte Nicetas errores Joannis Itali, ſcripſitque *Librum undecim capitum de Orthodoxa fide, totidemque Anathematiſmorum contra Joannem Philoſophum*, cognomine & origine *Italum*. Meminit hujus Operis Leo Allatius in Opere *De Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetua conſenſione* Lib. 2. cap. 10. §. 3. ubi monet ſupra memoratos *Undecim Anathematiſmos recitari in Eccleſia Græca die Orthodoxiæ ſacro, editoſque eſſe in Græcorum Triodio*, quod eſt liber Eccleſiaſticus a *Canonibus* ſive *Canticis trium Odarum* ſic dictus, qui continet *Officium a Septuageſima*, quam illi vocant *Dominicam Publicani & Phariſæi*, usque ad *Sabbatum ſanctum*, in Eccleſiis eorum recitari ſolitum. Extant in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi ut habet Lambecius Lib. 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 165. Codice MS. Theologico Græco 77. & quidem a fol. 152. pag. 2. usque ad fol. 153. pag. 2. *Nicetæ Archidiaconi Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & Chartophylacis Capita de fide Orthodoxa ſive Anathematiſmi undecim contra Joannem Italum*, quorum titulus & principium: Κεφάλαια περὶ ὀρθοδοξίας συντεθέντα παρὰ Νικήτα Ἀρχιδιακόνου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεγάλης ἐκκλησίας καὶ Χαρτοφύλακος κατὰ Ἰωάννου Φιλοσόφου τοῦ Ἰταλοῦ ὅτε ἐκακοφώνει κατὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ. Ἀναθεματισμὸς α. Τοῖς ὅλως ἐπιχειροῦσι νέαν τινὰ ζήτησιν &c. Vide Lambecium libro 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 165. & 166. & in Catalogo, pag. 255. Item libro 4. eorun-

eorundem Commentariorum, pag. 322. In *Nova bibliotheca MSS. Librorum* tam Græcorum quam latinorum & Gallicorum, quam ex Catalogo MSS. Librorum Regiæ Galliarum bibliothecæ potiſſimum collectam, edendam eucuravit Philippus Labbeus anno 1653. in 4. Pariſiis apud Joannem Henault, parte 2. pag. 89 advertit extare *Nicetæ Chartophylacis Niceni* quibus temporibus & quibus de cauſis Eccleſia Romana ſeceſſerit à Græca in Codice Regio 1334. Item in Bibliotheca Sfortiana fuiſſe dicitur, *Nicetas de Azimis & Sabbatorum jejunio & Nuptiis Sacerdotum.* Quæ ad eundem ſpectare poſſunt.

1080 GREGORIVS S. R. E. CARDINALIS EPISCOPVS SABINENSIS, qui non Domnizoni ut ſcribit Ferdinandus Vghellius, ſed Vbaldo ex Ciaconio ſucceſſit, a Gregorio VII. Cardinalis & Epiſcopus Sabinenſis factus, a quo in Germaniam ad Imperatorem Henricum legatus eſt, ut eidem Imperatori author foret, ne fœdera in Canuſino conventu firmata, malorum hominum conſilio violaret. Sed Fidefragus Henricus Romani Pontificis mandata contempſit, parumque honorifice cultum Legatum, ad curiam Romanam redire juſſit. Scripſit circa annum 1070. *Collectionem Canonum libris quatuor*, quam *Polycarpum* appellavit, quod Operis nomen eſt, non Authoris: de qua loquitur Antonius Auguſtinus *De emendatione Gratiani* Lib. 1. Dialogo 14. & Lib. 2. Dialogo 15. Habetur manuſcriptum hoc Opus in Bibliotheca Vaticanâ, ut aſſerit idem Auguſtinus in Opuſculo *De veteribus Collectionibus & Collectoribus Canonum*, poſt Epitomen Juris Pontificii, anno 1641. Pariſiis in ſolio editam. Itemque Manuſcriptum in Bibliothecâ Colbertinâ, Codicibus 696. & 4047. quos adnotaſſe juvat. „Incipit, „*Prologus Gregorii Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſuper* „*Excerptum, de Romanorum Pontificum & aliorum* „*Sanctorum authoritatibus.* Dilecto Domino D. „Sancti Jacobi Eccleſiæ Pontificali inſulâ dignè „decorato, Gregorius Presbyterorum humillimus ſalutem. *Petiſtis jamdudum & hoc ſæpe,* „*ut Opus arduum & ſupra vires meas aggrederer &c.* „Libri primi titulus primus, *De principatu Petri.* „Apoſtolus in Evangelio, *Dixit Jeſus Simoni Petro, Simon Johannis &c.* Ex inſcriptione autem Codicis, videtur Gregorius hanc Collectionem eſſe aggreſſus, antequam ad Cardinalitiam dignitatem & Epiſcopatum Sabinenſem promotus ſit, id eſt, circa annum 1070. Deceſſit Gregorius ſub Pontifice Vrbano II. cum ſemper Gregorii VII. partes in Schiſmate Gibertino conſtantiſſimè defendiſſet, & ſucceſſorem habuit in Epiſcopatu Sabinenſi &c. De hoc plura ſcripſit Lambertus Schaſnaburgenſis, illiusque meminit Regiſtrum Gregorii VII. Ferdinandus Vghellus tom. 1. *Italiæ ſacræ* in Epiſcopis Sabinenſibus. Auguſtinus Oldoinus tomo 1. *Hiſtoria Cardinalium S. R. Eccleſiæ*, anno 1073. ſub Gregorio VII. Col. 865. editionis Romanæ anni 1677.

DEVSDEDIT PRESBYTER CARDINALIS TITVLI SANCTI PETRI AD VINCVLA, ad hanc dignitatem à Gregorio VII. promotus eſt. 1080 Hic eum in ſacrarum legum & Apoſtolicarum traditionum Doctrinâ peritus, & in Sanctorum Patrum Scriptis verſatus eſſet, tempore Victoris Papæ III. hoc eſt anno Chriſti 1086. ſcripſit *Collectionem Canonum*, ſeu *Libros IV. de rebus Eccleſiaſticis*, qui manuſcripti extant & aſſervantur in Bibliothecâ Vaticanâ, ut tradit Stephanus Baluzius in *Notis* ſuis ad Emendationem Gratiani pag. 270. de quibus Antonius Auguſtinus in Dialogis ſuis, *De emendatione Gratiani.* Inſcripſit hoc Opus teſte Oldoino, Victori III. Gregorii Succeſſori, cujus argumentum eſt: *Non licere Laicis in Sacerdotiorum collationibus, quæ Cleri & Monachorum jura ſunt, authoritatem ſuam interponere:* in quo Imperatorem Henricum & Clementem III. Antipapam aſperè perſtringit. Hunc librum variâ doctrinâ refertum, apud ſe olim habuiſſe teſtatur Ciaconius, quem Pandulfus Piſanus in Vitâ Victoris III. commemorat, eundemque quadripartitum ipſemet in ejus exordio docet. Primus enim liber continet *Privilegium authoritatis Eccleſiæ Romanæ:* & quoniam Eccleſia ſive Clero eſſe non poteſt, neque Clerus absque rebus quibus temporaliter ſubſiſtat, ideo ſecundum ſubjunxit *De Clero* & tertium *De rebus ejusdem Eccleſiæ.* Quia verò ſeculi poteſtas Dei Eccleſiam ſibi ſubjugare nititur, *Libertas ipſius & Cleri & Rerum ejus*, tertio & maxime quarto libro evidenter oſtenditur. Addit Oldoinus, eundem Deusdedit edidiſſe etiam *Eccleſiaſticorum per Capita compendium*, ea ſcilicet ratione, qua poſteà Gratianus *Decretum* ſcripſit, ac libellum etiam compoſuiſſe *Contra Invaſores rerum Eccleſiaſticarum Simoniacos atque Schiſmaticos:* de quibus ambigo plurimum, an non idem Opus cum præcedente, ſint. Dum vixit Catholicæ partis contra Imperatores ſtudioſiſſimus fuit, & Gregoriani juris acerrimus defenſor, cujus in Hiſpaniis legatione functus eſt. Hæc ex Auguſtino Oldoino in *Hiſtoria Cardinalium & Pontificum Romanæ Eccleſiæ*, tomo 1. anno 1073. ſub Gregorio VII. Col. 865. Illi qui correxerunt & ediderunt Corpus Juris Canonici juſſu Gregorii Papæ XIII, quod anno 1580. tribus voluminibus in ſolio Romæ primò editum eſt, tum poſtea Lugduni anno 1584. forma eadem, cum Gloſſis & Commentariis veterum Jurisconſultorum, & allegationibus citationum tum Decreti Gratiani, tum Decretalium aliarum: Illi inquam emendatores Decretorum volumine 1. ad Diſtinctionem XL. cap. 6. *Si Papa* Decreti Gratiani fol. ſeu col. 195. editionis Lugdunenſis, ita loquuntur de *Deusdedit*, quem Presbyterum Cardinalem tit. Apoſtolorum in Eudoxia conſtituunt. „Nauclerus Generat. 26. teſtatur *Si Papa*, hoc fuiſſe

di-

„dictum *Bonifacii Martyris.* Verum Deusdedit
„Presbyter Cardinalis tit. Apoſtolorum in Eu-
„doxia, tempore Victoris Papæ III. libris quatuor
„*De verbis Eccleſiaſticis* compoſuit, qui in biblio-
„theca Vaticana ſervantur: & lib. 1. cap. 231.
„*Ex geſtis* (ſic enim habent multi Gratiani Codi-
„ces & Ivo) *Bonifacii Martyris & Archiepiſcopi*
„*Moguntini, Sedis Apoſtolicæ Legati*, hæc illius San-
„ctiſſimi viri de Romano Pontifice ac ſede Apo-
„ſtolica, verba refert, in quibus eſt hoc caput,
„quod quidem multum ex antecedentibus &
„conſequentibus illuſtratur. Sic illi ad caput 6. Diſtinctionis XL. *Si Papa* de Deusdedit Presbytero Cardinali, ubi & caput integrum referunt, unde deſumptum eſt. Itaque quæ de Romano Pontifice *Diſtinctione 40. cap. 6.* dicuntur, verba non ſunt *Sancti Bonifacii Martyris*, uti à Gratiano allegantur, ſed illius qui res geſtas Bonifacii conſcripſit, ut allegat Deusdedit ipſe Cardinalis in libris quatuor *De verbis Eccleſiaſticis* Lib. 1. cap. 231. *Ex geſtis Bonifacii Martyris & Archiepiſcopi Moguntini, Sedis Apoſtolicæ Legati.*

1080 COSMAS PRAGENSIS ECCLESIÆ DECANVS anno 1086. floruit, temporibus Gebehardi hujus Eccleſiæ poſt Sanctum Adalbertum illius fundatorem Epiſcopi, qui naſcentem hanc Eccleſiam ſcripto brevi illuſtravit. Compoſuit igitur *Chronicon breve Bohemorum*, ſeu *Chroniculum de erectione regnorum Bohemiæ & Poloniæ, ac de fundatione Pragenſis Epiſcopalis Eccleſiæ.* Illud quidem mole parvum, ſed his gentibus ad quas ſpectat, non ingratum. Dicatum illud Domino Severo Melnicenſis Eccleſiæ Præpoſito, atque deductum ad annum 1086. quo Wratislaus Dux Bohemiæ atque Ottonis Ducis Moraviæ frater, Henrico III. imperante, XVII. Kaſendas Julii inter ſacra Miſſarum ſolemnia, ab Engelberto Trevcrenſi Archiepiſcopo, regalibus faſcibus inductus (ut inquit) in Regem Bohemorum atque Polonorum unctus eſt. Narrat idem Coſmas Decanus, ſe vidiſſe Henricum III. Romanorum Imperatorem, privilegio hujus promotionis, deſignationis nempe terminorum ac finium Pragenſis Epiſcopatus, ſua manu ſubſcribentem. Extat hoc Chronicon, de quo Guilielmus Cavus ſilet, præmiſſum *Rerum Bohemicarum antiquis Scriptoribus*, qui ex Bibliotheca clariſſimi viri Marquardi Freheri, Conſiliarii Palatini, Hanoviæ in folio anno 1602. typis Wechelianis apud Marnium & hæredes Johannis Aubrii impreſſi ſunt, quibus acceſſerunt *Commentarii Hiſtoriæ Bohemicæ Johannis Dubravii Olomucenſis Epiſcopi*, longe emendatiores & auctiores antea editis. Chriſtophorus Sandius qui anno 1687. edidit *Notas & Obſervationes* in Hiſtoricos Gerardi Johannis Voſſii Latinos, in 16. Amſtelodami editas, pag. 78. dictarum Notarum ad Voſſii pag. 356. obſervat *Coſmam Pragenſis Eccleſiæ Decanum* anno 1126. ſcripſiſſe *Libros tres Chronicæ Bohemorum*, ut docebit in *Auctario Operis Voſſiani* quod promiſſum non exhibuit. Hoc *Chronicon* altero de quo egimus amplius ad annum usque 1126. pertingens, editum eſt Hanoviæ in folio iisdem Wechelianis typis anno 1607. cum *Vita S. Adalberti Pragenſis Epiſcopi* ſub nomine *Coſmæ ejusdem Pragenſis Eccleſiæ Decani.* Hujus Scriptoris mentionem olim fecimus in noſtro Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 392, quem aliquando ſeriùs ad annum 1120. collocavimus, licet ad hunc usque annum telam vitæ ordiri potuerit, qui *Chronicon ſecundum* iſtud ad annum 1126. perduxerit. Hoc Chronicon libris tribus diſtinctum, eſt opus integrum *Coſmæ Decani*, à Marquardo Frehero ex MS. Codice productum, quod in editione prima imperfectum atque mutilum habebatur, eſt enim inſcriptum eidem *Severo Melnicenſi Præpoſito*, de quo ſupra egimus. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 41. p. 356. editionis ultimæ hæc habet.

Eodem tempore (anno nempe 999. *& alter coæ-*“
taneus S. Adalberti Pragenſis Epiſcopi, qui hac“
tempeſtate extitit, *ejusdem Adalberti vitam exa-*“
ravit, quam Henricus Caniſius edidit Tomo V. an-“
tiquæ Lectionis parte 2. pag. 332. ad 354. Ætatem“
indicant hæc verba: Erat autem iſtis diebus Ro-“
mæ Imperatrix Theophania, mater ejus, qui“
modo regnat tertius, & Deo juvante, Maximus“
Otho.“ Item hæc Vita poſteà Vita Hanoviæ 1607. in fol. edita eſt, ubi author ejus non ſolum Adalberto æquævus dicitur, ſed & *Coſmas Pragenſis Decanus*, qui etiam lib. 1. *Chronici Bohemiæ* pag. 17. *S. Vitam Adalberti* ſcripſiſſe teſtatur, quam ob cauſam res geſtas illius repetere nolit, *Nam mihi jam dicta bis dicere non placet iſta* (inquit Scriptor Chronici citati. Verum hoc tempore Othonis III. Imperatoris, poſterior eſt Coſmas Decanus Pragenſis annis 90. vel 100. & amplius, quippe cum ad annum 1126. Chronicam ſuam deduxerit. *Tertio.* Bzovius edidit Vitam illam anno 1640. Tomo ultimo *Annalium*, eamque authori vindicavit *Sylveſtro II. Papæ* ab anno 999. ad 1003. ſub hoc titulo: *Sancti Adalberti Urſini, Comitis Roſembergi, Pragenſis Epiſcopi, Gneſnenſis Archiepiſcopi & Martyris, Bohemorum, Hungarorum, Polonorum, Pruſſorum Apoſtoli, Vita & Paſſio, ab ejus Synchrono & familiari Silveſtro II. Papa Romano, nunc primum ex Bibliotheca Caſſinenſi, ſuo auctori reſtituta.* Tradit Bzovius in Vita Silveſtri II, dictam Vitam ab eo fuiſſe exaratam, cum jam Romanus Pontifex eſſet. Habet illa commune initium cum Vita, quæ in *Lectionibus antiquis* Caniſii edita eſt, cujus finem tamen diverſum obſervavi, nec non in medio. Leviſſimæ autem comparatæ cum editione Caniſiana, differentiam animadverti. Hæc de *Vita S. Adalberti Pragenſis Epiſcopi*, quam nonnulli *Coſmæ Pragenſi Decano*, ad cujus Chronici calcem edita reperitur, alii *Silveſtro Papæ II.* adſcripſerunt. Quid ſi dicamus, *Vitam hanc Adalberti* fuiſſe primum circa annum M. à Sylve-

ſtro

ſtro ſecundo Papa conſcriptam, poſteà autem in paucis interpolatam ac immutatam circa annum MC vel ſeriùs à Coſma Pragenſis Eccleſiæ Decano, qui etiam notas temporum à Silveſtro in opere priori adjectas, in ſecundo reſervaverit? Mentionem hujus faciunt Scriptoris, Carolus Dufrenius du Cange in Catalogo Scriptorum quem *Gloſſario mediæ Latinitatis & infimæ* præmiſit, col. 99. Catalogus impreſſorum librorum Bodlejanæ Bibliothecæ pag. 187. in folio Oxonii anno 1674. impreſſus, curis & ſtudio Thomæ Hidii, cum aliis ſupra allatis. Agit de *Coſma Pragenſi* Aubertus Miræus ad calcem *Bibliotheca Eccleſiaſtica*, in *Auctario de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quem ad annum usque 1126. Hiſtoriam Bohemiæ ſcripſiſſe aſſerit, cap. 339. pag. 243.

1080 GEORGIUS MONACHUS GRÆCUS, alius ab eo quem *Hamartolum* vocant, ipſoque ducentis annis circiter junior, ſcripſit *Chronicon Græcum* ab Adamo ad Alexium Comnenum, qui anno 1081. Imperium Orientale obtinuit, non fonte proprio, ſed exſcriptis ad verbum aliis Scriptoribus, cujus partem aliquam ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ deſumptam, nempe à Leone Armeno usque ad Conſtantinum Porphyrogennetam, qui anno DCCCCLIX. die IX. Decembris vitam ſuam finivit, Græcè & Latinè in lucem produxit Franciſcus Combefiſius anno 1685. ex typographia Regia in folio, inter *Scriptores poſt Theophanem Hiſtoriæ Byzantinæ* à pag. 499. ad pag. 594. Mentionem facit Scriptoris hujus Carolus du Freſne Dominus du Cange, in Notis ad *Chronicon Paſchale* pag. 525, quod editum Pariſiis ex typographia Regia anno 1688. Græcè & Latinè in folio, qui MS. Codicem ſæpe tenuit & excuſſit. De illo etiam Cavus in Diſſertatione *De Scriptoribus incertæ ætatis*, verbo *Georgius*, Num. X.

PAULUS BENRIEDENSIS PRÆPOSITUS, Canonicorum Regularium divi Auguſtini in Germania, circa idem hoc tempus, ſcripſit *De rebus geſtis Gregorii VII. Romani Pontificis*, & *Vitam Sanctæ Herlucæ Virginis*, Opuſcula quæ edidit Jacobus Gretſerus Germanus, Theologus Soc. Jeſu Ingolſtadii in 4. anno 1610. apud Adamum Sartorium. 1080

ROBERTI ABBATIS SANCTI VIGORIS BAJOCENSIS ORDINIS D. BENEDICTI COMMENTARIORUM IN CANTICA CANTICORUM LIBRI DUO.

Qui hucusque falsò ſub nomine Gregorii Magni, atque inter ejus Opera enumerati ſunt.

COMPENDIUM VITÆ ROBERTI ABBATIS SANCTI VIGORIS BAJOCENSIS.

(*Ex duobus MSS. Codd. altero Abbatiæ Balernenſis, altero S. Victoris Pariſienſis.*)

1080 ROBERTUS de Tumbalenia Monachus Sancti Michaëlis in periculo maris, ut ſcribit Ordericus Vitalis, Lib. 8. *Hiſtoriæ* ad annum 1094. Abbas factus poſtea Monaſterii S. Vigoris ad muros urbis Bajocenſis in Normannia. *Romam ille profectus eſt, ubi à Gregorio VII. Papa detentus honorificè, usque ad mortem Romanæ fideliter ſervivit Eccleſiæ:* ut Ordericus idem ſcribit ad annum 1087. libro cit. *Inter reliqua peritiæ ſuæ monumenta, brevem & luculentam, ſenſuque profundam ſuper Cantica Canticorum expoſitionem in Eccleſia dimiſit*, teſte eodem. Hic Commentarius in Cantica Canticorum, cujus prologum edidit Joannes Mabillon tom. 1. *Analectorum* pag. 125. ex MS. Codice Balernenſis in Burgundiæ Ducatu Abbatiæ Ordinis Ciſtercienſis, idem cum eo eſt, qui hucusque S. Gregorio Magno adſcriptus eſt, ad quem nullo modo ſpectare cenſet Petrus de Guſſanvilla, in editione Operum Divi Gregorii Magni ultima. Extat vero MS. in Bibliotheca inſigni S. Victoris Pariſienſis, non pro more ſuo Anonymus, ſed cum Præfatione, quæ in aliis MSS. deeſt, & cum littera prima ſeu initialis Authoris R in Codice inſcripto RR. 12. fol. 187. Idem vel Anonymus, vel ſub Gregorii nomine ſimpliciter, in multis Galliarum Bibliothecis MS. extat, ut habet Petrus de Guſſanvilla citatus, ubi in editione ſua Operum S. Gregorii Magni, de MSS. Codicibus agit, ad quos eadem contulit. Quibus addo alios hujus extare MSS. Codices in Bibliothecis Claræ Vallis & Auteæ Vallis Cod. 92. ejusdem Ciſtercienſis Inſtituti, atque in majoribus paſſim eorundem Bibliothecis. Eſſe autem unum & eundem hunc Commentarium, cum eo qui Gregorianus dictus eſt, conferenti utriusque initia cum conſequentibus, patebit. Nullusque eſt, qui tam apertæ refragabitur rei, niſi qui mentem ſanam abjecerit. Neque objiciendum ex Analectis tom. 1. pag. 128. Robertum Abbatem Sancti Vigoris dimiſiſſe Commentarium ſuum in duobus libris, Anonymum autem tomo 3. Operum S. Gregorii Magni pag. 461. *Explanationem in eadem Cantica*

continuam feciſſe. Hoc enim poſteà factum ab SS. Scriptoribus eſt ut dicto obtemperarent Abbati: qui id in votis habuit & tranſcribentibus injunxit, ſub præfarionis ſuæ finem tomo 1. pag. 128. *Analectorum.* Nec allum eſſe prologum dictorum Commentariorum in Operibus Sancti Gregorii, alium in *Analectis*, inſtet. Qui enim in Operibus D. Gregorii eſt, juxta Petrum de Guſſanville pag. 458. in Manuſcriptis multis deeſt, in aliis diſcrepat, in aliis brevior vel prolixior legitur, pro captu ſcribæ cujuſcunque. Ipſo hujus Operis & Authoris vero prologo in Analectis citatis exiſtente, ex MS. Codice Balernenſi, cum Authoris nnmine, atque in altero S. Victoris Pariſienſis, unde eduxit Jacobus Hommey, de quo infrà. Alii quoque duo MSS. Codices inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium Bibliothecarum, in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis & Metropoliticæ S. Petri apud Eboracum Codice 9. num. 2. *frater Robertus in Cantica.* Principium, *Servo Dei Anſfrido.* Et Codice 8666. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobææ Codice 944. *Roberei Commentarius in Cantica Canticorum,* habetur excuſus inter Opera Gregorii Magni. Ita in Catalogo MSS. Codicum iſtarum Bibliothécarum. Adjicio denique prologum, qui in edirione Operum S. Gregorii legitur, ab exſcriptore aliquo, cui id placuit, eſſe confictum: atque excerptum ex prologo Richardi Victorini in eadem Cantica pag. 489. Richatdinorum Operum: quem Anonymus aliquis partim immutavit, partim per compendium pro libitu conſtrinxit. Denique Commentarium hunc nuperrimè ſub nomine *S Radulphi Fontanellenſis Abbatis* edidit Jacobus Hommey Auguſtinianus Eremita pag. 276. Operis quod immeritò *Supplementum Patrum* inſcripſit, Pariſiis in 8. anno 1684. editum. Deceptus ille ex Littera ſola nominis initiali R, quam invenit in MS. Codice Navarricæ Pariſienſis Bibliothecæ, ut pag. 275. fatetur, anonymum hunc ex conjecturis Commentarium *Sancto Radulpho Fantanellenſi Abbati*, phantaſtica prorſus Sanctitatis atque commentationis laude, conceſſit. Quem prologus integer tom. 1. *Analectorum* Joannis Mabillon pag. 125. diſerte *Roberto* Sancti Vigoris Bajocenſis Abbati attribuit: idque poſt Ordericum Vitalem, contemporaneum ac oculatum teſtem, ejusdem regionis, temporis, & Ordinis alumnum. Nec validum quidquam adverſus tantam authoritatem reponi a quoquam poteſt. Nuperrime Monachi Benedictini, in editione noviſſima Operum divi Gregorii Magni, ut hunc Commentarium illi adſcriberent, produxerunt Epiſtolam quandam ſub Sancti Columbani nomine ad Sanctum Gregorium, falſam prorſus & ſuppoſitam, quam audacia prorſus inſigni adjecerunt genuinis S. Gregorii Papæ Operibus Tomo 2. in *Regiſtro Epiſtolarum* Lib. 9. Epiſtola 127. col. 1036. ut auctoritate illius fœtus ille ſeculi XI. ad Gregorium primum rediret. Sed illorum impudentiam miror, qui Epiſtola ita abſurda & falſa ſententiam ſuam ſtabilire voluerint, qua Columbanus ad Gregorium ſcribens, *ejus Paſtoralem librum laudat, petitque Expoſitiones illius in Ezechielem & in Cantica.* Ita hæc Epiſtola abſurda & inſana eſt, ita barbara, ut nullam ſimilis farraginis in antiquitate omni Eccleſiaſtica reperire liceat, ut nec ad quem ſcripta ſit, nec a quo proprie, reperire liceat. Ex ſola Epiſtolæ inſcriptione, ejus falſitas & ſuppoſitio abunde probari poteſt, quæ talis eſt. *Domino Sancto & in Chriſto Patri Romano, Pulcherrimo Eccleſiæ decori, totius Europæ flaccentis auguſtiſſimo quaſi cuidam Flori, egregio ſpeculatori, theoria utpote divina caſtulitatis potieo.*

Ego Bargoma, vilis Columba, in Chriſto mitto ſalutem.

Quis unquam credat Sanctum Columbanum virum & ſoluta oratione & ligata celebrem, Scriptorem non ignobilem, ita abſurde ad Sanctum Gregorium Magnum, Epiſtolam ſtylo barbaram & hiulcam, inſcripſiſſe? Quis non miretur Monachorum Benedictinorum impudentiam, qui tam fœtidas merces Operibus Gregorii genuinis inſeruerint? Idque ut mendacium mendacio, ſuppoſitionem ſuppoſitione altera affirmarent. Juxta Sigebertum in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 60. *ſcripſit prateres S. Columbanus adhuc adoloſcens librum Pſalmorum, elimato ſermone memoratum & laudatum.* Idem carmine quoque valuit & ætate ſua inſignis fuit: ut conſtat ex *Epiſtola illius carmine egregio expreſſa ad Hunaldum diſcipulum adverſus avaritiam*, quæ extat in *Bibliotheca SS. Patrum* editionis Pariſienſis 1624. tomo 8. inter Poetas celebres pag. 845. Epiſtolà etenim illa elegans eſt, ut omnes, qui legerint, dubio procul affirmabunt. Qui ergo ita Commentarium in Pſalmos *elimato Sermone memoratum & laudatum* conſcripſit, qui *Epiſtolam ad Hunaldum carmine eleganti & accurato* direxit: quis credat ità incomptà, & barbarà Epiſtolà ad S. Gregorium Romanum Pontificem ſcribere voluiſſe? quem appellaverit *pulcherrimum Eccleſiæ decorem, totius Europæ flaccentis auguſtiſſimum quaſi quendam florem, egregium ſpeculatorem, theoria utpote divina caſtulitatis potitum?* Epiſtola ſanè iſta, ſeu farrago abſurda, in antiquis Opuſculorum S. Columbani edirionibus non compareat, quam primum Patricius Flemingus Minotita Hibernus, edendam curavit *Ex Actis & Opuſculis S. Columbani ac aliorum Sanctorum veteris Scotiæ & Hiberniæ* anno 1667. Lovanii in folio ex MSS. Codicibus incertiſſimis ac recentiſſimis, quæ exinde in *Bibliothecam Patrum* editionis 1677. Lugdunenſis tomo XII. pag. 1. exceperunt. Eſt ergo Epiſtola illa Sancti Columbani nomine falſiſſima, qua Monachi Benedictini Commentarium in Cantica Canticorum S. Gregorio Magno adſtruere nituntur. Imò cum Commentarius ille ſeculo XI. temporibus Gregorii Papæ VII, certò ſcriptus ſit, hinc apertè concluditur, iſtam S. Columbani Epi-

Epiſtolam falſam, confictam fuiſſe poſt ſeculum XII. & XIII. *Anſfridus* cui Robertus Opus ſuum nuncupat, videtur eſſe *Anſfridus* Pratellenſis Abbas, *Aufridus* aliis dictus, cujus epitaphium Ordericus refert loco citato: Vel certè *Anſfridus* Abbas tertius Monaſterii Sancti Salvatoris Conſtantinienſis. Quo de Anſfrido Pratellenſi, plura videri poſſunt in *Chronico* Roberti de Monte, apud *Neuſtriam pium* Arturi du Montier, & Sammarthanos Fratres tom. 4. *Gallia Chriſtiana* in Catalogo Pratellenſium Abbatum. Quis verò ſit Anaſtaſius ille, cujus rogatu id Robertus aggreſſus ſit, nondum cum Mabillonio tomo 1. Analectorum pag. 132. compertum habeo. Claruit itaque Robertus Abbas S. Vigoris, à medio circiter ad undecimi ſeculi finem, vel circiter. De quo ipſe ego in *Supplemento Bellarmini* De Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. 348. Joannes Mabillon tom. 1. *Analectorum* citatorum p. 125. & ſeqq.

EPISTOLA ſeu PRÆFATIO AVTHORIS AD ANSFRIDVM ABBATEM.

SErvo Dei *a*) Incluſo Dilectiſſimo ſuo, Anſfrido quondam filio & amico, modò Divina favente cui voluerit, gratiâ, Patri & Domino, Frater *b*) ROBERTVS, hominum minimus, vitam, gaudium & gloriam, quæ verè gloria eſt.

Multis jam nuntiis inertiam meam fervor tuus in Dominum ſollicitat, ut tibi librum, quem ante hos quamplurimos dies ſuper Cantica Canticorum ſcripſi, mittam. Vix igitur nunc mitto, quem à nomine videri vellem, ſi omnibus abſcondere poſſem. Quem enim rudis & impolitus artifex fecerit annulum, ab aliis videri formidat: ſuo minimè credit, & de alterius judicio non confidit: dum id, quod ſibi ſoli ante examen perfectè non placet, in examine diſplicere pluribus timet. Sic oſtendentis & ſic paventis, accipe Opuſculum amici tui. Judica quid placuerit, & reſcribe quod judicaveris. Videor forſitan pluribus, quod & tibi videri timeo, hoc opus præſumptione cœpiſſe præſumptione perfeciſſe: Si tamen perfectum eſt dicendum, quod à *c*) doctioribus melioribusque viris eſt adhuc examinandum, & utique corrigendum. Mihi quippe fateor, cum magna indignatione fieri videtur, ut ego tam rudis ſtudio, tam ſtolidus ingenio, tam ſordidus peccato: in tam antiquum, tam doctum, tam nitidum opus proruperim: ut Salomonis verba exponerem, qui de Salomone nihil habeo, niſi forſitan quod de illo abominabile lego: ſcilicet, cum ſenex factus fuerit, nunc ſapiens eſſe deſtiterit. Mihi tamen amico tuo crede, quod hunc quem tibi mitto *d*) libellum: rogatus cœpi, multotiens admonitus perfeci. Rogavit me Dominus Anaſtaſius dilectiſſimus frater & Dominus meus: admonuerunt verò cum illo & alii multi, non tantum penſantes mihi innatam ſtultitiam: quantum amantes tam ſecretorum verborum qualemcunque ſibi clarere peritiam. Quamvis nonnulli alii, & maximè Dominus Beda in hoc eodem laboraverint, ſecreta patefecerint, poſteriſque lectionem utiliſſimam reliquerint. Tu ergo, Serve Dei, humiliter lege quæ inveneris: & ſi placuerint, tranſcribe *e*) quæ legeris.

Rogo vero ut in duo principia hoc Opus dividas, quia dictamen illud dum à ſeipſo variatur, turpe eſt ſi ſub uno principio univerſum concludatur. Dum enim ego in cella ſolitaria poſitus, Cantica Canticorum exponerem: contigit ut me quidam Amici mei ſupervenientes, exponentem invenirent: cumque ea, quæ jam expoſueram, per partes legerent, laudaverunt quidem Opus: ſed quod Canonicorum librorum exempla non inſerueram, quibus quæ dicerem probarentur, hoc unius ineſſe dixerunt. Ex illo mox tempore quæ memoriæ occurrerunt, pro re quam agebam, exempla appoſui, quamvis non neceſſaria mihi eſſe videbantur. Maximè enim compunctioni in expoſitione. Intendens, non probanda, ſed interius inſerta dixeram: unde poſteà exempla colligens dum *f*) brevitati ſtudeo, ſtrictius expoſita minus ſuavia legenti videntur. Dictaminis itaque varietas, quæ exemplorum inſertione fit, ibi notatur, ubi dicitur: *Vadam ad montem myrrha, & ad collem thuris. Cant. IV, 6.* Hoc dicto & expoſito, finiatur Liber primus: Incipiatque ſecundus, ſic oriens: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Cant. IV, 7.* *g*) Pergamentum autem, ſi tibi defuerit, mittam, quantum ſufficiet.

Lege igitur, Frater amantiſſime, Sapientiſſimi verba Salomonis Cantica Canticorum, quæ ob reverentiam ſacratiſſimi ſenſus, ob excellentiam nuptialis amoris, ob Sponſi & Sponſæ ſuaviſſimam conglutinationem: non ſolum Cantica, ſed Cantica Canticorum vocantur. In horum expoſitione, ſi quid tibi diſplicuerit, ora pro ignorantia mea: ſi quid tibi placuerit, ora pro peccatis meis, qui benè loquor & malè operor. Quod ſi librum iſtum tibi ſcribere libuerit, non ita in marginibus ſicut hìc habetur, ſcribas: ſed continuum in paginis, ſicut aliæ Expoſitiones ſcribi ſolent. Hæc verò *h*) Epiſtola, volo ut ponatur in capite.

a) *Incluſo*. Vox hæc non habetur in MS. Codice Balernenſi, apud Mabillonium tom. 1. Analectorum.

b) ROBERTVS. Ita nomen integrum in MS. Balernenſi, cum MS. Codex S. Victoris Pariſienſis litteram tantum initialem R. habeat: unde occaſionem errandi habuit Jacobus Hommey, Auguſtinianus Eremita, in *Supplemento Patrum* pag. 276. hoc Opus Radulfo Fontanellenſi Abbati, Scriptori imaginario, Sancto novi Calendarii, abſque duce & conſule, adſcribens.

c) *Doctioribus.* Rectè cum MS. Codice Balernenſi, legente perperam Hommejo, *Doctoribus.*

d) *Libellum.* Codex Balernenſis *libellulum* legit: utraque voce congruâ.

e) *Tranſcribe.* Rectè, cum editi Codices apud Gregorium & Hommey citatum, legant perperam, *inſcribe.*

f) *Dum brevitati ſtudeo.* Correxeram ex conjecturis, quod confirmatum ex Balernenſi Codice eſt: unde male in Victorino & editis apud Hommejum legitur, *Dum brevitatis ſtudeo,* ſenſu phraſis imperfecto.

g) *Pergamentum autem &c.* Hæc omnia ad ipſum Commentarii initium, ſuppleta ſunt ex MS. Codice Balernenſi, cum in Victorino his præfatio mutila ſit.

h) *Hac verò Epiſtola &c.* Præfationem hujus Commentarii, Petrus Franciſcus Chiffletius, Soc. Jeſu Theologus, erutam ex MS. Codice Balernenſis Abbatiæ Ordinis Ciſtercienſis in Burgundiæ Comitatu, ad Lucam Dacherium tranſmiſit: quo in Codice mutila eſt expoſitio à medio capite ſeptimo Cantici Canticorum. Edidit autem Johannes Mabillon tom. 1. *Analectorum* pag. 125. & ſeqq.

APPENDIX

præmiſſa editioni hujus Operis.

QVomodo Benedictini Monachi in editione noviſſima Operum Divi Gregorii Magni, Pariſiis facta tomo 3. col. 393. in *Admonitione* ad illius editionem prævia, falſis authoritatibus, hunc Commentarium Gregorio Magno adſcribere conati ſint?

Primò authoritate Epiſtolæ cujuſdam ſub nomine S. Columbani ad Gregorium Magnum, editæ *Epiſtolarum* lib. 9. Epiſtola 127. col. 1036. Sed Epiſtola illa falſa eſt atque ſuppoſita & Sancto Columbano cui attribuitur indigniſſima, de qua latè in *Præmiſſis* ad editionem hujus operis diſſeruimus.

Secundò authoritate Sancti Paterii à ſe producti velut integri & completi, quæ nulla pariter ac falſa eſt.

„Ac pro nobis, inquiunt, militat Paterius, non „quidem ſpurius, ſed genuinus & ſincerus, „quem ex plurimis indubitatæ fidei MSS. Co„dicibus, nunc in lucem emiſſuri ſumus. Nimi„rum in Explanatione Evangelii ſecundum Lu„cam cap. 17. ad hæc verba, *Et erat pernoctans in* „*Oratione Dei:* Legitur in Paterio noſtro: *Item* „*de eodem in Expoſitione Cantici Canticorum Lib. I.* „*Compunctio, quæ per caritatem fit, quæ ex deſiderio* „*accenditur, quaſi quoddam oſculum eſt. Toties* „*enim anima oſculatur Deum, quoties in amore ejus* „*compungitur.* Ut Leges Lib. I. Commentarii „in Cantica editionis hujus num. 5. pene inte„gro, usque ad hæc verba ſcilicet, *Nulla neceſſitas* „*eſt, vel nequaquam neceſſe eſt, ut ſolemnem diem Do*„*mino, de noſtra lamentatione faciamus.* Hæc in„omnibus veri Paterii Codicibus, quos conſule„re nobis licuit, extant, nimirum in Vaticano, in„Belvacenſi Sancti Petri, in Beccenſi & Valliscla„ræ, & in Michaelino: quæ diu caſſo labore in„Expoſitione Cantici Canticorum, Gregorii no„mine in vulgatis munitâ inquiſivimus. At in„omnibus MSS. quos mox recenſebimus, loco„jam indicato, totidem verbis leguntur. Ergo„Paterius Gregorii diſcipulus & notarius, pro„legitimo Sancti Patris fœtu, habuit *Expoſitionem*„*in Cantica Canticorum*, pro qua hic decerta„mus.“

Hæc Benedictini Monachi, qui aerem percutiunt, dum ita argumentantur. Nam Liber ſecundus & tertius ſub Paterii nomine ab illis producti ſpectant ad Brunonem Seculi XII. Scriptorem, qui hoc Opus Paterii deficiens ſupplevit, ut conſtat ex ejus Epiſtola, quæ in MSS. Codice Cœleſtinorum Pariſienſium legitur.

Tertiò authoritate *Commentarii in Cantica Canticorum* quem S. Gregorio Magno pro viribus omnibus ſuis adſcribere adnituntur, idem probare contendunt tomo 3 col. 393. in *Admonitione prævia* ad ſubſequentem Cantici Canticorum Expoſitionem, ubi magnam à ſe Codicum MSS. multitudinem collatam ſeu conſultam fuiſſe teſtantur. Sed opus non eſt, ut tanto æſtu Monachi Benedictini ſuos Codices MSS. oſtentent, majorem forſitan multitudinem, quàm ipſi, vidimus, de quibus ſilere juvat, quàm multa temerè loqui. Nam Codicum MSS. maxima pars nullum authorem adſcriptum habet: multi quoque nomen *Gregorii Papæ* ſimpliciter & ſine addito habent, quo non intelligitur *S. Gregorius Magnus*, ſed *Gregorius Papa VII*, cujus tempore hic Commentarius in Cantica Canticorum conſcriptus eſt. Multi quoque nomen *Sancti Gregorii Papæ* habent, ſed qui medium Seculi XII. antiquitate ſua non excedant. Alii denique & qui antiquiores aliis videntur, nomen veri Scriptoris *Roberti Abbatis* habent, ut ſupra indicavimus.

Diſcrepantia quoad Prologum hujus Operis, non minor eſt, quam in deſignatione authoris. Maxima pars Codicum MSS. dicti Commentarii nullum habet prologum, ut rectè Petrus de Guſſanvilla obſervavit. Alii prologum quidem unum habent, *Quia ſi cœco, ſi longe à Deo poſito &c.* Alii alium prologum & grandiorem *Poſtquam à Paradiſi gaudiis expulſum eſt genus humanum &c.* ut in editione Benedictinorum Monachorum tomo 3. col. 397. Alii alium breviorem & Commentario omni brevi conformem, *Tribus nominibus creatus eſt Salomon &c.* qui reperitur idem in MSS. omnibus nomen *Roberti Abbatis* præferentibus.

Locus autem quem Benedictini Monachi ex hoc Commentario lib. 1. num. 5, ad illum S. Gregorio adſcribendum, allegarunt, tanquam conformem falſo Paterio Lib. 3. ad cap. Evange-

gelii ſecundum Lucam 17, falſus quoque eſt nec reperitur, niſi cap. 1. hujus Operis, quod in editione hac Benedictinorum Monachorum, multis interpolatum eſt. Neque verba à Benedictinis allata reperiuntur in editione noſtrâ hujus Commentarii ſub nomine *Roberti Abbatis Sancti Vigoris Bajocenſis*, qui verus & ſolus ex MSS. Codicum fide, Commentarii hujus author eſt. Qualiter autem hoc opus a Benedictinis datum eſt, opus interpolatum eſt, tum quoad Prologum omnem prolixum illum atque Commentario brevi qualis ille eſt difformem, tum quoad cap. 1. ubi multo diffuſiùs agit usque ad verſum 8. *Equitatui meo aſſimilavi te, amica mea in curribus Pharaonis:* Sed a verſu 9. usque ad finem capitis 1. itemque in aliis Capitibus 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. nulla interpolatio eſt, omninoque editio Benedictinorum cum noſtrâ convenit. Interpolationes autem illas eſſe factas ex Richardo Victorino Petrus de Guſſanvilla aſſerit, qui annis centum vel circiter, Roberto Abbate S. Vigoris Bajocenſis recentior fuit. Cum igitur in editione Benedictinorum, & Prologus magnitudine ſua & Caput 1. ob interpolationes adjectas, cæteris ſeptem hujus Commentarii capitibus, diſſimiles ſint, illam germanam eſſe, nobis perſuadere non poſſumus.

Atque hæc ſunt, quæ de editione Benedictinorum, dicenda habuimus.

PROLOGVS AVTHORIS.

TRibus nominibus vocatus eſt Salomon: Salomon, id eſt pacificus: Edida, id eſt dilectus: Eccleſiaſtes, quod eſt Coëlet, id eſt Concionator, quod Eccleſias congreget. Is juxta numerum vocabulorum ſuorum, tria volumina edidit, Proverbia, id eſt Maſlot: Eccleſiaſtem, Cantica Canticorum. In Proverbiis parvulam docens, & quaſi de officiis præſentibus erudiens. In Eccleſiaſte, maturæ ætatis virum inſtituens: ne quicquam in mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & brevia omnia, quæ cernimus. Ad extremum, jam conſummatum virum, & calcato ſeculo præparatum, in Cantico Canticorum ſponſi jungit amplexibus: quia niſi prius relinquamus vitia, & pompis ſeculi renuntiemus, non poſſumus dicere: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Hoc ordine & Philoſophi Sectatores erudiunt, ut primùm Ethicam doceant, deinde Phyſicam: & quem in his profeciſſe perſpexerint, per theoriam ad Theologiam usque perducant. Hoc notandum eſt, Titulus enim in Proverbiis adnotatur: *Proverbia Salomonis, filii David, Regis Iſraël.* In Eccleſiaſte verò, *Verba Eccleſiaſtis, filii David, Regis Hieruſalem.* In Cantica Canticorum, nec filius David, nec Rex Iſraël, ſive Hieruſalem præſcribitur: quia ad incipientes & paterna dignitas & regni proprium nomen ſufficit: & æqualis magiſter eſt, & neſcit ſe eſſe Regem. Pacificus Dei Patris & Eccleſiaſtes noſter Chriſtus eſt, qui medio pariete deſtructo & inimicitias in carne evacuans, fecit utraque unum: *Pacem meam do vobis. Eph. II, 14. Joan. XIV, 27.* De quo Pater ad diſcipulos, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite, Matth. III, 17. cap. XVII, 5. 2. Pet. I. v. 17.* quia eſt caput Eccleſiæ.

ROBERTI ABBATIS SANCTI VIGORIS BAJOCENSIS

LIBER PRIMUS

COMMENTARIORVM IN CANTICA CANTICORVM.

CAPVT PRIMVM.

(CAPVT I. *Oſculum oris, inſpiratio Sponſi.*)

1. vers 1.

O*Sculetur me, oſculo oris ſui.* Os Sponſi, inſpiratio Chriſti. Oſculum oris, dulcis amor inſpirationis. Dicit ergo Sponſa deſiderio æſtuans, & in amplexum Sponſi ſui inardeſcens: *Oſculetur me, oſculo oris ſui.* Ac ſi diceret, Ille quem ſuper omnia, imò ſolum diligo, veniat, qui dulcedine ſuæ inſpirationis me tangat: quia cùm ejus oſculum ſentio, ſubitâ mutatione me derelinquo, & in ejus ſimilitudinem illico liquefacta transformor. Faſtidit quippe Sancta mens omnia quæ per corpus ſentit, & in illa Spiritalia tota transmutari concupiſcit: & dum iſta obſtrepunt, in illa fugit, ſeque abſcondere ne hæc ſentiat, appetit. Ideoque oſculum Sponſi prærerit, quia ſi ille gratiſſimi amoris vinculo hanc non trahit: hæc vi ſuæ moleſtiſſimæ gravedinis detenta, quomodo ſe ad illum conferat, omnino non invenit. Sed pius Sponſus anxietatem ejus ſentiens, amorem diligens, votum exaudiens, oſculum porrigit, & ne deſiderio laſſeſcat, guſtu ſuæ ſuavitatis lenit: & dum ſuam præſentiam exhibet, eam ad majus dilectionis oſculum accendit. Vnde hæc illum ſentiens, ad eum ſe convertit: & quem præſentem habet, mox gaudens voce mutatâ, alloquitur & dicit.

(Vbera ſponſi, dilectio Dei & proximi.)

2. *Quia meliora ſunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* Vbera ſponſi, dilectio Dei & proximi. Ex his uberibus ſponſam ſuam lacte pietatis nutrit & inter tentationum turbines, his eam fovet, & ut perſiſtat, reficit. Quid autem per vinum, niſi cura temporalis exprimitur? A qua mens ſecularis cujus libet inebriatur, ut ad inviſibilia cognoſcenda, aut ex toto, aut pene inſenſibilis reddatur. Sed ubera ſponſi vino meliora exiſtunt: quia illud necat, hæc nutriunt: illud oculos mentis turbat, hæc acuunt: illud apoſtatare facit ſapientes, hæc ipſos idiotas utique ſapientiſſimos faciunt: quæ quot vicibus ſponſa cum dilectionis ubertate ſugit, tot ſententias ſapientiæ ſibi in ventrem memoriæ trahit. Charitas enim cor pacificat, mentem in tentationibus roborat; & ut ſedes ſapientiæ ſit anima Juſti, quietem tribuit, & locum præparat. Hæc itaque ubera unguentis optimis fragrant, quia odorem ſuavitatis per ſapientiæ verba, & ſanctitatis exempla ſecum portant. Quicunque enim ſancta charitate Dei ſe reficit, is ſpiritualium donorum & odorem & ſuavitatem ſentit. Quorum bonorum ubertate proximos quosque ad interiora guſtanda ſecum trahit, & ut in amorem divinum convaleſcant, iſtis uberibus nutrit.

(Oleum effuſum Chriſti nomen eſt.)

3. Verſ. 2. Oleum effuſum, nomen tuum. Nomen Sponſi, Chriſtus eſt. Sed nomen ſponſi quaſi oleum effunditur, quia quicunque nomine Chriſtiano in veritate cenſentur, charitate ſancta affluunt, qua molliuntur, & ut flammas exemplorum emittant, eadem charitate perpetuo ſuffunduntur. Hac charitate in amorem ipſius Chriſti vehementius accenduntur, & ab ipſo accipiunt, quo ei amplius inhæreant, quo perfunduntur. Hinc eſt quod ſequitur.

(Adoleſcentulæ, ſanctæ animæ.)

4. *Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* Quid enim per adoleſcentulas, niſi ſanctæ animæ deſignantur, quæ baptiſmatis aqua per Spiritum Sanctum regenerantur, & in novam vitam per novum Teſtamentum transformantur? Quæ propter olei infuſionem, Chriſtum diligunt: quia ad gratiam vocatæ, in eo ſuavitatem vitæ perpetuæ inveniunt: pro cujus ſuavitatis dilectione, omnes mundi faſtus & divitias reſpuunt. Sunt enim nonnulli, qui ita Deum diligunt, ut ſe ipſos contemnant: in interiora ſe rapiunt, ut Deum inveniant. Et quia Deus in ſuperficie non jacet, meditationibus laborant, ſubtiliſſime cogitationes ſuas examinant, lectionibus vacant: & quomodo Deus inveniatur, omnibus modis perquirere non ceſſant. Hi profecto odorem unguentorum ſentiunt, & olei infuſione ſe inungunt: quia dum omnem putredinem vitiorum abjiciunt, flores ſibi inveniunt, quorum compoſitione ſuaveolentia unguenta faciente Deo conficiunt. Qui ejusmodi eſt, deſiderio æſtuat, & quaſi nihil habeat, ſemper majora exoptat. Et quia ſibi virtus non ſuppetit, in Deum inhians, trahi ſe poſtulat dicens.

(Odor unguentorum, gratia divina, quam ſequimur.)

5. Verſ. 3. *Trahe me poſt te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Non currit, qui non trahitur; quia quem gratia divina non adjuvat, moleſtia ſuæ corruptionis gravatur. Gratia quippe divina nos prævenit, & internorum dulcedinem nobis oſtendens, de exterioribus nos compungit: moxque in illa tranſiens animus præ eorum dilectione temporalia vilipendit. Iſte ergo *a)* qui trahitur, currit: quia vinculum amoris libenter ſequens, gratiæ roberatus amore, ſine gravedine obſtacula omnia tranſit. Nec mirum, cum unguentorum odorem ſequatur: quia cum ſpiritalium donorum ſuavitas ſentitur, quid eſt in hac temporalitate, cujus deſiderio omnia ſancta ſponſa Chriſti, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate unguentorum gaudet, & dum naribus diſcretionis ſpirat, charitas ſibi ſuaviter olet. Hinc eſt quod à ſingulari numero ad pluralem tranſit: quia in dilectione Dei, etiam præceptum, quod de proximi dilectione nos admonet, invenit: quo inſtructa, eructat nobis foras, quod guſtavit ſuaviter intus, dicens.

(Cellaria, ſancta contemplationis myſteria.)

6. *Introduxit me Rex, in cellaria ſua.* Quid per hujus ſponſi, qui Rex eſt, cellaria intelligimus? Niſi ſanctæ Scripturæ arcana, quæ rimamur, niſi ſanctæ contemplationis Myſteria, quorum deliciis, ſi reficimur, mox convaleſcimus. In illa procul dubio, quisquis introducitur, omnia temporali mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo ſequitur.

(Exultatio, in uberibus Eccleſiæ.)

7. *Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum ſuper vinum.* Sancta anima ſponſa Chriſti, in ſponſi ſui deliciis exultat, dum corporalia reſpuit, & in ſpiritalibus ſe occultat. Eundemque ſponſum delicias ſuas facit, in cujus reſpectu, mundana omnia non curat. Sed hæc in memoria uberum agit: quia dum recolit quanta charitate Chriſtus eam dilexerit, qui ſanguine ſuo eam moriens in cruce redemit, & quotidie eam in ſinu Eccleſiæ matris ejusdem, ſanguinis lacte nutrit; procul dubio magis magisque ejus dilectionem intendit. Quod lac, bene ſuper vinum, dulce eſſe dicitur: quia per ſanguinem Chriſti miſericorditer educamur, qui per legis litteram ſevere prius conſtringebamur. Per quam dilectionem adimpletur, quod dicitur.

(Recti, Chriſtiani.)

8. *Recti diligunt te.* Soli utique recti Chriſtum diligunt, quia quicunque adhuc per diſtorta vitiorum ex deſiderio currunt: dum in rectitudinis lineam ſemper offendunt, ipſum juſtitiæ authorem Chriſtum, omnino diligere non poſſunt. Tunc vero homo per viam veritatis incedit, cum & opera virtutum exequitur,

tur, & tamen peccata ſua ſemper agnoſcit. Ideoque & dicit.

(Nigredo & forma ſponſa, per mortificationem.)

9. Verſ. 4. *Nigra ſum ſed formoſa, filia Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.* Nigram quippe & formoſam ſancta anima ſe bene dicit: quia ſemper & turpitudinem peccatorum ſuorum perſpicit, & tamen illius juſtitiæ quam in intimis videt, in exterioribus ſibi ſolerter formam gerit. Quæ bene *Sicut tabernacula Cedar, nigra; ſicut pelles Salomonis formoſa,* dicitur: quia in quantum tenebras mortalitatis pertat, nigredine corruptionis ſordidatur. Cedar enim tenebræ interpretatur, Salomon vero, qui Chriſtum ſignificat, pacificus dicitur. Formoſam ergo ſe ſicut pelles Salomonis dicit: quia dum Sanctos quosque qui ad imitationem Chriſti ſe mortificant, imitari non negligit, eorum utique pulchritudini per ſimilitudinem ſe jungit. Ne vero proximi ejus nigredinem intendentes, minus exempla bonorum ejus ad imitationem diligant: turpitudinis cauſam ſatisfaciens oſtendit, dum ab admiratione ſua filias Hieruſalem repellit, dicens.

(Omnis anima ſancta, in comparatione Chriſti, fuſca.)

10. Verſ. 5. *Nolite me conſiderare, quod fuſca ſim, quia decoloravit me ſol.* Per ſolem Chriſtus ſignificatur. Sol ergo eam decoloravit, quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Chriſti, fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi velut ſtellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparent: ſed mox ut juſtitiæ Chriſti ſe comparant, quaſi ſine luce ſunt, qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant. Qualiter vero ad hoc pervenerit, ut aliquantulum luceret, oſtendit cum ſubjungit.

(Mater ſponſa ſancta Eclefia, cujus filii Apoſtoli.)

11. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis.* Mater ſponſæ ſancta Eccleſia, filii matris, ſancti Apoſtoli extiterunt. Ante Apoſtolorum quippe prædicationem, pene totus mundus rebellis extitit, omnis pene anima idolorum ſe cultibus ſordidavit, & cupiditates ſceleratas accumulavit. Apoſtolorum vero prædicatio ſuperveniens, contra omnes verbo pugnavit, in multis regnum dæmonum expugnavit, & regnum Chriſti id eſt ſanctam Eccleſiam ampliavit. Vinctam *b)* ergo Chriſto, & ſanctificatam congregationem, Apoſtoli cuſtodem in vineis poſuerunt: quia primos credentes in Eccleſias per mundum, ut eas & congregarent & cuſtodirent, diſperſerunt. Cujus diſperſionis cauſam oſtendit, dicens.

(Vinea, Judaa.)

14. *Vineam meam non cuſtodivi.* Quid per vineam ſingulariter, niſi Judæa deſignatur? Quæ a ſe fideles expulit, quia cuſtodiri aſpernabatur. Prædicatione quippe expugnata, & ſponſa Chriſti facta anima, dilectione ardet, & inquirendo eum, quem diligit, in intimis ſe exercet, dicens.

(Quæ in meridie Chriſtum requieſcere facit.)

13. Verſ. 6. *Indica mihi, quem diligit, anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.* In meridie Chriſtum ſub umbra paſcit, & cubat: qui in refrigeratione Spiritus Sancti, ſibi quaſi requiem & paſtum parat. Per meridiem quippe, ardor vitiorum exprimitur: per umbram vero, ſpiritalis gratiæ flatus deſignatur. Meridie ergo fervente, in umbra Chriſtus requieſcit: quia dum in reprobis æſtus vitiorum flagrat, ipſe ſponſæ ſuæ refrigerium tribuit, & in ea ſibi delectabilem locum quietis efficit. Sed hoc ſibi ſponſa indicari depoſcit, quod nulli unquam declaratur, niſi ei qui idem Sanctificatricis gratiæ munus percipit. Quare vero ad hæc percipienda æſtuet, manifeſtatur cum dicitur.

(Ne vaga ſit poſt greges paſſionum.)

14. *Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.* Vere, in quo Chriſtus non cubat, vagatur: quia mens quam ille ſuavis & ponderoſus Chriſti ſpiritus non implet, multis cogitationibus diſſoluta circumfertur. Sed qui ſunt ſodales Chriſti, per quorum greges ſponſa vagari pertimeſcit, niſi ſalſi quique Chriſtiani? Qui aut ob nominis ſolius, aut etiam Sacramentorum communionem, fratres Chriſti vocantur: quia electis quos ipſe fratres vocavit, in Eccleſia cohabitando, ſociantur. Quorum multitudines, bene per exprobrationem greges appellantur: quia dum quaſi irrationabilia animalia ſine ordine vivunt, ſeductoribus ſpiritibus ad devorandum traduntur. Per hujusmodi greges vagatur, quisquis ab intimo deſiderio expulſus, reproborum ſtultitiam per ſimiles cupiditates imitatur. Hos quippe electi cum moleſte patiantur, per eorum perſecutiones probati, mundiores ad æterna bona perducuntur. Vnde admonetur ſponſa, cum per increpationem dicitur.

(Pugnandum eſt contra tentationes.)

15. Verſ. 7. Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere & abi, poſt veſtigia gregum. Si ignorat ſe ſponſa, egrediatur & abeat: quia quisquis neſcit ſe in hoc poſitum, ut tentationes per ſufferentiam vincat, a familiaritate Chriſti recedit: quia in bello poſitus, cum Domino ſuo pugnare recuſat. Sciendum eſt enim omnibus quod eum in tentatione ſumus, contra aëreas poteſtates pugnare præcipimur: quia ſine victoria, coronari non poſſumus. Etſi adverſarius deeſt, nec eſt quem vincamus: ideoque corona deerit, quam nonniſi vincentes capiemus. Hoc qui ignorat in bello eſt & quaſi in pace exultat, & eo frequentius vulneratur, quo ſecurior eſt: quia neſcit videre quem caveat. Digne ergo à pugnatoribus *c)* ſecernitur, ut veſtigia gregum ſequatur: quia dum prudentes quosque imitari negligit, neceſſario repro-

reprobos ſequitur, quos ſtultitia brutis animalibus ſimiles fecit.

(*Hædi, immundæ cogitationes: tabernacula paſtorum, conventus hæreticorum.*)

16. *Et paſce hædos tuos, juxta tabernaculum paſtorum.* Per hædos, immundæ cogitationes deſignantur: per tabernacula paſtorum, conventicula hæreticorum exprimuntur. Qui ergo pugnare neſcit, juxta tabernacula paſtorum hædos paſcit: quia quisquis obſiſtentibus tentationem gladiis civiliter non reſiſtit, immundas cogitationes quaſi hædes laſcivos in corde nutrit, & efficitur ei ſimilis, etiam qui à fide recedit. Anima vero quæ ſponſa Chriſti effici concupiſcit, qualiter ſe habeat, Chriſtus eam docet, cum ei per comparationem protinus dicit.

(*Equitatus Iſraeliticus, multis tentationibus probatus*)

17. Verſ. 8. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te amica mea.* Scimus quia equitatus Iſraëliticus, currus Pharaonis fugiens, in mari demerſos reliquit, nec tamen ſtatim terram repromiſſionis intravit: ſed prius multas tentationes in eremo quatraginta annis ſuſtinuit, multos Reges multis laboribus expugnavit; & ſic tandem ad beatam terram, in qua cum ſponſo delectetur, pervenit. Cui bene dicitur, quod ſubditur.

(*Genæ ſponſæ.*)

18. Verſ. 9. *Pulchræ ſunt genæ, ſicut turturis.* Turtur poſtquam parem ſuum perdiderit ſemel, nunquam alteri ſejungit: ſed ſemper ſolitarie habitans in gemitu perſeverat, quia quem diligebat non inveniens, quærit. Sic ſancta quæque anima dum a ſponſo ſuo abſens eſt, ab ejus amore non recedit, ſed in ejus deſiderium ſemper anhelat & gemit. Et dum illum quem valde diligit, non invenit: quia ab omni alieno amore ſe retrahit, quaſi in genarum verecundia caſtitatem cordis, ipſo habitu & actu exteriori oſtendit. Sequitur.

(*Collum ſponſæ, prædicatores.*)

19. *Collum tuum ſicut monilia.* Per collum ſponſæ, Prædicatores ſanctæ Eccleſiæ deſignantur. Monilibus Prædicatores comparantur, vel quia Eccleſiæ ſunt ornamentum, vel quia Eccleſiam muniunt: ut pectus monile vel à rotunditate, id eſt perfectione. In monilibus, gemmæ in auro ponuntur. Per aurum quippe ſapientia, per lapides ornamenta exprimuntur. Collum ergo ſponſæ, ſicut monilia exiſtit: quia quilibet rectus Eccleſiæ prædicator, & ſapientia interius ſe induit, & opera exterius exercet, quæ in ſapientia vidit. Cui & adhuc dicitur.

(*Murenulæ aureæ, ſacra Scriptura.*)

20. Verſ. 10. *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Murena piſcis eſt, qui captus vertit ſe in circulum, ad cujus exemplar fit inauris, quæ Murenula dicitur: qua deſignatur prædicatio, quæ in auribus inhæret, & eas penetrat. Murenulis, monilia collo ligantur: quia & ſapientia & religio à Scripturis ſanctis, Prædicatoribus adjungitur. Per murenulas enim Scriptura ſancta intelligitur. Quæ bene aureæ & argento vermiculatæ dicuntur: quia & ſapientia Scriptura ſancta fulget, & ſorona prædicatione per univerſam mundum auditur. Sicut enim per aurum ſapientia, ſic per argentum ſancta prædicatio demonſtratur. His verbis ſponſi ſponſa reſpondet, & per corporeas rerum ſpecies amorem intimat, quo ſpiritaliter intus ardet, dicens.

(*Nardus ſponſæ, bonum exemplum.*)

21. Verſ. 11. *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.* Nardus eſt herba humilis, quæ guſtata frigus expellit, & calefacit membrum. Accubitum ſuum Rex tunc intravit, quando Dominus noſter Jeſus Chriſtus corporaliter cœli interiora penetravit. Quo ibi requieſcente, nardus ſponſæ odorem ſuum dedit: quia virtus ſanctæ Eccleſiæ, ſuavem famam bonitatis longe lateque ſparſit. Ad cœlos enim Dominus aſcendit, & Spiritum Sanctum ſuum ſuper diſcipulos miſit: quo impleti verba ſalutis mundo prædicarent, & per ſancta opera boni odoris famam circumquaque diffunderent. Hunc quippe in baptiſmo unaquæque fidelis anima recipit, ut per eum ſibi ex virtutum confectione unguenta componat: & proximos exempli exhibitione, quaſi unguenti odore reficiat. Sequitur.

(*Faſciculus myrrhæ, mortificatio.*)

22. Verſ. 12. *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Mortuorum corpora myrrha condiri ſolent, ne putreſcant. Myrrham quippe corporibus ne putreſcant adhibemus, dum membra noſtra in Chriſti exemplum, per eorundem mortificationem à putredine luxuriæ reſtringimus: ne, dum ea ſine condimento dimiſerimus, diſſoluta putredine eſcam vermibus æternis corpora noſtra faciamus. Sed quid eſt quod dilectum ſuum ſponſa, non myrrham, ſed faſciculum myrrhæ nominat? Niſi quod dum ſancta mens, Chriſti vitam ex omni parte conſiderat: contra vitia omnia, ex ejus imitatione repugnantes virtutes congregat: ex quibus ſibi faſciculum myrrhæ aptat, quo carnis ſuæ putredinem ſempiternam abſtergat. Qui bene inter ubera commorari dicitur, quia in dilectione Dei & proximi, habitatio Chriſti ſancta ædificatur. Sancta quippe anima dum Deum ſic diligit, ut proximum non contemnat: & proximi amorem ſic exequitur, ut divinum non minuat: procul dubio ubera in pectore ſibi locat, quibus Chriſtum amplectens ipſum nutriat. Quaſi enim uberibus Chriſtus nutritus roboratur, dum hac gemina dilectione, ut fortius inhæreat, delectatur. De quo & adhuc dicitur.

(*Cyprus, eccleſiam deſignat univerſalem.*)

23. Verſ. 13. *Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.* Cyprus inſula eſt, in qua uberiores vineæ, quam alibi, naſcuntur. Per Cyprum

prum

prum ergo Eccleſia univerſalis deſignatur, quæ multas vineas nutrit, dum in multas Eccleſias diviſa, vinum quod lætificat cor hominis, gignit. In Engaddi balſamum gignitur, quod cum oleo, Pontificali benedictione chriſma efficitur, quo dona Spiritus Sancti exprimuntur. Engaddi interpretatur fons hædi. Hædus autem antiquitus pro peccatis immolabatur. Quid ergo per fontem hædi, niſi baptiſmus Chriſti figuratur? In quo dum corpus mergitur? anima abluitur; & per illius fidem qui pro peccatoribus mortem pertulit, anima humana à peccatis omnibus mundari ſe credit. Cui mox dilectus reſpondet.

(*Pulchritudo ſponſa, in oculis columbarum.*)

24. verſ. 14. *Ecce tu puchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.* Bis pulchram ſponſus ſuam ſponſam vocat: quia cui dilectionem Dei & proximi donat, geminam ei pulchritudinem inſerit, qua delectatur & quam laudat. Cujus oculi bene columbarum eſſe perhibentur: quia dum in temporalibus gemit, & ad æterna deſideria rapitur, in ſimplicate ſenſus ſuos cuſtodit, & carnales concupiſcentias deteſtatur. Columba quippe in amore, pro cantu gemit. Et bene ſancta anima columbæ comparatur: quia dum reprobi quique in amore mundi garriunt & lætantur, mens electa in cœleſti deſiderio mœrore atteritur: quia timet ne amittar quod diligit, dum differtur. Poſſunt etiam per oculos columbarum, Eccleſiarum Prædicatores intelligi: qui ſimplicitatem quam prædicant, ſervant, & viſibilia contemnentes ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. Sequitur vox Sponſæ dicentis.

(*Pulchritudo ſponſi in divina & humana natura.*)

25. verſ. 15. *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus.* Pulcher & decorus dilectus dicitur: quia in divinitate & humanitate, omni amanti ſe menti, ſine macula reprehenſionis aſpicitur. Quem dum ſponſa pleno deſiderio ſequitur, omnium mundi perturbationum obliviſcitur: & dum in ejus pace quieſcit, magis ac magis decoratur. Unde ſequitur.

(*Lectulus utriusque, otii quies.*)

26. verſ. 16. *Lectulus noſter floridus.* Quid per lectulum ſponſæ, niſi otii quierem, intelligimus? Mens enim quæ ſponſum ſuum Chriſtum ſingulariter amat, & quantum poteſt ab omnibus ſollicitudinibus mundi vacat: virtutes quibus Sponſo ſuo placeat, intus accumalat. Quæ dum omnia quæ temporalia ſunt contemnit, lectulum cum ſponſo in pace victoriæ facit: ubi quo quietius pauſat, eo amplius flores invenit, quibus ſe decoratam ſponſo oſtendat. Sequitur.

(*Tigna domorum, ſublimiores Sancti; laquearia, ſimpliciores.*)

27. *Tigna domorum noſtrarum Cedrina, laquearia Cypreſſina.* Cedrus quæ ſerpentes reprimit & fugat, ſublimiores ſignificat Sanctos, Cypreſſus ſimpliciores. Per tigna etiam dilectionem Dei poſſumus intelligere, per laquearia dilectionem proximi: quæ ſunt partes virtutis eminentioris in cordibus Sanctorum, qui ſunt domus Dei. Cedrina vero & Cypreſſina ideo dicuntur: quia ſicut hæc ligna incorruptibilia ſunt, ita charitas nunquam excidit. Per domos plures, Eccleſias intelligimus: per ligna Cedrina Prædicatores deſignamus; per laquearia Cypreſſina, ipſos populos figuramus. Tigna enim tectum ſuſtentant, laquearia vero domum implent, & ornant. Sic ſic in ſancta Eccleſia Prædicatores boni, ſcripturam divinam in corde & ore portant, quam Fidelibus quaſi tectum expandentes prædicant: ut dum Eccleſia prædicatione cœleſti inſtruitur, munimen accipiat, quo ab imbribus tentationum protegatur. Cedrus autem & Cypreſſus, imputribilia ligna eſſe perhibentur, quibus bene omnes electi figurantur: quia dum temporalia nullo deſiderio ſectantur, æterni fiunt, eo quod mente in æternis figantur. Reſpondet ſponſus & dicit.

a) MS. *quia.* Impreſſam lectionem prætuli, tametſi utraque vera, & cauſalis ſit.

b) *Vinctam ergo* &c. Ita legunt MSS. Codices, quamvis Jacobus Hommey legat *Victam*, in *ſupplemento Patrum* pag. 289. contra fidem MSS. Codicum, & editionum, quæ eodem in ſenſu legunt *junctam*. Ibi autem non agitur de victoria ur vult citatus Hommeius, ſed de congregatione *juncta* ſeu *vincta Chriſto*, quam cuſtodem in vineis, Apoſtoli poſuerunt.

c) *Excipitur.* In MS. Codice S. Victoris, utraque vox cum ſenſu eodem, vel parum diſcrepanti.

CAPUT SECUNDUM.

(*Chriſtus flos campi & lilium convallium.*)

1. verſ. 1. *EGo flos campi, & lilium convallium.* Bene florem Chriſtus ſe nominat, qui dum ſpinas peccatorum exterminat, mentem ſponſæ & pulchritudine ſuæ juſtitiæ exornat: & naribus cordis dum cœleſte deſiderium applicat, interiora animæ, quaſi odore refocillat. Qui ſequitur adhuc & dicit.

(*Amica, anima fidelis: ſicut lilium inter ſpinas ſeculi.*)

2. verſ. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Bene ſicut lilium inter ſpinas, ſponſa inter filias eſſe perhibetur: quia cum multi ſint in Eccleſia, qui ſolis verbis Chriſtum confitentur, operibus vero nihil niſi mundanas ſollicitudines ſectantur: ſola illa anima in lilii dignitate computatur, quæ dum à mortalitatis radice ad cœleſtem pulchritudinem aſſurgit, & munditiæ candorem corde & corpore ſibi ipſi cuſtodit, & proximos quoſque bonæ opinionis odore reficit. Sed quia ſponſus ſponſam ſuam tanta laude dignam habuit, ipſa jam ex debito laudat, à quo ſe laudari perſpicit, & dicit.

(Chriſtus inter filios, ſicut malus inter ligna ſylvarum.)

3. verſ. 3. *Sicut malus inter ligna ſylvarum, ſic dilectus meus inter filios.* Ligna ſylvarum eſui hominum habiles fructus non gignunt. Malus vero quod gignit, congrue & ſalubriter homines comedunt. Merito ergo per malum Chriſtus, per ſylveſtria vero ligna cæteri homines figurantur: quia in ſolo Chriſto cibum ſalutis, quoties quærimus, invenimus: in ejus verbis & exemplis animas noſtras, fructu ſuavi & ſalubri reficimus. Ipſe eſt quippe lignum vitæ, quam nobis tribuit. Ipſe eſt, qui dum nobis ſemetipſum inſpirat, animam paſcit. In cæteris vero ſi quid refocillationis invenimus: non quod illorum, ſed quod Chriſti eſt, ab illis ſumimus: quia quidquid in eis præter Deum eſt, mortiferum nobis procul dubio invenimus.

(Cujus umbra, Spiritus Sancti protectio.)

4. *Sub umbra illius quem deſiderabam, ſedi.* Vmbra Chriſti, protectio eſt Spiritus Sancti. Spiritus quippe Sanctus mentem quam replet, obumbrat: quia omnem tantationum ſervorem temperat, & dum aura ſuæ inſpirationis ſuaviter mentem tangit, quicquid noxii caloris ſuſtinebat, expellit. Et quam jam forſitan nimius vitiorum æſtus marcidam ſecerat, umbra Sancti Spiritus protegens recreat: dum in ejus inſpiratione ſedens pauſat, vires colligit, quibus ad æternam vitam robuſtius currat. Sequitur.

(Cujus fructus, ſponſæ gutturi ſuaves.)

5. *Et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Arbor quippe fructifera, ipſe Chriſtus in corde noſtro plantatus per fidem exiſtit: quam ſi mens noſtra digne diligit, & inſtanter excolit, fructus nimirum interius pulchros, & utiles gignit. Quos dum mens capiens avide comedit, omnes mundi voluptates præ ejus dulcedine poſtponit. Dulce enim eſt valde ſibi cœleſtia cogitare, in æternitate oculum intimum figere: ut aliquando in fletibus etiam mens accenſa compungatur, & inter lacrymas ſublevata, Angelorum cibo, ipſa videlicet ſponſa, quanto dulcius, tanto avidius paſcatur. Inde eſt, quod ſubditur.

(Quam in cellam vinariam, æternitatis arcanam contemplationem introducit.)

6. verſ. 4. *Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.* Quid enim per cellam vinariam congruentius, quam ipſam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? In hac æternitate Angeli ſancti vino ſapientiæ inebriantur, dum ipſum Deum facie ad faciem videntes, omni voluptate ſpiritali ſatiantur. Hanc ſancta mens, ſi à ſponſo introducatur, poſtpoſitis omnibus temporalibus, intrat: in qua ex illis Angelicis deliciis quantum ſibi conceditur, guſtat. Et ſi adhuc, quia in corpore corruptibili detinetur, ſe perfecte non ſatiat: tamen ex illo minimo quod curſim ſumit, conſiderat quantum debeat amare, quod amat. Poteſt tamen per cellam vinariam, Scriptura Divina figurari. Per hanc quippe in ſponſa Charitas ordinatur, quia in ejus doctrina manifeſte diſcitur, qualiter Deus & proximus ordinate diligantur. Hac charitate percuſſa, ſequitur & dicit.

(Flores, Chriſtiani novelli: mala, perfecti fideles.)

7. verſ. 5. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Per flores, teneri quique & incipientes; per mala vero, perfecti fideles deſignantur. Sponſa quippe quæ amore languet, fulciri ſe floribus & ſtipari malis appetit: quia dum ſe æternitatis deſiderio afficit, qualiter illuc perveniat, tota anxietate perquirit. Sed eo *a*) quod perfectionem dum in carne vivit, omnino non invenit: fatigata in deſiderio ſuo requieſcit, & in hoc ſolo gaudet, ſi circa ſe *b*) reſpicit, vel quibus ipſa proficiat: vel in quorum profectione, conſolationem de languore ſuo recipere poſſit. Quibus de ſponſo ſuo, ſubſequenter hæc dicit.

(Læva ſponſi, vita eſt præſens: dextra, æternitas.)

8. verſ. 6. *Læva ejus ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me.* Per lævam ſponſi vita præſens, per dextram vero vita æterna deſignatur. Per caput autem ſponſæ, mens quæ animo principatur, aſſimilatur. Sed Læva ſponſi ſub capite ſponſæ eſſe dicitur, & dextra ejus amplexatur eam: quia vitam temporalem ſub mente ſua ſemper ponit, vitam vero æternam ut omni modo amplexetur, concupiſcit. Hæc quippe quæ videt, magnanimiter mente ſublimi conculcat, officiis cœleſtibus ſe occupat. Hæc ex neceſſitate tolerat, ad illa ſummo deſiderio quaſi brachio dextro ſponſi adſtricta, ſuſpirat. In quæ cum aliquantulum intrat, delectabiliter quieſcit: cujus quietis dilectione, mundanos tumultus omnino faſtidit. Sic quieſcentem, utique ſponſus amplius diligit, & ab ejus excitatione improbos quoſque repellit, dicens.

(Capreæ & cervi, fides, ſpes & charitas; quibus contemplationis altos montes conſcendimus.)

9. verſ. 7. *Adjuro vos filiæ Heruſalem, per capreas cervoſque camporum, ne ſuſcitetis neque evigilare faciatis dilectam, quoad usque ipſa velit.* Cervi & capreæ, munda animalia in lege eſſe perhibentur. Quid ergo per cervos, & capreas: niſi fidem, ſpem, & charitatem accipimus? Quas dum nobis mundas ſervamus, per eaſdem altos montes contemplationis aſcendimus. Sancta autem anima Chriſti ſponſa, à cunctis mundi perturbationibus quieſcere appetit, in ſinu ſponſi ſopitis terrenis cupiditatibus dormire ſancto otio concupiſcit: ita ut etiam neceſſaria colloquia aliquando faſtidiat, ſoliusque in ſponſi collocutione quanto quietius, tanto ſerenius hilareſcat. Sed hanc dormientem Carnales qui ſunt in Eccleſia nonnunquam importune excitant, negotiis mundi eam implicare deſiderant: quia ejus vitam inutilem exiſtimant, dum ab eorum curis eam ſe abſtinentem

tem conſiderant. Hi tales ſatis congrue non filii, ſed filiæ nominantur: quia dum effeminatos mores nutriunt, virili dignitate amiſſa, quales interius habentur, exterius nomine fœmineo deſignantur. Hi dilectam ſuſcitare ſub adjutationis pondere prohibentur; ne videlicet mentem quæ ad vacandum Deo ſe accingit, & ſolis ſpiritalibus ſtudiis inhærere concupiſcit: importunis ſollicitationibus inquietent, & tenebras curarum terrenarum oculum cordis ejus obnubilent. Et tamen non eis omnis cura proximi interdicitur, ſed quando ſuſcitari debeat ejus voluntati relinquitur: quia profecto omni perfectæ animæ diſcernendum eſt, & quando cœleſti contemplationi ſtudeat, & quando proximorum utilitalibus inſerviat. Hanc vacandi Deo Licentiam, libentiſſime ſponſa ſuſcipit, ſtatimque verbum ſponſi amplectitur, & dicit.

(*Vox ſponſi ad ſponſam.*)

10. Verſ. 8. *Vox dilecti mei.* Ac ſi diceret: Hanc vocem dilecti ſponſi mei eſſe recognoſco, hanc ab ejus ore ſemper audire deſidero: quia in hoc video quantum me diligat, cum me ab amplexibus ejus deſiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus, qualiter perveniret, ſubito narrat, dicens.

(*Saltus ſponſi tranſilientis colles, ſtupenda Chriſti in humana carne opera.*)

11. *Ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles.* Ad amplexus ſponſæ ſuæ Chriſtus venire diſponens, humanitatem noſtram dignanter aſſumpſit. Ad quod Myſterium peragendum, quaſi ſaliens in montibus venit: quia quædam opera inter homines oſtendit, quæ valde ſublimia & ſuper homines eſſe perſpiciens humanum genus, admirari potuit ſed attingere nequivit. Quod enim de Virgine natus eſt: quod ad vagientem adorandum ire paſtores Angelus admonuit, Magos ſtella perduxit: Quod pendens in cruce, qua hora voluit, ſpiritum emiſit: quod mortuus ſeipſum tertia die ſuſcitavit: quod cœlum ingreſſus, Spiritum Sanctum quibus ſibi placuit, donavit: quod fidei ſuæ per piſcatores & idiotas, mundum ſubjugavit: hæc faciens, quaſi in montibus ambulavit, quo eum creatura nulla aſſequi valuit. In his nimirum operibus colles tranſilivit, quia Sanctos omnes quantumcunque excreverint, potentia ſuæ operationis tranſcendit. De quo & ſequitur.

(*Qui ſimilis capreæ & hinnulo cervorum, quod ex SS. Patribus natus ſit.*)

12. Verſ. 9. *Similis eſt dilectus meus, capreæ hinnuloque cervorum.* Similis capreæ eſſe dicitur, quia ex Synagoga carnem traxit, quæ per capream oſtenditur. Et quia ex antiquorum Sanctorum ſtirpe progenitus eſt, quaſi hinnulus cervorum recte perhibetur. Sequitur.

(*Paries & cancelli, per quos reſpicit, humana carnis aſſumptio eſt.*)

13. *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, aſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.* Quaſi poſt parietem noſtrum Chriſtus Incarnatus ſtetit, quia in humanitate aſſumpta Divinitas latuit. Et quia ejus immenſitatem ſi oſtenderet, infirmitas humana ferre non poſſet: carnis obſtaculum abjecit, & quicquid magni inter homines operatus eſt, quaſi poſt parietem latitans, fecit. Per feneſtras autem & cancellos qui aſpicit, partim videtur, partim vero ſe abſcondit: Sic & Dominus Jeſus Chriſtus, dum & miracula per Divinitatis potentiam fecit, & abjecta per carnis infirmitatem pertulit, quaſi per feneſtram & cancellos proſpexit: quia in alio latens, in alio quis eſſet, apparuit. Incarnatus itaque, Eccleſiæ ſuæ vel unicuique animæ perfectæ loquitur: & ad æternam exhortatur patriam, dicens.

(*Sponſa Chriſti, dicta amica propter fidem, columba ob ſimplicitatem, formoſa ob operationem.*)

14. Verſ. 10. *Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.* Propter fidem Chriſtus ſponſam ſuam amicam vocat; columbam propter ſimplicitatem; formoſam propter operationem. Quia enim ſine fide placere Deo non poſſumus, bene per fidem amici vocamur: quia dum fide cœleſtia appetimus, abjectis terrenis, Deo adhæremus. Columba vero bene, c) anima, propter ſimplicitatem dicitur: quia d) anima devota dum ſimplicem Deum in cordis ſimplicitate perſcrutatur, nequaquam mundi ineptam lætitiam diſſoluta ſectator: ſed ſemper, ad æterna feſtinans, columbæ gemitum pro cantu, diligendo imitatur. Propter operationem anima formoſa recte appellatur: quia dum præteritæ vitæ peccata, per bona opera redimit: quaſi antiquam turpitudinem, aſſumpta forma meliori ante ſponſi oculos abſcondit. Hanc itaque hortatur Sponſus ut ſurgat & veniat, quia dignum eſt, ut quicunque ad amorem Chriſti properet: carnis torporem quantum poteſt abjiciat, & ſe ad æterna conſequenda celeriter accingat. Sed quia ut ad cœleſtia feſtinemus per exhibitionem novi Teſtamenti à Deo accepimus: ideo recte ſeqoitur.

(*Hyems, Judaica legis auſteritas.*)

15. Verſ. 11. *Jam enim hyems tranſiit, imber abiit & receſſit.* Quid per hyemem, niſi legis auſteritas intelligenda eſt? Quæ dum in carnalibus ſacrificiis populum antiquum detinuit, ad appetenda ſpiritualia & cœleſtia, obſervatores ſuos non adjuvit. Poſſumus etiam per hyemem, vitam præſentem intelligere: quæ dum nos aſſiduis tentationibus impetit, quaſi imbribus importunis ad ſequendum Chriſtum torpere compellit. Sed jam ſponſa ſurgat, quia hyems tranſiit: quoniam quanto magis dies ultimus inſtat, præſens vita recedit: & quo amplius tempus ad terminum ducitur, eo citius currendum eſt, ne electa anima oblatis ſibi muneribus æternis privetur. Tranſire enim dicitur, quia in proximo tranſitura eſſe non dubitatur. Sequitur.

(*Flores in terra, ſancta anima in cœlum aſſumpta.*)

16. vers 12. *Flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis advenit.* Flores apparuiſſe dicuntur in terra, quia ſanctæ animæ cum a corporibus recedunt, in cœlo recipiuntur. Et quia in hac vita quamvis hyems fuerit, à bono opere non torpuerunt: mox ut receſſerunt, in terra viventium glorioſe floruerunt. Bene ergo ſequitur, quod dicitur: *Tempus putationis advenit.* Quia quo amplior electorum numerus in cœlo congregatur, eo celerius reprobi ab Eccleſia tanquam ſarmenta inutilia amputantur, ut mundus citius finiatur. Sequitur.

(*Vox turturis, Eccleſia deprecatio.*)

17. *Vox Turturis audita eſt in terra noſtra.* Quid per turturem niſi Eccleſia? Quid per terram Sponſi, niſi vita beata illa deſignatur? Sed vox turturis, in terra Sponſi audita eſſe dicitur, quia dum pro deſiderio ſuo Sancta Eccleſia deprecatur, a Chriſto in cœlo clementiſſime exauditur. De quâ recte ſubditur.

(*Ficus & vinea florentes, Martyria fidelium & bona exempla.*)

18. vers 13. *Ficus protulit groſſos ſuos, vinea florentes dederunt odorem ſuum.* Ficus quippe protulit groſſos ſuos, vineæ florentes odorem dederunt: quia Sancta Eccleſia Martyres ſuos ad æternam patriam præmiſit. Poſt quos vineæ florentes odorem ſuum dederunt: quia per univerſum mundum, exempla bonorum operum excreverunt. Vineæ utique flores producunt, cum ſingulæ Eccleſiæ animas prius infideles ad fidei novitatem per baptiſmum educunt; Sed flores ipſi odorem proferunt, cum credentes animæ exempla bona per ſuavem opinionem ſibi invicem & aliis adſpergunt. Sed quia Chriſtus utroque modo exhortationis nos trahit, ut videlicet & præceptis nos admoneat, & exemplis Sanctorum nos erigat: idcirco Sponſæ ſuæ prius ut ſurgeret admonendo præcepit, & deinde exempla Sanctorum ad cognitionem adduxit: & poſt exemplorum exhibitionem, iterum ſe ad præcepti commonitionem convertit, dicens.

(*Foramina petra & caverna maceria, vulnera Chriſti paſſionis.*)

19. vers 14. *Surge amica mea, Soror mea, & veni; columba mea in foraminibus petra, in caverna maceria.* Surgit anima e), cum a peccati perpetratione ſe erigit: venit, cum per bona opera deſiderii ſancti paſſibus ad cœleſtia tendit. Sancta etenim mens cum præteritæ vitæ turpitudines conſpicit, cum peccata ſua enumerat quæ fecit: mox ſecum in conſcientia erubeſcit, & quæcunque in mundo dilexerat ad odium ſibi transferens, fletibus ſe punit: & ipſa pœnitentia facta robuſtior, ab omni inquinatione etiam cogitationis exilit, & ab omni torpore negligentiæ ſe excutit: ut jam in intimis cogitationibus non jaceat, ſed ad appetenda inviſibilia per Sancta deſideria ſe extendat. Hæc itaque mens ſurgit & venit: quia & à torporis infirmitate per compunctionem ſe erigit, & in ſanctis ſtudiis ſe exercens, ad æterna pedibus amoris currit. Per foramina autem petræ, vulnera manuum & pedum Chriſti in cruce pendentis, libenter intellexerim: cavernam verò maceriæ, vulnus lateris, quod lancea factum eſt, eodem ſenſu dixerim. Et bene columba in foraminibus petræ, & in caverna maceriæ eſſe dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Chriſti imitatur, dum ipſa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit: quaſi columba in foraminibus, ſic ſimplex anima in vulneribus nutrimentum quo convaleſcat, invenit. Poſſunt tamen per foramina petræ, Incarnationis Chriſti ſacramenta ſignari: & per cavernam maceriæ, ipſa protectio Angelicæ cuſtodiæ figurari. In qua cuſtodia cum anima ponitur, bene ei à Sponſo dicitur.

(*Facies Sponſa, fides: vox Sponſa, prædicationes.*)

20. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis.* Quid enim per faciem, niſi fidem quâ à Deo cognoſcimur, accipimus? Et quid per vocem, niſi prædicationem intelligimus? Sed præcipit Sponſus, ut ei Sponſa faciem ſuam oſtendat: quia quicunque ſe fidem dicit habere, neceſſe eſt ut in bonis operibus ſe exerceat, ut in operibus exterioribus fides interior innoteſcat. Sed & opera neceſſe eſt ut vox prædicationis ſequatur, quia quicunque in ſanctis operibus ſe dilatat: conſequens eſt ut ad eadem facienda, proximos quosque exhortetur. Ideo ſequitur: *Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Tunc enim & vox placet, & facies decoratur: quando & opera prædicatio ſequitur, & rurſum prædicationem bona opera comitantur. Hujusmodi prædicatoribus, conſequenter dicitur.

(*Vulpes demolientes vineam, hæretici.*)

21. vers 15. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* Per vulpes Hæretici, per vineas ſingulæ Eccleſiæ deſignantur. Sed vulpes vineas demoliuntur, quia per hæreticos Eccleſiæ à rectæ fidei viriditate exſiccantur. Quæ bene parvulæ dicuntur, quia quamvis contra veritatem intus ſuperbiant, exterius tamen in verbis humilitatem per ſimulationem ſectantur. Quæ tunc à Sanctis prædicatoribus capiuntur, quando inſtante altercatione, ſententiis veritatis convincuntur. Prædicatores quippe Sancti aliquando canes per ſimilitudinem dicuntur, quia prædicationibus aſſiduis quaſi latratibus importunis, adverſarios quosque à grege ovium arcere nituntur. Iſti canes, vulpes Chriſto capiunt: quia ducem ſuum dum fideliter diligunt, pro ejus amore laborantes, tergiverſantes hæreticos ab involutionibus quæſtionum, quaſi à tenebroſis caveis, ad lucem veritatis educunt. Quare verò vulpium demolitio timeatur, manifeſtatur cum dicitur.

(*Vinea florens, Eccleſia per baptiſmum filios ſibi congregans.*)

22.

22. *Nam vinea noſtra floruit.* Vinea quippe floruit, quia Sancta Eccleſia per baptiſmum filios ad fidei novam converſationem perduxit. Quibus timendum eſt, ne ab Hæreticis depraventur: quia dum quique fideles in novitatem Chriſti regenerantur; quo quisque tenerior eſt, eo citius ad pravitatem ſeducitur. Floribus omnino timendum eſt, ne pereant: quia dum adhuc quisque ad perfectionem per exercitium diuturnum non convaluit, facile ſi à dente venenoſo mordetur, ab hoc quod natus fuerat, evaneſcit. Perfecta enim quæque anima in quo ſe jamdiu exercuit, facilè non amittit: quia quò frequentius palato intimo quàm dulcis ſit Dominus guſtavit: eo conſtantius Sponſi rectitudinem tenet, & diſtorta faſtidit. Quæ proſequitur convenienter, & dicit.

(*Amicitia Sponſi conſtans.*)

23. vers 16. *Dilectus meus mihi, et ego illi.* Ac ſi diceret, Dilecti mei amicitiam conſtanter teneo: quia ejus conſtantem benevolentiam erga me ſentio: quia dum ejus familiaritatem benignam habeo, durum mihi eſt quicquid ei adverſum inimicos latrantes audio. Et dum in ejus aſſiduitate qualis ſit video, ſi quid f) erroris proferunt adverſarii, à veritate quam in ejus viſione cognovi, non recedo. De quo bene ſequitur.

(*Lilia deſignant animas mundas.*)

24. vers 17. *Qui paſcitur inter lilia, donec adſpiret dies, & inclinentur umbra.* Quid per lilia, niſi mundæ animæ deſignantur? Quæ dum caſtitatis candorem retinent, per bonæ famæ opinionem proximis quibusque ſuaviter olent. Inter lilia Sponſus ergo paſcitur: quia procul dubio animarum caſtitate delectatur, quæ & in ſe munditiam carnis conſervant: & per nitidas cogitationes coram eo placent, & exempla proximis, quaſi odoris ſuavitatem, donant. Dies verò tunc adſpirabit, & umbræ inclinabuntur: quando vita æterna apparebit, & præſens vita finietur. Hìc quippe nox eſt, ibi verò dies erit: quia hìc in viſione veritatis caligamus, ibi Deus ipſe tota veritas mentibus elucebit. Ad hanc prorſus diem ſanctæ animæ enituntur, ut perveniant. Propter hanc, juſtitiam illibatam, in quantum poſſunt, conſervant: & quia ſine Chriſto nihil poſſunt, ejus auxilium invocant, ejus familiaritatem deſiderant. Quarum dum mentem conſiderat, prope eſt benignus & adjuvat: & quo amplius proficiunt, eo familiarius ſemper amat: donec finitis tenebris mundi, ad vitæ æternæ lucem perfectas educat. Quam lucem quia valde deſiderant, eamque cum Dominus ad judicium venerit, videndam eſſe putant, idcirco cum ſummo deſiderio dicunt.

(*Reverſio Sponſi, ejus eſt ad judicium adventus.*)

25. *Revertere, ſimilis eſto, dilecte mi, capreæ hinnuloque cervorum, ſuper montes Bethel.* A nobis dilectus corporaliter tunc abiit, quando poſt Reſurrectionem in cœlum aſcendit. Tunc autem revertetur, quando in fine mundi reſuſcitatis corporibus hominum, omnibus in judicio manifeſtabitur. Qui verè ſimilis capreæ & hinnulo cervorum apparebit: quia in carne noſtra veniens ad judicium, omnibus ſe monſtrabit. Per capream enim, quæ mundum eſt animal, Eccleſia deſignatur: quæ dum in cœleſtibus mente habitat, quaſi in montibus paſcitur. Per cervos autem quid aliud, quam Patres antiqui deſignantur: ex quorum carne Chriſtus natus, quaſi hinnulus cervorum mundo eſt præſentatus? Bethel autem, domus Dei interpretatur: quæ bene Eccleſia Dei dicitur, quia in ea Dominus habitat, dum per fidem corda noſtra mundantur. Super montes ergo Bethel, ſimilis capreæ hinnuloque cervorum apparebit: quia in ea humanitatis forma ad judicium veniet, quam ab Eccleſia ſumpſit: quando in hoc mundo ex Patrum progenie, quaſi hinnulus ex cervis humilis natus fuit. Qui verè & ſimilis capreæ, & ſuper montes Bethel apparebit: quia & ex humanitate quidem ſimilis Eccleſiæ erit, & tamen ſuper ipſos ſummos, qui quaſi montes excellunt, in Eccleſia ſublimior eminebit. Qui dum venire moratur, quia eum ſemper ſancta anima perquirere nititur, ideo ſequitur.

a) *Eo quod perfectionem.* Ita nos reſtituimus, nam peſſimè atque corruptiſſimè Jacobus Hommey *In Supplemento Patrum* pag. 300. poſuerat, *Sed perventionem*: absque ullo prorſus ſenſu.

b) *Si circa ſe reſpicit.* MS. Codex S. Victoris legit *proſpicit*: utrumque rectum, ſed rectius primum.

c) *Anima.* Hìc pro *anima*, peſſimè & ſine ſenſu *amicam* legit Jacobus Hommey, *in Supplemento Patrum* pag. 303. Neque ibi agitur an columba ſit dicenda propter ſimplicitatem *amica*: ſed an anima ob eandem ſimplicitatem columba dici poſſit.

d) *Anima devota.* Hæc duo verba abſtulerat Jacobus Hommey, MS. ſuum Codicem ſecutus, quæ tamen in aliis adſunt, & ad integritatem ſenſus conducunt.

e) *Anima.* Ita reſtitutum cum editis omnibus, legente perperam *amica*, Jacobo Hommey loco citato p. 306.

f) *Erroris.* MS. Codex Victorinus, *terroris* habet, haud dubium culpà amanuenſis.

CAPUT TERTIUM.

(*Lectulus, ſeceſſus eſt à perturbationibus, in quo quæritur Dilectus: qui tamen hìc non invenitur.*)

1. vers 1. *In lectulo meo per noctes, quæſivi quem diligit anima mea.* Lectulum ſibi ſancta anima in nocte facit, dum omnes perturbationes mundi fugiens, ſecretum comparat, in quo requieſcit. In hoc lectulo, quem diligit, quærit: quia dum ab omnibus ſollicitudinibus mun-

mundi vacat, in ejus inquiſitione quomodo ad illum perveniat, non quieſcit. Notandum eſt autem, quia per noctes quærit: quoniam qui modo in hoc mundo vivit, perfectè tenebras temporalitatis à ſe non excutit. Quas quo graviores patitur, eò ferventius quærit eum, quo invento tenebras amplius non patietur. Sed quia quem quærit, nunquam perfectè in hoc mundo invenit, ideo ſubjungit: *Quæſivi illum & non inveni.* Quia verò maximo deſiderio æſtuat, & quicquid tenet, ei non ſufficit, donec Dilectum inveniat: ideò conſtantiam inquiſitionis ſubjungit, dicens.

(*Per civitatem Eccleſia deſignatur, per vicos viri ſpiritales; per plateas, ſeculares.*)

2. verſ. 2. *Surgam & circuibo civitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea.* Quid per Civitatem in hoc loco, niſi Eccleſiam; quid per vicos civitatis, niſi ſpiritales quosque accipimus? Qui dum ad cœleſtia toto corde gradiuntur, auguſtam viam tenent, qua ad vitam perducantur. Per plateas autem ſeculares deſignantur, qui dum voluptates ſuas multas ſequuntur, latas vias gradiuntur. Surgit ergo Sponſa, & civitatem circuit: quia perfecta anima, quæ viſibilia faſtidit, omnes Sanctos qui ſunt vel fuerunt in Eccleſia, mente conſpicit: Si quid fortè in eorum actibus reperire poterit, quod imitando ad Sponſi inventionem aliquando pervenire poſſit. Per vicos autem & plateas quærit, quia dum per bonorum imitationem ad dilecti familiares amplexus, pervenire ſatagit: non ſolum in ſpiritalibus, ſed & in ipſis etiam carnalibus aliquando invenit, quod imitari digne poſſit. Sed poſtquam laborem geminatum inquiſitionis inſinuavit, iterum difficultatem inventionis ſubdit, dicens: *Quæſivi illum, & non inveni.* Sed dum quærit & non invenit, ipſa etiam quæritur & invenitur, & ideo ſubditur.

(*Vigiles, Eccleſiæ Doctores, ſponſam inveniunt.*)

3. verſ. 3. *Invenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt civitatem.* Quid per vigiles, niſi Doctores Eccleſiæ deſignantur? Qui dum lucrandis animabus & ſcriptis & dictis invigilant, ubi ſancti deſiderii aliquantulum ſentiunt, augmentare ad melius nunquam ceſſant. Hi Sponſam quærentem inveniunt, quia piam animam Chriſtum invenire ſatagentem excipiunt: & ut citius inveniat præceptis inſtruunt, exemplis accendunt. Quos illa interrogans, dicit.

(*Quos meritò Sponſa interrogat.*)

4. *Num quem diligit anima mea, vidiſtis?* Bene eos Sponſa interrogare dicitur: quia dum eorum Scripta vel verba vel vigilanti ſtudio perſcrutatur, tanquam præſentibus, etiam abſentibus animi intentione loquens, quid de Chriſto ſenſerint, ſciſcitatur. Quia verò dum in eos omnino intendit, nunquam Sponſum invenit, conſequenter ſubjungit.

(*Quibus prætermiſſis, Sponſum invenit.*)

5. verſ. 4. *Paululum cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea.* Paululum vigiles tranſit, & dilectum invenit: quia dum eos puros homines eſſe cogitat, ad Divinitatem mentem erigit, ibique Sponſum ſuum ſupra homines, Patri æqualem cognoſcit. Quem tunc inveniſſe ſe dicit, cum ſanctis laboribus adjuta in ejus Divinitatis claritatem oculum fidei, tanquam per ſpeculum contemplando, aliquantulum figit. Quod tantillum quanta aviditate mentis ſuſcipiat, oſtendit, dicens.

(*Quem Sponſa, id eſt, Eccleſia tenet, donec ad cubiculum matris ſuæ, id eſt, ad Judæorum Synagogam convertendam, in fine ſeculi introducat.*)

6. *Tenui eum, nec dimittam: donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* Mater Eccleſiæ, Synagoga extitit: quia ex ipſa ſanctos Prædicatores habuit, à quibus verbum veritatis ſuſcepit, per quod in fide generata fuit. Tenet ergo Sponſum Eccleſia, donec in domum matris eum introducat: quia usque in finem mundi ab ejus fide, & opere & amore non recedit, donec ad fidem Judæos adducat. Non quod poſtea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria videns amplius amabit: ſed de illo tempore dici debuit, de quo à quibuslibet propter obſiſtentes tentationes dubitari potuit. In Domum ergo matris dilectum introducit, quando in fine mundi Eccleſia per prædicationem in plebem Judaicam Chriſtiana Sacramenta immittet. In cubiculum autem, quaſi in ſecretiorem partem domus eum introducet: quia ex eadem plebe ita plurimos convertet, ut omnes mundi ſarcinas abjiciant, & in intimis cogitationibus ſoli Deo placere concupiſcant. Hujuſcemodi homines, cubiculum faciunt Sponſo: quia dum à ſe omnes ſordes cupiditatis abjicient, quaſi ſecretum locum in mente, in quo delectetur, component. A quorum inquietatione, in eis delectabiliter pauſans Sponſus, improbos prohibet iterum, dicens.

(*Adjuratio filiarum Jeruſalem.*)

7. vers 5. *Adjuro vos filiæ Hieruſalem, per capreas cervosque camporum, ne ſuſcitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.* In hoc utique oſtendit, quia ejusdem perfectionis quosdam de Synagoga poſt converſionem inveniet, cujus de Eccleſia quamplurimos invenit: dum in eorum quiete ſimiliter delectatus, ab eis inquietatores prohibet, ſicut ab Eccleſia prohibuit. Introducta ergo ad fidem Synagoga, Eccleſiæ mentem per opera, quæ videt, conſpicit, & ſublimitatem ejus valde admirans dicit.

(*Eccleſia ſive qualibet anima ſancta, aſcendit de deſerto, deliciis affluens.*)

8. vers 6. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & univerſi pulveris pigmentarii?* In deſerto, utique in hoc mundo, Eccleſia ſive ſancta qualibet anima vivit, dum à regno exul inter beſtias, dæmones videlicet, degit. Hic enim etſi non omnino à Sponſo deſeritur: tamen dum in carne eſt, nondum ad certam ejus viſionem admitti-

titur, dum ab eo per exilia & tentationes peregrinatur: quia dum adhuc cum eo non regnat, deſeri ab eo ſibi videtur. Ob hoc ſemper laborat ut aſcendat, ut quem valde diligit, magis ac magis ſeotiat: quatenus quoniam perfectè eum in deſerto non tenet, vel ipſo ejus deſiderio ſe reficiat: ut ſic in via roborata, quandoque ad hoc quod diu concupivit, perveniat. Sunt quippe nonnulli, qui dum omnia viſibilia faſtidiunt, mentem in cœleſtia erigunt: & quia in infimis nihil quod eis dulceſcat conſpiciunt, totum cor ad ſuperna amanda convertunt. Hi ab omnibus malis moribus ſe exuunt, cenſum mundi cum cupiditatibus contemnunt, ſpe ad inviſibilia tendunt: & quo ampliori deſiderio illis inhærent, eo magis ac magis moleſtè corruptionem ferunt quam habent. Hi nimirum per deſertum aſcendunt: quia dum in hoc mundo inter tentationes vivunt, quo amplius dum hic morantur, deſeri metuunt: eo quidem fortius iſta deſerunt, & ferventius ad illa gradiuntur: in quibus cum fuerint, nihil amplius quod eos amoveat jam timebunt. Bene autem *Sicut virgula fumi* aſcendere dicuntur: quia & odorem bonæ famæ, & ſubtilitatem mentis habere ſciuntur. Non autem quarumlibet rerum fumus iſte eſſe dicitur, ſed *Ex aromatibus myrrhæ & thuris & univerſi pulveris pigmentarii* exire declaratur: Myrrhâ quippe mortuorum corpora condiuntur ne putreſcant; thura verò accenduntur, ut redoleant. Per myrrham ergò carnis mortificatio deſignatur, per thus verò orationis munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem ſuam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat: quaſi myrrham mortuo corpori adhibet, ut poſt judicium à corruptione æterna ſanum permaneat. Cum verò ſe ad cœleſtia majori deſiderio accendit, & à cordis cubiculo omnes ſuperfluas cogitationes ferventer abjicit, quaſi thuribulum cor ſuum coram Deo facit: in quo dum per dilectionem virtutes congregat, quaſi carbones in thuribulo coaptat, in quo ſeipſam mens in conſpectu Dei, Igne charitatis accendat. Dumque ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quaſi fumum aromatum ex thuribulo educit: ut coram Dilecto ſuave redoleat, & proximos quoſque ad ejus amorem per bona exempla concitare non deſinat. Sed notandum quòd non ait *univerſi pigmenti*, ſed *univerſi pulveris pigmentarii*. Pigmenta quippe facimus, quando virtutes congregamus in corde: quando verò ipſas noſtras virtutes per ſingula quæque opera diligentius retractamus, ne quod in operibus noſtris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat: tunc procul dubio unguenta virtutum quaſi in pulverem tundimus: ut eo mundiora ſint opera noſtra, quo ſubtilius ea ab omni ſubreptione vitiorum diſcernere non ceſſamus. Hujuſcemodi mentes Dilecto ſuo delectabiles ſe per ejus gratiam faciunt: & dum ab omni mundano ſtrepitu ſe dividunt, locum in quo Sponſus requieſcat, in ſeipſis componunt. De qua requie ſubditur.

(*Sexaginta fortes, qui Lectulum Salomonis ambiunt, perfecti omnes, qui in Eccleſia fuerunt.*)

9. vers 7. *En Lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt, ex fortiſſimis Iſraël.* Salomon quippe, pacificus interpretatur. Quid ergò per Salomonem, niſi Chriſtus intelligitur? de quo ſcriptum eſt: *Ipſe eſt pax noſtra, Epheſ. II, 14.* qui fecit utraque unum. Salomoni ergo lectulum facimus, quando à mundi ſollicitudinibus omnino ceſſamus: dum in ſolo deſiderio Chriſti libenter pauſamus, eique ut nobiſcum pauſet, cor ab omni terrenâ cupiditate mundamus. Denarius autem numerus ſi per ſenarium numerum multiplicetur, nimirum ſexaginta complentur. Per denarium itaque, Decalogum legis accipimus: per ſenarium autem, totum hoc tempus intelligimus quod ſex diebus operatoriis volvi videmus. Per ſexaginta igitur fortes, omnes perfectos, qui fuerunt ante nos in Eccleſia, intelligimus: qui dum decem præcepta legis, quo ſpiritalius, eo fortius in ſex diebus compleverunt, quaſi ſexagenarium numerum perfecerunt. Hi lectulum Salomonis ambiunt: quia mentem ſanctam, in qua Chriſtus pauſat, verbis & exemplis muniunt: quibus ab aditu mentis venientes hoſtes repellunt, dum ipſam mentem exemplis ſuſtinent, Scriptis muniunt.

(*Qui gladium tenent, ad bella fortiſſimi.*)

10. vers 8. *Hi tenent gladios, & ad bella doctiſſimi* exiſtunt: quia dum ii verbum Dei opere complent, quod corde ſciunt, magis ac magis ſemper docti, hoſtem ſuum dæmonem ſcilicet, ſapientia & fortitudine vincunt. Per gladium enim, verbum Dei deſignatur: per manus autem quibus gladios tenent, ipſa opera figurantur, de quibus bene ſubditur.

(*Quibus enſis ad femur ob timores nocturnos, eſt mortificationis, rigor contra carnis luxuriam.*)

11. *Unicuique enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos.* Quid per enſem, niſi rigorem converſationis; & quid per femur, niſi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique, qui jam ad perfectionem vitæ provecti ſunt, propter timores nocturnos enſem ſuper femur ſuum ferunt: quia rigore converſationis appetitum carnis aſſiduè frangunt, ne hoſtis, quem in nocte hujus mundi timent, repente veniens mollem aditum inveniat: & per voluptatis mollitiem eo facilius, quo voluptuoſiores invenerit, ad graviora peccata perducat. De laude itaque Salomonis adhuc ſubditur, cum dicitur.

(*Ferculum Salomonis, myſticè expoſitum.*)

12. vers 9. & 10. *Ferculum ſibi fecit Rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media charitate conſtravit propter filias Hieruſalem.*

Li-

Ligna Libani imputribilia eſſe aſſeruntur, ferculum ergo fecit ſibi Rex Salomon, de lignis Libani: quia ſecundum præſcientiæ ſuæ gratiam, Chriſtus ſanctam Eccleſiam de in æternum permanſuris Sanctis conſtruxit. *Columnas ejus fecit argenteas:* quia eidem Eccleſiæ prædicatores dedit, qui & ut eam exemplis ſuſtentarent, magnâ juſtitiæ rectitudine roboravit: & ut prædicationibus erudirent, nitore eloquii, quaſi ſplendore argenti, decoravit. *Reclinatorium aureum fecit:* quia dum in cordibus perfectorum reſplenduit, eis Divinitatis ſuæ potentiam per contemplationem oſtendit. In qua contemplatioue dum eis pulchritudinem cœleſtium gaudiorum monſtravit, quaſi reclinatorium ex auro eis compoſuit: quia locum, in quo ſe refocillantes requieſcant, appoſuit. Quod reclinatorium bene *aureum* eſſe dicitur: quia *Melior eſt ſapientia cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur, ei non poſſunt comparari, Prov. III, 15.* Ad hoc reclinatorium multis laboribus pervenitur, multis tribulationibus aſcenditur: ita ut etiamſi neceſſe fuerit, etiam ſanguis effundi permittatur: ideo adſcenſus rectè purpureus eſſe dicitur. Dum enim Sancti quique Martyres propter vitam æternam corpora ſua ad ſupplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios & alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt: nonne ad reclinatorium iſtud, ad beatam ſcilicet vitam, per aſcenſum purpureum aſcenderunt? Sed nos miſeri quid agimus, qui in hoc ferculo columnæ argenteæ non ſumus: quia ſanctam Eccleſiam nec exemplis ſuſtentamus, nec prædicatione docemus? In ea *reclinatorium aureum* ooo habemus: quia terrenis cogitationibus involuti, ad ſplendorem ſapientiæ per contemplationem non aſſurgimus. Aſcenſum purpureum nec etiam cognoſcimus: quia voluptatibus vacantes, labores & perſecutiones pro æterna beatitudine ferre recuſamus. Conſolatur aliquantulum, quod de hoc ferculo dicitur.

13. *Media charitate conſtravit, propter filias Heruſalem.* Quid enim per filias Heruſalem, cum non filios ſed filias dixerit, intelligimus? Niſi nos debiles, qui in Eccleſia non viri, ſed fœminæ ſumus: quia contra vitia fortiter non reluctamur, viriliter non reſiſtimus, muliebriter ſubjacemus. Heruſalem enim viſio pacis interpretatur, per quam Eccleſia, quæ eſt mater noſtra, deſignatur, eo quod aſſiduè pacem perpetuam contemplatur. Si ergo nos in ferculo Regis, columnæ aureæ non ſumus, reclinatorium aureum non habemus, per aſcenſum purpureum aſcendere non valemus: Saltem charitatem quæ communis omnibus electis, quaſi in medio poſita eſt, teneamus. Per hanc quippe Rex Salomon, nos in ferculo ſuo eſſe cognoſcit: quia in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio aureo, cum aſcenſu purpureo, propter filias Heruſalem etiam media charitate conſtravit: quia cum Eccleſiæ membris ad eandem Sponſi beatitudinem pervenimus, ſi charitatem indefeſſam obſervamus. Sequitur.

(*Salomon Chriſti figura, quem diadémate beata Maria coronavit: dum ei carnem miniſtravit, ad complendum Incarnationis Sacramentum.*)

14. vers 11. *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem, in diademate quo coronavit eum mater ſua, in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ ejus.* Mater Chriſti beata Maria eſſe creditur, quæ coronavit eum diademate: quia humanitatem noſtram ex ea ipſa aſſumpſit, ſicut in Evangelio recitatur. Et hoc in die deſponſationis ejus, & in die lætitiæ ejus factum eſſe dicitur: quia quando unigenitus filius Dei Divinitatem ſuam humanitati noſtræ copulare voluit, quando per bonam voluntatem ſuam tempore opportuno Eccleſiam Sponſam ſuam ſibi aſſumere placuit: tunc cum charitatis exultatione carnem noſtram ex matre virgine ſuſcipere voluit. In qua cum doloribus pro tempore vivens, de redemptione noſtra vehementer exultavit. Sed cum diadema pro gloria aſſumatur, in humanitatis autem ſuſceptione, non gloria verbi Dei ſed humanitas eſſe cognoſcitur: quomodo humanitate noſtrâ quaſi diademate coronatus eſſe dicitur? Sed cum ipſa ejus Incarnatio, verè gloria noſtra fuerit: quia membra ejus ſumus propter communionem corporis: diadema membrorum, bene capitis, Scriptura prædixit. Hîc itaque quia à Sponſa laudatur, & ipſe viciſſim Sponſam laudare dignatur, dicens.

CAPUT QUARTUM.

(*Pulchritudo Sponſæ, in oculis columbarum, qui deſignant prædicatores.*)

1. vers 1. *Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es & decora, oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet.* Quia hæc ſuperius expoſuimus ut potuimus, nunc eadem repetere propter brevitatem ſervandam devitamus. Sed quia hîc adjunctum eſt, *abſque eo quod intrinſecus latet:* videndum eſt, quomodo ſuperioribus conjungatur. Pulchra eſt ergo Sponſa, & oculi ejus columbarum abſque eo quod intrinſecus latet: quia valde honeſtum eſt quidquid in exterioribus operatur, quod ſimpliciter inter homines converſatur: quod ea, quæ videt temporaliter, concupiſcere dedignatur: etſi quid tamen in hoc mundo placet, poſt concupiſcentias ſuas ire deteſtatur. Sed vehementer pulchrius & honeſtius eſt, quod cordis deſiderium illibatum retinere conatur: quod æternæ beatitudinis claritatem in mente retinet, erecta & ſublimia contemplatur: quod in his quæ interius videt, ſuaviter requieſcit, & mundatur. Sequitur.

(*Capilli autem populos.*)

2. *Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad.* Si per oculos Prædica-

catores Eccleſiæ deſignatur, quia cæteris viam oſtendunt: bene per capillos, populi figurantur, quia eidem Eccleſiæ ornatum tribuunt. Capilli ergo ſponſæ, ſicut grex caprarum eſſe dicuntur: quia populi Eccleſiæ, dum præcepta legis ruminantes, cœleſtia fide contemplantur: munda ſunt animalia, & in altis paſcuntur. Galaad autem, acervus teſtimonii interpretatur. Quid autem per acervum teſtimonii, niſi multitudinem Martyrum intelligimus? Qui dum fidem Chriſti inſuperabiliter tenuerunt, eos teſtimonium veritati, etiam per mortem ſuam perhibuiſſe ſcimus. Grex itaque iſte caprarum, de monte Galaad aſcendit: quia populus Eccleſiæ eo magis fide ſe ad æterna ſuſpendit, quo fortius ſanctos Martyres eidem fidei teſtimonium perhibuiſſe ſcivit. Sequitur.

(*Dentes quoque prædicatores ſignificant.*)

3. vers. 2. *Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcendunt de lavacro.* Sicut per oculos, prædicatores intelliguntur, quia per eos Eccleſia illuminatur: ſimiliter & dentes ejusdem poſſunt dici, quia per eos infideles conſumuntur, & parvuli nutriuntur. Dentes quippe bene, ſancti prædicatores vocantur: quia dum ſanctam Scripturam exponendo minoribus fratribus elucidant, quaſi panem parvulis tanquam matres filiis commatiſcant, quo infirmi ad fortiora convaleſcant. Hi nimirum bene, ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro, eſſe dicuntur: quia dum ſe à peccatis omnibus in baptiſmo ablutos eſſe recordantur, libenter onera mundi deponunt: ut ad cœleſtia conſequenda & prædicanda, quo liberius, eo facilius gradiantur. De quibus ſubditur.

(*Qui omnes gemellis per fœcunditatem fœtibus.*)

4. *Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.* Gemellos fœtus, omnes ſancti prædicatores habent; quia dum in duobus præceptis charitatis cæteros homines ſupereminent, geminam dilectionem prædicant: & In ea duos populos Judaicum & Gentilem, gignere non ceſſant. Inter quos nullus eſt ſterilis, quia profecto Prædicator non eſt dicendus, ſi filios ſpirituales gignere contemnit. De quibus adhuc ſubditur.

(*Vitta coccinea, labia eorundem, quorum dulce eloquium.*)

5. vers 3. *Sicut vitta coccinea, labia tua, & eloquium tuum dulce.* Iidem prædicatores, labia Eccleſiæ dicuntur: quia dum fluxas cogitationes in cordibus hominum ſuis prædicationibus reſtringunt, quaſi ſparſos crines ne immoderate diffluant, reprimunt. Sed quid eſt, quod non tantum vittæ, ſed coccineæ comparantur? Niſi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ardent, & per eos alii accenduntur: per quos eloquium ſanctæ Eccleſiæ dulcoratur, quia dum quæ dicunt faciunt, prædicationes ſuas hominibus, quaſi ſapidas eſcas apponunt. Sequitur.

(*Genæ ſicut fragmen mali punici, eosdem prædicatores exprimunt.*)

6. *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus latet.* Quid per genas Eccleſiæ, niſi eosdem ipſos prædicatores intelligimus? Qui dum in populis ut eis proficiant, eminent: quaſi in facie Eccleſiæ manifeſti apparent. Per malum autem punicum, ipſa Eccleſia deſignatur: quia dum multos populos in unitate fidei nutrit, quaſi multa grana ſub uno cortice ſtringit. Fragmen ergo mali punici, ſancti prædicatores exiſtunt: quia dum ſe ut grana in divino ſervitio cæteris fortius affligunt, dum omnia mundana contemnunt, dum voluntates ſuas abnegant, & vitia ſua omnino mortificant: dum ſeipſos humiliant & cæteros extollunt, & dum per exempla ſua cæteros nutriunt, quaſi fracti & aperti ſe cibos offerunt. Sed quamvis magna ſint quæ extrinſecus apparent, majora tamen in occulto retinent, quæ Divini oculi ſoli vident. Ideo ſubjunctum eſt: *Abſque eo quod intrinſecus latet.* Sequitur.

(*Iidem collum ſponſæ, & turris David.*)

7. vers 4. *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis.* Collum quippe extendimus, quando largius proſpicere volumus. Propter aliud ergo ſancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud autem genæ, & collum propter aliud, convenienter vocantur. Bene igitur ſicut turris David, collum ſanctæ Eccleſiæ dicitur: quia ſancti prædicatores, procul venientes hoſtes ſanctæ Eccleſiæ ſpeculantur, & fortiter reſiſtunt: ſi quid in Eccleſia lædere conantur, & libere terrena deſpicientes, cœleſtia contemplantur. Collum ergo propter hoſtium ſpeculationem, turris vero dicuntur propter ſortitudinem, & propter excelſam cœleſtium gaudiorum contemplationem. Quæ turris recte David eſſe dicitur: quia David manu fortis interpretatur, per quod Chriſtus ſignificatur, cujus eſt quidquid forte & excelſum operantur. De qua ſubditur: *Quæ ædificata eſt cum propugnaculis.*

(*Armatura myſtica, turris Davidica*)

8. *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Cum propugnaculis, turris David ædificata dicitur: quia ſancti Prædicatores, contra adverſarios homines, ſi neceſſe ſit, miraculis armantur. Contra vitia autem ſe clypeis muniunt: quia ne ſpiritalibus hoſtibus ſuccumbant, virtutibus ſe defendunt. In quibus *omnis armatura fortium* pendet: quia quisquis hoſtium cuncis fortiter reſiſtere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hoſtes ſtrenue valet ſuperare. *Mille* autem hic pro perfectione ponitur: quia in millenario numero, omnes numeri perfecti complentur. Sequitur.

(*Duo ubera ſponſæ, duo prædicatorum ordines.*)

9. vers 5. *Duo ubera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in liliis, donec adſpiret dies, & inclinentur umbræ.* Per duo ubera, duo prædicatorum ordines, unus in circumciſione, alter in præputio, deſignantur. Qui bene, ſicut duo hinnuli capreæ dicuntur: quia & filii Synagogæ exiſtunt, & in montibus contemplationum paſcuntur. Gemelli vero ideo dicti

ſunt, quia concorditer prædicant & concorditer ſapiunt. In liliis vero paſcuntur, *Donec adſpiret dies & inclinentur umbra:* quia munditiam inſatigabiliter ſectantur, donec in die judicii præmia recipiant, quæ in labore noctis aſſidue contemplatur. Sequitur Sponſus dicens.

(*Mons myrrha & collis thuris, altitudo & arduitas contemplationis.*)

10. vers 6. *Vadam & montem myrrha, & ad collem thuris.* Quid per montem myrrhæ, niſi fortem altitudinem mortificationis in opere; & quid per collem thuris intelligimus, niſi altam humilitatem in oratione? *Ad montem* ergo *myrrha, & ad collem thuris*, ſponſus vadit: quia eos familiariter viſitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes, ſuaviter redolere perſpicit. His quippe virtutibus, ſancta Eccleſia vel unaquæque anima munda efficitur: quia dum per voluptatum mortificationem vitiis reluctatur, & per ſanctas orationes frequenter lacrymis abluitur: ſordes lavat ut ſponſo placeat, cui pulchra apparere conatur. Cujus conatum ad effectum ſponſus per gratiam ſuam ducit, opusque ſuum in ſponſa benigne laudat & dicit.

OBSERVATIO.

Huc uſque, Lector, nullum vel pauca ſacræ ſcripturæ teſtimonia, reperire eſt ab Interprete allegata, nullum diffuſe atque expoſitorie laudatum: qui nudam ſuæ mentis expoſitionem textui Scripturæ adpoſuit, nec ex aliis ſacrorum librorum locis ſententiam ſuam ſtabilivit. At deinceps, amicorum ſuorum conſilium ut ipſe præfatur, ſecutus: juxta præfationem ſuam ſeu Epiſtolam ad Ansfridum Abbatem de Pratellis, cum diverſam expoſitionis viam amplexus ſit, collegeritque ex libris canonicis *Exempla quibus brevitatis ſtudio ſtrictius expoſita, ſuaviora legenti redderentur:* æquum duxit priorem poſterioremque methodum Commentarii, ipſa Librorum diſtinctione ſecernere, in his Capitis quanti Canticorum verbis, quæ exemplorum ſeu authoritatum adjectionem ſuſcipiunt. „*Vadem ad montem myrrha & ad* „*collem thuris:* Hoc dicto, inquit, & expoſito, „finiatur Liber primus: incipiaturque Secundus „ſic oriens, *Tota pulchra es amica mea* &c. Cui „ut obtemperemus, ſit,

LIBER SECVNDVS.

(*Anima eſt ſponſa, tota pulchra, per quotidianam à peccatis pœnitentiam.*)

11. vers 7. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Cum ſcriptum ſit: *Nemo vivit ſine peccato, nec infans, cujus vita eſt unius diei, ſuper terram:* Quid eſt quod ſponſa tota pulchra eſſe dicitur, in qua macula non habetur? Alibi quippe ſcriptum eſt: *Stella non ſunt mundæ in conſpectu ejus. Job. XXV, 5. Jac. III, 2.* Et alibi, *In multis offendimus omnes.* Et Joannes Apoſtolus ait: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non eſt.*

(*Advertis lector hic & infra, novam methodum, ipſa tot ſententiarum ſacra ſcriptura congerie.*)

Et idem, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, mentimur, & veritatem non facimus. 1. Joan I, 8. & 10.* Sed dum ſancta anima à peccatis quotidianis ſe per pœnitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cum lacrymis abluit, & a majoribus ſe obſervat: quamvis frequenter peccet, per aſſiduam tamen pœnitentiam, munditiam ſuam aſſidue ſervat. Hinc enim alibi præcipitur, *Semper ſint veſtimenta tua candida: Eccl. IX, 8.* & illud, *Juſtus autem ex fide vivit. Rom. I, 17.* Quamvis enim mox, ut peccat, a juſtitia deviet; tamen dum ſemper credit in eum, qui juſtificat impium, & aſſidue ſub ejus fide peccata ſua defleт: per aſſiduas ablutiones, juſtitiam ſuam retinet. Se igitur ita mundanti Sponſæ, conſequenter dicitur.

(*Libanus baptiſmi lavacrum deſignat.*)

12. vers 8. *Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis.* Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanum, niſi baptiſma intelligitur? In quo Sancta Eccleſia aqua abluitur, & a peccatorum nigredine per Spiritum Sanctum, quem recipit, & per Chriſti fidem dealbatur. Vnde ſcriptum eſt, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor. Pſalm. LI, 9.* De Libano ergo ſancta Eccleſia ad coronam venit: quia in Chriſti baptiſmo fidem percipit, ſub qua cum Chriſti gratia meretur, ut præmium recipere poſſit. Sed quid eſt quod ter dicitur, *Veni?* Niſi quia in fide & in ſpe & in charitate, quidquid operatur, ſubſiſtit: ut his tribus munita virtutibus, robur habeat, per quod in via non laſſeſcat. De fide enim dicitur, *Fide mundans corda eorum. Act. XV, 9.* Et iterum: *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Hebr. XI, 6.* De ſpe autem dicitur, *Non confundentur omnes, qui ſperant in te, Domine. Pſalm XXI, 5.* Cui iterum dicitur: *Quis enim in te ſperavit, & derelictus eſt. Eccl. II, 12.* De charitate autem dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. IV, 8.* & iterum: *Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil ſum. 1. Cor. XIII, 3.* Et Joannes Apoſtolus: *Deus charitas eſt. 1. Joan. IV, 8.* Poteſt tamen & aliter intelligi quod ter dicitur, *Veni:* Venit enim Sponſa ſancta ad Chriſtum, dum in hoc mundo vivens, bona quæ poteſt operatur. Venit, quando in hora mortis anima, ipſa videlicet ſponſa, à carne exuitur. Venit tertio, quando in die judicii ultimi carnem reſumit, & cum Chriſto thalamum cœleſtem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum ſuorum præmia conſequitur, ibi jam omnino proſtratis & excluſis hoſtibus, glorioſe coronatur. Ideo & hic per promiſſionem ſequitur.

Ama-

(Amana, Savir & Hermon, potentes hujus ſeculi præfigurant.)

13. *Coronaberis de capite Amana, de vertice Savir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Quid per Amana, Savir & Hermon, nomina videlicet montium, niſi potentes hujus ſeculi intelliguntur? Qui quanto ditiores, tanto exceſſiores & firmiores apud infirmos eſſe videntur. Sed de his montibus Sancta Eccleſia coronatur: quia dum regnum prædicat æternum, dum exemplo ſuo omnia, quæ mundi ſunt, vilia eſſe demonſtrat: ipſos etiam potentes ad pœnitentiam inclinat, & ſibi ipſi pro eorum acquiſitione, coronam in cœleſtibus parat. Sic quippe fit, ut humiles ſuperbos proſternant, & infirmi excelſos inclinent. Ideo ſcriptum eſt: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Iſai. XL, 4.* Sed quid eſt quod non ſolum de montibus, ſed etiam de capitibus montium coronanda eſſe dicitur: niſi quod impletum eſſe videmus, quia jam ipſæ excelſiores perſonæ in Chriſtum credunt, & ejus præceptis, per Eccleſiæ prædicationem, obediunt. Reges enim & Imperatores Chriſto ſerviunt, coronas deponunt, & per pœnitentiam in Eccleſia veniam petunt. Si itaque per capita montium, ſummas perſonas intelligimus: bene per cubilia leonum & montes pardorum, Principes quique & Miniſtri deſignantur, qui crudelitati inſerviunt, & doloſitatibus ſuis, quos vi non poſſunt lædere, decipiunt. Pardi quippe maculas in cute ſemper portant, per quos qui alii, quam hyppocritæ vel diſcordes ſignificantur? In illis quippe qui crudelitatem ſectantur, dæmones tanquam leones cubant: in illis vero quaſi pardi, montes ædificant, quos dum vitiis ſuis aliquas virtutes admiſcere conſentiunt, pro omnibus bonis ſuis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque vere pardorum varietatem imitantur, quia dum cum virtutibus etiam vitia ſectantur, quaſi in vario corio coloris diſſimilitudine dividuntur. Sed de cubilibus Leonum & de montibus prædorum, Eccleſia coronatur: quia dum per ejus prædicationem, & crudeles ad pietatem, & hyppocritæ ad vitæ humilis unitatem convertuntur: pro his omnibus præmium percipiet, quod meretur. Cui iterum dicitur.

(Sponſus, uno ſponſæ Crine vulneratus.)

14. vers 9. *Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Per oculos ſponſæ, ſanctæ Eccleſiæ prædicatores, ſicut dictum eſt, deſignantur. Per crines vero, populi multitudo figuratur: per collum autem, ſancti capitis & corporis conjunctio demonſtratur, quæ fides Eccleſiæ intelligitur. Per hanc enim caput & corpus conjungitur, dum Chriſto quiſque eo tenacius inhæret, quo fidelior in bona converſatione habetur. In uno ergo oculorum, & in uno crine colli ſponſæ, ſponſus vulneratur; quia profecto uſque ad mortem crucis afficitur, ut unitas prædicatorum & plebis, in Eccleſia confirmetur. De cujus dilectione erga ſponſam, iterum ſubdit ſponſus.

(Mammæ Sponſæ, dilectio Dei & proximi.)

15. vers. 10. *Quam pulchra ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa.* Quid per mammas convenientius in hoc loco, quam ipſa dilectio Dei & proximi, de qua ſuperius diximus, intelligitur? Per quas mens ſancta omnes ſenſus ſuos ſuavi delectatione nutrit, dum Deo ſuo charitatis tenacitate conglutinatur, & proximis, ſi quid utilitatis habet, quomodolibet libenter impendit. Has mammas Sponſæ quantum Sponſus diligat, in repetitione laudis aperte manifeſtat, dicens: *Pulchriora ſunt ubera tua vino.* Quod ſuperius de ſponſi uberibus diximus, hoc & hic cum de ſponſa loquitur, intelligi poſſe exiſtimamus. *Et odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata.* Per unguenta quippe ipſæ virtutes, quæ ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habent quippe etiam reprobi aliquando aromata quibus redolent, quia virtutes quaſdam poſſident, & bona opera perpetrant. Sed quia ſine charitate vivunt, in conſpectu Dei nulla, quæ faciunt, placent. Vnde in Judicio cum dicent: *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Reſpondebitur eis: *Nunquam novi vos, Diſcedite à me omnes operarii iniquitatis. Matth. VII, 22. & 23.* Bene ergo unguenta Eccleſiæ, ſuper omnia aromata redolere dicuntur: quia etſi opera reproborum aliquando hominibus placent, hæc quæ ſancta Eccleſia ex charitate conficit, in divinis naribus ſine ceſſatione redolent. Sequitur.

(Labia Sponſæ, prædicatores Eccleſiæ.)

16. vers 11. *Favus diſtillans, labia tua Sponſa.* Prædicatores Eccleſiæ, bene labia ſponſæ dicuntur: quia per eos populis loquitur, & per eos ad fidem parvuli quique erudiuntur: dum per eos occulta Scripturæ, quaſi cordis latentia, manifeſtantur. In favo autem mel latet, & cera videtur. Recte ergo labia ſponſæ, favus vocantur: quia dum in carnis fragilitate ſapientia magna habetur, quaſi mel in cera abſconditur. Quando vero electus quiſque prædicat, quando cœleſtia gaudia neſcientibus revelat, tunc favus diſtillat: quia quanta dulcedo ſapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifeſtat. Vnde ſcriptum eſt: *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. 2. Cor. IV, 7.* Ideo ſubditur.

(Qui lac & mel, dulcedinem ſapientiæ, ſub lingua habent.)

17. *Mel & lac, ſub lingua tua.* Nimirum falſi prædicatores mel in lingua portant, quod ſub lingua non habent: quia cœleſtia gaudia aliquando prædicant tanquam vera ſint, cum ipſi terreſtria bona totis deſideriis appetant. Sancta vero mens, mel in lingua prætendit: quia ſapientiæ dulcedinem loquendo oſtendit, quam veraciter prædicans, auditores tanquam mellis dulcedine reficit. Lac gerit: quia congru-

enti ſibi doctrina parvulos quosque in Eccleſia nutrit: ſub lingua autem hæc omnia ſibi ipſi reſervat, quia internam dulcedinem aſſidue ſecum portat. Dum enim terrena abjicit, dum vitiorum amaritudinem reſpuit: in interioribus ſenſibus ſapientiæ dulcedine ſe paſcit, qua robur colligit: ut ad æterna gradiens, in labore vix laſſeſcere non poſſit. Cui bene dicitur.

(*Quorum veſtimentorum odor, opera ſancta.*)

18. *Et odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris.* Quid per veſtimenta hæc, niſi ſancta opera deſignantur? quibus præcedentium malorum turpitudo operitur, ne videatur. Hinc enim ſcriptum eſt: *Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videatur turpitudo ejus. Apoc. XVI, 15.* Thus vero per ſignificationem, pro oratione ponitur, ſicut ſcriptum eſt: *Aſcendat oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Pſalm CXLI, 2.* Sancta itaque anima in hoc mundo, quanta poteſt bona opera operatur, & bene operans deſiderio & intentione ſancta ad æterna ſe extendit: Nihilque boni agit, niſi ea intentione, ut ad cœleſtia, quæ diligit, quandoque pervenire poſſit. Bene igitur odor veſtimentorum ejus, ſicut thuris eſſe perhibetur: quia in omnibus operibus ſuis orat, dum perveniendi intentione, ea, quæ poteſt, bona operatur. Sequitur.

(*Hortus concluſus & fons ſignatus, tum ſancta Eccleſia, tum qualibet fidelis anima.*)

19. vers 12. *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus, concluſus, fons ſignatus.* Hortus, ſancta Eccleſia exiſtit: quia dum populos multos in fide gignit, quaſi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus, concluſus bene eſſe dicitur: quia charitatis vallo circumquaque munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur. Unaquæque anima ſancta, etiam hortus concluſus eſſe intelligitur: quia dum virtutes nutrit, flores gignit, & dum virtutum exhilaratione ſe reficit, fructus quos genuerat, eadem cuſtodit. Concluſus enim hortus eſſe dicitur, quia dum bona ſua, intentionem vitæ æternæ abſcondit; dum humanas laudes omnino contemnit: ipſa bona intentione ſe circumſepit, ne ad interiora rapienda hoſtis antiquus irrumpere poſſit. Fons etiam dicitur, quia dum cœleſtia aſſidue cogitat, dum ſcientiam Scripturarum ſemper in ventrem memoriæ congregat: quaſi aquas viventes ſancta mens in ſe gignere non ceſſat, quas Sitientibus proximis præbere, ut reficiantur, valeat. Unde ſcriptum eſt dicente Domino: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ ſalientis, in vitam æternam. Joan. IV, 14.* Et alibi: *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura: flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus. Joan. VII, 38.* Sed cur dicitur fons ille ſignatus? Niſi quia ſenſus ſpiritalis mentibus indignis abſconditur, infideli enim homini à Domino dicitur: *Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, & neſcis unde veniat, aut quo vadat. Joan. III, 8.* Et iterum ſcriptum eſt: *Signatum eſt ſuper nos, lumen vultus tui Domine. Pſalm IV, 7.* Quod enim ibi lumen ſignatum, hoc hic procul dubio, *fons ſignatus* eſſe perhibetur. Sanctus enim Spiritus mentem quam replet, & illuminans irrorat & irrorans illuminat: ut & de luce ejus videat quid appetat, & de rore ejus ſe refrigeret, ne laſſeſcat. Sequitur.

(*Emiſſiones, ſancta cum ſanctis operibus, verba.*)

20. vers 13. *Emiſſiones tuæ, paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus.* Quid emittit ſancta Eccleſia, niſi cum ſanctis operibus ſancta verba, quibus filios gignit & nutrit? Quorum dum alios usque ad Martyrium perducit, alios in ſancta converſatione erudit: hos ſanguine Martyrii rubentes ad æternam patriam tranſmittit, illos vero in ſanctis operibus viventes, proximis in exemplum ſanctitatis tradit: quid aliud, quam mala Punica & pomorum fructus emittit? Mala quippe punica, ſub rubeo cortice multitudinem granorum continent: fructus vero pomorum, in ſe refectionis dulcedinem habent. Sic, ſic Martyres, dum ſub igne tribulationis laborant, dum pro Chriſto ſanguinem exterius profundere non dubitant: multitudinem virtutum interius ſibi congregant in mente. Sancti enim quique, qui in pace Eccleſiæ vivunt, fructus pomorum gerunt: quia dum ſancta opera faciunt, proximis exempla tribuunt, exhibitione eos qui ſequi volunt, reficiunt. Quotquot enim ſunt in Eccleſia Sancti, ſive igne paſſionis ardeant, ſive in pace Eccleſiæ quieſcentes ſuccreſcant: ſanctarum virtutum odorem tanquam paradiſum ſuavitatis & delitiarum, conſtruere in ſe dum vivunt, non ceſſant. Cujus paradiſi ubertatem Scriptura demonſtrat, dum ſub voce ſponſi per arbuſtorum nomina quasque virtutes deſignat, dicens.

(*Nardus, crocus, fiſtula, cynamomum, odor ſanctarum virtutum, quæ ſunt in ſanctis.*)

21. vers 14. *Cypri cum Nardo, nardus & crocus, fiſtula & cynnamomum, cum univerſis lignis Libani. Myrrha & aloë, cum omnibus primis unguentis.* Quid enim per has diverſas aromatum ſpecies deſignatur, niſi ſanctarum virtutum odor, & profectus qui in Sanctis habetur? Ex his quippe ſpeciebus regalia unguenta conficiuntur, ex his corporum ſanitates inveniuntur. Bene igitur virtutes animarum deſignant, quibus congregatis & confectis, & bonus odor opinionis egreditur, & ægris animabus competens ſanitas reparatur. Sed adhuc laus Eccleſiæ à Sponſo repetitur, cum ſubditur.

(*Fons hortorum, puteus aquarum viventium, Scriptura.*)

22. vers 15. *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.* Recte in emiſſionibus Eccleſiæ, fons hortorum, & puteus aquarum viventium deſcribitur. Quid enim per fontem & puteum, niſi ſancta Scriptura de-

ra deſignatur: quæ ſic aquam ſapientiæ generat, ut & potantes ſemper reficiat, & tamen manare non deſiſtat? Quæ bene hortorum eſſe perhibetur: quia illorum ſpecialiter eſt ſancta Scriptura, in quorum mentibus, virtutum ſemina oriuntur. Sed quærendum nobis eſt, quare ſons & puteus utrumque ſimul Scriptura dicatur: cum ſons in ſuperficie appareat, puteus vero in imis latens, omnes ſe quærentes majori labore exerceat? Sed ſciendum eſt, quod Divinà Scriptura in quibusdam manifeſta exiſtens, in quibusdam vero locis obſcuram ſe præbens: & aliquando leviter ſicut invenitur, tanquam ſons potatur: & aliquando magna inquiſitione eget, tanquam puteus, ut inventa ſumatur. Quod vero ſanctæ Scripturæ intellectus per aquam deſignetur, oſtenditur alibi cum divina voce de reprobis dicitur: *Mittam eis non ſitim aqua & famem panis. Amoſ. VIII, 11.* Et per Iſaiam dicitur: *Auferet Dominus ab Heruſalem & Juda, omne robur panis, & omne robur aqua. Iſai. III, 1.* Dum enim gravia dicta Scripturæ non perquiruntur, ut mandantur: paulatim à ſcientia decidit mens, ut aliquando levia etiam intellectu, non capiantur. Sed aquæ iſtæ, bene *de Libano* fluere cum impetu dicuntur: Libanus enim, ut dictum eſt, dealbatio interpretatur. In baptiſmo quippe dealbamur, dum amiſſa nigredine peccatorum, ad munditiam novæ vitæ reformamur. De Libano ergo aquæ putei fluunt, quia in baptiſmo electi quique donum Spiritus Sancti accipiunt, quo illuminati Scripturæ ſacræ ſenſum intelligunt. Quæ Scripturæ ſacræ Scientia tanto fluit impetu, ut electos dum tangit, ab hujus vitæ amore ſubmoveat: & ad æterna gaudia vi impetus ſui, quosque adhærentes trajiciat. Hinc eſt enim, quod in pſalmo ſcriptum eſt: *Fluminis impetus lætificat Civitatem Dei. Pſalm XLVI, 5.* Impetus enim fluminis, civitatem Dei lætificat: cum per donum Sancti Spiritus fortiter inundans Scripturæ ſapientia, ſanctam Eccleſiam vel cujuslibet capientis mentem, infuſione ſua exhilarat: ad cujus ſpiritus adventum malignus ſpiritus increpatur, cum hic in ſubſequentibus dicitur.

(*Auſter & aquilo, immundi & ſanctus ſpiritus.*)

23. vers 16. *Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluens aromata illius.* Quid enim per aquilonem qui in frigere conſtringit & torpentes facit, niſi immundus ſpiritus deſignatur: qui reprobos omnes dum poſſidet, à bono opere torpere facit? Per auſtrum vero, calidum ſcilicet ventum, Spiritus Sanctus figuratur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & ferventes facit, ut bona quæ deſiderant operentur. Hinc enim dicitur: *Converte Domine captivitatem noſtram, ſicut torrens in auſtro. Pſalm CXXVI, 4.* Surgat ergo aquilo, & veniat auſter, & perflet hortum Sponſi, & fluant aromata illius: ut videlicet ſpiritus malignus ab Eccleſia, vel ab unaquaque electa anima diſcedat, & Spiritus Sanctus adveniat: qui veniens charitatis ignem cogitationibus infundat, & à torpore negligentiæ, dum ſe infuderit, ſolvat. Quod dum agit, aromata fluunt: quia dum adveniente Spiritu Sancto, cor quod prius torpuerat, ad opera ſe excitat: mox ſanctæ operationis opiniones, per proximos quosque ſuaviter diſcurrunt. Et quique audientes ad eadem ſe accendant, & auſtro flante id eſt Spiritus Sancto ſe infundente, virtutum odores emittant: & ubique Sanctus hortus floreat, & poſt florem fructus redolentes & reficientes producat. In quem hortum ſponſa dilectum invitat, cum ſubdit.

CAPUT QUINTUM.

(*Hortus, delectatio bonorum operum: myrrha autem mortificatio.*)

1. vers 1. *VEniat Dilectus meus in hortum ſuum, ut comedat fructum pomorum ſuorum.* In hortum dilectus venit, & fructum comedit, quando Chriſtus mentes viſitat, & bonorum operum delectatione ſe ſatiat, unde & idem ſubjiciens dicit: *Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam, cum aromatibus meis. Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Myrrham* dilectus cum aromatibus metit, quando Chriſtus mortificatione vitæ ad perfectionem perducta, electum ſuum ab hac vita ſuccidens, ad cœleſte horreum cum ſancta opinione inducit. *Favum cum melle* comedit, quando deſiderium ſanctum in ſanctis opetibus latens perficit, & ad Sanctorum convivium ſanctam animam ſua delectatione impinguandam tranſigit. *Vinum* vero ſuum *cum lacte* bibet, quando & perfectione quorundam ſe reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, utrosque ad æternum convivium ingerit. Ad quorum exemplum quosque remanentes invitat, cum ſubjungit: *Comedite, amici mei, bibite, & inebriamini Cariſſimi.* Notandum inprimis eſt, quia qui comedunt, *Amici*; qui vero bibunt & inebriantur, *Cariſſimi* eſſe perhibentur. In quibus verbis intelligi datur, quia in hoc loco comedere bonum eſt: ſed bibere & inebriari, amplius bonum eſt. Sunt nimirum quidam in ſancta Eccleſia, qui ſic præcepta divina audiunt, ut cœleſtia plus quam terrena amare diſcant: pro eorum deſiderio multa pauperibus tribuant, à pravis operibus ſe cuſtodiant, nulla alicui violenter rapiant, Eccleſiæ prædicationem libenter audiant, in fide ſe inſtruant, quam & operibus ſanctis exerceant: & tamen uxores habent, pignora nutriunt, res ſuas diligunt, quamvis his omnibus Chriſtum præponant. Hi profecto comedunt & *Amici* ſunt, quia Sanctam Scripturam audientes, talem ſibi refectionem aſſumunt: ut & ſi ad ſummam perfectionem adhuc non aſſurgunt, tamen ſecundum modum ſuum perfecti, in præceptis divinis ſine crimine

vivant. Quod dum beati Johannis parentes Zacharias videlicet & Elizabet, conſervare ſtuduerunt: per revelationem Angelicam in ſenectute ſua filium accipere meruerunt, quo major inter natos mulierum non ſurrexit, & ipſum Salvatorem mundi digito oſtendere, & baptizare meruit. De cujus parentibus dicitur: *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini, ſine querela. Luc. I, 6.* Sunt vero alii, qui tanta aviditate divinam Scripturam audiunt vel legunt, ut protinus cunctis terrenis operibus abdicatis, ſola cœleſtia ambiant: parentes, uxores, domos, filios etiam, & omnia tranſitoria abjiciant, ſolummodo Chriſtum ſequi & amplecti concupiſcant. Ejus deſiderio ſe affligunt jejuniis, afficiunt lacrymis, exercent meditationibus divinis, ſola quæ ſunt æterna cogitant, contemplationibus vacant: ad hoc laborantes, ut ea quæ retro ſunt, obliviſcentes, in anteriora magis ac magis ſe extendant. Quid profecto iſti, quid aliud agunt, niſi bibentes inebriantur? Vt dum omnium terrenorum per deſiderium obliviſcuntur, jure à ſponſo cœleſti, non tantum *Amici*, ſed & *Cariſſimi* vocari mereantur: de quibus idem ſponſus loquitur, & dicit.

(*Cor ſponſi, recte electi vocari poſſunt.*)

2. vers 2. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Hujusmodi quippe Electi, cor ſponſi bene vocari poſſunt, qui quo amplius exteriora, quæ ſunt in mundo, fugiunt: eo ſecretius ea, quæ ſunt interiora ſponſi, cognoſcunt. De quibus procul dubio idem Sponſus alibi dicit: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Joan. XIV, 21.* Dormit ergo ſponſus, & cor ejus vigilat; quia dum Chriſtus jam glorificatus in beatitudine quieſcit, quicunque eum perfecte diligit, ut ad ipſum perveniat, laborat. De qua vigilantia, Sponſa ſuperius dixit: *Cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Cant. I, 12.* Quod enim illud quieſcere, dormire dicatur; id manifeſtat quod alibi legitur: *In pace in idipſum, dormiam & requieſcam. Pſalm. IV, 9.* Quod tamen ipſum, & ipſa ſponſa, de ſe dicere poteſt. Dicat ergo: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Ac ſi aperte mens ſancta loqueretur, dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, interiori cogitatione quæ ſint cœleſtia, vigilans penſo. Sancti enim viri dum terrena omnia deſpiciunt, dum tumultus mundi omnino fugiunt, dum otium in via Dei aſſumunt, nequaquam ut torpori vacent, ea dimittunt: ſed interius laborantes, quæ ſint illa ad quæ facti ſunt, in corde aſpicere contendunt. Neque enim ut torpeant dormiunt, ſed ut liberius æterna contemplentur, à tranſitoriis rebus quieſcunt. Quos tamen aliquando ſponſus, ad profectum proximorum excitat: & ut eis cum quibus vivunt proficiant, ab otio quod diligunt revocat. Cujus vocem audiens etiam cum dormit ſponſa, dicit.

(*Multa peccatorum opera, tolerat Chriſtus in Eccleſia.*)

3. *Vox dilecti mei pulſantis.* Quid enim pulſans dicat, ſubjungit: *Aperi mihi ſponſa mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.* Cauſam etiam clamoris annectit, dicens: *Quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Dum ſponſa dormit, Dilectus ut aperiatur ei pulſat: quia dum ſancta mens ſibi ipſi per otium intendit, Chriſtus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: quæ niſi ſpiritales viri ad doctrinam ſe accingant, nunquam per ſeipſos carnales vel agnoſcunt, vel corrigere curant. Vult ergo ſponſus ut aliquando otium dimittatur, & ad ædificationem proximorum Spiritales quique ſollicitentur: quia dum perfecti viri ſibi ſolis per interiorem quietem attendunt, dolet ſponſus quod ſeculares ad pejora magis ac magis corruunt, dum eum propter ſilentium ſpiritualium, ſemper minus ac minus cognoſcunt. Quod ipſe manifeſtat cum dicit: *Quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Quid per caput ſponſi niſi Deus, & quid per rorem in hoc loco ubi lamentando dicitur, niſi frigus mentium carnalium accipitur? Scriptum eſt enim: *Caput Chriſti Deus 1. Cor. XI, 3.* Et de frigore cujuslibet carnalis mentis, iterum ſcriptum eſt: *Sicut frigidam facit ciſterna aquam, ſic frigidam fecit malitiam ſuam Hier. VI, 7.* Caput ergo Chriſti plenum eſt rore: quia multi in Eccleſia poſiti & Deum eum credunt, & tamen frigidi perſiſtentes, ad ardorem charitatis non accenduntur. Per cincinnos autem, ejusmodi populos intelligimus, quos in fide Divinitatis quaſi in capite Chriſti pendentes, & opprimentes ſcimus. Sed cincinni pleni eſſe dicuntur guttis noctium: quia dum in torpore hujus tenebroſæ temporalitatis ſe ſuſpendunt, magis ac magis ſtillationibus iniquitatum fluunt. Ad hos accendendos ſponſa excitatur, dum Spiritalis quilibet pro ædificatione plurimorum, ab otio ad prælationem Eccleſiæ vocatur. Sed quoniam metuit, ne ſi ad prælationem venerit, ſolicitudinibus mundi occupari neceſſe ſit: Sicque dum per occaſionem ædificationis plurimorum, temporalibus ſe inclinaverit, quietem amittat, eamque ſordibus peccatorum inficiat: ideo clamanti ſponſo reſpondet, dicens.

(*Exſpoliatio tunicæ ſponſæ, abjectio omnium exteriorum, quibus honorabatur & onerabatur.*)

4. vers 3. *Exſpoliavi me tunica mea, quomodo iterum induar illa? Lavi pedes meos, quomodo iterum inquinabo illos?* Tunica ſua ſponſa ſe exſpoliavit: quia omnia exteriora quibus honorabatur & onerabatur, abjecit: de qua tunica dicitur: *Nunc autem qui habet tunicam, vendat eam, & emat gladium Luc. XXII, 37.* Gladium quippe vendita tunica emit, qui pro æternis temporalia abdicat: & in ſancta converſatione vivens, verbum prædicationis acquirit. De quo dicitur: *Et gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei Epheſ.*

Epheſ. VI, 17. Pedes autem ſuos ſponſa lavit: quia dum in ſancto otio ſancta anima vivit, opera ſua ſtudioſe ad memoriam reducit. Quidquid in eis ſordidum examinando deprehendit, lacrymis quotidianis & gemitibus plangit. Pedes itaque lavit: quia præterita opera, quibus per hunc mundum diſſolute ambulaverat, planxit. Pedes lavit: quia peccata abluens lacrymis, munda in conſpectu dilecti ſui apparere concupiſcit. Hos pedes iterum inquinare metuit: quia valde ſollicita eſt, ne ſi in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum ſuſcipiat quod dimiſit. Idcirco ab otio invita recedit: quia dum a marinis fluctibus aliena eſt, quaſi in littore poſita ſecurius vivit. Sed dilectus non leviter mortem proximorum tolerat: ideoque propius accedens, per ſeipſum eam excitare non dubitat, ubi dicitur.

(*Miſſio manus per foramen, ſubtilior intellectus, virtutis divinæ operationis.*)

5. vers 4. ***Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum illius.*** Manum dilectus ad ſponſam mittit per foramen, ut ſurgat: quando per ſubtilem intellectum quanta ſit operationis divinæ virtus, ei inſpirando manifeſtat. Quod videlicet & inter pericula ſalvare poſſit, quod etiam in pace niſi per eum ſalvus ſit nemo; quod in tumultu certaminis ſperantes in ſe, non derelinquit. Ad cujus tactum, venter Sponſæ intremiſcit: quia ſancta anima quo amplius divinam potentiam per interiorem viſitationem præſentialiter ſentit, eo diſtrictius judicat quidquid in ſe carnale deprehendit. Quo enim majori charitate in eum ardet, quem mente concupiſcit: eo timidius ſe ei ſubjicit, & amplius veretur, ne ſponſus in ea aliquid inveniat, propter quod eam a ſe dimittere velit. Idcirco ſponſo obediens, ad laborem ſe præparat: ut ſicut in quiete familiaris ſponſo, ſic & in labore, devote ſerviens appareat. Ideo ſubdit dicens.

(*Surgit ut aperiat dilecto, qui ad ædificationem, ſe proximi accingit.*)

6. vers 5. ***Surrexi, ut aperirem dilecto meo.*** Tacta ſurgit, ut aperiat: quia dum ſpiritum dilectionis amplius ſolito accipit, mox de ædificatione proximi cogitat: & prædicando agit, ut apertis cordibus ſponſus ad inhabitandos proximos veniens, aditum intrandi inveniat. Quæ etiam cum prædicatione, exempla operum auditoribus demonſtrat, dicens: ***Manus meæ ſtillaverunt myrrham.*** Quid per manus, niſi operationes? quid per myrrham, niſi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo ſponſæ, prædicationis myrrham ſtillant: quia quicunque aliis prædicant, neceſſe eſt, ſi multis proficere velint, ut in omni opere ſuo carnalem vitam mortificare contendant. Sed ut hoc cum magna diſcretione fiat, manifeſtat, cum ſubjungit, dicens.

(*Digiti myrrha pleni, diverſæ per ſanctam conversationem virtutes.*)

7. ***Digiti mei, pleni ſunt myrrha probatiſſima.*** Sicut enim ab una manu, plures digiti dividuntur: ſic in una ſancta converſatione, per diſcretionem diverſæ, virtutes inveniuntur. Alia enim eſt virtus largitatis, alia virtus parcitatis, aliud opus humilitatis, aliud liberæ increpationis. Aliud vero agimus, quando nos ſub ſilentio continemus, propter ædificationem propriam: aliud quando proximis loquimur, propter utilitatem ſuam. Sed digiti myrrha probatiſſima pleni eſſe perhibentur: quia in omni, quod agitur, ſemper neceſſe eſt, ut mortificatio carnalitatis teneatur: quæ tunc probatiſſima jure eſſe dicitur, quando in omni ſuggeſtione, quæ ab hoſte ingeritur, ſine ceſſatione voluptas carnalis cavetur, ne ſuſcipiatur. Quod quando fit, omnis duritia mentis diſſolvitur; & ut ſponſus intret ad cor, aditus præparatur. Hinc eſt quod ſequitur.

(*Peſſulum oſtii dilecto, eſt obſeratio cordis dilecto per voluptates carnis.*)

8. vers 6. ***Peſſulum oſtii mei, aperui dilecto meo.*** Peſſulum oſtio facimus, quando per voluptates carnis, aditum cordis contra ſponſum obſeramus. Peſſulum vero aperimus: quando remotis voluptatibus fluxis, cor noſtrum in amorem Chriſti, quod prius durum fuerat, ſolvimus: & ſponſo pulſanti ad oſtium, introitum liberum facimus. Quod dum in hac carne vivimus, quia repente fieri non poteſt, reſtat ut magis ac magis quotidie faciamus: Nemo enim ſicut ſcriptum eſt, repente fit ſummus. Aliquando enim dum in hac corruptione poſiti, Dominum noſtrum quærimus, magis nobis elongari quam appropiare videtur: ideoque ſequitur, ***At ille declinaverat, atque tranſierat.*** Modo ſponſus dilectam tangit, modo declinat: quia quando nos torpentes conſpicit, ad amorem incitat: quando vero laborantibus nobis poſſe apprehendi videtur, tunc ne apprehendatur, tranſit & declinat. Quod maxima ejus in nobis gratia agitur, ut videlicet, nec in torpore noſtro jacentes omnino eum amittamus: nec de plena ejus, ut nobis videtur, apprehenſione, ſuperbiamus. Qui mox tamen ut receſſerit, redit: & ne diutius anima ſancta à Dilecto ſuo alienetur, verbo inſpirationis ſuæ deſideranti animæ ſe infundit, & infundens liquefacit. Vnde exultat ſponſa, dicens.

(*Liquefactio animæ, omnis duritiei cordis ſolutio.*)

9. ***Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus locutus eſt.*** Ad verbum ſponſi, liquefactam ſe dicit: quia dum Chriſtus ſe per ſpiritum ſuum animæ deſideranti infundit, omnem duritiam cordis mox diſſolvit. Et aliquando mentem in tantas lacrymas liquefacit, ut vix capere poſſit hoc, quod ſe capere intra ſe exultat: & intus miretur quid fuerit, & quid factam ſubito ſe videat. Quem liquorem dum ſentit, perfectius apprehen-

hendere concupiſcit: & aliquando dum hoc ipſum cogitat, hoc quod modo ſentiebat jam non ſentit: unde ſollicitatur ad quærendum, ut hoc idem inveniat. Sed aliquando cum etiam diu ſatigetur non invenit, quod modo tam præſens tenebat: Ideo ſequitur, *Quæſivi illum, & non inveni: vocavi, & non reſpondit mihi.* Quærit ſonſa Dilectum, ſed non invenit: quia a Deo inſpirata mens, aſſidue ſuavitate illa intima perfrui concupiſcit: ſed corruptio prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo & non reſpoodetur ei: quia & orationibus & operationibus ſuis, dulcedine illius præſentiæ ſatiari appetit: ſed ad votum ſuum, hoc quod invocat, non occurrit. Reſtat ergo ut in ſe revertens ſe cognoſcat, & per Scripturas Sanctas dilectum ſuum magis ac magis, illo guſtu adjuta perquirat. Et hoc eſt quod ſequitur.

(*Cuſtodes civitatis, Eccleſiæ prædicatores.*)

10. vers 7. *Invenerunt me cuſtodes, qui cuſtodiunt civitatem.* Dum inquiſitione Dilecti ſponſa ſollicitatur, in cuſtodes civitatis incidit: quia dum ſancta mens deſiderio ſponſi Jeſu Chriſti ſe affligit, prædicatorum verba in Scripturis divinis ſuſcipit, & eis quandiu a Chriſto exulat, ejuſdem quem quærebat amore intendit. In quibus quid exercitationis inveniat, ſubjungit: *Percuſſerunt me, & vulneraverunt me, tulerunt pallium meum cuſtodes murorum.* Cuſtodes percutiunt ſponſam & vulnerant: quia prædicatores ſancti dum cœleſtia loquuntur, amantem animam afficiunt, & majori amore ſagittant. Pallium tollunt: quia ſi quid pompæ ſecularis reſiduum erat in corde, exhortationibus ſuis ab animo auferunt. Pallium tollunt: quia aliquando ante verba prædicatorum nos non cognoſcebamus, ipſique omne quod interius latebat dum loquuntur; detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi ſunt: & ut pro nobis Dilecto loquantur, devotius exorandi. Quod ait ſponſa, dum ſubjungit.

(*Adjuratio filiarum Heruſalem, invocatio ſanctorum dicitur.*)

11. vers 8. *Adjuro vos filiæ Heruſalem, ſi inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo.* Dum enim ſanctis viris cogitationes noſtras referamus; dum eis ſive viventibus nobiſcum, ſive jam vitam æternam ingreſſis deſiderium noſtrum expandimus; & per Deum oramus, ut Domino Chriſto pro nobis orando, offerant deſiderium quo afficimur: quid aliud agimus, quam filias Heruſalem adjuramus, ut Dilecto, cui nobis proximiores ſunt, nuntiant, quia amore languemus? Sed & ipſi Sancti, ſi adhuc nobiſcum ſunt, & oratores ſuos orant: & qui ut annuntient orantur, pro humilitate tanquam ignari interrogant, dicentes.

(*Dilectus ex dilecto, filius ex Patre.*)

12. vers 9. *Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?* Sed quia quo ardentius diligunt, eo dulcius verba de eo repetunt: Idem ipſum interum dicunt; *Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adjuraſti nos?* Dilectus ex dilecto ſponſus dicitur: ut videlicet per repetitionem dilectionis, maximus amor loquentis oſtendatur. Vel dilectus ex dilecto bene Chriſtus vocatur: quia ſi filium diligimus, & Patrem ex quo eſt conſequenter amamus. Reſpondet ſponſa ſubſequendo, dicens.

(*Dilectus candidus atque rubicundus, Chriſtus Jeſus.*)

13. vers 10. *Dilectus meus candidus eſt & rubicundus, electus ex millibus.* Candidus & rubicundus, Chriſtus eſſe perhibetur: quia nullum omnino peccatum faciens, juſtitiæ pulchritudinem ex iotegro tenuit: & tamen tanquam peccator eſſet, ad mortis paſſionem acceſſit. Cui per Prophetam dicitur: *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum? Eſai. LXIII, 2.* Electus vero ex millibus eſt: quia ex totius generis humani maſſa, nullus ſine peccato reperitur: ipſe vero non ſolum ſine peccato fuit, ſed etiam peccatores ſua juſtitia & ſanguine redemit. Sequitur.

(*Cujus caput aurum eſt, Deus nempe.*)

14. vers 11. *Caput ejus, aurum optimum.* Caput Chriſti, Deus: quod caput bene *aurum* dicitur, quia ad comparationem creatoris, omnis creatura res viliſſima eſſe perpenditur. *Comæ ejus ſicut elatæ palmarum, nigræ ſicut corvus.* Quid per comas Chriſti, niſi fideles quoſque intelligimus, qui dum fidem Trinitatis in mente cuſtodiunt, & Deo adhærentes, quod credunt faciunt: quaſi in capite pendentes, honorem portanti conferunt? Palma autem in altum valde creſcendo proficit, & victoriam ſignificatione ſua prætendit. *Comæ* ergo, *ſicut Elatæ palmarum* ſunt: quia electi quique dum ſemper ad alta virtutum ſe efferunt, per Dei gratiam quandoque ad victoriam ſe perducunt. *Nigræ* autem *ſicut corvus* exiſtunt: quia quamvis virtutibus in cœlum ſe erigant, ſemper tamen peccatores ſe eſſe cognoſcunt. Sequitur.

(*Oculi ejus ſicut columbæ, ob ſimplicitatem.*)

15. vers 12. *Oculi ejus ſicut columbæ ſuper rivulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident juxta fluenta pleniſſima.* Oculi ſponſæ, ſicut columbæ ſunt: quia prædicatores Chriſti qui viam nobis oſtendunt, in ſimplicitate vivunt. Super rivulos autem aquarum eſſe perhibentur: quia ſemper in refectione Divinarum Scripturarum converſantur. Lacte vero ſunt lotæ: quia gratiâ creatricis ſapientiæ, tanquam lacte matris, à peccatis per baptiſmum ſunt mundatæ. Quid autem per fluenta pleniſſima, juxta quæ reſident, intelligimus? Niſi Sacræ Scripturæ profunda, & arcana dicta quæ diſcerpimus, quibus nos reficimus, dum ea legendo, vel audiendo haurimus. Ad hoc etiam columbæ juxta fluenta reſidere ſolent, ut volantium avium umbram in aqua videntes, ſuper quam ſe projicientes, ungues rapacium ſic effugiunt. Sic ſancti viri in Scriptura ſancta fraudes dæmonum proſpiciunt, & ex deſcriptione, quam vident, quaſi ex

ex umbra, hoſtem cognoſcunt: dumque ſe conſiliis Scripturæ ex toto addicunt, ut videlicet nihil agaot, niſi quod ex reſponſo Scripturarum audiunt: quaſi in aqoam ſe projicientes, hoſti illudunt. Quæ fluenta, pleniſſima dicuntur: quia de quibuscunque ſcrupulis in Scripturis conſilium quæritur, ſine minoratione de omnibus ad plenum invenitur.

(*Genæ ſicut areola aromatum, ob ſanguinem Martyrum effuſum.*)

16. vers 13. *Genæ ejus ſicut areolæ aromatum, conſita à pigmentariis.* Si per oculos, prædicatores intelliguntur: bene per genas, ipſi in Eccleſia figurantur, qui Martyrio vitam finiſſe perhibentur. Dum enim pro fide Chriſti ſanguinem ſuum fundere non dubitant, quaſi genæ in facie ſponſi rubent. Per eos quippe pulchritudo fidei Chriſtianæ publicatur: quia ad quantum fidei præmium tendant oſtendunt, dum pro ea moriuntur. Quæ genæ, bene *ſicut areolæ aromatum* eſſe dicuntur: quia dum in conſtantia fidei martyrio electi exercentur, per cultom virtutum, ſanctæ opinionis famâ, quaſi odore aromatum dilatantur. Sed areolæ à pigmentariis conſeruntur: quia Martyres ſancti & à præcedentibus prædicatoribus ad confeſſionem roborantur, & à ſubſequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur. Ab illis qui præceſſerunt, pigmenta virtutum coluntur: ab his verò, qui ſequuntur, pigmenta exemplorum ſumuntur. Vnde & ſequitur.

(*Labia lilia, ſtillantia myrrham, ob puritatem & mortificationem.*)

17. *Labia illius lilia, ſtillantia myrrham primam.* Quid enim per labia ſponſi, niſi ipſos quos dicimus prædicatores, Chriſti, intelligimus? Qui dum mortes Martyrum populis prædicant, quaſi myrrham mortificandis carnibus ad condimentum diſtillant. Quæ myrrha bene *prima* eſſe dicitur: quia nullus ſic mortificatur, quomodo ille qui pro Chriſto martyrio finitur. Primam enim dixit, non pro tempore, ſed pro dignitate. Quid eſt, quod labia ſponſi lilia eſſe dicuntur? Niſi quod illi per quos Chriſtus loquitur, neceſſe eſt ut mundi ſint, & per eos bonus odor aſpergatur? De quibus erat Apoſtolus Paulus, qui dicebat: *Bonus odor ſumus Deo in omni loco, & in his qui pereunt, & in his qui ſalvi fiunt, 2. Cor. II, 15.* Sed notandum eſt, quoniam quidquid in Eccleſia juſtitiæ & fortitudinis habetur: ab ipſo Chriſto, per exempla operum illius trahitur. Ideo ſequitur.

(*Manus tornatiles, plenæ Hyacinthis, opera bona, ad beatitudinem conducentia.*)

18. vers 14. *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ Hyacinthis.* Quid enim per manus Chriſti deſignatur, niſi Opera ſancta quæ in mundo geſſit, & quæ nobis imitanda proponuntur? Ipſe enim ait: *Qui me diligit, me ſequatur, Joan. XII, 26.* Et Apoſtolus: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare debet, 1. Joan. II, 6.* Manus verò, tornatiles eſſe perhibentur: quia ſancta opera ejus ſine impoſitione iniquitatis, ex omni parte in juſtitia gradiebantur. Quod enim rornatur, in rotunditate ſui ſine obſtaculo volvitur. Sic Chriſti opera, in rectitudinis rotunditate voluebantur: quia nulla culpa ei adhærebat, qua minus juſtitia ejus in rotundum duceretur. *Aurea* etiam manus eſſe dicuntur: quia quidquid exterius inter homines operabatur, interius in Divinitatis pulchritudinem diſponebatur. Quid verò per hyacinthum, qui valde pretioſus lapis eſt, niſi munus retributionis æternæ deſignatur? Manus ergo ſponſi, plenæ Hyacinthis eſſe dicuntur: quia quicunque illius opera pro corde imitantur, felicitatis æternæ muneribus in retributione ditantur. Vnde & idem Redemptor ait: *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit, Joan. XII, 26.* Sequitur.

(*Venter, mortalitas; ebur verò, incorruptionis ſignum.*)

19. *Venter ejus eburneus, diſtinctus Saphyris.* Quid per ventrem, niſi mortalitas: & quid per ebur, niſi incorruptio corporis deſignatur? Ebur quippe valde durabile os habetur, & in ornamenta regum aſſumitur. Venter ergo Chriſti, rectè eburneus eſſe dicitur: quia mortalitas Chriſti ad immortalitatem perducitur, dum per reſurrectionem ad gloriam Patris ſui, regis videlicet æterni, in vita æterna collocatur. De quo dicitur: *Chriſtus reſurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, Rom. VI, 9.* Qui vere in ornamenta Regum aſſumitur: quia quisquis carnis ſuæ rex & dominus eſſe probatur, ipſius Chriſti mortalitate & reſurrectione, amore cognitionis & ſpe immortalitatis ornatur. Vnde alibi dicitur: *Qui gloriatur, in Domino glorietur, 1. Cor. I, 31.* Sed venter *diſtinctus Saphyris* eſſe perhibetur: quia in noſtra corruptione quam portavit, cœleſtia opera per miracula quæ faciebat, paſſionibus noſtris inſeruit. Saphyrus enim, qui aëreum colorem portat, bene cœleſtia facta quæ in miraculis oſtendebantur, deſignat. Venter verò Chriſti, Saphyris diſtinguitur: quia dum inter paſſiones carnis divina miracula operabatur, quaſi incorruptione corruptio variabatur. Qua diſpenſatione, Apoſtoli in fide eruditi ſunt; & ad paſſiones tolerandas, robuſti extiterunt. Ideo ſequitur.

(*Crura illius, ſancti Apoſtoli, qui columnæ marmoreæ, ob inflexibilitatem.*)

20. vers 15. *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas.* Per crura enim Apoſtolos intelligimus, per quos univerſum mundum circuivit, & fidem eis prædicantibus populis audientibus ſparſit. Quibus ipſe in Evangelio ait: *Ite in orbem univerſum, & prædicate Evangelium omni creaturæ, Marc. XVI, 15.* Sed crura, columnæ marmoreæ eſſe perhibentur: quia Eccleſiam inflexibiliter ſuſtinent, dum contra omnes adverſarios eorum prædicationibus & exemplis roborantur. Super baſes au-

autem aureas, columnæ fundatæ ſunt: quia à Prophetarum dictis, ut fortes perſiſterent, fidem integram acceperunt. Vnde ipſe primus Apoſtolorum ait: *Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ ardenti, in caliginoſo loco, 2. Pet. I, 19.* Ideo enim aureæ dicuntur, quia luce ſapientiæ reſplendeſcere ſciuntur. Sequitur.

(*Species ut libani, in quo ſublimes valde & odorifera arbores naſcuntur.*)

21. *Species ejus ut libani, electus ut Cedri.* Libanus quippe mons eſt, in quo ſublimes valde & odoriferæ arbores habentur. Interpretatur autem Libanus, dealbatio, ſive candidatio. Et de Chriſto dicit Apoſtolus Paulus: *Ipſe factus eſt nobis à Deo ſapientia, ſanctificatio, & juſtitia, 1. Cor. I, 30.* Bene ergo ſpecies ejus ut Libani exiſtit: quia per eum credentes dealbantur; cui, ſi adhæremus radicitus, ſublimes efficimur: cujus gratia etiam bonæ opinionis odorem ſi quem habemus, accipimus. *Electus* etiam *ut Cedri* eſſe dicitur: quia de eo Pater loquitur: *Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus. Complacuit ſibi in illo anima mea, Iſai XLII, 1.* Cedrus autem excelſa eſt valde arbor, & odorifera, & imputribilis. Chriſtus autem excelſior cedris exiſtit: quia quamvis homo ſit, tamen Deus eſſe non deſiſtit, de qua per Eſaiam dicitur, *Et ſublimis erit valde, Eſai LII, 13.* Odorus etiam ſuper omnes eſt Chriſtus, quia ipſe de ſeipſo ait: *Ego flos campi & lilium convallium, Cant. II, 1.* Et per ſponſam ei dicitur, *Curremus in odorem unguentorum tuorum, Ibid. I, 3.* De quo hîc bene ſequitur.

(*Guttur ſuaviſſimum, Chriſti novum Teſtamentum, per quod ſuavia nobis effundit.*)

22. vers 16. *Guttur illius ſuaviſſimum, & totus deſiderabilis.* Per guttur quippe voces transferuntur, & ſapores in ventrem hauriuntur. Quid ergo per guttur Sponſi, niſi Teſtamentum Chriſti intelligitur, per quod Chriſtus nobis loquitur, & in quo quam ſuavis ſit Dominus, à fidelibus guſtatur? Totus ergo deſiderabilis exiſtit: quia per hoc quod de eo bona omnia anima ſancta audit, magis ac magis ſemper eum videre concupiſcit. Cujus tot bonis enarratis, conſequenter concludit Sponſa dicens: *Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filia Heruſalem.* Sed enumeratis tot laudibus, oſtenſis tot muneribus: quis audiens non concupiſcit, quis intendens non inardeſcit? fidelis quippe anima quæque, quo dulciora & ampliora de Redemptore ſuo audit, eo ardentius inhiat, & manifeſtiora de eo cognoſcere appetit, dicens.

(*Egreſſus ſeu exceſſus dilecti.*)

23. vers 17. *Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? Quò declinavit tuus, & quæremus eum tecum?* Cum enim proximus proximo de Chriſto loquitur, cum alter ab altero qualiter inveniatur, ſciſcitatur: quid aliud quam quomodo quæri debeat, perſcrutatur? Quamvis hoc de Synagoga intelligi valeat, ut aliquando converſam Eccleſia interrogat. Cui protinus Eccleſia reſpondet,

CAPVT SEXTVM.

(*Dilectus in hortum deſcendit, ut colligat lilia, dum perfectos quoſque ad gloriam transfert.*)

1. vers 1. *Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum, ad areolam aromatum, ut paſcatur in hortis, & lilia colligat.* Dilectus in hortum ſuum ad areolam aromatum deſcendit: quia Eccleſiam viſitans, ad eos majori gratiâ venit, quos ſanctis operibus & virtutum exemplis, bonæ famæ odorem ex ſe proximis emittere cognoſcit. In hortis paſcitur, cum multarum animarum virtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quoſque ab hac vitâ ſuccidit. Sed quia ſancta Eccleſia in filiis ſuis, fide Chriſto ita conjungitur, ſpe ſuſpenditur, charitate conglutinatur: ut nihil extra Chriſtum diligat, & eum ſibi familiariter fide & amore inſeparabilem teneat, ideo ſubjungit.

(*Synagoga ad Eccleſiæ fidem convertenda, in fine ſeculi.*)

2. vers 2. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* Notandum quippe, quod Synagoga per prædicationem Eccleſiæ, ad fidem quandoque convertatur: ita ut ſe abnegans Chriſtum ſolum ſequatur, & eodem deſiderio diligat Chriſtum, quo eum Eccleſia diligit, quem cæteris poſtpoſitis ſolum amat. Quam jam amicam factam, jam ſponſam ſibi conjunctam, ſponſus alloquitur congratulans & dicens.

(*Quam ob cauſam dicitur pulchra, amica, ſuavis, & decora.*)

3. vers 3. *Pulchra es amica mea, ſuavis & decora, ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Pulchra & amica, ſuavis & decora ſicut Heruſalem, Synagoga eſſe perhibetur: quia ſancta quatuor Evangelia, aliquando converſa ſicut Eccleſia ſectabitur. Heruſalem quippe viſio pacis interpretatur, per quam bene ſancta Eccleſia figuratur: quia dum in mundo ſemper preſſuram patitur, viam faſtidiens, quæ ſit pax patriæ cœleſtis currendo contemplatur, confidens in eo, qui diſcipulis ſuis dicebat: *In mundo quidem preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum, Joan. XVI, 33.* Digne autem Synagoga converſa, ſicut Heruſalem pulchra, & amica, & ſuavis, & decora dicitur: quia dum ſanctam Eccleſiam imitatur, quatuor Evangeliorum præcepta operatur, à quibus pulchritudinem morum accipit, ut placeat: exercitium ſanctæ operationis colligit, ut in amicitia hæreat: ſuavitatem manſuetudinis diſcit, ut permaneat: ſpeciem decoræ converſationis oſtendit, ut per exemplum trahat. De qua conſequenter dicitur.

(*Terribilis, ut caſtrorum acies ordinata ob unitatem & concordiam ſuam.*)

4. *Terribilis, ut caſtrorum acies ordinata.* Notum

tum expertis eſt, quod milites cum in procinctu contra hoſtes vadunt, ſi ſtrictim & concorditer gradiuntur, ab hoſtibus contra venientibus timentur: quia dum in eis aditum per ſciſſuram non adſpiciunt, qualiter eos penetrent, hæſitantes non inveniunt: illisque hoc impenetrabile munimen efficitur, quod concorditer ordinati ſeipſis ſemetipſos tuentur. Dum enim de ſeipſis ſibi vallum officiunt, intrandi ad ſe aditum hoſtibus non relinqunt, & ut occidantur appetiti ipſi facilius occidunt. Sic in multitudine fidelium contigit: quæ dum contra malignos ſpiritus pugnare non deſinit, neceſſe eſt ut pace charitatis conſtringatur, quò ſalva ſit. Si enim pacem *a*) tenet, terribilis hoſtibus apparet: ſi per diſcordiam ſcinditur, undique ab hoſtibus leviter penetratur. Pace ſe itaque muniat, unitate ſe vinciat, charitate ſe uniat; ut dum in ſeipſa per ſciſſuram damnum non patitur, ducem ſuum ſemper exultans ſine confuſione ſequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur, ut in ipſum beatitudinis viſionem intendatur. Quam nemo ſicut eſt in hac vita conſpicit: quia impoſſibile eſt patriam tenere, dum in exilio unusquisque noſtrum gemit. Ideo ſanctæ animæ inardeſcenti, inhianti, appropinquanti, ſponſus reſpondet dicens.

(*Avertit ſponſa oculos à Chriſto, cujus pulchritudinis contemplativa incapax eſt.*)

5. vers 4. *Averte oculos tuos à me, quia ipſi me avolare fecerunt.* Oculos ad ſponſum tendimus, dum intuitum mentis ad videndam Chriſti beatitudinem aliquantulum aperimus. Sed oculos avertere præcipimur, ne videlicet aſpicere eam ſicuti, quantumcunque videamus, arbitremur. Ipſi enim oculi eum avolare fecerunt: quia quo amplius videtur, eo magis inviſibilis eſſe cognoſcitur. Et à nobis avolat: quia quantulumcunque ictu mentis apprehenſus, incomprehenſibiliter ſuper omnem conatum noſtrum, ſe exaltatum eſſe manifeſtat. Oculis *b*) quippe mentis quaſi hoc efficitur, ut avolet: quia per hoc tantillum quo videtur, valde longinquus, & avolans à nobis, ſicut dictum eſt, apparet. Sequitur.

(*Varia ibidem, Eccleſiæ adaptata.*)

6. vers 4. 5. & 6. *Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ apparuerunt de monte Galaad. Dentes tui, ſicut greges ovium, quæ aſcenderunt de lavacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ, absque eo quod intrinſecus latet.* Hæc omnia dicta de Eccleſia, ſuperius ut potuimus, expoſuimus. Ideo nunc de Synagoga, eadem replicare devitamus. Vnum tamen quod non ſimpliciter repetitur, quia ibi *ſicut fragmen c*) *mali punici*, hìc autem *ſicut cortex mali punici*, dicitur. Quo nihil aliud deſignari puto, niſi ſanguinem Martyrum, qui ſub Antichriſto morientur; & unitatem fidei ſub qua multi Judæorum ſtringentur. In cujus conſtantia dum ſanguinis effuſionem patientur, fidei tribulatione quaſi corticis rubore decorabuntur. Sequitur.

(*Sexaginta reginæ, Sanctorum animæ.*)

7. vers 7. *Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus.* Quid per reginas, niſi ſanctorum animæ deſignantur: quæ dum corpora ſua prudenter regunt & aliis præſunt, regnum ſibi æternum acquirunt? Sunt enim nonnulli in ſancta Eccleſia, qui carnem ſuam macerant & propter Deum affligunt, vitia vincunt, dæmones velut tyrannos ſibi ſubjiciunt, omnes motus ſuos, ut ordinate currant, ſapienter regunt: aliis prædicant hoc quod ipſi faciunt, multos à faucibus dæmonum gladio verbi pugnantes abſtrahunt. Quid hujusmodi animæ niſi reginæ exiſtunt, quæ dum Regem Chriſtum Sponſum ſuum valde diligunt: amoris commixtione & libidinis execratione, regios filios, id eſt, fideles populos gignunt? Quibus omnibus beatus Petrus Apoſtolus dicebat: *Vos autem eſtis genus electum, regale ſacerdotium, Gens ſancta, populus acquiſitionis, 1. Pet. II, 9.* Sed *Reginæ ſexaginta* eſſe perhibentur. Denarius quippe numerus per ſenarium multiplicatus, in ſexaginta completur. Et quid per denarium, niſi decem præcepta legis: Et quid per ſenarium, niſi labor hujus vitæ ſignatur? Sex enim diebus, quod neceſſarium eſt, operamur, & in ſeptimo quieſcere per legem jubemur. Bene ergo *Sexaginta reginæ* eſſe dicuntur: quia dum decem præcepta in hoc ſeculo operantur, ſeculum autem hoc ſex diebus operatoriis evolvitur: in eis quaſi per ſenarium numerum, denarius numerus replicatur. Prædicant enim perfecti quique decem præcepta legis, in quorum operatione ſe exercent, in temporalitate hujus corruptionis. Sex igitur decies, vel decem ſexies multiplicant: quia univerſale hoc tempus, ad explenda decem præcepta legis, ſpiritaliter eſſe tranſigendum, operibus ſuis manifeſtant & verbo prædicant. Quorum laudem aliquando in mundo reprobi aſpiciunt, & ut ſimiliter laudentur, vel aliquod commodum in hac vità quomodocunque adipiſcantur: etiam ipſi, per ſemetipſos prædicatores fiunt. De quibus bene ſubditur.

(*Octoginta concubinæ, falſi in Eccleſia prædicatores.*)

8. *Et Octoginta concubinæ.* Concubinæ quippe non verè, ſed fictè dominos diligunt, & ab eis non poſteritatem filiorum, ſed præſentiam commodorum expetunt: nec continentià ſe exercent, ſed libidinem explere concupiſcunt. Sic falſi prædicatores in Eccleſia exiſtunt, qui dum non Chriſtum ſed lucrum vel laudem diligunt, non ſpiritaliter & caſtè, ſed carnaliter & libidinoſe, Chriſto ſe conjongunt. Bene ergo concubinæ vocantur, quia Chriſtum, quem prædicant, non ſpiritu ſed carne ſectantur. De quibus Apoſtolus Paulus dicebat: *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, inimicos crucis Chriſti, quorum Deus venter eſt, Philipp. III, 18.* De qui-

quibus idem ipſe ait: *Hujuſmodi non ſerviunt Domino Jeſu, ſed ſuo ventri, Rom. XVI, 18.* Quæ tamen concubinæ bene *Octoginta* eſſe dicuntur: quia etſi toto corde terrena diligunt, cœleſtia tamen loquuntur. Octonarium quippe numerum per denarium ducimus, & ad octoginta venimus. Per decem autem, decalogus: ſicut dictum eſt, ſignificatur. Per octo verò Reſurrectio: quia octavo die Redemptor noſter reſurrexiſſe probatur. Prædicatores verò etſi falſi ſunt per deſiderium, tamen & Scripturam divinam & Reſurrectionem quam credimus, manifeſtant per verbum. Si enim aliud prædicarent prædicatores, inter Chriſtianos non eſſent. De quibus in Evangelio veritas ait: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite, Matth. XXIII, 2.* Sed quia & falſorum & verorum prædicatorum exhortatione, plurimi ad fidem veniunt: & cum electis multi intrant, qui ad ſortem electorum non pertingunt, ideo ſubditur.

(*Adoleſcentulæ quarum non eſt numerus, vagæ animæ & inſtabiles.*)

9. *Et Adoleſcentularum non eſt numerus.* Cum enim ſcriptum ſit, *Adoleſcentia & voluptas vana ſunt, Eccl. XI, 10.* Quid per adoleſcentulas has niſi vagas animas intelligimus, quæ dum vana hujus mundi ſectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt? De quibus per Pſalmiſtam dicitur: *Annuntiavi & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum, Pſalm. XL, 6.* quod enim electorum numerus apud Deum ſit conſtitutus, manifeſtat Apoſtolus Paulus, qui ait: *Novit Dominus, qui ſunt ejus, 2. Tim. II, 19.* Et per ſemetipſum Dominus ait: *Ego ſcio, quos elegerim, Joan. XIII, 18.* Quos quia non imperfectè ſcit, ſed perfectè novit: procul dubio, & numerum in quo eliguntur cognoſcit. De quibus per Paulum dicitur: *Quos enim præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imagini filii ſui, Rom. VIII, 29.* Bene ergo *Adoleſcentularum non eſt numerus:* quia dum per vanitatem quam diligunt, in numerum electorum non currunt, extra remanentes, quaſi in cognitionem divinam non veniunt. Quibus ipſa veritas in futuro judicio dictura eſt: *Neſcio vos, diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, Matth. XXV, 12.* Sed dum reprobi mundana quærunt, & per multiplices cupiditates animum dividunt: Sancta quælibet anima in numerum electorum ſe ſtringit, multa quæ videt faſtidiens: unum quod non videt, ardenter apperit. Quod quandiu non tenet, in fide ſe nutrit, in charitate ſe unit: & dum id, quod unum & idipſum eſt, ſequitur, de hujuſmodi multis una Eccleſia perficitur. De qua per ſponſum dicitur.

(*Vna columba & perfecta matri ſuæ, regeneratrix gratia.*)

10. vers 8. *Vna eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Mater noſtra eſt regenetatrix gratia, apud quam una columba eligitur: quia illos ſolos colligit, qui in ſimplicitate permanent, & ab unitare non ſcinduntur. Multi quippe fideles dum in idipſum intendunt, dum uno deſiderio Chriſti ſe invicem nutriunt, dum habentes cor unum & animam unam in charitate ſe uniunt: ex multis membris unum corpus efficiunt, omneſque in unitatis ſimplicitate & unitate viventes, una columba exiſtunt. Quæ ſola perfecta, & electa genitrici ſuæ eſſe dicitur: quia extra hanc quam dicimus Eccleſiam, nemo ad perfectionem, nemo ad vitam, niſi per hanc ſolam gratiâ fovente nutritur. De qua bene ſubditur.

(*Quam filiæ Sion & reginæ & concubinæ, id eſt omnes laudaverunt.*)

11. *Viderunt eam filiæ Sion, & beatiſſimam prædicaverunt, reginæ & concubinæ laudaverunt eam.* Sion filiæ, filiæ ſunt Eccleſiæ: quæ dum vitam æternam in hac carne contemplantur, à peregrinante Eccleſia ad regnantem Eccleſiam eriguntur. Vident filiæ Sion columbam, & beatiſſimam prædicant: quia ſanctæ animæ, dum virtutes Eccleſiæ ſpectant, in laudent prorumpunt, & ad ejus beatitudinem inhiant. Sancta quippe Eccleſia, gratia genitrice nutritur: dum fide eruditur, carne ſui ſponſi paſcitur, ſanguine lavatur, Scripturâ divina ſaginatur. Hujuſmodi robuſta nutrimentis, dæmones expugnat, vitia ſuffocat, carnem domat, ſpiritum roborat, vitam expectat. Hæc omnis quicunque aſpicit, rectè in admirationem protinus aſſurgit, & beatiſſimam pronuntiat: quia videt, ad quantam gloriam per tot virtutes exſurgat. Cum reginis eam & concubinæ laudant: quia etſi operibus falſi prædicatores contradicunt, ſermonibus tamen eadem quæ & veri, populis oſtendunt. De quibus ipſa veritas dicir: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me, Matth. XV, 8. Marc. VII, 6.* Quod apertè manifeſtat, dum iterum dicit: *Dicunt enim & non faciunt, Matth. XXIII, 3.* De quibus & per Apoſtolum Paulum dicitur: *Dictis confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, ad Tit. I, 16.* Saucti autem viri, dictis & factis Deum confitentur: quia quod credunt, faciunt, & ad bona, quæ faciunt, etiam alios ſermonibus & exemplis trahunt. Quorum virtutibus Adverſarii ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei & conſtantiam operis admirantur. Vnde & Synagoga ad fidem erigitur, cum in Eccleſia quæ ſint merita fidei admirans contemplatur, dicens.

(*Eccleſia quaſi aurora, ad judicium ultimum procedit.*)

12. vers 9. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens?* Eccleſia ſancta, *quaſi aurora conſurgens,* in judicio ultimo progreditur: quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innovatur. Quæ bene *ut ſol electa* dicitur: quia ad eandem gloriam perducitur, ad quam caput ejus Chriſtus, qui ſol juſtitiæ eſſe

eſſe perhibetur. Vnde eſt quod idem ſol ait: *Volo pater ut ubi ego ſum, illic & miniſter meus ſit, Joan. XII,26.* Quod tamen & de membris ejusdem Eccleſiæ adhuc in hac carne viventibus, intelligi poteſt. Sunt enim nonnulli, qui magnâ intentione quæ ſint tormenta reproborum aſpiciunt, & quæ ſunt facta ſua, ſine palpatione examinare contendunt: dumque ſe peccaſſe cognoſcunt, & per hoc ire ad reproborum tormenta pertimeſcunt: ſubitò tenebras iniquitatis derelinqunt, & luce juſtitiæ accendi concupiſcunt: mox ad ſanctam operationem conſurgunt, & per bona, quæ faciunt, clarere quibusqne proximis incipiunt. Hi procul dubio, velut aurora conſurgentes progrediuntur: qnia ſubito noctem peccati evacuantes, ad lucem magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ prius erat in tenebris, tunc ſplendens apparet: & quæ etiam in ſemetipſa obſcurabatur, nunc aliis lumine ſanctæ operationis reſplendet. De qua bene ſubditur.

(*Pulchra ut luna, electa ut ſol, per bona exempla, peccatoribus per noctem, & juſtis per diem illucens.*)

13. *Pulchra ut luna, electa ut ſol.* Luna quippe dum noctem illuminat, caligantibus oculis iter, per quod homo gradiatur, demonſtrat. Sic nimirum quæque anima quæ tenebras dimittit, & in ſanctam operationem ſe extendit: dum exemplum bene operandi tribuit proximis, quaſi lucem tenebreſcentibus oculis ſpargit. Dum enim peccantes quique bonum opus aſpiciunt, & ad idem faciendum ſe convertunt, quaſi errantes in nocte per lumen lunæ ad viam redeunt. Hæc itaqne anima, dum peccantibus bona exempla præbet, quaſi luna in nocte lucet. Dum vero magis ac magis creſcit, & de die in diem per conſuetudinem operis, lumen juſtitiæ tam perfectè accipit: ut etiam bonis, exempla imitationis præbeat. Quæ prius ſolis peccatoribus imitanda apparebat, profecto jam luna, ſol efficitur: quia qnæ in nocte errantibus nunc lucebat, modo in die ambulantibus, lumen veritatis manifeſtat. Hinc eſt quod ſequitur, *Electa ut ſol:* de qua bene ſubditur.

(*Supra vers 3. Terribilis, ut caſtrorum acies ordinata.*)

14. *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Hoc, quia jam dictum eſt, iterum non neceſſe eſt exponi, ne ſic videatur faſtidium generari. Sequitur ergo Sponſus & cauſam dicit, unde tanta virtus in Eccleſia excrelcere poſſit. Viſitatione quippe Chriſti renovatur, & quod in ea tenebroſum eſt, reſpectione ejus illuminatur. Et hinc eſt, quod ſubdens, ait.

(*Per nuces perfecti quique intelliguntur.*)

15. vers 10. *Deſcendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium.* Quid per nuces, niſi perfectos quosque intelligimus: qui dum divinam Sapientiam intra corpora ſua retinent, quaſi nucleum in fragili teſta portant. Sunt enim quamplures in Eccleſia, qui aſſidue Divinæ Scripturæ incumbunt, quam ſuavis ſit Dominus guſtantes, amplius guſtare concupiſcunt, ſancta gaudia in corde ruminant, & ruminantes magis convaleſcunt, & tamen foris neſcientibus eos, viles apparent? quia ignoratur, quam dulcem in ſuis interioribus cibum portent. Quid iſti niſi *nuces* exiſtunt, qui nuclei dulcedinem intus ferunt, exterius verò carnis vilitatem prætendunt? De quibus erat Apoſtolus, qui dicebat: *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, 2. Cor. IV,7.* Hortus igitur nucum, corda ſunt Sanctorum: qui dum Deum valde diligunt, cœleſtem dulcedinem in intimis gerunt. Vnde in Pſalmo ſcriptum eſt: *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abſcondiſti timentibus te, Pſalm. XXXI,20.* Sed quid eſt quod in hortum nucum ſponſus deſcendit, ut poma videat, cum potius nuces videre debeat? Verumtamen ſ[illegible]ndum eſt, quod maxime corda perfectorum viſitat, eisque benignitatis ſuæ ſuavitatem manifeſtat: ut per eos ad infirmiores poſtmodum veniat, & quantum in augmentum juſtitiæ profecerit, per illos cognoſcat. Vnde ſcriptum eſt: *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, ut videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum, Pſalm. XIV,3.* Dum enim divina bonitas corda perfectorum illuſtrat, eosque ad curam proximorum per charitatis ſollicitudinem inſtigat: quid hoc eſt aliud, niſi quod ad hortum veniens, poma convallis, per illos quibus præſidet proſpectat? Tunc enim Dominus videre vel cognoſcere dicitur, cum Sanctos ſuos quos illuſtrat, ad videndum exhortatur. Sed quid eſt, quod non poma montis, ſed poma convallis ut videat, deſcendit? Niſi quod illis reſpectum ſuæ miſerationis tribuit, quos in humilitate perſiſtere cognoſcit. De quo per Pſalmiſtam dicitur: *Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit: & alta à longe cognoſcit, Pſalm. CXXXVIII, 6.* Et ipſe Dominus per ſemetipſum ex voce Prophetæ dicit: *Super quem requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos, Iſai LXVI, 2.* Sequitur autem ſponſus, & dicit.

(*Flores vineæ & malorum punicorum germina, bona exempla proximis exhibita.*)

16. *Et inſpicerem ſi floruiſſent vineæ, & germinaſſent mala punica.* Vineæ florent, quando in Eccleſia filii recenter in fide generantur: & ad ſanctam converſationem quaſi ad fructus ſoliditatem, præparantur. Mala punica germinant, quando perfecti quique per exempla ſua proximos ædificant: & in novitatem ſanctæ converſationis per prædicationem & bonorum operum oſtenſionem invitant. Illud quippe malum pnnicum, videlicet Apoſtolus Paulus germinaverat, qui dicebat: *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis, Gal. IV,19.* Sic et enim in Sancta Eccleſia agitur, ut per bonos mali convertantur, per perfectos imperfecti nutriantur: donec & ipſi ad perfectionem veniant, & infirmos quosque ſicut ipſi

perducti ſunt, ad meliora perducant. Hoc Chriſtus Eccleſiæ Sponſus, viſitando perficit, reſpiciendo corpus ſanctum conjungit: quia ideo corpus infirmitatis aſſumpſiſſe cognoſcitur, ut in corpus ſuæ claritatis tota ſimul Eccleſia transformetur. Vnde beatus Paulus ait: *Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, Phil. III, 21.* Hæc omnia in fine mundi, Synagoga tandem excitata percipiet, & ſe tamdiu hæc ignoraſſe reprehendet, dicens.

(*Anima conturbatur propter quadrigas Aminadab, quod tamdiu in infidelitate & tenebris ignorantia perſtiterit.*)

17. vers 11. *Neſcivi, anima mea conturbavit me, propter quadrigas Aminadab.* Ac ſi diceret, tot virtutes in ſancta Eccleſia fieri vident: Quare in tanto tempore non percepi? Quare incredula perſtiti? Cur tamdiu per infidelitatem meam, in tenebris ignorantiæ remanſi? Sed *propter quadrigas Aminadab* conturbatur: quia quandoque per Chriſti prædicationem, ad fidem ſuſcipiendam excitatur. Aminadab enim, Spontaneus populi mei interpretatur. Et bene procul dubio Chriſtus Jeſus, à Patre Spontaneus populi mei dicitur: quia verè Spontaneâ charitate ad populum ſalvandum deſcendit, & ut nos à morte relevaret, piâ voluntate & benignâ gratiâ mortem in cruce ſuſcepit. Vnde & ipſe ad Patrem ait: *Voluntariè ſacrificabo tibi, Pſalm. LIV, 8.* Et unus ex redemptis ad Chriſtum loquens, ajebat: *Exaudi me Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua, Pſal. LXIX, 17.* Propter quadrigas ergo Aminadab, Synagoga conturbatur: quia quando tandem quatuor Chriſti Evangelia in mundo currentia, in cordibus hominum ferventia, per fidem contemplatur: mox de infidelitatis ſuæ tenebris confunditur, & oborta confuſione ſalubri, ad pœnitentiam commovetur. Cui Eccleſia benigne loquitur, dicens.

(*Reverſio Sunamitis, id eſt, Synagoga ad Chriſtum, in fine ſeculi, quater expreſſa.*)

18. vers 12. *Revertere, revertere Sunamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.* Sunamitis quippe, captiva interpretatur. Sunamitis ergo ut revertatur, vocatur: quia Synagogæ in fine mundi fides ab Eccleſia *d*) offeretur, ut dignitatem priſtinam recipiat, quæ ſub infidelitatis jugo à dæmonibus captivatur. Et bene quater reverti admonetur, quia in quatuor mundi partes modò Judæi diſperſi ſunt: qui ubicunque fuerint, ut dictum eſt, in fine convertentur, ſicut prædictum eſt per Prophetam: *Si fuerit numerus filiorum Iſraël, velut arena maris, reliquiæ ſalvæ fient, Iſai X, 22.* Revertatur ergo Sunamitis, ut eam intueamur, id eſt, Synagoga ad *e*) fidem convertatur: ut in pœnitentia ſua omnibus oſtendat, quantum malum fecerit, quando Deum ſuum in cruce configebat. Sed protinus cum Eccleſia fidem Synagogæ intueri appetit, ſponſus congratulando, quaſi interrogans reſpondet & dicit.

a) MS. *tenet* &c. *& apparet.* Rectè cum malè editiones habeant, *teneret* & *appareret*: Nam in præſenti ſequitur, *ſi per diſcordiam ſcinditur.*

b) alia legit, *Oculi quippe mentis quaſi hoc efficiunt.*

c) editiones legunt, *fragmenta.*

d) *offeretur.* Ita reſtituimus, editis male habentibus, *auferetur.*

e) *ad fidem.* Alius codex *ad finem* legit, quod utrumque verum eſt.

CAPVT SEPTIMVM.

(*Chori caſtrorum in Sunamite, pugna Synagogæ aliquando convertenda, contra infideles.*)

1. vers 1. *QVid videbis in Sunamite, niſi choros caſtrorum?* Caſtra quippe militantium ſunt. Caſtra ergo in Sunamite videbuntur: quia pro fide quam modò impugnat, tunc robuſte contra infideles præliabitur. Sed quia hoc per ſanctam Eccleſiam fiet, ut Synagoga convertatur, quia ſermonibus & exemplis Prædicatorum ad fidem convertetur: Ideo rectè ad laudem ſponſæ, Sponſus ſe convertit dicens.

(*Pulchri greſſus filiæ principis, ferventes prædicationes, cum præcedentium Patrum exemplis.*)

2. *Quam pulchri ſunt greſſus tui, in calceamentis, filia principis.* Filia principis, ſancta Eccleſia dicitur: quia prædicatione Chriſti in vitam novam regeneratur, quia per Divinitatis potentiam omni creaturæ quam condidit, principatur. Quid autem ſunt calceamenta Eccleſiæ, niſi exempla præcedentium Patrum: quibus in via mundi hujus munitur, ut per omnes tribulationes quæ exurgunt, confidenter calceata gradiatur? Vnde alibi Prædicatoribus Paulus dicit: *Calceati pedes, in præparationem Evangelii pacis, Epheſ. VI, 15.* Calceamenta quippe, de mortuis animalibus fiunt: & nos pedes ſpiritualiter calceamus, quando à Patribus ſanctis carne mortuis exempla ſumimus: ut ad eorum ſimilitudinem, mundi hujus tentationes expugnemus. Poteſt tamen intelligi quod Eccleſia calceatur, quando in prædicatione ſua ad perferenda inſurgentia mala, morte Chriſti munitur. Pulchri ergo ſunt Sponſæ greſſus calceatæ, quæ filia eſt principis: quia coram divinis oculis placet officium cujuſlibet electi, ſecundum exempla Patrum prædicantis. Sequitur.

(*Duo femora Sponſæ, duo populi: junctura femorum, concordia prædicatorum.*)

3. *Junctura femorum tuorum, ſicut monilia.* Per duo femora Sponſæ, duo populi Eccleſiæ: Per juncturam femorum, concordia deſignatur prædicatorum, quibus uniuntur populi, dum ad fidem catholicam circumciſio & præputium

per

per eos erudiuntur. Qui ut monilia exiſtunt: quia dum in ſapiencia, qua refulgent, ſancta opera faciunt, quaſi in auro lapides gerunt. De quibus ſequitur: *Quæ fabricata ſunt manu artificis.* Manu artificis monilia fabricantur, quia opere Chriſti prædicatores pulchri & utiles efficiuntur. Sequitur.

(*Vmbilicus, ordo ſanctorum prædicatorum.*)

4. vers 2. *Vmbilicus tuus, crater tornabilis, nunquam indigens poculis.* Vmbilicus etiam ſanctorum Prædicatorum ordo eſt, qui bene crater eſſe dicitur: quia dum per eos populus eruditur, vino ſpirituali ipſorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nuncupatur: quia juxta mores hominum univerſos, neceſſe eſt ut lingua prædicatoris volvatur. Qui poculis non indiget: quia quod aliis propinat, neceſſe eſt ut abundantius cæteris bibat, & plenius quod dat contineat. Sequitur: *Venter tuus ſicut acervus tritici, vallatus liliis.* Per ventrem, populi latitudo deſignatur. Qui bene ſicut acervus tritici, liliis vallatur: quia dum operibus ſanctis intendens in cœleſte horreum præparatur, exemplis Sanctorum ut perſeveret, undique munitur.

(*Vbera duo Sponſæ, duo populi.*)

5. vers 3. *Duo ubera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli.* Duo ubera, duo populi exiſtunt: quia dum in amore fraterno ſemper vivunt, ſe invicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene, duo hinnuli capreæ gemelli nominantur: quia dum per prædicationem Synagogæ in fide geniti, ejus Scripturis nutriuntur; in æternitatis ſpem intendentes, quaſi in montibus paſcuntur concordes. De quibus prædicatoribus ſequitur.

(*Collum Sponſæ ſicut turris eburnea, ob altitudinem contemplationis, opera bona, & divinam ſapientiam.*)

6. vers 4: *Collum tuum, ſicut turris eburnea.* Collum Sponſæ, ſicut turris eburnea dicitur: quia Prædicatores Eccleſiæ, alti per contemplationem, & fortes per ſanctorum operum exercitationem, & pretioſi per divinam ſapientiam habentur. De quibus iterum dicitur: *Oculi tui ſicut piſcina in Eſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis.* Eſebon, cingulum mœroris interpretatur. Oculi ergo Sponſæ, *ſicut piſcina in Eſebon* dicuntur: quia dum de peregrinatione iſta contriſtantur, & mœrore corroborati, contra ſpiritales hoſtes accinguntur: lacrymis ſe lavant, ut per eos populi convenienter coram Deo mundentur. *In porta* autem *filiæ multitudinis* ſunt: quia fide ſtant, per quam, Eccleſiæ multitudinem ad cœleſtia introducunt. Sequitur.

(*Naſus Sponſæ odores diſcernens, ſignificat diſcretionem prædicatorum.*)

7. vers 4. *Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.* In naſo, odoris diſcretio habetur. Per naſum ergo, diſcretio prædicatorum deſignatur: quia per eos nobis virtutum odores & vitiorum fœtores demonſtrantur. Sed *Naſus ſicut turris Libani* exiſtit, quia dum ſemel prædicatores aqua baptiſmatis lavantur, & quotidianis lacrymis à peccatis, quæ contra Deum commiſerunt dealbantur: digni fiunt, ut ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris *contra Damaſcum* reſpicit: quia peccatoribus, ſemper ſanctus quilibet prædicator contradicit. Damaſcus quippe ſanguineus interpretatur; & peccatrici genti dicitur: *Manus tuæ, plena ſunt ſanguine, Iſai I,15.* Sed quia de membris dixit, dignum eſt ut de capite loquatur. Ideo ſubditur.

(*Caput Eccleſiæ Chriſtus, ut Carmelus exaltatus.*)

8. vers 5. *Caput tuum, ut Carmelus: & comæ capitis tui, ut purpura Regis vincta canalibus.* Caput Eccleſiæ Chriſtus, qui bene ut Carmelus dicitur; quia ipſe per paſſionem quam ſuſtinuit, ad gloriam Patris eſt exaltatus. De quo ſcriptum eſt: *Et erit in noviſſimis diebus, præparatus mons domus Domini, in vertice montium, Iſai II,2.* In Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluviam, *1. Reg. XVIII,42.* & nos in Carmelo orantes pluviam impetramus, quando in Chriſtum credentes, Chriſtum deſideramus: & à Patre *a*) irrigationem gratiæ ſuſcipimus, quam rogamus. Moraliter autem caput Sponſæ, mens vocatur: quia ſicut à capite membra, ſic à mente omnes cogitatus noſtri diſponuntur. Carmelus autem, ſcientia circoncisionis interpretatur. Caput ergo Sponſæ, ut Carmelus eſſe perhibetur: quia quælibet ſancta mens novit qualiter dignè circumcidatur: novit, quia nihil eſt, quidquid in corpore agitur, niſi mens munda fuerit, quæ templum Chriſti, ſi efficitur, ab ipſo inhabitatur. Quod quia Phariſæi non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus eis, qui eum occidebant: *Dura cervice & in circumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper reſtitiſtis Spiritui Sancto, Act. VII,51.* *Coma* autem *capitis ejus, ut purpura Regis vincta canalibus*, eſſe memorantur. Purpura quippe per faſciculos in canalibus ligatur, ſuper quos dum aqua projicitur, per canales ad veſtem, quæ ſuppoſita eſt, currit, ut veſtis tingatur: & inde nomen accipit, ut tincta colore purpureo, purpura vocetur. Quæ omnia ſanctæ menti congruunt, ſi intelligantur. Comæ quippe capitis, ſunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur: quia in Scripturis Divinis, ne inutiliter fluant, ſtringuntur. Super quas aqua projicitur, quæ veſtem regiam currens tingit: quia dum cogitationibus ſanctæ mentis gratia cœleſtis ſuſcipitur, totam animam in cœleſte ornamentum componit: ita ut jam tota anima in vitam æternam inardeſcat, & ad æternum Sponſum etiam per ſanguinem Martyrii, pergere concupiſcat. De tota quippe Eccleſia Paulus dicit: *Qui exhibuit ſibi Eccleſiam, veſtem ſine macula & ruga, Epheſ. V,27.* Et de ſingulis Eccleſiæ fidelibus dicitur: *His omnibus velut ornamento veſtieris, Eſai XLIX,18.* Sic tinctæ ergo, ſic pulchræ, ſic pur-

purpureæ factæ Sponſæ, adgaudens Sponſus loquitur, dicens.

(*Sponſa pulchra & decora, ob delicias mentis.*)

9. vers 6. *Quàm pulchra es, & quàm decora, chariſſima in deliciis.* Notandum quod chariſſima in deliciis dicitur: quia ad charitatem & familiaritatem Chriſti non pervenit, quisquis Scripturæ ſanctæ deliciis abundare non contendit. Inde enim dicitur: *Omni habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo, Matth. XIII.12.* His enim deliciis qui abundat, reficitur: his refectus, aſſidue ad majora percipienda præparatur. Vnde & huic Sponſæ cariſſimæ dicitur.

(*Cujus ſtaturæ aſſimilata eſt palma, quæ deorſum ſtricta, ſurſum dilatatur & expanditur.*)

10. vers 7. *Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & ubera tua botris.* Palma quippe dum creſcit, deorſum ſtringitur, & ſurſum dilatatur. Sic ſancta anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad majora creſcendo, usque ad amplitudinem perfectæ charitatis pervenit. *Nemo enim*, ſicut ſcriptum eſt, *repente fit ſummus.* In pſalmo autem de juſto homine dicitur, *juſtus ut palma florebit, Pſalm. XCII,13.* Vbera autem Sponſæ, duo præcepta charitatis exiſtunt: quæ animam quam poſſident, vino cœleſti inebriant, & nutriunt. Poteſt tamen per palmam, crux Chriſti intelligi. Palma enim in ſublime valde creſcens, dulciſſimos fructus gignit: & crux Chriſti cœleſtem cibum nobis præparavit. Cui ſtatura Sponſæ aſſimilatur: quia pro Chriſto mori non dubitat, quisquis Chriſtum valde diligens, digne imitatur. De palma loquitur Sponſus, dicens.

(*Chriſtus aſcendit ad palmam crucis, unde collegit fructus ejus.*)

11. vers 8. *Dixi, aſcendam in palmam, & apprehendam fructus ejus.* Dixit vere & aſcendit, quia ſicut ante ſecula pro morte noſtra mori diſpoſuit, ſic in fine mundi propitius & verax adimplevit. In palmam ergo aſcendit, & fructus ejus apprehendit: quia in cruce ſuſpenſus fructum vitæ invenit, ac apprehendit, & nobis tribuit. Vnde adimpletum eſt, quod ſequitur, *Et erunt ubera tua ſicut botri vineæ.* Vere per crucem, ubera Sponſæ ſicut botri vineæ exiſtunt: quia in morte Chriſti duo præcepta charitatis ſenſus animæ ſuſceperunt, quibus paſta anima debrietur, debriata poſteriora obliviſcatur, & in anteriora extendatur. His uberibus etiam proximos quosque nutrit, ac roboratos ſecum ad ea, quæ concupiſcit, perducit. Vnde ſcriptum eſt: *Et odor oris tui, ſicut malorum, vide cap. IV, 13.* Mala punica de quibus ſuperius tam ſæpe dictum eſt, hìc rememorantur: quorum odori, odor oris Sponſæ bene ſatis aſſimilatur. Per mala autem punica, Martyres deſignari ſuperius diximus. Per os autem Sponſæ, hìc debere intelligi ejus prædicationem putamus: quæ dum virtutes Martyrum prædicat, dum ad eorum ſimilitudinem animos audientium inſtigat, dum in unius prædicatione fidei multas virtutes eſſe manifeſtat: quid aliud quam malorum odorem, in ore portat? Quia & ruborem corticis in Martyrio oſtendit, quod prædicat: & in virtutibus multitudinem granorum ſub eadem fide, quaſi ſub eodem cortice demonſtrat. De quo & ſubditur.

(*Guttur unde vox prodit, prædicationem exhibet ſeu præmonſtrat.*)

12. vers 9. *Guttur tuum, quaſi vinum optimum.* In gutture quippe vox eſt. Per guttur ergo ipſa prædicatio iterum deſignatur, quæ quaſi vinum optimum eſſe dicitur: quia mentes hominum inebriat, ut præteritorum ſicut dictum eſt obliviſcantur, & in anteriora currentes non laſſentur. De quo Sponſa verbum de ore Sponſi ſuſcipiens, adjungit: *Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.* Tale eſt Sponſæ vinum, ut dignum ſit dilecto ad potandum: quia dum ad ſancta opera excitat, dum ſolum Chriſtum diligere, imitari, amplecti, bonum eſſe verbis & operibus demonſtrat: quid aliud quam vinum ſuum dignum facit, ut in ore Sponſi dulce ſapiat? Quod bene Chriſtus potare dicitur: quia a corpore ſuo, id eſt, à populis fidelibus, amabiliter potatur. De quo notandum eſt, quod omnes potant, ſed labia ſola & ſoli dentes ruminant: quia dum Eccleſia per Sanctos ſuos prædicat; omnes quidem audiunt, ſed non omnes qoanta ſit virtus ſententiarum quæ dicuntur, diſcernunt. Labia verò & dentes ruminant, quia dum perfectiores quique, poſt auditum verba ad memoriam revocant, dum audita quæque exercitatione aſſidua cogitant: quaſi ad os revocantes quod ſumpſerunt, quanta ſit virtus cibi quem comederunt, ſentiunt. Idcirco in lege ſcribitur, quia animal, quod non ruminat, immundum habetur, *Levit. XI, 26.* quod quisquis bona quæ audit vel legit non recogitat, vacans à ſanctis cogitationibus, neceſſariò immundas congregat. Sequitur Sponſa, & dicit.

(*Adhæſio animæ ad Chriſtum.*)

13. vers 10. *Ego Dilecto meo, & ad me converſio ejus.* Ac ſi diceret, Quoniam fide ac dilectione Chriſto ſoli adhæreo, ſolum ſequor, ſolum cum Patre & Spiritu Sancto unum Deum videre concupiſco: reſpectionis ejus ſuavitatem, viſitationis benignitatem, converſationis dulcedinem gaudenter experiens, proclamo.

(*Egreſſus Sponſæ in agrum, eò Sponſum invitantis, ut videat fructus Eccleſiæ ſanctæ.*)

14. vers 11. & 12. *Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane ſurgamus ad vineas, videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruerunt mala punica.* Dum Sponſa Sponſi dulcedinem experta ſe reficit, de proximo etiam cogitat, quem ipſius Sponſi præcepto, ſicut ſe diligit. Et quia Sponſi præcepta vel ſecreta intelligit, etiam ut alii in-

intelligant, concupiſcit, dicens: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.* Ager quippe teſte Veritate, eſt hic mundus, *Matth. XIII.38.* In agrum verò cum Sponſa Sponſus egreditur, quando Verbum Dei carne ſuſceptâ, in thalamo Virginis mundo monſtratur. In villis commoratur, quando gentes per fidem viſitat, quam recipientibus largitur. Mane ad vineas ſurgit: quia poſt reſurrectionem ſuam in gloria Patris ſedens, Eccleſias quas conſtruit, etiam defendit. Si floruit vinea, conſpicit: quia omnem profectum Eccleſiæ, diſtricto examine perpendit. Videt, ſi flores fructus parturiunt: quia perſpicit ad quem profectum, teneri quique & imperfecti exereſcunt. Videt etiam, ſi floruerunt mala punica: quia perfectos quosque reſpicit, & quid utilitatis in proximis habeant, quaſi in floribus fructum arborum cognoſcit. De quibus bene ſequitur: *Ibi dabo tibi ubera mea.* In malis punicis, dat Sponſo Sponſa ubera: quia in perfectis vivit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Eccleſia nutriunt, quaſi Chriſtum lactant, quem in minimis ſuis eſſe præſentem cognoſcunt. De quibus bene ſubditur.

(*Mandragora medicinalis herba & odorifera, quæ perfectos repræſentat.*)

15. vers 13. *Mandragoræ dederunt odorem ſuum, in portis noſtris.* Quid per mandragoras herbam ſcilicet medicinalem & odoriferam, niſi virtus perfectorum intelligitur? Per quam perfecti quique dum imperfectorum infirmitatibus medentur, in fide quam prædicant, id eſt in portis Eccleſiæ, veri medici eſſe comprobantur. Qui dum exempla bonorum operum circumquæque per ſanctam ſamam tribuunt, quaſi odorem quo ægroti ſanentur, aſpergunt. Sequitur. *Omnia poma nova & vetera, Dilecte mi ſervavi tibi.* Hîc per poma ſenſus Scripturarum Sanctarum intelliguntur, quæ dum ex Patribus Sanctis ad nos usque perveniunt & creduntur: quaſi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma nova & vetera, Dilecto ſuo Sponſa ſervat: quia ſic Novum Teſtamentum Eccleſia Catholica recipit, ut vetus non abjiciat. Sic Vetus veneratur, ut Novum ſemper in ipſis ſacrificijs carnalibus per ſpiritum intelligat: in Novo ſcilicet Chriſtum veniſſe congaudens, in Veteri autem ſemper venturum expectans, & dicens.

a) Editiones legunt *irrogationem*, ſed mendoſe.

CAPVT OCTAVVM.

(*Sponſa quærit oſculum Sponſi, invento eo foris.*)

1. vers 1. *Qvis mihi det te fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te ſolum foris, & deoſculer te, & jam me nemo deſpiciat?* in veteri lege Eccleſia poſita Chriſtum exoptabat & expectabat, & in ſecreto Patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Vnde & David deſiderans dicebat: *Exurge & ne repellas in finem, Pſalm. XLIV, 23.* Et alibi: *Inclina cælos tuos & deſcende, Pſalm. CXLIV, 5.* Et Iſaias valde cupiens eum videre, dicebat: *Vtinam dirumperes cælos, & deſcenderes, Eſai. LXIV, 1.* Vult ergo Sponſum foris Sponſa invenire, & deoſculari: quia concupiſcit ſub lege poſita ut per carnem appareat, ut ei per amorem ſerviat: cui prius non acceptâ gratiâ, plus timore quam amore ſerviebat. Poſt cujus oſculum, jam à nemine deſpicitur: quia poſtquam Chriſtus venit, & fidelibus ſuis Spiritum libertatis infudit, ab ipſis etiam Angelis Eccleſia honoratur. Hinc eſt quod Joſuë Angelum adoravit, *Joſuë V, 14.* Joanni vero volenti ſe adorare dixit: *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum, & unus fratrum tuorum habentium teſtimonium Jeſu, Apoc. XXII, 8.* Sed quia venientem Eccleſia ſuſcepit, Synagoga repulit: iterum eum in fine mundi ſuſcipiet & amabit. Ideo ſubſequitur Eccleſia, & dicit.

(*Optat eum apprehendere, ac ducere in domum matris ſuæ, & in cubiculum genitricis ſuæ.*)

2. vers 2. *Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ, in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino conditum, & muſtum malorum granatorum meorum.* Apprehenſum, in domum matris ſuæ ducit: quia Synagogæ in fine mundi, Chriſtum in quem credit, prædicabit. Dumque per prædicationem Eccleſiæ ſuſceptus fuerit, ibi Eccleſiam docebit: quia ſe doceri gaudebit, quando Synagogam jam idem corpus factam erudiri ſecum videbit. *Poculum ex vino conditum Eccleſia dabit:* quia ipſi Synagogæ Novum Teſtamentum cum veteri prædicabit. Et quaſi vinum poculo condiet: quia dulcedinem Evangelii, teſtimoniis legis quæ aſpera eſt, ut robuſtius teneatur, cinget. *Muſtum* vero *granatorum ſuorum* tribuet, quia ſortium virorum qui unitatem Eccleſiæ etiam in Martyrio tenuerunt, exempla apponet: ut ad eorum ſimilitudinem Synagoga inardeſcat, & Antichriſti perſecutionibus, Martyrum præcedentium exemplis roborata, non ſuccumbat. Cum enim ſortium pugnatorum victorias audiet, ad eorum imitationem, pugnam ſubire non dubitabit. Quod aperte manifeſtat, cum ſubjungit.

(*Læva ſub capite, vita eſt præſens: dextra quæ eam amplexabitur, æterna gloria.*)

3. vers 3. *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Læva Chriſti, vita præſens: dextra vero vita beata habetur: Caput autem noſtrum ſpiritualiter mens eſſe perhibetur. Dicit ergo Synagoga prædicationibus Eccleſiæ jam converſa, exemplis roborata, imitatione ſublevata: *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Ac ſi diceret: Quoniam nunc tandem Chriſti fidem teneo, ejus ineffabilem gratiam experior concupiſcibilem, & quam deſiderare neſciebam dulcedinem ſen-

ſentio: jam terrena omnia poſtpono, etiam pſam vitam carnis pro ejus amore contemno, & ad ejus beatitudinem videndam totis deſideriis anhelo. Hoc quippe quod rem quamlibet amplectitur, ipſam quam amplectitur rem, ex omni parte intra ſe habere non ignoratur. Læva ergo ſub capite eſt, & dextera amplexatur: quando ſancta anima menti ea, quæ videt, ſupponit: & ea, quæ non videt, omni conatu & univerſis ſuis cogitationibus appetit. Sunt quippe modò nonnulli, qui tanto deſiderio cœleſtia ſectantur: ut omnia viſibilia pro nihilo reputent, mentem ſuam cœleſtibus ſtudiis ſine intermiſſione occupent, ut nihil aliud agere libeat: quidquid extra ſpiritalem actionem eſt, animus faſtidiat: hanc ſolam diligat, cætera contemnat, niſi fortè ea iſti neceſſaria eſſe cognoſcat. iſti verò ſub capite lævam habent, qui mente erectà ad beatitudinem Chriſti currentes, vitam præſentem ſub ſe vident: & dextera Chriſti eos amplexatur, quia ex omni parte eos dilectio cœleſtis intra ſe retinens tuetur. Hujusmodi quippe viri ſancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiſcibiliter per contemplationem perfruuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundant, ut Deum adhuc etiam in hac carne poſiti, quantum humanæ infirmitati datum eſt, videant; cujus viſione ſe illuminent, ſuavitate reficiant. Iſti illam beatitudinem jam aliquantulum experiuntur, de qua in Evangelio veritatis voce dicitur: *Beati mundo corde, Matth. V, 8.* Quod enim futurum eſt, jam in eis incipit compleri: quia etſi in hoc mundo adhuc in carne vivunt, jam tamen per hoc quod majus eſt in eis, extra carnem ſunt. In his impletur, quod per Pſalmiſtam divina voce præcipitur: *Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus, Pſalm. XLVI, 11.* Hi enim quo ſine mundi ſtrepitu vivunt, eò mentem in Dei viſionem, per deſiderium & contemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex Synagoga, in fine mundi ut credimus, per converſationem erunt, bene ad hujusmodi dictum intelligitur: *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* De quibus & pro quibus, Sponſus loquitur conſequenter.

(*Adjuratio ne ſuſcitetur dilecta, donec ipſa velit, ſupra Cap. VII. n. 7*)

4. vers 4. *Adjuro vos filiæ Heruſalem, ne ſuſcitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.* Sed quia jam illud ſuperius expoſuimus, iterum exponere recuſamus. Sed de eadem Synagoga jam facta Eccleſia, filiæ Heruſalem admirantes interrogant, & dicunt.

(*Eccleſia aſcendit de deſerto vitæ præſentis, bonorum operum deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum Chriſtum.*)

5. vers 5. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum.* Sancta Eccleſia vel quælibet ſancta anima de deſerto aſcendit: quia in exilio hujus peregrinationis poſita, ad cœleſtia gaudia mente & cogitatibus tendit: Vnde & Paulus dicebat, *Noſtra converſatio in cælis eſt, Phil. III, 20.* Deliciis affluit: quia Sanctæ Scripturæ meditationibus intendens, cœleſti pabulo aſſiduè mentem paſcit. Super Dilectum innititur: quia in ſolius Chriſti auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipſa quippe veritas omnibus fidelibus ait: *Sine me nihil poteſtis facere, Joan. XV, 5.* Vnde verò acceperit, ut ab infimis ad ſuperiora, à deſerto ad regnum aſcendere poſſit, manifeſtat dilectus cum ſubdit: *Sub arbore malo ſuſcitavi te.* Quid per arborem malum, niſi ſancta crux deſignatur? Quæ malum illud ſuſtinuit, de quo eadem Sponſa in ſuperioribus dicit: *Sicut malus inter ligna ſylvarum, ſic dilectus meus inter filios, Cant. II, 3.* Sed Sponſam ſuam Chriſtus ſub arbore malo ſuſcitavit: quia in cruce poſitus, ſubditam ſibi Eccleſiam ad vitam vocavit, ut à ſomno mortis reſurgeret, & cum illo ſe crucifigens ad novam reſurrectionem præpararet. Vnde & Apoſtolus cuivis animæ mortuæ dicit: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus, Epheſ. V, 14.* Et quibusdam qui jam ſurrexerant, alibi dixit: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, Coloſſ. III, 1.* Sed quia infidelitas Synagogæ Chriſtum crucifixit, ideo ſequitur: *Ibi corrupta eſt mater tua.* Sub arbore malo, mater Eccleſiæ corrupta eſſe dicitur: quia quando Salvatorem ſuum in ligno fixit, neſando ſcelere ſe corrupit. Cujus ſceleris magnitudinem inculcat, cum idem explicat, dicens: *Ibi violata eſt genitrix tua.* Sed quoniam ad hoc cœcitas in Iſraël facta eſt, ut plenitudo gentium intraret, *Rom. XI, 25.* ideo inti anti Eccleſiæ dicitur.

(*Sponſus ponitur ut ſignaculum, ſuper cor & brachium Sponſæ, ſanctis cogitationibus & operibus.*)

6. vers 6. *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum.* In corde ſunt cogitationes, & in brachio operationes. Super cor ergo & ſuper brachium Sponſæ, dilectus ut ſignaculum ponitur: quia in ſancta anima quantum ab ea diligatur, & voluntate & actione deſignatur. Signum quippe ſancta mens interius & exterius Chriſtum portat: quia dum in ejus meditationibus aſſidue laboret, in exteriori actione eum imitari non ceſſat, quo ejus dilecta eſſe, dubitari non debeat. De quo ſigno, ipſe Sponſus diſcipulis ſuis ajebat. *In hoc cognoſcent omnes, quia veri mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem, Joan. XIII, 35.* De qua dilectione, mox ſubditur.

(*Fortis eſt ut mors, Chriſti dilectio.*)

7. *Quia fortis eſt ut mors dilectio.* Bene procul dubio, fortis ut mors dilectio eſſe perhibetur: quia dum per dilectionem à vitiis mortificamur, quod mors agit in ſenſibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli qui ſic diligunt Deum, ut omnia viſibilia negligant: & dum in æterna mente

ten-

tendunt, ad omnia temporalia pene inſenſibiles fiunt. In his nimirum fortis ut mors, dilectio exiſtit: quia ſicut mors exteriores corporis ſenſus, ab omni proprio & naturali appetitu interficit: Sic dilectio in talibus viris omnia terrena deſideria contemnere, mentem aliis intentam compellit. Hujuſmodi mortuis & vivis dicebat Apoſtolus: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto, in Deo, Col. III, 3.* Hi procul dubio vitam ſuam cum Chriſto abſcondunt, qui dum omnia quæ videmus poſtponunt: in his quæ non videmus, in beatitudine ſcilicet Chriſti, veraciter & ſecrete vivunt. Quia enim falſam vitam deſpiciunt, quæ viſibiliter apparet, in verâ vitâ ſe abſcondunt, quæ nonnili inviſibilibus oculis ſe manifeſtat. Poreſt etiam intelligi, ut hoc de ſeipſo Chriſtus dicat, inquiens: *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum: quia fortis eſt ut mors dilectio.* Ac ſi diceret, Dignum eſt ut in mente & actione ſignum dilectionis meæ, meipſum tecum feras: quia in fortitudine dilectionis tuæ mortem ſubii, ut tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum reſurgens in fidei novitate, ſpiritaliter vivas. Sed quia in cruce ſuſpenſus nequaquam fuiſſet, niſi ad magnam invidiam cor Synagogæ exarſiſſet, ideo ſubditur.

(*Dura ſicut infernus, Judæorum ad mortem Chriſti perſequendam, æmulatio.*)

8. *Dura ſicut infernus, æmulatio.* Æmulatio quippe & in bonum, & in malum accipitur. In bonum enim accipitur, ſicut per Apoſtolum dicitur: *Æmulamini chariſmata meliora, 1. Cor. XII, 31.* In malum autem aſſumitur, ubi per Samuelem Saüli dicitur: *Auferetur à te regnum, & dabitur æmulo tuo, 1. Reg. XXVIII, 17.* Æmulus quippe ejus David dicitur, cui Saül invidere non ignoratur. Dura ergo ſicut infernus æmulatio, quia dum Synagoga Chriſtum ad inferos poſſe tranſmittere ſe putavit, eiusque ad mortem corde immiſericordi invidit. Ut Infernus dura æmulatio exiſtit, quia ſicut infernus ſine miſericordia quos tenet, cruciat: ſic Judaica plebs Chriſtum apprehendens, ſine reſpectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene ſubditur.

(*Lampades invidiæ, lampades ignis atque flammarum, quas in martyres excitarunt.*)

9. *Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.* Sicut enim ignis, quæ incendit, conſumit: Sic Judæos ab omni fidei virtute, invidia ſua deſtruxit. De quibus bene alibi dicitur, *Et nunc ignis adverſarios conſumit, Heb. X, 27.* Ac ſi diceretur: Antequam ad æternam ignem veniant, in præſenti conſumuntur: quia in ſeipſis ignem invidiæ portant, qui ſine combuſtione non portatur. Hic ignis invidiæ flammas protulit, quando per exempla in quibus accenſus eſt, etiam in Gentilibus uſque ad Chriſtianorum martyria per mundum univerſum excrevit. Sed quia hinc ignis invidiæ, hinc ignis charitatis ſe extulit, ideo ſubditur.

(*Aquæ tribulationum multæ, charitatem Martyrum extinguere non potuerunt, quam nec flumina obruent.*)

10. vers 7. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Charitate quippe Martyres ſancti vivaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquæ multa extinguere non poterant, quia quantæcunque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare *a*) non valebant. Hoc nimirum eſſet charitatem extinguere, ſi in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuiſſent. Sed cum aquæ dictæ ſint: quid rurſum per flumina, niſi aquarum ipſarum incrementa & vivacitas intelligitur? flumina quippe, vivas aquas ſolere dici cognoſcimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus, quæ dum per totum orbem ſuper Martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi impetu confluxerunt. Sed quia inter flumina adeo charitatis vigor *b*) vixit, ut potius flumina conſumeret, quam ſe ab illis extingui permitteret: ideo multi etiam perſecutorum ad eandem charitatem ſe convertebant, ita ut dimitterent quidquid in mundo poſſidebant, & ſeipſos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Unde & ſubdirur.

(*Quam reliquis omnibus, homo juſtus præfert.*)

11. *Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ, pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam,* Cum terrenæ ſubſtantiæ cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis ſordidat, ne divina claritas videatur. Contra quod in Evangelio dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, Matth. V, 8.* Et Joannes Apoſtolus ait: *Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo, 1. Joan. II, 15.* Nec mirum, quomodo enim eum diligere poteſt, quem neſcit? Aut quomodo eum ſcit, ad quem ſciendum, oculum cordis claudit? Sed homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione tribuit, quando quidquid in mundu poſſidet, pro Chriſto diſtribuit: ut abjiciens quod impedit, Deum diligat: & terſo pulvere ſollicitudinum, oculos aperiat ut Deum videat. Et cum omnem ſubſtantiam dederit, quaſi nihil eam deſpicit: quia poſtquam oculum terſit & Deum conſpexit, in illius viſione quidquid poſſederat, nihil pendit. Hoc Apoſtoli fecerunt, qui non ſolum poſſeſſa, ſed etiam cupita, ut Chriſtum ſequerentur, dimiſerunt. Quibus ipſe Chriſtus, pro quo omnia dimiſerant, dicebat: *Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt nobis, dicite: ſervi inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus, Luc. XVII, 10.* Sed quoniam abjecta terrena ſubſtantia non ſtatim ad perfectionem aſcenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, reſtat etiam labor: ut idem ipſe homo à ſemetipſo abnegetur, gradatim proficiat, & quandoque perfectus non ſolum ſe, ſed & alios ſecum ad vitam tra-

trahat: Ideo de nova & tenera adhuc Eccleſià, vel unaquaque anima conſequenter dicitur.

(*Eccleſia novella, ubera non habuit.*)

12. vers 8. *Soror noſtra parvula eſt, & ubera non habet.* Sororem Chriſtus Eccleſiam vocat, quia de ipſis Apoſtolis dicebat: *Ite, dicite fratribus meis, Matth. XXVIII, 10.* Soror autem parvula, ubera non habebat: quando in ſolis Apoſtolis Eccleſia erat, in quibus ſeipſam vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus aliis prædicaret, cum ſeipſum diſcipulum Chriſti, in unius ancillæ voce deteſtando, & jurando negaret? Prima ergo Eccleſia, ubera non habebat: quia poſt reſurrectionem in una domo incluſa, inter perſecutores ſuos, non dico prædicare, ſed & videri timebat. Conſequenter ergo dicitur, *Quid faciemus ſorori noſtræ, in die quando alloquenda eſt?* Allocutus eſt Chriſtus ſororem ſuam, quando Spiritum Sanctum ſuper Apoſtolos miſit, & eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici diſtributione docuit. Sed a quibus hoc quærere intelligendus eſt, qui omnia novit: niſi a Sanctis Patribus antiquis, quos ad quærendum Spiritu Sancto inſtigavit? Quibus eodem Spiritu Sancto quo in quæſtionem eos induxit, reſpondet protinus convenienter, & ait.

(*Dato Spiritu Sancto, Eccleſia ſancta murus effecta eſt, cujus propugnacula argentea.*)

13. vers 9. *Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea.* Dato Spiritu Sancto, *murus* ſancta Eccleſia efficitur: quia quæ prius timida erat, inſtruente eandem Spiritu omnipotente ad reſiſtendum adverſariis impenetrabiliter roboratur. Quod minifeſtat idem Petrus ſub ancilla timidus, mox contra Principes rigidus, quibus dicebat, *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus, Act. V, 29.* Et interum: *Si juſtum eſt nos potius audire quam Deum, judicate. Nos enim non poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui, Act. IV, 19.* Et de cæteris diſcipulis ſcriptum eſt: *Ibant diſcipuli gaudentes à conſpectu conſilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati, Act. V, 41.* Ecce qualis murus facta eſt Eccleſia, quæ modo tenerrima, nec pedem cujuslibet gradientis, ſine ſui læſione gerit: modo vero accepto mirabili artifice Spiritu Sancto, univerſi exercitus aſſultus illæſa contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia ut non tantummodo ſe defendat, ſed ut & impugnantes reſiſtendo proſternat, miracula ei facere conceditur: quæ cum hoſtes viderint, ab ejus aggreſſione jacula timentes, terreantur. Quæ propugnacula bene argentea eſſe perhibentur: quia ipſa miracula, cum verbi prædicatione donantur. Et quia argentum valde ſonorum eſt metallum, argentea propugnacula exiſtunt: quia per miracula factum eſt, ut eorum verba per univerſum mundum convaleſcerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circumquaque diffunderent. Quod manifeſtat; Pſalmiſta dicens: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum Pſalm. XIX, 5.* Sequitur.

(*Eccleſia ſancta oſtium in paradiſum eſt, ex tabulis cedrinis imputribilibus.*)

14. *Si oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis.* Oſtium etiam bene eſſe Eccleſiam dicimus, quam ab ipſo Chriſto poteſtatem aperiendi & claudendi, accepiſſe ſcimus. Oſtium procul dubio in ſuis Prædicatoribus exiſtit, quia per eos aditus ad vitam ſe *c*) nobis aperit. Vnde & ipſi primo paſtori Eccleſiæ dicitur: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Et quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, Matt. XVI, 19.* Vel oſtium in ipſo capite ſuo exiſtit, quia ipſe de ſe veraciter dicit: *Ego ſum oſtium, Joan. X, 9.* Oſtium vero tabulis cedrinis compingitur, quia Sancta Eccleſia fidem prædicans, multitudinibus populorum decoratur: & dum populi variis virtutibus aſperguntur, ut videlicet alius de rebus, quas poſſidet, indigentibus neceſſaria tribuat: alius omnia abjiciens, etiam à legitimo connubio abſtineat: alius vero tantum proficiat, ut aliorum etiam prædicator fiat: tanquam pictura multis coloribus, ſic Eccleſia multis diſtinctionibus honeſtatur. Quæ Sancto Spiritu convaleſcens, hilariter reſpondet dicens.

(*Eadem murus eſt ob firmitatem, cujus ubera ſicut turris, ob elevationem & contemplationem prædicatorum.*)

15. vers 10. *Ego murus, & ubera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens.* Vbera ſua ſicut turrim habuit, ex quo pacem coram ſponſo reperit: quia poſtquam ſub ipſo Spiritum pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutrivit. Sed quid eſt quod non ait *Pacem*, ſed *Quaſi pacem* reperiens: niſi quia dum in hoc mundo ſumus, a peccato *d*) omnimodis non deſiſtimus: & quandiu cum peccato vivimus, pacem perfectam cum illo, qui ſine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipſum mediatorem Dei & hominum tenemus, ideo ſubditur.

(*Eadem vinea, Pacifico vero, Domino Jeſu Chriſto.*)

16. vers 11. *Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos, tradidit eam cuſtodibus.* Ipſe vero pacificus noſter eſſe dicitur, quia per ipſum Deo omne genus humanum reconciliatum eſt. Huic pacifico vinea fuit, quia in labore præceptorum carnalium Synagogam plantavit: de qua dicitur, *Vinea Domini Sebaoth domus Iſraël, eſt Iſai. V, 7.* Quæ vinea, in ea quæ habet populos exiſtit: quia in lege poſita eſt, quæ multos populos ad ſe collegit. De quibus populis dicitur, *Populi meditati ſunt inania, Pſalm. II, 1.* Hanc vineam cuſtodibus tradidit, quia Synagogam Moyſi & cæteris patribus cuſtodiendam ſubjecit. De qua bene ſubditur.

Pro

(*Pro cujus ſuavi fructu, Chriſtiani offerunt mille argenteos, terrenis omnibus deſpectis.*)

17. *Vir affert pro fructu ejus, mille argenteos.* Hæc vinea fructum protulit, quia ex ſynagoga botrus ille magnus qui de terra promiſſionis allatus eſt, Chriſtus videlicet Jeſus, per humanitatem proceſſit. De quo fructu Pater ad David ait: *De fructu ventris tui, ponam ſuper ſedem tuam, Pſalm CXXXII, 11.* Vnde & Apoſtolus ſcribit: *Quorum patres ſunt, & ex quibus Chriſtus, Rom. IX, 5.* Per argenteos vero in hoc loco omnem terrenam ſubſtantiam intelligimus, de qua Petrus Eleemoſynam petenti claudo dicebat: *Argentum & aurum non eſt mihi, Act. III, 6.* Pro fructu ergo vineæ, vir mille argenteos affert; quia quisquis viriliter in fide quam ſuſcepit, ſe habet, libenti mente & perfecte omnia terrena dimittit, ut Chriſtum veraciter habeat. Millenarius enim perfectus eſt numerus, ideo per eum perfectio rei cujuslibet demonſtratur. Hos argenteos in primitiva Eccleſia illi ferebant, de quibus in actibus Apoſtolum ſcriptum eſt. *Quotquot autem poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendebant; & afferentes ponebant ad pedes Apoſtolorum, pretia eorum quæ vendebant, Act. IV, 34.* Iſti congregati aliam vineam, videlicet ſanctam Eccleſiam ex ſeipſis conſtruxerunt, & ut boni agricolæ ſanguine ſuo propagaverunt, & prædicationibus usque ad fines terræ dilataverunt: ut jam mundum pene univerſum impleat, & fructum gratum locata agricolis ſuis temporibus reddat. Vnde in Evangelio dicitur: *Malos male perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis, Matth. XX, 41.* De qua vinea jam bonis locata, ipſe pacificus dicit.

(*Quæ vinea, ſemper coram ſponſo eſt, ſollicitudine aſſidua.*)

18. vers 12. *Vinea mea coram me eſt.* Coram ipſo vinea ſua exiſtit, quia perditis malis agricolis, ſanctam Eccleſiam per bonos Doctores, reſpectu benigno erudit. Cui dicit, *Mille tui pacifici, & ducenti iis, qui cuſtodiunt fructus ejus.* Qui ſunt iſti pacifici, qui mille dicuntur eſſe, & ducenti: niſi illi ſuperiores argentei quos dum perfecte dimittimus, pacem per eorum diſtributionem, cum Sanctis, nobis ipſis acquirimus? Vnde & in Evangelio Dominus præcipit: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula, Luc. XVI, 9.* Sed quid per ducentos intelligimus, niſi duplicem retributionem quam acquirimus: dum in hoc mundo perfecte pro Chriſto, omnia terrena contemnimus? Mille ergo & ducenti Eccleſiæ argentei exiſtunt, quia dum fideles quippe omnia quæ poſſident ex toto relinquunt: & pacem ſibi cum Sanctis faciunt & præſentis vitæ remunerationem cum cœleſti percipiunt. Et hoc eſt quod Dominus in Evangelio ait: *Amen Amen dico vobis, nemo eſt quid reliquerit domum, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Evangelium: qui non accipiet centies tantum,* nunc in tempore hoc domos, & fratres, & ſorores, & filios, & agros cum perſecutionibus: *& in ſeculo futuro vitam æternam, Matth. XIX, 29.* Sed quibus iſta renumeratio ſic duplicatur, niſi his qui cuſtodiunt fructus ejus? Qui ſunt autem, qui fructus vineæ cuſtodiunt. Niſi illi qui in ſancto opere quod inceperunt, perſeverantes exiſtunt. Opus enim, quod ſancto deſiderio incipitur, ſi conſtantia mentis usque ad finem non tenetur, ſine fructu habetur: quia immature ab hoc unde proceſſerat, evacuatur. Ideo Dominus in Evangelio: *Qui perſeveraverit usque in finem, hic ſalvus erit, Marc. X, 22.* Sequitur Sponſus & dicit.

Habitat ſponſa in hortis ad quietem, cujus vocem ſponſus audire deſiderat)

19. vers 13. *Quæ habitas in hortis, amici, auſcultant te: fac me audire vocem tuam.* Sponſa in hortis habitat, quia ſancta Eccleſia vel quælibet ſancta anima, in fructificatione virtutum mentem verſat. Cujus vocem Sponſus audire deſiderat: quia hoc ſummopere Chriſto placet, ut perfectus quilibet vir, infirmos quosque verbo ſanctæ prædicationis *d*) admoneat. Amici enim auſcultant, quia fideles in Eccleſia, ut amicus ſponſi loquatur, pio deſiderio expectant. Et notandum quod amicus eſt, qui auſcultat: quia qui Deum mente integra diligit, prædicantem quem diligit, libenter audit. Vnde in Evangelio dicitur, *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, Joan. VIII, 47.* Sed quia dum Eccleſia veritatem prædicat, multi non intelligunt, munti quod percipiunt, pravo intellectu ſubvertunt: ideo admonenti ut prædicet, reſpondet ſponſa & dicit.

(*Fuga ſponſi ſuper montes aromatum, aſſimilata capreæ hinnuloque cervorum, ob aſſumptam carnis noſtræ ſimilitudinem.*)

20. vers 14. *Fuge dilecte mi, & aſſimulare capreæ hinnuloque cervorum, ſuper montes aromatum.* Dilectus fugit, quia a reprobis cordibus, ſe ne intelligatur, abſcondit. Dum enim reprobæ mentes ad audienda vel legenda verba Dei perverſa intentione accedunt: digno judicio veritatem non inveniunt quam in digno appetitu requirunt. Vnde & ipſa Dei ſapientia dicit: *Quærent me mali, & non invenient, Prov. I, 28.* Sed fugiens reprobos dilectus, montes aromatum petit: quia perverſos dimittens, ſanctas animas viſitare non deſinit: quæ & per contemplationem excelſæ ſunt, & per confectiones virtutum, oderifera unguenta ſecum ferunt. Super hos montes, Dilectus capreæ & hinnulo cervorum aſſimilatur: quia in cordibus Sanctorum virorum manifeſtatur, quam pia charitate humanitatem pro nobis aſſumpſit. Quia dum ex Patribus antiquis natus fuit, quaſi ex cervis hinnulus, ſicut dictum eſt ſuperius, venit. Qui dum eſſet dives, pauperem ſe ut nos ditaremur, fecit: & dum eſſet ſuper omnia excelſus, humiliratem noſtram in effabili dignatione ſuſcepit. Cui immenſas gratias quoad usque vivimus, reddamus, Cui pro nobis in mortem tradito

Digitized by Google

dito, & reſurgenti in immortalitatem, nos ipſos & ſpiritum & corpus debemus: qui vivit & regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus Sancti Deus, per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

a) MS. legit *tranſmittere*.
b) Codex legit alius, *charitas vixit*,
c) Alia legit male, *vobis*.
d) Alius Codex, *à peccatis*.

1090 JOANNES PATRIARCHA ANTIOCHENUS, natione Syrus, patria Damaſcenus, unde Joannes Damaſcenus Junior dictus, ob patriam, circa annum 1090. teſte Lambecio floruit. Falſum autem eſſe videtur, quod ſcribit Joannes Baptiſta Cotelerius in Notis ad tomum I. *Veterum monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, indicare Joannem noſtrum, ſe ſub medium ſeculi duodecimi vixiſſe, cum ait ab Hæreſi iconomachica ad ætatem ſuam annos quadringentos effluxiſſe: Hoc enim intelligi commode potest, ab initio ſeculi octavi, quo illa Hæreſis ſeu opinio excepit, nempe ante annum 713. usque ad finem ſeculi undecimi quo Joannes iſte Patriarcha Antiochenus ſub Alexio Comneno Imperatore vivit, qui ab anno 1081. ad 1118. clarum imperii tenuit: unde recta ac plana quadringentorum annorum, de quibus loquitur dictus Joannes, ad ſua usque tempora ſupputatio: ab anno nimirum DCC. ad annum MC. vel circiter. Ætas vera Joannis Patriarchæ Antiocheni fuit anno 1099. ſub Urbani II. Pontificatu Romano, eo tempore quo à Godefrido Duce Bullonienſi, Occidentalium Cruceſignatorum ope, Hieroſolyma Saracenis occupantibus erepta fuit per deditionem, quæ poſt Damaſcum ab illis anno 634. ab iisdem anno 636. occupata & per annos 463. etiam poſſeſſa, nimirum usque ad annum 1099. Ac tentata quidem ſæpe ab Imperatoribus Orientalibus, illius per obſidionem recuperatio ſed irrito ſemper conatu, ut ſcriptores Græci teſtantur, ac cæteros inter, Theophanes & Cedrenus. Id quoque magis patet ex *Oratione hujus Joannis Antiocheni in donationes Monaſteriorum Laicis factas*, quam Græce & Latine protulit tomo I. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 159. ad pag. 192. idem Cotelerius, ex MSS. duobus Regiæ Galliarum Bibliothecæ Codicibus Græcis 277. & 2616. inſcribitur, *Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου τοῦ ἐν τῇ Ὀξείᾳ νήσῳ ἀσκήσαντος. Λόγος περὶ τοῦ ὅτι οἱ τὰ μοναστήρια διὰ δωρεῶν λαμβάνοντες, εἴτε ἀρχιερατικῶν εἴτε βασιλικῶν, καὶ ἐκ τῶν μοναστηρίων κέρδη ἔχοντες, ἀσεβοῦσιν. Ὁ δὲ λόγος ἐν προοιμίοις περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας διαλαμβάνει. ὅλος ἐν κεφαλαίοις δεκαοκτὼ συμπληρούμενος. ἤτοι λόγος διαλαμβάνων τὰ περὶ τῆς νῦν ἐνδυναστευούσης τῇ ἡμῶν Χριστιανῶν πολιτείᾳ, δοκούσης δὲ μὴ εἶναι ἀσεβείας. Φημὶ δὴ τὸ διὰ δωρεᾶς χαρίζεσθαι τὰ ἀνδρῷά τε καὶ γυναικεῖα μοναστήρια ἄρχουσι, καὶ λαϊκοῖς, καὶ λοιποῖς. Sanctiſſimi & beatiſſimi Patriarchæ Antiocheni Domini Joannis, qui in Oxia inſula Monachus fuit: Oratio quod qui Monaſteria per dona ſive Pontificum, ſive Imperatorum accipiunt, ac à Monaſteriis lucra capiunt, impie agant. Oratio autem in priori parte de Monaſtica diſciplina agit, totaque Capitibus decem & octo concluditur. Sive Oratio, qua diſceptatur de ea qua nunc in Chriſtiana noſtra Republica viget, non putatur eſſe impietas: Largiendi inquam, per donum, virorum mulierumque Monaſteria, Proceribus, Laicis & cæteris.* Conſtat autem ut ſupra diximus in *Joanne Scylitze ſeu Curopalate*, hoc factum eſſe ſub initium imperii Alexii Comneni, qui cum omnia fiſco Imperiali virorum ac mulierum Monaſteria addixiſſet, illa in gratiam Procerum & Laicorum quorum interventa tyrannidem occupaverat, conſerebat. Joannes ergo hic, qui adverſus corruptionem hanc ſcribit, florebat ſub Alexio Comneno circa annum 1090. non autem anno 1150. ſicut erronee ſcribunt loco citato col. 747. in Notis ad tomum I. *Veterum Monnmetnorum Eccleſiæ Græcæ* Joannes Cotelerius, atque poſt ipſum Guillelmus Cavus qui nihil excuſſit, ſeculo Duodecimo *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1150. pag. 672. Hujus Opuſculi Theodorus Balſamon Labente ſeculo XII. mentionem facit, huncque tractatum impugnat & improbat, attendens ad jus novum temporis ſui. Accipe verba illius ad can. 13. VII. Synodi. *Τὰ ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ παρόντος Κανόνος γεγραμμένα παρ' ἡμῶν, ἀρκέσουσι τῷ βουλομένῳ, εἰς τὸ μὴ προσέχειν τοῖς παρὰ τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου γραφεῖσι, χάριν τοῦ μὴ δίδοσθαι προσώποις μοναστήρια, καὶ ὀνομάζουσι τὸ ἔργον τοῦτο ἀσέβειαν. πάντως γὰρ κατακρατήσει τοῦτον, ὁ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου οἰκουμενικοῦ κυροῦ Σεργίου γεγονὼς τόμος, ἑρμηνεύων πῶς ὀφείλουσι νοεῖσθαι τὰ τῶν κανόνων μετὰ συνοδικῆς συμπράξεως. Quæ à nobis ſcripta ſunt in præſentis Canonis expoſitione, ſufficient ei qui voluerit: ut non aſſentiatur iis quæ ab illo Patriarcha Antiochiæ domino Joanne ſcripta ſunt, ut non dentur Monaſteria perſonis, ubi & hoc opus impietas nominatur. His enim omnino prævalebit, qui à ſanctiſſimo Patriarcha univerſali Domino Sergio factus eſt Tomus, qui interpretatur cum Synodali conſenſu, quomodo debeant Canonum decreta intelligi.* Quibuſcum jungenda, quæ habet Matthæus Blaſtares, Elemento E. cap. 22. nec non iſta notatio ad Bulſamonem reſpiciens Nomocanonem Photii, quam profert doctiſſimus vir Guillelmus Bereregius. *Σημείωσαι τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἑρμηνείᾳ γραφέντα, χρησιμώτατα ὄντα χάριν τῶν κατὰ δωρεὰν καὶ κέρδος διδομένων μοναστηρίων παρὰ τῶν ἀρχιερέων. καὶ μὴ προσχῇς τοῖς ἐν τῷ α' κεφ. τοῦ ια'. τιτλ. γραφεῖσι παρὰ τοῦ ἐκθεμένου τὸ Νομοκάνονον. ὅτι ἡ διάταξις τοῦ β'. τίτλου τῶν Νεαρῶν, ἥτις ἐστὶ κεφ. ι' τῆς ξ' Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ. Nota quæ in hac interpretatione ſcripta ſunt, maxime nimirum*

mirum utilia, Monaſteriorum cauſa, quæ à Pontificibus dantur in munus & lucrum. Nec attenderis iis quæ cap. 1. tituli 11. exerata ſunt ab eo, qui Nomocanonem expoſuit. Quia prima Conſtitutio ſecundi Novellarum tituli, quæ eſt caput 10. Juſtinianea Novellæ 11. non fuit poſita in Baſilicis, ac eapropter vim non habet. Itaque ut ad Joannem Patriarcham Antiochenum revertar, ille ipſe eſt qui in fine ſeculi XI. floruit, memoraturque à Guillelmo Tyrio Lib. 6. *Hiſtoria* cap. 23. Alberto Aquenſi Lib. 5. cap. 1. Orderico Vitali Libro 10. qui ſcripſit quoque *Eclogas Aſceticas ex variorum Sanctorum Patrum, aliorumque Scriptorum Eccleſiaſticorum Operibus collectas*, & in duas partes diviſas, quarum *prima* agit *De meditatione mortis & æterni judicii, ſecunda* autem *De oratione, Pſalmodia & ſacra Synaxi.* Habentur autem in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, inter Manuſcriptos Codices Theologicos Græcos, Codice CCXLI. & quidem a fol. 1. pag. 1. usque ad fol. 136. pag. 2. ut habet Lambecius Libro ſeu tomo V. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 105. & 106. his verbis. „Titulus & principium primæ partis deſunt, ſecunda autem inſcribitur atque incipit hoc modo: Ἀρχὴ τῆς δευτέρας ὑποθέσεως περὶ εὐχῆς καὶ ψαλμῳδίας κεφάλαια διάφορα ἀπὸ ἁγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων. In fine autem ejusdem ſecundæ partis, fit mentio Joannis Patriarchæ Antiocheni, tanquam iſtarum authoris Eclogarum, his verbis: τέλος τῆς βίβλου τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κυρίου Ἰωάννου, τοῦ ἐν τῇ Ὀξείᾳ. Idem quoque Patriarcha Joannes intelligendus eſt ibidem in fine primæ partis, nempe fol. 78. pag. 1. ubi ſimpliciter tantum appellatur *Sanctiſſimus Patriarcha*, & vitæ ſuæ exitum his verbis deplorat: τοῦτο τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου. Ἐγὼ δὲ ὁ ταῦτα γράφων οἶδα μὲν, ὅτι μετὰ ἀπὸ τοῦ βίου ἔξοδον &c. Item fol. 100. pag. 1. ubi de Oratione agitur: Τοῦτο τοῦ Πατριάρχου. Οἴμοι ἐγὼ τί ποιήσω; νοήματι πάντοτε προσευχόμενος, οὐ δυνήσομαι καθαρῶς προσεύξασθαι, ἐμπλεκόμενος πράγμασι λαϊκοῖς &c. Cæterum quod ad authores attinet, ex quorum ſcriptis *Eclogæ* iſtæ deſumptæ ſunt, illi ordine Alphabetico ſunt ſequentes. Ammonas Abbas, S. Anaſtaſius Sinaita, Patriarcha Antiochenus, qui fol. 123. pag. 2. citatur hoc modo: Τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐκ τῶν πρὸς Σέργιον Σχολαστικὸν ή κεφαλαίων. ὁ τὸν ἄξιον ἱερωσύνης τιμῶν &c. Andreas Cæſarea in Cappadocia Archiepiſcopus, qui fol. 38. pag 2. citatur hoc modo: Ἀνδρέου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐκ τῆς θεραπευτικῆς δευτέρας βίβλου. Ἐρώτησις, ποῦ αἱ ψυχαὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῦ σώματος ἀπέρχονται &c. Antonius *Meliſſæ* author. S. Athanaſius, qui fol. 46. pag 1. citatur hoc modo: Ἐκ τῶν κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐρώτησις, ποῦ ἄρα εἰσὶν αἱ ὑπερολαβοῦσαι τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ &c. S. Barſanuphius Anachoreta Palæſtinus. S. Baſilius Magnus. S. Diadochus Photices in Veteteri Epiro ſive Illyrico Epiſcopus. S. Dorothæus Archimandrita, ſive Abbas. S. Ephraim Syrus. Eſaias Abbas. Evagrius citatur fol. 133. pag. 2. περὶ κενοδοξίας, ſive *De vana gloria* Georgius Piſides. Geraſimus, cujus notabilis locus, *De incendio montis Veſuvii ſub Imperatore Tito, & de cauſa ſubterraneorum ignium, ſecundum opinionem Chriſtianorum tunc temporis viventium ut & de inferno Platonico ſecundum Platonis Phædonem, ſive Dialogum de immortalitate animarum*, citatur folio 67. hoc modo: Ἐκ τοῦ χρονογράφου Γερασίμου. ἐπὶ Τίτου βασιλέως Ῥωμαίων τὸ βέσβιον ὄρος ἐν τῇ δύσει κατὰ κορυφῆς ῥαγὲν πῦρ ἀνέβλυσε τοσοῦτον, ὡς καταφλέξαι τὴν παρακειμένην χώραν σὺν ταῖς πόλεσιν. ὅπερ θεασάμενοι οἱ ἕλληνες καὶ καταπλαγέντες ἠρώτησαν τινὰς τῶν ἐλλογίμων Χριστιανῶν, πῶς καὶ πόθεν ἐξῆλθε τὸ πῦρ &c. S. Gregorius Nazianzenus. S. Gregorius Magnus, primus hujus nominis Pontifex, cujus Dialogi citantur. S. Jo. Chryſoſtomus. Jo. Caſſianus, De patribus Scetheniſibus. Jo. Clymacus, Joannes Carpathius, Joannes Moſchus *Limonarii* ſive *Paradiſi Spiritualis* author. S. Iſaacus Syrus. Iſidorus Paluſiota, cujus ibi extant aliquot Epiſtolæ, foliis 64. 120. 121. S. Juſtinus Philoſophus & Martyr. S. Macarius. Marcus Eremita. S. Maximus Manachus & Martyr. Michael Pſellus. S. Nilus. S. Theodorus Studita. Extant inſuper inter easdem Eclogas, alia etiam fragmenta ſive Excerpta miſcellanea, nempe ex *Conſtitutionibus* Apoſtolicis, ex opere *De vitis Patrum*: item de cauſa nativi caloris Thermarum, ex *Actis Martyrii S. Patricii, Pruſæ in Bithynia Epiſcopi*, fol. 68. pag. 2. *Ex vita S. Macarii Ægyptii*, fol. 41. pag. 2. *Ex vita Sancti Symeonis Thaumaturgi, ſive Stylitæ Senioris*, fol. 128. pag. 1. Hæc Lambecius loco citato. Atque ad eundem, niſi fallor, pertinent, quæ in MS. Theologico Cæſareæ Bibliothecæ Græco CLVII. folio 253. pag. 1. inſcribuntur, *Excerpta Joannis Antiocheni contra Latinos*, de quibus Lambecius Libro 4 Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 250. Ad eundem ſpectant, *Verba Joannis Antiocheni Epiſcopi ad Theodorum Epiſcopum Euphaſinum. De baptiſmo & communione infantium*: quæ adducit Leo Allatius, in Opuſculo *De ætate & interſtitiis in collatione Ordinum etiam apud Græcos ſervandis*, pag. 215. Idem quoque videtur auctor *Quæſtionum ad Antiochum ex veteri & novo Teſtamento* quæ tomo II. Operum S. Athanaſii CXXXV. pag. 331. & *Parabolarum & quæſtionum quæ ſequuntur* ibidem pag. 394. florebat enim illa ætate primæ Occidentalium ad terram Sanctam recuperandam expeditionis, quæ anno 1096. facta eſt, quo tempore Opuſcula hæc conſcripta ſunt, ut ex eorum lectione liquet. Cum ergo multa mala ab Occidentalibus & Gallis facta in his partibus vidiſ-

ſet,

ſet, in hos infenſus extitit, quos Chriſtum Dominum crucifixiſſe dicit. Vidi quæ diximus ſupra, in Diſſertatione. *De Operibus S. Athanaſii* cap. 4. paragr. 17. & 18. Adde quod ratio hæc commentandi ex diverſis, propria fuit hujus Joannis Antiochenſis Archiepiſcopi, ut in iſtis Opuſculis contingit. Noſter igitur Joannes, Patriarcha Antiochenus, multo plura ſcripſit, quam ut facile credi poſſit. Nimirum Opuſcula multa ſub alienis nominibus, ut Occidentalium tunc in Palæſtina & Syria crudeliter & impie dominantium invidiam declinaret. Ita enim tunc temporis Occidentales & Galli potiſſimum ſæviebant in Græcos atque Eccleſiam Orientalem ſub Joanne Antiocheno Patriarcha collectam, ut indigenæ hoſpites novos omni odio execrarentur: qui cum ſub prætextu jugi Turcarum ab illis excutiendi veniſſent, longe priores erant illis quos Barbaros appellabant, cum quibus Græci multo tranquillius quam cum Chriſtianis occidentalibus vixerant: ſi tamen Chriſtiani vocandi erant, qui in omne ſcelerum genus, cædium, ſpurcitiarum, adulteriorum, incendiorum & rapinarum impune debacchabantur. Sub iſtis igitur Apoſtolis novis Græcam Eccleſiam irridentibus, Joannes quotidianis injuriis & exactionibus attritus, animum ſolabatur *Libros & Tractatus* Græce ſcribendo, ſub veterum Patrum nominibus ut invidiam hoſpitum novorum & Apoſtolorum declinaret. Scripſit igitur ſub fictitio nomine S. Athanaſii Archiepiſcopi Alexandrini ad *Antiochum Principem Librum unum Quæſtionum in varia Scripturæ loca*, farraginis inſtar ex diverſis hinc inde Excerptis Patrum collectum, cujus in editione Pariſienſi Græco-Latina omnium ſancti Athanaſii Archiepiſcopi Alexandrini Operum anni 1627. Tomo 2. pag. 331. hic titulus eſt: *Quæſtiones ad Antiochum ex Veteri & Novo Teſtamento CXXXVI. atque Reſponſiones totidem*, Joanne Reuclino, Valentino Ampelandro & Joanne Lampadio interpretibus: de quibus diffuſe diſſeruimus in Diſſertatione *De Operibus ſancto Athanaſio Alexandrino Archiepiſcopo attributis*, cap. 4. §. ſeu ſectione 17. De his autem præſertim ex Leone Allatio, Philippus Labbeus Tomo I. *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis* verbo *Athanaſius Alexandriæ Archiepiſcopus* in *Addendis*. Duas duntaxat à Labbeo rationes allatas ego proferam. I. Quæ habentur quæſtionibus 39. 40. & 41. de veneratione crucis & imaginum cultu, ſeculum octavum vel nonum præ ſe ferunt: tacito ſiquidem nomine, Claudii Taurinenſis Epiſcopi adverſus cultum crucis, objectiones iconodulus diluit. Impugnat etiam harum quæſtionum & Reſponſionum author, ſententiam eorum, qui aſſerebant imagines ob Sanctorum & rerum ab iis geſtarum præclare duntaxat memoriam, eſſe conſervandas: nullam vero ipſis venerationem exhibendam. *Monachus quidam erat Hieroſolymis*, inquit, *cui frequenter adeſſe, ac moleſtiam facere ſolebat dæmon quidam malus. Quadam igitur die ita ipſi apparuit Spiritus, ut conſpici poſſet, & dixit: ſi cupis ne te amplius oppugnem, imaginem hanc ne adorato, & ego abſiſtam à te. Erat vero imago illa ſancta Dei Genitricis. Quid ad hæc reſponderint illi, qui monent ut effigies ſanctorum adorentur, quas non ob aliud aliquid, quam memoriæ cauſa effingimus?* At hæc opinio *ſolius memoriæ cauſa retinendas eſſe Sanctorum imagines*, Gallorum noſtratium fuit poſt ſeptimam Synodum, ut ex libris Carolinis & ex Synodo Pariſienſi ſub Ludovico Pio, ex Agobardo Lugdunenſi & Jona Aurelianenſi Epiſcopis, conſtat. Nullæ ejuſmodi quæſtiones temporibus S. Athanaſii motæ ſunt, unde luce meridiana clarius eſt, non eſſe S. Athanaſii quæſtiones iſtas. *Secundo* non conveniunt S. Athanaſii temporibus quæ quæſtione 44. habentur. *Quantumvis ſæpe numero Barbari Palæſtinam occupaverint, non permiſiſſe tamen Chriſtum, ſua ipſius loca hæreticis tradenda: ſed licet ad breve tempus ea aggreſſi ſint, ſtatim tamen iterum Catholica Eccleſia ut porcos eos expulit, ex Chriſti Domini noſtri ſanctis manſionibus & locis.* His enim verbis Anonymus hic Græcus, videtur quoque Anaſtaſio Antiocheno tertio junior, cui Quæſtiones has ex conjecturis adjudicavimus: nam alludere omnino videtur ad primas expeditiones ab Occidentalibus in Palæſtinam factas, quod Vrbani Papæ ſecundi temporibus contigit: unde & illos ob expeditionem hanc, *Catholicam Eccleſiam* vocat. Hinc certo nos concludimus *Quæſtiones* iſtas à Joanne Patriarcha Antiocheno conſarcinatas fuiſſe, qui temporibus hujus primæ Expeditionis ad annum 1098. Eccleſiam hanc per multos annos adminiſtravit, ac vult ſub alienis nominibus opuſcula conſcripſit.

Item *Dicta & interpretationes Parabolarum Sancti Evangelii, cum aliis XX. quæſtionibus quæ ſequuntur* pag. 394 interprete Joanne Lampadio, eandem cum præcedentibus cenſuram merentur. Non eſſe autem ſancti Athanaſii perſpicue conſtat, ex quæſtionibus 86. & 99. in quibus diſerte allegatur S. Gregorius Theologus, Athanaſio valde junior. Sunt autem Dicta & interpretationes Parabolarum ſancti Evangelii à quæſtione 1. ad 46. Diverſæ Expoſitiones ex Veteri Teſtamento à quæſtione 47. ad 75. Dubia in Selectos Pſalmos à quæſtione 76. ad 92. Denique à quæſtione 93. ad 133. & ultimam, Dubitationes ex Epiſtolis divi Pauli propoſitæ explicantur. Solus quæſtionum ordo farraginem arguit, quales ab Anonymis Græcis multæ in MSS. Codicibus, ſub ſpecioſis Juſtini, Athanaſii, Maximi & Anaſtaſii Sinaitæ nominibus, Lectori fucum faciunt. Si conjecturis agere liceat ob allatas ſupra rationes, ob ſimilitudinem farraginis & methodi, ſpectant ad Joannem Antiochenum eundem Archiepiſcopum, qui anno 1096. floruit. Hoc confirmatur ex quæſtione 76. qua prodit ſe anno 1096. poſteriorem, ac prima Francorum expeditione in Palæſtinam

ſeu

ſeu terram ſanctam, quos *crucifixiſſe Chriſtum* inquit, dubio procul ob mala quæ illic in Palæſtina agebant. Cum enim Franci ex Occidentalibus Palæſtinam occupantibus eſſent numero & impietate ſcelerum potiores odio erant Joanni Patriarchæ Antiocheno ac Græcis aliis, quos perpetuis torquebant exactionibus & injuriis: unde in his quæſtionibus ſub Athanaſii nomine ſcriptis, illos eorumque ſcelera ſugillans, ſcribit *Francos Chriſtum crucifixiſſe*, quia ſolos tanti ſceleris fuiſſe idoneos, in toto terrarum orbe credidit. Has autem farragines quæſtionum & reſponſionum in Scripturam, lubens ex aliorum Excerptis ſcribebat Joannes noſter Antiochenus, quia facillimum erat nec multi laboris, ſcribere libros & collectanea ejus rationis, quomodo ſe geſſit in Operibus plurimis quæ comportavit potius, quam compoſuit. Non deſunt MSS. Codices harum Athanaſii quæſtionum ad Antiochum Principem, inter MSS. Codices Theologicos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Græcos, Codicibus LVIII. pag. 97. Tomi tertii ejuſdem Bibliothecæ CLXIV. Num. 8. CLXV. N. 2. CCX. N. 6. CCXXXVIII. N. 14. Item CCLXXXII. N. 3. & CCXCVII. N. 7. ad quos lectorum mittimus.

Idem ſcripſit *libros tres ſeu Orationes tres de Imaginibus* ſub nomine ſancti Joannis Damaſceni, ubi eandem doctrinam habet, non quam Joannes Damaſcenus in libris *de fide* Orthodoxa docuit, ſed quam ipſe habuit in *Quæſtionibus ad Antiochum Principem*, de quibus antea loquuti ſumus. Authorem ſe autem librorum iſtorum trium oſtendit Jo. Antiarchenus, dum libro 3. allegat *Chronicon Jo. Malelæ* Patriochæ Antiocheni, qui circa annum 910. vel 920. floruit: itemque ſub Athanaſii Alexandrini nomine *Quæſtiones ad Antiochum Principem*, quæ ab ipſo factæ ſunt, & quas ipſius ætate factas fuiſſe conſtat circa annum 1098. dum Alexandrinum Patriarchatum obtineret. Vide quæ latiſſime diſſeruimus de his Libris ſeu Orationibus, in Diſſertatione *De Operibus Sancto Joanni Damaſceno attributis* Capite 8. ad finem capitis. Certe ad finem *Orationis tertiæ*, refert Hiſtoriam Monachi cujusdam Hieroſolymitani, qui in monte Oliveti incluſus à dæmone ſornicationis ſpiritu tentabatur, eo quod Mariæ Virginis imaginem veneraretur. Eandemque hanc Hiſtoriam refert Pſeudo Athanaſius Alexandrinus in *Quæſtionibus ad Antiochum Principem*, in Reſponſione ad quæſtionem 39. ut ſupra verbotenus retulimus: ex qua ſe unum & eundem auctorem profitetur utriusque operis Joannes Patriarcha Antiochenus, qui ætate, qua Quæſtiones illæ ſcriptæ ſunt, vivebat & ſcribebat. Eandem igitur doctrinam Librorum trium ſeu Orationum de *imaginibus*, atque Pſeudo Athanaſii *Quæſtionum ad Antiochum Principem* qq. 39. 40. & 41. eandemque ætatem circa annum 1098. vel 1100. qua utrumque opus ſcriptum fuit, certo demonſtrare Joannem Patriarcham Antiochenum utriusque Operis ſcriptorem eſſe.

Scripſit quoque *Eclogarum libros duos de rebus Aſceticis* juxta methodum Homeri per 24. litteras Alphabeti Græci diſpoſitos, quam primus ſcribendi rationem in Eccleſiam intuliſſe legitur, de quibus ſupra late jam diſſeruimus, ex Lambecio Tomo V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 105. & 106. Codice MS. Theologico Græco CCXLI. num. 1. his verbis: *Joannis Patriarchæ Antiocheni qui circa annum 1090. floruit, Ecloga Aſcetica, ex variorum Sanctorum Patrum, aliorumque ſcriptorum Eccleſiaſticorum operibus collecta & in duas partes diviſa.* Codex iſte juxta Lambecii deſcriptionem, ipſius ſcriptoris *autographus* eſſe creditur, fide dignior Claromontano Societatis Jeſu Pariſienſi, qui ex librarii errore, opus citatum S. Joanni Damaſceno imperite tribuit, cujus ætate hæc ſcribendi methodus in uſu non erat. Vide quæ diximus in Diſſertatione *De ſcriptis S. Joannis Damaſceni* cap. 9. num. 3.

Denique Opus *Parallelorum* quod Græce & Latine ex MS. Codice Vaticanæ Bibliothecæ ſub nomine S. Joannis Damaſceni editum eſt Tomo 2. Operum S. Joannis Damaſceni a pag. 274. ad pag. 730. a Michaele Lequien, non obſtante MS. Vaticani titulo, ſpectare non poteſt ad Joannem Damaſcenum, cujus ætate ſeu ſeculo 8. imo & 9. ſcriptor reperitur nullus usque ad tempora Photii qui *Bibliothecam* Græcorum ſcriptorum ingentem conſcripſit, qui in Eccleſia ad methodum Homeri in Odyſſea & Iliade, *Aſcedica opera* per litteras XXIV. Alphabeti Græci compoſuerit. Hæc ſcribendi methodus inter Eccleſiaſticos Scriptores, Græciæ recentioris eſt, quam primus Joannes Patriarcha Antiochenus induxit ut conſtat ex MS. Codice Cæſareæ Bibliothecæ Theologico Græco CCXLI. de quo antea diximus. Itaque *Parallela* iſta methodo ut ita loquar Homerica compoſita, ſpectare videntur ob ſimilitudinem cum *Eclogis Aſceticis*, ad Joannem Antiochenum Patriarcham, qui hanc ſcribendi rationem primus adduxit. Cum enim in Eclogis ſuis facilem nec multi reperiiſſet illam laboris, placuit eandem aſſumere in *Parallelis* colligendis. Vide etiam quæ diximus in Diſſertatione *De Operibus S. Joannis Damaſceni* editionis Græco-Latinæ Pariſienſis 2. in ſolio tomis anni 1712. Tomo 2. Num. 2. ad pag. editionis 274. Hic autem Joannes, Antiochenus, caute diſtinguendus eſt ab altero Joanne Patriarcha Hieroſolymitano, cujus extat *Diſputatio contra Latinos De Azimis*, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco XLVI. num. 6. ut habet Lambecius Lib. 3. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 65. his verbis. "Sexto & quidem foliis 144. 145. 146. & "147. *Joannis Patriarchæ Hieroſolymitani Diſputa-*"*tio De Azimis*, quam in Vrbe Hieroſolymitana "cum Philoſopho quodam Latino habuit. Ipſa"

„tituli Græci verba hæc ſunt: Ἰωάννου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων λόγος διαλεκτικὸς μετά τινος Λατίνου φιλοσόφου, ὃν ἐποιήσατο ἐν Ἱεροσολύμοις, περὶ τῶν ἀζύμων. Initium autem „Diſputationis, maxima ex parte nunc amplius „minime legibilis, quod ſumma cum difficul„tate vix ægre inveſtigavi, iſtud eſt: Τὸν πολύπτυν φασὶν τὸ παράπαν μὴ χαίρειν τῷ &c. Hæc nos deſumpſimus verbotenus partim ex Lambecio, libro ſeu tom. V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, pag. 105. & 106. cujus etiam mentionem facit, ibidem in Catalogo pag. 335. partim ex Joanne Coteleſio, in Notis ad tomum I. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 747. ubi tamen male hæc Opuſcula *Joanni alteri Antiocheno Patriarchæ* adſcribit, ut ſupra dicimus.

1090 ANASTASIUS CÆSAREÆ PALÆSTINÆ ARCHIEPISCOPUS, clarniſſe eodem tempore videtur. Scripſit ille Tractatum *De jejunio ſanctiſſimæ Deiparæ, quodque illud ſervandum ſit ut legitimum*, ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ eductum, quem Græce & Latine produxit Joannes Baptiſta Cotelerius, *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* Vol. 3. pag. 432. quod Pariſiis anno 1687 in 4. editum, cui Notas non pœnitendas ad calcem Tomi adjecit. Hic autem Anaſtaſius Cæſarienſis Archiepiſcopus in hoc Opuſculo *De jejunio ſanctiſſimæ Deiparæ* pag. 438. ex ſancti Niconis à ſe allegati authoritate, inquit hinc jejunio duplex nomen impoſitum, appellarique paſſim *Quadrageſimam vel jejunium ſanctorum Apoſtolorum, nec non glorioſæ Deiparæ*: nominibus binis, *priori* quidem, quia maxima pars hujus Quadrageſimæ protendebatur ab octava die feſti Pentecoſtes usque ad feſtum ſanctorum Apoſtolorum, ex indulgentia Patrum modicis jejunii inducis datis, ab hoc feſto ad Kalendas Auguſti. *Poſteriori* autem, quod omnis tandem hæc Quadrageſima in honorem Deiparæ fieret, atque ad feſtum Dormitionis illius terminaretur. Hic ergo claruit & ſcripſit poſt S. Niconem Armenum, qui ab anno ſeculi decimi ſexageſimo primo clarus, anno demum 998. die 26. Novembris debitum humanæ naturæ ſolvit. Atque hinc, aliquot poſt ſancti Niconis mortem, decadibus annorum extitiſſe, nec anno 1090. hunc Anaſtaſium Cæſareæ Palæſtinæ Archiepiſcopum anteriorem eſſe concludimus, cujus opinor ſolus mentionem facit, qui ejus Tractatum edidit Græce & Latine Joannes Baptiſta Cotelerius Tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 432. Sed poſt ipſum Guilielmus Cavus Secunda parte ſeu Tomo 2. *Hiſtoriæ literariæ* ſeu Commentarii *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quem decennio poſt primum elaboratum, anno 1698. Londini in folio edendum curavit, de quo ita ad annum 1094. mentionem habet. Anaſtaſius gente Palæſtinus, ſeu Syrus, patria ut videtur Antiochenus, Cæſareæ Palæſtinæ Archiepiſcopus, claruit anno 1094." certe ſub Joanne Patriarcha Antiocheno, qui" hunc thronum anno 1090. conſcendit, ὁ νῦν" πατριάρχης κῦρος Ἰωάννης καὶ ἁγιώτατος, *qui*" *Patriarchatum nunc tenet, ſanctiſſimus Dominus*" *Joannes*. Scripſit Anaſtaſius, *Tractatum de je*-" *junio glorioſiſſimæ Deiparæ, quodque ſervandum ſit*" *ut legitimum*. Hinc Græce & Latine edidit Jo-" annes Baptiſta Cotelerius *Veterum monumen*-" *torum Eccleſiæ Græcæ* Tomo 3. pag. 432. ex MS." Codice Bibliothecæ Galliarum Regiæ. Hæc" Cavus loco citato."

PHILIPPUS SOLITARIUS, natione Græcus, ſcripſit anno 1095. ad Callinicum Monachum ſibique fratrem ac profeſſione Monaſtica amiciſſimum, Opus inſcriptum *Dioptram*, 1090 id eſt *Regulam* ſeu *Amuſſim rei Chriſtianæ*, quam Latine utramque verſam edidit Jacobus Pontanus Soc. Jeſu, deſumptam ex Codice MS. Græco Bibliothecæ Auguſtanæ, diſtinctam per Dialogos & *in quatuor libros* explicatam. Illa ſpirat ubique maximam pietatem, fragratque ſtudio reddendi homines Deo gratiores ac conformes ejus beneplacito: in qua Philippus verſibus Politicis uſus eſt, de quibus fuſe agit idem Pontanus in Præfatione ad *Orationes Symeonis junioris Theologi*. Tantique facta hæc Philippi Solitarii *Dioptra*, ut Michael Pſellus & Phylaretus hartatu Dionyſii Metropolitæ Mytilenenſis, illum notis illuſtraverint: quæ omnia idem Pontanus latinitate donavit, Notiſque Gretſerus illuſtriora reddidit Ingolſtadii anno 1604. in 4. typis Adami Sartorii: unde in *Bibliothecam Sanctorum Patrum* editionis à Colonienſibus anno 1618. procuratæ, tomo XII. poſtea promiſſa ſunt. Hæc Pontanus quidem ad *Dioptræ* commendationem ſcribit, cui aſſentior nempe Michaelem Pſellum in Philippi Dioptram notas adjeciſſe: quem Philippo ſuperſtitem extitiſſe conſtat, qui ex pietate & operis merito, in Opus recentiſſimum Notas ſcripſit. Ita quidem juxta Pontanum & Gretſerum, licet ab altero Pſello Juniore hæc addita pertet Lambecius. Extat hinc Opus Manuſcriptum ter inter MSS. Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, nempe Codicibus MSS. Theologicis 213. 214. & 215. quo de Opere plurima annotat Petrus Lambecius tomo ſeu Libro 5. Commentariorum ejuſdem Bibliothecæ à pag. 34. usque ad pag. 43. Atque primum quidem Codice citato 213. à fol. 1. pag. 1. usque ad folium 166. pag. 2. extare *Philippi Solitarii Dioptram ſive Amuſſim fidei & vitæ Chriſtianæ, ad Callinicum Monachum verſibus Politicis ac forma Dialogi inter animam & carnem compoſitam, & in quinque libros diviſam, variiſque Veterum Patrum teſtimoniis, contextui paſſim permixtis illuſtratam*. Quam quidem edidit ex Codice MS. Bibliothecæ Auguſtanæ, Jacobus Pontanus Soc. Jeſu Ingolſtadii typis Adami Sartorii anno 1604. in 4. Sed Latine tantum & ora-

oratione ſoluta, aliiſque variis modis, ut ipſe in Præfatione ad Lectorem teſtatur, pro libitu interpolatam ac transſormatam. Deeſſe præterea ibi totum *librum primum*, ac quem ille *librum primum* nuncupat, eſſe revera *librum ſecundum*: quem *ſecundum* vocat, eſſe *tertium* &c. vnde operæ pretium fere idem Lambecius opinatur, totam illam *Dioptram* denuo edi, ſed Græce ſimul & Latine, ſine interpolatione ulla. Cui novæ editioni adornadæ faverent plurium, hi tres MSS. Codices Bibliothecæ Cæſareæ, quorum primus ampliſſimus eſt, etſi etiam mutilus ſit. Meminit hujus Dioptræ Martinus Cruſius Libro 2. *Turco Græcia*, ubi in Annotationibus ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam Conſtantinopolitanam pag. 198. ſic ſcribit: *Manuſcriptus Liber, qui* Διοπτρα *inſcriptus, & à Gerlachio anno 1577. Conſtantinopoli emptus eſt, continens Diſputationem animæ & corporis, cur non ſe ad moriendum præparent, incipit:*

πῶς κάθη, πῶς ἀμεριμνεῖς, πῶς ἀμελεῖς, ψυχή μου;
ὁ χρόνος σου πεπλήρωται, ἤγγικε τοῦ σαρκίου &c.

Atque hoc exordium libri primi, perperam in editione Latina Jacobi Pontani, qui omnia confudit, eſt Caput 20. ſive ultimum Libri quarti in editione Pontanica, quod incipit ab his verbis: *Quid ita ſedes? Quid enim cura vacas? Quid temet ita negligis anima?* Igitur minime hic audiendus eſt Jacobus Gretſerus Soc. Jeſu, qui in Notis ad Dioptram a Jacobo Pontano ejusdem Societatis Latine verſam, ob differentiam exordii, ſuſpicatur *Dioptram* cujus Cruſius meminit, diverſam eſſe ab ea, quam Pontanus edidit. Ipſa Gretſeri verba hæc ſunt: „Citatur in Turcogræcia ſol. 198. Liber Dioptra inſcriptus, verſibus Politicis conſtans, animæque & corporis, Diſputationem continens, cur ad moriendum non ſe præparent. Initium ejus ſertur hoc, Πῶς κάθη &c. Sed cum Dioptræ noſtræ aliud ſit exordium, haud temere ſuſpicamur, diverſam eſſe ab illa, cujus Turcogræcia meminit. Hæc Gretſerus. Quæ is profecto nunquam ſcripſiſſet, ſi ſciviſſet Codicem MS. Bibliothecæ Auguſtanæ, ex quo Latina Jacobi Pontani editio deſumpta eſt, *toto libro primo* ſuiſſe mutilum, ideoque *Librum ſecundum* perperam a Pontano habitum ſuiſſe pro *Libro primo*.„ Hinc quoque idem Pontanus io Philippi Solitarii Proœmio ad Callinicum, æque perperam pro *librie quinque*, ſubſtituit *Libros quatuor:* & Exordium libri primi Πῶς κάθη &c. ſalſo habuit pro *Libro quinto:* ideoque Libro quarto in fine annexit tanquam caput vigeſimum, ſub titulo *Flebilis lamentationis & querimoniæ adverſus animam.* Huc pertinent hæc verba præfationis ejus ad Lectorem, *Quintum librum paucarum paginarum, nec capitibus diſtinctum, cum quarto conjunximus.* Vide quoque Codicem 214. MS. ejusdem Bibliothecæ, apud Lambecium Libro 5. Commentariorum illius pag. 40. & Codicem 215. ibidem pag. 43.

Annotat ſecundo & quidem à fol 166. pag. 2. usque ad fol. 168. haberi *Appendicem primam* Dioptræ Philippi Solitarii, qua continentur Capita quinque Hiſtorica & lectu digniſſima *De fide & Ceremoniis Armeniorum, Jacobitorum, Chatzitzariorum, & Romanorum ſeu Francorum*, quorum primum inſcribitur atque incipit: Τὰ τῶν Ἀρμενίων παρατηρήματα εἰσὶ ταῦτα καὶ τοιαῦτα. Τῇ ϛ ἡμέρα τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς κατὰ τὴν πρωΐαν ἑορτάζουσι τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, κατὰ τὴν ἑσπέραν δὲ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν &c. Secundum. Ἔχει δὲ καὶ τὰ τῶν Ἰακωβιτῶν οὕτως. Ὁ Ἰάκωβος οὗτος, ἀφ' οὗ καὶ οὗτοι καλοῦνται, μοναχός τις γέγονε Σύρος, Τζαντζαλος ἐπονομαζόμενος &c. Tertium. Ἔχει δὲ καὶ τὰ τῶν Χατζιτζαρίων οὕτως. Οἱ δὲ Χατζιτζάριοι τὸν Σταυρὸν μόνον προσκυνοῦσι καὶ σέβονται. Χάτζι γὰρ παρ' αὐτοῖς ὁ Σταυρὸς &c. Quartum. Τὰ τῶν Ῥωμαίων ἤτοι Φραγγῶν παρατηρήματα καὶ σχίσματα. Καὶ ἃ μὲν ἐπιτελοῦσιν ἰουδαΐζοντες οἱ Ῥωμαῖοι, εἰσὶ ταῦτα. Τὸ τῶν ἀζύμων ἔγκλημα &c. “

Tertio & quidem a fol. 168. pag. 2. usque ad fol. 169 pag. 2. *Appendix ſecunda* Dioptræ Philippi Solitarii, qua continetur *Demonſtratio ex Scriptura ſacra & S. Epiphanio, quod Chriſtus in ſacra Cœna non legale, ſed verum comederit Paſcha.* Ipſa tituli Græci verba cum prinpicio Demonſtrationis hæc ſunt: ὅτι οὐκ ἔφαγε τὸν νομικὸν πάσχα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ δείπνῳ, ἀλλὰ τὸ ἀληθινόν. Ἐπιφάνιος ὁ τῆς Κύπρου φησί. [illegible] τρισὶν ὅλαις ἐποίουν τὸ πάσχα οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐν τρισὶν ἀρεταῖς &c. “

Quarto & quidem a fol. 169. pag. 2. usque ad fol. 173. pag. 2. *Appendix tertia* Dioptræ Philippi Solitarii, qua continetur *Epiſtola ipſius Apologetica ad Conſtantinum Sacerdotem, De differentia inter interceſſionem & auxilium Sanctorum:* cujus inſcripto & principium. Τῷ κατὰ πνεῦμα υἱῷ καὶ ἱερεῖ Κωνσταντίνῳ περὶ πρεσβείας καὶ προστασίας ἀπόλογος. Ἐπειδήπερ ᾐτήσω τὴν ἐυτέλειαν ἡμῶν, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἠγαπημένον καὶ πνευματικόν, τοῦ γνωρίσαι σοι πρεσβείας καὶ προστασίας τὸ διάφορον &c.

Quinto & quidem fol. 174. pag. 1. *Appendix quarta* Dioptræ Philippi Solitarii, qua continentur ipſius *Verſus Politici* quibus & tempus abſolutionis Dioptræ, & nomen ſuum per numeros octo literarum Φίλιππος, indicat: quorum principium eſt. “

Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ καὶ τὸ παρὸν πυκτίον,
Τὸ πόνημα, τὸ σύγγραμμα, ἡ ἐντελὴς Διόπτρα,
Διὰ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ τε καὶ ξένου,
Μηνὶ Μαΐῳ δώδεκα, Ἰνδικτιῶνος τρίτης,
Κύκλος σελήνης δέκατος, ἡλίου εἰκὰς τρίτη.
Ἔτους ἑξακισχίλια καὶ ἑξακὰς πρὸς τούτοις,
Πρὸς δὲ καὶ τρία ἕτερα ἔτη τούτοις τυγχάνει.
Ἂν δὲ τὸ ὄνομα μου μαθεῖν ἐθέλῃς φίλε &c.

„Abſolvit igitur Philippus Dioptram ſuam,
„anno Mundi ſecundum ſupputationem Ec-
„cleſiæ Conſtantinopolitanæ 6603. hoc eſt, an-
„no Chriſti 1095. Indictione tertia, Imperato-
„ris Conſtantinopolitani Alexii Comneni anno
„decimo quinto. Vnde patet quantum erret Ja-
„cobus Pontanus in Præfatione ad Lectorem,
„quam editioni Latine hujus Dioptræ præfi-
„xit, & Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*
„Litera P. dum ſcribunt *Philippum Solitarium Li-*
„*bro quarto teſtari ſe Dioptram confeciſſe anno poſt*
„*Chriſtum natum Milleſimo Centeſimo quinto, quo*
„*tempote Alexius Comnenus annum decimum ſextum*
„*imperabat*. Nam nec anno Mundi Græcorum
„6603. reſpondet annus Chriſti Latinorum
„1105. ſed annus 1095. nec Chriſti anno 1105.
„reſpondet annus Imperii Alexii Comneni de-
„cimus ſextus, ſed annus vigeſimus quintus:
„ut in Philippi Labbei Soc. Jeſu parte prima
„*Chronologiæ Technicæ* pag. 338. & 342. cuilibet
„videre eſt. Hinc porro etiam manifeſte, elu-
„cet, per Michaelem Pſellum, qui Philippi Dio-
„ptram, Præfatione & Scholiis illuſtravit, non
„eſſe intelligendum ſeniorem illum Michae-
„lem Pſellum, qui circa annum 1078. obiit, ſed
„alium quendam Juniorem, qui poſt Imp. Alexii
„Comneni tempora floruit. Qua de re alias
„accuratius agam, cum primum in manus meas
„pervenerit viri clariſſimi Leonis Allatii Dia-
„triba *De Pſellis & eorum ſcriptis*, quam hacte-
„nus nullo pretio nanciſci potui, etſi incredi-
„bili ſtudio eam ubivis gentium quæſiverim.
„Ita quidem Lambecius erronee arbitratus
„eſt, quia nempe Pſellum juniorem anno
„1078. vel circiter obiiſſe credidit, quam-
„vis ſub Alexii Comneni imperio ſuper-
„ſtes diu fuerit, ut Præfationem ac notas etiam
„in *Dioptram fidei* à Philippo ſolitario compo-
„ſitam addere potuerit.„

Addit Lambecius Sexto & quidem fol. 174. pag 2. *Appendix quinta* Dioptræ Philippi Solitarii, qua continentur *Verſus Conſtantini & Veſti Grammatici in laudem Dioptræ*, & authoris ejus Philippi, quorum titulus & principium: Στίχοι κυροῦ Κωνσταντίνου καὶ Βέστου τοῦ Γραμματικοῦ. Ὁ τήνδ' ἀναγνοὺς εὐπρόσδεκτον τὴν βίβλον &c. Hæc nos ut obſervatione digna per compendium ex libro 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 42. 43. & 44. Et in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 352. & 365. Idem Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. *Bibliothecæ Græcæ* cap. 5. pag. 566. & 567. editionis 1714. Hamburgi in 4.

1091 NICOLAVS METHONENSIS EPISCOPVS, quem alii ad annum 1090. cum Guillelmo Cavo collocant, qua quidem in re nihil certi definit: alii tamen ad ſequentis ſeculi finem referunt, uti nos fecimus in *Supplemento* De Scriptoribus Eccleſiaſticis, ad annum 1196. aſcribentes. Conſtat autem jam proruſus mihi, claruiſſe illum annis 1080. & 1090. temporibus Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi & Nicetæ Heracleenſium Metropolitæ, ad quem Nicolaus Methonenſis varias olim quæſtiones conſecerat, quarum Solutiones Nicetas Heracleæ Metropolita ad Methonenſim Nicolaum reſcripſit. Hoc autem manifeſtum eſt ex Manuſcriptis Codicibus Bodlejanæ Oxonii in Anglia bibliothecæ Barocciaris, ubi Codice Græco 215. num. 1. *Nicolai Methonenſis Epiſcopi Tractatus de Proceſſione Spiritus Sancti contra Latinos* pag. 1. Et num. 2. pag. 15. *Nicetæ Heracleenſis Archiepiſcopi Reſponſiones ad varias Quæſtiones Nicolai Methonenſis*. Γυνή τις &c. Idem autem opus MS. ibidem num 3377. in MSS. Joannis Seldeni Codice 47. num. 7. ubi *Nicolaus Methonenſis Epiſcopus de proceſſione Spiritus Sancti*. Neque deeſt aliud ejuſdem Methonenſis Opuſculum in eadem bibliotheca, nam num. 506. inter MSS. Codices Guilielmi Laudi olim Cantuarienſis Archiepiſcopi & Academiæ Cancellarii, litera B. Codice 25. num 3. *Nicolaus Methonenſis Epiſcopus, quod panis & vinum conſecrata, non ſint ſignum Dominici corporis & ſanguinis, ſed ipſum Corpus & ſanguis Chriſti*. Et ibidem num. 2877. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji ſupra P. 3. Artium Codice 94. num. 23. *Nicolaus Epiſcopus Methonenſis, ad eos qui negant panem conſecratum eſſe corpus Chriſti* pag. 266. ad 268. Scripſit ergo *Libellum de Corpore & Sanguine Chriſti* adverſus eos, qui dicunt conſecratum panem & vinum non eſſe corpus & ſanguinem Domini: in quo nonnulla eſſe monent ipſi Pontificii editores, quæ caute legenda eſſe volunt. Extat ille Græce & Latine in Auctuario Bibliothecæ Veterum Patrum Ducæano anni 1624. editionis Pariſienſis, tomo 2. pag. 272. Extant ejuſdem *Tractatus tres De proceſſione Spiritus Sancti* adverſus Latinos, quos Leo Allatius in Libro *De utrinsque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetuo conſenſu* 2. cap. 10. parag. 2. teſtatur ſe vidiſſe ac legiſſe in Bibliotheca Vaticana Græce Manuſcriptas, de quorum tertio idem ambigere videtur, annon juniori cuidam Nicolao Methonenſi tribuendus ille ſit. Sic autem Allatius.
“ Contra Chryſolanum Græci com- “
plures, forte etiam exercendi ingenii cauſa “
ſcripſerunt, inter eos *Johannes Furnus Mona-* “
chus & *Nicolaus Methonenſis*, quorum mentio “
fit in Reſponſione Joſephi Methonenſis ad E- “
piſtolam Marci Epheſii. Meminit etiam ano- “
nymus *De diſſidio inter Eccleſiam Græcam & Lati-* “
nam, & Joannes Veccus Patriarcha CP. *De u-* “
nione & pace Eccleſiarum veteris & novæ Romæ, “
τί δ' Ἰωάννης ὁ Φουρνής, καὶ τί Νικόλαος ὁ Με- “
θώνης; πολλὰ μὲν ψευδολογοῦσι καὶ οὗτοι. *Quid* “
porro Joannes Pharnus? quid Nicolaus Metho- “
nenſis? multa quidem mentiuntur & hi. Metro- “
politæ etiam Methonenſis meminit Emma- “
nuel Caleca Lib. 4. *contra Græcos*, cujus argu- “
mentum futile ſatis adducit & diluit. *Me-* “
thonenſis Syllogiſmi de proceſſione Spiritus Sancti “

pro

„pro Græcis adverſus Latinos, ad nos etiam „converſati ſunt, quos ipſe legi & incipiunt, „ὡμολόγηται ὅτι καὶ ὅλη ἡ θεότης μονὰς ἐςὶ „καὶ τὸ ἕν. Sic etiam *Tractatus alter contra La-* „*tinos* incipiens, ἐχρῆν μὲν μηδ' ἀπολογεῖσθαι „τοῖς ὅτω καινοφώνοις καὶ καινοπίςοις Syllogi- „ſmis Methonenſis uſus eſt Nicolaus Hydrun- „tinus in libro *De proceſſione Spiritus Sancti*, quos „verbatim non tacito authoris nomine retulit, „licet eundem Μεθωνίτην, *Methonitam* appellet. „Ejusdem etiam legitur alius *Tractatus de Azi-* „*mis adverſus Latinos* cujus initium Τὸν μὲν πρῶ- „τον λόγον ἐποιησάμην ὦ λατινόφιλε, πρὸς σέ, in „Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi. De Me- „thonenſi, cujus aliud ſcriptum *De proceſſione* „*Spiritus Sancti contra Latinos* legi ſæpius, & „principium eſt, βασιλεῦ ὀυράνιε παράκλητε „ἀγαθὲ &c. dubium eſſe poteſt, an unus vel „plures fuerint cognomines, cui omnia, quæ „contra Latinos ſub Nicolai Methonenſis no- „mine comperiuntur, adſcribi debeant. Non „unum fuiſſe, videtur aſſerere Nicephorus „Philoſophus, qui poſtremum hoc Nicolao „Methonenſi Juniori vindicare videtur, illis „carminibus.„

ὅσοι γὰρ θεσμὸς πατέρων χριςοφόρων,
Ἀποςολικὰς παραδόσεις ἐνθέυς,
πίςεως ἁπλῆς ἀληθεςάτυς ὅρυς,
Θέλετε ἰδεῖν ἀμωμήτυς ὀρθοδόξυς,
Δεῦτε, προσῆτε τῷ σοφῷ διδασκάλῳ,
Νικολάῳ λάμψαντι νέῳ Μεθώνης.
Ἔςιν ἀρετῆς σώφρων συνουσίας,
ἣν ἔννομοι κυρῦσι τῆς γραφῆς τύποι,
Τύτων ὁ πατὴρ γνησίων νοημάτων,
Δι' ὧν νόθον κύημα πορνικῦ σπόρυ,
Ἔξωθεν ἕλκων ἀλλόφυλον ὡς γένος,
Πρὸς ἐξαπάτην τῶν λόγων, τὺς φλυνάφυς.
Ἤλεγξε, κατέβαλε, ῥίψας εἰς χάος,
Καὶ συλλογισμῶν τὺς ἀσυμπλήκυς βρόχυς,
Ἔλυσεν ἄρδην ὡς ἀραχνίας μίτυς.

„*Quicunque enim ſancita Patrum Chriſtiferorum,* „*Apoſtolicas divinas traditiones, fideique ſimplicis* „*veriſſimas definitiones, cupitis videre immacula-* „*tas & orthodoxas: eia agite, accedite ad ſapien-* „*tem Magiſtrum Nicolaum Juniorem Methonenſem.* „*Eſt divinitus afflatus virtute, & prudenter conſue-* „*tudine, quam vera Scriptura forma ſtabiliunt, bo-* „*rum parens legitimorum conceptuum, per quos ſpu-* „*rium adultera ſementis probrum extra contrahens* „*veluti externum germen ad fraudem ſermonum,* „*nugaces reprobavit eliſitque, præcipitans in chaos,* „*& Syllogiſmorum male concepta tendicula prorſus* „*diſrupit, tanquam telas aranearum.* Et ſane ſi „quis quæ in Tractatu hoc poſtremo, cum an- „tiquioribus conferat, diverſum omnino ſcri- „ptorum, & poſt Nicephori Blemmydæ æta- „tem, vixiſſe comperiet. Sed ipſe hæreo, & „aliorum judicium expecto. Hæc Allatius de Libris Nicolai Methonenſis *adverſus Latinos.* Idem autem Tractatus Nicolai Methonenſis Epiſcopi, olim quoque manuſcripti Græce fuerunt, in manibus Bonaventuræ Vulcanii, ut ipſe teſtatur in præfatione ad *Tractatus Nili Cabaſilæ* quos Græce & Latine edidit, de quibus poſtea dicemus ad annum 1340. in Nilo Cabaſila. Ab illo mortuo cum deveniſſent in manus Levini Warneri, ab iſto dati illi ſunt Bibliothecæ Lugduno Batavæ, ut conſtat ex Catalogo iſtius Bibliothecæ publicæ anno 1674. in 4. ibidem impreſſo, pag. 397. ubi ſic. *23. Gregorii Nazianzeni ſermones, Græce folio in membrana. Item Nicolaus Methonenſis Epiſcopus contra Latinos De Spiritu Sancto. Ex legulo Warneriano.* Extare quoque leguntur in Bibliotheca Vallicellana Romæ, apud Poſſevinum ad calcem *Apparatus ſacri:* atque in Bavarica Sereniſſimi Ducis, Codice MS. Græco 116. « De Nicolao « iſto Methonenſi, ſic præfatur in *Nilo ſuo* Bo- « naventura Vulcanius. Extat etiam apud me « præclarum ejusdem Nicolai Methonenſis o- « pus, quo *Theologiam Platonicam Procli* quæ con- « ſtat Propoſitionibus CCXI. in quarum pleris- « que, dubium accuratiorne ille Philoſophus, an « acrior Chriſti hoſtis, principia religionis Chri- « ſtinæ Philoſophicis rationibus & demonſtra- « tionibus avertere conatur: doctiſſime confu- « tat. Titulus libri ſic habet, Νικολάυ ἐπισκό- « πυ Μεθώνης ἀνάπτυξις τῆς θεολογικῆς ςοιχειώ- « σεως Πρόκλυ τῦ Λυκίυ Πλατωνικῦ φιλοσόφυ, « *Nicolai Epiſcopi Methonenſis confutatio Theologicæ* « *informationis Procli Lycii Platonici Philoſophi:* « hi inquam libri a Nicolao Methonenſi Epiſco- « po conſcripti, Nili hujus noſtri ſtylum terſum « ſane atque elegantem proxime referunt. Ho- « rum te candide Lector monitum volui, libe- « rum tibi de tota re judicium relinquens. « Convertit iſtud Opus inſigne & amplum in Linguam Latinam, ut audio Bonaventura Vulcanius, quod poſt ejus mortem Bibliothecæ Lugduno Batavæ datum eſt, ut conſtat ex ejusdem Catalogo Manuſcriptorum Codicum, anno ut ſupra dictum impreſſo, ubi pag. 396 ita legimus de dicto MS. Codice. *3. Nicolai Epiſcopi Methonenſis Examen, ſive animadverſiones in Theologica Elementa Procli, Platonici Philoſophi in folio. Idem Latine* ibidem pag. 402. num. 55. inſcriptum, *Nicolai Methonenſis Epiſcopi Examen in Elementa Theologica Procli Platonici Philoſophi,* Latine folio in charta. Item etiam Codice MS. 129. ejusdem Bavaricæ Bibliothecæ habetur, *Nicolai Methonenſis Epiſcopi Diſcuſſio Theologicæ Inſtitutionis Procli Platonici Philoſophi, ne quis probabilitate deceptus, a vera fide deficiat.* Nec plura dabit in *Bibliotheca* ſua Conradus Geſnerus, nec etiam Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* verbo *Nicolaus Methonenſis Epiſcopus*, tomo 2. pag. 152. qui ambo de illo loquuntur.

IRENE DUCÆNA, ORIENTIS IMPERATRIX, uxor Alexii Comneni qui Imperium 1090
tenuit ab anno Chriſti 1081. usque ad annum 1118. pietati maxime incubuit, quam teſtata

 ipſa

ipſa eſt in erectione Monaſterii cujusdam ad honorem Beatæ ſemper Virginis Mariæ conſtructi ac dotati. Cæterum in Eccleſia Græca non Imperatoribus eorumque uxoribus ſolum, ſed & privatis quibusque qui Monaſteria conſtruebat, licebat *Typica* ſeu *Regulas* edere, ut videre eſt apud Theodorum Balſamonem ad Canonem I. Synodi Conſtantinopolitanæ, ubi hæc habet: *ἐπ' ἀδείας ἔχεσιν οἱ δομήτορες, τέτων Τυπικὰ ἐκτίθεσθαι: In libertate habent Monaſteriorum conditores, illorum Typica ſeu Regulas componere:* quod fuſius ille ibidem proſequitur. Illa autem Typica vocabantur *κτητορικά*. Compoſuit ergo Irene Imperatrix *Typicum ſeu Regulam pro Monaſterio Monialium à ſe conſtructo*, vel quis alius ſaltem ſub nomine ejus, quod ex Regiæ Galliarum Bibliothecæ MS. Codice Græco 3019. deſumptum & octoginta Capitulis completum, editum eſt Græcè & Latinè inter *Vetera Analecta Eccleſiæ Græcæ* pag. 129. Pariſiis anno 1688. in 4. apud Viduam Edmundi Martini & Joannem Boudot Viâ Jacobæâ ſub ſole aureo: Interprete Domino Bernardo de Montfaucon Monacho Benedictino, Congregationis Sancti Mauri in Gallia. Codex ille juſſu Imperatricis à peritiſſimo ſcriba exaratus, ab ipſamet Auguſtà proprio nomine ſubſcriptus eſt, rubris characteribus, ut Imperatoribus moris erat, eorumque uxoribus: nec dubito unum fuiſſe ex tribus membranaceis, qui ejusdem Typici cap. 77. juſſu Auguſtæ deſcripti memorantur. Plura in hoc Opere ſcitu digniſſima lector eruditus deprehendet, ignotos nempe hactenus complures Monialium Græcarum ritus & conſuetudines: deſcriptosque Codex MS. circa finem Imperii Alexii Comneni, ut ex pluribus locis eruditus Lector facile intelliget. Nullus quem ſciam Irenem hanc inter Scriptores Eccleſiaſticos recenſuit. Ita autem in dicto Codice Regio poſt caput 78. dicti Typici ſubſcribitur Litteris Cinnabaricis, *Εἰρήνη ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὴ Βασίλισσα Ῥωμαίων ἡ Δούκαινα.* De qua pluribus agit Carolus Dufrenius du Cange in *Conſtantinopoli Chriſtiana* Lib. 4. pag. 87. atque etiam ad calcem *Lexici Mediæ & infimæ Græcitatis* in Indice Authorum, colum. 28. Aliud verò ab Irenes Imperatricis ingenio habuit, quæ ejusdem temporis *Eudocia* ſeu *Eudoxia* dicta *Macrembolitiſſa* Auguſta, Conſtantini Ducæ primum, deinde ab anno Chriſti 1068. *Romani tertii* cognomento *Diogenis* Imp. conjux fuit illoque poſt quadriennium capto, excæcato & extincto, anno 1072. in Monaſterium relegata fuit, cujus Opus ineditum *Ἰωνιά*, *Violarium*, ſive Collectio ſpiſſa varii argumenti, ordineque Alphabetico, ad Romanum Diogenem conjugem digeſta cernitur, ſed quod nonniſi fabulas continet. Opus MS. extat in Bibliotheca Colbertina, vetenti charactere exaratum, quod à Ducangio frequenter in *Gloſſario Græco* laudatur. Titulus eſt, *Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Ἰωνιά*, cujus meminit Bernardus de Montfaucon Benedictinus Monachus in *Palæographia Græca* pag. 298. Indicem verò hujus Collectanei capitum usque ad 1027. aſcendentium, dedit Anſelmus Bandurius notis ad *Antiquitates Conſtantinopolitanas* pag. 818. quem inſeruit Tomo VI. *Bibliothecæ Græcæ* cap. 5. à pag. 588. ad 601. Joannes Albertus Fabricius. Titulus *Ἰωνιὰ ἤτοι συναγωγὴ Θεῶν, Ἡρώων τε καὶ Ἡρωικῶν γενεαλογίας, καὶ τῶν περὶ αὐτὰς μεταμορφώσεων, μύθων τε καὶ ἀλληγοριῶν, τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὑρισκομένων, ἐν ᾗ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν Φιλόχριστον καὶ εὐσεβέστατον Βασιλέα Ῥωμανὸν τὸν Διογένην, νικητὴν, τροπαιοῦχον. Eudocia Macrembolitiſſa Imperatricis Conſtantinopolitana Violarium ſive Collectio de genealogia Deorum, Heroum, Heroinarum, & de metamorphoſibus ad ipſos ſpectantibus, de fabulis & allegoriis quæ apud Veteres reperiuntur. Ubi etiam de variis ſapientibus & eruditis viris, ad Chriſti amantem & piiſſimum Imperatorem, Romanum Diogenem, victorem & tropæis ornatum.* Allegat Eudociam Bandurius pag. 449. 590. 818. 829. 830. Hæc occaſione Irenes Imperatricis.

SAMONAS GAZÆ ARCHIEPISCOPVS 1090
in Paleſtina, circa annum 1080. vel 1090. vixiſſe & floruiſſe creditur, qui ſcripſit *Dialogum ſeu Diſceptationem cum Achmede Saraceno*, qua probare nititur *Panem & vinum in Euchariſtiæ Sacramento in verum corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti commutari.* Extat Græce MSS. inter Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 2877. in MSS. Codd. Thomæ Bodleji ſupra P. 3. Artium Codice 94. num. 19. inſcriptus *Dialogus Samonæ Archiepiſcopi Gazæ & Achmed Saraceni, quod panis poſt conſecrationem ſit verum corpus Chriſti*, pag. 256. ad 260. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum celebrium Bibliothecarum num. 5957. in Manuſcriptis Thomæ Galæi Codice 123. *Diſputatio Samonæ Archiepiſcopi Gazæ, cum Achmede Saraceno.* Editus etiam Catalogus tam librorum quam MSS. Bibliothecæ Marquardi Gudii, Conſiliarii, dum viveret, Daniæ Regis, in ſupremo tribunali Ducatus Sleſvicenſis, anno 1706. Kilonii in 4. apud Bartholdum Reutherum: Bibliotheca autem Hamburgi vendita ad diem 4. Auguſti. Hujus autem Catalogi pag. 537. inter MSS. Codices in 4. Codice 49. chartaceo comparet. *Τοῦ μακαριωτάτου Σαμωνᾶ Ἀρχιεπισκόπου Γάζης Διάλεξις πρὸς Ἀχμὲδ τὸν Σαρακηνὸν* &c. Hoc eſt, *Beati Samonæ Archiepiſcopi Gazenſis Diſceptatio cum Achmete Saraceno, in qua probare nititur panem & vinum in Sacramento altaris in corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti immutari.* Hanc immediatè & indiſtinctè ſequitur in MSS. Codice Græco, *Epiſtola Nicolai Methonenſis Epiſcopi* adverſos eos qui hæſitant &c. ut in impreſſis habetur. Tractatus incipit, *Ἐτυγχάνομεν ποτὲ* &c. definit *τὸν ὑφ' ἡμῶν ἱερουργούμενον ἄρτον καὶ οἶνον, σῶμα τέλειον καὶ αἷμα τίμιον εἶναι τοῦ χριστοῦ σοῦ.* Extat autem edita Græcè & Latinè in Auctario Biblio-
the-

thecæ Veterum Patrum Frontonis Ducæi Tomo 2. pag. 277. ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ, cujus mentionem facit Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1072. pag. 618.

1090 MICHAEL ATTALIOTA Juriſconſultus Græcus, Proconſul & Judex, ſub Michaele Duca Imperatore circa annum 1072. & ſequentibus claruit. Porro ad Michaelem Imperatorem ſcripſit *Breviarium Legum* accuratiſſimum, quod extat MS. inter Codices Græcos Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 264. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 18. à pag. 191. ad 214. *Michaelis Attaliotæ Proconſulis & Judicis breviarium Legum Capitibus XLIV.* incipiens, Μέλλων ὦ θειότατε βασιλεῦ. Et ibidem Codice 3399. inter Manuſcriptos Codices Joannis Seldeni, qui in Pluteis ſuperioribus, Codice 11. Tandem *Pragmatica* ſive *Opus de Jure ad Michaelem Imperatorem titulos XCV.* complectens, σύνοψιν ὡσανεὶ συνόψεως τῶν βασιλικῶν, *Synopſim Synopſeos Baſilicorum quandam*, & accuratiſſimi compendii Specimen edidit Græcè & Latinè Joannes Leunclavius *Juris Græco Romani* Tomo 2. pag. 1. Meminit Michaelis Attaliotæ Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1072. pag. 618.

1090 CONRADVS BRVVILLARENSIS ABBATIÆ MONACHVS, quem Guillelmus Cavus præteriit, natione Germanus, ex Ordine Divi Benedicti, in Archiepiſcopatu Colonienſi, anno jam 1070. clarus, Imperante Henrico IV. tanquam oculatus teſtis, vel qui ſaltem familiariter cum oculatis ac domeſticis converſatus fuiſſet, circa annum 1096. ſcripſit *Vitam Sancti Wolphelmi Bruvillarenſis Abbatis*, qui anno 1091. die 22. Aprilis mortuus eſt. Fuiſſe S. Wolphelmi cum æqualem, hæc verba Præfationis argumento erunt. *Igitur ſancti ac beatiſſimi Wolphelmi Abbatis vitæ ſeriem explicaturi, nihil aliud prorſus intendimus proſequi, quam quod ab idoneis teſtibus contigit audivi: ſed quod aliquod annis miniſtrantibus ſibi, divina nobis gratia contulit intueri. De quibus ſi ullius haſitaverit fides, tot nobiſcum extant idonei teſtes, quot ex illius temporis collegio fratres, nunc uſque manent ſuperſtites.* Ætatem verò S. Wolphelmi ſatis indicant, quæ de Henrico IV. Imperatore & Papa Hildebrando atque aliis, inibi legas. Hanc oblatam Everartho Wolphelmi Succeſſori in regimine Sancti Nicolai Bruvillarenſis, ac Herimanno Sancti Pantaleonis Colonienſis, Abbatibus, edidit primum Laurentius Surius ad diem Aprilis 22. Succeſſores Joannis Bollandi Jeſuitæ Antverpienſes, in *Actu Sanctorum*, ad eandem Aprilis diem. Mentionem hujus Conradi faciunt Antonius Poſſevinus tom. I. *Apparatus ſacri* pag. mihi 980. Citati Bollandiſtæ in Commentariis ad *Vitam Sancti Wolphelmi* præviis. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. mihi 354.

VDALRICVS CLVNIACENSIS MONACHVS ſub Sancto Hugone ejusdem loci Abbate, ob regularem diſciplinam & incorruptos mores clarus, circa annum 1090. ſcripſit *Libros tres antiquarum Cluniacenſis Monaſterii Conſuetudinum*, quas in publicum eduxit Dominus Lucas Dacherius tomo IV. *Spicilegii* pag. 21. atque ſequentibus. Vixiſſe usque ad annum 1100. & ultra forſitan creditur, de quo in Prolegomenis ad tomum IV. *Spicilegii* ſui quæ Lector conſulat, loquitur idem Lucas Dacherius. 1090

ROBERTVS S. REMIGII RHEMENSIS ABBAS, circa annum 1090. floruit, ſi tamen floruiſſe dicendus eſt, quem variis agitatum fuiſſe tempeſtatum procellis video. Succeſſeratis an. 1095. Henrico trium Monaſteriorum Abbati, nimirum S. Remigii Remenſis, B. Mariæ de Humolaria, & B. Mariæ de Novigento. Compunctus autem deſiderio viſendi ſacra loca tranſmarina, anno ſequenti 1096. cum Cruce ſignatis longam hanc peregrinationem aggreſſus eſt: præſensque dum Hieroſolyma expugnaretur adfuit, quod anno 1099. die 14. Julii, Vrbano Papa jam mortuo, contigit. Intereà clamantibus ob Abbatis abſentiam Remigianis Monachis, atque Manaſſem II. Remorum Archiepiſcopum ſuis in Abbatem querimoniis pulſantibus, Synodus Epiſcoporum ſtudio Manaſſæ Archiepiſcopi Remis anno 1098. vel 1099. cogitur, ad diſciplinam Eccleſiaſticam in integrum reſtituendam. Actum in ea præcipuè de Roberto ſeu Ruperto Sancti Remigii Abbate, atque à Monachis graviter impoſito, quod pro ſumptibus itineris ad bellum ſacrum, bona Monaſterii dilapidaſſet, prædia oppignoraſſet debitisq; Cœnobium, poſitus etiam in remotis, aggravaret. Epiſcopi iteratis Monachorum querelis fatigati, Robert. Abbatem abſentem totiusq; iſtius ignarum tragœdiæ, in zeli compenſationem atque longinqui itineris ſolamen, dignitate Abbatiali velut præſentem exauctorant, atq; ſi quando redeat, ad prioratum Senucenſem ablegant. Ad injuriæ etiam complementum, Godefridum Abbatem de Novigento qui Synodo præſens aderat, illi hortantur, ut Remigiani Cœnobii per ejusmodi depoſitionem vacantis onus ſuſciperet. Fuerat hic primum Monachus Sancti Quintini de Monte prope Peronam, tum Abbas de Novigento per Henrici ceſſionem, qui ævo gravis & oculis captus, opulentiores quæ ſuâ ſufficientiâ facilè regi poterant, Abbatias retinuerat. At vir Dei Godefridus, ut Remigiani curam regimenque Monaſterii in ſe ſuſciperet, adduci nunquam potuit: tum quia in abſentem & inauditum hominem, ſententiam ferri poſſe ab Epiſcopis haudquaquam opinabatur: tum quia de factis in abſentem à Monachis apud Synodum querimoniis, plurimum vir juſtus ambigeret. 1090

Hoc

Hoc longe mihi probabilius, quam quod ait Marlotus Tomo 2. *Hiſtoria Rhemenſis* Lib. 2. cap. 17. pag. 221. *Godefridum dixiſſe ſe puſillo ſuo Grege & paupercula uxore eſſe contentum : cumque Manaſſes & alii Epiſcopi iterum multis rationibus ad id eum impellerent, conſtanter in propoſito perſeveraſſe, vixum authoritate Nicani Concilii, quam ad manum habebat. Vnde Præſules attoniti inauditâ viri modeſtia, qui paupertatem opibus, ſolitudinem Splendori vita præferebat, Burchardum quemdam in ejus locum ſufficiunt.* Quid de Roberto fieret, ſi quando à transmarinis reverteretur, haudquaquam conveniebat, inter hujus Concilii Epiſcopos & Abbates præſentes : aliis ut ad prioratum Senucenſem honeſte ibidem victurus mitteretur, aliis ut in proprio ubi profeſſionem diu ediderat Monaſterio, depoſitus lugeret, concludentibus. Cujus negotii factus certior Vrbanus II. Pontifex, & ab Epiſcopis qui rem pro ſtudiis ſuis illi propoſuerant conſultus, mitiorem ſententiam atque præcipiti ipſorum judicio adverſam, hac Epiſtola reddidit.

„VRBANVS EPISCOPVS SERVVS SER-
„VORVM DEI, VENERABILI FRATRI
„MANASSÆ, REMENSI ARCHIEPISCOPO,
„ SALVTEM ET APOSTOLICAM
„ BENEDICTIONEM.

„ Abbatis Sancti Remigii caſua in præſentia
„noſtra & confratrum noſtrorum Epiſcoporum
„& Cardinalium diligentiori diſcuſſa eſt inquiſi-
„tione, & ad hunc tandem finem perducta. Ju-
„dicium Epiſcoporum prolatum ſuper eum, hac
„ratione reprobatum noveris: quia poſtquam
„filius à patre emancipatus eſt, ſub curam &
„dominationem patris redire diſpoſitione legum
„non cogitur, niſi ſponte ipſe rogaverit. Pro-
„motionem enim Abbatis emancipationem ac-
„cipimus : ideo ſub poteſtatem Abbatis redire
„non debere judicamus.

Hoc omne quod diximus, conſtare etiam poteſt, ex Baldrico Abbate Burgulienſi, cujus habes Carmina apud Andream Ducheſnium tomo 4. *Scriptorum Coetaneorum Hiſtoria Francica.* Abbas enim Burgulienſis, ut ex verſibus mox citandis haud obſcure colligitur, prædictum Manaſſem Remorum Archiepiſcopum eximiè perſtringit, rogatque pro Roberto Sancti Remigii Abbate, à Monaſterii ſui adminiſtratione pulſo, quem Manaſſes cum Monachis ſevere perſequebatur, Odonem Oſtienſem Epiſcopum, qui Vrbano II. in Epiſcopatu Oſtienſi ſucceſſerat, & anno 1099. Paſchalem conſecravit. Quod ſane non præſtitiſſet ſanctus ille Abbas, ſi Robertus depoſitionem hanc meruiſſet. Ita ergo tomo 4. *Hiſtoricorum Francia* Andreæ Ducheſnii p. 276.

Vnicus eſt (Odo) mihi filius, inmo coabbas,
Pro quo devotus adſto tuis pedibus.
Namque manum ſuper hunc nimis aggravat
ille Remenſis,
Iram qui Papæ funditus emeruit.
Impoſuit ſiquidem Regi diadema Philippo,
Nunc & in hoc Papæ negligit imperium.
Propterea fundo mea viſcera funditus Odo,
Vt mihi perficias hanc tibi rem facilem.
Abbatis partem ſuſtentes ordine vecto,
Vt reſtauretur filius ille meus.
Quod confirmavit in eo Romana poteſtas,
Inconvulſum ſit, permaneatque ratum.
Et potes & debes, niſi me contempſeris,
Odo,
Abbatem ſancto reddere Remigio.

Quibus ex verſibus conſtat authoritate Romanâ fuiſſe Robertum reſtitutum, atque Manaſſis Archiepiſcopi Remenſis & collegarum Epiſcoporum atque Abbatum judicium, caſſatum nullumque factum. Quam forſitan & cauſam, noluit Godefridus impoſitam ſibi hujus Monaſterii adminiſtrationem ſuſcipere.

Robertus igitur ex itinere transmarino reverſus, etſi Pontificis Romani judicio ſententiam Epiſcoporum emendante, imò penitus & reprobante ; cum contra Remenſis Antiſtitis authoritatem haud ſatis validus eſſet : ad titulum & poſſeſſionem Senucenſis Præpoſituræ coactus, quæ ipſi in ſolatium exauctorationis ſuæ permiſſa fuerat, ibidem aliquot annis permanſit. Vbi vacuus ab omni ſtrepitu & Monachalibus clamoribus *Hiſtoriam Belli ſacri & Expugnationis Hieruſalem* ſtylo ſatis eleganti contexuir, quæ MSS. etiamnum in Bibliotheca Sancti Remigii Remenſis deliteſcit. Vidi illam quoque MS. in Bibliotheca Bonifontis Ciſtercienſis Ordinis in Tractu Remenſi, nec deeſt in celebrioribus Pariſienſibus Bibliothecis, Regia, Colbertina, Victorina, atque in aliis Galliæ noſtræ multis. Hoc ipſe teſtatur in Prologo : *Si quis affectat ſcire locum, in quo hac Hiſtoria compoſita fuerit, ſciat eſſe clauſtrum cujuſdam Cella Sancti Remigii, conſtituta in Epiſcopatu Remenſi.* Scripta igitur in Prioratu Sancti Oriculi Senucenſi, vulgo de Sennc, haud procul ab oppido & caſtro Grandiſprati ad Axonam fluvium. Facta illa eſt ad cujusdam Abbatis ſui Ordinis inſtantiam, non autem Sancti Remigii, qui Azenarius tunc temporis erat : quem forſitan adverſarium in ſuis diſſidiis Robertus expertus fuerat. Hæc *Hiſtoria Belli ſacri Libris novem* comprehenſa eſt, deſinens in illa celebri victoriâ *de Babylonio Ammiravifo* apud Aſcalonum poſt captam Hieroſolymam victo ac proſtrato, quæ anno 1099. contigit. Incipit autem Robertus à Concilio Claromontano anni 1095, cui interfuit, & unde profectio illa in Orientem originem ſumpſit. Cumque fuerit magno licet ſuo damno, ipſe hujus expeditionis comes, majorem inde fidem meretur. Habetur Opus Roberti in Collectaneo *Geſtorum Dei per Francos* tomo 1. pag. 30. excuſo in fol. Hanoviæ tomis duobus anno 1611. Wechelianis typis curâ & ſtudio Jacobi Bongarſii. Prodierat jam anteà corruptiſſimâ editione, Baſileæ apud Pernam, anno 1533. atque etiam extat inter Scriptores iſtos *Rerum Germanicarum* pag. 217. quos in editione ſua, uno Colle-
cta-

ctaneo Juſtus Reuberus complexus fuit in fol. Francofurti anno 1584. Sed in editione Reuberi anni 1584. & in Baſileenſi anni 1533. ſunt Libri VIII. tantum, in Orientali Hiſtoria Bongarſii, ſunt IX. Hoc inde provenit, quod in editione Baſileenſi anni 1533. & Reuberiana anni 1584. unus ſit liber, qui in *Hiſtoria Orientali* dividitur in ſeptimum & octavum. Quod ſi Trithemium audire velimus, fuerunt hujus Hiſtoriæ libri decem. Credo, in Exemplar inciderat, ubi & alius liber in duos diſtinguebatur: quemadmodum in quodam MS. Codice hujus hiſtoriæ, olim vidimus.

Nec pacatior fortuna fuit Roberto Senucenſi Priori, quam Remigiano Abbati. Similliminum enim vero eſt, ipſum ob negoria vel remporalia Prioratus male denuò adminiſtrata, Monachos in ſe iterum concitaſſe, atque ab illis rurſus faſtiditum. Anno enim circiter 1120. vel 1121. Calliſtus II. Romanus Pontifex illum à Prioratu amovendum eſſe cenſuit, reſcripto Laterani dato XVII. Calendas Junii, his verbis: *Mandamus ut Robertum Priorem ſancti Oriculi, qui olim Sancti Remigii Abbas extitit, ab illo prorſus amoveant.* Hæc fortuna Roberti Sancti Remigii Remenſis Abbatis, quam pluribus depinxiſſe, haud alienum ab inſtituto meo eſſe arbitratus ſum. Agunt autem *de Roberto Abbate* noſtro, Jacobus Bongarſius Gallus in *Prolegomenis* ad Geſta Dei per Francos, impreſſa 2. tomis in folio, Hanoviæ, anno 1611. Wechelianis typis. Joannes Trithemius in Libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 402. ultimæ editionis. Guillelmus Marlotus in *Hiſtoria Metropolis Remenſis* tomo 2. lib. 1. cap. 40. pag. 137. & lib. 2. cap. 17. pag. 221. quem hic exſcripſimus utplurimum.

1090 GAUFREDUS A MALATERRA, quem Guillelmus Cavus omiſit, Monachus Ordinis Divi Benedicti, non natione Hiſpanus, ut cenſet perperam Antonius Poſſevinus In *Apparatu ſacro*, ex eo quod inter *Scriptores Rerum Hiſpanicarum* impreſſus ſit: Sed Gallus ea ex Provincia quam Normanniam dicimus, circa annum 1097. clarus, nomen ſuum commendavit poſteris, ſcribendo *Geſta ſui temporis, & ſua ut ita loquar Normannia Nationis facta fortia:* nimirum *Libros quatuor de geſtis Roberti Guiſcardi Calabria Ducis & Rogeri ejus fratris, Normannorum Principum, & eorum fratrum in Campania, Apulia, Sicilia.* Seu *de conqueſtu Regnorum Sicilia, Calabria & Apulia.* Cumque hoc Opus inter vetera Regum Aragonum monumenta ad annum usque 1578. diu latuiſſet, Hieronymus Zurita vir celebris, in folio illud edidit Cæſarauguſtæ, eodem anno typis Dominici à Portonariis, privilegio Regio munitum & laudatum, atque Antonio Auguſtino tunc Tarraconenſi Archiepiſcopo, homini in Antiquitatibus doctiſſimo dedicatum. Idem etiam Opus inſertum poſteà in volumen IV. *Scriptorum Hiſpania illuſtrata*, quæ in fol. Francofurti anno 1603. edita ſunt. Cum autem Gaufredus ad poſtulatum Rogerii Comitis, qui anno 1101. mortuus eſt, Opus iſtud aggreſſus ſit, recte illud ante annum 1100. retulimus. Mentionem facit hujus Hiſtorici Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. pag. mihi 621. qui *Gaufredum* Hiſpanum malè ſcripſit & credidit, eo quod Opus ejus absque dubio in Sicilia olim inventum, in Hiſpaniam poſtea allatum, atque in eadem primo editum fuit, interque authores Hiſpaniæ illuſtrandæ idoneos collocatum. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 6. pag. mihi 703. quem omnino in aſſignanda temporum ratione accuratum appellat, eoque nomine laudatum ab Dominico Portonario, qui illum primus in lucem produxit. Idem Lib. 2. cap. 47. pag. mihi 365.

GUILLELMUS APPULUS, quem Guillelmus quoque Cavus omiſit, ita nuncupatus 1090 quod ex ea eſſet provincia in Regno Neapolitano oriundus, ſub finem ſeculi undecimi floruit, perveniens ad extremum Imperium Henrici IV. Ad inſtantiam Urbani II. Romani Pontificis, qui Eccleſiam ab anno 1088. usque ad 1099. rexit, & Rogeri de Buſſiaco preces, ſcripſit *Libros quinque carmine heroico de rebus Geſtis Normannorum in Italia & Regno Neapolitano usque ad mortem Guiſcardi Ducis*, quod Opus impreſſum anno 1582. Rhotomagi apud Richardum Pelit & Richardum L'Allemand, ſtudio & curis Joannis Tiremæi, Fiſci in Rhotomagenſi provincia advocati, atque in eodem Parlamento Cauſidici. Illud hoc pacto incipit:

> Geſta Ducum veterum veteres cecinere poëtæ,
> Aggrediar vates novus edere geſta novorum.
> Dicere fert animus, quo gens Normannica ductu
> Venerit Italiam, fuerit quæ cauſſa morandi;
> Quoſve ſecuta duces Latii ſit adepta triumphum.

Hæc argumentum Operis oſtendunt, exinde compellans eos quorum mandato laborem hunc aggreſſus fuerit, in hunc modum progreditur, Rogerum Ducem alloquutus atque Urbanum Pontificem.

> Parce tuo vati pro viribus alta canenti,
> Clara Rogere Ducis Rodberti, dignaque proles;
> Imperio cujus parere parata voluntas
> Me facit audacem; quia vires quas labor artis,
> Ingeniumque negat, devotio pura miniſtrat.
> Et patris Urbani reverenda petitio ſegnem

Eſſe vetat; quia plus timeo peccare negando,
Tanti Pontificis quàm juſſa benigna ſequendo.

Hinc cognoſcimus, ſcripſiſſe Opuſculum iſtud, ad inſtantiam ac petitionem, tum Vrbani II. Papæ Romani, qui anno 1088. ſedere cœpit, atque anno 1099. mortuus eſt: tum Rogerii de Bus-ſiaco, qui Roberti Guiſcardi frater fuit, Siciliæque unde Saracenos ejecerat factus Comes, anno 1101. admodum ſenex obiit. Tanto autem hoc Poëma Guillelmi Hiſtoricum majoris apud cordatos fidei eſſe convenit, quod eorum quæ narrat, teſtis Synchronus ac nonnullorum oculatus extiterit. Videas autem & illud Poëma in Collectione *Scriptorum Siciliæ*, impreſſa Francofurti anno 1579. in folio Wechelianis typis. Denique *Guilielmi Appuli Hiſtoricum Poëma De rebus Nortmannorum in Sicilia, Appulia & Calabria geſtis* edidit vir clariſſimus Guilielmus Leibnitius inter *Scriptores rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes*, anno 1707. Hanoveræ typis Nicolai Fœrſteri in folio impreſſos, pag. 578. ad 629. De *Guilelmo Appulo* Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 6. pag. mihi 702. quem huc adduximus, paucis adjectis. Godefridus Guilielmus Leibnitius, in *Introductione* ad *Scriptores Rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes* præmiſſa, paragrapho ſeu Capite 39.

1090 BERTHOLDVS PRESBYTER CONSTANTIENSIS IN GERMANIA ET POENITENTIARIVS APOSTOLICVS, natione Germanus, qui etiam paſſim *Bernoldus* & *Bernaldus* dictus eſt. Sedi tamen Romanæ in Diſſidio inter Imperatores ac Romanos Pontifices addictiſſimus, quorum cauſſam ad extremum uſque habitum pro viribus ubique promovere & elevare ſategit: qui etiam ipſe anno 1086. in prælio apud Oſtrofrancos commiſſo, adverſus Imperatorem dimicavit. Hunc velut vicarium ſuum conſtituit in Germanicis partibus Gregorius VII. Romanus Pontifex, ut pro libitu data quavis occaſione, omnes quoſcunque poſſet ac quibuscunque modis, à Cæſareis partibus ad Pontificias alliceret, aggregaret. Scripſit *Chronicon de rebus poſt Hermanni Contracti obitum Geſtis ab anno 1053. uſque ad annum 1100.* atque etiam *Appendicem annorum undecim, videlicet ab anno 1055. ad annum 1066. incluſive*, Hermanni Contracti Chronico adjecit: quod utrumque Opus impreſſum in Collectione *Veterum Hiſtoriæ Germanicæ Scriptorum* Chriſtiani Vrſtiſii p. 341. & 335. edita in ſolio Francofurti anno 1585. Wechelianis typis, tum ibidem anno 1670. 2. tomis in folio. Ejusdem *Opuſculum de vitanda Excommunicatorum Societate* cum *Veteribus Monumentis contra Schiſmaticos pro Gregorio VII.* à Sebaſtiano Tengnagelio editis anno 1612. Ingolſtadii in 4. Denique *Bernaldi* ſive *Bertholdi Conſtantienſis Opuſcula alia pro Gregorio VII.* edita à Jacobo Gretſero cum Defenſione Gretſeri pro Cardinale Bellarmino, edita Ingolſtadii anno 1609. in folio typis Adami Sartorii. Habentur in *Appendice* ad tomum ſecundum à colum. 45. ad finem & ſunt,.

1. *Tractatus Bernaldi de Sacramentis excommunicatorum, juxta aſſertionem Sanctorum Patrum.* Col. 45.
2. *Apologeticus ejusdem de Excommunicatione facta à Gregorio VII.* Col. 55.
3. *Synodus Romana ſub Gregorio VII. facta.* Col. 69.
4. *Epiſtola prima Bernaldi ad Alboinum de Cœlibatu Sacerdotum.* Col. 75.
   Reſponſio Alboini ad præcedentem Epiſtolam. Col. 83.
5. *Epiſtola ſecunda ſeu Reſponſio Bernaldi ad Alboinum.* Col. 85.
   Reſponſio ſecunda Alboini ad Bernaldum. Col. 93.
6. *Epiſtola tertia ſeu Reſponſio tertia Bernaldi ad Alboinum.* Col. 99.
   Epiſtola reconciliatoria Alboini cum Bernaldo. Col. 111.
7. *Apologeticus Bernaldi pro Decretis Gregorii VII. in Romana Synodo factis.* Col. 117.
8. *Epiſtola Adalberti & Bernaldi ad Bernardum Magiſtrum Scholarum Conſtantienſem de Sacramentis Excommunicatorum.* Col. 165.
   Reſponſio Bernardi ad præcedentem Epiſtolam. Col. 168.
9. *Alia Adalberti & Bernaldi ad Bernardum Epiſtola.* Col. 198.

Qui plura de Bertholdo ſeu Bernaldo cupit, adeat locis citatis Tengnagelium & Gretſerum, qui ejus Opuſcula evulgarunt. Labbeum in Diſſertatione Hiſtorica *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* à Bellarmino recenſitis, tomo I. pag. 202. Antonium Poſſevinum tomo I. *Apparatus ſacri*, pag. 218. & alios.

NALGODVS CLVNIACENSIS MONACHVS, quem Guillelmus Cavus omiſit, 1090
diſcipulus Sancti Majoli Abbatis Cluniacenſis non ſuit, ut opinatus eſt Godefridus Henſchonius ad diem undecimam Maji in Commentariis præviis ad Vitam Sancti Majoli, qui anno 994. mortuus eſt, ſed circa annum 1090. & ultra floruiſſe & ſcripſiſſe videtur. Nam in *Vita Sancti Odonis Cluniacenſis Abbatis*, quam ſcripſit quamque refert Joannes Mabillon Seculo V. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti* pag. 186. annis ferme ducentis poſt Odonem vivebat, id quod ipſe diſerte aſſerit num. 29. nempe ſub Vrbano ſecundo Romano Pontifice: aut etiam poſt illud tempus ex num. 23. unde recte circa annum 1099. vel circiter collocandus venit. Scripſit etiam *Vitam Sancti Majoli Cluniacenſis Abbatis* anno 994. mortui, quam ad diem Maji undecimam Bollandiſtæ ediderunt. Agunt de *Nalgodo* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De*

Hiſto-

Hiſtoricis Latinis cap. 5. pag. mihi 696. ubi eum ſub ultimis Othonis primi Imperatoris annis vixiſſe & claruiſſe perperam affirmat. Antonius Poſſevinus, tomo 2. *Apparatus Sacri*, qui eum *Nalgendum* appellat. Godefridus Henſchenius, in *Præludiis* ad Vitam Sancti Majoli, die undecima Maji. Joannes Mabillon, Seculo V. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti*, paginis 125. & 760. in *Præludiis* ad Vitas Sanctorum Odonis & Majoli Abbatum Cluniacenſium.

1090 JACOBVS MONACHVS GRÆCVS, cujus nullus quem ſciam, meminit, ſub Alexio Comneno Imp. circa annum 1090. vel 1100. florebat. Epiſtolæ ejus XLIII. Græcè manuſcriptæ extant in Bibliotheca Galliarum Regia, Codice MS. Græco 2004. ſub hoc titulo: Ἐπιστολαὶ Ἰακώβου μοναχοῦ μγ΄. πρὸς τὴν πανευτυχεστάτην τὴν Σεβαστοκρατόρισσαν Εἰρήνην συνεκδημοῦσαν τῷ κυρίῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ. *Epiſtolæ Jacobi Monachi 43. ad fortunatiſſimam Imperatricem Irenem cum Domino & ſancto noſtro Imperatore peregrinantem.* Solus de hoc authore agit, qui manuſcriptum hunc Codicem in Regia Galliarum Bibliotheca excuſſit, Carolus Dufrenius du Cange, in *Indice Authorum* quem ſubjunxit calci *Gloſſarii ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatis*, Lugduni duobus in folio tomis anno 1688. editi. Idem forſitan iſte fuerit cum Jacobo altero, quem ex conjecturis tantum, ad annum 1150. infra collocaveram, poſtea expunctum. Qui enim has *Epiſtolas* ſcripſit, *Concionibus* etiam conſcribendis occupare mentem potuit. Quam in ſententiam maxime propendio, ut utrumque in unum Scriptorem colligam. Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus & eorum Scriptis*, diverſas hujus Jacobi Monachi ex Cornibaphi Monaſterio Homilias allegat, nimirum *In purpuram Sacerdotibus redditam &c.* pag. 101. *in Conceptionem S. Mariæ*, pag. 104. *in præſentationem in Templo*, pag. 107. *in ejus Nativitatem* pag. 109. *in Annuntiationem ejuſdem Virginis*, p. 114. de quibus Franciſcus Combefis in Tabula hujus Operis, dum colligit certos authores *Vitarum & Encomiorum*, quæ in manuſcriptis Metaphraſibus Græcis inveniuntur, pag. 265. Extant ſub ejus nomine in Bibliotheca Vaticanâ Græcè MSS. Sermones, *in Aſſumptionem ſuper ſancta Deipara ſermo collectus ex divinis Scripturis, & de eo quod extat in Hiſtoriis duodecim Tribuum.* Ejuſdem *liber diſtributus in ſex ſermones* in feſta quædam ſuperſanctæ Deiparæ compoſitos: videlicet *In ejuſdem Conceptionem, Nativitatem & Aſſumptionem. Id admiſſionem ad Sancta Sanctorum, in exitum è Templo, & in ea quæ deinceps. In ſalutationem ſeu Annuntiationem Angeli, in ἀπόδοσιν purpuræ.* Hæc autem argumenta rectè convenire poſſunt Græco ſeculi XI. ſatis obſcuri, ubi cultus & feſta Beatæ Virginis ad exceſſum extenſa ſunt. De Jacobi hujus ſcriptis loquuntur, Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* p. 789. Leo Allatius atque Car. Dufrenius du Cange, ll. cc.

INGVLPHVS CROYLANDENSIS ABBAS, 1090
claruit temporibus Guillelmi Nothi & Guil. Rufi ejus filii Angliæ Regum, circa annos 1080. 1090. & ſqq. Hic natione Anglus, patria Londinenſis, cujus pater unus fuit ex aulicis Edwardi Anglicanæ ſtirpis Regum ultimi, qui & ipſe in Hiſtoria pag. 75. meminit velitationum, quæ ſibi in pueritia cum Editha Regis Eduardi conjuge laudatiſſima fuerunt, cujus vitam ita paucis perſtringit Cavus. „Bonis literis primum in Gymnaſio Weſtmonaſterienſi, deinde in Academia Oxonienſi ſedulo operam dedit, Ariſtotelem imprimis in Philoſophicis, ac Tullium in Rhetoricis, duces ſibi adhibens. Venit in notitiam Guillelmo Normanniæ Duci, qui ad colloquium cum Eduardo Rege ineundum in Angliam transmearat, cumque in Normanniam trajiciens anno 1051. comitatus eſt, ei ab Epiſtolis aſcitus: & ad ſummam Aulæ, ſi non dignitatem, ſaltem potentiam evectus, adeo ut omnia pro nutu regeret. Anno 1064. invidiam ex tanto principis favore enatam veritus, Germanis, Sigeſrido Moguntino duce, loca ſancta proficiſcentibus comitem ſe adjunxit, Hieroſolymam cum bona Guillelmi venia adiit, Conſtantinopolitanum Imperatorem Alexium, & Patriarcham Sophronium ſalutavit. Demum poſt mille viæ diſcrimina reverſus, in Cœnobium Fontanellenſe receſſit, vitam deinceps monaſticam acturus, Monaſterii Prior in brevi factus eſt. Anno 1076. à Guillelmo Rege in Angliam evocatus, Croylandenſi Cœnobio præfectus in Abbatem eſt. Poſt aliquot annos Wulketulo deceſſore ſuo anno 1075. à Rege depoſito, & Glaſtoniam relegato, regiam precibus enixis clementiam impetravit, illumque Croylandiam ſummo honore reduci curavit. Ipſe Guillelmo Regi & Lanfranco Archiepiſcopo ſemper inter primos charus, Monaſterio ſuo multa beneficia & privilegia concedi obtinuit, ejus lapſum ſtatum reſtituit, & combuſta ædificia reſtauravit.“ Obiit anno 1109. Henrico I. regnante ibidem, ejusque in locum Joffridus Prior Monaſterii S. Ebrulfi in Normannia ſuffectus eſt. Scripſit *Hiſtoriam Monaſterii Croylandenſis* ab anno 664. ad annum circiter 1091. quæ prodiit Londini anno 1596. in fol. à clariſſimo Henrico Savilio, unà cum aliis rerum Anglicarum Scriptoribus, & anno 1601. Francofurti in fol. à pag. 850. ad 914. ἐπιγραφὴ ejusmodi eſt, *Deſcriptio compilata per Dominum Ingulfum Abbatem Monaſterii Croyland, natione Anglicum, Monachum Fontaniſſenſem.* Extat autem MS. codex ex quo illa primum prodiit, in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Othonis littera B. Codice 13. num. 1. cujus titulus ita habet, *Hiſtorica deſcriptio compilata per Dominum Ingulphum Abbatem Monaſterii Croylandiæ, natione Anglicum, quondam Monachum Fontaniſſenſem, & continuata per Petrum Bleſenſem & alios, ad tempora Regis Henrici VII.* At Appendix illa Ingulphi, quæ incerti Scriptoris eſſe in editis codicibus dicitur, Petrum

trum Bleſenſem authorem habet, ut dicemus, ubi ad hunc Bleſenſem deventum fuerit. Editio autem Savilii multis lacunis laborabat, & imperfecta erat, unde Thomas Galeus inter *Scriptores V. rerum Anglicarum* Oxonii 1684. in folio editos, auctiorem longe ac meliorem editionem procuravit, ſuppletis lacunis & integra poſteriori parte addita, quæ in editione Saviliana deerat. Extat autem Codex ille, inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Epiſcopalium & aliorum Collegiorum, num. 3074. in MSS. Bibliothecæ Norfolcianæ in Collegin Greshamenſi apud Londinum Cod. 175. Inſcriptus, *Ingulphi Abbatis Deſcriptio Croylandenſis Monaſterii.* Scripſit porro Chronicon iſtud allatus poſt annum 1100. cum in eo anni etiam 1107. mentionem faciat, unde ultimam illi manum adpoſuit Henrico I. in Anglia regnante, néc niſi paulo ante mortem perfecit, quæ anno 1109. Ingulpho contigit. Denique illud obſervatione dignum, Chronicon, iſtud ab anno 664. ad annum 974. non eſſe conſiderandum velut Ingulphi Abbatis, qui anno circiter 1060. ſcribebat & perficiebat illud: ſed tanquam *Aionii Monachi Croylandenſis*, qui Chronicon Cœnobii ſui ex vetuſtis Eccleſiæ monumentis ad annum 974. concinnavit, quod Ingulphus ſuo inſeruiſſe videtur, ut ad annum 974. citatum ſcribit. Meminit *Ingulphi Abbatis* inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis num. 1723. in Codicibus MSS. Collegii Corporis Chriſti Codice 256. Brianus Twinius *Collectaneorum* volumine 3. ubi num. 51. Annotationes ex Ingulpho habet pag. 97. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 47. pag. mihi 387. cui etiam Librum *De Vita & Miraculis S. Gutlaci* tribuit: ſed falli cum puto, nihilque ab Ingulpho *de Sancto Gutlaco* ſcriptum eſſe, quam in Hiſtoria Croylandenſis Monaſterii, paſſim occaſione data. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria*, ad annum 1076. pag. 620.

1090 SVLCARDVS WESTMONASTERIENSIS MONACHVS, natione Anglus, eodem tempore, ſub Rege Angliæ Guillelmo Conqueſtore & Guillelmo Rufo ejus filio, annis 1080. & 1090. ſequentibusque clarus emicuit, qui præter *Sermones* & *Epiſtolas*, etiam *Chronicon de rebus Angliæ* condidit. Hic mihi videtur eſſe ille author Britannus anonymus de quo loquitur Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. mihi 386. his verbis: „Circa annum 1080. Anonymus Britannus Bedam continuans, *Libros tres* emiſit *De geſtis Anglorum*, qui in Rerum Britannicarum Scriptoribus Heidelbergæ editis anno 1587. in folio, „Bedæ proximè junguntur, inſcripti, *Inserti auctoris De geſtis Anglorum libri 3.* pag. 281. Ætatem ejus locus ille aperit libr. 3. cap. 27. *Reſponderunt Berengario libris Lanfrancus Archiepiſcopus, ſed præcipuè & fortiter Guitmundus prius Monachus de Sancto Leufredo Normanniæ, poſteà Epiſcopus Averſanus Apuliæ, noſtri temporis eloquentiſſimus.* At Guitmundus ille temporibus Gregorii VII vixit, ut ipſe teſtatur initio libri I. *De Euchariſtia*, Gregorius autem anno 1086. defunctus fuit." Anonymus verò hic ſub initium Henrici Regis I. deſinit, qui Guillelmo patri anno 1100. ſucceſſit, & circa hæc tempora vivere deſiiſſe, veriſimile eſt." Fuiſſe Monachum illum Sulcardum, nullus fere dubito, ex miraculis quæ refert lib. 3. cap. 27. pag. 342. ubi & refert carmen Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi in laudem Berengarii, quod circa annum 1084. Hildebertus junior conſcripſit. Denique terminat *Chronicon* ſuum lib. 3. cap. 30. in electione Henrici I. Angliæ Regis in quo finit. Carmina autem *de contemptu mundi*, in quibus Chronicon ſuum concludit, Monachum illum ac ſeculo renuntiaſſe, oſtendunt. Illud poſt annum 1100. ſcripſiſſe videtur, cum Guillelmus Rufus Henrici I. pater, anno 1100. quarto Nonas Auguſti percuſſus à fera incaute, dum venationi inſiſteret, Henrico regnum reliquerit. Hildebertus etiam, ante annum 1098 Cenomanenſis Epiſcopus electus non eſt, quem allegat. Sulcardo autem hæc omnia apptime conveniunt. Idem etiam conſcripſit *Chronologiam Cœnobii Weſtmonaſterii, ex ejusdem Eccleſiæ vetuſtioribus inſtrumentis*, quæ MS. in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Fauſtinæ littera A. Codice 3. num. 1. *Prologus De conſtructione Weſtmonaſterii per Sulcardum Monachum Weſtmonaſterienſem.* Num. 2. *Regiſtrum Chartarum Regalium & Pontificalium, privilegiorum, compoſitionum & confœderationum Epiſcoporum & Abbatum Eccleſiæ beati Petri Weſtmonaſterienſis.* Deceſſit non circa annum MLX. ut male ſcribit Voſſius, ſed circa annum MCX, hodieque in Weſtmonaſterii templo lapis inſcriptionem habet, *Sulcardus Monachus & Chronographus.* Hujus meminit Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. p. 385. ultimæ editionis.

S. IVO CARNOTENSIS EPISCOPVS, 1100
natus in agro Bellovacenſi, ex avis ſanguine illuſtribus, cujus pater Hugo de Altoilo, mater Hiltemburga pari ſanguinis nobilitate fulgentes. Hic primum Lancfranci non Abbatis quidem, ſed Prioris duntaxat Beccenſis in Theologicis auditor ſedulus, tum ob morum inſignem probitatem, non Præpoſitus tantum ut antea in *Supplemento* ſcripſeram, ſed Abbas etiam inſtitutus Eccleſiæ Sancti Quintini ad muros Bellovacenſes Canonicorum Regularium Sancti Auguſtini, quam Guido ejusdem urbis Epiſcopus anno 1078. fundaverat, ut ex multis authenticis conſtat inſtrumentis, quibus Abbas nominatur, vel Abbas teſtis ſubſcripſit. Inde majores in diem faces emittente Ivonis pietate, factus Carnotenſis Epiſcopus, & ab Vrbano II. Papa Capuæ in Italia die 21. Novembris anno 1092. conſecratus. Anno 1093. multas paſſus eſt injurias in Concilio Stampenſi urgentibus

Re-

Regiis miniſtris, ob ordinationem à Romano Pontifice in partibus transalpinis ſuſceptam, criminis etiam læſæ Majeſtatis accuſatus : ſed imminentem capiti ſuo procellam hanc, interjectione Appellationis ad Romanam ſedem, propulſavit: qui dubio procul condemnatus fuiſſet, ſi judicium Epiſcoporum illic ſedentium non detrectaſſet. Anno 1095. cum Philippum Regem, qui dimiſſa Bertha uxore legitima pellicem ſuperioduxerat, acriter in colloquiis objurgaret, neque ob zelum quo ardebat ſilere vellet, imò datà occaſione ſcaodalum iſtud à Rege factum multis divis exaggeraret : plurimas à Rege injurias paſſus eſt, bonorum ſpoliationem, imò carcerem ipſum in quem Rege mandante conjectus eſt : quo tandem interceſſione Boelli Cenomanenſis Epiſcopi, mitiora aſſumente Rege coofilia, liberatus fuit. Anno 1104. Rotrocum Comitem Cenomanenſem excommunicare à Romano Pontifice juſſus, obtemperare nefas duxit, reſcribens neminem indictà cauſſà condemnandum eſſe. Inſigni ubique curà, aſſedit corrigendis Canonicorum atque aliorum Epiſcopatus ſui Sacerdotum & Paſtorum moribus, eliminandæ ignorantiæ, avaritiæ, aliiſque procul pellendis quæ tunc prævalebant, Cleri corruptelis : præcurrens omnibus rariſſimo inculpatæ converſationis exemplo, ingentique ad erudiendam commiſſam ſibi plebem ſtudio ſacrorum Canonum, quorum peritià inter alios ſui temporis viros excelluit. Cum igitur Eccleſiam ſibi commendatam rarà converſatione & Chriſtiana ornaſſet, omnibusque norma recte vivendi factus fuiſſet, mortalem reliquit ſarcinam corpore figmenti, anno 1115. die 23. Decembris, tanto omnium applauſu, ut in Eccleſia Carnotenſi publicis in tabulis reperiatur.

Jam ad Scripta Ivonis Carnotenſis Epiſcopi veniamus, de quibus paucis tantum egimus in *Supplemento* de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ad annum 1100. pag. 358. & ſequentibus. Ivo igitur Carnotenſis Epiſcopus, vir magni in Eccleſia nominis, & cujus lucubrationes in omnium manibus verſantur, colligendis atque ordinandis præcipue Juris Canonici argumentis atque materiis, animum dum viveret applicuit. Extant *Collectiones dua Canonum ac Decretorum* antiquæ huic Authori tributæ, quarum una *Decretum Juris* vulgo vocatur, ſeu *Decretorum Liber* in XVII. partes diſtributus, ac pro maximà parte ex *Burchardi collectione* deſumptus. Altera dicitur *Panormia Juris*, quæ Decretorum Eccleſiaſticorum juris ſumma quaſi quædam eſt, diſtincta in VIII. partes. Vtraque Ivonis Collectio eandem verbotenus habens Præfationem : quo factum eſt ut viri docti putaverint Pannormiam non eſſe Ivonis Opus, ſed Hugonis cujuſdam Cathalaunenſis, aut alterius Striptoris incerti, qui Decretum in compendium redegerit : illius ſuæ opinionis fundum accipientes ex Vincentio Bellovacenſi, qui Libro XXV. *Speculi Hiſtorialis* cap. 74. teſtatur Hugonem illum ex eodem volumine abbreviato libellum portatilem compoſuiſſe, qui *Summa Decretorum Ivonis* appellatur, qua de re poſteà latius à nobis ex Baluzio diſputabitur.

Decretorum Opus in XVII. partes diſtributum, pro maxima parte ex Burchardi collectione depromptum, prodiit Baſileæ anno 1499. in 4. Lovanii anno 1557. in 8. & ibidem anno 1561. in folio cum Ivonis Epiſtolis. Denique Pariſiis anno 1647. in folio, cum aliis omnibus Ivonis Operibus. Baluzius autem in Præfatione ad Dialogos Antonii Auguſtini Tarraconenſis Archiepiſcopi *De Emendatione Gratiani* à ſe emendatos & Notationibus eruditiſſimis illoſtratos, quos Pariſiis anno 1672. in 8. apud Franciſcum Muguet edidit, ſcribit num. XXIV. Ivonem magnum *Decretorum Opus* non multo poſt evulgatam *Panormiam* compoſuiſſe ac publici juris feciſſe. „Cum vidiſſet Ivo (inquit) uti ſupra dicebamus, Pannormiam favorabiliter acceptam, manibus ſtudioſorum verſari : majus opus aggredi ſtatuit, in quo & cauſſas tractaret abundantius, ac præterea excurreret ultra præfixos Pannormiæ terminos. Ergo incipiens à præfatione, Opus quod in octo tantum partes primo diviſerat, nunc in decem & ſeptem diſtribuit, ordine tamen mutato. Opus illud vulgo vocatur *DECRETVM IVONIS*, initio facto ab editione Joannis Molinæi viri doctiſſimi. In vetuſtiſſimo tamen Codice manuſcripto Bibliothecæ Sancti Victoris Pariſienſis, nullus titulus in fronte extat, neque nomen authoris, ſed in fine Libri hæc tantum ſcripta ſunt : *Explicit Liber Canonum.* Et mox in ſequenti folio, alia manu multo recentiore : *Liber Canonum ſuperſcriptus DECRETA JOVINIANI, quem compoſuit Ivo quondam Carnotenſis Epiſcopus, & continet decem & ſeptem partes principales.* Viderat hunc Codicem Antonius Contius, qui Præfatione ſua in Decretum Gratiani, loquens de duabus Canonum & Decretorum Collectionibus Ivoni attributis, hæc ait : *Duplex ejus volumen hoc titulo inſignitum reperi, unum majus, & magnitudine ſua longe excedens Gratiani volumen, quod ex Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis, nobis aliquando communicatum eſt. Huic Operi inſcriptum titulum hunc invenimus, DECRETA JOVINIANI. Verum hanc inſcriptionem falſam puto, & ignorantia Librariorum adſcriptam : cum eadem illic ſit Præfatio, quæ apud Ivonem in minori volumine Pannomia, & idem ferè ordo : niſi quod illud volumen multo plures habeat partes & Titulos & Canones, in XVII. quippe partes diviſum.*" Hæc Baluzius poſt Contium. Longe igitur abeſt a ſeotentia eorum, qui arbitrantur Ivonis Panormiam, eſſe compendium majoris *Decretorum Operis* : cum ipſe putet *Decretum* eſſe poſt *Panormiam* compoſitum, atque ex illius applauſu publico ſuſceptum.

Panormia quæ Decretorum Operis quaſi ſumma quædam eſt, in VIII. partes diſtincta : de

de qua ſic Labbeus in ſua Diſſertatione *De Scriptoribus Eccleſiaſticis à Bellarmino recenſitis*, tomo 2. pag. 504. *Ivoni quoque tribuitur à quibuſdam, quæ dicitur* Pannomia, *& corrupta à librariis voce* Pannormia, *quæ ex Decreto Ivonis ab Hugone Catalaunenſi in Compendium contracta eſt: nonnullis præterea additis ex Sanctionibus Innocentii ſecundi Papæ, qui poſt Ivonem annis quindecim, in Schiſmate cum Petro Leonis in Romanum Pontificem electus eſt anno 1130. & poſt Pontificii Regiminis annos fere quatuordecim, defunctus eſt anno 1143. Hæc Labbeus.* At quid huic Labbeanæ objectioni regerendum ſit, ſubminiſtrat eruditus antiquarius Stephanus Baluzius, qui hoc Critices punctum, judicio eo quo pollet vecto diligenter excuſſit, in Præfatione ad Dialogos Antonii Auguſtini Tarraconenſis Archiepiſcopi *De emendatione Gratiani*, a ſe emendatos & Commentariis illuſtratos. Sic ergo num. XX. „*Sed Opus iſtud (Hugonis nempe Catalaunenſis) diverſum eſſe à* Pannormia, *vel hac res indicio eſt, quod* Summa Decretorum Ivonis *inſcriptum fuerit: cum* Pannormia *in vetuſtiſſimo Codice manuſcripto Sancti Victoris Pariſienſis, in tribus etiam antiquis Codicibus manuſcriptis Sancti Albini Andegavenſis, denique in omnibus editionibus* Pannormia *ſemper vocetur, nunquam* Summa Decretorum. *Præterea vir rerum iſtarum peritiſſimus Antonius Auguſtinus, ex eo colligit* Pannormiam *non eſſe* Epitomen Decretorum Ivonis, *quod pauca ſint in quibus hæ duæ Collectiones inter ſe conveniant. Cæterum aut valde me fallit amor ſuſcepti negotii, aut deprehendiſſe mihi videor Victorinum* Pannormiæ *Codicem, multo antiquiorem eſſe Hugone Catalaunenſi, quiſquis tandem homo ille fuerit. Unde colligi poteſt Vincentium de quodam alio opere loqui, quo caremus abſque ullo bonarum literarum diſpendio. Ego in ea ſum ſententia, ut omnino putem Ivonem primo ſcripſiſſe* Pannormiam, *& præfationem eodem tempore confeciſſe, quæ poſtea magno* Decretorum *volumini præfixa eſt. Nam cum videret haud dubie Pannormiam ſucceſſum habuiſſe proſperum, & commendari ob utilitatem ſuam: putavit hic ſiſtendum non eſſe, adeoque majus Opus aggrediendum.*" Tum num. XXII. „*Diviſa eſt* Pannormia *in partes octo,* Decretum *in decem & ſeptem. Utrique Operi præfixa eſt, uti diximus, eadem Præfatio, in cujus fine, iſta utrobique leguntur:* Deinceps ſingularum partium totius voluminis intentionem breviter perſtringemus, & hinc prudens Lector advertat, quid in unaquaque parte ſibi neceſſarium quærere debeat. *Statim verò deſcribit Author, quid in unaquaque* Pannormiæ *parte contineatur, multum diverſo ordine ab eo qui ſervatus eſt in compoſitione* Decreti. *Cæterum præfatio illa uno tenore decurrit in Codice Victorino, cum in editionibus ſecta perperam ſit in capita XLIII. in quibus continetur elenchus octo partium integri Operis.*" Et num. XXIII. „*Prima illius per Typographos editio exiit Baſileæ anno 1499. ſtudio & opera Sebaſtiani Brant. Secunda Lovanii anno 1557. accurante Melchiore à Voſmediano. In utraque in calce libri, conſequentibus numeris deſcripta ſunt* Decreta Innocentii Secundi, *quæ doctorum virorum conjecturæ locum fecerunt, ex eo ſuſpicantium* Pannormiam *non eſſe Ivonis Opus: cum Ivo multo ante rebus humanis exceſſerit, quam Innocentius fieret Romanus Pontifex. Huic tamen doctorum virorum ſcrupulo faciemus ſatis, ſi cum Antonio Auguſtino dicamus, addita eſſe Decreta* Pannormiæ, *non eſſe partem ejus Collectionis. Teſtatur præterea idem Auguſtinus habuiſſe ſe veterem librum* Pannormiæ, *in quo* Decreta Innocentii II. *non extabant: ſicuti non extant in optimo & antiquiſſimo Victorino, in quo caput quod eſt CXXXVI. octavæ partis in editionibus, incipiens* Leo Papa in Synodo congregata &c. *finem imponit* Pannormiæ. *Poſteà verò nihil aliud reperitur ſcriptum in Codice illo. Et hæc de Pannormia ſufficiant.*"

Obſervandum autem conſpurcatam eſſe utramque & *Collectionem Ivonis & Pannomiam* quiſquiliis & fictis ac ſuppoſititiis Decretalibus Iſidori Mercatoris. Item aliis multis fictis & ſuppoſitis Decretis, quorum bene longum & accuratum Catalogum videas contextum apud Clariſſimum Davidem Blondellum in *Pſeudo-Iſidoro Vapulante* cap. 18. pag. 100. & ſeqq. Hæc Gerardus von Maſtricht Juris & Hiſtoriæ Profeſſor in illuſtri Duisburgenſi Academia, in *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii* Num. 263. ad 272. pag. 304. ad 312. editionis 1686. Amſtelodami in 8.

Epiſtolæ CCLXXXVII. quæ ſeorſim prodierunt cum Notis Franciſci Jureti & Joannis Baptiſtæ Soucheti, Pariſiis anno 1585. in 4. & 1610. in 8vo. Harum autem ultima quæ ad Haymericum eſt, titulo Libelli *De corpore Domini* in Bibliotheca SS. Patrum haberi conſuevit.

Sermones XXII. De præcipuis totius anni feſtis, & de Eccleſiaſticis Officiis & Sacramentis, impreſſi quoque ſeorſum inter Scriptores *De Divinis Officiis* Coloniæ a. 1568. & Pariſiis a. 1610. in 8.

Breve Chronicon De Regibus Francorum a Pharamundo uſque ad Philippum I. Francorum Regem & Anglorum Guilielmum Rufum: nam quæ de Henrico I. Angliæ Rege habentur, ab aliena manu addita ſunt. Illud ex Papirii Maſſoni Juriſconſulti MS. Codice, Epiſtolis Ivonis in editione ſua Pariſina anni 1610. in 8. Franciſcus Juretus ſubjunxit. Ambigunt tamen nonnulli an Chronicon iſtud vere Ivonis Carnotenſis Epiſcopi ſit, ab ea quæ de Henrico I. Angliæ Rege in eo ad calcem leguntur. Omnia hæc Ivonis Opera in unum collegit & caſtigata edidit Joannes Baptiſta Souchetus, Pariſiis anno 1647. in fol.

Ejuſdem autem Commentarius in Pſalmos extat MS. in folio & aſſervatur Codice 1478. inſignis Bibliothecæ Colbertinæ, cujus nullus, quem ſciam, meminerit.

Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. mihi 364. ait ſe vidiſſe

vo-

volumen ſatis amplum, quod inſcribitur: *Hiſtoria ſuccincta edita a Venerabili Ivone Carnotenſi Epiſcopo, De geſtis quorundam Regum Aſſyriorum & De geſtis omnium Romanorum Imperatorum, & ad ultimum De Carolo Magno rege Francorum & ipſius ſucceſſoribus.* Cujus Codicem MS. poſſidebat vir magnæ eruditionis, majorisque ſpei juvenis, Guilielmus Oomſius Amſtelodamenſis. Sed fallit MS. titulus hujus Codicis, ſpectatque hoc *Chronicon* ad Hugonem á ſancta Maria Monachum Floriacenſem Ord. divi Benedicti, qui eadem cum Ivone Carnotenſi Epiſcopo ætate vixit, eique ſuum illud Chronicon nuncupavit. Vidi illud manuſcriptum ſub nomine proprii authoris *Hugonis a ſancta Maria Monachi Floriacenſis*, in Bibliotheca Igniacenſi, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Rhemenſi. Idem in Regia Galliarum Bibliotheca MS. Codice Latino 4954. quod ab exordio Regni Aſſyriorum incipit, ad annum circiter 1034. Eſt autem impreſſum ſub proprii authoris nomine, Monaſterii in Germania anno 1638. in 4. cura & ſtudio Bernardi Rottendorf, qui Notas ad calcem operis adjecit. Mutilum tamen & imperfectum eſt, priorem tantum partem continens Chronici hujus, neque ultra tempora Conſtantini Magni progreditur, licet MS. Regius Codex usque ad 1034. producat. Agunt *De ſcriptis Ivonis Carnotenſis Epiſcopi* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, Robertus Bellarminus in opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ſeculo XI. pag. mihi 293. Philippus Labbeus in eodem Opere tomo 2. pag. 500. & ſequentibus, ubi omnes vitæ Ivonis apochas ac functiones egregie enuntiat, cum aliis omnibus vel ſaltem potiſſimis, qui de eo vel ſcriptis ejus ſcripſerunt. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. 364.

1100 IRNERIVS ſeu WERNERIVS natione Germanus, ad ſcriptores Eccleſiaſticos proprie non ſpectat, quippe qui Juſtinianeo duntaxat juri ſuſcitando, ex oblivionis atque contemptus tumulo, animum intenderit. Quia tamen & Codex iſte Legum Juſtiniani, quem ad vitam aliquo modo revocavit IRNERIVS, multa continet argumenta materiarum & capita, quæ ad Eccleſiam atque Eccleſiaſticos ſpectant, ideo hic quoque voluimus ut locum obtineret IRNERIVS, illumque proximum S. IVONI Carnotenſium Epiſcopo, juris canonici ſuſcitatori. Eo autem lubentius huc IRNERIVM adduximus, quod circa veram qua floruit ætatem, ac circa tempus mortis illius, plurimum a juriſconſultis recentioribus erratum ſit, quod corrigere non indignum nobis videbitur. Jam ad ejus vitam procedamus.

„IRNERIVS ſeu WERNERIVS, quem fe-
„re omnes tanquam primum Juris Romani re-
„ſtauratorem fecerunt, quicunque poſt recu-
„peratam Romani Juris prudentiam, vetuſtio-
„ſum Juriſconſultorum mentionem in ſcriptis
ſuis fecerunt, quemadmodum Odofredus“
commemorat, qui non ita longo cum inter-“
vallo inſecutus eſt, cum Bononiæ primum“
artes liberales tantum publice docerentur,“
hicque etiam IRNERIVS inter ipſos earum“
Profeſſores eſſet, poſtea vero jus Civile recu-“
peratum eſſet: cœpit IRNERIVS ſepoſitis a-“
liis ſtudiis huic ſe totum dedere, tantaque ejus“
dignitate & elegantia captus, nullo etiam Ma-
giſtro præcedente, illi ſedulo ob utilitatem“
publicam inde certo emanandam incumbere.“
Cum ergo illius utilitatem eſſe quam maxi-“
mam intelligeret, illud profiteri etiam atque“
alios docere primus inſtituit. Primus item“
Gloſſulas obſcurioribus locis appoſuit, qua de“
re celebre ſibi nomen comparavit, & primus“
Jurisprudentiæ reſtaurator, atque *Lucerna ju-*“
ris paſſim vocari meruit. Quanquam enim“
ut idem Odofredus, qui circa annum 1240.“
Bononiæ clarus erat, ſcribit, alius quidam *Po-*“
po nomine primus Bononiæ propria auctori-“
tate Leges profeſſus eſſe feratur, tam obſcu-“
rus tamen ille fuit, tamque nullius nominis,“
ut merito ante IRNERIVM nemo Jus do-“
cuiſſe dici poſſit. Neque vero Gloſſas tan-“
tum interlineares Legibus appoſuit, ſed *Au-*“
tenticas etiam, ut vocant, ex ipſo *Autenticorum*“
Imp. Juſtiniani volumine quam breviſſime“
juxta ſententiam tantum deſumptas, Legibus“
Codicis ejusdem Juſtiniani inſeruit, rem gra-“
tiſſimam ſimul & Juris ſtudioſis commodiſſi-“
mam faciens. Exceſſit e viris circiter anno“
Chriſti, 1190. cum Jus Civile ex Matſitanæ“
urbis direptione, in Italiam Piſas ab ipſis Piſa-“
nis victoribus anno Chriſti 1120. eſſet rela-“
tum, ut meminit Viglius Juriſconſulus exi-“
mius.“ Hæc ex Vitis Juriſconſultorum Joannis Fichardi, Paulus Freherus Jurisconſultus Nurembergenſis, in *Theatro virorum eruditione clarorum* parte 2. ſect. 4. pag. 781. quem transſcripſimus. Ejusdem meminit Johannes Trithemius in Catalogo virorum Germaniæ illuſtrium his verbis, *IRNERIVS merito Lucerna Juris appellatus eſt, quoniam Jus civile Gloſſulis primus expoſuit, & ſine exemplo cæteris illuminandi juris exemplum dedit.* Chriſtophorus Helvicus in Theatro Hiſtorico editionis IV. Marpurgi anno 1638. in folio, hæc habet ad annum 1150. *Irnerius vel Wernerus Germanus, primus in Italia jus publice docuit, poſt Juſtiniani tempora, Author fuit Lothario Imperatori, ut libros juris civilis publice exponi curaret, id quod factum eſt anno Chriſti MCL. Bononiæ mortuus anno MCXC.* At Sethus Calviſius in Opere Chronologico editionis IV. anni 1650. in folio, Trithemium ſequutus, longe turpius fallitur, dum illum anno Chriſti MCC. pag. 790. his verbis aſſignat: *Wernerus ſeu Irnerius vir illuſtris, juris civilis profeſſor clariſſimus, qui primus Jus Civile gloſſis illuſtravit, docuit. Romæ & poſt Bononiæ circa hoc tempus.* Trithemius.

Volunt autem plerique Juriſconſultorum recen-

centiorum, claruiſſe IRNERIVM ſub Lothario II. Imperatore circa annum 1134. vel 1136. atque ipſo imperante illo, revocaſſe ad vitam Jus Juſtinianeum ab interitu neglectus & oblivionis, vitam autem usque ad annum 1190. produxiſſe, quæ omnia falſa ſunt. Abbas Vrſpergenſis, qui unus omnium ſequioris illius ævi hiſtoricus eſt præcipuus, neque procul abfuit ab ætate IRNERII, (factus eſt enim anno 1202. presbyter, quinquennio poſt anno 1207. Ordinem Præmonſtratenſem ingreſſus, & octavo poſt, anno 1215. Abbas vel Præpoſitus factus Vrſpergenſis) hic inquam accuratiſſime, ſi recte legatur, ætatem qua IRNERIVS floruit, deſignat in Chronico ſuo his verbis. Cum de Lothario II. verba feciſſet, ita addit: *Hujus temporibus Magiſter Gratianus Canones & Decreta in unum compilavit. Eisdem quoque temporibus Dominus WERNERIVS libros legum qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis ſtuduerat, ad petitionem Mathildæ Comitiſſæ renovavit, & ſecundum quod a diva recordationis Imperatore Juſtiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpoſitis, eos diſtinxit.* Quibus verbis indigitat veram ætatem qua in jure docendo floruit IRNERIVS, nempe a temporibus Mathildæ Comitiſſæ ſeu ab anno circiter 1100. vel 1102. quo ejus hortatu Jus Juſtinianeum ab interitu vindicavit, usque ad tempora Lotharii II. ſeu Saxonis Imperatoris, ſub quo adhuc ſuperſtes florebat, ipſi etiam Gratiano Synchronus, qui tunc temporis jam incumbebat Juris Canonici Collectaneo, poſtmodum evulgando. Vixit autem usque ad prima Conradi III. Imperatoris tempora, ſeu usque ad annum circiter 1140. ſeptuagenarius circiter mortuus, vel ultimis Lotharii II. temporibus. Teſte autem Abbate Vrſpergenſi *ad petitionem Mathildæ Comitiſſæ* quæ anno 1115. die 24. Julii mortua *Libros legum qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis ſtuduerat, renovavit* &c. Carolus Sigonius vir doctiſſimus in Hiſtoria Bononienſi, quam poſt opus *De Regno Italiæ* ex tabulis ipſis Bononienſium vetuſtiſſimis concinnavit, perducta usque ad annum 1583. rerum ſerie, huicque immortuus operi, in argumento hiſtorico anni 1102. hæc verba habet: *IRNERIVS Philoſophiam Bononiæ docens, Mathildæ rogatu Pandectas interpretari cœpit, & primus in eas Gloſſas ſcripſit.* Claruit ergo IRNERIVS anno 1102. temporibus Mathildæ Comitiſſæ, cujus hortatu Pandectas interpretari cœpit, quæ anno 1115. die 24. Julii mortua eſt. Itemque temporibus Henrici IV. Imperatoris ſenioris dicti, qui anno 1106. die Martis VII. Auguſti apud Leodium mortuus eſt. Temporibus Henrici V. dicti Junioris, qui Henrico Seniori, patri ſuo anno 1106. ſuccedens, Vltrajecti anno 1125. die 23. Maji obiit. Quod rogatu Mathildæ hoc factum fuerit, hiſtorici jam adducti teſtantur. Idem autem putat, Hermannus Conringius *De Origine Juris Germaniæ* cap. 23. pag. 137. & quidem occaſione controverſiæ grammaticæ, quæ de ſignificatione vocabuli. AS; mota erat: in cujus expoſitionem cum IRNERIVS incumberet, & jus civile Romanum Juſtinianeum laudaret, rogatu Mathildæ magis magiſque illud illuſtravit. Et cum Bononienſes cives novo exemplo ſcholam publicam juris doctrinæ circa annum ſorte 1128. inſtituiſſent, IRNERIVM primum publicum Juris profeſſorem eſſe voluerunt. Contigit autem iſtud ſub imperio Lotharii II. antea Saxoniæ Ducis, qui electus Imperator anno 1125. die 13. Septembris, licet anno tantum 1133. die 6. Julii ab Innocentio II. Romæ coronatus, obierit anno 1138. die ultima Septembris. Jure igitur merito, Abbas Vrſpergenſis retulit IRNERIVM etiam ad tempora imperii Lotharii II. ſeu Saxonis Imperatoris, ſub quo ſuperſtes adhuc florebat, Gratiano Juris Canonici Magiſtro Synchronus. Imo videtur vixiſſe usque ad Conradum III. filium Friderici Sueviæ Ducis & Agnetis Henrici V. Sororis, qui Lothario II. ſeu Saxoni ſucceſſit, apud Confluentiam die 22. Februarii anno 1138. electus, & Aquisgrani à Theoduino Cardinali Papæ Legoto die 13. Martii coronatus.

Seldenus tamen in Diſſert. ad Fletam cap. 6. pag. 499 hoc de Mathilde, ſcilicet precibus ejus IRNERIVM fuiſſe perſuaſum ut jura traderet, impugnat his verbis: «Ob ætatem« haud ita commode fieri poteſt, ut is anno 1102.« hoc faceret rogatu Mathildæ, quæ etiam mor-« tua eſt anno MCXV. & ſic compluribus annis,« antequam IRNERIVS Bononiæ legiſſe ple-« rumque recipitur, id eſt, ſub Henrico V. Au-« guſto, & circa decennium ante Lotharii initia.« Sed deſipit Seldenus dum ita ratiocinatur, nihilque convenientius eſt rationi, quam ut is qui anno 1102. hortatu Mathildæ Comitiſſæ Jus Romanum e tumulo oblivionis ſuſcitaverat, Gloſſulas illi adjecerat IRNERIVS: Idem ille Scholis juris Civilis poſtea Bononiæ inſtitutis, anno 1128. ob peritiam notiſſimam ex labore præcedente, huic muneri primus præficeretur. Cum autem annos ſaltem triginta natus eſſet IRNERIVS, quando ſub Mathilde Comitiſſa anno 1102. Gloſſulas juri adjecit, vitamque illius usque ad annum circiter 1140. prorogemus, illum hinc ſeptuagenarium obiiſſe concludimus ſub initia imperii Conradi III. Imperatoris, annis quinquaginta integris ante aſſignatum ab aliis mortis tempus.

Quæritur an Jus Juſtinianeum in ſcholas iterum ab IRNERIO in Italia reductum fuerit, juſſu & auctoritate Lotharii II. ſeu Saxonis? Communiter Doctores juriſconſulti affirmant, ſed Hermannus Conringius *De origine Juris Germanici* cap. 21. & ſequenti, errorem hunc refutat, quia nempe ex nullo hiſtorico ejus ævi tale Lotharii II. decretum produci poteſt, imo diu ante illum ibi manſit arbitraria juris Juſtinianei profeſſio. Et Vrſpergenſis Abbas quamvis

vis de IRNERIO & Lothario II. loquatur, reſtituti tamen juris laudem non Lothario, ſed Mathildæ tribuit: quod ſine dubio homo doctus & harum rerum ſtudioſus feciſſet, ſi aliquid in hanc rem de Lothario ipſi notum fuiſſet; Adde his Caroli Sigonii teſtimonium *De regno Italiæ* Libro XI. & XV. ubi res Lotharii omnes diligentiſſime quidem ex antiquis monumentis perſequitur, hujus autem decreti nullam injicit mentionem, quod ſine dubio facturus fuiſſet. Adhuc clarius ex ejuſdem viri doctiſſimi *Hiſtoria Bononienſi* liquet, quam poſt opus *De regno Italiæ* ex tabulis ipſis Bononienſium vetuſtiſſimis concinnavit, huic immortuus operi. Qui tamen hujus Lotharii edicti nullam facit mentionem, imo in argumento hiſtorico anni 1102. hæc verba habentur: *IRNERIVS philoſophiam Bononiæ docens, Mathildæ rogatu Pandectas interpretari cœpit, & primus in eas Gloſſas ſcripſit.* Agit de *IRNERIO* præter citatos, Joannes Andreas Quenſtedt in Dialogo *De patriis virorum doctorum.* Martinus Lipenius in *Bibliotheca reali Juridica* paſſim, cum aliis. Chriſtianus Matthiæ in *Theatro Hiſtorico* pag. 921. hoc habet poſt Trithemium ſupra allatum, *IRNERIVS primus Legibus gloſſas apposuit, & ſuo exemplo cæteris illuminandi juris exemplum dedit, unde* Lucerna juris *dictus fuit, & inſtaurator Legum Romanarum cognominatus.*

1100 LAMBERTVS ATTREBATENSIS EPISCOPVS anno 1100 claruit, electus anno 1093. hujus Eccleſiæ Antiſtes, qui antea erat Canonicus & Præcentor Inſulanæ Collegialis Eccleſiæ, vir magni nominis hac ætate extitit, qui Eccleſiam Cathedralem Attrebatenſem à Cameracenſibus oppreſſam ac ſervituti addictam, electus Epiſcopus dignitati priſtinæ ac liberati curis ſuis ingentibus reſtituit, atque omnia ad hanc diſcordiam monumenta ſpectantia ſcripto mandavit, in volumine, quod ad noſtram quoque ætatem in archivis Attrebatenſibus adverſatum eſt, ex *Codice Lamberti Epiſcopi*, qui in bibliotheca Eccleſiæ ejusdem cuſtoditur. Inſcribuntur *Geſta de reſtauratione Epiſcopatus Attrebatenſis*, quorum partem aliquam dederant viri rerum antiquarum cognitione & diligentia memorabiles, Ferreolus Locrius & Lucas Dacherius in *Spicilegio* tomo 5. pag. 543. & ſequentibus: ſed integra edidit Baluzius beneficio J. Crignon Doctoris Sorbonici & Canonici Attrebatenſis, qui hæc omnia ex MS. Codice Lamberti Epiſcopi manu ſua deſcripſit, qui in bibliotheca Eccleſiæ ejuſdem ſervatur, atque ad Baluzium pro ſingulari ſua humanitate miſit. Sunt autem edita à Baluzio Pariſiis 1700. apud Franciſcum Muguet in 8. Libro V. *Miſcellaneorum* ſub hoc titulo pag. 237. *Incipiunt Geſta quibus Attrebatenſium civitas ſub Vrbano Romana & Apoſtolica ſedis Epiſcopo, excuſſo Cameracenſium ſubjectionis jugo, in antiquam reformatur dignitatem.* Pag. 283. *Epiſtolæ Lamberti Epiſcopi Attrebatenſis, & aliorum ad ipſum*, quibus continentur Epiſtolæ CXLIV. Pag. 377. *Privilegia conceſſa à Lamberto Epiſcopo Attrebatenſi*, numero XIV. Quæ omnia idem Lambertus Epiſcopus collegiſſe videtur ac poſteris reliquiſſe in memoriam rerum a ſe geſtarum, vel aliquis mandato illius, nam *Lamberti Epiſcopi MS. Codex* appellatur. Addita autem *Varia de rebus Attrebatenſibus* Lamberto poſteriora pag. 401. ad 443. nimirum *Epiſtola XLVI.* Epiſcoporum Attrebatenſium ſequentium, quæ rebus etiam Eccleſiaſticis illuſtrandis prodeſſe poſſunt. Hæc de *Collectaneo* Lamberti, qui anno 1112. Epiſcopatus ſui 18. adhuc in vivis erat, quem nullus opinor Eccleſiaſticis ſcriptoribus accenſuit.

BERNARDVS TOLETANVS ARCHIEPISCOPVS poſt annum 1090. floruit, nam interfuit Legionenſi Concilio ac præfuit anno 1091. Concilio Nemauſenſi anno 1096. denique tanquam ſedis Apoſtolicæ Legatus Concilio Gerundenſi anno 1097. Scripſit ſermones IV. in Antiphonam *Salve regina miſericordiæ*, quos huc uſque ſub nomine Divi Bernardi Claravallenſis Abbatis habuerunt editiones Operum divi Bernardi, ſed Joannes Mabillon Bernardo Toletano Archiepiſcopo aſſeruit, in ultima editione Operum Divi Bernardi Pariſienſi voluminibus in folio duobus anno 1690 apud viduam Joannis Baptiſtæ Coignart, Tomo V. pag. 711. quem proinde ex authoritate Mabillonii Scriptoribus Eccleſiaſticis accenſuimus. 1100

S. STEPHANVS DE MVRETO, primus Prior, inſtitutor & fundator Ordinis Grandimontenſis, ita cognominatus a cella ſeu loco Eremi de Mureto, ubi ſolitariam duxit vitam. Hic a Domino electus, juxta formam converſationis Eremitarum Calabriæ & Ægypti, cum viro præſtantiſſimo Milone Beneventano Archiepiſcopo, in cujus conſortio annos quidecim educatus fuit, electa poſt ejus exceſſum Anachoretica vita, Romanum cui notus erat Pontificem adiit, a quo inſtanter petiit tandemque obtinuit, ut vitæ Eremiticæ formam & ordinem, quem in Calabria didicerat & obſervari viderat, ſibi in remiſſionem peccatorum injungeret. Ductus igitur a Spiritu, & Apoſtolica (ut loquuntur) authoritate fultus, ad Eremum quam *Muretum* vocitant, horis quatuor à civitate Lemorica diſtantem anno Domini 1076. ætatis autem ſuæ 30. pervenit. Multi vero ſeculum deſerentes, ipſum ſecuti & imitati ſunt, quibus eandem vivendi normam oſtendit & *Regulam* ſcripſit, ſuisque fratribus obſervandam reliquit: qua omnem carnium uſum, curamque & conſortium mulierum, ſubſtantiam pecorum ſeu animalium, agrorumque proprietatem & occupationem, exceptis Eremis in quibus degerent, diſcipulis ſuis perpetuo interdixit. Hanc Regulam tam Adrianus IV. quam Vrbanus III. Alexander III. Lucius III. Romani Pontifices, ſuccedentibus temporibus confirmarunt, ordinem hunc novum multis privilegiis 1100

güs & ſpecialibus indultis munientes. Incipit Prologus hujus Regulæ, *De Vnitate & diverſitate Regularum* ab his verbis: *Filii mei & fratres dilectiſſimi, quamvis ſit ardua & arcta via quæ ducit ad vitam, magna tamen eſt domus Domini* &c. Caput 1. De obedientia. *Quisquis hanc Religionem Deo inſpirante ingredietur, promittat obedientiam Deo & Paſtori* &c. Impreſſa illa Rotomagi anno 1671. apud Euſtachium Viret in area Palatii; & antea quoque Divione, anno 1645. apud Philibertum Chavance. Quam vidi quoque manuſcriptam in veteri Codice Bibliothecæ ſancti Victoris, Canonicorum Regularium divi Auguſtini, littera EE. 15. fol. 205. & ſeqq. Attamen cum editere hujus Operis, Lector advertet, hanc *Regulam* ab ipſo ſancto Stephano non ſuiſſe conſcriptam, ſed verbo & exemplo per qoinquaginta ſere annos in diſcipulorum cordibus inſculptam, atque ab ipſis poſtmodum, maxime autem à Petro Lemovicenſi qui *Sancto Stephano* proxime ſucceſſit, collectam fuiſſe, & deinceps a Guillelmo de Treinhaco ſexto Priore in eum ordinem quo nunc habetur, anno circiter 1180. adductam: quam approbavit Clemens III. ſummus Pontifex anno 1188. expreſſis literis in archivo Grandimontenſi aſſervatis. Vnde non mirum ſi in ea capitibus 60. & 62. fiat mentio *Grandiſmontis*, quem nunquam incoluit ſanctus Stephanus: quod eſſet omnino inconveniens, ut & alia quædam. Scriptor itaque illius primus *Petrus Lemovicinus*, qui anno 1139. obüt: ultimus atque alter ordinator, *Guillelmus de Treinhaco*, qui illius confirmationem ab Vrbano 3. anno 1186. & à Clemente 3. anno 1188. obtinuit. Sub ejusdem *Sancti Stephani* nomine, in celebri Bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis, Codice MS. 727. quingentorum circiter annorum, hic rubricatis litteris titulus: *Incipit liber religioſiſſimus De doctrina Beati Stephani Confeſſoris, primi Patris & inſtitutoris Ordinis Grandimontenſis.* Tum ſequitur Tractatus ſive doctrina. *Multis modis Dominus Stephanus diſcipulos ſuos edocebat, qualiter & de vita ſua inquirentibus reſponderent, hoc eis dicens: Fratres ne miremini ſi nonnulli a vita veſtra moribusque diſſentiunt, quandoquidem ab eo quod illi tenent vos diſſidetis, & non vultis eos ſequi in hoc quod faciunt. Quid igitur vos de illis ammiremini* &c. Ad finem rubricatis literis, *Explicit liber de doctrina Beati Stephani Confeſſoris, primi inſtitutoris Ordinis Grandimontenſis.* Ex his autem Opuſculi devoti primis lineis, conſcriptum videtur ab aliquo ex ejus diſcipulis qui eum olim audiverat, circa ſeculi XII. initium, ab eodem nempe *Petro Lemoviceno:* non autem ab ipſo ſancto Stephano, qui circa annum 1100. maxime floruit dictatum, & ſi inde contemni Opus, quod vivente forſitan Stephano collectum eſt, non debeat. Tandem Stephanus à ſeculo ad Chriſtum Dominum, in cella de Mureto, Diaconus tantum exiſtens, emigravit anno Domini 1124. ætatis ſuæ 80. effectus in hoc imitator alterius S. Stephani Protomartyris & Levitæ, plenus miraculis & Operibus bonis, ſexto Idus Februarii, cum annos fere quinquaginta in eremo vixiſſet. Inſcriptus Eccleſiæ Romanæ faſtis à Clemente 3. anno 1189. Qui plura cupit, adeat *Galliam Chriſtianam* Sammarthanorum fratrum tomo 4. pag. 492. verbo *Grandiſmons*, ubi ſucceſſio Præpoſitorum hujus Ordinis. De eodem Joannes Bollandus, ad diem 8. Februarii in *Actis Sanctorum*, ubi Vita ejus ad plenum refertur, maltaque de Ordine *Grandimontenſium* reſeruntur.

RADVLFVS ARDENS, patria Pictavinus, 1100
claruit anno 1100. vel circiter & ulterius forſitan. Hic legitur ex parentibus nobilibus ortus in agro Benchoratum, ex viculo de Beaulieu oriundus, ut erat ingenii juxta cognomentum ardentis, ingente quoque mentis ardore in ſuis concionibus declamabat. Vnde celebris tunc temporis factus à Guillelmo IV. Aquitanorum Duce, in aulam adoptatus eſt. Homilias ſuas inter arma ſcripſiſſe dicitur, cum eſſet Guillielmo huic Bolſicoſo à concionibus ſimul & bellicis conſiliis. Ambigo tamen plurimum, annon gratis & abſque teſte ad fidem idoneo, iſta de Rodulfo Ardente ſcribantur à Franciſco Combefis. Præter alios *libros Epiſtolarum & Hiſtoriam Belli contra Saracenos* a Godefrido Bullonio, cui etiam ut aſſecia Ducis ſui interfuiſſe dicitur, ſcripſit aliud opus grande quatuordecim libris diſtinctum, quod *Speculum Ardentis* nuncupatur. Hæc lapſu temporum, interüiſſe arbitror. Reſtant ipſius *Sermones ſeu Homilias* de tempore ac de Sanctis totius anni quas duobus in 8. tomis impreſſas vidi Pariſiis anno 1573. apud Michaelem Cheſneau, via Jacobæa, ſub quercu viridi. Item Antverpiæ annis 1571. & 1576. in 8. apud Petrum Bellerum. Et Coloniæ anno 1604. duobus tomis in 8. Agunt de *Radulfo Ardente* Antonius Poſſevinus tom. 2. *Apparatus ſacri.* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Literaria*, ad annum 1101. pag. 636.

ALEXIVS COMNENVS Imperator Ori- 1100
entis, ſucceſſit in Imperio Nicephoro Botoniatæ anno Chriſti MLXXXI. qui per annos XXXVII. ſummam rerum obtinuit. Eccleſiaſticis ſeſe negotiis plurimum immiſcuit, nec expers doctrinæ ſuit. Extant *Alexii Comneni Imperatoris Novellæ* ad Eccleſiam ſpectantes in Jure Græco-Romano Tomo 1. pag. 123. Tomo 2. pag. 179. & apud Cotelerium Tomo 2. *Veterum monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, ut teſtatur Carolus du Freſne du Cange in Catalogo Scriptorum quem ſubjecit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 43. Idem in eodem *Lexico* ſeu *Gloſſario* col. 115. verbo *ἀργυρὸν*, teſtatur *Rationale Peraquatorum Alexii Comneni* extare Græce MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice MS. 1024. qui tamen in *Catalogo MSS. Codicum* quibus in *Gloſſario* hoc concinnando uſus fuit,

fuit, col. 23. ita loquitur. *Alexii Comneni Imperatoris Rationale Peræquatorum* ex Codice Regio 2724. hoc titulo, Παλαιὸς λογαριακὴ τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος: & Νέα λογαριακὴ νῦν ἀπαιτουμένη διὰ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. *Antiquum Rationale Augusti Cæsaris, & Novum Rationale quod modo exigitur ex præcepto inclyti Imperatoris Domini Alexii Comneni.* Item *Alexii Comneni monita ad Spaneam nepotem verſibus Politicis Græco barbaris* ex Codice Menteliano, nunc Regio, ſub hoc titulo, Ἐξ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ μακαρίτου, ἐκείνου. Λόγοι Χρηστοὶ βουλευτικοὶ πάνυ ὡραιόμενοι, πρὸς τὸν ἀνέψιον αὐτοῦ Σπανέαν τὸν ἐπίκλην: de quibus vide Lambecium Libro V. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 262. ubi editum opus Venetiis teſtatur. Scripſiſſe etiam videtur adverſus Latinos, ut teſtatur Nicolaus Hydruntinus Lib. 1. *De proceſſione Spiritus Sancti contra Latinos:* „Τοῦτο τὸ λῆμμα τῆς ἀγχινοίας ἐστὶ τοῦ συνετωτάτου βασιλέως Ἀλεξίου. τούτῳ γὰρ ἐχρήσατο ποτὲ κατὰ τοῦ Μεδιολάνου Ἐπισκόπου διαλεγόμενος. *Hoc Lemma ſolertia eſt prudentiſſimi Imperatoris Alexii, eo enim uſus fuit aliquando, adverſus Epiſcopum Mediolanenſem diſputans.*„ Verum invidit nobis Opuſculum iſtud Imperatorium lapſus temporis. Mortuus anno 1118. Alexius Comnenus, Joannem Comnenum filium ſucceſſorem reliquit. Hæc ex Leone Allatio Lib. 2. *De conſenſu utriusque Eccleſiæ* cap. 10. num. 2. col. 626. Lambecio Lib. 5. *Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* pag. 262. Carolo du Freſne Domino du Cange in Catalogo ſcriptorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, coll. 23. & 43.

1100 NICETAS SEIDUS, ſcriptor Græcus, adverſarius Latinorum, claruit circa annum 1100. vel 1110. ſi in re obſcura recte conjicitur, de quo ita Leo Allatius Lib. 2. *De conſenſu Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis* cap. 10 num. 2. col. 630. „Niceta quoque Seidus his iisdem „temporibus cum videret à Latinis proponi in„hærendum eſſe opinionibus Eccleſiæ Romanæ, „tanquam antiquioris, venerabilioraque eſſe „novis antiquiora: Scripſit adverſus eosdem „Opuſculum, *Non ſimpliciter antiqua novis venerabiliora, idcoque neque nova vetus Roma, nec Sedes Sede* Multa illius dicta à nobis ſupra, pro„ut ferebat accaſio, refotatæ ſunt.„ Ex hoc Opere ampla quædam nec contemnenda fragmenta, profert Leo Allatius Lib. 1. *De conſenſu utriusque Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis* cap. 14. num. 1. col. 209. num. 2. col. 211. Lib. 2. cap. col. 475. & 476. lib. 3. cap. 12. §. 4 col. 1111. Idem mihi videtur, cum Niceta Chartophylace Niceæ, cujus extat in Codice MS. Græco 1334. Regiæ Galliarum Bibliothecæ Tractatus hujus rituli, Κατὰ πόσους καιροὺς, καὶ διὰ ποῖα αἰτιάματα ἐσχίσθη ἀφ' ἡμῶν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία, cujus meminit Carolus du Freſne in Catalogo Scriptorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 30. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1110. pag. 639. Fuit ergo NICETAS SEIDUS ejusdem ætatis ac Græciæ Munachus, cujus meminit Antonius Arnaldus in libro *De perpetuitate fidei Eccleſiæ Catholicæ circa præſentiam ac realitatem corporis & ſanguinis, Chriſti in Euchariſtia ſacramentu*, quemque MS. extare Græce air in bibliotheca Gallorum Regia. Extat autem inter MSS. Codices Bodlejanæ Oxonii in Angliæ bibliothecæ, in manuſcriptis Baroccianis Codicibus, Codice 131. pag. 390 Nicetæ Σεΐδου πρὸς Λατίνους. Περὶ γενέσεως τοῦ Ἀδὰμ, τῆς Εὔας, τοῦ Σὴθ, καὶ περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ἤτοι περὶ τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Incipit opuſculum ὁ Ἀδὰμ &c. Meminit hujus ſcriptoris poſt Arnaldum citatum, Catalogus Manuſcriptorum Codicum Bodlejanæ bibliothecæ pag. 16. columna 2. Codice 131. Ex hoc Opere ampla quædam, nec contemnenda fragmenta profert Leo Allatius *De Conſenſu utriusque Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis* lib. 1. cap. 14 §. 1. 2. libro 2 cap. 1. §. 2. lib. 3. cap. 12. §. 4. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1110. pag. 639.

THEODERICUS ABBAS SANCTI TRUDONIS, in Epiſcopatu Leodienſi, Monachus Ordinis divi Benedicti, hac quoque ætate claruit, nomenque ſuum poſteris commendavit, *Legendarum* compoſitione multarum. Quo tempore vixerit Legendarum ejusmodi ſcripeor Theodoricus, patet ex Chronico S Trudonis, quod extat tomo VII. *Spicilegii* Dacheriani. Nam ad finem libri V. hujus *Chronici*, Theodoricus 3. Calendas Februarii anno Domini 1099. Abbas Trudoniani Cœnobii conſecratus dicitur. Ex eodem libro V. *Chronici*, diſcimus occaſionem Scriptionis *Vitæ Sancti Baronis*. Depoſitus ab Abbatia Trudoniana, in Monaſterium Ganda exulare ob eas cauſas coactus eſt, quas in Obſervationibus præviis ad Vitam ſancti Baronis retulit Joannes Mabillonius Seculo 2. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 393. Theodoricus igitur exul ac deſtiturus ab officio, Gandæ in Monaſterio Sancti Petri recluſus, ſub contentione Abbatum Lanzonis & Luponis, qui Metenſis & Leodienſis Epiſcoporum factione, *De dignitate & Præfectura Abbatiæ Trudonianæ* certabant, rogatu Gandenſium fratrum *primariis Actis ſancti Baronis exornandis* operam contulit: unde ſub finem hujus Vitæ altius ornatius conſcriptæ, calamitoſum illud tempus deplorat. Hæc Vita S. Baronis extat apud Laurentium Surium ad diem 1. Octobris. & apud Joannem Mabillon Seculo 2. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 395. ubi de hoc Theoderico in Præludiis ad hanc Vitam pag. 393. Idem hortatu Joannis Abbatis & Monachorum Cœnobii Trudoniani *Libellum novum de Vita ſancti Trudonis* ſcribere ſub finem ſeculi XI. aggreſſus eſt, quo in Opere proprium ſibi 1100

nihil agnoſcit *præter verba alio ſenſu derivantia*, authoritatem à ſcriptoribus receptiſſimis mutuatus: qui tamen nonnulla de Sancti Trudonis ætate inſeruit, quæ cum Chronologia recta convenire nullatenus poſſunt. Extat apud ſurium, ad diem 23. Novembris. Idem ſcripſit *Vitam Sancti Rumoldi Archiepiſcopi Dublinienſis & Martyris*, quæ extat apud Surium, ad diem 1. Julii. *Vitam S. Baronis*, quæ apud Surium die 1. Octobris. *Vitam ſanctæ Landradæ, Virginis Belgicæ*, quæ apud Surium ad diem 8. Julii, ſed mutila quam ad diem dictam dabunt integram Succeſſores Bollandiſtæ, & quæ MS. integra in Rubræ vallis Cœnobio prope Bruxellas. *Vitam S. Amalbergæ Virginis Tamiſienſis*, quæ nondum edita, extabat alia manuſcripta apud Aubertam Miræam, & MS. extare dicitur in Cœnobio Cameræ juxta Bruxellas. Sermonem de tranſlatione ſanctorum Trudonis *Presbyteri & Confeſſoris & Eucherii Aurelianenſis Epiſcopi*, quem habet Surius ad diem 25. Novembris. Sub finem autem libri ſexti *Chronici Sancti Trudonis* edocemur, obiiſſe Theodoricum in Monaſterio Gandavenſi Sancti Petri, anno 1107. ſeptimo Calendas Maji. De illo Sigebertus in libro *De viris illuſtribus* cap. 170. & Aubertus Miræus in *Scholio* ad dictum Caput Sigeberti pag. 157. *Bibliotheca Eccleſiaſtica*. Et in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 354. pag. 245. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 368. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Theodoricus* pag. 822. editionis 1643. Lovanii in 4.

HVGO SANCTI PETRI FLAVINIACENSIS IN BVRGVNDIA ABBAS, Monachus primum Cœnobii ſancti Vitoni Virdunenſis, ſub Richardo Abbate ob vitæ ſanctimoniam celeberrimi. Hic ex Imperatorio ſtemmate Othonis tertii nepos ut ipſe affirmat in *Chronico*, qui electionem ſuam in hunc modum profert ad annum 1097. quo Abbas Flaviniacenſis renuntiatus eſt. *Dominus Eduenſis Epiſcopus Hugano conqueſtus plurimum deſolationem Flaviniacenſis Eccleſiæ, cum jam poſt obitum Domini Rainaldi fratris Ducis, ſeptem annis Eccleſia eadem paſtore viduata manſiſſet: me, eo quod quaſi eſſem notus Archiepiſcopo, quod etiam perſæpe fecerat, requiſivit ab eo in Abbatem.* Itaque Rainaldo Abbate Flaviniacenſi Ducis Burgundiæ frater, anno 1090. mortuo, & Abbatia per ſeptennium vacante, Hugo ex Imperiali ſtemmate anno 1097. ſubſtitutus eſt. Scripſit *Chronicon* ſuum à Chriſto nato ad annum usque 1102. quod primus avulgavit Philippus Labbeus Soc. Jeſu Presbyter Theologus, tomo I. *Novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum* pag. 75. Hoc autem vere eximium Opus, dum adhuc eſſet Monachus apud ſancti Vitoni Virdunenſis Abbatiam, ſcribere aggreſſus fuit, unde & à nonnullis *Chronicon Virdunenſe* appellatur: permanſit autem in Cœnobio Flaviniacenſi, usque ad annum 1102. quo & obiiſſe dicitur, ex quo etiam *Chronicon Flaviniacenſe* vocatur. Opus iſtud *ſeculi præſertim undecimi Theſaurum incomparabilem* dicit Labbeus, qui illud ex ipſo authoris Autographo in Bibliotheca Collegii Claromontani Pariſienſis ex Jacobi Sirmondi rapinis ut audio aſſervato, publici Juris fecit, anno 1657. duobus in folio tomis, Pariſiis apud Sebaſtianum Cramoiſis. Illud tamen Chronicon quale ab authore factum eſt, tale omnino à Labbeo productum non eſt, qui ingenue fatetur, excluſiſſe conſulto e priore parte vulgaria quamplurima & inutiles lacinias aliunde acceptas: quas (inquit) cordatus nemo atque induſtrius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ indagator, merito unquam jure deſiderabit. Multi tamen hodie ſunt, qui Opus iſtud quale ab Hugone conſcriptum eſt, non eſſe productum à Labbeo in lucem, conqueruntur; dicentes plurima ſæpius inutilia viris doctis viſa ac refecta, ab aliis utilia fuiſſe viſa ac neceſſaria. Plura de *Hugone Flaviniacenſi Abbate* ejusque Chronico, Labbeus in Prolegomenis ad ſuam *Bibliothecam Novam Manuſcriptorum librorum*. Sammarthani Fratres tomo IV. *Gallia Chriſtiana* in Abbatibus Flaviniacenſibus, pag. ſeu fol. 386. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1101. pag. 636.

DISSERTATIO SINGVLARIS DE COLLECTANEO SEV COLLECTIONE ANSELMI BANDVRII, QVÆ IMPERIVM ORIENTIS INSCRIBITVR.

PROLOGVS

1100 ANONYMVS GRÆCVS SCRIPTOR, qui circa annum MC. floruiſſe ſub Alexio Comneno Imperatore creditur, libros tres, Græce, *De urbis Conſtantinopolitanæ ſitu & præſtantia*, itemque *De Templo ſanctæ Sophiæ* in urbe eadem librum quartum, in Bibliotheca Galliarum Regis Codice MS. Græco 3058. in quarto conſcripſit; quo opere occaſionem nactus eſt *Anſelmus Bandurius*, Raguſinus, Monachus Ordinis divi Benedicti Congregationis Melitenſis, multa convaſandi ac diſperſa hinc inde colligendi, quæ Hiſtoriæ Byzantinæ deeſſe arbitratus eſt, ut Collectionem ſub hoc titulo Græco-Latinam Orbi litterario offerret: *Imperium Orientis*,

tis, ſeu Antiquitates Conſtantinopolitanæ, in quatuor partes diſtributæ, cum ex Scriptoribus jam editis, tum ex MSS. eruta & collecta primum in unum, opera & ſtudio Domini ANSELMI BANDVRII, *Raguſini, Presbyteri & Monachi Ordinis divi Benedicti è Congregatione Melitenſi, 2. in folio Voll. Græce & Latine. Pariſiis anno 1711. apud Joannem Baptiſtam Coignard, Regis & Academiæ Typographum.*

Mentionem hujus Operis, ſeu Collectionis, faciunt ampliſſimam Diarium Eruditorum Pariſienſe anni 1712. menſe Septembri, editionis Amſtelodamenſis in 12. à pag. 291. ad 312. Item Acta Eruditorum Lipſiæ, anni 1712. menſe Martio in Novis Litterariis, pag. 144. breviter, ſed latius menſe Novembri pag. 485. ad 491. quoad Volumen primum, de qua referam, additis paucis, verbotenus, quæ Eruditi Lipſienſes habent. Inter eos, qui Conſtantinopolitanæ urbis antiquitates tradere aggreſſi ſunt, primus *Petrus Gyllius* fuit, ex agro Albienſi apud Gallos natus, qui, à Franciſco I. Francorum Rege, Codicum Græcorum comparandorum cauſa, illuc miſſus, pleraque ab Hiſtoricis recenſita loca coram inſpexit, & cum iiſdem contulit; deinde ex peregrinatione diotina redux, libros tres *de Boſphoro Thracico*, & libros quatuor *de Topographia Conſtantinopoleos ac de illius antiquitatibus*, accurato ſtudio ſcriptos, poſteritati reliquit, quæ eoſdem omni tempore magni fecit, & in deliciis habuit.

Poſt hunc *Joannes Meurſius* Notis brevioribus *Codinum de Ædificiis* illuſtravit, quem deinde ſecutus *Petrus Lambecius*, ejuſdem *Codini* Opus de Græco Latinum fecit, & uberioribus nec ſpernendis animadverſionibus edidit. Superaſſe tamen horum io eo genere doctrinam & induſtriam creditur *Carolus Ducangius*, aliis quoque monimentis clarus, in *Conſtantinopoli Chriſtiana*, qua ipſa ex Scriptoribus editis pariter & ineditis incredibili labore adornata, à *Bandurio* Byzantinæ Hiſtoriæ parens dici meruit. Neque tamen omnem materiam ita præripuiſſe Auctori noſtro viſus eſt, ut ab eo dictis non demi aliquid debeat, vel poſſet addi. Inciderat nimirum *Bandurius*, cum Regiæ Pariſienſis Bibliothecæ Codices manu exaratos evolveret, in Codicem Græcum num. 3058. 4. *Patria ſeu Origines urbis Conſtantinopolitanæ* inſcriptum. Cumque animadverteret Scriptorem Operis *Codinum* annis circiter trecentis & quinquaginta, quod ex Jambis præmiſſis apparet, præcedere, diverſa etiam methodo rem totam tractare, eundem per otium Latinum facere, ac, ubi opus eſſet, Commentariis illuſtrare incepit.

Hoc inſtitutum adeo arriſit viris nonnullis doctis, quorum ſententiam expiſcabatur, ut ſponte currenti ad abſolvendum opus iſtud modis omnibus calcar adderent. Atque hunc quidem ſolum Scriptorem edere initio animo volvebat *Bandurius*; ſed cum laborem quotidie ſuccreſcere videret ſilvâ rerum notabilium *Coignardus*, cujus typis & ſumptibus edi debebat, hic aoctor eidem extitit, ut adjunctis aliis nonnullis duos in Tomos Opus diſtingueret, unde demum enata eſt hæc *Veterum Scriptorum rerum Byzantinarum Collectio*.

CAPVT PRIMVM.
DE VOLVMINE SEV TOMO I. BANDVRIANÆ COLLECTIONIS.

ABſolvitur autem *Tomus prior* Partibus tribus, quibus *Græcorum* quorundam ſequioris ævi ſcripta, partim jam vulgata, partim inedita, adhuc comparent. Poſterior, cujus occaſionem ſeorſim dabimus, Commentarios in Libros ante memoratos, *Antiquitatum* nempe *Conſtantinopolitanarum*, & Scriptores noonullos alios complectitur. Nos quæ in qualibet Tomi prioris Parte ſcripta reperire liceat, paucis ſubjiciemus. Opus autem iſtud, ſeu Collectaneum omne Magno Tuſciæ Duci dedicatum reperitur, cui *Bandurius* maxime devinciebatur, tum ob plurima ab illo beneficia accepta, tum quod eum, in Gallias ob ſtudiorum promotionem miſſum, ſumptibus ſuis aluerit, ac protectione ſingulari dignatus ſit. Tum ſequitur Præfatio ad Lectorem, ampla & erudita; qua totius inſtituti ſui rationem reddit, in qua multa etiam eruditionis reconditæ ſuæ argumenta non contemnenda profert. Atque ad Partis primæ frootem reperitur *Tabula Chronologica Imperatorum & Conſtantinopolitanorum Patriarcharum*, à Cooſtantino Magno & Metrophane, usque ad hanc urbem a Turcis captam. Hæc Tabula ita diſponitur, ut ſucceſſiones utrorumque oſtendat in columnis duabus lateralibus, ac tertia, quæ annos Nativitatis Chriſti in medio deſignat, eodem tempore exhibeat Hiſtoricam Synopſim rerum Hiſtoriæ Byzantinæ principalium, tam Civilium & Laicarum quam Eccleſiaſticarum: atque iſta ratione medeatur ſterilitati, quæ ab ejusmodi Catalogis ferè inſeparabilis eſt.

In prima autem Parte, in qua *De Diviſione Imperii Romani in Themata, ſive Provincias, necnon de Provinciis atque urbibus, Imperatori Conſtantinopolitano olim ſubjectis*, continetur *Conſtantini Porphyrogeneti* Liber unus *de Thematibus Orientis*, pag. 1. Quem jam ante Latina Verſione & Notis adornatum emiſerat *Bonaventura Vulcanius*, Lugduni Batavorum, apud *Franciſcum Raphelengium* 1588. in 8. Et poſt eum cum variis lectionibus, emendationibus ac ſupplementis Fredericus Morellus in Operibus Conſtantini, ibidem ex officina Elzeviriana 1617. in 8. Cui ſubjungitur *alter ejuſdem Conſtantini de Thematibus Occidentis Liber*, pag. 20. ab eodem *Morello* editus. Utrumque Bandurius Librum cum MS. Codice Regio bombycino, num. 2431. ante quingentos annos circiter ſcripto, collatum emendatiorem hic protulit.

Conſtantinum excipit *Hieroclis Grammatici Syn-*

Synecdemus, ſive Comes Peregrinationis, Opus de Provinciis ac urbibus, quæ Imperatori Conſtantinopolitano parebant; Provinciæ quidem 64. urbes 935. quem Librum *Lucas Holſtenius* ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ deſcriptum, & ad alium Altempſianum Codicem correctum, necnon ex duobus aliis Farneſianis expletum, Latinaque interpretatione donatum, una cum Conſtantino *de Thematibus & de Imperio adminiſtrando*, in Corpore Hiſtoriæ Byzantinæ edere pollicitus erat. Morte tamen prævento Holſtenio, cum aliis ſchedis *Holſtenianis* deliteſcentem in Bibliotheca Barberina, Tomo II. *Antiquitatis Eccleſiaſticæ illuſtratæ, in Appendice ad Opus Geographicum*, publici juris fecit *Emmanuel à Schelſtrate*, Romæ 1692. typis Congregationis de propaganda fide: vel alius poſt ejus mortem, qui fata Schelſtratii honorare voluit.

Anſelmus Bandurius in Præfatione pag. 3. hunc partum ſuo *Hierocli* contra Schelſtratium vindicat, deceptum, ut oſtendit, loco quodam Conſtantini ex ſecundo de Thematibus ſumpto, quem ille Hieroclis putabat, cum ipſius Conſtantini eſſet. Addendum eſt, idem Hieroclis opuſculum a *Carolo de Sancto Paulo* ad calcem *Geographiæ Sacræ* editum fuiſſe, ſed mutilum. Hoc Opus a Bandurio editum p. 31. ad 52.

2. In ſecunda Parte exhibentur Tractatus nonnulli politici, in quibus forma adminiſtrandi Imperii præſcribitur. Primas hic obtinet *Conſtantini Porphyrogeneti de adminiſtrando Imperio*, pag. 53. ubi plurimarum Gentium, Patzinacitarum, Ruſſorum, Bulgarorum, Turcarum, Saracenorum, Dalmatarum, Chrobatorum, Slavorum, Francorum, Italorum, aliorumque origines, ingenia, vires expendit: quidve ab iis vel timendum ſit vel ſperandum Imperatori Conſtantinopolitano. Prodiit & hoc Opus Græce & Latine auctore *Johanne Meurſio*; & cum ejusdem Notis, apud Ludovicum Elzevirium Lugduni Batavorum 1617. 8. *Bandurius* ex Codice Regio membranaceo optimæ notæ num. 2661. innumerabiles mendas, quibus Meurſiana editio ſcatebat, in textu pariter & verſione ſuſtuliſſe, ſuppleviſſe multa, præter caput XXXIII. *de Iberia*, & XXIV. *de Hiſpania*, quæ *Meurſius*, utpote nimis corrupta, ſine interpretatione Latina dereliquerat, Latina ſe feciſſe indicat.

Sequuntur autem *Agapeti ſanctiſſimæ Dei*, ut ipſe profitetur, *magnæ Eccleſiæ, hoc eſt ſanctæ Sophiæ Diaconi*, (dubium cujus, fuerunt enim eodem nomine eodemque tempore plures) *Capitula admonitoria LXXII. ad Imperatorem Juſtinianum*, pag. 159. jam ante aliquoties a *Joachimo Camerario*, deinde cum Notis, ſed imperfectis, *Drandii*, aliis *Stephani Schroningi*, poſtremo *Bernardi Damkii* Hamburgenſis, Baſileæ 1633. edita; quæ Bandurius cum duobus MSS. Regiæ Bibliothecæ Codicibus contulit, & pluribus in locis emendavit. Quod idem præſtitit in illis, quæ *Agapeti* σχεδὴν Βασιλικὴν excipiunt, *Baſilii Macedonis Capitibus Exhortationum LXVI. ad Leonem filium*, pag. 171. a *Frederico Morello* primum Græce, poſt cum Verſione & Notis ejusdem *Damkii*, *Baſileæ* anno 1633. vulgatis.

Agmen demum Paræneticorum claudit *Theophylacti, Acridæ in Bulgaria Archiepiſcopi, Inſtitutio Regia, ad Porphyrogenetum Conſtantinum, Michaelis Ducæ Parapinacis & Mariæ Auguſtæ filium*, pag. 193. Quam, cum eſſet extra Corpus Hiſtoriæ Byzantinæ, in hunc locum cum interpretatione *Petri Poſſini*, aut potius paraphraſi, qui eandem ex Codice ſingulari Bibliothecæ Regiæ Mediceæ anno 1651. Pariſiis in 4. vulgaverat, reponendam duxit doctiſſimus *Bandurius*. Notat autem hic in Præfatione pag. 5. obiter errorem nonnullorum, qui *Theophylactum* ſub ſeculi noni finem floruiſſe ſcribunt, cum ſub finem undecimi vixerit: quorum error cum ex hoc ſcripto, tum ex ipſius Epiſtolis a Meurſio editis, facile refellitur.

Tandem pervenimus ad *tertiam* Collectionis hujus Partem, unde Operis hujus initium, ſeu *Antiquitates* dictæ *Conſtantinopolitanæ* pag. 1. proprie incipiunt: nam quæ præcedunt duabus Partibus prioribus, velut Præliminaria duntaxat conſideranda ſunt. Conſtat iſta Pars libris VIII. *Antiquitatum Conſtantinopolitanarum*, quarum libri IV. priores illi ſunt, qui ſub titulo *Patria ſeu Origines urbis Conſtantinopolitanæ*, ex Codice MS. Regio 3058. chartaceo ſuperius commemorato, circa *Michaelis Palæologi* tempora conſcripto, & Conſtantinopoli advecto, paucisque poſt *Ducangii* obitum annis in Bibliothecam Regiam illato, nunc primum in lucem prodeunt, p. 2. 23. 41. 65. ad 81.

Auctorem illorum ſub *Alexio Comneno* vixiſſe, ex Jambis in fronte poſitis, eidemque Imperatori nuncupatis, arguitur; fuiſſe vero Monachum, ex Præfatione, in qua Alexium a munificentia & liberalitate in Monachos laudat, conficitur. Cæterum in eo *Codino* præferendus, quod ſecus ac ab hoc factum deprehenditur, urbem in tres partes diſtributam deſcribat, atque adeo ſingulis ædificiis ſitum ſuum quem tenuere adſignat. Liber IV. deſcribendo Sanctæ Sophiæ Templo totus occupatur; cujus deſcriptio, quam facit, in multis non convenit cum aliis Scriptoribus, qui de eo egerunt.

Liber V. *Breves Enarrationes Chronologicas*, pag. 81. incerti Auctoris, quas *Lambecius* ad calcem Codini ſui, ſub titulo, *Anonymi Collectanea de Antiquitatibus Conſtantinopolitanis*; & FRANCISCUS COMBEFISIUS in *Manipulo originum rerumque Conſtantinopolitanarum*, ſub inſcriptione, *Breves Demonſtrationes Chronographicæ*, Pariſiis 1664. in 4. cum interpretatione Latina ac Notis promulgaverant, quæque hactenus extra Corpus Hiſtoriæ Byzantinæ exſulaverant, exhibet.

Libro VI. ſiſtitur *Narratio Nicetæ Choniatæ, de ſtatuis Conſtantinopolitanis*, quas Latini capta urbe confractas in monetam conflaverant, p. 107. qui Liber hactenus lucem non viderat, ſed in Codi-

ce

ce quodam MS. Bibliothecæ Bodlejanæ inventus, a Viro Cl. *Joanne Erneſto Grabio*, nuper magno litterariæ rei diſpendio morte extincto, deſcriptus, & ad doctiſſimum virum *Joannem Boivinium*, Chriſtianiſſimo Regi a Bibliotheca, quique eundem Tomo IV. *Gregoræ* Operum inſerere promiſerat, miſſus, huic *Bandurio* ab eodem liberaliter communicatus fuit. Subjicitur deinde opuſculo huic GEORGII PACHYMERIS *Deſcriptio Augustæonis, ſive Auguſtæi atrii pulcherrimi atque ampliſſimi Ædis Sophianæ*, pag. 114. In quo ſtatua equeſtris Juſtiniani erat, ab eodem Boivinio in Notis ad Gregoram edita, ſed Græcè tantum. Porro *Photii Patriarchæ Deſcriptio Eccleſiæ novæ in Palatio à Baſilio Macedone extructæ*, p. 117. quam Lambecius primum Græcè, deinde etiam Combefiſius in *Manipulo originum Conſtantinopolis* additâ Latinâ verſione produxit, quæque & ipſa in Corpore Byzantino non reperitur. Deinde *Anonymi Catalogus, & Deſcriptio Sepulchrorum Imperialium, quæ apud Sanctos Apoſtolos & alibi erant*, diverſus ab eo quem edidit *Ducangius*, Græcè tantum Lib. IV. *Conſtantinopoleos Chriſtianæ* pag. 109. p. 121. & denique *Excerpta de Antiquitatibus Conſtantinopolitanis*, ex Codice Regio, & Codino Lambeciano decerpta.

Libro VII. pag. 135. ad 187. continentur varia Epigrammata ac Poëmata veterum æquè ac recentiorum Poëtarum, nec non variæ Inſcriptiones. Primum locum tenent, quæ ex *Anthologia* libris III. IV. & V. deſcripſit, & cum interpretationibus metricis Latinis *Alciati*, *Velii*, *Morelli*, *Franchini*, *Grotii*, *Cornarii*, *Sleidani*, *Pauli Stephani*, aliorumque edidit.

Liber denique VIII. Catalogos varios, de quibus adeunda eſt erudita Præfatio *Anſelmi Bandurii*, præfixa huic Tomo ſeu Voluminì priori; iſtic repræſentat editos & ineditos, antiquos ſimul ac recentiores, Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, nec non ſedes Epiſcoporum illis ſubjectorum. Catalogos item duos inter ſe diverſos Imperatorum Conſtantinopolitanorum, de quibus ſingularius diſſerit *Diarium Eruditorum Pariſienſe*, quorum verba impoſterum referemus. Septem porro hi recenſentur.

1. Catalogus Epiſcoporum & Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, eductus ex Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani *Chronographia*, ab impreſſo diverſus, p. 187.

2. Alter Catalogus eorundem Patriarcharum *Nicephori Calliſti*, qui primum prodit ex MS. Codice Græco 3502. Regiæ Bibliothecæ, pag. 191.

3. Catalogus tertius eorundem in *Jurisprudentia Græco-Romana Leunclavii* Græco-Latine editus, p. 201.

4. Ex Compendio Hiſtorico *Matthæi Cigalæ* acceptus, qui ad annum Chriſti 1636. terminatur, pag. 209.

5. Catalogus horum Patriarcharum & Epiſcoporum eis ſubjectorum, à Philippo Cyprio, Protonotario Magnæ Eccleſiæ, conſcriptus, pag. 218. & 225. ad 229. ad annum 1632. pertingens.

6. & 7. Catalogi duo Imperatorum Conſtantinopolitanorum, quorum primus ultra *Murtzuflum* non extenditur, vel urbem hanc Imperialem à Latinis occupatam, alter autem ad Imperium Sultani *Morati* vel *Ammurathi*, & annum 1634. progreditur, p. 241. & 244.

His octo libris Opera duo *Petri Gyllii* ſuccedunt, quæ tanto æquius locum ſibi in Collectione iſta vindicant, quod plurimum illuſtrandis Antiquitatibus, de quibus quæſtio eſt, conducant. Primum pag. 258. eſt Deſcriptio *Boſphori Thracici*, in tres libros diviſa, ex diverſis Auctoribus collecta, præſertim *Dionyſio Byzantino*, Scriptore Græco veteri nondum impreſſo, cujus editionem *Lucas Holſtenius* promiſerat. Secundum pag. 349. in quatuor libros diſtinctum eſt *Topographia* Conſtantinopoleos, eo magis curioſa, quod *Gyllius* nobis deſcribat antiqua monumenta, quæ in hac magna urbe ſuâ adhuc ætate videbantur, & quæ à Turcis harum reliquiarum pretioſarum inimicis poſtea deſtructa ſunt. Curavit *Bandurius* corrigere plures errores, qui in hujus Scriptoris textum irrepſerant, ac diſtinguere illum à locis ab eo allatis, quos litterà Italicâ imprimendos ſategit.

Inſuper adjunxit *Deſcriptionem Conſtantinopoleos*, p. 429. quam Anonymus nobis reliquit, talem qualis ſub Imperio *Arcadii* & *Honorii* extabat: cui Notas Panciroli ad Deſcriptionem hanc adjecit. Atque hæc omnia Tabulis quinque Topographicis finiuntur.

Obſervandum præterea nobili huic acceſſioni Corporis Byzantini, ut ſcribunt *Acta Lipſienſium* anni 1712. menſe Novembri, pag. 490. „Mappas duas Geographicas inſertas eſſe, quarum una Orbis Romani delineationem, per Themata ſub Imperatoribus Conſtantinopolitanis Heraclii tempora factam, Auctore *Guilielmo Inſulano*, ſeu *de Lisle*, è Regia Scientiarum Academia, juxta *Conſtantini* Porphyrogeneti mentem. Altera Imperii Orientalis & Regionum circumjacentium Deſcriptionem, ſub Conſtantino Porphyrogeneto & ejus prædeceſſoribus, eodem *Inſulano* auctore, ob oculos ponit. Optandum interim, ut doctiſſimus Vir, quam pollicetur, Operum *Nicephori Conſtantinopolitani* editionem, cujusque conſpectum ante aliquot annos edidit, & *Patriarcharum Conſtantinopolitanorum Hiſtoriam*, diffuſam & multis difficultatibus circumſeptam tractationem, favente Minervâ, ad finem perducat. Neque enim Mediocre aliquid ſperare nos ſinunt, indefatigabilis illius diligentia, & rerum reconditarum cognitio.“ Hæc Lipſienſes Cenſores ad Volumen Bandurianæ Collectionis, in *Actis* anni 1712. menſe Novembri, à pag. 485. ad 491.

CAPVT

caſionem dedit huic Opuſculo illic collocando, pag. 697.

Quartus Liber complectitur deſcriptionem *Templi ſanctæ Sophiæ* celeberrimi, hanc Gallicè à *Grelotio* factam, quam Tabulæ quinqne, quas æri incidendas procuravit, ibidem comitantur, quæ principales magnificæ hujus Baſilicæ partes exhibenr, & Libri ferè quarti mediam partem occupant.

Inviti, ob rationem compendii, *Libros* V. VI. & VII. Domini *Anſelmi Bandurii* prætermittimus, qui ob eruditionem ſelectam qua replentur, ut & alia, Eruditorum curioſitatem & attentionem merentur. Vno duntaxat verbo de Libro ultimo loquemur, ubi Scriptor ſingularis in Hiſtoriam Patriarcharum Conſtantinopolitanorum extendirur, & ubi argumenta reperiunrur ſtudii intenſi, quo claruit, eorum omnium, quæ ad Antiquitatem Profanam & Eccleſiaſticam ſpectant: ſed ejus etiam exactitudo & judicium in Chronologia & temporum adaptatione demonſtrantur, p. 744.

Octavus Liber pag. 873. plura Opuſcula curioſa concludit. Horum primum *Notitia ſingularis* omnium Opuſculorum quæ continentur in Codice MS. Græco 3502. Regiæ Galliarum Gazæ chartaceo prorſus attrito atque lectu difficillimo, unde Auctor *Catalogum Conſtantinopolitanorum Patriarcharum* à Nicephoro Calliſto compoſitum habuit, quam notitiam Joanni Boivinio ſe debere teſtatur Bandurius.

Præterea Dominus *Bandurius*, Græcè nobis exhibet, pag. 942. ex pluribus Bibliothecæ Regiæ MSS. Codicibus, Opuſcula Gregorii Cyprii & Athanaſii Patriarcharum Conſtantinopolitanorum. Tandem ad hujus libri octavi finem, reperitur Græcè ſcripta *Hiſtoria Patriarcharum hujus urbis*, à paucis diebus Conſtantinop. ad Euſebium Renaudot miſſa, qui latinam illam fecit, atque quibusdam noris illuſtravit, quam licet recentiſſimam atque recentiorum duntaxat temporum, ſuæ Collectioni Bandurius inſerendam voluit. Agit enim ſolummodo de *Patriarchis Conſtantinopolitanis* ab anno 1599. ad 1702, qui ſeculo XVI. ſedem hanc Patriarchalem obrinuiſſe legunrur.

Omnes Commentarii iſti terminantur Tabulis ſex topographicis, in quibus Grelotius auguſtiora monumenta Turcica, quæ Conſtantinopolim hodiernâ illuſtrant, delineanda curavit.

Reſtaret adhuc nobis agendum de Notis, quas Dominus Anſelmus Bandurius, in *Conſtantinum Porphyrogenitum* ſcripſit, ſed ut expoſitio earum prolixa nimium eſſer, ſatis erit admonere.

1. Has Notas præcedi Tabulis duabus Geograghicis Imperii Orientis, ſcriptis à Domino *Guillelmo de l'Isle*, ſive *Inſulano*, Academiæ Regiæ ScientiarumSocio; atque adaptatis, alterâ Tractatui Porphyrogeniti *de Imperii Provinciis*, altera Tractatui ſecundo Imperatoris ejusdem *de Provinciarum regimine*.

2. *Bandurium* eundem edere primum Excerptum quoddam Græcum, acceptum ex Bibliotheca Colbertina, quod *Hiſtoriam converſionis Ruſſorum ad Chriſtianiſmum* continet.

3. Alphabeta plura *Slavonica* æri incidenda procuraſſe; denique Hiſtoricas plures circumſtantias quoad *Dalmatiam* ac Rempublicam Raguſinam explicare, quæ Benedictini noſtri eruditi, *Anſelmi Bandurii*, natale ſolum eſt. Hæc ex *Diario* Eruditorum Pariſienſi. *Acta* quoque *Eruditorum Lipſiæ* menrionem faciunt Voluminis II. hujus *Banduriana* Collectionis, ad Annum 1713. menſe Februario, a pag. 49. ad 54. quorum verba hîc reperere vanum prorſus eſſet.

Hæc autem omnia a *Bandurio*, poſt finem Volumini ſecundo impoſitum *numeris novis*, addita ſunt, inſtar Appendicis ad Volumen ſecundum; ita timuit ne Collectioni ſeu Collectaneo ſuo aliquid deeſſet, quod nonnulli nimiæ farraginis arguunt.

Hiſtoria autem *Patriarcharum hujus urbis recentiorum*, Græce ſcripta, & a paucis diebus miſſa Conſtantinopoli ad *Euſebium Renaudot*, qui Latinam illam fecit atque Notis quibusdam illuſtravit, quam ſuæ Collectioni *Bandurius* inſerendam voluit, juxta *Diarii* Pariſienſis finem, collocarur Tomo ſeu Volumine 2. ad calcem Libri octavi, eò quòd illa ſerius adventaſſet, quam ut collocari poſſet poſt Catalogos quinque Patriarchatum Conſtantinopolitanorum, qui Volumine 1. parte 3. continentur a pag. 187. ad 225. At juxta Acta Erndirorum Lipſiæ Anni 1712. menſe Novembri pag. 490. collocatur Volumine 1. dicta Hiſtoria poſt Catalogum quintum Archiepiſcoporum Conſtantinopolitanorum, ob quam Catalogos octo enumerant, de qua hi loquuntur.

„Liber deniq; octo Catalogos varios, editos ac „ineditos, antiquos & recentiores, Parriarcharũ „Conſtantinopolitanorum, nec non ſedes Epi„ſcoporum iisdem ſubjectorum, Catalogos item „duos inter ſe diverſos Imperatorum Conſtanti„nopolitanorum recenſet. Inter illos eum„primis memorarione dignus, quem obtulit Au„ctori noſtro *Euſebius Renaudot*, non multò antè „ad ſe Conſtantinopoli miſſum, qui quidem ex „Codice Eccleſiæ PC. Patriarchalis deſcriptus, „ſeriem Patriarcharum illius Eccleſiæ ab Anno „Chriſti 1594. ad 1702. exhibet, ex quo ſane „plures errores recentiorum Scriptorum, dum „ſæpe plures Parriarchas ejusdem nominis pro „uno accipiunt, vel ex uno plures confingunt, „detegi poſſunt. De Caralogis reliquis adeunda eſt Præfatio Auctoris pereruditа, huic priori Tomo præfixa.„

Præterea Catalogus *tertius*, qui pag. 201. collocatur, annis centum antiquior eſt Catalogo ſecundo *Nicephori Calliſti*, qui pag. 191. habetur, ac poſt Annum 1330. vel 1340. conſcriptus creditur. Catalogus autem eorundem in *Juriſprudentia Græco-Romana* Joannis Leunclavii circa Annum Domini Chriſti 1220. compoſitus legitur.

CAPVT TERTIVM.

QVISNAM SIT HORVM QVATVOR LIBRORVM *GRÆCORVM* SCRIPTOR, QVOS *ANSELMVS BANDVRIVS* ANONYMOS EVVLGAVIT.

VBi in manus meas venit *Collectaneum* ſeu *Collectio Anſelmi Bandurii de Imperio Orientis ſeu Antiquitatibus Conſtantinopolitanis*, ſtatim dubitatione omni remotâ, agnovi Auctorem *Librorum quatuor anonymum de urbe Conſtantinopolitana & Eccleſia ſancta Sophia*, eſſe *Michaelem Pſellum* inſignem illum ſeculi XI. Scriptorem & ornamentum, Philoſophorum Principem, Medicum celebrem, Theologum ſpectatiſſimum, *Michaelis Duca* Præceptorem, atque ad Imperium Orientis aſſequendum promotorem: illum enim Græci πολυγραφώτατον per antonomaſiam vocant, nec inferiorem in Hiſtoriis conſcribendis ac colligendis, quam in aliis Scientiis ac Diſciplinis.

Hanc me veritatem docuit, etiam non attendens, *Bandurius*, dum depinxit mihi *Anonymum* ſuum, ex tribus illi unice convenientibus, ex patria, ex profeſſione Monaſtica, atque dedicatione Operis ad *Alexium Comnenum*, ſub cujus Imperio per annos XXV. & amplius, poſt tonſionem ſuam, clarus emicuit. Noveram id ex Diſſertatione ſingulari, quam multis jam ab annis, *de vita, ſtudiis, ſcriptis tam editis quam manuſcriptis adhuc in Bibliothecis latitantibus Michaelis Pſelli, Michaelis Duca Imperatoris Præceptoris* conſcripſeram, *in Commentario meo de Scriptoribus Eccleſiaſticis* inſertam; ubi de ſtudiis illius ac MSS. Codicibus Græcis ad Hiſtoriam Conſtantinopolitanam ſpectantibus diffuſè ſatis tractaveram, ad *Leonis Allatii* Supplementum, qui parce admodum, vel prorſus de iſtis ſilet.

Ac ne gratis id in *Allatii* contemptum ac damnum famæ dicere videamur, damus verba illius omnia, in Diatriba *de Michaelis Pſelli ſcriptis ineditis, ſect. 58.* „*Meurſius Hiſtoriarum opus* Pſellum ſcripſiſſe autumat, illumque laudari à Zonara Tomo 3. in Iſaacio Comeno, & in Romano Diogene: item à Theodoro Metochita *Hiſtoria ſacra* lib. 2. Cedreno, Joanne Curopalata in Hiſtoriæ ſuæ initio, à *Michaele Glyca* in Annalibus ſemel & iterum. Erat enim in Catalogo exhibito à Grammatico, apud *Antonium Verderium* in Supplemento.“ Quibus paucis multa loquitur *Leo Allatius*, licet nullum Opus MS. Hiſtoricum Græcum Pſelli in Bibliothecis, quas multas ſcrutatus eſt, ſe vidiſſe teſtetur. Hæſitantem fuiſſe de hac Michaelis Pſelli Hiſtoria Conſtantinopolitana Leonem Allatium, qui manuſcriptam illam nunquam viderat, ex verbis, quibus utitur, conſtat: dum Meurſii teſtimonium de illà allatum *autumationem* ſeu *conjecturam* appellat. At ex allegatione tot teſtium, ex quibus fuerant tres Pſello ſynchroni, res extra dubium relinquitur.

Jam videamus non opinationem quandam, ſed demonſtrationem certam & evidentem, ex conditionibus ipſis, quibus Anonymum ſuum *Bandurius* depingit: quas fuiſſe tres, illasque omnes uni Michaeli Pſello atq; ſoli convenientes, diſerte oſtendo, ut dubitationi locus ea de re nullus relictus fuerit. Prima ex his conditionibus *Anonymum Scriptorem Conſtantinopolitanum* ortu fuiſſe, ut habent Diarium Eruditorum Pariſienſe, de quo ſupra, & Acta Eruditorum Lipſiæ Anni 1712. menſe Novemb. pag. 486. unde Conſtantinopolim quam deſcribit patriam ſuam appellat.

Inciderat nimirum *Bandurius*, cum Regiæ Pariſienſis Bibliothecæ Codices evolveret, in Codicem Græcum num. 3058 in 4. inſcriptum, *Patria ſive Origines urbis Conſtantinopolitanæ:* cumque Scriptorem Operis animadverteret Codinum annis circiter trecentis & quinquaginta, quòd ex Jambis præmiſſis apparet, præcedere, diverſà etiam methodo rem totam tractare, eundem per otium Latinum facere, ac, ubi opus eſſet, Commentariis illuſtrare incepit.“ Hæc autem conditio maxime Michaeli Pſello convenit, de quo ita *Leo Allatius*, in Diatriba *de Pſellis & eorum ſcriptis* ſect. 22. „Tertius fuit *Michael Pſellus*, Michaelis Ducæ Imp. Præceptor, qui maxime omnium de Republica literaria meritus, honorificam ſui apud poſteros memoriam conſecravit, &c. Fuit patria Conſtantinopolitanus, e Conſulum ac Patriciorum proſapia, quamvis non tam felici fortunâ. Ipſe id ait de ſe in Epitaphio matris: *Τῷ τοίνυν ἐμῷ πατρὶ, τὸ μὲν ἄνωθεν γένος εἰς τοὺς Ὑπάτους ἀνῆπτο καὶ Πατρικίους· τὰ δὲ κατ᾽ ἐκεῖνον πράγματα οὐχ οὕτω δεξιῶς εἶχεν. Patris igitur mei genus antiquum ad Conſules & Patricios referebatur, res verò ipſius non nimis proſpere ſe habebant.*

Quoad autem alias duas conditiones Anonymi, nempe fuiſſe Monaſticam vitam profeſſum, atque vixiſſe ſub Alexii Comneni Imperio, habent ex *Bandurio* ipſo Acta Eruditorum Lipſiæ antea prolata pag. 489. his verbis: „Pars tertia ex Libris VIII. Antiquitatum Conſtantinopolitanarum conficitur, ad quos totidem Tomo II. Commentariorum Libri extant. Quatuor Libri priores ſunt illi, qui ſub titulo *Patria*, &c. ex Codice Regio chartaceo ſuperius commemorato, ac circa Michaelis Palæologi tempora conſcripto, & Conſtantinopoli advecto, paucisque poſt Ducangii obitum annis in Bibliothecam Regiam illato, nunc primum in lucem prodeunt. Auctorem illorum ſub Alexio Comneno vixiſſe, ex Jambis in fronte poſitis, eidemque Imperatori factis, arguitur. Monachum verò fuiſſe, ex Præfatione, in qua Alexium à munificentia & liberalitate in Monachos laudat, conficitur. Ceterum in eo Codino præferendus, quod ſecus ac ab hoc factum deprehenditur, urbem in tres partes diſtributam deſcribat, atque adeo ſingulis ædificiis ſitum ſuum, quem tenuere, adſignet.“

Vtrum-

Vtrumque autem diſertè probatur à nobis, ad Annum 1060. in Diſſertatione prolixa *De vita & ſcriptis tam editis quàm manuſcriptis Michaelis Pſelli* cap. 6 ubi de Imperatoribus octo, ſub quorum Imperiis vixit, diffuſè agimus. Idem quoque Allatius in Diatriba *De Pſellis & eorum ſcriptis* ſectione 22. dum Pſellum refert inter illuſtres viros qui ſub *Alexii* Imperio floruerunt ex Anna Comnena lib. V. *Alexiados*, ubi de ejus cum *Joanne Italo* diſſidiis latè loquitur. Nec enim iſta ſub Alexii Imperio Anna Comnena narraſſet, niſi adhuc in vivis Pſellus, Monachus licet, extitiſſet. Convenit quoque ibidem Allatius ſectione 78. Michaelem Pſellum floruiſſe ſub Alexii Comneni Imperio, idque per plurimos poſt tonſionem capitis annos; XXV. nimirum & ultrà, ſi verum eſt id, quod *Jacobus Pontanus* Soc. Jeſu ſcribit, Michaelem Pſellum egiſſe Præfationem & Notas breves in Dioptram fidei Philippi Solitarii, quæ Anno Chriſti 1105. conſcripta & perfecta dicitur. Et quamvis Allatius hoc argumentum non usquequaque approbet, non negat tamen, quin dudum Monachus jam factus, ſub hujus Alexii Imperio claruerit ac ſuperſtes fuerit.

Conſtat igitur Scriptorem hunc Anonymum a *Banduria* editum, eſſe Michaelem Pſellum, cui atque ſoli conditiones ipſi omnes aſſignatæ, unde detegi poſſit, absque dubio competunt. Anna Comnena, ubi de viris qui ſub Imperio Alexii Comneni floruerant, *Alexiados* lib. V. pag. 144. Regiæ editionis 1651. pag. citata, narrat quomodo Joannes Italus ſub Michaele Pſello ſtudiis operam dederit: „Deinde etjam „Michaeli Pſello dedit operam, illi late inclyto „homini, non tam curâ Magiſtrorum ſapien„tum, quorum limina non multum triverat, „quam indolis præſtantiâ & felicitate mentis di„vinitus adjutæ. Id videlicet impetrantibus „matris ejus ardentiſſimis, per crebras vigilias „continuatis precibus, in templo Cyri ad ſan„ctam imaginem Dei Matris, haud ſine ferven„tibus lachrymis effundi ſolitis. In eminen„tiſſimum ſapientiæ & eruditionis omnis api„cem erecto, quippe qui ad Græcorum literas „atque artes omnes, quas perfecte norat, etiam „Chaldæorum diſciplinas adjunxerat, ſamam„que meruerat Doctiſſimi omnium, qui tunc „eſſent.

Tum narratis latè Joannis Itali cum Pſello jurgiis, id quod ſub Imperio *Michaelis Duca* contigit, quamvis Anna Comnena ſub Alexio parente referat, narrat pag. 145. quomodo Italus homo levis, poſtquam Roman aufugiſſet, Conſtantinopolim revocatus ſit; quo revertente Michael Pſellus abjecto ſeculo detonſus ſit, atque ita Magiſtralem honoris Cathedram adverſario ſuo reliquerit.

„Quid multa? juſſu Auguſti (Italus) revo„catur Conſtantinopolim, eique illic ad diver„ſandum attribuitur Monaſterium *Pege*, ſive „fons, dictum, cum Eccleſia Sanctorum Quadraginta: ubi Pſello tandem poſt tonſionem" Byzantino egreſſo, principi Philoſophiæ Ca-" thedræ Magiſter impoſitus idem eſt, ſummus-" que Philoſophorum declaratus."

Hæc autem omnia contigerunt ſub Imperio Michaelis Ducæ Auguſti & fratrum ejus, qui literarum & eruditarum artium ſtudioſiſſimi omnes cum eſſent, diſcordias inter Eruditos excitare atque alere geſtiebant, ut ex pag. 145. notum ſit.

Neque hoc Opere hiſtorico tantum poſteris innotuit *Michael Pſellus*, ſed aliis multis ad res Conſtantinopolitanas ſpectantibus, quorum notitiam non habuiſſe videtur Leo Allatius, neque multi etiam viri eruditi. Neque enim de illis ſiluiſſet dictus Allatius, in Diatriba illa prolixa *De Pſellis & eorum ſcriptis*, quam occaſione hujus Pſelli compoſuiſſe ſolum videtur. Quod dicimus, conſtat ex Catalogo Manuſcriptorum Codicum Græcorum Regiæ Galliarum Bibliothecæ, quem ætate noſtra, dum Pariſiis manentes eramus, viri duo clariſſimi *Carolus du Freſne* Dominus *du Cange* & *Joannes Baptiſta Cotelerius* opera conjuncta multis curis conſcripſerunt, confuſione ablata, quæ in Catalogis anterioribus occurrebat, ut ex lectione *Novæ Bibliothecæ MSS. Codicum Græcorum, Latinorum & Gallicorum Philippi Labbei* agnoſci poteſt, quæ Pariſiis Anno 1653. in 4. edita prodiit. Idem porro Cl. *Ducangius*, ſeu *Dufrenius*, ad finem Gloſſarii ſui mediæ & infimæ Græcitatis verbo *Michael Pſellus* columna 29. Catalogi Scriptorum ineditorum, ex quibus Gloſſarium dictum contexuit, Opera plurima atque in iis Hiſtorica Pſelli recenſet, quibus conſtat illum multa contuliſſe ad Hiſtoriam Conſtantinopolitanam ex MSS. Codicibus Regiis, quorum ſequens præſtantiſſimus eſt.

Michaelis Pſelli Philoſophorum Hypertimi diverſa, nempe Chronographia à Baſilio & Conſtantino Porphyrogenitis fratribus, uſque ad Michaelem Ducam per annos centum vel circiter, ab anno 975. ad 1078. vel circiter, ex Codice Regio 1837."

Ejusdem Epiſtolæ ex eodem Codice."

Monodia de caſu Ædis Sophianæ ex eodem Codice."

Monodia in Joannem Patricium ex eodem. Cod."

Περὶ καινῶν δογμάτων καὶ ὅρων τῶν νομικῶν, Ῥωμαϊστὶ λεγομένων λέξεων, ex eod. Cod. Synopſis *διὰ στίχων πολιτικῶν περὶ πασῶν ἐπιστημῶν* &c. ex eodem Codice præſtantiſſimo. De Grammatica verſibus politicis ad Conſtantinum Monomachum, ex variis Codicibus. Epiſtola ad Xiphilinum Patriarcham Conſtantinopolitanum, ex Codice Regio."

De Agricultura ſeu *περὶ γεωργικῶν*, ex Codice Regio 3502."

Opus ineditum, *ποίημα ἰατρικὸν ἄριστον, δι' ἰάμβων*, ex Codice Regio 3502."

De Kalendis, Nonis & Idibus, ad Iſaacium" Co-

Comnenum Imperatorem, ex Codice Regio 2809.“

Hæc quæ à me dicta ſunt de Hiſtoria Conſtantinopolitana à Pſello noſtro conſcripta, ſomnia non ſunt, ſed veriſſima, quibus alludit Leo Allatius, antea productus, in Diatriba *De Pſellis & eorum ſcriptis*, ſectione 58. ut dubitare nefas ſit, poſt tot teſtium depoſitionem veterum, licet de ea Allatius ſiluerit, quippe quam nullibi extantem audiverat. Idemque dicendum de aliis ad Hiſtoriam eandem ſpectantibus, quæ in Codice Regio eodem continentur.

Præterea, ſi *Bandurius* hujus manuſcripti Codicis Græci 1837. Regiæ Galliarum Bibliothecæ præſtantiſſimi notitiam habuiſſet, potuiſſet ille ornare Collectaneum ſuum Opuſculo, nondum edito, Michaelis Pſelli, quod inſcribitur, *Monodia de caſu Ædis Sophianæ;* qua non mediocriter Volumine 2. ſeu Tomo, Librum IV. Commentariorum ſuorum *De Æde Sancta Sophia Conſtantinopolitana* illuſtraſſet, atque ex ea docuiſſet poſteros, quomodo inſignis hæc Eccleſia regiæ urbis, ſive ex terræ motu, ſive ex alia cauſa, temporibus Alexii Comneni, cui Libros illos quatuor dedicavit, ruinam, ſeu caſum, perpeſſa fuiſſet. Imo etiam ex collatione unius Opuſculi cum altero, cognoſcere verum Auctorem Librorum quatuor, quos adeſpotas produxit in lucem.

Denique, verum mihi eſſe non videtur, quod ſcribitur in Diario Eruditorum Pariſienſi A. 1712. menſe Septembri pag. 293. Actiſque Eruditorum Lipſiæ A. 1712. menſe Novembri pag. 489. in Collectione Banduriana parte 3. pag. 1. *Origines illas Conſtantinopolitanas nunc primum in lucem prodire, ex Codice MS. Græco Regio 3058. chartaceo, circa Michaelis Palæologi tempora conſcripto & Conſtantinopoli advecto, paucisque poſt Ducangii obitum annis, in Bibliothecam Regiam illato.* Nam in Catalogo MS. Codicum Græcorum, dum ipſi Pariſiis eramus, à Carolo Dufreſnio & Baptiſta Cotelerio Anno 1686. confecto, numerus MSS. Codicum Græcorum Regiæ Galliarum Bibliothecæ longe ultra 3058. procedebat, ut conſtare poteſt ex illis quos tum *Dufreſnius* ad finem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis*, tum *Cotelerius* in Opuſculis Græcis Analectis allegat. Mortuus autem Anno 1688. ac paulo poſt, uterque, cujus etiam Cotelerii funebribus officiis, apud S. Germanum de Pratis, invitati adſuimus.

Denique *Libros iſtos quatuor anonymos* pertinere ad *Michaelem Pſellum*, conſtat ex Præfatione ad Alexium Comnenum facta. Cum enim ſub octo Conſtantinopolitanis Imperatoribus, ſibi ſuccedentibus, Michael Pſellus ab anno ætatis 30. vel circiter, vitam longævam agens, ad annos circiter nonaginta floruerit; nullus illorum, ſub quibus modico etiam tempore claruit, cui πολυγραφώτατος Philoſophus, Theologus & Hiſtoricus Pſellus, non Opuſculum aliquod ſuum dedicaverit, uti antea probavimus ad annum 1060. in Diſſertatione *De vita & ſcriptis tam editis quam manuſcriptis Michaelis Pſelli*, cap. 6. Illic enim de Opuſculis Michaelis Pſelli dedicatis Conſtantino Monomacho, Michaeli Ducæ Parapinacio, cujus Præceptor fuerat, Nicephoro Botoniatæ: atque etiam ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ Græco 2809. *De Kalendis, Nonis & Idibus ad Iſaacium Comnenum Imperatorem*, quem biennio tantum annis 1059. & 1060. imperaſſe conſtat. Igitur à potiori hos quatuor libros Michael Pſellus jam tonſus ac Monachus factus, qui per annos XXV. & amplius ſub Imperio Alexii Comneni, cucullatus licet, in otio ac maxima exiſtimatione fuit, huic Imperatori Literatos amanti, obtuliſſe cenſendus eſt. Vnde nihil mirum quod Anna Comnena, *Alexii* hujus erudita filia, in *Alexiade* lib. V. pagg. 144. & 245. editionis Regiæ, hunc *Pſellum* noſtrum, ob eruditionem quandam infuſam divinitus, atque pietatem, tantis adornet laudibus, utpote quem ipſa a crepundiis cognoverat. Quo teſtimonio luculentius dici nihil poteſt. Atque hæc ſufficiant de Scriptore *Librorum quatuor Græcorum anonymorum*, quos Anſelmus Bandurius Orbi literato obtulit.

CAPVT QVARTVM.

MICHAELIS PSELLI CASVS, OB STVDIVM HISTORIÆ AC ALIARVM DISCIPLINARVM, MICHAELI DVCÆ IMPERATORI IMPRESSVM.

Occaſionem porro ejiciendi ab Imperio Orientali Michaelis Ducæ, à militibus Græcis & Primatibus, triplicem captatam fuiſſe, arbitror & lego. *Primam* ob infelicitatem aliquam in expeditione ſuſcepta ſub ultimum Imperii annum, & *alteram* ob tyrannidem in Romanum Diogenem illius præceſſorem, cui contra fidem datam eruuntur oculi, nam juxta Zonaram in *Romano Diogene* pag. mihi 226. Ea vero quæ hic vir perpeſſus eſt, juſſu Cæſaris, acta eſſe omnia feruntur Michaele Imperatore ignavo, qui quidem molli eſſet ac ſocordi ingenio, atque adeo ad Imperium ineptus, ut ne leviſſima quidem negotia adminiſtrare poſſet. Itaque patruus Cæſar, ejus ſimplicitate abutens, ex privato odio, illa omnia in Diogenem perpetravit.“ *Tertiam, quod incumberet magis Carminibus politicis conſcribendis & Hiſtoriæ majorem navaret operam*, quam negotiis aliis promovendis, juxta eundem Zonaram, ut in *Michaele Duca filio* pagina 227. his verbis teſtatur, „Nam Imperator puerilibus rebus occupatus, à Principe Philoſophorum & honoratiſſimo Michaele Pſello ad litterarum ſtudia deduci videbatur, ac modo in arte Grammatica, verſibus & Linguarum differentiis erudiebatur, modo Rhetoricis declamationibus, modo Hiſtoricis aſſuefiebat, modo ad audienda Philoſophica præcepta parabatur,

„tur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur ſtudiis Romanorum Imperator affixus, rerum adminiſtrationem alteri, eique uni commiſit: ut legis auctoritatem haberet, quod Logothetæ viſum eſſet. Proinde Respublica male habebat, Orientales vero provinciæ gravis quam prius vexabantur. Nam Sultanus cum didiciſſet, quemadmodum cum Diogene actum eſſet, eumque à ſuis crudeliſſime interfectum, quem ipſe captivum ad ſuum imperium honorifice remiſiſſet, & pacis conditiones cum illo initæ manere irritas: magno dolore affectus, ſuas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non tam prædabundi invadebant, ſed ut ſubacturi & poſſeſſuri, cum nemo eſſet, qui obſiſteret. Atque ultima ex his accuſationibus in Michaelem Pſellum Michaelis Ducæ Præceptorem refundebatur, qui Imperatoris junioris indolem ad iſtas diſciplinas induxerat.

Cum itaque res Michaelis Ducæ in Imperio Anno 1078. peſſime ſe haberent, atque etiam Joannis Itali viri turbulentiſſimi conſiliis uteretur, in tantum ut Philoſophorum Conſtantinopolis Patriarchatus Princeps in contemtum Michaelis Pſelli declararetur, aſſignato ipſi ad ædes Monaſterio Sanctorum 40. Coronatorum. Hinc pertæſus rerum humanarum inconſtantiæ Michael Pſellus, Hiſtoriæ ſuæ ſeu Chronologiæ Conſtantinopolitanæ ad annum 1078. finem fecit, ut narrat Carolus du Freſne Dominus du Cange ex MS. Codie Regio 1837. quem dubio procul vidit ac tenuiſſe debuit, de quo ad finem Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis in Catalogo MSS. Codicum anecdotorum col. 27. Unde poſt Pſellum eodem tempore Ducas Imperator, ſollum Imperii deſerere compulſus, velut aptior officiis Eccleſiaſticis & Monaſticis quam Imperialibus, factus antea Monachus, Archiepiſcopalem dignitatem Epheſinæ Eccleſiæ obivit, ut teſtatur Joannes Scylitzes Curopalates ejusdem temporis, in *Hiſtoria Byzantina* editionis Regiæ Græco-Latinæ Pariſienſis Anno 1647. pag. 864. & Anna Comnena *Alexiados* pag. 9. & 28. editionis Regiæ Græco-Latinæ Pariſienſis. Ex quibus concluditur, Michaelem Pſellum Michaelis Ducæ Præceptorem, fuiſſe ſemper, tum Hiſtoriæ Byzantinæ ſeu Græcæ conſcribendæ ac edendæ propenſum, tum carminibus Politicis efformandis, quæ Diſcipulo occaſionem Imperii abjiciendi obtulerunt. Non mirum itaque quod Michael Ducas Imperator, qui a Pſello informatore ad carmina Politica conſcribenda, & Hiſtoriam amplectendam atque addiſcendam inductus fuerat, Præceptorem quoque ſuum, poſt Imperii deſertionem, in ſchemate Monaſtico ſuſcepto imitatus ſit, quo Græcorum more ad dignitatem Epheſi Archiepiſcopalem pervenerit.

Michaelem porro Ducam perverſis fuiſſe moribus, Zonaras teſtatur, quem adminiſtrando Imperio fuiſſe tantum imparem mihique judicio debilem, qui tam facile à ſummo Imperii faſtigio ad ſchema Monaſticum deſcenderit, ex ingenii puſillitate magis, quam ex affectu voluntatis. Addimus occaſionem Michaelis Ducæ ab Imperio dejiciendi potiſſimam fuiſſe, copias Imperii à Turcis fugatas & victas ſub ultimum regiminis annum; qua de Græcorum clade accepta idem Zonaras in *Michaele Duca* ibidem pag. mihi 227. Omnia iſta narrat oculatus teſtis Joannes Scylitzes Curopalates editionis Græco-Latinæ Regiæ Pariſienſis, 1647. in folio, poſt Cedrenum coll. 861. 862. littera A. his verbis: « Michaelem Imperatorem ex Ordinum juſſu capiunt, qui ad Palatia in Blachernis cum Auguſta Maria ex Alanis, ſuoque filio Conſtantino Porphyrogenito fugerat, & ad Monaſticam vitam traducunt ad Studii Monaſterium, cum vili jumento transmiſſum, dum annos 6. imperaſſet, eodem Sabbato quo à fidelibus miraculum Lazari celebratur: & conſtituunt Præfectos, qui continenti imperent, quin etiam Drungarium claſſis creant. Idem Curopalates ibidem pag. 864. littera D. Michael autem detonſis capillis ſententia Patriarchæ & Metropolitanorum Epheſi Archiepiſcopus deligitur, ſemel tamen ad ipſam urbem acceſſit, & reverſus in Manuelis Monaſterium, ibi manſit, ſuis manibus laborans. Egregie vero cultus eſt ab Alexio Comneno, qui poſtmodum imperavit, ſub cujus Imperio diem ſuum obiit: ſuam uxorem Mariam, poſt Botoniatæ abdicationem Monacham factam, venia eorum quæ in ſe admiſerat, *in ipſa morte dignatus.*„ *Ita ſtudium Carminum Politicorum & Hiſtoriæ*, atque aliarum diſciplinarum, quo Michael Pſellus Philoſophorum Princeps & Michael Ducas Imperator, Magiſter & Diſcipulus, tenebantur, utriusque dejectioni & ruinæ occaſio facta eſt.

CAPUT QUINTUM.

QUOMODO NOBIS COLLECTIONIS BANDURIANÆ SYNOPSIM CL. J. A. FABRICIUS EXHIBEAT.

ALIA RATIONE, ſive amplioribus verbis, Vir, ſcriptis plurimis clariſſimus, *Joanes Albertus Fabricius*, Tomo VI. Bibliothecæ Græcæ, quæ Hamburgi Anno 1714. in 4to. edita fuit, nobis exhibet, *Cap.* 5. à pag. 569. ad. 587. *Anſelmi Bandurii* Raguſini, Presbyteri ac Monachi Benedictini è Congregatione Melitenſi, *Imperium Orientale*, ſive *Antiquitates Conſtantinopolitanas*, in IV. partes diſtributas, & Coſmo III. Magno Etruriæ Duci dedicatas in fol. Pariſiis Anno 1711. voluminibus 2. Quorum *Primum* ſcripta varia ab Editore collecta, *Guillelmi de l'Isle* chartas duas Geographicas complectitur, exhibentes *Imperium Orientale per themata* diſtinctum, ejuſque deſcriptionem, quale ſeculo X. extitit, cum obſervationibus ejusdem. *Poſterius* continet Bandurii in illa

Commentarios, & varias veterum nummorum & monumentorum tabulas, rebus Conſtantinopolitanis melius intelligendis idoneas, & Urbis ipſius, atque templi S. Sophiæ imagini diſtinctius animo ſubjiciendæ utiles, ære nitide deſcriptas.

VOLUMINE PRIMO itaque Series Chronologica Imperatorum & Patriarcharum à Conſtantino Magno Imperatore, & Metrophane Patriarcha, ad captam uſque a Turcis Conſtantinopolim, quam Bandurius labore magno conſcripſit: ſed quam Fabribius refert hoc Tomo 6. Bibliothecæ Græcæ ſeorſim, à pag. 709. ad 746. cui præmiſit pag. 707. & 708. Catalogum Epiſcoporum Byzantinorum XXII. qui ante Conſtantini Magni ætatem fuiſſe incerta fide ſcribuntur: tum pagina 746. Patriarchas Conſtantinopolitanos poſt captam à Turcis urbem, ſeu ab anno 1459. ad 1702. pag. 750. cum Catalogo Imperatorem Conſtantinopolitanorum & Patriarcharum, ordine alphabetico, à pag. 750. ad 762. Opuſcula autem, quæ in hoc primo Volumine circumferuntur, hæc ſunt.

1. *Conſtantini Porphyrogeneti Imperatoris de Thematibus Orientis atque Occidentis libri duo*, pag. 1. ad 30. ad MS. Codicem Regis Galliæ bombycinum 2431. ante annos circiter quingentos ſcriptum emendati, ac Latina Verſione accuratiore & Notis illuſtrati, de quibus dixit Fabricius ſupra pag. 487. & ſeqq.

2. *Hieroclis Grammatici* Συνέκδημος, ſive *Comes peregrinationis*, pag. 31. ad. 52. tradens recenſionem ἐπαρχιῶν, ſive Provinciarum LXIV. & Civitatum 935. quæ Imperatori Conſtantinopolitano olim paruerunt, cum Opuſculi ejusdem variis editionibus.

3. Conſtantini Porphyrogeneti liber de adminiſtrando Imperio pag. 53. ad 157. de quo idem Fabricius dixit ſupra pag. 487. & ſequentibus.

4. *Agapeti Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ* σχεδὴ βασιλικὴ *ad Juſtinianum* recens Anno Chriſti 527. Imperatorem creatum, ſive ἔκθεσις κεφαλαίων παραινετικῶν. *Septuaginta duo capitula admonitionum* pag. 158. ad 170. quorum acroſtichis, ſive litterarum initialium juncta ſeries hæc verba reddit hujus Agapeti magnæ Eccleſiæ Diaconi, τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἡμῶν Ἰουστινιανῷ Ἀγαπητὸς ὁ ἐλάχιστος διάκονος. De cujus Opuſculi variis editionibus, idem poſt Bandurium Fabricius pag. 570. 571. 572.

5. *Baſilii Macedonis, Imperatoris Conſtantinopolitani*, κεφάλαια παραινετικὰ ad Leonem Sapientem filium, quem pater Anno Chriſti 879. die 6. Januarii Auguſtum pronuntiavit. *Capita exhortationum* LXIII. pag. 171. ad 192. quorum acroſtichis ſive primæ litteræ ſimul junctæ, hæc verba reddunt: βασιλεῖος ἐν Χριστῷ βασιλεὺς Ῥωμαίων Λέοντι τῷ πεποθημένῳ υἱῷ καὶ συμβασιλεῖ: *Baſilius in Chriſto Imperator Romanorum Leoni caro filio atque Imperii Collegæ.* Hunc librum *Bandurius* emendavit ex duobus MSS. Codicibus Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi num. 3059. 3363. Exſtat etiam manuſcriptum in Bibliotheca Imperatoria Vindobonenſi; ut annotat Lambecius libro 3. pag. 38. dignum quod cum editis conferatur, teſtatus. Codices Vaticanum, Venetum, & Bibliothecæ Strozzianæ pridem laudavit Geſnerus: cujus etiam editiones varias, poſt *Bandurium*, affert *Fabricius* ibidem pag. 573.

6. *Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi inſtitutio Regia ad Conſtantinum Michaelis Ducæ filium* pag. 193. de cujus editionibus aliis cum Bandurio idem Fabricius pag. 285. ubi loquitur de Operibus aliis Theophylacti Acridis in Bulgaria Archiepiſcopi. Atque hæc quidem Opuſcula in Parte prima & ſecunda Voluminis primi *Imperii Orientis*, ſive *Conſtantinopolitanarum Antiquitatum*. In Parte autem tertia Voluminis hujus primi habentur *Libri octo Antiquitatum Conſtantinopolitanarum*, qui ex MSS. ante ineditis ſelecti & Græce deſcripti, ac Verſione Latina, copioſiſque & editis Commentariis illuſtrati, de quibus hoc ordine idem Fabricius.

Liber IV. Antiquitatum Conſtantinopolitanarum, quibus deſcriptio templorum, aliorumque ædificiorum, paginis 2. 23. 41. 65. ad 81. ex Codice Regio Galliarum 3058. in 4. quorum libro quarto pag. 65. deſcripto ſanctæ Sophiæ continetur.

Exhibentur libro *quinto* pag. 82. ad 106. Anonymi παραστάσεις συντομοιχρονικαὶ, cum nova Bandurii Verſione, quas à Lambecio primum Græce, & à Combefiſio Græce ac Latine editas dixi ſupra pag. 480. & ſequentibus. Libro ſexto pag. 107. ad 114. *Nicetæ Choniatæ narratio de ſtatuis Conſtantinopolitanis poſt captam à Gallis Conſtantinopolim everſis, & ad monetam faciendam conflatis, quam dedi ſupra pag. 405. quo in libro* Opuſcula diverſa exſtant. Nempe 1. Georgii Pachymeræ deſcriptio Auguſteonis, quam Boivinius laudatus in Notis ad Gregoram pag. 764. & ſequentibus Græce vulgaverat, ſed Bandurius cum Verſione ſua pag. 114. ad 117. recudi curavit. De *Auguſteone*, ſeu *Auguſtæo* atrio templi S. Sophiæ, Codinus in Originibus Conſtantinopolitanis num. 32. Jacobus Goarus ad Codinum *de Officiis* pag. 130. & Bandurius ad *Antiquitates Conſtantinopolitanas* pag. 468. & ſeqq. & pag. 804.

2. *Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Deſcriptio Eccleſiæ Dei Genitricis in Palatio constructa à Baſilio Macedone Imperatore*, pag. 117. ad 121. Habita eſt in Encomiis Anno Chriſti 880. atque Baſilii Imperatoris anno 14. Ediderat eam pridem Lambecius Græce, & utraque Lingua Combefiſius, ut ſupra pag. 485. dicere me memini.

3. Περὶ τῶν τάφων τῶν βασιλέων, *De ſepulchris Imperatorum in templo Conſtantinopolitano S. S. Apoſtolorum* pag. 121. ad 124. Adjuncta eſt deſcriptio

deſcriptio Herot Juſtiniani, & tumulorum Imperatorum in Monaſteriis variis ex Codice Regio. Confer quæ ex Codice Colbertino Græce exhibet Ducangius libro quarto Conſtantinopoleos Chriſtianæ pag. 109. & 110. *τὰ ἐν τῷ ἡρώῳ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μνήματα, τὰ ἐν τῷ ἡρώῳ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ.*

4 Denique ibidem *Excerpta de Antiquitatibus Conſtantinopolitanis* pag. 124. ad 134. ex Codice Regio, & Codino de Ædificiis Conſtantinopolitanis, cum Lambecii & Bandurii Notis.

Libro *ſeptimo Epigrammata & Poëmata variorum Poëtarum de rebus Conſtantinopolitanis*, pag. 135. ad pag. 187. ex Libris *Anthologiæ* tertio & quarto, & aliis locis, de quibus ſigillatim Fabricius pag. 575.

Libro *octavo* Catalogi diverſi occurrunt. 1. Catalogus Epiſcoporum & Patriarcharum Conſtantinopolitanorum pag. 187. ad 190. decerptus ex Chronographia illa compendiaria S. Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, quæ habetur in Codice Regio diverſa ab editis, ac deſinit in Ignatio Euoucho. 2. Nicephori Calliſti Xanthopuli enarratio nova de Epiſcopis Byzantii & Patriarchis Conſtantinopolitanis pag. 191. ad 200. ex Codice Regio, quam Chriſtianiſſimo Regi pridem donavit Antonius Eparchus. Deſioit autem in Athanaſio, qui Joaoni Sozopolitano ſucceſſit. 3. Catalogus Patriarcharum Conſtantinopolitanorum pag. 201. ad 208. ex Jure Græco Romano Joannis Leunclavii, Anoo 1596. fol. pag. 269. & ſeqq. diverſus ab aliis, deſinit in Joſepho Abbate Galeſii. 4 Catalogus Patriarcharum Conſtantinopolitanorum pag. 209. ad 218. diverſus ab aliis, ex nova Variarum Hiſtoriarum Synopſi Matthæi Cigalæ Græce primum Venetiis prodiit Aono 1637. in 4. ac deſinit in Neophyto Heracleeoſi. 5. Catalogus Patriarcharum Conſtantinopolis pag. 218. ad 229. in Libello Philippi Cyprii Magnæ Eccleſiæ Protonotarii, qui in Parthenio deſinit. Hunc primus Græce & Latine edidit *Nicolaus Blancardus, Franeckeræ* 1679. in 4. una cum Chriſtophoro Angelo, de ſtatu & riribus Eccleſiæ Græcæ; deinde Latine cum Notis poſthumis Henrici Hilarii, Rectoris Scholæ Cellerſeldenſis, prodiit Lipſiæ Anno 1687. in 8. 6. *Ἔκθεσις νέα Ἀνδρονίκου Βασιλέως, Expoſitio nova Andronici Palæologi Imperatoris, qui Metropoles Conſtantinopoleos alias è minoribus ad majores extulit, alias è diverſo ad minores thronos depreſſit*, pag. 230. ad 235. Diverſa hæc eſt ab ἐκθέσει Andronici Senioris, quam cum Codino ſæpius editam dixi ſupra pag. 479. 7. *Κατάλογος Ἐπισκόπων, ἤτοι ὅσας τῶν μητροπόλεων ἐπιλείπονται, ὅσαι σώζονται νῦν ἐκ μέρους, ἐκ τούτων αἱ πλεῖσται ἀφανίσονται. Catalogus Epiſcopatuum, cuinam ſinguli Metropoli ſubjiciuntur, quæ nunc ex parte ſuperſunt, pleraque earum exciderunt*, pag. 236. ad pag. 240. 8. Catalogi duo Imperatorum, unus à Conſtantino Magno ad Alexium Ducam Murzuflum, pag. 241. ad 243. ex Jure Græco Romano Joannis Leunclavii pag. 181. alter ab eodem Conſtantino uſque ad Conſtantinopolim captam, cum ſubjecta Sultanorum ſucceſſione, uſque ad Annum 1636. pag. 244. ad 247. ex Matthæi Cigalæ Synopſi Variarum Hiſtoriarum.

Sequuntur Petri Gyllii Aletienſis Galli, Scriptoris eximii & longarum per annos quadraginta & amplius peregrinationum ſuſceptarum uſu, doctrina, ingenioque clariſſimi, qui Anno Chriſti 1555. ætatis 65. Romæ diem ſuum obiit, *de Boſphoro Thracio libri III.* pag. 258. *de Topographia Conſtantinopoleos, & de illius Antiquitatibus Libri IV.* pag. 345. Utrumque Opus Latine ab Auctore ſcriptum & poſt editionem minus correctam Lugduni 1561. in 4. emendatius minori forma recuſum Anno 1632. inter Reſpublicas Elzevirianas, lectuque dignum, Thoma Smitho quidem judice in *Notitia Conſtantinopoleos*, Londini 1692. 8. pag. 66. edita; Gyllius in illius urbis deſcriptione accuratiſſimus, nimia pene ipſius diligentia, narrationem paulo obſcuriorem & minus gratam reddit.

Quam Elzevirius Gyllio ſubjunxit Veteris Auctoris *Anonymi Latini* circa Theodoſii Junioris tempora compoſitam *Deſcriptionem Conſtantinopoleos* per XIV. Regiones pag. 429. cum Notis Guidonis Panciroli, Bandutius quoque exhibet; poterat vero Præfatiooem etiam præmittere, quam ex MS. Codice Vindobonenſi vulgavit Lambecius Lib. 2. Commentariorum pag. 950. atque in ſua ejuſdem editione Deſcriptionis non omiſit Ducangius in *Conſtantinopoli Chriſtiana* libro 1. pag. 63. & ſeqq. Eandem ediderat Conſtantioopoleos Deſcriptionem, ſed ſine jam dicta Præfatione, illuſtraveratque Pancirolus ad calcem *Notitiæ utriuſque Imperii*; de quo Opere, quod in Tomo VII. *Theſauri Antiquitatum Romanarum* Græviani recuſum eſt, dixi in *Bibliotheca Latina* lib. IV. cap. 1. §. 6. Subjunxerat etiam, ſed ſine Guidonis Panciroli Notis, Philippus Labbeus in *Protreptico* ad Scriptores Hiſtoriæ Byzantinæ pag. 54. ad calcem *Notitiæ utriuſque Imperii*, Pariſiis 1651. in 12. Hæc de Volumine primo *Imperii Orientalis* Bandurianæ Collectionis Albertus Fabricius Tomo VI. Bibliothecæ Græcæ cap. 5. à pag. 569. ad 577. de Volumine autem ſecundo pagina 580. his verbis.

CAPUT SEXTUM.

EJUSDEM FABRICII VERBA SEU JUDICIUM DE VOLUMINE SECUNDO COLLECTIONIS BANDURIANÆ.

IN Volumine ſecundo Bandurius Hiſtoriæ Byzantinæ lucem inſignem affundit, partim Tabulis æneis nitide in æs inciſis, partim eruditis Notis, & in ſcripta priore Tomo comprehenſa Commentariis. Tabulæ æneæ quatuor præ-

præmiſſæ urbem Conſtantinopolim, pro vario u rbis ſtatu, per varia tempora repræſentant. 1. Qualis ab Anonymo Latino deſcribitur, diſtincta in XIV. Regiones, tempore Theodoſii Junioris. 2. Qualis ab Anonymo Græco deſcribitur, qui Alexii Comneni temporibus vixit, diviſa in partes tres. 3. Qualis fuit Johanne Palæologo, penultimo Conſtantinopolos Imperatore, ex Chriſtophori de Bondelmontibus Florentini libro *de Inſulis Archipelagi*, MS. in Bibliotheca Regia Pariſienſi, quem ad Cardinalem Jordanum de Civitate Rhodi miſit, Anno Chriſti 1422. 4. Qualis hodie cernitur, atque à Grelotio delineata eſt. Similiter *Anaplus Boſphori Thracii* tabulis duabus repræſentatur, 1. uti ex Dionyſio Byzantino, ſive, qui hunc ſequutus eſt, Petro Gyllio, ac pridem à Guillielmo Sanſonio deſcriptus fuit. 2. Ex delineatione Domini de Combes. Denique exhibetur ſingulari tabella Proſpectus Propontidis atque Helleſponti.

Numiſmatum Byzantinorum tabulas ſeptem poſt paginam 456. ſive quæ Byzantina veteri Republica adhuc florente, ſive quæ ſub imperatoribus euſa ſunt, magnam partem ex Regis Chriſtianiſſimi Gazophylacio Bandurius, reliqua autem è Fucaltiano deprompſit.

Specimen diptychi eburnei Conſularis pag. 492. quale dederat Sirmondus in Notis poſterioribus ad Sidonium Libro VIII. Epiſt. 6. Tom. 1. Operum pag. 1060.

Columnia Hiſtoriata, quam Conſtantinopoli Arcadius Imperator pridem ex marmore erigi curavit, & in qua Theodoſii patris geſta, nec non ædificia ab utroque Auguſto exſtructa repræſentantur, Tabulis XIX. per partes pulchre deſcriptam exhibet, poſt paginam 508. Confer quæ de eadem Ducangius in *Conſtantinopoli Chriſtiana* libro 1. pag. 78. & Franciſcus Menetrerius Soc. Jeſu, qui columnam eaodem ære depingi curavit & Pariſiis Anno 1703. copioſe deſcripſit.

Pag. 632. ex Codice Regio charactere uncïali ooni ſeculi ſcripto, in quo Opera S. Gregorii Nazianzeni exſtant, in una tabella exhibentur, *Ordinatio S. Gregorii Nazianzeni*, *Victoria Conſtantini Magni contra Maxentium*, & *Inventio ſanctæ Crucis per Helenam Conſtantini Magni matrem.*

Pag. 664. *Reliquiæ Circi ſeu Hippodromi Conſtantinopolitani* à Conſtantino Magno exædificati, quales adhuc fuerunt, centum annis ante Conſtantinopolim à Turcis occupatam, ex Onuphrii Panvinii Libro 1. *De Ludis Circenſibus.*

Pag. 667. *Anaglypha in latere Septentrionali Stylobatæ Obeliſci*, qui ex lapide Thebaico in medio Hippodromo Conſtantinopolitano erectus erat, deſcripta ex Jacobi Sponii & Georgii Wheleri ſcriptis itinerariis. Præterea *Tripus æreus Apollinis*, qui in eodem Hippodromo fuit, & Columna marmorea Marciano Imperatori à Tatiano quodam poſita, alteraque Porphyretica, quæ Conſtantinopoli etiamnum viſitur.

Pag. 745. *Ichnographia Templi Sanctæ Sophiæ Conſtantinopolitani*, & ejusdem Proſpectus exterior Septentrionalis & Occiduus, qualis hodie cernitur pag. 752. atque Meridionalis pag. 756. Proſpectus interior verſus altare pag. 758. & Proſpectus altari adverſus, verſus oſtia pag. 762. Omnia ex Joſephi Grelotii accurata deſcriptione, ex illius *Itinerario Conſtantinopolitano*, quod Gallice prodiit Pariſiis 1680. in 4. atque inſcribitur, *Relation nouvelle d'un Voyage de Conſtantinople, enrichie de Plans levez ſur les lieux, & de tout ce qu'il y a de plus remarquable de cette ville.*

Pag. 790. *Naturæ multimammæ Imago*, ex pila marmorea antiqua Romæ obvia, quam repræſentavit, Petrus Lambecius libro 2. Commentariorum pag. 738.

Pag. 937. *Imago Synodi Conſtantinopolitanæ universalis adverſus Macedonium & Apollinarem habita*, Theodoſio Magno imperante, deprompta ex Codice MS. ſeculi noni Operum Sancti Gregorii Nazianzeni, ex quo Bandurius pag. 632. alias icones exhibuerat, & de quo conſulendus Bernardus de Montfaucon in *Palæographia Græca* pag. 250. ac Franciſcus Louvart, in *Conſpectu novæ editionis Operum S. Gregorii Nazianzeni procurandæ.* Porro obſervare licet, in hac Synodi imagine, in medio ſummo loco poſitum thronum, cui non inſidet, ſed proximus ante Epiſcopos aſſidet *Imperator:* in throno autem poſitum eſſe magnum volumen explicatum, *Sacra Scriptura* videlicet, ad cujus oracula exigi omnia oportet.

Pag. 991. Imagines Johannis Baptiſtæ, Conſtantini Magni, matriſque Helenæ, Manuelis atque Johannis Palæologorum & Joſephi Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Florentiæ in Concilio obiit, ex Codice Regio 3058. Antiquitates Conſtantinopolitanas complexo, quas primis quatuor libris Anſelmus Bandurius edidit.

Poſt paginam 1007. Tabulæ ſex celebriorum artificiorum, Conſtantinopoli ab Imperatoribus Mahumetanis conditorum, quæ hodie ibi ſuperſunt. 1. Ichnographia & proſpectus templi Sultani Achmed. 2. Proſpectus Solimaniæ, ſive ſuperbi Templi à Solimano exſtructi. 3. Ichnographia ejuſdem. 4. Proſpectus Templi cui nomen *Validea*. 5. Clauſtri pro Gynæceo Imperatorio, Gallice *Grand Serrail*, & Palatii proſpectus: & 6. Clauſtri porta ſive introitus, ex Grelotio ſupra laudato, una cum deſcriptione illius lingua Gallica. Denique in Notis ad Conſtantinum Porphyrogenitum pag. 118. & 119. exſtant *Alphabeta Slavonica varia.*

Hæc Joannes Albertus Fabricius, dum Imperium Orientis, ſeu *Antiquitates Conſtantinopolitanas* Anſelmi Bandurii depingit à pag. 569. ad 582. qui Tomo etiam VI. ſeu Libro V. ejusdem *Bibliotheca Græca* cap. 5. paginis 352. & 353.

de

de *Michaelis Pſelli Hiſtoria Byzantina*, quæ in Collectaneo Simeonis Metaphraſtis ultimum locum occupat, latiſſime diſſerit, referens etiam quid de illa ſentiat Franciſcus Combefiſius in *Apparatu ad Bibliothecam Patrum Concionatoriam*, verbo *Simeon Metaphraſtes*: exiſtimans hoc Collectaneum eſſe *alterius Simeonis* quam Metaphraſtæ, eo quod veram Metaphraſtæ ætatem vir bonus, & Allatio nimium credulus, ab anno vigeſimo ſeculi duodecimi ad quinquageſimum ſub Imperiis Joannis & Manuelis Comnenorum aſſignandam, non cognoverit.

CAPVT SEPTIMVM.

MANVSCRIPTVM CODICEM REGIÆ BIBLIOTHECÆ ESSE LONGE RECENTIOREM, QVAM ANSELMVS BANDVRIVS CREDIDERIT ATQVE SCRIPSERIT.

DVo autem ſunt quæ contra Bandurium, vel ejus opinionem, in hoc capire probanda mihi incumbunt. 1. Manuſcriptum Codicem Græcum 3058 in quarto Regiæ Bibliothecæ, eſſe Anno 1260. longe recentiorem ſeu temporibus cunctis Michaelis Palæologi Imperatôris, qui ab Anno citato ad Annum 1282. Imperium obrinuit. 2. Manuſcriptum hunc Codicem non fuiſſe illatum in Bibliothecam Regiam, poſt clariſſimi Dufreſnil mortem, vel Joannis Baptiſtæ Cotelerii, qui fatum Dufreſnii paucis poſt ipſum menſibus ſequutus eſt; uterque enim Pariſiis Anno 1688. mortem obiit, cujus & ultimi obſequiis invitati apud S. Germanum de Pratis adfuimus, ut antea diximus. Hæc non ſcribimus, ut Clariſſimi Bandurii merito ſive labori dettactum velimus, ſed ſolius cauſa detegendæ veritatis. Quantum enim debeamus celeberrimæ Congregationi Sancti Mauri in Gallia, quæ tot inſignes eruditione viros Eccleſiæ noſtra ætate produxit, eruditorum Monachorum nutrici, atque ſpeciatim Cœnobio Sancti Germani de Pratis antiquiſſimo, quod Congregationis hujus velut Athenæum eſt, hilares lubentesque agnoſcimus: quorum Fratribus ut contubernalibus & Bibliotheca tam impreſſorum quam manuſcriptorum Librorum cum libertate omni uſus per annos plures, illuc quotidianus adventans, atque ab iis cum virtute, tum doctrina & antiquitatis notione, mutuis informatus collationibus ſive colloquiis, Præmonſtratenſem ignorantiam depuli, ſocordiam excuſſi, veternum Colubri cum ſcandalo luxuriantis & imperantis reliqui.

Commendat Anonymum ſuum multis ex capitibus Bandurius editor, his verbis, ex Diario Pariſienſi: „Auctorem illorum Librorum „ſub Alexio Comneno vixiſſe, ex Jambis in fron„te poſitis, eidemque Imperatori nuncupatis, „arguitur; fuiſſe vero Monachum ex Præfa„tione, in qua Alexium à munificentia & libera„litate in Monachos laudat, conficitur. Cæterum in eo Codino præferendus, quod ſecus" ab hoc factum deprehenditur, urbem in tres" partes diſtributam deſcribat, atque adeo ſin-" gulis ædificiis ſitum ſuum, quem tenuere, ad-" ſignet." Nec Auctorem tantum ab antiquitate commendat, ſed & Codicem Manuſcriptum Regiæ Bibliothecæ, qui Bandurianæ huic Collectioni dedit occaſionem, de quo ita Diarium citatum Diſſertationis hujus capite 1.

Tandem ad tertiam hujus Collectanei par-" tem pervenimus, unde Operis hujus inirium," ſeu *Antiquitates Conſtantinopolitanæ* proprie di-" ctæ incipiunt; nam quæ præcedunt duobus" partibus prioribus, velut Præliminaria duxta-" xat conſideranda ſunt. Conſtat iſta pars *Li-*" *bris VIII. Antiquitatum Conſtantinopolitanarum*," quorum libri quatuor priores illi ſunt, qui ſub" titulo *Patria & Origines Urbis Conſtantinopolita-*" *næ*, ex Codice MS. Regio 3058. chartaceo ſu-" perius commemorato, circa Michaelis Palæo-" logi tempora conſcripto, atque Conſtantino-" poli advecto, pauciſque poſt Ducangii obitum" annis in Bibliothecam Regiam illato, nunc" primum in lucem prodeunt, paginis 2. 23. 65." & 81."

Hæc quidem magna pompa Bandurius ſcripſit, ſed veritati minus conſona; dum ſcribit enim hunc Codicem Regium Græcum 3058. chartaceum eſſe, ſi tantillum in antiquitate MSS. Codicum verſatus fuerit, ſcriptum illum eſſe poſt Annum 1300. fateatur neceſſe eſt; quo à tempore charta ſola ad Libros deſcribendos aſſumpta eſt, & non antea. Scribi ergo hic Codex non potuit, ut ſibi Bandurius opinatus eſt, ſub Michaelis Palæologi tempora, qui ab Anno 1260. ad 1282. Imperium Conſtantinopolitanum tenuit. Sed Manuſcriptum Codicem integris annorum centuriis hac ætate recentiorem eſſe, atque poſt Annum 1439. quo Synodus Florentina celebrata fuit, recentiorem eſſe, invicto probant argumento illa prædicta à Joanne Alberto Fabricio Hamburgenſi Theologo Tomo VI. *Bibliotheca Græca* pag. 582. ubi deſcripſit Codicem illum Bandurii, ait que" ad hujus Manuſcripti Codicis Regii ornatum, exſtare depictas *Imagines Sancti Johannis Baptiſtæ, Conſtantini magni, Matriſque Helenæ, Manuelis & Johannis Palæologorum, & Joſephi Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Florentiæ Anno 1439. obiit, in hoc Codice Regio 3058.* Codex ergo ille Regius, cui antiquitatem ſcripturæ longe majorem Bandurius aſſignat, neceſſario poſt mortem *Manuelis* & *Johannis Palæologorum*, qui ex ultimis Imperatoribus Orientis fuerunt, & poſt mortem Joſephi, qui Anno 1439. Florentiæ in Concilio mortuus fuit, abſolute ac certo ſcriptus videtur. Ita Fabricius loco citato pag. 582. Eſt ergo hic Codex, non ſub Imperio Michaelis Palæologi, qui ab Anno 1260. ad 1282. Imperium tenuit, ſcriptus, ſed poſt Florentinam Synodum ex prædictis, atque ita poſt An-

num 1440. contra quam ſentit & ſcribit imperite vel oſcitanter Bandurius. Sane cum Johannes Palæologus, Imperator hujus nominis VIII. cujus imago in hoc Codice depingitur cum imagine Sancti Johannis Baptiſtæ, quem patronum haberet, uſque ad Annum 1443. imperaverit, recte Codicem extremis hujus Imperii annis deſcriptum opinamur, atque poſt mortem Joſephi Patriarchæ Conſtantinopolitani, Anno 1439. humanæ vitæ erepti.

Licet porro Codices MSS. tam Latinos quam Græcos, innumeros in Bibliothecis Galliarum ac Belgii plurimis ab anno ætatis circiter 20. viderim & excuſſerim, nullum tamen in charta, ſeu papyro exſtantem unquam vidiſſe me memini, qui non eſſet Anno MCCC. recentior, vel ante hunc Annum antiquitatem ſuam referre videtur. Ex doctiorum autem virorum calculo, ſub ſeculi XIV. initum Libri MSS. in charta ſcribi cœperunt, non ſola quidem, uti hodie fieri conſuevit, ſed in charta ſimul & pergameno alternantibus, ſibique in eodem libro ſuccedentibus, id quod uſque ad ſeculi XIV. medium & ultra continuatum fuit. Atque hinc Codicem MS. Græcum Bibliothecæ Regiæ 3058. chartaceum, ex quo Anſelmus Bandurius *Libros IV. Antiquitatum Conſtantinopolitanarum* Græco-Latine evulgavit, ætate Michaelis Palæologi Imperatoris eſſe longe recentiorem, contra editorem concluſimus, quem totum ex charta eſſe compactum reſcivimus. Nec id mihi mirum apparuit, cum Scriptores illi, qui Codicibus MSS. evulgandis attendunt, ut exemplis innumeris probare poſſem, vel ſemper, vel utplurimum, Codices illos una aut altera annorum centuria antiquiores facere ſoleant, quam revera ſint. Nec id dictum ratione hujus Codicis MS. Græci 3058. Regiæ Galliarum Bibliothecæ, quem ob allatam ſupra rationem Concilio Florentino recentiorem eſſe aperte conſtat. Recentior eſt igitur annis centum & ſexaginta, quam a Bandurio, nimium facili, creditus ſit.

CAPVT OCTAVVM.

PLVRES MAGNI NOMINIS VIROS CIRCA MSS. CODICES ERRASSE, NIMIAM IPSIS EX OPINATIONE ANTIQVITATEM ASSIGNANTES.

Atque ut theſim probemus, ut extra Pariſios urbem egrediamur, in qua ſtudium illud Manuſcriptorum Codicum excutiendorum floret, haudquaquam neceſſe eſt. Nam quo tempore Ducangius & Cotelerius viri doctiſſimi, hoc eſt Anno 1686. incumbebant Catalogo MSS. Græcorum omnium Regiæ Bibliothecæ inſtituendo, eodem quoque deſudabant inſignes duo viri, Monachi Sancti Germani de Pratis, amici mei ſingulares, ut Bibliothecæ ejuſdem divitis MSS. Codices omnes Latinos excuterent atque in Catalogum recenſerent: Michael Germanus Joannis Mabillonis ob eruditionem notiſſimi Socius, qui illum poſtea comitatus eſt in Itinere Italico Anno 1688. ad literariam rem ſuſcepto, & Placidus Porcheron Bibliothecæ S. Germani de Pratis Præfectus, vir modeſtiæ inſignis, nec pietatis inferioris.

Cum ambobus jam exſtinctis amicitiæ ſpecie unirer, illique labore ſuo perfuncti fuiſſent, Catalogum iſtum optanti mihi, ut per hebdomadas aliquas ad uſum ſtudiorum meorum volverem atque percurrerem, gratiam non denegarunt, illumque mihi Placidus Bibliothecarius, placida qua excelluit manu compactum in folio exhibuit, quem ad hebdomadas ſex vel ultra, in Muſeo meo poſſedi, cum otio & libertate omni. Erat Catalogus iſte ita comparatus, ut Manuſcriptorum omnium Latinorum veterum in membrana vel papyro compactorum ſeriem & numerum referret, ac quidquid in Codicibus MSS. ſingulis continebatur, per ordinem recenſeret. Nonnullos etiam recentioris notæ, ſeculo nempe 1600. & poſtea ſcriptos, ob ſcriptorum celebritatem veteribus adjungeret, qualia erant Volumina Joannis Maldonati Soc. Jeſu & Andreæ Ducheſnii manu ſcripta propria atque aliorum, quorum mihi memoria excidit. Cum autem uterque Michael & Placidus, de quibus ſupra, in Codicibus MSS. excutiendis & examinandis verſatiſſimi eſſent, non tantum in hoc Catalogo obſervabant ad MSS. Codices ſingulos, quæ in illis Opuſcula vel pauciora, vel plura continerentur, ſed juxta peritiæ ſuæ his in rebus opinionem, in Codicibus quibuſque, quantæ antiquitatis ſibi viderentur, collatione inter ſe habita taxabant, 200. 300. vel 400. annorum, vel circiter.

Quia vero in hac Bibliotheca frequens verſabar, atque cum Præfectis illius libere agebam, plurimoſque ex MSS. Codicibus Latinis ſæpius manibus oculiſque volverem: quando hunc Catalogum in Muſeo commodatum habui, inceſſit cupido vel curioſitas, ut Codices plurimos propriis oculis inſpectos conferrem, cum taxatione illa, quam Benedictini amici noſtri Codicibus ſingulis quoad antiquitatem Manuſcriptorum adſcripſerant. Ac re juxta notionem meam penſitata, reperiebam illos una ſæpe aut altera annorum centuria liberaliores fuiſſe in antiquitate Codicum taxanda, quam conveniret aut competere videretur. Nec enim regulæ judiciorum ejuſmodi certæ eſſe poſſunt, ſed quidquid hoc in argumento agimus, nitimur conjecturis ſolis, quæ ſæpiſſime cautiores etiam in errorem adducunt. Atque ut hoc demonſtrative probemus, extra Regiam Bibliothecam non egrediemur.

Amicus iſte noſter, Bibliothecarius Sancti Germani de Pratis, Placidus Porcheron, Anno 1688. edidit in 8. Pariſiis Opus inſcriptum, *Ravennatis Anonymi, qui circa ſeculum VII. vixit, Geographia libri quinque* ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ, quem ex antiquitate

MS.

MS. Codicis ad ſeculum ſeptimum pertinere arbitrabatur. Idem porro Opus in 8. recuſum iterum hic Lugduni-Batavorum Anno 1695. apud Jordanum Luchtmans, ac illud contulit Jacobus Gronovius ad MS. Codicem alterum Bibliothecæ noſtræ Lugduno-Batavæ, cujus variationes aliquas à Pariſienſi Codice adjecit in Præfatione ad Pomponium Melam *de Situ Orbis* à ſe editum per paginas duodecim à Præfationis pag. 8. ad finem. Unum ex ſuis Exemplaribus compactum obtulit mihi Placidus Porcheron tanquam Amico ejus ſingulari, dum Pariſiis eram, quod attentione ſpeciali legere ob neceſſitudinem placuit. Inter legendum autem animadverti Amicum noſtrum deceptum fuiſſe, multis non annis nec annorum decadibus, ſed integris ad minus 400. annorum centuriis remotum fuiſſe ab Anonymi ſui vera ætate, quem ſeculo VII. vixiſſe imprudens ſcripſerat. Sed circa Annum 1130. vel 1140. tantum floruiſſe ac vixiſſe, pro comperto ex lectione Operis nactus ſum. Rem nulli unquam quamdiu vixit aperui, cum id legi amicitiæ deberem. At cum ad me reſcripſiſſet Anno 1699. clariſſimus Godefridus Leibnitzius Hanovera Lugdunum Batavorum, atque illius mortem, quæ illi hoc anno ex Gallia extorri his in partibus contigit: cum de hoc ipſius Opere evulgato loqueretur mihi Leibnitzius, reſcripſi nec conticui Leibnitzio, quam fœde & enormiter in aſſignanda Anonymi ſui ætate deceptus fuiſſet. Errorem ſuum ipſi Editori, dum viveret, non tacueram inter privatos parietes detexeram, ſecretum quamdiu vixit tenueram, nec mihi rationem hujuſce lapſus aſſerenti reſpondere unquam potuerit. Oraveram, ut ſi quam, quod fallerer, rationem dare poſſet, lubens & amicus amplecterer.

Hic igitur Anonymus Scriptor lib. 1. num. 6. pag. 9. hæc habat. „Ad Orientalem plagam ipſe Paradiſus eſſe oſtenditur, prout hic „teſtatur, in Sanctis Athanaſius Alexandriæ E„piſcopus ab Antiocho requiſitus Præſide di„cens, Teſtificatur mihi Sancta Scriptura di„cens, quod plantavit Deus Paradiſum in E„den ad Orientem; docet enim nos, quia in „extrema Orientis totius terra eſt Paradiſus. „Quamobrem ajunt quidam diſertiſſimi Hiſto„riographi, quoniam propterea cuncta aroma„tum genera gignuntur, in magis Orientali„bus, hoc eſt Indicis partibus, ſicut prædicta „exiſtit Paradiſi Provincia. Et quemadmo„dum palmæ maſculi proxime vicinantes femi„nas palmas per adſpirationem ventorum fru„ctificare faciunt: ita videlicet ex Paradiſo ven„torum flatibus fragrans adſpiratio, vicinanti„um ſibi locorum arbores aromata gignere fa„ciunt; taleque teſtimonium quod ipſe exiſtit „fluvius.“

Opera Sancti Athanaſii Alexandriæ Archiepiſcopi ſæpius edita fuerunt & à diverſis in Latinam tranſlata Linguam, ſed Græce & Latine

potiſſimum Pariſiis edita ſunt 2. Tomis in folio Anno 1627. quam editionem ut ampliorem aliis omnibus & correctiorem ſequimur, atque ex Græco-Latina Commeliniana Heidelbergæ Anno 1601. facta in folio feliciter expreſſam, quam repræſentat Philippus Labbeus Tomo 1. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 113. Hujus autem editionis Tomo 2. pag. 131. ad 395. extant *Sancti Patris noſtri Athanaſii Alexandriæ Archiepiſcopi ad Antiochum Principem, de diverſis utriuſque Veteris & Novi Teſtamenti locis Scripturarum Quæſtiones* CXXXVI. ex MS. Codice Bibliothecæ Palatinæ primum productæ Heidelbergæ in editione Anni 1601. Commeliniana Græce & Latine in folio, interpretibus tribus Proteſtantibus, quorum nomina hic exprimuntur. Nihil fere de his Quæſtionibus habet Labbeus in Diſſertatione *De Scriptoribus Eccleſiaſticis in Athanaſio Alexandrino*, Tomo 1. pag. 119 ſed Tomo 2. *in Addendis & corrigendis* pag. 728. ſequentia ſubjicit: “Sixtus Senenſis libro 4. Bibliothecæ Sanctæ rejicit his verbis: *Quæſtio-* “ *num ex Veteris & Novi Teſtamenti locis ad Antio-* “ *chum Principem liber unus, continens Quæſtiones* “ *CLXI. Athanaſii non videtur.* Suſpicor hunc “ ex variis Patrum ſcriptis collectum à Studioſo “ quopiam, qui in Quæſtione IV. Theologiam “ Myſticam Dionyſii Areopagitæ ſeculo ut ar- “ bitror Athanaſii ignotam allegat. Et Quæ- “ ſtione 33. citat Athanaſium ipſum, & ab eo di- “ verſam ſententiam amplectitur. Videndi quo- “ que ex noſtris Maldonatus, Poſſevinus, Cor- “ nelius à Lapide, aliique: quæque ſupra in *Ad-* “ *dendis* ex Leone Allatio diximus, de Juſtini “ Martyris & Anaſtaſii Sinaitæ Quæſtionibus, ab “ aliquo poſterioris ævi Scriptore, multarum “ pariter additionum fermento locupletatis.“ Ex quibus Sixti Senenſis paucis verbis ac Philippi Labbei pronuntiatione vaga atque ad alios remittente, Opuſculum à neutro unquam lectum fuiſſe arbitratus ſum.

Accinctus igitur lectioni Quæſtionum ſeriæ & attentæ, percurrens titulos, abſque mora reperi Scriptorem illarum eſſe hominem, non Athanaſium Alexandrinum veterem, ſed Græciæ recentiſſimæ, ſub larvato Athanaſii nomine, Græcorum more, nugas poſteris vendentem. Nam ex Quæſtionibus 39. 40. & 41. apparet evidenter, Opus iſtud compoſitum fuiſſe poſt ingentem illam de cultu Imaginum & Crucis adoratione altercationem Seculis Eccleſiæ VIII. & IX. agitatam, ac Anno tandem 842. poſt Imaginum reſtitutionem ſopitam: unde non poſſe eſſe Scriptoris ſeculo IX. anterioris, atque ab ætate Athanaſii Alexandrini quingentis annis remoti, certo certius mihi conſtitit. Progreſſus autem ulterius ad pag. 349. Quæſtione XLIV. longe adhuc ætate iſta recentiorem reperi Scriptorem iſtarum Quæſtionum. Dicta enim illic Anonymum Scriptorem Græcum illum ad ſeculum Eccleſiæ duodecimum detrudunt. Nam vir bonus &

Græcus nugax affirmat illic, *quod Chriſtus omnia loca, quæ ſua præſentia in Palæſtina ſanctificavit, Eccleſiæ ſoli Catholicæ commiſerit & conſervanda tradiderit.* Audiamus propria vendentis nugas verba: *Ita enim Chriſtus ſtatim ab initio ſuæ præſentiæ, Catholicæ Eccleſiæ veneranda loca tradidit. Si quis vero nobis objiciat, quod tyrannica poteſtate illa teneamus: ejuſmodi homo diſcat, quantumvis etiam ſæpenumero Barbari Palæſtinam occupaverint, non permiſiſſe tamen Chriſtum, ſua ipſius loca hæreticis tradenda, ſed licet ad breve tempus ea aggreſſi ſint, ſtatim tamen iterum Catholica Eccleſia ut porcos eos expulit ex Chriſti Dei noſtri ſanctis manſionibus & locis:* τὺτυς ἀπεδίωξεν ὡς χοίρυς, τῶν ἁγίων Χριςῦ τῦ Θεῦ ἡμῶν αὐλῶν καὶ τόπων. Vtinam in narratione hac non plura eſſent mendacia, quam verba! Etſi ſeptuaginta octo annos natus, riſum tamen continere non potui, dum iſta Græculi devoti Scripta revolverem, tam impune ac impudenter mentientis.

Relictis Pſeudo-Athanaſii iſtius mendaciis, ad inſtitutum noſtrum nihil facientibus, reſtat ut quamnam verba ſuperius allata ætatem hujus Scriptoris deſignent, certo aperiamus. Juxta Eccleſiaſticos notæ præſtantioris Hiſtoricos, Chriſtophorum Helvicum, Sethum Calviſium & alios, quos recenſere neceſſarium non eſt, contra falſam ignaramque Pſeudo-Anaſtaſii hujus aſſertionem, nec Palæſtina, nec Syria, nec Hieroſolyma cum locis aliis, quos Chriſtus Dominus ſua præſentia dum viveret honorare voluit, in manibus Eccleſiæ Catholicæ, ut noſter Græculus loquitur, ſemper fuerunt: ſed multis temporibus ab Agarenis ſeu Saracenis occupata ſunt, ſub quorum poteſtate *non pauco admodum tempore*, ſed multis annorum centuriis occupata ſunt, ut ab annis jam trecentis & ultra à Turcis ſeu Muhammedanis occupantur, cum poſſeſſione tranquilla & omnimoda, contra Mendacem iſtum. Mendacium iſtud ita enorme & impudens eſt, ut a nemine, niſi inſano, excuſari queat. Hieroſolyma ſub Heraclii Imperio capta fuiſſe ſcribitur à Coſroe Perſarum Rege Anno Æræ Chriſtianæ 636. Sophronio Hieroſolymitano Patriarcha ultimo 630. ut Cedrenus habet, quæ à Saracenis poſſeiſa iiſdem per 463. annos, uſque ad Annum 1099. vel 1100. quo ſub Vrbano II. Occidentalibus Cruceſignatis expeditionem in Orientem facientibus ſub Godefrido Bullonienſi, Saracenos Hieroſolyma capta expuliſſent. Hoc conſtans ita eſt, ut ab Hiſtoricis plurimis, qui illi etiam interfuerint, ſcriptum remaneat. Dum ergo hic Pſeudo-Athanaſius pag. 303. Quæſtione XLIV. ita loquitur, diſerte oſtendit ſe poſt Annum Chriſti MC. ſcribere, ſub ſeculi duodecimi initium, ac forſita iiſdem Occidentalibus adhuc in Palæſtina imperantibus ac Hieroſolymam occupantibus; quo ex rerum ſitu mendacium ſcribentis Græci aperte deſtruitur. Scripſit ergo hic circa Annum MCX. Pſeudo-Athanaſius, nec ante hunc annum ſcribere potuit.

Jam ut ad argumentum, unde aberravit oratio, revertamur: Anonymus Ravennatenſis, quam ſeculo VII. affixit Placidus Porcheron amicus noſter, hoc Pſeudo-Anaſtaſio, quem verbo tenus profert, duabus aut tribus annorum decadibus recentior eſſe debuit, ut antiquiorem ſe allegare poſſet. Juxta itaque recti ſenſus regulas, ante Annum MCXL. Anonymus Ravennatenſis ſcribere non potuit, quidquid contra ſtatuat Placidus Bibliothecarius, ex incerta MS. Codicis Regii taxatione antiquitatis. Quid mirum igitur, ſi Anſelmus Bandurius Monachus Benedictinus Congregationis Melitenſis, jam Bibliothecarius Magni Florentiæ Ducis conſtitutus ex publicis nuntiis, circa manuſcriptum Codicem Pſelli Regiæ Bibliothecæ, centum ſexaginta annis quoad Codicis antiquitatem erraverit: cum Placidus Porcheron Bibliothecarius Sancti Germani de Pratis Pariſienſibus, in manuſcriptis Codicibus tractandis verſatiſſimus, qui Catalogum omnium MSS. Latinorum Regiæ Bibliothecæ Anno 1686. quando Pariſiis eram & videbam, adornavit, cum Michaele Germain, Joannis Mabillionis Socio: hic inquam Bibliothecarius, quadringentis & amplius annis erraverit, circa antiquitatem aſſignandam Anonymi Ravennatenſis ex Codice Regio, cujus editionem publicam faciebat. Quod autem Jacobus Gronovius, hoc Anno 1716. die 21. Octobris mortuus ac die 26. terræ mandatus, hanc *Geographiam* ad alterum MS. exemplar Lugduno-Batavæ Bibliothecæ noſtræ contulerit, nihil ad rem facit: quia MSS. Codices noſtræ Bibliothecæ fere omnes recentes ſunt, ac pauciſſimi qui ſeculum duodecimum vel attingant vel ſuperent, ut evolventi mihi patuit. Hæc de MSS. Codicibus, occaſione MS. Codicis 3058. Regiæ Bibliothecæ.

At Athanaſius ille Alexandriæ Archiepiſcopus, quem allegat libro 1. *Geographiæ* num. 6. pag. 9. *Anonymus Ravennatenſis Geographus*, adhuc longe recentior eſt ſeculo XII. quem Euſebius Renaudot in *Hiſtoria Chronologica Patriarcharum Alexandrinorum* pag. 599. recenſet, atque Patriarcham hujuſce ſedis recentiſſimum facit, ad A. Chriſti 1252. & 1262. aſſignans, de quo poſtea latius acturi ſumus, quem Patriarcham LXXVI. nominat: unde Anonymus Ravennatenſis, qui illum verbotenus refert, illo adhuc recentior eſſe debet: neque eſſe poteſt ſeculo XIV. antiquior, quamvis amicus noſter Placidus illum ad ſeculum VII. referat, annis tantum ſeptingentis, quod parum eſt, ab Anonymi ſui Ravennatenſis Geographi vera ætate aberrans. Nec primus eſt, qui ita turpiter erraverit, in ætate aſſignanda alicujus Scriptoris incerti, qui ex MS. Codice evulgatur. Vnde conjicimus Codicem Regium, ex quo prodiit, non eſſe majoris antiquitatis, quam qui ex Voſſio,

ſio, in Bibliotheca noſtra recentiſſimus & chartaceus eſt, Geographiam eandam referens. Reſtat ad probandam theſim noſtram, ut ex Scriptoribus bonæ fidei & certis, Athanaſium hunc LXXVI. Patriarcham Alexandrinum, quem Anonymus Ravennatenſis referens deſcribit, probemus eſſe ſeculi XIV. recentiſſimum Scriptorem, ut idem de Anonymo Ravennatenſi concludi certe poſſit ac debeat. Nicephorus Gregoras *Hiſtoria ſua Byzantina* lib. 7. cap. 1. Athanaſii hujus Patriarchæ Alexandrini ut adverſarii Athanaſio Patriarchæ Conſtantinopolitano meminit, qui iterato ad hanc ſedem aſſumptus poſt abdicationem fuerat, ab Anno 1302 ad 1309. vel 1310. Imo veriſimile eſt illum cum Archiepiſcopo Tyrio præbuiſſe occaſionem abdicationi ſecundæ Athanaſii hujus Patriarchæ Conſtantinopolitani, ut conſtat ex Epiſtola illius 52. cujus titulum refert ex MS. Codice Albertus Fabricius *Bibliotheca Græca* Tomo VI. pag. 584. ubi de *Epiſtolis* Athanaſii Conſtantinopolitani. Præterea Amicus fuit Georgio Pachymeræ ejuſdem temporis Scriptori, ut idem Fabricius habet ibidem pag. 465. in tantum ut Pachymeres ad inſtantiam illius in Opera Sancti Dionyſii Areopagitæ Paraphraſin ſcripſerit, quam illi etiam Conſtantinopoli reſidenti dedicaverit. Conſtat ergo ætas Athanaſii hujus Alexandrini ſeculo XIV. ac conſequenter Anonymi Ravennatenſis Geographi, qui illo, quem exſcribit, antiquior eſſe non poteſt.

CAPVT NONVM.

MANVSCRIPTVM CODICEM GRÆCVM 3058. FVISSE IN BIBLIOTHECA REGIA, DVM VIVERET DVCANGIVS.

QVæſtionem hanc non adeo magni momenti eſſe ad Hiſtoriam Criticam veſtram Reipublicæ Litterariæ ultroneus agnoſco, neque talem eſſe quæ Cl. Bandurii famam ullatenus imminuere poſſit, optimo jure apud Eruditos ſibi comparatam. Quod igitur incaute, qui rebus non adfuit, Bandurius capite IV. Diſſertationis hujus a nobis relatus ad verbum ſcribit, *hunc MS. Codicem in Regia Bibliotheca non exſtitiſſe*, dum viveret Ducangius, ſed in eam illatum fuiſſe poſt illius mortem: ſomnium eſt, vel ſuſpicio ab Anſelmo Bandurio minus conſiderate conſcripta, ut Scriptorem hunc Catalogi MSS. Græcorum clariſſimum excuſaret, quod illius ut putat mentionem non feciſſet. Exſtabat tempore clariſſimi Ducangii, qui cum Regiæ Bibliothecæ MSS. Græcorum Codicum ante Annum 1686. una cum Johanne Baptiſta Cotelerio, Catalogum novum, dum Pariſiis eram & videbam, conſcripſit. Vnde uterque Ducangius & Cotelerius mihi non ignoti, in Operibus ſuis ſemper Codices MSS. Græcos Regios allegant, juxta numeros novos Catalogi ultimi à ſe confecti: cui rei Bandurius non attendit. Quod autem tunc temporis exſtaret Manuſcriptus Græcus num. 3058. conſtat, quia in Catalogo eorum ſuo ordine, videntibus nobis, reperitur. Vidimus ac tenuimus frequenter ad uſum noſtrum, Catalogum illum Codicum Græcorum MSS. Bibliothecæ Regiæ, quæ tunc temporis ab unitate ad Codices Græcos MSS. 3600. & ultra, continua numerorum ſerie & abſque interruptione ulla protendebatur: unde nulli dubitamus, quin Codex MS. Græcus 3058. in eadem Bibliotheca Regia exſtaret, ſuoque ordine recenſeretur. Non habuit ſemper Regia Bibliotheca multitudinem librorum quam nunc poſſidet, ſed paulatim accrevit illa, ſollicitudine Bibliothecariorum, qui ſupellectili librariæ præfecti erant. Juxta enim *Catalogum Bibliothecæ Coisliniana* ſeu *Seguierana* parte 2. cap. 6. pag. 320. Codex CCCLVI. olim CCCXXXIII. in charta vulgari papyrea foliorum 118. eſt *Catalogus manuſcriptorum Codicum Græcorum Bibliotheca Regia ſub Henrico II. Rege factus*, incipiens ἀββᾶ θαλασσίῳ ἑκατοντάδες κγ) &c, qui complectitur 558. Codices. Regnavit autem Henricus II. annos 12. ab Anno 1548. ad 1559. Tunc temporibus igitur erant tantum Codices MS. Græci 558. in Regia Bibliotheca. Ab hac autem temporis intercapedine, ad Annum 1653. quantum accreverit liquet ex *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum*, ſeu *Specimine antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quam edendam voluit Philippus Labbeus Soc. Jeſu Pariſiis in 4. apud Joannem Henault. Omne enim illud Opus à Labbeo collectum eſt ex Catalogis Codicum MSS. tam Græcorum quam Latinorum atque Gallicorum Regiæ Bibliothecæ, in qua dudum verſatus eſt, omnemque licentiam habuit, unde Opus aliud fere nihil eſt quam Catalogus Librorum illius manuſcriptorum omnium, quos ſummatim recenſet eo ordine ac ſerie, qua tunc temporis in eadem habebantur & aſſervabantur. Cujus conficiendi occaſionem Anno 1648. habuit, dum incumberet Scriptoribus ad Hiſtoriam Byzantinam ſpectantibus ex Bibliotheca Regia colligendis atque ordinandis, cum Protreptico ſeu Adhortatione ad Hiſtoriam Byzantinam ex typographia Regia edito.

Si Bandurius attente Opera Ducangii legiſſet, atque citationes manuſcriptorum Cudicum Græcorum juxta Catalogum ultimum à ſe & Cotelerio compactum allegatas conſideraſſet, in hanc ἀνισορησίαν incautus non lapſus fuiſſet.

1. Hoc demonſtrari poteſt ex Diſſertationis hujus cap. 4. ubi Bandurianam illam Conſtantinopolitanarum rerum Collectionem ex Alberto Fabricio retulimus. Illic enim, dum de Baſilii Imperatoris Conſtantinopolitani Macedonis ad Leonem Sapientem filium κεφαλαίοις παραινετικοῖς, *Capitibus exhortatoriis LXVIII.* pag. 171. ad 192. locuti ſumus, addimus ex Fabri-

bricio: *Hunc librum prius Bandurius emendavit ex duobus MSS. Codicibus Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi*, num. 3059. & 3363. Exſtabat ergo Codex MS. Græcus in Regia Galliarum Bibliotheca num. 3058. dum clariſſimus Ducangius viveret & Catalogum ſcriberet: quippe cum in Catalogo eodem mentionem faciat numeri ſequentis 3059. atque alterius longe ab hoc numero remoti, atque 3633. à Ducangio in Catalogo deſignati. Vnde liquet de hallucinatione Bandurii.

2. Id non minus conſtat ex Ducangio, qui ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis* pag. ſeu col. 29. ſingularius allegat manuſcriptos Codices Græcos hunc numerum 3058. excedentes his verbis: *Anaſtaſii Patriarchæ Antiocheni Opuſculum de Synodo Epiſcoporum Orientis, in Perſide coacta, ex Codice Regio* 3111. Hæc in Catalogo ultimo, ſed Labbeus in *Nova Bibliotheca Manuſcriptorum Librorum*, ſupplemento VII. pag. 289. refert hoc opus hoc titulo, *Anaſtaſii Patriarchæ Antiocheni narratio eorum, quæ geſta ſunt in Synodo ab Orientalibus Epiſcopis in Perſide, Codice* 1370. Erat ergo hic Codex 3058. in Regia Galliarum Bibliotheca, quando Ducangius & Cotelerius Anno 1686. Catalogum novum MSS. Codicum Græcorum omnium hujus Bibliothecæ collegerunt atque ordinarunt, qui longe majoris numeri Codicem MS. Græcum 3111. allegant, quem Labbeus in Catalogo antiquiori ſua in Bibliotheca obtinente, num 1370. deſignaverat.

3. Id quoque certo & evidenter conſtat, ex his quæ allegavimus Ducangii verbis capite 3. hujus Diſſertationis, & quæ repetere hic neceſſarium non eſt. Clariſſimus itaque Ducangius ad finem *Gloſſarii ſui mediæ & infimæ Græcitatis* verbo *Michael Pſellus*, columna 29. ubi Catalogum Scriptorum ineditorum Michaelis Pſelli profert ex Manuſcriptis Regiæ Bibliothecæ, non tantum meminit Opuſculorum ejus ad *Hiſtoriam Conſtantinopolitanam* vere ſpectantium, quæ Codicibus Regiis 1837. atque 3058. habentur: ſed aliorum etiam Operum Pſelli ejuſdem, quæ in manuſcriptis Codicibus numerum 3058. excedentibus ſub nomine ejuſdem Pſelli comprehendebantur. Nempe *De Agricultura*, ſeu *περὶ γεωργικῶν*, ex Codice Regio 3592. Opus ineditum *πόνημα ἰατρικὸν ἄριστον δι᾽ ἰάμβων*, ex Codice Regio 3502. Itaque certo & evidenter Codex MS. Græcus 3058. quem Bandurius allegat, erat in Regia Galliarum Bibliotheca, dum viveret, & Catalogum Bibliothecæ hujus cum Cotelerio compaginaret Ducangius, qui numerorum iſto longe ſuperiorum, in Codicibus Græcis inſcriptorum, diſertam in ſcriptis mentionem facit.

Denique Codices Græcos Regios numerum 3058. in MSS. Codicibus exceſſiſſe, facillime Bandurius ſcire potuiſſet, ſi cum attentione aliqua volviſſet Opera Domini Bernardi de Montfaucon confratris ſui, quem honoris cauſa, in Præfatione magnifica Operis ſui, *Magiſtrum ſuum atque in ſtudiis Pædagogum* appellat. Hic enim Bernardus in Opere, quod *Palæographiam Græcam* inſcripſit, atque cum Litteratorum applauſu omnium in ſolio edendum curavit Pariſiis Anno 1708. paſſim facit mentionem MSS. Codicum Græcorum Regiæ Galliarum Bibliothecæ qui numerum 3058. excedunt, quos hic ex *Palæographia* lib. 1. cap. 6. juxta paginas enumerabo.

pag. 44. memoratur Codex 3424.
pag. 47. Codex 3265.
pag. 51. Codex 3421.
pag. 58. Codex 3513.
pag. 63. Codices 3437. & 3370. cujus dat ſpecimen lib 4. cap. 8. pag. 419. & contenta libro 6. pag. 418.
pag. 64. Codex 3499.
pag. 65. Codex 3482.
pag. 69. Codex 3483.
pag 70. Codex 3271.
pag. 74 Codices 3495. & 3239.
pag. 76. Codex 3526.
pag. 77. Codices 3357. 3261. 3259.
pag. 81. Codex 3219.
pag. 82. Codices 3260. 3360. 3145. 3290. 3331. 3338. 3206.
pag. 83. Codices 3307. 3129.
pag. 84. Codices 3458. 3178.
pag. 85. Codex 3245.
pag. 89. Codex 3313.
pag. 90. Codex 3066.
pag. 91. Codex 3392.

Atque ibidem libro V. cap. 2. pag. 352. Codex MSS. Græcus 3514. Teſte igitur Bernardo de Montſaucon Bandurii Socio & Commonacho, ætate qua vivebat, & ſcribebat Ducangius, Codex MS. Græcus 3058. in Bibliotheca Regia exſtabat & in Catalogo cenſebatur, cum multis aliis numerum hunc etiam excedentibus.

Neque mirum cuiquam videri debebat, quod huic MS. Codici Græco 3058. in Catalogo recenſito, operam ſingularem Dufreſnius ac Cotelerius non impenderint: cum enim eſſet *Anonymus* atque *chartaceus*, facile relinqui potuit: cum rariſſimum ſit, ut ab Eruditis, etiam cum multa mentis contentione atque otio agentibus, Anonymi Scriptores detegantur: unde fit ut ab iſtorum Catalogorum MSS. ordinatoribus relinquantur, ne tempus atque oleum in iis deregendis terant, & ab opere ad finem urgendo removeant. Fortuitum ſane fuit ac fauſtum Bandurio, quod *Anonymo huic chartaceo* animum appoſuerit; fortuitum quoque mihi fuit, quod ex nuda verborum Bandurii lectione, abſque ſtudio, *Anonymum* detexerim, adjutus Diſſertatione recenti, quam non ita pridem de Pſelli Scriptis MSS. & editis conſcripſeram. Id itaque vel providentiæ vel fato, non felicitati ingenii vel ſtudio, tribuendum videtur.

Addit Bandurius, *Origines illas Conſtantinopolitanas nunc primum in lucem prodire, ex Codice MS.*

Græco

Digitized by Google

Græco Regio 3058. chartaceo, circa Michaelis Palæologi tempora conſcripto & Conſtantinopoli advecto, paucisque poſt Ducangii obitum annis in Bibliothecam Regiam illato. Fallitur illic Bandurius, nam Anno eodem 1688. quo Ducangius mortuus eſt, advecti ſunt Conſtantinopoli ad Regiam Bibliothecam Codices MSS. Græci triginta circiter, optimæ notæ in membranis antiquiſſimis, quos omnes ex humanitate laudabilis viri Nicolai Clement, tum temporis Librorum Regiæ Bibliothecæ ſub Domino Thevenot, Bibliothecæ Præſide, Cuſtodis, qui illos omnes oculis noſtris inſpiciendos atque manibus contrectandos in Bibliotheca per otium voluit, ut de illorum antiquitate ex ſcriptura, ex membrana, ex compactura veteri judicium certius ferre poſſemus, antequam illi omnes in pluteos cum manuſcriptis aliis recenſerentur, atque Catalogo inſererentur. Omnes illi veteres ac ſeculorum plurium ob antiquitatem, ſed chartaceus nullus, qui hac ratione recentem ætatem Codicis demonſtraret. Atque ita Codices illi manuſcripti in Regiam Bibliothecam Conſtantinopoli deportati, quos vidimus & excuſſimus, ſuſpicioni Bandurianæ opitulari non poſſunt, in quibus Volumen chartaceum recentiſque temporis nullum à me animdverſum fuit.

Hos inter Codices MSS. recenter in Bibliothecam Regiam Conſtantinopoli advectos, ſingularis mihi notæ & obſervantiæ fuit Codex *Homeri* antiquiſſimus, (*) quadratis litteris ſcriptus, membraneus, in 4. unum pedem altus, ex pergameno validiſſimo, cujus compactura ſingularis ita in longitudinem protendebatur, ut ulnam etiam excederet, atque ratione iſta cum aliis in Bibliothecam immiſſus, ſolus tabulam integram longitudine ſua implere & occupare poſſet; cui me ſimilem alibi vidiſſe nunquam memini.

Inter illos quoque *Herodotus MS. optimæ notæ*, de quo, ut quidem crediderim, ita *Hiſtoria Critica Reipub. Litterariæ*, Tomo VII. Art. XII. in *Nuntiis Litterariis*, pag. 453. „Mr. Berglerus, „de Leipſig, continue toûjours à travailler à ſa „nouvelle Edition d'*Herodote*, & avec beaucoup „de ſoin. Il a reçû des *Variantes* de pluſieurs „endroits: on conſulte pour lui un MS. de la „Bibliothéque du Roi de France, venu de Gréce depuis quelques années, & qu'aucun de „tous ceux qui ont travaille ſur cet ancien Hi„ſtorien n'a vû.

Hæc de *Collectione* Anſelmi Bandurii, cum reverentia Scriptoris eruditi. Præclarus hinc gloriæ campus Joanni Boivinio, Regiæ Galliarum Bibliothecæ librorum cuſtodi, vero doctiſſimo apertus, ut opuſcula omnia Michaelis Pſelli, ad Hiſtoriam Byzantinam ſpectantia, quæ manuſcripta ibidem inveniuntur, ſimul colligendæ, Græcique & Latine evulganda aggrediatur, ad famam nominis perennem. Cæterum notandum, nos eandem Diſſertationem per partes edidiſſe *dans l'Hiſtoire Critique de la Republique des lettres*, cujus Tomus VII. à pag. 219-260. & Tomus VIII. a pag. 279-311. conferri poſſunt.

LVPVS PROTOSPATA, natione Appulus, 1100
(ut creditur) officio Protoſpatarius, ſive Primipilus Palatinorum Militum, circa annum 1100. ſcripſit *Chronicon de rebus in regno Neapolitano ab anno octingenteſimo ſexageſimo uſque ad annum milleſimum centeſimum ſecundum Geſtis*, breve quidem ſed accuratum: quo tempore vixiſſe creditur. Illud cum Appendice incerti authoris uſque ad annum 1519. Antonius Caracciolus ex Ordine Clericorum Regularium, quos vulgo Theatinos vocant, Theologus, imprimi curavit anno 1626. Neapoli in 4. adjunctis *Heromperti Longobardi & Falconis Beneventani Chronicis*, quorum poſterior Lupi Protoſpatæ narrationem excipit.

HARIVLPHVS ALDEMBVRGENSIS 1100
ABBAS, in Flandriæ Comitatu, prope Brugas in Belgio, circa annum 1104. conſtitutus eſt, Monachus primum Centulanus ſeu Sancti Richarii in Pontivo, Ordinis divi Benedicti, unde ob eximias animi dotes ad regimen Abbatiæ hujus Aldemburgenſis ejuſdem Inſtituti vocatus eſt. Opuſculis variis nomen ſuum poſteritati clarum tranſmiſit, quem miror à Guillelmo Cavo in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, fuiſſe oblivioni mandatum. Scripſit autem *Chronicon Eccleſiæ ſuæ Aldemburgenſis*, quod ex Manuſcripto Codice edidit Lucas Dacherius *Spicilegii* ſui tomo quarto. Scripſiſſe etiam dicitur *Vitam Sancti Arnulfi Sueſſionenſis Epiſcopi*, an. 1087. defuncti, ſed quam Laurentius Surius ad diem 15. Auguſti & alii ipſum ſecuti, non recte attribuunt Liſiardo Sueſſioni Epiſcopo. Hanc autem poſitive ac valide *Vitam Sancti Arnulfi Sueſſionenſis Epiſcopi*, contra Surium attribuit Hariulpho Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 45. fol 408. editionis ultimæ, his verbis: «Floruit iis temporibus Hariulphus Abbas Sancti Petri Aldem«burgenſis in Flandria, Ordinis divi Benedicti.« In litteras retulit *Vitam Sancti Arnulfi Sueſſionen«ſium Epiſcopi*, quam Surius edidit ſub nomine Li«ziardi: ſed ſub nomine Hariulphi integra extat« in Urſicampo Ordinis Ciſtercienſis celeberri«mo Monaſterio, apud Noviomum Picardiæ« oppidum. Initium ejus eſt hujuſmodi, *Cam«berto*

(*) Voilà un MS. qui, par cette deſcription de Mr. *Oudin*, paroit extrêmément curieux, & qui, ſans doute, ſeroit très utile pour tous ceux qui voudroient travailler ſur cet ancien Poëte. Il eſt ſurprenant, que Madame *Dacier* ne s'en ſoit point ſervie dans ſon *Iliade*. Peut être qu'elle en aura fait uſage dans ſon *Odyſſée*.

uberto Dei gratia Tornacenſi Epiſcopo Hariulphus &c. Sed Surius præfationem triplicem omiſit." Hæc Voſſius, cui adjicimus nos vidiſſe hunc Manuſcriptum Codicem in Monaſterio Vrſicampi, dum hanc olim Bibliothecam in Codicibus antiquis non multum divitem excuteremus: cujus & apographum pariter videmus nunc in Monaſterio Sancti Germani de Pratis Pariſienſibus, ad exemplar Vrſicampi exſcriptum, ubi triplex quidem præfatio eſt, ut notavit Voſſius. Injuſtè igitur illam Surius Liſiardo Sueſſionenſi Epiſcopo Arnulfi Succeſſori adſcripſit, qui Hariulphi opus quaſi ſibi proprium vindicaſſe videtur, ut majorem Vita iſta in Concilio Remenſi cui oblata illa eſt, ſub proprio ſuo nomine, ſeu Liſiardi nomine aſſequeretur: cui tamen *Appendicem* tantum *De Miraculis Sancti Arnulfi adjecerat*, quæ Hariulphum utpote ab his remotum ſugerant. Adde ſcripſiſſe & Hariulphum *Librum de Miraculis Sancti Richarii*, quem refert Joannes Mabillon Seculo V. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti* pag. 567. Idem ſcripſit *Vitam Sancti Maldegiſili Confeſſoris & Eremita in Pontivo*, quam ineunte ſeculo XII. compoſuit, & quam refert Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti*, parte ſeu tomo 2. pag. 537. De qua vide infra in *Anſchero*. Denique ſcripſiſſe dicitur *Vitam Beati Gervini ſecundi Abbatis Aldemburgenſis prædeceſſoris ſui*, de qua nihil didici. Valerius Andreas teſtatur hanc Vitam extare MS. Aldemburgi cum Miſſali & Pontificali, quibus ferunt Divum Arnulphum uſum fuiſſe, teſte Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, ad diem 16. Auguſti; cujus compendium profert ibidem ad diem XVII. Aprilis. Deceſſit autem *Hariulphus* anno 1143. quemadmodum narrat Meierus Libro IV. *Annalium Flandria* his verbis, ad annum citatum. „Obiit vir venerabilis Hariulphus Abbas Aldemburgenſis, poſtquam XXXVIII. per annos ſingulari prudentia eam rexiſſet domum, ſeque ſtrenue, multaque cum laude Romæ apud Innocentium II. defendiſſet, contra Cœnobitas Sueſſionenſes, qui incorporare in Sueſſionenſe Monaſterium Aldeburgum, ac in prioratum (ut vocant) redigere conabantur: ſed cauſſa ceciderunt. De illo Conradus Geſnerus, in Bibliotheca." Antonius Poſſevinus in ſuo *Apparatu ſacro*, in Appendice ad tomum 1. ubi ait hanc *Arnulfi Sueſſionenſis Epiſcopi Vitam* eſſe Hariulphi, quam Surius ſub Liſiardi nomine edidit ad diem Auguſti XV. Ipſe de ſe in *Chronico ſuo Aldemburgenſi*. De illo Meierus Lib. IV. Annalium Flandriæ, ad annum 1143. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 45. pag. 408. ultimæ editionis & Cap. 46. ubi de Liſiardo loquitur, ſaltem in editione prima hujus Operis, pag. 356. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Hariulphus Aldemburgenſis* pag. 340. editionis ultimæ 1643. Lovanii in 4.

PETRUS TUDEBODUS, PRESBYTER 1100
SIVRACENSIS apud Pictones, natione Gallus, omnium primus ſcripſit circa hæc tempora *De itinere Hieroſolymitano cui interfuerat*, illud deſcribens à Concilio Claromontano anni 1096 usque ad diem 14. Auguſti anni 1099. res geſtas quinque annorum enarrans: à quo impoſterum alii omnes, Anonymus, Robertus, Abbas S. Remigii Remenſis, Guibertus Abbas beatæ Mariæ de Novigento, Baldricus Burgulienſis Abbas, mutuati ſunt. Impreſſum Opus cum aliis aliorum authorum *Deſcriptionibus bellorum atque expeditionum ad Terram Sanctam*, tomis in folio duobus Hanoviæ anno 1611. Wechelianis typis, curâ & ſtudio Jacobi Bongarſii. Hunc malè Italum natione & in Comitatu Boamundi Apuliæ Ducis natum credidit, Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 358. pag. 245. Quibus adde quæ habet Sandius in Obſervationibus ad Voſſium *De Scriptoribus Latinis* pag. 346. 308. & 313. Vnde patet quomodo etiam *Geſta Dei per Francos*, item *Hiſtoria Orientalis*, item *Iter Hieroſolymitanum* inſcribatur hic liber paginis poſterioribus loci modo allegati. Quod autem à Jacobo Bongarſio edita ſint hæc *Geſta Dei per Francos*, jam ſupra diximus. Scriptor detectus eſt à Sandio pag. 308. & 313. Nam Sandii Notæ & Obſervationes in *Hiſtoricos Latinos* Voſſii pag. 309. hæc habent. „Authorem hunc primo loco edidit Jacobus Bongarſius in Opere Hiſtoriæ Orientalis cui *Geſta Dei per Francos* titulum dedit; & is quidem auctorem fuiſſe Italum ſuſpicatur, quem utique in eo Voſſius ſequitur. Cæterum nec author anonymus nec Italus eſt, dictus enim *Petrus Tudebodus* Gallus, Sivriacenſis nobilis in diœceſi Pictavienſi, qui ipſe expeditionem Hieroſolymitanam oculis ſuis uſurpavit. Porro mutilam eſſe Bongarſianam editionem ex MS. Beslienis Advocati patet, allegato à Petro de Marca *Hiſtoria Benearni* lib. 5. §. 6. Sect. 1. & 2. Cap. 7. Sect. 6. & 7. Cap. 8. Sect. 9. Cap. 9. Sect. 1. 2. 3. 4. Alius titulus Operis eſt *De Itinere Hieroſolymitano*, quatuor libris comprehenſo. Illius quoque mentionem facit Andreas du Cheſne his verbis. „Monſieur Besly Conſeiller & Advocat du Roy, au Siege Royal de Fontenay le Comte en Poitou a un exemplaire de cette Hiſtoire, eſcrit à la main, ſoub le nom de *PETRUS TUDEBODUS SIVRIACENSIS*, lequel eſt meſme beaucoup plus ample, que l'imprimè." Hæc ſunt verba Andreæ Ducheſnii in *Bibliotheca Hiſtoricorum & Topographorum Galliæ*, Gallicè ſcripta & edita parte 1. cap. 7. pag. 49. & 50. Jam igitur de Scriptore Operis, dubium nullum eſſe poteſt.

RAIMUNDUS DE AGILES, Canonicus 1100
Podienſis, Capellanus Comitis Tholoſani ſeu Sancti Ægidii, qui etiam Epiſcopus Podienſis erat, cum Gallis cæteris, anno 1095. expeditio-

tioni in Orientem, ſub prætextu pietatis ac recuperandorum Paleſtinæ ſanctorum locorum, ſe accinxit. Cum in profectione Sacerdos nondum eſſet, in hoc ſacro itinere ad Sacerdotium promotus eſt, petente hanc gratiam Pontio Baladunio viro nobili, qui Comiti Tholoſano Epiſcopo Podienſi intimus erat. Huic militari expeditioni præſens in multis fuit, quin & aderat, cum lancea Dominica effuderetur, qui antequam tota è terrâ extracta eſſet, mucronem ejus ſeu cuſpidem inſtinctu devotionis actus, oſculatus eſt: quam & poſtea in prælio tulit atque glorioſus Chriſtianè extulit, ut ipſe narrat in eo Opere, quod inſcribitur, *Hiſtoria Francorum qui ceperunt Hieruſalem.* Agreſſus eſt hoc Opus ad inſtantiam Pontii Balonenſis ſive de Baladuno viri nobilis, cujus precibus ad Sacerdotium urgente itinere electus fuerat: quam Hiſtoriam Epiſcopo Vivarienſi & aliis Tranſalpinis omnibus dicavit. Quam ſincera fide in hoc Opere egerit, ex ſolemni ipſius execratione pag. 163. diſcere poſſumus. *Oro igitur & obſecro omnes* (inquit) *qui hac audituri ſunt, ut credant hac ita fuiſſe. Quod ſi quicquam ego præter credita & viſa ſtudeo referre, vel odio alicujus appoſui, apponat mihi Deus omnes inferni plagas & deleat me de libro vitæ.* Orditur ille narrationem ſuam à Comitis Toloſani in Sclavoniam ingreſſu, ac deſinit in Victoria Ammirati ſive Ammiraviſi Babylonici: ut quinquennii & ille Hiſtoriam complectatur, ad imitationem aliorum, de quibus jam diximus. Extat Opus iſtud tomo 1. *Hiſtoria Orientalis*, quæ inſcribitur *Geſta Dei per Francos* pag. 139. Hujus meminit Joſias Simlorus in *Epitome Bibliotheca Geſneriana*, quem *Raimundum de Podio* vocat, cujusque *Hiſtoria* in Bibliotheca Londinenſi Regia extare dicitur. Gerardus Joannes Voſſius *De Hiſtoricis Latinis* Lib. 3. c. 6. p. m. 704.

1100 GILBERTVS, WESTMONASTERIENSIS ABBAS, cognomento Criſpinus, quia ex nobili tunc temporis Criſpinorum familia originem duxerat, natione Gallus, ut videtur, patria Nortmannus, Monachus Ordinis Divi Benedicti in Monaſterio Beccenſi tunc temporis celeberrimo, ubi ſub Sancto Anſelmo, quem illic Magiſtrum habuit, ſacris Theologiæ ſtudiis animum applicuit. His cum apprimè eſſet eruditus, noſcendi plura deſiderio ardens, potiores Galliarum academias & ſcholas, ut Inſigniores in iis Magiſtros audiret, luſtravit. Inde ulterius profectus Italiam quoque omnem excuſſit, Romamque præſertim: unde per Germaniam reverſus harum regionum ſcholas celebriores quoque ad aliquod tempus inviſit, ab anno circiter 1100. clarus ob ſcientiæ famam. Moguntiæ incidit in quendam Judæum, contra quem *Diſputationem habuit doctiſſimam in forma Dialogi* conſcriptam, *Diſputatio Judæi & Chriſtiani* appellatam, quam nuper ex variis manuſcriptis Codicibus edidit Gabriel Gerberon, Monachus Ordinis divi Benedicti, Congregationis Sancti Mauri, inter Opera S. Anſelmi, vel ad calcem Operum pag. 512. editionis Pariſienſis anni 1679. apud Ludovicum Billaine in aula Palatii, cujus Prologum libri jam antea ediderat Joannes Picardus Coloniæ 1612. in Notis ad Lib. 2. Epiſtolam 16. Sancti Anſelmi. Hic tamen *Dialogus Chriſtiani & Judæi* qui certè ad Gilbertum hunc Abbatem Weſtmonaſterienſem ſpectat, editus etiam poſt hanc Anſelmi Operum impreſſionem notiſſimam, ſub nomine *Guillelmi de Campellis Catalaunenſis olim Epiſcopi*, qui eadem cum hoc Gilberto ætate vixit & in Galliis floruit, in *Maxima Sanctorum Patrum Bibliotheca* editionis ultimæ Lugdunenſis anni 1677. apud Aniſſonios fratres, quam procuravit D. Philippus Deſpont Doctor Theologus, quem ob eruditionem & virtutem plurimum colimus. Hic amicus noſter, ſeculo XII. hujus Bibliothecæ, Dialogum allegatum ſub dicti *Guillelmi Campellenſis* nomine inſeruit: ſed quem incautus aliquis decepit, attribuens ex ſolius litteræ initialis G inſcriptione *Guillelmo Campellenſi*, quod *Gilberti Weſtmonaſterienſis Abbatis* prope Londinum in Anglia, opus eſt. Inventum forſan Opus MS. in Catalaunenſi vel Vrbe vel Epiſcopatu, potuit dare locum viro alicui, vel ingenio claris Guillelmi Campellenſis dotibus occupato, ut opus iſtud ſola initiali litterà inſcriptum, ipſi adſcriberet. Ita ſane ſcripſeram in *Supplemento* De Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. 370. in *Guillelmo Campellenſi*: atque uti conjectabar, ita contigit. Impreſſum enim eſt Opuſculum iſtud ſub nomine *Guillelmi Campellenſis*, poſt editionem factam ſpecialem ex fide MS. Codicis olim Sancti Petri Catalaunenſis, qui jam extat in Bibliotheca Claudii Jolii Canonici Beatæ Mariæ Pariſienſis & Cantoris: ubi anonymum legitur ad calcem *Sententiarum Guillelmi de Campellis*, Epiſcopi poſtmodum Catalaunenſis: unde ex conjectura, qui edidit, quod ſpectaret ad eundem Guillelmum, arbitratus eſt. Hanc Diſputationem quam viva voce inter peregrinandum habuerat, poſtea quidem Abbas Weſtmonaſterienſis in Anglia factus, in otio literis mandavit, quam in Dialogi formâ compoſitam Sancto Anſelmo, quo hortante id laboris ſuſceperat, nuncupavit. Compoſuit etiam *Vitam S. Herluini primi Abbatis & Fundatoris Abbatiæ Beccenſis in Neuſtria*, quam ex MS. Codice edidit Lucas D'Acherius ad calcem Operum Lanfranci in folio Pariſiis 1648. ut dicemus infra ad annum 1130. in *Milone Criſpino*. Extat autem hæc Vita MS. Cantabrigiæ in Collegio divi Benedicti, Codice 41. num. 3. Scripſiſſe dicitur Opuſculum *De Statu Eccleſiæ* MS. in Bibliotheca Cantabrigiæ publica, vel 247. Et in *Prologos Divi Hieronymi ſuper Biblia*, MS. Cantabrigiæ in Collegio Domus Sancti Pebi, Cod. 92. At Opuſculum iſtud *De Statu Eccleſiæ* ſpectat ad Gillebertum Epiſcopum Lumicenſem in Hibernia, ut dicemus ad annum 1110. In hoc ipſo *Gilleberto Lumicenſi Epiſcopo*, qui cum ea-

dem tempeſtate qua Weſtmonaſterienſis Abbas ipſique coævus viveret, cum ipſo facile confundi potuit. *Commentarius* quoque *in Prologos divi Hieronymi ſuper Biblia*, attribuitur diſertè in aliis MSS. Codicibus *Gilberto Londinenſi poſtea Epiſcopo*, qui *Univerſalis* appellatus eſt, de quo nos poſtea dicemus. Ex Galliis porrò in Angliam cum Anſelmo ſuo magiſtro trajecerat, quem anno 1093. Guillelmus Rufus ad ſedem Cantuarienſem Archiepiſcopalem deſignaverat, cujus poſtea interventu Weſtmonaſterienſis Abbas electus fuerat. Mortuus autem hic Abbas eſt anno 1117. vel ut Abbatum Weſtmonaſterienſium Hiſtoria MS. habet, anno 1114. & in auſtrali parte Clauſtri ad pedes Abbatis Vitalis ſepultus eſt, die 6. Decembris. Hic caute diſtinguendus venit à multis aliis Gilbertis ſeu Gillebertis qui eodem ſeculo floruerunt & ſcripſerunt: Gilleberto Lumicenſi Epiſcopo in Hibernia, Gilberto Londonienſi Epiſcopo in Anglia, Gilberto Porretano Pictavienſi Epiſcopo, Gilberto Abbate Hoïlandenſi; qui omnes eodem ſeculo 12. ſcripſerunt, & quorum Opera ſæpe confunduntur. Alia hujuſce *Gilberti* Opuſcula memorant Joannes Balæus Cent. 2. cap. 63. Joannes Pitſeus ad annum 1117. quæ an alicubi adhuc deliteſcunt, mihi plane incompertum eſt, inquit Cavus.

1100 S. ANSELMVS CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPVS, anno 1093. à Guillelmo Rufo deſignatus, ab Epiſcopis qui tum aderant die 4. Decembris conſecratus eſt, cum antea per annos quindecim Abbas Beccenſis in Normannia conſtitutus, hanc Eccleſiam ſumma prudentia ac virtute adminiſtraſſet, mortuus autem die 21. Aprilis anno 1109. ætatis ſuæ 76. Archiepiſcopatus 19. Ex veteribus plures mentionem faciunt Opuſculorum Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, ſed maxima omnium cura & ſollicitudine, Guilielmus Gemmeticenſis Monachus, ſcriptor ejusdem temporis, nationis & ordinis, ſeu Monachalis inſtituti, *Hiſtoriæ Normannorum* lib. 6. cap. 19. pag. 264. his verbis.

„Deceſſit autem Lanfrancus venerabilis pater VII. Kalend. Septembr. LXXXIV. ætatis ſuæ anno, Monachatus vero XLIV, pauciſque interpoſitis diebus, electus eſt Abbas Anſelmus pro eo, qui tunc erat Prior ejusdem loci. Qui quantæ fuerit religionis, quantæque ſapientiæ in Libro, qui de vita ejus ſcribitur, facile, qui eundem librum legerit, reperiet. Scripſit vero idem vir reverendus nonnulla digna memoriæ, quæ ſubter annectere curavimus. Dum adhuc prior eſſet in Beccenſi cœnobio ſcripſit tres tractatus, primum *de veritate*, ſecundum *de libertate arburii*, tertium *de caſu diaboli*. Scripſit & quartum, quem titulavit *de Grammatico*, in quo diſcipulo quem ſecum diſceptantem introducit reſpondet, & multas Dialecticas quæſtiones proponit & ſolvit. Fecit & libellum quintum, quem *Monologium* appellavit. Solus enim in eo & ſecum loquitur, & tacita omni ratione quærit & invenit, & quod vera fides de Deo ſentit, invincibili ratione ſic, nec aliter eſſe poſſe probat & adſtruit. Compoſuit etiam librum ſextum licet parvulum, ſed ſententiarum ac ſubtiliſſimæ contemplationis pondere magnum, quem *Proslogium* nominavit. Alloquitur enim in eo Opere aut ſeipſum aut Deum. Scripſit & ſeptimum *librum Epiſtolarum ad diverſos*, diverſis eorum negotiis reſpondens, vel ea quæ ſua intererant procurare, mandans. Fecit & octavum *de Incarnatione Verbi*. Quod opus epiſtolari ſtylo conſcriptum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici Vrbano dicavit, deſtinavit. Nonum librum edidit, quem *Cur Deus homo* appellavit. Decimum *de concepta virginali*. Vndecimum *de Orationibus ad diverſos Sanctos*, quas plurimi *Meditationes* vocant. In quibus legentibus facile apparet, quanta dulcedo Supernorum mentem ejus repleverat. Duodecimum, qui & ultimus illi tractatus fuit, *de proceſſione Spiritus Sancti*. Confutaverat enim Græcos in Barenſi Concilio, negantes Spiritum Sanctum à Filio procedere. Vnde ſumpta materia, rogatu Hildeberti Cenomannorum Epiſcopi hunc librum compoſuit. De illius ſcriptis abunde Antonius Poſſevinus, tomo 1. *Apparatus ſacri* verbo *S. Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus*. Bellarminus & Philippus Labbeus. Addo autem ipſius nuperam Operum *Sancti Anſelmi* editionem, quæ caſtigatius multo quam antea impreſſa ſunt in fol. Pariſiis anno 1675. apud Ludovicum Billaine, cura & ſtudio doctiſſimi viri Gabrielis Gerberon Monachi Benedictini Congregationis ſancti Mauri: quam tamen ſecutus non eſt Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XI. ad annum 1093. pag 627. licet eam alleget: Abſque dubio quod in allata ultima editione, hic rigidus Operum S. Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi cenſor, plurima ab ipſo Opuſcula abſtulerit, quod Cavo forſitan haud placuit. Aliæ tamen editiones in iſtius comparatione, ita eruditis viles ac neglectæ, ut præter ampliorum Anſelmo Suppoſitorum Opuſculorum intruſam multitudinem, nihil commendatione dignum habeant.

Hæc autem perfectiſſima omnium editio, ordine infra ſcripto procedit. Incipit per Præloquium quoddam eximium in *Omnia ſancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi Opera*. Inde ſequitur magna quædam & erudita *Cenſura* omnium S. Anſelmi Operum in particulari, tam eorum quæ germana, quam quæ ſuppoſita ſunt, ac aliorum quorundam Operum quæ immiſſa in hanc editionem. Hinc compendioſa quædam Vita ſancti Anſelmi cum Epitaphiis, cum Indice omnium Operum, & Chronologia brevi Vitæ atque Opuſculorum divi Anſelmi, ab anno 1033. quo natus dicitur, ad annum 1109.

quo

quo mortuus eſt. Opera diſtincta in Dogmatica & Paræneticaſive Aſcetica. Opera Dogmatica, quæ cenſet iodubia, ſunt. *Monologium* pag. 1. *Proſologium* pag. 29. *Apologeticus pro Anſelmo contra Gaunilonem reſpondentem pro inſipiente*, pag. 37. *De fide Trinitatis & de Incarnatione Verbi contra blaſphemias Roſcelini*. 41. *De proceſſione Spiritus Sancti contra Græcos*. 49. *De caſu diaboli*. 62. *Libri duo, Cur Deus homo*. 74. *De conceptu Virginali & originali peccato*. 97. *Dialogus de Veritate*. 109. *Dialogus de libero arbitrio*. 117. *Tractatus de concordia præſcientiæ & prædeſtinationis, nec non gratiæ Dei cum libero arbitrio*. 123. *De tribus Valeranni quæſtionibus, ac præſertim de azimo & fermentato*. 135. *De ſacramentorum diverſitate ad Waleramnum Epiſcopum*. 137. *Ad Waleranni querelas Reſponſio*. 139. *De Presbyteris concubinariis, ſive Offendiculum Sacerdotum*. 140. *De nuptiis conſanguineorum*. 141. *Dialogus de Grammatico*. 143. *Liber de voluntate Dei*. 151. Hæc de Dogmaticis, quæ parte prima continentur: ſecundæ vero partis Parænetica atque Aſcetica continentis, hæc ſunt, *Homiliæ ſexdecim & exhortationes prolixæ de variis argumentis* pag. 155. *Exhortatio ad contemptum temporalium & deſiderium æternorum* 190. *Admonitio morienti & de peccatis ſuis nimium formidanti*. 194. *Carmen de contemptu mundi*. 195. *Liber Meditationum*. 202. *Collectaneum diverſarum Orationum & precum*. 247. *Hymni & Pſalterium de ſancta Virgine Maria*. 303. Tertia autem pars Operum, *Epiſtolarum libri tres* pag. 311. *Aliarum nunquam hucuſque editarum liber quartus*, pag. 427. Hæc de Opuſculis a Gerberone S. Anſelmo attributis. Sequitur *Appendix Operum incertorum authorum, vel ad alios ab Anſelmo Cantuarienſi authores ſpectantium*. Elucidarium ſive Dialogus ſummam totius Theologiæ Chriſtianæ complectens, libris tribus, pag 457. Dialogus Beatæ Mariæ & Anſelmi de Paſſione Domini. 488. Liber de menſuratione Crucis, in illud *ſi quis vult venire poſt me* &c. pag. 494. Tractatus de conceptione beatæ Mariæ Virginis, ex MSS. Cluniacenſi & Corbeienſi. 505. Paſſio Sanctorum Guineri, Fingaris, Pialæ & ſociorum, ſub *S. Anſelmi* nomine. 508. Diſputatio Judæi cum Chriſtiano, De fide Chriſtiana, ſcripta à Domino Gisleberto Abbate Weſtmonaſterii. 512. Annulus ſeu Dialogus Chriſtiani & Judæi De fidei ſacramentis, authore Ruperto Abbate Tuitienſi, juxta Coloniam. 524. Dicta quædam utilia collecta ex dictis ſancti Anſelmi. 545. *O homo qui ex anima rationali* &c. Miraculum S. Jacobi *de milite quodam à Dæmonibus liberato* pag. 547. Aliud Miraculum *de Peregrino reſuſcitato*, pag. 548. Tractatus de Pace & Concordia pag. 704. Supplementum Epiſtolarum decem, & Sermo Sancti Anſelmi *De paſſione Domini*, poſt indicem rerum & verborum.

Fateor ergo hanc editionem eſſe omnium ampliſſimam & correctiſſimam, quæ tamen meo judicio adhuc commodius ita impoſterum diſtribueretur.

Epiſtolarum ſancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi Libri tres, pag. 311. itemque ejusdem *Epiſtolarum liber quartus*, pag. 427. Conjiciendum autem inter Epiſtolas ut olim factum fuerat, Opuſculum *De tribus Waleranni quæſtionibus, præſertim de Azimo & Fermentato*, pag. 135. cum *Epiſtolâ Waleranni* quæ beato Anſelmo argumentum ſcribendi præbuit, pag. 137. & *Reſponſione ad Waleranni querelas* pag. 139. quæ eſt Epiſtola Sancti Anſelmi ad Walerannum. Nec enim iſtæ Epiſtolæ nomen libri merentur, nec affectatio iſta multiplicandorum Opuſculorum, illuſtrandis Patribus quicquam conducit, imo puerilis eſt. Habebantur autem hæ tres Epiſtolæ in anterioribus editionibus Libro. 1. num. 134. 135. 136. quibus reſtituendæ ſunt. Idem cenſeo faciendum eſſe de Opuſculo inſcripto *De nuptiis conſanguineorum* pag. 141. quod eſt Epiſtola 158. libri tertii in editionibus anterioribus: quippe quæ nomen Opuſculi ob parvitatem ſuam non mereatur, maxime cum Epiſtola tantum ſit ac cenſeri debeat. Ad Epiſtolarum ſeriem, addendæ ſunt Epiſtolæ decem, quæ inſcribuntur *Supplementum ſancti Anſelmi Cantuarienſis Epiſcopi*, & habentur in hac editione *poſt Indicem rerum ac verborum*. Aliæ Epiſtolæ IX. quas in lucem produxit Lucas Dacherius *Spicilegii* Tomo 3. pag. 121. & Tomo IX. pag. 116. & ſeqq. niſi cum allatis eædem ſint. Denique *Epiſtola VII. ſancti Anſelmi*, quæ à Baluzio primum editæ ſunt, tomo IV. *Miſcellaneorum* pag. 471. Epiſtola quoque Anſelmi vitiata in editione Operum ſancti Anſelmi Pariſiis 1675. Lib. 3. Epiſt. 47. pag. 384. reſtituitur ex Cod. MS. vetuſto Bibliothecæ Lambethanæ, Tomo 2. *Angliæ Sacræ* pag. 178. quam Londini in fol. curavit edendam tomis duobus Henricus Warthore apud Bichardum Chiſwel annis 1689. & 1691. Epiſtolos autem omnes Anſelmi quæ conficiunt librum quartum pag. 427. habuit Gabriel Gerberon ex MS. Codice Bibliothecæ Cottonianæ ſub effigie Claudii litera A. Codice XI. ex Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ hujus anno 1696. Oxonii in fol. edito pag. 39 col. 1. fuit autem hic Codex olim Collegii de Maideſtone, unde ad Joannem de Grandiſſono Epiſcopum Exonienſem pervenit, qui anno 1374. illum Archiepiſcopis in futurum Cantuarienſibus dedit, de quo late dicemus, in *Joanne Grandiſſono* ad annum MCCCL. poſtea. Alii Codices in eadem bibliotheca ſub eadem effigie litera E. Codice 1. & ſub effigie Neronis litera A. Codice 7. num. 3. Epiſtolarum Anſelmi Liber, cum frater eſſet, & poſtquam factus fuit Abbas Beccenſis.

Monologium pag. 1.

Proſologium pag. 29. Vide quæ habet de Opuſculis S. Anſelmi, Guillelmus Gemmeticenſis Monachus *Hiſtoria Normannorum* lib. 6. cap. 9. pag. 264.

Liber Apologeticus pro Anſelmo contra Gaunilonem pro inſipiente reſpondentem. 37.

Liber De fide Trinitatis & incarnatione Verbi contra blaſphemias Roſcelini. 41.

Liber de proceſſione Spiritus Sancti contra Græcos 49.

Dialogus ſeu Opuſculum De caſu diaboli 62.

Libri duo, Cur Deus homo 74.

Liber De conceptu Virginali & Originali peccato 97.

Dialogus De veritate 109.

Dialogus De libero arbitrio 117.

Tractatus De concordia præſcientiæ & prædeſtinationis, nec non gratiæ Dei cum libero arbitrio 123.

Opuſcula De tribus Waleranni quæſtionibus, ac præſertim de Azimo & fermentato, pag. 135. *Epiſtola Waleranni, qua B. Anſelmo ſcribendi argumentum dedit.* 137. *Reſponſio ad Waleranni querelas, ſeu Epiſtola ſancti Anſelmi ad Walerannum.* 139. rejicienda ſunt inter Epiſtolas, ut ſupra diximus.

Offendiculum Sacerdotum ſeu De Presbyteris concubinariis pag. 140. non eſt aliud quam excerptum ex Sancti Anſelmi Epiſtola ad Guillelmum Abbatem quæ eſt 56. Libri primi, ut utrumque legenti fit evidens, fateturque in cenſura ſua Gabriel Gerberon: quare proſcribendum tanquam purum excerptum & aſſumendum. Quam falſo autem hic libellus adſcribatur Honorio Auguſtodunenſi in tomo 12. Bibliothecæ Sanctorum Patrum editionis Colonienſis, ex præfatis liquet.

Opuſculum De nuptiis conſanguineorum, inter Epiſtolas rejiciendum pariter, unde immerito avulſum eſt, ut ſupra diximus.

Dialogus De Grammatico pag. 143.

Tractatus de voluntate Dei 151.

Opuſculum Meditationum devotarum & Orationum 202. Vide Guillelmum Gemmeticenſem, loco ſupra citato.

Collectaneum variarum Orationum 244. & ſequentibus, quarum tamen ordini aliquid addi poteſt. Poſt Orationem *ad Crucem Domini, de ſancta Cruce & beata Virgine Maria & bono Latrone* pag. 275. adde aliam *Orationem de ſancta cruce* quæ habetur pag. 659. incipiens, *Ave Crux glorioſiſſima* &c. collocata inter caſtigationes & emendationes. Item poſt Orationem 44. *de ſancta Cruce* pag. 278. adde *Orationem De paſſione Domini*, incipientem *Domine Jeſu Chriſte, paſtor bone* &c. quæ habetur tanquam Supplementum poſt *Indicem Rerum & verborum* folio ultimo: facit enim etiam ad memoriam Crucis. Poſt Orationem 63. quæ eſt ad ſanctum Petrum Apoſtolum pag. 289. adde *Orationem ad ſanctum Paulum Apoſtolum*, quæ habetur pag. 298. extra ordinem ſuum. Poſt Orationem 66. ad ſanctum Joannem Evangeliſtam *pro gemina Dei dilectione & proximi impetranda* pag. 291. adde *Orationem ad ſanctam Mariam Magdalenam*. quæ habetur pag. 301. extra ordinem ſuum. Atque hoc modo congrue omnes iſtæ Orationes devotæ procedent.

Tractatus De pace & concordia pag. 704. *Neceſſarium valde eſt cum fratribus pacem habere & concordiam* &c.

Appendix Operum incertorum vel ſuppoſitorum.

Homiliæ & Exhortationes in varia Evangelii loca pag. 155. quæ Anſelmi Laudunenſis eſſe creduntur, nec in ullo MS. Exemplari Operum divi Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi comparent. Adde autem Homiliæ novæ in Evangelium, *Intravit Jeſus in quoddam Caſtellum* &c. prologum qui legitur pag. 640. hujus editionis. Quamvis hæc Homila prædicta unica, in multis MSS. Codicibus ſub ſancti Anſelmi nomine legatur, ita tamen abſurda eſt atque ſibi parum cohærens, ut nullatenus talem virum præ ſe ferat: ſed potius aut ſomniantem aut delirantem aliquem, qui nulla cum conſequentia, vel ordine loquitur: ut non invitus fatetur Gabriel Gerberon.

Exhortatio ad contemptum temporalium & deſiderium æternorum 190.

Carmen ſeu Poëma de contemptu mundi 195.

Hymnus & Pſalterium de beata Virgine Maria 303.

Dialogus B. Mariæ & Anſelmi de paſſione Domini 488.

Liber de Menſuratione Crucis, in illud *Si quis vult venire poſt me* &c. 494.

Tractatus de Conceptione beatæ Mariæ Virginis 505.

Miraculum de Conceptione beatæ ejusdem Virginis 507.

Paſſio Sanctorum Guineri, Fingaris, Pialæ & Sociorum 508.

Dicta quædam utilia Anſelmi & Miracula interventu S. Jacobi Apoſtoli 545.

Admonitio morienti & de peccatis ſuis nimium formidanti 194.

Hæc autem incerta omnia, præmiſſis cenſuris quas graviter protulit Gabriel Gerberon in Præludiis ad ſuam hanc editionem, ita ut Opuſculum quodvis ſuam cenſuram in fronte Opuſculi habeat, ad cautelam ſemidoctorum & incautorum.

Excludi autem debent ab editione proxima, *Elucidarium* ſive *Dialogus ſummam totius Theologia Chriſtiana complectens*, Libris tribus, pag. 457. Quia certo ſpectat ad Honorium Auguſtodunenſem Presbyterum, de quibus ipſe loquitur in libro *De Luminaribus Eccleſia*, ubi de ſcriptis ſuis agit. *Diſputatio Judai cum Chriſtiano De fide Chriſtina* pag. 512. quæ eſt Gilberti Weſtmonaſterienſis Abbatis. *Annulus ſeu Dialogus Chriſtiani & Judai De fidei ſacramentis* pag. 524 quia ſpectat ad Rupertum Abbatem Tuitienſem. Hæc nos breviter ad editionem Operum S. Anſelmi, commodiorem convenientiorique ordine impoſterum faciendam.

AN-

1100 ANSELMVS LAVDVNENSIS ECCLESIÆ CANONICVS, ac poſtea Decanus, florebat anno 1100. ſub finem hujus ſeculi undecimi. Iſte enim Anſelmus Laudunenſis & frater ejus Radulphus duo habebantur clariſſima Galliæ lumina, teſte Saresberienſi, atque omnium ore & prædicatione celebrabantur. Vnde Guibertus Abbas de Novigento ita de Anſelmo loquitur in præſatione ad Bartholomæum Laudunenſem Epiſcopum: *Indidit tanto Deus tapiti duos oculos ſyderibus clariores, dum à dextris habes Anſelmum totius Latini orbis magiſterio præclarum, cujus tam ſincera eſt in Scripturarum ac fidei aſſertione ſeveritas, ut plures viros ſuis probetur documentis feciſſe Catholicos, quam inſtituiſſe potuerit erroneus quiſpiam temporis hujus Hæreticos: altrinſecus Radulfum* &c. & Lib. 3. De Vita ſua. *Magiſter Anſelmus vir totius Franciæ, imo totius Latini orbis lumen in liberalibus diſciplinis & tranquillis moribus.* Non ita tamen de *Anſelmo* ſentiebat Petrus Abaëlardus, qui hoc circiter tempore ad eum accedens, ut Theologiæ præceptis informaretur, quid de illo ſentiret, ita in Epiſtola Calamitatum ſuarum exprimit. *Acceſſi ad hunc ſenem*, inquit, *cui magis longævus uſus, quam ingenium vel memoria famam comparaverant, ad quem ſi quis de aliqua quæſtione pulſandum accederet incertus, redibat incertior. Mirabilis quidem erat in oculis auſcultantium, ſed nullus in conſpectu quæſtionantium. Verborum uſum habebat mirabilem, ſed ſenſu contemptibilem, ratione vacuum. Cum ignem accenderet, domum ſuam fumo implebat, non luce illuſtrabat.* Ita ſcribebat Abaëlardici ingenii oſtentatio, cum ſodalium contemptu, Præceptorum obtrectatione & ſugillatione, quorum gloriam & famam imminuere & deprimere gloriebatur, eiſque in omnibus, de quibus in Scholis contentio eſſe poterat, adverſari. Anſelmus hic anno 1112. oppoſuit ſe ſolus & contra Laudunenſes Canonicos, electioni Gualdrici in Laudunenſem Epiſcopum, velut hominis incapacis, qui juxta Synchronum Laudunenſem Canonicum, *in litteratura nibil valens, omnino litteratos deſpectui habens, milites ſuper omnes diligebat, protervus pariter & præſumptuoſus.* Sic autem de iſta Gualdrici electione Guibertus Abbas de Novigento teſtis oculatus, lib. 3. cap. 4. *Mortuo Ingelvano*, inquit, *cum biennio vacaſſet Eccleſia Laudunenſis, tandem Gualdricum eligunt, quem Regis Anglorum referendarium, quem auro argentoque audierant opulentum. Antequam electionem, duo Eccleſiæ Archidiaconi per mutuas eligentium contentiones in cathedram fuerant erecti, Gualterus ſcilicet & Ebalus, ſed Apoſtolicæ ſedis judicio ſunt ejecti. Spe igitur falſiſſima concordorum, electus ille prædictus à Clero, Ingelvano primum elaborante & cæteris malo ſuo adnitentibus. Rotomagi a Rege Anglorum de curia contra Canones expetitur, qui nequaquam hujus electionis incertus, quod ſub nullius Eccleſiæ titulo erat, nec quicquam ſacri ordinis præter Clericatum acceperat, factione egit, ut e veſtigio Subdiaconus fieret, & Canonicum in Eccleſia Rotomagenſi ſuſciperet: cum hactenus ſeſe omnino militariter habuiſſet. Cum igitur omnes aſſenſum in ejus ſuſceptione dediſſent, ſolus Magiſter Anſelmus, vir totius Franciæ, imo Latini orbis lumen in liberalibus diſciplinis & tranquillis moribus, ab ejus electione diſſenſit.* Aliquot poſt menſibus periit *Gualdricus*, trucemque populi in mactando Epiſcopo rabiem deſcribit idem Guibertus cap. 8. Qui poſtquam explicuit qua fronte, quove furore Cives in eum Laudunenſes irruerint, quomodo fuga ſaluti conſulere conatus ſit, & tandem in angiportu Clericalis clauſtri ante domum Godefridi Capellani ſubſtiterit, ſubjicit: Cum eis miſerabiliſſime ſupplicaret, jurejurando ipſis adſtruere volens, ſe nunquam deinceps ipſorum Epiſcopum futurum, infinitas eis pecunias præbiturum, de patria receſſurum: omneſque contra obfirmatis animis inſultarent, unus nomine Bernardus cognomento de Brueriis, elevata bipenni ſacrum quamvis peccatoris verticem truculenter exterebrat. Qui cum laberetur inter tenentium manus, antequam decideret, ab altero ſub ocularibus per medium ex transverſo percuſſus, occubuit. Ibi peſſundato & tibias conciderunt, & vulnera plurima indiderunt: Itaque exſpoliatus ad nudum, in angulum ante Capellani ſui domum projicitur. Deus meus, quis retexat, quot in jacentem à tranſeuntibus ſunt ludibria jacta verborum, quot globorum jactibus, quot ſaxis eſt corpus oppreſſum? Hæc rabies, hæc Epiſcopi indigni funeſta mors, quæ inimicos etiam ad commiſerationem movit, inter cæteros Magiſtrum Anſelmum Laudunenſem, qui medias inter furentium turbas, eum ad ſepulturam extulit. Rem quoque iſtam idem Guibertus deſcribit cap. 10 ad Anſelmi Laudunenſis commendationem, poſtquam fuſe funeſtum Eccleſiæ, ornamentorum, Palatii, aliorumque templorum incendium proſecutus eſt. « In craſtino (inquit) quoniam nemo erat pene, qui jacens Epiſcopi cadaver ſine jactu aut probro ſeu meledicto præteriret, de ſepultura vero nullus cogitaret: Magiſter Anſelmus ad tragœdiæ hujus authores preces fudit, ut hominem vel qui Epiſcopi nomen & inſigne habuerat, ſinerent quoque humari. Vix annuunt. Quia ergo nudus ad terram canina quadam vilitate à veſpertinis feriæ quintæ horis, tertiam craſtinæ diei horam uſque jacuerat, jubetur tandem a Magiſtro levari, & Salbano ſuperjecti ad ſanctum Vincentium deportari. Delatus ad Eccleſiam nihil prorſus officii, non dico quod Epiſcopo, ſed quod Chriſtiano competeret, in exequiis habuit. Paulo ante in eadem Eccleſia occiſus fuerat Gerardus de Siriciaco Princeps & Caſtellanus Laudunenſis, ejuſque ſanguine reſperſum fuerat pavimentum: & tunc *Magiſter Anſelmus Laudunenſis Eccleſiæ Decanus, vir ſcientia celeberrimus, quibuſdam ſecrete*

 collo-

„colloquiis pronuntiaſſe fertur, illam ſanguinis effu„ſionem nonniſi ejusdem Eccleſia concrematione di„luendam eſſe: cum tantum ſcelus non aqua, ſed po„tius igne eſſet expiandum.„ Quod & contigit „haud ita multo poſt.„ Hæc de Vita & humanitate Anſelmi Laudunenſis Eccleſiæ Decani & ornamenti.

Scripſit multa, de quibus loquuntur, ſed minus recte, Bellarminus ad annum 1077. quo jam florebat, & Labbeus in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, verbo *Anſelmus Laudunenſis*. Attribuunt illi *Gloſſam ordinariam*, de qua dubibium nullum eſt. Item *Commentarium in Evangelium Divi Matthai*, quod habetur impreſſum in editionibus antiquis Operum Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, Coloniæ anno 1573. apud Maternum Cholinum, & ſequentibus omnibus editionibus, usque ad eam quam Lugduni procuravit Theophilus Raynandus in fol. anno 1630. extraneis in Scripturam ſacram Commentariis expurgatam. Habetur tom. 1. incipitque *Liber generationis &c. In ipſo exordio ſatis oſtendit, quod de humanitate Chriſti ſit acturus* &c. At hic Commentarius non ſapit ſtylum vel genium ſeculi XII. naſcentis, quo florebat Anſelmus Laudunenſis: unde alii volunt, hunc Commentarium in Matthæum inter Anſelmi Opera impreſſum, ſpectare ad Petrum Babionem Anglum, qui florebat anno 1360. teſte Poſſevino tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. mihi 240. Hoc autem noſcere & experiri quisquam facile poterit, ſi voluerit, nam indubius Petri Babyonis Commentarius cum proprio authoris nomine, habetur MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice 4123. qui incipit: *Dominus ac Redemptor noſter ad commendationem Evangelica fidei, Evangelium voluit, non ſolum omnibus pradicari* &c. Quomodo incipit Prologus dicti Commentarii quem edidit Theophilus Raynandus, in editione ſua Operum divi Anſelmi. Alii volunt hunc Commentarium ſpectare ad Guillelmum de Arvernia Pariſienſem Epiſcopum, de quo nos infra dicemus ad annum 1240. Verus autem Commentarius *Anſelmi Laudunenſis* in Matthæum, habetur in eadem Bibliotheca Regia Cod. 3819. incipiens, *Evangelium Grace, Latine bonum nuntium interpretatur* &c. Inſcribitur ex ignorantia exſcriptoris, *Magiſtri Anſelmi de Montelaonis Remenſis Archiepiſcopi:* ubi legendum *De Montelaonis*, vel *De monte Landuno*, ut latine luquemur, qui nunquam Remenſis Archiepiſcopus fuit.

Eidem attribuuntur *Homilia Sexdecim in nonnulla loca Evangeliorum*, quæ etiam habentur ibidem inter *Operas. Anſelmi Cantuarienſis Epiſcopi*, Veterum editionum & novæ etiam Pariſienſis anni 1675. apud Ludovicum Billaine, cura & ſtudio Gabrielis Gerberon, Monachi Benedictini.

Item Commentarius in Cantica Canticorum, in citata antiqua editione Operum divi Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, tomo 1. fol. 184. cujus initium, *In initiis librorum cauſa dicenda ſunt, quomodo vel quare compoſitus ſit liber iſte* &c.

Denique *Commentarius in Apocalypſim* ibidem tomo 2. fol. 583. cujus initium, *Deus & Dominus Pater pravidens perſecutiones, quas* &c. Habetur quoque cum expreſſo nomine *Anſelmi Laudunenſis* in Bibliotheca Colbertina Cod. 5117. & anonymus in Bibliotheca Galliarum Regia, Cod. 4513. fol. 52. poſt Opus Hugonis de Miramars, Carthuſiani Montis Rivi. Hæc de ſcriptis.

Obiit anno 1117. celeberrimus ille Scholæ magiſter *Anſelmus* Canonicus Eccleſiæ Laudunenſis & Decanus, tum multorum diſcipulorum undequaque ad ſe convolantium doctor eximius, ſepultusque eſt Lauduni in Eccleſia Sancti Vincentii extra Vrbem. Illum autem in ſerie Decanorum primum collocat Lucas Dacherius in Notis ad Guibertum Abbatem de Novigento. Docuit Lutetiæ primum, & Lauduni poſtea per quadraginta & amplius annos, unde eum collocat Bellarminus ad annum 1077. in libro ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, qui & ad mentem usque Theologiam publice profeſſus eſt. Inter alios verò Lectionum ſuarum auditores, habuit hoſce viros inſignes & Magiſtros, Guillelmum Campellenſem, qui & ipſe Magiſterii dignitate & munere perſunctus, ad Catalaunenſem Epiſcopatum promotus eſt. Idem Anſelmus ultimis Vitæ ſuæ temporibus diſcipulos habuit Petrum Abaëlardum, Albericum Rhauenſem, qui Bituricenſis poſtea Archiepiſcopus fuit; Lothulfum Novarienſem, Gauſtidum Britonem, qui anno 1111. Rothomagenſi Archiepiſcopatui præfectus eſt; Philippum poſteà factum Ordinis Præmonſtratenſis Canonicum, & Bonæ Spei in Hannonia Abbatem; Radulphum & Guillelmum, qui in Cantuarienſi ſede ſibi invicem ſucceſſerunt. De Guillelmo Cantuarienſi ita ſcribit Hermannus Munachus qui Eccleſiæ Laudunenſis combuſtæ inſtaurationem deſcripſit. *Nos itaque aſſumpto Domina noſtra Pheretro atque reliquiis, Cantuariam venimus, ubi tunc erat Archiepiſcopus D. Willelmus nobis notiſſimus: quoniam jamdudum pro audienda lectione Magiſtri Anſelmi Laudunenſis petens, multis diebus in Epiſcopi domo manſerat, ibique filios Radulfi Cancellarii Regis Anglorum docuerat.* Iſte nempe Guillelmus de Corbolio, natiune Gallus, cognominatus de Chiche, anno 1123. ab Henrico I. Angliæ Rege Archiepiſcopatu Cantuarienſi donatus, præceptor fuerat filiorum Radulfi ejusdem Regis Cancellarii, viri in regno Anglicano potentiſſimi: qui ut ſcribit Joannes Brompton, viginti annis infirmitate decoctus, in Curià nihilominus, ad omnia ſcelera juvene promptior erat, innocentes opprimens, & multas ſibi terras diripiens. Cautè porrò diſtinguendus *Anſelmus Laudunenſis Decanus* ab aliis duobus Anſelmis Laudunenſibus, eodem tempore viventibus, quorum *alter & primus*

cog-

cognomento *Bieſſus*, unus e Theſaurariis Eccleſiæ Laudunenſis, qui ſub prætextu probitatis & pietatis, deceptis diu Canonicis, non exiguam gemmarum partem quibus ſacræ Cruces diebus ſolemnioribus ornabantur, ſuratus, aurificibus tradidit & vendidit. Qua de re ſcribit author ille, qui Laudunenſis Eccleſiæ inſtaurationem deſcribit, *Magiſtrique Anſelmi* Decani de Anſelmo iſta ferre judicium his verbis reſert. *Protinus ergo Generalis conventus Canonicorum & Civium convocatur. quid opus ſit facto diſcutitur: & præ omnibus Magiſter Anſelmus tunc temporis totius orbis lucerna conſulitur. Ille ut divinæ legis peritiſſimus, continuò Joſue replicat Hiſtoriam, quomodo ſcilicet furtum in ſervo nullo ſciente factum, Dominus juſſerit ſorte perquiri: primò per Tribus, deinde per familias, ac domos, ad ultimum ſigillatim per viros. Inſtar hujus tam ſubtilis perquiſitionis, conſulit Magiſter Anſelmus, ut tanti facinoris author judicio aquæ perquireretur, ac ſingulis Vrbis Parochiis unus infans Innocens in vaſe aqua benedicta repleto poneretur: & quacunque parochia fortè culpabilis reperiretur, de ſingulis domibus ejusdem Parochiæ unus infans in vaſe aquæ poneretur: & quacunque domus deprehenſa fuiſſet, omnes viri vel fœminæ ad eam pertinentes, judicio aquæ ſe purgare cogerentur.* Poſterior denique Anſelmus fuit Abbas S. Vincentii Laudunenſis, ex Monaſterio Sancti Medardi Sueſſionenſis anno 1131. cooptatus, cum religioſe, docte ac prudenter Monaſterium ſuum annos plus minus ſeptemdecim rexiſſet, atque (ut inquit Laudunenſis Scriptor) pro utilitate ejusdem Cœnobii Romam profectus fuiſſet: demum *à Clericis Tornacenſibus ibi repertus, in Epiſcopum electus eſt, & à Domino Papa Eugenio invitus & reluctans, obedientiæ vinculo conſtrictus, Pontifex conſecratus eſt: ſicque per eum Tornacenſi Eccleſiæ antiqua dignitas reſtituta, anno ab Incarnatione Domini 1145.* Hæc paullò latius de Anſelmi Laudunenſis doctrinà, virtute, aliisque dotibus, quem primum ſeculo XI. illabente ac XII. inchoante, ſacras in Galliis litteras excitaſſe, Scholas Theologicas aperuiſſe, narrant Scriptores antiqui omnes. Plura de illo tanquam Theologorum principe conveniebat dicere, de quo Bellarminus & Labbeus locis ſupra citatis. Antonius Poſſevinus, in *Apparatu ſacro* tom. 1. pag. ſeu ſol. 86. Et quem paucis additis vel mutatis huc transſcripſimus, ordine tamen ad noſtrum inſtitutum convenientiori, Cæſar Egasſius Bulæus ſeculo IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, ad annum 1101. ſol. 9. ad ann. 1112. fol. 35. denique ad annum 1116. ſol. 46. & 47.

1100 REGINALDVS CANTVARIENSIS ECCLESIÆ MONACHVS claruit ætate S. Anſelmi Canturienſis Archiepiſcopi, ad quem literas frequentes ſcripſit, anno circiter 1098. quo in oras exteras exul abiit, Lugdunumque Galliæ, tum Romam profectus eſt ab Vrbano Pontifice accitus, atque ingenti honore exceptus. Hic nomen ſuum poſteris, ſcriptione Opuſculorum quorundam mandavit, quæ in Anglicanis adhuc MSS. extant bibliothecis. Commiſit Literis *Vitam Malchi Cantuarienſis Eccleſiæ Monachi* ejusdem ætatis, quæ MS. in Bodlejana bibliotheca, ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum Codice 1429. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Cantuarienſis Archiepiſcopi, litera K. Codice 1. Num. 1. *Reginaldus Monachus Cantuarienſis De Vita Malchi Monachi, carmine Metrico.* Num. 2. *Malchus Monachus Sancti Auguſtini, de multis & diverſis Patriarcharum operibus.* Et in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Veſpaſiani litera E. Codice 3. num. 12. *Reginaldus Monachus S. Auguſtini Cantuarienſis de Vita Sancti Malchi, verſibus rythmicis.* Num. 13. *Ejusdem verſus rythmici multiplicis argumenti*, inter quos ſunt aliqui ad Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem tunc peregrinantem: unde de tempore, quo iſte Poëta floruit, facile conſtare poterit. Num. 14. *Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, ad Reginaldum. Epiſtola.* Claruit ergo poſt annum 1090. circa 1100. cujus mentionem facit Thomas Smithus in Catalogo Bodlejanæ Bibliothecæ, quem anno 1696. Oxonii in folio ex theatro Sheldoniano edidit, pag. 116. col. 2. Auctores Catalogi MSS. Codicum Bodlejanæ Bibliothecæ, ibidem in folio anno 1698. impreſſi, Codice MS. 1429. pag. 71. columna 1.

STEPHANVS SANCTI JACOBI LEO- 1100
DIENSIS ABBAS, circa annum 1100. floruit, extremis Henrici IV. ac primis Henrici V. temporibus. Circa hæc tempora compoſuit *Vitam Sancti Modoaldi Treverenſis Archiepiſcopi libris tribus*, quos obtulit Thietmaro Monaſterii Helmovardienſis Abbati, quam refert Laurentius Surius, ad diem 12. Maji, & Socii Bollandiſtæ tomo 3. ejusdem Menſis ad eandem diem, p. 51. Craſſus autem eſt error Antonii Poſſevini, in temporibus hujus Stephani aſſignandis, quem ad annum DCCXL. refert. Fortaſſe impoſuerunt illi hæc Præfationis verba, *Adorſi ſumus authore Deo enarrare, quæ de Vita & Miraculis beati Modoaldi Pontificis, tam ex antiquorum relatione, quam ex antiquorum librorum lectione, colligere poſumus.* Ita enim qui loquitur, innuere videtur, nonnulla ſe accepiſſe à ſenibus, qui ſi Modoaldum non vidiſſent ipſi, ſaltem aliquando ſermonem habuerint cum iis, qui Modoaldi ætate vixiſſent. Sed hoc argumentum nemini fucum fecerit, qui viderit in ipſo libro cap. 10. 11. 12. agi de Carolo Magno, Ludovico Pio & Clotario Imperatoribus: atque adeo ibidem legerit cap. 13. poſt hos fuiſſe complures tum Carolos tum Pipinos, tum Clotarios & Ludovicos: alios quidem Reges, alios autem Imperatores. Sed quid multis opus? Nihil manifeſtius arguit Stephani ætatem, quam quod Thietmaro æqualis fuerit, qui anno 1107. Translationem corporis Sancti Modoaldi procuravit. Huic autem Stephano idem Thietmarus ejus no-

nominis ſecundus, numero autem ſextus & fratres Helmovaudienſes, in gratiarum actionem obtulerunt Tractatum eodem circiter tempore factum *De Translatione corporis ejuſdem Sancti Modoaldi*, quem ibidem habes apud Bollandiſtas pag. 61. anno 1107. ſub eodem Thietmaro celebratam. Plura de hoc Stephano Surius & Bollandiſtæ in Præludiis ad *Vitam Sancti Modoaldi Epiſcopi*, ad diem 12. Maji. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 369. Caute autem hic diſtinguendus ab altero Stephano Abbate primum Laubienſi, tum anno 903. Epiſcopo Leodienſi, qui ſcripſit *Vitam & Paſſionem S. Lamberti Epiſcopi & Martyris*, obiitque anno 920. die XIV. Calendas Junii, de quo Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ*, ad annum 903. pag. 576. Et poſt Sigebertum in Libro *De Viris illuſtribus* cap. 126. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 39. pag. 318. Valerius quoque Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag. 816. editionis 1643. Lovanii in 4.

1100 SIGEBERTVS GEMBLACENSIS IN BRABANTIA Ordinis Divi Benedicti Monachus ab anno 1080. & 1090. claruiſſe videtur, qui e Gemblaco tantum Diaconus, ob eruditionem miſſus eſt Metim ad ſtudia reparanda quæ illic peſſum iverant. Scripſit *Chronicon* quod ab anno CCCLXXXI. incipit, quo poſt Valeutis mortem, Valentinianus minor & Gratianus imperare cœperunt, non quidem usque ad annum M C XXXI. uti Raphael Volaterranus initio Libri XXII. *Commentariorum Vrbanorum* ait, ſed usque ad annum M CXII. quo mortuus dicitur. Hujus MSS. Codd. plurimi in Bibliothecis, quorum multis ab Auberto Miræo collatis, idem Miræus *Chronici Sigebertani* editionem novam, Antverpiæ typis Verduſſii anno 1608. dedit. In qua MSS. Codices, Sigebertum continuat Anſelmus Abbas Gemblacenſis usque ad annum M C XXXVI. Hinc Auctarium Aquicinctinum usque ad annum M CC XXV. producit. Edidit quoque Sigebertus librum *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quem idem Miræus cum *Scriptoribus ſex aliis* de eodem argumento tractantibus edendum curavit hoc titulo *Auberti Miræi Bibliotheca Eccleſiaſtica, ſive Nomenclatores Scriptorum ſeptem Veteres*, Antverpiæ 1639. in folio. In capite autem hujus extremo, alia recenſet quæ olim ſcripſit his verbis.

„Scripſi Vitam Theoderici (Medio matricum) Epiſcopi, conditoris ipſius (Sancti Vincentii, in qua tunc degebat) Eccleſiæ & Abbatiæ, in qua etiam per digreſſionem, laudem ipſius urbis (Metenſis) heroico metro declamavi. Scripſi Paſſionem Sanctæ Luciæ, quæ ibi requieſcit, Alcaico metro. Quibusdam etiam reprehendentibus illam Sanctæ Luciæ prophetiam, Annuntio vobis pacem Eccleſiæ Dei datam, Diocletiano ejecto de regno ſuo, & Maximiano hodie mortuo: reſpondi, diligenter conſideratâ temporum ratione, & rerum veritate. Scripſi nihilominus ſermonem in laudem ipſius Virginis, in quo translationis ipſius à Siciliâ in Corfinium civitatem Italiæ, & à Corfinio in Metim urbem Galliæ, ordinatâ temporum conſequentiâ digeſſi. Scripſi Vitam Sigeberti Regis, conditoris Eccleſiæ & Abbatiæ Sancti Martini extra civitatem Metenſem ſitæ. Hæc de Opuſculis ejus, dum Metis in Cœnobio S. Vincentii reſedit. Regreſſus ad Monaſterium Gemblacenſe, ſcripſi Paſſionem Thebæorum, patronorum noſtrorum, Heroico carmine. Scripſi Vitam Sancti Guiberti Confeſſoris, fundatoris Eccleſiæ noſtræ Gemblacenſis, de qua excerpſi lectiones competenti ordine, in ejus depoſitione. Scripſi & Geſta Abbatum Gemblacenſium. Vitas Sanctorum Maclovii & Theodardi, urbaniori ſtylo melioravi. Vitam quoque Sancti Lantberti urbane melioravi." Hæc de Opuſculis ſuis Sigebertus, de quibus jam ſigillatim dicamus.

Vitam Theodorici I. Metenſis Epiſcopi ſcriptam à Sigeberto Levita Sancti Vincentii edidit Godefridus Guilielmus Leibnizius inter *Scriptores rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes* à pag. 293. ad 313. impreſſos in folio anno 1707. Hanoveræ ſumptibus Nicolai Foerſteri, de qua idem Leibnizius in *Introductione* ad Scriptores iſtos prævia paragr. ſeu Cap. 26. Vbi eum ex ſtirpe Witikindæa Saxonicâ ortum eſſe aſſerit. *Sermo in laudem Sanctæ Luciæ Virginis* MS. Gemblaci.

Vitam S. Sigeberti Regis, conditoris Eccleſiæ & Abbatiæ Sancti Martini extra civitatem Metenſem ſitæ habet Surius ad diem 7. Februarii.

Paſſio SS. Martyrum Thebæorum, opus 3. libris conſtans MS. Gemblaci ſupereſt.

Vita Sancti Guiberti Confeſſoris apud Surium Tomo 3. ad diem 22. Maji.

Vita Sancti Maclovii illa quam melioraſſe Sigebertus dicitur, apud Surium Tomo 6. die 15. Novembris.

Vitam quoque Sancti Lantberti melioratam ſupereſſe volunt MS. indeque fortaſſe Appendix illa ad Vitam Lantberti à Stephano exaratam, quæ apud Surium Tomo 5. ad diem 17. Septembris.

Teſtatur verbis modo allatis Sigebertus ſe ſcripſiſſe *Geſta Abbatum Gemblacenſium*. Extant autem *Geſta Abbatum Gemblacenſium Ordinis divi Benedicti, Namurcenſis diœceſeos, quibus plura Hiſtorica tum Eccleſiaſtica tum ſecularia intermiſcentur* ab anno 922. ad 1013. authore Monacho ejusdem Cœnobii, quæ ad Sigebertum ſpectare creduntur: Tomo 6. *Spicilegii* Dacheriani pag. 505. & ſequentibus, quod Pariſiis ab anno 1648. & ſeqq. Tomis XIII. in 4. impreſſum fuit. Gerardus autem Joannes Voſſius Lib. 2. cap. 48. pag. 396. vult illum ſcripſiſſe *Geſta Abbatum Gemblacenſium*, quæ Diſcipulus *Sigeberti continuavit usque ad annum M CC XXXVI.*

Agunt

Agunt de Opuſculis Sigeberti Anonymus author Magni Chronici Belgici ad annum MCXIV. Gerardus Joannes Voſſius, Libro 2. *De Scriptoribus Latinis* cap. 48. pag. 395. quem in multis exſcripſimus, ſed erroribus quos admiſit emendatis.

1100 MARBODUS RHEDONENSIS IN ARMORICA EPISCOPUS, natione Gallus, patriâ Cenomanenſis, vel ut aliis placet Andegavenſis, lapſu temporum Canonicus, Scholaſticus & Archidiaconus Andegavi factus eſt: atque huic merito doctrinæ & pietatis, ad Epiſcopatum Rhedonenſem in Britannia evectus, quem ab anno 1096. quo Concilio tunc Turonenſi interfuit, usque ad annum 1120. quo conſecrationi Cathedralis Eccleſiæ Cenomanenſis cum aliis Epiſcopis, ad petitionem Hildeberti hujus Eccleſiæ Præſulis adfuit floruiſſe cenſeo. Verum ſenio fractus & oculis orbatus, anno 1123. ob infirmitatem hanc Epiſcopatui cedens, Monachus pauper & cœcus in Monaſterio Sancti Albini Andegavenſis factus eſt. Scripſit ut teſtatur Sigebertus in libro *De viris illuſtribus* cap. 158. *Commentariorum in Cantica Canticorum*, quem an adhuc extet vel alicubi impreſſus ſit, prorſus neſcio: nec enim comparet in editione ulla Bibliothecæ Veterum Patrum, nec in ullo alio Scriptorum Collectaneo, quod viderim. Item inter MSS. Codices noſtræ bibliothecæ Lugduno-Batavæ, in MSS. Codicibus Bonaventuræ Vulcanii Codice 19. *Marbodi veteris Poetæ Carmen de ornamentis verborum.* Item ejusdem *De gemmis Poëma*, quod hodie impreſſum extat: Ex Catalogo impreſſo hujus bibliothecæ, anno 1674. Lugduni-Batavorum in 4. in MSS. Codicibus pag. 414. Num. 19. Idem *Agonem Sancti Laurentii Martyris Carmine* expreſſit, quem Surius habet in *Probatis Sanctorum Vitis* ad diem 10. Auguſti. Vitam S. Roberti Abbatis Caſæ Dei, Ordinis S. Benedicti in Gallia, duobus libris, quam habent Continuatores Bollandiſtæ ad diem 24. Aprilis tomo 3. pag. 316. & ſequentibus. Item *Vitam Sancti Licinii Andegavenſis Epiſcopi*, quam legis apud Joannem Bollandum, ad diem 13. Februarii. Addo *Vitam Sancti Gualterii Abbatis & Canonici Stirpenſis*, quam habent Bollandiſtæ ad diem XI. Maji tomo 2. pag. ſeu fol. 701. & ſequentibus. Scribunt iidem ſocii Bollandi habere ſe membraneum MS. Codicem, in quo continentur *Vitæ aliquot Sanctorum* a Marbodo Archidiacono Andegavenſi conſcriptæ: ergo ante an. 1096. quo Redonenſis Epiſcopus is creatus eſt. Illas educent ſuis temporibus ac diebus, ut pollicentur tomo 2. Maji fol. 701. citato. Promittunt autem *Vitam Sancti Florentii Martyris ad diem 22. Septembris. Vitam quoque Sancti Magnoboldi Andegavenſis Epiſcopi, ad diem 16. Octobris. Paſſionem Sanctorum Felicis & Adaucti, ad diem 20. Auguſti.* Adduntur in eodem MS. Codice varia ejusdem Poëmata, quorum aliqua indicantur à Sigeberto *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* c. 158. Hic Codex valde antiquus eſt, ut videatur aut tempore Marbodi & forſan ejus curâ diligenter exaratus, aut ſaltem non diu poſt ejus obitum. Ita Socii Bollandiſtæ. Ex hoc MS. Codice Godefridus Henſchenius, ut opinor, edidit *Vitam S. Theophili Pœnitentis auctore Marbodo Redonenſi Epiſcopo*, in Actis Sanctorum Tomo 1. ad diem 4. Februarii carmine expreſſam, pag. 487. & ſequentibus, de qua in Præludiis ad hoc opus pag. 482. §. ſeu Num. 8. ſic. „Eſt nobis pervetuſtus Codex MS. in quo varia carmine Heroico hæc continentur, & quidem ordine iſto: *Paſſio S. Laurentii, Vita Sancti Alexii, Pœnitentia Vicedomini per Genitricem Dei mirabiliter ſalvati. Paſſio SS. Thebæorum Martyrum, Poema de Gemmis. Excerptum de Scriptis Solini &c.*" Nullus auctor apponitur, ſed opinamur *Marbodum* ex Archidiacono Andegavenſi *Epiſcopum Redonenſem* anno MXCVI. in Concilio Turonenſi, tum menſe Martio ad tertiam Quadrageſimæ hebdomadam habita, ab Vrbano II. Pontifice Romano creatum. Eum Sixtus Senenſis libro 4. *Bibliotheca Sancta* appellat *Poëtam ſuorum temporum eximium, & ſacrorum eloquiorum profeſſorem inſignem*: à cujus illuſtri calamo plures Sanctorum Vitas daturi ſumus, etiam ſolutâ oratione deductas. Inter Poemata jam recitata, *paſſionis S. Laurentii & paſſionis Thebæorum* auctorem agnoſcit hunc *Marbodum* Sigebertus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 158. Eumque ſecuti Trithemius Poſſevinus, Voſſius, Pitſeus & alii. *Poëma de Gemmis & Lapidibus* auctore *Marbodo ſeu Marbodæo* (ita nomen variè ſcribitur) ſæpius excuſum eſſe tradit in *Bibliotheca* Geſnerus, citarique aliquando à Vincentio & Alberto, aliisque hujuſcemodi auctoribus *Litiarii* vel *Lapidarii*, interdum etiam *Evancis* nomine: non quod *Evanx* fuerit cognominatus, ut aſſerunt Baleus, Pitſeus aliique, ſed ob exordium hujus Poematis, quod tale eſt

Evax Rex Arabum legitur ſcripſiſſe Neroni.

Tum poſt verſus viginti & octo, ſequitur ab illis citatum initium

Annulus ut gemmam digitis aptandus habetur.

Ejusdem *Marbodi* interpoſita Poemata *de vita S. Alexii & Pœnitentia Sancti Theophili* conjicimus eſſe: illud daturi XVII. Julii, hoc reliquis Actis S. Theophili addimus, ob ſententiarum gravitatem & verborum pondera, luce publicâ dignum. Plura de Marbodo dicentur XIII. Februarii ad Vitam *S. Licinii Epiſcopi Andegavenſis*, quam agnoſcit ſe *Archidiaconum Eccleſiæ Andegavenſis* ſcripſiſſe, quo etiam tempore aut etiam prius, cum junior eſſet, hæc aliaque poëmata ab eo arbitramur elaborata. Hæc Godefridus Henſchenius in Præludiis ad *Acta Theophili Pœnitentis* Tomo 1. ad diem Februarii IV. pag. 482. num. 8. Atque ut idem Sigebertus loco citato, *ſcripſit & Metricè Paſſionem Thebæorum, quaſi pedibus vadens in ſententiam Eucherii Lugdunenſis Epiſcopi, qui eam urbanâ proſa ſcripſerat ad Sylvium Epiſcopum.* Extat Opuſculum inter MSS. Codices Cottonianæ Biblio-

thecæ ſub effigie Titi litera D. Codice 24. N. 4. de quo Catalogus impreſſus pag. 131. columna 1. Ibidem n. 5. *Paſſio S. Laurentii Martyris, verſibus Rythmicis.* Item *Epiſtolas aliquot*, inter quas una in Epiſtolis Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi n. 8. ad *Rainaldum Andegavenſem Epiſcopum.* Altera Marbodi Epiſtola ad *Hildebertum Cenomanenſem Epiſcopum*, edita tomo XIII. *Spicilegii Acheriani*, pag. 295. reſpondens illi qui conſuluerat, de viro à quo debitum conjugale uxor poſtulabat, licet ipſe votum Monaſticæ vitæ de conſenſu ejus emiſiſſet. Tertia demum ſub ejus nomine circumfertur ad *Robertum de Arbriſello*, qua portentoſis eum accuſat criminibus, quam habet Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* ſeculo XII. tomo ſeu parte 2. Diſſertatione V. pag. 629. Idem ſcripſit *Tractatum De gemmarum lapidumque pretioſorum formis, natura & viribus*, impreſſum Coloniæ anno 1539. cum Notis Alardi Amſtelodamenſis & Georgii Pictorii Villigenſis. Item *Dactylotheca* hæc cum Scholiis G. Pictorii impreſſa Baſileæ anno 1555. in 8. In Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Claudii littera A. Codice 7. num. 4. extat MS. *Marbodi Epiſcopi ad ancillam Chriſti dictam Agenoridem Epiſtola paranetica.* Et ſub effigie Vitellii litera A. Codice 12. num. 22. *Marbodi verſus de laude caſtitatis, & de diſſuaſione mundanæ cupiditatis.* Obiit Marbodus paullo poſt ſuſceptum Monaſticum ſchema, anno 1123. die 2. Septembris.

De quo Miræus in Scholio ad Caput 158. Sigeberti *De Viris illuſtribus.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 44. pag. mihi 372. Fratres Sammarthani tomo 3. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Redonenſibus, ubi plura in ejus laudem. Natalis Alexander Seculo XII. citato, parte 1. cap. 6. pag. 458. Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, ſeculo ſexto, parte 2. pag. 183. editionis Pariſienſis anni 1701. tomis duobus in folio.

De Operibus Marbodi & Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi.

Venerabilis Hildeberti, Cenomanenſis primum Epiſcopi, deinde Turonenſis Archiepiſcopi Opera omnia, tam jam edita quam in MSS. latentia, ſummo labore ac diligentia incredibili collegit D. Antonius Beaugendre, Presbyter Monachus Ordinis S. Benedicti ex Congregatione S. Mauri in Gallia quibus adjunxit non induſtria minore Marbodi Redonenſis Epi. ipſius Hildeberti Supparis Opuſcula omnia ex Bibliothecis Galliarum potioribus quæ MSS. Codd. abundant collecta atque Notis illuſtrata, edidit Pariſiis in fol. anno 1708. Laurentius le Conte ad Ripam Sequanæ Auguſtinianam ſub ſigno urbis Montis-Peſſulani.

Admonitione autem ad editionem Opuſculorum Marbodi novam præmiſſa col. 1378. crudititiſſimâ, Opuſcula ipſius hoc ordine recenſet.

Marbodi Redonenſis Epiſcopi ſex Epiſtolæ ex editione Redonenſi anni 1524. antiqua & rudi, col. 1388.

Vita S. Licinii Andegavenſis Epiſcopi, ex editione J. Bollandi ad diem 13. Februarii col. 1417.

Vita S. Roberti Abbatis Caſæ Dei, ex Tomo 6. Actorum de SS. Ord. D. Benedicti col. 1433.

Vita Sancti Magnobodi ab Anonymo ſcripta, col. 1463.

Altera Vita S. Magnobodi à Marbodo ipſo conſcripta col. 1489.

Commentarius in Cantica Canticorum à Marbodo editus, ex MS. Codice Bibliothecæ Jeſuitarum Claromontanæ Pariſiis Societatis Jeſu, quem utpote tardius acceptum, poſt indicem Operum Marbodi, editor Benedictinus adjecit, ne huic editioni deeſſet.

Hiſtoria Theophili metrica, quam ex Joanne Bollando in Probatis S S. Vitis ad diem 1. Februarii accepiſſe confitetur Benedictinus editor. col. 1507.

Certamina ſeptem fratrum Machabæorum col. 1517.

De Sancto Laurentio Poema col. 1520.

Paſſio Sancti Victoris carmine, ex MS. Codice deſumpta col. 1527.

Paſſio Sancti Mauritii & Sociorum col. 1535.

Paſſio Sanctæ Thaiſidis col. 1541.

Paſſio Sanctorum Felicis & Adaucti Martyrum col. 1543.

Vita Beati Mauritii Andegavenſis Epiſcopi in duobus libris col. 1545.

Libellus metricus *De ornamentis verborum* col. 1587.

Liber decem Capitulorum, quorum primum *De apto genere ſcribendi* col. 1595. ultimum autem *De reſurrectione* col. 1616.

Liber *de gemmis & lapidibus* capp. 61. col. 1637.

Alia autem ſunt Carmina aut Metra, Epiſtolæ, Epitaphia, quæ hic à col. 1555. longo agmine recenſentur, atque huc referre tædioſum eſſet, unde lectorem ad editionem remittimus.

Editionem hanc novam Operum Hildeberti præcedunt Epiſtola dedicatoria ad Cæſarem D'Eſtrees Carnalem Epiſcopum Albanenſem, Præfatio erudita ad Lectorem, Vita Venerabilis Hildeberti, Cenomanenſis primum Epiſcopi, deinde Turonenſis Archiepiſcopi, ex ejus ſcriptis & Veterum monumentis adornata. Excerptum ingens ex Geſtis Epiſcoporum Cenomanenſium, cum Notis.

Præclara Virorum illuſtrium De Venerabili Hildeberto teſtimonia: quibus tanquam præliminaribus collectis ſequuntur Opera hoc ordine.

Epiſtolæ Centum & viginti in tres libros diſtinctæ, quas inter additæ ſunt veteribus triginta, noveni recentes. Col. 1. Item Appendix ad Epiſtolas, quæ novem circiter continet, ex archivis & aliunde collectæ, poſt editionem factam advenientes Collectori, ab eo poſt Indicem

ipſum

ipſum Operum Hildeberti,adjectæ ſunt, ne exciderent.

Sermones centum & quadraginta in tres partes diſtributi, ex quibus pauciſſimi antea, nempe quatuor aut quinque editi fuerant. Col. 201. Item *Sermo Venerabilis Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi in Dominica Palmarum*, caſu amiſſus, hic poſt Indicem Operum ejusdem ſubjicitur, ne aliquando excidat, qui etiam alias inter Epiſtolas illius impreſſas invenitur.

Vita Sanctæ Radegundis Reginæ col. 800.

Vita Sancti Hugonis Abbatis Cluniacenſis ex Bibliotheca Cluniacenſi & ex Surio col. 910.

Tractatus de Querimonia ſeu conflictu carnis & animæ col. 943.

Moralis Philoſophia ſeu Tractatus de Vtili & Honeſto col. 959.

Tractatus Theologicus col. 1005.

Brevis Tractatus de Sacramento altaris col. 1104.

Expoſitio partium Miſſæ col. 1108.

Poëma de Myſterio Miſſæ ex Bibliothecis veterum Patrum col. 1136. Collatum ad editiones antiquas,& MSS. Codices Gallicos.

Alii Verſus ejusdem de Sacramento Altaris paragraphis XXV. col. 1152.

Carmen de Operibus ſex dierum col. 1169.

Phyſiologus col. 1173.

De Ordine Mundi col. 1179

De Ornatu mundi col. 1187.

In quatuor libros Regum col. 1191.

Diverſorum Sacræ Scripturæ locorum Moralis applicatio col. 1211.

Verſus de Sancta Suſanna col. 1231.

De Sanctis Machabæis col. 1235.

De Sancto Vincentio col. 1243.

Paſſio Sanctæ Agnetis edita apud Barthium col. 1247.

De Inventione ſanctæ Crucis col. 1255.

Vita Beatæ Mariæ Ægyptiacæ apud Joannem Bollandum accepta. col. 1262.

De Mahumete ex MSS. Codd. Elnonenſi, Regio & Claromontano. col. 1277.

Mathematicus col. 1295.

Libellus qui dicitur *floridus aſpectus* col. 1310. ad 1319.

Denique Carmina plurima majora ac minora à col. 1310. ad calcem Operum, quæ enumerare tædioſum omnino eſſet lectoribus.

1100 ANSCHERVS CENTVLENSIS ſeu SANCTI RICHARII ABBAS, in Pontivo anno circiter 1108. floruit, qui *Vitam atque Miracula Sancti Angilberti Centulani Abbatis*, *tribus libris* compoſuit, quos evulgavit Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, tom. 1. pag. 123. & ſequentibus. Et *librum quidem primum de Vita Sancti Angilberti* anteà evulgavit Joannes Bollandus ad diem 18. Februarii, ſub nomine Hariulphi Monachi Centulenſis ac poſteà Abbatis Aldemburgenſis: verum ſolis ex conjecturis, quæ pro *Anſchero* validiores ſunt, ut habet loco citato Joannes Mabillon pag. 91. ubi plurima in laudem Sancti Angilberti complectitur. De *Anſchero* autem, ſolus quem ſciam Mabillonius meminit ut Scriptoris Eccleſiaſtici, in præludiis ad dictos Vitæ Sancti Angilberti libros, loco citato.

THEOFRIDVS EPTERNACENSIS ABBAS in Ducatu Luxemburgenſi, anno 1100. clarus vel circiter, ex Ordine divi Benedicti, prolixè admodum ſcripſit *Vitam Sancti Willibrordi Vltrajectenſis Archiepiſcopi*, nempe triginta ſex Capitibus, qui in dicto Epternacenſi Monaſterio anno 739. die 7. Decembris mortuus eſt, de quo vide Laurentium Surium, ad dictam diem. Idem ſcripſit *Flores Epitaphios Sanctorum Libris quatuor*, quos vidi ſimul cum eadem Sancti Willibrordi Vita, impreſſos in 4. Luxemburgi anno 1619. apud Hubertum Reuland, cura & ſtudio Joannis Roberti Arduennatis, Andaini, Soc. Jeſu Theologi, qui hæc Opera Notis ornavit. Idem ſcripſit *Sermones quosdam De cultu & veneratione Sanctorum*, qui leguntur paſſim ſub nomine *Theofridi Abbatis* in variis impreſſionibus Bibliothecæ Sanctorum Patrum, quas conſulere quivis poteſt. Obiit Theofridus Epternacenſis Abbas anno 1110. in ſuo Monaſterio die 4. menſis Aprilis. De illo Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* omiſit. Gerardus Johannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. 381. editionis ultimæ. Fratres Sammarthani tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* pag. 356. in Abbatibus Epternacenſibus. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica pag. 831. editionis 1643. Lovanii in 4. 1100

TVRGOTVS SANCTI ANDREÆ IN SCOTIA EPISCOPVS, Monachus primum Dunelmenſis, his temporibus floruit. Qui tum Prioris Dunelmenſis ejusdem Eccleſiæ per XX. annos, tum etiam Archidiaconi, Vicarii, Decani, Vicedomini Epiſcopo ſuo ubique locorum Epiſcopatus officio functus, ſive ut ipſius verba ſunt Lib. 4. cap. 4. pag. 54. *Chriſtianitatis curam per totum Epiſcopatum egit*, tum poſteà Sancti Andreæ in Scotia per ſeptennium Epiſcopatus dignitate claruit. Hic autem *Hiſtoriam ſuam ab Orwaldo Rege ſeu à fundamentis Eccleſiæ Dunelmenſis, ad tempora Guillelmi Rufi Regis media* vel circiter, ſeu ad annum 1097. adduxit, quam Symeon Dunelmenſis excipiens, vel anonymus aliquis ad annum Chriſti 1154. continuavit. Nihil verò MS. extat ſub Turgoti nomine in Catalogis MSS. Codicum Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ, niſi in Cottoniana Bibliotheca; ubi ſub effigie Tiberii littera D. Codice 3. num. 45. Translatio & Vita Sanctæ Margaretæ Reginæ Scotorum, per Turgotum Dunelmenſem, ad Mathildem Reginam. Et ſub effigie Titi litera A. Cod. 1. n. 2. de Statu Lindisfarnenſis, 1100 id

id eſt Dunelmenſis Eccleſiæ per Venerabilem Bedam Presbyterum, & De geſtis Epiſcoporum Dunelmenſium ab anno 635. ad annum 1151. per Turgotum Monachum Dunelmenſem. Et ſub effigie Fauſtinæ Littera A. Codice 5. num. 10. Liber de exordio atque procurſu Dunelmenſis Eccleſiæ, hoc eſt De antiquitatibus & Epiſcopis iſtius Eccleſiæ, à primâ fundatione, ad annum Chriſti 1087. authore Turgoto Priore. *Vitam* autem hanc *Margarita Scotorum Regina, ad filiam Mathildem* ſcriptam, Anglorum Reginam, habes impreſſam & attributam certo cuidam *Theodorico ejusdem Margareta Confeſſario*, inter *Acta Sanctorum* Junii, Tomo 2. ad diem 10. à pag. 320. ad 340. collecta, digeſta, Commentariis & Obſervationibus illuſtrata à Godefrido Henſchenio, Daniele Papebrochio, Franciſco Baërtio & Conrado Janningo, Presbyteris Theologis Soc. Jeſu, impreſſa Antverpiæ apud viduam & hæredes Henrici Thieullier 1698. in folio, ad quam lectorem mittimus. Quia verò Symeon Dunelmenſis Monachus, authorem hunc, ejus Opera ſibi adſcribendo, perpetuo oblivionis ſilentio apud poſteros obtegere voluit: æquum eſt ut latiori de eo ſermone, famam ejus ac meritum, cum Seldeno, ab oblivione vindicemus. Scotum illum fuiſſe omnes recentes Scoticarum Hiſtoriarum Scriptores indubitanter aſſerunt. Antonio Poſſevino in *Apparatu ſacro* Scotus dicitur, Thomæ etiam Dempſtero bini fiunt Turgoti, alter Monachus Mailronenſis, alter hic Dunelmenſis, temerè niſi fallor ab ipſo ita in duos diſſectus: quorum utrumque inter *Scotorum Sanctos*, atque velut Scotos citra controverſiam, ſibi ſimilis accenſet in *Scriptorum Scotorum Nomenclatura* pag. 21. ac in *Menologio Scotico* pag. 27. Sed Anglum eum planè nec ignobilem, etiam in juventute clariſſimum fuiſſe, dubitare nequeo. Rogerius Horedenus ubi de compluribus maximè ex regionibus Septentrionalibus accitis loquitur, qui per Angliam, Eccleſias ac Monaſteria Danorum irruptionibus diruta, & ferè ad nihilum paſſim redacta, enixius Turgoti ſeculo undecimo reſtauratum ibant: parte priori *Hiſtoria* ſuæ ad annum 1073. ita loquitur. Turgotus erat unus, poſtea Scotorum Epiſcopus. *Is proſapiam de genere Anglorum non infimo trahens, unus erat inter alios obſides, qui nuper ſubjugata Normannis Anglia, pro tota Lindiſſeia in Lindicolnio Caſtro cuſtodiebantur. Ille pecunia emolliens cuſtodem, cum magno ſuorum periculo, fugit clanculo ad Norwegenſes, &c.* Quod autem ſpectat ad *Hiſtoriam de Dunelmenſi Eccleſia* Symeonis Dunelmenſis nomine editam, tametſi Symeon in *Apologia* ſua præfixa, non ſolum *Majorum authoritate juſſum*, illam ſeipſum contexuiſſe confidentius profiteatur: verum etiam *ea, qua ſparſim in ſchedulis invenire potuit, ordinatim collecta digeſſiſſe*, præfationem item ac diſtinctiones Librorum & capitum adjiciat, aliaque aliquot, velut in prævium ei apparatum: quaſi citra controverſiam Opus iſtud integrum ſuipſius plane fuiſſet, atque ex disjectis ſchedis ab ipſo velut authore ſolo formatum congeſtumque, unde etiam ab exſcriptoribus *Hiſtoria Symeonis Dunelmenſis*, atque in editione anni 1652. alibique ſecurius vocitatur; Monendus tamen Lector noſter eſt omnino credendum eſſe, *Opus illud integrum* eodem ipſo ordine à libri primi initio usque ad finem libri quarti, totidemque etiam verbis & ſyllabis, idem (inquam) Opus anteà à Turgoto illo Monacho Dunelmenſi percelebri, compoſitum fuiſſe. Turgotus itaque in officio Prioris Dunelmenſis conſtitutus, ſuam illam *Hiſtoriam ab Oswaldo Rege ſeu Fundamentis Eccleſia Dunelmenſis Libris IV. in tempore Gullelmi Rufi Regis media vel circiter ad annum usque 1097.* deduxit, quam poſteà ſibi impudenter circa annum 1130. affinxit ſibi Symeon Dunelmenſis ejusdem loci Monachus. Audax porro nimium facinus iſtud Symeonis, ne quid gravius dicam, qui Scriptoris ſibi proximi & cogniti, ac ejusdem Eccleſiæ tum collegæ tum Præfecti, tantisque dignitatibus clariſſimi, Opus integrum ſibi ipſi velut novum plane, idque ſua quaſi ſolum minerva congeſtum ſit, arrogaverit. Habetur autem in Bibliotheca Cottoniana Codex MS. *Turgoti*, ætate ipſius manifeſtè conſcriptus, cui titulus: *Libellus de exordio atque procurſu iſtius, hoc eſt, Dunelmenſis Eccleſia, cum ſequentibus. Turgotus Prior Dunelmenſis, author hujus libri.* Incipit, *Glorioſi quondam Regis Northanhimbrorum & pretioſi Martyris Oswaldi &c.* usque ad finem ultimi libri totius Hiſtoriæ, quæ ſub ementito Symeonis Dunelmenſis nomine evulgata eſt, de qua nos ad annum 1129. iterum loquemur. Adjicitur in ora libri, manu non ita multum recentiore, *Liber Sancta Maria de fontibus.* Olim enim ſervabatur in Bibliotheca Cœnobii illius Fontanenſis, fundati in agri Eboracenſis ea parte, quæ Richmandia dicitur: unde poſtmodum Cottonianæ cum aliis optimæ notæ Codicibus Bibliothecæ donatus eſt, à viro præſtantiſſimo illo Oxonienſi, Thoma Alleno. Quemadmodum poſt Apologiam & reliqua in apparatum antecedentia, quæ ad Turgotum nullatenus ſpectant, incipit Librum primum Symeon Dunelmenſis: ita quoque apud Turgotum eadem ipſa vocabula, eædem Syllabæ quæ apud Symeonem, nec aliæ omnino voces, ſi paucas variantes excipias, usque ad finem libri quarti. Porro tam accuratus fuit ac diligens exſcriptor Turgoti, Symeon Dunelmenſis: ut quæ ſinguli Turgoti perſonæ conveniunt, ſibi etiam imprudens aſſumpſerit. Ibidem enim, Primæ perſonæ ab altero ſine injuria nullibi ullatenus aſſumendæ, uſus apud Symeonem frequens: adeò ut quidquid nomine ſuo dixiſſet Turgotus, idem Symeon ſibi attribuat. Sic Exempli Cauſa in Præfationis fine Symeon. *Qua defectu Scriptorum litteris non fuerunt tradita, Seniorum autem veracium relatione, qui ea vel viderunt, vel à Patribus ſuis, viris religioſis fideque digniſſimis qui interfuere, ſapius audierunt, AD NOSTRAM NOTITIAM* per-

pervenerunt: vel QVÆ ET NOS IPSI VIDIMVS, his quæ ex aliorum Scriptis collecta, adjungenda credimus. Verba plane ſunt, ut ex ſui natura alteri non communicanda, ita nec honeſtè uſurpanda alteri, quàm Turgoto. Vt fraudem verò ſuam Symeon contegeret lectoribus, nonnulla Lib. 3. cap. 22. ſuppreſſit, quæ Turgotum arguiſſent authorem. Ibi narratur, Turgotum Alduino primo ibidem Priori comitem fuiſſe itineris à Monaſterio Girwenſi Dunelmum usque, Dunelmique benignè eſſe exceptum, nec Clericalem habitum in Monaſticum mutare diu voluiſſe, ſed ſub magiſterio Alduini vixiſſe, his verbis: *Non enim habitum Monachicum prius ſuſcipere audebat, quam majori ac diuturniori ſeſe diſtrictione probaſſet.* Tum ſuppreſſit Simeon Dunelmenſis verba ſequentia, quæ Turgotum totius Operis authorem indicaſſent: *Ipſe eſt qui in locum Magiſtri videlicet Alduini ſuccedens, hodie in hac, id eſt, Dunelmenſi Eccleſia, dudum ſibi traditum à Willelmo Epiſcopo Prioratum tenet.* Totum hoc conſultò à Simeone Dunelmenſi prætermittitur, ut ſane ad contegendum plagium, neceſſariò ab ipſo fieri oportuit. Non enim Symeon Dunelmenſis unquam, ſed Turgotus, tum *Prioris ejusdem Eccleſiæ per annos viginti officio* functus, ut *etiam Archidiaconi, Vicarii, Decani, Vicedomini ubique Epiſcopo ſuo*, ut habet Guillelmus Malmesburienſis Lib. 3. *De geſtis Pontificum Anglorum*, capite *De Epiſcopis Lisdisfarnenſibus*: ſeu ut ipſius verba Turgoti ſunt *Hiſtoriæ Eccleſiæ Dunelmenſis* Lib. 4. cap. 8. col. 54. ad annum 1093. ubi de ædificatione Dunelmenſis Eccleſiæ loquitur. *Eſt autem incepta Eccleſia MXCIII. Dominicæ Incarnationis anno, Pontificatus autem Willielmi 13. ex quo autem Monachi in Dunelmum convenerant XI. tertio Idus Auguſti, feria quinta. Eo enim die Epiſcopus, & qui poſt eum ſecundus erat in Eccleſia Prior Turgotus, cum cæteris fratribus primos in fundamento lapides poſuerunt. Nam paullo ante, id eſt quarto Calendas Auguſti, feria ſexta idem Epiſcopus & Prior facta cum fratribus oratione ac data benedictione, fundamentum cœperant fodere. Igitur Monachis ſuas officinas ædificantibus; ſuis Epiſcopus ſumptibus Eccleſiæ opus faciebat. Quo tempore memoratum Turgotum Priorem ante totius Epiſcopatus populos producens, vices ſuas etiam ſuper illos ei injunxit, ut ſcilicet per Archidiaconatus officium, Chriſtianitatis curam per totum ageret Epiſcopatum, ita ſtatuens ut quicumque illi ſucceſſores fierent in Prioratu, ſimiliter ſuccedant & in Archidiaconatu.* Jam autem ex loco illo ſic fide peſſima prætermiſſo, tempus Scriptionis hujus *Hiſtoriæ Dunelmenſis* manifeſte oſtenditur, dum tenebat nimirum Turgotus Prioratum Dunelmenſem, poſt Alduini mortem ſibi dudum traditum: *Hodie*, inquit, *tenet*. Ideoque tempus illud incidit intra vicennium à tempore, quo in Priorem electus eſt, nempe ab anno 1087. ad annum 1107. Obiit etenim Alduinus anno Chriſti 1087. ſeu circa Guillelmi Regis primi exitum, cujus in locum Turgotus ſuffectus, dignitatem per annos viginti tenuit. Hoc totum teſtatur altera Dunelmenſis Hiſtoria MS. in Bibliotheca Cottoniana anno 1087. fol. 44. quæ Turgoto quidem & Symeone Dunelmenſibus multo recentior eſt, ſed ex vetuſtis monimentis ejusdem Eccleſiæ ſedulo congeſta, ubi poſt obitum Alduini ita collocatum, inquit: *Alduino primo Priore Monaſterii Dunelmenſis mortuo, Turgotus ejus Diſcipulus omnium fratrum conſenſu electus in Prioratus ſucceſſit, & totius Monaſterii curam intus eſt foris, cum Dei timore, viginti annis nobiliter agebat.* Hæc nos ex Joanne Seldeno, qui pluribus cadere agit in *Prolegomenis* ad decem Scriptores Hiſtoriæ Anglicæ à ſe editos Londini anno 1652. in ſolio. Ita pag. 3. 4. 5. & 6. dictorum Prolegomenon. Sed & iterum, idem argumentum tractat ibidem pag. 21. 22. 23. 24. & 25. Cum certo igitur Hiſtoria illa quæ ſub Simeonis Dunelmenſis nomine prodiit, eo tempore quo Turgotus erat Dunelmi Prior, ſcripta ſit: ea ad Simeonem Dunelmenſem nullatenus, ad Turgotum optime ſpectare poteſt. Multis accurateque de Turgoto agit Henricus Warthon in Prologomenis ad *Angliam ſacram* Tomo 1. num. 53. & 54. quam anno 1689. Londini in folio edidit apud Richardum Chiswel. Plura Warthonius hic habet *De Dunelmenſi ſede*, nimirum *Hiſtoriam Epiſcoporum Dunelmenſium* a prima Sedis hujus fundatione ad annum 1096. pag. 691. *Monachi anonymi Dunelmenſis Hiſtoriam Epiſcoporum Dunelmenſium* ab anno 1096. ad annum 1144. pag. 705. *Gaufridi Sacriſtæ de Coldingham Continuationem Hiſtoriæ Dunelmenſis* ab anno 1144. ad annum 1214. pag. 718. *Roberti de Grayſtanes Epiſcopi Dunelmenſis Continuationem Hiſtoriæ* Dunelmenſis ab anno 1214. ad annum 1336. pag. 732. *Wilhelmi de Chambre Continuationem Hiſtoriæ ejusdem Dunelmenſis* ab anno 1333. ad annum 1559. pag. 765. Teſtatur autem Warthon in Prolegomenis num. 53. in adornanda Dunelmenſium Hiſtoria, ſe uſum Turgoti Commentario genuino, ſcilicet interpolationes Simeonis nondum paſſo, qualis in Codice vetuſto & pulcherrimo Cottonianæ Bibliothecæ *Fauſtina A. S.* extat. Idem de Scriptoribus aliis Turgotum hunc excipientibus, ibidem num. 54. 55. 56. 57. quos quia momenti modici ſunt, poſtea nos ſuis prætermittimus locis, & temporibus.

Apud Scriptores nuperos, Turgotus nihil aut parum ſcripſiſſe dicitur, lingua alia quam vernacula, ſeu Anglica. Inde Balæus in utraque editione, *Vernacula quidem lingua coacervavit de Scotorum Regibus Lib. 1. Chronica Dunelmenſia lib. 1. Annales ſui temporis librum 1. Vitam Malcolmi Regis lib. 1. Vitam Margaretæ Reginæ lib. 1.* Citat quidem ille Hectorem Boëthium, quaſi eadem ipſe tradidiſſit. Certe apud Hectorem, hac de re tantum legitur, Libro nempe 12. *Hiſtoriæ Scotorum* fol. 259. eum ſancti Andreæ factum Epiſcopum, *Vitam Sanctæ Margaretæ &*

Malcolmi Regis conſcripſiſſe vernacula quidem lingua, ſed non minori elegantia, quam pietate, veritateque. Pitſeus attamen etiam ſcribit, *Si Hectori Boëthio credimus, lingua quidem materna, ſed elegantia plane Demoſthemiana & |utritate ſincera*, Libros jam ex Balæo memoratos ſubjungere, ut lingua materna ſcriptos. Inde etiam Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. editionis ſecundæ, verba faciens de Hiſtoricis Anglicanis, inquit: *Turgotus etſi præclare de Hiſtoria patria meritus ſit, tamen vix ei hic locus ſupereſſe poteſt, quia Britannica Lingua ſcripſit, ut Hector Boëthius ait: nec quod ſciam, interpretem Latinum hactenus eſt nactus, niſi quatenus eum Boëthius atque alii exſcribunt.* Ac Voſſius Turgoti Operibus adjicit *Chronica Dunelmenſia* quæ orditur ab anno DCXXXV. & perducit ad annum MXCVII. quibus verbis eandem Hiſtoriam exprimit, quæ ſub nomine Symeonis Dunelmenſis anno 1652. evulgata eſt. Volunt itaque Nomenclatores omnes Turgotum vernacule ſcripſiſſe, ego poſt Joannem Seldenum Latine fol. 24. in *Prolegomenis* ad Scriptores decem Hiſtoriæ Anglicanæ. Certe Joannes Fordunius in *Scotichronico* Manuſcripto in Bibliotheca Cottoniana Lib. 5. Capp. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. ita Turgotum ſibi adhibet authorem ſcribentem *De ſancta Margareta, aliisque ei coævis:* ut vix ſit probabile hunc non Latine, ſeu non ipſa ſcripſiſſe vocabula quæ Fordunius illic affert, in Annalibus puta ſui temporis. Verbi gratia, ubi Capitis Lemma eſt, *De felici applicatione Edgari Ethlin in Scotia, & ſororis ſuæ Margaretæ.* Incipit caput, *Turgotus. Cernens autem Edgarus Ethelinus res Anglorum undique perturbari, aſcenſa navi cum matre & ſororibus, in patriam reverti qua natus erat, conabatur. Sed ſummus Imperator qui ventis imperat & mari, mare commovit* &c. Lemma capitis proximi eſt, *De conjugio Malcolmi Regis & ſanctæ Margaretæ.* Incipit caput, *Item Turgotus. Rex igitur utcunque Margaretam viderat, eamque de regio ſemine ſimiliter & Imperiali genitam eſſe didicerat, & eam in uxorem ducere petit & obtinuit, tradente Eadgara* &c. Caput ſequens, *De filiis & filiabus quos de Margareta genuit.* Cujus Lemmatis caput incipit, *Turgotus. Huic illuſtriſſimo viro Regi Scotorum Malcolmo ab Incarnationis Dominicæ anno MLXX. ſuæque regenerationis XIV. quidam tamen ſcripſerunt* &c. hæc ille. *Hiſtoriam* igitur ſeu *Annales* Latine conſcripſit, de Malcalmo, Eadgaro, Margareta & aliis, à Margaretæ Vita ſeu Legenda, qua ſic uſus eſt Fordunius, diverſam. Nam & idem Fordunius paullo poſt, *De illius magnifici Regis Malcolmi virtutum operibus, & eleemoſynarum largitione, ſicut in Legenda Vitæ beatæ Reginæ Turgotus teſtatur, hic aliqua breviter recitabo.* Et tunc pauculis interjectis: *Fateor inquit Turgotus, fateor magnum miſericordiæ Dei miraculum. Mirabar cum viderem interdum tantam orandi, Regis intentionem; tantam inter orandum, in pectore viri ſecularis, compunctionem.* Aliisque ſubjunctis ſimilibus, adjicit ibi: *Hæc Turgotus.* Vti & in aliquot ſequentibus, ejusdem pariter nomen præfigit, ut tam linguæ Latinæ ipſius ibi exhibitæ, quam rerum narratarum ſit teſtis, contra recentiorum omnium ſententiam. De illo Hiſtoria recentior Dunelmenſis MS. in Bibliotheca Cottonii, *Anno ab Incarnatione Domini 1108. ac tempore Regis Malcolmi & S. Margaretæ, electus fuit, Turgotus in Epiſcopum Sancti Andreæ, conſecratusque eſt Eboraci, tertio Calendas Auguſti, & ſtetit per annos ſeptem.* Conſecratus a Thoma Archiepiſcopo Eboracenſi, ut expreſſe etiam habet MS. Codex Mailroſenſis in Bibliotheca Cottoniana, ſed anno 1109. Mortuus igitur eſt anno MCXV. ut jam antea diximus, & apud Dunelmum ſepultus in domo Capitulari eſt, ut habet Hiſtoria Dunelmenſis MS. recentior. De *Turgoto* Balæus, Pitſeus, Geſnerus, Poſſevinus, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 396. Seldenus, atque alii locis antea citatis. Ampliſſime poſt omnes alios Henricus Warthon in Prolegomenis ad Tomum 1. *Angliæ ſacræ* num. 53. & 54. pag. XVII.

BALDERICVS NOVIOMENSIS ET TOR- 1100
NACENSIS EPISCOPVS, primum Gerardi primi qui anno 1049. obiit, deinde Lietberti anno 1076. mortui, denique Gerardi ſecundi, Cameracenſium ex ordine Epiſcoporum Secretarius, hinc autem Canonicus & Cantor Tarvanenſis, tandem anno 1097. Noviomenſis & Tornacenſis Epiſcopus creatus eſt, quæ duæ Eccleſiæ annis circiter ſexcentis unitæ fuerunt. Scripſit *Hiſtoriam Cameracenſis & Atrebatenſis Eccleſiarum* olim unitarum, *tribus libris* quos titulo *Chronici Cameracenſis* Georgius Colvenerius Doctor Theologus Duacenſis & Cancellarius cum Notis anno 1615. Duaci in lucem edidit. Dicitur inſuper ſcripſiſſe *Chronica Eccleſiarum Tarvanenſis & Ambianenſis*, quæ vel perierunt, ſeu pulvere fœdo obſita alicubi latent. Narrat quidem Guillelmus Cavus *Chronicon Eccleſiæ Morinenſis ſeu Tarranenſis* ab eodem conſcriptum extare MS. apud Cenomanenſes in Monaſterio Benedictino, ut prodit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. Sed falli Cavum facillime quidem crediderim, habuimus enim Catalogum MSS. Bibliothecæ Abbatiæ Genomanicæ Ordinis divi Benedictini, ad Lucam Dacherium olim ab ipſis Cenomanenſibus Monachis miſſum, ubi nihil omnino de hoc Balderici Opuſculo, quod ſane diutius in tenebris latere Dacherius non paſſus fuiſſet. Obiit anno 1112. Baldericus qui in Choro Eccleſiæ Tarvanenſis ſepultus eſt, cum hoc Epitaphio, quod ante urbis hujus exciſionem atque everſionem ita legebatur. *Pater Baldericus, hujus Eccleſiæ Cantor, & Epiſcopus Noviomenſis, anno Verbi Incarnati 1112. prælationis ſuæ anno XV. pridie Calendas Junii obiit meritis plenus, & Chronico Cameracenſi celebris.* Si autem, ut nonnulli volunt, Baldericus Chronicon Movinen-

vinenſe ſeu Tarranenſe conſcripſiſſet, nullum dubium quin illius mentionem in ejus Epitaphio Tarranenſes feciſſent, longe potiori jure quam Cameracenſis, quod nullatenus ad ipſos ſpectabat. Plura *De Balderico Noviomenſi Epiſcopo*, Georgius Colvenerius in editione citati *Chronici*, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. mihi 363. Fratres Sammarthani, tomo 3. *Gallia Chriſtiana* in Epiſcopis Movinenſibus & Noviomenſibus. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag. 97. editionis ultimæ 1743. Lovanii in 4.

1100 ALULFUS SANCTI MARTINI TORNACENSIS MONACHUS, primum Clericus in Eccleſia B. Virginis, poſtea Monachus in Cœnobio S. Martini intra moros urbis Tornaci, annis XLVII. officio Cantoris functus, claruit ab anno 1098. tempore Odonis hujus Loci Abbatis & Cameracenſis poſtea Epiſcopi, qui anno 1113. obiit. Scripſit hortatu Odonis ſui Abbatis, ad imitationem Sancti Paterii, cujus Opus Gregorianum ad nos imperfectum & mutilum pervenit, ac forſitan ut huic vulneri medelam afferret, Opus grande *ex propriis Sancti Gregorii Papæ primi verbis*, collectum, quod *Gregoriale* appellavit. Illud vidimus manuſcriptum in diverſis Bibliothecis, quatuor Voluminibus in folio, nimirum in Bibliothecis S. Amandi Ordinis divi Benedicti, & in Alucuſi ordinis Ciſtercienſis, Epiſcopatus Leodienſis, Volumina primum & ſecundum continent *Commentaria in Veteris Teſtamenti Libros*, Tertium *in libros Novi Teſtamenti*, editum ſub Paterii nomine ab anno 1553. inter Opera Gregorii Magni, ut ſupra diximus in *Paterio*. Quartum *De variis argumentis*, in 16. libros diſtinctum eſt. Vidi etiam tria priora hujus Operis volumina MSS. in Bibliotheca Longipontis Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, & quartum MS. in Bibliotheca S. Petri Selincurtenſis Ordinis Præmonſtratenſis in tractu Ambianenſi. MS. Codex Tornacenſis Alulfi autographus videtur, 4. voluminibus in folio, quorum poſtremo hi duo verſus leguntur. Plura de hoc *Alulfo* Joannes Mabillon tomo 1. *Analectorum* pag. 512. & ſequentibus, quem deſignaſſe ſufficit, Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Alulfus* p. 44. editionis 1643. Lovanii in 4.

Hæc de Gregorii qui traxit Opuſcula libris, Gregorii precibus in pace quieſcat Alulfus.

SEC. XII.

1110 GILLEBERTUS LUMICENSIS SEU LIMIRICENSIS IN HIBERNIA EPISCOPUS, anno 1110. claruit, quo Synodum in Hibernia celebravit, in qua Limites Epiſcopatuum Hibernicorum definiti ſunt, teſte Waræo in Commentario *De Præſulibus Hiberniæ* pag. 183. & Jacobo Uſſeri Armachano Archiepiſcopo, in Notis ad Epiſtolas Hibernicas pag. 140. Anno 1115. cum in Anglia tunc temporis eſſet, Bernardi Menevenſis Epiſcopi ordinationi apud Weſtmonaſterium peractæ interfuit. Scripſit *Libellum unum De ſtatu Eccleſiæ*, cui præmiſſa Epiſtola *De uſu Eccleſiaſtico ad Epiſcopos Hiberniæ*, quam inſeruit Jacobus Uſſerius *Collectioni ſuæ Epiſtolarum Hibernicarum*, pag. 54. & ſequentibus. Extat ibidem pag. 61. *Gilleberti ejuſdem Epiſtola ad Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum, cum reſponſione Sancti Anſelmi ad eundem*: unde liquet quo tempore hic Gillebertus floruerit. Primus vero per totam Hiberniam Legatus Apoſtolicus factus, ea authoritate Synodos congregavit, quibus præſedit Canoneſque ad diſciplinam ſpectantes conſtituit: cui muneri ætate jam gravis, morbiſque gravatus, anno 1139. renuntians, paullo poſt mortuus dicitur. Hic caute diſtinguendus ab aliis duobus Gilbertis Anglis eadem ætate viventibus, Gilberto Abbate Weſtmonaſterienſi, de quo ad annum 1100. egimus: & altero Londonienſi Epiſcopo cognomento *Univerſali*, de quo poſtea ad annum 1127. agemus. Impreſſæ autem *Epiſtolæ Hibernicæ* Uſerii Pariſiis anno 1665. apud Ludovicum Billaine, Pariſiis in aula Palatii in 4.

CLARIUS FLORIACENSIS primum Ordinis D. Benedicti Monachus, tum poſtea Abbatiæ S. Petri Viri Senonenſis, ejuſdem Ordinis, annis 1109. & 1120. claruit, quo *Chronicon Abbatiæ Sancti Petri Viri Senonenſis* conſcribebat tempore Daimberti Eccleſiæ Senonenſis Archiepiſcopi, ut conſtat ex editione hujus *Chronici* pag. 749. ubi ſic. Verum præfato Richerio de medio ſublato ſucceſſit Daimbertus ipſius Eccleſiæ Vicedominus, nobilis & clarus, ab omni clero & populo electus. «Permanſit autem ſine benedictione paſtorali anno uno & duobus menſibus, poſtea vero Romæ a Papa Urbano conſecratus, cum Apoſtolica benedictione & pallii decore rediit, in ſede propria locatus XIV. Kal. Maji Anno MXCVIII. ab Incarnatione Domini, lætante clero, & bona devotione Populi. Cujus jam in Archiepiſcopio XC. anno pene peracto, teſtor Deum nuſquam Abbatiam S. Petri, vel audiſſe vel legiſſe aut vidiſſe quietius vixiſſe, vel fuiſſe ab omni inquietudine. Det Deus ſuccedentia tempora ſub eo & cum eo, habere læta & proſpera.» Eandem ſuam ætatem indicat pag. 753. & 754. ubi ſe Monachum fuiſſe Floriacenſem agnoſcit. Scripſit *Chronicon* ab anno 446. ad 1109. & 1120. ut patet ex pag. 771. & 772. At quæ ſequuntur usque ad annum 1184. alterius auctoris ſunt. Edidit illud ex MS. Codice Lucas Acherius Tomo 2. *Spicilegii* pag. 705. quod clam ſublatum quidem fuerat, ſed Lucæ Acherio tandem ab amico reſtitutum, qui inter Literatos dum viveret, facile primas tenebat. Illud ejus cura deſcriptum, contulit cum aliis auctorum Chronicis poſterioris ævi, Hugo Mathon Acherii ſocius, Simonis moram

tra-

trahens. Expunxerunt autem ex *Chronico* illo multa, toties ab antiquioribus Euſebio, Gregorio Turonenſi, Sigiberto, & aliis repetita, ea potiſſime quæ Francorum Regni primordia antecedunt. Clarium hoc ornat encomio Gaufredus a Colone S. Petri Senonenſis itidem alumnus, de Concilio Belvacenſi agens in *Tabulis Chronologicis*, cui Clarius ipſe Archiepiſcopi Senonenſis & Archimandritæ ſui nomine adfuit: *Pro Domino Senonenſi Archiepiſcopo, & pro ſe, miſit* (Abbas) *Monachum nomine Clarium, valde bene literatum, qui Monachus bene illos excuſavit.* Chronicon iſtud tanti fuit auctor *Chronologia S. Mariani* Robertus Antiſſiodocenſis, ut verba Clarii ipſiuſmet, ſuppreſſo licet nomine, res Senonenſes præſertim agitando, paſſim uſurpet. Hæc Lucas Acherius in Præfatione ad Tomum 2. *Spicilegii*, paucis adjectis.

1110 BRVNO quidam hoc anno 1110. vel 1120. claruit, de quo plura ſcire non licuit. Fniſſe videtur ætatis ejusdem cum Alulfo ſub ſeculi 12. initium, qui ambo Collectaneum Paterianum ex Opuſculis divi Gregorii in Libros ſcripturæ compoſitum, injuria temporum perditum, reparare voluerunt. De Alulfo hæc habet Hermannus in *Hiſtoria reſtaurationis Monaſterii Sancti Martini Tornacenſis* tomo 12. *Spicilegii* num. 38. pag. 395. & ſequentibus.

„Is primum Clericus, deinde Monachus in „præfato monaſterio, *Armarii ſeu Cantoris* offi„cium 47. annis tenuit, omnesque libros beati „Gregorii ſæpius relegens, imitatus *Paterium*, „univerſas tam veteris quam novi Teſtamenti „ſententias ab eo expoſitas excerpens, tres ex„inde Codices compoſuit, & quartum de valde „utilibus ſententiis ſuperaddidit, eisque *Grego„rialis* nomen indidit.„ Hæc Hermannus de Alulfo, qui *Gregorialem* componens ad imitationem Paterii, illius operis jacturam, cui Prima pars tantum ſupereſſet, reſarcire voluit. Alter autem qui reſarciendæ Paterii jacturæ laborem ſuum contulit, fuir ille Bruno de quo loquimur, qui cum Collectaneum Paterii in libros Veteris ac Novi Teſtamenti ex Gregorii libris conſcriptum & injuria temporis perditum cerneret, reparare jacturam eandem voluit. Vnde quia Operis Pateriani ſeu Collectanei in Libros ſcripturæ potiores; pars prima tantum ſuperſtes eſſet, addidit primæ huic Paterii antiqui parti, partes ſecundam & tertiam, ipſo nomine etiam Paterii relicto, hic Bruno de quo loquimur; unde contingit ut in MSS. omnibus bibliothecarum, Paterii credantur, quia illius nomine inſigniuntur. Spectant tamen hæ partes ſecunda & tertia Paterii ad Brunonem, ut ex Epiſtola Brunonis ad Wernerum quendam conſtat, quam Benedictini Monachi ediderunt in editione ultima Operum divi Gregorii Papæ omnium, Pariſiis 4. in folio voluminibus anno 1705. facta, tomo 4. parte 2. ſub Præfationis finem, quam Operi Pateriano a ſe edito præmiſerunt. Ex hac igitur Epiſtola, conſtat Paterium quem Benedictini Monachi Galli velut genuinum & integrum produxerunt, eſſe mutilum, ac partem tantummodo primam ad Paterium pertinere: partes autem ſecundam & tertiam eſſe hujus Brunonis, qui anno circiter 1110. Paterium deficientem ſupplevit, illique duas partes adjecit, quæ temporum injuria perierant. Plura de hoc Brunonis ad Paterium ſupplemento, & ejus editione a Benedictinis neſcientibus facta, diximus ſupra in Diſſertatione ſingulari *De Operibus Sancti Gregorii Papa* cap. 17. quam legas ac relegas.

FRANCO AFFLIGHEMIENSIS ABBAS, 1100
Ordinis divi Benedicti, claruit anno 1112. & ulterius, qui primum quidem Scholaſticus Eccleſiæ Sancti Lamberti Leodienſis, arctius ac perfectius vitæ inſtitutum deſiderans, Monachali ſe ſchemati ſubmiſit; de quo hæc Henricus Gaudavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 39. "Franco Abbas Afflighemienſis, ro"gatus a Domino Fulgentio prædeceſſore ſuo," "antequam ipſe Dominus Franco Abbas eſſet," "ſcripſit Opuſculum quod appellavit *De gratia*" "*Dei:* & antequam conſummaret dictum Opu"„ſculum, decedente Abbate Fulgentio, ipſi ſuc"„ceſſit, & jam Abbas factus prædictum Opu"„ſculum conſummavit, in ejusdem Opuſculi fi"„ne laudes ſui prædeceſſoris declamans. Me"„trice etiam ſtatum futuræ gloriæ eleganter de"„ſcripſit." Hæc Henricus Gaudavenſis, cujus etiam mentionem facit Sigebertus in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum* cap. 164. ubi ait eum quoque ſcripſiſſe Librum *De quadratura circuli* ac alium *De ratione Computi*, qui interciderunt vel alicubi absque authoris nomine latitant. Hi autem libri *De Gratia Dei* impreſſi ſunt Antverpiæ anno 1565. & Friburgi in Brisgoia anno 1620. itemque in diverſas editiones *Bibliotheca ſanctorum Patrum*, quæ excuti poſſunt, immiſſi. Legitur & *Franconis Monachi* quam exiſtima eſſe hujus *Franconis* noſtri Tractatus *De curſu vita Spiritualis* per Diſtinctiones vel Tomos XII. ut ipſe ſcribit, MS. apud Regulares Tungrenſes. Item *De jejunio quatuor temporum*, MS. Leodii ad ſanctum Laurentium. De laudibus B. Mariæ Virginis, MS. olim in Cœnobio ſeptem fontium apud Bruxellam. De *Francone Afflighemienſi Abbate*, Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*. Aubertus Miræus in *Scholio* ad caput 39. Henrici Gaudavenſis, pag. 170. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag. 248. & 249. editionis 1643. Lovanii in 4. ubi Francorum duplicem ſtatuit, alterum Abbatem Afflighemienſem, alterum Scholaſticum Leodienſem, de quibus alii viderint.

GOTSELINVS ſeu GOSCELINVS SAN- 1110
CTI BERTHINI IN ARTESIA MONACHVS, natione ut creditur Gallus, ex Ordine divi

divi Benedicti, Monaſticen in Cœnobio Berthiniano primum profeſſus, tum poſtea ad Monaſterium ſancti Auguſtini Cantuarienſis in Angliam vocatus, ob eximias obſervantiæ regularis ac doctrinæ omniſariæ dotes. Scripſit diligentiſſime omnium *Vitam ſancti Auguſtini Cantuarienſis Archiepiſcopi* poſt Bedam libro 1. *Hiſtoria Anglorum* cap. 23. & ſequentibus, & Libro 2. capitibus 2. & 3. *duplici Opuſculo, majore ſcilicet & minore*, ut in Præfatione ſua enarrat num. 4. Illorum *alterum* poſt Lanfranci Opera, tacito authoris nomine editum reperitur à Dacherio anno 1648. Pariſiis in folio. *Alterum* nempe majus Opuſculum nuſquam editum, evulgatur Scicalo primo *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* pag. 499. cum Libro Miraculorum ab eodem Gotſelino compoſito. Prologus majoris Operis incipit, *Dominis Cariſſimis* &c. Libellus autem incipit, *Potentiſſimus triumphator* &c. Claruiſſe ipſum refert ad annum 1096. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Rei litteraria* ſeculo XI. pag. 629. ad annum 1110. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 398. quorum utrumque verum eſſe poteſt. Præterea Gotſelinus iſte *Hiſtoriam translationis ſancti Auguſtini duobus libris* ſancto Anſelmo Cantuarienſi Epiſcopo nuncupatis comprehendit, MSS. penes Joannem Mabillon, quos dabit in publicum Seculo 6. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti.* Commendavit quoque ſcriptis *Vitam Sancti Swithini Wintonienſis Epiſcopi*, quæ ipſa vel ſaltem ejus Epitome apud Laurentium Surium extat tomo 4. ad diem XI. Julii. Præterea *Vitas S. Laurentii Archiepiſcopi Dublinenſis, Grimbaldi Abbatis, Erkenwaldi Epiſcopi, Edgitha, Milparga & Wulfeburga Virginum.* Item *librum De origine ſancti Ivonis & alterum de translatione ac miraculis ejus:* de quibus Voſſius loco citato. Hanc habent *Acta Sanctorum* ad diem 10. Junii Tomo 2. pag 287. ubi de S. Ivone Epiſcopo Perſa & tribus ſanctis ſociis in Anglia: quam ſcripſit Goſcelinus Monachus Rameſienſis Abbati ſuo Herberto inſcriptam, creato 1087. ac poſt quatuor annos Epiſcopo Nortwicenſi facto, cujus encomium habitur in *Monaſtico Anglicano* pag. 1003. At Goſcelinus poſtea Monachus Cantuarienſis ad S. Auguſtinum ſcripſit vitam S. Auguſtini Cantuarienſis Archiepiſcopi datam ad diem 26. Maji, atq; alias plures *Sanctorum* vitas, habitus poſt Bedam ſecundus in laudibus SS. Angliæ celebrandis, uti de ipſo teſtatur Malmesburienſis lib. 4. de geſtis Regum Anglorum cap. 1. Hic infra in Prologo explicat, quænam ab Andrea Leucandro Abbate Rameſcienſi primo *vita* hujus authore acceperit, quidque ipſe ex aliorum relatione addiderit. Quæ autem cap. 4. habentur, ab eodem auctore adjuncta ſunt, cum adhuc viveret Herbertus Nortwicenſis Epiſcopus, anno 1119. 22. Julii mortuus.

Nullus qui pompa majore Opera Gotſelini Bertiniani ſeu Cantuarienſis Monachi deſcribat, Henrico Warthon eruditiſſimo Anglicarum rerum viro, qui plura ejuſdem Opuſcula ex MSS. Codicibus eruta evulgavit Tomo 2. *Angliæ Sacræ*, de quo ita in Præfatione num. III. pag. 6.

Gocelinus ſive Gotſelinus, Bertinianus vulgo dictus, narrante Baleo Cent. 13. cap. 17. patria Morinenſis erat, Monachus ad S. Bertini fanum. Poſtea crebreſcente eruditionis fama ab Anſelmo Archiepiſcopo in Angliam accitus, primo apud Rameſiam ſub Hereberto Abbate, poſtea apud S. Auguſtini Cantuarienſe Cœnobium, vitam Monaſticam duxit, & plures Sanctorum Anglicanorum Vitas literis conſignavit. Paria habet Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. niſi quod ordine inverſo, illum Monachum primo Cantuarienſem, poſtea Rameſienſem fuiſſe velit. Male uterque. Si enim Gotſelinus in Angliam ab Anſelmo Archiepiſcopo evocatus fuerit, neutiquam potuit inter Rameſienſes degere ſub Hereberto Abbate, qui Abbatiam anno 1091. dereliquit. Certiora habet de Gotſelino Willelmus Malmsburienſis Lib. 4. *De geſtis Regum Anglorum* in fine, inquiens, *Goſcelinus Monachus de S. Bertino, cum Heremanno Epiſcopo Salesberia quondam Angliam venerat*, (Heremannus poſt triennalem moram apud S. Bertinum factam, in Angliam rediit anno 1058) *inſignis literarum & cantuum peritia. Is multos Epiſcopatus & Abbatias perluſtrans tempore, præclara ſcientia multis locis monumenta dedit, in laudibus Sanctorum Angliæ nulli poſt Bedam ſecundus, Muſica porro palmam poſt Oſbernum adeptus. Denique innumeras Sanctorum Vitas ſtilo extulit, Veterum vel hoſtilitate amiſſas, vel informiter editas comptius renovavit. Hujus quoque (S. Auguſtini Cantuarienſis) Translationis ſeriem ita expolivit, ut eam præſentibus monſtraſſe digito, futurorumque videatur ſubjeciſſe oculo.* Se Monachum fuiſſe Sancti Auguſtini Cantuarienſis, Gotſelinus in utraque præfatione ad Vitam S. Auguſtini teſtatur. Scripſit enim duplicem Hiſtoriam de ejuſdem vita, *Fecimus* (inquit in Præfatione ad Hiſt. Majorem) *de eadem materia duos Codices, Majorem & Minorem.* Majorem edidit Johannes Mabillonius in Actis Benedictinorum Seculo 1. pag. 499. addito etiam libro ejuſdem Majori *De miraculis S. Auguſtini*, ibidem pag. 535. Hiſtoria Minor *De Vita*, & alia Minor etiam *De miraculis S. Auguſtini*, in Bibliothecæ Lambethanæ Codice, inſcriptæ Gotſelino reperiuntur. Ex hoc *Vitam Minorem* deſcripſimus & typis hoc Tomo 2. pag. 55. evulgari curavimus, ne primo apud Anglos fidei Chriſtianæ prædicatori ſua apud Anglos laus deeſſet, quamvis perpauca de illo Gotſelinus noverit, quæ non antea Beda ſcripſerit. Longe amplior eſt *Hiſtoria Major*, quæ tamen ſi fabulas & inanes verborum phaleras omittas, nihil *Hiſtoria Minori* intactum habet. *Minorem* antea ediderat Dacherius in Appendice ad Lanfranci O-

„pera, Pariſiis 1648. pag. 57. Sed Authoris nomine & integro capitulo 36. deſtitutam. Plurima Gotſelini Opera in Codice perantiquo & pereleganti Cottoniano *Veſpaſianus B. 20.* iſthoc ordine exſtant.

„*Hiſtoria Minor de Vita S. Auguſtini Cantuarienſis Archiepiſcopi.*

„*Hiſtoria Minor de Miraculis S. Auguſtini.*

„*Hiſtoria Major de Vita Sancti Auguſtini ejuſdem.*

„*Hiſtoria Major de Miraculis S. Auguſtini.*

„*Sermo in Feſtivitate S. Auguſtini.* Incipit, *Præclara diei præſentis ſolennitas.*

„*Libri II. ad Anſelmum de Translatione S. Auguſtini* anno 1091. 6. Septembris facta. Hos Seculo ſexto Benedictiune in lucem proferre Cl. Mabillonius ſpondet. *Seculum VI. Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, quod eſt ab anno M ad CMC. colligere cœpit Dominus Luca D'Achery Congregationis S. Mauri Monachus, D. Johannes Mabillon, & Theodoricus Ruinart ejusdem Congregationis, illuſtrarunt & cum Indicibus neceſſariis ediderunt, 2. Vol. in folio Pariſiis 1701. apud Carolum Rebuſtel. His Libris continua ſerie ſubjungitur *Vita S. Petardi.*

„*Vita S. Mildredæ.*

„*Translatio S. Mildredæ, & Inſtitutio Monaſterii ejusdem.*

„*Vita Sanctorum Laurentii, Melliti, Juſti, Honorii, Deusdedit & Theodori Archiepiſcopis coporum Cantuarienſium.* In his quicquid Hiſtoricum eſt, ex Beda totidem fere verbis deſumptum eſt, ampliatis duntaxat magnifice Bedæ ſententiis, & Miraculis multis in ſingularum fine appoſitis. In *Vita S. Laurentii* author longa digreſſione facta, fidem ſui temporis, Miraculis conciliare nititur.

„*Vita Adriani Abbatis S. Auguſtini*, quem anno 708. obiiſſe refert.

„*Hiſtoria de Translatione ejusdem*, tempore Willelmi Regis facta.

„*Libellus contra inanes Sanctæ Mildredæ uſurpatores*, probans corpus ejus non in parochia S. Gregorii Cantuarienſis, in Eccleſia ficto nomine Miltrudis nuncupata, ſed in Cœnobio S. Auguſtini, ad quod ab Ælsſtano abbate tempore Canuti Regis translatum eſt, adſervari. Hactenus Codex Cottonianus.

„Præter hæc à Gotſelino Balœus ſcriptas memorat *Vitas SS. Swithuni, Grimbaldi, Erkenwaldi, Eadgithæ, Milburgæ, Withebergæ & Ivonis, & Hiſtoriam de Translatione Ivonis.* Porro vetuſtum Catalogum Sanctorum in Anglia ſupultorum Saxonice ſcriptum, Latine convertiſſe dicitur ab Vſſerio *Antiquitatum Britanniæ* cap. 2. pag. 15. Cujus Verſionis plurima exemplaria in Bibliothecis noſtratibus reperiuntur. Ejusdem *Cronicam* laudat Guiſſelmus Thorn in *Hiſtoria S. Auguſtini* col. 1783. Nec de alio intelligenda eſſe arbitror, quæ antiquum Eccleſiæ Elienſis Regiſtrum habet cap. 10. Tempore Symeonis Abbatis (Elienſis qui ab anno 1082. ad 1094. præſedit) *interorat inter Monachos, quidam Gocalinus nomine, diſertiſſimus, undique per Angliam Vitas, miracula & geſta Sanctorum Sanctarumque in Hiſtoriis, in Proſis dicando mutavit. Hic ſcripſit Proſam S. Etheldredæ, cujus initium eſt*, Chriſto Regi ſit gloria. Obitum illius Obituarium Sancti Auguſti Cantuarienſis ita commemorat, *Idibus Maji obiit Gezelinus, Monachus & Sacerdos. Vitam S. Wereburgæ Virginis* auctore Goſcelino Monacho, edidit Godefridus Henſchenius ad diem 3. Februarii Tomo 1. pag. 386. quam illi aſſerit in Commentariis ad Vitam præviis paragrapho 1. Num. 2. pag. 384. Anno quoque 1688. Antverpiæ apud Michelem Cnobarum Daniel Papebrochius in *Probatis Sanctorum Vitis* tomo 6. Maji menſis ad diem XXVI. pag. 375. & ſequentibus, edidit opuſcula Gocelini omnia ad *Vitam S. Auguſtini Cantuarienſis Epiſcopi* ſpectantia, nimirum *De Vita & Miraculis* libros 2. *De translatione* libros 2. quibus Commentarium p. 373. præmiſit, ad paginam autem 443. pertingunt. In eadem autem Cottoniana Bibliotheca ſub effigie Vibellii Litera C. Codice 8. n. 15. extat *Vita Sancti Kentigerni Confeſſoris*, qui & Ingalſchu nominatur, per Joſcelinum."

Commendat eximie hunc *Goſcelinum* Guillelmus Malmesburienſis Lib. 4. *De Regibus Anglorum* cap. ultimo & in libro *De Dorobernenſibus Archiepiſcopis.* Cæſar Baronius in Annalibus ad annum 862. Gotzelinum hunc *Morinenſem* appellat, alii *Monachum Bertinianum*, quæ cum ſuperioribus minime pugnat: nam ex oppido Sancti Audomari ſeu Abbatia Sancti Bethini in Angliam a S. Anſelmo evocatus eſt. Plura de illo Joannes Mabillon in Obſervationibus præviis ad Vitam Sancti Auguſtini Cantuariæ Archiepiſcopi, Seculo 1. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 498. quod anno 1668. Pariſiis in folio apud Carolum Sarreux impreſſum eſt. Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 398. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Gotſelinus* pag. 298. editionis 1643. Lovanii in 4.

GVILLELMVS DE CAMPELLIS CATALAVNENSIS EPISCOPVS, cognomento Venerabilis, ſic dictus a natali ſolo de Campellis, Gallice de Champeaux, Pariſienſis Diœceſis in Bria, tertio a Maleduno milliario, ubi Collegialis Eccleſia inſignis. Adoleſcens ſub Anſelmo Laudunenſi Decano litteris operam dedit, qui tum per Franciam celeberrimus habebatur, ſicut ex Abaëlardo diſcimus. Magnos ſub eo cum progreſſus feciſſet, Pariſienſis Eccleſiæ Archidiaconus, & hujuſce Cathedralis Eccleſiæ ſcholæ inſuper in edocenda Dialectica præpoſitus eſt. At ille cupidus tranquillionis vitæ, ad Cellam veterem non longe ab urbe Pariſina remotam, ubi erat Sacellum quoddam Sancti Victoris, cum diſcipulis aliquot mi- 1110

migravit, veſtemque Canonici Auguſtinianorum Ordinis, teſte anonymo Scriptore, ſed antiquo, induit. *Eodem*, inquit, *tempore Magiſter Willelmus de Campellis, qui fuerat Archidiaconus Pariſienſis, vir admodum litteratus & religioſus, aſſumens habitum Canonici Regularis, cum aliquibus diſcipulis ſuis extra urbem Pariſiis, in loco ubi erat Capella quadam Sancti Victoris Martyris, cœpit ædificare Monaſterium Clericorum.* Hanc mutationem profeſſionis laudat Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus Epiſtola 1. ad eundem. *De converſione & converſatione tua latatur & exultat anima mea, illum proſequens actione gratiarum, cujus muneris eſt, quod tandem philoſophari decreveris. Nondum quippe recolebas Philoſophiam, cum ex acquiſita Philoſophorum ſententcutia, ſcientia morum tibi minime depromeres venuſtatem.* Vnde Abaëlardus in Epiſtola declarativa calamitatum ſuarum, cap. 2. *Parveni Pariſios, ubi jam maxime Diſciplina hac* (Dialectica) *florere conſueverat, ad Guillelmum ſcilicet Campellenſem Praceptorem meum, in hoc tum magiſterio, re & fama pracipuum.* Et paullo poſt: *Praceptor meus ille Guillelmus Pariſienſis Archidiaconus habitu priſtino mutato, ad Clericorum Regularium Ordinem ſe convertit: ea, ut referebant, intentione, ut quo religioſior crederetur, ad majorem Pralationis gradum promoveretur, ſicut in proximo contigit, eo Catalaunenſi Epiſcopo facto.* Nec tamen hic ſuæ converſionis habitus, vel ab Vrbe Pariſina, aut a conſueto Philoſophiæ ſtudio eum revocavit: ſed in Cœnobio ipſo, ad quod ſe cauſſa religionis contulerat, ſtatim more ſolito, publicas ejusdem hortatu Hildeberti aperuit ſcholas. Scripſiſſe plura *Guillelmum Campellenſem*, mihi vix dubium eſt: quem nonnulli credunt fuiſſe primum ordinatorem Theologiæ, quam Scholaſticam vocant. Editus eſt nuper ſub ejus nomine *Dialogus Chriſtiani & Judæi* in Bibliotheca Sanctorum Patrum editionis ultimæ Lugdunenſis anni 1677. apud fratres Aniſſonios, quam procuravit maximam D. Philippus Deſpont Doctor Theologus, quam ob virtutem ac ſcientiam plurimum colimus. Hic amicus noſter inſeruit ſeculo XII. ſub *nomine Guillelmi Campellenſis* præfecti *Dialogum* prædictum: ſed quem hac in parte incautus aliquis decepit, attribuens ex ſolius litteræ initialis G. abbreviatione, *Guillelmo Campellenſi* Opus, quod eſt *Gilberti Abbatis Weſtmonaſterienſis* prope Londinum in Anglia. Inventum forſitan Opus MS. in Vrbe Catalaunenſi vel Epiſcopatu, potuit dare locum ingenio alicui claris Guillelmi Catalaunenſis datibus occupato, ut Opus iſtud ſola initiali littera inſcriptum ipſi adſcriberet. Vti vero conjectabar, ita contigit. Impreſſum enim eſt in Bibliotheca Patrum, poſt editionem ſpecialem factam ex fide MS. Codicis olim Sancti Petri Catalaunenſis, qui modo extat in Bibliotheca Claudii Jolii Canonici & Cantoris B. Mariæ Pariſienſis: ubi anonymum legitur ad calcem *Sententiarum Guillelmi de Campellis* Catalaunenſis Epiſcopi, unde ex conjectura qui edidit, quod ſpectaret ad eundem authorem opinatus eſt. Nos autem nec unum vidimus, ſed duos aut tres MSS. Codices *Gilberto Abbati Weſtmonaſterienſi* atrribuentes: atq; hoc vulnus hujus Abbatis inflictum lateri, induſtrius hac in parte ſanavit, Gabriel Gerberon Monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, qui in nupera ac correctiſſima edictione omnium Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi Operum, de qua in *S. Anſelmo* diximus, hunc Dialogum *Guillelmo Campellenſi ereptum*, Gilberto Weſtmonaſterienſi reſtitutum inſeruit: neque id ex conjecturis, ſed ex fide MSS. Codicum, quos ad marginem allegat. Scripſiſſe inſuper dicitur *Sententias Theologicas* ante Petrum Lombardum Sententiarum Magiſtrum, quarum exemplar MS. in Bibliotheca Abbatiæ S. Petri Catalaunenſis, ordinis divi Benedicti Monachorum, repertum fuit: quod aſſervatur nunc in Bibliotheca beatæ Mariæ Pariſienſis, ex dono D. Claudii Jolii Canonici & Cantoris Pariſienſis. Hic Manuſcripti Codicis titulos, *Incipiunt ſententia Guillelmi Catalaunenſis Epiſcopi.* Opus incipit, *Simoniaca hæreſis a Symone Mago non habuit principium, multi enim ante Simonem Magum eadem hareſi peccaverunt: ut ille qui dixit Domino Jeſu, Magiſter ſequar te quocunque ieris* &c. Sententiæ autem iſtæ nihil aliud ſunt, quam *Collectio facis compendioſa quaſtionum quarundam & dubiorum*, ut inſpicienti mihi & lectitanti conſtitit. Denique juxta Albericum in Chronico ad annum 1113. *Magiſter Guillelmus de Campellis, Moralia Sancti Gregorii Papa abbreviavit & alia fecit.* Factus poſtea doctior ex inſpectione MS. Codicis in Catalogo manuſcriptorum Codicum Abbatiæ Claræ vallis, quem accuratiſſimum anno 1664. obtinuit Lucas Dacherius. Vbi legimus, *Moralia Guillelmi de Campellis ſuper Job.* Nullus itaque dubito quin Moralia iſta ſpectent ad Guillelmum hunc noſtrum, poſtea Catalaunenſem Epiſcopum: nec poſſum reluctari tum antiquo Codici, cum authoritate Alberici conjuncto. Anno 1113. ad Epiſcopatum Catalaunenſem aſſumptus eſt, ut Albericus narrat ad dictum annum in Chronico. *Obiit Catalaunenſis Epiſcopus, ſuccedit Magiſter Guillelmus de Campellis, qui Moralia Gregorii Papa abbreviavit, & alia fecit.* Sequenti anno interfuiſſe memoratur dedicationi S. Mariæ Laudunenſis. Anno 1115. Bernardum Claræ Vallis abbatem conſecravit vacante Sede Lingonica, uti Albericus & Vita ipſius Bernardi Lib. 1. cap. 7. memorant. Anno quoque 1120. pacem inter Canonicos S. Martini de Virtute & Monachos Sancti Salvatoris ſub certis conventionibus ſtabilivit. Hujus porro cum elogio meminere Ivo Carnotenſis Epiſt. 368. S. Bernardus Epiſt. S. chariſſima virum appellans. Otho Friſingenſis Epiſcopus Lib. 7. Chronici cap. 47. & 48. Chronicon Mauriniacenſe in quo *Celebratur Canonis Praneſtini Epiſcopi & Apoſtolica ſedis Legati auxiliator magnus, Willelmus Catalaunenſis Epiſcopus, qui ſublimes cauſas rexerat, & tunc zelum Dei habens ſuper omnes Epiſcopos totius Gallia, Divinarum Scripturarum*

rarum ſcientia fulgebat. Exceſſit e vivis anno 1121. octavo Kalendas Februarii, ut docent Tabulæ Sancti Stephani & Albericus. Hæc longe certior epocha, quam alia quæ cum fato ceſſiſſe anno 1119. juxta nonnullos affirmat. Corpus ad ſepulturam in Abbatiam Claræ Vallis delectum, quam intime ſemper dilexerat. Rexit Eccleſiam Catalaunenſem annis ſeptem & ſex menſibus. Hæc ut plurimum ex Sammarthanis Fratribus, in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. p. 504. ubi de Catalaunenſibus Epiſcopis.

1110 IOANNES FVRNEVS MONACHVS primum Græcus, tum poſtea Montis Gani Præpoſitus, ſub Alexio Comneno hoc eodem tempore, circa annum 1110. & ſequentes, cum Euſtratio Metropolitano Nicæno & aliis florebat, qui contra Latinos Eccleſiam Græcam in ſibi ſingularibus opinionibus defendebant. Cum enim anno 1116. Groſolanus ſeu, ut alii legunt, Chryſolanus Mediolanenſis Archiepiſcopus, aliunde ad hanc Eccleſiam gubernandam translatus, in Scripturis divinis & in ſecularibus litteris nobiliter doctus, Græca ac Latina lingua (quod hac tempeſtate rarum) inſtructus a Paſchali Papa II. ad Alexium Comnenum Imperatorem legationis munere fungeretur: inde occaſionem accepit, operamque contulit, ad Græcos *De proceſſione Spiritus Sancti a Filio* convincendos, quam illi opinionem impugnabant. Cum Chryſolanus igitur Conſtantinopolim veniſſet, ſive occaſione aliqua aliter oblata, ſive hoc etiam imprimis agendum ſuſcepiſſet, *Diſputationem adverſus Græcos De proceſſione Spiritus Sancti* coram Imperatore ipſo inſtituit, quæ hactenus extat Latine apud Cæſarem Baronium *Annalium* tomo XII. ad annum 1116. ex MS. Codice Bibliothecæ Vallicellanæ, ſive ut titulus habet, *Oratio ad eundem Imperatorem Alexium Comnenum:* quod egregium viri docti monumentum, cum a Latinis prorſus excidiſſet, Græcia utcunque mutilum conſervavit, quod ut impugnaret, dudum præ manibus habuit. Extat autem Græce & Latine apud Leonem Allatium tomo 1. *Græcia Orthodoxa* p. 379. Sed contra Chryſolanum tunc temporis Græci complures indicto quaſi bello, ſtructa acie caſtra moverunt. Interque alios Joannes Furneus Montis Gani Præpoſitus & Monachus, nec non Euſtratius primum quidem Monachus ſed Archiepiſcopus poſtea Nicænus, quos iiſdem temporibus vixiſſe, ex eorum Scriptis aperte conſtat: dum coram cum Chryſolano egiſſe affirmant, vel accepiſſe ab aliis, qui cum eo egiſſent. Vtrumque autem Opus, nempe *Joannes Furneus contra Groſolanum Epiſcopum Mediolanenſem*, item *Euſtratius contra eundem*, extat MSS. Romæ, in Bibliotheca Vallicellæ. Inſcriptam Opus Joannis Farnei, *Ad ea quæ allata ſunt a Mediolanenſi Epiſcopo, & Spiritum Sanctum non procedere a Filio:* quod in Regia etiam Galliarum Bibliotheca inveniri dicitur. Cum autem Scriptum Joannis Furnei contra Chryſolanum Mediolanenſem Archiepiſcopum, ab altero Mediolanenſi Archiepiſcopo nomine Petro confutatum fuiſſet, cujus ſub hoc titulo Tractatulus in Regia Galliarum Bibliotheca cernitur, *Diſceptatio Petri Latini Mediolanenſis Epiſcopi, adverſus Monachum Dominum Joannem Furneum, Montis Gani Primarium, de Proceſſione Spiritus Sancti:* Joannes Furneus huic ſecundo Operi reſpondit, altero hujus tituli libro, *Contradictio ſpecialis in Epiſtolam Mediolanenſis*, quæ ibidem manuſcripta legitur. Et in Anglia inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ, in MSS. Græcis Baroccianis Codice 101. pag. 94. *Johannis Phurni Monachi diſceptatio cum Petro Mediolanenſi Epiſcopo coram Imper. Alexio Comneno & Synodo Vniverſa ac Senatu* Ἄκυσον καὶ νόησον ἃ πρὸς σε &c. Ibidem num. 720. MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Cod. 78. hujus Opuſcula diſputationis §. 3. 4. 5. 6. Audiamus omnem hanc *Monomachiam* propriis Leonis Allatii verbis Lib. 2. *De Eccleſia Orientalis & Occidentalis perpetua conſenſione* cap. 10. num. 2. col. 626. "Hinc etiam illud obſervandum eſt, Groſolanum quem alii Chryſolanum, alii Proculanum dicunt, Mediolanenſem Archiepiſcopum, a Paſchali ſecundo ad Alexium Comnenum Imperatorem miſſum, eo ſolo nomine, quod ipſe exiſtimo, ut ſi quid erat in Græcia noxium ex Cerularii ſchola, radicitus extirparet, Græcoſque alios in fide contineret. Quare cum Conſtantinopolim perveniſſet, coram ipſo Imperatore diſputationem inſtituit de *Spiritu Sancto, eum ſcilicet ex Patre Filioque procedere*, quam & ſcripto mandavit, extatque hactenus ad Alexium Imperatorem Græce utcunque conſervata, ſive Græce ab eo ſcripta, ſive ab alio in Græcum converſa, ut Græcis ipſis innoteſceret: licet eum Trithemius vocet virum in Divinis Scripturis eruditiſſimum, & in ſecularibus literis nobiliter doctum, Græca & Latina eloquentia inſignem. Meminit illius, Nicolaus Hidruntinus Lib. 1. De proceſſione Spiritus Sancti contra Latinos, Τῦτο τὸ λῆμμα τῆς ἀγχινοίας ἐςὶ τῦ συνετωτάτυ, βασιλέως Ἀλεξίυ, τύτῳ γὰρ ἐχρήσατο ποτὲ κατὰ τῦ τῶν Μεδιολανῶν ἐπισκόπυ διαλεγόμενος. *Hoc lemma ſolertia eſt prudentiſſimi Imperatoris Alexii, eo enim uſus fuit aliquando, adverſus Mediolanenſem Epiſcopum diſputans.* Contra Chryſolanum Græci plures, etiam ingenii exercendi cauſa ſcripſerunt: inter eos Joannes Furnus Monachus & Nicolaus Methonenſis, quorum mentio fit in Reſponſione Joſephi Methonenſis ad Epiſtolam Marci Epheſii. Meminit etiam Anonymus *De diſſidio inter Eccleſiam Græcam & Latinam*, Et Joannes Veccus Patriarcha Conſtantinopolitanus, *De unione & pace Eccleſiarum veteris & novæ Romæ.* Τί δ᾽ Ἰωάννης ὁ Φυρνὴς, καὶ τί Νικόλαος ὁ Μεθώνης; πολλὰ μὲν ψευδολογῦσι καὶ ὗτοι. *Quid porro Joannes Furnus? quid Nicolaus Methonenſis? multa quidem mentiuntur & iſti*, Phurnei Reſpon-

„ſponſionis titulus fuit, Πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Με„διολανῶν ῥηθέντα, καὶ ὅτι οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ „τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. *Ad ea qua allata „ſunt a Mediolanenſi Epiſcopo, & Spiritum Sanctum „non procedere a Filio.* Cujus principium γρά„ψας ἅπερ ἐβούλου, καὶ διατρανώσας ὡς οἴει, „δίκαιος ἂν εἴης. Et col. 627. Contra Furnem „in cauſa jam facta communi, reſcripſit Petrus „Mediolanenſis Archiepiſcopus, quem ſe vidiſ„ſe Neapoli, narravit mihi ſæpius, virtutum o„mnium laude cumulatiſſimus, Donatus Lili„tellus, inque Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi „reperiri, præſtantiſſimus Joannes Aubertus, „datis literis ſignificavit ſub hoc titulo: Διάλε„ξις Πέτρου Λατίνου Ἐπισκόπου Μεδιολάνων, κα„τὰ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Φουρνῆ, τοῦ „πρώτου τοῦ ὄρους Γάνου, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ „ἁγίου πνεύματος: *Diſceptatio Petri Latini Me„diolanenſis Epiſcopi adverſus Monachum Dominum „Joannem Phurnem, Montis Gani primarium, De „proceſſione Spiritus Sancti.* Principium, Ἄκου„σον καὶ νόησον ἃ πρὸς σὲ φθέγγομαι ἐγὼ τοῦ „θεοῦ ἐπιτάσσοντος, φρονιμώτατε καὶ ἀνεξίκα„κε, δυνατὲ καὶ πρᾶε βασιλεῦ Ἀλέξιε. *Audi „& intellige, qua ad te loquor ego jubente Deo* &c. „Joannes etiam Monachus & Montis Gani He„gumenus, eidem Mediolanenſi, ſcriptione non „admodum longa reſpondit. Legitur enim i„pſius Ἀντίθεσις μερικὴ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Με„διολάνων Ἐπισκόπου, *Contradictio ſpecialis in E„piſtolam Mediolanenſis Epiſcopi.* Principium, ὁ „Λατῖνος. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν φασὶν οἱ Γραικοὶ τῷ „λέγοντι ῥητῷ, τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκ„πορεύεσθαι. Ipſe tamen hunc Joannem, eun„dem eſſe cum ſuperiore Joanne Phurne exi„ſtimo: quod colligo ex Reſponſione Petri Epi„ſcopi Mediolanenſis ad hunc eundem, cujus „titulus ita concipitur, Διάλεξις Πέτρου Λατίνου „Ἐπισκόπου Μεδιολάνων κατὰ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ „Ἰωάννου τοῦ Φουρνῆ, τοῦ πρώτου τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου, „περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. „*Diſceptatio Petri Latini Epiſcopi Mediolanenſis, ad„verſus Monachum, Dominum Joannem Phurnem, „montis Gani Prapoſitum, De proceſſione Spiritus „Sancti.*„ Tertium autem eo tempore diſcordia arſit inter Eccleſias ambas Orientalem & Occidentalem, ut Græci fere omnes hujus ætatis celebres, contra Latinam Eccleſiam ſcripſerint. Imo ipſe Imperator Alexius Comnenus eandem arenam ingreſſus ſit, ut ex allato ſupra *Nicolai Hydruntini* teſtimonio conſtat, cujus Opuſculum ad nos usque non pervenit. Hæc contra ipſum Allatium, paucis dicta ſunto.

Denique apud Petrum Lambecium Tomo 8. *Commentariorum Bibliotheca Ceſarea Vindobonenſis* inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos Codice 53. num. 34. extat & quidem a folio 374. pag. 1. ad folium 375. pag. 1. *Johannis Furna Aſceta ſive Monachi Epiſtola ad Monachum Gregorium Antigonitam, cur neque in Quadrageſima, neque a Paſchale usque ad Pentecoſten, exceptis certis Sabbathis, defunctorum & Sanctorum memoria celebrentur.* Ipſa tituli Græci verba cum principio hæc ſunt, Ἐπιστολὴ τοῦ τιμιωτάτου Ἀσκητοῦ Ἰωάννου τοῦ Φουρνῆ πρὸς τὸν τιμιώτατον Μοναχὸν κυρὸν Γρηγόριον τὸν Ἀντιγονίτην. περὶ τοῦ, διατὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Πεντηκοστῇ. ἄνευ τῶν ἀφορισμένων σαββάτων, μνημόσυνα νεκρῶν οὐ γίνονται, οὔτε μνῆμαι ἁγίων ἐπιτελοῦνται. καὶ περὶ τῆς προηγιασμένης &c. Cujus meminit Daniel de Neſſet in *Compendio Commentariorum Bibliotheca Caſarea Vindobonenſis* Petri Lambecii, 2. in ſolio voluminibus anno 1690. Vindobonæ edito, tomo 2. parte V. Codice Hiſtorico 34. num. 34. p. 63. Juxta Philippum Labbeum in *Bibliotheca Nova Manuſcriptorum Librorum Græcorum & Latinorum ac Gallicorum* ſeu *Specimine antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum,* quæ ex Catalogo potiſſimum MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ collecta, anno 1653. in 4. Pariſiis impreſſa eſt apud Joannem Henault. In hac *Nova Bibliotheca* parte I. pag. 75. *Joannis Furna de Aſſumptione Beata Virginis,* ſeu *De translatione ſacri corporis Deipara, quod ſurrexit ante communem reſurrectionem,* in Codice Regio MS. notato G. cum Theophanis Ceramei homiliis & in Regio Codice 801. in quo & aliæ plures homiliæ ſunt. Hæc Labbeus. Agunt de Scriptoribus iſtis Baronius in *Annalibus* ad annum 1116. num. 15. ejusque epitomator Henricus Spondanus. Antonius Arnaldus in opere, *De perpetua fide Eccleſia Catholica circa Sacramentum Eucharistia* Lib. 2. cap. XI. pag. 233. Leo Allatius *De perpetuo conſenſu utriusque Eccleſia, Occidentalis & Orientalis,* Lib. 2. cap. 10. pag. 626. & Lib. 3. cap. 13. num. 15. Petrus Lambecius Libro 4. *Commentariorum Bibliotheca Vindobonenſis* pag. 150. ſcribit fragmenta quædam Græce manuſcripta extare *Tractatus Joannis Furnei contra Latinos,* in Codice MS. Theologico Græco CLVII. num. 18. fol. 264. pag. 2. & fol. 265. pag. 1.

EVSTRATIVS, METROPOLITA NICÆ- 1110
NVS, claruit circa annum 1110. ſub Imperio Alexii Comneni, inter eos qui adverſus Chryſolanum Mediolanenſem Archiepiſcopum ſcribunt, non ignobilis. Teſtatur hoc Anna Comnena ipſius Imperatoris Alexii filia teſtis contemporanea, *Alexiados* Lib. 14. & quidem editionis Regiæ Pariſienſis Græco-Latinæ pag. 453. ubi honorificentiſſima ejusdem Euſtratii mentio fit his verbis, Ἀνὴρ τὰ τε θεῖα σοφὸς καὶ τὰ θύραθεν αὐτῶν ἐπὶ ταῖς διαλέξεσι μᾶλλον, ἢ οἱ περὶ τὴν στοὰν καὶ ἀκαδημίαν ἐνδιατρίβοντες. *Vir in rebus divinis externisque apprime eruditus, in concertationibus majorem ſibi locum vendicans, quam illi qui ſtoa & academia exercitabantur.* Author certe gravis, & aliarum ſcriptionum laude apud Latinos ipſos celebris, fatente Leone Allatio *De conſenſu utriusque Eccleſia Occidentalis & Orientalis* Lib. 2. cap. 10. paragr. 2. Scripſit autem *adverſus Chryſolanum*

Opus de Proceſſione Spiritus Sancti ex ſolo Patre,
quod Romæ in Bibliotheca Vallicellana hodie
MS. aſſervatur. Alios *quinque ejusdem argumenti*
Tractatus recenſet Leo Allatius loco ſupra cita-
to, quos ipſe vidit. Hæc Guillelmus Cavus in *Hi-*
ſtoria Rei Literaria ad annum 1110. pag. 639. Sed
Allatium unde ſua Cavus hauſit audire juvat lo-
„co citato, col. 624. ex iis quæ vidit atque legit,
„loquentem. Euſtratius etiam Metropolita Ni-
„cænus, cujus extant *Commentarii in ſecundum Li-*
„*brum & alios poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis,*
„& meminit Caleca Lib. IV. *contra Græcos* in eun-
„dem Chryſolanum ſeu Proculanum pro Græ-
„cis ſtylum acuit. Opus illius legitur in Vallicel-
„lana Bibliotheca & incipit, Πρώην μὲν ἡμῖν δύο
„γράμματα ἐμπεπόνηται, πρὸς ἅπερ Λατῖνοι
„φασὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ ἐκ μόνου τοῦ
„Πατρὸς. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, πα-
„ρεισάγοντες καινοτομίαν τινὰ οὐ σμικρὰν ἐν τῷ
„τῆς πίστεως ἀπεργαζόμενοι δόγματι. ἀλλ' ἐν
„ἐκείνοις μὲν ἐκεῖνα ἐκτέθειται, ὅσαπερ ἀκοῦσαι
„πεφθάκαμεν. πρὸς ἃ καὶ ἱκανὰς οἶμαι τὰς
„ἀντιθέσεις ἐξειργασάμεθα. *Nuper à nobis duo*
„*Commentarii conſcripti ſunt adverſus ea, quæ La-*
„*tini de Spiritu Sancto tradunt, eum nempe non ex*
„*ſolo Patre procedere, ſed etiam ex Filio, in fidei dog-*
„*mate maximum in modum innovantes. Sed in il-*
„*lis ea quidem expoſuimus, quæ ab ipſis auditu acce-*
„*pimus, adverſus quæ, ſufficientes ut exiſtimo oppo-*
„*ſitiones executi ſumus.* Præter itaque ea, quæ
„adverſus Chryſolanum ſcripſerat, alia quoque
„contra Latinos ſcripſiſſe, eodemmet Euſtratio
„fatente condiſcimus. Ego ipſius vidi tracta-
„tus aliquot de eodem argumento. *Primum*
„cujus principium, Πάλιν Λατῖνος ἡμῖν, καὶ
„πάλιν ζητήσεις περὶ τοῦ πνεύματος: *Iterum*
„*Latinus nobis, iterum Quæſtiones de Spiritu.* Se-
„cundum cujus prinpicium ἀλλ' ἀπαντητέον
„αὖθις, *Sed occurendum iterum.* Tertium cujus
„principium, Ποιήσεις φησὶν, *facies inquit.*
„Quartum cujus principium, Ἔτι προσθήσω
„ὥσπερ τοῖς προσφερομένοις ἐναβαρυνόμενος,
„καὶ μηδένα πρὸς μηδὲν: *Adhuc adjicit velut alle-*
„*gatis appreſſus, & neminem ad quicquam.* Quin-
„tus cujus titulus, Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐκ τοῦ
„Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται,
„κατασκευὴ, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ μό-
„νον, οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. *Ad eos qui dicunt, ex Patre*
„*& Filio Spiritum Sanctum procedere, probatio*
„*quod ex Patre per Filium tantum, non ex Filio, pro-*
„*cedit.* Principium, Οὐ πρὸς ἔριν ὁ λόγος,
„ἀλλ' ἀληθείας ἐξέτασιν, *Non ad contentionem ſer-*
„*mo, ſed ad veritatis inquiſitionem.* Auctor eſt
„gravis, & aliarum ſcriptionum laude apud La-
„tinos ipſos celebris, niſi cauſam adeo ineptam,
„contra veritatem, ſibi defendendam ſuſcepiſ-
„ſet. Sed multa ſimilium hominum zelo non
„ſecundum ſcientiam, aut præſumptioni con-
„ſuetudinis, aut ſuperbiæ, aut ambitioni, aut
„propriæ indulgentiæ, metui etiam ne pœnis
„afflictarentur, ſeu probris affecti ſuis bonis pri-
„varentur, condonanda ſunt. Hæc Allatius,
in quem facile retorqueri poſſent, quæ ille pro-
bra in Græcos ipſe contorquet. Non tantum
autem contra Latinos ſcripſit iſte Euſtratius
Metropolita Nicænus, ſed etiam *Libros duos*
contra Armenios, in quibus cum imprudenter er-
rores varios inſeruiſſet, Confeſſionem & revo-
cationem iſtorum errorum in Synodo Con-
ſtantinopolitana ſub Imperatore Alexio Co-
mneno an. Chriſti 1107. celebrata obtulit, quæ
Græce MS. extat in Bibliotheca Cæſarea Vin-
dobonenſi, Codice MS. Theologio Græco
CCXLVIII. num. 16. ut habet Lambecius Lib.
5. Commentariorum hujus Bibliothecæ p. 139.
his verbis. “Decimo ſexto & quidem a fol.“
98. pag. 1. usque ad fol. 100. pag. 1. *Euſtratii*“
Metropolitæ Nicæni: Confeſſio & revocatio erro-“
rum, quos imprudenter inſeruerat duobus libris ſu-“
is contra Armenios. Hujus Confeſſionis proœ-“
mium ab alio quodam authore anonymo com-“
poſitum inſcribitur atque incipit his verbis:“
ἡ ἐξομολόγησις τοῦ Νικαίας Εὐστρατίου. Ἔφθασε“
μὲν ὁ ἱερώτατος τῆς Νικαέων. Μητροπόλεως,“
ἀρχιερεὺς Εὐστράτιος δύο λόγους ἐκθέσθαι κατὰ“
τῆς τῶν Ἀρμενίων αἱρέσεως. Ipſa autem Eu-“
ſtratii Confeſſio ſeu Revocatio, incipit hoc“
modo: ἐπειδὴ πρὸς Ἀρμενίους μαχόμενος, καὶ“
εἰς ἀνατροπὴν τῆς αὐτῶν σπουδάζων αἱρέσεως,“
ἐνέτυχον βιβλίῳ, ἐν ᾧ ἦσαν λόγοι τοῦ ἁγίου Κυ-“
ρίλλου εἷς μὲν πρὸς τὰς βασιλίσσας, ἕτερος“
δὲ &c. Finis demum & ſubſcriptio ejusdem“
Confeſſionis ſeu Revocationis talis eſt: Τῶν“
τῶν ἐσφαλμένως γραφέντων, αἰτῶ συγγνώ-“
μην, οἰκειόχειρος τὸ παρὸν μου ἔγγραφον γρά-“
ψας καὶ ὑπογράψας ἐν αὐτῷ, μηνὶ Ἀπριλ-“
λίῳ κϛʹ. ἐπινεμήσεως ί. ἔτους ϛ. χ κ έ. ὁ τα-“
πεινὸς Μητροπολίτης Νικαίας Εὐστράτιος τὸ“
παρὸν ἔγγραφον συνθέμενος οὕτως, καὶ οἰκει-“
όχειρος τοῦτο γράψας καὶ ὑπογράψας ἐν αὐ-“
τῷ, ἐπιδέδωκα τῷ ἀφθίτῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν“
βασιλεῖ, τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ Πα-“
τριάρχῃ, καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. Hoc“
eſt, *His perperam ſcriptis peto veniam, ideoque præ-*“
ſens hoc ſcriptum meum propria manu ſcripſi, eique“
ſubſcripſi, menſis Aprilis die 26. Indictione decima,“
anno mundi 6625. hoc eſt Chriſti anno 1117. Ego Hu-“
milis Metropolita Nicææ Euſtratius, præſens ſcri-“
ptum ita compoſui, propriaque manu ſcripſi &“
ſubſcripſi, atque intemerato ſanctoque Impera-“
tori noſtro, ut & ſanctiſſimo ac œcumenico Pa-“
triarchæ, & divina ac ſacra Synodo obtuli.“
Extat *Commentarius Euſtratii Nicæni & Aſpaſii in*
Ethicorum Ariſtotelis libros X. ad Nicomachum MS.
Græce inter manuſcriptos Codices Vniverſita-
tis Oxonienſis num. 1204. & 1205. in manu-
ſcriptis Codicibus Collegii Novi Codicibus 240.
& 241. Item ibidem num 1573. in manuſciptis
Codicibus Collegii Corporis Chriſti, Codice
106. folio in membrana. Et in Bibliotheca no-
ſtra Lugduno-Batava, in manuſcriptis Græcis
ab Iſaaci Voſſii hæredibus emptis, Codice 8.
Translatus autem jamdudum hic Commentari-
us in Latinam linguam ab anonymo interprete,

extat

extat quoque in Bibliothecis frequenter, Anglicis autem potiſſimum inter manuſcriptos Codices Vniverſitatis Oxonienſis num. 237. in manuſcriptis Codicibus Collegii Baliolenſis, Codice notato E. 2. inter manuſcriptos Codices Vniverſitatis Cantrabrigienſis num. 1701. in manuſcriptis Codicibus Domus S. Petri Codice 39. *Ethica Ariſtotelis cum Commentariis Euſtratii & Aſpaſii.* Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum n. 1854. in manuſcriptis Codicibus Collegii Ethonenſis ſub arce Windeſoria, Cod. 56. *Ethica Euſtratii Latine in fol.* Cæterum &c. Cæterum *Euſtratii noſtri Commentaria in poſteriora Analytica Ariſtotelis* Græce Venetiis, apud Aldum Manutium in folio impreſſa ſunt, anno 1534. Ejusdem *Commentaria in Ariſtotelis Ethica* Græce ibidem in ſolio anno 1536. & Latine Pariſiis anno 1543. ex interpretatione Joannis Bernardi Feliciani apud Johannem Boigny in folio. Plura de celeberrimo hoc Ariſtotelis interprete Græco Euſtratio Metropolitano Nicæno, qui ſub Imp. Alexio Comneno floruit, Philippus Labbeus in *Brevi conſpectu Græcorum Ariſtotelis Interpretum*, Lutetiæ typis Cramoſianis anno 1657. in 4. Ac ſpeciatim quidem De ſcriptis ejus *contra Latinos*, Leo Allatius *De perpetua conſenſione utriusque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* Lib. 2. cap. 10. paragr. 2. Petrus Lambecius Lib. 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ pag. 139. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 324. & 365. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Literaria* ad annum 1110. pag. 639. quem in paucis ſupplevimus.

1110 GREGORIVS MONACHVS & PRÆPOSITVS MONASTERII IN OXIA SEV OXEA PROPONTIDIS INSVLA, floruit ſub initium ſeculi poſt Chriſtum 12. ſub Imperatore Alexio Comneno, eadem tempeſtate qua Theodorus Prodromus, de quo ſupra, qui & ad eum Epiſtolam ſcripſit, ut antea obſervavimus. Extant autem *Gregorii iſtius Epiſtolæ duæ* Græce MSS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice manuſcripto Theologico Græco 283. num. 13. ut habet Lambecius Tomo V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 232. his verbis: Decimo tertio & quidem a fol. 128. pag. 1. usque ad fol. 132. pag. 1. *Gregorii Monachi & Præpoſiti Monaſterii in Oxia ſeu Oxea Propontidis inſula Epiſtolæ duæ*, quarum prima *ad Cæſarem* inſcribitur atque incipit ab his verbis: Γρηγορίου μοναχοῦ καὶ καθηγουμένου τῆς ἐν τῇ Ὀξείᾳ νήσου σεβασμίας μονῆς, τοῦ Βουλγαρίου, ἐπιστολὴ τῷ Καίσαρι. Τοὺς λαμπροὺς καὶ διαφανεῖς τοῦ νοῦ ὀφθαλμούς, οὓς ἡ σοφία τῇ βασιλείᾳ συνεδωρήσατο ὦ Καισάρων εὐκλεῶν εὐκλεέστερα διαδοχή, ποίει ἀπὸ τοσαύτου τοῦ διαστήματος φαντάζεσθαι καὶ ἡμᾶς &c. Secunda autem *Conſolatoria ad Porphyrogenitam Deſpœnam, ſive Dominam Theodoram, de obitu Panhyperprotoſebaſto hyperbali Deſpota* Ἀνεμᾶς. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πανυπερπρωτοσεβαστοῦ ὑπερτάτου Δεσπότου τοῦ Ἀνεμᾶ. Πῶς ἁμαρτωλὸς πρὸ τῆς δικαίας ἐξόδου καταξιωθεὶς ἐξ ὅλης καρδίας ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν θεὸν &c. Ita Lambecius Lib. 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 232. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 323. & 365.

THEODORVS PRODROMVS ſeu PRO- 1100
CHOPRODROMVS natione Græcus, ſub initium ac medium etiam ſeculi XII. poſt Chriſtum natum, ſub Alexio Joanne atq; Manueli Comnenis floruit, multaque ſcripſit, quorum pauca impreſſa extant, *Nempe Domini Theodori Prodromi Epigrammata, quibus omnia utriusque Teſtamenti capita comprehenduntur.* Græce Baſileæ 1536. in 8. *Theodori item Prodromi Philoſophi Rhodantes & Daſiclis amorum libri VIII.* Græce & Latine ex interpretatione Gilberti Gaulmini, Pariſiis 1615. in 8. Pleraque in Regia Galliæ Bibliotheca, de quibus ita in *Bibliotheca Nova MSS. Codicum* Philippi Labbei, quam anno 1653. in 4. edendam curavit apud Joannem Henault. *Nova Bibliotheca MSS. Codicum Græcorum, Latinorum ac Gallicorum*, ſeu *Speciminis antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum ac Gallicarum* parte 2. pag. 9 *Theodori Prodromi brevis enarratio ad quæſita Sebaſtocratoriſſæ* in Codice MS. 24. Bibliothecæ Regiæ. Ibidem pag. 97. *Theodori Prodromi Expoſitio Canonum in Domini noſtri Jeſu Chriſti feſta, auctoribus Coſma & Joanne Damaſceno*, cum Nicephori Blemmydæ Canone & Jambis in S. Gregorium Theologum, & Nicetæ Expoſitione in ejusdem Tetraſticha Nazianzeni, aliisque, in Codice MSS. N. & in O. Enarratio ſacrorum Canonum ſeu Trapariorum Andreæ Archiepiſcopi Cretæ ad Riginum. Ibid. parte 3. pag. 100. in Codice Regio 623. in quo *Italici Epiſtola ad Prodromum Philoſophum, & Prodromi Reſponſio ad Italicum.* Ibid parte 4 pag. 105. & 106. ex Codice Regio 1644. ubi *Theodori Prodromi Grammatica & Quæſtiones Grammaticæ.* Parte 4. pag. 115. *Theodori Prodromi de pauco & multo, magno & parvo, quod non ſint relativa, ſed quanta & contraria*, ex MS. F. collato cum Codice Regio 547. Ejusdem invectiva in illud Poëtæ hemiſtichium ἡ πενίη σοφίην ἔλαχεν, *Pauperies ſapientiam naſta eſt*, ex Codice MS. 1251. ejusdem Regiæ bibliothecæ, quam cum Latina interpretatione anno 1608. Federicus Morellus edidit. Ibid. parte 4 pag. 136. Nicephori Calliſti Xantopuli Carmina Technica excuſa fuerunt Baſileæ an. 1536. apud Joannem Bebelium, cum *Domini Theodori Prodromi Poëmatibus*, quæ operæ pretium fuerit vulgare iterum, cum interpretatione Latina, quæ Baſileenſi editioni defuit. Ibidem pag. 137. *Theodori Prodromi Tetraſtica Jambica & Heroica Hiſtoriarum Sacræ Scripturæ. In Baream a quo appellatus fuerat hæreticus. Epithalamium Alexii Comneni. In nuptias*

filii

„*filii Alexii. Hymnus Joanni Comneno. Alius hymnus Comneno. In baptiſmum Chriſti, in Horſum. in ſepulchrorum effoſſores, in ſepulchrum Joannis in magnum Apoſtolum Paulum*, & alia in Codice Regio 1513. *Ejusdem verſus Epitaphii ad Tzicandelem Leonem, in duodecim Apoſtolos, in Rubum, in Arcam Moſis, in Ægyptum, in Veſulam, in Crucem* &c. in Codd. 623. 2120. 2215. Multa carmina Græce duntaxat edita vidimus Baſileæ anno 1536. cum Nicephori Xanthopuli Opuſculis Poëticis, & aliorum quorundam: Denique ibidem *Nova Bibliotheca MSS. librorum Supplemento VII.* pag. 269. ubi *Analecta quædam ex ditiſſima gaza Bibliotheca Regia* pag. 298. Codice MS. 1818. *Joannis Damaſceni Canones Dominici in quasdam Ferias Dominicas, cum interpretatione Theodori Prodromi.*

Omiſit quidem Gulielmus Cavus Theodorum Prodromum *Hiſtoria litteraria* parte 1. ſed illius meotione facit Tomo 2. ſeu Parte 2. ad annum 1110. pag. 379. Londinenſis editionis & pag. 221. editionis Genevenſis his verbis, „Cyrus Theodorus Prodromus in quo titulo *Cyrum* nihil aliud quam Κῦρον, Dominum denotare arbitror, Monachus ſive ut hoc tempore loqui ſolebant, Philoſophus, cauſæ Græcorum adverſus Latinos fautor & defenſor ſtrenuus, ſub Alexio Comneno anno MCX. claruit. Scripſit *De proceſſione Spiritus Sancti*, cujus hoc principium, *Φανερὸν ἐστιν ὅτι ὥσπερ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οἴεται ἐκ Πατρὸς μόνου ἔχειν ὕπαρξιν.* Hunc ſe legiſſe teſtis nobis eſt Leo Allatius *de conſenſu Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ* lib. 2. cap. 10. Num. 11. pag. 630. *Epiſtola* ejus ad Gregorium Monaſterii Inſulæ Oxiæ in Propontide Abbatem, de exilio Patriarchæ ad hanc Inſulam, habetur MS. Bibliothecæ Vindobonenſis Codice Theologico Græco LVIII. Num. 14. fol. 132. hoc initio, *οἶμαι θεσπέσιε καὶ σοφὲ Πάτερ καὶ σῶτερ μέγα γρηγόρει, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος ἀφ' ἡμῶν.* Epiſtolæ ejus aliquot MSS. habentur in Bibliotheca Bodlejana, Codice Barocciano 131. Scripſit item ampliſſimam Expoſitionem in Sanctorum Patrum Coſmæ Epiſcopi Majumenſis & Joannis Damaſceni Canones ſive Cantica Eccleſiaſtica, in præcipuis ſolennitatibus decantari ſolita, quæ ita incipit, ὁ Χριστὸς βροτὸς γενόμενος, ἤγουν ἄνθρωπος θνητὸς, ἦν καὶ θεὸς ὁ αὐτὸς &c. Extat MS. Bibliothecæ Vindobonenſis Codice Theologico Græco CCCV. Num. 1. fol. 1. usque ad folium 191. pag. 2. & Codice CCLXIX. iterumque Cod. CCCXII. & in Bibliotheca Bodlejana inter Codices Barocciano, Codice CX. Ejusdem Tetraſticha ſacra cum anonymi cujusdam Commentario grammaticali incipiunt, *Ἐν ἡμέραις ἐξ τὴν κτίσιν κτίξεις λόγε* &c. MSS. ibidem Codice Juridico XV. Num. XII. folio 184. Mitto Miſcellanea Grammaticalia ejus ibidem Codice Philoſophico CV. num. 2. Ejusdem *Poëma aſtronomicum verſibus Politicis, ad Sebaſtocratoriſſam Irenem*, Codice CX. num. 24. in alium quippe cenſum referenda. Brevis ejus Enarratio ad quæſita Sebaſtocratoriſſæ, habetur Græce MS. in Bibliotheca Regia Pariſienſi, Codice XXIV." Hæc Cavus locis citatis, cujus citationes omnes ex MSS. Codicibus Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis factæ, falſæ ſunt, ut mihi conferenti innotuit: atque extant Numeris a me poſtea latius citandis.

Paraphraſis Theodori Brodromi Carminum trium Jambicorum Pentaſticorum, Codice MS. Theologico Græco CXLVII. Num. 9. de qua Lambecius libro 4. Commentariorum pag. 114.

Epiſtola ad Gregorium Monaſterii Oxiæ Abbatem Codice CCLXXXIII. Num. 14. ut Lambecius habet Libro 5. Commentariorum pag. 233.

Commentarius ampliſſimus in Canones ſeu Cantica Eccleſiaſtica Sanctorum Patrum Coſmæ Epiſcopi Majumenſis & Joannis Damaſceni, in præcipuis Solemnitatibus decantari Solita, Codice MS. Theologico Græco CCCXV. CCCXVI. & CCCXVII. de quibus Lambecius.

Ejusdem Tetraſthica Sacra cum anonymi ejusdem Commentario Grammaticali, MS. ibidem Codice Juridico Græco VII. Num. 12. folio 184.

Ejusdem Poema aſtronomicum ad Sebaſtocratoriſſam Irenem, Codice MS. Philoſophico XLII. num. 24. a fol. 531. pag. 2. ad 538. pag. 1. de quibus jam accuratius. Omnia hucusque in Bibliothecis manuſcripta, cum pulvere luctantia, cujus tibi quæ in Imperatoria Bibliotheca Græce extant, ex Lambecii commentariis ſimul collecta, hic ſub conſpectum unum exhibemus. *Theodori Prodromi Paraphraſis trium Carminum Jambicorum Pentaſtichorum Sancti Joannis Damaſceni in Feſtum Chriſti Nativitatis, in feſtum baptiſmatis Chriſti & in feſtum Pentecoſtes*, extat inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice 147. Num. 9. ut habet Lambecius Lib. 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 114. his verbis. "Nono & quidem à fol. 53. pag. 1. usque ad fol. 65. pag. 1. *S. Joannis Damaſceni Canones ſeu Carmina tria Jambica Pentaſticha*: quorum primum *in feſtum Pentecoſtes* poſt Acroſtichidem ſuam, duobus hexametris totidemque Pentametris comprehenſam, incipit hoc modo: *θείῳ καλυφθεὶς ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ* &c. Secundum Carmen in Nativitatem Chriſti, incipit poſt Acroſtichidem ſuam hoc modo: *Ἔσωσε λαὸν θαυματουργῶν Δεσπότης* &c. Tertium Carmen *εἰς τὰ θεοφάνια*, ſive *in feſtum baptiſmatis Chriſti*, poſt Acroſtichidem ſuam incipit hoc modo: *Στείβει θαλάσσης κυματούμενον σάλον* &c. hiſce tribus autem Carminibus adjuncta eſt *Paraphraſis Græca Theodori Prodromi*, ita ut ſingulis eorum verſibus, e regione collocata reſpondeat. Titulus hujus *Exegeſeos* ſive *Paraphraſticæ Expoſitionis* ta-

lis

„lis eſt, Κανόνες δεσποτικοὶ δι' ἰάμβων ἐξηγηθέν-
„τες παρὰ κυροῦ Θεοδώρου τοῦ προδρόμου. De illo
„quoque Lambecius in Catalogo Scriptorum
„hujus 4. tomi, pag. 254. Item Codice MS.
„Theologico Græco 315. num. 1. extat *Theo-*
„*dori Prodromi Expoſitio in Sanctorum Patrum*
„*Coſma Epiſcopi Majumenſis & Joannis Damaſceni*
„*Canones, ſive Cantica Eccleſiaſtica in præcipuis ſa-*
„*cris ſolennitatibus cantari ſolita:* ut habet Lam-
„becius Libro 5. Commentariorum hujus Bi-
„bliothecæ pag. 276. his verbis. Codice MS.
„Theologico Græco 315. num. primo & quidem
„à fol. 1. pag. 1. usque ad fol. 191. pag. 2. *Theo-*
„*dori Prodromi Expoſitio* &c. ut ſupra. Ipſa ti-
„tuli Græci verba cum principio Expoſitionis
„Canonis primi, hæc ſunt: Τοῦ Φιλοσόφου Θεο-
„δώρου τοῦ Προδρόμου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἐν ταῖς
„θείαις καὶ δεσποτικαῖς ἑορταῖς μελουργηθέντας
„κανόνας, παρὰ τῶν ἁγίων καὶ σοφῶν μελῳδῶν
„Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁ Χριστὸς
„βροτὸς γενόμενος, ἦγουν ἄνθρωπος θνητὸς, ἦν
καὶ θεὸς ὁ αὐτὸς &c. Codice MS. Theologico
„Græco 316. ut habet Lambecius pag. ſequen-
„te 277. continetur quoque *Theodori Prodro-*
„*mi Expoſitio in ſanctorum Patrum Coſma Epiſcopi*
„*Majumenſis & Joannis Damaſceni Canones, ſive*
„*Cantica Eccleſiaſtica in Solemnitatibus Dominicis*
„*cantari ſolita.* Ipſa tituli Græci verba cum ini-
„tio Præfationis, ad Orphanotrophum, quæ in
„præcedenti proxime Codice 315. non extat,
„hæc ſunt: Τοῦ Φιλοσόφου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Προ-
„δρόμου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς δεσποτικαῖς
„ἑορταῖς ἐκτεθέντας Κανόνας, παρὰ τῶν ἁγίων καὶ
„σοφῶν ποιητῶν Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου. Προοίμιον
„εἰς τὸν Ὀρφανότροφον. Ἔοικας ἄνθρωπε τοῦ
„θεοῦ, πρὸς τὴν τῶν ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ
„δημοτέλεσιν ἑορταῖς μελουργηθέντων ἀσμάτων
„&c. quo finito Proœmio, ſequitur *Expoſitio pri-*
„*mi Canonis in Exaltationem ſanctæ Crucis*, hoc
„modo: ἡ Ἀκροστιχίς. Σταυρῷ πεποιθὼς ὕμνον
„ἐξερεύγομαι. Δίκαιος ὢν ὄντως ὁ μελῳδὸς, εἰ-
„κότως καὶ ὡς λέων πέποιθε κατὰ τὴν γραφὴν
„&c. Denique ut habet idem Lambecius ibidem
„Codice MS. Theologico Græco 317. contine-
„tur, *Theodori Prodromi Expoſitio in ſanctorum*
„*Patrum Coſma Majumenſis Epiſcopi & Joannis*
„*Damaſceni Canones, ſive Cantica Eccleſiaſtica in*
„*Solemnitatibus Dominicis cantari ſolita.* Initium
„*primi Canonis Expoſitionis* tale eſt, ἡ ἀκροστιχίς,
„Χριστὸς βροτωθεὶς &c. ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἡ τῆς
„ἀκροστιχίδος ταύτης χρῆσις εἰλήφθη τῷ με-
„λῳδῷ &c. Ejuſdem *Theodari Prodromi Epiſtola*
„*ad Gregorium Monaſterii Inſula Oxia Abbatem*
„extat ibidem Codice MS. Theologico Græco
„283. n. 14. ut habet Lambecius Libro 5. Com-
„mentariorum hujus Bibliothecæ pag. 233.
„his verbis: Decimo quarto & quidem à fol.
„132. pag. 1. usque ad fol. 133. pag. 1. *Theo-*
„*dori Prodromi ad Gregorium Monaſterii inſula*
„*Oxia Abbatem*, cujus titulus & principium:
„Τοῦ Φιλοσόφου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἐπι-
„στολὴ, πρὸς τὸν αὐτον κύριον Γρηγόριον, ὅτε ἦλ-

θε πρὸς τὸ νησίον ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Δεσπό-“
της ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀῤῥωστήσας καὶ πα-“
ραιτησάμενος. Οἶμαι θεσπέσιε, καὶ σοφὲ μου“
Πάτερ καὶ σῶτερ μέγα Γρηγόριε, ὅτι ἐκλέλοι-“
πεν ὅσιος ἀφ' ἡμῶν &c. Ejuſdem *Theodori*“
Prodromi Tetraſtica ſacra cum Anonymi ejusdem“
authoris Commentario Grammaticali, extat in“
Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice“
MS. Juridico Græco VII. num. 12. ut habet“
Petrus Lambecius Lib. 6. Commentariorum“
hujus Bibliothecæ, pag. 32. his verbis: Duo-“
decimo & quidem à fol. 184. pag. 1. usque ad“
fol. 191. pag. 1. *Theodori Prodromi Tetraſticha*“
ſacra cum Anonymi cujusdam authoris Commentario“
Grammaticali, quorum titulus & principi-“
um: Τοῦ Προδρόμου κυροῦ Θεοδώρου Τετράστιχα.“
ἐν ἡμέραις ἓξ τὴν κτίσιν κτίζεις Λόγε &c. ve-“
rum tantiſper relicta Imperatoris Bibliothe-“
ca, ad Heidelbergenſem accedamus, in qua“
Codice 369. num. 10. *Theodori* ſunt *Prodromi*“
tetraſticha heroica, quibus primum *quatuor Evan-*“
geliſtarum ſumma capita, deinde Veteris quoque“
Teſtamenti præcipua hiſtoria exprimuntur, in par-“
vo folio, Jam ad bibliothecam Imperatoriam“
redeamus. Ibidem inter Manuſcriptos Co-“
dices Philoſophicos Græcos, Codice XLII.“
num. 24. ut habet Lambecius Libro ſeptimo“
Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 83.“
his verbis. Vigeſimo quarto & quidem à fol.“
533. pag. 1. usque ad folium 538. pag. 1. *Theo-*“
dori Prodromi, qui ſub initium ſeculi 12. ſub Im-“
peratore Alexio Comneno floruit, *Poëma A-*“
ſtronomicon verſibus Politicis ad Sebaſtocratoriſſam“
Irenem, cujus titulus & principium: Στίχοι“
συντεθέντες παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Φιλοσόφου“
κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου, τῇ Σεβαστοκρατο-“
ρίσσῃ Κυρίᾳ Εἰρήνῃ. Ἔγω ψυχὴ βασίλισσα με-“
γαλοπρεπεστάτη &c.“ Videtur fuiſſe juvenis
valde ſub Alexii Comneni imperio, ac attigiſſe
Manuelis Comneni imperium. Carolus du
Cange meminit *Theodori Prodromi* ſeu *Ptochopro-*
dromi in Catalogo Scriptorum quem ſubtexuit
Gloſſario ſuo *mediæ & infimæ Græcitatis* col. 32.
his verbis. « Ptochoprodromi Poëma verſi-“
bus Græcobarbaris politicis, in quo pauper-“
tatem ſuam deplorat, ad Imperatorem Manue-“
lem Comnenum. Poſt illud Poëma, ſequitur“
aliud eodem metro compoſitum, hoc titulo:“
Πτωχοπροδρόμου βιβλίον δεύτερον καθ' ἡγουμένων,“
in quo in ſuum Abbatem acrius invehitur, in“
Cod. Regio 1354. laudatur a Gregorio Corin-“
thi Epiſcopo de conſtructione Orationis, a-“
pud Allatium *De Georgiis* pag. 309. *Theodorus*“
Ptochoprodromus appellatur in Codice Pithæa-“
no quem vidi, adeo ut idem videatur cum ejus-“
dem ævi Poeta, qui *Theodorus Prodromus* nu-“
de appellatur in lemmate prioris Poematis,“
Στίχοι τοῦ Θεοδώρου Πτωχοπροδρόμου πρὸς τὸν“
Βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν. Alteri-“
us vero Poematis titulus ita concipitur, Ἕτε-“
ροι στίχοι τοῦ Ἱλαρίωνος μοναχοῦ τοῦ Πτωχο-“
προδρόμου πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα κύ-“

ηριον Μανυὴλ, τὸν Πορφυρογέννητον, τὸν Κομνηνόν. Et revera ſe Ilarionem vocat ſub finem „Poematis, nomine ſcilicet monachico.„ Ita Carolus du Freſne, Cangii Dominus, qui ibidem columna 57. notat Poemata Theodori Prodromi edita Græce, Baſileæ 1536. in 8. cum Synopſi ſacræ Scripturæ Nicephori Calliſti Xanthopuli qui ſub Palæologis floruit. Idemque confirmat Continuator Cavi quoad Synopſini Calliſti, ad annum 1333. pag. 30. Leo autem Allatius in Opere *De perpetua conſenſione Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis* lib. 2. cap. 10. §. 2. col. 629. Theodorum Prodromum vult floruiſſe ſub Alexio Comneno, atque eidem addictiſſimum comperiſſe, qui tamen ſæpius in ſuis Operibus, *Proceſſionem Spiritus Sancti ex ſolo Patre* intonat, ſe legiſſe Orationem ejuſdem adverſus Latinos *De proceſſione Spiritus Sancti*, cujus illud principium eſt, *Φανερὸν ἐςὶν, ὅτι ὥσπερ ὁ ὑός, ὅτω καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον ὀφείλει ἐκ πατρὸς μόνυ ἔχειν τὴν ὕπαρξιν* &c. In bibliotheca Heidelbergenſi apud Vaticanum Romæ, Codice 369. num. 10. *Theodori Prodromi Tetraſticha heroica quibus primum ſumma capita 4. Evangeliſtarum, deinde Veteris quoque Teſtamenti præcipuæ hiſtoriæ exprimuntur*, Græce in fol. parvo. In bibliotheca Lugduno-Batava noſtra inter MSS. Codices Græcos Iſaaci Voſſii ab hæredibus emptos, Codice 103. *Joannis Damaſceni Cantica* ſive Liber qui dicitur *Octoechus* vel *Octo ſonorum ſeu tonorum cum Prolegomenis & Commentariis Cyri Theodori Prodromi & Joannis Zonaræ.* Item inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ in Anglia, in MSS. Baroccianis Græcis num. 110. *Theodori Prodromi expoſitio Octoechi Coſmæ & Damaſceni*, *Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων.* *Ejuſdem Expoſitio hymnorum Coſmæ ac Damaſceni*, qui in feſtis canuntur. pag. 182. *Ἔοικας ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ.* Ibidem num. 131. pag. 172. *Theodori Prodromi Epiſtola aliquot.* Item ibidem pag. 176. ad 178. *Epiſtola Italici ad Prodromum* & alia reſponſoria *Prodromi ad Italicum.* Ibidem Codice MS. Barocciano 197. *Prodromus in beatam Barbaram* pag. 209. *Λαμπρῶν ὁ πατὴρ ἀξιοῖ σε τῶν γάμων* &c. Ibidem Codice 214. *Theodori Prodromi Expoſitio Canonum Coſmæ & Damaſceni*, ut ſupra *Ἔοικας ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ.* Ibidem num. 264. in MSS. Græcis Codicibus Thomæ Roe, Codice 18. pag. 454. *Theodori Prodromi varia Epigrammata ſacra*, ad pag. 460. Hæc ex Lambecio, variis Locis Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis diſperſa, quorum meminit Lib. 4. pag. 114. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 254. Lib. 5. pag. 276. & 277. Et in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 358. & 355. Lib. 6. pag. 32. & in Catalogo pag. 78. Lib. 7. pag. 83. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 303. Joannes Albertus Fabricius Tomo VI. bibliothecæ Græcæ cap. 6. accurate a pag. 815. ad 820. editionis 1714. Hamburgi in 4.

EVTHYMIVS ZIGABENVS MONACHVS GRÆCVS, vixit ineunte 1110
ſeculo Chriſti XII. eo tempore, quo florebat Joannes Zonaras, de quo nos poſtea. Adhucque anno 1118. ſuperſtes erat, quo Alexius Comnenus Orientis Imperator obiit, cujus juſſu Baſilius auctor Bogomilorum in theatro equeſtri combuſtus fuiſſe narratur: quorum Euthymius errores parte 2. *Panopliæ* cap. 23. confutat, unde ejus tempora conjicimus. De illo Labbeus & Bellarminus uterque in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, hic ad annum 1118. iſte tomo 1. *Diſſertationis Hiſtoricæ* pag. 311. verbo *Euthymius Zigabenus*, ambo ſatis imperfecte. Scripſit primum *Orthodoxæ fidei Panopliam Dogmaticam adverſus omnes hæreſes*, in duas partes diſtributam, Latine tantum Lugduni anno 1536. editam, & Venetiis anno 1575. apud Franciſcum Rampazetum, interprete Petro Franciſco Zeno Veruncnſi Canonico. Quæ autem ejuſdem nomine Græce & Latine edita ſunt cum aliis Saracenicis a Joanne Jacobo Beutero, & recuſa tomo XII. Magnæ Bibliothecæ Veterum Patrum editionis Pariſienſis col. 536 titulo *Confutationes Iſmaelitarum & earum ſectæ fictionum Dogmatum*, nihil aliud ſunt quam breve fragmentum ex *Panoplia* deſumptum, nempe titulus ultimus, ex Codice manuſcripto Palatino, nunc Vaticano, quod cum Notis edidit Fredericus Sylburgius in *Saracenicis* a pag. 1. usque ad p. 54. atque ex illo fonte Ducæus in Auctario ſuo *Bibliotheca Veterum Patrum* anni 1624. tomo 2. p. 292. Ita Labbeus, cui addimus, extare Græce manuſcriptam hanc Panopliam in Bibliotheca Vaticana ter ex manuſcriptis Heidelbergenſibus, Codd. 33. 201. & 345. ut ex ejus Catalogo ad calcem *Apparatus Sacri* Aotonii Poſſevini conſtat, foliis 74. 79. & 89. Eademque MS. ter in Bibliotheca Cæſarea Viennenſi, inter manuſcriptos Codices Theologicos Græcos, num. 227. 226. & 225. ut habet Lambecius Libro V. Commentariorum hujus Cæſareæ Bibliothecæ pag. 51. & 52. itemque in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 324. & 365. Item in Bavaria, Cod. 47. Interdum autem in Manuſcriptis etiam Codicibus hæc Panoplia dividitur in duos libros ſeu partes, quarum prima continet titulos XI. ſecunda XVII. Aliquando unico libro continetur, qui 28. vel 29. vel 30. titulorum eſt. Nec dubium mihi, quin reperiatur in celebrioribus Europæ Bibliothecis, quæ Græcis abundant Codicibus, ut in Regia Gallica Codd. 1990. 2399. 2939. & alibi. In Anglia inter manuſcriptos Codices Bibliothecæ Bodlejanæ n. 8707. in MSS. Joannis Felli Codice 21. Inter manuſcriptos Codices Hiberniæ num. 419. in manuſcriptis Codicibus S. Trinitatis Dublinenſis Codice 279. litera E. Præter allegatos ſupra Bibliothecæ Cæſareæ manuſcriptos Codices *Panoplia Euthymii Zigabeni*, Codice manuſcripto Theologico Græco LXXVII. ut habet Lambecius Lib. 3. Commentariorum hujus Bibliothe-

cæ

cæ pag. 168. & quidem a fol. 203. pag. 1. & 2. hujus Codicis, extant Excerpta novem magna ex Panoplia Dogmatica Orthodoxæ fidei Euthymii Zigabeni Monachi Græci, adverſus omnes hæreſes, quorum titulos & principia ſic Lambecius ſubjungit. Excerptum 1. fol. 203. pag. 1. adverſus Agnoetas, ex Sancto Baſilio Magno, & Oratione ſecunda Sancti Gregorii Nazianzeni *De filio &c.* Excerptum 2. fol. 203. p. 2. contra varios errores Origenis. Excerptum 3. fol. 204. pag. 2. adverſus Monothelitas Sergium, Pirrum, & Paulum Patriarchas Conſtantinopolitanos, ex Sancto Maximo, S. Joanne Damaſceno, aliisque Patribus. Excerptum 4. folio 213 pag. 1. adverſus Iconomachos ex Nicephoro & Photio Patriarchis Conſtantinopolitanis, & ex Theodoro Studita. Excerptum 5. adverſus Armenios fol. 214. pag. 2. Excerptum 6. contra Paulicianos ex Photio Patriarcha Conſtantinopolitano, ex Sancto Joanne Damaſceno *de Cruce* & aliis, fol. 218. pag. 2. Excerptum 7. adverſus Maſalianos fol. 234. pag 2. Excerptum 8. adverſus Bogomilos, fol. 237. pag. 1. Excerptum 9. adverſus Saracenos fol. 245. p. 2. tum ex Evodio Monacho, tum quoque ex aliis. Denique ad calcem horum Excerptorum Panopliæ Dogmaticæ Euthymii Zigabeni, *Appendix ejusdem Panopliæ*, hactenus quidem quod ſciam, nec Græce nec Latine edita unquam, editione tamen multas ob cauſas digniſſima, qua continentur *Anathematiſmi quatuordecim contra Maſſalianorum & Bogomilorum hæreſim, & triumphus de eorundem repreſſione per Imperatorem Alexium Comnenum*, cujus juſſu Baſilius hæreſiarcha, profeſſione quidem Medicus, habitu autem Monachus, in Hyppodromo Conſtantinopolitano vivus combuſtus eſt, ut teſtatur Alexia Comnena *Alexiados* Lib. XV. pag. 487. editionis Græco-Latinæ Pariſinæ, ubi Baſilium illum vocat *Βασίλειον τὸ ἔνδυμα Μοναχόν.* De qua pluribus *Appendice* idem Lambecius loco citato pag 171. & 172. & in Catalogo hujus tomi pag. 235. & 271. Vtrumque Opuſculum hoc ex MS. illo Codice Cæſareæ bibliothecæ, edidit Græce & Latine in 4. anno 1696. Trajecti ad Rhenum apud Franciſcum Halmann, Jacobus Tollius in *Inſignibus Itineraris Italici*, pag. 106. & 126. *Formulam recipiendi eos qui a Manichæorum & Paulicianorum hæreſi ad puram fidem convertuntur*, quæ ad 177. obſervationibus illuſtrantur, ac notis.

Item *Commentationes in omnes CL. Pſalmos & decem ſacræ Scripturæ Cantica*, quæ Græce Veronæ anno 1530. in folio excuſæ ſunt typis Stephani Nicolini Sabienſis & fratrum. Converſæ autem in latinum ſermonem à Philippo Saulin Epiſcopo Brugnatenſi, Pariſiis anno 1543. in 8. 1547. in 8. tandemque Venetiis anno 1568. prodierunt. Præfationem vero Euthymii *Zigabeni in Pſalmos* prolixam admodum, Græce & Latine primus edidit Stephanus le Moine tomo 1. *Variorum Sacrorum* pag. 150. qua author de natura, origine, uſu, ſcopo, multiplici Pſalmorum genere, obſcuritate, variisque verſionibus Græcis accurate agit. Hæc Cavus tantum, cui nos adjicimus illas inveniri Græce manuſcriptas, tam in Bibliotheca inſigni Vaticana, quam Monachii in Bibliotheca Bavarica Cod. 47. In Regia Galliarum Bibliotheca, Codd. 2400. 2401. 2938. Lugduno Batava ex Libris Græcis à Voſſii hæredibus emptis Codice 68. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ in MSS. Codicibus Baroccianis num. 122. 194. pag. 42. Ibidem 253. in MSS. Codicibus Thomæ Roe Codice 7. Num. 2942. cum libris Sinenſibus Thomæ Bodleji Codice 159. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium atque aliarum celebrium bibliothecarum num. 9144. in MSS. Codicibus Georgii Wheleri Codice 73.

Commentaria in quatuor Evangelia, edita Græce in folio Veronæ anno 1630. cum *Commentario in Pſalmos*, Latine ex interpretatione Joannis Hentenii Mechlinienſis excuſa Lovanii anno 1544. in 8. Pariſiis 1544. 1560. & 1602. Extant MSS. Græce in bibliotheca Bodlejana inter MSS. Codd. Baroccianos Codice 28.

Addit Labbeus loco citato. Eodem quoque interprete prodiiſſe dicitur Lovanii & Pariſiis *Commentarius in Epiſtolas Sancti Pauli ex Chryſoſtomo & aliis Patribus diverſis ſtudioſe collectus*, ſed non memini me uſpiam vidiſſe. Caret in Bibliothecis Veterum Patrum Colonienſi & Pariſienſibus, non apparet. Quisquam ne erit, qui hæc & quæ præterea dicuntur latere MSS. doctiſſimi interpretis monimenta, quem acerrimi judicii ſcriptor Joannes Maldonatus in caput 17. Matthæi, dixit eſſe in verborum proprietatibus obſervandis diligentiſſimum tan« dem ornate & Græce ſimul & Latine evulget,« ad publicam eruditorum omnium utilitatem.« Hoc Labbei votum, cui ut pro parte noſtra« qualitercunque ſatis ſtat. Quantum ad *Commentarium in Epiſtolas Sancti Pauli ex Chryſoſtomo & aliis Patribus*, quem Euthymio Zigabeno aſſingit, dicimus illum ipſum eſſe quem habemus ſæpiſſime MS. in Bibliothecis ſub nomine Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi, ſub cujus nomine ſæpius quoque editus eſt, ut antea in *Theophylacto* expoſuimus.

In Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CCLXXXVIII. num. 13 ut habet Lambecius Libro 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 206. Decimo tertio & quidem a fol. 43. pag. 1. us« que ad fol. 48. pag. 2. *Euthymii Zigabeni Mo*« *nachi Græci, Diſputatio cum Saraceno quodam Phi*« *loſopho, de fide, habita in urbe Cappadociæ Meli*« *tene.* Ipſa tituli Græci verba cum principio« Diſputationis, hæc ſunt: *Διάλεξις Εὐθυμίου μο*« *ναχοῦ καὶ Σαρακηνοῦ Φιλοσόφου περὶ πίστεως, γε*« *νομένη ἐν τῇ πόλει Μελιτηνῇ. Ἐρώτησις Σαρα*« *κηνοῦ. Πῶς ὁμολογεῖτε πολυθεΐαν, καὶ εἰσάγε*« *τε ἐν τῷ θεῷ γέννησιν, καὶ πάλιν λέγετε Πατέ*« *ρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα; δείξατε ἡμῖν ταῦτα.*«

"λέγει ὁ Εὐθύμιος. ἡμεῖς ἕνα θεὸν πιστεύομεν "ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀπερίγραπτον.

Codice MS. Theologico Græco CCXLVIII. num. 1. ut habet Lambecius Libro 5. eorundem Commentariorum pag. 134. his verbis. „Primo & quidem à fol. 1. pag. 1. usque ad fol. „21. pag. 1. *Euthymii Zigabeni, Monachi Mona„ſterii Conſtantinopolitani cognominati* τῆς Περι„βλέπτου *Epiſtola adverſus Phundagiagitas ſive Bo„gomilos & Miſſalianos, ut & contra Armenios, „cæterosque hæreticos, Conſtantinopoli in patriam „ſuam miſſa:* cujus titulus & principium. Ἐπι„στολὴ Εὐθυμίου μοναχοῦ τῆς περιβλέπτου μονῆς στα„λεῖσα ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς εἰρη„μένης μονῆς πρὸς μὲν αὐτοῦ πατρίδα, στηλιτεύ„ουσα τὰς αἱρέσεις τῶν ἀθεωτάτων καὶ ἀσεβῶν „πλάνων τοῦτε Φουνδαγιαγιτῶν ἤτοι Βογομίλων „καὶ Μασσαλιανῶν λεγομένων, καὶ τὴν τῶν Ἀρ„μενίων βέβηλον καὶ βδελυρὰν αἵρεσιν, καὶ τὰς „λοιπὰς ἀθέτους καὶ πάνυ βεβήλους αἱρέσεις. „Θέλομεν ὑμᾶς, ἀδελφοί μου συγγενεῖς καὶ φίλοι, „διὰ σμικροτάτης καὶ εὐτελοῦς μου γραφῆς &c. „Extat quidem hæc Epiſtola etiam ſupra in Co„dice CCXIII. num. 8. ut habet Lambecius ibi„dem pag. 38 Sed poſterius hoc illius exem„plar MS. non ſolum ob multas veriantes Le„ctiones valde diſcepat à priori, verum etiam „auctius & copioſius multo eſt. Idem quoque „Codice MS. Theologico Græco 247. num. 14. „excerptum eſt, ut idem habet Lambecius Li„bro eodem Commentariorum ejusdem Bi„bliothecæ, pag. 122.

Subjungimus extare in Bibliotheca Galliarum Regia MS. Græce Euthymii Zigabeni tractatum Codice 2995. inſcriptum *Euthymii Monachi Zigabeni adverſus Romæ Veteris Cives, Capita duodecim demonſtrantia, non ex filio procedere Spiritum Sanctum.* Item inter MSS. Codices Bodlejanæ in Anglia, in MSS. Cod. Baroccianis Codice 101. *Euthymius Zigabenus contra Latinos de proceſſione Spiritus Sancti* pag. 88. Εἰ ἀπλῶν μὲν τὸ πνεῦμα &c. qui tamen tractatus Photio adſcribitur ibidem Codice 85. pag. 27. b. In Vaticana etiam ex MS. Codice Heidelbergenſi 361. *Euthymii Zigabeni Tractatulus, Chriſtum magna feria quinta cum Diſcipulis ſuis legale Paſcha celebraſſe:* quod idem eum præcedente Opuſculum eſſe nequaquam videtur.

Idem opus videtur, quod extat quoque MS. inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum num. 9123. in MSS. Codicibus Georgii Wheleri Canonici Dunelmenſis, Codice Græco 52. in 4. ubi *Euthymii Oratio de tempore Paſchatis* inſcribitur.

Ejusdem Euthymii Monodia in Sepulturam Euſtathii Theſſalonicenſis, inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ in Anglia, in Codicibus Græcis Baroccianis Codice 151. Ἐμὲ δὲ καὶ &c. pag. 333. b. quæ ob diſtantiam temporis, alicujus Euthymii eſſe recentioris videtur.

Item *Euthymii Monachi Encomium in Zonam beatæ Mariæ Virginis*, inter MSS. Codices ejusdem Bodlejanæ Bibliothecæ num. 726. in MSS. Græcis Guilielmi Laudi Codice 84. num. 19. pag. 317.

Denique in Bibliotheca Vaticana, *Euthymii Monachi Zigabeni encomium in venerationem ſuperſancta Deipara, & in encænia Sancti ejus ſepulchri in Chalcopratiis*, cujus meminit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 108. his verbis: Πρόκειται σήμερον ἡμῖν προσκύνησιν καὶ πνευματικὴν ἑστίασιν. *Euthymii Monachi* εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας αὐτῆς Σοροῦ, τῆς ἐν χαλκοπρατείοις. Quod nempe Opuſculum ejusmodi ſæpius immiſſum inveniatur, in MSS. Græcas Metaphraſes, quæ de Sanctorum Vitis vel Feſtivitatibus ſunt. Agunt de *Euthymio Zigabeno* Sixtus Senenſis Lib. 4. Bibliothecæ Sanctæ, pag. mihi 229. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 539. Bellarminus in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1118. Philippus Labbeus, ibidem tomo 1. *Diſſertationis Hiſtoricæ* pag. 311. verbo *Euthymius Zigabenus.* Cæſar Baronius in *Annalibus* ad annum 1118. Petrus Lambecius Lib. 3. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ, pag. 168. ad 172. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 235. & 271. Lib. 4. pag. 206. & in Catalogo Scriptorum ejusdem Libri pag 231. & 258. Lib. 5. eorundem Commentariorum pag. 38. 122. & 134. In Catalogo Scriptorum pag. 324. & 365.

IOANNES ZONARAS, MONACHUS 1110
GRÆCUS, in aula Imperatoria Orientali magnus antea vigilum Præfectus & primus à Secretis circa annum 1110. claruit ad usque annum 1120. vel ulterius. Cujus Scriptoris eruditio non modo ex Annalibus toti orbi obviis colligi poteſt, ſed etiam ex aliis quampluri mis Operibus, quorum indicem à Labbeo atque Bellarmino utcunque productum, hic tibi integrum ſubjiciemus: in quibus neque rerum cognitionem, neque acre vel ſolidum judicium, ut nec pietatem quisquam deſideret. Quin etiam ſi geſti in Palatiis Imperatorum Magiſtratus, natalium que ſplendor, exiſtimationem aliquam Scriptori conciliare poſſunt, quod nemo forte in dubium revocaverit: his omnino titulis celebrari poterit & ipſe Zonaras, qui de rebus Politicis, in quibus verſabatur, ſcribere aggreſſus eſt. Quem cæteroquin ab illo Zonara, qui ſub Conſtantino Porphyrogenito Leonis Sapientis filio, in aulâ vixit, genus duxiſſe ſuadet omnino nominis ſimilitudo, de quo apud Anonymum Franciſci Combefis in *Porphyrogenito*, num. 8. In Joannis autem & Manuelis Comneni, quibus Imperatoribus vixit, Palatio, Magni Vigiliarum Drungarii, ſeu ut Latini efferebant, Vigilum Præfecti ac Primi à Secretis geſtæ dignitates, inter illuſtriores ſemper habitæ, magno fuiſſe apud Imperatores loco ſatis arguunt. Verum abdicatis poſteà Palatinis curis, quo ſibi in-

inprimis vacaret, animæque ſaluti conſuleret: Monachum induit, relictaque Vrbe Imperii primaria, in remotiorem ſeceſſit Inſulam, quod ipſemet in præfatione Annalium teſtatur: quo in loco, iis ut par erat conſcribendis, librorum defectum cauſatur: *αὐτὸς ἐπερίσιος ὤν, καὶ πόῤῥω τῦ ἄςεως ἐν νησίδι ἐνδιαιτώμενος.* Quæ verò fuerit Inſulula illa tanto ab urbe ſpatio diſtans, aſſequi promptum non eſt; ſed vel inde ſaltem conjicere licet, venire in dubium quod tradit Andreas Thevetus, Scriptor cæteroquin in aliis haud certæ fidei, viſum ſua ætate adhuc in quodam Montis Sancti (ita Athos hodie appellatur) Monaſterio, Zonaræ Epitaphium hiſce verſibus conceptum, ΕΝΤΑΔΕ ΞΩΝΑΡΑΣ ΚΕΙΤΑΙ, niſi ſub extrema Vitæ illuc conceſſiſſe dicatur. Vtcunque de hac re ſit, vix aliquot annos in Aſceterio exegerat, quando eum convenire amici hortatique ſunt, ut ſolitarium illud otium in negotium aliquod conferret, quod & Rempublicam juvaret, & æternæ vitæ præmium ipſi conciliaret: quod quidem maximè aſſequi liceret, ſi Hiſtoriam ſcriberet, quæ & reſecaret ſupervacanea, & res memoratu digniores nullo verborum ambitu, in compendium quoddam contraheret. Eos enim qui in hocce ſcriptionis genere, operam hactenus collocaſſent, rerum fere ſemper ſeriem in utilibus interrumpere *παρεκβάσεσι*, ſeu exceſſibus, vel etiam deſcriptionibus aut concionibus: atque adeo intempeſtivis & quæ Annalibus parum conveniant, de religione Diſputationibus: denique dum fidei Myſteria exponunt, vel hæreſes confutare aggrediuntur, argumentis è Sacrâ Scripturâ, vel ex Sanctis Patribus petitis. Quibus quidem ex cauſis fugillabat aliquos ex Chronologis, qui ea tempeſtate in omnium manibus verſabantur: authorem forte Chronici quod Alexandrinum vocant, Georgium Syncellum, Georgium Hamartolum, Georgium Cedrenum, aliosque quorum Chronica ejuſmodi ſupervacaneis excurſibus paſſim ſcatent.

Cæterum in Annalium decurſu occaſionem interdum captat Zonarus, vellicandi Græcorum ſui temporis mores: veluti cum Virorum Eccleſiaſticorum ſimoniam carpit, comatos & cincinnatos Palatinos perſtringit; & Imperatores, quod abdicato patrio veſtitu, barbaricum amplecterentur. Lib. 7. ſect. 17. Denique in ipſos adhuc Auguſtos, ac eorum in Rebus adminiſtrandis publicis tyrannidem Lib. 10. ſect. 28. gravius invehitur. Nam ut Valentis Mathematici de Vrbis Conſtantinopolitanæ duratione, editum ſub Conſtantino Magno Naralitium thema quodammodo tueatur, ne omnino falſum putetur, quam Libro 3. Sect. 3. annos DCXCVI. duraturam prædixerat, jam olim dum ſcriberet Zonaras, elapſos: ſubdit aut falſam exiſtimandam Valentis prædictionem, aut annos illos intelligendos eſſe, quibus inſtituta Reipublicæ ac ſtatus conſervabantur, dum ſuus honor erat Senatui, dum Cives ſub legitima Imperii poteſtate florebant: non autem cum manifeſta vigebat tyrannis Dominorum, publica ſibi pro privatis vendicantium, & ad ſuas voluptates conſerentium, easque parum honeſtas: cum publica quibusvis donarent, nec paſtorum inſtar ſubditos tractarent, nec lanâ ſuperflua detonſâ, ſed prædonum more oves mactanda, ad medullas ipſas exſugerent.

Annales iſti Zonaræ ſemel atque iterum editi ſunt. Ac primum quidem Auguſtæ Vindelicorum anno 1556. evulgandis iis animum intendit Hieronymus Wolfius, eosque à ſe in latinum ſermonem verſos inſigni diligentia ad Mſſ. quinque Codices contulit, quibus eximiam Præfationem totius ſui inſtituti ac laboris ſeriem continentem, præmiſit. Illos iterum anno 1686. duobus ingentis folii voluminibus ex prelo Galliarum Regio eleganter edidit Carolus du Freſne Dominus du Cange, Regi à Conſiliis & Franciæ apud Ambianos Quæſtor, qui Wolfianam editionem cum quinque Mſſ. Codicibus, quatuor Regiis & Colbertino unico contulit, Latinam verſionem recenſuit, Annalesque notis illuſtravit: curis tantis atque nitoribus, ut hujus editionis præſtantiæ addi nihil poſſit. Præmiſit huic Operi tum Wolfii antequam & eruditam Præfationem, tum propriam ſuam & prolixam, ex qua deſumpſimus ea fere omnia, quæ hic de Zonara ejusque Operibus, per compendium aſſerimus. Huicce Zonaræ Hiſtoriæ titulum *Chronici* Carolus ille Dufrenius adſcripſit, quemadmodum Wolfius. Nam & ita laudatur à Michaele Glyca in *Annalibus* pag. 286. *ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ συντάγματι.* Et in altero ex Codicibus Regiis, in quo ſecunda duntaxat pars continetur, hæc verba in fronte leguntur: *τὸ παρὸν βιβλίον χρονογράφος ὀνομάζεται.* Verum in Codice Viennenſi quo uſus eſt Wolfius, alia habetur epigraphe, hiſce videlicet vocibus concepta, *Ἐπιτομὴ ἱςοριῶν συλλεγεῖσα καὶ συγγραφεῖσα παρὰ τῦ σεβαςάτυ Μοναχῦ τῦ Ζωναρᾶ, τῦ γεγονότος Μεγάλυ Δρυγγαρίυ τῆς βίγλας, καὶ Πρωτοασηκρῆτις.* Et ſine compendium Hiſtoriæ ſcribere ſe profitetur ipſe Zonaras Lib. 3. ſect. 26. *ἐμοὶ δὲ ἐπιτομὴν ἱςορίας πεποιημένῳ, ἐκ ἐπέοικε τὴν πραγματείαν θεῖναι πολύςιχον* &c.

Jam conſeramus nos ad id quod ſupra polliciti ſumus, nempe ad ſubjiciendum aliorum Zonaræ Operum accuratum indicem, quorum memoria ad nos pervenit: quam ſane ſpartam parum diligenter adornarunt Bellarminus & Labbeus, quisque in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*: at inſigni ſtudio Carolus Dufrenius Cangii Dominus, antequam Præfationi ſuæ in Zonaræ Annales finem imponeret: à quo ſummatim ac verbotenus ſequentia plurima deſumpta ſunt, quibus & noſtra quædam aliunde adnotata adjecimus: ut vel inde quam ſingularis fuerit viri eruditio, ac pietas, quam aſſiduus in

in ſcribendo labor, lectoribus innoteſcat. Atque ut ab editis ſumatur exordium, occurrit imprimis *Commentarius in Canones Apoſtolorum & Conciliorum & in Epiſtolas Canonicas*, cujus titulus ita concipitur in Codicibus Mſſ. Galliæ Regiis, Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων, τῶν τε ἁγίων καὶ σεπτῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν οἰκȣμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων πονηθεῖσα Ἰωάννῃ Μοναχῷ τῷ Ζοναρᾷ τῷ γεγονότι Μεγάλῳ Δρȣγγαρίῳ τῆς βίγλας καὶ Πρωτοασηκρῆτις. In iſtius porrò Operis præfatione, illud ſe aggreſſum ait non ſponte, ſed alterius perſuaſu, Manuelis forte Comneni, ut aſſerit idem Dufrenius. μή τις δὲ μοι καταγνοίη προπέτειαν, ȣ̓ γὰρ ἀφ' ἑαυτȣ̃ τῷ πονήματι ἐγχειρῶ, ἀλλὰ παρακληθεὶς ἐπέκυψα, καὶ τῷ πειθῶ δέδωκα ἐμαυτὸν, ἵνα μὴ δι' ἀνηκοΐαν κατακριθῶ. Hoc Opus ſæpius extat manuſcriptum inter vetuſtos Codices Hiſtoricos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codd. 48. num. 16. 49. num. 2. 50. num. 1. 51. num. 34. ut habet Petrus Lambecius Libro 8. Commentariorum iſtius Bibliothecæ pag. 558.

Λόγος πρὸς τȣ̀ς τὴν φυσικὴν τῆς γονῆς ἐκροὴν μίασμα ἡγȣμένȣς, qui editus habetur in Jure Græco Romano, apud Leunclavium. Extat quoque in Codice MS. Græco Hiſtorico LI. num. 8. & quidem à fol. 33. usque ad fol. 42. *Joannis Zonaræ Monachi*, qui antea Magnus Drungarius Vigiliæ & Protoſecretarius fuerat, *Oratio ad eos qui naturalem ſeminis fluxum immunditiam eſſe exiſtimant, & eos qui illud patiuntur, non ſolum ſacra Divinorum Myſteriorum participatione frui prohibent, verum etiam ob eandem cauſſam ne ſacras quidem Imagines attingere permittunt.* Vide Joannis Leunclavii & Marquardi Freheri *Jus Græco Romanum*, ubi edita extat Græcè & Latinè tomo 1. p. 351. & ſeqq.

Ἰωάννȣ Μοναχȣ̃ τȣ̃ Ζωναρᾶ ἐκ προσώπȣ τῶν Ἀρχιερέων, περὶ τȣ̃ μὴ δεῖν δύο δισεξαδέλφοις τὴν αὐτὴν ἀγαγέσθαι πρὸς τὸν γάμον. Editum à viro clariſſimo Joanne Baptiſta Cotelerio, ex Regio Codice 2038. tomo 2. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 433.

Laudatur à Petro Lambecio Libro 3. *De Bibliotheca Cæſarea* pag. 39. & 247. ejusdem Zonaræ & Nicetæ Theſſalonicenſis *Expoſitio Canonum Anaſtaſimorum Sancti Joannis Damaſceni* hoc titulo: Ἰωάννȣ ἀσκητȣ̃ τȣ̃ Ζωναρᾶ, γεγονότος τȣ̃ Μεγάλȣ Δρȣγγαρίȣ τῆς βίγλης Ἐξήγησις τῶν Ἀναστασίμων Κανόνων, τῶν τȣ̃ Δαμασκηνȣ̃. Cujus initium hiſce verbis concipitur, ἐπεὶ κανόνων ἑρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύγγραμμα, χρὴ καὶ περὶ αὐτὸ ὄνομα τȣ̃ Κανόνος, καὶ τὴν τȣ̃ Εἱρμȣ̃ καὶ τῆς ᾠδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τȣ̃ Τροπαρίȣ, ἐκ τȣ́των γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ Κανὼν, φιλοσοφῆσαι ἡμᾶς. Poſterioris verò Expoſitionis hic eſt titulus: Αὐτὴ ἡ Ἐξήγησις τῶν Ἀναστασίμων Κανόνων τȣ̃ πρώτȣ καὶ τȣ̃ δευτέρȣ, ἄχρι τῆς ϛ' ᾠδῆς, γέγονε παρ' ἱερωτάτȣ Μητροπολίτȣ Θεσσαλονίκης κυρίȣ Νικήτα ἐξ αὐτȣ̃ τȣ̃ Ζωναρᾶ &c. Habetur hoc Opus inter Codices MSS. Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice XXV. n. 4. & quidem à fol. 33. usque ad fol. 171. Idemque in Codicibus Theologicis Græcis CCCXIII. & CCCXIV. ejusdem Bibliothecæ, ut idem Lambecius Libro 5. Commentariorum pag. 275. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 355. & 365. Extat quoque inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Græcos, in MSS. Baroccianis, Codice 157. Ibidem Codice 725. in MSS. Codd. Guilielmi Laudi Cod. 83. *Joannis Zonaræ Canones antiqui feſtivales cum hymnis Patrum*, Græce in fol. Ibidem Codice 129. in MSS. Baroccianis extat *Zonaræ Expoſitio Canonum* ἀναστασίμων Damaſceni ἐπεὶ κανόνων ἑρμηνεία, pag. 1. Idem *De Pſalmis Gradualibus & cur Spiritus S. vocetur* ἐνοειδὴς αἰτία pag. 142. Πρὸς τȣ̀ς ἐρομένȣς. Laudatur pariter *Zonaras in Canones Anaſtaſimos Damaſceni* ab Allatio in Syntagmate *De Georgiorum Scriptis* pag. 417. ex quibus fragmenta quædam edidit Jacobus Gretſerus ſub initium Libri quinti *De ſancta Cruce*: & in *Octoeuchum ejusdem Joannis Damaſceni Expoſitio Pulcherrima*, ab eodem Allatio in *Symmictis* pag. 453. Extat autem in Bibliotheca noſtra Lugduno-Batava, inter MSS. Codices Græcos à Voſſii hæredibus emptos, Codice 103. *S. Joannis Damaſceni Cantica*, ſive *liber qui dicitur Octoechus vel octo tonorum cum Prolegomenis & Commentariis Theodori Prodromi & Johannis Zonaræ.* Et ibidem Codice 135. *Johannis Zonaræ ad Manuelem Comnenum Imperat. quinquaginta quæſtiones cum earum ſolutionibus.* Vnde concludimus vixiſſe usque ad annum 1144. Joannem Zonaram, cum anno 1143. Imperium Orientis, Manuel Comnenus obtinuerit tantum.

Servatur etiam in Regia Galliar. Bibliotheca Ἰωάννȣ Μοναχȣ̃ καὶ Πρωτοασηκρῆτις, τȣ̃ Ζωναρᾶ Κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, ȣ̃ ἡ ἀκροστιχὶς, ΥΣΤΑΤΟΣ ΗΧΟΣ ΥΣΤΑΤΟΝ ΠΛΕΚΕΙ ΜΕΛΟΣ. Huic ſubduntur, Νικηφόρȣ Πατρικίȣ κ. Ἀνθυπάτȣ Μιτυληναίȣ στίχοι καταβάσιοι ιβ'. εἰς τὴν ποσότητα τῶν ιβ' μηνῶν. Μὴν Σεπτέμβριος &c. Idem in Imperatoris Bibliotheca Viennenſi, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Codice CCLIII. num. 14. ut habet Lambecius tomo ſeu libro 5. Commentariorum ejusdem Bibliothecæ pag. 161. & 335. ubi obſervat illum eſſe impreſſum tomo XII. Magnæ Bibliothecæ Veterum Patrum, Græco-Latina editionis Pariſienſis pag. 358. & 359. ſed Latinè tantum & in fine mutilum. Integrum autem Græcè & Latinè cum Notis apud Cotelerium tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, p. 465.

Quatuor prætereà Zonaræ laudantur Opuſcula à Leone Allatio in Diatriba *De Symeonibus* in Syllabo iſtorum certorum authorum, ex quibus vel *Vitæ Sanctorum, vel Encomia* conſtant, apud Symeonem Metaphraſtem, pag. 256. *Joannis* ſcilicet *Zonaræ in Crucis adorationem*, pag. 95.

95. Λόγος εἰς τὴν Σταυροπροσκύνησιν, hoc initio: ἤρετό μέ τις πρόβλημα τοῦ ἐκ πνεύματος &c.

Vita Sancti Silveſtri pag. 101. βίος τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, hoc initio: Οἱ μὲν σεπτοὶ καὶ θεόπται Ἀπόστολοι. Proinde alia eſt Vita ejusdem Sancti Silveſtri à Combefiſio edita, cujus initium aliter concipitur.

In Domini occurſum pag. 105. Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Σωτῆρος, cujus hoc initium: Πάλιν τοῖς Εὐσεβέσι πανήγυρις, καὶ πάλιν μυστήριον ἕτερον &c.

Denique *in Sanctum Sophronium Hieroſolymorum Antiſtitem* pag. 101. Εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον, hoc initio: Οἱ τοῖς θείοις καὶ μακαρίοις Πατράσι συγγράψαντες τὰ ἐγκώμια &c.

Scribit Lambecius Libro 4. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 17. ſervari in eadem Bibliotheca *Zonaræ* vel authoris alterius *Pamphraſis XXXIII. in totidem Sancti Gregorii Nazianzeni Carmina*, de quorum authore nondum liquet, inquit idem Lambecius, quem tamen Zonaram pag. 244. nominat, dum de hoc MS. Codice Theologico Græco 102. loquitur. Niſi ſint Nicetæ Davidis Paphlagonis, quem Δαδύβρου ſcilicet Epiſcopum nominatum, inquit, David Hæſchelius in deſcriptione Bibliothecæ Auguſtanæ pag. 46. Cujus Commentarius in Sancti Gregorii Nazianzeni Tetraſticha & Monoſticha latinè verſa editus eſt ab Hercule Phalleo Imolæ anno 1588. vel potius Joannis Zonaræ, qui non ſolum Sancti Gregorii Nazianzeni Tetraſticha, verum etiam alia non pauca, partim ejusdem partim diverſi generis monumenta antiqua Commentariis atque Paraphraſibus ſuis illuſtravit.

Enimverò præter ſuprà laudata Joannis Zonaræ Opera, in Bibliothecis paſſim circumſeruntur, *Epiſtolæ dogmaticæ* continentes obſcuriorum locorum ſacræ Scripturæ explicationem, *numero ſex & quinquaginta*: quarum ſeriem & argumenta deſcribit Petrus Lambecius Lib. 4. *Bibliothecæ Cæſareæ*, loco citato. Illas quidem Joanni Zonaræ quidam Codices, alii Michaeli Glycæ adſcribunt, adeo ut hactenus incertum maneat, utrius illæ ſint. Tametſi in eam videatur concedere ſententiam Leo Allatius Libro *contra Creigtonum* pag. 544. ut Glycæ potius ipſas tribuat, quam Zonaræ, ubi ita ſcribit. Hæc & alia Michael Glycas Epiſtolà ſatis prolixà ad Joannicium Monachum &c. Hujus etiam Epiſtolam de hac eadem re ſe legiſſe ſcribit Caſaubonus Exercitat. in Baronium XVI. num. XLIX. ſed ſub nomine Zonaræ editam, quam Glycæ eſſe „Codices antiqui repræſentant. „Cujusnam „vero ſint iſtæ Epiſtolæ, quæ ſub nomine Gly„cæ & nomine Zonaræ in Manuſcriptis præ„ſtant, alius erit diſſerendi locus. Vtinam viri „doctiſſimi & in re Veterum libraria peritiſſimi, „extaret ſuper hac difficultate Diſſertatio, quæ nos ab hac inquiſitione levaſſet.“ Certe Zonaræ adſcribit Codex Regius 2813. ſed recentiore manu ſcriptus, anno ſcilicet Mundi juxta Græcos VI. M. DCCCCXCVI. Chriſti M. CCCC LXXXVIII. Indictione II. hoc titulo: Ἐπιστολαὶ κυροῦ Ἰωάννου Ζοναρᾶ καὶ Πρωτοασηκρῆτις καὶ Δρουγγαρίου τῆς βίγλης. Continet porro hic Codex XLV. duntaxat Epiſtolas, quarum prima Joanni Sinaitæ inſcribitur, penultima verò quæ eſt XXXVIII. in indice Lambeciano, videtur eſſe Manuelis Comneni Imperatoris, ſcripta videlicet ut inſcriptio præfert: Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Ἀλυπίῳ τῷ ἐγκλείστῳ. Εἰ χρὴ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην ἀπεῤῥόπαιον ἡγεῖσθαι παντάπασιν. Initium vero illius eſt, τὰ τῆς μαθηματικῆς &c. Ad calcem denique Regii Codicis eorum nomina deſcribuntur, quorum authoritatibus Epiſtolarum Scriptor uſus eſt: Συγγράψαντες καὶ συμμάρτυρες τῆς βίβλου αὐτοὶ, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ μέγας Βασίλειος. Γρηγόριος Νύσσης, Ἰωάννης ὁ Χρυσοῤῥήμων. ὁ μέγας Ἀθανάσιος. ὁ Κύριλλος. ὁ μέγας Ἐπιφάνιος. Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Γρηγόριος ὁ Διάλογος. Ἀνδρέας Κρήτης. Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ Ἀπόστολοι. Νικηφόρος Πατριάρχης. σὺν τούτοις καὶ Μωσῆς καὶ Δαβὶδ, καὶ τις ὁ Φωτίσων τούτοις, καὶ Μάρτυς ἀψευδὴς, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ex hiſce Epiſtolis aliquot edidit Bonaventura Vulcanius in Notis ad Sanctum Cyrillum *Contra Anthropomorphitas*, quem edidit anno 1605. Lugduni Batavorum in 4. Verum ex Codice quem Georgius Douza Conſtantinopoli attulerat, recenti & parum fidà manu, ut ipſe teſtatur, exſcripto, qui Joannis Zonaræ nomen præferebat. Extatque in Bibliotheca Lugduno-Batava, ut notat Fridericus Spanhemius in Catalogo hujus Bibliothecæ impreſſo 4. Lugduni Batavorum, apud Elzevirios anno 1674, pag 413. Cod. 9. & Cod. 23. pag. 414. Præterea Zonaræ adſcribuntur iſtæ Epiſtolæ in Codice MS. Regio 2813. ut conſtat ex ſupra dictis. Continentur quoque ejusdem Zonaræ *Epiſtolæ XLVI.* cum aliis nonnullis, in MS. Codice Claromontani Collegii Pariſienſis Societatis Jeſu, non minus quam in Codice Regio, ut habet Gerardus Joannes Voſſius in Addendis ad Librum 2. *De Hiſtoricis* Græcis, pag. 541. Verum Codices duo MSS. Cæſarei quos laudat Lambecius Lib. 4. pag. 152. & 157. quorum prior L. alter autem LVI. Epiſtolas continet, Michaelem Glycam authorem præſerunt, hoc Lemmate: Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ, εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας γραφῆς. Laudantur etiam a Geſnero in *Bibliotheca* ſub nomine Glycæ, ut & a Davide Hæſthelio ex Bibliotheca Auguſtana eodem titulo, Cod. 75. & a Jacobo Pontano qui priores duas Latine edidit. Sed & ad calcem Codicis Cæſarei poſterioris hæc ſcribuntur: Τοῦτο βιβλίον ὑπάρχει Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ. Haſce verò Epiſtolas, ſub no-

nomine Zonaræ ſive Glycæ promiſcuè, ſemper laudat Allatius Lib. 2. *De conſenſu utriusque Eccleſiæ* cap. 18. num. 17. Lib. 3. cap. 15. num. 8. cap. 16. num. 24. cap. 18. num. 8. Et *contra Creigthonum* pagg. 541. & 544. in quibus quidem locis quasdam ex iis integras exſcripſit: ita ut cum ſcribebat, cujus eſſent non omnino ipſi pro indubitato haberetur. Id tantum conſtat, harum authorem juxta Dufrenium vixiſſe ſub Manuele Comneno, ex viris primariis Aulæ Conſtantinopolitanæ, quibus aliquot inſcribuntur: inter quos unus Joannes Ducas Magnus Hetæriarcha & Sebaſtus, cujus præ cæteris, ut alios taceam, mentio occurrit apud Nicetam in *Alexio Manuelis filio*, num. 7. & 9. Alter Manuel Comnenus Sebaſtocrator, qui non alius eſt ab eo, cujus pariter meminit Cinnamus Lib. 5. n. 14. & 15. Hæc Dufrenius, qui inſigniter fallitur, nam Scriptor illarum circa annum 1450. vel 1440. vixit & floruit.

„ Neque Joannes Ducas Magnus Hetæriar-
„cha & Sebaſtus, eſt ille cujus præ cæteris, ut
„alios taceat, mentio occurrit apud Nicetam in
„Alexio Manuelis filio num. 7. & 9. Nec alter
„Manuel Comnenus Sebaſtocrator eſt idem
„cum eo, cujus pariter meminit Cinnamus lib. 5.
„Num. 14. & 15. Joannes autem Ducas de quo hic agitur, eſt Joannes Ducas, qui ſcripſit *Hiſtoriam illam Conſtantinopolitanam*, quando Conſtantinopolis a Mahumete II. Turcarum Rege expugnata eſt, eaque illis imperii eſſe ſedis incepit, quod erat anno Hegiræ DCCCLVII, Chriſti autem MCCCCLIII. quo vivebat ille *Ducas* ex inclyta Ducarum familia oriundus, qui de geſtis Turcarum adverſus Græcos & Conſtantinopoli ſubactâ Commentarium reliquit, MS. Græcè in Bibliotheca Chriſtianiſſimi Francorum Regis, quem una cum verſione ſuâ latinâ V. C. Iſmael Bullialdus in corpore Byzantinæ hiſtoriæ edendum promiſit, de quo Gerardus Joannes Voſſius Lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 19. p. 492. editionis ultimæ 1651. Lugduni Batavorum in 4. Extant inter Epiſtolas Græcas Michaelis Glycæ, Epiſtolæ duæ ad hunc Joannem Ducam, nempe 21. & 52. de quibus nos ad annum 1460. in *Joanna Duca* diximus. Item Epiſtola 39. quæ creditur Scripta ad *Manuelem Comucnum Sebaſtocratorum* de qua Ducangius ſupra, non habet inſcriptionem in MSS. Codd. Cæſareis, ſed eſt *Apologeticus* quo ſe defendit Michael Glycas, quod Scriptum quoddam Manuelis Comneni Imperatoris, ſibi in manibus traditum, ad quendam Monachum miſiſſet. Si autem Epiſtola habeatur ſcripta ad *Manuelem Comnenum Sebaſtocratorem*, id intelligendum eſt, de aliquo Manuele Comneno, qui tunc temporis inter Græcos, id eſt circa annum 1450. vel 1460, ætate Michaelis Glycæ floruerit & id nomen habuerit, non autem de Seniore aliquo.

Hæc nos utplurimum verbotenus ex Carolo Dufreſnio in Præfatione ad ſuam editionem *Chronici* ſeu *Annalium Joannis Zonaræ*, cui tamen Petrum Lambecium lubenter præferimus, ejusque ſententiam amplexi, has Epiſtolas potius Michaelis Glycæ, qui Conſtantini Palæologi ætate floruit, eſſe credimus. Sed ſi ejusmodi Epiſtolæ, ad quem ſpectent, incertæ ſint: ſuppetunt in earum Supplementum alia duo Opera Joannis Zonaræ, quæ Dufrenium fugerunt. Hæc ſunt ejusdem *Explicatio in Cantica & in Pſalmos Graduum*, quæ MSS. habentur in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Cod. 112. cujus in Catalogo legimus ita ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini pag. 61. *Joannis Zonaræ Commentarii in ἀναστασίμους κανόνας Damaſceni. Ejusdem Explicatio in Cantica & in Pſalmos graduum.*

Laudatur præterea *Ejusdem Zonaræ Lexicon*, de quo ita Joſephus Scaliger in Epiſtola ad Iſaacum Caſaubonum, quæ eſt XLVIII. inter Scaligerianas editas: „*Ego quoque videor mihi non inutiliter Zonaræ Lexicon tractare, quod eſt in Libris*" *soceri tui* (Henrici Stephani) *ſi per te & affinem*" *tuum Paulum Stephanum, ejus uſura brevis mihi*" *contingat.*" Extat Græcè MSS. Philologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Codd. 32. 154. 322. ut teſtatur Daniel de Neſſel in *Breviario & Supplemento Commentariorum Lambecianorum* De Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, in *Actis Eruditorum* Lipſiæ, menſis Octobris 1692. p. 496. Meminit denique Jacobus Pontanus in *Præfatione ad Hiſtoriam Jo. Cantacuzeni*, Poëmatum Joannis Zonaræ *De proceſſione Spiritus Sancti*, quæ a Genebrardo in Latinam Linguam converſa eſſe obſervat. Sed iſta cum in omnibus ferme Bibliothecis exactiſſimâ adhibitâ diligentiâ conquiſierit Ducangius, nec reperit, nec ubi & in quo Genebrardi volumine edita ſint, à viris Lutetiæ Pariſiorum doctioribus reſcire potuit. Sic porro Pontanus: *Zonaram fuiſſe Schismaticum teſtari poſſunt ejus Poëmata de proceſſione Spiritus Sancti, & alia adverſus Latinos compoſita, quæ Genebrardus dum converteret, ſe criminationes illas omiſiſſe narrat.* Quæ quidem ipſiſſima Pontani verba exſcripſit Allatius in Creigthonum, pag. 346. Hæc de Scriptis tam impreſſis, quam Manuſcriptis Joannis Zonaræ, cujus mortis annum diemque, neſcire nos fatemur. De illo Bellarminus & Labbeus, quisque in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ſed parcè admodum. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 955. verbo *Joannes Zonaras.* Joſias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Geſneri, ibidem. Hieronymus Wolfius in Præfatione ad editionem ſuam *Annalium Joannis Zonaræ.* Carolus Dufrenius Cangii Dominus, in editione ſua Græco-Latinâ eorundem Annalium ultimâ, Pariſiis ex typographia Regia anni 1686. quem in compendium redactum fere ſemper ſecuti ſumus. Petrus Lambecius Libro 4. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 17. & in Catalogo Scriptorum, pag. 244. & 258. Lib. 3.

pag.

pag. 39. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 247. Lib. 5. pag. 275. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi, pag. 355. & 365. Libro 8. pag. 558. & alibi.

1110 PETRVS ALFONSVS, Moiſes antea vocatus dum Judaiſmum profiteretur, gente ut videtur Hiſpanus, anno Chriſti 1106. *Æræ* autem Hiſpanicæ 1144. menſe Julio, ſalutaribus Baptiſmi aquis in ipſo Sancti Petri Apoſtolorum Principis feſto tinctus, Petri nomen hanc ob rem aſſumpſit: atque ab Alphonſo Hiſpaniæ Rege ad baptiſmi fontem ſuſceptus & oblatus, ejusdem nomen pro cognomine accepit. Converſus ad Chriſti fidem, claruit circa annum 1110. ob peritiam in humanis atque divinis litteris. Scripſit ſub nomine Petri & Moſis *Dialogum adverſus Judæos*, quæ duo erant ipſius tum Judæi rum Chriſtiani nomina, hoc Opuſculo in duodecim titulos ſeu partes diſtributo, de quo loquuntur Labbeus & Bellarminus, uterque in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ubi de illo pluribus. *Dialogus* autem iſtius Alfonſi *adverſus Judæos* editus eſt ſeorſim Coloniæ anno 1536. apud Joannem Gymnicum, ac ſæpius in Bibliothecis Sanctorum Patrum diverſæ editionis. Extat MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca S. Benedicti, Cod. 295. & Pembrochiana Cod. 144. & privatim in Bibliotheca Gualteri Copi Cod. 91. In Pariſienſibus celebrioribus Regia, Colbertina, Victorina, Longipontana, & alibi. Scripſit etiam Opuſculum inſcriptum, *Clericalis Diſciplina* MS. in Bibliotheca Regia Galliarum, Cod. 4264. Incipit, *Dixit Petrus Alfonſus ſervus Chriſti Jeſu, compoſitor hujus, Gratias ago Deo qui primus eſt ſine principio &c.* Item MS. in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Codice 798. & in Victorina Pariſienſi Canonicorum Regularium Auguſtinianorum Littera B. 13. Idem Opus *Clericalis Diſciplina Petri Alfonſi*, MS. in Anglia Oxoniæ in Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti Cod. 12. & Cantabrigiæ in Bibliotheca S. Benedicti Codd. 85. & 292. & Sancti Petri Cod. 18. Denique ſcripſit *Logicam* quæ MS. extat in Bibliotheca Galliarum Regia, Cod. 6279. In 4. qui 300. & amplius annorum eſt. Incipit, *Dialectica eſt ars artium, ſcientia ſcientiarum, ad omnium habituum principia viam habens &c.* Hanc Petri Alfonſi *Dialecticam* olim in Linguam Græcam tranſtulit Georgius ille Scolarius ſeu Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus, cujus ita translatæ Excerpta profert Petrus Lambecius Libro 8. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 385. ubi de Codice quodam Hiſtorico Græco hujus Bibliothecæ quo continentur Excerpta miſcellanea ex diverſis variorum authorum Scriptis. Illic num. 4. à fol. 17. pag. 1. usque ad fol. 25. pag. 2. *fragmentum ex Dialectica Magiſtri Petri Hiſpani interprete Georgio Scholario*, cujus titulus & principium: Ἐκ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Μαΐστωρος Πέτρου τοῦ Ἰσπανοῦ, ἑρμηνευθὲν παρὰ τοῦ Σχολαρίου. Διαλεκτική ἐστι τέχνη τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν &c. de qua infra ſuo loco in *Georgio Scholario* dicemus. Hæc ad Supplementum Bellarmini & complementum Operum Petri Alfonſi, de quo loquuntur Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 2. pag. 234. Labbeus & Bellarminus, locis allatis. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus*, ſeculo XII. ubi *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* agit.

HILDEBERTVS DE LAVARDINO, Berengarii primum itemque Sancti Hugonis Cluniacenſis Abbatis Monachus poſtea & diſcipulus, cum ſub duobus hiſce Magiſtris, divinis & humanioribus litteris excultus, inter condiſcipulos alios clareſceret, primum Scholæ Cænomanicæ Canonicorum Magiſter, hinc Archidiaconus, poſteaque in Hoëli locum Epiſcopus Cenomanenſis factus, huic Eccleſiæ per annos XXVIII. ab anno nimirum 1098. ad 1125. præfuit. Ita Ordericus Vitalis Scriptor coævus & qui Hildebertum noverat Lib. X. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* pag. 770. his verbis. His temporibus (1098.) Venerabilis vitæ Hoëlus genere Brito, Cænomannorum Epiſcopus defunctus eſt. Helias autem Comes Goiffredum Britonem Decanum ejusdem Eccleſiæ ad Epiſcopatum elegit, ſed præveniens Clerus Hildebertum de Lavardeio Archidiaconum in cathedra Pontificali reſidere compulit, & altæ vocis cum jubilatione tripudians cantavit *Te Deum laudamus*, & cætera, quæ uſus in electione Pontificis expoſcit Eccleſiaſticus. Quod Helias ut comperit, valde iratus, reſiſtere voluit. Sed Clericis dicentibus illi, electionem tuam Eccleſiaſticæ præferre non debes electioni, reveritus, quia Deum timebat, ſiluit: & ne lethale in membris Eccleſiæ ſchiſma fieret, Canonicis conſenſit. Idem. Hildebertus autem poſt mortem Giſleberti Turonenſis Archiepiſcopi, à Clero & populo electus eſt. Hic manſuetus fuit ac religioſus, & tam divinarum quam ſecularium eruditioni ſcientiarum ſtudioſus, noſtris temporibus incomparabilis verſificator floruit, & multa carmina priſcis poëmatibus æqualia vel eminentia condidit, quæ fervidus calor Philoſophorum ſubtiliter rimari appetit, ac ſuper aurum & topazion ſibi conſcribere diligenter ſatagit. Eleganter enim & ſapienter loquitur de Chriſto & Eccleſia, de corpore & anima, de geſtis Sanctorum & virtutibus eorum, de laude virtutum & vituperatione vitiorum. A Romanis Cardinalibus, qui frequenter Galliarum plagas adeunt, quia manſuetos illic & obedientes ſe reperiunt, plurima Hildeberti carmina Romam transferuntur, quæ dicacium ſcholis & didaſcalis Quiritum admiranda cenſentur. Hic ſacer Hexos ferè XXXV. annis Præſulatus officium exercuit, ſtudiisque bonis docendo & faciendo ſpecialiter inſtitit. Eccleſiam Sancti Gervaſii, ubi corpus eximii Confeſſoris Chriſti Juliani requieſcit, multis modis laudabiliter decoravit, 1110

quam poſtmodum tempore Guinmari Britonis ſucceſſoris ſui, qui alio nomine Guido de Stampis appellatur, dedicavit. Verum peccatis exigentibus, quam bonorum exercitatio affatim decoravit, variiſque ad honorem Dei ornamentis dilavit, poſt VIII. annos dedicationis, incendium quo magna pars urbis conſumpta eſt, deturpavit horribilique modo devaſtavit. Idem. Ordericus Vitalis Libro XII. pag. 882. Anno ab incarnatione Domini 1125. Calixtus Papa defunctus eſt. Eadem etiam ſeptimana, qua Calixtus Papa hominem exceſſit, Giſlebertus Turonenſis Archiepiſcopus, qui pro Eccleſiaſticis negotiis Romam perrexerat, illic obiit. Quod audientes Turonici, Hildebertum Cenomanenſem probatum Præſulem ſibi aſciverunt, & Honorii Papæ permiſſu, gaudentes in Turonicæ Metropolis cathedram tranſtulerunt. Ibi fere VII. annis honorificè vixit & ſubjectis profecit, Cænomanis verò Guinmarum Britonem Epiſcopum conſecravit. Quibus ex verbis coævi Scriptoris, Hildebertum conſtat fuiſſe Turonenſi Eccleſiæ anno 1125. præfectum, obiiſſe anno 1132. die 18. Dec.

Ex his autem Hildeberti Laudibus ampliſſimis ab Orderico Vitale profuſis, injurius plaoe Baronius illi eſt ad annum 1088. *Annalium*, dum quæ de effræni Adalberti cujuſdam Cenomanenſis Archidiaconi impudicitia habet Epiſtola 279. Ivo Carnotenſis Epiſcopus, in Hildebertum probiſſimum incautus confert. Amicus autem intimus fuit S. Anſelmo Cantuarienſi Epiſcopo Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus, uode Aoſelmus Librum XII. & ultimum ſuorum Opuſculorum *De proceſſione Spiritus Sancti adverſus Græcos*, quem paulo aote mortem anno 1106. vel 1107. conſcripſerat, rogatu Hildeberti Cenomannorum Epiſcopi compoſuit, ut teſtatur Guillelmus Gemmeticenſis *Hiſtoria Normannorum* lib. 6. cap. 9. pag. 265. Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus præſens fuit privilegio Paſchalis II. Papæ, ſuper controverſia inter Abbatem de Carnoto & Cluniacenſem Eccleſiam pro Eccleſia Sancti Dionyſii de Nogento, dato Saviniaci anno 1107. nctavo Kalendas Junii. Anno eodem 1107. Hildebertus Henrici Angliæ Regis & Normanniæ Ducis injuriis divexatus, Romam perrexit, ſuppetias à Paſchali Pontifice quem in Gallia hoc anno viderat, ſibi ferri poſtulaturus. Domum reverſus, in carcerem datus eſt, atque accuſatus variorum criminum, poſtulante Henrico Rege, ut innocentiam ſuam probatione per ignem demonſtratam daret. Iſtiusmodi vero conditionem, ab Ivone Carnotenſi admonitus, nequaquam ſubire voluit. Apud Ægydium Brii *Hiſtoria Perticenſium & Alenzoniorum Comitum* lib. 3. legitur, ut Hubertus Capreolus, Rotroci Perticenſis Dapifer, Nogenti quod vulgò *le Rotrou* dicitur, in vinculis illum detinuerit. *Epiſtola ipſius LXXXIII. Liber ſeu Proſa de Natali Domini. Verſus de Myſterio & ordine Miſſæ, ſeu De Concordia Veteris & novi ſacrificii. Sermo in illud Iſaiæ XXXV.* Tunc aperientur oculi cœcorum &c. *Sermo in illud Lucæ XII.* Gui multum datum eſt, multum quæretur ab eo &c. *Sermo Synodicus ad Paſtores.* Hæc Opuſcula hactenus enumerata, habentur in omnibus *Bibliothecâ Sanctorum Patrum* Pariſienſibus editionibus, quæ plurimæ ſunt, & in ultima maxima Lugdunenſi, XXVII. volum. comprehenſa anni 1677. tomo XXI. pag. 119. & ſeqq.

Extant in Bibliothecis Codices MSS. Epiſtolarum Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, in quibus aliæ nonnullæ atque aliæ ab editis Epiſtolæ reperiuntur. Nimirum inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 1094. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, litera F. Codice 57. Ibidem Codice 1872. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera A. 2. Codice 15. n. 42. & 43. Hildeberti Epiſcopi Epiſtolæ duæ, pagg. 82. & 85. 86. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 146. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis apud Cantabrigiam. Codice 9. Claſſis a dextra, Serie ſuprema. Ibidem Codice 1558. in Codicibus MSS. Collegii S. Benedicti Codice 291. num. 1. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium Bibliothecarum, Codice 6385. in MSS. Codicibus Caroli Theyeri Codice 15. *Epiſtola Hildeberti Epiſcopi & ſermones ejuſdem & narratio de genealogica Salvatoris noſtri.* Inter MSS. Codices Bibliothecarum Hiberniæ, Codice 468. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis Codice 328. num. 6. Litera G. Et ibidem Codice 504. in MSS. iiſdem litera I. Codice 364. num. 2. Item in Cottoniana bibliotheca ſub Veſpaſiani effigie litera D. Codice 19. num. 9. Denique inter MSS. Codices Theologicos Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, Repoſitorio Theologico III. Serie 4. in quarto Codice 32. *Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi Epiſtolæ & Sermones*, ut habet Joachimus Fellerus in Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ pag. 130. edito Lipſiæ a. 1686. in 12.

Ejuſdem Hildeberti Epiſtola ad Reginaldum Cantuarienſem Monachum edita eſt à Mabillonio, tomo I. *Analectorum* pag. 293. quam habuit ex MS. Codice Cottonianæ bibliothecæ ſub effigie Veſpaſiani, litera E. Codice 3. num. 14. ſub finem Codicis. *Ejuſdem Hildeberti ad diverſos de diverſis argumentis Epiſtolæ IX.* editæ à Luca Dacherio ex MS. Codice Epiſtolarum Hildeberti, Tomo IV. *Spicilegii* à pag. 244. ad 257. Item Tomo XIII. *Spicilegii* pag. 295. *Marbodus Redonenſis Epiſcopus reſpondet Hildeberto Cenomanenſi Epiſcopo*, qui illum conſuluerat de viro, à quo uxor debitum thori poſtulabat, licet ipſe votum Monaſticæ vitæ de conſenſu ejus emiſiſſet. Denique nos anno 1677. conferentes Epiſtolas Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi editas cum MS. Codice Abbatiæ Fulcardi montis in Normannia, reperimus *Epiſtolas XV. ad diverſos de diverſis argumentis*, non editas; quas à nobis datas anno 1677.

Lu-

Digitized by Google

Lucas Dacherius edidit Tomo XIII. *Spicilegii*, nimirum poſt Indices tres generales ad Tomos tredecim *Spicilegii*, ſupplemento adjecto p. 260. & ſeqq.

Ejusdem *Vita S. Hugonis I. Abbatis Cluniacenſis*, præceptoris ſui, quam Cluniaci Manuſcriptam extare, author eſt Arnoldus Wion, edita eſt Lutetiæ Pariſiorum anno 1614. in folio, *Bibliotheca Cluniacenſis* col. 413. quam procurarunt Martinus Marrier & Andreas du Cheſne.

Vita Sanctæ Radegundis Reginæ extat MS. apud eundem Mabillonium, qui Prologum ejus edidit Tomo 2. *Analectorum* pag. 296.

Poëma elegans ſeu Epitaphium in Berengarium exhibet Guilielmus Malmesburienſis, Lib. 3. *De Geſtis Regum Anglorum* fol. 64. & ex eo Baronius ad annum 1088. *Annalium Eccleſiæ*.

Idem ſcripſit *Vitam Sanctæ Mariæ Ægyptiacæ* carmine eleganti, cujus meminit Henricus Gandavenſis *De Viris illuſtribus* cap. 8. his verbis. *Hildebertus ex Cenomanenſi Epiſcopo Archiepiſcopus Turonenſis, qui claruit tam proſa quam metro, ſcripſit eleganti metro vitam Mariæ Ægyptiacæ:* ubi alia etiam quæ poſteritati mandavit, ſubjungit. Extat hæc Vita MS. inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 951. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera E. Codice 28. num. 4. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1604. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 137. num. 4. Item in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Vitellii litera A. Codice XII. num. 19. *Vita S. Mariæ Ægyptiacæ per Hildebertum, verſibus.* Num. 20. *Ejusdem Epiſcopi verſus de XII. plagis Ægypti.* Denique inter MSS. Codices Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, Repoſitorio Theologico II. Serie II. in folio Codice 29. num. 5. *Hildeberti Epiſcopi Cenomanenſis carmen de vita S. Mariæ Ægyptiacæ.* Ejusdem *carmen prolixum de Sacramentis*, ut habet Joachimus Fellerus in Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ pag. 109. edito Lipſiæ anno 1686. in 12. Cum autem anno 1679. Codices MSS. Bibliothecarum Belgii excuterem, vidi quoque Vitam hanc MS. in Bibliotheca Altenſi Ordinis Ciſtercienſis diœceſeos Leodienſis, una compactam cum Algeri Leodienſis Scholaſtici libris tribus *De juſtitia & miſericordia Dei* nondum editis, Cod. in 8.

Extant quoque *Poëmata varia ejusdem Hildeberti* MSS. in Bibliothecis. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 951. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera E. Codice 28. num. 2. *Hildeberti de mundi & primi hominis creatione, carmine.* Num. 3. *de verbo incarnato verſibus.* Num. 4. *de Maria Ægyptiaca verſibus.* Num. 5. *Expoſitio Miſſæ ab Hildeberto verſificata.* Item Codice 2742. in MSS. ſupra M. 4. Art. Codice 143. Num. 8. *Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi Liber de Officiis & Myſteriis Miſſæ, verſibus hexametris & pentametris exaratus*, pag. 154. Ibidem Codice 4050. in MSS. Codicibus Hattonianis Codice 31. Num. 9. *Hildebertus Epiſcopus Cenomanenſis de concordia veteris ac novi ſacrificii, verſibus.* Num. 10. *liber præfigurationum Chriſti & Eccleſiæ verſibus Hexametris.* Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, Codice 714. in Codicibus MSS. Collegii Sidney-Suſſex K. III. Codice 6. num. 1. *Sancti Hildeberti verſus de Explanatione Miſſæ.* Num. 2. *Ejusdem verſus de corpore & Sanguine Domini.* Num. 3. *Ejusdem verſus de baptiſmate.* Num. 4. *Ejusdem verſus, quare non copulantur in conjugio Conſanguinei.* Ibidem Codice 1351. in MSS. Codicibus Collegii Sancti Benedicti Codice 74. num. 1. *Hildebertus de Sacramentis.* Inter MSS. Codices Eccleſiæ Metropolitanæ Eboracenſis Codice 42 num. 6. *Hildeberti carmina de Veteri & Novo Teſtamento.* Inter MSS. Codices Cottonianæ Bibliothecæ, ſub effigie Veſpaſiani litera B. Codice 13. num. 14. *Verſus Hildeberti Epiſcopi in quaſdam hiſtorias Veteris Teſtamenti, præſertim libri Geneſeos.* Ibidem litera D. Codice 5. num. 2. *Poëmata quædam ſacra Hildeberti.* Ibidem ſub effigie Titi littera D. Codice 24. num. 6. *Verſus Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, de corpore Chriſti, de Sancto Nicolao, de Sancto Zoſima & Sancta Maria Ægyptiaca &c.* Ibidem ſub effigie Cleopatræ litera C. Codice 1. *Varia Poëmata miſcellanea, præſertim de argumentis hiſtoricis ex Sacra Scriptura petitis, Hildeberti Cenomanenſis.* Ibidem ſub effigie Fauſtinæ, in MSS. Codicibus nondum in loculis repoſitis Codice 13. num. 3. *Verſus Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, de Explanatione Miſſæ, cum verſibus aliis.* Hæc diffuſe de Opuſculis & MSS. Codicibus Hildeberti Cenomanenſis primum Epiſcopi, tandemque Archiepiſcopi Turonenſis.

Opuſcula quoque proxime ſequentia & enumeranda in lucem produxit & cum notis edidit Jacobus Hommey amicus noſter, Ordinis Eremitarum divi Auguſtini, in ſuo *Supplemento Patrum*, Pariſiis 1684. in 8. impreſſo, ex MS. Codice Collegii Sorbonici, ejusmodi Opuſculorum Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, nimirum, *Librum de querimonia conflictu Spiritus & carnis* pag. 421. *Librum de concordia Veteris & Novi Teſtamenti metricum* pag. 441. *Orationes aliquot Theologicas & Rythmos ſacros* pag. 446. *Librum elegiacum de exilio ſuo* pag. 453. *Librum metricum de Vrbe Roma, duabus conſtantem partibus, 1. de Roma diruta, 2. de Roma reparata* pag. 450. *Alia miſcellanea metrica, videlicet de Sacramentis, de utraque parte Altaris, de tribus Miſſis in Natali Domini &c.* Neque Galli ſoli Opuſculis Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi evulgandis, operam ſuam contulerunt: Sed & Germani quoque Symbolam ſuam iis adjecerunt. Caſpar Barthius in *Adverſariorum* Libris LX, anno 1624. Francofurti in folio editis, Libro XXXI. cap. XIII. profert *Martyrium ſeu Agonem Sanctæ Agnetis Virginis & Martyris*, ab Hildeberto Cenomanenſi Epiſcopo, carmine elegiaco conſcriptum col. 1449. & ſqq. quod ipſi dono dederat, à ſe ex MS. Codice deſcriptum, Heribertus Roſweidus Soc. Jeſu Theologus, vir præclarè de literis ob inſignia Ope-

ra quæ in lucem edidir, meritus. Item ab anno quoque 1637. Andreas Rivinus nonnulla Hildeberti Opuſcula ex MSS. in apricum protraxit, ex cujus *Apparatu* Chriſtianus Daumius *Sermonem illum* qui in editione ulrima *Centeſimus* eſt, & pag. 723. legirur, repetiit: & Sanctorum Patrum Veteruinque Eccleſiæ Doctorum aliquot, qui oratione ſolutâ ſcripſerunt, Homiliis ac Meditationibus in Feſtum Nativitatis Jeſu Chriſti abs ſe anno 1670. Cygneæ junctim evulgatis, pag. ſcilicet 209. inſeruit. Omnia denique *Venerabilis Hildeberti, Cenomanenſis primum Epiſcopi, deinde Turonenſis Archiepiſcopi Opera*, tam edita quam inedita, ex MSS. Codicibus plusquam XL. collecta & collata, cum Opuſculis Marbodi Redonenſis Epiſcopi, ſtudio & labore Domini Antonii Beaugendre, hominis octogenarii, Presbyteri & Monachi Ordinis D. Benedicti, è Congregatione S. Mauri, edita Pariſiis apud Laurentium le Conte anno 1708. in ſolio.

Hanc ergo provinciam ſibi aſſumpſit Octogenarius ſenex, ſtrenueque ornavit, qui tantam Scriptorum majorum minorumque ab Hildeberto profectorum copiam nunc exhibet, quantam ante ipſum nullus collegiſſe deprehenditur: id quod labore multorum annorum, indeſeſſoque ſtudio aſſecutus eſt. Editioni autem ſuæ præmiſit Antonius Beaugendre *Vitam Hildeberti*, ex ſcriptis ejus & Veterum monimentis à ſe collectam, quam hic compendii cauſa omittendam arbitramur, ut ad Opera editionis hujus veniamus.

Primum locum *Epiſtolæ* ejusdem obtinent, quarum cum antea *Octoginta tres* tanrum numeratæ fuerinr, hic Editor *triginta novem* additis, centum & viginti unam publici juris facit. Et ſingulas ſane ad tredecim MSS. Codicum optimæ notæ fidem recenſuit, varias lectiones obſervavir, argumenta plura enodavit: quo tempore dictatæ, & ad quos directæ fuerint annoravit, noriſque eas, ubicunque viſum fuit, eruditis ſolerter inſtruxit. Subſequuntur deinde *Sermones Hildeberti centum & quadraginta*, cum antea tres ſolum in variis editionibus *Bibliotheca Patrum* reperirentur. Hos excipiunt varia ejus Opuſcula ſoluto ſermone compoſita, quorum agmen ducit *Vita S. Radegundis Reginæ*, quam ex ſchedis ſuiſ transmiſit Joannes Mabillon, qui ejus *Præfationem* Tomo III. *Analectorum* dederat, eo conſilio, ut ſi quando ſeſe offerret occaſio, integram illam vitam ederet. Comitem hæc habet *Vitam S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis* in Bibliotheca Cluniacenſi jam tum editam, & apud Surium quoque ad diem 29. Aprilis reperiundam. Excipit hanc *Liber de querimonia* ſive *de conflictu carnis & Spiritus*, partim proſâ, partim metro, conſcriptus ad imitationem Boëtianæ Conſolationis Philoſophicæ, & hactenus nondum editus. Item *Tractatus de utili & honeſto*, quatuor libris diſtinctus, & nonniſi ex variis Senecæ, Ciceronis, Taciti, & aliorum veteris ſcholæ Philoſophorum Scriptis adornatus, pariterque hactenus ineditus. Qualis etiam eſt *Tractatus Theologicus*, quem inter alia indubitata Hildeberti Opera, medium reperit in MS. Codice Monaſterii B. Mariæ de Lyra, Ordinis & Congregationis S. Mauri, 600. circiter annorum. Sequuntur autem *Brevis Tractatus de Sacramento Altaris, liber brevis de Miſſa expoſitione, Verſus de Myſterio Miſſa, liber de ſacra Euchariſtia, Opuſculaque alia metrica, & Carmina miſcellanea quamplurima*, quæ nunc primum ex MSS. Codicibus eruta, quoad maximam partem evulgantur: In quibus ſtrictam Syllabarum menſuram non ſemper ita ſcrupuloſe ſectatus Hildebertus quod fuerit, ignoſcendum ipſi ob ſententiarum gravitatem mareriæque pondus, poſtulat. Cærerum cum Editori ſero nimis ſero relatum fuiſſet, Dominum Philippum Loyante, cauſarum in Parlamento Pariſienſi patronum celeberrimum, cœpiſſe olim operam navare illuſtrandis Hildeberti Epiſtolis, ad *Appendicem* Operi ſuo faciendam coactus fuit, continentem *tres Epiſtolas* ex ejusdem Codice erutas, cum eruditis Notis ad decem & octo Hildeberti Epiſtolas. Item *alias tres Epiſtolas* à CL. Baluzio conceſſas, & *tres* denique ex S. Vincentii & Ebronenſis Monaſterii rabulariis translatas. Neque ſic tamen omnia Hildeberti Opera extare fatetur, quin potius ejus *Hiſtoriam Miraculorum Exonienſis Eccleſiæ, Statutaque Synodalia pro Diœceſi Cenomanenſi*, quorum fragmenta aliqua olim Jo. Baptiſta Thierſius citaverit, ſed nullo impetrare labore potuiſſe, majorem in modum dolet. Hæc de hac edirione verbotenus ſuppeditarunt *Acta Eruditorum Lipſiæ* anni MDCCIX. Kalendis Aprilis pag. 145. ad 150.

Cum vero Hildeberti lucubrationes ad MSS. Codices ſupra quadraginta expendens, Epiſtolas nonnullas Marbodi Redonenſis Epiſcopi Hildeberto ſupparis intermixtas deprehendiſſet, Opuſculaque Marbodi, viciſſim diſcutere, & ab Hildebertinis diſcernere, neceſſitas ſæpe flagitaret: hinc in eam venit ſententiam, ut *Appendicem alteram Opuſculorum & paucarum Marbodi Epiſtolarum* adderet, quà nunc Marbodum Hildeberto comirem eſſe datum Eruditi haud indigne ferent. Egit primum ille Marbodus Scholarum Eccleſiæ Andegavenſis publicarum ab anno 1067. ad 1081. Magiſtrum, & poſt Archi-Diaconi officium in iſta Eccleſia per annos plures adimpletum, anno 1096. jubente Vrbano II. Pontifice, in ipſo Concilio Furonenſi, ſolemni ritu conſecratus fuit Eccleſiæ Redonenſis Epiſcopus. Huic dignitati poſteaquam per annos plures præſuiſſet, abdicato tandem ſponte Pontificatu, in Monaſterium S. Albini Andegavenſis ſeceſſit, ibidemque monachum ſub regula S. Benedicti profeſſus, aliquandiu vixir, donec anno 1123. tertio Idus Septembris, annos circiter octoginta & octo natus, ſupremum diem obiit. Tantam Opuſculorum ejus raritatem ſe obſervaſſe Anronius Beaugendre inquit, ut vix aut ne vix quidem ex inſtructioribus Galliæ Bibliothecis, uni-

unicum exemplar editionis Redonis anno 1524. antiquo charactere vulgatæ nanciſci potuerit, qui Lectoris oculos elegantioribus aſſuetos facilè offendere potuerit. Voluit igitur & ad detegenda illa quæ nunquam antè apparuerant, & ad vetera iſta majori nitore donanda, ſuam lubentiſſimè conferre operam, hisque Marbodi non minus atque iſtis Hildeberti opuſculis notas ſuas, quantum ex variis ſeculi iſtius hiſtoriis & eventibus, aut etiam probabilioribus conjecturis aſſequi datum fuit, adjicere.

Cum autem *Vitam Hildeberti* multis Antonius Beaugendre ex Scriptis ejus aliisque veteribus monimentis adornaſſet, quæ ob prolixitatem lectoribus tædium parere potuiſſet: Eruditi Lipſienſes laborem hunc prolixum compendio hujus Vitæ facto, in gratiam lectorum obtulerunt, quod hic quoque verbotenus referre non dedignabimur.

„ Ortum ſcilicet accepit Hildebertus à me-
„diocris fortunæ parentibus in caſtro Lavarzi-
„nenſi ſeu Lavardini ad Montem Aureum in
„Agro Vindocino, anno Chriſti MLVII. Inſti-
„tutus à puero diſciplinis bonisque artibus, Ma-
„giſtroque Berengario uſus fuit, tunc eruditio-
„nis laude præ cæteris inſigni. Primos adole-
„ſcentiæ annos emenſus, ad Cœnobium Clunia-
„cenſe acceſſiſſe fertur, ſtatumque monaſticum
„amplexus fuiſſe, à Scriptoribus quibusdam non
„ignobilibus perhibetur, ſed ab aliis viciſſim ne-
„gatur. Inde Hoellus Cenomanenſis Epiſco-
„pus, eruditionis ejus famà permotus, Cenoma-
„nenſibus eum Scholis præfecit, & anno 1092.
„cum ætatis annum trigeſimum quintum age-
„ret, in Archidiaconum adlegit, quod munus
„per annos quindecim adminiſtravit: neque
„tamen (uti contra Ivonem Carnotenſem at-
„que Baronium, famam ejus tueri conatur Anto-
„nius Beaugendre) poſt acceptum honorem
„illum vitam ſolutiorem exercuit. Defuncto
„Hoello Epiſcopo, in ejus locum anno 1097. ſuc-
„ceſſit, non ſine magna quadam partium ſubor-
„dinatione in Præſulem ordinatus: qui & poſt
„illud tempus factiones plurimas ſibi adverſan-
„tes ſuperare neceſſe habuit. Conſulum im-
„primis Cenomanenſium contumeliis impeti-
„tus, iter Romam verſus capeſſivit, tum ut
„apud Pontificem ſolatii quidpiam inveniret,
„tum ut ex nutu ejus Epiſcopatu ſe abdicaret,
„Cluniacumque repeteret, reliquum vitæ tem-
„pus in exercitiis monaſticis transacturus;
„quanquam non Romæ, ſed Savigniaci Papam
„Paſchalem II. invenerit. Hic autem viri in-
„dole, doctrinà, induſtrià, animarumque curà
„permotus, non ſolum à propoſito Pontifica-
„tum deponendi eum deterruit, ſed & manda-
„to Scriptis expreſſo, ad Eccleſiam curasque pa-
„ſtorales remiſit. Cenomanum igitur vel in-
„vitus rediit, ubi conſtitutà ſic pace, mox de-
„nuò confligandum ipſi fuit cum Henrico quo-
„dam, priſcorum hæreticorum deliramenta
„non pauca renovante. Quo vix ſuperato &
expulſo, novas moleſtias expertus eſt. Te-«
chnis enim Rotroci Comitis Mauritanenſis, «
ejusque matris & Humberti Dapiferi circum-«
ventus, duro ſe carceri præter omnem opi-«
nionem, mancipatum vidit: ſed mutatà re-«
rum facie, poſt tempus aliquod è vinculis«
iterum dimiſſus, ad priſtinam Eccleſiæ guber-«
nationem rediit. Vbi omnibus ac ſingulis«
in ejus commodum ritè laudabiliterque con-«
ſtitutis, anno MCXV. Gilberto Turonenſi«
Archiepiſcopo è vivis ſublato, in locum ejus, «
licet fere Septuagenarius & renitens, ſuffe-«
ctus eſt. Tunc verò res Eccleſiaſticas non«
modò compoſuit, ſed populorum etiam one-«
ri levando omnem operam navavit. Sed«
quominus Ludovici VI. ſeu Craſſi Francorum«
Regis odium incurrerit, evitare nullus po-«
tuit, quem tamen eundem paulo poſt ſibimet«
reconciliatum perſenſit. Denique poſt fre-«
quentiores variarum ægritudinum moleſtiis, «
placidè in Domino obdormivit decimo octa-«
vo menſis Decembris, anno Chriſti MCXXXIV.«
Quæ aliaque ut prolixè refert noſter Beau-«
gendre, ita in majorem enarratorum abs ſe«
fidem illa ſubjicit, quæ antiquus Autor Ge-«
ſtorum Epiſcoporum Cenomanenſium apud«
Joannem Mabillon Tomo III. *Analectorum*, «
pag. 303. & ſequentibus de *Hildeberto* tradidit, «
unà cum Notis quibus iſtam Hildeberti hi-«
ſtoriam dilucidavit & amplificavit *Philippus*«
Loyauté, Pariſienſis in Parlamenti ſupremà curià«
cauſarum patronus celeberrimus.«

Hæc de Vita *Hildeberti* ab Eruditis Lipſienſibus contracta in Compendium ex monumentis majoribus Philippi Loyaute & Antonii Beaugendre, quæ editioni huic ultimæ Operum Hildeberti præmiſſa fuerunt.

Complures ad illum Epiſtolæ ſuperſunt, tum Sancti Ivonis Carnotenſis Epiſcopi clariſſimi, tum Goffridi Vindocinenſis Abbatis, qui & eum *virum religioſum & in provincia ſua primarium poſt Metropolitam* appellat. Ejus quoque elogium apud Guilielmum Malmesburienſem lib. 3. *De Geſtis Anglorum*, & apud Sanctum Bernardum Clarevallenſem Abbatem Epiſtolis CXXV. & CXXIII. Quid mirum? quando inter eloquentiſſimos Galliæ viros, refertur etiam à Nicolao de Clemangiis, Epiſtolà ad Galiotum de Petramala Cardinalem: atque veteres in eum verſiculi iſti extant.

Inclytus & proſa, verſuque per omnia primus,
Hildebertus olet prorſus ubique roſam.

Ex recentioribus autem pluribus, agunt de illo Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49 pag. 403. & 404. editionis ultimæ 1651. in 4. Fratres Sammarthani Tomo I. ac III. *Gallia Chriſtiana* in Archiepiſcopis Turonenſibus & Epiſcopis Cenomanenſibus. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ſeculo XI. ad annum 1097. pag. 629. Atque omni-

omnium diffuſiſſimè Antonius Beaugendre in editione Operum ejus ultimâ, Pariſiis anno 1708. in folio.

1110 GODOFRIDUS ſeu GODFRIDUS Eccleſiæ Sancti Swithini Wintonienſis civitatis, Ordinis S. Benedicti primum Monachus, deinde Prior ejusdem loci, claruit annis 1110. 1120. 1130. usque ad annum 1141. quo mortuus eſt, quidquid alii ſcribant. Inſigne ejus elogium habet Guillelmus Malmesburienſis, non multum à fine Libri quinti *De rebus geſtis Regum Angliæ*, ubi laudes ejus maxime litterarias in hæc verba profert: „Nec memoria Godfridi Prioris Wintonienſis ire debet in perditum, qui temporibus his literatura & religione inſignis fuit. Litteraturam proteſtantur *libri plures & Epiſtolæ* familiari illo & dulci ſtylo editæ, imprimisque *Epigrammata*, quæ Satyrico modo abſolvit. Præterea verſus *De Primatum Angliæ laudibus*. Quid? *Omne divinum Officium, quod agreſti quadam vetuſtate obſoletum, per induſtriam ſuam nativa excultum venuſtate fecit eniteſcere.* Religionis & hoſpitalitatis normam pulchrè inchoatam delineavit in Monachos, qui hodieque ita in utrisque Prioris ferunt veſtigium, ut aut nihil aut parum iis deſit, ad laudis cumulum. Denique eſt in ea domum hoſpitium, terra marique venientium, quantum libuerit diverſorium, ſumptu indeficienti, charitate indefatigata. Inter hæc inerat ſancto viro motum humilitas, ut nihil ex illo unico Philoſophiæ promptuario redoleret, niſi humile; procederet, niſi dulce. Quantula verò poteſt videri hæc ejus laudatio? Quotus enim quisque eſt, qui vel minimum literis imbutus, non alios infra dignitatem ſuam opinetur tumido geſtu & pompatico inceſſu, præ ſe ferens conſcientiam literarum? Veruntamen ne quid perfectionis ſanctæ deeſſet animæ, multis annis illę grabbatum fovit, camino diuturnæ tabis medullas & peccata excoctans.« Ab hoc elogio, nos ad ejus lucubrationes veniamus. Scripſit teſte Malmesburienſi *De Primatum Angliæ laudibus*, librum unum. *De diverſis hominum moribus* librum unum. *Epigrammata Satyrica* librum unum. *Undique ſuſceptum, quia miſcuit &c. Nummi deſcriptionem* librum unum, *Nummum deſcripſit, Nummo quoque &c. Diſticha moralia* librum unum, *Diſcendi Damiane modum &c. Tetraſticha moralia* librum unum. *Miramur Rupilium &c. Octoſticha moralia* librum unum, *Epiſtolarum familiarium* librum unum, & ejusmodi alia non pauca. Extant pleraque aut omnia forſan hæc Opuſcula, MSS. in Anglicanis bibliothecis. Extat enim MS. Codex, qui Godefridi hujus eſſe autographus creditur, in Bibliotheca Bodlejana Codice 1665. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 65. cujus inſcriptio, *Carmina Godefridi Prioris Wintonienſis*, ubi Num. 1. *Poema de Nummo*. Num. 2. *Poemata varia*, in quibus quædam Hildeberti Cenomanenſis. Num. 3. *Alia diverſa Epigrammata*, ubi dubio procul, *Diſticha, Tetraſticha & Octoſticha*, de quibus Pitſeus loquitur. Num. 5. *elegans Poema in novum Teſtamentum*. Num. 6. *Epithalamium B. Mariæ Virginis*, Ibidem Codice 1713. in MSS. Codicibus ejusdem Kenelmi Digbæi Codice 112. ad finem codicis, *Liber Proverbiorum Godefridi Prioris Wintonienſis*. In Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Vitellii littera A. Codice XII. num. 18. *Verſus Rythmici Godofridi Prioris Eccleſiæ S. Swithini Wintonienſis, de moribus & vita inſtituenda*. Inter MSS. Codices Univerſitatis Oxonienſis, Codice 1721. 1622. &c. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti, Codice 254. & ſequentibus, extant *Variorum Collectaneorum* decem Volumina Briani Twyni ſacræ Theologiæ Baccalaurei & CCC Socii, quorum volumini ſecundo, Codice 255. extat num. 3. *Prologus Godfridi Prioris Sancti Swithini Wintonienſis, ſuper Epithalamium Beatæ Mariæ Virginis*. Num. 4. *Epitaphium Petri Abalardi* ex libro ejusdem Godfridi. Num. 5. *Poema Hildeberti Epiſcopi Cenomanenſis de Nummo*, ex Codice citato ejusdem Godfridi, quod ipſius Godfridi eſſe Baleus & Pitſeus cenſent. Indiſſolubilem amicitiæ conſuetudinem contraxit cum Serlone Nortmanno, ejusdem inſtituti, paris eruditionis & pietatis, Abbate Claudioceſtrenſi, de quo jam defuncto ſcripſit non inelegans hoc Epitaphium, ut habet loco citato Malmesburienſis, ex ejusdem *Octoſtichis* acceptum.

Eccleſiæ murus cecidit Serlone cadente,
Virtutis gladius, buccina juſtitiæ.
Vera loquens, & non vanis Sermonibus utens,
Et quos corripuit, Principibus placuit.
Judicium præceps, contrarius Ordinis error,
Et levitas morum, non placuere viro.
Tertius à Jano menſis, lux tertia menſis
Cum nece ſuppreſſum, vita levavit eum.

Mortuus eſt autem Godfridus Prior S. Swithini Wintonienſis, non anno 1107. uti Joannes Baleus imperitè ſcribit, ſed anno 1141. Hoc conſtat, quia eodem anno ille mortuus eſt, quo turris Eccleſiæ Wintonienſis ex incendio cecidit, juxta autem *Chronicon* Gervaſii Monachi Dorobernenſis ad annum 1141. col. 1350. Incendium urbis Wintonienſis agente & præcipiente Henrico ejusdem civitatis Epiſcopo, factum eſt anno 1141. die 2. Auguſti, quo Monaſterium Sanctimonialium cum officinis ſuis & plusquam viginti Eccleſiis, cum meliori parte Civitatis, & Cœnobio S. Grimbaldi cum ædibus ſuis in cinerem redactum eſt. Hoc quoque anno 1141. ſub finem libri V. *De rebus geſtis Regum Angliæ*, illius elogium texit Guillelmus Malmesburienſis, qui Hiſtoriam ſuam à primo Anglorum adventu ad annum 1142. quinque libris complexus eſt, ut habet Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De*

Hi-

Hiſtoricis Latinis cap. 51. pag. 414. editionis ultimæ. De eodem Joannes Pitſeus *De illuſtribus Angliæ Scriptoribus* ætate 12. ad annum 1107. p. 192. editionis Pariſienſis 1619. in 4.

1110 THEOBALDUS STAMPENSIS, quem Guillelmus Cavus natione Anglum poſt Joannem Balæum facit, mihi natione Gallus videtur, dictusq; Stampenſis ab eo Galliæ oppido quod *Eſtampe* dicitur: unde in Angliam evocatus pertranſieret, ut pleriſque Gallis, ſub Nortmannis Angliæ Regibus, tunc conſuetum. Claruit ex mente clariſſimi viri Lucæ Dacherii anno 1108. & ultra, quam cum ipſo epocham amplector in Prolegomenis tomi III. *Spicilegii* in quo extant *Epiſtolæ quinque Guillelmi hujus Stampenſis.* Favet quoque mirum in modum huic ſententiæ, nuperus Scriptor *Oxonienſis Hiſtoriæ* ad annum 1129. pag. 48. narrans anno præfato. Theobaldum noſtrum edidiſſe *Librum contra Regulares*, quem Thurſtanno Eboracenſi Archiepiſcopo obtulit ac dicavit, qui ſedem hanc ab anno 1119. uſque ad annum 1140. occupaverit. Florebat ergo circa annum 1110. hic Theobaldus probabilius multo, quam circa tempora Roberti Capitonis Lincolnienſis Epiſcopi anno 1250. vel circiter, cui illum aſſignat Joannes Balæus, in Opere *De Scriptoribus Angliæ* Centuria X. pag. 41. Vide Guillelmum Cavum in *Hiſtoria rei literariæ* ſeculo XIII. ad annum 1250. pag. 721.

1110 BERENGOSIUS SANCTI MAXIMINI TREVIRENSIS ABBAS, quem Gallia Chriſtiana tomo 4. pag. 633. in Abbatibus Sancti Maximini Treverenſis *Berengoſum* vocat, ex Ordine divi Benedicti, quem unum atque eundem eſſe opinor cum *Berengando & Berengniddo* in multis MSS. Codicibus. Hic claruit ab anno circiter 1110. ad annum 1120. qui jam ab anno 1112. factus Sancti Maximini Trevirenſis Abbas, inſigne privilegium ab Henrico V. Imperatore obtinuit pro advocatia hujus Abbatiæ, ubi inter alios hoc tempore in Imperio illuſtres Epiſcopos. hujus privilegii teſtes nominantur, *Bruno Treverenſis & Fridericus Colonienſis Archiepiſcopi, Bruno Spirenſis, Otbertus Leodienſis, Burchardus Trajectenſis, Odalricus Conſtantienſis, Rudolfus Baſileenſis, Richardus Virdunenſis & Richuinus Tullenſis*, omnes Epiſcopi. Scripſit inſignia Opera, quæ ex MSS. eruta extant in tomo 2. *Bibliotheca ſanctorum Patrum* Margarini Bignæi, editionis ſecundæ Pariſienſis anni 1589. apud Nivellium. Sunt autem *De Laudibus & inventione ſanctæ Crucis* Libri III. Ejusdem inſignis Libellus *De Myſterio Ligni Dominici, & de luce viſibili & inviſibili, per quam antiqui Patres meruerunt illuſtrari.* Ejusdem in illud ex Pſalmo 58. *Deus repuliſti nos & deſtruxiſti nos*, ſermones duo *in Natali ſanctorum Martyrum.* Ejusdem in illud Levitici cap. 6. *In ſartagine oleo conſperſa frigetur, offeres eam calidam in Odorem ſuaviſſimum Domino Sacerdos, qui jure fratri ſucceſſerit.* Et ſuper illud, *Ignis in Altari meo ſemper ardebit. quem nutriet Sacerdos.* Sermo de *uno Confeſſore atque Pontifice.* Itemque alius *De reliquiarum veneratione & in dedicationem Eccleſiæ.* Hæc ſub ejus nomine vulgata proſtant. At ejusdem opinor eſſe Berengoſii ſeu Berengaudi *Commentarium in Apocalypſim Beati Joannis Apoſtoli*, qui legitur ad calcem Operum divi Ambroſii anonymus. Quamvis enim hic Commentarius in pluriſque MSS. Codicibus abſque nomine authoris habeatur, in multis tamen etiam ſub nomine *Berengaudi* legitur, vel *Berengodi*, vel *Borengniddi*, ſuntque fere omnes Codices MSS. ætatis & antiquitatis, quæ ad hunc *Berengoſum* ſpectant. Ita habetur ſub expreſſo nomine *Berengaudi* MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 4111. & in Bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis Cod. 556. optimæ notæ, nec dubito quin illum ſuo reſtituant authori, Illuſtratores Ambroſianorum Operum amici noſtri Jacobus le Friche & Nicolaus Noris eruditi congregationis Sancti Mauri in Gallia Monachi, in editione Operum Ambroſii ultima, quam ſtudio inſigni procurant. Incipit quidem in MSS. Codicibus, verbis tantiſper mutatis, *Beatum Joannem Apoſtolum & Evangeliſtam* &c. ſed cum impreſſis in idem redit. Idem Commentarius ſub nomine *Berengwiddi* in MSS. Anglicis, Oxoniæ in Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti, Cod. 47. Cantabrigiæ in Domo Sancti Petri, Cod. 98. ſub nomine *Brengwiddi*. In Bibliotheca Sancti Benedicti, Cod. 239. ſub nomine *Barengaldi*. In aula Pembrochiana Cod. 169. ſub nomine *Berengaudi*. In Bibliotheca Sancti Sergii Andegavenſis Littera K. *Berengaudus in Apocalypſim*, idemque in Bibliothecis Beccenſi & S. Martini Sagienſis. At in Bibliothecis Claræ Vallis & Longipontis Littera I. 6. Ciſtercienſis Ordinis, ſub nomine *Berengarii* exiſtit. *De Berengoſo* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, tomo 1. pag. 212. Bellarminus & Labbeus in Opere ſuo, *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Gallia Chriſtiana tomo 4. in *Abbatibus Sancti Maximini Trevirenſis* pag. 633. Aubertus Miræus in *Auctario*, & alii.

BERNARDUS SILVESTRIS, ULTRAJECTENSIS CLERICUS, hoc tempore non ignobilis Philoſophus ac Theologus docuit, quem Belgam fuiſſe veriſimile eſt, cujus & mentionem facit. Antonius Sanderus *in Bibliotheca MS. Belgica* parte 2. pag. 327. editionis Inſulanæ 1641. in 4. florebat circa an. 1110. & ulterius, cum Opuſcula ſua de quibus infra Terrico famoſo Scholarum Magiſtro dicaverit, cujus meminit Petrus Abaëlardus in Epiſtola ſeu libro *Calamitatum ſuarum.* Hic enim Terricus Concilio Sueſſionenſi, anno 1120. quod contra Petrum Abaëlardum convocatum fuerat, interfuit, & Cononem Legatum (Si Abaëlardo fides eſt) ignare dicentem *in Trinitate tres eſſe omnipotentes*, redarguit irridendo & aſſerendo illud 1110

„lud Athanaſii, „*Et tamen non tres omnipotentes, ſed* „*unus omnipotens.* Cumque ab Epiſcopo tan„quam reus, qui in Majeſtatem loqueretur, re„prehenderetur; attulit verba Danielis: *ſic fa*„*tui filii Iſrael non judicantes, neque quod verum* „*eſt cognoſcentes, condemnatis filium Iſrael? Rever*„*timini ad judicium & de ipſo Judice judicate, qui* „*talem Judicem quaſi ad inſtructionem fidei & cor*„*rectionem erroris inſtituiſtis? Qui cum judicare* „*deberet, ore ſe proprio condemnavit.* Divina ho„die miſericordia innocentem patenter, ſicut „olim Suſannam a falſis accuſatoribus libera„vit.„ Sic ille apud Abaëlardum. Quæ neutiquam ad Abaëlardi juſtificationem attulimus, cum nemo judex in propria cauſſa ſedere debeat: ſed ut cujus temporis fuerit *Bernardus Sylveſtris*; inde demonſtremus. Scripſiſſe dicitur *Commentarium in Theodulum*, qui extare dicitur in Regia Galliarum, bibliotheca, Codice MS. 954. Meminit Operis hujus Sigebertus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* capp. 134. & 169. quem conſulas. Extat hujus *Bernardi Sylveſtris Epiſtola ad Raymundum Caſtri Amboſii, De modo rei familiaris utilius gubernandæ*, quæ incipit *Doceri petis a me &c.* MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Cod. 4264. in folio. Hæc olim habetur impreſſa inter Opera *Divi Bernardi Claræ Vallis Abbatis* editionis Pariſienſis anni 1586. & ſequentium, uſque ad editiones ultimas Horſtianam & Mabillonianam, quæ Opus iſtud olim Bernardi Abbatis putatitium, ſed adulterinum excluſiſſe noſcuntur. Scripſit pariter Opuſcula duo, Vnum *Megacoſmus*, alterum vero *Microcoſmus* appellatum, quæ MSS. extant in Bibliotheca Colbertina, Codice inſigni 199. in maximo folio. Hic minio titulus, *Incipit Megacoſmus Bernardi Silveſtris.* Inſcriptio autem Prologii *Terrico veris ſcientiarum titulis Doctori famoſiſſimo, Bernardus Sylveſtris Opus ſuum. Aliquandiu fatear mecum ſenſu ſecretiore quaſivi, utrum Opuſculum meum in amicas manus traderem, aut non expectato judice abolerem &c.* Conſtat partim oratione Ligata, partim ſoluta. Incipit Carmen primum, *Congeries informis adhuc cum Sylva teneret* &c. Incipit Microcoſmus, *In præclaro Longeque artifici mundi ſenſilis apparatu* &c. Carmen incipit, *Jam Sectum per membra chaos, jam Sylva decorem* &c. In fine, *Explicit Philoſophia Bernardi Sylveſtris.* Stylus hujus Scriptoris obſcurus eſt, nec hodiernæ perſpicuitati convenit, quam ob cauſſam nondum in lucem prodiit. Nec ſemel tantum in Bibliotheca Colbertina MS. ſed iterum & tertio. Itemque in Gallia Regia, in Victoria Pariſienſi, in Longipontana Ciſtercienſi, unde tranſcriptum a Joanne Baptiſta Deſvoyville hujus loci Priore, ad me olim immiſſum eſt. Idem apud Anglos inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1265. in MSS. Codd. Guilielmi Laudi litera H. Codice 2. num. 8. & 9. & 10. Ibidem num. 1758. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 157. num. 1. Ibidem num. 1647. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 46. *Liber Fortunæ per Bernardum Sylveſtrem.* Item Megacoſmus MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus Sancti Petri, Cod. 52. num. 7. & in MSS. Sancti Benedicti, Cod. 69. num. 3. Alludit abſque dubio ſcriptor ad nomen ſuum *Bernardi Sylveſtris*, dum in primo quoque utriuſque Operis verſu, vox *Sylva* comparet, quæ *Sylveſtris* affectationem denotat. Hujus ſcriptoris cujus Opuſculum ſolum *De cura rei familiaris* impreſſum eſt, meminit Sigebertus in libro *De Viris illuſtribus* cap. 156. & Gervaſius Tilleberienſis MS. parte 3 *Otiorum Imperialium* cap. 46. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 94. & in ipſo Gloſſario, columna 1000. verbo Ciſimus.

CALIXTVS II. ROMANVS PONTIFEX, 1110
antea Guido dictus, Guillelmi Burgundiæ Comitis filius, primum Monachus monaſterii Fallerienſis in Gallia, Congregationis Cluniacenſis, & hinc ab anno 1110. Viennenſis in Gallia Archiepiſcopus, denique poſt Gelaſium 2. Romanus Papa anno 1119. Cluniaci die 4. Februarii electus, ibidem exeunte menſe Martio coronatus eſt. Scribit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 400. præter *Epiſtolas & Decreta*, reliquiſſe librum *De obitu & vita Sanctorum*, ac ſeorſim librum *De miraculis Sancti Jacobi Apoſtoli*, qui prope integre extat in Vincentio Bellovacenſi *Speculi Hiſtorialis* lib. 26. à cap. 30. ad usque 42. Sane Calliſtus magno ſemper honore habuit S. Jacobum Compoſtellanum, id quod & indicant verba iſta Guillelmi Malmesburienſis Lib. V. Hiſtoriæ ſuæ: *Nec quicquam in Calliſti pectore pecuniarum vel habendarum ambitus, vel habitarum amor, operari bono abhorrens potuit. Adeo ut Anglos peregrinos magis ad Sanctum dictum*, Jacobum nempe Compoſtellanum, *quam Romam pergere admoneret: pro via longitudine ad illum locum bis euntibus, idem benedictionis refundendum commodum, quod habent qui ſemel Romam irent.* Idem MS. aſſervatur Oxonii in Bibliotheca Balliolenſi, & Cantabrigiæ in Benedictina, ubi & Liber ejus MS. *Super translationem S. Jacobi*, item ejusdem Liber MS. *De inventione* corporis Turpini. Hæc Gerardus Joannes Voſſius, in quæ tantillum commentari, non inutile Criticis fuerit. Quantum ad librum *De obitu & vita Sanctorum* quem Calliſto II. attribuit Voſſius, longe illo antiquior eſt, ſpectatque dubio procul ad S. Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum, cujus Scripta ad annum 610. excuſſimus. Extat hoc Opuſculum inter ejus Opera impreſſum, cujus & mentionem expreſſum facit S. Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus, ubi de Operibus S. Iſidori. Quoad Opus Calliſti Papæ *De Miraculis S. Jacobi*, extat in Collegio Balliolenſi in Oxonia, Cod. in membrana 192. in folio, Item in Collegio Sancti Benedicti Catabrigiæ, Cod. 41. num. 5. Calixtus Papa ſuper miracula

S. Ja-

S. Jacobi Apoſtoli. 6. Idem ſuper translatione ejusdem. 7. Epiſtula Leonis Papæ 3. de Translatione S. Jacobi Apoſtoli. 8. Liber Turpini Archiepiſcopi *De geſtis Caroli Magni*, vel ut præ ſe fert titulus, *Liber Turpini Archiepiſcopi, Quomodo Carolus Rex Francorum acquiſivit Hiſpaniam.* Hunc librum dicit Calliſtus Papa eſſe authenticum. 9. Calliſtus Papa *De inventione corporis Turpini Archiepiſcopi & Martyris.* Spectant autem hæc Opuſcula omnia ad Callixtum II. Romanum Pontificem, qui hæc compoſuiſſe videtur, dum Archiepiſcopus eſſet Viennenſis, non tam ad Caroli Magni commendationem, quam ad peregrinationis ad Sanctum Jacobum frequentationem, & Compoſtellanæ Eccleſiæ quam ſumme ambivit, exaltationem. Nam Calliſtus omnem ſuam elevationem referebat ad S. Jacobum Apoſtolum, cujus ergo devotionis, peregrinationem ad reliquias ejus venerandas Compoſtellam olim ſuſceperat. Extant hujus *Hiſtoriæ Caroli Magni per Turpinum*, ſeu potius per *Calliſtum II. Romanum Pontificem*, antea Guidonem Viennenſem in Gallia Archiepiſcopum, IV. MSS. exemplaria in Bibliotheca Cottoniana, nempe ſub effigie Claudii Litt. B. Codice VII. num. 3 Hiſtoria Turpini Archiepiſcopi Remenſis Eccleſiæ de famoſiſſimo Rege Carolo Magno, cum Appendice & morte Turpini, quam ſequuntur fabuloſæ quædam & mendaces narrationes. Sub Neronis effigie Litt. A. Codice XI. num. 2. Hiſtoria famoſiſſimi Regis Caroli Magni per Turpinum. Num. 3. De miraculis beati & glorioſi Apoſtoli Jacobi, fratris Sancti Johannis Evangeliſtæ, quibus præfigitur Argumentum Calixti Papæ, in quo præcipit, ut Codex iſte inter authenticos deputetur, & in Eccleſiis & Refectoriis; diebus feſtis ejusdem Apoſtoli, aliisque, ſi placet, diligenter legatur. Num. 4. Epiſtola Calixti Papæ ad Cluniacenſes, & ad Guilielmum Patriarcham Hieroſolymitanum, & Compoſtellanenſem Archiepiſcopum, de fide & auctoritate miraculorum hoc Codice contentorum. N. 5. Epiſtola Innocentii II. Papæ ad univerſos Eccleſiæ filios, de auctoritate hujus libri. Num. 6. Teſtimonium Emerici Cancellarii de eodem. Num. 7. Ordinatio Gregorii Papæ de recipiendis Sancti Jacobi peregrinis & egenis. Sub effigie Veſpaſiani Littera A. Codice 13. num. 6. Hiſtoria Turpini Rhemenſis Archiepiſcopi, de famoſiſſimo Rege Carolo Magno. Denique ſub effigie Titi Littera A. Codice 19. num. 8. Turpinus Archiepiſcopus Remenſis, De geſtis Caroli Magni Francorum Regis. Non mirum igitur, *Hiſtoriam Caroli Magni* ſub nomine Turpini Remenſis Archiepiſcopi, in MSS. Codicibus ſæpe cum aliis Calixti II. Papæ opuſculis conjungi, cum ab illo concinnata ſit, tribus poſt mortem Turpini ſeculis: unde & in ea mentio fit mortis ipſius Turpini, & inventionis corporis illius apud Viennem, multis poſt mortem ejus ſeculis. Vide quæ diximus ſupra in *Pſeudo-Turpino* Remenſi Archiepiſcopo, ad annum 830. Extant Calixti ſeu Calliſti Papæ II. *Sermones IV. in S. Jacobum Apoſtolum in Gallacia habiti*, in Bibliotheca Patrum editionis Colonienſis 1618. Tomo XV. qui eſt *Supplementum* aliorum pag. 324. & editionis quæ Maxima eſt, Lugdunenſis anni 1677. Tomo XX. pag. 1278. Extant quoque *Epiſtolæ XXXV.* Conciliorum Tomo X. col. 827. & ſequentibus, editionis ultimæ Pariſienſis. Item *aliæ Epiſtolæ V.* apud Baluzium Tomo 2. *Miſcellaneorum* pag. 192. atque aliæ nonnullæ aliis in locis, ut apud Guillelmum Malmesburienſem. De illo pluribus Cæſar Baronius, in Notis ſuis ad *Martyrologium Romanum*, ad diem 25. Julii, occaſione devotionis ejus in Sanctum Jacobum Apoſtolum & Compoſtellanam Eccleſiam ſingularis, quem audire convenit.

De eodem (Sancto Jacobo) Beda ac cæteri Latinorum, Græci autem in *Menologio* agunt, pridie Kalendas Maji, in quem diem Natalis ejus, quando ab Herode occidi juſſus eſt, transfertur. Latini vero hac die agunt, quando venerandum ejus corpus ex Ilia Flavia Compoſtellam translatum eſt, ubi hactenus celeberrimo totius Chriſtiani orbis officio colitur, ut ex Apoſtolicis Calliſti Papæ II. literis conſtat, quibus expreſſum etiam habetur, ut ejus translatio Hieroſolymis facta in Gallæciam, itemque electio, tertio Kalendas Januarii celebretur. Rurſus autem ut ſolemnitas agatur V. Nonas Octobris, qua ejusdem S. Jacobi miracula recolantur. Kalendis vero Junii, agitur dedicatio Compoſtellanæ Eccleſiæ, facta à Turpino Rhemenſi Epiſcopo, & aliis Epiſcopis ſexaginta, id curante Carolo Magno Imperatore, ut idem Turpinus teſtatur. De ejus acceſſu & prædicatione in Hiſpanias, hæc habet Liber qui nomine S. Iſidori inſcribitur *De vita & morte Sanctorum* cap. 37. *Hiſpaniæ atque Occidentalium locorum populis, Evangelium prædicationis infudit* &c. Hæc ibi, licet ille, an ſit Iſidori, non immerito adducatur in controverſiam, cum in eo complura indigna Iſidoro reperiantur, coagmentatæ mendacia. Beda in *Collectaneis* agens de diviſione Apoſtolorum, Jacobum hunc in Hiſpanias eſſe profectum teſtatur. Id ipſum Turpinus in libro *De rebus geſtis Caroli Magni Imperatoris*: id denique Calliſtus, Papa II. (cujus enim nomine literæ Apoſtolicæ ſcriptæ reperiuntur) affirmare videtur. Sed cum omnium Apoſtolorum primus S. Jacobus martyrio ex hac vita migraverit, idque etiam ante Apoſtolorum diviſionem, inde nonnullis ea de re dubitandi occaſio orta eſt. Verum Jacobi in Hiſpaniam profectio tunc potiſſimum contigiſſe potuit, cum poſt mortem Stephani Protomartyris, ſecuta eſt ſtatim omnium diſcipulorum diſperſio. Et licet S. Lucas in Actibus dicat, omnes diſperſos eſſe, præter Apoſtolos: id eſſe intelligendum, ex majori parte: ſicut cum ibidem ait, omnes diſcipulos diſperſos eſſe *per regiones*

„*Judææ & Samariæ:* cum tamen conſtet, inter
„alios Ananiam tunc temporis Damaſcum Sy-
„riæ profectum eſſe, illicque Evangelium prædi-
„caſſe. Trithemius *De Viris illuſtribus*, dum re-
„cenſet Calliſti Papæ Commentarios, ait illum
„copioſo ſermone & maxima diligentia tracta-
„tum ſcripſiſſe *De miraculis Sancti Jacobi.* Le-
„gimus ejuſdem Calliſti nomine de ea re *quin-*
„*que libros* digeſtos, quibus *Miracula* ejuſdem A-
„poſtoli virtute edita continentur, licet ut con-
„ſtat ex ratione numeri annorum, aliqua fue-
„rint ſuperaddita, atque illis admixta. Haben-
„tur & ejuſdem Calliſti Sermones *De translatio-*
„*ne Sancti Jacobi*, itemque de ea re *Epiſtola*, nec
„non & Litteræ Leonis Papæ III. *De translatione*
„*S. Jacobi in Hiſpaniam* tertio Kalendas Janua-
„rii facta, quarum id exordium, *Noſcat Fraterni-*
„*tas veſtra* &c. Itemque Litteræ Innocentii
„Papæ II. habentes S. R. E. Cardinalium ſubſcri-
„ptionem, qui temporibus illis vixerunt, quibus
„ejuſdem Calliſti Commentarius comproba-
„tur, in quo & recitatur epigramma Fortunati
„de Martyria Sancti Jacobi. Hæc de inſolita Calixti II. Papæ devotione in S. Jacobum Apoſtolum & Compoſtellanam Eccleſiam, qui tandem anno 1124. diè 12. Decembris mortuus, debitum naturæ ſolvit. Hæc nobis de *Calliſto II. Romano Pontifice* ſuppedirarunt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 400. Cæſar Baronius in Noris ad Martyrologium Romanum, ad diem 25. Julii. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei Litterariæ*, ad annum 1119. pag. 650. Thomas James in Ecloga Manuſcriptorum Oxonio Cantabrigiæ, quæ Londini in 4. anno 1600. edita eſt.

1110 RODULFUS SANCTI TRUDONIS IN TRACTU LEODIENSI ABBAS, Monachus primum hujusce Cœnobii, quod Ordinis Divi Benedicti atque Congregationis Cluniacenſis. Ex Monacho ob virtutem & induſtriam ad Eccleſiæ præfecturam elatus floruit ab anno 1110. & ſequentibus, unde translatus ad Abbatiam Sancti Pantaleonis Colonienſis, ubi Diſciplina regulari quæ peſſum iverat reſtaurata, obiiſſe legitur anno 1138. die 6. menſis Martii, poſt quam annis 30. unique Abbatiæ cum laudibus præfuiſſet. Scripſit varia, *Chronicon Cœnobii ſui Sancti Trudonis Libris XIII.* evulgatum tomo VII. *Spicilegii Dacheriani.* Item *Vitam Sancti Lietberti Cameracenſis Epiſcopi*, quam abſque authoris nomine evulgavit idem Dacherius tomo IX. ejuſdem *Spicilegii.* Item *Opuſculum De ſuſceptione puerorum in Monaſteriis, ad inſtantiam Siberti Prioris Sancti Pantaleonis Colonienſis*, evulgatum a Joanne Mabillon tomo 2. *Analectorum* pag. 495. & ſequentibus. Idem ſcripſerat *Libros ſeptem contra Simoniacos*, quos manuſcriptos ſibi aſſervabat Bibliotheca Gemblacenſis Ordinis divi Benedicti, de quibus Joannes Mabillon, loco citato pag. 534. Sed proh dolor? illos conſumpſit nuperum incendium hujuſce Cœnobii quod totum abſumptum eſt: ut a Priore loci, dum ibi agerem, mihi relatum eſt. Idem litteris conſignavit *Inventionem & translationem corporis Sancti Gereonis*, quæ apud Laurentium, Surium tomo 6 ad diem 24. Novembris. Meminit hujus *Rodulfi Sancti Trudonis & Sancti Pantaleonis Abbatis*, Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus Sacri*, ubi velut diverſos ſcriptores legas *Rodolfum Abbatem & Rodulfum Sancti Trudonis Monachum*, qui tamen unus & idem homo ſunt. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Rodulphus Trudonenſis*, pag. 801. editionis 1643. Lovanii in 4. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 374. Lucas Dacherius in Prolegomenis ad tomos VII. & IX. *Spicilegii.* Joannes Mabillon, tomo 2. *Analectorum* p. 534. ubi de ejus Scriptis agit plenius.

FLORENTIUS BRAVONIUS, natione 1110
Anglus, profeſſione Monachus Vigornienſis, claruit anno 1110. & ſequentibus annis novem: qui homo utraque Scientia divina & humana apprime eruditus, magnum ſibi ex Opuſculis ſuis doctrinæ nomen comparavit. Ingenium plane habuit, ad quodcunque vellet, apertum & conſpicuum, memoriam ſplendidam & facilem, inquit Joannes Balæus *De Scriptoribus Angliæ* Centuria 2. cap. 66. unde poſteris demum reliquit ad Anglicanæ antiquitatis memoriam, eximia ingenii ſui monumenta Latino ſermone conſcripta. Ejus *Chronicon ab initio Mundi usque ad annum 1118.* ab altero ejuſdem Cœnobii Monacho ad annum 1163 continuatum evulgavit Henricus Savillius Anglus, vir doctiſſimus in *Collectaneo Hiſtoricorum Angliæ*, quod in fol. Londini anno 1596. editum & Francofurti in Germania anno 1601. Hoc Florentii Chronicon ex Chronicis variis anterioribus collectum eſt, idque opus eo majoris duci convenit, quod ei Latine ſuis locis inſerantur antiqui Anglo Saxonum annales. Conflatum autem illud præſertim, & ut plurium ex Mariani Scoti Annalibus deſumptum: unde nonnulli Opus iſtud *Appendicem* eſſe volunt ad Annales Mariani Scoti, quos huic Chronico inſeruit. Hoc *Florentii Chronicon, & Continuatorem ejus*, ex propria Bibliotheca primus evulgavit Guilielmus Howardus, nobilis Anglus, poſtea Comes Northamptonienſis, Londini anno 1592. in 4. ad ejus editionis calcem extat ejuſdem *Florentii Bravonii Liber De Regali Anglorum proſapia*, ſeu *De Regum Anglorum Genealogiis*, qui in aliis hujus Chronici editionibus annorum 1596. & 1601. deeſt. Scripſiſſe etiam dicitur *De rebus memorabilibus Cœnobii ſui Wigornienſis*, de quo vide Balæum & Pitſeum *De Scriptoribus Anglicis.* Agunt De *Florentio Bravonio Vigornienſi Monacho*, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 397. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Rei litterariæ* ſeculo XII. ad annum 1118. pag. 650. quo obiiſſe dicitur, vel

anno

anno 1119. tegnante Henrico primo Anglorum Rege, juxta Getardum Voſſium.

1110 PETRVS DE HONESTIS, SANCTÆ MARIÆ DE PORTV PROPE RAVENNAM, ABBAS, virtute circa annum 1116. conſpicuus ac regulari obſervantia, ſcripſit *Regulam pro Clericis ſui Inſtituti*, quam vulgo *Conſtitutiones Portuenſes* appellant, Petro Damiani ſalſo attributas, ut Gabriel Pennotus in *Hiſtoria Canonicorum Regularium* lib. 2. probat. Nam Abbatia S. Mariæ de Portu usque hodie a Canonicis Congregationis Lateranenſis poſſidetur. Habetur hac Regula inter Opera S. Petri Damiani editionis Pariſienſis apud Carolum Chatelin anni 1642. via Jacobæa ſub ſigno Conſtantiæ, & ultimæ editionis anni 1663. apud Ægidium Tompere via aurigaria prope puteum certum. Floruit temporibus Paſchalis ſecundi Papæ, & anno 1119. die 29. Martii obiiſſe dicitur. Edidit hanc Regulam Conſtantinus Cajetanus, Syracuſanus, Abbas S. Baronri, ex Congregatione Caſſinenſi, qui in præliminaribus ſuis haudquaquam oblitus eſt, veteris æmulationis ſermenti, quo jam ab annis bene multis ardent Benedictini Monachi contra Canonicos Regulares divi Auguſtini. Multi autem ſunt ut idem Abbas Cajetanus notat, qui hunc Petrum de Honeſtis cum Petro Damiani qui etiam *de Honeſtis* cognominatus eſt, conſuderunt, atque ira antiquiorem iſtum S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem Monachum Benedictinum, indiſcrete Ordini Canonicorum Regularium adſcripſerunt. At Hieronymus Rubeus Lib. 5. *Hiſtoriæ ſuæ Ravennatenſis* circa annum 1116. utrumque recte diſtinguit. Sic autem de hoc ultimo Petro de Honeſtis loquitur.

„Inſignis hoc tempore habebatur Petrus
„Portuenſis Cœnobii Præfectus, qui nobili Ho-
„neſtorum Ravennatis ſamilia genitus, litte-
„rarum haud omnino expers, cum eſſet Sacer-
„dos, ut votum perſolveret, quod in naviga-
„tione tempeſtate actus, nuncupaverat Divæ
„Mariæ Virgini, in portu Ravennati, ædem &
„Cœnobium extruxit: quod deinceps ob eam
„a loco ſumptam cauſam, Portuenſe Cœnobi-
„um eſt appellatum. Ibi Sacerdotum conven-
„tum inſtituit, de quo diximus, quibusdam præ-
„ſcriptis legibus, quas Paſchalis II. Pontifex
„Maximus exitu hujus anni Milleſimi centeſi-
„mi decimi ſexti ad ſe miſſas firmavit, Petro i-
„pſo ita poſtulante. Ex autem Petri fuere lit-
„teræ, *Paſchali Dei nutu Summæ & Apoſtolicæ Se-*
„*dis Epiſcopo, Petrus Peccator* &c. Tum utrum-
„que docte quidem & in hanc rem eximie di-
„ſtinguit idem Hieronymus Rubeus, his verbis.
„Satis autem, ut puto, conſtare poteſt quantum
„inter hunc Petrum Portuenſem, & Petrum
„Damiani interſit. Eſt quidem uterque Pe-
„trus, uterque Ravennas; ſancte ambo atque
„innocenter vixerunt, eodemque ferme tempo-
„re: quodque fecit, ut eos multi non interno-

ſcerent. Ambo *Peccatores* appellati, inolceve-«
rat enim mos, ut qui religioſe tunc viverent,«
ob animi demiſſionem, ſeſe peccatores inſcri-«
berent: idque facile cognoſcet, qui monu-«
menta illorum temporum evolverit. Petrus«
tamen Portuenſis Præfectus, ſemper Sacerdos»
& Clericus, ut ajunt: Petrus autem Damiani,«
Monachus. Ille in Portuenſi Cœnobio, per-«
petuo fere vitam traduxit, hic in Catriana ſo-«
litudine. Ille Ravennæ diem ſuum obiit, hic«
ſaventiæ. Ille IV. Calendas Aprilis, hic VIII.«
Calendas Martii. Ille anno Milleſimo Cente-«
ſimo decimo nono, hic ſeptuageſimo ſecundo»
poſt milleſimum. Quodque hac ratione in-«
ter ſe ii differrent, Dantes de Petro Damiani»
ſcribens, videtur teſtari: Dum enim Petrum»
Damiani loquentem inducit, ſe Petrum Da-»
miani ſuiſſe inquit, in Catrianaque ſulitudine»
vixiſſe: Petrum autem Peccatorem in Divæ»
Mariæ Virginis ad littus Hadrianum, commo-«
ratum.» Hæc præclare Hieronymus Rubeus.

Contenderunt acriter ſatis ac perperam meo ſenſu, ſcriptores *De Excellentia & Prærogativis Canonicorum Regularium divi Auguſtini*, hunc utrumque Petrum de Honeſtis fuiſſe ex Ordine Canonicorum Regularium. Certum enim eſt Petrum Damiani ſuiſſe Monachum ac Regulam divi Benedicti profeſſum eſſe: unde immerito eum accenſet ſuis Canonicis Auguſtinianis, Auguſtinus Ticinenſis in *Propugnaculo Canonici Ordinis* parte 4. cap. 22. & parte 5. cap. 8. Idemque Joannes Trullus *De ordine Canonicorum Regularium* Lib. 1. cap. 5. At e contra Conſtantinus Cajetanus, Abbas Sancti Baronti ex Congregatione Caſſinenſi, ut par pari Auguſtinianis Canonicis referat, multis contendit neutram ex his duobus Petris de Honeſtis, ſpectare ad Canonicorum Regularium Ordinem. Non *primum*, quem conſtat ſuiſſe Monachum inſtituti Benedictini: non *ſecundum*, quippe cum Regulam Auguſtinianam vel ſic appellatam, nunquam amplexus ſit: ſed propriam ipſe conſcripſerit, nihil habentem commune cum illa, quæ Auguſtiniana dicitur. Qui plura cupiunt de *Petro de Honeſtis* legant citatum Cajetanum in Prolegomenis ad iſtam Regulam, Hieronymum Rubeum Lib. 5. *Hiſtoriæ Ravennatis*, & alios qui de eodem argumento poſt ipſum ſcripſerunt.

VDASCALCVS SANCTI VDALRICI APVD AVGVSTAM VINDELICORVM MONACHVS, ex ordine divi Benedicti claruit anno 1120. & ſequentibus. Vixit enim temporibus Paſchalis Papæ II. & Arnoldi Moguntini Archiepiſcopi quorum & Litteras narrationi ſuæ Vdaſcalcus inſeruit. Scripſit *Tractatum ſeu Narrationem de controverſiis inter Hermannum Comitem à Wietliſpach, Auguſtæ Vindelicorum Epiſcopum, & Eginonem S Vdalrici Abbatem*, quam habet Henricus Caniſius *cum carmine de Itinere & obitu ejusdem Eginonis*, tomo 2. An- 1120

tiquæ Lectionis, anno 1602. Ingolſtadii in 4. impreſſo. Auguſtanus autem iſte Epiſcopos Hermannus, de quo hic ſermo eſt, anno 1096. ſedere Auguſtæ Vindelicorum cœpit, qui huic Eccleſiæ usque ad annum 1134. præfuit, ſuccedente ei tunc Walthero Comite in Tubingen. Quando hoc Opuſculum Scripſerit, verba iſta in extremo libelli indicant: *Quem defenſorem ac propugnatorem ſperabamus, ut puta Dominici gregis paſtorem Auguſtenſem Epiſcopum, crudelem ſenſimus perſecutorem. Qui cum a beata memoria Papa Paſchali, pro diuturna inobedientia, in omni Pontificali officio fuiſſet interdictus, atque a ſucceſſore ejus Gelaſio ſecundo, nec non & Sancto adhuc ſuperſtite Papa Calixto ſecundo, abſque ſpe ejusdem recuperandi officii ſit damatus: ab ipſa Apoſtolica ſede hoc accepimus mandatum, hujusmodi vitare, ut mortiferum. Nos tamen, ut minus perfecti, non ſtatim adhuc implenda convaluimus* &c. Opuſculum igitur iſtud compoſitum vivente adhuc Calixto ſecundo, qui anno 1119. ad Romanam Eccleſiam regendam electus, anno 1124 die 12. Decembris humanis rebus exemptus eſt, circa annum 1122. vel circiter. Non dubium autem, quin idem ſit Vdaſcalcus qui in litteras retulit tum *Vitam S. Mariæ Magdalenæ, & ſanctæ Afræ Virginis*, tum *S. Vdalrici Auguſtani Epiſcopi*, quam etiam ante eum produxerant Gebhardus Auguſtanus Epiſcopus, & Berno Abbas Augienſis. Hæc ex Gerardo Joanne Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 370.

1120 AMANDVS DE CASTELLO cognominatus, Canonicus primum Eccleſiæ Tornacenſis, tum Monachus Cœnobii Sancti Martini, in urbe eadem, anno MCXIII. & ſequentibus floruit, factus deinde Prior Aquicinctinus ac demum Marchianenſis poſtremo Abbas, qui Herimanno teſte, Eccleſiam illam pene destructam, tam interius in religione, quam in divitiis & ædificiis renovando correxit, prout fuſius proſequitur ex antiquis ejusdem loci monumentis in ſua *Galloflandria* Joannes Buzelinus. Scripſit Amandus Aquicincti degens Epiſtolam *De vita & obitu venerabilis Odonis Cameracenſis Epiſcopi* MS. ibidem & apud S. Martinum Tornaci, hoc initio ordientem, *Aquicinctenſis Cœnobii humilis congregatio* &c. quam edidit Arnoldus Baiſſius Duacenſis, in Eccleſia D. Petri Canonicus, in *Belgica Chriſtiana* De Epiſcopis provinciæ Belgicæ, edita Duaci 1634. in 4. Meminit hujus Scriptoris Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 398. editionis ultimæ Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Andreas de Caſtello* pag. 44. editionis ultimæ 1643. Lovanii in 4. Cum autem hic Odo Cameracenſis Epiſcopus, in exilio Aquiſcincti 1119. XIII. Kalendas Julii deceſſerit, vel anno 1120. ut alii volunt, hinc tempus Epiſtolæ iſtius conjicitur, ac Amandi de Caſtello ætas.

1120 GILBERTVS LONDINENSIS EPISCOPVS, natione Anglus, *Vniverſalis* dictus, quod in omni literarum genere excelleret, ſub initium hujus ſeculi florebat Pariſiis inter Philoſophos & Theologos clariſſimus, unde Antiſſiodonenſem Canonicatum adeptus, in hac Eccleſia ſucceſſive ad Subdiaconatum, Diaconatum & Presbyteratum promotus eſt. De illo Petrus Faber ex veteri Necrologio Eccleſiæ Majoris Antiſſiodorenſis inquit, *Pridie Idus Auguſti obiit Vir venerabilis memoriæ Magiſter Gilbertus Veteris & Novi Teſtamenti Gloſſator eximius, qui Vniverſalis merito appellatus eſt, hujus Eccleſiæ Canonicus, poſtmodum vero Londonienſis factus Epiſcopus.* Ex Canonico Antiſſiodorenſi, poſt deceſſum Richardi factus Londinenſis Epiſcopus, & a Wilhelmo Cantuarienſi Archipræſule conſecratus eſt XI. Calendas Februarii ſub annum 1127. teſte Radulſo de Dicedo in *Abbreviationibus Chronicorum.* Extat ad eum jam Londinem Epiſcopum Epiſtola 24. Bernardi Claræ Vallenſis Abbatis, qua eum laudat, quod bona fortunæ & Eccleſiaſtica beneficia contemneret. Eum autem magni nominis fuiſſe in profeſſione litterarum & ſcientiarum, ſatis indicat inquiens. „Longe ſatis exiit ſermo quem feciſti, & magnum dedit ſuavitatis odorem, ad quoſcunque potuit pervenire. Extincta eſt avaritia, cui non Suave redoleat? Charitas regnat, cui dulce non ſapiat? Quando hoc cognoſcunt omnes, quia vero ſapiens ſis, qui ſapientiæ hoſtem maximum contriviſti: hoc certe & tuo ſacerdotio dignum, & nomine tali profecto decebat ſpecialem tuam Philoſophiam clareſcere teſtimonio, hoc præclara illa tua ſtudia fine compleri. Vera illa & indubitata ſapientia eſt, quæ turpia lucra contemnit, & indignum ſibi indicat eodem cum idolorum ſervitute, contubernio frui. Non magnum fuit Magiſtrum Gilbertum Epiſcopum fieri, ſed Epiſcopum Londinenſem pauperem vivere, id plane magnificum. Nec enim tanto nomini quicquam augere gloriæ potuit ſublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem æquo animo ferre, virtus patientiæ eſt; ſponte appetere, ſapientiæ laus eſt. Laudatur denique & admirabilis prædicatur, qui poſt annum non obiit: qui vero abjecit, plus nihil meretur? Niſi quod vigil ratio mirandum minime ducit, ſi ſapiens ſapienter agit, & ille ſapiens, qui in cunctis hujus mundi ſapientiam litteris & ſtudiis ludens, omnem quoque ſtuduit & potuit divinam quodammodo revocare & renovare Scripturam. Quid enim? Diſperſiſti, dediſti pauperibus, ſed pecuniam. Quid vero pecunia eſt, ad illam quam pro ea commutaſti juſtitiam? *Juſtitia*, inquit, *ejus manet in ſeculum ſeculi.* Num ita & pecunia? Quæſtuoſum ſane, honeſtumque commercium: illam quæ præterit, pro illa dare quæ permanet. Sic ſemper tibi negotiari datur, bene & omni laude proſequende Magiſter. Supereſt ut laudabile principium, condignum conſequatur finem,

„finem, & cauda hoſtiæ capiti conjungatur. „Benedictionem tuam libenter accepimus, præ„ſertim quod tantæ tuæ hujus perfectionis fue„rit cumulata jocunditate. Latorem præſen„tium etſi pro ſeipſo ſatis commendabilem, ta„men etiam pro me, veſtræ magnificentiæ eſſe „cupio commendatum. Eſt ſiquidem mihi pro „ſua honeſtate & religioſitate cariſſimus.„ Præter iſtam *Gloſſam* de qua antiquum Antiſſiodorenſis Eccleſiæ Necrologium, cum Diaconus tantum eſſet, ſcripſit *Commentarium in librum Job & Threnos Jeremiæ* MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Caji & Gonelli, Cod. 8. cujus hæc verba in fine libri: *Hæc ſufficiant ad Expoſitionem Lamentationum Hieremiæ, quæ de Patrum fontibus hauſi ego Gilbertus Antiſſiodorenſis Eccleſiæ Diaconus.* Hic Hieremiæ Commentarius in Manuſcriptis Codicibus frequens ſatis eſt, qui quater MS. habetur in Bibliotheca S. Albini Andegavenſis, Ordinis divi Benedicti. Itemque in Bibliotheca Sancti Ebrulfi, Littera E. 5. denique in Bibliotheca Cluniacenſis Abbatiæ Littera S. 1. extat *Commentarius Gilberti Antiſſiodorenſis in Threnos Hieremiæ & in aliquot Pſalmos.* Ejuſdem quoque *Homiliæ in Cantica Salomonis*, Cantabrigiæ in Bibliotha S. Petri. Itemque ibidem *Commentarius in Prologos Sancti Hieronymi ſuper Biblia*, Cod. 92. Opinor autem *Gloſſam ejus in Vetus & Novum Teſtamentum*, ex antiquioribus Patribus potiſſimum eſſe ab eo decerptam, ſicut de *Commentario in Lamentationes Hieremiæ* dictum eſt. Obiit Gilbertus Londonienſis Epiſcopus, *Univerſalis* dictus, an. 1134. teſte eodem Radulfo de Diceto. Plura de illo ſeculum IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* fol. 102. & in Catalogo fol. 735. de quo ſilent alii fere omnes.

1120 VDALRICVS Bambergenſis natione Germanus, an. 1125. claruit, Monachus ut opinor, cujus extat *Codex epiſtolaris*, continens variorum Pontificum Romanorum atque Imperatorum, ut & S. R. E. Cardinalium & S. Romani Imperii Eccleſiaſticorum ſeculariumque Principium Epiſtolas an. 1125. collectas, MSS. in bibliotheca Imperatoris, quas edendas pollicetur Daniel de Neſſel in *Sciagraphia Magni Corporis Hiſtorici*, in Syntagmate Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Ita ille in Opere citato quod edidit Vindobonæ 1692. in 4. apud Johannem Jacobum Mann, cujus mentionem faciunt *Acta Eruditorum* Lipſiæ ad annum 1692. Menſe Octobri.

1120 ADELARDVS natione Anglus, patria Bathonienſis, circa an. 1120. floruit, vir doctus in naturalibus ſeu Phyſicis atque Mathematicis diſciplinis. Extant *Adelardi Quæſtiones Naturales ſeu Phyſica num. LXXVI.* per modum Dialogi inter Adelardum & Nepotem ſuum conceptæ, quem Magiſtri inſtar erudit, & informat. Illæ MSS, in Bibliotheca Colbertina Codice 199. in folio quam maximo, quæ incipiunt: *Adelardus. Meminiſti Nepos quod ſeptennio jam tranſacto, cum te in Gallicis ſtudiis pene puerum juxta Laudisduunum una cum cunctis auditoribus meis dimiſerim* &c. Incipit Liber, *Cum in Angliam nuper* &c. Quibus ex verbis docuiſſe ac ſcholas publicas in Galliis tenuiſſe Adelardum, conſtat. Inſcribitur in MSS. Sancti Victoris Pariſienſis, hhh 17. hhh 22. & PPP 13. *Adelardus de Quæſtionibus naturalibus.* Et in Codice Regio MSS. 6591. *Adelardi Bathonienſis Problemata ſeu Quæſtiones naturales:* ſed in Bibliotheca Corporis Chriſti Oxoniæ in Anglia Codice 12. inſcribitur *De Cauſis naturalium Compoſitorum.* Idem habetur ſæpius MS. in Anglicis bibliothecis. Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 1612. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 11. num. 6. *Adelardi Bathonienſis & Nepotis Dialogus*, ubi docetur ſtellas eſſe animatas. Inter MSS. Codices Univerſitatis Oxonienſis Codice 859. in MSS. Codicibus Collegii Orielenſis Codice 7. num. 5. vocatur *Adelardi Bathonienſis De deciſionibus naturalibus.* Ibidem Codice 1553. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 86. num. 11. *Liber Adelardi de cauſis naturalium compoſitionum.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum bibliothecarum celebrium Codice 1799. in MSS. Codicibus Collegii Etonenſis ſub arce Windeſoria Codice 1. *Adelardi Bathonienſis Quæſtiones naturales* circa tempora Henrici I. in 8. Inter MSS. Codices Cottonianæ bibliothecæ ſub effigie Galbæ, litera E. Codice 4. num. 6. *Tractatus Adelardi Bathonienſis continens Dialogum inter ipſum & nepotem* De variis Philoſophicis argumentis. Item inter MSS. Codices Eccleſiarum Cathedralium Angliæ & aliarum celebrium bibliothecarum Codice 3265. in MSS. Codicibus bibliothecæ Norfolejanæ Codice 366. num. 4. *Magiſtri Adelardi Aſtrolabium.* Item inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 1669. in MSS. Codicibus Latinis Kenelmi Digbæi Codice 68. num. 4. *Iſagoge minor Japharis Mathematici in Aſtronomiam* per *Adelardum Bathonienſem* ex Arabico ſumpta. Ibidem Codice 4137. in Codicibus MSS. Hattonianis Codice 112. num. 5. *Ezich Elkaureſmi*, hoc eſt, *Tabulæ Chawareſmica per Edelardum Bathonienſem ex Arabico Traducta.* In bibliotheca noſtra Lugduno-Batava, ut habet Catalogus impreſſus anno 1674. Lugduni Batavorum in 4. Librorum bibliothecæ pag. 392. in libris MSS. Græcis & Latinis ex Legato Scaligeri Codice 11. *Adelardus de doctrina abaci* in majori folio. Denique inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 3359. in MSS. Codicibus Johannis Seldeni Codice 29. num. 2. *Euclidis Elementorum libri XV. ex verſione Adelardi de Arabico*, cum Commento *Magiſtri Campani Novarienſis.* Et ibidem Codice 3623. in MSS. Codicibus Hyperoi Bodlejani Codice

157. num. 1. *Euclidis Elementa cum Scholiis & Diagrammatibus, latine reddita per Adelardum Bathonienſem.* Inter MSS. Codices. Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1967. iidem *Libri Euclydis De arte Geometrica per Adelardum Bathonienſem ex Arabica Lingua in Latinam tranſlati*, habentur MSS. Oxoniæ in Bibliotheca Collegii ſanctæ Trinitatis, Cod. 30. num. 4. Nullus quem ſciam hujus Scriptoris meminit, excepto Thoma James Anglo in Ecloga MSS. Oxonio Cantabrigienſi, edita Londini in 4. anno 1600. apud Joannem Northon.

1120 PANDVLFVS PISANVS dictus *de Alatro*, qui in MSS. Codicibus *Oſtiarius Lateranenſis Eccleſia* inſcribitur, circa annum 1120. clarus, poſteris reliquit famam nominis, ſcribendo *Vitam Gelaſii Papa Secundi*, qui an. 1119. in Cœnobio Cluniacenſi die 29. Januarii diem ſuum clauſit. Impreſſa illa primum eſt an. 1638. Romæ in 8. cum Commentariis Conſtantini Cajetani Abbatis S. Baronti, Ordinis divi Benedicti, quem hoc ſeculo varia Scripta celebrem reddiderunt. Hic autem Pandulfus, hujus Gelaſii familiaris fuit, ex Aletrina gente, Hugonis de Alatto Cardinalis Presbyteri ſanctorum Apoſtolorum nepos, cujus compendium *Vita* exhibuit Baronius in *Annalibus* ad an. 1118. integram Papebrochius in *Conatu Chronolog. Hiſtor.* ad Catalogum Pontificum parte 2. pag. 9. Idem *Vitam Papa Calliſti* II. quam in Annalibus mutilam dedit Cæſar Baronius, integram Papebrochius loco citato parte 2. pag. 14. ſed medicum. Loquitur De *Pandulfo Piſano*, Seniore iſto, Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* in *Gelaſio II.* ad an. 1118. pag. 650. Daniel Papebrochius in *Conatu Hiſtorico Chronologico* ad Catalogum Romanorum Pontificum, an. 1685. Antverpiæ in fol. impreſſo, ad annum 1118. in Vitæ Gelaſii II. prolegomenis, & Calliſti II.

1120 GVIBERTVS BEATÆ MARIÆ DE NOVIGENTO ABBAS, juxta Codiciacum agri Laudunenſis caſtrum, hac quoque ætate ob doctrinam ac diverſa compoſita ſacra volumina clatus in Epiſcopatu Laudunenſi audiebat. Hic Monachus primum Flaviacenſis Abbatiæ, ſeu Sancti Geremari, Ordinis divi Benedicti in Tractatu Bellovacenſi fuit, unde Novigentum veniens vixit ſub Abbate Henrico: qui quantum in rem demeſticam ac temporalium œconomiam propenderet, tantum alienabatur à Monachis, quorum animi ad ſtudia litterarum inclinabant. Guiberti porro qui vitam ipſe ſuam conſcripſit, ingenium impenſe inclinabat ad ſacrarum amplexum litterarum, etiam contra voluntatem Abbatis ſui Henrici, viri illiterati, & qui litteras haud amaret. „Cœpi
„(inquit Guibertus) poſtmodum & ego ejus
„ſenſa commentis prout poteram ſimilibus æ-
mulari, & ubiq; Scripturarum ſi quid iſtis mo- „
raliter arriderat, ſenſibus multa animi acrimo- „
nia perſcrutari. Vnde factum eſt ut cum „
quodam Abbate meo ad aliquod Provinciæ „
noſtræ Cœnobium devenirem. Cumque illi „
tanquam plurimæ religionis viro ſuggererem, „
ut ad Capitularem conventum veniens inibi „
ſermonem faceret, ea quæ a ſe petebantur, in „
me transfudit, & ut vicis ſuper iſto ejus exe- „
querer, exoravit & juſſit. Die autem Mariæ „
Magdalenæ Natalis celebratur eodem. Ea- „
propter de Libro Sapientiæ adhibita ſermonis „
materia, ſolo illo unico verbo, illi qui peteba- „
tur tractatui contentus fui: *Sapientia*, videli- „
cet, *vincit malitiam, attingit à fine ad finem for- „
titer & diſponit omnia Suaviter.* Hoc cum qua „
potueram, oratione explanaſſem, & ipſis audi- „
toribus pro dictorum eorundem convenien- „
tia placuiſſem: Prior Eccleſiæ ipſius, littera- „
rum ſacrarum non minimum pro ſcientiæ po- „
tentia ſtudioſus, familiariter a me exegit, ut „
id ſibi ſcriberem, in quo materiam ſumendi cu- „
juscunque ſermonis acciperet. Quoniam er- „
go Abbatem meum, quo præſente id dixeram, „
ægre laturum ſcripta mea cognoveram, cau- „
te aggredior hominem, & ut cauſa viri illius „
quem ſe diligere teſtabatur, quod petebam, „
indulgeret: ex latere quaſi ex parte amici, & „
quaſi talium minus ſtudioſus precor. Su- „
ſpicatus igitur breviſſima me dicturum, aſſen- „
ſit: cujus cum de ore verbum rapuiſſem, cœ- „
pi exerari in eo quod propoſueram. Propo- „
ſitum autem habui, ut initia Geneſeos, He- „
xaëmeron ſcilicet, commentari moraliter ag- „
grederer. Cui Commento præpoſui Tracta- „
tum ſatis mediocrem, qualiter ſermonem fieri „
oporteat. Quo præmiſſo, ſex dierum tropo- „
logice proſecutus Opera, ſudi importuno licet „
eloquio, quæque meo ſediſſent ingenio. Cum- „
que primum Abbas meus ſacræ illius Hiſtoriæ „
conſpexiſſet annotari capitulum, minus ſano „
hæc attendit intuitu; & cum me plurima anim- „
adverſione finem Scriptis illius facere admo- „
nuiſſet, videns quod nonniſi ſpinas cœpta talia „
oculis ejus ingerebant: non ſolum ejus, ſed „
& omnium qui ad ipſum id deferre poterant, „
præſentias præcavendo, clam illud omne pere- „
gi. Opuſcula enim mea hæc & alia, multis „
impreſſa tabulis dictando & ſcribendo, ſcriben- „
da etiam pariter commentando, immutabiliter „
paginis inferebam. Tempore ergo illius Ab- „
batis, omnimodo ſtudia mea delituere ſilentio. „
Qua decedente, nactus occaſionem, dum pa- „
ſtore locus ille vacaret impegi tandem & bre- „
ve opus compleri, quod decem libris comple- „
xum eſt.„ Hæc loco citato Guibertus infelix, ab ignaro ſuo Abbate Henrico atque ignorantiæ cupido, ſeſe ad ſcribendum occultans. Qui enim venerabilis ille Abbas fuerit, ita ignorantiæ amans, idem Guibertus aperit Lib. 2. *Monodiarum ſuarum* cap. 2. pag. 490. agens de *Henrico* trium ſimul Abbatiarum Abbate, *Sancti*

Remigii

Remigii Remenſis, *Humolaria* apud Veromanduos, & *Novigenti* juxta Codiciacum Caſtrum, quem his depingit: *qui ſiquidem non litteris, non genere clarus, ſed in rerum foraſticarum fuit diſpenſatione conſpicuus* &c. Hæc conrra Abbatis ſui ignorantiam Guibertus, qui ab Abbatia Sancti Gercmari ad Novigentinam pertranſiverat, Monaſticen illic culturus. Inrerea Henrico iſto ignaro atque ignorantium Monachorum fautore, an. 1099. oculis orbato præ ſenio vel vita functo, Godefrido ſuccedente viro ſancto atque urbano, Guibertus circa an. 1100. ſcriptionibus & Opuſculis ut ipſe teſtatur libere incubuit. Godefrido autem ad Epiſcopatum Ambianenſem aſſumpto, ſucceſſit ipſi Guibertus in Abbatiæ Novigentinæ adminiſtratione & præfectura. Scripſit multa & inſignia, quæ evulgata in folio Pariſiis an. 1451. cura & ſtudio Lucæ Dacherii Monachi Benedictini, Congregationis Sancti Mauri in Gallia. Sunr autem

Tractatus quomodo ſermo fieri debeat.

Moralium in Geneſim Libros X. cujus utriusque Operis a ſe conſcripti meminit ipſe Guibertus Abbas Novigentinus Lib. 1. *Monodiarum ſuarum* cap. 16. pag. 477. quaſi hæc opuſcula compleverit poſt Henrici Abbatis ſui mortem, dum Eccleſia vacaret, circa annum 1099. vel 1100. Innuereque videtur Opuſeulum utrumque fuiſſe primitias Operum ſuorum. Ejusdem quoque *Expoſitionis in Geneſim* a ſe compoſitæ fidem facit idem Guibertus in *Epiſtola* ad Liſiardum Sueſſionenſem Epiſcopum Hiſtoriæ Hieroſolymitanæ præfixa: de quibus mirum eſt quod Cavus ſcripſit: *qua quid in an ſuperſint hodie, non liquet.* Certum enim eſt iſtos *Libros Decem Expoſitionum Moralium in Geneſim*, contineri hac ipſa editione Pariſienſi omnium Guiberti Operum a Dacherio procurata, ac primarium eſſe quodammodo hujus editionis Opuſculum, quam cum apud ſe Guillelmus Cavus habuerit, mirum quod ne in illam quidem conjicere oculos dignatus ſit. Perperam igitur Guillelmus Cavus ad an. 1101. pag. 635. inter Opera Guiberti recenſet, *Moralium in Job Libros decem* quos ſane nec ſcripſiſſe unquam Guihertum ſcimus, vel ſaltem impreſſos non eſſe: quorum loco legendum & corrigendum eſt, *Moralium in Geneſim libros X.* ut eos amplius non requirat, quos præ oculis impreſſos habuit.

Tropologiarum in Oſee Libri III. In Amos. Lib. I. In lamentationes Hieremiæ Lib. I.

Tractatus de Incarnatione adverſus Judæos.

Epiſtola prolixa de buccella Judæ data & de veritate Dominici Corporis.

De laude beatæ Mariæ. Liber I.

Opuſculum de Virginitate.

De pignoribus Sanctorum libri tres.

Geſta Dei per Francos ſeu Hiſtoria Hieroſolymitana, Libris IX. quibus Belli ſacri Hiſtoriam ab ingreſſu primo noſtrorum Occidentalium in Palæſtinam, ad Balduini I. Regnum & annum Chriſti 1110. pertexuit, quam Liſiardo Sueſſionenſi Epiſcopo ſibi amico nuncupavit. Hoc in opere profitetur, ſcribere ſe non quæ videret, e Gallia ipſe non egreſſus unquam: ſed aliorum ſequi veſtigia, ita tamen ut quæ deeſſenr, interſerat ex aliorum relatu, qui præſentes fuiſſent. Habebat autem proximum ſibi, teſtem oculatum Robertum olim S. Remigii Remenſis Abbatem, qui expeditioni huic præſens, de illa totidem libris ſcripſerat, quorum numerum imitatus eſt Guibertus, non ſtyli ſimplicitatem.

Monodiarum ſeu De Vita ſua libri III. quæ Guiberti Opera hactenus recenſita collegit, ex MSS. Bibliothecæ potiſſimum Regiæ eruit, & cum Notis & Obſervationibus ſuis, Additamentiſque multis ad Laudunenſis Hiſtoriæ elucidationem præſertim ſpectantibus, edidit Loco & forma citatis Lucas Dacherius. Plurima ex Operibus iſtis MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codicibus 4084. & 4085. quos conſuluit & exſcripſit Dacherius.

Item Sermo magnus in illud *Sapientia vincit malitiam*, qui legitur inter Opera divi Bernardi, ſpectat ad Guibertum Abbatem noſtrum, ut conſtat ex lib. 1. *Monodiarum* ſeu *De Vita ſua* cap. 16. pag. 477.

Scripſit alia multa quæ latent in diverſis Galliarum Bibliothecis, & quæ vidi MSS. in Bibliothecis Vallis Claræ & Igniaci, ambabus Ordinis Ciſtercienſis, Laudunenſis ac Remenſis Epiſcopatuum. Sunt autem *Commentarii in Abdiam Prophetam*, quorum prologus incipit: *Patribus & Dominis totius cultu reverentiæ amplectendis, Sancti Medardenſi Abbati Godefrido: & item ejusdem gratia Florinenſi Atardo, Guibertus, ad omnem proh dolor impuritatem vitæ degenerans & moribus, votivo utriuſque ſalutis affectus. Quoniam & litteraturæ celebritas* &c. Incipit Abdias Propheta, *Viſio Abdiæ, viſio Prophetalis ſubtilitatem ſignificat* &c. Item *In Jonam Prophetam*, cujus Prologus incipit: *Audemus & bonam voluntatem habemus* &c. Item *In Micheam Prophetam Libri II. In Zachariam Libri III. in Joëlem Lib. I. In Nahum Lib. I. In Abacuc Lib. I In Sophoniam Lib. I.* Ejusdem denique *Guiberti Abbatis de Novigento Commentarius in XII. Prophetas Minores*, MS. in Bibliothecis Claræ Vallis & Pontigniaci, ejusdem Ciſtercienſis Ordinis: ex quibus ut probabile aliæ ejusdem Ordinis Bibliothecæ acceperunt. Cum autem Abbatiam prudenter adminiſtraſſet, & ſcripta multa Guibertus reliquiſſet, obiit qui ſuam ipſe Vitam ſcripſit, an. 1124. die 1. Auguſti. De quo paucis quidem Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 6. pag. mihi 705. Fratres Sammarthani tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* in Abbatibus Novigentinis. De cujus autem laudibus abunde agit Lucas Dacherius, tam in *Prolegomenis* ad editionem Operum ipſius, quam in *Annotationibus* ſuis & in *Chronico Abbatum Novigentinorum* calci hujus editionis ſubjecto.

LAV-

1120 LAVRENTIVS DVNELMENSIS MONACHUS & hujus Cœnobii Præcentur, natione ut credimus Anglus, ex ordine divi Benedicti, temporibus Henrici primi Anglorum Regis, circa annum 1120. & ulterius ſub Stephano Rege Henrici filio, atque etiam Henrico 2. Stephani filio, floruiſſe mihi videtur. Judicium Joannis Lelandi de illo eſt, *fuiſſe oratorem vehementem & nec aſpernandum Poëtam.* Multa & carmine & proſa condidiſſe dicitur, atque inter alia *Librum de ſancto Cuthberto*, ac *Vitam* etiam *ſanctæ Brigitæ*, quam proſa exaravit. Quoad *Vitam ſanctæ Brigittæ* vel *Brigidæ*, cujus meminit Joannes Bollandus in Præludiis ad *Vitam hujus Sanctæ* Paragrapho 2. num. 15. ad diem 1. Februarii tomo 1. pag. 102. edita illa eſt ibidem pag. 172. & ſequentibus, ad 185. Scripſit circa id temporis *Hypognoſticon* ſeu *Memoriale Veteris & Novi teſtamenti Carmine* ſatis eleganti, quod Opus in Libros VIII. propric diſtinctum eſt. Ad calcem autem Operis adjunctus eſt liber IX. diverſorum ejuſdem Laurentii Monachi Carminum *De diverſis argumentis ac Sanctis* potiſſimum Anglis, quorum vel Vitas vel agones carmine proſequitur. Inter hæc Carmina, unum potiſſimum *De ſancto Cutberto*, quem alii librum appellarunt. Hoc Memoriale igitur Libris IX. expanſum, habetur MS. in Bibliotheca Thuanea, quam jam Colbertus poſſidet, Codice 3735. idem in Bibliotheca Aureæ Vallis, Ciſtercienſis ordinis in Ducatu Luxemburgenſi, Cod. 88. in 4. Denique in Bibliotheca Bucilienſi, ordinis Præmonſtratenſis in Epiſcopatu Laudunenſi, quod Opus olim editioni paratum habui ad 3. MSS. Codices collatum. MS. illud denique inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1294. in MSS. Codd. Guilielmi Laudi, litera H. Codice 31. num. 8. Inter MSS. Godices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 1351. in Codicibus manuſcriptis Bibliothecæ Sancti Benedicti Cantabrigiæ Cod. 74. inſcriptum, *Laurentii Dunelmenſis Hypognoſtica ad Gervaſium.* In MSS. Eccleſiæ Metropolitanæ Eburacenſis Cod. 42. Bibliothecæ Jacobeæ Cod. 937. In bibliotheca Cottoniana ſub effigie Veſpaſiani littera D. Codice XI. Inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1052. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, litera F. Codice 15. num. 9. Vita S. Brigidæ Virginis a Laurentio Dunelmenſi Latine reddita, quam excepto prologo impreſſam diximus. Hujus meminit Carolus de Wiſch in *Bibliotheca Scriptorum ordinis Ciſtercienſis*, pag. 236. quam male accenſuit Ciſtercienſibus ſuis, ex manuſcripto Codice Bibliothecæ ſuæ Dunenſis quam vidimus, ubi dictum *Hypognoſticon* ſub nomine *Laurentii Dunenſis* habetur, ſed mala neque toleranda fraude & audacia Dunenſis alicujus Monachi, qui ex *Dunelmenſi Dunenſem* fecit, ut ſuum hunc Laurentium faceret. Fuit itaque hic author Dunelmenſis Monachus, ut ex multis MSS. Codicibus Ciſtercienſis etiam Ordinis Bibliothecarum vidimus. Quia tamen ſingularia quædam Laurentii Dunelmenſis opuſcula in nonnullis Angliæ bibliothecarum manuſcriptis Codicibus reperiuntur, quæ in Gallicis non habentur, operæ pretium eſt ſingularem facere illorum mentionem, ne quid Laurentii depereat. In bibliotheca Cottoniana ſub effigie Veſpaſiani litera D. Codice XI. num. 1. *Conſolatio Laurentii Dunelmenſis Monachi de morte amici, partim proſa, partim verſibus.* N. 2. *Ejuſdem hypomneſticon De veteri & novo teſtamento, verſibus, libris novem:* hoc eſt, *De hiſtoriis ſacris utriuſque Teſtamenti, & etiam de laudibus B. Mariæ Virginis, de operibus Salvatoris, de Apoſtolis, Joanne, Paulo, aliiſque Sanctis.* N. 3. *Oratio ſive Apologia Laurentii pro Laurentio, cum duabus aliis orationibus.* N. 4. *Maledictio ſeu Execratio ſolemnis pronuntiata contra quoſdam malefactores:* quæ omnia authoris ejuſdem videntur. Inter quoque MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, in Bibliotheca Eccleſiæ Metropolitanæ Sancti Petri Eboracenſis Codice 42. in fol. ubi num. 1. *Laurentii Dunebuenſis Hypognoſticon carmine hexametro*, cujus initium, *Principium verum ſine tempore tempora formans* habetur num. 12. *Laurentii Dunelmenſis Conſolatio de morte amici.* Num. 13. *Ejuſdem Dialogorum libri quatuor & deſcriptiones.* Cum autem Vita ſanctæ Brigidæ Virginis mutila à Bollando edita ſit, integra illa extat inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 1052. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera F. Codice 15. num. 9. *Vita S. Brigidæ Virginis a Laurentio Dunelmenſi Latine reddita.* Num. 10. *Epiſtola dedicatoria ejuſdem Laurentii ad Ethelredum*, quem Elredum puto eſſe, Rievallis Abbatem. Floruit uſque ad annum 1160. cujus mentionem facit inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1105. Johannes Lelandus *Collectaneorum* vol. 4. num. 126. pag. 166. quem temporibus Henrici I. claruiſſe aſſerit. Gerardus Johannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 422. quem nominale anno 1160. ſub Henrico II. Anglorum Rege hujus nominis adſcribit, ab anno enim circiter 1120. ad 1170. illuxiſſe mihi videtur.

ROBERTVS CANVTVS, Ordinis Sancti 1120
Auguſtini Canonicus regularis, in oppido Græcolada natus & educatus, unde & Græcoladenſis, perperam Crickeladenſis vocari ſolet, natione Anglus. Poſtquam adoleſcens humaniores literas utcumque guſtaſſet, Oxoniam ad altiora ſtudia profectus eſt, ubi & in bonis moribus & in litteris & in omni virtutum genere incredibiles progreſſus fecit, ita ut apud omnes magnæ exiſtimationis eſſe cœperit. Non anno autem 1170. ſub Henrico II. Anglorum Rege floruit, ut Angli plerique ſcriptores volunt, ſed ſub Henrico I. & Stephano Anglorum Regibus, imo ex Charta quadam Regiſtri S. Frideſwydæ anni 1141. illum per annos jam L. ſcholas Oxoniæ

niæ vel ſcholam rexiſſe, unde anno 1091. vel 1092. Magiſterium in Scholis Oxonienſibus obtinuiſſe cognoſcimus. Claruit igitur ad minus ab anno MCX. notiſſimus Guitmundo Regis Henrici primi Sacellano, qui anno MCXI. vir doctus, ut ea ferebant tempora, jus advocationis ſeu patronatus Eccleſiæ S. Frideſwidæ jam prope labentis adeptus fuit, juxta Malmesburienſem *De Pontificibus Angliæ* lib. 4. Lelandum *Collectaneorum* vol 4. cap. 117. pag. 158. Librum Magnum S. Frideſwidæ pag. 8. tum deinde ſeipſum ad Præfecturam ſeu Prioratum præſentandum curavit. Is exturbatis ſecularibus conjugatis, cælibes in eorum locum cooptavit, ejusdem præterea ædificia reparavit, & prædia inſuper inviſit luſtravitque, quæ ad dictum Prioratum aut olim aut uſque tum pertinerent, eademque exercitia ſcholarum induxit, quæ Academicis ætate illa in uſu fuerant. Inter Academicos illos, ex quibus anno MCXXII. Prioratui illi Canonicos Regulares Ordinis divi Auguſtini ſuppeditatos diximus, Robertus Canutus occurrit, cui primas in hoc ſodalitio Guitmundus detulit, utpote qui ſub hæc tempora Academicorum reliquiis præſediſſe in Scholis videretur. Joanni Balæo *De Scriptoribus Angliæ* Centuria 3. cap. 4. Robertus Crickladenſis vocatur, quod oppido cognomine apud Wiltonienſes oriundus eſſet, unde cum ad ultiorem habuiſſet ætatem, miſſus ad Academiam Oxonienſem, eos pauciſſimis annis fructus fecit, ut titulis viro literato debitis cohoneſtatus fuerit. Juxta autem Lelandum in *Collectaneorum* vol. 4. cap. 149. pag. 186. Guitmundo demum mortuo ad Prioratum Frideſwidenſem evectus eſt. Inter alia ejus Opera, quæ ab authoribus citatis recenſentur, occurrunt inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium bibliothecarum Codice 1855. in MSS. Codicibus Collegii Etonenſis ſub arce Windeſoria Codice 57. *Excerpta ex Plinio per Robertum Crickladenſem Priorem de Oxonia, dicata Henrico Regi Anglorum*, in folio. Initium *Tibi illuſtriſſime* &c. Non autem ut Piſſeus ſcribit, *Juvenis Plinii flores collegerat & per ordines diſpoſuerat, jam autem ad communem omnium utilitatem opus perpolivit, in publicum emiſit, Regi Anglorum Henrico ſecundo dedicavit, & operi titulum fecit*, Defloratines Hiſtoriæ naturalis Plinii, libris novem, *Tibi illuſtriſſime* &c. Opus enim Henrico primo eſt oblatum, cujus tempore collectum fuit. Idem Opus ibidem Codice 8591. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ Codice 869. *Roberti Crikladenſis defloratio naturalis Hiſtoriæ Plinii.*

Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 1356. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi Cantuarienſis olim Cancellarii & Archiepiſcopi litera I. Codice 16. num. 2. *Magiſter Robertus de conjugio Patriarchæ Jacob.* Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 415. in MSS. Codicibus Baliolenſis Collegii notato M. 19. num. 5. *Robertus Prior ſanctæ Frideſwidæ de connubio Jacobi Patriarchæ.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium bibliothecarum, Codice 1722. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedtalis Herefordenſis Codice 130. *Roberti Crickeladenſis de connubio Jacobi Patriarchæ* in 4. Ibidem Codice 8213. in MSS. Codicibus bibliothecæ Jacobææ Codice 491. *Connubium Jacob Patriarchæ* in 8.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 2019. in MSS. Codicibus Aulæ Pembrochianæ, ex dono Guilielmi Smort advenientibus, Codice 91. *Homilia 41. Roberti Crickeladenſis Prioris Sanctæ Frideſwidæ ſuper ultimam partem Ezechielis, ubi S. Papa Gregorius finivit.* Ita enim nota ex adverſo libri adſcripta, planiſſimis verbis oſtendere videtur. Item inter MSS. Codices Ecclaſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium bibliothecarum Codice 1703. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Herefordenſis Codice 121. *Expoſitio Roberti Prioris ſanctæ Frideſwidæ Oxonienſis in Ezechielem* in 4.

Ipſius autem tractatus *De connubio Jacob*, hæc diſerte verba initium faciunt, *Dum adhuc Scholaris Scholarium inſiſterem, regimini* &c. Quibus utique innuitur, Robertum de quo agimus, Moderatoris ſeu Rectoris munere in Scholis Oxonienſibus, ubi ſuſceptum quoque ſeſe ac educatum profitetur, functum fuiſſe. Illum vero titulum non alium atque Cancellarium antiquitus deſignaſſe, *Roberti Groſteſti* ſuffragio adſtruitur, qui ſupremum Academiæ ſeu Scholarum Magiſtratum, eo etiam cognomine exornatum refert, velut in Catalogo Cancellariorum ad annum 1294. perdiſces. De tempore quo floruit *Canutus*, cum Balæo ut ſentiam, add[illegible]non poſſum: quamtumvis enim illum ann[illegible]s minus MCLXX. aſſignarit, ex indiciis tamen contravenientibus, in tempora priora rejiciendus videtur. Primo enim Prioratui S. Frideſwidæ, ſub dictæ reſtaurationis tempora (quod in annum 1122. cadit) idem *Robertus* cognomento *Presbyter*, molendinum contulit, ut in libro Cenſuali dicti loci, ſeu Regiſtro Magno S. Frideſwidæ pag. 14. perhibetur. Quam præterea donationem a Rege dein Stephano ratam habitam confirmatamque in hunc modum deprehendo. *Stephanus Rex Angliæ &c. ſciatis me reddidiſſe & conceſſiſſe Deo & Eccleſiæ Sanctæ Frideſwidæ Oxonienſis Eccleſiam omnium Sanctorum infra Civitatem &c. & molendinum ſuper pontem Oxonienſem, quod Robertus Presbyter dedit præfatæ Eccleſiæ, quando factus eſt Canonicus &c.* Præterea quod Guymundum in dicto Prioratu exceperit ad annum 1141. (tempus quo a Balæo viguiſſe dicitur, trigeſimo anno antevertens,) ex ſcriptis ejusdem Prioratus omnino liquet, uti & L. jam annos decurriſſe, ex quo Rectorem Scholarum agere occepiſſet. Teſtimoniis hiſce perſpicuum fit, & in errore verſatum Balæum, vel Robertum hunc plurimas demum annos expleviſſe, licet ejus mentionem nullam

poſt annum 1148. invenerim, in quo nimirum Canonici *Sanctæ Frideſwidæ* cum Monachis Cœnobii de Beck in Normannia, de Eccleſia Bellimontis prope Hungerfordiam in agro Bercherienſi diſceptarunt, de qua cum lites aliquantiſper motæ fuiſſent, anno tandem præfato, coram Eugenio III. Romano Pontifice, Lutetiæ controverſia finita eſt. De Roberto autem iſto nihil addendum præterea, niſi primum Ordinis ſui ſcriptorem emicuiſſe inter Anglos. Agunt de illo inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* Volum 4. cap. 149. pag. 186. qui ex loco illi aſſignato circa annum MCLXX. vel MCLXXX. floruiſſe illum voluit, aliisque ſequentibus occaſionem errandi obtulit. Joannes Balæus *De Scriptoribus Angliæ* Centuria 3. c. 4. Joannes Potſæus ætate XII. ſcriptore 234. ad annum 1170. pag. 234. Antonius à Wood in *Antiquitatibus Oxonienſis Academiæ* Lib. 1. pag. 48. qui ex Archivis Cœnobii Sanctæ Frideſwidæ errorem aliorum correxit, cui hæc ſingularie debere me, agnoſco.

1120 PSEVDO-HEGESIPPVS hic quoque contra vulgarem omnium opinionem collocandus venit Appello autem Pſeudo-Egeſippum, ut diſtinguatur ab antiquiore Hegeſippo altero, temporibus Apoſtolorum proximo, quem *Quinque Actuum Eccleſiaſticorum libros* elucubraſſe, auctores ſunt, Euſebius, Hieronymus & Honorius Auguſtodunenſis, & *quintum* eorum citat Euſebius *Hiſtoria Eccleſiaſtica* lib. 2. cap. 12. ſed Græce κγ΄, 23. ubi de Jacobi fratris Domini martyrio verba facit. Item Photius in *Bibliotheca* C[illegible]CXXXII. ubi dicitur *ἀρχαῖος τε ἀνὴρ* [illegible]*ποστολικός*. Ex illuſtribus verò fragmentis, quæ apud Euſebium habemus, quanto cum damno libri ejus interciderint, omnes vident. At Hegeſippus ille vulgatus, quem B. Ambroſius Latinè vertiſſe diu creditus fuit, pro genuino quidem à Joanne Trithemio aliisque habetur, imò quantum videre poſſum, etiam à Ludovico Vives lib. I. *De tradendis Diſciplinis*: Sed ut inquit Voſſius, Scriptor eſt omnino *ὑποβολιμαῖος ſuppoſititius*, vel alius ſaltem ab illo nobili Hegeſippo Apoſtolorum temporibus proximo, Juſtino Martyri & Athenagoræ æquali. Sanè alterius planè opus eſſe, cenſet etiam Cæſar Baronius *Annalium* Tomo 2. ad an. 167. n. 15. atque idem judicium eſt Laurentii de la Barre Præfatione ad *Hiſtoriam Chriſtianam Veterum Patrum*, Margarini Bignei in Indice Chronologico ad finem Tomi 6. *Bibliotheca Patrum* edit. ſecundæ, & aliorum: ac validæ id aſtruunt rationes. Nam ut alia multa omittam, *primò* hic Scriptor non agit *De rebus Eccleſiaſticis*, ſicut antiquus Hegeſippus ex Euſebii teſtimonio & aliorum: Sed *De geſtis Judæorum*, inde à Maccabæis usque ad urbis excidium. *Secundò* in his libris Pſeudo-Hegeſippi fit mentio Conſtantinopolis, & dignitatis ejus, quam Romanæ urbi æqualem habuit: id quod Hegeſippo antiqua nec ejus temporibus convenire poteſt. Sic enim Pſeudo-Hegeſippus lib. III. cap. V. de urbe Antiochia ſcribit. *Vrbs tertio loco ante ex omnibus, quæ in orbe Romano ſunt, civitatibus æſtimata, nunc quarto, poſtquam Conſtantinopolis excrevit, civitas Byzantinorum.* Ait Pſeudo-Hegeſippus, antequam Conſtantinus ſedem Imperii Conſtantinopolim tranſtuliſſet, maximum fuiſſe decus trium in Imperio urbium, primum Romæ, inde Alexandriæ, hinc Antiochiæ: Sed Antiochiam quarto nunc loco contentam eſſe, poſtquam Imperium Conſtantinopolim translatum eſt, eaque urbs dicta eſt *νέα Ῥώμη*, ac veteri Romæ æquata. Hoc anno circiter CCC LXXXI. contigit in Conſtantinopolitano Concilio factum: ad quæ tempora Hegeſippus antiquus non pertingere potuit. Quæ clare oſtendunt, à maligna manu ac planè contra mentem Hegeſippi, adjecta eſſe quæ mox ſequuntur, *Prima enim Roma, ſecunda Alexandria, tertia Antiochia, quarta Conſtantinopolis.* Nec leviter hanc ſententiam firmat Cornelius Gualterus, qui in Notis ad eum Scriptorem, monet verba iſta non legi in MSS. Codd.

Quemadmodum verò eo quæ diximus, clarè oſtendunt vixiſſe hunc Scriptorem, poſtquam imperium Conſtantinopolim translatum eſt, ita alia leguntur ibidem, unde eum ſexcentis amplius annis poſt id tempus vixiſſe colligam. Nam de Antiochia ſic ibi ſcribit: *Perſarum quondam caput, nunc repulſorum.* At Antiochia Perſis ſive Saracenis, à Nicephoro Phoca anno Chriſti D CCCC LXVIII. erepta eſt, quemadmodum Cedrenus narrat. Quare non multo poſt hæc tempora vixit, neceſſe eſt. Neque enim puto Hegeſippum ſignare tempus illud, quo eam Turcis eripuere Sacræ Expeditionis Duces, quod demum anno Chriſti MCXVIII. factum eſt, utcunque ſit, infimæ eſſe antiquitatis Scriptorem, ſatis illa quæ dixi oſtendunt. Hucusque verbotenus ex Gerardo Joanne Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 14. pag. 229. editionis ultimæ. At pace tanti viri quem ſequimur, dicam Pſeudo-Hegeſippum eſſe adhuc recentioris ætatis, quam crediderit & ſcripſerit. Nam Cedrenus editionis Græco-Latinæ atque ad MSS. Codices accurate collatus, ac 2. in folio vull. typis Regiis impreſſus, Tomo I. p. 429. litt. D. ſcribit anno XXVIII. Heraclii Imperatoris qui in annum Chriſti DCXXXVI. incidit, *Arabes Antiochiam occupaſſe*, illam autem à Nicephoro Phoca Imperatore anno Imperii ſecundo *obſeſſam quidem contra Saracenos occupantes, ſed non captam*, ibidem Tomo 2. pag. 656. littera A. *quamvis*, ut inquit idem paullò poſt Cedrenus, *urbes amplius centum cepiſſet & oppida, Cilicia, Syria, Phœnicia & Bambſia, quarum præcipuas illic recenſet.* Antiochia igitur in manus Arabum ſeu Saracenorum ſub imperio Heraclii anno Chriſti DCXXXVII. veniens, in eorum poteſtate manſit, nec à Nicephoro Phoca anno DCCCCLXVIII.

oc-

occupari potuit, donec tandem anno MCXVIII. ab Occidentalibus Cruceſignatis poſt multos labores, longamque expeditionem obſidionis, occupata fuit. Atque hinc liquet Scriptorem hunc Pſeudo-Hegeſippum non eſſe anno 1120. vel 1130. antiquiorem, eſſeque recentiorem annis ſeptingentis & amplius, S. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo, quem illius è Græca lingua in Latinam interpretem, Codices MSS. ſeculi 12. & 13. faciunt.

Hiſtoria autem *De excidio urbis Hieroſolymitanæ Libris V*, quæ ejus nomine circumfertur, nihil aliud eſſe videtur, quam verſio quædam paulò liberior Flavii Joſephi, cum pauciſſima apud illum habeantur, quæ in Joſephi libris partim *De Antiquitatibus Judaicis*, partim *De Bello Judaico*, non habeantur. Porro in his libris ita Joſephi veſtigiis inſiſtit, ut magis interpretis, quam ex Scriptoris officio ſungatur, ut etiam ſcribit Durantius Caſellius lib. 2. *Variarum Lectionum* cap. 13. Neque quisquam indicare aliter poteſt, qui legerit. Interim hoc habet, quod ſubinde non contentus Joſephi verbis, ut aliquid novi afferre videatur, ſincerum vas incruſtet: de quo vide quæ notavit Scaliger ad Euſebii annum MDCCCCL, ubi impudens ejus commentum diluit de illis, quæ Pompejum, captis Hieroſolymis, vidiſſe memorat.

Multa ſcribit Guilielmus Cavus ut Scriptorem hunc S. Ambroſio æqualem faciat, à cujus ætate annis ſeptingentis & amplius remotus eſt.
„Hegeſippi nomen ex Joſippi, idq; à Joſephi no-
„mine formatum eſſe inquit; quam in rem ap-
„poſita notat P. Colomeſius *Paralipomenon* p. 4. in
„membranis pervetuſtis Cl. Iſ. Voſſii eraſo *Joſippi*
„nomine, *Hegeſippi* ſubſtitutum comparere. Et
„in Bibliothecæ Ambroſianæ Codice MS. libro
„V. hic titulus præfigitur, *Joſeppi liber quintus.*
„Auctorem horum librorum, ſive potius inter-
„pretem fuiſſe D. Ambroſium, ſaltem D. Am-
„broſii σύγχρονον. Opus Ambroſii eſſe, præter
„Codicum nonnullorum fidem, & in his eximiæ
„vetuſtatis Codicem MS. quem Mediolani in
„Bibliotheca Ambroſiana vidit Joannes Mabil-
„lonius *Itinerarii Italici* pag. 14. ubi libro primo
„mutilo, ſecundus hanc notam habet. *Incipit ſe-*
„*cundus, Ambroſius Epiſcopus è Græco tranſtulit in*
„*Latinum.* Arguunt denique ingens ſtyli Am-
„broſiani & Hegeſippiani paritas, eædem phra-
„ſes ab utroque frequentatæ, eædem verborum
„argutiæ, utrique in delitiis habitæ, quod ſexcen-
„tis ferè locis utrinque productis, fuiſſimè com-
„probat Johannes Fridericus Gronovius in *Ob-*
„*ſervationibus ad Scriptores Eccleſiaſticos* Daven-
„triæ 1651. in 12. editis, cap. 1. pag. 1. ad 20. &
„cap. 24. pag. 258. ad 271. Vtut ſit, id conſtat,
„auctorem fuiſſe Ambroſii æqualem, & vergen-
„te hoc ſeculo claruiſſe ſtante enim adhuc &
„florente apud Orientem Imperio Romano vi-
„xiſſe, ipſe ſæpius id innuente, conſtat. Hæc
mira confidentia Guilielmus Cavus, quæ me nequaquam movit. Quem enim anno 374. ſtatuit, hunc anno 1120. vel 1130. opus iſtud compoſuiſſe arbitror.

Eandem ſuam ſententiam de ætate Pſeudo-Hegeſippi, quam lib. 2. *De Scriptoribus Græcis* cap. XIV. pag. 230. aſſeruit, confirmat quoque idem Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 2. quæ eſt *De Hiſtoricis incertæ ætatis* littera H. verbo *Hegeſippus* ubi ſic. *Hegeſippus cujus libros quinque habemus de bello Judaico & Hieroſolymorum excidio, Latinus mihi Scriptor videtur, non è Græco verſus. Nam Græcè ſi unquam fuiſſet, aliquis Græcorum ejus meminiſſet. Quare, quod à B. Ambroſio tranſlatum dicatur, id totum eſt commentitium. Imo auctor iſte ſexcentis & fortaſſe amplius annis, Ambroſio junior fuit.* Hinc immeritò etiam Aſcenſius in editione Hegeſippi quam Pariſiis 1511. in fol. impreſſit, in titulo *S. Ambroſium* translatorem efficit. Gaſpar quoque Barthius *Adverſariorum* Libro XXXIV. cap. XI. *Monachorum impudentiam increpat*, qui hanc translationem Ambroſio adſcribant, cum tamen liber non plane ſit inutilis, non penitus hoc denegare auſim. An autem Hebraicè unquam editum ſit hoc ſcriptum, à plerisque in dubium revocatur. Contrarium tamen libro XLVI. *Adverſariorum* cap. 4. ſenſiſſe videtur. Cum enim multa ſequioris ævi indicia in Hegeſippo deprehenderet, quæ veteris Hegeſippi ævo convenire minime poſſent, hunc ſcrupulum ita ſibi eximebat: ut diceret idem Hegeſippo contigiſſe, quod in Eutropio aliisque Auctoribus factum eſſe conſtat, cum jam à multis ſeculis Monachi id in more habuerint, ut longiora ſcripta in epitomen redigerent, aut breviora aſſutis hinc inde variis laciniis extenderent. Et Hegeſippi quidem libros immanibus cumulis ex Rufini Joſepho petitis diſtentos atque effarctos fuiſſe judicat, de cætero minime dubitans, quin priſcus Hegeſippus illorum librorum Auctor cenſeri debeat. Hæc inconſtans ſibi de Hegeſippo Barthius.

Edidit anno 1706. in 8. Jenæ Burcardus Gotthelfius Struvius *Introductionem in notitiam rei litterariæ & uſum Bibliothecarum*, ad cujus calcem adjecit Diſſertationem *De doctis impoſtoribus* eruditam, cujus paragrapho 4. & 5. paginis 9. 10. 11. & 12. quæſtionem movet, an inter *impoſtores doctos* hic Hegeſippus cenſendus ſit.
Hunc Voſſius De Hiſtoricis Græcis Lib. II. «
cap. XIV. ſuppoſititium habet. Voſſium ſe- «
quuntur alii & communis eſt ſententia, Hege- «
ſippum eſſe impoſtorem, qui Scripta ſua pro «
Scriptis Joſephi inſignis rerum Judaicorum «
Scriptoris, vendicaverit. Sed unde conclu- «
dant, ſeipſum pro Joſepho vendicaſſe, non vi- «
deo. Extat quidem Latina verſio cujusdam «
Scripti ſub Hegeſippi nomine *De bello Judaico* «
& urbis Hieroſolymitanæ excidio, Coloniæ 1575. «
in 8. per Cornelium Gualterum aliosque cum «
notis edita & caſtigationibus. Hoc ſcriptum «
eſſe dicunt, quod tanquam Joſephi haberi vo- «
luerit. Sed ſi initium Prologi inſpiciamus, fa- «

„cile adparebit, ipſi animum non fuiſſe, ut pro
„Joſepho haberi vellet, cum ad Joſephum ipſe
„remittat. Verba ejus hæc ſunt. *Quatuor*
„*libros regnorum, quos Scriptura complexa eſt ſacra,*
„*& jam ipſe ſtylo brevi perſecutus uſque ad captivi-*
„*tatem Judæorum, murique excidium, & Babylonis*
„*triumphos, hiſtoriæ in modum compoſui. Macca-*
„*bæorum quoque res geſtas Propheticus ſermo paucis*
„*abſolvit, reliquorum uſque ad incendium Templi &*
„*manubias Titi Cæſaris relator egregius hiſtorico ſtylo*
„*Joſephus, utinam tam religioni & veritati attentus,*
„*quam rerum indagationi & ſermonum ſobrietati.*
„Qui Flavium Joſephum illum Machariæ filium
„in Prologo profert, ſeipſum pro illo haberi ne-
„quaquam vult. Impoſtor ergo neutiquam
„eſt. In ipſa quoque hiſtoria, Joſephi facta non
„ſolum recenſet, ſed etiam ipſius Joſephi de Jeſu
„Crucifixo teſtimonium refert libro 2. cap. 12.
„pag. mihi 260. deſumptum ex Joſephi *Antiqui-*
„*tatibus Judaicis* lib 18. cap. 6. Quod argumen-
„tum ſole eſt clarius, nec ſe pro Joſepho, nec
„Scriptum ſuum pro Scripto illius haberi vo-
„luiſſe. De ipſo etiam Joſepho Gorioni de in-
„ſtaurandis muris præfecto, mentionem facit
„Libro 3. cap. 3. pag. mihi 298. Qualis ergo
„impoſtor? Forſitan quod multa, imo ferè
„omnia ex Joſepho hauſit, quod negandum non
„eſt, ſed breviter complexus eſt atque in epito-
„men redegit, quod Joſephus latius perſecutus
„fuerat, additis hinc inde aliis Joſepho non me-
„moratis. Sed hæc agendi ratio impoſtorem
„non facit.

An ergo mentitus eſt Hegeſippum illum Seniorem, quem Hieronymus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. XII. vocat *Vicinum Apoſtolicorum temporum.* Sed neque hic animus fuiſſe Hegeſippi hujus videtur, uti jam ſupra diximus: cum & Francorum & urbis Conſtantinopoleos, aliarumque rerum poſterioris longe ætatis, mentionem faciat, ex quibus Fridericus Gronovius *Obſervationum in Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 1. pag. 6. concludit, Scriptorem eſſe ſeculi quarti. Tantum porro abeſt, hunc Pſeudo-Hegeſippum *noviſſimum* voluiſſe haberi pro Hegeſippo antiquo ac temporum Apoſtolicorum proximo, ut e contra hunc Hegeſippum Græcum & genuinum, aliquando nugatum eſſe, idem eopſe opere oſtendat, ubi refellit ridicula ejus commenta *de paſſione Jacobi Apoſtoli*, item de *Juda fratre Domini*, de qua poſteritate Davidis: de quibus vide omnino Scaligerum in Chronico Euſebii ad annum MMLXXVII, item MMCXII. Dixi Scriptorem *Noviſſimum*, libro enim III. cap. V. dum de Antiochia ſcribit, *Perſarum quondam caput, nunc repulſorium:* ætatem ſuam noviſſimam oſtendit, atque alludit ad occupationem Antiochiæ ab Occidentalibus Cruceſignatis anno MCXVIII. factam. Cum enim anno DC XXXVII. Heraclii Imperatoris XXVIII. Arabes ſeu Saraceni Antiochiam occupaſſent, illam pacificè poſſederant usque ad annum DCCCCLXVIII. quo Nicephorus Phocas Imperator illam obſedit quidem, ſed obſidionem re infecta ſolvere coactus fuit ob incommoda temporis ac pluviarum abundantiam. Sic factum ut ſub Saracenorum poteſtate permanſerit ad annum usque MCXVIII. quo ab Occidentalibus Cruceſignatis poſt diuturnam & laborioſam obſidionem occupata fuit, illam poſt annos ferme quingentos poſſeſſionis pacificæ, Barbaris ſeu Saracenis relinquentibus. Occupatâ illâ ab Occidentalibus, ruinæ ex obſidione murorum & aliæ clades reparatæ, munita iterum quibus ex partibus infirmior erat, adjecta Latinorum curis nova præſidia & propugnacula, unde *Saracenorum repulſorium* per multos annos evaſit. Hos duos Hegeſippos vulgò confundi videas. Meminit Hegeſippi hujus junioris, Joannes Sarisberienſis Libro VI. *De nugis curialium* cap. XVIII. & libro VIII. c. XVIII. At cap. XIX. intelligendus eſt Hegeſippus vetus, qui *quinque Eccleſiaſticorum Actuum libros* temporibus Marci Antonini edidit. A viro etiam doctiſſimo Franciſco Feuardentio, Notis in Beati Irenæi Lib. I. cap. III. quo loco teſtem producere ſe velle ait, qui ante Irenæum ſcripſerit, adducit locum ex ejus quem habemus Pſeudo-Hegeſippi ſeu Hegeſippi junioris libro I. cap. III. Extat Hiſtoria iſta *libris quinque* comprehenſa edita Pariſiis apud Judocum Badium Aſcenſium 1511. Coloniæ 1521. in fol. Item cum Notis & Emendationibus Cornelii Gualteri Coloniæ 1575. in 8. Et in *Hiſtoria Chriſtiana Veterum Patrum* Renati Laurentii de la Barre edita Pariſiis 1583. in folio, ad calcem operis pag. 199. Hinc autem in Bibliothecam Sanctorum Patrum editionis Pariſienſis tranſierunt, de quibus agere ſuperfluum eſt. Hæc porro ſunt quæ de Pſeudo-Hegeſippo dicenda urbis contulerunt Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 14. pag. 229. editionis ultimæ 1651. Lugduni Batavorum in 4. Et libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 2. quæ eſt *De Hiſtoricis incertæ ætatis*, litera H. verbo *Hegeſippus.* Fridericus Gronovius *Obſervationum* in Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 1. pag. 1. ad 20. & cap. 24. pag. 258. ad 271. editionis 1651. Daventriæ in 12. Guilielmus Cavus *Hiſtoria Literaria* ſeculo IV. ad annum 374. pag. 216. Burcardus Gotthelfius Struvius in Diſſertatione *De doctis impoſtoribus* paragg. 4. & 5. editionis 1706. Jenæ in 8.

DISSER-

DISSERTATIO
DE
PSEVDO - JOSEPHO GORIONIDE, EJUSQUE LIBRIS.

PROLOGVS

1120 EDideram jamdudum Diſſertationem hanc adverſus Opus Joſepho Gorionidi adſcriptum, quâ ſuppoſitionem Operis rationibus multis probatam exhibueram: ſed ut amplioribus illum verbis reſumerem, effecit, hoc Opus Gothæ anno 1707. in 4. editum pag. 892. abſque præfatione & indice, ſub hoc titulo: *Joſephus Gorionidas ſive Joſephus Hebraicus juxta Venetam editionem, ut & eam quæ ſuperioribus annis Francofurti ad Mœnum typis excepta eſt, Latinè verſus, & cum Exemplari Conſtantinopolitanei cujus partem Münſterus Baſileæ 1541. edidit, collatus atque notis illuſtratus à Joanne Friderico Breitbaupto, Conſiliario Saxonico. Acceſſit rerum & verborum index locuples, Gothæ apud Jacobum Mavium 1707. in 4.*

CAPVT PRIMVM.

OPVS JOSEPHI GORIONDÆ MVLTIS RATIONIBVS SVPPOSITVM PROBATVR.

PSEVDO-JOSEPHVS GORIONIDES, quem Genebrardus *Chronologiæ* lib. 3. Flavio Joſepho inſigni *Judaicarum antiquitatum* Scriptori æqualem facit, imò ſi Munſterum in Præfatione librorum hujus Joſephi editionis Baſileenſis anni 1541. audimus, unus idemque fuit cum Flavio illo Joſepho Matthiæ filio, qui Hiſtoriam *de bello Judaico* conſcripſit. Sed neque hic idem eſt ac Flavius Joſephus neque æqualis, quin annis ſeptingentis vel circiter, ille poſterior eſt, ut prolixius infra probabitur. Hunc enim Pſeudo - Gorionem pro ſuppoſititiò Scriptore habent eruditi ferè omnes, à quibus diſſentire non poſſum, uti Cæſar Baronius *Annalium* Tom. I. ad annum 72. num. 27. Franciſcus Ribeira Comment. in Abdiam cap. 1. num. 110. Joannes Maldonatus in Matthæi cap. XVI. Amplius dico, Gorionidem iſtum, non librariorum culpâ, ſed affectatione & malitiâ, ſe Flavium Joſephum nobilem *Judaicarum Antiquitatum* hiſtoriographum haberi à poſteris voluiſſe, & ipſum, quantus quantus eſt, impoſtorem fuiſſe. Cum enim legiſſet apud Joſephum ex interpretatione Rufini, qua ipſum uſum eſſe liquet, & Flavium Joſephum Galileæ Præfectum fuiſſe, & Joſephum Gorionis filium, quem Γωρίωνα Flavius Joſephus nominat, una cum Anano mœnibus Hieroſolymæ reparandis fuiſſe præfectum: ille horum utrumque in unum conflavit, & homo impudens nobis perſuadere conatus eſt, ſe nempe eſſe Joſephum illum Sacerdotem, qui *De excidio Hieroſolymitano* ſcripſerat. Itaque rectè in editione Venetâ hic locus concipitur: *Et dixit Joſeph Sacerdos filius Gorionis: Hac porta non introibamus cum mulieribus & parvulis noſtris, niſi in ſanctitate & caſtimonia ingrediebamur, quoties ingrediebamur.* Oblitus autem mendacii ſui Pſeudo-Gorionides poſtea inquit, *Et nos ad ipſam domum non accedebamus; quia Sacerdotum locus eſt.* Abſurdius nihil & magis contradictorium dici poteſt, ipſe ſe Sacerdotem dicit, & tamen Sanctuarium ingredi non licuiſſe, propterea quod ſolis Sacerdotibus licebat. Mendacem certè memorem eſſe oportet, & qui tam cito oblitus eſt, quod ſe Sacerdotem dixerat & ſcripſerat, inſanus fuit. Attamen ſuæ genti, ut ad iſtiuſmodi credula eſt, ſe eſſe celebrem illum Flavium Joſephum, perſuadere potuit. Solent autem Judæi nobilem illum hiſtoriographum, de quo antea dictum eſt, *Joſephum* ſive *Joſippum longum* vocare, nempe ut diſtinguatur ab eâ Joſippi Epitome, quam Hebraico-Latinam, *Baſileæ* Sebaſtianus Lepuſculus anno M D LIX. edendam procuravit. Impoſtorem verò iſtum, multis ſeculis à Flavii Joſephi Matthiæ filii ætate remotum eſſe, eruditi omnes uno ore concedunt. Illumque Joſephus Scaliger poſt annum Chriſti nati DC vixiſſe affirmat, in *Elencho Tribæreſii* Nicolai Serarii c. 4. „ *Recentem admodum fuiſſe arguunt, verba locorum recentia quibus* " *utitur, Tours, Amboiſa, Chinon: quæ loca poſt DC* " *annos à natali Chriſti, adhuc* Turones, Ambaſia, Kairon *vocabantur.* " Ego, ut infra dicam, anno DCCL. antiquiorem non eſſe probaturus ſum, quin & multis etiam ſeculis hac ætate poſteriorem. In eandem ſententiam intrat Nicolaus Serarius in *Tribæreſio Judæorum* lib. 1. cap. 9. dum ſcribit: „ *Joſephum Flavium longè no-* " *tiorem & illuſtriorem quam Gorionidem fuiſſe,* " à D. Hieronymo in libro *De Scriptoribus Eccle-* " *ſiaſticis* laudatum, à quo etiam in libello ad " Euſtochium de cuſtodia virginitatis, *Græcus* " *Livius* appellatur. De Gorionide autem Jo- " ſepho quid ſimile? Omnia in eo & de eo per- " obſcura, Veterum Latinorum aut Græcorum " nemo ejus meminit, neſcitur quando ſcripſerit, " ubi vixerit, quid egerit, qualis fuerit. " Hæc Serarius qui utrumque maxime diſtinguit. Multis quoque ſeculis, à Flavii Joſephi Judaicarum rerum Scriptoris ætate, renatum eſſe Gorionidem, ex Opere ſub ipſius nomine edito, probare variis rationibus idem Serarius contendit.

Nam *primò* ſi ante D. Hieronymum hic Scri- "

„ptor extitiſſet, nunquam ille aliquem alicubi „ejus mentionem faciendi occaſionem prætermiſiſſet.

„ *Secundò* utitur idem Scriptor certis „quibusdam gentium, urbiumque nominibus, „quæ poſterior tantummodo ætas uſurpavit. „Nam libro 5. cap. 1. Julium Cæſarem ait ſubegiſſe Francos, Britannos, & Occidentem to„tum, uſque ad Oceanum. Et cap. 4. in He„bræo, cap. 42. in Latino, dum Herodis funus „narrat, eum executos ait ipſius Stipatores mi„lites Germanos & Gallos, de quibus ſubdit, „*hem Frankom*, id eſt, *illi erant Franci.* At ſeculo „illo Herodiano, nondum Francorum nomen „Gallis tribuebatur, iis præſertim quos in Gallia „devicit Cæſar. Nam Gallis nomen Francorum non acceſſit, niſi ſub regno Clodovæi primi, ac poſtquam Alaricum maximæ Galliarum parti regnantem, collato prælio, extra Galliam & ultra Pirenæos montes expuliſſet. Quæ quingentis atque amplius annis, ab ætate Flavii Joſephi & perſona quam affectavit, remota eſſe nullus neſcit. Vixque ante finem ſeculi VI. nomen Francorum Gallis acceſſit.

„ *Tertiò* ut Africæ pars, in qua Carthago eſt, „*Barbaria* nominetur, recentiſſimum eſt, & in „Latina lingua barbarum. At in illo Gorioni„dæ ejusdem Libro 3. cap. 15. dicitur *cum Anni„bale Barbaria robur omne fuiſſe.* Scripſit ergo ille Pſeudo-Joſephus Gorionides, poſtquam Africa *Barbaria* dicta eſt, id quod ante annum Chriſti DCC non contigit. Africa etenim nec tota nec ex parte, unquam *Barbaria* dicta fuit, niſi poſtquam Saraceni ſeu Arabes occupatà Ægypto, in Africam arma intuliſſent, quod poſt annum Chriſti Salvatoris DCC accidit. Longe igitur abeſt impoſtor ille, à Flavii Joſephi præſtantiſſimi Judæorum hiſtorici ætate, cujus ſtupida affectatione perſonam ac nomen cum Sacerdotio aſſumere voluit. Africam autem ab Arabibus ſeu Saracenis, ante annum Tiberii Imperatoris 2. ſeu Chriſti DCXCIX. non eſſe occupatam, tradunt Theophanes in *Chronologia* ſeu *Chronographia* editionis Græco-Latinæ Regiæ Pariſienſis anno 1655. in folio pag. 309. Atque etiam qui illum exſcribit Georgius Cedrenus, ejusdem Græco-Latinæ editionis Regiæ Tomo 1. pag. 443. litera D. Pariſiis 1647. 2. to„mis in fol. Hoc anno (Leontii Imperatoris 3. „Chriſti nati DCCXVII.) Arabes impreſſione in „Africam facta, armorum vi eam cœperunt, & „ex proprio ſibi exercitu præſidiarios milites in „ea conſtituerunt. Eo comperto, Patricium „Joannem virum rebus agendis idoneum, cum „Romana claſſe omni Leontius in auxilium mi„ſit. (Anno Tiberii 1. Chriſti nati DCXCVIII.) „Is cum Carthaginem appuliſſet, & bellica vir„tute catenam portum occludentem perrupiſ„ſet, hoſtibus demum in fugam verſis & ejectis, „omnes Africæ munitas urbes in libertatem reſtituit: & præſidio ex ſuis militibus relicto, Im« peratorem de iis quæ acciderant, certiorem fa« cit, ibique hiemavit, mandata Imperatoris ex« pectans. Protoſymbulus verò, qui Arabici« conſilii princeps, ubi hæc geſta reſcivit, po« tentiorem & numeroſiorem claſſem adverſus« Romanos (anno Tiberii 2. Chriſti nati DCXCIX.)« inſtruxit, & memoratum Joannem ejusque« claſſem à portu, mutatà belli fortunâ, ejecit:« eumque levi & humili terræ vallo circumcin« ctum reperiens, exercitu applicato, illum un« dequaque obſidere decrevit. Præfatus ta« men Joannes periculo expeditus, in Romani« am reverſus eſt, majores & robuſtiores copias« ab Imperatore quæſiturus.« Hæc Theophanes, ac poſt illum Cedrenus. Conſtans igitur eſt, Africam à Saracenis ſeu Arabibus ante annum DCXCIX. non fuiſſe occupatam, nec ſtatim ab occupatione, ſed aliquanto poſt tempore, nomen *Barbariæ* habuiſſe ab his Barbaris. Cum igitur Pſeudo-Joſephus Gorionides *Barbariam* hanc vocet, ſe poſt annum Chriſti nati DCC. ſcribere, apertiſſimè teſtatur.

Quartò inquit Serarius, idem eodem loco« profert Hannibalem in Hiſpaniam veniſſe, ibi« dem *gentis Gothorum ſuperbiam depreſſiſſe.* At« in Hiſpania non conſederunt Gothi ante D.« Hieronymi ætatem, nec ante ſeculi octavi an« num XX. vel circiter, eorum in Hiſpania po« tentia fracta fuit.« Scripſit ergo hic Pſeudo-Joſephus Gorionides poſt imperium Gothorum ſeu regnum in Hiſpania deſtructum, quod poſt annum DCCX. vel DCCXX. accidit. Nam quo anno ſeculi octavi id factum ſit Scriptores inter ſe non conveniunt, aliis citius, tardius aliis rem iſtam aſſignantibus. Hic Gothici regni in Hiſpania occaſus circa annum 711. accidit, trecentis circiter annis poſtquam cœperat, juxta Sigebertum in *Chronico.* Juxta Chronicon Carionis libro V. pag. 703. hoc anno 717. contigit, juxta alios anno 713. Juxta Turſellinum, qui diffuſè hanc epocham ratione compendii ſui habità deſcribit libro 6. *Hiſtoriarum* cap. 16. num. 8. & ſequentibus. „Vitiza« Viſigothorum rex, libidine ardens, uxoribus &« pellicibus impleverat regiam. Igitur ut libe« riore Licentia frueretur, Epiſcopos ac Sacer« dotes ſuo exemplo edictoque primum conjugi« bus aut pellicibus irretivit, inde à Romani Pon« tificis, qui talia flagitia laturus non erat, aucto« ritate ſemovit.« Ergo gens omnis in Luxuriam effuſa, brevi ſenſit iram ultoris Dei. Saraceni ab Juſiano Comite filiæ ab rege violatæ probrum ulturo ex Africa accerſiti, in Hiſpaniam trajiciunt, & Roderico Rege acie victo, regionem ſubigunt, anno à Virginis partu ferme DCC XL. Vix igitur Pſeudo-Joſephus hic Gorionides, ex allatis ab eo verbis, ante annum DCCL. collocari poteſt.

CAPVT

CAPUT SECUNDUM.

IDEM JUDICIUM NOSTRUM AMPLECTITUR DIARIUM ERUDITORUM PARISIENSE ANNI MDCCVII. IN SUPPLEMENTO DIARII DIE ULTIMA DECEMBRIS, QUORUM JUDICIUM HIC E GALLICA LINGUA IN LATINAM VERBOTENUS EXPRIMITUR.

FErmè ſemper prævenimur in gratiam Authoris, quem vel commentamur, vel in linguam aliquam vertimus. Dum anno 1541. Hiſtoriam Hebraicam Joſephi Gorionis filii Munſterus Baſileæ edendam curavit, hanc ut opus genuinum celeberrimi Joſephi haberi voluit qui (inquiebat) Hiſtoriam ſuam *de bello Judaico* olim Hebraice ſcripſerat, antequam Græce illam edidiſſet. Munſterus paucos in ſuam ſententiam adduxit, pars maxima eruditorum hujus ætatis, reſpexit filium Gorionis ut impoſtorem, & opus de quo agitur, ut opus ſuppoſititium, de quo Critici fere omnes idem judicium tulerunt. At traductor novus multitudinem non ſecutus, opinionem Munſteri licet ab omnibus proſcriptam amplectitur. Hoc critices punctum longâ ſatis præfatione verſioni ſuæ præmiſſa agitat. Ac primum rationes opinioni quam defendere vult, contrarias refert, tum illas exponit ex Munſtero utplurimum acceptat, quæ opinioni ſuæ favent, quas ſuffragio ſuo corroborat, ac aliquibus à ſeipſo notis novis, & validiori quo poteſt modo Adverſariis reſpondet.

Joſephus Scaliger, Druſius, Gerardus Voſſius, Caſaubonus, Alſtedius, auctores ſunt præcipui, qui ſuppoſitionis nobis ſuppeditant, quorum aliquas duntaxat potiſſimas adducemus. Noſter Joſephus perſonatus mentionem fecit in hac Hiſtoria, Francorum, Gothorum, Bulgarorum, Longobardorum, qui populi omnes in orbe non comparuerunt, nec ſub his nominibus cogniti fuerunt, niſi multis poſt Joſephum genuinum ſecutis. Inveniuntur etiam apud Scriptorem hunc ſuppoſititium, Franci Galliarum domini & poſſeſſores. Dat pluribus provinciæ Turonenſis urbibus, eadem nomina quæ hodieque habent & quæ adhuc non obtinebant, ab annis plus quam quingentis, poſt Joſephi genuini mortem, cujus perſonam induit. Hunc Judæum quendam Turonenſem fuiſſe Scaliger arbitratur, quod diverſis hujus Provinciæ locis amplius hæreat, ac de illis multo ſingularius loquatur, quam de aliis Franciæ locis. Craſſam ignorantiam prodit, dum ſcribit Davidem veniſſe olim Neapolim, ac Romulum à quo hic Princeps multum timebatur, cum ipſa fœdera ſanxiſſe: ac Patriarchas plures & Judæorum Judices, bellum in Europa geſſiſſe. Ex cerebro ſuo fingit Epocham, quam *annos Imperatoris* vocat, licet nullus intelligat, de quo Imperatore loqui velit. Inquit anno 60. hujus epochæ, Romanos occupaſſe Calabriam ac Meſſanam, quod in Chronico Euſebii ad tertium Olympiadis 126. annum refertur. Idem paucis poſtea nos docet, ſe natum eſſe anno ejusdem Olympiadis 134. id eſt, *centum triginta novem annis ante ruinam templi Hieroſolymitani.* Ita inſaniam urget, ut Julium Cæſarem anno 182. hujuſce epochæ admirabilis natum eſſe dicat, quo tunc temporis annos LI. habuit, ſeque Septuagenarium fuiſſe, anno ejusdem Imperatoris XIX: quamvis conſtet Joſephum genuinum annis LVI. natum fuiſſe, Domitiani Imperatoris anno decimo tertio. In *Hiſtoria Græca* agitur eodem loco *de Joſepho Gorionis filio & de Joſepho Matathiæ filio*, qui ipſe Hiſtoricus Græcus eſt: ex quibus Joſephis duobus hic Hiſtoricus Hebraicus unum facit, quem ſeipſum eſſe dicit. Omittimus plures alias notas, quarum nonnullæ probant, hunc Scriptorem non tranſtuliſſe *Hiſtoriam hanc Judæorum Hebraicam* ex textu Joſephi genuini græco; ſed ex verſione Latina Ruffini Aquilejenſis.

His ſuppoſitionis argumentis Breithauptus alia opponit, quæ opinionem contrariam ſtabilire videntur. Hæc ſunt, ut antea diximus, argumenta Munſteri, quæ præfatus interpres magno æſtu profert. Primum argumentum pro *Hiſtoria Joſephi Hebraica* attentionem meretur. Deſumptum eſt ex Joſephi genuini teſtimonio, in Præfatione ad libros *de bello Judaico*. Illic diſtinctè aſſerit, ſe antequam Hiſtoriam hujus belli Græcè ſcriberet, illam Hebraicè jam ſcripſiſſe, pro Judæis diſperſis inter Parthos, Babylonios, Arabes, & eos qui ultra Euphratem habitarent. Idem habet Euſebius *Hiſtoria Eccleſiaſtica* libro 3. cap. 9 acceptum ex teſtimonio quod retulimus, quodque citat. Urget etiam idem Breithauptus uti rationem validiſſimam, opinionem conſtantem & unanimem Judæorum, juxta Rabbinorum libros, qui dicunt Joſephum Græcè ſcribentem, fuiſſe eundem illum Joſephum Gorionis filium, qui Hebraicè ſcripſerit. Rabbi Manaſſes ſpeciatim, erudito cuidam viro, qui illum ea de quæſtione conſuluerat, nunquam de hac re apud Judæos dubitatum fuiſſe, disertè reſpondet. Idem obſervat ſtylum *Hiſtorici hujus Hebraici* eſſe elegantem, & Bibliorum ſtylo proximè accedentem, atque ideò à Rabbinorum modernorum ſtylo diſcrepantem: quibus addit, quod ſi hæc *Hiſtoria Hebraica* non eſſet Joſephi, ſed alicujus tantum interpretis, idem ordo qui Hiſtoriæ Græcæ, obſervatus fuiſſet. Hoc autem neutiquam apparet. Hiſtoria enim Hebraica habet capita integra, quæ in Græca non comparent: ac viceverſâ habet Hiſtoria Græca capita integra, quæ in Hebraica non extant. Hæc ad opinionem Munſteri confirmandam argumenta non contemnenda: ſed quid reſpondebunt adverſarii rationibus contrariis à nobis allatis, quæ in hac Hiſtoria Hebraica abſurditates maximas & fabulas ineptiſſimas oſtendunt? Reſpondent in genere, has eſſe

opus

opus quorundam Judæorum miſerrimorum, qui Hiſtoriam hanc multis modis corruperunt: illam tamen quantumcunque adulteratam & vitiatam, eſſe Joſephi Mattathiæ filii *Hiſtoriam Hebraicam*. Ita Breithauptus, qui reſponſionem non probat, ſed ſupponit: uti dum ait, in ea ſe *filium Gorionis* dixiſſe, cum in Græca ſe dixerit eſſe *filium Mattathia Macchabæi*, ex gente Aſmonæorum, quod nulli difficultatem movere debet. Scribendo enim Græcè pro Gentilibus, apud quos nomine Macchabæorum & Mattathiæ in veneratione erant, his ad dandam fidem & pondus Hiſtoriæ ſuæ, uſus fuit: Sed Hebræis ſolum ſcribens, in gratiam hominum ſuæ gentis, qui illum noſcebant, nomen patris ſui Gorionis cujus filius immediatus erat aſſumpſit: cum Mattathias avus, vel abavus tantum eſſet cujus tamen ſe filium juxta Hebræorum morem dicere poterat, licet ab ipſo immediate non prodiiſſet. Hæc magna confidentia Breithauptus, quæ nullatenus probat.

Poſt alias quaſdam objectiones aliaſque reſponſiones, in gratiam *Joſephi genuini* noſter interpres novus concludit, quam opinionem duplici obſervatione confirmat. Prima, quod Hiſtoricus Hebraicus ita exacte ac diſtincte quaſdam machinas bellicas Romanorum deſcribit, & inter alias ſpeciem quandam arietum, cujus deſcriptio nullibi Scriptorum reperitur, ut niſi eas oculis propriis vidiſſet, deſcribere ita non potuiſſet. Obſervatio altera, eſt hujus Hiſtoriæ teſtimonium de Sancta Joanne Baptiſta, quem Herodes Antipas occidit, quia Divinus Præcurſor ipſi exprobrabat nuptias inceſtuoſas cum uxore fratris ſui. Hoc teſtimonium à Judæis modernis ſcribi non potuit, qui à libris ſuis teſtimonia Chriſtianis faventia reſcindunt potius, quam adjiciunt. Ob hanc rem Scriptor Breithauptus narrat factum à Baronio atteſtatū & probatum. Cum nempe in vetuſto admodum Codice MS. hujus Hiſtoriæ Vaticanæ bibliothecæ, inquireret teſtimonium Flavii Joſephi de Chriſto, quod in Hiſtoria illius Græca legitur: abraſum fuiſſe, ac nefariâ manu lituratum fuiſſe ab aliquo Judæo, inventum fuit, quod ipſa membranæ inſpectio evidenter oſtendebat. Ex hoc facto, Editor novus argumentum antiquitatis hujus Hiſtoriæ aſſumere ſe putat, quod opinionem Munſteri maxime confirmet. Verum hæc omnia conjecturas tantum ſatis debiles efficiunt, nec idoneæ fuerunt, ut Editoris novi ſententiam Pariſienſes in *Diario Eruditorum* amplecterentur.

Quod verſionem verò, conſiderans Editor, Hiſtoriam originalem ſtylo Bibliorum maxime accedere, lectionemque ejus utiliſſimam eſſe poſſe his qui linguam Hebraicam diſcunt: multâ ſe applicuit curâ, ut verſionem Latinam ſinceram & puram, quantum utriusque linguæ idiomata patiuntur, exhiberet. Atque ut facilius ea de re judicium ferri poſſet, textum Hebræum Latino collateralem edidit. Si autem in verſione occurrant quædam, quæ explicatione indigeant, paginas infrà notis inſperſit, quæ neceſſarias expoſitiones continent. Harum plurimæ deſumptæ ex opere tui Hegeſippi nomen, ex Epitome Joſippi, ex textu Græco Joſephi, ex Tacito ubi Scriptor hic de ruina Hieroſolymæ loquitur, aliis Scriptoribus qui utiles ipſi fuerunt, non omiſſis. Horum ſubſidio auctorum, & curis ſuis conferendo editionem ſuam Venetam ex qua tranſtulit, cum editione Francofurtenſi & Conſtantinopolitano exemplari, plura Hiſtoriæ hujus loca depravata, quæ deſignat, reſtituit. Editiones Hebraicæ hujus Operis principales ſunt, Conſtantinopolitana 1490. in fol. altera ibidem 1510. in fol. Cracovienſis 1589. in fol. Venetæ 1544. tandemque editio Munſteri Baſileæ facta 1541. Hæc nobis obſervatione digna viſa ſunt, de hac Hiſtoria, ejusque editione noviſſima. Speramus non in malam partem Editorem accepturum, quod nos ab operis integri lectione exemerimus, & examinis curâ, an Latina verſio fideliter ubique textui Hebraico originali reſpondeat. Præterea Opera Joſephi genuina & quæ nullius in dubium revocat, in omnium manibus ſunt, fidemque majorem merentur, quam quæ ipſi attribuere vult Editor ille novus. Hæc Pariſienſes.

CAPUT TERTIUM.

IDEM OPUS SUPPOSITITIUM ALIIS CONJECTURIS VEL RATIONIBUS PROBATUR, MULTIS TAMEN SECULIS RECENTIUS, QUAM CAPITE PRIMO DISSERTATIONIS HUJUS STATUERAM.

Argumenta, quæ ſuperius allegata, ad probandam Operis præfati ſuppoſitionem idonea eſſe videntur, licet aliæ rationes & conjecturæ non deſint, quibus idem iterum demonſtratur. Quæcunque autem impoſtorum à nobis Diſſertationi huic ſubjicientur, ſuggeret ultima hujus Operis editio ac præſtantiſſima, Latine ex Hebræo facta atque hoc titulo inſignita: *Joſippon ſive Joſephi Ben, Gorionis Hiſtoria Judaica Libri ſex*, quos *ex Hebræo Latine vertit, Præfatione & Notis illuſtravit Johannes Gagnier Anglia Miniſter*, Oxonii e Theatro Scheldoniano anno Domini MDCCVI. in quarto. Eximiam hanc operam obtulit Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo Joannes Gagnier, olim Canonicus Regularis Congregationis Sanctæ Genovefæ Pariſienſis, qui abjectis Romanæ Communionis fabulis ac novitatibus, Anglicanæ Eccleſiæ adſcriptus fuit. Præmiſit inſignem huic Hiſtoriæ ac eruditam Præfationem, qua quidquid de Operis authore ac methodo ſciri poteſt, erudite explicat, Notasque occaſione datâ doctiſſimas variis locis in eruditorum gratiam adjicit: unde vix melius unquam tale argumentum tractari poſſit. Ab hoc igitur quidquid

quid impoſterum de hoc argumento dicemus, nos accepiſſe lectoribus teſtamur, plagii ne quis nos accuſet. Rationibus igirur qnas hujus Diſſertationis quatuor, capite 1. attulimus, ſequenres addimus.

Quintò ut inquiunt Pariſienſes Cenſores ſupra, impoſtor hic qui ſe unum eundemque cum Flavio Joſepho Hiſtoricum & hominem facit, *Bulgariæ & Lombardiæ* regnorum, in ipſo primum Operis ſui ſabuloſi limine mentionem habet, quamvls ab ejus ætate ſeculis multis remota ſint.

Nam Bulgarorum nomen primò auditum in Thracia & Illyria quam depopulabantur tempore Anaſtaſii Imper. qui ab anno 491. ad annum 518. per annos 27. imperavit. Dicti ſunt à Belga Ruſſiæ fluvio, ex paludibus non procul à Moſcovia profluenre. Conſederunt igitur primum ad mare Pomeranicum, unde egreſſi Thraciam invaſerunt, ac vicina loca depopulati ſunt: unde adhuc Bulgaria dicitur, quæ Myſia olim dicta fuit. Poſtea ſub Conſtantino Pogonaro qui anno Chriſti 669. imperare cœpit & annos 17. imperavit usque ad annum 686. Bulgari è Sarmatiæ finibus egreſſi, Thraciam impetu maximo adorti ſunt, qui omnia terroribus impleverunt & ad Myſiam inferiorem acceſſerunt, quæ non procul Byzantio abeſt & hodie *Bulgaria* dicitur. Denique ſub Philippico Bardeſane qui anno Chriſti 712. imperare cœpit, & annos duos ac menſes novem imperavit, Bulgari Thraciam devaſtarunt, ad urbem ipſam Conſtanrinopolim usque incurſantes, & magnâ prædâ onuſti ad domum impune radierunt. Hæc Bulgarici regni quod dudum perſtirit, initia inſignia: quæ multis ſeculis remota ſunt, à temporibus Joſephi Gorionis, qui ſe ſupparem Julio Cæſari facit lib. 3. cap. 15. pag. 100. Hunc Julium Cæſarem, ſe vidiſſe difertis verbis teſtatur: *Primus Rex qui appellatus eſt Latinè Imperius, cujus quidem interpretatio eſt Cæſar, is fuit Cæſar primus quem ego vidi, quique jus Cæſareatus tertia vice in urbe Roma reſtituit.*

Sextò idem argumentum de Longobardorum regno, de quo ibidem loquitur, fieri poteſt. Impoſturam Scriptoris hujus qui ſe Julio Cæſari ſupparem facit ut ſtatim diximus, quantumque ab ætate illa diſtet, ex hiſtoricis omnibus, audiamus ex Henrici Gutberlethi *Chronologia* ſub Juſtino Juniore pag. 395. editionis Amſtelodamenſis anni 1639. in 8.
„In Italia exoritur no-
„vum regnum, quod eſt Longobardorum anno
„Chriſti 568. idque per hanc occaſionem. Cum
„Narſes Italiam jam annos 16. veniſſet, jamque
„ſummâ fortitudine, ſapientia & juſtitia, ex ma-
„gnis calamitatibus recreaſſet: creſcere cœpit
„ejus auctoritas, adeo ut in aula Juſtini Impera-
„toris, potentia ejns ſuſpecta redderetur, unde
„Juſtinus commotus ſucceſſorem ei mittit Lon-
„ginum hominem ſceleratum: Juſtini verò
„uxor in litteris, Narſem per ludibrium ad penſa
in Gynecæo tractanda redire jubet. Narſes"
tantæ injuriæ impatiens, cum reſpondiſſet Im-"
peratrici, ſe jam ordiri telam, quam ſuperba il-"
la mulier retexere non poſſet: Longobardos,"
quorum auxilio contra Gothos olim uſus fue-"
rat & maxime contra Totilam, incitat in Ita-"
liam. Ipſe autem ut tutior illic eſſet, Conſtanti-"
nopolim non rediit, ſed in Italia manſit, & ut"
privatus Neapoli vixit, donec ibi mortuus eſt."
Fuerunt autem Longobardi Germani, nomen"
à genere armorum, longis nempe ſecuribus"
ſeu bipennibus adepti, qui olim ad mediam Al-"
bim ſub tructeriis habitarunt, ubi nunc Epi-"
ſcopatus Magdeburgenſis & Halberſtarenſis"
ſunt. Ex hoc tractu, (cum jam variarum"
gentium ſatales eſſent commigrationes) ad"
eam Pannoniæ oram quæ Italiæ propior eſt, ac-"
ceſſerunt, ubi annos 42. manſerunt. Inde"
porrò ſive à Narſete accerſiti, ſive loci"
fertilitate & amœnitate allecti, Italiam anno"
Chriſti 568. duce Alboino intraverunt, & re-"
gnum in ea Italiæ parte quæ olim Gallia Ciſal-"
pina dicta eſt, & hodie Lombardia vocatur, con-"
ſtituerunt: in qua ſedes regia Papia fuit, quæ"
& Ticinum dicitur, poſtquam Vicentiam, Ve-"
ronam & Mediolanum occupaſſent. Primus"
Rex Alboinus fuit, qui in Italia ab anno Chriſti"
568. annos quatuor regnavit. Duravit au-"
tem hoc Longobardorum regnum annos 206."
in Italia, usque ad annum Chriſti 774. quo De-"
ſiderio capto & in Franciam abducto, Carolus"
Magnus hoc regnum ad ſe tranſtulit."

Ita Annales Francorum veteres, Rhegino, Sigeberthus, Henricus Gutberlethus in Chronologia editionis Amſtelodamenſis 1639. pag. 295. in 8. Impudentiſſimus autem impoſtorum omnium Joſephus ben Gorion, qui ut ſupra retulimus lib. 3. Operis ſui cap. 15. pag. 100. *ſe Julium Cæſarem vidiſſe* diſertis verbis affirmat, an potuit vivere usque ad annum 568. vel ultra, quo Regnum Longobardorum in Italia initium ſumpſit? Attamen impoſtor impudentiſſimus id aſſerit ſub Operis initium lib. 1. cap. 1. pag. 2. *Eliſah ii ſunt Alemania qui habitant inter montes &c. ex quibus orti ſunt Lombardi, qui habitant trans fluvios Jub & Sebtimo. Et ſubjecerunt ſibi terram Italiæ, habitantque in ea usque in hodiernum diem, juxta fluvios Po & Teſino.* Juxta ſupputationem hanc impoſtor ille vixit annos circiter octingentos, ac ſi alias ejus ſupputationes huic adjuveris factas in aliis locis, annos plus quam nongentos ipſum vixiſſe neceſſe eſt, ut erudite probat Joannes Gagnier, in Præfatione quam huic Operi præmiſit. Cum autem tam ſplendide ubique mentiri ſoleat, opinor etiam eſſe mendacium, dum ſcribit illic, *Lombardos ſibi ſubjeciſſe terram Italiæ, habitareque in ea usque in hodiernum diem juxta fluvios Po & Teſino*, illumque ſcripſiſſe poſt deletum iſtud regnum anno 774. a Carolo Magno, quamvis contrarium aſſerat. Hæc enim nimia præcautio, *ha-*

habitantque in ea usque in hodiernum diem: eſt doli & mendacii præſumptio, magisque indicat, quod Opus iſtud longè poſt deſtructum Longobardorum regnum, à Joſepho ben Gorionis compoſitum fuerit.

Septimò Scriptorem hunc mendaciſſimum, vel temporibus Caroli Magni qui annò 800. Romæ Imperator à Romano Pontifice coronatus eſt, vel poſt ejus etiam ætatem vixiſſe, cenſet Joannes Gagnier vir doctiſſimus, qui Opus Ben Gorionis commentatus eſt, In præfatione editionis jam citata pagg. XXV. XXVI. & XXVII. his verbis: „At verò ſi inter ſapientes & eruditos res maturè perpendatur, longè diutius ſe „vixiſſe ipſe ſatis *Gorionides* innuit. Si enim „conjicere licet ex multis quæ ille, ſive de Populorum, Provinciarum, urbium, montium, & „fluviorum modernis nominibus, ſive de novis „variarum Linguarum Idiotiſmis, quos frequenter uſurpat, ſive denique de moribus ritibusque Gentium, præcipue *Romanorum* recentiorum, ſuis per totum Operis decurſum Scriptis „conſignavit: omnino fatendum eſt, cùm qui „talia ſcripſerit, multis centenis annis poſt Templi ſecundi excidium vitam produxiſſe. Quorum omnium exempla hic breviter afferre, „non erit injucundum. Et quidem primò in „ipſo Hiſtoriarum ejus veſtibulo cap. 1. pag. 1. „promiſcue nominantur FRANCI FRANCIA, „SEINA fluvius, BRETONES & BRETANIA, „LERA Fluvius, BVLGAR, TVRCI, ONGRI, „TOSCANA, ENGLESE, alibi ENGLISCHS, „ALEMANIA, LOMBARDI, TEVERO, PO, „TESINO fluvii, DANISHI & DENA ſeu DANIA, alibi DANMARKA, CROATÆ, JVB & „SEPTIMO montes &c. Vbi non modo recentiora nomina, ſed etiam nuperarum & vulgarium Linguarum *Francia, Italia, Anglica* &c. „vernaculas appellationes & ſonos, aperte deprehendimus. Nec eſt cur aliquis cum Munſtero & R. Azaria objiciat hæc adjecta eſſe ab „amanuenſibus Expoſitionis gratia. Nam „ipſemet Author diſertis verbis affirmat illas „Expoſitiones a ſe ipſo fuiſſe conſcriptas, lib. 1. „cap. 3. pag. 27. *In eo autem Expoſui omnes familias & gentes quarum in ipſo eſt mentio, idque in „parte prima hujusce libri memoratı, videlicet primi „cap. 1.* Neque ſolum in hoc Capite occurrunt „hujusmodi νεότηϛ exempla, ſed & paſſim in „ſequentibus libris, atque adeò per totum opus „obvia ſunt. Quod verò magis mireris, Ecce „tibi hominem *Judæum* in *Judæa* natum 200. fere annis ante Templi excidium, jam adhuc in „vivis ſuperſtitem octingentis plus quam annis „poſt captam *Hieroſolymam*, & cum majoribus „noſtris de *Francia* noſtræ urbibus, pagis & Caſtellis vernacule confabulantem, videlicet „AMBOISE, TOVRS, CHINON! Quid plura? „Vlterius ipſi cognitæ ſunt SCOTIA, IRLANDA, DANMARKA: quorum omnia loca, ſi „volupe eſt inſpicere, ex Indice noſtro reperies. „Neque eſt cur diutius immoremur, ut eorum novitatem oſtendamus, quam quilibet Hiſtoriæ & Geographiæ vel modice peritus, facile„ per ſeipſum cognoſcere poſſit."

Octavò. Sed quæ omnem ſuperarent fidem," niſi oculatum teſtem haberemus, ea ſunt quæ" de *Romanorum* moribus & ritibus refert libro 6." cap. 77. pag. 341. & ſeqq. Aſſerit enim ſe vi" diſſe *quomodo inaugurantur Cæſares ſecundum con*" *ſuetudinem Romanam.* Vidit itaque primo" *Septem REGES coronis ſuis inſignes, quas accepe*" *runt de manu Cæſaris, electos verò juſſu SENATVS*" *ROMANI.* Facile agnoſcas *Septem IMPERII*" *ROMANO-GERMANICI ELECTORES*, totius" pompæ actores & miniſtros. Vidit duos E" quites hinc illinc in ſolemni Proceſſione proji" cientes ad populum *FLORES AVREOS*, id eſt" ut vulgò appellant *FLORENOS.* Vbi deven" tum eſt ad Domum regni, vidit illic Præfectum" Magnum *Romæ, qui eſt* (inquit) *Pater omnium*" *Præfectorum, qui ſunt in univerſo mundo in domi*" *natione conſtituti, & appellatur Roma* PATER, *&*" *apud Græcos* PATRON. En tibi ipſummet PA" PAM! *PATRON ergo*, pergit ille, *dat in manu*" *dextra inaugurati Cæſaris* SCEPTRVM LIGNE" VM *deauratum per partes, & ſupra caput ejus ſu*" *ſpenditur* SACCVLVS *pulvere plenus. Deinde*" *aptat digito ejus parvum* ANNVLVM *fabricatum*" *ex oſſe hominis mortui. Et in manu ejus ſiniſtra*" *ponit* CALICEM *aureum oblongum, ſuper quem*" *eſt* POMVM BVLLARE *in ſimilitudinem*" GLOBI *terræ univerſæ. Tandem imponit capiti*" *ejus Coronam regni, & conſtituit illum Regem. Et*" *poſtquam conſtituit illum Regem, Rex oſculatur ma*" *num Patron ſupradicti. Tunc illico accipit Pa*" *tron diadema Cæſareæ dignitatis, & ponit illud ſuper*" *caput ejus, ſuperaddens Coronæ Regni. Hic cla*" *mat voce magnâ & dicit*, VIVAT DOMINVS" NOSTER CÆSAR &c. Audivit denique" univerſum populum cum Papa, Electoribus &" Principibus, acclamantem. AMEN."

Vidit ergo *Ben Gorion* noſter *Romæ Carolum*" *Magnum*, & aliquot ſucceſſores ejus *Cæſares*" inaugurari cum tota illa ceremoniæ, quam ac" curate & eleganter deſcribit: ac proinde an" nos plus quam mille vixiſſe comperitur, quod" nec *Adamo* nec ipſi Metuſalecho conceſſum" fuit, atque adeo omnium mortalium longævis" ſimus. Neque dicas illum narrare hæc omnia" contigiſſe, quando inauguratus eſt Romæ" *VESPASIANVS* Imperator. Facilis reſponſio." Nempe vir bonus, jam tot annorum, imo ſecu" lorum ut ita dicam mole obrutus, hic quoque" memoria lapſus deprehenditur. Cum enim" *Romæ* in Inſula ſua *Tiberina à Tito* ſibi conceſſa," usque ad ſenectutem decrepitam, dies licet ut" veriſimile eſt protraxerit: & interea *Caroli Magni* aliorumque aliquot Imperatorum corona" tionem viderit, paulò antequam extremam" manum Operi ſuo imponeret: dubio procul" illius ceremoniæ Ritus & circumſtantias nar" ravit, prout rerum imago recentior, animo" ejus tunc temporis obſervabatur." Hæc verbo-

botenus Joannes Gagnier loco citato, quibus Scriptorem hunc ſeculo nono antiquiorem non eſſe contendit, dum *Caroli Magni Coronationi Romæ facto & aliquot ſucceſſorum illius*, ſe præſentem fuiſſe ipſe Joſephus Ben-Gorion ſcribit.

Nonò aliter ſentit Jacobus Baſnagius, olim Eccleſiæ Rothomagenſis Reformatæ ante Edictum Namnetenſe ſuppreſſum & extinctum Miniſter, nunc autem Eccleſiæ Roterodamenſis Gallicæ, magni vir nominis neque minoris eruditionis, in *Hiſtoria Judæorum ſeu Judaica* tomo 5. lib. 7. cap. 6. num. 24. pag. 1563. editionis ſuæ Roterodamenſis apud Renerium Leers 1707. in 8. Has ceremonias, de quibus ſuprà diximus, non fuiſſe in Coronatione Veſpaſiani Imperatoris obſervatas, neque Gorionem intendere coronationem Caroli Magni illic deſcribere, ut vulgò creditur. Imperium enim non fuit electivum, quamdiu poſteritas ejus illud obtinuit. Præterea hoc tempore non habebat formam quam ipſi Gorion aſſignat, qui loquitur de Septem Regibus qui Imperatori ſerviebant, & qui principales officiarii erant, quibus poſtea jus electionis acceſſit. 2. Normanni quos Gorionides Joſeph. lib. 6. c. 64. p. 280. cognoviſſe noſcitur, ante tempora Caroli Calvi, qui anno 876. regnare cœpit, terminos ac provincias Galliarum non excurſarunt, nec niſi ſeculo decimo hæc provincia nomen accepit *Normannia*, ab iis qui eam occupaverant. 3. Kravati ſeu Croati de quibus Gorionides lib. 1. cap. 1. pag. 2. temporibus Veſpaſiani vel Caroli Magni nondum cogniti erant, ac Cedrenus qui ſeculo duodecimo ſcripſit, primus eſt qui de ipſis loquitur. 4. *FLORES AVREI* ſeu *FLORENI* ſub Carolo Magno in uſu non erant. Villanius aſſerit ſeculo duntaxat decimo tertio Florentiæ percuſſos fuiſſe, ſed ut aliqui illorum qui annum 1067. deſignatum habebant, effoſſi ſunt, ita neceſſario credendi ſunt, aliquanto antiquiores. Hi omnes Characteres nobis perſuadent, Joſephum illum Hebræum non vixiſſe niſi ſub finem ſeculi decimi, vel potius ſeculo undecimo: ac coronationem Imperatoris, cujus deſcriptionem nobis exhibet, eſſe Othonis primi, quæ anno 962. Romæ magnâ pompâ, vel anno 963. à Leone VIII. Romano Pontifice celebrata eſt. Vel Othonis Secundi quæ eadem pompâ anno 973. ibidem contigit. Principes ac officiarii præcipui qui eum ſecuti fuerant, coronationi ipſius adfuerunt. Vt autem nobilitas ac Deputati plebium & urbium tunc temporis Imperatores eligebant, habuit Gorionides rationem aliquam faciendi ſubordinationes *Septem Principum, Præfectorum, Sub-Præfectorum & aliorum officiariorum.* Otho I. recipiendo Diadema Imperiale, juravit ſe conſervaturum Eccleſiæ Romanæ ſua privilegia, & reſtituturum ei quod ab ipſa oblatum fuerat. Ipſe Papa coronationis ceremoniam fecit, & hic conſenſus *Patroni* ita neceſſarius apparuit, ut Baronius & alii Hiſtorici aliqui, annos hinc Imperii Othonis computare incipiant, quamvis illud diu ante poſſideret. Otho II. aliquanto poſt tempore cum iiſdem ceremoniis Romæ coronatus fuit. Hæc omnia cum enarratione Joſephi Gorionidis conveniunt, qui ſeipſum transfodit; dum Romanos gentiles velut Judæos & Chriſtianos, loquentes & acclamantes introducit. Equidem benedictionem *Summi Dei* orabant, ac Joſephus populo idololatræ *Amen* reſpondere facit. Juxta igitur hæc verba Jacobi Baſnagii loco citato, noſter Joſephus Ben-Gorion, ſeculi duntaxat decimi expirantis vel undecimi Scriptor eſt.

CAPVT QVARTVM.

FABVLA JVDÆORVM RABBINORVM DE *JOSEPHIS LONGO ET BREVI*, HIC A JOHANNE GAGNIER EXPENDITVR ET EXPLODITVR.

POſt tot clara & luculenta teſtimonia, quibus *IOSEPH BEN-GORION* ſive *IOSIPPON* noſter ſe univerſæ tum *Romanæ* tum *Judaicæ* Hiſtoriæ Authorem ſe eſſe affirmat, conſtans fuit omnium *Judæorum*, & ex *Chriſtianis* non paucorum, opinio, illum eundem eſſe cum *Flavio Ioſepho Matathia* ſeu *Matthia* filio, qui libris *Antiquitatum* viginti, & de *Bello Iudaico* Libris ſeptem, totam Hebraicæ gentis Hiſtoriam ab orbe condito ad ſua usque tempora, *Excidiumque Hieroſolymorum*, complexus eſt. Quod autem ille vocetur *Matathia*, noſter vero *Gorionis* filius, id nullo negotio conciliant *Iudæorum Magiſtri*, unum eundemque hominem facientes *Binominem*, ut videre eſt in celeberrimo Libro *Iuchaſin* ſive Familiarum R. *Abraham Zacuth* dum inquit, *Illius* Vitellii Cæſaris *tempore florere cœpit flos ſurculi Sacerdotum, Ioſeph filius Matathiæ Sacerdos Aben Gorion, id eſt filius Gorionis:* ac ſi unum eſſet Familiæ nomen, ortæ à Magno illo *Matathia*, Haſmonæorum gentis Principe; & alterum Patris: quomodo R. *David* appellatur filius *Ioſeph* & filius *Kimchi:* & *Abraham* ſapiens dicitur filius *Meir*, & *Aben Ezra*, i. e. filius *Ezra*.

Vtrumque opus tamen ipſius *Ben-Gorionis* exemplo, *Iudæi* diſtinguunt. Cum enim *Flavium Ioſephum* citant, modo appellant eum *Ioſippon Romanis Scriptum*, modo *Ioſippon Ben-Gorion Magnum*, aliquando etiam *Ioſippon Longum*. Cum verò ex Hebraico Codice teſtimonia proferunt, appellant *Ioſippon Iſraeli ſcriptum*, ſive *Ioſippon Hebræum*, nonnunquam *Ben-Gorion Brevem*, ſive *Curtum:* ſæpiſſime, ubi non eſt ambigendi locus, *Ioſippon* ſimpliciter aut Ben-Gorion, vel etiam, ubi aliqua diſtinctione opus eſt, ſubjungunt, *Qui eſt apud nos.* Quarum appellationum tot exempla in utramque partem apud Rabbinos occurrunt, ut prope infinitum eſſet omnia illa huc congerere.

Quia verò circa illam diſtinctionem Authoris noſtri in *Longum & Brevem*, Joſephus Scaliger & poſt eum Nicolaus Serarius, aliique fere Eru-

„Eruditi omnes, mihi hallucinari videntur: volunt enim librum integrum *Ben-Gorionis*, qualem hæc noſtra editio exhibet, eſſe *Ioſippon Longum*, Epitomam verò, ſe *Ioſippum* à Munſtero & Lepuſculo editum, eſſe *Ioſipponis Brevem*: ipſam hallucinationem aliquot exemplis illuſtrare neceſſe eſt. *Ioſephi Epitoma*, ait Joſephus Scaliger in *Elencho Trihæreſii Nicolai Serarii* cap. 6. pag. 44. *publicata eſt Baſileæ à Sebaſtiano Lepuſculo, ad cujus differentiam, Liber totus Pſeudo-Gorionidæ vocatur ab Abraham Zacuth, Liber Gorionidæ Longus, id eſt, totus, integer.* Nicolaus Serarius magno alias antagoniſtæ Scaligero hic faſces ſubmittit, inquiens: *Bifariam invenitur Gorionides Ioſephus, 1. Epitome, 2. integer minimèque curtus: & dicitur Sepher Ben-Gorion Haaruch, longus*: & poſteà fol. 14. *Ben-Gorion Haggadol. Magnus, in Libro Iuchaſin, ad Epitomæ enim differentiam &c.* ut Scaliger. Quem locum affert Clariſſimus Vſſerius in eandem ſententiam.

Sed pace tantorum virorum dixerim, *Abraham Zacuth* in locis citatis, per *Librum Gorionidæ Longum* intelligere ipſum Librum *Flavii Ioſephi*, ad differentiam *Libri Gorionidæ Hebræi*. Quod & ipſa exempla à Serario adducta planè confirmant. Verba prioris loci in *Iuchaſin* fol. 141. hæc ſunt. *In diebus Claudii Cæſaris contigit Hiſtoria Helenæ Reginæ, quæ Proſelyta facta eſt ipſa & duo filii ejus Reges, quemadmodum in Libro Ben-Gorionis Longi, cujus hic eſt ſermo &c.* Atqui tota Hiſtoria *Helenæ* Reginæ ferè ad verbum reperitur in Ioſepho *Antiquitatum* XX. cap. 2. prout illam Hebraicè reddidit *Abraham Zacuth*. At verò in *Ioſepho Hebræo* fruſtra illam quæras.

Alter locus à Serario citatus, ubi dicitur *Ben-Gorion Magnus*, ſic ſe habet in *Iuchaſin* fol. 14. *Sunt qui dicunt Simeonem juſtum habuiſſe nomen Iddo, filium Iehothua Sacerdotis Magni, ſed hoc non videtur in Ioſeph Ben-Gorion. Animadverſio. Dicit Semuel Shullam: Ego legi Ben-Gorionem Magnum, ubi dicitur, quod Sacerdos, qui erat tempore Alexandri, vocabatur Iddo. Vide illic.* Et revera ſi conſulas Flavium Joſephum Latinum *Antiquitatum* Lib. XI. cap. 8. invenies iſtum Pontificem vocari *Iaddum*, noſter autem *Ben-Gorion* Lib. I. cap. 5. pag. 37 illum *Chonia* appellat. Quæ loca attendens Joannes Druſius *De tribus Sectis Iudæorum* Lib. I. cap. 8. pag. 23. inquit. *Sanè Flavius Ioſephus in Libro Iuchaſin, vocatur Ioſephus filius Gorion, Magnus aut Longus.*

At verò quod omnem dubitationem tollit, idem R. Abraham Zacuth, Librum *Ben-Gorionis* noſtri disertè *Brevem* ſeu Epitomam appellat, in Juchaſin fol. 140. *In diebus ejus* (Tiberii Cæſaris) *contigit Hiſtoria Paulinæ libro ſexto cap. 66*, voluit dicere 62. *Ben-Gorionis Brevis.* Deinde folio ſequenti, poſtquam retulit Hiſtoriam *Petronii*, qui ſtatuam *Caji Cæſaris* in Templo ſtatuere volebat, ſubjungit: *Hoc inveni Scriptum in Ben-Gorione Longo* (En tibi Flavium Joſephum) *quamvis etiam in Ben-Gorione Brevi qui eſt inter nos* (En Ben Gorionem Hebræum) *reperiatur in Exemplari alio quodam; iſtud videbis Libro ſexto cap. 63.* Vbi vides, quod cum citat *Ben-Gorionem Brevem ſive Curtum*, indicat Librum & capita prout in noſtra Editione extant.

Denique R. Tham in ſua Præfatione, poſtquam varias Authoris noſtri editiones Hebraice, Græce & Latine factas commemoravit, ita concludit. *Porro hic liber, ille ſcilicet qui Amplior apud nos reperitur, hodie cum auxilio Dei typis excuſus in lucem prodit.* Non appellat eum ſimpliciter *Magnum*, ſed hoc eſt ut ita vertam ex Hebræo *Magis Magnum*, ad differentiam ſcilicet editionum præcedentium R. *Abraham Conath*, & aliarum ſi quæ fuerint, quæ nihil aliud quàm *Compendia* erant, ut alibi monuimus. Quo ſenſu R. *Abraham Ben-Dior*, editionis Lepuſculi pag. 208. de eodem ſic loquitur. *Qui compoſuit Librum Magnum de rebus Domus Secundæ, ex cujus ſummis rumuſculis decerpſimus hunc librum.* Vbi *Magnum* ſive *Majorem* illum dicit, reſpectu Compendii ſui.

Sed ex noſtratibus præter *Druſium*, habemus duos eximios viros, quos *Scaligero* & *Serario* opponamus, *Raymundum Martini* in Pugione fidei, à quo ut ſupra oſtendimus, noſter Ben Gorion *Ioſephon Abbreviator Ioſephi* appellatur. *Ioannem Picum Mirandulæ Comitem*, cujus de *Ioſepho Hebræo* cenſura tanto plus habet ponderis, quod ille rerum Judaicarum ſui temporis callentiſſimus fuit. Is in Epiſtola ad amicum ignotum anno 1486. data, inter Opera Joannis Pici Mirandulani pag. 261. editionis Baſileenſis 1601. ſic loquitur. *Quod petis de Ioſepho, ſcias quod Iuſtus Ioſephus apud Hebræos non reperitur, ſed Ioſephi Epitoma, id eſt Breviarium quoddam, in quo & multa ſunt commentitia, & quæ de decem Tribubus ibi leguntur, quæ poſt Babylonicam captivitatem poſtliminio non redierunt, ea eſſe notha & adulterina, multi ex Hebræis mihi confeſſi ſunt. Quapropter iſtorum Ioſepho nulla fides adhibenda.* Quæ hic habet Mirandulanus *de decem Tribubus*, in *Ben Gorione* noſtro lib. 2. cap. 10. pag. 71. reperies, at in *Munſteriano Ioſippo* nullibi.

Quoad illam Epitomam *Gorionidis*, quæ fictitio titulo Joſippi inſcribitur, quamque ſupra nihil aliud eſſe quam ipſum Libellum R. *Abrahami Ben-Dior* demonſtravimus; nusquam a Rabinis citatur ſub nomine *Ben-Gorionis* aut *Ioſippon Brevis*. Certe hoc opuſculum laudatur a R. *David Kimchi* in ſuo Commentario ad *Zachariam XI. 1.* ubi Authorem appellat *Sapientem R. Abraham Levitam Toletanum, qui compoſuit librum Cobala.*"

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

CVJAS FVERIT JOSEPHVS GORIONIDES, ET QVO TEMPORE OPVS ISTVD COMPOSVERIT?

CErtum eſt Scriptorem fuiſſe Gallum ſeu Francum, 1. quod multis nominibus paſſim in Opere ſuo utatur, quæ Linguæ Francicæ ex vulgaribus ac vernaculis appellationibus deſumptæ, in Latinam linguam translatæ Ita lib. 1. cap. 1. pag. 1. *Franci & Francia*, lib. 6. capite 64 pag. 280. *Francus* dicitur *gens fortis & valida*. Ibidem Gens *Borgonia populus robuſtus, & omnis terra Normania. Vſque ad mare Oceani terra Britannia, finis terra: Terra Daniſchi, qui habitant in terra Danmarka, qui deliteſcunt in medio fluctuum Oceani, ne ſerviant Romanis*. Hæ enim expreſſiones ex Gallica vulgari lingua adaptatæ, Gallum hominem denotant. Idem lib. 6. cap. 61. pag. 268. ubi Flavius Joſephus Judæorum Hiſtoriographus *Galatas* pompæ funebri Herodis Magni adfuiſſe ſcribit, hic loco citato Gallos Galatarum nomini ſubſtituit poſt Germanos, „*Gallim qui ſunt* „*Francus, hi omnes accincti gladio & induti loricis* „*& instructi ornamentis bellicis, flentes & lugentes* „*atque cum lamento ordine incedentes*„ Cujus autem provinciæ fuerit, non ita conſtans eſt. Nam Joſephus Scaliger in *Elencho Triharesii Serarii* cap. 4. hinc Joſephum Gorionidem originæ Turoneoſem fuiſſe contendit, eo quod ſingularius lib. 1. cap. 3. pag. 7. Operis ſui, de hujus provinciæ urbis *Turonibus, Amboſia & Chinonio* loquatur, quas nominibus *Tureſch, Amboſa & Chinoch* deſignat, ac ſibi ſubjeciſſe Aventinum Regem Romanorum Remuli ſucceſſorem narrat. At cum ſemel tantum de hac provincia & iſtis urbibus loquatur, ſæpius autem de Britannia & Britanibus: hinc argumentum validum, ipſum ex Britannia minori fuiſſe oriundum, deducitur. Primum enim lib. 1. cap. 1. pag. 1. originem Britonum a Japheto deducit. *Hæ ſunt familia filiorum Iepheth in terris ad quas diſperſi ſunt juxta linguas ſuas, juxta terras ſuas & juxta gentes ſuas. Tum Riphat ii ſunt Bretonim, qui habitant in terra Bretania juxta fluvium Lira. Aqua autem Seina & Lira defluunt in mare Okeanus, quod eſt mare magnum.* Affectatio dandi antiquitatem tam magnam hujus Galliæ ſingularis provinciæ incolis, hanc fuiſſe ſedem & origioem Gorionis, ſuſpicionem non locum injicit. Secundo dum deſcribit imperii Romani amplitudinem lib. 4. cap. 23. pag. 129. & lib. 6. cap. 64 pag. 280. ſemper de Bretannia loquitur, quaſi hæc provincia locum inſignem in hac vaſta Monarchia obtinuiſſet, cujus tanta portio minima tantum extitit. Tertio adducit lib. 6. cap. 88. pag. 394. ſub Titi mandatis, *viginti millia virorum Britannia* ad obſidionem Hieroſolymæ. Nec mirum porro videatur, quod Britannia natale Gorionis ſolum fuerit, cum in hac provincia ſeculis XI. & XII. Judæi in magno numero fuerint.

Jam, quo tempore Opus iſtud Joſephi Ben-Gorionis ſcriptum ſit, examinemus. Illud ad ſeculum IX. poſt tempora Caroli Magni Joannes Gagnier rejicit, uti ſupra diximus: Jacobus Basnagius non contemnendis rationibus, ſub finem ſeculi decimi, vel ſeculo etiam undecimo eum vixiſſe ſtatuit. Ego ſub ſeculi XII. initium, opus iſtud conſcriptum arbitror. Primum enim ſcriptor hic utitur vocibus, quæ ante ſeculum XII. non videntur fuiſſe in uſu, neque uſurpatæ a ſcriptoribus. Ita lib. 1. cap. 1. pag. 2. *Dodanim ii ſunt populus Daniſchi, qui habitant intra urbes ſitas in finibus ſeu Peninſulis maris Oceani in terra Dena.* Ibidem *Kravati quoque & Salaki*, ſeu *Valaki*, nam Cedrenus, qui ſeculo duodecimo ſcripſit, primus eſt, qui de *Kravatis* loquitur. Idem dicendum de aliis vocibus, quibus in hoc Opere paſſim utitur, ut *FRANTSA* pro Francia, *SEINA* pro Sequana, *LIRA* pro Ligeri lib. 1. cap. 1. paginis 1. & 2. *BORGONIA* pro Burgondia ibidem & lib. 6. cap. 64. pag. 280. & cap. 88. pag. 395. *Decem millia fortiſſimorum ex viris BORGONIÆ* dicuntur adfuiſſe obſidioni Hieroſolymitanæ. *DANISCHI* pro Danis, de quibus lib. 1. cap. 1. pag. 2 & lib. 6. cap. 64. pag. 280. itemque *DANMARKA* pro Dania ibidem. Neque enim tot voces barbaræ atque ex idiotiſmis Gallicæ Linguæ Latinæ factæ, ante ſeculum XII. in uſu fuiſſe ſcriptoribus videntur.

Secundo ſcriptor hic ſcripſiſſe mihi videtur poſt Expeditionem primam Occidentalium Crucesignatorum in Orientem, ad recuperationem Palæſtinæ ſeu Terræ ſanctæ contra Turcas, anno 1096. ſub Vrbano II. Romano Pontifice ſusceptam. Cum enim innumeri ex Gallis relicta patria ac dignitatibus in Orientem abiiſſent, plurimi ex ipſis hanc Expeditionem velut Domini bellum conſiderantes, ex eo reverſi, de illo ſub ſeculi XII. initium, circa annum milleſimum centeſimum decimum ſcripſerunt; omnes fere Galli, ut Petrus Tudebodus Presbyter Sivracenſis qui *De Itinere Hieroſolymitano* opus compoſuit. Raymondus de Agiles Canonicus Podienſis & Comitis Toloſani ſeu ſancti Ægidii Capellanus ſcripſit *Hiſtoriam Francorum qui ceperunt Hieruſalem anno 1099*. Robertus Abbas Sancti Remigii Remenſis, qui ex hoc itinere redux *Hiſtoriam Belli ſacri & expugnationis Hieruſalem libris novem* comprehendit, res geſtas quinque annorum deſcribens, ac in illa celebri victoria de Babylonio Ammiraviſo apud Aſcalonem poſt captam Hieroſolymam victo ac proſtrato, quæ anno 1099 ad diem 14. Auguſti contigit, deſinens. Cum igitur Chriſtiani hanc expeditionem, velut *Bellum ſacrum ac bellum Domini* conſideraſſent, libros de illa conſcriptos *De bello ſacro* appellarunt, in quibus interdum magna barbaries ob propria nomina occurrit. Hos imitatus videtur

tur Joſephus Ben-Gorion, qui etiam Judæus ex curioſitate huic expeditioni adeiſſe cum aliis ex Gallia potuit, Maximam enim partem Operis ſui inſcripſit *Bella Ichova*, librum nempe ſextum aliis quinque prioribus ampliorem, capitibus LV. p. 189. a Capite 43. ad 97. Itaque alludere mihi videtur hoc titulo, ad libros *De bello ſacro* a Chriſtianis conſcriptos, atque ita ſcripſiſſe hoc Opus, ſub ſeculi duodecimi initium.

Tertio dum obſidionem Hieroſolimæ a Tito factam deſcribit, refert lib. 6. cap. 88. pag. 394. *electos eſſe ex turmis nationum illarum* quæ exercitum conflabant, *octoginta millia virorum, ſcilicet decem millia Macedonum, Viginti millia virorum Britannia, quinque millia Syrorum, decem millia virorum Africa, decem millia fortiſſimorum ex viris Borgonia, quinque millia de filiis Cedar, decem millia militum ex fortiſſimis Perſarum & Chaldæorum.* Atque his verbis alludere mihi videtur ad obſidionem Hieroſolymæ a Godefrido Bullonienſi factam, quam obſederunt anno 1099. & expugnarunt octoginta circiter millia Occidentalium militum, qui ex omnibus illorum gentibus electi ad obſidionem urgendam collecti fuerant.

Quarto dum libro 6. cap. 77. pag. 341. & ſequentibus deſcribit inaugurationem Veſpaſiani in Imperatorem Romanorum talia habet, quæ nequaquam conveniunt coronationi factæ Veſpaſiani dum Imperator factus eſt, ſed quæ fictitia mere ſunt, nec ab nullo unquam obſervata, indeque recentiſſimum ſcriptorem ſubolent, cum de ſervandis Romanæ Vrbis privilegiis mentionem faciat. Recte autem convenire poſſe mihi videntur electioni Godefridi Bullonii in Regem Hieroſolymorum, quæ facta fuit de conſenſu Patroni ſeu Papæ occidentalis Eccleſiæ, ſuffragantibus electioni ſeptem Occidentis Regibus qui ad Expeditionem transmarinam, milites ex ſuis regnis ſinguli miſerant. Item conſentientibus potiſſimarum nationum ſeptem Præfectis, cum ſubpræfectis inferioribus. Itant quæ illic habentur, nec ad Veſpaſianum nec ad Carolum Magnum, nec ad Othonem I. aut II. Romæ inauguratos ſpectent, ſed ad Godefridum Bullonium, de conſenſu omnium Occidentis Regum & Romani Papæ, anno 1099. Regem Hieroſolymis declaratum & acclamatum. Nam *Hieroſolyma* eſt *Roma Judæorum*, & caput Regni illorum interum, ut dicunt, reſtituendi.

Quinto Nullus eſt probæ notæ ſcriptor etiam inter Judæos & Rabbinos, qui ante ſeculi XII. medium Joſephi Ben-Gorionis mentionem faciat, Vnde illum ſub ſeculi XII. initium floruiſſe conjicimus. Rabbi *Salomon Jarchi* qui anno Chriſti 1140. florebat, primus eſt qui diſerte citat hunc librum ſub nomine JOSIPPON vel *JOSEPHI BEN-GORIONI*, & ex eo authoritates adducit, quarum loca habet Joannes Gagnier infra in Teſtimoniis editioni ſuæ præmiſſis. Rabbi *Abraham* filius *Meir*, dictus *Aben-Eiza*, qui in urbe *Rhodo*, anno ut ipſe ait in fine ejusdem Commentarii 916. juxta minorem ſupputationem, hoc eſt anno Chriſti 1156. Commentarium ſuum in *Danielem* ſcripſit, hunc quoque Librum *Joſephi Ben-Gorionis* citat. Rabbi *Abraham Den-Dior*, qui Librum *Cabale* anno 921. ſupputationis minoris & Chriſti 1161. compoſuit, ut planum fit ex libro ejus ad ſeculum *Seburæorum*, non modo Authorem frequenter laudat, ſed etiam ejus librum in compendium redegit. Illud tamen animadverſione dignum eſt, quod in prima parte, quæ proprie *Cabale* nomine inſignitur, nullibi citatur *Joſeph Ben-Gorion*, contra quam putavit *Munſterus*. Rabbi *David Kimchi*, qui circa annum 950. ſupputationis minoris, Chriſti autem 1190. Syntagmata ſua compoſuit, laudat librum *Joſephi Ben-Gorionis*, Commentario ſuo in *Haggæum*. Hæc de ſcriptoribus Judæis, ut habet Joannes Gagnier in præfatione ad editionem a ſe factam pag. 28.

Sexto Impoſtor hic idem mihi Scriptor Judæus videtur, qui ſub falſo nomine *JOSIPPI* ſeu *HEGESIPPI* Apoſtolicorum temporum proximi, *LIBROS QVINQVE DE BELLO JVDAICO ET VRBIS HIEROSOLYMITANÆ EXCIDIA* Latine conſcripſit, editos Coloniæ anno 1578. in 8. Nam ut in Opere, de quo loquimur, affectat hic impoſtor paſſim *nomen JOSEPHI ſeu JOSIPPI BEN-GORIONIS*; ita idem in hoc Opere ſecundo, eandem ſemel nominis impoſturam affectat, ut nullum ſit dubium, quem utrumque opus à Judæo aliquo ad fraudem poſterorum & deceptionem conſcriptum fuerit, atque ex eadem officina proceſſerit. Porro hic *JOSIPPVS* ſeu *HEGESIPPVS* dum libro 3. cap. 5. *Antiochiam* vocat *Perſarum quondam caput, nunc repulſorium*: ætatem ſuam noviſſimam oſtendit, alludit enim ad *Antiochiæ* occupationem ab Occidentalibus Cruceſignatis anno MCXVIII. factam, in Expeditione prima Occidentalium ad Palæſtinam & Syriam ex Arabibus recuperandas, ut late ad annum MCXX. verbo *PSEVDO-HEGESIPPVS* vel *PSEVDO-JOSIPPVS* diximus. Noſter igitur *JOSEPHVS ſeu JOSIPPVS BEN-GORION* ejus ætatis eſt, qui ſeculi 12. initio ſcripſiſſe videtur.

CAPVT SEXTVM.

DE VARIIS LIBRIS A JOSEPHO BEN-GORIONE COMPOSITIS.

IAm ergo, inquit Joannes Gagnier in Præfa- «
tione ad Lectorem editionis a ſe adornatæ «
paginis VIII. IX. & X. ut ad ipſum Opus inte- «
grum veniamus, quod nunc ex Hebræo ver- «
ſum publici juris facimus: ſciendum eſt in ge- «
nere BEN-GORIONEM noſtrum lib. 6. cap. «
55. pag. 243. aſſerere, *ſe multos Libros ſcripſiſſe,* «
ac præcipue Libros Sapientiæ, qui quidem, inquit, «
repe-

„*reperiuntur apud Romanos & Græcos:* quos o-
„mnes, ſalum de quibus loquitur, quantum
„quidem ex variis hujus Operis locis colligere
„licuit, propriis ejus verbis ordine recenſebi-
„mus.

„Primo ait lib. 5. cap. 42. pag. 188. ſe ſcripſiſ-
„ſe *TEMPORE JVLII CÆSARIS*, Librum uni-
„verſam *Romanam* Hiſtoriam cuntinentem. En
„ejus verba: *Reliqua autem verba Hiſtoriarum o-
„mnium Conſulum, qui dominati ſunt Romæ ab eo
„tempore quo Romani ſupremam poteſtatem conſti-
„tuerunt in manu Conſulis, etiam Hiſtoria cujuslibet
„Curiæ Senatorum, qui vixerunt tempore cujuslibet
„Curiæ, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro meo? Ego
„nempe ſum Joſeph Ben-Gorion Sacerdos, qui & ap-
„pellatus ſum Joſephus, quem quidem librum ſcripſi
„TEMPORE JVLII CÆSARIS.* Librum iſtum
„alibi, nempe lib. 1. cap. 3. pag. 27. dicit ſe com-
„poſuiſſe in gratiam Romanurum. *Reliqua autem
„geſta ejus* (Cyri) *nonne ſcripta ſunt in Libro Medo-
„rum & Perſarum, ac etiam, in libro meo, Ego ſum
„Joſeph Sacerdos filius Gorionis Sacerdotis, quem
„ſcripſi Romanis? qui quitem Liber appellatur IO-
„SEPHVS. Ego autem ſum ille Ioſeph Ben-Gori-
„rion, quem captivum abduxerunt Titus & Veſpa-
„ſianus ab Hieroſolymis.* Appellat quoque lib. 5.
„cap. 36. pag. 171. Librum ſuum Magnum,
„quem ſcripſit in gratiam *Senatus Romani.* Au-
„diamus. *Iſta autem deſcripſi &c. in LIBRO
„MEO MAGNO, quem ſcripſi Senatoribus Romæ.*

„Quisnam ſit iſte Liber, & quâ lingua ab Au-
„thore ſcriptus fuerit, explicat Rabbi Tham in
„ſua Præfatione, hoc modo. *Ecce autem iſte idem
„Author, in gratiam Romanorum compoſuit Librum,
„id eſt Commentarium longe iſto* (Hebraico) *majo-
„rem, continentem Hiſtorias Regum illorum, & re-
„rum quæ apud ipſos contigerunt, ſcriptura & lin-
„gua eorum: qui Liber apud eos appellatur* GO-
„SIPPVS MAJOR, *cognominatus* JOSIPPON
„MAGNVS.

„Huic magno Libro per modum appendicis,
„ut videtur, ſubjunxerat Prophetias de futuro
„caſu & ruina *Romæ*, ſed quod dolendum, hæc
„pars Libri nobiliſſima injuria temporem deper-
„dita eſt, vel alicubi in ſcriniis *Iudæorum* delite-
„ſcit. Sic autem de illa loquitur Lib. 5. cap. 42.
„pag. 188. *Præterea ſcripſi in eo omnes Eventus,
„qui debent, contingere illi* (Romæ) *ex decreto divi-
„no poſt mortem meam, donec eandem deſoletur &
„penitus devaſtetur, quemadmodum accepi ex ore
„Sapientium Iſraël, qui proxime ad Prophetas acceſ-
„ſerunt, atque etiam ex ore Sapientum Gentilium,
„qui ſunt veraces in ſapientia ſua.*

„2. Idem libro 6. cap. 55. pag. 237. librum
„quemadmodum ſapientiæ à ſe ſcriptum com-
„memorat. *Reliqua autem verba quæ huc ſpe-
„ctant, nonne ſcripta ſunt in libro Ioſippon Sacerdo-
„tis filii Gorionis, cui titulus eſt,* LIBER SAPIEN-
„TIÆ JOSEPH. *Quo in libro Ioſippon nullam
„mentionem fecit bellorum, ſed tantummodo memo-
„ria tradidit Sapientiam.*

„3. Idem lib. 6. cap. 55. pag. 243. *Scripſit*
etiam (ipſius verba ſunt) *Librum Correctionum* «
& Accuſationum, in quo Ioſephus ſcriptor redarguit «
& corrigit Scriptores Gentilium, qui male loquuti «
ſunt contra Iſraelem, & profert in eo adverſus il- «
los Reſponſiones multas, quibus prævalet & ſuperat «
eos: in quo etiam bene loquitur de populo ſuo, & «
cognatione ſua quantum potuit, & fas ei fuit loqui «
coram omnibus eruditis & ſcientibus Legem & judi- «
cium."

4. Denique ſcripſit hunc ipſum librum, «
quem jam habemus præ manibus, in Iſraelita- «
rum gratiam, quod & diſertis verbis teſtatur «
lib. 1. cap. 3. pag. 27. *Hunc vero Librum Ego* «
Ioſeph Ben-Gorion Sacerdos ISRAELI *ſcripſi, &* «
ea, quæ in illo ſcripta ſunt, Ego ipſe conſcripſi. Ali- «
bi lib. 5. cap. 39. pag. 182. dicit ſe *Populo Ieho-* «
væ librum ſcripſiſſe: Alibi lib. 6. cap. 45. pag. «
198. *Univerſis Senioribus Iſraël.* Deinde poſt- «
quam Opus ſuum in Libros ſex diſtribuit, & «
ſingulorum argumenta diligenter contexuit, «
qua lingua illos exaraverit, ſic lib. 1. cap. 3. «
pag. 28. declarat, *Porro ſex libros iſtos ego ſcripſi* «
Lingua Iudaica: quin etiam toti Operi impo- «
ſuit, videlicet JOSIPPON *lingua Iudaica, Lin-* «
gua autem Græca Ιωσηππ☉, *denique Lingua Ro-* «
mana GOSIPPVS: *Quia,* inquit, *ita efferetur* «
nomen meum apud illos."

De hoc quoque libro Rabbi Tham affirmat, «
quod apud Græcos reperiatur ex lingua ſancta «
tranſlatus, a quibus appellatur Ιωσηππ☉, *tranſlu-* «
litque eis Strabo ſcriptor. Invenitur etiam ex He- «
bræo in Romanum ſermonem verſus apud Roma- «
nos, a quibus appellatur GOSIPPVS, quem vertit «
Gregorius Antiſtes magnus inter Antiſtites Roma- «
nos, qui & plurimum Judæos amavit, in diebus Se- «
baſtiani Cæſaris. De hoc *Sebaſtiano Cæſare,* ſub «
quo Gregorius Antiſtes vixit, vide quæ habet «
R. *Abraham Ben-Dior* parte 2. *Cabala ſua,* quæ «
eſt *De Regibus Romæ.*«

Denique omnium fere librorum ſuorum col-
lectionem facit *Ioſephus Ben-Gorion* lib. 6. cap.
55. pag. 243. his verbis. «Porro illa quæ ſcri-
pſimus de opere ædificii domus & fabrica ejus, «
pauca quædam ſunt ex longe pluribus: nam «
fabrica ingens fuit fabrica illius, neque hic «
deſcripſimus vel medietatem hiſtoriæ, imo nec «
tertiam partem. At in libro quem ſcripſimus «
Romanis, deſcripſimus univerſam fabricam. «
Ioſephus autem Sacerdos, filius *Gorionis* Sacerdo- «
tis, teſtatur ſe non in uno libro tantum, de- «
ſcripſiſſe opus ædificii Domus. Ecce enim de- «
ſcriptum eſt in libro *Bellorum Iehovæ*, & etiam «
in *Libro Sapientiæ* ejus, quia multos Libros ſcri- «
pſit, ac præcipue *Libros Sapientiæ*, qui quidem «
reperiuntur apud *Romanos & Græcos*. Scripſit «
etiam *Librum Correctionum & Accuſationum*, in «
quo *Ioſephus Sacerdos ſcriba* redarguit & corri- «
git Scriptores Gentilium, qui male loquuti «
ſunt contra *Iſraël*, & profert in eo adverſus il- «
los Reſpoſiones multas, quibus prævalet & ſu- «
perat eos: in quo etiam bene loquitur de po- «
pulo ſuo & cognatione ſua, quantum potuit, «
&

„& fas ei ſuit loqui, coram omnibus eruditis, & ſcientibus legem & judicium. Hæc dè diverſis JOSEPHI GORIONIDIS libris, ex Gorionide ipſo collecta ſunt: nunc de variis MSS. Codicibus, ac variis editionibus Operum illius agendum ſupereſt.

CAPUT SEPTIMUM.

DE VARIIS MSS. CODICIBUS ATQUE EDITIONIBUS OPERIS JOSEPHI BEN-GORIONIS.

INtegrum hoc caput nobis ſuggeret Johannes Gagnier in Præfatione ad editionem a ſe factam anno 1706. Oxonii in 4. *Hiſtoria Judaica* Joſephi hujus Gorionidis, a pag. 3. ad 8. uſque, cum his dici nihil rectius poſſit. „Editio hujus Operis prima Conſtantinopolitana fuit anni Chriſti 1490. Quod attinet ad illud *Exemplar Conſtantinopolitanum* Hebraice à Judæis illius urbis impreſſum, ad quod *Munſterus* provocat, quodque fideliter ſecutum ſe palam profitetur, celavit nos idem *Munſterus* quo anno editum fuerit, ac qua ratione id fecerit, ignoro. Sed verum editionis iſtius tempus à Bartoloccio diſcimus, qui *Bibliotheca ſua Rabbinica* pag. 732. ubi de *JOSEPHO BEN-GORIONE* agit, ſic loquitur. *Sebaſtianus Munſterus ex Conſtantinopolitano Exemplari anno Mundi 5250. minoris ſupputationis, anno Chriſti 1490. (Libros quinque) Latinos fecit & Annotationibus illuſtravit, excuſos Baſilea apud Henric Petrum anno 1541. in fol.* Illam autem anni 1490. editionem, ut ſuſpicor, *R. Abraham Conath* Medicus Conſtantinopolitanus curavit: quod ſatis innuit Munſterus, cum iſtius Rabbini de *JOSEPHO HEBRÆO* elogium, à nobis ſupra ex parte allatum, ſuæ Præfationi inſeruit. Hæc eadem edito *R. Abraham Conath*, cum altera ejusdem, laudatur à *R. Azaria de Rubeis* in ſuo *Meor Enaiim*, parte dicta *Imre Bina* cap. 19. cujus verba vides is ad calcem hujus Præfationis inter Teſtimonia cæterorum de *Joſepho Hebrao*.

„Illud itaque eſt ipſum Exemplar, quod paſſim apud *Judeos Germanos* tempore *Munſteri*, ſicut ipſe inquit, inveniebatur. Et revera eſt, *Ioſephi Hebrai* antiquiſſima omnium edito, quæ ab *Abrahamo Conath* vel alio quovis Judæo in Compendium redacta, per *Germaniam* à Judæis circumferebatur, ut fucum Chriſtianis facerent, reſectis nimirum nonnulis quæ nimirum fabuloſa videbantur. Quæ fraus tam bene eis ſucceſſit, ut ipſe *Munſterus* illud opus pro pretioſiſſimo Theſauro, tanquam genuinum magni illius *Flavii Joſephi* Hiſtorici graviſſimi fœtum ambabus ulnis acceperit, ac deinde totis viribus orbi Chriſtiano idem perſuadere conatus ſit, rejectis tamen iis quæ adhuc nimium Fabuloſa cenſuit. Ejus rationes infra ad examen revocabimus, poſtquam quid à nobis in hac noſtra editione præſtitum ſit, paulo fuſius oſtenderimus.“

Anno igitur Mundi 5270. minoris ſupputationis Chriſti 1510. id eſt poſt priorem editionem viginti annis, *Judai iidem Conſtantinopolitani* opus integrum *Joſephi Hebrai*, ſex libris & 97. capitibus contentum, ſub titulo JOSIPPON typis evulgarunt, editore quodam *R. Tham ABEN JECHAIA*, qui animadverſionem ad calcem ſubjecit, in qua Lectorem inſtruit de nomine, genere, & nobilitate Authoris, utilitateque iſtius operis, imo priorum etiam editionum his verbis mentionem facit. *Qua quidem omnia liber iſte, quem nunc edimus, methodo laudabili, & longe perfectiori quam eas ra priores editiones, idque ordine elegantiſſimo in ſe continet.* Idem *Rabbi Tham* ſe etiam profitetur authorem *diviſionis hujus Operis in Libros, ſeque ſingularis Libris argumentum in eo contentarum appoſuiſſe, ſicque viam ſeu methodum illas inveniendi faciliorem quam antea reddidiſſe.* Quod quidem iſte editor facit, partim juxta ipſius Authoris deſignationem, qui libro 1. cap. 3. pag. 27. & 28. totum Opus ſuum in ſex libros diſtribuit, & ſingulorum librorum argumenta proponit. Mirum igitur videtur, *Munſterum* illam prorſus diviſionem ſecutum fuiſſe, niſi forſan illam editionem recentiorem non viderit, quod illius gratia credo quidem non illibenter.“

Alia editio longe accuratior & elegantioribus typis Hebraice impreſſa prodiit Venetiis, anno Chriſti 1544. minoris ſupputationis 5304. Atque ea eſt, quam nos in hac noſtra translatione potiſſimum ſeculi ſumus: nam *Cracoviana editio* anno mundi minoris ſupputationis 5355. Chriſti 1595, a Veneta nihil differt. Illam autem *Venetam* cum *Conſtantinopolitana* accurate contulimus, & ubicunque in rebus alicujus momenti ab invicem diſcrepant, vel in Notulis oſtendimus, vel ad calcem totius Operis rejecimus. Eandem Conſtantinopolitanam integram editionem & Cracovienſem ſequitur quæ anno MDCXC. Francoſurti prodiit, cui etiam Germanicam typis Hebraicis Tiguri anno MDXLVI. impreſſam, quæ poſtea Amſtelodami anno MDCLXI. cum Commentario ejusdem Linguæ prodiit, addere licebit. Hæc de integris editionibus Hiſtoriæ Judaicæ *Joſephi Ben-Gorionis*.

Jam ad MSS. Codices veniamus, quos Johannes Gagnier his verbis recenſet. „*Raymundus Martini* Codice MS. uſus eſt tam *Conſtantinopolitana* anni 1510. quam *Veneta* & *Cracoviana* editionibus impreſſis ſimili, ut celligitur ex variis teſtimoniis quæ ex *Joſephon Abbreviatore Joſephi* ut appellat, in medium producit parte 2. *Pugionis fidei* cap. 3. pag. ſeu fol. 220. editionis Pariſienſis & cap. 4. fol. 260. quæ etiam in hac noſtra editione reperiuntur totidem ſententiis cap. 3. pag. 10. & cap. 91.“

pag.

„pag. 414. niſi quod in dictionibus aliqua diffe-
„rentia occurrit, ſive additione, ſive permuta-
„tione, ſive etiam omiſſione. Tales ex variis
„MSS. citationes videre eſt in *Aben Ezra, R. Sa-*
„*lomonis Jarchi, R. Davidis Kimchi* aliorumque
„Commentariis, & Hiſtoricis Libris *Juchaſin,*
„*Tſemath David* &c. quorum verba inferius in
„Teſtimoniis afferemus. Extat quoque in Bi-
„bliotheca Vaticana referente Bartoloccio, no-
„ſtri Authoris Codex MS. pergameneus ſub
„num. 408. *Ubi*, inquit ille pag. 72. b. & 81.
„*circa principium citatur prædictus Flavius Joſe-*
„*phus Hiſtoricus, & paſſim regiones Italiæ & Galliæ*
„*modernis nominibus nominantur, uti Lombardia,*
„*Apulia, Francia &c. ut videre eſt in ipſius libri*
„*exordio.* Quæ omnia exacte conveniunt cum
„impreſſis editionibus: nullibi vero *Joſiphus*
„citatur ſub prænomine *Flavii*, quod Bartoloc-
„cius de ſuo inſeruiſſe videtur.

„ Baronius tomo I. *Annalium* ad annum 34.
„pag. 215. aſſerit *Teſtimonium Joſephi de Jeſu*
„*Chriſto* (Antiquitatum lib. 18. cap. 4) *in perve-*
„*tuſto Judæorum Codice, in quo Joſephi Hiſtoria e*
„*Græco in Hebraicum translata antiquitus ſcripta*
„*ſunt, cum Romæ requireretur, abraſum inventum eſſe:*
„*adeo ut nulla ad excuſandum ſcelus poſſet afferri de-*
„*fenſio cum membrana ipſa id exclamare videretur.*
„Et hunc pervetuſtum Codicem eundem eſſe, cu-
„jus antea Bartoloccius meminit, admodum
„veriſimile eſt. Quod autem Hiſtoria illa *Jo-*
„*ſephi* e Græco in Hebraicum translata ſit, id a
„Baronio perperam dictum, probabimus.
„Complura quoque exemplaria hujus Authoris
„extitiſſe olim in Anglia, cognoſcimus ex loco
„*Sylveſtri Gyraldi Cambrenſis* in libro *De inſtitutio-*
„*ne Principis* apud Clariſſimum Thomam Ga-
„leum, nondum edito, ut refert Guilielmus Ca-
„vus *Hiſtoria literaria Scriptorum Eccleſiæ* parte ſe-
„cunda pag. 18. *Robertus Canutus dictus, Prior S.*
„*Fridiſwidæ apud Oxoniam, Hebraice doctus, in duo-*
„*bus Exemplaribus Joſephi Hebraice ſcriptis invenit*
„*teſtimonium de Chriſto, in aliis nuper eraſum: quod*
„*& Judæis Oxoniæ degentibus oſtenſum fuit.*„ Cla-
ruit non circa annum 1170. ſed poſt annum
1120. ut infra contra Cavum probabimus, de
quo vide Baleum Centuria 3 cap. 4. pag. 213.

„Sequitur ut jam de Compendiis ſcriptoris
„hujus dicamus, quorum potiſſimum illud
„quod Munſterianum dicitur, de quo pluribus
„a me dicendum ſupereſt. Non pauca autem
„extant hujus generis Compendia tam impreſ-
„ſa quam MS. variis linguis, ſed Hebraice &
„Arabice præſertim, de quibus poſtea loque-
„mur. Ante omnia celeberrimum eſt illud,
„quod ſub titulo *Joſippi* neſcio cujus, Hebraice
„ſimul & Latine, ejuſdem Sebaſtiani Munſteri
„opera, Vormatiæ anno 1529. in 8. apud Pe-
„trum Schæfer, cum hac inſcriptione *Compendi-*
„*um Hiſtoriarum Joſephi*, complectens Acta *LXX.*
„*Interpretum*, Geſta *Machabæorum*, facta *Herodum*,
„*Excidium Hieroſolymitanum & decem captivitates*,
prodiit.„ Compendium tantum Conſtantinopolitanæ editionis eſt & breviſſimum à Judæo quodam concinnatum, & à Munſtero Latine redditum. Obſervat autem Morinus *Exercitationum Biblic.* lib. 2. Exercit 1. cap. 3. qui Wormatienſem editionem cum editione Conſtantinopolitana ſecunda contulit, auctorem illius Compendii, addidiſſe nonnulla ex aliis Authoribus, nempe traditionem Talmudicam de tredecim mutationibus à LXX. Interpretibus in Bibliorum translationem illatis, quarum nulla mentio in Editione Conſtantinopolitana extat: a qua Compendium hoc etiam in eo diſcrepat, quod ſolam Legem a ſeptuaginta Interpretibus translatam afferat, cum in Conſtantinopolitana editione *Viginti quatuor libri*, hoc eſt, omne vetus Teſtamentum, translati afferantur. Hoc idem Compendium rurſus edidit, cum aliquot collectaneis *Sebaſtianus Lepuſculus*, Baſileæ anno MDLIX. Illud citat frequenter *Munſterus* ſub nomine *IOSIPPI* in Annotationibus ſuis, ſed quis iſte *IOSIPPUS* fuerit, aut quo tempore vixerit, neque ipſe *Munſterus* neque *Lepuſculus* docent. Authorem hujus Compendii Joannes Gagnier in Præfatione ad editionem ſuam *Ioſephi Ben-Gorionis* pag. VII. contendit eſſe virum magni nominis Judæum *R. Abrahamum Levitam Ben-Dior*, qui anoo Chriſti 1161, apud Judæos florebat. Atque hac de re quam detexit, altiſſimum eſſe apud ſcriptores Judæos ſilentium.

Poſt Wormatienſem editionem *Munſterus* iterum aliam Baſileæ anno 1541. vulgavit, quæ ut Morinus indicat, a Conſtantinopolitana nihil differt, niſi quod plus media parte mutilata eſt. Deſunt enim in Munſteriana editione, duo priora capita libri I. cum non mediocri parte capitis tertii, & cum editio Conſtantinopolitana libris 6. & 97. capitibus conſtet, Munſteriana in Capite 63. finitur, adeoque totam Hiſtoriam rebellionis Judæorum adverſus Romanos, natumque inde Urbis & Templi excidium omittit: ut cæteras mediorum capitum mutilationes taceam, in quibus ut membrum divulſa melius cohærerent, *Munſterus* nonnulla verba ſeu periodos textui aſſerit. Et poſtremam quidem partem, quæ de bello Judaico agit, in Munſteri Manuſcripto plane defuiſſe ſuſpicatur Morinus, cum nobilem iſtam Joſephi partem omiſſurus non fuiſſet, niſi lacerum & extrema ſui parte mancum Exemplar habuiſſet. Verum S. Morinus Munſterianæ editionis titulum inſpexiſſet, legere ibi potuiſſet, Munſterum etiam Hiſtoriam belli Judaici & excidii Hieroſolymitani Hebraice a Joſippo ſcriptam habuiſſe, quippe quam ſe alio tempore adjecturum Lectoribus promittit.

Extat in Bibliotheca Bodlejana Codex He-„
braicus MS. chartaceus inter *Huntingtonianos*„
num. 345. cum hoc titulo *Joſippon Ben-Gori-*„
on, in quo nihil aliud quam *Excidium Hieroſoly-*„
mitanum deſcribitur. Incipit autem ab anno„
primo *Veſpaſiani*, & vigeſimo *Agrippæ* Regis.„

„In fine ait Abbreviator *Titum* dediſſe *IOSE-*
„*PHO* Inſulam quandam in medio *Tiberis* ſitam
„in ipſa urbe *Roma*, in qua *Ioſephus* domos pro
„ſua familia & ſynagogam conſtruxit. Scri-
„ptus fuit Codex a deſolatione DOMVS 1393.
„qui eſt annus Chriſti 1461.

„ Nec ſilentio prateriri debet inſigne aliud
„Compendium Arabice ſcriptum, eo magis
„conſideratione dignum, quod impreſſum eſt
„ad calcem Bibliorum *Polyglottorum* editionum
„*Pariſienſis & Londinenſis* cum inſcriptione iſta,
„*Liber Machabaorum Secundus, & translatione He-*
„*braorum:* de quo vide Præfationem quæ huic
„libro ab Editor. *Pariſienſibus* præfixa eſt. Cer-
„tum quoque eſt iſtud Compendium ex noſtro
„*Ben-Gorione* deſumptum, quod cuivis confe-
„renti facile erit judicare. Sed hoc ipſi Edito-
„res non animadverterunt, ne quidem ſuſpicati
„ſunt.

„ Duos alios Codices MS. Arabice vidi in Bi-
„bliotheca Bodlejana, quorum unus in 4. qui
„fuit CL. D. Marſchalli num 139. orditur narra-
„tionem ab ipſo Adamo uſque ad Excidium
„Templi ſecundi. Scriptus fuit, ut ultimo fo-
„lio notatur, anno 1223. Alter in fol. qui fuit
„CL. Roberti *Huntington* num. 238. Incipit ab
„Hiſtoria *Tſephonis* filii *Eliphaz*, filii *Eſau*, & deſi-
„nit quoque in Excidio Templi. In utroque
„Author appellatur *Ioſeph* filius *Carion* ſed de
„hujusmodi Compendiis parum intereſt ulte-
„rius inquirere, cum certum ſit omnia illa ex
„Hebraico fonte inſtar rivulorum deducta fu-
„iſſe. Quare ſi quæ alia ejusdem generis in a-
„liarum bibliothecarum delitescant forulis, ea
„ſtudioſorum curioſitati indaganda relinqui-
„mus. Hæc Johannes Gagnier loco citato.

CAPVT OCTAVVM & Vlt.

GVILLELMI CAVI INCONSTANTIA ATQVE ABSVRDITAS CIRCA JOSEPHVM GORIONIDEM SEV PSEVDO-HEGESIPPVM OSTENDITVR.

AGit Guillelmus Cavus de Joſeppo ſeu Jo-
ſepho Gorionide ſeu Hegeſippo tribus lo-
cis *Hiſtoria literaria*, quæ, ſi vingantur ſimul,
maximam viri inconſtantiam & Levitatem a-
nimi oſtendent: Cujus ipſiſſima verba hic re-
feram. Primo loco Tomo I. ſeu Parte I. *Hi-*
ſtoria literaria ad annum 67. pag. 22. ubi ita lo-
quitur. „Cæterum hic loci non inutile erit
„Lectorem de Joſepho Gorionide, pauca quæ-
„dam docere. Joſephus ſive Joſippus iſte, qui
„dum nugas ſuas pro genuino Flavio Joſepho
„apud populares ſuos venditare voluerit, ſto-
„lide hallucinatus ſe Gorionis filium dixit, Ju-
„dæus aliquis Gallicæ gentis ex agro Turonen-
„ſi fuiſſe, & poſt annum Chriſti ſexcenteſimum
„ſcripſiſſe videtur Scaligero *Tribareſcon Elencho*
„cap. 4. & 5. cui fere per omnia ſuccinit Voſ-
„ſius *De Hiſtoricis Gracis* lib. 2. cap. 8. Scripſit
„Hebraice *Compendium quaſi quoddam Flavii Io-*
„*ſephi Hiſtoriarum, Acta LXX. Interpretum, Geſta*
Maccabaorum & Excidii Hieroſolymitani narra-“
tionem complexum, quod ex Latino Rufini“
excerpſit. Inſulſus admodum & inficetus ſcri-“
ptor, qui inſcitiam ſuam & impoſturam fere“
ubique prodit: ex quo tamen ſolo quæcun-“
que de Machabxis & Excidio Hieroſolymita-“
no habent, Judæi ſcriptores accipiunt. Primi“
ediderunt Judæi Conſtantinopoli Hebraice,“
inde Sebaſtianus Munſterus (omiſſis tamen fa-“
bulis pleriſque putidioribus) Hebraico-Latine“
cum Notis, Wormatiæ 1529. & Baſileæ 1541.“
Prodiit etiam Hebraice Venetiis 1544. & Cra-“
coviæ 1589. Fuſiſſime de eo agit CL. Vſſeri-“
us *Bibliotheca Theologica* MS. pag. 116. &c. “

Iterum de eodem Parte I. ad annum 374.“
pag. 216. Hegeſippus, qui, qualisve fuerit, E-“
ruditis inter ſe non bene convenit. Liceat“
nobis de eo, ejusque libris, tria in medium pro-“
ferre. 1. *Hiſtoriam de excidio, Vrbis Hieroſolymi-*“
tana, quæ ejus nomine circumfertur, videri“
ſolummodo laxiorem Joſephi verſionem:“
pauca quippe apud illum habentur, quæ in“
Joſephi libris partim *De Antiquitatibus Hebrai-*“
cis, partim *D· bello Iudaico*, non reperiuntur.“
2. Hegeſippi nomen ex Joſippi, idque à Joſephi“
nomine formatum eſſe: quam in rem appo-“
ſite notat Paulus Colomeſius, in membranis“
pervetuſtis CL. Iſaaci Voſſii eraſo Joſippi no-“
mine Hegeſippi ſubſtitutum comparere. Et“
in Bibliothecæ Ambroſianæ Codice MS. Li-“
bro V. hic titulus præfigitur: JOSEPPI LI-“
BER QVINTVS. 3. Horum Librorum Au-“
thorem ſive potius *Interpretem* fuiſſe D. Am-“
broſium, ſaltem D. Ambroſii Synchronon“
Ambroſii eſſe, præter Codicum nonnullorum“
fidem (& in his eximiæ vetuſtatis Codicis MS“
quem Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana“
vidit R. Pater Mabillonius *Itineris Italici* pag.“
14. ubi mutilo libro primo ſecundus hanc no-“
tam habet, INCIPIT SECVNDVS. *Ambro-*“
ſius Epiſcopus e Graco tranſtulit in Latinum) argu-“
unt ingens ſtyli Ambroſiani & Hegeſippiani“
paritas, eædem phraſes ab utroque frequen-“
tatæ, eædem verborum argutiæ, utrique in de-“
litiis habitæ: quod ſexcentis fere locis utrin-“
que productis, fuſiſſime comprobat Johannes“
Fredericus Gronovius, *Obſervationibus* in Scri-“
ptores Eccleſiaſticos. Vtut ſit, conſtat Au-“
thorem fuiſſe Ambroſii æqualem, & vergente“
hoc ſeculo claruiſſe. Stante enim adhuc &“
florente apud Orientem Imperio Romano vi-“
xiſſe, ipſo ſæpius id innuente conſtat. Nec mi-“
nus certum eſt, cum poſt Conſtantini tempo-“
ra ſcripſiſſe, quippe qui Conſtantinopolis &“
Novæ Romæ mentionem ſæpius faciat. Quin“
& Scotiæ & Saxoniæ provinciarum nomina a-“
pud eum deprehenſa, ad declinantis ſeculi hu-“
juſce finem, illum non obſcure revocent. Cæ-“
terum monendus eſt Lector *Anacephalaoſin*“
Hiſtoriæ hujuſce fini ſubjunctam, eundem“
quem Hiſtoria auctorem non agnoſcere, ſed“
putidi cujusdam ac inſulti conſarcinatoris o-“
pus

„pus eſſe. Extat iſta *Hiſtoria* libris quinque „diſtincta Pariſiis 1511. Coloniæ 1521. fol. Cum „Scholiis Gualtheri Coloniæ 1575. in 8. Et in „Laurentii de la Barre *Hiſtoria Chriſtiana* pag. „399. Pariſiis 1585. in fol.

Præter has quatuor editiones hujus operis Latinas, quas Cavus recenſet, habeo alteram in fol. Coloniæ anno 1544. cui præfigitur Epiſtola dedicatoria Philippi Melanchtonis apud Jaſparum Gennepæum factam, cujus poſt Librum V. habêtur *Recapitulatio* ſeu *Anacephaleoſis* operis totius, ſed ab homine Chriſtiano conſcripta, ut conſtat ex glorificatione Trinitatis, qua illam concludit.

Joſeppus iſte Gorionis filius, natione Gallus, patria Turonenſis, relicta Gallia, in Orientem cum aliis Cruceſignatis circa annum 1110. perrexit atque lares ſuos Conſtantinopoli fixit, ubi Hiſtoriam hanc *De bello Hieroſolymitano* modo ſcribendi Judaico, iſt eſt obſcuro & contecto, linguis duabus conſcripſit, *Hebraica* quam velut Judæus noverat, & *Latina* quam in Gallia didicerat ad uſus ſuos. Vnde abſurdi illi & hebetes ſunt, qui volunt Libros iſtos ab *Anbroſio Epiſcopo e Græco in Latinum tranſlatos*, uti de MS. Codice Ambroſianæ Bibliothecæ narratur. Qua enim ratione tranſtuliſſet *Ambroſius* opus iſtud in Latinum, cum ab auctore ipſo Joſepho Gorionide, poſt annum 1120. Hebraice ſimul & Latine compoſitum fuerit: Ambroſius qui anno 370. florebat, non poterat transferre librum hominis, quem ſeculo duntaxat XII. poſt annum 1120. ſcripſiſſe, conſtat. Apage Cavi nugas iſtas atque Pontificiotum, qui hominem hunc ſeculi XII. ſcriptorem fuiſſe, nunquam adverterunt. Joannes Kyberus Heidelbergenſis Melanchtoni coævus, circa annum 1550. contulit Exemplar ſuum editionis 1544. in folio, cum MS. Codice Bibliothecæ Palatinæ in 4. qui ætatem Joſeppi auctoris antiquitate ſua referre videbatur. Hoc Exemplar in manus meas venit cum Kyberi collationibus ex Bibliotheca CL. viri Caroli Drelincurtii, hujus Academiæ Lugduno-Batavæ doctiſſimi Medicinæ Profeſſoris. Variationes Lectionum ex MS. Codice, à dicto Kybero diligentia ſumma huic Exemplari a capite ad calcem, adjunctæ ſunt marginibus. Titulus Operis in MS. Codice Palatino, *Hiſtoria belli Judaici per Ioſeph Hebræum Gorionis filium.* Rubrica Prologi, *Incipit Prologus viri diſertiſſimi Egeſippi de excidio terra Hieroſolymitana.* Titulus libri primi. *Incipit Liber Egeſippi Apoſtolorum diſcipuli, diſertiſſimi & Apoſtolici viri, de Excidio Hieroſolyma à Romanis.* Ad librum primum hæc Kyberus, *MS. non agnoſcit capitum diſtinctiones.* Ad finem libri quinti, *MS. Codex, Explicit Liber quintus Egeſippi Hiſtoria de Excidio terra Hyeroſolimitana.* Anacephaleoſis autem calci Operis ſubjuncta, in MS. Codice Palatino deerat. Hæc ex Collatione Davidis Kyberi Heidelbergenſis.

Tandem Guillelmus Cavus Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoria literaria* ad annum 420. facinore heroico tertium nobis *Ioſephum* ab anterioribus diſtinctum ex Judæo ſine baptiſmate Chriſtianum ab ipſo factum nobis & Orbi litterario obtrudit, de quo ita paucis: „*Ioſephus ortune Iudæus incertum, ſcriptor certe Chriſtianus, claruit, ſi in re omnium obſcuriſſima hariolari fas ſit, circa annum CCCCXX.*“ En Cavi oraculum, quod *delirium* critici rectius appellabunt. Nec iſtud per tranſennam, ſed amplificatione longa per multas paginas proſequitur. Quisquis ſit, contexuit Commentarium, quem ὑπομνηστικὸν ſeu Commonitorium inſcripſit. „In quo id præcipue agit, ut dubia breviter ſolvat, quæ rudiores Chriſtiani, minuſque in ſacra Hiſtoria exercitati proponere poterant. Opus integrum in V. libros & Capita CLXVI. diviſum eſt: etſi in ipſo Opere libri *tertii* nulla habeantur veſtigia. Titulus operis, ut & primi capitis literis miniatis deſcriptus eſt. *ὑπομνηστικὸν βιβλίον Α. ἰωσήππου. ὅσαι γεγόνασιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, ἕως τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας γενεαί.* Eſt poſtea, Cum vero Joſephi nomen in fronte Libri compareret, iterumque cap. CXXV. nec pauca ex Operibus ejus excerpta fuerint: inde nomen illi Joſephi adhæſiſſe, & ut ab antiquo illo Judæo diſtingueretur, à recentioribus *Joſephum Chriſtianum* dictum eſſe. Quam tamen conjecturam eruditis lectoribus diſcutiendam relinquo. Codex MS. in Bibliotheca Publica Cantabrigienſi aſſervatur, una cum multis aliis à Matthæo Parkero Academiæ Cantabrigienſi olim dono datus. Plus quam D. annorum ætatem præ ſe fert, in membranis ſcriptus, continetque paginas CLXXXIV. in 4. quavis pagina in duas columnas diviſa. Ex his membranis Apographam deſcriptum habet CL. Galeus, qui de hoc Opere non pauca me monuit. &c. & antea, ad calcem Operis ſubjuncta eſt hæc exſcriptoris nota.“

Τέρμα πτυκτίδων ἐνταῦθα ἰωσήππου.
Τὰς ἀποθέσεις τῶν πέντε βίβλων ἔχων.
Πέρας δέδωκα τῷ τελευταίῳ στίχῳ.
Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις,
Τῷ συμπέρασμα δόντι μοι λόγους γράφειν,
Εἰς αἶνον εὐχάριστον αὐτοῦ τοῦ Λόγου.

Conſideranti mihi diſpoſitionem hujus Codicis Græci manuſcripti, reperi nihil eſſe aliud, quam editionem Latinam Joſephi Gorionidis, hoc excepto quod ſcriptor hujus Codicis confudit ſimul librum 1. & 2. Item liber quintus editionis Græcæ iſtius, editionem Latinam cujus Liber V. capita LIII. habet tantum, ſuperat capitibus XII. habens capita LXV. Quod procedit ex interpolatione Chriſtiani exſcriptoris, qui ut aliquid huic operi feciſſe videretur, ex capite ſuo capita XII. adjunxit. Nihil itaque mirum, ut Cavus teſtatur, & in libro V. inveniatur Cap. CXXV. *κεφάλαιον ἰωσήππου ἕτερον. Γυνή τις τοῦ λιμοῦ.* Quod aliud nihil continet, quam Joſephi *De bello Iudaico* libri

VI. cap. 22. compendio exceptum, ſervatis pene ipſius verbis. Item Cap. CXXXVI. *Ἱππολύτȣ Θηβαίȣ ἐκ τȣ̃ Χρονικȣ̃ αὐτȣ̃ συντάγματος*, neque aliud eſt, quam pars illius fragmenti Hippolyti Thebani, quod Caniſius in *Antiquis ſuis Lectionibus* jam dudum edidit. Itaque iſta Chriſtianiſmus quem Joſepho Gorionis filio Cavus oſcitanter adſcripſit, procedit nude ex Chriſtiano qui Opus iſtud Joſephi Judæi in Græcum tranſtulit, qui titulum interpolavit Chriſtiana levitate magis quam zelo, atque libro V. capitula XII. ex propria mente adjecit, ſicut & carmina quæ præmiſimus, ut hinc *Chriſtianus Scriptor* Joſephus Gorionides crederetur. Falſitates enim iſtæ ad majorem Dei gloriam, apud Græcos ſcriptores, frequentes eſſe reperiuntur.

Hæc porro omnia paucis exceptis de *Pſeudo-Joſepho Gorionide* ſuppeditarunt, Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 8. pag. 196. editionis ultimæ 1651. in 4. Thomas Ittigius in erudita & prolixa *Præfatione* quam præmiſit editioni Operum omnium *Flavii Ioſephi Hieroſolymitani Sacerdotis*, Græco-Latinæ, Lipſiæ anno 1691. in folio. Diarium Eruditorum Pariſienſe anni 1707. menſe Decembri die ultima pag. 506. editionis Amſtelodamenſis in 12. Joannes Gagnier in Præfatione doctiſſima & Notis adjectis ad editionem Joſephi Ben-Gorionis, quam ex Hebraico Latinam adornavit anno 1706. Oxonii in 4. ex Theatro Sheldoniano. Jacobus Baſnagius in *Hiſtoria Iudæorum* à Chriſto ad ætatem noſtram Tomo 5. libro 7. cap. 6. a pag. 1539. ad 1570. editionis Roterodamenſis 1707. in 8. Joannes Fridericus Breithaupt in editione *Ioſephi Ben-Gorionis* Hebraica & Latina columnis duabus collateraliter ſibi invicem reſpondentibus, quam cum Præfatione, Obſervationibus & Indice, ad Conſtantinopolitanam primam editionem contulit, ac Gothæ anno 1707. edendam ſuis ſumptibus procuravit.

1120 GVALTERVS SEV GALTERIVS CANCELLARIVS, natione ſe Gallum prodit ob Gallicifmos quibus Hiſtoria ipſius aſpergitur, quem tamen Valerius Andreas *Morinenſem* facit & *Eccleſiæ Morinenſis Canonicum & Archidiaconum.* Accinxit ſe cum plurimis aliis Gallis, expeditioni in Palæſtinam cum Godefrido Bullionenſi ad promovendam Terræ ſanctæ recuperationem: ſcripſitque *Narrationem de obſidione Antiochena & aliis rebus fortiter geſtis uſque ad annum 1119.* quæ legitur apud Jacobum Bongarſium in Collectione *De geſtis Dei per Francos* tomo 1. pag. 441. Scriptum iſtud Cancellario dignum eſt, narrans ut infeliciter anno 1119. apud Antiochiam bellum geſtum ſit, qui illic præſens abductusque captivus, carceri diu incluſus fuit, unde hebebatum ſibi fuiſſe ingenium conqueritur. Hujus Hiſtoria quomodocunque ſcripta ſit, accurate ab oculato teſte digeſta eſt; qui multis a ſe deſcriptis eventibus præſens adfuit. Redux ab hoc itinere, ſibique reſtitutus & tranquillus, Hiſtoriæ huic incubuit. Alter autem eodem tempore Gualterus Tarvanenſis Eccleſiæ Canonicus circa annum 1130. floruit in Artheſia & ſcripſit ad Joannem Epiſcopum Tarvanenſem *Vitam ac Martyrium Caroli cognomento Boni, Flandriæ Comitis*, quam ex Bibliotheca Abbatiæ Igniacenſis in Tractu Remenſi Ordinis Ciſtercienſis, edidit primum Jacobus Sirmondus Pariſiis anno 1615. in 8. apud Sebaſtianum Cramoiſi. Cum autem cædes Caroli Boni Flandriæ Comitis anno 1127. patrata ſit, circa annum 1130. Vita iſta conſcripta eſſe videtur. Potuit autem hic Gualterus ſeu Galterius ſecundus, eſſe unus atque idem cum alio, qui ex orientalibus expeditionibus ad propria reverſus, Canonicus poſtea Tarvanenſis factus ſit, & *Geſtas res Caroli Boni Flandriæ Comitis* circa annum 1130. conſcripſerit. Quod tamen ego definire nolim, idoneis ad id probandum rationibus vel teſtibus deſtitutus. Agit de utroque iſto Gualtero Gerardus Johannes Voſſius Lib. 3 *De Hiſtoricis Latinis*, de primo cap. 6. pag. mihi 709 de ſecundo cap. 7. pag. 712. Loquitur de primo Guillelmus Cavus ad annum 1120. pag. 654. de altero prorſus ſilet. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag. 301. editionis 1643. Lovanii in 4.

ALBERTVS AQVENSIS ECCLESIÆ CANONICVS ET CVSTOS, SIVE ÆDITVVS, poſt annum 1120. clarus, ſcripſit *Libris XII. Hiſtoriam expeditionis Hieroſolymitanæ ſuper itinere ſive paſſagio Godefridi Balloni & aliorum Principum in Palæſtinam:* quam habes in Collectaneo inſcripto *Geſta Dei per Francos* incluſam, authorique ſuo redditam à Jacobo Bongarſio, tomo 1. pag. 184. Huic quidem expeditioni præſens non adfuit Albertus, ſed quæ auditu & relatione nota habuit, ab iis qui præſentes adfuerant, ea ſcripto bona fide conſignavit, ut ipſe diverſis locis teſtatur. Initium ducit ab ipſo Expeditionis exordio & in anno ſecundo Balduini II. Hieroſolymorum Regis finem Hiſtoriæ ſuæ imponit complexus Res geſtas annorum XXIV. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 374. opinatus eſt, ſcriptorem hunc quem vocat *Anonymum Chronici Hieroſolymitani ſcriptorem*, omnium eorum, qui Hieroſolymitanam expeditionem ſcripſerint, antiquiſſimum videri: ſecus autem omnino ſenſit Lib. 3. *De Hiſtoricis iiſdem* cap. 6. pag. mihi 708. Nam priores Alberto iſto reperiuntur, qui ipſi interfuere huic itineri, ut Anonymus author libri, qui inſcribitur *Geſta Francorum & aliorum Hieroſolymitanorum*; Item *Robertus Monachus & Abbas ſancti Remigii*, adhæc *Raimundus de Agiles* ſive *de Podio.* Nec dubitat quin antiquior quoque Alberto iſto ſit *Baldricus Dolenſis Archiepiſcopus,* 1120

etſi

etſi is non viſa, ſed lecta auditaque referat. Denique albertum hunc recentiorem eſſe iis quos diximus, ex eo etiam colligimus, quod non multo longius quam iſti, Hiſtoriam producar. Nam cum illi quinquennii res narrent, hic ab Expeditionis initio progreditur uſque ad Regis Balduini ſecundi annum ſecundum, ita ut annorum XXIV. res deducat. Vnde vix ante annum 1130. Hiſtoriam hanc eſſe aggreſſum Albertum ſuſpicor. Debemus hanc Hiſtoriam Alberti, Reinero Reineccio, qui primus illam charactere inſigni, ſed abſque nomine authoris edidit ſub titulo *Chronici Hieroſolymitani*, anno 1601. in 4. Helmeſtadii. Nomen autem authoris debemus Davidi Hæſchelio, in Præfatione, quam anno 1610. Auguſtæ Vindelicorum in 4. *Libris Alexiados octo Anna Comnena* præmiſit, ubi authorem hujus Chronici *Albertum Canonicum Aquenſem* appellat. Tum poſtea Jacobo Gretſero ex MS. Codice Sancti Martini Lovanienſis, id adſtruenti. Hinc in manus noſtras venerunt volumina *Hiſtoria Orientalis* Hanoviæ anno 1611. edita, quorum tomo 1. pag. 184. Hiſtoriam hanc authori reſtitutam Jacobus Bongarſius inſeruir. Agunt de *Alberto Aquenſi Canonico* Antonius Poſſevinus tomo I. *Apparatus ſacri*. Jacobus Bongarſius in Prolegomenis ad *Geſta Dei per Francos*. Gerardus Joannes Voſſius duobus locis, tum Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 374. tum Lib. 3. cap. 6. pag. 708.

1120 THEOBAVDVS REZVENSIS IN BVRGVNDIA COENOBII MONACHVS, ex inſtituto divi Benedicti, circa annum 1126. clarus, ſcripſit *Acta, Translationem & Miracula Sancti Prudentii Martyris, libris quatuor*, quibus Carmina quædam identidem interjecit, quos primus ex MS. Codice edidit Philippus Labbeus tomo 2. *Nova Bibliotheca Manuſcriptorum librorum*, pag. 605. & ſequentibus. Cujus authoris, nullus quem noverim, meminit.

1120 ERNVLFVS ſive ARNVLFVS ROFFENSIS IN ANGLIA EPISCOPVS, natione Gallus, Cœnobii Bellovacenſis Ordinis divi Benedicti Monachus, cujus vitam ita deſcribit Cavus. „Cum nonoullæ Monachorum facinora inſolentiæ plena doleret, quæ nec ipſe „emendare poſſet, nec pati vellet, de Monaſterio delinquendo conſilium iniir. A Lanfranco Cantuarienſi etiam admonitus, cujus diſcipulus olim extiterat, ut ad ſe veniret: inquit „Guillelmus Malmesburienſis Lib. 2. *De geſtis Pontificum Anglorum* in fine, cum Bellovaci „cum fratribus ſalvare animam ſuam nnn poſſet, in Angliam transmigravit. Vbi factus illic primum Monachus, deinde ſub „Anſelmo Prior Cantuariæ, ac poſtea Abbas Petriburgenſis, demum Radulfo Cantuariam translato anno 1115. die 26. Decembris Roffenſis Epiſcopus conſtitutus eſt. Hujus Opuſcula quædam impreſſa inveniuntur in *Spicilegio* Domini Lucæ Dacherii tomo 2. p. 420. *Tomellus ſive Epiſtola Ernulſi ex Monacho Benedictino Epiſcopi Roffenſis De inceſtis conjugiis*. Ibidem pag. 431. *Epiſtola 2. quæ variis Lamberti Abbatis Bertiniani quæſtionibus reſpondet*, quarum aliquæ *de Corpore & ſanguine Domini ſunt*. Nam quæ ipſi attribuit Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* verbo *Ernulfus Roffenſis Epiſcopus* tom. 1. pag. 514. *De operibus ſex dierum & De verbis Domini in Cruce*, certo ad Ernaldum ſeu Arnoldum Bonæ Vallis in Carnotenſi Epiſcopatu Abbatem ſpectant, ſub cujus nomine ſæpius jam multis ab annis Opera iſta impreſſa ſunt. Obiit autem Ernulfus menſe Martio anni 1124. ætatis 84. Variæ ad eum extant Sancti Anſelmi Epiſcopi Cantuarienſis Epiſtolæ, de quo Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. pag. 514. & Lucas Dacherius in *Prologo* ad tomum citatum *Spicilegii*, pag. 18. Omnium pleniſſime Henricus Warthon in Præfatione ad Tomum I. *Anglia ſacra* quam anno 1689. in fol. Londini edendam curavit apud Richardum Chiſwel, num. 53. his verbis, Ernulfus Roffenſis Epiſcopus, qui ſedem ab anno 1114. ad 1124. tenuit, librum, compilavit *De Eccleſia Roffenſis fundatione, dotatione, chartis, placitis, aliiſque rebus ad eam ſpectantibus*. Codicem in Archivo Eccleſiæ Roffenſis aſſervatum Decanus & Capitulum Roffenſe benignitate ſumma mihi transmiſerunt. Plurimis noſtræ gentis antiquariis *Textus Roffenſis* titulo innotuit. In fronte libri hanc inſcriptionem antiquiſſima manus appoſuit, *Textus de Ecleſia Roffenſi per Ernulfum Epiſcopum*. Continet autem plura monumenta tam Latine quam Saxonice ſcripta, videlicet Leges Ethelberti, Alfredi, Guthrunnl, Edwardi, Edmundi & Etholredi Regum, Saxonice. Exorciſmum Ordalii, Leges Canuti Regis, Conſtitutiones Willelmi I. Regis, Excerpta ex Decretis Pontificum. Inſtitutiones Henrici I. Regis anno 1101. factas, ſucceſſionem Pontificum & Imperatorum Romanorum, Patriarcharum Jeroſolymitanorum & quatuor Sedium Patriarchalium. Nomina Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Angliæ à S. Auguſtino per ſingulas Sedes diſtributa, Latine. Judicia civitatis Lundoniæ, Geneologiam Edwardi Regis ab Adamo, Geneologias omnium Angliæ Heptarcharum ab Adamo, Saxonice. Privilegia, Chartas, Ordinationes &c. Eccleſiæ Roffenſis, Latine & Saxonice. Nulla in Codice habentur, ætate Ernulfi inferiora, ſi demas 13. nomina in Catalogo Archiepiſcoporum Cantuariæ, & 15. nomina in Catalogo Epiſcoporum Roffenſium, quæ ab aliena manu diverſis ſeculis acceſſerunt, ut ex literis & atramanto conſtat. Quædam enim manus, Epiſcoporum ſex Ernulfum ſequentium nomina adjecit, cui alia manus recentior,

Digitized by Google

„nomina Epiſcoporum novem ſuccedentium
„appoſuit. His addenda ſunt pauca quædam
„de rebus tempore Johannis & Aſcelini Epi-
„ſcoporum geſtis, congeſta poſt folium 203.
„Cætera omnia manu Ernulfo coæva ſcripta
„ſunt. Leviora fortiſan hæc videri poſſent,
„niſi quis ea quæ ad Hiſtoriam Roſſenſem ex
„hoc Codice adnotantur, inſpexerit. Iſta enim
„nos præfari debuiſſe, tum facile liquebit. Cæ-
„terum aliis ingenii monumentis Ernulfus in-
„claruit. In his extat Epiſtola ad Walkeli-
„num Wintonienſem Epiſcopum *De inceſtis*
„*conjugiis* præclara, quam Lucas Dacherius in
„*Spicilegio* ſuo evulgavit Tomo 2. p. 420. Ha-
„betur eadem Ernulfo inſcripta in Codice ve-
„tuſtiſſimo Bibliothecæ Lambetanæ, vix unico
„apice a Dacheriana diverſa. Turpiſſime vero
„hallucinatus eſt Baleus Centuria 2. cap. 70.
„qui Opera quædam Arnulphi Lexovienſis Epi-
„ſcopi & Arnoldi Bonævallis Abbatis Arnulfo
„Roſſenſi Epiſcopo inſcripſit: eundemque per-
„miſcuit cum Arnulpho Presbytero, quem Ro-
„manorum Clericorum inſidiis tempore Hono-
„rii II. Papæ Platina refert fuiſſe ſublatum, dum
„in Romanæ Curiæ vitia acrius inveheretur.
„Re ipſa enim Arnulphus ille Concionator toto
„cœlo diverſus erat a Roſſenſi noſtro, qui ante
„inceptum Honorii Pontificatum obiit. Veritas
„autem Baleo parum auræ erat, dummodo Ro-
„manæ Eccleſiæ inimicorum numerum augere
„poſſet.„ Cæterum nos inſigniora Eccleſiæ Roſſenſis monumenta ex Ernulfi Farragine delectu habito exſcripſimus, & nunc primum evulgavimus Tomo. I. *Angliæ ſacræ* a pag. 329. ad 341. ſub titulo hoc: *Ernulfi Epiſcopi Roſſenſis Collectanea de rebus Eccleſiæ Roſſenſis.* At quidquid ſcripſerit Henricus Warthon ut probaret farraginem hanc ſpectare ad Arnulfum Roſſenſem, me tamen in ſententiam trahere non potuit, ab orationes dubitandi quas ipſe proponit, nempe *pauca quædam poſt folium 203. congeſta de rebus tempore Johannis & Aſcelini Epiſcoporum geſtis.* Felicior fuit Warthon, dum agens de rebus Roſſenſibus, poſt incertum iſtud Ernulfi Collectaneum a ſe tantummodo delibatum, non verbotenus expreſſum: adjunxit *Edmundi de Hadenham Annales Eccleſiæ Roſſenſis a prima ſedis fundatione ad annum 1307.* pag. 341. *Willelmi de Dene Hiſtoriam Roſſenſem ab anno 1314. ad 1350.* pag. 356. *Continuationem Hiſtoriæ Roſſenſis ab anno 1350. ad 1540.* pag. 378. de quarum Hiſtoriarum agit authoribus in Præfatione ad citatam *Angliam ſacram* num. 36. pag. XXXI. & num. 36. pag. XXXIII.

1120 ELIAS CRETENSIS, Orationum ultimus Sancti Gregorii Nazianzeni Commentator, vix ante annum 1120. vel 1130. clarere potuit: quem Imperite omnes hucusque confuderunt, cum Elia Cretenſium Archiepiſcopo, à quo diſtinguendus omnino venit. Nam Elias hic Senior, Cretenſium Archiepiſcopus, ob famam doctrinæ eminentem circa annum 770. vel 780. florebat, quem ob præclaras animi dotes, ad hancce promotum eſſe haud ignobilem ſedem, nullatenus ambigimus: licet neminem ex antiquis habeamus, qui Scriptis ſuis poſteritati illum commendaverit. Quonam anno ſedem ille occupaverit, ob ſilentium veterum, reſcire nobis datum non eſt: ſed quod certiſſimum, ſeptimæ Synodo univerſali adfuit, quam ſecundam Nicænam dicunt, adverſus Iconomachos ad annum 787. collectam, cui cum pluribus Epiſcopis ſubſcripſit. Recitatur ibi inter plurimos hujus Conciliobuli Antiſtites, Actione 1. col. 39. ex verſione Anaſtaſii, ac col. 661. ex Anonymi alterius interpretatione, tomo VII. Concil. editionis Labbeanæ, Pariſienſis ultimæ. Comparet Elias Actione 2. hujus Concilii, atque his verbis ſententiam ſuam profert: *Elias ſanctiſſimus Epiſcopus Cretæ dixit: Juxta venerandas ſanctiſſimi Papæ veteris Romæ litteras, confiteor & teneo venerandas & ſacras imagines, nunquam ſeponens ſed perfectè eas adorans: qui verò ſecus confitentur, eos anathematizo.* Et Actione 4. ejuſdem Concilii col. 323. editionis præfatæ, ubi de adorandis Imaginibus agitur: *Elias peccator, Epiſcopus Cretenſium inſulæ, libenter omnia quæ præſcripta ſunt, ſuſcipiens ſubſcripſi.* Alter extitit junior Elias Cretenſis, quem an Archi-Epiſcopus, an Monachus duntaxat circa annum 1120. extiterit, neſcire me fateor. Scripſit ille *Commentarium doctiſſimum & facilem*, licet prolixiorem nonnulli opinentur, in pleraſque, vel omnes *Orationes divi Gregorii Nazianzeni*: quem ex MSS. Codicibus Græcis Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Latinè tranſlatum habes ad calcem ſecundi tomi Operum Sancti Gregorii Nazianzeni, editionis Græco-Latinæ Pariſienſis, annorum 1583. 1609. & 1630. ſumptibus Caroli Morelli typographi Regii, viâ Jacobæâ ſub ſigno fontis. Excurrunt hi *Commentarii in Orationes Gregorii 1. 2. 3. 4. 10. 11. 19. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 33. 34. 35. 36. 37. & in Epiſtolas ad Cledonium, quæ Orationes 51. & 52. ſunt*: unde cum duabus Epiſtolis, ad numerum XXIII. aſſurgunt. Hic ſane labor Eliæ Cretenſis ſive Archiepiſcopi ſive Monachi, magnus eſt: neque hi Commentarii MSS. tantum in Regia Galliarum Bibliotheca inveniuntur: ſed in aliis etiam Europæ celeberrimis, ut in Vaticanâ, Barberinâ, Venetis, Bavarica Sereniſſimi Ducis, Codd. 64. & 65. Auguſtana Codd. 26. 27. 29. 30. quibus ex locis, ſi quando bene viſum fuerit, Græcus textus addi poſſit. Scripſiſſe quoque dicitur *Scholia in Opera Sancti Johannis Climaci*, quæ anonyma quidem, ſed Græcè & Latinè, impreſſa dicuntur cum Sancti ejuſdem Abbatis Operibus, à Matthæo Radero, ſocietatis Jeſu Theologo, Pariſiis in fol. anno 1633. apud Sebaſtianum Cramoiſy, ſub ciconiis. Iſta autem Scholia extant MSS. in Bibliotheca Regia Pariſienſi, atque in alterâ clariſſimi viri Petri Seguierii Franciæ Cancellarii, ut ex Catalogo Manuſcriptorum hujus Biblio-

bibliothecæ impreſſo conſtat: atque ex Antonio Arnaldo Doctore Sorbonico, in præludiis ad hanc *Scalam Joannis Climaci*, à ſe Gallicè redditam. Sed quæ Arnaldus poſitivè attribuit Eliæ Cretenſi *Scholia*, ca Græcè atque Latinè à Matthæo Radero producta, anonymi Scriptoris dicuntur: quæ in duobus quoque MSS. Codicibus Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Theologicis Græcis CLXXIX. & CLXXX. anonyma reperiuntur. Hinc fallitur Cavus, qui in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo VI. ad annum 564. pag. 421. Scholia iſta in *Scalam Johannis Climaci & in Paſtorem*, diſerte, attribuit Eliæ Cretenſi Archiepiſcopo. Scripſit quidam Elias Cretenſis, *Explanationum in Climaci ſcalam* ingens volumen, ab his brevibus ſcholiis omninò diſtinctum: quod manuſcriptum extat integrum, in ſolis Bibliothecis Auguſtanæ Reipublicæ & Venetæ, ut habet Raderus cap. 4. *Iſagoges Joannis Climaci ſcalam*, his verbis: „Alter Joannis Climaci Scholiaſtes, eſt „Elias Metropolita Cretenſis, homo Græcus, „qui ingens Exegeſeon ſive Explanationum Vo„lumen in Climaci Scalam compoſuit, quod „propemodum Euſtathii Symbola S. ad Home„rum mole ſuâ exæquat. Cujus unicum ex „nobili inclytæ Reipublicæ Auguſtanæ Biblio„thecæ exemplar accepi, quamvis & capite & „calce careat, omnibus paginis exeſum: ut to„to libro nulla charta ſit ſana & integra, ita „per viſcera libri, peſtes chartarum lineæ graſ„ſatæ & debacchatæ ſunt. Cæterum codex „antiquiſſimus eſt, & magnâ curâ reſartus, & „quantum fieri potuit redintegratus, ab erudi„tâ manu (niſi ipſum fortaſſe authoris auto„graphum ſit) veteri charactere deſcriptus. „Elias porrò Cretenſis Pontifex, vixit ſub an. „Chriſti 787. fuit in Oecumenicâ Synodo ſe„ptimâ. Atque hic *Eliæ Commentarius* ad Cli„macum, in lucem nec Græce nec Latine pro„diit unquam. Vnicum exemplar MS. extat „in Beſſarionis Bibliotheca Pluteo 31, quam „hodie Sereniſſimus Venetorum Senatus poſſi„det, ad quod aſpirare mihi non licuit. Nam „quod Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* ex „Vaticanâ memorat cum Scholiis Eliæ Creten„ſis, haud ſcio, an Scholia tantum ſint; & (in „Catalogo Vaticanæ Bibliothecæ ſine nomine „inſcribuntur) an adjunctus ſit author. Di„verſæ ſunt enim Exegeſes Eliæ ad Climacum, „& Scholia ex illo & aliis, ab aliquo anonymo & „poſteriore, decerpta. Idem Raderus cap. 5. Iſagoges ad Scalam S. Johannis Climaci *De variis Climaci Exemplaribus Græcis MSS. quæ paſſim in nobilioribus Bibliothecis extant*, hæc habet: *In Beſſarionis Bibliotheca Venetiis litera C. apud Poſſevinum pagina 35.* Climacus cum Expoſitione Eliæ Cretenſis, fol. magno papyraceo. Extat denique hujus prolixi Commentarii, qui in tria volumina diſtinctus erat, Volumen ſecundum Græce MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CLXXXII. Incipit à gradu octavo *Scalæ Climaci*, atque deſinit in gradum vigeſimum quintum: de quo loquitur abunde Petrus Lambecius Libro ſeu tomo 4. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 193. & 194. Denique ſcripſit quoque *Reſponſa ad Dionyſii Monachi interrogata VIII.* circa difficiles quoſdam conſcientiæ (ut vocant) caſus, quæ Græce & Latine extant in *Jure Græco-Romano* Lib. 5. pag. 335.

Jam autem hujus Eliæ Cretenſis junioris atque ab illo Elia Cretenſi Archiepiſcopo diſtincti ætatem expiſcari licet, ex ejus Prologo in Orationes S. Gregorii Nazianzeni, his verbis. *Sancti Gregorii Nazianzeni Orationes unà cum Epiſtolis interjectis, numerantur conjunctim quinquaginta duæ. Quarum illæ ſedecim, quæ uno libro comprehenſæ ſunt, magnam interpretum copiam nactæ ſunt, tam priſcorum quàm recentiorum, quorum in dicendo lingua perpolita eſſent. Cætera verò à nemine, qui vel dicendi facultate floruiſſet, vel ſpiritu dijudicare poſſet, ſaltem mediocrem, quantum quidem nobis conſtat, ſunt explicationem conſecuta. Solus Baſilius quidam & Gregorius, qui & ſedecim iſtis Orationibus enarrandis operam ſuam impenderunt, voluerunt quidem illi quaſdam annotationes Scholiis conſimiles, etiam in Orationes quas nunc contemplaturi ſumus, nobis relinquere: Verum quod in ipſis fuit, nulla ex parte per ipſorum doctrinam, adjutos nos reliquerunt. Quippe quibus neque dicta vel de libris divinitus ſcriptis vel de exteris, curæ fuerunt: neque quicquam aliorum, ad quæ magnus hic vir partim alludendo, partim quædam adglutinando, partim mutando & multipliciter variando, ſuas Orationes contexuit.* Ita refert Joannes Leunclavius in editione Latinâ Operum S. Gregorii Nazianzeni, p. 1. editionis Hervagianæ Baſilienſis anni 1571. in folio, atque poſt ipſum Petrus Lambecius tomo 3. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, pag. 202. & 203. ex quibus hunc Eliam Cretenſem ſeculo XII. haud antiquiorem extitiſſe, ita demonſtramus & colligimus. Conſtat ex hoc Prologo ante Eliam Cretenſem, fuiſſe plurimos qui *Orationes Sancti Gregorii Nazianzeni* ſuis Commentariis explicaverint, præſertim *illas ſedecim, quæ uno libro comprehenſæ ſunt, magnam interpretum copiam nactas eſſe, tam priſcorum quam recentiorum, quorum in dicendo lingua perpolita eſſent.* Cum autem inter iſtos nominatim recenſeat *Baſilium quendam Monachum & Gregorium Cæſarienſem Presbyterum*, qui primi ſuos in has *Orationes ſedecim Gregorii Nazianzeni* Commentarios ediderunt, illoſque inter *priſcos* enumeret: inde dubio procul, ætatem hujus Eliæ Cretenſis recentiorem, atque certiſſimam ejus ab altero qui anno 787. temporibus Nicenæ Synodi ſecundæ floruit diſtinctionem, arguere poſſumus ac debemus. Nam cum *Baſilius ille quidam & Gregorius*, quos Elias iſte recenſens *Priſcos interpretes* vocat, circa annum 940. ætate Conſtantini Porphyrogeniti

cui

cui Commentarios ſuos dedicavit, claruerint: vix qui ita loquitur, ante ſeculi 12. initium collocandus videtur, cum ducentis vel circiter annis poſterior eſſe videatur, iis quos *Priſcos* vocat. Vnde hanc ob cauſam hunc Eliam Cretenſem juniorem, anno 1120. aſſignavimus. Præthereà quamvis non expreſſe nominet, innuere tamen videtur alios *recentiores* dictarum Orationum Divi Gregorii interpretes & commentatores. Horum potiſſimus cum fuerit *Nicetas Heraclea in Thracia Archiepiſcopus*, qui in cas Græcè commentatus eſt, atque anno 1080. ætate Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi claruit: hoc modo, ſe ſaltem aliquot annorum Decadibus, poſteriorem eſſe prodit Niceta Heracleæ Archiepiſcopo, recentiore iſtarum Orationum commentatore: unde vix Elias iſte ante annum 1120. collocandus eſt, cum Niceta Heracleenſi ſe recentiorem prodat. Hinc apparet inſignis error, tum Guillelmi Cavi, in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo 8. ad anoum 787. p. 499. confundentis hunc Eliam Cretenſem cum altero ejusdem nominis, qui dicto anno adſuit atque ſubſcripſit Nicænæ Synodo ſecundæ; Tum Ludovici Elliæ du Pin, qui in *Nova Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo 8. tomo 6. pag. mihi 127. eundem errorem incurrit. Ad hunc eundem Eliam ſpectare poſſunt, quæ habet Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum tam Græcorum quam Latinorum & Gallicorum* à ſe collecta potiſſimum ex Catalogo MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ quam anno 1653. Pariſiis in 4. edendam ſategit apud Joannem Henault. Illic parte 2. pag. 92. *Elia Presbyteri Anthologia Gnomica capitibus CCLI.* in Codicibus Regiis 378. & 765. in quibus Nili de octo vitiis principalibus & Joannis Carpathii varia Opuſcula aſcetica.

Hæc erudita Opera Eliæ Cretenſis junioris, ſeculo Eccleſiæ XII. etſi prætermiſerint veteres nomenclatores, e tenebris tamen oblivionis vindicarunt authores recentes. Jacobus Billius, qui omnia, quæ extabant Opera Gregorii Nazianzeni, edidit in ſol. anno 1583. ex officina Nivelli, cum Commentariis & Schollis Græcorum, nempe Nonni, Eliæ Cretenſis, Pſelli ac Nicetæ Serronii. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri*, verbo *Elias Cretenſis* pag. 501. & verbo *Gregorius Nazianzenus* pag. 671. Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* à Bellarmino recenſitis, tomo 1. verbo *Gregorius Nazianzenus* pag. 369. & 370. Antonius Arnaldus in *Præludiis* ſeu *Præfatione* ad Scalam S. Joannis Climaci à ſe Gallicè editam, Pariſiis anno 1678. in duodec. apud Petrum Parvum.

1120 NICETAS BIZANTINVS, vulgo ex vitæ inſtituto dictus *Philoſophus*, id eſt, niſi fallor, *Monachus*, circa annum 1120. claruiſſe mihi videtur, quem etiam ſub imperio Alexii Comneni vixiſſe ac emicuiſſe, vult Leo Allatius. Huic Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1120. pag. 655. adſcribit *Tractatum Apologeticum pro Synodo Chalcedonenſi adverſus Armenia Principem*, cujus fragmenta extant apud Leonem Allatium Libro 1. *De perpetuo conſenſu utriuſque Eccleſia Orientalis & Occidentalis* cap. 5. §. 3. col. 72. Et Libro *De purgatorio* pag. 4. & *De Libris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 314. Integrum autem Tractatum edidit Græce & Latinè idem Allatius Tomo 1. *Græca Orthodoxa* pag. 663. At hic Tractatus longè antiquior videtur aliis, eumque plurimi attribuunt Nicetæ Davidi, qui etiam Paphlago dictus legitur, ortu Bizantino, dignitate Philoſopho, ut idem Cavus non diſſimulat in eadem *Hiſtoria rei literaria* ad annum 880. pag. 563. Huic Nicetæ Davidi annis multis antiquiori, hic Tractatus tribuitur, eſt enim *Refutatio Epiſtola miſſa ab Agarenis ad Michaelem Imperatorem Theophylacti filium*, quà Epiſtola Chriſtianam calumniabantur fidem: unde tempus allatum hujus Nicetæ Bizantini arguitur, cum hic Michael Theophili filius imperium tenuerit ab aono 842. ad 867. Opus igitur iſtud Nicetæ Davidis & Bizantini Senioris potius, quam junioris cenſendum eſt, ut ſupra diximus in *Niceta Heracleenſi Archiepiſcopo*, ad annum 1070. Alium autem Tractatum adſcribit iſti Nicetæ Byzantino, Leo Allatius his verbis: *Circa hac tempora vel paulo poſt, vixiſſe videtur Nicetas Byzantius, cujus Syllogiſmi contra Latinos extant in Bibliotheca Bavarica Codice MS. CXX. Illius mentionem facit Hugo Ætherianus in ſuo Opere contra Græcos pro Latinis.* Extat MS. Græcè inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 720. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, Codici 78. inſcriptus *Niceta Byzantini Patricii Philoſophi & Doctoris Capita Syllogiſtica ex Communibus de Deo notionibus &c. & contra eos qui Symbolo addiderunt* filioque &c. pag. 102. ad 117. Hæc Allatius Lib. 2. *De perpetuo conſenſu Eccleſia Occidentalis & Orientalis* cap. 10. §. 2. col. 631. quem hic expreſſimus, qui ejus quoque meminit Ibidem cap. 18. §. 18. col. 871.

ALEXANDER MONACHVS GRÆCVS, 1120
huic tempori à me aſſignatur, quamvis neſciam qua præciſe ætate vixerit. Emiſit *Hiſtoriam De inventione ſancta Crucis*, quam Græcè & Latinè primus edidit Jacobus Gretſerus in Libris *De Cruce* Tomo 1. col. 1089. Inſcribitur *Ἀλεξάνδρου τοῦ μοναχοῦ λόγος εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ*, *Alexandri Monachi ſermo in inventionem pretioſa & vivifica Crucis.* Hujus initium: *Τὴν κέλευσιν τῆς ὑμετέρας πατρικῆς ὁσιότητος δεξάμενος, λίαν ἰλιγγίασα*: *Paterna tua ſanctitatis juſſum non ſine gravi perturbatione ſuſcepi.* Hanc fatetur ſe accepiſſe Gretſerus, ex duobus MSS. Codicibus, uno Bibliothecæ Auguſtanæ, altero Cryptæ ferratæ, ejusque meminit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 110. *Encomium* etiam *Alexandri Monachi in Sanctum Barnabum Apoſtolum*

lum & revelationem ſanctarum ejus Reliquiarum, Græcè MS. in Bibliotheca Colbertea, Cod. 4137. hoc titulo, Τοῦ Ἀλεξάνδρου μοναχοῦ εἰς τὸν ἅγιον Βαρνάβαν προτραπέντος ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ κλειδούχου τοῦ σεβασμίου αὐτοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἱστόρηται καὶ ὁ τόπος τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἁγίων λειψάνων αὐτοῦ. Cujus meminit quoque Allatius loco citato pag. 99. initiumque his verbis profert, Μεγίστην λόγων ὑπόθεσιν προέθετο τοῖς πτωχοτάτοις ἡμῖν &c. Agunt de *Alexandro Monacho* Geraldus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Græcis* pag. 319. inter Scriptores quorum certum tempus ignoratur. Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 99 & 110. Carolus du Cange in Catalogo MSS. Codicum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 23. & in Catalogo Scriptorum Græcorum editorum col. 43.

1120 EADMERVS ſeu EDMERVS ANGLVS, in Cantuarienſi Cœnobio Ordinis divi Benedicti Monachus, Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi diſcipulus atque itinerum ſocius fuit. Hic anno 1120. atque ulterius claruit, ſuumque nomen poſteritati transmiſit variis Operibus compoſitis, quorum plurima ſub Sancti Anſelmi nomine hucusque edita fuerant ex MSS. Codicum fide, qui quæ ſunt Eadmeri diſcipuli, *Anſelmo Magiſtro* ſæpe attribuunt. Sed illa tandem ſeculo noſtro reſtitura legitimo ſunt parenti à Gabriele Gerberon Monacho Benedictino Congregationis S. Mauri in Gallia, qui Magiſtro Diſcipulum, Anſelmo Eadmerum, ad calcem Operum Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi adjecit, cujus hæc Opuſcula ſunt. *Libri duo de Vita Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi. Hiſtoria novorum ſeu rerum geſtarum ſui temporis Libris ſex, ab anno nimirum 1066. uſque ad annum 1122. De excellentia B. Mariæ Virginis Lib. I. De quatuor Virtutibus quæ fuerunt in Beata Virgine Maria Lib. I. De beatitudine cœleſtis patriæ Lib. I. De ſimilitudinibus Sancti Anſelmi Lib. I.* qui hucusque Sancto Anſelmo attributus eſt. Hæc omnia edidit poſt Opera Sancti Anſelmi Gabriel Gerberon, Pariſiis in fol. anno 1675. apud Ludovicum Billaine. Scripſit etiam *Vitam S. Vuilfridi Eboracenſis Archiepiſcopi*, quam edidit Joannes Mabillon Seculo 3. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti* tomo ſeu parte 1. pag. 196. & ſequentibus. Eadem hiſtoria jam ante ſub hoc titulo edita: *Eadmeri Monachi Cantuarienſis hiſtoria novorum ſive ſeculi ſui libris VI. continens res geſtas & ab auctore ſpectatas ſub Guillelmo I. & II. & Henrico I. Anglorum Regibus* &c. Londini 1620. in folio. Extat quoque Codex in 4. in Bibliotheca Sancti Benedicti Cantabrigiæ num. 339. ubi varia deſignantur Opuſcula, quæ Guillelmus Cavus opinatur omnia ad Eadmerum pertinere. „ Videlicet Carmen de Sancto „Dunſtano. Hymnus de Sancto Edwardo Re„ge & Martyre. Epiſtola ad Edmerum de Matre S. Edwardi. Vtrum Eboracenſis Eccleſia Primatum ſuper Scotos habeat. De corpore S. Dunſtani apud Glaſtonienſes poſito. Vita Sancti Wilfridi Archiepiſcopi. Vita S. Odonis Archiepiſcopi. Vita S. Dunſtani & quædam miracula ejus. De ordinatione B. Gregorii Papæ. De excellentia beatæ Mariæ Virginis. Vita S. Oswaldi Eboracenſis Archiepiſcopi. De cœleſtis patriæ beatitudine. Vita S. Bregwini Archiepiſcopi. De conceptione Sanctæ Mariæ. Vita Petri primi Abbatis Cœnobii S. Auguſtini Cantuarienſis. Sententia de memoria Sanctorum, quos venerari decet. De commovendo ſuper ſe manum S. Petri Apoſtoli. De reliquiis S. Audoëni & aliorum ſanctorum in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi. De Gabriele Archangelo.« Ita Thomas James in Ecloga Oxonio-Cantabrigienſi, quod improbabile non eſt. Idem Eadmerus teſte Simeone Dunelmenſi, circa annum 1124. Epiſcopus Sancti Andreæ in Scotia electus, cum Regi Scotorum Alexandro minus placuiſſet, annulum & paſtoralem baculum reſignans, Cantuarium ad Monaſterium reverſus eſt, ubi ſeneſcens anno mihi incomperto mortuus eſt. Inſignes autem planè curas evulgandis Eadmeri Operibus contulit Henricus Warthon, qui Tomo 2. *Angliæ Sacræ* edidit Eadmeri librum *De vita S. Odonis Cantuarienſis Archiepiſcopi* pag. 78. Ejusdem *Librorum De vita S. Anſelmi*, quæ deſunt in editionibus omnibus pag. 181. Eadmeri librum *De vita S. Bregwini Cantuarienſis Archiepiſcopi* pag. 184. Ejusdem librum *De vita S. Oswaldi Epiſcopi Wigornienſis & Cantuarienſis Archiepiſcopi* pag. 191. Ejusdem librum *De vita S. Dunſtani Cantuarienſis Archiepiſcopi* pag. 211. Ejusdem Epiſtolam ad Monachos Gluſtonienſes *De corpore S. Dunſtani* pag. 222. *Nicolai Prioris Eccleſiæ Wigornienſis Epiſtolam ad Eadmerum de Primatu Sedis Eboracenſis in Scotis* pag. 234. *Eadmeri Epiſtolam ad Monachos Wigornienſes de electione Epiſcopi* pag. 238. Horum Opuſculorum occaſione in Præfatione ad hunc Tomum præmiſit inſignem diſcuſſionem Operum & MSS. Codicum Eadmeri num. 10. pag. XII. quam uti maximè eruditum hic verbotenus referam.

Eadmerus Monachus Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis, Anſelmi Archiepiſcopi diſcipulus & individuus comes, quam plurima Scripta poſteritati transmiſit. De illo ubertim agunt Seldenus in Præfatione ad Hiſtoriam Novam, & Hiſt. Novæ lib. 5. pag. 130. Baleus Cent. 2. cap. 68. & alii. Ad Epiſcopatum Sanctandreanum anno 1120. electus, demiſſo Epiſcopatu ad Cantuariam rediit anno 1121. Hunc ab Elmero Eccleſiæ Cant. Priore Baleus Centuria 2. cap. 72. diverſum facit, diverſaque ſingulis opera inſcribit. Huic favet Gervaſius, qui Eadmeri Hiſtoriam ſæpius citans, non alio quam Cantoris titulo illum cohoneſtat. Sic etiam Obitua-

tuarium Cantuarienſe, Edmerus *Præcentor Cantuarienſis obiit Idibus Januarii.* Nota autem in fine Vitæ Anſelmi addita in Codice Lambethano fol. 159. ſic habet: *Explicit Vita Anſelmi edita ab Edmero ejus diſcipulo, & hujus Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Monacho, & poſtea Priore Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ.* Paria ibidem ad calcem Vitæ metricæ Anſelmi extant. Elmerum Monachis Cantuarienſibus ab anno 1128. ad 1137. præſediſſe in ſuperiore Tomo oſtendi. Huic verò alium ab Edmero Cantore obitus diem, Obituarium Cantuarienſe poſuit. Eadmerum itaque Hiſtoricum ab Elmero Priore diverſum, Baleus rectè ſtatuiſſe videtur. Sunt tamen inter ea quæ Elmero idem author inſcribit, nonnulla quæ Eadmero potius deberi cenſeo. Magis inſignem Eadmeri Hiſtoriam quæ *Novorum* dicitur, & de rebus geſtis Lanfranci, Anſelmi & Radulphi Archiepiſcoporum agit, Johannes Seldenus Londini 1623. in folio, edidit. Reliqua ferè illius Opera extant in Codice Collegii Corporis Chriſti Cantabrigiæ valde antiquo & elegantiſſime ſcripto, Vol. 338. in 4. iſthoc ordine diſpoſita.

Carmen de Sancto Dunſtano.

Carmen de S. Edwardo Rege & Martyre.

Epiſtola alterius ad Edmerum de matre S. Edwardi.

Epiſtola Nicolai ad Edmerum, utrum Eboracenſis Eccleſia primatum ſuper Scotos habeat. Iſtam ex hoc ipſo Codice deſcriptam, habes in hac parte ſecunda pag. 234. Authorem ejus fuiſſe arbitror Nicolaum Eccleſiæ Wigornienſis Priorem, qui anno 1124. vivis exceſſit. Maximam enim Eadmero cum Monachis Eccleſiæ Wigornienſis familiaritatem interceſſiſſe, conſtat ex Epiſtola hic pag. 238. impreſſa, quam de electione Epiſcopi facienda ad hos Monachos anno 1123. ſcripſit. Quinimò Nicolaus in Cœnobio Cantuarienſi ſub Lanfranco Archiepiſcopo educatus, teſte Malmesburienſi *Vita Wlſtani* lib. 3. cap. 17. Eadmerum condiſcipulum habuit. Vidit hanc Epiſtolam Jocelinus, & in Antiquitatibus ſuis Britannicis ejuſdem compendium pag. 19. exhibuit. Graviter autem hallucinatus, tam Authoris ſententiam male reddidit, quam de illius patria male ſenſit, Scotum enim fuiſſe exiſtimavit.

Quale ſit, quod apud Glaſtonienſes dicant corpus Sancti Dunſtani ſe habere. Hujus libri duplex extat apographum in Codice Lambetano ſæpius memorato. In eodem ſubjiciuntur Epiſtolæ Willelmi Warham Archiepiſcopi & Abbatis Glaſtonienſis *De corpore S. Dunſtani*, quas ob argumenti ſimilitudinem hic adjunximus pagg. 227. 229. 230. 232. licet longe poſterioris temporis. Eaſdem Eccleſiæ Cantuarienſis Regiſtrum habet.

Vita S. Wilfridi Archiepiſcopi Eboracenſis. Hanc edidit Mabillonius Seculo Benedictino 3. parte 1. pag. 195.

Vita Sancti Odonis Cantuarienſis Archiepiſcopi, quæ extat in hac parte 2. pag. 78. & apud Mabillonium Seculo V. pag. 283. Osberno perperam inſcripta.

Vita S. Dunſtani Cantuarienſis Archiepiſcopi. Extat in hac parte 2. pag. 211. Hanc cum Libro *De Dunſtani Miraculis* ſequenti in compendium redacto, Laurentius Surius edidit ad diem 19. Maji, dempta duntaxat Præfationis maxima parte. Authoris nomen codici Suriano defuit, legerat autem Surius apud plures Osbernum quendam *De Dunſtani vita* commentatum fuiſſe. Huic itaque opus inſcripſit, quamvis memoria nonnihil lapſus *Osberti* nomen pro *Osberni* repoſuerit. Hujus Osberni ætatem in anno 1020. ſtatuit, errore graviſſimo: cum omnia fere Dunſtani miracula ſub ejuſdem Authoris nomine ab ipſo evulgata, Lanfranci Archiepiſcopi mentionem ingerant: quin & nonnulla tempore Anſelmi facta inibi legantur. Errorem Surio initum alii facile ſectati ſunt, & in his Baronius, qui Vitam iſtam *Osberni* nomine ſæpius laudavit: & Spelmannus *Conciliorum Angliæ* pag. 492. qui *Osbertum* Surii à noſtris *Osbernum* recte dici affirmat. Poſtquam genuinum Osberni opus prodiit, Vita Suriana Osberto de Clara Priori Weſtmonaſterienſi adſcribi cœpit. Floruit Osbertus ab anno 1108. ad 1140. quod ex Epiſtolis ejus in Bibliotheca Cottoniana aſſervatis conſtat. Sic autem editores *Actorum Sanctorum* Antverpienſes tomo 4. Maji pag. 344. Vere autem *Eadmero* illa debetur, qui Osberni opus ejuſdem argumenti nunquam vidit, & hanc eodem circiter tempore contexuiſſe videtur. Antiquo tamen authore Vitæ Dunſtani, eodem quo Osbernus uſus, multa Osberno communia habet. Ea atque alia minoris momenti prætermiſi, quæ apud Osbernum ſatis ubertim habentur, adeo ut tertiam duntaxat Vitæ ab Eadmero ſcriptæ partem ediderim.

Liber De miraculis S. Dunſtani. Illa ſe Scriptis conſignaturum Eadmerus in fine ſuperioris Libri pollicitus fuerat. Extant apud Surium in compendium redacta, mihi prætermittenda erant.

Scriptum de ordinatione Beati Gregorii.

De excellentia Beatæ Mariæ habetur ad calcem Anſelmi Operum, à Gabriele Gerberonio editorum, Pariſiis anno 1675. in fol.

Vita & Miracula S. Oswaldi Archiepiſcopi Eboracenſis, quam hic typis exprimendam curavi pag. 191. Aderat quidem in Codice Cottoniano *Nero E. 1.* Vita Oswaldi antiquior, ex qua ſua de Oswaldo omnia Eadmerus hauſit, à Monacho Rameſienſi tempore Elfrici Cantuarienſis Archiepiſcopi Scripta. Verum illam tum ob nimiam prolixitatem, tum ob affectatum dicendi genus rejeci. Incipit, *Cum ſolerter Ilias & Odyſſea, atque Æneidos Virgilii ſint exarata &c.* Hanc Eadmerus fere abbreviavit, omnia autem ſcitu digna retinuit, & opus longe utilius condidit.

Por-

„Porrù Senatus Prior Wigornienſis à Baleo Centuria 3. c. 10. & Folcardus Monachus Cantuarienſis ab Orderico Vitali Libro 2. ad annum 1108. Oſwaldi Vitam ſcripſiſſe dicuntur. Vtriusque opus interiit. Aliam ex Chronico Rameſienſi Mabillonius evulgavit Seculo V. SS. Ordinis divi Benedicti pag. 735. Diverſa apud Capgravium reperitur, ex Tinmuthenſis farragine, ſtilo immutato deſumpta Tinmuthenſis Eadmeri librum vidit, & in multis imitatus eſt. Ejusdem denique Oswaldi Vita inter alias Sanctorum Legendas ab Elfrico Saxonicè conſcripta ſupereſt.

„*De beatitudine cœleſtis patriæ.* Extat ad calcem Anſelmi Operum, in editione nupera Pariſienſi.

„*Vita S. Bregwini Archiepiſcopi Cantuarienſis* pag. 184. ſcripta eſt poſt mortem Radulphi Archiepiſcopi, qui anno 1122. obiit. Hujus Epitome a Johanne Tinmuthenſi concinnata eſt, quæ Osberno perperam inſcripta in hoc volumine prodit. Poſtea facta nobis Codicis Cantabrigienſis copia, luculentiorem Bregwini vitam ab Eadmero ſcriptam luci publicæ ſubducere noluimus.

„*Vita S. Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi Libris II.* Habetur in omnibus fere Anſelmi Operum editionibus, & apud Surium die 21. Februarii. Vbivis autem Capitula duo poſteriora deſiderantur, quamvis ea in omnibus quæ vidi hujus Operis exemplaribus MSS. reperiantur, & ab Eadmero in Prologo ad Librum *De miraculis S. Anſelmi* laudentur. Inibi enim Eadmerus dicit ſe de miraculis Arnulfi Comitis & Roberti Monachi in calce Librorum de Vita Anſelmi egiſſe.

„*Liber de miraculis S. Anſelmi*, quem eundem Codex Lambethanus ſæpe dictus habet.

„*De conceptione Sanctæ Mariæ.*

„*Vita Petri primi Abbatis Cœnobii S. Auguſtini Cantuarienſis.*

„*Sententia de memoria Sanctorum, quos veneraris.*

„*De commovendo ſuper ſe manum Sancti Petri Apoſtoli.*

„*De Reliquiis S. Audoeni & aliorum Sanctorum in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi.*

„*De Gabriele Archangelo.*

„Alia Eadmeri Scripta recenſet Baleus Cent. 2. cap. 68. atque alia quædam ad calcem Operum S. Anſelmi evulgavit. *Vitam S. Anſelmi* carmine heroico ſcriptam Codex Lambethanus habet, *Epiſtolas Eadmeri plures* Codex vetuſtus Cottonianus *Otho A 12.*

Agunt de Eadmero Antonius Poſſevinus Tomo 1. *Apparatus Sacri*, verbo *Edmerus.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* c. 48. p. mihi 400. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo 12. ad annum 1121. p. 656.

1120 HVGO A SANCTA MARIA dictus, Monachus Floriacenſis Ordinis divi Benedicti in Gallia, claruit anno 1120. variis nec contemnendis Opuſculis, de quo jam ſupra locuti ſumus, ubi de Ivone Carnotenſi Epiſcopo ſupra egimus. Scripſit autem Hugo Floriacenſis Libros duos *De Regia poteſtate & Sacerdotali dignitate* ad Henricum Angliæ Regem, quos nuper ex MSS. Codicibus Gallicis in lucem produxit amicus noſter Stephanus Baluzius Tomo IV. *Miſcellaneorum* pag. 9. Scripſit quoque *Chronicon Libris VI. vel VIII. ad Ivonem Carnotenſem Epiſcopum*, cui illud in Manuſcriptis noſtris Gallicis nuncupatum eſt dedicatoriâ Epiſtolâ, unde à nonnullis ut Labbeus notat, illud perperam Ivoni Epiſcopo tributum eſt. Hujus ſub nomine Ivonis Carnotenſis Epiſcopi, meminit Petrus Lambecius Libro 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 856. ad MS. Codicem CCLIII. arcis Ambroſianæ his verbis. „Volumen CCLIII. membranaceum in 4. ante annos circiter 500. ut ex Scriptura indubiè liquet exaratum, quo continetur *Ivonis Epiſcopi Carnotenſis* anno 1115. deſumti *Chronicon* à Nino Aſſyriorum Rege usque ad Imper. *Ludovici Pii* obitum, qui anno Chriſti 840. contigit pertingens, cujus titulus & principium ſe habent ibi hoc modo. *Incipiunt Excerpta* Ivonis *venerabilis Epiſcopi Carnotenſis, imprimis de geſtis quorundam Regum Aſſyriorum, & de geſtis omnium Romanorum Imperatorum, & ultimum de Carolo Magno Rege Francorum & ejus filio Ludovico Pio. Aſſyriorum igitur Rex potentiſſimus fuit olim Ninus, qui bellum finitimis inferens Regibus, omnes Aſiæ populos præter Indos ſibi ſubjugavit &c.* Edidit quidem illud Chronicon jam pridem Marquardus Freherus in Corpore *Hiſtoriæ Francicæ veteris & ſinceræ*, ſed tantum usque ad tempora Imperatoris Conſtantini Magni, ideoque dimidiata ferè & eâ quidem præcipuâ parte mutilum, ut ipſi Freherus in *Epilogo* teſtatus eſt." Hic autem MS. Codex Cæſareus ad tempora Ludovici Pii pertingens, neque integer eſt, ut Lambecio viſum fuit, deſinens in morte Ludovici Pii quæ anno 840. contigit. Nam ſub finem hujus Codicis, teſtatur Author *Ludovico Imperatori ſucceſſiſſe quatuor ejus filios*, de quorum imperio haud dubiè idem egerat, licet hic MS. Codex de iis ſileat. „Sic finit Codex Cæſareus, *Explicit de omnibus Imperatoribus Romanis, quorum quidam Reges Francorum fuerunt, usq; ad tempus videlicet Ludovici Pii, Caroli Magni filii, qui Ludovicus ultimus Rex Francorum & Imperator Romanorum fuit, anno ſcilicet Incarnationis Dominicæ 814. intronizatus.* Hucusque antiquum illud Chronicon, quod utrum reverâ ab ipſo Ivone ſit compoſitum, quemadmodum in præſtantiſſimo hoc Codice Ambroſiano æq; ac in illo ex quo Freherus id primus publicavit, clarè & expreſſè ſcriptum legitur: an potius ut nonnulli aſſerunt, *Hugoni Monacho Floriacenſi*, ſicut Labbeus Tomo 2. Diſſertationis *De Scriptoribus à Bellarmino recenſitis*, verbo *Ivo Carnotenſis Epiſcopus*, pag. 503. aſſerit, tri-

„buendum ſit non ſatis conſtat.“ Ediderat hoc Chronicon ſub Ivonis nomine Marquardus Freherus, ſed illud primus ſub nomine *Hugonis Floriacenſis Monachi* cum notis edidit Bernardus Rottendorpius, anno 1638. in 4. Monaſterii mutilum tamen, neque ultra tempora Conſtantini Magni excurrens, licet in MSS. noſtris Gallicis uſque ad annum 1034. progrediatur. Itaque Hugo à Sanctâ Maria, Floriacenſis Monachus, Ordinis divi Benedicti poſt annum 1120. imò & ad annum 1130. claruiſſe mihi videtur, eadem ætate qua Hugo Victorinus, animum Hiſtoricis apponens ſtudiis. Nam Andreas Ducheſnius in *Apparatu* ſeu *Specimine* ad Collectionem Coætaneorum Hiſtoricorum Franciæ *triplex Chronicon* illi attribuit, quod opinabar olim excidiſſe, nunc tamen adhuc extare mihi conſtat. Ex his tribus *Chronicis* primum jam exiit in lucem, maximè de rebus Gallicis agens, *diſtinctum ſex libris ad Ivonem Carnotenſem Epiſcopum*, quod olim vidi MS. in Bibliotheca Igniacenſi Ordinis Ciſtercienſis in Rhemenſi Archiepiſcopatu. Idemque in Regia Galliarum Bibliotheca Codice 4954. ab initio Regni Aſſyriorum incipiens, & ad annum circiter 1034. pertingens. Dedicatum per Epiſtolam vel miſſum ad Ivonem Carnotenſem Epiſcopum. Incipit *Glorioſo* &c. Ecce tibi &c. Incipit Chronicon, *Aſſyriorum ergo Rex* &c. impreſſum ut jam ſuprà dixi, Monaſterii in Germania anno 1638. in 4. cura & ſtudio Bernardi Rottendorfii qui Notas ad calcem Operis adjecit, apud Bernardum Ransſeldium. Hujus quoque *Chronici* exemplaria duo MSS. extare in Bibliotheca Lambetana Cantuarienſis Archiepiſcopi, ſcribit Guilielmus Cavus in *Hiſtoria literaria* Seculo XII. ad annum 1120. pag. 654. Pleraque MSS. Exemplaria hujus Chronici falſò attributa ſunt Ivoni Carnotenſi Epiſcopo, eo quod ad illum deſtinatum ab Hugone à Sancta Maria fuerit: & plurima MSS. ultra tempora Caroli Magni vel filiorum ejus, non procedunt, ex ſcribarum (opinor) negligentia, quomodo procedit illud, de quo Lambecius ſupra citatus locutus eſt. Ac eodem modo exemplaria Anglicana procedunt, nempe inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 2502. litera F 11 Codice 7. num. 18. *Ivonis Carnotenſis Chronica à Nino Rege ad Carolum II. filium Ludovici filii Caroli Magni*, libris quatuor pag. 314. Et inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 555. in MSS. Codicibus Collegii Mertonenſis Codice 88. *Ivonis Carnotenſis Hiſtoria* N. 7. 8. Art. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 1384. in MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 107. num. 9. *Chronica Ivonis*. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum, Codice 8340. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ Codice 618. *Ivonis Carnotenſis Hiſtoria ab initio mundi uſque ad Ludovicum Pium*. Inter MSS. Codices Bibliothecarum Hiberniæ Codice 517. & 518. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis Dublinenſis litera I. Codice 377. *Ivonis Hiſtoria Eccleſiaſtica* in 4. membrana H 21. Codice 378. *Ivonis* vel *Freculphi Chronicon*, ut videtur, in fol. membrana B. 2. Inter MSS Codices Cottonianæ Bibliothecæ, ſub effigie Vitellii litera E Codice 8. num. 22. *Hiſtoria ſuccincta, edita à venerabili Ivone Carnotenſi Epiſcopo, imprimis de geſtis quorundam Regum Aſſyriorum, & de geſtis omnium Rom. Imperatorum, & ad ultimum de Carolo Magno Rege Francorum, & ipſius Succeſſoribus, hoc eſt, ad tempus Ludovici Pii, anno 814.* Hæc de *Chronico primo* Hugonis Floriacenſis. Scripſit *Chronicon ſecundum* de rebus Eccleſiaſticis maxime agens, quod extat MS. in Bibliotheca Alexandri Petavii Senatoris Pariſienſis cujus fragmentum *de Statu Galliæ* profert Andreas Ducheſnius Tomo I. *Hiſtoricorum Franciæ Coætaneorum* pag. 16. ubi hæc *Ex libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quæ breviter ab Hugone de Sancta Maria Monacho S. Benedicti Floriacenſis defloratur, anno ab Incarnatione Domini MCIX. Extat Hiſtoria hæc MS. in Bibliotheca Alexandri Petavii, Senatoris Pariſienſis.* Idemque habet in Indice Scriptorum qui hoc Tomo continentur. Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 2388. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Bodleji litera F 3 Codice 22. *Hugonis Floriacenſis Hiſtoria Eccleſiaſtica*, quam ab ipſo Scriptam anno 1109. teſtatur Andreas Ducheſnius, qui illam habuit. *Tertium Chronicon* quod ſcripſit Hugo Floriacenſis, eſt illud ipſum quod habentur cum *Chronico primo* in Corpore Hiſtoriæ Franciciæ veteris & ſinceræ quod Marquardus Freherus ſupra citatus Hanoviæ in fol. 1613. edidit, itemque ad calcem Operum Ivonis Carnotenſis Epiſcopi, ex editione Pariſienſi 1647. in folio apud Joannem Baptiſtam Souchetum. Nempe *Breve Chronicon de Regibus Francorum*, à Pharamundo uſque ad Philippum I. Francorum, & Gulielmum Rufum & Henricum I. Anglorum Reges. Nam ad hoc uſque tempus pervenit Hugo Floriacenſis, qui Regibus Angliæ gratus fuit, maxime autem *Henrico I.* cui libros duos *De Regia poteſtate & Sacerdotali dignitate* dedicavit, quos nuper in lucem emiſit doctiſſimus Baluzius *Miſcellaneorum* Tomo IV. pag 9. Horum quoque librorum *De poteſtate Regia* &c. extat MS. exemplar aliud in Bibliotheca Sancti Michaelis in periculo maris, litera B 2 quem cum editis conferre curioſi poſſunt harum rerum. Denique inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 299. in Manuſcriptis Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Dunelmenſis Codice 234. *Hugo Floriacenſis in Pſalterium* MS. in 4. habetur. Agunt de Hugone Floriacenſi, ejuſque variis *Chronicis* Andreas Ducheſnius in *Apparatu* ſeu *Specimine* Collectionis Hiſtoricorum Coætaneorum Franciæ Gerardus Johannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 47. pag. 364. Petrus Lambecius Lib. 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonen-*

ſis

ſis cap. 8. à pag 856. ad 860. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1120. pag. 654. ubi ait extare MSS. duo integra exemplaria hujus *Chronici* in Bibliotheca Lambethana. Nos quoque ſuprà in *Ivone Carnotenſi Epiſcopo* ad annum 1100. ubi de MSS. Gallicanis ſolis integris & ſinceris.

1120 DOMNIZO PRESBYTER ſub Imperio Henrici V. potiſſimum claruit usque ad annum circiter 1125. & ultrà, quem ſæpe in rebus ad Mathildem & Gregorium Papam VII. ſpectantibus, ut oculatum teſtem & in omnibus rebus ſincerum ac fidelem allegat in Annalibus Eccleſiaſticis Cæſar Baronius. Scripſit Libris 2. *Carmine heroico Vitam Mathildis Comitiſſa*, ſtylo barbaro & maxime inculto. Cum autem mortua illa non ſit ante annum 1116. ut teſtatur idem Domnizo, inquiens ipſam Mathildem anno 1115. celebrare voluiſſe Natalem Chriſti diem: inde inferimus Opuſculum Domnizonis circa annum circiter 1120. promotum atque expresſum, quod vir clariſſimus Sebaſtianus Tengnagelius Imperatoris Bibliothecarius, Ingolſtadii anno 1612. in 4. edidit. In hoc autem volumine Tengnagelii *Gebhardus Salisburgenſis Archiepiſcopus* qui anno 1088. obiit, *Sigefridus Moguntinus Archiepiſcopus* qui anno 1084. mortuus dicitur, *Stephanus Halberſtacenſis Epiſcopus*, & alii Antiſtites ac Principes continentur: qui diverſas *Epiſtolas pro Gregorio VII. aliiſque Pontificibus Romanis contra Schiſmaticos* ſcripſerunt, quas cum aliis veteribus Monumentis ex MSS. Codicibus edidit dictus Tengnagelius. Tum ſequuntur *Libri 2. Metrici Domnizonis Presbyteri, de rebus geſtis Mathildis Comitiſſa*, cum Bernaldi ſeu Bertholdi Conſtantienſis Presbyteri *Libello de vitandis Excommunicatis*. In quo eodem volumine Tengnagelii reperies *Vitas Altmanni Paſſavienſis*, *Thiemonis Salisburgenſis & Anſelmi Lucenſis Epiſcoporum* ab anonymis ſcriptas. Itemque *Heſtonis Scholaſtici brevem Commentarium De rebus anno 1119. geſtis inter Calixtum Papam II. & Henricum V. Imperatorem.* Quæ omnia rebus Gregorii VII. explicandis conducere credita ſunt. Idem *Domnizonis Poema* recuſum inter *Scriptores rerum Brunſuicenſium illuſtrationi inſervientes* quos anno 1707. in ſolio Godefridus Guilielmus Leibnitz edendos curavit Hanoveræ, ſumptibus Nicolai Foerſteri pag. 629. ad 689. Agit de *Domnizone* Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis*, cap. 6. pag. mihi 773. Godefridus Guilielmus Leibnitzius, in *Introductione* præmiſſa ad ſuos Scriptores collectos ſuprà §. ſeu capite 40.

1120 HESSO REMENSIS SCHOLASTICUS & PRESBYTER, circa hoc idem tempus brevi compendio ſcripſit *Acta Concilii Remenſis anni 1119.* quod inſertum Conciliis ultimæ editionis Pariſienſis Labbeanæ, tomo X. pag. 872. & ſequentibus. Idem autem eſt Opuſculum cum ſuperiore, de quo ſtatim diximus, ut ex utriusque collatione apparet: cujus editionem primus procuravit Sebaſtianus Tengnagelius anno 1612. Ingolſtadii in 4.

LIETBERTUS SANCTI RUFI ABBAS, 1120
ſeu Litbertus natione Belga mihi ſuiſſe videtur, qui tandem Inſularum in Flandria Canonicus & ſucceſſu temporis ob famam doctrinæ ac meritum probæ converſationis, Canonicorum factus Præpoſitus. Ut credere par eſt, Lietbertus perfectius Vitæ inſtitutum deſiderans, abjecta Canonicorum Inſulanorum Præfectura, quorum mores forſitan tunc temporis minus ornati & compoſiti erant, ad Canonicos Regulares Congregationis Sancti Rufi, Ordinis divi Auguſtini prope Valentiam in Delphinatu ſe contulit. Quorum amplexus inſtitutum regularis obſervantiæ, in tantam apud ſodales urgente temporis ſpatio exiſtimationem venit, ut ad Abbatiæ tandem regimen admotus ſit. Inſignis doctrina, circa annum 1120. ſcripſit prolixum ſimul & inſignem *Commentarium in Pſalmos Davidis omnes*, de quo Joannes Mabillon tomo 1. Analectorum pag. 289. Ubi extat Epiſtola Gualteri Magalonenſis Epiſcopi ad Robertum Præpoſitum Inſulanum conſanguineum ejus *De Floribus Pſalmorum à Lietberto Sancti Rufi Abbate collectis.* Cum autem Gualterus anno 1103. factus Magalonenſis Epiſcopus & Apoſtolicus Legatus, anno 1129. mortuus ſit, atque hoc Opus Lietberti expoſcat à Roberto Inſulano Præpoſito, qui ut credibile eſt, Lietberto in Præpoſitura Canonicorum Inſulanorum ſucceſſerat: vix hoc Opus ante annum 1120. vel circiter compoſitum opinamur. Vidi Opus iſtud cum Epiſtola quam idem Mabillonius refert, MS. tribus in fol. voluminibus in Bibliotheca Braienſi Ordinis Præmonſtratenſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi. Iſta tamen *Expoſitio in Pſalterium Davidis*, attributa Gualtero Magalonenſi Epiſcopo, MS. in Bibliotheca Galliarum Regia, Cod. 4164. Idemque Opus iſtud MS. in Bibliotheca Claræ Vallis, inſcriptum, *Expoſitio Gualteri Magalonenſis Epiſcopi ſuper Pſalterium.* Et in Bibliotheca Pontiniacenſi ejusdem Ordinis, inſcriptum *Gualteri Magalonenſis Epiſcopi de Floribus Pſalmorum.* Verum ad dictum Lietbertum ſpectat, ut ex lectione Prologi apparet, atque ipſius Gualteri Magalonenſis Epiſcopi *Epiſtola* quam loco citato Mabillonius edidit. Mentionem facit Lietbertus Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Letbertus S. Rufi Abbas* pag. 626. editionis 1643. Lovanii in 4.

HERMANNUS SANCTI MARTINI 1120
TORNACENSIS ABBAS, ab anno circiter 1120. clarus, Segardo Abbate anno 1127. tertio Calendas Februarii mortuo atque in Sacello beatæ Mariæ ante Altare ſepulto, ſucceſſit in regimine hujus Eccleſiæ. Hic filius Radulphi Præpoſiti, qui cum reliquis fratribus ſuis Theodorico, Waltero & Radulfo, ad pedes magiſtri

Odardi ſeu *Odonis* literali ſcienria apprime eruditus, divini verbi claruit prædicator maximus, egregie evangelizans & affirmans teſtimoniis Scriprurarum Chriſtum Dei virtutem, mundi Redemptorem & Salvatorem, cujus lingua principaliter inter principes loquebatur ſapjentiam. Temporibus autem Abbatis Hermanni Eccleſia S. Martini Tornacenſis dedicata eſt à Domino Simone Epiſcopo anno Dominicæ Incarnationis 1132, ab inſtauratione verò ejusdem Cœnobii 40. In adminiſtratione autem Cœnobii, annis decem nondum expletis, in gravem quæ paralyſis dicitur, ægritudinem incidit: qui juxta exemplum Summi Magiſtri dicentis, *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde*, manſuetudine eximia & cordis humilitate pollens, nemine prorſus cogente, ſed propria volunrate & humilitate, curam ſibi commiſſam ſuſceptique regiminis baculum, anno 1136. vel ſub initium anni 1137. in manus reddidit Simoni Dei gratia Tornacenſium Epiſcopo. Hæc verbotenus ex continuatione *Chronici Abbatiæ S. Martini Tornacenſis*, tomo XII. *Spicilegii Dacheriani*, num. 107. pag. 475. vtrum morbo quo tunc temporis tenebarur, dum Abbariæ oneri ceſſit, ſuccubuerit & ſatefunctus ſit Dominus Hermannus, an eo tandem ſavente Deo ſolutus ſit, incertum eſt, reticente Abbatiæ iſtius Hiſtoria. Mihi tamen ex conjecturis, huic morbo diu ſuperſtes ſuiſſe videtur. Scripſit ille pro indole ſibi ad literas nata *Libros tres de Miraculis beatæ Mariæ Laudunenſis*, quos clariſſimo tunc temporis Antiſtiti, ſeu Epiſcopo Laudunenſis urbis Bartholomæo dedicavit, impreſſos poſtmodum ad calcem operum Guiberti Abbatis Novigentini, ſtudio Domini Lucæ Dacherii, Pariſiis anno 1651. in fol. apud Ludovicum Billaine. Scripſit quoque dum eſſet Abbas hujus Cœnobii *Narrationem* ſeu *Hiſtoriam Abbatiæ S. Martini Tornacenſis*, quam Patribus, Fratribus, filiisque ejusdem Monaſterii omnibus dedicavit. Impreſſionem cujus procuravit idem Dacherius Ordinis divi Benedicti, Congregationis S. Mauri in Gallia, tomo XII. *Spicilegii* pag. 358. & ſequentibus, anno 1675. apud eundem Billanium, in 4. Scriptum autem Opuſculum iſtud Romæ ut ipſe inquit, atque anno à reſtauratione Monaſterii Sancti Martini Tornacenſis quinquageſimo: dum ibidem ob negotia Epiſcopatus verſaretur, *Ne otio torperet*: quod quantum ſtudiis intentus eſſet Hermannus, inſigne indicium eſt. Id ipſius audiamus verbis, in prologo narrationis præfatæ. « Noſtis autem ex quo adoleſcentulus ſui, me idem facere voluiſſe, & etiam tabulis aliqua impreſſiſſe: Sed dùm conſiderarem primos Eccleſiæ noſtræ incœptores adhuc vivere, adulationis noram timuiſſe: ſi eorum actus viventibus ipſis videre ſcribere, ſicque ea quæ incœperam, deleviſſe. Nunc verò quia jam duobus primis defunctis, ego tertius Abbas ſucceſſi, ac de prioribus Monachis aut nullum aut paucos ſuperſtites video, ſimul etiam quia jam quinquageſimum annum reſtaurationis noſtræ tranſiiſſe non ignoro, ecce ſecurior petitioni veſtræ poſſum acquieſcere. Si enim ulterius differam, tempore prætereunte multa poſſunt paulatim oblivioni tradi, quæ neceſſe ſuiſſet deſcribi. Quia ergo, ſicut noſtis, præterito nuper Natali Domini cum Domino noſtro Samſone Remorum Archiepiſcopo Româ rediens, litteras Domini Papæ Innocentii II. Tornacum detuli, præcipientes Tornacenſibus ut proprium ſibi Epiſcopum eligerent, & ab obedientiâ Noviomenſis Epiſcopi omnino abſoluti eſſent: ſicque electo ad Epiſcopatum Domino Abſolone Sancti Amandi Abbate, ſtatim pro eo Romam rogatus ſum redire. Dumque Domini Papæ reſponſum expecto, jam ab octavis Paſchæ usque ad octavas Pentecoſtes, me Romæ demoratum eſſe conſpicio. Ne penitus tam longi temporis tædio deficiam, vel otio depeream, in Lateranenſi Palatio, reſtaurationis Eccleſiæ noſtræ ordinem ſcribere aggredior, deſcriptumque vobis transmittere cupio. Summopere deprecans, ut ſi forte, quod multum timeo, nimio calore ingraveſcente, mori me Romæ contigerit: Servuli veſtri animam, Domino precibus commendetis. Duobus ſane fraternitatem veſtram jugiter hortor inſiſtere, Religioni ſcilicet & mutuæ dilectioni: per hæc enim duo, tam intrinſecus quam extrinſecus Deo ſavente proficere poteritis. Hæc duo quotiescunque firmiter tenuimus, exterius ſævientes mundi procellas deridendo deſpeximus, & deſpiciendo calcavimus: Si quando verò ea vel leviter inter nos frigeſcere permiſimus, exteriorem proſperitatem nihil nobis commodi conſerre probavimus. »

Ambiguum autem videtur, quomodo hoc Chronicon Hermanno convenire poſſit. Nam num. 107. pag. 475. vel ipſe Hermannus vel illius continuator, annum 40. reſtaurationis Cœnobii S. Martini Tornacenſis, cum anno Dominicæ Incarnationis 1132. concurrentem facit. Annus ergo reſtaurationis hujus Cœnobii 50. quo Hermannus in Prologo Chronici, ſe Romæ illud ſcripſiſſe teſtatur, cum anno Dominicæ Incarnationis 1142. concurrit. Si autem Abbas adhuc ſui Cœnobii & Romæ poſitus, anno 1142. illius Chronicon ſcribebat: quomodo ſtabit quod ad marginem Prologi, pag. 398. de Hermanno ſcriptum eſt: *Abdicavit munus Abbatiale anno 1136. in fine, vel initio ſequentis, cum præfuiſſet 10. fere annis.* Quod confirmatur ex eodem Chronico, num. 104. pag. 473. ubi Segardus ejus deceſſor mortuus dicitur die Dominicâ anno Dominicæ Incarnationis 1127. Indictione V. Epacta VI. Concurrente V. tertio Calendas Februarii. Sed dicendum, poſt Abbatialis dignitatis depoſitionem, Romam anno 1142. miſſum eſſe, ut conſtat ex continuatore *Chronici* num. 113. p. 481. Non videtur autem Hermannus extendiſſe ſuam

ſuam *Narrationem* ultra numerum 102. pag. 472. tomi XII. *Spicilegii.* Nam numerus 103. incipiens, *Hermannus ergo Præpoſitus factus cœpit pro poſſe paternos mores imitari &c.* videtur eſſe continuatoris alterius, qui usque ad annum 1160. protenditur, quo ſuam relationem abſolvit. Nam ut inquit Lucas Dacherius in Præludiis ad tomum 12. *Spicilegii*, „Hermannum quippe, „ſumma animi demiſſione, aliisque virtutibus „præclarum, in tot ſui laudes prorupiſſe, minime „fas eſt credere.

Idem Abbas exiſtens ſcripſit Opuſculum *De Incarnatione Domini ad Stephanum Viennenſem Archiepiſcopum* in Gallia, quod ex MS. Codice Abbatiæ Viconienſis juxta Valencenas acceptum, à me Lugduni Batavorum in 8. anno 1692. apud Petrum de Meerche editum eſt. Opuſculum iſtud ab eo Abbate Eccleſiæ Sancti Martini Tornacenſis ſcriptum ut præfatur, atque ad prædictum Archiepiſcopum miſſum, quo cum aliquando de eo locutus fuerat. Cum enim è Metropoli Flandriæ Tornaco, alias Viennam Galliarum (ut inquit) cauſas ob neſcio quas veniſſet, tumque ab Archiepiſcopo lubenter & hilariter acceptus fuiſſet: in hoſpitalitatis exhibitæ gratiam, Tractatum hunc, de quo olim cum Archipræſule diſſeruerat, ad eum miſit, gratitudinis monumentum ſtabile. Scriptum autem illud Opuſculum fatetur, ex Domini Odonis Abbatis primi Sancti Martini Tornacenſis dictis, ſub quo juvenis Monaſterium ingreſſus, profectum Monachorum exercitationem didicerat. Hermannum ipſum ex Prologo audiamus. „Is inquam Odo Abbas in vi„gilia Nativitatis Domini, de eadem incarnatio„ne ejus ſermonem perpulchrum & prolixum „fratribus noſtris in capitulo ſingulis annis fa„cere conſueverat: adeò ut cum mane incipe„ret, usque ad horam ferè ſextam eum proten„deret. Et quia tunc eram adoleſcens & capa„cis ingenii, non pauca ex ejus verbis memo„riæ commendavi, quæ nunc etiam referam vo„bis, & omni legere volenti. Itaque pronun„tiato ex more Evangelio *Cum eſſet deſponſata* „*Mater Jeſu* &c. Sicut mihi videtur, hoc modo „ſolebat incipere &c.“ De eodem autem *Hermanno* Continuator Chronici Sancti Martini Tornacenſis, tomo XII. *Spicilegii Dacheriani* pag. 486. ita loquitur. *Dominus etiam Hermannus quondam Abbas noſter cum eisdem Principibus glorioſum Domini Jeſu ſepulchrum inviſere multo ardore ſitiens, anno Dominicæ Incarnationis ni fallor 1147. Hieroſolymam religioſo cum apparatu ire perrexit. In itinere quid egerit, actum quid de eo ſit, nihil certi habemus: alii enim pro Chriſti nomine & proximi dilectione martyrizatum, alii captivum abductum referunt.* Non improbabile autem videtur, quin ad annum circiter 1150. vel circiter ſuperſtes fuerit. De iſto *Hermanno* Lucas Dacherius, tum in præludiis ad Opera *Guiberti de Novigento* editionis citatæ, tum ad tomum XII. *Spicilegii.* Natalis Alexander in *Scriptoribus* Seculi XII. Nos in Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 1120. pag. 385. & pauci quidem alii. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Hermannus Abbas 3. S. Martini Tornacenſis*, pag. 378. editionis 1643. Lovanii in 4.

ÆLNOTUS CANTUARIENSIS EC- 1120
CLESIÆ MONACHUS, ex Ordine divi Benedicti Anglia relictâ ineunte ſeculo XII. in Daniam tranſiit, ubi ſe manſiſſe per annos viginti & quatuor teſtatur. Scripſit *Librum de Vita & Paſſione Sancti Canuti Daniæ Regis*, quem Niculao ejusdem Canuti Fratri, Daniæ Regi dedicavit: qui cum ab anno 1105. ad annum 1135. per annos circiter triginta Danicum regnum rexerit, circa annum circiter 1120. hoc Opuſculum ab Ælnoto compoſitum arbitror. Edidit illud omnium primus Arnoldus Huitſeld Haſniæ anno 1602. tum poſteà Joannes Meurſius ibidem anno 1631. in 4. cum paucis ad finem notis, apud Joachimum Moltkenium. Hujus meminit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad a. 1105. p. 638.

BALDRICUS DOLENSIS IN ARMORI- 1120
CA ARCHIEPISCOPUS, natione Gallus, patriâ Aurelianenſis, qui junior Ordinem divi Benedicti apud Burgulienſem in Andegavis Abbatiam amplexus, lapſu temporis atque progreſſu maturioris ætatis doctrinæque majoris, ad hujus Eccleſiæ Abbatialem dignitatem aſſumptus eſt. Jam Prælatus huic Cœnobio, interfuit anno 1095. Concilio Claromontano, à quo Expeditio Chriſtianorum Occidentalium in Orientem decreta eſt. Factus ex Burgulienſi Abbate, anno 1114. Archiepiſcopus ſaltem nomine tenus, Dolenſis in Britannia Minori, cujus loci Eccleſiam per annos XXXII. & dies 44. cum laude & inculpata vita adminiſtravit. Scripſit *Libros IV. Hiſtoriæ Hieroſolymitanæ Poëtica methodo*, qui laudantur ab Orderico Vitali lib. 9. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.* Admovit manum huic Operi ſexagenarius, neque viſa à ſe narravit, ſed quæ ab Anonymo verè quidem, at ſtylo planè ruſticano & incondito ſcripta ſunt, ornatiori ipſe oratione ligatâque dictione proſecutus eſt. Orditur ab anno 1095. ſeu à Concilio Claromontano, quo initium habet peregrinatio in Orientem, deſinit verò in captis Hieroſolymis, quod quinquennio poſt contigit. Hunc Baldricum non verè modò, ſed etiam diſertè ſcribere, judicium eſt ejus, qui ſe illum exſcribere profitetur, Orderici Vitalis dico, qui & alia de eo refert, quæ legere licet apud eruditum ejus evulgatorem Bongarſium in προλεγομένοις Hiſtoriæ Orientalis. Opus impreſſum in Collectaneo *Geſtorum Dei per Francos* ſeu *Hiſtoriæ Orientalis* editæ 2. in fol. tomis Hanoviæ anno 1611. curà & ſtudio Jacobi Bongarſii, tom. 1. pag. 81, non autem inter Hiſtoricos Francicos à Ducheſnio editos tomo IV. ut imperitè vult Cavus

in

in *Hiſtoria Rei literaria* ad annum 1114. pag. 642. in *Baldrico.* Ejuſdem *Baldrici Andogavenſis, Abbatis Burgulienſis Carmina Hiſtorica* de illuſtribus ætatis ſuæ viris, ex veteri Codice MS. qui extabat in Bibliotheca V. Cl. Alexandri Petavii Senatoris Pariſienſis, nunc primum citato tomo 4. pag. 251. quæ Andreas Ducheſnius edidit. Extat etiam Hiſtoria illa MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Cod. 4899. Eadem illa MS. iterum ac tertiò, in celebri Bibliotheca Abbatiæ Claræ vallis, Ordinis Ciſtercienſis, quam olim vidimus. Denique in Bibliotheca quoque Dominicanorum Carnutenſium, extat MS. *Baldrici Burgulienſis Abbatis Hiſtoria peregrinationis Hieroſolymitana.* Idem *Vitam Sancti Samſonis Dolenſis in Armorica Epiſcopi Libris duobus* ſcripſit, quam edidit Joannes Mabillon Seculo I. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, pag. 165. & ſequentibus. Opus quod fabulam olet, in quam facilis & propenſus ex ingenio Baldricus fuiſſe videtur. Hujus Prologus incipit, *Religioſorum memoriâ compulſus &c.* Liber 1. *Igitur Beatus Samſon &c.* Liber 2. *Regnante perenniter Domino noſtro Jeſu Chriſto &c.* Scripſit pariter *Vitam Sancti Maglorii Dolenſis Epiſcopi*, ibidem pag. 223. quæ incipit, *Magnifica ſanctitatis vir Domine Maglorius &c. Vitam Sancti Maclovii Alectenſis Epiſcopi*, ibidem pag. 217. quæ incipit, *Glorioſus Chriſti Confeſſor Maclovius &c.* Idem *Vitam Sancti Roberti de Arbriſellis, Ordinis Fontis Eberaldi fundatoris* Petronillæ Abbatiſſæ dicatam, quam habent Surius & Bollandus ad diem 26 Februarii. Cui Andreas Monachus Fontis-Eberaldi, *deſcriptionem obitus Sancti Viri* ibidem inſertam, addidit. Idem Baldricus ſcripſit *Translationem & Miracula capitis Sancti Valentini Martyris* ad Abbatiam Gemmeticenſem, quæ apud Bollandum ad diem 14. Februarii. *Hiſtoriam veterem De Sancto Hugone Rhotomagenſi Archiepiſcopo* in meliorem (ut potuit) ſtatum reſtituit idem Baldricus, quam Vrſioni Gemmeticenſium Abbati, ejuſdemque loci Congregationi nuncupavit. Hanc ex libro XIII. Jacobi Guiſii habemus, qui illam in undecim capitula diſtinxerat. Integram verò edidit Arturus du Monſtier in *Neuſtria Pia* cap. 8. Gemmeticenſis Monaſterii pag. 282. quam capite 9. diſculit exploditque ut fabuloſam, & variis mendis veritati ac rationi Chronologicæ omnino adverſantibus ſcatentem. Vnde confirmamur in opinione ea quam ſuprà jam expoſuimus, fuiſſe Baldricum facilem ad obvia quæque credenda & ſcribenda, abſque diſcuſſione argumentorum ulla gravi. Ejuſdem *Relatio prolixa de Monaſterio Fiſcamnenſi*, quam ex MS. Codice Fiſcamnenſi edidit idem Arturus du Monſtier, ibidem pag. 227. Scribit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria litteraria* ad annum 1114. p. 642. extare *Baldrici libellum De viſitatione infirmorum* MS. in Bibliotheca Lambetana Cantuarienſis Archiepiſcopi: ſed videndum an non ſit unum ex illis Opuſculis, quæ de eodem argumento extant tomo 6. inter Opuſcula Spuria divi Auguſtini, quorum multa ſpectant ad Scriptores ſeculi duodecimi. Mortuus tandem Baldricus Dolenſis Epiſcopus anno 1131. die 24. Januarii, quem citat Vincentius Bellovacenſis in *Speculo Hiſtoriali* Libro XXV. Cap. 96. & alibi. Canonicus Regularis prope Nuſſiam in *Magno Chronico Belgico.* Cui fabuloſas quoque *Vitas S. Samſonis Dolenſis Epiſcopi & S. Hugonis Rothomagenſis Archiepiſcopi*, tum apud ſe manuſcriptas, tum Atrebati in Monaſterio Sancti Vedaſti, attribuit Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 358. pag. 246. Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 2. cap. 6. pag. mihi 771. fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. in Epiſcopis Dolenſibus.

STEPHANVS HARDINGVS CISTERCII 1120
ABBAS, natione Anglus, cum varias Galliarum partes percurreret, in Burgundiam demum iter faciens, apud Moliſinenſe Cœnobium Lingonenſis Epiſcopatus ex inſtituto divi Benedicti, Monaſticam vitam amplexus eſt. Quibus relictis ad Ordinem Ciſtercienſem ſe recipit, ubi cum decennio Monachus vixiſſet, anno tandem 1109. Ciſtercienſis Abbatiæ regimini deſignatus eſt. Appellatur ſeu creditur author *Primarum Ordinis Ciſtercienſis Conſtitutionum*, quas vulgo *Chartam charitatis* appellant, quasque congregato Generali Ciſtercienſium Capitulo anno 1116. atque iterum etiam 1119. communi Abbatem tunc exiſtentium in Ordine decreto, ad unionem Monaſteriorum inter ſe ſtabiliendam & confirmandam, evulgavit. Extant *Conſtitutiones* quidem ſeu *Charta Charitatis* in Menologio Ciſtercienſi edito Antverpiæ typis Plantinianis anno 1635. ad diem 5. Julii. Et in *Annalibus Ciſtercienſibus* Angeli Mauriquez Lugduni anno 1642. in folio impreſſis tomo I, ad annum 1119. Dicitur etiam ſcripſiſſe *Exordium parvum Ordinis Ciſtercienſis*, quod impreſſum legitur tomo I. pag. 1. *Bibliotheca Ciſtercienſis*, quam variis in folio tomis edidit Bertrandus Tiſſier Prior Boniſontis in tractu Remenſi anno 1660. & ſequentibus, venditur autem Pariſiis in Collegio Bernardinorum, & apud Edmundum Conteret via Jacobæa ſub ſigno boni paſtoris. Ejuſdem *Sermo habitus in obitu S. Alberici*, quem reſutat Angelus Mauriquez tomo I. *Annalium Ciſtercienſium* quos ſupra attulimus, ad annum 1109. Denique extant ejuſdem *Epiſtolæ duæ* ad Ludovicum Galliæ Regem, inter Epiſtolas Sancti Bernardi. Obiit anno 1134. die 17. Aprilis, cum aliquot ante menſibus abdicaſſet, oculis orbatus. Plura de Sancto Stephano Ciſtercii poſt Albericum Abbate tertio, Omnes qui ſcripſerunt de *Ciſtercienſibus rebus.* De ſcriptis autem Carolus de Wiſel, Dunenſis Prior, in *Bibliotheca Scriptorum ordinis Ciſtercienſis* pag. 301. Angelus Mauriquez in *Annalibus Ciſtercienſibus* tomo I. ad annos 1109. & 1119. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1109. pag. 639.

HER-

1120 HERMANNVS CAPPEMBERGENSIS PRÆPOSITVS, natione Germanus, ortu Colonienſis, religione Judæus, qui tandem Egberti Monaſterienſis Epiſcopi ſermonibus & Ruperti Abbatis Tuitienſis colloquio expugnatus, abdicato Judaiſmo nomen Chriſto dedit, Freudentibus in eum Colonienſibus Judæis, a quibus injurias multas pertulit. Adhæſit ille poſtmodum Nerberto Ordinis Præmonſtratenſis fundatori, qui ex his Coloniæ partibus oriundus erat, unuſque fuit ex primis, qui Ordini huic anno 1120. initium habenti, ſe inſcripſit. Itaque anno 1124. à Norberto inſtitutus eſt atque deſignatus Eccleſiæ Cappembergenſis in Veſphalia primus Præpoſitus, quam multis annis ſumma cum laude rexit. Scripſit *Opuſculum de converſione ſua*, quod ex Bibliotheca Paulina Lipſienſi erutum, noviſſimæ *Raymundi Martini Pugionis ſidei* editioni ſubjecit Benedictus Carpzovius Lipſiæ anno 1687. in fol. Scripſit quoque ille *Vitam Sancti Godefridi Cappembergenſis Comitis & Præpoſiturura ejuſdem nominis, Ordinis Præmonſtratenſis Fundatoris*, qui anoo 1126. die 13. Januarii obiit, anonymam à Laurentio Surio & Joanne Bollando relatam, tom. I. menſis Januarii, ad diem 13. ipſius. Vixit ad annum 1140. hic Hermannus & ultra, de quo pluribus Joannes Paigius vel Joanoes Le Paige author *Bibliotheca Præmonſtratenſis*, quæ anno 1633. Pariſiis in ſol. impreſſa eſt. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1116. pag. 646.

1120 GVILLELMVS MALMESBVRIENSIS MONACHVS, ex Ordine divi Benedicti, Abbatiæ Malmesburii Præcentor & Bibliothecarius, natione Anglus, patria Somerſetenſis, unde Somerſet dictus, claruit circa annum 1130. & 1120. itant omnino errer Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, dum inquit illum æqualem fuiſſe *Berengarii Andegavenſis*, qui teſte Sigeberto in *Chronico* circa annum 1051. De *Eucharistia* ſeu *Corpore & Sanguine Domini* quæſtionem movit, a quo annos octoginta integros diſtat. Iniquior prorſus fuit Guillelmus Malmesburienſis Monachus, in Rabanum Maurum Moguntinenſem Archiepiſcopum, quam par eſſet atque rationi conveniret, ut ex *Præfatione ejus ad Abbreviationem Amalbarii* liquet, quam ex Lamberana bibliotheca nuper produxit Petrus Allix, ad Joannem Pariſienſem à ſe editum. Qua non modo illius de Euchariſtia ſententiam tanquam minus ſanam, imo periculoſam notat, ſed & libros ejus veluti parum utiles traducit, inquit Guilielmus Cavus *Hiſtoria rei literariæ* Sec. IX. verbo *Rabanus Maurus*, ad annum 847. pag. 540. Quin & illum plagii cujusdam inſignis inſimulat, quaſi *tres de officiis Eccleſiaſticis libros* ex Auguſtino, Iſidorio, & Gregorii Paſtorali ad verbum tranſcripſiſſet, alia quædam Opuſcula ex Iſidoro & Beda compilaſſet: *Fuit enim*, inquit, *vir ille huic vitio peculiariter aſſiduus, quaſi prorſus deſperaret lectores ſuos memoriam non habere, qua poſſint ejus furta deprehendere:* quæ tamen juxta Cavum, non tam rei veritati, quam literatorum invidiæ, & peculiari in Rabani ſententiam odio, Guillelmo Malmesburienſi, adſcribenda ſunt. Erat quippe Rabanus extra controverſiam, inter ſeculi ſui doctrina claros facile princeps: nec ipſe modo eruditiſſimus, ſed ſolis inſtar, ubique doctrinæ radios ſparſit. Erat ſub eo Fuldenſe Monaſterium publica virtutis & eruditionis ſchola, CCLXX. Monachos habebat, quos non ſolum in SS. Scripturis, ſed etiam ſecularibus literis erudivit. Aliunde etiam confluxerunt ad eum diſcipuli, adeo ut ex ejus Schola prodirent, qui mox ad ſummas in Eccleſia & Republica dignitates evecti ſint. In ſuorum uſum Fuldenſem Bibliothecam primus condidit, libris quæ illam ornatam reddidit: quin & ipſe tot præclara volumina ſcripſit, quæ ſola Bibliothecam formaret & inſtruere poſſunt. Hæc Cavus in Rhabani Mauri gratiam verbotenus, loco citato. Verum ut par pari referatur, Guilielmo Malmesburienſi: dico eundem eſſe reum aperte illius criminis, cujus Rabanum accuſat, illumque fuiſſe expilatorem antiquiorem quos neque nominat, ſcriptorum. Hoc mihi conſtitit ex lectione Hiſtoriarum ejus, duobus ex locis. Nam quæcunque habet *De geſtis Regum Anglorum* lib. 3. de humilitate, eleemoſyna, modeſtia, caſtitate, zelo, abſtinentia Berengarii Andegavenſis Archidiaconi, apud quem extat nobile Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, ipſius Berengarii diſcipuli, in laudem ejus Epitaphium, hæc omnia verbotenus expilavit ab anonymo Anglo ſcriptore quem Sulcardum Veſtmonaſterienſem Monachum arbitror, qui circa annum 1090. ſcribebat, ubi habentur lib. 3. cap. 27. de quo ad anoum 1090. locutus ſum. 2. quæ etiam habet Guillelmus Malmesburienſis lib. V. *De Pontificibus Anglorum* pag. 355. Alfricum nempe Ablatum Malmesburienſem anno 974 obtinuiſſe privilegium & confirmationem ab Edgaro Anglorum Rege, quam profert ibidem: hæc quoque accepit ab Ingulfo Croilandiæ Abbate in *Chronico* ſuæ Abbatiæ, quem tamen ne nominare quidem dignatus eſt: vel ab Aione, ex quo Ingulſus habuit, ut ex citato Chronico conſtat. Ac nullus dubito, quin eodem plagii facere paſſim uſus ſit. Scripſit *Libros V. De rebus geſtis Regum Anglorum a primo Saxonum adventu ad vigeſimum octavum Henrici primi Regis annum*, videlicet ab an. 449. ad annum 1127. ad Robertum Glocestriæ Comitem, Henrici primi filium nothum. Cui Operi addidit poſtea *Hiſtoria Novella Libros duos ab* anno 1127. ad annum 1143. eidem Roberto dicatos. Denique *Libros IV. De rebus Geſtis Pontificum Anglorum* a primo *S. Auguſtini Cantuarienſis Epiſcopi adventu ad ſua uſque tempora.* Quas omnes Hiſtorias ex MSS. Anglicanis collectas in unum collectas imprimi curavit Henricus Savillius

Londini primum anno 1596. in fol. quæ poſtea recuſæ Francofurti in Germania annn 1601. in fol. Quibus addo ſcripſiſſe illum anno 1125. *Vitam Sancti Aldelmi Schireburgenſis Epiſcopi primi*, quam edidit Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* tomo I. ſeu parte I. pag. 726. & ſequentibus. Ejusdem *Opus de Antiquitatibus Glaſtoniæ* habetur MS. in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti Cantabrigiæ, Codice 373. Thomas Galeus in *Collectaneo Scriptorum Hiſtoriæ Anglicanæ*, quod 2. in folio tomis anno 1684. & 1687. Oxonii e Sheldoniano theatro edidit, habet Tomo I. pag. 291. *Guillelmi Malmesburienſis De antiquitatibus Glaſtonienſis Eccleſiæ*. Et pag. 337. *Ejusdem librum V. de Pontificibus Anglorum*, ſeu potius *De vita & miraculis S. Aldelmi*. Item *Abbreviatio Guillelmi Malmesburienſis ex Geſtis Haymonis de Imperatoribus* MS. in Bibliotheca Collegii Balliolenſis Oxoniæ, Cod. 108. Denique ut notat Petrus Allix ad calcem præfationis ad Joannem Pariſienſem pag. 82. ſcripſit *Abbreviationem librorum Amalarii De divinis officiis* Roberto quodam amico ſuadente factam, cui epitomen hanc nuncupavit, quæ MS. extat in Bibliotheca Lambethana Cod. 39. in 4. Magnam Speculi ſui Hiſtorialis partem Vincentius Bellovacenſis ex Guillelmo Malmesburienſi deſcripſit, qui anno 1143. mortuus ſcribitur. Cum autem ſingularia plane ſint, quæ de Willelmo Malmesburienſi ſcripſit Henricus Warthon in Præfatione ad Tomum 2. ſeu Partem 2. *Angliæ ſacræ* num. 1. pag. 1. occaſione Opuſculorum quorundam Guillelmi illius, quæ ex MSS. Codd. Anglis in lucem primus produxit: ejus hic verba referre non gravabor, cum ad erudiendos poſteros non parum conducent. Sic itaque num. 1. pag. 1. „Primum in his tenet locum *Vita S. Aldhelmi Sciréburnenſis Epiſcopi*, qui primus è Gente noſtra Latinas literas ſcriptis adhibuit. Authorem habet inſignem Hiſtoricum, Willelmum Somerſet, Cœnobii Malmesburienſis Bibliothecarium & Præcentorem, qui plurimis ingenii monumentis egregiam ſibi famam comparavit, & *Hiſtoriam Novellam*, quam ultimo loco ſcripſiſſe videtur, in anno 1143. clauſit. Inter alia *Hiſtoriam de Pontificibus Anglorum* à prima fidei ſuſceptione ad annum circiter 1125. contexuit, & in quinque libros opus diſtribuit. Ex his *quatuor priores* in multis apud nos Codicibus MSS. reperiuntur, *quintus* autem rariſſima exemplaria ſunt. Hodie enim vix aliud, præter id quo uſi ſumus invenitur: & Johannes Jocelinus in Tractatu MS. *De Hiſtoricis Angliæ* cap. 16. poſt enumerata plura priorum quatuor librorum apographa a ſe viſa, ſe *quintus* unicum penes Johannem Foxum vidiſſe teſtatur. Poſtea autem bina alia ejusdem *Vitæ* exemplaria vidi, alterum in Bibliotheca Publica Academiæ Cantabrigienſis, alterum in Collegio Corporis Chriſti Cantabrigiæ: utraque noſtro recentiora, ſed integra & manu longe elegantiori deſcripta; cura ni fallor Matthæs Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui illa Bibliothecis laudalis dono dedit. Scriptus itaque à Willelmo videtur diu poſt evulgatos libros priores, atque hinc factum eſt, ut à cœteris diſſociatus fuerit. Ejus ſpem fecerat Guillelmus in Lib. 2. *De Pontificibus Anglorum* cap. De Epiſcopis Sciréburnenſibus. *Primus*, inquit, *ibi ſedit pater Aldelmus, quem hic tantum loco ordinis nomino. Namque quod ejus Vitam nunquam plene digeſtam reperi, ſpectantque ad eam quamplurima, quæ ſi poſteros celavero, delinquo: cogitavi annuente Deo, in extremo hujus Opuſculi libro, cum ejusdem modi materia, liberiori congredi otio.* Quintus igitur liber, ut Jocelini verbis utar, *agit tantum de Vita & miraculis S. Aldelmi, & de ſtatu Malmesburienſis Cœnobii:* Ad hunc ſcribendum Willelmus lege gratitudinis ſe obſtrictum dicit, Cœnobium enim Malmesburienſe Aldhelmus fundavit. Quatuor priores libri à viro doctiſſimo Henrico Savilio Londini 1596. editi ſunt, quintus jam primum prodit Tomo 2. *Angliæ ſacræ* p. 1. Hunc quidem vir Cl. Johannes Mabillonius in Actis Benedictinorum Sec. IV. part. I. pag. 726. ſe dediſſe ex Codice Cottoniano deſcriptum arbitratus eſt, qui vere autem compendium ejusdem leve duntaxat edidit. Compendium ſane antiquitatem non contemnendam habet, Codex enim ille Cottonianus *Claudius A. 5* ante quingentos fere annos exaratus eſſe videtur, vix autem genuinæ Willelmi Hiſtoriæ octavam partem exhauſit. In Præfatione ſua Mabillonius Egwinum Wigornienſem, Oſinundum Sariſburienſem & Eadmerum, ante Wilielmum Commentarios *De vita Aldhelmi* contexuiſſe ſcribit. Ejusmodi quidem opus Egwinn Baleus & Pitſius inſcribunt, vereor ne incerta admodum fide, neque de aliis res conſtat. Favicium Abbatem Abendonienſem nonnulla de Aldhelmi Vita ante ſe collegiſſe, Willelmus in prologo ſuo agnoſcit. Genuinum Willelmi *De Vita Aldhelmi* librum Baleus nunquam viderat. Initium enim iſtud Cent. 2. cap. 73. dedit, *Beatus Aldhelmus Saxonica* &c. Quibus verbis Epitome à Mabillonio edita inchoatur. Alium de eodem libro errorem Baleus iniit, Librum *De antiquitatibus Malmesburiæ* à libro ejusdem *De S. Aldhelmi Vita* diverſum ſtatuens. Pitſius utrumque Balci errorem in farraginem ſuam cap. 201. pro more deſcripſit. Genuinum Willelmi librum ex Codie MS. Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ, deſcripſi, Codex charactere peſſimo ante ducentos circiter annos ſcriptus eſt, ac præter frequentia Librarii Sphalmata, graviorem accepit injuriam à Bibliopega, qui in foliorum ſummitatibus integras ſæpe lineas abſcidit.„ Item num. XI. pag. 15. ubi de *Libris III. Vitæ S. Wolſtani Epiſcopi Wigornienſis*, quos illic edidit Tomo 2. *Angliæ ſacræ* pag. 241.

Vi-

„ Vitam Wolſtani Epiſcopi Wigornienſis ex Codice Cottoniann antiquo *Claudius A. 5.* deſcripſi, qui prætulit manu nupera aſcriptum *Senati Bravonii* nomen. Senatus Prioratum Wigornienſem ab anno 1189. ad 1196. adminiſtravit. Hanc Wolſtani Vitam literis conſignaſſe Baleus Cent. 3. c. 10. refert, qui ab antiquo urbis Wigorniæ nomine, Bravonii cognomen eidem dedit. Illam autem quam evulgamus Wolſtani Vitam, non Senatus ſed Willelmus quidam à Monachis Wigornienſibus rogatus ſcripſit, ipſe tamen alieni Cœnobii Monachus, quod ex Epiſtola nuncupatoria & Prologo clariſſime conſtat. Hunc non alium ab eximio hujus ſeculi hiſtorico Willelmo Malmesburienſi fuiſſe, ex libro 1. cap. 12. clarius autem ex lib. 3 cap. 16. patet: in quibus Author ad libros *De geſtis Pontificum* & *De geſtis Regis Anglorum*, à ſe olim ſcriptos lectorem remittit. Fuſe autem Willelmus Wolſtani res geſtas libro 4. *De geſtis Pontificum* tradiderat, ubi nonnulla reperiuntur, quæ in hoc uberiore Commentario fruſtra quæruntur. In hoc Willelmi opere deſcribendo plures otioſas ſententias paſſim rejeci, atque integra plerumque capitula prætermiſi, indicatis tamen utplurimum, de quibus ſingula agunt, argumentis. Illa enim exhibuiſſe multum tædii lectoribus, & molis inanis præſenti volumini, nil autem emolumenti Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſeu rei literariæ contuliſſet. Præter hanc *Wolſtani*, & præcedentem *Aldelmi Vitam*, ſcripſit Willelmus *Vitam S. Dunſtani libris duobus*, & *SS. Patricii, Benigni atque Indracti:* prout ipſe in Prologo ad Antiquitates ſuas Glaſtonienſes prodit. Hæc locis citatis erudita Henricus Warthon." Multa etiam habet de Guilielmo Malmesburienſi ſeu Meldunenſi inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ n. 5103. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 2. num. 28. his verbis

„ 28. Ex libris Gulielmi Meldunenſis de Regibus Anglorum pag. 207. Ex libris ejusdem de Pontificibus pag. 214. Ex itinerario ejusdem de laborioſa Joannis Abbatis Meldunenſis profectione verſus Romam, pag. 225. Guilielmo Meldunio non fuit in hoc Itinere comes Joannes Abbas, ſed quidam Petrus natione Biturix, Monachus ejusdem cœnobii, & poſt Joannem Abbas, a quo Gulielmus inſtructus *Itinerarium* ſcripſit, multis plane memorabilibus rebus refertum.

„ 29. Ex duobus libris Gulielmi Meldunenſis, quos De vita S. Patricii ad Monachos Glaſſoburgenſes ſcripſit. Hunc librum inveni apud Canonicos Chriſticolos de Twinham ſive Medinenſes in provincia Avoniæ littoralis pag. 230. Pollicetur hic Gulielmus ſcripturum ſe de reditu Patricii in Britanniam, ſed hactenus in nullo exemplari, de reditu ſcriptum aliquod vidi. Neſcio, an quod iſte opus forſitan imperfectum reliquerit, an quod Codices in

quos incidi, mutili fuerint, quorum duos Glaſſoburgi inveni, ubi Patricium prædicant Monachi ſepultum eſſe, reclamante hoc diſticho ex Bedæ (niſi fallor) epigrammatibus deſumpto."

Calpurnus genuit iſtum, alma Britannia miſit:
Gallia nutrivit, tenet artus Scotia felix.

Inter MSS. Codices ejusdem Bodlejanæ bibliothecæ num. 5105. Joannes idem Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. ſeu cap. 119. pag. 160. multa habet de Gulielmo Malſmburienſi Hiſtorico. Cujus cum notiſſimum nomen ſit, & in Anglicanis bibliothecis, aliqua ejusdem Opuſcula nondum edita lateant, non abſurdum fuerit, Codices illorum MSS. recenſere, ex Catalogis Impreſſis hoc anno 1698. Manuſcriptorum Angliæ & Hiberniæ Codicum. Inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1377. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera I. Codice 37. Guilielmi Malmesburienſis *De Regibus Anglorum libri quinque.* Ibidem num. 1475. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera I. Codice 49. Guillelmus Malmesbury *De geſtis Pontificum Anglorum.* Ibidem num. 1713. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 112. num. 10. Paſſio S. Indraſti Martyris per Guilielmum Malmesburienſem. Ibidem num. 2452. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 8. Codice 12. Guilielmi Monachi Malmesburiæ, de Geſtis Pontificum Anglorum libri quatuor. Ibidem num. 2619. in MSS. Codd. Thomæ Bodleji ſuper D. 1. Art. Cod. 20. num. 2. Guilielmi Malſmburienſis Geſta Anglorum libris VI. pag. 89. Ibidem num. 3848. in MSS. Codicibus emptis Richardi Jameſii Theologiæ Doctoris, Codice XI. Malmesburienſis de geſtis Anglorum. Ibidem num. 4072. in MSS. Hattonianis Codice 47. Guilielmi Malmesburienſis Hiſtoria De rebus geſtis Regum Anglorum.

Ibidem num. 2313. in MSS. Codicibus Collegii S. Mariæ Magdalenæ Cod. 172. Guilielmus Malmesburienſis de Geſtis Pontificum Anglorum. Ibidem num. 2366. in libris omiſſis Collegii Corporis Chriſti Codice 272. Guilielmi Malmsburienſis liber quintus de Vitis Pontificum *Inter* MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 145. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis Claſſe a dextra, ſerie ſuprema Codice 8. Malſmburienſis de Geſtis Pontificum Angliæ. Ibidem num. 268. in Serie ſuprema adverſi lateris ejusdem claſſis, Codice 13. Willelmus Malſmburienſis de geſtis Regum Angliæ. Ejusdem Hiſtoria Novella. Idem de Pontificibus totius Angliæ. Ibidem num. 272. Codice 17. Malſmburienſis de Geſtis Pontificum Angliæ. Ibidem num. 278. Codice 23. Guilielmus Malſmburienſis de Geſtis Regum Angliæ. Ibidem num. 283. Codice 28. Guilielmus Malſmburienſis de Geſtis Pontificum Angliæ. Ibidem num. 430. Claſſe 24. Serie prima Codice 19. Guilielmus Malſmburienſis

ſis de geſtis Regum Angliæ. Ejuſdem Hiſtoria Novella. Ibidem num. 455. claſſe 24. Serie ſecunda Codice 14. Malſmburienſis de geſtis Pontificum Angliæ. Ibidem num. 1359. in MSS. Collegii S. Benedicti Codice 82. Guill. Malmsbury de ſummis Pontificibus. Ibidem num. 1641. in MSS. Collegii ejuſdem Codice 374 num. 11. Guiliel. Malmsburienſis de antiquitate Glaſconiæ. Ibidem num. 2432. in MSS. Codicibus bibliothecæ Publicæ, Cod. 252. Guil. Malmesbury de geſtis Regum Anglorum.

Inter Manuſcriptos Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum celebrium Angliæ bibliothecarum, num. 2934. in MSS. bibliothecæ Norſolcianæ in Collegio Greshamenſi apud Londinum Codice 35. Guil. Malmesburienſis de Geſtis Regum Anglorum. Ibidem 3057. in eadem bibliotheca Codice 158. Guil. Malmesburienſis de Geſtis Anglorum libri V. Ibidem num. 3113. Codice 224. Guil. Malmesburienſis de geſtis Pontificum Angliæ Ibidem num. 3226. in eadem bibliotheca Codice 327. Collecta in Guil. Malmesburienſi de Geſtis Anglorum. Ibidem num. 6027. Joannis Scoti Heruligenæ libri V. *De naturarum diviſione.* Codex vetuſtus, ubi habetur de auctore & opere, Epiſtola præfixa Malmesburienſis. Ita in MSS. Codicibus Thomæ Galei, Cod. 193. Ibidem num. 6053. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 219. Vita S. Aldelmi per Guilielmum Malmesburienſem. Ibidem num. 6113. in MSS. Codicibus ejuſdem Galæi Cod. 279. Guilielmi Malmesburienſis de Pontificibus liber V. ineditus. Ibidem num. 6413. in MSS. Codd. Caroli Theyeri Codice 43. Willelmus Malmesburienſis de Geſtis Regum Angliæ. Ibidem num. 6983. in MSS. Codd. Henrici Langley Equitis Cod. 30. Will. Malmesburienſis de Geſtis Anglorum in fol. Ibidem n. 7037. in MSS. Codicibus Henrici Jones Codice 34. Guilielmi Malmesburienſis de antiquitate Glaſtonienſis Eccleſiæ, cum continuatione in fol. Ibidem n. 8319. in MSS. Codicibus Jacobeæ bibliothecæ Codice 597. Guilielmus Malmsburienſis de Geſtis Pontificum Anglorum. Ibidem Codice 598. Ejuſdem Hiſtoriæ Nnvellæ. Ibidem Cod. 599. Idem de Geſtis Pontificum Anglorum. Ibidem num. 9925. in Codicibus MSS. Simonis D. Ewes Baronetti Codice 65. Willelmus Malmesbury. de Geſtis Regum Angliæ, Anglice. Ibidem num. 9953. in MSS. Codicibus ejuſdem Simonis Codice 93. liber Willielmi Malmesburienſis de Geſtis Pontificum Anglorum. Ibidem num. 9960. in MSS. Codicibus ejuſdem Simonis Codice 100. Gulielmus Monachus Malmesburienſis de Geſtis Anglorum.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum & Collegiorum Hiberniæ num. 477. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis apud Dublinum, litera G. Codice 337. Guilielmus Malmesburienſis de Geſtis Pontificum Angliæ. Ibidem num. 478. in iiſdem Codicibus Sanctæ Trinitatis Codice 338. Guilielmus Malmesburienſis *de Miraculis Sancti Andreæ Apoſtoli.*

Denique inter MSS. Codices Cottonianæ Bibliothecæ ſub effigie Tiberii litera D. Codice 3. num. 21. *Miracula S. Andreæ Apoſtoli per Guielmum Monachum Malmesburienſem.* Ibidem ſub effigie Neronis Littera E. Codice 1. num. 4. *Vita ſive De miraculis & virtutibus Sancti Andreæ Apoſtoli, per Gulielmum Malmesburienſem.* Ibidem ſub effigie Claudii littera A. Codice 5. num. 2. *Gulielmus Monachus Malmesburienſis de Geſtis Pontificum Anglorum.* Num. 3. *Vita Aldhelmi Epiſcopi ab eodem Gulielmo* compoſita. Ibidem ſub effigie Claudii litera C. Codice 9. num. 2. *Gulielmi Monachi Malmesburienſis de Geſtis Regum Anglorum libri* V. Ibidem ſub effigie Vitellii Litera E. Codice 5. num. 15. *Chronica Glaſtoniæ Gulielmi Malmesburienſis*, collecta per Laurentium Noell, ſua manu deſcripta, in quibus occurrit charta S. Patricii Epiſcopi. Denique ſub effigie Tiberii Litera A. Codice 12. num. 1. *Explanatio Lamentationum Jeremiæ prophetæ per Wilielmum Melduuenſem Monachum*, hoc eſt, Malmesburienſem. Rationem prioris appellationis videas in fine Commentarii ipſius. Hæc de MSS. Codicibus in Anglia extantibus Guillelmi Monachi Malmesburienſis.

Abbreviatio Guillelmi Malmesburienſis ex Geſtis Haymonis De Imperatoribus, habetur inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 3362. in MSS. Codicibus Joannis Seldenii Codice 32. num. 7. Catalogi Badlejani pag. 162 col. 1. Et inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis num. 244. in MSS. Codicibus Collegii Boliolenſis Codice 108. num. 3. notato E. 9.

Abbreviatio ejuſdem Librorum Amalarii De divinis officiis, Roberto quodam amico ſuadente facta, eidemque nuncapata, extat MS. in bibliotheca Lambechana, cujus Præfationem una cum duobus Epilogis à Joanne Battely acceptam, edidit Petrus Allix ad calcem ſuæ præfationis ad Joannem Pariſienſem pag. 82. Cæterum Wilhelmus Malmesburienſis, in fine hanc de libris iſtis cenſuram & ſententiam tulit. Si de Compendio vis ſcire, ſignificationes Miſ-" ſæ, legas verſus Hildeberti prius Cenomanen-" ſis Epiſcopi, poſtea Turonenſis Archiepiſcopi." Si ſignificationes ſacrarum veſtium & cætero-" rum id genus, Sermones Ivonis Carnotenſis E-" piſcopi: hi enim viri talia videntur intellexiſſe" perſpicacius, & texuiſſe pulchrius. Cæterum" de varietatibus Officiorum, alium fruſtra con-" ſiderabis, quam Amalarium. Fuerit fortaſ-" ſis aliquis qui ſcripſerit diſertius, nemo certe" peritius." De illo Poſſevinus, Bellarminus & Labbeus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 414. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1130. pag. 661, Thomas Galeus in Præfatione ad Lectorem, quam præmiſit *Scriptoribus XV. Hiſtoriæ Britannicæ, Saxonicæ*

&

& Auglodanica ex vetuſtis MSS. Codicibus, Oxonii e Theatro Sheldoniano in ſol. anno 1691. editis.

1120 HVGO METELLVS, Canonicus regularis Ordinis divi Auguſtini in Abbatia S. Leonis Tullenſis, ſub ſeculi XII. initium floruit circa annum 1120. & ulterius, qui *Epiſtolas plures ad viros ſui temporis ſcientia vel dignitate illuſtres* ſcripſit, quas aſſervat MSS. Bibliotheca Collegii Pariſienſis Claromontani Soc. Jeſu. Ex his Epiſtolis intelligitur, quis fuerit, quove tempore vixerit Hugo Metellus. Is autem apud Tullum Levcorum natus, Tiecelino præceptore uſus eſt, atque etiam Anſelmi Laudunenſis auditor fuit. Condiſcipulum habuit Humbertum quendam, cui Epiſtolam XL. ita inſcribit. *Humberto quondam Philoſopho, nunc Theologo.* In qua inferius: *Simul adulti ſumus, ſimul manum ferula ſuppoſuimus, ſimul progreſſu temporis in Grammatica deſudavimus, ſimul in caſtris Ariſtotelis militavimus. In Tullio ſimul declamavi tecum, in Arithmetica numeravi tecum, in Muſica muſavi tecum, ſub Geminis natus ſum tecum.* Jam cum provectæ eſſet ætatis, ad Sancti Auguſtini Canonicos Regulares ſe contulit in Abbatiam S. Leonis Tullenſis, ſub Siebaudo Abbate, cujus nomine ſcripſit Epiſtolam 18. ad Guillelmum Abbatem. Iſtius converſionis ſuæ meminit in Epiſtola II. *Gemma Sancti Benedicti alumno* inſcripta, in hæc verba: *Mutavi mentem, mutavi veſtem, & pro pellicula peregrini muris redolente, involutus ſum ovina pelle: pro pelle mardarina, veſtitus ſum pelle caprina: pro cibis delicatis, exquiſitis terra & aquis, placent vilia oluſcula, ruſtica legumina, faba Pytagora cognata. Pro nectareo potu, placet potus arena, potus aqua.* Et in Epiſtola prima, quæ eſt ad ſanctum Bernardum Claræ Vallis Abbatem ait *ſe abraſis crinibus ſcripto libello repudii, priori converſationi nuntium remiſiſſe: poſt hac omnia,* inquit, *Regula beati Auguſtini me dedicavi & in clauſtro candidorum Nazaretorum me clauſi.* Hinc quo tempore Hugo iſte Metellus vixerit, ex aliis quoque ejus Epiſtolis patet, quæ extant in MS. Codice Bibliothecæ Claromontanæ Pariſiis, numero *Quinquaginta quinque*, quem Codicem ibidem vidimus. Illarum aliquæ ad Innocentium Papam II. Alberonem Trevirorum, Stephanum Metenſium, Guilencum Lingonum, Henricum Leucorum, Embriconem Herbipolenſem, Epiſcopos. Itemque ad Petrum Abaëlardum atque Heloiſſam quam Helwidem vocat, Paraeleti Abbatiſſam ſcripſit. Multa ſunt in his Epiſtolis, quæ Hugonem ſuiſſe eruditum, ſed contentioſum & criticum docent. In Epiſtola 4. ad Innocentium contra Petrum Abaelardum, *mortuo Anſelmo*, ait, *Laudunenſi & Guillelmo Catalaunenſi, ignis verbi Dei defecit in terra:* quamvis Sanctum Bernardum laudet, eumque opponat Petro Abaëlardo. Obſervatu digna eſt inſcriptio XXI. Epiſtolæ, *Embriconi venerabili Herbipolenſi Praſuli & Duci, Hugo Metellus utriusque officii dignitatem digne Deo adminiſtrare:* ob mentionem ab eo jam tempore *Ducalis* in eo Epiſcopo Dignitatis. In iſtis Epiſtolis, XXVI. *Gerardo probati Spiritus Monacho* inſcripta eſt. In hac Epiſtola XXVI. quærit Gerardus, *Si quotidie debeat ſumi corpus Chriſti:* tum *Si ſit verum corpus Chriſti quod ſacratur in Altari, an figura corporis in cælo regnantis?* Ad priorem reſpondet Metellus, authoritate Sanctorum Ambroſii & Auguſtini. Ad poſteriorem hucmodo loquitur. *Diverſorum enim diverſa ſententia, ne dicam adverſa, te dubitare cogunt, & in diverſa ſe diſtrahunt. Dicit namque Auguſtinus verba iſta Evangelica figurata eſſe*, niſi manducaveritis carnem &c. *nec aliquid aliud ſignificare, niſi Chriſtum poſſum eſſe.* Itemque; *at quid puras dentem & ventrem? Crede, & manducaſti. Moves itaque quaſtionem, cur beatus Auguſtinus verba iſta Evangelica figurata eſſe dicat, cum Eccleſia fidelis Sion, panem ſacratum veram Chriſti carnem eſſe credat? Sed vir Spiritu Dei plenus, ad intentionem Chriſti oculum convertit, & ſub appellatione corporis & ſanguinis figurata locutione, fidem paſſionis ſua incredulis obnubrari voluit, & amicis revelari fidem, ſcilicet operantem per dilectionem: ſocietatem ſcilicet capitis & membrorum, & unionem: Spiritalem ſcilicet comeſtionem, non ſacramentalem: rem ſacramenti, non ſacramentum? virtutem ſacramenti & efficaciam, non ſacramentum. Quod ipſa Veritas ſubſequenter dat intelligi patenter, unde ſubjungit: qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, ipſe praparat mihi manſionem: quod excludit aperte ſacramentalem comeſtionem, quam quidam ſumunt ad ſui confuſionem.* Et infra. *Certum eſt, quia eventus rei certificat, fidem Romana Eccleſia ſecundum promiſſum Dei nunquam defeciſſe, nec aliqua hareſi temeratam eſſe. Romana autem Eccleſia in pradicta fide corporis Chriſti ſuit & fideliter perſtitit, & per pracones ſuos eam longe lateque diſſeminat.*

Epiſtola 33. eſt de eodem argumento, inſcripta *Gerlando ſcientia Trivii & Quadruvii honorato & onerato, Hugo Metellus, verba Scriptura ſacra triturare, & diligenter cribrare.* Quam refert Joannes Mabillon tomo 3. *Analectam* pag. 459. ex citato MS. Codice deſumptam. Hunc eſſe eundem cum Gerardo, cui Metellus inſcripſit Epiſtolam 26. cenſet idem Mabillonius pag. 465. loco prædicto. Hic autem Gerlandus ad quem ſcripſit Epiſtolam 33. Metellus, claruit ſcientia, librumque *De Computo Eccleſiaſtico* non contemnendum ſcripſit, quem ſæpe vidi MS. in Bibliothecis cum libro Helperici, de eodem argumento. Hugo Metellus Epiſtolam 34. *Hugoni Carnotenſi Magiſtro Venerabili* nuncupat, quo nomine Magiſtri litterarum deſignari ſolent. Itaque per ea tempora Hugones quinque alicujus nominis erant in litteris, quorum primas tenet Hugo Victorinus, deinde Hugo de Folleto, Hugo Farſitus, Hugo Carnotenſis ille Magiſter, atque Hugo Metellus, præter Hugonem a Sancta Maria cognominatum, Floriacenſem Mona-

chum, & alios forſan nobis ignotos. In Epiſtola 41. ad Cardinales data, Hugo Metellus Præmonſtratenſes exagitat a Norberto inſtitutos ob veſtram inſolentiam, & objecta illorum novitate, ſuorum originem Canonicorum Regularium, pro captu exponit. Quid noſtro tempore ſcriberet Hugo Metellus, ſi viveret? ac Præmonſtratenſes noſtros in Galliis non quales in ſimplicitate vidit ſuo XII. ſeculo, ſed in mirabilibus, elegantiſſimis ac formarum etiam ſecularium veſtibus pompatice, absque pudore & verecundia meretricum inſtar, objecta omni veſtium regularium ſimplicitate, ambulantes conſpiceret? Si quos ſaccus ac pœnitentia attritus vultus ornare deberet, ſub regimine Michaelis Colberti Præmonſtratenſium corruptiſſimi Abbatis ac venenatiſſimi Colubri, videret inſtar mulierum ornatos, venuſtulos, tibialibus indutos ſericis, pannis pretioſiſſimis ac ſubtiliſſimis, crinibus cincinnalis ac meretricio pulvere conſperſis, per compita vicosque Pariſienſis urbis incedentes, qui Venerem longe magis quandam, quam Canonicum Regularem præ ſe ferant: quales nos ſæpiſſime dudumque vidimus & erubuimus? Hæc occaſione Epiſtolæ Hugonis Metelli 41. adverſus novos Præmonſtratenſes, contra novos noſtros hiſtriones, ab antiquis noſtris ob luxum, Luxuriamque apertam & ignorantiam, aliasque turpitudinis & ignominiæ notas, prorſus diſſimiles. Vixiſſe videtur uſque ad annum 1130. & ultra Hugo Metellus, de quo agunt Joannes Mabillon tomo 3. *Analectorum* pag. 463. quem excerpſimus. Labbeus in *Chronologia brevi Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XII.

2120 BERNARDVS ECCLESIÆ COMPOSTELLANÆ BRESBYTER & ſacrorum cuſtos, ut vocant, anno 1129. conſcripſiſſe legitur *Collectaneum* ſeu *Cartularium*, in quo tranſcripta ſunt *Diplomata ſummorum Pontificum, tum priſcorum etiam Hiſpaniæ Regum*, ſanctæ eidem Compoſtellanæ Eccleſiæ conceſſa, ex quo Collectaneo extat tomo IV. *Hiſpania illuſtrata* pag. 353. qui Francoſurti 1608. in folio prodiit, *Diploma Regis Veremundi II.* cum ſubſcriptionibus, Cui Ambroſius Morales præmiſit, ſequens Diploma in Sancta Eccleſia Compoſtellana ſervari, quod ille cum aliis centum ferme hac occaſione habuit. Compoſtellanos Epiſcopos librum MS. habere, qui illis ſimul cum dignitate traditur. Hunc librum congeſiſſe Bernardum ejusdem Eccleſiæ (ut vocant) theſaurarium anno Domini MCXXIX. quod in Præfatione ipſemet Bernardus oſtendit. Cum autem ſancta eadem Eccleſia aliquando opera Ambroſii Moralis indigeret, eum librum ipſi tradi juſſit, unde ipſe hoc Veremundi II. Diploma cum aliis multis tranſcripſit, quæ Hiſpanicis rebus & veræ temporum ſupputationi magnam lucem afferre poſſunt. Quin etiam (inquit Morales) cum ſanctum divi Jacobi ſepulchrum poſtea, tum ſancta legatione Philippi Regis Catholici fungentes, tum etiam religioſo Peregrinorum more inviſiſſemus: hoc ipſum Diploma in ſecretioribus hujusmodi Monumentorum Collectaneis, quos *Tumbos* patrio nomine hic vocant, denuo vidimus. Hæc Ambroſius Morales, de hoc Bernardo, cujus mentionem facit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 7. pag. 778. editionis ultimæ.

ECKARDVS, qui EKKEHARDVS & EGGEHARDVS etiam ſcribitur, " 1120
primus Abbas Monaſterii Sancti Laurentii " quod Vragia dicitur, Diœceſeos Herbipolenſis " in Hercinia Sylva, Ordinis Divi Benedicti, na" tione Teuthonicus, vir in divinis ſcripturis e" ruditus, annis 1120. 1130. atque ſequentibus " clarus, metro & proſa excellens, ſcripſit non " contemnendæ lectionis Opuſcula, de quibus " ego tantum vidi opus inſigne ad imitationem " Boethii, gemino ſtylo compactum, ad inſtru" ctionem & conſolationem Monachorum valde " utile, quod prænotavit *Laternam Monachorum* " *libris V. ſermones quosdam elegantes, variasque* " *Epiſtolas ad diverſos* compoſuit." Hæc Joannes " Trithemius nec mihi dubium quin opus illud quod ætate Trithemii exſtabat, adhuc lateat alicubi in Bibliothecis Monaſteriorum Benedictinorum Herciniam ſylvam incolentium. Extant quoque *Chronicon ſeu Annales Hildeineshemenſes* ab anno Incarnationis Dominicæ 714. ad annum usque 1137. quos ex MS. Codice membranaceo Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi edidit Franciſcus Ducheſnius ſeu Quercetanus inter *Scriptores rerum Francicarum* tomo 3. pag. 504. ad 540. atque poſt ipſum Godefridus Guilielmus Leibnitius in Collectione *Scriptorum Hiſtoriæ Brunswicenſi inſervientium* tomo 1. num. 45. pag. 710. ad 742. Itemque num. 52. *Catalogus Epiſcoporum Hildenesbemenſium, ſumptus ex Chronico Eggehardi Vragienſis Abbatis ad Ecbertum Abbatem Fuldenſem* pag. 772. & 773. quam ex MS. Codice, ſuis inſeruit *Annalibus Fuldenſibus*, anno 1612. Antverpiæ in 4. impreſſis, Chriſtophotus Browerus, Soc. Jeſu Theologus. Obſervat autem Ducheſnius, non *unum eſſe auctorem hujus Chronici Hildeshemenſis, ſed duos ſaltem aut plures*, qui ſibi inſcribendo illo ſucceſſerint. Nam qui incepit, Monachus fuiſſe videtur Cœnobii S. Nazarini ad Rhenum quod & Laurishamenſe dicitur, ut patet ex iis, quæ ad annum 764. & deinceps referuntur. Continuatum fuit in Fuldenſi monaſterio, ut ex anno 800. conſtans eſt. Maxima vero pars in Eccleſia ſeu Monaſterio Civitatis Hildensheimenſis addita poſtea fuit, quæ & fere tota de rebus eſt Germanicis. Initia Chronici hujus eadem Francis Orientalibus & Occidentalibus communia ſunt, poſteriora in rebus Germanicis occupantur, quantum ex ipſis locis conjectare licet. Itaque cum annis 985. & 990.

Osda-

Osdagus & Gerdagus Epiſcopi ſimpliciter ordinati ſcribuntur, illi Hildeshemenſes intelligendi ſunt. Et ad annum 1038. Godehardus vocatur *noſter Epiſcopus*, qui ad Hildeshemenſes certo pertinere cognoſcitur. Finiunt Antiqua Chronica, Manachi Fuldenſis, ut mihi videtur, ad annum 869. quo *Thiotonis Abbatis Fuldenſis depoſitio* &. 871. quo *illius mors* refertur. Vltima autem pars *Chronici* anno DCCCLXXII. à dedicatione Eccleſiæ Hildesheimenſis incipire videtur, quæ uſque ad annum MCXXXVII. progreditur. *Chronica* hæc ultima quæ ab anno 872. ſequuntur, eſſe ipſiſſima illa Eggehardi Vragienſis Abbatis comperit Leibnitzius, conſerendo eum *Excerptis ex Eggehardi Chronicis ad Ecbertum Fuldenſem Abbatem*, quæ reperit Chriſtophorus Browerus atque edidit in *Antiquitatibus Fuldenſibus*, & adjecit Leibnitzius in Collectione *Scriptorum Brunswicenſi Hiſtoria inſervientium*. Num. 52. pagg. 772. & 773. Nam verba excerptorum omnia, perpaucis mutatis, illic occurtunt. Hujus Scriptoris mentionem faciunt, Anonymus in *Catalogo Epiſcoporum Hildeneshemenſium ſumpto ex chronicis Eggehardi Vragienſis Abbatis ad Ecbertum Fuldenſem Abbatem*, quem Chriſtophorus Browerus *Annalibus Fuldenſibus* inſeruit, anno 1612. Antverpiæ in 4. à ſe editis. Conradus Geſnerus in *Bibliotheca Vniverſali* verbo *Eckardus* ſol. 218. editionis 1545. Tiguri in ſol. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49. Godofr. Guilielmus Leibnitzius in *Introductione ad Collectionem* ſcriptorum Hiſtoriæ Brunswicenſi inſervientium, Num. ſeu Paragr. 45. & 52. editam Hanoveræ anno 1707. in folio, à quo iſta pleraque accepimus.

1120 GVALBERTVS MARCHIANENSIS MONACHVS, ex Ordine divi Benedicti, hac eadem ætate clarus, ſcripſit ad Saſwalonem Cathedralis Eccleſiæ Attrebatenſis Canonicum & Roberti Epiſcopi qui ſedit ab anno 1115. ad annum 1131. Secretarium, *Libros duos Miraculorum Sanctæ Rictrudis patronæ Marchianenſis*, quos referunt Continuatores Bollandi ad diem 12. Maji tomo 3. pag. 118. & ſequentibus. Opus iſtud compoſitum poſt mortem Rodulfi Remenſis Archiepiſcopi anno 1124. defuncti, qui in hoc Opuſculo num. 45. *Archiepiſcopus bonæ memoriæ* velut jam mortuus dicitur. Scriptum quoque poſt cædem Caroli Boni Flandriæ Comitis an. 1127. patratam, cum in Epiſtola meminerit author verſuum de cæde illa a ſe conſcriptorum, atque a Saſwalone, eo quod nimium ſeeularem litteraturam ſpirarent, reprehenſorum. Ex quibus colligi poſſe cenſeo, proximo poſt dictam cædem anno hos libros eſſe conſcriptos, atque anno circiter 1128. viſum eſſe atque dilectum a Gualberto Saſwalonem Canonicum. Vide ſucceſſores Bollandi in *Actis Sanctorum* ad diem Maji 12. ubi in præludiis ad *Vitam & Miracula S. Rictrudis*, de *Gualberto* agunt.

STEPHANVS AVGVSTODVNENSIS EPISCOPVS, 1120
ad hanc ſedem anno 1118. elatus, adſuit Concilio Tornutienſi anno 1107. itemque anno 1129. unctioni Philippi filii Ludovici Craſſi, in Regem Franciæ. Hoc tempore quo Epiſcopus Auguſtoduni fuit, *Librum ſeu Tractatum de ſacramento Altaris, & iis quæ ad illud varioſque Eccleſiæ miniſtros pertinent*, compoſuit: quem Joannes de Montalon Canonicus & Cantor Auguſtodunenſis Eccleſiæ, primus anno 1517. in lucem edidit. Vnde in Bibliothecam ſanctorum Patrum editionis primæ Pariſienſis anno 1575. & in alias tranſiit. Epiſcopatui Stephanus anno 1130. renuntians, Cluniaci ſub regimine Petri Venerabilis Monachus factus, illic anno incerto mortuus eſt. Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis meminit *Stephani Auguſtodunenſis olim Epiſcopi*, in Epiſtola ad Humbertum Archidiaconum Eduenſem ſuum nepotem, quæ libri quinti ſexta eſt: ubi teſtatur illum reddidiſſe ſpiritum Creatori inter manus ſuas. Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. in Epiſcopis Eduenſibus.

SYMEON DVNELMENSIS MONACHVS 1120
AC PRÆCENTOR, ex Ordine divi Benedicti, natione Anglus, eum primariis ſeculi ſui Monachis merito conſerendus, ante ſeculi duodecimi medium floruit. Quæ de illo habent Pitſeus, Balæus, Voſſius, hic deſcribere viſum non eſt, cum illi Biographi omnibus paſſim obvii ſint: cum Seldeno tamen, Vitam ejusdem a Joanne Lelando conſcriptam, nondum typis editam prætermittere noluimus: quæ reperitur ad hunc modum in ejus MS. Codice *De Vitis ſcriptorum Anglicorum* in Bibliotheca publica Oxonienſi. “Simeon Dunelmen-“
ſis Præcentor, eum primariis ſeculi ſui Mona-“
chis jure conferendus, optime intelligens res“
Tranſabrinorum geſtas, tum Scriptorum ne-“
gligentia, ſocordiaque, prævalentibus tot Da-“
nicis bellis, tum iniquitate temporis ita ob-“
ſcuras & in ſilentio preſſas deliteſcere, ut brevi“
ad oblivionem interitumque, niſi eas diligen-“
tis aliqua docti inveſtigatoris cura repararet,“
colligeret, in ordinem referret, pervenirent.“
Quare rationem ſollicitus apud ſe inibat, qua“
mala inſtanti occurreret. Multa tandem co-“
gitanti, hoc ſuccurrit imprimis & neceſſarium“
& utile, ut reliquias Bibliothecarum à Danis“
ſpoliatarum anxie diſquireret. Nam Mona-“
chi Lindisfarnenſes, Coquedani, Tinomuthen-“
ſes, Girovenſes, Veromutenſes, Hagulſtaden-“
ſes, Sinuſpharenſes, Vetandunenſes, Leſtin-“
gani, Ripodunenſes, Deiro Sylvani, denique“
Eboracenſes, Danorum tyrannidem miſere“
fugientes, aliam veteris Hiſtoriæ ſupellecti-“
lem, & cognitionis rerum ſui temporis ſecum“
detulerant, & in dies conſervaverant, quas“
feli-

„ſelicius aliquando futuras ſperabant. Hæc
„omnia perquiſivit, invenit, excuſſit curioſa Si-
„meonis diligentia, atque adeo ut ante ardo-
„rem ſtudii nulla ex parte remiſerit, quam Hi-
„ſtoriam Gentis Nortabrinæ à tempore Bedæ
„Girovienſis, ad Stephani tyranni regnum ac-
„curate perduxiſſet. Non hic decrevi Simeo-
„nis encomiaſtes eſſe, ejus immortale opus eſt,
„atque adeo erit, me reticente. Tantum inte-
„rim Lectorem admonitum volo, fuiſſe quen-
„dam Rogerium Hovedenum, hominem non
„indoctum, qui eadem qua ille ſerie Hiſtoriam
„deduxit a Beda ad Joannis Regis imperium:
„quem ob hiſtoriam avitam, ut merito pro-
„bandum putem, ita improbandum, quod picta
„Simeonis prata, nulla ejus nominis mentione
„prorſus habita, expilaverit.„ Hæc ibi Lelan-
dus. Idem etiam alibi, nempe MS. *Commen-
tario in Cygneam cantionem*, verbo *Dunelmenſis*,
plagii ſimiliter Hovedenum hujusmodi accu-
ſat. „De Symeone Dunelmenſi verba faci-
„ens, inquit: Hujus ego aliquando Hiſtoriam
„de Rebus geſtis Anglorum legi, quam & in-
„choavit commode à morte Bedæ, perſtringens
„illuſtria facta & Anglorum & Danorum. Spa-
„tio quadrigentorum & viginti novem anno-
„rum ac quatuor menſium, cui & alii viginti
„anni appendebant authore Joanne Hagulſta-
„denſi. Hic mihi non placet Rogerius Hove-
„denus, vir alioquin laudandus, qui ſcrinio Si-
„meonis, ſuppreſſo ejus nomine, ſtrenue com-
„pilavit: & aliena pro ſuis, gloriæ avidulus,
„ſuppoſuit. Inore etiam & ſcriptis aliorum ſub-
„inde occurrit, Hovedenum adeo Simeonem
„hunc, tacito ejus nomine, deſcripſiſſe compi-
„laſſeque: ut priorem Annalium Hovedeni par-
„tem, uti etiam cætera usque in annum quo
„in parte ſecunda finitur Simeon, cum Simeo-
„nis Annalibus velut plane eadem eſſe velint.
„Atque ita fieri ſolet ab hominibus, qui luben-
„tius de rebus ejusmodi temere ac oſcitanter
„pronuntiant, nec rem ipſam penitius intro-
„ſpicere, ac verum ſic aſſequi cordatius capi-
„unt.„ Extant inter MSS. Codices bibliothe-
cæ Bodlejanæ num. 1579. in Codicibus MSS.
Guilielmi Laudi Litera L. Codice 53. Chroni-
ca De exordio & progreſſu Eccleſiæ Dunelmen-
ſis, ſeu De geſtis Epiſcoporum Dunelmenſium
& Lindeferenſium per Symeonem Monachum
Dunelmenſem. Ibidem num. 2182. In MSS.
Codicibus Thomæ Bodleji D. 3. Codice 5. num.
2. Symeonis Dunelmenſis Hiſtoria Anglorum
poſt obitum Bedæ. Inter MSS. Codices Vni-
verſitatis Oxonienſis num. 1775. in MSS. Co-
dicibus Collegii S. Joannis Baptiſtæ Litera D.
Codice 37. Symeonis Dunelmenſis Hiſtoria,
cui accedunt Additamenta quædam Rogeri
Hoveden. Inter MSS. Codices Vniverſitatis
Cantabrigienſis, 1341. in MSS. Codicibus Col-
legii Sancti Benedicti Codice 64. num. 5. Epi-
ſtola Symeonis Monachi Dunelmi ad Deca-
num Eboracenſem De Epiſcopis ejusdem loci.
Num. 6. Hiſtoria ejusdem ab obitu Venerabilis
Bedæ, usque ad Regem Henricum I. In-
ter MSS. Codices Cathedralium Angliæ Eccle-
ſiarum num. 25. in MSS. Codicibus Eccleſiæ
Metropolitanæ Eboracenſis Cod. 25. num. 4.
Symeonis Dunelmenſis Monachi Epiſtola De
ſucceſſione Pontificum Eboracenſis Eccleſiæ
usque ad Thorſtinum 1136. transmiſſa Hugo-
ni Decano ejusdem Eccleſiæ. Ibidem num.
10007. in MSS. Codicibus Symonis D. Ewes
Baronetti, Codice 147. Hiſtoria Symeonis Du-
nelmenſis. In MSS. Codicibus Cottonianæ bi-
bliothecæ, ſub effigie Caligulæ, litera A. Codi-
ce 8. num. 2. Chronicon Simonis Monachi Du-
nelmenſis, De primis Angliæ Regibus, ſive a
primo Saxonum adventu: hoc eſt, ab an. 449.
ad annum 1119. cum nominibus Archiepiſco-
porum Cantuarienſium & Eboracenſium, & E-
piſcoporum Dunelmenſium. Ibidem ſub effi-
gie Titi litera A. Codice 19. num. 1. Symeonis
Dunelmenſis De ſucceſſione Pontificum Ebo-
racenſium liber, Hugoni Eccleſiæ S. Petri Deca-
no inſcriptus. Quæ de Simeone Dunelmenſi
aliisque collecta ſunt in *Prælíminaribus* ad Colle-
ctionem Decem Hiſtoricorum Angliæ, an. 1652.
Londini in fol. impreſſa curis ac ſtudiis Joannis
Seldeni, ex Lelando, Baleo, Pitſeo & Voſſio,
hic exſcribere operæ pretium non fuit, cum ad
Seldeni Prolegomena recurrere non arduum
ſit. Sunt autem in hac Collectione, Opera
Simeonis Dunelmenſis, nimirum *Hiſtoria Du-
nelmenſis Eccleſiæ*, pag. 1. integra ferme ex Tur-
goto, de quo ſupra ad annum 1110. egimus.
Hanc enim Hiſtoriam nomine ſuo inſcriptam
Simeon Dunelmenſis ex Turgoto ejusdem loci
Priore, atque antiquiore ſcriptore, ab initio us-
que ad finem libri IV, legitimo authore nec
quidem nominato, accepit: quod honori Si-
meonis Dunelmenſis haudquaquam cedit. I-
tem *De Archiepiſcopis Eboraci* pag. 751. *De obſi-
dione Dunelmi* pag. 79. *Hiſtoria De geſtis Regum
Anglorum ab anno 716. ad annum 1129.* pag. 85.
Addidit Hiſtoriæ Simeonis Dunelmenſis *annos
XXV.* nempe ab anno 1129. usque ad annum
1154. Joannes Prior Hagulſtadenſis, ſeu de Hei-
ſam, ibidem pag. 258. Richardus item Hagul-
ſtadenſis Prior, qui ſub Henrico ſecundo Rege
floruit, & ſub an. 1190. Richardo primo re-
gnante mortuus eſt, adjecit Libros duos *De ſta-
tu & Epiſcopis Eccleſiæ Hagulſtadenſis.* Porro quod
in Simeonis Vita Lelandus habet, quoad Hiſto-
riam ejus *De geſtis Regum Anglorum* ad Stephani
Regis tempora perductam, recte ab ipſo corri-
gitur in ſuo illo *Commentario ad Cantionem Cy-
gneam*, ubi ut vides, a Bedæ fine, quo ille inci-
pit, numerantur anni 400. & menſes quatuor.
De anno autem mortis Bedæ, unde ſuam con-
texuiſſe Simeonem hunc Hiſtoriam nonnulli
perperam ajunt Scriptores non talis conveni-
unt, apud Baronium tomo IX. *Annalium* anno
731. num. 23. quem pauculis ab Hiſtoriæ ſuæ
fine annis, vel non diu poſt, illum obiiſſe cer-
tum

tum eſt. At Hiſtoria Bedæ terminatur anno Chriſti DCCXXXI. Vnde nemo utcunque non vidit, 400. annos & 4. menſes exitum Hiſtoriæ Bedæ ſequentes, annos ſatis complere MCXXX. Adeoque finis ejus Hiſtoriæ in poſteriora Henrici primi Regis tempora incidit, ſeu quinquennio circiter ante Stephani Regis initia. Lapſus igitur erat hic plane Lelandus in Simeonis Vita, utcunque poſtmodum in Commentario illo ſic a ſeipſo emendatus. Aliquot paginas ex Beda & de eo præfixit *Hiſtoriæ ſuæ De Geſtis Regum Anglorum* Simeon Dunelmenſis, videlicet a col. 86. usque ad 98. Incipit *Hiſtoria ipſa* col. 98. *His peractis gaudiis ex ſanctiſſimi Doctoris* &c. unde ſcriptum eſt Balæo atque Pitſeo, *Peractis ex ſanctiſſimi Doctoris* &c. pro initio ejus. Faciunt illi quidem neſcio cur, duos hic Simeonis Libros. Qui vero apud illos dicitur ut alter omnino ejusdem liber, *Abbreviationes Malmesburienſis*, hiſce Annalibus col. 135. quaſi per digreſſionem ab authore inſeritur, ubi earum initium: *Non indecens opinor ſi quiddam* &c. Sed mirus interea Joannis Balæi, in ejusdem Vita, lapſus. Cum enim primo ibi vere indicaſſet, eum res ſuas Hiſtoricas usque ad an. 1130. protendiſſe, quod & alibi pariter commemorat, *Centuria* nempe 3. ſcriptore 31. paucis tamen interjectis lineis, idque etiam in utraque editione, inquit: *claruiſſe anno ab apparente in carne Dei filio 1164. quo primam finivit Hiſtoriam, ſub Henrico Rege Anglorum ſecundo.* Et quartum ad annum, quo hic ab eo claruiſſe dicitur, ſequuntur hic Balæum Geſnerus, Simlerus, Poſſevinus, Pitſeus, Arnoldus Wion in *Ligno Vitæ* Lib. 2. cap. 77. Certe illum tandiu ſuperſtitem fuiſſe, nondum didici: nec ſatis capio illud Balæi *Finiviſſe tunc Hiſtoriam*, aliud ſignificare, quam eam illuc usque pertextam eſſe: quomodo anni XXXIV. ſupra verum Hiſtoriæ ejus terminum male excreſcunt. Atque hactenus de *Symeonis Dunelmenſis* ſcriptis, nam de *Hiſtoria Turgoti Dunelmenſis Eccleſiæ*, quam ſibi inverecunde Simeon attribuit, jam ſupra in *Turgoto* diximus. Id porro certum eſt, uſum eſſe Simeonis Annalibus Hovedenum, uti & aliis tum Latine, tum Anglosaxonice conſcriptis: ipſumque etiam inchoare ubi deſinit Beda, quemadmodum & Simeonem. Sed interim manifeſtius utrosque conſulenti ac conferenti nihil erit, quam innumera paſſim, ab Hovedeno inſerta ſuis Annalibus, quibus caret Simeon: atque apud hunc perplurima itidem haberi, quæ Hovedenus prætermiſit. Ideoque plane non tam plagii reus is Hovedenus habendus eſt, qua Simeonem ſpectat; quam Scriptor diligens, qui ex compluribus qui antecellerant authoribus, quorum unus erat hic Simeon, opus unicum copioſius ſeligeret, conſtrueretque. Quod ſane ab optimis omnium ſeculorum Hiſtoricis fieri, ſtudioſis notiſſimum eſt. Quid quod ipſe etiam Lelandus, licet in *Simeonis Vita* (ut jam oſtenſum eſt) tantilli cum feciſſet, atque ſub nomine *Cujusdam Rogerii Hovedeni*, plagii arguiſſet: in eodem tamen Opere *De Vitis ſcriptorum Anglicorum* MS. in Bibliotheca Publica Oxonienſi, ubi Vitam ipſius Hovedeni poſtmodum inter alias exhibet, nihil omnino ejusmodi memorat? Imo eum Hiſtoriæ ſuæ nomine, laudibus effert eximiis, inquiens: *Mortuo Henrico* (Rege ſecundo cujus in aula ut domeſticus dudum felicius egerat) *omne ſtudium ſuum ad Hiſtoriam ſcribendam contulit, in quo negotio ſi diligentiam, ſi antiquitatis cognitionem, ſi ſanctam fidem ſpectes: non modo quotquot ſeculis rudibus quidem illis præceſſerant ſcriptores, verum etiam ſeipſum ſuperavit. Quod ſi adjunxiſſet fidei, quæ prima pars Hiſtoriæ eſt, pluſculum elegantiæ Romanæ, facile palmarium obtinuiſſet.* Agunt De *Simeone Dunelmenſi* Geſnerus & Poſſevinus, locis ſæpius citatis. Inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 5103. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 2. num 45. pag. 302. & ibidem num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* vol. 4. num. 114. pag. 148. Joannes Balæus *De Scriptoribus Angliæ* Centuria 2. Scriptore 98. Joannes Pitſeus ibidem, *ætate* 12. Scriptore 226. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag 417. editionis ſecundæ. Joannes Seldenus in *Præludiis* ad Decem Scriptores Hiſtoriæ Angliæ, unde iſta nos ordine tantum mutato accepimus.

RAINERVS SANCTI LAVRENTII LEO- 1120
DIENSIS MONACHVS, ex Ordine divi Benedicti, circa an. 1120 & ſequentes clarus, ſcripſit *Librum de viris illuſtribus Cœnobii ſui & Epiſcopatus Leodienſis*, quem ignoro an impreſſus ſit. Illud autem Opus citat Gabriel Gerberon, in libro Gallico quem ſcripſit, ut Rupertum Abbatem Tuitienſem ab errore Stercoraniſtarum fœdo eximerat. An etiam alicubi MS. extat, neſcire me fateor. Idem ſcripſit breviter *Geſta Sancti Lamberti Epiſcopi Leodienſis & Martyris*, impreſſa anno 1612. tomo 1. *Rerum Leodienſium pag. 411.* qui tribus in 4. tomis editæ in lucem opera & ſtudio Joannis Chapeavilli, typis Chriſtiani Ouverx junioris. Ibi de *Raynero S. Laurentii Monacho* in Prolegomenis, quæ adiri poſſunt. Scripſiſſe quoque perhibetur, *Vitam S. Laurentii Epiſcopi & Martyris*, *& Vitam S. Woldobonis Epiſcopi Leodicenſis*, quæ MS. Leodii aſſervatur, ut habet Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 42 pag. mi-361. Valerius Andreas in ſua *Bibliotheca Belgica* pag. 789. editionis 1643. Lovanii in 4.

BENEDICTVS MONACHVS CLAVDIO- 1120
CESTRENSIS SEV GLOCESTRENSIS, cujus ætas penitus incomperta eſt, haud ita diu tamen poſt annum 1120. quo Dubricii translationem factam eſſe refert, claruiſſe videtur, codex enim ætatis parum inferioris ſpeciem gerit. Scripſit *Vitam S. Dubricii Archiepiſcopi*, quam habet Codex Cottonianus *Veſpaſianus A.* 14. no-

14. nomen ejus diſerte præferens. Hanc autem pluribus in hac Dubricii Vita miraculis rejectis, edidit Henricus Warthon Tomo 2. *Anglia ſacra* pag. 654. qui & hujus mentionem facit in Præfatione ad dictum Tomum num. 22. pag. XXVI.

1120 RAINALDUS LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPUS, cognominatus de Semur, Dalmatii Domini de Semur & Arembergæ Vergeiæ filius ex illuſtri Burgundionum genere, frater S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis & Ganfridi de Sinemuro, Monachus primum Ordinis divi Benedicti, deinde exigentibus meritis tum ſanguinis clari tum obſervantiæ regularis Abbas Vezeliacenſis, quo nomine anno 1104. Concilo Trecenſi interfuit, atque inde tandem ad ſedem Archiepiſcopalem Lugdunenſem aſſumptus eſt. Scripſit breviter *Vitam Sancti Hugonis fratris ſui, Abbatis Cluniacenſis*, qui an. 1109. tertio Calendas Maji ætatis 85. mortuus eſt, quam habes in Bibliotheca Cluniacenſi, editam ab Andrea Ducheſnio. Mortuus autem eſt Rainaldus Lugdunenſis Archiepiſcopus anno 1129. die 7. Auguſti, cujus mentionem faciunt Henricus Gaudavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 3. pag. 162. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ, Auberti Miræi Antverpienſis. Conſulere etiam poteris Continuatores Bollandi, ad diem 29. Aprilis tomo 3. pag 648. & ſequentibus, ubi *Vita* prædicta proſa & metro legitur. Quibus addi poſſunt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 373. Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 1. pag. 314. in Archiepiſcopis Lugdunenſibus.

1120 FULCHERIUS CARNOTENSIS PRESBYTER, Balduini fratris Godefridi Bullonii Capellanus, cum Roberto Normanniæ Duce & cum Stephano Bleſenſi & Carnotenſi Comite, ſanctam cum Gallis aliis expeditionem in Orientem ſuſcepit & ingreſſus eſt. Cum autem non longe ab Antiochia Syriæ abeſſet, Balduinum Godefridi Bullonii fratrem in Expeditione indiviſim ſecutus, cujus tum Capellanus factus eſt, ut ipſe narret. Laudatur ab Orderico Vitali Lib. 9. & à Guillelmo Malmesburienſi Libro 4. *De geſtis Regum Anglorum* & aliis. Igitur quinquennium illud Expeditionis ſacræ intra quod Scriptores ante recenſiti (Excepto Alberto Aquenſi) nempe Robertus Remenſis, Baldricus Burgulienſis & Raimundus Agileus ſe continuerant, egreſſus: *Hiſtoriam Belli ſacri* ſeu *Geſta Francorum Hieruſalem peregrinantium ab anno 1095. ad annum uſque 1124.* compoſuit, quam primus mutilam edidit inter *Geſta Dei per Francos* tomo 1. pag. 381. Jacobus Bongarſius, qui teſtatur integriorem hujus Hiſtoriæ Codicem ſe olim nactum eſſe, in quo ipſum Opus in tres libros diſtinctum erat, quorum ſecudus à Balduino 1. Rege, tertius autem à Balduino ſecundo ordiebatur. Scripſit igitur Fulcherius *libros tres*, qui Brugis in Collegio Soc. Jeſu inter reliquias Bibliothecæ Pamelianæ pleni & integri extant, quod monere congruum fuit, eo quod exemplaria quibus Jacobus Bongarſius uſus fuit, nec integra nec ſatis emendata fuerint, ut ipſe fatetur. Hæc Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 358. pag. 247. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ. Cui addo eandem Hiſtoriam integram & correctam extare tomo 4. pag. 816. Collectanei *Hiſtoricorum Franciæ Coætaneorum*, ab Andrea Ducheſnio collectorum, poſt Hiſtoriam Petri Tudebodi de eadem materia, de quo ſupra ad annum 1100. diximus. Plura de *Fulcherio* Bongarſius & Ducheſnius in Præludiis Collectaneorum citatorum. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. cap. 6. pag. mihi 775.

HUGO DE FOLIETO CORBEIENSIS MONACHUS, 1130 natione Gallus, ex ordine divi Benedicti, factus Prior Sancti Laurentii in Agro Ambianenſi, tum S. R. E. Cardinalis, ut habet Carolus Dufreſnius Dominus du Cange in Indice authorum, ex quibus compoſuit ſuum *Gloſſarium ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis* pag. ſeu col. 115. ex MS. Codice 1830. Bibliothecæ Galliarum Regiæ, claruit circa annum 1130. eadem ætate qua Hugo S. Victoris, celebris ob doctrinam, qui optima multa ſcripſit, quæ perperam Hugoni Victorino attribuuntur, atque inter ejus Opera magno legitimi authoris damno, recenſentur. Hujusmodi ſunt ex pluribus MSS. Codicibus a me viſis & diſcuſſis in diverſis Bibliothecis maxime autem Ciſtercienſis Ordinis, *Libri 4. aurei de clauſtro animæ. Libellus de medicina animæ. Liber unus de Avibus ad Rainerum*, quem ſæpe cum ipſis picturis avium Codices manuſcripti repræſentant, nam alii duo *De feris* poſteriores, ab alio poſtmodum adjecti ſunt. Sunt autem iſti tres Libri, unus de *Avibus* & alii duo de *Feris*, longe ſtylo ſimpliciores aliis operibus indubiis Hugonis Victorini, ut legenti conſtabit. Quos iſte Hugo de Folieto ut plurium excerpſit ex Opuſculo LII. Sancti Petri Damiani, tomo 3. Operum ipſius, ubi *De feris & avibus* moraliter tractat: cum hoc diſcrimine, quod quæ uno libro *De feris & avibus* ſimul congeſſit Petrus Damiani, illa in tres libros Hugo iſte de Folieto partitus ſit, unum attribuens *avibus*, alios *feris*. At non legimus Hugonem Sancti Victoris, officium Excerptoris & conſarcinatoris unquam in ſe ſuſcepiſſe, unde & merito hos illi libros auferimus, ut Hugoni Folietano adſcribamus, horum tractatum Myſticorum avidiſſimo. Ejusdem ſunt *Libri duo de Nuptiis Carnalibus & Spiritualibus* Hugonis de Folieto, ex variis MSS. Codicibus quos vidi, qui unum tantum librum exhibent inſcriptum, *Ad ſocium volentem nubere, De nuptiis fugiendis.* Eidem autem attribuitur Opus *Speculum peccatoris* inſcriptum, Cantabrigiæ in Bibliotheca publica,

blica, Cod. 218. quod tomo IX. Operum divi Auguſtini, inter ſpuria impreſſum extat. Editores porro Operum Hugonis Victorini, ut plura huic ſcriptori adſcriberent ex induſtria, omiſerunt in editione ſua Rothomagenſi anni 1648. & 1650. Cenſuram iſtorum operum, quam prudenter adhibuerant, qui eadem in folio Pariſiis olim an. 1526. ediderant, multiſque hujus editionis primæ præmiſerant Opuſculis: ad quam tamen, qui reſcire dubia vel in dubia Hugonis Victorini cupiunt Opera, recurrere debent. Hos autem libros morales *Hugoni foletano* potiſſimum competere, tam ex ſtylo quam ex fide Manuſcriptorum Codicum, maxime mihi compertum eſt. Jam redeamus ad *Libros IV. de clauſtro animæ*, qui frequenter occurrunt in MSS. Bibliothecis, ſed in Codicibus notæ melioris ut plurimum anonymi, interdum cum ſolo nomine *Hugonis*, aliquando cum nomine *Hugonis de Folieto*, vel ſub nomine *Hugonis Prioris S. Laurentii*: Sed rarò atque in MSS. Codicibus vel ſcripturâ vel inſcriptione recentibus, ſub nomine *Hugonis Victorini* vel *Hugonis Pariſienſis*. Quod autem hujus Operis Scriptor non ſit *Hugo Victorinus* Canonicus Regularis Ordinis divini Auguſtini, ſed *Hugo de Folieto* Monachus Corbeienſis Ordinis divi Benedicti, certum mihi manet argumentis ſequentibus. 1. Hic author Lib. 1. cap. 12. ubi de infirmis agit, qui delicatius cæteris ali ac foveri ſolent, cum ſeſe illic offerret præclara occaſio allegandi Regulam divi Auguſtini huic conſuetudini ſuccinentem: affert e contra Regulam divi Benedicti, ſub finem capitis. Ergo hoc Opus Monachi Benedictini, qui Regulæ ſuæ authoritatem affert, ad confirmandam erga infirmos clauſtralem indulgentiam, ac remiſſiorem vivendi modum. Silet autem Auguſtinianæ Regulæ teſtimonium, quod ea Benedictinis conſuetudinibus favere non poſſet. 2. in Prologo Libri ſecundi allegat *Tunicam divi Benedicti* non *Auguſtini*, quod Monacho Benedictino conveniens, Canonico Regulari Auguſtiniano abſurdum eſſet. 3. Dum libro 2. cap. 7. de numero ferculorum loquitur, Regulam divi Benedicti allegat. Quis autem ferre poſſit, ut Canonicus Regularis Auguſtinianus probet per *Regulam divi Benedicti*, quot & quibus ferculis veſci debeat? Monachus itaque Benedictinus eſt author hujus Opuſculi, ergo Hugo Folietanus, non Victorinus. 4. Idem author Lib. 2. cap. 16. & 17. de abuſibus Monachorum loquitur, unde ſe Monachum fuiſſe oſtendit. 5. ibidem cap. 18. allegat quidem ſemel atque iterum *Regulam divi Auguſtini*, verum anteà profert *Regulam divi Benedicti* quam Auguſtinianæ etiam præmittit. 6. Ibidem Lib. 3. cap. 7. ait, *poſt Capitulum ad laborem manuum fratres egredi ſolent: ſic poſt quietem contemplationis egreditur animus ad providendum laborem corporea neceſſitatis.* Hæc autem laboris manuum poſt Capitulum conſuetudo, ad praxin Benedictinam ſpectat. 7. Denique cap. 8. quod de *refectorio* eſt, affectat potiſſimum adducere humilitatem & obedientiam Sancti Mauri, allegat Vitam ejus ſcriptam: quæ niſi fallor omnia, Benedictinum hujus Operis Scriptorem eloquuntur. Jam quoad *Libros IV. de beſtiis* ſeu *de feris* inſcriptos, qui leguntur inter Opera *Hugonis Victorini* ad Raynerum converſum tomo 2. pag. 394. & ſeqq. pauca notanda ſunt. *Primùm*, nihil eſt communius his libris inter MSS. Codices antiquarum Bibliothecarum, quam quod non eodem modo legantur. Nam in antiquioribus ac melioris notæ Codicibus, invenitur tantum liber primus qui *De avibus ſolis* eſt. In multis autem etiam antiquis & notæ bonæ Codicibus, inveniuntur *duo libri primi*, qui ſunt *De avibus & beſtiis*. In paucis atque recentibus illis Codicibus Seculum XIII. non excedentibus, inveniuntur libri quatuor. Horum primus ſpectat ad *Hugonem de Folieto*, alter ſpectare creditur ad *Alanum Univerſalem*, qui *De natura animalium* ſcripſiſſe dicitur: quamvis uterque liber eundem Hugonem de Folieto oleat, Opusque Alani periiſſe credatur. *Secundum* Notandum, quoad inſcriptionem iſtorum librorum, eſſe plerumque *De beſtiis*, aliquando *De proprietatibus ferarum vel animalium*: ac dum ſolus primus liber invenitur, vel eſſe inſcriptum *De avibus*, de quibus ſolis hic liber loquitur: vel *De columba deargentata*, eo quod prima capita Libri *De columba & proprietatibus ejus* agant, unde Librarii occaſionem acceperunt hunc totum librum inſcribendi, *De columba*, vel *De columba deargentata*. *Tertium* quoad nomen authoris, Codices antiquiſſimos vel eſſe anonymos, vel cum ſolo nomine *Hugonis*, non adjecto Folietano vel Victorino; ac paucos eosque vel ſcriptione vel titulo recentiores, habere nomen *Hugonis Victorini vel Folietani*. Notandum *quartò* horum quatuor Librorum non eſſe unum authorem, ſed duos vel tres. Author libri primi, qui *de avibus* inſcribitur, eſt *Hugo de Folieto*, cujus ingenium & calamus fuerunt, ut ex Scripturis Moralia quædam *De avibus* ita excerperet atque exponeret, ſicut conſtat ex libris *de clauſtro animæ, de medicina animæ &c.* Author ſecundi eſt Alanus dictus *Univerſalis*, qui librum unum *De natura quorundam animalium*, teſte Henrico Gandavenſi ſcripſit. Author verò tertii & quarti eſt Guillelmus Perault Lugdunenſis (ut volunt) Archiepiſcopus, qui juxta Nomenclatores ſcripſit *Libros duos de proprietatibus rerum*, quomodo adhuc in veteribus impreſſis exprimuntur. Cum autem hic author ſic ſcribere inſtituiſſet, *De proprietatibus rerum*, atque multa anterius dicta ab Hugone de Folieto in libro ſuo *De avibus*, & ab Alano in libro ſuo *De natura animalium* legeret: transmiſit ferè totum *Hugonis* librum ut & *Alani* atque intruſit in duos ſuos libros. Quis autem niſi ſtupidus credat *Hugonem* ſcripſiſſe continuo quatuor Libros, atque in tertium & quartum immiſiſſe, quæ dixerat in primo & ſecundo? Hoc rectè advertit Collector Operum

Hugonis Victorini,qui omiſit in tertio & quarto, quæ jam in primo & ſecundo tractata fuerant. Ex his quatuor libris *primus* MS. in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis Littera II. 23. fol. 127. hoc titulo : *Incipit libellus Hugonis Prioris ad Raynerum Converſum, cognominem corde benignum.* Incipit *de tribus columbis &c.* nec ultrà primum librum *de avibus* extenditur, nec cujus *Hugonis* ſit, exprimit. Idem habetur Littera LL. 14. folio 247. incipiens à *Graculo*, ſed anonymus. Item Littera E 6. fol. 96. Liber primus & ſecundus anonymi, qui finiunt per *Mirmycoleonem.* Liber autem tertius & quartus in eadem Bibliotheca,Littera DD. 8. à fol. 96. ad 118. ſed anonymus,cui nomen Hugonis recenter anno 1513. appoſitum, quando Claudius de Grandivico hujus Bibliothecæ Catalogum ſcribebat, Iidem libri tertius & quartus MSS. ibidem Littera SS. 3. fol. 112. ad finem, ſed abſque nomine pariter : unde ex 5. manuſcriptis Codicibus in Bibliotheca Victorina exiſtentibus, nullus qui nomen *Hugonis Victorini* habeat,unus ſolus cum nomine *Hugonis Prioris*, quod convenire poteſt tam Victorino quam Folietano, aliis omnibus anonymis. Ad eundem *Hugonem de Folieto* ſpectant *Libelli IV. de vanitate mundi*, tomo 2. pag. 265. Operum Hugonis Victorini. Nam ſub finem libri quarti pag. 283. laudat cum affectatione quadam præ cæteris *Sanctos Gregorium & Benedictum*, quod Monachum Benedictinum olet, neutiquam verò Canonicum Regularem. Ita ille, nam Gregorius alter ſpiritu plenus,& ipſe domum vario decore adornavit, *miniſtrans pulchritudines multas & jucunditates veritatis:* quod de aliis omnibus Eccleſiæ Doctoribus ſimul collectis vix tam apertè dicit. Tum *Benedictum* Sanctis Martino & Nicolao aſſocians, beatiorem velut ex ſequenti numeroſà ſobole inſinuat : *Martinus & Nicolaus & Benedictus miraculis effulſerunt in ſanctitate mirabili, & in his omnibus plenitudo in finem properans, alios quoque qui vocati ſunt aſſocians, quotidie conſummatur.* Qui igitur laudat Benedictum *ob miracula,ob ſanctitatem mirabilem,quæ quotidie conſummatur, aſſocians quoque alios qui vocati ſunt :* haud dubiè Benedictinus eſt, non Canonicus Regularis, qui hæc omnia *Auguſtino* Canonicorum omnium Regularium parenti cum emphaſi adſcripſiſſet, non *Benedicto* Monachorum patri. Item *Libri quinque de arca Myſticè vel Moraliter*, ejusdem *Hugonis Folietani* ſunt,qui etiam illos citat in libro 2. *De vanitate mundi* longè poſt medium, pag. 272. col. 2. Prætereà idem ſtylus eademque tractandi ratio,*Librorum 4. de Clauſtro animæ moraliter ſeu myſticè*,& *librorum quinque de arca moraliter & myſticè*, ut nullus non videt : unde Liber primus *de arca myſtica deſcriptione* inſcribitur, pag. 286. ſeu ſecundum myſticum ſenſum, alii quatuor *de arca morali* pag. 298. Idem quoque ſtylus Librorum Moralium *de beſtiis*, qui in MSS. Codicibus inſcribuntur aliquando *De avibus*,aliquando *De columba*, ratione initii, quo de Columba per 3. aut 4. capita agitur. Quantum ad MSS. Codices Librorum quinque *De arca Moraliter & Myſticè*, habentur in MSS. omnibus Bibliothecis Galliarum celebribus, & apud Ciſtercienſes potiſſimum : ſed in exemplaribus plurimis & vetuſtioribus,anonymi ſunt : in aliis cum nomine *Hugonis* ſimpliciter, abſtrahendo à *Folietano* vel *Victorino.* In nonnullis ſub nomine *Hugonis Victorini*,ſed quorum titulus vel Codex non ita antiquus eſt. Advertendum autem hos Libros eſſe perturbatos quoad ordinem in editione *Operum Hugonis Victorini.* Nam liber, qui pag. 286. primus *De arca* ponitur, debet adjici quinto loco poſt librum quartum *De arca moralem*,pag. 332. quomodo habentur hi libri in Mſſ. Codicibus. Hoc patet ex hujus primi libri cap. 12. pag. 296. ubi citat & allegat ſuos *quatuor priores Libros De arca*, nimirum ea quæ anteà dixerat Lib. 2. cap. 4. pag. 308. col. 2. Itemque in MSS. Codicibus inter libros quartum & quintum depicta invenitur arcæ figura, quod etiam indicatur ad initium libri pag. 286. Hæc nos ex attenta Lectione Operum Hugonis Victorini,cujus plurima ſpuria noſcuntur,quæ caſtigatione & cenſurâ maximè indigent. Agunt De *Hugone Folietano* Vincentius Bellovacenſi in *Speculo Hiſtoriali.* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*,& alii.

GVILLELMVS COGNOMENTO CAL- 1130
CVLVS, MONACHVS GEMMETICENSIS, in Nortmannia, ex Ordine divi Benedicti, floruiſſe videtur temporibus Guillelmi I, cognomento Conqueſtoris Anglorum Regis, Guillelmi II. ejus filii & Henrici I. ac ſcripſiſſe *Hiſtoriam inſignem Rerum Normannicarum Libris VII.* quam impreſſam habes in fol. Pariſiis anno 1619. in Collectaneo *Hiſtoricorum Normanniæ*, cujus Andreæ Ducheſnii procurato. Plura de illo dictus Andreas in Prolegomenis ad citatum Collectaneum,cui cognomentum *Calculus* fuit, ut conſtat ex Orderico Vitali in *Prologo* Libri tertii Hiſtoriæ quam compoſuit. Diviſa eſt hæc Hiſtoria in Libros VII. quorum ſex Guillelmo primo ſeu Conqueſtori nuncupavit. Initium Narrationis ex Dudonis Hiſtoria collegit, ut ipſe fatetur : *eamque eleganter abbreviavit*, ac *de aliis Ducibus qui Richardo I ſucceſſerunt, breviter & diſertè res propalavit*, inquit Ordericus loco citato. *Quæ partim relatu plurimorum ad corroborandam fidem æquo idoneorum annis & rerum experimentis, partim certiſſimo indice proprio viſu didicerat, privatim ſua donans :* inquit ipſe Guillelmus Gemmeticenſis in *Prologo.* Sed de Geſtis HENRICI I. Anglorum Regis & GVILLELMI II, utrum ab illo quoque poſt obitum GVILLELMI I. adjecta ſint, an ab alio potius conſcripta Monacho qui libri ſeptimi anthor ſit, dubium movet Epiſtola quam Operi ſuo Guillelmus præfixit ad Guillelmum I. & multo magis Ordericus præfatus. Hic enim ipſum poſt Senlacejum certamen narrationem ſuam termi-

minaſſe ſcribit omnino his verbis: *Guillelmus quoque cognomento Calculus, Gemmeticenſis Monachus, Dudonis materiam ſubtiliter replicavit, facete abbreviavit, & ſucceſſorum actus usque ad ſubjectionem Angliæ adjecit. Poſt certamen Senlacejum narrationem ſuam conſummavit, Guillelmoque Regi ſubtiliſſimo ſuæ gentis obtulit.* Vtut ſit illius ſcripta primum à clariſſimo viro & doctiſſimo D. Guillelmo Cambdeno Anglo edita, & inter Anglicarum, Normannicarum, Hibernicarumque rerum Hiſtoricos in Germania, Francofurti anno 1603. in fol. impreſſa ſunt. Eadem Andreas Ducheſnius cum duobus antiquis MSS. Codicibus contulit, qui ipſi ex locuplete Bibliotheca ampliſſimi Jacobi Auguſti Thuani humanè ſuppeditati ſunt, in quibus multa typographorum errore depravata correxit, omiſſa reſtituit, conſuſa variis in locis diſtinxit, ſicut Lector ipſe legendo facilè deprehendet. Vult autem Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49. pag. mihi 405. Guillelmum Gemmeticenſem vitam produxiſſe usque ad Srephani Anglorum Regis tempora. Itaque poſtquam ſcripſiſſet ſex libros de quibus nos diximus, adjeciſſe ſeptimum multo poſt; in quo paucis de *Guillelmo II.* agit qui anno 1100. mortuus eſt, fuſiusque res geſtas *Henrici I.* qui fato ſuo anno 1135. functus fuit, perſequitur, cujus & obitum narrat. Miror authorem tam vulgarem ac celebrem à Guillelmo Cavo in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* omiſſum, ab Anglis primò productum, atque ad Anglorum Hiſtoriam illuſtrandam plurimum conducentem: cujus amplam mentionem faciunt Cambdenus & Ducheſnius, uterque in *Prologo* editionis ſuæ. Gerardus Joannes Voſſius, loco citato. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, in Scriptoribus Seculi XII. & omnes qui de *Rebus Normannicis* ſcripſerunt.

1130 MILO CRISPINVS Monachus ordinis divi Benedicti, & Cantor in Abbatia Beccenſi, ad annum 1130. & 1140. claruiſſe videtur. Scripſit inter alios Milo Criſpinus *Vitam & res geſtas Lanfranci Cantuarienſis in Anglia Archiepiſcopi*, atque *Vitas Abbatum Beccenſium* proximè S. Anſelmum ſubſequentium, usque ad Theobaldum & Letaldum, quas in compendium redactas Lucas D'Acherius edendas curavit ad calcem Operum Lanfranci Pariſiis anno 1648. in ſolio. Id probat ex indiculo MS. Codicis, cujus hæc verba eſſe aſſerit: „*Vitam S. Herluini edidit Gilbertus Criſpinus, Monachus Beccenſis & Abbas* „*Weſtmonaſterii. Vitam S. Anſelmi edidit Edmerus* „*Monachus Cantuarienſis. Vitas aliorum, ſcilicet* „*Lanfranci, Willelmi, Boſonis, Theobaldi & Letaldi,* „*conſcripſit Milo Criſpinus*,. *Cantor Becci*.. Hinc conſtat Milonem diu vixiſſe, nam in Vita Lanfranci num. 54. de energumeno agens ait, *ſe beato Anſelmo Archipræſule narrante hæc audiviſſe.* Mortuus eſt autem S. Anſelmus anno 1109. die 21. Aprilis, quo ejus Vitam edidit Papebrochius. Letardus verò quadraginta annis ſerius è vita deceſſit, Abbas ſextus Beccenſis, anno ſcilicet 1149. ut in Chronico Beccenſi legitur, unà cum Operibus beati Lanfranci ediro. Quæ tamen de *Theobaldo & Letardo* habentur, nonniſi parva auctoris compendia ſunt atque velut Scriptoris ſenis *Appendices*, qui diu antè *Vitam beati Lanfranci* ſcripſiſſe poruit, ac deinde Willelmi & Boſonis, tertii quartique Abbatis. Poſt dicta compendia, de nobili Criſpinorum genere agitur, ex quo prognati tam Milo, quam Gilbertus, Scriptor *Vitæ S. Herluini* Abbatis & Fundatoris Monaſterii Beccenſis: unde Milo fortè in Prologo ſe varia in hanc narrationem tranſtuliſſe fatetur, quæ D'Acherius edendo *Vitam S. Herluini* omiſit, quod in *Vita B. Lanfranci* exrarent. Hanc Vitam Lanfranci ex hac Acheriana editione recudit Godefridus Henſchenius, quæ anno 1688. tomo 6. Sanctorum Maji menſis ad diem XXVIII. pag. 833. edita eſt, cui *Commentarium* promiſit pag. 832. ubi num. 2. de Scriptis Milonis Criſpini ab Acherio impreſſioni datis diſſerit, unde hæc atque ex Acherio accepimus. Joannes Mabillon in *Actis Sanctorum Ordinis divi Benedicti*, Seculo Sexto parte 2. pag. 340. editionis Pariſienſis apud Car. Robuſtel 2. tomis in folio.

GAVFREDVS GROSSVS natione (ut opinor) Gallus, monachus Ordinis Sancti Benedicti in Abbatia Tironienſi, Carnotenſis diœceſeos, anno 1130. vixit, mandavirque literis *Vitam Sancti Bernardi de Abbatisvilla* cognominati, quod eò loci in Pontivenſi Comitatu ortus ſit, cujus diſcipulus in Abbatia Tironienſi per annos aliquot fuerar. Ætatem Gaufredi Groſſi hinc certò colligimus, ex ætate Bernardi Abbatis prædicti, qui anno 1100. Abbas primum Sancti Cypriani prope Pictavos defuncto Reginaldo eligitur, tum anno 1107. fundamenta poſuit Tyronenſis Cœnobii in Carnotenſi Diœceſi, cujus fundaror & primus Abbas factus eſt, relicta S. Cypriani Pictavienſis Abbatia, cui in hoc munere ſucceſſit Petrus quidam, atque huic alter Petrus natione Vaſco, ut habet *Chronicon Sancti Maxentii* vulgò *Malleacenſe* dictum, Tomo 2. *Biblioth. Manuſcriptorum Codicum Labbeana* pag. 216. Anno igitur 1107. Bernardus Abbas quem Sancti Cypriani Pictavienſis diximus, cœpit ſuum Cœnobium ædificare in loco, qui *Tyro* vocatur, in honorem Sanctæ Mariæ, ubi plus quam centum Monachorum cætum ſimul collegit atque aluit, usque ad annum 1126. quo 7. Calendas Maji, ſeu die Aprilis 25. morte occubuir. Hujus *Sancti Vita* legitur à Gaufredo Groſſo Monacho ejus diſcipulo, ſcripta ad Gaufredum Carnotenſem Epiſcopum Apoſtolicæ ſedis Legatum, digniſſimum Sancti Ivonis ac docti Carnotenſi Epiſcopi ſucceſſorem, quamprimum ex MS. Codice Latine edendam curavit anno 1649. in 4. Pariſiis Joannes Baptiſta Souchetus, cauſarum forenſium in 1130

Gallia patronus, de quo in *Ivone Carnotenſi Epiſcopo* ad annum 1100. ſupra diximus. Hanc iterum ab illo inſeruit *Probatis Sanctorum Vitis*, in folio Antverpiæ anno 1674. editis Joannes Bollandus Tomo tertio menſis Aprilis ad diem 25. pag. 212. Mentionem faciunt hujus Scriptoris Carolus du Freſne Dominus du Cange, in *Indice Scriptorum* quam præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columnâ CX. Joannes Bollandus, in *Præludiis* ad hanc Vitam, loco citato.

1130 HERVEUS BURGIDOLENSIS MONACHUS, ex Ordine divi Benedicti, in Diœceſi Bituricenſi, patriâ Cenomanenſis, pietate & doctrinâ inſignis, anno circiter 1130. floruit, de cujus laudibus & meritis extat Epiſtola Encyclica Monachorum Abbatiæ Burgidolenſis edita tomo 2. *Spicilegii Dacheriani* pag. 514. quam integram ad MSS. operum omnium fidem & Hervei Monachi commendationem hic ſubjicio.

Epistola Encyclica

Monachorum Burgidolenſis Abbatiæ, vitam libroſque Hervei continens.

„Cum Propheta dicit, *Dominus virtutem operum ſuorum annuntiabit populo ſuo*; ſi ipſe non pro ſuâ, ſed pro auditorum ſalute proprias enarrat laudes, quomodo nos quorum tota ſalus in laudibus ejus eſt, tacere audebimus magnalia ipſius, quæ noſtris temporibus oſtendere nobis dignatus eſt? Noverit itaque quiſquis hæc auditurus eſt vel lecturus, nos nequaquam vanis vel falſis laudibus velle mortuos extollere: ſed ad laudem & gloriam Chriſti, ſalutemque audientium, pro amore veritatis, de veritatis ipſius amatore veraci ſtylo pauca deſcribere.

„Fuit igitur vir tam vitâ quam doctrinâ venerabilis HERVEUS nomine, Dolenſis Cœnobii Monachus, degens ibi circiter quinquaginta annis in prædicandâ morum prabitate, patriæ autem Cenomanenſis indigena. Multa apud nos ſuæ fidei & ſapientiæ, nec non & innocentiæ monimenta relinquens. Jam namque juvenis & à puero, ſcholarum dogmatibus multipliciter imbutus, cum prædictum Monaſterium ingreſſus fuiſſet, totum ſe ſtudio ſanctarum Scripturarum dedit, atque Catholicos tractatores, Auguſtinum videlicet, Hieronymum, Ambroſium, Gregorium, ac reliquos frequentari cœpit, jugiterque diebus ac noctibus eorum lectioni incumbere, meditationi inſervire non deſtitit, nec quolibet impedimento ab inquiſitione veritatis avelli potuit. Cumque ſingularis ingenii atque inæſtimabilis memoriæ eſſet, cœpit in vaſculo cordis ſui multa profutura recondere, & columbæ more meliora grana eligere, ſibique memoriter retinere, ſcriptoque commendare.

Fecit ergo primum *Expoſitionem mirabilem ſuper librum beati Dionyſii de Hierarchiis Angelorum*, deinde *expoſuit tum Librum Iſaiæ Prophetæ & Lamentationes Jeremiæ*, *extremamque partem Ezechielis*, ibi incipiens ubi Sanctus Gregorius Papa dimiſerat, & ad finem uſque perducens. Simul etiam *Deuteronomium Moyſi & Eccleſiaſtem Salomonis, necnon quoque librum Judicum & Libellum Ruth, librumque Thobiæ*, omnia quæ in illis minus intelligentibus ſolam litteram ſonare videntur, inconvincibili ratione oſtendens, Chriſti & Eccleſiæ conteſtari & prædicare Myſteria. Præterea *& Apoſtoli Pauli Epiſtolas cum tanta ſapientia affluentia expoſuit*, ut qui eas legerunt, aſſerant nunquam ſe illis comparabiles cognoviſſe, & vix aut nunquam tanta expoſitas diligentiâ poſſe alicubi reperire. Ad ultimum cum fama doctrinæ ejus circumquaque ſpargeretur, & jam nullus ei, ſicut atteſtantur qui eum veraciter cognoverunt, Canonicarum Scripturarum ſcientia primus haberetur: *Librum duodecim Prophetarum & librum Geneſis ex integro*, tam mirabili ſenſu expoſuit, ut expoſitionem ſuper illos necdum potuerimus invenire, quæ ſuæ æquiparari poſſit. Inter hæc quippe fecit plurimas *Expoſitiones de Lectionibus Sanctorum Evangeliorum*, *Canticorum etiam* quæ in Eccleſia leguntur: *Libellum quoque de connexione quarundam lectionum*, oſtendens qualiter in quibuſdam Eccleſiis legi, quam in ſacra Hiſtoria continentur: de quibus unum quod ſubditur, exemplum ſufficiat. Legitur in Quadrageſima Lectio quædam de Libro Eſther, & ita in quibuſdam Lectionariis incipit Lectio Libri Eſther: *Oravit Eſther ad Dominum dicens, Domine Deus Rex omnipotens in ditione ſua cuncta ſunt poſita.* Quam orationem ipſe illic ex authore ſacræ Hiſtoriæ probat non feciſſe Eſther, ſed feciſſe Mardochæum, & ideo non eſſe legendum, *Oravit Eſther*, ſed legendum eſſe, *Oravit Mardochæus*: & multa ſimilia ibidem aſſerit. Librum etiam non minimum fecit *De miraculis Sanctæ Mariæ Dei genitricis*, quæ eadem inviolata Virgo temporibus ejus geſſit in Dolenſi templo: quæ ipſe mox poſtquam geſta erant, ſicut audiebat ab ipſis in quibus fiebant, & à Monacho cuſtode Monaſterii, ſine aliqua dilatione ſcribebat.

Demum quamvis propinquum finis ſui terminum paulatim vigore deficiente ſenſiſſet, tamen ſine conſueto ſcribendi opere eſſe non poterat. Et rogatus à nonnullis, ut qui omnes Scripturas ſupra cunctos memoriter retinebat, *De cœna ſancti Cypriani Cæcilii Carthaginenſis Epiſcopi*, ferè de omnibus libris Canonicis aggregata, quæ apud intimaret eatenus apud nos incognitum erat, edoceret ipſe quid de ea ſentiret: adquievit rogantibus, dicens dum ſcriberet, ſe fortaſſis cum iſta præſentem vitam

„tam finire. Et quia prior liber Expoſitionum ſuarum, de dictis Sanctorum Patrum, Dionyſii videlicet Areopagitæ extiterat, de eorundem Sanctotum Patrum dictis, iſte poſterior eſſet. Sicque contigit. Namque cum eandem *Cœnam* usque ad illum locum expoſuiſſet, quo dicitur, *Confundebatur Elizabeth, Stupebat Maria, videbat de facto Sam*, quo loco videlicet apud nos terminabatur: arbitraretur autem de eâ non nimiam abeſſe partem, tam ipſe quam Dominus Abbas Girbertus qui hoc ei tanquam Monacho ſuo & filio mandaverat, eamque quæ deerat partem, ab Abbate Sancti Savini qui ſe eam habere dicebat, & mittendam eis promiſerat, expectabant: multa ſiquidem in ea vel dempturus fortaſſe vel additurus, illam ſicut erat in abolitione reliquit.

„Et cum tempus Quadrageſimæ in maximâ mentis & majore corporis quam nuper fuerat virtute, in multa abſtinentiâ, multisque quotidianis virgarum verberibus, devotis atque aſſiduis orationibus, & in quotidianâ ſacroſancti Sacramenti corporis & ſanguinis Domini reverenda celebratione, cum alacritate & gaudio Spiritus Sancti conſummaſſet: & in die ſancto Cœnæ Domini nos dulciſſimo verbi Dei pane in Capitulo refeciſſet: in die ſancto Paſchæ Miſſæ hebdomadarius fuit, & ſermonem in Capitulo fecit. Secundâ feriâ Miſſam in conventu cantavit, & poſtmodum debilitate correptus, quartâ feriâ inunctus eſt. Sed tunc communicare non potuit, quod ipſe poſteà aliquantulum convaleſcens, divina providentia accidiſſe aſſeruit: dicens non Dominum ad ſe, ſed ſe ad Dominum venire debere. Et ſic ſequenti, quam præcedenti die non audierat, ipſiusque diei Miſſam audivit: & confeſſus prius, ſacroſancta Myſteria corporis & ſanguinis Domini, in tutelam exituræ in proximo animæ, devotiſſimè accepit. Sicque per totam hebdomadam, cum Miſſam quotidie audiſſet, quam nullo modo amittere volebat: & Dominum Abbatem qui tunc fortè deerat, antequam recederet multum videre vellet: poſtquam venit, ab eo viſitatus & abſolutus, inter manus ipſius cui ſe accuſabat, cœpit acri quidem ſed breviſſimo dolore fatigari, usque ad mortem: Dominica in Octavis Paſchæ tranſiens ex hac vita, & ſcandens ut credimus ad Syderea regna.

„Ne verò longius protrahatur Epiſtola, de omni tempore vitæ ejus breviter dixerimus: in diebus noſtris majoris abſtinentiæ, pudicitiæ mundioris, ſanioris conſilii, humilitatis altioris, taciturnitatis magis aſſiduæ, locutionis plus circumſpectæ prorſusque à vanitate alienæ, púrioris vel amplius Catholicæ doctrinæ, inque univerſa morum honeſtate, præclariorem nullum nos cognoviſſe. Hæc ſcribimus vobis, quoniam frater erat, ut de tanto fratre gaudeatis, & quod ei promiſeratis, devotè perſulvatis in regno Dei, ad quod eum evolaſſe confidimus, ei conſociari precantes. Valete.“

Scripſit multos Commentarios in Scripturam ſacram, ſpectantque ad eum *Commentarii in omnes Epiſtolas Sancti Pauli Apoſtoli*, hactenus impreſſi paſſim cum Operibus divi Anſelmi Cantuarienſis, qui ſunt hujus *Hervei Burgidolenſis* tam ex fide MSS. Codicum atque allata Epiſtola Encyclica, quam ex impreſſione Operum ejusdem Anſelmi, Pariſienſi anni 1544. quæ Herveo adjudicat. Vidi duos MSS. Codices optimæ notæ in manibus D. Placidi Porcheron Bibliothecarii S. Germani Pariſienſis, dictum Commentarium in Epiſtolas Paulinas *Herveo præfato Benedictino* attribuentes. Bellarminus in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, attribuit hos Commentarios *Herveo Britoni* Ordinis fratrum Prædicatorum, ad annum 1320. Verum aperte fallitur, uti & in multis. Vidi enim illos in MSS. Codicibus extantibus, longè antequam hic Herveus. Natalis vulvam ſuæ matris egrederetur, forasque erumperet vel ſcriberet. Ejusdem *Commentarii in Iſaiam Prophetam ampliſſimi ad Joannem Abbatem Dolenſem*, quos MSS. habet Bibliotheca Longiponris Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, duobus voluminibus in fol. littera H. 5. Item Bibliotheca Cluniacenſis, Littera EE. Bibliotheca Pariſienſis Collegii Claromontani Soc. Jeſu. Denique Bibliotheca ſancti Michaelis in periculo maris, littera G. 1. Itemque vidi ejusdem authoris *Poſtillas breves in Deuteronomium* MSS. apud ſanctum Germanum Pariſienſem cum *Commentario in Eſaiam* de quo ſuprà: quarum mentionem facit allata ſurſum Epiſtola Encyclica Monachorum Burgidolenſium. At longè plura ſunt Monumenta doctrinæ *Hervei* non Mendicantis Dominicani, ſed Monachi Benedictini, in Bibliothecis Ciſtercienſis Ordinis. In Bibliotheca enim celeberrima Claræ Vallis, extant *Commentarii Hervei Monachi in Iſaiam*, de quo ſuprà. Item *Commentarii Hervei Monachi ſuper Leviticum.* Item ejusdem *ſuper Denteronomium.* Item *Hervei Monachi ſuper ultimam viſionem Ezechielis Prophetæ.* Item Ejusdem *De Cantico Abacuc & de Cantico Annæ Propheteſſæ.* In Bibliotheca Pantigniaci, *Expoſitio Hervei Monachi in libros Judicum, Ruth, lamentationum Jeremiæ, Eccleſiaſtem, & Canticum Moyſi*, Cantemus Domino &c. In Bibliotheca Vallis Lucenſis ejusdem Ordinis, eadem Opera *Hervei Monachi*, quæ jam enumerata ſunt ex Bibliotheca Pontigniaci. Itemque ibi *Expoſitio Magiſtri Hervei in duodecim Prophetas Minores*, pulpito 3. Littera F. Itaque vel nihil omnino, vel pauca ſane amiſſa ſunt, ex illis omnibus Hervei Dolenſis Monachi Operibus, quæ in illa Epiſtola Encyclica recenſentur: quemadmodum ex citatis Bibliothecarum Galliæ noſtræ Manuſcriptis Codicibus evidens eſt, quorum occaſione dictam ſupra Encyclicam hic integram adduximus.

Agunt De *Herveo Dolenſi Monacho* Philippus Lab-

Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* tomo 1. pag. 43a. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XII. ad annum 1130. pag. 659. Carolus Dufrenius du Cange in Indice Scriptorum præmiſſo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, pag. ſeu col. 113.

1130 ALGERVS CLVNIACENSIS MONACHVS, claruit anno 1130. cujus elogium authure Nicolao Canonico Leodienſi ejus æquali, refert Joannes Mabillon tomo 1. *Analectorum* pag. 303. Fuerat hic primum Sancti Bartholomæi Leodienſis Canonicus & Scholaſticus, deinde ad Eccleſiam Sancti Lamberti ab Oberto Epiſcopo translatus, negotiis Eccleſiaſticis per annos ferè viginti usque ad obitum Friderici Epiſcopi operam dedit. Verum pertæſus humanæ viciſſitudinis ad Cluniacenſe Monaſterium ſe contulit, ſub Petro Mauricio Abbate inſtitutum Monaſticum amplexus: de quo loquuntur Bellarminus & Labbeus in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Quibus addo Algerum ſcripſiſſe adhuc *Tractatum de Miſericordia & Juſtitia inſcriptum libris tribus*, cujus Prologum refert loco citato ex MS. Codice, pag. 307. Abbatiæ Villatienſis in Brabantia Ciſtercienſis Ordinis, idem Mabillon. Quem etiam vidi MS. in Bibliotheca Alnenſi Ciſtercienſis Ordinis in Belgio, in Codice medico cujus dorſo hæc inſcriptio ſeu titulus eſt, *De Vita Sancta Maria Ægyptiaca*, ubi Algerus *Augerus* dicitur. Atque hujus Algeri Opus iſtud *De Canonum obſervantia* agit, præloque digniſſimum videtur, uti ſe facturum idem Mabillonius ex Codice à ſe inſpecto promiſerat. Meminit hujus Operis Nicolaus Synchronus in elogio *Algeri*, quod tomo I. *Analectorum* pag. 303. à Mabillonio relatum eſt. Plura Labbeus & Bellarminus, locis indicatis. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, verbo *Algerus* p. 42. editionis 1643. Lovanii in 4.

1130 ROBERTVS PVLLEINVS, PVLLENVS, POLLENVS & PVLLVS, vulgo POLLEN, Gallice Poulain, natione Anglus, in alma Facultate Theologiæ Pariſienſi toto Orbe celeberrima, profeſſor publicus, ante ſeculi XII. medium fuit. Inde in Angliam reverſus, Oxonienſem Academiam (ait Pitſeus) jam pene collapſam denuò erigere, & muſis iterum reſtituere deliberavit. Ipſe illic ſcholas aperuit, optimas ſcientias gratis docuit, auditores & diſcipulos, Profeſſores & Magiſtros ex aliis Regni partibus illuc evocavit: ex quibus non paucos ſuis ſumptibus aluit, alios omnibus humanitatis officiis ſibi & muſis obſtrinxit. Cum iſte præſtantiſſimus Doctor eſſet, litterarum Fautor, & Mæcenas munificentiſſimus, multa publice docuit & dictavit, privatimque ad æternam ejus memoriam & Reipublicæ literariæ utilitatem ſcripſit. Quem ob ſummas ingenii & naturæ dotes, eximium animi candorem, ſingularem morum probitatem, & exquiſitam ſcientiarum cognitionem, Henricus I. Anglorum Rex, maxime dilexit. Cujus commendatione S. R. Eccleſiæ Presbyter Cardinalis tituli S. Euſebii ab Innocentio II. Romano Pontifice anno Chriſti 1134. menſe Decembri, Romæ, & juxta Onuphrium Piſis creatus, poſteà à Lucio II. Cancellarius Apoſtolicus ordinatus. Habet honorificam de illo mentionem Sanctus Bernardus in Epiſtola 205. ad Roffenſem Epiſcopum. Non eſt hic meus gloriæ titulus, dignum fuiſſe Pullenum Bernardi laudibus, cui illi ſoli acceptiſſimi erant, qui virtutis aut probatiſſimæ doctrinæ merito & apice eminerent. Epiſtolam illam, quia ſolum ſpectat authorem, ſanamque illius doctrinam non mediocriter commendat, hîc integram exhibemus. Cauſſa autem Bernardo ſcribendi ad Epiſcopum Roffenſem Pulli Diœceſanum ea erat, ne virum de litteris & Academia Pariſienſi meritiſſimum, in eaque utilem adhuc futurum, tam cito in Angliam reverti cogeret. Ita ſe habet Epiſtola.

Dure quidem ſcribitis non merenti. Quid peccavi? Si monui Magiſtrum Robertum Pullum, aliquantum tempus facere Pariſiis ob ſanam doctrinam quæ apud illum cognoſcitur, id putavi eſſe neceſſarium, & adhuc puto. Si rogavi ſublimitatem veſtram ut permitteretis, etiam nunc idipſum rogarem, niſi eam de priori prece indignatam ſenſiſſem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorum in Curia non minima authoritas eſt, id dixi quod vobis formidavi & adhuc formido. Nam quod poſt appellationem factam, extendiſtis manum (ut accepimus) ad res appellantis, nec laudavi nec laudo. Veruntamen voluntati veſtræ in aliquo contradicere, nec conſului ei, nec conſulo. De cætero veſtri ſumus, coronam veſtram ſuſcipere & colere, ſemper digna & debita veneratione parati. Hujus teſtimonio conſcientiæ, audemus adhuc ad vus (prece duntaxat atque conſilio) ut Magiſter Robertus cum integritate gratiæ veſtræ per aliquantum tempus poſſit Pariſiis demorari. Retribuat vobis Dominus in vitam æternam, quod viſcera noſtra refoviſtis, filios noſtros loquor quos miſimus in Hiberniam.

Probat etiam Joannes Mabillon ex MS. Cod. Ciſtercienſi Sanctum Bernardum ſcripſiſſe Epiſtolam 334. ad *Robertum Pullum jam Cardinalem*, quamvis ineditis ad *Rolandum Cardinalem & Cancellarium* inſcribatur. Et ſane Robertus Pullus munere Cancellarii functus eſt usque ad annum 3. Eugenii III. teſte Onuphrio, id eſt usque ad annum 1148. cum anno 1145. Eugenius III. ad Papatum promotus ſit. *Rolandus* verò cognomento *Bandinellus* ſeu *Paparo*, ante annum Eugenii octavum Cancellarii dignitate ornatus non eſt, hoc eſt ante annum 1152 vel 1153. Vir hic longe doctiſſimus, Scripturarum ſacrarum interpres excellentiſſimus,

Theo-

Theologus ſublimis, qui ante Petrum Lombardum Sententiarum Magiſtrum ac Epiſcopum Pariſienſem, Theologorum facile principem, Theologiam ſcripſit. Opus inſcribitur, *Sententiarum Theologicarum libri 8.* qui incipiunt, *ut in hoc volumine, Lectori facile quod quæſierit, occurrat, hæ præmittuntur Diſtinctiones.* Diſtinctio Prima. *Irrationabi ium rationabilis progreſſus, & indefeſſus inſe recurſus &c.* Eductum illud impreſſumque curà & ſtudio Domini Hugonis Mathoud Monachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri, Pariſiis in folio anno 1655. apud Simeonem Piget via Jacobæa ſub ſigno prudentiæ. Illud cum Notis & animadverſionibus in Hiſtoria ac Theologia doctiſſimis à pag. 291. ad 438 quas eruditi ſpernendas non cenſent. Eductum autem ex MS. Codice S. Remigii Remenſis optimæ notæ, qui in fronte diſtinctiſſimè inſcriptus legitur: *Incipit Prologus Sententiarum Magiſter Roberti Pulli.* Poſt quem, *Incipiunt Sententiæ Magiſtri Roberti Pulli, S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Cancellarii.* Scripſit haud dubiè hoc Opus antequam ad purpuram Cardinalitiam promoveretur, quod anno 1134. ſub Innocentio II. juxta Onuphrium Panvinium contigit: ideoque antequam Petrus Lombardus nomen ſibi ob ſuas Sententias comparaſſet. Idem Opus *Sententiarum de Trinitate* inſcriptum, MS. olim in Bibliotheca Gualteri Copi nobilis Angli, Cod. 41. ut indicat Thomas James in ſua Ecloga Oxonio-Cantabrigienſi, Londini anno 1600 in 4. edita. Denique in inſigni etiam Bibliotheca Abbatiæ Claræ Vallis, Ordinis Ciſtercienſis in Gallia. Damnant aliqui Robertum Pullenum, quod in ejuſmodi *Collectaneo ſententiarum*, argumentis nimium ac ratiociniis indulſerit, parcè autem uſus fuerit authoritate ſanctorum Patrum, quæ potiſſimum Theologiam facit: ac volunt hoc Pulleni mendum, fuiſſe poſtea emendatum à Petro Lombardo, quem ideò omnes ſecuti fuerint. Concionator etiam ætate ſua extitit: Robertus Pulleinus, cujus Sermonum *Liber I. de Communi Sanctorum*, qui olim in Bibliotheca illuſtriſſimi viri Alexandri Petavii, Pauli filii, Senatoris Pariſienſis, MSS. reperiebantur, Cod. 1434. atque in Puteanà. Sed hic tandem MS. Codex cum omni ſupellectile Petaviana, in Chriſtinæ Suecorum Reginæ clariſſimæ abundantem abiit Bibliothecam. Vidimus autem alterum ejuſmodi Codicem MS. in Bibliotheca Fulcardi Montis Ordinis Ciſtercienſis, Archiepiſcopii Rotomagenſis, quæ jam in Colbertinam Bibliothecam tranſivit. Inſcribuntur in Colbertina, Codice 5133. *Sermones Magiſtri Roberti Pullo de communi Sanctorum*: & incipiunt, *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem; ſicut dilexi vos. Tria ſunt diligenda, Deus, Proximus, & nos ipſi. Superbia verò tollit Deum, invidia proximum, ira ſe ipſum &c.* Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum, num. 1609. in MSS. Codicibus Cathedralis Eccleſiæ Herefordenſis Codice 17. num. 4. *Roberti Pullani Sermones.* Ex hac vitâ Robertus Pullenus migravit, circa annum Dominicæ Incarnationis 1150. ſub Eugenio III. Romano Pontifice.

Alter Robertus Pullanus ſeu Pullus, quem alii Anglum, alii Gallum volunt, doctus & antiquus Theologus, in Gymnaſio Pariſienſi an. 1200. & ultrà floruit. Inde poſteà ob morum & doctrinæ famam, ad Archiepiſcopatum Rotomagenſem anno 1208. elevatus eſt, qui Expeditioni contra Albigenſes ut putant Hæreticos anno 1209. nomen dedit: ut eſt apud Albericum Monachum Trium Fontium, & Petrum Vallis Sarnenſis Monachum in *Chronico* cap. 62. Qui perperam in *Supplemento* meo priore adſcripſi *Libros 8. ſententiarum de Trinitate* inſcriptos, de quibus hic loquimur. Huic reſcripſit Innocentius III. cap. 8. *ad reprimendam* De officiis Ordinarii, quatenus Archiepiſcopus à ſuffraganeo excommunicatum abſolvere poſſit. Porrò nullibi lego alterum hunc Robertum Pullum Rotomagenſem Archiepiſcopum, ſcripſiſſe quippiam ad Eccleſiam erudiendam. Moritur an. 1221. quarto Nonas Maji, in Cœnobio Mortui Maris, Nonis ejuſdem menſis ſepultus: de quo vide Hiſtoriam Univerſitatis Pariſienſis Sec. XII. & XIII. Fratres Sammarthanos in *Gallia Chriſtiana* tomo 1. pag. 584. in *Archiepiſcopis Rotomagenſibus.* Agunt de meritis & Scriptis *Roberti Pulleini Senioris*, S. Bernardus Epiſtola 205. Onuphrius Panvinius Auguſtinianus Eremita in *Innocentio II.* Alſonſus Ciaconius Dominicanus, *ibidem.* Joannes Pitſeus *De illuſtribus Angliæ Scriptoribus* Seculo XII. Joannes Balæus, ibidem. Antonius Poſſevinus tom. 2. *Apparatus ſacri.* Claudius Hemereus in Libro *De Academia Pariſienſi* cap. 5. pag. 41. Angelus Mauriquez Burgenſis, Ordinis Ciſtercienſis, ac poſteà Pacis Auguſtæ in Hiſpania Epiſcopus, tomo 2. *Annalium Ciſtercienſium*, anno 1146. cap. 3. num. 12.

OSBERTUS CLARENTIUS ſeu de Clara, 1130
ita dictus a Clarentia pago in Comitatu Suffolcenſi Monachus, ac poſtea Lelando teſte, Prior Londinenſis in Abbatia Weſtmonaſterienſi, anno 1136. claruit ſub Stephano Anglorum Rege, ut in Catalogo Majore Boſtonus Burienſis ſcribit. Opus contexuit *De Paſſione S. Athelberti Regis & Martyris* quod extat MS. in Collegio S. Benedicti Cantabrigiæ Codice 298. Et inter MSS. Codices Univerſitatis Oxonienſis num. 135. in MSS. Collegii Univerſitatis Litera I. Codice 7. *Osberti Monachi de Stokeclare Vita & Paſſio S. Athelberti Regis & Martyris*, in fol. In bibliotheca etiam Cottoniana ſub effigie Vitellii Litera A. Codice 17. num. 6. Epiſtola Osberti de Clara ad Dominum Henricum Wintonienſem Epiſcopum, Apoſtolicæ Sedis Legatum, de canonizando Sancto Rege Edwardo, cum Epiſtolis Henrici Epiſcopi Wintonienſis,

& Regis Stephani ad Innocentium Papam, de eodem argumento, cum ejus Reſponſoira ad Abbatem & fratres Sancti Petri Weſtmonaſterii. Hæc num. 6. Ibidem num. 8. *Oſberti de Clara Epiſtolæ*, inter quas eminet illa ad D. Adelidem Berkingenſis Cœnobii Abbatiſſam, *De armatura caſtitatis.* In nonnullis MSS. Codicibus *Vita Sancti Elphegi* illi etiam aſſignatur, ſed perperam, cum ad Oſbernum ſpectat, de quo ſuperius dictum eſt. Meminit hujus ſcriptoris Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49. pag. 409.

1130 ROBERTUS SALOPIENSIS, ſive de Shreswisbery, teſte Joanne Capgravio in *Catalogo Sanctorum Angliæ* ſub eodem Stephano Anglorum Rege claruit, qui poſt Sanctæ Wenefridæ Virginis e Cambrigia in Salopianum Monaſterium translationem, cujus Antiſtes tunc erat, Librum *De Vita illius* conſcripſit, atque illum Guarino Wigornienſium Monachorum Præfecto dicavit. Occaſio nempe hujus operis, ſuit quod ut dixi, oſſa S. Weneſridæ ad ejus Cœnobium translata eſſent, quod an. 1138. factum eſt. Extat illa apud Surium Tomo VI. Ante quidem Robertum Elerius Vitam hanc conſcripſerat, quam excerpſiſſe Robertus creditur. Extat MS. in Cottoniana celebri Bibliotheca ſub effigie Claudii Litera A. Codice 5. num. 6. *Vita S. Weneſrida Virginis & Martyris per Elerium Britannum Monachum anno 660.* ut Jameſius annotavit, *vel potius per Robertum Salopienſem anno 1138.* ut vir quidam eruditus melius docet. Ibid. num. 7. *Miracula ejuſdem.* Meminit hujus ſcriptoris inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. cap. 134. pag. 173. Gerardus Joannes Voſſis Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 413. editionis ultimæ.

1130 TURSTINUS qui & TURSTANUS EBORACENSIS ARCHIEPISCOPUS, an. 1130. & ſequentibus ob pietatem inſignem emicuit, quæ cum eruditinne conjuncta fuit. Hic poſtquam jam ſenex illa ſe dignitate abdicaſſet, anno 1136. Ciſtercienſis monachus apud Rippon, agri Eboracenſis oppidum, quod *Fontanenſe* ſive *de fontibus* dicitur factus eſt, qua occaſione ipſe præter alia Opuſculum *De origine Fontanenſis Cœnobii* poſteritati commiſit, per modum Epiſtolæ ad Guillelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum anno 1132. conſcriptæ. Obiit ſub Rege Stephano anno 1140. vel 1141. cum odore Sanctitatis. Extat in bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Titi litera A. Codice 19. num. 13. *Vita S. Turſtani Archiepiſcopi Eboracenſis*, partim oratione ſoluta, partim ligata, per Hugonem de Ponteſracto Monachum & Galfridum de Nottingham. Extat ibidem ſub effigie Othonis litera C. Codice 14. num. 6. *Epiſtola Turſtini Archiepiſcopi Eboracenſis, ad Guilielmum Cantuarienſem, De reformatione & diſcordiis Monachorum Eccleſiæ S. Mariæ Eboracenſis anno Chriſti 1132.* Et inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 1892. in MSS. Thomæ Bodleji A. 3. Codice 20. num. 9. Et Oxonii in Collegio Corporis Chriſti Codice 209. num. 5. Meminit hujus ſcriptoris, inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 5103. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 2. cap. 48. pag. 319. ubi Excerptum ex Epiſtola ſive libellulo Turſtini Archiepiſcopi Eboracenſis ad Guilielmum Archiepiſcopum Cantuarienſem, De origine Fontanenſis Cœnobii Eboracenſis. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 413. editionis ultimæ.

GUILIELMUS RHIEVALLENSIS, Ciſtercienſis Monachus, in Rusheforda, hic collocatur à Gerardo Joanne Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. mihi 413. qui tanquam ſydus effulſit atque Hiſtoriam Anglorum reliquit, quam Ealredo Rhievallenſi Abbati dicavit, quemque anno 1140. mortuum, vult inter potiſſimos Angliæ ſcriptores haberi à Richardo Haguſtaldenſi, Ranulpho Higdeno, & Guillelmo Hormanno. Verum abſurde hic fallitur Voſſius, nullusque fuit Guillelmus Rievallenſis Monachus, qui Hiſtoriam Angliæ ſcripſit. Equidem juxta Nicolaum Rievallenſem Monachum, qui carmine primos Abbates Rievallis depinxit, Primus Abbas fuit Guillelmus e Claravalle anno circiter 1131. miſſus, qui cum Rievallem tribus circiter annis neceſſariis ad regularem obſervantiam ædificiis adaptaſſet, illius Abbas circa annum 1134. primus inſtitutus, poſt annos regiminis 13. circa annum 1147. mortuus eſt. Secundus Ælredus qui poſt annos præfecturæ 18. anno 1166. die 12. Januarii mortuus eſt. Tertius Silvanus qui poſt 33. annos adminiſtrationis anno 1198. mortuus, locum ceſſit Edelredo, cui paucis poſt electionem menſibus, Guillelmus Litle ſive Parrus, Canonicus Regularis Novoburgenſis monaſterii prope Sylvam Cuculinam ac Doctor Theologus, *Hiſtoriam Rerum Anglicarum* libris V. comprehenſam dedicavit, cujus meminit idem Gerardus Joannes Voſſius eodem libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. mihi 452. editionis ultimæ. Quod ergo Voſſius adſcripſit Guilielmo Rhievallenſi, hoc dubio procul pertinet ad Guilielmum Neubrigenſem ſeu Novoburgenſem Canonicum Regularem Ordinis divi Auguſtini, qui ad annum uſque 1198. Chronicon contexuit, ab an. 1066. incæptum. Extat opus MS. in bibliotheca Cottoniana ſub effigie Veſpaſiani, Littera B. Codice 6. num. 6. inſcriptum *Hiſtoria miſcella Willelmi viri religoſi, Canonici Noviburgi ad Edelredum Abbatem Rievallis in qua res Angliæ præcipue enarrantur.* Et Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti Codice 87. quam Thomas Jameſius ait manu recentioris ſcriptam quibusdam in 1130

locis eſſe reſtitutam & perfectam. Prodiit primum *Hiſtoria* iſta Antverpiæ 1567. in 8. quam in lucem produxit Guilielmus Sylvius. Deinde Heidelbergæ anno 1587. apud Hieronymum Commelinum pag. 353. Ethelredo Abbati Rievallis dicata, denique multis interdum periodis & integris XI. Capitulis auctior, optimisque Joannis Picardi Canonici Regularis Eccleſiæ S. Victoris Pariſienſis illuſtrata notis, anno 1610. Pariſiis in 8. cujus meminit Guilielmus Cavus in Hiſtoria rei literariæ ſeculo 12. ad annum 1195. pag. 691. Porro tam ex Notis quas Joannes Picardus huic Operi adjecit, quam ex præludiis quæ Joannes Bolandus præmiſit Tomo 1. *De Vitis Sanctorum probatis* in Vita S. Ælredi Abbatis Rievallis ad diem 12. Januarii, atque ex præfatione ipſius Operis, evidenter conſtat *Hiſtoriæ hos quinque libros* non pertinere ad Guilielmum Abbatem vel Monachum Rievallis, ut falſo Voſſius opinatus eſt: ſed ad Guillelmum Canonicum Regularem Ordinis divi Auguſtini, anno 1198. celebrem, qui obſtupeſcit, quod hanc ſpartam cuidem e ſuis Rievallis Monachis adornandam, Abbas Ethelredus non commiſerit.

1130 PAVLVS BERNRIEDENSIS Ordinis Canonicorum Divi Auguſtini regularium an. MCXX. & ſequentibus vixit, Eccleſiæ Ratiſponenſis primum Canonicus, ſed ab Henrico IV. in exilium actus, in Cœnobio Bernried recens fundato, habitum Canonicorum Regularium circa annum 1120. ſuſcepit, ab Vdalrico Paſſavienſi Epiſcopo qui dictam Eccleſiam ab an. 1091. usque ad annum 1124. gubernavit, Presbyter conſecratus, & elapſis ab obitu hujus Epiſcopi ſeptem annis, ſcripſit Paulus Bernriedenſis *Vitam Gregorii Papæ VII.* circa annum MCXXXI. Edidit hoc opuſculum Pauli Bernriedenſis an. 1688. Daniel Papebrochius in *Probatis Sanctorum Vitis* tomo 6. Maji menſis ad diem XXV. pag. 113. & ſequentibus cui Commentarium ingentem pag. 102. præmiſit. Jacobus Gretſerus, qui primus eandem una cum *Apologia* pro Cardinali Baronio ediderat, arbitratur *Paulum cum Romæ eſſet, Calliſto II. Papæ familiarem fuiſſe*, qui ab anno 1119. die 4. Februarii usque ab an. 1124. ſedit ad 12. Decembris: & confirmavit anno 1122. fundationem cœnobii Bernriedenſis, qua de cauſa Romam proficiſci Paulus potuit. Hic Vitæ hujus num. 11. adducit *Calliſtum Papam narrare ſolitum, quod Epiſcopus ſimoniace electus, non voluerit recitare*, Gloria Patris & Filii & Spiritus Sancti. Ita deinde num. 16. ait Joannem Camerarium olim Alexandri II. Pontificis, narrare ſolitum, *quod precibus S. Alexandri febris ardens depulſa ſit.* Atque ita hinc inde inſerit varia miracula tempore vitæ patrata, quæ cum ſimplicem & nimis credulum probant. Sed num. 104. quæ ad ſepulchrum ejus cœlitus facta, vel quæ fieri dicunt religioſiores quique Romani, illis qui viciniores ſunt, percenſenda reſervat. Sub finem tamen num. 1.4. addit *Superlatam narrationem duorum miraculorum, Salerni cœlitus patratorum.* Hæc de Paulo Bernriedenſi Daniel Papebrochius loco allato, in Commentario ad Acta Gregorii VII. prævio, Paragrapho primo num. 3. ad diem XXV. Maji menſis pag. 102. Vixiſſe usque ad annum 1140. vel 1150. creditur. Plura etiam Jacobus Gretſerus Soc. Jeſu, qui *Vitam* hanc primus edendam Ingolſtadii 1610. in 4. curavit cum aliis, in *Prolegomenis* præmiſſis. Ego quoque in *Supplemento* Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quem male anno 1180. affixeram pag. 459.

VDALRICVS CONSTANTIENSIS IN GERMANIA EPISCOPVS, Monachus primum Abbatiæ Sancti Blaſii in Hercinia Sylva Ordinis divi Benedicti, circa annum 1109. Imperatoris nutu ad Epiſcopa- 1130
tum Conſtantienſem electus eſt, qui renitente Paſchali Romano Pontifice inſtallatur, atque octo annis quamdiu nempe Paſchalis Papa vixit, ſine conſecratione præſedit. Poſtea Decreto Gelaſii ſucceſſoris anno 1118. a Mediolanenſi Antiſtite conſecratus, qui jam antea aliquanto poſt electionem, anno 1111. Comitiis argentinenſibus interfuerat. Henrico autem de Bavaria anno 1128. cum magno exercitu Conſtantiam urbem obſidente, Vdalricus Epiſcopus cum civibus ei ſtrenue reſtitit. Obtinuit a Sede Apoſtolica canonizationem Sancti Conradi deceſſoris ſui. Monaſteria Erentzelingen Ordinis divi Auguſtini & Brigantinum Ordinis Benedictini a Rudolfo Brigantiæ Comite fundatum, dedicavit. Nec Martem ſolum coluit, ſed & Minervam Vdalricus. Scripſit *Vitam Sancti Gebehardi Auguſtani Epiſcopi libris 2* quam refert Henricus Caniſius in *Collectaneo antiquæ Lectionis*, & Laurentius Surius in *Probatis Sanctorum Vitis*, ad diem 27. Auguſti. Idem ſcripſit *Vitam Sancti Conradi itidem Auguſtani Epiſcopi ad Calixtum 2. Papam*, quæ apud eundem Surium, ad diem 26. Novembris. Denique Vdalricus amans quietem & ſolitudinem, ad Monaſterium ſuum Sancti Blaſii in Hercinia Sylva, anno 1138. libertime onere paſtorali depoſito rediit, ubi usque ad annum 1140. vel circiter vixiſſe creditur. Falluntur autem qui ex uno, Vdalricos duos Conſtantienſes Epiſcopos ſibi immediate ſuccedentes, faciunt.

ISAAC MAGNÆ ARMENIÆ CATHOLICVS, juxta Labbeum in brevi *Chronologia* 1130
Scriptorum Eccleſiaſticorum anno circiter 1130. floruit, cujus ſuperſunt *Orationes duæ invectivæ ſeu libri duo adverſus Armeniorum errores*, quos ex MS. Codice edidit Franciſcus Combefis in Auctario Græco-Latino Bibliothecæ Veterum Patrum tomo 2. pag. 317. & ſequentibus, quod editum Pariſiis in fol. anno 1648. apud Antonium Berthier, via Jacobæa ſub ſigno fortunæ. Vult autem dictus Combefis loco citato pag.

415. in Notis cum floruiſſe circa medium ſeculi XII. quo a Labbeo modicum diſcrepat. Vide de Iſaaco iſto Guillelmum Cavum in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 1150. pag. 672. de quo alii omnes ſilent. Extant in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CCXIII. num. 7. & quidem a fol. 175. pag. 1. usque ad fol. 186. pag. 2. ut habet Lambecius Lib. 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 38. ex Iſaaci Magnæ Armeniæ Catholici Orationibus duabus invectivis adverſus Armenias, *Excerpta de duabus in Chriſto naturis, de Annuntiatione beatiſſimæ Virginis Deiparæ, de ſudore Chriſti ſanguineo, de pane, vino & aqua in Myſteriis Chriſti, de Judaicis ſacrificiis, de Sacerdotio & de jejunio Artziburi:* de quibus idem Lambecius quoque in Catalogo ſcriptorum hujus tomi, pag 338. & 365.

1130 NICEPHORVS BRYENNIVS IMPERII CÆSAR, claruit nobilitate atque meritis ſub finem ſeculi XI. atque XII. initium, qui Nicephori Bryennii ob affectatum imperium oculis privati filius natu maximus fuit, juxta Zonaram, nepos vero juxta Annam Comnenam uxorem ejus. De illo ſic Joannes Zonaras tomo 3. Annalium agens de Alexio Comneno Auguſto, poſt Conſtantini Porphyrogeniti ante nuptias mortem, cui deſponſata Anna ejusdem Alexii primogenita fuerat, ſic loquitur. Νυμφίον ἕτερον ἐπ' αὐτῇ εἰσῳκίσατο τὸν μείζω τῶν υἱῶν Νικηφόρου τοῦ Βρυεννίου, ὃν ὁ λόγος προέφηνε τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα καὶ ἁλόντα, καὶ πηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς. τούτῳ τὴν θυγατέρα ταύτην κατεγγυήσας τετίμηκε τὸν ἄνδρα πανυπερσέβαστον. *Sponſum alterum ei adſcivit maximum natu filiorum Nicephori Bryennii quem ſuperius retulimus, in conatu Imperii uſurpandi captum & excæcatum. Hunc cum ei filiam ſuam daret uxorem, titulo Panhyperſebaſti honoravit.* Annis autem jam præcedentibus, multis præclare geſtis claruerat Bryennius. Anno 1096. dum Alexius Latinis Thraciam ingreſſis obſtaret, Nicephorus noſter iſte Conſtantinopolim adverſus Gothofredum Bullionæum defendit. Anno 1108. pacem inter Alexium & Boemundum Antiochiæ Principem conciliavit. Ægrotante anno 1118. Alexio Comneno, omnia Conſtantinopoli nutu Nicephori in Aula gerebantur, & certe parum abfuit, quin Annæ Comnenæ, ejusque matris Ivones conſiliis, ad Imperium poſt Alexii mortem elatus ſit. Ita ſane idem Zonaras paullo poſt. Βρυεννίῳ τῷ καίσαρι πολλή τις ἦν ἰσχὺς, καὶ δι' ἐκείνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐκηρύττετο. διὸ καὶ πάντες ἐκείνῳ προσῄεσαν καὶ δικάζειν αὐτῷ ἐπετρέπετο, καὶ βασιλικῶς ἐθεμίστευσεν. ἦν γὰρ δὲ λόγοις προκείμενος ὁ ἀνήρ. Et paullo poſt. οὕτω δ' ὡς εἴρηται τῷ Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων διὰ πάσης ἦν γλώττης ᾀδόμενος ὁ ἀνήρ. *Brienni Cæſaris magna erat potentia, & jam vulgo celebre, illius nutu in Regia geri omnia. Quare omnes ad eum ſe conferebant, juris dicandi & pro Imperii authoritate ſententias ferendi, poteſtate præditum. Erat autem & ipſe ſtudiis doctrinarum deditus.* Et paullo poſt: *Hoc rerum ſuarum ſtatu Cæſar omnium Linguis celebratur.* Nicetas Choniates initio libri primi referens conatum Irenes Auguſtæ in promovendo ad ſucceſſionem Imperii genere Bryennio, & filio Joanne excludendo ab ea, de eadem Auguſta ſic ſcribit. Ἐπηχοῦ δὲ καὶ λόγου πρόφασιν τὸν βρυέννιον παρεισφέρουσα παντοίοις αὐτὸν ἐπαίνοις κατέστεφεν. οἷα εἰπεῖν ἱκανώτατον καὶ οὐκ ἐλάττονα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων ἐλευθερίων μεταλαχόντα ῥυθμίζειν τὸ ἦθος εἰδότων, καὶ πρὸς βασιλείαν ἀδιαλώβητον οὐ βραχέα συναιρομένων τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν. *Aliquando etiam Bryennium per occaſionem ſummis laudibus celebrabat, & ut eloquentiſſimum, & rebus agendis aptiſſimum, & liberalibus artibus quæ animum ad virtutem informent, & ad Imperium gerendum & tuendum maxime adjumento ſint, eruditum.* Idem Nicetas narrata Alexii Comneni morte, refert conſpirationem multorum, Bryennium repulſo Joanne Alexii filio, ad Imperium evehere ſtudentium. Τῷ βρυεννίῳ πάντες προστίθενται, καὶ παραχωροῦσι τούτῳ τῆς βασιλείας, ὡς λογικῶν ἐν μεθέξει ὄντι παιδεύσεων καὶ εἶδος τυραννικὸν προφαίνοντι. *Brienno ſe omnes adjunxerunt, eique Imperium detulerunt, uti & liberalibus erudito diſciplinis & Regia forma conſpicuo.* Anno 1137. Joannem Comnenum Imperatorem arma in Syriam moventem comitatus eſt, unde ab obſidione Antiochena æger redux factus, eodem (ut videtur) anno diem obiit. Hujus ſui mariti cum laudibus haud modicis meminit Anna ipſa Comnena, in præfatione *Alexiadis*. Ἐμοὶ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ νόμους συναφθεὶς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος εἰς τὴν τῶν βρυεννίων σειρὰν ἀναγόμενος. Ἀνὴρ καὶ κάλλους ὑπερβολῇ καὶ συνέσεως ἀκρότητι καὶ λόγων ἀκριβείᾳ, μακρῷ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων. Θαῦμα γὰρ ἄντικρυς καὶ ὁρώμενος καὶ ἀκροώμενος, καὶ τὰ ἑξῆς. *Maritus mihi ſuit legitimo ritu conjunctus Nicephorus Cæſar, generis ſeriem ad Briennios referens, vir & formæ præſtantia & conſummatione prudentiæ, & perfectione doctrinæ, longe omnes qui tunc erant, antecellens. Miraculum prorſus oculis videntium, auribusque auſcultantium offerens.* Alibique ſæpe in ſua Hiſtoria ejusdem Bryennii firma cum laude, Anna Comnena meminit. Scripſit ille *libros quatuor Commentariorum De rebus geſtis Alexii Comneni ac Botaniatis*, quos ex tenebris erutos notisque paucis illuſtratos, Græce & Latine edidit Petrus Poſſinus Toloſanus ſocietatis Jeſu, in folio Pariſiis anno 1661. typis Regiis, inter alios Hiſtoriæ Byzantinæ ſeu Conſtantinopolitanæ ſcriptores, quibus litterariam Rempublicam ſibi devinxit plurimum. Adjecit autem Notas in hos libros Carolus du Freſne Dominus du Cange, quas anno 1670. ibidem in fol. edidit, poſt editionem ſuam *Joannis Cinnami*. Quomodo autem hoc Opus Nicephori Bryen-

nii in Lucem publicam venerit, ex quo MS. Codice, à nullo certius audire poſſumus, quam ab ipſo evulgatore Poſſino, qui ſic in Prologo ad Lectorem ſe explicat. Narrat ibi vir eruditus cum Tholoſæ eſſet, omnique anniteretur modo, ut manuſcriptum aliquem Codicem *Alexiados* Annæ Comnenæ invenire poſſet, quo ex lectionibus variantibus atque plurium collatione, hujus hiſtoriæ quam meditabatur, editionem promoveret. Tunc moviſſe lapidem omnem, ut MS. illum Alexiados Codicem nanciſceretur, quem à Jacobo Cujacio Juriſconſultorum principe ad ſpem editionis olim traditum, eſſe adhuc Toloſæ magna opinio erat: ſed cujus in manu, quare in domo eſſet, fruſtra hactenus quæſitum erat. Cum tandem Antonius Dadinus Altaſerra, excellentium prærogativa meritorum, extra ſortem & comparationum moras, Juris illic utriusque Profeſſor Regius, ac judicio illuſtriſſimæ iſtius Academiæ in ampliſſimum Antecesſorem ordinem allectus, poſt diuturnam inquiſitionem ejusmodi Codicem nactus, illum a Guillelmo Pugetio Toloſani Senatus lumine ingenti, obtinuit. Hic cum Poſſinum Codice iſto indigere reſciviſſet, paucis poſt illum mutuatum menſibus, indigentem adiens, iſto ipſo quem quaſi furtim antea tantum viderat, Manuſcripto libro de manu famuli ſequentis accepto: *En hunc*, inquit, *Codicem, quia tibi utilem & deſideratum intellexi, mea pecunia redemptum do tibi, donoque, ut tuus quam optimo jure ſit.* Erat Codex chartæ linteæ perantiquus & manus transmarinæ, quem ſtatim avidiſſime evolvens Poſſinus, reperit in eo *Libros quindecim Alexiados Annæ Comnenæ* integros, nec paucis locis ab eo Exemplari unde ſua jam tum prodierat editio, diverſos. Præſatio quam ex Hæſchelianis Excerptis aſſumpſit, deerat: ſed exhibebat loco illius, bene longum Opus *ἀνεπίγραφον, ἀνώνυμον, ἀκέφαλον*: quippe cujus primum folium, & Operis titulum, & nomen authoris & initium Proœmii veriſimiliter complexum, non comparebat. Non plus tamen uno folio deeſſe, nota ſecundi numeri primo foliorum quæ reſtabant præfixa, monſtrabat: ex quo aliæ ſimiliter pagellæ ad finem usque ſpiſſi voluminis, ſuos invicem hærentes & perpetua ſerie ſine ullo hiatu continuatos numeros habebant, figuris Saracenicis expreſſos. Quæſivit anxie Poſſinus, quid illa tandem eſſent tam verboſa Alexiadis Prolegomena? Nec diu abfuit, quin plane ac certo comperiret, eſſe ipſos *αὐτόχειρας Commentarios Nicephori Cæſaris Bryennii* tam propriis & illuſtribus characteribus ab Anna ejus conjuge inſignitos, ut agnoſci viſu primo absque nomenclatoris opera poſſent. Nimirum habemus ex Annæ Præfatione, *Bryennium rogatu Irenes Auguſtæ, matris Annæ ſcripſiſſe*" *Opus quo complectebatur primordia Alexii, deinde*" *Auguſti. Ejus ſcriptionis initium repetitum eſſe*" *usque a Romani Diogenis principatu, inde narrationem ad Botaniatis Imperantis tempora perductam.*" Hæc omnia huic Poſſiniano ſcripto unice conveniunt, *primum* Irenæ Auguſtæ nuncupato, *deinde* principium & finem narrationis iis exacte terminis cohibenti, quos deſignat Anna: *poſtremo* ubique dotes & virtutes Alexi. tum privati, tum Imperatoris, ſtudioſiſſime celebranti. Præterea quæ ineſſe Bryennianis Commentariis affirmat Anna, ea in hiſce omnia comparent. Id uno alterove exemplo demonſtraſſe, ſatis ſit. Libro 1. pag. 9. De cauſis quæ Bryennium Seniorem moverint ad Imperium affectandum, ita ſcribit: *τὸ μὲν ὅθεν καὶ ὅπως, οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι διηγεῖσθαι. Φθάνει γὰρ ἡ τοῦ Καίσαρος συγγραφὴ τὸν αἴτιον τῆς ἀποστασίας ἐξιστορῆσαι.* Hoc eſt, *Hujus incepti quæ cauſa, quave rationes fuerint, mihi non eſt neceſſe diligentius exponere: quoniam iſtum nobis laborem accuratius ea de re noſtri Cæſaris Commentarius occupavit.* Hæc plane digitum intendunt in librum 3. horum Commentariorum, ubi a ſectione 2. ad 10. fuſiſſime declarantur cauſæ, quæ Seniorem Bryennium moverant, ad imperium uſurpandum. Paullo poſt Anna eadem de expeditione Alexii in Bryennium, hujusque clade, captivitate & excœcatione breviter memorans ait, ſibi neceſſe non videri ea diligentius cuncta perſequi: *τὸ γὰρ ἀκριβὲς* (inquit) *τῆς ἱστορίας τὸν βουλόμενον μαθεῖν, εἰς τὸν Καίσαρα παραπέμπομεν*, hoc eſt, *Nam fuſius & ſubtilius iſta deſcripta qui noſſe cupierint, eos ad Cæſarem remittimus.* Reſpiciunt iſta manifeſte librum 4 horum Commentariorum, in quo a num. II. usque ad XVIII. hæc tota Bryenniani belli & Bryennii calamitatis Hiſtoria diſtinctiſſime, minutiſſimeque traditur. Anna eadem Libro quoque *Alexiadis* X. pag. 271. de prælio Iſaaci Sebaſtocratoris cum Turcis commiſſo prope Antiochiam ita ſcribit: *ὅπως δὲ τὸ λεπτομερέστερον ἐθέλοντι μαθεῖν, ἔξεσται ἀπὸ τῶν τοῦ κλεινοῦ Καίσαρος συγγραμμάτων διευτυχεῖν. De quo* (nimirum prælio) *qui diſtinctius ſcire volet, habet Commentarios inclyti Cæſaris, quos conſulat.* Extat autem indicatus his verbis locus in Poſſinianis hiſce Briennii Commentariis, Libro 2. num. 29. Denique Bryennium, licet indicium tituli Codici MS. ut dixi, defuerit, eſſe hujus Operis indubium authorem, ſatis clare oſtenditur libro IV. num. XV. ubi Seniorem illum Bryennium Imperii candidatum commendans ſcriptor, deprecatur, vulgarem invidiam atque exceptionem allegari ſolitam, in fidem eorum qui de rebus propriis ad perſonas familiasve ipſorum pertinentibus, narrant. Quo ſatis ſignificat iſtum, quem adeo extollit Bryennium, aut Patrem, quod habet Zonaras; aut ut Anna verius affirmat, avum ſuum fuiſſe. De quo vide, ſi lubet, Notas Poſſini ad num. XII. & XIII. libri IV. horum Commentariorum. Agit ſæpius de *Nicephoro Bryennio & Commentariis ejus*, Anna Comnena in *Alexiade*. Petrus Poſſinus, qui libros ejus abditos detexit evulgavitque, in Præludiis Operis, quem hæc in compendium ad-

Bbb b 3 duxi-

duximus: omiſſis aliis inſtituto noſtro haud ſatis convenientibus, ne Lectori prolixitate narrationis moleſti ſimus.

1130 GEORGIVS CEDRENVS MONACHVS GRÆCVS, quem recte Cavus appellat pag. 612. *Scriptorem obſcura admodum fama, de quo nihil omnino referunt, qui ſequentium temporum Hiſtoriam tradiderunt.* Plurimi certatim in illius vituperia convolant, nam Caſaubonus Exercit. 2. cap. 17. pag. 195. hunc accuſat veluti *nullius admodum judicii Scriptorem & Veteris Hiſtoriæ imperitiſſimum.* Juſtus Lipſius Centuriæ Miſcell. Epiſtola 61. pag. 466. *Anilium ſæpe fabularum ſcriptorem & veri incurioſum vel ignavum, qui dabit tamen quod juvet, ſi cum judicio legatur.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. mihi 295. vult *In rebus Byzantinis Zonara paulo diligentiorem eſſe, in iis autem quæ Conſtantinopolitanos Cæſares præcedunt, cedere Zonaræ, a quo & ſtylo vincitur, uti etiam a Niceta & Gregora & aliis. Interim in Centone hoc, ac pene dixerit quisquiliis iſtis, aliquos purpuræ pannos reperiri, ex Africano ab Euſebio, indeque a Compilatore hoc, ſuo adſutos centoni.* Nec Leonis Allatii judicium inſignius de Georgio Cedreno, in diatriba *De Georgiis & eorum ſcriptis* pag. 334. quem poſt Cavum tranſcribam. *Opus e variis hiſtoriis, non ſententiis ſolum, ſed verbotenus conſarcinatum abſolvit: quæ ſi ab auctoribus repeterentur, nudus ipſe æque ac cornicula illa remaneret. Neſcio quæ fronte quæ exſcripſit, pro ſuis divendidit, adeo ut vix unam alteramve periodum in tam vaſto volumine Cedreni propriam ac legitimam reperies. Gratia tamen illi agenda ſunt, quod auctores nobis præcipuos & raros, ſuo ipſe furto conſervavit.* Editus eſt hic author Græce & Latine ex interpretatione Guillelmi Xilandri Baſileæ in ſol. anno 1566. qui Annotationes & Tabulas Chronologicas etiam addidit, ita tamen ut paginarum integrarum defectum pluribus in locis ſentiat, qui ex MS. in Altempſiana & Vaticana Bibliothecis conſervatis, ſuppleri poteſt. Erat quoque in Bibliotheca Patriarchæ Conſtantinopolitani ut Verderius tradit, & in Bibliotheca Antonii Auguſtini Codice 131. Porro integrius hoc Opus prodiit poſtea Græce & Latine Pariſiis in fol. 1647. ex Regio prælo, cum Notis & Animadverſionibus Xilandri, Caroli Fabroti, Jacobi Goaris, & Gloſſario minobarbaro. Scripſit *Annales* ſive *Compendium Hiſtoriarum ab Orbe condito usque ad tempora Iſaaci Comneni, hoc eſt, ad annum Chriſti 1057* Congeſſit autem Hiſteriæ ſuæ collectaneum ex pluribus auctoribus, quos ipſe in Prooemio commemorat, ex quibus tres ſunt, a quibus ſua fere omnia accepit. Omnia enim fere ab initio Mundi usque ad Diocletiani tempora, ex Chronologia Georgii Syncelli deſcripſit: inde a Diocletiano usque ad Michaelem Curopalatem, Theophanis Chronicon compilavit: denique ab hoc tempore usque ad Iſacium Comnenum in quo Opus expilatum deſinit, omnia fere ad verbum deſcripſit ex Hiſtoria Joannis Scylitzæ, patria Thraceſii, qui ſuam Hiſtoriam tamen usque ad annum 1081. extendit, atque temporibus Alexii Comneni Imperatoris floruit. Extat enim *Joannis Scylitzæ & Curopalatæ Suggeſtio* ad Alexium Comnenum Imp. *De ambiguitate quadam in Edicto de Sponſalibus recens promulgato tollenda*, in *Jure Græco-Romano* Leunclavii Tomo 1. pag. 132. Cum ergo hic ultimus ſcriptor quem Georgius Cedrenus in *Annalibus* tranſcripſit, usque ad annum 1081. ſuam Chronologiam deduxerit, atque ſub Alexii Comneni imperio floruerit, qui ad annum usque 1118. imperaſſe legitur: hinc colligo Georgium Cedrenum non expilaſſe Joannem Scylitzem dum viveret, neque tantæ fuiſſe impudentiæ, ut Authorem adhuc viventem tranſcriberet. Itaque vix ante annum 1130. *Collectaneum* ſuum aggreſſum eſſe, una forſitan aut altera annorum Decade, poſt Alexii Comneni imperium, ſub quo Joannes Scylitzes florebat. Igitur male Cavum referre Joannem Scylitzem ad annum 1081. pag. 622. ejus autem expilatorem Georgium Cedrenum ad annum 1057. p. 612. rectiusque aſſignari ad annum 1130. una annorum decade poſt Alexii Comneni imperium. Hæc de *Georgio Cedreno* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. 295. Leo Allatius in Diatriba *De Georgiis & eorum ſcriptis* pag. 334. Guillelmus Cavus loco citato pag. 612. & 622. ſuggeſſerunt.

ANSELMVS GEMBLACENSIS ABBAS 1130
in Brabantia, poſt Sigebertum ab anno 1112. ad annum usque 1135. vel 1138. quo die 20. Martii mortuus eſt, *Chronicon* dicti Sigeberti Gemblacenſis Monachi continuavit: quod ab alio pariter anonymo usque ad annum 1149. continuatum & extenſum. Cui tandem alius Aquiſcincti Monachus appendicem usque ad annum 1225. adjecit. Edidit hæc omnia in 8. Antverpiæ anno 1608. Aubertus Miræus, cum Chronico Sigeberti, Verduſſianis typis. Hujus Chronici Sigebertani hæc editio ſola genuina eſt, utpote libera a nugis & quisquiliis *Gualfridi Monumetenſis* ſeu *Aſaphenſis*, quæ in aliis omnibus Chronici Sigebertani editionibus inſperſæ leguntur. Meminit *Anſelmi Gemblacenſis* Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 346. pag. 244. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* ſeculo XII. parte 1. cap. 6. art 3. pag. 462. Libellus *De geſtis Abbatum Gemblacenſium* quem Lucas Dacherius tomo 6. *Spicilegii* ptoduxit in publicum, eundem Anſelmum laudat pag. 539. Author *Magni Chronici Belgici* ad annum 1137. ut refert Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte ultima in *Addendis*, pag. mihi 837. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Anſelmus Gemblacenſis* pag. 60. editionis 1643. Lovanii in 4.

GVI-

1130 GVIGO PRIMVS nomine, ordine autem QVINTVS MAJORIS CARTHVSIÆ PRIOR, Delphinas Valentinenſis, ad clavum Carthuſiani Ordinis ab anno 1110. admotus eſt, floruitque temporibus Henrici V. & Lotharii Saxonis Imperatorum Occidentis, qui & *Vitam Sancti Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi*, anno 1132. Kalendis Aprilibus defuncti Innocentio II. Papæ nuncupatam exaravit. Vir fuit Magni meriti & doctrinæ, cujus inſignis fit mentio in Vita Sancti Bernardi Abbatis Clarævallenſis, qui & ad Guigonem duas qunque ſcripſiſſe legitur Epiſtolas. Scripſit *Statuta Carthuſienſium prima* quæ Manuſcripta olim aſſervata ſunt in Bibliotheca Thuanea, nunc Colbertina ſemel atque iterum, & paſſim apud Carthuſianos habentur, olim Baſileæ an. 1510. in ſol. impreſſa, apud Joannem Amerbachium cum multis aliis ad Ordinem Carthuſienſem, eorumque primas, medias ac tertias Conſtitutiones noſcendas, ſpectantibus. Collectaneum hoc *Statutorum Antiquorum & Novorum ac Privilegiorum Ordinis Carthuſienſis*, excuſum impenſis Carthuſiæ Montis Sancti Johannis, prope Friburgum procurante hanc editionem Domino Gregotio Griore Montis Sancti Joannis, ita procedit. Incipit 1. Repertorium prolixum Alphabeticum eorum omnium quæ reperiuntur in Statutis Carthuſienſium Domini Guigonis, quam aliorum quæ antiqua vocantur, & aliorum quæ nnva ſunt. 2. Incipiunt Capitula Conſuetudinum Domini Guigonis, continentque 80. Capita ſeu Capitula, quorum hic Prologus. „*Amicis & fratribus in Chriſto dilectiſſimis, Bernardo Portarum, Humberto Sancti* „*Sulpitii, Miloni Majorevi Prioribus, & univerſis* „*qui cum eis Deo ſerviunt fratribus, Carthuſia Prior* „*vocatus Guigo, & qui ſecum ſunt fratres, perpetuam in Domino ſalutem.* Chariſſimi ac Reverendiſſimi nobis Patris Hugonis Gratianopolitani „Epiſcopi, cujus voluntati reſiſtere fas non habemus, juſſis & monitis obtemperantes, & „quod veſtra non ſemel dilectio poſtulavit, „Conſuetudines domus noſtræ, ſcriptas memoriæ mandare curavimus. A quo negotio, „Rationabilibus ut putamus de cauſſis, diu diſſimulavimus: videlicet quia vel in Epiſtolis „beati Hieronymi vel in Regula beati Benedicti, ſeu in cæteris ſcripturis authenticis, omnia pene quæ hic religioſe agere conſuevimus, contineri credebamus &c.„ Sequuntur Capitula 80. quorum primum, *A Calendis itaque Novembris* &c. 3. ſequuntur *Statuta* quæ dicuntur *Antiqua* ſeu *Secunda Ordinis Carthuſianorum*, in tres partes diſtincta, compoſita circa annum 1250. a Riſſerio, de quibus nos aliquando ſeparatim dicemus in *Riſſerio*. 4. *Nova* ſeu *Tertia Statuta Ordinis Carthuſianorum* de quibus ſic ibidem. „Præficitur Dominus Guillelmus „Rainaldi, ſcientia, moribus, multiſque virtutibus perornatus, qui ſimiliter Cardinalatum „recuſavit, & in electione Summi Pontificis „undecim, voces habuit. Hic ex ordinationibus Capituli & aliis, nova compilavit ſtatuta,« per Capitulum Generale anno Domini 1368.« confirmata, in tribus partibus adinſtar antiquorum Statutorum comprehenſa, ut ſequitar. Litteris lubricatis. *Nova ſtatuta Ordinis Carthuſienſium*, quæ Tertia ſunt. *Incipit Prologus in Novat Conſtitutiones Ordinis Carthuſienſis.*« Poſt olim editam compilationem Statutorum« ac conſuetudinum tripartitam, Generale noſtrum Capitulum Conſtitutiones Dellarationesque multas conſulte quidem & rationabiliter ordinavit, quarum quaſdam penſata utilitate evidenti, conſultius oportet & rationabilius revocari, ſeu in melius commutari &c.« 5. ſequitur Repertorium Alphabeticum Privilegiorum Ordinis Carthuſienſis, inde ipſa Privilegia, quæ Dominus Gregorius Prior, domus Sancti Joannis Baptiſtæ prope Friburgum digeſſit, ordinavit, obtulitque anno 1500. *Domino Franciſco de Putto, Juris utriuſque doctori eximio, Carthuſianæ religionis Monacha, Majoris Carthuſia Priori vigilantiſſimo* &c. Porro quantum Carthuſienſes has primas *Guigonis Conſtitutiones* æſtimarent, patet ex Decreto Capituli Generalis anni 1259. ubi ſtatutum eſt, ut *ſingulis annis biſſextilibus* hæ Conſtitutiones in Conventu legerentur, atqoe in omnibus hujus Ordinis Carthuſiis haberentur: *ut videamus* (inquiunt) *quantum lapſum facimus a converſione Patrum antiquorum.* Decretum iſtud & primum caput ſecundæ partis *Conſtitutionum Carthuſi uſium*, quas Riſſerius ordinavit, his expreſſum verbis. Anno Domini MCCLIX. viſum eſt Capitulo Generali, quod omnes Conſuetudines & Statuta« noſtri Ordinis, ſimul in unam quantum poſſibile eſt, aggregarentur conſonantiam, ut inveniri citius, & facilius poſſent memoriæ commendare. Si qua vero addenda eſſent, adderentur: ſi qua demenda, demerentur. Hoc autem Opus diviſum eſt in tres partes, quarum« *prima* continet ea quæ ad Divinum ſpectant« officium. In *ſecunda* ponuntur ea quæ magis« ad Monachos, quam ad Laicos, pertinere videntur. In *tertia* continetur ſpecialiter de« Converſis & redditis & Monialibus noſtri« Ordinis. Secundo ſtatutum eſt etiam, quod« ſecunda pars in conventu Monachorum ſingulis annis legator ex integro in clauſtro, vel« alibi: prima vero pars de triennio in triennium, nec tamen propter hoc dimittatur diebus« feſtivis lectio Evangelii a Paſcha usque ad feſtum omnium ſanctorum. Tertia vero pars« ſemel ad minus infra annum, legatur in conventu Converſorum. Cumque occurretit« quod minus fuerit obſervatum, interloquendo tractent, quomodo poſſit & debeat emendari. Quod ſi non fuerit emendatio ſubſecuta, ſi Prior eſt in cauſſa, privatim moneatur,« ut inde ſe corrigat: vel ſi alii ſunt culpabiles,« denuntientur Priori, ut eos corrigere faciat.« Quod ſi nec ita ſuerit ſecuta emendatio, cum« Priores de Ordine noſtro advenerint, quilibet« Monachorum ſeu Converſorum valeat eis intima-

„timare: ut ipſi denuntient Priori Carthuſiæ, „vel ſi opus fuerit, Capitulo Generali. Hoc „ipſum ſtatuit idem Capitulum de tractatu di„vini Officii, & de omnibus quæ ad noſtræ reli„gionis honeſtatem ſeu bonitatem pertinent, ſi „contra hoc aliquid ab aliquo temere fuerit at„tentatum. Et quamvis in Conſuetudinibus Do„mini Guigonis, quantum ad obſervantiam quæ„dam mutata ſint: ſtatuit tamen idem Capitu„lum, quod eædem Conſuetudines in ſingulis „domibus noſtri Ordinis ex integro quantum „ad litteram, ſine mutatione aliqua habeantur: „etſi qua ſunt in eis cancellata, reſtaurentur: „& in anno Biſſextili in Conventu legantur, *ut „videamus quantum lapſum facimus a converſione „Patrum antiquorum.* „ Ecce quantum æſtimabantur *Guigonis Conſtitutiones* apud veteres Carthuſianos, quæ tamen in editione ultima Conſtitutionum Carthuſienſium ſuppreſſæ ſunt, de quo conqueruntur Critici hodierni. Hæc eadem *Statuta primaria Carthuſianorum* ab Guigone conſcripta, cum *Statutis antiquis* circa annum 1250. a Rifferio collectis, & cum *Statutis novis* a Guillelmo Raynaud, Majoris Carthuſiæ XXV. Priore, qui ab anno 1367. ad annum 1402. annis XXXV. præſedit, ſimul omnia iterum impreſſa ſunt Pariſiis, anno 1703. in folio, ſtudiis Innocentii Maſſon Prioris Carthuſiæ Majoris, in Opere quod inſcribitur, *Diſciplina Ordinis Carthuſienſis in tres Libros diſtributa* pagg. 404. apud Antonium Dezallier, Carthuſienſis Ordinis bibliopolam, via Jacobæa. Idem ſcripſit *Vitam Sancti Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi* primi Carthuſianorum Fundatoris, quam Laurentius Surius & Bollandiſtæ in Vitis ſanctorum ad diem 1. Aprilis non omiſerunt. Item *Epiſtolam* ſeu *librum De modo orandi*, quæ etiam *ſcala Clauſtralium* dicitur, quæ olim habebatur inter Opera Sancti Auguſtini ſub titulo *Scala Paradiſi*, atque etiam inter Opera Sancti Bernardi, falſo ipſi adſcripta, impreſſa nunc ſub veri authoris Guigonis nomine, in editione ultima Operum divi Bernardi Pariſienſi anni 1666. & in Bibliotheca SS. Patrum editionis ultimæ Lugdunenſis, anni 1677. Item *Tractatum De quadripartito exercitio cellæ*, quem primus edidit Petrus Franciſcus Chifflet, ſocietatis Jeſu: atque poſt eum ultimus amplificator bibliothecæ Veterum Patrum tomo XXIV. pag. 1463. Idem ſcripſit *Epiſtolas tres. 1. ad Haymeriam Cardinalem. 2. ad Hugonem ſanctæ militiæ Templi Priorem. 3. ad Innocentium Papam ſecundum*: quæ habentur in editionibus Operum Sancti Bernardi Pariſienſibus 1645. & 1666. Ejusdem *Epiſtolam ad Durbonenſes fratres De ſuppoſititiis beati Hieronymi Epiſtolis* edidit Joannes Mabillon tomo I. *Analectorum* pag. 331. Denique idem ne Monachali otio torperet, inſigne Opus aggreſſus eſt, nempe *Collectionem & criſeſim Epiſtolarum Sancti Hieronymi*, de qua loquitur præfatus Mabillon loco citato. Opus hoc a multis hodie deſideratum, licet valde dubitem, an ſeculo iſto XII. hæc provincia a Guidone Carthuſiano ad perfectionem adducta ſit, cui vix plures homines conſummandæ ac perficiendæ idonei eſſent. Habetur hoc Opus Guidonis MS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi Tabula II. Theologica num. 10. inſcriptum, *Hieronymi Epiſtolæ cum præfatione Guidonis Carthuſienſis ad Lazarum Durbonenſem Priorem:* ut conſtat ex Catalogo MSS. iſtius Bibliothecæ p. 105. num. 10. impreſſo Lipſiæ anno 1686. in 16. opera & ſtudio Joachimi Felleri Academiæ Bibliothecarii, apud Joannem Fridericum Gleditſch. Diem clauſit ultimum *Guido* an. 1137. die 27. Julii, ætatis ſuæ anno 50. Monachatus 30. Prioratus 27. de quo plura Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 971. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capitibus*, ſeculo XII. parte 1. cap. 6. art. 9. pag. 498. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49. pag. mihi 380. Omnes Scriptores *Hiſtoriæ* Carthuſienſium.

GOLSCHERVS SANCTI EVCHARII 1130
prope Trevirim MONACHVS, Sancti Matthiæ, Monachorum Ordinis D. Benedicti, anno 1130. claruiſſe mihi videtur, atque *Hiſtoriam Archiepiſcoporum Trevirenſium* literis mandando, nomen ſuum commiſiſſe poſteris. Duos veteres, qui Hiſtoriam Trevirenſium literis commiſerunt, auctores memorat Joannes Trithemius initio Chronici Hirſaugienſis, *Theodoricus*, ait *Monachus in hiſtoria Trevirorum, Golſcherus Monachus in Geſtis eorundem* &c. Duos item laudat Browerus in *Proparaſceve ad Annales Trevirenſes*, ſcilicet Golſcherum Monachum S. Matthiæ apud Treviros, & Anonymum (forſan Theodoricum) qui annales Trevirenſes Cunoni dedicavit Archiepiſcopo, qui anno MLXVI. occiſus legitur. Extat autem & tertius Anonymus, quem ex MS. codice Abbatiæ S. Cornelii Compendienſis, anno 1675. edidit Lucas Acherius Tomo XII. *Spicilegii* a pag. 196. ad 251 deducens Hiſtoriam ſuam usque ad annum 1122. quo tempore vivebat & ſcribebat, ut ex fine illius conſtat, annis quinquaginta & amplius, poſt mortem Cunonis, ad quam usque alter Anonymus allatus a Chriſtophoro Browero, hiſtoriam antea ſcripſerat. Acherius in præfatione ad Tomum XII. *Spicilegii* pag. X. num. 14. Hiſtoriam hanc quam edidit, ad Golſcherum pertinere arbitratus eſt, cujus ætatem Trithemius non indicat, nec nomen habet apographum. Compendienſe, ex quo hanc Hiſtoriam eduxit. Apud Trithemium in *Catalogo Virorum illuſtrium Germaniæ*, proxime poſt Theodericum qui anno 1070. floruit, duobus tantum interpoſitis auctoribus, laudatur *Golſcherus ejusdem cœnobii Monachus, qui geſta Trevirorum libro uno ſcripſiſſe perhibetur.* Igitur poſt Theodericum aliquot annorum decadibus, id eſt circa annum 1120. vel 1130. clarebat juxta Trithemium. Hæc juxta mentem [illegible] Trithe-

Trithemii locis citatis. Contra Joannes Bolandus in Commentario prævio ad *Vitas SS. Eucharii, Valerii atque Materni* trium priorum Epiſcoporum Trevirenſium Tomo 2. Januarii ad diem 29. pag. 917. num. 3. Vbi *antiquiſſimam eſſe ex eo putat, quod Harigerus Abbas Labienſis, qui anno 990 Fulcuino ſuccedens, 31. Octobris anni 1007. (non 1117. ut Valerius Andreas & Aubertus Miræus ſcribunt) obiit.* Nam multa hinc ſere ad verbum deſcripta ab Harigero credit, in *Geſtis Epiſcoporum Tungrenſium*, ubi de SS. Euchario, Valerio & Materno *per ſexdecim capita* agit. Imo econtra Golſcherus ex Harigero tanquam junior ex ſeniore accepit, quem ſcripſiſſe de his noverat. Ediſiſſe putat Bolandus *Hiſtoria* hujus ſex priora capita, quæ complectuntur *Vitas trium priorum Epiſcoporum Trevirenſium, SS. Eucharii, Valerii & Materni*, ſub Golſcheri Trevirenſis Monachi nomine, ex variis MSS. Codicibus loco citato pag. 918. Ibi pag. 917. obſervat *Res geſtas SS. Eucharii, Valerii & Materni ſcripſit Golſcherus, Treviris in Cœnobio Sancti Matthiæ Monachus ex Majorum certiſſima relatione*, ut ſub initium profitetur. Idem in Epilogo ſcribit, ſe *hæc de geſtis SS. Patrum poſt excidium Treverica urbis, reliquos cineres diligentius perſcrutantem, ſparſim in chartulis ſcripta inveniſſe, quæ in unum redacta, utilitati tam præſentium quam futurorum fideliter commendarit.* Collegit igitur Golſcherus hinc inde ſparſa apud varios auctores, ac proinde ab Harigero accepit, non Harigerus a Golſchero. Mirum autem eſt, quod quæ producuntur tanquam Golſcheri à Bolando, non reperiantur Verbotenus eadem in *Hiſtoria* quam Lucas Acherius edidit Tomo XII. *Spicilegii* pag. 196. Neque etiam apud integram *Hiſtoriam Anonymam*, quam anno 1698. in 4. Hanoveræ edendam curavit Godefridus Guilielmus Leibnitius, inter *Acceſſiones Hiſtoricas* apud Nicolaum Forſterum, etſi Goldaſtus in *Apologia* pro Henrico IV. Golſcherum fuiſſe dictum, perſuaſiſſimum habuit; idemque Lucas Acherius & Leibnitius, de *Hiſtoriis Trevirenſium Archiepiſcoporum* a ſe in lucem productis, arbitrentur. Hujus Operis velut MS. in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, meminit Petrus Lambecius lib. 2. *Commentariorum hujus Bibliothecæ* cap. 8. pag. 977. unde ſcriptorem floruiſſe ex Chronici cap. 68. & 71. ab an. circiter 1120. ad 1132. quod ſcribere deſiit, colligitur.

1130 GVIDO RAVENNATENSIS PRESBYTER, juxta Gerardum Johannem Voſſium libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 38. pag. mihi 333. cum Carolus Craſſus Imperio potiretur, anno puta 886. nomen ſuum monumentis ingenii apud poſteros diffundebat, cui Hiſtoriam attribuit *De bello Gothorum* idem Voſſius. Eundem *Vitas Pontificum* tradidiſſe, auctor eſt Volaterranus initio Libri XXII. *Commentariorum Vrbanorum*, atque addit vixiſſe ante annos ſexcentos. Floruit autem Volaterranus anno MCCCCXC. ac deinceps, unde inter alia de ætate Guidonis Ravennatis ſatis liquet. Hæc Voſſius illic, quæ omnia falſa ſunt, tam de illius ætate, quam Operibus attributis, quæ ut corrigamus, noſtri inſtituti fuerit, ne alii in ſimiles errores incidant. Scripſit dictus Guido Ravennas *Geographiam* orbis terrarum, quam ex MS. Codice anonymo edidit amicus noſter Placidus Porcheron Bibliothecarius S. Germani Pariſienſis tunc temporis, anno 1688. Pariſiis in 8. ſub titulo *Anonymi Ravennatis Geographia*, ubi in Præludiis auctorem vixiſſe Seculo VIII. Eccleſiæ conjectatur. Opus cum legiſſem, atque in eo bis aut ter allegatas a Guidone *Quæſtiones ſub nomine Sancti Athanaſii ad Antiochum Principem* animadvertiſſem, ſtatim adverti editorem erraſſe annis circiter 400. in aſſignandâ ætate *Guidoni* vel *Anonymo Ravennatenſi.* Vt enim diximus atque demonſtrative probavimus ſupra in Diſſertatione *De Scriptis S. Athanaſio Alexandriæ Archiepiſcopo adſcriptis* cap. 4. num. 17. manifeſtum eſt, opus Quæſtionum iſtud eſſe Athanaſio aperte ſuppoſitum, ac eſſe Græci Scriptoris, qui vixerit poſt annum 1096. ſeu primam Occidentalium expeditionem in Palæſtinam ſeu Terram ſanctam, ut Agareni ſeu Saraceni inde expellerentur: unde *Quæſtiones* illas circa annum MC. conſcriptas fuiſſe liquide apparet. Vide quæ diximus loco citato, neque hic repeti debent. Has ergo Quæſtiones ſi ſtatuamus annis 30. vel 40. antiquiores Guidone, qui eas allegat, Guidonem circa annum 30. vel 40. Seculi XII. vixiſſe ac floruiſſe conſequens erit, contra Porcheronium, qui Seculo VIII. & Volaterranum ac Voſſium qui anno DCCCLXXXVI. perperam aſſigunt. Confirmant meam ſententiam de hac Guidonis Ravennatis ætate, hæc ſequentia Voſſii Verba. Meminit illius quoque Antonius Galateus in deſcriptione *Japigiæ*, ubi de urbibus *Italiæ* ſcripſiſſe ait, ut erant cum ipſe viveret. Nec credendum ei eſſe, niſi in iis quæ ipſe vidit: in multis eum erraſſe, quod non eſſet literis Græcis inſtructus, nec bonos legiſſet auctores: atque inde inter alia eſſet, quod *Ennium* dicat *Torentinum*, quem *Rhodium* fuiſſe conſtat. Idem etiam Guidonis hujus mentionem facit, *Præfatione* in deſcriptionem *Calliopolis*: ubi eum ait a junioribus in plериsque teſtem adhiberi, *lectum ſibi eſſe, verum nec eſſe veterem, nec recentem Scriptorem*. Hæc αὐτοπτης Antonius Galateus, cujus honorificam mentionem facit idem Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 8. pag. 618. qui *Opus Geographicum* Guidonis Ravennatis accurate legerat, ejusque errores detexerat. Cum autem vel ſuppar vel antiquior Raphaele Volaterrano, ex eo quod ſummus vir Hermelaus Barbarus, *Paraphraſim Themiſtianam octo librorum* Φυσικῆς ἀκροάσεως, Latine a ſe converſam illi dicaverit, quam anno M CCCC LXXX. edidit: hinc quo-

quoque dignior fide eſt aſſignanda Guidonis Ravennatenſis ætate, quem *nec eſſe veterem nec recentem Scriptorem* pronuntiat, id quod Scriptori ſeculi duodecimi circa annum 1130. vel 1140. optime convenit. Hæc adverſus Gerardum Joannem Voſſium loco citato, atque editorem Anonymi Operis, amicum noſtrum Placidum Porcheron.

Nec minus peccat Voſſius, dum aſſignat alia Opera Guidoni Ravennati, quæ ad illum non ſpectant. Nam *Hiſtoria illa de bello Gothorum* quam attribuit *Guidoni Ravennati*, eſt ipſa *Hiſtoria de bello Trojano*, quæ MS. extat in Bibliotheca noſtra Lugduno Batava, inter MSS. Codices Latinos Codice 26. in folio membranâ, ſpectans ad *Guidonem de Columna*, ſub hoc titulo *Guidonis de Columna Belli Trojani hiſtoria*, quam invenio impreſſam Argentorati anno 1489. in folio. Vide Catalogum Librorum Bibliothecæ Lugduno Batavæ editum in 4. 1674. Lugduni Batavorum, in MSS. Codicibus pag. 401. Conferatur & ipſe, Voſſius Lib. 1. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 60. pag. 491. cujus hic verba ad inconcuſſam fidem referam. „Eadem Rodolphi II. Imperatoris ætate an. MCCLXXXVII. fuit *Guido de Columna*, natione Siculus, patriâ Meſſanenſis, qui cum Eduardo I. Angliæ Rege, ex bello Aſiatico revertente, in Angliam ſe contulit, ut Boſtonus Burienſis in *Catalogo* refert. Hic nomen ſuum poſteris commendavit Chronico Magno quod librorum XXXII. eſt. Item multa tradidit *De Regibus & rebus Anglorum*, eſtque id opus inter ea, ex quibus ſua hauſit Robertus Fabianus Anglus. Præterea *Hiſtoriam condidit De rebus Trojanis*, cujus MS. Codex Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus S. Petri, & Oxonii in Bibliotheca Collegii Balliolenſis. Sed & in mea Bibliotheca antiquum exemplar habeo manu exaratum, quod incipit *Licet cottidie vetera recentibus obviant &c.* Inſcriptio Operi nulla eſt, ſed auctor nomen ſuum in Præfatione exprimit, conſilium etiam ſuum exponit. Nam ait Daretem Phrygium & Dictyn Cretenſem, primos hoc argumentum tractaſſe, atque ita tractaſſe ut probe conſentirent: hos Latine eſſe translatos à quodam, cui nomen eſſet Cornelius Romanus, fuiſſeque eum Magni Salluſtii nepotem: quod commentum alibi refellimus. Cæterum hoc unum in iſtis culpari poſſe, quod non pauca prætericrint, quæ multum allicere poſſent animos legentium: atque iſthoc in cauſſa eſſe, cur idem argumentum ſibi fuſius exponendum putarit. Iterum nominat ſe in *Epilogo*, ubi & illud addit, ſe hanc Hiſtoriam condidiſſe poſtulato Matthæi de Porta, Archiepiſcopi Salernitani, viri doctiſſimi.« In his verbis dupliciter errat, 1. dum diſtinguit *Chronicon Magnum* quod XXXIV. librorum eſt ab *Hiſtoria Trojana*, idem enim opus eſt. 2. dum ſcribit opus iſtud conſtare libris XXXVI. quod conſtat tantum libris XXXIV.

Nec minus peccat, dum attribuit Guidoni Ravennatenſi *Vitas Romanorum Pontificum*, quæ dubio procul ſpectare videntur ad Landulphum de Calumna, Carnotenſem Canonicum, ut aſſerit etiam idem Voſſius Lib. 2 *De Hiſtoricis Latinis* cap. 64. pag. 507. Vide etiam quæ poſteà dicturi ſumus ad *Guidonem de Columna* anno 1280. & ad *Landulphum de Columna Carnotenſem Canonicum* anno 1320. hujus operis.

DROGO OSTIENSIS EPISCOPVS, & S. R. E. CARDINALIS, natione Gallus, Monachus primum Ordinis divi Benedicti, tum Monaſterii Sancti Nicaſii apud Remos Prior, anno 1128. in Abbatem primum Sancti Joannis Laudunenſis aſſumitur. Sed cum jam illinc amandatis Monialibus impudicis ac ſcandaloſis, Deo donante non parum proficeret, longe lateque diffuſo bono odore ſapientiæ & probitatis ejus, Innocentius Papa Secundus circa annum 1130. ſub obedientiæ mandato Romam evocatum, urbis Oſtienſis Epiſcopum & S. R. Eccleſiæ Cardinalem conſecravit. Scripſit *Opuſculum de Paſſione Domini*, & alia quæ inſerta *Bibliotheca Sanctorum Patrum* editionis Pariſienſis anni 1644. tomo 2. pag. 565. & ſequentibus. Obiit anno 1138. vel 1139. De quo plura Lucas Dacherius in editione *Hiſtoria Hermanni Monachi* Lib. 3. cap. 22. pag. 552. Et in Catalogo Abbatum S. Joannis Laudunenſis pag. 829. ad calcem Operum Guiberti Abbatis Novigentini, quem ſuprà ad annum 1120. retulimus. Fratres Sammarthani tomo 4. *Gallia Chriſtiana* in Abbatibus S. Joannis Laudunenſis. 1130

DISSERTATIO SINGVLARIS

DISCVTIENS AC VENTILANS OPERA HVGONI VICTORINO ATTRIBVTA.

1130 HVGO DE SANCTO VICTORE ſeu VICTORINVS, ex Ordine Canonicorum Regularium divi Auguſtini, quem MSS. Codices ſæpius *Hugonem Pariſienſem* appellant, anno 1130. claruit, quem multi multis laudibus ob doctrinam collaudant atque eximiè efferunt: qui cum multa ornatè graviterque ſcripſiſſet, anno tandem 1140 die XI. Februarii, ætatis anno 44. obiit atque in Eccleſia Sancti Victoris conditus jacet. Hujus Opera ſæpius impreſſa in Galliis, de quibus Bellarminus & Labbeus in opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*,

cis, nos etiam plura ſuprà in *Hugone de Folieto Corbtienſi Monacho*, & infrà in *Roberto Paululo* ad annum 1170. dicemus. Nonnulla tamen à me advertenda ſunt de Scriptis & impreſſionibus Operum tam Hugonis Victorini quam Richardi ejuſdem Eccleſiæ Canonici ac Prioris, quæ Criticis haud ingrata erunt.

CAPVT PRIMVM.

VNDE HVGO DE SANCTO VICTORE ORIVNDVS SIT, SEV ORIGINEM DVCAT?

QVæſtionem hanc eximiè meâ quidem ſententia diſcuſſit Godefridus Guilielmus Leibnizius in Præfatione ad *Chronicon Alberici Monachi* à ſe editum tomo 2. *Acceſſionum Hiſtoricarum* quas Hannoveræ apud Nicolaum Forſterum anno 1698. in 4. edidit, quem heic verbotenus referam.

„Viros doctos quoque & eorum Scripta paſſim *Albericus* memorat. Norabilis eſt locus *de Hugone à Sancto Victore* ad annum 1130. ubi cum ab aliis Hugonibus diſtinguens, *de Saxonia natum dici* ſcribit, antiquior plerisque omnibus, quod ſciam aliis, qui extant, idem dicentibus, & adhuc antiquiorum haud dubie auctoritatem ſecutus, ut adeò fortaſſe *Roberto Abbati de Monte* S. Michaëlis opponi poſſit: qui Tractatu *de Abbatibus & Abbatiis* p. 5. Magiſtrum Hugonem *Lotharienſem* appellat, quemadmodum alius à Mabillonio viro inſigni in *Analectis* productus *Flandrum Ipreuſem*, Hartmanno Schedelio *Gallum*. Sed pro Saxonia patria ſtant præter Albericum *Johannes à S. Victore*, Gobelinus Perſona, Roilewinck, Engelhuſius, *M. Hermannus Cornerus*, Johannes Trithemius, Paulus Langius: eademque eſt ſententia communis recentiorum noſtrarum pariter, exterorumque. Certè in *Monaſterio Hamerslebienſi* Ordinis ſui, id eſt Canonicorum Regularium S. Auguſtini, ſeſe aliquando vixiſſe indicat ipſe Epiſtola ad Fratres in Hamersleve, libro *De arrha animæ* præfixa. Ab eo qui Operum ejus editionem anno 1648. procuravit, duo afferuntur loca notatu digna, unus eſt *Anonymi Monachi Gemeticenſis*, alter *Johannis à S. Victore*. Porro *Gemeticenſis Monachi* hæc verba ſunt. *Eo tempore, quo ſcilicet Ordo Ciſtercienſis & Carthuſienſis fuere creati, Magiſter Guillelmus de Campellis, qui fuerat Archidiaconus Pariſienſis, vir admodum litteratus & religioſus, aſſumens habitum Canonici regularis, cum aliquibus diſcipulis extra urbem Pariſienſem, in loco ubi capella quadam erat S. Victoris Martyris, cœpit monaſterium ædificare Clericorum. Aſſumpto autem illo ad Epiſcopatum Catalaunenſem, venerabilis Gilduinus diſcipulus ejus, primus Abbas ibi factus eſt. Sub cujus regimine multi Clerici nobiles, ſecularibus & divinis literis inſtructi, ad iſtum locum habitaturi convenerunt: inter quos* Magiſter Hugo Lotharienſis ſic dictus à confinio Saxoniæ, *& ſcientia literarum & humili religione maximè effloruit. Hic multos libros edidit, quos quia vulgò habentur, non oportet commemorare.* Hæc Monachus iſte, quæ penè totidem verbis apud *Robertum de Monte* loco ſupra citato libri *de Abbatiis* reperiuntur: niſi quod omiſſa verba maximè ad rem facientia, *ſic dictus à confinio Saxoniæ*, & quod Abbas *Geldoinus* vocatur. Alrer eſt locus *Johannis de Sancto Victore* in *Memoriali Hiſtoriarum* anno 1107. ubi verba hæc: *Hugo fuit Saxonicus genere & ortu, præpotenti parentela, adduxitque apud S. Victorem avunculum ſuum Hugonem, cujus ſumptibus fere tota ædificata eſt S. Victoris Eccleſia.* Auctor *Vitæ Hugonis S. Victoris* plura adhuc & diſtinctiora adducit neſcio unde, quæ ita habent. *Hugo de S. Victore, il[...]i apud Saxones genere ortus, qui teneriorem puerorum cum impleſſet ætatem, in diœceſi Halberſtadenſi traditus eſt Monaſterio Sancti Pancratii, ut ab ejusdem Canonicis Regularibus inſtitueretur. . . . Ubi decimum octavum ætatis annum attigit, ſeculi fugam meditari cœpit, id communicat patruo Hugoni* (Johannes a S. Victore *avunculum* vocaverat, ſed hæc vocabula Galli imprimis ſæpe confundunt, quibus *oncle* uterque dicirur) *Halberſtadenſis Eccleſiæ Archidiacono, qui ſtatim in ejus conſilii partem venit. Ambo igitur pares animis patria excedunt . . . in manus Gilduini Abbatis S. Victoris prima vota emittunt, ſanctique Auguſtini regulam profitentur. Tunc præterpropter annus erat Domini milleſimus centeſimus decimus quintus.* Narraverat autem ambos Maſſiliam profectos, reliquias quasdam S. Victoris inde ad Pariſios attuliſſe. Extant duæ Epiſtolæ nondum editæ, una *Borchardi Epiſcopi Halberſtatenſis* data in Groningen, altera *Friderici Archiepiſcopi Magdeburgenſis* data in Magdeburg, ambæ Scriptæ anno 1456 ad Capitulum Generale Ordinis Canonicorum Regularium in Windeſem congregatum, quibus commendatur Mooaſterium S. Pancratii in Hamirsleve. Burcardi verba ſunt, *Et hoc potiſſimè contemplatione illius eximii & inſignis Viri Hugonis de Sancto Victore, qui in dicto Monaſterio Hamersleven, religionis habitum & prima elementa regularis vitæ ſuſcepit. Qui talis & tantus fuit, ut in Ordine veſtro & tota orthodoxa religione Chriſti, etiam mortuus quamplurimum celebretur, & ſepultus glorioſe ovat, ita ut alter Au*guſtinus *nominetur. Ita ut ipſius duntaxat reſpectu, agendum eſſet quod poſtulamus. Quamplures etenim ſunt apud nos, qui amore tanti Viri, ad Monaſterium ipſum ſingularem inclinationem tenent &c.* Friderici verò hæc verba ſunt, *Scripſimus præteritis diebus devotionibus veſtris de Statu Monaſterii S. Pancratii in Hamersleven Halberſtadenſis diœceſis Ordinis veſtri, unde ille præclarus* Hugo de S. Victore, *toti orbi venerabilis ortum duxit.*“ Hæc Gullielmus Godefridus Leibnizius, miſſis aliis, quæ ibidem de ejus familia profert, non ita clare rem definientibus. Conveniunt equidem tam Gallorum quam Germanorum aliata teſtimonia, quæ Hugonem a Sancto Vi-

Victore *Germanum & Saxonem* faciunt, diſſident tamen meo quidem judicio inter ſe plurimum, quod hæc illum in *Abbatia S. Victoris Pariſienſis* ſub Gilduino Abbate *vitam regularem*, hæc in Germania in Monaſterio S. Pancratii in Hamersleve, eandem amplexum eſſe velint: quæ tamen ſimul ſtare apud eruditos viros nequaquàm poſſunt. Hugonem quoque Victorinum fuiſſe Saxonem contra Joannem Mabillonem *Analectorum* Tomo 1. pag 326. optime probat vir de re Hiſtorica, imò de re litteraria optime meritus, Henricus Meibomius junior ad calcem Tomi III. *Rerum Germanicarum* p. 429. ad 432. editionis Helmeſtadienſis anno 1688. 3. tomis in folio, quem videas.

CAPUT SECUNDUM.

EXPENDUNTUR ALIQUO HUGONI VICTORINO ADSCRIPTA PASSIM.

PRimum. Opera utriusque ultima editione, Rothomagi in folio annis 1648 & 1650. apud Joannem Berthelin in Area Palatii impreſſa ſunt, quæ ut promptius Bibliopolæ divenderent, illa omnia eſſe recenſita & collata ad Manuſcriptas Codices, quod magnum huic editioni meritum commendaſſet, ſi tamen verum fuiſſet, audaci manu adjecerunt. At nullus invenitur qui edita cum Manuſcriptis contulerit, nec vel modica variatio ex Manuſcriptis Codicibus allata eſt: imò quantum mihi ex MSS. multis Codicibus inſpectis liquet, nec vel Codicum MSS. apicem cum impreſſis contulerunt. Hoc unico vel maximè ab Impreſſoribus peccatum eſt, vel ab hujus impreſſionis Rotomagenſis curatoribus: quod varias *Cenſuras* in antiquis anni 1526. eorundem Operum editionibus Pariſienſibus tunc temporis, cum judicio gravi ac maturo factas ſuppreſſerint: quibus Opera plurima vel Hugoni Victorino abjudicabantur, vel ei ob fidem Manuſcriptorum Codicum, cum ſcrupulo ac formidine attribuebantur, quos antiquæ iſtius editionis curatores examine diligenti diſcuſſerant. At moderni Rothomagenſes *Cenſuris* ſuppreſſis, omnia quæque cæco modo *Hugoni Victorino* perperam & absque ullo delectu conceſſerunt. Hæc generatim de hac editione ultima, dicta ſunto, quæ facile probari poſſunt ex ſequentibus. Paulus Langius qui Chronicon ſuum *Citizenſe* usque ad annum MDXV. produxit, de Hugone Victorino quædam habet ſingularia, Annotat ad annum 1123, ideoque ipſe ejus verba hic apponam. „ Eodem tempore Hu„go de Sancto Victore, natione Saxo, Pariſiis „floruit, qui ob eximiam eruditionem & Scri„pturarum doctrinam, alter Auguſtinus ævo „ſuo habitus eſt. Hic novitius fuit in Mona„ſterio Hamersleve non longe ab Halberſtadio, „qui ob ſtudium miſſus Pariſios, in magnum Ec„cleſiæ crevit Doctorem, factus Prior in Monaſterio S. Victoris, in quo & usque in finem vitæ„ permanſit. Scripſit Fratribus ſuis in Hamers„ leve in ſui memoriam, devotum libellum *de*„ *Arrha animæ*, ut patet in ea quam præmiſit„ Prooemiali epiſtola." Hæc Langius, unde duo conſtant, *primò* hunc Hugonem Victorinum fuiſſe origine Saxonem, & in Monaſterio Hamersleve Canonicorum Regularium non longe ab Halberſtadio fuiſſe novitium, ut probat Diſſertatione ſingulari Henricus Meibomius Junior ſeu Senioris nepos, in Collectaneo Hiſtoricorum Germanicorum, Helmeſtadii 3. tomis anno 1688. in ſolio editorum, Tomo 3. à pag. 429. ad 432. *Secundò* editiones antiquas Operum Hugonis Victorini eſſe præferendas Rotomagenſibus noviſſimis, non tantum ob cenſuras judicioſas quas opuſculis prudenter præmiſerunt, & quas Rothomagenſes ex ignorantia vel malitia affectata ſuppreſſerunt: ſed etiam quia Opuſcula nonnulla in antiquis editionibus extant cum titulis ex fide MSS. Codicum, ut *Liber de Arra animæ*, de quo loquitur Paulus Langius anteà, cum Epiſtola prooemiali præmiſſa fratribus ſuis in Hamersleve: quæ tamen fruſtra quæſieris in editionibus Rothomagenſibus poſtremis, ex negligentia bibliopolarum enormi ſuppreſſa. Id autem factum, ut Hugoni Victorino plurima opuſcula quæ ipſi non debebantur, attribuerent, atque ita editionem ſuam Rotomagenſes ampliorem antiquioribus ac perfectiorem, impune mentirentur. De Hugone Victorino ſeu Priore Sancti Victoris Pariſienſis Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus ſacri* pag. mihi 771. & 772. editionis Colonienſis anno 1608. apud Joannem Gymnicum. Pag. autem 772. profert *de arra animæ* lib. 1. incipientem *loquar ſecretò animæ*. Cæterum notat poſtremam operum Hugonis editionem, Venetiis prodiiſſe tribus Tomis anno 1588. apud Joannem Baptiſtam Somaſcum, quibus acceſſere Notæ ſeu Scholia Thomæ Garzonii, una cum Vita ipſius Hugonis ab eodem conſcripta. Tomo 2. pag. 486. verbo Thomas Garzonius Canonum Regularis a Bagnacaballo, de cujus ſcriptis, ibidem ſatis diffuſe diſſerit idem Poſſevinus. Item Conradus Geſnerus In *Bibliotheca Univerſali* edita in folio Tyguri apud Chriſtophorum Froſchoverum anno 1545. in folio, agit latiſſime de Hugone Victorino quem Saxonem facit, folio 340. verbo *Hugo Presbyter & Monachus Sancti Victoris Pariſienſis Ordinis Canonicorum Regularium*. Idem profert folio 340. *De arra animæ lib. 1.* qui incipit *Loquar ſecretò animæ*. Idem pag. 340. verſa, inter opuſcula quædam Hugonis de Sancto Victore, anno 1506. in 4. excuſa Pariſiis apud Henricum Stephanum, refert *De inſtitutione Novitiorum* librum capp. XV, qui ſpectat ad Guilielmum Peraldum, Ordinis Fratrum Prædicatorum. Itemque *De operibus trium dierum* librum capitibus XXIII, qui ad alium Scriptorem mihi ignotum pertinere videtur. At folio 341. *Soliloquium animæ*, cujus chartæ ſunt tres & dimidia.

In-

Introducuntur aurem in illo colloquentes, homo & anima ejus, & paullo ante finem ponitur *Confeſſio ad Deum.* Ex Præfatione Auctoris, *Soliloquium dilectionis, quod de Arra animæ intitulatum eſt, miſi charitati veſtræ, ut diſcatis ubi vos oporteat, verum amorem quærere, & quemadmodum debeatis corda veſtra ſpiritualium ſtudio meditationum ad ſuperna gaudia excitare.* Hæc ſunt interea, quæ Pariſiis olim Henricus Stephanus anno 1506. in 4. edidit, ut habet Conradus Geſnerus ſolio 341. verſo, primis lineis duabus. Atque hic eſt ille prologus, quem Fratribus Auguſtinianis de Hamersleve non procul ab Halberſtadio, miſſum ſuiſſe ab Hugone, Paulus Langius ſcribit.

Secundum. Inter Opera Hugonis Victorini hoc modo impreſſa, extant *Libri quatuor de Clauſtro animæ, Liber de medicina animæ, Libri duo priores de avibus & feris ad Raynerum converſum, Libri duo de nuptiis carnalibus & ſpiritualibus, Libelli quatuor de vanitate mundi, & Libri quinque de arca myſticè & moraliter:* qui ex fide Manuſcriptorum Codicum ſpectant ad Hugonem de Folieto Monachum Benedictinum Corbeienſem, ejusdem Scriptorem temporis. Alii *duo Libelli poſteriores de proprietatibus animalium & aliarum rerum*, pertinent ad Guillelmum Peraldum Ordinis Fratrum Prædicatorum, poſteà (ut volunt) Lugdunenſem Archiepiſcopum vel ad Joannem Cornubienſem Anglum. De quibus diximus ſuprà in *Hugone Folietano* ad annum 1130. Item *Libri tres de officiis Eccleſiaſticis* & Opuſculum *de Canone myſtici Libaminis* ſpectant ad Robertum Paululum Presbyterum, de quo ad annum 1170. dicemus. Ac ſane recènter Opera iſta conjecta ſunt in maſſam Operum Hugonis Victorini in editione Colonienſi anni 1609. & Rothomagenſi anni 1648. ab editoribus nuperis eo celebriorem eſſe Scriptorem opinantibus, quo plura ei, indiſcriminatim attribuuntur. Opuſculum etiam *De Spiritu & anima*, quod inter Opera divi Auguſtini impreſſum tomo VII. cum ſpuriis, quoque nonnulli ad Hugonem Victorinum ex conjecturis ſpectare opinabantur, noviſſimi Illuſtratores Operum divi Auguſtini, Patres Benedictini doctiſſimi Congregationis S. Mauri in Gallia, *Hugoni Victorino* abjudicarunt, ut alicui Ciſtercienſi vero illius Parenti, *Iſaaco Stellæ Abbati* reſtituerent.

Tertium. Extat inter Opera Hugonis Victorini *Liber de anima Chriſti*, quem in Bibliothecis pluribus Manuſcriptum ſub nomine *Hugonis Pariſienſis* vidi, inſcriptum *De Sapientia Chriſti & Sapientia Chriſto:* indubius Hugonis hujus Victorini fœtus, quem dicavit Gualtero de Mauritania, Laudunenſi poſtea poſt Gualterum S. Martini Lauducenſis Abbatem & Bartholomæum Epiſcopo, viro litteris clariſſimo. Hic autem liber in MS. Latienſis Abbatiæ Ordinis Divi Benedicti Comitatus Hannoniæ, prologum habet ad dictum Gualterum, velut in aliis multis MSS. Codicibus, qui ineditis hucusque deeſt, quemque ultima editio Rothomagenſis facile obtinere potuiſſet, ſi quod ipſa mentitur, cum MSS. Codicibus collata ſuiſſet. Hunc itaque hic ſubjicimus, ne quempiam Hugoni evulgando incumbentem, impoſterum lateat.

Ex MS. Lætienſi.

Incipit Prologus Magiſtri Hugonis De Sapientia Chriſto, & Sapientia Chriſti, ad Magiſtrum Gualterum de Mauritania.

Prudenti ac religioſo verbi divini inter cæteros & præ cæteris Scrutatori Gualtero, Hugo Peccator. Aliquotiens accidiſſe comperi, ut in rerum difficilium tractatione aut inſipientia relatoris auditorem corrumperet, aut temeritas auditoris relatorem inſamaret. Quapropter æque cavendum mihi videtur, ut potiſſimum illic ubi ſine periculo aliud ſentiri non poteſt, nec facile noſtra præſumamus aſſerere, nec aliena temere judicare. Novi enim ut beatus dicit Auguſtinus, quanta ſomnia cor humanum pariat: atque eo judicio quo in ſui cognitione fallitur, cætera quoque quæ præter ipſum ſunt, non rectè conſpicatur. Quid enim hoc eſſe putatis, quod de rerum veritate, tam diverſa ſentire ſolent homines? Nunquid non una eſt veritas? Ecce ut interim de Deo taceamus, quid eſt quod Dialectica tot diverſas & tam adverſas, ne dicam perverſas habet ſententias? Nunquid non omnes noverunt unum id quod eſt, ſed amore fallendi diverſa finxerunt? Non ſic ego puto, ſed narrant quique ſomnia ſua, & eà quà primum ipſi in ſe opinione decepti ſunt, poſtmodum neſcientes alios ſeducunt. Et ſicut beatus Job amicis ſuis arrogantibus, & de ſe plusquam oportebat præſumentibus, dicit: omnes jam non ſolum ſecum orituram, ſed exortam quoque à ſe ſapientiam putant. Dignum ergo eſt, ut idipſum in noſtra aſſertione nos reddat timidos, quod in unius aſſertione veritatis, tot jam videmus eſſe diverſos. Quia enim de longe veritas videtur, diverſa judicia parit: & tantum de illa quisque poteſt, quantum ipſe eſt. In nobis quippe eſt, quod de rerum cognitione percipimus, & eo modo cordis intellectus de his quæ extra ſunt ad veritatem judicat, quo ſe interius animus in repræſentatione figurat. Unde neceſſe eſt, ut dum meus interius corrupta prave afficitur, intellectus quoque in judicio eorum quæ foris ſunt, decipiatur. Hæc ipſa eſt cauſa, quæ etiam aliquando in unitate ſenſuum, controverſiam verborum generare ſolet, quæ tamen tunc magis venialis fit, cum pertinax non fuerit. Hanc igitur nos qui Verbi Dei tractatores & inquiſitores veritatis eſſe videmur, ſi inter nos fortè ut aſſolet ali-

 quan-

„quando invenerimus, citius in idipſum redea-
„mus: ne ſi cœperimus noſtra dicta pertinaci-
„ter defendere, aliud putemur ſapuiſſe. Illud
„quod *De anima Chriſti*, Charitas veſtra à me
„quærere dignata eſt, jam pridem inter quosdam
„ſapientes, ventilatum fuiſſe didici: atque ex
„his quid ſenſerint, quibus magis credendum
„exiſtimamus, cum aliis de ipſis, tum ipſis de ſe
„referentibus, agnovi. Ego autem cum ſæpius
„hac quæſtione pulſari ſoleam, talem me eſſe
„profiteor, qui nollem hinc aliquid ab omnibus
„vel tam curioſe ac ſuperſtitioſè inquiri, vel tam
„fidenter aſſeri. Vnde nunc quoque, geminà
„in hac re conſideratione coarctor, cum videam
„me & prudentiæ veſtræ debere ſilentium, & bo-
„nitati reſponſum. Inter hæc, ipſà etiam rei
„difficultas occurrit, quæ fortaſſis non potuit à
„me ita ut decet, compendioſe diſcuti: cum
„ego ſi modum in dicendo tranſiero, timeo ſu-
„perſtitioſus videri: Volo tamen & multo ma-
„gis volo aliquà in parte inſcientiæ argui, quam
„charitatis contemptor videri: & verba incom-
„perta habere, quàm cor perverſum.

Explicit prologus, Incipit textus.

„Quæritis De anima Chriſti, id eſt, de illo ratio-
„nali Spiritu, qui humanam in Chriſto homine
„carnem vegetavit &c. Sic autem finit:
Sic tamen ut interius unusquisque in ſuo ſenſu humiliter abundare ſtudeat, non arroganter præſumere. Amen. Vt in impreſſis. Opus iſtud adhuc melius ſe habet in MS. Codice Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis, ut conſtat ex Catalogo illius MSS. Codicum, quem anno 1686. in 16. edidit Joachimus Fellerus Bibliothecæ Præfectus. Ibi enim pag. 147. inter MSS. Codices Theologicos Repoſitorio 3. Serie 2. in folio Codice 28 extat *Epiſtola Magiſtri Gualteri de Maritania Flava ad Hugonem de anima Chriſti. Hugonis reſcriptum ad hanc Epiſtolam.* tum *ejusdem tractatus, De anima Chriſti.*

CAPUT TERTIUM.

EXAMINANTUR ACCURATIUS LIBRI XXIV. EXCERPTIONUM, QUI DISPERSI ATQUE A SE INVICEM DIVULSI IN III. TOMIS HUGONIS VICTORINI.

QUartum Libri XXIV. *Excerptionum* apud Hugonem Victorinum habentur, de quorum authore vero controvertitur, fuerit ne Hugo Victorinus, an Richardus Victorinus & ipſe, an neuter, ſed anonymus aliquis, qua de re poſteà ad hujus Obſervationis finem dicemus. Hi autem *Libri XXIV. Excerptionum*, ſparſim ac tumultuariè inter Opera Hugonis ac Richardi Victorinorum, impreſſi reperiuntur. Nam *libri quatuor primi* tantum ſub *Richardi Victorini* nomine extant inter ejus Opera editionis Rothomagenſis anno 1650 apud Joannem Berthelin pag. 313. absque prologo. At *Libri primi decem* tantum hujus Collectanei, habentur cum Prologo & cum Scholiis brevibus Domini Thomæ Garzonii à Bagnacaballo, Ordinis Canonicorum divi Auguſtini Regularium Theologi, ſub nomine *Hugonis Victorini*, inter ejus Opera editionis Rothomagenſis anni 1648. apud eundem Berthelin, tomo 2. pag. 333. & ſequentibus. Vbi perperam inſcribuntur, *Inſtitutiones Monaſtica Excerptionum priorum*, cum de Monaſticis rebus non loquantur. Altera verò pars iſtarum Excerptionum, juxta *Prologum* citatum, continere debet *Libros quatuordecim*, quorum *novem primi* ſub *Hugonis Victorini* nomine habentur tomo I. Operum impreſſionis prædictæ, pag. 221. & ſeqq. *Decimus* autem *liber* ſecundæ partis harum Excerptionum, atque *vigeſimus* totius Operis, juxta prologum tomo 2. dictorum Operum pag. 333. ab Excerptore *per Sermones ſeu Homilias* quasdam diſtinctus eſt. Eſtque *Collectaneum centum ſermonum de variis argumentis*, ordine utcunque confuſo atque inſolito, quod incipit à ſermone *de dedicatione Eccleſia*, tomo 2. pag. 478 ad usque pag. 633. editionis Operum Hugonis Victorini. Hoc patet ut jam diximus ex *Prologo generali* ad dictas Excerptiones, ubi ait: *Decimus* (nimirum ſecundæ partis) *ſermones diverſos, ſingulos de materia ſua editos:* quibus verbis hoc Collectaneum ſermonum indicatur, quod ejusdem ſtyli cum ſuperioribus, cum *Prologo & præmiſſo Sermonum Syllabo.* Itaque quod ſcripſeram in prima editione hujus Operis, hunc *vigeſimum Excerptionum librum*, eſſe *Collectaneum homiliarum novendecim in Eccleſiaſtem*, quas habes ſub *Hugonis Victorini* nomine editas, & inſcriptas *Annotationes elucidatorias in Eccleſiaſtem Salomonis* tomo 1. ejusdem Hugonis Operum pag. 75. & ſequentibus: poſtea falſum eſſe deprehendi, cum illud *Opus in Eccleſiaſtem* verè ad Hugonem Victorinum pertineat. Quod autem hic *Viceſimus Excerptionum liber* ſit *Collectaneum centum Sermonum* de quibus ſuprà, conſtat evidenter mihi ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ 3835. In quo habentur hi *Decem poſtremi libri* hujus Collectanei Excerptionum, nempe ab XI. ad XX. de quo loquimur: quorum *decimus* quidem qui totius Operis eſt *vigeſimus*, continet in hoc MS. Codice *Sermones XXVII. hujus Collectanei* verbotenus ſub *Richardi Victorini* nomine, nempe à primo qui *De dedicatione Eccleſiæ* eſt, usque ad XXVII. incluſive, qui *De Feſto Paſchali & corporis Chriſti* pag. 507. inſcribitur, incipiens ab his verbis: *Iſti ſunt dies quos obſervare debetis &c.* Vnde nec dubium ex hoc MS. Codice qui mutilus & imperfectus eſt, quin idem de aliis omnibus cenſendum ſit. Habentur quoque Hi libri Collectaneorum cum his Sermonibus, in MS. inſigni Thomæ Gale Angli Codice 326. inter MSS. Codd. Eccleſiarum Angliæ Cathedralium atque aliarum inſignium Bibliothecarum, Codice 6160. nomine Richardi Victorini, de quo etiam poſtea. Præterea aliunde conſtat hanc omnem *Collectio-*

nem

nem Sermonum ſpectare non poſſe ad *Hugonem Victorinum*, cum Sermone XL. qui *De dedicatione Eccleſiæ* eſt, poſt medium pag. 531. author alleget Sanctum Bernardum in libris *de Conſideratione ad Eugenium* Summum Pontificem, qui certo certius *Hugone Victorino* poſteriores ſunt, *Hugo* enim *Victorinus* anno 1140. mortuus ſcribitur, qui Libros iſtos vidiſſe non potuit, factos demum a Bernardo poſt Eugenii 3. ad Romanam ſedem promotionem, quod anno tantum 1145. contigit.

Libri autem XXI. XXII. XXIII. XXIV. qui reſtant, eodem tomo 2. ſub ejuſdem Hugonis nomine habentur pag. 283. & ſequentibus, inſcripti *Annotationes elucidatoria in quatuor Evangeliorum libros*, tantumque *Libros quatuor* ſecundum Evangeliorum numerum continent, & non *novem*, ut male habet titulus dictâ paginâ 283. Nec ultra Libros XXIV. *Collectaneum Excerptionum Victorinarum* extenditur, ſive Hugonis ſit, ſive Richardi, ſive Anonymi, juxta prologum quem allegavimus. Adverte autem huic *Collectaneo Excerptionum*, adjectas eſſe duas Appendices a poſteriore aliquo, quæ alterius omnino ſtyli ſunt, magiſque Scholaſticas methodos olent, conſuetas circa annum 1210. vel 1220. Ambæ enim agunt per Quæſtiones & ſolutiones. Harum *prima* continet *Annotationes in Evangelium Joannis*, tomo 1. pag. 336. quarum Prologus, *Inter omnes ſcripturas ſacræ Scripturæ excellit &c.* de quo tamen Collector primus jam egerat libro ſuo XXI. integro: unde abſurdam fuiſſet idem argumentum reſumere iterum tractandum. Item continet alias *Annotationes in Epiſtolam divi Pauli ad Romanos & duas ad Corinthios*, uſque ad pag. 379. *Secunda Appendix*, quæ adhuc magis recens ac Scholaſtica, *Quæſtiones breviores in quatuordecim Epiſtolas Sancti Pauli* habet, tomo eodem a pag. 379. ad pag. 469. Quamvis autem hic *Commentarius* Collectanei pag. 336. qui in *Evangelium Sancti Joannis* eſt, per modum Quæſtionum ac Solutionum diverſarum a conſarcinatore compoſitus, bonus ſit: ſtyli tamen omnino alterius eſt, cum *Annotationibus elucidatoriis in Epiſtolas Sancti Pauli*, tom. 1. pag. 361. ſapientibus ſcholaſticam venam primorum ejuſmodi hominum, qui anno circiter 1210. vel 1220. ſcribebant. Vnde vocis iſtius *Solutio* ad ſingulas quæſtiones perpetua affectatio, qualem primi Summarum Scholaſticarum Conſarcinatores affectabant: ac quâ abſtinet Latinus magis & minus Scholaſticus Collector *Libri XXIV. Excerptionum*, licet interdum per Quæſtiones & Reſponſiones agat. Denique *Commentarius in omnes Epiſtolas Sancti Pauli*, quem habent Opera Hugonis Victorini editionis Rotomagenſis anni 1648. tomo 1. pag. 361. huic Collectaneo poſtmodum, ab aliquo alio additus eſt, qui Opus mutilum atque truncatum opinatus eſt, niſi ejuſmodi ſubjungeretur additamentum, ut hoc Collectaneum quodammodo complecteretur omne novum Teſtamentum. Hoc patet ex ſimplici lectione totius Operis. Atque iſta quantum ad ordinem & impreſſionem *Librorum XXIV. Excerptionum* inter Opera Hugonis Victorini, adnotaſſe haud inutile fuerit, ad futuram & planam Operum ejuſmodi impreſſionem, quæ hucuſque nomine advertente, maxime perturbata ſunt. Hujus Collectanei MSS. Codices in nonnullis Galliæ Bibliothecis 2. in folio voluminibus inveniuntur anonymi ut plurimum quorum *volumen primum* primam Collectionis partem, *aliud* alteram complectitur. Memini me vidiſſe in MS. Codice Bibliothecæ Fulcardi Montis, Ordinis Ciſtercienſis, Archiepiſcopatus Rothomagenſis, primam hujus Operis partem ſub *Richardi Sancti Victoris* nomine, qui Codex jam in Bibliothecam Colbertinam cum aliis tranſiit, neque multum poſt tempora authoris cujus nomen præfert, ſcriptus videtur. Itemque alteram ſub ejuſdem *Richardi Victorini* nomine in Bibliotheca Regia Galliarum, Cod. 3835.

Jam quæritur quis author iſtius magni Collectanei ſit legitimus, quod per partes ac ſparſim in Operibus Hugonis Victorini vel Richardi, ut ſuprà meminimus, impreſſum eſt? An Hugo Victorinus, Richardusne, an anonymus? Optandum, ut tam grande Opus Hugoni attribui poſſet, verum judicium ex affectu neutiquam metiendum eſt, ſed ex rei veritate, quantum eam aſſequi poſſumus. Nullus alienis ditandus, ac vel parcens alienis indutus, ſpoliandus eſſet ac nudandus, ut alienum redderetur. Vincentius Bellovacenſis Libro 27. *Speculi Hiſtorialis* cap. 58. Antoninus Florentinus in 3. volumine *Partis Hiſtorialis* lit. 18. cap. 3. Guillelmus de Sancto Laudo, Abbas XXII. S. Victoris Pariſienſis in *Elogiis quatuor Patrum Victorinorum*, Thomæ ſcilicet Prioris, Hugonis, Richardi, & Adami, ejuſdem Eccleſiæ Scriptorum. Platina in *Vitis Romanorum Pontificum*, in Anaſtaſio IV. qui tamen illi Collectaneum iſtud non attribuit, ut falſe contendit ultima editio Operum Richardi Victorini. Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Joannes Pitſeus Anglus, *De illuſtribus Angliæ Scriptoribus*. Gilbertus Genebrardus & Jacobus Gualterus Soc. Jeſu in *Chronologiis*, & alii paſſim *Richardo Victorino* attribuunt, quos refert nupera editio Operum Richardi, facta Rothomagi anno 1650. in fol. apud Joannem Barthelin ubi de hac controverſiâ in frontiſpicio Operis, cumulatè & ex profeſſo. Quibus addo vidiſſe me MS. Codicem optimæ notæ velut Richardo Synchronum, in Bibliotheca Fulcardi Montis, nunc Colbertinum, ubi *prima pars* hujus Operis ſub nomine *Richardi Victorini*. Itemque alius MS. in celebri Bibliotheca Clarævallis inſcriptus, *Liber Magiſtri Richardi Canonici Sancti Victoris Pariſienſis Excerptionum, continens originem & diſcretionem Artium, ſitum terrarum, & Summam Hiſtoriarum.* Nec dubito, quin ſimiles inveniantur in pluribus aliis ejuſdem Ordinis Bibliothecis, in Gallia.

Hos

Hos tamen libros Hugoni Victorino attribui video à Joanne Canonico S. Victoris ejusdem in *Chronico* ſuo MS. quod ad annum usque Chriſti 1321. concurrit, ſed ex conjecturis, ut opinor. Nullum enim vidi MS. Codicem Collectanei hujus, qui Hugoni Victorino adſcriberet, omnes autem vel plures ſanè, qui Richardo Victorino, qualis eſt ille Colbertinus à me apud Fulcardi Montis bibliothecam ſæpiſſimè tractatus, qui pulcherrimus & antiquiſſimus in membrana. At alii plures in Anglicanis Bibliothecis, Richardo Victorino unanimiter aſſerentes. Inter MSS. Codices Cottonianæ Bibliothecæ, ſub effigie Tiberii litera A. Codice X. num. 19. extat *Liber Excerptionum Magiſtri Richardi, Canonici Sancti Victoris Pariſienſis, de Artibus, de creatione mundi, de tribus partibus mundi, de Patriarchis & Judicibus, aliisque in Hiſtoria ſacra contentis, de regnis mundi, de Imperatoribus Romanis, de Pontificibus Romanis, Regibus Franciæ, de gente Normannorum & Succeſſoribus Caroli, & de Regibus Perſarum & Græcorum.* Sed Codex ille 200. antiquitate non excedere videtur, ob alia quæ in eodem volumine continentur. At Codex MS. longè præſtantior inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 1150. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera F. Codice 113. ſub titulo iſto, *Richardi de Sancto Victore Tractatus Exceptionum qui continet originem & diſcretionem Artium, ſitumque terrarum, & Summam Hiſtoriarum, diſtinctus in 14. libros.* Illic eodem ordine, quo ſupra à me explicati ſunt, cum editio impreſſa libros tantùm 4. contineat à pag. 324. ad 339. At Opus hoc integrum ac præſtantiſſimum, inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium atque aliarum celebrium Bibliothecarum Codice 6160. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 326. antiquo *Richardi de Sancto Victore Libri XXIV. Exceptionum & ejusdem Sermones.* In membrana eodem ordine collecti, quam ſupra explicui: & hic unicus Codex hujus Operis integri, quem viderim. Ne quid tamen diſſimulare videar, idem opus habetur MS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, Repoſitorio Theologico IV. Serie III. in fol. Codice 3. *Bernardi de Sancto Victore Canonici libri Excerptionum Theologicarum.* Ita Joachimus Fellerus in Catalogo MSS. Codicum hujus bibliothecæ pag. 188. Codice 3. qui editus anno 1686. in 16. Lipſiæ. His tamen non obſtantibus, vel diverſis etiam Richardi Victorini, ubi ſub nomine ejus comparent, editionibus: ut in editione Pariſienſi anni 1528. Lugdunenſi 1534. Colonienſi in Germania 1621. & Rothomagenſi 1650; Nec obſtantibus etiam editionibus Operum *Hugonis Victorini* ſub cujus nomine inveniuntur, ut in Pariſienſi anni 1526. cum cenſura tamen quæ dubium præfert; In Venetiana itidem anni 1588. quam procuravit Garzonius Lateranenſis Canonicus Regularis, in Colonienſi 1629. & in Rothomagenſi 1648. tomo 2. pag. 332. ubi *prima pars* ſeu *Libri decem primæ partis* hujus Collectanei impreſſi leguntur, cum Scholiis dicti Thomæ Garzonii à Bagnacaballo ejusdem Ordinis Theologi; unicum mihi ſuppetit argumentum, ſed in hoc genere demonſtrativum, quo Collectaneum iſtud & Hugoni & Richardo Victorinis adimatur, quod tale eſt. Quisquis fuit author hujus Collectanei, illud ſcripſit poſtquam Philippus cognomento Auguſtus Monarchiam Francicam aſſecutus eſt, quod anno 1180. poſt mortem Ludovici junioris contigit. Hoc patet ex ipſo Collectanei authore, qui ita caput 10. Libri decimi concludit, dum de Regibus Franciæ loquitur: *Poſt hunc fuerunt iſti Henricus, Philippus, Ludovicus Groſſus, Ludovicus junior & Philippus.* At nec Hugo Victorinus qui anno 1140. obiit, nec Richardus Victorinus, quem Victorini Canonici anno 1173. die 10. Martii mortuum aſſerunt, Regnum Philippi Auguſti Francorum Regis attigerunt: unde certò conſtat neutrum hujus Collectionis eſſe authorem, quæ tempore hujus Regis vel circa annum 1190. conflata videtur. Nec adverſus hoc argumentum, authoritas Vincentii Bellovacenſis aut aliorum valet, qui hoc punctum ex profeſſo nunquam attigit, ſæpeque circa deſignandos Operum authores deceptus deprehenditur. Aliam iniit viam Cardinalis Bellarminus in libro ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ut Hugoni Victorino hoc Collectaneum auferret, magnam nimirum ſtyli diſparitatem: ſecutus hac in parte Thomam Garzonium, qui in editione Venetâ 1588. & Rothomagenſi 1648. in Annotationibus ſuis ad primam hujus Collectanei partem, ſic eam concludit. *Finis libri decimi & ultimi prioris partis Excerptionum Magiſtri Hugonis de Sancto Victore, Canonici Regularis Sancti Victoris Pariſienſis, ut plerique credunt: mihi tamen ob phraſim & loquendi de Gente ſua formam aliter, citra aſſertionem, viſum eſt. Secunda autem pars in primo tomo Operum Magiſtri Hugonis impreſſa eſt.* Verum hæc ratio tam Bellarmini, quam Thomæ Garzonii infirma ſemper mihi viſa eſt. Quis enim ſtylus, vel quæ ſtyli diſcrepantia cognoſci poteſt in Excerptione perpetua ac fideli ex aliis authoribus? Qui verbotenus ut hic Excerptor, ex aliis deſumit, is conſequenter proprium in Collectaneis ſtylum non habet. Igitur ex ſtyli differentia, non poſſumus arguere Authorem hujus Collectionis, vel Hugonem Victorinum, vel Richardum non eſſe. Denique ob rationem ſupra allatam, quisquis ille eſt hujus Collectionis author, ſive Hugo Victorinus, ſive Richardus, agens de Philippo Francorum Rege, illud congeſſit ſub extremum Vitæ diem. At quis credat, hos duos viros, ambos doctiſſimos, ambos multis Operibus è ſuo penu doctiſſimi depromptis inſignes ac famoſos, ſub ſenium & fatiſcentes artus, alienis authoribus tranſcribendis incubuiſſe, conficiendis rerum omnium, quale hoc Collectaneum cenſetur, farraginibus operam ſuam contuliſſe. Hæc ſane cogitatio utriusque honori derogat meritisque doctrinæ notiſſimis; quod absque præjudicio

cio meliorum quæ fervidus ſemper amplectar, dictum nmnino ſit. Si conjecturis agere liceat, tam *Collectaneum* iſtud *Exceptionum*, quàm *Miſcellaneorum* de quo infrà, lubens adſcriberem *Richardo Cluniacenſi*, qui circa annum 1180. vel 1190. multa ſcripſit. Promptum enim fuit adtribuere Richardo Victorino magis celebri, quæ Richardi Cluniacenſis minus clari erant.

CAPUT QUARTUM.

HÆC COLLECTANEA AD HUGONEM HUNC VICTORINUM PERTINERE NON POSSUNT.

QUintum advertendum. Extat inter Opera Hugonis Victorini aliud *Collectaneum* non *Excerptorum*, ſed *Miſcellaneorum*, ſeu *Miſcellanearum eruditionum*, quod etiam mirum in modum quoad ordinem perturbatum eſt. Ac ſane ſi Procuratores ultimæ editionis, qui tanto faſtu ſe Opera Hugonis Victorini ad MSS. Codices correxiſſe gloriantur, hoc præſtitiſſent, nunquam Miſcellanea iſta ſic confuſa atque immiſſa in tomum primum & tertium reliquiſſent. Harum autem *Eruditionum Miſcellanearum* fuiſſe duos MSS. Codices, fatetur ultimus Operum Victorinorum jactabundus emendator & corrector: quorum primus continebat *libros duos*, Codex alter *libros quatuor*: ut omnia Collectanea ſex libris continerentur, quorum hic unum etiam ante nares adpoſitum inveſtigare non potuit: ut verum eſſet adagium, aliter olere ſanes, aliter ſues. *Liber primus* primi Codicis habetur tomo 3. pag. 91. ad pag. 163. continens titulos ducentos *De variis argumentis* in plures Libros Sacræ Scripturæ. *Secundus* autem *liber* hujus primi Codicis, eodem modo procedens, eaſdem moralitates habens, eaſdem diviſionum affectationes quas optimas cenſeo, habetur tomo I. a pag. 50. uſque ad pag. 75. continens titulos octoginta duos *De variis argumentis* in diverſos Pſalmorum verſiculos, ut cum primo libro, gutta guttæ ſimilior non ſit. Secundi autem Codicis *libri quatuor*, eodem ſtylo eodemque modo procedentes, habentur tomo 3. pag. 163. ad calcem libri primi, uſque ad paginam 329. Acquemadmodum *liber ſecundus* Codicis primi *de ſolis Pſalmis* eſt: ita *liber quartus* Codicis ſecundi ac totius Miſcellanei *ſextus & ultimus* eſt *de ſolis ritibus & officiis Eccleſiaſticis*: quæ omnia ſimul collata, puriſſimam arguunt farraginem, Hugone Victorino (ut mihi videtur) prorſus indignam. Atque ſi in ultima editione ſua, non dico ad MSS. Codices, ſed ad impreſſos ſolum, emendator reſpexiſſet: hanc perturbationem cognoviſſet & emendaſſet. Jam videamus num Miſcellanea iſta, ex rectâ judicii limâ, ad Hugonem Victorinum ſpectent.

Sextum. Miſcellanea quæ habentur comprehenſa ſex libris tomo 3. Operum Hugonis Victorini pag. 91. & ſequentibus uſque ad 329. & tomo I. pag. 50. uſque ad 75. mea quidem ſententià ad *Hugonem Victorinum* non ſpectant. Vocari debent hæc Miſcellanea *Exceptiones poſteriores*, quæ veluti *priores* in duas partes diſtinguuntur, quarum *prima* librum primum, *ſecunda* libros quinque complectitur. Non ſpectare poſſunt ad Hugonem Victorinum. Ita cenſet Thomas Garzonius, qui olim editionem Operum Hugonis Victorini procuravit, & ſequentem notam ante primum librum horum Miſcellaneorum, tomo 3. pag. 91. præfixit. „ Quæ Miſcellanea dicuntur, quod mixtim & confuſe procedunt. Ea enim alii ab ipſo Hugone collecta cenſent, ut eis ubi commodum fuerit, ad inſtitutum ſuum applicet: alii non ab Hugone, ſed ex Operibus Hugonis ut ſententiarum floſculos excerpta exiſtimant, eò quòd plurima ejus Scriptis inſerta deprehenderunt: quæ ſi impreſſa invenero, titulum duntaxat & locum ſignavero. Eorum autem quæ hoc volumine continentur, hi ſunt tituli. Idem ante librum primum ſecundi Codicis & totius Operis tertium, ibidem pag. 163. Sequuntur pluſcula documenta è ſecundo Miſcellaneorum excerpta, quæ quia ſeorſum ab Operibus Hugonis noſtri inventa ſunt, & nonnihil in phraſi (ut quibusdam videtur) diſcrepantia, an ipſius ſint, in dubio eſt: quia tamen cujuscunque ſint, bona ſunt, ſuperioribus duximus apponenda. Eorum autem hi ſunt tituli &c. „ Et ad finem totius Operis pag. 329. *Finis eruditionum variarum è ſecundo Codice Miſcellaneorum, de quibus ante tabellas eorundem, quid ſentiremus, diximus.* 2. Hoc Collectaneum conſtat ex variis ac nullatenus ſibi cohærentibus fragmentis, quorum tituli plures deſumpti ſunt ex aliis Hugonis Victorini Operibus. Quis autem ſanæ mentis credat *Hugonem Victorinum* contexuiſſe tam grande Collectaneum tam ex propriis ſuis Operibus quàm ex alienis? Hoc tanto viro omnino indignum, nec ullum in omni antiquitate ejusmodi invenietur Exemplum. Hoc autem, quod diximus, probatur. Nam lib. 1. titulus 80 pag. 119. eſt *Epiſtola Hugonis Victorini ad Joannem Hiſpalenſem Archiepiſcopum*, quam Cardinalis Baronius in *Annalibus* ſuis ad annum 1136. refert. Ejusdem libri titulus 200. pag. 162. eſt *Epiſtola Hugonis ad Ranulfum de Mauriaco*. Atque hoc etiam verum de ejusdem libri titulis 96. 97. & 98 qui vel Epiſtolæ vel ſaltem fragmenta Epiſtolarum ſunt, quibus *Hugo Victorinus* reſpondebat, vel quis alius *ad diverſas quæſtiones ſibi propoſitas* à diverſis perſonis. 3. Varii etiam Sermones *de diverſis argumentis* immiſſi in hunc primum Collectaneorum librum. Nam tituli 99. *De gratitudine beneficiorum Dei &c.* pag. 128. 103. *De Spiritu Dei & ſpiritu mundi, per quem conſummata ſunt omnia*, pag. 130. 113. *De Feſtis Sanctorum recolendis* pag. 134. ſequens 114. *Quod finis Legis Chriſtus eſt & de bono finis* pag. 135. Sermones ſunt producti olim in publicum, atque idem dicendum de titulis 172. & 173. ejusdem libri, paginis

nis 149. & 150. hujus Operis. Quis autem credat Hugonem Victorinum doctiſſimum atque ornatiſſimum virum, tantam aggreſſum eſſe farraginem?

Jam veniamus ad *librum ſecundum*, cujus titulus 53. *De uberibus ſponſæ attributis* pag. 223. deumptus eſt per compendium ex Sermone 90. divi Bernardi *De diverſis* tomo 2. pag. 251. editionis Pariſienſis anni 1658. apud Societatem Bibliopolarum ſub ſigno magnæ navis. Itemque ex Sermone ejuſdem 10. in Cantica, & ex Sermone 12. in eadem, ut videre eſt. Titulus 107. *De tribus oſculis* pag. 233. deſumptus etiam eſt ex Sermone ejuſdem Bernardi 87. *De diverſis*, tomo 2. pag. 249. Titulus 132. *De triplici oleo & de fide & charitate*, pag. 237. ejuſdem libri ſecundi, habetur quoad initium in *Sententiis divi Bernardi* tomo 5. Operum citatæ editionis, pag. 360. Finis autem ſeu extrema hujus tituli, apud Bernardum Sermone 15. in Cantica Canticorum habentur. Vnde nulli dubium eſſe debet quin hujus Miſcellanei Author, Opera divi Bernardi legerit, illoque poſterior ſit: quod in Hugonem Victorinum cadere nullatenus poteſt. Idem autem de Libro tertio hujus Miſcellanei ſtatuendum eſt, cujus ex lectione ſimplici farraginem agnoſces. Nam tituli 50. 55. 57. 58. 60. 61. 62. 63. ſunt pariter Sermones habiti atque excerpti, ut ſupra. Quoad *librum Miſcellaneorum quartum*, hujus titulus 17. *De verbi Dei efficacia* p. 279. totus habetur eodem tomo 3. Operum Hugonis Victorini pag. 66. ut eſt adnotatum ſub initium tituli dictâ pagina 65. Titulus etiam 100. *De ſeptem gradibus Confeſſionis* pag. 301. per compendium omnimodè deſumitur ex Sermone 40. *De diverſis*, tomo 2. Operum divi Bernardi pag. 229. & 230. qui nec Bernardi eſt, ſed Domini Gaufridi Claræ Vallis Abbatis quarti: unde etiam inter ſpuria divi Bernardi, tomo 5. Operum pag. 284. legitur. Quiſquis ergo Collectaneum iſtud ſcripſit, poſt tempora Hugonis Victorini, Bernardi atque Gaufridi Claræ Vallenſium Abbatum, illud compoſuit: ac conſequenter poſt annum 1190. vel circa annum 1200. Hoc optimè convenit tempori *Richardi Cluniacenſis* qui floruit tempore Philippi Auguſti Francorum Regis, anno 1181. ad coronam aſſumpti. Facillimum autem fuit ut quæ erant Richardi Cluniacenſis, ea ob nominis identitatem Richardo Victorino magis cognito à ſcribis adſcriberentur, quamvis natæ temporum repugnarent. Quo circiter tempore affectata quædam Diviſionum expreſſio, qualis in hoc *Miſcellaneo* legitur, in uſu eſſe cœpit. Porrò quamvis anonymum ſit, magni tamen meriti atque induſtriæ eſt, præclara multa continens & Concionatoribus commoda: quæ tamen non impediunt, quo minus ab Hugone Victorino illud removeamus.

CAPUT QUINTUM.
EXAMINANTUR ALIA TOMI SECUNDI.

SEptimum. Habetur tomo 2. Operum Hugonis Victorini fol. 4. tanquam caput quartum *Inſtitutionis Catholicæ in Decalogum*, Sermo quidam *De ſubſtantia dilectionis & charitate ordinata* inſcriptus, qui nullatenus ad præfatum tractatum ſpectat: ſed eſt ſermo in MSS. utplurimum anonymus; quem ad amplificandum Opuſculum aliquis illuc temere adduxit. Idem autem ſermo ex parte habetur de verbo ad verbum, mutilus tamen ac truncatus, pag. 253. tanquam caput XIX. & ultimum libelli *De fructibus carnis & ſpiritus* ad quem etiam non ſpectat, quia caput XVIII. *De charitate & comitatu ejus*, finem imponit Opuſculo.

Octavum. Diximus *De clauſtro animæ, de medicina animæ, de nuptiis Carnalibus & Spiritualibus, de vanitate mundi & uſu rerum tranſeuntium, de arca Noë & de beſtiis:* in Hugone Folietano ſupra.

Nonum. Sequuntur in eodem tomo pag. 133. *De anima & ejus ad ſui, & ad Dei cognitionem ac veram pietatem inſtitutione, Libri quatuor.* Sed ut recte annotatur pag. 132. præcedente, horum *primus & tertius* ſub titulis *Meditationum & De interiori domo*, Sancto Bernardo Abbati Claræ vallenſi adſcripti ſunt. Ac *primus* quidem ſpectat ad Guillelmum S. Theoderici prope Remos Abbatem. *Tertius* qui utilis tamen & pius tractatus eſt, ſed ſine ordine & methodo, præſertim a cap. 24. diverſa documenta congerit, repetens ſubinde priores materias, & pleraque ex Libro *Meditationum* præcedentium: unde ad Hugonem Victorinum ſpectare non poteſt, Guillelmo Sancti Theodorici Abbate anteriorem. *Secundus* vero quem (ut vult cenſura præmiſſa) tum propter differendi ſubtilitatem, tum propter dicendi gravitatem, Opera beati Auguſtini ſibi perperam vendicarunt, non ſpectat tamen (ut vult Cenſor) ad *Hugonem Victorinum:* ſed ad Iſaacum Stellæ Abbatem, Ordinis Ciſtercienſis, qui ſec. XII. floruit, cui tanquam legitimo parenti reſtituerunt clariſſimi Operum Auguſtinianorum illuſtratores in editione Pariſienſi nupera, ad finem Voluminis quinti. Denique *liber quartus* adhuc evidentius oſtendit, hos omnes libros *De anima* eſſe auram farraginem ſub nomine *Hugonis Victorini* inter ejus Opera immiſſam, ubi quidquid fere anonymum in Bibliotheca Sancti Victoris anno 1526. tempore primæ hujus editionis repertam eſt, hoc totum cæco impetu *Hugoni Victorino* attributum fuit. Hic autem *Liber quartus de anima* pag. 200. ut verbo primo *Quoniam in medio laqueorum* &c. uſque ad hæc verba capitis XI. *non ceſſant mihi dicere, ut amem Deum meum:* habentur verbotenus tomo 9. Operum divi Auguſtini, in Opere quod *Manuale* inſcribitur, a Prologo ſeu capite 1. uſque ad 24. incluſive. Caput 12. deſumptum eſt ex tractatu alicujus *De charitate*, quod cum præcedentibus non cohæret. Capita 13. 14. 15. 16. 17. Farragines male aſſutæ ſunt, & quæ novitium conſarci-

ſarcinatorem arguunt. Nam poſtquam toto capite 12. *de Charitate* egit, ſtatim cap. 13. affert exemplum Patrisfamilias hora indicta advenientis, ut famulos, num recte ſe gerant, exploret. Deinde hic author velut ſtulteſcens, his quinque ultimis capitibus formam Dialogi inducit, quod in libris quatuor factum non eſt, unde puriſſimam arguas rapſodiam. 3. cap. 14. ludit ſeu nugatur hic author dicendo, *alius nuntius venit pulcher & hilaris, qui videtur afferre bona* &c. & alia riſu digniſſima, quæ præ ſe ferunt ſimplicitatem alicujus boni Monachi. 4. denique author ſe prodit manifeſte Monachum, quod Hugoni Canonico Regulari non convenit, dum cap. 14. de gloria Sanctorum locutus, ait: *Sunt ibi Monachi qui pro clauſtris & cellis anguſtis, immenſa & ſolo clariora palatia poſſidenses; pro aſperis tunicis, nive candidiores omnique ſuavitate molliores veſtes induti, ab oculis quorum abſterſit Deus omnem lachrymam, Regem in decore ſuo vident.* Quod enim *& palatia poſſideantur in cœlo a Monachis, & induantur veſtibus omni ſuavitate mollioribus*, ſomnia ſunt Monachi ſimplicis, gravitate ac firmo ſenſu Hugonis Victorini indigna: quæ Monachum conſarcinatorem Libri hujus produnt, eumque de gloria Sanctorum materialiter ſentientem & loquentem.

CAPUT SEXTUM.

ALIA OPUSCULA TOMI TERTII SUBJICIUNTUR DISCUSSIONI AC CENSURÆ.

DEcimum. Opuſculum ſeu Tractatus *De anima Chriſti* pag. 58. tomi tertii, in MSS. plurimis Codicibus quos in Abbatiis præſertim Ordinis Ciſtercienſis vidi, inſcribitur *De Sapientia Chriſto & Sapientia Chriſti*, atque ita inſcribitur in MS. Codice Bibliothecæ Letienſis in Hannonia Ordinis divi Benedicti dedicatus Gualtero de Mauritania præconi divini verbi famoſiſſimo, qui ætate Hugonis Victorini ſcientia potiſſimum Theologica florebat, cui tale Opus Hugo nuncupavit.

Undecimum. Quæſtio *de voluntate ex poteſtate Dei, utra major ſit?* pag. 55. magis ſcholaſtica eſt, quam aliæ quas movit in aliis ſuis Operibus Hugo Victorinus. Habet voces ipſi inſuetas, ut *amplius* pro *præterea* vel *inſuper*: quod commune & perpetuum eſt *Guillelmo Arverno* Pariſienſi Epiſcopo. Item *voluntas* appellatur *poteſtativa, & poteſtas voluntaria*, quæ vocum combinationes Hugoni Victorino non conveniunt. Denique perpetuus eſt in ratiociniis, quod modum ſcribendi Hugonis Victorini non ſapit. Audio eſſe fragmentum huc allatum ex *Guillelmo Pariſienſi Epiſcopo* cognomine *Arverno*, quod excutere per otium mihi non licuit.

Duodecimum. *Apologia de Verbo incarnato* pag. 68. eſt opus anonymi Hugone Victorino longe recentioris. Hujus ſola Lectio indicat illud eſſe conſcriptum floreſcente jam methodo ſcholatica, cujus voces maxime affectat: unde per quæſtiones opus diviſum eſt, cujus *prima* Quæro igitur &c. *ſecunda*, Quæro item quomodo Auguſtinus &c. Verum quam hæc barbara ſimul & ſcholaſtica ſcribendi ratio, differat a ſtylo Hugonis Victorini in ſuis ſententiarum & ſacramentorum ſummis, aliisque genuinis Theologiæ tractatibus, nullus ex collatione neſcire poteſt. Hanc autem methodum ſcholaſtici habebant, per Quæſtiones & breves ſolutiones ex perpetuis SS. Patrum allegationibus, circa annos 1210. vel 1220. & ultra. 2. perpetua affectatio vocis *Solutio*, dum dubiis aut quæſtionibus reſpondet, idem tempus denotat. Item affectatio hujus phraſeos, *quæro ab iis qui dicunt* &c. quæſtionibus 1. 4. 6. &c. idem tempus indicat. 3. Multas quæſtiones quas appellamus Metaphyſicas proponit, Theologis ſeculi XII. naſcentis indignas & inſuetas, quæ magis ad ſeculum 13. vel 14. ſpectant. Ita quæſtione 16 *Quæro quid ejuſdem naturæ ſit cum matre, ſi aliquis homo non conſiſteret ex anima & carne Chriſti.* Quæſtione 19. *Quæro ſi Deus crearet nunc animam & carnem non unitas ad aliquid conſtituendum, utrum una natura nominarentur, an una ſubſtantia?* Quæſtione 14. *Quæro quid ſit ille habitus, qui prædicatur Dei Verbo, cum dicitur, Deus eſt homo, ſecundum iſtos.* Et Quæſtione 20. & ultima. *Quæro ergo quid per* ſecundum *ſignificetur, cum dicitur, Chriſtus ſecundum humanitatem eſt prædeſtinatus.* Hi quæſtionum modi, meo quidem ſenſu ſapiunt ſcholaſticam ſeculi XIV. 4. denique iſta methodus conſcribendi Tractatus ſeu libros Theologicos per *Quæſtiones & Reſponſiones* vix ante Petrum Cantorem & ſeculi XII. finem ultimum invenitur, unde author hujus Opuſculi *Hugone Victorino* longe recentior eſt. Dicemus infra ad annum 1170. ſpectare ad Joannem Cornubienſem, Anglum ſcriptorem.

Decimum tertium. Fragmentum *De unione corporis & ſpiritus* deſumptum eſt ex primo Miſcellaneorum, ut habetur pag. 63. tomi tertii ultimæ editionis. Item *quomodo ſermo Dei unus eſt, ſcilicet Verbum Incarnatum* &c. pag. 65. deſumptum ex eodem eſt, ut ibi legitur: idemque conſtat de tribus Collationibus pag. 78. *De triplici ſilentio, in quorum ſecundo agitur de Incarnatione Verbi.* Pag. 79. *Quod Verbum dum caro factum eſt, naturam aſſumpſit, non perſonam.* Pag. 80. *De Incarnatione Verbi & Myſterio ejus, reſpectu nuntii & Virginis.* Habent enim omnino eandem venam & ſtylum, ac cætera Collectanei Miſcellaneorum, ut nullus negabit. Recurrendum ad MSS. Codices vel antiquas editiones Miſcellaneorum.

Decimum quartum. *Speculum Eccleſiæ* pag. 335. indignum omnino eſt quod *Hugoni Victorino* tribuatur, nec ullatenus ad eum ſpectat. Nam 1. author hujus Operis in Proœmio ait cœpiſſe dubitare an petentibus hoc Opuſculum contradiceret, an potius ſcribere mallet? Et rationem addit, *Cum libentius quia facilius Logicas*

guas quam Theologicas (jure conſuetudinis) revolveret ſententias &c. Vbi manifeſte ſe magis applicatum fuiſſe teſtatur Logicis ſeu ſecularibus, quam Theologicis ſtudiis, quod Hugoni Victorino non convenit. 2. Stylus hujus Operis eſt abjectus, puerilis, exprimens minutias homine gravi & docto indignas. Dictio barbara, qualem *Hugo Victorinus* nunquam habuit. Nulla dictionis unctio, affectata Reſponſoriorum & Autiphonarum Eccleſiæ allegatio, quæ in aliis *Hugonis Victorini* ſcriptis non legitur. 3. Aſſuta peſſime Sanctarum Scripturarum allegatio, hominem in ſcribendo novitium produnt. 4. Qualem quæſo phraſim capitis primi? *Cancellus humilior reliquo corpore Eccleſia, myſticat quanta humilitas debeat eſſe in Clero.* Et in eodem Capite; *Eccleſia enim hic militat, in patria regnat: pars peregrinatur, & pars gloriatur.* Idem cap. 3. *de officiis horarum Canonicarum*, dum de hora prima loquitur, *Et quia hac hora initium eſt diei, in ea laudamus Deum, quia dedit nobis noctem cum ſalute tranſire.* Quid magis barbarum & impolitum expreſſione iſta? Innumeras ejusmodi expreſſiones & voces non Latinas proferrem, quæ Scriptorem hunc probant virum impolitum, non *Hugonem Victorinum.* 5. Dum loquitur de eadem hora, ait: *Deinde in hac prima hora quotidie quinque Pſalmos canimus*, quod non convenit Canonicis Regularibus, qui exceptis diebus Dominicis, tres tantum Pſalmos per hebdomadam ad *Primam* canunt. 6. Caput 4. hujus Speculi inſcriptum *De Servitio totius anni*, quod incipit *In principio Septuageſima incipit Eccleſia ſervitium totius anni:* atqui vox iſta in hac ſignificatione nec ſeculo XII. nec XIII. uſurpata mihi videtur, ſed ſeculo XIV. quo corruptiſſima Latinitas fuit, unde hic author recentiſſimus colligendus eſt. Innumera poſſem contra hunc anonymum proferre, ſed hæc ſufficiant, ut authoris ſuppoſitio probetur.

Decimum quintum. Libri tres *De ceremoniis, Sacramentis, officiis & obſervationibus Eccleſiaſticis* pag. 357. impreſſi primo fuerunt anonymi, qui poſtea ſub nomine *Hugonis Victorini* immiſſi in Bibliothecam Sanctorum Patrum editionis Pariſienſis anni 1644. tandemque in Opera *Hugonis Victorini* anno 1648. editionis ultimæ Rothomagenſis, qui certo ſpectant ut infra dicemus, ad *Robertum Paululum* Presbyterum Ambianenſem, ex MS. Codice Sancti Germani Pariſienſis, num. 658. qui optimæ notæ eſt, quem attente conſpexi.

Decimum ſextum. *Canon Myſtici libaminis de ſeptem Miſſa ordinibus* pag. 399. non eſt etiam Opus *Hugonis Victorini*, ſed ex fide Manuſcriptorum Anglicorum ſpectat ad Joannem Cornubienſem, de quo dicemus infra. Nec tantum habetur impreſſum inter Opera *Hugonis Victorini*, ſed etiam inter Opuſcula *Thomæ Aquinatis* ad quem non pertinet, & etiam in Bibliotheca Ciſtercienſis Ordinis Bertrandi Tiſſerii ſeu Textoris, cum Operibus *Guillelmi de Sancto Theodorico.*

Hæc animadvertenda cenſui ex attenta ac repetita lectione, in Operibus Hugonis Victorini, quorum editionem corruptiſſimam atque confuſiſſimam omnium Theologorum video, ſi Athanaſium excipias: ut impoſterum infirma cum ſanis, dubia cum certis, ſuppoſita cum genuinis non miſceantur. Nec inde mihi iraſcantur Victorini Canonici, quod ultra dimidium Hugonem illorum minorem reddam; non enim qui mole majores, inſigniores ſemper ſunt Patres ac Theologi. Nullus jam neſcit quomodo in ultima editione Operum *Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi*, plus quam media pars Operum, tanquam ſpuria abjecta ſit & projecta foras. Idem in Operibus *Sancti Bernardi Claræ Vallis Abbatis* factum, idemque in Operibus *Hugonis Victorini* faciendum reſtat: ubi dum pretioſum a vili, judicio recto ſeparatum fuerit, velut os Domini *Hugo Victorinus* erit. Hæc omnia dicta ſint, abſque cujuscunque ulterioris inquiſitionis ac ſanioris præjudicio. Sic autem Opera in duo vel tria volumina imprimi debent, quorum *primum* Opera certa, *ſecundum* dubia vel ſuppoſita contineat, excluſis iis quæ ſpectant ad *Hugonem Folietanum*, *Joannem Cornubienſem Robertum Paululum*, vel conjectis in *tertium volumen* cum propriis authorum nominibus.

Decimum ſeptimum. Quod ſcribit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1120. pag. 656. *ſcripſiſſe adhuc Hugonem Sancto Victore, Chronicon ad annum uſque 1128. jam deperditum:* quod tamen non tacito Hugonis nomine, paſſim exſcripſit auctor *Magni Chronici Belgici* a Piſtorio editi. Ejusdem meminit Matthæus Pariſius in Chronico ad hunc annum 1128. in Vita Henrici primi. Sed hoc falſum mihi videtur, ac illud Chronicon non ſpectare ad Hugonem Victorinum, ſed *Hugonem a Sancta Maria Monachum Floriacenſem*, qui triplex Chronicon ſcripſit, atque alteri Victorino Synchronus fuit, de quo abunde diximus ſupra, tum anno 1110. in *Ivone Carnotenſi* cui unum ex ſuis Chronicis nuncupavit: tum anno 1120 in *Hugone a Sancta Maria ſiu Floriacenſi.* Plures autem eadem ætate Hugones fuerunt, quorum Opera omnia Hugoni Victorino attributa ſunt. Hæc de Hugone Victorino a me ſingularius obſervata ſunt, qui autem trivialia ac vulgaria ambit, adeat Sixtum Senenſem lib. 4. *Bibliotheca ſancta* verbo *Hugo Sancti Victoris.* Antonium Poſſevinum tomo 1. *Apparatus ſacri*, verbo *Hugo a Sancto Victore.* Robertum Bellarminum & Philippum Labbeum *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Guillelmum Cavum in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1120. pag. 655. & 656. aliosque innumeros. Qui autem ſingularia de eodem optat, adeat Henricum Meubomium Juniorem ad calcem Tomi III. *Germanicorum Hiſtoricorum* pag. 429. ad 432. ubi latiſſime de ejus

jus patria loquitur, editionis anni 1688. Helmeſtadienſis 3. tomis in folio. Godefridum Guilelmum Leibnitium, in Præfatione ad *Chronicon Alberici Monachi* ad ſe editum Tomo 2. *Acceſſionum Hiſtoricarum*, quas Hanoveræ apud Nicolaum Forſterum anno 1698. in 4. edendas voluit.

1130 ROBERTVS RETENENSIS, natione Anglus, circa annum 1130. celebris, poſt Galliam, Italiam, Dalmatiam & Græciam luſtratas, in Syriam tandem tranſiit, & inter Saracenos ibi agens, linguam Arabicam perfecte didicit. Vnde in Hiſpaniam navigio transvectus, ubi innotuit hominis eruditio, ad Archidiaconatum Pampelonenſis Eccleſiæ evectus eſt, illic anno 1143. mortuus. Roberto Petro Cluniacenſi Abbate dum in Hiſpanicis partibus eſſet, inſtantius petente, *Alchoranum Mahometanum in epitomen redegit, atque ex Arabico in Latinum tranſtulit*, ut Nicolaus Cuſanus in Cribratione Alchorani narrat. *Alchoranum* porro Joannes Albertus Widmanſtadius Auſtriæ Cancellarius, miles Ordinis divi Jacobi & alii multi refutarunt: quorum Opuſcula cum *Roberti Retenenſis verſione & Epitome* anno 1543. Norimbergæ, & 1550 Baſileæ, typis edita ſunt. Acri hanc *Alchorani interpretationem* Roberti Retenenſis cenſura corripit Daniel Huetius in Opere *De claris interpretibus* pag. 141. his verbis, „Ineptiſſima eſt, ut ſemel dicam hæc Alcorani „interpretatio, ſententias miſere ſubveniens, „ſtrigoſa adhæc nonnunquam & exilis, in nimiam ſtatim molem aſſurgit, ut nemo inde „Alcorani intelligentiam ſibi ſpondere queat. „Id quidem ſperare poſſemus, ſi integra alterius hujus interpretis prodiiſſet converſio, cujus Suratta prior cum Roberti & Hermanni „interpretatione edita eſt, quæ an Joannis Segobienſis, alterius ne ſit, aliorum eſto judicium.„ Extant iſtæ *Roberti Retenenſis* interpretationes *Alchorani* ad inſtantiam Abbatis Cluniacenſis circa annum 1140. factæ, Manuſcriptæ cum *Chronica Saracenorum ejuſdem Roberti Retenenſis*, in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 4722. ordine iſto.

Prologus generalis De rebus Mahumetanis hoc Codice contentis, *In hoc meo libro continetur* &c.

Prologus Roberti Retenenſis ad Dominum Petrum Abbatem &c. *Cum jubeor* &c.

Chronica Saracenorum &c. *Generatio Mahometis* &c.

Ejuſdem Roberti Epiſtola ad Petrum Abbatem Cluniacenſem, de ſua *Interpretatione Alchorani* quæ incipit, *Domino ſuo divino inſtinctu* &c. pag. 14. ſequitur Alchoranus per Azoara ſeu Capita 122. ibidem.

Epiſtola Saraceni Chriſtianum invitantis ad ſuam ſectam. *In nomine Dei miſericordis* &c. pag. 83.

Reſponſio Chriſtiani, *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti* &c.

Epiſtola Petri venerabilis Abbatis Cluniacenſis ad Bernardum Abbatem de impia ſecta Saracenorum, *Singulari veneratione* &c. *Mitto tibi chariſſime* &c. pag. 105.

Schola Mahometis cujus prologus, *Hic incipit* &c. Schola autem, *Sicut omnes de quatuor mundi partibus* &c. pag. 105 & ſequentibus. Alius Codex MS. in celebri Bibliotheca.

Abbatiæ Sancti Victoris Pariſienſis, Littera GGG. 14. a fol. 155. usque ad finem, continens eadem Opera, quæ Codex Regius ſupra allatus. Item Codice 5202. ejuſdem Bibliothecæ Regiæ *Vita, Doctrina & Miracula mendoſa Mahometi*, in cujus fine Codicis hæc leguntur: *Hunc librum fecit Dominus Petrus Cluniacenſis Abbas transferri de Arabico in Latinum a Petro Magiſtro Toletano, juvante Petro Monacho ſcriptore: cum eſſet idem Dominus ac venerabilis Abbas in Hiſpaniis conſtitutus, cum Glorioſo Imperatore Adefonſo, eo anno quo idem glorioſus Imperator Choriam Civitatem cepit, & Saracenos indefugavit.* Idem MSS. inter MSS. Codd. Bodlejanæ bibliothecæ num. 3419. in MSS. Codicibus Joannis Seldeni Codice 31. Et Oxoni in Collegio Corporis Chriſti Codice 184. Agunt de *Roberto Retenenſi* Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 373. pag. 252. Philippus Labbeus tomo 2. Diſſertationes *De Scriptoribus iisdem*, verbo *Petrus Cluniacenſis*.

DISSERTATIO
DE
VITA ET SCRIPTIS PETRI ABAELARDI.

1150 PETRVS ABAELARDVS, oppido quodam quod in ingreſſu Minoris Britanniæ poſitum, ab urbe Nannetica verſus Orientem, octo circiter milliariis remotum, *Palatium* appellatur, oriundus, ex parentibus piis, Berengario atque Lucia. Pater militari cingulo inſignitus & in litterarum ſtudia nihilominus propenſus, filios ante litteris, quam armis inſtrui curavit.

CAPUT PRIMUM.
DE VITA PETRI ABAELARDI.

PEtrus *Abaëlardus* ingenio ad litteras facili præditus, militaris gloriæ pompam cum hæreditate primogenitis fratribus derelinquens, Martem abdicavit, ut Minervæ gremio educaretur. Ut humanis philoſophicisque informaretur diſciplinis, Pariſios urbem Galliarum am-

ampliſſimam ac ob ſtudia litterarum celeberrimam conceſſit, ubi Guillelmi Campellenſis, Pariſienſis Eccleſiæ Archidiaconi, peripateticæ Philoſophiæ profeſſoris auditor fuit. Ipſi primum gratus, poſtca vero ob diſputandi vim, qua illum ſæpe in Scholis ſuperare videbatur, gravis admodum fuit. In Theologicis Magiſtrum habuit Anſelmum Laudunenſis Eccleſiæ Decanum, ubi condiſcipulos habuit Albericum Remenſem & Lothulſum Lombardum æmulos ipſius gloriæ & famæ perpetuos obtrectatores. Lauduno Pariſios reverſus non multo poſt, ex auditore ſcholæ magiſter evaſit, adhuc adoleſcens Abaëlardus. Inter docendum incidit in amores Heloiſſæ ut ipſe teſtatur in *Hiſtoria calamitatum ſuarum* capp. 6. & 7. pag. 10. lectiſſimæ puellæ Fulberti Pariſienſis Canonici neptis, ex qua furtivo concubitu filium quendam cognomento Petrum Aſtrolabium ſuſcepit. Quanta ab furtivum neptis receſſum & ereptum pudorem, exarſerit in Abaëlardum ira Fulbertus Canonicus, excogitare facile eſt: quem placare non potuit, niſi ex amica uxorem ſibi faceret. Duxit ergo Heloiſſam in matrimonium Abaëlardus, quæ tamen uxorem ſe Abaëlardi, ne fortunæ ejus officeret, palam negabat, quod non modicum Fulberto Avunculo dolorem ingerebat. Cum ergo incluſa apud Argentolium Heloiſſa cum Monialibus, incautus & ſolus dormiret in ædibus Fulberti Canonici exaſperati Abaëlardus, ab Heloiſſæ conſanguineis repente noctu in cubiculum cubileque irrumpentibus, virilibus exſectus eſt. Hic ob inflicti vulneris infamiam, pudore ſuffuſus potius quam devotione excitatus, ut ipſe teſtatur, ad Monaſticorum latibula clauſtrorum ſeceſſit, atque in Abbatia Sancti Dionyſii Monaſticum habitum ſuſcepit: Heloiſſa vero induit benedictum ab Epiſcopo velum in Monaſterio Argenteolenſi, in quo Prioriſſa poſtmodum fuit.

Graviſſimas autem a falſis fratribus & ab æmulis Alberico ac Lothulſo, perſecutiones paſſus eſt Abaëlardus, quas luctuoſo ſtylo in Hiſtoria calamitatum ſuarum exponit. Hoc enim circiter tempore circa annum 1118. vel 1119. livore tabeſcentes ob famam quam pepererat *Magiſtro Petro* Liber *De Theologia* ab ipſo compoſitus, eum ubique velut Hæreticum & trium Deorum aſſertorem infamarunt. Qui rumor de ipſo longe lateque ſparſus, Conciliis in illum congregatis occaſionem dedit. Inſenſos etiam habuit Sancti Dionyſii Monachos, quod ſecularem ipſorum vitam, moreſque irreligioſos liberius argueret. Ipſorum magis inflammavit invidiam vindicata in privato colloquio Venerabilis Bedæ ſententia, qua aſſeruit *Dionyſium Areopagitam* Corinthiorum potius, quam Athenienſium fuiſſe Epiſcopum. Ex qua conſequens videbatur, Dionyſium Galliarum dictum Apoſtolum, Areopagitam non eſſe, quem Athenienſium Epiſcopum ejus Acta teſtantur. • Hinc gravis in Abaëlardum tumultus, hinc Sancti Dionyſii Monaſterii, imo Regni Franciæ hoſtis a Monachis elata voce conclamabatur: quod ei honorem auferret, quo ſingulariter gloriabatur, *De Apoſtolatu S. Dionyſii Areopagita.* Ille adverſus cacozeloſos Monachos contentionem excuſat, Areopagitam ſe minime inficiatum profitetur: diſciplinam regularem, ſi quid deliquerit, ſibi imponi fruſtra rogat. Abbas ſenioribus congregatis, etſi vir nullius obſervantiæ atque tepidiſſimi animi, comminatur (quaſi de ſumma Chriſtianæ fidei agatur) ſe ad Regem quantocius miſſurum, qui de ipſo vindictam ſumat, tanquam Regni ſui gloriam & coronam ei auferente. Ita ſolent Monachi ex nugis, imo ex fabulis, portentoſa accuſationum monſtra apud Reges rerum ſæpius ignaros, componere. Et interim Abbas Adamus *Magiſtrum Petrum* diligenter obſervari jubet, donec illum Regi tradat. Hinc ſibi fuga conſulit Abaëlardus, ac in ditionem Comitis *Theobaldi* ſe recipiens apud caſtrum Pruvini moratur, in cella quadam Monachorum Trecenſium. Hinc magni in eum clamores excitati, nec unum ipſi hæreſeos impactum crimen. Petrum Abaëlardum ad Eccleſiæ tribunal, ut multiplicis erroris contra Catholicam fidem rerum, ejuſdem æmuli Albericus & Lothulſus detulerunt, Scholarum Remenſium Regentes: qui Radulphum ejuſdem urbis Archiepiſcopum adverſus ipſius novitates impulere. Qui re cum Canone Prænestino Epiſcopo ſedis Apoſtolicæ in Galliis Legato communicata, Sueſſione Concilium anno 1121. ad cognitionem cauſæ convocari curavit. Abaëlardo indicta dies, juſſumque ipſi, ut ſuum *De Trinitate* ſeu *De Theologia* librum, qui offenſionis materia erat, Synodo exhiberet. Adlitit coram Legato Apoſtolico Abaëlardus, ipſique librum examinandum & dijudicandum tradidit, ad correctionem vel ſatisfactionem ſe paratiſſimum profeſſus, ſi quid a fide Catholica devium ſcripſiſſet. Favit ipſi Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus, inſtititque plurimum, ut ſcriptis ejus prolatis interrogaretur, ac libera facultas ipſi concederetur reſpondendi, ne vir ingenii & doctrinæ fama celebris, præjudicio oppreſſus videretur. Suaſit deinde, ut ad Abbatiam Sancti Dionyſii remitteretur, ibique majore Præſulum & eruditorum virorum cœtu congregato, cauſſa diſcuteretur. Sed Sanioris Conſilii viſum eſt, ut homini Dialectico & Sophiſmatibus inſtructo, cæterum novatori, & erroris multiplicis ex libro ſuo ſatis convicto, ſilentium imponeretur: fideique profeſſionem edere, ac librum palam camburere cogeretur, quod ex ſententia Synodi factum eſt. Poſt aliquas cum æmulis ſuis diſceptationes, vocatus ad Concilium Abaëlardus, Decreto Patrum librum flammis tradere, ac fidem ſuam coram omnibus exponere compulſus eſt. Cumque propriis verbis profiteri vellet, Patres juſſere *ut Symbolum S. Athanaſii*

ex

ex ſcripto recitaret: quo magis hominis novatoris, in Dialectica nimium confidentis, ſuperbiam retunderent. Mox Abbati Sancti Medardi traditus eſt, ejus clauſtro, velut carcere concludendus. Inde tamen poſt eductum, Legatus Apoſtolicus ad Sandionyſianum Coenobium remiſit. Hujus Concilii hiſtoriam diſcimus ex S. Bernardo in Epiſtola ad Ivonem Cardinalem 193. ex Ottone Friſingenſi Lib. 1. *De rebus geſtis Friderici* cap. 47. & uberrime ex Epiſtola ipſius Abaëlardi ad amicum *De Calamitatibus ſuis* cap. 10. quanquam teſtis in propria cauſſa plurimum ſuſpectus ſit. Satis fuiſſe viſum Concilio ad libri damnationem, quod Romani Pontificis & Eccleſiæ authoritate nequaquam approbatus, in publicam emiſſus eſſet, ex ipſius Abaëlardi teſtimonio colligitur. *Dicebant*, inquit, *ad damnationem Libelli ſatis hoc eſſe debere, quod nec Romani Pontificis nec Eccleſia authoritate commendatum legere publice præſumpſeram, atque ad transſcribendum jam pluribus eum ipſe præſtitiſſem. Perutile futurum fidei Chriſtianæ, ſi exemplo mei multorum præſumptio præveniretur.*

Reverſus ad Sancti Dionyſii Abbatiam, inde ſecedendi in aliquam ſolitudinem, ubi Monaſtice viveret, obtenta ob Abbate Sandionyſiano licentia, de conſenſu Chriſtianiſſimi Regis, ad amœniſſimam Trecenſis Epiſcopatus ſolitudinem ſe contulit, ibique liberaliter conceſſa ſibi a quibusdam terra, annuente Trecenſi Epiſcopo, *Oratorium* in nomine Sanctæ Trinitatis, ex calamis primum & culmo conſtruxit. Quod ubi ſcholaſtici cognoviſſent, undique ad eum concurrere cœperunt, & relictis Civitatibus & Caſtellis ſolitudinem inhabitare, pro domibus ſibi conſtruere tuguriola; pro delicatis cibis, herbis agreſtibus & pane triviali victitare; pro mollibus ſtratis, culmum ſibi & ſtramen comparare; pro menſis denique Glebas ſupponere. Cum vero ingentem eorum copiam dictum Oratorium capere non poſſet, illud amplificarunt, atque ex lapidibus & lignis conſtruentes, meliorem in formam redegerunt.

E Paracletenſi Oratorio ad Abbatiam Sancti Gildaſii Rivenſis in Diœceſi Venetenſi Britanniæ Minoris, concordi fratrum electione aſſumptus, multos in Præfectura illa Monaſtica labores, multa pericula paſſus eſt. Maxime augebatur vir pius, certus quod ſi Monachos indiſciplinatos ad regularem vitam cogere tentaret, ſecurus vivere non poſſet: ſi autem id pro viribus non ageret, damnationis æternæ (ut ipſe ait) ſubiret periculum. Præter hoc, ipſi imminebat continua vexatio a Principe, ſeu potius Tyranniculo illius regionis, qui ex diſſolutione Monachorum occaſionem nactus, omnia loca Monaſterio adjacentia in proprios uſus redegerat, ac gravioribus exactionibus ipſos Monachos, quam tributarios Judæos exagitabat. Porro quanta ſit ab effrænatis Monachis perpeſſus Abaëlardus, quotiens veneno etiam in ſacrum calicem injecto, & in ipſo Altaris ſacrificio impetitus, quotiens gladio minaci perterritus, nemo facile credet, niſi qui ejus querimonias audierit in priori ad Amicum Epiſtola cap. 13. ubi poſt multa, hæc ſcribit. „Quotidie quaſi cervici meæ gladium imminentem ſuſpicio, ut inter epulas vix reſpirem: ſicut de illo legitur, qui cum Dionyſii tyranni potentiam atque opes conquiſitas maximæ imputaret beatitudini: filio latente appenſum ſuper ſe gladium reſpiciens, quæ terrenam potentiam felicitas conſequatur, edoctus eſt. Quod nunc quoque ipſe de paupere Monacho in Abbatem promotus inceſſanter experior, tanto ſcilicet miſerior, quanto ditior effectus: ut noſtro quoque exemplo, eorum qui id ſponte appetant, ambitio refrænetur.“ Denique detractum linguis Abaëlardus vexatus eſt. Cum enim ad Paracletenſe Monaſterium, quod cariſſimæ ſuæ Heloiſſæ linquens conceſſebat, identidem reverteretur, ipſam ejusque ſorores conſiliis ſuis adjuturus: iſtud crimini ipſi vertebant obtrectatores peſſimi, qui priſtinæ voluptatis deſiderio carnalique amori tribuebant, quod ex ſolius impulſu charitatis factitabat. Qua de re graviter conqueritur ſub finem prioris Epiſtolæ ad Amicum, ubi & maximam ſe conſolationem percepiſſe ſignificat ex illis S. Hieronymi verbis ad Aſellam Epiſtola XCIX. ſcribentis. *Nihil mihi objicitur niſi ſexus meus, & hoc nunquam objiceretur, niſi cum Hieroſolymam Paula proficiſcitur. Antequam domum Sanctæ Paulæ noſſem, totius in me Urbis ſtudia conſonabant, omnium pene judicio, dignus ſummo Sacerdotio decernebar. Sed ſcio per bonam & malam famam pervenire ad regna Cœlorum.* Iſta diſcimus ex ipſo Abaëlardo in Epiſtola *Hiſtoriæ de Calamitatibus ſuis* ad amicum.

Deſerto itaque Abbatiæ Sancti Gildaſii regimine, in quemnam locum ſeſe receperit, non ſatis conſtat: ſed ubicunque Locorum Abaëlardus extitit, ubique in eum excitata invidiæ procella, hominem miris attrivit impreſſionibus. Sunt qui putant Abaëlardum ita extorrem & expulſum, ſub extrema vitæ tempora ſcholas reſumpſiſſe Lutetiæ: cujus rei fidem facere videtur Joannes Sarisberienſis, qui adito anno 1136. gymnaſio Pariſienſi, ait ſe contuliſſe *ad Peripateticum Palatinum*, quo nomine *Petrum Abaëlardum* indigitari arbitrantur, imo ferme conſtat ex MSS. Codicibus Victorinis & aliis, quos ſtatim verbotenus aſſeremus. Denique diſerte ſic eum appellat Sarisberienſis Libro 2 *Metalogici* cap. 17. ubi de *Univerſalibus Logicis* verba faciens, *In hac opinione*, inquit, *deprehenſus eſt Peripateticus Palatinus Abaëlardus noſter, qui multos reliquit & adhuc quidem alios habet hujus profeſſionis ſectatores & teſtes.* Nullibi tamen ipſe ſcribit, ſe repetiiſſe poſt Paracletum, ſcholas Pariſienſes. Sed ut ut ſit, varias tandem ille calamitates perpeſſus, in Senonenſi demum Concilio anno 1140. pro hæretico habitus eſt.

Hoc

Hoc ſane vulnus ab Bernardo contra Petrum Abaëlardum renovatum non eſſet, niſi ſcholas iterum apertas tunc habuiſſet: quod inſinuare videtur Petrus Abbas Cluniacenſis in Epiſtola ſua ad Innocentium II. Romanum Pontificem, inquſens Petrum Abaëlardum *Scholas & ſtudia reliquiſſe*, dum ad Cluniacenſe Monaſterium illic manſurus ſeceſſit: unde concludo ante iſtud tempus, ſcholas usque ad annum illum 1140. habuiſſe apertas, quæ iteratæ in eum commotionis occaſionem Bernardo Claræ Vallis Abbati dederint. *Interim a nobis admonitus, magis autem a Deo ut credimus inſpiratus, dimiſſis ſcholarum & ſtudiorum tumultibus, in Cluniaco veſtro ſibi perpetuam manſionem elegit.*

Cum ergo relicta Britannia ſcholas iterum Petrus Abaëlardus aperuiſſet, iterum contra ſe tempeſtatem non modicam Ordinum novorum quibus infenſus erat, excitavit: Ciſtercienſium dico ac Præmonſtratenſium, quos in publicis Scholis irridebat ſubſannabatque. Extincto igitur Petri Leonis Schiſmate, anno 1140. urgente potiſſimum Bernardo Claræ Vallis Abbate, Concilium Senonis celebratum eſt in cauſſa Petri Abaëlardi, qui coram Archiepiſcopo Senonenſi ab adverſariis ſuis conventus, ac velut hæreſeon aſſertor paſſim diffamatus, ipſum rogavit ut ſuam exponeret doctrinam, & ab hoſtium calumniis & objectionibus vindicare in publico conſeſſu ſibi liceret. Ad Synodum Bernardus Abbas Claræ Vallenſis invitatus acceſſit, ut Abaëlardi errores confutaret. Statuta die adfuere præſulus & viri Ordinum omnium eruditi, celeberrimique congreſſus teſtis futurus Ludovicus VII. Chriſtianiſſimus Rex. Abaëlardo ſtante coram Synodo, prolata ſunt Capitula ex ipſius libris excerpta: quæ dum legerentur, Concilio ſe ſubduxiſſe dicitur, Romanum Pontificem appellans: quod incredibile videtur. Seditionis popularis metu ipſum appellaſſe ſcribit Otto Friſingenſis, quod nequaquam veriſimile eſt: cum Rege Galliarum, Theobaldo Comite, plurimisque viris Nobilibus præſentibus, nihil eſſet a populo metuendum. Ob ſedis Apoſtolicæ reverentiam, Abaëlardus Pontificis Maximi judicio reſervatus eſt, nihilque in ejus perſonam a Patribus ſtatutum fuit. Verum appellatione non obſtante, prava ab ipſis putata illius dogmata damnarunt, qui de omnibus relationem ad Innocentium II. miſerunt, ipſum urgentes ut pro ſui Primatus officio, errores pariter damnaret, atque confirmata Synodi ſententia novatorem hominem coerceret. Iſta conſtant ex Gaufrido Claræ Vallenſi Monacho in Vitas. Bernardi Lib. 3. cap. 5. & ex Ottone Friſingenſi Lib. 1. *De geſtis Friderici Imperatoris* cap. 48. ubi etiam exhibet Epiſtolam Samſonis Remenſis Archiepiſcopi, Joſſelini Sueſſionenſis, Gaufredi Catalaunenſis & Alviſi Attrebatenſis Epiſcoporum ad Innocentium II. quæ brevem Cauſſæ Abaëlardi expoſitionem & Synodi geſta complectitur, in qua inquiunt. Petrus Abaëlardus Chriſtianæ fidei meritum evacuare nititur, dum totum quod Deus eſt, humana ratione arbitratur ſe poſſe comprehendere. Aſcendit usque ad cœlos, & deſcendit usque ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat eum, ſive in profundum inferni, ſive in excelſum ſupra. Homo eſt magnus in oculis ſuis, diſputans de fide contra fidem, ambulans in magnis & mirabilibus ſuper ſe, ſcrutator Majeſtatis, hæreſum fabricator. Jam dudum fecerat Librum *De Sancta Trinitatis*, ſed ſub Legato Romanæ Eccleſiæ igne examinatus eſt, quia inventa eſt in eo iniquitas. Maledictus qui reædificat ruinas Jerico. Surrexit a mortuis Liber ille, & cum eo multorum hæreſes quæ dormierant, ſurrexerunt & apparuerunt multis. Denique jam extendit palmites ſuos usque ad mare, & usque ad Romam propagines ejus. Hæc gloriatio hominis illius, quod liber ſuus in Curia Romana, habet ubi caput ſuum reclinet: hinc confortatus & confirmatus eſt error illius. Proinde cum fiducia prædicat verbum iniquitatis, usquequaque. Propterea cum in conſpectu Epiſcoporum ſuper his eum argueret Abbas Claræ Vallenſis, zelo juſtitiæ & fidei armatus: ille nec confuſus eſt nec negavit, ſed a die, a loco & judice quem ipſe ſibi elegerat, ſine læſione, ſine gravamine, ut prolongaret iniquitatem, Sedem Apoſtolicam appellavit. Epiſcopi qui propter hoc in unum convenerant, veſtræ Reverentiæ deſerentes, nihil in perſonam ejus egerunt: ſed tantummodo Capitula a Sanctis olim Patribus condemnata, medicinali neceſſitate, ne morbus ſuperet, abjudicaverunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit poſt ſe, & populum habet qui ſibi credat, neceſſe eſt ut huic morbo celeri medicina occurratis &c. Proceſſimus nos in hoc negotio, quousque auſi ſumus. Tuum Beatiſſime Pater eſt de cætero providere, ne aliqua pravitatis hæreticæ macula decor Eccleſiæ contaminetur. Tibi commiſſa eſt Sponſa Chriſti, o amice ſponſi! Tuum eſt eandem uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto." Quam a Bernardo Abaëlardi adverſario ſcriptam eſſe Epiſtolam, ſtylus loquitur.

Damnatus iterum anno 1140. in Concilio Senonenſi Petrus Abaëlardus, appellatione ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, Romam profecturus per Cluniacum tranſiit, ubi tum fortuito Abbas Ciſtercienſis cum Petro Venerabili advenit. Illic ergo de pace inter Bernardum Abbatem Claræ Vallis ac Petrum Abaëlardum actum eſt procuranda, qua mediante omnis impacta Abaëlardo hæreſis nullo negotio dilueretur: ambabus partibus ex odio & ſimultate privata potius, quam ob fidei commoda pugnantibus. His ergo urgentibus arbitris, Petrus in concordiam cum Bernardo rediit, qui quamvis ſemel atque iterum in Conciliis hære-

hæreſeos damnatus, hilari tamen animo ac lubenti in Cluniacenſe Cœnobium admiſſus ad ſocietatem eſt. Hujus rei teſtem Petrum ipſum Cluniacenſem Abbatem in Epiſtola ad Innocentium II. pro Petro Abaelardo refero, cujus hic tenor eſt. „Magiſter Petrus, ſapi-
„entiæ veſtræ ut credo optime notus, nuper à
„Francia veniens, per Cluniacum tranſitum fe-
„cit. Quæſivimus quo tenderet, gravatum
„ſe vexationibus quorundam, qui ſibi quod val-
„de abhorrebat, Hæretici nomen imponebant,
„Majeſtatem Apoſtolicam ſe appellaſſe, & ad
„eam confugere velle, reſpondit. Laudavi-
„mus propoſitum, & ut ad notum & commune
„refugium confugeret, admonuimus. Juſti-
„tiam Apoſtolicam, quæ nulli etiam extraneo
„vel peregrino defuit, ſibi non defuturam
„diximus: miſericordiam ipſam, ubi ratio po-
„ſtularet, ſibi occurſuram promiſimus. Venit
„interim Dominus Ciſtercienſis Abbas, & de
„pace ipſius & Domini Claræ Vallenſis, cujus
„cauſſa appellaverat, nobiſcum & cum ipſo pa-
„riter egit. Dedimus & nos operam paci ejus,
„& ut ad illum cum ipſo iret, hortati ſumus.
„Addidimus hoc monitis noſtris, ſi qua Catho-
„licas aures offendentia aut ſcripſiſſet aut dixiſ-
„ſet: hortatu ejus & aliorum bonorum & ſapi-
„entum, & a verbis ſuis amoveret, & a libris
„abraderet. Et factum eſt ita. Ivit, rediit,
„cum Domino Claræ Vallenſi, mediante Ciſter-
„cienſi, ſopitis prioribus querelis, ſe pacifice
„conveniſſe, reverſus retulit. Interim a nobis
„admonitus, magis autem a Deo ut credimus
„inſpiratus, dimiſſis ſcholarum & ſtudiorum
„tumultibus, in Cluniaco veſtra ſibi perpetu-
„am manſionem elegit. Quod nos ſenectuti
„ejus, debilitati ejus, religioni ejus congruere
„putantes: & ſcientiam ejus vobis ex toto non
„incognitam, magnæ fratrum noſtrorum mul-
„titudini proficere poſſe credentes, voluntati
„ejus aſſenſimus: & ſi ſic benignitati veſtræ be-
„neplacitum eſſet, benigne & cum gaudio no-
„biſcum veſtris, ut noſtis, per omnia remane-
„re conceſſimus. Rogo igitur ego qualiſcun-
„que, tamen veſter, rogat devotiſſimus vobis
„Cluniacenſis Conventus, rogat ipſe per ſe,
„per nos, per præſentium latores, filios veſtros:
„per has quas ut ſcriberem rogavit, Epiſtolas:
„ut reliquos dies vitæ & ſenectutis ſuæ, qui for-
„taſſe non multi ſunt, in Cluniaco veſtra eum
„conſummare jubeatis: & ne a domo quam vel-
„ut paſſer, ne a nido quem velut turtur, in-
„veniſſe ſe gaudet, aliquorum inſtantia aut ex-
„pelli aut amoveri valeat: more quo omnes
„bonos colitis, & etiam iſtum dilexiſtis, ſcuto
„defenſionis Apoſtolicæ protegatis.

Appellatus ſuæ ætatis Dialecticus, ob eximiam diſſerendi induſtriam, qua plurimum in Diſputationibus voluit. Accuſatus a Sancto Bernardo errorum multorum, quos nunquam ab ipſo probatos fuiſſe, hodie multi temporum noſtrorum rationibus hinc atque inde penſatis,

cenſent & affirmant, qua de re quippiam ſtatuere noſtri non eſt inſtituti. Ultro citroque ab authoribus ſui temporis accuſatus & abſolutus, damnatus & laudatus, pro variis partium ſtudiis.

CAPUT SECUNDUM.
DE
OPERIBUS TAM IMPRESSIS QUAM MANUSCRIPTIS, UDHUC EXTANTIBUS, PETRI ABAELARDI.

Opera Petri Abaelardi & Heloiſſæ ejus uxoris lectu digniſſima, Pariſiis in 4. anno 1626. impreſſa ſunt, iſto ordine, *Epiſtolæ ad Heloiſſam IV.* quæ Tractatus potius quam Epiſtolæ cenſeri poſſunt. In penultima de *Origine ſanctimonialium & religionis Monaſtica* erudite agit, in ultima *Inſtitutionem ſeu Regulam Heloiſæ & Sanctimonialibus Paracletieis* tradit.

Epiſtolæ aliæ ad diverſos ſeptem.

Epiſtola ad Amicum, ſeu *Hiſtoria calamitatum ſuarum*, quam eruditis notis illuſtravit Andreas Ducheſnius.

Apologia ſeu *Confeſſio fidei*, quam refert quoque *Bibliotheca Scriptorum*, ſeu *Patrum Ciſtercienſis Ordinis*, Bertrandi Tiſſerii tomo 4. pag. 254. inter Opera *Guillelmi de Sancto Theodorico.*

Expoſitio Orationis Dominica.

Expoſitio in Symbolum Apoſtolorum.

Expoſitio in Symbolum Sancti Athanaſii.

Solutionum ad Problemata liber 1. Heloiſſæ nuncupatus.

Adverſus Hæreſes Liber.

Commentariorum in Epiſtolam ad Romanos libri V.

Sermones XXXII. in feſtis per annum legendi.

Ad Heloiſam ejusque Virgines Paracletenſes.

Introductionis ad Theologiam libri III. quorum tertius imperfectus in editis eſt. Sive ut ipſe Epiſtola 21. ad Gauſridum Pariſienſem pag. 334. appellat, *Opuſculum de fide Sanctæ Trinitatis*, quod plurimos ipſi hoſtes peperit, contra quod debacchatur Bernardus Abbas. Hoc tamen Opus frequenti manu tractare ſolebat ac pene ſemper ante oculos ſuos habuit Magiſter Sententiarum Petrus Lombardus, dum *ſententiarum libros* ſcriberet, fatente Joanne Cornubienſi, ipſius Lombardi diſcipulo, apud Andream Ducheſnium in Notis ad Abaelardum pag. 1159. Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 8615. in Adverſariis Langbaini Codice 2. num. 6. *Petri Abailardi Introductionis ad Theologiam Libri tertii ſupplementum* pag. 148. Num. 7. *fragmentum libri ſecundi Æthica Petri Abbailardi* pag. 180. Num. 8. *Excerptum ex ejuſdem Abailardi Collationibus* pag. 182. ad 213. Num. 10. *Ex quibusdam Petri Abailardi MSS. in bibliotheca Baliolenſi* pag. 247. Hæc ad Operum Abailardi complementum.

Scripſit & *Commentarium quendam in Ezechielem Prophetam*, Lauduni dum Anſelmum audiret inceptum, ac poſtea Pariſiis ubi ſcholas illic aperuiſſet, completum: de quo loquitur ipſe

ut

ut opinor Abaëlardus Epiſtola ſua prima ad Amicum, quæ *De calamitatibus ſuis* eſt.

Idem ſcripſit *Librum ſententiarum*, & alium inſcriptum *Noſce teipſum* quem Ethicam ſuam appellat, de quibus poſtremis loquitur Sanctus Bernardus in Epiſtolis ſuis & Petrus ipſe in *Apologia ſua*. Opus iſtud *ſententiarum* Petri Abaëlardi in veteribus Manuſcriptis communiter inſcribitur *ſic & non*, eo quod apparentes Scripturæ contradictiones conciliet: atque ita MS. extat in Bibliorheca publica Cantabrigiæ, Cod. 168. num. 8. Et in Collegio Sancti Benedicti ibidem, Codice 391. Hos quoque Manuſcriptos, cum *Commentario in Geneſim Heloiſſa ſua nuncupato*, aſſervat Bibliotheca Sancti Michaelis in periculo maris, ex Joanne Mabillon, in editione ſua Operum divi Bernardi, dum Notas Epiſtolæ 188. adjicit. Et quidem *Tractatus* prolixus *Sententiarum Petri Abaëlardi* qui *ſic & non* dicitur, & apparentes locorum ſacræ Scripturæ pugnas conciliat, habetur illic Litrera E. l. incipiens, *cum in tanta verborum multitudine* &c. *Hexhameron* autem *Petri Abaëlardi*, extrema ſui parte mutilum, habetur in dicta Sancti Michaelis Bibliotheca, una cum Alano *De arte prædicandi*, Littera M. l. Incipit, *Tria ſumuntur in Veteri Teſtamento loca* &c. Ejuſdem Petri Abaelardi *Expoſitio ſuper Epiſtolas Pauli & ſuper Pſalterium*, MS. in Bibliorheca Colbertina, Codice 4334. Hæc de Theologicis, quantum autem ad Philoſophicos Tractarus, Franciſcus de Amboſia Conſiliarius Regius, qui ejus Opera inquiſivit & evulgavit, *Logicam ejusdem Petri*, quam apud ſe Manuſcriptam habebat, in publicam lucem dare promiſerat: quod an præſtiterit dubium mihi eſt, quippe cum de illa nihil unquam, inquiſirione etiam facta, audiverim.

Multa autem Theologica ſcripſiſſe Petrum Abailardum, qui & in MSS. Codicibus *Petrus* quoque *Peripateticus* dicitur, conſtat, ex quibus opuſcula etiam ſingularia MSS. in Anglicis bibliorhecis latent.

Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 8622. in MSS. Codicibus D. Antonii à Wood Codice 9. *Verſus Petri Abailardi ad Aſtralabium filium.* Et in Cotroniana bibliotheca ſub effigie Virellii litera C. Codice 8. num. 3. *Verſus elegiaci Petri Abaëlardi ad Aſtralabium filium ſuum, De moribus & vita pia ac proba.*

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Num. 458. in MSS. Codicibus Collegii Balliolenſis R. 5. *Petri Abaëlardi Theologia libri tres* quorum *Tertius* integer eſt, non ut in impreſſis, mutilus & imperfectus. *Ethica liber unus. Commentarius in Epiſtolam ad Romanos. Collationes duæ, Prima Collatio Philoſophi cum Judæo, ſecunda Collatio Philoſophi cum Chriſtiano.* Ibidem Num. 2392. in Codicibus MSS. Thomæ Barlovii in Collegio Reginenſi Codice 20. *Petri Abailardi Collationes duæ. 1. Philoſophi cum Judæo, 2. Philoſophi cum Chriſtiano.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum num. 6086. & 6087. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codicibus 252. & 253. *Petri Abelardi Collationes; Petri Abelardi Ethica*, rara ſcripta, nunquam impreſſa. Et ibidem num. 8206. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ Codice 484 *Petri Abaelardi* ſic & non, deeſt autem *Sic* initium. *Ejuſdem Dialogus inter Chriſtianum & Philoſophum*, cujus initium deeſt. Ibidem num. 8207. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ 485. *Ejuſdem Elucidarius* in 8. Inter MSS. Codices Eccleſiarum earundem num. 42. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Sancti Petri Metropolitanæ Eboracenſis Codice 41. num. 10. *Petrus Abailardus De vera eſſentia Dei & de fide Catholica.* Num. 11. *Petrus Peripateticus de Sacramento Altaris.* Ibidem num 6434. in MSS. Codicibus Caroli Theyeri Codice 64. *Capitula Petri Abaëlardi & Epiſtola ejus.* Idem num. 6954. in MSS. Codicibus Henrici Langley Equitis Codice 1. *Petri Abaëlardi Doctrina* in fol. Denique in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Othonis litera C. Codice 14. num. 15. Epiſtola Bernardi Abbatis Clarevallenſis ad Innocentium Papam de hæreſibus Magiſtri Petri Abaelardi. Num. 16. Ejuſdem Epiſtola de eodem ad Cardinales. Num. 17. *Reſponſio Petri Abaëlardi contra calumnias objectorum articulorum.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, & aliarum Celebrium bibliothecarum, num. 8670. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ Codice 948. *Petri Abaëlardi Scholarius.* Relinquimus autem Anglis inquirendum, quid titulis talibus deſignetur.

De Philoſophicis jam Petri Abaëlardi loquamur, quæ adhuc omnia reſtant & viſa à nobis ſunt Manuſcripta in Bibliothecis Pariſienſibus. Nam in Victorina Canonicorum Regularium divi Auguſtini, Codex eximius notatus M.M.M. 6. ubi omnia ferè Philoſophica *Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici.* In hoc iraque MS. Codice *Logicalia dicti Abaëlardi* ordine iſto procedunt.

Super prædicamentis Ariſtotelis fol. 117. Commenrarius incipit, *unum verò univerſaliter in generibus ſubſtantiarum accipiendum eſt &c.*

Ejuſdem *De modis ſignificandi* fol. 127. *Evolutus ſuperiùs textus ad diſcretionem ſignificationis nominum & rerum, naturas quæ vocibus deſignantur, diligenter ſecundum diſtinctionem decem prædicamentorum aperuit &c.*

Ibidem fol. 132. *Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici* Analyticorum priorum liber primus. Incipit, *juſta & debita ſerie textus exigente, poſt enuclatum ſingularum dictionum &c.*

Fol. 137. Explicit liber primus, incipit ſecundus eorumdem, hoc eſt Categoricorum. *Categoricarum igitur propoſitionum partibus ſeu membris quibus ipſa componentur, diligenter pertractatis &c.*

Fol. 143. Explicit ſecundus, incipit Tertius.

Quo-

Quoniam autem propoſitionum naturas, in his enuntiationibus oſtendimus &c.

Fol. 149. *Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici* Topicorum primus. *Sicut ante Categoricorum Syllogiſmorum conſtitutionem, ipſorum materiam in Categoricis propoſitionibus oportuit præparari &c.*

Fol. 183. *Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici Topicorum liber explicit.* Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici Analyticorum poſteriorum primus. *Novam accuſationis calumniam adverſum me de Arte Dialectica ſcriptitantem, æmuli mei noviſſimè excogitaverunt, affirmantes quidem de his quæ ad fidem non pertinent, Chriſtiano tractare non licere &c.*

Fol. 187. Explicit primus Hypotheticorum, incipit ſecundus. *Omnium autem hypotheticarum propoſitionum naturâ diligenter pertractata, ad earum Syllogiſmos diſcedamus &c.*

Fol. 191. *Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici Analyticorum poſteriorum ſecundus liber explicit.* Petri Abaëlardi Palatini Peripatetici De diviſionibus. *Dividendi ſeu diffiniendi peritiam non ſolum ipſa doctrina neceſſitas commendat.*

Fol. 199. Ejuſdem De diffinitionibus. *Hactenus quidem de diviſionibus tractatum habuimus, de quibus ſatis eſt diſputaſſe: nunc verò conſequens eſt ut ad definitiones nos convertamus, quia ſicut dictum eſt, ex diviſionibus naſcuntur.*

In Bibliotheca Regia Codice MS. 5492. fol. 168. *Petri Abaelardi ſuper Topica Gloſſa incipiunt.* Sic autem, *Topicorum intentio eſt ſicut Boetius in conſequentibus dicturus eſt, vim ſimilium argumentorum, id eſt, probabilium copiam demonſtrare &c.*

In Bibliotheca Floriacenſi Littera A. 4. extat *Logica Petri Abaëlardi*, una cum Logica Rabani.

In Bibliotheca ſancti Germani de Pratis, Codice 635. *Petri Abaëlardi divini Peripatetici Dialectica.* Paucis autem poſt titulum carie exeſis, *intentio de propoſitione Categorica una apta Categorico Syllogiſmo regulari &c.* qui forſitan Codex cum aliis convenit, nec enim excutere & cum aliis conferre, otium datum eſt.

In Bibliotheca Sancti Michaelis in periculo maris, littera P. H. 12. *Petri Abaëlardi tractatus de intellectibus.* Incipit, *De Speculationibus itaque &c.* qui in fine mutilus eſt.

CAPVT TERTIVM.

RELIQVA PETRI ABAELARDI, VSQVE AD MORTEM, EJVSQVE EPITAPHIA.

NEſcius ergo quo ſe verteret, Cluniaci refugium apud Petrum Venerabilem inveniens, illic biennio poſt, Monachus Cluniacenſis factus obiit in Prioratu Sancti Marcelli prope Cabilonem dicti Ordinis, anno 1142. die 21. Aprilis, ætatis 63. Heloiſſa verò ejus olim amica ac poſtmodum uxor, ad converſionem poſt Petrum veniens, & Abbatiſſa Paracleti in Epiſcopatu Tricaſſino conſtituta, anno 1163. die 17. Maji mortua eſt. Sanctæ ipſius Petri vitæ & obitus teſtem habemus omni exceptione majorem Petrum Venerabilem cognominatum, Abbatem Cluniacenſem, in Epiſtola ad Heloiſſam Paracletenſem Abbatiſſam, in qua poſtquam *ipſum verè Chriſti Philoſophum* prædicat & extollit, iſta ſubdit. „Non recolo vidiſſe me illi in humilitatis habito & geſtu ſimilem, in tantum ut nec Germanus abjectior, nec ipſe Martinus bene diſcernenti pauperior appareret. Cumque in magno illo fratrum noſtrorum grege, me compellente, gradum ſuperiorem teneret, ultimus omnium veſtitu incultiſſimo videbatur. Mirabar ſæpe, & in proceſſionibus eo me cum reliquis pro more præcedente, pene ſtupebam, tanti tamque famoſi nominis hominem ſic ſeipſum contemnere, ſic ſe abjicere poſſe. Et quia ſicut quidam religionis profeſſores, qui ipſum quem gerunt habitum religioſum, nimis cupiunt eſſe ſumptuoſum: erat ille prorſus parens in iſtis, & cujuſcunque generis ſimplici veſte contentus, nihil ultrà quærebat. Hoc & in cibo, hoc & in potu, hoc & in omni curâ corporis ſui ſervabat. Et non dico ſuperflua, ſed & cuncta niſi valde neceſſaria, tam in ſe, quàm in omnibus, verbo pariter & vita damnabat. Lectio erat ei continua, oratio frequens, juge ſilentium, niſi aut fratrum familiaris collatio, aut ad ipſos in Conventu de Divinis ſermo publicus, eum loqui urgebant. Sacramenta Cœleſtia immortalis Agni ſacrificium Deo offerendo, prout poterat, frequentabat: Imò poſtquam litteris & labore meo Apoſtolicæ gratiæ redditus eſt, penè continuabat. Et quid multa? Mens ejus, lingua ejus, opus ejus, ſemper divina, ſemper Philoſophica, ſemper eruditiora meditabatur, docebat, fatebatur. Tali nobiſcum, vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: tali (inquam) per aliquantum temporis converſatione, ultimos vitæ ſuæ dies conſecrans Deo, pauſandi gratiâ (nam plus ſolito ſcabie, & quibuſdam corporis incommoditatibus gravabatur) à me Cabilonem miſſus eſt. Nam propter illius ſoli amænitatem, qua cunctis penè Burgundiæ noſtræ partibus præeminet, locum ei habilem, prope Vrbem quidem, ſed tamen Arari interfluente, provideram. Ibi juxta quod incommoditas permittebat, antiqua ſua revocans ſtudia, libris ſemper incumbebat. Nec ſicut de Magno Gregorio dicitur, momentum aliquod præterire ſinebat, quin ſemper aut oraret, aut legeret, aut ſcriberet, aut dictaret. In his ſacrorum operum exercitiis, cum adventus illius Evangelici viſitatoris reperit, nec eum ut multos dormientem, ſed vigilantem invenit. Invenit eum verè vigilantem, & ad æternitatis nuptias, non ut fatuam, ſed ut ſapientem virginem evocavit. Attulit enim ille ſecum lampadem plenam oleo, hoc eſt, conſcientiam refertam ſan-

„ſanctæ vitæ teſtimonio. Nam ad ſulvendum
„commune Mortalium debitum, morbo corre-
„ptus, eoque ingraveſcente, in brevi ad extrema
„perductus eſt. Tunc verò quàm ſanctè, quam
„devotè, quàm Catholicè, primò fidei, deinde
„peccatorum confeſſionem ſecerit: quanto
„inhiantis cordis affectu viaticum peregrinatio-
„nis, ac vitæ æternæ pignus, corpus ſcilicet red-
„emptoris Domini acceperit: quam fideliter
„corpus ſuum & animam hìc & in æternum ipſi
„commendaverit: teſtes ſunt religioſi fratres,
„& totus illius Monaſterii, in quo corpus ſancti
„Martyris Marcelli jacet, Conventus. Hoc
„Magiſter Petrus fine dies ſuos conſummavit,
„& qui ſingulari ſcientiæ magiſterio, toti pene
„orbi terrarum notus, & ubique famoſus erat, in
„illius diſcipulatu qui dixit, *Diſcite à me quia mitis*
„*ſum & humilis corde*, mitis & humilis perſeve-
„rans: ad ipſum, ut dignum eſt credere, ſic
„tranſivit. Hunc ergo venerabilis & cariſſima
„in Domino ſoror, cui poſt carnalem copulam,
„tanto validiore, quanto meliore divinæ chari-
„tatis vinculo adhæſiſti, cum quo & ſub quo, diu
„Domino deſerviſti: hunc inquam, loco tui,
„vel ut te alteram in gremio ſuo confovet, & in
„adventu Domini, in voce Archangeli, & in tuba
„Dei deſcendentis de cœlo, tibi per ipſius gra-
„tiam reſtituendum reſervat.

„De eodem Chronicon Cluniacenſe in PE-
„TRO VENERABILI ita loquitur. Abaëlar-
„dus Petrus nomine ab erroribus fidei per ve-
„nerabilem Petrum Abbatem noſtrum, & ſan-
„ctum Bernardum Abbatem Claræ Vallenſem
„revocatus, quæ antea de fide dogmatizaverat
„perfide, abjurans, Monachus Cluniacenſis fa-
„ctus eſt. Et deinde mens ejus, Lingua ejus,
„opus ejus, ſemper divina fuere.“ Obiit anno MCXLII. undecimo Kalendas Maji, ætatis LXIII. Ejus corpus Heloiſſæ Abbatiſſæ a Peter venerabili Abbate Cluniacenſi conceſſum, ad Monaſterium Paracletenſe delatum eſt. Miſit ad eandem religioſam Heroinam Venerabilis Abbas Magiſtri Petri abſulutionem ejus tumulo appendendam, quæ his erat concepta verbis. *Ego Petrus Cluniacenſis Abbas, qui Petrum Abaëlardum in Monachum Cluniacenſem recepi, & corpus ejus furtim delatum Heloiſſa Abbatiſſa & Monialibus Paracleti conceſſi, authoritate omnipotentis Dei & omnium Sanctorum, abſoloo eum pro officio ab omnibus peccatis ſuis.* Miſit etiam Epitaphium duplex, quo Magiſtri Petri Abaëlardi ingenium, eruditio atque pietas commendantur.

PRIMVM EPITAPHIVM.

Gallorum Socrates, Plato maximus Heſperiarum,
Noſter Ariſtoteles, Logicis quicunque fuerunt,
Aut par aut melior, ſtudiorum cognitus orbi
Princeps, ingenio varius, ſubtilis & acer:
Omnia vi ſuperans rationis, & arte loquendi
Abalardus erat: ſed tunc magis omnia vicit,
Cum Cluniacenſem Monachum moreſque profeſſus,
Ad Chriſti verum tranſivit Philoſophiam.
In qua longæva bene complens ultima vitæ,
Philoſophis quandoque bonis ſe connumerandum
Spem dedit, undenas Majo revocante Kalendas.

EPITAPHIVM ALTERVM.

Petrus in hac petra latitat, quem mundus Homerum
Clamabat, ſed jam Sydera Sydus habent.
Sol erat hic Gallis, ſed eum jam fata tulerunt,
Ergo caret regio Gallica ſole ſuo.
Ille ſciens quidquid fuit ulli ſcibile, vicit
Artifices, artes abſque docente docens.
Vndecima Maji Petrum rapuere Kalenda,
Privantes Logices atria, Rege ſuo.
Eſt ſatis in tumulo, PETRVS HIC JACET ABAELARDVS,
Cui ſoli patuit ſcibile quidquid erat.

Hæc nos paullò plura in Petri Abaëlardi gratiam, cujus calamitatibus ac laceratæ famæ compaſſi ſumus, cujus ingenium & loquendi vim admiramur: deſumpta tamen ut plurium ex Seculo 4. Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis, tam in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 758. & ſequentibus, ubi plura in ejus laudem: quam in Hiſtoria paſſim, ubi plurima de Abaëlardi fortunâ & doctrinâ. Vide Natalem Alexandrum in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* Seculo XII. parte 3. Diſſertatione VII. ubi variam Abaëlardi fortunam latiſſime expoſuit Opuſculo ea de re ſingulari: quem nec omiſit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1120. pag. 650. & ſequentibus 651. & 652.

ANNA COMNENA, natione Græca, pa- 1140
triâ Conſtantinopolitana, Alexii Comneni & Irenes Ducenæ filia, anno 1083. nata eſt, quæ a patre primum conjugio Conſtantini Michaelis Ducæ deſtinata fuit, quo mortuo Nicephorum Bryennium Meliſſenum maritum accepit. Multiplici ſane laude nomen ſuum Anna immortale reddidit, variaque eruditione & judicii acumine doctiſſimas inter ævi ſui fœminas inclaruit. Maxime autem orbata matre primum, tam patre quidem Imperatore Alexio anno 1118. atque anno 1137. marito, ſolatium ſibi doloris ex occupatione ad Hiſtoriæ ſtudium quæſivit. Hæc Heroina incomparabilis non ſolum in linguis Græcis eruditiſſima extitit, ſed etiam in rebus Hiſtoricis domeſticis verſatiſſima, de qua ita Zonaras tomo 3. *Annalium* prope finem, τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀντείχετο, καὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀττικίζουσαν καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων ὀξύτατον. ταῦτα δὲ αὐτῇ προσεγένετο φύσεως ὀξύτητι καὶ σπουδῇ. προσετετήκει γὰρ ταῖς βίβλοις καὶ λογίοις ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὡμίλει αὐτοῖς. *Maximam in ſtudiis doctrinarum operam poſuit, exquiſitè atticiſſans, ingenioque prædita acutiſſimo ad ſublimes contemplationes, eam facultatem partim natura bonitate, partim induſtria conſecuta. Affixa enim erat libris, & eru-*

di-

duorum conſuetudine haud obiter utebatur. Scripſit Græce hoc ingens muſarum decus, *De rebus Alexii parentis ſui geſtis libros XV.* quos *Alexiada* nominavit, hoc eſt, *Hiſtoriam Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & controverſiarum religionis in Orientalibus Eccleſiis motarum*, quibus Zonaræ in ſcribendâ hiſtoriâ defectum ſupplevit, quod opus anno 1148. completum eſt, multis poſt Alexii parentis obitum annis. Extant MSS. Romæ in celeberrima Bibliotheca eminentiſſimi Cardinalis Franciſci Barberini, Auguſtæ Vindelicorum in Bibliotheca Publica ſed mutili, Florentiæ in Sant Laurentiana, & etiam in variis Italiæ Bibliothecis. *Libri octo primi* prodierunt Auguſtæ Vindelicorum anno M DC XVIII. in 4. cum notis Davidis Hæſchelii. Omnes verò nunc in lucem protracti e Bibliotheca Barberina, Lutetiæ Pariſiorum typis Regiis anno M DC LI. in folio, cum eleganti verſione Latinâ, Gloſſario & Præfatione Petri Poſſini Societatis Jeſu Theologi, magni nominis. Cui Operi Notas adjecit vir doctiſſimus Carolus Dufrenius Dominus du Cange, ſcriptis ſuis notiſſimus, quæ cum Notis ejusdem in Nicephorum Briennium adjectæ ſunt poſt editionem Joannis Cinnami factam in folio a dicto Dufrenio inter Hiſtoriæ Byzantinæ Scriptores, Pariſiis anno 1670. ex Regio prelo. Hanc Alexiadem continuavit *Joannes Cinnamus Regius Grammaticus*, quæ nunc lucem aſpexit ex MS. Codice Vaticano 319. cum verſione & Notis Petri Poſſini, quique circa annum Dominicæ Incarnationis M CL. floruit. Porrò ut inquit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 27. pag. mihi 304. *Multa de parente ſuo longe aliter narrat, quam Latini ſolent: qui omnes propè, ſi unum excipias Albertum Aquenſem Canonicum, Cæſarem eum deſcribunt, tanquam hominem fraudulentum ac perfidum. Sed ſatis veriſimile eſt, tum Latinos ſuo erga Græcum Imperatorem odio, tum filium Comnenam amori erga parentem ſuo, aliquanto amplius indulſiſſe, quam per Leges Hiſtoriæ* liceat.

Audiamus Scriptores Latinos, quorum primus Robertus Abbas Sancti Remigii Remenſis, Lib. 2. *De profectione Chriſtianorum Principum in Syriam*, cui ipſe interfuit. „ Subdolus itaque Imperator (Alexius) videns creſcere caſtra Dei, & de die in diem augmentari, inops animi, expers ſenſus, pauper conſilii, ira vehementi cœpit anxiari. Mens enim fraude plana ſemper anxiatur, & eſt ſollicita, & quod machinatur alteri, pertimeſcit ſemper ſibi machinari. In mente Imperatoris ſemper manſit fraudulenta fictio. Quidquid juravit, totum exinanivit, quia perjurii noxam incurrere maluit, quam Gentem Francorum a ſuis finibus non elongari. . . .

„ Otto Friſingenſis *Chronicorum* libro VII. cap. 10. Alexius Imperator perfidiſſimus, jam diu conceptam corde malitiam celare amplius non valens, cum Turcis qui jam pene deſperati erant, turpiſſime fœderatur, eisque Nicæam multo noſtrorum ſanguine acquiſitam, impiiſſime tradidit. «

Guillelmus Tyrius Lib. 2. *De bello ſacro* cap. 5. Præerat autem per id tempus Græcorum Imperio vir nequam & ſubdolus, Alexius nomine, cognomine Comutio (Comnenus) dictus. Qui cum eſſet in Imperiali palatio a Domino Nicephoro, cognomento Botoniath, qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus: & Megadomeſtici dignitate, quem nos Majorem Seneſcallum appellare conſuevimus, fungeretur officio, ab Imperatore ſecundus: contra Dominum & benefactorem ſuum malitioſe recalcitrans, quinto vel ſexto anno antequam populus noſter accederet, depulſo Domino imperium invaſerat, & retinere præſumebat quod violenter occupaverat. Et capite 10. Dum vero hæc in caſtris aguntur, ecce Domino Boamundi nuntius præſens ante ducem aſtitit, prædicti Principis litteras deferens in hæc verba: Noveris virorum optime, quod tibi contra feram peſſimam, & cum homine nequam (Alexio) incumbit negotium: cujus propoſitum eſt ſemper fallere, & omnem Latinorum nationem usque ad mortem modis omnibus perſequi. Et quod de eo recte ſentiam, tuo aliquando approbabitur judicio, novi enim Græcorum malitiam & odium adverſus Latinorum nomen, pertinax & obſtinatum. Cap. 13. Veruntamen ſicut vir erat (Alexius) ſubdolus, potens ſimulare & diſſimulare propoſitum, miſſis quibusdam nobilibus ex ſuis Domeſticis ad eundem virum egregium, verbis pacificis ei loquutus eſt in dolo, tentans ſi quomodo eum poſſet decipere. Cap. 14. Hic demum plenius innotuit, quod quidquid eis Imperator (Alexius) loquebatur, fraus erat & circumventio. Cap. 19. Quodque Principibus liberaliter contulerat (Alexius,) nec liberalitatis erat nec gratiæ, ſed timoris deſperati & fraudulentæ verſutiæ. Noſtris autem in ſimplicitate Spiritus & ſincera fide incedentibus, vix perſuaderi poterat Græcorum malitia, & nequam illorum Principis fraus & circumventio pertinax, maxime cum erga eos tanta liberalitate & ſimulata gratia redundaret. Cap. 20. Sicque quotidie magis & magis Græcorum dolus, & fraus Imperatoris (Alexii) detegebatur, ita ut jam nemo eſſet de Principibus, cui non eſſet manifeſtum, & luce meridiana clarius, quanto odio proſequebatur populum noſtrum, & omne genus Latinorum haberet inviſum. Cap. 21. Quidquid autem loquebatur (Alexius,) dolus erat & circumventio. Libro 7. cap. 20. fraudes enim Imperatoris (Alexii) & ejus verſutia, quas ſæpius experti fuerunt, declinare judicabant commodius, ne ejus Labyrinthis & ambagibus iterum ſe involverent, à quibus non ſatis facile poſtmodum poſſent expediri, Lib. 10. cap. 12. At verò idem (Alexius) Imperator vetuſto Græcorum more noſtrorum ſucceſſibus invidens

„dens, quamvis eos, ut prædiximus, apud ſe ſatis benigne habuiſſet, occulte inde per internuntios frequentes in eorum perniciem hoſtes ſollicitabat, & ab eorum adventu crebris Epiſtolis & nuntiorum diſcurſibus reddebat inſtructiores, eos præmonens, ne tantum populum ſuo periculo liberè tranſire patiantur. Vicem Scorpionis agens, qui cum non ſit in facie quod formides, prudenter feceris, ſi caudæ poſterioris declinare poteris maleficium Lib. 12. cap. 5. Per idem tempus (anno 1118.) Conſtantinopolitanus Imperator Alexius, Latinorum maximus proſecutor, rebus humanis exemptus eſt.

„Gotfridus Viterbienſis, *Chronici* parte XVIII. Conſtantinopolim pervenerunt, ubi multum dolum & impedimentum à Rege Alexio perpeſſi. Tunc Alexius Rex Conſtantinopolitanus Chriſtianæ proſperitatis adverſarius, Turcos in deſperationem jam poſitos, in amicitiam ſuam confœderavit, eisque turrim Nicæam, Chriſtianorum ſanguine conquiſitam, conceſſit.

„Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico, anno MCI. Ecce ſubito murmur exoritur, inviſum Imperatorem (Alexium) Turcorum potius quam Chriſtianorum parti favere, exploratisque quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuntiis animare. Hic eſt, inquiunt, perfidus ille Alexius, qui Domino ſuo Nicephoro, per quorundam Alamannorum conductitiorum auxilium depulſo, Imperium ejus uſurpavit, ipſosque ſui ſceleris cooperatores, exilio damnatos necari fecit: nuncque ſe tanti dixit facere Francos cum Turcis præliantes, quanti canes ſe invicem mordentes. Cum autem navigia quisquam conducere tentaret, audivit Cæſarem inſidias peregrinis etiam in mari poſuiſſe, multasque dudum eodem facinore naves eum ſubmerſiſſe. Quapropter omnes eum maledicebant & anathematizabant, omnes illum linguæ *non Imperatorem ſed traditorem* appellabant. *Anno MCVI.* Invidus & occultus eatenus Eccleſiæ perſecutor Alexius, diu tectam perfidiæ ſuæ toxicatam rabiem evaginatui Turcis, quibus jam nulla vel rara in Oriente regnandi ſpes remanſerat, ſe tutiſſimè conciliat: &, O turpiſſimum facinus! Nicæam quam olim fidei noſtræ turrim, dudumque multo Chriſtianorum ſanguine comparatam præſcripſimus, Solimanni Tyranni filiis reddidit: cuſtodias ad prohibendum tranſitum peregrinis terrâ marique conſtituit: cujus claſſes contra Antiochenos directas, ipſi bello cœperunt, & in confuſionem Alexii, naſis atque pollicibus omnibus abſciſſis, unam de ſcaphis inde onerantes, hujusmodi pulmentum eidem reo multorum millium homicidæ, transmiſerunt. Albertus Stadenſis eadem ferè ad verbum habet.

„Matthæus Paris in *Hiſtoria Majori*, anno MXCVI. Alexius autem Imperator Græcorum, vir nequam & ſubdolus, cum eſſet in Palatio Nicephori deceſſoris ſui ſummus & princeps militiæ, contra Dominum ſuum malitioſè recalcitrans, quinto vel ſexto ante hanc expeditionem anno, Domino depulſo Imperium invaſerat, & invaſum nequiter detinebat. Hic ſemper propoſitum habens fallendi, ſæpe cum peregrinis verba pacificè alloquebatur in dolo, ſuſpectam jugiter habens multitudinem Cruceſignatorum, & militiæ probitatem. Vnde ſi quandoque nocere ceſſavit, non hoc virtutis fuit, ſed timoris. *Anno MCXIII.* Tunc Imperator Alexius & proditor nequiſſimus, noſtrorum invidens ſucceſſibus, Turcis infidelibus per quorum terras Peregrini tranſituri erant, crebras transmiſit Epiſtolas, exhortans attentius, ne tantum Chriſtianorum populum liberè tranſire in ſuam perniciem paterentur."

Matthæus Weſtmonaſterienſis in *floribus Hiſtoriarum* anno MCV. *Alexius tunc temporis Græcis imperabat, vir quidem ſubdolus, & noſtratibus ſemper parans cum inſidiis nocumentum.*" Atque hæc de Alexii moribus, vulgò apud Latinos opinio obtinuit. Vnus quem ego legerim ALBERTVS AQVENSIS CANONICVS à Reinero Reineccio ſub titulo *Chronici Hieroſolymitani* ſine authoris nomine editus, benignius de illo, non uno in loco ſenſit: ſic ut alicubi ejus ſe apologetam, fermè ex profeſſo egerit.

De Annæ Comnenæ laudibus & ſcriptis præclara reddunt teſtimonia, Joannes Zonaras Monachus Græcus, tomo 3. *Hiſtoriæ Catholicæ*, pag. mihi 242. Nicetas Acuminatus Choniates in Hiſtoria Græca. Author anonymus Græcus in Synopſi *Vitæ Annæ Comnenæ*, quam Petrus Pollinus edendam promiſerat. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 27. pag. 304. editionis 1651. Lugduni Batavorum in 4. Jacobus Gretſerus Theologus Societatis Jeſu, in *Refutatione Alogiarum Annæ Comnenæ* in Alexiade contra Gregorium VII. Romano Pontificem. Leo Allatius Chius in libro, *De Pſellis & eorum Scriptis*: & in Opere *De perpetua conſenſione Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis.* Gilbertus Gauminus Molinenſis, Libellum ſupplicum magiſter in Notis ad Michaelis Pſelli Dialogum *De Operatione Dæmonum.* Franciſcus Balduinus Juriſconſultus, *De inſtitutione Hiſtoriæ Vniverſalis.* Elias Ehingerus Auguſtanus, in *Bibliotheca Auguſtana.* Aubertus Miræus in Auctorio *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Joannes Meurſius in *Gloſſario Græcobarbaro*, & in Notis ad *Expoſitionem Pſelli in Canticum Canticorum*, p. 174. Martinus Cruſius in *Prolegomenis* ad Commentationes in librum primum Iliados Homeri; Philippus Labbeus Soc. Jeſu in *Protreptico & delineatione Apparatus Hiſtoriæ Byzantinæ.* Petrus Posſinus in Prolegomenis *Alexiados*, cujus editionem procuravit.

LVCAS CHRYSOBERGES cognomento 1140
dictus, Patriarcha Conſtantinopolitanus ex Mo-

Monacho anno 1148. juxta Cæſarem Baronium factus eſt, quo clarus ob doctrinam habebatur. Hujus extant Græce & Latine in Joannis Leunclavii *Jure Græco Romano* Libro 3. pag. 217. *Decreta Synodalia XIII.* videlicet, *Ne fiant nuptiæ in ſeptimo gradu cognationis. Ne Clerici ſe immiſceant negotiis ſecularibus. Ne jusjurandum irregulare ſervetur. De infantibus captivis baptizandis. De Agarenis &c.* Extat quoque inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice XLVIII. n. 14. ut habet Lambecius Libro 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 460. his verbis: „Decimo „quarto & quidem à fol. 129. pag. 1. usque ad „fol. 131. pag. 2. *Lucæ Chryſoberga Patriarchæ* „*Conſtantinopolitani* ab anno Chriſti 1148. usque „ad annum 1166. *Poema verſibus Politicis de diæta* „*moderata reſpectu feſtorum & jejuniorum totius an*„*ni*, quod inſcribitur atque incipit hoc modo: „Τοῦ μακαριωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυ„ροῦ Λουκᾶ τοῦ χρυσοβέργου περὶ διαίτης κοσμίας „τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ἐξ αἰτήσεως τινὸς γυναικὸς προ„γενοῦς αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἐξέθετο πρὸ τοῦ εἰς τὸ „Πατριαρχεῖον ἀνελθεῖν. Δεῦρο ψυχὴ βασι„λίσσα, ψυχὴ φιλοσοφοῦσα &c. Compoſuit „autem iſtud Poëma rogatu cujusdam fœmi„næ, priusquam Patriarcha fieret, ut ex verbis „tituli ſuprà exhibiti patet. Plura de eodem *Luca Chryſoberga* vide apud Cardinalem Baronium, tomo XII. *Annalium Eccleſiæ*, in actis anni 1148. ubi de electione ejus agitur. Et anno 1166. quo poſt Concilium Conſtantinopoli ab ipſo habitum, mortuus eſt. De eodem Petrus Lambecius Libro 5. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 228. & 248. & in Catalogo Scriptorum hujus libri, pag. 340. Libro 8. eorundem pag. 460. & in Catalogo hujus tomi pag. 560. & 578. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1155. pag. 676.

1140 NILVS SEV NICOLAVS COGNOMENTO DOXAPATRIVS, Eccleſiæ Græcæ primum Archimandrita, cujus locus natalium incertus atque ignotus eſt, factus poſtmodum Notarius Patriarchalis Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & Protoprœdrus Syncellorum, ſimul etiam Nomophylax Imperii Romanorum. Certe Panormi in Sicilia aliquandiu vixiſſe, ipſe nobis teſtis eſt. Claruit anno 1144. qui per Epiſtolas à Rogerio Siciliæ Rege monitus ſcripſit Opuſculum *De majorum Patriarcharum ſedibus*, quod poſtea anno nempe prædicto fuſiori opere proſecutus eſt: in quo de quinque Patriarchalibus thronis, iisque ſubjectis Archiepiſcopis, Metropolitanis, Epiſcopis, de Patriarchalium ſedium inſtitutione, ordine, & propriis nominibus luculenter agit. Ex hac Patriarchatuum notitia, ampliſſima multa ac præclara ſane fragmenta exhibet Leo Allatius *De concordia Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis*, Lib. 1. capp. 2. 8. 9. 10. 12. 14. 16. 17. 24. Integrum autem librum ex Codice Bonaventuræ Wulcanii recentiore manu anno 1631. deſcripto, Græce & Latine in lucem emiſit Stephanus le Moine tomo I. *Variorum ſacrorum* pag. 211. Lugduni Batavorum anno 1685. in 4. Fallitur eximie Guillelmus Cavus dum annis centum hunc Scriptorem antiquiorem quam fere fuerit, facit: aſſerens floruiſſe anno 1043. ſeculi undecimi. Aliam habuiſſet mentem, ſi tantiſper ad Opus illius quod præ manibus habuit, attendiſſet. Illic enim ait diſerte ſe hoc compoſuiſſe Opuſculum ut ipſe teſtatur, ἔτει ͵ϛχνα ſeu anno Græcorum Conſtantinopolitanorum 6651. id eſt anno Chriſti 1143. Sane Nilus Doxapatrius diſerte ad annum 1143. relatus a Carolo du Freſne, Domino du Cange, in *Indice Authorum* quem ſubjunxit ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis* col. 57. & 58. his verbis. *Nilus Doxapatrius Archimandrita* de quinque Patriarchalibus ſedibus, *cujus libri excerpta varia deſcribit Leo Allatius in libro* De conſenſu utriusque Eccleſiæ pagg. 15. 160. 165. 167. 173. 195. 215. 239. 255. 409. 522. 531. *Vixit ſub Rogerio Rege in Sicilia anno 1143. editus nuper a Stephano le Moine 1685.* In editione omnium S. Athanaſii Operum Pariſienſi 1698. apud Aniſſonios, inter Vitas & Elogia S. Athanaſii in Præludiis pag. CLXIV. τοῦ Δοξαπάτρου qui manu Codicem Baſilienſem Operum Athanaſii cujus meminimus ſcripſit, ἔπος in Arium *de Laude Athanaſii* in limine hujus Codicis, editum a Petro Felckmanno Græce 1600. Heidelbergæ, & in editione Pariſienſi 1698. Extat etiam in MS. Codice Græco Hiſtorico Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Cod. 47. num. 2. *Nicolai Notarii Patriarchalis Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & Protoprœdri Syncellorum, ſimul etiam Nomophylacis Imperii Romanorum, cognomento Doxapatri, Expoſitio in S. Gregorii Nazianzeni Tetraſtica Jambica, & alia ejus nonnulla Carmina*: ut habet Petrus Lambecius tomo 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 457. his verbis: *Secundò* & quidem a fol. 125. pag. 1. usque ad fol. 153. pag. 1. *Nicolai Notarii Patriarchalis Ma*„*gnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & Protoprœdri*„ *Syncellorum, ſimul etiam Nomophylacis Imperii Ro*„*manorum, cognomine Doxapatri, Expoſitio in S.*„ *Gregorii Nazianzeni Tetraſtica Jambica, & alia*„ *ejus nonnulla Carmina.* Inſcribitur ea atque„ incipit hoc modo: Νικολάου τῆς Κωνσταντινουπό„λεως τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας Πατριαρχικοῦ„ Νοταρίου, καὶ Πρωτοπροέδρου Δόξα πατρὶ, ἐξή„γησις τῶν τετραστίχων ἰαμβικῶν, παραινετικοῦ ἐν„ ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τὸ„ ἐπίγραμμα τῶν στίχων· Γρηγορίου πόνος εἰμὶ,„ τετραστιχίην δὲ φυλάσσων &c. quo finito Prooe„mio ſequitur initium ipſorum *Tetraſticorum*,„ Γνώμη α΄. Πρᾶξιν προτιμήσειας, ἢ θεωρίαν &c.„ Expoſitio autem ſubjuncta incipit his verbis:„ Διττῆς οὔσης τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, ἣν ὁ χριστὸς„ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἡμῖν παραδεδώκασιν ἐν Εὐαγ„γελίοις, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς βίβλοις τῶν„ πράξεων, καὶ τῶν Ἐπιστολῶν. καὶ τῆς πρακτικῆς„ οὔσης,

„ἔσης, τῆς δὲ θεωρητικῆς &c. Plura de his *Te-*
„*traſtichis* aliisque S. Gregorii Nazianzeni Car-
„minibus, vide tomo 2. Operum illius, Pariſiis à
„Frederico Morello 1611. Græcè & Latinè in
„folio editorum: & quidem imprimis pag. 156.
„ubi ipſa illa *Tetraſtica* extant. Et columnâ 1435.
„atque deinceps, ubi *Niceta Dadybrenſis Commen-*
„*tarius in eadem Tetraſtica* Latinè exhibetur, cum
„inſertis Jacobi Billii Scholiis. Sed de Nicolai
„iſtius Doxapatrii Expoſitione, quæ in præſenti
„MS. Codice Cæſareo extat, nulla prorſus ibi
„mentio fit, quia & Billio & Morello incognita
„fuit.* Bernardus de Montfaucon Monachus
Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in
Gallia, *Diarium Italicum* anno 1702. Pariſiis apud
Joannem Aniſſon in 4. edendum ſategit, in quo
plurima ad Bibliothecas Italiæ ſpectantia conti-
nentur. Illic ergo capite 15. loquitur de Mo-
naſterio & Bibliotheca Monachorum S. Baſilii
Græcorum Romæ. Quod quidem Cœnobium
perparvum, nulliusque antehac nominis, jam
ſtudio R. Patris Petri Mennitii Ordinis Præfecti,
feſtivâ copiâ Codicum Græcorum exornatur.
Ille enim, quia in variis ſibi ſubjectis Monaſteriis
Calabriæ, Codices iſtos, obſoleto pene Græcæ
linguæ uſu, jacere intactos neglectosque acce-
perat, imminenti jam exilio ſubduxit, inque Vr-
bem advehi in uſum eruditorum curavit. Hæc
cap. 15. pag. 210. enarrat, tum pag. 216. inter
Bibliothecæ hujus MSS. Codices, eminet unus
de quo ita ille. „In Codice XII. Seculi mem-
„braneo Nomocanon Doxapatris, juſſu Joannis
„Comneni Imp. editus, ut ex titulo fides, nam ſic
„habet. Νομοκάνονον σὺν Θεῷ περιέχον συνοπτι-
„κῶς ὅλυς τὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ οἰκυμενι-
„κῶν ἑπτὰ συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ
„τῦ μεγάλυ Βασιλείυ, καὶ ἑτέρων θεοφόρων πα-
„τέρων, ἑρμηνευθὲν προτροπῇ τῦ εὐσεβεστάτυ Βα-
„σιλέως κυρῦ Ἰωάννυ τῦ Κομνηνῦ, παρὰ τῦ λο-
„γιωτάτυ διακόνυ τῆς τῦ Θεῦ μεγάλης ἐκκλη-
„σίας, καὶ νομοφύλακος τῆς τῶν Ῥωμαίων βα-
„σιλείας, πατριαρχικῦ νοταρίυ, καὶ πρωτοπρο-
„έδρυ τῶν πρωτοσυγκέλλων, Δοξαπάτρη. Ibidem
„Νομοκάνονον bis occurrit deſcriptum, uti ſu-
„perius, ut nullum ſit de lectione dubium.
„Præmiſſa ſic verto: *Nomocanon, Deo favente,*
„*conſcriptus, Synopſeos more complectens, Canones*
„*omnes ſanctarum & œcumenicarum ſeptem Synodo-*
„*rum, & ſanctorum Apoſtolorum atque Magni Baſilii,*
„*& aliorum deiferorum Patrum; interpretatione*
„*donatus juſſu piiſſimi Imperatoris Domini Joannis*
„*Comneni, opera erudiriſſimi diaconi magnæ Dei Eccle-*
„*ſiæ, & N mophylacis (ſive legum vindicis) Imperii*
„*Romani, Patriarchalis Notarii, & Protoproedri Pro-*
„*toſyncellorum, Doxapatris.* Deinde ſequuntur
„Canones cum Explicationibus Doxapatris,
„videlicet.

1. Canones Apoſtolorum numero 85.
2. Canones Nicæni numero 25.
3. Ancyranæ Synodi Canones 25.
4. Neocæſarienſis Synodi Canones 15.
5. Gangrenſis 20.
6. Antiochenæ 25.
7. Laodicenæ 59.
8. Conſtantinopolitanæ 150. Patrum Canones 8.
9. Epheſinæ Synodi Canones 9.
10. Chalcedonenſis 30.
11. Sardicenſis Canones 21.
12. Carthaginenſis 137.
13. Conſtantinopolitanæ de Agaplo & Bagadio, Canon 1.
14. Conſtantinopolitanæ in Trullo ſextæ Generalis, Canones 102.
15. Nicænæ ſecundæ Canones 22.
16. Conſtantinopolitanæ in templo Sanctorum Apoſtolorum, πρώτης καὶ δευτέρας, primæ & ſecundæ, Canones 17.
17. Conſtantinopolitanæ in templo Sanctæ Sophiæ, Canones 3.
18. Sancti Baſilii Magni, Canones 91.
19. Taraſii Conſtantinopolitani Hadriano Papæ, Canon 1.
20. Dionyſii Alexandri Canones 5.
21. Petri Alexandrini Canones 14.
22. Gregorii Thaumaturgi Canones 13.
23. Athanaſii Canones 5.
24. Gregorii Nyſſeni Canones 8.
25. Timothei Alexandrini Canones 15.
26. Theophili Alexandrini Canones 14.
27. Cyrilli Alexandrini Canones 7.
28. Ecclogii Alexandrini Canon 1.
29. Gennadii Conſtantinopolitani Canon 1.
30. Γραφὴ ἀπὸ ΚΠ Μαρτύριῳ ἐπ. Ἀντιοχείας. Reſcriptum Conſtantinopoli ad Martyrium Epiſcopum Antiochenum, Canon 1.
31. Athanaſii ad Rufinianum Canon 1.
32. Sanctorum Apoſtolorum Canones 17.
33. Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Canones 17.
34. Sanctorum Apoſtolorum in communi, Canones 2.
35. Τὰ κεφάλαια τῦ χρυσοβέλλυ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἰυστινιανῦ: id eſt, Capita ſive Canones bullæ aureæ Juſtiniani, quæ eſt in magna Eccleſia, num 6.
36. Τῦ μεγάλυ Βασιλείυ περὶ τίτλυ καὶ χρόνυ ἁμαρτημάτων, Magni Baſilii de titulo & tempore peccatorum, Canones 27.
37. Cyrilli contra Neſtorium Canones 11.
38. Demetrii Cyziceni Canones 3.
39. Petri Antiocheni Canones 4. Primus Canon Petri Antiocheni, qui num. 39. recenſetur, ſic habet. Πέτρυ Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Βενετίας. Γέγονεν δὲ ἔτος ἐπὶ τῦ πατριάρχυ κυρῦ Ἀλεξίυ· Οὐδαμῦ γέγραπται τὸν πρόεδρον Ἀκυληΐας, ἤτοι Βενετίας πα-

πατριάρχην ὀνομάζεσθαι. ο γὰρ ἐν ὅλω τῷ κόσμω πατριάρχας ἐγνώκαμεν, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνςαντινυπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων· ὡς γὰρ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον ε αἰσθήσεσιν οἰκονομεῖται, ὅτω καὶ τὸ σῶμα τῦ χριςῦ, ἡ ἐκκλησία τῶν πιςῶν, ὡς ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων τῶν ε θρόνων οἰκονομεῖται. Hoc eſt, *Petri Antiocheni contra Venetiarum Epiſcopum, fuit autem (Petrus) tempore Patriarcha Domini Alexii. Nuſquam ſcriptum eſt Aquileia, ſive Venetiarum Præſulem Patriarcham eſſe vocandum. Nam quinque ſolum in Orbe toto Patriarchas novimus, Romanum, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, Hieroſolymitanum, ſicut enim corpus noſtrum quinque ſenſibus regitur, eodem modo corpus Chriſti, ſive Eccleſia fidelium, velut quinque ſenſibus, ſcilicet totidem thronis diſpenſatur.*

40. Joannis Monachi S. Baſilii diſcipuli, Canones 2.
41. Synodorum & Patrum, Canones 27.
42. Timothei Alexandrini.
43. Joannis Νηςευτῦ ſeu Jejunatoris.
44. Septem Synodorum œcumenicarum.
45. De nuptiis.

Deinde hæc ſequuntur *Erotemata Joannis Monachi ſacri montis. Euphemiani Metropolitani Theſſalonicenſis ſolutiones capitibus 12. ad Geraſimum Monachum ſacri montis. Ejuſdem, cui cognomen Χῶμα, Chumnus, ad eundem Reſponſiones. Ex novellis Juſtiniani quadam.* Reliqua mittimus Codicis hujus MS. quæ recenſet citatus Bernardus de Montfaucon pagg. 219. & 220. velut inſtituto noſtro non convenientia. Sequitur in eodem Codice *Theodori Studitæ encomium in ſanctum Joannem Evangeliſtam. Item quadam erotemata*, Agmen claudit *Magni Baſilii opus de ſacra liturgia non contemnenda*, ſcripſit igitur hunc Nomocanonem *Nilus Doxapatris ſeu Doxapatrius* juſſu Joannis Comneni Imperatoris, atque eodem tempore ſcripſerunt de eodem argumento alii duo ætatis ejuſdem, Alexius Ariſtinus & Symeon Logotheta ſeu Metaphraſtes dictus, de quibus nos hic eadem ætate agimus. Pluribus de hac quoque *Collectione Canonum* agit idem Bernardus de Montfaucon libro I. *Palaographia Graca* cap. 6. pag. 62. & libro 4. cap. 6. pag. 302. quam anno 1708. edendam curavit Pariſiis in folio apud Ludovicum Guerin, Viduam Joannis Boudot, & Carolum Robuſtel. Agunt de *Nilo ſeu Nicolao Doxapatrio*, præter Allatium locis citatis. Stephanus le Moine in Prolegomenis *Variorum ſacrorum.* Petrus Lambecius tomo 8. *Commentariorum Bibliotheca Caſarea Vindobonenſis* pag. 457. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XI. ad annum 1043. pag. 603. quem huc tranſtuli, errore excepto. Fredericus Spanhemius in Exercitatione Hiſtorico theologica, *De perpetua in hunc diem diſſenſione Eccleſiæ Græcæ & Orientalis à Romana & Papali*, parte 2. num. 22.

THEOPHANES CERAMEUS TAURO- 1140
MENII ARCHIEPISCOPUS, quem alii binominem fuiſſe exiſtimant, appellatumque *Gregorium* vel *Theophanem Cerameum*, vel utroque ſimul nomine *Gregorium Theophanem Cerameum.* Circa annum 880. à Franciſco Scorſo vixiſſe creditur, quem in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 880. pag. 278. retuleram, atque etiam ipſe Cavus in *Cartophylaco* ad annum 870. ut ipſe refert in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XI. ad annum 1040. pag. 602. Scripſit *Homilias plures in Dominicas & Feſta anni*, quas habes Græcè & Latinè impreſſas in fol. Pariſiis anno 1644. apud Sebaſtianum Cramoiſy viâ Jacobæâ ſub ciconiis, ex interpretatione & cum *Annotationibus* Franciſci Scorſi Societ. Jeſu Theologi. Porro *Theophanis* ætatem multis venatur Scorſus in Prolegomenis, putatque ſpectare ad ſeculum nonum ſub Leone Imperatore Baſilii filio, dum adhuc Tauromenium cum Sicilia Græcis obediret. Extant autem ſub *Gregorii Ceramei Tauromenitani etiam Archiepiſcopi* nomine, iſtæ *Homilia Manuſcripta Græcè in Dominicos dies & Feſta per annum*, in Bibliotheca Cardinalis Mazarini, nunc in Regia Gallica: de quibus loquitur Franciſcus Combefis in *Authoribus recenſitis* ad Bibliothecam Patrum Concionatoriam, Verbo *Gregorius Cerameus Tauromenitanus Epiſcopus* pag. 14. & Verbo *Theophanes Cerameus Tauromenitanus Epiſcopus* pag. 46. Utrumque opus eſſe *Homiliarum*, ſed omnino diverſum & ad authores diverſos ſpectare Franciſcus Combefis falsò opinatus eſt: deceptus ex non attentâ ſatis inſpectione Manuſcriptorum Codicum, qui variare creduntur tam in nominibus *Gregorii* vel *Theophanis Tauromenitani Archiepiſcopi*, quam in ordine ac varia diſpoſitione *Homiliarum* ejuſmodi. Sed qui omnes Codices & Gallos & Italos per Sirmondum atque alios excuſſit Franciſcus Scorſus, re diligentius attentâ, invenit contra Combefiſium, omnes illos ordine tantum diverſo, continere eaſdem homilias, ut expreſſe admonet in *Preludiis* ad Impreſſionem à ſe factam *Homiliarum Theophanis Ceramei Tauromenii in Sicilia Archiepiſcopi.* Hæc contra ea quæ ſcripſeram, in prima editione hujus Opuſculi, à Franciſco Combefis deceptus.

1. De hac autem ætate quam Scorſus huic Theophani Epiſcopo aſſignat, latius nobis diſputandum incumbit: cum egregiè illam impugnare mihi videatur Leo Allatius, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 60. & ſequentibus. Innititur ad hoc Theophani tempus aſſignandum Franciſcus Scorſus Soc. Jeſu, tribus argumentis ſeu verius conjecturis. *Primò* conſtituit duos annorum intercurrentium terminos,

intra quos Theophanem vixiſſe, certum omnino cenſet. Primus annus eſt 862. ex argumento Jacobi Gretſeri tomo 2. *De Cruce* in Notis ad duas Orationes Theophanis, ubi putat eum floruiſſe, quo tempore nondum Sicilia à Saracenis ſubacta eſſet, quod circa annum 900. contigit. Alter eſt annus, quo captum à Saracenis Tauromenium fuit, quod ſub Leonis Baſilii Macedonis filii imperio contigiſſe, tradunt Conſtantinus Porphyrogenneta Leonis filius, Lib. 2. *Thematum Imperii Orientalis:* Joannes Curopalata, & alii recentiores: quem probat Gretſerus fuiſſe annum 893. pluribus antiquorum monumentorum teſtimoniis. Floruit itaque juxta Scorſum, Tauromenii ab anno Baſili tertio, qui fuerit Chriſti 870. usque ad Leonis annum decimum ſextum, qui eſt 902. Hoc probat ille variis authoris locis, ut in homilia *De parabola cœnæ*, ubi vocat Agarenos ὁμοίους ὁποίους ὁρῶμεν τοῖς ὁμόροις ἡμῶν ἀπογόνοις τοῦ Ἰσμαὴλ: *Cujusmodi videmus hos finitimos Iſmaëlis populos.* Et homilia *De ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo*, magnificè exornat templum ab Imperatore Baſilio in Palatio Conſtantinopoli conditum: συνήδομαί σοι πόλις, καί σοι θεῖε τῶν ἀνακτόρων ναέ: *Gratulor tibi civitas, & ſacrum in Palatio templum erectum.* Hoc primum, Scorſi argumentum, ad Theophanis Ceramei ſtabiliendam ætatem, tempore Baſilii Macedonis ac Leonis ejus filii, Imperatorum Orientis. Sed hanc rationem, vult Leo Allatius eſſe tantum conjecturam, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 62. quam levem appellat, ne quid pejus dicat. Vult idem Allatius hìc plura probanda eſſe, quæ Scorſus ſuppunit. *Primò* concionem hanc Tauromenii eſſe habitam, pluribus enim in locis ac regionibus habuiſſe conciones Theophanem conſtat. *Secundò* dum concio illa habebatur, nondum Tauromenium à Saracenis fuiſſe ſubactum. *Tertiò* Tauromenium à Saracenis ſemel occupatum, nunquam à Chriſtianis recuperatum: quæ nec probata ſunt, nec unquam probari poterunt. Quare potuerunt Saraceni eſſe finitimi, non Tauromenio, ſed urbi in qua ipſe perorabat: & Theophanem peroraſſe in aliis urbibus, non uno exempl idem Scorſus probavit. Porro quod De templo Sanctorum Apoſtolorum in palatio dicitur, nihil eſſe: quia non unus Imperator Baſilius id conatus eſt. Atque πόλιν eo loco Byzantium, neminem poſſe certò dicere, eſſe expreſſum.

2. Alterum Franciſci Scorſi argumentum, quo rem omnem evidenter oſtendere contendit, quod idem Theophanis adamuſſim Imperatores deſcribat Baſilium Macedonem & Leonem Sapientem, pro quibus inter concionandum Deum deprecatur. Sic homilia *In Ramis palmarum* loquitur. *Oremus etiam ut piiſſimi Imperatoris noſtri imperium divinitus cuſtoditum, filiis etiam ejus permaneat inconcuſſum: ut intendat & proſperè Dei ductu procedat, qui hunc ſapientia & fortitudine & Imperatorio diademate exornavit,* Et homilia De Sanctis Apoſtolis. *Et ſine intermiſſione Deum oremus, ut per multa annorum ſpatia, pro Imperatori noſtro conſervet potentiam, qui dum clavum Imperii per pietatem dirigit, & cum morum probitate ornatus ipſe ſit: tum etiam diadema doctrinis exornat, veram ingennamque obtinet laudem.* Subdit Franciſcus Scorſus: Quis autem eſt obſecro alius hic Imperator, qui ſapientiâ ornatus, & diadema doctrinâ exornavit? Niſi Leo Baſilii Macedonis filius, qui Sapiens ſeu Philoſophus ab omnibus Scriptoribus cognominatur. Et rem inſuper, mentio filiorum Imperatoris quæ fit à Theophane, valde corroborat: habuit enim Baſilius quidem Leonem hunc & Alexandrum." Addere poterat, *Conſtantinum & Stephanum.*" Argumento Scorſi ſic Allatius reſpondet pag. 62. Diatribæ *De Symeonum Scriptis.* Veruntamen palmare argumentum excutiamus. Bona precatur Imperatori & filiis, quem dicit & ſapientiâ & fortitudine & diademate à Deo exornatum, & imperium per pietatem dirigere, cum morum probitate, tum etiam doctrinis præditum. Id ait, non nego. Leo Imperator fuit pietate & doctrinis inſignis, adeò ut Sapientis cognomentum ſibi adſciverit. Verum eſt. Ergo de Leone Imperatore, verba iſta intelligenda ſunt. Hoc verò nequaquam, nunquam id niſi dormiens affirmabo. Imperator qui Filios habuit, ille eſt qui & virtutibus & diſciplinis pollet. Si de Leone intelligis, falſum eſt: quamvis enim ille & pietate & doctrinâ excelluerit, nunquam tamen filios habuiſſe dicendus eſt, qui unico tantum ſuperſtite, eoque puerulo adhuc Conſtantino, vitam finivit. An non inſaniret Theophanes, probeque ab Imperature aliiſque irrideretur, filium unicum in filios, eosque plures diſcerpens? Si de Baſilio loquitur, falſum quoque eſt: quamvis enim ille filios habuerit, nunquam tamen illum & doctrina & diſciplinis præſtaſſe dices. Ille arti militari deditus & corporis viribus ſtrenuus, non doctrina aut ſapientia innotuit. Et licet ſub ejus nomine Capita Parænetica ad Leonem filium, & alia nonnulla circumferantur: non propterea Sapientis vel Philoſophi nomen, ſibi eorum author vindicabit. Quare certo certius concludendum, Theophanem non deprecari Deum, neque pro Baſilio, qui diſciplinis exornatus non fuit: neque pro Leone Sapiente, qui filios plures non habuit.

3. Tertium Scorſi argumentum deſumitur ex Epiſtola Photii Patriarchæ ad Theophanem Monachum miſſa, quam integram Græcè ſimul & Latinè deſcriptam edidit, in Proœmii ſecundi parag. 3. Iſtum Theophanem eſſe *Cerameum* ſuadent, ut Scorſus conjectat, Sicilia ipſa cujus fit mentio in ipſa Epiſtola, eo quod cum aliis Epiſtolis unà reperiatur, quæ & Gregorio Siraculano Epiſcopo, & Euthymio Catanæ Metropolitæ, & Marco Siculo Scriptæ ſunt: & temporis ratio, quam ſe infrà ſubtilius ſupputaturum dixit. Igitur Theophanes qui eo tempore Mo-

na-

nachus erat, poſteà ad Epiſcopi dignitatem evectus, Zachariæ ſucceſſor fuit. Hæc ad ſententiæ ſuæ patrocinium Scorſus, cui ita reſpondet Allatius pag. 62. Diatribæ. „De Epi„ſtola Photii ad Theophanem nihil eſt quod di„cam. Quomodo enim ſcribere potuit Pho„tius ſub Baſilio, Theophani Cerameo: qui „mentionem facit Metaphraſtæ ſub Leone Ba„ſilii filio, & Conſtantino nepote vitam agentis, „niſi rerum invertamus ordinem? Fuerit eo „tempore & Marcus Siculus, & Euthymius Ca„tanæ Metropolita, & Gregorius Syracuſanus, „ad quos ſcripſit Photius: Fuerit & iſte Theo„phanes Monachus: ergone ſtatim iſte Theo„phanes erit *Cerameus* ille, cujus iſtæ homiliæ le„guntur; & quod magis eſt, Zachariæ Succeſ„ſor? " Nihil ergò conjectura iſta concludit, in gratiam ætatis ſeu temporis, quod in Scorſo, Theophani Cerameo affixum eſt. Diluuntur igitur atque diruuntur omnes iſtæ conjecturæ Scorſi, hoc ultimo Leonis Allatii argumento. Synchronus enim Photio Conſtantinopolitano eſſe non poteſt iſte Theophanes Cerameus, qui velut ſeipſo antiquiorem ſæpius citat Symeonem Metaphraſtem, virum celebrem ſub Imperio Leonis Sapientis ſeu Philoſophi anno 911. mortui, atque filii ejus Conſtantini Porphyrogennetæ, qui ab anno 911. ad 959. habenas Orientis tenuit. Quis enim credat hunc Theophanem citaviſſe Metaphraſtem, niſi centum circiter annis ſeipſo antiquiorem noviſſet: ut inde Theophanis ætatem ad annum circiter 1040. ille referat, nos ad annum 1140. ad Rogerii Siciliæ Regis tempora, qui ab anno circiter 1130. ad 1151. regnaſſe legitur. Citat autem Metaphraſtem in homilia De Lazaro ſuſcitato: *ὁ δὲ τῶν μεταφράσεων γλυκὺς συγγραφεὺς παῤῥησίας εἶπε λόγον εἶναι δηλωτικόν*: *Metaphraſeon verò ſuavis Scriptor, fidentem ac liberum animum à ſermone indicari cenſet.* Et in quarto Matutino, *ἀλλὰ περὶ τούτων ἄμεινον ἐμοῦ λέγει τῶν μεταφράσεων ὁ γλυκὺς ἐγγραφεύς*: *Sed de his melius quam ego id faciam, Scriptor ille dulcis Metaphraſeon diſſerit.* Et in quinto Matutino: *Ac ne nos etiam ſine probabili cauſſa divinare velle videamur, fide dignum teſtem ad hanc rem producimus, Symeonem illum, qui Metaphraſes præclarè compoſuit. Satis igitur ſit hic, qui in Sanctum Lucam Commentario exiſtimavit &c.*

1. Contendit ergo Leo Allatius hunc Theophanem haudquaquam antiquiorem eſſe Rogerio Siciliæ Rege, Rogerii Comitis filio, qui circa annum 1040. florebat, ſuamque ſententiam his argumentis probat. *Primum* ex homilia dicta in *Dominica Palmarum*, cujus iſta inſcriptio eſt: *ἐλέχθη καὶ ἐνώπιον τοῦ Ῥηγὸς Ῥογερίου*, *Dicta eſt præſente Rege Rogerio.* Quæ quamvis à duobus Codicibus Gallicanis abſit, ab aliis tamen innumeris manuſcriptis recipitur velut antiqua & genuina, licet in aliquibus ita deſcripta ſit, ut Rogerii nomen per compendium ſignetur. Exprimitur namque in Linea Ῥογ? ubi ſupra lineam expanſam *ε* agnoſcitur. Quod indicat inter primas litteras in linea, & alias ſupra in ſpatio medio, aliquid deeſſe: ideoque facili negotio ſuppleri, ſi extente Ῥογερίου nomen proferas. Hanc autem vocem ſubtili ſane & ſatis acutà immutatione Rogerii in *ῥόγου* vel *ῥόγας* Franciſcum Scorſum feciſſe ridet Leo Allatius, ut ſub Baſilio & Leone Imperatoribus, tantum antiquitatis *Theophani* ſervaretur.

2. Secundum Leonis Allatii argumentum habet ipſe Diatribæ *De Symeonum Scriptis*, p. 64. Rogerii tempore plures in Sicilia Epiſcopos Græcos fuiſſe, probari poteſt ex Rogerii [illegible]typo, cujus Græcam inſcriptionem nobis Scorſus ab aliis acceptam retulit. Quà enim Cauſa Rogerius Græcis litteris nomen imprimi ſuum procuraſſet, ſi à nemine vel intelligeretur vel legeretur, ac præſertim eo tempore, quo barries ferè omnia occupaverat, extinctis litteraturæ politioris luminibus? Et ſanè nemini dubium eſſe debet, eo tempore Græcis Siciliam abundaſſe, Epiſcopis Græcis nondum per Latinos expulſis, vel ſummo etiam ſtudio à Rogerio ipſo procuratis, cui tum Romanis Pontificibus inimicitiæ fuerunt, & ingentes controverſiæ: ut in medio ſchiſmate, auxiliaribus quoque eorum conatibus, ſe ſuis hoſtibus redderet formidabiliorem. Imò hoc eodem tempore Rogerii, per univerſam ferè Siciliam & urbes illius præcipuas, Epiſcopos Græcos à Patriarcha Conſtantinopolitano ordinatos, juriſdictionem & poteſtatem in eos populos exercuiſſe, habemus ex authore illius ævi Nilo Doxapatrio, qui *De quinque thronis Patriarchalibus*, rogatus ab eodem Rogerio ad eundem Rogerium ſcripſit, ubi ſic præfatur. *Commentarius concinnatus à Nilo Doxapatrio Archimandrita, juſſu nobiliſſimi magni Regis Rogerii de quinque Patriarchalibus thronis, & illis ſubjectis Archiepiſcopatibus & Metropolitatibus, & qui Metropolitatibus ſubduntur, Epiſcopis & Diœceſibus uniuscujusque ſedis Patriarchalis. Et quomodo & quando Patriarchici throni inſtituti ſunt, & de eorum ordine, & propriis nominibus, & cujus locum teneant. Concinnatus eſt anno 6651. Indictione ſexta. Perquam illuſtriſſime Domine mi, de eo quod ad me ſcripſiſti argumento, recordor me, cum in Caſtro Panormo eſſem, ad tuam quæſtionem reſcripſiſſe, non ita tamen fusè, ut nunc poſtulaſti. Nunc verò quæ à te poſcuntur, pleraque ſunt, indigentque ſcriptione exactiore, & narratione. Propterea omni labore neglecto, (hoc enim ex debito quod effugere nemo valet, tibi debetur, toto pectore ac animo explere, quidquid à tua præexcelſa eminentia mihi imponitur, & potiſſimum cum Sancti Patris mei imperium accedat) conabor breviter ut potero, ſcriptione plana & aperta, omnia mihi commiſſa complanare.* Si Rogerii tempore nulli erant Epiſcopi Græci in Sicilia, fruſtrà De quinque Patriarchalibus thronis, & eorum ſubjectis Epiſcopis quæſiviſſet Rogerius: fruſtra enim eorum, quæ ad nos non ſpectant, cognitio quæritur. Hic itaque Nilus cum de

Digitized by Google

Epiſcopis Patriarchæ Conſtantinopolitano obnoxiis ageret, Syracuſani in Sicilia meminit, cujus inter viginti & unum Epiſcopos ſubjectos, ſecundo loco ponit Tauromenitanum: ejusque verba in Syntagmate Allatii *De perpetua conſenſione Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis*, Lib. 1. continentur. Primum enim locum *Catania*, ſecundum *Tauromenium*, tertium *Meſſana* occupat. Idem anteà recenſuerat ſuo ævo Epiſcopatus à ſe numeratos, inter quos & Sicilienſes fuere, quos ipſe commemorat fuiſſe ſub Patriarcha Conſtantinopolitano. Tempore ergo Rogerii potuit Theophanes Tauromenii Epiſcopus eſſe, & coram Rogerio hanc homiliam habuiſſe.

Sed eximiè fallitur Allatius, dum anno 1040. ſub Rogerio Siciliæ Rege, Rogerii Comitis filio Theophanem hunc floruiſſe ſcribit. Nam Rogerius II. Siciliæ Rex appellatus, annis centum poſtea floruit, anno nimirum 1140. & annis centum recentior allatâ epochâ fuit. Poſſet tamen excuſari Allatius, atque citata epocha typographico adſcribi errori, ut non rarò contingit. Amplexus eſt errorem hunc cœcis oculis in *Hiſtoria literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1040. pag. 602 Guillelmus Cavus, nulla dignus venia. Si enim attentione tantilla reſpexiſſet ad annum 1040. & Rogerii Siciliæ Regis tempora, hanc epocham à ſe & Allatio conſtitutam, enormem parachroniſmum inveniſſet. Errorem ante me jam correxit Petrus Lambecius tomo V. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 328. & 365. & tomo VIII. ejusdem Bibliothecæ, pag. 96. cujus verba poſtea referam.

Contra authoritatem *primò* allatam homiliæ *Dominica in ramis palmarum*, vult Scorſus inſcriptionem τῦ Ῥηγὸς non convenire cum iis, quæ in ipſa homilia dicuntur, in qua βασιλεὺς appellatur, *Cujus præſentia quam nunc timeo & contremiſco, ſudore aſperſus, pavore occupatus, reverentia detentus, pavente anima, nutante mente & ſubſultante corde, intercluſo etiam vocis ſono, quod βασιλικαῖς ἀκοαῖς, Imperatoriis auribus ſermonem, quaſi ſalſugine amarum propino.* Tanta inquit demiſſio, tantusque tremor dicentis, nonniſi ab Imperatoria Majeſtate excitari poſſe videtur. Nomen Βασιλέως convenire Rogerio non potuit, & ſolum appellatos Imperatores à Michaelis III. temporibus usque ad Concilium Florentinum, trecentis poſt Rogerium annis celebratum, comperitur. Hinc, necnon ex diademate & conſeſſu adventuque Epiſcoporum, quæ non alibi quam in urbe ipſa Conſtantinopoli congruentius evenire poſſe videntur, & frequentia Ducum & Magiſtratuum aulæ Conſtantinopolitanæ, iſtam homiliam Conſtantinopoli habitam, & titulum corruptum ſuſpicatur Scorſus. At Allatius contendit objectionem hanc nihil facere, aitque pag. 66. Diatribæ *De Symeonum Scriptis*, ſolemne id fuiſſe Græcis proprios Dominos, non quibus illis debebantur titulis, ſed multò amplioribus adornare, ut eos ſibi ſimili titulorum liberalitate conciliarent. Et ne plura hìc aggeram, ex eodem, ex quo Scorſus contrarium ſtabilire conatur, à Niceta probatur, & conſtantiſſimè. Photius illis iisdem temporibus, quibus Controverſia hæc inter Orientales & Occidentales agitabatur, Imperatori Occidentali atque Imperatrici, ſi ſibi morem gererent, pollicetur ſe eos βασιλεῖς proclamaturum. *Magnis eorum muneribus, præcipuè Regem Franciæ Lodoechum & Engelbertam ejus uxorem ſibi propitios reddens, eos Imperatores βασιλεῖς, in urbe Conſtantinopoli ſe proclamaturum pollicebatur: Si ſibi opem ferrent in hac re adeò abſurda & injuſta, ut Sanctum illum virum* (Ignatium intelligit) *ab Eccleſia vi ejicerent.* Si Patriarcha in urbe Conſtantinopoli, reluctante ac contendente Imperatore, nomen hoc exteris tribuiſſet: quanto magis ſimplex Epiſcopus in propria Diœceſi, tyranno ac impio & fortè etiam ambitioſe affectanti, extra urbem Conſtantinopolitanam tribuere poterat.

Anceps eſt ſibique non conſtat circa ætatem Theophanis, Petrus Lambecius. Nam tomo ſeu Libro IV. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 154. ait eum potiſſimum floruiſſe circa annum Chriſti 880. Tum narrat extare illius *Homilias quinquaginta ſex in Evangelia Dominicalia & Feſta anniverſaria*, MSS. in Bibliotheca Imperatoria, inter MSS. Codices Theologicos Græcos, Cod. 102. num. 2. Et ejusdem *Homilias undecim in totidem Evangelia matutina*, Cod. 111. num. 8. At ſibi contrarius, vel faltem doctior factus, tomo ſeu Lib. V. Commentariorum ejusdem Bibliothecæ, pag. 328. & 365. ait *illum* cognomine *Cerameum* ſeu *Figulum*, ſeculi poſt Chriſtum duodecimi priori parte dimidia, ſub Rogerio Rege Siciliæ floruiſſe: utpote coram quo anno Chriſti 1140. Dominica die Palmarum, Orationem etiam nunc ſuperſtitem habuiſſet. Tum ſubjungit ejusdem *Homilias triginta ſex in Evangelia Dominicalia & Feſta Anniverſaria*, extare inter MSS. Codices Theologicos Græcos hujus Imperialis Bibliothecæ, Cod. 228. num. 1. de quibus loquitur pag. 53. Idemque de anno 1140. quem huic Theophani aſſignat, tomo VIII. ejusdem Bibliothecæ, pag. 98. Bernardus de Montfaucon Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, in *Diario Italico* quod Pariſiis anno 1702. in 4. apud Joannem Aniſſon edidit, duos MSS. Codices *Homiliarum ſeu Sermonum Theophanis Cerамei* à ſe inſpectos, unum cap. 21. pag. 309. ubi Bibliothecam Neapoli S. Joannis de Carbonaria, Patrum Auguſtinianorum recenſet, *Theophanis Ceramei Homilia Scripta* anno mundi 6891. hoc eſt Chriſti 1383, & cap. 28. pag. 435. ubi Bibliothecam & MSS. Codices in muſæo Julii Juſtiniani Procuratoris Sancti Marci Venetiis recenſet, *Ejusdem homilia in Codice paris ætatis, bombycino*, ibidem. Agunt de *Theophane Cerameo* Jacobus Gretſerus tomo 2. *De Cruce* in Notis ad duas illius Orationes

nes de hoc argumento, quas edidit. Franciſcus Scorſus in Prolegomenis ad Homilias ejusdem, quas Græco-Latinas evulgavit. Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* a pag. 60. ad 67. quem hìc exſcripſimus.

1140 GAVFREDVS ſeu GAVFRIDVS DE ORATORIO, BVRDEGALENSIS ARCHIEPISCOPVS, natione Gallus, patria Aquitanus, vir magnæ eruditionis ac celeberrimus ætate ſua divini verbi præco, floruit in Gallia ab anno 1130. ad 1158. quo mortuus eſt. Extat ad illum Epiſtola divi Bernardi circa annum 1129. ſcripta, ordine 125. qua eum rogat ut in ſacris concionibus quas ad populum habebat, cauſſam Innocentii II. contra Petrum Leonis Antipapam tueatur, quandoquidem jam omnes vere Chriſtiani, præter unum Gerardum Engoliſmenſem, Epiſcopum, ab illius parte ſtabant. Ea autem eſt Bernardi Epiſtola hic inſerenda, quæ Gaufridi merita eximie commendat. „Odor in flore, in fructu ſapor requiritur. Odore provocati chariſſime frater olei effuſi nominis tui, cupimus & ex fructu cognoſcere te. Non enim nos tantum, ſed ipſe quoque qui nullis indiget Deus, opem tamen habet hoc in tempore, opere tuo, ſi non diſſimulas. Glorioſum tibi eſt eſſe poſſe Dei coadjutorem, poſſe, & non eſſe damnoſum. Porro autem gratiam habes apud Deum & homines, habes ſcientiam, habes ſpiritum libertatis, habes verbum vivum & efficax & ſale conditum. Nec oportet te pro tantis viribus Sponſæ Chriſti deeſſe in tanto diſcrimine, cum ſis amicus Sponſi. Amicus ſiquidem in neceſſitate probatur, quid enim tu tibi quieſcis, & mater tua Eccleſia conturbatur? Habuit ſua tempora quies, & ſanctum otium hactenus ſua negotia licenter libenterque exaravit. Tempus faciendi nunc; quia diſſipaverunt legem. Beſtia illa de Apocalypſi, cui datum eſt os loquens blaſphemias, & bellum gerere cum Sanctis, Petri cathedram occupat, tanquam leo paratus ad prædam. Altera quoque beſtia juxta vos ſubſibilat, ſicut catulus leonis habitans in abditis. Illa ferocior, iſta callidior, pariter venerunt in unum adverſus Dominum & adverſus Chriſtum ejus. Demus operam cito dirumpere vincula eorum, & projicere a nobis jugum ipſorum. Nos in noſtris partibus una cum aliis Dei ſervis divino igne accenſis, Deo cooperante laborabimus in conveniendo populos in unum, & Reges ad diripiendum pravorum conſenſum, ad deſtruendam omnem altitudinem, extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei. Nec infructuoſe. Alemanniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hiſpaniarum & Hieroſolymorum Reges, cum univerſo Clero & populis, favent & adhærent D. Innocentio, tanquam filii patri, tanquam capiti membra, ſolliciti ſervare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Merito autem illum recipit Eccleſia, cujus & opinio clarior & electio ſanior inventa eſt, numerum eligentium & numero ſuperans & merito. At tu frater quid adhuc negligis? quousque vicino ſerpente, tua male ſecura dormitat induſtria? ſcimus quidem te filium pacis, nulla poſſe ratione induci deſerere unitatem, ſed profecto non ſufficit, niſi & defenſare atque ipſius quoque turbatores totis viribus debellare ſtudueris. Nec quietis timeas detrimentum: non parvo gloriæ tuæ incremento recompenſabitur, ſi ferina illa vicina vobis, tuo ſtudio manſueſcat & obmuteſcat, & tantam Eccleſiæ prædam, Comitem Pictavienſem, in manu tua Dei pietas de ore Leonis eripiat.“ Factus poſtea Gaufridus iſte anno 1136. Burdegalenſis Archiepiſcopus, qui anno ſequenti 1137. nuptias Ludovici Regis cum Eleonora Willelmi Aquitaniæ Comitis filia conſecravit. Adfuit anno 1148. Remenſi Concilio, & Gilberto Porretaneo contra eos, a quibus hæreſeos inſimulabatur, adhæſit: ut teſtatur Gaufridus Claræ Vallis Monachus in Epiſtola ſua inſerta ad calcem Synodi, ubi *Vir magnus nec mediocriter litteratus* dicitur. Cluniacenſium autem benefactorum fuiſſe & Petri Venerabilis amiana, docet ipſe Petrus Abbas Lib. 4. Epiſtola 12. quam ipſi inſcripſit, *Venerabili & præcordiali noſtro Gaufrido Burdegalenſi Archiepiſcopo:* qui ejusdem meminit Lib. 5. Epiſt. 5. ad Eugenium Papam, ſcripta pro Conſecratione electi Epiſcopi Engoliſmenſis. Confirmavit idem Gaufridus anno 1150. apud Fontem Ebraldi, conventionem factam inter Mathildem dicti loci Abbatiſſam & Julium Abbatem de Corona. Præfuit Synodo Baſgenciacenſi ad Ligerim, cui congregandæ anſam dedit Ludovici VII. Regis cum Eleonora Aquitana divortium. Indeque Gilberti Porretani Pictavorum Epiſcopi celebravit exequias, pridie Nonas Septembris anni 1154 cum Sanctonenſi, Engoliſmenſi & Petracoricenſi Præſulibus. Extant hujus Gaufridi *Epiſtolæ quinque* ſcriptæ ad Sugerium Sancti Dionyſii Abbatem, impreſſæ inter *Sugerianas Epiſtolas*, quibus continetur ipſum ſententiam interdicti pronuntiaſſe in vicecomitem Gavarritanum. Lemovicas item conveniſſe mandato Romani Pontificis, pro cauſa Bituricenſis Antiſtitis. Ejusdem quoque Gaufredi extant *Sermones in nonnullis anni feſtivitatibus & Dominicis* aurei & elegantes, qui plerumque in Bibliothecis anonymi incipiunt, *Aſpiciebam in viſu noctis & me in nubibus cœli quaſi filius hominis* &c. ſermo 1. incipit, *Cœleſtibus Daniel flagrans deſideriis* &c. MSS. in Bibliotheca S. Germani Pariſienſis, Codicibus 242. & 381. Iidem ſermones incipientes, *Aſpiciebam ego in viſu noctis* &c. MSS. in Bibliotheca S. Michaëlis in periculo maris, ſub nomine Petri Long. (forte Longobardi) una cum defenſione Formoſi Papæ in Dialogo *inter infenſorem & defenſorem*, qui ſub Auxilii nomine editus eſt. Item in Bibliotheca Sancti Martialis Lemovicenſis Cod. 24.

Goffridi ſermocinarium ex homiliis ſanctorum Patrum in certis anni feſtis & ſolemnitatibus majoribus Paſcha, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Litaniis &c. Item ejusdem Sermones alii in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis Cod. 559. incipientes: *Deum time. Rex Salomon quem pro Regibus & optimatibus inſignivit Dominus talento ſcientia ſingularis* &c. qui etiam extant anonymi in Bibliotheca S. Theodorici prope Remos Cod. 101. quos Bibliothecarius inſcripſit *Sermones varios Gaufridi Catalaunenſis Epiſcopi, & hujus loci quendam Abbatis*, qui ad hunc Gaufridum pertinere mihi videntur. Extat pariter in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis num. 191. Codex 500. & amplius annorum optimæ notæ continens *ſub nomine Gaufridi Commentarium in primos quinquaginta Pſalmos Davidis.* Incipit, *Inquirendum eſt quid ſit Prophetia* &c. Qui autem noviſſime appinxit titulos Manuſcriptis hujus Bibliothecæ, vult illum ſpectare ad *Gaufridum Abbatem Vindocinenſem* tam ob antiquitatem Codicis, quam ex ſpeciali charactere elementorum, qui ad hanc ætatem ſpectat. Verum poſſet quoque ſpectare ad *Gaufridum de Oratorio* Monachum etiam Benedictinum, vel etiam ad *Gaufridum olim quartum Claræ Vallis Abbatem* & Sancti Bernardi Secretarium, cujus extant MSS. multa Opera in Bibliothecis. Videant iſta & examinent, quibus per otium licet. Denique Gaufridus de Oratorio, ab Sugerio S. Dionyſii Abbate ad conventum Carnotenſem vocatus, illi inter eſſe non potuit, ex ægritudine detentus qua Fontebraldi occumbere anno Domini 1158. coactus eſt. Commendatur in Chronico veteri Normanniæ, *tanquam vir religioſus & verbi Dei ſeminator egregius.* Plura de illo Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 1. pag. 210. & ſequentibus, in ſerie *Archiepiſcoporum Burdegalenſium.* Seculum 4. Vniverſitatis Pariſienſis tam in *Hiſtoria* pag 111. quam in Catalogo pag. 732. unde pleraque accepimus. .

1140 BENEDICTVS ECCLESIÆ SANCTI PETRI ROMÆ CANONICVS, circa annum 1140. ſub Innocentio II, Romano Pontifice clarus, nomen ſuum commiſit poſteris, ſcribens librum *De ritibus Eccleſiæ Romanæ*, ſeu, ut ipſe vocat, *De Eccleſiaſtico ordine totius anni, & præcipue Apoſtolicæ dignitatis & totius Curiæ*, quem habes editum Pariſiis anno 1689. Tomo 2. pag. 118. *Muſei Italici*, antiquos rituales libros Sanctæ Romanæ Eccleſiæ complectentis, quod edidit Joannes Mabillonius in 4. apud Viduam, Edmundi Martini & Joannem Boudot. Inſcriptus, *Benedicti Eccleſiæ beati Canonici Liber pollicitus, ad Guidonem de Caſtello, tum Cardinalem S. Marci, qui poſtmodum Cœleſtinus II. factus eſt.* Itaque Opuſculum iſtud certo ante annum MCXLIII. ſcriptum fuit, quo Guido iſte cui dedicatur, dictus Cœleſtinus II. ad Pontificatum Romanæ Eccleſiæ aſſumptus eſt. Hujus meminit qui Opuſculum edidit, Joannes Mabillon in *Commentario* quem præmiſit *in ordinem Romanum* num. 2. pag. VIII. & num. 5. pag. XXXII.

SEFRIDVS, THIMO, EBBO ET HER- 1140
BORDVS, quatuor hi Germani, ſcriptores *Vitæ S. Othonis Bambergenſis Epiſcopi*, claruerunt ultimis Conradi Suevi imperat. temporibus, qui ab anno 1138. usque ad 1142 imperium tenuit, atque primis Friderici Æneobarbæ qui ſucceſſit. Nam extiterunt tempore S. Othonis, qui anno 1124. in Pomeraniam ad prædicandum Evangelium profectus eſt, atque anno 1139. obiit. Ex his quatuor *Sefridus* ſive *Sifridus* S. Othonis ſcriba ſeu notarius fuit, ut obſervat Daniel Cramerus *Chronici Pomeranici* lib. 1. cap. 14. *Ebbo* fuit Monachus Cœnobii S. Michaelis prope Bambergam, ac Vitam Othonis retulit, prout eam ex ore Vdalrici Sacellani S. Ægidii accepit: ut auctor Andreas Abbas, in Præfatione quam quatuor libris de vita Othonis præmiſit. *Thimon* autem ut ex eodem Abbate cognoſcimus, erat Monachus genere illuſtris, & S. Othoni gratus acceptusque, qui & quinquennis ejus fuiſſe minutus creditur. *Herbordus* autem ibidem *Scholaſticus* vocatur, diciturque, *Vitam præfati Othonis in libello quodam dramatico, carmine vel etiam proſa luculentiſſime perſudaſſe.* Ex tribus prioribus Vita S. Othonis, quæ extat apud Henricum Caniſium Tomo 2. *Antiquæ lectionis*, contexta eſt. Ex iisdem quoque, atque item ex *Herbordo*, ſua ſe accepiſſe Andreas Bambergenſis Abbas in præfatione fatetur, cujus *Quatuor libri de vita S. Othonis* extant in *Divis Bambergenſibus* a Jacobo Gretſero editis. Ita Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 50. pag. mihi 412.

ROBERTVS AVSTROVANDIÆ AR- 1140
CHIDIACONVS, ultimis quoque ejusdem Conradi Imperatoris temporibus vixit, ac *Vitam S. Aiberti Monachi & Presbyteri monaſterii Criſpinienſis* æqualis ſui conſcripſit, qui circa annum 1140. obiit. Ejus autem Vitæ auctorem, S. Aiberto æqualem fuiſſe, hæc verba præfationis oſtendunt: *Vitam S. Confeſſoris Chriſti Aiberti, quemadmodum a religioſis & veridicis viris, maxime autem a Domino Alulpho religioſo monacho, qui ejus ſecreta præ cæteris melius noverat, accepi, pro ingenii mei mediocritate diligenter enarrare conſtitui.* Extat hæc Vita apud Laurentium Surium Tomo 2. ad diem 2. Aprilis. Hæc Gerardus Joannes Voſſius loco citato.

S. PETRVS MAVRICIVS cognomento 1140
VENERABILIS, ABBAS EX CLVNIACENSIS, gente Gallus, patria Arvernus, ex nobili Dominorum de Monte Buxerio ſtemmate prognatus, Mauricii & Bangardæ filius, poſtquam militiæ glorioſam per annos aliquot navaſſet operam, ſeculo renuntians, Monachis Clu-

Cluniacenſibus ſe adjunxit, & poſt Hugonis junioris mortem, anno 1123. die aſſumptionis B. Virginis, Abbas Cluniacenſis creatus eſt, *Venerabilis* ob morum gravitatem vulgo dictus. Primis ſuæ præfecturæ exordiis, graviſſimas a Pontio olim Abbate Cluniacenſi, qui ante triennium Hieroſolymam profecturus munere ſuo ſeſe abdicarat, abdicatum redux repetierat, injurias paſſus eſt, quibus importunis opportuna mors Pontii finem mox impoſuit. Anno 1126. Petri de Bruis dogmata voce & ſcriptis oppugnare cœpit. Anno 1140. Petrum Abaëlardum apud Cluniacenſes fortuito divertentem, ab erroribus in ſaniorem mentem revocavit, & in Monaſterio Cluniacenſi, ſenectuti ſuæ ſedes ponere, Monaſtica vita ſuſcepta perſuaſit. Anno 1145. ab Eugenio Pontifice, in Italiam evocatus eſt, ut Tuſciæ civitates implacabili inter ſe bello digladiantes, invicem conciliaret. Sedulo id quidem Petrus conatus eſt, verum obſtinata Tuſcorum pervicacia pios illius conatus irritos fecit. Anno 1150. ad procuranta Ordinis Cluniacenſis negotia Romam iter ſuſcepit, ingenti honore ab Eugenio III. Papa & Romanis Civibus exceptus. Obiit exeunte anno 1156. octavo Kalendas Jonuarii. Hæc Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1123. pag. 658. opera ejus accurate recenſens, quibus addimus *Diſpoſitionem rei familiaris a Petro Venerabili Abbate Cluniacenſi anno 1149. prælaturæ ſuæ 28. factam*, quam ex MS. Codice edidit anno 1700. in 8. Stephanus Boluzius *Miſcellaneorum libri V.* a pag. 443. ad 453 cujus mentionem facit *Bibliotheca Cluniacenſis* in *Geſtis Petri Cluniacenſis*, col. 592 Hæc ad Cavum adjecta ſint.

Joannes Albertus Fabricius S. Theologiæ profeſſor publicus, edendam curavit anno 1713. in 4. paginis 800. *Bibliographiam Antiquariam*, ſive *Introductionem in Notitiam Scriptorum*, qui *Antiquitates Hebraicas, Græcas, Romanas & Chriſtianas ſcriptis illuſtrarunt.* Quibus acceſſit ſub nomine *Mauritii Senonienſis de ſacra Miſſæ ritibus carmen ſeu Poema* nunc primum editum Hamburgi & Lipſiæ impenſis Chriſtiani Liebezeit 1713. in 4. Habetur Carmen iſtud verſu Elegiaco, verſus DCX. continens, cujus hic prologus.

Scribere propoſui, quæ Myſtica ſacra priorem
Miſſa repræſentat, quidve Miniſter agat.
Pro multis una, pro cottidie repetitis
Eſt oblata ſemel, Hoſtia vera Deus.
Involucrum legis Chriſtum patefecit, ovemque
Significativam, vera removit ovis.
Presbyter hanc offert, & in hac ceſſare figuram,
Remque figuratam, teſtificatur agi.
Sic etenim Templi, ſic & Crucis exprimit aras,
Vt ſacra commemoret illius, hujus agat.
Ergo quod in Miſſa vel agatur, vel memoretur,
Quæ quibus aſſimilet, ſub brevitate canam.

Opuſculum iſtud in membrana ſcriptum, atque annos 500. circiter referens, in auctione Librorum Hamburgi facta ſibi comparatum, ſub falſu *Petri Mauricii Senonenſis* nomine edere in lucem publicam voluit, opinatus ex conjectura Levi, illud pertinere ad *Petrum Mauritium, Cluniacenſem Abbatem*, Venerabilem cognominatum, ac dictum *Petrum Mauricium*, quia ex ſtyrpe Comitum Sancti Mauricii in Sabaudia oriundus eſſet. Verum hac in parte Albertus Fabricius ex MS. Codicis titulo eximie deceptus fuit, cujus conjectura prorſus vana fuit. Nam Petrus Mauricius non ita nuncupatus, quod ex familia Comitum Sancti Mauricii in Sabaudia eſſet, ſed quia nomen patris ſui qui *Mauritius* dicebatur, ſuo Petri nomine adjunxit, ut ſcriptor vitæ illius teſtatur. Neque Senonenſis in Burgundia, neque Sedunenſis vel Agaunenſis ſeu Sancti Mauricii in Sabaudia fuit: ſed Gallus, patria Arvernus, a partibus Sabaudicis remotiſſimus. Præterea indignum eſt Fabricio, ediſiſſe opuſculum ut recens, ſub incerti nomine hominis quod jam dudum ſub nomine ſcriptoris proprii, ſæpius editum proſtat: & quod Codices MSS. in Gallia plurimi *Hildeberto Cenomanenſi Epiſcopo ac poſtea Turenenſi Archiepiſcopo* diſerte attribuunt, qui ſeculi XI. & XII. Eccleſiæ, ob multitudinem Poematum innumeram celeberrimus inclaruit. Vidi ego Operis hujus Codices MSS. plures ſub Hildeberti hujus nomine in Bibliothecis. Itaque aerem percutit Fabricius, dum Poema iſtud hujus incognitio *Mauricio Senonenſi*, vel *Petro Mauricio Cluniacenſi Abbati* tribuit, qui in Poetica arte, nihil unquam elaboraſſe legitur. Ex MSS. Codicibus Germanicis etiam, errorem ſuum negotio facili corrigere Fabricius Hamburgenſis poterat, ſi Codices Lipſienſis Bibliothecæ conſuluiſſet. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis extat Repoſitorio Theologico II, Serie II. in folio, Codice 29. Num. 5. *Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi Carmen de Vita S. Mariæ Ægyptiacæ.* Ejusdem *Carmen prolixum de Sacramentis*, ut habet Joachimus Fellerus Bibliothecarius in Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ pag. 109. edito Lipſiæ anno 1686. in 12.

Cum oraſſem eruditum virum Dominum Gabrielem du Mont Eccleſiæ Reformatæ Lipſienſis Miniſtrum, ut Codicem hunc MS. Lipſianum inſpiceret atque examinaret, hæc ad me de illo reſcripſit Epiſtola erudite Lipſiæ anno 1714 die 9. Februarii data.

„Quoad MS. Codicem Bibliothecæ noſtræ„
„Paulinæ, de quo Fellerus Catalogi pag. 109.„
„reperi in uno Volumine in folio, poſt Opera„
„quædam S. Auguſtini, ſubſequi Opera quædam„
„Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi, nimirum„

Vitam

„*Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ* cum hoc titulo, „*Incipiunt verſus Hildeberti Epiſcopi Cenomanenſis* „*de Vita Sanctæ Mariæ Ægyptiacæ*: tum conſe„quenter ejus Tractatus *de Miſſæ ritibus* cum „ſolis his verbis quæ illum ab Opuſculo præ„cedenti diſtingunt, *Verſus Hildeberti de Sacra*„*mentis*

Scribere propoſui quæ Myſtica ſacra piorum Al. *priorum*
Miſſa repræſentat, quidve Miniſter agat &c.

„Hæc Diſticha ſex præſationem hujus Tracta„tus faciunt, qui verſus circiter DCCCL. com„plectitur.„ Amplior igitur multo reperitur, Fabriciano ille quem protulit, qui verſus tantum DCX. continet. Plurimi alii Codices ſunt MSS. in Gallia & Anglia, qui Opuſculum iſtud indubitanter ei attribuunt, ut in *Hildeberto* ad annum MCX. ſupra expoſuimus. Hinc concludimus Opuſculum iſtud ab Hildeberto verò auctore prolixius ſactum, ab ignoto illo *Mauricio Senonenſi* decurtatum ac mutilatum fuiſſe, qui nomen ſuum operi decurtato impoſuit. Denique omnes editiones Bibliothecæ Veterum Patrum nulla quod ſciam excepta, habent Opuſculum iſtud ſub veri authoris nomine Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi impreſſum. Editio prima Pariſienſis anni 1575. Tomo 4. col. 631. Itemque Secunda anni 1589. & Tertia anni 1610. quibus adde Colonienſem ejusdem Bibliothecæ Patrum editionem 1618. ordine ſeculorum diſtributam. Michael autem quidam Hiſtoricus dictus ſcripſit Collectionem ſeu Collectaneum quoddam, continens Patres qui *De officiis divinis & Myſteriis Catholicæ Eccleſiæ* ſcripſerant, quod anno 1619. *Auctarii* loco cæteris Bibliothecæ Veterum Patrum Tomis adjunxit, Pariſiis anno 1624. cum editione Bibliothecæ Patrum Pariſienſi, anni 1624. ejusdem, venditum, in quo hoc pariter Opus ſub Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi nomine contentum a col. 839. ad col. 849. Idem quoque Opus in editionibus tribus ultimis Pariſienſibus annorum 1624. 1644. & 1654. Denique & in Vltima editione Lugdunenſi anno 1677. ſacta, quæ voluminibus viginti & ſeptem completur, ut mihi inſpicienti conſtitit. Inſcribitur, *Verſus Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi de Myſteriis & ordine Miſſæ, ſeu de concordia Veteris & Novi Teſtamenti.* Vt mirum ſit, quomodo venerit in mentem Joannis Alberti Fabricii, opuſculum ſub incogniti atque obſcuri hominis edere nomine, quod toties jam ſub nomine proprii Scriptoris, ab annis fere ducentis evulgatum ac juris publici ſactum ſuerat. Ita ex *Actis Eruditorum Lipſiæ* anno 1313. menſe Junio pag. 254. ad 257. qua agit de Poemate Mauricii, ubi ſeipſum damnat Fabricius, dum Petrum Venerabilem Abbatem Cluniacenſem apud Arvernos natum eſſe fatetur, licet ſtatim hæſitans ſubjungat, *Senonenſis videtur appellari, quod fortaſſe cum iſta ſcriberet, apud Senonenſes commoratus fuit.* Quo quid nugacius aut incertius dici poſſit non video.

Rectius ipſi Caſpar Barthius S. Petro Mauricio Cluniacenſi Abbati IX. attribuit opellam ſeu Proſam unicam de Sancto Martino Epiſcopo, quam ut modicam refert *Adverſariorum* lib. 14. cap. 13. col. 955. editionis Francofurtanæ 1648. in ſolio, atque omiſſam reperit in *Bibliotheca Cluniacenſi*, ubi Rythmi, Proſæ, verſus & Hymni illius habentur a col. 1338. ad col. 1354. Pluribus autem de illo agit dictus Barthius *Adverſariorum* lib. 55. cap. 10. col. 2606. ad 2609. atque aliis eorundem locis.

BERENGARIUS PICTAVIENSIS, Petri 1140
Abaëlardi diſcipulus, floruit hoc ſeculo XII. ab anno 1140. ad annum præter propter 1150. & ultra, nec enim ſcimus quo caſu, quove tempore mortuus ſit. Hic cum Petri Abaëlardi quondam auditor ſuiſſet, inſractus tanti Magiſtri tamque pulſati diſcipulus, nomen & ſamam Magiſtri ſui adverſus omnes turri auſus eſt, etiam poſt quam anno 1140. in Concilio Senonenſi damnatus ſuerat. De eo ita Franciſcus Petrarcha in *Apologia*, ubi eum vocat *virum non inſacundum*. „Damnavit Pernardus Clara„ Vallenſis Abbas Petrum Abaëlardum, Litte„ rarum quendam virum. Huic iratus Beren„ garius Pictavienſis, vir & ipſe non infacundus„ ac diſcipulus Petri, contra Bernardum librum„ unum ſcripſit, non magni quidem corporis, ſed„ ingentis acrimoniæ: de quo poſtmodum a„ multis increpatus ſe excuſavit, quod adole„ ſcens ſcripſiſſet, & quod ſibi viri ſanctitas non„ dum penitus nota eſſet.„ Scripſit itaque Berengarius Pictavienſis Epiſtolam *ſeu Apologeticum contra Bernardum* in gratiam Petri Abaëlardi Magiſtri ſui, *alteram* contra Carthuſienſes, & *tertiam* ad Epiſcopum Mimatenſem, quas non omiſit clariſſimus editor Operum Petri Abaëlardi, immixtas Abaëlardenſibus Epiſtolis, de quibus ſupra in *Abaëlardo*. Ipſæ eædem ſeculo IV. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis* inſertæ tomo 2. pagg. 182. 193. & 194. Habentur & Manuſcriptæ in Codice Regiæ Galliorum Bibliothecæ 3824. ſol. 185. Epiſtola contra Bernardum. ſol. 189. Altera ad Epiſcopum Mimatenſem. ſol. 191. tertia adverſus Carthuſienſes, cum Confeſſione fidei Petri Abaëlardi ſol. 192. Culpatus a multis tamen quod contra Bernardum virum ſanctum in plurimis ſtylo mendaci ſcripſiſſet, eumque proſcidiſſet, excuſavit ſe quod adoleſcens & joco potius quam ſerie ſcripſerit, ut teſtatur in *Epiſtola ad Epiſcopum Mimatenſem.*

GVALTERVS DE MAVRITANIA, LAV- 1140
DVNENSIS EPISCOPVS, inſignis primum fuit in monte Sanctæ Genoveſæ Pariſiis profeſſor Rhetorices, quem in numero profeſſorum ſui temporis ponit Joannes Sariberienſis, eorum ſcilicet a quibus litteris informatus eſt ab anno 1136. ad annum 1148. Ad Philoſophiam

am deinde & ad Theologiam ſe contulit, cujus *Epiſtolas & Tractatus* refert in Hiſtoria Seculi IV. *Vniverſitatis Pariſienſis* Cæſar Egoſſius du Boulais. Hic Petro Abaëlardo adverſarius fuit & valde infenſus, ſcripſitque contra Tractatum ejusdem Abaëlardi, quem modo Opuſculum *De fide Sancta Trinitatis*, modo *Theologiam ſuam*, modo *Sacra eruditionis ſummam*, vulgo autem *Introductionem ad Theologiam* vocat, *doctiſſima Opuſcula*: quæ Dominus Lucas Dacherius Monachus Benedictinus tom. 2. pag 459. & ſeqq. ſui *ſpicilegii* edidit, & quæ extant in MSS. Codice 656. Bibliothecæ Sancti Germani Pariſienſis, quem per octiduum apud me habui. Eadem Opuſcula Gualteri de Mauritania MSS. in Bibliotheca S. Martini Sagienſis in Normannia, Littera G. 6. niſi ſit ipſe Codex quem habui ex Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, cui donatus ſit. Extant etiam hæ *Epiſtolæ Gualteri* inſertæ ſeculo 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, ad annum 1120. pag. 69. & ſequentibus. Idem ſcripſit *contra Guillelmum Monachum & contra Albericum Remenſem Magiſtrum*, doctas, eloquentes ac nitentes Epiſtolas, quæ locis citatis leguntur. Revera haud ſcio, an ullo magis ſeculo quam iſto, floruerint muſæ Pariſienſes, ut evidenter agnoſcitur ex ſcriptis Magiſtrorum hujus ætatis, quos noſtri vix hodie aſſequantur. Atque hoc ſupra cæteros Gualterus habebat, quod Rhetoricam diu in Monte Sanctæ Genoveſæ teſte Joanne Sariſberienſi profeſſus fuerat, unde poſtea ſe ad Theologicam palæſtram contulerat. Idem circa annum 1140. ut vir humilis & quietus, retractavit libenter & correxit, quod in ſuo *De Incarnationis Myſterio* tractatu nonnulla nova & duriora dictaſſet, etſi inſignis tunc temporis Theologiæ profeſſor. Hæc *Retractatio* habetur tomo 2. *Spicilegii Dacheriani* pag. 462. & ſeculo IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, pag. 201. Porro quam affert Epiſtolam Seculum 4. *Vniverſitatis Pariſienſis*, pag. 64. ſub nomine *Guillelmi de Mauritania ad Hugonem Priorem ſancti Victoris*: ea ſane ſpectat ad *Gualterum iſtum*, qui ſæpius cum Hugone Victorino de rebus Theologicis contulit, ut patet ex Operibus Hugonis de Sancto Victore, qui ei dedicat Opuſculum ſuum *De anima Chriſti*, alias & in MSS. inſcriptum, *De ſapientia Chriſti & ſapientia Chriſto, Magiſtro Gualtero de Mauritania, clariſſimo divini verbi ſcrutatori.* Feſellit Hugonem Mathoud, qui primus hanc Epiſtolam edidit in Obſervationibus ſuis ad *Robertum Pullum* pag. 332. ſub nomine *Guillelmi de Mauritania*, ſola littera G. initialis, qua *Guillelmum* legit pro *Gualtero*. Hanc ita inſcriptam edidit in ſuis ad Robertum Pullum annotationibus, pag. 332. Sed Epiſtola iſta ea eſt, ut denotet *Tractatum De anima Chriſti* quem ei Hugo Victorinus diſtinaverat, arguens illum amice & eleganter, quod diceret *animam Chriſti tantam habuiſſe ſcientiam, quantam ipſa Divina natura habet.* Jam veniamus ad reliquas vitæ Gualteri de Mauritania epochas. Fuit poſtmodum Authonienſis in Flandria Canonicus, & a Canonicis ad Eugenium III. Romanum Pontificem miſſus contra Franconem Laubienſem Abbatem ſibi Præbenda ejusdem Authonienſis collationem arrogantem. Qui ab Eugenio ad Samſonem Remenſem Archiepiſcopum ad cauſſam terminandam remiſſi ſunt, ut in Hiſtoria Abbatum Lambienſium his verbis legitur: *Quid plura? Itum eſt & reditum, ſed nihil finitum: nam & Abbas & qui contra Abbatem erat Walterus de Mauritania (eſt ille ſummus quidem inter Francia Magiſtros, nunc Authonienſis Canonicus) poſtea Laudunenſis Epiſcopus, a Papa Eugenio ad Samſonem Remorum Archiepiſcopum ſua ipſorum petitione remiſſi ſunt.* Decanatum quoque Gualterus de Mortagnia & Canonicam præbendam in Eccleſia Cathedrali Laudunenſi circa annum 1150. obtinuit, tum poſt mortem Gualteri de Sancto Mauricio ſuffectus ei Epiſcopus, & Romæ anno 1155. conſecratus eſt. Concilio Turonenſi, præſidente Alexandro III. anno 1163 interſuit. Nivernenſi, anno 1167. in quo Popeliani damnati ſunt, teſte Hugone Pictavienſi in Chronico Vezeliacenſi. Obiit anno 1174. ſepultusque in Eccleſia Sancti Martini Laudunenſis, cum hoc Epitaphio.

Hic tego Gualterum, quod detego, mutaque petra
Præſulis acta loquor, pro lingua ſunt mihi metra.
Conſilio, monitis, virtutibus hoc modo vitam,
Rexit, correxit, erexit oves & ovile.
Infuit huic pietas, ſale ſed condita vigoris,
Torpida ne fieret virtus, & egena Saporis.
Abſtulit hunc mundo, diviſio diſcipulorum,
Vivat in æternum, meritis adjutus eorum.

Illi ſucceſſit Rogerus de Roſoy ſeu de Roſeto, ut habet Chronicon Laudunenſe: *Mortuo apud Laudunum inſigni viro Gualtero de Moretonia, qui eundem Epiſcopatum multis ædificiis inſignivit, vocatur ad Præſulatum Rogerius de Roſeio, Decanus Catalaunenſis, vir ſui temporis in amanda ſocietate, in honeſta largitate, in faciendis expenſis, in omni urbanitate incomparabilis.* Plura de *Gualtero de Mauritania* Seculum 4. *Vniverſitatis Pariſienſis* tomo 2. pag. 64. 69. 77. & in Catalogo Scriptorum, pag. 739. Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. in Epiſcopis Laudunenſibus pag. 622. quos conſulas.

DISSERTATIO
DE
GRATIANO ET COLLECTIONE DECRETORVM ILLIVS.

MVLTI multa ſcripſerunt de Gratiano tum veteres tum recentiores, ex quibus & nonnulla fabulam olent: nullus autem hucusque a me lectus eſt, qui cum judicio & æquitate de illo ſcripſerit, ſtudiis partium authorem quemcunque abripientibus: aliis Gratianum indebitis laudibus, aliis injuſto vituperio, vel attollentibus vel deprimentibus, quæ huic Diſſertationi anno 1698. ſcriptæ occaſionem dederunt, quam noſtro more ab aliis excerpſimus.

CAPVT PRIMVM.
DE PATRIA, VITÆ GENERE, STVDIO ET FRATRIBVS GRATIANO ATTRIBVTIS.

1140 GRATIANVS Juris Pontificii Doctor & profeſſor, Collectionis Decretorum Eccleſiaſticorum quæ prænutatur *Concordantia diſcordantium Canonum* compilator ut vocant, natione Etruſcus, patria Cluſinus, profeſſione Monachus Sancti Proculi, ſive, ut aliis placet, Sanctorum Felicis & Naboris Bononiæ, ordinis divi Benedicti, Congregationis Cluniacenſis, opus ſuum anno 1151. in Abbatia S. Felicis Bononiæ conſummavit. Joannes Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* Gratianum hujus Collectionis auctorem eſſe agnoſcit, idemque Lib. 2. *De viris illuſtribus ord. Divi Benedicti*, c. 113. quo in loco addit, fuiſſe ab eo compoſitam *anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo*: ipſam dubio procul Operis inceptionem ſpectans, quo in conſummando usque ad annum 1151. annos viginti quatuor inſumpſerit. Opus omne tribus partibus conſtat, quarum prima *Diſtinctiones centum & unam* complectitur, ſecunda *Cauſas triginta ſex*, quarum quælibet varias ſub ſe quæſtiones, quælibet quæſtio varia complectitur. Adde *Cauſa XXXIII. quæſtioni III.* ſubjici ampliſſimum tractatum *De Pœnitentia* ſeptem Diſtinctiones continentem. Tertia pars agit *De Conſecratione*, quæ in quinque Diſtinctiones dicitur. Opus tripartitum in *Diſtinctiones, Cauſas & de Conſecratione* interpretati ſunt Hugo ſeu Hugutio, & Joannes Teutonicus cognomento Semeca. Apparatum autem ad illud, quod dicitur *Roſarium Decreti*, ſcripſit Archidiaconus. At noſtra ætate (inquit Antonius Poſſevinus Tomo 1. *Apparatus ſacri* verbo *Gratianus*) univerſum Corpus Decreti emendari & annotationibus illuſtrari curavit Gregorius XIII. Pontifex Maximus, qui & ſanxit, ne qua editio alia in ſcholis legeretur, aut privatim haberetur, donec reliquæ ab aliqua Vniverſitate repurgatæ fuiſſent. Ita autem emendatum prodiit Romæ an. 1580. Venetiis 1584 Lugduni an. 1584. & an. 1591. Francofurti nis 1586. & 1590. cum idem Pariſiis anan. 1584. prodiiſſet. Quia & emendare illud antea attentaverat Antonius Contius, quod impreſſum fuit Antverpiæ apud Plantinum an. 1570 & ibidem 1573. Sed jam Romana editio & emendatio cæteris anteponendæ ſunt. Contigit autem (ait Arnoldus Wion) de Gratiani monaſterio, quod olim de patria Homeri, nempe Munachis ſanctorum Felicis & Naboris ſuum eſſe aſſerentibus, Monachis autem Sancti Proculi contra dicentibus, qui Gratianum Monachum ſuum eſſe affirmant, & pro tali eorum in clauſtro quod hortum reſpicit, *ſtatuam ei marmoream erexerunt*. Quibusdam etiam placet, ut Monachus Claſſenſis vocetur, quemadmodum ſenſiſſe videtur Trithemius Lib. 2. *De viris illuſtribus ord. divi Benedicti* cap. 113. At hallucinatus putatur, quod nomine *Claſſis* ſive potius *Cluſis* natum; monaſterium pro civitate acceperit, in qua eum eſſe natum teſtatur liber prænotatus *Pomarium Eccleſiæ Ravennatis*, quod in bibliotheca Vaticana manuſcriptum extat. Cæterum illos inter ſe conciliari poſſe putat Arnoldus Wion in *Ligno Vitæ*, ſi dicatur, Gratianum *Cluſis* natum, monaſticam vitam in Monaſterio Sancti Proculi profeſſum fuiſſe, deinde tranſiiſſe majoris commodi gratia in Monaſterium Sanctorum Felicis & Naboris Bononiæ, ibique compoſuiſſe *Decretum* ſeu *Concordantiam Diſcordantium Canonum*. Quod & conjeciſſe videtur Carolus Sigonius lib. 1. *De Epiſcopis Bononienſibus*, non auſus dicere Gratianum Monachum fuiſſe Sancti Felicis, ſed *Decretum in ejusdem S. Felicis Monaſterio compoſuiſſe*. Hæc Antonius Poſſevinus Tomo 1. Apparatus Sacri, verbo *Gratianus*, ubi & errores aliquot Collectionis Decretorum illius obſervat.

Jam ad fratres Gratiano attributos veniamus, & quantum hæc fabula ſucceſſu temporis accreverit, audiamus. Non audiebatur illa tempore Vincentii Bellovacenſis, qui *Speculum Hiſtoriale* ſuum ad annum Chriſti 1254. poduxit. Illic enim 3. parte lib. 29. cap. 1 agit de Petro Lombardo Sententiarum Magiſtro & de Petro Comeſtore, eorumque ſcriptis, quos eodem capite collocat, ac nihil, quod fratres fuerint, loquitur. Idem parte 2. agit bis de Gratiano, ſemel lib. 23. cap. 31. de Iſidoro Peccatore loquens, & iterum lib. 25. cap. 84. de Ivone Carnotenſi & aliis Decretorum collectoribus agens: utrobique ne verbum quidem, quod germanos habuerit fratres Petrum Lombardum ſententiarum Magiſtrum, & Petrum Comeſtorem Hiſtoriæ

ſtoriæ Eccleſiaſticæ authorem. Debebatur hæc fabula S. Antonino Florentino Archiepiſcopo, qui primus eam ſcripto mandavit in *Summa Hiſtoriali*, quam ad ſua usque tempora deduxit, hoc eſt ad annum circiter 1455. Illam ex incertis quorundam concionatorum ad populos declamationibus ſe ſcripſiſſe affirmat parte 3. tit. 18. cap. 6. his verbis. „Circa iſta tempora fuerunt tres ſolennes viri valde ſtudioſi, qui compoſuerunt libros multum utiles Eccleſiæ Dei, ſcilicet Gratianus monachus Clauſtenſis qui compoſuit *Decretum*, & Magiſter Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis, qui compoſuit librum *Sententiarum*: & Petrus, qui dictus eſt Comeſtor, qui fecit *Hiſtoriam Scholaſticam*. Et a quibusdam prædicatur in populis, quod fuerint germani ex adulterio nati, quorum mater cum in extremis peccatum ſuum confiteretur, & confeſſor redarguerit crimen perpetratum adulterii, quia valde grave eſſet; & ideo multum deberet dolere, & pœnitentiam agere. Reſpondit illa, Pater ſcio quod adulterium peccatum magnum eſt: ſed conſiderans quantum bonum ſecutum eſt, cum iſti filii ſint lumina magna in Eccleſia, ego non valeo pœnitere. Et Confeſſor ad eam, Quod tui filii ſint notabiles viri, & opera utila fecerunt Eccleſiæ Dei, non ex te, ſed ex dono Dei eſt: ex te autem adulterium crimen magnum, & de hoc doleas: etſi non habes illum dolorem quantum exigit tantum peccatum, de hoc tamen doleas quod dolere non potes.„ Fabulam autem a ſe ex nugis Concionatorum, ſcripto commiſſam, miſerrimis, imo falſiſſimis rationibus confutat idem Antoninus Florentinus Archiepiſcopus ſic. „Sed de hoc poteſt dici id. Exempla ponimus non quod ita ſint, ſed ut ſentiant addiſcentes: non enim reperitur authenticum, imo non fuerunt contemporanei, etſi vicini tempore, Gratianus enim fuit ante alios duos. Nam ut dicit Hugo in Gloſſa 2. quæſt. 6. §. *Forma appellationis*, Gratianum librum Decretorum edidit, Alexandro III. Papa tum legente Bononiæ in Theologia, & Jacobo in Legibus: qui Alexander creatus fuit Papa anno Domini 1159. Magiſter autem Petrus Lombardus qui fecit librum Sententiarum, fuit quidem tempore Friderici primi Imperatoris & ejusdem Alexandri Papæ, ſed non germanus ejus: nec de more eſt duos germanos eodem nomine vocari, ſcilicet *Petrus*. Compoſuit igitur Decretum vir venerabilis Gratianus Monachus in civitate Bononiæ ut dicitur, quem librum intitulavit *Concordiam diſcordantium Canonum*, librum utique plurimum utilem ad prædicandum, ſermocinandum, & conſulendum, præcipue in foro conſcientiæ. Et eſt fundamentum Juris Canonici, quamvis prius aliqui fecerunt Compilationes Canonum, ut Iſidorus & Ivo Carnotenſis, tamen aliis rejectis hoc ſolum eſt in uſu. Et incipit, *Humanum genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus*. Primus gloſſaror ejus ſeu commentator fuit Hugo ſeu Huguitio, ſecundus qui gloſſavit Joannes Teuronicus fuit, & iſta eſt gloſſa communis in textu. Apparatum autem nobilem ſuper ipſum ſine textu fecit Archidiaconus, qui dicitur *Roſarium Decreti*.« Hæc Antoninus Florentinus, qui tum pluribus exponit hujus Collectionis partitionem paragg. 1. 2. 2. 4. Tum cap. 7. ſequenti de Petro Lombardo paragraphis 1. 2. 3. 4. & cap. 8. de Petro Comeſtore *Hiſtoria Scholaſtica* ſcriptore. Sententiam Antonini ſed cum formidine & cautela, amplexus eſt Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus, lib. 1. *De emendatione Gratiani* Dialogo XVIII, his verbis, Capitale crimen extremo loco poſitum eſt adverſus Gratianum *De pœnitentia Diſtinct.* 1. & ejus fratrem (ut vulgus putat) Petrum Lombardum, quem Magiſtrum Sententiarum appellant. Ambo enim fratres quæſtionem proponunt: An ſit neceſſaria oris confeſſio, quam ſacramentalem vocant, ad remiſſionem peccatorum; vel ſola contritio cordis, & ſecreta ſatisfactio ſufficiat, etiamſi copia vel facultas adſit presbyteri. Neuter ſolvit quæſtionem, imo Gratianus multis in utramque partem relatis ait: *Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris judicio reſervatur, utraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros*.„ Eandem de duobus ſaltem Fratribus Gratiano & Petro Lombardo Magiſtro Sententiarum, ambobus Italis, amplexus eſt Philippus Mornæus in *Hiſtoria Papatus* pag. 285. quem capite ſequenti dabimus. Eandem Robertus Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1145. in *Petro Lombardo* pag. mihi 318. ſed cum prudenti cautela his verbis. «Ferunt Gratianum Petrum Lombartum, & Petrum Comeſtorem, germanos fratres fuiſſe, ſed fundamento caret ea opinio. Certe in patria non conveniunt, Gratianus enim Etruſcus fuit ex Cluſio civitate, Magiſter Petrus Lombardus ex Novaria, Petrus Comeſtor Gallus ex Trecis.« Dum ergo de hac fabula loquitur Antoninus Florentinus, inquit, *Et a quibusdam prædicatur in populis*: dum Antonius Auguſtinus, inquit *Ut vulgus putat*: dum Robertus Bellarminus, inquit *ferunt*. Nullus autem qui fabulam magis amplificat, quam Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1131. in Gratiano pag. 662. licet fabulam fateatur, ſcribens: «Non deſunt plurimi, qui Gratianum Petri Lombardi, Petrique Comeſtoris germanum fuiſſe volunt, matremque tergeminos hos fratres ex furtivo concubitu conceptos uno partu edidiſſe, quod quidem nullo ſatis gravis auctoris teſtimonio fulcitur.« Ego hactenus neminem legi, qui hos tres fratres unico partu editos ex furtivo concubitu dixerit, hoc autem Guillelmo Cavo amplificandum debetur. Quomodo enim eadem mulier unico partu tres mares edidiſſet, in locis tum remotis, ut Gratianum Cluſis, Pe-

trum Lombardum Novariæ, ac Petrum Comeſtorem Trecis in Gallia? Illic autem natos eſſe, teſtimonio veterum comprobatur.

CAPVT SECVNDVM.

VARIÆ ATQVE OPPOSITÆ DE COLLECTIONE DECRETORVM GRATIANI, ERVDITORVM SENTENTIÆ.

GErardus Maſtrichtius Profeſſor Doesburgenſis, edidit anno 1676. in 8. Doesburgi *Hiſtoriam Juris Eccleſiaſtici ac Pontificii*, qui faria de hoc Gratiani opere ejusque uſu, eruditorum judicia protulit ac collegit num. 318. & 319. Idem Gerardus ver Maſtricht in editone altera *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici & Pontificii*, quæ facta eſt Amſtelodami anno 1686. in 8. Num. 317. pagina 246. hæc habet in depreſſionem Collectionis Gratiani. „Hiſce quatuor adde multa falſa, ſpuria, conficta, aliis ſuppoſita, quæ Gratianus ſine ullo judicio in ſuum opus corraſit: velut Epiſtolas illas ſuppoſititias Pſeudo-Iſidori Mercatorius, quas integras fere deſcripſit, item Pſeudepigrapha quæ affinxit primis Vrbis Epiſcopus, quorum omnium accuratiſſimum & bene longum Catalogum Doctiſſimus David Blondellus contexuit *Pſeudo-Iſidori vapulantis* cap. 18. fere ad finem, quem videas. Quæ cujus auctoritatis ſint, jam ſatis ſupra in *Pſeudo-Iſidori Collectione* disquiſitum eſt.„ Hæc Maſtrichtius atque alia multa de Gratiano congerit, a Num. 294. ad 335. ſeu a pagina 315. ad paginam 372. Idem quoque præſtitit Thomas Popeblount Anglobritannus, in Opere anno 1694. Genevæ in fol. impreſſo, cui nomen inditum *Cenſura celebriorum auctorum*. Illic enim ad annum MCXXXI. in *Gratiano* pag. 380. varia judicia extant eruditorum virorum de *Collectione Decretorum Gratiani*, a quo pauca delibabimus, adjectis ab ipſo aliis omiſſis. Lutherus imprimis contra Gratianum debacchatur, *Præfatione* in Epiſt. Hieronymi ad Evagrium tomo 4. editionis Jenæ pag 408. his verbis. „Multa ſunt in libro quem *Decretorum Gratiani* vocant, præclara ex Patribus collecta, in quibus cernere eſt utcunque ſtatum veteris ſeu primitivæ Eccleſiæ, longiſſime diverſum a ſtatu ſequentis, præſertim Romanæ, quæ ſibi per Schariaticos Pontifices *Vniverſalis Eccleſia* nomen arrogavit: ſi tamen Eccleſiam licet appellare, quæ hoc ſacrilegum idolum auſa eſt ſtatuere impudentiſſima facie. Sed Gratianus, Pontificibus jam tunc tyrannidem in Eccleſia Chriſti ſibi vendicantibus, adulantior vel obſequentior quam oportuit, optima dicta & decreta Patrum vel antiquat, vel ad arbitrium Romanorum Pontificum depravat, pia intentione ut apparet, ſed peſtilentiſſimo exemplo. Nam inde Papa ita ſuperbivit, ut jura negarit ſibi data. Hæc cum hyperbole Lutherus. Idem paulo modeſtius ſcribit Philippus Mornæus in *Hiſtoria Papatus* pag. 285. his verbis. „Per idem etiam tempus Gratianus *Decretum* conſarcinat, non felicius quam *Pandectas* Juſtinianus, ex Canonibus & Decretis antiquis, qua quidem ipſe pluribus locis ad temporis corruptelam accommodat, *Romanæ ambitioni* præſertim ſervire cogit. Quanquam multa nobis veſtigia relinquit, quorum ope, antiquam Eccleſiæ & doctrinam & praxim inveſtigare ſedulo quærentibus datur.„ In eandem ſententiam Guilielmus Cavus in *Hiſtoria Rei literaria* ad annum 1131. in *Gratiano* pag. 662. ſic loquitur. „Varia de hoc Opere ejusque uſu eruditorum judicia, dabit inter alios Gerardus Maſtrichtus *Hiſtoria Juris Eccleſiaſtici* num. 319. 319. Certe utut toties a Pontificiis purgatus, in plurimis tamen controverſiis adhuc a Reformatorum partibus ſtat Gratianus, unde Romanæ Eccleſiæ Theologis ſæpe vapulat.„

Verum meo quidem ſenſu vapulat immerito apud Lutherum Gratianus, tanquam *Pontificibus jam tunc tyrannidem in Eccleſia Chriſti ſibi vendicantibus, adulantior vel obſequentior quam oportuit, optima dicta, & Decreta Patrum vel antiquet, vel ad arbitrium Romanorum Pontificum depravet.* Et apud Mornæum, *Decreta quidem ipſe pluribus in locis ad temporis corruptelam accommodet, Romanæ ambitioni præſertim ſervire cogat.* Vnicus enim Gratiani locus, adulationem ab eo Romanæ curiæ removere videtur, quem profert poſt Ivonem parte 5. cap. 23. & Deus dedit lib. 1. cap. 231. *ex geſtis S. Bonifacii Archiepiſcopi & Martyris*, Diſtinctione 40. cap. 6. hic verbis. „Si Papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligens, deprehenditur inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper a bono taciturnus, quod magis officit ſibi & omnibus. Nihilominus innumerabiles populos catervatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus. Hujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus, quia cunctos ipſe judicaturus, a nemine eſt judicandus, niſi deprehendatus a fide devius. Pro cujus perpetuo ſtatu univerſitas fidelium tanto inſtantius orat, quanto ſuam ſalutem poſt Deum, ex illius incolumitate animadvertit propenſius pendere.„ Sic autem caſum proponit antiquus Gratiani gloſſator, Bartholomæus Brixienſis, profeſſor Juris Canonici, qui ab anno 1220. ad 1250. floruit. *Bonifacius Martyr conſultus fuit, an Papa ab aliquo poſſit judicari, ſi inveniatur negligens & remiſſus in operibus ſuis, cum noceat ſibi & omnibus ſubditis ſuis, & ſimiliter multos ſecum trahit. Et reſpondet quod non, cum debeat omnes alios judicare, niſi hæreticus deprehendatur. Pro cujus ſalute, cum ipſe ſit caput Eccleſiæ poſt Deum, univerſitas fidelium inſtantius orat: ſed licet judicari non poſſit, nihilominus punietur cum ipſo diabolo in æternum.* Longe ergo aberat Gratianus ab adulatione cœca in Romanos Pontifices, qualem hodie vidamus in multis,

tis, qui illos tum in hæreſim labi poſſe, atque tunc ab Eccleſia judicandos eſſe decernit, ex Bonifacii Martyris rebus geſtis.

Multi etiam ex Romanæ communionis alumnis, Gratianum in multis notarunt, quorum primus & clariſſimus S. Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus ob theologiæ ac juris canonici peritiam celeberrimus, in *Summa Majori* ſeu *Theologica*, parte 4. titulo II. cap. 8. quod inſcribitur *De articulis ſeu concluſionibus XIV. in quibus communiter Magiſter Sententiarum non tenetur, & Gratianus in Decreto*: id quod proſequitur paragraphis 1. 2. 3. 4. Idem Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus, qui Libros duos Dialogorum forma conſcriptos *De emendatione Gratiani*, multo labore & diligentia inſigni compoſuit; quos Præfatione erudita ac Notis illuſtratos Stephanus Baluzius anno 1676. in 8. Pariſiis apud Franciſcum Muguet edidit. Arthurus Duckius *De uſu & auctoritate juris civilis in Dominio Chriſtianorum* lib. 1. cap. 7. §. 4. „De Canonibus vero Conciliorum, dictis Patrum & Conſtitutionibus Pontificum in Decreto, licet negari non poſſit ſæpe erraſſe *Gratianum* in iis tranſcribendis, multaque ex libris incertis & ſuppoſiticiis inſeruiſſe: in iis tamen explicandis, reſtituendis, & corrigendis inſigniter laborarunt *Didacus Covarruvias*, *Antonius Contius*, & præ aliis omnibus *Antonius Auguſtinus* Epiſcopus Ilerdenſis, vir ad miraculum doctus, cui Jus utrumque Civile & Canonicum ſuam puritatem & nitorem præſertim debet.

De beati Antonini Archiepiſcopi Florentini cenſura in Gratianum, ita per compendium habet Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus Lib. 1. *De emendatione Gratiani* Dialogo XVI.

Beatus Antoninus Florentinus ut noſtri Antiſtes in Summæ Majoris 4. parte titulo II. cap. 8. poſt Petri Lombardi Pariſienſis Epiſcopi quem Magiſtrum Sententiarum appellant, XIV. articulos perſcriptos, in quibus communiter non tenetur, de Gratiano ſic ait: *In Decreto quædam ponit Gratianus, quæ non tenentur; quædam alia a Conciliis vel Summis Pontificibus edita, quæ ſunt revocata ſeu immutata per conſuetudinem generalem contrariam, & abrogata* 1. Mox addit exemplum jejunii quadrageſimæ, quod ex Diſtinct. 4. cap. 3. & 4. & ultimo Clerici ſervare tenebantur a Sexageſima, hodie autem non ſervant, ſed initium faciunt jejuniorum, ut laici. 2. Alterum exemplum affert Antoninus ex Diſtinct. 3. cap. 1. & 3. *Rogationes* de Rogationum diebus quibus erat ab operibus ceſſandum, & jejunandum ex Conciliis Lugdunenſi & Aurelianenſi. De his enim Rogationibus recte Antoninus notat, aliud in his Conciliis præſcribi, quam quod uſus receperit. 3. Idem inquit *De Conſecratione* Diſtinct. 3. cap. 1. *De hebdomada ſancta & hebdomada Paſcha*, quæ erant in præcepto, quoad ceſſationem ab operibus, ut in dicto Concilio Lugdunenſi. Sed de *hebdomada ſancta* nihil Gratianus habet. 4. Poſt hæc Antoninus de *litteris dimiſſoriis* refert, quæ Gratianus *Diſtinct.* 73. in principio, diligenter ſcripſit, quæ nomine Attici Conſtantinopoleos Epiſcopi, in Conciliis ſunt poſt Calcedonenſem Synodum. Eadem referunt Ivo part. 6. cap. 433. Decreti, Anſelmus lib. 6. cap 116. Sed & formulas earum litterarum, quas Gratianus conſcripſit, habent Burchardus lib. 2. cap. 227. Ivo Decreti part. 6. cap. 434. & 435. & Anſelmus lib. 6. cap. 117. qui aliis quoque addunt. Hæc quaſi uſu abrogata improbat Antoninus, quod ad eam formulam attinet, quæ tradita dicitur in Synodo Nicæna, litteris quibusdam Græcis adjectis. 5. Sequitur (inquit Antoninus) *de ſacramentis a jejunis tantum præſtandis in judicio*, quod etiam uſu abrogatum eſſe dicitur. Quæ *Cornelio Papæ* falſo adſcribunt Burchardus lib. 12. cap. 12. Ivo lib. 8. Panormiæ tit. 8. cap. 31. & parte 12. Decreti cap. 69. Anſelmus lib. 11. cap. 64. & Gratianus Cauſa 22. quæſt. 5. cap. 15 *honeſtum*. Verum ut antea diximus, non *Cornelii Papæ* verba ſunt, ſed *Caroli Magni* in Capitularibus, quod etiam Ivo agnoſcit Decreti part 12. cap. 33. ubi illic ita ſcribitur: *Sed & nobis honeſtum videtur, ut qui in ſanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honeſtate & timore Dei.* 6. Additur ab eodem, *In quadrageſima, in adventu, in diebus dominicis non exigantur vel exhibeantur ſacramenta; ſollemnia ſcilicet, & in judicio*, & ſimilia: quod etiam ait eſſe abrogatum conſuetudine. Plenius hæc niſi fallor Burchardus lib. 12. cap. 20. & Gratianus 22. quæſt. 5. cap. 17. *decrevit*, his verbis: *A ſeptuageſima usque ad octavam Paſcha, & ab adventu Domini usque ad octavam Epiphania, & in jejuniis quatuor temporum, & in litania majore, & in diebus rogationum, & in diebus dominicis, niſi de concordia & pacificatione, nullus ſemper ſacra juvare præſumat.* 7. Multa (inquit Antoninus) antiquo jure edita, quæ Gratianus notat, poſtea immutata ſunt: ut de electione Romani Pontificis, item de electione aliorum Epiſcoporum. Namque non ſoli Cardinales olim Pontificem eligebant, neque ſoli Canonici Eccleſiæ cathedralis Epiſcopum: ſed adhibebantur alii religioſi viri, & a Metropolitano confirmabatur electio, antequam Romani Pontifices, eccleſiarum cathedralium proviſiones ſibi reſervaſſent. Ex quibus apparet multa eſſe apud Gratianum ſupervacanea, ſed eadem antiquitatis cognoſcendæ cauſſa, legenda ſunt. 8. Sequitur *De ætate ordinandorum, & de intervallo ſervando in ordinatione*: hæc enim varie conſtituta ſunt, neque ullum crimen eſt Gratiano, ſi aliud poſteriori ſeculo viſum eſt conſtituere, ſive in Concilio Viennenſi a Clemente V. ſive in Tridentino ſub Pio quarto. Idem dicendum eſt *De gradibus conſanguinitatis & affinitatis prohibitis matrimonio conjungi*: quod a Gregorio IX. immutatum non eſt, ut ait Antoninus, ſed ab Innocentio III. in Concilio Lateranenſi Ge-

nerali cap. L. 9. Poſtea refert Antoninus illa quæ *de furto* diximus in Monaſterio facto, nempe Dialogo XV. Illa ſunt Concilii Vormacienſis cap. XV. *Sæpe contingit ut in Monaſteriis Monachorum furta perpetrentur: Miſſa ab Abbate celebretur, aut ab alio presbytero, & omnes communicentur in hac verba: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem.* Hæc in Conciliis ſunt, utcuncta prius dicta, & apud Burchardum lib. 11. cap. 66. & Gratianum 2. quæſt. 5. c. 23. *Sæpe.* Sed id male fieri ait S. Antoninus S. Thomam Aquinatem ſecutus. 10. Mox Antoninus Concilii Carthaginenſis verba aſſert, *Ut ſacramenta altaris nonniſi a jejunis celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo cœna Domini celebratur.* Quæ verba ſunt *Concilii Africani* cap. 8. in *Corpore Canonum*, & Carthaginenſis III. cap. XXIX. in Collectione Iſidori, & caput XLI. Græcis eſt *Concilii Carthaginenſis.* Eadem verba refert Concilium Matiſconenſe 11. cap. 6. & Anſelmus lib. 9. cap. 3. Et Gratianus *De Conſecratione* Diſt. 1. cap. 48. *ſacramenta.* At exceptionem illam *cœna Domini* impugnat Antoninus ex verbis Auguſtini a Gratiano alibi relatis, *De Conſecratione* Diſtinct. 2 cap. 54. *liquido*, atque ait conſuetudine derogatum eſſe. 11. Illud quoque præceptum *Ut in eadem die cœna Domini omnes communicarent*, juxta Gratianum eundem *De Conſecrat. Diſtinct.* 2. cap. 17. *in cœna*, quod non Soteris Papæ eſt, ſed Concilii Cabilonenſis 11. c. 47. ut alio die a te dictum eſt, abrogatum eſſe ait conſuetudine Antoninus. 12. Illud etiam abrogatum Concilii Agathenſis cap. 49. *Seculares qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint, catholici non credantur:* quod etiam Burchardus lib. 5. cap. 23. & Ivo *Decreti* part. 2. cap. 33. & Gratianus *De Conſecratione* Diſt. 2. cap. 19. *ſeculares* referunt. Mihi Auguſtini oraculum maxime placet, apud Gratianum ejusdem Diſtinctionis cap. 13. *Quotidie Eucharistiæ communionem accipere nec laudo nec vitupero, omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor.* 13. Illud etiam quod falſo Sergio Papæ adſcribunt *Triforme eſt corpus Domini*, tum Ivo lib. I. *Panormiæ* tit. 4. cap. 18. & Gratianus Diſtinct. 2. cap. 22. *triforme:* illud inquam eſt Amalarii lib. 3. *De divinis officiis* cap. 35. ex quo capite elicitur, partem quandam hoſtiæ, ſervari debere, ut creditur, Viatici cauſa: ſed abrogatum conſuetudine fuiſſe ait Antoninus. 14. Quod vero ex Epiſtola Clementis ſecunda dicitur, *Poſt ſumptam Eucharistiam aliquot horis eſſe ab alio cibo abſtinendum:* quod etiam Burchardus lib. 9. cap. 11. Ivo *Decreti* parte 2. cap. 21. Anſelmus lib. 8. cap. 38. & Gratianus dicta *Diſtinctione* 2. cap. 23. referunt: id Antoninus ex Sancti Thomæ ſententia, ait non eſſe neceſſario ſervandum. 15. Poſtremo quod ex Concilio Eliberitano refertur a Burchardo lib. 5. cap. 22. & Ivone lib. 1. *Panormiæ* tit. 4. cap. 29. & *Decreti* part. 2. cap. 32. & Gratiano *De Conſecratione* Diſtinct. 2. cap. 21. *Ut ante communionem a conjugibus ſe abſtineant aliquot diebus:* hoc in Conciliis non inveniri, ac conſilium eſſe, non præceptum, beatus Antoninus ait. De aliis majoribus erroribus alio die, ſi placuerit, ejus opinionem referam, inquit Antoninus Auguſtinus.

CAPUT TERTIUM.

ALII MAJORES ERRORES IN COLLECTIONE DECRETORUM GRATIANI, AB ANTONINO FLORENTINO ARCHIEPISCOPO, ET ANTONINO AUGUSTINO ENARRANTUR.

Alios majores errores recenſent in Collectione Decretorum Gratiani, tum Antoninus Florentinus loco citato, tum Antoninus Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus lib. 1. *De emendatione Gratiani* Dialogis XVII. & XVIII. Audies quid ſanctiſſimus vir de hoc homine dicat, inquit Auguſtinus *Dialogo* XVII. 1. Inprimis notat quod etiam Joannes Teutonicus fecit, dixiſſe Gratianum *Diſtinct.* 13. in principio, *perplexo inter duo mala, hoc eſt peccata, licere minus eligere, idque perpetrare.* Atqui nunquam cogitur quis peccare, nec poteſt eſſe perplexus neceſſario, ergo falſum eſt licere alicui minus peccatum eligere. Id quod confirmat Hieronymi, Auguſtini, & B. Thomæ verbis. His autem verbis utitur Gratianus, *Item adverſus naturale jus nulla diſpenſatio admittitur, niſi forte duo mala ita urgeant, ut alterum horum neceſſe ſit eligi: Unde in Concilio Toletano VIII. cap. II. ita legitur, duo mala &c. Item Gregorius in Moralibus, Nervi teſticulorum Leviathan* &c. Et quamvis de duobus malis, non de duobus peccatis Gratianus loquatur, attamen in verbis Toletani Concilii & B. Gregorii quibus ſuam opinionem fulcire nititur, invenies duorum peccatorum mentionem. 2. Sequitur illud de Presbyteris, ut poſſint ex conſuetudine, ſi urgeat neceſſitas & Epiſcopi abſint, chriſmate pueros in fronte ſignare. Verba Gratiani Diſtinct 95. cap. 2. pag. 1. hæc ſunt. *Sed iſtud Gregorii pro ſcandalo ſedando ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ & Gelaſii, uſu approbante prævaluit: niſi forte ubi aliquorum conſuetudo hoc admiſit, ut in abſentia Epiſcopi, extrema neceſſitate cogente, ex conceſſione Gregorii, Presbyteri baptizatos in frontibus liniant. Prohibitio vero Leonis & Gelaſii in eo caſu intelligatur, cum Epiſcopi præſentes ſunt, vel cum non cogit ultima neceſſitas.* Id falſum eſſe agit S. Antoninus, poſt Joannem Teutonicum, & B. Thomam, & alios Theologos. 3. In notoriis ſive manifeſtis, a Gratiano 2. qu. 1. cap. 14. *prohibentur* in fine, & cap. 16. *quia Lotharius* pag. 1. non requiri ordinem judiciarium: reprehendit Antoninus, quaſi non ſemper verum ſit, ſed aliquando, ut notat Joannes Teutonicus. Et cap. 20. ejusdem quæſtionis *Deus*, particula *quando*, inquit: *Aliquando evidentia ipſa operis rerum eſſe teſtatur, quando opere publico crimen ſuum confitetur: tunc poſt ſecundam & tertiam*

tiam correctionem, ſine examinatione damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit. Neque enim in his notoriis requiritur admonitio, ſive correctio, aut forte correptio. 4. Illud gravius eſt, quod anathema in verberantes Clericos, Cauſa 17. q. 4. cap. 29. *ſi quis*, interpretatur *ſeparationem a ſacramentis & ab ingreſſu eccleſiæ:* non a communione fidelium Cauſa 11. q. 3. cap. 24. *ad menſam* p. *evidenter*, quod Joannes Teutonicus etiam notat. Nec calumniam mihi Gratianus pati videtur, quaſi id non aperte dixerit: imo inter excommunicationem & anathema prius hanc differentiam ſtatuit, quam ego minime probo; ut Anathema ſit, cum ſeparatur quis a conſortio fidelium: Excommunicatio, cum ſe quis ſeparat, aut a ſuperiore ſeparatur ab ingreſſu Eccleſiæ, & a communione Euchariſtiæ, ut pœnitentibus evenit. At inconſtantiæ crimen effugere non poteſt, quod enim de excommunicatione dixerat, id de anathemate in hoc crimine interpretatur. 5. Sequitur illud de interpretatione horum Gregorii verborum, *Sententia paſtoris ſive juſta, ſive injuſta, timenda eſt.* Inquit Gratianus 11. q. 3. cap. 1. & cap. 77. *non ſolum* pag. 1 *Contingit aliquando, ut adulter ſententiam pro ſacrilegio reportet, cujus reatum in conſcientia non habet. Hæc ſententia etſi injuſta ſit, quia non eſt in eo crimen, ſuper quod lata eſt ſententia: tamen juſte ab eo reportata eſt, quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat Et in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gregorii, Sententia paſtoris* &c. Hoc eſt Johannes Teutonicus & Antoninus improbant, qui volunt, ut quamvis ſit injuſta, niſi poſt appellationem lata ſit, vel contineat intolerabilem errorem: a judice ſuo lata, eum liget, & ab eo ſervanda ſit. 6. Illud etiam reprehendunt, quod Cauſa 12. q. 1. cap. 24 *præcipimus*, part. *ſed notandum*, dixerit, *Orientis clericos qui uxores habeant, habere etiam bona propria poſſe, quibus uxoribus & filiis conſulant.* Sic etiam his qui in Occidente filios ex legitimo matrimonio habent, ſive uxoribus vivis continentiam profeſſis, ſive mortuis: non vero licere his Clericis, qui ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, niſi forte retinendo ſua, a ſumptibus Eccleſiæ abſtineant. Contra autem illi ſtatuunt, omnibus Clericis licere habere propria, niſi eis renuntiaverint ut Regulares, vel qui ſe voto paupertatis aſtrinxerunt, vel in primativa ut ajunt Eccleſia, quorum erant bona communia. Hunc errorem in Notis quoque ſelectorum virorum invenio reprehenſum, qui jure quidem reprehenditur. 7. Poſt hæc ut imperfecte docens reprehenditur in quæſtione, An liceat Clericis in judicio ſua repetere: quod 14. q. 1. cap. 1. pag. 1. dixerit, *licere pro damno vitando, non pro lucro quærendo, aut pro communibus ſuarum Eccleſiarum rebus ſtare in judicio, eaſque defendere.* Veriuſque eſſe, eos Clericos qui habere poſſunt propria bona, poſſe etiam ea repetere in judicio: alios autem nomine ſuorum monaſteriorum, ſi eis præſunt, & minores mandato ſuperiorum. 8. Sequitur illud quod etiam ex jure civili ſumptum eſt a Gratiano *Cauſa* 16 q. 3. c. 15. *placuit*, p. *præſcriptionum. Sufficere bonam fidem in præſcriptione XXX. annorum initio poſſeſſionis, licet poſteà quis mala fide poſſederit.* Mendoſe tamen Gratiani locus refertur a B. Antonino, quod etiam in aliis quibuſdam accidit. Verum Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi cap. 41. ſic ait, *Oportet ut qui præſcribit, in nulla temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ.* 9. Si poſt votum ſimplex caſtitatis, jurat quis aliquam ducere uxorem, Gratianus Cauſa 22. q. 4. c. ultimo p. *unde datur* & p. *eſt etiam*, & Antoninus ſacramentum illicitum eſſe fatentur: ſed ſervare hoc ſacramentum non vetari, pœnitentia de voti fractione indicta, ait Gratianus: quod verum eſſe conſummato matrimonio, Antonino placet. Namque ſi non conſummaverit, prohibetur ſervare id ſacramentum, & peccat, inquit, mortaliter. 10. Illud quoque poſt B. Thomam notat, dixiſſe Gratianum, poſſe aliquem jurare, ne Clerici tonſuram, neve Monachi habitum unquam accipiat, ac ſi juraverit, ſervandum eſſe. Illicitum enim juramentum iſtis videtur, & peccaſſe jurantem, quod obicem (inquiunt) oppoſuit Spiritui Sancto: atque Antonio Auguſtino verum eſſe videtur, quod dicunt. Sed Gratianus de eo loquitur, qui cogebatur a parentibus alterutrum facere, qui ſine ullo peccato jurare potuit, ſe id non facturum, invitum ſcilicet. 11. Quod ſequitur omitti potuiſſet, ſed ne quid relinquat, dicit Antonius Auguſtinus. Antoninus notat Gratianum 22. q. 5. in principio, & Joannem Teutonicum, quod affirmaſſe videantur, eum qui cogit aliquem falſo jurare, aut exigit ab eo jusjurandum, ita peccare, ut is qui pejerat. Sed id verum eſſe ait, cum ſcit aut probabiliter credit, falſum illum juraturum Judex quoque ſacramentum juris ordine obſervato exigens, ſive per ſe, ſive parte petente, non peccat: & ſi ſciat, vel credat illum falſo juraturum, ut B. Thomas ſcribit. 12. Illud etiam reprehenditur quod apud Gratianum legitur *De Conſecr.* Diſtinct. 4. c. 24. *à quodam* ex Nicolai reſponſo ad conſulta Bulgarorum cap. 104. *A quodam Judæo, neſcitis utrum Chriſtiano, an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis.* Nam quo pacto is qui Judæus erat, paganus eſſe potuit? Aut de eo quem certum erat Judæum eſſe, dubitabatur num Chriſtianus eſſet, an paganus? 13. Antoninus quoque reprehendit Gratianum *Cauſa* 24. q. 1. in principio, & c. 4. *audivimus* p. 1. de differentia quam ſtatuit, ejus qui veterem hæreſim defendit, & ejus qui novam ſuſcitat: illum excommunicatum eſſe, & ſuſpenſum ab executione ordinis, & juriſdictionis, & ſic neminem poſſe excommunicare: de alio Gratianum dubitare, quia toleratur, & non rejicitur ut excommunicatus, & ſic valent geſta ab eo. Joannes Teutonicus & Antoninus, omnes eſſe excommunicatos affirmant, & neminem poſſe excommuni-

ca-

Digitized by Google

care, licet alia gerat, dum toleratur. Sed juxta Antonium Auguſtinum, non id apertè Gratianus dicit, quod iſti notant. 14. Quædam poſtea notat Antoninus, ſed oblitus eſt locum certum indicare, in quo ea Gratianus ſcripſerit. Sunt autem ea quæ *Diſtinct.* 2. non in eadem illa *Cauſa XXIV.* in qua ſuperiora continebantur. Quæritur de lapſis poſt baptiſma in aliquod crimen, & pœnitentibus: An poſſint ad ordines ſacros & dignitates, vel parochias promoveri? vel jam promoti permanere poſt crimina in eiſdem, & ad alia promoveri queant? Refertur Gratiani Diſtinct. 50. c. 24. *Sacerdos*, part. *quomodo*, ut ſi verè eos pœniteat, utrumque poſſint: ſi fictè, neutrum poſſint. Objicit hic noſter Antoninus, exceptiones de his criminibus, quæ irregularitatem inducunt. Neque enim pœnitere ſatis eſt, ſed ſuperioris diſpenſatio neceſſaria eſt. Alia diſtinctio Gratiani eſt cap. 32. *Presbyteros* in fine ejusdem *Diſtinctionis*, ſi crimina ſunt occulta, tunc poſſint promoveri; ſi manifeſta, non poſſint. Sed eodem modo addatur exceptio irregularitatis, & ex qualitate criminum cognoſci poterit, an requiratur diſpenſatio: & an diſpenſare debeat Epiſcopus, vel Pontifex Romanus. 15. Capitale crimen extremo loco poſitum eſt adverſus Gratianum *De pœnitentia* Diſtinct. 1. & ejus fratrem (ut vulgus putat) Petrum Lombardum, quem Magiſtrum Sententiarum appellant. Avebo enim fratres quæſtionem proponunt, An ſit neceſſaria pris confeſſio, quam ſacramentalem vocant, ad remiſſionem peccatorum? Vel an ſola contritio cordis, & ſecreta ſatisfacta ſufficiat, etiamſi copia vel facultas presbyteri adſit? Neuter ſolvit quæſtionem, imò Gratianus *De pœnit.* Diſtinct. 1. cap. 88 *quamvis* part. *quibus*, & cap. ult. multis in utramque partem relatis ait: *Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris judicio reſervatur: utraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros.* Mox addit verba Theodori Cantuarienſis, *Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci: quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent, ut tota ferme ſancta eccleſia*, & quæ ſequuntur. Verba ſunt Concilii Cabilonenſis ſecundi ſub Carolo, cap. 33. Referunt etiam Capitularia lib. 7. c. 58. in addit. & Burchardus lib. 19. cap. 145. & Ivo *Decreti* part. 15. c. 155. Sed hi duo ut Gratianus, Capitularia & Concilia illis verbis *ut Græci* carent: item illis, *ut tota fere ſancta Eccleſia.* Atque Gratianus quæſtionem aliis verbis proponit, neque enim is illa addit, *Cum facultas adeſt presbyteri.* Hæc ſunt quæ potiſſimè in Gratiano arguit S. Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus, ac poſt ipſum Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus, qui plurimos alios errores obſervat in allegationibus. ſententiarum, vocum immutationibus, nominum corruptionibus tam Conciliorum quam Patrum & Pontificum, quæ explicantur prolixe Libris duobus *De emendatione Gratiani*, quos cum Notis edidit Baluzius. Neque hi ſoli ex Pontificiis errores Gratiani obſervarunt, nam Antonius Poſſevinus tomo 1. Apparatus ſacri verbo *Gratianus*, poſt relatas ejuſdem laudes ex Trithemio & aliis, obſervat quoque aliquot errores in *Collectione Decretorum* illius, quos ibidem enumerat: Robertus etiam Bellarminus Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1145. pag. mihi 318. in *Gratiano*, tale de eo judicium profert.

Scripſit *Decretum* ſive *Concordiam diſcordantium Canonum*, opus valde laborioſum, in quo« Canones plurimos collegit ex Reſponſis Pon-« tificum, ex Conciliis & ex Patribus. Et quam-« vis multi alii viri docti in hoc ſcriptionis gene-« re laboraverint, ut Dionyſius Exiguus, Iſido-« rus, Creſconius, Burchardus, Ivo, etſi qui alii« ſunt: ipſe tamen ſolus obtinuit, ut publice in« Gymnaſiis prælegeretur, & multorum doctiſſi-« morum virorum Commentariis illuſtraretur.« Gratianus id unum habet quod reprehendi« poſſe videtur, quod non habuit delectum Au-« ctorum, ex quibus Decreta collegit. Ita Bel-« larminus, qui aliquot ejus errata illic pariter« obſervat atque recenſet, quæ nos omit-« timus.«

CAPVT QVARTVM.

VARIÆ COLLECTIONES EJVSDEM EDITIONES ET EMANDATIONES EX MANVSCRIPTIS CODICIBVS.

OPeræ pretium eſt heic referre admonitionem eorum, qui primi poſt typographicam artem inventam, emiſerunt in lucem illud Gratiani opus. Volumen eſt magnæ molis, tum rariſſimum, utpote cujus unicum exemplar hactenus viderim, quod mecum pro amicitia noſtra communicavit, vir mihi ſæpe laudatus Lucas Dacherius Monachus Benedictinus. Erunt haud dubie quos delectabit ſcire, per quos primum & quo tempore editus ſit hic liber, quibus auſpiciis, quibus ſumptus & operas exhibentibus, ut ſolebant in initiis typographiæ iſta adnotari. Ita Baluzius in Præfatione quam præmiſit editioni Librorum duorum *De emendatione Gratiani*, ab Antonio Auguſtino Tarraconenſi Archiepiſcopo conſcriptorum, quos cum Notis anno 1676. in 8. Pariſiis apud Franciſcum Muguet edidit, num. 26. Sic ergo legitur in calce prioris illius editionis.

Anno Incarnationis dominicæ MCCCCLXXII.« Idibus Auguſtiis, Sanctiſſimo in Chriſto Patre« ac Domino Domino Sixto Papa quarto Ponti-« fice Maximo, Illuſtriſſimo nobiliſſimæ domus« Auſtriæ Friderico Romanorum Rege glorioſiſ-« ſimo, verum dominis, Nobili nec non generoſo« Adolpho de Naſſau Archiepiſcopatum geren-« te Moguntinenſem, in nobili urbe, Moguntia,« quæ noſtros apud majores Aurea dicta eſt,« quam Divina etiam clementia dono gratuito«

præ

„præ cæteris terrarum nationibus arte impreſſoria dignata eſt illuſtrare, hoc præſens Gratiani Decretum, ſuis eum rubricis, non atramentali penna cannave, ſed arte quadam ingenioſa imprimendi, cuncti potente adſpirante Deo, Petrus Schoiffer de Gernſerhcym, ſuis conſignando ſcutis feliciter conſummavit. « Secunda quam quidem viderim, editio Gratiani prodiit Venetiis ſeptennio poſt, accurante Petro Albignano Trecio, cujus extat in fronte præfatio ad cives Brixianos, & in fine Epiſtola ad Bartholomæum Puteum, divæ Agathæ Brixianum Præpoſitum, cujus hortatu ipſe Decretum Gratiani emendandum ſuſceperat. In fine autem voluminis hæc adnotata ſunt. „Impendio ac liberalitate Johannis Coloniæ Agrippinenſis, Joannisque Manthen Gheretzen, ex illuſtri ac populoſa Germania originem ducentium, divinus Decretorum Codex impreſſus Venetiis, accuratiſſime iteratò emendatus per egregium ac clariſſimum juris utriusque conſultum, Dominum Petrum Albignanum Trecium, Venetiis, Sixto IIII. Summo Pont. anno VIII. Imperatore Frederico III. Johanne Mocenico inclytu Venetorum Principe, III. Nonas Januarias, Anno Salutis Dominicæ MCCCCLXXIX. Laus Deo. « Hactenus editiones non præferebant in fronte *Gratiani* nomen, tametſi de re ſatis conſtaret. Item *Decretum Pontificum* in unum opus redacta, ac juxta materiarum diverſitatem digeſta, nempe (à Gratiano Monacho Benedictino qui anno 1145. floruit) cum Apparatu & Gloſſis ſeu Diſtinctionibus Bartholomæi Brixienſis, Juris Canonici Profeſſoris & Interpretis, qui anno 1225. tempore Frederici II. Imperatoris floruit, edita Baſileæ 1476. 1482. & 1486. in fol. Argentorati 1484. in fol. Denique *Decreta* Gratiani cum Apparatu de Tortis JurisConſulti, anno 1500. Venetiis in fol. Ut autem inquit Baluzius in Præfatione ad Libros Antonii Auguſtini *De emendatione Gratiani*, num. 28. „Prima, quod ſciam, editio Pariſienſis anni MD VIII, nomen Gratiani in titulo habet, hoc modo. *Decretum aureum Divi Gratiani, cujus titulus talis eſt: Incipit Concordantia diſcordantium Canonum.* In fine autem Libri hæc leguntur: *In nomine Sancta & individua Trinitatis. Tripartitum Decreti aurei opus inſigne atque laudab le fideliter, ut lectio ipſa indicabit, elimatum, multis admodum aptis & utilibus adjunctis, finem accepit in alma Pariſienſi Academia, expenſis & opera Johannis Petit & Thielmanni Herver, Bibliopolarum Pariſienſium in vico divi Jacobi ſejunctis hoſpitiis commorantium, & Johannis Cabiller mercatoris benemeriti Lugduni moram trahentis, anno Salutis milleſimo quingenteſimo octavo, die VIII. Februarii.*

Seculo autem ſuperiori, Galli duo Juris ſcientià non ignobiles, Antonius Demochares & Antonius Contius, curas ſuas contulerunt editioni atque emendationi ſimul *Decreti Gratiani*, de quibus loquitur Antonius Auguſtinus Lib. I. *De emendatione Gratiani* Dialogo I. his verbis. Antequam Vincentio noſtro reſpondeas, ego dicam, quod ab illis ſelectis viris accepi, in nullo fere veteri libro Gratiani, eam *Decreti* inſcriptionem extare, ſed hanc *Concordia diſcordantium Canonum.* Sic etiam in melioribus editionibus Antonii Democharis & Antonii Contii, vox illa *Decretum* utpote inepta, in multitudinis vocem mutata eſt. Quod in librorum inſcriptionibus aptius eſſe, vel Cicero teſtis eſt, quippe qui noluit *De officio* aut *De fine* ſcribere, ſed *De finibus* & *de officiis.* Itaque *Decretorum Collectanea* Demochares, & *Decretorum Canonicorum Collectanea* Contius inſcripſerunt: quorum editiones in Galliis prodierunt in fol. hæc Pariſiis anno 1561. iſta Antverpiæ annis 1570 & 1573. apud Plantinum, & Lugduni anno 1571. « At Gregorius Papa XIII. anno 1580. viros in Jurisprudentia nobiles elegit, quibus commiſit provinciam edendi & emendandi *Corpus Juris Canonici* omne, conſtans Decreto Gratiani, Libris V. Decretalium Gregorii IX. Sexto Decretalium Bonifacii VIII, Clementinis & Extravagantibus: quod tribus in ſolio voluminibus Romæ anno 1580. in ædibus populi Romani, cum commentariis diverſorum editum eſt, inde Lugduni anno 1584. apud Guillelmum Rouillium, ac Pariſiis anno 1612. & alibi, eadem formâ. In iis autem, de quibus lectorem in principio admonere viſum eſt, hæc emendatores dicunt. „In pleriſque vetuſtiſſimis hujus Collectionis exemplaribus, hæc tanquam inſcriptio rubris litteris poſita eſt, *Concordia diſcordantium Canonum*, addita in quibusdam dictione *Incipit*, ſine ulla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cujus voluminis ipſius initio, recentiori manu paleas eſſe præpoſitas dictum eſt, ante ipſas paleas eſt hic titulus, *Decretum Gratiani Monachi Sancti Felicis Bononienſis, ordinis divi Benedicti, compilatum in dicto Monaſterio anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, tempore Eugenii Papa III.* In aliis verò duobus MSS. Codicibus, in extremo eſt, *Explicit Decretum compilatum à Gratiano Monacho Monaſterii Sancti Felicis de Bononia.* In Chronico quod inſcribitur *Pomerium Eccleſia Ravennatis*, qui liber in Bibliotheca Vaticana aſſervatur, hæc de Gratiano leguntur: *Anno Chriſti 1151. Gratianus Monachus de Claſſa* ſive Cluſio, *civitate Thuſcia natus, Decretum compoſuit apud Bononiam in Monaſterio Sancti Felicis.* Idem teſtatur Hugutio, vetuſtiſſimus hujus Codicis interpres parte 2. Cauſa 2. q. 6. cap. *poſt appellationem.* & Vincentius etiam Bellovacenſis in Speculo Hiſtoriali bis, ſemel lib. 23. cap. 31. de Iſidoro loquens, & iterum lib. 25. cap. 84. de Ivone agens, & aliis Decretorum collectoribus. S. Antonius Florentiæ Archiepiſcopus in Summa Hiſtoriali part. 3. tit. 18. cap. 6. Joannes autem Trithemius in lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* Gratianum hujus Collectionis auctorem agnoſcit, idemque lib. 2. *De viris illuſtribus*

„*Ordinis divi Benedicti* cap. 113. quo in loco addit fuiſſe ab eo compoſitam *Anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo*, ipſam dubio procul inceptionem operis ſpectans, quo in conſummando usque ad annum 1151. annos viginti quatuor inſumpſerit. Hanc Collectionem Innocentius III. vocat *Corpus Decretorum* in Epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum." In indice autem librorum qui variis ex locis ad hanc emendationem habiti ſunt, enumerantur ab iisdem emendatoribus, Decreti hujus undeviginti MSS. exemplaria collata, partim ſine gloſſis, partim cum gloſſis: duodecim quidem ex Vaticana, reliqua verò ex bibliotheca Marcelli Papæ II, Cardinalium Vercellenſis & Sirleti, Michaelis Thomaſii Epiſcopi Ilerdenſis, & Achillis Stathii.

Addam ſolum id quod habet Valentinus Forſterus *Hiſtoria Juris Civilis* lib. 3. cap. 7. p. 472. opus hoc in æde Sancti Felicis fuiſſe compilatum, cujus memoria hodie conſervatur Bononiæ apud D. Petronium in Sacello D. Sebaſtiani hac inſcriptione.

D. O. M.

Gratiani Cluſini, Cæſarei Juris & Pontificii enucleatoris prope divini, qui Monachus in Martyrum Felicis & Naboris æde, abſolutiſſimum ibidem opus Decretorum anno Gratiæ M C LI. compilavit, monumentum: quod illi carie ruderibusque obſordiverat, hic magnificentius renovatum, Joannes Franciſcus Aldobrandus Bononienſis IV. Dictator, ære publico reſtauravit anno MCCCCXCVIII. idibus Junii. Joanne Bentivolo II. PP. Remp. Feliciter gubernante.

Hæc à nobis ex pluribus more noſtro compilata, contulerunt S. Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus in Summa Hiſtoriali parte 3. tit. 18. cap. 6. & in Summa Majore ſeu Theologica parte 4. tit. 11. cap. 8. Illi qui anno 1580 emendarunt Romæ *Corpus Juris Canonici*, illic editum juſſu Gregorii XIII. Antonius Auguſtinus in libris duobus *De emendatione Gratiani*, qui editi primum Tarracone 1586. in 4. Pariſiis 1607. in 4. item cum Præfatiooe & notis Paluzii, ibidem 1676. in 8. Duisburgi ad Rhenum 1677. in 8. Antonius Poſſevinus Tomo I. Apparatus ſacri, verbo *Gratianus*. Robertus Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1145. Thomas Popeblount in *Cenſura celebriorum auctorum* ad annum 1131. pag. 380.

DISSERTATIO
DE
PETRO LOMBARDO SENTENTIARUM MAGISTRO.

CAPUT PRIMUM.
DE
OPERIBUS PETRI LOMBARDI SENTENTIARUM MAGISTRI.

1140 Petrus Lombardus cognomine, patria Novarienſis dicitur, ab oppido urbi illi vicino, quod vulgò *Lumen omnium* vocatur, Magiſter Sententiarum vulgò appellatus eſt ob doctrinæ excellentiam, ac Sententias Patrum ab illo libris quatuor, labore eximio collectas. Hic ex Theologicæ Scholæ præſidentia, qui per iſta tempora *Scholaſticus* in Abbatia ſeu clauſtro ſanctæ Genovefæ vocabatur, *Pariſienſis*, non Archiepiſcopus, ut alicubi minus circumſpectè Blondellus ſcripſit, ſed Epiſcopus ab anno Chriſti 1159. aut ſequenti, quo ei ob doctrinæ eminentiam Philippus Archidiaconus ejusdem Eccleſiæ, Ludovici VI. Franciæ Regis filius & Ludovici VII. frater ceſſit, usque ad annum 1164. fuit, quo ad diem Julii 20. vitam cum morte commutavit, & in ſuburbana Sancti Marcelli Eccleſia conditus eſt. Ejus laudes ita deſcribit Joannes Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. „Petrus Lombardus, Epiſcopus Pariſienſis ex officio Scholaſtici, vir in divinis Scripturis ſtudioſiſſimus & nobiliter doctus, ingenio ſubtilis & clarus eloquio, nomen ſuum ſcribendo cum tanta gloria transmiſit ad poſteros, ut usque in hodiernum diem ſuis opuſculis Theologorum ſchola ubique exercitatà, ſingulari veneratione, *Magiſtrum* eum nominet & habeat. Scripſit Sagaci ſtudio *ex dictis Sanctorum Patrum* commendabile opus *Sententiarum* Libros quatuor." Hæc Trithemius, ita autem Sixtus Senenſis lib. 4. *Bibliotheca Sancta* de Petro Lombardo. „Hunc omnes Theologorum Scholæ ſingulari quadam venerationis excellentia *Magiſtrum Sententiarum* appellant, & in cujus Theologiæ compendium innumerabilia Diſputationum volumina eruditiſſima clariſſimarum toto Chriſtiano orbe Academiarum Theologi elaborarunt. Collegit *In Pſalmos Davidis omnes & in omnes Pauli Epiſtolas*, ex ſententiis Ambroſii, Hilarii, Auguſtini, Caſſiodori & Remigii, ſuppreſſis eorum nominibus *Commentarios*, omni eruditione refertiſſimos, in quibus etiam de ſuo aliqua non prorſus abjicienda interpoſuit." Exceſſiſſe mihi videtur Philippus Labbæus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, dum de Lombardo ſic loquitur. „Quanquam *Petrus* noſter ſuos nævos habere dicatur, rectè tamen Stancarus libro *De Trinitate* dixit, unum *Lombardum* pluris facere, quàm centum *Lutheros*, ducentos *Melanchthones*, trecentos *Bullingeros*, quadringentos

„tos *Petros Martyres*, quingentos *Calvinos*: ex quibus ſi in mortario contundantur, utpote Hæreticis & Hæreticorum Doctoribus Doctoribusque, exprimi non poſſit una veræ Theologiæ uncia." Hæ etenim hyperbolæ etſi Labbeo placent, cæteris tamen partium ſtudio cœco non abreptis, diſplicent.

Sententiarum Libri IV. inquit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1141. pag. 667. quibus Theologiæ Summa ex Scriptis Patrum collecta, & in methodum Scholaſticam digeſta traditur, prodierunt Norimbergæ 1474. Venet. 1480. in fol. & cum Concluſionibus Henrici Gorichemienſis, Baſil. 1492. 1498. in fol. Norimbergæ 1478. 1499. 1528. in 8. Baſil. 1513. Pariſ. 1564. in 8. Lovanii 1576. in 4. Pariſ. 1577. in 8. alibique ſæpiſſimè *Gloſſa* ſeu *Commentarius in Pſalmos Davidis*, Pariſ. 1541. 1561. in fol. *Collectaneum in omnes Pauli Epiſtolas*, ex Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, aliisque Scriptoribus contexta, Pariſ. 1535. 1537. 1555. in fol. In Bibliotheca verò Paulina Lipſienſi, ut habetur ex illius Catalogo MSS. Codicum per Joachimum Fellerum anno 1686. in 16. Lipſiæ impreſſo pag. 182. Codice 10. extant Repoſitorio Theologico IV. Serie III. in folio. *Epiſtola Arnoldi Metenſis Eccleſiæ Præpoſiti ad Petrum Lombardum, & Lombardi Epiſtolæ duæ ad Philippum Archi-Epiſcopum Rhemenſem.* Omnia autem Lombardi Opera impreſſa Norimbergæ 1478. Baſileæ 1486. Sepultus eſt autem Petrus Lombardus Pariſienſis Epiſcopus in Eccleſia Suburbii Sancti Marcelli, ubi & hoc ejus epitaphium hodie legitur.

> *Hic jacet Magiſter Petrus Lombardus Pariſienſis Epiſcopus qui compoſuit Librum Sententiarum, Gloſſas Pſalmorum & Epiſtolarum, cujus obitus eſt dies decimus tertius Kalendarum Auguſti.*

CAPVT SECVNDVM.

AN PETRVS LOMBARDVS PLAGII LITERARII ACCVSANDVS SIT?

Certum eſt Petrum Lombardum omnia ſua Opera ex variis anteriorum Patrum ſententiis ac dictis concinnaſſe, neque tam Scriptorem quàm collectorem & compilatorem dici poſſe. Hoc tantum evidens eſt, quod in MSS. Codicibus antiquis atque etiam ætate Petri Lombardi Scriptis, extent vel ad marginem, vel inſerta ipſis operibus, nomina Patrum rubricis, ex quibus ſua comportaverit Petrus Lombardus. Hoc mihi plurimos Codices MSS. inſpicienti patuit, qui tamen plagii literarii hanc ob cauſam accuſandus non venit, cum non ex propriis ſed ex aliorum fontibus, velut compilator colligat. Colligit enim non integrum alicujus opus verbotenus, quod plagii crimen eſt, ſed fruſtatim ac per particulas & ſententias ſelectas, quæ ipſius argumentis magis conducere & convenire videbantur: quibus interdum pauca ex ſuis ſubjicit, ad connexionem argumentorum ac materiarum. Hoc autem excerptorum proprium eſt, non plagiariorum, qui tractatus aliorum integros ſibi adſcribunt, nec authoribus nominatis. Ita egit Vincentius Bellovacenſis in quatuor *Speculis* ſuis, quæ edita ſunt Baſil. 1481. Venetiis 1591. & Duaci 1624. in fol. de quo Jacobus Thomaſius *De plagio literario* Lipſiæ 1673. in 4. edito, Sect. 562. 575. his verbis: *Ergo Vincentium plagii damnabimus? Ne hoc quidem. Plagii enim culpa ſolet ex eo depelli, quia ipſe in Operis totius prologo, apertè ſe profiteatur non tractatorem, ſed excerptorem: quam excuſationem & nos utcunque admittemus.* Idemque dicendum de S. Antonino Archiepiſcopo Florentino, qui *Summas* duas ingentes, *Theologicam* atque *Hiſtorialem*, ex aliis atque aliis Scriptoribus ut plurium excerpſit & collegit. Idem quoque à me dicendum de Petro Lombardo Sententiarum Magiſtro, quem tamen *plagii literarii* accuſaſſe videntur, tum Jacobus Thomaſius *De plagio literario* à Sect. 493. usque ad 502. tum Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1141. p. 667. his verbis.

„In condendo Sententiarum opere, non leviter adjutum eſſe Lombardum, Petri Abaëlardi Sententiarum libris, nobis auctor eſt Joannes Cornubienſis, ipſius Lombardi diſcipulus. Addunt alii, Lombardum Magiſtri cujusdam Baudini obſcuri & penè ignoti Theologi ſcrinia inſigniter compilaſſe. Scripſit Baudinus *Sententiarum Theologicarum Libros IV.* qui curâ Benedicti Chelidonii prodierunt Viennæ 1519. Non ovum ovo ſimilius, quam Baudiniano operi, Lombardi ſententiæ, niſi quod prolixior multo Lombardus ſit. Vter alterum exſcripſerit, incertum, nec lis facile dirimenda eſt, etſi non deſint qui Lombardum ſua ex Baudino deſumſiſſe ſuadeant. Vide quæ de hac re diligenter collegit CL. Jacobus Thomaſius *De plagio literario* à Sect. 493. ad 502." Verum iſta immeritò dixiſſe ac ſenſiſſe de Petro Lombardo, mihi videtur Cavus.

Quantum enim ad Joannem Cornubienſem Anglum, Petri Lombardi diſcipulum, quamvis in Opere ſuo quod contra Lombardum anno 1179. Alexandro III. in Concilio Lateranenſi III. cui adfuit præſens obtulit, & quo movit bilem Alexandro Papæ contradictum Petrum Lombardum jam mortuum & muteſcentem in ſepulchro: fateatur vel aſſerat, *Non leviter adjutum eſſe Lombardum Petri Abaëlardi Sententiarum libris*: non tamen ipſum vel Abaëlardum expilaſſe vel plagii inſtar verbotenus expreſſiſſe aſſerit. Aliud ſanè eſt, Lombardum adjutum fuiſſe anterioribus Abaëlardi Sententiarum libris, aliud expreſſiſſe verbotenus Abaëlardum: id quod Joannes Cornubienſis, quamvis in Petri Lombardi memoriam iratiſſimus non dixit. Cum uterque ſuas Sententias ex Scriptis Patrum antecedentium acceperit, alter alteri in non-

nonnullis ſimilis eſſe potuit: tum quod uterque idem argumentum tractare potuit, uterque ad eosdem ſontes recurrere, utrique placere dicta & ſentenrias unius ejusdemque Patris. 2. Ex ſepulchro Petri Lombardi, quo nihil magis authenticum, conſtat Perrum Lombardum *compoſuiſſe Librum Sententiarum, Gloſſas Pſalmorum & Epiſtolarum.* 3. Denique exrat edirum, utrumque opus *Sententiarum Petri Abaëlardi ac Petri Lombardi*, nec ullus hucusque ſatis audax & remerarius fuit, qui ex collatione utriusque ſactâ, Lombardum Abaëlardum verbotenus expilaſſe, aſſeruerit. Sane ſi Lombardus Sentenrias ſuas ex Abaëlardo accepiſſet, eas nunquam legere Pariſiis, ubi Abaëlardus aderat, auſus ſuiſſet. Nam & Abaëlardus præſens ac vivens, ſamam Lombardi tanquam Plagiarii planè proſcidiſſet, idque perperuò Abaëlardi diſcipuli rum Magiſtro Sententiarum rum ejus omnibus diſcipulis, exprobraſſent. Nec ergò vel unciam boni ſenſus habent, qui iſtud affirmant.

Quoad autem concernit Baudinum, de quo præter Thomaſium & Guillelmum Cavum, ſcribir quoque Thomas Popeblount *Cenſum celebriorum Authorum* ad annum 1141. in *Lombardo* pag. 383. Illud dicam, rectè à Thomaſio & Cavo *obſcurum & ignotum Theologum* vocari, cujus ætas incerta eſt, & altiſſimum apud omnes ſilentium. Idem autem ac unus homo mihi videtur, cum *Bauchino* vel *Baukino* Londinenſi Auguſtiniano, qui Oxonii olim primarius Theologiæ Profeſſor, *librum adverſus propoſitiones Wicleffi, alterum Determinationum variarum, & Sermones ad populum reliquit.* Qui vivebat anno 1382. teſtibus Antonio Poſſevino Tomo I. *Apparatus ſacri* verbo *Bankinus*, atque Carolo du Freſne in *Indice Scriptorum*, quem præmiſit Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis, col. 91. Jam urrum Baudinus ex Lombardo exſcripſerit, an Lombardus ex Baudino, conjectari facillimum eſt, Lombardus enim anno 1164. mortuus die 20. Julii, non potuit exſcribere Baudinum ſeu Baukinum, anno 1382. tempore Wicleffi florentem: at Baudinus hoc anno clarus, rectè libros Magiſtri Sententiarum anno 1164. mortui, in compendium contrahere potuit. Vnde nota Plagiarii merirò in Baudinum, non in Lombardum cadit. Addo conſtare, quod Magiſter Sententiarum ideo Petrus Lombardus dictus ſit ab illo opere, ut liquet tum ex Epiraphio ſupra allato, tum ex hoſtibus qui aliquanro poſt mortem, in Magiſtrum Sententiarum occaſione dictorum librorum inſurrexerunt, de quibus Capite ſequenti diſſeram.

CAPUT TERTIUM.
DE
HOSTIBUS ET ÆMULIS, QUI IN MAGISTRUM SENTENTIARUM POST MENTEM INSURREXERUNT.

ANnis circiter quatuordecim vel quindecim a Perri Lombardi morte, in doctrinam ejus invidiâ agente, plurimi inſurrexerunr. Imò ipſo Petro Lombardo adhuc vivenre Joannes Cornubienſis Anglus, olim illius Diſcipulus acceſſit ipſe ad hoc Turonenſe Concilium, quod coram Alexandro Papa III. celebratum anno 1163. quarto Calendas Junii in Eccleſia Sancti Mauricii, cui interſuerunr Cardinales XVII, Epiſcopi CXXIV, Abbates autem CCCCXIV. Comparuir in hoc Concilio Joannes Cornubienſis, atque Petrum Lombardum accuſavir coram, quod ſecutus Petrum Abaëlardum, docuiſſer *Chriſtum ut hominem non eſſe aliquid.* Id autem non ſactum eiſe tanrum in Concilio Lateranenſi III. anno 1179. ur ſcribit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* poſt alios, ex lireris Alexandri III. ad Willelmum Senonenſem Archiepiſcopum, quæ in Notis ad hoc Concilium referuntur: ſed anno 1163. inſtante Turonenſi Concilio ſactum, coram Alexandro III. ac Patribus eo convocatis, conſtar ex Opuſculo ſecundo quod adverſus Magiſtrum Sententiarum ſcripſir Joannes Cornubienſis, atque MS. in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis extat, uti nos diximus ad annum 1170. in *Joanne Cornubienſi.* Nam accuſationem ſuam ab illo Concilio orditur his verbis, *In Concilio Turonenſi quod dudum convocatu pleriſque omnibus tam Anglicana quam Gallicana prælatu Eccleſia &c.* Non videtur autem Joannes aſſecutus ſuiſſe ſuum finem, nec Petri Lombardi damnarionem in hoc Concilio obtinuiſſe, donec repetitis inſtantiis eodem inſtanre, circa annum 1169. vel 1170. ſexennio poſt Lombardi mortem vel circiter, Alexander III. literas dedir ad Willelmum Senonenſem Archiepiſcopum, quæ extant apud Matthæum Pariſienſem *Hiſtoria Anglicana* pag. 138. ad annum 1179. & in Notis ad hoc Concilium Tomo X. Conciliorum ultimæ editionis. Quibus injunxit Papa Willelmo, ut convocatis Provinciæ ſuæ Epiſcopis, in hanc Petri Lombardi doctrinam diligenter inquireret, eamque penitus aboleri, & Chriſtum ſicut perfectum Deum, ſic & perfectum hominem, ex anima & corpore conſiſtentem, à Magiſtris Scholaribus Pariſiis in Theologia ſtudentibus edoceri curaret. Convocatum verò Pariſienſe hoc Concilium ultimi editores Conciliorum, ad annum 1170. tomo X. col. 1820. retulerunt cum literis allatis Alexandri III. ad Willelmum Senonenſem Archiepiſcopum eò ſpectantibus, anno enim 1175. Willelmus ad Rhemenſem Metropolim à Senonenſi tranſiverat, eratque Guido Senonenſis Archiepiſcopus anno 1179. dum Concilium Lateranenſe III. celebratum eſt. Quinquennio igitur vel ſexennio poſt morrem Petrus Lombardus agente Joanne Cornubienſi ob hanc doctrinam damnatus eſt.

Vlterius alterationem ſuam in Magiſtrum Sententiarum proſecutus eſt Cornubienſis, nam anno 1179. ad Concilium Lateranenſe III. accedens,

dens, Alexandro III. Papæ Opuſculum obtulit, quo Magiſtri condemnationem doctrinæ urgebat, Opuſculo titulus *Eulogium Joannis Cornubienſis ad Alexandrum Papam III.* Non videtur tamen finem ſuum ac Magiſtri condemnationem obtinuiſſe in hoc Concilio Joannes, nam paucis poſt illud annis aliud ac majus Opuſculum de eodem argumento obtulit eidem Alexandro, anno nimirum 1180. vel 1181. ut eandem Petri Lombardi doctrinæ condemnationem urgeret, cujus Prologus incipit, *Cum in prima Eulogii editione, propter Romanum quod tunc temporis imminebat Concilium, brevi nimis & ſterili ſtilo functus &c.* Si enim anno 1179. in Concilio Lateranenſi damnationem Petri Lombardi obtinuiſſet, alteri Scripto locus non fuiſſet relictus, nec novis inſtantiis. Plura nos de illo poſtea, ad annum 1170. in *Johanne Cornubienſi* dicemus.

Circa hæc tempora Gualterus Sancti Victoris Pariſienſis Prior, inſignis Theologus claruit, qui clarioribus ætatis ſuæ infenſus Theologis Petro Lombardo, Petro Abaëlardo, Gilberto Porretano & Petro Pictavienſi, ſcripſit Opus multa bile refertum, contra iſtos quatuor Theologos, ubi ſæpius illorum ſenſum in pravitatem detorquens, multa eis hæretica & inſana imponit, de quibus ne vel unquam ſomniaſſe, probabile eſt. Habetur opus iſtud Manuſcriptum in celebri Bibliotheca Sancti Victoris, littera JJ. 11. fol. 39. in Codice optimæ notæ, qui 500. annorum eſt, Gualteri forſitan autographus. Primus titulus minio ſcriptus, uti & prologus, ita incipit. *Quisquis hæc legerit, non dubitabit quatuor labyrinthos Franciæ, id eſt Petrum Abaëlardum & alium Lombardum, Petrum Pictavinum & Gilbertum Porretanum, non Spiritu Ariſtotelico afflatos, dum in effabilia Trinitatis & Incarnationis Scholaſticâ levitate tractarent, multas hæreſes olim evomuiſſe, & adhuc errores pullulare &c.* Tum litteris etiam rubricatis, *Incipit Liber Magiſtri Walteri Prioris Sancti Victoris Pariſius, contra manifeſtas & damnatas etiam in Conciliis hæreſes, quas prædicti Sophiſtæ libris Sententiarum ſuarum reponunt, acuunt, limant, roborant &c.* Opus diſtinctum eſt in quatuor libros, contra celeberrimos quatuor ſeculi ſui Magiſtros, quos *quatuor Franciæ Labyrinthos & novos hæreticos*, odioſa prorſus nuncupatione odioſos facit. Factum opus iſtud opinor circa tempora Concilii Lateranenſis III. anni 1179 quibus Fama Petri Lombardi ab æmulis proſcindebatur. De Gvaltero nos infrà dicemus ad annum 1170.

Eodem tempore adfuit etiam Concilio Lateranenſi III. Abbas Joachim Florenſis Cœnobii, atque contra Petrum Lombardum inſurrexit eumque hæreſeos accuſavit, quaſi non Trinitatem in Divinis ſed quaternitatem admitteret, appellans eum hæreticum & inſanum. Quo tempore in hanc calumniam erga Magiſtrum prædictus Abbas inciderit, indicat Matthæus Pariſienſis in *Hiſtoria Anglicana* anno 1179. his verbis: „Scripſit etiam ejusdem Alexandri Papæ diebus contra eundem Petrum Lombardum, Abbas Joachim Florenſis Cœnobii libellum, vacans eum hæreticum & inſanum, eo quòd in libro *Sententiarum* quem compoſuerat idem Petrus, de unitate ſive eſſentia Trinitatis dixit: *Quoniam quædam ſumma res eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus; & illa non eſt generans, neque genita neque procedens.* Contra hanc aſſertionem appoſuit Abbas præfatus, quod non tam Trinitatem aſtruebat in Deo, quam quaternitatem, tres videlicet perſonas & illam communem eſſentiam quaſi quartam. Manifeſtè proteſtans, quod nulla res eſt, quæ ſit Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura &c.« prout habentur in Concilio Lateranenſi IV. anno 1215. habito cap. 2. Conciliorum tomo XI. pag 141. & in Notis pag. 240. Et paulò infra ſubjungens ait: „Stetit autem hæc indeterminata alteratio a diebus Alexandri Papæ III. usque ad tempora Innocentii Papæ per annos multos, ſedentibus inter eos in cathedra Romana Lucio, Gregorio, Clemente & Celeſtino Pontificibus Romanis. Quibus ſuccedens Innocentius Tertius anno Domini 1215. Romæ generale Concilium celebrans, libellum Abbatis Joachim, quem contra Petrum & Articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: *Nos ſacro approbante Concilio damnamus ergo & reprobamus libellum ſive tractatum quem Abbas Joachim edidit contra Magiſtrum Petrum Lombardum* De unitate ſeu eſſentia Trinitatis, *appellans illum hæreticum & inſanum, pro eo quod in ſuis dixit Sententiis:* quoniam quædam ſumma res eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens. *Unde aſſerit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem in Deo adſtruebat, videlicet tres perſonas & illam communem eſſentiam quaſi quartam: manifeſte proteſtans, quod nulla res eſt, quæ ſit Pater & Filius & Spiritus Sanctus nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura &c.* Nos autem ſacro & univerſali Concilio approbante credimus & confitemur cum Petro, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Spiritus Sanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet earundem.« Cauſam ſcribendi contra Petrum Lombardum Joachimo dediſſe videtur Alexander Papa III, qui cum relatu aliorum didiciſſet, quod Magiſter Sententiarum in quibusdam Scriptis ſuis, ab articulis fidei recederet: authore Matthæ Pariſienſi loco citato, circa annum 1169. vel 1170. ad Willelmum Senonenſem Archiepiſcopum litteras direxiſſe ſcribitur, quæ extant Tomo X. Conciliorum in Concilio Pariſienſi, anni 1170. col. 1820. & in Notis ad Concilium Lateranenſe III. anni 1178. ſub Alexandro Papa III. col. 1529.

S. Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus, lon-

ga poſt allatos remporum intercapedine di-ſ'a s, quippe anno MCCCCLIX. die XI. Maji mo t..us. crrores XIV. Petri Lombardi Sententiarum Magiſtri in Summa Theologica parte 4. titulo 11. cap. 8. recenſet & conſutat, *in quibus communit r non tenetur*, inquit ille. Verum mihi illos legenti meræ nugæ plerique apparuerunt, & qui attentionem viri gravis non mereantur, unde mirum cur ad minutias iſtas Antoninus animadverterit. Eadem verò tempeſtate Henricus Gorcomius ſeu Gorcomienſis, natione Batavus, ab urbe natali ita cognominatus, Theologus & Philoſophus inſignis, Academiæ Colonienſis Vice-Cancellarius, anno 1460. clarus, edidit Opus inſcriptum *Concluſiones & Concordantia Bibliorum & Canonum in libros Magiſtri Sententiarum*, impreſſum Coloniæ 1502. Venetüs 1506. & Baſileæ 1513 in quo longè plures articulos arguit. Rectè ergo Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1145. pagina mihi 322. ſic loquitur, „ Quamvis Petrus „Lombardus *Magiſter* appelletur, tamen Diſci„puli ejus Scholaſtici Doctores, acuti & docti „non omnia probant, quæ *Magiſter* docuit: no„tantur enim Articuli viginti ſex, in quibus Ma„giſter rejicitur. Nec ſolum opiniones ejus „aliquando refelluntur, ſed etiam non defuerunt „qui cum ad Alexandrum III. Pontificem detu„lerint hæreſeos nomine, quod docuiſſet *Chri„ſtum ut hominem non eſſe aliquid.* Quam ejus „ſententiam damnatam fuiſſe in Concilio quo„dam Pariſienſi, jubente Alexandro Pontifice, „teſtatur Matthæus Paris in Hiſtoria Anglicana „in *Henrico II.* quæ damnatio contigit annis no„vemdecim poſt mortem ejusdem Petri. Non „diu poſtea accuſatus fuit à Joachimo Abbate, „quod docuiſſet, *unam ſummam rem eſſe, Patrem „& Filium & Spiritum Sanctum.* Sed Concilium „Lateranenſe ſub Innocentio III *Petri Lombardi* „ſententiam approbavit, & contrarium Joachi„mi Abbatis reprobavit.

Agunt de Petro Lombardo Vincentius Bellovacenſis in *Speculo Hiſtoriali* lib. 29. cap. 1. S. Antoninus Florentiæ Archiepiſcopus in *Summa Theologica* parte 4. tit. 11. cap. 8. & in *Summa Hiſtoriali* parte 3. tit. 18. cap. 6. & 7. Antonius Poſſevinus Tomo 2. Apparatus ſacri, verbo *Petrus Lombardus*. Robertus Bellarminus in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 1145. pag. mihi 322. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1141. pag. 667. Denique Thomas Popeblnunt *Cenſura celebriorum auctorum* ad annum 1141. pag. 381. & alii.

1140 HENRICVS TORNACENSIS ECCLESIÆ CANONICVS, Divo Bernardo Claræ Vallis Abbati contemporaneus, ac Herimanno apud Sanctum Martinum in urbe Tornacenſi notus, circa annum 1140, cum anno 1092. Abbatia S. Martini cum omnibus ejusdem monumentis, igne abſumpra fuiſſet, deſtitutus omni antiquitatum ſubſidio, *Vitam S. Eleutherii Epiſcopi Tornacenſis*, quam Sancto ipſo revelante didiciſſe ſe opinabatur, ſcriptis mandavit. Extat MS. in Bibliotheca S. Martini Tornacenſis hoc initio, *Temporibus Imperatorum Diocletiani & Maximiani &c.* ubi & ſequentia verba Vitæ eidem antiqua manu præfixa leguntur.

Erat Tornaci Clericus, puer, civis, Canonicus,
Henricus dictus nomine, alumnus magna Domina
Cui revelantur omnia hujus libri ſequentia,
Quæ fuerant igni data à Gente nimis alata.

Scripſit præterea idem Henricus, dubio procul, eadem revelationis ſibi factæ auctoritate fultus, Libellum *De antiquitate urbis Tornacenſis* MS. ibidem ab his verbis incipientem, *Anno ab everſione Trojani imperii &c.* Cæterum quod ad ipſius viſiones attinet, fit earum mentio in Auctario ad Chronicon Anſelmi Abbatis Gemblacenſis, his verbis ad annum 1140. *Apud Tornacum adoleſcens Clericus, Henricus nomine, multa in Spiritu vidit, Vitam quoque S. Eleutherii Tornacenſis Epiſcopi notitia hominum tradidit, & alia multa tum de ipſius urbis Epiſcopatu, quàm de cæteris rebus prophetavit.* Quibus convenientia Herimannus Abbas prædictus in *Hiſtoria S. Martini Tornacenſis* ſcribit, qui Hiſtoriam omnem dictæ viſionis & rei geſtæ fuſe proſecutus eſt, quam præſens oculis ſpectaſſe creditur. Hæc verbotenus Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Henricus Tornacenſis* pag. 370. editionis 1643. Lovanii in 4. Immemor autem ſui Valerius Andreas, hæc eadem Opuſcula attribuit in eadem *Bibliotheca Belgica* Henrico Gandavenſi pag. 351. his verbis, *Vitam S. Eleutherii Tornacenſis Epiſcopi* hoc initio, *Temporibus Imperatorum Diocletiani & Maximiani &c.* MS. ad Sanctum Martinum. Et *Elevationem ejusdem S. Eleutherii corporis*, MS. ibidem. Edita autem extat ſed absque auctoris nomine, in *Probatis Sanctorum Vitis* Tomo 3. Februarii menſis pag. 187. ad diem 30. hujus menſis. Cui addo *Vitam* quoque *S. Eleutherii Tornacenſis Epiſcopi* ſcriptam eſſe ad Joannem Epiſcopum Tornacenſem circa annum 1260. à Guiberto Tornacenſi Ordinis Fratrum Minorum, cui etiam adjunxit *Sermones quatuor* de variis argumentis ſub nomine *S. Eleutherii Tornacenſis Epiſcopi* à ſeipſo compoſitos: ut quemadmodum Henricus Tornacenſis Canonicus *Vitam S. Eleutherii* ex viſionibus ſibi attributis conſcripſerat, ita Guibertus pari in Eleutherium zelo, eundem Eccleſiaſticis Scriptoribus accenſeret, ſermonibus nonnullis ipſius nomine à ſe conſcriptis. Nullus enim Veterum, nec Sigebertus quidem eorum meminit, nec in MSS. Codicibus reperiuntur, niſi ad calcem Vitæ S. Eleutherii Tornacenſis Epiſcopi à Guiberto Minorita conſcriptæ, quod indicium eſt ſuppoſitionis illorum à Guiberto factæ.

NICOLAVS SANCTI LAMBERTI LEODIENSIS CANONICVS, circa annum 1140 1140. poſt alios plures ſtylum ſuum exercuit, ſcribendo *Vitam Sancti Lamberti Leodienſis Epiſcopi,*

pi, ad Wedericum, Lætienſem in Hannonia Abbatem quam edidit Joannes Chapeavillus tomo 2. Collectanei ſui *De Rebus Leodienſibus*, Leodii anno 1513. in 4. de quo jam ſæpe diximus. Item *Victoriam ac triumphum Sancti Lamberti in Expeditione Bullonienſi anno 1141. contra Rainaldum I. Barrenſem Comitem*, quam cum cæteris *Rerum Leodienſium* Scriptoribus edidit Tomo 2. Joannes Chapeavillus. Item *Elogium breve Algeri Leodienſis Scholaſtici*, quod Joannes Mabillon *Analectorum* Tomo 1. edidit. Alius autem eadem ætate *Nicolaus Sueſſionenſis Monachus* circa annum 1120. claruit, qui ad Rohardum Sueſſionenſis Eccleſiæ Decanum, *Vitam Sancti Godefridi Ambianenſis Epiſcopi* æqualis ſui qui anno 1118. obiit, tribus libris conſcripſit: quos habes apud Laurentium Surium in *Probatis Sanctorum Vitis*, tomo 6. ad diem 8. Novembris. De primo illo Nicolao, vide Chapeavillium in Notis ad Scriptores *Vitæ Sancti Lamberti Leodienſis Epiſcopi*: de ſecundo, Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. mihi 376. De primo quoque Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* verbo *Nicolaus Canonicus & Scholaſticus Leodicenſis* pag. 681. editionis 1643. Lovanii in 4.

1140 GVILLELMVS DE CONCHIS, Normannus, patriâ Ebroicenſis, ab oppido de Conches ita cognominatus, juxta Sarisberienſem inſignis Grammatices Profeſſor fuit, poſt Bernardum Carnotenſem opulentiſſimus, qui eum ſuo tempore docentem ſe vidiſſe, imò per triennium audiviſſe, ſumma cū laude prædicat. Inde promptum eſt ætatem Guillelmi dignoſcere, nam cū Joannes Sarisberienſis an. 1136. Pariſios venerit, inde concludimus Guillelmum de Conchis, docuiſſe illic ad annum usque 1140. Juvat audire Sarisberienſem Lib. 2. *Metalogici* cap. 10. poſtquam de Schola Peripatetici Palatini Petri Abaëlardi locutus eſt: *Deinde reverſus ad me, & metiens vires meas, bona præceptorum meorum gratia, conſulto me ad Guillelmum de Conchis transtuli, ipſumque triennio docentem audivi.* Quo autem pacto, & quorum virorum operâ reparata fuerit eloquentia, bonæque artes refloruerint, idem author Lib. I. cap. 5. aperiens, illud ſingulare & illuſtre beneficium, quinque præſertim celeberrimis Profeſſoribus & Magiſtris tribuit, Gilberto Porretano, Theodorico, Bernardo Carnotenſi, Guillelmo de Conchis, & Peripatetico Palatino, qui Petrus Abaëlardus eſt. *Quanquam obſtreperet Cornificium ille & tota ejus familia ſeu ſectatorum turba, qui nitidè & terſè loqui parum curantes, Grammaticam, Rhetoricam, & cæteras liberales ac præclaras artes contemnebant, neque tantorum virorum famam rodere abſtinebant.* Sic autem ille poſtquam de Magiſtro Gilberto locutus eſt: *Sed & alii viri amatores litteratorum, utpote Magiſter Theodericus Artium ſtudioſiſſimus inveſtigator: itidem Willelmus de Conchis Grammaticus poſt Bernardum Carnotenſem opulentiſſimus: & Peripateticus Palatinus qui Logicæ opinionem præripuit omnibus coætaneis ſuis, adeò ut ſolus Ariſtotelis uſus crederetur colloquio, ſe omnes oppoſuerunt errori, ſed nec univerſi inſanientibus reſiſtere potuerunt. Inſipientes itaque facti ſunt, dum inſipientiæ reſiſtebant: & Erronei diutius habiti, dum obviare nitebantur errori. Veruntamen fumus ille cito evanuit, & prædictorum opera Magiſtrorum & diligentia redierunt artes, & quaſi jure poſtliminii honorem priſtinum nacta ſunt, & poſt exilium gratiam ampliorem.* Vide ſeculum 4. *Univerſitatis Pariſienſis* in Hiſtoria pag. 143. & 144. Extitit quoque Profeſſor in Philoſophia nominatiſſimus, qui juxta Democriti opinionem, omnia conſtare ex atomis ſeu indiviſibilibus exiſtimavit: ut intelligimus ex hoc *Gualteri de Sancto Victore* loco, in Opere ſuo *Adverſus quatuor Galliæ Labyrinthos*. „Ajunt, inquit, Hebræi Doc ſignificari tenuiſſimum pulverem qui vento rapitur, ſæpe in oculos mittitur, & ſentitur potius quam videtur. Minutiſſima ergo fruſta pulveris & pene inviſibilia hoc verbo appellantur, quæ forſan Democritus cum Epicuro ſuo *atomos* vocat. Inde Willelmus de Conchis ex *atomorum*, id eſt minutiſſimorum corporum concretione putat fieri omnia. Et alibi. Idem eſt pene Timæum Platonis & Philoſophiam M. Willelmi de Conchis legere, ſtellas, animalia & Deum colere.« De *Guillelmo Conchenſi* ita paucis ſed rectiſſimè loquitur *Epitome Bibliotheca Conradi Geſneri* fol. 301. editionis Tigurinæ anni 1583. apud Chriſtophorum Froſchoverum. *Guillelmus de Conches Normannus, magnus Philoſophus ſcripſit Philoſophiam Univerſalem lib. 1. De naturis Superiorum ſeu Philoſophiam primam lib. 1. De naturis Inferiorum ſeu Philoſophiam ſecundam lib. 1. Sunt autem duo magna volumina ante multos annos impreſſa.* Quæ neutiquam ex auditu refert Conradus Geſnerus vel ejus epitomator Joſias Simlerus, ſed ex viſu, ubi antiquæ editiones in Bibliothecis extant. De illo autem ita ſcribit Antonius Poſſevinus tom. 1. *Apparatus ſacri.* „Guillelmus de Conchis, quem fuiſſe Franciſcani Ordinis magis conjicio, quam ſcio, *Triginta tres libros ſuper opere ſex dierum compoſuit*, qui & Patrum noſtrorum memoria excuſi ſunt. Tomum autem quo Decimus nonus liber usque ad Trigeſimum tertium continetur, legi tantum, quoniam alii tomi ad me non venerunt. Et quidem Volumen hoc è Cœnobio S. Franciſci quod eſt in oppido Pera è regione Byzantii delatum, miſſum eſt ad me ab illuſtriſſimo Aquilejæ Patriarcha Franciſco Barbaro, mutilum in fine, ut quis fuerit illius typographus, reſciri non potuerit. At ipſum Opus ex Theologis atque Philoſophis conflatum, uberem ſupellectilem habet, dignam quæ legatur. Nam & poſt creaturarum quæ in mundo ſunt, hominisque tractationem, Tertius decimus tandem liber agit de locis hac & in habitabilibus, deque temporibus ſex ætatum mundi, usque ad Antichriſtum, & de innovatione mundi.« Hæc Poſſevinus, quæ Lucas Vadin-

dingus in *Bibliotheca Ordinis Minorum*, ſol. 151. repetit. Scripſit igitur Guillelmus de Conchis *Magnam de naturis Philoſophiam*, deſumptam ferme verbotenus ex Operibus veterum Eccleſiæ Patrum, quantum materiæ hoc paſſæ ſunt, Baſilii, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, Gregorii Nyſſeni, & aliorum plurimorum, quos nominatim ad capita quævis citat: ut non tam proprium opus ſit Guillelmi de Conchis, quam Collectaneum ex ſanctis Patribus deſumptum, atque in certum ordinem redactum. Opus iſtud maximum, diſtinctum eſt in duas partes, ut rectè narrat ex viſu Geſnerus, impreſſumque maximis duobus in ſol. Voluminibus anno circiter 1474. absque nomine loci, typographi, vel anni, quod antiquitatem hujus editionis denotat. Agit primum volumen *De naturis Creaturarum Superiorum*, ſecundum *De naturarum Inferiorum*, cujus impreſſionis ſecundam tantum partem vidi primæ relativam, in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Navarrici. Nec dubium quin pars altera diligenter inquiſita reperiretur, in iis Bibliothecis quæ vetuſtis abundant impreſſionibus. Hoc ſane Opus Guillelmi de Conchis quamvis impreſſum, rariſſimum eſt, quod multis Bibliothecarum MSS. Codicibus qui obvii atque communes ſunt, anteponerem. Appellatur autem *Major Philoſophia ſeu Phyſica Guillelmi de Conchis*, quam nullibi adhuc manuſcriptam in Gallia vidi. Extat autem *Philoſophia Minor Guillelmi de Conchis*, MS. in Codice optimæ notæ, Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis, Littera MM. 17. ſol. 172. & ſequentibus, cujus titulus, *Philoſophia Guillelmi de Conchis*. Incipit Prologus, *Quoniam in Prologo Rhetoricorum ut ait Tullius, Eloquentia ſine ſapientia nocet &c.* in 4. partes diſtincta, quarum prima incipit: *Philoſophia eſt eorum quæ ſunt & non videntur, & eorum quæ ſunt & videntur &c.* Eadem quoque MS. in Bibliotheca Colbertina, Cod. 6109. Extat Philoſophia hæc frequenter MS. in Anglicis bibliothecis. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ num. 1602. in MSS. Codd. Kenelmi Digbæi Codice 1. Num. 1705. & 1708. in MSS. Codicibus ejusdem Codice 104. & 107. Num. 2596. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 11. Codice 101. num. 10. Et num. 3623. in MSS. Codd. Hyperoi Bodlejani Codice 157. num. 30. pag. 187. Et num. 4056. in MSS. Hattonianis Codice 31. num. 1. Idem autem iſtud Opus impreſſum habetur inter Opera Venerabilis Bedæ Presbyteri, ut jam in *Beda* ſuperius animadverti, inſcriptum *De elementis Philoſophiæ Libri IV.* tomo 2. pag. 206. & ſequentibus. Scripſit *contra Guillelmum de Conchis Guillelmus de Sancto Theodorico* Opuſculum inſcriptum *De erroribus Guillelmi de Conchis*, ad Sanctum Bernardum Claræ Vallis Abbatem, impreſſum tomo IV. *Bibliotheca Patrum Ciſtercienſis Ordinis*, quam Collegit Bertrandus Tiſſerius ſeu Textor, Bonifontis in Thieraſcia Prior. Ibi vult hic Abbas non minus erroneum eſſe Guillelmum de Conchis in ſua Philoſophiam, quam *Petrum Abaëlardum* in Theologiâ ſuâ, quem utrumque duobus Opuſculis ſibi ſuccedentibus impugnat. Idem poſteà *Guillelmus de Conchis* ſcripſit libellum per modum Dialogi inter ſe & Henricum ſecundum Normanniæ Ducem, qui olim in curiâ Regis Franciæ enutritus & litteris in Pariſienſi Academiâ initiatus ſub Guillelmo fuerat. Inſcribitur *Dragmaticon Philoſophiæ Magiſtri Guillelmi de Conchis*, MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca domus Sancti Petri, Cod. 44. Et Bibliotheca Bodlejana num. 3565. in MSS. Codd. Hyperoi Bodlejani Codice 75. Et in Bibliotheca Colbertina Pariſienſi Codice 199. in folio maximo & pulcherrimo. Prologus incipit, *Quæris Venerande Dux Normannorum & Comes Andegavenſium, cur Magiſtris noſtris minus credatur, quam antiquis &c.* Incipit Liber. *Dux. Quoniam officium interrogandi mihi eſt injunctum &c.* In hoc Prologo ait ſe ſcripſiſſe Philoſophiam quodam modo Theologicam, cujus hic aliquot ſententias emendat & revocat, tanquam non conformes Scripturis, quas in juventute docuerat, maximè ubi de Perſonis divinis loquens, dixerat: *Patrem eſſe potentiam, Filium Sapientiam, Spiritum Sanctum voluntatem:* & alios errores quos ſcripſerat: unde hoc Opus eſt Palinodia quædam, inconcinnorum Guillelmi dictorum ac malè ſonantium. Idem *Dragmaticon* adhuc MS. in aliis duabus Galliæ Bibliothecis, nempe anonymum in Bibliotheca Sancti Michaelis in periculo maris, Monachorum Benedictinorum, Littera M. 2. Et in Bibliotheca Pontigniacenſi Ordinis Ciſtercienſis, *Dragmaticon Philoſophiæ Magiſtri Guillelmi de Conchis*. Obiit Pariſiis circa annum 1150. cui hoc cecinit Epitaphium Philippus Abbas Bonæ Spei.

Gallia ſuſpirat radio privata ſereno,
Clarius irradians Sydera Sydus habet.
Nox abit in queſtum, ſequiturque dies ſine ſole,
Fit ſine Guillelmo, fit ſine ſole dies.
Flevit Apollonium ſua Græcia, Roma Maronem,
Gallia Guillelmum luget, utrique parem.
Ejus præclaret Natu Normannia, victu
Gallia, Pariſius corpore, mente polus.

De illo Seculum 4. *Univerſitatis Pariſienſis* in Catalogo pag. 742. & in *Hiſtoria* pagg. 143. & 144. Antonius quoque Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 701. ubi magis ex conjecturâ quam ex ſcientiâ & certitudine, facit illum Franciſcani Ordinis, ut ipſe ait. Quod autem ipſe dubitando propoſuit, idem poſtea aſſeruit Lucas Vadingus in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Minorum*, pag. 151. verbis Poſſevini allatis. Verum qui inſignis Rhetorices Profeſſor anno 1130. & 1140. vel circiter floruit, quomodo fune Franciſcano præcingi potuerit, videant & Poſſevinus & Wadingus: videant cæteri omnes, qui propius epochas & Ordinis Franciſcani & Guillelmi de Conchis, & ejus qui Epitaphium defuncto

con-

condidit Philippi Bonæ Spei Abbatis, attendent.

1140 GEBVINVS TRECENSIS ECCLESIÆ CANONICVS ET CANTOR, anno 1140. & ſequentibus floruit, clarus multis concionibus quas frequenter ad populum habuit. Extant hi Sermones MSS. in inſigni Bibliotheca Canonicorum Regularium Sancti Victoris, Ordinis divi Auguſtini, ad muros Pariſienſes, Littera QQ. 19. poſt Sermones Magiſtri Petri Comeſtoris, & Mauritii Pariſienſis Epiſcopi. Inſcribuntur in Codice optimæ notæ, *Sermones Magiſtri Gebuini Trecenſis.* Sunt autem quinquaginta numero, quorum primus incipit: *Domine, quid multiplicati ſunt qui tribulant me, multi inſurgunt adverſum me. Pſalmo 3. Hæ ſunt verba David Prophetæ omnis &c.* Quonam autem floruerit tempore, quasve dignitates in Cathedrali Eccleſia Trecenſi aſſecutus ſit Gebuinus, conſtat ex *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 790. verbo *Ripatorium*, ubi in Chartâ quadam confirmationis ab Hattone Trecenſis Eccleſiæ Epiſcopo datâ, affirmatur donatio facta Monachis de Ripatorio, loci illius qui *Buſſeiacus* dicitur, cum omnibus bonis eò ſpectantibus. Cujus teſtes ſunt, *Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus, Dominus Bernardus Abbas Claræ Vallis, Guillelmus Abbas Sancti Martini, Odo Præpoſitus, Manaſſes Archi-Diaconus, Gebuinus Cantor.* Nullus quem noverim, hujus Scriptoris meminit.

DISSERTATIO
DE
SCRIPTIS S. BERNARDI, PRIMI CLARÆVALLIS ABBATIS.

1140 BERNARDVS Claræ Vallis Abbas primus, atque ut illuſtriſſimus R. E. Cardinalis & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptor Cæſar Baronius ait tomo 12. Annalium ad annum 1153. vir verè Apoſtolicus, imò verus Apoſtolus, miſſus à Deo, potens opere & ſermone, illuſtrans ubique & in omnibus ſuum Apoſtolatum ſequentibus ſignis, ut planè nihil minus habuerit à magnis Apoſtolis. Hic vivens adhuc, Monaſteria centum & ſexaginta ubique terrarum erexit. Sed iſta minora cenſenda reſpectu illorum, quæ extra clauſtra in diverſis Orbis Eccleſiis, potiſſimum vero pro Romanâ operatus eſt Eccleſiâ. Qui & apud Imperatores, Reges, aliosque Principes pro omnium ſublevatione, atque ipſorum & Principum ſalute, tot tantaque peregerit: quique dicendus ſit totius Eccleſiæ Catholicæ ornamentum, ſimul & fulcimentum: Gallicanæ verò Eccleſiæ imprimis prædicandus ſit ſummum decus, ſumma gloria, ſumma majeſtas: cujus memoria feliciſſima in benedictione & in ditatione ad morum informationem & diſciplinam, & in condemnationem hæreticorum, in ſancta Eccleſia jugiter perſeverat. Hæc Baronius.

CAPVT PRIMVM.
DE
EDITIONE OPERVM DIVI BERNARDI HORSTIANA.

QVemadmodum ſeculo XII. nullus Scriptor tanti ponderit, tantæque venerationis, quantæ Bernardus eſt: ita nullus, qui hoc ſeculo noſtro toties in omni Orbis Chriſtiani parte & regione impreſſus ſit. Scripta porro ejus Eccleſiam ædificantia & erudientia tanti ſunt meriti, ut ſuum hic locum mereantur, quamvis de illis amplè ſatis Bellarminus & Labbæus in libro ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* loquantur. Sanè vir quidem typographia primas ſui cunas in Germania habuit, cum Opuſcula D. Bernardi Clarævallenſis Abbatis per Chriſtianum orbem eſſe noſcuntur. Ac primum quidem *Sermones Bernardi de tempore, de Sanctis & de diverſis* cum *Libro ad Milites templi*, anno 1475. Moguntiæ apud primos typographiæ inventores lucem adſpexerunt. Eodem circiter tempore *Libri De conſideratione, Apologia ad Guillelmum Abbatem & Tractatus de præcepto & diſpenſatione*, Rothomagi ſine certa anni deſignatione prodierunt. Secuta anno 1481. Bruxellenſis editio *Sermonibus de tempore & de Sanctis, Epiſtolas* adjecit, quas etiam in Pariſienſi editione anni 1494. Magiſter *Roauld Sermonibus in Canticum* conjunxit. Hanc excepit editio Brixienſis anni 1495. quæ *Homilias in Miſſus eſt* cum aliis quibusdam Opuſculis exhibuit, Spirenſis 1501. & Veneta 1503. referta non paucis ſpuriis & Bernardo ſuppoſitis operibus. Qui pleraque Bernardi opera in unum corpus redegit, *Johannes Bocardus* primus eſt, cujus ſtudio & Induſtria, Bernardus anno 1508. novam quaſi formam Pariſiis nactus eſt. Hunc imitatus *Judocus Clichtovæus* Bernardi Opera denuo recognovit, & anno 1514. Lugduni publicavit, quæ editio Pariſiis & Lugduni ſæpius iterata fuit. Alia editio Lugduni anno 1520. prodiit per duos Monachos Claræ-Vallis *Lambertum Campeſtrem & Laurentium Danticenum* adornata, quæ inter optimas & emendatiſſimas reputatur. *Franciſcus Comeſtor* Collegii Sorbonici ſocius, anno 1547. novam Operum Bernardi editionem procuravit, & Lutetiæ apud Claudii Chevallonii viduam, imprimendam dedit.

dit. Secuta eſt editio Veneta anno 1550. & editio Baſileenſis 1552. quam *Antonius Marcellinus* apud Johannem Hervagium hoc ordine adornari curavit, ut primum locum *Sermones*, ſecundum *Epiſtolæ*, tertium *Tractatus*, ultimum *Pſeudepigrapha & dubia* tenerent. Alia Bernardi editio, præmiſſa *Franciſci Comeſtoris* Epiſtola anno 1566. Pariſiis prodiit, & ad calcem adjecta *Appendice Hervagiana*, ſtudio *Jacobi Pamelii*, qui Bernardi *Sermones parvos* numero 16. & *Soliloquiorum librum*, & alia nonnulla Bernardo ſuppoſita in lucem protulit. Hanc excepit alia Pariſienſis *Johannis Gilloſii* anno 1572. evulgata, in cujus Præfatione mentionem etiam injicit recognitionis à Theologis Pariſienſibus factæ, qui poſtremas editiones tam privato ſuo conatu, quàm ex veterum Codicum collatione, quos in Gallicanis Bibliothecis corrogare licuit, reſtituerunt. Poſſent memorari, ſi id opus foret, & aliæ ſuperioris ſeculi editiones, & inter has illa omnium elegantiſſima anno 1586. vulgata, quæ Navis ſymbolo ornata, & ſæpius etiam repetita fuit. Nec Segnius præſenti ſeculo officinæ typographicæ imprimendis Bernardi Operibus inſudarunt. Nam ſtatim ſub hujuſce ſeculi initium editio *Edmundi Tiraquelli* Monachi Ciſtercienſis prodiit, quam poſt octennium editio *Johannis Picardi* Canonici S. Victoris ad muros Pariſienſes, cum Notis & acceſſione *Epiſtolarum* aliquot ſecuta eſt. Infiniti penè laboris eſſet, cæteras omnes enumerare; quamobrem ad eam properamus, quæ *Jacobi Merlonis Horſtii* cura anno 1641. primum prodiit, & anteriores omnes nitore ſuo obſcuravit, & ab eo tempore ſæpiſſimè variis in locis & provinciis ad prælum revocata fuit. Hæc de variis Operum Divi Bernardi editionibus, Johannes Mabillon, ejusque ſocii in Præfatione prolixa quam præmiſerunt editioni ſuæ ultimæ Pariſienſi anni 1690. apud viduam Johannis Baptiſtæ Coignart. De qua prolixè admodum Supplementum ad *Acta Eruditorum Lipſiæ* Tomo I. anni 1692. Sectione XI. pag. 556. ad 567. Nullus eſt circa cujus Scripta, tanto zelo ut ſpuria à germanis diſtinguerentur, tantoque ſtudio deſudatum ſit. Horum primus Jacobus Merlo Horſtius Germanus, Sacræ Theologiæ Licentiatus, & Beatæ Mariæ in Paſculo Colonienſis Paſtor, labore ingenti deſudavit corrigendis atque diſcernendis Divi Bernardi Operibus, quæ tandem magnis duobus in fol. voluminibus anno 1641. Coloniæ Agrippinæ impreſſa ſunt, ac Pariſiis poſteà eodem modo apud magnam Societatem Bibliopolarum anno 1658. ſub ſigno navis. Dicavit ille non *opellam hanc ſuam* ut ipſe loquitur, ſed laborem ingentem, multorumque annorum vigilias & ſtudia, ipſi cujus Opera evulganda curabat. *Sanctiſſimo Patri Bernardo, primo ClaræVallis Abbati, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Doctori eximio, mellifluo, Theodidacto. Invictiſſimo Sedis Apoſtolicæ defenſori, acerrimo libertatis Eccleſiaſticæ Vindici, intimo Magnæ Dei matris Clienti, magno zelatori domus Dei, maximè inter Sanctos Thaumaturgo, Hæreticorum malleo, Schiſmaticorum flagello, ſacræ militiæ Præconi, orbis pacificatori, patri patriæ, Præſulum ac Prælatorum magiſtro, Clericorum ac Religioſorum omnium Myſtagogo &c.* Hi inſignes tituli, quibus Bernardum ClaræVallis Abbatem extulit Jacobus Merlo Horſtius.

Præmiſſa dedicatione ad Sanctum Bernardum & præfatione ad Lectorem de inſtituto hujus editionis, plurima præmitti tanti viri Bernardi vitam & famam commendantia, tum Opus ipſum in ſex tomos dividit, ordine ſequenti.

Præludia.

Liber 1us Vitæ Sancti Bernardi, authore Guillelmo Abbate S. Theodorici.

Liber 2us Vitæ ejusdem, authore Arnaldo Abbate BonæVallis Carnotenſis.

Libri 3us, 4us, 5us authore Gaufrido Monacho quondam ClaraVallenſi, & Sancti Bernardi Notario, demum quarto Abbate ClaræVallis.

Libri 6us & 7us deſumpti ex MSS. antiquis, & ex magno Exordio Ordinis Ciſtercienſis, quorum authores fuerunt Bernardo Abbati contemporanei.

Litteræ Apoſtolicæ Alexandri Papæ III. de Canonizatione S. Bernardi, pag. 84.

Sermo Gaufridi Abbatis IV. ClaræVallis in anniverſario obitus S. Bernardi, p. 86.

Anonymi Monachi Vita metrica S. Bernardi Abbatis, elegantiſſima. p. 90.

Deſcriptio ſituationis Monaſterii ſeu Abbatiæ ClaræVallis. p. 97.

Illuſtria variorum authorum de Sancto Bernardo, ejusque Scriptis elogia & teſtimonia. pag. 99.

Chronologia Vitæ & Scriptorum S. P. Bernardi ClaraVallenſis Abbatis. p. 112.

Tomus primus

Continens Epiſtolas, qui nunc primum novis Epiſtolis auctior prodit, & præfixis ad ſingulas argumentis & ſummariis, itemque variis annotationibus, aliisque ad majorem operis lucem & commodum Lectoris.

Tomus ſecundus

Continet Sermones in Dominicas & Feſta per annum, à pag. 1. usque ad p. 166.

Sermones XVII. in Pſalmum, *qui habitat in adjutorio Altiſſimi*, p. 166.

Denique Sermones *De diverſis* centum & duodecim, quidam tamen valde dubii atque breves ſunt, potiſſimum à Sermone XLIII. *De magnanimitate, longanimitate & unanimitate*, pag. 235. Ab hac autem pagina appellantur Sermones *Parvi*, quorum quidam ſunt ſatis magni: ſed omnia iſta, vel ex *Bernardi* aliis Operibus collecta ſunt, vel inventa anonyma in Collectaneum *Bernardinorum Operum* conjecta ſunt.

Parabolæ quædam divo Bernardo attributæ. pag. 263.

Officium de Sancto Victore à Sancto Bernardo,

do, rogatu Guidonis Abbatis Arremarenſis compoſitum. p. 269.

Jubilus Sancti Bernardi Abbatis, in Commemorationem Dominicæ paſſionis. p. 271.

Tomus tertius.

Commentarium in Cantica Canticorum, Sermones LXXXVI. habentem continet, ad MSS. Codices emendatum.

Tomus quartus.

De Conſideratione ad Eugenium Papam Libros V. continet pag. 1.

Tractatum de vitâ & moribus & officio Epiſcoporum, ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum. p. 25.

Apologiam de Vita & moribus Religioſorum ad Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem. pag. 33.

Tractatum de contemptu mundi ſeu De vita & moribus Clericorum recte inſtituendis p. 40. qui ſpectat tamen ad Gaufridum quartum Claræ Vallis Abbatem.

Tractatum De diligendo Deo ad Haimericum S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem. p. 54.

Tractatum De gratia & libero arbitrio ad Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem. pag. 63.

Tractatum de præcepto & diſpenſatione ad Abbatem Columbenſem. p. 73.

Tractatum De gradibus humilitatis & ſuperbiæ. p. 84.

Exhortationem ad Milites Templi, ſeu Tractatum de novâ militiâ. p. 95.

Tr[illegible]atum De converſione ad Clericos, ſeu Exh[illegible]o de vitâ in melius reſtituendâ. pag. 1[illegible]3.

Tractatum De erroribus Petri Abaëlardi in Synodo Sueſſionenſi damnatis ad Innocentiam II. Pontificem. p. 111.

Tractatum ad Hugonem de Sancto Victore, de quæſtionibus ab ipſo propoſitis. p. 118.

De Vita & rebus geſtis S. Malachiæ Hiberniæ Epiſcopi, cum Sermone de eodem. p. 124.

Tomus quintus.

Separatim complectens aliena, dubia, notha, & ſuppoſititia, quæ hactenus genuinis S. Bernardi Operibus paſſim abſque diſcrimine permixta fuerant. Omnia novo labore recognita, diſtincta, aucta & variè illuſtrata.

Sermones Gilberti de Hoïlandia Abbatis Swinshetenſis, Ordinis Ciſtercienſis in Anglia, in Canticum Canticorum, ab eo loco ubi Sanctus Bernardus morte præventus deſiit. p. 1.

Tractatus De vita Solitaria ad fratres de Monte Dei. p. 86.

Tractatus De paſſione Domini ſuper illud, *Ego ſum vitis vera & pater meus &c.* p. 102.

Meditationes piiſſimæ ad humanæ conditionis cognitionem. p. 139.

Tractatus De domo interiori, ſeu De conſcientia ædificanda. p. 148.

Tractatus De ordine vitæ & morum inſtitutione. pag. 164.

Scala Clauſtralium, ſive Tractatus *De modo orandi*, authore Guigone Carthuſiano. p. 173

De amore Dei, ſeu De diligendo Dei Libri tres. p. 176.

Inſtructio Sacerdotis, ſeu Tractatus De præcipuis myſteriis noſtræ religionis. p. 210.

Sermones varii in Feſta quædam & Dominicas anni pag. 216. & ſequentibus, quorum præcipui ſpectant vel ad Elredum Rievallis Abbatem in Anglia, vel ad Gaufridum IV. Claræ Vallis Abbatem.

Tractatus De conſcientia ad Religioſum quendam Ordinis Ciſtercienſis. p. 315.

De modo bene vivendi ad Sororem Liber. pag. 318.

Tractatus qui ſub nomine *Divi Bernardi ad Sororem*, conſcriptus eſt circa annum 1430 a Johanne Nidero Theologo Ordinis Fratrum Prædicatorum, & Priore olim Conventus Baſileenſis hujus Ordinis, editus primum Pariſiis 1494 in 16. & Romæ 1604 in 8. ut habet Henricus Wharton in Continuatione *Hiſtoria Litteraria* Guillelmi Cavi, ad annum 1431 pag. 106. Vnde nihil eſt mirum, quod in MSS. Operum Divi Bernardi antiquis nunquam reperiatur. Sed perperam, hic enim Tractatus pertinet ad Thomam Frigidi montis, Ordinis Ciſtercienſis Monachum anno 1190. pietate inſignem, quem Margarethæ Jeroſolymitanæ Sorori ſuæ, Moniali Ordinis ejuſdem circa annum 1200 inſcripſit, de quo nos poſteà ad annum 1190. loquemur. Antiquior itaque Joanne Nidero, qui anno 1430. floruit, annis circiter 230. Tractatus præfatus.

Liber Sententiarum. pag 358.

Soliloquium. p. 365.

Diſputatio cujuſdam juſti cum Deo. p. 366.

Aliud Soliloquium S. Bernardo attributum. pag. 368.

Formula vitæ honeſtæ. pag. 370.

Inſtructio, quo modo homo poſſit in bono proficere. p. 371.

Varia & brevia documenta piè vivendi. p. 372.

Speculum Monachorum p. 372.

Doctrina beati Bernardi. p. 373.

Octo puncta perfectionis aſſequendæ. p. 375.

Epiſtola de doctrina vitæ agendæ. p. 376.

Tractatus, Ad quid veniſti, inſcriptus. p. 377.

Lamentatio Beatæ Mariæ Virginis. p. 381.

Tomus ſextus.

Complectitur Opera duorum S. Bernardi diſcipulorum, nempe Sermones Domini Guervici Abbatis Igniacenſis, & opuſcula aſcetica Gilberti De Hoïlandia, Abbatis Swinshetenſis in Anglia, nimirum *Epiſtolas* atque *Diſſertationes* pag. 73. *Epiſtolas quaſdam Guigonis Majoris Carthuſiæ Prioris* p. 89. Annotationes denique Jacobi Merlonis Horſtii in Opera divi Bernardi omnia, cum Indice duplici, uno locorum ſacræ Scripturæ, altero Rerum & Verborum.

CAPUT SECUNDUM.
DE
EDITIONE OPERUM DIVI BERNARDI MABILLONIANA.

HIc quidem labor Jacobi Merlonis Horſtii maximus,à quo plurima quæ Bernardum ejusque Opuſcula ſpectant, nova detecta ſunt: cui in eodem labore in Gallia noſtra ſucceſſit alius,ſcriptis clariſſimus,qui ſua etiam me amicitiâ coluit, Joannes Mabillon Monachus Benedictinus, ex Congregatione Sancti Mauri, apud Abbatiam Sancti Germani Pariſienſis. Operam itaque ſuam illuſtrandis divi Bernardi Operibus rurſum contulit, multaque quibus è tenebris erudiendis impar fuerat Jacobus Merlo Horſtius,detexit. Omnia itaque Divi Bernardi Opera diſtinxit duobus voluminibus & ſex tomis in folio,uti Horſtius fecerat, ſed ordine tamen utcunque alio, edita Pariſiis anno 1667. apud Fredericum Leonard, viâ Jacobæa ſub Scuto Veneto, cujus hic tibi ſpecimen damus.

Præludia.

Hujus editionis ſunt, Præfatio ad Lectorem ſtudioſum Operum divi Bernardi,in qua dat rationem novæ editionis ſuæ atque novi ordinis quem in editione iſta obſervat.

Brevis Chronologia,Vitæ & Operibus Sancti Bernardi lucem præferens.

Vita Sancti Bernardi primi Claræ Vallenſis Abbatis, authore Alano Antiſſiodorenſi Epiſcopo, pag. 7.

Canonizatio ſeu Apotheoſis Sancti Bernardi Abbatis. pag. 28.

Teſtimonia illuſtria Scriptorum de Sancto Bernardo, in claſſes quaſdam diſtributa. pag. 30.

Tomus primus.

Epiſtolarum omnium,cum Summariis ad ſingulas, & Notis Chronologicis,quibus nonnullæ ex MSS. Codicibus huic editioni recenter advenerunt.

Tomus ſecundus.

Sermonum eodem fermè ordine quo in editione Horſtianâ, procedentium, pauciſſimis diſcrepantibus. Adjecit huic Tomo pag. 284. *Carmen paraneticum Sancti Bernardi Abbatis ad Rainaldum*, quod prodiit Romæ anno 1663. ex Bibliotheca Chiſia, opera Petri Poſſini, Societatis Jeſu. *Rithmum ejusdem de contemptu mundi* pag. 286. quam primus evulgavit ex MS. Abbatiæ Dunenſis, Carolus de Viſch ejusdem loci prior, in ſua *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis.* Alias etiam *Rithmicas Orationes* ex eodem MS. Codice, pag. 288. & ſequentibus: quæ devota quidem omnia ſunt, ſed dubia nec certo attribui D. Bernardo Abbati poſſunt.

Tomus tertius.

Complectitur Sermones LXXXVI. in Cantica Canticorum, quibus pag. 147. adjecit *Tractatum De triplici ſtatu amoris*, ſeu *Brevem Expoſitionem in duo priora capita Cantici Canticorum*. Verum Tractatus iſte vel *Brevis expoſitio* ſpectat ad *Guillelmum Abbatem Sancti Theodorici*, inventaque in MS. Codice Bibliothecæ Dunenſis, immixta & juncta cum aliis indubiis *Guillelmi* Operibus, quæ tamen Divi Bernardi Abbatis nomen præferebant: unde credibile eſt fallere quoque ac falli Manuſcriptum Codicem in inſcriptione iſta, ſicut in cæteris, quod notat Joannes Mabillon in admonitione ad Lectorem, huic Opuſculo præmiſſa.

Tomus quartus.

Complexus diverſos Tractatus morales, doctrinales & polemicos, ſervat eundem ordinem, quem jam obſervaverat ante eum Jacobus Merlo Horſtius. Huic addidit ex authoritate eminentiſſimi Joannis Bona S. R. Eccleſiæ Cardinalis, pag. 144. *Tractatum de ratione cantus* ſeu *De reformatione cantus Ordinis Ciſtercienſis*, cum divi Bernardi quadam Epiſtola. At habeo hunc Tractatum in MS. Codice optimæ notæ cum aliis multis ad Cantum ſpectantibus in Bibliotheca Bucilienſi, ubi hoc Opus *Domino Guidoni Abbati Cariloci in Burgundia* Ordinis Ciſtercienſis tribuitur, cui Epiſtolas duas Sanctus Bernardus ſcripſit. Hinc ſequuntur Notæ Joannis Mabillonii in Opera divi Bernardi.

Tomus quintus.

Complectitur Opera dubia, ſpuria, & ſuppoſititia, eo ordine quem ſubjicimus.

Tractatus Guillelmi Abbatis S. Theodorici ad Fratres de Monte Dei. pag. 1.

Vitis myſtica, ſeu Tractatus de paſſione Domini. p. 19.

Meditationes piiſſimæ ad humanæ conditionis cognitionem. p. 57.

Tractatus De interiori domo, ſeu De conſcientia ædificanda. p. 65.

Tractatus alter De conſcientia. p. 82.

Tractatus De ordine vitæ & inſtitutione morum. p. 85.

Scala Clauſtralium ſive Tractatus De modo orandi, authore Guidone Carthuſiano. pag. 94.

Tractatus De contemplando Deo, authore Guillelmo Abbate S. Theodorici. p. 98.

Tractatus authoris ejusdem, De natura amoris. p. 103.

Tractatus De charitate, ex diverſis authoribus conſarcinatus. p. 113.

Inſtructio Sacerdotis ſeu Tractatus De præcipuis Myſteriis noſtræ religionis. p. 132.

Sermones varii in Feſta quædam & Dominicas anni. p. 139.

Sermones quindecim in cœna Domini, Ogerii Abbatis de Lucedio. p. 162.

Tractatus De modo bene vivendi ad Sororem. p. 243.

Li-

Liber Sententiarum divi Bernardi. p. 284.
Diſputatio cujusdam juſti cum Deo. p. 291.
Soliloquium. p. 292.
Formula vitæ honeſtæ. p. 295.
Inſtructio, quomodo homo poſſit proficere in bono. p. 297.
Varia & brevia documenta pie vivendi, pag. 297.
Speculum Monachorum Anſelmi de Boheriis. p. 298.
Documenta vitæ religioſæ. p. 299.
Octo puncta perfectionis. p. 301.
Epiſtola de doctrina vitæ agendæ. p. 302.
Opuſculum *Ad quid veniſti*, authore Davide de Auguſta Franciſcano. p. 303.

Addit autem in hac editione, multa Opuſcula ſed ſpuria quæ in antiquis aliis editionibus non comparent, nempe Sermonem in illud, *Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te &c.* pag. 307.

Alium De prærogativa vitæ religioſæ in Evangelium, *Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori &c.*

Item aliud in iſtud Micheæ, *Judicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum &c.*

Tractatum De ſtatu Virtutum. p. 309.
Expoſitionem in Orationem Dominicam. pag. 317.
Meditationem in paſſionem Domini, p. 319.
Lamentationem in paſſionem Chriſti. p. 330.
Carmen. de eſſentia Dei ſeu Divinitatis, pag. 332.

Tomus ſextus.

Continet Sermones XLVIII. Gilleberti de Hoïlandia, Abbatis Swinshetenſis in Cantica Canticorum. p. 1.

Ejusdem Epiſtolas & Opuſcula aſcetica per modum Epiſtolarum compoſita, pag. 91. & ſequentibus.

Gverrici Abbatis Igniacenſis Sermones in præcipuis totius anni Feſtivitatibus, p. 107.

Guignnis Majoris Carthuſiæ Prioris Epiſtolas quasdam, p 181.

Libros ſeptem De Vita Sancti Bernardi Abbatis, quos editioni ſuæ præmiſerat Horſtius, pag. illic 185.

Anonymi Monachi metricam Vitam ejusdem Abbatis. p 273.

Deſcriptionem poſitionis ſeu Situationis Claræ Vallis. p. 280.

Sermonem Gaufridi quarti Abbatis Claræ-Vallis in anniverſarin obitus Sancti Bernardi die, cum ejusdem Gaufredi Epiſtola ad Josbertum, continente Notulas in Orationem Dominicam. p. 286.

CAPUT TERTIUM.

DE TERTIA EDITIONE OPERUM DIVI BERNARDI, TISSERIANA.

Inſtituerat apud ſe & *tertiam editionem Operum divi Bernardi* poſt Merlonianam atque Mabillonianam, Bertrandus Tiſſerius Prior Bonifontis in Thieraſcia, paullo antequam e vivis excederet, cujus ego Specimen poſt hujus ſenis mortem habui, a Priore loci mihi datum. Hoc unum cordi erat ſeni, ut *Omnia divi Bernardi Opera* in unum colligeret volumen, ſuppoſitis omnibus vel dubiis ad calcem rejectis, ut in antiquis editionibus anterioris ſeculi, Pariſienſi 1517. Lugdunenſi 1530. & 1544. factum fuerat: exclusis autem omnibus a Sancto Bernardo alienis, quæ ſuos haberent authores certos, qualia ſunt quæ ſpectant ad Guerriani Abbatem Igniaceoſem, ad Gillebertum Swinshetenſem, Guillelmum Sancti Theodorici, Gaufridum Claræ Vallis Abbates.

Excludenda ab Operibus Divi Bernardi.

1. Itaque excludebat quidquid ſpectat ad *tomum ſextum* editionis Merlonianæ & Mabillonianæ, quia ibi nihil omnino Bernardinum fuit, ut conſtat ex inſpectione Opuſculorum hoc tomo ſexto comprehenſorum.

2. Excludebat *Omnia illa Prolegomena* quæ ſummis curis ad paginas centum & ultra, Horſtius collegerat, tanquam nimia, & facientia molem magnam in Operibus divi Bernardi, contentus his paucis quæ inveniuntur in editione Mabilloniana.

3. Excludebat a ſermonibus *Tractatum in Pſalmum Qui habitat* &c. pag. 56. tomi ſecundi, conjiciendum inter alios Tractatus S. Doctoris. Item Meditationem in vitam & paſſionem Domini p. 90. tanquam Bernardo indignam Item Sermonem *de pugna Davidis & victoria adverſus Goliath* p. 116. tanquam Gaufridi Claræ Vallis Abbatis. Item Sermonem *de Feſto S. Mariæ Magdalenæ*, p. 146. tanquam Nicol. Claravallenſis. Inter Sermones autem *de diverſis*, excludebat ſermonem 8. *de diverſis affectionibus animæ*, Sermonem 28. *de eo quod legitur in Job*, in ſex titulationibus &c. Sermonem 71. *Spectaculum facti ſumus mundo* &c. Sermonem 73 *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus* &c. Sermonem 76. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis* &c. Sermonem 79. *Paratum cor meum Deus* &c. tanquam Opuſcula quæ authorem præferunt *Guerricum Abbatem Igniacenſem* Sancti Bernardi diſcipulum, in Bibliotheca SS. Patrum diverſæ editionis. Item excludebat ſermonem 6. *de carne, cute & oſſibus animæ*, tributum Nicolao Monacho Claravallenſi Sancti Bernardi Notario ſeu amanuenſi, qui revera ex ſermone Sancti Bernardi 32. *de triplici judicio* conſarcinatus eſt, pro more Nicolai, qui ſua Opera ex Magiſtri ſui centonibus contexere ſolet. Item Sermonem 21. in illud Sapientiæ, *Juſtum deduxit Dominus per vias rectas* &c. & Sermonem 40. *de gradibus confeſſionis*, & 41. *de ſeptem gradibus obedientiæ*, & 42. *de quinque negotiationibus & quinque regionibus*, ad eundem Nicolaum Claræ Vallis Monachum pertinentes.

4. Ex-

4. Excludebat a ſermonibus certis divi Bernardi *Sermones de diverſis omnes*, a Sermone 43. *de magnanimitate, Longanimitate & unanimitate* ſequentes usque ad hujus tomi finem, conjiciendos inter Opera dubia & incerta, cum *parabolis quinque* pag. 276. *Carminibus, Rithmis & Jubilis*, usque ad ultimum. Et re vera hæc omnia ſunt aſſumenta potius hinc atque illinc collecta, quæ temere coacervata ac Bernardo adſcripta ſunt, ſi ſolum *ſancti Victoris officium* pag. 282 excipias, quod Bernardi Abbatis genuinum eſt.

Excludebat in tomo 3. pag. 147. *Brevem Expoſitionem in duo priora capita Cantici Canticorum*, tanquam Opus ſpectans ad Guillelmum Abbatem Sancti Theodorici, atque inventum in MS. Codice Bibliothecæ Dunenſis, cum indubiis aliis ejusdem Guillelmi tractatibus, licet nomen Sancti Bernardi habentibus.

Excludebat in tomo 4. *Tractatum de moribus & officio Epiſcoporum* pag. 25. *Tractatum de erroribus Petri Abaëlardi in Synodo Senonenſi damnatis*, pag. 114 *Tractatum ad Hugonem de Sancto Victore, de quæſtionibus ab illo propoſitis*, pag. 126. tanquam Epiſtolas & non tractatus, proinde rejici debere inter Epiſtolas, ubi olim habebantur.

Excludebat deinde *Tractatum de contemptu mundi*, in Evangelium *Ecce nos reliquimus omnia* &c. pag. 40. velut Opus certum Gaufridi Abbatis Claræ Vallis, ac jam ſæpius impreſſum.

Nos denique excludimus *Tractatum de ratione cantus* pag. 144. tanquam Opus Bernardo impoſitum, & quod ex MS. Codice Bucilienſi in Epiſcopatu Laudunenſi, ſpectat ad Guidonem Cariloci Abbatem, Ordinis Ciſtercienſis, in Burgundia. Excludebat 1. in tomo V. *Tractatum ſeu Epiſtolam Guillelmi Abbatis vita Solitariis ad fratres de Monte Dei* pag. 1. *Meditationes devotiſſimas ad humanæ conditionis cognitionem.* 57. *Tractatum de amore Dei*, pag. 98. Tractatum alium *de natura amoris* pag. 103. indubios ejusdem Guillelmi Abbatis fœtus, ſæpius jam impreſſos, ac ultimo ſub nomine hujus Guillelmi, in *Bibliotheca Veterum ſcriptorum Ordinis Ciſtercienſis* tomo 4. ab eodem Bertraudo Tiſſerio vindicatos. *Tractatum de modo orandi*, ſive *Scalam Clauſtralem* pag. 94. tanquam Opus Guigonis Majoris Carthuſiæ prioris quinti. *Tractatum de charitate* pag. 113. velut varraginem collectam ex variis & conſarcinatam, ut obſervat Mabillonius in cenſura prævia: cujus ſex priora capita deſumpta ſunt ex tractatu *de gradibus charitatis* Richardi Victorini. Quidquid autem a capite 6. ad 9. interjacet, ex diverſis Sancti Bernardi locis contextum eſt, ut in margine infra notatur. Denique ex Petro Bleſenſi, videlicet a capite 9. usque ad finem, quod ex duobus ipſius Libris *de charitate Dei & Proximi* ad verbum expreſſum eſt, paucis hinc inde prætermiſſis.

Excludebat iterum ab eodem tomo pag. 139. *Sermonem de undecim oneribus Iſaiæ*, & pag. 151. *Tractatum de puero Jeſu duodenni*, tanquam opera indubia Aelredi Abbatis Rievallenſis in Anglia, ut ibidem annotatur. Item *Sermones tres de Nativitate Domini*, pag. 143. & ſequentibus. *Sermonem de Sancto Protomartyre Stephano*, pag. 150. In illud, *Panem Angelorum manducavit homo*, Sermonem *de excellentia Sacramenti Euchariſtiæ & dignitate Sacerdotum*, pag. 194. *Sermonem de honoribus & privilegiis Sancti Johannis Baptiſtæ*, pag 198. *Sermonem de Beata Maria Deipara*, pag. 205. *Sermonem de Sancto Andrea Apoſtolo* pag. 214. *Sermonem de Sancto Nicolao Epiſcopo*, pag. 216. Hæc omnia ut indubia Opera Gaufridi Abbatis Claræ Vallis, olim Sancti Bernardi Notarii.

Excludebat tertio *Sermones quindecim de Cœno Domini* pag. 162. qui teſte Johanne Mabillonio ſpectant ad *Ogerium Abbatem de Lucedio* in Sabaudia, Ordinis Ciſtercienſis. Nosque excludimus etiam pag. 208. Sermonem magnum in illud, *Sapientia vincit malitiam, attingit a fine usque ad finem* &c. tanquam Opuſculum ſpectans ad *Guibertum Abbatem de Novigento*, Ordinis divi Benedicti, quod primum compoſuit, & de quo ipſe loquitur in *Vita* ſua quam ſcripſit.

Excludebat quarto *Tractatum de modo bene vivendi ad ſororem*, pag. 243. Spectat enim ille Tractatus ad *Thomam Monachum Frigidi montis Ordinis Ciſtercienſis*, Epiſcopatus Bellovacenſis, de quo mentionem facit etiam, in ſua *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* Carolus Viſchius pag. 311. Hunc ſcripſit dictus Thomas ad dilectiſſimam ſibi ſororem ſuam *Margaretam*, vulgo cognominatam *Hieroſolymitanam*, quia Hieroſolymæ nata fuerat, dum mater devotionis cauſſa ibidem verſaretur. Ita autem de Thoma Viſchius, *Scripſit præterea Tractatum aliquem de contemptu mundi ad memoratam Sororem ſuam, qui MS. aſſervatur etiam in Claravalle, teſte Barnaba de Montalbo.*

Excludebat quinto, *Speculum Monachorum Arnulphi de Boheriis* pag. 298. Opuſculum *Ad quid veniſti* pag. 303. authore Davide de Auguſta Franciſcano, & quidquid impoſterum detegere poſſe, ad certos ſcriptores ſpectans.

Hic autem excluſis, Præludiis parvis quomodo habentur in editione Joannis Mabillon præmiſſis, colligebat Omnia Divi Bernardi Opera in unum volumen in *duos tomos* partitum, quorum *primus* Opera genuina omnia divi Bernardi complectabatur, *ſecundus* in certa, dubia & anonyma, donec authores illorum detegerentur, hoc modo.

Operum Divi Bernardi primi Claræ Vallis Abbatis.

Tomus primus.

Complectetur ſola Opera certa & indubia. Nimirum *Epiſtolas omnes* cum Notis ad ſingulas & poſt ſingulas quæ iis indiguerint adjectis, quas in anterioribus editionibus, ad calcem vel volu-

voluminis vel totius Operis reliquerunt. Rejectis etiam inter Epiſtolas tractatibus, qui in tomo 4. extant, nempe *de moribus & officio Epiſcoporum* pag. 25. *de erroribus Petri Abaelardi*, pag. 114 *Ad Hugonem de Sancto Victore*, de Quæſtionibus ab illo propoſitis pag. 126. qui olim inter Epiſtolas legebantur, nec ita prolixi ſunt, ut nomen *Tractatus* mereantur.

Sermones de Dominicis ac feſtis Sanctorum per annum tomo 2. excluſis iis quos ſupra excludendos diximus, nempe Tractu in Pſalmum XC. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi* &c. pag. 56. in alium locum poſtmodum translato. Denique Sermonibus omnibus qui *de diverſis* ſunt a ſermone 43. pag. 243. qui *de magnanimitate longanimitate & unanimitate* eſt, inter incerta & dubia Opera conjectis, cum parabolis pag. 276. & aliis omnibus Rithmis, Carminibus & Jubilis.

Sermones in Cantica Canticorum.

Libri V de conſideratione ad Eugenium Papam.

Apologia ad Guillelmum Abbatem Sancti Theoderici.

Tractatus de diligendo Deo ad Haimericum.

Tractatus de gratia & libero arbitrio.

Tractatus de præcepto & diſpenſatione.

Tractatus de gradibus humilitatis & ſuperbiæ.

Tractatus in Pſalmum XC. Qui habitat in adjutorio Altiſſimi.

Exhortatio ad Milites Templi.

Tractatus de converſione ad Clericos.

De Vita & rebus geſtis S. Malachiæ Epiſcopi Hiberniæ.

Officium Sancti Victoris Martyris, pag. 282. tomi ſecundi.

Tomus ſecundus.

Complectetur Opera incerta & dubia, excluſis aliis, quæ certos authores habent. Hæc autem Opuſcula erunt.

Vitis Myſtica, ſeu Tractatus De paſſione Domini. Tomo 2. pag. 19.

Alter Tractatus De Paſſione Domini, ibidem pag. 319.

Tractatus de Domo interiori, ibidem pag. 65.

Tractatus de conſcientia pag. 82.

Tractatus de ordine vitæ & morum inſtitutione. pag. 85.

Inſtructio Sacerdotis, ſeu Tractatus De præcipuis Myſteriis noſtræ religionis, ibidem pag. 132.

Tractatus de ſtatu virtutum, ibidem p. 309.

Ejusdem auctoris Expoſitio in Orationem Dominicam, pag. 317.

Opuſcula Minora

Sermo unus Dominica in Ramis palmarum. pag. 159.

Sermo de duobus diſcipulis euntibus in Emmaüs, feria ſecunda Paſchatis. pag. 188.

Sermo de Villico iniquitatis. pag. 202.

Sermo in parabolam Evangelicam de Virginibus. pag. 212.

Sermones IV. in antiphonam, *Salve Regina mater miſericordiæ* &c. pag. 218. & ſeqq.

Meditatio in antiphonam, *Salve Regina* &c. pag. 224.

Sermones tres in Conciliis & Synodis habiti. pag. 225. & ſequentibus.

Sermo de cavenda cordis & corporis munditia. pag. 233.

Sermo de miſeria humana. pag. 236.

Sermo de ſeptem gratiis ſeu donis Spiritus Sancti. pag. 237.

Sermo de duodecim portis Hieruſalem. pag. 238.

Item in Canticum Beatæ Mariæ Virginis, *Magnificat* &c. pag. 240.

Sermones omnes parvi tomi 2. pag. 243. a Sermone 43. usque ad finem, excluſis tamen illis, quos ob rationes ſuperius allatas, excludendos eſſe diximus.

Liber Sententiarum tomo V. pag. 284. & ſequentibus.

Diſputatio ejusdem juſti cum Deo, ibidem pag. 291.

Soliloquium Sancto Bernardo attributum, ibidem pag. 292.

Formula vitæ honeſtæ, ibidem pag. 295.

Inſtructio, quomodo homo poſſit in bono proficere. pag. 297.

Varia & brevia documenta bene vivendi, ibidem.

Documenta vitæ Religioſæ, alias *Regula noviciorum*. pag. 299.

Octo puncta perfectionis, pag. 301.

Epiſtola de doctrina vitæ agendæ, pag. 302.

Sermo in illud, *Ecce nos reliquimus omnia* &c. pag. 307.

Sermo de prærogativa vitæ religioſæ, pag. 308.

Sermo in illud, *Indicabo tibi, o homo, quid ſit bonum* &c. pag. 309.

Lamentatio in Paſſionem Chriſti, pag. 330.

Carmen parænecticum S. Bernardi Abbatis ad Rainaldum, tomo 2. pag. 284.

Rithmus ejusdem de contemptu mundi, Ibidem pag. 286.

Jubilus Rithmicus in commemorationem Dominicæ Paſſionis, ibidem pag. 288.

Ejusdem Rithmica oratio ad membra Chriſti patientis, ibidem.

Ejusdem Oratio devota ad Dominum Jeſum & Beatam Mariam Matrem ejus. Ibidem pag. 291.

Item proſa Rithmica in laudem Dominicæ Nativitatis, ibidem pag. 292.

Carmen de Divina eſſentia, tomo V. pag. 332. & ultima.

Hoc ſpecimen *Editionis Tiſſerianæ* retuli, quæ facile unico volumine contineretur, mihique cum ordine inſigni ac dudum meditatio, viſa eſt, quem quis etiam correctiorem facere poteſt,

eſt, ſi allubeat. Illam autem meditabatur ſenex, aſſerens cominus legi Opera divi Bernardi, quo alienis magis aggravarentur & tumerent, a quibus purganda eſſent, ut & legentibus tædium tolleretur, & ementium pecuniæ parceretur, pretii dimidia fere parte imminuta.

CAPUT QUARTUM.

DE ULTIMA EDITIONE OPERUM D. BERNARDI, STUDIO MONACHORUM BENEDICTINORUM, Anno 1690. PROCURATA.

TAndem anno 1690. Pariſiis apud Johannem Baptiſtam Coignart, voluminibus 2. tomos ſex complectentibus *Opera S. Bernardi Abbatis primi Claræ Vallenſis, poſt Horſtium denuo recognita, aucta & in meliorem ordinem digeſta, nec non novis præfationibus, admonitionibus, notis & obſervationibus illuſtrata, ſecundis curis Domini Johannis Mabillon, Presbyteri & Monachi Congregationis S. Mauri*, prodierunt. Illis Præfationem præmittit inſignem, in qua de potiſſimis tam antiquis Operum D. Bernardi editionibus diſſerit, quam ſupra prælibavimus: donec ad illam tandem perveniat, quam anno 1667. Pariſiis evulgandam procuravit. Etſi vero iſta Bernardi editione ſatis præclare meritus fuerit, omittere tamen non potuit, quin de politiori editione & caſtigatiori aliquando vulganda cogitaret ſæpius, & ſubinde quæ huc facerent, diligenter annotaret. Et hinc ſecunda hæc quam nunc recenſemus, doctiſſimo Mabillonio Bernardi editio nata eſt: qui etſi nonnulli ejuſdem Congregationis ſocii, nempe *Michael Germanus, Theodoricus Ruinartus, & Edmundus Martenius* auxiliatrices operas contulerint, præcipuas tamen hujus laboris partes ſibi vendicat, & alteram hanc Bernardi editionem, non tam ſecundam, quam novam prorſus eſſe pronuntiat. Nam primum in hac ſecunda editione, multos vetuſtos codices antea ſibi non viſos conſuluit, quos partim in variis, quas perluſtravit, provinciis evolvere ipſi licuit, partim e Colbertina bibliotheca a *Stephano Baluzio* communicatos accepit. Et horum ope plurimis in locis *Bernardi* textum nativæ ſuæ integritati reſtituere conatus eſt. Deinde nonnulla *Bernardi* ſcripta, quibus olim inter genuina locum reliquerat, in nova hac editione inter ſuppoſititia rejecit, & ex genuinorum numero expunxit; ut *Epiſtolas duas*, quas ex Bernardi Brito Annalibus, Horſtius Bernardi Epiſtolis inſeruit. Item *Sermones quosdam de tempore & de Sanctis*, cum libro *Declamationum* & quibusdam aliis, quæ Bernardi non eſſe, certis indiciis depræhendit. In qua cenſura præter Gaufredum & alios vitæ Bernardinæ Scriptores & manuſcriptos codices, & veterum auctorum Bernardi ſcripta allegantium monumenta, *Bernardinum* conſuluit, ſeu *Florigerium ex Bernardi ſcriptis contextum*, quod Pariſiis anno 1503. primum prodiit. Hoc enim *Bernardinum*, cujus auctorem eſſe *Willermum* S. Martini Tornacenſis Monachum, ex Codice quodam Ciſtercienſi deprehendit, longe accuratius eſſe cenſet, quam alteram illam *Bernardinorum florum* collectionem, quæ anno 1571. ab *Huberto Scuteputeo* Canonico Regulari facta eſt. Præterea in nova hac editione, quoad Tomorum diſtributionem, mutatio quædam ordinis facta eſt. Nam in Horſtiana & priori Mabillonii editione primus tomus *Epiſtolas*, ſecundus *Sermones de tempore & de Sanctis*, tertius *Sermones in Canticum*, quartus *Tractatus ſeu Opuſcula*, quintus *Dubia*, & ſextus denique *Guerrici Abbatis Igniacenſis*, & *Gilleberti de Hoylandia* diſcipulorum S. Bernardi opera complectebatur. Verum in altera hac Mabillonii editione, commodiori ordine *Epiſtolas* ſtatim excipiunt *Tractatus* ſive *Opuſcula*, quorum pleraque vel ad modum Epiſtolæ ſcripta, vel ex epiſtolis ob prolixitatem, in tractatuum claſſem redacta ſunt. His tertio loco ſuccedunt *Sermones de tempore & Sanctis*, quarto *Sermones in Cantica*, quibus in quinto tomo ſtatim annectitur eorundem *in Cantica Canticorum continuatio* per Gillebertum cum variis operibus Bernardo perperam adſcriptis. Sextum denique tomum occupant *Guerrici Abbatis Igniacenſis ſermones, Guigonis Cartuſiani Epiſtola*, & varii authores, qui *de vita & rebus geſtis Bernardi* ſcripſerunt, quos vitæ Bernardinæ ſcriptores Horſtius & Mabillonius in priori editione primo volumini præmiſerant. Denique in nova hac editione non ſolum notæ fuſiores, quæ ad calcem tomi quarti ſeu voluminis primi leguntur, non pœnitendis acceſſionibus auctæ ſunt: ſed etiam notæ aliæ breviores ad ipſum Bernardi textum, maxime in Epiſtolis adjectæ, ut de prolixa Præfatione nihil dicam, in qua non ſolum varias Operum Bernardi editiones recenſet, & inſtituti ſui rationem reddit: verum etiam nonnulla ad Bernardi vitam & res ab ipſo geſtas ſpectantia, obſervationibus eruditis illuſtrat. Agit enim de Bernardi doctrina, quam non tam humanis artibus acquiſitam, quam cœlitus infuſam ipſi fuiſſe dicit. Item de ejusdem ſanctitate atque auctoritate in Eccleſia, Itemque de ejusdem zelo in corruptos Clericorum mores & Monachorum imprimis ſingulari vitæ ſeveritate, quam hodie plerosque vix credituros Mabillonius aſſerit, niſi Monachi beatæ Mariæ de Trapa aliique nonnulli, auſteritatem illam imitatione ſua factu poſſibilem demonſtrarent. De ſchiſmate Antipaparum ejus temporis per S. Bernardum compreſſo, de erroribus Petri Abaëlardi & Gilberti Porretani a Bernardo refutatis, de Henricianis aliisque hæreticis a Bernardo repreſſis, & denique de expeditione ſacra, ad quam Bernardus concionibus ſuis plurimos invitavit, ejusque infelici ſucceſſu.

Tomo primo voluminis primi.

Epiſtolæ Bernardi, quas *tomo primo* contineri diximus, in antiquis editionibus 310. leguntur, in

in Clichtoveana 350. in Lugdunenſi a Monachis duobus Claravallenſibus procurata, Baſileenſi & quibusdam aliis 351. in editione Johannis Picardi 368. in Horſtiana 386. in Mabilloniana priori 397. & in hac noviſſima 444. Adjecit enim Epiſtolas viginti in Germania inventas, & Coloniæ appendicis inſtar Horſtio adjectas, & nonnullas alibi inventas, quibus etiam nonnullæ admiſtæ, quæ ad Bernardum vel in Bernardi cauſa ſcriptæ ſunt, & ad Bernardinas illuſtrandas proficuæ. Et in prioribus quidem 310. Epiſtolis, veterem ordinem ſervavit: in reliquis, quæ per varia intervalla adjectæ ſunt, rationem temporis, quo ſcriptæ ſunt, ſequi maluit: cum eas in prioribus editionibus ordine tam præpoſtero collocatas animadverteret, ut nonnunquam reſponſio ad quasdam literas facta, longo illas intervallo præcederet. Præterea etiam genuinas Bernardi Epiſtolas a dubiis & ſuppoſititiis diſcrevit, totamque Epiſtolarum Bernardi collectionem ad tres claſſes revocavit, quarum *primam* conſtituunt Bernardi Epiſtolæ 310. veterem ordinem ſervantes, *ſecundam* reliquæ Bernardi Epiſtolæ genuinæ in novum ordinem ab Epiſtola 311. usque ad Epiſtolam 417. redactæ, *tertiam* denique Epiſtolæ Bernardi dubiæ & ſpuriæ, necnon chartæ & inſtrumenta ejus nomine confecta, item literæ ad ipſum vel pro ipſo ſcriptæ, cum aliis nonnullis, quæ ad Epiſtolas ejus illuſtrandas conducere viſæ ſunt, ab Epiſtola 418. usque ad 444.

Tomo ſecundo.

Inter *Tractatus* ſeu *Opuſcula* quæ Tomum ſecundum conſtituunt numero 13. comparent primo loco *Libri V. de Conſideratione ad Papam Eugenium*, quos Nicolaus V. in uſus ſuos elegantiſſime deſcribi curavit, quorum lectionem Pius V. & Gregorius XIII. menſæ ſuæ adhibuerunt: quos Urbanus VII. dum Epiſcopus & Cardinalis eſſet, familiares ſibi reddidit, & ſecum ad conclave tulit, in quo Pontifex renuntiatus eſt. Quos Innocentius IV. in Præclarorum uſum, ut commodius circumferri poſſent, ſeorſim imprimi optavit, ut Gerardus Voſſius Tungrenſis Præpoſitus teſtatur, qui hos libros Romæ anno 1594. ſeorſim edidit, & Clementi VIII. dedicavit. Et vel ob hunc ſolum tractatum Mabillonius ejusque ſocii, Opera Bernardi digna judicarunt, quæ Alexandro VIII. dedicarent, cum hic tractatus ipſorum judicio tot oraculis refertus ſit, ut ad dirigendos Summos Pontifices, divinitus dictatus videatur. Monent autem in Præfatione tomi ſecundi, hos libros ad Eugenium, quos author quidam non malus & Bernardo ferme æqualis, *Summorum Pontificum Deuteronomium* appellavit: non ſimul & ſemel ſcriptos, ſed *primum* in quo Bernardus *Conſiderationis* utilitatem & neceſſitatem demonſtrat, anno 1149. ſcriptum fuiſſe: *Secundum* quo conſiderat quis & qualis Pontifex, anno 1150. *tertium* quo agit de iis quæ infra Pontificem ſunt, anno 1152. *quartum* vero quo ea, quæ circa Pontificem ſunt, contemplatur; & *quintum* quo ea, quæ ſupra Pontificem ſunt, conſiderat, paulo poſt, vel eodem anno, quo tertium abſolvit.

Secundum Bernardi opuſculum eſt *Tractatus de officio Epiſcoporum*, ex ejusdem Epiſtolis quas inter locum 42. habuit, huc translatus, & ad Henricum Senonenſem ſcriptus, cum is a Gaufredo Carnotenſi & Burchardo Meldenſi jam ad meliorem vitam converſus, novis ſtimulis ad partes ſuæ dignitatis ſtrenue implendas incitandus videretur.

Tertium opuſculum eſt *liber* ſeu *Sermo de converſione ad Clericos* Pariſienſes habitus, & capitulis 22. diſtinctus.

Quartum opuſculum *De præcepto & diſpenſatione* agit, cui ſcribendo Carnotenſes Monachi occaſionem dederunt, a quibus conſultus fuerat, quænam eſſet Regula Benedicti & ſtatutorum ejus obligatio. Cum autem Carnotenſes, inconſulto Abbate ſuo, hac de re ad Bernardum ſcripſiſſent: Epiſtola ad Abbatem Columbenſem præmiſſa eſt, quem Bernardus rogat, ut hunc tractatum a ſe perlectum Carnotenſi Abbati transmittat, ne inſcio Abbate in manus Monachorum perveniat: cum ex Ordinis ſui lege, ſine Abbatis ſui nutu, epiſtolas dare & accipere prohibeantur.

Quintum opuſculum eſt *Apologia ad Guillelmum S. Theodorici Abbatem*, quæ in editione antiquiſſima Rotomagenſi, cujus ſupra mentionem fecimus, inſcribitur: *Libellus Bernardi de concordantia religioſorum ſtatuum, qui pro tempore ſuo erant.* Agit enim Bernardus in hac apologia de Ciſtercienſibus & Cluniacenſibus, & priori quidem parte Ciſtercienſes perſtringit, quod ſeverioris vitæ ſpecie Cluniacenſibus detrahant: poſteriori autem Cluniacenſium ſolutiorem diſciplinam & luxum reprehendit. Neque dubitandum cenſet Mabillonius, in admonitione huic opuſculo præfixa, quin vera ſint, quæ de Cluniacenſibus Bernardus notavit, quem accurate ea de re edoctum feciſſe putat ex Petri Cluniacenſis ſtatutis, qui Capitulo Generali apud Cluniacum coacto, pleraque illa vitia emendare conatus eſt.

Sextus tractatus eſt *liber de laude novæ militiæ* ad milites Templi, Hugoni Militi Chriſti & Magiſtro militiæ Chriſti dedicatus. Regulam autem Templariorum, quam a Bernardo dictatam Miræus, Manriquez & alii cenſuerunt, Bernardi non eſſe Mabillonius probat, ideoque ejus inter Bernardi opera, quod & ab aliis factum, nullam rationem habet. Poſt Opuſcula ad varios ſtatus Eccleſiaſtici ordinis ſpectantia, ſequuntur in hac editione, quæ ad Chriſtianas virtutes pertinent.

Septimum igitur Bernardi opuſculum eſt *Tractatus de gradibus humilitatis & ſuperbiæ*, qui ſi temporis ordo in opuſculis iſtis Bernardi diferen-

gerendis ſervatus fuiſſet, cæteris omnibus præponi debuiſſet.

Octavum opuſculum eſt *Liber de diligendo Deo*, in quo amoris erga Deum modus, cauſæ, origo, gradus, obligatio, aliaque quæ ad hanc materiam faciunt, exponuntur. Etſi autem Berengarius huic libro inſultaverit, quaſi ſuperfluum eſſet de eo differere, de quo nemo dubitat: reponit tamen Mabillonius in admonitione huic opuſculo præmiſſa, quod præceptum amoris ſi non verbis, factis tamen a maxima hominum parte negetur. Quin & a nonnullis prava interpretatione ita in nihilum redigatur, ut dubitare impune liceat, num Deum Optimum Maximum aliquo ſpeciali amoris actu vel ſemel in vita, a quovis Chriſtiano diligi oporteat? Quæ ſequuntur, opuſcula dogmatica ſunt & polemica.

Nonum enim eſt *Tractatus de gratia & libero arbitrio* ad Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem, parvus qui liber Mabillonii judicio, ſed qui plus ſucci & ſolidæ doctrinæ contineat, quam magna librorum volumina, quæ hoc argumentum pertractarunt.

Decimum, quod olim inter Epiſtolas numero 77. legebatur, eſt *Reſponſio ad quæſtiones de Baptiſmo, Chriſti incarnatione, aliisque fidei articulis*, quos Bernardo Hugo de Sancto Victore propoſuerat, non quidem ille, qui ab Eugenio in epiſtola ad Sugerium laudatur: ſed alter ſcriptis ſuis notiſſimus, quem Mabillonius non Saxonem, quod Micræo aliisque viſum eſt, ſed Iprenſem fuiſſe exiſtimat. Anonymus autem ille, qui Hugoni a S. Victore occaſionem dedit de his quæſtionibus Bernardum conſulendi, juxta Mabillonii conjecturam, non alius eſt, quam Hugo Farſitus, cui 35. Bernardi epiſtolam inſcriptam legimus.

Vndecimum opuſculum, quod olim Epiſtolam 190. conſtituit, eſt *Tractatus de erroribus Petri Abalardi*, ad Innocentium II. Pontificem ſcriptus, cui Capitula hæreſium Petri Abælardi præmiſſa ſunt, quæ ex Vaticano codice deſcripſit Johannes Durandus, & ad Mabillonium ejusque ſocios tranſmiſit.

Duodecimum opuſculum hiſtoricum eſt *De vita & rebus geſtis S. Malachiæ Hiberniæ Epiſcopi.*

Vltimum denique *tractatus de cantu*, cui Prologus ſuper Antiphonarium Ordinis Ciſtercienſis præmiſſus eſt. Hunc tractatum primus edidit Jacobus Hommey in edito *Supplemento Patrum*, qui etiam huic Bernardi tractatui ſubjungit tractatum *De ratione cantandi graduale*, item *Expoſitiones morales*, & alia quædam, in nova hac Bernardi editione eam ob cauſam omiſſa, quod alium quam Bernardum auctorem agnoſcere viderentur.

Tomo tertio.

Tertius tomus operum Bernardi *Sermones de tempore, de Sanctis & diverſis* complectitur, qui verborum acumine, ſententiarum varietate, rerum ſublimitate, & affectuum pietate, cæteris ejus ſcriptis minime cedunt. Quam laudem Bernardum cum paucis habere communem, doctiſſimi editores obſervant: cum in reliquorum Patrum ſcriptis ea pars, quæ homilias ſeu ſermones complectitur, plerumque minus elaborata deprehendatur. Quibus diebus Bernardus hos ſermones habuerit, quibus horis, qua lingua, Latina an Gallica, & quæ doctrinæ capita in ſuis ſermonibus imprimis tractaverit, prolixe in Præfatione huic Tomo præmiſſa inquiritur. Ejusque ſententia de ſtatu animarum poſt mortem exponitur, nempe quod *animæ ſanctæ* corpore ſolutæ ſtatim in cœlum & Angelorum conſortium admittantur, ibique in multa luce verſentur, & ante reſurrectionem corporum tantum humanitatem Chriſti, non item Divinitatem videant, multamque in corde ſuo, licet non plenam lætitiam habeant. Obſervatur tamen, nonnullis in locis Bernardum ſanctis animabus viſionem ipſius quoque Dei tribuere. Notatur præterea Thomas Anglus, qui in libello *De medio animarum ſtatu* aſſerit, primum e Patribus Bernardum, beatorum animabus corpore ſolutis ſedem in cœlo tribuiſſe: cum reliqui Patres nonniſi poſt extremum judicium Beatis in cœlo locum dederint: quod falſum eſſe, Cypriani, Alcuini & Flori Lugdunenſis Diaconi teſtimoniis probatur. Idem Thomas Anglus ſtatuit, Bernardum viſionem Divinitatis animabus ante reſurrectionem corporum negaſſe, quam alii Patres ipſis conceſſerint. Ad quam ſententiam reſpondetur, non conſtare, quod veteres, qui beatorum animas ante reſurrectionem non in cœlo, ſed in abditis quibusdam receſſibus ſtatuerunt, iisdem divinæ eſſentiæ viſionem conceſſerint. Bernardum autem, cum humanitatis Chriſti manifeſtam contemplationem animabus ante extremum judicium tribuat, vel in hoc a Johannis XXII. ejusque ſequacium opinione diſſidere: & contra ab earum opinione non alienum videri, qui divinitatis intuitum beatis tribuunt, ſed minus perfectum, quam poſt reſurrectionem. Poſtrema hujus Præfationis pars de Nicolao agit, qui ex Arremarenſi monacho Claravallenſis factus, Bernardi Notarius primum, & poſt ejusdem deſertor fuit. Inter alia animadvertitur vulgaris eorum error, qui aſſerunt, Nicolaum hunc, cum a Bernardo defeciſſet, in Angliam profugiſſe, & ſe in S. Albani monaſterium recepiſſe: nec diverſum eſſe a Nicolao, qui Bernardi vita jam defuncti *De conceptione Deiparæ* ſententiam oppugnavit, & Petrum Cellenſem adverſarium habuit. Diverſos enim fuiſſe hos Nicolaos, ex eo probatur, quod Nicolaus Bernardi Notarius natione Francus fuerit, Anglus alter: item quod Bernardi Notarius Petro Cellenſi de facie notiſſimus, alter de facie ignotus fuerit.

To-

Tomo quarto.

Tomus quartus operum Bernardi complectitur *Sermones 86 in Canticum Canticorum*. Quod opus etſi anno 1135. cœpetum fuerit, intra tamen octodecim annos quibus ſupervixit, perfici non potuit: cum variis Eccleſiæ & Regni negotiis interpellatus & nonnunquam importuna hoſpitum adventantium frequentia impeditus fuerit. Quæ cauſa etiam fuit, quod Bernardo Sermones hos habituro non ſemper præmeditari licuerit, unde nonnunquam eos nondum ſcriptos ex animi copia & plenitudine depromſit. Habuit autem hos Sermones in auditorio Fratrum, & quidem Novitiis præſentibus, non vero Converſis ſeu fratribus laicis, horis interdum veſpertinis, interdum matutinis, & nonnunquam abſque dierum intervallis. Quo magis mirandum, meditandis his ſermonibus ipſum parem fuiſſe, quos una cum libris *De conſideratione*, doctiſſimi Editores præ cæteris ejus ſcriptis maxime commendant. Præmiſſa eſt in hac editione Sermoni 65. *Epiſtola Evervini* Steinfeldenſis prope Coloniam Præpoſiti, ad Bernardum, quæ etiam tomo 3. *Veterum Analectorum* pag. 452. legitur. Hanc ad ipſum miſeram Mabillonem, repertam a me furnis in Flandria anno 1688. dum illic Abbatiæ antiquitates & monumenta excuterem. Multum enim lucis hæc Epiſtola affert Sermoni 65. & 66. in quibus Bernardus de illis ipſis hæreticis agit, de quibus Evervinus in hac Epiſtola ad ipſum ſcripſerat. Et Mabillonius quidem primum cum Horſtio conſuerat, in prædictis ſermonibus Bernardum non de aliis hæreticis agere, quam de Henricianis, contra quos Epiſtolam 240. edidit. Verum reperta & perpenſa Evervini Epiſtola, ſententiam mutavit. Cum Colonienſes illi hæretici ab Evervino deſcripti, etſi cum Henricianis, qui imprimis Aquitaniam turbarunt, in nonnullis conſenſerint, nonnulla tamen peculiaria habuerint: unde Mabillonius colligit, quod diverſi rami fuerint ex una radice prodeuntes, nec dubitat Colonienſes illos hæreticos ex Tanchelini officina prodiiſſe.

Ad calcem Tomi quarti leguntur *Flores ſeu ſententiæ ex Operibus Bernardi deprompta.*

Nomenclator vocum exoticarum in Sanctum Bernardum.

Chronologia Bernardina ab anno 1090 quo natus eſt, ad annum 1153. quo mortuus.

Cenſura Stephani Abbatis Ciſtercienſis II. de aliquot, Bibliorum locis, quæ ex Codice bibliorum apud Monaſterium Ciſtercienſe deprompta eſt.

Notæ Johannis Mabillonii in Bernardi opera fuſiores, quarum ſupra mentionem fecimus, nonnullis Horſtianis intermixtis, quæ addito Horſtii nomine ad marginem notantur.

Tomo quinto voluminis ſecundi.

Vt primum volumen Opera Bernardi genuina complectitur, ita volumen ſecundum Opera quæ ad ipſum non ſpectant, Tomis quinto & ſexto, cum Indicibus rerum & Scripturæ locorum.

Tomo igitur quinto a quo Volumen II. incipit, continetur *Continuatio ſermonum in Canticum Canticorum, auctore Gilleberto de Hoilandia*, quod inſulæ nomen eſt Anglis & Scotis conterminæ, *Abbate Ordinis Ciſtercienſis*, cum ejusdem nonnullis *Tractatibus aſceticis, & Epiſtolis.*

Epiſtola ſeu Liber ad fratres de Monte Dei Guillelmi Abbatis S. Theodorici prope Remos, poſtea Monachi Signiacenſis, Bernardo a nonnullis perperam adſcriptus, cum *ejusdem Guillelmi aliis tractatibus nonnullis*, qui dudum inter Bernardi opera velut ipſius opuſcula, impreſſi ſunt. Ejusdem *Commentarius brevis in duo capita priora Cantici Canticorum*, quem Mabillonius in editione priori Bernardi *Sermonibus in Cantica* tanquam genuinum ejus fætum adjunxerat. Nam" *Commentationem* hanc ad Guillelmum S. Theo-" dorici Abbatem pertinere, ſcriptis ad Mabillo-" nium Epiſtolis docui & admonui, uti & in Sup-" plemento Bellarmini *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis*," ad annum 1150. pag. 426. Idem meo quo-" que beneficio habuit Epiſtolam *Evervini illius*" Steinfeldenſis Præpoſiti, quam & hic tomo 4." & *Analectorum* tomo 3. pag. 452 edidit."

Declamationes Gaufridi Abbatis ad Henricum Cardinalem ex Bernardi Sermonibus collectæ.

Scala Clauſtralium Guigonis Cartuſiani, ſeu *Tractatus de modo orandi*, perperam cum Auguſtino, cum Bernardo adſcriptus, aliique tractatus Bernardo ſuppoſiti.

Sermones varii Ælredi, Nicolai Claravallenſis, Ogerii, Ecberti, Bernardi Cluniacenſis, Bernardi Archiepiſcopi Toletani, & aliorum, Bernardo in Codicibus nonnullis afficti.

Denique *Carmina quædam & rhythmi*, quos Bernardo tribuere nonnullis placuit.

Tomo ſexto.

Reſtat Tomus ſextus operum divi Bernardi Abbatis Clarævallenſis, quo continentur.

Sermones Guerrici Abbatis Igniacenſis, qui S. Bernardi diſcipulus fuit.

Epiſtola quadam Guigonis Majoris Cartuſiæ Prioris quinti.

Libri ſeptem de vita & rebus geſtis Bernardi Abbatis, quorum *primus* Guillelmum S. Theodorici prope Remos Abbatem, *ſecundus* Ernaldum vel Arnaldum Bonæ Vallis in agro Carnotenſi Abbatem, *tertius, quartus & quintus* Gaufridum Bernardi Notarium & Abbatem poſtea Clarævallis, *ſextus* Philippum & alios Clarævallenſes Monachos auctores habet, *ſeptimus* autem ex Magno Exordio Ciſtercienſi excerptus eſt.

Accedunt fragmenta ex libris Herberti *De miraculis Ciſtercienſium Monachorum.*

Vita Bernardi autore Alano Antiſiodocenſi Epiſcopo.

Fragmenta de vita Bernardi, excerpta a Petro Franciſco Chiffletio anno 1670. in quatuor Opu-

puſculis, ex Auctore quodam incerto, quem Mabillonius *Ganfridum* eſſe exiſtimat.

Libri duo Johannis Eremitæ de vita S. Bernardi.

Carmen encomiaſticum Philothei Monachi de vita & moribus Bernardi.

Deſcriptio Monaſterii Claravallenſis.

Sermo Gaufridi Abbatis Claravallenſis in obitum Bernardi.

Ejuſdem Epiſtola ad Albinum Cardinalem & Epiſcopum Albanenſem, de condemnatione errorum Gilberti Porretani, & libellus contra Gilberti capitula.

Ejuſdem Epiſtola ad Joſbertum brevem Orationis Dominicæ explicationem continens.

Epiſtola Alexandri III de canonizatione Sancti Bernardi.

Epiſtola Henrici Abbatis Claravallenſis ad Stephanum Anglorum Regem, de elevatione corporis S. Bernardi.

Tandem *teſtimonia de Bernardo* variorum Pontificum, Cardinalium, Epiſcoporum, Regum & Magnatum, Abbatum & Generalium, Doctorum Theologorum, Religioſorum, Jureconſultorum, Oratorum, illuſtrium Fœminarum & Proteſtantium, cum Horſtii parænesi ad Sectarios, & excerptis ex ejus invectiva contra Centuriatorum Magdeburgenſium cenſuras. Hæc de nova hac Bernardi editione dixiſſe ſufficiat, cujus utrumque volumen copioſis indicibus clauditur.

Hæc verbotenus mihi ſubminiſtravit Supplementum ad *Acta Eruditorum Lipſiæ* Tomo 1. anni 1692. Sectione XI. pag. 556. ad 167. quæ inſtituto meo convenientia huc tranſtuli.

1140 PHILIPPUS ABBAS DE ELEEMOSINA, ORDINIS CISTERCIENSIS, clarebat ab anno 1136. quo Epiſcopus factus Tarentinus, Petri Leonis Antipapæ ſummus fautor fuit, a quo procurante ſedem hanc aſſecutus fuerat, qui idcirco a Synodo Lateranenſi anno 1139. depoſitus eſt. Huic in Galliam ſe conferens, atque apud Claram Vallem anno 1140. adveniens, hilari vultu a Bernardo ejus Abbate acceptus, illic conſtitit, Monachalemque habitum ipſius Bernardo manibus induit. Scripſit pro illo Sanctus Bernardus Epiſtolam CCLVII. ad Eugenium III. Romanum Pontificem, rogans ut ipſi ſacrorum Ordinum munia obire permitteret, a quibus, ob partes Petri Leoniſolim defenſas, ſuſpenſus fuerat. Cum in caſtris regularibus decennio integro Philippus militaſſet, moresque integros Abbati probaſſet, anno 1150. factus eſt Cœnobii Claræ Vallis a Bernardo prior, qui ſexennio poſt, anno nimirum 1156. Abbas conſtituitur Eccleſiæ de Eleemoſina Ordinis Ciſtercienſis in Diœceſi Carnotenſi. Extant *Epiſtolæ XXV.* ſub hujus Philippi nomine, quas Carolus de Viſch edidit primum ad calcem *Bibliotheca de Scriptoribus Ciſtercienſis Ordinis*, pag. 336. cum præfixa iis cenſura Franciſci Silvii Duacenſis Univerſitatis Theologi & Cancellarii, quæ Epiſtolas iſtas penſatis huic inde rationibus, huic Philippo Claravallenſi aſſerit: licet nonnulli vellent ſpectare illas ad *Philippum Abbatem Bonæ Spei* Ordinis Præmonſtratenſis, quam opinionem impugnat Viſchius præfatus. Eædem extant quoque in *Bibliotheca Veterum Scriptorum Ciſtercienſis Ordinis*, tomo 3. pag. 238. quem edidit Bertrandus Tiſſerius. Negari tamen nequaquam poteſt, quin una ſaltem aut altera ex iſtis, ad Philippum Bonæ Spei Abbatem Ordinis Præmonſtratenſis pertineat, ut legenti conſtabit. Cum autem Abbatiam de Eleemoſina Philippus non multos annos circonſpecte ac laudabiliter adminiſtraſſet, ſenio gravis præfecturam manibus fratrum reſignans, circa an. 1166. ad Monaſterium Claræ Vallis unde Eleemoſinam acceſſerat, reverſus, plenus dierum ac meriti mortuus eſt, anno dieque mihi incompertis. Agunt de *Philippo iſto* Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ciſtercienſis Ordinis*, verbo, *Philippus Abbas de Eleemoſina* pag. 277. & 278. Bertrandus Tiſſerius tomo 3. *Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis.* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1136. pag. 663.

ODO SANCTÆ GENOVEFÆ PARISIENSIS ABBAS, Canonicus primum regularis, Ordinis divi Auguſtini, in Abbatia Sancti Victoris ad muros Pariſienſes, vir eximiæ pietatis & doctrinæ, poſt mortem clariſſimi & doctiſſimi viri Hugonis Victorini quæ anno 1140. contigit, ejuſdem Eccleſiæ Prior ſub Abbate Gilduino factus eſt. Tum ex Priore aſſumptus ad regimen Abbatiæ novæ Sanctæ Genovefæ Pariſienſis, primus illius Abbas inſtitutus eſt anno 1147. a Sugerio ſupremo Regni ſub Ludovico Craſſo, Miniſtro. Is ad preces Sancti Bernardi, qui Pariſios veniens, apud Sanctum Victorem excipi & commorari ſolebat, ſuorumque Sancti Victoris fratrum, ob commodum Cœnobii ſui antiqui, aquam fluvioli ſui de Beveris, vulgo *de Bievre* a conſueto canali per hortos Sancti Victoris deflecti permiſit, ut hodie adhuc illuc fluit. Vir autem doctus Odo ac dictione eloquens, ſcripſit *nonnullas ad diverſos Epiſtolas*, quas habes MS. Codice 656. Bibliothecæ Sancti Germani Pariſienſis, illiusque erutas edidit Dominus Lucas Dacherius tomo 2. *Spicilegii* ſui. Has Epiſtolas perperam Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* pag. 677. ad annum 1160. attribuit Odoni patria Cantiano, Monacho Benedictino, Cœnobii Cantuarienſis Priori, quas vel ſi levi rotatu oculi reſpicere dignatus fuiſſet, haudquaquam ad hunc Odonem Monachum ſpectare animadvertiſſet: maxime cum illas Odoni Sanctæ Genovefæ Abbati & Canonico Regulari Lucas Dacherius adſcribat, quem nec Cavus quidem vel leviter adſpexit aut voluere voluit. In hoc autem MS. Codice de quo locuti ſumus, qui 500. annorum eſt, ſequentes adhuc ſer- 1140

ſermones habentur, quos ſcripſit, dum eſſet Prior Abbatiæ Sancti Victoris.

1. De verbo Domini, qui Incipit; *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Magnum eſt bonum & neceſſarium fratres cariſſimi ex Deo eſſe* &c.

2. Ejuſdem in die Aſcenſionis. *Hodierna die elevatis ſurſum cordibus, immenſas gratiarum actiones tibi Jeſu bone referimus* &c.

3. Sermo ad Populum. *Quem vultis vobis dimittam, Barrabam, an Jeſum qui dicitur Chriſtus? Verba iſta fratres cariſſimi frequenter audiſtis* &c.

4. In Aſcenſione Domini. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Magno & inæſtimabili gaudio mens tua homo quicunque* &c.

5. In Rogationibus. *Amen amen, dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* &c.

6. In Aſcenſione Domini. *Humiliate vos ad benedictionem. Obſecro vos fratres cariſſimi, obſecro vos filii Dei* &c.

7. Sermo in hebdomada pœnoſa. *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea. Septimana præſens fratres cariſſimi, ex re nomen habens, vocatur laborioſa: vel ut vulgo loquar, a pœna verbo ruſtico nominatur pœnoſa* &c.

8. De Epiphania. *Domino & fratri 6. frater Odo. Sermonem quem Dominus Abbas in die Sancto Epiphaniæ in noſtro Capitulo fecit* &c. Idem ſermo de Epiphania, Codice 648. ejuſdem Bibliothecæ, cum aliis duobus ſermonibus Magiſtri Petri Comeſtoris *in Annuntiatione Beatæ Mariæ Virginis & in Aſſumptione ejuſdem*, & aliis duobus Mauricii Canonici Sancti Victoris, quorum unus *in Solennitate Sancti Victoris*, alter *de communi argumento*. Incipit autem Sermo de Epiphania, *Et ecce Stella quam viderant* &c. usque *gaudio magno valde. Solemnitas præſentis diei tribus miraculis decoratur, & a fidelibus totius orbis devote celebratur* &c.

Hic Odo cum Hugone Sancti Germani Abbate, & Herneo Abbate S. Victoris, anno 1165. Philippum Auguſtum de fonte Baptiſmi ſuſcepit: qui ritus una cum tribus illis Abbatibus, in quodam vaſe lapideo, quod apud Vincennarum Canonicos aſſervatur, inſculptus viſitur. Plenus dierum anno 1166. mortuus eſt, & apud ſanctum Victorem ſepultus, a quo nonniſi corpore unquam abfuerat, relictis apud ſanctam Genovefam multis virtutum ac pietatis ſuæ alumnis, inter quos fuit Sanctus ille Guillelmus, cujus Acta apud Surium extant. Odonis vero Epitaphium ſic ſe habet in eodem Victorino Cœnobio.

Martyris Odo Prior prius, & poſt Virginis Abbas,
Martyrium didicit Virginitate ſequi.
A Victore rogas certaminis, a Genovefa
Lilia promeruit, plena pudoris habens.
Intulit hos flores Paradiſo, tempore florum,
A puero ſenior, in ſene Virgo puero.
Mitis cum Moyſe, cum Nathanaële fidelis,
Cum Samuele ſacer, cum Simeone timens.
Ne pereas, per eum re Pariſius Paradiſo
Orba parente para, non peritura parem.

Agunt de *Odone* Sanctæ Genovefæ Pariſienſis Abbate, *Gallia Chriſtiana* fratrum Sammarthanorum tomo 4. pag. 470. Seculum 4 Vniverſitatis Pariſienſis in Catalogo pag. 756. & omnes qui de antiquitatibus *Vrbis Pariſienſis* ſcripſerunt.

FALCO BENEVENTANVS, Sacri Palatii Notarius ſeu ſcriba, ab Innocentio II. Papa ob fidei conſtantiam, qua Pontificias partes in maximis illorum temporum turbis tutatus fuerat, Index patriæ ſuæ renuntiatus eſt. Reliquit poſteris *Chronicon* ſive *Hiſtoriam* quæ ab anno 1113. usque ad annum 1140. eventus & res præſertim Beneventi geſtas narrat, & accurate adeo deſcribit, ut qui eas legit, non legere, ſed præſens eſſe rebus videatur. Illud Neapoli evulgavit anno 1626. Antonius Caracciolì Presbyter ex Ordine Clericorum Regularium quos Theatinos dicimus, cum *Hiſtoriis Heremperti & Lupi Protoſpatæ Appuli* conjunctum: quod inveniri etiam poteſt in Collectione Veterum Siciliæ Hiſtoricorum, quæ Francofurti anno 1579. impreſſa fuit. Stylus Falconis, barbarie quidem pro ingenio illius ævi horridus eſt, ſed quoad cætera Cæſari Baronio in *Annalibus*, & Jacobo Gordono in *Chronologico opere* placuit. De illo Aubertus Miræus in Auctario *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 330 pag. 241. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri*. Gerardus Joannes Voſſius quoque Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte tertia, quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 7. pag. 315. editionis ultimæ anni 1651. Lugduni Batavorum in 4. quem *Folcardum Beneventanum* vocat, his verbis. Henrici V. Lotharii II. & primis Conra-« di III. temporibus, in ſtudiis verſabatur *Folcar*-« *dus*, domo Beneventanus atque ejuſdem urbis« clericus, Auctor *Chronici* Beneventani, quo« narrantur res geſtæ ab anno 1113. usque ad« annum 1140. Codicem hunc habuit Maximi-« lianus a Palumbaria olim Archiepiſcopus Be-« neventanus, a quo eum ſe accepiſſe, ait Baro-« nius ad annum MCXIII. atque addit, ex Fol-« cardo hoc pleraque ſe in *Annalibus* ſuis hau-« ſiſſe, cumque res ſincera plane & integra fide« narrare: quippe qui referat iſta, quæ vel ipſe« viderit, vel viderint illi a quibus hæc acceperit« ſet:« Ferdinandus Vghallus ſub Epiſcopo 3. Melphienſi *Falconem Beneventanum* vocat, & ſub 6. Trojano *Falconem Beneventanum*, ejus Chronicon ad annum 1133. allegans, quod etiam ſub *Falconis Beneventani* nomine edendum curavit Antonius Caracciolus, Neapoli an. 1626. in 4. 1140

ARNVLFVS LVXOVIENSIS IN NORMANNIA EPISCOPVS, ex Archidiacono Sagienſi, 1140

Sagienſi, his quoque temporibus floruit. Electus ad hanc Epiſcopalem anno 1141. ſedem, anno 1147. Ludovicum Galliæ Regem in Palæſtinam exercitum ducentem comitatus eſt. Anno 1160. Legatus Apoſtolicus ab Alexandro III. Pontifice per Angliam creatus eſt. Anno 1163. orationem in Concilio Turonenſi habuit, qui Epiſcopus ad conſtanter propugnandam libertatem Eccleſiaſticam contra Henrici II. Angliæ Regis molimina multis hortatus eſt. Anno 1167. ab Henrico Rege ad Thomam Becketum Cantuarienſem Archiepiſcopum in Gallia exulantem miſſus eſt, ut excommunicationem quam Becketus Angliæ intentaverat, precibus & inſtantiis averteret. Anno 1173. ab Henrico eodem ad Ludovicum Galliæ Regem, pro pace ineunda legatus eſt. Anno 1177. ſeu ut alii 1180. Henrico Regi ob tutatas Becketi partes ſuſpectus, Epiſcopatu relicto, in Cœnobium Sancti Victoris prope Pariſios, Canonicorum Regularium D. Auguſtini ſeceſſit, ibique anno 1182. die XXXI. Auguſti vitam felici morte commutavit. Clarus ætate ſua extitit, ſcripſit *Conciones plures Epiſtolas & Epigrammata*, ab Odone Turnebo Hadriani filio, edita primum Pariſiis 1585. in 8. quæ deinde in varias editiones *Bibliotheca SS. Patrum* Pariſienſes derivarunt, atque in ultimam illam maximam *Lugdunenſem* anni 1677. apud Joannem Aniſſon, voluminibus XXVII. in folio comprehenſam, Tomo XXII. pag. 1304. & ſequentibus. Extant inſignes duo MSS. Codices Opuſculorum Arnulfi Lexovienſis Epiſcopi, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Oxonii, unus Codice 1810. in Manuſcriptis Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 109. num. 2. ubi *Arnulfi Lexovienſis Epiſtola:* Alter Codice 2482. in Manuſcriptis Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 11. Codice 5 num. 2. ubi *Arnulfi Lexovienſis Epiſcopi Epiſtola, Epigrammata & Sermones aliquot.* Notat autem Catalogi editor, *Nonnulla haberi in MS. quæ deſiderantur in edito.* Nihil mirum igitur, quod CL. vir Lucas Dacherius Tomo II. *Spicilegii* pag. 536. ediderit *Arnulfi Sagienſis Archidiaconi poſt Epiſcopi Lexovienſis Tractatum de Schiſmate orto poſt Honorii II. deceſſum, contra Gerardum Engoliſmenſem Epiſcopum*, ex fide MS. Codicis. Item Ejusdem *Epiſtolas de variis argumentis VII. ad diverſos* pag. 482. & ſequentibus. Ejusdem *Sermo in Synodo Turonenſi*, qua Victor Antipapa, illiusque fautores excommunicati fuerunt, anno 1163. habitus, reperitur in Conciliorum Tomo X. col. 1411. Ejusdem *Epiſtola tres ad Arnoldum Abbatem Bonavallis* Carnotenſis diœceſis, extant inter Arnoldi Opera quæ ſubjecta ſunt ad calcem Operum Sancti Cypriani, Oxonienſis editionis 1682. in ſolio. Denique cum anno 1677. Codicem quendam MS. Arnulfi Lexovienſis Epiſcopi cum impreſſis contuliſſem inter Codices MSS. bibliothecæ Fulcartimontis Ordinis Ciſtercienſis in Normannia, reperi *Sermonem ejusdem de Annuntiatione B. Mariæ Virginis & Epiſtolas V. ad diverſos de variis argumentis*, quæ ineditis deerant: quas Lucæ Dacherio donatas, ille edendas curavit Tomo XIII. ſui *Spicilegii* quem in lucem emiſit anno 1677. Pariſiis in 4. apud viduam Edmundi Martini. Cum enim huic Tomo addidiſſet ad calcem, tres Indices generales ad dicti *Spicilegii* Tomos tredecim, ſubjecit huic ſupplemento Opuſcula allata, pag. 246. & ſequentibus ad 259. Agunt de Arnulfo Luxovienſi Epiſcopo fratres Sammarthani, Tomo 3. Galliæ Chriſtianæ in *Epiſcopis Luxovienſibus.* Lucas Dacherius in *Spicilegio*, Præfatione ad Tomum II. & XIII. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* Seculo XII. ad annum 1141. pag. 667.

ORDERICVS VITALIS Angligena, Monachus Vticenſis ſeu Sancti Ebrulphi in 1140
Normannia, Ordinis divi Benedicti, ſcribebat anno 1141. ætatis ſuæ 67. *Hiſtoriam Eccleſiaſticam* inſignem, inſertam pag. 324. Collectioni *Hiſtoricorum Normannia* quam Pariſiis in folio anno 1619. edidit Andreas Ducheſnius. Hæc porro *Hiſtoria Orderici Vitalis Eccleſiaſtica* tam nobile opus, ut ampliorem authoris ſui laudem mereatur. Hic igitur Ordericus, nunc *Angligena*, nunc *Vitalis* dictus, Cœnobii Vticenſis Presbyter & Monachus fuit, ut ipſe Lib. 5 *Hiſtoria ſua* pag. 548. ſe inſcribit. Natus in Anglia eſt XIV. Calendas Martii, anno Chriſti MLXXV. patre Odelerio Conſtantii Aurelianenſis filio, præcipuo Rogerii de Montegomerici Scrobesburienſis Comitis Conſiliario. Tum ut ipſe eodem libro pagg. 579 & 581. ſcribit, ſabbato ſequentis Paſchæ apud Attingesham in Eccleſia Sancti Eattæ Confeſſoris, per miniſterium Ordrici Sacerdotis ſacro fonte renatus eſt. Poſt quinquennium Siwardo nobili Presbytero litteris erudiendus a genitore traditus, cujus magiſterio prima percepit rudimenta. Vndecimo autem ætatis ſuæ anno, pro amore Dei a proprio patre abdicatus; & ex Anglia in Normanniam tenellus exul, ut æterno Regi militaret, deſtinatur. Deinde a Meinerio venerabili Vticenſis Cœnobii patre, ſuſceptus, Monachalis habitus trabea togatus, ſinceroque Monachorum conventui fœdere indiſſolabili ſociatus eſt. Inter quos Eccleſiaſticum morem & ſervitium ediſcere laboravit, & ſemper ad aliquid utile, præcipue vero ad ſcribendum, ingenium applicuit. Sed præſtat Ordericum ipſum audire, de ſe ſic pag 924. in fine Operis ſui loquentem. „Tu es Rex meus & Deus meus, & ego ſum ſervus tuus & ancillæ tuæ filius, qui pro poſſe meo, a primis tibi vitæ meæ ſervivi diebus. Nam Sabbatho Paſchæ apud Attingesham baptizatus ſum, qui vicus in Anglia ſitus eſt, ſuper Sabrinam ingentem fluvium. Ibi per miniſterium *Ordrici* Presbyteri ex aqua & Spiritu Sancto me regeneraſti, & mihi ejusdem Sacerdotis, patrini ſcilicet mei nomen indidiſti.

„didiſti. Deinde cum quinque eſſem annorum, apud urbem Scrobesburiam ſcholæ traditus ſum, & prima ibi ſervitia Clericatus obtuli in Baſilica ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum. Illic Siguardus inſignis Presbyter per quinque annos carmentis Nicoſtratæ litteras docuit me, ac Pſalmis & Hymnis, aliiſque neceſſariis inſtructionibus mancipavit me. Interea prædictam Baſilicam ſuper Molam flumen ſitam, quæ patris mei erat, ſublimaſti: & per piam devotionem Rogerii Comitis, venerabile Cœnobium conſtituiſti. Non tibi placuit, ut illic diutius militarem, vel inter parentes qui ſervis tuis multotiens oneri ſunt & impedimento, paterer inquietudinem, vel aliquod detrimentum in obſervatione legis tuæ per parentum carnalem affectum, incurrerem. IdcircoGlorioſe Deus, qui Abraham de terra, patriſque dumo & cognatione egredi juſſiſti, Odelerium patrem meum aſpiraſti, ut me ſibi penitus abdicaret, & tibi omnimodis ſubjugaret. Raynaldo igitur Monacho plorans plorantem me tradidit, & pro amore tuo in exilium deſtinavit, nec me unquam poſtea vidit. Et paullo poſt. Decennis itaque Britannicum mare transfretavi, exul in Normanniam veni, cunctis ignotus neminem cognovi. Linguam, ut Joſeph in Ægypto, quam non noveram, audivi: ſuffragante tamen gratia veſtra, inter exteros omnem manſuetudinem & familiaritatem reperi. A venerabili *Mainerio* Abbate in Monaſteriu Vticenſi, undecimo ætatis meæ anno ad Monachatum ſuſceptus ſum, XIque Calendas Octobris Dominico, Clericali ritu tonſoratus ſum. Nomen quoque *Vitalis* pro Anglico vocamine, quod Normannis abſonum cenſebatur, mihi impoſitum eſt: quod ab uno Sodalium Sancti Mauricii Martyris, cujus tunc Martyrium celebrabatur, mutuatum eſt. In præfato Cœnobio LVI. annis te favente converſatus ſum, & a cunctis fratribus & contubernalibus, multo plus quam merui, amatus & honoratus ſum. Æſtus & frigora, pondusque diei perpeſſus, in vinea Soréch inter tuos laboravi, & denarium quem pollicitus es, ſecurus quia fidelis es, expectavi. Sex Abbates, quia tui fuerunt vicarii, ut patres & Magiſtros reveritus ſum, *Mainerium & Serlonem, Rogerium & Guarinum, Richardum & Ranulfum.* Iſti nempe Vticenſi Conventui legitime præfuerunt, pro me & pro aliis tanquam rationem reddituri vigilaverunt, intus & exterius ſolertiam adhibuerunt, nobiſque neceſſaria te comitante & adjuvante procuraverunt. Idibus Martii, cum XVI. eſſem annorum, juſſu Serlonis electi Giſlebertus Luxovienſis Præſul ordinavit me ſubdiaconum: deinde poſt biennium VII. Calendas Aprilis Serlo Sagienſis Antiſtes mihi ſtolam impoſuit Diaconi, in quo gradu XV. annis tibi libenter miniſtravi: Denique XXXIII. ætatis meæ anno, Guillelmus Archiepiſcopus Rothomagi XII. Calendas Januarii, oneravit me Sacerdotio. Eodem vero die CCXLVIII. Diaconos & CXX. conſecravit ſacerdotes, cum quibus ad ſanctum Altare tuum in Spiritu Sancto devotus acceſſi, jamque XXXIV. annis cum alactitate mentis, tibi ſacra miniſteria fideliter perſolvi.“ Habuit & idem fratres duos minores ſe natu, quorum unus *Ebrardus* nomine, paternæ hæreditatis ſucceſſor, alter *Benedictus* in Cœnobio S. Petri Scrobesburienſis æque Monachus extitit. Sic enim *Odelerius* ipſorum pater in exhortatione ad Rogerium de Montegomerici Scrobeſturiæ Comitem, de fundatione præfati Monaſterii apud Ordericum Libro 5. *Hiſtoriæ* pag. 580. & 581. verba faciens inquit. „In primis advenientibus Monachis cum cementariis ad jaciendum Monaſterii fundamentum, ad inchoationem hujuſcemodi porrigam quindecim libras Sterlinentium, deinde meipſum, & Benedictum filium jam quinquennem, & omnia mea tradam Monaſteriu, tali tenore, ut omnium rerum mearum medietas meum ſubdatur Monachorum dominio: aliaque medietas *Ebrardo* filio meo dedatur ſub Monachorum patrocinio. Porro primogenitum *Ordericum* videlicet meum, jamdudum litteris imbuendum liberali didaſcalo mancipavi, eique locum tutæ manſionis inter vernulas Dei apud Vticum in Neuſtria procuravi: pro quu Eulogias benedictionis, XXX. ſcilicet marcos argenti futuris ejus Magiſtris & conſodalibus de porſinate meo libenter erogavi. Et Ordericus filius paullo poſt ſubdit: ſæpedictus quoque *Odelerius* pater *Vitalis*, quod promiſerat ex integro complevit, datiſque ducentis libris argenti, Deo *Benedictum* filium ſuum ibidem obtulit, & ipſe poſt obitum Rogerii Comitis, Monachile ſchema ſuſcepit. Ibi ſeptem annis ſecundum normam Sancti Patris Benedicti, Monachus Deo ſervivit.“ Opus vero ſuum *Ordericus* præcepto *Rogerii Abbatis Vticenſis* III. incœpit, & quia De rebus potiſſimum Eccleſiaſticis, ac de ſui temporis Chriſtianorum eventibus in eu tractavit, illud *Eccleſiaſticam Hiſtoriam* appellare affectavit, quam & in tria volumina diſtinxit. In *primo* enim duos libros continente, *De quibusdam amicis Dei, Dominique & rectoribus populi ſui*, hoc eſt, De Apoſtolis & Pontificibus Romanis, de Imperatoribus, de Regibus, & aliis Principibus, locutum ſe fuiſſe teſtatur. In *ſecundo* quod quatuor libros complectitur, *plurima dictavit de Monaſterio in Vticenſi ſaltu tempore Guillelmi Ducis poſtea Regis honorifice reſtaurato nonnullaque de bonis & malis Primatibus ſui ſeculi veraciter adjecit.* Denique in *tertio* ſeptem libellos comprehendit, quibus *De morte Guillelmi Regis & de tribus filiis ejus plura edidit, & iter Hieroſolymitanum, caſuſque varios ſuis temporibus contingentes referendo addidit:* ultimum terminans anno ætatis ſuæ LXVII. Chriſti autem MCXLI. quo *Stephanus* Anglorum Rex in carcere *Mathildis* Ande-

Andegavorum Comitiſſæ gemens detinebatur. In ea Hiſtoria edenda, quam hactenus multi deſideraverant, tribus Codicibus uſus fuit Andreas Ducheſnius, uno Monaſterii Sancti Ebrulfi altero Sancti Stephani Cadomenſis. Habuit primum ope Domini de Petriſco, a Reverendo admodum D. Carolo Chaliveam Vticenſi Abbate digniſſimo: alterum ab illuſtri viro Claudio de Salet, ſumma & eruditione & eloquentia inter cauſſarum patronos hoc ſeculo in Normannia ſua provincia celeberrimo. Tertium denique a viro ornatiſſimo atque antiquarum rerum ſtudioſiſſimo D. Joanne Bigot, in Rothomagenſi Vectigalium Curia Senatore, habuit. Hæc nos ex Præfatione Andreæ Duchenii ad Collectionem ſeu Collectaneum *Hiſtoricorum de rebus Normannicis*. De *Orderico Vitali* Gerardus Joannes Voſſius lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. quæ eſt *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 6 pag. mihi 774. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei Literariæ* ad annum 1140. pag. 666. Arturus du Monſtier in *Neuſtria pia*, & alii Normannicarum rerum ſcriptores.

1140 LVCAS MONTIS SANCTI CORNELII JVXTA LEODIVM ABBAS, Ordinis Præmonſtratenſis, quem male Joannes Trithemius Ordini Monachorum Benedictinorum adſcripſit: nam Mons Cornelii ubi nunc Carthuſiani reſident, olim Abbatia Ordinis Præmonſtratenſis fuit, quæ poſtmodum in Vrbem Leodienſem translata, Bellus reditus, vulgo *Beaurepert* nuncupata eſt. Scripſit circa annum 1140 *Commentarium in Cantica Canticorum* Miloni Tarvanenſi Epiſcopo olim ejusdem Ordinis Præmonſtratenſis alumno dedicatum, qui proprie Commentariorum antiquioris Aponii compendium eſt: quem habemus anno 1538. Friburgi impreſſum, unde in Bibliothecam Veterum Patrum acceſſit. Obiiſſe dicitur anno 1157. ut ſcribit Guillelmus Cavus, ſed incertum iſtud maxime eſt: nec enim annum hujus obitus inveniri mihi licuit, dum Chronologiam hujus Abbatiæ ex ſcriniis abditisque illius monumentis, anno 1682. illic poſitus conſcriberem, quam cum aliis plurimis Præmonſtrato reſtituimus. Correxit errorem Trithemii, Miræus in *Bibliotheca Eccleſiaſtica*, in Appendice quæ ſolet adjungi Operi Henrici Gaudavenſis *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. 9. pag. 174. Hujus quoque *Lucæ Abbatis* idem Miræus iterum alibi mentionem facit, in Auctario ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 241. ubi loquitur de Aponio, cujus Lucas Abbas abbreviator eſt. Joaones le Paige in Bibliotheca Præmoſtratenſi lib. 1. cap. 17. pag 304. editionis Pariſienſis anno 1633 apud Adrianum Tempinart, in folio. Carolus quoque Ducangius in *Catalogo Scriptorum*, ex quibus compoſuit Gloſſarium ſuum ad ſcriptores mediæ & infimæ Latinitatis, columna 128.

HVGO FARSITVS, PRÆMONSTRATI 1140
PRIMVS ABBAS, quem in *Supplemento* De Scriptoribus Eccleſiaſticis, Canonicum Regularem Ordinis divi Auguſtini ſimpliciter & absque addito dixeram: & quantum augurari licuerat, juxta vel in ipſa Vrbe Sueſſionenſi Abbatem poſtea, ſed Eccleſiæ nondum mihi cognitæ conſtitueram: Lecto tandem Abaëlardo qui eum noverat, primus mihi probatur fuiſſe Abbas noſtri olim Archicœnobii Præmonſtrati. Hunc vulgo nos Hugonem Foſſenſem, divi Norberti in dividuum comitem, a patria dicimus: Abaëlardus a cognomine *Hugonem Farſitum* docuit, *Norberti comitem individuum*, in ipſis etiam jactatis miraculis. Vnde merito eum Abbatem vocat, qui ejus mentionem facit, Henricus Gaudavenſis in Libro ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. 36. Scripſit circa annum 1130. librum unum *de miraculis beatæ Mariæ Sueſſionenſis*, ab aliis *de ſacro igne* inſcriptum: quem Joannes Picardus Canonicus Regularis Sancti Victoris, in Notis ad Epiſtolas divi Bernardi teſtatur inveniri MS. in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis. Vidi etiam MS. in 4. in Bibliotheca Fuſniacenſi Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Laudunenſi, cum altero *Libro Miraculorum Sancti Quintini Martyris & Libris quinque Miraculorum Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi*, quos Odo Cantuarienſis Monachus & poſtea Abbas de Bello in Anglia compoſuit. Eſt autem editus *Hugonis Farſiti* liber ad calcem *Hiſtoriæ Galliæ Beatæ Mariæ Sueſſionenſis* Ordinis divi Benedicti pag. 481. & ſequentibus, quæ proſtat in 4. Pariſiis anno 1675. apud Joannem Coignart cura & ſtudio Michaelis Germani, Monachi Benedictini, Congregationis Sancti Mauri. Videtur tamen hoc Opus *De ſacro igne* ad alium Hugonem Sueſſionem dictum pertinere, cujus extat una Epiſtola MS. in Bibliotheca Regia, ad Hiloiſſam Paracleti Abbatiſſam ſcripta. Scripſit ad *Hugonem Farſitum* jam Abbatem Epiſtolas duas Sanctus Bernardus. Hoc quidem in editione *Supplementi* De Scriptoribus Eccleſiaſticis neſciveram, at re maturius conſiderata absque ulla ad Ordinem olim mihi proprium affectatione, penſatis huic & inde rationum momentis, hunc *Hugonem Farſitum* eſſe ſocium Norberti primum atque individuum cenſeo, quem ſucceſſorem ſuum anno 1129. dum eſſet Magdeburgi Archiepiſcopus, deſignavit. Ita ſentit Cæſar Egaſſius du Boulay Seculo IV. tom. 2. *Vniverſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 749. his verbis. *Hugo Farſitus vir doctus ad Præmonſtratenſes ſe contulit, fuitque deinde Ordinis Generalis Præfectus, anno ſcilicet 1129. fuit Abaëlardi impugnator, & Norberti Inſtitutoris defenſor acerrimus, ut dictum eſt in Hiſtoria.* Conſtat enim ſucceſſorem divi Norberti in regimine Præmonſtratenſis Ordinis fuiſſe hunc Hugonem, natione Belgam, patria Foſſenſem in Belgio, & cognomine Farſitum, unicum fere ac

maxi-

maximum totius Ordiois propagatorem. Quartum ad cognomen *Farſiti*, divi Norberti individui comitis, illud ex Petro Abaelardn teſte oculata & Synchrono habemus, qui acriter in Norbertum Præmonſtratenſis Ordinis inſtitutorem Sermone 31. *De Sancto Joanne Baptiſta* invehitur his verbis: illum ut præſumptorem Miraculorum & affectatorem ſugillans. *Ad majora veniam & ſumma illa miracula de ruſuſcitandis quoque mortuis inaniter tentata. Quod quidem nuper præſumpſiſſe Norbertum, & coapoſtolum ejus Farſitum, mirati ſumus & riſimus. Qui diu pariter in oratione proſtrati, & de ſua præſumptione fruſtrati, cum a propoſito confuſi deciderent, objurgare populum impudenter cœperunt, quod devotioni ſuæ & conſtanti fidei infidelitas eorum obſiſteret. O calliditas incautorum! O excuſatio frivola inexcuſabilium.* Ita ille in Norbertum & M. Hugonem Farſitum, qui relictis ſcholis ad Præmonſtratenſes ſe contulerat. Quantum autem ad Miracula Sueſſione anno circiter 1129. vel 1130. facta, hæc facillime Hugo Abbas Præmonſtratenſis colligere potuit ad hujus Operis compoſitionem qui nullo negotio Miraculorum ejusmodi huic atque unde teſtimonia comparare potuit, maxime cum Præmonſtratum Sueſſione paucis huris diſtet: unde hoc Opuſculum Hugoni primo Abbati Præmonſtratenſi optime convenire poteſt, quem fuiſſe *Farſitum* cognominatum Petrus Abaëlardus nos decet. Extat inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 756. in MSS. Codicibus Collegii Sidneyſuſſex litera K. V. Codice 7. num. 6. *Liber M. Hugonis Farſiti de Dei gratia conſervanda* Incipit *Frater Hugo Fratri Roberto ſalutem* &c. Idem ſcripſit *Vitam Sancti Norberti Ordinis Præmonſtratenſis fundatoris & Magdeburgenſium Archiepiſcopi*, quam ad MSS. Codices Ordinis plurimos excuſſam a Joanne Chryſoſtomo Vander Steerre, Abbate S. Michaelis Antverpiani ac Vicario Generali Ordinis Præmonſtratenſis per Brabantiam, amplissimisque a Polycarpo de Hertoghe ejusdem Eccleſiæ Canonico & Lectore Theologo Notis illuſtratam, edidit in 8. Antverpiæ anno 1656. ex officina Plantiniana Balthaſar Moretus. Habetur eadem cum multo apparatu ſpectante ad Præmonſtranſem Ordinem & Norbertum illius fundatorem, in *Actis Sanctorum Junii* tomo 1. ad diem 6. collectis, digeſtis, Commentariis atque Obſervationibus variis illuſtratis a Godefrido Henſchenio, Daniele Papebrochio, Franciſco Baërtio & Conrado Janningo, Presbyteris Theologis Societatis Jeſu, Antverpiæ apud Henricum Thiullier anno 1695. in ſolio. Ita *Acta Eruditorum Lipſiæ* Supplementorum Tomo 3. ſect. 7. pagg. 291. & 293. Ambigit tamen utcunque Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 49. pag. 408. editionis ultimæ, propter hæc verba cap. 13. quæ ſcrupuli nonnihil injiciunt. *Anno igitur poſt Incarnationem Domini noſtri Jeſu Chriſti 1118. menſe Majo, poſt comitum ſuorum ex hac vita deceſſum, acceſſit ei Dominus Hugo jam dictus Clericus (hoc enim erat nomen ejus) qui proximo poſt eum loco ſucceſſit in regimine Præmonſtratæ Eccleſiæ, piæ & ſanctæ converſationis homo.* Quomodo de ſe minime ſcripſiſſet homo modeſtiſſimus. Sed addit idem Voſſius, *Dicere poſſumus hæc poſtea a ſucceſſore vel ab alio eſſe adjecta.* Et recte. nam dum de ſua electione cap. 48. hoc modeſtiſſime præſtat, ac quaſi in tertia perſona loquitur, appellans ſe *fratrem illum*, nec ſeipſum nominans quidem. Tum cap. 54. & ultimo poſt viſionem quandam relatam, ſic de ſe concludit: *Det Deus omnipotens, ut ſecundum promiſſionis intellectum ad ipſum veniat: & quem ſocium ac ſucceſſorem, participemque miſeræ & pœnalis tribulationis ſeculi hujus reliquit, conſortem faciat eum gaudiis felicitatis æternæ, & donis a Deo perceptæ benedictionis:* quibus ſe evidenter & Norberti ſocium in vita, & ſucceſſorem in Præpoſitura Ordinis indicat, quod Hugoni contigit. Regimen enim habuit Præmonſtratenſis Ordinis poſt Norbertum, non Archiepiſcopatus Magdeburgenſis ut perperam opinatus eſt Cæſar Baronius, tomo 12. *Annalium Eccleſiæ* ad annum 1134. ubi de Norberto Loquitur: unde merito illum arguit Voſſius, loco citato. Denique ſcripſit *librum Cæremoniarum* ſeu *Rituum Ordinis hujus Præmonſtratenſis*, quem habes in Opere inſcripto *Bibliotheca Præmonſtratenſis* Librn V pag 892. cujus Prologus incipit: *Ordinem annualis officii quod in Eccleſia Dei pro dierum & temporum qualitate, pulchra varietate diſtinguitur* &c. Caput primum *De reverentia circa Altare.* Pia fides habet præſentiam Chriſti &c. Hujus Hugonis Vita pluribus ſcripta extat in eadem iſta *Bibliotheca Præmonſtratenſi* Lib. 2. pag 416. & ſequentibus. Poſtquam igitur Inſtitutum Ordinis Præmonſtratenſis incredibili ardore per multa Europæ regna propagaſſet, per Galliam nimirum, Angliam, Hiſpaniam, Germaniam, Poloniam, usque ad Syriam ſeu Palæſtinam, annn 1161. mortuus eſt: vel ut loquitur Bibliothecarius Præmonſtratenſis pag. 435. cap. 7. & ultimo hujus Vitæ. « Cum extremum Vitæ diem ſibi imminere divinitus intellexiſſet, advocatis fratribus, atque ad charitatem, vitæque communis propoſitum vehementer cohortatus, « florigera ipſe vernans charitate, corporeis ſolutus vinculis, ad immortalitatis gloriam commigravit die 10. Februarii anno Domini 1164. « ſepultusque eſt Præmonſtrati ante Altare Sancti Andreæ Apoſtoli. Verum lapſu temporum, « cum Præmonſtratenſis Ecclſia denuo dedicari, & conſequenter corpora ſepultorum juxta « conſuetudinem Eccleſiæ, inde efferri oporteret: ubi ubi ventum eſt ad Beati Hugonis mauſolæum, tanta ex eo proceſſit odoris ſuavitas, « ut omnium aromatum fragrantiam ſuperaret. « Hinc factum eſt, ut Egidius Abbas Eccleſiæ « Præmonſtratenſis XXI. avitæ pietatis & devotionis æmulator ferventiſſimus, illa beati « Hugo-

„Hugonis ſacra pignora fecerit ante majus „Altare Præmonſtratæ Eccleſiæ transferri, & „illic ea anno Domini circiter 1279. honorifice „ſepeliri, ſuperaddito lapide marmoreo, cui „hæc inſcribi quoque curavit.

> *Hic Jacet Dominus Hugo, qui fuit primus Abbas hujus Eccleſiæ, & rexit Eccleſiam iſtam cum univerſo Ordine Præmonſtratenſi triginta quinque annis, feliciter & quiete. Obiit anno Domini MCLXIV. cujus anima cum Beatis requieſcat in pace amen.*

Hoc autem unicum *Primi Præmonſtratenſium Abbatis* Epitaphium, egregium atque authenticum eſt antiquæ Ordinis olim noſtri ignorantiæ monumentum, in deſignandis Primi ſui Abbatis annis: cujus legitimam non habent Præmonſtratenſes excuſationem, cum anno 1279. vel 1280. factum eſſe, ſcriptum ſit. Certum enim omnino mihi eſt, qui Chronologias olim breves omnium hujus Ordinis in Lotharingiæ Circaria Abbatiarum ſcripſi, quas fratres Præmonſtrati aſſervant: ex authenticis Abbatiæ Bellævallis inſtrumentis, Philippum anteà Bellævallis Abbatem, anno 1161. Hugoni Farſito apud Præmonſtratum ſucceſſiſſe. Itemque Theodoricum Philippi Succeſſorem apud Bellam Vallem, eodem anno 1161. à variis obtinuiſſe plures bonorum donationes, & chartas ſeu inſtrumenta confirmationum. Certum 2. ex aliis legitimis Privilegiis in Synodo Tullenſi ab Epiſcopo factis, quæ aſſervantur apud Stivagium, & Miram Vallem ejusdem Ordinis in Lotharingiæ Circaria Abbatias: Philippum Præmonſtratenſem Abbatem anno 1161. cum ſex aut ſeptem aliis ejusdem Ordinis Abbatibus, præſentem fuiſſe ac ſubſcripſiſſe Ejusmodi privilegiis. Vnde Luce meridiana clarius eſt, falſum eſſe hoc Epitaphium, neque mortuum Hugonem primum Præmonſtrati Abbatem anno 1164. ſed anno 1161. Imò pugnat quod mortuus ſit anno 1164. atque tantum *annis triginta quinque rexerit Eccleſiam Præmonſtratenſem cum univerſo Ordine*, ut vult Epitaphium. Aſſumpſit enim regimen Abbatiæ atque Ordinis Præmonſtratenſis, ab anno 1126. quo *Norbertus* Inſtitutor primus in Germaniam abiit recturus Eccleſiam Parthenopolitanam, nunquam poſteà reverſus ad Ordinem, cujus curam Hugoni commiſerat. Atqui ab iſto anno ſi ſupputes *annos triginta quinque*, quibus Epitaphium ait, *rexiſſe Eccleſiam iſtam cum univerſo Ordine Præmonſtratenſi*: incidet mors *Hugonis Farſiti primi Præmonſtrati Abbatis* in annum 1161. atque ita mendacii arguetur, qui Epitaphium conſcripſit. Olim opinatus fueram, Hugonem aliquot annis ante mortem ceſſiſſe officio, ſed nec modicum contrariæ ſententiæ reperitur indicium, in Necrologiis aliisque monumentis Ordinis, quæ Hugonem mortuum eſſe Præmonſtratenſem Abbatem volunt. Hoc latius in gratiam *Domini Hugonis Farſiti*, primi Ordinis hujus Præpoſiti, atque fauſtiſſimi per ſparſas quaqua verſum Orbis regiones & regna, Abbatiarum ejus propagatoris. Nec ullis hoc Criticces punctum oculis niſi Lippientibus diſplicebit, quibus demonſtrata etiam veritas haud placet. Extat inter Epiſtolas divi Bernardi una ad *Hugonem Abbatem Præmonſtratenſem* num. 254. in editione ultimâ Pariſienſi, Joannis Mabillonii: ſed aliæ duæ ad *Hugonem Farſitum* ibidem num. 35. & 36. quibus eidem commendat *Humbertum quendam injuſtè exhæredatum*, ejusque patrocinio apud Comitem committit. Rectè iſta convenire poſſunt *Hugonis Præmonſtratenſis meritis*, qui gratiâ plurium apud Theobaldum Campaniæ Comitem valebat, cui notiſſimus erat, ac cujus familiam duo Præmonſtratenſes in Spiritualibus regebant. Inſcriptio etiam Epiſtola XXXV. *Cariſſimo Fratri & Coabbati ſuo Hugoni, frater Bernardus debitum ſinceriſſimæ dilectionis affectum*: & Epiſtolæ XXXVI. *Dilectiſſimo ſuo & olim & modo, Dei gratia Sancto Abbati Hugoni, frater Bernardus de Clara Valle, irreverberatum ſinceræ dilectionis affectum*: rectè *Hugoni primo Abbati Præmonſtratenſi* conveniunt, cujus notiora ſunt merita, quam ut probatione indigeant. Quid ſi titulus ultimæ Epiſtolæ *Dilectiſſimo ſuo & olim & modò*, alluderet ad contentiones quas cum Hugone Præmonſtratenſi anteà Bernardus habuit, quarum teſtis eſt Epiſtola ejus 254. ad eundem Hugonem? Hæc per conjecturas. Vult Michael Germanus, Ordinis divi Benedicti & Congregationis Sancti Mauri doctus Monachus in *Hiſtoria Beatæ Mariæ Sueſſionenſis* pag. 353. *Hugonem Farſitum* fuiſſe Canonicum Regularem divi Auguſtini, quem Necrologium Majoris Eccleſiæ Sueſſionenſis inſinuat, dediſſe huic Eccleſiæ ſuam Bibliothecam: ac Necrologium Sancti Joannis de Vineis, inſinuat Hugonem Farſitum eodem ſeceſſiſſe, & illic eſſe mortuum. Sed Necrologia iſta incerti temporis, quibus pro lubitu quisque adjecit, contra Petrum Abaëlardum contemporaneum & oculatum teſtem, valere haudquaquam poſſunt. Agunt de *Hugone Farſito* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tom. 1. pag. 770. Joannes le Paige in *Bibliotheca Præmonſtratenſi* lib. 1. cap. 17. pag. 304. editionis Pariſienſis anno 1633. apud Adrianum Taupinart in folio. Cæſar Egaſſius du Boulay Seculo IV. *Vniverſitatis Pariſienſis* in Hiſtoria fol. 80. Et in Catalogo fol. 749. ambo parcè admodum. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum* ex quibus compoſuit Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis, col. 115.

ANDREAS VICTORINVS natione An- 1140
glus, Canonicus Regularis, Victoris Pariſienſis, Hugonis de Sancto Victore Diſcipulus, ſcientia & moribus claruit poſt annum 1140. Pariſiis, ſeu circa annum 1150. ut habet Antonius Poſſevinus in Appendice ad tomum 1. ſui *Apparatus ſacri*, verbo *Andreas*: ubi ait illum ſcripſiſſe in *Pentateuchum Moſis, Joſuë. Judicum, Regum libros, Paralipomenon, Eccleſiaſtem, Parabolas ſeu Proverbia Salomonis, Eſaiam. Jeremiam, Danielem, Johelem, &*

ſi

ſi qua ſunt ejuſdem alia, ut fertur. Ita Poſſevinus. Extant autem hujus Andreæ *Commentarii MSS.* in Bibliotheca S. Victoris ad muros Pariſienſes Canonicorum Regularium divi Auguſtini, Littera F.19. ubi folio 496. *Magiſter Andreas in Pentateuchum ad litteram*, qui Codex 500. vel circiter annorum eſt. Incipiunt hi Commentarii: *Difficile, quod durum, quod grave, quod aſperum eſt, obſervatur: ſi nullum cuſtodienti præmium proponatur.* Ejuſdem Andreæ *Hiſtorica brevis Expoſitio ſuper Pentateuchum, libros Regum, Paralipomenon, Parabolas & Eccleſiaſtem:* Itemque *ſuper duodecim Prophetas Minores* MS. Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, Cod. 144. Ejuſdem Andreæ *Commentarius ſuper Libros Regum, Danielis & Machabæorum*, ibidem Cod. 173. Richardus de Sancto Victore in Prologo utroque librorum ſuorum *De Emmanuele*, hujus etiam Andreæ meminit, cujus ratione ac diſcipuli illius cujuſdam, hos duos libros ſcripſit. Atque illos ex occaſione cujuſdam *Commentarii* hujus Andreæ *in Eſaiam Prophetam*, in quo juxta Richardum, nonnulla minus cautè dicta erant, quæ his libris arguit. Hic porrò *Commentarius Andreæ in Eſaiam* fortuitò à me inventus MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Cod. 6196. fol. 9. incipiens, *In explanando Iſaiam, omnium quorum apud nos commendam ſcripto exiſtit Prophetia, Prophetarum nobiliſſimum, niſi fortè &c.* Hic Scriptor elegans eſt, & ſenſu gravis, qui nugacem aut puerum nullatenus olet, quod magni apud omnes momenti eſt. De illo Antonius Poſſevinus, loco citato. Ecloga Oxonio Cantabrigienſis Thomæ Jameſii, in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti, pag. 81. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario* ſuo *Scriptores mediæ infimæ Latinitatis*, p. 84.

1140 SVGERIVS SANCTI DIONYSII IN FRANCIA ABBAS, humili loco natus, virtutis & doctrinæ gradibus ad ſumma conſcendit. In celebri Sancti Dionyſii prope Pariſios Monaſterio, Sancti Benedicti Regulam profeſſus, ingenii felicitate & ad res magnas gerendas capacitate, Ludovico VI. Galliarum Regi innotuit, cujus legatione ad Callixtum II. Summum Pontificem cum laude perfunctus, Abbas Sancti Dionyſii abſens electus eſt, adhuc Diaconus, & accedente Regis conſenſu anno 1123. benedictus. Regularem obſervantiam in Cœnobio ſibi commiſſo *abſque ſcandalo & perturbatione fratrum* reſtituit, Baſilicam inſignem eo quo etiamnum Schemate conſpicitur, inſtauravit, ornavit, locupletavit: reformationem factam Deo remunerante bonorum etiam temporalium copia, ut dicere poſſent: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Nec virtuti ſtudium litterarum defuit, nam Sugerius ſcripſit *Vitam Ludovici VI. Francorum Regis* cognomento *Groſſi. Librum Epiſtolarum ad diverſos, de gravioribus Regni negotiis*, quibus Ludovico VII. dicto juniore ad Expeditionem ſanctam profecto, digniſſime præfuit. Item *librum De rebus in adminiſtratione Cœnobii Sancti Dionyſii à ſe geſtis*, & alterum *De conſecratione Eccleſiæ à ſe ædificatæ & tranſlatione corporum S. Dionyſii & Sociorum:* quæ omnia à Franciſco Ducheſnio in Collectaneo Hiſtoricorum Franciæ Coætaneorum tomo 4. edita ſunt, collecta ex MSS. Codibus. Porro Liber *De conſecratione Eccleſiæ Dionyſianæ* qui apud Ducheſnium mutilus eſt, ex tomo 1. *Analectorum* Joannis Mabillonii pag. 328. ſuppleri poteſt. Obiit anno 1153. die 13. Januarii more Romano, cujus *Conſtitutiones & Teſtamentum* poſt alia ejus Opera in Collectaneo citato tomo 4. pag. 546. Hæc quidem per compendium in Supplemento meo de Scriptoribus Eccleſiaſticis dixeram, ſed ampliſſimum & æquiſſimum ejus elogium hic habeas ex Sammarthanis fratribus in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 334. Nec enim fas eſt paucis de tanto viro loqui, maximè cum illum Guilielmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* licet ſcriptorem nobilem atque editum, omiſerit. Sic igitur illi.

Sugerius regni Galliarum miniſterio ſub Ludovico VII. dicto Juniore celeberrimus, quem præter exquiſitam magnæ prudentiæ & integritatis laude, rerum gerendarum ſagacitatem & ſolertiam, ſingularis integritas, eruditio, religionis probitas multiplex, & tot in ſuæ Baſilicæ decus congeſta ornamenta apprime commendant, meritò ut ad ſupremum illud politicæ adminiſtrationis faſtigium, fortunato quodam genio provectus eſſe videatur. Is humili ortus loco circa annum 1082. inter Divi Dionyſii Cœnobitas tyrocinium fecit, ac mira ingenii felicitate ſtudiis expolitus, Synodo Pictavenſi anno 1106. interfuit. Poſtea Tauriaci famoſæ in Belſia S. Dionyſii villæ præpoſitus, inde Bervevallis in Normannia eligitur: quibus officiis functus, ad Summum Pontificem Callixtum legationem ſuſcepit, qua egregie obita, omnium ſuffragiis Abbas expoſcitur abſens, ut ipſe in *Vita Ludovici Regis* de ſua promotione loquitur. *Triplici angebar diſpendio, utrum contra Domini Regis voluntatem electionem ſuſcipiens, Eccleſiæ Romanæ vigore, & Domini Papæ Calliſti qui me diligebat authoritate, matrem Eccleſiam dilapidare occaſione mei ſuſtinerem. Nos autem cum ad Matrem Eccleſiam, Deo opitulante pervenissemus, tam dulciter, tam fideliter, tam nobiliter filium prodigum ſuſcepit: ut & Regem prius ſevero, modo ſereno vultu occurrentem, Archiepiſcopum Bituricenſem, Epiſcopum quoque Silvanectenſem, ibidem nos expectantes gratulanter invenerimus. Qui cum multâ veneratione celerrimè cum lætabundo fratrum Conventu nos ſuſcepiſſent, ſequenti die, Sabbatho ſcilicet Mediana, me indignum ordinavit Presbyterum: ſequente autem Dominica, ibidem ante ſacratiſſimum corpus Beati Dionyſii, Abbatem licet immeritum conſecravit.* Hoc contigit anno 1123. Conſecratus Abbas, confeſtim animum reformationi Abbatiæ ſuæ addicens, Regularem obſervantiam in Cœnobio ſibi commiſſo *abſque*

ſcandalo & perturbatione fratrum cum prudentia inſigni reſtituit: Deo ſanctam reformationem bonorum etiam temporalium copia remunerante, ita ut dicere poſſent: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Quæ commemorans ipſe Sugerius in libro *De Vita Ludovici Groſſi Regis*, ita Monachos obteſtatur: *Quo experimento gloriæ futuræ Dei, fratres Succeſſores noſtros obteſtando, per Dei miſericordiam & terribile ejus judicium ſollicitamus, ne ſanctam Religionem quæ & homines & Deum conciliat, confracta conſolidat, perdita reſtaurat, paupertatem opimat, tepeſcere permittant: quia ſicut timentibus Dominum nihil deeſt, non timentibus, etiam Regibus, omnia, ipſi quoque ipſi, deficiunt.* Anno poſt ordinationem proximo, ne grati animi ſignificationi deeſſet, ob favores à Romano Pontifice acceptos, Romam ſe contulit, ubi à Calliſto Papa & Purpuratorum univerſo Collegio honorificè & amanter ſuſceptus, ſex menſes in Curia demoratus eſt, qui Concilio Lateranenſi œcumenico, quo diuturna de Inveſtituris controverſia compoſita eſt, interfuit.

Scripſit non tantum *Vitam Ludovici VI. Regis* cognomento *Groſſi*, ſed & Opus aliud *De rebus in adminiſtratione Monaſterii S. Dionyſii à ſe geſtis*, nec non & *Libellum de conſecratione Eccleſiæ à ſe ædificatæ, & tranſlatione corporum S. Dionyſii atque Sociorum ejus.* Præterea *Volumen Epiſtolarum* ad Eugenium 3. Papam, Regem Ludovicum & alios Franciæ Magnates, ipſorumque ad eundem de graviſſimis rebus conſcriptarum, dum Ludovico Juniore in terram ſanctam profecto, Regnum digniſſimè adminiſtraret: quas ex MS. Codice clariſſimorum virorum, eruditiſſimorumque Puteanorum fratrum, tomo 4. *Hiſtoricorum Francicorum* inſeruit Andreas Quercetanus, cum exemplari Teſtamenti Sugerii Abbatis XV. Calendas Julii 1137. Inter Epiſtolas, quas plures ipſi ſcripſit B. Bernardus, illum cariſſimum & intimum amicum, maximumque Principem in Regno vocat: in altera ad Papam Eugenium de laude Sugerii ita fatur. *Si quod magnæ domus magni Regis vas in honorem apud noſtram habetur Eccleſiam Gallicanam: ſi quis ut David fidelis, ad imperium Domini ingrediens & egrediens: meo quidem judicio, ipſe eſt venerabilis Abbas Sancti Dionyſii. Novi ſiquidem virum, quod & in temporalibus fidelis & prudens, & in ſpiritualibus fervens & humilis: in utriſque (quod eſt difficillimum) ſine reprehenſione verſetur. Apud Cæſarem eſt tanquam unus de Curia Romana, apud Deum tanquam unus de curia Cæli: ſpecialiùs diligere & honorare perſonam ejus, honorificare eſt miniſterium veſtrum.* Robertus Herefordenſis Epiſcopus, de illo hæc etiam habet. *Abundantiùs rapiunt in amorem veſtrum & lætificant animam meam tantarum charifmata virtutum, quæ de vobis ad commoda multorum latiùs prædicantur. Quid enim ſi ſapientia, ſi providentia quæritur in Sugerio? Tanta reperitur, ut quæcunque negotia veſtro nituntur conſilio, cautius procedant, & ſuccedant feliciùs. Si ad religionem recurritur, de ſpeculo vitæ veſtræ relucet, & quod foris luceat, & quod intùs expediat: additur liberalitatis præconium, quæ beneficiis prævenire gaudet, nec dum rogata erogaturum.* Et Sareſberienſis Epiſcopus in Epiſtola ad eundem. *Opinionis veſtræ odor, qui circumquaque diffunditur, nos de tranſmarinis partibus, in odorem veſtri currere fecit. Venimus ergo de finibus terræ, veſtram ſcilicet noſtri temporis audire ſapientiam. Sapientiam audivimus, templum quod ædificatis, aſpeximus: ornamenta quæ à vobis oblata ſunt & offeruntur, vidimus: ordinem Miniſtrorum & Miniſteriorum attendimus, & meritò in illius auſtralis Reginæ voces erupimus, quia media pars non fuerit nobis nuntiata, & quoniam major eſt ſapientia & opera, quam rumor fuerit in terra noſtra. Quis enim non miretur hominem unum, tot & tanta ſuſtinere negotia, ut & Eccleſiarum pacem conſervet, ſtatum reformet, & Regnum Francorum armis tutatur, moribus ornet, legibus emendet?*

Sed quæ in Republica & aulico Regis Conſiſtorio graviſſima munia exegerit, abunde teſtantur authores Rerum Francicarum hujus temporis. Imprimis circa ornatum excellentis Baſilicæ, quam in numeris vaſorum, reliquiarum, lapillorum, cæteriſque hujuſmodi donariis exquiſiti pretii, munifice locupletavit, ut ipſe fusè exponit ſingulari libro *De geſtis in adminiſtratione ſua.* Inſtauravit enim Eccleſiam eo ſchemate, quo nunc non ſine admiratione conſpicitur in forma Crucis, longa pedes 390. larga 100. alta à pavimento ad fornicem 80. columnis ſeu pilis 60. ſuffulta, plumbo tecta, porta majore alta pedes 15. lata 11. cum dimidio, vitreis feneſtris incomparabilibus, choro vario marmore ſtrato, cuppa porphyrea, Cruce & Crucifixo, tabulaque aurea: quam curavit anno 1140. benedicendam, Rege ipſo præſente, aliiſque primoribus Regni proceribus. Vbi ipſe tandem tot exantlatis pro Eccleſia & Regno Laboribus, anno 1152. tumulatus eſt, cujus exequias Ludovicus Junior ſua præſentia honeſtavit. Cæterum Epitaphii excerptum veteris MS. Codicis Eccleſiæ Sancti Dionyſii, ad annum præfatum omittere noluimus, quia Sugerii memoriam quodammodo illuſtrare videtur, quod eſt ejuſmodi. *Hic eſt annus ultimus Vitæ Felicis recordationis Sugerii Abbatis Monaſterii Regalis S. Dionyſii in Francia, viri magnæ prudentiæ & eloquentiæ, ac inter præclaros Eccleſiæ Gallicanæ viros eruditiſſimi & facundiſſimi. Cujus tempore prælationis quantum fuit ſtudium, ut Eccleſiam omni gloria & honore attolleret, religioſe ordinaret, & eam redditibus opulentam, ædificiis ampliorem, ornamentis decoratam redderet, omnibus patet. Cooperante etiam ſuperna illius clementia, qui ponit humiles in ſublime, & ipſum de plebe humili ſic erexit, ut non ſolum in Parlamento Regali ſolum ac tribunal judicii ſapientia, qua præditus erat, laudabiliter peroraret: verum etiam tanquam vir magni conſilii & induſtriæ, ac in omni domo Regia ſpe ſta-*

„*ſtabilis & probatæ fidei, cum excelſis Principibus conſederet, ac Regni ipſius gubernacula præcipuè moderaretur. Acumen ingenii, linguæ nitor Litterarum ſcientia, dictandi ſcribendique peritia, ſemper in eo ſplenduerunt; tantæque opinionis apud Eugenium Papam extitit, ut quotiens aliqua in Regno graviora emergebant, & usque ad ejus audientiam perlata, iſtius probatæ diſcretioni terminanda committebat. Glorioſus etiam Rex Franciæ Ludovicus Heroſolymam proficiſcens, Pontificum & Procerum conſilio, ex parte illius fidei & ſolertiæ Regnum ſuum ſpecialiter commiſit regendum. Quod ille Deo juvante ita adminiſtravit & rexit, ut Principi redeunti commiſſa ſibi cum pace & integritate reſtitueret. Verum quia à conditione moriendi nemo excipitur, cum valetudine qua mortuus eſt, vexari cœpiſſet, fratrum manibus ſuſtentatus in Capitulum ſe deduci popoſcit. Ubi poſt verba ædificationis, cum lacrymis & gemitu omnium pedibus provolutus, eorum ſe judicio humiliter expoſuit: Lacrymabiliter poſtulans, ut quod in eos deliquerat, vel negligentius egerat, reſpectu pietatis ei relaxarent. Quod fratres omnes maxima cum devotione, & copioſa lacrymarum effuſione gratantiſſimè fecerunt. Tranſiit autem idem Venerabilis Pater inter verba Orationis & Symboli die Idus menſis Januarii, anno vero Domini MCLII. LXXX ætatis ſuæ anno, à ſuſceptione autem Monaſtici habitus ferè LX. Prælationis verò ſuæ XXIX. Cujus ſepulturæ & exequiis interfuerunt ſex Epiſcopi, cum multis Abbatibus & Chriſtianiſſimo Rege Franciæ Ludovico: ubi & pietatis memor, & immemor Regiæ celſitudinis, dum ſepeliretur, amariſſimè flevit. Flevitque omnis Regia domus, ſed & populus qui eum tanquam prudentiſſimum Conſiliarium, totiusque Regni gubernatorem, & adminiſtratorem planxerunt ſapientiſſimum.* Jacet porrò in Eccleſia, ſub Statua Pontificalibus inſigniis ornata, cujus prælimmari hic titulus inſcriptus: *Hic jacet Sugerius Abbas.* Vitam ejus litteris exaravit Guilielmus ipſius Domeſticus, & S. Dionyſii Monachus.

Legarur & Carmen Panegyricum ab Anonymo Poëta, ingenioſo ſane & docto *ad Sugerium Abbatem*, præfixum ejus Epiſtolis apud Andream Ducheſnium tomo 4. *Scriptorum Veterum Coætaneorum* Hiſtoriæ Francicæ. Legere etiam juvat *Epiſtolam* S. Bernardi LXXVIII. *ad Sugerium*, qua ipſi ſuſceptam & introductam in Cœnobium Sancti Dionyſii reformationem gratulatur. Et *Epiſtolam* CCLVI. qua ipſi gratias agit, ob Cœnobium *Sanctæ Genovefæ*, ordini & diſciplinæ reſtitutum. Denique eundem *Epiſtola* CCLXVI. ad mortem alacri animo ſuſcipiendam hortatus eſt, teneriimæque amicitiæ officia exhibuit. Porrò elegantiſſimum ipſi Epitaphium compoſuit *Simon Capra Aurea* Canonicus Regularis Cœnobii S. Victoris Pariſienſis, quod poſt Franciſcum Chiffletium exhibet Joannes Mabillon in Notis ad Epiſtolas Sancti Bernardi, pag. 35.

Decidit Eccleſiæ flos, gemma, corona, columna,
Vexillum, clypeus, galea, lumen, apex.
Abbas Sugerius, ſpecimen virtutis & æqui,
Cum pietate gravis, cum gravitate pius.
Magnanimus, ſapiens, facundus, largus, honeſtus,
Judiciis præſens corpore, mente ſibi.
Rex per eum caute rexit moderamina Regni:
Ille regens Regem, Rex quaſi Regis erat.
Dumque moras ageret Rex trans mare pluribus annis,
Præfuit hic Regno, Regis agendo vices.
Quæ duo vix alius potuit ſibi jungere, junxit:
Et probus ille viris, & bonus ille Deo.
Nobilis Eccleſiæ decoravit, reppulit, auxit,
Sedem, damna, chorum: laude, vigore, viris.
Cui rapuit lucem, lux ſeptima Theiophaniæ,
Veram vera viro, Theiophania dedit.

Qui plura *De Sugerio* cupit, adeat Sammarthanos fratres *in Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 333. in Abbatibus Sancti Dionyſii in Francia. Natalem Alexandrum *in Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus* ſeculo XII. tomo 1. cap. 6. art. 12. pag. 530. & ſequentibus, ex quo compendium iſtud delumptum eſt.

PETRUS PICTAVIENSIS de Sancto Johanne cognominatus, Monachus Cœnobii Cluniacenſis, diſcipulus Sancti Petri Mauricii Eccleſiæ Cluniacenſis IX. Abbatis, qui anno 1156. octavo Calendas Januarii mortuus eſt, multo ante Abbatis hujus mortem floruiſſe creditur, circa annum 1140. ad 1170. inter Poetas hujus temporis non ignobilis, *Poema elegans in laudem Petri Cluniacenſis Abbatis ſui* compoſuit, quod cum Operibus dicti Abbatis imprimi cenſuerit. Habetur MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 3839. cum duobus libris Epiſtolarum Petri Cluniacenſis Abbatis. Hic Petrus Pictavienſis *in Bibliotheca Cluniacenſi*, ætate S. Petri Mauricii celeberrimus legitur, qui illic Epiſtolarum dicti Petri Cluniacenſis Abbatis IX, libro I. Epiſtola IX. col. 630. *Bibliotheca Cluniacenſis* præfatæ *Magiſter* appellatur, *dilecto filio Magiſtro Petro*, inquit Petrus Venerabilis in Epiſtola. Fuit Secretarius ſeu Notarius & ab Epiſtolis ſcribendis dicto Abbati Petro, qui ejus mentionem facit Epiſtolarum lib. I. Epiſtola XXIV. col. 653. littera D. Epiſtola XXV. col. 654. litera B. Lib. II. Epiſtola V. col. 722. litera B. Libro IV. Epiſtola XVII. col. 843. litera E. Illum autem appellat *Petrum de Sancto Johanne* in Epiſtola ſingulari ad eum Scripta, col. 965. littera C. Hujus *Panegyricum in laudem Petri Mauricii Cluniacenſis Abbatis*, refert eadem *Bibliotheca* col. 604. & ſequentibus. Ejuſdem Opuſcula alia ad calcem Panegyrici citati, nempe colum. 615. *Carmen quando ad Ajam inſulam penetravit*, colum. 616. *Epiſtola ad calumniatorem quendam*, colum. 617. 1140

 Epi-

Epitaphium Gelaſii Papæ II. anno 1127. apud Cluniacum ſepulti: quæ olim Opuſcula junior conſcripſerat. Præter hæc quæ in Cluniacenſi Bibliotheca extant, contexuit etiam *Summam Hiſtoriam Bibliæ*, ut quidem ipſe appellavit, quod Opuſculum Huldricus Zwinglius junior, Novi Teſtamenti in Schola Tigurinâ Profeſſor, præmiſit *Chronologiæ* ſuæ, quem à Julio Cæſare usque ad noſtra tempora Baſileæ in folio anno 1592. apud Leonardum Oſtenium, libris quatuor edendam curavit. Inſcribitur, *Incipit Summa Magiſtri Petri Pictavienſis*, extenditur tantum ad 13. paginas, pag. enim 13. habetur, *Explicit Summa Hiſtoriæ Bibliæ Magiſtri Petri Pictavienſis.* Paginâ 14. Laurentius Wammer de Vrach legitur Scriptor hujus Libri anno MCCCCLX. Denique pag. 18. Supplementum ſive Continuatio hujus Chronologiæ usque ad noſtra tempora ex variis Hiſtoriographis ab Huldrico Zwinglio juniore concinnata libris IV. cum Epitome de Francorum regno & Regibus usque ad Henricum IV. ab eodem Huldrico Zwinglio, à pag. 18. ad 263. in folio. De duobus aliis Petris Pictavienſibus huic Synchronis, at aliquanto junioribus, agemus poſteà ad annum 1170. verbo *Petrus Pictavienſis, Ebredunenſis Archiepiſcopus.* Scriptorem hunc Zwinglius ad annum 1140. ætate Magiſtri Sententiarum, licet dubitans aſſignare videtur. At cum errore enormi, allegat illum anno MCCC Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 62. pag. 501. editionis ultimæ.

1140 ODO SVESSIONENSIS, Ordinis Ciſtercienſis Monachus, anno 1147. florebat ob virtutem ſimul & doctrinam, unde factus poſtea Abbas Vrſicampi ejusdem Ordinis in Epiſcopatu Noviomenſi, tumque Epiſcopus Præneſtinus, Eugenio III. Romano Pontifici cariſſimus. Hujus mentionem facit Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum, Græcorum, Latinorum & Gallicorum*, ſeu *Specimine MSS Lectionum antiquarum, Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quam ex MSS. potiſſimum Codicibus & antiquis editionibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ collectam, anno 1653. in 4. edendam curavit Pariſiis apud Joannem Henault. Illic parte 2. pag. 25. hæc habet. „Quæſtiones Magiſtri Odonis Sueſſio„nenſis, poſtea Abbatis Vrſicampi, tandem Epi„ſcopi Tuſculanenſis (die *Præneſtini*,) qui tem„pore Eugenii Papæ III. vixit, ex MS. Codice „Gabrielis Naudæi. Ejusdem *ſuper Jeremiam* „*Commentarius* incipit ſuper Jeremiam, *Quid„quid mali ſuper nos adducitur, noſtra peccata me„rentur.* Finit, *ad id altum, ad quod meipſum.* „Ejusdem meminit, nempe pag. 369. *Supplemen„to X.* ad paginam Bibliothecæ 25. Ejusdem Scriptoris meminit Carolus du Freſne Dominus du Cange in *Syllabo* Scriptorum quem præmiſit Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis columna CLV. his verbis, *Odo Abbas Vrſicampi poſteà Epiſcopus Præneſtinus ſub Eugenio III. Papa, cujus laudantur Quæſtiones.* Alter ejusdem nominis extitit centum annis poſtea, cujus Opuſcula recenſet atque laudat Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Odo* Tuſculanus his verbis. Odo Epiſcopus Tuſculanus ſcripſit„ *Homilias ſeu Sermones* duobus grandibus volu„minibus per totum annum Extabant MSS. Ro„mæ in Vaticana Bibliotheca, & apud Aſcanium„ Martinengum Canonicum Regularem Brixiæ.„ Veruntamen quis quove tempore fuit hic„ Odo, mihi incertum. Planiore ſtylo & ad pie„tatem apto utitur, doctrinam ex theologicis„ fontibus hauſtam oſtendens.„ Ætatem autem illius quam Poſſevinus neſcivit, nobis detegit Carolus du Freſne Dominus du Cange, *in Syllabo Scriptorum* quem Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis præmiſit, verbo *Odo Tuſculanus Epiſcopus* columnâ CLV. his verbis, *Odo Epiſcopus Tuſculanus anno 1249. Tomo VII. Spicilegii pag. 354.* quibus ætatis ipſius certam profert ex *Spicilegio* notam. Hæc de duobus iſtis Odonibus, non immerito ſimul junctis.

BERNARDVS MORLACENSIS, natione 1140
Anglus, ſi Pitſeo credamus, in Opere *De Scriptoribus Angliæ* pag 205. Si alios audiamus, natione Gallus, Gente Arremoricus, ex urbe Morlaco oriundus, unde Morlanenſis ſeu Morlacenſis dictus, Monachus Cluniacenſis ex Ordine divi Benedicti, Poëta ſui Seculi XII. non ignobilis, circa annum 1140. ſub Petro Mauricio Cluniacenſi Abbate clarus, ſcripſit ad Petrum ſuum Abbatem Carmine Rithmico, *Libros tres de contemptu mundi*, quos primus ex membranis Gerardi Baumanni Embricenſis Medici, dedic publicæ luci Nathan Chytræus Bremæ anno 1597. deinde Eilhardus Lubinus anno 1607. Impreſſi poſtea Rintelii ad Viſurgim in Germania, anno 1626. in 8. demum Sternii anno 1640. in 12. à Typographis Luneburgenſibus. Nullatenus autem conveniunt cum Opere *De contemptu mundi Metrico*, quod legitur inter Opera Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, ultimæ editionis Pariſienſis anni 1675. apud Ludovicum Billaine. Licet opus quod apud Anſelmum eſt, nonnulli *Anſelmo Cantuarienſi* attribuant, alii huic *Bernardo Cluniacenſi*, quod forſitan neutrius eſt. Ita quidem cenſuit Gabriel Gerberon in editione ſua Operum divi Anſelmi, Cenſurà præmiſſâ in Librum *De contemptu mundi*, quem vult correctum & integrum factum fuiſſe, ex MS. Codice Bibliothecæ Sancti Victoris. Sed ſi Victorinos omnes Codices & Catalogum accuratè volviſſet, illic legitimum Opus *De Contemptu mundi* Bernardi Cluniacenſis inveniſſet, in Alphabetico Catalogo deſignatum, verbo *Bernardus Cluniacenſis:* & in altero ſecundum literas, notatum GGG. 14. folio 1. cujus hoc rubricatis litteris initium eſt. *Incipit Epiſtola Bernardi Monachi Cluniacenſis in librum de contemptu mundi.* Prologus. Domino & Patri ſuo Petro, digniſſimo Abbati Fratrum Cluniacenſium,

ſium, Bernardus ejus filius, eorum Frater, *inaurem auream unam. Quod ad aures publicas, ſive ad multorum ora profertur, ſapientis eſt correctione curandum, abſolvendumque judicio &c.* Tum incipit Liber 1. De contemptu mundi. *Hora noviſſima, tempora peſſima ſunt, vigilemus. Ecce minaciter, imminet arbiter, ille ſupremus &c.* Liber 2. *Ab mea tempora, primaque robora, præterierunt &c.* Liber 3. *Perdita ſecula, moribus æmula, prævaluerunt &c.* At nullam habet illud Opus quod jam ſæpius ut ſupra diximus, in Germania impreſſum eſt, convenientiam cum Carmine *De contemptu mundi*, quod à Gabriele Gerberon Monacho Benedictino Erudito, editum eſt pag. 195. Operum divi Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, in ultima editione Pariſienſi anni 1675. Conveniunt *titulo* tantum, utrumque tamen eidem Scriptori non immeritò adſcribi videtur, nec ſcribendi hæc ratio, à ſeculo 12. abhortere creditur, in quo Bernardus Cluniacenſis claruit. Extat denique in ultima editione Operum Divi Bernardi quam Joannes Mabillon Pariſiis eduxit anno 1690. 2. Voluminibus in fol. volumine 2. inter Opera Spuria tomo V. *Bernardi Monachi Cluniacenſis Sermo de villico iniquitatis* pag. 695. Ad hanc eandem ætatem pertinere videtur, licet alius homo mihi ſit, *Palpeniſta Bernardi Gelſtenſis, ſeu De vita privata & aulica libri duo verſibus Rithmicis ſcripti*, quos ex MS. Codice edendos curavit Chriſtianus Daumius Cygneæ anno 1660. in Octavo. Agunt de illo Antonius Poſſevinus Tomo I. *Apparatus ſacri* verbo *Bernardus Cluniacenſis.* Guillelmus Caves *in Hiſtoria rei litteraria* ad annum 1140. pag. 666.

1140 GILBERTVS PORRETANVS, PICTAVIENSIS EPISCOPVS, ortu Pictavienſis, ſubtiliſſimus Philoſophus & in ſacris Litteris plurimum exercitatus, factus primum Eccleſiæ Carnotenſis Canonicus, tum Sancti Hilarii Majoris Pictavienſis, qui cum Pictavis anno 1141. Theologiam profiteretur, hujus urbis Epiſcopus electus eſt, ob famam doctrinæ ſingularis. Is autem cum ſublimia nimium ſcrutaretur, ad Concilium Remenſe ſub Eugenio III. Summo Pontifice habitum, anno 1148. vocatus eſt. Ad inſtantiam Divi Bernardi, hac tempeſtate ubique Europæ omnipotentis, quod obſcurius de Sanctiſſima Trinitate diſſeruiſſet, arguitur unde Scripta ſua benigne interpretari coactus fuit. Qua de re Otto Friſingenſis Lib. I. *De rebus geſtis Friderici Imperatoris* c. 46. & 47. qui tamen ibidem condemnatus non legitur, ut multi paſſim ſcribunt. Rem hanc omnem atque tragœdiam in Gilbertum motam, nullus melius ac ſincerius exponit, Ottone Friſingenſi Epiſcopo, quem hîc verbotenus loquentem audire juvat. Quis autem fuerit Gilebertus, quo loco, quibusve parentibus ortus, enarrat Libro I. *De geſtis Frederici Imperatoris* cap. 46. his verbis. Fuit „illis in diebus in Aquitania Galliæ Civitate Pictavis, Epiſcopus Gilibertus nomine. Hic ex eadem Civitate oriundus, ab adoleſcentia usque ad ultimam ſenectutem in diverſis Galliæ locis Philoſophiæ ſtudium colens, re & nomine Magiſtri officium adminiſtrabat, noviterque ante hos dies ad culmen Pontificale in præfatâ Civitate ſublimatus fuerat. Conſuetus ex Ingenii ſubtilis magnitudine, ac rationum acumine, multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur cum quadam vice Conventum de ſuâ Diœceſi Clericorum magnum celebrans, ſermoni quem fortè gratiâ exhortandi habebat, quædam de fide Sanctæ Trinitatis interſereret: à duobus Archidiaconis ſuis Arnaldo & Calone, tanquam contra Catholicæ normam Eccleſiæ doctrinam Inſtituens, ad Summi Pontificis Romanæque ſedis examen, interpoſitâ appellatione, vocatur. Sic utrique viam carpunt, Romanoque Pontificis Eugenio ab urbe in Gallias tendenti, Senis Civitate Tuſciæ occurrunt. Quibus Romanus Pontifex auditis, cauſſâque viæ cognitâ, breviter reſpondit, ſe Gallias introire, ibique de hoc verbo, eo quod propter Litteratorum virorum copiam ibidem manentium, oportuniorem examinandi facultatem haberet, plenius velle cognoſcere. Archidiaconi in Gallias redeunt, ac conſulto BERNARDO ſupramemorato Abbate, eum in commodum cauſæ ſuæ adverſus Epiſcopum inclinant. Tum cauſſam & Acta Concilii, perſonam, mores & dogmata Gilberti Porretani deſcribens Otto Friſingenſis Lib. I. *De geſtis Friderici* cap. 50. & nonnullis ſequentibus, anno 1147. iſta refert quæ ſequuntur.

Igitur ut ad id à quo digreſſa fuit, redeat oratio: prætaxati Archidiaconi, adſcito ſibi tantæ authoritatis & æſtimationis viro Abbate Bernardo, Epiſcopum Gilibertum, eadem quâ prædictum Petrum Abaëlardum viâ, damnare attentabant. Sed nec eadem cauſſa, nec ſimilis erat materia. Iſte enim ab adoleſcentiâ magnorum virorum diſciplinæ ſe ſubjiciens, magisque illorum ponderi, quàm ſuo credens ingenio, qualis primò fuit Hilarius Pictavienſis, poſt Bernardus Carnotenſis, ad ultimum Anſelmus & Radulfus Laudunenſes, germani Fratres, non levem ab eis, ſed gravem doctrinam hauſerat. Manu non ſubitò ferulæ ſubductâ, à ſcientiâ haud cenſurâ morum vitæque gravitate diſcordante: non jocis vel ludicris, ſed ſeriis rebus mentem applicabat. Hinc erat ut ut tàm geſtu quàm voce pondus ſervans, ſicut in factis, ſic in dictis ſe oſtenderet difficilem: ut nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis quæ ab eo dicebantur, paterent animis. Is itaque primò Antiſſiodorum, poſt Pariſius vocatus eſt. Erant inter cætera quæ illi objiciebantur *De divina Majeſtate*, quatuor Capitula."

Quòd videlicet aſſereret Divinam eſſentiam non eſſe Deum."

Quòd

„Quòd proprietates Perſonarum non eſſent ipſæ perſonæ.

„Quòd Theologicæ Perſonæ in nullà prædicarentur propoſitione.

„Quòd Divina natura non eſſet incarnata.

„Præter hæc alia minora, id eſt, Quòd meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Chriſtum: quòd Eccleſiæ ſacramenta evacuando, diceret nullum baptizati niſi ſalvandum, & cætera in hunc modum.

„Itaque præſidente cum Cardinalibus Epiſcopis, aliiſque viris venerabilibus & eruditis in jam dicta Civitate Pariſius Summo Pontifice Eugenio, prædictus Epiſcopus Gilibertus Conſiſtorio præſentatur de his Capitulis reſponſurus. Producuntur contra eum duo Magiſtri, Adam de Parvoponte vir ſubtilis, & Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus recenter factus: Hugo de Campoflorido, Cancellarius Regis: aſſerentibus eis, & quaſi ſub ſacramento pollicentibus, ſe aliqua ex his de proprio ejus ore audiſſe, non ſine multorum qui aderant admiratione, viros magnos & in ratione diſſerendi exercitatos, pro argumento juramentum afferre. Ibidem dum hinc inde multa ſibi objicerentur, pluriumque impulſationibus ad reſponſionem de re tam ineffabili cogeretur, inter cætera dixiſſe traditur: *Audacter confiteor Patrem alio eſſe Patrem, alio Deum, nec tamen eſſe hoc & hoc.* Cujus dicti obſcuritatem tanquam verborum prophanam novitatem, tam impatienter Magiſter Joſſelinus Sueſſionenſium Epiſcopus excipit, ut juxta proverbium, medium vitando, incurreret ripam. Nondum enim authoritatem illam Auguſtini legerat, vel fortaſſis lectam non intellexerat, qua de eodem altiſſimo loqui geſtiens ſecreto, inter cætera dicit: *Sic aliud eſt Deo eſſe, aliud ſubſiſtere: ſicut aliud Deo eſſe, aliud patrem eſſe, vel Dominum eſſe. Quod enim eſt, ad ſe dicitur: Pater autem ad Filium, & Dominus ad ſervientem creaturam.* Ait ergo prædictus Epiſcopus, quid eſt quod dicis, *eſſe Deum nihil eſt?* Erat quippe quorumdam in Logica ſententia, cum quis diceret, Socratem eſſe, nihil dicere. Quos præſatus Epiſcopus ſectans, talem dicti uſum haud præmeditate ad Theologiam verterat. Quo verbo omnium penè auditorum ab illo in ſe retorſit ſpicula. Poſt hoc ſectato clamore, cum à circumſtantibus rogaretur Epiſcopus Gilibertus, ut quare in Theologia Perſonas in tantum diſtingueret, aperire vellet, breviter reſpondit: quia omnis perſona eſt per ſe una. Et ita non ſine magno multorum qui aderant ſtupore, Conventus ea dicere ſolvitur.

„Alia rurſus die in cauſam ductus, pulſatusque de novitate dictionis, eo quod in proſa *De Sancta Trinitate*, tres Perſonas tria ſingularia vocaverit: Hugo Rotomagenſis Epiſcopus cauſam aggravavit dicens, Deum potius debere dici unum ſingulare, quàm tria ſingularia: non tamen ſine multorum ſcandalo, cum Hilarius in Libro *de Synodis* dicat: *Sicut duos Deos dicere prophanum eſt, ita ſingularem & ſolitarium dicere, ſacrilegium eſt.* Et idem in eodem: *Nihil Solitarium ex divinis Sacramentis ad ſuſpicionem audientium, & ad occaſionem blaſphemantium profemmus.* Epiſcopus verò Pictavienſis, in præfatis ſuis dictis ſe habuiſſe ſimplicem ſenſum teſtabatur, affirmans per ſingularia, non Theologicas Perſonas, ſed ipſarum excellentiam intellexiſſe, ſecundum quòd Autonomaſticè Paulum ſolemus vocare Apoſtolum, vel glorioſam Dei genitricem, Virginem ſingularem: eo quòd nec eſt, nec fuit, nec erit talis virgo, quæ videlicet ſimul ſit mater & virgo. Ea rationis proportione, trium Perſonarum excellentiam ſe conſideraſſe, cum tria Singularia diceret, aſſerebat: cum nec ſit, nec fuerit, nec futurus ſit talis Pater, qui ſcilicet ſit Pater & Deus: atque in eundem modum talis Filius, talis Spiritus Sanctus.“

Poſt hæc idem Otto Libro citato cap. 54. ſubjungit. „Dum ita per aliquot dies, jam ſæpe dictus Epiſcopus coram Summo Pontifice, de fide ſua in Civitate Pariſiis diſcuteretur: ſentiens Papa, utpote vir cautus & religioſus, cauſſæ difficultatem, protelandam eam usque ad univerſale Concilium adjudicavit. Erat enim in proxima mediante Quadrageſimæ Dominica, apud illius Galliæ Metropolim Remis generale indictum Concilium.“

Cauſſa igitur Gilberti Porretani, remiſſa ac protelata ab Eugenio III. ad Concilium Remenſe anni 1148. ad medianı Quadrageſimam convocatum atque indictum. Quæ verò in hac cauſſa, poſthæc geſta in hoc Concilio fuerint, idem Otto Friſingenſis Epiſcopus, Libro citato cap. 56. & ſequente, his verbis deſcribit.

„Itaque finita Synodo, ſalutiferisque ad innovationem & confirmationem antiquorum, ibidem promulgatis Decretorum Capitulis, prudentiores & viciniores ad cauſſam Epiſcopi Giliberti terminandam reſervantur. Decurſa medianæ Quadrageſimæ hebdomada, ſacroque Dominicæ Paſſionis tempore inchoante, Epiſcopus Pictavienſis, manente adhuc Summo Pontifice Remis, rurſus ad judicium trahitur. In cubiculo, ubi urbis Epiſcopus cum Senioribus ſedit, vocatur: & ab eo quid de fide Sanctæ Trinitatis ſentiat, ſubtiliter interrogatur. Ille Orthodoxorum Patrum, quas non in ſchedulis, ſed in corpore librorum integras attulerat, legi faciens authoritates, eandem ſe quàm illi fidem tenere aſſerebat. Cumque hujuſcemodi Sermone, ſeu legendi prolixitate dies detinetur, tanquam tædio affectus, Romanus inquit Antiſtes: Multa frater dicis, multa & ea fortaſſis quæ à nobis non intelliguntur, legi facis: ſed ſimpliciter à te cognoſcere velim, an ne illam ſummam eſſentiam, qua tres Perſonas

pro

profiteris unum Deum, credas eſſe Deum. Qui diutina collatione fatigatus, minus præmeditatè reſpondit, Non. Quod dictum mox ab ejus ore taptum Notarius excepit, ſcribens in hunc modum, *Epiſcopus Piclavienſis ſcripſit & dixit, Quod Divina eſſentia non eſt Deus.* In Commentario enim ſuper Boëtium *de Trinitate*, ubi author Theologica à naturalibus prædicamenta diſcernens inter cætera poſuit, *Subſtantia qua Deus eſt:* ille appoſuit, *Non qua Deus eſt:* id eſt, ut non ad ſubſiſtentem, ſed ad ſubſiſtentiam referatur. Sicque in hæc verba, Conventus ea die dimittitur. Epiſcopus totum quod ſuperſuit illius diei ſpatium, cum nocte ſequente, amicos ſuos ex Cardinalibus, quos habuit non paucos, circuit.

In craſtino ipſo denuò coram Summo Pontifice in cauſſa poſito, recitatur Scriptum: cujus ut ab eo reddatur ratio, expoſcitur. Ipſe ſe hoc non ſimpliciter conceſiſſe affirmabat. Dicebat enim ſe hoc nomen *Deus*, quandoque in deſignatione naturæ, quandoque in deſignatione Perſonæ unius etiam poni. In deſignatione naturæ, ut cum dicitur, *Deus tuus unus eſt:* Perſonæ, ut cum dicitur, *Pater eſt Deus, Filius eſt Deus:* Perſonæ, & unius tantum de tribus, ut ibi, *Aſcendit Deus in Jubilatione:* quod de Perſona filii dictum eſſe nemo ambigit. Quare & ajebat ſe, *Divinitatem eſſe Deum* in illo tantum ſenſu concedere, quo Deus ponitur pro Natura. In eo verò abſolutè concedere non audere, quo pro qualibet Perſonatum, hoc nomen *Deus* accommodatur: ne videlicet ſi indeterminatè profiteretur Divinitatem eſſe Deum, id eſt quamlibet Perſonatum: cogeretur ſine determinatione concedere quidquid de qualibet Perſonarum, & de Eſſentia: ſicque in hanc incideret abſurditatem, ut ſicut perſonam Filii, ita Divinam eſſentiam indeterminate incarnatam, paſſam confiteretur. Ex qua abſurditate facilè ſenſus hæreticus juxta Sabellium emergeret, ut eadem res diceretur & generans & genita, & eadem ſeipſam genuiſſe. Quod autem inter naturam & Perſonam, non Mathematica abſtractione, ſed Theologica conſideratione, quoquo modo divideret ratio, & ratione & authoritate probare nitebatur. Ratione, ne videlicet, juxta Arium, ſicut Perſonarum ita & pluralitatem admitteret eſſentiarum: vel ſecundum Sabellium, ad eſſentiæ ſingularitatem, Chriſtianæ fidei religio pluralitatem reſtringeret Perſonatum. Hac Theodoreti contra Sabellium utens authoritate: Oportet ergo deſiderantem Spirituales divitias, & volentem Chriſtianorum dogmata vindicare, rerum non ignorare proprietatem: ne fortè aliud pro aliis intelligens, circa dogmata peccet. Qui enim naturam & perſonam idem eſſe intelligit, aut in diviſionem Arii incidit, aut in confuſionem Sabellii. Et illa Hilarii: Diſcerne igitur o Hæretice Spiritum Chriſti, à Spiritu Dei: & excitati à mortuis Spiritum Chriſti, à Spiritu Dei Chriſtum à mortuis excitantis. Et quæro nunc, in Spiritu Dei, utrum naturam aut rem naturæ ſignificatam exiſtimes? Non idem eſt enim natura, quod naturæ res eſt: Sicut non idem eſt homo, & quod hominis eſt: nec idem ignis, & quod ipſius ignis eſt: & ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod Dei eſt. Item, quod non natura, ſed Filii perſona carnem ſuſcepiſſe credenda ſit, hac authoritate Toletani Concilii oſtendit: Solum Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Et cum tota cooperata ſit Trinitas formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera Trinitatis, ſolus tamen accepit hominem in ſingularitate perſonæ, non unitate Divinæ naturæ: id eſt, id quod eſt proprium Filii, non quod commune Trinitati. Quam authoritatem cum determinare vellet Clara Vallenſis Abbas, aliqua verba quæ Cardinalibus diſplicerent, prorulit. Epiſcopo Pictavino dicente: & hoc ſcribatur. Ad quod ille reſpondit: Scribatur ſtylo ferreo, ungue adamantino. Moxque ad publicum progreſſus, omnes quos poterat convocavit.

Ibi cum Archiepiſcopis, viriſque religioſis & eruditis, contra quatuor prædicta, quæ Pictavino Epiſcopo, imponebantur Capitula, fidem ſuam in hunc modum, ipſe cum aliis, & alii cum ipſo expoſuerunt.

Credimus ſimpliciter naturam Divinitatis eſſe Deum: nec aliquo ſenſu Catholico poſſe negari, quin Divinitas ſit Deus, & Deus Divinitas. Si verò dicitur, ſapientia ſapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, Divinitate Deum eſſe, & alia ejuſmodi: credamus nonniſi ea ſapientia quæ eſt ipſe Deus, ſapientem eſſe: nonniſi ea magnitudine quæ eſt ipſe Deus, magnum eſſe: nonniſi ea æternitate quæ eſt ipſe Deus æternum eſſe: nonniſi ea unitate quæ ipſe eſt, unum eſſe: nonniſi ea Divinitate quæ eſt ipſe, Deum eſſe: id eſt, ſeipſo ſapientem, magnum, æternum, unum, Deum.

Dum de tribus Perſonis, Patre & Filio & Spiritu Sancto loquimur, ipſas unum Deum, unam Divinam ſubſtantiam, fatemur eſſe: & è converſo cum de uno Deo, una Divina ſubſtantia loquimur: ipſum unum Deum, unam Divinam ſubſtantiam eſſe tres Perſonas confitemur.

Credimus ſolum Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, æternum eſſe: nec aliquas omnino res, ſive relationes, ſive proprietates, ſive ſingularitates, vel unitates dicantur, & hujuſmodi alia, adeſſe Deo, quæ ſint ab æterno, & non ſint Deus.

Credimus ipſam Divinitatem, ſive ſubſtantiam Divinam, ſive naturam Divinam dicas incarnatam, ſed in Filio eſſe.

Quod Gallicanæ Eccleſiæ factum tam graviter facet Cardinalium Senatus accepit, ut cum magna mentis indignatione curiam intraret, ac tanquam unum corpus effecti, una omnes voce Pontifici ſuo dicerent: Scire debes, quod à nobis, per nos tanquam per cardines, univerſalis

„Eccleſiæ volvitur axis. Ad regimen totius Eccleſiæ promotus, ex privato univerſalis pater effectus, jam deinceps te non tuum, ſed noſtrum potius eſſe oportere: nec privatas & modernas amicitias antiquis & communibus præponere, ſed omnium utilitati conſulere, Romanæque curiæ culmen ex officii tui neceſſitudine curare & obſervare debere. Sed quid fecit Abbas tuus, & cum eo Gallicana Eccleſia? Qua fronte, quo auſu cervicem contra Romanæ Sedis Primatum & apicem erexit? Hæc eſt enim ſola quæ claudit, & nemo aperit; aperit, & nemo claudit. Ipſa ſola de fide Catholica diſcutere habens, à nullo etiam abſens, in hoc ſingulari honore præjudicium pati poteſt. Sed ecce Galli iſti, etiam faciem noſtram contemnentes, ſuper Capitulis quæ his diebus nobis aſſidentibus agitata ſunt, tanquam finituræ ſententiæ ultimam manum apponendo, nobis inconſultis fidem ſuam ſcribere præſumpſerunt. Certè ſi in Oriente, utpote Alexandriâ vel Antiochiâ, coram omnibus Patriarchis hujusmodi tractaretur negotium, nihil firmâ ſtabilitate ſolidum ſine noſtrâ definiri valeret authoritate: quin imò juxta antiquorum Patrum inſtituta vel exempla, Romano ſervaretur examini terminandum. Quomodo ergo Iſti, in noſtra præſentia uſurpare audent, quod etiam temotioribus & majoribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam temerariæ novitati celeriter aſſurgas, ipſorum contumaciam punire non differas. Quos Romanus Pontifex blando mitigans eloquio, Abba[illegible]ad ſe vocato, de hoc facto, qualitateve facti, [illegible]lerter inquirit. Cui ille humiliter & cum reverentiâ reſpondit, ſe vel Dominos Epiſcopos nihil de præfatis Capitulis diffiniviſſe: Sed quia ab Epiſcopo Pictavino audiverat, ut fides ſua ſcriberetur: idcirco, quia ſolus nollet, illorum authoritate ac teſtimonio ſimpliciter ſe, quod ſentiret expoſuiſſe. Hocque tam humili quam modeſto ipſius reſponſo, prædicta Cardinalium indignatio conquievit: ita tamen, ut præfatum Scriptum, tanquam inconſulta curia prolatum, velut authoritatis pondere carens, pro Symbolo in Eccleſia, quod in Conciliis contra hæreſes congregatis fieri ſolet, non haberetur. Benedictus per omnia Deus, qui ſic Eccleſiæ ſuæ, Sponſæ ſuæ providit, ne vel ſumma membra à Capite ſuo diſſiderent: vel tantus religioſarum & diſcretarum perſonarum numerus Gallicanæ Eccleſiæ, aliquod judicii pondus à Sede Romanâ repottans, ſchiſmatis non parvi occaſio eſſet.

„Hæc pauca ex multis de illius Concilii agenda dixiſſe ſufficiat: hoc tamen appoſito, quod de tribus Capitulis propter præmiſſam tumultuationem, nihil definiri potuit. Nec mirum: in *quarto* enim non multum ab aliis diſcordabat Epiſcopus Gilibertus, cum illi profiterentur Naturam incarnatam, ſed in Filio: iſte Perſonam Filii incarnatam, non ſine ſua natura. *De prædicatione Perſonarum*, quid diffinirent? Cum ejus uſum quidem, quid ſcilicet propriè prædicari diceret, ab aliis Magiſtris etiam in naturalibus alienum non haberent. *De proprietatibus*, an Perſonæ eſſent, tam ob prædictam cauſam, quam ab Theologicas rationes, quæ hinc inde habentur, ſuppreſſum eſt. De *primo* tantum Romanus Pontifex diffinivit, *ne aliqua ratio in Theologia inter Naturam & Perſonam divideret: neve Deus Divina eſſentia diceretur ex ſenſu Ablativi tantùm, ſed etiam Nominativi.* Vnde adhuc à probatioribus ejusdem Epiſcopi auditoribus tenetur, ne ratio ibi diſcernat in intelligendo, ſed in dicendo. Epiſcopus verò præmiſſam Summi Pontificis ſententiam reverenter excipiens, Archidiaconibus ſuis in gratiam receptis, cum ordinis dignitate & honoris plenitudine, ad propriam Diœceſim remeavit.“

Idem Otto ibidem cap. 57. de eodem Concilio & Abbate Claræ Vallis. „Vtrum autem prædictus Abbas Clara Vallenſis in hoc negotio ex humanæ infirmitatis fragilitate, tanquam homo deceptus fuerit; vel Epiſcopus tanquam vir litteratiſſimus, propoſitum aſtutè celando, Eccleſiæ judicium evaſerit, diſcutere vel judicare noſtrum non eſt. Quod enim ſancti & ſapientes viri corruptibili carne circumdati frequenter in talibus fallantur, & novis & antiquis probatur teſtimoniis. Nam ut de illo taceam, quod beatus Gregorius Sancto David, in quem Spiritus Domini directus aſſeritur, ad patriam à qua à Filio propulſus fuerat, revertenti, a Servo Miphiboſeth cum Xeniis occurrenti ſurreptum inducit, exemplo: Chriſtianis temporibus beatus Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, tam eximiæ ut mortuum ſuſcitaret ſanctitatis, adverſus Joannem Chryſoſtomum, cujus hodie in Eccleſia viget memoria, tam acriter ab æmulis induci potuit: ut eum in propria Civitate declinans, communicareque nolens, etiam populum ſibi commiſſum, quantum in ipſo fuit, contra illum concitaret. Quod in priori noſtra, ex Tripartita ſumptum Hiſtoria, plenius dictum eſt.“ Hæc Otto, prædicto loco.

Vnde patet nunquam ut hæreticum fuiſſe damnatum in Concilio Rhemenſi, Gilbertum Porretanum, quemadmodum plurimi clamant. Completo enim ac dimiſſo Concilio, de rebus Gilberti Porretani actum eſt. „Symbolum ab Epiſcopis Gallis & Abbate Claravallenſi Bernardo compoſitum, ut authoritati Romanæ ſedis adverſum, & ipſa inconſulta adornatum, omnino proſcriptum eſt: ſolumque & a ſolo Romano Pontifice definitum, *Ne aliqua ratio in Theologia inter Naturam & Perſonam divideret, neve Deus Divina eſſentia diceretur, ex ſenſu Ablativi tantum, ſed etiam Nominativi:* nec nomine quidem Gilberti Porretani ſeu Pictavini expreſſo. Quod ſi ſcire cupias, quem finem habuerint tot itinera Arnaldi & Calonis Pictavienſium

Ar-

Archidiaconorum, tot plurimorum Monachorum ſollicitationes, tot Epiſcoporum & Bernardi Abbatis clamitationes, tot diſputationes, quaſi de Summa totius fidei Chriſtianæ hic ageretur? ſcilicet, *Ne Deus Divina eſſentia diceretur ex ſenſu Ablativi tantùm, ſed etiam Nominativi.* Nimirum facillimo negotio tota controverſia compoſita eſt. Etenim qui tanto æſtu, tantiſque armis in Theologicas ingreſſi fuerant palæſtras, poſt multas utrinque Diſputationes, ſedatis animis, ad Grammaticam reverſi, *mediantibus Ablativo ac Nominativo caſibus*, inter ſe pacifici componuntur.

De ejusdem Giliberti cauſa fuſè Baronius in *Annalibus* ad annum 1148. num. 13. ubi habet iſta, neutiquam vera. „His abſolutis, introducta eſt in Conciliū Giliberti Epiſcopi Pictavienſis cauſſa, in qua idem Gilibertus expertus eſt Sanctum Bernardum vehementiſſimum contradictorem. Qui cum adeò perſtringeret illum, ut omnino convinceret ipſum Hæreticum: Eugenius Papa conſulens tanti Epiſcopi famæ, id ſeorſum poſt dimiſſum Concilium faciendum duxit. Teſtatur hæc Goffridus in Vita ipſius Sancti Bernardi, cum ait.“ *Igitur in Concilio, quod in urbe Remorum Papa Venerabilis Eugenius celebravit, egit cominus adverſus hunc Gilbertum. Eccleſia ſancta ſuo tempore ſingularis athleta Bernardus. Primò quidem totum, quod ille verborum cavillationibus occultare nitebatur, eliciens: deinde verò tam ſuis ratiociniis quam Sanctorum teſtimoniis, biduana diſputatione redarguens. Conſiderans ſane, nonnullos ex his qui præſidebant, jam quidem animadvertentes blaſphemiam in doctrina, adhuc tamen avertentes injuriam à perſona: accenſus eſt zelo, & domeſticam ſibi Eccleſiam ſeorſum convocat Gallicanam. Communi denique Concilio à Patribus decem Provinciarum, aliis autem Epiſcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, novis dogmatibus opponitur Symbolum novum: cui etiam ſubſcribuntur nomina ſingulorum, ut eorum videlicet omnium ſicut irreprehenſibilis fides, ſic irreprehenſibilis zelus cæteris innoteſcat. Ita demùm Apoſtolico judicio & auctoritate univerſalis Eccleſiæ, error ille damnatur. Epiſcopus Gilibertus, an eidem damnationi conſentiat, interrogatur. Conſentiens & publicè refutans, quæ priùs ſcripſerat & affirmaverat indulgentiam ipſe conſequitur: maximè quod ab initio cautus fuiſſet, ea lege eandem ingredi diſputationem, ut promitteret ſine ulla ſeſe obſtinatione, pro Eccleſiæ ſanctæ arbitrio correcturum liberè ſuam opinionem.* Hactenus Gaufridus.

„Ex quibus planè illud inducitur, eundem Gilibertum, licet hæretica ſenſerit, hæreticum non fuiſſe: cum pertinacia quæ ſecundum Sanctum Auguſtinum *De Civitate Dei*, facit quenquam hæreticum, omnino caruerit: & hac de cauſſa non fuerit pœna mulctatus privatione Epiſcopatus, quo privandus omnino fuiſſet ex præſcripto ſacrarum legum, ſi convictus fuiſſet hæreticus, imò & hæreſiarcha. Tum n. 14. At quod ad Symbolum novū, quod aſſerit tunc a Sancto Bernardo fuiſſe conſcriptum, atque ab Epiſcopis ſubſcriptum: quænam controverſia ejus cauſſa excitata fuerit, & tumultus obortus a Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus adverſus Eugenium Papam: & Ottone Friſingenſi rem ipſam locupletius proſequente, ſupra dictum eſt.“ Hæc Baronius.

Ego autem longe credibiliora puto, eaque majorem fidem mereri, quæ ab Ottone Friſingenſi Epiſcopo de Gilberto Porverano dicta ſunt, quam quæ a Gaufrido. Cum enim ipſe eſſet ſub Sancto Bernardo Monachus, ipſius Notarius, ſeu a Secretis, nulli dubium eſſe debet, quin omnia ad laudem Magiſtri atque Abbatis ſui, cui conductitius quaſi erat, conſcripſerit. Tot in paucis quæ de hoc Conſilio ſcribit, falſitates interſerit, ut nullam mereatur fidem. Ita mentitur, dum ait, *Apoſtolico judicio & authoritate univerſalis Eccleſiæ, Gilberti errorem damnatum.* Mentitur dum ait, *Gilbertum eidem ſuæ damnationi conſenſiſſe.* Mentitur dum ait, *conſenſiſſe & publicè refutaſſe quæ priùs ſcripſerat & affirmaverat*, unde *indulgentiam ipſe conſequitur.* Mentitur denique dum ait, quod *maximè ab initio cautus fuiſſet ea lege eandem ingredi diſputationem, ut promitteret ſine ulla ſeſe obſtinatione pro Eccleſiæ ſanctæ arbitrio, correcturum liberè ſuam opinionem.* Hæc ſomnia Monachalia ſunt, omnem excedentia veri ſpeciem. Hæc nos pluribus de Hæreſi Gilberto Porretano impoſita, & de Conciliis adverſus eum convocatis. Volunt autem nonnulli Ottonem Friſingenſem, plus æquo faviſſe Pictavienſi Epiſcopo Gilberto, ac Sancto Bernardo nonnihil derogaſſe, unde ſententiam ſuam revocaverit, & cenſuræ Eccleſiaſticæ moriturus ſubjecerit, teſte Radevico Friſingenſi Canonico Lib. 2. *De geſtis Friderici* cap. 11. his verbis. *Hunc Codicem* Hiſtoriarum *manibus ſuis offerre præcepit, eumque litteratis & religioſis viris tradidit, ut ſi quid pro ſententia Magiſtri Gilberti (ut patet in prioribus) dixiſſe viſus eſſet, quod quempiam poſſet offendere, ad ipſorum arbitrium corrigeretur: ſeque Catholicæ fidei aſſertorem, juxta Sanctæ Romanæ, imò & univerſalis Eccleſiæ regulam, profeſſus eſt.* At verba iſta conditionata cum ſolummodò ſint, nihil contra Gilbertum faciunt: neque confeſſione iſta Otto Friſingenſis quidquam a ſe falſum eſſe dictum vel ſcriptum, profitetur. Unde longè probabilius eſt, Gilbertum nunquam fuiſſe in Concilio Remenſi anno 1148. damnatum, ut Otto ſcribit: quam quæ garrit conductitius D. Bernardi Notarius, & ſucceſſor in Abbatia Claræ Vallis, Gaufridus. Porrò Gilbertus vivere deſiit anno 1154. pridie nonas Septembris, ut habetur ad hunc annum in Appendice Roberti de Monte ad Sigeberti Chronicon, ubi ſic: *Moritur Gillibertus Epiſcopus Pictavienſis, vir religioſus ac multiplicis doctrinæ, qui Pſalmos & Epiſtolas S. Pauli luculenter expoſuit.* Jam ad Scripta veniamus.

Scripſit itaque *Commentarium in Pſalmos* pro-

li-

lixum, incipientem ab his verbis: *Chriſtus integer, caput cum membris, eſt materia hujus libri &c.* quem vidi MS. duobus voluminibus in folio, in Bibliotheca Selincurtenſi Ord. Præmonſtratenſis in Tractu Ambianenſi. In bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis, Littera D 3. In Bibliotheca Sancti Theodorici prope Remos, Cod. 94. Eſtque etiam MS. Oxonii in Anglia, in Bibliotheca Balliolenſi, Cod. 35. Idem ſcripſit & *Commentarium breviorem in Epiſtolas divi Pauli Apoſtoli,* MS. bis in Bibliotheca Vallis Claræ, Ordinis Ciſtercienſis, io Epiſcopatu Laudunenſi. In Bibliotheca Galliarum Regia, Cod. MS. Latino 4156. fol. 70. Incipit, *Sicut Legis ita & Evangelii &c.* Et in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis ſemel atque iterum, Littera F. 8 & F. 12. Item Oxonii in Collegio Sanctæ Mariæ Magdalenæ Codice 118. Idemque ſcripſit Opus *De Trinitate,* de quo loquitur Bernardus Gilberti æmulus, Sermone 80. *in Cantica*, MS. in folio apud Carmelitas Diſcalceatos Pariſienſes, quorum Manuſcriptos Codices tranſiiſſe ad Bibliothecam Regiam, falsò audieram. Notandum porrò eſt Carolum de Viſch Priorem Beatæ Mariæ de Dunis, in *Bibliotheca* ſua *Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis,* pag. 127. deſignaſſe quemdam *Gilbertum cognomento Magnum* Abbatem Vrſicampi Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Noviomenſi, quem ad annum 1160. floruiſſe vult, atque anno 1163. ex Abbate Vrſicampi Abbatem Ciſtercienſem factum: quamvis Pitſeus in libro ſuo *De Scriptoribus Angliæ*, illum referat tantum ad annum 1280. ætate XIII. Hinc porrò *Gilberto Magno* ſucceſſivè Vrſicampi & Ciſtercii Abbati plurima Viſchius attribuit, nempe *Commentarium in Pſalterium*, cujus initium, Chriſtus integer, caput cum membris eſt materia hujus libri &c. *Libros tredecim in Epiſtolas divi Pauli, & in Boetium De Trinitate Librum unum,* qui ſic incipit, *Libros quæſtionum &c.* At certum eſt omnia iſta Opera ſpectare ad *Gilbertum noſtrum Porretanum*, nullatenus ad *Vrſicampenſem vel Ciſtercienſem Abbatem,* ut perperam aſſerit Viſchius citatus. Nec mireris, cum ut Ordini ſuo faveat, in multis aliis fallatur. Videant autem quomodo conveniant, quoad *Gilbertum Vrſicampi Abbatem* Viſchius & Pitſeus, quorum primus anno 1163. vel 1166. floruiſſe vult, alter anno 1280. Mirum autem nihil, quod cui Bernardus orthodoxiam authoritate ſua grandi vultus abſtulit, vel auferre omni niſu voluit, ab illo etiam omnia ferme Scripta Bernarditæ auferre voluerint, ſuis ut adſcriberent Abbatibus & ſodalibus. Extat *Epiſtola ipſius ad Matthæum Abbatem S. Florentii,* apud Dacherium in Appendice ad Opera Guiberti Abbatis Novigentini, pag. 564. Hic porrò *Commentarius* Gilberti Porretani Epiſcopi *in quatuor libros De Trinitate, Severini Anicii Boetii,* olim impreſſus eſt cum Operibus ejuſdem Boetii, in editione Baſileenſi anno 1570. apud Henricum Petri, ut conſtat. Idem autem Opus habetur Manuſcriptum in inſigni Bibliotheca Canonicorum Regularium Sancti Victoris Pariſienſis, Littera M. 12. fol. 209. ſub hoc titulo: *Commentum Gilberti Porretani ſuper libros Boëtii de Trinitate.* Prologus incipit, *Libros quæſtionum Anicii &c. quos exhortationibus precibuſque multorum ſuſcepimus explanandos.* Incipit Commentum ſive Explanatio, *Omnium quæ rebus percipiendis ſuppeditant rationes, aliæ communes ſunt multorum generum, aliæ propriæ aliquorum &c.* Ejuſdem *Commentarius in librum Boëtii de Hebdomadibus,* pag. 223. Prologus. *Quod Græcè Philoſophia, Latinè amor ſapientiæ dicitur &c.* Liber *Poſtulas &c. Quid Joannes Diaconus petat, & quid ſe facturum ſuper hoc Boëtius reſpondeat, tanquam brevi prologo &c.* Item *Commentarius Gilberti ejuſdem in librum Boëtii, De duabus Naturis & una Perſona Chriſti,* ibidem pag. 228. Prologus. *Non ſum neſcius Oratores ingenio acutos, arte peritos, & inter Sophiſtas diu multumque exercitatos &c.* Liber. *Anxiè te quidem &c.* Commentum. *Præmittit prologum, in quo ſcribendi cauſam modumq; declarat &c.* Scripſit etiam *Librum De Sex Principiis* qui incipit, *Forma eſt compoſitioni &c.* impreſſum Græce & Latinè inter Opera Ariſtotelis, Manuſcriptum autem in Bibliotheca Galliarum Regia, Codd. 4960. fol. 34. & 4961. fol. 14. Tanti autem opus iſtud *De Sex Principiis* viſum æſtimatumque ab *Alberto Magno Doctore eximio & Ratiſponenſi Epiſcopo*, ut illud Commentariis explanaverit propriis, quos habes octo Tractatibus tomo I. Operum ipſius pag. 198. & ſequentibus, ex editione Lugdunenſi anni 1651. apud Societatem Bibliopolarum. Quibus ex operibus bene multis, conſtat ſanè, quam profundam & uberem doctrinam, quam non otioſam duxerit vitam Gilbertus Porretanus Pictavienſis Epiſcopus, quem eruditi plurimum ſemper duxerunt, & quem fuiſſe hæreticum vix mihi unquam perſuadere potui, adverſus neotericos totis faucibus contra ipſum ejusque novitatem clamantes. Is eſt procul dubio *Gilbertus* quem Joannes Sarisberienſis ait ſe Pariſiis audiviſſe in Logicis & Divinis: quemque nimis citò ſublatum queritur: dum nempe Canonicus & Cancellarius Carnotenſis factus eſt, & anno 1141. ex Cancellario Epiſcopus Pictavienſis. Vnde cum Joannes Sarisberienſis anno 1136. Lutetiam Pariſiorum advenerit, circa hæc tempora cum Pariſiis docentem repererit, neceſſe eſt. Ei autem in docendi officio Robertus Pullus ſucceſſit, quem & idem Sarisberienſis audiſſe teſtatur. Henricus Gandavenſis de Gilberto ſic ſcribit in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 17. *Gilbertus cognomento Porreta, ex Magiſtro Theologicæ Scholæ Pariſius, Pictavienſis Epiſcopus, ſcripſit in Apoſtolum & in Pſalmos. Commentatus etiam in Boëtium de Trinitate, ſed à Bernardo Hæreſeos notatus, in Concilio Remenſi coram Eugenio converſus eſt.* Albericus verò Monachus Abbatiæ Trium fontium in Chronico ait, *Gilbertum Romæ laudatum fuiſſe, quod correctius feciſſet minorem Gloſſaturam continuam in Pſalterium & in*

Epi-

Epiſtolas Pauli, inſequendo dicta Beati Auguſtini, & alia quæ recipiuntur. Eum quoque inter quatuor primos Theologiæ Scholaſtices patronos & antiſtites, commemorat Gualterus de Sancto Victore, de quo poſteà nos quoque in *Gualtero Sancto Victoru* dicemus. De ejuſdem obitu Laurentius tunc Decanus Pictavienſis, totius Capituli nomine, planctum ſeu elogium funebre ſcripſit, ut habetur in quibuſdam MSS. Schedulis, cujus in fine hæc verba leguntur. *Dormivit in ſenectute bona ſenex & plenus dierum, anno ab Incarnat one Domini 1154. Epiſcopatus ſui 13. Anaſtaſio Romano Pontifice, Ludovico Francorum Rege, Henrico Aquitanorum Duce, menſe Septembri pridie Nonas. Sepultus eſt à Burdegalenſi Goffrido, & Epiſcopis aliis, Bernardo Santonenſi, Hugone Engoliſmenſi, Helia Petragoricenſi, in Eccleſia beati Hilarii, Patris & Patroni ſui. Dignum quippe maximè viſum, ut cujus fuerat doctrinam ſecutus, cujusque tenuerat vicem, ſortiretur hæreditatem. Anima requieſcat in pace. Amen.* Referunt etiam Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 3. in Epiſcopis Pictavienſibus, ejuſdem Epitaphium Codici MS. Bibliothecæ Carmelitarum Diſcalceatorum Pariſienſium inſertum, ejuſdemque Commentario *in Boëtium de Trinitate*, ſubjectum.

Temporibus noſtris celeberrimus ille Magiſter,
Hoc opus excepit, ſtrenuus ſapiensque miniſter
Floruit, & cunctis præcelluit ille magiſtris.
Logicus, Ethicus hic, Theologicus atque Sophiſta,
Solaque de ſeptem, cui defuit Aſtronomia
Artibus, ac divâ præcelſus Philoſophiâ.
Qui quam facundus verbis fuit, atque profundus
Senſu, teſtantur bene qui legiſſe probantur
Illius in libris, magni Commenta Boëti,
Hic alter rectè, dictusque Boëtius ipſe,
Cum Giſlebertus proprio ſit nomine dictus.
Pictavis hunc genuit, quem Pontificem ſibi legit,
Nobilior tanto verè ditata Patrono.
Hic requie æternâ patiatur pace ſupernâ.

Hæc nos habuimus ex Seculo IV. Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis, in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 736. ſed omiſſis amplioribus quæ habet Hiſtoria ad annum 1141. 1146. 1148. pagg. 223. 233. 236. ad 240. & ultrà. Ex Sammarthanis Fratribus tomo 3. *Galliæ Chriſtianæ* pag. 886. ubi de Epiſcopis Pictavienſibus.

1140 IARLANDVS CANONICVS ET RECTOR SCHOLARVM SANCTI PAVLI VESVNSIONENSIS, florebat poſt annum 1149. vivens ſecundum Regulam Divi Auguſtini. Scripſit grande Opus nunc *Candelam*, nunc *Candelabrum* in MSS. Codicibus appellatum, diſtinctumque in XXVI Libros varia eruditione conſpicuos. Hujus *Jarlandi Candelabrum* extat MS. in inſigni Bibliotheca Archicœnobii Claræ Vallis, Ordinis Ciſtercienſis. Itemque idem Opus ſub nomine *Candela* extat MS. in celebri Bibliotheca Vallis Lucenſis ejuſdem Ordinis, pulpito 13. Littera H. Viderat hanc Operam in Bibliothecis Burgundicis Petrus Franciſcus Chiffletius, Societatis Jeſu Theologus & antiquarius, qui in editione Operum Ferrandi Diaconi facta in 4. Divione anno 1649 apud Petrum Paillot, in Notis ad Reſponſionem Fulgentii ad duas Ferrandi quæſtiones pag 323. ſic loquitur. *Addo a Jarlando, qui ante annos quingentos vixit, Chryſopolitano Sancti Pauli ſcholarum Præceptore & Canonico, Bedam in Epiſtolas Pauli ex Auguſtino paſſim laudari in* Candela, *quod Opus de omni pene Canonica & Theologica doctrina ex antiquis collectum, in ſex & viginti libros digeſſit.* Hic ſolus quem novi, hujus Burgundici Scriptoris meminit, cujus tibi duos manuſcriptos Codices deſignavimus, in Ciſtercienſium Bibliothecis.

ARNALDVS SEV ERNALDVS BONÆVALLIS IN VALLE CARNOTENSI ABBAS, 1140
vir quamvis obſcuræ originis, non obſcuræ tamen famæ fuit, Sancto Bernardo Claræ Vallis Abbati æqualis, atque ipſi maxime intimus & familiaris, uti & Petrus Cellenſis. Inſtitutum divi Benedicti Profeſſus apud Bonam Vallem Carnotenſis Diœceſis, ut veriſimile eſt, ubi totum ſe illis addixit ſtudiis, quibus Chriſtiana & religioſa pietas paſci ac foveri ſolet. Divinis ita humaniſque literis inſtructus, Cœnobio huic Abbas ſucceſſu temporum & obſervantiæ merito præfectus eſt, maximo hujus Monaſterii honore & commodo, quod in agro Carnotenſi, vix ſexto ab ipſa urbe milliari conditum eſt. In qua etiam urbe Petrus Cellenſis paullo poſt obitum Arnaldi, munus Epiſcopale geſſit. Hic Arnaldus eſt, quem S. Bernardus Claravallenſis Abbas plurimum adamavit, ut Epiſtola ipſius 310. ad eum manu propria in extremis a Bernardo ſcripta, fidem facit. Hic Arnaldus eſt, ab Arnulpho quoque Lexovienſi Epiſcopo laudatus, cui in hæc verba ægrotanti Arnulphus ſcripſit. *Cœperunt occurrere mihi quæ de veſtra dilectione jocunda provenerant. Occurrebat mihi ſiquidem ſanctum illud dulceque colloquium, quo prævaletis auditorum mentes rerum erudire ſollertia, & aures jocundi ſermonis ſuavitate mulcere. Recordabar quantam vobis ſcribendi gratiam bonitas divina contulerat, in qua neſcio an magis ſententiarum fructum, an dicendi peritiam debeam admirari. Hæc enim apud vos tanta ſibi invicem paritate reſpondent, ut neque rerum majeſtas, verborum videatur coarctari anguſtiis:*

nec

nec ſermonis dignitas, aliqua ſententiarum excellentia prægravari. Extant & aliæ ejuſdem ad eundem Epiſtolæ in quibus ſicut etiam ab Henrico Gandavenſi, *Ernaldus* ſemper appellatur.

Tanta cum fuerit Arnaldi noſtri doctrina & pietas, Lucubrationes tamen ejus aliæ quidem hactenus latuerunt, aliæ aliis authoribus adſcriptæ ſunt, exciderunt ve, paucis authori germano reſervatis. *Ernaldus*, inquit Homieus Gandavenſis, *Abbas BonaVallis Vitam Sancti Bernardi in quatuor libris, præter illum, quem Abbas S. Theodici Guillelmus ſcripſerat, explicavit: multa hinc inde tangens, quæ ipſi pertinere videbantur, ad materiam quam ſcribebat. Commentatus eſt etiam ſuper quinque vel ſex ultimis verbis Domini in cruce, multipliciter ac ſubtiliter inde diſputans.* Verum in hoc lapſus eſt Henricus, quod *quatuor libros de Vita Sancti Bernardi* Ernaldo tribuerit, cui rectius Trithemius unicum adſignat & quaſdam Epiſtolas. Ex libris enim quinque *de Vita Bernardi* paſſim obviis, *primus* eſt Ernaldi fœtus, *alter* Guillelmi Abbatis Sancti Theodorici, ac poſtea in Signiaco Monachi Ordinis Ciſtercienſis. *Tres reliqui* ſpectant ad Gaufridum olim Bernardi Notarium ſeu amanuenſem, ac poſtea IV. ClaræVallis Abbatem. Inſuper in eo hallucinatur Henricus, quod in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Arnaldum Ordinis Ciſtercienſis fuiſſe dicit, quem inſtituti Benedictinorum fuiſſe certum eſt. Præter hæc, alia etiam Opuſcula Arnaldum authorem præferunt in diverſis Bibliothecis, alia hactenus latuerunt, aut penitus interciderunt. Ex his omnibus Arnaldi Operibus, in ultima editione Operum divi Cypriani, Oxonii in Anglia anno 1682. e theatro Seldoniano procurata, atque ex anterioribus multis editionibus correcta, prodierunt *De ſeptem verbis Domini in cruce. De operibus Chriſti cardinalibus*, Opuſculum hucusque perperam D. Cypriano Carthaginenſi Epiſcopo attributum. *De operibus ſex dierum. De laudibus beatæ Mariæ Virginis. Meditationes variæ.* Itemque inter Opera divi Bernardi ſæpius, *Liber primus de Vita S. Bernardi*, Bernardo alteri BonæVallenſi apud Viennenſes (ut ajunt) Abbati, ſuppoſitus a pleriſque: de quibus ſingulis paulo amplius agendi, occaſionem hic aucupari, haud incongruum lectori erudiendo fuerit.

Opuſculum *De ſeptem verbis Domini in cruce*, a nullo Arnaldo BonæVallis Abbati non adſcribitur: quanquam nonnulli in eo fallunt, falluntur que, quod BonæVallis apud Veſuntiones Abbatem interpretentur. Verum quæſtionem omnino dirimit, inſcriptio apographo Ciſtercienſi ſubjecta, *Arnaudus Abbas de BonaValle in Francia, de verbis Domini:* Franciæ enim nomine BonamVallem agri Carnutenſis ab aliis ejuſdem nominis Monaſteriis ſatis diſtingui, quæ ſive in Diœceſi Viennenſi, ſive Pictavienſi, ſive in Ruthenenſi conſtituunt, omnes qui res Gallicanas intelligunt, facile norunt. Iſtud Opuſculum a Joanne Gagneio viro erudito primum, Franciſco primo Galliarum Regi a Conſiliis & Eleemoſynis, cum hoc titulo, *Arnaldus Abbas BonaVallis in Diœceſi Carnotenſi de verbis Domini in cruce*, typis excuſum eſt.

Liber *De cardinalibus Chriſti operibus* inter Sancti Cypriani Opera hactenus vulgatus, Arnaldo etiam noſtro, tum in Ciſterciano & ClaraVallenſi, tum in Oxonienſi, apographo Collegii omnium animarum inſcribitur: tametſi in ultimo iſto mendoſe *BonaVillanenſis* pro *BonaVallenſis Abbatis* nomen legatur. Ita enim inſcriptio ſe habet in exemplari ClaræVallenſi: *Domini Ernaldi Bonavallenſis Abbatis liber de cardinalibus Chriſti operibus:* atque in alio additur, *quem ſcripſit ad Adrianum Papam* ſcilicet IV. qui anno 1154. ad Romanam ſedem promotus eſt. Hunc librum Arnaldo iſti jam bene multi adjudicaverant, nempe Robertus locus in *Cenſura* ſua, Philippus Labbeus in Diſſertatione ad Librum Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, tomo 1. verbo *Cyprianus.* Franciſcus Combefiſius in *Apparatu* ad Bibliothecam Concionatoriam, verbo *Arnaldus*, & Joannes Mabillon in Notis ad Epiſtolam 210. S. Bernardi Abbatis, editionis Pariſienſis anni 1667. Quod tamdiu nomen genuini authoris ignotum fuerit, id ex ſcriptoris modeſtia factum, qui ſub prologi finem, nomen ſuum premi, his verbis poſtulat: *Libellus igitur quem de cardinalibus Chriſti Domini noſtri operibus ſcripſi, Paternitati veſtræ ſuppreſſo nomine miſi.* En Arnaldi modeſtiam, pruriginis ſcribendi inimicam.

Mirum eſt Opuſculum hoc S. Cypriano ſuppoſitum fuiſſe, cum ſolo ejus lectio contrarium perſuadeat. Illud unum afferre ſufficiat, quod ſcriptor de Baptiſmo Chriſti agens, ait, *Baptiſmum per quemcumque fiat, eundem eſſe: nec hoc meritis eſſe datum, ſed gratia, & proprie ſibi omnipotentiam Dei retinere hujus effectum.* Quod non facile dixiſſet S. Cyprianus, quippe qui omnem Baptiſmum ab hæreticis collatum reſpueret. 2. Quid quod ſcripturæ citationes vulgatæ verſioni reſpondent, quæ a Cypriani temporibus immenſum abeſt. 3. Author de unctione Chriſmatis agens, hæc ſcribit, *Hodie patent carceres, & damnati libertate donantur, ſeveritate depoſita hodie judices manſueſcunt:* quod de Regibus & Judicibus Chriſtianis intelligendum venit: & hoc quam alienum ſit a Cypriani tempore, quo Judices fere omnes gentiles erant, nemo non videt. 4. Denique adhuc in eodem ſermone affirmat, *Non ſolum in Regibus & Sacerdotibus unctionis honorem permanſiſſe, ſed & in omnem populum Catholicum, effuſam eſſe hujus gratiæ plenitudinem:* cum longe poſt Cypriani tempora, unctio & Regibus & Sacerdotibus adhibita fuerit. Verum etſi varios Codices Membraneos, qui iſtud Opus Ernaldo vindicant, ſeponeremus: id etiam ex ſtyli ſimilitudine, tum ex mutua ejus comparatione cum aliis ipſius Operibus, pateret. Exemplo ſit, quod author in

Libro

Libro *de cardinalibus Chriſti operibus* ubi de Nativitate, hæc verba profert: *Genitrix eſt obſtetrix, & dilectam devotio ſoboli exhibet clientelam.* Item eodem loco, *Nec præcedens delectatio aliquam expetat pœnarum uſuram.* Qui uterque locus in Arnaldi libello *de laudibus beatæ Mariæ Virginis* in hunc modum legitur: *Vbi virgo & obſtetrix & genitrix, ſibi ipſi in illa celebritate exhibuit clientelam.* Et infra, *Nullam ibi uſuram pœnarum pro voluptate ultro repetebat.*

Illud luculentum quoque hujusce rei argumentum eſt, quod author libri iſtius Cypriano adſcripti, ubi de Paſſione agit, eandem ſententiam habet, de Mariæ commendatione Joanni a Chriſto facta, atque Arnaldus in ſermone 3. *de verbis Domini in cruce.* Illic enim ita Arnaldus loquitur: *Ecce Joannes piæ hæreditatis ſuſcipit teſtamentum, eligeris & in hoc proponeris omnibus. Joſeph qui eatenus miniſtraverat, te ſubrogato cedit, nec maritalia jura opponit: ut obſtruatur os loquentium iniqua impoſterum, quia matrimonium illud diſpenſationi divinæ, non copulæ carnali ſervierat. Ideoque nec Joſeph, cum Johannes eam ſuſcepit in parentem, queritur de disjuncto connubio, quod diſpenſatorium fecerat, ſine ullo carnalis copulæ commercio.* Illic vero author iſte in hunc modum. *Jam exigebat ratio, ut conjugii removeretur opinio, nec ultra pater Chriſti æſtimaretur, qui eatenus vicem patris & conjugis tenuerat. Habebat Joſeph in hac Chriſti diſpoſitione rationabilem contradictionem, cum alteri commendaretur Maria, ſi ſe cognoviſſet carnalem maritum* &c. Vtrubique author & Joſeph in paſſione ſuperſtitem fuiſſe exiſtimat, & Mariæ commendationem Johanni, prætermiſſo ſponſo, factam dicit, *ut carnalis copulæ removeretur opinio.* His ſi addamus MSS. Codicum teſtimonia, qui librum illum Ernaldo noſtro tribuunt, extra omnem quæſtionem erit, Opus iſtud Ernaldi noſtri genuinum eſſe fœtum. Illud vero maxime authorem commendat, quod iſta ejus elucubratio digna viſa ſit, quæ facundiſſimo Latinorum fere omnium Patrum, Cypriano tribueretur.

Tractatus *De operibus ſex dierum*, qui etiam in MSS. Codicibus Bibliothecæ olim Fulcardi montis, nunc Colbertinæ Pariſienſis *De paradiſo* inſcribitur, opera Dionyſii Peronetti Eccleſiaſtæ urbis Autiſſiodorenſis, ſub nomine Arnaldi ſeu Arnoldi primum editus. Authorem ipſum præfert in multis MSS. Codicibus, ex quibus illum exſcripſit olim & ad Dominum Lucam Dacherium transmiſit Dominus Bertraudus Tiſſier, Prior Bonifontis in Thieraſcia, Ciſtercienſis Ordinis, in Archiepiſcopatu Rhemenſi. Atque etiam ſub ejusdem nomine, in Bibliotheca veterum Patrum ſæpius impreſſus eſt: idemque de Libello inſcripto *de laudibus beatæ Mariæ Virginis* dicendum eſt. Liber autem *Meditationum*, anno tantum 1682. ad calcem Operum Sancti Cypriani, ab Epiſcopo Exonienſi editus eſt.

Quod attinet ad Librum ſecundum *de vita S. Bernardi Abbatis*, mirum eſt quonam æſtu, quantoque ardore ſimul & errore, hunc Arnaldum Abbatem Bonæ Vallis Carnotenſis Benedictinum, accenſuerit Ciſtercienſibus ſuis in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 25. Carolus de Viſch Prior beatæ Mariæ de Dunis in Flandria. Allegat ad aſſertionem ſuam illam ſtabiliendam, magnam Scriptorum cohortem idem affirmantium, quos authores appellat graviſſimos. Sixtum Senenſem in *Bibliotheca Sancta.* Joannem Trithemium & Bellarminum in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Poſſevinum in *Apparatu ſacro*, Guillelmum Eiſengrenium in *Scriptoribus Orthodoxis*, Conradum Geſnerum in *Bibliotheca Vniverſali*, Philippum Seguinum in *Bibliotheca Ciſtercienſi* MS. Item Henricum Gandavenſem *de viris illuſtribus* cap. XI. Aubertum Miræum in Scholiis ad Henricum Gandavenſem ſupra. Hippolytum Maraccium in *Bibliotheca Mariana* pag. 144. & 145. Jongelinum denique tam in *Notitia Abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis*, quam in *Originibus & progreſſibus ejusdem Ordinis.* Sed hoc numero authorum ita affirmantium non obſtante, hunc *Arnaldum* authorem ſecundi libri Vitæ Sancti Bernardi, non fuiſſe Abbatem, Bonæ Vallis Viennenſis Ciſtercienſem, ſed ſingularem Abbatem Bonæ Vallis Carnotenſis, Ordinis divi Benedicti: demonſtrat eruditiſſimus Joannes Mabillon in ultima ſua editione Operum divi Bernardi, procurata 2. voluminibus in folio Pariſiis anno 1667, apud Fredericum Leonard, via Jacobæa ſub ſcuto Veneto. Ita ergo ille ad calcem primi voluminis operum divi Bernardi in Notis ad Epiſtolam 310. pag. 39. « Scriptores recentiores, nimirum Horſtius, Carolus de Viſch atque author Vitæ Gallicæ Sancti Bernardi, contra Trithemii, Bellarmini, aliorumque ſententiam, Arnaldum hunc diſtinctum volunt ab authore libri ſecundi. Vitæ Sancti Bernardi, quem authorem Bernardum vocant, eumque Abbatem Bonæ Vallis, non Pictavienſis aut Ruthinenſis, ſed Viennenſis Ordinis Ciſtercienſis. Alterum vero *Arnoldum* appellant, Bonæ Vallis Carnotenſis Abbatem, quæ eſt Monachorum Benedictinorum, ad quem hæc Epiſtola ſcripta fuerit. Sed tantorum virorum pace, dixerim unum & eundem eſſe. Nam quod pertinet ad nominis diverſitatem, author libri ſecundi Vitæ Sancti Bernardi in pervetuſto Codice MS. Corbeienſi ſcribitur *Ernaldus*: quo nomine noſter Arnoldus Abbas Carnotenſis ab Arnulfo Epiſcopo Lexovienſi, in iis quas ad eum ſcripſit, Epiſtolis indigitatur. Sed miſſa nominis controverſia, certum eſt Librum 2. Vitæ Sancti Bernardi, ſcriptum eſſe *Godefrido adhuc Lingonenſi Epiſcopo*, ita enim legitur cap. 5. num. 29. *Godefridus Prior ejusdem loci, propinquus ejus in carne & Spiritu, qui poſtea in Eccleſia Lingonenſi factus Epiſcopus, usque hodie ingrediens & egrediens laudabiliter perſeverat.* Scriptus eſt igitur ante annum 1161.

quo

„quo Godefridus dimiſſo Epiſcopatu *Claram-* „*Vallem reverſus eſt ad amplexum ſuæ Rachelis*, ut „ſcribit Claravallenſe Sironicon, ubi anno 1164. „ſexto Idus Novembris mortuus legitur. At- „qui a fundatione Bonæ Vallis Viennenſis, Or- „dinis Ciſtercienſis anno 1117. usque ad an- „num 1180. nullus Abbas in ea *Arnoldi* vel *Ber-* „*nardi* nomen ſortitus eſt. Primus enim præ- „fuit Sanctus Joannes ab anno 1118 ad an- „num 1138. quo in Epiſcopum Valentinum „aſſumptus, Gozevino ſecundo Abbati locum „ceſſit, qui Raynaldo Cyſtercii Abbati ſuffectus „eſt anno 1151. Tertius Petrus in Bona Valle „ſucceſſit, qui anno 1171. Sanctum Hugonem „antea Liuncelli Abbatem ſucceſſorem habuit, „qui Bonæ Valli Viennenſi præfuit ad annum „1180. quo deceſſiſſe traditur in menologio „Ciſtercienſi. Ubi ergo *Arnoldus* vel *Bernardus* „Bonæ Vallis Viennenſis Abbas, qui ante an- „num 1164 quo denatus eſt Godefridus Lin- „gonenſis, Librum ſecundum Vitæ Sancti Ber- „nardi ſcripſerit? Hæc autem omnia ex Annali- „bus Manriquez, Inductione conſtant. Unus „igitur atque idem eſt author præfati libri, & „Sancti Bernardi amicus ille, ad quem morti „proximus hanc Epiſtolam ſcripſit, nimirum „noſter Arnoldus ſive Ernardus Bonæ Vallis „Carnotenſis Abbas, de quo hæc monuit vir „doctiſſimus R. P. Bertraudus Tiſſier, qui ea „qua pollet ſinceritate & judicio, cum noſtri Ar- „noldi Opera penes ſe haberet, ſciretque non „poſſe ea Bibliothecæ Patrum Ciſtercienſium „accenſeri, ad noſtrum Dacherium transmiſit „quam humaniſſime, aliquando Deo dante ex- „cudenda. Hæc inquam, de noſtro Arnoldo „monuit. Hinc patet ex his Mabillonii verbis, perperam ab Joanne Merlone Horſtio, hunc *ſecundum librum Vitæ Sancti Bernardi*, quem po- ſuit in ſuis ad Opera Bernardi Prolegomenis, eſſe inſcriptum, tanquam a *Bernardo Abbate* compoſitum: certoque ſpectare ad Arnaldum Abbatem Bonæ Vallis Carnotenſis Benedicti- num, divique Bernardi dum viveret ſingularem amicum, qui manes amici ſui ſcriptione propria honorare voluerit.

Commentarius in Pſalmum 132. Ecce quam bonum & quam jocundum &c. habetur ſub Arnaldi no- mine cum aliis ejusdem Operibus indubiis, in MS. Codice optimæ notæ & Scriptori ſynchro- no, in Bibliotheca Longipontis Ordinis Ciſter- cienſis, Diœceſis Sueſſionenſis. Hunc anno 1676. cum varias Gallicani orbis Bibliothecas veteres excuterem, detexi: quem poſtea mihi ab ejusdem loci Monacho tranſcribendum cu- ravi, qui & aliam hujus Operis copiam eodem anno ad Joannem Mabillonium Monachum Be- nedictinum miſit, tunc temporis de omnibus Arnaldi operibus in unum colligendis atque e- dendis, meditantem. Editus autem eſt in 8. Lugduni Batavorum anno 1692. apud Petrum Vander Meerche, cum aliis aliorum Opuſcu- lis. Habet ingenium Arnaldi, nec imparem dictionis ſuavitatem, quam ubique ſpirat: ut nullus opinor futurus ſit, qui lecto illo, in ean- dem nobiſcum ſententiam non veniat. Quam- vis in Homilia IV. & V. derelicto textu, hic author argumentum aliud a propoſito, aggreſ- ſus videatur. Ernaldi autem pietatem, ubi et- iam a textu & operis argumento aberrat, plu- rimam refert.

Opuſculum de ſeptem donis Spiritus Sancti, ſub ejusdem Arnaldi nomine, in Bibliotheca Ci- ſtercii Archimonaſterii MS. extat, quod anno 1655. ad Lucam Dacherium a ſe accurate tranſcriptum, miſit Jacobus de Launoy, hujus Cœnobii Monachus, homo juvandis litteratis natus. Codex optimæ notæ eſt, iſtudque O- puſculum ob eam doctrinam quam compleēti- tur, Arnaldo Abbate cujus & nomen præfert & pietatem redolet, digniſſimum eſt. Negare tamen non poſſumus, ad eam elegantiam atque ornatum, quem in aliis ſuis Tractatibus Arnal- dus præ ſe fert, dictionem iſtius haud ſemper ac- cedere. Adde citationes Scripturarum in illo quoque frequentiores eſſe, quam in aliis Ar- naldinis Opuſculis: quamvis opus ſuo in gene- re magnæ induſtriæ ſit, nec a ſoliditate Abba- tis noſtri abhorreat. Doctrina quam habet ſin- gularem cap. 8 *De lotione pedum*, doctrinæ Er- naldi, *De Operibus Chriſti cardinalibus* omnino conſormis eſt, ut utrumque conferenti opu- ſculum, patebit. Non eodem ſemper ornatu in Opuſculis ſuis procedebant Veteres, ſed re- miſſius aliquando vel intenſius, pro re nata vel argumento. Illud cum Opuſculo ſuperiore, anno 1692. Lugduni Batavorum impreſſum eſt curis meis.

Franciſcus tandem Titelmannus, qui Opu- ſculum Arnoldi *De ſeptem verbis Domini in cruce* recenſuit atque poſt Joannem Gagnejum eden- dum curavit, in prologo præmiſſo ad editionem ſuam, huic quoque *Librum de corpore & ſangui- ne Domini* adſcribit, his verbis: *Fertur idem au- thor, præter duos hos tractatus*, nimirum de verbis Domini in cruce, & de laudibus Beatæ Mariæ Virginis, *alia quoque ſcripſiſſe Opuſcula, de operi- bus ſex dierum, deque corpore & ſanguine Domini, quæ hactenus nobis inviſa*. Sed fortaſſe Liber il- le *De corpore & ſanguine Domini*, ad Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem, ejusdem olim in- ſtituti ac ejusdem temporis ſpectat: qui librum de hoc argumento ſcripſit, quem in Manuſcri- ptis Codicibus, conjunctum ſæpius & collectum cum Opuſculis Arnaldi Abbatis vidimus: quam forſan ob cauſam, nonnulli ad Ernaldum ſpe- ctare opinati ſunt. Vel etiam liber ille *De cor- pore & Sanguine Domini*, opus aliud non eſt a Tractatu *De Cardinalibus Chriſti operibus*, in quo de Euchariſtia etiam eximie tractat.

Hæc latiſſime de ſcriptis Ernaldi, cujus am- plam mentionem faciunt, Carolus de Viſch Pri- or beatæ Mariæ de Dunis in Flandria in *Biblio- theca ſcriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 25. mul- tis etſi vanis contendens, ſpectare Ernaldum hunc

hunc ad Ordinem Ciſtercienſem. Cæſar Egaſſius Bullæus Seculo IV. *Hiſtoria univerſitatis Pariſienſis*, in Catalogo illuſtrium Academicorum iſtius ſeculi. Joannes Mabillonius præfatus in Notis ad Epiſtolam 310. divi Bernardi citatæ editionis, pag. 39. Ego ipſe in Supplemento Bellarmini *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, tum in *Cypriano* ad annum 250. tum in *Arnaldo* ad annum 1160. quos videas. Philippus Labbeus, ibidem. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſia*, ſeculo 12. ad annum 1162. pag. 680. cum multis aliis.

1150 JOANNES BVRGVNDIO CIVIS PISANVS, claruit ab anno circiter 1140. ad annum 1180. & ultra, qui cum Conſtantinopoli aliquandiu ob negotia manſiſſet, ibidem anno 1145. interfuit Colloquio celebri, quod habuit cum Græcis Anſelmus Havelbergenſis Epiſcopus, qui in opere ſuo Joannem Burgundionem ob linguæ Græcæ peritiam laudat. Convertit e Græco in Latinum ſermonem anno 1150. Opus Sancti Joannis Damaſceni *de fide Orthodoxa*, cujus initium translationis, *Deum nemo vidit unquam* &c. Hanc vidi manuſcriptam mutuatam ex Bibliotheca Sorbonica, Codice MS. in 4. in manibus Jacobi Hommey Eremitæ Auguſtiniani, in ſuburbio Pariſienſi S. Germani. Extat quoque MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 3734. in ſolio, & Codicibus 3966. & 3967. Item MS. Oxonii in Bibliotheca Mertonenſi, Cod. 109. & Cantabrigiæ in Bibliotheca Sancti Benedicti, Cod. 135. atque in Bibliotheca Lambethana Cantuarienſis Archiepiſcopi. Imo in Catalogo MSS. Codicum Vniverſitatis Oxonienſis deſignatur Codice 607. in MSS. Codicibus Collegii Mertonenſis Codice 140. num. 5. Et ibidem Codice 612. in MSS. Codicibus Collegii Mertonenſis Codice 145. ubi Burgundionis ejusdem ſunt interpretis Tractatus quinque Sancti Joannis Damaſceni, *Et Libri IV. de Orthodoxa fide. Damaſceni Logica. Ejusdem Elementarium. Idem de duobus naturis & una hypoſtaſi. Ejusdem Triſagium.* Eademque Opuſcula Damaſceni ex verſione ejusdem Joannis Burgundionis, inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 3614. in MSS. Bodlejani Hyperoi Codice 148. num. 20. 21. 22. 23. Vbi notatur: quod ab editis diſcrepent multum, quod Burgundio ſæpe liberiore ingenio in verſionibus uſus ſit. Et Ibidem Codice 1609. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 142. num. 1. Tranſtulit etiam in Latinum *Gregorii Emiſſeni* ſeu potius *Nemaſii de Philoſophia ſive de homine libros VIII.* tam ineleganter autem Beato Rhenano teſte, ut verſio iſta legi quidem poſſit, intelligi nequeat. Quæ tamen a Joanne Canone Norimbergenſi & a Rhenano, Barbarie incondita qua ſordebat repurgata, prodiit Argentorati anno 1512. & alibi ſæpius. Idem anno 1147. ut eſt in Boſtono Burienſi, *Homilias 90. Sancti Joannis Chryſoſtomi in Matthæum*, Latino Sermone reddidit: cujus tranſlationis Hiſtoriam ex ipſius Burgundionis Prologo, adjicere operi ſuo, Boſtono Burienſi rectum viſum eſt. Incipit, *Cum beati Joannis Chryſoſtomi ſuper Evangelium Sancti Matthæi, duæ Expoſitiones imperfecta ab eo condita proferantur &c. prædictum Opus integre de Græco in Latinum fideliter tranſtuli ſermonem* &c. Ab eodem quoque Joanne Burgundione anno 1181. *Homiliæ LXXXVIII. Sancti Joannis Chryſoſtomi in Evangelium Joannis*, in Latinum ſermonem tranſlatæ ſunt: qua de re ita ſcribit anno 1181. in Appendice ad Sigeberti Chronicon, Robertus de Monte qui eodem tempore vixit: *Alexander Tertius Concilium Romæ tenuit* &c. "Tenuit aliud anno Incarnationis Dominicæ 1180. Ad hoc multæ convenerunt tam Eccleſiaſticæ quam ſeculares perſonæ, inter quas venit quidam civis Piſanus nomine Burgundio, peritus tam Græcæ quam Latinæ eloquentiæ. Hic attulit Evangelium Sancti Joannis, translatum ab ipſo de Græco in Latinum, quod Joannes Chryſoſtomus in Sermone homiletico expoſuerat. Hic etiam fatebatur magnam partem libri Geneſeos a ſe jam translatam. Dicit etiam, quod Joannes Chryſoſtomus totum Vetus & Novum Teſtamentum Græce expoſuit." Hæc Robertus de Monte pag. 670. ad annum 1181. in Appendice ſua ad Chronologiam Sigeberti, quam Joannes Piſtorius Niddanus inſeruit Tomo primo *Scriptorum Germanicorum* a pag. 615. ad 681. atque ab anno 1113. quo Sigebertus ſcribere deſiit, ad annum 1210. Hæc in editione Piſtoriana *Hiſtoricorum Germanicorum* 3. in ſolio voluminibus 1613. Francoſurti ſumptibus Claudii Marnii. Quæ etiam refert Jacobus Longus Presbyter & Bibliothecarius Oratorii Pariſienſis, in *Bibliotheca Sacra* Tomo 1. ſeu parte 1. cap. 4. Sectione 7. pag. 747. editionis 1709. Lipſiæ in 8. apud Joannem Ludovicum Gleditſch, & Mauritium Georgium Weidmann. Sed Excerpta tibi ex ipſo Burgundionis Prologo nondum (quod quidem ſciam) in lucem edito, Boſtonus Burienſis ſuppeditat. *Omnibus in Chriſto fidelibus Burgundio, Judex & civis Piſanus, in Domino ſalutem. Cum Conſtantinopolim pro negotiis publicis patria mea a Civibus meis ad Imperatorem Manuelem miſſus eſſem &c. Explanationem Evangelii S. Joannis* &c. ut in Boſtono Burienſi usque ad illud, *Partitur autem hic S. Joannes Chryſoſtomus hunc librum in 88. homilias, quas in unaquaque Septimana duobus diebus ſabbato ſcilicet & Dominica, populo in Eccleſia coadunato confecit: in unaquaque fere homilia in initio Prologum, & in fine ex textu uniuscujusque homiliæ materia ſumpta, morale componens.* Extant homiliæ ejusmodi MSS. in Bibliotheca Sancti Benedicti, Cantabrigiæ Cod. 241. Interfuit hic Burgundio anno 1180. Concilio Romano, a quo in Orientem deſtinatus dicitur, mortuusque anno demum 1194. Cujus mentionem facit, quem hic exerpſimus, Guillelmus

mus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ* ad annum 1148. pag. 670. & ad annum 398. in *Joanne Chryſoſtomo* pag. 270.

1150 TEULFUS MORIGNIACENSIS MONACHUS, Ordinis divi Benedicti, ſcripſit circa annum 1150. *Chronicon hujus Monaſterii Morigniacenſis* ab anno Chriſti 1008. ad annum 1147. Diſtinctum opus in tres libros, præmiſſa præfatione libris ſingulis, quorum duo poſteriores ad nos usque pervenerunt, primus autem fere integer lapſu temporis excidit. Illud qualecunque opus videas, tomo quarto Collectionis *Hiſtoriam Franciæ* ab Andrea Ducheſnio pag. 359. immiſſum cujus in *Catalogo* meminit.

1150 ACHARDUS ABRINCENSIS EPISCOPUS, natione Anglus, Bridlingtonenſis juxta Gerardum Joannem Voſſium Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 422. ultimæ editionis, Northumbrenſis juxta Cæſarem Egaſſium du Boulay ſeculo 4. *Univerſitatis Pariſienſis* in Catalogo pag. 715. Sed juxta Sanmarthanos fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 925. in *Abbatibus Sancti Victoris Pariſienſis*, Normannus origine nobilis e Comitatu Domnifrontis, de quo in Epiſtolis Arnulfi Lexovienſis. Hic vir vitæ integritate & eruditione multiplici mirifice florens, in humanioribus litteris adoleſcentiam, in Philoſophia juventutem, in Theologia maturiorem ætatem ita collocavit, ut in ſingulis ſingulares progreſſus fecerit, quemadmodum Pitſeus refert, ex Lelando & Boſtono MSS. authoribus. Poſt longam litterarum profeſſionem, terrenarum pertæſus inquietudinum, ad Canonicos Regulares Sancti Victoris ſe contulit, quorum ſucceſſu temporum, poſt Gilduinum, quem Dominus ſibi anno 1155. die 13. Calendas Aprilis adjunxit, Abbas ſecundus factus eſt. Miſit ad illum Abbatem Adrianus IV. ſummus Pontifex plura diplomata, unum pro Eccleſiis Sancti Brixii & Villaris belli, itemque aliud quo laicis prohibetur uſurparet & decimas ad Parochias Victorinas pertinentes, de quibus loquitur Joannes de Tholoſa in ampliſſima ſua *Hiſtoria MS Abbatiæ Sancti Victoris*. Abbas autem factus poſt Gilduinum ut ſupra diximus, otio commiſſa ſibi talenta neutiquam abſcondens, Opuſcula conſcripſit quæ hominis gravitatem & probitatem ſimul probant. Horum unum inſcribitur *de tentatione Chriſti*, MS. in celebri Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis, cujus Abbas erat, Littera SS. 19. fol. 162. quod incipit, *Ductus eſt Jeſus in deſertum, ut tentaretur a diabolo &c. De ſerie lectionis Evangelicæ ſufficit hucusque. In ſermone præſenti non oportet peregrinari, ſed etiam tantillum* &c. Item aliud Opuſculum *de diviſione animæ & ſpiritus* inſcriptum, quod ibidem pariter habetur MS. Littera LL. 7. & II. 15. incipiens, *Subſtantia interior quæ una cum corpore conſtituit hominem* &c. Habetur etiam Cantabrigæ inter MSS. Codices Univerſitatis Cantabrigienſis Codice 1558. in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti Cod. 291. num. 9. cum expreſſo nomine *Magiſtri Achardi Tractatus de diviſione animæ & Spiritus*. Ubi in MSS. Victorinis cum ſola littera initiali A. legitur, unde ex conjecturis primus compoſitor Catalogi celebris hujus Bibliothecæ anno 1512. *Adamo de Sancto Victore* illum adſcripſerat. Extant in celebri Bibliotheca Claræ Vallis *Sermones Magiſtri Achardi*, quos adhuc Achardum Victorinum qui doctiſſimus extitit & plura ſcripſit, ſpectare cenſeo. Floreſcens *Achardus* ob præclaras animi ac virtutis dotes, poſt longam in omni diſciplinarum genere exercitationem, ex Canonico regulari Sancti Victoris & ejusdem Eccleſiæ Abbate, anno tandem 1162. ad Epiſcopatum Abrincenſem in Normannia, Henrici Anglorum Regis ope aſſumitur & conſecratur. Hæc promotio Ludovico Francorum Regi diſplicuit, qui continuo hominem amandavit, ac ne quid regiminis deinceps in eadem domo haberet, his litteris prohibuit.

Ludovicus Dei gratia Francorum Rex, Priori & univerſis fratribus Sancti Victoris ſalutem & dilectionem. Eccleſiæ iſta & beneficio prædeceſſorum noſtrorum & Eccleſiæ Pariſienſis fundata eſt, unde & ſpecialius eam diligimus. Vocatus eſt Abbas veſter ad aliam Eccleſiam. Non volumus quod res Eccleſiæ, cujus cura ad nos ſpecialiter ſpectat, in aliquo minorentur, ſed creſcant. Unde & Regia authoritate vobis præcipimus, ut Abbas Achardus de cætero nullam alienandi vel accipiendi res Eccleſiæ iſtius habeat facultatem: neque eo præſente verbum aliquod de electione incipiatis. Valete.

Conſtitutus Abrincenſis Epiſcopus, teſte Gerardo Joanne Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 422. ultimæ editionis, reliquit poſteritati *Vitam Sancti Geſelini Monachi*, cujus tamen Balæus non meminit. *Vitam* autem hanc *S. Getſelini Eremitæ*, quæ anno 1626. Duaci edita eſt, attribuit alteri *Achardo Claravallenſi Monacho*, quem anno 1140. floruiſſe aſſerit, Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 79. ubi utriusque Achardi mentionem facit. Cum autem prudenter & ſancte per decem annos Eccleſiam Abrincenſem adminiſtraſſet, multas circumjacentibus Abbatiis donationes, feciſſet, atque potiſſimum Abbatiæ Sanctæ Trinitatis de Lucerna, Ordinis Præmonſtratenſis, quam frequenter adibat impenſeque amabat, anno 1172. die 29. Martii obiit, ſepultusque in dicta Abbatia ejusdem. Diœceſis, cui Annualia vacantium Abrincenſis Eccleſiæ præbendarum contulerat, ad inſtar Victorinorum in Eccleſiam Pariſienſem Canonicorum. Ejus ſepulchrum patet in ingreſſu Clauſtri, ſub veteri fornice ac Lapideo, cum iſta Epigraphe: *Hic jacet Achardus Epiſcopus, cujus*

jus caritate ditata eſt paupertas noſtra. Altera inſcriptio vetus metrica Achardi in MS. Codice Sancti Victoris, ita habet.

Hujus oliva domus, Anglorum gloria cleri,
Jam pridem dignus cœleſti luce foveri,
Felix Achardus florens ætate ſenili,
Præſul Abrincenſis, ex hoc ſignatur ovili.

Illius mentionem faciunt Robertus de monte, continuator Chronici Sigebertini ad annum 1162. quo ad Epiſcoparum Abrinenſem aſſumptus eſt. Beatus Rhenanus in Commentario ſuo ad Opera Tertulliani, ubi in Librum *de Trinitate* commentatur. Sammarthani fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. verbo *Abrincenſes Epiſcopi*, pag. 6. Et tomo 4. verbo *S. Victoris Cœnobium* pag. 925. Seculum 4. *Univerſitatis Pariſienſis* in Hiſtoria pag. 300. & in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 725.

1150 ALEXIUS ARISTENUS, natione Græcus, Nomophylax dignitate, & Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Oeconomus, ab anno circiter 1130. celebris, anno 1166 Conſtantinopolitanæ Synodo præſens adfuit, qui ibi de Jure Canonico conſultus, adverſus Patriarcham Nicephorum Hieroſolymitanum, Canonem Concilii Trullani XXXVII. protulit, Recte ergo circa annum 1140. vel 1150. *Collectionem Canonum quandam* compoſuit ſeu *Synopſim*, quam ſub Ariſteni nomine Græce & Latine ex fide Manuſcripti Codicis 1929 Bibliothecæ Galliarum Regiæ, Chriſtophorus Juſtellus edidit, in *Bibliotheca Juris Canonici Veteris* tomo II. pag. 673. Eandem autem *Synopſim cum Scholiis*, quæ notis illuſtrata ſunt, edidit Græce & Latine Guillelmus Beveregius Anglus, in *Pandect. Canonum*. Oxonii duobus in folio voluminibus anno 1672. impreſſa. Ibi arbitratur ille quidem *Synopſim Canonum iſtam*, eſſe Alexio Ariſteno longe antiquiorem, *Scholia* autem in eandem Græca quæ ille produxit, ab Ariſteno in eandem eſſe conſcripta. Sed cum illa *Synopſis Canonum* in MSS. Regiis, diſertis verbis Alexio Ariſteno tribuatur, nullatenus ipſo antiquior eſſe videtur: *Scholia* autem in eundem conſcripta, recentioris alicujus auctoris ſunt. Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ Oxonii in Anglia Bibliothecæ, Codice 221. *Alexii Ariſteni Nomocanon, ſive Commentarius in Canones & Epiſtolas Canonicas:* Et in noſtra Lugduno-Batava non ignobili bibliotheca, inter MSS. Codices ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos Codice 29. *Nomocanones Alexii Ariſteni.* Hanc *Synopſim Epiſtolarum Canonicarum Alexii Ariſtini* edidit Græce & Latine Oxonii in folio, Guillelmus Beveregius 1672. in *Pandectis Canonum Apoſtolicorum & Conciliorum ab Eccleſia Græca receptarum*, Tomo 2. parte 1. pag. 189. & ſequentibus. Non ſemel meminit Alexii Ariſteni Theodorus Balſamon, quem ὑπέρτιμον ἐκεῖνον κῦρον vocat, *honore dignum illum dominum.* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria ſcriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1166. pag. 681. Juſtellus in Prolegomenis ad *Bibliothecam Juris Canonici*, ubi Collectionem hanc anno circiter 1130. tempore Joannis Comneni conſcriptam affirmat, ex auctoritate Leonis Allatii in Libro *de Collatione Ordinum*, quem citat. Guillelmus Beveregius in *Prolegomenis* ad Pandectas Canonum Apoſtolicorum & Conciliorum ab Eccleſia Græca receptorum capp. 26. 27 28. 29. & 30. Philippus Labbeus in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum*, ex MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ Catalogo præſertim contexta. Pariſiis anno 1653. apud Joannem Henault edita in 4. Illic parte 4. pag. 130. meminit *Synopſeos ſacrorum Canonum ab Ariſtino collectæ* ex Codice Regio 1929. Itemque in *Supplemento X.* pag 386. extare in MSS. Codicibus Bibliothecæ Hiſpaniæ S. Laurentii Scorialenſis, *Alexii Ariſtini Expoſitiones Canonum* de quibus ſupra diximus, ex ſchedis Nicolai Rigaltii in ſupremo Mediomatricum Parlamento ſeu Senatu Conſiliarii.

DISSERTATIO
DE
ÆTATE ET SCRIPTIS SYMEONIS METAPHRASTÆ.

NUlli mirum videatur, quod argumentum iſtud jam compendio tractatum, latius ex Allatio ut plurimum tractandum reſumamus, cum ex ejus *Diatriba* impreſſa, vel Symeonis Metaphraſtæ maxime obſcuræ fuerint, ipſeque primus falſo veram ejus ætatem ſe attigiſſe putaverit & gloriatus ſit. Hujus unius occaſione prolixæ *Diatribæ* laborem ſuſcepit, ut ingenue teſtatur ille pag. 24. his verbis. „Sed jam me vocat ad ſe, cujus vel ſolius „gratia hæc noſtra Diatriba inſtituta eſt, Sy„meon Metaphraſtes, tum virtute, tum ſcriptis ultra humanum captum admirabilis, quo vel“ ſolo fraudibus adverſariorum corruentes Ec-“ cleſiæ ſtructuræ ſolidentur & ſuſtineantur.“ Pietas tanti viri, ſcripta elegantiſſima, labores“ ingenioſiſſimi, vigiliæ tam utiles, animus ſin-“ cerus, verax, mentiri neſcius, ſtomachum“ movit Hæreticis, qui non patiuntur tam pa-“ tenter ſua perſtringi à tanto Scriptore menda-“ cia. “ Hæc magno zelo Allatius, ſed non verò, qui in hac Diatriba, non minus ſe Græcum atque mendacem, quam Metaphraſtem, probavit.

CAPVT PRIMVM.

DE VITA ET SCRIPTIS SYMEONIS METAPHRASTÆ, SVMMATIM EX ALLATIO ET GVILLELMO CAVO, ATQVE FRANCISCO COMBEFISIO.

1150 SYmeon Metaphraſtes ita dictus apud Græcos, ab eo genere quo *Vitas Sanctorum* ſcribere aggreſſus eſt: quæ enim ſimplici utpiurinium ſtylo ab antiquioribus & ſynchronis ſæpe auctoribus ſcriptæ ſeu compoſitæ fuerant, paraphraſi quadam atque interdum adjectione nonnullarum à Symeone enarratæ ſunt: unde modicam omnino fidem in enarrationibus ſuis, apud Bellarminum, aliosque etiam primæ notæ Pontificios. Symeon Metaphraſtes ex ſua hac agendi ratione obrinuit. Hunc Scriptorem olim ad Seculum XIV. inter annum 1314. & 1330. collocandum eſſe in *Supplemento* meo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* opinatus ſum pag. 592. his verbis. *In Opuſculo iſto de Symeonibus executit accuratiſſimè omnia, quæ ſpectant ad ſcripta atque ad ætatem noſtri Symeonis Metaphraſtæ, quem tandem certis argumentis alligat contra veterum omnium hujus ſeculi Scriptorum ſententiam, ad annum Chriſti 1314. cujus ſententiam ob momenta rationum quas affert, lubens amplector. Floruit itaque Metaphraſtes ab anno circiter 1314. ad annum 1330.* Cujus meæ ſententiæ ſaurorem falſo & perperam allegavi Leonem Allatium in *Diatriba* illa *De Symeonum Scriptis*, cum illic contrarium doceat, eumque temporibus Leonis Sapientis ac Philophi dicti, & Conſtantini Porphyrogeniti Imperatorum conſtituat. Recte igitur correxit me acribus hac in parte verbis Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ*, Seculo X. ad annum DCCCCI. pag. 573. Legeram equidem Diatribam Leonis Allatii, cujus tamen ſententia atque concluſio mentem meam effugerant, unde jure *negligentiam meam* atque oſcitantiam & admiratur & corrigit Cavus. Juxta ergo Allatium.

Fuit Symeon Metaphraſtes dictus, patria Conſtantinopolitanus, à Leone Imperatore Protoſecretarius, Magnus Logotheta, ſeu ut vocant apud nos *Magnus Cancellarius*, denique *Magiſter Palatii*, quod quidem munus inter Summas Aulæ Conſtantinopolitanæ dignitates eminuit. Confuderunt illum nonnulli cum Symeone Juniore illo Theologo, quorum opinionem eximie Leo Allatius loco citato redarguit. Anno 904. Symeon ipſe Metaphraſtes Leonem Tripolitam Saracenorum Ducem, urbi Theſſalonicenſi à ſe recens expugnatæ excidium minantem, ſapienti conſilio emollivit, atque à propoſito abduxit. Anno circiter 902. accinxit ſe colligendis Sanctorum hinc inde ſparſis legendis, a S. Theoctiſtæ vita auſpicatus: quas omnes olim varias pro vario cujusque Scriptoris ingenio & ſtylo, conſimiles ſimili methodo atque uniformi reddere tentavit. Laudat eximie hoc Opus, Michael Pſellus junior, Encomio ſuo in *S. Symeonem Metaphraſtem* apud Leonem Allatium in Diarriba *De Symeonum Scriptis*. Ipſe quoque Allatius, atque poſt Allatium Guillelmus Cavus loco ciraro, his verbis: „Tempus quod à negotiis publicis vacuum habuit Metaphraſtes, literarum ſtudio impendit, præcipuè verò illuſtrandis Eccleſiæ antiquitatibus incubuit. Jubente enim Conſtantino Auguſto, *Vitas Sanctorum* ante ſua rempora ſcriptas undique conquiſivit, conquiſitas recenſuit: elegantiores tanquam lectorum conſpectu dignas, calculo ſuo approbavit, neque ullà in re mutatas divulgavit: minus elegantes verò, partim nitidiori ſtyio veſtitas, partim novà formà & methodo diſpoſitas, in ordinem redegit ac digeſſit: quasdam etiam ex ſuperiorum rradirione accepras, proprio marte ipſe condidit.“ Aliud ſanè aliorum de his Vitis Metaphraſticis judicium, nullam fermè inveniri, quæ non vel mutilata à Symeone Metaphraſte, vel aucta atque multis in locis interpolata ſit: unde plerorumque recentiorum qui Vitas ejusmodi in publicam lucem edunr, hic jam labor potiſſimus eſt, ut Metaphraſte neglecto, ad ptimigenias Vitas utpote ſinceriores recurrant. Vel unus omnium inſtar, teſtis hujuſce rei eſſe poteſt Petrus Lambecius, qui Commentariis ſuis in Bibliothecam Cæſaream Vindobonenſem aſſiduus & ſcrupuloſus eſt, ut ex MSS. Codicibus Græcis *Legendarum* ejusmodi, diſtinguat quantum poteſt primigenias, ab Metaphraſticis illis interpolatis. In Bibliothecis inveniuntur plurima Volumina *Legendarum* non ſub Symeonis Metaphraſtæ nomine, ſed Metaphraſes ſimpliciter inſcripta continentia teſte Leone Allatio *DCLXI. Legendas* ſeu *Vitas Sanctorum & Encomia panegyrica*, ex quibus *Centum & viginti dua* tantum attribuuntur Symeoni noſtro, cæteris omnibus ab Allatio ut ſpuriis rejectis. Sed neque de his *Centum & viginti duabus* Metaphraſtæ ab Allatio attributis, inter eruditos Criticos convenit: aliis hanc aut illam Vitam ſeu Legendam Symeonis noſtri Metaphraſtæ eſſe negantibus, quas illi aſſerere molitur Allatius. Modicam aurem fidem vel nullam *Vitis Sanctorum Metaphraſticis* eruditi jam viri concedunt: tum quia Symeon ab his temporibus remotus, de quibus in Legendis anteriorum Scriptorum agebatur, imagioationi plurimum indulſerit, miracula incredibilia ad augendam Sanctorum exiſtimationem confinxerit, converſiones innumeras Gentilium & Tyranoorum enarraverit, quæ fidem omnem ſuperant. Tum quia cum Symeon Metaphraſtes, ut vult ipſe Allatius, uxoratus eſſet ac prole gravatus: cum incredibilibus in aula Imperatoria negotiis ſecularibus ac militaribus, hominem etiam fortiſſimum opprimentibus, onuſtus eſſet: haud erat idoneus vacandi Eccleſiaſticis Hiſtoriis, examinan

nandi quæ dubia, emendandi quæ falſa, rectificandi quæ tortuoſa & inflexa: quæ tamen hominem integrum & ſui juris ac ſummi otii requirunt, qualis in hoc rerum ſtatu Symeon Metaphraſtes non fuit, niſi ad miraculum boni viri recurrant. Sane quin negligenter hac in parte ſe geſſerit, neque Allatius ipſe diffitebitur: qui multis in locis Diatribæ *De Symeonum Scriptis*, ait Symeonem Metaphraſtem, reliquiſſe Synchroniſmum in iis, Vitis antiquorum, quas Ipſe paraphraſtice ampliavit: unde vix cujusnam temporis fuerit, conjici poſſit. Quam quoque ſimplex Symeon Metaphraſtes fuerit, abunde conjici poteſt ex illius Oratione *De planctu B. Mariæ, cum exanime Chriſti corpus amplexaretur:* productâ Græce & Latine ab eodem Allatio ad calcem dictæ *Diatribæ* pag. 245. Loquacis enim iſta magis ſunt & inſanris, quam Oratoris. Non eſt ergò, unde cum tantis urgeat atque ornet laudibus in ſua *Diatriba* Leo Allatius, atque poſt eum Guillelmus Cavus, niſi fabulas atque muliebres ejulatus impenſe illi ament, quibus alii ad riſum provocantur, & ſubſannationem.

Hæc quæ ſuperius ab Allatio dicta ſunt dè laudibus immenſis Symeonis Logothetæ & Metaphraſtæ, abſurda mihi videntur, quamvis à Guillelmo Cavo in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 901. pag 573. & 574. magno verborum ambitu producantur. Verum non minus mihi uterque erraſſe videtur, dum ita diſerte & expreſſe Symeonem tot Legendarum aliorumque Opuſculorum ex aliis conſarcinatorem, anno 902. alligari, nam pag. 50. Diatribæ illius celeberrimæ „*De Symeonum Scriptis*, cum dum in Cretam anno „902. miſſus eſt, *mediam hominis ætatem decurren*„*tem* ſcribit: & pag. 55. & 56. ubi de *Vita Sanctæ* „*Theoctiſtes*, illum annos circiter 35. vel 40. na„tum ſtatuit. Hæc autem omnia ſunt nugæ meræ, vel ſomnia tum Leonis Allatii, tum Guillelmi Cavi, qui illum cœco more in omnibus ſecutus eſt.

Franciſcus Combefis ille ipſe, qui Leonis Allatii Diatribam *De Symeonum Scriptis*, in 4. Pariſiis anno 1664. edendam procuravit, hanc ætatem Symeonis Metaphraſtæ ab Allatio aſſignatam plane deſtruere videtur. Narrat enim aut ſcribit in *Apparatu* ad Bibliothecam Sanctorum Patrum concionatotiam, anno 1662. 6. in folio tomis apud Antonium Berrhier Pariſiis editam, verbo *Symeon Metaphraſtes*, aſſervatum eſſe apud ſe, *Chronicon ex diverſis decem Hiſtoricis collectum*, ſub titulo Symeonis Metaphraſtæ, in quo poſtremo loco, poſt Leonem Grammaticum, haberur ipſa *Pſelli Hiſtoria*, ex clariſſimi viri Raphaelis du Freſne MS. Codice, qui ad Regiam Galliarum bibliothecam devenit. Ambigit equidem Combefiſius, an Hiſtoria iſta hujus ſit Metaphraſtæ de quo loquitur, an forte alterius, ſive ejus qui *Orationes XXIV. ex Operibus Sancti Baſilii* collegit, ſive alterius tertii & junioris. *Quippe*, inquit, *Metaphraſtes paulò ante Pſellum in vivis eſſe deſiit: niſi ipſe Pſellus, Symeonis illi Chronologiæ ex novem Hiſtoricis, ſe decimum adjunxit, ſive alii addiderint.* *Chronologia* autem illa, ut recte notat Combefiſius, incipit a Creatione mundi atque protenditur circiter usque ad Imperium Conſtantini Ducæ, qui Iſaacio Comneno anno 1061. ſuffectus legitur. Compoſuit ſeu conſarcinavit hoc *Collectaneum Hiſtoricum* Symeon Magiſter & Logotheta, ut haber inſcriptio *ex variis Hiſtoricis* quos pro more ſuo tranſcribit, qui etiam in MS. Codice dicitur Μεταφραστὴς, ut poſitive obſervat Franciſcus Combefiſius in Præfatione ad hanc *Chronologiam*, quæ poſt ejus mortem, ex ejus tamen verſione, Pariſiis anno 1685. Græce & Latine in folio typis regiis excuſa eſt. Conſarcinatur autem illa verbotenus ex *Hiſtoricis decem*, quorum ultimus, *Michael Pſellus* qui ſub Conſtantino Duca floruit, circa annum 1050. ad quem hæc circirer excurrit. Non omne autem *Collectaneum Hiſtoricum* iſtud à Franciſco Combefiſio editum eſt, ſed omiſſa illa pars, quæ à Creatione mundi ad annum 813. ſeu Imperium Leonis Armeni devenit. Itemque ultima pars, quæ ab Imperio Nicephori Phocæ usque ad Conſtantinum Ducam protenditur. Nec duo duntaxat MSS. Codices hujus Symeonis Metaphraſtæ *Collectanei ex diverſis hiſtoricis* in Regia Galliarum Bibliotheca, ut anteà diximus: ſed alii quoque in Bibliothecis diverſis ejusdem Operis reperiuntur. Nam Gerardus Joannes Voſſius in Opere *De Hiſtoricis Græcis* editionis 1651. ultimæ Lugduni Batavorum in 4. libro 4. parte 3. quæ eſt *De Hiſtoricis quorum ætas eſt incognita vel ſibi non occurrit* littera S. pag. 523. hæc habet.

Simeon Magiſter ac Rhetoricus Logothetes" *Opus chronicon ex variis contexuit chronicis atque*" *hiſtoriis*, quod inter MSS. Meſſanenſis Biblio-" thecæ Codices, recenſetur à Poſſevino in *Ap*-" *pendice Apparatus ſacri*. Item Simeon Magiſter" (idem an alius non dixerim) ſcripſit de ædifi-" catione templi S. Sophiæ, quod eſt Conſtanti-" nopoli, quem in Corpore Byzantinæ. Hiſto-" riæ Georgio Codino ſubjunget, cum tralatione" ſua ac notis, Petrus Lambecius. Etiam Si-" meonis Theologi hiſtoria ex diverſis apud" Hiſpanos in Scoriacenſi Bibliotheca eſſe di-" citur."

Alium quoque MS. Codicem refert à ſe viſum in Italia, Bernardus de Montfaucon Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, in *Diario Italico* anno 1702. Pariſiis in 4. apud Joannem Aniſſon typographum Regium edito, cap 28. pag. 435. ubi Julii Juſtiniani Procuratoris S. Marci Venetiis, Bibliothecam & MSS. Codices recenſet, in quibus „ *Codex bombycinus XV. Seculi Simeonis Magiſtri Hiſtoria*" *ab Adamo, usque ad imperium Michaelis Ducæ, filii*" *Conſtantini. Hic jam ſub prelo ſudat à Combefiſio*" *verſus, curâ viri docti Michaelis Lequien Ordinis*" *Prædicatorum*.„ Cum autem *Hiſtoriam hanc Symeo*-

meonis Metaphraſtæ, mutilam quodam modo ut ſupra diximus, ſeu initio & fine deſtitutam, ſub Combefiſii nomine anno 1685. typographus Pariſienſis edidiſſet: ob hos editionis allatæ defectus, Chronologiam integram evulgare Mich. Lequien aggreditur, cujus & alterum MS. Codicem eſſe Venetiis teſtatur, loco citato Bernardus de Montfaucon. Denique Petrus Lambecius lib. 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* cap. 7. pag. 588. teſtatur extare MS. Codicem Græcum *Chronici hactenus inediti Magiſtri Simeonis & Logothetæ*, cujus vetuſtus Codex MS. ab Augerio Busbeckio, olim Conſtantinopoli comparatus in Auguſtiſſima Cæſarea Bibliotheca habetur inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos XXVII. numera, unde & pauca quædam profert ibidem. Conſulatur & Joannes Albertus Fabricius Lib. V. *Bibliothecæ Græcæ* Tomo VI. qui anno 1714. in 4. editus proſtat cap. 5. à pag. 509. ubi *de Legendis & Encomiis Sanctorum* Græce ab ipſo Scriptis, & ordine Alphabetico digeſtis à pag. 510. ad pag 567. Item cap. 4 pag. 158 ubi de *Chronico Simeonis Magiſtri & Logothetæ collecto ex variis Chronicis & Hiſtoriis, ab Adamo uſque ad Conſtantinum Porphyrogenitum, ex Iambis operi præfixis.* Denique capite 5. pag. 352. ubi de *Collectaneo eodem* ex variis Scriptoribus quorum ultimus eſt Michael Pſellus, ex MS. Codice Regiæ Bibliothecæ, quem huic dedit Raphael Trichetus du Freſne, velut opus plane eximium & ſingulare. Vt autem omittamus illos Auctores quos in unum collectos exſcripſit, hic Græciæ conſarcinator atque ab aliis expilator, Symeon Metaphraſtes: hinc evidenter concludimus contra Leonem Allatium & Guillelmum Cavum, illum non floruiſſe anno 902. & 904. neque tunc temporis extitiſſe annorum 35. vel 40. ut vult Allatius. Nam tres auctores ultimi, ex quibus hoc *Collectaneum Hiſtoricum* expilat, ut mihi conferenti conſtitit, ſunt *Anonymus quidam* qui ultimis *Conſtantini Porphyrogeniti temporibus & Romani Junioris ejus filii* ſcripſit, & uſque ad annum 962, quem verbotenus transſcribit. Qua ergò ratione juxta Allatium & Cavum, qui anno 902. erat 35. vel 40. annos natus, potuit transſcribere *Anonymum* qui anno 960. vel 962. ſcribebat, niſi *Centenarius* mentem ad ſcribendum applicuiſſet Metaphraſtes? Num *Centenarius* ad ſcribendum idoneus eſt, in quo nihil niſi delirium, aut pueritia cernitur? Denique ſunt *ἀσύςατα* ſeu contradictoria quæ ſcribit Cavus in ſua *Hiſtoria rei literaria.* Nam *ſeculo obſcuro* collocat anno 981. Symeonem Metaphraſtæ pag. 573. & Seculo IV. ad annum 398. in Scriptoribus *Vita* Chryſoſtomi pag. 272. ex Savilio, anonymum hujus Vitæ Scriptorem facit poſteriorem Conſtantino Porphyrogeneta, hoc eſt anno 959. quo mortuus eſt, atque etiam iſto poſteriorem Metaphraſtem. Vnde ſi anonymum hunc anno circiter 970. vel 980. collocemus, juxta Cavum ipſe Symeon Metaphraſtes circa annum 1000. collocandus fuerit, cum anonymo iſto annis ſaltem 20. poſterior cenſendus ſit. Hæc ex Cavo ipſo. Alter quoque, quem iſte Symeon Magiſter & Logotheta, qui & *Metaphraſtes* dicitur, tranſcribit: eſt *Leo Grammaticus* qui uſque ad annum 1013. Chronologiam texuit, ut multis in locis annotavit Carolus du Freſne in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, & nos quoque cap 13. hujus Diſſertationis probabimus. Interrogo autem Allatium & Cavum, an qui an. 902. erat 35. vel 40. annos natus, potuerit transſcribere & excerpere Leonem Grammaticum poſt annum 1013. ſcribentem? Niſi admittant vixiſſe Symeonem hunc Metaphraſtem, annos centum & quinquaginta, vel circiter. Abſurditas autem longe adhuc major eſt, ſi idem argumentum fiat, ratione Pſelli, qui Hiſtoriam ſuam extendit uſque ad Imperium Michaelis Ducæ, cujus præceptor in literis humanioribus extitit, quique ab anno MLXXI. ad MLXXVII. imperavit: quem Pſellum ultimum ex decem Scriptoribus huic *Collectaneo* ſuo inſeruit. Dicendum ergo eſt, *Symeonem* illum *Logothetam & Metaphraſtem*, omnium *Collectaneorum* quæ ipſi attribuuntur, *ex aliis* collectorem, fuiſſe & Leone Grammatico & Michaele Pſello, qui ab anno 1050. ad annum 1095. vixerit, ætate juniorem, quippe quos in *Collectaneum* ſuum comportaverit.

Neque dicas *Collectorem hujus Hiſtoriæ* eſſe alium à Symeone Metaphraſte, qui *Vitas Sanctorum* ſcripſit, quemque Leo Allatius anno 902. & 910. aſſignat. Nam *primo* juxta MS. Codicem Regium, non tantum author hujus *Collectanei* dicitur *Symeon Magiſter & Logotheta*, ſed licet paulo recentiori manu addatur, ὅτος ἐςὶν ὁ Μεταφραςὴς, *Hic eſt Metaphraſtes:* hoc eſt, qui *Vitas Sanctorum atque Agones Martyrum metaphraſibus adornavit*, ſic enim intelligendum eſt. *Secundò* Hippolytus Thebanus, quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* anno 933. pag. 580. alligat, huic Metaphraſtæ hanc *Chronologicam Collectionem* tribuit poſitivè, ut habet Leo Allatius ipſe in Diatriba *De Symeonibus* pag. 34. cujus verba referentur poſteà cap. 7. hujus Diſſertationis. Idem quoque fatetur Franciſcus Combefiſius, in præludiis ad editionem *Chronologiæ* iſtius, typis Galliarum regiis procuratam. *Denique* eadem ſcribendi ratio eundem Scriptorem arguit, nempe ex aliis colligendo & excerpendo, quam idem *Symeon Metaphraſtes* in Collectionibus omnibus obſervavit: nimirum in Collectione Canonum, in Collectione Sermonum ex verbis Baſilii, in Collectione Legendarum de Sanctis, atque in Collectione Hiſtoriæ ejusmodi ex diverſis. Vt quod Vincentius Bellovacenſis apud Latinos Scriptores eſt, hoc ſit Symeon Magiſter & Logotheta & Metaphraſtes, apud Græcos: uterque collector ex aliis atque conſarcinator.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

VARIÆ SENTENTIÆ DE ÆTATE SYMEONIS METAPHRASTÆ.

NOn unam, imò plurimas fuiſſe Scriptorum de ætate Symeonis Metaphraſtæ ſententias, non negat, qui veram ætatem illius prodidiſſe credidit Leo Allatius, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 40. ita ſcribens. Alphonſus Villegas *De Vitis Sanctorum* in Symeone Metaphraſte, hunc Metaphraſtem circum circa Heraclii tempora anno ſcilicet 620. floruiſſe, ex *Vita Sancti Alypii* Cionitæ, quam eſſe ſcriptam à Symeone exiſtimat, contendit. Ididem Petrus Ribadeneyra *De Vitis Sanctorum quæ non ſunt in Calendario*, dextere agens contra Baronium oſtendit: non alio argumento, quam ex eadem *Vita Alypii*, in qua ſe Symeon tradit eſſe illius diſcipulum. Et apud Surium de *Vita Sancti Alypii*, in margine legitur, *Symeon Metaphraſtes diſcipulus ejus fuit.* Hinc plures nobis Pſelli confingendi ſunt, præter enim in Diatriba mea recenſitos, jam erit alius omnium antiquiſſimus, qui non multum Heraclio poſterior in Metaphraſtem oravit: quando qui præ manibus eſt Pſellus, in Metaphraſtem referat, ſeſe plura de illo ab hominibus, qui illum viderant ac noverant, audiviſſe. Veruntamen cum Vita illa Alypii Cionitæ, quam ipſi ad probandam Metaphraſtæ ætatem adducunt, à Metaphraſte conſcripta non fuerit: quantum Alphonſus Villegas & Ribadeneyra à vero aberrent, alii judicent. Et ne argumentum ex Oratione Pſelliana, quæ Heraclianis temporibus multo eum inferiorem facit, ſæpius atque iterum repetam, ex hac eadem Vita Sancti Alypii, quiſnam illius auctor fuerit, colligamus. Fuit ille patria Adrianopolita civis & conterraneus Alypio. *Sic enim ſit, quadam benignitate res noſtras Deus adminiſtravit, ut qui ex ipſa Patria productus fuerat fructus, eum ipſi rurſus patriæ lætitiam dederet ſalutarem.* Non tantum voto & deſiderio diſcipulus, ſed illius etiam inſtituti profeſſor. Ecce verba, *Porro autem ego quoque, qui ſum tua plantationis viliſſima ó Pater & tarda propago, hanc funebrem Orationem auſus ſum tibi dedicare.* Et, *Nequaquam obliviſcaris o Sancte, ovium tua Mandra! Sed etſi fueris gloria eorum, qui corent myſteria, circa Divinitatis verſans pulchritudinem, nos adſpice & noſtri miſerere, quos & congregaſti & orphanos reliquiſti, apertè dicens, Pacem Chriſti do vobis, valete & conſervamini ó filii, & non formidet nec turbetur anima veſtra.* Symeon verò noſter & Conſtantinopolitanus, & Civilibus rebus addictiſſimus, albo Monachorum nunquam ſe adſcripſerat, quod ipſe ſciam. Non ergo ad Heraclii tempora Metaphraſtes, Scriptoris Vitæ Alypianæ auctoritate, quæ per imperitiam eidem appingitur, errorque emendandus eſt qui paucorum animos occupavit.

Idem pag. 41. Minus conſideratè locutus eſt Joannes Molanus in Martyrologio Vſuardi ad 13. Maji, adnotans ex Tomo 6. Lipomani, Metaphraſtem excerpſiſſe Hiſtoriam Vitæ Sancti Epiphanii Conſtantiæ Cypri Epiſcopi, ex voce & relatu Joannis ejus diſcipuli, qui Metaphraſte teſte, ipſo etiam Heraclio antiquior eſt, vixitque circa annum Chriſti 430. vel paullò infrà. Sed Molani inconſiderantia, ex his quæ ſupra contra Villegam & Ribadeneyram attulimus, planè refellitur. Idque ut magis pateat, noto ex Vitis Sanctorum, quæ hodie partim ſtudio ſorum manibus feruntur, nullum certum deſumi poſſe de ætate *Metaphraſtæ* argumentum. Tum enim vel plures Metaphraſtæ, vel ipſum Metaphraſtem omnibus ſeculis vixiſſe, ſcripſiſſeque, aſſerere cogeremur, ut vidimus. Confirmoque exemplo. Sancti Sabæ Vita edita apud Surium, Symeoni Metaphraſtæ vindicatur. Id ſi verum fuerit, jam aliam quoque ipſius Metaphraſtæ ætatem ſub Juſtiniano tenemus, cum illius Vitæ ſcriptor, iiſdem cum Saba temporibus vixiſſe ſeſe aſſerat. Vin alterum? Audi. Vita Sancti Autonomi Martyris apud Surium & alios, Metaphraſtem auctorem agnoſcit. Id ſi verum eſſet, aliam quoque Metaphraſtæ ætatem haberemus. Narrat is auctor a Martyrio dicti Autonomi, ad ſua usque tempora ducentis annis prætergreſſis, cadaver illius licet in ſepulchro poſitum, integrum incorruptumque perduraſſe. Ἐγὼ δὲ νικῶντα τὸν ἀθλητὴν ὁρῶν τὴν φύσιν καὶ μετὰ θάνατον, πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ διανίσταμαι. ἐπιβαλὼν γάρ ποτε τὰς ὄψεις τῷ τάφῳ τοῦ Μάρτυρος, τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνος ἐθεασάμην, καὶ ἀήττητον ὑπό γε τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου μεμενηκὸς κατενόησα. ὁ γὰρ πᾶσαν τοῦ ζώου τὴν σύμπηξιν τριημέρῳ διαστήματι λύειν αὐχῶν, ἔτεσιν ἤδη διακοσίοις τρίχα τοῦ γενναίου διαφθεῖραι οὐκ ἴσχυσεν. ἀλλ' ἥτε κόμη τῆς κεφαλῆς δαψιλὴς καὶ ἀλύμαντος, ὅτε τῆς μορφῆς χαρακτὴρ συνεστηκώς τε καὶ ἀλώβητος, ἥτε δορᾶς εὐτονία, μηδὲ τὰς ὑπήνης τρίχας ἀποβαλών. ἀνέῳγε δ' αὐτῷ καὶ ὁ τῶν ὀμμάτων κύκλος, δι' ὧν ἐμοὶ δοκεῖ καὶ θεώμενος, αἰδοῖ τοῦ νόμου τῆς τελευτῆς, τὴν σιωπὴν προτιμᾶν. ἕστηκε δὲ καὶ ὁ πᾶς τοῦ σώματος τύπος, τὴν ἰδίαν συντηρῶν ἁρμονίαν, καὶ οὔτε τῆς κεφαλῆς οὐδ' ὅλως ἀπορραγείς, οὔτε τῶν λοιπῶν μορίων τὴν διάστασιν ὑπομείνας. οὕτω γὰρ ὁ μεγαλόδωρος κύριος δοξάζειν οἶδε τοὺς οἰκείοις αὐτῶν μέλεσι δοξάσαι προελομένους. *Ego antem videns athleeam etiam poſt mortem vincentem naturam, exſurgo od Deum glorificandum. Injiciens enim aliquando oculos in ſepulchrum Martyris, aſpexi ſacras ejus reliquias, qua invicta manſerant à mortis viribus. Qua enim univerſam animalis compoſitionem ſe trium dierum ſpatio gloriatur diſſoluturam, jam ducentis annis non valuit proclari illius viri vel pilum corrumpere: Sed & coma capitis eſt denſa & illaſa, & forma character conſiſtit integer, pelle firma & intenſa, ne amiſſis quidem pilis labri ſuperioris. Eſt* an-

autem ei orbis quoque apertus oculorum, per quos intuenti mihi videbatur, quod legem tantum mortis ipſeve veritus, ſilentium ſimularet. Stat autem univerſa quoque figura ejus corporis ſuam conſervans compagem, & nec ejus capitis ruptum eſt aliquid, nec reliquarum partium facta eſt ulla à ſe invicem disjunctio. Sic enim munificus Dominus ſcit viciſſim glorificare eos, qui ſuis membris voluerunt eum glorificare. Autonomus autem martyrium ſubiit ſub Diocletiano circa annum Domini 303. quibus adde intacti a putredine corporis annos ducentos, erit annus Chriſti 503. quo Scriptor Vitæ Autonomi vivebat. Sed hic fuerit Anaſtaſii Imperatoris decimus tertius, ergo tum quoque vivebat, ſcribebatque Metaphraſtes. Rem planè ridiculam. Quare Vitæ editæ vel edendæ, accuratè conſiderandæ ſunt, tum demum Metaphraſtæ aſſerendæ. Diſcipuli enim omnes, ſive Monachi, ſive alia quacunque Eccleſiaſtica dignitate præcellentes, Metaphraſtem abdicant: cum ille ſecularibus negotiis addictus, quamvis pietate & ſanctitate inſignis, in ſeculo vitam egerit. Illa quoque animo reputandum eſt, Vitas quas Metaphraſtes concinnavit, pleraſque ab aliis anteà fuiſſe deſcriptas. Cum tamen illi nec ſtylus ſatisfaceret, nec Hiſtoriæ ſeries, veritatem rei ab aliis auctoribus edoctum, mutato ſtylo ac dicendi formâ, in meliorem formam dediſſe, non ita tamen ut antiquiores obliterarentur. Quis enim tot voluminum ſtruem ſibi comparaſſet, & ex illis Vitas iſtas dempſiſſet? Ita factum eſt, ut utriſque permanentibus, non tantum recens ſcripta a Symeone, ſed antiquior etiam, cum dicitur vitam illam a Symeone deſcriptam fuiſſe, Metaphraſtæ ipſi aſſereretur. Hinc plures Metaphraſtæ ætates, & plura in eum a parum prudentibus congeruntur, quando aliotum vitia & falſas narrationes, Metaphraſtæ a talibus criminibus vacuo integroque, referant. (*Ita noſter Allatius ut Metaphraſtem excuſet, dealbat Æthiopem.*) Sit exempli cauſa. Scripſit Symeon Vitam Sancti Euſtachii & filiorum, quæ ante eundem Metaphraſtem concinnata ab aliis, etſi non ita eleganter in Eccleſia legebatur, laudatumque a Joanne Damaſceno, & aliis. Eam ſi quis Metaphraſtæ tribueret, jam alia ætas ante ipſum Damaſcenum, Metaphraſtæ aſſurgeret, vitiaque ſimilium Scriptorum in ipſum Metaphraſtem refunderentur, quod abſonum indignumque tanto viro fuerit. Ita etiam de Sanctæ Eupraxiæ, Danielis Abbatis, Joannis Chryſoſtomi, Euphemiæ Martyris, Procopii Martyris, Anaſtaſii Perſæ, Amphilochii Iconienſis Epiſcopi, aliorumque ne ſingulos receuſeam, Vitis cenſendum eſt: Quas ubi primum genuinas Metaphraſtæ a ſpuriis diſtinxeris, tum demum de ætate Symeonis, ejuſque integritate, & in enarranda Hiſtoria veritate judicium feres: alias ſententiam differas, atque a criminationibus abſtineas, ne in immerentem nullam ob cauſam injurius audias. Riſum mihi ſæpe movere ii, qui quidquid habuerint de Vita Sanctorum, ſine auctoris nomine, id totum ſine alio examine, ſtultè nimis atque imprudenter Metaphraſtæ tribuunt. Hæc Allatius a pag. 40. ad 43. in gratiam Symeonis Metaphraſtæ, Græcus in gratiam fabularum quas ab antiquis acceptas corrigere debuerat Metaphraſtes: quod quia non præſtitit, ideo apud Pontificios etiam Scriptores multis vapulat.

Idem pag. 38. Eruditiſſimus Gerardus Voſſius *De Hiſtoricis Græcis* lib. 2. cap. 26. ſub Conſtantino Duca, vel ſaltem circa illa tempora, Symeonem Metaphraſtem ponit, nam de ejus ætate adhuc ſub judice lis eſt: vixit tamen ducentis annis poſterius, quam exiſtimarunt Baronius & Bellarminus. Probat ex ætate Pſelli, qui ſub iiſdem Imperatoribus vitam agebat, & in laudem Symeonis *Orationem* habuerat. Ætas itaque Pſelli, ut opinatur Voſſius, ætatem Metaphraſtæ indicat. Verum tamen cum Pſello vixiſſe, ob Orationem in eum a Pſello factam, nemo dicet; ex ea namque Oratione Symeon Pſello antiquior, non illius æqualis evincitur. Ait ſe Pſellus audiſſe ab iis, qui Metaphraſtem agentem animam viderant: non ergo ipſe viderat. Et qui viderant, multos ante annos vidiſſe, ut & ſanè viderunt, fieri potuit. Et ego puer dum Paulæ in Calabria commorarer, audivi ſæpius à quodam ſene, annos plus centum & viginti nato, ob ſenium longum & cervinum, vivax tamen, omnibus venerando, multa de D. Franciſco populari ac cive ſuo, quem ipſe in familiaritate verſatus, oculis uſurpaverat, narrante tanquam teſte oculato. Quæ ſi in ſcriptis referrem, dicerem ea, ab illis qui D. Franciſcum viderant, audiviſſe: ideone D. Franciſcus, qui ante me dum hæc ſcribo, annis centum quadraginta & unum mortuus eſt, mihi *σύγχρονος* à quopiam dictitaretur. Neque itaque Pſellus, dum ab illis qui viderunt Symeonem audiit, Symeonis ætati æqualis dicendus eſt. Verum cum Gerardus Joannes Voſſius, Diatribam Leonis Allatii *De Symeonum Scriptis* legiſſet, in ultima editione ſui operis *De Hiſtoricis Græcis* Lib. 2. cap. 26. pag. mihi 295. opinionem ſuam correxit, ſententiam ipſam Leonis Allatii & rationes amplexus, ubi ita inquit. „Cum Pſellus ſic ſcribat in laudem ejuſce Symeonis, *Non enim eum veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii qui viderunt: ſed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad ducentes Angelos, & quodammodo ſeipſum tradebat illorum manibus, ut citò emigraret de corpore.* Nempe exiſtimarunt Baronius & alii, hoc Pſellum dicere, ſe audiſſe de iis qui viderant Symeonis ad Deum tranſitum: unde colligunt non ita multò poſt obiiſſe, antequam iſta ſcriberet Pſellus. Sed non, ſi ea acceperit Pſellus ex iis, qui adſuere morienti, eò illos viderit & audierit: accepiſſe ex iis poſſit, quæ ſcriptis conſignaſſent. Quod omnino ſtatuendum, quia inter Symeonem Metaphraſtem & Mi"

chae-

„chaelem hunc Pſellum, ducentorum quaſi an„norum intervallum eſt. Prior enim vixit ſub „Imp. Leone Philoſopho, Baſilii Macedonis fi„lio, qui Imperii habenas anno 885. accepit. „Poſterior autem imprimis ſub Michaele Duca „claruit, qui anno 1059. imperare cœpit. At„que huic Michaeli Ducæ, cujus ſtudiis à paren„te Conſtantino præfectus fuerat, *σύνοψιν* Le„gum verſibus panxit politicis ſeu popularibus. Amplectitur ergo ſeotentium Allatii Gerardus Voſſius, neque pueriliter uti Leo Allatius recurrit ad Calabrum Senem & Franciſcum de Paula, ut interpretetur verba quædam Pſelli in Oratione, quæ ætati huic aſſignatæ contraire videbantur. Denique hnc idem argumentum juxta Allatii ſententiam tractat diffuſe admodum Lib. 2. cap. 25. pagg. 289. 290. 291. 292.

Idem pag. 48. Baronius in Annalibus ante annum 859. Metaphraſtem vixiſſe, colligit ex ætate Michaëlis Pſelli, qui eo anno vivebat, & Orationem in illum habuerat, qua aſſerit de ejus obitu audiviſſe eos, qui viderant felicem ipſius ad Deum tranſitum. Quare circa annum minimum 800. Metaphraſtem floruiſſe neceſſe eſt, qui anno 859. jam pridem defunctus laudatur. Baronium ſecuti ſunt plures alii, quos enumerare hìc neceſſe non eſt. Sententiæ fundamentum nullum aliud erit, quam Pſellus ipſe Orationis auctor, qui idem ipſe in ejusdem Metaphraſtæ venerationem & cultum, Officium in Eccleſia concinendum compoſuit. Sed iſtud fundamentum nullum eſt, allataque Oratio ſpectat, oon ad Michaelem Pſellum ſeniorem qui anno 859. claruit, ſed ad alterum juniorem anno circiter 1059. ſub Michaele Duca celebrem, ut contendit Allatius. Alii aliis longèque poſterioribus aſſignarunt temporibus, uti David Bloodellus aliàs in Chronologia valde accuratus, homo navis emunctæ, in *Genealogia Francica pleniori aſſertione* pag. 126. Metaphraſtem poſt annum 1080. obiiſſe putat. Gilbertus Genebrardus, in *Chronologia* lib. 4. pag. 631. illum ad annum 1200. refert, Raphael Volaterranus, *Anthropologia* lib. 19. pag. mihi 707. ad annum 1300. detrudit. Quod autem ſcribit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 25. Geſnerum in Bibliotheca ſcribere, *Symeon Conſtantinopolitanus Ludimagiſter, circiter annos abhinc ducentos Gracè compoſuit Metaphraſes, id eſt Vitas Sanctorum, quæ ſingulis menſibus propriè leguntur.* Hoc falſum eſt, teſteque Gerardo Voſſio Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 25. pag. mihi 290. Geſnerus nihil habet tale Tomo 3. Bibliothecæ verbo *Symeon*: ſed iſtud io Bibliotheca Geſneri contracta & aucta, quæ Tiguri anno 1574. in fol. impreſſa, à Joſia Simlero, ubi *Ludimagiſtrum* appellat, floruiſſeque vult errore enormi, Metaphraſtem ante annos ducentos, hoc eſt, circa annum 1374. Rodulphus Hoſpinianus in Opere *De Templis* ſcribit poſt Simlerum, *Illum fuiſſe trivialem Conſtantinopoli ludimagiſtrum, mendaciorum Legendas ſcripſiſſe, nec amplius abhinc ducentis viginti annis vixiſſe.* Ita libro 2. cap. 10. pag. 138. editionis noviſſimæ Genevenſis anni 1672. in folio. Hunc errorem ſic caſtigat Gerardus Voſſius lib. 2. cap. 25. pag. 291. Quid jam dicam de Hoſpiniano, qui multo ſpiſ„ſiori errore cenſet, nonniſi ducentis viginti an„nis fuiſſe antequam ea ſcriberet, quod erat„ anno 1587. Quomodo fuerit Symeon, non„ multò ante anoum 1366?„ Nullus itaque fermè Scriptor, qui oon ſpecialem ætatem Symeoni Metaphraſtæ aſſignaverit, unde nihil mirum, qund ipſe quoque olim in aſſignanda ipſi ætate erraverim.

CAPUT TERTIUM.

LEO ALLATIUS ÆTATEM SYMEONIS METAPHRASTÆ INQUIRIT, QUAM GERARDUS VON MASTRICHT ASSEQUITUR.

Contendit Allatius Symeonem Metaphraſtem vixiſſe atque floruiſſe ſub variis Imperatoribus, Leone illo Sapiente ac Philoſopho Baſilii Macedooìs filio, Conſtantino Porphyrogenito Leonis filio ac Romano Conſtantini nepote & ſucceſſore, ab anno nimirum 886. usque ad annum 957. vel 960. Sententiæ ſuæ nullum aliud fundamentum Leo Allatius in Diatriba *de Symeonum ſcriptis* eſſe aſſerit, quam Pſellum Metaphraſtæ encomiaſtem. Ita ille pag. 48. Sententiæ fundamentum nullum aliud erit, quam Pſellus ipſe Orationis in Metaphraſtem auctor, nam idem ipſe in ejusdem Metaphraſtæ venerationem ac cultum, Officium in Eccleſia concinendum compoſuit. Is in Canonis Ode 6. refert illum conſilio atque monitu Parii Anachoretæ munus aggreſſum ſcribendi, primum omnium colloquium illud ſcripſiſſe, & Theoctiſtæ Vitam graphice admodum celebraſſe. *Τὸ, πρῶτον σου σύγγραμμα ἐκ προνοίας θεικῆς, καὶ ὁμιλίας γέγονε τοῦ ἱεροῦ πρεσβύτου καὶ μοναςοῦ, Συμεὼν θεσπέσιε, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκας.* Et, *Ἀξίως ἐξύμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα ἀγωνίσματα, Θεοκτίςης τῆς ὄντως Ἀγγελικὸν μικροῦ καὶ ἀσωμάτον τελεσάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα. Prima tua Commentatio ex divina providentia, & colloquio facta eſt ſacri ſenis & Anachoretæ, Symeon admirabilis, quem in Paro inſula conſpexiſti.* Et, *Pro dignitate laudaſti Lesbiæ illuſtria & divina certamina, vere Theoctiſta, a Deo fabricatæ, quæ Angelicam & tantum non incorpoream abſolvit ſapienter vitæ rationem.* Cum itaque certum ſit, Vitam hanc Theoctiſtæ, quæ præ manibus omnium eſt, ſcriptam fuiſſe a Metaphraſte, in eaque agatur de ætate Auctoris, certum quoque remanet tempus Symeonis Metaphraſtæ. Quæcunque enim de ſe auctor, vel de Himerio contra Arabes in Cretam miſſo, narrat: ea evenere tempore Leonis Imperatoris, Baſilii Macedo-

cedonis filii, & Conſtantini Porphyrogennetæ patris, qui ob doctrinam & reliquas alias diſciplinas quibus inclaruit, *Sapientis* ſibi cognomentum accepit. Addeſis Cedrenum, *Zonaram*, Curopalatem, reliquosque Eccleſiæ Græcæ ſcriptores. His Diatriba mea *de Pſellis* concluſi, Symeonem Metaphraſtem, Vitarum ſcriptorem ſub Leone floruiſſe, muneribus ac dignitatibus auctum: ſub eodem ſcriptionem exorſum eſſe, & ſub Conſtantino Leonis filio, & nepote Romano, ætate etiam provectiorem, aſſiduis laboribus obſolviſſe.

Hæc doctiſſimus Bollandus non usquequaque probavit. *Non erat tum admodum natu provectus Metaphraſtes, ut qui Imperatoria virtutis tyrocinium ponere ſub veterano Duce juberetur. Fuerit tum XX. aut XXII. annorum. Potuit igitur ad annum Chriſti CMLVII. vel CMLX. vitam deinde producere, atque ita ſub Conſtantino Porphyrogenito Leonis filio, tum Theoctiſtes eam Vitam, tum alia Divorum acta elucubraſſe certum videtur: non ut Allatius ſcribit, ſub Leone & Conſtantino. Nam in hac Vita Leonem diſerte* τὸν μακαρίτην, *felicis memoria appellat, qua ratione de mortuis loqui ſolemus. Si ea prima ejus Commentatio fuit, nihil igitur ſub Leone ſcripſit, quod quidem ediderit in lucem. Neque Alexandro rerum potiente, ita laudare Himerium auſus eſſet, qui præcipue publicas res tractare ſub Leone cœpit.* Alii etiam addunt, *valde adoleſcentulum in Cretam profectum fuiſſe.* Pendamus rem ſuo pondere, idque ut accuratius ſuccedat, verba Symeonis recitemus ex Vita Sanctæ Theoctiſtes. Γενομένῳ μοί ποτε κατὰ τὴν Πάρον, γέγονε δε. καὶ γὰρ ἐπὶ Κρήτην διέπλεον, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λέοντος ἐκεῖσε πεμφθείς. Λέοντος φημὶ τοῦ εὐτυχοῦς ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῷ τάφῳ ἀναθάψαντος. ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος Ἡμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ καὶ ἄρχοντι τοῦ τε Δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντὸς, ἢ τόγε ἀληθέστερον ποιήσαμενος &c. καὶ μικρὰ τούτου μνησθεὶς ἀτιμάσω τὸν ἄνδρα, ἐπὶ τὴν παροῦσαν τέως ὑπόθεσιν εἶμι, ἐκείνου κατὰ καιρὸν μνησθησόμενος. Ἐστελλόμην τοιγαροῦν τοῦτο μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, καὶ προβιβαζόμενος εἰς πεῖραν στρατηγικὴν, δια πῶλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναιότατα τῶν στρατηγημάτων συσκαίρων. Οὕτω γὰρ ἦν ὁ τοῦ μακαρίτου μου βασιλέως σκοπός. τοῦτο δὲ πρεσβευόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἄραβας. *Cum aliquando in Paro eſſem inſula, ſui autem. Nam in Cretam navigavi, a Leone beata memoria eo miſſus, Leone inquam illo vere fortunato Imperatore, qui ipſam Romanorum felicitatem ſecum intuliſſe in ſepulchrum videtur. Mittebar autem una militans cum clariſſimo illo Heinerio, utpote ducendi exercitus periſſimo, Dromi præfecto, qui & univerſa claſſi imperabat, aut ut verius dicam, ipſis animi perturbationibus. Sed ne multis efferendam laudibus, illius peritiam belli adminiſtrandi obiter attingent, levi ejus facta mentione, dedecus ei potius videar inuſſiſſe: ad propoſitam interea narrationem redeo, de eo opportunius dicturus alias. Mittebar igitur partim cum eo militans, & ad Imperatoria artis documentum aliquod promovendus, ut equulus matri, ad præclara ejus ſtratagemata aſſiliens, id enim præcipue Auguſtus ſpectabat: partim ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer.*

Planum eſt, dum hæc Metaphraſtes componeret, Leonem Imperatorem vita defunctum fuiſſe, non ex verbulo tantum τοῦ μακαρίτου: ſed quod id apertiſſimis verbis enuntietur, Λέοντος φημὶ τοῦ εὐτυχοῦς ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῷ τάφῳ ἀναθάψαντος, *Leone inquam illo vere fortunato Imperatore, qui ipſam Romanorum felicitatem ſecum videtur in ſepulchrum intuliſſe.* Quod autem *tunc eſſet valde adoleſcentulus*, vel *non eſſet admodum natu provectus*, vel *fuerit tunc viginti aut viginti duorum annorum*, ut vult Bollandus: hoc vero non probatur. Quin imo ſi res, de qua agit, attentius conſideretur: multo videtur natu grandior, & mediam hominis ætatem decurrens. Ait enim de ſe in Vita eadem, Ἐγὼ δὲ περιεργότερος ὢν, καὶ συνίεναι δεινὸς ἤθος ἀνδρὸς, *Ego cum eſſem curioſior, & ſatis ſolers ac ſagax mores hominum percipiendi.* At ſolertiam ſagacitatemque conſimilem, & longo experimento, & ætate provecta conſequimur. Quis præterea adoleſcentem cum tanto Duce ſimul militantem conſtituere voluiſſet? Quis imberbem Oratorem ad Reges, & potiſſimum ad Barbarum miſiſſet, qui veneranda barbataque ut ita dicam forma magis flectuntur, in qua credunt ſapientiam, prudentiam, fidemque ineſſe: quam imberbi ac depile facie, cujus in peragendis negotiis nullam rationem habent? Imo (inquit pag. 51) ſi verum eſt, quod nos conjectura non Levi ducti aſſeruimus, neque illam improbavit Bollandus, Symeonem a Secretis ſub hoc Leone, non alium fuiſſe, quam Symeonem hunc Metaphraſtem: qui aurum à Rhodophillo relictum, Leoni Tripolitæ infami Apoſtatæ obtulit, ut eum ab excidio Theſſalonicenſi averteret, Ideoque dignitatibus ab Imperatore auctum. Jam habemus certiſſime, Symeonem eo tempore quo Cretam adnavigabat, ætate plenum fuiſſe: tantum abeſt, ut valde adoleſcentulus eſſet, & infra viginti tres annos ætatem numeraret. Expeditio enim Himerii anno Chriſti 902. ponitur, imperii Leonis anno decimo ſeptimo. Pacta autem Rhodophylli & Symeonis cum Leone Tripolita, anno Chriſti 904. a Joanne Caminiata illius ævi ſcriptore, & qui rebus aderat, recenſentur in libro *De Excidio Theſſalonicenſi*, in quo Symeonem hunc ætate provectum vocat. Ἀνδραφρονήσει βεβηκότα καὶ διὰ πείρας ὄντα πολλῶν πραγμάτων, *Virum prudentia provectum & multarum rerum experientia munitum.* Profert autem Leo Allatius, ex verbis Joannis Caminiatæ, auctoris non paſſim agniti, Legationem hanc Rhodophylli & Symeonis non ita obviam, & jejune admodum a Cedreno narratam,

in

in hac Diatriba *de Symeonum Scriptis* p. 51. & ſequentibus, quam hic ob prolixitatem omittimus.

Idem pag. 55. Et ut magis urgeam, Symeon ipſe ſuam eo tempore ætatem ediſſerit, qui in Vita Sanctæ Theoctiſtes rogatur a Symeone Anachoreta ne ſcribendi onus detrectet, cauſasque prætendat, quibus ſe a ſuſcipiendo ſcribendi munere ſubtrahat. Cauſas quas afferre poterat Metaphraſtes, præcipuæ eſſe poterant, λόγων ἀπορίαν, δουλείας, γυναῖκα καὶ τέκνα, οἴκου φροντίδας: *Dicendi inopiam, ſervitiorum frequentiam, uxoris & filiorum moleſtiam, & domus proprias curas.* Neglectis reliquis, duas ſed breviſſime examinabo, nempe δουλείας: nam *ſervitia publica* illi fuiſſe ab Imperatore in variis negotiis Reipublicæ demandata, dubium non eſt. Ergo non tum primum Legati munere fungebatur, ſed ſimilibus aſſuetus atque exercitus, ut ſine mendacio aliquid ſibi imponendi ad excutiendum laborem, denegandumque quod petebatur, ſatis eſſent. Altera eſt, uxor & filii Σὺ μὲν ἴσως προφασίσῃ περὶ ὧν ἀξιοῦν ἐθέλωσι τὴν ἀγάπην, ἀπορίαν λόγων, ἢ δουλειῶν ἀφορμάς, ἢ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ οἴκου φροντίδα, ἢ τινὰς ἄλλας αἰτίας: διακρουόμενος ἡμῶν τὴν ἀξίωσιν. Ἐγὼ δέ σοι καὶ εὐημερίαν καὶ εὐπορίαν πάντων ἐπαγγέλλομαι, καὶ πολλὴν ἐκεχειρίαν εὑρεῖν. *Tu quidem fortaſſe ad te excuſandum de non ſuſcipiendo eo, de quo ſum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces ſermonum inopiam, aut ſervitiorum occaſiones, aut uxoris & liberorum & domus curam, aut aliquas alias cauſas, recuſans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum proſperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore ut magnum, tibi ſuppetat otium.* Quomodo ergo qui majora in Republica opera ſuſtinere & poterat & ſolebat, quique uxori adjunctus liberos ex illa plures ſuſceperat; viginti duorum vel viginti & quatuor annorum erat, & nimis adoleſcentulus, & non potius quadraginta aut triginta quinque annos ad minimum natus? Ordo quoque ipſe rerum geſtarum id poſtulat, id expoſcit, id ſtabilit. Antequam enim Metaphraſtes munia publica, & legationes apud exteras nationes obiret, in aliis officiis quæ privatim & inter domeſticos parietes exercentur, apud Imperatorem ſui ſpecimen dederat: atque cum in arcanis & ſecretis conſiliis fides illius innotuit, tum ſane Imperatorum mandato publicas curas ſuſcepit. Sic enim Pſellus diſerte affirmat, Καὶ πρῶτα μὲν ταῖς μυστικωτέραις ἐφεστήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς ἀπορρήτοις βουλεύμασι κοινωνὸς παρειστήκει τοῖς συμβουλεύουσι. Ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τούτοις τύπον ἐπήρευξε, μετὰ τῶν ἀδύτων, καὶ τὰς κοσμικὰς φροντίδας συνείληφεν, ὡς αὐτὸν γεγενῆσθαι εἰσαγγελέα τε τῷ κρατοῦντι τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐξαγγελέα τῶν τοῦ κρατοῦντος τοῖς ἔξωθεν. *Et primum quidem præfuit rebus magis arcanis, & ſecretorum conſiliorum fuit particeps cum conſulentibus. Poſtquam autem ejus fides fuit in his rebus ſpectata & prædicata, ſimul cum arcanis publicas quoque curas ſuſcepit: adeo ut Imperatori renuntiaret ea, quæ afferebant exteri, & rurſus exteris, quæ jubebat Imperator.* Hæc Allatius contra Bollandum, qui Symeonem Metaphraſtem ſub imperio Leonis Sapientis adoleſcentem tantum aut juvenem voluit, virum autem ætate maturum ſub imperio Conſtantini Porphyrogeniti & Romani Nepotis. Quæ modici vel nullius momenti ſunt. Inquiſivit ætatem Symeonis Metaphraſtæ Leo Allatius, quam dum inveniſſe ſe putavit, in errorem lapſus, alios in eundem poſt ſe adduxit. Solus ætatem veram hujus Symeonis aſſecutus eſt Gerardus von Maſtricht in Duisburgenſi Academia Juris & Hiſtoriæ Profeſſor in *Hiſtoria Eccleſiaſtici juris & Pontificii*, num. 290. pag. 322. 323. 324. quem *Gratiano Decretorum Collectori* ſupparem facit, atque anno 1150. adſcribit his verbis. *Hoc quoque tempore vixit Simeon Magiſter & Logotheta, ſeculo nimirum duodecimo medio, inter Collectores ſeu Epitomatores canonicos non prætereundus. Eum Ariſtino poſteriorem Juſtellus facit. Dignitates ejus indicat, quod Magiſter dictus ſit & Logotheta. De priore* &c. Edita hæc Hiſtoria ſeu Tractatio, *De ortu, Progreſſu, incrementis, Collectionibus, Auctoribusque Juris Eccleſiaſtici & Pontificii*, anno 1686. Amſtelodami in 8.

CAPUT QUARTUM.

SENTENTIA FRANCISCI SCORSI ET RATIONES, DE ÆTATE SYMEONIS METAPHRASTÆ, AB ALLATIO REFELLUNTUR.

Convellit ſententiam Franciſci Scorſi e Societate Jeſu Theologi, Leo Allatius in Diatriba & quidem diffuſiſſime ac doctiſſime omnium, a pag. 60. ad 67. quam confutationem prolixam licet, hic referre ob præſtantiam, non gravabor. Sic igitur pag. 60. Quid vero Franciſcus Scorſus ex eadem ſocietate Bollando dixerit, inſpiciamus. Optime potuiſſe Metaphraſtem a Pſello ſeniore laudari, antiquiorem a recentiore. Metaphraſtæ enim meminit Theophanes Cerameus & Homilia de Lazaro ſuſcitato, ὁ δὲ τῶν Μεταφράσεων γλυκὺς συγγραφεὺς παῤῥησίας εἶπε λόγον εἶναι δηλωτικόν, *Metaphraſeon vero ſuavis ſcriptor, fidentem ac liberum animum a ſermone indicari cenſet*, & in quarto Matutino. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄμεινον ἐμοῦ λέγει τῶν Μεταφράσεων ὁ γλυκὺς συγγραφεύς. *Sed de his melius, quam ego id faciam, ſcriptor ille dulcis Metaphraſeon diſſerit.* Et in quinto. Καὶ ὡς ἂν μὴ καὶ ἡμεῖς δόξαιμεν ἀπεοικότα μαντεύεσθαι, ἀξιόχρεων ἐνταῦθα παράγωμεν μάρτυρα Συμεώνην, τὸν τὰς Μεταφράσεις εὖ μάλα συνθέμενον. Ἀποχρῇ οὖν οὗτος ἐν τῷ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνήματι τοῦτο ποιούμενος. *At ne nos etiam ſine probabili cauſa divinare velle videamur, fide dignum teſtem ad hanc rem producamus, Symeonem illum, qui Metaphraſes præclare compoſuit. Satis igitur ſit hic, qui in Sancto*

ſtum Lucam Commentario exiſtimavit. Meminit itaque Metaphraſtæ Theophanes, ſed Theophanes vivebat tempore Baſilii Macedonis, & Leonis illius filii: ergo Metaphraſtes antiquior Theophane, potuit a Pſello ſeniore laudari, qui ſub Michaele III. circa annum Domini 860. vivebat: eoque magis, quod de Metaphraſte tanquam fatis functo, & plurimam apud omnes auctoritatem aſſecuto, quod in paucis annis non fit, ſermo habeatur. Cadunt ergo tot Bollandi computi cap. ſequenti exprimendi, exactæque temporum diſcuſſiones, dummodo verum ſit, quod de ætate Theophanis tradit Scorſus. Conſtituit autem Scorſus duos annorum intercurrentium terminos, intra quos Theophanem vixiſſe, certum omnino cenſet. Primus eſt annus 862. argumento Jacobi Gretſeri tom. 2. *de Cruce* in Notis ad duas Orationes Theophanis, qui putat eum floruiſſe, quo tempore Sicilia nondum tota a Saracenis eſſet ſubacta, quod eſt circa annum 900. Alter eſt annus, quo captum a Saracenis Tauromenium fuit, quod ſub Leonis Baſilii Macedonis filii imperio contigiſſe, tradunt Conſtantinus Porphyrogenneta Leonis filius Lib. 2. *Thematum Imperii Orientalis*, Joannes Curopalata, & alii recentiores, quem fuiſſe annum 893. pluribus antiquorum monumentorum teſtimoniis probat. Floruit itaque Tautomenii ab anno Baſilii tertio, qui Chriſti 870. fuerit, usque ad Leonis annum decimum ſextum, qui eſt 902. Idem probet aliis ejusdem Auctoris locis. In homilia *De parabola Cœnæ* vocat Agarenos ὁμόρυς ὁποίυς ὁρῶμεν, τὰς ὁμόρυς ὁμῖν ἀπογόνυς τῦ Ἰσμαήλ: *Cujusmodi videmus hos ſinitimos Iſmaëlis poſteros.* Homilia *de Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo*, magnifice oxornat templum conditum ab Imperatore Baſilio in Palatio Conſtantinopoli. Συγήδομαί σοι πόλις, καὶ σοὶ θεῖε τῶν ἀνακτόρων ναὲ: *Gratulor tibi civitas, & tibi ſacrum in Palatio templum erectum.* Concludit hoc palmari argumento, quo rem omnem evidenter evincere confidit. Nam idem Theophanes ſcribit ad amuſſim Imperatores, pro quibus in perorando Deum deprecatur homilia in *Feſto Palmarum.* Ἐπευχόμενοι τὸ θεοφρούρητον κράτ☉ τῦ εὐσεβῦς βασιλέως ἡμῶν, τοῖς υἱοῖς αὐτῦ διαμένειν ἀσάλευτον, ἐκτείνεσθαι καὶ κατευοδοῦσθαι, ὑπὸ θεῦ τῦ κοσμήσαντος τῦτον σοφίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ, καὶ βασιλικῷ διαδήματι. *Oremus etiam, ut piiſſimi Imperatoris noſtri imperium divinitus cuſtoditum filiis etiam ejus permaneat inconcuſſum, ut intendat, & proſpere Dei ductu procedat, qui hunc ſapientia, & fortitudine, & Imperatorio diademate exornavit.* Et Homila de Sanctis Apoſtolis. Ἀδιαλείπτως εὐχόμενοι ἐν πολλαῖς ἐτῶν περιόδοις τὸ κράτ☉ διαφυλάττεσθαι τῦ εὐσεβῦς βασιλέως ἡμῶν, ὃς εὐσεβείᾳ τῆς ἀρχῆς ἰθύνων τὰς οἴακας, καὶ λόγοις κοσμῶν τὸ διάδημα, καὶ χρηστότητι τρόπων κοσμούμεν☉ ἐξ ἀρετῆς γνήσιον ἔχει τὸν ἔπαινον. *Et ſine intermiſſione Deum oremus, ut per multa annorum ſpatia, pio noſtro Imperatori conſervet potentiam, qui dum clavum Imperii per pietatem dirigit, & cum morum probitate ornatus ipſe ſit: tum etiam diadema doctrinis exornat, veram ingenuamque obtinet laudem.* Subdit Scorſus. *Quis autem eſt obſecro alius hic Imperator, qui ſapientia ornatus, & diadema doctrina exornavit: niſi Leo Baſilii Macedonis filius, qui ſapiens, ſeu Philoſophus ab omnibus ſcriptoribus cognominatur. Et rem inſuper, mentio filiorum Imperatoris, quæ fit a Theophane, valde corroborat: habuit enim Baſilius quidem Leonem hunc atque Alexandrum.* Addere poterat, *Conſtantinum & Stephanum.* Proeterea id idem probat Epiſtola Photii Patriarchæ ad Theophanem Monachum miſſa, quam integram Græce ſimul & Latine deſcriptam edidit in Proœmii Secundi §. 3. quem Theophanem eſſe Cerameum ſuadet, ut Scorſus conjectat, Sicilia ipſa cujus fit mentio in ipſa Epiſtola: eo quod cum aliis Epiſtolis una repetiatur, quæ & Gregorio Syracuſano Epiſcopo, & Euthymio Catanæ Metropolitæ, & Marco Siculo ſcriptæ ſunt, & temporis ratio, quam dicit ſe infra ſubtilius ſupputaturum. Theophanes igitur, qui eo tempore Monachus erat, poſtea ad Epiſcopi dignitatem evectus, Zachariæ ſucceſſor fuit. Et hæc quidem Scorſus Bollando reponeret.

Quid Scorſo Bollandus? Pauca, ſed pro te. Metaphraſtæ ætatem ſub Leone ut Conſtantino ejus filio, certiſſimam ex Pſello haberi, fruſtra aliam inquiri, huic conjecturas omnes ex ætate Theophanis nullas eſſe. Etenim ſi Theophanes Metaphraſte recentior eſt, ut plane eſt, cum ipſe Metaphraſtæ tanquam antiquioris, & auctoritatis jam adultæ, meminerit: & Metaphraſtes ſub Leone & Conſtantino vixerit: neceſſe eſt Theophanem ſubſecutis temporibus ætatem egiſſe, ruereque omnia Scorſi, quibus ætatem Theophanis ſub Baſilio & Leone conſtabilit, & terminos illos annorum intercurrentium, inter quos Theophanem vixiſſe cenſet, leves eſſe, ne quid pejus dicam. At floruit ante Tauromenium a Saracenis captum, quod ſub Leonis Baſilii Macedonis filii imperio captum fuit, quia Tauromenii concionem habens, Saracenos ὁμόρυς, *confines* vocat. Plura hic probanda fuerant, 1. concionem illam Tauromenii habitam eſſe. 2. cum concio illa habebatur, nondum Tauromenium a Saracenis ſubactum fuiſſe. 3. Tauromenium ſemel occupatum a Saracenis, nunquam a Chriſtianis recuperatum: quæ nec probata ſunt, nec unquam probari poterunt. Quare potuere eſſe Saraceni finitimi, ſed non Tauromenio, at urbi in qua ipſe perorabat: & peroraſſe Theophanem in aliis urbibus, non uno exemplo idem Scorſus probovit. Sic finitimos eſſe, non tantum urbi in qua ſumus, proximos: ſed eos etiam, qui provinciæ in qua ſumus, & imperii limitibus adjacent. Ita Turcæ finitimi ſunt Italiæ, & Siciliæ Africani, & Poloniæ Tartari. De Templo Sanctorum Apoſtolorum in Palatio, nihil

nihil eſt, non unus Baſilius id ſolum conatus eſt. Et πόλιν eo loco Byzantium quis dicit? Verumtamen palmare argumentum excutiamus. Bona precatur Imperatori & filiis, quem dicit & ſapientia, & fortitudine, & diademate a Deo exornatum: & imperium per pietatem dirigere, cum morum probitate, tum etiam doctrinis præditum. Id ait, non nego. Leo Imperator fuit pietate & doctrina inſignis, adeo ut Sapientis cognomentum ſibi adſciverit. Verum eſt. Ergo de Leone Imperatore verba illa intelligenda ſunt. Hoc vero nequaquam, nunquam id niſi dormiens affirmabo. Imperator qui filios habet, ille eſt, qui & virtutibus, & diſciplinis pollet. Id ſi de Leone intelligas, falſum eſt: quamvis enim ille & pietate & doctrina excelluit, nunquam tamen filios habuiſſe dicendus eſt, qui unico tantum ſuperſtite, eoque puerulo adhuc Conſtantino, vitam finiit. An non inſaniret Theophanes, probeque ab Imperatore, aliiſque irrideretur, filium unicum in filios, eoſque plures diſcerpens? Si de Baſilio, falſum quoque eſt: quamvis enim ille filios habuerit, nunquam tamen eum & doctrina & diſciplinis præſtaſſe dices. Is arti militari deditus, & corporis viribus ſtrenuus, non doctrina, aut ſapientia innotuit. Et licet ſub ejus nomine & Capita Parænetica ad Leonem filium, & nonnulla alia circumferantur: non propterea Sapientis, vel Philoſophi ſibi nomen, eorum auctor vindicabit. Quare certo certius concludendum, Theophanem non deprecari Deum, neque pro Baſilio, qui diſciplinis ornatus non fuit; neque pro Leone, qui filios non habuit. De Epiſtola Photii ad Theophanem, nihil eſt quod dicam, quomodo enim ſcribere potuit Photius ſub Baſilio Theophani Cerameo, qui mentionem facit Metaphraſtæ, ſub Leone Baſilii filio, & Conſtantino nepote vitam agentis, niſi rerum ordinem invertamus? Fuerit eo tempore & Mareus Siculus, & Euthymius Catanæ Metropolita, & Gregorius Syracuſanus, ad quos ſcribit Photius, fuerit & iſte Theophanes Monachus: ergone ſtatim iſte Theophanes erit Cerameus ille, cujus iſtæ Homiliæ leguntur, & quod magis eſt, Zachariæ ſucceſſor?

CAPUT QUINTUM.

QUO TEMPORE VIXERIT THEOPHANES CERAMEUS?

Pergit idem pag. 63. Quonam ergo tempore vixit Theophanes, quærat cui placitum eſt. Satis ſit nobis oſtendiſſe, cum Baſilii Macedonis, & Leonis illius filii ævo, poſteriorem multo eſſe: & quam ipſe ſe inveniſſe Scorſus profitetur, Metaphraſtæ ætatem adeo antiquam, ut à Pſello ſeniore laudari potuerit, fabulam eſſe. Sed ne in argumento tam ſerio jejuni eſſe videamur, non aliud in gratiam ſtudioſorum afferemus, quam quod ipſe Scorſus convellere conatur, & in aliam atque aliam ſententiam traducere: In Homilia dicta die Dominico Palmarum, inſcriptio illa, Ἐλέχθη δ' ἐνώπιον τῦ Ῥηγὸς Ῥογερίε, *Dicta eſt præſente Rogerio*: quamvis à duobus Gallicanis Codicibus abſit, ab innumeris tamen aliis manuſcriptis recipitur, tanquam antiqua & genuina: licet in aliquibus ita deſcripta ſit, ut nomen Rogerii per Compendium ſignet: nam quod exprimitur in linea ῥογ῀, ſupra lineolam expanſam apertiſſimè ε agnoſcitur. Quod indicat inter primas literas in linea, & alias ſupra in ſpatio medio aliquid deeſſe, ideoque facili negotio ſuppleri, ſi extentè Ῥογερίε nomen proſeras. Nam ſi ῥόγε enuntias, miram Scriptoris inconſiderantiam, atque ineptiam deprehendes, qui nullo fructu ut ita dicam, literarum fœnore nomen illud ea ratione decurtavit, quod poterat facilius eadem lineâ integrum exprimere. Tum enim nomina ita decurtantur, ut literæ alias in lineâ pari exprimendæ, quodammodo interceptæ, ex indice ſuperioris lineæ & literarum, integræ habeantur. Quod fit à Scriptoribus vel eum inopia papyri urget, vel tempus breve moras ſollicitat: ſæpius etiam ad ſcripturæ concinnitatem & elegantiam, & potiſſimum Græcæ, quæ ſimilibus literarum tractibus, & decurtatis ſyllabis venuſtatur. Jam Scorſi machinæ examinantur. Regis Rogerii tempore Tauromenitanum Epiſcopum floruiſſe, vel etiam fuiſſe in Siciliâ, nemo dixerit vel lectum vel traditum, modò hiſtoriarum lectione, & præſertim Sicilienſium rerum, paululum imbutus ſit. Probat teſtimonio Gaufridi Malaterra eorum temporum ſcriptoris, qui in ſua Hiſtoria unius tantum Panormitani Archiepiſcopatus reſtitutionem à Rogerio Comite, & Duce Roberto commemorat. *Qui ſanè cum tam diligenter eorum temporum facta deſcribat, ſi quis alius ab illa clade incolumis evaſiſſet Epiſcopus, dicere certè non omiſiſſet.* Siluerunt Thomas Fazellus & alii, quorum hoc ipſum fuit inſtitutum, perſcrutari & in lucem producere notitiam Epiſcoporum. Si aliquid de Tauromenitano Epiſcopo ad Rogerii Regis tempora ſuperſtite, alicubi ſcriptum eſſe reperiſſent, evulgaſſent. Et cum de aliis Epiſcopatibus reſtitutis ſive erectis, tum a Rogerio, tum a ſequentibus Regibus memoria habeatur: Si Tauromenitanus inſtauratus a Rogerio Rege fuiſſet, id aliquis Scriptor memoriæ prodidiſſet. Propterea inſcriptio τῦ Ῥηγὸς eum iis non convenit, quæ in ipſa Homilia dicuntur, in qua βασιλεὺς appellatur, *Cujus præſentia, quam nunc timeo, & contremiſco ſudore aſperſus, pavore occupatus, reverentia detentus, pavente anima, nutante mente, & ſubſultante corde, intercluſo etiam vocis ſono, quod βασιλικαῖς ἀκοαῖς, Imperatoriis auribus ſermonem, quaſi ſalſugine amarum propino.* Tanta demiſſio, tantusque dicentis tremor, nonniſi ab Imperatoria majeſtate excitari poſſe videtur. Nomen βασιλέως convenire Rogerio non potuit, &

 ſo-

ſolum appellatos Imperatores a Michaelis Tertii temporibus usque ad Concilium Florentinum, trecentis poſt Rogerium annis celebratum, comperitur. Hinc, nec non ex diademate, & conſeſſu, adventuque Epiſcoporum, quæ non alibi quam in ipſa urbe Conſtantinopoli congruentius evenire poſſe videntur: & frequentia Ducum, & Magiſtratuum aulæ Conſtantinopolitanæ, illam Homiliam Conſtantinopoli habitam, & titulum corruptum, ſuſpicatur Scorſus. Et cum eo die Imperatores olim ac Patriarch τ ῥόγας, hoc eſt, munera & dona diſtribuerent: emendat, & veſtibus aliis circumveſtit, reponens ἐλέχθη δ' ἐν τῇ ῥόγᾳ, vel fortaſſis ἐνώπιον τῆς ῥόγας, reipſa & diſtributione munerum, pro conventu conſeſſuque ſumpta. Quod ab ignorantibus, quid ſibi velit ἐν τῇ ῥόγᾳ vel ῥόγȣ, & hariolantibus nomen illud eſſe conciſe ſcriptum pro Ῥογερίȣ, ad titulum ipſum addidiſſe τȣ̃ Ῥηγὸς. Quæ ita velim a Lectoribus accepta, ut ex his illud ſe ſcire Scorſus profiteatur, non eſſe eam Homiliam ad Rogerii tempora referendam: cætera autem de Epigraphe ut excogitata a ſe & opinata, non explorata atq; comperta dici.

Subtilis eſt & acuta ſatis Rogerii in ῥόγȣ vel ῥόγας immutatio, ut tantum antiquitatis Theophani ſervetur ſub Baſilio & Leone. Eam tamen nullam eſſe, cum ut opinor abunde ſupra demonſtratum ſit, nulla cauſa fuerit, ut vires ingenii ad tot comminiſcenda exerceamus. *Rogerii ævo nullus fuit Tauromenitanus Epiſcopus, comprobaturque ſilentio Scriptorum.* Argumentum ab auctoritate negativa, quantum valeat, doctiſſimi quique viri ſciunt: cum omnia Scriptorum monumenta non ſint ad manus. Et fortè fuit qui illius meminerit, incuriâ tamen hominum vel injuriâ temporum cum deperditus ſit Scriptor, non potuit nobis indicari. Id de Panormitano etiam reſtituto contigiſſet, niſi ſuperſtes Gaufridus Malaterra memoraſſet. Et Rogerii tempore, plures in Sicilia Epiſcopos Græcos fuiſſe, probari poteſt ex Rogerii Ectypo, cujus Græcam inſcriptionem nobis Scorſus ab aliis acceptam expreſſit. Qua enim cauſa Rogerius Græcis literis nomen imprimi ſuum procuraſſet, ſi à nemine vel intelligeretur, vel legeretur, & præſertim eo tempore, quo barbaries ferè omnia occupaverat, extinctis literaturæ politioris luminibus? Et ſanè nemini dubium eſſe debet, eo tempore Græcis Siciliam abundaſſe, nondum per Latinos Græcis Epiſcopis expulſis? vel ſummo etiam ſtudio à Rogerio ipſo, cui cum Romanis Pontificibus inimicitiæ fuere, & magnæ rei familiaris controverſiæ, procuratis: ut medio ſchiſmate, vel eorum quoque auxiliaribus conatibus, ſe ſuis hoſtibus redderet formidabiliorem. Dicit Malaterra Rogerium & Robertum, adepto Panormo Eccleſiam Sanctæ Mariæ quæ antiquitus Archiepiſcopatus fuerat, violatam à Saracenis, reconciliata dote, & ornamentis Eccleſiaſticis auxiſſe, renovantesque reſtituiſſe Archiepiſcopum natione Græcum, qui in paupere Eccleſia Sanctæ Cyriacæ cultum Chriſtianæ religionis pro poſſe exequebatur. Quidquid ſit de Tauromenitano Epiſcopo, ex his Molaterræ verbis nihil de Latinis Epiſcopis elicitur.

Imò ſi verba illius attentius conſiderentur, Panormitanus Epiſcopus Græcus erat natione, in templo Sanctæ Cyriacæ commemorans, & fortè etiam Græco ritu ordinatus, Græcoque ritu cultum Chriſtianæ religionis exercens, & hunc eundem non alium revocantes reſtituerunt. Solent id Græci, etiam ſub tyrannide Barbarorum & Chriſtianæ religionis hoſtium, Epiſcopos a ſe ordinatos mittere in eas urbes, in quibus antequam a Barbaris occuparentur, jus aliquod adepti fuerant. Imò hoc eodem tempore Rogerii, ferè per univerſam Siciliam & urbes illius præcipuas, Græcos Epiſcopos a Patriarcha Conſtantinopolitano ordinatos, jurisdictionem & poteſtatem in eos populos excreviſſe, habeo ex auctore illius ævi Nilo Daxapatrio, qui *De quinque Thronis Patriarchalibus* rogatus ab eodem Rogerio, ad eundem Rogerium ſcripſit, & præfatur. Σύγγραμμα γενόμενον παρὰ Νείλȣ Ἀρχιμανδρίτȣ τȣ̃ Δοξοπατρὶ, κατὰ κέλευσιν τȣ̃ εὐγενεστάτȣ μεγάλȣ ῥηγὸς Ῥογερίȣ, περὶ τῶν πέντε Πατριαρχικῶν θρόνων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτȣ̀ς Ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολέων, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς Μητροπόλεις Ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐνοριῶν ἑκάστȣ Πατριαρχικȣ̃ θρόνȣ, καὶ πῶς καὶ πότε συνέστη ἕκαστος Πατριαρχικὸς θρόνος, καὶ περὶ τῆς τάξεως αὐτῶν καὶ τῶν ἰδικῶν ἑκάστȣ ὀνομάτων, κ τȣ̃ λόγον ἐπέχȣσι. συνεγράφη δ' ἔτει ϛχνα. Ἰνδικτιῶνος ϛ Πανευγενέστατε αὐθέντα μȣ, περὶ ἧς μοι ἔγραψας ὑποθέσεως μέμνημαι, ὅτι ἐν τῷ κασελλίῳ Πανόρμȣ ὢν ἔγραψα πρὸς τὴν σὴν ἀντίληψιν, πλὴν ȣ̓χ ȣ̃τω πλατύτερον, ὡς νῦν ἠρώτησας. νῦν δὲ πολλὰ εἰσι τὰ ἐρωτηθέντα καὶ χρείας λεπτοτέρας γραφῆς, καὶ διηγήσεως. Διὰ τȣ̃το καὶ πάντως πόνȣ καταφρονήσας, τȣ̃το γὰρ ἐκ χρέȣς ἐστὶν ἀπαραιτήτȣ ὀφειλόμενον, τὸ ὁλοψύχως ἐκπληρȣ̃ν τὸ παρὰ τῆς σῆς μεγαλυπερόχȣ ὑπεροχῆς ἐπιτασσόμενόν μοι, μετὰ καὶ προτροπῆς τȣ̃ ἁγίȣ μȣ πατρὸς, πειράσομαι διὰ βραχέων ὅσον τὲ κατὰ δύναμιν διὰ γραφῆς σαφȣ̃ς παραστῆσαι πάντα τὰ ἐπιτεταγμένα μοι. *Commentarius concinnatus à Nilo Doxopatrio Archimandrita, juſſu nobiliſſimi magni Regis Rogerii, de quinque Patriarchalibus Thronis, & illis ſubjectis Archiepiſcopatibus, & Metropolitanis, & qui Metropolitanibus ſubduntur, Epiſcopis, & Diœceſibus uniuscujusque ſedis Patriarchalis. Et quomodo & quando, Patriarchici Throni inſtituti ſunt, & de eorum ordine, & propriis nominibus, & cujus locum teneant. Concinnatus eſt anno 6651. Indictione ducenteſima. Perquam illuſtriſſime Domine mi, de eo quod ad me ſcripſiſti argumento, recordor me cum in Caſtro Panormo eſſem, ad quæſtionem tuam reſcripſiſſe, non ita tamen diffuſe, ut nunc poſtulaſti.*

Nunc

Nunc verò quæ à te poſcuntur, plerumque ſunt, indigentque ſcriptione & enarratione exactiore. Propterea omni labore neglecto, hoc enim ex debito quod effugere nemo valet, ſibi debetur: toto pectore & animo explere, quidquid à tua perexcelſa Eminentia mihi imponitur, & potiſſimum cum Sancti Patris mei imperium accedat, conabor breviter, uti potero, ſcriptione plana atque aperta, commiſſa mihi omnia complanare. Si Rogerii tempore nulli erant Epiſcopi Græci in Sicilia, fruſtra de quinque iſtis Patriarchalibus thronis, & eorum ſubjectis Epiſcopis, Rogerius quæſiviſſet: fruſtra enim eorum, quæ ad nos non ſpectant, cognitio quæritur. Hic Nilus itaque cum de Epiſcopis Patriarchæ Conſtantinopolitano obnoxiis ageret, Syracuſani in Sicilia meminit, cujus inter Epiſcopos viginti & unum ſubjectos, ſecundo loco Tauromenitatum ponit. Illius verba in Syntagmate noſtro *De Eccleſiæ Occidentalis, atque Orientalis perpetua conſenſione*, lib. 1. poſuimus. Primum enim locum Catania, ſecundum Tauromenium, tertium Meſſana occupat. Et anteà dixerat, ſuo ævo Epiſcopatus a ſe numeratos, inter quos & Sicilienſes fuere, quos ipſe fuiſſe ſub Patriarcha Conſtantinopolitano commemorat. *Νῦν οὖν κατέχει ὁ θεοφρούρητος θρόνος Κωνσταντινουπόλεως, ὃν ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας ἐνίδρυσεν, πρῶτος Ἐπίσκοπον ἐν αὐτῷ καταστήσας, τῆς πόλεως ἔτι Βυζαντίου οὔσης, μέρος οὐκ ὀλίγον τῆς Εὐρώπης, καὶ τῆς Ἀσίας, καθὼς ἑξῆς δηλώσομεν. Nunc igitur poſſidet à Deo cuſtoditus thronus Conſtantinopolitanus, in quo adhuc cum eſſet Byzantium, primùm vocatus Andreas, primus inſtituit Epiſcopum, partem non parvam Europæ, Aſiæque, ut infrà indicabimus.* Potuit ergò Theophanes Rogerii tempore, eſſe Epiſcopus Tauromenii, & coram Rogerio homiliam illam habere.

Quanam igitur ratione, voce *βασιλέως*, illiusque titulis Rogerium Regem præter Græcorum morem, inſignivit? Tyrannis Rogerii, ambitio, faſtus, tum Græcorum ſubditorum adulatio, qui de eo bene mereri cuperent, id fecit. Solemne id fuit Græcis proprios Dominos, non quibus illis debebantur titulis, ſed multo amplioribus adornare, ut eos ſibi ſimili titulorum liberalitate conciliarent. Et ne plura hîc aggeram ex eodem, ex quo Scorſus contrarium conſtabilire conatur, probatur à Niceta, & conſtantiſſimè Photius illis iisdem temporibus, quibus controverſia hæc inter Orientales atque Occidentales agitabatur, policetur Imperatori Occidentali atque Imperatrici, ſi ſibi morem gererent, eosdem ſe *βασιλεῖς* proclamaturum. *Δώροις γὰρ λαμπροῖς ὅτι μάλιστα τὸν Ῥῆγα Φραγγίας Λοδόηκον, καὶ Ἡγγελβέρταν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν, ὑποποιούμενος βασιλεῖς τούτους ἀνευφημεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπηγγέλλετο, εἴ γε συνεργήσειεν αὐτῷ πρὸς τὴν ἄτοπον ταύτην καὶ ἄθεσμον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν δίκαιον ἄνδρα τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας βιαίως ἐξωθήσειεν. Magnis eorum muneribus præcipuè Regem Franciæ Lodoëchum, & Engilbertham ejus uxorem ſibi propitios reddens, eos Imperatores,* Βασιλεῖς, *in urbe Conſtantinopoli ſe proclamaturum pollicebatur: Si ſibi opem ferrent in hac re adeò abſurda, & injuſta, ut Sanctum illum virum ab Eccleſia per vim ejicerent.* Si Patriarcha in urbe Byzantii, reluctante ac contendente Imperatore, nomen hoc exteris tribuiſſet: quanto magis minor Epiſcopus in propria Diœceſi, tyranno ac impio, & fontè etiam ambitioſè affectanti, extra urbem Conſtantinopolitanam? Ne quid de minoribus etiam Principibus dicam, qui hoc idem inter Græcos obtinuerunt. Etſi *Serenitatis* titulus Præfecto Vrbi tributus eſt, quare is non potuit & honeſtiori reſpectu, Rogerio tribui? Concludam argumentum, ſi altero ejusdem ævi ſcriptoris teſtimonio probavero, Rogerium honorum ſimilium ac dignitatum perquam cupidum fuiſſe, nomenque Imperatoris ſummopere captaſſe. Is eſt Joannes Cinnamus *Hiſtoriæ* Lib. 3. *Ῥογέριος δ' ἐπειδὴ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἔτυχε, πρέσβεις ἐς βασιλέα Ἰωάννην ἔτι περιόντα πέμψας, ᾐτεῖτο κῆδος τοῦ ἐκ βασιλείων αἱμάτων ἐπὶ παιδὶ τεύξασθαι τῷ αὐτοῦ. ἀλλ' οὔπω εἶχε τὰ τῆς πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης τὸν βίον κατέλυσε. Μετὰ δὲ τινα χρόνον Μανουὴλ ἤδη τὴν αὐτοκρατορίαν διέποντος, ταῦτα καὶ πάλιν πέμψας ἠξίου. Ὅθεν καὶ Βασίλειός τις ἐπώνυμον Ξηρὸς εἰς Σικελίαν ἀφῖκτο, Ῥογερίῳ περὶ τούτου διαλεξόμενος. Ἀλλ' ἐκεῖνος χρυσίῳ κλαπεὶς παρ' αὐτοῦ, ἀλλόκοτά τινα ὡμολόγει. ὧν δὲ κεφάλαιον ἦν τὸ, ἐν ἴσῳ μεγαλοῖς βασιλεῦτε, τοῦ λοιποῦ καὶ Ῥογέριον ἔσεσθαι ὅθεν δὲ καὶ τὰς μεγάλας ἀναῤῥαγῆναι ξυμβέβηκε μάχας. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν Ξηρὸς ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν τὸν βίον κατέστρεψε, δίκην οὔπω τῶν τετολμημένων δοὺς, βασιλεὺς ὅσα καὶ ἀθύρμασι ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις προσεσχηκὼς, Ῥογέριον αὐτοῦ χαίρειν εἴα. Rogerius vero quæ ipſe cupiebat aſſecutus, ad Imperatorem Joannem adhuc ſuperſtitem Oratoribus miſſis, ex Imperatorio genere mulierem nuptum filio ſuo locare poſcebat. Sed nondum legatio finem habuerat, & Joannes fato fungitur. Sed poſt aliquod tempus cum Manuel ſummam Imperii adminiſtraret, hæc eadem rurſus legatis miſſis poſtulabat. Hinc Baſilius quidam cognomento Xerus, venit Siciliam, de his cum Rogerio tractaturus. Sed auro à Rogerio ſeductus, abſurda quædam ex ſe atque immania concedat, quorum caput erat, in pari dignitatis gradu impoſterum cum Imperatore Rogerium futurum. Hinc ingentia bella exorta ſunt. Cum enim Xerus Byzantium rediens mortem abiiſſet, pœnis quas ille meruerat ob ea, quæ deliquerat, nondum perſolutis: Imperator illius legationibus veluti ludicris animum non advertens, res Rogerii minus, minusque impendio curavit.* Hinc quantum fieri debeat correctio illa de *ῥόγου* & *ῥόγας*, prudens judicet Lector. Et hæc quidem pro ætate Theophanis & Metaphraſtæ, ad Scorſum.

CAPUT SEXTUM.

SENTENTIÆ BARONII ET BOLLANDI AB ALLATIO REFELLUNTUR.

IDem pag. 59. Teſtimonio Pſelli innotuerat nobis Metaphraſtæ ætas, poſtea cum Baronio, Bellarmino, aliiſque laudationem illam Metaphraſtæ, ad Seniorem Pſellum Leonis Philoſophi Magiſtrum retuliſſe viſus ſum, cum ſcripſerim, *Juniori Pſello adjudicari nullo prorſus argumento. Auctorem Orationis Pſellum alterum eſſe, non Leonis Philoſophi Magiſtrum, nunquam evicturos, qui contra ſentiunt.* Audiamus Bollandum. *Leo Philoſophus poſtquam Pſello illi ſeniori in Andro inſula dedemt operam, cùm non quantum voluiſſet eruditionis ab eo hauſiſſet: monaſteria omnia obivit, repoſitosque in illis libros inveſtigans ſtudioſe legit, atque excellentem eſt eruditionem adeptus, ut Curopalates tradit. Dein Conſtantinopolim reverſus, privatim quosdam docuit. Horum quidam in prælio captus à Saracenis, ac Viro illuſtri in ſervitutem traditus, cum poſtmodum Geometriæ peritiam profeſſus, Leonem à quo eam didicerat, privatum & inopem degere ſignificaſſet: literis eum ad ſe ampliſſima propoſita mercede, invitavit Barbarorum Rex. Has literas Leo Theoctiſto Logothetæ, hic Theophilo Imperatori obtulit, qui eum summo favore complexus, amplis opibus ditavit, publicèque docere juſſit, ac poſteà Theſſalonicenſi Eccleſiæ præficiendum curavit. Verum mortuo ſub annum 841. Theophilo, redactus quoque in ordinem eſt Leo, quod hæreſim ſectatus eſſet Iconomachorum. Quo ſi quis rectè omnia expendat, fatebitur ſub Michaele Balbo qui anno 820. in Imperium venit, ac ſub illius deceſſore Armeno, videri Leonem Pſello dediſſe operam, matura jam ætate viro. Qui potuit igitur à Pſello laudari Metaphraſtes vita functus, qui centum poſt Pſellum annis vixit? Neque de Pſello Metaphraſtæ laudatore repugnaſſet Baronius, ſi aliunde Metaphraſtæ ætatem aſſeri poſſe exiſtimaſſet. Aſt hunc alii tum ſub Conſtantino Porphyrogenito, qui ſeptennis Alexandro patruo anno 912. extincto, regnare cœpit, vixiſſe fateantur: mirum non perſpicere, à Pſello qui centum ut minimum annis eum anteceſſit, laudari equidem Metaphraſtem mortuum non potuiſſe.* Et hæc quidem Bollandus.

Idem pag. 67. Nunc ad Bollandum convertamus orationem, qui poſtremis ſuis verbis in me latenter ſtylum exacuit. Ignoſcendum nempe eſſe Baronio, qui cum aliunde ætatem Metaphraſtæ non haberet, laudationem illam in Metaphraſtem Pſello ſeniori adjudicavit: non item Allatio, qui cum eum poſuerit ſub Conſtantino Porphyrogenito, non perſpexit Metaphraſtem non potuiſſe laudari mortuum ab illo Pſello, qui illum centum, ut minimum, annos anteceſſerat. Ita vapulor, quod rei partem ignoraverim: quod partem ſciverim, aliiſque indicaverim, nullus ſum. Ætatem Metaphraſtæ ignotam hactenus, & ſuſpicionibus iiſque leviſſimis nixam, certam atque indubiam ipſe primus ſignavi: neque propterea nimis mihi arrogo, quamvis aliquid id quoque ſit, & ad refellendos Hæreticos qui Vitis Sanctorum tantumdem detrahunt, atque pietatem quæ ex eorum lectione percipitur conſtabiliendam, admodum neceſſarium. Et miratur Bollandus, me tempora exactius non digeſſiſſe, & laudationem Metaphraſtæ Pſello ſeniori, qui centum annos anteceſſerat, attribuiſſe. Ipſe ſcripſeram ſub Leone & Conſtantino Metaphraſtem, non ſub Conſtantino, excluſo Leone, ut Bollandus, ætatem egiſſe, quod abunde ſuprà probandum exiſtimo. Sed quis verè dicet, Pſellum Metaphraſtem præceſſiſſe centum annos? Vixerit ſub Theophilo Pſellus, imò ſub Leone Armeno, vivebat ſub Leone Sapiente Metaphraſtes, non adoleſcens, ſed ætate maturà provectàque, & dubio procul media. Numerant ab Armeno ad Sapientem annos 73. ab Theophilo annos 65. Si de defuncto Metaphraſte ſermo eſt, tum plane anni centum intercedant. Sed quis tam perſpicax, diem obitus Metaphraſtæ certè ſignaverit? Conſtantini enim Imperium longiſſimum fuit, & aliorum dominatione ſæpius interruptum. Scribit Bollandus, me in Diatriba de Pſellis cenſere, *Panegyrim illam in Metaphraſtem juniori Pſello adjudicari nullo prorſus argumento. Auctorem illius Orationis Pſellum alterum eſſe, non Leonis Philoſophi Magiſtrum, nunquam evicturos. qui contra ſentiunt.* Videamus quid ipſe ſentiam, cum de Baronio ad ſeniorem Pſellum panegyrim referente tracto pag 11. *Et nos ad quemnam Pſellum Oratio illa referri debeat, certò affirmare non poſſumus. Conjectura tamen eaque leviſſima ducimur, hunc recentiorem eſſe illius Auctorem: quod & plura ſcripſerit in omni diſciplina, & Scriptorum omnium gloria celeberrimus fuerit. An verò Senior ille aliquid ſcripto tradiderit, certò non conſtat.* Qui negat omnia, negat quoque Panegyrim illam ſenioris Pſelli fuiſſe. Et qui Orationis illius Auctorem in dubium incertumque revocat, nihil de eo certò ſtatuit: & qui potius ad recentiorem refert, ſeniorem excludit. Imò infrà pag. 13. apertiſſimis verbis Pſello juniori adſcripſi.

Idem pag. 57. *Atque ita*, Inquit Bollandus, *ſub Conſtantino Porphyrogenito Leonis filio tum eam Theoctiſtæ Vitam, tum alia Divorum acta eum elucubraſſe certum videtur: non ut Allatius ſcribit, ſub Leone & Conſtantino.* Allatius Diatribà quam ſcripſerat *De Pſellis*, de ætate Metaphraſtæ quærens, eum ſub Leone & Conſtantino vixiſſe tradit. Si ante Leonis obitum annos ferè decem, Metaphraſtes ejuſdem Leonis mandato, Legati provinciam apud Arabes ſuſceperat, filius auctus ac propè quadragenarius: malè ne ſcripſit Allatius, eum ſub Leone, & Conſtantino vixiſſe? Sed ſcripſit eum ſcriptionem exorſum ſub Leone, ſub Conſtantino & Romano nepote, abſolviſſe.

Quid

Quid tum? An non potuit ſcribere quadragenarius? Sed non ſcripſit Theodiſtes Vitam. Nec Allatius id dixit, nec eœeus id dixiſſet, cum aperte in ea Vita dicatur Leone mortuo Vitam ſcriptam fuiſſe. Dixit Allatius ſcriptionem exorſum. Probare debuit Bollandus, præter Vitas & Acta Sanctorum, nihil aliud ſcripſiſſe. Cum Anachoreta Metaphraſtæ imponat, ne ἀπειρίαν λεγων, *Sermonum imperitiam* in medium afferat: plane jam certum relinquit, Metaphraſtem in ſcribendo multum habuiſſe uſum, in eoque multum ſe exercuiſſe. Quanam ergo ratione dicimus, Metaphraſtem ſub Leone non ſcripſiſſe?

CAPVT SEPTIMVM.

TESTIMONIA VETERVM DE SYMEONE METAPHRASTE, DISCVSSA.

VT antiquitatem Legendarum S. Symeonis Metaphraſtæ eumque ſub Leone Sapiente ſeu Philoſopho, & Conſtantino Porphyrogenito vixiſſe & floruiſſe, Allatius probet; congerit in Diatriba *De Symeonum ſcriptis*, multa Veterum teſtimonia, quibus probatur longe antea vixiſſe, quam arbitrati ſint Volaterranus, Joſias ſimlerus atque Hoſpinianus. Sed an evincant, Metaphraſtem ſeculo X. ineunte claruiſſe, ambiguum prorſus eſt, ut ex eorum examine cognoſcetur. Itaque pag. 35. producit teſtimonium Theophanis Ceramei his verbis.

Theophanes Cerameus, Homilia de Lazaro ſuſcitato. ὁ δὲ τῶν Μεταφράσεων γλυκὺς συγγραφεὺς, παῤῥησίας εἶπε τὸν λόγον εἶναι δηλωτικόν. *Metaphraſeon vero ſuavis ſcriptor, libertatem dicendi ſermonem indicare tradit.* In quarto Matutino. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἄμεινον ἐμοῦ λέγει τῶν Μεταφράσεων ὁ γλυκὺς συγγραφεύς. *Sed de his melius quam ego id facerem, ſcriptor ille dulcis Metaphraſeon diſſerit.* Et in quinto Matutino, Καὶ ὡς ἂν καὶ μὴ ἡμεῖς δόξαιμεν ἀπεικότα μαντεύεσθαι, ἀξιόχρεων ἐνταῦθα παράγομεν μάρτυρα Συμεῶνην, τὸν τὰς Μεταφράσεις ὡραῖα συνθέμενον. ἀποχρῆ οὖν οὗτος ἐν τῷ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνήματι τοῦτο ποιούμενος. *Ac ne nos etiam ſine probabili cauſa divinare velle videamur, fide dignum teſtem ad hanc rem producimus, Symeonem illum, qui Metaphraſes præclare compoſuit. Satis igitur ſit hic, qui in Sanctum Lucam Commentario ita exiſtimavit.* Cum juxta ſeorſum, quem refellit Allatius pag. 60. & ſequentibus, ut capite 4. hujus Diſſertationis probavimus, Theophanes Cerameus ſub Baſilio Macedone & Leone Philoſopho, qui habenas Imperii anno 886. capeſſivit, floreret: hinc conſequeretur cum Baronio, Metaphraſtem qui Theophane Cerameo antiquior eſſe debet, floruiſſe circa annum 859. quod contra Allatium eſt. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo XI. Theophanem Cerameum pag. 602. ad annum 1040. alligat ſed ex ejus Opere conſtat non eſſe eum antiquiorem anno circiter 1130. vel 1140. cum Rogerii Siciliæ Regis meminerit, qui Joanni Comneno ac Manueli ejus filio, Conſtantinopolitanis Imperatoribus ſinchronus fuit, uti Joannes Cinnamus Lib. 3. *Hiſtoriæ* teſtatur. Ex hoc ergo probari aliud nihil poteſt, quam Symeonem Metaphraſtem, vel paullo ante, vel circa annum 1130. vel 1140. extitiſſe, non autem anno 859. ut Baronius contendit, vel anno 912. vel 920. temporibus Leonis Philoſophi ac Conſtantini Porphyrogeniti, ut Allatius putat.

Idem pag. 34. Hippolytus Thebanus in Chronico. Ἀριθμουμένων δὲ τῶν περιόδων ἐπληρώθη ἡ δεκάτη περίοδος ἐν τῷ πεντακισχιλιοστῷ τριακοστῷ εἰκοστῷ ἔτει. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἑνδεκάτης περιόδου ρπϛ ἔτη παρῆλθον, καὶ ἐσαρκώθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας, καὶ τοῦ Μεταφραστοῦ περιέχει. *Enumeranda igitur has periodos, decima completa eſt anno 5320. De incepta autem undecima periodo, anni 186. abierunt, & humanam naturam induit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ut Liber Nicomedienſis & Metaphraſtes habent.* Et, Καὶ παθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. τῇ κγ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐσταυρώθη, τῇ κδ ἐτάφη, καὶ τῇ κε ἀνέστη ἡμέρα πρώτῃ, τουτέστι Κυριακῇ, ὡς ὁ Μεταφραστὴς δηλοῖ, καὶ ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας. *Et propter noſtram ſalutem mortem paſſus, 23. Martii fuit cruci affixus, die 24. ſepultus, & 25. reſurrexit die prima, nimirum Dominica, velut Metaphraſtes & Nicomedienſis declarant.* Et ſententiam Metaphraſtæ præfert aliis Patribus, quem non ſine veneratione nominat. Ἐγὼ δὲ πείθομαι τοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου Συμεὼν, *Equidem ipſe fidem habeo ſententia Domini Symeonis.* Erravit in hoc teſtimonio Allatius, nam *Chronicon* iſtud quod a Franciſco Combefiſio typis Regiis anno 1685. cum Continuatore Theophanis editum eſt, non ſpectat ad Symeonem Metaphraſtem & Logothetam quem circa annum 920. collocat Allatius, atque ob hanc cauſam *Seniorem* dicimus: ſed ad alterum *Symeonem Logothetam juniorem*, qui ipſe *Metaphraſtes* in MSS. Codicibus dicitur, quem Guillelmus Cavus ad annum 1170. pag. 683 *Hiſtoria rei literaria* collocat, nos autem in Commentario iſto ad annum 1150. Conſtat enim Chronicon iſtud deſumptum eſſe utplurimum ex *decem Scriptoribus*, quos ſub initium Operis Metaphraſtes ipſe recenſet, quorum *nonus* eſt *Leo Grammaticus*, cujus Chronologia edita Græce & Latine inter Hiſtoricos Byzantinos uſque ad annum 1013. pertingit; *decimus* autem & *ultimus Michael Pſellus*, qui ab anno 1043. floruit, & uſque ad annum 1080. milleſimum octogeſimum vitam produxiſſe fertur: unde Chronicon illud ex *Scriptoribus decem* collectum verbotenus, ab ipſo Metaphraſte ſub initium recenſitis ac appellatis, nullo modo ſpectare poteſt ad Symeonem Logothetam & Metaphraſtem Seniorem qui ab anno 886. ad annum 957. vel 960. utplurimum ſcripſiſſe potuit. Imo non abſurde aliquis concludе-

cluderet, quod ſicut Allatius erravit, attribuendo *Chronicon* Metaphraſtæ Seniori, quod ad Juniorem alterum ſpectat: ita errare potuerit in Diatriba, attribuendo eidem Seniori ingens Opus *Legendarum*, quod convenientius forſitan Juniori circa annum 1150. florenti attribueretur. Hippolytus quoque Thebanus, qui hoc *Chronicon* allegat & laudat, circa annum 953. florere non potuit, ut temere ſcribit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* pag. 580. Vix enim ante annum 1170. collocandus venit, cum alleget & laudet *Chronicon* Symeonis Logothetæ Junioris, qui Metaphraſtes etiam in MSS. Codicibus audit, atque ita a Combefiſio vocatur, quem Cavus ipſe ad annum 1170. loco citato aſſignat. Errarunt ergo abſurde circa hoc teſtimonium, & Allatius & Cavus, cœcus cœcum imperite ſecutus. Fuit ergo Symeon Metaphraſtes, inter duos Pſellos, ætate medius. Inter Michaelem Pſellum quem appellant πολυγραφώτατον, qui anno 1043. floruit, atque etiam usque ad annum 1080. vixiſſe creditur, cujus Hiſtoriam adhuc in MSS. Codicibus extantem, inſeruit ultimo loco ipſe Metaphraſtes in *Collectaneo Hiſtorico ex decem Scriptoribus collecto*, ut fidem facit Franciſcus Combefis loco a nobis hujus *Diſſertationis* cap. 1. allato, & inter Michaelem Pſellum alterum ac juniorem, qui circa annum 1180. Euſtathio Archiepiſcopo Theſſalonicenſi ſynchronus, frequentes ad eum Epiſtolas miſit, atque ab illo viciſſim accepit: qui & ipſe triginta circiter annis poſtea, *Vitam* ipſius Metaphraſtæ, ſeu potius *Encomium* poſt mortem compoſuit, quam ab illis ſe didiciſſe fatetur, qui morienti adfuerant. Recte igitur Simeon noſter Metaphraſtes, ad annum MCL. aſſignatur a nobis, inter utrumque Pſellum tempore medio. Atque hinc omnia quæ a Leone Allatio in Diatriba *De Symeone Metaphraſte*, diffuſe quidem & laborioſe ſcripta ſunt, fabulæ ac deliria hominis dormitantis ſunt.

Idem pag. 78. Sub Metaphraſtæ nomine ceu genuinos fœtus laudat Vitas & Martyria Sanctorum, Suidas in ἄβαξιν, Martyrium Sanctæ Theclæ. In ἀνάιμονες, Vitam Sancti Danielis Stylitæ. In ἐναμφοῖν, Vitam Sancti Euthymii, in ἀλκαία, Vitam Sancti Marcelli. In ἐξαπάτη, Sancti Calliceladi, In νοθεύει, Sancti Luciani. In καταπέλτης, Sancti Agathyrſi: In ὑπαγορεύουσαι, Sancti Symeonis Stylitæ. Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus pro *Concilio Florentino*, cap. 1. allegat Vitam Sancti Dionyſii Areopagitæ, cap. 4. Sancti Joannicii, cap. 50. Sancti Stephani Junioris, & Sancti Joannis Chryſoſtomi. Joſephus Methonenſis *Apologia pro Concilio Florentino contra Marcum Epheſinum* Vitam S. Dionyſii Areopagytæ, quam eandem veluti Metaphraſtæ, citat pro teſtimonio, Andreas Rhodi Præſul in Concilio Florentino, ſeſſ. 7. Porro ut habet Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ſeculo X. pag. 587. Suidas arte Grammaticus circa annum 980. vixiſſe videtur, quippe qui in voce Ἀδάμ diverſas annorum æras recenſens, computationem ſuam in obitu Joannis Zemiſeis Imperatoris, qui veneno anno 976. ſublatus eſt, terminet. Si quæ ſint quæ ſequiora ſapiunt tempora, fortaſſe a recentiore manu addita ſunt. Hæc ex Cavo. Verum ætas Suidæ incerta omnino eſt, quem poſt ultimam Lexici ipſius editionem, ad annum 1160. aſſignavimus, & quæ ex Metaphraſte allegantur a Suida, ex iis fortaſſe ſunt, quæ a recentiore manu addita ſunt.

Idem pag. 33. Paucos ex quamplurimis referam, & ut prætercam quæ Pſellus de eo effuſe in illius *Encomio* proſequitur, afferam nonnulla ex eodem in *Tropariis*. Σοῦ τοῖς θείοις χείλεσι χάρις πολλὴ ἐξεχύθη, καὶ σοφίας ἔμψυχον τῆς ἀκτίστου γέγονας οἰκητήριον, ὡς πυρὸς γλῶσσαν διαχωρισθεὶς, ὅσιε, ἐν τοῖς λόγοις ὑπερηύγασας. Τῶν Ἀποστόλων τε καὶ τῶν Ἀθλοφόρων τὰ σκάμματα, καὶ βίον τὸν ἰσάγγελον Ἀσκητῶν ἑκάστου διέγραψας, καὶ νῦν συνοικήτωρ γενόμενος τοῖς ἐν οὐρανῷ, Τριάδος φῶς τὸ ἀνέσπερον βλέπεις ἀγαλλόμενος. *Ex tuis divinis labiis, gratia multa effuſa eſt, & ſapientia animatum increata factus eſt habitaculum. Veluti ignis lingua deductus, o Sancte in Sermonibus ſuper abundeque reſplenduiſti, Apoſtolorum & Martyrum certamina, & vitam non diſſimilem Angelis, Aſcetarum uniuscujusque deſcripſiſti: & nunc una cum illis habitans in cælis, Triadis lumen extingui neſcium conſpicis gaudens.* Et, Ὀρθοδοξίας ὁδηγὲ, εὐσεβείας διδάσκαλε καὶ σεμνότητος, τῆς οἰκουμένης φωστὴρ, τῶν λογογράφων θεοπνεύστων ἐγκαλλώπισμα, λύρα τοῦ Πνεύματος, ταῖς διδαχαῖς σου πάντας φωτίσας, Συμεὼν πάτερ ἡμῶν πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. *Recta fidei dux, pietatis magiſter & verecundia, terrarum orbis lumen, ſcriptorum Deo inſpiratorum ornamentum, lyra Spiritus, prædicationibus tuis omnes illuſtrans, Symeon Pater noſter, precare Deum Chriſtum, ut animæ noſtræ ſalventur.* Et, Νοὸς ὀξύτητι καὶ καθαρότητι, καὶ λαμπρότητι βίου τὸ νοερόν σε φῶς καθωραΐσε, καὶ ταῖς τῶν λόγων καλλοναῖς ὁ Θεός σε ἐχαρίτωσε. *Mentis acumine, & puritate & ſplendore vitæ, intellectuale lumen te exornavit, & ſermonum venuſtatibus Deus te inſignivit.* Et, Μελῳδικῶς πιστοὶ συνελθόντες εὐφημήσωμεν πάντες, ἐπαξίοις ᾠδαῖς τὸν μέγαν Θεοῦ θεράποντα Συμεῶνα, τὸν ἅγιον λογοθέτην, ὃν ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία φωστῆρα πεπλούτηκεν, ἐπὶ γῆς τοῖς διδασκάλοις πατράσιν ἐκλάμψαντα σὺν τούτοις γὰρ ψάλλων ἀπαύστως Χριστῷ, φωτὸς τοῦ ἀϊδίου πληρούμενος συγχαίρει πρεσβεύων ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. *Dulci modulatione fideles convenientes, celebramus omnes dignis cantibus, magnum Dei ſervum Symeonem ſanctum, Logothetam, quem Chriſti Eccleſia tanquam lumen poſſedit in terra, una cum aliis Patribus ſplendore ſuo illuſtrantem. Cum his enim pſallens indeſinenter Chriſto, & luminis ſempiterni repletus congaudet, orans pro nobis omnibus.*

Et,

Et, *Εὐγενῶς ἀνεβλάστησας ῥίζης ῥόδον κατάῤῥυθρον, βεβαμμένον χάρισι ταῖς τοῦ Πνεύματος, καὶ τοὺς πιστοὺς εὐωδιάσας ὀσμαῖς συγγραμμάτων σου Ἀποστόλων καὶ Ἀθλητῶν, καὶ ὁσίως τὰ σκάμματα συνταξάμενος, ὧν καὶ σύστοιχος ὤφθης. θεοφάντωρ Συμεὼν, τρυφῆς ἐν χλόῃ τῇ ἐνδρόσῳ σκηνούμενος. Nobili radice prognatus es roſa rubicunda, gratiis Spiritus infecta, & fideles ſuavitate replens, odoribus tuarum compoſitionum, Apoſtolorum, Martyrum & Confeſſorum certamina edisserens, quorum & conſors factus es, rerum divinarum expoſitor Symeon, deliciarum in gramine, quod in rore eſt habitans.* Verum ex hac Oratione atque Officio Michaelis Pſelli in Metaphraſtem, magna & antiquitas & certa, Metaphraſtæ certo comparari non poteſt. Conſtat enim tres fuiſſe Pſellos, ambiguumque eſt utri trium, tam Oratio in Metaphraſtem, quam Officium, attribui poſſit. Attribuit primum Allatius Pſello Seniori, in Diatriba *De Pſellis* pag. 11. & *De Symeonum Scriptis* pag. 68. qui vivebat ex Guillelmo Cavo pag. 558. circa annum 870. Idem poſtea Allatius dictam Orationem atque Officium, mutata ſententia adſcripſit inconſtans, Michaeli Pſello Juniori, tum in Opuſculo *De Pſellis* pag. 53. tum *De Symeonum ſcriptis* pag. 68. qui florebat juxta Guillelmum Cavum pag. 605. circa annum 1050. & ſequentes Sed extat quoque tertius Michael Pſellus, quem ultimum dicimus, ſcriptor inſignis, circa annum 1190. clarus, Euſtathio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo ſynchronus, a nobis in hoc Commentario ad annum 1190. aſſignatus. Cui non immerito tam citata Oratio, quam officium, poſſint attribui, de quo iterum cap. 10. & ultimo hujus Diſſertationis agemus. Cum ergo non conſtet cuinam ex his tribus tam Oratio quam Officium adſcribantur, inde magna antiquitas Symeoni Metaphraſtæ comparari non poteſt.

Idem pag. 34. Leo Centaripinus, Oratione in Magnum Apoſtolum Jacobum Zebedæi filium. *Τέθηπα γὰρ ὑποτοπάσας, πῶς τοσοῦτοι λυκάβαντες παρῳχήκασι, καὶ λογογράφοι καὶ ἵστορες, μάλιστα δ᾽ ὁ μέγας τῶν Μεταφράσεων συγγραφεὺς, ἀμνημόνευτον οὕτω παραλελοιπότες τὸν ἐν ὑπερῴοις ἀϊδίοις τοῦνομα γεγραμμένον ὡς ἀδιάλειπτον ἔχοντα μνήμην. Admiror namque, quomodo tot annis decurſis, neque ſcriptores, neque Hiſtorici, & præcipue magnus ille Metaphraſeon compactor, ſic hunc in ſempiternis cœnaculis indelebili memoria deſcriptum, ſilentio prætereuntes, ullam illius memoriam poſteris reliquerunt.* Sed cum nullam temporis ætatem certam Leo Centaripinus habeat, nullam quoque certæ antiquitatis notam Symeoni Metaphraſtæ conferre poteſt. Sola ergo ex his omnibus, certa Theophanis Ceramei epocha, ut ſupra diximus. Sed jam ad auctores recentiores veniamus.

Idem pag. 35. Theodorus Balſamon in Canonem 63. Trullanum. *Χάρις τοίνυν τῷ μακαρίτῃ Μεταφραστῇ, τῷ τὰ Μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἱδρῶσι καταικαλλύναντι, εἰς ὕμνον θεοῦ καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων Μαρτύρων. Magna itaque Beatæ memoriæ Metaphraſtæ agenda eſt gratia, qui Martyrum pro veritate certamina, non ſine multis laboribus & ſudoribus, exornavit ad Dei laudem, & ſanctorum Martyrum perennem gloriam.* Claruit autem ab anno 1180. ad 1203. quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* accenſet ad annum 1180 pag 686. Nicephorus Calliſtus, quem idem, vel ejus Excerptor accenſet anno 1333. pag 29. Appendicis, *Hiſtoria Eccleſiaſtica* lib. 14. cap. 50. *ἣν ἄριστα μετὰ τὸν πολὺν θεοδώρητον ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς ἐπεξῆλθε, πᾶσι καινήν τινα καὶ ξένην πανδαισίαν τὰ ἐκείνου προθέμενος. Quam* Hiſtoriam nempe de Vita & rebus geſtis Symeonis Stylitæ Senioris, *poſt Magnum Theodoritum, optime cognominis ei Symeon Metaphraſtes conſcripſit, novum quoddam & admirandum in ea ex omnis generis cibariis convivium omnibus proponens.* Et Lib. 18. cap. 14 de Symeone Stylita Juniore, *Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα ἀριθμοῦ κρείττονα διεπράξατο, ἃ δὲ καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ γλώσσης κεκομψευμένης, καὶ πραγματείας ἰδιαιτέρας, ἅπερ καὶ εἰς δεῦρο ταῖς ἁπάντων περιᾴδονται γλώσσαις. ὑπὸ Συμεὼν Μαγίστρου τοῦ ... συγγραφέντα: εἰ καὶ μὴ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ἔργων ἀξίως. οἷς καὶ ἡμῖν ἐντυχεῖν ἐγένετο, τὸ περιὸν τοῦ τε πλήθους, καὶ τῆς δυνάμεως τῶν εἰργασμένων ἐκπεπληγμένοις. Cæterum multa quoque alia numerum ſuperantia Symeon egit, quæ ſanè tempore longiore, & lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucusque ſermone omnium celebrantur à Symeone Magiſtro, quamvis non pro dignitate magnitudinis & operum conſcripta. In quem librum, & nos abundantem copiam, & vim operum Sancti Viri cum ſtupore admirati, incidimus.* Denique Michael Glycas, (qui non anno 1120. floruit, ut falſo & abſurdè ſcripſit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* Seculo XII. ad annum 1120. pag. 654, Sed uti docet Allatius, temporibus Conſtantini Palæologi ultimi Græcorum Imperatoris, circa annum 1450. vel ſerius,) ubi de Maximiani & Diocletiani rebus in Chriſtianos tractat, ita inquit: *Nam ut Symeon ille cognomento Metaphraſtes ait, Imperatores hi magnopere conati ſunt, fidem Chriſtianam expugnando quaſi abolere, quam Chriſtus ipſe firmiùs perduraturam eſſe pronuntiavit, quam ipſas Orci portas.* Et Epiſtola 21. ad Eſaïam Monachum, *καὶ ταῦτα τὸν ἐν ἁγίοις Συμεὼν ὁρῶ τὸν Μεταφραστὴν, τὸ δόγμα τοῦτο συνιστῶντα πρὸ τῶν ἄλλων: ἐν γὰρ τῷ βίῳ τῆς μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας καὶ τάδε φησί. Et inter alias Sanctum Symeonem Metaphraſtem intuere dogma hoc conſtabilientem, nam in Vita magna Martyris Anaſtaſia hæc dicit.* Hæc de teſtimoniis Veterum, quæ hinc inde ſummâ curâ Allatius congeſſit, quorum nullum eſt authoris,

qui certo annum 1140. vel circiter, prætergrediatur.

CAPVT OCTAVVM.

MVLTA OPERA SYMEONI METAPHRASTÆ, AB ALLATIO TRIBVTA.

PRincipale opus Symeonis Metaphraſtæ, ſunt *Vita Sanctorum*, quarum occaſione Leo Allatius Diatribam *De Symeonum Scriptis* aggreſſus eſt, de quibus prolixiſſime diſſerit in citata Diatriba à pag. 73. ad 130. Cum autem prolixitas tanta noſtro inſtituto non conveniat, ex allatis ab Allatio pauca duntaxat libabimus, timentes ne lectori tædium pariamus.

Ita pag. 73. Scripſit Metaphraſtes *Vitas Sanctorum*. Scriptiones ſive ab ipſo ſive ab aliis, vocatæ ſunt *Metaphraſes*. Pſellus in Acroſtichide Canonis in eundem, Μέλπω σε τὸν γράψαντα τὰς Μεταφράσεις, *Cano te qui Metaphraſes ſcripſiſti.* Et Ode 4. Γραφαῖς ἐσχόλαζες θείαις ὅσιε, καὶ ἁγίων τοῦ βίου ἰχνηλατῶν, τούτων τὰ παθήματα, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐξύμνεις ταῖς σοφαῖς σου Μεταφράσεσιν. *Scripturis incumbebas divinis Confeſſor, & Sanctorum Vitas veſtigans, horum paſſiones & certamina laudabas ſapientibus tuis Metaphraſibus.* Sic dictæ, quod ex una phraſi dicendique modo, in alium delatæ ſint. Hinc ipſe poſtea ſub *Metaphraſta* nomine poſteris innotuit. Sic maxime fallitur Lipomanus ſcribens, Metaphraſtem noſtrum Vitas Sanctorum ex diverſis Auctorum libris in unum volumen redigiſſe: quæ alicujus viri titulo erant inſcriptæ, eas ſub ſuo titulo reliquiſſe: rudi & inculto ſtylo deſcriptas, multis laboribus & ſudoribus exornaſſe, & eruditione ſua expoliviſſe: quæ à nemine ſcriptæ fuerant, ſed quaſi per manum & traditionem à Patribus acceptæ & pro veris habitæ, has ipſum eleganti ſtylo & condito deſcripſiſſe, & legendas Eccleſiæ propoſuiſſe. Nam Symeon laborem omnem ad ſe aſſumpſit, & ſive Vitæ illæ auctorem præferrent, ſive rudi ſtylo congeſtæ Lectorem deterrerent, eas re ſemper immota manente, ſtylo ſuo circumveſtivit, ut eodem omnes decore, unoque genio fideles ad ſui lectionem allicerent.

Jam ſibi abſurde omnino contradicens Allatius pag. 75. hæc ſcribit. Non ita tamen adeò ſevere ſe geſſit, ut omnes omnium Sanctorum Vitas & Laudes, ante ſe ab aliis probatiſſimis auctoribus ſcriptas rejecerit, & factis decretisque jugulaverit: ſed falſas, aut nequiter compoſitas, velùti indignas quæ a piis legerentur, voluntariâ oblivione contrivit: ab aliis errata, aliorum Codicum vel Scriptorum fide correxit, ſuoque ſtylo exornatas edidit. Aliarum rem integram, nihil de ſententia immutans, ſuo ſermone exornatas digeſſit: quæ laudem erant optime ſcriptæ, nec ſua ope indigebant, ita eas inter ſuas elucere, veluti ſydera, lapidesque pretioſos reliquit: quibus & ſuæ celebriores fierent, & piis hominibus populoque acceptiores. Hinc frequenter inter ejus volumina occurrunt, Orationes & Encomia in varias Feſtivitates *aliorum*: inter quos præcipui habentur Athanaſius Patriarcha Alexandrinus, Baſilius Magnus Cæſarienſis, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, Joannes Chryſoſtomus, Baſilius Seleucienſis, Amphilochius Iconienſis, Ephræm Syrus, Ephræm Cherſonenſis, Antipater Boſtrorum Epiſcopus, Cyrillus Alexandrinus, Epiphanius Cypri, Joannes Damaſcenus, Georgius Nicomedienſis, Pantaleo Diaconus & Chartophylax Magnæ Eccleſiæ, Theodorus Studites, Andreas Cretenſis, Proclus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Leontius Byzantius, Leontius Hieroſolymitanus, Procopius Diaconus & Chartophylax, Gregorius Neocæſarienſis, Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Aſterius Amaſeæ Epiſcopus, Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, Timotheus Hieroſolymitanus, & alii. Sed quaſnam Metaphraſtes Vitas Sanctorum conſcripſit? Hoc verò difficillimum eſt diſcernere, nec alius poterit, niſi qui ſimiles Vitas Græce percurrerit, & orationem & lumina in dicendo Symeonis, optime calluerit. Nam id ex Latinis expiſcari ſtultiſſimum fuerit, quod continget difficilius, quod nondum capio qua cauſa id factum ſit: cum in Orationibus & Vitis Sanctorum auctorum ut plurimum nomina præfigantur: in his quas Symeon deſcripſit, nunquam aut rarò prænotatum inveniatur. Hinc viri de antiquitate Eccleſiaſtica bene meriti, Vitas Sanctorum quæ auctorem ſibi præſcriptum non præferunt, omnes non ſine erroris atque inſcitiæ nota, Symeoni vindicarunt, quæ vere Symeonis non ſunt. Vindicantur tamen Symeoni, & veluti Symeonis germanæ evulgantur a Surio & Lipomano & aliis, plurimæ Latine tantum, quas recenſet Allatius p. 76. 77. & 78.

Idem pag. 78. velut dubitans ſcribit. Et hæc quidem ſive ipſius Symeonis, ſive alterius, Latine edita ſunt. Græce verò, vel Græce & Latine, pauciſſima quæ ipſe viderim. Namque Græce poſt Aretham in Apocalypſim, Vita Sancti Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ. Græce & Latine, Vita Dionyſii Areopagitæ a Baltaſare Corderio recenſita, in Operibus S. Dionyſii. Acta Sancti Demetrii Myroblytæ, Antverpiæ in 4. 1635. typis Joannis Meurſii. Vita & Martyrium Sanctæ Theclæ, per Petrum Pantinum cum Baſilii Seleucienſis operibus: item De Vita & Miraculis ejusdem Sanctæ Theclæ, Antverpiæ in 4. Vita Sancti Athanaſii, cum ejusdem Athanaſii operibus. Vita Joannis Chryſoſtomi cum ejusdem Chryſoſtomi operibus, Tomo VIII. editionis Savilii pag. 373. cum notis Savilii col. 967. & 968. Latine habetur Gentiano Herveto interprete cum reliquis Metaphraſtæ Vitis, Tomo V. Aloyſii Lipomanni, die 13. Novembris fol. 79. & Tomo I. Surii die 27. Janua-

nuarii pag. 634. Vita Sancti Amphilochii, inter ejuſdem Sancti Orationes, edita eſt a Franciſco Combeſis. Eam porro Metaphraſtæ non eſſe, ſtylus ipſe & modus ſatis arguit. Metaphraſtæ autem illud principium eſt, *Καὶ τί τῶν καλῶν ἔςαι τις τῇ μνήμῃ παραδιδὺς.* Martyrium Sancti Clementis Romani Epiſcopi, Græce & Latine col. 828. inter Opera Scriptorum qui temporibus Apoſtolicis vixerunt, ex editione Joannis Baptiſtæ Cotelerii, Pariſiis 1672. in folio.

Spectant quoque ad Vitas Sanctorum, quæ habet Allatius pag. 135. Commentaria in Lucam ſcripſiſſe Metaphraſtem, non nemo probare conabitur, teſtimonio Theophanis, Homilia in quintum Matutinum Evangelicum, ſic enim ille. *Καὶ ὡς ἂν μὴ καὶ ἡμεῖς δόξαιμεν ἀπεοικότα μαντεύεσθαι, ἀξιόχρεων ἐνταῦθα παράγομεν μάρτυρα Συμεώνην τὸν τὰς Μεταφράσεις εὖ μάλα συνθέμενον. ἀποχρῇ ὂν τὸ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνήματι τῦτο ποιύμενος. Ac ne nos etiam ſine probabilis cauſa divinare velle videamur, fide dignum teſtem ad hanc rem producimus, Symeonem illum, qui Metaphraſes præclarè compoſuit. Satis igitur ſit hic, qui in Sanctum Lucam Commentario ita exiſtimavit.* Qui id affirmaret deceptus ipſe primum pravo verborum intellectu, alios poſtea ſi ipſi fiderent, deciperet. Verum ſiquidem eſt, quemadmodum in Prophetas, ſanctosque alios Veteris Teſtamenti viros, nec non & Novi, quorum in ſacris literis mentio extat, *Commentarios* ſcripſit: ita & in Lucam ſcripſiſſe, quis id negabit. Ergo & in *Evangelium Lucæ*, ne minima quidem ex parte. Duplex genus Sanctorum invenio, quorum Vitas compoſuit Metaphraſtes: alterum cujus in Scriptura memoria aliqua extat, alterum, cujus nulla. Cujus nulla eſt, ipſe quæ ex aliorum Scriptis habuerat, narratione ſua, temporis ſerie non turbata, digeſſit: & Vitas reſque geſtas, ſive Martyria nuncupavit. Cujus memoria extabat, verba illa in quibus continebantur accipiens, & ſua vel aliorum antiquorum interpretatione expoliens atque locupletans, res illius Sancti ita concinnabat, ut Commentarium potius ſcribere, quam res geſtas illius narrare videretur: ideoq; non alio titulo quam Commentarii uſus eſt. Hinc apud illum inter legendas, *ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Εὐαγγελιςὴν Ἰωάννην, Commentarius in Sanctum Evangeliſtam Joannem ὑπόμνημα εἰς τὸν μέγαν Προφήτην Δανιὴλ, Commentarius in magnum Prophetam Danielem. ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἀπόςολον καὶ Εὐαγγελιςὴν Ματθαῖον, Commentarius in S. Apoſtolum & Evangeliſtam Matthæum. ὑπόμνημα εἰς τὸν Προφήτην Ἀβδιὸν, Commentarius in Prophetam Abdiam. ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἀπόςολον Φίλιππον, Commentarius in Sanctum Apoſtolum Philippum. ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἀπόςολον Ἀνδρέαν, Commentarius in Sanctum Apoſtolum Andream. ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἰάκωβον Ἀπόςολον. Commentarius in Sanctum Jacobum Apoſtolum. ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἀπόςολον τῦ Χριςῦ Θωμᾶν, Commentarius in Sanctum Apoſtolum Chriſti Thomam.* Parique ratione, *ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Εὐαγγελιςὴν Λυκᾶν, Commentarius in Sanctum Evangeliſtam Lucam.* Et incipit. *εἰ καὶ δικαίυ μνήμη μετ' ἐγκωμίων τελεῖσθαι*: quod Leo Centaripinus *In Sanctum Jacobum Apoſtolum Zebedæi filium* expreſſius dixit, *λόγος καθ' ὑπόμνημα ἐν εἴδει πανηγυρικῷ*, Oratio quæ vice Commentarii eſſe poterit in genere demonſtrativo.

Idem pag. 130. Et hæc quidem pro Vitis Sanctorum ſatis ſint. Verum Metaphraſtem præter has Sanctorum Vitas, alia quoque ſcripſiſſe, præter quod id innuit Pſellus in ejus Laudatione, *ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῷ ἀνδρὶ διεσπύδαςο, μηδ' ἀποχρῶντα τὰ ἄλλα σύμπαντα, καὶ καθέκαςον πρὸς ἀφορμὴν εὐφημίας ἀρκῦντα. ἀλλὰ τό γε τοιῦτον ἑλέσθαι σπύδασμα, καὶ ὕτως καταπράξασθαί τε καὶ ἀκριβώσασθαι, αὐταρκὲς ἀντὶ πάντος ἄλλυ πρὸς ἐγκώμιον τῷ ἀνδρί, Quocirca etiamſi nihil aliud viro illi fuiſſet elaboratum, ac non alia omnia, quæ vel ſingula ſufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale incepiſſe, & id tam præclarè effectum reddidiſſe, viro prorſus ad laudem ſuffeceri*t, nulli dubium eſſe debet, cui Manuſcripta Veterum evolvere aliquando licuit. Ex illius enim Orationibus, in alias quoque Chriſti, Deiparæ, & aliorum Sanctorum feſtivitates adhuc ſuperſunt, quas ipſe viderim. 1. Oratio *εἰς τὸν θρῆνον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκυ, ὅτε περιεπλάκη τὸ σῶμα τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριςῦ In lugubrem lamentationem Sanctiſſimæ Deiparæ, cum corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti complexa eſt.* Principium, *Τῦτο ἐκεῖνο γλυκύτατε Ἰησῦ τὸ τὺς ἐκ Περσίδος ἀφιγμένυς εἰς Βηθλεὲμ.* Oratio nimium tenera eſt, atque affectibus iiſque divinis plena, quæ vel glacie ipſa frigidiorem & chalybe duriorem excalefecerit, atque emolliverit. Hanc Græce & Latine habes hujus Diatribe *De Symeonum Scriptis* pag. 245. 2. *Περὶ τῆς ζωηφόρυ τελευτῆς καὶ μεταςάσεως τῆς Θεοτόκυ, De ſalutifero obitu & tranſitu Deiparæ.* Principium. *Τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοςῆς οἱ Ἀπόςολοι τῆς θείας.* 3. *Λόγος διαλαμβάνων τὰ ἀπὸ τῆς σεβασμίας γεννήσεως, καὶ ἀνατροφῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκυ. τῆς Θεοπρεπῦς τε γεννήσεως Χριςῦ τῦ Θεῦ ἡμῶν, καὶ ὅσα μέχρι τῆς ζωηφόρυ αὐτῆς συνέδραμε τελευτῆς. πρόσετι καὶ περὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος, καὶ ὅπως ὁ μέγας ὗτος θησαυρὸς χριςιανοῖς τεθησαύριςαι. Oratio continens ea, quæ à veneranda Nativitate, & educatione Sanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ, necnon Chriſti Dei noſtri divina Nativitate, uſque ad finem vitæ Virginis contigerunt. Ad hæc de revelatione pretioſæ illius veſtis, & quomodo magnus hic theſaurus Chriſtianis conſervatus eſt.* Principium, *Ἔχρῆν ἀληθῶς τὴν Παρθένον, ὥσπερ αὐτὴ Θεῦ πρὸς ἀνθρώπυς ἐπιφοιτᾶν μέλλοντος.* Laudatur quoque a Michaele Glyca, Epiſtola 22. In indice Bibliothecæ Sfortianæ in claſſe Phyſicorum

rum 1. Cod. 28. inter alia recenſentur, *Orationes Eccleſiaſtica Symeonis Metaphraſta*: quænam ipſæ fuerint,dicent alii,ego eas non vidi.

CAPVT NONVM.

ALIA OPERA EIDEM SYMEONI, AB EODEM ALLATIO TRIBVTA, ET LAMBECIO.

IDem pag. 131. Nec hiſce contentus pleraque alia ſcripſit,quæ inter alias Eccleſiaſticas cautiones, Chriſtiani homines modularentur. Inter eas primum erit Troparium,cujus initium, ἐξάρξατε κόραι παρθενικαί. 2. Ἕτερα Στιχηρὰ κατ' ἀλφάβητον τοῦ μεγάλου κανόνος. *Alia Stichera ordine Alphabeti compoſita, Magni Canonis.* 3. Κανὼν εἰς τὴν ὁσίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν, *Canon in Sanctam Mariam Ægyptiacam*, die 1. Aprilis. Principium, Τῷ μακαρίῳ καὶ πρώτῳ. 4. Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ψαλλόμενος τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ. *Canon deprecatorius in ſanctiſſimam Deiparam, qui canitur in magna Paraſceve.* Principium, Θέλων σου τὸ πλάσμα Χριστὲ μου Ζωῶσαι. In Bibliothecæ Collegii Græcorum,Romæ. Ad eundem quoque Symeonem Metaphraſtem pertinere mihi videntur, quæ idem Allatius antiquitatis nimium amans, in eadem Diatriba adſcripſit, Symeoni Stylitæ in Admirabili monte, pag. 21. Olent enim illa ingenium Symeonis Metaphraſtæ, qui in Sanctum Demetrium devotiſſimus extitit. Itaque 5. Ejusdem Τροπάρια εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον ἐν τῷ στίχῳ, *Troparia in Sanctum Magnum Martyrem Demetrium in Sticho, 26. Octobris.* 6. Ejusdem Εὐχὴ πρὸς τὸν Υἱὸν, ἰδίως πρὸς τοὺς παρενοχλοῦντας λογισμοὺς. *Oratio ad Filium, peculiariter ad repellendas obturbantes tentationes.* Principium, Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, λόγε τοῦ Θεοῦ ἀθάνατε ὁ τῶν μεγίστων τουτωνὶ φύσεων τεχνίτης, καὶ κυβερνήτης. Erat in Palatina, & penes me. 7. Ejusdem Εὐχὴ λεγομένη μετὰ δακρύων, εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅταν ἐπέρχονται οἱ λογισμοὶ πορνείας. *Oratio recitanda cum lachrymis in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, cum inſurgunt cogitationes fornicationis.* Principium, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, λόγε τοῦ Θεοῦ, λόγε ἀθάνατε. ὁ μὴ καταισχύνων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας. In Vaticana Codice 758. 8. Ejusdem Εὐχὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς πονηροὺς λογισμοὺς. *Oratio in Sanctiſſimam Deiparam, pro pravis cogitationibus.* Principium, Παναγία Θεοτόκε ἀποδίωξον τοὺς πονηροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς. Ibidem.

Pleraſque etiam preces, quæ in Eccleſia Græcorum, non ſine pietatis fructu recitari ſolent, ipſe compoſuit, quarum nonnullæ inter Rituales Græcorum libros recenſentur. 1. Εὐχὴ πρὸ τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως, *Preces ante ſanctam Communionem.* Principium, ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος κύριε, ὁ δι' οἶκτον φιλανθρωπίας. 2. Ἑτέρα εὐχὴ διὰ στίχων, *Alia preces Carmine.* Principium, Θεουργὸν αἷμα φρῖξον ἄνθρωπε βλέπων. 3. Ἑτέρα διὰ στίχων, *Alia carmine.* Principium, Ἥκεις δὲ πρὸς μέθεξιν ἂν καιρὸς φέρει. 4. στίχοι μετὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν, *Carmina poſt ſanctam Communionem.* Principium, Ἔιδες ἄνθρωπε τῶν σπλάγχνων ἔνδον. 5. Εὐχαριστήριοι στίχοι εἰς τὸ αὐτό, *Carmina in idem argumentum, quibus gratias agit.* Principium, κύριε ζωὴ εὐχαριστῶ σοι τρέμων. 6. Ἑτέρα εἰς τὸ αὐτὸ διὰ στίχων, *Alia carmine in idem argumentum.* Principium, ὁ δοὺς τροφὴν μοι σάρκα σὴν ἑκουσίως. 7. Εὐχὴ ἐξομολογητικὴ, ἣν ὀφείλεις καθ' ἡμέραν ἀμεταθέτως λέγειν πρὸς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, ἐὰν ποθῇς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ψυχορραγήματός σου ἰδέσθαι αὐτὴν, καὶ βοηθείας πολλῆς καὶ παρηγορίας τυχεῖν ἐξ αὐτῆς. *Preces, in quibus delictorum confeſſio fit, ſingulis diebus ſine ulla intermiſſione recitanda, ſi vis cum animam agis, ſanctiſſimam Virginem Deiparam intueri, & ſubſidium multum, nec non & ſolamen ab eodem obtinere.* Principium, Δέχου τοίνυν εὐμενεστάτη δέσποινα ἀγαθὴ τὴν οἰκτρὰν μου δέησιν.

Congeſſit præterea, ex Operibus divi Baſilii, Orationes viginti quatuor *De Moribus*: Ἠθικοὶ λόγοι κδ. ἐκλεχθέντες διὰ Συμεῶνος τοῦ Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου ἐκ πασῶν τῶν πραγματειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. *Orationes de Moribus viginti quatuor, collecta per Symeonem Magiſtrum & Logothetam ex omnibus Sancti Patris noſtri Baſilii, Cæſarea Cappadocia Epiſcopi, operibus.* In aliis Manuſcriptis Codicibus habetur, Συμεῶνος Λογοθέτου τοῦ Δρόμου, τοῦ καὶ Μεταφραστοῦ, *Symeonis Curſus Logotheta, qui & Metaphraſtes.* Leguntur paſſim & fere ubique in Bibliothecis Italicis Manuſcriptæ, editæ ſunt autem Græce Pariſiis 1556. apud Guilielmum Morellum in 8. & Latine cum aliis Baſilii operibus, Pariſiis apud Michaelem Sonnium 1603. in fol. Stanislao Florio interprete: & tandem Græce & Latine Francofurti, apud Nicolaum Baſſæum, in 8. Hujus exemplo alius, quicunque ille fuerit, cum operi nomen non præfigatur, ex Operibus Chryſoſtomi ſimilem laborem nec fruſtra ſuſcepit. Illas quoque Orationes XXIV. *de moribus* ex Sancti Baſilii ſcriptis decerptas verbotenus, ex Manuſcripto Codice bibliothecæ Galliarum Regiæ, Græce & Latine factos per Simonem de Maille Turonenſem Archiepiſcopum, habes tomo 2. Operum Sancti Baſilii editionis Pariſienſis in folio anni 1618. 2. voluminibus: atque tomo 3. editionis ultimæ ibidem anni 1638. tribus voluminibus in folio. Sed ambiguum valde eſt, an Orationes iſtæ ſpectant ad Symeonem Logothetam & Metaphraſtem, ſeniorem, qui anno 910. floruiſſe dicitur, de quo loquitur Allatius: an ad alterum Symeonem noſtrum, *Magiſtrum & Logothetam* dictum, quem anno 1170. Cavus alligat in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum, nos autem anno 1150. aſſignamus. Modus

enim

enim ille conſarcinandi ex aliis, ſeculo XII. apprime convenit, non autem anno 910. Harum *Orationum XXIV. de moribus & virtutibus Chriſtianis*, extat MS. exemplar Græcum in Bibliotheca Heidelbergenſi cod. 377. ſed absque nomine authoris, ut ex ejus Catalogo conſtat ad calcem *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini.

Et ut magis ac magis pietatem & religionem Chriſtianorum animis excitaret, Capita quædam perbrevia, ſententiis non tam concinnis & venuſtis, quam gravibus & ſeveris referta, tum ex ſuo, tum ex aliorum penu concinnavit, eaque elegantiſſima. E ſuo penu ſunt, Γνωμικὰ κεφάλαια ρλα΄. *Sententioſa capita CXXXI.* Quorum illud eſt principium, ὁ γὰρ σύφων ἐν καιρῷ λόγος, τοῦ ἀπαλωτέρου βελτίων κατὰ πολύ. Ex aliorum penu hæc quæ ſequuntur. Κεφάλαια τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου, τοῦ Αἰγυπτίου, ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων παραφρασθέντα, ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου τοῦ Μεταφράστου ρν΄. *Capita CL. Sancti ac Deiferi Patris noſtri Macarii Ægyptii, ex illius ſermonibus paraphraſi expoſita a Logotheta Metaphraſte.* Vide ſtudium & conatus Symeonis. Principium, Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θείας ἕκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται, πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγῶνί τε προαιρέσεως αὐτεξουσίου, τοῦ τελείου μέτρου τῆς πνευματικῆς ἡλικίας ἐφίκεσθαι δύναται. Horum Capitum Macarii, à Metaphraſte metaphraſi exornatorum, mentio fit in Eclogis teſtimoniorum Patrum adverſus Barlaamum & Acindynum, & eorum hæreſes. Subnectebantur in eodem Codice, τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου κεφάλαια ἕτερα, ὠφελείας πάσης πεπλησμένα, με΄. *Ejusdem Sancti Macarii Capita alia perquam utilia. XLV.* Principium, Πᾶσα ἡ εὐαρέστησις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ διακονία τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς λογισμοῖς ἐστίν. Ab eodemne Metaphraſte, paraphraſi & ipſa explicata, dubium: ego puto, alii certius determinent.

Scripſit item *Epiſtolas ad diverſos*, ex quibus penes me ſunt novem. Principium, ὁ εὐστόχως. Eæ ſunt ſatis compoſitæ & accuratæ, publicabunturque a me, ſi Deus dederit, aliquando, una cum Nicolai Patriarchæ Conſtantinopolitani, Theodori Metropolitæ Nicæni, Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani, Demetrii Cydonii, Nicetæ Magiſtri, Manuelis Palæologi, & aliorum Epiſtolis. Editæ autem ſunt Græce & Latine, ad calcem Diatribæ *De Symeonum ſcriptis* pag. 254. cura & ſtudio Franciſci Combefis, qui *Diatribam* edendam curavit Pariſiis anno 1664 in 4. apud Symeonem Piger.

Carminibus quoque operam impendit, Jambicis & Politicis potiſſimum, quibus mores hominum componebat, pietatemque adaugebat. Eorum ſpecimen ſupra habes, ex iis quæ ſupra inter illius preces ſignavimus. Nunc nonnulla apponemus, tum ut hominis ingenium ferax, expertumque agnoſcas, tum ut ab interitu ſimiles antiquitatis opes, propter ſui molem exiguam, interitui obnoxiæ, per me conſerventur poſteritati. Extant ergo Græce, ejusmodi Carmina IV. in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 132. 133. 134. 135. Atque hæc ex Allatio de ſcriptis Symeonis Metaphraſtæ.

In Bibliotheca vero Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CCX. ut habet Petrus Lambecius Libro 5. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 20. extat. "Primo & quidem a fol. 1 pag. 2. usque ad fol. 3. pag. " 2. *Symeonis Metaphraſtæ Synaxarium in crucifixionem Chriſti verſibus politicis*, cujus titulus " & principium: Συναξάριον διὰ στίχων ποιηθὲν " παρὰ κυρίου Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου καὶ Μεταφραστοῦ. Δεῦτε βροτοὶ θεάσασθαι τὸν πάντων " βασιλέα, ἐπὶ σταυρῷ κρεμάμενον τίς ἀκούων οὐ " φρίττοι; ὃν μαθητὴς ὁ δόλιος παρέδωκεν εἰς " φόνον. Τὸν στερεώσαντα τὴν γῆν &c."

Ibidem Codice MS. Theologico Græco CCXV. num. 3. ut habet idem Lambecius ibidem pag. 44. his verbis. "Tertio & quidem " fol. 160. pag. 2. *Symeonis Logothetæ & Magiſtri " cognomento Metaphraſtæ, Verſus compunctionis in " forma Confeſſionis, ſecundum ordinem alphabeticum.* Ipſa tituli Græci verba cum principio " Verſuum hæc ſunt: Τοῦ κυροῦ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου καὶ Μαγίστρου Στίχοι κατὰ στοιχεῖα κατανυκτικοὶ ἐν τάξει ἐξομολογήσεως. Ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα &c. illi autem pertingunt ibi " tantum usque ad literam B. ob defectum ſequentium foliorum. "

"Quarto & quidem fol. 1. pag. 1. & 2. aliud " *ejusdem Symeonis Metaphraſtæ* Στιχηρόν, *ſive Canticum ſacrum ordine alphabetico*, ſed maxima ex " parte mutilum usque ad litteram O. quæ incipit, ὅταν τὸ πλῆθος μου τῶν πλασμάτων &c. Idem autem Carmen extat ſub nomine *Symeonis Metaphraſtæ* integrum in ejusdem Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Codice MS. Theologico LXXVI. & quidem a ſol. 6. pag. 2. usque " ad fol. 8. pag. 2. ibique incipit ab his verbis: " Ἄνω τὸ ὄμμα τῆς διανοίας &c. Qua de re vide librum tertium Commentariorum ejusdem " Bibliothecæ pag 149. Sed ibi verſu 26. pro " Στιχηρόν, mendoſe legitur Σιχηρόν "

Ibidem Codice MS. Theologico Græco CCXL. num. 5. ut habet idem Lambecius ibidem pag. 101. his verbis: "Quinto & quidem " a folio 53. pag. 2. usque ad fol. 84. pag. 1. *Sancti Macarii Ægyptii* ſive *Scetenſis*, *Capita aſcetica " centum ſeptuaginta, Metaphraſi illuſtrata a Symeone Logotheta*, quorum titulus & principium. Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα " παρὰ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου. Κεφάλαιον α΄. " Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θείας " ἕκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται &c. Eadem S. Macarii Capita extant etiam ſupra in " Codice CCXXXIV. ſed absque mentione Symeonis Metaphraſtæ. "

"*Ejusdem Precatio ad beatiſſimam Virginem Mariam*, quæ inſcribitur Εὐχὴ εἰς ἐξομολόγησιν, " ἣν ὀφείλεις καθ' ἡμέραν ἀμεταθέτως λέγειν &c. " de qua in eadem Bibliotheca exiſtente, loquitur

„tur Lambecius Lib. 3. Commentariorum hu„jus Bibliothecæ pag. 151. Cujus precationis „author eſt Symeon Metaphraſtes, ut teſtatur Leo Allatius ante allatus in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 131. ubi his verbis illius me„minit: „ *Pleraſque etiam preces, quæ in Eccleſia „Græcorum non ſine pietatis fructu recitari ſolent, „Symeon Metaphraſtes compoſuit, quarum nonnullæ „inter Rituales Græcorum Libros reponuntur. Hu„jusmodi eſt*, Εὐχὴ ἐξομολογητικὴ ἣν ὀφείλεις καθ' „ἡμέραν ἀνεπαύστως λέγειν πρὸς τὴν ὑπερα„γίαν Θεοτόκον, ἐὰν ποθῇς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ψυχορ„ραγήματός σου ἰδέσθαι αὐτὴν, καὶ βοηθείας „πολλῆς καὶ παρηγορίας τυχεῖν ἐξ αὐτῆς. „Hoc eſt, *Preces, in quibus delictorum confeſſio eſt, „ſingulis diebus ſine ulla remiſſione recitandæ, ſi vis, „dum animam agis, ſanctiſſimam Virginem Deipa„ram intueri, & ſubſidium multum, nec non & ſola„men ab illa obtinere.* „ Huc usque Allatius, quæ & ſimilia iſtis, magnam S. Symeonis Metaphraſtæ pietatem juxta Allatium oſtendunt, juxta alios autem, illius magnam ſimplicitatem, devotionemque anilem, homine gravi prorſus indignam, ætatemque etiam valde recentem.

Extant quoque in Sfortiana Bibliotheca, in Claſſe Epiſtolarium & Poëtarum, num. XXIX. Libanii ad Baſilium & Baſilii ad eundem, & alios plerosque, Epiſtolæ 140. Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani Epiſtolæ 47. Gregorii Theologi ad Baſilium & alios complures, & Baſilii ad eundem, Epiſtolæ 74. Theodori Archiepiſcopi Cæſarienſis, Epiſtolæ 5. *Symeonis Magiſtri, Epiſtola 19.* Nicolai Patriarchæ Conſtantinopolitani, Epiſtolæ 7. Syneſii Epiſtolæ 14. Iſidori Peluſiotæ Epiſtolæ 59. in membranis in folio. Videant autem quibus id conceſſum eſt, an *Epiſtolæ iſtæ XIX Symeonis Magiſtri*, ſpectent ad Symeonem hunc Metaphraſtem, an ad ejusdem nominis alium: atque utrum Epiſtolæ novem hujus Symeonis, quas Græce & Latine pag. 214. Diſſertationis *De Symeonum ſcriptis* edidit Leo Allatius, ex hoc MS. codice deſumptæ ſint, vel inter illas ſupra dictas *novendecim* contineantur. Denique, annon pro novendecim, ut habet Poſſevinus ad calcem *Apparatus ſacri*, ubi de MSS. Codicibus Sfortianæ bibliothecæ, *Novem* legendum ſit, ſintque Novem illæ Epiſtolæ hujus Codicis, quas in lucem produxit loco citato Leo Allatius? Hoc enim mihi valde probabili. Neque etiam plurimum publico contulit Leo Allatius, dum infantilem *Lamentationem* quandam Symeonis Metaphraſtæ, Græce & Latine edidit in Diatriba ſua *De Symeonibus* pag. 245. cujus initium illud eſt, Τοῦτο ἐκεῖνο, γλυκύτατε Ἰησοῦ, τὸ τοὺς ἐκ Περσίδος ἀφιγμένους εἰς Βηθλεέμ &c.

Idem quoque Petrus Lambecius lib. 2. Commentariorum Bibliothecæ ejusdem cap. 5. pag. 588. meminit *Symeonis Magiſtri ac Logothetæ* ubi ex illius *Chronico* adhuc inedito aliquid confirmat, cujus vetuſtus Codex MS. ab Augerio Busbeckio, Conſtantinopoli olim comparatus, extat in Auguſtiſſima bibliotheca Cæſarea, eſtque inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos, XXVII. Videtur autem fuiſſe inter libros Jacobi Marmoratæ, Patriarchæ Conſtantinopolitani, de quibus Verdetius, & Poſſevinus, in Catalogis Manuſcriptarum bibliothecarum, ad calcem *Apparatus ſacri* loquitur.

CAPVT DECIMVM.

JVDICIA RECENTIORVM DE VITIS, SEV LEGENDIS SYMEONIS METAPHRASTÆ: ITEMQVE FALSA ET INCERTA DE DIGNITATIBVS, OFFICIIS ET SANCTITATE IPSI ADSCRIPTIS.

OPpoſitæ ſunt ſententiæ recentiorum circa Vitas Symeonis Metaphraſtæ, paucis illas ex pietate nihil examinate laudantibus, multo pluribus rejicientibus ac contemnentibus.

Et inter alios eximie laudat Aloyſius Lypomannus, Veronenſis Epiſcopus in Prologo ad Vitas Sanctorum, quas Latine edidit. *Metaphraſtes Vitas Sanctorum, eleganti ſtylo & candide deſcripſit, & legendas Eccleſiæ propoſuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodiit, ut apud Orientalem Eccleſiam, qui Sanctorum Vitas præter unum Metaphraſtem ſcripſerit, nec quæratur nec reperiatur. Quin imo cum in ſuis Menæis, & ſacras Sanctorum Vitas recitat, non alias quam ex iſtis deſumptas legit: adeo pro certis, veris, authenticis ab omnibus, & omnium auctoritate confirmatis habentur. Imo nec Eccleſia Græca preces orationesque Metaphraſtæ, poſt Baſilii & Chryſoſtomi ſupplicationes ſtatim locaſſet, ſi recentis temporis auctoris eſſent.* Et poſtea, *Metaphraſtem ſcito virum fuiſſe ſanctiſſimum, & apud Græcos Patres beatorum Catalogo adſcriptum, ſiquidem ejus feſtum apud illos die 27. Novembris celebratur. Quare pleniſſima fides ejus ſcriptis adhiberi poteſt, prout decet graviſſimorum pariter & doctiſſimorum Patrum teſtimonium habemus. Qui autem illi ſint, ad meam quoque fidem confirmandam, ſicut & meam corroborant, eos hic ſubjicimus.* Vide item Gretſerum *De Imaginibus a ſancto Luca pictis* cap. 19.

Contra vero in Metaphraſtæ dejectionem & contemptum, Rodulphus Hoſpinianus in Opere *de Templis* lib. 2. cap. 10. pag. mihi 138. editionis ultimæ Genevenſis anni 1672. in folio ſcribit, *Metaphraſtem illum fuiſſe trivialem Conſtantinopoli Ludimagiſtrum, mendaciorum Legendas ſcripſiſſe, nec amplius abhinc ducentis viginti annis vixiſſe.* Iſaacus Caſaubonus in Baronium Exercitatione 16. Num. 95. *Metaphraſtæ, qui vitam & res geſtas Longini iſtius ſcripſit, tantum tribuimus nos, quantum ei debetur, qui diligentia ſumma, ſed judicio nullo in ea Collectione verſatus ſit. Neque aliter Baronius judicat, quoties intendit animum, quod utinam ſemper feciſſet: ne alia loca ejus proferam, in quibus Metaphraſtem ut anilium ſæpe fabularum hamaxarium ſevere caſtigat. In hac hiſtoria non conſtat ipſe ſibi.* Et Num. 96. *Primus enim,*

enim, quod quidem hodie ſciatur, Metaphraſtes, ſcriptor oppido recens, & perſape vaniſſimus, magnusque fabularum anilium conſarcinator, ejus rei meminit. Et poſtea, *Vitas Sanctorum translatas, Latine apud Lipomanum & Surium habemus, ſed plurima in iis fabuloſe ſcripta ſunt: nempe Metaphraſtes, ut Bellarminus veriſſime ait, multa addidit ex proprio ingenio, non ut res geſta fuerunt, ſed ut geri potuerunt.*

Nec melius judicat Franciſcus Goduinus *de Præſulibus Angliæ* cap. 7. his vèrbis. *De Symeone Metaphraſte, ſi non ſufficit dixiſſe, quod de Sozomeno Melchior Canus, Græcus is fuit, & hæc natio eſt, ſemperque fuit ad mentiendum prompenla. Quam dignus ſit fide, judicet Baronius, cujus verba libenter uſurpaverim, de eo hac in cauſa laturus ſententiam, ſic enim ille.* „Sicut in aliis multis „ibi a ſe poſitis errare Metaphraſtem, certum „eſt: ita & in his illum hallucinatum eſſe con„ſtat. *Ac jure profecto tum demum poterat mendaciſſimi nebulonis ſtigmata inurere, quem ter, ſi non quater, mendacii ac falſitatis tum ſuperrime arguiſſe deprehendet, quisquis paucula folia locum illum præcedentia evolverit.*

Nec felicius eſt erga Metaphraſtem judicium Roberti Bellarmini in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 859. qui in eo obtrectando ſatis diffuſus eſt. *Illud autem obſervandum, à Metaphraſte ſcriptas fuiſſe hiſtorias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res geſta fuerant, ſed ut geri potuerant. Addit enim Metaphraſtes multa Colloquia, ſive Dialogos Martyrum cum perſecutoribus: aliquas etiam converſiones aſtantium Paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique Miracula plurima, & maxime in everſione Templorum & Idolorum, quorum nulla eſt mentio apud Veteres Hiſtoricos.* Hæc ex Diatriba Leonis Allatii *de Symeonum ſcriptis* pag. 36. 25. 43. & 47. quæ modis omnibus convellere, ſed fruſtra conatur dictus Allatius, dum immenſis laudibus atque immeritis, ad cœlum usque paſſim, attollit Collectaneum iſtud Symeonis Metaphraſtis.

Quandonam autem ſeu quo tempore hæ Μεταφράσεις (ſic enim ſemper in MSS. Codicibus absque nomine ullius authoris inſcribuntur) ſcriptæ fuerint: magna inter recentiores Scriptores qui de illis egerunt, eſt contentio. Leo Allatius in *Diatriba* paſſim contendit, Opus illud magnum ſub Leone VI. qui Sapientis & Philoſophi cognomentum ſortitus eſt, elucubratum fuiſſe. „Anno circiter 902. accinxit „ſe Colligendis Sanctorum hinc inde ſparſis Le„gendis, à S. Theoctiſtæ vita auſpicatus: quas „omnes olim varias pro vario cujusque Scripto„ris ingenio & ſtylo, conſimiles ſimili methodo „atque uniformi reddere tentavit.“ Rogatus autem fuit ad hanc Vitam ſcribendam, quando in Cretam inſulam adverſus Arabes cum Himerio expeditionem ſuſcepit, quod anno 902. contigit, ut Allatius ſcribit in Diatriba pag. 51. anno Leonis Imperatoris XVII. Idemque tradit pag. 55. & 58. Contra Guillelmus Cavus in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ Sæculo X. ad annum 901. pag. 573. ſcriptas fuiſſe ſub Conſtantino Porphyrogenito his verbis teſtatur. „Tempus quod à negotiis publicis vacuum habuit„ Metaphraſtes, literarum ſtudio impendit, præ„cipuè verò illuſtrandis Eccleſiæ antiquitatibus„ incubuit. Jubente enim Conſtantino Augu„ſto, *Vitas Sanctorum* ante ſua tempora ſcriptas„ undique conquiſivit, conquiſitas recenſuit:„ elegantiores tanquam lectorum conſpectu di„gnas, calculo ſuo approbavit, neque ulla in re„ mutatas divulgavit: minus elegantes verò,„ partim nitidiori ſtylo veſtitas, partim novà for„ma & methodo diſpoſitas, in ordinem redegit„ ac digeſſit: quasdam etiam ex ſuperiorum tra„ditione acceptas, proprio marte ipſe condidit.„ Bollandus quoque vir doctiſſimus, ut cap. 3. Diſſertationis hujus probavimus, *Vitas Sanctorum* non eſſe ſcriptas anno 902. ſub Leonis Sapientis imperio ut Allatius ſupra ſcripſit, probat: ſed *circa annum 958. vel 960. vitam produxiſſe Metaphraſtem, atque ita ſub Conſtantino Porphyrogenito Leonis filio, cum Theoctiſtes eam vitam, tum alia Divorum acta elucubraſſe certum videtur:* non ut Allatius *ſcribit*, ſub Leone & Conſtantino. *Nam in hac vita Leonem diſertè τὸν μακαρίτην, felicis memoriæ appellat, qua ratione de mortuis loqui ſolemus.* Verum & Leo Allatius & Guilielmus Cavus abſurdè mihi erraſſe videntur: dum hìc pag. 574. ita formaliter & poſitivè Symeonem Metaphraſtem tot Legendarum, aliorumque Opuſculorum ex aliis conſarcinatorem, an. 902. allegat: quem Leo Allatius Diatribæ *De Symeonum Scriptis* pag. 50. dum in Cretam inſulam anno 902. miſſus eſt, tunc temporis *mediam hominis ætatem decurrentem* ſcribit: & pag. 55. & 56. ubi de *Vita Sanctæ Theoctiſtes*, illum annos circiter 35. vel 40. natum ſtatuit. Hæc ſollicitè notanda ſunt, juxta Allatium loco allato, Symeonem Metaphraſtem anno 902. fuiſſe annorum 35. vel 40. natum, ac *decurriſſe mediam hominis ætatem.* Magna autem inter Scriptores iſtos diſcordia eſt, dum Leo Allatius *Legendas Sanctorum* anno 902. ſub Leone Imperatore ſcriptas eſſe vult: Bollandus autem atque Cavus ſub Conſtantino Porphyrogenito, circa annum 957. vel 960.

At argumentis duobus mendax illa epocha Allatii confutari poteſt, ex ipſis Symeonis Metaphraſtæ opuſculis, quæ cum habeantur, vix locum relinquunt reſponſioni, & ad demonſtrationem accedere videntur. Primum cap. quoque 12. Diſſertationis hujus tractabitur, uti & ſecundum capite 1. ejusdem tractatum eſt. Inter Vitas à Symeone Metaphraſte compoſitas, extat *Vita S. Joannis Chryſoſtomi*, cujus initium profert Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 126. *Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευσαμένων ὁ βίος τοῖς εὐσεβέσιν ὠφελιμώτατος*, quam ut genuinam agnoſcit. Hanc Græcè edidit Henricus Savilius Tomo 8. editionis Græcæ Operum S. Joannis Chryſoſtomi pag. 373.

Latineque habetur Gentiano Herveto interprete, cum Vitis Metaphraſtæ Tomo 5. Aloyſii Lipmani die 13. Novembris fol. 79. & Tomo I. Surii die 27. Januarii pag. 634. Deſumpta eſt Vita illa ex Anonymo, quem Græce habet idem Savilius loco citato pag. 293. cum Notis col. 963. atque omnino exprimere ſolet Metaphraſtes, eujus ſenſus fere ſemper, verba etiam plerumque cum hoc Anonymo communia ſunt, inquit Gavus in *Chryſoſtomo* pag. 272. At Anonymus ille Conſtantino Porphyrogenneta Imperatore, hoc eſt anno 959. poſterior eſt, ut patet ex præfixo Auctorum indice pag. 293. Ille enim Anonymus ex 20. Scriptoribus Græcis ſeipſo anterioribus Vitam S. Chryſoſtomi concinnavit, quorum XV. fuit Leo Imperator & Philoſophus, XX. autem Conſtantinus Porphyrogenitus, *ὁ Κωνςαντῖνος ὁ Πορφυρογεννήτης*, qui *τὸ ἐγκώμιον* ſcripſerat in Chryſoſtomum. Cum ergo adhuc poſt hunc Anonymum Metaphraſtes ſcriberet, illo adhuc poſterior extitit. Atque hoc poſito, quod abſurdiſſimum, Metaphraſtes, vir *Centenarius* conſcribendis Sanctorum Vitis incubuiſſet: nam ex Allatio in Diatriba pag. 51. & 56, anno 902. erat annos 35. vel 40. natus, dum in Cretam abiit: ergo anno 959. prope *Centenarius* erat, ex Allatii calculo. Imù multis etiam poſt hunc Anonymum annis, Vita iſta Chryſoſtomi à Metaphraſte conſcribi potuit. Hæc adverſus deliria Leonis Allatii, quæ Bollandus & Guilielmus Cavus hac in parte prudenter amplecti noluerunt.

Secundum Argumentum deſumitur ex *Chronico Symeonis Metaphraſta*, quod anno 1685. ex typographia Regia Pariſiis, Græce & Latine in folio editum eſt ex MSS. Codicibus Regiis. Argumentum iſtud latiſſime cap. 1. hujus Diſſertationis tractatum eſt, atque non tantum ſententiam Leonis Allatii demonſtrative confundit, ſed & ſententiam Bollandi & Cavi, qui Vitas iſtas Sanctorum à Metaphraſte ſuſceptas eſſe ſcribendas ſub Conſtantino Porphyrogenito ſcripſerunt.

Chronicon autem iſtud, ut recte notat Franciſcus Combeſiſius editor, incipit à Creatione mundi, atque protenditur circiter usque ad Imperium Michaelis Ducæ, eujus in humanioribus literis præceptor fuit Michael Pſellus & qui ab anno MLXXI. ad annum MLXXVII. imperium tenuit. Compoſuit ſeu potius hoc *Collectaneum Hiſtoricum* conſarcinavit Symeon Metaphraſtes & Logotheta, ut habet inſcriptio *ex variis Hiſtoricis*, quos pro more ſuo transſcribit, qui etiam in MS. Codice *Μεταφραςὴς* dicitur, ut idem Franciſcus Combeſiſius poſitive obſervat in Præfatione ad hanc *Chronologiam*, quæ poſt ejus mortem ex ejus tamen verſione, Pariſiis anno 1685. Græce & Latine in folio typis Regiis edita eſt. Illa autem conſarcinatur verbotenus ex *Hiſtoricis decem*, quorum *Octavus* eſt anonymus quidam, qui ultimis Conſtantini Porphyrogeniti temporibus & Romani Junioris ejus filii usque ad annum 962. ſcripſit, quem verbotenus Metaphraſtes transſcribit. *Nonus* autem quem transſcribit, Leo Grammaticus eſt, qui usque ad annum 1013. Chronologiam contexuit, ut multis in locis annotavit Carolus du Freſne Dominus du Cange in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis, & nos iterum cap. 13. hujus Diſſertationis probabimus. *Decimus & ultimus* Michael Pſellus, qui Hiſtoriam ſuam extendit usque ad tempora Michaelis Ducæ, Conſtantini filii, qui ab Anno MLXXI. ad MLXXII. imperium tenuit: atque hic Pſellus usque ad annum 1080. vixiſſe legitur. Si ergo Symeon Metaphraſtes ac Logotheta, juxta Leonem Allatium anno 902. Leone VI. Sapiente imperante, annos 35. vel 40. natus erat: vel ſi juxta Bollandi atque Cavi ſententiam, anno 957. vel 958. Conſtantino Porphyrogenito imperante, ætatem eandem habens, *Legendas Sanctorum* ſcribere vel interpolare aggreſſus eſt: quomodo usque ad annum MLXXII. & ultra, Michaelem Pſellum ſcribentem, Collectaneo ſuo inſerere potuit, niſi annos centum & quinquaginta vixerit, quod abſurdiſſimum eſt? Ex *Chronico* itaque *Metaphraſta* corruit ſententia Bollandi & Guilielmi Cavi. Imò cum exſcribat Michaelem Pſellum, qui anno MLXXVII. floruit, & ad annum 1080. vixit, Epocha Symeonis Metaphraſtæ vix ante annum 1140. vel 1150. conſtitui poteſt: non enim *Chronicon* niſi ex antiquioribus ſeipſo Scriptoribus collegit. Vide quæ de hoc argumento Cap. 1. Diſſertationis hujus dicta ſunt.

Alia Leonis Allatii ſomnia de Symeone Metaphraſte videamus. "Fuit Symeon *Μεταφραςὴς* dictus patriâ Conſtantinopolitanus, a Leone Imperatore *Proto-Secretarius* factus, *Magnus Logothetes*, ſeu ut apud nos vocant, *Magnus Cancellarius*, denique *Magiſter Palatii*, quod quidem munus inter ſummas Aulæ Conſtantinopolitanæ dignitates emicuit." In *Diatriba* pag. 32. vult Metaphraſtem fuiſſe *Logothetam curſus τοῦ Δρόμου*, tum altiori ordine Logothetam promutum, quem *Cancellarium* dicimus. Idem pag. 31. contendit fuiſſe *Magnum Logothetam*, cujus habitum depingit, pag. autem 32. officium & munus. Sed hæc omnia ipſi à Leone Sapiente ac Philoſopho attributa officia atque dignitates Imperii principales, ſomnia ſunt Leonis Allatii, deliria & mendacia, quæ Græcum hunc mendaciſſimum hominem evincunt. Argumentis duobus demonſtrativis, falſitatem iſtarum omnium ipſi attributarum dignitatum oſtendimus, ex Chronico ipſius Symeonis Metaphraſtis edito, quod jam ſuprà allegatum eſt. Quamvis *Chronicon* iſtud initio ac fine mutilum editum à Combefiſio ſit, pars enim prima à creatione mundi ad annum 813. ſeu ad imperium Leonis Armeni devenit, omiſſa eſt: Itemque ultima pars quæ ab imperio Nicephori Phocæ usque ad Conſtantinum Ducam protenditur. At quæ res geſtas Leonis Imperatoris ac Philo-

ſo-

ſophi complectitur, illic nullam mentionem facit Symeon Metaphraſtes dignitatum atque officiorum illorum *Protoſecretarii*, *Magni Cancellarii*, & *Magiſtri Palatii ſeu Curopalatæ*, quibus à Leone VI. Imperatore, Sapiente dicto ac Philoſopho donatum illum fuiſſe ſcribit mendaciter loco citato Allatius. Fuiſſet ergo ingratiſſimus omnium hominum Symeon Metaphraſtes vel pecude pejor, qui omnia hæc conticuiſſet, ubi eorum ampliſſimam mentionem facere debuerat. Hinc rectè concludimus ex Simeonis Metaphraſtæ ſilentio in *Chronico*, nihil tale unquam ipſi contigiſſe beneficiorum à Leone VI. Imperatore, uti ſomniavit Leo Allatius. Nec ulli ſilentium iſtud admirationi eſſe debet, cum Symeon hic Metaphraſtes, Leoni Sapienti Imperatori ſuppar non eſſet, ſed ducentis annis poſterior & amplius, ſub Joanne & Manuele Comnenis, circa annos 1140. & 1150. vitam agens. Præterea ſilentio hujus Chronici addimus Chronicon ipſum quod ab Adamo incipiens, ex antedictis Scriptoribus extenditur usque ad imperium Michaelis Ducæ Conſtantini filii, qui ab anno MLXXI. ad MLXXVII. imperavit. Fuit ergo poſterior anno MLXXI. vel MLXXVII. Symeon Metaphraſtes, qui Chronicon ſuum ad id temporis perduxit: quomodo ergo factus fuiſſet *Protoſecretarius* vel *Magnus Cancellarius* vel *Magiſter Palatii* à Leone Sapiente ſeu Philoſopho Imperatore, cujus ætate (juxta Allatium) anno 902. annos 35. vel 40. natus erat: niſi illum vixiſſe ducentos viginti & amplius annos aſſeramus. Ex hoc igitur Chronico revincuntur ſomnia, deliria, ac mendacia ſtupenda Leonis Allatii, qui phantaſiæ ſuæ indulgens, Diatribam illam *De Symeonum Scriptis* conſpurcavit incredibilibus falſitatibus ac mendaciis. Atque hæc ſufficiant ad demonſtrandum, omnes illas dignitates & officia Imperii Conſtantinopolitani à Leone Philoſopho attributa Symeoni Metaphraſtæ, fuiſſe imaginaria, à Leone Allatio inter dormiendum inventa.

Cum conſtet igitur evidenter ac meridianâ luce clarius ſit, Chronicon Symeonis Metaphraſtæ ex decem Scriptoribus ante ſe exiſtentibus & antiquioribus collectum eſſe, quorum duo ultimi, *nonus* nempe Leo Grammaticus Chronologiam ſuam usque ad annum MXIII. extenderit, *decimus* Michael Pſellus ſuum Chronicon ad tempora Michaelis Ducæ filii Conſtantini Ducæ, hoc eſt ad annum MLXXI. perduxerit: & qui ambo conſequenter multis etiam annis Symeone Metaphraſte forſitan antiquiores fuerint: hinc demonſtrativè infertur, nec Symeonem Metaphraſtem vel Leoni Philoſopho Imperatori, vel Conſtantino Porphyrogenito illius filio ſupparem aut Synchronum exiſtere potuiſſe. Nam Conſtantinus Porphyrogenitus adhuc puer imperium anno 911. habuit, quod anno 961. moriens dereliquit. Leo Imperator ſapiens dictus, Conſtantinum præceſſit, cujus anno 902. inſtantia juxta Allatium, Legendas Sanctorum tum colligendas tum emendandas atque ornandas aggreſſus eſt. Neque igitur à Leone Sapiente neque à Conſtantino Porphyrogenito, qui ducentis annis ipſum præcedebant, aſſequi ullas dignitates in Imperio Conſtantinopolitano potuit, nec ab ullo eorum factus fuit vel *Protoſecretarius*, vel *Magnus Cancellarius*, vel *Magiſter Palatii Conſtantinopolitani*, ut enormi mendacio ſcripſit Allatius. Neque ut Allatius idem habet in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 50. *mediam hominis ætatem decurrebat, dum in Cretam inſulam anno 902. miſſus eſt:* & pag. 55. & 56 dum de *Vita Sanctæ Theoctiſtes*, illum *anno 902. annos circiter 35. vel 40. natum ſtatuit.* Niſi Allatius velit, Symeonem Metaphraſtem annis ducentis & amplius vixiſſe, ab anno nimirum 902. quo quadragenarius juxta illum erat, ad annum MLXXI. quo Chronicon ſuum perduxit. Splendidis igitur Leonis Allatii mendaciis detectis, reſtat jam videndum, an & qualis Λογοθέτης vel Μάγιςρ@. fuerit.

Multa ac præclara de *Logothetis Aulæ Conſtantinopolitanæ* congerunt Carolus du Freſne, Dominus du Cange in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* coll. 821. 822. & 823. verbo Λογοθέτης. ac de *Magiſtro officiorum* verbo Μάγιςρος col. 843. Leo quoque Allatius, ſibi ſemper ſimilis, hoc eſt *ſemper mendax*, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 28. ut Symeonem Metaphraſtem altius elevaret atque miraculo hominem proximiorem faceret, vult fuiſſe *Logothetam non Eccleſiaſticum*, quod nihil moratur: ſed *Aulæ Conſtantinopolitanæ ſeu Palatinum*, cum tantum de *Palatino officio* ſermo ſit. Itaque paginis 28. 29. & 30. de variis Logothetarum Palatii ſpeciebus latiſſimè diſſerit, illorum habitus ſeu indumenta depingit, officia atque functiones exponit, ut inde dignitatem atque honores Symeonis Metaphraſtæ oſtendat, quem Palatii Conſtantinopolitani maximos gradus aſſecutum fuiſſe oſtendit. De *Logothetis* autem *Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ* altum ipſi ſilentium eſt, *non monstur*, quia heroem ſuum Symeonem Metaphraſtem *Logothetis Palatinis* absque fundamento ullo accenſere vult, quem MSS. Codices & Scriptores, nihil determinantes, Λογοθέτην ſimpliciter appellant. Contra Dominus du Cange in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo Λογοθέτης col. 823. *Eccleſiæ Magnæ Conſtantinopolitanæ Logothetas* his depingit.

Λογοθέτης dignitas Eccleſiaſtica ex ſecunda Pentade apud Codinum *De Officiis Aulæ & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ* cap. 1. num. 9. ubi ejus munus ita deſcribitur. Ὁ Λογοθέτης εἰς τὸ λογογραφεῖν καὶ τὰς δημοσιακὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν. *Logotheta præeſt discutiendis & conſcribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe, quam qui ex ordine Eccleſiaſtico.* Aliud munus illi tribuunt Codices Regii. Ὁ λογοθέτης ποιῶν λόγους κατηχητικοὺς πρὸς τὸν λαὸν, δίκαιος τοῦ Πατριάρχου. *Logotheta habet inſtruendo populo Sermones & eſt Patriar-*

„*triarcha vices gerens, id eſt Vicarius generalis.* Ali-
„ter alii Codices MSS. Regii Ὁ λογοθέτης εἰς τὸ
„λογογραφεῖν τὰς ἑορτάς. *Logotheta ut Feſtivi-*
„*tates Sanctorum deſcribat.* Denique Codex
„Allatianus Ὁ λογοθέτης ὑποκρατῶν τὴν βύλ-
„λαν τῦ Ἀρχιερέως, καὶ εἴ τι ἂν γράφει ὁ Ἀρ-
„χιερεὺς, σφραγίζεται παρ᾽ αὐτῦ: ὁμοίως καὶ
„εἰς τὴν πᾶσαν εἴσοδον τῆς Ἐπισκοπῆς. ἔςι δὲ
„καὶ εἰς τὰς κρίσεις, κρατεῖ καὶ τὸν δίσκον μετὰ τῦ
„ἁγίῳ Ἀντιδώρῳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διδομένῳ, τῦ κα-
„τακλάςῳ παρὰ τῦ Ἀρχιερέως. *Logotheta ſu-*
„*ſtinet conceſſionis bullam Patriarchæ, & ſi quid uti-*
„*que Patriarcha ſcribendo conceſſerit, ſigillum illi ap-*
„*ponit: Similiter & ad omnem librum Cenſuum*
„*Epiſcopatus. Sedet autem in judiciis litium & te-*
„*net diſcum cum pane benedicto in Eccleſia, quoties-*
„*cunque ejus fragmenta à Pontifice diſtribuuntur.*
„Multiplex igitur fuit Logothetæ Eccleſiaſtici
„munus. Extat Parthenii Patriarchæ Con-
„ſtantinopolitani nuperi Diploma anni 1643.
„apud Panagiotam in *Catechiſmo Ruſſorum*, cui
„ſubſcribitur Laſcaris Μέγας Λογοθέτης τῆς
„μεγάλης Ἐκκλησίας, & Nicolaus ὁ Λογοθέτης
„τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. “ Erant igitur in Eccleſiis Græcorum ſeu Orientalibus tam quæ Patriarchales erant, quam quæ Metropolitanæ, Logothetæ honoribus inſignes, Canonici earundem ſedium, quales ſunt in Eccleſiis Metropolitanis & Cathedralibus Occidentis *Scholarchæ* ſeu *Scholaſtici* quorum munus & officium eſt, ut Canonicos juniores informent computo Feſtorum mobilium ac diei Paſchatis, rudimentis Theologiæ & arte concionandi in publico.

Porro ex ſolis & omnibus Symeonis Metaphraſtæ operibus, conſtat illum fuiſſe *Logothetam Eccleſiaſticum* ſeu *Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, ut ad id probandum, argumento alio opus non ſit. Quamvis enim plurima ſcripſerit, omnia univerſim evincunt fuiſſe hominem Eccleſiaſtici ordinis. Cum in judiciis aſſideret, hanc ob cauſam *Collectionem Canonum Eccleſiaſticorum* ſub Joanne Comneno compoſuit: cum velut Logotheta *conciones Catecheticas* facere teneretur, ideo *Collectionem Locorum communium* de diverſis ac potiſſimis Chriſtianæ fidei principiis theologicis ac moralibus, ex Divi Baſilii operibus collectam atque optimè ordinatam compoſuit: cum officii illius eſſet, ut *Feſtivitates ac Sermones in Eccleſia per annum* ab Eccleſiaſticis pronuntiandas ordinaret: ideò *Metaphraſes ſuas* totius anni ex Scriptoribus collegit labore ingenti, ubi innumeræ leguntur *Homiliæ in Feſtivitates* præcipuas Domini noſtri Jeſu Chriſti, Beatiſſimæ Deiparæ, Feſtivitatum omnium ab Eccleſia Orientali inſtitutarum, Apoſtolorum omnium, Martyrum, Confeſſorum, quas ex Patribus antiquioribus ad uſum Eccleſiæ ſimul compegit. Hymnos etiam plures, Cantica Eccleſiaſtica compoſuit, quæ illum *Logothetam Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ* fuiſſe oſtendunt: unde miror admodum, quomodo in mentem Leonis Allatii & Guilielmi Cavi ingredi potuerit, Metaphraſtem fuiſſe Leonis Sapientis ſeu Philoſophi Imperatoris anno 902. *Protoſecretarium*, Imperii Orientalis vaſtiſſimi ac bellis agitati *Magnum Cancellarium*, denique & *Magiſtrum Curſorum Palatii*: quorum trium vel unicum officium occupare diu noctuque robuſtiſſimum hominem poterat, atque impedire, quominus Homiliis conſcribendis, Canonibus Synodorum Eccleſiaſticarum colligendis, atque Legendis Sanctorum contrahendis & interpolandis, totus incumberet. Oſtendere deberent vel unico exemplo, tale quid unquam ab aliquo ſecularibus negotiis occupato factum fuiſſe. Cum igitur in MSS. Codicibus Symeon Metaphraſtes vel Λογοθέτης, vel Μάγιςρος dicitur, id dubio procul intelligendum venit, de *Logotheta & Magiſtro Eccleſiaſtico Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*. Ita intellexit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* parte 3. quæ de hiſtoricis incertæ ætatis, litera S. verbo *Simeon Magiſter & Rhetoricus Logotheta* p. 523.

Jam ad ſanctitatem Symeoni Metaphraſtæ attributam veniamus, quam Aloyſius Lipomanus Veronenſis Epiſcopus in Prologo ad Vitas Sanctorum a ſe editas pluribus extollit inquiens, *Metaphraſtem ſcito fuiſſe virum Sanctiſſimum, & apud Græcos Patres Beatorum catalogo adſcriptum, ſiquidem ejus Feſtum apud illos die 27. Novembris celebratur.* Ita hujus capitis initio diximus. Primus qui Symeonis Metaphraſtis meminit circa annum 1150. Theophanes Cerameus Homilia de *Lazaro ſuſcitato* illum tantum *ſuavem Scriptorem*, non *Sanctum* appellat. Hippolytus Thebanus circa annum 1170. clarus, tantum *Dominum Symeonem* vocat, Ἐγὼ δὲ πείθομαι τοῖς λόγοις τῦ κυρίῳ Συμεών. Michael Pſellus ultimus ſeu tertius, qui Euſtathio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo commentatori Homeri Synchronus eſt, & circa annum 1170. in vivis erat, cujus Encomium in Symeonem Metaphraſtem Leo Allatius *De Symeonum Scriptis* Græcè & Latinè habet pag. 221. ad 235. non *Sanctum*, ſed *Dominum Symeonem* dicit. Τῦ σοφωτάτῳ Ψελλῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν Μεταφράςην κύριον Συμεῶνα. *Sapientiſſimi Pſelli Encomium in Metaphraſtem Dominum Symeonem.* Ac ſanè tam parum noverat Metaphraſtem cujus Encomium ſcribendum ſuſcepit, ut nec quo tempore vixerit aut claruerit, nec quando vel ubi mortuus ſit, nec vitæ illius circumſtantiam ullam profert, ſed vagas & vanas pro more Græcorum laudes habet, cum verboſitate multa: unde facile a quovis colligi poteſt, hominem ipſi penitus incognitum fuiſſe. Theodorus Balſamon in Commentariis ad Canones Conciliorum, illius quoque meminit, ſed non *Sanctum* appellat, tantum autem τὸν μακαρίτην *felicis memoriæ ſeu recordationis*, τὸν Συμεῶνα μεταφράςην *Symeonem Metaphraſtem*, Συμεῶνα Μάγιςρον *Symeonem Magiſtrum*. Primus qui illum Sanctis accenſuit, eſt Michael Pſellus qui ejus officium compoſuiſſe di-

Digitized by Google

dicirur, quod Leo Allatius Græcè & Latinè refert in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 236. ad 244. his verbis.

Menſis Novembris die 28.

Commemoratio Sancti Patris noſtri Symeonis Logothetæ Metaphraſtæ. Officium a Pſello compoſitum interprete Leone Allatio. Troparia in Pſalmum, *Domine clamavi.* Echus obliquus ſecundus.

Μηνὶ Νοεμβρίῳ κή.

Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν Λογοθέτου καὶ Μεταφράστου. Ἀκολουθία συντεθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ψελλοῦ. Στιχηρὰ εἰς τό, Κύριε ἐκέκραξα. ἦχος πλαγίου δευτέρου.

Cum autem Leo Allatius unde hoc Officium Symeonis Metaphraſtæ habuerit, non dicat, ambigo non modicum an credere illi debeam: maximè cum in laude illius ampliſſimà, illum tantum *Κύριον τὸν Συμεῶνα* vocaverit, quem poſtea ſplendide in album *Sanctorum* cum Officio ſingulari refert, licet ut ſupra diximus, hominem nunquam vidiſſet vel intimius cognoviſſet. Hanc quoque *Sancti* appellationem Symeoni Metaphraſtæ adſcripſit Michael Glycas in Epiſtola 21. ad Eſaiam Monachum, ſed qui auctoritatis & antiquitatis nullius eſt, cum temporibus Conſtantini Palæologi ultimi Græcorum Imperatoris floreret tantum, circa annum 1430. vel etiam ſerius. Non video autem, cur in album *Sanctorum* Symeon Metaphraſtes ſub medium ſeculi XII. vivens, relatus ſit; cum Vita ipſius etiam Michaeli Pſello qui Encomium ejus vagum compoſuit, incognita fuerit: niſi quia mendacia multa officioſa in laudem Sanctorum confinxit, *miracula, converſiones gentium*, *Sanationes*, atque alia ad Eccleſiæ militantis laudem & triumphantis gloriam: ob quæ *albo Sanctorum* a viris ſuperſtitioſis & aniles fabulas amantibus, inſcriptus fuerit.

Cur autem Symeonem Metaphraſtem anno 1320. in Supplemento De Scriptoribus Eccleſiaſticis pag. 592 aſſignaverim, atque ad opinionis patrocinium, Leonem Allatium allegaverim, paucis Lector audias. In MSS. Codicibus *Metaphraſeon* rariſſimè vel nunquam nomen *Symeonis Metaphraſtæ* comparet, quæ ſemper anonymæ & *Μεταφράσεις* nudè dictæ, Codicibus ut plurimum recentibus colliguntur. In his non tantum Scriptores Metaphraſte ſuperiores ætate, ſed multi etiam inferiores habentur, qui vel Vitas vel Encomia Sanctorum ſcripſerunt, de quibus eâ occaſione loquitur Leo Allatius in Catalogo de *Scriptoribus certis*, qui Vitas iſtas vel Encomia Sanctorum ſcripſerunt. Cum autem ex iis inveniantur multi, quæ ſeculis XIII. & XIV. vixerunt, hinc opinatus ſum, juxta etiam Leonem Allatium, extitiſſe Symeonem Metaphraſtem circa annum 1320. vel 1330. ſeculi XIV. Ne tibi autem imponere videar, hæc habeas.

Inter Scriptores iſtos, de quibus loquitur Allatius, occaſione *Metaphraſeon* Symeonis Logothetæ ſunt.

Calliſtus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Exaltationem ſanctæ Crucis p. 101.

Demetrius Cydonius in Pentecoſten ſive de Spiritu Sancto. 101.

Germanus Patriarcha & Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus qui anno 1220. floruit in Encænia Chalcopratæorum 84. in Annunciationem 92. In Sanctæ Mariæ ingreſſum in templum 96. Quando triennis oblata eſt 96 in dormitionem S. Mariæ 104. in exaltationem S Crucis 104. In Sanctum Michaelem 104 in depoſitionem zonæ S. Deiparæ 111. in adorationem vivificæ Crucis 113. in primam Dominicam jejuniorum 114.

Gregorius Cyprius Patriarcha Conſtantinopolitanus in Georgium Martyrem 87. in S. Euthymium Epiſcopum Madytorum Thaumaturgum 92. In S. Dionyſium Areopagitam 95. in S. Martyrem Marinam 97.

Gregorius Palamas de ingreſſu S. Mariæ in templum 87. de eodem 92. De Dominica incarnatione 103.

Joannes Calceus in exaltationem Sanctæ Crucis 87.

Joſephus Briennius in Annuntiationem Deiparæ 88. in illud *ſtabant juxta crucem* 95. in Mariæ Annuntiationem 96. Gratiarum actio in ſanctam Deiparam 96. in Magnam Paraſceven 110.

Joſephus Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, in exaltationem S. Crucis 109. in beatum Lazarum & Ramorum Feſtum 114.

Iſidorus Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, in Chriſti nativitatem 85. in Sanctæ Mariæ dormitionem 87. in Annuntiationem 94. in Sancta Sanctorum 97. in Nativitatem S. Mariæ 100. in Feſtum luminum 100.

Et alii plures quos Leo Allatius refert in *Vitarum & Encomiorum de Sanctis*, certis auctoribus, Errorem autem meum agnovi, cum certo certius conſtet, Symeonem Metaphraſtem ſub Seculi XII. medium ſub Imperatoribus Joanne & Manuele Comnenis floruiſſe, cujus ut Scriptoris noviſſimi mentionem faciunt, Theophanes Cerameus, Hippolytus Thebanus, Michael Pſellus ultimus, Theodorus Balſamon, omnes Seculi ejusdem XII. Scriptores. Itaque iſtis *Metaphraſibus* Encomia iſta ac Vitas a Scriptoribus recentioris ævi compoſitas, poſtea a librariis additas fuiſſe, dum *Metaphraſes* iſtas ad uſum ſuum transſcriberent, quibus errori meo de ætate Symeonis Metaphraſtis occaſio data eſt. Cum igitur in *Metaphraſibus* iſtis Græcè MSS. reperirentur Opuſcula plurima Scriptorum, qui Seculo XIV. ad ejus usque finem floruerint, hanc ob cauſam Rudolphus Hoſpinianus *De Origine templorum* Libro 2. cap. 10. pag. 138. editionis noviſſimæ Genevenſis anni 1672. in folio, ſcripſit *Symeonem Metaphraſtem* annis tantum ducentis & viginti ſuperaſſe ætatem ſuam. Quia verò Opus iſtud anno 1587. 4. Kalendas Februarii

rii Friderico Comiti ad Rhenum Palatino dedicaſſet, hinc ſequitur CC & XX. annis detractis, collocaſſe illum anno 1366. vel circiter. Itaque cum Leo Allatius tot *Scriptores Seculi XIV.* in Catalogo *Authorum certorum* qui in *Metaphraſibus* Symeonis Metaphraſtis continentur exhibeat, jure meritò dixeram *Metaphraſtem juxta Allatium Seculo duntaxat XIV. floruiſſe:* quem ſi Catalogum Cavus legiſſet, non ita præter rationem, me convitiis oneraſſet.

CAPVT VNDECIMVM.

ASSERTA A LEONE ALLATIO, DE ÆTATE SYMEONIS METAPHRASTÆ, INCERTA ESSE, IMO FALSA, ABSVRDA, INCREDIBILIA.

„ITa vult poſitive Leo Allatius in Diatriba pag. 49. His Diatriba mea de Pſellis, concluſi Symeonem Metaphraſtem Vitarum ſcriptorem, ſub Leone floruiſſe muneribus ac dignitatibus auctum, ſub eodem ſcriptionem exorſum eſſe: & ſub Conſtantino Leonis filio, & Romano nepote, ætate etiam provectiore, aſſiduis laboribus abſolviſſe.„ Idem Allatius pag. 51. dum Expeditionem Himerii ad Arabas anno Chriſti 902. Leonis imperii anno 17. ponit, & Pacta Rhodophylli & Symeonis cum Leone Tripolita anno Chriſti, 904. ex libro *de Excidio Theſſalonicenſi* Joannis Caminiatæ illius ævi ſcriptoris, qui rebus aderat: Symeonem tunc ætate provectum vocat, Ἄνδρα φρονήσει βεβηκότα καὶ διὰ πείρας ὄντα πολλῶν πραγμάτων: *Virum prudentia provectum, & multarum rerum experientia eruditum.* quem pag. præcedente ait, *viginti vel viginti duorum annorum multo natu grandiorem videri, & mediam hominis ætatem decurrentem.* Et pag. 56. illum *potius quadragenarium, aut triginta quinque annos ad minimum natum*, dum hac legatione fungeretur, Et pag. 68. *Vivebat ſub Leone ſapiente Metaphraſtes, non adoleſcens, ſed ætate matura provectaque, & dubio procul media.* Quare ſi ad annos imperii Romani acceſſit, atque ſub ejus imperio ſcripſit, ut vult Allatius: oportet ut nonagenarius circiter ſane aut centenarius, Collectaneo adhuc Vitarum conſcribendo incumberet, quod abſurdum & incredibile prorſus videtur. Imo ſibi applaudit atque gloriatur Leo Allatius, quod certam Symeonis Metaphraſtæ ætatem primus detexerit. Ita pag. 68. *Vapulo quod rei partem ignoraverim, quod partem ſciverim, aliisque indicaverim, nullus ſum. Metaphraſtæ ætatem ignotam hactenus, & ſuſpicionibus iisque leviſſimis nixam, certam atque indubiam ipſe primus ſignavi, neque propterea nimis mihi arrogo. Quamvis aliquid id quoque ſit, & ad refellendos Hæreticos qui Vitis Sanctorum tantumdem detrahunt, ad pietatemque quæ ex eorum lectione percipitur, conſtabiliendam, admodum neceſſarium.*

Sententiæ ſuæ nullum aliud fundamentum affert Leo Allatius in Diatriba ſua *de Symeonum ſcriptis*, quam auctoritatem Michaelis Pſelli Junioris, quem putat ſcripſiſſe tum *Encomium* tum *Officium Eccleſiaſticum* Symeonis Metaphraſtæ, ex quibus ejus ætatem certam collegiſſe ſe arbitratur. «Ita ille diſertis verbis dictæ Diatribæ pag. 48. *Sententia fundamentum nullum aliud erit, quam Pſellus ipſe Orationis auctor, nam idem ipſe in ejusdem Metaphraſtæ venerationem & cultum, Officium in Eccleſiis concinendum compoſuit. Is in Canonis Ode 6. refert illum conſilio atque monitu Parii Anachoretæ munus aggreſſum eſſe ſcribendi, primum omnium colloquium illud ſcripſiſſe, & Theoctiſtæ Vitam graphice admodum celebraſſe.* Τὸ πρῶτον σου σύγγραμμα ἐκ προνοίας θεικῆς καὶ ὁμιλίας γέγονε τοῦ ἱεροῦ πρεσβύτου καὶ μοναστοῦ, Συμεὼν θεσπέσιε, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκας. Prima tua Commentatio ex divina providentia & colloquio facta eſt ſacri ſenis & Anachoretæ, Symeon admirabilis, quem in Paro inſula conſpexiſti. Et ἀξίως ἐξύμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα ἀγωνίσματα Θεοκτίστης, τῆς ὄντως ἀγγελικὸν μικροῦ καὶ ἀσώματον τελεσάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα. Pro dignitate laudaſti Lesbiæ illuſtria, & divina certamina, vere Theoctiſtæ, a Deo fabricatæ, quæ Angelicam & tantum non incorpoream abſolvit ſapienter vitæ rationem. *Cum itaque certum ſit, Vitam Sanctæ Theoctiſtæ, quæ præ manibus omnium eſt, ſcriptam fuiſſe a Metaphraſte: & in ea agatur de ætate Auctoris, certum quoque remanet tempus Symeonis Metaphraſtæ. Quæcunque enim de ſe auctor, vel de Himerio contra Arabes Cretam miſſo narrat, ea evenere tempore Leonis Imperatoris Baſilii Macedonis filii, & Conſtantini Porphyrogenneta patris, qui ob doctrinam & reliquas alias diſciplinas, quibus inclaruit, Sapientis ſibi cognomen accepit. Addeſis Cedrenum, Zonaram, Curopalatem, reliquosque Eccleſiæ Græcæ ſcriptores. His Diatriba mea de Pſellis, concluſi Symeonem Metaphraſtem, Vitarum ſcriptorem ſub Leone floruiſſe, muneribus ac dignitatibus auctum: ſub eodem ſcriptionem exorſum eſſe, & ſub Conſtantino Leonis filio & nepote Romano, ætate etiam provectiore, aſſiduis laboribus abſolviſſe.*«

Hæc tamen Diatriba *de Symeonum Scriptis* impreſſa Pariſiis, cura Franciſci Combefis cum *Manipulo Originum rerumque Conſtantinopolitanarum* anno 1664 in 4. apud Symeonem Piget, quam accurate legerat Carolus du Freſne, Dominus du Cange, vir in Græcis & impreſſis & manuſcriptis verſatiſſimus, ipſum non convicit de ætate Symeonis Metaphraſtæ, ab Allatio aſſerta. Nam in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, quod Græce & Latine Lugduni in fol. anno 1688. impreſſum eſt, ad calcem Operis in Indice authorum Græcorum ineditorum & editorum, qui in hocce *Gloſſario* laudantur & illuſtrantur, inter Authores editos, pag. 61. hæc habet de Metaphraſte. „Symeon Logotheta, vulgo Metaphraſtes cognominatus, ob Vitas Sanctorum ab eo in meliorem formam redactas,

„ctas, multa ſcripſit, ac imprimis *Chronicon* a „Combefiſio typis Regiis editum, & *Epiſtolas* e„ditas ab eodem in *Manipulo*, hoc eſt, ſimul cum „*Manipulo*. De ejus ætate multa commenta„tur Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus*. Conſtat ergo ex mente Caroli du Freſne, unum eundemque eſſe Symeonem Logothetam & Metaphraſtem, qui & *Vitas Sanctorum* & *Chronicon* ſcripſerit: atqui conſtat ſcriptorem *Chronici* non eſſe Symeonem Metaphraſtem qui ab anno 902. vel 904. dignitate apud Leonem Imperatorem floruerit, ſed alterum temporibus longe inferiorem, quem Cavus circa annum 1170. collocat: ergo idem dicendum ex mente Caroli du Freſne, de eo qui *Vitas Sanctorum* conſcripſit, contra mentem Leonis Allatii ac finem Diatribæ ab eo conſcriptæ, quam non concludentem Carolus du Freſne arbitratus eſt. Maxime poſtquam Franciſcus Combefiſius edidit anno 1685. Pariſiis typis Regiis in folio *Continuatorem Theophanis* Græce & Latine, atque *Chronicon Symeonis Logothetæ Junioris*, quem & *Metaphraſtem* ex præfatis Vitis dictum eſſe ex Manuſcriptis Codicibus aſſerit. Hac enim ratione habemus duos *Symeones Logothetas & Metaphraſtas*, quorum Senior *Vitas Sanctorum* ſcripſiſſe ab Allatio creditur, Junior autem a Carolo du Freſne & *Vitas Sanctorum & hoc Chronicon* ſcripſiſſe dicitur. Certum enim eſt *Chronicon* illud ſpectare non poſſe niſi ad Metaphraſtem Juniorem, qui ex antiquiorum dictis multa concinnavit, atque hoc *Chronicon* ex variis Hiſtoricis ſe anterioribus, & maxime verbotenus ex Leone Grammatico, qui *Chronologiam* ab anno 813. quo Theophanes deſiit, ad annum 1013. ſcripſit, Græce & Latine editam Pariſiis in fol. 1655. typis Regiis, ac Franciſci Combefiſii Notis illuſtratam. Cum ergo hic Symeon Logotheta & Metaphraſtes, excerpat Leonem Grammaticum ad annum 1013. usque ſcribentem, nullatenus ad Metaphraſtem Seniorem, qui ad hoc tempus pervenire non potuit, ſpectare poteſt: ſed ad Juniorem alterum, quem ex dicto *Chronico* neceſſario admittendum dicimus, atque etiam *Legendarum* auctorem vult Carolus du Freſne.

Innititur autem Allatii ſententia de ætate Symeonis Metaphraſtæ, duplici argumento. 1. Quod Symeon Logotheta & Metaphraſtes, quem unicum agnoſcit, ſit ſcriptor Vitæ Sanctæ Theoctiſtes Lesbiæ, unde ejus ætatem anno circiter 910. aſſignat. 2. Quod Michael Pſellus Junior, ſit ſcriptor indubius tam *Laudationis in Metaphraſtem* quam *Officii Eccleſiaſtici in ejus laudem*, unde ætatem Metaphraſtis præfatam infert. Verum utrumque argumentum incertum eſt, unde incerta quoque eſt Allatii ſententia, de ætate Symeonis Metaphraſtæ, imo multo probabilius eſt, nec Symeonem Metaphraſtem Seniorem, eſſe auctorem Vitæ S. Theoctiſtes: nec Michaelem Pſellum Juniorem eſſe auctorem *Laudationis* & *Officii Eccleſiaſtici in Metaphraſtem*, ſed alterum tertium Pſellum quem *Ultimum* vocamus, Synchronum Euſtathio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo, quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* anno 1170. pag. 683. alligat, nos autem in Commentario noſtro ad annum 1190. aſſignamus: quem Pſellum tertium & ultimum ſcriptis celebrem, detexit nobis Carolus du Freſne Dominus du Cange, ex MSS. Codd. Bibliothecæ Galliarum Regiæ, ut ad annum 1190. probabimus.

Jam ergo hæc duo nobis probanda ſunt, ac 1. *Symeonem Logothetam & Metaphraſtem Seniorem, non eſſe ſcriptorem Vitæ S. Theoctiſtes Lesbiæ*, probabilius eſt.

Nam 1. Si Symeon Metaphraſtes Vitæ S. Theoctiſtæ Lesbiæ ſcriptor fuit, omnium hominum negligentiſſimus, etiam ex Leone Allatio, extitiſſe cenſendus eſt. Rogatus enim fuit ad hanc Vitam ſcribendam, quando in Cretam inſulam adverſus Arabes cum Himerio expeditionem ſuſcepit, quod contigit anno 902. ut Allatius tradit in Diatriba pag. 51. anno Leonis Imperatoris 17. Idemque ſcribit pag. 55. & 58. At ut recte apud Allatium pag 49. Bollandus aſſerit *Sub Conſtantino Porphyrogenito Leonis filio tum Theoctiſtes eam Vitam, tum alia Divorum acta eum elucubraſſe certum videtur, non ut Allatius ſcribit, ſub Leone & Conſtantino. Nam in hac Vita Leonem diſerte τὸν μακαρίτην, felicis memoriæ appellat, qua ratione loqui de mortuis ſolemus. Si ea prima ejus Commentatio fuit, nihil igitur ſub Leone ſcripſit, quod quidem ediderit in lucem. Neque Alexandro rerum potiente, ita laudare Himerium auſus eſſet, qui præcipue publicas res ſub Leone tractare cœpit.* Cum ergo obierit Leo Sapiens anno 911. die XI. Maji vel ut alii volunt, Julii, & cum usque ad annum circiter 918. res publicas Alexander patruus ſub nomine Conſtantini Porphyrogennetæ adminiſtraverit, nec niſi Alexandro mortuo Vita iſta ſcripta ſit, juxta Bollandum: hinc concluditur Vitam iſtam non ſcriptam fuiſſe, niſi poſt ſexdecim annos ab expeditione Himerii ad Cretam contra Arabes. Negligentiſſimus ergo fuit Symeon ille Metaphraſtes Allatianus, qui rogatus anno 902. ab Symeone Anachoreta ad ſcribendam S. Theoctiſtes Lesbiæ Vitam, diſtulit ſcriptionem ex Bollando usque ad annum 918. vel ultra, unde vix contingere potuit ut recordaretur eorum, quæ ſibi ab Symeone Anachoreta enarrata per colloquium fuerant.

2. Cum hoc Opus poſt Alexandri mortem, Conſtantini Porphyrogeniti patrui, ex Bollando aggreſſus ſit, illud ante annum vitæ 60. aggredi non potuit. Idemque dicendum de immenſo illo Collectaneo *de Vitis Sanctorum*, ex Bollando apud Allatium in Diatriba pag. 49. & 57. Cui conſentit Leo Allatius pag. 57. his verbis: *Inter Vitas itaque Sanctorum primum locum occupat Theoctiſta, cum ante alias illam ſcripſerit ita Pſello aſſerente, ante alias ſcriptiones non item.* Quis autem credat virum ſexagenarium, pro-

prole gravatum multa, ampliſſimi Imperii regimine occupatum, tale opus ſuſcepiſſe? Quis tam hebetem Imperatorem credat, ut homini ſeni, occupationibus publicis oppreſſo, injungat Collectionem & emendationem *Legendarum* Eccleſiæ? Hoc ex Leone Allatio conſtat, qui pag. 50. eum dum in Cretam anno 902. miſſus eſt, *mediam hominis ætatem decurrentem* ſcribit: & pag. 55. & 56. ubi de Vita Sanctæ Theoctiſtes, illum annos circiter 35. vel 40. natum ſtatuit. Anno igitur 920. quo Vitam S. Lesbiæ Theoctiſtes, atque omne Collectaneum *de Vitis Sanctorum* aggreſſus eſt, annos ſexaginta vel circiter natus erat, gravatus multa prole, publicis negotiis oppreſſus, ac proinde ſcribendo plane impar & ineptus.

3. Quamvis Pſellus dicat Symeonem Metaphraſtem incepiſſe *Collectaneum Sanctorum* a Vita S. Theoctiſtes Lesbiæ, ut habet Allatius pag. 48. Hinc tamen non ſequitur quod ipſe illius auctor proprius ſit, ſed ab antiquiore Anonymo primum compoſitam illam, adoptare ſibi absque ulla mutatione potuit: atque hac ratione Metaphraſtem dictum eſſe a Pſello incepiſſe Vitas Sanctorum a Vita S. Theoctiſtes: nec ex hac Vita certo concludi poſſe certam ætatem Symeonis Metaphraſtæ, magis quam ex aliis antiquiorum, quas intactas a ſe in *Collectaneo* reliquit. Sane cum Vitam illam ut genuinum Symeonis Metaphraſtæ fœtum, & certam ejus ætatis notam producat Allatius in ſua Diatriba pagg. 49. 55. & 57. cujus principium pag. 126. profert. Illam tamen Carolus du Freſne Dominus du Cange contra Leonem Allatium, ad calcem *Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis* col. 42. collocat inter *Vitas, Acta & Martyria SS. quorum Authores incerti ſunt*. Sic igitur ille inter authores incertos de Vitis Sanctorum, *Sanctæ Theoctiſtæ Lesbiæ Vita ex Codice Regio 2015.* Atque ita ſemper illam in *Gloſſario* citato, occaſione data allegat: id quod non feciſſet, ſi eam certo eſſe Symeonis Metaphraſtæ crediḍiſſet.

4. Si admitteremus Symeonem Metaphraſtem eſſe proprium & primarium authorem Vitæ S. Theoctiſtes Lesbiæ, alio ſenſu quam ſupra diximus, qui anno 902. expeditionem in Cretam contra Arabes cum Himerio ſuſcepiſſet, & anno 904. de captivis redimendis cum Leone Tripolitano pactus fuiſſet, ut Allatius in Diatriba pag. 51. ſcribit: Non potuiſſet Pſellus Junior qui Vitam Metaphraſtæ juxta eundem Allatium compoſuit, *vidiſſe & audiſſe eos, qui morientem Metaphraſtem viderant*, ut habet *Laudatio Pſelli in Metaphraſtem* Diatribæ pag. 235. οὐ γὰρ ὥσπερ τετμῆσθαι αὐτὸν οἱ συνεωρακότες φασὶν, οὐδὲ διῃρῆσθαι: ἀλλ' ἐῴκει ὥσπερ τινὸς δέσμης ἐλευθερούμενος, καὶ ἱλαρῷ πρὸς τοὺς ἄγοντας Ἀγγέλους ἀνατεινόμενος νεύματι, καὶ πῶς ἐπιδιδοὺς ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων χερσὶν, ἵνα ταχὺ ἀπαναστάίη τοῦ σώματος. *Non enim eum veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii qui viderunt: ſed videbatur veluti a quodam vinculo liberari, & hilari vultu ſe extendere ad ducentes Angelos, & quodammodo ſe ipſum traderet illorum manibus, ut cito e corpore demigraret.* Hic locus Junioris Pſelli omnem Diatribam Leonis Allatii ſubvertit. Abſurdus autem plane eſt, qui ut indiſſolubilem hunc nodum ſolvat, pag. 39. *Diatribæ* recurrit ad Calabrum quendam ſenem, a quo multa dum infans erat, de Franciſco Paulano didicerat. Neque felicior Allatio Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. cap. 26. *de Hiſtoricis Græcis*, dum alia interpretatione adhuc magis violenta hunc Pſelli locum ſolvere nititur. Non loquitur Pſellus de uno quodam ſene & Calabro, ut Allatius loco citato, ſed de *Multis hominibus dicentibus qui Symeonem viderant*, a quibus acceperat quæ ſcribit. Hæc autem loquendi ratio, οὐ γὰρ ὥσπερ τετμῆσθαι αὐτὸν οἱ συνεωρακότες φασίν. *Non enim eum veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii qui viderunt:* indicat multos adhuc viventes ac diſſerentes, qui Symeoni Metaphraſtæ morienti præſentes fuerant; nec majorem intercapedinem temporis inter Pſellum illum ſcribentem & Metaphraſtem mortuum indicat, quam 30. vel 40. annorum, ex uſu communi loquendi. Ætas ergo Symeonis Metaphraſtæ quam Allatius tanto conatu aſſerit, his verbis Pſelli diruitur penitus, qui juxta Allatium circa annum 1060. ſcribebat. Hæc autem juxta meam ſententiam optime quadrant, ſi dicamus Pſellum illum Metaphraſtæ laudatorem, eſſe *Tertium* illum, qui circa annum 1190. floruerit, ac *Metaphraſei* Symeoni alteri, Logothetæ & Metaphraſtæ juniori, circa annum 1150. claro, adſcripſerit.

CAPVT DVODECIMVM.
IDEM ARGVMENTVM CONTINVATVR.

5. NOn magis ex hac Vita S. Theoctiſtes Lesbiæ, elici poteſt certa ætas Symeonis Metaphraſtæ, quam ex aliis. At ex aliis id fieri non poſſe fatetur Allatius, qui ſic in Diatriba pag. 41. *Idque ut magis pateat, noto ex Vitis Sanctorum, quæ hodie partim ſtudioſorum manibus teruntur, nullum certum deſumi poſſe de ætate Metaphraſtæ argumentum; tum enim vel plures Metaphraſtæ, vel ipſum Metaphraſtem omnibus ſæculis vixiſſe ſcripſiſſeque, aſſerere cogeremur, ut vidimus.* p. 43. *Illud quoque animo reputandum eſt, Vitas quas Metaphraſtes concinnavit, pleraſque ab aliis antea fuiſſe deſcriptas, cum tamen illi nec ſtylus ſatisfaceret, nec Hiſtoriæ ſeries: veritatem rei ab authoribus aliis edoctum, mutato ſtylo & forma dicendi, in meliorem proſpectum dediſſe: non ita tamen, ut antiquiores obliterarentur. Quis enim tot voluminum ſtruem ſibi comparaſſet, & ex illis Vitas dempſiſſet? Sic factum eſt, ut utriſque permanentibus, non tantum recens ſcripta a Symeone, ſed antiquior etiam, cum dicitur Vitam illam a Symeone deſcriptam fuiſſe, Metaphraſtæ ipſi aſſereretur. Hinc plures Metaphraſtæ ætates, & plura in eum a parum prudentibus congeruntur, cum aliorum vitia & falſas narrationes, Metaphra-*

ſtæ

ſta a talibus criminibus vacuo, integroque, referant. Idem pag. 75. *Non ita tamen adeo ſevere ſe geſſit, ut omnes omnium Sanctorum Vitas & Laudes, ante ſe ab aliis probatiſſimis auctoribus ſcriptas rejecerit, & ſactu decretiſque jugulaverit: ſed falſas aut nequiter compoſitas, vel indignas quæ a piis legerentur, voluntaria oblivione contrivit. Ab aliis erratas, aliorum Codicum vel Scriptorum fide correxit, ſuoque ſtylo exornatas edidit: aliorum rem integram, nihil de ſententia immutans, ſuo ſermone exornatas digeſſit: quæ tandem erant optime ſcripta, nec ope ſua indigebant, eas ita inter ſuas elucere, velut ſydera lapideſque pretioſos reliquit, quibus & ſua celebriores fierent, & piis hominibus populoque acceptiores.* Cum igitur ex Allatio multas Vitas antiquiorum integras Metaphraſtes reliquerit, ex illis Vita S. Theoctiſtes Lesbiæ eſſe potuit, ex qua tamen *Magiſtraliter* ut ita loquar, ætatem Symeonis hujus Metaphraſtæ, concludit Allatius.

6. Inter Vitas a Symeone Metaphraſte compoſitas, extat *Vita S. Joannis Chryſoſtomi*, cujus initium profert Allatius in Diatriba *de Symeonum ſcriptis* pag. 126. Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ θεὸν πολιτευσαμένων ὁ βίος τοῖς εὐσεβέσιν ὠφελιμώτατος, quam ut genuinam agnoſcit. Hanc Græce edidit Henricus Savilius Tomo 8. editionis Operum S. Joannis Chryſoſtomi pag. 373. Latineque habetur Gentiano Herveto interprete, cum Vitis Metaphraſtæ Tomo 5. Aloyſii Lypomani die 13. Novembris, fol. 79. & Tomo 1. Surii die 27. Januarii pag. 634. Deſumpta eſt Vita illa ex Anonymo, quem Græce habet idem Savilius loco citato pag. 293. cum Notis col. 963. atque omnino exprimere ſolet Metaphraſtes, cujus ſenſus tenere ſemper, verba etiam plerumque cum hoc Anonymo communia ſunt, inquit Cavus in *Chryſoſtomo* pag. 272. At Anonymus ille poſterior eſt Conſtantino Porphyrogenneta Imperatore, hoc eſt anno 959. ut patet ex præfixo Auctorum indice pag. 293. Ille enim Anonymus ex 20. ſcriptoribus Græcis ſeipſo anterioribus Vitam S. Chryſoſtomi concinnavit, quorum XV. fuit Leo Imperator & Philoſophus, XX. autem Conſtantinus Porphyrogenitus, Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ὁ Πορφυρογεννήτης, qui τὸ ἐγκώμιον ſcripſerat. Cum ergo adhuc poſt Anonymum hunc Metaphraſtes ſcriberet, illo adhuc poſterior extitit. Verum hoc poſito, quod abſurdiſſimum, Metaphraſtes vir *Centenarius*, Vitis Sanctorum conſcribendis incubuiſſet: Nam ex Allatio in Diatriba pag. 51. & 56. anno 902. erat annos 35. vel 40. natus, dum in Cretam abiit: ergo anno 959. prope *Centenarius* erat, ex Allatii calculo. Imo multis etiam poſt hunc Anonymum annis, Vita iſta Chryſoſtomi a Metaphraſte conſcribi potuit.

Quis autem tot abſurditatibus obnoxiam crediďiſſet unquam Leonis Allatii de ætate Symeonis Metaphraſtis ſententiam, ut nonniſi ſexagenarius Collectaneum iſtud aggreſſus ſit, nec Centenarius abſolverit? Num iſta fidei humanæ conſona ſunt, communique ſenſui concordant, imo annon omnimodo adverſantur? Hanc tamen ambabus ulnis, tum Guilielmus Cavus, tum Gerardus Johannes Voſſius, aliique plures, rem non diſcutientes, amplexi leguntur.

7. Idem Symeon Metaphraſtes in Operibus ſuis omnibus, aliud nihil agit, quam ut ex aliis compilaret & verbotenus excerperet. Hæc eſt ars quam omni vita ſcribendo exercuit. Pari itaque modo Hiſtoriam quoque ex decem Hiſtoricis anterioribus, verbotenus excerpſit atque compilavit, quorum ultimi duo Leo Grammaticus & Michael Pſellus, a Mundi creatione uſque ad imperium Michaelis Ducæ qui Romano Diogeni ſucceſſit, ſeu ad annum Chriſti MLXXI. vel MLXXVII. hiſtoriam ſcripſerunt, quorum MSS. Codices multos in variis Bibliothecis extantes, hac Diſſertatione paſſim referimus. Atqui ex Collectaneo iſto Hiſtorico conſtat evidenter, *Symeonem Magiſtrum & Logothetam*, qui *Metaphraſtes* etiam dicitur, eſſe Michaele Pſello qui annis MLX. & MLXX. & ulterius floruit, quemque excerpit, multo recentiorem. Cum igitur æqualem ſibi ſeu ſupparem non exſcripſerit, id enim abſurdum nimis extitiſſet, vix a quoquam ante annum MCL. ætas Symeonis Metaphraſtæ aſſignari poteſt. Sed de argumento hoc late cap. 1. diſſertationis iſtius diſſeruimus, & capite iterum ſequenti diſſeremus.

8. Cum anno 1143. Joannes Comnenus Græcorum Imperator, eruditis Græcorum ſuæ ætatis viris, ut *Collectiones Canonum & Nomocanones* colligerent, injunxiſſet; tres illorum in dignitate Eccleſiaſtica Conſtantinopoli fulgentes tunc temporis, ſcriptores mandato huic obtemperarunt, *Nilus Doxapatrius* de cujus Collectione diximus, *Symeon Magiſter* qui & *Metaphraſtes*, & *Alexius Ariſtinus*, quorum Collectiones Canonum ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ tranſcriptas, inſeruit Henricus Juſtellus Tomo 1. *Bibliotheca Juris Canonici Veteris*, quam Pariſiis anno 1661. in folio edendam curavit. Erant ergo iſti tres ejuſdem ætatis, ac tempore Joannis Comneni Græcorum Imperatoris Conſtantinopoli florebant. Hæ tres enim Collectiones, ejuſdem rationis & ejuſdem ætatis ſunt. De hoc iterum cap. ſequenti.

Illud quoque 9. probari poſſe videtur, ex ipſis Epiſtolis ab Leone Allatio ſub *Symeonis Metaphraſtæ* nomine, Græce & Latine editis, in Diatriba *De Symeonum ſcriptis*, pag. 254. & ſequentibus. 1. Enim iſtæ Epiſtolæ non olent barbariem ſeculi decimi, cui male affigitur *Symeon Metaphraſtes & Logotheta*, ſed elegantes plane ſunt & ornatæ, quali ſtylo gaudebat & florebat ſeculo XII. in ſcriptoribus ſuis Græcia, uti hoc videre licet in *Andronico Camatero, Joanne*

ne Cinnamo cognomento Grammatico, Euſtathio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo, Michaele Pſello tertio ipſius amico ſingulari: qui omnes ſpeciali tunc in Hiſtoriis, Tractatibus & Epiſtolis linguæ Græcæ eloquentia & puritate gaudebant, qualem præ ſe fert Symeon Metaphraſtes in Epiſtolis citatis. 2. Omnes hæ Epiſtolæ Symeonis Metaphraſtis plenæ ſunt atque exundant *officioſis verbis & affectata loquendi urbanitate*, quales vix ſimiles ſcribendi Characteres alibi invenias, quam in Seculi XII. Scriptoribus, nimirum in Epiſtolis Theodori Prodromi, Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi, & Michaelis Pſelli tertii ad eundem Euſtathium & alios, quæ MSS. plurimæ in Regia Galliarum bibliotheca, eandem ſcribendi rationem habent cum Epiſtolis illis impreſſis Symeonis Metaphraſtis & Logothetæ, quem Alexio Ariſtino ſupparem fuiſſe credimus, eundemque cum illo quem anno 1170. Cavus aſſignat in *Hiſtoria rei literaria* pag. 683. cui omnia iſta Opera attribui debent, quæ a Guilielmo Cavo attribuuntur *Seniori* alteri ad annum 901. pag. 573. 3. Ex his Epiſtolis duæ 2. & 3. ad *Nicetam Smyrnenſem Metropolitam* ſcriptæ ſunt, qui ad hanc ſedem circa annum 1130. aſſumptus eſt, quem idem Symeon *σοφώτατον τῷ ὄντι καὶ φιλοσοφώτατον ἱερέων, Sapientiſſimum & Philoſophiæ addictiſſimum Sacerdotem* vocat. Vt vero Cavus ad annum 1120. pag. 655. habet, Nicetas civitate Byzantinus, „vitæ inſtituto Philoſophus, id eſt ni fallor, Mo„nachus, circa annum 1120. claruiſſe videtur. „Scripſit *Tractatum Apologeticum pro Synodo Chal„cedonenſi adverſus Armeniæ principem.* Extant „ejus fragmenta apud Leonem Allatium *De „Conſenſu utriusque Eccleſiæ* lib. 1. cap. 5. parag. „3. pag. 72. & libro *De purgatorio* pag. 4. *De li„bris Eccleſiaſticis Græcorum* pag. 314. Integrum opus habetur Græce & Latine Tomo 1. *Græciæ Orthodoxæ* pag. 663. florebat ergo ætate eadem vel circiter, Symeon Metaphraſtes & Logotheta, de quo agimus. 4. Extant ſimul in eodem MS. Codice Bibliothecæ Bodlejanæ num. 131. *Epiſtolæ Conſtantini Manaſſis, Theodori Prodromi, & Symeonis Logothetæ & Metaphraſtis*: unde non immerito colligimus hos ſcriptores tres fuiſſe ejusdem temporis, hoc eſt circa medium ſeculi duodecimi. Codex MS. Baroccii 131. ineleganti admodum manu deſcriptus ubi pag. 172. Theodori Prodromi Epiſtolæ aliquot. Pag. 174. Τοῦ Μανασσῆ κυροῦ Κωνσταντίνου Ἐπιστολὴ τῷ Ἀστρογλήνῳ αὐτοῦ τεθνηκότι. Incipit. Ἐκεῖ τό μοι καὶ τὸ κατιδεῖν Ἀστρόγληνε φίλτατε, καὶ τῶν τοῦ λόγου κρατήρων σπεῖσαι σοὶ κειμένῳ χόας καὶ τὰ γλυκέα σου σωμύλματα: deſinit folio 176. his verbis, καὶ γίνοιτο τὸ κράτος σου πολυχρόνιον. Sequitur Epiſtola Italici ad Theodorum Prodromum, & alia Prodromi ad Italicum. fol. 178. Τοῦ Λογοθέτου Κυροῦ Συμεὼν τοῦ Μεταφράστου Incipit. Ἠλίθιος τῷ ὄντι καὶ ἐυηθέστατος ἀναμένων, ὃς οὐ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων αἱρεῖται, καὶ περὶ πολλοῦ τίθεται συνεῖναι σοι διὰ παντὸς &c. quæ Epiſtolæ nondum impreſſæ in citata bibliotheca latent.

10. Extat inter Epiſtolas Symeonis Metaphraſtæ editas, Epiſtola VI. pag. 260. ad Conſtantinum, quem Porphyrogenitum atque Imperatorem Leo Allatius arbitrari potuit, Leonis Sapientis filium, qui ab anno 911. quo puer proclamatus eſt, tum ab anno 919. cum Romano Diogene collega & ſocero, ad annum, 943. quo a filio in Monaſterium detruſus eſt, ſolusque tandem abjecto ſocero, ad annum 961. per annos quinquaginta imperio potitus eſt. Quo tempore juxta Leonem Allatium Symeon Metaphraſtes & Logotheta in vivis erat, & inter Scriptores illuſtres computabatur. Atqui ſuppoſitio hæc Leonis Allatii falſa eſt, nec ad Conſtantinum Porphyrogenitum Metaphraſtes Epiſtolas ſcribere potuit, qui ducentis annis recentior illo fuit, atque ſub Joanne & Manuele Comnenis circa annos 1140. & 1150. effloruit. In hac ſane Epiſtola nec leve veſtigium eſt, ſcriptam eam fuiſſe ad Conſtantinum aliquem Imperatorem, qui ætate Symeonis Metaphraſtæ nullus hujus cognominis extiterit: imo longe veriſimilius eſt, eſſe deſtinatam illam ad Conſtantinum Manaſſem Symeonis Logothetæ amicum atque ſupparem, qui eodem anno 1150. quo Metaphraſtes floruit, ipſeque inter præcipuos aulæ Conſtantinopolitanæ viros, inſignis dotibus animi & eloquentia dicebatur. In hac Epiſtola conqueritur Metaphraſtes de Conſtantino illo, quod ad alios ſcribens, ad ſe non ſcripſerit: condonare tamen illi culpam, quod tandem poſtea brevibus licet Epiſtolis ad ſe ſcripſiſſet, atque ut id ſæpius faciat, hortatur. Quæ ſane Conſtantino Manaſſi conveniunt, quem Ῥωμαῖον id eſt *Conſtantinopolitanum* appellat, quod inde oriundus eſſet. Nihil mirum igitur, quod in MSS. Codicibus, Epiſtolæ Symeonis Metaphraſtis aliquæ, Conſtantini Manaſſis & Theodori Ptochoprodromi ſimul inveniantur, cum omnes eſſent ejusdem temporis, atque amice ſimul agerent. Editæ igitur a Leone Allatio Epiſtolæ Symeonis noſtri Metaphraſtæ, cauſæ noſtræ favent, apud viros præjudiciis non abreptos.

11. Cum innumera ſcripſerit Symeon Metaphraſtes ac Logotheta, ex aliis anterioribus authoribus verbotenus excerpta, ut Collectionem Canonum, Homiliarum ex Baſilii Operibus excerptarum, Hiſtoriarum ex antecedentibus decem Hiſtoricis, itemque Encomiorum, Legendarum, Agonum SS. Martyrum: id ſane non ignorantiam & Seculi X. obſcuritatem atque ſegnitiem: ſed abundantiam Seculi XII. atque facilitatem in dicendo ſcribendoque, præ ſe ferre eruditis omnibus videbitur, quidquid in contrarium Leo Allatius conjiciendo duntaxat, aſſeruerit.

12. Ex terminis quoque, quibus Scriptores de Symeone Metaphraſte loquuntur, ipſum quoque nonniſi ſeculi XII. ſcriptorem eſſe concludi poteſt.

poteſt. Nam illum τὸν κύριον *Dominum Symeonem* appellant, qua voce Græci de ſcriptoribus agentes, ſub finem tantum ſeculi XI. & ſeculum XII. integrum uſi fuiſſe leguntur. Equidem Georgius Monachus Græcus circa annum 830. celebris, qui Chronicon ex variis & diverſis Chronographis & Inrerpretibus ſacræ ſcripturæ conrextum ſcripſit, ab exordio Mundi usque ad Michaelem Theophili filium, hoc eſt ad annum 840. vel circiter, quando & ipſe vitam agebat, ſeipſum non alio nomine, quam ἀπὸ τοῦ Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ indigitat Baſilius item Monachus Græcus, Orationum S. Gregorii Nazianzeni Commentator, circa annum 950. ſub ſeculi X. medium, dejectione humili ſui ipſius, ſe Βασίλειον τὸν ἐλάχιστον, *Baſilium minimum* appellat. Sanctus quoque Petrus Damianus ſub annum 1060. dotibus animi & ſanctitate clarus, ſe *Peccatorem* ſemper in Epiſtolis ſuis inſcribit. At ſub hujus ſeculi XI. finem, ſeculoque duodecimo perſtante, Scriptores Græciæ omnes, paſſim τοῦ Κυρίου *Domini* nomioe appellati ſunt: unde eorum ætatem vel ſeculi XI. deſinentis, vel XII. tantum eſſe colligimus. Ita Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus circa annum 1080. & ultra, cujus Epiltolæ in MS. Cod. Lugduno Batavo ex legato Scaligeriano, & aliis, inſcribuntur Catalogi pag. 392 Codice 14. Τοῦ Κυρίου Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας Ἐπισκόπου Ἐπιστολαί. Joannes Antiochenus Patriarcha ad annum 1099. eodem nomine inſignitur, in MSS. Codicibus Græcis 277. & 2616. Regiæ Galliarum bibliothecæ, Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας κυρίου Ἰωάννου τοῦ ἐν Ὀξείᾳ νήσῳ λόγος &c. *Sanctiſſimi ac beatiſſimi Patriarchæ Antiocheni, Domini Johannis, qui in inſula Oxia monachus fuit, ſermo* &c. Itemque in MS. Codice Græco Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Theologico CCXLI. ur habet Lambecius libro V. Commentariorum hujus Bibliorhecæ pag. 105. & 106. Johannes quoque Furneus Montis Gani Præpoſitus, qui ſub initium ſeculi XII. claruit, in MSS. Codicibus appellatur nomine τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Φουρνῆ, τοῦ ὄρους Γάνου: Idem quoque in Theodoro Prodromo, qui ab anno 1120. ad 1150. vel 1160. flotuit, maximaque ſeculi XII. parte vixit, cernere eſt, quem MSS. Codices a me ex Bibliotheca Cæſarea producti, τὸν φιλόσοφον κύριον τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον appellanr, Codice MS. Theologico Græco 283. num. 14. & Codice MS. Juridico Græco 7. num. 12. ur habet Petrus Lambecius libro 6. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 32. Idem de Conſtantino Manaſſe & Symeone Metaphraſte & Logotheta, ex Epiſtolis illorum Græcis, quæ MSS. extant in Bodlejana bibliotheca, Codice Barocciano 131. pag. 174. his verbis: Τοῦ Μανασσῆ Κυροῦ Κωνσταντίνου Ἐπιστολὴ τῷ Ἀτερογλήνῳ. & pag. 178 Τοῦ Λογοθέτου Κυροῦ Συμεών, τοῦ Μεταφράστου Ἐπιστολή. Eandem quoque vocem τοῦ Κυρίου Domino Theodoro Balſamoni Canonum interpreti & Commentatori, ſub ſeculi XII. finem celebri, attributum in MSS. Codicibus Græcis legimus ac vidimus. Sicut igitur hi quinque ſcriptores, qui *Domini* nomine inſigoiuntur, ad ſeculum 12. indubie pertinent, ita de Symeoue Metaphraſte idem quoque judicandum eſt.

Jam ad illud punctum contradictionis adverſus Allatii Diatribam, procedeudum eſt. *Nempe Michaelem Pſellum Juniorem non eſſe ſcriptorem tam Laudationis in Metaphraſtem, quàm Officii Eccleſiaſtici,* probabilius eſt. Hoc valde tunuit Leo Allatius, quo ſenrentiam ſuam de ætate Symeonis Metaphraſtæ & Logothetæ corruenteui vidit, ſic enim in Diatriba pag 71. *Quare non alius Pſellus junior quærendus, qui Laudationem illam ſcripſerit. Quid de Pſello præfante in Dioptram Philippi ſentiendum ſit, abunde dixi in Diatriba mea De Pſellis.* Alium autem Michaelem Pſellum quem *Tertium & Ultimum* nominamus, reperit ex MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Carolus du Fresne Dominus du Cange, cujus amplam mentionem facit, in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo Μαΐστωρ τῶν Ῥητόρων col. 1295. ac Synchronum facit Euſtathio Archiepiſcopo Theſſaloniceoſi, quem Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1170. pag. 683. collocar, nos in noſtro hoc Commentario ad annum 1190. amandamus. Quæſtio igitur eſt, an Michael Pſellus Junior, quem Cavus anno 1050. & ſequentibus collocat, ſit certus author tam *Laudationis in Metaphraſtem, quam Officii Eccleſiaſtici*? An hic *ultimus* ſeu *tertius* à Carolo du Freſne detectus, quem anno 1190. aſſignamus? Contendit multis Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis*, Michaelem Pſellum Juniorem, cujus multa circumferuntur in quocunque argumenti genere monumenta, ſub Conſtantino Monomacho, diſciplinis liberalibus & dicendi gloriâ illuſtrem, ſcripſiſſe tam *Laudationem in Metaphraſtem*, quam *Officium ejus Eccleſiaſticum* circa 1060. annum, quæ Græcè & Latinè ex MSS. Codicibus edidit Leo Allatius ad finem Diatribæ, pag 221. & 236. Ita ille in Diatriba paginis 68. 69. & 70. Ego contendo tam *Laudationem hanc in Metaphraſtem, quàm Officium Eccleſiaſticum*, rectius tribuenda eſſe huic Michaeli Pſello quem *Tertium & ultimum* dicimus, Synchronum Euſtathio Theſſalonicenſi Archi-Epiſcopo, quem anno 1190. aſſignamus. Sanè quæ ſcribit author *Orationis in Metaphraſtem* pag. 235. non conveniunt *Michaeli Pſello Juniori* quem Leo Allatius authorem arbitratur, reſpectu Symeonis Logothetæ & Metaphraſtis Senioris, qui ex ejuſdem Allatii confeſſione pag. 50. 51. & 56. *Diatribæ*, jam annos 35. vel 40. natus erat, quando anoo 902. expeditionem in Cretam adverſus Arabes ſuſcepit. Nec Pſellus Junior, qui circa annum 1060. illam *Laudationem* ſcripſiſſe dicitur, *videre & audire potuit plurimos*, qui Symeoni Logothetæ & Metaphraſtæ morienti præſentes fuerant. Sic autem ſcribitur p. 235. ut

ut jam ſuprà retulimus. *οὐ γὰρ ὥσπερ τετμῆσθαι αὐτὸν οἱ συνεωρακότες φασὶν, οὐδὲ διῃρῆσθαι, ἀλλ' ἐῴκει* &c. *Non enim veluti abſciſſum aut diviſum fuiſſe, dicunt ii qui viderunt: ſed videbatur &c.* At hæc optimè conveniunt tam Symeoni Logothetæ & Metaphraſtæ Juniori, quam Michaeli Pſello quem *Tertium & ultimum* dicimus. Cum enim nos Symeonem Logothetam & Metaphraſtem, Seculi XII. Scriptorem circa annum 1140. vel 1150. celebrem ſtatuerimus, cujus nullus ante hanc ætatem Authorum Eccleſiaſticorum meminit: ita quoque hunc Michaelem Pſellum *Tertium* nominis, arbitramur ob allata ſtatim verba, eſſe Scriptorem *Laudationis in Memphraſtem* atque *Officii in ejus laudem compoſiti*, quæ Græcè & Latinè à Leone Allatio, ad calcem Diatribæ *De Symeonum Scriptis* pag. 221. & 236. edita ſunt. Nam qui annis circiter 30. vel 40. Symeone iſto poſterior tantum extitit, facillimè vidiſſe aliquos & plures potuit, qui morti ejus adfuiſſent, illamque huic Pſello enarraſſent.

CAP. DECIMVM TERTIVM.

NOSTRA SENTENTIA DE SYMEONIS METAPHRASTÆ ÆTATE, LATIVS EXPLICATVR.

SYmeon Junior, Magiſter & Logotheta & Metaphraſtes, Alexio Ariſtino ſuppar fuit, juxta Henricum Juſtellum in Præfatione ad *Bibliothecam Juris Canonici Veteris*, ætateque Joannis & Manuelis Comnenorum Imperatorum, apud Græcos in pretio fuit. Multi confundunt hunc Symeonem Juniorem, Magiſtrum & Logothetam cum *Symeone Juniore Theologo*, qui factus Monaſterii Sancti Mamantis in Xerocereo Præpoſitus ſeu Abbas doctrinâ floruit, atque ad quandam à Sancto Gregorio Nazianzeno, qui per excellentiam *Theologus* dictus eſt, diſtinctionem, *Junior Theologus* appellatus, quomodo in MSS. Codicibus ſæpe indigitatur. Sed Symeon Junior Theologus, antiquior ætate videtur *Symeone Juniore Magiſtro & Logotheta*, qui ſub imperio Manuelis Comneni ad annum MCL floruiſſe dicitur. Scripſit hic Symeon Junior Magiſter & Logotheta, ſeu potius pro Seculi XII. more, excerpſit ab aliis anterioribus, *Compendium Canonum*, ab alio Compendio quod Arſenii dicitur vix diſſimile, niſi quantum ad diſpoſitionem Canonum. Habetur hæc Epitome Canonum MS. in Bodlejana Bibliotheca Codice Baroccìano 86. pag. 144. b. quæ impreſſa in *Bibliotheca Juris Canonici Veteris* Tomo 2. pag. 710. ex editione Pariſienſi 1661. duobus Tomis in ſolio, apud Ludovicum Billaine. Vtraque autem Epitome tam Arſenii quam Symeonis, deſumpta eſt ex MS. Codice Bibliothecæ Galliarum Regis, ubi extabant. Idem Symeon Logotheta & Magiſter collegit ſeu excerpſit *Orationes ſeu Conciones viginti quatuor de vita & morum Inſtitutione*, ex Operibus Sancti Baſilii Magni deſcriptas, quas ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ, Græcè & Latine factas per Simonem de Maillé Turonenſem Archiepiſcopum, Tomo 3. pag. 445. Operum divi Baſilii ultimæ editionis Pariſienſis anni 1638. in ſolio, impreſſas habes. Item *Symeonis Magiſtri & Logothetæ Chronicon ex variis collectum*, hactenus ineditum ex integro, cujus Codex MS. vetuſtus ab Augerio Busbechio olim Conſtantinopoli comparatus, extat in Auguſtiſſima Imperatoris Bibliotheca, inter MSS. Codices Hiſtoricos Græcos Num. XXVII, ut habet Petrus Lambecius Tomo 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 588. quem tamen libro 8. Commentariorum Codice XXVII. ipſe non recenſuit, ut promiſerat. Idem *Opus in mundi opificium ex Geneſi & Chronicis per ſeriem collectum à Symeone Magiſtro & Logotheta*, MS. in Bibliotheca Meſſanenſi in 4. ex diverſis Chronicis & Hiſtoriis. Itemque nunc idem *Chronicon integrum* in Regia Galliarum Bibliotheca Codice MS. Græco 2561. qui olim apud Raphaelem Dufrenium Gallum nobilem extabat, quem ut opus ſingulare Regiæ gazæ obtulit. Joannes Baptiſta Cotelerius in Notis ad *Opera Sanctorum Patrum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt*, ſed maxime in Notis ad lib. 3. *Paſtoris* Hermæ col. 77. litera E. ſimilia iſtis habet. *Symeonis Magiſtri & Logothetæ Chronicon* MS. 2363. fol. 64. cujus excerpta profert notis in librum tertium *Conſtitutionum Apoſtolicarum* col. 202. littera B. 203. littera A. 219. littera E. Et notis ad librum VII. *Conſtitutionum Apoſtolicarum* col. 297. littera A. Hujus quoque *Symeonis Logothetæ & Metaphraſtæ* qui *Junior* dicitur, eſſe creduntur *Legenda & Vitæ Sanctorum* ex parte maxima, & alia Opuſcula, quæ poſitive nimium Leo Allatius *Symeoni Logothetæ & Metaphraſtæ Seniori* adſcripſit in Diatriba ſua *De Symeonum Scriptis*, ut nos paſſim in hac Diſſertatione De vera ætate Symeonis Logothetæ & Metaphraſtæ, probavimus.

Sed de Symeonis Magiſtri ac Logothetæ Junioris, qui ſeculo XII. floruit, Operibus diſſerere latius, ex authoribus variis, non injucundum nec inutile prorſus fuerit. Quantum ad *Collectionem Canonum* tum Alexii Ariſtini, tum Symeonis Logothetæ Junioris, ita loquitur Chriſtophorus Juſtellus in ſua Præfatione ad Tomum II. *Juris Canonici Veteris*, quod Lutetiæ Pariſiorum anno 1661. in ſolio editum eſt. „Alexius Ariſtinus Diaconus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſcri- " pſit *Epitomen Canonum*, quam juſſu Joannis Co- " mneni Imp. edidiſſe obſervavit doctiſſimus Al- " latius, Lib. *De collatione Ordinum* hoc eſt anno " 1130. Continet Indicem ſeu Breviarium vete- " ris Codicis Canonum Eccleſiæ univerſæ, ſerva- " to tamen ordine priorum Conciliorum, Ni- " cæni videlicet, Ancyrani, Neocæſarienſis, " Gangrenſis, Antiocheni, Laodiceni, Con- " ſtantinopolitani, Epheſini & Chalcedonenſis: " omiſſa tamen ſerie ſeu conſequentia numero- " rum,

„rum, & additis Canonibus Apoſtolicis, Sardicenſibus, & Africanis XXII. & Trullenſibus, tribusque Epiſtolis Canonicis Sancti Baſilii. Symeon Magiſter & Logotheta Ariſtino poſterior eſt, atque ejus *Epitome Canonum* ex eodem Codice MS. Bibliothecæ Regiæ, eosdem omnino Canones continet, ſed alio ordine. Quatuor enim priora Concilia œcumenica, Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Chalcedonenſe, primum locum obtinent. Sequuntur particulares ſeu topicæ Synodi eo ordine, Ancyrana, Sardicenſis, Neocæſarienſis, Gangrenſis, Antiochena & Laodicenſis: quibus etiam addidit Canones Apoſtolicos, ſed & Africanos LXXXIV. & Trullenſes, & prædictas tres Epiſtolas Canonicas Sancti Baſilii." Hæc Juſtellus, qui circa annum 1140. vel 1150. poſteriorem Ariſtino vel ſupparem noſtrum Symeonem Magiſtrum & Logothetam conſtituit, cujus *Epitome Canonum* extat Tomo 2. Juris Canonici Veteris pag. 710. ſub hoc titulo, *Συμεὼν μαγίστρου καὶ Λογοθέτου ἐπιτομὴ κανόνων*, cum Alexio Ariſtino poſterior ſit, inde veram Metaphraſtis ætatem habemus.

Quantum ad *Orationes XXIV. de Moribus & vita Chriſtiana* ex Sancti Baſilii Operibus excerptas, prodierunt ſeorſim Græce Pariſiis 1556. in 8. & tam Græce quam Latine inter Opera S. Baſilii editionis Pariſienſis anni 1618. apud Michaelem Sonnium, in Appendice Tomi II. pag. 1. & ſequentibus, tum denique in editione anni 1638. Tomo 3. pag. 445. ſub hoc titulo, *ἠθικοὶ λόγοι κδʹ ἐκλεχθέντες διὰ Συμεὼν τοῦ μαγίστρου καὶ Λογοθέτου ἐκ πασῶν τῶν πραγματειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. Conciones XXIV. de vita & moribus, ex omnibus libris divi Baſilii Archiepiſcopi Cæſareæ in Cappadocia, ſelecta Symeonis Magiſtri & Logothetæ induſtria, Latineque facta à Symone Maillé Archiepiſcopo Turonenſi.* Illas attribuit Allatius Symeoni Metaphraſtæ Seniori ac Logothetæ, in Diatriba *De Symeonum Scriptis* pag. 131. quas & refert fuiſſe editas Latine cum aliis D. Baſilii Operibus, Pariſiis 1603. in fol. apud Michaelem Sonnium Stanislao Florio interprete, & tandem Græce & Latine Francofurti apud Nicolaum Baſſæum in 8. At mihi videntur convenire magis Symeoni Magiſtro & Logothetæ Juniori, qui ſolebat pro more ſeculi duodecimi excerpere ex aliis, ut patet ex *Collectione Canonum* allata, magisque adhuc patebit, ex *Chronico* quod ille excerpſit ex diverſis authoribus.

De *Chronico* ſeu *Chronologia* iſta, anceps eſt Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum Scriptis*. Nam pag. 167. ubi agit de Operibus Symeonis Junioris Theologi atque Abbatis Sancti Mamantis, hoc Chronicon ipſi adſcribit his verbis, „*In Regia Sancti Laurentii, Symeonis Junioris Theologi Hiſtoricum opus ex variis auctoribus collectum.*" At incertus rerum quas affert, ubi pag. 181. agit de *Symeone Veſto* ſeu *Setbo*, utroque enim cognomine inſignitur, qui Magiſter Antiochenus, ſub Imperatore Michaele Duca floruit, huic p. 184. *Chronicon* allatum his verbis attribuit: „*Ejusdem Hiſtoria Chronica vulgari lingua à creatione mundi, usque ad Imperium Conſtantini Ducæ,* apud Verderium in Catalogo librorum Jacobi Marmoratæ, & Patriarchæ Conſtantinopolitani. Alibi quoque legi, nempe in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Meſſanenſis, *In mundi opificium ex Geneſi & Chronicis per ſeriem Opus collectum à Symeone Magiſtro & Rhetorico Logotheta ex diverſis Chronicis & Hiſtoriis in 4.*" De hoc Chronico diſſerit Carolus du Freſne du Cange, in Catalogo Scriptorum & MSS Codicum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, col. 32. his verbis. „Symeonis Magiſtri & Logothetæ Chronicon collectum ex variis Chronicis & Hiſtoriis, ita præfert titulus, cui ſubnectuntur hi duo Iambi.

Ἀρχὴν μὲν Ἀδὰμ ἔχων βίβλος, καὶ τέλος
Τὸ πορφυρογέννητον εὐσεβὲς κράτος.

Deſinit hic Codex Regius in Leonem Armenium cum Theophane, cui in multis conſonat. Vide Præfationem Combefiſii ad ejusdem Symeonis Annales editos." Et ibidem pag. ſeu col. 61. adſcribit hoc *Chronicon* ſeu *Annales* Symeoni Logothetæ ſeniori ſeu Metaphraſtæ his verbis: „Symeon Logotheta vulgo Metaphraſtes cognominatus, ob vitas Sanctorum ab eo in meliorem ſermonem redactas, multa ſcripſit ac imprimis Chronicon à Combefiſio typis Regiis editum, & Epiſtolas editas ab eodem in *Manipulo*. De ejus ætate multa commentatur Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus*." Illud tamen eſſe editum usque ad Conſtantinum Porphyrogenitum, cujus citat num. 14. in Porphyrogenito, idem notat in hoc Gloſſario col. 149. verbo *ἀτζυμωρος*. Tandem prodiit ex typographia Regia in folio anno 1685. poſt Continuatorem Theophanis à pag. 401. ad 499. *Συμεὼν Μαγίστρου καὶ Λογοθέτου χρονογραφία* ex duobus MSS. Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ, omiſſis quæ à creatione mundi usque ad Leonem Armenum habebantur, ut ab aliis jam ſæpius relatis, *Symeonis Magiſtri & Logothetæ Annales à Leone Armeno ad Nicephorum Phocam, ſeu annum 960.* Ut autem notat editor Combefiſius ante editionem, adſcriptum erat Majori Codici Regio, alia manu pauloque recentiori *οὗτος ἐστὶ ὁ Μεταφραστής, Hic eſt Metaphraſtes.* Quod autem ſpectare non poſſit ad *Symeonem Logothetam & Metaphraſtem* qui ſub Conſtantino Porphyrogenito floruit, quamvis ultra annum 960. non procedat: inde patet, quod excerpſerit ſæpiſſime Leonem Grammaticum, ejusque verbis uſus ſit, qui ſcripſit *Chronographiam* ab anno 813. quo Theophanes deſiit, usque ad annum 1013. quam Græce & Latine idem Franciſcus Combefiſius Theophani ſubjectam edidit Pariſiis 1655. in fol. Reſtat ergo ut adſcribatur *Symeoni Magiſtro & Logothetæ Juniori*, quem anno

1150.

1150. fiximus. Non tantum tranſcribit Theophanem, ſed etiam Leonem Grammaticum, ut habet Carolus du Freſne in Gloſſario Græco col. 500. verbo ἐνθρονίζειν. „Leo Grammati-
„cus in Baſilio pag. 472. & Symeon Logotheta
„num. 16. Μαΐῳ δὲ πρώτῃ ἐνθρονίζεται καὶ ἐν-
„καινίζεται ἡ ἐκκλησία, ἣν ἔκτισεν ὁ βασιλεύς.
„Et col. 621. verbo Κατηχούμενα, *Porticus Supe-*
„*riores.* Theophanes an 6 Conſtantini & Ire-
„nes, ἤρξαντο τὰς ἁγίας γραφὰς ὑπαναγιγνώ-
„σκειν, καὶ ἀμφιβάλλειν πρὸς ἀλλήλας, τῶν βα-
„σιλέων ἐν τοῖς κατηχουμένοις ὁρώντων. Ita Leo
„Grammaticus in Michaele Theophili filio
„pag. 465. & Symeon Logotheta in eodem Mi-
„chaele num 40. Col. 1513. verbo Σολέας, Σολέα.
„Pars templi quæ Bemati adverſatur, & uno aut
„altero gradu ædis ſacræ pavimento, eductior
„eſt. Leo Grammaticus in Leone Philoſopho
„pag. 481. & Symeon Logotheta num. 11.
„Τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος εἰς τὸν ἅγιον Μώκιον
„καὶ εἰσοδεύοντος, ὅτε ἦλθεν πλήσιον τῆς σολέας,
„ἐξελθών τις ἐξ ἄμβωνος. Item multis aliis locis oſtendit Symeonem Magiſtrum & Logothetam ex Leone Grammatico ſua accepiſſe, ut col. 1660. verbo Φουλονάρης, *Fallionarius.* Col. 1668 verbo Φουτλίον, *Candela* & *Cereus.* Col. 1170. verbo Χρυσοπερσικὸς, *Perſicus color auro variegatus.* Et aliis multis. Vide quæ diximus de Chronico hoc ad annum 1060. in *Michale Pſello* ſupra.

CAP. DECIMVM QVARTVM.

STEPHANVS LE MOYNE PROXIME ACCESSIT VERÆ ÆTATI SYMEONIS METAPHRASTÆ, GVILLELMVS CAVVS LONGE AB EA RECESSIT IN HISTORIA REI LITERARIÆ, VBI INCONSTANS MAXIME APPARET.

PRoxime acceſſit veræ ætati Symeonis Metaphraſtæ, Stephanus le Moine Profeſſor Theologiæ in Academia Lugduno-batava in Notis eruditis ad *Varia ſacra* Tomo 2. pag. 1080. ubi de ætate Hippolyti Thebani, & Simeonis Metaphraſtæ, quem utrumque contortis argumentis Seculo XI. aſſignat his verbis. „Ci-
„tat Hippolytus Thebanus Georgium Nicome-
„dienſem, qui Epiphanio & Hippolyto veteri,
„multo poſterior eſt. Citat Georgium Chro-
„nologum, quem eundem exiſtimo cum Geor-
„gio Syncello, Chronologo eximio, qui multa,
„imò fere omnia ex Julio Africano deſcripſerat,
„& de quo plura apud Scaligerum videri poſ-
„ſunt. Vivebat verò Georgius iſte exeunte
„ſeculo octavo, Patriarchatum Conſtantinopo-
„litanum adminiſtrante Taraſio, cujus forſan
„Syncellus erat. Deinde Simeonem Meta-
„phraſtem citat etiam Hippolytus Thebanus,
„qui Metaphraſtes vixit, non tempore Theodo-
„ſii, nec tempore Heraclii, nec ſeculo nono, ſed
demum ſeculo undecimo, utpote quem Ora-"
tione funebri proſecutus eſt Michael Pſellus,"
auctor non ignobilis ſeculi undecimi. Quæ"
cum ita ſint, quomodo potuiſſet eſſe Epiphanio"
Synchronus, vel illum ætate ſuperare, vel eun-"
dem eſſe Hippolytum, qui tempore Alexandri"
Severi vivebat. Thebani verò Hippolyti"
fragmentum ex Chronico, extat editum à"
Sambuco, & aſſervatur in Bibliotheca Cæſarea,"
ſed breviſſimum. Vide Lambecium Tomo 3."
Commentariorum pag. 45. 88. de eodem Hippo-"
lyto Thebano. Vide & eundem Lambecium"
Tomo 4. p. 150. Tomo 5. p. 109. 110. Tomo 7."
p. 341. Tomo 8. p. 35. In iſto autem Caniſii"
fragmento, hæc continentur, quibus ſupradi-"
ctorum fides perſpicue confirmatur. Pag. 46."
Ἀρξαμένης δὲ τῆς ιαʹ περιόδου ρπϛ ἔτη παρῆλ-"
θεν. καὶ ἐσαρκώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς"
ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μεταφραστοῦ"
περιέχει. *De incepta autem undecima periodo,*"
anni 186. abierunt, & incarnatus eſt Jeſus Chriſtus"
Dominus noſter, ut continetur in Libro Nicomedien-"
ſis & Metaphraſta. Τῇ ἡμέρᾳ κεʹ ἀνέστη πρώτῃ."
τουτέστι τῇ Κυριακῇ, ὡς Μεταφραστὴς δηλοῖ. καὶ"
ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας. *Die 25. reſurrexit, id*"
eſt prima ſeu die Dominica, ut Metaphraſtes oſten-"
dit, & Liber Nicomedienſis. Εὐσέβιος Εὐστάθιος."
Γεώργιος Χρονόγραφοι ρπ ἔτη μόνα λέγουσι."
Euſebius, Euſtathius, Georgius Chronographi tantum"
annos 180. numerant: Ἐγὼ δὲ inquit Hippoly-"
tus, πείθομαι τοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου Συμεών: *Ego*"
vero acquieſco dictis Domini Simeonis, id eſt, *Simeo-*"
nis Metaphraſta, qui ut modò dicebat, vixit ſecu-"
lo undecimo. Nam quod vir diſertiſſimus, ex"
voce Κυρίου, qua Simeonem Hippolytus proſe-"
quitur, colligit Simeonem jam diu obiiſſe, cum"
Κύριος ſit vox venerationis, qua defuncti &"
jam inter Beatos relati, veluti cohoneſtari ſo-"
lent: eſt argumentum meo judicio ſtrami-"
neum, & quod nullo modo pungit. Imo po-"
tius inde colligerem ego, tunc vixiſſe Simeo-"
nem, cum ſcribebat Hippolytus. Nam nec"
Euſtathium, nec Georgium, nec Euſebium, nec"
Baſilium, nec Patres Nicænos, quos omnes ci-"
tat. Κυρίους & *Dominos* vocat, ſed ſolum Simeo-"
nem Metaphraſtem, cujus nulla mihi ratio ap-"
tior reddi poſſe videtur, quam quia vivente ad-"
huc Simeone ſcribebat, qui cum in Aula, gratiâ"
& dignitate floreret, & eſſet Magiſter & Logo-"
theta, honorificâ iſta Κυρίου *Domini* denomina-"
tione, inſignire illum Hippolytus voluit."
Quæ denominatio eſt inferiorum & ſequiorum"
temporum, unde fluxit Κῦρ, Κῦρα, Κῦρις, Κῦρος:"
quo recentiores Græci ſe mutuo compella-"
bant, & amicos ſibi Synchronos & nobiliores"
tanquam honorifico titulo deſignare ſolebant."
Sic Κῦρ Θεόδωρος πρόδρομος, *Dominus Theodorus*"
Prodromus: quod quidam male vertunt, *Cyrus*"
Theodorus Prodromus. Sic Κῦρ Μανουήλ, *Domi-*"
nus Manuel. Κῦρ Κωνσταντῖνος Παλαιόλογος,"
Dominus Conſtantinus Palaiologos, in libro Græ-"

co-

„corum qui vocatur" Ἄνθος. Sic Codinus *De „officiis Aulæ Conſtantinopolitanæ* ἐπὶ τῆς βασιλείας „Κυρίου Ἀνδρονίκου, *Regnante Domino Andronico:* „quod vir doctus male reddit *Cyro Andronico* „*imperante.* Quo patet Hippolytum Simeoni „fuiſſe vel ὁμόχρονον, vel ſaltem non fuiſſe ſupe„riorem ſeculo undecimo.“ His autem doctiſſimi Stephani Moynii obſervationibus, hanc τοῦ κυρίου denominationem & appellationem Scriptoribus factam & Imperatotibus addo, fuiſſe ſeculi XII. propriam, uti patet ex allegatis ab eo de Theodoro Prodromo & Manuele Imperatote: atque hinc concludendum eſſe, fuiſſe ejusdem ſeculi XII. ſcriptorem Simeonem Metaphraſtem, circa annos 1140. vel 1150. cui appellationem eandem Hippolytus Thebanus adſcripſerit.

Longe autem ab hac ſententia receſſit Gulielmus Cavus Tomo 1. ſeu parte 1. *Hiſtoria literaria* ad annum 901. pag. 573. editionis Londinenſis 1688. qui Allatium ſequutus, Metaphraſtem anno 901. diſerte collocat, anno circiter 912. *ad Vitas Sanctorum literis conſignandas ſe contuliſſe, à Theoctiſta auſpicatum:* quo tempore Leo Allatius in Diatriba pag. 55. & 56 ubi de *Vita Sanctæ Theoctiſtæ*, illum *annos circiter 35. vel 40. natum ſtatuit.* Hæc ſomnia Leonis Allatii atque diſcipuli Guilielmi Cavi. Vitam porro Simeonis Metaphraſtæ pag. 573. Ita verbotenus contexit Cavus.

„Simeon Metaphraſtes dictus, à ſcribendi quo „uſus eſt genere, patrià erat Conſtantinopolita„nus, nobili atque illuſtri genere ortus, vir ad „bonas literas infelici ſeculo promovendas na„tus, ipſe præſtanti ingenio omnique politiori „literatura ornatus, unde ſummos Reipublicæ „honores facile conſecutus eſt. Factus eſt „enim à Leone Imperatore Protoſecretarius, „Patricius, Magnus ut videtur Logotheta, ſeu „Summus (ut apud nos vocant) Cancellarius: „certe Logotheta Dromi, denique Magiſter Pa„latii, quod quidem munus inter ſummas Aulæ „CP. dignitates eminuit, tenuntiatus eſt. Cla„ruit ineunte hoc ſeculo, circa annum 901. „De ætate quidem ejus mire eruditorum va„riant ſententiæ, ab initio ſeculi tertii, usque ad „decimum quartum, diverſis temporibus eum „reponentium &c. Et poſteà, Hinc patet (ut „eos qui Metaphraſtem ſeculo decimo anti„quiorem faciunt) inſignis illorum error, qui „ipſum cum Simeone Logotheta juniore circa „annum 1170. claro confundunt; quin & ipſe „Blondellus, in Chronologicis ſatis accuratus, „non minus hallucinatut in *Genealogia Franci„ca pleniori Aſſertione* pag. 126, qui eum poſt „annum 1080. obiiſſe putat.“ Hic plauſtra mendaciorum ab Allatio homine Græco & conſequenter etiam mendace accepta, quæ Cavus hilari ac levi animo amplexus eſt. Claruit Simeon Metaphraſtes Legendarum Græcarum, Martyriorum & Encomiorum collector ac per ſingulos anni menſes comportator, ſeculo demum XII. circa annos 1140 & 1150. ſub Imperatoribus Joanne & Manuele Comnenis, ille ipſe *Magiſter & Logotheta junior* quem Cavus anno 1170. aſſignat, & quem perperam à phantaſtico illo Seniore anni 901. diſtinguit, qui in rerum natura nunquam extitit, ſed in cerebris duntaxat Leonis Allatii & Guilielmi Cavi. Cum eloquentia & ſcribendi arte polleret, factus fuit Canonicus Eccleſiæ Patriarchalis Conſtantinopolitanæ, tum etiam præfectus Scholæ Patriarchali, inſtitutæ ad informationem Presbyterorum juniorum & Diaconorum numeroſi hujus Collegii, quos Magiſter hujus Scholæ qui etiam Logotheta Eccleſiæ CP. vocabatur, informabat quoad Theologiæ principia Computum Eccleſiaſticum, feſta anni mobilia à Paſchate dependentia, & artem concionandi in ſolemnioribus anni Feſtivitatibus. Quæcunque ergo ſcribuntur de Simeone Metaphraſte, quod fuerit *Magiſter & Logotheta Dromi, quod fuerit Cancellarius totius Imperii Summus*, quæ Lajcorum munera ſunt, mendacia ſunt Leonis Allatii & Guillelmi Cavi, ficta in illorum cerebris. Non fuit Simeon Metaphraſtes Laicus nec in ullo officio laico, ſed Eccleſiaſticus; non *Magiſter Palatii vel Cancellarius* vel *Logoth. in Aula CP* ſed *Magiſter & Logotheta Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, unde occaſionem accepit conſcribendi tot libros, omnes in uſum Eccleſiæ, quod non potuiſſet facere, ſi Laicus ac nuptiis implicatus, Cancellariatum Imperii adminiſtrandum tempore difficillimo habuiſſet. Hæc deliria nullo nixa fundamento, ſunt relinquenda Leoni Allatio & Guilielmo Cavo, qui ambo in contexenda Simeonis Metaphraſtæ vita, Græcorum inſtar, mentiti leguntur. Synchroni autem fuerunt Simeoni Metaphraſtæ Nilus Doxapatrius, Theophanes Cerameus, Conſtantinus Manaſſes, Alexius Ariſtinus, Hippolytus Thebanus, qui in Chronico de eo loquitur, uti de Scriptore Synchrono. Idemque eſt Simeon Metaphraſtes cum *Simeone Magiſtro & Logotheta*, quem Cavus *juniorem* vocans, anno 1170. pag. 683. Tomo 1. *Hiſtoria literaria* aſſignavit, quidquid contradicat ex conjecturis falliſſimis. Atque hoc ſufficiat ad errorem Cavi detegendum, quem ne ingenue agnoſceret, maluit ex cerebro Scriptores duos ex uno facere, duos Simeones Magiſtros & Logothetas, unum anno 912. ſcribentem quem Metaphraſtem vocat, alterum anno 1170. p. 683. quem juniorem atque à priore alterum absque ulla ratione dixit.

At fetax ille Simeonum πλάσης miro antiquitatis exemplo ac rariſſimo, tertium orbi literario *Simeonem Logothetam & Magiſtrum* effinxit Tomo 2. ſeu Parte 2. *Hiſtoria literaria* ſeculo obſcuro ad annum 967. his verbis, quæ referre ad inconſtantiam ejus oſtendendam placet. Simeon, Magiſter & Logotheta, claruit ſaltem„ circa annum DCCCCLXVII. Condidit„ *Chronographiam* ſive *Annales* à Leone Armeno„ usque ad Nicephorum Phocam, quos Græco„

La-

„latine extulit Combeſiſius inter *Scriptores poſt*
„*Theophanem* Pariſiis 1685. pag. 401. Hos Simeo-
„ni Metaphraſtæ tribuit CL. Dufreſnius *Indice*
„*Auctorum Græcorum* pag. 61. Extat Græce MS.
„in Codice Regio *ejusdem Simeonis Chronicon*, ex
„variis Chronicis & hiſtoriis collectum, ab Orbe
„condito ad Leonem Armenum, in quo opere
„auctor Theophanis ſcrinia ſtrenuè compilaſſe
„videtur. Vide Dufreſnium ibidem pag. 32. Co-
„dici MS. ſubjiciuntur hi duo Iambi.

Ἀρχὴν μὲν Ἀδὰμ ἔσχεν βίβλος, καὶ τέλος
Τὸ πορφυρογέννητον εὐσεβὲς κράτος.

„Certe dubitari nequit, quin utraque pars ſit
„ejusdem Simeonis opus. Vt verò Simeoni
„Metaphraſtæ adſcribat, hic aquam mihi hærere
„ſateor, utque credam, ægrè à me impetrare
„poſſum. Si enim Metaphraſtes, nec tunc ad-
„modum juvenis, initio hujus ſeculi ſcribere in-
„cepit, quod certis ſundamentis nititur; vix ad
„Nicephorum Phocam, vitam produxiſſe cen-
„ſendus erit.“ De quo penes eruditos judicium eſto. Hæc loco citato Cavus, quoad Simeones Metaphraſtes, Magiſtros & Logothetas, quo ſe vertat, neſcius.

Non minus abſurdus eſt Guillelmus Cavus Tomo I. ſeu Parte 1. *Hiſtoria literaria* ſeculo obſcuro ad annum 901. pag. 575. dum velut Prophetæ aut à Deo inſpirati hominis, judicium Leonis Allatii de *Vitis iſtis Sanctorum, Martyriis & Encomiis*, velut Scripturam ſacram amplectitur, quamvis hic homo levioris judicii & mendacis ingenii ſuiſſe ab eruditis omnibus aſſeratur, maximè in Romanæ Eccleſiæ gratiam, cujus, Orientali doctrinà relictà, vile mancipium factum ſuit. „Vitas proximè
„enumeratas CXXII. genuinos eſſe Simeonis
„Metaphraſtis fœtus, argumentis tam ex Stylo
„quam inſcriptione ductis judicat Leo Allatius,
„easque tam editas quam ineditas, in Bibliothe-
„ca Vaticana extantes, atque alibi MSS. Græcè
„prodit, allatis ſingularum initialibus ſententiis,
„*Diatriba de Simeonum Scriptis* pag. 24. Præter
„iſtas alias XCV. *Vitas* quæ nomen Metaphra-
„ſtis in Codicibus MSS. falſo præ ſe ſerunt, enu-
„merat appoſitis ſingularum initiis idem Alla-
„tius ibidem pag. 119. Harum autem veri Au-
„thores, nullà diligentià inveſtigari potuerunt.
„Denique *alias Sanctorum Vitas & Encomia Pane-*
„*gyrica CCCCXLIV*, Metaphraſtis nomen in
„MSS. nonnullis Codicibus ementitas, appoſitis
„ordine Alphabetico uniuscujusque initiis, enu-
„merat Allatius ibidem pag. 80. ac veros ſingu-
„larum Scriptores deſignat. Notandum verò
„ex ſpuriis hiſce Vitis DXXXIX, plurimas à Me-
„taphraſte recenſeri potuiſſe, forſan & aliquas
„manum medicam expertas eſſe: non ideo ta-
„men ejus cenſeri poſſe, cum aut parum aut
„nihil iis addiderit. Ex illis etiam quampluri-
„mæ, poſt Metaphraſtæ mortem conſcriptæ
„ſunt.“ Hæc omnia Cavus ad Leonis Allatii commendationem, quaſi divinitus inſpirati, ut Legendas iſtas authoribus ſuis attribueret, quem Critici ſciunt hominem ſuiſſe maximè varium, Romanæ Eccleſiæ ob ſtipendia obſequentem, cujus magnitudinem & tyrannidem pro viribus, contra Orientalem ſuam Eccleſiam deſenderit. Oſtendunt hæ laudes immeritæ quam parvi judicii Cavus Anglus fuerit, cum nullum ſit opus in quo tantum mentitus ſit Allatius, ac in hac Diatriba *De Simeonum Scriptis*, in qua ab eruditis omnibus exſibilatur, & qui nunquam quis eſſet *Metaphraſtes* ille de quo agebat cognovit: quippe quem fecerit *Laicum* ſeu *ſecularem, publicis imperii rebus immixtum, Logothetam Dromi, Magnum Imperii Cancellarium:* quæ omnia mendacia & deliria Leonis Allatii, nullo ſundamento nixa. Ac ſane ſi perſonam *Metaphraſtæ* cognoſcere & ejus munera publica non potuit mendax Leo Allatius, quomodo inter ſexcenta Opuſcula varia quæ in Metaphraſibus continentur, diſtinguere potuit, quæ Metaphraſtæ erant, quæ aliorum? Fides iſta ſoli Cavo ſingularis erit, quæ aliis contemptum ac deriſionem præbebit. Inſanit itaque Cavus, dum Leoni Allatio homini mendaciſſimo, tantam fidem attribuit. Nec jactantia Allatio in hoc opere deeſt, qui pag. 116. hæc habet. *Tot ergo tantique ex immenſo illo Codicum numero, qui Metaphraſta vel ſunt vel eſſe exiſtimantur, ſegetibus intervulſis & propriis parentibus reſtitutis, ſane fertilis hic ager alienis herbis obductus, faciliùs prævidebitur & dijudicabitur &c.* Quibus ſubjungit à pag. 119. ad 130. *Tabellam ſecundam eorum quæ diſſimilis oratio & ſtylus Metaphraſtem parentem nolunt agnoſcere.* Pag. autem 262. „Certi Auctores Græci, Allatiano primo indiculo, alii à Metaphraſte, qui Sanctorum Vitas & Encomia ſcripſerunt.“ Quo in indiculo per Alphabetum digeſto, extant Scriptores innumeri ſeculorum 11. 12. 13. & 14. usque ad tempora Nicolai Cabaſilæ, cujus encomia varia in Metaphraſibus inſeruntur, uti Maximi Planudis, Manuelis Caleræ, Germani II. Patriarchæ Conſtantinopolitani, Gregorii Palamæ, Demetrii Cydonii & aliorum, quorum Opuſcula recenſet in Diatriba *De Simeonum Scriptis* ab Alpha ad Omega, ſeu à pag. 80. ad 116. Denique pag. 270. *Vita Sanctorum ſeu Encomia* Priore Allatiano indiculo certis Auctoribus aliis à Metaphraſte, ad pag. 274. Quibus omnibus, quam Allatio modicam debeamus fidem, lectoribus palam fit. Hæ porrò merces *Metaphraſeon* Symeonis Metaphraſtæ, non ſolum in magno numero extant MSS. in Bibliotheca Vaticana juxta Allatium loco citato, ſed in Bibliotheca Colbertina ferè ad octoginta Codices MSS. aſcendunt, teſte Bernardo de Montfaucon *Palæographia* lib. 4. cap. 2. pag. 275. imò octogenarium numerum excedunt, juxta Michaelem Lequien in Prolegomenis, ad Operum S. Joannis Damaſceni editionem Græco-Latinam novam. Ita malæ merces comparatu faci-

ciles ſunt, omnia enim iſta Græca Manuſcripta volumina ab annis paucis à Joanne Baptiſta Colberto a Monachis Græcis vili pretio noſtris diebus comparata ſunt. Quod ergo neſcivit Leo Allatius, ut jam antea dixi, fuit Symeon Metaphraſtes *Magiſter & Logotheta Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, cujus officium erat informandi Presbyteros juniores atque Diaconos ejusdem Eccleſiæ Patriarchalis, de Theologiæ principiis, Computo Eccleſiaſtico feſtorum mobilium a die Paſchatis dependentium, de ratione habendi conciones ad plebem ſtatutis ſolemnitatum diebus, & aliis ejusmodi Eccleſiaſticæ diſciplinæ muneribus. Fuit *Magiſter & Logotheta* non Palatii ſed Eccleſiæ Sanctæ Sophiæ Conſtantinopolitanæ ob meritum eruditionis qua cæteros inter excelluit. Fuit *Magiſter & Logotheta* non laicus ſed Eccleſiaſticus, in eo officio & ſchola præfectus, quæ Patriarchalis ſedis Primaria & eminentiſſima erat: quem in aliis Metropolitanis & Epiſcopalibus Eccleſiis *Scholarcham*, *Scholaſticum*, *Theologalem*, Gallicè *Eſcolatre* & *Theologal* appellamus. Qui aliam Laicam Simeoni Metaphraſtæ occupationem finxit, qui *uxoratum & prole plurimâ gravatum* dixit Græcus Allatius, mendacia atrociſſima homine Græco condigna effudit, quibus fidem omnem a ſe criminavit. Qui Simeonem Metaphraſtem in talibus poſitum, nempe *Logothetam Dromi & Imperii Orientalis Cancellarium*, in ſtatu rerum turbulentiſſimo conſtitutum, ſcribit *tempus & otium dediſſe colligendis, corrigendis conſcribendisque Sanctorum legendis*: ex Simeone Metaphraſte, quem extollere hac occupatione vult, faruum & inſanum hominem facit, irriſioni hominum exponit. Atque hac ſcribendi ratione, oſtendit Leo Allatius ſe hominem abſurdum, mendacem, Græcum, qui innatâ Genti ſuæ mentiendi libidine, heroem ſuum inſanum & fatuum oſtenderit. Oſtendat nobis Cancellarium aliquem Orientalis Imperii Laicum, & rebus publicis oppreſſum & prole plurima gravatum, qui *Colligendis & corrigendis Legendis vitam conſumpſerit*, & tunc Allatio loquendi fidem dabimus? Simeon itaque Metaphraſtes, *Magiſter & Logotheta Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, totum ſe præbuit officio ſuo, plurima ad Eccleſiæ & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ utilitatem compoſuit, Collectiones ſeu Compilationes Canonum ad Joannis Comneni inſtantiam & preces, Chronica & Compilationes ex diverſis Chronologis temporum, Legendas Sanctorum huc illuc diſperſas, ad ſe relatas in unum juxta rationem menſium comportavit, Divi Baſilii doctrinam ſub certis capitibus collectam, XXIV. homiliis moralibus collegit: quæ omnia oſtendunt clare & evidenter contra mendacem Allatium, fuiſſe Simeonem Metaphraſtem, *Magiſtrum & Logothetam Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, Eccleſiaſtici ordinis, qui Eccleſiam tot laboribus illuſtravit: non verò *Laicum & ſecularem, nequaquam Logothetam Dromi vel Cancellarium Laicum Imperii Orientalis, prole nimia gravatum*: qualem illum ſcripſit ac finxit Leo Allatius.

Quoad ſanctitatem ipſi a Laurentio Surio impactam, qui eum inter Probatas Sanctorum Vitas ad diem 27. Novembris retulit, dicere nihil poſſum, an albus, an ater moribus fuerit, probus an improbus: imò ſcio, Pſellum qui in ejus laudem, Orationem omnino vagam & verbis ſolis conſtantem ſcripſit, quamvis paucis poſt illum annis floreret, hominem prorſus non cognoviſſe, ac fateri ſe pauca quæ de illo ſcribit, didiciſſe *ex illis qui morti ejus adfuerant*. Hæc enim verba oſtendunt Pſellum illum nunquam ſingularius hunc Metaphraſten cognoviſſe, cui Leo Allatius attribuit *Officium Eccleſiaſticum* in laudem ejus compoſitum, qua de re plurimum ambigo, maxime cum ſciam nunquam cultu publico illum honoratum apud Græcos. Quod autem Laurentius Surius & Petrus Ribadeneira albo Sanctorum in Occidentalibus addixerint Eccleſiis, id imputatur Carthuſianæ ignorantiæ & Jeſuiticæ audaciæ. Niſi crediderint ingentia mendacia quæ in Laudem Sanctorum & Eccleſiæ confinxit, fuiſſe idoneum medium ut albo Sanctorum adſcriberetur, inter quos hanc ob rem ſingulari gloria potiretur.

CAP. DECIMVM QVINTVM.

QVID SENTIAT DE LEGENDIS ET ÆTATE SYMEONIS METAPHRASTÆ BERNARDVS DE MONTFAVCON, MONACHVS BENEDICTINVS, HEIC REFERTVR ET REFELLITVR.

EDidit anno 1708. Pariſiis in folio Bernardus de Montfaucon Monachus Benedictinus ex Congregatione Sancti Mauri, Ordinis D. Benedicti, *Palæographiam Græcam* libris 7. comprehenſam, in qua de Symeonis Metaphraſtæ legendis atque ætate interdum differit, cum Pontificiis aliis partim conveniens, partim diſſidens, quam hic verbotenus referre placet. Sic autem lib. 4. *Palæographiæ Græcæ* cap. 1. pag. 269. « Tertium igitur ſpecimen prodit ex Codice Colbertino Num. 340. complectente vitas *Sanctorum* menſium Maji, Junii, Julii & Aug. non ut a Symeone Metaphraſte editæ ſunt, ſed quales erant antequam iis manum Metaphraſtes admoveret: nugis ſcilicet, fabulis ac portentoſis narrationibus refertæ. Symeon quippe easdem vitas elegantiorem in formam redegit, prodigia bene multa, quæ mendaces Græculi commenti fuerant, paſſim reſecuit; ita tamen ut quantum ſatis ſuperque erat, retineret. Id ego expertus dico, collatis non ſemel iis, quæ nono ſeculo conſcriptæ fuerant, cum aliis inferioris ævi, quæ ex Metaphraſtæ officina prodierant. » Cum ergo Pontificii alii mendacia omnia quæ in Legendis Sanctorum occurrunt, in Symeonem Metaphraſtem rejiciant, hic è

contra fabulas illas ac portentoſa ab antiquioribus conficta, a Metaphraſte repurgata & ſublata cenſet. Vnde Colligit Legendas ſeculo IX. fuiſſe mendaciſſimas, qui melius dixiſſet, illas fere omnes, quæ Seculis VII. VIII. IX. ac X. conſcriptæ ſunt, ejus farinæ extitiſſe, emanaſſe a viris nullius judicii, qui dum fidem Chriſtianam falſis ejusmodi commentis efferre cœco zelo arbitrabantur, illam ludibriis ac deriſioni expoſuerunt. Eſt ergo Bernardi de Montfaucon, ut contra Bellarminum, alioſque omnes Pontificios, Metaphraſtem tueatur. Docere autem debet, qua inſpiratione Metaphraſtes ductus, *Vitas Sanctorum* ab antiquioribus & coævis compoſitas reſecuerit, quomodo vera miracula ac prodigia a coævis conſcripta, junior ipſe atque a temporibus remotus, cognoverit, ut mendacia & fabulas expungeret. Lib. eodem cap. 2. pag. 273. „Secundum ſpecimen excerptum „eſt ex Codice noſtro San-Germanenſi &c. „Codex nono ſeculo vel ineunte decimo ſcri„ptus eſt, antequam Symeon Metaphraſtes vitis „Sanctorum manum admoviſſet, ut opinamur, „redegiſſetque in elegantiorem formam: qui „quod priſtinas illas alium in ſermonem trans„tulerit, Metaphraſtes dictus eſt. Id verò præ„ſtitiſſe dicitur ineunte decimo ſeculo, ſub Leo„ne Philoſopho. Antiquiores autem illæ San„ctorum vitæ multum diſcrepant ab editis a Sy„meone: portentoſis quippe narrationibus & „fabulis refertæ ſunt, utpote a Græculis conſar„cinatæ, iis tamen exceptis, quæ ab æqualibus „aut diſcipulis Sanctorum, de quibus agitur, de„ſcriptæ ſunt: ut V. G. SS. Pachomii, Euthy„mii, Sabæ & aliorum, in quibus deligendis judi„cio eſt opus. Nam ſecus quam multi æſti„mant, Symeon Metaphraſtes multa nimium „*τερατώδη* reſecuit, ut iis ſublatis, credibiliora „quæ referebantur, eſſent. Exempli cauſa in „hoc, de quo agitur Codice, præit Inventio S. Ste„phani initio mutila, ubi hæc leguntur, a Meta„phraſte alio prorſus modo enarrata. Et ibi„dem pag. 275. Hujusmodi narrationes & por„tentorum hiſtorias Symeon Metaphraſtes aut „reſecuit, aut quibusdam demptis credibiliores „reddere ſtuduit. Vitæ autem Sanctorum a „Symeone Metaphraſte concinnatæ, ſtatim at„que ab auctore emiſſæ ſunt, ſexcenties exſcri„ptæ, per totam Græcam Eccleſiam pervulga„tæ ac receptæ ſunt. Nam Codices innumeri „hujusmodi habentur, quorum maxima pars „decimo & undecimo ſeculo exſcripta fuit. In „una autem Bibliotheca Colbertina ad octogin„ta ferè numerentur. Inde eſt quod ſi qui ve„tuſtiores & ante Metaphraſtem adornatas San„ctorum vitas complectantur, ii vel nono vel „ineunte decimo ſeculo ut plurimum exarati „ſint. Metaphraſtes autem ineunte decimo „ſeculo opus ſuum edidit, quo publicato, anti„quiores illæ Sanctorum vitæ obſoleverunt „apud Græcos.„ Quæ ſcribit Bernardus de Montfaucon, *Symeonem Metaphraſtem ineunte ſeculo decimo opus ſuum edidiſſe de Vitis Sanctorum,* juxta Allatii ſententiam, ſaltum prorſus eſt, uti Cap. 1. 10. & 11. hujus Diſſertationis probavimus. Qui enim *Collectaneum Hiſtoricum* ſcripſit ex hiſtoricis diverſis & ipſo antiquioribus, atque in iis complexus eſt *Leonem Grammaticum* Seculi XI. Scriptorem, & *Michaelem Pſellum* qui anno 1060. floruit, & usque ad annum 1112. vixiſſe ſcribitur: is ſane Scriptor Seculo X. ineunte multum poſterior eſt. At talem fuiſſe Symeonem Metaphraſtem ſupra probavimus, ut pluribus eo de argumento heic agere, prorſus ſuperfluum ſit, ne crambem recoquere videamur. Errorem ergo vulgarem, ab Allatio ſomniatum amplectitur. Bernardus de Montfaucon. Dum ſcribit autem Vitas Sanctorum a Symeone Metaphraſte eſſe emendatas & correctas, Nugatur, ac ſe irridendum præbet: quo enim jure, qua revelatione, Scriptor ſeculi duodecimi corrigere potuit Legendas ab antiquioribus conſcriptas? Nullus enim vel tantillum eruditus neſcit, quam nullo vel modico judicio fuerint utplurimum, qui Legendas ejusmodi Sanctorum conſcripſerint.

Nec objiciat Codicem Colbertinum 25. *Palæographiæ Græcæ* lib. 1. cap. 6. pag. 57. quem ſcriptum eſſe anno 1112. ex fine Codicis conſtat. Codex enim ille Metaphraſtæ nomen appictum non habet, & ex centum MSS. Codicibus Metaphraſeon ejusmodi, vix reperias pauciſſimos qui nomen Metaphraſtæ habeant, niſi ævi recentiſſimi ſint, ut ex MSS. Codicibus Bibliothecæ Colbertinæ conſtat. Hunc Codicem anonymum anno 1112. ſcriptum ut paulo ſe antiquioris Collectoris, transſcribere potuit, qui Pſellum paullo ſe antiquiorem in *Collectaneo Hiſtorico* transſcripſit & inſeruit. Dicendum eſt idem de *Codice Procuratoris Juſtiniani Venetiis*, ubi *Georgii Oecumenii & Symeonis Magiſtri Hiſtoria*, qui ſcriptus anno 6626. Chriſti 1118, quamvis hoc jam tempore Symeon Metaphraſtes ſcribere potuerit. Hæc ad *Palæographiam Græcam* Lib. 1. cap. 6. paginis 57. & 58.

CAPVT VLTIMVM VEL XVI.

QVID SENTIAT JOANNES ALBERTVS FABRICIVS DE SYMEONE METAPHRASTE, TOMO SEXTO BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ VARIIS LOCIS, EDITIONIS 1714. HAMBVRGI IN 4. ET QVOMODO VEL INVITVS IN SENTENTIAM NOSTRAM, TANDEM VENIAT.

IOannes Albertus Fabritius, poſt Leonem Allatium, errorem de ætate Symeonis Metaphraſtæ communem cum pleriſque aliis amplexus eſt, de cujus ſcriptis latiſſime diſſeruit Tomo VI. *Bibliothecæ Græcæ* a pag. 509. ad pag. 566. „Conſtantini Porphyrogeniti juſſu etiam atque auſpiciis (quod falſum eſt) *Martyria &* „*Vitas Sanctorum*, *non Orientalium tantum*, ut Jo„anni Molano viſum, *ſed quotumvis quas nan*„

ci-

„*ciſci potuit, conſcripſit Symeon Magiſter & Logo-*
„*theta, cognomento Metaphraſtes.* Ita enim ap-
„pellatus eſt, quod pleraſque Vitas non ſuopte
„ipſe ingenio compoſuit condiditque, ſed ab
„antiquioribus acceptas μετέφρασε, & paulo
„alio habitu induit, omittendo alia in illis, alia
„addendo vel mutando atque interpolando.
„Vitas pleraſque recenſent Allatius libro *De*
„*Symeonum ſcriptis* pag. 124. & ſequentibus.
„Hanckius Parte I. *De Scriptoribus Byzantinis*
„cap. 24. pag. 436. & ſeqq. & Cavus ad annum
„Chriſti 931. ſed ita ut difficillime poſſint evol-
„vi &c. nam Allatius Vitas juxta ordinem
Sanctorum Alphabeticum digeſſit, quod & præ-
ſtat illic Fabricius a pag. 510. ad pag. 564. qua
pagina ſub finem *Alia Symeonis Metaphraſtæ ſcri-
pta* recenſet paginis 565. & 566. Hæc cap. 5.
de quibus antea quoque pag. 352. & cap. 4. p.
158. his verbis.

„Symeonis Magiſtri & Logothetæ Chroni-
„con collectum ex variis Chronicis & Hiſtoriis,
„ab Adamo usque ad Conſtantinum Porphy-
„rogennetum, ut his etiam Jambis docetur.

Ἀρχὴν μὲν Ἀδὰμ ἔσχεν βίβλος, καὶ τέλος
Τὸ Πορφυρογέννητον εὐσεβὲς κράτος.

„Codex MS. Regis Chriſtianiſſimi, quo uſus eſt
„Ducangius in Gloſſario Græco, notisque ad
„Zonaram & aliis in ſcriptis, deſinit in Leone
„Armeno cum Theophane, cui in multis con-
„ſonat. De Codice Meſſaneoſi & Scorialenſi
„mentionem facit Labbeus in *Protreptico Hiſto-*
„*ria Byzantinæ* pag. 50. Hoc eſt quod ab aliqui-
„bus *Symeoni Metaphraſtæ* perperam tribuitur.

„Idem pag. 565. Ἠθικοὶ λόγοι, *Sermones XXIV.*
„*de moribus ex Sancti Baſilii Magni operibus ſelecti,*
„Græce editi Pariſiis 1556. in 8. a Guillelmo
„Morello, & Latine ab Stanislao Ilovio (non
„Flovio uti aqud Allatium legitur) redditi, ſæ-
„pius lucem inter Baſilii Magni opera viderunt.
„Extant etiam cum Ilovii verſione excuſi ſepa-
„ratim Francoſurti in 8. In Græcolatinis vero
„Baſilii editioo ibus, video junctam verſionem
„aliam, à Symeone de Maille Archiepiſcopo
„Turonenſi compoſitam. Combefiſius, Symeo-
„nem hunc qui Baſilii ethicos ſermones ſelegit,
„diverſum facit à Symeone Metaphraſte. Ac
„ſane fuit etiam quidam Symeon Magiſter &
„Logotheta, longe junior, qui poſt Alexium
„Ariſtinum ſub Manuele Comneno circa an-
„num Chriſti 1166. clarum, *Epitomen Canonum*
„ſive condidit, ſive ſcholiis illuſtravit, Græce
„& Latine extat in Bibliotheca Cannnica Juſtel-
„li & Voëlli Tomo II. pag. 710. ad 748. editio-
„nis Pariſienſis 1661. in folio.

Verum hæc omnia gratis ab Alberto Fabri-
cio ſcribuntur, ac longe verius eſt & manuſcri-
ptis Codicibus conformius, Opuſcula hæc o-
mnia eſſe unius ejusdemque Symeonis, qui *Ma-
giſter* dictus, *Logotheta* atque *Metaphraſtes*, ſecu-
lo XII. ab anno 1140. ad annum 1160. vel cir-
citer, ſub Imperatoribus Orientis, *Joanne &
Manuele Comnenis* floruerit, eſſeque eundem il-
lum, quem Fabricius anno 1166. floruiſſe at-
que ſcripſiſſe aſſerit. Annales autem illi ſub
Symeonis Magiſtri & Logothetæ nomine, qui in
MS. Regio codice deſinunt in Conſtantino
Porphyrogenito Leonis VI. filio circa annum
910. in alio Regio codice ſub ejusdem nomine
excurrunt usque ad Nicephorum Phocam, ſeu
ad annum 969. vel initium Joannis Zemiſcis
imperantis, quos Græce & Latine edendos vo-
luit Franciſcus Combefiſius ex Regia typogra-
phia 1685. in fol. a pag. 401. ad 498. vel alter
poſt ejus mortem.

Quantum autem ad Franciſcum Combefiſi-
um ex Ordine fratrum Prædicatorum, Congre-
gationis S. Ludovici, ut vocant, hominem dum
Pariſiis manſi veneratus ſum, ob pietatem ac
ſimplicitatem monaſticam, in Græcis callentiſ-
ſimum, ſed ita credulum ut indiſcriminatim o-
mnia, quæ in MSS. occurrebant, absque judicio
admitterat, nihilque tam fabuloſum & abſur-
dum eſt, quod homunciani ſcil. dicto & balbo,
non placeret. Obſcuritatem ejus in ſcribendo
obſtupui, in tantum ut ipſum etiam rogarem
præſentem, ne tam obſcura atque involuta
latinitate ſcriberet. Optimum fuiſſe homi-
nem teſtor & officioſum, at mihi poſtulanti ſcri-
ptorem MS. ineditum, non denegaret. Obiit
Pariſiis anno 1679. die 23. Junii ætatis 74. de
quo vide Ludovicum Elliam du Pin in Biblio-
theca Scriptorum Eccleſiaſticorum tomo
XVIII. pag. 99. *Annales iſtos usque ad Nicepho-
rum Phocam* expreſſit ex duobus MSS. Codici-
bus, quorum minor fuit Raphaelis Tricheti du
Freſne, ex cujus libris, illo defuncto in gazam
Regis Chriſtianiſſimi allatus eſt. At in Codi-
ce majori qui antiquior altero erat, ut ipſe Fa-
bricius Tomo 6. *Bibliotheca Græca* pag. 352. te-
ſtatur: *Adſcriptum majori illi Codici Regio*, Com-
befiſius inquit, *alia manu paulo recentiori:* Hic
eſt Metaphraſtes, cujus tanti viſi ſunt Anna-
les & Chronica Hippolyto Thebano, ut ex o-
mnibus anteponat. Atque hæc Hippolyti ver-
ba apud Allatium in Diatriba *De Symeonum Scri-
ptis* pag. 34. Cum itaque Codex iſte, ætatem
ſeculi XII. quo Symeon Metaphraſtes in vivis
fuit, referat, atque unum eundemque homi-
nem *Symeonem Logothetam & Metaphraſtem* ha-
beat, hujusce rei teſtem ſynchronum habe-
mus, Regiæ Bibliothecæ Manuſcriptum il-
lum codicem. 2. Ut cap. 1. Diſſertationis hu-
jus ſcripſimus atque iterum repetimus, Fran-
ciſcus idem Combefiſius, ille ipſe qui Leonis
Allatii Diatribam „*De Symeonum ſcriptis*, anno„
1664. in 4. Pariſiis edendam procuravit, hanc„
ætatem Symeonis Metaphraſtæ ab Allatio„
aſſignatam plane deſtruere videtur. Scribit e-„
nim in *Apparatu* ad Bibliothecam Sanctorum„
Patrum Concionatorium anno 1662. ſex in fo-„
lio tomis apud Antonium Berthier Pariſiis e-„
ditam, verbo *Symeon Metaphraſtes*, aſſervatum„
eſſe apud ſe ex Bibliotheca Regia, *Collectane-„
um Chronicon ex diverſis* decem hiſtoricis colle-„

„ctum, ſub titulo *Symeonis Metaphraſtis*, in quo „poſt Leonem Grammaticum poſtremo loco, „habetur ipſa *Pſelli Hiſtoria*, ex clariſſimi viri „Raphaelis Tricheti du Freſne MS. codice, qui „ad Regiam Galliarum Bibliothecam devenit. Fuit ergo Symeon Metaphraſtes poſterior Leone Grammatico, qui Hiſtoriam ſuam usque ad annum 1013. Græce & Latine editam habet inter Hiſtoriæ Conſtantinopolitanæ Scriptores, de quo Fabricius Tomo 6. pag. 380. qui anno 1655. in folio prodiit. Item poſterior Michaele Pſello, qui ab anno 1066. celebris, usque ad annum 1110. vel ultra ſuperſtes fuiſſe creditur, cujus Hiſtoriam ſuo Collectaneo Symeon Metaphraſtes, decimo loco inſeruit. Cum itaque nodum hunc Gordianum ſolvere non poſſet, contra Manuſcriptum Codicem, quem præ manibus habebat Franciſcus Combefiſius, ex quo concludendum neceſſario erat, ætatem Symeonis Metaphraſtæ ad Seculum Eccleſiæ XII. pertinere, ad nugas & inſanias Combefius, quas etiam pag. 352. Albertus Fabricius non ſilet, neſciens quid dicat, convertitur. *Quid ſi ipſe Pſellus, Symeonis illi Chronologia ex novem Hiſtoricis, ſe decimum adjunxit, ſive alii addidere: opus certe a Theophane ad explendam Hiſtoriam Byzantinam, ſumme neceſſarium.* Duo igitur MSS. illi Codices Regii, jugulum petunt illorum, qui falſo hucusque poſt Leonem Allatium ſcripſerunt, Symeonem Metaphraſtem circa annum 910. floruiſſe atque legendis Sanctorum in unum comportandis incubuiſſe, id quod ſub ſeculi duodecimi medium factum eſt. Cumque agnoſcat iſtud loco allato Fabricius, vel invicus noſtram ſententiam de Symeonis Metaphraſtæ ætate amplectitur. Suidas allegat & laudat Logothetam Metaphraſtem, in Vitis Sanctorum, nempe in Vita Luciani in *Lexico* in voce *νόθιον* ut habet Fabricius pag. 541 Item in Vita Marcelli Archimandritæ Monaſterii Accimetarum in voce Ἀλκαία pag. 541. In Vita Callicaladæ pag. 557. In Vita Tyrli, Leucii &c. in voce *καταπέλτης*. pag. 563.

Longe ergo probabilius eſt, *Metaphraſes* illas, eſſe Symeonis Logothetæ & Metaphraſtæ Junioris, ſeculo XII. ſcribentis, quem anno 1150. alligavimus, & anno 1170. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* pag. 683. idque ob varias rationes. 1. Quia ille Collectanea varia compilavit, mosque ille ſeculo XII. invaluit. 2. Quia nullus certus author harum Metaphraſeon ante ſeculi XII. medium meminit, ut hujus Diſſertationis cap. 7. diximus, licet multi poſtea mentionem earum faciant. 3. Quia Theophanes & Hyppolitus Thebanus, Seculi duntaxat XII. Scriptores, de illo tanquam authore recente & ſynchrono loqui videntur. Hæc nos prolixe admodum contra Leonem Allatium, ſolius veritatis cauſa, nullius fidei imporitare cupientes: nec enim nos Symeonem illum Logothetam & Metaphraſtem Juniorem finximus, ſed edidit Franciſcus Combefiſius, maximus Leonis Allatis amicus, qui Diatribam illius *De Symeonum ſcriptis*, anno 1664. Pariſiis in 4. edendam curavit. Neque illum pariter Michaelem Pſellum Tertium ſeu Vltimum, ſed Carolus du Freſne, Dominus du Cange in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, col. 1295. *Quousque vitam produxerit*, inquit Cavus, *nondum didici, ſub imperio tamen Conſtantini Porphyrogenneta provectionis jam facti, ſcripſiſſe conſtat.* Sed juxta opinionem meam longe remoti ſunt a vera Symeonis Metaphraſtæ ætate Leo Allatius & Guilielmus Cavus, quem circa annum MCL. ſub Comnenis Imperatoribus floruiſſe arbitror. Agit plurimis & omnium inſtar de ætate Symeonis Metaphraſtæ, Leo Allatius in illa prolixa Diatriba *De Symeonum ſcriptis*, quam in 4. Pariſiis anno 1664. imprimendam curavit Franciſcus Combefiſius ejus amicus, apud Symconem Piget ſub ſigno Prudentiæ. Gerardus Johannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 25. pagina mihi 289. & 292. Joannes Dallæus *De Scriptis Dionyſii & Ignatii* lib. 2. cap. 25. pag. 379. & 380. Stephanus le Moyne *Variorum Sacrorum* tomo 2. pag. 1082. Petrus Lambecius libro 5. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 20. 44. 101. & in Catalogo ſcriptorum hujus tomi pag. 255. & 365. libro octavo pag. 367. 368. 369. 370. & 371. Ego quoque ſupra ad annum 1060. in *Michaele Pſello*, occaſione Chronici Syntagmatis, quod in Galliarum Regia Bibliotheca aſſervatur, *Symeoni Magiſtro & Logothetæ* adſcriptum. Hæc Diſſertatio *De ætate & ſcriptis Symeonis Metaphraſtæ*, iterum a me reſumpta anno 1698. die ultima Octobris, ac tertio etiam, perducta tandem ad finem anno 1714. quæ ultimum Commentarii hujus Opuſculum ſejunctim elaboratum extitit.

BASILIVS ACHRIDENVS THESSALO- 1150
NIC. ARCHIEP. circa an. 1155. temporibus Adriani Papæ quarti claruit, magnæ tunc in Eccleſia Orientali authoritatis & nominis, quem nullus excepto Guillelmo Cavo, hucusque Scriptoribus Eccleſiaſticis accenſuit. Quanti ille eſſet meriti, utcunque reſciri poteſt, ex MSS. Codicibus Theologicis Græcis auguſtiſſimæ illius Cæſareæ Bibliothecæ Vindobonenſis, quam Commentariis ſuis illuſtravit Petrus Lambecius Hamburgenſis, hujus Muſæi Bibliothecarius. Illic enim Codice MS. Theologico Græco CCXIII. num. 10. & quidem a folio 212. pag. 1. & ſeqq. extant *Epiſtola Adriani Papæ IV.* tempore Imperatoris Conſtantinopolitani Manuelis Comneni, nempe ab anno Chriſti 1155. miſſa ad *Baſilium Theſſalonicenſem Archiepiſcopum de componenda inter Latinos & Græcos fidei diſcordia.* Tumque ſimul *Reſponſiva ejusdem Baſilii* ad præfatum eundem Summum Pontificem. *Epiſtola Adriani Papæ IV.* inſcribitur, ibi atque hoc modo incipit: Ἐπι-

'Επιστολὴ τοῦ Πάπα Ῥώμης πρὸς 'Αρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης βασίλειον τὸν 'Αχριδηνόν. 'Αδριανὸς 'Επίσκοπος, δοῦλος δούλων Θεοῦ τῷ σεβασμίῳ 'Αδελφῷ τῶν Θεσσαλονικέων 'Αρχιεπισκόπῳ ἀσπασμὸν καὶ ἀποστολικὴν εὐλογίαν. 'Εξότε διὰ τοῦ ἀρχαίου πολεμίου &c. *Reſponſionis autem Baſilii* principium tale eſt: 'Ανέγνωμέν σου τὴν ἐπιστολὴν ἁγιώτατε Πάπα &c. Extant quidem hæ duæ Epiſtolæ Græce & Latine tomo primo *Juris Græco-Romani* a Joanne Leunclavio collecti, & a Marquardo Frehero editi, pag. 305. & 307. quarum tamen Lambecius loco citato propter variantes lectiones, haud inutilem fore arbitratur collationem cum hoc MS. Cæſareo, utpote ubi utraque Epiſtola etiam in fine, aliquanto amplior eſt. Eædem Epiſtolæ extant quoque Græce MSS. inter MSS. Codd. Bodlejanæ bibliothecæ in MSS. Baroccianis Codice 71. pag. 124. & 126. Et Codice 111. pag. 195. & 196. ſed Latine tantum apud Cardinalem Baronium, Tomo XII. *Annalium Eccleſiaſticorum* ad annum 1155. num. 42. 43. 44. In eodem autem MS. Codice Cæſareo, num. XI. & quidem a fol. 215. pag. 2. usque ad fol. 220. pag. 2. extat *Diſputatio Baſilii Acrideni Archiepiſcopi Theſſalonicenſis de controverſiis fidei inter Latinos & Græcos habita Theſſalonica cum Epiſcopo Beneventano*, dum Conſtantinopoli ab Imperatore Manuele Comneno hic Latinus reverteretur: conſcripta autem inſtar Dialogi a Niceta Monacho ἐν τῇ τῶν ἀκαπνιωτῶν μονῇ. Hujus initium tale eſt: Μανουὴλ τοῦ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστοῦ βασιλεύοντος καὶ 'Αυτοκράτορος 'Ρωμαίων, τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πορφυρογεννήτου διάγοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱκέτης ἀνὴρ ἐξ 'Ιταλίας ἐπίσκοπος Βενεβεντοῦ ἀρετῇ καὶ λόγῳ κεκοσμημένος &c. Meminit hujus Scriptoris, harumque duarum Epiſtolarum, Leo Allatius Lib. 2. *de perpetua conſenſione Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* cap. 11. parag. 4. col. 658 Idem ibidem Lib. 2. cap. 18. §. 18. col. 871. ait *Primam & ſecundam Congreſſionem cum latinis de proceſſione Spiritus Sancti, hujus Metropolitani Achrideni*, συνεισφορὰν extare in Bibliotheca Bavarica Codice MS. CXVI. Petrus Lambecius tomo ſeu libro V *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag 38. & in Catalogo pag. 316. & 365. Cæſar Baronius & Joannes Leunclavius, locis citatis. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiæ* ad annum 1155. pag. 676.

1150 CONSTANTINVS MANASSES, natione Græcus, ſcripſit *Synopſim Hiſtoricam Verſibus politicis*, quæ comprehendit Res geſtas ab initio mundi, usque ad Nicephori Botoniatæ imperii finem, vel ad Imperii Alexii Comneni initium, quod in annum Chriſti milleſimum octogeſimum primum incidit. Vixit autem ut habet Voſſius, octoginta circiter annis poſtea, nempe circa annum 1150. æræ Chriſtianæ, temporibus Manuelis Comneni Imperatoris, cui diuturnum precatur imperium, ut ille habet in ſua deſcriptione Theodoſii ſecundi. Idemque ex Lemmate Proœmii conjicimus, cum conſtet Opus ſuum Irenæ hujus Manuelis Fratriæ, Andronico nuptæ, nuncupaſſe. Hi *Annales breves Conſtantini Manaſſis*, ex Græcis Latini facti a Joanne Leunclavio, Latine primum prodierunt editi Baſileæ apud Epiſcopium, anno 1573. in 8. Græce & Latine ſimul a Joanne Meurſio, anno 1616 Lugduni Batavorum in 4. apud Pacium. Idem *Breviarium Hiſtoricum Conſtantini Manaſſis* cum Notis Joannis Leunclavii & Joannis Meurſii, cum Lectionibus variis & Animadverſionibus Allarii & Fabroti, Græce & Latine editum in folio Pariſiis inter Scriptores Hiſtoriæ Byzantinæ ex typographia Regia anno 1655. noſtris temporibus. Extant hujus Hiſtoriæ Codices Græci Manuſcripti in variis Europæ Bibliothecis, in Meſſanenſi Ciciliæ, Bavarica Sereniſſimi Ducis, Codicibus 51. 192. 193 Vaticana ex Codicibus Palatinis Heidelbergenſibus, num. 124. & 397 in Anglia inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ, in MSS. Baroccianis Græcis Codice 18 & Codice 25. pag. 159. ad 211. Codice 131. pag 364. ad 492. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum num. 3430. in MSS. Codicibus Norfolejanæ bibliothecæ Codice 531. Et ibidem num. 8554. in MSS Græcis Jacobææ bibliothecæ Codice 832. & alibi. Denique inter MSS. Codices ejusdem Bodlejanæ bibliothecæ in MSS. Græcis Baroccianis Codice 131. poſt Theodori Prodromi Epiſtolas aliquot pag. 172. Extant *Conſtantini Manaſſis & Symeonis Metaphraſtæ Epiſtolæ quædam.* In eodem Codice *Manaſſes de venatione Gruum* pag. 180. 'Ιππηλασία δὲ ἄγρα καὶ κυνηγεσία. *Ejuſdem ad Manuelem Comnenum Epiſtola* pag. 182. Agunt de *Conſtantino Manaſſe* Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 387. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2 *de Hiſtoricis Græcis* cap. 17. pag. 304. ultimæ editionis.

WILLELMVS de Wycumba ex ordine 1150
Canonicorum Regularium Divi Auguſtini, primum Roberti Betun Herefordenſis Epiſcopi Clericus familiaris, & poſtea Prior Lanthonienſis Cœnobii in Cambria, ordine quartus, circa annum 1140. extitit. Willelmus Miles Hugonis de Laci, & Erniſius Capellanus Mathildis Reginæ ſeculo relicto vitam Eremiticam ſimul apud Lanthoniam anno 1103. ducere ceperunt, & Eccleſiam ibi conſtruxerunt, quæ in honore Sancti Johannis Baptiſtæ ab Vrbano Diocœſano Epiſcopo & Romelino Herefordenſi anno 1108. dedicata eſt. Hujus Eccleſiæ Prior IV. factus Willelmus de Wycumba ſuccedens Roberto de Braci, de quo ita Succeſſio Priorum Lanthoniæ Tomo 1. *Angliæ Sacræ* pag. 322. ex Hiſtoria Lanthoniæ MS. in Bibliotheca Cottoniana *Julius D. II.* "Roberto defuncto Willelmus de Wycumba, Roberti

 Epi-

„Epiſcopi Capellanus, canonica electione ſubſti„tutus eſt, qui poſt annos aliquot Ragiro Comiti „Herefordiæ Cœnobii patrono, ob vellicatam „peculiari ſcripto Milonis patris formam, & „Monachis ſuis ob auſteritatem nimiam exoſus „factus, Prioratu cedere compulſus eſt, & reſi„duum vitæ apud Fremam unici Canonici ſo„dalitio contentus exegit.“ Scripſit circa annum 1150. *Vitam Roberti Betun Herefordenſis Epiſcopi libris II.* anno 1148. 16. Kalendas Maji defuncti, & anno 1131. die 3. Kalendas Julii conſecrati, cujus Sacellanus domeſticus fuerat, quem ex MS. Cod. edidit Henricus Warthon Tomo 2. *Angliæ Sacræ* pag. 295. deſumptam ex Codice Lambethano eximiæ elegantiæ & antiquitatis. Aliud ejusdem exemplar habet Bibliotheca Cottoniana *Julius D. II.* ſed longè recentius. Codex Lambethanus Epiſtolam nuncupatoriam ad Henricum Wintonienſem Epiſcopum, Cottonianus ad Reginaldum Priorem (Wenlocenſem, de quo vide Vitam lib. 2. c. 25.) præfert, in reliquis nulla inter Codices diſcordia. Ætatem illius anno 1230. malè Baleus & Pitſius collocarunt, quos ſecutus eſt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 58. pag. 470. ultimæ editionis. Certiora dant Succeſſio Priorum Lanthoniæ apud *Angliam Sacram* tomo 2. pag. 322. Henricus Warthon, a quo hæc habuimus, in Præfatione ad tomum dictum num. 13. pag. 16.

1150. ALANUS CLARÆVALLIS MONA„CHUS, inde Abbas Ripatorii, quod Hat„to Tricaſſinus Epiſcopus anno 1140. fundaret „demum poſt Hugonem anno 1152. Epiſcopus „Antiſſiodorenſis, quam ſarcinam ob ſolitudinis „amorem anno 1167. Alexandro III. Summo „Pontifice conſentiente abjecit. Scripſit hic „Alanus compendio *Vitam Sancti Bernardi Claravallenſis Abbatis*, quam latius antea Guillelmus, „Arnaldus & Gaufridus poſteà Claræ vallis Ab„bas quartus degeſſerant, editam præmiſſam„que Operibus divi Bernardi, editionis anni 1667. „Pariſienſis à Joanne Mabillon. Reverſus ad „Claramvallem *Alanus* ceſſit rebus humanis an„no circiter 1184. die 11. Octobris. Pura da„bunt Scriptores omnes rerum Ciſtercienſium, „& Fratres Sammarthani tomo 2. *Galliæ Chri„ſtianæ* in Epiſcopis Antiſſiodorenſibus. Et ad „an. 1290. Alanus de Inſulis principali Flan„driæ Gallican. oppido oriundus, cum Eccle„ſiaſticæ Scholæ Pariſiis per annos plures præ„fuiſſet, ſeculi pertæſus, Ciſtercium ad conver„ſionem ſe contulit, ubi anno 1294. die 30. Ja„nuarii mortuus eſt. Scripſit multa, quæ dili„gentibus curis inquiſita Carolus de Viſch Cœ„nobii Dunenſis in Flandria Prior, collecta ſimul „anno 1653. in fol. Antverpiæ evulgavit. Cui „volumini Appendicem addidit ad quosdam „Alani libros in MSS. mutilos, ſub finem ſuæ *Bibliothecæ Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, in edi-“ tione ſecundâ quæ Coloniæ Agrippinæ anno“ 1656. in 4. apud Joannem Buſæum procurata“ eſt. Præter impreſſa autem à Carolo de Viſch“ Alani Opera, extat ejus inſigne Opus ſeu Sum-“ ma *Quot modis* appellata: Sic enim in Codice“ manuſcripto & ab authore vocitata eſt, quæ“ juxta ordinem alphabeticum procedens, hoc“ ordine *Quot modis* unaquæque res in bonam vel“ malam partem in Scripturis ſacris accepta fue-“ rit, exponit: opus Concionatoribus idoneum.“ Habetur MS. in parvo 4. in Bibliothe-“ ca Regalis Montis Ordinis Ciſtercienſis, dedi-“ catum Hermengaldo Sancti Ægydii Abbati, cu-“ jus hoc initium: *Reverendiſſimo Patri ac Domino*“ *Hermengaldo Dei gratia Sancti Egidii Abbati,*“ *Alanus dictus Magiſter, ſic in præſenti multi-*“ *plici inſigniri gratia, ut in futuro præmietur in glo-*“ *ria. Cum mundus diverſis olim &c.* Agunt“ pluribus de Alano Inſulenſi Carolus de Viſch“ in ſua *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis.*“ Joannes Trithemius, *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.*“ Henricus Gandavenſis ibidem, cap. 21. Auber-“ tus Miræus in Scholio ad dictum caput 21. Hen-“ rici Gandavenſis, pag. 166. Antonius Poſſe-“ vinus in *Apparatu ſacro*, & alii.“ Hæc quidem“ ſcripſeram in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annos 1180. & 1290. foliis 455. & 564. juxta communem ſententiam, quæ duos Alanos de Inſulis ſtatuit, ambos doctiſſimos viros atque inſtituti Ciſtercienſis, quibus tamen ſingulis varias occupationes & tempora omnino diverſa præſcribunt. De hac quæſtione ſpecialem Diſſertationem inſtituit Carolus de Viſch, quam editioni ſuæ Operum Magiſtri Alani præmiſit, quæ anno 1654. Antverpiæ in folio facta eſt apud Guillelmum Leſtenium & Engelbertum Gimnicum. Eandem habet aliquanto breviorem in ſua *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* à fol. 12. ad fol. 17. ultimæ editionis anni 1656. Coloniæ Agrippinæ apud Joannem Buſæum. Ubi duos fuiſſe Alanos probare contendit ſed cum aliquanta formidine, diverſis omnino temporibus diſtantes, ac uno ferè ſeculo alterum altero anteriorem, nempe Converſo ſeu fratre Laico Epiſcopum. Denique & aliam doctiſſimam de argumento eodem Diſſertationem inſtituit Cæſar Egaſſius du Boulay ſeculo 4. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* fol. 432. & ſequentibus multis, ubi duos quoque fuiſſe Alanos aſſerit, quibus diverſum etiam tempus aſſignat. Ita poſt ipſum ſenſeram, ſed re maturius expenſa, omnibusque vel authorum de hoc argumento ſcribentium conjecturis vel rationibus expenſis, ſolo veritatis intuitu impellente, alteram adverſus meipſum ſententiam amplecti compellor: tantique ponderis hoc Critices punctum mihi viſum eſt, ut ſpecialem à me Diſſertationem hanc extorſerit. Dicam igitur unum tantum fuiſſe *Alanum*, qui totum ferme ſeculum XII. tenuerit, atque ab

ab ejus initio ad a. 1203. vixerit,nec ullam ab his omnibus Diſſertationibus vel validam rationem haurire me potuiſſe, quâ Alanos duos ſtatuere cogerer.

DISSERTATIO
DE
VNICO ALANO RIPATORII ABBATE, ANTISSIODORENSI EPISCOPO, AC TANDEM MONACHO ORDINIS CISTERCIENSIS, APVD CISTERCIVM ANNO M CC III. MORTVO.

CAPVT PRIMVM.

AGITVR ADVERSVS EPITAPHIVM, QVOD VNICVM EST ALANI DVPLICIS DISTINGVENDI FVNDAMENTVM.

Carolus de Viſch in Hiſtorica Diſſertatione *De vita & morte Alani Magni de Inſulis, Doctoris Univerſalis*, paragr. 5. hæc verbotenus habet. Chryſoſtomus Henriquez loco citato, ſcribit illum ſupervixiſſe ſeptuaginta novem annis poſt Concilium Lateranenſe memoratum, attigiſſe autem annum ætatis 116. ac tandem obiiſſe cum magna Opinione Sanctitatis,cujus etiam intuitu, eundem Menologio ſuo Ciſtercienſi adſcripſit, die 30. Januarii. „Quem etiam inter Beatos Ordinis noſtri recenſet Joannes Ciſtercienſis in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Ordinis Ciſtercienſis, „ſubjuncto veteribus Miſſalibus ejusdem Ordinis. Sed & *Beatum* vocant doctiſſimus Leo „Allatius Libro *De apibus urbanis*, & Reverendiſſimus Generalis noſter modernus in Epiſtola jam citata, & alii paſſim. Quoad annum „obitus, veritatem nobis adſtruit antiquum Epitaphium lapidi ſepulchrali inciſum,quod etiam „nunc perfectè legitur, hoc tenore.

Alanum brevis hora brevi tumulo ſepelivir,
Qui duo, qui ſeptem , qui totum ſcibile ſcivit.
Labentis ſeculi contemptis rebus, egens fit.
Intus converſus , gregibus commiſſus alendis,
Mille ducenteno , nonageno quoque quarto,
Chriſto devotus, mortales exuit artus.

„Obiit itaque Alanus anno Domini 1294. Hinc „corrige authores omnes,qui ſcribunt illum floruiſſe anno 1300. Tumulus ejus marmoreus „conſpicitur Ciſtercii in clauſtri parte Lævâ „templum ingredientibus : juxta quem in pariete duo alia appendent Epitaphia, quæ nobis exhibet Gaſpar Jongelinus in *Purpura Sancti Bernardi* ſuprà, prout ex originalibus tabellis ipſemet deſcripſit an. 1624. dum Ciſtercii eſſet, & Beati viri ſepulchrum viſitaret.

I. Epitaphium.

Ce grand docte Alanus, qui fut tant admirable,
Rend ce lieu de Ciſteaux, partout plus memorable.
Car il y fut convers , berger & Serviteur,
Encor y ſert d'exemple de vertus & d'honneur.
Donc vous Religieux, Convers, & tous paſſants,
Imitéz ce Docteur, qui cybas eſt giſant.

II. Epitaphium.

Subjacet huic lapidi , toti venerabilis orbi,
Alanus Doctor,quem decet almus honor.
Theologis ac Philoſophis meritò ſociandus,
Vatibus antiquis nec minor ipſe fuit.
Egregiè ſcribens, planxit, docuit, reſeravit,
Naturam,mores,myſtica verba Dei.
Inclyta geſta Jeſu cecinit,claroſque triumphos,
Artes depingens, militiamque poli.
Eloquii pictor,morum cenſor,Cithariſta
Pyeridum,fidei belligerator erat.
Hic mundum fugiens , ſub Relligionis amictu
Vixit, adhuc manet hic: Intumulatus adeſt.

Nullus opinor inficiabitur,quin Epitaphium ſecundum & ultimum recentia ſatis ſint, ſeculumque decimum ſextum oleant,quare illa nobis nihil officiant, nec quicquam de Alani ætate, ſed opera tantum utcunque compoſita enuntient. Igitur de ſolo primo agitur, quod anno 1294. mortem Alani alligat, & hoc unicum diſtinguendi duos Alanos,eſt ſundamentum. At illud etiam eſſe recens dico, atque innovatum & auctum,ſub ſeculi XVI. initium vel medium. Nam antiquum Alani ſepulchro inſculptum Epitaphium,tres tantum verſus continebat,qui an-

anno 1501. vix ob vetuſtatem ac Lituram legi porerant, quos refert ſeculum 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* fol. 437. in hunc modum.

Alanum brevis hora brevi tumulo ſepelivit,
Qui duo, qui ſeptem, totum ſibi ſubdidit orbem,
Scire ſuum, mores dare, vel retinere nequivit.

Ita refertur ex Matthæi Bonhomme teſtimonio, qui *Commentarium in Parabolas Alani*, anno 1501. Lugduni impreſſum edidit, quibus *Compendium vita Alani*, & ejusdem in Ciſtercio Epitaphium ſic præmiſit. Vbi tunc tribus tantum verſibus conſtabat, atque ita lituratum à calcantibus erat, ut legi non poſſet, niſi quemadmodum Matthæus Bonhomme legerat, cum tamen ita legendum eſſet.

Alanum brevis hora brevi tumulo ſepelivit,
Qui duo, qui ſeptem, qui totum ſcibile ſcivit,
Scire ſuum moriens, dare vel retinere nequivit.

Cum igitur ab anno hoc 1501. lituratum eſſet nimis Epitaphium, illud à fratribus renovatum, atque ad normam veterum Epiraphiorum factum & quatuor verſibus auctum eſt, qui omnem præſenti diſceptationi materiam ſubminiſtrarunt. Addita enim eſt in quatuor verſibus ſequentibus, ac recenter addiris ſalſa Chronologia, quod Monachis facillimum fuit, qui tempota atque epochas *Alani* non diſcuſſerant.

Labentis ſæcli contemptis rebus, egens fit,
Intus Converſus, gregibus commiſſus alendis.
Mille ducenteno, nonageno quoque quarto,
Chriſto devotus, mortales exuit artus.

Atque hoc totum confirmatur ex allatis ſupra a Carolo Viſchio, ubi quod anno 1501. vix legebatur, atque divinando nunc uno modo, nunc altero transſcriptum fuerar: jam affirmat, *quod etiamnum perfectè legitur, hoc tenore &c.*

CAPVT SECVNDVM.

EPITAPHIVM ETIAM PRO ANTIQVO ET PRIMARIO ADMISSVM, NON VALERE CONTRA TESTIMONIA VETERVM.

Diximus itaque Epitaphium ſepulchro *Magiſtri Alani* apud Ciſtercium inſculprum; olim tribus tantum verſibus conſtitiſſe, poſt annum verò 1501. ſeptem verſibus lectum fuiſſe, quod vetuſtum. Marthæus Bonhomme ante ſuam editionem Parabolarum Alani, cum Elogio illius attulit. At longe iſto Epitaphio potior eſt, qui antiquior, author Chronici Belgici, anno enim 1475. ſctibere deſiit. Ait autem ille *Alanum* apud Ciſtercienſes anno 1201. abiiſſe. *Anno 1202.* inquit, *Apud Ciſtercium mortuus eſt hoc anno Magiſter Alanus de Inſulis, Doctor ille famoſus, Scriptor Anticlaudiani, qui in Theologia fecit artem quandam prædicandi, & Contra Albigenſes, Valdenſes, Judæos & Saracenos libellum edidit ſuccinctum, ad Willelmum Montis Peſſulani Dominum.* Nihil ſuccinctius, expreſſiusque dici poterat ab Scriptore, qui tempore & ſcriptione, quoad antiquitatem Epitaphium Ciſtercienſe ſuperat.

Sed demus (licet omnino gratis) tantam quantam Ciſtercienſes Monachi optant, Epitaphio ſuo apud Ciſtercium ad *Alani* cineres poſito vetuſtatem: illud ſanè cauſam illorum parum juvabit, cum ante annum 1300. factum eſſe non poſſit. Agit enim de *Alano* anno 1294. (ut vult) mortuo, cui vix credibile eſt, ab ipſo die quo humo contectus eſt, appoſitum fuiſſe iſtud Epitaphium. At authores iſto Epitaphio antiquiores annis centum, ejusdem cum *Alano* temporis ejusdem Ordinis Ciſtercienſis, omnes in ſuis notis acceptiſſimi & obſervationibus, & contra quos nemo excipere queat, ante iſtud Epitaphium annis ad minus ſexaginta vivenres, aſſerunt mortuum eſſe *Alanum* anno 1203. Falſum ergo, *Alanoque* tarde ſuppoſitum, mendax iſtud Epitaphium Lectumne unquam, aut viſum arterioribus Eccleſiæ ſeculis, ut Hiſtorici vel Chronologi, de rebus centum annis antequam contingerent, magico ſpiritu vel prophetico ſcripſerint? Hoc argumenti genus ira demonſtrativum, ur ab omnibus etiam acutiſſimis Criticis infirmari nullatenus poſſit. Horum Scriptorum primus eſt *Otho de Sancto Blaſio* Abbas in Hercinia Silva, coætaneus authori, qui anno nempe 1190. florebat, quique Appendicem ſcripſit ad *Libros 8. Chronicorum Ottonis Friſingenſis*, incipiens ab anno 1146. quo iſte ſcribere deſiit, usque ad annum 1210. Ille autem expreſſiſſimè meminit *Alani* & *Anticlaudiani*, illum inſuper conſtituens Synchronum atque ſocium duobus doctiſſimis Seculi XII. Theologis: *His temporibus Petrus Cantor Pariſienſis & Alanus & Præpoſitivus Magiſtri claruerunt. Horum prior librum Diſtinctionum, librum Pſalmorum, Evangeliumque unum ex quatuor per continuas gloſſas ſubtiliter compilavit, & præter hoc alia multa. Alter verò multa conſcribens expoſuit, inter alios librum, qui intitulatur Anticlaudianus, & Regulas cæleſtis vitæ, & contra Hæreticos, & librum de vitiis & virtutibus & de arte prædicandi, librumque Sermonum ſuorum, & multa alia ſana & Catholica conſcripſit.* Florebat igitur annis centum ante allegatum Epitaphium, qui rectè ponitur medius inter *Petrum Cantorem & Præpoſitivum Cancellarium Pariſienſem*, ambos anno 1190. florentes & vivos: quorum primus anno 1190. mortuus eſt, alter circa annum 1210. ur habet Cæſarius in ſuis Dialogorum libris, & alii. Alanus autem anno 1203. inter utrumque mortuus, rectè medius ab Othone de Sancto Blaſio componitur. Alter te-

teſtis *Albericus* Monachus Trium fontium Ordinis Ciſtercienſis, author ut admittit Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* fol. 15. in *Alano* antiquus & gravis, qui in *Chronico* ſuo diſertè ſcribit *Alanum* hunc obiiſſe anno 1203. his verbis: *Apud Ciſtercium mortuus eſt hoc anno Magiſter Alanus de Inſulis, Doctor famoſus, & Scriptor ille Anticlaudiani, qui in Theologia fecit Artem quandam prædicandi: & contra Albigenſes, Waldenſes, Judæos & Saracenos, libellum edidit ſuccinctum, ad Guillelmum Montis Peſſulani Dominum, & alia quædam ipſius habentur Opuſcula.* Hucusque *Albericus*, qui Chronicon ſuum usque ad annum 1241. produxit. At quomodo qui anno 1241. ſcribebat, poterat per anticipationem ſcribere *Alanum* anno 1203. eſſe mortuum, ſi anno demum 1294 mortuus eſt?. Solvant nodos iſtos, qui iſta defendunt. Vnde rectè ad hanc authoritatem Carolus Viſchius fol. 16. *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* ita loquitur. „Hinc ſequitur, vel erroneum eſſe Epitaphium ſepulchrale Alani, graviterque errore Trithemium, aliosque omnes Doctores eidem conſentientes, vel certè vitiatum *Alberici Chronicon, & Commentaria in Merlinum* memorata, alterius eſſe authoris. Id quod etiam tanquam probabilius ſecuti fuimus in Relatione Hiſtoricâ, quam Operibus *Alani* nuper impreſſis præfiximus, eidem cætera omnia conformiter applicantes. Quanquam etiam in alia ſententia dici poſſet, Concilium cui *Alanus* legitur interfuiſſe Romæ (ubi & agnitus fuit) fuiſſe Lateranenſe III. anno 1180. ſub Alexandro III. celebratum. De hac difficultate ſcripſi Ciſtercium, & ad alios diverſos viros doctos, ſed reſolutionem habere nequivi: quare donec certius aliquid habuero, Epitaphio credendum cenſui." Hæc Viſchius verbotenus in editione ultimâ ſuæ Bibliothecæ Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis, poſt Diſſertationem à ſe factam *De Alanis* ad Opera Magiſtri Alani à ſe edita: quibus innuit quantum dubitaret de *Ciſtercienſi Epitaphio*, ac conſequenter de *Alani* morte per illud ad annum 1294. dilatâ. Addatur tandem & tertius contra iſtam Epitaphii aſſertionem teſtis idoneus & maximi meriti, quem Cæſar Egaſſius du Boulay Seculo 4. Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis fol. 434. refert in Diſſertatione Singulari, quam *De Alano Inſulenſi* ſcripſit, cum propriis Egaſſii verbis.

„Accedit Henricus Gandavenſis, Doctor Pariſienſis & Sorbonicæ domus (ut ajunt) alumnus, qui ante annum 1270. ſtudebat Pariſiis, & obiit Tornaci, anno 1293. *Alanum* iſtum noſtrum reponit in ſerie virorum illuſtrium, qui hoc ſeculo floruerunt, ab anno ſcilicet 1110. ad annum 1200. & de eo ſic ſcribit in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 21. *Alanus Inſulis oriundus liberalium artium peritus, Pariſius Eccleſiaſtica Schola præfuit, & ingenii ſui monumenta relinquens, ſcripſit Summam ad prædicationis officium utilem: & quia metrò multum claruit, ſcripſit metricè Poëticen, excogitata materia de viro optimo & in omnibus perfectiſſimo, quem librum vocavit, Anticlaudianum &c.*" Quid contra horum virorum authoritatem afferri poſſit, non video. Quo pacto enim uterque, (nempe Otho de Sancto Blaſio de quo ſupra, & Henricus Gandavenſis) meminiſſe potuerunt *Alani & Anticlaudiani*, ſi utroque poſterior centum annis, *Alanus* fuit? Quis credat Henricum Gandavenſem, repoſiturum eum fuiſſe inter viros Seculi XII. illuſtres *Alanum*, ſi ſuo tempore florentem in Scholis Pariſienſibus alumnum vidiſſet? Hinc patet autem, quam parum firmi in ſententiâ ſuâ fuerint, qui Alanos duos admiſerunt, anno 1182. alterum, alterum anno 1294. mortuum. Illi etiam qui ſingulares de hoc argumento Diſſertationes ſcripſerunt, ut Cæſar Egaſſius Bullæus & Carolus Viſchius, de quibus ſupra. Pergit idem Bullæus: Vnde Gaſpar Barthius in Notis ad Guillelmum Britonem ad verſum 546. *Ericio ſimilis &c.* diſertè agnoſcit Alanum in authores hujus ſeculi duodecimi, ſic enim ille. *Compendio quadam ſcriptis illius adjeci, præter propter tempora Britonis noſtri, ab Alano Lib. 6. Commentariorum in Prophetiam Merlini. Dixi ævo hoc authorem illum ſcripſiſſe, cui qui contradicunt, errant: cùm ſub annum 1194 expreſſim eundem collocet Otho de Sancto Blaſio, additione ad Friſingenſem cap. 40. etiam Anticlaudianum ejus commemorans. Opera autem viri, quæ editione digna ſunt, mirum cur hactenus lateant, cum multo minoris frugis blatrones perrumpant. Non ſunt autem tantum ea, quæ à Catalogorum Scriptoribus memorantur: ſed ipſemet vidi ingentem Commentarium de ratione metrorum & ſyllabarum in Bibliotheca Baſileenſi, cum teſtimoniis authorum adſcriptis, cujus nullum meminiſſe Nomenclatorem memini.*" Et ad verſum 52. Libro 7. Latere plano &c. „*In cæſura negligit ſyllabam, ut ſingulis paginis, ſic ſæpe alii: & in Anticlaudiano opere circa eadem hæc tempora ſcripto, Alanus Inſularius, univerſalis Doctor dictus, quem apud Ciſtercium anno 1202. mortuum adnotat author Chronici, quod Magnum Belgicum indigitant.* Sufficiunt iſta, cum in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum."

CAPVT TERTIVM.

MVLTA ALIA IN GRATIAM ALANI AB AVTORIBVS NVPERIS CONFICTA, QVÆ NVLLO VERITATIS AVT VERISIMILITVDINIS FVNDAMENTO NITVNTVR.

CArolus Viſchius in Relatione hiſtoricâ *De Vita Alani Magni*, habet tres paragraphos, in quibus multa ſtupenda & prodigioſa refert, queis *Alanum* commendet, quæ firmius ab ipſo probari optaſſem. Ac paragraphus ſecundus inſcribitur, *Qua occaſione Magiſter Alanus relicta Pariſienſi Vniverſitate, habitum Converſorum in-*

Ciſtercio aſſumpſerit. Narrat ibidem Miraculum, ſed cujus nullum teſtem alium profert, quam Joannem Buzelinum Jeſuitam in *Gotto-flandria* ſuâ tomo 2. lib. 7. ad annum 1294. Vult hanc eandem Hiſtoriam, ſed ſimplici omnino ſtylo deſcriptam, penes ſe habuiſſe in Prooemio cujusdam *Commentarii in Parabolas Alani*, à centum & quinquaginta annis, Lugduni typis editam, ad initium Codicis anno ſcilicet 1501. ſine nomine authoris, ſed quem jam conſtat fuiſſe Matthæum Bonhomme. Quia tamen ex lectione ejus, ventrem ſibi diſrumpere præ riſu Lectores poterant, ac irridere & fabuloſum portentum & Viſchium: rectè & prudenter primam hujus Operis omiſit impreſſionem Viſchius inſulſam atque Barbaram, ut puriſſima Joannis Buzelini latinitas magis credibilem, minusque ridiculam fabulam redderet. Non ita tamen ſcrupuloſus fuit Cæſar Egaſſius Bullæus, qui Seculo IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* fol. 436. has hiſtorias propriis primi inventoris verbis adducit. Nec mirum, cum nullum inde ei damnum, commodumve imminere poſſit. Qui igitur has fabulas credibiles fore ex compta Joannis Buzelini latinitate opinatus eſt Viſchius, has abſurdas & fide & verbis ex relatu Matthæi Bonihominis Monachi Ciſtercienſis audiat, qui *Commentarium in Parabolas Alani* anno 1501. Lugduni impreſſum edidit, in cujus fronte *Qua Cauſſa fuerint Alani ad Ciſtercienſes converſi*, his verbis commemorat.

„Author hujus libri vocabatur Alanus, de quo legitur, quod cum quadam die ſtuderet Pariſius, ſciens ſeptem Artes liberales, necnon Leges atque Decreta, ſuam ſcientiam propoſuit exponere, & in aliquem fructum redigere ſeu explicare. Et cum in craſtinum *De tota Trinitate* prædicare vellet, & ſcientiam & notitiam veram de illa curtis audientibus exhibere: ipſo pergente ad ſpatium prope ripariam riviere quandam, cogitans qualiter onus propoſitum complere poſſet, quendam puerum reperit, qui tenens unam cochlear in manu, fecerat unam parvam foveam, modicam procul ab aqua. Et hauriens aquam cum ſuo cochleari, portabat ad foveam quam fecerat: & inſtanter ſicut puer appoſuerat aquam in fovea, aqua in terram intrabat, quia locus erat arenoſus. Quod videns *Alanus*, dixit puero: o puer, quid hic agis? Et puer reſpondens dixit: *Totam iſtam ripariam in foveam meam ponere propoſui, nec ceſſabo quousque propoſitum meum implevero.* Cui Alanus, *quando putas feciſſe? Opus tuum licet ſit puerile, tamen eſt impoſſibile.* Cui puer, *Hoc citius fecero, quam tu propoſitum tuum adimpleveris.* Et Alanus reſpondens dixit, *Quid enim propoſui facere?* Et puer dixit, *Tu propoſuiſti cras declarare totam Trinitatem, per tuam ſcientiam in prædicatione, quod eſt magis impoſſibile tibi.* Quod audiens Alanus, multum territus, reverſus domum, & dicta pueri in ſe memorans, multumque dolens & triſtis, ſuam præſumptionem ſive arrogantiam recognovit. Adveniente vero die craſtina & hora prædicationis, ubi multitudo magna populi fuerat congregata, Alanus adſcendens cathedram dixit loco thematis, *Sufficiat vobis vidiſſe Alanum:* Verecundia ſuffuſus, pergere nolens Pariſius, transivit in Burgundiam, & in quadam Abbatia Ciſtercium nomine paſtor ovium fuit, & deinde converſus fuit ipſius Abbatiæ, ad modum laici. Hæc eſt ratio & cauſſa converſionis."

Continuo autem idem Bonushomo ſeu Bonhomius commentator narrat, quomodo Romam profectus fuerit, Hæreticos confuderit, & pro *Alano* tandem recognitus fuerit. „Accedit, quod Romæ quidam Hæretici advenerant, qui per ſua argumenta falſasque ſyllogizationes, totam fidem Catholicam ſubvertebant. Quapropter Papa mandavit omnes Prælatos, Abbates, Doctores, & Clericos totius Chriſtianitatis Romam venire, quatenus dictos Hæreticos confunderent. Quod Abbas magiſter *Alani* audiens, *Alano* relicto in Abbatia, voluit Romam pergere. Tum *Alanus* qui jam ſenſum recuperaverat, dixit magiſtro ſuo, *O Domine, me tadet hic ſtare, & diu eſt, quod Abbatiam non exivi: quapropter humiliter deprecor ut vobiſcum pergam Romam, & bene ſerviam vobis, optimeque penſabo penſor un cheval de equis.* Tunc Abbas pergens Romam, duxit ſecum *Alanum.* Adveniente autem die diſputationis, Abbas voluit intrare locum diſputationis, cum quo *Alanus* voluit intrare. Cui Abbas dixit, *Vade ad hoſpitium & penſa de equis, quia locum iſtum non poſſes intrare, propter cuſtodes & tienetes hic exiſtentes, qui non ſimul intrare niſi Prælatos & magnos Clericos, & poſſes verberari.* Cui *Alanus* dixit, *Volo verberari ut intrem:* & ſupponens ſe clamidi ſeu cappæ ſui Magiſtri, intravit dictum locum, & ipſe ſedens ad pedes ſui Magiſtri, audivit diſputationem. Hæretici vero proponentes quæſtiones, Chriſtianos ſuperaverunt & vicerunt. Quod videns *Alanus*, exivit latebras, dicens Magiſtro ſuo, *Jube Domine benedicere:* & Abbas ſtupefactus dixit Alano, *Sile miſer, quid vis facere?* Tunc *Alanus* intravit dicens ut prius, *Jube Domine benedicere*, usque ad tertiam vicem: quod videns Papa permiſit eum arguere. Et *Alanus* recitans quæſtiones per dictos Hæreticos motas, arguit & confudit illos. Quod videns Hæreticus dixit confuſus, *Tu es Diabolus aut Alanus.* Cui *Alanus* reſpondit, *Non ſum diabolus ſed Alanus.* Tunc Abbas Magiſter ſuus voluit ſibi ſuam dignitatem donare, quam *Alanus* ſuſcipere noluit: ſed per papam & Abbatem fuit ſibi concuſſum, ut duos Clericos haberet in dicta Abbatia, qui Clerici libros, quos ipſe dictaret, ſub ſe ſcriberent. Ubi plures libros fecit, inter quos fecit iſtum qui incipit, *A phœbo phœbe* &c. *Alano* autem mortuo, fuit ſepul-

„ſepultus in dicta Abbatia, ſuper cujus tumu„lo ſcribuntur iſti verſus.

Alanum brevis hora brevi tumulo ſepelivit,
Qui duo qui ſeptem, totum ſibi ſubdidit orbem,
Scire ſuum, mores dare vel retinere nequivit.

CAPUT QUARTUM.

PRÆDICTA COMMENTA UT NOVA CONFUTANTUR.

HÆc quidem inventa præclara ſunt, plurimumque ad *Alani* commendationem facerent, ſi vera illa eſſent. Primus iſta expreſſit Matthæus Bonihominis ſeu Bonhomius in Præludiis ad *Commentarium ſuum in Parabolas Alani* editum anno 1501. Lugduni in Gallia: qui quantæ fidei ſit, ex ipſa rerum textura vel lectione narrationis, quisque judicio præditus agnoſcet. Hunc erubuit inſerere Diſſertationi ſuæ *De vita & morte Magiſtri Alani Inſulenſis* Carolus Viſchius paragrapho 2. qui Joannem Buzelinum grandiori latinitate has fabulas enarrantem exſcripſit. *Hanc eandem hiſtoriam* (inquit) *ſed ſimplici omnino ſtylo deſcriptam penes me habeo, in Proœmio cujusdam Commentarii in librum Parabolarum Alani, a centum & quinquaginta annis, ſcilicet 1501. ſine nomine authoris, Lugduni typis editi. Refert & eam Chryſoſtomus Henriquez in Menologio ad 30. Januarii, ubi dicti Commentarii authorem nominant Matthæum Bonhomium, unde tamen nomen hoc hauſerit, non exprimit. Sed & Trithemium, Antonium du Verdier, & plures alios tam antiquos quam recentiores hanc legiſſe, ſatis colligitur ex teſtimoniis illorum, quæ ſupra poſuimus. Denique Alanum fuiſſe Ciſtercii paſtorem ovium & alia ſervitia Converſorum opera ibidem exercuiſſe, convincunt antiqua ejusdem Epitaphia, quæ infra referimus.* Hæc Viſchius citatus. Hæc quidem præclara ſunt, ſed utinam vera eſſent. Nulli dubium, quin ſucceſſu temporum multa a Monachis ac nebulonibus ſcriptoribus chartæ mandata ſint, quæ puræ phantaſiæ, ſabulæ, aniles, & ſomnia inertis capitis ipſiſſima ſint: qualia ſunt ea, quæ de *Alano* narrantur. Non attendunt ejusmodi impoſtores, quod dum ſtupenda iſta absque legitimis teſtibus in gratiam Alani converſi in medium adducunt, ſtupidam Eccleſiæ ignorantiam adtribuunt, quæ in plenario atque (ut volunt) nobiliſſimo Lateranenſi Concilio Romæ anno 1180. habito, dum coram inſigni Antiſtitum ac Doctorum virorum multitudine ab Hæreticis vinceretur, ope atque ſcientia unius laici Ordinis Ciſtercienſis, ut orthodoxam fidem ſactam tectam ſervaret, indiguit. Quis tale unquam portentum audivit? Dum ejusmodi homines Commentis Alanum elevant, Eccleſiam & Concilium Univerſale deprimunt: dumque Converſi fratris atque ovium paſtoris ſingularem prædicant ſcientiam, celeberrimam Synodum faciunt barbam ac ſtupidam. Porro qui primi has fabulas intulerunt, ad ſtabiliendam illarum fidem non ſunt idonei, ob imberbe ſuum mentum, atque tempura ſequiora. Unicum hoc vobis axioma ſeu pronuntiatum, gravibus viris firmiter infixum: *Quod de tam antiquis rebus dicitur, contemnitur, dum non probatur.* Appellamus autem *probare*, quando rem factam per idoneos teſtes, ſynchronos nimirum vel oculatos adſtruimus, de quorum ingenio, judicio, gravitate, & probis moribus, conſtat. At in iſtorum in gratiam Alani ſommiorum allegatione, nihil ejusmodi. A Concilio Lateranenſi III. celeberrimo, quod anno 1180. factum eſt, ad annum 1501. primus Matthæus Bonihominis iſta ſcripſit, homo ſimplex ac credulus, ut ex ejus narratione conſtat, qua ſe vere & cognomine *Bonumhominem* oſtendit. Nec Trithemius allegari poteſt, in gratiam ſabularum iſtarum, niſi a malæ fidei hominibus. Nam in libro ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quem anno 1494. complevit, de *Alano Inſulenſi* loquens, ſe de illo *Miranda* ſupprimere ait, quibus fidem non adſtruebat. Sic autem loquitur, *Miranda quadam de eo narrantur, quibus ego fidem nec adſtruo, nec temere infringo:* neutiquam igitur his ſomniis ſavit. Joannes Bucelinus Jeſuita, homo dictionis comptæ ac eloquentis, ſed temporis recentiuris, anno 1626. extinctus. Chryſoſtomus Henriquez, aliique Ciſtercienſes alumni, absque negotio laudes *Alani* commonachi ſui prompte amplexi ſunt, uti commodas Ordinis ſui encomio & elevationi, ſed quid ad rei veritatem? Quod de tam antiquis rebus dicitur, contemnitur, dum non probatur. Denique ut ſabulam hanc, ad *Alani* honorem atque ad opprobrium Eccleſiæ inventam, uno ictu perſodiam atque enecem, nulla ab ullo authore antiquo illius mentio, nulla in Actis Concilii memoria. Si enim ulli Concilio, in quo Alanus Hæreticos confunderet, adſuit, vel Lateranenſi III. Generali ſub Alexandro III. anno 1180. quod veriſimilius eſt, vel alteri Lateranenſi IV. Generali ſub Innocentio III. anno 1215. approbato. At utrumque & ſalſum abſurdum eſt. Nam quoad ultimum Lateranenſe IV. anno 1215. habitum, tanti meriti tamque copioſi concurſus fuit, ut mille ducenti octoginta vel Epiſcopi vel Abbates vel Doctiſſimi viri eò convenerint, moribus plerique inſignes, illuſtres omnigena doctrina plures, cujus temporibus ampliſſima ſcriptorum phalanx. Sed nullus qui ex immenſa hujus temporis ſcriptorum nube, de tanto *Alani converſi* prodigio loquatur, nec vel elementum de iſta re in Actis Concilii: unde ſomnium iſtud Monaſticum cenſendum eſt, quis enim tam portentoſam miraculi oſtenſionem, in tam celebri Concilio factam, ſiluiſſet? Videant, qui vel tantillum judicio pollent. Idem de Lateranenſi altero ſub Alexandro III. anno 1180. cenſendum, quod Lateranenſe Generale III. dicitur, cui trecenti vel circiter Epiſcopi

piſcopi doctiſſimi, innumera Scholaſticorum totius Europæ præſtantiſſimorum multitudo aderant. At nullus de tanto per *Alanum* accepto beneficio, ſeu de confuſis ab ipſo aut convictis Hæreticis loquitur. Denique quam Monachalis & abſona iſta narratio, *Et diu eſt quod Abbatiam non exivi, quapropter humiliter deprecor ut vobiſcum pergam Romam, & bene ſerviam vobis, optimeque penſabo de equis?* Quaſi vero, quod Laicus ab aliquanto tempore e Cœnobio non exiiſſet, inde Romam eundi facultatem recte peteret? Quid quæſo ſibi volunt ignaræ & Barbaræ iſtæ voces, *& optime penſabo de equis?* Quid abſurdius autem & monachalius, quam *Alanum* ut in Concilii cœtum intraret, *abſcondiſſe ſeipſum ſub chlamyde Abbatis Ciſtercienſis?* Tales ne unquam in Hiſtoria Eccleſiaſtica auditæ nugarum tragœdiæ? Addamus & rideamus. Pergit, *Et ipſe ſedens ad pedes ſui Magiſtri, audivit diſputationem* &c. & continuo: *quod videns Alanus, exuit latebras, dicens Magiſtro ſuo, Jube Domine benedicere.* Qui *jam ſedebat ad pedes Magiſtri ſui*, absque dubio *exiverat latebras:* niſi tanta Abbatis Ciſtercienſis tunica fuiſſet, ut *Alanum* etiam ad pedes ejus ſedentem obtegeret, unde repentino motu prodierit abditus, ut Hæreticos confunderet. Sed hoc contrarium atque adverſum antiquis Ciſtercienſium moribus ac veſtibus, quibus chlamydes ſeu tunicæ breves atque anguſtæ, vix operiendo corpori idoneæ, multo minus quæ Alanum ſubtus latentem occultarent. Jam quid ſibi ruſtica iſta alloquia volunt, *ſile miſer, quid vis facere?* Mitto innumeras hujus fabulæ abſurditates, quæ illam omnino exſufflant, paucaque iſta dixiſſe ſufficiat.

Vnum hic ſerio dicas, fabulas iſtas in Eccleſiaſticis libris lectas, Eccleſiæ non minus quam hæreſes nocere: dum enim Heterodoxi aliunde male affecti illas legunt, has crede ab omnibus Pontificiis opinantur, omnemque eorum Communionis fidem opinantur, eſſe quisquiliarum ejusmodi ac imaginationum phantaſticarum. Vnde honori Sanctæ conduceret Eccleſiæ, fabulas tales atrocibus etiam verbis obtundi, ac ſi fieri poſſet, omnimode ſupprimi. Annon ingens Synodo Lateranenſi probrum ac dedecus, ſive III. ſive IV. ſit, aſſerere tot Epiſcopos ac Theologos, ſubſidio fratris Laici Ciſtercienſis & opilionis indiguiſſe, ut Hæreticos confuderet.

CAPVT QVINTVM.

ALIÆ SENTENTIÆ DE VITA ET MORTE ALANI INSVLENSIS EXPENDVNTVR.

CVm non concordent Hiſtorici, deque tempore quo vixit aut mortuus eſt *Alanus* quam maxime variaverint: alias duas præterea opiniones referre hic non pigebit, ad omnimodam præſentis rei diſcurſionem. Tertia igitur fuit ſententia Johannis Trithemii, qui in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ait eum *Alanum* floruiſſe ſub Alberto Imperatore anno 1300. Secuti ſunt Trithemium plurimi, Conradus Geſnerus in *Bibliotheca Vniverſali*, Lilius Giraldus *Dialogo 5. de poetis*, ubi de Anticlaudiano, his verbis. « Eſt *Anticlaudianus* contra Claudiani Rufinum liber ab *Alano* compoſitus, qui ob multijugam quam in eo admirabantur Germani diſciplinarum cognitionem, VNIVERSALIS DOCTOR eſt cognominatus. Scripſit hic & *De planeta natura*, & eruditionem quidem præ ſe fert ubique, ſed ſtylum habet inconditum, & inquinate loquitur. Fuit hic Germanus ex Inſulis, præfuitque aliquandiu Lutetiæ, per tempora Adulphi, & mox Alberti Imperatorum, anno circiter 1300. Videtur hic author nihil unquam legiſſe de *Alano* noſtro, quem dicit habere ſtylum inconditum, & inquinate loqui: cum certum ſit paucos fuiſſe eo præſtantiores, non modo temporibus iis quibus vixit, ſed etiam conſecutis. Hæc Egaſſius Bullæus. Antonius Poſſevinus Jeſuita ex eodem fonte Trithemiano hauriens, veritatem non ultra ſcrutatus aut ſciſcitatus, ait ſcripſiſſe *Alanum in 4. libros Sententiarum M. Patri Lombardi, Oculum ſacra ſcriptura, de doctrina &c. & tandem vixiſſe ſub Alberto Imperatore circa annum 1300.* Joannes Gerardus Voſſius idem ſentit libro de Poetis Latinis, *Anno* inquit, *1300. ſub Alberto Caſare fuit Alanus de Inſulis Teutonicus, conſcriptor, operis contra Claudiani Rufinum, unde Anticlaudianus vocatur. Hic eſt ille qui vocatur DOCTOR VNIVERSALIS.* Idem fere ſcribit omnis recentiorum authorum turba. Verum hanc ſententiam, unica hac conjectura ſeu ratione obtundere poſſum, quod Magiſter Willelmus Brito, qui ſub Philippo Auguſto floruit & ſcripſit, Gualteri & Ægidii inſignium Poetarum meminerit, nullam vero usquam de *Alano* mentionem faciat: quem certe non prætеriiſſet, ſi tunc inter Poetas celeberrimus & excellentiſſimus habitus fuiſſet.

Contra alii Alanum Inſulanum ſeculo XII. floruiſſe & vixiſſe contendunt, ſed quis ille fuerit, quodque vitæ genus amplexus fuerit, non conſentiunt. Nonnulli eum fuiſſe Monachum ClaraVallenſem ſcribunt, deinde Abbatem Ripatorii, Gallice *de la Rivour* in agro Trecenſi, tum Antiſſiodorenſem Epiſcopum, poſtremo ad ClaramVallem rediiſſe, ibique extremos vitæ dies egiſſe anno 1182. Cujus ſententiæ eſt Aubertus Miræus in ſcholiis ad Henricum Gaudavenſem in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 21. Alanus, inquit, Inſulenſis, Galloflander ob multiplicem doctrinam nuncupatus DOCTOR VNIVERSALIS, ex Theologo Pariſienſi Monachus Claravallenſis, anno 1139. conſtitutus eſt a Sancto Bernardo primus Abbes Ripatorii, in Diœceſi Trecenſi. Exinde ob pietatem atque eruditionem anno 1151. creatus eſt Epiſcopus Antiſſiodorenſis, ſed

„ſed veteris ſolitudinis deſiderio factus, anno „1167. permittente Alexandro Romano Pon„tifice, ad Claram Vallem rediit, ut Robertus „Chronographus Antiſſiodorenſis narrat, & „ibidem ſub annum 1182. obiit ſepultus in eo„dem Monaſterio, juxta Goffridum Epiſcopum „Lingonenſem. Camuzatus in Notis marginalibus ad Chronicon Roberti Antiſſiodorenſis dicit, hodicque in Ripatorio adſervari teſtamentum Alani ſcriptum anno 1182. Idem ajunt fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana*, idemque Hiſtoria Ciſtercienſis. Camazatus quidem hæc habet, ad marginem Chronici Antiſſiodorenſis: *Ripatorium Larivour, Cœnobium eſt Ordinis Ciſtercienſis, duabus leucis ab Vrbe Tricaſſina diſtans, in quo hodieque aſſervatur teſtamentum Alani ſcriptum anno 1182. Cujus etiam ſepulchrale monumentum adhuc viſitur in Eccleſia Claravallenſis Monaſterii, ubi perperam in tabula juxta tumulum appenſa, eſt notatum ipſum obiiſſe anno 1181.* Porro quantum ad Scriptores, qui volunt *Alanum* anno 1300 ſub Alberto Imperatore floruiſſe, omnes recentes ſunt: quorum primus eſt Trithemius, unde fidem non merentur, quippe qui facile potuerunt falli, contra Veterum fidem, qui *Alanum* hunc floruiſſe ſeculo XII. ſtatuunt, ut ſupra diximus. Fatemur autem cum ultimis *Alanum* Doctorem Vniverſalem dictum, ſeculo XII. floruiſſe, imo & eſſe eundem cum Epiſcopo Antiſſiodorenſi, qui anno 1167. ut ſcribit Robertus Antiſſiodorenſis in Chronico, Claram Vallem, reſignato Epiſcopatu rediit. Sed negamus mortuum eſſe an. 1181. ut ſcribit tabula appenſa conficto ejus tumulo apud Claram Vallem, volumusque ſupervixiſſe usque ad annum 1203. quo veteres Scriptores omni fide majores *Alanum* mortuum tradunt. Imò tabella iſta appenſa jactato *Alani* tumulo nova eſt, ut ex compoſitione illius conſtat, quam refert Camuzatus in *Miſcellaneis Hiſtoricis*: ac poſt ipſum Seculum 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum fol. 719. Ibi autem nec Syllaba quidem una quæ notet Alanum anno 1181. mortuum, ſed ubi tantum legitur, *Obiit pridie Idus Octobris.* De teſtamento *Alani* anno 1182. ſcripto, & apud Ripatorium aſſervato, quin illud ſuppoſitum inſtrumentum ſit, nullus dubito. Quid enim juris Monacho humili qui ampliſſimum Epiſcopatum ut pauperrimus viveret, abjeccrat, ad faciendum teſtamentum? Prætereà cur condidit teſtamentum apud Ripatorium, qui pauper vel Ciſtercii vel Claræ Vallis Monachus fuit? Denique ex quo quis teſtamentum condidit, non confeſtim moritur: potuitque *Alanus* pauper Monachus factus, anno 1182. infirmitate aliqua apud Ripatorium preſſus, teſtamentum condidiſſe: unde poſtea convaleſcens, annos vitæ usque ad annum 1203. quo ab antiquis mortuus dicitur, protraxerit. In his omnibus contradictorium nihil, imo omnia conſonant, ſi ſenem Alanum ſtatuamus, uti omnes cenſent.

CAPVT SEXTVM.

INSIGNIORES VITÆ ALANI INSVLENSIS EPOCHÆ ENVNCIANTVR.

NAtus itaque *Alanus* anno circitet Seculi duodecimi XIV. Inſulis Vrbe primaria Flandriæ Gallicanæ. Ac primum ipſemet *Alanus* diſertis verbis, ſe in Flandria apud Inſulas natum, declarat, ſic enim ille Lib. 5. Commentariorum in Prophetias Ambroſii Merlini fol. 198. editionis recentioris Antverpienſis. *Vidi & ego in Flandria cum puerulus adhuc eſſem, apud Inſulam unde natus fui, fœminam quandam maleficam, qua in maleficio ſuo comprehenſa &c. tempus illud fuit quo Comes Theodoricus ab Inſulanis hominibus, Gaudenſibus quoque atque Brugenſibus advocatus erat è terra ſua in Flandriam, tanquam legitimus Flandriæ heres &c.* At Theodoricus ille cognomento *de Alſatia*, Filius Theodorici ſtrenui Lotharingiæ Moſellanæ Ducis Filius, accerſitus & electus eſt Comes Flandriæ anno 1118. ut in Annalibus Flandrenſibus legitur, quo tempore *Alanus* adhuc erat puerulus. Vox tamen illa in rigore accipienda non eſt pro infante octenni vel decenni, ſed per comparationem ad ſenilem ætatem, in qua *Alanus* hunc Commentarium ſcripſit. In provectà enim ætate ſcribens in Prophetias Ambroſii Merlini, potuit appellare ſe *puerulum* tempore illo quo Theodoricus Alſatus ad Comitatus Flandriæ regimen appellatus eſt, dum annos circiter quatuordecim vel ſexdecim attingeret, anno 1114. vel circiter natus.

Anno circiter iſto 1128. factus apud Claram-Vallem ſub diſciplina Divi Bernardi Monachus, qui multos electioris præſertim ingenii & litteraturæ Flandros adoleſcentes ad ſe traxit: à quibus eximiè adjutus eſt in fundatione plurimarum Abbatiarum ſui Ordinis. Huic autem *Alano* rectè tribuuntur *Commentaria hæc in Prophetias Merlini Angli*, ſub cujus etiam nomine impreſſa fuerunt Francofurti anno 1608. typis Joannis Spieſſii in 8. ſub hoc titulo: *Prophetia Ambroſii Merlini &c. unà cum ſeptem libris explanationum in eandem Prophetiam, excellentiſſimi ſui temporis Oratoris, Polyhiſtoris & Theologi, Alani de Inſulis, Germani, Doctoris univerſalis & Academiæ Pariſienſis ante annos trecentos Rectoris ampliſſimi.* Nam in his Commentariis, *Alanus* de ſeipſo loquens, ſe fuiſſe alicujus Ordinis alumnum fatetur, ex lib. 2. fol. 61. ubi dicit: *Abbas quidam de Ordine vir litteratus &c.* Deinde expreſſe dicit fol. 198. ſe oriundum fuiſſe Inſulis in Flandria, his verbis: *Vidi & ego in Flandria cum puerulus adhuc eſſem &c.* ut ſupra retulimus.

Anno 1139. vel 1140. Ripatorium in agro vel Diœceſi Tricaſſina Ordinis Ciſtercienſis, ab Hattone Epiſcopo fundatur die 9. Aprilis temporibus divi Bernardi ClaræVallis Abbatis, qui illic *Alanum* in primum Abbatem, annos circiter 30. natum, conſtituit. Hæc conſtant ex tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* Fratrum Sammarthanorum, fol. 790. verbo, *Ripatorium*. Ex Chronologia Abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis, quam ad calcem ſuæ *Bibliothecæ Scriptorum Ciſtercienſis Ordinis*, adjecit Carolus de Viſch Prior Dunenſis, atque ex *Bibliotheca* eadem verbo *Alanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus*, fol. 12.

Anno 1151. *Alanus* ex Abbate Ripatorii Epiſcopus Antiſſiodorenſis inſtituitur, nam ita ſcribit Robertus Sancti Mariani Antiſſiodorenſis Chronographus, qui eundem Alanum videre potuit: *Anno 1151. obiit Hugo Antiſſiodorenſis Epiſcopus, vir moribus & ſcientia clarus, cui ſucceſſit Alanus Ripatorii primus Abbas.* Quisquis autem plenius noſſe voluerit præclara omnia quæ in Epiſcopatu geſſit, legat *Galliam Chriſtianam* Sammarthanorum Fratrum tomo 2. pag. 276. verbo *Antiſſiodorenſes Epiſcopi*, ubi prolixe ſatis deſcribuntur.

Anno 1167. ubi ſcribit Robertus Chronographus citatus ad dictum annum, *Alanus Epiſcopus dimiſit Epiſcopatum ſuum, cui ſucceſſit Willielmus Antiſſiodorenſis Eccleſiæ Theſaurarius & Senonenſis Archidiaconus, frater autem Hugonis ejusdem Eccleſiæ Archipræſulis.*

Anno 1180 Alanus qui apud ClaramVallem reverſus, cum Petro ClaræVallis Abbate Romam ad Lateranenſe Concilium III. proficiſcitur, non eo inſolenti modo atque abſurdiſſimo quo ſupra dictum eſt, *ut penſares de equis Abbatis ClaræVallis*, quemadmodum inſulſè ſcribit Matthæus Bonihominis; Sed cum eſſet magni nominis Theologus, miræ virtutis Monachus, qui quantum in Aſceticâ vitâ poſſet, inſignem Antiſſiodori Epiſcopatum ejurando, ut ſimplex Monachus viveret, oſtenderat. Hunc igitur clariſſimum virum, ſibi in ſocium itineris, Petrus Abbas Claravallenſis adjunxit, cujus ſocietate non modicum apud venerandos hujus Concilii Patres ac Theologos ſplendorem ac famam habuit. Illic ut probabile ſat eſt, à Summo Eccleſiæ Pontifice Alexandro III. ſcribendi contra Valdenſes aliosque temporum iſtorum hæreticos, mandatum habuit. Alanus autem, circa idem tempus compendio ſcripſiſſe videtur *Vitam S. Bernardi ClaræVallenſis Abbatis*, poſt celeberrimos tres aut quatuor Scriptores, Guillelmum Abbatem S. Theodorici, Arnaldum Abbatem BonæVallis, & Gauftidum ClaræVallis Abbatem IV. omnes ſcriptis plurimis inſignes viros. Factum Opus iſtud, Abbatique Petro ClaræVallis dicatum, quem Abbatiam hanc ab anno 1179. ad 1186. tenuiſſe conſtat. Igitur Opuſculum iſtud intra hoc tempus ab Alano compoſitum.

Ex Concilio Lateranenſi ubi contra Waldenſes & Albigenſes aliosque hæreticos actum fuit, reverſus: Scripſit *Summam libris IV. contra Waldenſes, Albigenſes, Judæos & Paganos*, quam male *ſuper 4. Libros ſententiarum* Opus quadripartitum appellat Thomas Waldenſis tomo 2. *Doctrinalis fidei*, cap. penultimo. Latuit dudum Opus iſtud in tenebris, ſed tandem è Bibliotheca Papirii Maſſonii primum in lucem prodiit Pariſiis anno 1612. ac tandem in editione Operum omnium Alani anno 1654. Cum autem eſſet mutilè productum, Carolus Viſchius ex fide MS. Codicis Bibliothecæ Ciſtercienſis, ultimos duos libros *contra Paganos & Mahumetanos* edidit, ad calcem ſuæ *Bibliothecæ Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, ultimæ editionis anni 1656. Coloniæ Agrippinæ, apud Joannem Buſæum Bibliopolam. In hujus Prologo ſic Alanus habet, *Amantiſſimo Domino ſuo Willelmo Dei gratia Montis Peſſulani Principi, quem non ſolum generoſi generis titulus inſignis, verum etiam generoſior mentis generoſitas præinſignivit, Magiſter Alanus in omnibus & per omnia ſuus, Opus ſuum. Cum inter univerſos mundi principes, te videam ſpecialiter indutum armis fidei Chriſtianæ, nec naviculam Petri inter tot tumultuantes hujus ſeculi procellas deſerere videaris, hoc Opus de fide Catholica conſcriptum, tuæ diſcretioni devoveo conſummatum.* Guillelmus autem ille Montis Peſſulani Dominus, cognominatus *Sybilla* à matre ſua Sybilla, adverſatus eſt Comiti Toloſano, & anno 1158. cum Anglis Tholoſani obſedit. Alexandrum III. anno 1162. excepit, & anno 1174. Mathildem Emmanuelis Conſtantinopolitani Imperatoris filiam duxit uxorem. Aſſertor fuit Catholicæ fidei contra Albigenſes ut opinabatur hæreticos, ut legitur in Hiſtoriâ Auxitanâ, mortuus anno 1202. eodem quo Alanus mortuus dicitur. Illi ergo Guillelmo *Alanus* Opus ſuum contra Waldenſes dedicavit, de quibus loquitur libro 2. his verbis: *Quomodo litteras noverunt Waldenſes, qui non didicerunt? Videmus enim Sanctiores eis non prædicare, qui etiam intellectum habent ſacræ Scripturæ, ut multos Ciſtercienſes, qui miſſi non ſunt.* Et alibi meminit Concilii Lateranenſis III. in quo illi damnati ſunt. *Iſti*, inquit, *Waldenſes qui ſub pœna Excommunicationis & contra præceptum Domini Papæ, imo contra totam Eccleſiam prædicant, quibus injunctum eſt à Domino Papa non prædicare, ſententiæ excommunicationis ſubjacent. In Concilio enim Lateranenſi, in eos ſententia excommunicationis lata eſt: unde eis etiam communicandum non eſt, cum ſententia Apoſtolica ab Eccleſia præciſi ſint.* Huic patet *Alanum* libellos ſuos *contra Waldenſes* poſt Concilii Lateranenſis III. celebrationem, anno circiter 1183. vel 1184. ex mandato Romani Pontificis edidiſſe. Neque verò eſt, quod quis dicat Waldenſes diu regnaſſe, atque ita *Alanum* licet hoc Seculo XII. non vixerit, contra eos tamen ſcribere potuiſſe: in Prologo enim ait novos hæreticos ſuo tempore fuiſſe exortos, *Noſtris vero temporibus*, inquit, *novi hæretici*. At tempore Alberti Imperatoris anno nempe 1300. Wal-

Waldenſes jam ſepulti oblivione erant, & Paterini, & alii hæretici, quos in ſuis libris Alanus confutat. Omnia igitur cum temporibus *Alani* & ſcriptis, planè conſentire videntur. Nam hocce ſeculo orti Waldenſes, & Albigenſes, habitum contra eos Lateranenſe III. Concilium, in quo damnati ſunt, ut ſupra diximus. Contra quos Alanum ſcripſiſſe, teſtis eſt Otho de Sancto Blaſio, author coætaneus. Ex hoc itaque ſcripto *contra Waldenſes*, quod poſt Concilium Lateranenſe ſcripſit atque ex Alexandri Papæ III. mandato, nata videtur in Ordine Ciſtercienſi de *Alano* fabula, qui in hoc Concilio hæreticos confuderit. Ex hoc Opere, contexta ampla illa tunica Ciſtercienſis vel Claræ vallenſis Abbatis, quæ *Alanum* converſum contexit, ac ſubitò in eo Concilio diſputaturum, erumpere in publicum facit. Hoc eodem tempore vel aliquanto poſt, Alanus ſuos ſeptem libros, *Commentariorum in Prophetiam Ambroſii Merlini* ſcripſiſſe creditur, quos valde ſenex ex allegatis, ſuprà, compoſuiſſe videtur.

Anno denique 1203. ex authoritatibus ſuperius allatis, mortuus eſt apud Ciſtercium, ætatis ſuæ juxta ſupputationem allatam anno 93. vel circiter, poſito nempe quod circa annum 1114. natus ſit.

CAPUT SEPTIMUM.

EXAMINANTUR OPERA ALANI INSULENSIS, TAM IMPRESSA QUAM MANUSCRIPTA.

ALani autem Magni Opera quotquot inveniri potuerunt, edita in ſolio Antverpiæ anno 1654. apud Guillelmum Leſtenium & Engelbertum Gimnicum, operâ & ſtudio Domini Caroli de Viſch, Prioris beatæ Mariæ de Dunis, Ordinis Ciſtercienſis in Flandriâ, ſub hoc titulo: *Alani Magni de Inſulis ſacræ Theologiæ Doctoris, cognomento Univerſalis, ex glorioſo Scholæ Eccleſiaſticæ Pariſienſis moderatore, humilis Ciſtercienſis Converſi, Opera Moralia, Parænetica, & Polemica, quæ reperiri potuerunt.* Sunt autem.

Commentarius in Cantica Canticorum ad laudem beatiſſimæ Virginis Deiparæ, impreſſus olim Pariſiis anno 1540.

Summa de arte prædicandi, nunc primum in lucem producta ex duobus MSS. Bibliothecæ Dunenſis, quæ bis & ter MS. extat in Bibliotheca Canonicorum Regularium Sancti Victoris Pariſienſis, bis quoque in Bibliotheca Cluniacenſi, Litteris AA. & HH. Cantabrigiæ in Bibliotheca publica, Cod. 128. & Pembrochiana Cod. 81.

Undecim Sermones integri de diverſis materiis, antea nondum editi.

Dictorum memorabilium ſeu Sententiarum Magiſtri Alani liber, ex MS. Codice Bibliothecæ de Dunis.

De ſex alis Cherubim Tractatus, ex MS. Codice Sancti Vedaſti Attrebatenſis, quem Franciſcani *Sancto Bonaventuræ* perperam attribuunt, cujus inter Opuſcula impreſſus eſt.

Pœnitentiale ſeu *Liber Pœnitentialis*, ex MSS. in lucem productus, pag. 181. Impreſſus ex duobus MSS. uno Bibliothecæ Dunenſis Ordinis Ciſtercienſis, altero Bibliothecæ S. Gisleni in Hannonia. Habetur idem MS. in tribus Codicibus Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis ſub nomine Alani, qui notantur MMM. 18. B. 8. & PP. 14. fol. 144. Itemque in Bibliotheca Sancti Germani de Pratis Cod. 557. optimæ notæ, ſed ſub Petri Cantoris nomine, contra impreſſorum & MSS. Victorinorum authoritatem. Sed aliud *Pœnitentiale Alani*, de quo loquitur Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, quem ait continere *Libros quatuor ad Henricum Bituricenſem Archiepiſcopum*, quod extat MS. in Bibliotheca Majoris Monaſterii Turonenſis in 4. Littera A. 2.

Opus quadripartitum De fide Catholica contra Valdenſes, Albigenſes & alios hujus temporis Hæreticos, cujus *duo priores Libri* hic anno 1654. impreſſi, alii *duo poſteriores* ad finem *Bibliothecæ Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, fol. 410. ſecundæ editionis apud Joannem Buſæum anno 1656. Coloniæ Agrippinæ, editi ex MS. Bibliothecæ Ciſtercii. Hoc ipſum opus eſt, quod male Joannes Trithemius appellat *in 4. Libros Sententiarum*: quia hæc Summa quatuor Libris diſtincta eſt, ſed neutiquam *Commentarius in 4. Libros Magiſtri Sententiarum* eſt. Idem MS. in Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ 5513. fol. 352. inſcriptum *Summa Alani quadripartita contra Hæreticos Valdenſes, Judæos & Paganos*, cujus Prologus ad Guillelmum Montis Peſſulani Principem incipit, *Cum inter univerſos &c.* ubi Codex ſcriptus dicitur per Heruæum Conſeel pro Domino Bernardo Archiepiſcopo Toloſano, anno 1456. & apud Cluniacum Littera Q. 2. & Claram Vallem, in ſuis Bibliothecis. Idem MS. Oxonii in Bibliotheca Mertoniana Cod. 230.

Liber de planctu naturæ, de quo loquuntur Henricus Gandavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 21. qui anno 1293. obiit. Robertus Holcot S. Theologiæ celeberrimus Doctor, Ordinis Fratrum Prædicatorum, in caput I. Libri Sapientiæ Lectione 118. Littera A. qui anno 1349. floruit, teſte Bellarmino in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. MS. quoque Oxonii in Bibliotheca Balliolana, Cod. 120.

Anticlaudianus ſive *De officio viri in omnibus virtutibus perfecti, libri IX.* ſingulari feſtivitate, lepore, & elegantiâ conſcripti, ex duobus MSS. Codicibus Collegii Lovanienſis Societatis Jeſu, & tertio Bibliothecæ Sancti Bertini Audomarenſis, Ordinis divi Benedicti. Ex 4. & 5. apud Balthaſarem Moretum, clariſſimum Antverpiæ typographum. Habetur etiam MS. in Biblioth. Galliarum Regis, num. 5640. atque Oxonii in Bibl. Balliolana, Codd. 120. & 122.

Rithmi

Riebmè duo elegantes, unus De Incarnatione Chriſti, alius De fluxa & caduca natura hominis.

Doctrinale minus, ſeu *Liber Parabolarum Magiſtri Alani de Inſulis*, ex multis editionibus præcedentibus, anno 1492. Daventriæ, anno 1501. Lugduni cum eruditis Commentariis Latinis Matthæi Bonihominis. Anno 1516. Lipſiæ, & aliis in locis. Hæc omnia impreſſa ſunt anno 1654. & 1656. ab Carolo Viſchio Dunarum Priore, Ordinis Ciſtercienſis. Nunc omiſſo *Pænitentiali* de quo jam ſupra egimus, de Manuſcriptis adhuc nondum impreſſis agendum reſtat.

Attribuit illi Carolus Viſchius in ſua *Bibliothecâ Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* fol. 12. *ſuper 4 libros ſententiarum Opus quadripartitum*, ut illud indigitat Thomas Waldenſis tomo 2. cap. penultimo, quod MS. extare apud fratres Prædicatores Pariſiis ait. Verum malè Valdenſem Trithemius intellexit, & hoc Opus nihil eſt aliud, quam *Summa quadripartita contra Hæreticos &c.*

Scripſit etiam ſeu in compendium redegit *Vitam Sancti Bernardi Abbatis*, quam ex MS. Codice Bibliothecæ Sancti Victoris Pariſienſis, edidit Dominus Johannes Mabillon in Præludiis ad *Opera Sancti Bernardi*, editionis Pariſienſis anni 1667. apud Fredericum Leonardum viâ Jacobæa ſub Scuto Veneto. Extat etiam MS. in Bibliotheca S. Vedaſti Attrebatenſis, Ordinis divi Benedicti, & Vallislucenſis Ordinis Ciſtercienſis. De hac Vita agens Manriquez tomo 2. Annalium Ordinis Ciſtercienſis, ad annum 1153. aſſerit eam extare impreſſam in antiquiſſimis exemplaribus Operum divi Bernardi.

Scripſit etiam Summam *Quot modis* appellatam, ſic enim in MS. Codice & ab authore vocitata eſt, quæ ſecundum ordinem alphabeticum procedit, hoc ordine deducens *Quot modis* unaquæque res bonam vel malam in partem in Scripturis ſacris accepta fuerit, opus Concionatoribus idoneum. Habetur MS. in parvo 4. in Bibliotheca Regalis montis Ordinis Ciſtercienſis, dedicata Hermengaldo Dei gratiâ Sancti Ægidii Abbati, cujus hoc initium: *Reverendiſſimo Patri ac Domino Hermengaldo Dei gratia Sancti Ægydii Abbati, Alanus dictus Magiſter, ſic in præſenti multiplici inſigniri gratia, ut in futuro præmietur in gloria. Cum diverſis olim &c.* Item alius Prologus, *Quoniam juxta Apoſtolica authoritatis præconium, qui virtutis nominum ſunt ignari &c.* Incipit per vocem, *Anima propriè Spiritus rationalis qui cum corpore venit in conſtitutionem hominis &c.* Habetur etiam in Regia Gallia- rum Bibliotheca Cod. 5513. illic inſcripta, *Magiſtri Alani Tractatus De diverſis vocabulorum ſignificationibus ſecundum ordinem alphabeti.* Et in Bibliotheca Victorina Pariſienſi, Littera PP. 12. cujus titulus, *Incipit liber Magiſtri Alani qui quot modis intitulatur, De diverſis vocabulorum ſignificationibus ſecundum ordinem Alphabeti* Itemque apud Claram Vallem, & Vallem Lucenſem, Abbatias Ordinis Ciſtercienſis, atque apud Sanctum Illidium Claromontanum, Ordinis divi Benedicti, in Arvernia. In aliis Manuſcriptis appellatur *Oculus Sacræ Scripturæ*, ſive *Oraculum Sacræ Scripturæ*, ſive *Compendium utriuſque Teſtamenti*, habeturque etiam MS. in Bibliotheca Dunenſi in Flandria, Ordinis Ciſtercienſis.

De Maximis ſeu Axiomatibus Theologiæ Liber I. qui aliter dicitur *Doctrinale altum*, & incipit, *Omnis ſcientia ſuis nititur regulis &c.* quod juxta Carolum Viſchium reperitur MS. in Bibliotheca Brugenſi & Camberonæ, & apud Sanctum Martinum Tornacenſem, denique Cantabrigiæ in Bibl. Pembrochiana, Cod. 81.

Idem ſcripſit *librum De naturis quorundam animalium*, ut teſtatur Henricus Gandavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 21. ac poſt ipſum Joannes Trithemius, ibidem. Hoc opus anonymum ferè ſemper in Bibliothecis, eſt ſecundus Liber ex quatuor *De beſtiis* qui habentur inter Opera Hugonis Victorini, incipiens *à Leone &c.* inſcribiturque *Beſtiarium*. Nam Tractatus ſeu liber I. *De ſolis avibus*, ſpectat ad Hugonem de Folieto: 2. *De animalibus* ad Alanum Inſulenſem. 3. & 4. ad Guillelmum Peraldum Lugdunenſem, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui *Libros duos de rerum proprietatibus* ſcripſit, quorum primus potiſſimum deſumptus eſt ex Opere *De avibus*. Hugonis Foliotani & *De animalibus* Alani Inſulenſis, ut ex lectione conſtat.

Prophetia Ambroſii Merlini Angli &c. unà cum ſeptem libris Explanationum in eandem Prophetiam, excellentiſſimi ſui temporis Oratoris, Polyhiſtoris & Theologi, Alani de Inſulis, Doctoris Univerſalis, & Academiæ Pariſienſis ante annos 300. Rectoris ampliſſimi, impreſſa in 8. Francofurti anno 1608. typis Joannis Spieſſii. *Alani* autem *Philoſophi* dicta de Lapide Philoſophico, edita extant à Juſto Balbiano Lugduni Batavorum, anno 1600. typis Raphelengii, unà cum ſecreto Jodoci Greneri; quæ an ad hunc Alanum noſtrum ſpectent, ignoro, cum non legerim.

Attribuitur eidem *Opus de pænitentia*, quod in MSS. Codicibus dicitur *Corrector ſeu Medicus animarum*, quem Carolus Viſchius vult eſſe à ſe editum, ſed fallitur: nam Opus iſtud ab edito aliud eſt. Habetur Anonymum in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis ter, Littera KK. 17. fol. 106. inſcriptum, *Pænitentiale qui Corrector dicitur ſeu Medicus animarum.* Itemque Littera GG. 15. fol. 50. & Littera Q. 16 fol. 1. Et in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Codice 795. optimæ notæ cujus hic titulus: *Incipit liber qui Corrector vocatur & Medicus, qui Correptiones & animarum medicinas pleniter continet, & docet unumquemque Sacerdotem etiam ſimplicem, quomodo vel qualiter unicuique ſuccurrere valeat: ordinato vel ſine ordine, pauperi, diviti, puero, juveni, ſeni, decrepito, ſano, infirmo, in omni ætate, in utroque ſexu. Quo tempore Presbyteri plebium, Canonica authori-*

ta-

tate, diſcordantes ad pacem, & delinquentes ad pœnitentiam compellere debeant. Ita titulus rubricis ſcriptus, Pœnitentiale autem incipit: *Hebdomada priore, ante initium Quadrageſima, Presbyteri Plebium convocent ad ſe populum &c.*

Attribuit etiam illi Joannes Trithemius *Summam Vitiorum & Virtutum Lib. I.* atque poſt ipſum Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis.* Extat Manuſcripta, inſcripta *De conflictu vitiorum & virtutum* in celebri Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, Littera LL. 14. fol. 166. poſt ejus *Summam de arte prædicandi* fol. 144. Et cum ab his incipiat verbis, *Apoſtolica vox clamat &c.* idem opus videtur cum libro ejusdem nominis, qui inter Spuria Divi Auguſtini Opera legitur, atque ad Ambroſium Autpertum, ut monuimus antea, pertinere videtur.

Denique *Epiſtolæ* ſub nomine *Alani*, Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti, Codice 216. ſed an iſtius Alani Inſulenſis, an alterius Angli ſint, plurimum dubito: Alanus enim natione Anglus, Sancti Auguſtini Cantuarienſis Eccleſiæ prior, atque poſtea Teckesburiæ Abbas, ſcripſiſſe Epiſtolas multas legitur, de quo nos poſtea in ſubſequentibus agemus. Hæc de Scriptis Alani Inſulenſis, nec quæſo nobis iraſcantur Ciſtercienſes aliique Alaniſtæ, quod tot fabulas in Alani gratiam congeſtas riſerimus ac proſcripſerimus ſimul: imù vei ſi ingenio ac judicio graves iſti ſunt, gratias ſolvant, quod tam plene de MSS. Operibus Alani diſſeruerimus: ut ſi cui unquam Ciſtercienſis ordinis in mentem veniat ea in unum colligere, omnia negotio nullo invenire in locis indicatis poſſit.

1150 GALFRIDUS ARTHURUS, ASAPHENSIS IN CAMBRIA EPISCOPUS, natione ut creditur Anglus, qui ex Monumetenſis Eccleſiæ Archidiacono, anno 1151. Epiſcopus Aſaphenſis in Cambria conſtitutus eſt. Turbatis Walliæ rebus, ut habet Rogerius Horedenus Annalium *parte poſtrema* pag. 311. Godefridus Aſaphenſis Epiſcopus in Angliam ſeceſſit, ut rebus ſuis ac quieti proſpiceret, ubi ab Henrico II. Angliæ Rege qui Regnum anno 1154. iniit & anno 1189. obiit, benigne ſuſceptus, cui Abbatiam Abendonienſem Abbate tunc deſtitutam ad regimen commiſit & adminiſtrationem, quam lubens ſuſcepit. Unde anno 1175. habita Londini Synodo, Capitulum Aſaphenſis Eccleſiæ ab Archiepiſcopo Cantuarienſi petiit, ut vel Godefridus Eccleſiæ ſuæ redderetur, vel alius in ejus locum & ſedem ſubrogeretur, ob perpetuam abſentiam. Cum ita urgeretur ad reſidentiam Eccleſiæ ſuæ Galfridus Aſaphenſis Epiſcopus, Monaſterii Abendonienſis Præfecturam Epiſcopatui prætulit, quem ſponſè reſignavit, ſperans ſe Monaſterii ſui regimen retenturum: ſed utroque excidit. Sedem enim Aſaphenſem Magiſter Adam accepit, Abbatia Abendonenſis Monacho cuidam conceſſa eſt. Scripſit ad Robertum Glocceſtriæ Ducem, ſeu potius ex Britannico in Latinum tranſtulit *Hiſtoriam de rebus Britannicis Libris 12. comprehenſam*, quæ ineptas de Merlino, Arthuro, & aliis rebus admixtas ſabulas continet. Illud MS. in Codicibus optimæ notæ apud Regiam Galliarum Bibliothecam, Cod. 4176. folio 4. *Cum mecum &c.* & 4917. & in Bibliotheca S. Germani Pariſienſis, Codice 768. optimæ notæ cum Hiſtoria Anglicana Bedæ conſpicitur. Iniquior in eum fuiſſe videtur Guillelmus Neubrigenſis, ingratus autem Polydorus Virgilius, utpote qui Hiſtoriam ſuam compilando, plurimum Galfredi teſtimonio utatur, authore etiam innominato. Scripſiſſe videtur circa annum 1158. librique impreſſi primum Pariſiis in 4. anno 1517. apud Judocum Badium Aſcenſium, & in Germania inter *Scriptores Britannia minores*, Heidelbergæ in folio anno 1587. apud Commelinum, qui eodem anno venales proſtabat ex eodem typo Lugduni apud Renatum Potelerium. Hæc autem Hiſtoria Galfridi Monumetenſis extat pag. 1. quam ſequitur pag 93. *Compendium ejusdem Galfridi Hiſtoriæ*, à Punrico Virunnio Italo, factum *ſex libris*, circa annum 1490. in gratiam Badoeræ clariſſimæ Venetorum familiæ, de qua recte Henricus Warthon in Exceptione Hiſtoriæ rei Literariæ Guillelmi Cavi, ad annum 1490. pag. 179. Hanc ſequitur *Epiſtola Gildæ Sapientis De excidio Britanniæ* pag. 113. *Hiſtoria Eccleſiaſtica Bedæ Anglo Saxonis* pag. 147. *Libris quinque*. Hinc pag. 281. Auctoris anonymi ubi Beda deſiit, Libri 3. *De geſtis Anglorum* ad annum 1100. ſeu ad initium regni Henrici I. quem anno 1090. ſupra diximus eſſe *Sulcardum* Weſtmonaſterienſem Monachum, qui ea tempeſtate claruit atque *Anglorum Chronicon* ſcripſit. Sequuntur *Rerum Anglicarum Guillelmi Neubrigenſis* pag. 353. *Libri V.* Denique *Epitome Hiſtoriarum Joannis Froiſſarti*, Lib. IV. pag. 497. ad finem voluminis, ab J. S. collecta & Latinitate donata. Multum quidem ego ſemper duxi Anglos Hiſtoriarum Scriptores, quos & dictione nitidos & judicio graves expertus ſum: Sed tantum abeſt ut Hiſtoria Galfridi Monumetenſis, ad ſolidum decorumque Hiſtoriæ Anglicanæ aliquid contulerit, ut ex *Gaufridi* Fabularum inluſſarum atque anilium editione, magnum honoris detrimentum & gravitatis periculum paſſa ſit. Miror quomodo quisquilias iſtas Angli graves & docti, intra tenebras atque averni oblivionem non continuerint. Ingenium itaque Galfridi puerile, abjectum, anile, atque ut opinor ad reſuſcitandas vel ineptiſſimas fabulas natum, quas impenſè amaſſe, imò cœco modo crediſſe, ex evulgatis illius Operibus colligere pronum eſt. Idem author tranſtulit ex Anglico in Latinum, aliud paris nugacitatis opus, *Prophetias Ambroſii Merlini Angli:* hoc ipſo tempore quo Hiſtoriam hanc ſuam Anglicanam Latinè ſcribebat, *Alexandro* nuncupatas *Lincolnienſi Epiſcopo:* quas ha-

bes MSS. Codice 1695. ſolio 163. Bibliothecæ Gallarum Regiæ, ſub hoc titulo, *Prologus Gualfridi Monumetenſis in Prophetiam Merlini.* Prologus incipit. *Cogit me. Alexander Lincolnienſis Præſul, nobilitatis tuæ dilectio, Prophetias Merlini de Britannico in Latinum transferre, antequam Hiſtoriam perfecerim &c.* Incipit Vaticinium. *Sedente itaque Vortigerno Rege Britonum ſuper ripam exhauſti ſtagni &c.* Idemque Opus MS. in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, Littera BB. 14. In tantum autem anilem ſuam hanc opellam Galfridus ſabularum avidus dilexit, ut vel integram vel magna ex parte monſtrum iſtud verbotenus in libros ſuos *Hiſtoria Anglicana Mytologica* transſcripſerit: ingens anilis ingenii argumentum. Ejusdem *Galfridi Epiſtola ad Alexandrum Lincolnienſem Præſulem, ſuper Prophetiis Merlini, habetur MS. in Bibliotheca Cottoniana* ſub *Cleopatra* C. 10. n. 2. *Vita Merlini ad Robertum Lincolnienſem Epiſcopum,* verſu heroico non invenuſto, ibidem MS. ſub *Veſpaſiano* E. 4. n. 5. Verum Epiſtola iſta aliud Opus non videtur, à Prologo in Prophetias Merlini, de quo ſupra locuti ſumus, qui cum ipſis Prophetiis in Bibliothecâ Gallarum Regiâ. Multa alia Scripta *Galfrido Monumetenſis Archidiacono* Balæus, Pitſeus & alii Nomenclatores affingunt, quos Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo I pag. 614. ſecutus eſt, nempe.

In fragmentum Gildæ De Hiſtoria Britannica Lib. 1.

Commentarios in Ambroſii Merlini Calcedonii prædictiones.

De vita Ambroſii Merlini Lib. 1.

Geſta Regis Arthuri Lib. 1.

Ad Gualterum Oxonienſem, Hiſtoriam Anglicanam.

De Eccleſiaſticorum exilio Lib. 1.

Diverſi Carminum generis Lib. 1.

De corpore & ſanguine Domini Lib. 1. Sed hæc omnia inanes tituli, qui libros implent, nihilque aliud ſunt quam libelli ſingulares qui fabuloſam ejus *Rerum Anglicarum hiſtoriam* componunt: quæ & *ad Gualterum Oxonienſem* ſcripta eſt, quæ agit *de vita & prædictionibus Ambroſii Merlini, de exilio Eccleſiaſticorum & de rebus geſtis Arthuri Regis*, quæ fragmentum *de hiſtoria Britannica ex Gilda* inſerit. Quantum autem ad librum *de corpore & ſanguine Domini*, ad *Guilelmum Abbatem Sancti Theodori juxta Remos*, ille pertinere cognoſcitur. Non alienum fuerit hic congerere, quæ habet Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *de Hiſtor. Latinis* cap. 52. pag. 419. „Fides Gauſridi Monumetenſis a „multis damnatur, eosque inter a Polydoro „Virgilio, qui tamen crebro ejus authorita„tem in ſua Hiſtoria advocat. Itemque Alano „Capo, Joanne Molano, Baronio *Annalium* To„mo 4 ad annum 385. & in Notis ad Marty„rologium Romanum: a Poſſevino in *Appa„ratu ſacro.* Imo jam olim Guilielmus Neubri„genſis, qui paulo poſt Gauſridum vixit, hunc „in modum de eo diſſerit in Præfatione Hiſtoriæ rerum Anglicarum. *At contra quidam noſtris temporibus, pro expiandis Britonum maculis, ſcriptor emerſit, ridicula de iisdem figmenta contingens: eosque longe ſupra virtutem Macedonum & Romanorum, impudenti vanitate attollens. Gaufridus hic dictus eſt, agnomen habens Arthuri, pro eo quod fabulas de Arthuro, ex priſcis Britonum figmentis ſumptas, & ex proprio auctas, per ſuperdictum Latini ſermonis colorem, honeſto Hiſtoria nomine palliavit. Qui etiam majori auſu, cujusdam Merlini divinationes fallaciſſimas, quibus utique de proprio plurimum adjecit, dum eas in Latinum transfunderet, tanquam authenticas & immobili veritati ſubnixas prophetias vulgavit.* Plura ibidem de eo legas. Sed melius de Gaulſrido ſenſit Ponticus Virunnius, vir eruditiſſimus, qui ante annos CXXX. vixit, ac Gaulſridi libros prætermiſſis fabulis, in epitomen redegit, eumque elogio iſtiusmodi ornavit. *Galfridus hiſtoricus egregius & Cardinalis, magna vir authoritatis apud Robertum Claudioceſtria ducem, Henrici Regis filium, ac patria ſua curioſiſſimus fautor, ex ſumma Philoſophia atque archivis, hiſtoriam antiquiſſimam continua ſerie ab ipſis Trojanis, collectam tranſtulit. Veriſſimas eſſe Britannorum hiſtorias, arguit Regum Occidentalium conſuetudo, qua erat, ſecum ſemper habere eos, qui veritate præcipua eorum geſta notarent.* Joannes etiam Lelandus, adverſus Guilielmum Neubrigenſem, & Polydorum Virgilium tuetur, ut in Neubrigenſi poſtea dicemus. Et ſane multa quidem ſabuloſa in eo reperias, ſed non tanta hic Galfridi culpa eſt, quantam arbitrantur. Nec enim ipſe ea confinxit, ſed ab aliis conficta, ex adverſariis quæ a Gualthero Archidiacono Oxenofordienſi, hoc eſt, Oxonienſi, acceperat: *de Britannica ſermone Latine fecit*, ut ipſe in extremo operis ſui refert. Eaque in re fuit *interpres fidus*, ut vocatur a Matthæo Pariſio ad annum CIƆCLI. Hujus Galfredi pleraque MSS. ſuperſunt in Anglia, uti Cantabrigiæ in bibliotheca publica, & in Collegio S. Benedicti, & in privata bibliotheca Gualteri Copi. Cæterum ab iis, quæ diximus, nonnihil abeunt, quæ a recentiore quodam adſcripta ſunt Gaufridi Monemuthenſis Codici MS. 225. quem in Cantabrigienſis Academiæ bibliotheca publica adſervari dicebamus. Verba ea iſtiusmodi ſunt. *Ponticus Virunnius Italus hanc hiſtoriam Britanniam in epitomen redegit, quam Gualfridus Arthurus Monumethenſis Archidiaconus, primo ſimpliciſſime tranſtulit e ſermone Britonum, cum argumentis ſufioribus nominum & capitum: & ſunt quatuor libri ejusdem Hiſtoria, ut hic habetur, & hic liber impreſſus non eſt. Poſtea Gualterus Oxonienſis Archidiaconus, & ſynchronus ejus fortaſſis, hanc hiſtoriam ſic translatam edidit ampliorem, & ornatiorem: & hic liber communiter & vulgo in manibus hominum habetur, & eſt impreſſus per Badium Aſcenſium.* Titulus MS. operis, cui annotantur hæc, talis eſt, *Chronici* vel *Hiſtoria*

Bri-

„*Britonum.* Præfatio incipit, *Deſcriptio quanti-„tatis* &c. Annotator hic dubitare videtur, u-„trum Gaulfridus Monunicthenſis & Gualte-„rus Oxonienſis Archidiaconus fuerint *σύγ-„χρονοι*: ſed ſcrupulum tollit, Opus a Gual-„frido Monumethenſi, ad Gualterum Oxoni-„enſem ſcriptum. Hæc Voſſius erudita, ad „correctionem aliorum.

Sed in alios errores, eoſque plane abſurdos, ipſe Voſſius incidit. Qui enim lib. 2. cap. 52. pag. mihi 419. ſcribit, *Regnante Henrico II. vixiſſe Gaufridum ſeu Galfridum Monemutenſem Archidiaconum, ac poſt Aſaphenſem Epiſcopum:* hic lib. 2. cap. 48. paginis 393. & 401. aſſignat ipſi duos Hiſtoriæ *continuatores*, qui ſub Henrico I. Rege vixerint, atque multis annis ipſum Galfridum Monumethenſem præceſſerint, quo nihil abſurdius ſcribi a Voſſio potuit. „Primus „eſt *Alphredus Beverlacenſis*. de quo ita ſcribit „pag. 393. Tum quoque ſub Henrico I. Anglo-„rum Rege, claruit *Alphredus* Anglus, Beverla-„cenſi in urbe, ubi & obiit Sacerdos, ac Collegii, „ut unum loquimur, theſaurarius. Reliquit „*Deflorationes Gualfridi libris V. de geſtis Regum „Britannia lib. 1. Hiſtoriam ampliorem lib. 1. Vitam „S. Johannis Beverlacenſis Archiepiſcopi.* Obiit „Alphedus anno 1126. quo & Annales ſuos fi-„niit. Meminit præter alios *Johannes Wethamſted*, ſive *de loco frumenti*, qui & unde Anna-„les ſeu Chronicon ſuum ordiatur exponit, & „quæ potiſſimum, ac quo usque perſequatur. „Nam ait, *Chronicon a Bruto ad tempora Norman-„norum ſcripſiſſe, tractaſſe quoque de civitatum no-„minibus huic inde ſeorſum in hoc regno fundatis, ac „retuliſſe quibus nominibus civitas Londinenſis, „Cantuarienſis, Eboracenſis, aliaque urbes variæ vo-„catæ fuerint illis temporibus, quibus Britannica „geſſerunt vocabula, per Britoneſque inhabitatæ e-„rant.* Secundus eſt *Gualterus Galenius* pag. 401 qui eidem Galfrido author fuit & monumenta Anglica ſuppeditavit, ut Hiſtoriam ſuam conſcriberet, cui etiam *auctarium annorum amplius quadringentorum adjeciſſe*, immani parachroniſmo Voſſius ſcribit his verbis. „Gual-„terus Calenius, Britannus e Cambria, Archi-„diaconus Oxonienſis, & juxta nonnullos tan-„dem Oxonienſis Epiſcopus, floruit tempore „Henrici I. Anglorum Regis anno 1120. Hic „Britannicæ Hiſtoriæ ab Galfrido Monemu-„thenſi ex Britannica Lingua in Latinam trans-„latæ, auctarium ad ſua usque tempora edidit. „Eſt id auctarium annorum amplius quadrin-„gentorum, atque ut Radulphus cenſet, ſer-„mone non ineleganti ſcriptum eſt. Hiſto-„riam ejus in compendium redegit Ponticus „Virunnius Italus, de quo idem Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 8. pag. mihi 619. Opinor autem Voſſium accepiſſe *Gualterum Calenium Oxonienſem Archidiaconum* ipſi Galfrido Monumethenſi ſynchronum, pro *Gualtero Coventrienſi*, qui multa in Hiſtoricis conſcripſit, in quibus præcipue Galfridum Monemutenſem ſequitur, de quo idem Voſſius Libro 2. cap. 58. pag. 470. qui auctarium, de quo ſupra dictum eſt, illi addere plurium annorum potuit.

Nullum autem opus in Anglicis bibliothecis, tanta manuſcriptorum multitudine abundat, atque Hiſtoria iſta Galfridi Monumethenſis fabuloſa, quos hic enumerare juvat ex Catalogis impreſſis MSS. Codicum Angliæ, ut hinc agnoſcamus, quantum homines ſint fabularum amantes. Extant igitur Hiſtoriæ Galfridi Monumetenſis MSS. in Catalogo MSS. Codicum bibliothecæ Bodlejanæ num. 1048. & 1062. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, litera F. Codice 11. & 25. Num. 1496. in ejusdem MSS. Codicibus litera I. Codice 70. Num. 2156. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji. litera D. I. Codice 21. num. 6. Num. 2184. in MSS. ejusdem Codicibus litera D. 3. Codice 7. Num. 2188. ibidem Codice 11. Num. 3908. in Hyperoo Bodlejano, in Codicibus MSS. ex dono Domini Thomæ Fairfax baronis Cameronii, Codice 28.

Inter Manuſcriptos Codices Vniverſitatis Oxonienſis num. 868. in MSS. Collegii Orialenſis Codice 16. Num. 1545. in Collegio Corporis Chriſti Codice 78. Num. 2027. in MSS. Collegii Jeſu Codice 8. Num 2093. in MSS. ejusdem Collegii Jeſu Codice 74. Num. 2311. & 2312. in MSS. Codicibus Collegii S. Mariæ Magdalenæ, Codicibus 170. & 171.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 366. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis, in parte Bibliothecæ Auſtrali, claſſe 23. Serie Media Codice 1. Num. 445. in MSS. Codicibus ejusdem bibliothecæ, claſſe 24. Serie 2. Codice 4. Num. 738. in MSS. Codicibus Collegii Sydnei - Suſſex K. IV. Codice XI. num. 12. Num. 940. in MSS. Codicibus Collegii Caji & Gonvilli, inter Hiſtoricos Codice 6. Num. 1069. in MSS. Codicibus ex donatione Magiſtri Move, quondam Socij hujus Collegii, Claſſe A. notatur E. 22. Num. 1174. in MSS. iisdem Claſſe D. Codice 110. Num. 1314. in MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 38. Num. 1504. in MSS. ejusdem Collegii Codice 237. num. 8. Num. 2304. in MSS. Codicibus bibliothecæ Publicæ Codice 124. cujus in fine hæc habentur.

Reges vero Saxonum Guil. Malmesburi-“ enſi & Henrico Huntingdonienſi permitto,“ quos de Regibus Britonum tacere jubeo, cum“ non habeant librum illius Britannici ſermonis,“ quem Walterus Oxenfordenſis Archidiaco-“ nus ex Britannia advexit: quem de hiſtoria“ eorum veraciter editum, in honorem prædi-“ ctorum Principum hoc modo in Latinum“ transferre curavi.“ Num. 2355. in MSS. etiam Codicibus ejusdem Publicæ bibliothecæ Codidice 175. Num. 2405. ejusdem Bibliothecæ Codice 225. de quo antea diximus.

Inter MSS. Dodices Eccleſiarum Angliæ Cathe-

thedralium & celebrium aliarum bibliothecarum, num. 1008. in MSS. Codd. Eccleſiæ Cathedralis Sariſburienſis, litera G. Codice 82. Num. 1239. in MSS. Codicibus Cathedralis Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis Codice 149. Num. 2909. in MSS. Codd. bibliothecæ Norfolcianæ in Collegio Greshamenſi apud Londinum, Codice 10. Et ibidem num. 3128. in iisdem Codice 229. Num. 3615. in MSS. Codicibus Franciſci Bernardi Collegii Medicorum Londinienſis Socii, Codice 46. Num. 5514. in MSS. Codicibus Collegii Armorum apud Londinum Codice 89. Num. 6180. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 346. Num. 6606. in MSS. Codicibus Caroli Theyere Codice 236. Num. 6986. in MSS. Codicibus Henrici Langley Equitis Codice 33. Num. 8315. & 8316. in MSS. Codicibus bibliothecæ Jacobææ Codicibus 593. & 594. In MSS. Codicibus Joannis Mori Norwicenſis Epiſcopi, Codicibus 8. 91. num. 3. 131. num. 2. 289. 674. Denique num. 10030. in MSS. Codicibus Symeonis D. Ewes Baronetti Codice 70.

Inter MSS. Codices bibliothecæ S. Trinitatis Dublinenſis, litera E. Codice 267. num. 3. litera G. Cudice 312. 313. 314. litera H. Codice 349. num. 2. In bibliotheca Cottoniana ſub effigie Neronis litera D. Codice 8. Sub effigie Galbæ litera E. Codice 11. Sub effigie Veſpaſiani litera A. Codice 23. litera E. Codice 10. num. 11. Sub effigie Titi litera A. Codice 18. num. 5. & Codice 19. num. 18. Ibidem litera C. Codice 17. Sub effigie Cleopatræ litera C. Codice 10. num. 2. litera D. Codice 8. num. 4. Mentionem faciunt *Gualfridi Monumetenſis* Archidiaconi & Aſaphenſis Epiſcopi, de cujus certo mortis tempore non conſtat, Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 614. & alii locis citatis, & Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 419.

1150 GVALTERVS CALENIVS OXONIENSIS ARCHIDIACONVS, Britannus e Cambria oriundus, claruit non ætate Henrici primi Anglorum Regis, ut male ſcripſit Gerardus Joannes Voſſius, ſed circa annum 1150. tempore Stephani & Galfridi ipſius Monumethenſis, qui ſua ab illo accepit, imo illius Chronicon Anglicum in Latinam linguam ſe tranſtuliſſe fatetur. Nam Galfridus non ea confinxit quæ ſcripſit, ſed ab aliis conficta & conſcripta, ex adverſariis quæ a *Gualtero Archidiacono Oxenofordienſi*, hoc eſt, *Oxonienſi acceperat, de Britannico ſermone Latine vertit*, ut ipſe in extremo operis ſui refert: qua in re fuit *interpres fidus*, ut a Matthæo Pariſienſi ad annum MCLI. vocatur. Quod autem Gualterus Galfrido ſynchronus ſit, dubium omne tollit, opus a Galfrido Monumetenſi, ad Gualterum Oxonienſem ſcriptum, unde Gualterum merito Oxonienſem cum Galfrido conjungimus. Verſio autem Hiſtoriæ Gualteri Oxonienſis in Latinum ſermonem a Galfrido facta, ejus pene laborem ſuppreſſit, extat enim unicum illius ut puto exemplar in Catalogo MSS. Codicum Univerſitatis Oxonienſis num. 2093. in MSS. Collegii Jeſu Codice 74. inſcriptum *Gualteri Archidiaconi Oxonienſis Hiſtoria Bruti & Regum Britanniæ, Britannice.* Cui nota adjicitur, *Ex hoc libro Commentarios ſuos traduxiſſe ſe aſſerit Galfridus Monumethenſis, nec quidem aliter, utramque Hiſtoriam conferentibus, videbitur.* Meminit hujus ſcriptoris Galfridus Monumethenſis loco citato, & Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 48. pag. 401. qui turpiter errat, dum ſcribit illum addidiſſe *auctarium*, ad Hiſtoriam Galfridi Monumetenſis ad ſua usque tempora, cum Galfridus acceperit Hiſtoriam ſuam ex Anglicis Gualteri Oxonienſis Archidiaconi, qui ante illum ſcripſerat.

CARADOCVS LANCARVANENSIS, oriundus ex Cambria ſub Stephano & Henrico II. Anglorum Regibus floruit anno 1150. & ſequentibus, ſcripſitque *Res Geſtas* aliud autem Latinum in MSS. Collegii Armorum Londini, Codice 109. Idem ſcribit & obſervat Petrus Lambecius Tomo 2. ſeu libro 2. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis* cap. 8. pag. 705. ubi de *Arthuro Rege Britanniæ*, cujus mentionem injiciunt præter antiquos Auctores, *Galfridum Monumetenſem* Hiſtoriæ Regum Britanniæ lib. 11. cap. 2. & *Matthæum Weſtmonaſterienſem* in Chronico *Flores Hiſtoriarum* inſcripto, etiam *Hector Boethius* Hiſtoriæ Scotorum libro IX. & *Georgius Buchananus* Rerum Scoticarum libro quinto. Meminit ejusdem *Arthur, Gulielmus* quoque *Malmesburienſis* libro primo *Hiſtoriæ Anglicanæ*, quam usque ad ſuam ætatem ſive annum Chriſti 1142. perduxit his verbis. *Hic eſt bellicoſus ille Arthurus, de quo Britonum nugæ hodieque delirant, dignus plane, quem non fallaces ſomniarent fabulæ, ſed veraces prædicarent hiſtoriæ: quippe qui labantem patriam diu ſuſtinuerit, infractasque civium mentes ad bellum acuerit.* Hæc *Gulielmus Malmesburienſis.* Quamvis autem *delirantes iſtæ nugæ & fabulæ fallaces.* quibus is veram rerum geſtarum *Regis Arthuri* Hiſtoriam contaminatam eſſe conqueritur, etiam nunc extent in ſupra citati *Galfridi* ſive *Gaufridi Monumetenſis* Hiſtoria Regum Britanniæ a capite 19. libri octavi, ubi de ejus nativitate agitur, usque ad libri undecimi caput ſecundum, quod ejusdem morte clauditur: ipſe tamen *Galfridus* non finxit eas primus, ſed ut ipſe libri primi capite primo teſtatur, tranſtulit tantum *in linguam Latinam ex vetuſtiſſimo quodam Britannici ſermonis libro, quem a Waltero Oxinfordenſi Archidiacono acceperat.* Suas ergo nugas Hiſtoricas acceperat *Galfridus Monumetenſis*, à *Gualtero Oxonienſi Archidiacono* qui ipſi ſynchronus fuit. Hoc Gerardum Joannem Voſſium latuit. *Britonum* qui Saxonibus cætera occupantibus, Cambriam & Cornubiam, loca montana, & 1150

Saxo-

Saxonibus minus adita facilia, obtinebant. Operi huic *Britannorum ſucceſſiones* nomen indidit, quod MS. aſſervatur in Collegio S. Benedicti Cantabrigiæ, Codice 365. Inſcriptus *Hiſtoria Britonum* cujus author putatur Caradocus. Hinc Verſus veteres:

Hiſtoriam Britonum doctus ſcripſit Caradocus,
Poſt Cadwalladrum regia ſceptra notans.

Præterea edidit librum *De vita Gildæ Albanii &* *Commentarios in Merlinum.* Extat Caradocus Lancarvanienſis *de vita Gildæ*, inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 6117. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 283. in MSS. Codicibus Henrici Comitis Clarentonii Codice 28. Vitam hujus Caradoci conſignaſſe fertur Sylveſter Giraldus. Meminit & Caradoci hujus Gualtridus Monumethenſis in extremo Operis, ubi eum *Caradocum Lancarvanenſem contemporaneum ſuum* vocat, quem cum Guilielmo Malmesburienſi & Henrico Huntingdonienſi proxime ante memoratis conjungit. Inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. cap. 116 pag 157. cui promittit daturum ſe operam, ut ſi uſpiam extet, in lucem prodeat. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2 *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 416. quem hic paucis adjectis exſcribimus.

1150 ROBERTVS DE DVNSTABLE VEL DVNSTAPLE, Monachus S. Albani, hoc eodem tempore clarus, cujus extat *Vita B. Albani Martyris* anno Chriſti 1150. verſibus elegiacis decantata, cum ejusdem verſibus *De creatione hominis, de paradiſo, aliisque ſacris argumentis* MS. in bibliotheca Cottoniana ſub effigie Julii litera D. Codice 3. num 2. & 3. num. 4. *De motu peccandi, de miſeria hominis, de menſibus, anni, de virtutibus imitandis, earumque diſtinctionibus.* Idem vocatur Radulphus de Dunſtaplia, idemque Opus MS. extat in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Claudii litera E. Codice 4. num. 3. his verbis: *Sanctorum Albani & Amphibali & ſociorum Vita & Paſſio per Radulphum de Dunſtaplia, verſibus elegiacis.* Meminit illius Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 414. ubi vocatur Radulphus deſto Albano & Abbas S. Albani in Anglia, cui præterea adſcribit, *Hiſtoriam Alexandri Magni lib. V.* ex antiquis concinnatam, quæ extat inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 3832. in MSS. Codd. Hyperoi Bodlejani Codice 60. inſcripta, Radulphi Monachi de Sancto Albano Hiſtoria de geſtis Alexandri Magni lingua Scotica. An unus idemque author ſit Robertus & Radulphus, angli ipſi examinent.

1150 OGERIVS ABBAS DE LVCEDIO, Ordinis Ciſtercienſis in Sabaudia, circa hoc tempus clarus, ſcripſit *Opus inſigne ſermonum XV. de cœna Domini*, quod inter Opera divi Bernardi anonymum hucusq; impreſſum eſt, cujus Prologus incipit, *Paſchalibus dapibus ſatiati* &c. Ita annotatum eſt in ultima editione Operum divi Bernardi Claræ Vallis Abbatis, a Johanne Merlone Horſtio: & in altera adhuc recentiore, quam procuravit Pariſiis anno 1667. Joannes Mabillon Monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, tomis in folio duobus apud Fridericum Leonardum via Jacobæa ſub ſcuto Veneto. Hoc autem probatur ex MS. Codice vetuſtiſſimo Bibliothecæ Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ, ubi ſub Ogerii nomine reperitur cum ejusdem Ogerii tractatu *De Laudibus Deiparæ.* Notavit Codicem hunc Joannes Bona, vir doctus & ingenio acer, prudensque genuinorum Sancti Bernardi Operum a Spuriis diſcretor, cui ob iſtam furfuris in puram Sancti Bernardi farinam nſcitanter antehac immiſſi cribrationem, illi qui vere Bernardum æſtimant, obſtrictos ſe & obæratos agnoſcent. Ita Theophylus Rainaudus, in libro illo a ſe ſtudioſe collecto *De bonis & malis libris*, parte 1. Erotemate 10. Litera O. Agunt de *Ogerio* Joannes Merlo Horſtius & Joannes Mabillon, in ultimis ſuis editionibus *Operum divi Bernardi.* Carolus Viſchius in *Appendice* ad ſuam Bibliothecam Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis, in qua eum vocat *Oglerum ac Abbatem Locedii* in Vercellenſi Diœceſi, ac Sanctis ſui ordinis adſcriptum legi in *Menologio* Henriquez, die 10. Decembris.

GVIDO CARILOCI ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis in Burgundia Sequana, ad quem duas Epiſtolas Sanctus Bernardus Claræ Vallis Abbas conſcripſit, circa hoc idem tempus, id eſt annum 1150. compoſuit *Tractatum de correctione Cantus Ordinis Ciſtercienſis*, quem ſub Sancti Bernardi nomine, ob Joannis Bona S. R. E. Cardinalis & eruditiſſimi hominis authoritatem, edidit Joannes Mabillon, in editione ſua *Operum divi Bernardi.* Fefellit Joannem Bonam Codex manuſcriptus, quo utebatur, quem opinatus eſt eſſe *Tractatum divi Bernardi*, quia præmiſſam dicto Tractatui, Divi Bernardi Epiſtolam vidit. At MS. Codex, quem hic Buciliaci habeo, varios tractatus ad muſicam & cantum Eccleſiaſticum pertinentes continens, habet in fronte Operis, nomen *Guidonis Cariloci Abbatis*, & extranea iſta Divi Bernardi Epiſtola caret; quæ Cardinali perſuaſerat hunc Tractatum *Bernardo* attribuendum, qui Guidonis Abbatis certo eſt. Vult tamen Joannes Mabillon, ſuam etiam opem huic cantus reformationi, a divo Bernardo certis argumentis eſſe præſtitam. Nullus quem noverim, hujus ſcriptoris unquam meminit. 1150

ODO MORIMVNDI ORDINIS CISTERCIENSIS ABBAS, Juxta Balæum Anglus, vir doctus & tempore ſuo clarus, qui meritis ſcientiæ atque probitatis præ 1150

 cur-

currentibus, factus primum Morimundi Cœnobii ſui prior in Epiſcopatu Lingonenſi, tum poſtea Abbas Bellipradi ordinis ejusdem in Epiſcopatu Bellovacenſi, ac tandem dicti Morimundi cujus antea Prior clauſtralis fuerat. Ætate divi Bernardi claruit ante ac poſt annum 1150. celeberrimus inter ſuos Ordinis Ciſtercienſis Monachos, cujus diſcipuli doctrinam collegerunt, ut patet ex Prologis MSS. Operum ſub nomine ipſius. Vidi ac tenui volumen, MS. in folio in Bibliotheca Bonifontis Ordinis Ciſtercienſis in Thieraſcia, eo allatum ex Bibliotheca Fuſniacenſi ejusdem Ordinis, continens *Commentarios in certos quosdam locos Veteris ac Novi Teſtamenti*, qui ab his verbis ordiuntur, *Ut in novo Opere veteris recordemur Teſtamenti* &c. Idem autem Opus MS. in Abbatia Morimundi ubi Odo Abbas fuit, ut ex Catalogo Bibliothecæ illius a me lecto & poſſeſſo conſtat. Vidi etiam *Sermones ſub ejusdem nomine* ornatos atque mellifluos in duobus MSS. Codicibus Bibliothecæ Longipontis Ciſtercienſis Ordinis, Epiſcopatus Sueſſionenſis: quorum *prima pars* in fol. poſt Opus Sancti Auguſtini contra Creſconium, *ſecunda pars* in Codice MS. intitulato, *Auguſtinus De mendacio, & Sermones Domini Odonis Abbatis Morimundi.* Horum ſermonum plurimos edendos procuravit Franciſcus Combefis ſub nomine Odonis Morimundi Abbatis, in ſua *Bibliotheca Concionatorum* quam ſex in fol. voluminibus anno 1662. apud Antonium Berthier eleganter Pariſiis edendam procuravit. Sed ſi prologum volviſſet, opus iſtud ex doctrina quidem Odonis Abbatis Morimundi collectum a quodam Odonis diſcipulo, non autem proprie ab ipſo compoſitum cognoviſſet. Tamenim ex prologo *Sermonum* qui extat in Codice MS. Longipontis citato, quam *Commentariorum in Scripturam*, quem utrumque legi, excuſat ſe collector quod non ad eum nitorem eamque eloquentiam aſſurgat, quem præ ſe tuliſſet ipſe Odo, ſi hos ſermones proprio calamo ſcripſiſſet vel ore dictaviſſet: quibus plane verbis conſtat hæc omnia nomen quanquam Odonis Morimundi Abbatis præferentia, ab aliquo ejus diſcipulo ex doctrinæ Magiſtri viva voce collecta eſſe, non autem ipſum Odonis opus cenſendum. Forſitan Opera iſta ſub Odonis Abbatis Morimundenſis nomine, ipſo mortuo collegiſſe videtur, Wilhelmus Albærigræ Abbas ejusdem Ordinis Ciſtercienſis, ac olim illius diſcipulus, ſub cujus & nomine in MSS. Codicibus multis leguntur. Plura de illo Carolus de Wiſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 253. & 254 ubi ſemel atque iterum peccat. *Primo* dum poſt Balæum ſcriptorem haud accuratam attribuit *Odoni Abbati Morimundenſi* Chronicon, quod ad *Othonem Friſingenſem Epiſcopum*, olim etiam Morimundi hujus Abbatem ſpectare cognoſcitur, ut omnes eruditi ſciunt. *Secundo* quod ex uno Odone duos faciat, alterum Abbatem *Morimundi Franci* in Epiſcopatu Lingonenſi, alterum Abbatem *Morimundi Italici* in Lombardia Archiepiſcopatus Mediolanenſis, quem ſcripſiſſe dicit *Sermones LVI.* adeo mellitos, tantaque dulcedine plenos: ut legentibus mox appareat, authorem Sanctiſſimi Bernardi Spiritu donatum fuiſſe, dum eos dictaret. Recte quidem, ſed hi ſermones quos olim habui ad me transmiſſos a Franciſco Combefis viro doctiſſimo Ordinis fratrum Prædicatorum, transſcriptosque ex Bibliotheca Patrum Carmelitarum Diſcalceatorum Claromontenſium in Arvernia, quorum multos (ut dixi) *Bibliotheca ſua Concionatoria* pro locis & argumentorum opportunitate inſeruit: ſunt tantum prima pars Sermonum hujus Odonis Abbatis Morimundenſis in Diœceſi Lingonenſi, ut ex illorum collatione cum MS. Codice Bibliothecæ Longipontis, quem apud me habui, mihi conſtitit. In MS. autem Codice Carmelitarum Claromontenſium deerat Prologus qui apud Longumpontem extat, ex quo demonſtrative concluditur, ſermones iſtos deſumptos eſſe ex doctrina quidem Odonis jam demortui, non autem ab Odone compoſitos. Ejusdem Tractatus inſignis *De tribus gradibus quibus pervenitur ad hereditatem Salutis, & ad eam tres hierarchias cœleſtium Spirituum diſtincte operari*, MS. in Bibliotheca Morimundi, in quo Opere eximio, de Novem ordinibus Angelorum doctiſſime diſſerit. Denique ſpectat ad eundem Abbatem Odonem, Opus inſcriptum *Analytica Numerorum*, diſtinctionibus ſeu libris multis conſtans, quod ille circa anoum 1148. vel 1150. compoſuit. Nam in eo mentionem facit ſuſceptæ expeditionis Ludovici Junioris Francorum Regis contra infideles ad recuperationem terræ ſanctæ: unde ut opinor Morimundi tunc Prior extitit, dum Opus iſtud conſcribendum ſuſcepit. Complectitur varios libros ſeu tractatus, nempe *De inſtitutione totius operis librum præliminarem.*

De ſignificationibus Numerorum librum 1.

De figuris Numerorum lib 1.

De liberis appellationibus lib. 1.

De myſteriis figurarum lib. 1.

De regulis generationum lib. 1.

De cognitionibus & interpretationibus numerorum lib. 1.

De relationibus & earum myſteriis lib. 1.

De ſignificationibus unitatis lib. 1.

De ſignificationibus dualitatis lib. 1.

Incipit hujus Operis prologus, *Velle adjacet mihi numerorum & rerum figurationes analyticas reverenter in omni Theologia diſquirere &c.* Liber I. incipit, *Nos autem ad copiam & diſtinctionem propoſita eruditionis* &c. habet quidem eruditionem multam, ſed obſcurum opus utcunque in ſuis expreſſionibus & allegationibus mihi apparet. Habetur MS. in inſignibus Codicibus Bibliothecæ Galliarum Regiæ, num. 3911. Colbertinæ 1720. qui fuit olim ipſius Abbatiæ Morimundi, ut ad finem Codicis annotatur. Et in

altero

altero Colbertinæ ejusdem Bibliothecæ 2167. qui ejusdem antiquitatis & pretii eſt. Idem in MS. Codice Bibliothecæ Caroliloci Ordinis Ciſterciensis in Diœceſi Silvanectenſi, idemque vidimus olim MS. Brugis in Flandria apud Ciſtercienſes Dunenſes: ut teſtatur Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ciſtercienſis Ordinis*, ſed inſcriptum ſub nomine *Willelmi Abbatis Albaripa*, ut idem habet in *Bibliotheca eadem* pag. 325. verbo *Willelmus Albaripa Abbas.* Atque ſub eodem Guillelmi nomine, habetur in MSS. Codicibus inſignis Colbertinæ Bibliothecæ n. 4330. & 6566. & in Bibliotheca *AureaVallis* Ordinis Ciſtercienſis Ducatus Luxemburgenſis Cod. 90. Vnde hoc Opus paſſim his duobus attribuitur. Denique MS. in celebri etiam Bibliotheca Canonicorum Regularium divi Auguſtini, Sancti Victoris Pariſienſis, Littera GGG. 12. Codice tantum chartaceo, qui 200. annorum eſt. Verum hæc *Analytica Numerorum* extant ſub nomine expreſſo *Odonis Morimundi Abbatis*, MSS. in Bibliotheca Claravallis Ordinis Ciſtercienſis, imo & ibidem *Sermones ejusdem Odonis Morimundi Abbatis.* MSS. inveniuntur, uti apud Longum pontem ſupra. *Ejusdem Odonis Morimundi Abbatis Opuſculum de tranſitu Sancti Bernardi Abbatis Claravallis*, MS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum anno 1686. Lipſiæ impreſſo, pag. 160. num. 42. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte quarta quæ eſt, *De Hiſtoricis prætermiſſis* cap. 7. p. 782. inter Hiſtoricos recenſet *Odonem Moremundenſem*, quem Britannum vocat & Mathematicum egregium, atque hoc nomine etiam Jacobo Fabro Stapulenſi laudatum præfatione in Euclydem, & a Balæo refertur inter ſcriptores, qui anno 1180. in pretio fuerunt, ac præter alia etiam *Chronicon* condidit. Sed falluntur Voſſius & Balæus, qui Odonem Morimundenſem cum Othone Morimundenſi Abbate & poſtmodum Epiſcopo Friſingenſi confuderunt, qui ultimus Chronicon conſcripſit, ſed Germanus fuit, non Anglus: de quo diſſerit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1144. pagina 668. Mortuus eſt Odo Abbas Morimundi an. 1161. ſexto Nonas Maji, de quo Sammarthani fratres tomo IV. *Gallia Chriſtiana* in Abbatibus Morimundenſibus. Franciſcus Combeſiſius in *Apparatu Scriptorum*, ad Bibliothecam Concionatoriam. Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 253. & 254.

1150 ALEXANDER CELESINI MONASTERII ABBAS, ſeu Vallis Celeſinæ, Ordinis Sancti Benedicti, tradidit *Sex libris res geſtas Rogerii Siciliæ Regis*, qui hujus inſulæ principatum anno Chriſti 1102. aſſecutus eſt, qui cum poſtea Apuliæ & Calabriæ provinciis auctus eſſet, Rex tandem Italiæ atque Siciliæ anno 1129. ſalutatus ac declaratus, anno tandem 1154. debitum humanæ compagini finem ſortitus eſt. Cum Alexander Celeſinus huic æqualis extiterit, atque ipſius defuncti Regis res geſtas conſcripſerit, ætatem authoris ignorare non poſſumus, qui circa hoc tempus floruit. Teſte autem Voſſio, negligentior prorſus eſt in temporum ratione, quippe quorum ſeriem turbat, atque eo gravioris Alexandrum culpæ reum facit: quod res narret non longe a temporibus ſuis remotas, imo ſuæ ætatis, quibus arbiter ipſe interſuit. Quare hoc nomine jure notari meruit a Dominico de Portonariis ab Urſinis, qui ſcriptorem iſtum una cum *Gaufredo Monacho de rebus Rogerii Comitis*, primus e tenebris eruit, lucique donavit: quem reperies tomo 3. *Hiſpania illuſtrata* quæ celebrioribus in Bibliothecis non deeſt. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 430. editionis ſecundæ, quem a Guillelmo Cavo omiſſum miror.

JOANNES MAJORIS MONASTERII MONACHUS, Ordinis divi Benedicti, juxta Urbem Turonenſem, anno 1154. florebat, quo Gaufridus Comes Andegavenſium & Dux Normannorum, uxoris ſuæ Mathildis Anglicæ cauſa, quæ Henrici primi Anglorum Regis unica filia, fuit, ad diem ſeptimam Septembris mortuus eſt. Scripſit Johannes hujus *Acta Gaufridi Andegavenſium Comitis, & Normanniæ Ducis, Plantagениſta cognominati:* quæ ex MS. Codice Pariſiis edidit Laurentius Bouchel cauſſarum in Parlamento Pariſienſi patronus, anno 1610. in 8. apud Petrum Chevallier. Non item impreſſa uti debuerant, inter authores *Hiſtoria Normannica* in folio ab Andrea Ducheſnio collectos & impreſſos anno 1619. apud Sebaſtianum Cramoiſy via Jacobæa ſub ciconiis. Meminit hujus Scriptoris Carolus Dufrenius Dominus du Cange in *Indice Scriptorum* quibus uſus eſt in *Gloſſario Mediæ & Infimæ Latinitatis*, columna 123. Ad eundem hunc Johannem Majoris Monaſterii Monachum ſpectant dubio procul *Geſta Conſulum Andegavenſium* auctore Monacho Benedictino Majoris monaſterii quæ edita ſunt ab Luca de Acherio Monacho Benedictino Congregationis S. Mauri in Gallia, anno 1671. Pariſiis in 4. Tomo X. *Spicilegii* p. 399. & ſequentibus ad pag. 509. Dedicata enim ſunt *Domino Henrico II. Regi Anglorum Duci Normannorum, Comiti Andegavorum, Turonorum & Cenomannorum* &c. qui ab anno 1154. in Anglia regnare cœpit, illaque ad ætatem hanc diſerte pertingunt. Pagina 508. cum loquatur de morte Henrici I. Angliæ Regis quæ an. 1137. juxta Rotomagum in loco qui Leons dicitur, ante Natale Domini contigit, cujus corpus in Angliam delatum & ſepultum eſt: itemque de Stephano Comite qui ipſi in Angliæ regno ſucceſſerit: hinc aperte ſequitur opus iſtud eſſe dicatum Henrico II. Stephani ſucceſſori, uti Gerardus Joannes Voſſius in Opere *De Hiſtoricis Latinis* recte obſervat: non autem uti perperam ſcripſit 1150

ſcripſit Acherius & turpiter hallucinatus eſt, in Prologo hujus Tomi ad Lectorem Paragrapho VIII. pag. 20. ſcribens, *Tempus quo ſcripſerit Auctor demonſtratur in Epiſtola ad Henricum III. Regem Anglorum, tunc Andegavorum Comitem, cui ſuum conſecrat opus de Conſulibus Andegavenſibus, nempe anno 1240.* Non enim Henrico III. ſed Henrico II. *Stephani*, in quo deſinit ſucceſſori, opus dedicatur. Idem Acherius in Prologo hujus Tomi Paragr. IX. pag. 21. & ſequentibus dubitat, an non hic Johannes ſit etiam ſcriptor Libri *De compoſitione Caſtri Ambaſiæ & ipſius Dominorum geſtis*, qui ibidem editus p. 511. & ſequentibus, ex MS. Codice Eccleſiæ Andegavenſis Canonicorum Sancti Laudi, & ex alio Domini de Launay Pariſienſis Senatus Advocati. *Vter vero germanus ſit auctor Hiſtoriæ Conſulum Andegavenſium, Monachus ne Majoris Monaſterii, an Ambazianus ſcriptor, facile non eſt, opinor, dijudicare: quandoquidem uterque non abnuit, imo palam profitetur ſe narrationes ſuæ materiam hauſiſſe ab aliis. Sed ſi conjecturæ indulgendum, potius Ambazianum quippe qui poſterior ſcripſerit, ut quidem ſentimus, a Monacho Geſta Conſulum accepiſſe exiſtimamus. Penes lectorem eſto judicium.* Hæc Acherius ad Lectorem, Paragrapho IX. pag. 22. *Geſta Conſulum Andegavenſium* pag. 399. ejuſdem temporis atque ſcriptoris eſſe mihi videntur, cum Libro *De Caſtro Ambaſiæ & ipſius Dominorum geſtis* pag. 511. Nam Geſta Conſulum Andegavenſium pag. 399. dedicantur Domino Henrico II. Anglorum Regi, Duci Normannorum, Comiti Andegavorum, Turonorum & Cenomanorum, qui anno 1154. Angliæ regnum obtinuit, poſt Regis Stephani mortem. Eadem autem Acta cap. 14. pag. 508. finiunt in morte Henrici primi anno 1137. & electione Stephani Comitis Andegavenſis, qui frater fuit Theobaldi Campaniæ Comitis & Henrici præfati nepos. Eodem etiam tempore floruit author libri *De compoſitione caſtri Ambaſiæ & ipſius Dominorum geſtis*, qui tamen cap. 7. pag. 535. *Geſta Conſulum Andegavenſium*, quæ habentur pag. 408. ad finem operis pag. 509. Operi ſuo inſeruit. *Geſta* autem *Ambaſienſium Dominorum* pag. 536. ut in Prologo teſtatur, uſque ad mortem Sulpicii, qui inſidiis Theobaldi Comitis Campaniæ & Bleſenſis, circa annum 1150. occiſus eſt, in cujus infelicitate multis enarranda *Hiſtoriam* hanc pag. 584. concludit: id quod tempore Henrici II. Anglorum Regis contigit, ut ex pagina 583. conſtat. Igitur vel unus idemque ſcriptor Operis utriusque: vel ſi ſcriptores duo, ambo ejuſdem ætatis eſſe probantur. Mihi utriusque Operis unus idemque ſcriptor eſt Joannes Majoris Monaſterii Monachus, qui ſub Henrico II. Anglorum Rege claruit. Nam ſcriptor *De geſtis Conſulum Andegavenſium Spicilegii* Tomo X. pagina 399. poſt prologum, pag. 401. ſummatim ac breviter Conſules XIV. recenſet vel XV. ad pag. 407. tum eoſdem latius & diffuſius a pag. 408. ad 510. Scriptor *De Compoſitione caſtri Ambaſiæ* pag. 511. cap. 6. pag. 534. hoc opus ut ſuum agnoſcit, ergo unus idemque utriusque Operis ſcriptor eſt.

WOLBERO SANCTI PANTALEONIS 1150
COLONIENSIS MONACHVS ET ABBAS, Ordinis divi Benedicti, ſcripſit circa annum 1150. *Commentarium in Cantica Canticorum libris IV.* quos Henricus Gravius Ordinis ejuſdem divi Benedicti Monachus, Coloniæ anno 1650. in 4. imprimendos curavit. Obiiſſe dicitur anno 1167. Wolbero, de quo in præludiis editionis ſuæ mentionem facit idem Henricus Gravius. Ex antiquiſſima tabula, quæ aſſervatur manuſcripta in Cœnobio Sancti Pantaleonis intra Coloniam, ejuſmodi verbis: «Vita Wolberonis Abbatis exprimitur Wolbero» duodecimus Monaſterii Sancti Pantaleonis» Abbas eligitur anno 1147. poſtquam R. P. Ger-» hardus ſenio confectus baculum Paſtoralem in» præſentia R. Domini Arnoldi ejuſdem nomi-» nis I. Archiepiſcopi, ac Priorum Monaſterii» reſignaſſet. Hic ingenio & eloquio clarus» fuit, utpote vir in divinis Scripturis ſtudioſiſ-» ſimus, & in ſecularibus literis ſuo tempore» doctiſſimus. Scripſit ſacris Virginibus Bene-» dictinæ inſtitutionis in Inſula Rheni Deo & B.» Mariæ militantibus *Libros quatuor in Cantica» Canticorum*, quibus nominis ſui memoriam poſteris reliquit. Obiit anno 1167. quinto Idus» Aprilis ſub Alexandro ejuſdem nominis III.» Romano Pontifice, Reinoldo Archiepiſcopo» Colonienſi & Friderico I. Imperatore, cum» annis XXI. præfuiſſet, ſepultus ſub ædicula» Divæ Margaretæ Virginis & Martyris, hoc» Epitaphio teſte»

Corporis exuvias heic depoſui tumulandas,
Præſidiumque piæ ſub tegmine ſpero Mariæ,
Cujus ad ædiculam conſtruxi culmina ſacram:
Sit requies animæ, ſit plena ſolutio culpæ.

Hæc ſuggeſſit Henricus Erſmers Gravienſis, & Ordinis Sancti Benedicti apud S. Pantaleonem Monachus, in ſuæ editionis præludiis.

ROGERIVS ſeu RVGGERVS FVLDEN- 1150
SIS MONACHVS circa annum 1156. Colligendis Sanctorum Eccleſiæ Latinæ vitis ac martyriis hinc inde diſperſis animum appoſuit, illaque in ſex volumina, quæ multis in Bibliothecis Galliarum, Ordinis potiſſimum Ciſtercienſis, MSS. Codices multos utplurimum habentibus, inveniuntur. Apponam hac de re verba Georgii Vicelii viri doctiſſimi in *Hagiologii* Præfatione quod anno 1541. Alberto Cardinali Brandeburgico & Electori Moguntino dedicavit. «*Extra hæc, quod ego ſciam eſſe vetuſtum» in hoc argumenti genere, Codices illi Fuldenſis bi-» bliothecæ ſunt, e quibus ſex ingentia volumina com-» poſuit* (die collegit & deſcripſit) *Ruggerus, pie-» tate atque doctrina præſtantiſſimus, Monachus mon-» tis*

„*tis S. Maria ſub Abbate Marquardo, anno humanæ* „*ſalutis reſtituta MCLVI.* Suppar huic *Arvodul-* „*phus* item auctor, ſeu collector *De ſanctis*, qui „in Eigelſtein adſervantur.„ De utroque hoc ſcriptore iſta continuo Wicelius ſubjungit. „*Ante Ruggerum hunc, diligentiſſimum ſcriptorem,* „*ſudarat in eodem lucubrandi ſtudio Arvodulphus,* „*cœnobita facundiſſimus. Iiſdem ferme temporibus,* „*aut non ita multo poſt, exiſtimo ſcripta fuiſſe* De „ſanctis *duo illa volumina, Moguntiæ in monte S.* „*Jacobi, qui mons olim* Specioſus *eſt appellatus,* „*haud procul a vetuſtiſſima atque famoſiſſima pyra-* „*mide, vulgo dicta* Eugelſtein: *idque non a glan-* „*de, ſed ab* Eigil *principe gentili, cujus combuſti ci-* „*neres in hac columna aſſervantur.* Vt quæ vidimus atteſtemur, ſex illa collecta *De vitis Sanctorum* volumina in Gallicanis bibliothecis frequentiſſima in MSS. Codd. ſunt, quæ olim vidi ac tenui in Bibliothecis Fulcardi Montis Rotomagenſis diœceſis, Longi pontis diœceſis Sueſſionenſis, Signiaci & Igniaci Remenſis diœceſis, Ciſtercienſis Ordinis. Vidi quoque Collectionem hanc *De Vitis Sanctorum* anno 1156. factam, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bellævallis Ordinis Præmonſtratenſis diœceſis Remenſis, in qua dum manerem Diaconus & Presbyter ab Andrea du Sauſſay Tullenſi Epiſcopo factus ſunt. Certusque ſum plurimas ejuſmodi de *Sanctis* collectiones reperiri in aliis Bibliothecis Gallicis Ordinis Ciſtercienſis, quippe quas in refectoriis inter prandendum cantando pro veteri more legerent, antequam impreſſi libri in uſu fuiſſent. De his igitur Collectionibus quæ a Latinis ad imitationem Græcorum, quorum princeps Simeon *Metaphraſtes* ob hanc rem dictus, factæ ſunt: agunt Georgius Wicelius qui illos eoſdem imitatus ſuit, *ex præfatione* Hagiologii, verbis ſupra allatis. Et Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 431. editionis ultimæ 1651. in 4. Lugduni Batavorum, apud Joannem Maire.

1150 JOANNES DE HEXAM, PRIOR HAGVLSTADENSIS, quem Britannum & Ordinis divi Auguſtini Canonicum Regularem efferunt obvii nomenclatores *Scriptorum Angliæ.* Joannes Balæus Centuria 3. ſcriptore 31. & Joannes Pitſeus ætate 12. ſcriptore 261. de quo non eſt ut plura dicamus, quam quod Hiſtoriam Simeonis Dunelmenſis ſeu Annales De geſtis Regum Anglorum, *per annos viginti quinque* continuavit, eumque rebus fuiſſe ſatis coævum & vicinum, ideoque teſtem earundem eſſe perquam idoneum. Floruit ſub Henrico ſecundo Rege, atque, ut volunt, ſub Richardo primo. Sed interea mirum eſt, viro longe præſtantiſſimo aliaſque diligentiſſimo Gerardo Joanni Voſſio in Opere *De Hiſtoricis Latinis* Lib. 3. parte altera pag. 709. excidiſſe ut ſcriberet, Joannem hunc a Balæo & Pitſeo eſſe præteritum, cum uterque eorum vitam ejus inter alios ſcriptores exhibeat. Et Balæus in editione utraque, & in priori quidem fol. 94 atque etiam Voſſius in editione prima Lib. 2. cap. 52. p. 421. inter Anglicanos ſcriptores cum ejuſque opera memorans, expreſſim ipſe dixerat: *alia quoque edidiſſe ex Balæo cognoſces.* Imo quod magis mirum eſt, idem Voſſius in ipſius editionis ſecundæ libro & capite hic annotatis, pag. 412. eadem ipſa vocabula *ſed ut debuere* &c. retinuit; licet alio ibidem loco, legamus eum eſſe a Balæo præteritum. Hallucinatus eſt autem Conradus Geſnerus, a quo dicitur *ſcripſiſſe rerum in Anglia geſtarum hiſtorias a nono anno Henrici ſecundi usque ad Richardum primum:* cum ſcilicet haud ultra Stephanum Regem ſcripſiſſe eum palam ſit. Addidit ergo *annos XXV ad Hiſtoriam Simeonis Dunelmenſis de rebus geſtis Regum Anglorum*, nimirum ab anno 1129 ad annum 1154. quo floruit & ſcripſit. De quo ad annum quoque 1129. in *Simeone Dunelmenſi* jam antea egimus. Habetur hæc Hiſtoria MS. Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti Cod. 64. cum Hiſtoria Simeonis Dunelmenſis, & cum Hiſtoria Richardi Prioris item Hagulſtadenſis *de Geſtis Stephani Regis & de bello Standardi.* Iſtud autem Supplementum curis Johannis Seldeni impreſſum fol. 257. inter *Decem Scriptores Veteres Hiſtoriæ Anglicanæ*, tomis 2. in folio Londini anno 1652. typis Jacobi Flesheri. Agunt igitur de *Joanne Hagulſtadenſi* Balæus, Pitſeus, Voſſius, locis citatis. Joannes Sheldenus in Prolegomenis ad ſuam editionem pag. 26.

HVGO PICTAVINVS, VEZELIACENSIS MONACHVS, ex Ordine divi Benedicti, Guillelmi Vezeliacenſis Abbatis Notarius ſeu Secretarius, *Hiſtoriam Monaſterii ſui Vezeliacenſis*, juſſu Pontii Abbatis anno 1156. ſcribere aggreſſus eſt, quam libris quatuor comprehenſam, anno 1167. ſub ipſo Guillelmo Abbate cui ab Epiſcopis & ſecretis erat, tunc abſolvit: quos in publicam lucem protulit Lucas Dacherius tomo 3. *Spicilegii* Operis celeberrimi, pag. 468. Agunt *de Hugone Pictavienſi ſeu Pictavino* iſto, Lucas Dacherius in *Præludiis* ad hunc Spicilegii tomum. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice authorum*, ex quibus compoſuit *Gloſſarium ſuum* ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis, columna 115. 1150

JOANNES SERLO, pro more temporum quibus ille floruit, *Magiſter Serlo* atque *Grammaticus* cognominatus, natione Anglus, fratrem quendam habuit Radulphum nomine, Abbatem Parcoludenſem. Ipſe in juventute, pro ratione ſeculi hujus Poeta elegans fuit, & Rhetor diſertus, qui Grammaticis ſtudiis nimium addictus, in aliis minus excelluit. Factus Poſtea Eboracenſis Eccleſiæ Canonicus, ex Canonico Monachus Ordinis Ciſtercienſis, & poſtea Abbas in Fontanenſi Cœnobio. Claruit ab anno 1150

1150. & ſequentibus annis. Hugo Kirkeſtallenſis Monachus & diſcipulus Serlonis, ex hujus notis multa decerpſit, *de rebus in Fontanenſi Cœnobio geſtis*, itemque *de initio & incremento Ordinis Ciſterſienſis in Anglia*, ubi claruit anno 1160. & ſequentibus. De Sermone hoc Boſtonus Burienſis MS. apud Jacubum Vſſerium Armachanum, *Serlo ſcripſit de Oratione Dominica, de dictionibus diſſillabis*. Lelandus MS. in Bibliotheca Publica Oxonienſi, a quo *quatuor Serlones* inter Scriptores Angliæ commemorantur, hunc facit quartum, inquiens: *Serlo denique quartus, ex Canonico Eboracenſi factus Monachus Fontanus ſeu Cœnobii beatæ Mariæ de Fontibus, deinde & Kirchſtallenſis, quo dictante Hugo Kirſtallenſis perſcripſit res geſtas Fontam Monaſterii, ac originem una cum incremento Bernardinæ in Anglia ſectæ.* Item Balæus *de Scriptoribus Britanniæ* agens de hoc Joanne ſub nomine *Serlonis*, affirmat Hugonem Kircheſtedum Libros jam recenſitos ſcripſiſſe dictante Serlone: ſed & poſteritati reliquiſſe ut ſcribunt Boſtonus & Lelandus apud Pitſeum De Scriptoribus Angliæ, *De bello inter Regem Scotiæ & Barones Angliæ Rithmis Latinis Librum I.* qui ſic incipit, *David ille manu fortis &c. de morte Sumerledi Regis Manniæ Librum I. David Rege mortis lege clauſo* &c. MS. Cantabrigiæ in Collegiu Sancti Benedicti Cod. 64. *de differentiis verborum* opus MS. Cantabrigiæ in bibliotheca domus Sancti Petri, Codice 5. cujus diverſi libri ſunt. Nempe *de dictionibus diſſyllabis* lib. 1. qui incipit, *Dactile conveniens digitis* &c. *de dictionibus æquivocis* Lib. 1. incipiens, *Eſt vates arator cultro telluris* &c. *de dictionis univocis* Liber 1. Illi etiám attribuit Carolus Viſchius *Commentarium in Orationem Dominicam* incipientem, *Protector noſter Dominus Jeſus* &c. MS. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti. At ille pro certo ſpectat ad Serlonem non Anglum, ſed Gallum: non Grammaticum, ſed Theologum, ut in *Serlone Savigniacenſi Abbate* ſtatim dicemus. Agunt *de Serlone Grammatico & Fontanenſi* in Anglia Monacho, Mauriquez tomo 2. *Annalium Ciſtercienſium* ad annum 1160. cap. 6. Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 230. poſt Pitſeum & alios Angliæ nomenclatores. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 422.

1150 SERLO SAVIGNIACENSIS ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis, de Valle-badoni juxta Bajocas in Normanniâ oriundus, Monachum induit in Cœnobio Ceraſienſi Ordinis divi Benedicti, qui deinde Savigniaci electus Abbas, quod in Diœceſi Abrincenſi poſitum eſt, anno 1148. iſtud Cœnobium à Beato Vitali ante triginta ſex annos conditum, cum aliis triginta filiabus Abbatiis quæ ipſi velut Ordinis ſeu Congregationis capiti obtemperabant, Ciſtercienſi Inſtituto tradidit, ſanctoque Bernardo ac Claræ Vallis Abbatiæ addixit. Scripſit *Sermones* quos edidit Bertrandus Tiſſier anno 1664. Tomo VI. pag. 107. *Bibliotheca Veterum Patrum Ciſtercienſis Ordinis*, quos etiam vidi manuſcriptus in Bibliothecis Vrſicampi Ciſtercienſis Ordinis in Tractu Noviomenſi, & Claræ Vallis in tractu Lingonenſi. In Bibliothecâ quoq; Alnenſis Cœnobii ejusdem Ordinis in tractu Leodienſi extare dicuntur, ut narrat Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 298. *Ejusdem Serlonis Opuſculum in Orationem Dominicam*, MS. in Bibliotheca Colbertinâ Cod. 5207. quod legimus & optimæ notæ advertimus. Incipit, *Protector noſter Dominus Jeſus &c.* Idem MS. in Cœnobio Alnenſi Ordinis Ciſtercienſis ſupra citato, & Cantabrigiæ in Bibliotheca Sancti Benedicti. Serlo, ut ait Savigniaci Chronicon, vir vitâ & ſermone atque Scripturarum ſcientiâ conſpicuus, regimine tandem Savigniaci abdicato, Claram Vallem poſt Sancti Bernardi obitum ſeceſſit, qui vivens ut officio nuntium remitteret permittere noluerat, ubi tandem obiit anno 1158 quinto idus Septembris. Plura Scriptores omnes *Rerum Ciſtercienſis Ordinis*. Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. in Abbatibus Savigniacenſibus. Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 298. Bertrandus Tiſſier tomo VI. *Bibliotheca Veterum Patrum ejusdem Ordinis*. Hunc *Commentarium* porrò *in Orationem Dominicam* attribuit *Serloni Abbati de Eleemoſyna*. Ordinis Ciſtercienſis in Brabantia, Carolus Dufrenius du Cange, allegatque MS. Codicem 563. Bibliothecæ Sancti Germani Pariſienſis, in *Indice authorum* ex quibus compoſuit ſuum *Gloſſarium ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis*, pagina ſeu Columna 147.

GEROCHVS SEV GEROHVS REICHERSPERGENSIS, natione Germanus, 1150 alumnus primum Ordinis Canonicorum Regularium divi Auguſtini apud Reicherſperg, elegans ad ripam Oeni ſupra Paſſavium Cœnobium, tum ejusdem Eccleſiæ in ditione Bavarica Abbas, anno 1150. florebat. Hic ſcripſit *Syntagma de Henrico IV. & V. Imperatoribus, & Gregorio VII. Romano Pontifice*, diverſis conſtans Opuſculis quod cum *Refutatione Alogiarum Annæ Comnenæ* in Alexiade, edendum curavit Jacobus Gretſerus Soc. Jeſu Theologus, Ingolſtadii in 4. anno 1611. apud Angermariam. Idem ſcripſiſſe dicitur *Chronicon Monaſterii ſui Reicherſpergenſis* usque ad annum 1178. editum Monachii anno 1606. in 4. cura & ſtudio Chriſtophori Gewoldi, Maximiliano Bavariæ Duci à Conſiliis & Secretis: quamvis alii adſcribant *Magno Richobergenſi Norico*, qui temporibus Henrici VI. extitit, ſed non Gerochus de quo loquimur. Ejusdem *Gerhohi Reicherſpergenſis Commentarius in Pſalmum LXIV.* ſive *De corrupto Eccleſiæ ſtatu*, prælo dignus MS. in Bibliotheca Colbertina, Codice 4841. Inſcribitur, *Tractatus de negotiis Eccleſiaſticis*. Incipit, *Pſalmo 64. de duabus Civitatibus inter ſe contrariis, Jeruſalem videlicet & Babylonia &c.*

&c. edidit hoc Opuſculum anno 1700. Pariſiis in 8. Stephanus Baluzius apud Franciſcum Muguet Libro V. *Miſcellaneorum* à pag. 63. ad 237. in quo ut præfatur Baluzius *multa ſcitu digniſſima continentur*, inter cætera verò etiam illud quod ex eo diſcimus, quo primum tempore *curia Romana nomen* auditum ſit. Quod optimè congruit cum iis quæ leguntur apud auctorem Geroho coævum Abbatem Cluniacenſem Petrum Venerabilem lib. 2. *Miraculorum* cap. 23. *Romana Eccleſia vel curia plenitudo.* De Gerhoho porro vide quæ à Jacobo Gretſero in *Prolegomenis* ad Syntagma ejusdem Gerohi De Statu Eccleſiæ ſub Gregorio VII. nonnullisque Romanis Pontificibus conſequentibus, dicta ſunt. Vnum dicam obiiſſe illum anno MCLXIX. V. Kalendas Julii. Hæc Baluzius, unde liquet ipſum non eſſe auctorem *Chronici Reicherſpergenſis*, de quo ſupra diximus, quippe cum ad annum 1178. pertingat, quem Gerohus non attigit. Memoratur autem Aventino libro VII. Annalium Bojorum, nam locutus de diſſentione inter Henricum IV. Imperat. & Alexandrum II. Papam, hæc ſubjungit: *Gerochus Reicherſpergenſis Præſul, de hoc diſſidio plura ſcripſit, quibus titulum* De Antichriſto *dedit.* Non dubium igitur quin hiſtoria illius temporis ab eo prodita ſit, ſed ex titulo *De Antichriſto* quem operi ſuo fecerat, ſuſpicio mihi oboritur (inquit Voſſius,) non tamen more hiſtorico id egiſſe, quam inſtar Gildæ excidium Britanniæ deſcribentis, vel potius deplorantis: nempe Gerochus mores ſui ſeculi deſcribere voluit, qui Spiritum Antichriſti plane ſpirabant. Hæc Voſſius. Nullus quem cognoſcam Nomenclatorum, illius Gerhohi meminit, præter Carolum Dufrenium du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 102. Et Gerardum Joannem Voſſium Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte 4. cap. 6. pag. 769. ultimæ editionis, quem tamen malè ad annum 1080. aſſignat.

1150 ANSELMVS HAVELBERGENSIS IN MARCHIONATV BRANDEBVRGENSI EPISCOPVS, doctrina & rebus geſtis clarus eodem tempore floruit, qui *Opus contra Græcos* eruditum ſcripſit, quod ex MS. Codice Monaſterii Ciſtercii edidit Lucas Dacherius tomo XIII. *Spicilegii* ſui, ubi in præliminaribus de *Anſelmo Havelbergenſi Epiſcopo* loquitur. Eſt autem Havelburgum urbs Germaniæ, & olim Epiſcopatus ſub Magdeburgenſi Archiepiſcopo in Marchia Brandeburgenſi, ut teſtatur Philippus Ferrarius in *Lexico Geographico.* Illo in loco Anſelmus claruit anno 1150. atque anteà quidem, omni genere Litteraturæ tum divinæ, tum humanæ, atque Sanctorum Patrum ſcriptis non mediocriter imbutus, à tempore Lotharii II. Imperatoris, cujus apocriſiarius extitit, ac legatus Conſtantinopolim miſſus ad Græcorum Imperatorem. Miſſus quoque Anſelmus fuit ab Eugenio III. Papa ad Conradum Romanorum Regem, tunc temporis in Longobardia degentem, ut ex Litteris Eugenii Papæ conſtat his verbis: *Quosdam de Fratribus noſtris poſtquam te ad Longobardiæ partes incolumem perveniſſe accepimus, ſicut per venerabiles fratres noſtros Hartwicum Bremenſem Archiepiſcopum & Anſelmum Havelburgenſem Epiſcopum tibi ſignificavimus, ad tuam Serenitatem duximus deſtinandos, ut affectum & benevolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent &c.* Litteras Eugenii refert Otto Friſingenſis Lib. I. *De rebus geſtis Friderici* cap. 61. Item lib. 2. cap. 4. conventioni inter Fridericum Imperatorem & Papam Eugenium, ſubſcripſit Anſelmus cum pluribus Epiſcopis. Miſſus autem Conſtantinopolim, ibi à Sapientioribus Epiſcopis Græcis provocatus, celebrem conventum ſeu colloquium iniit, in qua de controverſiis inter Græcos & Latinos, acriter, ſumma tamen cum modeſtia, ultro citròque diſputatum eſt: quod Eugenio III. Papæ narrat ipſemet Anſelmus Havelbergenſis Epiſcopus, his verbis: *Ego aliquando magni Lotharii Romanorum Imperatoris Auguſti Legatus fui in Conſtantinopolim, & ibidem aliquam moram faciens, multas ſuper hujusmodi doctrina & ritu collationes & quæſtiones, modò in privatis, modo in publicis tam Latinorum quàm Græcorum conventibus habui: placuit ſanctitati veſtræ & præcipiendò rogare, & rogando præcipere, quatenus ea quæ vel ego tibi dixerim, vel ab illis dicta audierim & exceperim, in unum colligerem; & quaſi* Anticimenon, *id eſt, librum Contrapoſitorum ſub Dialogo conſcriberem.* Et paucis interjectis, *Conſervavi autem quantum memoria ſubminiſtrabat, tenorem Dialogi quem cum venerabili ac doctiſſimo Archiepiſcopo Nicomediæ Nechite, in publico conventu apud urbem Conſtantinopolitanam habui. Fuit autem idem Archiepiſcopus Nechites, præcipuus inter duodecim Didaſcalos &c. Præmiſi autem librum de una forma credendi & multiformitate vivendi, à tempore Abel juſti usque ad noviſſimum Electum, multis quorundam fratrum precibus coactus &c.* Quam autem ſubmiſſe de ſeipſe ſenſerit, argumento ſunt verba, hæc quæ ſubjicit: *Sane quicunque hæc legerit, ſciat me ea ſcripſiſſe, non tam ut quenquam docerem, aut quid ego didicerim ut oſtentarem: quam ut Apoſtolicæ beatitudinis ſancto mandato obedirem &c. Si quid imperitia ſcribendo peccat, id injuncta & humiliter impleta obedientia excuſat.*

Deinde in ſecundo Dialogi libro agit De proceſſione Sancti Spiritus à Patre ſimul & filio, quod negant Græci. Quomodo vero incepta ſit Diſputatio oſtendit, & præſentes qui aderant viros tam Latinos quam Græcos, initio Libri 2. cap. 1. commemorat ad hunc modum. *Cum eſſem conſtitutus in urbe Regia, & crebro varias à Græcis quæſtiones ſuſciperem, & ibidem alias illis proponerem, placuit Imperatori Karlojoanni, placuit etiam Patriarchæ Civitatis N. religioſo viro, ut publicum conventum fieret: & ſtatuta eſt dies, ut in audientia omnium ea ſonarent, quæ hinc & inde dicerentur. Convenientibus itaque quamplurimis ſapientibus in Vico qui dicitur Piſanorum, juxta Eccleſiam Hagia*

Irena, quæ Lingua Latina Sancta pacis nuncupatur, menſe Aprili &c. Poſituque ſilentiariis, qui omnia, quæ hinc inde dicerentur, fideliter exciperent, & ſcripto mandarent: univerſa multitudo quæ ad audiendum avida convenerat, conticuit. Aderant quoque non pauci Latini, inter quos fuerunt tres viri ſapientes, in utraque lingua periti, & litterarum doctiſſimi, Jacobus nomine, Veneticus natione: Burgundio nomine, Piſanus natione: tertius inter alios præcipuus, Græcarum & Latinarum Litterarum doctrina apud utramque gentem clariſſimus, Moyſes nomine, Italus natione, ex Civitate Pergamo. Iſte ab univerſis electus eſt, ut utrinque fidus interpres eſſet. Cunctis itaq; ordinatis &c.

In libro tertio tractat de diverſo Euchariſtiæ ritu Græcorum & Latinorum, Azimo nempe & fermentato, deque Romanæ Eccleſiæ authoritate & prærogativa: & hæc ultima diſceptatio in ſanctæ Sophiæ Baſilica habita eſt in præſentia ſapientum Græcorum, uti refert Anſelmus hujus libri 3. cap. 1. qui eruditis reſponſionibus ac vi rationum, Græcorum objectiones diluit, atque Latinam fortiter propugnavit Eccleſiam, ac demum ita eos devicit & exarmavit, ut adduxerit Nicomedienſem Archiepiſcopum ad petendum generale Concilium, quo ſchiſma aboleretur, & utraque Eccleſia conciliaretur. Sic habet Havelbergenſis Epiſcopus cap. ultimo, cujus verba Lectori haud injucunda erant, ut opinor. Nechites loquitur: *Summo ſtudio, ſicut ſupra dixi, laborandum eſſet, ut Generale Concilium congruo loco & tempore fieret, ubi univerſa quæ nos & vos ab eodem ritu diſſociant, in unam redacta concordiam firmarentur: & tam Græci quam Latini, unus populus ſub uno Domino Jeſu Chriſto, in uno fide, in uno Sacramentorum ritu efficeretur.* Poſtremo Anſelmus Havelbergenſis totam diſceptationem, omniaque colloquia finivit Nechitæ reſpondens: *Tu qui Generale Concilium deſideras, videtur quod id, quod Catholicum eſt, intendas: ideoque & ego Concilium Univerſale futurum exopto, ubi tua ſapientia, tua maturitas, tua diſcretio &c. in facie totius Eccleſiæ ad ſalutem & doctrinam omnium poſſit eluceſcere &c.* Vniverſi clamantes dixerunt, *doxaſi to theo*, quod eſt, *Gloria ſit Deo &c. Calos Dialogos*, quod eſt, *bonus duorum ſermo. Holographi, Holographi:* quod eſt, *totum ſcribatur, totum ſcribatur.* Opus iſtud extat quoque MS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum hujus Bibliothecæ, anno 1686. Lipſiæ impreſſo, cura & ſtudio Joachimi Felleri Bibliothecarii, pag. 412. Agunt de *Anſelmo Havelbergenſi Epiſcopo*, Lucas Dacherius in Præludiis ad tomum XIII. *Spicilegii* ſui. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ubi de Scriptoribus Seculi XII. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1149. pag. 670.

1150 HENRICUS HUNTINGTONIENSIS ARCHIDIACONUS, anno circiter 1150. claruit, natione Anglus, qui primum Lincolnienſis Eccleſiæ Canonicus, ac demum ab Alexandro Lincolnienſi Epiſcopo, quem Romam usque comitatus fuerat, Archidiaconatu Huntingtonienſi donatus eſt. Poeta, Orator, Hiſtoricus à Polydoro Virgilio, & Joanne Lelando, ea tempeſtate floruit, qua Stephanus Angliæ Rex mortuus eſt, anno nimirum 1154. ſcripſitque *Hiſtoriam Anglorum* Libris X. ad Alexandrum Lincolnienſem Epiſcopum, ſuum patronum & mæcenatem, ab Anglorum & Saxonum in Britanniam tranſitu usque ad annum 1154. Extant libri IX. cum aliis Anglicanarum rerum Scriptoribus Londini in fol. anno 1596. per Henricum Savillium publicatis, & anno 1601. Francofurti in Germania. Ex libris porrò decem Henrici Huntingtonenſis, *nonus* omiſſus eſt in Collectione veteri, quem invenire licet in MS. Codice optimæ Notæ Bibliothecæ Thuaneæ, quam jam Colbertus comparavit, ſuæque adjunxit. Ejusdem *Epiſtolam* ſeu *libellum de contemptu mundi*, edidit Lucas Dacherius, tomo VIII. *Spicilegii* pag. 178. ex MS. Codice Gemmeticenſi. Idem Opus inſcriptum *Imago mundi* MS. Oxonii in Bibliotheca S. Trinitatis, Codice 7. in Magdalenenſi Cod. 17. Cantabrigiæ, in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti Cod. 367. quod non obſervavit Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1150. pag. 671. ubi de his tanquam de Opuſculis diſtinctis loquitur. Scripſit Item *Epiſtolam de Regibus Britonum*, & *Opuſculum de provinciis Angliæ*, MSS. Cantabrigiæ in Bibliotheca publica Codice 251. num. 9. & 10. *De Sanctis Angliæ librum* 1. qui MS. extat Antverpiæ in Collegio Societatis Jeſu, uti litteris ad Pitſeum datis teſtatus eſt Heribertus Roaweidus. Denique Henricus Warthon Tomo 2. *Angliæ Sacræ* pag. 694. edidit ex MS. Codice *Henrici Archidiaconi Huntindonienſis* Epiſtolam ad Walterum *De Epiſcopis & viris illuſtribus ſui temporis*, de qua ſic ille in Præfatione ad dictum Tomum num. 24. pag. XXIX. „Ea anno 1145. ſcripta eſt, & in Libro decimo Hiſtoriæ Anglorum ab Henrico compoſitæ locum habet, integram enim Hiſtoriam Henricus Libris XII. abſolvit. Octo Priores Regum Anglorum Hiſtoriam usque ad annum 1154. perpetuâ ſerie deducunt, quos Vir Cl. Henricus Savilius typis exprimi curavit Londini 1596. in fol. Poſteriores quatuor manent inediti in binis Bibliothecæ Lambethanæ perpulchris Codicibus. In his Liber nonus agit *De Sanctis Angliæ & miraculis eorum.* Liber decimus *De Summitatibus rerum* titulum habet. In Præfatione, quam anno 1135. ſcripſit, de *fine mundi* diſſerit, ſuccedit autem præfationi Epiſtola ad Henricum Regem *De ſerie Regum & Imperatorum Judæorum, Aſſyriorum, Perſarum, Macedonum & Romanorum* usque ad ſua tempora. Dein alia ad Warinnum Britonem Epiſtola *De origine Regum Britannorum à Bruto ad Codwalladrum*, quos in Hiſtoria ſua prætermiſerat, poſteà autem in Galfridi Arthu-

ri

„ri libro apud Beccum invenerat. Huic ſuccedit tertia ad Walterum Epiſtola *De contemptu mundi*, ſeu, ut alius Codex habet, *De mundi appetitu*. Hanc ex utroque Codice Lambethano exhibui, variantibus alterius lectionibus ad marginem appoſitis, quam antea Dacherius evulgaverat in Spicilegio ſuo Tomo 8. pag. 178. Cæterum ut reliquorum Henrici Hutingtonenſis Librorum argumenta proſequamur, Liber undecimus *Satiras & Epigrammata* complectitur, Liber duodecimus *Hymnos ſacros, luſus amatorios & Carmina diverſi generis* habet. Ex unico hoc Hiſtoriarum opere Baleus Centuriâ 2. cap. 82. & Pitſeus cap. 204. plusquam viginti libros procuderunt, ſingulas ſere Epiſtolas, & Carmina pluribus ſubinde titulis pro arbitrio effictis inſignia, ſæpius recenſentes. Ita præclare Warthon loco citato, quem transſcribere non piguit. De illo Bellarminus & Labbeus, in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Aubertus Miræus in Auctario ſuo *De iisdem* cap. 374. pag. 252. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. mihi 415. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei Literaria* ad annum 1150. pag. 671.

1150 REGINALDVS DVNELMENSIS MONACHVS circa annum 1150. floruit, Ethelredo ſeu Ailredo Abbati Rievallenſi Ordinis Ciſtercienſis ſynchronus atque amicus ex intimis. Scripſit Opuſcula quædam MSS. adhuc in Anglicanis Bibliothecis, extantia quibus nomen ſuum ab oblivione futuri temporis exemit. Nam inter MSS. Codd. Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 3886. extat in MSS. Codicibus huic Bibliothecæ factis ex dono Illuſtriſſimi Domini Thomæ Fairfax Cameronii Baronis Codice 6. Num. 2. *Reginaldi Monachi Dunelmenſis Epiſtola ad Ethelredum Abbatem Eccleſia Rievallenſis* pag. 43. b. ad 136. Num. 7. *De vita & Miraculis S. Edda Virginis, per Reginaldum Dunelmenſem Monachum* pag. 164. ad 178. Ejusdem quoque creditur eſſe num. 1. *De Nativitate, infantia, Vita, & Miraculis S. Cuthberti* pag. 1. ad 43. licet id quidem affirmare nolim. Item in Catalogo MSS. Codicum Cottonianæ Bibliothecæ, ſub effigie Claudii, litera D. Codice 4. Num. 2. *Reginaldus Monachus Dunelmenſis, De Virtutibus & Miraculis glorioſi Pontificis Cuthberti*, quam cum anteriore allata Angli facile conferre poſſunt, an unum idemque opus ſit. Agunt de Scriptore iſto Thomas Smithus Eccleſiæ Anglicanæ Presbyter, in Catalogo MSS. Codicum Cottonianæ Bibliothecæ, anno 1696. in folio Oxonii ex theatro Sheldoniano edito, pag. 43. columna 2. Editores Catalogi Manuſcriptorum Codicum Bodlejanæ Bibliothecæ, ibidem in folio anno 1698. impreſſi, ad Codicem 3886. pag. 180. col. 1.

1150 AMEDEVS LAVSANENSIS EPISCOPVS, ex Abbate Altæcombæ Ordinis Ciſtercienſis, ab anno 1144. quo ordinatus eſt ad annum 1159. quo mortuus dicitur die 27. menſis Septembris. Hic ex Caſtro quod dicitur *Coſta* prope *Sanctum Antoninum* in agro Viennenſi, in Allobrogibus nobili genere oriundus, factus eſt Ordinis Ciſtercienſis Monachus, ac Sancti Bernardi apud Claram Vallem diſcipulus. Vnde Abbas primus Altæ Combæ in Diœceſi Gebennenſi, quod cænobium anno 1135. 18. Calendas Februarii ab Humberto Sabaudiæ Comite latè dotatum, fundatumque eſt. Ipſe demum factus anno 1144. Lauſanenſis Epiſcopus; & die Sanctæ Agnetis Virginis & Martyris anno Chriſti 1145. conſecratus. Quin etiam & Cancellarius *Friderici I. Imperatoris* fuiſſe dicitur, quo de tamen plurimum dubito. Hujus cum laude meminerunt authores ſeculi ſui non ignobiles. Nicolaus Claravallenſis Monachus Epiſtola XXXIV. ad ipſum data, his eum præconiis exornat. „Non amo Pontificem, ſed hominem qui zelum legis cathedræ contulit, non à cathedra ſuſcepit. Quis ille, ajunt, vigor, quæ ſolertia Spiritus, quæ ſaltu ſuæ ſubtilitatis obſtantia quæque perrumpit: & quæ poſſit de ſingulis artibus etiam cum ſingulis artificibus philoſophari? Propterea ſupereminet illa mortalitatis tuæ liberalitas, quæ ſe præbet blandam pueris, juvenibus comem, gravem ſenibus, confortans omnes, omnibus ſe conformans, in ſermone communis, in contubernio æqualis, in conciliis præcellens, & multum ambienda, quia minime ambitioſa. Vidi enim te ſine ſuperbia nobilem, ſine invidia potentem, ſine ſuperſtitione religioſum, ſine jactantiâ litteratum, ſine ineptiâ gravem, ſine ſtudio facetum, ſine aſperitate conſtantem, ſine pluralitate communem: illud admirans, quod eminenti ſententiæ conſcientiam habes ſuperiorem." Ipſius pariter cum laude meminerunt, Alanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus in *Vita Sancti Bernardi* cap. 20. & Arnaldus Bonæ Vallis Carnotenſis Abbas in *Vita ejusdem Bernardi* cap. 8. cujus memoria in Menologio Ciſtercienſi ad diem VII. Januarii celebratur. Scripſit *Homilias aliquot in laudem Beata Maria Virginis*, quæ ejus eruditionem cum pietate eximia conjunctam teſtantur: atque illas ſæpius impreſſas in Gallia cum Sermonibus ſanctorum Leonis Papæ I. Maximi, Chryſologi, Fulgentii, & aliorum. Hæ *Homilia VIII. De laudibus Deipara Virginis* cum elogio authoris præfixo à Gervaſio Sopheno Briſacenſi, Germano, editæ primum Baſileæ anno 1517. in 8. apud Adamum Petri. Mirum eſt quam ſibi immeritò hunc arrogent, Mendicantes Ordines? Nam Franciſcani plures hunc Amedeum Ordini ſuo Franciſcano adjunxerunt, funeque Seculi XIII. eum cinxerunt. Ita inter cæteros Lucas Vadingus Ordinis Fratrum Minorum in Opere ſuo *De Scriptoribus Ordinis Franciſcani*, verbo *Amedeus*. Sed videant imprudentes iſti temporum arbitri & calculatores, quomodo Amedeus ſub Sancto Bernardo adhuc juvene Abbate apud Cla-

ClaramVallem novitius, & anno 1135. in fundatione Abbatiæ AltæCombæ primus Abbas factus, ac tandem Epiſcopus Lauſanenſis, anno 1159. die 27. Septembris mortuus, fune Franciſcano qui nondum glomeratus erat, cingi potuerit? Sunt hæc quidem præclara zeli in Franciſcanum Ordinem indicia, ſed quæ veritatem vel tantiſper ne attingunt quidem. Mirumque quam cæcutiant, qui nihil, niſi per capucii ſui aperturam inſpiciunt. Plura de eo dabunt poſt Scriptores Ciſtercienſium rerum, Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 384. pag. 255. Bibliothecæ ſuæ Eccleſiaſticæ. Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, fol. 19. Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana*, dum de Epiſcopis Lauſannenſibus. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoria Eccleſiaſtica capitibus* Seculo XII. parte 1. cap. 6. art. 13. p. 540.

1150 BALDEWINVS MONACHVS SANCTI REMIGII REMENSIS, circa annum 1150. clarus, reliquit poſteris *libros tres de miraculis Sancti Gibriani Presbyteri*, poſt translationem corporis in arcam novam anno MCXLV. patratis, quibus plerisque præſens fuiſſe dicitur. Indicat ſeipſum Auctor lib. 2. num. 8. ſcribens, quod fuerit *unus de cuſtodibus ſacri pignoris Baldewinus nomine, cui hoc officium præcipuè ab Abbate ſuo injunctum fuerit, ante Sanctum Dei ſedulò morari & vigilare, & miracula ibi cœlitus die ac nocte oſtenſa ſcribere, diligenterque memoriæ commendare.* Illos libros ex MS. Codice Abbatiæ S. Remigii qui ad Confraternitatem Sancti Gibriani ſpectabant, ad ſe miſſos edidit anno 1688. in Appendice ad diem 8. Maji, tomo VII. pag. 619. & ſequentibus, Daniel Papebrochius, quibus monitum ſ. admonitionem, notulasque adjecit.

1150 GVILLELMVS SANCTI THEODORICI REMENSIS ABBAS, ſeu prope Remos, Ordinis divi Benedicti, Monaſticen primum profeſſus in Abbatia Sancti Nicaſii Remenſis, cujus poſtmodum Prior clauſtralis factus eſt, circa annum 1112. tum ut omnes ſcribunt ab anno circiter 1120. ad annum 1137. Abbas inſtitutus Sancti Theodorici in Monte Aureo prope Remos, ejusdem Ordinis. Hic eodem anno 1137. ob amorem, ſingularemque in Bernardum Claræ-Vallis Abbatem Clariſſimum dilectionem, Abbatiali munere Montis Aurei relicto, Ordinem Ciſtercienſem in Cœnobio Signiacenſi fama tunc temporis celeberrimo, profeſſus eſt. De illo ita Seculum IV. Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis pag. 199. „ Guillelmus iſte Abbas fuerat „ Monaſterii Sancti Theodorici, vulgo du Mont „ d'Or, prope Remos, quod à Sancto Theo„ dorico Beati Remigii diſcipulo inſtitutum „ fuiſſe legitur: deinde vaſtatum à Normannis „ regimini Canonicorum ſubjacuit, poſtremò ab „ Adalberone Archiepiſcopo Rhemenſi & Lo„ tharii Cancellario ſuffecti ſunt in locum Clericorum Secularium Monachi Benedictini, pri« musque eis Abbas præfectus Alrardus anno« 977. ex Monacho Sancti Remigii Remenſis.« Atque ex Schedis Guillelmi Marloti, Guillel« mus Theologus inter Abbates ordine ſeptimus« collocatur, ab anno ſcilicet 1120. usque ad an« num 1137. quo Abbatiam ejuravit. Helluinus« ſeu Illinus ejus Succeſſor ſubſcripſit fundationi« Carthuſienſium de Monte Dei prope Seda« num, ab Odone S. Remigii Remenſis Abbate« factæ, ut patet authographo è Monaſterii ta« bulario exſcripto, qui annus erat XII. regimi« nis Rainaldi Archiepiſcopi. « Extant ad Guillelmum plurimæ Bernardi Claravallenſis Abbatis Epiſtolæ, ex quibus intelligitur, quanta inter eos amicitiæ neceſſitudo interceſſerit: adeò ut Bernardus ſua illi ſcripta corrigenda transmitteret, *ut quid*, inquit Epiſt. 86. *Libellus meus oculos ejus formidaret, cui ſe videndum animus quoque meus totus ſi poſſet, expanderet?* Quanti enim eum divus Bernardus faceret, apertè conſtat, dum ei dedicat duo potiſſima ex Opuſculis ſuis, nimirum *Apologiam de vita & moribus Religioſorum* contra Cluniacenſes pag. 33. tomo 4. editionis Merlonis Horſtii, & *Tractatum de gratia & libero arbitrio*, ibidem pag. 63. Ille viciſſim adeo Bernardum diligebat, ut pinguem nobilemque Abbatiam ejurans, privatus ſub eo Monachus vivere optaverit. Amplexus inſtitutum Ciſtercienſe apud Signiacum, eidem contra Petrum Abaëlardum adhæſit, quem cum audiviſſet *Apologeticum* ad innocentiæ ſuæ manifeſtationem ſcripſiſſe: *Cantici Canticorum Expoſitionem* à ſe inceptam reliquit, ut adverſus eum Styli acumen dirigeret, ſicut declarat in *Epiſtola ad Fratres de Monte Dei*, in qua & Operum à ſe compoſitorum hucusque, amplam mentionem facit. Sunt præterea & alia Opuſcula noſtra. Libellus de Sacramento Altaris. „ Meditationes novitiis ad orandum formandis Spiritibus« non usquequaque inutiles: & ſuper Cantica« Canticorum ad illum locum, *Paululum cum pertranſiſſem eum, inveni quem diligit anima mea.*« Nam contra Petrum Abaëlardum, qui prædictum opus ne perficerem effecit, neque enim« mihi integrum fore arbitrabar, tam delicato« vacare otio, ipſo foris fines fidei noſtræ, nudo« ut dicitur gladio, tam crudeliter depopulante.« Contra ipſum ergo quod ſcripſi, quia de fontibus ſanctorum Patrum hauſi, melius eſt ſi ita« vobis placuerit, ut ſuppreſſo nomine meo inter« anonyma relinquatur.«

2. Compoſuit autem libros tres ſub hoc titulo, *Diſputatio Catholicorum Patrum contra dogmata Petri Abaëlardi:* quos ille Hugoni Rothomagenſi Archiepiſcopo dedicavit. Illius procul dubio ſunt *Libelli tres*, de quibus Gaufridus Monachus Claræ Vallis in Epiſtola ad Henricum Cardinalem Albanenſem, his verbis. *Audivi etiam*, inquit, *quod ſuper damnatione Petri Abaëlardi diligentia veſtra deſideret plenius noſſe ſimiliter veritatem, cujus libellos pia memoria Dominus*

In-

Innocentius Papa II. in urbe Roma & in Eccleſia B. Petri incendio celebri condemnavit, Apoſtolicâ authoritate hæreticum illum denuntians. Nam & ante plures annos venerabilis quidam Cardinalis & Legatus Romanæ Eccleſiæ, Cono nomine, Regularis quondam Canonicus Sancti Nicolai de Aranſia, ejus Theologiam Sueſſione Concilium celebrans ſimiliter concremavenit, ipſum Petrum præſentem arguens, & convictum de hæretica pravitate condemnans. Unde veſtro ſi placuerit deſiderio, per libellum De vita Sancti Bernardi, & per ejus Epiſtolas miſſas ad curiam, ſatisfeci. Inveni tamen in Clara Valle libellum cujuſdam Abbatis nigrorum Monachorum. (nempe Guillelmi) *quo errores ejuſdem Petri notantur, quem & olim me vidiſſe recordor. Sed à multis annis ut cuſtodes librorum aſſerunt, ſtudioſe quæſitus primus quaternio non potuit inveniri: quapropter propoſiti noſtri eſt in Franciam deſtinare ad Monaſterium cujus Abbas extitit, qui eundem librum compoſuit: & ſi recuperare potero, tranſcribi facere Codicem iſtum totum, & mittere vobis.* Hujus porro Libri exemplar ſe habuiſſe ſcribit Andreas Ducheſnius in Notis ad Abaëlardum, ex dono Nicolai Camuzati Trecenſis Canonici & viri antiquarii, in cujus capite ſic erat ſcriptum: *Deeſt unus quaternus, qui tenuerit obedientiam Scriptorum, illum requirat.* Impreſſi tandem ſunt cum hoc defectu inter alia Opera Guillelmi Abbatis Sancti Theodorici, Tomo IV. *Bibliotheca veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis*, à Bertrando Tiſſier Priore Bonifontis in Theraſcia.

3. Idem noſter Guillelmus multa ſcripſit in ea ſolitudine, quæ ob præſtantiam ſuam Bernardo ejus amico attributa olim, & inter ejus Opera impreſſa ſunt, parem habentia ſuavitatis ſtylum, pietatis ac melliſluæ devotionis ſpeciem. Horum Catalogum ipſe contexuit in Præfatione ad *librum De vita ſolitaria*, quem Guillelmus noſter, non ipſe Bernardus, ut omnes olim arbitrati ſunt, compoſuit ad *Fratres de Monte Dei*, Gaufridum hujus loci Priorem & alios Carthuſianos. Illa autem ſic recenſentur, *ſpeculum fidei. Ænigma fidei. Meditationum Liber I. De contemplando Deo Liber I. De natura & dignitate amoris Divini Lib. I. De natura corporis & animæ Libri 2. Diſputatio contra Petrum Abaëlardum. Libri tres alii contra eundem Abaëlardum:* de quibus eruditè loquitur Cæſar Egaſſius Bullæus Seculo IV. Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis pag. 743. in Catalogo illuſtrium Academicorum, quæ nos ratione compendii olim hic omiſſa, poſtmodum adjiciemus. Item *De erroribus Guillelmi de Conchis Liber I. Tractatus de Sacramento Altaris. Expoſitio in Cantica Canticorum* uſque ad hæc verba, *Num, quem diligit anima mea, vidiſtis?* Denique *Commentarius in Epiſtolam ad Romanos* utcunque prolixus: quæ omnia impreſſa continentur tomo 4. Bibliothecæ Patrum Ordinis Ciſtercienſis, impreſſæ anno 1662. apud Bonumfontem ejuſdem Inſtituti Cœnobium, in folio. Scripſit etiam *Librum unum de Vita Sancti Bernardi*, qui cum Operibus docti ejuſdem Abbatis ſæpiſſimè impreſſus legitur.

4. Tandem in ultima editione Operum Divi Bernardi quam accuravit Johannes Mabillon tomis 2. in folio Pariſiis anno 1667. apud Fredericum Leonard, idem Mabillonius ſub nomine S. Bernardi edidit *Commentarium in priora duo capita Cantici Canticorum*, quem meo quidem judicio, reddendum eſſe cenſeo atque adſcribendum noſtro huic *Guillelmo S. Theodorici Abbati.* Nam *primò* Guillelmus ipſe in Vita clariſſimi Abbatis capite 12. ita de hoc Commentario loquitur, quaſi illum ex ore ſancti Abbatis excerptum, ipſe dum apud Claram Vallem ægrotaret, conſcripſerit. „Itaque tunc diſſeruit mihi de Cantico“ Canticorum, quantum tempus illud infirmita-“ tis meæ permiſit, moraliter tantum intermiſſis“ myſteriis Scripturæ illius, quia ſic volebam, &“ ſic petieram ab eo. Singulisque diebus quæ-“ cunque ſuper hoc audiebam, ne mihi effluge-“ rent, ſcripto alligabam: in quantum mihi“ Deus donabat, & memoria adjuvabat.“ Is igitur *Commentarius* inſcribendus eſſet, *Guillelmi Sancti Theodorici Abbatis vel Monachi Signiacenſis, ab ore Sancti Bernardi illum excipientis.* Præterea inventus eſt a Domino Carolo de Viſch in MS. Codice veteri Bibliothecæ Dunenſis in Flandria, cum aliis duobus tractatibus ejuſdem Guillelmi indubiis: quorum unus *De contemplando Deo*, alter *De natura & dignitate amoris divini*, ambo tamen ſub Divi Bernardi nomine, licet perperam habebantur: unde idem pariter de hoc opere ac de aliis ad Guillelmum abſque dubio ſpectantibus, judicandum eſt. *Tertiò* quamvis Guillelmus ex ore Divi Bernardi hunc Commentarium exceperit, quia tamen fallit ſæpè memoria, ac per otium plura ſcribuntur, quam quæ furtim ab ore excipiuntur: inde potius Guillelmo exceptori, quam Bernardo dictanti, ex communi hominum ſenſu, tribuendus eſſet.

5. Præter hæc impreſſa, inſigne extat Collectaneorum Opus ipſius Guillelmi, in Abbatia Signiacenſi, in qua Monaſticen profeſſus eſt, propriâ (ut dicitur) Guillelmi ſcriptum manu. In eo continetur inſignis *Commentarius & prolixus in Cantica Canticorum ex verbis Divi Ambroſii:* quem quia olim ab Antonio Demochare ex aliquo MS. Codice tranſcriptus eſt, ſub nomine Antonii Democharis habes ad calcem tomi V. Operum Sancti Ambroſii. Hic Commentarius qui ſub nomine Democharis legitur, adeò mendoſus, ut ab Autographo prorſus alienus ſit. Initio fineque caret, locisque multis hic ita per adjectiones detractionesque interpolatus eſt, ut meritò alius a genuino cenſeri debeat. Sed correctum & emendatum à me ad MS. Signiacenſe Exemplar, ſeu Autographum à me tranſcriptum & traditum, ediderunt anno 1686. Benedictini Galli in noviſſima editione Operum Sancti Ambroſii, ad finem primi voluminis columna 1546. Incipit: *Oſculetur me oſculo oris ſui. Non hic fœditatis incen-*

centiva, ſed caſtitatis celebrantur myſteria &c. Incipit Textus, *Ante vita, quam doctrina quærenda eſt &c.* In eodem Codice MS. Collectaneorum *Guillelmi*, extat quoque *Commentarius in Cantica Canticorum ex verbis S. Gregorii Papæ*, quem hic damus. Iidem ambo Commentarii MSS. in Codice citato cum *Sententiis de fide ex verbis divi Auguſtini*, de quibus ſingulis tanquam ſuis, Guillelmus ipſe in Prologo libri *De vita ſolitaria ad Fratres de Monte Dei*, his verbis loquitur: *Excerpſi enim ex libris Sancti Ambroſii, quidquid in eis diſſeruit ſuper Cantica Canticorum, opus grande & inclytum. Similiter & ex beati Gregorii, ſed diffuſius quam Beda fecerit: nam idem Beda, ut noſtis, ultimum in cæteris libris ſuis, hanc ipſam Excerptionem conſtituit.* Jam ergo reſtabat hoc unicum haud impreſſum Opuſculum Guillelmi Abbatis olim Sancti Theodorici, *Commentarius in Cantica Canticorum ex verbis divi Gregorii, ſed diffuſior quam Beda fecerit:* non ita prolixus tamen, ut mole ſua lectori ſtomachum moveat, ſeu aquæ menti tædium afferat: qui à me tandem cum aliis Opuſculis Veterum in 8. editus eſt Lugduni Batavorum anno 1692. apud Petrum van der Meerche.

6. Opuſculum quoque *Sententiarum de fide* ex divi Auguſtini Operibus, transſcriptum a me ex Autographo, traditumque Thomæ Blancpain Monacho Benedictino, Congregationis Sancti Mauri in Gallia, qui Collectionem hanc ſub authoris proprii nomine edere promiſit, ad calcem ultimi voluminis Operum divi Auguſtini, quæ multo & incredibili ille ſucceſſu, novâ editione Pariſienſi digeſſit. Hujus quoque Operis Guillelmus meminit in Prologo Epiſtolæ *De vita ſolitaria ad fratres de Monte Dei*, his verbis: *Sententias de fide quas de beati maximè Auguſtini libris extraxi, ſi vultis transſcribere, fortes nimirum & graves ſunt; cum ſupradicto opuſculo quod Ænigma fidei intitulari placuit.*, *magis congruunt.* Cæſar Egaſſius du Boulay author *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* Seculo IV, pag. 162. ad annum 1140. attribuit illi Opus quoddam Sententiarum Scholaſticarum, quaſi Guillelmus iſte primus harum Sententiarum Scholaſticarum inventor fuerit, his verbis: „Eodem anno Magiſter Guillelmus Abbas olim Sancti „Theodorici, dicitur librum unum Sententiarum edidiſſe, hincque Sententiarum nomen invaluiſſe ferunt, & Sententiarios Theologos dici „cœpiſſe: inter quos Petrus Lombardus, qui „circa ea tempora Lutetiam venit, facile principatum tenuit. Sunt tamen qui Sententiarum „inventionem Magiſtro Hugoni de Sancto Victore adſcribant, qua de re nos ſupra ad annum 1120. Item ante hæc quoque tempora „Petrus Abaëlardus dicitur Sententiarum librum edidiſſe, ex quo Bernardus Claræ Vallenſis nonnullos errores extraxit hæc ille. Sed ſi Egaſſius vidiſſet iſtud Opus, aliter ſenſiſſet. Habetur MS. in Bibliotheca Signiaci Ordinis Ciſtercienſis, ex autographo Guillelmi cujus exemplar olim habui, inſcriptum, *Sententiæ de fide, potiſſimum ex Sancto Auguſtino & aliis ſanctis Patribus.* Incipit Liber, *Eſſentia eſt res qua eſt, ex quibus eſt, & qua in eo, quod manet, ſubſiſtit &c.* Agit toto illo tractatu, fermè ſemper ex verbis divi Auguſtini & Boetii, *De eſſentia & aliis attributis divinis*, *De Trinitate & unitate Perſonarum*, cum paucis ad calcem Operis, *De creatione, de Angelis, & homine &c.* At longe iſtud Collectaneum diſtat à methodo Scholaſticorum & Sententianorum, de quibus loquitur Egaſſius Bullæus.

7. Porro circa annum 1150. vel paullò ſerius, Magiſter *Gualterus de Mauritania*, Decanus tunc Beatæ Mariæ Laudunenſis, videtur ſcripſiſſe contra Magiſtrum huoc *Guillelmum Monachum*, qui ſingularem quandam de baptiſmo parvulorum ab Hæreticis collato habebat opinionem & tuebatur, oſtendens effectum Baptiſmi non pendere ab inæqualitate meritorum miniſtri. Opinabatur autem Guillelmus, peccatorum remiſſionem non conferri parvulis ante tempus diſcretionis, ubi ab Hæretico, Chriſti baptiſmo baptizarentur. Contra hanc Opinionem novam ſcripſit *Gualterus de Mauritania* Epiſtolam, quam habet Lucas Dacherius in *Spicilegio* ut ſuprà diximus, & Seculum IV. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* pag. 74. Subdubitat autem & meritò Egaſſius Bullæus quis fuerit iſte *Magiſter Guillelmus*, cum hoc ſeculo Guillelmi Profeſſores multi fuerint. Nec conſtat avis cognomento, an profeſſione Monachus diceretur, inquiens: *Fortè is eſt Magiſter Guillelmus Sancti Theodorici Abbas, qui cum Bernardo Claravallenſi Abaëlardum diu & vehementer oppugnavit.* Vixit usque ad annum 1160. Guillelmus, cujus mortis annus incertus eſt, in clauſtro Signiacenſi honorifice conditus. Agunt de illo Henricus Gandavenſis in Libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 10. Aubertus Miræus in *Scholio* ad dictum caput. Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 137. & quidem multis. Bertrandus Tiſſerius ſeu Textor in Præludiis ſuis ad tomum IV. *Bibliotheca Veterum Patrum ejuſdem Ordinis*, de quà ſuprà. Guillelmus Marlot, Prior Sancti Nicaſii in *Hiſtoria Metropoleos Rhemenſis.* Cæſar Egaſſius du Boulay Seculo IV. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*, tum in Hiſtoria paginis 74. 162. & 199. tum in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 743. cum aliis multis. Ego quoque in Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* Seculo XII. ad annum 1150. pag. 426. unde hæc paullò fuſius expreſſa ſunt.

NICOLAUS. CLARÆVALLIS MONACHUS, profeſſus primum vitam Monaſticam in Monaſterio Arremarenſi Ordinis Divi Benedicti, qui tum poſtea ex motivo obſervantiæ rigidioris Claram Vallem acceſſit, in qua tandem Divi Bernardi Notarius ſeu ab Epiſtolis fuit. Claruit anno circiter 1150. ob doctri- 1150

nam

nam & ſcribendi o itidum characterem, *Librumque Epiſtolarum* ſcripſit, quem habet Bibliotheca Sanctorum Patrum editionis Colonienſis anni 1618. Seculo XII. & Lugduoenſis anni 1677. Tomo XXI. pag. 517. Alias ejus duas Epiſtolas anteà inediras, edidit Stephanus Baluzius tomo 2 *Miſcellaneorum* pag. 234. Idem ſcripſit *Librum ſermonum Henrico Campaniæ Comiti nuncupatum*; quem habet Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercieoſis, tomo 3. pag. 193. & ſequentibus. Ob peſſimam tandem in officio ſuo rationem, ob Sigillorum & Scripturarum adulterinam corruptionem, quarum convictus fuit, in Italiam profugus, Abbatis Bernardi inimicus evaſit, qui vagus usque ad annum 1171. & ulterius adhuc vixiſſe creditur. Nec enim de anno vel genere mortis illius conſtat. Plura Catnlus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 249. Angelus Mauriquez tomo 2. *Annalium Ciſtercienſium* ad annos 1145. cap. 9. 1146. & 1148. cap. 5. 1151. cap. 9. & 1171. cap. 5.

1150 HENRICVS SALTARIENSIS COENOBII MONACHVS, Ordinis Ciſtercienſis, natione Anglus vel Hibernus, à Florentiano Hibernorum Epiſcopo partim, partimque à Gilberto de Luda Monachorum Ciſtercienſium Abbate educatus, iis poſteà ſeipſum in Monaſterio Saltarienſi ſe obtulit, quod anno 1147. fundatum eſt, ut habet Mauriquez. Joannes Pitſeus *De illuſtribus Britanniæ Scriptoribus*, vult illum floruiſſe annò 1140. Stephano cum Mathilde de Summâ rerum, in Angliâ hoſtiliter contendente. Rectius tamen Mauriquez ad annum 1147. tunc fundatum cenſet Saltarienſe Monaſterium, ideoque Henricum claruiſſe poſt annum 1150. Hic ingenio ut opinor ſimplex, fide promptus ac facilis, modicusque judicio mihi viſus eſt, in eo libro quem ad *Henricum Abbatem de Sartis* ſcripſit *De pœnis purgatorii* ſeu *De purgatorio Sancti Patricii*, Opus quod in MSS. Bibliothecis Abbatiarum Ciſtercienſis Ordinis frequentiſſimum eſt. Incipit Prologus cum titulo, *Patri ſuo in Chriſto &c. Juſſiſti Pater venerande &c.* quod in potiſſimis quoque Pariſienſibus Bibliothecis habetur. Prologum hujus Operis integrum & libri plura fragmenta hoc noſtro ſeculo edidit in Florigerio ſuo Hiberniæ Sanctorum, Thomas Meslinghamus Hibernus, ſed integrum tandem Opus ad multos Codices MSS. collatum, evulgatum eſt ut tradunt Bollandiſtæ in Sancto *Patricio*, ubi de *Purgatorio Sancti Patricii* in Hibernia ſermonem inſtituunt. Nec tractatus iſte miſerrimus merebatur, ut ad tot MSS. Codices evulgandus conferretur, ob authoris ſimplicitatem & abſurditatem operis. Vixiſſe creditur Henricus Saltarienſis, usque ad annum 1180. de quo Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 145. cum aliis.

RADVLPHVS FLAVIACENSIS, natione Gallus, ita dictus ex Cœnobio Flaviacenſi ſeu Sancti Geremari, Ordinis divi Benedicti in Epiſcopatu Bellovacenſi, ubi monaſticen profeſſus fuerat, non Seculo X. uti hactenus creditum eſt, claruit: Sed Seculo XII. ad annum 1157. uti Philippus Labbeus eximiè probat in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos Robertus Bellarminus recenſuit, Tom. 2. verbo *Radulphus Flaviacenſis* pag. 273. & in *Addendis & corrigendis* pag. 799. ex authoritate Alberici Monachi Trium Fontium in Diœceſi Catalaunenſi, in *Chronico* MS. ſed nunc Hanoveræ in 4. anno 1698. impreſſo, ad annum 1157. ubi in Gallia tunc temporis claruiſſe viros duos celebres ſcribit, *Radulphum Monachum Flaviacenſem* Ord. Divi Benedicti, qui in Leviticum commentatus eſt, Et *Zachariam Chryſopolitanum Canonicum Ordinis Præmonſtratenſis apud S. Martinum Laudunenſem*, qui in Ammonii Alexandrini *Μονοτέσσαρον ſive Concordiam Evangelicam* libros IV. compoſuit, Coloniæ anno 1535. in folio primum editos. Extant hujus Commentarii Radulphi Flaviacenſis in *Leviticum* MSS. Codices in Gallicanis bibliothecis frequentiſſimi, qui nec deſunt in Anglicanis, inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice. 2127. in MSS. Codicibus ipſius Thomæ Bodleji litera C. 7. Codice 4. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1413. in MSS. Codicibus Collegii Omnium animarum Codice 12. Ibidem Codice 1954. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis in Oxonia, Codice 17. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis, Codice 285. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ, in adverſo latere Claſſis dextræ, ſerie ſuprema Codice 30. & in parte Bibliothecæ Auſtrali, ſerie media Codice 24. Ibidem Codice 1427. in MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 147. Ibidem Codice 2206. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Publicæ Cantabrigienſis Codice 26. num. 1. Et inter MSS. Codices Bibliothecarum Angliæ inſignium Codice 1908. in MSS. Codicibus Collegii Etonenſis ſub arce Windeſorja Codice 110. Ibidem Codice 7970 in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobeæ, Codice 148. Commentarius hic ſæpe impreſſus eſt multis in locis. At ejusdem authoris opus aliud non editum nec cognitum, inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 2011. in MSS. Codicibus Aulæ Pembrochianæ Codice 83. ſub hoc titulo: *Radulphus Flaviacenſis ſuper Parabolas Salomonis.* Ex notatione cujusdam Veteris in hunc librum, „ conſtat eum ſcripſiſſe ferè in omnes libros ve- „ teris & novi Teſtamenti. Item *Cenſura de duo-* „ *bus Radulphis*. Radulphus Flaviacenſis non „ ſcripſit *De re militari*, ſed alius Radulphus cog- „ nomine Niger. „ Hæc contra Guillielmum Cavum in *Hiſtoria rei literariæ* ſeculo 12. ad annum 1157. pag. 676. qui utrumque confudit, ac Radulphum Flaviacenſem fuiſſe cognomina-

tum *Nigrum* perperam exiſtimavit & ſcripſit. Nam Radulphus Flaviacenſis Gallus fuit, Radulphus Niger Anglus: primus anno 1157. ex Chronico Alberici floruit & ſcripſit, ſecundus circa annos 1190. vel 1200. nec eodem tempore vixiſſe creduntur. Errat autem abſurde admodum ibidem Cavus, dum adſcribit Radulpho Flaviacenſi *Commentaria in Cantica Canticorum* Divo Gregorio perperam inſcripta, quæ Radulpho poſtliminio reſtituiſſe & ſub iſtius nomine edidiſſe dicitur Jacobus Hommey in *Supplemento Patrum* Pariſiis 1684. in 8. pag. 276. Jacobus Hommey edidit illa ſub nomine *Sancti Radulphi Fontanellenſis Abbatis*, qui alius homo eſt ab Radulpho Flaviacenſi Monacho. Hæc Commentaria dubio procul ſpectant ad Robertum Sancti Vigoris Bajocenſis Abbatem, quæ *Prologus integer* tomo 1. *Analectorum* Joannis Mabillon pag. 125. diſertè *Roberto* Sancti Vigoris Bajocenſis Abbati attribuit: idque poſt Ordericum Vitalem, contemporaneum ac oculatum teſtem, ejusdem regionis, temporis & ordinis alumnum, libro 8. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* ad annum 1094. Quid ergo adverſus tantam authoritatem Cavus & Hommey nugantur? Quid contra teſtem ejusdem temporis? Agunt de Radulpho Flaviacenſi Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos Bellarminus attigit, locis ſupra citatis. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ*, ſeculo 12. ad annum 1157. pag. 676.

1150 ZACHARIAS CHRYSOPOLITANUS ſive GOLDSBOROUGH, ex Ordine Canonicorum Præmonſtratenſium in Abbatia Sancti Martini Laudunenſis, claruit eodem anno 1157. cum Radulpho Flaviacenſi, ut teſtatur Chronicon jam editum Alberici Monachi ad annum citatum. Perfecit hoc anno *Commentarium in Concordiam Evangelicam Ammonii Alexandrini* Libris IV. qui Coloniæ Agrippinæ anno 1535. in folio editi ſunt, ac ſæpius in Bibliotheca Veterum Patrum. Extant hujus Operis exemplaria plurima MSS. in Anglicis Bibliothecis, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 2035. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera B. 6. Codice 3. num. 1. *Zachariæ Chryſopolitani, ſive Goldsborough Explanationes in unum ex quatuor*, ſeu *Concordia Evangeliſtarum, unà cum interpretationibus nominum in Evangelio.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum, Codice 1132. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Cathedralis Wintonienſis Codice 12. Ibidem Codice 5899. in MSS. Codicibus Thomæ Galæi Codice 59. Ibidem Codice 7627. in MSS. Codicibus Roberti Burſcough Codice 8. Ibidem Codicibus MSS. 7944. 7948. 7983. in MSS. Codicibus Jacobeæ bibliothecæ Codicibus 222. 226. 261. Agunt de hoc Scriptore Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* quos attigit Bellarminus Tomo 2. verbo *Zacharias Chryſopolitanus*. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ſeculo 12. ad annum 1157. p. 676.

ODO DE DIOGILO ABBAS SANCTI DIONYSII IN FRANCIA, vulgo dictus Odo de Deijil, qui Abbas primum & primus quidem Sancti Cornelii Compendienſis, ad quem Sanctus Bernardus Epiſtolam 285. direxit. Cum autem moribus ac prudentià rerum agendarum floreret, Abbas Sancti Dionyſii in Francià poſt mortem Sugerii clariſſimi viri, anno 1153, electus eſt. Huic Ludovicus Caſtrum novum in terra Martyris Dionyſii, ante Sanctum Clarum in Vulcaſſino, diplomate anni 1153. conceſſit. 1150
Scripſit vir doctus nobile Opus *De profectione Ludovici Septimi Regis Francorum in Orientem*, quod edidit ex MS. Codice Petrus Franciſcus Chiffletius Soc. Jeſu, Divione in 4. anno 1660. apud Viduam Philiberti Chavaneo in Opere ſuo inſcripto, *Sancti Bernardi Clarevallenſis Abbatis genus illuſtre aſſertum*: ubi etiam leguntur, *Joannis Eremitæ Libri duo de Vita Sancti Bernardi* pag. 97. ſcripti anno 1180. ut in præfatione probatur. Itemque *Libri tres De Miraculis Divi Bernardi* pag. 161. ſcripti anno 1178. ab Herberto Abbate primum de Moris, tum poſteà Amanuenſi ſeu Capellano Henrici Claravallenſis Abbatis, denique Archiepiſcopo Turrium in Sardinia. *Odonis de Diogilo deſcriptio itineris transmarini Ludovici Regis*, extat MS in Bibliotheca Pontigniacenſi Ordinis Ciſtercienſis, unde à Chiffletio eruta prodiit. Vixit Odo usque ad annum circiter 1168. de quo Fratres Sammarthani tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* in Abbatibus Sancti Dionyſii, Agri Pariſienſis.

PHILIPPUS DE HARVENG, BONÆSPEI ABBAS, Ordinis Præmonſtratenſis in Hannonià, floruit anno 1160. & ſequentibus, qui multas anteà cum Sancto Bernardo Claræ Vallis Abbate altercationes, graveſque diſcordias habuit, de quibus acriter conqueritur Philippus in ſuis Epiſtolis. 1160
Hic primum Pariſiis ſtuduit, unde Laudunum ad Magiſtrum Anſelmum profectus eſt, de quo ſic loquitur Epiſtola 7. ad Joannem. „ Nec juxta quorundam præſumptionem ipſe me docui, ſed à Magiſtro Anſello didici: quod non dico ut me commendem, ſed ut vos tanquam &c. Et paullò poſt. Vos indignamini, quia dixi vos in clauſtro ſacras litteras didiciſſe, tanquam per hoc videar vobis contumeliam intuliſſe, & commendabilius exiſtimatis, quod Laudunum diſcendi causâ requiſiſtis, & in Magiſtri Anſelli celebri auditorio reſediſtis. Sed beatus homo, qui non Laudunum vel Pariſius requiſivit; ſed *Beatus* inquam *homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.* Quantum recolo, cum ſcholas diſcendi gratià frequentarem, & vel conferri vel præferri quibusque melioribus præſumptivo more ſcholarium præoptarem, ab his tamen

qui

„qui vel ætate vel gradu quolibet inferiores ſe „credebant, non contempſi & audire & „diſcere quæ ſciebant: nec adeò tumui ſu„perbià, ut attenderem quis cui loqueretur, „dum tantum quod audirem, commendabile „videretur.“ Scripſit plures Epiſtolas ad quosdam Magiſtros Pariſienſes ad Wedericum, ad Heroaldum 2. & 3. In ſecunda quidem cum eo agit, de quadam quæſtione tunc temporis celebri, quomodo Caro Chriſti fuiſſet à peccato immunis facta? In tertia mirificè laudat Univerſitatem Pariſienſem, & in quarta quoque ad Engelbertum tunc Lutetiæ litteris operam dantem, cui Veterum exemplis probat multo labore, ſudore, curà opus eſſe, multiplicem ſerendam eſſe penuriam in acquirendis ſcientiis. „Deinde ſubjungit, cum hos & hujusmodi viros „non fregit laboris aſperitas, non provectæ re„vocavit ætatis Longævitas, quin ſtudio lit„terali tantam diligentiam impertirent, ut amo„re ſciendi occurrentia quævis incommoda non „ſentirent: non eſt conſilii, ut propter ingru„entem febriculam tua ſtrenuitas emarceſcat, & „infirmato corpore virilis pariter animus elan„gueſcat. Non enim Pariſius fuiſſe, ſed Pariſius „honeſtam ſcientiam acquiſiſſe, honeſtum eſt. „Non itaque tibi ſufficiat, ſi Muſas, ſi fontem He„liconium vidiſti, ſi de illius rivulo guttam mo„dicam tu hauſiſti: ſi videas illius rore tenuiſſi„mo te perfundi, ejus autem affluentiam tibi ple„nius non infundi. Denique ipſa Philoſophia „quæ proponit ſtudentibus fontem lucidum „Heliconis, non ſatis eſſe indicat, ſolum hujus „beneficium viſionis. Et cui acre & acutum „ingenium dat Platonis, cui flores & ornatam „eloquentiam Ciceronis, cui largitur illius tui „Socratis documenta, cui Ariſtotelis revelat „manifeſtius argumenta: eum profectò vult „guttà vel rore modico non aſpergi, ſed ejus „fonti vivido diutius incumbere & immergi. „Quæ autem vel divitiæ temporales, vel delitiæ „corporales, poſſunt cum hac ſcientià compa„rari? Cum quivis ſtultus & illis affluere „nonnunquam videatur, & hanc ſibi acquirere „nullatenus mereatur.

Graves cum Sancto Bernardo contentiones Philippus tunc Bonæſpei Prior exercuit, propterea quod Bernardus aliquos è Canonicis Regularibus Ordinis Præmonſtratenſis retinuiſſet, eisque furtim Monaſticum habitum petentibus, impertiviſſet. Itaque Epiſtola 10. graviter cum eo expoſtulat, & Epiſtola etiam 12. ea de re ad Eugenium III. queſtus eſt. Tantus tunc temporis erat authoritate Bernardus, ut qui ſe a calore ejus abſconderet nullus eſſet, vel qui ſe ab ejus indignatione illæſum contegeret. Nec dubium quin potentiam ejus ac gratiam ſibi adverſas ſenſiſſet Philippus, niſi contentionem jam ardentem nimiumque Bernardi zelum mors extinxiſſet. Factus Abbas Bonæſpei Odone circa annum 1162. Abbatialibus cedente, quam Eccleſiam ſanctè & prudenter per annos plures adminiſtravit.

Scripſit autem multa, quæ ex MSS ejusdem Eccleſiæ quæ vidimus, evulgavit Nicolaus Chamart ejusdem Cœnobii Abbas, in ſolio Duaci anno 1621. apud Balthaſarem Bellerum. Sunt autem *Epiſtolæ XXI.* eloquentes pag. 1. & ſequentibus, quarum *Decima* Bernardum Claræ Vallis Abbatem graviter objurgat, multis ſeſe immiſcentem, quibus nullo negotio ad ſe non ſpectantibus, abſtinere vir minus ardens poterat.

Ejusdem *Commentarius Myſticus in Cantica Canticorum*, pag. 101.

Moralitates in eadem Cantica pag. 286.

De Somnio Nabuchodonozoris. pag. 340.

Tractatus de ſalute primi hominis. pag. 344.

Tractatus De damnatione Salomonis. pag. 361.

Tractatus ſex De inſtitutione Clericorum, primus nempe *De dignitate Clericorum*, ſecundus *De ſcientia*, tertius *De juſtitia*, quartus *De continentia*, quintus *De obedientia*, ſextus *De ſilentio*. Attendere deberent ad ſextum hunc Tractatum Clerici Ordinis Præmonſtratenſis, & ad quintum, qui nuperrimè & ſilentium & continentiam abjecerunt, ſub Michaelis Colberti, veri hujus Ordinis Colubri, quem veneno fœdiſſimæ ſuæ ac ſcandaloſæ vitæ totum infecit, regimine: quaſi utraque iſta obſervantia, Monachatus propria quædam praxis eſſet, nullaque ad continentiam lege Canonici etiam Regulares adſtringerentur. Hæc ubi pleni vanitatis Præmonſtratenſes Colberti vel Colubri ſui ſequaces venditant, & capitis ſui levitatem & propriæ cervicis inane produnt, & Inſtituti ſui ignorantiam. Gloriantur hodie plerique homines de vano ac reſonante *Canonici Regularis* nomine, illud affectant ac ſæpius etiam jure nullo uſurpant, in quamcunque colloquii ſui familiaris periodum importuni obtrudunt: rem tamen nomine expreſſam ac deſignatam ſpernunt, exſufflant, irrident, *Canonicorum irregularium* nomine & appellatione digniſſimi. Procul hinc petulcum ejusmodi hominum genus, quocum utinam tamdiu non manſiſſem!

Vita Sancti Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi. pag. 691.

Vita Sancti Amandi Abbatis. pag. 707.

Paſſio Sanctorum Cyrici & Julittæ. p. 745.

Paſſio Sancti Salvii Martyris. p. 752.

Vita Sancti Foillani. p. 759.

Vita Sancti Gisleni Confeſſoris & Abbatis. pag. 767.

Vita Sancti Laudelini Abbatis. p. 773.

Vita Sanctæ Odæ Virginis. p. 779.

Vita Sanctæ Waldetrudis Virginis. p. 788.

Paſſio Sanctæ Agnetis Virginis & Martyris, Carmine elegiaco. p. 796.

Varia Carmina, Epitaphia, & Logogryphi. pag. 798.

Obiiſſe ipſum poſt annum 1188. vel circiter cenſeo, eumque pluſquam octogenarium vel nonagenarium, ſiquidem antea Anſelmi Laudunenſi, qui anno 1117. mortuus legitur, diſcipulus fuiſſe perhibetur. Epitaphia in laudem amicorum variorum defunctorum ſcripſit, ac nonnullorum etiam quos ſola fama notos habebat, *Ivonis Carnotenſis Epiſcopi, Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, Magiſtri Petri Abaëlardi, Guilielmi de Conchis, Bernardi ClaraVallis Abbatis*, quem mortuum amplius quam viventem loquentemque dilexit: *Vrbani* denique *III. Summi Pontificis*, quem anno 1185. ad Petri cathedram elevatum, mors anno 1187. abſtulit. Vnde colligimus recte *Philippum Bonaſpei Abbatem* vixiſſe uſque ad annum 1188. valde ſenem. Plura de illo Joannes le Paige in *Bibliotheca* Præmonſtratenſi. Aubertus Miræus in *Brevi Chronico ejuſdem Ordinis*. Seculum IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 768. unde pleraque hauſimus. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*, verbo *Philippus ab Eleemoſyna* pag. 772. editionis 1643. Lovanii in 4.

1160 METELLVS, TEGERSEENSIS IN GERMANIA MONACHVS, ex Ordine divi Benedicti, non claruit anno 1060. ut male ſcripſeram in Supplemento *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1060. pag. 334. atque mecum etiam Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1060. pag. 614. ſed anno 1160. ſub Frederico Barbaroſſa imperante, qui *Vitam ac laudes S. Quirini Martyris* carmine Lyrico non ſpernendo celebravit, atque alias *Eclogas decem*, quæ extant ab Henrico Caniſio edita in *Appendice* Tomi 1. pag. 37. De hoc Poeta, ſic Gaſpar Bruſchius Libro 1. *de Patavio Germanico*. „Habetur hodie adhuc in ornatiſſimi ejus Tigurini Cœnobii Bibliotheca Metellus author, qui Tegorinus Monachus anno Chriſti MCLX. floruit, ac lyricis carminibus non invenuſtus totam fere hujus Divi vitam elegantiſſime deſcripſit, ſecutus per omnia ordinem Horatii Poetæ Venuſini, in Odis. Hunc librum *Quirinalia* inſcripſit, quod de Sancti Quirini laudibus tantum propoſuerit dicere; etſi interim de Claudio, Decio ac Philippo Imperatoribus, plurima immiſceat. Ita me docuit Gerardus Joannes Voſſius Libro tertio *de Hiſtoricis Latinis* parte quarta cap. 7. pag. mihi 713. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit Gloſſario ſuo mediæ & infimæ Latinitatis, columna 131. ubi advertit quoque iſta *Metelli Tegerſeenſis Quirinalia* edita etiam eſſe a Joanne Mabillonio Tomo 3. *Sanctorum ordinis divi Benedicti* pag. 663. Hujus pariter mentionem facit Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 105. & Caniſius in præludiis ad Quirinalia a ſe evulgata appoſitis. Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *de Hiſtoricis Latinis* cap. 7. pag. mihi 780. ultimæ editionis.

MICROLOGVS nomen authoris non eſt, 1160
ſed operis quod *Micrologus de ritibus Eccleſiaſticis* inſcriptum eſt. Hujus quiſquis author fuit non anno 1085. vixit, ut Bellarmino & Labbeo in opere ſuo *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* viſum eſt: ſed anno circiter 1160 ætate Friderici primi Imperatoris, cognomento Ænobarbi, ſeu Barbaroſſæ. Conſtat enim eundem eſſe authorem hujus *Micrologi* & Librorum trium *Vita Caroli Magni Imperatoris & Francorum Regis*, qui manuſcripti in Bibliothecis multis inveniuntur, cum author iſtorum Librorum in Prologo quem edidit Joannes Bollandus ad diem 28. Januarii, ſe *Micrologum* ſcripſiſſe fateatur. Atqui ad inſtantiam Friderici I. Imperatoris circa annum 1165. conſcripti cenſentur, unde de *Micrologo* idem ſtatuendum, annotandumque eſt. Hæc Vita Caroli Magni libris 3. extat manuſcripta in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi inter MSS. Codices Hiſtoricos Latinos, num. 149. cujus meminit Petrus Lambecius Lib. 2. Commentariorum hujus Bibliothecæ cap. 5. p. 329. ac Prologum 3. librorum cum Diſtinctionibus capitum & Epilogum operis, ibidem refert. Item ibidem in Codice MS. Hiſtorico Latino 202. cujus idem meminit ibidem pag. 358. Joannes Bollandus ad diem 28. Januarii Tomo 2. p. 875. in Præludiis ad Vitam Caroli Magni paragr. 2. inquit, "Vidimus in MS. Codice Monaſterii Corſendoneani Canonicorum Regularium *Vitam S. Caroli Magni*, tempore Frederici Ænobarbi Imperatoris poſt annum 1165. ſcriptam ab auctore anonymo, partitamque in tres Diſtinctiones. Ætatem ſuam author indicat his verbis: " *Intendimus igitur ſuccincte quadam inſignia virtutum, & celebrem glorioſamque miraculorum ſeriem, in laudem Dei & præfati piiſſimi Imperatoris contexere: quatenus verus ille Chriſti cultor Fredericus Romanorum Imperator vere Auguſtus, certior de ſanctitate morum & vita beatiſſimi Caroli Magni, in amplius & perfectius gaudeat, ſe ſolem illum trecentis annis & quinquaginta uno occultatum, in lucem gentium divina cooperante gratia, perduxiſſe.* Tum Bollandus ſubjicit Prologum & capita trium librorum ſeu Diſtinctionum. Opus autem *Micrologi* editum multis in Collectaneis hoc ſeculo & ſuperiori, in lucem primum emiſſum ſtudio Jacobi Pamelii Brugenſis, circa annum 1560. Antverpiæ apud Plantinum in 8. collatum ad MSS. Codices, recuſum poſtea Venetiis 1572. in 8. Immiſit *Micrologum* inter Scriptes *de Divinis officiis* a ſe Collectaneo ſingulari comprehenſos, Michael Hiſtorpius Germanus Theologus, quod evulgatum Coloniæ 1568. & Pariſiis 1610. in fol. pag. 367. Denique Margarinus Bignæus in *Bibliothecas Sanctorum Patrum* editionis Pariſienſis 1575. Tomo 4. col. 593. Anni 1589. Tomo 6. col. 729. Editionis Colonienſis anni 1618. Tomo ſeu ſeculo XI. pag. 367. Item annorum 1610. & 1624. Pariſienſis editionis, Tomo 10. col. ſeu pag. 726. Denique editionis Lugdunenſis anni

ni 1677. Tomo XVIII. pag. 469. Obſervat autem Joannes Mabillonius, Commentario in „Ordinem Romanum cap. 1. pag. 5. *In quibusdam exemplaribus, hic liber* Micrologus Johannis, *in aliis* Johannis Epiſcopi *inſcriptus legitur, ſed quis ſit iſte Johannes, incertum. Fuiſſe Gallum conjectura eſt ex cap. XI. in quo quandam orationem* juxta Gallicanum Ordinem *refert. Sane cum Germanum non fuiſſe inde colligitur, quod Concilii Moguntiacenſis decretum de jejunio quatuor temporum deſignando, parvi pendat*, Eundem *Micrologi* titulum Operi ſuo *de Muſica* impoſuit Guido Aretinus, ſed alius ſine dubio eſt, quisquis Micrologus hic ſit, quem tempore Gregorii VII. & Anſelmi Lucenſis Epiſcopi vixiſſe, intelligitur ex capitibus 14. & 17. qui Ordinem Romanum laudat, multisque in locis interpretatur, ut in capp. 9. 10. 11. 17. & aliis. De *Micrologo* loquitur Carolus Dufrenius du Cange tomo 2. *Gloſſarii mediæ & infimæ Latinitatis* verbo *Micrologus* colum 530. his verbis: „Ita porro etiam proprie appellant *Librum de Ritibus Eccleſiaſticis* editum cum aliis ſimilibus, cujus author vixiſſe dicitur ſub finem ſeculi XI. ut eſt apud Cardinalem Bonam Libro 2. *Rerum Liturgicarum* cap. 20. art ſeu paragr. 4. alii ſub Friderico primo Imperatore ſcripſiſſe volunt. Alii Bernonem Abbatem Augienſem, hujus Opuſculi authorem, alii Guidonem Aretinum Sanctæ Crucis Avellanæ Abbatem, fuiſſe volunt, ſed omnes perperam, Alia de *Micrologo* Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tomo 2. pag. 91. Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Micrologus* pag. 116. ubi tamen de *Micrologo Muſices*, qui ſpectat ad Guidonem Aretinum, loquitur: non de *Micrologo Rituum Eccleſiaſticorum*, de quo hic agimus. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1080. pag. 621.

1160 GIRARDUS SEU GIRAUDUS PUELLA, SEU PUCELLA, CONVENTRIENSIS EPISCOPUS, quem alii Nortmannum, Anglum alii fuiſſe dicunt, in Academia Pariſienſi circa annum 1160. & ultra florebat, diuque in ea ſcholas aperuit, vir magnæ litteraturæ & honeſtatis, quem Petrus Cardinalis Sancti Chryſogoni, cum quibusdam aliis Alexandro III. ſummo Pontifici commendavit, ad officia & honores Romanæ curiæ obtinendos, Epiſtola ſequenti.

„Sanctiſſimo Patri & Domino Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici, Petrus ſola dignatione divina tituli Sancti Chryſogoni Presbyter Cardinalis, ſalutem & obedientiam tam devotam, quam debitam. Jam pridem litteras Beatitudinis veſtræ recepimus continentes, ut inquirere deberemus, quæ perſonæ de regno Francorum aut de partibus illis poſſent in Romanam Eccleſiam promoveri, Sane cum propoſuiſſemus ad pedes ſanctitatis veſtræ redire, nomina illorum quos ad hoc dignos & idoneos credimus, viva voce potius circumſpectioni veſtræ volebamus exprimere, quam Litterarum commendare figuris. Cæterum cum quod ſine dolore dicere non poſſumus, multos patrum noſtrorum Epiſcoporum & Cardinalium ad ſe revocaverit Dominus & Eccleſia remanſerit ipſorum ſolatio deſtituta: & nos juxta mandatum veſtrum pro pace inter illuſtres Francorum & Anglorum Reges confirmanda, & Hæreticorum extirpatione in partibus illis aliquantulum moram facere debeamus, ut Eccleſia Dei ſub Sancto Apoſtolatu veſtro, & merito & numero poſſet augeri: Sanctitati veſtræ duximus ſignificandum, quod *Abbas Claræ-Vallenſis Henricus de Caſtro Marciaco* & *Prior de Monte Dei* ex Ordine Carthuſienſi, & litterati ſunt & honeſtate & religione prædicantur inſignes. Et nos tantum de vita & converſatione eorum cognovimus, quod in puritate conſcientiæ & ſine ſcrupulo alicujus dubitationis audemus conſulere, ut ipſi a vobis debeant promoveri. *Magiſter autem Balduinus Abbas Fordanus*, quamvis eum non viderimus, a toto Ordine Ciſtercienſi, de multimoda litteratura, honeſtate & religione potiſſimum commendatur. Licet autem Venerabilis *Petrus Igniacenſis Abbas* non ſit adeo litteratus, cum tamen Dominus frequenter per eum miracula operari dignetur, de ſanctitate ipſius non eſt quomodolibet dubitandum. Porro *Beati Remigii Rhemenſis* (Petrus) *& Sancti Criſpini Sueſſionenſis* (Bernardus) *Abbates*, litterati & diſcreti exiſtunt, & inter alios terræ & Ordinis illius Abbates, non dubitantur honeſtate & religione longius præminere. Litteraturam & honeſtatem *Magiſtri Petri Manducatoris Decani Trecenſis*, credimus vos non ignorare. *Magiſter autem Bernardus quondam Præpoſitus ejus*, tantæ litteraturæ eſt, & ita honeſte & laudabiliter eſt ſemper in illis partibus converſatus, quod ei ab omnibus ſufficiens teſtimonium perhibetur, & maximis honoribus digniſſimus reputatur. Præterea *Magiſter Girardus Puella*, diſertus & litteratus exiſtit, & de omnimoda ejus honeſtate ab omnibus qui eum noverunt, teſtimonium prohibetur, ſicut Apoſtolica circumſpectio videre potuit & audire. *Ivo quoque Rothamagenſis Eccleſiæ Archidiaconus & Magiſter Herbertus Medicus*, non minori inter alios creduntur probitate lucere, cum & eorum ſuppetat ſcientia litterarum, & ad perfectioris vitæ meritum, multarum ſibi adeſſe confidamus ornamentum virtutum.«

Ipſe quoque Pontifex Alexandro III. eidem Magiſtro Girardo Puellæ, in profeſſione litterarum occupato, indulſit ut quandiu doceret, beneficiorum ſuorum reditus perciperet: nec ei noceret, quod eos quos habuerat in regno Teutonico inter Schiſmaticos, & aliquandiu perceperat, percipere poſtea deſtitiſſet.

„Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei,
„dilecto filio Magiſtro Girardo Puellæ ſalutem
„& Apoſtolicam benedictionem. Litteratura
„tua & probitas, ac morum honeſtas nos mo-
„vent propenſius & exhortantur, ut te ſicut
„probum, honeſtum & litteratum virum ſin-
„cero diligamus charitatis affectu, & ſpeciali
„prærogativa amoris & gratiæ foveamus. Hac
„igitur conſideratione inducti; & perſonam
„tuam volentes ſpeciali dilectionis noſtræ pri-
„vilegio decorare, tibi redditus quos in regno
„Teutonico in fervore ſchiſmatis nullo cogen-
„te ſpontaneæ dimiſiſti, de conſulta clementia
„& benignitate ſedis Apoſtolicæ, interventu
„quoque venerabilis fratris noſtri Moguntini
„Archiepiſcopi reſtituimus: ſtatuentes ut non
„obſit tibi ad diminutionem vel maculam famæ
„tuæ, nec circa promotionem tuam tibi præju-
„dicium valeat impoſterum generare, quod
„aliquandiu reditus inter ſchiſmaticos noſceris
„tenuiſſe. Datum Laterani, Idibus Maji.

Extat ejusdem Pontificis ad eundem Magi-
ſtrum alia Epiſtola, qua vult ut reditus quos il-
le habebat in Anglia, percipiat, quandiu ſcho-
las reget ſeu aperiet, in Gallia nimirum.

„Alexander Epiſcopus ſervus &c. attenden-
„tes litteraturam tuam & ſcientiam, & quomo-
„do compoſitione morum & honeſtate ſis præ-
„ditus, nihilominus cogitantes: cogimur com-
„muni & ſpeciali debito tuis profectibus & in-
„crementis intendere, & multa tibi benignita-
„te deſerre. Eapropter dilecte in Domino fili,
„cum ſub magiſterio tuo multi per Dei gra-
„tiam, proficiant in ſcientia litterarum, autho-
„ritate Apoſtolica tibi duximus indulgendum, ut
„usque ad quadriennium ſi ſcholas rexeris, redi-
„tus tui quos habes in Anglia, nullius contra-
„dictione vel appellatioe obſtante, libere tibi
„& ſine diminutione qualibet, reddantur in
„ſcholis: ita quidem ut nulli fas ſit, tibi quic-
„quam de illis reditibus diminuere vel ſubtra-
„here, aut circa res tuas indebitam moleſtiam
„vel gravamen inferre; nec cogaris intra ter-
„minum ipſum ſcholas dimittere, niſi alicui Ec-
„cleſiæ in qua perſonatum vel magnum bene-
„ficium habeas, ea neceſſitas imminuerit, quod
„merito tuam ſibi debeas præſentiam & patro-
„cinium exhibere. Datum Anagniæ, ſeptimo
„Idus Februarii.

Extat in Bibliotheca celebri Cluniacenſi Littera O. 1. MS. *Vita prolixa Sancti Joannis Valentini Epiſcopi & Abbatis antea BonæVallis Ordinis Ciſtercienſis per Magiſtrum Giraudum*, quæ ad Gerardum iſtum coævum ſcriptorem ſpectare videtur, niſi quis alium hac ætate in Galliis florentem deſignaverit. Ad eundem Girardum extant plurimæ quoque Joannis Sarisberienſis Epiſtolæ, quibus eum rogat ut Thomæ Cantuarienſi oppreſſo & afflicto adſit, atque ut qua valet apud Henricum II. authoritate utatur, neque Epiſcopatum ſi forte offeratur ad prævaricationem, præferat honeſtati &c. Erat autem vir potens opere & ſermone, & utriusque juris gnarus, Evangelii quoque concionator egregius. Relictis tandem ſcholis, adhæſit Richardo Cantuarienſi Archiepiſcopo cum Magiſtro Petro Bleſenſi, amboque ab eo ad Alexandrum Papam circa annum 1177. miſſi contra Rogerum S. Auguſtini Cantuarienſis Abbatem electum, qui debitam Præſuli Profeſſionem facere detrectabar, ut ſcribit Gervaſius in *Richardo*. Anno demum 1182. vel 1183. electus eſt in Epiſcopum Conventrienſem, qui acerba paullo poſt ægritudine tactus, lecto decubuit, obiitque menſe quarto ordinationis ſuæ Idibus Januariis: quem veneno interiiſſe rumor ſparſus eſt, quod & manifeſtis ſecundum Phyſicos indiciis claruit; ut Gervaſius citatus notat. De illo ita Robertus Montenſis in Appendice ad Sigebertum an. 1182. *Magiſter Gerardus cognomento Puella, vir magna litteratura & honeſtatis, electus eſt anno Domini 1182. in Epiſcopatum in Anglia Ceſtrienſem, qui Epiſcopatus tres habet Epiſcopales ſedes, Ceſtrienſem, Coventrienſem & Lichfeldendem obiit anno 1183. die 12. Januarii & Coventria jacet ſepultus.* De illo Godwinus *de Epiſcopis Angliæ* pag. 368. & alii Scriptores Rerum Anglicarum. Fallitur ſuo more Godwuinus, dum anno 1184 mortuum ait, nam an. 1183. mortuum eſſe habet Robertus de Monte in *Appendice* citata ad dictum annum his verbis: *Obiit etiam Girardus magnæ religionis & Litteraturæ vir, Ceſtrenſis Epiſcopus.* Hæc nos ex ſeculo IV. *Hiſtoriæ Univerſitatis* Pariſienſis, ad annum 1169. fol. 369. & in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 734.

ROBERTVS DE MELIDVNO, cogno-
mento *FOLIOTVS*, HEREFORDENSIS 1160
EPISCOPVS, natione Anglus, Lutetiæ primum, deinde Meliduni artium liberalium profeſſionem exercuit, unde *Melidunenſis* vocatus: nam, ut inquit Sarisberienſis, *Hoc cognomen in ſcholarum regimine, Anglıgena enim erat.* Vult tamen Stephanus Baluzius appellatum illum *Melidunenſem* à *Milduna* ſeu *Meliduno* Angliæ oppido, unde oriundus erat, contra Cæſarem Egaſſium du Boulay. Illius diſcipulus aliquando fuit Joannes Sarisberienſis, itemque S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus & inter Pontificios Martyr, tumque antea regni Anglicani Cancellarius. Nec virtus eximiaque doctrina Roberti de Meliduno, absque honore ac dignitate fuerunt. Nam anno 1163. ut Gervaſius ſcribit, *Magiſter Robertus de Meliduno Thomæ olim in Francia Magiſter electus eſt ad regimen Herefordenſis Eccleſiæ*, tranſlato nimirum ab ea ſede ad Londinenſem Gilberto Faliotho, quem conſecravit Thomas Archiepiſcopus in Eccleſia Cantuarienſi 12. Calendas Januarii, accepta prius ab eodem profeſſione, de Canonica ſubjectione. Utriusque meminit Robertus de Monte, *Anno*, inquit, *1163. Gilbertus Epiſcopus Herefordi mortuo Richardo Londonienſi Epiſcopo tranſlatus*

latus eſt ad eandem ſedem, & Magiſter Robertus de Meliduno genere Anglicus & grandævus, factus eſt Epiſcopus Herefordi. Hujus honorifice meminit Joannes Cornubienſis in *Eulogio* quod Alexandro Papæ III. dedicavit. Ait enim ſuo tempore floruiſſe duos inſignes Theologos Pariſiis *Robertum* ſcilicet *Melidunenſem & Mauricium Epiſcopum Pariſienſem, qui nihil unquam fidei orthodoxæ contrarium docuiſſent.* Et Sariſberienſis eundem Epiſtola 177. vocat *Veterem ſcholaſticum*, quod nomen tribui cœperat iis, qui Theologiam altercatricem more Philoſophorum in ſcholis tradebant. Ac revera Robertus eam quam *Scholaſticam* vocant profeſſus, Ariſtotelis regulis & axiomatibus modeſte & ſobrie uſus dicitur. Edidit itaque *Tractatum Theologicum* ſeu *Summam Sententiarum*, quam habet MS. Bibliotheca celeberrima S. Victoris Pariſienſis, regularium divi Auguſtini Canonicorum, in duobus MSS. Codicibus optimæ notæ & antiquitatis, litteris N N N. 13. & K. 13. Inſcribitur, *Magiſtri Roberti de Meliduno de quinque ſtudiis cognoſcendæ veritatis.* Prologus autem, *Quemadmodum proprium eſt oculorum claritatem luminis appetere, quâ res viſibiles diſcerni poſſint ab invicem: ita rationali animæ naturale eſt, ad cognitionem veritatis rerum tendere* &c. Ejuſdem autem Operis, quod ob dictionis nitorem & dicendorum ordinem, prælo digniſſimum mihi viſum eſt, alia duo MSS. exemplaria extant, unum in celebri Bibliotheca Colbertina, Cod. 4321. inſcriptum, *Magiſtri Roberti de Meliduno Quæſtiones de Divinis paginis:* alterum autem in Anglia apud Baronem Lumlejum, Cod. 238. inſcriptum, *Robertus Melodunenſis de ſacramentis veteris & novæ Legis.* Olim ſummam iſtam editioni proxime præparaverat Jacobus Boet Canonicus Regularis Victorinus ac Abbatiæ hujus Bibliothecarius, homo recta librorum cenſura, ac bonorum diſcretione commendandus, quam mecum ſæpe tractavi, in libros quinque ſeu Tractatus diſtinctam: quorum primus *de variis quæſtionibus eſt ad ſacram Scripturam ſpectantibus*, vel Theologicam doctrinam utcunque affingentibus. Secundus *de Deo uno ac trino*, tertius *De Angelis ſeu Intelligentiis*, quartus *de homine*, quintus *de ſacramento incarnationis* inſcribitur. Ibi paucis ut ipſe inquit. De ſacramentis Eccleſiæ diſputat, *Tractatum de Sacramentis Eccleſiæ ſeu novi Teſtamenti, quia brevitate gaudent homines, breviter tranſcurſurus* &c. Hujus ideam Operis prolixe refert ſeculum IV. *Univerſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum p. 772. & 773. imo ingentia hujus Operis fragmenta ad nauſeam uſque in *Hiſtoria* ſua profert a pag. 585. ad 629. de qua judicium Cæſaris Egaſſii du Boulay audiamus in Hiſtoria ſeculi IV. Univerſitatis præfatæ, ad annum 1152. p. 264. ita igitur ille verbotenus.

„In profeſſione vero Theologica præcellebat adhuc Magiſter Robertus de Meliduno Angligena, prædicti Thomæ Magiſter, hoc cognomine appellatus, *quod meruit ſcholarum regimine*, inquit Sareſberienſis, ejus quondam in Philoſophicis diſcipulus: nempe ab urbe *Meliduno* ubi poſt Abaëlardum, & alios Magiſtros diu docuit. Cum enim non poſſent omnes, qui ad regendum admiſſi fuerant, Lutetiæ commode docere, in locis circumvicinis annuente Univerſitate ſcholas ſuas aperiebant. Ille ergo poſtea ad Theologiæ profeſſionem ſe contulit, in qua non minus quam in Philoſophica excelluit: ut idem Sariſberienſis docet Lib. 2. *Metalogici* cap. 10. ſic de eo ſcribens: *Alter in Divinis proficiens litteris, etiam eminentioris Philoſophiæ & celebrioris nominis aſſecutus eſt gloriam.* Edidit *Summam Theologicam*, quæ nondum typis excuſa eſt, ſervaturque in Bibliotheca San Victorina, cui præmittit explicationes diverſorum nominum, vocum & appellationum ad Tractatum Theologicum pertinentium. Deinde varias quæſtiones de Deo uno & trino proponit, tum de Angelis, de homine, poſtremo de Incarnatione. Et quanquam ille peripateticus eſſet & ſectator Ariſtotelis, varias tamen & inutiles quæſtiones, quas nonnulli, ingenii ſubtilioris laudem affectantes agitabant, contemnens: quaſcunque agitat, ſolidis dum opus eſt Philoſophiæ fundamentis ſtabilit tam prudenrer tamque fortiter, ut nemo melius: ram modeſte vero curioſorum illorum ſententias & argumenta confutat, ut nemo ſolidius & modeſtius poſſit. De eo referemus in ſynopſi hujus ſeculi, nonnullas quæſtiones in ſcholis tunc diſcuti & examinari conſuetas: interim ut ex ungue Leonem diſcat Lector, hæc accipiat, quibus ipſe tractatum ſuum auſpicatur ſub hoc titulo: „ *De quinque ſtudiis cognoſcendæ veritatis. Quemadmodum*, inquit, *proprium eſt oculorum, claritatem luminis appetere, quâ res viſibiles diſcerni poſſint ab invicem: ita rationali animæ rationale eſt, ad cognitionem veritatis rerum tendere. Verum in hoc diverſis agitur ſtudiis. Eſt enim quoddam veritatis cognoſcendæ ſtudium, in quo novorum inquiſitores diſcurrunt, quod merito curioſitas vana ac vaga nuncupatur. Eſt & aliud, in quo cruciantur avari, quod cupiditas appellatur. Tertium vero illis competit, qui propter hoc veritatem inquirunt, ut noceant proximo, quod hac de cauſa ſtudium iniquitatis dici poteſt. Eſt aliud diverſum ab his ſtudium, in quo pro veritatis cognitione non inutiliter exercemur, artiumque præceptis erudimur, quod ſtudium eruditionis nuncupatur. Ultimum ac ſupremum eſt, in quo nos conſummari oportet, & eo, quod per ipſum à fine ad finem pervenitur, quod idcirco ſtudium conſummationis nominamus: quia in illo ipſo veritas invenitur, quæ via eſt & vita, ad quam cognoſcendam & amandam ſacra nos informat Scriptura.* Porro vir iſte tam Latine, tam terſe & nitide exprimit omnes quæſtiones, quas proponit & agitat, ut non poſſit non probro verti poſteris, qui tanti nitoris & elegantiæ præ oculis habentes exemplar, tantam in res Philoſo-

loſophicas & Theologicas barbariem invexerunt, ut patebit in ſequentibus ſeculis. Hæc Egaſſius Bullajus in commendationem Theologiæ Roberti Melidunenſis, & appoſite. Obiiſſe videtur anno 1173. cum eo legamus anno *Robertum Foliotum* Oxonienſem Archidiaconum, ad Eccleſiam Herefordenſem electum fuiſſe. Idque teſtatur Radulphus de Diceto ſynchronus ſcriptor, unde Robertus iſte poſterior male a nonnullis, cum Roberto Melidunenſi ejus prædeceſſore confunditur. Vult tamen Godwinus in *Epiſcopis Herefordenſibus*, illum obiiſſe anno 1167. die 28. Februarii, atque tumulatum eſſe in auſtrali muro Eccleſiæ juxta Robertum de Bethunia Gilberti anteceſſorem: unde ex conſequenti ait, vacaſſe Eccleſiam Herefordenſem per ſex annos, usque ad electionem Roberti Folioth, quæ anno 1174. impetrata tandem a Rege eligendi licentia, facta eſt. Talem tamen Eccleſiam tandiu vacaſſe, vix ego crediderim. Hujus meminit Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 423. editionis ultimæ, ubi vult edidiſſe *Librum Excerptorum de Chronicis Mariani Scoti*, qui MS. extat in Bibliotheca Gualteri Copi. Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 2148. in MSS. Codd. Thomæ Bodleji litera D. 1. Codice 13. num. 1. *Roberti Herefordenſis, Epiſcopi Libellus, de Annis Domini, ſeu de Chronica Mariani.* Et ibidem num. 2372. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 3 Codice 5. n. 13. *Roberti Herefordenſis Epiſcopi Excerptio de Chronica Mariani Scoti*, uti vulgo vocatur, pag. 134. ad 148 Sed perperam Voſſius & jam errore addit *Conciones ejus MSS. de Sacramentis ſupereſſe in Bibliotheca Baronis de Lumlejo*, Conciones enim hæ fictitiæ ſunt ipſiſſima ejus Summa Theologica *de Sacramentis* inſcripta. Illum Voſſius ibi circa annum 1170. collocat, quem antea immemor ſui ipſius, Lib. 2. cap. 47. pag. 385. Mariano Scoto ſynchronum fecerit circa annum 1083. Plura ſeculum IV. *Univerſitatis Pariſienſis*, tam in Hiſtoria, ad annum 1152. pag. 264. quam ad annum 1163. pag. 324. & p. 585. & ſequentibus. Itemque in Catalogo illuſtrium Academicorum, pagg. 772. & 773.

1160 SVIDAS LEXICOGRAPHVS, vir magni nominis, penſatis omnibus quæ ab editore ejus ultimo Ludolpho Kuſtero, vix ante annum 1150. vel 1160. collocandus videtur, quidquid alii aliter de ejus ætate ſcripſerint, de qua diverſæ ſunt doctorum virorum ſententiæ. Atque hæc omnia verbotenus accipiam ex Præfatione ad lectorem valde erudita, quam dictus Kuſterus, Profeſſor humaniorum literarum in Gymnaſio Regio Berolinenſi, tribus in folio tomis, Suidæ cum obſervationibus & Notis, Græce & Latine Cantabrigiæ typis Academicis anno 1705. editioni a ſe adornatæ præmiſit.

Quantum ad Suidæ ætatem, Hugo Grotius in Epiſtola CX. ad Gallos, Suidam paulo poſt Conſtantinum Leonis filium, qui A. C. 912. imperare cœpit, vixiſſe arbitratur, hac addita ratione, quod, quantum ipſe meminerit, hic Imperatorum poſtremus ſit, quem in libro ſuo nominet. Sed virum doctiſſimum memoria fefellit. Nam in verbo Ἀδὰμ mentio fit Imperatoris Joannis Zimiſcæ, & in verbo Κωνσταντινούπολις, Baſilii & Conſtantini fratrum, qui omnes Conſtantino Leonis filio poſteriores fuerunt. Hieronymus Wolfius Suidam multo recentiorem facit, quem hac inductus ratione ad ſeculum XIV. refert, quod *Metochitam Logothetam* citet, qui ſub Palæologis vixerit. Verba ejus in Præfatione ad Suidam hæc ſunt, *Atque adeo cum Metochitam Logothetam citet, qui ſub Palæologis vixit, apparet, eum vix annis abhinc 300. Lexicon hoc compoſuiſſe.* Scribebat autem iſta Wolfius A. D. 1564. ubi Suidam Latinum ederet. Sed Logotheta quem Suidas diverſis in locis laudat, non eſt Metochita Logotheta, quem ineunte ſeculo XIV. vixiſſe conſtat: ſed Symeon Metaphraſtes Logotheta, qui initio ſeculi X. juxta multorum ſententiam floruit, ut & ante nos obſervavit vir magni inter eruditos nominis Richardus Bentlejus in Diſſertatione *De Phalaridis Epiſtolis* præclara pag. 23. Sententia igitur Wolfii hoc ſubducto tibicine, ſponte corruit. Alii, inter quos eſt vir doctiſſimus Guilielmus Cave, Suidam vergente jam ſeculo X. ſub Baſilio & Conſtantino fratribus vixiſſe conſent. Cui opinioni favere videtur, quod Suidas in verbo Ἀδὰμ, ubi diverſas annorum Ætas ſive Epochas recenſet, Chronologiam usque ad obitum Joannis Zimiſcæ, cui anno C. 975. præfecti Baſilius & Conſtantinus fratres in Imperio ſucceſſerunt, perducat. Huc accedit, quod Suidas in verbo, Κωνσταντινούπολις, annos a condita Conſtantinopoli computans, eorum Epocham in regno Baſilii & Conſtantini Porphyrogennetorum terminet, ut illo tempore, quo ea ſcribebat, adhuc imperantium. Hæc ſane ſpecioſa ſunt, & veram Suidæ ætatem indicare videntur. Sed ſi ex Notis iſtis temporum, quæ hodie in Suidæ Lexico occurrunt, de ejus ætate judicandum eſt, illum utique recentiorem eſſe oportet: utpote qui exeunte ſeculo XI. vel ineunte XII. ſub Alexio Comneno vixerit. Nam quod a nemine adhuc obſervatum eſſe video, in verbo Γήωρας, V. Δέρτρη. V. Ἡγήτορες, loca quædam ex Michaele Pſello adducuntur, qui ſub Alexio Comneno floruit, vitamque usque ad ſeculi XII. initium produxit. Si igitur ipſe Suidas loca illa Pſelli Lexico ſuo inſeruit, poſt Pſellum utique vixiſſe illum oportet: ſed ante Euſtathium, quippe qui primus in Commentario ad Homerum Suidæ noſtri meminerit. Vixit autem Euſtathius exiguo poſt Pſellum intervallo, ſub finem nimirum ſeculi duodecimi, & initium decimi tertii. Sed quod ad loca illa Pſelli attinet, dubium non eſt, juxta Ludolphum Kuſterum, quin a recentioribus Lexico Suidæ addita ſint; idque de loco primo, qui adducitur verbo Γήωρας audacter affirmare auſim, quippe quem MSS. Pariſienſes non agno-

ſcunt

ſcunt. Si igitur nec ex hac nota temporis, ætas Suidæ colligi poteſt; quid tandem hac de re ſtatuendum ſit, quæret Lector. Equidem nos ita cenſemus, incertum quidem eſſe, quo tempore verus Suidas, ſive primus Lexici hujus auctor vixerit. Antiquiorem tamen dubio procul eſſe, quam vulgo credatur, cum perſuaſum nobis ſit, plurima loca quæ recentiorem ætatem ſapiunt, ab aliis poſtea Lexico huic addita eſſe. Patet hoc vel ex MS. Cod. Pariſienſi A. qui trium Codicum MSS. Suidæ, qui in Bibliotheca Regia Pariſienſi adſervantur, optimus & vetuſtiſſimus eſt. In eo enim multa loca, quæ in MSS. recentioribus, omnibusque editionibus hodiernis reperiuntur, vel omnino deſunt, vel recentiore interdum manu ad marginem ſcripta ſunt; veluti verſus Onirocritici, qui ex Aſtrampſycho vel Nicephoro, in Lexicon hoc tranſlati ſunt; itemque loca ex Paulo Ægineta excerpta, & alia, de quibus in Notis noſtris Lectorem monemus. Hæc Ludolphus Kuſterus de Suidæ ætate. Cum autem hic paſſim loca quædam ex Michaele Pſello adducat, qui ſub Alexio Comneno floruit, vitamque usque ad initia ſeculi XII. produxit; item cum diverſis in locis *Logoth tam* laudet *Symeonem Metaphraſtem*, quem ſub medium ſeculi XII. floruiſſe *Diſſertatione ſingulari* ſupra diximus: vix *Suidam Lexicographum* ob allatas iſtas auctoritates ante annum MCLX. aſſignare poſſumus, maxime eum eodem teſte, *primus qui in Commentario ad Homerum Suida noſtri meminit, Euſtathius Archiepiſcopus Theſſalonicenſis ſit, qui exiguo poſt Pſellum intervallo, ſub finem nimirum ſeculi duodecimi & initium ſeculi decimi tertii vixerit.* Addo Suidam potuiſſe *Lexicon* a ſe factum iteratis laboribus auxiſſe, unde in MSS. Codicibus nonnulla deſint, quæ ex ſecundis curis & tertiis reperiantur in MSS. Codd. qualia eſſe poſſunt illa, quæ ex Pſello & Symeone Logotheta afferuntur. Hæc ex Kuſtero in Præfatione ad Suidæ editionem prævia. Prodierunt autem hæc Collectanea Suidæ primo Mediolani A. C. 1498. apud Demetrium Chalcondylum Græce tantum, in qua editione nonnulla loca deſunt, quæ in reliquis editionibus reperiuntur. Eam ſecuta eſt editio Veneta ſive Aldina anni 1514. Græca tantum quæ a Mediolanenſi nonnunquam diſcrepat, unde eam ex alio MS. Codice expreſſam eſſe apparet. Tertia Suidæ editio itidem Græce tantum, facta eſt Baſileæ anno 1544. apud Frobenium. Hæc editio haud fere ab Aldina diſcrepat, niſi ubi vel Sphalmata typographica habet, vel ab editoribus Baſileenſibus interpolata eſt. Anno 1564. Hieronymus Wolfius Suidam (omiſſis notis mere Grammaticis, & fragmentis brevioribus) Latine a ſe verſum, absque textu Græco Baſileæ edidit. Hæc Suidæ verſio, ab ipſo Wolfio recognita, poſtea recuſa eſt Baſileæ anno 1581. Mirum autem non eſt, Wolfio rem minus feliciter ſucceſſiſſe, cum nullis Codicibus MSS. inſtructus, Suidæ textum, uti tunc erat, corruptum in verſione ſua ſecutus ſit. Æmilius quoque Portus, Franciſci filius, Græcæ linguæ in Academia quondam Heidelbergenſi Profeſſor, Suidam cum nova verſione Latina, ſeu paraphraſi potius & Notis, Genevæ anno 1619. Græce & Latine duobus in folio voluminibus apud Petrum Jacobum Chouet, edendum curavit. De hujus editionis uti ultimæ cum prærogativis ad editiones anteriores, tum defectibus & mendis, diffuſe loquitur Ludolphus Kuſterus in Præfatione ad editionem ſuam: de quibus ſilemus, utpote inſtituto noſtro non convenientibus. Tandem *Suidæ Lexicon Græce & Latine*, cujus *Textum Græcum* cum MSS. Codicibus collatum a quamplurimis mendis purgavit, Notisque perpetuis illuſtravit, Verſionem Æmilii Porti Latinam innumeris in locis correxit, Indicesque Auctorum & rerum adjecit, Ludolphus Kuſterus Profeſſor humaniorum literarum in Gymnaſio Regio Berolinenſi, 3. in folio tomis Cantabrigiæ typis edidit Academicis an. 1705. Quid autem a Kuſtero in editione præſtitum ſit, paucis ipſe Lectorem docet. Primum Textum Græcum cum tribus MSS. Codicibus Regiæ bibliothecæ Pariſienſis contulit, quorum unus optimus fuit, & quingentorum annorum vetuſtatem habuit, unde ingentem mendorum numerum ſuſtulit. Vſus præterea eſt variantibus lectionibus MS. Vaticani, quas Joannes Pearſonius Ceſtrienſis Epiſcopus ad marginem Suidæ ſui annotaverat, quem reliquit Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Trinitatis adſervatum. Ad hæc, ſpecimina quædam variantium Lectionum opera amicorum natus eſt, ex Codice MS. Colbertino, qui in bibliotheca Colbertina Pariſienſi extat, ex Codice Voſſiano qui nunc Lugduni-Batavorum, & ex Antverpiano Jeſuitarum. His adminiculis adjutus Ludolphus Kuſterus, per quadriennium & eo amplius in Academia Cantabrigienſi permanſit, ut Suidæ ſui inſtitutum proſequeretur. Mentionem faciunt *Suidæ Lexicographi* Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *de Hiſtoricis Græcis* cap. 26. pag. mihi 302. Guilielmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 980. pag. 587. Acta Eruditorum Lipſiæ anno 1706. publicata, Kalendis Januarii pag. 1. & ſeqq. ubi ſententiam noſtram de Suidæ ætate amplecti, vel parum ab illa diſcedere videntur. Angelus Politianus Suidam nullum extitiſſe, temere nimirum affirmavit: cum Codices MSS. Lexici omnes, quorum aliqui annos antiquitatis quingentos habent, non tantum illius in inſcriptione Operis mentionem faciant, ſed etiam Euſtathius Theſſalonicenſis Archiepiſcopus diſertis verbis, in Commentariis ad Homerum, tempori illius vel ſuppar vel proximus.

THEOCTISTUS, cujus mentionem facit Guilielmus Cavus Tomo 2. ſeu parte 2. *Hiſtoria* 1160

Hiſtoria literaria, cui ortus ſeu natales incerti, ſed quem ut ita loquar, inſaniente antiquitatis indebitæ prurigine, ad annum 472. peſſime aſſignat, faciens hominem ſibi ignotum, familiariſſimum Sancti Euthymii Archimandritæ diſcipulum ac ſocium, licet ad erroris excuſationem, tradat hæc ex conjectura Petri Lambecii. Scimus equidem fuiſſe hujus nominis hominem S. Euthymio præfato cariſſimum, cujus mentio facta in Vita *S. Euthymii* capp. 3. & 6. apud Bollandum Tomo 2. ad diem XX. Januarii. Sed is, de quo agitur multis ſeculis integris, ab ætate & tempore Sancti Euthymii Archimandritæ diſtat, qui anno 472. obiit, cujus Vita ſcripta extat a Cyrillo gente Palæſtino, urbe Scythopolitano, quæ apud Symeonem Metaphraſtem interpolata quidem extat, ſed Græce & Latine apud Johannem Baptiſtam Cotelerium Tomo 2. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. ſeu col. 220. & Latine apud Surium ad diem 20. Januarii menſis. Hujus alterius qui ſeculis integris ac pluribus anno CCCCLXXII. recentior fuiſſe probabitur, extant Græce MSS. Tomo VIII. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Codice Hiſtorico Græco XII. *Canones* ſive *Cantica ſacra in Sanctos totius menſis Aprilis*, opus vaſtum juxta Lambecium, Libro VIII. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 48. & 49. quodque folia ducenta & unum continet. Sub finem Auctor nota hac miniata ſe prodit.

Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Θεοκτίστου πόνος,
Κἀνταῦθα δόξα τῇ σεβαστῇ Τριάδι.
Dei hoc donum & Theoctiſti labor.
Hic quoque Gloria venerandæ Trinitati.

Certum eſt Opus iſtud eſſe ſcriptum, poſtquam *Vitæ Sanctorum, Certamina Martyrum & Encomia Panegyrica* in unum collecta ſunt, ac ſimul comportata per menſes anni duodecim digeſta: id quod debetur labori & induſtriæ Magiſtri Symeonis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Presbyteri & dignitate Logothetæ in eadem Conſtantinopolitana Eccleſia, qui ob eminentiam dignitatis colligere hæc omnia ubique diſperſa potuit, unde nomen ei a ſcriptoribus ſequentibus, *Magiſtri Symeonis Metaphraſtæ & Logothetæ* adſcriptum fuit. In labore tanta fieri non potuit, cum omni etiam diligentia, quin bona malis, ſpuria ſinceris, falſa veris admiſcerentur: uti rem ingenue fatetur Leo Allatius, qui ob iſtam ſimul comportationem promiſcuarum mercium, Diſſertationem ſuam *De Symeonum ſcriptis*, anno 1664. imprimendam curavit ſtudio & ſollicitudine Franciſci Combefiſii, ad quem Allatius *Autographum* ſuum miſerat. Non floruit autem Symeon Metaphraſtes anno 901. ut imperite & oſcitanter arbitrati ſunt tum Allatius in Diatriba *de Symeonum ſcriptis*, ac poſt eum Guillelmus Cavus Tomo I. *Hiſtoria ſua literaria*: ſed integris ſeculis ſerius, temporibus *Joannis & Manuelis Comnenorum* Orientis Imperatorum, ut Diſſertatione ſingulari *de vera ætate Symeonis Magiſtri, Metaphraſtæ & Logothetæ* probavimus. Non igitur aſſignari poteſt ante annos 1140. vel 1150. quibus ſub his Imperatoribus in Eccleſia Conſtantinopolitana vixit, Ubi officium Logothetæ ſeu Magiſtri Scholæ Patriarchalis agebat, quæ pro more aliarum Eccleſiarum illuſtriorum inſtituta erat, ad informationem Diaconorum & juniorum Presbyterorum quoad principia Theologiæ, Computum Eccleſiaſticum, artem concionandi ſtatutis anni diebus atque ſolemnitatibus: quæ erant officia Logothetæ qui Scholæ Patriarchali Conſtantinopolitanæ præficiebatur, & unde nomen *Magiſtri* ob dignitatis eminentiam ipſi adhærebat. Hæ occupationes Symeonis Magiſtri & Logothetæ, quæ ipſi occaſionem dederunt ſcribendi tot varias Collectiones, Chronica, ac colligendi undique Orientalium partium *Vitas, Martyria & Encomia Sanctorum*, quibus *Metaphraſtis* nomen apud poſteros meruit, atque ab interitu famam vindicavit. Hæc præmiſſa velut neceſſaria, & certam notionem ætatis, qua Theoctiſtus iſte ſcripſit.

Opus igitur iſtud *Canones* ſive *Cantica Sacra in Sanctos totius menſis Aprilis*, opus vaſtum, abſque dubio ſcriptum a Theoctiſto, poſtquam Symeon Metaphraſtes *Legendas Agones & Encomia Sanctorum* per menſes comportaverat & convaſaverat: qua enim ratione *in Sanctos totius menſis Aprilis Canones & Cantica ſacra* ſcribere potuiſſet, niſi collecta illa a Symeone Metaphraſte & Logotheta habuiſſet? Scripſit itaque poſt Symeonem Metaphraſten, anno circiter 1160. quo illum adjunxi, ob titulum operis. Item Tomo VII. Codice MS. Philoſophico Græco idem Lambecius, Codice LXXXI. num. 2. hæc habet. "*Secundo* & quidem a folio 196. pag. 1. Theoctiſti ſententiæ paræneticæ ordine Alphabetico digeſtæ, quarum titulus & principium Γνῶμαι Θεοκτίστου πρὸς τοὺς μαλακῶς καὶ ὑπτιωτέρως διακειμένους μάλιστα τὴν ὠφέλειαν παρέχουσαι. Ἀναγὸν μὲν &c. quæ editionibus *Anthologii Stobæani*, tum Venetæ tum Tigurinæ. Græce & Latine in folio factis, ſubjunctæ ſunt." Hæc Petrus Lambecius Tomo ſeu libro VII. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 143. & Libro VIII. pagina 48. & 49. qui tamen dubium relinquit, utrum Nota ſupraſcripta Auctorem, collectorem, vel potius deſcriptorem denotet.

WILHELMUS SEU GUILLELMUS ALBÆ RIPÆ ABBAS, tertius, Ordinis 1160
Ciſtercienſis in Diœceſi Lingonenſi, poſt Rainerium deceſſorem, qui anno 1164. vel circiter oneri ceſſerat regiminis, inſigni ſcientia atque morum probitate excelluit. Anno 1165. nominatur teſtis in quadam Charta confirmationis, quæ data eſt a Gualtero Lingonenſi Epiſcopo, pro Abbatia de Moris. Scripſit *librum Epiſtolarum ad diverſos, nonnullos ſacræ ſcripturæ locos explicantium*, inter quas Epiſtolas quatuor datæ ſunt ad *Natalem Abbatem Theolocenſem*, cujus

cujus extant Epiſtolæ aliquot interrogatoriæ ad Wilhelmum, ſingulatim *De noviſſima tuba* ſeu *de ultimo judicio.* Hoc totum Epiſtolarum opus MS. aſſervatur Romæ, in Bibliotheca Sanctæ Crucis in Hieruſalem. Illud etiam olim apud Vghellum, qui illud publici juris ſe facturum promiſerat, quod an præſtiterit, ignoro. Wilhelmus præter has Epiſtolas ad Natalem Theolocenſem directas, transmiſit etiam duas *Henrico Abbati Claravallenſi*, poſtea S. R. Eccleſiæ Cardinali, ejus correctioni contenta in eis ſubjiciens, de quibus etiam Herberti Abbatis de Moris judicium expetit. Vnam harum Epiſtolarum ad Henricum Claravallenſem Abbatem, exhibet nobis Ferdinandus Vghellus tomo I. *Italiæ ſacra* fol. ſeu col. 295. Huic attribuitur etiam *Tractatus de numeris*, ſeu *Analytica numerorum*, in Bibliotheca Dunenſi Ciſtercienſis Ordinis apud Brugas in Flandria, in MS. Codice quem vidimus. Verum. Opus iſtud ex plurimis aliis Codicibus manuſcriptis, ad Odonem Mor mundi Abbatem, ejusdem Ordinis & ætatis ſcriptorem ſpectare potius videtur, de quo ſuperius egimus ad annum 1150. verbo *Odo Morimundi Abbas.* Quantum autem ad Librum *de ſacramentis minorum*, qui extabat apud Philippum Labbeum Soc. Jeſu, deſcriptus ad Codicem Thuaneum, ſub nomine *Guillelmi Abbatis Albæripa:* de eorem loquitur Carolus Viſchius in *Bibliotheca Sriptarum Ordinis Ciſtercienſis* p. 326. Sed reſpondeo hodie Codicem haberi in Bibliotheca Colbertina, ac præferre Odonem Abbatem operis authorem: deinde non inſcribi *de ſacramenti minorum*, quod abſurdum eſt: ſed *de ſacramentis numerorum*, de quo in *Odone Morimundeni Abbate* ſupra diximus. Guillelmus porro poſtquam Albam ripam prudenter per annos quindecim rexiſſet, anno 1180. ibidem obiit, de quo Carolus Viſchius loco citato. Gallia Chriſtiana fratrum Sammarthanorum, tomo 4. pag. 22. in Abbatibus *Alba Ripa.* Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Authorum* Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis præmiſſo, col. 106. ubi eandem cum Labbeo oſcitantiam admiſit: niſi in utroque typographiæ mendum ſit, quod veriſimile ſatis eſt.

1160 S. WILHELMVS ROSCHILDENSIS IN DANIA ABBAS, ex nobili inter Gallos proſapia ortus, venerabili Hugoni Sancti Germani de Pratis apud Lutetium Pariſiorum, a parentibus traditus eſt, recte ac pie inſtituendus. Benigne ab illo acceptus, cujus nepos erat, ubi liberalibus ſtudiis accurate imbutus eſt. Nepotis præbitate & profectu lætabatur Abbas Hugo, quem ita inſtituit, ut ſubdiaconus ordinaretur, præbendamque (ut vocant) Pariſiis obtineret, in Eccleſia beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ac Sanctæ Genovefæ, in qua tunc Canonici ſeculares erant. Adveniente Eugenio III. anno 1147. in Gallias & inſtituente Canonicos regulares in Eccleſia Genoveſana ex Abbatia Sancti Victoris aſſumptos, Wilhelmus ſub Odone Abbate factus eſt Canonicus regularis. Illic interceſſione beatæ Virginis & patronæ Genoveſæ a morbo curatus, antequam in Daniam proficiſcatur, ſcribit anno 1161. *Opuſculum de Genovefa miraculis*, quod MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Codice 4182. optimæ notæ fol. 119. inſcribitur, *De revelatione capitis Sancta Genovefa*, *Tractatus Sancti Guillermi Abbatis.* Prologus incipit, *Anno ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti MCLXI regente piiſſimo Rege Ludovico Regis illuſtris Francorum Ludovici filio, regale per univerſam Galliam proceſſit edictum* &c. & pag 121, titulus operis, *Miracula Beata Genovefæ quæ ipſi præſentes vidimus, quæ poſſunt legi ad menſam, quando deportatur.* Incipit liber, *Glorioſus Deus in Sanctis ſuis, qui in abundantia debitorum gratia ſua oſtendit abundantiam* &c. Deinde pag. 129. ſequitur *Hiſtoria translationis beata Genovefæ*, authore Jacobo de Dignault, *Tranſlationem* &c. Anno autem 1162. Wilhelmus in Daniam appellatus ab Abſalone Roſchildenſi Epiſcopo ad regendam Roſchildenſem Abbatiam, quam feliciter adminiſtravit usque ad annum 1202. quo ſpiritum emiſit 8. Idus Aprilis, ætatis ſuæ 98. a ſuſcepto Abbatis officio 40. De illo anonymus vitæ ſcriptor, apud Surium ad diem 6. Aprilis, pag. mihi 606.

MANVEL COMNENVS Orientis ab anno 1143. ad 1180. Imperator, hoc tempore claruit, qui Latinis ob doctrinam inſenſus fuiſſe non videtur, nempe qui ab Alexandro III. Papa legatione miſſa impetravit, ut Joannes S. Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus mitteretur Conſtantinopolim, impuleritque Hugonem Ætherianum Etruſcum, Leonis apud eundem interpretis fratrem, ut *Commentarium adverſus Græcos de proceſſione Spiritus Sancti* ſcriberet; quo argumenta a Græcis tum antiquioribus tum recentioribus adverſus Latinos allata confutaret. Opus Baſileæ editum eſt & in Tomo IX. *Bibliotheca Patrum*, ac Græcis ipſis non ingratum fuiſſe colligit Allatius, quod illud in Græcam linguam nec ineleganter tranſtulerint, cujus ipſe laudabilis operis fruſtra, eaque ſatis prolixa legit, quibus Methonenſis rationes refellit. Scripſit quoque Manuel Imperator *Epiſtolam ad Conradum* Imperatorem, cujus verba ſunt apud Cinnamum Lib. 2. ubi idem Græcos ac Latinos *ὁμοθρήσκους ejusdem ſcilicet religionis & fidei* nuncupat, id quod de Hæreticis dici nefas eſt. Agnoſcebat ergo hic Imperator quæſtiones inter utramque Eccleſiam motas, ut nugas infantium, ad fidei ſubſtantiam nihil ſpectantes, indices magis ſuperbiæ quam rectæ fidei, concordiæ deſtructivas magis quam Eccleſiæ ædificativas. Recte quidem, cum verborum potius, quam rerum contentiones, eſſent. Habentur ejusdem *Manuelis Comneni Imperatoris Novella* in Jure Græco Romano Leunclavii, Tomo 1. pag. 149. Tomo 2. pag. 186. &

apud Carolum Labbeum poſt *Synopſim Baſilicorum.* Non immerito itaque ſcriptoribus Eccleſiaſticis accenſeri debuit, qui utriusque Eccleſiæ Latinæ & Græcæ veteres contentiones & rixas extinguere conatus eſt. Eandem Imperatoris hujus ſollicitudinem circa pacem & concordiam inter Chriſtianos reformandam teſtatur *Legatio ad Armenios* ſeu *Theoriani cum Armeniorum Catholico ſeu Patriarcha Diſputatio de Religione & recta fide*, quam Græce & Latine ex MS. Codice Sambuci primus Joannes Leunclavius Baſileæ anno 1578. in 8. edendam curavit. Habetur quoque Latine in multis Bibliothecæ Patrum editionibus Pariſienſibus ſub hoc titulo, *Theorianus Orthodoxus*, ſeu *Colloquium Theoriani cum Catholico Armeniorum de recta fide.* Ita in editionibus dictis Pariſienſibus annorum 1575. tomo 5. col. 1807. 1589. tom. 6. col. 929. 1610. tom. 5. col. 843. Et Græcolatine etiam in Supplemento ad Bibliothecam Græcorum Patrum anni 1624. quod Fronto Ducæus Burdegalenſis Soc. Jeſu theologus, Pariſiis, duobus in ſolio tomis Græce & Latine edidit, Tomo 1. pag. 439. At longe magis ſe amantem eſſe Chriſti Eccleſiæ prodidit, *Novellis variis*, quas in Eccleſiæ gratiam & ad Eccleſiarum jura & poſſeſſiones integras ſervandas emiſit. Extant *Juris Græco-Romani tam Canonici quam Civilis tomi duo*, ex diverſis Europæ Aſiæque bibliothecis collecti, Latineque redditi, ſtudio Joannis Leunclavii Amelbumi, editi Francofurti 1596. in ſolio, impenſis hæredum Petri Fiſcheri. Illic Tomo 1. Libro 2. pag. 149 ad 160. *Aurea Bulla Imperatoris noſtri Manuelis Comneni*, menſe Februario, Indictione XI. anno VI cIↄ. VI C. LVI. hoc eſt anno Chriſti 1148. quæ & dicitur *Medicatrix*, utpote quæ medeatur titulis & juribus omnium Eccleſiarum quæ laborant, Epiſcopatuum, Metropoleon, ipſius Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ac Monaſteriorum ipſi ſubjectorum, titulis quatuor comprehenſa. Item *Novella altera* ibidem 160. *de feriis a tribunalibus, per anni menſes vacantibus*, facta anno Mundi juxta Græcorum Supputationem VI M. VI C. LXXIV. Indictione 14. hoc eſt anno Chriſti 1166. menſe Martio. *Tertia* ibidem pag. 163. quæ *de voluntariis homicidiis* eſt, edita anno Mundi VI M. VI C. LXXIV. hoc eſt Chriſti 1166. Indictione 14. menſe Aprili. *Quarta* ibidem pag. 165. Edictum Imperatorium datum eodem anno Mundi 6674. hoc eſt Chriſti 1166. Indictione 14. menſe Aprili, *quod diſſolvit & reſcindit matrimonium contractum ex ſeptimi gradus cognatione, etſi factum non eſt, fieri prohibet.* Ibidem Tomo 2. pag. 186. ad 192. *Quinta* de diverſis cauſis, *de Judicibus & advocatis, aliisque ad judicia fori ſpectantibus*, facta anno Mundi VI cIↄ. VI C. LXXIV. menſe Martio, Indictione 14. hoc eſt Chriſti 1166. ut ſupra aliæ, juxta noſtram ſupputationem. Denique in MS. Codice Græco 2813. Regiæ Galliarum bibliothecæ inter Epiſtolas quæ Joanni Zonaræ tribuuntur, ſed qui recenter ſcriptus eſt, anno nimirum mundi VI M. IX C LXXXXVI. hoc eſt Chriſti 1488. habetur Græce Ἀνταπαλογητικὸν ἐκ μέρους πρὸς τὴν ἐγχαιρησθεῖσαν αὐτῷ γραφὴν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν ἀπολυθεῖσαν πρός τινα μοναχὸν ἐπιμεμψάμενον οὐ μικρῶς αὐτοῦ, διά γε τὸ τῆς ἀστρολογίας μάθημα, καὶ φιλονεικοῦσαν τὸ τοιοῦτον συνίστασθαι μάθημα φυσικοῖς καὶ γραφικοῖς ἀποδείξεσι. Incipit, Τολμῶν ὑπομιμνήσκω τὸ προγεγονὸς γράμμα τῆς βασιλείας σου, καὶ εἰς ἡμᾶς ἤδη χεῖρας ἐλήλυθεν. *Apologeticum ex parte ad acceptum ibi ſcriptum fortis & ſancti noſtri Imperatoris, Domini Manuelis Comneni, quod miſit ad quendam monachum, qui acriter ipſum inſectaretur, ob Aſtrologiæ ſtudium, & quo intendit hoc ſtudium commendare demonſtrationibus naturæ & ſcripturæ.* Latiſſime de hoc Opuſculo hujus Comneni loquitur Carolus Dufrenius Dominus du Cange, In Præfatione ad Editionem Græco-Latinam Hiſtoriæ Joannis Zonaræ, quam duobus in ſolio tomis typographiæ Regiæ, anno 1686. Pariſiis in lucem emiſit. Sed latius quoque Petrus Lambecius Tomo IV. & V. ſuorum Commentariorum in *Bibliothecam Cæſaream Vindobonenſem*, ad Codices MSS. Theologicos Græcos Epiſtolarum Michaelis Glycæ 159. 160. 232. 233. ubi reperitur num. 39. poſt Michaelis Glycæ Epiſtolam 38. de qua tomo IV. citato pag. 156. diſerte diſſerit. Hæc nobis ſuppeditarunt Leo Allatius Lib. 2. *De Conſenſu Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* cap. 11. §. 3. col. 654. & 655. Carolus du Freſne Dominus du Cange, in Catalogo Scriptorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo *Manuel Comnenus*, col. 54.

ANDRONICVS CAMATERVS ſub imperio Manuelis Comneni floruit, ſub quo tamen non defuerunt qui ſententiam Eccleſiæ Græcæ *De proceſſione Spiritus Sancti ex ſolo Patre*, tutarentur & ſcripto deſenderent. Inter eos non infimus fuit Andronicus Camaterus, homo non elinguis, ſed ingenio ſatis potens, & in oratoriis ſtudiis exercitatiſſimus, dignitate Drungarius, Imperatori tum ob alia, tum ob verum uſum ſummopere carus. Andronicum præterea Vrbi Præfectum fuiſſe & Imperatoris affinem, refert Joannes Cinnamus Lib. V. ἐν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος ἦν ὁ Καματηρὸς, ὃς τὴν ἐπάρχου τότε διεῖπεν ἀρχὴν, ἀνὴρ σεβαστότητι μὲν ἀξιωθεὶς, συγγενὴς δὲ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς ὤν. *Inter eos erat & Andronicus Camaterus, qui tunc Præfecti, Vrbis provinciæ fungebatur, vir qui Sebaſti etiam dignitatem aſſecutus fuerat, & affinis Imperatori exiſtens.* Meminit quoque illius Joſephus Methonenſis *contra Epiſtolam Marci Epheſii.* Hic ergo Andronicus Camaterus ſcripſit *Dialogum adverſus Latinos de proceſſione Spiritus Sancti*, & *Diſputationem Imperatoris cum Doctore Armeniorum Petro de duabus in Chriſto naturis* 1160

ris & aliis capitibus, quæ Opuſcula male adſcripſeram *Andronico Sebaſto Conſtantinopolitano Palæologo Juniori* in Supplemento Bellarmini *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 1330. p. 600. Hunc meum errorem recte correxit Guillelmul Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1156. pag. 676. quem lubens agnoſco. Extant hæc Opuſcula MSS. in Bibliotheca Bavarica Codice 120. ut habet Poſſevinus ad calcem Apparatus ſacri, pag. 62. Mirum autem, quod hunc errorem non correxerit Henricus Warthon ipſe Cavi continuator, ad annum 1327. pag. 24. Edocuit porro me atque Cavum, Leo Allatius Lib. 2. *De conſenſu utriusque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* cap. XI. §. 5. col. 660. quem hic transſcribendum ſuſcepi. Andronicus hic perſonam Imperatoris induens, variaque de eo argumento diſputans, omnes in univerſum Divinæ Scripturæ & Patrum auctoritates *De proceſſione Spiritus Sancti* agentes, in unum collectas, ſumma animi contentione, additis ſuis Animadverſionibus, quas ipſe *ἐπιστασίας* vocat, Spiritum ex ſolo Patre procedere, conſtabilire conatur. Joannes Veccus Reſponſione ad ipſas, Ἔδοξε δὲ τοῦτο ποιῆσαι ἡμᾶς ἄλλην τινὰ καινοτέραν μετελθόντες ὁδὸν, δι' ἧς ἂν τὸ τῶν ἐλέγχων κράτος ἐκδηλότερον καταστάίη τοῖς ἀπροσπαθῶς διαγινώσκειν ἐθέλουσιν, καὶ ἡ ὁδὸς τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας λαβεῖν, ἣν ἐν ταῖς αὐτοκρατορίας ἡμέραις Μανουὴλ τοῦ ἀοιδίμου ἐν βασιλεῦσι καὶ αὐτοκράτορσιν, ὡς ἐκ προσώπου ἐκείνου Ἀνδρόνικος ὁ τὴν τοῦ Δρουγγαρίου τῆς βίγλας ἀνεζωσμένος τότε ἀρχὴν Καματηρὸς τὴν κλῆσιν, ἀνὴρ τὴν σοφίαν οὐκ ἀγεννὴς συνεγράψατο. καὶ τὸ μὲν ἐπὶ κάλλει λόγου καὶ φράσει ταύτης θαυμάσιον ἐπαινέσαι, καὶ ἀποδέξασθαι· πρὸς ἓν δὲ μόνον μέρος ἀπαντῆσαι αὐτῆς, πρὸς ὅπερ οὐ καλῶς ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἠγωνίσατο, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σοφίας ἀξίως διὰ τὸ τοῦ θελήματος ἰδιόρρυθμον, ἢ τὴν προσταγὴν τοῦ κρατοῦντος, ἢ τὴν ῥοπὴν τοῦ καιροῦ, ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι ἂν καὶ εἴποιμι ἕτερον· οὐ γὰρ ἀγνοεῖν ἐκεῖνον τὸ ἀληθὲς πείθομαι, καὶ ἀπαντῆσαι οὐκ ἐν σοφιστείᾳ λόγου εἰς πλάτος ῥητορευομένου, καὶ ἐπεκτάδην. ἀλλ' ἐν γυμναῖς παντὸς τοῦ ἐν λογογραφίᾳ κάλλους τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίαις. καὶ οὕτω ἐπὶ πλέον κρατῦναι τῶν ἀντιλεγόντων τὸν ἔλεγχον, διὰ τὸ κατὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐπινοουμένην μέθοδον τὸ ψεῦδος εὐέλεγκτον. τί δὲ τὸ τῆς βίβλου μέρος, πρὸς ὃ καὶ ἀπαντῆσαι διέγνωμεν; ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου σπουδὴ, ἣν ὅτι πολλῆς ποιούμενος φαίνεται ἀποδεῖξαι, μὴ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τίς δ' ὁ τῆς ἀπαντήσεως τρόπος, καὶ τίς ἡ δυναμένη τὸν σαφῆ τοῦ ψεύδους ἔλεγχον; μέθοδον ἐροῦμεν ἤδη σαφῶς. ὁ τὴν ῥηθεῖσαν βίβλον ἐκθέμενος, θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἰσχὴν περιβεβλημένος λόγων οὔτι μικράν, πάσας μὲν γραφικὰς ῥήσεις, ἐξ ἧς τὸ πνεῦμα ὑπάρχον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀναφαίνεται συνελέξατο, καὶ κατὰ τὴν τάξιν συνέθετο, ἑκάστῃ δὲ τῶν ῥήσεων τὴν ἑαυτοῦ προσάπτων ἐπιστασίαν, ταύτην ἀεὶ διηνθέτει, εἰς αὐτὰς νοήμασιν ἐνησμένιζε, καὶ πρὸς τὰ δοκοῦντα δι' ἣν ἀνάπτυξιν τοῖς λόγοις παρεβιάζετο. ἡμεῖς δὲ νῦν πρὸς τὸ ἐλέγχειν γενόμενοι, τὸ τῶν ἐπιστασιῶν τούτων βεβηλομένον οὐκ ἴδιον μέρος, ὥσπερ μοι καὶ προῄρηται λογοειδοῦς γραφῆς ἐκθήσομεν εἰς ἀντίρρησιν ταύτην λογογραφήσομεν· ἀλλ' ἑκάστην περικοπὴν γραφικῆς ῥήσεως, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἐξέθετο ἐκτιθέμενοι. ἔστι δ' ὅπου διὰ βραχυλογίαν, καὶ τῶν περικοπῶν τινὰς ἐπιτέμνοντες ἐν οἷς δηλονότι μέρεσιν αὗται περιέχουσί τι μετρὸν τῆς προκειμένης ἡμῖν σπουδῆς οὐδαμοῦ. καὶ τὰς ἐφ' ἑκάστῃ αὐτῶν ἐπιστασίας, ὡς αὐτὰς ἐκεῖνος αὐταῖς προσῆψε, ταύτας προσάπτοντες τὰς ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἐπιστασιῶν ἀεὶ ἀντιρρήσεις ἡμῶν ἀντιπαραθήσομεν, ὡς ἂν τοῖς ἐντυγχάνουσι καθαρὰ, καὶ ἀνεπιβούλευτα ἐντεῦθεν ἐκγίνοιντο τὰ τῆς διαγνώσεως. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἀντιστρατευομένων ἀλλήλοις σωματικῶς, ἢ ἐν στενῷ τῶν ἀμφοτέρων περιοχῇ τῷ ἑνὶ κράτος ἐπιτυγχάνει, οὕτω καὶ ἐν ἐφ' ἑκάστῃ ἐπιστασίᾳ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἡμετέρα ἀντίρρησις, ἁπλῆ καὶ ἀμέθοδος προϊοῦσα, καὶ γυμναῖς μόναις γραφικαῖς μαρτυρίαις συγκεκροτημένη, ῥᾷον τὸ τῆς διαγνώσεως ἀκριβὲς ἐμποιήσει τοῖς ἐντυγχάνουσι. καὶ τοῦτό ἐστιν, ἣν εὑρήκαμεν ἐπινοήσασθαι μέθοδον πρὸς τὸ ψεῦδος εὐέλεγκτον. « Viſum eſt autem nobis id facere, nova quædam via pertentanda, per quam refutationum vis patentior eſſet illis, qui eas ſine ullo affectu dignoſcere cupiunt. Viaque eſt, Liber præ manibus accipiendus, quem ſub Imperio Manuelis Regis Imperatoriſque celeberrimi, Andronicus Manuelis perſonam induens, Drungarii Viglæ tunc temporis munere fungens, cognomento Cameterus, vir ſapientia non ignobilis, compoſuit. Et illius quidem ſermonis dictioniſque præſtantiam admirandam laudare probareque, uni vero illius parti occurrere, in qua catus ille vir non prudenter certamen iniit, neque pro ſuæ ſapientiæ dignitate: quod vel proprium ſit ſecutus arbitrium, vel dominantis juſſa, vel temporis opportunitatem, vel aliquid aliud, quod mihi nondum liquet. Neque enim perſuaderi poſſum, illum veritatem ignoraſſe; & occurrere quidem non in ſapientia ſermonis, res diffuſe & per extenſum pertractantis, ſed in nudis ab omni Rhetorico ſplendore, Divinarum Scripturarum teſtimoniis: & ita magis contradicentium refutationem corroborare, quod facilius hac ratione mendacium deprehendatur. Quænam autem pars Libri fuerit, cui occurrere conſtituimus? Viri illius conatus, quem ille ſumma contentione arripuit ad demonſtrandum, *non ex Patre & Filio eſſe Spiritum Sanctum.* Quis etiam fuerit Reſponſionis modus, & quæ methodus, apertam mendacii refutationem convellere valens, jam plane dicemus. Illius Libri author, admirandus ſane vir, robore ſermonum nec invalido conſtipatus, omnia Scripturæ dicta, quibus eſſe ex Patre & Filio videtur innui, collegit, eo ordine diſpoſuit, & ſingulis dictis ſuam *Animadver-*

„*ſionem* annectens, ſententiis quibus ipſe acquieſcebat, & ad eam quæ ſibi videbatur dictorum „expoſitionem, per vim etiam trahebat. Nos „porro, qui nunc ad illa refutanda acceſſimus, „harum Animadverſionum cloacam, non pro„priam partem, ut jam prædiximus, ſcriptionis „oratoriæ eſſe cenſentes, præteribimus: & „unamquamque partem ex Scriptura deſum„ptæ ſententiæ, ut ille expoſuit, digeremus: „aliquando brevitatis cauſa, aliquas ſententia„rum abſcindentes, eas ſcilicet quæ nihil ad hos „noſtros conatus accommodatum continent. „Et ipſius ad ſingula dicta *Animadverſiones*, ut ipſe „illas dictis appendit, nos quoque appendentes, „noſtras unicuique *Animadverſioni* contradictio„nes contra apponemus, ut Lectoribus pura „claraque accedant noſtra judicia. Quemadmo„dum enim corpore mutuò decertantium, in an„guſto amburum concluſio victoriam uni præ„ſtat, ſic & in unaquaque *Animadverſione* docti illi„us viri, noſtra contradictio pura, & abſque me„thodo procedens, & nudis ſolummodo Scriptu„ræ teſtimoniis inſtructa, commodiorem ſen„tentiæ diſcuſſionem Lectoribus ingeret. Et „hæc eſt, quam nos diximus methodum „inveniſſe ad refellendam facilius falſitatem. Et infra &c. Ἐπεὶ δὲ πρὸ τῆς τῶν γραφικῶν ἐκθέσεων ῥήσεων, καὶ τῶν ἐπ' αὐταῖς ἐπιςασιῶν, ὁ τῆς βίβλȣ πατὴρ Καματηρὸς, τὸ τȣ͂ αὐτοκράτορ@ ὑποδυσάμεν@ πρόσωπον, διάλεξιν εἰς μέσον δῆθεν προβάσαν αὐτȣ͂ τε ἐκείνȣ τȣ͂ αὐτοκράτορος, καὶ τȣ͂ περὶ τῆς ἐκκλησιαςικῆς εἰρήνης ἐπιδομένων τότε τῇ Κωνςαντίνȣ Καρδηναλίων, ἐπλάσατο: παραιτητέον καὶ ταύτην ἡμᾶς, ἀρχȣ͂ντα οἱ τȣ͂ ψεύδȣς κρίνοντας ἔλεγχον, τὸ τὰς ἐπὶ ταῖς γραφικαῖς ῥήσεσιν ἐπιςασίας αὐτȣ͂, πρὸς μηδὲν διενηνεγμένας καίριον ἀποδεῖξαι. „Cum vero ante „ſcripturalium dictorum expoſitiones, & de iis „*Animadverſiones*, Libri parens *Camaterus*, perſo„nam Imperatoris induens, colloquium inter „eundem conſtituit, & ob Eccleſiaſticam pacem „tunc Conſtantinopoli commorantes Cardina„les: negligendum eſt & illud à nobis, ſatis „mendacii refutationem ratis, ſi ejusdem ad „ſcriptura dicta *Animadverſiones*, nihil oppor„tunum in ſe continere demonſtraverimus. Ita Leo Allatius in Opere *De conſenſu utriusque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis*, Lib. 2. cap. 11. §. 5. col. 660. 661. 662.

1160 HVGO PICTAVINVS Monachus Abbatiæ Vezeliacenſis, poſt annum 1160. claruit, ſcribens Hiſtoriam Cœnobii ubi profeſſionem amplexus fuerat monaſticam. Inſcribitur autem *Hiſtoria Vizeliacenſis Monaſterii auctore Hugone Pictavino Notario* (ſeu Amanuenſi) *Guillelmi Abbatis Vizeliacenſis, qui eam juſſu Pontii Abbatis anno MCLVI. ſcribere aggreſſus eſt, & ſub ipſo Guillelmo anno MCLXVII.* abſolvit. Conſtat libris IV. quos edendos curavit Pariſiis in 4. anno 1659. Lucas Dacherius *Spicilegii* Tomo 3. à pag. 446. ad 645. Integra tamen non produit, nam in MS. Codice Lacunæ duæ extabant, una in editis pag. 554. ubi notantur folia 28. in MS. Codice infeliciter exciſa, altera pag. 641. ubi ſex folia exciſa deſunt. Se autem fuiſſe Notarium Guillelmi Abbatis in quo *Chronicon* ſuum concluſit, diſertè habet pag. 610. ubi narrat Abbatem ſuum veniſſe Montempeſſulanum, *habentem in Comitatu Gaufredum Angligenam Supriorem, Vincentium Decanum, Franconem Capellanum ſuum, Hugonem Pictavinum Notarium ſuum, hujus Operis Auctorem.* Subminiſtravit hoc *Chronicon* Lucæ Dacherio Franciſcus Ducheſne vir doctiſſimus, cum duobus aliis propria manu Andreæ Ducheſne patris ſui, orbis Gallici ſyderis olim ſplendidiſſimi deſcriptis, quibus Tomum ſuum Dacherius ornavit. Primum *Chronicon Fontanellenſe* pag. 185. & 247. & annum 834. ab Anonymo conſcriptum. Secundum *Chronicon* Senonienſe à Richerio poſt annum 1260. conſcriptum pag. 271. ad 445. de quo ad annum M CC LX. loquemur pluribus. Tertium *Chronicon Vezeliacenſe* pag. 446. ad Tomi finem, cujus præter Dacherium in Præludiis ad hunc Tomum pag. 16. & 17. nullus quem noverim, mentionem facit. Porrò Vizeliacenſes olim Monachi Ordinis divi Benedicti, abjecto Monachorum cucullo, veſtem Canonicorum ſecularium jamdudum aſſumpſerunt, de qua re vide Obſervationes Lucæ Dacherii ad Opera *Guiberti de Novigento* p. 658.

IOANNES TZETZES, ISAACI TZETZÆ 1160
ejus qui in Lycophronem ſcripſit frater, circa annum 1160. floruit, usque ad finem Seculi XII. ut vult Joannes Sheldenus in Præludiis ad *Scriptores decem Hiſtoriæ Anglicanæ*, quos anno 1652. in folio Londini evulgavit. *Alexandræ* autem *Lycophonis Chalcidenſis* cum Commentariis, variis Lectionibus & emendationibus Iſaaci Tſetzæ, edita Græce & Latine Oxonii, e Theatro Sheldeniano 1702. in folio. Ipſe Joannes in Heſiodum Chiliade XI. Hiſtoria CLXXXV. pag. 218. ſe vivere dicit annis centum poſt Michaelem Pſellum, qui Pulicis encomium ſcripſit. Vixerit igitur circa annum 1160. vel etiam 1180. Si verba Tzetzæ volueris, ea ſic habent.

Ὁ Μιχαὴλ μὲν ὁ Ψελλὸς ψύλλας ἐγκωμιάζει,
Ἡμῶν πρὸ χρόνων ἑκατὸν ἀκμάζων ἐν τῷ βίῳ.

Michael quidem Pſellus pulices laudat,
Annis ante nos centum florens in Vita.

Hic ſcripſit *Hiſtoriam variam verſibus Politicis*, non autem *Iambicis* ut Conradus Geſnerus putavit. Politici porrò verſus apud Græcos ſic dicti, quaſi civiles & populares Rithmi, qui quindecim ſyllabis ſinguli conſtant: Sic tamen ut cujusque verſus pars prior integra dictione octavam ſyllabam abſolvat, more Jambici dimetri. Hoc verſuum genere & Michael Pſellus *Cantica Cantico-*

ticorum explanavit, & Conſtantinus Manaſſes *Annales Byzantinos* ſuos, & alii alia ſcripſerunt. *Liber variarum Hiſtoriarum Joannis Tzetzæ* verſibus Politicis Græcis cum Latinâ interpretatione Pauli Lacizii & præfatione Nicolai Gerbelii, editus in folio Baſileæ anno 1546. Item *Allegoria Mythologica, Phyſica & Morales Joannis Tzetzæ* carminibus, Græce & Latine editæ a Frederico Morello Pariſiis anno 1616. in 8. Scripſit pariter *Commentaria in Heſiodum.* Opera autem Heſiodi Græco-Latina cum Scholiis Græcis Procli, Moſchopuli, Tzetzæ, Joannis Diaconi &c. impreſſa & edita a Daniele Heinſio cum ejusdem verſione & Notis, Amſtelodami anno 1603. in 4. apud Raphelengium. Ejusdem *Joannis Tzetzæ Epiſtola Græcè Manuſcripta* extant in Regia Galliarum Bibliotheca Codice 2565. ut teſtatur Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Authorum,* quem ſubjunxit calci *Gloſſarii ſui ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatis*, columna 28. Incubuit autem maxime Joannes Tzetzes cum fratre authoribus Grammaticis ac claſſicis illuſtrandis, cujus extant multi MSS. Codices in Anglicanis bibliothecis.

Inter MSS. Codices Græcos Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 24 in MSS. Baroccianis extat Joannis Tzetzis Metaphraſis Allegorica Iliadum Homeri verſibus Politicis cum præfatione ad Irenen Imperatricem ex Alemania oriundam. Et ibidem Codice 131. & Codice 194. Joannis Tzetzis Chiliades ſeu Farrago Hiſtoriarum CXL. verſibus Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. Ejusdem Epiſtolæ duæ pag. 76. Ζαγαρειῶ τῷ λαχανᾷ τέτοις. Ejusdem Expoſitio hiſtoriarum & vocum quarundam pag 78. Ἐπιφυλλὶς, σμικρότατον βοτρύδιον ὑπάρχει. Joannes Tzetzes de diverſis generibus Poetarum pag. 85. Ποιητικῶν μέλλουσιν ἄρχεσθαι λόγων. Idem de Metris pag. 86. Τὸν περὶ μέτρων ἀκριβῶς βουλόμενον. Homerus Allegorizatus ad Imperatricem Irenen ortu Alamannicam, pag. 91. Ἐπὶ φαιδρᾷ πανσέληνε σεληνὴ σελασφόρε.

Ibidem Codice 60. Heſiodi opera & dies cum Scholiis Tzetzæ. Ejusdem Theogonia cum Scholiis marginalibus. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum num. 5963. in MSS. Thomæ Galei Codice 129. Joannis Tzetzis Grammatici Commentarius in Heſiodum, in membranis, collatus cum aliis Manuſcriptis.

In MSS. Codicibus Bibliothecæ Lugdunobatavæ ex MSS. Codicibus Iſaaci Voſſii ab ejus hæredibus emptis, Codice 70. Joannis Tzetzis Rhetorica contra Hermogenem, & Codice 125. Joannis Tzetzæ Lexicon vocum variarum. Et inter MSS, Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum, num. 3447. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Norfolcianæ Codice 548. Hermogenes De inventione cum Scholiis Tzetzis.

Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ, in MSS. Baroccianis Græcis, Codice 153. Lycophrontis Caſſandra cum Scholiis Iſaaci Tzetzis, cui Carmen Tzetzis præfigitur. Βίβλος μὲν τελέθουσα Λυκόφρονος αἰσματοκάμπτου. Et ibidem num. 3406. in MSS. Codicibus Joannis Seldeni qui in Pluteis ſuperioribus reconduntur, Codice 18. num. 2 Lycophrontis Alexandra ſeu Caſſandra, cum Iſaaci Tzetzis Commentariis, Græce. Scribit autem uterque Tzetzes tam Joannes quam Iſaacus, *Eliſios Campos ſeu Paradiſum* haberi in inſulis Britannicis, quas ob hanc cauſam *fortunatas inſulas* appellari volunt. Ita ille in Heſiodum Ἐργ. α'. ἡμερ de inſulis Britannicis, *Illuc ajunt etiam mortuorum animas transvehi, ad hunc modum ſcribentes:* tum ſubjungit eadem quæ de Britannia ex Iſaaco Tzetze in Lycophronem affert: *Fertur autem mortuorum animas illuc transvehi, nam juxta Littus Oceani Brettaniam illam alluentis, homines degunt piſcatui aſſueti, qui Francis quidem ſubditi ſunt. Tributum autem eis non pendunt, ideò quod transmittunt mortuorum animas, ut ferunt. Hi enim à piſcatu redeuntes, ſub veſperam in domiciliis ſuis dormiunt, & paullò poſt fores pulſari ſentiunt, & vocem audiunt eos ad opus invitantem. Surgentes verò ad littus ſe conferunt, neſcientes qualisnam eos urgeat neceſſitas. Ibi vident naves inſtructas, ſed non ſuas, hominibusque vacuas, in quas ingreſſi remigant, & ſentiunt gravitatem navigiorum perinde ac ſi ea eſſet ex vectoribus: ſed neminem interim vident. Vocem autem audiunt, familiariter eorum vectores excipientium, qui enumerant ipſos & patres eorum & matres & dignitates & artes, & nominatim ſingulos indicant. Illi autem inde eis exonerati, levioribus navigiis, unico itidem impetu, ad propria redeunt. Hinc eſt quod compluribus ſit exiſtimatum. ibi haberi Beatorum inſulas, atque illuc homines, cum vitam hanc exeunt, ſic transvehi.* Ita incolas maritimos ſeu piſcatores Britanniæ magnæ oppoſitos, Charontis officium mortuis univerſis præſtare nugatur prodigioſa hæc narratio, haud paucis etiam Græcorum credita. Atque inde *fortunatarum inſularum* nomen Britannicis, ab illis tributum eſt. Atque huc ſpectare videtur illud Claudiani in Rufinum lib. 1.

> Eſt locus extremum pandit qua Gallia littus,
> Oceani prætentus aquis, quo fertur Vlyſſes
> Sanguine libato, populum moviſſe ſilentum.
> Illic umbrarum, tenui ſtridore volantum
> Flebilis auditur queſtus &c.

Et Natalis Comes *Mytologiæ* lib. 3. cap. 19. Cum fortunatæ inſulæ, campique Eliſii in ea« parte Britanniæ, de communi omnium prope« præſtantiorum ſcriptorum ſententia, quæ eſt« inter Occidentem Britanniam & Thulem, ad« ortum ſolis dicerentur: piſcatores quidam« fuiſ-

„fuiſſe in littore maris Oceani narrantur, juxta „hanc Britanniam inſulam &c.“ Reliqua quæ illic adjicit, uti etiam quæ habet hac de re Antonius Muretus *Variarum Lectionum* Libro 5. cap. 1. ex Joanne Tzetze in *Heſiodum* ſumpta ſunt. Hæc de fabuloſa utriusque Tzetzæ ſententiâ. Omiſit Scriptorem hunc Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, cujus meminit Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 348. pag. 244. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 27. pag. 305. ultimæ editionis, Joannes Seldenus in *Præludiis* ad Decem Scriptores Hiſtoriæ Anglicanæ à ſe editos, p. 30. 31. & 32. à quibus hæc accepimus.

1160 JOANNES CIRITTA THAROVCANVS ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis, natione Hiſpanus, ſcripſit anno 1162. Regulam militibus Ordinis Aviſii apud Luſitanos clariſſimi, inductus nimirum exemplo S. Bernardi Claræ Vallis Abbatis, qui horratu Balduini Regis Hieroſolymitani & Præſulum Concilii Trecenſis, *Regulam Templariorum militum* ſive *Pauperum Commilitonum Chriſti, Templique Hieroſolymitani* anno 1128. conſcripſit. Alfonſus item I. Luſitanorum Rex: anno 1166. *Conſtitutiones Militum Sancti Michaelis ſive de Ala* publicavit. Item Guido Abbas Ciſtercienſis, poſtea Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, anno 1187. *Conſtitutiones Militum Calatravæ* in publicam lucem edidit. Denique Alvarus de Lucia & Mendoza, miles Calatravenſis, *Conſtitutiones Militum Monteſiæ*, Jacobo II. Aragoniæ & Valentiæ Rege jubente, literis conſignavit. Quæ habentur omnia, in *Privilegiis Ordinis Ciſtercienſis* anno 1630. Antverpiæ apud Balthazarem Moretum excuſis. Plura de *Joanne Ciritta* Aubertus Miræus in auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Henriquez in *Faſciculo Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis* Lib. I. Diſtinct. XIX. ubi Vitam beati Joannis Cirittæ deſcribit. Et in *Menologio* die 23. Decembris. Carolus de Wiſch in *Bibliotheca Scriptorum Ciſtercienſis Ordinis*, pag. 203. & alii Scriptores *Ciſtercienſium rerum*.

1160 HVGO ROTHOMAGENSIS ARCHIEPISCOPVS, patriâ Ambianenſis, ex Abbate Radinghenſi in Anglia, anno 1130. Rothomagenſis factus Archiepiſcopus, usque ad annum 1164. quo die 10. Decembris obiit. Hæc ita breviter in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quæ nunc pluribus exhibemus. Hic igitur Hugo Ambiani in Picardia natus, emenſis ſtudiis Monachus apud Cluniacum factus eſt. Huic Sacerdotio comparato, miſſus in Angliam, factus eſt Prior S. Pancratii de Leuvis in Anglia, inde anno 1123. Radinghenſis Abbas, tandemque anno 1128. Rothomagenſis Archiepiſcopus creatus, teſte Alberico in *Chronico*: rectius autem anno 1130. ut Ordericus habet in Hiſtoria Eccleſiaſtica Libro 12. quo anno ordinatum fuiſſe aſſerit *Appendix* Roberti de Monte Sancti Michaelis, inquiens: *Rex Angliæ Henricus ad Nativitatem S. Mariæ fuit Becci, & adduxit, ſecum Hugonem noviter electum Rothomagenſem, qui fuerat Abbas Rhadingi, qui etiam ſacratus eſt in Feſto exaltationis Sanctæ Crucis die Dominica, quem conſecravit Richardus Bajocenſis cum Coepiſcopis ſuis in Eccleſia Sancti Audoeni.* Ad ipſum recens inauguratum Epiſtolam XXV. ſcripſit S. Bernardus, quâ ipſum hortatus eſt, ut apud ſuos Rothomagenſes, patiens ſimul & pacificus eſſe ſtuderet, zelumque prudentia moderaretur. „*Sufficiebat tibi apud Cluniacenſes cuſtodire innocentiam, porro apud Rothomagenſes opus eſt patientia &c. Eſto ergo patiens,“ quia es cum malis: eſto pacificus, quia praes malis.“ Habeat caritas zelum, ſed adhibeat pro tempore modum ſeveritas. Cenſura quidem nunquam remiſſa,“ intermiſſa tamen plerumque plus proficit. Vigor“ juſtitiæ ſemper fervidus, ſed nunquam præceps.*“ Commendat fidei & diſciplinæ zelum in *Hugone* Innocentius II. in Epiſtolâ ad ipſum data. *Fervorem*, inquit, *tuæ dilectionis & conſtantiam fidei, quæ in perſona tua hactenus claruerunt, tam apud Eccleſiaſticas, quam apud ſeculares perſonas, ipſis Operum fructibus ſancta Dei Eccleſia comprobavit. Unde & in ſpecula domus Domini divina providentia conſtitutus, ſuper commiſſum gregem more boni paſtoris diligenter invigilas, & te ſeverum in corrigendis vitiis exhibendo, Epiſcopale officium verbis & exemplis adimplere contendis.* Innocentium II. Papam adverſus Petrum Leonis egregie adjuvit, cujus curis hic Summus Pontifex Rothomagi ab Henrico I. Angliæ Rege anno 1131. excipitur, quo eodem anno Rorhomagenſis Eccleſiæ jura in gratiam Hugonis Archiepiſcopi confirmat pridie Nonas Octobris. Adſtitit Hugo morienti Henrico Angliæ Regi & Normanniæ Duci anno 1135. Calendis Decembris, quo etiam anno Richardum Gloceſtriæ Comitis filium, Epiſcopum Bajocenſem inauguravit: & Sancti Romani Oratorium in Beati Dionyſii Baſilica, inſtante Sugerio Abbate ſacravit. Idem Hugo memoratur a Guillelmo Malmesburienſi Anglo Libro 2. *Hiſtoria novella*, cum deſcribit Concilium Vintonienſe I. anno 1139. pro immunitate Eccleſiaſtica celebratum, contra Stephanum Angliæ Regem, qui Caſtella Eccleſiæ invaſerat, & Epiſcopos nonnullos carceri manciparat: cujus ſe fautorem libertatis idem Archipræſul quanta potuit facundiâ, adverſus Henricum Vintonienſem Epiſcopum, Sedis Apoſtolicæ Legatum, Regis fratrem, præſtitit. Approbavit anno 1143. privilegia Comitum Augenſium in gratiam Abbatiæ Fulcardi Montis, teſtisque recenſetur in inſtrumento Societatis Priorum de Falezia & Sancti Laudi. Anno verò 1144. Letaldo Abbati Beccenſi immunitatem telonei conceſſit, unà cum Valeranno Decano, Fraterno Abbate Sancti Audoëni, & Gualtero S. Vandregiſili, de quâ Beccenſe tabularium. In Chronico etiam Beccenſi, idem Hugo notatur conſecraſſe 1137. Theobaldum & anno 1149. Roge-

gerium, ejuſdem Monaſterii Abbates. Adfuit Hugo anno 1147. Concilio Pariſienſi, ubi actum de Gilberti Porretani Pictavienſis Epiſcopi doctrinà, quam impugnavit, teſte Otrone Friſingenſi Epiſcopo Lib. I. *De geſtis Friderici Imperatoris* cap. 50. Intereſt poſteà anno 1151. Concilio Balgenciacenſi cum Burdigalenſi Archiepiſcopo, ob diſſolutionem matrimonii Ludovici VII. Francorum Regis, cum Eleonora Aquitanica, ut apud Sugerium legitur. Idem adfuit coronationi Henrici II. Angliæ Regis anno 1155. apud Weſtmonaſterium XIII. Calendas Januarii à Theobaldo Cantuarienſi Antiſtite peractæ. Celebrat quoque translationem S. Guillelmi Firmati apud Moretonium anno 1156. in octavis Pentecoſtes, eodemque anno confirmat Abbatiæ S. Dionyſii, omnes illius Eccleſias, quæ erant in ſua Diœceſi. At ejuſdem Hugonis Epiſtolam ex pervetuſta membrana exſcriptam, non àbs re fuerit hic attexere.

„Hugo Dei gratià Rothomagenſis Archiepi-
„ſcnpus, ſedis Apoſtolicæ Legatus, A. nobiliſſi-
„mo Comiti Tholoſæ, Duci Narbonæ, Marchio-
„ni Provinciæ, quidquid boni tibi mandare poſ-
„ſumus & debemus. Quia Dominus tam ho-
„nore quam probitate perſonam tuam egre-
„giam & ſublimem conſtituit, decet omnimodis,
„ut bene facias ejus, cujus manu honor & probi-
„tas tua conſiſtit. Scripſit namque nobis tua
„liberalitas, quatenus aut Lugduni aut Viennæ
„aut Valentiæ tibi occurramus: ſed pro tuà re-
„verentia magis apud Valentiam tibi obviam
„veniemus, Nonis Maji Domino ducente, pro
„tua petitione erimus Valentiæ. Speramus te
„plena fide ſic velle proſequi, ſicut Venerabili
„Fratri noſtro Tricaſſino Epiſcopo promiſiſti, &
„nobis per literas tuas idipſum promittendo ſi-
„gnificari. Feſtina reconciliari tuæ Eccleſiæ, &
„ſemper in honore, egregiè Princeps & Domine.

Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus Hugoni Epiſtolam XV. ſcribit. S. Bernardus Epiſtolam XXV. Sugerius Abbas S. Dionyſii, 101. Stephanus Anglorum Rex, diploma ad eum dirigit pro his qui treviam Dei infringunt. Tandemque Petrus Venerabilis, Abbas Cluniacenſis Lib. 1. Epiſt. 4. & Lib. 6. Epiſt. 32. cujus hic fragmentum deſcribere, ſupervacaneum non videtur. „ *Quid magis*, inquit, rapere cor
„meum ad ornandum poterat, quam tam
„ſancta, tam benigna, tam longæva in ſancto
„propoſito à primis ferè adoleſcentiæ annis us-
„que ad ſenilem, magis labore divino quam an-
„norum numero fractam ætatem, perſeverantia
„veſtra? Quid magis movere poterat, quam
„illa jam antiqua, cujus vos non immemorem
„eſſe credo, mihi & vobis, paucisque aliis nota
„rerum Cluniacenſium recordatio? Non exci-
„dit mente, qualiter primo juventutis veſtræ
„tempore, inter antiquos illos Reipublicæ no-
„ſtræ Senatores, vos inſignem viderim. Non
„excidit, quantum eruditio & religio veſtra, ſa-
„crum illum ac magnum Cluniacenſium ovium
gregem decoraverit: quam ſplendidè præ„
cunctis penè aliis in Ordinis commiſſi cuſtodia„
effulſerit? Taceo nec vivens oblivisci poterо„
ro, quòd à cœpto ſanctæ religionis propoſito, in„
diverſis Eccleſiaſticorum honorum gradibus,„
vultus veſtri non ſunt in diverſa mutati: ſed„
tam apud nos, quam ſemotus à nobis, Prior,„
Abbas, ſummusque tandem Pontifex Dei, me-„
rito virtutis ac ſcientiæ, bonus ſemper juxta„
Apoſtolum, odor Chriſti in omni loco fuiſtis.„
Non eſtis reveritus in cauſſa Dei potentes ty-„
rannos, nec ipſos magnos magnique nominis„
Reges: ſed quantum fuit in vobis, Eccleſiam„
Dei ſuper gentes & regna conſtitutam, cuilibet„
mortalium indecenter ancillari æquo animo„
nunquam tuliſtis. Præter hæc teneo & illud,„
quod nulla cura, nulla magnarum rerum di-„
ſtentio, memoriam noſtri, amorem veſtræ„
Cluniacenſis Eccleſiæ, aliquo tempore à cor-„
de veſtro avellere potuit. Valeat ſancta &„
tota jam cœleſtis, frater cariſſime, beatitudo„
tua. „ Scripſit Opus *De officiis & miniſtris Eccleſiæ Libellis tribus*, ex MS. Codice evulgatum poſt Opera Guiberti Abbatis de Novigento, cura & ſtudio Domini Lucæ Dacherii, de quo vide quæ diximus ſuprà ad annum 1120. in *Guiberto* Abbate. Opus autem iſtud ſcriptum *contra Hæreticos ſui temporis*, deſtinatum ad Albericum Oſtienſem Epiſcopum, ſedis Apoſtolicæ legatum. Inter multa quæ reliquit Hugo Rothomagenſis Archiepiſcopus ſuæ eruditionis documenta, unus quoque fuit elegans *Liber de diverſis quæſtionibus ad Matthæum Albanenſem Epiſcopum*, quem intercidiſſe lapſu temporum opinor. Vivere deſiit anno 1164. quarto Idus Novembris ex Necrologio Rothomagenſi & ejus Epitaphio, quod extat inter Epiſtolas & Carmina Arnulphi Lexovienſis Epiſcopi.

Inter Pontifices ſpeciali dignus honore,
Hic noſtræ carnis Hugo *reſignat onus.*
Conſignata brevi clauduntur membra ſepulchro,
Non tamen acta viri, claudit uterque polus.
Quidquid diſpenſat & comparticur in omnes,
Gratia contulerat, præſtiteratque viro.
Facundos igitur virtutum copia fructus
Fecit, & ultrà hominem eſt magnificatus homo.
Tandem poſt celebris felicia tempora vitæ,
Suſtulit emeritum flebilis hora ſenem.
Par Martine tibi, conſorsque futurus, eandem
Sortitus tecum eſt, commoriendo, diem.

Videas Guiberti Novigentini Opera, de quibus ſuprà ad annum 1120. egimus, ad quorum calcem Opus Hugonis Archiepiſcopi Rothomagenſis adjectum eſt: ubi plura præmittit Lucas Dacherius ante editionem hujus Operis, quæ Hugonem commendant, & illuſtrem ætate ſua produnt. Item multa Sammarthani fratres

tres tomo 1. *Galliæ Chriſtianæ* pag. 578. in Archiepiſcopis Rothomagenſibus. Omiſit hunc Guillelmus Cavus.

1160 RODVLPHVS TORTARIVS, FLORIACENSIS MONACHVS, Ordinis Divi Benedicti, ſcripſit circa hoc tempus *Librum De miraculis Sancti Patris Benedicti*, quem evulgavit Dominus Joannes Mabillon Seculo IV. *Sanctorum Ordinis divi Benedicti* tomo ſeu parte 2. pag. 390. & ſequentibus, poſt alios duos *Libros Miraculorum ejuſdem Sancti Patris* ab Aimoino Floriacenſi Monacho Seculi XI. qui ibidem p. 356. & ante *libros tres ejuſdem argumenti* à Deſiderio Caſſinenſi Abbate compoſitos, qui Victor Papa tertius dictus eſt, ibidem ſubjunctos pag 425. & ſequentibus. Omiſit hunc Rodulphum Tortarium Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſed non Bollandus qui librum ejus *Miraculorum de Sancto Benedicto* refert ad diem 21. Martii menſis, tomo 3. pag 336. Scripſit quoque Rodulphus Tortarius carmine *Paſſionem ac translationem ſancti Mauri Martyris Africani*, cujus corpus olim in Monaſterium Floriacenſe translatum fuit. Initium Poëmatis Tortarii *De Paſſione ſancti Mauri Afri Martyris* orditur, *Gloria, ſplendor &c.* Initium autem Poëmatis, *De translatione ejuſdem* incipit, *Adſu rant Roma &c.* Cujus utriusque mentionem faciunt, Carolus Sauſſajus in *Annalibus Aurelianenſibus* Lib. 4. cap. 10. Gerardus Joannes Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte 4. cap. 11. pag. 747.

1160 ADELBERTVS HEIDENHEIMENSIS ABBAS, ex Ordine divi Benedicti anno 1164. floruit, qui *Relationem Hiſtoricam* hoc tempore ſcripſit *de reſtitutione ſui Monaſterii Benedictinis facta ſub Eugenio Papa tertio*, quam Gretſerus adjecit ad calcem *Commentarii Philippi Eiſtetenſis Epiſcopi De Epiſcopis Eiſtetenſibus* ab anno 1306. ad 1322 pagina 318. Opus verò inſcriptum, *Commentarius De Sanctis Eiſtetenſis Eccleſiæ tutelaribus, S. Richardo, S. Willibaldo, S Vunibaldo, S. Valpurgo &c.* edendum curavit Jacobus Gretſerus Soc. Jeſu Theologus, Ingolſtadii apud Eliſabetham Angermariam, anno 1617. in 4. Hujus Scriptoris mentionem facit Carolus Duſrenius Dominus du Cange, in *Indice Auctorum* quem præmiſit ampliſſimum ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 80.

1160 S. THOMAS cognomento BECKET, CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPVS, anteà Cancellarius Regis Angliæ. Hoc autem ſub finem anni 1162. factum eſt, quam ob cauſam celebratum Londini Concilium Generale omnium infulæ Epiſcoporum, cui Rex etiam interfuit, ad ſubrogandum in locum Theobaldi Cantuarienſis Archiepiſcopi defuncti, Metropolitanum. Electus eſt votis omnium Thomas Regis & regni Cancellarius, ex Actis vitæ ejusdem Sancti Thomæ Archipræſulis ab *Eduardo* ejus æquali prolixe ſatis conſcriptis, quæ ab aliquò poſtmodum in compendium redacta, apud Surium ad diem 29. Decembris extant. Illum autem magnopere refragatum eſſe, ne Archiepiſcopus fieret, ſcribit Herbertus de Boſeham, objectumque eſſe ab eo Regi ne eligeretur, aliàs ſe fore ei adverſarium propter Eccleſiaſticam libertatem tuendam. Sed ſubjicit Sariſberienſis, eum tandem acquieviſſe, Henrico Piſano urgente, Presbytero Cardinali Sanctorum Nerei & Alhittei, Alexandri Papæ legato: moxque miſſis nuntiis ad Alexandrum pro pallio, qui tunc erat apud Montem Peſſulanum, eum ob tanti viri reverentiam, illud ipſi conceſſiſſe abſenti. Conſecratus porrò Archiepiſcopus, habitum dicitur induiſſe Monaſticum, ea de cauſſa, quod exempla multa præceſſiſſent eorum, qui Monachi non facti cum cathedram illam conſcendiſſent, à Deo malè mulctati fuiſſent ac puniti. Anno 1163, menſe Majo, cum Alexander Papa Turone in Eccleſia S. Martini Concilium celebraret, adfuerunt cum eo huic conventui Cardinales ſeptemdecim, Epiſcopi centum viginti quatuor, Abbates quadringenti quatuordecim, & Clericorum aliorum innumera multitudo, quæ ad ſpectaculum convenerat. Inter inſignes alios Præſules, Thomas Cantuarienſis interfuit, quem præter morem Alexander Papa III. ea excepit honorificentia, ut (quod tradunt Vitæ ejus Scriptores) omnes Cardinales in ejus occurſum extra Urbem miſerit, præter duos qui ipſi Pontifici ſemper aſſiſtere ſolerent. Hoc autem anno eodem 1163. idem Thomas in Regis Angliæ indignationem incidit, non tantum quod vir Sanctus Regem contra duos Clericos facinoroſos agere non permiſiſſet, ut Guillelmus Neubrigenſis Lib. 2. cap. 16. ſcribit: ſed etiam ut authores alii referunt, quod Eccleſiæ prædia à Laicis uſurpata, malè verò à prædeceſſoribus alienata recuperare conniteretur: quodque pravam conſuetudinem abolere ſatageret, quæ in Anglia invaluerat, nimirum ut fructus vacantium Eccleſiarum fiſcus Regius ſibi vindicaret, unde contingebat ut Eccleſiæ diu latis vacarent, ut eò plura fiſco regio inferrentur bona. Itemque quod Archiepiſcopus creatus, ſeipſum munere Cancellariæ abdicaſſet, nempe juxta conſilium Apoſtoli volentis, ut *nemo militans Deo implicet ſe negotiis ſecularibus*: quem tamen Rex ſibi retinere miniſtrum utpote utilem optabat. Denique quod injuſtam tributi prohibuiſſet exactionem, & homicidam Presbyterum condemnatum, brachio ſeculari minimè tradidiſſet, ſed munere eccleſiaſtico exutum juxta Canones Monaſterio incluſiſſet: aliumque pariter quendam Canonicum facinoroſum, non ſicut Rex cupierat, pœnas dare compuliſſet, ſed cenſuris tantum Eccleſiaſticis cohibuiſſet. Anno 1164. facto in Anglia apud Clarendunam conventu celebri, incipiunt inter ſe altercari Rex atque

Ar-

Archiepiſcopus Cantuarienſis Thomas de Subſcriptione & obſervatione *Regiarum conſuetudinum* : ubi poſt multas inter Archiepiſcopum & Epiſcopos contentiones, S. Thomas tandem, importunis imbecillium Epiſcoporum ſollicitationibus atque inſtantiis actus, pollicetur ſe *Regias conſuetudines, BONA FIDE* obſervaturum, cum antea tantum obſervationem illarum Epiſcopi *ſalvo ordine ſuo* promitterent. Aliquantò poſt, facti ſui ac promiſſi Thomam pœnituit, unde cum Regi innotuiſſet renuere S. Thomam, ſicut condictum erat, propoſitâ Clarendunæ *Conſuetudinum* capita ſuo ſigillo corroborare, quin etiam a verbali promiſſione de ipſarum obſervatione reſilire velle, quòd ex maxime in Eccleſiæ perniciem verterent: in maximas contra Archiepiſcopum conſtantem iras exarſit, mirisque eum modis usque ad mortem, ubique terrarum perſecutus eſt. Epiſcopis fermè omnibus Regiæ voluntati cœco modo obedientibus, atque de pertinacia Archiepiſcopi ſui obſtupeſcentibus, quam alii proterviam, alii ſuperbiam, alii atrociori adhuc nomine rebellionis appellabant: ipſe Thomas contumeliis & conviciis curialium proſciſſus, paullò poſt transfretans in Belgium, derelictus ab omnibus, in Monaſterio S. Bertini conſtitit. Hinc ad Alexandrum Papam III. in Galliis tunc agentem, ad quem ipſe appellaverat, a ſuffraganeis ſuis injuſtiſſimè atque iniquiſſimè damnatus pergit. Redarguitur ab Alexandro, ob conſenſum aliquando impiis conſuetudinibus ac libertati Eccleſiaſticæ præſtitum: unde facti pœnitens, abdicat ſe Archiepiſcopatu, quem de manu regia ſuſcepiſſet, ſed a Summo Pontifico mox reſtituitur. Commendatus ab illo, Abbati Pontigniacenſi Ordinis Ciſtercienſis, ubi Monaſticè ibidem inter Monachos vivit, non tamen Monachus ibidem factus, ut Scriptores Ciſtercienſium rerum recentes ſomniarunt, cum nullus Veterum quem ſciam, hoc atteſtetur. Interim in tantas accenditur iras Rex Angliæ, ut qui in Thomam animadvertere ipſe non poterat, acerbius in omnem ejus familiam deſeriat, omnibus ei cognatione vel familiaritate conjunctis, viris ac mulieribus, ſenibus ac parvulis usque ad vagientes, ex Anglia pulſis. Creatus anno 1167. ab Alexandro III. Legatus Apoſtolicus ad res Anglicas diſponendas, damnat Conſuetudines & Epiſcopos, Regemque monet reſipiſcere, comminatione excommunicationis facta. Vnde Rege irato, molitionibus minisque ejus Pontiniaco egreſſus, a Rege Francorum benignè excipitur, largisque alimentis ſovetur. Anno 1168. multis deprimitur mendaciis, atque impoſturis apud Alexandrum Pontificem, tam Henrici Anglorum Regis dolis, quam affectata Legati a Papa miſſi iniquitate, Henrico clanculum adhærentis. In congreſſu cum Regibus Francorum & Anglorum, conviciis agitatur: a Rege etiam Francorum repulſam paſſus, ſed quam ſtatim pœnitentem ad pedes ſuos pervolutum vidit. Rurſum variè anno 1169. ejusdem cauſſa agitatur. Anno demum 1170. ab Anglorum Rege recipitur, & ad Eccleſiam ſuam revertitur, ſed accuſatus denuo à cæteris Epiſcopis apud Regem, tandem à quatuor Nobilibus gratum ſe Regi facturos exiſtimantibus, intra Eccleſiam ſuam crudeliter occiditur, diſſecto variis gladii ictibus cerebro, die 29. Decembris. Hujus ultimi diſſidii incentores potiſſimi fuerant, Archiepiſcopus Eboraci cum Epiſcopis Londonienſi & Saresberienſi, aliisque complicibus. Intra longum iſtud diſſidium, frequentes diſcordias & contentiones, diuturnum exilium, nulli dubium eſſe debet, quin Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, vir magni ingenii, linguæque politioris, *Epiſtolas multas* ſcripſerit ad ſui defenſionem & ad Eccleſiaſticam libertatem vindicandam, quas *in quinque libros diſtinctas*, ex MS. Codice Vaticano erutas evulgavit Chriſtianus Lupus ex Ordine Eremitarum divi Auguſtini, anno 1682. tomis in 4. duobus, Bruxellis apud Henricum Frick, cum Libris quatuor aut quinque de Vita ejusdem Sancti Martyris, qui *Quadrilogus* inſcribuntur, quia ex quatuor authoribus collectore Anonymo, excerpti ſunt, Herberto de Boſcham ejus Clerico, Wilhelmo Cantuarienſi, Alano Abbate Teckesburiæ, atque Joanne Sarisberienſi poſteà Carnotenſi in Gallia Epiſcopo. Habentur eædem Epiſtolæ Sancti Thomæ Libris V. collectæ, Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti, Codice XI. Obiit Martyr anno 1170. die 29. Decembris, juſſu Regio ab impiis in Eccleſia Cantuarienſi excerebratus. Jam ſi quæras, qui collegerit Epiſtolas iſtas omnes: Reſpondeo collectas fuiſſe aliquanto poſt mortem Sancti Archiepiſcopi, ab Alano Priore Monachorum Eccleſiæ Cantuarienſis, Ordinis divi Benedicti: quemadmodum narrat Herbertus de Boſcham in ingenti ſuo Opere *libris ſeptem* conſcripto *De Vita Sancti Thomæ Martyris & Cantuarienſis Archiepiſcopi*: quam dudum apud me habui repoſitam, vidique MS. in Bibliothecis Alnenſi, Signiacenſi & Igniacenſi, Ordinis Ciſtercienſis omnibus, in Epiſcopatibus Leodienſi & Remenſi. Vnde cum opus ſuum ſcripſerit Herbertus anno 1184. ut ipſe ait, citetque collectionem hanc Epiſtolarum ab *Alano* factam, neceſſum eſt illam ante annum 1184. confectam eſſe, atque ex conſequenti non multo poſt mortem Sancti Martyris. Hic autem *Alanus*, poſtmodum Abbas Teukesburiæ in Anglia factus eſt, Congregationis Cluniacenſis, qui usque ad annum 1200. & ultra vixiſſe creditur: de quo Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. pag. 21. ubi affirmat ſcripſiſſe *Vitam Sancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis & Martyris*: quod de his Epiſtolis intelligi utcunque poſſet, quibus ab ipſo in unum collectis, recte Vitam Sancti Thomæ in iis expreſſiſſe intelligendus eſt.

Etſi pauci hodiernis temporibus ſint, qui Sancti Martyris firmitatem zelumque, ad defendenda libertatis Eccleſiaſticæ jura imitentur: multi ta-

tamen ſunt, qui eum eximiè laudant, imò nullus ferè Ordinum veterum Regularium ſi Præmonſtratenſes excipias, qui Sanctum Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum ſuis alumnis non adnumeret. Hunc faciunt Canonicum Regularem Auguſtianum, Canonici Regulares: ſuis Benedictini Monachis accenſent, dum legunt *Canonicam illum profeſſionem emiſiſſe*, id quod de Regula Divi Benedicti quam profitebatur olim Cantuarienſis Eccleſia, interpretantur. Radulſus de Diceto in *Imaginibus Hiſtoriarum* ad annum 1171. eum fuiſſe Monachum expreſſè habet his verbis: *Licet enim Archiepiſcopus habitum Monachalem quem à tempore multo ſatis occultè ſuſceperat, Canonicali habitu ſuppreſſiſſet, carnem attritam cilicio, ſemoralibus cilicinis edomare curabat.* Idem Gervaſius Dorobernenſis in Chronicis ad annum 1163. *Induit igitur ad carnem cilicium, induit deſuper Monachi habitum. In exterioribus Canonicus apparebas, cupiens in trina veſte, trium Magnatum exiſtere ſedulus imitator. In cilicio extitit imitator Joannis Baptiſta, qui non mollibus, ſed pilis camelorum induebatur: in cuculla ſecutus eſt Sanctum Benedictum, in veſte Canonica magnum Auguſtinum.* Quod ergo Archiepiſcopus Cantuarienſis Monaſticum habitum portaverit, ac profeſſionem Monaſticam emiſerit, hoc certè per idoneos teſtes & ſynchronos probatum manet, quibus refragari nullus audeat. Vix tamen tot tamque variis indutum fuiſſe coloribus credo, *S. Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum:* quem lego apud Odonem, qui *libros quinque ampliſſimos de Miraculis ejus* ſcripſit ſtylo elegantiſſimo, quorum plurimorum teſtis oculatus fuit, dum in Eccleſia Cantuarienſi maneret & ſacriſta eſſet: creditum quidem fuiſſe ac geſtaſſe habitum Canonici Regularis, ſed quod cum quadam formidine affirmare videtur Odo, poſitivè aſſerit Edwardus in ejus Vita cap. 4. apud Surium. Extat MS. illud Odonis in tribus Bibliothecis Abbatiarum Ciſtercienſis Ordinis, Fuſniaci, Signiaci & Igniaci, Epiſcopatuum Laudunenſis ac Remenſis, ingens *Opus Odonis Cantuarienſis Monachi & Sacriſta, De miraculis S. Thoma Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris*, quod à me olim transſcriptum, Danieli Papebrochio Presbytero Societatis Jeſu, per Epiſtolam expoſcenti, Antverbiam miſſum eſt. Denique & Ciſtercienſes altè clamant, illum apud Pontigniacum exulem, illic Monaſticum Ciſtercienſis inſtituti habitum accepiſſe: ut conſtat ex Carolo de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 309. & ex omnibus rerum Ciſtercienſium Scriptoribus. Sed qui probaverit tam ſingulare factum, neminem illorum hactenus vidi. Agunt de *Sancto Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo*, Scriptores innumeri, quos recenſere tædioſum eſſet. De Scriptis ejus Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1162. pag. 680. ubi fallitur quando poſt Baronium, Joanni Sarisberienſi attribuit *Collectionem Epiſtolarum Sancti Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopi*, quæ Alano Cantuarienſis Eccleſiæ Priori, ac poſtmodum Abbati Teckesburienſi debetur. Conſulantur *Acta Eruditorum Lipſia* menſe Septembri, anno 1683. pagg. 383. & 384.

ELISABETHA VIRGO ET SCHONAVGIÆ ABBATISSA, Ordinis divi Benedicti, in Archiepiſcopatu Trevirenſi, claruit ab anno 1154. obſervantia regulari, atque ut volunt Divinis revelationibus, quibus facilem non præbeo fidem. Scripſit ergo hæc Abbatiſſa ſeu Prophetiſſa, *Viſionum ſeu Revelationum Libros tres & Epiſtolarum librum unum*, qui Coloniæ anno 1628. in folio typis editi ſunt unà cum Libro Ecberti Abbatis Schonaugienſis, quem *De tranſitu ſeu obitu Sancta Eliſabetha ſororis ſua germana* compoſuit. Eruditi homines volunt hos *Revelationum ſive Viſionum libros tres*, unà Egberti manu, cum *libro Epiſtolarum* compoſitos fuiſſe, quos ſub nomine Eliſabethæ ſororis ſuæ germanæ, evulgaverit poſt mortem, ut famam Sanctitatis ejus majorem apud poſteros redderet. Solebant enim Monachi piis ejuſmodi fraudibus, imponere poſteritati. Iſtud eo facilius fieri potuit, quod Eliſabetha atque Egbertus tam proximi manſerint, ut perpetuò ſimul eſſent, ac in duobus cœnobiis unum velut cœnobium conſtituerent. Obiit ipſa anno Chriſti 1165. ætatis 36. die 18. Junii, cujus Sanctitatem multis Ecbertus celebrat. Notet autem Lector tria olim Monaſteria apud Germanos *Schonaugia* nomine clara extitiſſe. Primum fuit Monachorum Ordinis Sancti Benedicti in ſylva Hercinia, ſub ditione Comitum Naſſaviorum, in finibus Diœceſeos Treverenſis ſitum, quod alio nomine *Monaſterium Sancti Florini* nuncupatur, atque etiamnum floret. Hujus loci Abbas ſecundus Eckbertus fuit, ſanctæ Eliſabethæ jam laudatæ frater, anteà Bonnenſis Presbyter & Canonicus. Secunda Schonaugia Monialium Benedictinarum fuit, Cœnobio Sancti Florini modo dicto olim proxima, quæ circa annum 1590. vel 1600. ob ſcandalum extirpata fuit, fundo ac poſſeſſionibus in uſum Monachorum Sancti Florini translatis, cujus Schonaugiæ ſecundæ Sancta Eliſabetha Abbatiſſa fuit, hæc ipſa Abbatis Eckberti ſoror. Tertia autem Schonaugia, quæ Monachorum Ordinis Ciſtercienſis eſt, in Diœceſi Vormatienſi, altero lapide ab Heidelbergâ Rhenani Palatinatus Vrbe primariâ, in loco amœno viſitur: in quo *Hildegundis Virgo* virili veſte ſexum mentita, Joſephique nomine aſſumpto, uſque ad obitum vixit. Hæc viſum fuit monere, deſumpta ex Auberto Miræo, in Auctario ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 379. pag. 254. Ne quis in errorem trahatur à Scriptoribus Ciſtercienſibus, aut aliis hæc tria Monaſteria confundentibus. Hunc admiſit Henriquez in ſuo *Menologio* ad diem 18. Junii, ſed correxit Carolus de Viſch in ſua *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, verbo

1160

S.

S. Eliſabeth, pag. 101. Et verbo *Schonaugia*, p. 295. quem videas.

1160 GILBERTVS FOLIOT, LONDINENSIS EPISCOPVS, Leiceſtrenſis primum Cœnobii Canonicorum Regularium Abbas fuit, deinde Epiſcopus Herefordenſis, poſteà Londinenſis. Hic ut habet Matthæus Weſtmonaſterienſis, Abbas primum fuit Gloceſtriæ, ſed juxta Balæum & rectius, Leiceſtriæ. Teſte Godwino in *Epiſcopis Herefordenſibus & Londinenſibus*, anno 1149. electus & conſecratus eſt in Epiſcopum Herefordenſem, ubi fallitur. Anno enim ſaltem medio 1147. factus eſt Herefordiæ Epiſcopus, nam teſte Gervaſio Dorobernenſi in *Chronicis Regum Angliæ*, eodem anno 1147. quarto decimo Kalendas Januarii Theobaldus Cantuarienſis Archiepiſcopus ſacravit Robertum Lincolnienſis Eccleſiæ electum, & Davidem Menevenſem ad altare Chriſti *Cantuariæ*, adſtantibus & cooperantibus Hilario Ciceſtrenſi, Gilleberto Herefordienſi, Walterio Roffenſi, & Patricio Lunicenſi de Hibernia. Idem anno 1162. ut Epiſcopus Herefordenſis adfuit conventioni, quâ ſopita eſt diſcordia & amicabili fine terminata, inter Eccleſiam Sancti Albani & Eccleſiam Lincolnienſem, in præſentia Henrici II. filii Mathildis Imperatricis & Angliæ Regis, Archiepiſcoporum Thomæ Cantuarienſis & Rogeri Eboracenſis, & multorum aliorum, quos prolixè ſatis recenſet Radulfus de Diceto in *Imaginibus Hiſtoriarum* ad annum 1162. Vacante autem ſub anni finem Londinenſi Eccleſiâ, anno 1163. Gilbertus Herefordenſis in Londinenſem Eccleſiam 4. Calendas Maji translatus eſt, atque in ſedem ſuam Londonienſem juxta totius populi deſiderium ſolemniter introductus, annuente Alexandro III. Romano Pontifice Litteris ſequentibus.

„ Ex litteris cariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici, illuſtris Anglorum Regis, & Venerabilis fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, atque ex relatione dilecti filii noſtri Radulfi Eccleſiæ veſtræ Archidiaconi accepimus, quòd idem Rex deſiderat plurimum & requirit, quod Venerabilis frater noſter Herefordenſis Epiſcopus ad veſtram Eccleſiam transferatur, ut in eadem Eccleſia curam gerat & ſollicitudinem paſtoralem. Hac utique causâ & neceſſitate nobis ab eodem Rege propoſitâ, quod Londonienſis Civitas Regalis ſedes ſit, & ipſe Rex diuturniorem ibi conſueverit & longiorem moram habere, & ibi frequentes Baronum ac Procerum de toto regno, ſoleant eſſe Conventus. Quanto autem prædicta Regia Civitas inter alias regni Civitates magis eſt nobilis & famoſa, tanto Eccleſiam ipſam ab honeſtiori, & tam in divino quam in humano jure prudentiori, præfatus Rex regi deſiderat, & poſtulat gubernari. Nam cum ipſe memorato fratri noſtro conſilium de animæ ſuæ ſalute commiſerit, eum cum ſibi neceſſe eſt, deſiderat habere præſentem. Vnde nos ei tanquam cariſſimo filio noſtro per omnia & in omnibus, in quibus ſecundum Deum poſſumus, deferre volentes: & ejusdem fratris noſtri Epiſcopi religionem, honeſtatem & litteraturam diligentius attendentes, voto & propoſito ipſius Regis in hac parte, ſi tamen vos eundem Epiſcopum unanimiter poſtulaveritis, duximus annuendum.“ Hæc Radulfus de Diceto ad annum 1163. cui conſentit Gervaſius Dorobernenſis in *Chronicis Regum Angliæ* in Henrico II. ad annum 1163. his verbis: *Menſe Januario translatus eſt Gilebertus cognomento Foliot Epiſcopus Herfordenſis ad Epiſcopatum Eccleſiæ Londonienſis. Egerat enim Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus apud Dominum Papam Alexandrum & Regem Angliæ, ut ab Herefordenſi Epiſcopatu ad ſublimiorem Eccleſiam transferretur, eo quod eſſet ſacris litteris apprimè eruditus, & in religione Monaſticâ probatus, ſpem non modicam Eccleſiæ præferebat.*

Vix aulicus ille Gilebertus ad cathedram Londonienſem, inſtante Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo translatus fuerat, cum ſtatim ob gratiam Regis, jurium ampliandorum vexandæque Eccleſiæ ardentiſſimi, ſe aſſentatorem ac Metropolitani ſui deriſorem & inſidiatorem oſtendit. Nam in Conventu Clarendonienſi qui anno 1164. convocatus eſt, Sancto Thoma pro libertatibus Eccleſiaſticis ſtante, *Gilbertus Epiſcopus Londonienſis & Cantuarienſis Eccleſiæ Decanus* (teſte Gervaſio in Chronicis) *quantum perverſus, tantum perverſa locutus, hujusmodi fertur dediſſe reſponſum.* „Si pater, inquit, recolis, unde te Dominus Rex ſuſtulit, quid tibi contulit conſideratâ temporum malitiâ, quam ruinam Catholicæ Eccleſiæ & nobis omnibus paraveris, ſi in his omnibus Regi reſiſtere volueris: non ſolum Archiepiſcopatui Cantuariæ, ſed in decuplo ſi tanti fuerit, cedere deberes. Et forſitan ſi hanc in te viderit humilitatem, te reſtituet in univerſum.“ Hic præcipuus fuit teſte Gervaſio eodem, qui in ipſo Conventu Sanctum Thomam deſeruit, cum multis aliis Epiſcopis. Hic præcipuus fuit ex his, quos Rex Angliæ Henricus II. ad Alexandrum Papam III. anno 1164. eodem in Gallia Senonis agentem direxit, contra ſuum Archiepiſcopum Thomam. Hic tantæ fuit temeritatis atque audaciæ, ut quemadmodum Paulus omnium Stephani lapidatorum veſtimenta ſervans, teſte Auguſtino, omnium manibus illum lapidabat: ita ille inſolenter ac mendaciſſimè pro omnibus Collegis in gratiam Regis collocutus ac perorans, omnium linguis eum proſciderit, ac libertatem Eccleſiaſticam obvius mercator vendere conatus ſit. Vnde cum oratoris inſolentiam ferre non poſſet Summus Pontifex Alexander, teſte Gervaſio, dixit Dominus Papa, *Parce*, inquit, *frater*. „Et Londonienſis, *Domine parcam ei*: & Dominus Papa, *Non dico frater quod ei parcas, ſed tibi.* Ad hanc igitur Apoſtolicam vo-

„cem & tubam, ſenſus *Londonienſis* eſt infatuatus „à Domino, ita demum quod non potuit am„plius mutire. Excepit proinde ſermonem ſa„cundus *Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus*, magis de „ſuâ confidens eloquentiâ, quàm de juſtitiâ & „veritate, quod innotuit ex poſtfacto. “ Reverſus in Angliam Gilbertus, toto illo ſexennii tempore quo Thomas Archiepiſcopus in Francia exul variis in locis manſit, fidelem ſe Regii furoris adminiſtrum præbuit, prædia Archiepiſcopii Cantuarienſis Regio fiſco ſuiſque privatis commodis addixit. De quibus iniquiſſimis facinoribus ſæpe admonitus Gilbertus dum omnia parum curat, anno tandem 1169. ob inſigni Archiepiſcopo exule, apud Claram Vallem ipſo die Palmarum ſolemniter excommunicatus eſt, miſſa ad ipſum per certos nuntios excommunicationis ſententia, cum litteris aliis ejusdem Thomæ ad Decanum, Archidiaconum & Londonienſis Eccleſiæ Clerum, quibus Epiſcopus eorum denuntiebatur excommunicatus, ac velut ulceratum Eccleſiæ membrum, ab omnibus evitandus. Hæc pluribus narrat in *Imaginibus Hiſtoriarum* ad annum 1169. Radulfus de Diceto. Ab hac excommunicatione anno 1170. abſolutus eſt, Alexandro III. Summo Pontifice, hoc dante in mandatis Archiepiſcopo Rothomagenſi & Ambianenſi Epiſcopo, quod eodem anno in die ſancto Paſchæ apud Rothomagum factum eſt. At indignatione Regia ſemper in pejus ſæviente, Conſiliariisque ipſius ſemper ad iniquiora animum iratum exſtimulantibus, iterum Gilbertus Londonienſis Epiſcopus cum Salesburienſi ab Alexandro III. excommunicatus eſt: quod Thoma Cantuarienſi Exilium ſuſtinente, ipſi potiſſimum inſtigantes ſollicitarent ab Henrico Rege cujus mentem omnimode occupaverant, ut filium ſuum coronari in Regem, ab Rogero Eboracenſi Archiepiſcopo, contra jura Cantuarienſis Eccleſiæ & Angliæ primatis poſſeſſionem curaret. Recrudeſcente itaque Henrici Regis & Conſiliariorum ejus inimicitia, atque ad ulteriores vindictas adſpirante, ſancto exule Thoma ad eundem annum 1170. in Eccleſiam ſuam redeunte, novæ ipſi ſollicitante potiſſimum Gilberto Londonienſi Epiſcopo, ſtruuntur inſidiæ: cui potius quam Henrico II. Regi mortem Sancti Thomæ Archiepiſcopi adſcripſerim, licet nec iſtum innocentem affirmare velim. Sic autem iſtam Lanienam depingit Radulfus de Diceto. „Quinta die Natalis Domini circiter horam „veſpertinam, dum Archiepiſcopus cum Cle„ricis ſuis reſideret in thalamo, Willelmus de „Traci, Reginaldus filius Vrſi, Hugo de More„villa, Richardus Brito, de Normannia venien„tes, tanquam furia invecti, ſubito thalamum ir„rumpunt, denunciantes ex parte Regis in Nor„mannia facientis, *ut Epiſcopos Angliæ ſuſpenſos of„ficio reſtitueret, excommunicatos abſolveret.* Qui„bus reſpondit, *Non eſt judicis interioris & ſupe„rioris ſententiam ſolvat: & quod nulli hominem liceat infirmare, quod Apoſtolica Sedes decreverit.*“ *Attamen ſi Londonienſis & Salesburienſis Epiſcopi“ ſuo mandato ſe parituros juramento firmarent, eos“ pro pace Eccleſiæ & reverentia Domini Regis abſol“veret.* “ Hæc Radulfus de Diceto. Vnde Sicarii iſti irâ incandeſcentes, & ſcelus nefarium quod mente conceperant, ad effectum perducere properantes: cum attoniti ad hanc reſponſionem eſſent, recedunt & reſciant, quid ſuper Archiepiſcopi reſponſione, facto opus eſſet. Sed illi iterum poſt habitam deliberationem, an conditiones iſtas vellent admittere Gilbertus Londonienſis Epiſcopus & Saresberienſis, revertentes ad præconceptum ſcelus, illud aliquanto poſt eum immanitate omni conſummarunt. Hanc ob rem, meritò cædis Thomæ Archiepiſcopi accuſatus Gilbertus Londinenſis Epiſcopus. Qui autem horribile parricidium procuraverat, falſo tandem juramento innocentiam atque in omnia jura reſtitutionem omnimodam aſſecutus eſt, de qua ſic Radulfus de Diceto citatus, in *Imaginibus Hiſtoriarum*, ad annum 1171. „Rotro Rothomagenſis Archiepiſco“pus & Epiſcopus Ambianenſis in mandatis ſu“ſceperant à Domino Papa, quatenus congruo“ loco & tempore, *Londonienſis Epiſcopi purgatio“nem ſuſciperent.* Ab ipſis igitur Londonienſis“ Epiſcopus evocatus, viris religioſis pluribus ſe“cum adductis, juravit quòd mortem glorioſi“ Thomæ Martyris, neque facto, neque verbo,“ neque ſcripto procuravit ſcienter. Suo itaq;“ reſtitutus officio apud *Albemarle* Kalendis Maji,“ ad ſuam cum gaudio remeavit Eccleſiam.“ Ex quo autem Londinenſis Epiſcopus factus, ſcripſit *Expoſitionem in Cantica Canticorum*, quæ ad Robertum de Meliduno ſuum in Epiſcopatu Herefordenſi ſucceſſorem nuncupata eſt, quam cum *Compendio Alchuini in eadem Cantica* edidit Patricius Junius, Londini anno 1638. in 4. Vixit in Epiſcopatu Herefordenſi annis XVI. & non XII. ut ſcribit Godwinus: in Londinenſi atque in negotio potiſſimarum totius Angliæ rerum, annis XXIII. obiitque anno Virginei partus 1187. infenſus Sancto Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo, usque ad mortem ipſi procuratam, ut ſupra diximus. Plurima paſſim de illo atque peſſima loquuntur Radulfus de Diceto & Gervaſius Dorobernenſis Monachus in *Hiſtoriis* ſuis: quam conatur excuſare Godwinus in *Epiſcopis Londinenſibus*, ſed æthiopem lavat, qui Scriptores antiquos ſibi eſſe adverſos bonâ fide fateri compellitur.

GILBERTVS DE OILANDIA SEV 1160
SVINSHETENSIS ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis in Anglia & agro Lincolnienſi, circa annum 1165. floruit, excepitque *Commentarium Divi Bernardi Claræ Vallis in Cantica Canticorum*, *Sermonibus XL.* eadem ſaltem methodo, ſi non eadem eloquentia ac dulcedine. De Gilberto iſto Henricus Gandavenſis in libro *De Viris illuſtribus* cap. 12. his verbis. „Gillebertus Abbas“ Or-

„Ordinis Ciſtercienſis, imitatus beatum Bernar„dum in quantum potuit, Sermones compoſuit „in quibusdam capitulis Cantici Canticorum, ab „iſto ſcilicet loco, *In lectulo meo per noctes &c.* „ſubtiles quidem & valde ſpirituales, ſed revera „beati Bernardi eloquentiæ & ſenſibus impares. Hæc Gandavenſis. Hic autem *Commentarius Gilberti Abbatis per Sermones in Cantica Canticorum*, editus cum aliquibus *ejusdem Diſſertationibus atque Epiſtolis*, in editione Operum divi Bernardi curis & ſtudio Joannis Mabillon, poſt Joannem Merlonem Horſtium, Pariſiis anno 1667. apud Fredericum Leonard, via Jacobæa ſub ſcuto Veneto. Extat autem Opus iſtud Gilberti Abbatis in Cantica Canticorum, MS. in Bibliotheca Galliarum Regia, Cod. 3825. & Cod. 4178. fol. 188. cum Sermonibus Guerrici Abbatis Igniacenſis. In Victorina Pariſienſi, Littera JJ. 16. Vallis Claræ & Siguiaci, Ordinis Ciſtercienſis, & alibi. Idem Gilbertus ſcripſit *Varias Epiſtolas ac Diſſertationes in forma Epiſtolarum*, quas habes ibidem impreſſas. Agunt de *Gilberto Swinsbetenſi Abbate*, Anglo Ordinis Ciſtercienſis, Joannes Baleus in libro *De Scriptoribus Angliæ illuſtribus*, ubi vult eum eſſe anno 1180. mortuum, ſed perperam. Joannes Lelandus in Opere ſuo MS. *De Scriptoribus Britanniæ*, quem anno 1200. floruiſſe ait. Joannes Pitſeus, ibidem: & poſt illum Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 126. de quo plura verba, ſed non plura detegit Opera. Nam *Commentarii in Pſalterium & in quatuordecim Epiſtolas divi Pauli Apoſtoli*, quos huic Gilberto attribuit, ſpectant dubio procul ad *Gilbertum Porretanum Epiſcopum Pictavienſem*, ſub cujus nomine in multis Bibliothecis extant, de quo ſupra diximus. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. 419. illi attribuit *Vitam Sancti Bernardi Abbatis*, ſub quo Monachus fuerat, ex Catalogo MS. Boſtoni Burienſis. Sed Gilbertum ſanè pro Gaufrido Claræ vallis Monacho intelligere voluit Boſtonus, vel ex MSS. Codd. deceptus eſt.

1160 HVGO III. CLVNIACENSIS ABBAS & MONACHVS, claruit circa an. 1160. qui ſcripſit *Epiſtolam* multa de virtutibus *Sancti Hugonis I. Abbatis Cluniacenſis* continentem, qui anno 1109. vel 1108. 3. Calendas Maji, ætatis ſuæ 85. mortuus eſt. Idem poſteà inſtantibus Cluniacenſibus ſuis fratribus compoſuit *Vitam integram hujus Sanctiſſimi Abbatis*, quam habes cum *Epiſtola citata* in Opere inſcripto *Bibliotheca Cluniacenſis*, itemque in editione ultima Legendarum Surii, ad diem 29. Aprilis, atque apud Bollandi ſucceſſores in *Actis Sanctorum*, ad eandem Aprilis diem 29. Agit de hoc *Hugone* Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario ſuo mediæ & infimæ Latinitatis*, pag. ſeu columna 115. Cujus extant nonnulla tomo 2. *Spicilegii Dacheriani* pag. 400. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46. pag. 355. ubi male illum cum Surio, ætate Alexandri II. Romani Pontificis & Henrici IV. Imperatoris, circa annum 1064. collocat.

ISAAC STELLÆ ORDINIS CISTERCIENSIS ABBAS, in Diœceſi Pictavienſi, ordine tertius, anno 1147. poſt Bernardum ejusdem Eccleſiæ ſecundum Abbatem mortuum electus, clarus ſcientia ac pietate, hac tempeſtate extitit. 1160 Rexit Abbatiam iſtam prudenter per annos XXV. cujus temporibus, anno nimirum 1152. Gilbertus Porretanus Pictavienſis Epiſcopus litem compoſuit inter Abbatem & Monachos Stellenſes & Petrum Heliam, motam ſuper quadam ſylva, teſtibus & præſentibus Fulcone Abbate Bonævallis & Joanne Abbate de *Triſagio*. Cum item Abbati Stellæ Iſaaco dedit quartam partem ſylvæ Guillelmus de Chauviguy, conſentientibus uxore Lucia, & Godefrido filio: & multi alia multa, ad Eccleſiæ Stellenſis incrementum & utilitatem. Intra hoc tempus quo præfuit, plurima ſcripſit *de variis argumentis*, ſervabaturque in Bibliotheca iſtius Monaſterii amplum volumen MS. in folio, in quo continebantur *Varii Sermones & diverſi alii Tractatus*, iique præclari ab hoc venerabili Abbate compoſiti, de quibus loquitur Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*. Habuit etiam hos Sermones, aut alios ejusdem authoris Tractatus, Godefridus Tilmannus Pariſienſis Carthuſianus, cum Allegorias ſuas morales in utrumque Teſtamentum ex triginta præclaris & religione & doctrina viris concinnabat, inter quos invenitur iſte Iſaac, ex cujus Homiliis quædam ſelegit, quibus aliquos Evangelii locos illuſtravit. Sed iſte MS. Codex caſu neſcio quo, extat nunc in Regia Galliarum Bibliotheca, num. 4591. qui 400. annorum eſt, in quo extant ejusdem *Iſaac Abbatis de Stella* Tractatus de Sacramento Altaris *ad Joannem Pictavienſem Epiſcopum* fol. 1. *Ejusdem De anima ad Alcherum* fol. 5. Item Expoſitio in Cantica Canticorum, *Duo ſunt labia ſponſi &c.* fol. 13. *Sermones in varia Scripturæ loca, & in multis feſtivitatibus Sanctorum*, fol. 46. ad finem usque. Ejusdem *Tractatus de Sacramento Altaris*, MS. ibidem Cod. 3829. fol. 358. ſub finem Codicis. Huic etiam attribuitur *Tractatus de Spiritu & anima*, qui legitur inter Opera Sancti Auguſtini ſuppoſititia, & quem vulgò omnes *Hugo Victorino* attribuunt, inter cujus Scripta extat tomo ſecundo pag. 145. ubi ſecundus *De anima* eſt, etſi hic non procedat ultra caput quinquageſimum ejus Operis, qui legitur tomo tertio pag. 394. Operum divi Auguſtini. Spectare autem ad Iſaacum hunc noſtrum, conſtat ex MS. Codice Regio 4595. anteà citato. Idem verò Iſaac legitur in ejusdem Abbatiæ de Stella archivis, ad annum 1165. quem conſequenter malè in editione Supplementi *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 456. poſt annum 1188. conjeceram,

ram, cum conſtet illum anno 1169. eſſe mortuum. *Epiſtola de Canone Miſſæ*, quæ à Luca Dacherio *Spicilegii* tomo 1. pag. 345. Iſaaco Lingonenſi Epiſcopo ſeculi IX. Scriptori tribuitur, non illius eſt, ſed hujus Iſaaci Stellæ Abbatis, cui Opuſculum iſtud adjudicatur in duobus antiquis Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ, & à Bertrando Tiſſier ſub ejus nomine editum eſt tomo VI. pag. 104. *Bibliotheca Veterum Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*. In uno Codice Regio hunc præ ſe fert titulum, *Domino Patri ac venerabili Pictavorum Epiſcopo Iſaac dictus Abbas Stellæ, obedientiam in Chriſto & reverentiam. Ecce quod diu multumque poſtulaſti &c.* In alio autem Codice ſic legitur, *Iſaac Abbas Joanni Pictavienſi Epiſcopo, T. A. ſalutem, obſequium & obedientiam. Ecce quod diu multumque poſtulaſti &c.* His adde, nullum fuiſſe Pictavienſem Epiſcopum nomine Joannem, tempore Iſaaci Lingonenſis Epiſcopi. Hæc contra Guillelmum Cavum *in Hiſtoria Litteraria Scriptorum Ecleſiæ*, ſeculo IX. ad annum 859. pag. 555. qui in alios errores multos impegit, nihil à ſeipſo examinans. Imperitè agit Carolus Viſchius *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* fol. 235. dum ex unico duos facit Abbates Iſaacos Ordinis Ciſtercienſis, unùm in Italia, cui malè attribuunt Opuſculum quoddam *De anima ad Alcherum* Claræ Vallis Monachum. Alterum Abbatem de Stella Diœceſis Pictavienſis in Gallia, ad quem ex fide MSS Codicum ſpectat dictum Opuſculum. Sed Opus iſtud ſpectare ad *Alcherum ipſum* rectè probant illuſtratores Benedictini nuperi Operum Divi Auguſtini, tomo 6. in *Operibus ſuppoſitis* fol. 34. in admonitione prævia doctiſſima ad dictum Opus. Agunt de *Iſaaco* iſto Carolus Viſchius *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, p. 235. Fratres Sammarthani tomo 4. *Galliæ Chriſtianæ* pag. 842. in Abbatibus Stellenſibus, quem tamen Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* prætermiſit. De quo etiam Lucas Dacherius tomo 1. *Spicilegii* pag. 345. Carolus Duſrenius du Cange *in Indice Auctorum* præmiſſo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 126. cum aliis. Matthæus Larrocanus Lib. 2. *Adverſariorum ſacrorum* cap. XI. pag. 276. Stephanus Baluzius tomo 2. *Capitularium Regum Francorum*, pag. ſeu col. 1257.

1160 ADAMVS DE SANCTO VICTORE, Canonicus regularis Ordinis Divi Auguſtini, in Abbatia S. Victoris Pariſienſis, floruit poſt annum 1160. & ſequentes, atque *Dialogum De inſtructione Novitiorum compoſuit & paucas* ut vocant *Conſequentias*, ſeu *Proſas*: quem aliquando Dialogum allegat Joannes Picardus hujus Cœnobii Canonicus in Notis ſuis ad Epiſtolas Sancti Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi pag. 555. noviſſimæ editionis Pariſienſis, quas conſule. Hæc pauca extant MSS. in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis, nec ſcio an aliquid *Adami Victorini* impreſſum ſit. Mortuus legitur anno 1177. die 8. Julii in eadem Abbatia, ut habet Carolus Duſrenius du Cange *in Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 80. poſt Joannem de Toloſa in Hiſtoria MS. Abbatiæ Sancti Victoris.

ÆLREDVS SEV EALREDVS RIEVALLENSIS ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis, 1160 floruit hac tempeſtate, ab anno 1146. & ſequentibus temporibus. Cœnobium iſtud intelligitur eſſe in agro Lincolnienſi *Revesbi* anglicè dictum, à Guillelmo de Romara Lincolniæ olim Comite Monachis Ciſtercienſibus fundatum, ut videre potes in Rota Patentium 9. Edwardi 2. parte 1. membr. 5. & in Rota Patentium 24. Henrici 6. parte 2. Membrana 21. &c. Illic igitur Ealredus Monachus factus eſt, cujus Vitam ſcripſit Lelandus MS. in Bibliotheca publica Oxonienſi, his verbis. *Ealredus* (ſic enim nomen illi & bene exaratur) *Monachus Rhevesbienſis in Provincia Lindiorum* (hoc eſt Lincolnienſi) *educatus fuit neſcio certè quo caſu, in Scotia cum Henrico Davidis Scotorum Regis filio, uſque ad ipſos adoleſcentiæ annos, quo tempore ad ſuos in Angliam reverſus, divertebat ad Rhevesbienſes Monachos Ciſtercienſis Ordinis, ubi cœleſtis vitæ ardore totus inſlammatus, novæ religionis jugo ſponte collum ſubdebat: in qua ſalutamque evaſit, ut brevi ſocios ejuſdem profeſſionis omnes, omnibus vitæ ornamentis ſuperaret. Acceſſit ad hæc litterarum cognitio, quam una cum Henrico Davidis Scoti filio imbiberat. Quæ res tanto illi poſteà ad omne genus doctrinæ incitamento fuit, ut nullum ſcientiæ genus intactum relinqueret. Jamque Abbas ſolo virtutis nomine factus, tanquam clariſſimum ſuæ religionis Sydus, inter minora lumina emicuit, Monachos exemplo docens, litteris purioribus informans: quo factum eſt ut Regni nobilibus non minus quam ſuis charus eſſet, & Abbas ſecundus Rievallenſis deſignaretur. Atque ne ſuos tandem abiens deſereret, egregia apud illos eruditionis monumenta reliquit: in quibus ſcribendis, præcipua uſus eſt opera Gualteri Danielis Diaconi* (de quo vide Balæum Centuria 3. cap. ſeu Scriptore 3. & Pitſeum ætate 12. Scriptore 233.) *ejuſdem Collegii Monachi, de quo mox plura dicemus, interim nominaturi libros quos ſcripſit*. Adjecta deinde librorum ejus recenſione, quæ & Balæana *Centuria 2.* Scriptore 99. & Piſſeana Ætate 12. Scriptore 227. amplior eſt, Lelandus pergit: *Fuit in maximo pretio regnantibus Stephano & Henrico ſecundo Regibus, claruitque poſt obitum miraculis, & in Sanctorum catalogum relatus eſt. Sepulchrum ejus vidi in Eccleſia Rhievallenſis Cœnobii, auro & argento exornatum. Cùm hæc ſcripſiſſem, incidit mihi ſuſpicio Ealredum in Scotia fuiſſe natum, ac deinde in Angliam perveniſſe. At interim nihil temere affirmo, veritate nondum excuſſa.* De eo quod eſt, utrum Scotus fuerit an Anglus, conſulas Thomam Dempſterum in Apparatu ad Hiſtoriam Scoticam, in *Menologio* die 5. Januarii. Et in *Hiſtoria*

Ec-

Eccleſiaſtica Lib. 5. cap. 457. Vt ſancti Alredi nomine, Vita ejus habetur in Legenda Sanctorum Aoglicanorum Capgravii. Cujus etiam meminit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. Illamque Joannes Bollandus edidit, menſe Januario, ad diem 12. in faſtis Sanctorum quos collegit. Et in aliquot *Menologiis*, dies ei aſſignatur 12. Januarii. Videas de eo etiam Chryſoſtomum Henriquez in *Phœnice reviviſcente* cap. 7. in quo laudibus perquam eximiis affertur, adjecto etiam ex Nicolao Rhievallenſi Monacho, qui ſub annum 1220. ſui ſeculi Poëta fuit, veteri encomio ejusdem Rithmico, quod habetur MS. Pariſiis in Biblioth. S. Victoris.

Inclitus Ælredus conditus aromate morum,
Et mellis favus & dulcedo fuit Monachorum.
Flore juventutis hunc Scotica regia fovit,
Quæque nociva procul, animoque, manuq; removit &c.

Hæc & reliqua ejusmodi de illo præclara bi occurrentia, ante etiam evulgaverat Joannes Picardus in Notis ad Guillelmum Neubrigenſem *De rebus Anglicis* Scriptorem, mutuata ex jam dicto Nicolao Rhievallenſi, cum aliis aliquot ejusdem de Ealredo. Guillelmus ille Ealredo coævus Epiſtolam præfigit ad E. Abbatem Rhievallis, qui hic ipſe eſt Ealredus, de quo agimus. Claruit multis Scriptis, quæ ex MSS. Codicibus evulgavit in 4. Duaci anoo 1631. Richardus Gibbonus, Soc. Jeſu atque iterum poſt ipſum Bertrandus Tiſſier Prior Abbatiæ Boo-fontis Ordinis Ciſtercienſis io Archiepiſcopatu Rhemenſi, *in Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis*, tomo V. pag. 16. & ſequentibus. Sunt autem *Sermones de Tempore & de Sanctis. Sermones XXXI. in Iſaiam Prophetam. Speculum charitatis tribus libris, cum Compendio ejusdem Speculi. De Spirituali amicitia, libri tres. Tractatus De puero Jeſu Duodenni.* Extant autem *Sermones Domini Alredi Abbatis Rievallis in Angliæ*, MSS. in Bibliotheca Claræ Vallis, ut Catalogus recens hujus Bibliothecæ, quem præ manibus habeo, teſtatur. Item *Regula ad incluſas Ælredi Abbatis*, impreſſa olim inter Opera Sancti Auguſtini, quam ſub nomine authoris proprii Ælredi; habet Lucas Holſtenius in Collectione Regularum parte 3. pag. 109. Idem Alredus alia etiam ſcripſit Opuſcula Hiſtorica, quæ habentur in nova Collectione *Hiſtoricorum Angliæ*, 2. in folio tomis impreſſa Londini anno 1652. curis & ſtudio Joannis Sheldeni. Sunt autem Ailredi Hiſtorica, *Deſcriptio Belli Standardii tempore Stephani Regis*, anno 1138. pag. 337. *Genealogia Regum Anglorum* pag. 347. *Hiſtoria de vita & miraculis S. Eduardi Regis & Confeſſoris* pag. 369. *Hiſtoria de Sanctimoniali de Watthun*, ibidem pag. 415. Obiit cum odore ſanctitatis anno 1166. die 12. menſis Januarii, cujus Vita apud Joannem Bollandum. Et ſanè *Vita quadam S. Edwardi Confeſſoris* authore Ealredo Monacho Anglo & Abbate in Rhievalle, qui ipſe hic noſter eſt, habetur apud Capgravium & Surium ad diem 5. Januarii: ſed quæ in principio & in fine, tum ſæpius io medio, adeo illa decurtata & mutila eſt, ut hæc quæ jam prodit à Sheldeno *in Collectione Decem Scriptorum Hiſtoria Anglica*, ſola nomen mercatur primæ illius Confeſſoris vitæ, ab Elredo conſcriptæ. Habetur etiam MS. compoſita ab eo *Vita Sancti Edwardi Regis carmine Elegiaco*, ad Laurentium Abbatem Weſtmonaſterienſem, Cantabrigiæ in 4. in Collegio Gonvilli & Caii, Claſſe B. Codice 52. Incipit, *Cùm tibi Laurenti, cogar parere jubenti &c.* Item ſcripſit *Vitam S. Margareta Regina Scotia*, cujus compendium ſtylo mutato exhibet Surius tomo 3. ad diem X. Juoii. Idem poſteris reliquit *Libros duos de Vita Davidis Scotorum Regis*, cui in adoleſcentia familiariſſimus fuerat: qui prætereà deſcripſit *Vitam Sancti Niniani Epiſcopi.*

Sunt autem plurimi MSS. Codices Operum Ælredi Abbatis Rhievallenſis, in Anglicis Bibliothecis, ut ex earum Catalogis hoc anno 1698. 2. in fol. tomis Oxonii è theatro Sheldoniano impreſſis conſtat, ex quibus opuſcula etiam nondum edita quædam eſſe conſtat, quæ tibi ordine iſto repræſentamus.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis num. 2038. in MSS. Codicibus Collegii Jeſu Codice 19. Ælredi Abbatis Rhievallis Sermones. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, num. 2946. io MSS. Codicibus Bibliothecæ Norfolcianæ in Collegio Greshamenſi apud Londinum, Cod. 47. Ailvredi Abbatis Rhievallenſis Tractatus morales.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ n. 766. in MSS. Codd. Guillelmi Laudi litera C. Codice 124. Ælredus Rhievallenſis de XI. oneribus Iſaiæ, Sermonibus XXXI. Latine in folio. Ibidem num. 1909. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji, litera A. 5. Codice 3. Æthelredus ſivè Ælredus Rhievallenſis ſuper onus Babylonis Iſaiæ. Et ibidem num. 1906. in MSS. Codicibus ejusdem litera A. 4. Codice 14. Ethelredus vel Alredus Rhievallenſis de undecim Oneribus Iſaiæ, Sermonibus 31. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 6533. in MSS. Codicibus Caroli Theyere, Codice 163. Alvredus Rhievallenſis de Oneribus Eſaiæ. Ibidem num. 7916. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobeæ Codice 194. *De undecim oneribus Ælredi Abbatis.*

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 1819. in MSS. Codicibos Kenelmi Digbæi Codice 218. num. 4. *Aldredus Abbas de vinculo perfectionis.* Ibidem num. 8221. in MSS. Aſhmoleanis *Ailredi Abbatis de Speculo Charitatis libri 3.* membrana in 4. 1285. Num. 8616. in MSS. Codicibus Antonii Wood Cod. 3. num. 5. *Ealredus Rhievallenſis de vinculo perfectionis* pag. 435. in 4. Ioter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedra-

dralium, & aliarum illuſtrium Bibliothecarum num. 7915. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobeæ Codice 193. Ælredi *Speculum Charitatis.*

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 1791. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi, Codice 190. *Alfredus Abbas de Spirituali amicitia.* Ibidem num. 1909. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji A. 5. Codice 3. *Ejusdem de Spirituali amicitia libri 3.* ſed initium primi deſideratur.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum Bibliothecarum inſignium, num. 7914. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobeæ Codice 192. *Ælredus Abbas de Spirituali amicitia.* Ibidem num. 9312. in MSS. Codicibus Joannis Mori Nordvicenſis Epiſcopi Codice 126. num. 4. *Alvredus de vera amicitia.*

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum potiſſimarum, num. 6521. in MSS. Codicibus Caroli Theyere Codice 151. num. 7. *Alvredus ſuper Evangelium*, cum factus eſſet Jeſus annorum duodecim.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 1888. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji A. 3. Codice 16. num. 10. *Meditatio Elredi Abbatis ad ſororem incluſam.* Ibidem num. 4048. in MSS. Codicibus ejusdem CXII. ex Hattonianis, Codice 23 num. 8. *Meditationes Elredi Abbatis ad ſororem ſuam.* pag. 412. In Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Vitellii litera E. Codice 7. num. 4. *Regula D. Ailredi Abbatis de inſtitutione incluſarum.*

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 1341. in MSS. Codicibus Collegii Sancti Benedicti Codice 64. num. 10. *Deſcriptio S. Athelredi Abbatis Rhievallenſis de Bello Standardi.* Num. 11. *Chronica Angliæ dicti Athelredi.* Num. 12. *miraculum deſcriptum ab eodem.*

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 44. *Alvredus Rhievallenſis de regibus Angliæ* in 4.

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 3057. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Norſolcianæ Codice 158. num. 3. Ealredus ſive Alredus Rhievallenſis De regibus Anglorum & eorum geſtis. Titulus, *Illuſtriſſimo Domino Normannorum Duci &c.* Incipit, *Excellentiſſime & illuſtriſſime Domine &c.* Ibidem num. 8311. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Jacobeæ Codice 587. Ailredi Abbatis Rhievallenſis Genealogia Regum Angliæ.

In MSS. Codicibus Bibliothecæ Cottonianæ ſub Julio A. Codice XI. num. 1. Hiſtoria Ailredi Rhievallenſis inſcripta Henrico Regi II. in qua continetur de Davidis Scotorum Regis pietate & virtute oratio quaſi funebris & laudatoria, deinde Genealogia ejusdem Regis a Regibus Saxonicis & Normannicis hic in Anglia regnantibus deducitur, quorum geſta recenſuit auctor. Ibidem ſub Othone litera D. Codice 7. num. 8. Epiſtola Abbatis Rhievallenſis ad illuſtrem Normannorum Ducem Henricum II. poſtmodum Anglorum Regem, de Genealogia ipſius, ubi multa præclara de Regibus Saxonicis, de Malcolmo Rege, de Regina Mathilde, quorum vitæ & geſta compendio enarrantur. Ibidem ſub Cleopatra litera B. Codice 3. num. 1. Ailredi Rhievallenſis Hiſtoria Angliæ, ad R. Henricum ſecundum.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 1051. in MSS. Codicibus Guillelmi Laudi litera F. Codice 15. num. 1. Ælredus Rhievallenſis de Vita S. Edwardi Regis & Confeſſoris. Ibidem 1660. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 59. num. 3. Alvredus Rhievallenſis de Vita S. Edwardi Regis & Confeſſoris. Ibidem num. 2430. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 7. Codice 12. num. 7. Ælredi Abbatis Vita Sancti Edwardi Regis.

Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num 116. in MSS Codicibus Collegii Caji & Gonvilli litera B. Codice 52. *Vita Sancti Eduardi Regis per Alvredum Rhievallenſem carmine.*

Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium, num. 2962. in MSS. Codicibus Norſolcianæ Codice 63. Ealredi Rhievallenſis Vita Regis Edwardi dicti Confeſſoris. Principium, *Multis Veterum ſtudiis &c.* In Bibliotheca Cottoniana ſub Othone A. Codice 6. num. 4. Vita S. Regis Edwardi per Ailredum Abbatem Rievallis. Ibidem ſub Vitellio B. Codice 12. num. 7. Vita Sanctiſſimi Edwardi Regis Anglorum, & Confeſſoris à venerabili Ailredo Abbate Rievallis. Ibidem litera F. Codice 3. num. 1. *Vita & miracula S. Edwardi Regis per Ailredum Abbatem Rhievallis ad Laurentium Weſtmonaſterii Abbatem, carmine.* Eadem inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 116. in MSS. Codicibus Collegii Caji & Gonvilli, litera B. Cod. 52. *Vita S. Edwardi Regis per Alvredum Rhievallem, Carmine.* C. 29. Hæc quidem Elredi Abbatis omnia impreſſa extant, excepta *Vita metrica S Edwardi Regis ad Laurentium Weſtmonaſterii Abbatem.*

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 3542. in MSS. Codicibus Hyperoi Bodlejani Cod. 52. Ailredi Rhievallenſis Dialogus *de anima.* Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 72. in MSS. Codicibus Eccleſiæ Dunelmenſis Cod. 7. Ailredi Abbatis Rievallenſis *Dialogus de anima* in 4.

In Bibliotheca Cottoniana Tiberio D. Cod. 3. num. 46. Vita S. Niniani Epiſcopi & Confeſſoris ab Aelredo Rhievallenſi Abbate de Anglico in Latinum tranſlata.

Ibidem ſub Veſpaſiano A. Cod. 18. n. 4. Alvredi Ricvallenſis Hiſtoria de vita, moribus & morte Davidis Regis Scotiæ, præmiſſa ejusdem ad Regem Henricum 2. ſuper lamentatione Davidis Epiſtola, deinde de genealogia Henrici Regis & de Regibus Saxonum & Normannorum. Idem opus ibidem litera B. Cod. XI. n. 6.

Ibi-

Ibidem ſub Cleopatra litera B. Codice 6. num. 6. Ailredus Ricvallenſis de XII. abuſibus Clauſtralium. Hic autem Alredus ſeu Ælredus Abbas Rhievallenſis, ſub Henrico II. ſeu anno 1166. die 11. Januarii mortuus eſt, de quo Chryſoſtomus Henriquez in *Menologio Ciſtercienſium* die 12. Januarii his verbis. *In Anglia Sanctus Aelredus Rievallis Abbas, qui poſtquam dignitates ſibi oblatas humiliter contempſiſſet, omnium virtutum genere decoratus, migravit a ſeculo, Sanctorum numero poſtmodum adſcriptus.* Memoratur etiam Molano in *Annotationibus* ad Vſuardum, Arnoldo Wion in *Ligno Vitæ* Lib. 2. cap. 48. & ab aliis. Ibi autem bene notat Chryſoſtomus citatus, confundi illum a nonnullis cum Ethelredo Abbate itidem Ciſtercienſi Cœnobii Wardenſis ſeu Fordenſis in agro Bedfurdienſi, de quo Balæus in *Scriptoribus Britanniæ* Centuria 3. Scriptore 80 & Pitſeus ætate 13. ſcriptore 318. quod ex nominis & ſeculorum utriusque vicinitate evenit. Nec Adilredus Trithemio in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ac Sixto Senenſi in Libro 4. *Bibliotheca Sancta* littera A. memoratus, alius eſt a Fordenſi ſeu Wardenſi illo, qui ſub Henrico 3. ſeu anno 1220. floruit: hic autem Aelredus Rievallenſis ſub Henrico 2. ſeu anno 1166. quo mortuus eſt. Qui ampliora de Aelredo cupit, legat Carolum de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 9. Richardum Gibbonum & Joannem Seldenum in *Præludiis ſuis* ad Opera Ælredi a ſe edita. Joannem Bollandum ad diem 12. menſis Januarii, ubi Vitam illius ab anonymo conſcriptam exhibet, multaque ad notitiam *Elredi* ſpectantia refert.

1160 LAVRENTIVS SANCTI LAVRENTII LEODIENSIS MONACHVS, ex ordine divi Benedicti, qui inde ad litteras reſtaurandas in Cœnobio Sancti Vitoni ejusdem Regulæ & obſervantiæ, Virdunum miſſus, anno 1160. & ſequentibus floruit. Scripſit autem tempore Alberonis ejusdem Virduni Epiſcopi, *Opuſculum de Virdunenſibus Epiſcopis* usque ad annum 1148. quo fortaſſe jam anno ſcribebat. Opus iſtud, quod orditur a Theodorico XL. Epiſcopo usque ad Alberonem de Chiſneio, impreſſum cum Opuſculis ejusdem argumenti *De Epiſcopis Virdunenſibus* a Berthario Presbytero & Anonymo compoſitis, Tomo XII. *Spicilegii* p. 274 quod edidit Dominus Lucas Dacherius. Vixiſſe creditur usque ad annum 1179. vel 1180. cujus mentionem facit Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præmit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 127. Richardus Vasburgius in *Hiſtoria Epiſcoporum Virdunenſium*. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag. 621. editionis 1643. Lovanii in 4.

1160 HELMOLDVS BOZOVIENSIS PRESBYTER, rectius BOSOVIENSIS: Nam Parochus in Eccleſia Wagriæ rurali Boſovienſi ad lacum Plœnenſem ſacro ibidem officio addictus, prope Lubecam, circa annum 1160. clarus, nomen ſuum poſteritati commiſit ſcribendo *Chronicon Sclavorum.* Compoſuit illud temporibus Friderici Barbaroſſæ Imperatoris ſub quo vixit, uti oſtendunt illa verba præfationis, *Nec ad hoc opus temeritas impulſat, ſed præceptoris mei venerabilis Geroldi Epiſcopi, adduxit perſuaſio: qui primus Lubecenſem Eccleſiam fecit inſignem, cathedra ſimul & Clero.* At anno 1163. contigit, ut Epiſcopatus Aldemburgenſis, conſentiente Duce Henrico Leone Lubecam transferretur, primusque Epiſcopus Geroldus crearetur, quem ſuum Magiſtrum fuiſſe Helmoldus teſtatur. Orditur *Chronicon*, ſuum a Carolo Magno atque Saxonum & vicinarum Gentium per eum converſione, quod perducit usque ad annum 1168. quo & illuxit. Inde vero incipit Arnoldus Hildeshemii Præpoſitus & Abbas Lubecenſis, quod poſtea continuavit usque ad annum Chriſti 1212. Primus illud in lucem emiſit præmiſſa Malanchthonis Epiſtola Sigiſmundus Schorckælius Francofurti, anno 1556. in 4. Deinde Reinerus Reineccius cum Notis, ibidem anno 1581. Denique cum Notis & obſervationibus atque *Supplemento* Arnoldi Sancti Johannis apud Lubecam Abbatis, ad MSS. Codices multos & antiquas editiones duas collatum Henricus Bangertus Lubecenſis Gymnaſii Rector, Lubecæ anno 1659. in 4. ſumptibus Statii Weſſelii. Obiiſſe dicitur Helmoldus anno 1170. cujus mentionem faciunt Bellarminus & Labbeus in Opere *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, & alii. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. p.m. 407. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Eccleſiaſticorum Scriptorum* ad annum 1165. p. 681. Jo. Mollerus Flensburgenſis, ſcholæ patriæ Rector, qui Diſſertationem Hiſtorico-Criticam *De Helmoldo Presbytero in Wagria Boſovienſi & hujus Continuatoribus atque editoribus* ſcripſit, Lubecæ anno 1702. in 4. impreſſum apud Petrum Bochmannum. Poſt hos omnes viros doctiſſimos, Godefridus Guilielmus Leibnitius, edidit anno MDCCX. Hanoveræ in folio Tomum II. *Scriptorum Brunſwicenſia illuſtrantium* apud Nicolaum Fœrſterum, atque illic Num. XLV. edenda procuravit *Chronica Slavorum Helmoldi & Arnoldi:* atque Helmoldi quidem pag. 537. libris duobus, Arnoldi autem pag. 629. ſub hoc titulo *Derelictorum Helmoldi ſupplementum, Auctore Arnoldo Abbate Lubecenſi.* Domino & Patri Philippo Raceburgenſis Eccleſiæ antiſtiti & univerſis ibidem fratribus, Arnoldus Servorum Dei ultimus, debitam in Chriſto obedientiam. *Quia bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos hiſtorias* &c. Item N. XLVI. *Loca in Hermanni Corneri Chronico MS. & inedito ex Helmoldo atque Arnoldo citata, quæ tamen apud eosdem quales extant, vel plane non, vel aliter leguntur pag. 743. ad 751.*

1170 GAVFRIDVS CLARÆVALLIS IV. ABBAS, ex ordine Ciſtercienſi, natione Gallus, patria Antiſſiodorenſis, Petri Abaëlardi quondam diſcipulus, quo relicto adhuc juvenis ad Magiſterium divi Bernardi ſe contulit. Inde emicantibus diſciplinæ eruditionisque dotibus, ſucceſſive Abbas factus eſt Igniaci in Tractu Remenſi, Altæcombæ in Sabaudia, Foſſæ novæ ibidem, tandemque & Claræ Vallis quartus ordine ſeu ſerie: unde tamen, quam ob cauſam neſcio, cedere coactus eſt. Sub finem Vitæ divi Bernardi, amanuenſis illius conſtitutus Nicolao in Italiam fugiente, absque dubio ad doctrinam & ſcribendi nitorem: quod primum Gaufridi poſt Monaſticum ſchema ſuſceptum, officium fuit. Hæc quidem ego breviter in editione Supplementi *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ac tumultuarie, quæ explicari verbis amplioribus convenit. Cum enim multi in rebus *Gaufridi Abbatis* ſcribentes erraverint, vel ex uno plurimos fecerint, operæ pretium duxi, vitam ejus atque ancipitem fortunam latius notitiæ poſterorum exponere, ex ſchedis potiſſimum Bertrandi Tiſſier Prioris Bonifuntis, qui *Gaufridi* Opera omnia editioni præparaverat, paulo antequam moreretur. *Gaufridus* itaque ortu Antiſſiodorenſis fuit, Petri Abaëlardi quondam diſcipulus, qui cum fortunam Magiſtro Petro iratam atque novercam intueretur, ne vel infortunii magis quam erroris hæres fieret, ad Ciſtercienſes Abaëlardi infeſtos hoſtes ſe contulit. Videtur autem circa annum 1140. doctrinam mutaſſe, dum male Abaëlardo fortuna abblandiebatur. Ait enim in Prologo ad *Libros tres de vita Divi Bernardi* quos conſcripſit, mortem improbam *illum ſibi poſt annos 13. ſuæ educationis in Clara Valle abſtuliſſe.* Vnde inferimus eum anno 1140. eſſe converſum ad hunc Ordinem, quo tempore Petrus Abaëlardus iterum in Concilio Senonenſi urgente D. Bernardo damnatus, contra fortunam iratam præſertim luctabatur, cujus partes ut infirmiores Gaufridus deſeruit. Nicolao autem S. Bernardi. Notario in Italiam profugo qui ſtylo plurimum valebat, *Gaufridus* in ejus locum circa annum 1148. ſucceſſit, de quo Nicolao plura Angelus Manriquez tomo 2. *Annalium Ciſtercienſium* ad annos 1145. cap. 9. 1146. & 1148. cap. 5. 1151. cap. 9. & 1171. cap. 6. De Gaufrido ita ſcribit apud Vincentium Bellovacenſem Helinandus Monachus Frigidi Montis. „Hujus Petri Abaëlardi aliquando fuerat di„ſcipulus Gaufredus Antiſſiodorenſis, qui mul„to tempore fuit notarius Sancti Bernardi, qui „inter cætera de eodem Petro dixit; Ego mihi „aliquando recolo magiſtrum fuiſſe illum, qui „pretium Redemptionis noſtræ evacuans, ni„hil aliud in ſacrificio Dominicæ paſſionis com„mendabat, niſi virtutis exemplum & amoris „incentivum. Quod enim ſcripturæ perhi„bent de poteſtate diaboli pretioſo illo ſangui„ne genus humanum eſſe redemptum, in eo ſolo conſtare dicebat, quod exemplum nobis« exhibitum eſt; usque ad mortem pro veritate« & juſtitia certandi: & adhibitum eſt velut« quoddam incentivum amoris, cum ex impen-« ſo amore data eſt occaſio redamandi. Et qui-« dem magna ſunt hæc & vera, ſed non ſola.« Benedictus Deus, qui mihi ſimul & vobis Ma-« giſtrum dedit poſtea meliorem, per quem« prioris redearguit ignorantiam & inſolentiam« confutavit: ſecundum quem tria Specialia in« Paſſione ſua Chriſtus nobis exhibuit, Exem« plum virtutis, Incentivum amoris & ſacrifi« cium Redemptionis: quod tertium evacuanti« hæretico, nihil prodeſſe tria cætera potue« runt.« Hæc & alia multa Gaufredus vir doctus contra Petrum Magiſtrum ſuum fortiter ſcripſit. Interfuit autem cum Abbate ſuo Bernardo, Concilio Rhemenſi contra Gilbertum Porretanum Pictavienſem Epiſcopum, hujusque Concilii anno 1148. habiti Acta pro zelo ſuo deſcripſit, quemadmodum illa refert ſeculum IV. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* pag. 233. Verum quæ mens fuerit Abaëlardi *De ſacramento Altaris*, habemus ex ejus Libro *De Hæreſibus* cap. 11. ubi Hæreticorum prave de eo ſentientium argumenta confutat, orthodoxamque ſententiam aſſerit. Quod igitur Petrus Abaëlardus dicatur a *Gaufrido* male ſenſiſſe *De ſacramento Altaris*, pura Monachalis calumnia eſt, quales nec dubito plures inventas eſſe, atque evulgatas invaluiſſe apud Monachos Ciſtercienſes: qui omnes noverant, infenſum fuiſſe ab annis multis Abaëlardo Bernardum, & Bernardo Abaëlardum. Adhæſit autem Sancto Bernardo Abbati Gaufridus, usque ad illius mortem, quæ anno 1153. die 30. Auguſti contigit. Bernardo vero mortuo, Gaufridus aliquanto poſt, Abbas Beatæ Mariæ de Igniaco in Diœceſi Rhemenſi factus eſt, quam Eccleſiam usque ad annum circiter 1162. adminiſtravit. Nam Faſtrado ſeu Faſtredo e Claravalle ad regimen Ciſtercii translato, in abeuntis locum circa annum 1162. electione fratrum ſeu quavis alia ratione, ſuccesſit Gaufridus in Abbatia Claræ-vallis. Sed fato neſcio quo, quamve ob cauſſam, Claravallenſibus Monachis in Gaufridum Abbatem inſurgentibus, qui deſtinatus antea pro Alexandro Ciſtercii Abbate od Imperato- Fridericum anno 1166. fauſte legationem ſuam obierat, circa annum 1167. ob ſimultates & fratrum clamitationes, haud dubie contra electionis validitatem murmurantium, honori ſimul atque oneri Abbatiæ Claræ Vallis, poſt quatuor regiminis annos, cedit. Nec diu tamen privatus manſit, quem doctrina atque in agendis magni momenti rebus ſolertia, clarum inter ſuos etiam æmulos reddiderant. Anno enim 1172 cum Gerardus patria Lombardus, ex Abbate Foſſæ novæ ad Cœnobium Claræ-vallis ſublectus eſſet, procuranti haud dubium Gerardo *Gaufridus* ad Abbatiam Foſſæ novæ transmiſſus eſt: quam cum aliquandiu

rexiſ-

rexiſſet, anno tandem 1180. vel circiter, ab ea ad Abbatiam Altæcombæ in Diœceſi Gebennenſi regendam tranſiit. Cum autem Abbatiarum quatuor ſucceſſive regimen habuiſſet, præfecturæ pertæſus, iterato in ventrem matris ſuæ, ſenex nimirum ad Claramvallem rediit, ubi usque ad ætatem decrepitam Monachus vixit. Nam & ex ejus ſermonibus quo S. Tiſſerius collegit, a me lectis, prætergreſſum eſſe annum 1200. vel 1210. colligitur, cum in iis de doctrina Abbatis Joachimi perverſa & damnata loquatur: quod tamen in Concilio Lateranenſi IV. anno tantum 1215. ab Innocentio III. ſummo Pontifice factum eſſe conſtat. Hæc ſeries vitæ ac prælaturarum Gaufridi Claravallenſis acceptarum ac tandem derelictarum, quem ſortuna inconſtans honoribus variis atque dejectionibus ad arbitrium pulſavit.

Scripſit nobilem & prulixum *Commentarium in Cantica Canticorum ſex libris, & alium in Apocalypſim magnis XIX. ſermonibus*, quos vidi MSS. in folio in Bibliotheca Fulcardi Montis, Ordinis Ciſtercienſis, Rothomagenſis Diœceſis, qui cum aliis ejusdem MSS. Codicibus jam in Colbertinam Bibliothecam tranſierunt. Quantum autem ad *Commentariorum libros ſex in Cantica Canticorum*, opus iſtud vaſtiſſimum eſt, cujus præfatio ita incipit, *Plurima quidem audivimus, plures ex nobis* &c. Operis autem initium eſt, *Ad ſingulos profectus virtutum, cavenda ſunt Cantica graduum* &c. Exponit autem illic *Gaufridus* Cantica moraliter ad Sancti Bernardi imitationem, licet longe infra ſtylum & ſpiritum ſui Magiſtri. Cum autem tæderet Gaufridum ſuſcepti operis, poſt partem Canticorum verbatim expoſitam, alteram altera methodo commentatus eſt & expoſuit, adaptans plures integros ſermones in præcipuis quibuscumque anni feſtivitatibus habitos, ad complendum hnc opus inceptum. Habetur opus iſtud MS. in Villario Brabantiæ, & in Sancti Martini Tornacenſis Bibliotheca, ut teſtatur Catalogus dictarum Bibliothecarum apud Sauderum in *Bibliotheca MS. Belgica*. Atque ut habet Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 120. habuit apud ſe longo tempore, Villarienſem Codicem, qui liber eſt in folio, nitidiſſimo charactere in pergameno conſcriptus. Vidi ego alterum MS. Codicem hujus operis in Bibliotheca Bonifontis Ordinis Ciſtercienſis in Diœceſi Rhemenſi, & tertium in Bibliotheca Igniacenſi ejusdem Ordinis & Epiſcopatus, & quartum anonymum apud AureamVallem ejusdem Ordinis in Ducatu Luxemburgenſi, ac quatuor alios in Bibliotheca Colbertina Pariſienſi ditiſſima, Codicibus ſeu numeris 1794. 1439. 4778. & 2648. quo in ultimo Codice dictus *Commentarius in Cantica* jungitur ejusdem *Commentario in Apocalypſim*, qui incipit: *Liber Apocalypſis ut comperit veſtra fraternitas, per Eccleſias Chriſti ex more legitur his diebus, de cujus initiis, exhibendum vobis duximus Domino annuente ſermonem* &c. Complectitur ſermones XIX. olimque ad Abbatiam Fulcardi Montis codex pertinuit. Ejusdem *Commentarius in Apocalypſim*, extat etiam MS. in Bibliotheca ClaræVallis, ut ex Catalogo MSS. Codicum apud me dudum aſſervato liquet.

Item ſcripſit in otio variis temporibus magnum opus *Sermonum* duobus tomis in folio MS. in Bibliotheca ClaræVallis, quod huic adductum, a me viſum eſt in manibus Bertrandi Tiſſier apud Abbatiam Bonifontis, dum parabat ſe ſpeciali editioni Operum dicti Gaufridi, quod optimi ſenis propoſitum mors interrupit. Idem ſcripſit *Librum de contemptu mundi*, in illud, *Ecce nos reliquimus omnia* &c. olim ſub divi Bernardi nomine inter ejus Opera impreſſum, ſed in editione Joannis Mabillon authori ſuo legitimo reſtitutum. Item *Libros tres de vita Sancti Bernardi Abbatis ClaræVallis*, ſæpe cum Operibus Sancti Patris impreſſos. Item *Librum unum de miraculis ejusdem Abbatis*, qui legitur tomo I. pag. 255. *Bibliotheca Veterum Patrum Ciſtercienſis Ordinis*, cum *Epiſtola ejusdem authoris* ad finem libri. Idem *liber de miraculis Sancti Bernardi*, impreſſus in editione Operum divi Bernardi Horſtiana, in præludiis pag. 63. cum *Sermone inſigni ejusdem Gaufridi* in anniverſario die Sancti Bernardi, ibidem pag. ſeu fol. 86. Eademque Opuſcula ad calcem tomi 6. editionis Mabillonianæ, pagg. 50. & 80. Hic autem *Sermo in anniverſaria depoſitionis Sancti Bernardi die*, extat MS. in Bibliotheca Colbertina, Codice 1073. Idem etiam compoſuit *Vitam Sancti Petri Tarantaſienſis Archiepiſcopi*, quam Lucius tertius ſummus Pontifex circa annum 1182. ipſi ſcribendam injunxit, & quam habes apud Laurentium Surium, & Bollandi ſucceſſores in Actis Sanctorum, ad diem 8. Maji. Extat & alia elegans & docta *Epiſtola ejusdem Gaufridi* apud Baronium ad annum 1188. *de tranſſubſtantiatione aquæ mixtæ vino in ſanguinem Chriſti*, ad Henricum Cardinalem Albanenſem, ad quem eundem anno 1148. jam ſcripſerat *Epiſtolam Hiſtoricam de rebus geſtis in Concilio Rhemenſi*, ab Eugenio III. in Cauſa Gilleberti Porretani celebrato, quæ extat quoque apud Baronium eundem tomo XII. *Annalium* ad annum 1148. Idem ſcripſit *Epiſtolam de morte Sancti Bernardi Abbatis Clarevallenſis* ad Eskilum Archiepiſcopum Lundenſem, quam edidit Stephanus Baluzius anno 1700. lib. V. *Miſcellaneorum* pag. 453 Item ſcripſit *Librum contra Petrum Abaëlardum*, quem vidi MS. & editioni paratum in manibus Bertrandi Tiſſier, Prioris Bonifontis in Tieraſcia, cum altero ejusdem Gaufridi Opuſculo *de veſtibus ſacris ſeu ſacerdotalibus*. Ejusdem Notulæ *in Orationem Dominicam*, MSS. in Bibliotheca Colbertina, Codice 1439. quæ mihi videntur impreſſæ, in editione Mabilloniana Operum divo Bernardo ſuppoſitorum. Ejusdem Sermo in illud Eccleſiaſtæ, *Memento Creatoris tui*, ibidem MS. in Bibliotheca, Codice

4778. Item elegans illius *Homilia in Cantica Canticorum* MS. in Bibliotheca Floriacenſi, Littera A. 14. quæ incipit, *Vobis fratres alia quam aliis de ſeculo, aut certe aliter dicenda ſunt* &c. Huic etiam attribuitur *Liber de perſonis illuſtribus in Claravalle ſepultis*, quod opus inſcribi ſolet *Liber ſepulchrorum Claravallis*, quem ſæpius citat Henriquez in *Menologio*, extatque MS. apud Claram Vallem. Denique Carolus Viſchius in Bibliotheca citata pag. 120. cum Joanne Bunderio in Indice MSS. librorum, volunt hunc etiam ſcripſiſſe *Parabolarium* ſeu *librum proverbiorum & parabolarum*, qui extare ſolebat Dunis, in Ereshain & apud Prædicatores Andomarenſes, Sed hoc ipſum opus, quod anonymum eſt, idem Viſchius immemor ſui, pag. 133. *Bibliotheca ſua*, attribuit Guidoni cuidam Monacho, Filiationis Claravallenſis, quod ait eſſe Opus ſcriptum in parvo 4. Dunis, morale & luce dignum. Hujus initium, *Suadente mihi quodam amico* &c. Titulus autem, *Parabola ad ſanctum Bernardum :* quia nimirum author opus ſuum dedicavit Sancto Bernardo, qui tunc adhuc fuiſſe in vivis videtur. Porro in Epiſtola dedicatoria author expreſſe aſſerit, ſe eſſe Monachum cujusdam Monaſterii Filiationis Claravallenſis, & Abbatem ſuum vocari *Julianum vel Jordanum*, nec enim diſtincte legi poteſt. At ex hoc manifeſte conſtat, opus iſtud ad *Gaufridum Claravallis Monachum* ſpectare non poſſe, qui nunquam ſimplex Monachus fuit in aliqua Abbatia quæ Claræ Vallis eſſet filia: ſed apud ipſam matrem illam Eccleſiam profeſſus eſt, in qua nullus ſeculo XII. Abbas fuit, qui vel *Julianus vel Jordanus* vocaretur. Imo idem Viſchius ejusdem ſuæ Bibliothecæ pag 252. hoc *Parabolarium* attribuit *Odoni Shirtonenſi* ſeu *de Sheritona* Anglo, Monacho Ciſtercienſi, qui tentaſſe ſimile aliquid, apud Balæum & Pitſeum legitur. Vixit valde ſenex usque ad annum 1210. & ultra, ut ex certis ejus ſermonibus in quibus errores Abbatis Joachimi arguit, conſtat. Collegerat atque editioni paraverat quæ plura ſunt, juſtoque in fol. volumini ſufficientia hujus *Gaufridi* Opera Bertrandus Tiſſier Bonifontis Prior: quæ tandem morte laborioſi ſenis interveniente, neglecta illic & collecta tenuimus, ſolis nuribus illa corrodentibus utilia atque grata, magno Monachorum iſtorum opprobrio. Cæterum Gaufridus iſte Sancti Ordinis Ciſtercienſis adſcriptus legitur, in *Menologio* ad diem 8. Novembris, de quo ſequentes in Clara Valle leguntur verſus.

Igniaci paſtor, Gaufredus legis amator,
Quatuor hic annis, claruit atque fuit.
Præſul is electus, virtutum nomine clarus,
Noluit hoc fieri, dignus amore Dei.

Valde tamen dubito, an Gaufridus Abbatiam Claravallenſem recuſaverit, ut mendax hoc carmen loquitur, cum alias duas poſtea & lætus acceptaverit. Stupendum prorſus eſt, quomodo circa Gaufridum hunc, Carolus Viſchius in *Bibliotheca ſua Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* hallucinatus ſit, & quam peregrinus atque hoſpes in Hiſtoria iſta Gaufridi fuerit: nam vel unum *Gaufridum* in quatuor partes crudelis diſſecat: vel quod prodigioſum, ex uno homine Gaufridos quatuor facit, multiplicatione fæcunda, ſed imaginaria, Itaque pag. 119. ponitur *Gaufridus* unus Abbas *Altacomba*, cui attribuit *Commentarium in Cantica Canticorum & Parabalarium*, de quibus ſupra. Pagina 120. alter *Gaufridus Antiſſiodorenſis*, olim Petri Abaëlardi diſcipulus, qui ne imitator etiam erroris fieret, ad magiſterium Sancti Bernardi Abbatis ſe contulit, cui dicavit *Contra Petrum Abaëlardum* lib. 1. *In Apocalypſim* lib. 1. *Epiſtolas ad diverſos* lib. 1. Tertius pag. 121. ex Monacho Claræ vallis & Sancti Bernardi Notario, primum Igniaci ac poſtea Claræ Vallis Abbas quartus, cui attribuit *Libros tres ultimos de vita Sancti Bernardi*, librum unum *De tranſitu S. Bernardi*, ad Eskilum Lundenſem Archiepiſcopum, & alia multa. Quartus pag. 122 *Gaufridus Claravallenſis*, cui ut & duobus præcedentibus *Commentarium in Cantica Canticorum* attribuit, de quo jam ſupra locuti ſumus. Hæc de Gaufrido latius diſſeruimus, quam tam parce attigerat Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XII. ad annum 1148. pag. 670.

PETRVS PICTAVIENSIS, EBREDVNENSIS ARCHIEPISCOPVS, Petri Lombardi 1170
ſententiarum Magiſtri fidelis diſcipulus, poſtea celeberrimus in Academia Pariſienſi Theologiæ Magiſter, ejusdemque Academiæ Cancellarius, claruit vitæ meritis & doctrina ab anno 1160. quam poſteris exhibuit variis voluminibus. Diſtinguitur ab altero ejusdem ætatis, qui S. Petri Cluniacenſis Abbatis diſcipulus fuit, de quo antea ad annum 1160. loquuti ſumus. Scripſit autem iſte *Sententias libris quinque* eruditas, atque ex ſanctorum Patrum Operis delibatas, quas poſtea dente ſatis maligno arrodere auſus eſt, Gualterus Prior Sancti Victoris Pariſienſis, in eo opere quod inſcripſit *Contra quatuor Gallia Labyrinthos, Petrum Abaëlardum Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum, ipſumque Petrum Pictavienſem.* Opus iſtud vetuſtis, ipſique authori coævis exaratur, characteribus, Nicolaus Camuſat Trecenſis Canonicus, eruditorum omnium propriaque fama digniſſimus, haud diu ante obitum, transmiſit ad Dominum Lucam Dacherium, in mutui amoris teſſeram unde transſcriptum, procuravit edendum Hugo Mathoud Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, Pariſiis in fol. anno 1655. apud Symeonem Piget via Jacobæa ſub ſigno prudentiæ, inſcriptum: *Petri Pictavienſis in Academia Pariſienſi Profeſſoris & Cancellarii, Diſtinctiones ſeu Libri ſententiarum quinque.* Epiſtola ejusdem ad Dominum Guillelmum Senonenſem Archiepiſcopum, incipit:

In

In deſerto manna colligentes, alius integrum gomor, alius plus, alius minus, pro ſua quiſque aviditate colligebat &c. Diſtinctionis 1. Caput 1. Quod Deus ſit & unus. *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intelligibilia conſpiciuntur. Creatura mundi homo dicitur, propter excellentiam quam habet ad creaturas, & convenientiam quam habet cum eis.* &c. Quo Petrus ſe ſubtraheret ſcholaſticorum æmulorum dicteriis, hanc *Summam Theologiæ* ſuæ, *Guillelmo Archiepiſcopo Senonenſi* & poſtea Remenſi nuncupavit, uti Hiſtoriam Eccleſiaſticam eidem Petrus Comeſtor nuncupaverat, idque an. 1170. vel circum circa. Erat autem eo tempore Cancellarius Academiæ Pariſienſis, in qua per triginta & octo annos Theol. publicus poſtea profeſſor extitit, ut patet ex elogiis ipſi ſcriptis a Claudio Hemeræo Doctore ſocioque Sorbonico, in libro *De Academia Pariſienſi* pag. 40. ex Chronico MS. Alberici ad annum 1169. *Pariſiis poſt Magiſtrum Petrum Manducatorem, Magiſter Petrus Pictavinus cathedram habuit Theologiam.* Compoſuit autem has Sententias, *Guillelmo Senonenſi Archiepiſcopo* ante annum 1175. dicatas, cujus ſub anni finem a ſede Senonenſi ad Rhemenſem translatus eſt. Et Hemeræus citatus pag. 115. „Magiſter Petrus Pictavinus, qui annos duodequadraginta Theologiam Pariſiis legit, ut ſupra retulimus ex Chronico. Ad eum miſſa eſt Epiſtola Innocentii III. de querela Comitiſſæ Bleſenſis & Capituli Carnotenſis, quæ citatur Cap. *ex parte* De verborum ſignificatione, una cum Decano Pariſienſi, & Joanne Abbate ſanctæ Genovefæ, qui fuit ſucceſſor Stephani Tornacenſis. Extat ejus mentio in quadam littera Mauritii Epiſcopi tradita Canonicis Victorinis, pro terminis annualium recipiendorum ex præbendis Eccleſiæ Pariſienſis, ſub dato 1196. Celeſtinus Papa conſtituit *Petrum* cum Hugone Clementis Decano Pariſienſi, pacificatorem ejus litis quæ vertebatur inter Monachos S. Eligii in inſula Pariſiorum, & Canonicos Sancti Victoris, de decimis vini & grani apud Vitriacum: & de inſtrumento ea de re exarato, pendet adhuc illæſum ſigillum *Pictavini*, cum hac perigrapha, *Sigillum Petri Pictavini Cancellarii Pariſienſis.* Aſſervantur in Bibliotheca Sorbonæ, *Sermones ejus & Allegoria ordinaria ſuper tres Libros legis Moſaica Exodum, Leviticum & Numeros* &c. de quibus ſupra. Hucusque Hemeræus.„ Idem de illo Chronicon MS. Alberici ad annum 1205. *Obiit Magiſter Petrus Pictavinus, Cancellarius Pariſienſis, qui per annos duodequadraginta Theologiam legerat Pariſiis &c. prædictus vero Pictavinus fecit librum de Theologicis Sententiis ad eundem Archiepiſcopum Guillelmum, cujus etiam habentur ſermones, Diſtinctiones & Poſtilla: & qui pauperibus conſulens Clericis, excogitavit arbores Hiſtoriarum veteris Teſtamenti in pellibus depingere, & de vitiis & virtutibus ſimiliter diſponere.* Extat etiam quoddam Opus ejus in Bibliotheca Victorina Littera D. 1. continens in Codice optimæ notæ, ſcilicet *Diſtinctiones Pſalterii ſecundum Magiſtrum Petrum Pictavienſem*, quarum prologus incipit, *Facies mihi tentorium in introitu tabernaculi, pretioſis coribus contextum. Tabernaculum, quo Deus in nobis habitat* &c. Ibidem inſignis *Commentarius Petri Pictavienſis* ac primus forſitan qui unquam in *Magiſtrum Sententiarum* factus ſit, aliud Opus ab ipſis Sententiis Petri Pictavienſis. Incipit prologus, *Summa Divina pagina in conſiderandis conſulit & agendis, id eſt, in fidei aſſertione & morum conformatione* &c. Cupientes &c. ut apud Magiſtrum ſententiarum. *More ſcribentium præmittit Magiſter Proœmium, & hæc eſt continentia proœmii* &c. quamvis Hugo Mathoud Benedictinus Monachus, hoc Opus unum atque idem cum *Sententiis ejusdem Petri* quas edidit, aſſeruerit, dicens: "quod tantum in paucis variat ille Codex MS. Victorinus ab allegato Trecenſi edito, hoc excepto quod Victorinus nonnunquam mutilus eſt, ac in eo deficit Epiſtola præliminaris ad Guillelmum Senonenſem Archiepiſcopum, aut ſaltem fugit oculos ſatis tumultuarie legentium." Opus autem *Sententiarum Magiſtri Petri Pictavienſis*, incipiens *In Deſerto manna colligentes* &c. anonymum etiam MS. eſt in Bibliotheca S. Ebrulphi, Ordinis divi Benedicti; Littera T. 9. Denique omnia fere vel pleraque Opera *Petri Pictavini* extant MSS. in Bibliotheca Claræ Vallis, nempe *Sententiæ Magiſtri Petri Pictavini, Diſtinctiones Petri Pictavini in Pſalterium, & Allegoria ſuper Vetus & Novum Teſtamentum:* ut ex accurato illius Catalogo anno 1664. confecto, quem apud me habeo, intellexi. *Allegoria Petri Pictavini ſuper Tabernaculum Moyſis*, MSS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Pembrochiana, Cod. 75. Ejusdem *Allegoria ſuper Biblia*, MSS. privatim in Bibliotheca Baronis Lumleji, Cod. 231. Porro Biblioca eadem S. Victoris Pariſienſis Littera S S. 18. a fol. 85. usque ad 180. *Summa Petri Pictavienſis de Myſteriis Incarnationis Chriſti* &c. incipiens, *Qui parce ſeminat, parce & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus metet vitam æternam. Ideo ut nos in futuro metamus, ſeminarium verbi Dei proponimus* &c. Sed tractatus hic qui 400. annorum, ob anonymitatem incertus eſt, cujus nomen authoris recentiore manu adjectum eſt. In eadem Bibliotheca Sancti Victoris *Sermones Magiſtri Petri Pictavienſis*, MSS. littera Q Q. 20. Codice optimæ notæ, ubi ſub initium Codicis charactere antiquo, *Sermones per anni circulum cum Exceptionibus Magiſtri Petri Pictavienſis.* Tum ſub Codicis medium, Syllabus ſeu Index ſermonum ejusmodi, numero LXVIII. poſt quem ſequitur: *In hac medietate libri continentur ſermones quidam per anni circulum, & notulæ excepta de Sermonibus Magiſtri Petri Pictavienſis Cancellarii Pariſienſis, & Magiſtri Stephani Præſulis Cantuarienſis, & de aliorum tractatibus, quæ omnia circa curam animarum ſunt neceſſaria, ſicut inferius patebit.* Deinde ſequitur, *Incipiunt ſermones quidam per anni circulum & quædam notulæ excerpta de ſermonibus Magiſtri Petri Pictavienſis, Cancellarii.* Corpora ſancto-

rum

rum in pace ſepulta ſunt. *Si unius ſanctorum præeminentiam & laudes, & ingenium exercitatum & lingua erudita ſufficienter explicare non poteſt* &c. Ejuſdem aliud Opus in eodem Codice ſub finem, litteris rubricatis, bonæ notæ. *Incipiunt ſermones Magiſtri Petri Pictavienſis. Primus eſt in feſtivitate omnium ſanctorum.* Sancti per fidem vicerant regna &c. *Certo certius eſt, quod Sancti omnia regna mundi vicerunt, & præcipue illi duodecim duces* &c. Cum vero Theologiam per annos triginta octo hic docuerit, nulli dubium eſſe debet, quin ſenex vixerit. Subſcripſit cuidam inſtrumento ſeu Chartæ Mauricii Pariſienſis Epiſcopi anno 1184. hoc modo: *adſtantibus Mauricio Pariſienſi Epiſcopo, Archidiacono &c. Petro Pictavienſi.* Scripſit anno 1196. ut Cancellarius, quoddam inſtrumentum domus conſtruendæ parvo ponti adhærentis, quo tempore Hugo Clemens ejuſdem Eccleſiæ Pariſienſis Decanus erat. Senio tamen confectus, ad Metropolitanam ſedem Ebredunenſem poſt annum 1200. illatus eſt, ubi obiit anno 1205. de quo Albericus in Chronico MS. citatus antea, & ſcriptor *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* ſeculo XII. Fratres Sammarthani tomo 1. *Gallia Chriſtiana* in Archiepiſcopis Ebredunenſibus. Cæterum ut aliorum ex lapſu, ſibi caveat Lector, notandum duxerim, fuiſſe alios duos Petros Pictavinos ſeu Pictavienſes, præter iſtum Academiæ Pariſienſis Cancellarium, ab ejus ætate non multum diſcrepantes. Primus horum diſcipulus Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſis, cujus Opuſculum quoddam habes in *Bibliotheca Cluniacenſi*, de quo nos antea diximus. Alter Sancti Victoris ad Muros Pariſienſes, Canonicus Regularis divi Auguſtini, cujus Opus *de pœnitentia ſeu Confeſſione* ibidem aſſervatur. Hoc *Pœnitentiale* ibidem cum expreſſo nomine authoris in Codice optimæ notæ, Littera II. 13. inſcriptum, *Pœnitentialis F. Petri Pictavienſis Canonici Sancti Victoris.* Item Littera Q Q. 12. cujus hic titulus a me excuſſus, litteris rubricatis 400. annorum antiquis: *Compilatio præſens materiam habet Confeſſionem, nullum materia profitetur authorem: ſed tot habet authores, quot habet authoritates.* Incipit autem, *Hunc modum & curam hujuſmodi habent quidam Confeſſores* &c. nec magnæ prolixitatis eſt. At manu prorſus recenti quæ vix 20. annorum eſt, ſub Codicis initium *Petro Pictavienſi Canonico Sancti Victoris*, ex fide alterius MS. Codicis antiqui attribuitur, qui fuit olim Alexandri Petavii Senatoris Pariſienſis, de quo ſic loquitur Jacobus Petit in *Theodoro Cantuarienſi* tomo 1. pag. 341. Qui in MS. Codice V. el. D. Alexandri Petavii, vocatur *Petrus de Sancto Victore*, hoc enim habetur in fine Codicis: *Explicit Pœnitentiale Magiſtri Petri de Sancto Victore, emendatum a Magiſtro Jacobo ejuſdem Sancti Victoris Canonico.* Hic Petro Pictavienſi noſtro, qui anno 1205. obiit, poſterior ætate extitit: quippe qui ſcripſit poſt Præpoſitivum & Joannem Beleth quos citat, imo poſt Petrum Cantorem, quem in ſuo *Pœnitentiali* imitatur, in multis tam verbis quam ſententiis & ſimilitudinibus: quod adnotaſſe ſufficiat. Philippus Labbeus erudite agit de duobus iſtis Petris, qui Pictavienſes dicuntur, in *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Latinorum, Græcorum & Gallicorum, ſeu ſpecimine lectionum Antiquarum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quam ex MSS. potiſſimum Codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ anno 1653. in 4. Pariſiis edendam curavit apud Johannem Henault, parte 2. pag. 25. hujus Bibliothecæ, his verbis. « Magiſtri Petri Pictavini, Pariſienſis Academiæ Cancellarii Gloſſæ ſuper ſententias M. Petri Lombardi præceptoris ſui ex Codice Victorino D. 1. in quo ejuſdem *Diſtinctiones in Pſalterium.* Illi ferme ſuppar extitit Frater Petrus Pictavienſis, Abbatiæ Sancti Victoris Canonicus, cujus *Pœnitentialis liber* MS. invenitur in eadem inſtructiſſima Bibliotheca, una cum altero *Pœnitentiali* Magiſtri Petri de Flamesburgo, ejuſdem Cœnobii Canonici. » Hæc loco citato Labbeus. Agit autem *De tribus iſtis Petris Pictavienſibus*, paucis quidem ſed erudite ac diſtincte, Carolus Dufrenius du Cange in *Indice auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 138.

NICOLAUS DUNELMENSIS MONA- 1170
CHUS, circa idem tempus edidit *Vitam Sancti Godrici Eremitæ* familiaris ſui, quam ipſi dictarat Godricus, cujus meminit Arnoldus Wion in *Ligno Vitæ.* Florebat autem circa annum 1170. Sanctus Godricus, qui nec in gloriam nomen inter Anglos eremitas adquiſiverat, ut librum etiam *De Vita & Viſione Orm* componeret, de quo vide Matthæum Pariſienſem & alterum Matthæum Weſtmonaſterienſem in Hiſtoriis. Ambiguum an *Vita iſta Godrici* ſit Nicolao Dunelmenſi tribuenda qui ſcripſit, an Godrico qui dictavit. Extat in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Galbæ litera A. Codice 17. num. 1. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum bibliothecarum inſignium num. 1337. in MSS. Codicibus Eccleſiæ S. Swithini apud Wintoniam Codice 17. Ibidem num. 8067. in MSS. Codicibus bibliothecæ Jacobeæ Cod. 345. Ibidem n. 9924. in MSS. Codicibus Simonis D. Ewes Baronetti Codice 64. Meminit hujus ſcriptoris inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ n. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. cap. 112 pag. 146. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 423. editionis ultimæ.

JOANNES SARISBERIENSIS, CARNO- 1170
TENSIS EPISCOPUS, natione Anglus, Sancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis & Martyris diſcipulus, in ſuis peregrinationibus atque exiliis comes individuus, anno 1170. florebat atque ſequentibus. Hic vulgo cogno-

mina-

minatus *Sariſberienſis* a patria, Adriano IV. Papæ teſte Helinaudo familiaris, ac Petri Abbatis Cellenſis quondam Clericus, electus tandem eſt anno 1172. Carnotenſis in Gallia Epiſcopus. Dixi fuiſſe anno 1172. electum vel à Guillelmo Senonenſi Archiepiſcopo & Carnotenſi ſimul Epiſcopo, nominatum ad cathedram Carnotonam. Anno enim 1169. extremum obiit diem Hugo Senonenſis Archiepiſcopus tertio Nonas Februarii, ut notat Martyrologium Sancti Petri vivi, ubi ſepultus in Choro jacet: quamvis Necrologium Sancti Stephani, defunctum prodat quinto Calendas Aprilis. In ejus locum Guillelmus de Campania ſuffectus eſt eodem anno ſub finem, anno nimirum 1169. undecimo Kalendas Januarii, tum ſub initium anni 1170. conſecratus Senonis a Mauricio Pariſienſi Epiſcopo atque ſuffraganeis aliis, ut obſervat Vincentius Bellovacenſis in *Speculo Hiſtoriali.* Porro ut teſtis eſt Robertus de Monte in Supplemento Sigeberti ad annum 1168. *Archiepiſcopo Senonenſi in fata recedente, Willelmus electus Carnotenſis ei ſucceſſit, conceſſo tamen ei Epiſcopatu Carnotenſi per biennium a Papa Alexandro.* Vnde ſequitur ante annum 1172. Joannem Sariſberienſem non ſuſcepiſſe regendam Carnotenſem Eccleſiam. De ſuſcepta iſta cathedra adminiſtranda, ſic idem Robertus de Monte in *Supplemento* Sigeberti. *Succeſſit in Carnotenſi Vrbe Joannes Sariſberienſis, vir honeſtus & ſapiens, qui prius fuerat Clericus Theobaldi Cantuarienſis Archiepiſcopi, & poſtea Sancti Thomæ Martyris, ſucceſſoris ejusdem Theobaldi.* Epiſcopatu donatus non electione, ſed nominatione ſeu ceſſione Guillelmi deceſſoris, ut intelligitur ex Epiſtola Petri Abbatis Cellenſis Lib. 7. *Epiſtola* 8. ad eundem Senonenſem & Remenſem Archiepiſcopum, cujus hæc verba mirum in modum Joanem Sariſberienſem commendant, unde ea ſubticuiſſe nefas omnino eſt. „In inſigni electione Carnotenſi de *Magiſtro Joanne*, ſtellam matutinam produxit Deus „de theſauris ſuis. Affuit, huic prædeſtinatio„nis Dei partui, vigilantiſſima ſagacitas Domini „mei, & manum obſtetricem ſuppoſuit, ne a„bortum pateretur incommutabilis Dei præce„lectio. Deus, tibi laus, tibi gratiarum actio: „Archiepiſcope tibi merces, tibi æterna remu„neratio. Hoc opus de raritate admirabile, „de ſingularitate incomparabile, de puritate „commendabile, de bonitate ſpeciali omnibus „imitabile. Quando & ubi ſimile factum eſt in „regno Franciæ, ut remotis omnibus ſimoniæ „ſpeciebus, nullis munerum ſuffragiis incum„bentibus nullis clientum vellicatioolbus pru„ritum aurium excitantibus, ſolus Dei honor „& populi ſalus in Epiſcopali electione quære„retur? Certe hoc in Rationali & Superhume„rali tuo, Pater amantiſſime ſtylo ferreo, un„gue adamantino ſcribetur, quod in vicariis Pe„tri eligendis nulla te movet humana gratia, „nullus favor, nullus carnalis affectus, nulla

pecuniæ avaritia. Trecenſem Epiſcopum, vi„rum qui miniſterium ſuum honorificat, elegiſti„ & conſecraſti. Meldenſi Eccleſiæ tres viros„ honorificentiſſimos, Dominum ſcilicet Cardi„nalem, Magiſtrum Petrum, & Symonem„ Archidiaconum viciſſim aſſignaſti: ſed nunc„ ſuperlative, hominem de alia gente, amore„ Dei tantummodo ductus, in Eccleſia Carno„tenſi ſubſtituiſti. Vbicunque hoc Evangeli„um prædicabitur, dicetur quod ſis amicus Sponſi, cum tam verax ſis & fidelis, non jam in quæ„renda uxore Iſaac, ſed in inveniendo Joſeph„ virum Mariæ. Vere Maria veneratur in Carnutenſi Eccleſia. Vere vir iſte Joannes, pre„tioſo ſanguine Beati Thomæ Pontificis &„ Martyris intinctus, lege divina ad plenum in„ſtructus, bonis moribus & piis actibus ornatus,„ Apoſtolico ad Timotheum catalogo virtutum„ bene depictus, ad Dei hooorem & ad veſtram„ perpetuam laudem, columna factus eſt in Ec„cleſia Dei. Reviruit in vobis antiquus Apo„ſtolicæ ordinationis ramuſculus, cum pro Pa„tribus filii ungebantur, imo pro panibus omni„ ſabbatho calidi cum thure ſubſtituebantur pa„nes.„ Idem Epiſtola 6. ad Lugdunenſem Archiepiſcopum Joannis Sariſberienſis nominationem ſignificat, cum ait: *Senonenſis Archiepiſcopus factus eſt Remenſis, Magiſter Joannes Sariſberienſis, quondam Clericus noſter, factus eſt Epiſcopus Carnotenſis.* Idem vocat *Alcuinum* Joannem præfatum Lib. 7. Epiſtola 20. & 21. loquens item de ejus electione ad Cantuarienſem Archipræſulem, inquit: *Sanctiſſimæ memoriæ prædeceſſor veſter Archiepiſcopus Theobaldus, de gremio & ſinu noſtro Magiſtrum Joannem Carnotenſem Epiſcopum inopem & pauperem ſuſcepit, ſed Deo juvante usque ad nomen magnorum, qui ſunt in terra, fomentis ſuis provexit.* Apud eundem Cellenſem leguntur & ſeptem Epiſtolæ Sariſberienſi noodum Epiſcopo ſcriptæ, & aliæ complures, ex quibus arcta cum ipſo amicitiæ neceſitudine conjunctum fuiſſe innoteſcit: a quo exul olim in Abbatiam benigne exceptus, multisque poſtea beneficiis donatus fuit, quibus obnoxium ſe ipſe Joannes Sariſberienſis erga Petrum Cellenſem Abbatem profitetur. „Imprimis vero Epiſtola 85. cu„jus exordium eſt. Non eſt novum, quod mihi„ veſtra benignitas alimentorum ſubſidia procu„ravit, quæ ſic meam in terra aliena pauperta„tem excepit, ut nec patris munus, nec mater„nus mihi deeſſe videretur affectus. Magnum„ quidem erat ſic exuli providere, ut apud ex„teras nationes Civium commoditatibus frue„rer: ſed multo majus eſt quod mihi diligentia„ veſtra proſpexit, ne a natalis ſoli dulcedine, qua totius humani generis univerſitas capitur,„ perpetuo exularem. Veſtrum namque mu„nus eſt, quod reverſus ſum in terram nativi„tatis meæ: veſtrum munus eſt, quod florere„ in patria videor, & authore Domino multis„ præferri concivibus & coætaneis meis. Sed„ quid eſt quod libertatis & munificentiæ veſtræ„

„titulos membratim exequor, cum illorum nu-
„merus & immenſitas ſic totum animum im-
„pleant, ut effluant & totius mentis capacita-
„tem exſuperent? A Domino quidem, ut & il-
„la ſola, quæ non ſufficio recordari, debeam
„meruiſſe quidquid ſum & poſſum. Obligatus
„itaque ſum, ut nulla gratiarum oćtione va-
„leam liberari, cum merita veſtra omnes cona-
„tus meos abſorbeant, præſertim cum devotio
„veſtra me ſibi continuis obliger beneficiis. In-
terfuit Sariſberienſis Concilio Generali Late-
ranenſi anno 1179. vel 1181. juxta Robertum
de Monte in Appendice Sigeberti, tandemque
anno 1182. mortalirate depoſita, ſepulturam
corpus in Joſaphatenſi Abbatia accepit.

Quoad vitam & apocham Epiſcopatus Johan-
nis Sariſburienſis, nonnulla habet a nobis diſ-
crepantia Henricus Warthon in Præfatione
ad Tomum 2. *Angliæ ſacra* num. 9. pag. XI. qui
& ejusdem Johannis Opuſculum *De Vita S.
Anſelmi Cantuarienſis Eccleſia Archiepiſcopi* ibidem
pag. 153. edidit, quem hic verborenus trans-
ſcribam, cum ſingularia illa ſint & paucis nota
quæ profert. „Johannes de Saresburia ſeculo
„duodecimo haud vulgari eruditionis
„fama enituit. Superſunt ab illo ſcripta
„*Polycraticon* ſeu de *nugis Curialium*, &
„*Vita Thomæ Becket Archiepiſcopi*, & inter ejus
„Epiſtolas *Epiſtolæ quamplures*. Multa alia ab
„illo conſcripta Baleus Cent. 3. cap. 1. recen-
„ſet, & in his *Vitam Anſelmi Archiepiſcopi*. Au-
„thore Gervaſio in *Chronico* p. 1434. *Erat hic Jo-
„hannes a juventute ſua Cantuarienſis Eccleſiæ Cleri-
„cus, primo Theobaldo Archiepiſcopo, poſtea S. Tho-
„mæ etiam in exilio fideliter adhærens.* Poſtremum
„in Richardi Archiepiſcopi famulitium tranſiit.
„Antiquitus enim Clerici literati pluribus ordi-
„ne Archiepiſcopis Cantuarienſibus adhærere,
„& ſub ipſorum auſpiciis negotia Eccleſiaſtica
„exequi ſolebant. Quæ enim nunc Archiepi-
„ſcopi Cancellariis, Vicariis, atque aliis Officia-
„libus laicis exequenda committunt: olim ipſi,
„adhibita Clericorum domeſticorum opera,
„executi ſunt. Sic Johannes tribus ordine Ar-
„chiepiſcopis, ſic Gerardus la Pucelle Thomæ
„& Richardo obſequium domeſticum præſtite-
„runt. Johannem Theobaldus Archiepiſco-
„pus, teſtamenti ſui ſupremi curatorem conſti-
„tuit. Teſtamentum in Archivis Eccleſiæ
„Cantuarienſis breve admodum extat, ſed pi-
„um & tanto Præſule non indignum. Id anti-
„quitatis cauſa ſubnectendum duximus.

„ Theobaldus Dei Gratia Cant. Eccleſiæ mini-
„ſter humilis, omnibus ſanctæ matris Eccleſiæ fi-
„liis & fidelibus ſalutem & benedictionem ſupre-
„mis deficientium voluntatibus ſuum accom-
„modant jura favorem, & in ſe velut inhuma-
„nus provocat iram Dei, qui piis eorum deſide-
„riis obvius contradicit. Noſtra quidem vo-
„luntas eſt, quæ Deo auctore nunquam immu-
„tabitur, ut reſiduum bonorum noſtrorum mo-
„bilium, quæ propter neceſſitates domeſticas &
diuturnitatem languoris, usque ad exitum vi-“
tæ duximus retinenda, in uſus pauperum o-“
mnino cedat: ſecundum quod Dominus nobis“
inſpiravit, & ſicut dedimus in mandatis vene-“
rabili fratri noſtro Gauterio Roffenſi Epiſcopo,“
& fidelibus noſtris Philippo Cancellario no-“
ſtro, M. Radulfo Lexovienſi, & Johanni de Sa-“
resbiria, quos eleemoſynæ noſtræ diſpenſan-“
dæ præfecimus,“

Quæ Johannes in famulatu Thomæ Ar-“
chiepiſcopi poſitus præſtiterit, Quadrilogii“
Authores & Thomæ Epiſtolæ abunde docent.“
Quod autem ad argumentum præſens attinet,“
conſtat ex Epiſtola Alexandri Papæ libro Jo-“
hannis *De vita Anſelmi* ſubjecta, Thomam Pa-“
pæ in Concilio Turonenſi anno 1163. obtuliſ-“
ſe librum *De vita & Miraculis Anſelmi*, eo uſum“
conſilio, ut Anſelmum albo ſanctorum inſcribi“
obtineret. Johannes librum Thoma jubente“
conſcripſit, qui fere integrum ex Eadmeri Li-“
bris *De Vita Anſelmi & Miraculis ejusdem* con-“
ſarcinavit, iisdem etiam verbis plerumque“
uſus. Johannis Librum dedit Codex Lambe-“
thanus ſupra laudatus, qui notam hanc in e-“
jusdem calce appoſitam habet: *Scriptum per*“
me fratrem & Commonachum Eccleſiæ Chriſti Can-“
tuarienſis Dompnum Richardum Stone, qui anno“
1507. perfecit hoc opus die 12. Decembris. Orto“
brevi poſt Concilium Turonenſe inter Regem“
& Thomam diſſidio, Anſelmi canonizatio in“
medio relicta eſt. Eam demum perfecit A-“
lexander VI. Papa, bulla ad Johannem Archie-“
piſcopum Cantuarienſem anno 1494. data,“
quæ in Conciliorum Anglicorum tomo 2. p.“
721. & exinde in Conciliis Labbei tom. 13. p.“
1476. reperitur. Dum Richardo Archiepi-“
ſcopo Johannes famulitium ſuum præſtaret,“
Decanus, Cantor, Clericique plures Carno-“
tenſis Eccleſiæ Cantuariam advenientes, ipſum“
in Epiſcopum Carnotenſem elegerunt 1176. 22.“
Julii, ex Gervaſio & Diceto. Conſecratus“
eſt apud Senonas a Mauritio Pariſienſi Epi-“
ſcopo 1176. 8. Auguſti.“ Obiit 1181. vel 1182.
die 24. Octobris, teſte Obituario Cantuarienſi.
Extat quoque MS. in bibliotheca Cottoniana
ſub effigie Weſpaſiani, litera E. Cod. 12. num.
3. *Speculum Stultorum*, libellus compoſitus a Jo-
anne Sariſberienſi, S. Theologiæ Doctore exi-
mio, *ad Willelmum Nigellum*, cum præfatione
De ratione & vindicatione tituli, qui quibus-
dam ridiculus eſſe videbatur. Ita Catalogus
impreſſus anno 1696. Oxonii in fol. Manuſcri-
ptorum Codicum Bibliothecæ Cottonianæ p.
118. col. 2. Verum in aliis plerisque Anglicanis
MSS. Codicibus, hoc opus attribuitur Guil-
lelmo Nigello, quod *Bruneilus* dicitur. Con-
ſtare hoc poteſt ex Catalogo MSS. Codicum
Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum
bibliothecarum inſignium, num. 2922. in MSS.
Codicibus bibliothecæ Norfolcianæ in Collegio
Greshamenſi apud Londinum Codice 23. ubi
Guillelmi Nigelli liber *Burnellus* dictus, ſive
Specu-

Speculum Stultorum carmine conſcriptum. Et num. 3601. in MSS. Codicibus Franciſci Bernardi Collegii Medicorum Londinienſis Socii, Codice 32. *Brunelli Poema.* Dicebatur autem Anglice Guillelmus Nigellus ſeu Wirecher. Et inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ n. 1628. in MSS. Codicibus Kinelmi Digbæi Codice 27. Burnellus azinus ſive *Speculum Stultorum* de azino qui volebat caudam auferri & novam creari, per Nigellum Wirecher, Monachum Cantuarienſem, tempore Richardi I. Regis Angliæ. Et num. 2159. in MSS. Codd. Thomæ Bodleji litera D. 2. Codice 1. num. 6. *Nigelli Wirkere Speculum Stultorum* vel *Burnellus* pag. 146. Ibidem num 2535. in MSS. Codicibus ejusdem litera F. 11. Codice 40. num. 21. *Willelmi Nigelli alias Burnelli Speculum Stultorum* pag. 160. Ibidem num. 2583. in MSS. Codicibus ejusdem, litera eadem Codice 88. *Burnelli Speculum Stultorum per Will. Nigellum Wircker.* Tituli & libri ſui rationem explicat auctor in Prologo, cui Diſtichon hoc immediate ſubdit

Burnelli ſpeculum merito liber iſte vocatur,
Cujus ſub Specie Stultorum vita notatur.

Ibidem num. 3041. in MSS. Codicibus ejusdem Bodleji, qui in Rotulis in Archivo, Codice 52. num. 10 *Willelmi Burnelli ſeu Nigelli Stultorum Speculum* pag. 97 b, cum inordinate quæ vocatur pag. 114. ibidem num 3852. in Hyperoo Bodlejano, inter Manuſcriptos Codices Richardi Jameſii S. Theologiæ Doctoris Codice 15 *Nigelli liber ad Willelmum* qui dicitur *Speculum Burnelli ſeu Speculum Stultorum carmine Latino.* Denique in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Titi litera A. Codice 20. num. 1. *Nigelli Speculum Stultorum.* Extat quoque in Bibliotheca Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ. Claſſe a Siniſtra, Seric Media, Cod. 2. *Hiſtoria Scholaſtica Petri Comiſtoris cum Nigelli Commentariis.*

Agunt Bellarminus & Labbeus de illius *Epiſtolis* editis, quibus addo ſcripſiſſe illum *Polycraticum* ſive *De nugis Curialium & veſtigiis Philoſophorum libros VIII. ad Theobaldum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* cujus tunc temporis Clericus erat, opus inſigne ac multa eruditione refertum, quod cum *Entbetico Metrico* ad frontem Operis, impreſſum Pariſiis anno 1513. in 4. & ibidem anno 1610. in 8. Itemque Lugduni Batavorum annis 1595. & 639 in 8.

Opus *Metalogicum libris IV.* in quibus de omni re Logica & Philologica, quin etiam Philoſophica eruditè & acutè diſſerit, qui prodierunt cum Polycratico, Pariſiis annò 1610. in 8. & Lugduni Batavorum anno 1639. in 8.

Idem effudit ex ingenio ſuo abundanti *Commentationes in Epiſtolas Sancti Pauli Apoſtoli,* impreſſas Amſtelodami anno 1646. in 4. *Epiſtolas* quoque *ad diverſos* CCCIII. quæ ſæpius impreſſæ leguntur in Bibliotheca ſanctorum Patrum editionum Pariſienſium, & aliarum. Idem *Epiſtolas plurimas* ab anno 1154. quo clarere cœpit, ad 1180. quæ ſeorſim Pariſiis impreſſæ, anno 1611. in 4. de quibus ſolis Bellarminus agit. Item *Ejusdem Epiſtolas ſeptem hiſtoricas* edidit Andreas Ducheſnius tomo 4 Collectanei ſui *Scriptorum Hiſtoriæ Francicæ coætaneorum* pag. 465 quod in fol. Pariſiis anno 1641. & ſeqq. impreſſum. Aliæ etiam plures leguntur ſub nomine ipſius in Collectione *Epiſtolarum Sancti Thomæ Cantuarienſis Epiſcopi,* impreſſa Bruxellis tomis in 4 duobus anno 1682. apud Henricum Frick, opera Chriſtiani Lupi Doctoris Theologi & antiquarii, ex Ordine Eremitarum divi Auguſtini. In hoc Collectaneo extant *Epiſtolæ XCIII.* ſub nomine Joannis Sarisberienſis, quæ an diverſæ omnino vel ex parte ſint, ab aliis Sarisberienſis Epiſtolis, iis quibus eas conferendi otium ſuppetit, examinandum relinquimus.

Idem denique ſcripſit *Vitam atque Paſſionem Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris,* ſed breviſſime nec ex variis authoribus per modum Dialogi vel Quadrilogi, quam vidi MS. in fol. in Bibliotheca Regalis montis Ordinis Ciſtercienſis, cujus prologus incipit: *Sacroſanctam Eccleſiam juxter impugnit h ſive antiquus &c.* Vita autem. *Prædictus igitur Beatiſſimus Thomas, Londonienſis indigena &c.* quam refert integram prodiiſſe cum Epiſtolis Joannis Sarisberienſis anno 1611 Pariſiis in 4. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Litteraria Scriptorum Eccleſiaſticorum,* ad annum 1172. pag. 685. Eſt quidem impreſſus nupertimè Bruxellis cum *Epiſtolis S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi,* anno 1682. ab eodem viro Chriſtiano Lupo *Quadrilogus de vita & morte Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris,* qui appellatus *Quadrilogus,* quia ex quatuor authoribus excerptus ac deſumptus eſt. Sed ad Joannem Sarisberienſem ut arbitrati nonnulli ſunt, non ſpectat, cujus opus ita prolixum non eſt, ut videri poteſt in eodem MS. Regalismontis & Vaticano, ubi teſtante eodem Lupo legitur, qui ab ejus editione, heic ob modicitatem operis ſe abſtinuit. Eadem verò MS. in Cottoniana Bibliotheca ſub effigie Claudii litera B. Codice 2. num. 1. inſcripta *Vita B. Martyris Thomæ ſecundum Joannem de Saresbiria.* Magnus autem iſte *Quadrilogus* quem à ſe primum evulgari Lupus opinabatur, jam Pariſiis anno 1495. in quarto impreſſus fuit, ita inſcriptus, in iſta antiqua editione: *Vita & Paſſio Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, & proceſſus ſuper libertate Eccleſiaſtica, per Herbertum de Bosham, Joannem Carnotenſem,* id eſt *Saruburienſem* jam Carnotenſem Epiſcopum: *Guilhelmum Cantuarienſem, & Alanum Teukesburienſem, idcoque Quadrilogus dicitur.* Contendit quoque Guilelmus Cavus loco citato, ad annum 1162. pag 681. Joannem Sarisberienſem *Epiſtolas Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris in 6. Libros collegiſſe ac digeſſiſſe,* admixtis etiam quampluribus aliorum ad Thomam vel de eo Epiſtolis, ſecutus in hac ſua ſententia Cæſarem Baronium *in Annalibus Eccleſiaſticis*: ſed uterque fallitur, ut oſtendemus poſteà, ubi *de Alano Abbate Teukesburiæ* loquemur,

cui hunc laborem debemus. Imò nec probè hoc ab alio quàm ab Anglo, vel in Anglicis ſaltem inſulis degente, fieri potuit: cum è contra conſtet, Joannem Sarisberienſem ſtatim à morte Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, Gallias adventantem, in Angliam nunquam reverſum eſſe, Carnotenſem inſtitutum Epiſcopum. Occupavit digniſſimè ſedem hanc ad annum 1182. quo mortuus eſt, ſepultus in Abbatia S. Mariæ de Joſaphat, quæ Monachorum Benedictinorum eſt. De quo Aubertus Miræus in ſuo Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 369. pag. 251. Fratres Sammarthani tomo 2. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Carnotenſibus. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 421. Seculum IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 750.

1170 EDMVNDVS GRIME, qoi quondam Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi domeſticus & comes aſſiduus, ac crucifer illius fuerat, eodem tempore Scriptis mandavit *Vitam Magiſtri ſui Thomæ* ob Eccleſiaſticam libertatem interempti. Extat illa inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum Bibliothecarum inſignium num. 2926. in MSS. Codicibus Bibliothecæ Norfolcianæ in Collegio Greshamenſi apud Londinum Codice 27. Et inter MSS Codices Bodlejanæ Bibliothecæ pag. 258 col. 2 in Collectaneis Richardi Jameſii S. Theologiæ Doctoris *Collectaneo 2.* num. 2. pag. 8. ad 11. Meminit hujus Scriptoris Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. p. 424 ultimæ editionis.

1170 ODO ABBAS SANCTI MARTINI DE BELLO IN ANGLIA, natione Anglus vel Normannus fuit, Monachus primum Ordinis Divi Benedicti & Cantuarienſis Eccleſiæ Prior. Habuit ille Fratrem in Galliis Adamum nomine, Monachum Abbatiæ Igniacenſis, Ordinis Ciſtercienſis in tractu Remenſi, ad quem crebras ex Anglia ſcripſit Epiſtolas, quarum unam edidit Joannes Mabillon tomo 1. *Analectorum* pag. 349 in qua abſurda quædam habet de Sancto Benedicto ejusque Inſtituto, cui ille tribuit quæ de Chriſto in Scriptura propriè dicuntur. Alteram etiam vidi, qua ad eundem Adamum mittebat *libros Miraculorum S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris* à ſe compoſitos, ipſis Miraculorum MSS. libris præfixam, in variis Ciſtercienſium Gallorum Bibliothecis. Erat porrò Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanæ Prior anno 1170. Odo, dum Sanctus Thomas Martyrio vitam finiit, narratque mortuum corpus à ſe viſum, proprio ſanguine tinctum. Is abſente S. Thoma atque exule, Monachos in obſervantiis regularibus ſuos continuit, ſuoque exemplo ſtudiis ſacræ Scripturæ aſſiduos reddidit. Quo mortuo, haudquaquam ob iniquitatem hanc perpetratam animo cecidit, ſed firmus conſtansque in defendendis Eccleſiæ ſuæ fratrumque Monachorum quoad futuram Archiepiſcopi electionem, juribus extitit. Atque ut omnem ejus ſeriem rei ab oculato vel contemporaneo teſte audiamus, Gervaſium Cantuarienſem in *Chronico* ad annum 1172. narrantem proferimus. „Dum hæc itaque agerentur in Normannia, juvenis Rex ex conſilio tutorum ſuorum mandavit Odonem Priorem & Monachos Eccleſiæ Cantuarienſis, ut ad eum quantocius venirent, & Archiepiſcopum ſibi & ſuæ Eccleſiæ eligerent. Acceſſit itaque Prior Odo cum Monachis ſuis ad curiam, & conſerto ſermone de Pontifice eligendo, Prior de more, liberam Eccleſiæ petivit electionem. Quæ cum ab aulicis Priori penitus denegata, vel ut mitius dicam, dilata fuiſſet: quaſi ſub ſpecie pietatis monuerunt, ut Cantuariam rediret, & poſt tres hebdomadas conſiliis & orationibus inſtructior atque paratior, ad Regis præſentiam denuo veniret. Prior igitur Cantuariam redit, & confratrum ſuorum fultus orationibus, circa Feſtum S. Michaëlis, Regem & Regios magiſtros magis quàm miniſtros adiit, & in petitione liberæ electionis conſtanter perſeveravit. Abnegant aulici denuò quod petitum eſt, præcipientes ſeverius ut Regem patrem in partibus transmarinis degentem adiret, ipſius auditurus voluntatem. Prior igitur Odo Cantuariam rediens, in proximo transfretavit, Regem in Normannia degentem adiit, eumque magis ſupplicantem, quam imperantem reperit. Veritus eſt enim Odonis conſtantiam, ne Severum quempiam hominem in Archiepiſcopum eligeret, qui Beati Thomæ Martyris in negotiis Eccleſiaſticis eſſet imitator. Hac de cauſſâ Rex Odoni Priori plurimum ſupplicans, manibus protenſis & ſemiflexis genibus rogabat, ut ſui miſereretur, ne malefactis ſuis aliquid deterius ſuperaddere cogeretur. Volebat enim Rex & Priorem exorabat, ut Epiſcopus Bajocenſis eligeretur. Erat enim vir ille nimiæ ſimplicitatis, qui de facili ab intentione ſuâ aliàs quolibet valeret avelli. Sed Prior Odo regiæ petitioni reſpondit, ſe ſcilicet prædictum Epiſcopum, nec alium quemlibet ſine Conventus conſenſu non poſſe ſuſcipere, nec ſe propterea transfretaſſe. Rex igitur Odonem cum ſuis litteris remiſit in Angliam, rogans attentius, quatenus Conventum Eccleſiæ Chriſti, ad conſentiendum induceret. Priore itaque Cantuariam reverſo, convocati ſunt Epiſcopi & Clerus Angliæ apud Londoniam, ibidemque cum cæteris adfuit Odo Prior. Multis autem de electione faciendâ hinc inde conſertis Sermonibus, multâque electionis libertate traditâ, ſpe fraudati quique redierunt ad propria, & Prior Cantuariam reverſus eſt. Idem *ad annum 1173.* Interim convocati ſunt Epiſcopi & Clerus Angliæ ad Londoniam, circa finem menſis Aprilis. Omiſſâ igitur electione poſteris Cantuarienſis Eccleſiæ, electi ſunt ad li-

„libitum Regis & Curialium, Epiſcopi ſex, videlicet Richardus Wintonienſis, Gaufridus Helienſis, Richardus Herefordenſis, Reginaldus Bathonienſis, Lincolnienſis, Ciceſtrenſis. Noviſſimè de electione Cantuarienſis Eccleſiæ conſeritur ſermo, ſic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi. Prior igitur Odo in medium vocatus, à primâ petitione liberæ electionis non avellitur, ſed obſecrat ut Cantuarienſis electus, de ſuâ id eſt de Cantuarienſi Eccleſiâ ſumatur. Conſenſerunt utrumque Epiſcopi, ſed quia de Regis beneplacito dubitabant, decreverunt Scriptis ſuis cum Prioris nuntiis, Regium animum prætentare. Prior his libens annuit, ſed ſubitò Epiſcopi legationem hanc ſuſpectam habentes, quod prius petierant, refutare cœperunt. Prior autem Epiſcoporum mentes ad plenum noſſe deſiderans, dixit Abbatem de Ceraſis virum eſſe commendabilem, & Regis non modicà gratià pollere. Audientes Epiſcopi, prædictum Abbatem utpote ignotum & alterius regni perſonam refutaverunt, ſed ſubitò redeuntes ad cor, conſenſerunt: conditionem hanc interponentes, ut ſcilicet eorum eſſet electio, & Epiſcopi Londonienſis vox prima. Contradicente Priore, inſtiterunt ut electio ſcriberetur in ſchedula, & ſic ab utroque, Priore ſcilicet & Epiſcopo Londonienſi in audientia legeretur: ſed & hoc Prior ut frivolum reſutavit. Petierunt igitur ut Prior privatim inter eos electionem ſaceret, & Epiſcopus Londonienſis in audientia omnium eandem referret. Non conſentiente Priore, primum reſumpſerunt conſilium, ſcilicet ut Regis aſſertio ſuper electione ſaciendâ per fideles nuntios inquireretur. Miſſi ſunt itaque ad Regem in Normannia Monachi duo, Richardus Prior Dovoriæ & alius, qui Regem ſatis gratioſum repperientes, ſed nullam ſuæ voluntatis certitudinem reportantes, ex præcepto Regis citiſſimè in Angliam reverſi ſunt. Rex verò per privatos nuntios ſuos Richardo de Luci & avunculo ſuo Comiti Cornubiæ, ſuæ voluntatis revelavit arcanum. Coacto igitur Conſilio apud Londoniam in initio menſis Junii, cum Prior Odo à petitione liberæ electionis, minis & blanditiis non valeret avelli, etſi tardè tamen, obtinuit quod petivit. Multis itaque hinc inde ſermonibus prolatis, tandem Richardus Prior Dovoriæ Dominicà Octavarum Pentecoſtes, tertio Nonas Junii apud Weſtmonaſterium electus eſt. Sequenti die Sabbathi ab Epiſcopis & Electis Angliæ, Clero & populo Cantuarienſis Eccleſiæ honorificè ſuſceptus eſt, in craſtino (ut dicebatur) conſecrandus. Sed cum omnia tantæ conſecrationi neceſſaria præparata ſuiſſent, ecce litteræ novi Regis Henrici ex adverſà parte in medium allatæ ſunt, quarum iſte eſt textus.

Henricus Dei gratia Rex Angliæ & Dux Normanniæ, & Comes Andegaviæ, Regis Henrici filius, charo & fideli ſuo Odoni, Priori Cantuarienſis Eccleſiæ, & univerſo Conventui, ſalutem & dilectionem. Ex certâ quorundam relatione recepimus, quod in Eccleſia veſtra & etiam in provincialibus Eccleſiis perſonas quaſdam minùs congruas, Pater meus inſtituere attentet. Et quoniam abſque aſſenſu noſtro id nequaquam fieri debet, qui ratione Regiæ unctionis, Regnum & totius Regni curam ſuſcepimus: ſuper hoc Romanam ſedem in multorum præſentia appellavimus, & appellationem factam Venerabilibus Patribus noſtris & amicis Alberto & Theodino Cardinalibus Apoſtolicæ ſedis Legatis ſcripto & nuntio noſtro denunciavimus, qui ſicut viri prudentes, appellationi detulerunt. Hanc etiam ipſam appellationem fidelibus noſtris Londonienſi Exonienſi & Vigornienſi Epiſcopis, Scripto noſtro denuntiavimus, & quemadmodum appellavimus, iteratò ſub teſtimonio veſtro appellamus. Dubitantibus igitur Epiſcopis & conferentibus quid facto opus eſſet, cum quidam conſecrationi conſentirent quidam appellationi deferrent, tandem aſſenſu omnium conſecratio illa dilata eſt. Miſit igitur Cantuarienſis Electus nuntios & litteras, tam ſuas quam omnium Epiſcoporum & Electorum Angliæ, & Conventus Eccleſiæ Chriſti, ad Dominum Papam, & ipſe poſt modicum in propriâ perſona ſubſecutus eſt." Hæc prolixa quidem, ſed demonſtrantia, quanto zelo, quantaque animi conſtantia, Odo Prior Eccleſiæ Cantuarienſis Chriſti, poſt S. Thomæ Archiepiſcopi & Martyris mortem, Liberam eligendi à ſuis Commonachis Archiepiſcopi conſuetudinem ac jus deſenderit, tandemque aſſecutus ſit. Variis etiam hic inſignis Odo juxta Thomam Jameſium, *Commentariis* Eccleſiam ditavit. Scripſit enim *ſuper quinque Libros Moſis Commentarium* MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Sancti Benedicti, Cod. 149. *Moralia ſuper Pſalmos*, MSS. Oxonii in Bibliotheca Balliolenſi, Codice 36. Item *ſuper Evangelia*, MS. ibidem in Bibliotheca Balliolenſi, Cod. 37. Huic etiam Thomas James in *Ecloga Oxonio Cantabrigienſi* in Indice Librorum MSS. Theologicorum ſol. 48. attribuit *Libros duos Parabolarum* in laudem ejus, qui eſt A & Ω ſeu Alpha & Omega, MSS. Cantabrigiæ, in Collegio S. Benedicti Cod. 122. Sed illi indubiè ſpectant ad *Odonem de Sheritona ſeu Shirtona*, quem de hoc argumento ſcripſiſſe, ex aliis aliarum Bibliothecarum MSS. Codicibus conſtat: de quibus jam diximus in *Ganfrido IV. Abbate Claræ-Vallis*, ac poſtea etiam in *Odone de Sheritona* dicemus. In hujus autem Operis ab Odone Cantuarienſi Priore erepti compenſationem, Vidimus *Libros quinque miraculorum Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris ab Odone Priore compoſitos, atque ad Adamum fratrem ſuum Igniaci Monachum* directos, quorum ipſe Odo plurimorum ſe teſtem oculatum profitetur, quos confeſtim poſt Thomæ mortem conſcripſit, ab anno nimirum 1171. ad annum 1175. quo Abbas de Bello in Anglia electus eſt. In his miraculis elegans, devotus, ut vix in hoc argumento quod fragile admodum eſt, aliquid un-

 quam

quam gravius & ſincetius legerim, quæ fermè ad quadringenta (quod ſtupendum) excurrunt: ut ſi hæc vera ſint, verus thaumaturgus Thomas Cantuarienſis extiterit. Habetur hoc grande opus MS. in Bibliotheca Fuſniacenſi Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Laudunenſi, unde transſcriptum ad Danielem Papebrochium, olim à me miſſum eſt Antverpiam. Idem quoque opus vidi MS. in duabus aliis Bibliothecis Ciſtercienſis Ordinis, nempe in Alnenſi Diœceſis Leodienſis, & in Igniacenſi Archiepiſcopatus Rhemenſis. Inter MSS. Codices etiam Bibliothecæ Bodlejanæ num. 2319. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji E. 5. Codice 13. num. 3. *Magiſtri Odonis de Cantuaria Sermones ſuper Evangelia Dominicalia, & aliorum Sanctorum.* Attribuit quoque huic Odoni Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XII. ad annum 1160. pag. 677. *Epiſtolas quaſdam* quæ habentur apud Dacherium in *Spicilegio* tomo 2. pag. 113. ſed apertè & ad oculum fallitur Cavus, qui ſi res leviter ad eaſdem inſpiciendas acceſſiſſet, illas Odonis cujuſdam Regularis Canonici & Sanctæ Genoveſæ poſtmodum Abbatis agnoviſſet, ut nos jam ſuprà diximus in *Odone Abbate S. Genoveſa Pariſienſis.* Idem mecum cenſet Car. Dufrenius du Cange in *Indice auctorum* quem præmiſit ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 134. de quo nos ad annum 1160. Ipſi etiam *Librum unum de inventione S. Milburgæ*, de quo nihil à me viſum, attribuit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 421. Tandem Odo Abbas Sancti Martini de Bello, anno 1175. factus eſt, ut habent idem Gervaſius in *Chronico* ad eundem annum, column. 1432. & Radulfus de Diceto in *Imaginibus Hiſtoriarum*, ad dictum annum column. 588. Quandonam autem Odo Abbas Sancti Martini de Bello, mortuus ſit, mihi non liquet. Hujus *Odonis* mentionem facit Joannes Lelandus *Collectaneorum* vol. 4. num. 131. pag. 172. ubi inquit: *De Ottone Priore Cœnobii Sancti Salvatoris Cantuariæ, deinde Abbate de Bello, Stocbelayus Epiſcopus Londinenſis nuper excutiens omnes Bibliothecæ Coggeshalenſis forulos, ita laudavit Odonis in Pentateuchum Commentarios, ut illos cum veterum theologorum monumentis fere pares fecerit.* Et *Ecloga Oxonio-Cantabrigia* Thomæ Jameſii in Indice Librorum Theologicorum pag. 48. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. p. 421. ultimæ editionis. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 134. ubi tamen male ipſum anno 1160. mortuum refert, qui adhuc in vivis erat anno 1180. & ultra.

1170 BENEDICTVS PETROBVRGENSIS ABBAS, Ordinis Divi Benedicti, Monachus primum in Eccleſia Chriſti ſeu Salvatoris Cantuarienſis, doctrina ibidem moribusque fulſit circa annum 1170. quo cæde S. Thomæ Archiepiſcopi & Martyris Eccleſia iſta afflicta eſt. Richardus autem ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem anno 1173. electus, juxta Gervaſii Chronicon columna 1425. ad dictum annum, elegit ſibi hunc Benedictum in Cancellarium ſeu Secretarium, qui & anno 1175. Odone Cantuarienſi Priore *ad Abbatiam Sancti Martini de Bello* aſſumpto, ipſe in Priorem Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis aſſumptus, teſte Gervaſio Dorobernenſi in *Chronico* citato ad annum 1175. col. 1432. his verbis: *Benedictus verò Domini Cantuarienſis Cancellarius, Prioratum Cantuarienſis Eccleſiæ ſortitus eſt.* Illic poſitus ſcripſit *Commentarium De Vita S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris, de morte & miraculis poſt mortem*, quem quidem ego non vidi: ſed teſte Baronio, MS. ſupereſt in Bibliotheca Vaticana, ut habet tomo 12. *Annalium* ad annum 1162. Hujus autem Operis copiam habet Joannes Mabillonius vel ſocii ejus in Abbatia Sancti Germani Pariſienſis, ut mihi ipſe retulit, unde illuſtrabit ſeculum Eccleſiæ XII. dum aget de *Sanctis Ordinis ſui*, ad hoc ſeculum ſpectantibus. Memini autem me legiſſe dum transſcriberem *Libros Miraculorum S. Thomæ Cantuarienſis* ab Odone compoſitos, hunc Benedictum ab ipſo allegari, unde conjicio ipſum ſcripſiſſe de hoc argumento ante Odonem citatum. Ex priore ſeu Cœnobiarcha Cantuarienſi, factus poſteà a. 1177. Benedict. Abbas Petroburgenſis. Ita Chronicon Jorvallenſe ſ. Jo. Brompton Jorvallenſis Abbatis ad a. 1177. col. 1120. his verbis: *Eodem etiam anno Rex conceſſit Benedicto Priori S. Trinitatis Cantuariæ, Abbatiam de Burgo, Willielmo de Waterville Abbate ejuſdem, per Richardum Cantuarienſem Archiepiſcopum depoſito.* Idem ſcripſit *Chronicon* ab anno 1170. ad mortem Regis Richardi I. quod non ſpectat ad Symeonem Dunelmenſem, ut ſcribit Richardus James, nam Symeon ſub Rege Henrico 2. mortuus eſt: Sed ad Benedictum Petroburgenſem, uti obſervat Thomas Galæus. Extat in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Julii, litera A. Codice XI. num. 4. ex quo multa Joannes Bromptonus & Rogerus Hovedenus exſcripſerunt. Item ibidem ſub effigie Vitellii, Litera E. Codice 17. num. 3. ex dono Domini Willelmi Camdeni, ut Robertus Cottonus ſcribit. Scriptoris hujus ut notat Voſſius, meminit duplici in loco Poſſevinus in *Apparatu ſacro*: nempe inter Benedictum Bovium & Benedictum Canophilum, ubi nominatur *Benedictus è Burgo Petri*, refertur-que ad annum 1200. Iterum inter Benedictum de Accoltis & Benedictum Arjam Montanum, ubi vocatur *Benedictus Anglus*, annoque 1090. claruiſſe dicitur. Vtrobique autem & Abbas in Petri Burgo fuiſſe, & ſcriptis *Vitam Sancti Thomæ Cantuarienſis* mandaſſe dicitur. Vnde anno 1090. vixiſſe nequaquam poteſt, cum Thomas ipſe cujus vitam ſcripſit, anno tantum 1170. interfectus ſit: ſed fortè librarii culpâ, unus centenarius è numero excidit. Nam eum qui anno 1177. Abbas creatus eſt, anno 1190. vel etiam anno 1200. adhuc ſuperſtitem vivere, à vero non abhorret. Addantur Inter MSS. Codices

Bi-

Bibliothecæ Bodlejanæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 139. pag. 176. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. pagg. 207. & 208. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. p. 424. ultimæ editionis, quem hic ex parte retulimus. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, pag. ſeu col. 88.

1170 HERIBERTVS DE BOSHAM VEL DE BOSEHAM, quem alii malè de Hocſam vocitant, natione Anglus fuit, qui circa annum 1170. vel 1180. claruit. Hic primum ab Epiſtolis fuit Thomæ Becketo Regni Anglicani Cancellario, ſeu, ut alii loquuntur, Archigrammateo. Ipſo autem posteà facto Cantuarienſi Archiepiſcopo, Heribertus Magiſtrum ſecutus eſt, non velut mercenarius, dum ipſi fortuna arrideret, Regique Henrico cariſſimus eſſet: ſed individuus comes ipſi exuli adhæſit, illumque etiam non deſerens, dum in patriam revocatur, usquedum interimitur ab iis, qui rem ſe gratam Regi facturos opinabantur, quod ille nimio zelo libertatem Eccleſiaſticam adverſus Henricum Regem tueretur. Hic unus fuit ex potiſſimis & doctiſſimis viris, quos ad Conſilium ſuum domeſticum Thomas Archiepiſcopus adlegerat, ut ipſe Herbertus teſtatur: qui quantum & quam intimè Archiepiſcopum diligeret & veneraretur, hoc teſtatus eſt, dum ingenti volumine ſeptem libris comprehenſo, eximiam *S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi atque Martyris vitam ac mortem* deſcribere dignatus eſt. Id opus MS. eſt in Bibliotheca Vaticana, ut teſtatur Cæſar Baronius tomo XII. *Annalium Eccleſiaſticorum*, ad annum 1162. Vidi etiam illud MS. in Bibliotheca Signiacenſi Ciſtercienſis Ordinis in tractu Rhemenſi, multoque labore hoc opus immenſum transſcripſi, quod Antverpiam ad Danielem Papebroch, à me miſſum eſt, ut inde ſuo tempore Legendas Sanctorum ſuas augerent. Illud quoque opus MS. vidi in aliis duabus mihi conterminis Ciſtercienſium antiquis Bibliothecis, alterâ Alnenſi juxta Thuinum Diœceſis Leodienſis, alterâ Igniacenſi Archiepiſcopatus Remenſis. In MS. autem Vaticano, de quo loquitur Baronius, extant tres alii ſimul cum Herberto, qui Vitam atque Agonem Sancti Thomæ Cantuarienſis conſcripſerunt, *Benedictus Petroburgenſis, Joannes Sareſberienſis, & Alanus Tekeſburienſis.* De Benedicto Petroburgenſi Abbate, & Joanne Sareſberienſi poſteà Carnotenſi Epiſcopo, jam ſuprà egimus. De Alano Tekeſburienſi Abbate, poſteà agemus. Extat etiam Oxonii in Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti Cod. 146. in 4. Et in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Neronis litera A. Codice 5. num. 3. *Vita S. Thomæ Cantuarienſis per Herebertum de Boſham, ejus diſcipulum.* Scribunt autem nonnulli, ut Gerardus Joannes Voſſius, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 424. editionis ſecundæ, *Hunc tandem Herebertum factum eſſe Cardinalem*, id quod omnino me latet: atque etiam alii, *factum eſſe Archiepiſcopum Beneventanum*, quod falſum omnino eſt, cum Heribertus hic noſter alius ſit ab iſto Beneventano Archiepiſcopo. Scripſit opus iſtud ampliſſimum anno 1184. vel 1185. quatuordecim annis poſt S. Thomæ Martyris mortem, ut ipſe teſtatur in Opere ſuo, quod ego transſcripſi. At hoc ipſo anno, quo Herbertus hic ſcribebat Vitam S. Thomæ Archiepiſcopi & Martyris: eodem alter Herbertus, Anglus & ipſe, & huic Heriberto de quo diximus æqualis, ſed Archiepiſcopus Beneventanus, cum familia & Clero, Civiumque multis, terræ motu abſorptus eſt, ut referunt Nicolaus Triretus in *Chronicis* ad annum 1185. & Radulſus de Diceto *in Imaginibus Hiſtoriarum*, ad eundem annum, columna 628. quibus apertè, ambos iſtos Herbertos eſſe diſtinguendos conſtat. Idem Heribertus de Boſham ſcripſit etiam multas Gloſſas in Scripturæ libros, quæ pleræque extant in Bibliotheca Collegii Sanctæ Trinitatis Cantabrigiæ, in parte ſiniſtra Serie infima Cod. 3. *Pſalmi usque ad 74. Gloſſati per eundem.* Ibidem Codice 4. *Evangelia Gloſſata per eundem.* Ibidem Codicibus 2. & 5. *Epiſtola Sancti Pauli Gloſſata ab Heremberto de Boſham.* Quæ autem deſunt ex Pſalmis illis Gloſſatis in Codice Sanctæ Trinitatis Cantabrigiæ, habentur inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 2051. in Codicibus manuſcriptis Thomæ Bodleji Litera B. 7. Codice 5. *Pſalterii pars 2. à Pſalmo 74. ad 100. incluſivè, & 3. pars à 100. ad finem, cum Gloſſa Magiſtri Hereberti de Boſham.* Mentionem facit iſtius, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 138. pag. 176. itemque Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 735. his verbis: *Herbertus de Hocſam Anglus, ſcripſit Geſta beati Becketi, quem pro Sancto habuit Stephanus Langthon Cardinalis Sancti Chryſogoni. Vivebat anno 1183.* Rectè quidem Gerardus Joannes Voſſius, loco citato. Carolus Dufrenius du Cange, qui eum an. 1181. aſſignat in *Indice Authorum* quem præmiſit ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 113. Vbi rectè quoque illum diſtinguit, ab Herberto altero Abbate primum de Moris Ordinis Ciſtercienſis in Gallia, qui ſcripſit *De miraculis Sancti Bernardi Abbatis Libros tres*, tum denique Turrium apud Sardiniam Archiepiſcopo, quem anno 1178. attigit, de quo jam anteà diximus *in Odone de Diogilo* ad annum 1150.

GVILLELMVS STEPHANIDES, natione 1170
Anglus, dictus *Stephanides* quod Stephani cujusdam eſſet filius, profeſſione Monachus Sancti Salvatoris ſeu Chriſti Cantuarienſis, Ordinis di. Benedicti, Congregationis olim Cluniacenſis, a ipſis Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris temporibus floruit, usque ad Richardum Angliæ Regem anno 1190. atque ſequentibus. Inter ingenii ſui monumenta,

ta, poſteritati reliquit Opus quoddam *De vita & morte Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi*, itemque aliud *De miraculis ejuſdem & de viſionibus poſt ejus mortem.* Teſte autem Baronio, tomo 12. *Annalium Eccleſiæ* ad annum 1152. utrumque Opus MS. ſupereſt in Bibliotheca Vaticana, cujus copiam ſeu transſumptum habet Joannes Mabillon vel Socii ejus, in Monaſterio Sancti Germani Pariſienſis, ut narratum mihi eſt: unde ſeculum Eccleſiæ XII. illuſtraturi ſunt, dum *de Sanctis ſui Ordinis* ad hoc ſeculum ſpectantibus, differunt. Extat etiam MS. in Cottoniana Bibliotheca ſub effigie Julii litera A. Codice XI. n. 7. Loquitur de *Guillelmo iſto Stephanide* Antonius Poſſevinus tribus locis, ex unico tres homines pro more ſibi nimium conſueto, faciens. Vocatur à Ranulpho Hidgeno *Polychronici* cap. 25. *Stephanus qui Stephani erat filius*, ex quo decerpſit, quæ de Henrico Rege tradit. Conradus Geſnerus vel ejus epitomator, bis de illo in *Bibliotheca*, pag. 309. verbo *Guillelmus Cantuarienſis*: & pag. 314. Verbo *Guillelmus Stephanides.* Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* ter, verbo *Guillelmus Anglus*, pag. 698. Verbo *Guillelmus Cantuarienſis*, pag. 700. Verbo *Guillelmus Stephanides*, pag. 712. Gerardus Joannes Voſſius Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. p. m. 425. quem hic excerpſimus.

1170 ALANVS TEVKESBVRIENSIS ABBAS, in Anglia Ordinis Divi Benedicti, ad confluentiam Avonæ & Sabrinæ, vir eruditus, quem Chronica Gervaſii Cantuarienſis ideo *Magiſtrum* appellant, quod ita tunc temporis viri ſcientia illuſtres litterarum vocitarentur. Hic natione Anglicus, atque in Italiam penetrans, ob famam doctrinæ non vulgaris circa annum 1170. Canonicus Eccleſiæ Beneventanæ factus eſt. Inde ſecularium pertæſus rerum, atque in Angliam natale ſolum reverſus, anno 1174. Monachus Eccleſiæ Sanctæ Trinitatis Cantuarienſis, Ordinis divi Benedicti acceptus eſt. Anno autem 1179 Herlewino Priore ob caligantes oculos reſignante, ejuſdem loci Prior ſeu Cœnobiarcha electus eſt. Conſtant hæc omnia ex oculato teſte Gervaſio in *Chronico* ad annum 1179. columna 1456. his verbis. *Octavo Idus Auguſti Herlewinus Prior Cantuarienſis Eccleſiæ reſignavit Prioratum, anno tertio ſui Prioratus. Senuit enim & caligaverunt oculi ejus & videre non poterat. Cui ſucceſſit eadem die Magiſter Alanus, ante paucos annos Beneventanæ Eccleſiæ Canonicus, ſed natione Anglus, & Cantuarienſis Eccleſiæ quinquennis ferè novitius. De quo tanta ſpes probitatis & converſationis honeſtæ habita eſt, ut ex conſilio & conſenſu totius ferè conventus, Richardo Archiepiſcopo vis inferretur, ut eum in Prioratum promoveret.* Cum itaque divi Benedicti Inſtitutum Cantuariæ anno 1174. paucis poſt mortem S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi annis amplexus eſſet: ubi hoc ſodalitium ingreſſus fuit, conaru atque ardore ingenti ſuam quoque ſymbolam in eundem Martyrem contulit, colligens *Omnes Epiſtolas tam S. Thomæ Martyris* ab eo in exilio & alibi conſcriptas, quam *aliorum ad ipſum*, vel quæ ad cauſſam ejus ſpectabant. Iſtud *Opus egregium* atque admirabile ad illuſtrationem Eccleſiaſticæ ſeculi XII. Hiſtoriæ, *in quinque libros diſtinctum*, ex MS. Codd. Vaticano erutum, publicæ Luci expoſuit Chriſtianus Lupus, Ordinis Eremitarum Divi Auguſtini, an. 1682. tomis in 4 duobus impreſſum Bruxellis apud Henricum Frick. Nonnulli viri doctrina eximii, hanc Collectionem Epiſtolarum adſcribunt Joanni Sarisberienſi ab anno 1172. ad 1182. Epiſcopo, ut Baronius tomo XII. *Annalium* ad annum 1162. atque poſt ipſum abbreviator Spondanus ſeculo XII. ad annum eundem 1162. num. 6. quos ſecutus eſt Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Litteraria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1162. verbo *Thomas Becket* pag. 681. Salva tamen quam debemus eruditis viris reverentia, verum iſtud non eſt. Nam mortuo ſancto Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo, Joannes Sarisberienſis confeſtim, ſeu anno nondum à morte completo, Gallias veniens, huic Collectaneo haudquaquam incumbere potuit, in remotis poſitus. Nec unquam legitur poſteà in Angliam rediiſſe, factus anno 1172. Carnotenſis Epiſcopus, cui muneri ab ipſa Thomæ morte à Guillelmo prædeceſſore deſignatus fuit, ubi anno tandem 1182. mortuus eſt. Prætereà in inſigni illo opere quod *De vita & morte Sancti Thomæ Cantuarienſis*, ab Hereberto de Boſcham anno 1184. ſcriptum eſt, quodque olim transſcripſimus, diſertis verbis ab oculato teſte habemus *Epiſtolas iſtas* ab Alano Priore eſſe collectas: quo certius nullum teſtimonium haberi unquam poteſt: cum ambo eodem circiter tempore ſcriberent, ambo ſeipſos cognoſcerent, in eodem Cœnobio exiſtentes. Extat in Bibl. Cottoniana ſub effigie Claudii lit. B. Codice 2. n. 3. *Collectio Epiſtolarum Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & aliorum, lib. V. in quibus Hiſtoria rerum geſtarum ab exilio ejus ad mortem continetur.* Inter Codices MSS. Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ Cod. 216. Epiſtolæ Alani Prioris Cantuarienſis ad Regem Henricum & alios. Ejuſdem Sermones duo inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 2330. in MSS. Thomæ Bodleji, littera E. 6. Codice XI. pagg. 190. & 191. Idem autem Alanus Cantuariæ Prior ad majorem ſuam erga novum Martyrem Thomam Cantuarienſem Epiſcopum devotionem oſtendendam, inſignes quoque ſcripſit *Commentarios De vita illius & exilio*, opus tribus libris diſtinctam, quod MS. ſupereſt in Bibliotheca Vaticana, teſte Baronio tomo XII. *Annalium* ad annum 1162. atque Spondano ad eundem annum 1162. n. 6. Hujus Operis copiam habet Joannes Mabillonius, ut ipſe mihi retulit, in monumentis literariis Sancti Germani Pariſienſis repoſitam, ad Sanctos Ordinis divi Benedicti, qui ſeculo Eccleſiæ XII. floruerunt, illuſtrandos. An alia ſcripſerit Alanus Cantuarienſis Prior, haud ſcio.

Trans-

Tranſtulit autem anno 1180. nocte præcedente feriam quintam ante ſanctum Paſcha, videlicet decimo ſexto Calendas Maji, corpora *Sanctorum Dunſtanni & Elphegi* Cantuarienſium Archiepiſcoporum, noctu & abſque ſolemnitate in novum reædificatæ Eccleſiæ Chorum, adjunctis tantum ſecum novem ejusdem Eccleſiæ fratribus, quorum fidei ſecretum hoc tuto committi poterat. De qua re pleniſſimè Gervaſius Dorabernenſis in Opuſculo *De combuſtione & reparatione Cantuarienſis Eccleſiæ*, col. 1300. Anno 1184. Alanus Cantuariæ Prior ſe firmiſſimum oſtendit atque intrepidum jurium Lectionis Eccleſiæ ſuæ defenſorem, ut ſimilem ei vix unquam Hiſtoriæ ſequentes oſtendent. Enituit autem robur & fortitudo animi in Alano, adverſus Anglicanos Epiſcopos & Regem ipſum, ad eligendum per ſuos Monachos Balduinum Vigornienſem Epiſcopum in Archiepiſcopum Cantuarienſem. De re ipſa Radulfus de Diceto *in Imaginibus Hiſtoriarum* ad annum 1184. col. 620. Sed pleniſſimè *Chronicon Gervaſii Cantuarienſis* ad annum 1184. columnis 1465. 1467. usque ad colum. 1474. quod omittimus. Anno 1185. nulla ratione habita ad Balduini Cantuarienſis Archiepiſcopi accommodatum facileque omnibus ingenium, compulit Ruffenſem Epiſcopum, ad accipiendum de manu Balduini Archiepiſcopi baculum paſtoralem, in Altari Chriſti Cantuariæ poſitum: qua de re Gervaſius ad annum 1185. colum. 1475. 1476. 1477. Alanus denique ob animi firmitatem & conſtantiam multis inviſus, anno 1186. Abbas Theokesberiæ factus eſt, quam electionem Gervaſius his verbis exprimit, columna 1480. *Anno 1186. Prior Cantuarienſis Alanus electus eſt Abbas Theokesberiæ, quaſi in pœnam ſuæ conſtantiæ, & Prior Roſenſis Abendoniæ. Robertus de Haſtinges Cantuarienſis cucullatus, Abbas Ceſtriæ ob meritum ſuæ perfidiæ, qui pro Balduino Archiepiſcopo ſuo, defuit Conventui in die neceſſitatis. Ne igitur intentio Archiepiſcopi qualibet impediretur occaſione, Cantuariam advolans, benedixit Priorem Alanum jam electum Abbatem Theokesberiæ, XVII. Calendas Junii. Prædictum quoque Robertum benedixit in Abbatem Cœnobii Caſtriæ, tertio Idus Julii: eademque die ex aſſenſu & petitione Conventus, ſuum quondam Capellanum Honorium, prius celerarium, ſubſtituit in Prioratum.* Agunt de Alano Theokesburienſi Abbate Conradus Geſnerus *in Epitome Bibliothecæ Scriptorum* pag. 17. Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 139. pag. 176. Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro* tomo 1. pag. 21. Gerardus Joannes Voſſius Libro 6. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. p. 454. editionis ſecundæ.

1170 EDVARDVS PRESBYTER CANTVARIENSIS, natione Anglus, ſcripſit etiam circa annum 1172. librum unum ſatis prolixum *De vita & morte S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi*, cujus Opus ſe redegiſſe in compendium refert Laurentius Surius tomo 6. *De vitis Sanctorum probatis*, ad diem 29. Decembris. Miror autem Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 424. editionis ultimæ, hunc Eduardum dicere *Monachum Benedictinum, Sancti Thomæ familiarem*: cujus quidem ex Scriptis fuiſſe *Sancto Archiepiſcopo familiarem* conſtat, quem venerat inviſurus ac ſalutaturus, dum Martyrium ipſi contigit: non conſtat autem fuiſſe *Monachum Benedictinum*. Imò cap. 23. aperte ſeipſum diſtinguit a Clericis & Monachis Eccleſiæ Cantuarienſis. Extat autem Opuſculum Eduardi MS. in Bibliotheca Cottoniana, ſub effigie Veſpaſiani litera E. Codice 10. n. 11. De *Eduardo* Laurentius Surius, ad diem 29. Decembris. Gerardus Joannes Voſſius loco citato. Carolus Dufreſnius du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 96.

RICHARDVS ABBAS ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS in Anglia, juxta Balæum natione Anglicus fuit, annoque circiter 1170. ad 1200. floruit, de quo ſic ille in Catalogo *Scriptorum Britanniæ*. „ Richardus Præmonſtratenſium Canonicorum Abbas Anglus, ſcripſit De Canone Miſſæ Lib. 1. De computo Eccleſiaſtico Lib. 1. De myſteriis ſacrorum Lib. 1. Vitam divæ Vrſulæ Lib. 1. Vixit anno 1100. " 1170

Hæc Balæus, ubi legendum eſt, *Vixit anno 1200.* Nam anno 1100. nondum erat Ordo Præmonſtratenſium inſtitutus, qui anno tantum 1120. incepit, & anno 1148. demum in Angliam penetravit. Ex iſtis Operibus quæ ipſi attribuit Balæus, *Quæſtiones De Sacramento Altaris & Commentarius in Canonem Miſſæ*, & De Oratione Dominica, extant MSS. Cantabrigiæ in Collegio divi Benedicti, Codice 122. In MSS. Codicibus Collegii Vniverſitatis Oxonienſis num. 45. litera C. Codice 16. num. 6. *Richardi Præmonſtratenſis Carmina in Miſſam & Orationem Dominicam.* Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 1992. litera B. 3. Codice 7. num. 11. *Richardi albæ Eccleſiæ Præmonſtrati Tractatus de Officiis Miſſæ*: ſeu De Miſſæ differentiis in Canone, in Crucibus faciendis &c. pag. 265. Opuſculum *De vita beatæ Vrſulæ* extat editum olim in Legenda Angliæ, quod fabulis ſcatet innumeris, abſurdamque refert Hiſtoriam. *Narrationem hanc de paſſione ſanctarum undecim millium Virginum* ſcripſit Richardus Præmonſtratenſis dum Anglia relicta in agrum Colonienſem, abjecto onere Abbatiali ſeceſſit in Abbatiam Arnsbergenſem circa a. 1180. quam Joannes Crombach Societatis Jeſu edendam curavit Coloniæ Agrippinæ 1667. 2. vol. in folio ſumptibus Hermanni Mylii Birchmanni in opere inſcripto, *Vita & Martyrium Vrſulæ & Sociarum undecim millium Virginum* Illic tomo 2. libro 7. pag. 513. ad 644. libris duobus, quorum primus capp. 25, ſecundus capp. 29. continet *Paſſio ſive Hiſtoria Vndecim millium Virginum*, Vniverſis Chriſti Virginibus, ſanctæ Eccleſiis piis filia-

filiabus dicata, quæ in *proœmio* anno 1183. ſcripta dicitur, quo tempore Richardus Præmonſtratenſis in agro Colonienſi morabatur. Author inquit Beatam Virginem ſe juſſiſſe ut hanc Hiſtoriam fratribus Præmonſtratenſis Ordinis dedicaret, dicens, *illos amatores undecim millium Virginum & veneratores eſſe præcipuos.* Scriptor hujus Mythologiæ ita depingit genus Sanctæ Vrſulæ, genealogiam atque nobilitatem tum illius tum cæterarum ſociarum, ut ævo ipſarum vixiſſe & cum illis integrum ſatis modium conſumpſiſſe videatur, unde modicum Richardi judicium arguas. Hoc autem Opus accepit Crombacius ex *Legenda Sanctorum Angliæ*, olim Londini anno 1516. in folio impreſſa, quam compilavit circa annum 1460. Joannes Capgravius Anglus, Ordinis Eremitarum divi Auguſtini Monachus, de quo poſteà ad annum 1450. loquemur. Author *Bibliothecæ Præmonſtratenſis*, Lib. 2. fol. 514. „narrat hunc Richardum ab onere (absque dubio) Abbatiali depoſitum, in Monaſterio Arnsbergenſi, in Germaniâ Colonienſis Diœceſis „quod ab Henrico Comite Arnsbergenſi a. 1157. „in Weſtphalia fundatum fuerat, floruiſſe circa „annum Domini 1190. In quo cum vir eruditus complura volumina in eodem Cœnobio „propriâ manu conſcripſiſſet, in hujus Operis „mercedem, ingenti miraculo, à Deo honoratus „eſt. Manus enim illius dextra, vigeſimo à „morte & ſepultura illius anno, tam vivida & „illæſa reperta eſt, ac ſi recens ex animato cor„pore præciſa fuiſſet, reliquo tamen corpore „corrupto, exeſo atque corroſo, & in faviliam „redacto. Erat profecto divinæ clementiæ il„lam manum ſervare à putredine, quæ ad ſalu„tem fidelium atque in divinis laudibus operoſa „ſemper extiterat. Ex quo ſatis ſuperque con„ſtat, quanta ſuerit merces ejus laboris in cœlo. „Fuit autem hæc manus in teſtimonium tanti „miraculi, piè recondita, religioſè venerata, ſtu„dioſe fideliterque usque ad annum Domini cir„citer 1583. aſſervata. Quo tempore Gebhar„dus Truchſes Colonienſis Archiepiſcopus im„proviſo impetu in Arsbergenſe Cœnobium de„ſæviit, & quævis pia monumenta abſentibus & „in fugam converſis fratribus disjecit, combus„ſit, abſtulit: Sic ut agnoſci vel reperiri amplius „non potuerit." Hæc nugamenta Joannes le Paige *in Bibliotheca Præmonſtratenſi.* Omnis autem hujus Miraculi authoritas, ex Cæſarii Monachi Heſterbacenſis conſtat, qui illud refert libro 12. *Exemplorum* cap. 47. Illa autem quanta ſit viris gravibus, norunt eruditi omnes. Agunt de *Richardo iſto*, Cæſarius loco citato. Richardus Palſzedius Diſtinctione 6. Exemplo 100. Conradus Geſnerus *in Bibliotheca Scriptorum* pag. 726. Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro* tomo 2. pag. 325. Thomas James *in Ecloga Oxonio Cantabrigienſi*, in Indice Theologorum pag. 51. Aubertus Miræus *in Brevi Chronico Ordinis Præmonſtratenſis.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 51. pag. 426. editionis ſecundæ. Joannes le Paige *in Bibliotheca Præmonſtratenſi* Lib. 1. cap. 17. p. 305. & Lib. 2. p. 514. editionis Pariſienſis a. 1633. apud Adrianum Taupinart in fol.

CLEMENS LANGTHON, Presbyter &" 1170
Canonicus Regularis, natione Anglus, an" no Domini 1170. clarus, teſte Balæo ſcripſit" Concordiam Evangeliſtarum libris 12. Com" mentarios in Evangelia lib. 4. De alis Cheru" bim lib. 1. In Canonicam Jacobi lib. 1. In Ca" nonicas Petri lib. 2. In Canonicas Joannis lib." 3. In Canonicam Judæ lib. 1. Sermones eru" ditos lib. 1. Epiſtolas ad diverſos lib. 1. Lectu" ras Scholaſticas lib. 1. De orbibus Aſtrologicis" lib. 1. atque alia nonnulla. Claruit anno Do" mini 1170." Hæc Balæus pro more ſuo. Nos autem his Catalogis vagis parum fidei adhibentes, ex his omnibus à Joanne Balæo appellatis, advertimus extare *Concordiam quatuor Evangeliſtarum Clementis Langthoni* MS. Oxonii in Bibliotheca Collegii Orientalis Cod. 17 & Cantabrigiæ in Collegio Pembrochiano Cod. 43. Item in Jacobæa Bibliotheca Codice 523. Clemens Lanthonienſis presbyter *De concor:is quatuor Evangeliſt.rum.* Et Codice 524 Idem *in Acta Apoſtolorum.* Item in MSS. Codicibus Collegii beatæ Mariæ prope Wintoniam, Codice 3. *Clementis Lanthonienſis presbyteri Commentarii extant in 4. Evangelia.* Ejusdem *Gloſſa in Pſalterium* MS. Oxonii in Bibliotheca S. Trinitatis, Cod. 10. Ejusdem Opuſculum *De arte fidei Catholicæ* MS. Oxonii in Bibliotheca Mertonenſi, Cod. 230. Denique *Commentarius prolixus in Epiſtolas ſeptem Canonicas*, MS. in Bibliotheca Cantuarienſis Archiepiſcopi Lambethana, ut refert Henricus Wharton in Supplemento *Hiſtoriæ Literariæ Scriptorum Eccleſiaſticorum* Guillelmi Cavi, verbo Joannes Wicleffus ad annum 1360. pag. 54. ubi etiam habet *Harmoniam Evangelicam* à Clemente Presbytero Lanthonienſi Latino ſermone contextam, à Joanne Wicleſo Anglice converſam, MS. extare in 4. penes Richardum Chiswell Bibliopolam Londinenſem. Agunt *de Clemente Langthonienſi* Epitomator Geſneri *in Bibliotheca Scriptorum* pag. 157. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri* pag. 363. Thomas Jameſius *in Ecloga Oxonio Cantabrigia*, in Catalogo Librorum Theologicorum, pag. 43. Henricus Wharton loco citato, *Clementem Clandioceſtrenſem, Langehonienſem Canonicum Regularem* vocat, Carolus Dufrenius du Cange refert quoque *in Indice Scriptorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 92.

S. GILBERTVS DE SEMPRINGHAM, 1170
natione Anglus, circa hunc annum 1170. claruit, imò multò antè, atque aliquantò poſt, quippe qui longævam vitam duxerit. Fundator autem Ordinis Canonicorum Regularium Gilbertinorum in Anglia, qui diu ſatis ſanctitate & regularibus floruerunt obſervantiis. Scripſit au-

autem *Conſtitutionum ſui Ordinis libros duos*, quos habes *in Monaſtico Anglicano* nobili hujus temporis Collectaneo, cum Vita hujus Gilberti prolixa atque adeò inſigniter ſcripta ab anonymo ejus diſcipulo. Hæc omnia tomo 2. ex tribus editis in folio Londini annis 1661. & 1673. apud Aliciam Varren. Mortuus eſt anno 1189. de quo plura apud Guillelmum Neubrigenſem Lib. 1. *Hiſtoria* cap. 16. Henricum Harpsfeldium, Centuria 12. cap. 37. Carolum Viſchium *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 124. quem perperam ſuis Ciſtercienſibus accenſet, uti poſteà ingenuè faſſus eſt. Seculum IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis*, pag. 737. in Catalogo illuſtrium Academicorum. Carolum Dufrenium du Cange, *in Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 102.

1170 BENJAMIN natione quidem Judæus, patriâ Navarrenus, Jonæ Tutelenſis filius, quamvis nec Chriſtianus nec Scriptor Eccleſiaſticus fuerit, hic tamen à me recenſetur, quod *in Itinerario* ſuo, qualis eſſet Status Judæorum inter Europæ Chriſtianos hoc XII. ſeculo recenſeat: quis eorum numerus in præcipuis Chriſtianorum tunc temporis civitatibus eſſet: id quod ad hujus ætatis Eccleſiaſticam hiſtoriam multum conferre poteſt. Claruit an. 1170. qui continuis itineribus plurimas regiones remotiſſimasque luſtravit, ſicut verbis ipſius ſequentibus exponatur: & quocunque locorum perveniret, deſcribebat quodcunque vel videret, vel à viris fide dignis audiret, quorum fama ad ipſas perveniſſet Hiſpanias. Similiter multorum Magnatum, Principumque meminit, qui diverſis locis degebant. Reverſus autem hæc omnia ſecum in Caſtiliam detulit anno 933. id eſt Chriſti Servatoris 1173. Cæterum hic jam memoratus Doctor Benjamin perſpicax fuit ac intelligens, legumque ſacrarum peritus. Quæcunque etiam in re eondem exactè explorarunt, qui poſt ipſum rem inveſtigarunt, in ejus ore verba compoſita, veraque fuiſſe deprehenderunt, fuit enim veritatis Sectator. Conſtantinus L'Empereur illius editor, hæc habet in Diſſertatione ad Lectorem, editioni prævia, ad Authoris commendationem.

„Benevole Lector, cujus tibi Opuſculum exhibeo, eſt BENJAMIN, de quo hæc invenio in Jouchaſin ſive Chronico Abrahami Jaconthi, fol. editionis Cracovienſis 131. *Rabbi Benjamin qui multum peregrinatus eſt, obiit anno 933. ſive à nato Chriſto 1173. Magnum illud luminare, cujus ſol toti Iſraeli exortus eſt.* Unde colligere promptum eſt, non diu poſt ſuum ex itinere reditum ſuper vixiſſe: ſiquidem eodem iſto anno rediiſſe legitur, quemadmodum paginâ ſecundâ ſequentis hujus Opuſculi teſtatur. Plenius de hoc viro in Tſemah David, ſive Chronico Davidis Gans, partis prioris folio 55. *Benjamin filius Jonæ Tudelenſis, qui multum peregrinatus eſt, profectus è regione Navarrena, continuo itinere peragravit omnes tres mundi partes, Europam, Africam & Aſiam: & quocunque perveniſſet, omnia perſcribebat: quæ vel viderat vel ex fide dignis hominibus audiverat: eaque ſcripto conſignans, commemorabat etiam nonnullos Magnates, & Judæorum in pleriſque locis numerum. Quemadmodum omnia iſta quæ memoravi, eo libro invenies excuſa, cui titulus*, Liber itinerum Benjaminis. *Cæterum vir iſte peritorum erat ſapientiſſimus & rerum intelligens. Poſtquam autem ex itinere reverſus eſſet, anno 833. ſive Jeſu Chriſti 1173. mortem obiit.* Hic nulla operis plenioris mentio, ſed auctor tantum excuſi itineris meminit: alterum illud opus quod nonnulli extare putant, alto ſilentio præteriens: quod tamen non feciſſet, ſi Judæi illud alicubi extare, vel unquam extitiſſe crediſſent. Ejus etiam inter alios mentionem facit Rabbi Iſaac filius Aramæ *Commentariis in Geneſim*, qui inter Judæos plurimi fiunt. Ita enim fol. 92. *Olim commemoravit Doctor Benjamin, Auctor* Itinerarii, *ſe propriis oculis vidiſſe in urbe Bagdad, civitate maxima & ampliſſima, Iſraëlitarum multa millia, atque etiam dominatum ibi fuiſſe: quo verò die illorum Regis natalitia aguntur, principem è proſapia Davidis apud illum in ſecundo ipſius curru vectari, & cum magna gloria coram acclamari*, Parate viam filio Davidis. ...Verum non dicit *multa millia*, ſed *mille*: nam pag. 70. hæc verba leguntur, *Illic Bagdadi mille ferme Judæi degunt.* Nec dicit Benjamin, quo die Muhammedanorum Caliphæ natalitia aguntur, Judæorum principem apud illum curru vehi; quaſi ipſi ſimilis eſſet: Sed quo die ipſum Exulum caput creatur à Calipha, ipſum curro ſecundario domum deduci, quemadmodum pag. 74. narratur. Deinde Benjamin pag. 721. ipſi acclamari dicit, cum Calipham ſalutatum pergit: non verò cum Caliphæ natalitia aguntur, quaſi tunc de ipſo magis quam de Calipha, in acclamatione ſua homines iſtius regionis ſolliciti eſſent. Nec omnia iſta ſe vidiſſe Benjamin teſtatur, ſed multa refert ex auditu ab aliis, quæ falſa licet fuerint, à Judæis poſterioribus immenſe amplificantur & adaugentur."

Hujus excuſi *Itinerarii* duæ ſunt editiones, una Conſtantinopolitana, quam mihi ſuppeditavit pro ſuo ſingulari in me affectu, æternum Belgii decus, magnus ille Heinſius: altera eſt Briſgoienſis, quam incomparabilis vir Joannes Buxtorfius olim ad magnum Scaligerum tranſmiſerat. Liber rariſſimus, quem tamen Hebræorum magiſtris ſatis notum fuiſſe, docent tum præcedentium teſtimonia, tum etiam aliorum." Hæc Conſtantious L'Empereur de Hebræis editionibus *Itinerarii Benjaminis*. Hoc autem Opus ex Hebræo Latinum fecit Benedictus Arias Montanus, ac Antverpiæ apud Chriſtophorum Plantonum anno M D LXXV. in 8. edendum procuravit. Denique Conſtantinus L'Empereur Sacræ Theologiæ Doctor & Eccleſiæ Lugduno-Batavæ Vallonicæ Miniſter divini ver-

verbi, itemque in Academia Lugduno-Batava Sanctæ Linguæ Profeſſor, iſtud *Itinerarium Benjaminis* Hebraice & Latine a ſe verſum, anno 1633. apud Elzevirium in 8. edere ſategit, cum Diſſertatione prævia ad Lectorem, notisque ad librum ampliſſimis.

1170 PETRVS COMESTOR, CANONICVS AC DECANVS BEATÆ MARIÆ TRECENSIS, hac quoque ætate illuxit, qui perperam a quibusdam dicitur ſuiſſe frater Petri Lombardi Pariſienſis Epiſcopi Sententiarum Magiſtri, & Gratiani (ut vocant) Canoniſtarum Principis, utriusque Itali. Gratianus enim Etruſcus ex oppido Cluſio, Petrus Lombardus Inſuber fuit, patria Novarienſis: Gallus verò Petrus Comeſtor: qui tamen, ubi Galliarum natus fuerit, incertum manet. Scribunt enim aliqui fuiſſe illum Pariſienſem, qui authoritate Ægidii in *Carolino* ſe tuentur, ubi ſic habet.

Illum etiam è medio raptum proponere poſſem,
Cujus nunc titulos Succeſſor honore ſecundo
Pictavienſis habet &c.

Vbi loquitur Ægidius de Petro Pictavienſi, qui ſucceſſit Hilduino Comeſtoris Succeſſori, in Cancellariatu Pariſienſi & Theologica Cathedra, quem *Comeſtorem* inter Pariſienſes accenſet. Contra Henricus Gaudavenſis Trecenſem vocat. *Petrus*, inquit, *dictus Manducator, Trecis orinudus, ſtudens utilitati in Theologiâ ſtudentium, omnes Hiſtorias Veteris & Novi Teſtamenti breviavit, in unam Hiſtoriam quam vocant ſcholaſticam.* Nec tantum id nominis ei datum eſt, propterea quod Decanus eſſet Trecenſis, ſed quod etiam ex urbe ipſa oriundus erat. Vtut ſit, vir ſuit in rebus præſertim Theologicis magni nominis, cumque inter præcipuos commendavit Petrus Cardinalis S. Chryſogoni Alexandro III. his verbis: *Litteraturam & honeſtatem Magiſtri Petri Manducatoris Decani Trecenſis, vos non credimus ignorare.* Similiter Vincentius Bellovacenſis „ad annum 1151. tanquam illuſtres commemorat „Magiſtros Petrum Lombardum & Comeſto„rem, deque ultimo ſic præſertim ille. Circa „idem rempus æſtimo floruiſſe M. Petrum Co„meſtorem, qui Scholaſticam Hiſtoriam compo„ſuit, ſcilicet Hiſtoriam Sacræ Scripruræ brevi„ter, & utiliter perſequens, & difficultates in „plerisque locis prudenter exponens. Inſu„per & quædam incidentia ex Hiſtoria Joſephi „Judæi, & quorundam gentilium locis congruis „inſerens. Nonnulla etiam alia Opuſcula edi„dit, & hos ſequentes verſus in laudem B. Virgi„nis eleganrer compoſuit.

Si fieri poſſet, quod arenæ pulvis, & undæ,
Vndarum guttæ, ros, gemmæ, lilia, flammæ,
Æthera, cœlicolæ, nix, grando, ſexus uterque,
Ventorum pennæ, volucrum, pecudum genus omne,
Sylvarum rami, fraudes, aviumque quoq; plumæ,
Ros, gramen, ſtellæ, piſces, angues & ariſtæ,
Et lapides, montes, convalles, ferra, dracones
Lingua cuncta forent, minime depromere poſſent.

Hæc Vincentius, quæ præclara duxit, de Comeſtore, qui Cancellarius fuit Pariſienſis Academiæ, ab anno 1164. usque ad ſuam mortem. Scripſit *Libros 4. Hiſtoria Eccleſiaſtica. Opus ſeu ſummam ſermonum de Solemnitatibus feſtorum per anni circulum.* Obtulit *Hiſtoriam ſcholaſticam* liberaliſſimo omnium litteratorum mœcenati Guillelmo ad albas manus dicto, Senonenſi Archiepiſcopo, qui poſtea Cardinalis, Remenſisque Archiepiſcopus ſuit. De ejus Operibus ſic Otho de Sancto Blaſio Scriptor ſynchronus. „Librum ſcholaſticæ Hiſtoriæ utiliſſi-" mum confecit, a principio Geneſeos incipiens," Pentateuchum, librum Joſuë, Judicumque &" Ruth continuavit, libroque Regum Porali-" pomenon includens, cum ultimis Eſaiæ Tobi-" am complectitur. Tranſmigratione cum mor-" te Godoliæ & viſionibus Danielis deſcripta," Esdram, Eſther, Judith, librumque Macha-" bæorum diligenter perſequitur. Exinde Jo-" ſephum ſecutus, a Joanne Hircano usque ad" regnum Herodis, Nativiratemque Chriſti Hi-" ſtoriam deduxit, Evangelioque complexo, in" Actibus Apoſtolorum totum concludir. Ob-" ſcura quæque dilucidans, ambigua certa faci-" ens, Eccleſiaſticarum traditionum diverſas" ſpecies inducit. Præter hæc librum ſermo" num mira ſubtilitare compoſuit, in quo præ-" ter alia utilia, moralitatem mentibus mortali-" um miro modo inculcavit.„ De ſermonibus ejus ampliſſime loquitur ſeculum IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, pag. 374. quorum multos habuiſſe vult in publicis Pariſiorum ſcholis, pro more iſtorum temporum. Qui ſermones neutiquam eo ordine, quo conſcribuntur hodie, ſed tumultuario & conſuſo habentur, prout e ſuggeſtu diverſis temporibus emanarunt. Addo hujus *Petri ſermones numero CXIV.* MSS. inveniri in ſolio in Bibliotheca Longipontis, Ordinis Ciſtercienſis, in Epiſcopatu Sueſſionenſi. Inciplunt ab his verbis, *Audi filia & vide & inclina aurem tuam &c. Tres legimus cæleſtis verbi auditores* &c. Advertendum autem eſt, ſermones quos edidit Joannes Buſæus ſocietatis Jeſu, ſub nomine *Petri Bleſenſis*, & qui habentur in Bibliotheca ſanctorum Patrum Colonienſis editionis, ſeculo XII. parte ſeu tomo 2. pag. 837. non eſſe vere *Petri Bleſenſis*, ſed *Petri Comeſtoris*, ut recte annotavit Petrus de Guſſanvilla, qui ultimo in Galliis, Opera Petri Bleſenſis edidir. Vnde etiam iſtos ſermones miſſos fecit in editione illa *Petri Bleſenſis*, illos hoc modo

do authori legitimo reſtituens. Sermones *Petri Comeſtoris* in MSS. Codicibus aliquando plures, aliquando pauciores, nec eodem modo incipiunt, nec ordine eodem procedunt. Habentur nonnulli in MS. Codice Bibliothecæ S. Germani de Pratis, Cod. 381. qui incipiunt, *Erudimini qui judicatis terram. Nolite arbitrari, quod alienum a vobis ſumpſerim exordium, ſi enim diſſimulare non vultis, vos eſtis qui judicatis terram* &c. & habentur inter impreſſos in Bibliotheca ſanctorum Patrum editionis Colonienſis, ſub falſo nomine Petri Bleſenſis. Alii in Bibliotheca Sancti Victoris Canonicorum Regularium divi Auguſtini Littera Q Q. 19. Codice optimæ notæ. Inſcribuntur *Sermones Magiſtri Petri Comeſtoris*, incipiuntque *Hodie Cariſſimi Adventus Domini tempus ingreditur, ex cujus ſanctitate temporis* &c. Item alii ibidem, Littera Q Q. 22. *Sermones Magiſtri Petri Comeſtoris.* Incipiunt, *Sermo primus in Purificatione Beatæ Virginis, Adorno thalamum tuum Sion &c. Legimus ubi majus donum ſcientiæ, ibi gravius periculum culpæ* &c. Nam ut videre eſt, alio atque alio modo procedunt in diverſis MSS. Codicibus, ut Cantabrigiæ in aula Pembrochiana, Codd. 48. n. 1. & 3. 76. num. 1. Ibidem ſermones habentur in Regia Galliarum Bibliotheca Cod. 4389. 4390. 4391. In Colbertina Pariſienſi, Codicibus 3690. 4025. 4128. atque alibi, ut in Bibliotheca Majoris Monaſterii Turonenſis ter, Codicibus D. 2. D. 3. D. 4. In Bibliotheca Conchenſi, Littera M. 1. & in Bibliotheca Monaſterii Aureæ Vallis Ordinis Ciſtercienſis in Ducatu Luxemburgenſi, Cod. 69. Habent autem hanc ſpecialem finiendi formulam *ſermones Petri Comeſtoris*, qua facile ab omnibus aliis diſtigui poſſunt, nempe quod ſemper finiant per hæc vel æquipollentia verba, ex ſpeciali affectatione ſui authoris, *Præſtante Jeſu Chriſto Domino noſtro, Rege noſtro, Judice noſtro, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos & ſeculum per ignem:* vel alias, *Quod ipſe præſtare dignetur Jeſus Chriſtus, Dominus noſter, Rex noſter, Judex noſter, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos & ſeculum per ignem.* Poſſunt qui voluerint exprimi an verum dixerim, in ſermonibus qui habentur ſub nomine *Petri Bleſenſis* ſeculo XII. parte 2. *Bibliothecæ Veterum Patrum* editionis Colonienſis anni 1618. & qui vere ad *Petrum Comeſtorem* ſpectant. Nam ex quinquaginta & uno, qui illic leguntur, unicus ſolus hoc *Comeſtoris* modo non finitur, atque haud dubium ex errore transſcribentis. De anno autem, quo mortuus eſt *Comeſtor*, controvertitur maxime. Vult enim ac ſcribit Vnicentius Bellovacenſis cum aliis, illum obiiſſe anno 1160. quod falſum omnino eſt. Narrat autem Robertus Antiſſiodorenſis in Chronico, *anno 1178. obiiſſe Magiſtrum Petrum Comeſtorem*, reclamantibus tamen nonnullis, qui eum volunt vitam traduxiſſe usque ad annum 1198. Hæ volunt Regulares Canonici Sancti Victoris ad muros Pariſienſes apud quos ſepultus eſt, ex Commentariis luis domeſticis, ſed recentibus & mendoſis: quibus accedit & Labbeus Jeſuita recens, in Diſſertatione hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Verum ut recte obſervat Cæſar Egaſſius Bullæus in Hiſtoria ſeculi quarti *Vniverſitatis Pariſienſis* fol. 443. quis credat Robertum, ſere viginti annorum numero lapſum? Præſertim cum & Petrum Comeſtorem noſſet ſaltem de fama, ſi non de facie, & iisdem temporibus floreret. Addas *Petrum Comeſtorem* Cancellarium Vniverſitatis Pariſienſis in Cancellariatu mortuum, ergo ante annum 1198. cum anno 1196. Petrus Pictavienſis, ejus poſt Hilduinum in Cancellariatu ſucceſſor, ſubſcripſerit cuidam Inſtrumento, ut habet ſeculum IV. *Hiſtoria dictæ Vniverſitatis* pag. 767. in Catalogo illuſtrium Academicorum. Denique inter *Petrum Comeſtorem* & *Petrum Pictavinum*, medius *Hilduinus* collocandus eſt: ex quo conficitur recte ab Roberto Canonico S. Mariani Antiſſiodorenſis, ad annum 1178. referri mortem *Petri Comeſtoris.* Sed utcunque ſit, de eo ſic habet Robertus ad annum præſatum: *Petrus Comeſtor famoſiſſimus Doctor obiit, qui teſtamento ſapienter diſpoſito, cuncta quæ habuit, pauperibus & Eccleſiis prorſus diſtribuit.* Hujus ſepulchro hoc Epitaphium apud Victorinos habetur inſculptum.

> Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comeſtor,
> Nunc comedor, vivus docui, nec ceſſo docere,
> Mortuus, ut dicat qui me videt incineratum:
> Quod ſumus, iſte fuit: erimus quandoque quod hic eſt.

Loquuntur de *Petro Comeſtore* plurimi, Henricus Gaudavenſis in libro ſuo *De viris illuſtribus*, & Aubertus Miræus in ſcholiis ſuis ad hunc librum, in Bibliotheca Eccleſiaſtica. Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, uterque in Opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quibus hic multa addimus. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 2. pag. 247. verbo *Petrus Comeſtor*, quem anno 1160. floruiſſe ait, & recte ad noſtram Chronologiam hoc loco ſtabilitam, revocantes quæ de eo ſcripſimus in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 462. ubi eum ad annum 1190. collocaveramus. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. ſeculum 4. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis*, ad annum 1151. pag. 261. & ad annum 1169. pag. 374. denique anno 1178. pag. 443. quo eum mortuum eſſe cenſet, ſicut & in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 764. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria literaria ſcriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1170. pag. 682. ubi cum errore vulgavi, illum anno 1198. mortuum putat.

IOANNES CORNVBIENSIS, natione An- 1170
glus, ex primis & celeberrimis ſeculi XII.

Theologis, floruit anno 1170. vel circiter, ut teſtatur ſeculum 4. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* pag. 750. in Catalogo illuſtrium Academicorum hujus ſcholæ, in qua ſtuduit olim præfatus Cornubienſis. Scripſit Opuſcula ſeu Opera duo, unum inſcriptum *Eulogium ad Alexandrum Papam III.* Oxonii MS. in Bibliotheca Balliolana, Cod. 58 quod habetur etiam in celebri Bibliotheca Canonicorum Regularium Sancti Victoris Pariſienſis, Ordinis divi Auguſtini, Littera N. 18. fol. 65. cujus titulus rubricatis literis, *Eulogium Joannis Cornubienſis ad Alexandrum Papam III.* Prologus incipit, *Cum in prima Eulogii editione, propter Romanum quod tunc temporis imminebat Concilium, brevi nimis & ſterili ſtylo functus* &c. Incipit Liber, *In Concilio Turonenſi, quod dudum convocatis plerisque omnibus tam Anglicana quam Gallicana prælatis Eccleſiæ* &c. Unde conſtat ſemel atque iterum circa Opuſculum iſtud deſudaſſe Joannem Cornubienſem anno circiter 1180. ſecundamque editionem Manuſcripto Codice Victorino contineri. Nam ipſo teſte ſcripſit *unum* ex his Opuſculis *De Chriſto homine* ſeu *De humanitate Chriſti*, inſtante Concilio Lateranenſi anno 1179. ab Alexandro III. Romæ habito, atque *aliud* longe poſt Concilium, ut ipſe præfatur: *unum* brevi ſtylo, *aliud* cultius & majus opinor, nempe uti ex otio compoſitum. Ac primum quidem ex his duobus Opuſculis, creditur impreſſum inter Opera Hugonis Victorini, inſcriptum *Apologia de Verbi incarnatione, quod Chriſtus ſit aliquis homo* &c. Abhorret quidem ab ornatu & methodo Hugonis Victorini minus ſcholaſtica, usque ad annum 1140. Sed argumentum Operis atque ſterilis ſtylus, de quibus in editione ſua ſecunda *Joannes Cornubienſis* ſe excuſat, legitimas dant conjecturas Opuſculum iſtud ſpectare ad *Cornubienſem*, qui idipſum argumentum bis agitaſſe ipſo fatente legitur. Plura nos de iſto Opere ſupra in *Hugone Victorino* diximus. Joannes autem iſte Lombardi diſcipulus, in *Eulogio* quod Alexandro III. nuncupavit, teſtatur Lombardum in ſcriptis ſuis tradidiſſe multa, quæ in Tractatu Theologico Petri Abaëlardi continebantur, eumque ſæpe in manibus habuiſſe. *Quod vero*, inquit, *a Magiſtro Petro Abaëlardo hanc opinionem ſuam Magiſter Petrus Lombardus acceperit, eo magis ſuſpicatus ſum, quia librum illum frequenter præ manibus habebat: & forte minus diligenter ſingula perſcrutans, ut qui ex uſu magis quam ex arte diſputandi peritiam haberet, falli poterat.* Laudat vero præſertim duos Theologos inſignes, *Robertum de Meliduno & Mauricium tunc Pariſienſem Epiſcopum*, quod nihil unquam docuiſſent Orthodoxæ fidei contrarium. Floruit igitur Joannes Cornubienſis ab anno circiter 1170. ad 1190. & ulterius. Idem hoc Opuſculum ſecundum MS. cum Sermonibus Magiſtri Petri Maudmatoris, in Bibliotheca Conchenſi Ordinis divi Benedicti, Littera M. 1. de quo Codice jam ſupra in *Petro Comeſtore* dictum eſt. Hujus Operis titulus, *Joannis Cornubienſis ad Alexandrum III. Papam Eulogium, ſeu Diſputatio circa quæſtionem in Concilio Turonenſi coram illo ventilatam, quod Deus ſit aliquis homo, & aliquid ſecundum humanitatem.* Ad eundem ſpectat aliud Opuſculum, *Quomodo fiat ſacramentum Altaris per virtutem ſanctæ Crucis, & de ſeptem ordinibus Miſſæ*, MS. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti, Cod. 178. Illud primo quidem impreſſum fuit anonymum cum Libris tribus *De ceremoniis, ſacramentis, officiis & obſervationibus Eccleſiaſticis*, ſub nomine Hugonis Victorini, deinde poſtea immiſſum in Bibliothecam ſanctorum Patrum editionis Pariſienſis anni 1644. Tandemque poſtea ad hallucinationis complementum, inter Opera Hugonis Victorini anno 1648. editionis ultimæ Rotomagenſis, tomo 3. pag. 399. & ſequentibus, quamvis reclamet ſpecialis titulus MS. Anglicani. Quod placuit ultimo Victorinorum Operum procuratori, hoc placuit idem Bertrando Tiſſier viro ſeni quem novimus, qui Opuſculum *Joannis Cornubienſis* excudendum curavit inter Opera *Guillelmi olim Abbatis Sancti Theoderici* ac poſtea Signiacenſis Monachi: ex hoc ſolum, quod illud anonymum inveniſſet MS. inter alia ejusdem *Guillelmi* Opuſcula. Auguſtinianis autem Canonicis atque Ciſtercienſibus Monachis, ſibi mutuo Opuſculum iſtud Anglicanum arrogantibus, acceſſerunt & Dominicani fratres, qui pro ea quam habent, facultate attribuendi ſibi ac Sancto Thomæ, quidquid in Bibliothecis MS. anonymum inveniunt, Opus etiam iſtud inter Opuſcula S. Thomæ Aquinatis, Angelici Doctoris ediderunt, ut legere eſt. Videant itaque tres iſti Regularium Ordines, quis potiori vire, Joannem Cornubienſem Opuſcula ſpoliaverit? Cujus mentionem faciunt Thomas Joannes in *Elloga Oxonio Cantabrigienſi.* Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri*, pag. 862. Balæus, Pitſeus, aliique Nomenclatores Angli. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Authorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 120.

MICHAEL ANCHIALUS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANUS, 1170.
ſedem hanc ab anno circiter 1164. vel 1165. tenuit, vir doctus, & Balſamone judice *Philoſophorum ſummus*, teſte tamen Allatio, *hoſtis Latinorum infenſiſſimus.* Cum enim Imperator Manuel Comnenus videret augeri in dies ſchiſmaticorum procacitatem & contra Latinos inſolentiam, indixit Conſtantinopoli anno 1166. Concilium, ut querelis ſopitis modus inveniretur ad pacem cum Latinis conciliandam, & propulſarentur damna quæ illius Imperio ex diſſidiis doctrinæ inſerebantur. Sed ut inquit Allatius, *Michael Anchiali Patriarcha nefarius homo, Imperatorem a propoſito ſpecie pietatis avertit, quare nihil in ea Synodo concluſum eſt.* Colligitur ex Dialo-

Dialogo quem ipſe Patriarcha conſcripſit, in quo introducit Imperatorem, anxie pacem peroptantem, ſummis conatibus ad eam aſſequendam contendentam, ſeipſum vero ab ea dehortantem, & Latinos modis omnibus expoſtulantem. Summa Dialogi eſt, Ἐκ τοῦ Διαλόγου τοῦ ἁγιωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, πρὸς τὸν πορφυρογέννητον βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν, ὅτε πολλοὶ τῶν Ἀρχιερέων ὑπὸ τὸν Πάπαν, καὶ Ἐπισκόπων καὶ Φρερίων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβον, τῶν Ἐκκλησιῶν ζητοῦντες τὴν ἕνωσιν, καὶ μηδὲν ἕτερόν τι ἀπὸ τῶν Γραικῶν ἀπαιτοῦντες, ἢ παραχωρῆσαι τῷ Πάπᾳ τῶν πρωτείων, καὶ τῆς ἐκκλήτου, δοῦναι δὲ τούτῳ καὶ τὸ μνημόσυνον. Principium, Πατριάρχης. Τίνα ταῦτα θειότατε Βασιλεῦ. *Ex Dialogo ſanctiſſimi & ſapientiſſimi Patriarchæ Conſtantinopolitani, Domini Michaelis Anchiali ad Porphyrogennetam Imperatorem, Dominum Michaelem Comnenum, cum multi Antiſtites qui Papæ ſuberant, & Epiſcopi & Fratres Conſtantinopolim pervenerunt, Eccleſiarum unionem procurantes, nihil aliud a Græcis expoſcentes, quam ceſſionem Primatus ipſi Papæ, Appellationem, & illius Commemorationem fieri* &c. Ex his conſtat tria tantum in illa Synodo Romanos ſeu Occidentales petiiſſe, ex ipſa Dialogi epigrapho quam ſupra adduximus, & cui fides adhibenda eſt, diſcimus, πρωτεῖον, ἔκκλητον καὶ μνημόσυνον, *Primatum, Appellationem, & Commemorationem.* Sed quæ allegat Leo Allatius ad condemnationem Græcorum, faciunt illa ad Latinorum probrum ac dedecus, oſtenduntque illos contendiſſe, non *Orthodoxiæ* cauſa, ſed *ſuperbiæ:* cum *Primatus Appellatio & Commemoratio* a Græcis denegatæ, eſſent origines contentionum ac querelarum. Narrat idem Allatius ibidem circumferri *Epiſtolam* ejusdem Anchiali, *calumniis & conviciis plenam in Romanam Eccleſiam*, cujus rei fides apud Allatium ſit. Vide etiam quæ diximus ſupra in *Michaele Cerulario*, ad annum 1040. Extant quoque *Anchiali Decreta Synodalia V.* nimirum *Ne Lectores mundana officia ſuſcipiant, ne Clerici ex aliena Diœceſi ordinentur* &c. Græc. & Lat. in Jure Græco-Romano Lib. 3. p. 227. quæ probant Anchialum fuiſſe obſervantiæ Eccleſiaſticæ tenacem virum, neque tam improbum, quam Allatius nobis repræſentat, quod Latinos non ſaperet ſenſus & mores. Profert autem nobis fragmenta quædam ex hoc *Dialogo* Lib. 2. *De Conſenſu utriusque Eccleſiæ* cap. 3. §. 2. col. 526. cap. 5. §. 2. col. 555. cap. 9. §. 3. col. 617. Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 131. in MSS. Baroccianis pag. 186. Michaelis Anchiali Oratio in Imperatorem Manuelem Comnenum, Εἶτα ὁ μὲν ὄρνις ὁ ἀετὸς &c. Dicitur renuiſſe ſedem Patriarchalem octo annos, ſeu usque ad annum 1172. vel 1173. quo mortuus eſt.

1170 HIPPOLYTUS THEBANUS circa annum 1170. claruiſſe mihi videtur, etſi ætatem ejus determinate non habeam. Recte irridet illos Allatius, qui cum S. Epiphanio antiquiorem ſentiebant, in Opuſculo *De Symeonum ſcriptis* pag. 38. his verbis. « *Cum itaque Symeonis ætas, ſi bene ſapimus, non ita antiqua ſit, concludamus Novatorum de Hippolyto ſuſpicionem levem ac futilem eſſe, etſi placet, deliram. Nec plus vidit Franciſcus Bivarius Commentario in* Flavium Dextrum *anno 3. qui hunc Hippolytum, quem Thebanum appellat, ant. Epiphanium ſcripſiſſe, parum caute faſſus eſt, quem nec legit quidem. Quomodo enim, qui Georgii Nicomedienſis, Symeonis Metaphraſtæ, & Georgii Chronographi multo Epiphanio recentiorum teſtimonio utitur, Bivario non dormienti, antiquior Epiphanio videri potuit?* » Ex verbis autem quibus utitur, dum citat Metaphraſtem, quem circa annum 1150. vixiſſe credimus, *Hippolytum* hunc *Thebanum*, bina circiter annorum decade poſteriorem credentes, anno 1170. aſſignamus, donec certiora quis indicia ætatis illius inveniat. Extant hæc *Hippolyti* verba apud Allatium in Diatriba *De Symeonum ſcriptis* pag. 34. Hippolytus Thebanus in *Chronico.* « Ἀριθμουμένων δὲ τῶν περιόδων ἐπληρώθη ἡ δεκάτη περίοδος ἐν τῷ πεντακισχιλιοστῷ τριακοστῷ εἰκοστῷ ἔτει. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἑνδεκάτης περιόδου ρπϛ ἔτη παρῆλθον, καὶ ἐσαρκώθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἡ βίβλος τοῦ Νικουηδείας, καὶ τοῦ Μεταφραστοῦ περιέχει. καὶ παθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τῇ κγ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐσταυρώθη, τῇ κδ ἐτάφη, καὶ τῇ κε ἀνέστη ἡμέρᾳ πρώτῃ. τουτέστι Κυριακῇ, ὡς ὁ Μεταφραστὴς δηλοῖ, καὶ ἡ βίβλος τοῦ Νικουηδείας. Ἐγὼ δὲ πείθομαι τοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου Συμεών. *Enumerando igitur has periodos, decima completa eſt anno 5320. De incepta autem undecima periodo anni 186. abierunt, & humanam naturam induit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ut liber Nicomedienſis & Metaphraſtes habent. Et propter noſtram ſalutem mortem paſſus, 23. Martii cruci affixus fuit, die 24. ſepultus, & 25. reſurrexit die prima, nimirum Dominica, velut Metaphraſtes & Nicomedienſis declarant. Ego autem fidem habeo ſententia Domini Symeonis.* » Quibus vocibus ſe non multum ab ætate hujus Symeonis Metaphraſtæ teſtatur, quem utpote recentis notæ hominem, *Dominum Symeonem* vocat. Sed cum expilaſſe videatur *Chronicon Symeonis Logothetæ Junioris*, quem anno 1150. collocavimus, hinc nos illum anno 1170. aſſignavimus, contra Cavum qui anno 933. affigit. Nullus autem qui pluribus loquatur de *Chronico Hippolyti Thebani*, quam Joannes Baptiſta Cotelerius in Notis ad Opera SS. Patrum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, impreſſa in fol. Græce & Latine Pariſiis anno 1672. apud Petrum le Petit. Illic ergo ad calcem, Tomi 2. in Notis ad Librum 3. *Paſtoris Hermæ* col. 77. ſic loquitur. « Quibus ſimilia in Symeonis Logothetæ Chronico MS 2363. fol. 64. Codice vero 2004. hæc Hippolyto Thebano tribuuntur. ἡ πανάγιος Θεοτόκος ἐβαπτίσθη παρὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων,

αὐτὸς

ναυτὰς δὲ τούτους ἐβάπτισεν ὁ Χριστός. Sanctiſ-
„*ſima Dei genitrix a Petro & Joanne baptizata*
„*fuit, hos autem ipſos baptizavit Chriſtus.* Quæ
„etiam citat Michael Glycas Libro poſteriore
„Operis *εἰς τὰ ἄπορα τῆς γραφῆς* cap. 32. Ex-
„tat id Opus MS. in Bibliotheca Thuana, com-
„poſitumque eſt ex *Orthodoxa fide* S. Johannis
„Damaſceni, adjectis nonnullis aliorum Patrum.
„Et in Notis ad Librum 3. Conſtitutionum A-
„poſtolicarum col. 199. Quod annotavi, tum
„propter Hippolyti Thebani Chronicon, Joſe-
„pho tribuens filias, *τήν τε Ἐσθὴρ καὶ τὴν Μάρ-*
„*θαν*, in impreſſis ſaltem libris Tomo 3. Anti-
„quæ Lectionis Henrici Caniſii, & in Biblio-
„thecæ Regiæ MSS. 1026. 2442. Nam in ejus-
„dem Bibliothecæ Codicibus 750. 2374. 2004.
„nec non in illo Thuanæ, cujus memini ad Lib.
„3. *Paſtoris*, Sim. 9. cap. 16. pro *Μάρθαν* legi-
„tur *Θάμαρ*, quemadmodum in Pſeudo-Hip-
„polyto Portuenſi apud Nicephorum *Hiſt. Ec-*
„*cleſiaſtica* lib. 2. cap. 3. Et ibidem col. 201. Ita
„præter interpretem Joannis mox citandum,
„Hippolytus Thebanus in *Chronico Opere*, lib.
„Regio 1296. *Μαρία δὲ ἡ τοῦ Κλωπᾶ, ἡ ἀδελ-*
„*φὴ τῆς μητρὸς τοῦ κυρίου προσαγορευομένη εὑ-*
„*ρίσκεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν ἑρμηνευσάν-*
„*των μακαρίων καὶ ὀρθοδόξων ἁγίων πατέρων καὶ*
„*διδασκάλων οὕτως, ὅτι ὁ Κλωπᾶς καὶ ὁ δίκαιος*
„*Ἰωακεὶμ ἀδελφοὶ ὑπῆρχον γνήσιοι. τοῦ Κλωπᾶ*
„*οὖν γεγαμηκότος καὶ ἀτέκνου τελευτήσαντος,*
„*ὁ Ἰωακεὶμ κατὰ τῶν Ἑβραίων ἔθος συνουσιά-*
„*σας μετὰ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γυναικὸς,*
„*ἐγέννησε τὴν Μαρίαν. ἔκτοτε οὖν καταλιπὼν αὐ-*
„*τὴν, ἐμνηστεύσατο Ἄνναν τὴν θυγατέρα Ματθὰν*
„*τοῦ ἱερέως, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὴν παναγίαν Θεοτό-*
„*κον. καλεῖται οὖν ἡ Μαρία τοῦ Κλωπᾶ ἀδελφὴ*
„*τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου, ὡς κατὰ φύσιν μὲν ἐξ*
„*Ἰωακεὶμ γεννηθεῖσα, κατὰ χάριν δὲ τοῦ Κλωπᾶ*
„*θυγάτηρ ἀκούουσα.* Maria autem Cleopæ, ſo-
„ror matris Domini appellata. Sic invenitur
„in Exemplaribus beatorum Orthodoxorum-
„que ſanctorum Patrum & Doctorum, qui ſa-
„cras ſcripturas interpretati ſunt, quod Cleo-
„pas & juſtus Joachim germani fratres fuerint.
„Cum autem Cleopas uxorem duxiſſet, ac ſine
„prole mortuus eſſet, Joachim Hebræo more
„cum uxore fratris ſui congreſſus, genuit Ma-
„riam. Ex quo tempore illa relicta, in ſponſam
„accepit Annam filiam Matthanis ſacerdotis, de
„qua ſuſcepit ſanctiſſimam Deiparam. Voca-
„tur itaque Maria Cleophæ, ſoror matris Do-
„mini: utpote ſecundum naturam quidem
„prognata Joachimo, ſecundum vero Legis
„gratiam audiens filia Cleophæ. Idem quo-
„que in *Addendis* col. 494. litera D. Hæc quo-
„que ex Chronico Opere Hippolyti Thebani
„excerpuntur MS. Regio 1296. *Ἐγκωμιάζων*
„*δὲ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὁ ἁγιώτατος πα-*
„*τριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ μέγας Σωφρόνιος, δι-*
„*δάσκει τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ*
„*Θεολόγου ὁ Ζεβεδαῖος ἦν, Σαλώμη δὲ ἡ μήτηρ*
„*αὐτοῦ, θυγάτηρ οὖσα αὐτὴ τοῦ Ἰωσὴφ, ὃς*
τέσσαρας υἱοὺς εἶχε, καὶ θυγατέρας τρεῖς. υἱοὺς“
μὲν Ἰάκωβον, Σίμωνα, Ἰούδαν, καὶ Ἰωσὴφ, θυ-“
γατέρας δὲ τὴν Ἐσθὴρ, τὴν Μάρθαν, καὶ τὴν“
Σαλώμην, ἥτις ἦν γυνὴ μὲν Ζεβεδαίου, μήτηρ δὲ“
Ἰωάννου. ἐντεῦθεν ὁ Σωτὴρ, θεῖος ἦν Ἰωάννου, ὡς“
ἀδελφὸς τῆς Σαλώμης τῆς θυγατρὸς Ἰωσήφ.“
Sanctiſſimus autem Patriarcha Hieroſolymo-“
rum magnus Sophronius, Encomio celebrans“
Johannem Evangeliſtam, docet Eccleſiam Dei,“
quod pater Theologi extitit Zebedæus, mater“
vero illius Salome, ipſa filia Joſephi, qui Jo-“
ſephus quatuor habuit filios & filias tres. Fi-“
lios quidem, Jacobum, Simeonem, Judam &“
Joſephum; filias vero Eſther, Martham & Sa-“
lomen, quæ fuit uxor Zebedæi, mater autem“
Joannis. Hinc Salvator erat Joannis avun-“
culus, utpote frater Salomes filiæ Joſephi.“
Primus meo judicio qui mentionem facit *Chro-*
nici Hippolyti, Nicephorus Calliſtus Xanthopuli
filius, quem Continuator *Hiſtoria literaria* Guil-
lelmi Cavi anno 1333. pag. 29. aſſignat: Sed
ſub nomine *Hippolyti Portuenſis* Lib. 2. *Hiſtoria*
Eccleſiaſtica cap. 3. cujus laudes & ſcripta Lib.
4. cap. 31. recenſet, non autem ſub nomine
Hippolyti Thebani, unde conjicimus variaſſe Co-
dices MSS. hujus *Chronici*. Secundus Michael
Glyces 3. parte *Annalium* pag. mihi 227. loqui-
tur de *Chronico* Hippolyti Thebani diſerte, ſed
ſcriptor hic recentiſſimus eſt, neque floruit
anno 1120. ut male Guillelmus Cavus *Hiſtoria*
literaria pag. 654. aſſerit: ſed poſt annum 1430.
ut conſtat ex Epiſtolis quas ſcripſit ad Conſtanti-
num Palæologum ultimum Imperatorum Con-
ſtantinopolitanorum, qui anno 1453. in obſidio-
ne & ſtrage hujus Regiæ urbis occubuit. Ter-
tius Anonymus ſcriptor, cujus *Breves Demon-*
ſtrationes Chronologicas, vel potius *Farragines*, e-
vulgavit Græce & Latine ex MSS. Codicibus
Gallicanis, Franciſcus Combefis Ord. fratrum
Prædicatorum, in *Manipulo Rerum Conſtantino-*
politanarum pag. 1. editionis Pariſienſis anni
1663. in 4. Hic recentiſſimus quoque ſcriptor
pag. 3. & 4. de *Chronico Hippolyti Thebani* lo-
quitur, occaſione cujuſdam ſtatuæ incantatæ
flammis intactæ, ac ſtatuæ Criſpi Conſtantini
filii, quem Pater filio cum hac inſcriptione po-
ſuiſſe dicitur, *ὁ ἠδικημένος υἱός μου*, *Filius meus*
injuria affectus. Scripſiſſe mihi hic Anonymus
videtur poſt artem typographicam inventam,
cum dicat, *καθὼς ὁ παραδείσιος διοικητὴς ἐκεῖ-*
σε κρατηθεὶς καὶ ἐκφυγὼν, δῆλα πεποίηκεν ἐν
τῷ χρονικῷ Ἱππολύτου, τὸ τρίτον δημοσιευόμενον.
ζήτει ἱστορίαν ἐξαίσιον. *Sicut vivarii Præfectus il-*
lic captus, ac fuga lapſus declaravit, in Hippolyti
Chronico, quod tertio vulgatum eſt. Quære narra-
tionem eximiam. Iſtud enim verbum *δημοσιευό-*
μενος, indicat Chronicon iſtud *lucem publicam*
ter habuiſſe juxta ſcriptorem hunc, quamvis
impreſſum nuſquam legerim. Ex recentiori-
bus mentionem faciunt *Hippolyti Thebani* Henri-
cus Caniſius Tomo 3. *Antiqua Lectionis* pag. 35.
Jacobus Sirmondus in Notis ad Sidonium Apol-
lina-

linarem pag. 57. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 25. pag. mihi 293. ubi prudenter ætatem quæ floruit non deſignat, ipſum duntaxat Metaphraſte quem citat, poſteriorem affirmans. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* pag. 580. Et parte 2. ejusdem Hiſtoriæ ad eundem annum, qui ut aſſignatam a ſe Metaphraſtæ ætatem ſtabiliret, hunc Hippolitum Thebanum absque ratione & authoritate, anno 933. affixit. Cum autem hujus *Chronici* Codices MSS. plures in Regia Galliarum Bibliotheca reperiantur, nec hucusque inventos ullus ſit qui *Chronico* huic evulgando operam ſuam contulerit: collego huic Opus iſtud eſſe vel modiciſſimi vel nullius meriti, quod in tenebris alias tandiu non manſiſſet, ſi famam aliquam vel nomen evulganti conferre potuiſſet.

1170 MICHAEL ATHENIENSIS METROPOLITA, ejusdem ætatis mihi fuiſſe videtur, cum Conſtantino Manaſſe & Symeone Metaphraſte quos anno 1150. aſſignavimus, Joanne & Iſaaco Tzetzibus, quos an. 1160. cum Michaele Anchialo & Euſtathio Theſſalonicenſi Archiepiſcopo, quos hic adfiximus, cum Niceta & Michaele Choniatis, de quibus poſtea. Extant illius Opuſcula, cum Opuſculis iſtorum permixta inter MSS. Codices Bodlejanæ in Anglia bibliothecæ, ex Codice Barocciano 131. ubi pag. 106. *Michaelis Metropolitæ Athenienſis Protheoria* Φιλολόγος ὁ τοῦ βιβλίου. *Ejusdem Epiſtolæ quinque.* Pag. 109. *Contra reprehendentes, quod ægre adduceretur ad ſpecimen ingenii ſui edendum.* Pag. 113. *Encomium Nicetæ Choniatæ* Κωφὸς μὲν ἀνήρ. *Ejusdem Michaelis Oratio habita Athenis* pag. 136 Τὸν μὲν δὴ προσήκοντα. *Ejusdem Catecheſis prima* pag. 141. Τοὺς τοί. Pag. 147 *Sermo in Media Quadrageſima* Καὶ ὁδοιπόρος ὀρθίαν. Pag. 148. *Sermo in feſto Palmarum* Ὁ μὲν προφητικώτατος ἐν βασιλεῦσι. Pag. 150. *Alloquium Nicephori Prætoris*, Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας. Pag. 152. *Sermo cum primum inviſeret Euripum Euboicum*, οἱ μὲν πολλοί. Pag. 154. *Ejusdem Epiſtolæ aliquot. Homilia de creatione hominis*, ἀσπάζομαί σε. *Sequuntur variæ ejusdem Epiſtolæ* a fol. 158. ad fol. 170. *Michaelis Metropolitæ Athenienſis, lamentatio (ut videtur ex mentione Adyephi, cujus in Epiſtolis ſuperioribus meminerat) demortui Alyphi fratris* ἀκέφαλος pag. 179. Meminit hujus Scriptoris Catalogus Manuſcriptorum Codicum Bodlejanæ bibliothecæ, Codice Barocciano 131. pag. 15. columna 1.

1170 GEORGIVS METROPOLITA CORCYRENSIS, ſenior dictus ad diſtinctionem ab altero ejusdem nominis & ſedis Epiſcopo, qui circa annum 1236. cum Fratribus Minoribus Diſputationes habuit ad fidei Græcæ commendationem & doctrinam, quos Leo Allatius & Guillelmus Cavus imprudenter ſimul confuderunt. Hic Senior inquam anno 1170. claruit ſub Manuelis Comneni imperio, de quo pluribus Leo Allatius in Diatriba *De Georgiis & eorum ſcriptis* pag. 339. quem paucis contrahit Guillelmus Cavus ad annum 1136. pag. 663. Nos autem hic Allatium verbotenus non pigebit exprimere, maxime cum Cavus annis XL. antiquiorem hunc Scriptorem faciat, quam revera fuerit, ne itaque Allatius. „Georgius Corcyrenſis Metropolita ſub Frederico & Manuele Imperatoribus, doctrina eruditioneque clarus innotuit, Romam ab Imperatore ad Concilium, poſt etiam ſi facultas data fuiſſet, ad Imperatorem Fredericum transmittitur. Sed dum ille infirmitate Brunduſii Hydruntique per ſex menſes retardatur, Concilio Romano finis imponitur, ad quod loco illius Nectarius Abbas Monaſterii Caſulorum in Magna Græcia convenit, vir & dicacitate & pertinacia, & propugnando ſchiſmati Græcorum & erroribus, impudentia longe poſt natos homines improbiſſimus. Ex Brunduſio ſcripſit Patriarchæ Antiocheno Symeoni, ut habet Baronius Tomo XII. anno 1178. Hinc Georgius ab Imperatore revocatur, primum ut ſuæ provideret Eccleſiæ, poſtmodum ut Synodo Conſtantinopolim a Patriarcha indictæ adeſſet. Scripſit *Epiſtolas plures ad diverſos*, quas Federicus Mutius Termularum Epiſcopus, & Collegii Græcorum alumnus, ex MS. Codice hujus Collegii Romani, latinitate donatus, Cæſari Baronio Cardinali dederat, qui ex illis aliquas Tomo XII. *Annalium ſuorum* latinas inſeruit, annis viz 1176. 1178. 1179. 1180. 1188. ſuppreſſis quamplurimis, quæ dubio procul hiſtoriam hujus ſeculi non parum illuſtrarent. Earum lectione plurimum delectabatur Mutius *delectat quippe*, inquit, *audire Græcum antiquitatis quidpiam redolentem, utinam & pietatis! Namque ipſe Georgius erat Schiſmaticorum fuligine tinctus, & morbo affectus.* Scripſerat præterea *Monodiam* de Nectario jam dicto per modum Epiſtolæ ad Nicolaum Hydruntis judicam, quam Latine habet Baronius ad annum 1180. Maxima viſitandi Hieruſalem cupiditate exæſtuaſſe, ex ejusdem ad Athanaſium Patriarcham Hieroſolymitanum, & Patriarchæ ad eundem litteris datis, editisque a Baronio, apparet.„ Hæc veriſſima ſunt, quæ hucusque de Georgio Metropolita Corcyrenſi Seniore, Leo Allatius ſcripſit, ſed obſurde fallitur, dum illi attribuit *Diſputationes duas cum Fratribus Minoribus* ex MS. Codice Barberinæ bibliothecæ, quæ non anno 1136. factæ ſunt, ut Allatius ſcribit: ſed anno 1236. annis centum poſtea, ac annis circiter quinquaginta poſtquam hic Georgius floruit: qui cum annis circiter totidem Fratres Minores præceſſerit, ad Georgium alium ejusdem nominis & ſedis Epiſcopum, neceſſario ob magnam temporis medii intercapedinem pertinere debent. Hujus tamen Allatii, quem Cavus errantem ſequutus eſt, verba

verba propria, errore detecto, reſeram. „Legi ipſe ejusdem nonnulla adverſus Latinos Opuſcula in Bibliotheca Barbarina, inter quæ præcipua ſunt: Ἀρχὴ ἐπισημειώσεων πρὸς ἅπερ περιέθημεν κατακείμενοι ἀσθενῶς ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ τῶν Κασούλων παρὰ τῶν λεγομένων Φρατρομινουρίων, οἵτινες παραδιδάσκουσι καὶ παραδειγματίζουσιν εἶναί τι πῦρ καθαρτήριον ἐν ᾧ οἱ τελευτῶντες ἐν ἐξαγορεύσει μέπω δὲ φθάσαντες ἀποκλύσασθαι τὰ οἰκεῖα πλημμελήματα ἀπάγονται, καὶ καθαίρονται πρὸ τῆς τελευταίας κρίσεως. ἅμα προϊστῶντες σύμμαχον τοῦ τοιαύτου λόγου, καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Γρηγόριον τὸν Διάλογον. Καὶ ἡ μὲν πεῦσις τοῦ Λατίνου, ἐκαλεῖτο δ' οὗτος Βαρθολομαῖος, τοιαδέ τις ἦν, θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν τῶν Γραικῶν. *Initium Conſiderationum eorum, de quibus in Sancto Caſulorum Monaſterio male affecti, a Fratribus Minoribus interrogati ſumus, qui perverſa docent, & male adſtruunt, eſſe quendam ignem purgatorium, in quem dum confeſſi moriuntur, nec propria crimina deplorarunt, exportantur ac repurgantur ante finale judicium, tandem aliquando pœnæ finem ante dictum judicium adipiſcentes. Et hujuſce dicti advocatum afferunt Sanctum Gregorium cognomento Dialogum. Interrogatio porro Latini, cui nomen erat Bartholomæus, hæc fuit: Cupio a vobis Græcis perdiſcere.* Τοῦ αὐτοῦ δεύτερον σύνταγμα περὶ θείας κοινωνίας, ἐν ᾧ καὶ ἀπόδειξις ἁπλῶς ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἔνζυμος ἄρτος τῇ ἐκκλησίᾳ παρεδόθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων προσφέρεσθαι, ὃς καὶ μέχρι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου τῇ Ῥώμης προσεφέρετο ἐκκλησίᾳ. Γράφει δὲ καὶ τὴν περὶ τούτου ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην διάλεξιν, καὶ πῶς ἀντειπεῖν οὐκ ἠβουλήθησαν οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπῄνεσαν τὸν θεῖον ἄρτον τὸν ἔνζυμον. καὶ ὅτι εὑρεθείσης καὶ μερίδος ἐκείνου τοῦ ἄρτου, ὃν ὁ Χριστὸς ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ δείπνῳ ἐν τῷ τοῦ μεγάλου παλατίου σκευοφυλακείῳ, πᾶσα πρόφασις ἤρθη ἐκ μέσου. *Ejusdem ſecundus Commentarius de ſancta communione, in quo ex ipſis ſacris ſcripturis ſincera demonſtratio, Panem fermentatum Eccleſiæ traditum fuiſſe ab Apoſtolis ad oblationem, quemadmodum ad tempora Sancti Gregorii cognomento Dialogi, in Romana Eccleſia offerebatur. Proſequitur præterea Diſputationem hac de re Byzantii habitam, & quomodo illic Latini contradicere noluerint, ſed potius ſanctum panem fermentatum laudarint. Et cum illius panis, quem Chriſtus in cœna Diſcipulis tradidit, particula in Magni Palatii Sceroghylacio inventa eſſet, omnis contradictio de medio ſublata ſit.* Initium, Κοινώνικον μὲν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ τῆς ἰδίας φύσεως ἀδιάψευστος πέφυκεν ἐραστής. Liber erat ſatis antiquus in pergameno, lacerus, male compaginatus, & erroribus plenus, ab Joanne Nereteno anno Domini MCCXXXVI. exſcriptus, ut ex male conflatis in fine libri carminibus elicitur, quæ ſunt.

Σοὶ Χριστὲ χάριν τῷ χαρίσαντι νόμον,
Πρὸς ἀχάριστον Ἰωάννην σὸν λάτριν,
ὑγιεῖον ὃν φύλαττε, καὶ πάσης βλάβης,
ψυχοφθόρου ῥῦσαι, τῇ σῇ δυνάμει.

Ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς Ἰωάννου Νερετηνοῦ μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὰς ιγ'. ἡμέρα παρασκευῇ ὥρα θ' ἔτει ͵ςψμδ'. τῆς ἰνδικτιῶνος θ. *Tibi Chriſte gratia, qui dediſti legem ingrato Joanni ſervo tuo, quem ſanum conſerva, & ab omni noxa animi corruptiva libera, tua potentia & virtute. Scriptus eſt hic liber manu Joannis Neretem, die decimo tertio Junii menſis, Paraſceve hora nona, anno VI. milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto, Indictione nona.* Ab his ſi demas annos V. MDCVIII. qui remanent, erunt anni MCCXXXVI. Chriſti, quod confirmatur ex Indictione VIIII. quæ anno præfato 1236. convenit.„ Si autem legeretur ut Allatius legit ͵ςχμδ' ſeu 6644. ſcriptus eſſet liber anno Chriſti 1136. uti poſt Allatium Cavus ad annum 1136. pag. 663. ſcripſit, ſed Indictio deſignata tunc falſa eſſet, cum a. 1136. Indictio decima quarta concurreret. Itaq; certo ex Indictione IX. notata, legendum fuit, (ἔτει ͵ςψμδ') non autem ͵ςχμδ, uti male legerunt: hoc eſt anno Mundi 6744. qui cum Indictione IX. concurrit, non 6644. Quod autem ſcribit Guillelmus Cavus loco citato, Georgium Correyræ Epiſcopum ſcripſiſſe *ſyntagma contra Latinos de purgatorio igne*, cujus fragmentum ab eodem Allatio adducitur in Opere *De libris Eccleſiaſticis Græcorum* Diſſert II. pag. 134. opuſculum idem videtur, quod primo allegatum eſt, quodque *De purgatorio igne* contra Latinos diſputat. Hæc nos ex Leone Allatio verbotenus in Diatriba *De Georgiis & illorum ſcriptis* pag. 339. & Libro 2. *De Conſenſu utriusque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* cap. 11. §. 6. col. 662. ſed erroribus correctis.

EVSTATHIVS THESSALONICENSIS ARCHIEPISCOPVS, natione Græcus, claruit circa annos 1170. 1180. & ſequentes, ſub Comnenis Imperatoribus, Manuele Comneno, Alexio Comneno filio, & Andronico Comneno Alexii Patruele. 1170 Vnde juxta Gerardum Joannem Voſſium Lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 19. pag. mihi 491. ſpiſſus ille Marquardi Freheri ille error eſt, quando in Chronologiâ Juri Orientali præmiſſa, ait Euſtathium hunc anno 1017. vixiſſe, atque ex Archipresbytero magnæ Eccleſiæ factum eſſe Patriarcham Conſtantinopolitanum ordine LXXIV. Doctrina rerum ſacrarum & prophanarum celeberrimus extitit, cujus occaſione Scriptoris corrigendus error Antonii Poſſevini, qui *in Apparatu ſacro* Littera E. pag. 474. editionis Venetæ anni 1603. in folio, poſt diverſos *Euſtathios* Scriptis Eccleſiaſticis celebres, *Euſtathii quoque Theſſalonicenſis Archiepiſcopi* meminit, ſed tanquam ex numero Scriptorum Eccleſiaſticorum excludendis, his verbis: *Euſtathius Theſſalonicenſis Archiepiſcopus non eſt aliquis ſuprà Scriptorum Euſtathiorum, neque verè ſcriptum ullum, quod ſciam, Eccleſiaſticum edidit, ut ad hunc Apparatum ſacrum pertineat: in libros enim Ho-*

Homeri & Dionyſii Poëma De Situ Orbis Græcos Commentarios reliquit. Hæc Poſſevinus, qui ſi ſciviſſet *Expoſitionem* ampliſſimam *hujus Euſtathii in Canonem Eccleſiaſticum Sancti Joannis Damaſceni*, latitare in auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea, abſque dubio etiam hunc Euſtathium retuliſſet inter Scriptores Eccleſiaſticos, non tantum velut *Homeri & Dionyſii Alexandrini*, verum etiam ut *Sancti Joannis Damaſceni explanatorem & interpretem.* Itaque inter manuſcriptos Codices Theologicos Græcos Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, extat Codex chartaceus 298. in 4. utcunque antiquus & bonæ notæ, ab Augerio Busbeckio, ut ipſe ſolita propriæ manus inſcriptione teſtatur, Conſtantinopoli olim comparatus, in quo *Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Expoſitio in Sancti Joannis Damaſceni Canonem ſive Canticum Jambicum Pentecoſticum de Spiritu Sancto*, doctiſſima & ampliſſima, cujus Procemium inſcribitur atque incipit hoc modo: Τοῦ ἁγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Εὐσταθίου, τοῦ τὸν ἐν Ποιηταῖς περιώνυμον Ὅμηρον ἐξηγήσαντος, Προοίμιον εἰς τὸν ἐξηγηθησόμενον Ἰαμβικὸν Κανόνα. Οὗ Προοιμίου πρὸς τῷ τέλει κεῖται καὶ ἡ κατ' ἐκεῖνον ἀκροστιχίς. Ἔοικας ὦ ἀδελφὲ, ἣν πρὸ μικροῦ διέτριβες πνευματικὴν ἀξίωσιν τρισημερῶν καὶ λαλῶν προμηθέστερον μὲν, ἡμέρας δὲ κατ' ἐνεγκεῖν, καὶ σπουδὴν ποιήσασθαι ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς ἐντέλειαν. διὸ τὴν τοιαύτην γνώμην ὑπὸ σεαυτῷ Ἴλλων καθάπερ ἔφη, καὶ ὡς οἷον παραλαλῶν λεπταλέῃ φωνῇ, σήμερον ἐξέθρέψας, καὶ ἠθέλησας εἰς πρᾶγμα δήσεργον ἐμὲ προκαλέσασθαι, ὅπερ ἐστὶν ἐξήγησις, εἴτουν ἑρμηνεία, εἴτουν εὐκρίνησις ὕμνου μελῳδικοῦ τοῦ σήμερον ᾀδομένου τῷ ἁγίῳ πνεύματι &c. Hoc Procemio decem ſoliorum finito, ſequitur Acroſtichis jam memorati Canonis, Θεογενὲς Λόγε, Πνεῦμα παράκλητον πάλιν ἄλλον &c. cum explanatione ſubjuncta, cujus titulus & initium, Ἔννοια τῆς ἀκροστιχίδος. Τούτων δὲ τῶν τεσσάρων ἐπῶν, τὸ μὲν πρῶτον &c. Huic autem ſubjungitur ipſe Canon cum Expoſitione hoc modo: Θείῳ καλυφθεὶς ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ &c. Ἑρμηνεία. Κανονικῶς ὡς εἰπεῖν μεθοδεύσας τὸν παρόντα εἱρμὸν τῆς πρώτης ᾠδῆς ὁ σοφὸς ποιητὴς Ἰωάννης &c. Extat quidem iſte Canon Græcè & Latinè in editione Operum S. Joannis Damaſceni Billiana anni 1619. Pariſienſi in folio, ſed Commentarius iſte Euſtathianus ampliſſimus ibi deeſt, ſolumque manuſcriptus in Bibliothecis paucis latitat. Duo etiam alia ejuſdem Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Opuſcula Theologica, nimirum *Oratio ad eos qui erant in templo Sancti Demetrii cognomine Myroblyta in principio Indictionis, anno mundi 6702.* Et *Oratio ad Michaëlem Stathmitem, Saccularium & Chartophylacem, quod ſæpe cum melodiis celebrare debeant memoriam Sancti Martyris Demetrii*, recenſentur ab Alexandro Barvoëtio Soc. Jeſu, in Catalogo præcipuorum authorum ineditorum, qui Græcè manuſcripti extant in Scorialenſi Regis Catholici Bibliotheca. Editus autem hic Barvoëtii Catalogus, cum Homiliis novendecim Sancti Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini, Græcolatinis in Hieremiam Prophetam, anno 1648. in 8. Antverpiæ, Plantinianis typis, ubi iſta pagg. 32 34. & 35. Item inter MSS. Codices chartaceos Baſileenſis Bibliothecæ *S. P. Euſtathii Metropolitæ Theſſalonicenſis Homilia* in 4. Græcè, eleganter. Idem quoque Philippus Labbeus *in Specimine novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum* pag. 184. & 186. edito Pariſiis anno 1653. in 4. apud Joannem Henault. In hac *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum ac Gallicorum*, ſeu *Specimine antiquarum Lectionum Græcarum, Latinarum & Gallicarum*, quam ex Catalogo MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ collectam, idem Labbeus edendam curavit anno 1653. Pariſiis in 4. apud dictum Henault, teſtatur Alexandrum Barvoëtium in Catalogo MSS Codicum Bibliothecæ Hiſpanoregiæ S. Laurentii Scorialenſis, parum æquam habuiſſe opinionem de Operibus Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi, qui ſeculi tamen XII. ornamentum magnum fuit. Hujus *Novæ Bibliothecæ* Supplementum III. pag. 175. poſuit Catalogum a Barvoëtio Bibliothecæ Scorialenſis editum, cujus Barvoëtii verba ſequentia pag. 184. refert. *Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Oratio ad eos, qui in templo erant Sancti Myroblytæ, id eſt, Demetrii, in principio Indictionis, anno mundi 6702.* (hoc eſt Chriſti 1194.) *aliaque plurima ejuſdem et aliorum quinquaginta ferè Scriptorum, ſed ejuſdem penè omnes ætatis ac farinæ, id eſt, Gratia deficientis miſeræ reliquiæ, quorum nomina ut pote barbara mihi non omnia occurrunt, nec verò noſſe vel apponere, operæ pretium eſt.* Ibidem pag. 186. *Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi Oratio ad Michaëlem Stathmitem Saccularium & Chartophylacem, quod ſæpè cum melodiis memoriam Martyris S. Demetrii celebrare debeant.* 2. 11. 9. pag. 17. Dum enim Barvoëtius Euſtathium hunc Theſſalonicenſem Archiepiſcopum *deficientis Gratiæ miſeris reliquiis* accenſet, eruditioni ipſius celeberrimæ atque eloquentiæ injuriam enormem facit, quem Carolus du Freſne Dominus du Cange infra producendus, jure meritiſſimo Μαΐστωρα τῶν Ῥητόρων appellat. Extat etiam inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Oxonii in Anglia, in MSS. Baroccianis Codice 131. pag. 190. Euſtathii Archiepiſcopi Theſſalonicenſis Oratio in Imperatorem Manuelem Comnenum. Et pag. 195. Ejuſdem Supplicatio, ut videtur, ad eundem Imperat. nomine Civitatis, cum ſiccitate laboravit. Incipit, Τολμηρὰ μέν. Pag. 209. Euſtathii, ut conjicere licet, lamentatio in obitu Fratris ſui, ὦ πονηρὰς &c. Ibidem pag. 504. *Euſtathius De Iſmenes amoribus.* Πόλις εὐρυχόρος. Edidit quoque ampliſſima Commentaria in Homerum, quæ hic omittenda non ſunt, prodierunt Græcè 4. voluminibus in folio Romæ anno 1542. & 1550. &

& Baſileæ 3. vol. 1562. in folio & anno 1570. eadem formâ. Romæ iterum 1576. 3. vol. in folio. *Commentaria in Dionyſii Periegeſin, ſeu Orbis deſcriptionem*, quæ prodierunt Græcè Pariſiis anno 1547. in 4. apud Robertum Stephanum ex Bibliotheca Regia, & iterum ibidem in folio, anno 1577. Eidem quoque Euſtathio à nonnullis attribuuntur *De Iſmenia & Iſmenis amoribus libri ſex*, qui Græcè & Latinè cum notis Gaulmini prodierunt Pariſiis, anno 1647. in 8. quamvis in Codice MS. Mediolanenſi juxta Gerardum Joannem Voſſium author horum librorum Eumathius Macrembolita Protonobiliſarius nuncupetur. Cæterum Carolus du Freſne in Gloſſario Græco mediæ & infimæ Græcitatis col. 1295. tomo 2. illum fuiſſe *Magiſtrum Rhetorum* inquit verbo Μαΐϛωρ τῶν Ῥητόρων, his vocibus, ubi & ejusdem Epiſtolas extare in Codice MS. Græco Bibliothecæ Regiæ Galliarum, Cod. 1837. fol. 239. recenſet. Ita autem eo loci. „Μαΐϛωρ τῶν Ῥητόρων, dignitas Eccleſiaſtica, „quâ donatus legitur Euſtathius poſtmodum „Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, author Com„mentarii in Homerum, ita enim habet inſcri„ptio Epiſtolæ ad Joannem Ducam Andronici „Camateri filium, Commentariis in Dionyſii „Periegeſim præfixæ. Εὐϛαθίου Διακόνου ἐπὶ „τῶν δεήσεων, καὶ Μαΐϛωρος τῶν Ῥητόρων, τοῦ „καὶ ὕϛερον γεγονότος Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλο„νίκης. Joannem verò Ducam filium fuiſſe An„dronici Camateri, qui Manuele Comneno Im„perante vixit, docuimus in Notis ad Cinnamum „p. 467. & 468. Ut & ſub eodem Auguſto & „Andronico tyranno floruiſſe Euſtathium, „quod præterea innuit Demetrius Chomatenus „in Reſponſionibus ad Conſtantinum Cabaſilam „Bulgariæ Archiepiſcopum Lib. 5. & 6. Juris „Græco-Romani pag. 317. ſcribens, Manuele „Comneno imperante ſapientiſſimum illum „Euſtathium, qui Diaconus fuerat in æde S. Flo„ri, de quo egimus in noſtra Conſtantinopoli „(ita enim hæc verba interpretor τοῦ κατὰ Φλώ„ρον διακόνου ὄντος) deinde Magiſter Rhetorum „in Magna Eccleſia, electum fuiſſe Myreorum in „Lycia Epiſcopum, ac priusquam ordinaretur, „Imperatoris decreto in Theſſalonicenſem Me„tropolim tunc vacantem translatum fuiſſe. „In Codice Regio 1837. in quo plura continen„tur Michaelis Pſelli Opuſcula, atque in iis il„lius Epiſtolæ, harum altera quæ eſt 115. „inſcribitur, τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, τῷ „γεγονότι Μαΐϛωρι τῶν Ῥητόρων: in qua Euſta„thium laudat Pſellus propter eruditionis præ„ſtantiam, hiſce nimirum verbis, ἤκουσα τῆς ἐν„νοίας ἡ χάρις, τῆς λέξεως τὸ γλυκὺ τῆς ἡδονῆς, „ἡ Φιλόσοφος Καλλιόπη, ἡ ἀμετάβλητος Φύσις, „ὁ αὐτὸς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ, ἐν Θεσσαλίᾳ, πόῤῥωθεν „Ἀθηνῶν, πρὸς αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐν γηλόφοις, ἐν „γηπέδοις, ἐν τρυφώσαις χώραις, ἐν αὐχμηρᾷ „γῇ, οὐ μεταβάλλων, οὐ μετατιθέμενος. Ex qui„bus eâ qua ſcribebat Pſellus tempeſtate, in „Theſſalia vixiſſe Euſtathium colligitur: ſed etiam ex his quæ ſequuntur. Πάλαι μὲν οὖν" καθ' ἱϛορίας, τῆς τοῦ μύρου ἐκδόσεως ἁπανταχόθεν" τῆς οἰκουμένης πρὸς τὴν Θετταλίαν οἱ πλεῖους ἐ" φοίτων, νῦν δὲ πλέον, οἶμαι, αὐτόθι βαδιοῦνται" κατὰ κλέος τῆς τοῦ σοῦ λόγου ϛαγόνος. Sed" & hic variis in locis illius eloquentiam prædi" cat: ἄμφω (Theſſalonicenſes & Euſtathium)" μακαρίζω τῆς εὐτυχίας, σὲ μὲν ὅτι ἔχεις ἐφ' οἷς" ἂν τὴν δύναμιν ἐνδείξῃ τοῦ λόγου, ἐκείνους δ' ὅτι" τοιούτου τετυχήκασι ἱερέως καὶ Ῥητόρος. Simi" lia ferè habet in Epiſtola 116. & 60. de Euſtathii" præclare eruditione, cujus nomen diſerte ſcri" bitur in Epiſtolis ejusdem Euſtathii ad Pſellum," quæ in eodem Codice deſcribuntur fol. 239." hiſce verbis, τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου" τῆς Θεσσαλονίκης κυρίου Εὐϛαθίου ἐπιϛολαί."

Extant quoque in Bibliotheca noſtra Lugdunobatava *Commentarii Euſtathii Archiepiſcopi Theſſalonicenſis in Homeri Iliadem* libris tribus manuſcripti, manu Adriani Junii deſcripti quos editioni paratos habebat. Sed cum illi veniſſent in poſſeſſionem Joſephi Scaligeri, ex ejus dono ad Bibliothecam publicam pervenerunt, ex Catalogo MSS. Codicum impreſſo, pag. 392. num. 13. Cæterum fuiſſe plane ſeculo 12. inſignem virum, atque poſt mortem ab Græcia omni deſideratum Euſtathium Theſſalonicenſem Archiepiſcopum, conſtat ex duabus Monodiis Græce Manuſcriptis, quæ extant inter MSS. Codices Bodlejanæ ſuprà allatæ bibliothecæ, in Codicibus Baroccianis Codice 131. ubi pag. 333. b. *Euthymii Monodia in ſepulturam Euſtathii Theſſalonicenſis* Ἐμὲ δὲ καὶ &c. quem Euthymium Zigabenum ſuſpicari non abſurdum eſt. Et pag. 382. *Monodia ad Euſtathium Theſſalonicenſem* Anonymi Scriptoris, ὦ ϛυγνὸς αἰών. Obſervandum eſt autem, editionem ultimam *Periegeſeos Dionyſii* cum *Commentariis Euſtathii*, factam Londini à Guillelmo Hillo 1688. in 8. lacunam verò ingentem pag. 168. quæ in univerſis *Scholiorum Euſtathii* editionibus occurrit ad verſum Dionyſii 889. & proximos 16. cujus Supplementum profert Joh. Albertus Fabricius *in Bibliotheca Latina* Hamburgi 1697. in 8. edita pag. 180. & ſeqq. depromptum ex Codice Bibliothecæ Claromontanæ MS. cujus apographum communicavit Sebaſtianus Gotfridus Starkius, vir eruditus. Quisquis de *Euſtathii* ejusdem ætate, vita & Scriptis, plura ſcire deſiderat, conſulat is Nicolai Majorani *Præfationem* ad Julium III. Romanum Pontificem, atque Indicem Commentariorum Euſtathii in Homerum, editioni Græcæ Romanæ anni 1550. in folio præfixum, denique & Gerardi Joannis Voſſii Opus *De Hiſtoricis Græcis* Lib. 4. cap. 19. Sed maxime Lib. 2. cap. 3. ubi de Dionyſii Periegeſi diffuſe agit, pagg. 171. 172. 173. 174. Hæc nos ordine tantum mutato verbotenus ex tomo ſeu lib. 5. *Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi*, quos Lambecius ſcripſit, pag. 264. qui & illius meminit in Catalogo pag. 324. & 365. poſt alios, de quibus egimus.

ADA-

1170 ADAMUS CANONICUS REGULARIS ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS, natione Scotus anno 1172. florebat, & ſequentibus uſque ad annum 1180. Habet plurima de illo Godefridus Ghiſelbertus, Furnenſis Abbatiæ Ordinis noſtri Canonicus, qui hujus Adami Opera ultimo edenda Antverpiæ curavit. Præcedunt enim Prolegomena capitibus XVII. prolixa, ubi nonnulla quidem de Adamo iſto ex conjecturis tantum infirmiſſimis: Cætera pene omnia Ordinem Præmonſtratenſem in genere ſpectantia, quæ Flandrum hunc editorem produnt, impreſſionem hanc multis ſuperfluis oneraſſe, ad propoſitum argumentum nihil conducentibus: unde artem canendi extra Chorum, apprime noviſſe cenſendus ſit. Abbatem atque Epiſcopum Candidæ Caſæ ſeu Withernæ in Gallovidia Adamum Præmonſtratenſem nullo teſte facit, quem credant alii, credam ego fuiſſe talem, ubi vel Synchronum teſtem vel inſtitutionis ejus aut electionis authenticum inſtrumentum produxerit. Quod enim de tam antiquis rebus dicitur, contemnitur dum non probatur, uti Ghiſelberto contigit. Sane aliam Eccleſiam vel Abbatialem vel Epiſcopalem in Scotia regendam habuiſſe, conjecerim ego facilius atque felicius quam Ghiſelbertus, ex allegando infra prologo ad Gualterum Sancti Andreæ in Scotia Priorem. Olim utebantur Celeſtini Galli antiquiores Opuſculis Adæ Præmonſtratenſis ad informationem novitiorum ſuorum, quibus legenda & inculcanda proponebantur, unde factum ut illa ſedulò requiſiverint, interdum etiam transſcribenda novitiis mandaverint, & hoc pacto poſteris transmiſerint, ob pietatem eorumdem ſingularem, quam ubique ſpirant: vix enim apud alius quam Celeſtinæ Gallos, Opuſcula iſta manuſcripta reperire contingat, quorum in Ordinis ipſius Præmonſtratenſis Bibliothecis nullum veſtigium eſt. Extat inter MSS. Codices Cuiſſiacenſis Abbatiæ, Ordinis Præmonſtratenſis in Laudunenſi agro, Codex MS. in ſolio circa annum 1200. in membrana, eleganter & nitide ſcriptus, quem anno 1663. dum illic junior Theologiæ incumberem ac otio dato bibliothecam excuterem, frequenter in manibus habui. Complectitur Sermones CXIV. vel circiter, omnes ferme ad Præmonſtratenſem ordinem ſpectantes, quorum alii in Dominicis, alii in Feſtis, alii in Capitulo Generali Ordinis Præmonſtratenſis, alii in Electione Abbatis, vel in Viſitatione Abbatiarum Ordinis, facti leguntur. Hos ex conjectura Adæ Præmonſtratenſi adſcribo, ob ſimilitudinem argumenti cum ſequentibus allegandis. Nec dubium quin nomen authoris fronti Operis appictum eſſet, ſed nefaria manus alicujus ex ignaris Cuiſſiacenſibus duos primos quaterniones abſcidit, cujus primæ paginæ nonnulla manu meà ad marginem notata reperiuntur. Scripſit *Commentarium in Regulam divi Auguſtini. Librum ſeu Tractatum De triplici tabernaculo. Alium De triplici genere contemplationis. Sermones varios per anni circuitum:* quæ omnia impreſſa in fol. Antverpiæ anno 1659. apud Petrum Bellerum. Dictio Adami hujus ornata ſatis eſt, nec periodi eloquentià cavent, nec doctrinà Conciones. Scripſerat Adamus, ut teſtatur in Prologo *Sermones centum* quorum XLVII. tantum impreſſi extant, cæteros autem LIII. vel circiter in manibus D. Hermanni à Porta Abbatis S. Michaelis Antverpienſis cum *Soliloquio ejuſdem Adami de anima*, quæ editioni quam promptam optamus, ad Scriptoris hujus gloriam, parata ſunt, ex duobus MSS. Gallicis. Habentur autem MSS. hæc Opera apud Cæleſtinos Meduntanos, Codd. 618. & 619. ut nuperrime ab oculatis teſtibus ego didici: non quidem omnia quæ editioni Antverpienſi deſunt, ſed ex parte tantum, ut mihi Bibliothecam luſtranti conſtitit. Nam in angulo ſecretiori MSS. Codicum, Codice notato 618. habetur hujus libellus. *Libellus Adam Præmonſtratenſis Ordinis, natione Anglici De inſtructione animæ*, fol. 63. Inſcribitur autem, *Dominis ſuis Reverendis & amicis in Chriſti viſceribus dilectis, viro illuſtri Domino Gualtero Priori & univerſis fratribus in Eccleſia Sancti Andreæ in Chriſti Servitio mancipatis. Frater Adam Dei & ſervorum Dei ſervus &c.* Liber incipit. *Soliloquium de inſtructione animæ intitulatum, quod nuper non quidem ut debui, ſed prout in tot, tantiſque occupationibus potui, edidi vobis &c.*

Item in MS. Codice notato 619. Sermo fratris Adæ Præmonſtratenſis 4. feria in die Cim.

Quadragesimalis fratres cariſſimi jejunii hodie obſervationem inchoamus, quod nobis devotè accipiendum & Legis authoritas & Prophetæ maturitas, & ipſius Evangelii perfectio commendat &c.

Sermo ejuſdem in Ramis palmarum.

Redemptor noſter fratres cariſſimi Dominus Jeſus, quem Pater ad ſalutarem victimam miſit in mundum &c.

Sermo ejuſdem in Cœna Domini.

Scitis cariſſimi & ſine ulla interpretatione, in dulci & jocunda apud vos in ipſis mentis arcanis recordatione revolvitis &c.

Sermo Fratris Adæ Feria 2. in octavis Paſchæ.

Sublimitas Dilectiſſimi ſancta hujus exigit ſolemnitatis, ut devotis &c.

Sequitur ſecundus in eadem die.

De duobus illis diſcipulis, qui ipſo die ſacroſancta Dominica Reſurrectionis ibant in Caſtellum Emmaus &c.

Sermo ejuſdem in Octavis Paſchæ.

Omnia Cariſſimi quæ in carne, Dei filius operatus eſt, occaſionem ut ipſi ſcitis & cauſſam ſalutis eſſe voluit &c.

Sermo ejuſdem in die Aſcenſionis Domini.

Gaudeamus in Domino univerſi, quicunque nos credimus eſſe per fidem, quæ ex dilectione operatur, Dei hæredes &c.

Sermo ejuſdem in die Pentecoſtes.

Cum certum ſit Dilectiſſimi, auxilio nos indigere Spiritus S. &c.

Sermo Fratris Adæ in Feſto Sanctæ Trinitatis.

Rerum omnium Conditorem, omnipotentem Deum noſtrum, Trinum confitemur & unum &c.

Alius Sermo ejuſdem in electione Abbatis.

Elegit David ſervum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ovium &c.

Sermo Fratris Adæ, De Sapidis ſacræ Scripturæ delitiis, & de tribus ordinibus Eccleſiæ, & quibusdam quæ ad Marthæ ſpiritualis miniſterium ſpectant.

Legimus fratres non ſolum in Scriptura ſacra, ſed in ipſa jugi experientia noſtra &c.

Sermo Secundus, De his, quæ ad Marthæ miniſterium pertinent, & qualiter dimiſſo miniſterio ſuo, eadem ſe debeat Martha habere.

Oculorum Cariſſimi diu ut ipſi ſcitis claritatem conſervare integram non valet, qui eos &c.

Sermo Tertius, De æterna prædeſtinatione electorum, & de eo quod eidem prædeſtinationi non præjudicent temporales culpæ eorum.

Terrorem Deus peccantibus diſtrictus intentat, ſpem verò pœnitentibus propitius inſpirat &c.

Sermo Quartus, De donis divinæ miſericordiæ, & de diebus quatuor quos habuit Lazarus in monumento. De reſuſcitatione ejus, & de eo quod cum Domino in Bethania diſcumbit, quæ omnia ad Novitios ſpectant.

Encenia Fratres ut ſcitis, & dona ſolet multoties ſponſus cum abſens eſt, tranſmittere ſponſa &c.

Sermo Quintus, De converſatione virorum religioſorum, qui in clauſtro commorantur.

Zelo prævalido Cariſſimi afficitur Chriſtus circa animam, quam ſibi in ſponſam aſſumpſit &c.

Sermo Sextus, De perfecta quam habet anima fidelis erga Deum dilectione, & de ſeptem generibus beneficiorum, quæ ei Deus conferre dignatur.

Iſaias Propheta illo plenus Spiritu, quem Scriptura ſacra unicum vocat & multiplicem &c.

Sermo Septimus, Alius de perfecta Clauſtralium converſatione, & de ſanctitatis quam ad eos qui prope, & qui longe ſunt, emittunt, odore.

Calendas veſtras & ſollemnitates veſtras odit anima mea, dicit de impiis per Eſaiam Deus &c.

Expliciunt Sermones Fratris Adæ, de Martha, Maria, & Lazaro.

Hi Sermones apud Celeſtinos Meduntanos, qui excerpti ſunt ex ſecunda parte Sermonum Magiſtri hujus Adami, quæ ut jam dixi Sermones LIII. *De feſtis & variis argumentis* complectebatur: quorum transſcriptum Antverpiæ viditmus, ut audimus deſumptum ex MS. Codice Celeſtinorum Pariſienſium ſeu Sueſſionenſium, vel ut alii dicunt, Canonicorum Regularium S. Victoris Pariſienſis, ubi anonymi latere dicuntur. Hujus Scriptoris meminit Aubertus Miræus *in Chronico Ordinis Præmonſtratenſis*. Joannes le Paige *in Bibliotheca Præmonſtratenſi*, dum agit *De Scriptoribus* hujus Ordinis, libro 1. cap. 17. columnâ 1. editionis Pariſienſis a. 1633. apud Adrianum Taupinart in ſolio. Antonius Poſſevinus, paucis quidem *in Apparatu ſacro*. Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Litteraria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1160. pag. 679. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 80.

ALEXANDER PAPA III. anteà dictus 1170
Rolandus, Senis in Tuſcia oriundus, quem vult Onuphrius cognominatum eſſe *Paparonem*, & Ciaconius *de Bandinellis*, factus primum Eccleſiæ Piſanæ Canonicus, quem ob inſignem nominis famam acquiſitam Eugenius tertius Summus Pontifex, anno 1145. Diaconum Cardinalem tituli Sanctorum Coſmæ & Damiani creavit, tum tituli Sancti Marci Cardinalem Presbyterum, quem denique idem Pontifex uti ob virtutis & doctrinæ merita, majorem omnibus officiis Eccleſiaſticis Rolandum, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Cancellarium inſtituit. Legatione duplici ſub Adriani IV. Pontificatu functus eſt, una ad Guillelmum Siciliæ Regem, ad Fridericum Imperatorem alterâ, de quibus abundè Baronius, çæterique *in Annalibus Eccleſiaſticis*. Adriano tandem fatis functo, Alexander Papa III. invitus in ſedem Sancti Petri infertur, quam electionem Prophetiæ ſeu prædictiones (ut dicitur) præceſſerant. Evecto adverſus eum Octaviano à tribus duntaxat Cardinalibus electo, ipſe Alexander cuſtodiâ includitur; ſed ereptus à populo, eodem anno extra Urbem ſolemni cœtu & ritu conſecretur, qui confeſtim Octavianum antipapam ejusque ſequaces ut Schiſmatis fautores, ſententia excommunicationis fecit. *Extabant* (inquiunt *Spondanus & Baronius*) *totidem libri Epiſtolarum ejus, quot numerati ſunt anni Pontificatus. Citatos enim invenimus in Collectionibus Decretorum, Librum decimum tertium & decimum quartum, ſed omnes periiſſe dolemus: Licet ſive in Collectionibus Decretorum, ſive in aliis voluminibus diverſorum authorum, multa ſint reperire ejusdem Pontificis monimenta*. Teſtatur Henricus Gandavenſis in libro *De viris illuſtribus*, ipſum Alexandum collegiſſe ſeorſim in volumen unum ſuas à ſe datas Epiſtolas Decretales, quas *Conſulta Alexandri* voluit nominari, quod opus nunc non reperitur. Reperiuntur tamen paſſim plures *Decretales Epiſtolæ Alexandri Papæ III.* in MSS. Codicibus Bibliothecarum, ex quibus *Trecentæ quadraginta* & amplius impreſſæ extant in Collectione ultimâ Conciliorum omnium editionis ultimæ Pariſienſis Labbeanæ, tomo X. ad annum ſeculi XII. 1159. & ſequentibus, colum. 1188. & col. 1854. atque aliæ alibi. Nec dubium quin plures adhuc

huc ſucceſſu temporum inveniantur, quæ prelo committantur. Hic anno 1181. ſexto Calendas Septembris, ſive ut alii volunt, duodecimo Calendas Octobris mortuus eſt, poſt ſui Pontificatus digniſſimam functionem, cum ſediſſet annis viginti duobus, diebus decem exceptis. Quisquis plura de hoc Pontifice voluerit, volvat *Annales Eccleſiaſticos* Cæſaris Baronii ab anno 1159. ad 1181. quibus ſedi Romanæ Alexander cum laude & fructu univerſalis Eccleſiæ præſedit.

1170 JOANNES DIACONUS LATERANENSIS ECCLESIÆ, claruit temporibus Anaſtaſii IV. Adriani V. & Alexandri III. Romanorum Pontificum, ſcripſit librum *De Eccleſia Lateranenſi* dedicatum huic Alexandro III. cujus in præfatione teſtatur; ſe nihil ſcripſiſſe, niſi quod librum *De ſanctis Sanctorum ex archivo renovatum* produxiſſet, *nec ullatenus ſuperſtitionis cauſa aliquas novitate præſumptionis inſerere: ſed ſimpliciter antiquam ſeriem ſcribendo conſervans, ſi qua alia ſuperaddit, illa ſunt dubio procul, quæ vel ipſe jam per quinque luſtrorum ſpatia, in hac ſacroſancta baſilica, in Canonicali propoſito vivens, oculis propriis vidit.* Scriptum igitur hoc opus poſt annum 1170. vel circiter, quod ex MS. Codice edidit Joannes Mabillon Pariſiis 1689. in 4. Tomo 2. *Muſæi Italici*, in Appendice Ordinis Romani pag. 560. & ſequentibus. Teſtatur autem ſe fuiſſe coævum Anaſtaſio IV. Romano Pontifici, qui anno 1153. die 9. Julii electus, anno 1154. die 2. Decembris mortuus fuit. Ille cap. 12. p. 571. teſtatur adfuiſſe Anaſtaſio citato, *dum corpora ſanctorum Cypriani & Juſtinæ recondidit in altari ſuprà dictarum Virginum Rufinæ & Secundæ, dum pro inveniendis corporibus earum, quærere & fodere ipſis præcepiſſet.* Hinc colligitur in hoc libro interpolamentum adjectum duobus capitibus, cap. 2. ubi de Alexandro Papa IV. an. MCCLX. agitur pag. 564. & cap. 11. ubi de Bonifacio Papa VIII. anno MCCXCVII. menſe Februario, pag. 570. Simplicis fuiſſe hominem fidei, patet ex enumeratione Reliquiarum, capp. 14. & 15. cujus meminit citatus Mabillon, Commentario in Ordinem Romanum cap. 2. pag. 9. nec alius quem noverim.

1170 ECBERTUS SCHONAUGIÆ primum Monachus, Patria Trevirenſis, qui ei poſteà Abbas Sancti Florini in eodem Epiſcopatu Trevirenſi extitit, poſt annum 1170. clarus, nomen ſuum poſteris commendavit, librum dum ſcripſit *De tranſitu ſeu obitu ſanctæ Eliſabeth ſororis ſuæ germanæ*, anno 1628. Coloniæ editum. quæ anno 1165. ætatis ſuæ 36. die 18. Julii mortua legitur. Opus hoc Ecberti junctum cum *Libris Viſionum & Revelationum S. Eliſabeth*, de qua nos ad annum 1160. ſuprà diximus. Anteà etiam hic Egberti liber editus fuerat Pariſiis, cum *Revelationibus Sanctæ Eliſabethæ* quibus ſubjunctus fuit anno MD, ab Henrico Stephano Roberti Parente, litteris clariſſimo. Vir clariſſimus pariter Godefridus Guilielmus Leibnizius, edidit anno 1707. Hanoveræ in folio apud Nicolaum Foerſterum *Scriptores rerum Brunſwicenſium illuſtrationi inſervientes*, inter quos *Vita Beati Heimerádi Presbyteri & Confeſſoris auctore Egberto* pag. 565. & 576. Agunt & de Egberto ſeu Echeberto hoc Jacobus Philippus Bergomas in *Chronico* ad annum MCLVII. Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag 430. ultimæ editionis anni 1651. Denique Guilielmus Leibnitius citatus, *in Introductione prævia* ad Scriptores à ſe productos, §. ſeu c. 37.

JOANNES BERARDUS, Monachus Ord. 1170
divi Benedicti in Abbatia S. Clementis Piſcarienſis, claruit ab anno 1163. & ſeqq. qui anno Chriſti 1170. ſcripſit *Chronicon S. Clementis Caſaurienſis ſive Piſcarienſis Abbatiæ.* Eſt autem *Piſcaria inſula*, quæ vulgò Peſquaire vocitatur, in Aprutia ulteriori ad mare Adriaticum ſita, ubi Abbatia S. Clementis, ſuis etiamnum decorata privilegiis, ſed quæ amandis hinc Monachis omnibus, qui juxta fundatoris piam voluntatem, illic Deo laudes diu noctuque perſolvebant, uni Commendatorio Abbati ſubeſt, reditus cunctos ſibi nunc vindicanti. *Chronicon* iſtud *Caſaurienſis ſive Piſcarienſis Monaſterii* Ordinis divi Benedicti à Ludovico II. Imperatore anno Domini 854. conditi, auctore Johanne Berardi ejuſdem Abbatiæ Monacho, ad annum 1182. ex Chartis potiſſime collectum tribus libris protenditur. Edidit Lucas Dacherius Pariſiis 1661. Tomo V. *Spicilegii* à pag. 361. ad 531. Nullus de auctore ambigendi locus, qui ſeipſum multis locis prodit. Anno enim 1163. *Chronici* pag. 510. inquit *Alexandrum 3. Romanum Pontificem è Frucia Romam reverſum, ad quem Dominus Leonas Abbas quemdam fratrem Johannem, Berardi cognomine, in ipſo Cœnobio à pueritia nutritum, & regularibus diſciplinis inſtructum, viſitandi gratiâ direxiſſe, per quem impetravit privilegium tutelæ & defenſionis contra eos, qui Piſcarienſe Monaſterium oſtendunt atque moleſtant, ad inſtar prædeceſſorum ſuorum, qui eidem Monaſterio privilegia indulſerant.* Anno 1170. Chronici pag. 517. *Ipſe idem Abbas inſtituit ut Feſtum Inventionis S. Clementis Martyris tertiò Kalendas Januarii recolendum, ſupra ſcripto fratre Joanne Berardi ſuggerente atque rogante. Similiter fecit de feſto Cathedræ ejuſdem glorioſi Pontificis, ut decimo Kalendas Februarii celebretur.* Eodem anno 1170. teſtatur ſe aggreſſum eſſe juſſu Leonatis Abbatis ordinare *Chronicon ejuſdem* S. Clementis Martyris Abbatiæ, Ita pag. 529. *Hunc quoque librum Inſtrumentorum ſeu Chronicorum, quem ego Frater Joannes compoſui & ordinavi, & Magiſter Ruſticus ſcripſit, ipſo permittente, imò jubente ac adminiculante perfecimus.* Hic annus ergo 1170. quo Chronicon complevit, licet ad annum 1182. ſeu mortem Leonatis Abbatis, paucis lineis protendatur. *Chronicon Sancti Clementis Caſaurienſis ſive Piſcarienſis Abbatiæ* con-

contulit Lucæ Dacherio ad editionem Antonius Vion Dominus d'Herouval, vir in diſcutiendis ævi anterioris ſcriptis verſatiſſimus, qui aliis prodeſſe magis quàm laudem ſibi conciliare continuò ſatagit, quippe omni ipſe laude ſuperior. Illud ex ingenti volumine elegantiſſimis characteribus ante annos D. exarato, quod omnes Monaſterii complectebatur chartas, excerptum eſt. Auctor ſiquidem Johannes Berardus, ejuſdem Monaſterii Monachus Benedictinus, ſummatim ordine chronologico, quæ prolixius referunt Chartæ, marginibus aſcripſit, hiſtoriamque contexuit: ſed præter ea quæ Piſcariam ſpectant, additis ſerie Imperatorum, Regum ac Principum, bellis quoque & cladibus ac depopulationibus locorum, variiſque eventibus. Præcipua diplomata, nempe Regia, & Pontificia Privilegia, rati nec injucunda nec inutilia Lectori fore, inſeruimus. Ac ſane Author ipſe opus ſuum *Librum Inſtrumentorum ſeu Chronicorum* vocat, nimirum quod ex *Inſtrumentis Authenticis* ad Abbatiam Piſcarienſem pertinentibus *Chronicon* ſuum Johannes Berardus compoſuerit. Allatam ſuprà *Hiſtoriam de fundatione Caſaurienſis Monaſterii* edidit primum in Gallia Franciſcus Duchenius Tomo III. *Scriptorum Hiſtoriæ Francicæ Coætaneorum* duobus libris p. 544. & 549. tum poſt illum Ferdinandus Vghellus *Italiæ ſacra* tomo VI. pag. 1291. & ſeqq. ſed uterque ſub Anonymi nomine, eo quod Ducheſnium & Vghellum, viros alioquin eruditos, *Berardum* Hiſtoriæ hujuſce auctorem fuiſſe latuerit. Erat ipſa in eo volumine MS. cujus ſuprà memini, poſt Prologum ſub hoc titulo, *Pars prima & ſecunda Chronici Piſcarienſis.* Hos autem libros ſeu partes hac de re prætermiſimus, quod illæ jam impreſſæ ſint: unde poſt Prologum Lucas Dacherius *Partem tertiam* operis in tres libros diſtinctam tantum edidit Tomo V. Spicilegii pag. 364. ad 531. cum alias duas jam alibi editas habeant eruditi. Agit pluribus *de Johanne Berardo* Lucas Dacherius in Præfatione ad Tomum V. *Spicilegii* Num. XI. à pag. 20. ad 29. quò Lectorem remittimus.

1170 ROMVALDVS SALERNITANVS ARCHIEPISCOPVS ſcripſit *Chronicon* adductum uſque ad annum 1177. quod nullibi ut opinor impreſſum eſt: quia à nobis ubique gentium poſt inquiſitionem plurimam factam, inveniri non potuit. Quando autem claruerit Romualdus, ex eo apertum eſt, quod unus fuerit ex Legatis Guillelmi Siciliæ Regis ad Venetos miſſis, ut inter Fridericum Barbaroſſam & Alexandrum Papam tertium, tranſigeretur. Adducit ex eo quædam Baronius in Annalibus ad annum 1084. ut & ad annum 1177. quo ea legatio contigit, ita ut illis quæ hac de re ſcribit, præſens interfuerit. Vbi ſe gemino hujus Scriptoris Codice MS. uſum eſſe ait, Salernitano uno, altero Bibliothecæ Vaticanæ. Illud quoque Chronicon citatur aliquando in obſervationibus ad Concilia ultimæ editionis, ſeculo præſertim XII. de quo vide Gerardum Joannem Voſſium lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte ultima cap. 7. pag. mihi 781. Extare quoque MS. hoc *Chronicon Romualdi* in Bibliotheca Galliarum Regia, teſtatur Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 145.

PETRVS DE RIGA, Canonicus & Cantor 1170
primum Beatæ Mariæ Rhemenſis, deinde Canonicus Regularis Ord. divi Auguſtini in Abbatia Sancti Dionyſii Remenſis, natione Gallus, patriâ Vindocinenſis, florebat ut vult Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Authorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 138. ab anno 1160. Anno autem 1170. ut vult Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad 1170. pag. 682. quam inter Doctores ſui temporis doctiſſimum vocat Joannes Trithemius. Cum floreret ille eodem tempore quo Petrus Canonicus & Cantor beatæ Mariæ Pariſienſis, inde factum eſt, ut ſæpe confundantur tam in titulis MSS. Codicum, quam etiam in aſſignandis operibus. Scripſit Carmine vario *Auroram* vel *Bibliothecam* inſcriptum Opus, quo plurimos Sacræ Scripturæ libros exponit carmine prorſus pro ſeculo inſigni, quod MS. in multis Galliarum, Angliæ atque Germaniæ Bibliothecis reperitur. Hujus quindecim MSS. Codd. in Bibliotheca Galliarum Regia, nempe 4139. 4140. 4141. 4142. 4143. 4144. 4145. 4146. 4392. 4393. 4394. 4395. 4396. 4397. 4398. Duo MSS. Codices in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Ordinis divi Benedicti. Plures in Colbertina & Victorina. Idem MS. in Bibliothecis Præmonſtrati, Boniſontis Ciſtercienſis, & Bellævallis Præmonſtratenſi Ordinis bis, in Epiſcopatu Remenſi. In Bibliotheca Fratrum Prædicatorum Lugdunenſium. Ac nullus authorum, qui tantum & tam frequenter tranſcriptus ſit, quamvis Opus verè egregium impreſſum non ſit. Ecloga Thomæ James quam Oxonio-Cantabrigienſem appellat, recenſet exemplaria quatuor hujus *Auroræ* MSS. Libro 2. pag. 53. Oxonii in Bibliotheca Magdalenæ Cod. 3. Cantabrigiæ in Bibliotheca Collegii Sancti Benedicti, Codd. 43. 371. & 395. Hujus Petri *Auroram* ad varios MSS. Codices collatam, olim editioni paratam habui. Nullus ſanè, qui tanto ſucceſſu, *Scripturam* Carmine reddiderit. Ejuſdem *Tropi & phraſes Scripturæ* MSS. in citato Collegio S. Benedicti Cantabrigienſis, Cod. 395. Idem inſcriptum *De Tropis Theologicis*, MS. in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis Littera GG. 13. & Littera E. 17. Item inſcriptum *Summa De tropis loquendi*, MS. ibidem, Littera PP. 10. & B. 6. Incipit, *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate &c.* Sed ſpectat hoc Opus ad Petrum Cantorem Pariſienſem, ut infrà dicemus, Librariis & exſcriptoribus ſæpe Petrum Cantorem Pariſienſem cum Petro

de

de Riga Cantore Rhemenſis Eccleſiæ, perperam confundentibus. Ambroſius de Altamura *in Bibliotheca Dominicana* ad annum 1263. pag. 19. hunc Petrum Remenſem absque authoritate & ratione ſuis Ordinis Prædicatorum fratribus aſſignavit, eam forſitan ob cauſam quod MS. *Aurora* hujus Petri in Bibliothecis quibusdam fratrum Prædicatorum Conventualibus inveniatur. At mortuus erat Petrus de Riga ante Ordinem Dominicanorum natum, quem alii ferè omnes claruiſſe circa annum 1160. alii circa 1170. ut Cavus aſſerunt, qui parcè admodum ac disjectè de Petro Rigano locutus eſt. Hæc ego tantum in primo hujus Operis molimine, ſed latius *de Aurora Petri Riga* loqui, operæ pretium duximus, editione iſta altera, quæ ad compendium non cogit. Auroræ totius Carmine expreſſæ vario, Prologus proſaicus incipit, *Frequens ſodalium meorum petitio, cum quibus converſando flores mea infantia exegi, ut Librum &c.* Ordo *Aurora* talis eſt qualem depingit Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro* tomo 2. fol. 265. verbo *Petrus Riga.*

In Geneſim incipiunt carmina

Primo facta die, duo, cœlum, terra leguntur:
Et firmamenti Sphæra ſequente die &c.

Incipit Exodus.

Hæc duodena Patrum ſunt nomina, qui quaſi plebis
Semina Judaicæ, tot tribuere tribus &c.

Incipit Leviticus.

Vox autem Domini Moyſen vocat, imperat illi
Vt ſua verba ferens, plebis in aure ſerat &c.

Incipiunt Numeri, ſeu Liber Numerorum.

Alloquitur Moyſen Deus, & jubet ut numeretur,
Omnibus ex tribubus, fortis ad arma cohors &c.

Incipit Deuteronomium.

Hæc ſunt verba quibus Moyſes inſtruxit Hebræos,
Et velut altera lex, dicitur illud opus &c.

Incipit Liber Joſue.

Poſt Moyſen Joſuë populo dominatur Hebræo:
Terram quam Moyſes non dedit, ille dedit &c.

Incipit Liber Judicum.

Poſt Joſuë de Judicibus narratio fiat,
De quibus auxilium ſumpſit Hebræa tribus &c.

Incipit Liber Ruth.

Ad Ruth feſtinat Petri ſtylus, hujus ut actus
Depingat tenui carmine, ſermo brevis &c.

Incipit in Libros Regum.

Poſt Librum de Judicibus, ſacra lectio tractans
De Regum titulis, nobile ponit opus &c.

Incipit in Canticum Canticorum.

Solus Origenes cum doctos vinceret omnes
In libris aliis, tamen in libro Salomonis &c.

Incipit in Librum Thobiæ.

Qui legis Hiſtoriam Thobiæ, diſcute ſenſum
Qui latet, ex petrâ longa fluenta bibes &c.

Incipit in Librum Danielis.

Poſtquam ſubjectos ſibi Rex Babylonis Hebræos
Vicit & afflixit, enſe, dolore, fame &c.

Incipit Liber Judith.

Euſtochio, Paulæque favens Hieronymus, actus
Tranſtulit inſignes, hiſtoriamque Judith &c.

Incipit Liber Eſther.

Donec ad Æthiopum terras veniatur ab Indis,
Rege ſub Aſſuero ſubdita terra fuit &c.

Incipit Prologus Machabæorum.

Magnus Alexander quo primum Græcia Rege
Floruit, è terris magna trophæa tulit &c.

Incipiunt Recapitulationes Veteris Teſtamenti. Et primo agitur per verſus ſine A.

Principio rerum poſt quinque dies, homo primus,
Conditus in ſexto creditur eſſe die &c.

tum ſequuntur aliæ ſine Littera B. aliæ ſine C. aliæ ſine D. & ſic conſequenter cum excluſione omnium litterarum Alphabeti. Opus quidem ingenioſum & laborioſiſſimum, ſed cujus carmen haud ita purum, terſumque eſſe potuit.

Incipit Prologus in Novum Teſtamentum.

Poſt legem veterem reſpira Petre, refulget
Lex nova, fac verſus de novitate novos &c.

Incipit Prologus ſuper actus Apoſtolorum.

Dixi me finiſſe librum, ſed rurſus in Actus
Poſcor Apoſtolicos, continuare ſtylum &c.

Incipiunt Actus Apoſtolorum verſibus Leoninis Hexametris.

Tiberii nono decimo regnantis in anno,
Dum ſerviret adhuc diro Judæa Tyranno &c.

Hæc autem duo ultima Poëmata *in Actus Apoſtolorum* falsò Lucas Wadingus Alexandro de Villa Dei Minoritæ attribuit, cum illa ſint pars hujus *Aurora* Petri de Riga, qui multis annis Alexandrum de Villa Dei præcedit.

Author Magni Chronici Belgici, ait eum obiiſſe Remis anno 1209. atque fuiſſe Canonicum Regularem Ordinis Divi Auguſtini in

 Ab-

Abbatia Sancti Dionyſii Remenſis, & *Bibliothecam* cognominatum. Vulgò tamen in MSS. Codicibus Clericus aut Cantor aut Presbyter Remenſis appellatur, qui patriâ Vindocinenſis erat. Ita hic author, ſed ſuiſſe illum *Canonicum Regularem*, argumentum decretarum eſt authoritas Ægidii Pariſienſis Poëtæ, qui aliquanto poſt mortem *Petri de Riga*, correxit *Auroram* ejus, cui contemporaneum illum ſuiſſe, eumque olim ſamiliarem habuiſſe & amicum, ſatis probabile eſt. Hic itaque Ægidius qui circa annum 1210. vel 1220. imò & an. 1200. ut poſteà dicemus, ſcribebat, in Prologo quem ad *Auroram* à ſe correctam præmiſit, incipiente *fraterna charitatis quaſi quandam ſapit dulcedinem &c.* expreſſè Petrum de Riga fuiſſe Canonicum Regularem S. Dionyſii Remenſis, his verbis ait: *Dicimus imprimis quod quidam Canonicus Regularis Sancti Dionyſii Remenſis, Petrus nomine, Riga cognomine, juxta illud,*

Petrus Riga vocor, cui Chriſti petra vigat cor &c.

Hæc nos ex MS. Codice Sancti Victoris Pariſienſis, Littera KKK. 27. ſol. 62. ubi dicta *Aurora* Petri Rigæ cum Commentariis & correctionibus Ægidii Pariſienſis. Initio autem Operis hujus præmittitur hic in fronte verſiculus.

Incipit hic Riga Bibliotheca Petri.

Opus verò iſtud utpote ſacrum, proponit legendum Scholaribus, in locum prophanorum authorum.

Ergo Poetarum potius quam dicta canora,
Hæc tibi proponi, turba Scholaris ama.

Et in fine Operis, rogat corrector Operis Magiſtros Pariſienſes & Aurelianenſes, ut illud ſuis diſcipulis prælegant.

Quæ tibi dat tellus metra Vindocinenſis alumna,
Prælege Pariſius, Aurelianis habe.

Et paullò ante ad librum & ad verſus ſuos ſic ait.

Vobis Hexametris abſit Gualteridos uti
Pentametris elegis Vindocinenſis amat.
Vos elegi magis elegi, quia legis amicos
Vos metricè metricâ cenſeo lege legi.

Viderat Cæſar Egaſſius Bullæus ut refert ſeculo 4. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* ſol. 768. in Catalogo illuſtrium Academicorum, MSS. Codices duos hujus authoris apud M. Jacobum Mentellum Doctorem Medicum, manu alicujus Magiſtri gloſſis & ſcholiis illuſtratos: ſicut & vidimus unum ſuprà dictum in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, alterum in Bibliotheca Præmonſtrati, & apud Bellam Vallem alios duos, quæ in Archiepiſcopatu Remenſi eſt. At opinor hos verſus *Auroram* in Scholis commendantes, non ſpectare ad *Petrum de Riga*, ſed ad Commentatores, eo quod in pluribus *Auroræ* MSS. Codicibus & antiquioribus non comparεant, ut ipſi vidimus. In MS. Bellæ Vallis poſt *Auroram* ſubjiciuntur ſequentia, quæ deſunt in antiquiori MS. Boniſontis Ordinis Ciſtercienſis in Thieraſcia.

Oratio Petri Rigæ, qui Librum compoſuit.

His te Petre tui merito mediante laboris
Conſociet Chriſtus, communeretque bonis.
Ut cùm te luteo ſolvet de carcere, regni
Conſortem faciat, participemque ſui.
Qua ne fraudari poſſis mercede, beatè
Vivere te faciat, & ſine labe mori.
Amen.

Item Oratio cujuſdam, qui diruta redintegravit.

Me ſimul in ſerie qui libri rupta redegi,
Nec comes, at ſervus hic tibi Petre fui.
Si quis ſum taceo, volo namque tacere, minusque
Mundi, plus oculis cognitus eſſe Dei.
Novit autem Dominus ob publica commoda fratrum,
Quis ſuper hoc motus, qualia vota tuli.
Cumque ſit illud opus, quod nonniſi cœlitus hauſit
Mens tua, divinum turba beata canet.
Fratribus hoc factum pro commoditate legendi,
Si qua tua eſt merces, in regione poli:
Me quoque muniſicet propter ſuppleta libelli,
Portio perpetui, quantulacunque boni.
Et tu Lector habe partem precis hujus, utrique
Si noſtrûm cupias, idque preceris agi.
Dicito, fiat: ego reſpondeo, ſic cupientem
Te quoque contingat, hac prece poſſe frui.
Amen.

MARTINUS DE LAUDUNO, VALLIS 1170
SANCTI PETRI PRIOR, Monachus primum Ordinis Carthuſiani tum Prior hujus Carthuſiæ Vallis Sancti Petri, in Epiſcopatu Laudunenſi Galliæ, ex ipſa urbe Lauduno oriundus unde cognomen habuit, vir in Divinis Lectionibus mirum in modum exercitatus, tum vitæ quoque converſatione eximiè pius, circa annum 1170. claruit, ad 1180. & ultrà. Cujus inſignem & prolixam *Epiſtolam Paræneticam* edidit in lucem Theodorus Petrejus Colonienſis Carthuſianus, ex meris nimirum Sacræ Scripturæ verbis & ſententiis ſibi invicem mirabili ſtudio artificioque connexis decerptam ac cuidam novello Carthuſienſis Ordinis tyroni dicatam, in qua illum hortatur ad perſeverantiam. Prodiit primum Coloniæ apud Antonium Hierat anno 1607. eſtque paucorum quaternionum, unde poſtea tranſiit illa in editionem ultimam & ampliſſimam *Magnæ Bibliothecæ Veterum Patrum* editionis Aniſſonianæ Lugdunenſis anni 1677. in Supplemento ſeu tomo XXVII. Collocandus ſeculo XII. quo floruit, ut in Indice notatur. Cujus Opuſculum hocce Carmine nonnemo commendavit.

Si

Si quis Epiſtolium leget hoc mirabile, diſcet
Quanta bonis caſti cura ſit eloquii.
Nota magis nulli domus eſt ſua, quam venerando
Illius authori, pagina ſacra fuit.
Nullum etenim ſenſum aut dictum, vix denique verbum
Quod non contineant Biblia ſacra, tenet.
Multa tamen divo tenet admiranda Platoni,
Quæ meritò ſtupeat, doctus Ariſtoteles.
Multaque Sanctorum decretis conſooa Patrum,
Tradidit è ſacris ſumpta voluminibus.
Multa quidem divus Bernardus dogmata fudit,
Codice divino, Canonicisque libris.
Doctoresque alii præclara volumina paſſim
Munivere ſacris viribus eloquii.
At nullum legi qui ſenſa tot accumulavit
E ſacris verbis, author ut iſte, maris.
Hoc igitur proprie meruit Carthuſia laudis,
Novit ut e ſacro Codice ſola loqui.
Sed quidquid meruit, petit ut referatur ad illum
Vnde datum plenum manat, & omne bonum.

Cæterum de *Martino Laudunenſi* ita Poſſevinus tomo 2. Apparatus ſacri: *Martinus Laudunenſis, Vallis Sancti Petri Carthuſianus ob ſanctitatem celebris, hortatoriam Epiſtolam, ſive libellum ſcripſit, quo Novitium increpat, cogitantem priſtinum Ordinem laxiorem repetere, è quo ad Carthuſianos venerat.* De illo quoque Theodorus Petrejus in ſua *Bibliotheca Carthuſiana* verbo *Martinus de Lauduno* pag. 238. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Authorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 130.

1170 PETRVS CELLENSIS, CARNOTENSIS EPISCOPVS, clarus fuit ab anno circiter 1154 quo Abbas primum Cellenſis ad muros Vrbis Trecenſis, poſtea Remis apud Sanctum Remigium anno 1162. Hugone mortuo, electus eſt. Porro cum prudenter per annos circiter novendecim Abbatiam Sancti Remigii Remenſis, & per annos octo Cellenſem in Suburbio Trecenſi adminiſtraſſet, anno 1182. Joanni Sarisberienſi in Epiſcopatu Carnotenſi ſucceſſit, id quod commendatione Guillelmi Cardinalis & Remenſis Archiepiſcopi qui Petrum iotime noverat, factum eſt. Illum adhuc Abbatem Cellenſem Nicolaus Claravallenſis Monachus Epiſtola XXV. ſic commendat. *Abbas Cellenſis, vir religioſus ac timens Deum, homo bonus & teſtimonium bonum habens a bonis, vita & litteratura conſpicuus, nobis quoque tanta familiaritate devinctus, ut non ſit unus de cæteris, ſed præ cæteris unus.* Poſt exceſſum Hugonis, Abbas Sancti Remigii Remenſis anno 1162. renuntiatus, adduxit ſecum aliquot inſigniores ex Monachis ſuis ad Abbatiam novam novis columnis inſtituendam & ſuſfulciendam, qui tyrocinium ſub eo expleverant. Inter quos inſignis quidam Fulco memoratur, quem Dania in Archiepiſcopum Lundenſem expetitum obtinuit. Extitit autem Abbatia S. Remigii ſub ipſo Abbate, doctiſſimum hominum domicilium, in quo ob inſtructiſſimam tunc temporis bibliothecam inſigniora ingenia ſeculi hujus præter literarum ſtudia jucundiſſima otio plerumque oblectabantur. Vnde idem Petrus ad Hilarium Epiſcopum Exceſtrienſem ſcribens, cum ingraveſceret in S. Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum perſecutio Henrici Angliæ Regis, Lib. 5. Epiſtola 4. hæc ait: *Si magna illa bellua evomuerit vos de terra veſtra, eſt apud nos domus nova vobis parata, cum omni ſumptu, ſine auro & argento, ubi & copiam librorum & ſtudendi etiam pro libitu invenietis.* At aliter accidit. Tantum enim abeſt, ut Hilarius ille S. Thomam exulem ſecutus ſit, quin Metropolitanum e contra impugnaverit anno 1164. in Conventu Clarendonienſi, atque adverſus eum Orator miſſus ſit ad Alexandrum III. ſummum Pontificem, tunc Senonis in Gallia agentem. Idem quoque Petrus ſovit alimentis, multisque ſibi beneficiis devinxit Joannem Sarisberienſem poſtea Carnotenſem Epiſcopum, ut ex Joannis Sarisberienſis Epiſtola 85. conſtare poteſt, quem etiam idem Petrus Cellenſis Lib. 7. Epiſtola 6. ad Lundenſem Archiepiſcopum, appellat *Clericum ſuum.* De quo plura nos ſupra diximus in *Joanne Sarisberienſi Epiſcopo.* Tanti Petrum Abbatem faciebat Henricus a Campania Remenſis & antea Senonenſis Archiepiſcopus, ut cum Romam Alexandrum Papam III. comitaturus anno 1164. pergeret, officium ſuum ſeu vicariam omnem ei per abſentiam commiſerit, ad regendum omnimode Remenſem Archiepiſcopatum, ut patet ex lib. 6. Epiſtola 9. Hoc conſtat etiam ex Epiſtola 8. libri 1. qua noſter Petrus Regi Suecorum, Ducibus quoque ac Principibus ſe excuſat, quod Fulconem Epiſcopum, Monachum quondam ſuum, ac in clauſtrali religione ab eo enutritum, apud ſe per aliquod tempus detinuerit, ob eam potiſſimum cauſſam, quod cum Domino Archiepiſcopo Remenſi Romam pergens, ipſi Petrus Abbas officium ſuum ſupplere commiſerit. Cum autem in dedicatione Eccleſiarum, vel in ordinatione Clericorum, aut in Confirmatione Chriſtianorum, Abbatis non aſſurgat dignitas, implevit per Fulconem Archiepiſcopum, quod per ſe non poterat. Hinc ad ſuos Fulco Eſtonum E-

piſcopus rediit, qui Sueciæ tunc regno adhærebant: Inde patet quam inſignis ſchola fuerit, Abbatia S. Remigii, ſub Abbate Petro. Idem doctrina & pietate inſignis, memoriam S. Bernardi Claræ Vallis Abbatis adverſus Nicolai cujusdam S. Albani in Anglia Monachi inſultus, errorem Sancto Abbati circa immaculatam Beatæ Mariæ Virginis conceptionem impingentis, ſtrenue propugnavit: ut in illius Epiſtolis legere licet, lib. 6. Epiſt. 4. & 23. & lib. 9. Epiſt. 9. a Sirmondo in lucem editis: inter quas tamen, niſi fallor, deſideratur illa, quæ huic contentioni occaſionem præbuit. Monachum, de quo hic quæſtio, Adamum fuiſſe patet ex duabus Nicolai Clarevallenſis Epiſtolis, ad Petrum Cellenſem Adami nomine ſcriptis, quas exhibet tomus XII. Bibliothecæ SS. Patrum editionis Colonienſis, ordine 19. & 20. inter præfati Nicolai Epiſtolas. Amabat itaque impenſe viros eruditos Petrus Cellenſis, contra calumniatores & hoſtes protegebat, litteris etiam ipſe ac concionibus incumbebat: unde Theobaldus Pariſienſis, manu ejus & ingenio uſus eſt ad conciones texendas, ut olim quidam alii Epiſcopi Salviano apud Gennadium. Cum frons & chorus Eccleſiæ Remigianæ ſuæ ea ſtructura non eſſet, quæ eximium Francorum hunc Apoſtolum decerent, eas partes magnificentius conſtruere ſtatuit, ex Epiſtola 4. libri 9. & Epiſt. 22. lib. 8. *Nobilem Eccleſiam noſtram tam in fronte, quam in ventre, cui caput ſecundum ſe deerat, fabricandam ſuſcepimus.* Nec minus ſollicitus fuit de publicis rebus, Epiſcopus Carnotenſis factus: extat enim hujus Epitaphium in Abbatia de Joſaphat, ubi anno 1187. die undecimo Calendas Martii humatus jacet.

Mœnibus & plateis Vrbem inſignivit & auxit,
Et variis Præſul, tecta ſuperba locis.
Hunc pia plebs habuit tanti, pietatis amore,
Oſcula mille ſuis ut dederit pedibus.

Vnde Calendarium Carnotenſe 9. Kalendas Martii, *Obiit piæ recordationis Dominus Petrus Carnotenſis Epiſcopus, qui prius fuerat Abbas Sancti Remigii Remenſis, qui antiquam banni conſuetudinem Theobaldo Comite aſſentiente, reformavit.* Hic igitur ille Petrus, qui Carnuti plateas ac muros maxima ex parte cum publicis ædificiis, ſumptibus ſuis extruxit. Sed quod illi quoque decus immortale parit, eximia ſunt ejus Opera quæ adhuc extant, & nuperrime ſimul collecta ſunt in 4. Pariſiis, ſtudio Domini Ambroſii Janvier ſeu Janvarii, Monachi Congregationis Sancti Mauri in Gallia, ſtudiis antiquitatis & Veterum Patrum editionibus recentibus & accuratis clariſſimæ. Scripſit *De panibus, de Tabernaculo & de Conſcientia*, quæ Opuſcula tria Pariſiis anno 1600. in 8. ex Bibliotheca Nicolai Fabri Pariſienſis primum prodierunt. Ejusdem *Libros novem Epiſtolarum* poſtea Jacobus Sirmondus Lutetiæ edidit, Notis adjunctis, anno 1613. in 8. apud Sebaſtianum Cramoiſis, cum *Alexandri Papæ III. Epiſtolis octo & viginti.* Extant hæc omnia tomo XII. Bibliothecæ Veterum Patrum, a Colonienſibus anno 1618. apud Antonium Hieratum editæ. Denique ſcripſit *Librum de diſciplina clauſtrali ad Henricum Campaniæ Comitem, ſermonesque plurimos & graves de tempore & de Sanctorum feſtivitatibus:* quæ tandem omnia Petri Opera noviſſime impreſſa ſunt, Pariſiis anno 1671. apud Ludovicum Billaine in Aula Palatii, ſtudio & curis Ambroſii Janvarii Monachi Benedictini, Congregationis Sancti Mauri. Huic *Petro Abbati de Cella* Bernardus Epiſtola 293. Sareſberienſis Epiſtola 75. & 76. Nicolaus Claræ Vallenſis Epiſtolis 20. 24. & 28 ſcribunt. Vocatur ab eodem Sariſberienſi in Epiſtola ad Henricum Comitem 172. *fideliſſimus ac devotiſſimus Abbas.* Eidemque ut Abbati Sancti Remigii, idem Sariſberienſis, Epiſtola 280. Et Alexander Papa III. paſſim. Stephanus Tornacenſis, ejusdem ut Epiſcopi Carnotenſis, meminit Epiſtola 136. Obiit tandem Petrus anno 1187. undecimo Kalendas Martii, ex Necrologio B. Mariæ Carnotenſis, ſepultus in Eccleſia Sanctæ Mariæ de Joſaphat, Ordinis divi Benedicti. De quo Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 370. pag. mihi 252. Sammarthani Fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 2. in Epiſcopis Carnotenſibus. Et tomo 4. in Abbatibus Cellenſibus & Sancti Remigii Remenſis. Guillelmus Marlot Sancti Nicaſii Remenſis Prior, tomo 2. *Metropolis Remenſis* Lib. 3. cap. 2. pag. 390. & cap. 18. pag. 456.

HENRICUS DE CASTRO MARCIANO 1170
ALBANENSIS EPISCOPUS, natione Gallus, quamvis illum patria fuiſſe Lombardum quibusdam placeat, cum ab adoleſcentia in Claravallenſi Monaſterio ſub Bernardi Abbatis diſciplina vixiſſet, ipſo (ut opinor) vivente Abbas Altæcumbæ in Sabaudia ordinatus eſt. Hic autem Henricus anno 1161. teſtis cum Rodulfo Agauni Abbate reperitur, in inſtrumento ſeu charta qua Abbates Abundantiæ & Sixti, declarantur ſubjecti Ardutio Gebennenſi Epiſcopo. Huic poſt Gerardi Abbatis obitum ſeu interitum, qui anno 1177. contigit, ad Claræ-Vallis Abbatiæ adminiſtrationem evocatur. Quin etiam apud Alexandrum III. ſummum Pontificem, litteratorum & proborum promotorem, tantam promeritus eſt gratiam, ut non ita multo poſt, purpura donatus, Epiſcopus Cardinalis Albanenſis conſecraretur. Vnde cum Petro Sancti Chryſogoni Cardinale & Epiſcopis quibusdam in Gallia agentibus, anno 1178. Tholoſam adverſus Albigenſes legatus eſt: quo in munere, quæ ad divinum cultum ſpectabant, ſedulo reſtauravit, & Hæreticorum arces ſumma animi fortitudine expugnaſſe dicitur: qui neque quamdiu in clauſtro fuit, otium & inertiam paſſus eſt. Scripſit inſignem *Commentarium de peregrinante civitate Dei* inſcriptum,

ptum, quem edidit multis iisque eloquentibus concionibus conſtantem, Bertrandus Tiſſier Prior Boniſontis in Thieraſcia, Tomo 3. pag. 1. *Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis.* Itemque *Varias ejusdem Epiſtolas ad diverſos*, ibidem pag. 252. cum aliis Epiſtolis Monachorum quorundam & Abbatum Claræ Vallis, a p. 257. ad 264. Idem adhuc Abbas *contra Sectarios Albigenſem declamationem* compoſuit, quam Baronius tomo XII. Annalium, ad annum 1178. refert. Et Henriquez Lib. 2. *Faſciculi Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis*, Diſtinct. XXV. tandemque Bertrandus Tiſſier, Bibliothecæ allegatæ tomo citato, poſt tractatum *De peregrinante Civitate Dei.* Factus Cardinalis anno 1179. habuit ſucceſſorem in Clara Valle, Petrum antea Igniaci Abbatem, de quo poſtea. Interſuit porro Veronæ, Lucio Pontifici ex vivis abeunti: tum Ferrariæ Vrbano III. in extremis agenti, ultimum pietatis officium exhibuit. Sed quod raro quidem hactenus inter purpuratos contigerat, Apoſtolicum thronum aſcendere detrectavit, & Gregorium VIII. ſuffragiis ad Apoſtolicum culmen merito aſſumendum curavit. A quo legatus ad Chriſtianos Principes cum ampliſſima authoritate nominatus, Fredericum I. cum Romana ſede reconciliatum, & alios Principes bello claros, militari cruce ad transmarinam expeditionem conſignavit. Hiſce ſacris muneribus peregregie teſtatus eſt, ſe non minus rerum Eccleſiaſticarum peritum, quam eruditione præſtantem. Nec minus humilitate, quam animi celſitudine præſulſit, vocatus enim ad Synodum Lateranenſem, & electus interea in Epiſcopum Tholoſanum, non conſenſit. Vnde vir egregius inter inſignes Eccleſiæ Chriſti columnas, appellatur a Gaufrido in Vita Sancti Petri Tarantaſienſis, cap. 34. fuiſſe autem ſuæ Claræ-Vallis memorem liquet, quod ſumptibus Regis Angliæ, Baſilicam ejus texit ex plumbo: multaque alia Ordinum aliorum Cœnobia cum effectu reformavit. Poſtremo ſub Clemente III. in Belgio legationem obiens, diſſenſione Flandrenſis Comitis cum Attrebatenſi Eccleſia, ſumma prudentia compoſita, in reditu Atrebati morbo exitiali correptus, ante aram beati Andreæ in Cathedralem Eccleſiam deferri ſe juſſit, & ſacramentis probe munitus, inter Sacerdotum preces, ſpiritum Domino reddidit an. 1188. die 4. Julii. Cujus præſcripto corpus apud Claram Vallem defertur, tumulandum a Lingonenſi Epiſcopo, juxta S. Bernardum cujus diſcipulus olim fuerat, & S. Malachiam, cum hac brevi Epigraphe.

Subjacet huic Lapidi, quondam notiſſimus orbi,
Abbas Henricus, Romano Cardine dignus:
Lubrica qui vani contemnens gaudia mundi,
Terræ membra dedit, cœlis animamque remiſit.

Hujus Abbatis geſta Cæſarius coætaneus author in *Libris miraculorum* refert, cujus & meminere magnum Exordium Ordinis Ciſtercienſis Lib. 2. cap 3. & 21. Vincentius Bellovacenſis Lib. 30. cap. 31. Calendarium Claræ Vallis Baronius in Annalibus. Sirmondus in Notis ad Petrum Cellenſem. Chryſoſtomus Henriquez in *Faſciculo Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis* & in *Menologio* ad diem 14. menſis Julii. Gaſpar Jongelinus in *Notitia Abbatiarum* & in *Chronico Ciſtercienſi.* Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, fol. 143. & 144. quem ubi ſemel atque iterum refert, Henricos duos ex uno facere videtur, quamvis in utroque loco eadem, fere exprimere videatur. Ferdinandus Vghellus prolixe etiam plura de *Henrico* obſervat in *Italia ſacra*, ubi de Epiſcopis Albanenſibus. Denique Sammarthani Fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 4 in *Abbatibus Claravallenſibus*, pag. 256. & in Abbatibus Altæcombæ, pag. 31. unde pleraque ob elogii ejus præſtantiam huc adduximus.

PETRVS CLARÆVALLIS ABBAS OCTAVVS, natione Gallus, ſtirpe nobilis, factus primum Monachus Claræ Vallis, atque inde poſtquam Gaufridus per electionem ab Eccleſia Igniacenſi ad regimen Claræ Vallis tranſiit, anno 1162. in Gaufridi locum apud Igniacum Abbas electus fuit. Cui præfuit Eccleſiæ ad annum usque 1179. quo ex Abbate Igniaci, invitus ad matris Eccleſiæ Claravallenſis clarum adminiſtrandum admovetur. Scripſit elegantes *Epiſtolas de diverſis argumentis*, quas MSS. in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis a Monacho Transmundo collectas vidi, impreſſasque habet Bertrandus Tiſſier tomo 3. pag. 264. *Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis.* Hic Judex Apoſtolicus una cum Abbate Ciſtercii inter Grandimontenſes diſſidentes mittitur, quorum Clericos ſeu Sacerdotes ex propriis domibus ab inſolentibus Laicis fratribus pulſos, apud Claram Vallem gratanter accepit. Functus item legatione ad Henricum Imperatorem. Tandem cum ex officio Eccleſias Ordinis ſui viſitaret, Fuſniaci extremum ſpiritum exhalat, quarto Calendas Decembris, anno 1186. quem ſanctitatis opinione celebrem emigraſſe, tradit Chronicon Antiſſiodorenſe. Delatus ad Claram Vallem in primo Sancti Bernardi conditorio ſeu loculo, inter Gerardum communi cœnotaphio ita inſcripto reconditur: *Sub hac cellula Lapidea jacent Dominus Gerardus Martyr egregius, ſextus Clara Vallis Abbas: Et Dominus Petrus Octavus, miraculis clarus, cujus Vita in volumine beati Bernardi habetur.* Agunt de *Petro Clara Vallis Abbate* Cæſarius in Opere *De miraculis ſui temporis*: & Abbas Conradus in *Exordio Magno Ciſtercienſi*, quos adeas ſi plura cupis. Hæc Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 256. in Abbatis Claravallenſibus. 1170

1170 GVALTERVS SANCTI VICTORIS PARISIENSIS PRIOR, inſignis hoc tempore Theologus claruit, qui mortuo Richardo ejusdem Victorini Cœnobii Priore anno 1173. ad diem 10. Martii, in ejus locum ſuffectus eſt. Hic infenſus elarioribus ſui temporis Theologis, Petro Lombardo, Petro Abaëlardo, Gilberto Porretaoo & Petro Pictavienſi, ſcripſit Opus multâ bile reſertum contra iſtos quatuor Theologos, ubi ſæpius ſenſum illorum in pravitateoi detorquens, multa eis Hæretica & inſana impooit, de quibus oe vel unquam ſomniaſſe probabile eſt. Habetur opus iſtud Manuſcriptum in celebri Bibliotheca Sancti Victoris, Littera Il 11. fol. 39. in Codice optimæ notæ, qui 500. annorum eſt, Gualteri ſorſitan autographus. Primus titulus minio ſcriptus uti & Prologus, ita incipit. *Quiquis hac legeric, non dubitabit quatuor labyrinthos Franciæ, id eſt Petrum Abaëlardum & alium Lombardum, Petrum Pictavinum & Gilbertum Porretanum, non Spiritu Ariſtotelico afflatos, dum ineffabilia Trinitatis & Incarnationis Scholaſtica levitate tractarent, multas hæreſes olim evomuiſſe, & adhuc errores pullulare &c.* Tum litteris etiam rubricatis, *Incipit liber Magiſtri Vnalteri Prioris Sancti Victoris Pariſius, contra manifeſtas & damnatas etiam in Conciliis hæreſes, quas prædicti Sophiſtæ libris Sententiarum ſuarum reponunt, acuunt, limant, roborant &c.* Opus diſtinctum eſt in quatuor libros contra celeberrimos quatuor ſeculi ſui Magiſtros, quos *quatuor Franciæ Labyrinthos & novos Hæreticos*, odioſa prorſus nuncupatione odioſos facit: quo ex Gualteri Opere facile intelligere licet, quam parvi pendere debeamus injurias, ſcommata, cenſuras, infamias, variaque id genus alia, quibus æmulos ſuos notant Scriptores plurimi, a ſeculo hoc XII. potiſſimum orti. Scribebat autem eirca annum 1174. vel 1176. quo tempore unus ex quatuor in vivis ſuperat Petrus Pictavinus Lombardi diſcipulus, idemque Scholarum Pariſienſium Præpoſitus, quem quia Theologiam illam Scholaſticam ſubtilius & curioſius quam cæteri, tractabat: Gualterus ſibi potiſſimum aſſumit lib. 4. debellandum, uti Petros Abaëlardum & Lombardum doctrinæ iſtius principes & coriphæos, acerbe in aliis libris inſectatur. Sunt autem Libri primi capita XVIII. Libri ſecundi capita VIII. Tertii capita XV. Quarti autem XVIII. vel potius XXVI. quorum omnium compendium exhibet Seculum IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* fol. 629. ad nauſeam usque per paginas plures, nimirum usque ad pag. 670. Tantas ſane ſymbolas boni ac modeſti Operis non obtuliſſet oobis author Hiſtoriæ citatæ, quantas iratæ hujus ac bilioſæ compoſitionis: cujus ſæpe mentiooem facit loco citato, nempe ad annum 1140. pag. 200. ad annum 1173. pag. 402. *in Idea Theologiæ Pſeudo-Scholaſticæ*, pag. 619. & in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 741. Aguntabunde *de Gualtero Sancti Victoris Priore* Cæſar Egaſſius Bullæus Seculo IV. Hiſtoriæ citatæ. Joannes de Toloſa, ejusdem Eccleſiæ Sancti Victoris Pariſienſis Canonicus, in prolixa *Hiſtoria MS. hujus inſignis Abbatiæ*. Carolus Duſrenius du Cange, *in Indice Auctorum* quem præpoſuit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 105. ubi eum anno 1180. vixiſſe affirmat, quod Chronologiæ noſtræ convenit.

HILDVINVS ACADEMIÆ SEV VNIVERSITATIS PARISIENSIS CANCELLARIVS, Theologus & concionator eximius, 1170 aliquanto poſt ſeculi duodecimi medium floruit, qui ob vulgatam doctrinæ eminentioris ſamam, Petro Comeſtore Pariſienſis Vniverſitatis Cancellario anno 1178. deſuncto, ut tradit Robertus Canonicus Sancti Mariani Antiſſiodorenſis in *Chronico*, ſuffectus eſt io demortui locum, Cancellariique munus ab anno 1178. usque ad annum circiter 1186. vel 1190. exercuit. Nec enim tempus præciſe aſſignare ullis ex monumentis datum eſt. Hunc autem Cancellarium fuiſſe poſt Comeſtorem, agnoſcit Cæſar Egaſſius Bullæus in *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* ſeculo IV. fol. 404. dum loquitur de Petro Pictavienſi his verbis: *fuit autem iſte Petrus poſt Comeſtorem & Hilduinum, Cancellarius Pariſienſis ſub finem hujus ſeculi, & duodequadraginta annis Theologicam cathedram rexit in ſcholis atrienſibus.* Et in Catalogo illuſtrium Academicorum fol. 764. in Petro Comeſtore: *Nam Petrus Pictavinus ſucceſſit Hilduino, Comeſtoris ſucceſſori in Cancellariatu Pariſienſi & Theologica cathedra.* Extant in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, MS. Codice ſignato GG. 12. folio 168. illius *Sermones*, quorum hic minio ſcriptus titulus. *Incipiunt ſermones ſecundum Magiſtrum Hilduinum Cancellarium Pariſienſem.* Sermo in cœna Domini. *Ecce ignis & ligna, ubi eſt victima holocauſti? Si caput pro corpore patiatur, impoſſibile eſt, quin corpus capiti compatiatur* &c. Et apud Anglos Cantabrigiæ, in Bibliotheca publica Cod. 128. *Sermones Magiſtri Hildewini.* Alius fuit Hilduimus Abbas Sancti Dioniſii in Francia, qui ſeculo nono floruit, cujus *Areopagitica* MSS. extant in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice 600. annorum, num. 4172. & quæ etiam apud Laurentium Surium ad diem 11. Octobris & alibi impreſſa ſunt. Hie Hilduinus Archicapellanus etiam & Abbas Sancti Germani Pariſienſis, & Sancti Medardi Sueſſionenſis tum Sancti Dionyſii, anno 826. legatos Romam ad Eugenium II. Papam dirigit, ad impetrandas reliquias Sancti Sebaſtiani, ut notat Eginhartus in *Annalibus*: qui etiam a Thegano inter Magnates Imperatoris eum Jeſſe Ambianenſi Epiſcopo recenſetur. Sub ejus moderamine Ludovicus Pius, ordinem Monaſticum in Abbatia Sancti Dionyſii renovari conſtituit per Gallicanos Epiſcopos, prout in Diplomate ſuo Ludovicus ediſſerit: "Inter cætera viſum eſt illis, ut" Mooaſterium præclariſſimi & eximi Chriſti"

Mar-

„Martyris Beati Dionyſii, ſociorumque ejus, quod conſtar rantorum Martyrum nomine dedicatum, & a Regibus Francorum, progenitoribusque gloriæ noſtræ ampliſſimis rebus ditatum, quo in eo Monaſticus ordo religioſe Deo deſerviret, magna emendatione & correctione opus haberet. Quam cauſſam tam per ſe, quamque & per venerabilem prudentemque virum Hilduinum, memorati Monaſterii religioſum Abbatem, noſtræ ſerenitatis auribus intimaverunt, uti noſtra piiſſima Imperiali poteſtate, per eorum authoritatem corrigeretur. Data ſeptimo Kalendas Decembris anno Chriſto propitio XIX. Imperii Ludovici ſereniſſimi Imperatoris. Indictione X. Ejusdem Principis per Epiitolam mandato, *Vitam Sancti Dionyſii* componere juſſus eſt, *Areopagiticis* ejus Ludovico oblatis præfixam: ita enim nominar lucubrationes, quas *De geſtis Beati Dionyſii* conrexuit. Intereſt autem an. 838. benedictioni Hirſangienſis Cœnobii, cum Rhabano Abbate Fuldenſi, qui Commentarios in libros Regum eidem nuncupat. Hoc anno ut Nithardus Libro 1. Hiſtoriæ author eſt, cum Gerardo Comite Civitatis Pariſinæ, fidem ſuam Carolo ſacramento firmavit. Lupus Ferrarienſis Abbas eum Epiſtola 115. vocat, *nobilitatis, dignitatis & moderationis apice conſpicuum, Eccleſiaſticorum Magiſtrum.* Et in Carminibus Valafridi ad eum ſcriptis, tomo 6. *Antiquarum lectionum* Henrici Caniii, dicirur *Magnus Aaron, cujus nitor morum, cum ſenſus probitate commendatur.* Deceſſit Octobris die 30. anno 842. conditus apud ſanctum Medardum Sueſſionenſem. De quo plura Sigebertus, Trirhemius, Bellarminus, Labbeus ac Poſſevinus in *Apparatu ſacro*, eum aliis. Fuit & tertius *Hilduinus* ſeu Hildewinus Taſſo, Flauder, Monachus primum Ordinis divi Benedicti in Cœnobio Laubienſi, juxta Thuinum in Belgio, qui factus illic Abbas ſub initium ſeculi X. floruit, clarus ob ſcientias illis temporibus languentes vel extinctas. Iraque ob ingenii felicitatem & verborum elegantiam atque in agendis rebus induſtriam, Henrico Germaniæ Regi cognitus atque cariſſimus fuit, cujus partes pro viribus adverſus Carolum Simplicem Franciæ Regem fervide amplexus eſt. Necdefuit obſequio ac devotioni merces atque promotio ad altiora. Hilduinus enim Eccleſiæ Leodienſis illum ditiſſimum ac nobiliſſimum Epiſcopatum ab *Henrico* Germaniæ Rege, bellum adverſus Carolum III. Francorum Regem, *ſimplicem* nuncupatum agente, impetravit: qui ſe conſecrari ab *Herimanno* Colonienſi Archiepiſcopo per vim & metum compulſo, per *Giſlibertum* obtinuit. Vacanti ſedi *Carolus* præficiendum deſignaverat *Richarium* antea Abbatem Srabulenſem & Prumienſem *Hilduini* adverſarium, qui pronuntiante adverſus Hilduinum Romano Pontifice, ſedem Leodienſem obtinuit. De his ita ſcribit Flodoardus ad annum 920. quo diſcordia hæc & vacantia Eccleſiæ Leodienſis contigit. *Hoc anno, ſequens quoque agitatur inter Hilduinum Epiſcopum & Richarium Abbatem de Epiſcopatu Tungrenſi contentio. Siquidem Rex illud Epiſcopium Richario, quia Hilduinus a ſe deſiivit, cui prius ipſum conceſſerat, dedit. Herimannus vero Archiepiſcopus Hilduinum ibi Epiſcopum, eligente Clero ac populo favente, nec non Giſleberto, quem plurimi Lotharienſes Principem relicto Carolo Rege delegerant, ordinavit. Carolus vero reverſis ad ſe Lotharienſibus, & ipſo Giſleberto, Richario Abbati, non Hilduino ipſum Epiſcopatum conceſſit.* Et ad annum 922. *Richarius, qui Romam profectus fuerat propter Epiſcopium Tungrenſe, reverſus eſt, ordinatus a Joanne Papa Epiſcopus, Hilduino ab ipſo Papa excommunicato, qui etiam illo abierat Epiſcopus.* Nec diu abſque honore fuit *Hilduinus Taſſo*, neque quam a Summo Eccleſiæ Præſule ſenrentiam excommunicationis acceperat, multum adverſam pertulit: quæ nec eum impedivit, quo minus Henrico Germaniæ Rege agente ac favenre, ad Eccleſiaſticas Prælaturas, easque plures & inſignes promovererur. Vrgente itaque Henrico, factus aliquanto poſt Veronenſis in Italia Epiſcopus, quam ubi cum aliquandiu laudabiliter rexiſſer, anno 935. ad Archiepiſcopatum Mediolanenſem promotus fuir. Huic Eccleſiæ per ſexennium præfuit, Hugonem Iraliæ Regem in Baſilica Ambroſiana Mediolani coronavit, tandemque ibidem an. 941. ipſis Auguſti Kalendis obiit. «Hæc ſeries vitæ *Hilduini Taſſonis ſeu Taſſonii*, qui ſcripſit *De geſtis Abbatum Laubienſium Lib. 1. Sermonum Libros 2.* Ita quidem Arnoldus Wion quem aliquoties citamus, licet Trithemius hunc *Hilduinum* aſſerat ex Abbate Labienſi factum Epiſcopum *Laudocienſem*, ſimili fortaſſis nomine falſus.» Hæc Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro* tomo 1. Verbo *Hilduinus Taſſo* pag. 761. Atque iſta nos de *Hilduinis* tribus Scriptoribus Eccleſiaſticis, ne ſimul ex ignorantia confundantur: vel quod unius eſt, alteri adſcribatur. Olim enim opinabar ſermones illos, de quibus in *Hilduino primo Pariſienſi Cancellario* locutus ſum, ad *Hilduinum tertium ſeu Taſſonium* ſpectare poſſe, quem ſcripſiſſe *Sermones* citatus Poſſevinus narrat, ſed quos *Cancellarii Pariſienſis* tirulus primo adſtruir. Agunt de duobus ultimis Hilduinis Poſſevinus loco citato, & Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum*, quem præmiſir *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, colum. 114. ſolus quem ſciam, de primo Cæſar Egaſſius du Bonlay, ſeculo 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, pag. 404. Et in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 764. ut ſupra diximus.

GVARINVS SANCTI VICTORIS PA- 1170
RISIENSIS ABBAS, liberalibus diſciplinis eruditus, multisque virtutibus clarus, an. 1170. electus eſt a Fratribus Sancti Victoris Pariſienſis in Abbatem, depoſito Ernifio ob peſſimam rerum temporalium adminiſtrationem, de qua pluribus conqueritur Epiſtolis ſuis, Alexander

der III. Summus Pontifex. Hanc vero & Ernifii depoſitionem & Guarini ſubrogationem multis exponit Cæſar Egaſſius Bullæus ſeculo 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, ſcriptasque eam ob rem diverſas profert Epiſtolas fol. 381. & ſequentibus. Electio *Guarini* in Abbatem Victorinum ab Alexandro III. confirmata, datis ad eum & Canonicos Sancti Victoris litteris Itaque reſarcivit novus Abbas illata Cœnobio damna, per anterioris incuriam, primusque literis, ut exemplo ſuo cæteros ad idem opus impelleret, mentem appoſuit: ſacræ potiſſimum divini verbi prædicationi, quam in præcipuis feſtivitatibus coram fratribus ſuis in Capitulo collectis, habuit. Extant *Sermones Guarini Abbatis*, MSS. in inſigni Codice Bibliothecæ Sancti Victoris Littera II. 14. fol. 164. poſt Sermones Domini Gilberti Abbatis in Cantica Canticorum. Incipiunt, *Sermo in Annuntiatione*. Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Domious. *Hodie fratres legatio de cælis ad terras olim miſſa recolitur, ut exules paradiſi revocaret ad cælum* &c. Sunt autem ſermones tredecim de tribus feſtis, Annuntiatione, Nativitate, & Aſſumptione Beatæ Mariæ Virginis, de Sancto Auguſtino, & feſto Omnium Sanctorum, usque ad finem Codicis. Ipſo autem Abbatiam regente, exceſſerunt e vivis viri iſti inſignes, Richardus ejusdem Eccleſiæ Prior, ſcriptis clariſſimus, anno 1173. ſexto Idus Martii. Adamus de Sancto Victore, an. 1177. octavo Idus Martii. Petrus Comeſtor anno 1178. & Arnulphus Lexovienſis anno 1182. Deceſſit ipſe tandem Guarinus die 19. Novembris an. 1194. jacetque in Choro ad dextram Gilduini Abbatis cum hoc Epitaphio.

Guarinus Abbas, Romani lucifer orbis,
Syderea fulget vivus in Vrbe lapis.

Plura de illo habent Fratres Sammarthani in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. fol. 926. in Abbatibus Sancti Victoris Pariſienſis. Seculum 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis*, fol. 383. ubi refert congratulatorias Epiſtolas Guillelmi Archiepiſcopi Senonenſis & Alexandri III. Summi Pontificis *de Electione Guarini* in Abbatem: quibus indicatur quanti meriti & eruditionis fuerit. Et in *Catalogo illuſtrium Academicorum*, pag. 742. Hiſtoria denique MS. *Abbatia Sancti Victoris Pariſienſis*, quam volumine grandi & ſpiſſo Joannes de Toloſa, ejusdem Eccleſiæ Canonicus & Presbyter compoſuit.

1170 GODEFRIDVS SANCTI VICTORIS PARISIENSIS SVPPRIOR, natione Gallus, ſacrarum litterarum in Academia Pariſienſi Magiſter, ſanctioris vitæ & ſecretioris ſeceſſus deſiderio ductus, ante annum 1170. ſub Abbate Erniſio inter alumnos Sancti Victoris admittitur. Non multo poſt, anno nimirum 1174. ſub Gualtero Priore, converſionem ejus & alteram ex novo inſtituto profeſſo converſarioonem, multi ſeculo addicti ejusque æquales ac ſuppares ſugillarunt, cavillantes hominem multis utilem, literatura inſignem, converſatione honeſtum, ad inertem & otioſam tranſiiſſe vitam. Horum nugacibus dictis ſatisfacere, & os obloquentium obſtruere contendens, ſcripſit egregios tres libros *De microcoſmo*, habita ratiooe hominis rationalis, animæ præſidiis inſigniti, in quorum prologo inſtituti ſui copioſam rationem reddit. Hoc Opus MS. in Bibliotheca Sancti Victoris Littera II. 14. fol. 1. ad folium 107. Inſcribitur rubris litteris, *Microcoſmus Godefridi Canonici Sancti Victoris Pariſienſis*. Incipit Prologus, *Arbitratus ſum tam mihi quam cunctis hujus libelli lectoribus expedibile fore, ſi cauſam hujus Operis in fronte ejusdem prænotavero* &c. Primus liber incipit, *Mundi nomine plerumque hominem appellari tam Philoſophus quam Theologus teſtatur* &c. Proſequitur autem Opus iſtud tripartitum ſecundum dotes animæ vel oaturalis, ut artes & ſcientiæ: vel lethalis, ut vitia quæ ei edomanda adveniunt: vel ſpiritualis, ut virtutes quæ in dies illi ſunt comparandæ, beneficio charitatis earum principis. Occupatur autem labor ipſius in diſcuſſione Operis ſex dierum creati orbis, ſub quorum tribus primis diebus artes mechanicas & naturales dilucide exponit, ſicque libro primo finem imponit. Libro autem ſecundo &c. In eodem MS. Codice fol. 107. *Ejusdem Godefridi Sermones numero XIV. de diverſis argumentis*, quorum primus de Adventu incipit: *Aſpiciens a longe ecce video potentiam Dei venientem, & nebulam totam terram tegentem. Hæc vox prima Fratres cariſſimi, prima lectioni primi nocturni officii hujus diei reſponſaria eſt.* Idem *Microcoſmus Godefridi Libris tribus*, MS. in eadem Bibliotheca Littera NNN. 19. fol. 1. & ejusdem *Sermones XIV. de variis argumentis*, ibidem fol. 104. quorum primus, *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis &c. Nobilis aquila ſublimius evolaverat & in excelſi montis vertice conſederat* &c. Vnde vel alii a ſuperioribus ſermones ſunt, vel alio ordine, quod excutere mihi per otium non licuit. Aliud præterea Opus contexuit, Stephano tunc Sanctæ Genovefæ Pariſienſis Abbati nuncupatum, cui titulus eſt *Fons Philoſophiæ*, quatuor libris diſtinctum, rithmis quibusdam, & in unam eandemque ſyllabam ultimam quatorne convenientibus ac deſinentibus, verſibus hoc ſeculo uſitatiſſimis, quibus veram eſſe Philoſophiam illam docet: quæ non ſpeculationi, nec argumentorum ac rationum velitationi incumbit: ſed quæ vitiis evellendis, inſerendisque virtutibus occupatur. Opus MS. in eadem Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis, Littera II. 15. cujus hæc inſcriptio rubris litteris: *Liber Dictus, Fons Philoſophiæ, Libris 4. Metricis. Epiſtola Godefridi ad Stephanum Abbatem Sanctæ Genovefæ de Monte, quæ & ipſa prologus ſequentis Operis eſt. Domino Stephano Montis Sanctæ Genovefæ Abbati, viro totius, virtutis & ſcientiæ gratiis inſigni, G. quidam pauper Chriſti, ſuum bonum.* Calicem plenum mixto, *veſtra deſtinavi*

ſtinavi Pater eruditionis examinandum judicio &c. fol. 145. Tum rubris characteribus, *Fons Philoſophiæ*. Incipit. *Noctis erat terminus & ſoporis mei, & fugabat tenebras nuntius diei: expergiſcor neſcius affutura rei, ſacris ductus montis & inſtinctu Dei* &c. Ad calcem Operis fol. 221. *Præconium metricum divi Auguſtini*, quod ita incipit: *Auguſtinus gloria meritis præclara, laudes quantum dabitur, Rithmo cumulare* &c. cum Cantico quodam B. Mariæ Virginis & planctu ab eodem notis muſicis illuſtrato. At ad frontem hujus Codicis, extant *ejuſdem Godefridi Sermones numero XIX.* qui incipiunt ut ſupra Littera II. 14. & ſolo numero differunt, cum ſint novendecim. Horum primus, *Aſpiciens a longe, ecce video &c. Hæc vox prima Fratres cariſſimi* &c. ita autem perſequitur Hiſtoriographus: MS. Sancti Victoris Pariſienſis, pag. 102. *Hiſtoria ſua.* „Habentur „etiam de eo alia Opuſcula rithmicis iiſdem „verſibus edita, & quidem *Canticum ad Deiparam Virginem, Planctus Beatæ Mariæ Virginis, & „Præconium de Sancto Auguſtino Epiſcopo & Eccleſiæ Doctore.* Itemq; *Sermones triginta & unus in „variis anni ſolemnitatibus apud nos habiti:* quæ „omnia MSS. ſervat Bibliotheca noſtra. In „archivis Eccleſiæ noſtræ anno 1194. *Godefri„dus* Sacriſta cum Roberto Abbate, Anſelmo „Priore & Guillelmo Suppriore ſubſcriptus le„gitur, nec alius apud nos ejuſdem nominis ea „ætate reperitur: quo pateat eum officio Sup„prioris ceſſiſſe anno 1186. ut in *Annalibus* no„ſtris obſervavimus, & ſupremum diem clau„ſiſſe poſt annum præfatum 1194. idque unde„cimo Calendas Decembris, uti in Necrologio „Victorino commendatur his verbis: *Obiit Go„defridus Sacerdos Canonicus noſter profeſſus.* Hæc nos ferme verbotenus ex MS. *Hiſtoria Abbatiæ Regalis Sancti Victoris Pariſienſis*, quam ſcripſit Joannes de Toloſa ejuſdem Eccleſiæ Canonicus.

1170 GVARNERVS SANCTI VICTORIS PARISIENSIS CANONICVS & SVPPRIOR, floruit ſub Gilduino vel Hilduino Abbate circa annum 1140. juxta Petrum de Guſſanvilla in *Vindiciis Dialogorum Sancti Gregorii Papæ* col. 339. qui juxta Hiſtoriam MS. ejuſdem Abbatiæ vixit ad hunc annum 1170. & ultra etiam. Hic Curas ſuas atque otium evolvendis Sancti Gregorii Magni Operibus dicavit, quod olim a pluribus factum eſt. Itaque ex ſuis Lectionibus, collegit *Opus Gregorianum* inſcriptum, ſeu *Allegoricas explicationes rerum Biblicarum ex libris & verbis divi Gregorii Papæ*, quod Pariſiis anno 1608. in 8. editum, cura & ſtudio Joannis Picardi Canonici Sancti Victoris. Extat MS. in Bibliotheca Sancti Victoris, Codice II. 8. fol. 1. quingentorum annorum, optimæ antiquitatis & notæ, ſub expreſſo nomine *Guarneri Supprioris Sancti Victoris.* Plura quæ de *Guarnero* ſcribuntur non ſuppetunt, quem pluribus tamen commendant ex domeſticis ſuis inſtrumentis, Canonici Regulares Sancti Victoris Pariſienſis, atque inter alios Joannes de Toloſa ejuſdem loci Canonicus, in Hiſtoria MS. ejuſdem Abbatiæ.

GILBERTVS ECCLESIÆ S. WALDETRVDIS PRÆPOSITVS, in Vrbe Monte Hannoniæ, atque Balduini dicti Magnanimi Flandriæ & Hannoniæ Comitis an. 1170. defuncti Cancellarius, ſcripſit *Hiſtoriam a creatione mundi ad ſua usque tempora*, quæ Manuſcripta extare dicitur in Archivis nobilium Virginum Canonicarum de Montibus. Citat illam frequenter Jacobus Guiſius in ſuis *Annalibus Hannoniæ*, quorum Autographum, in Bibliotheca Franciſcanorum Montenſium Aubertus Miræus vidit. Meminit hujus ſcriptoris Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte ultima cap. 11. *De Scriptoribus incertæ ætatis*, ubi ait allegatum a Meiero in *Annalibus Flandriæ*, ad annum 1071. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, colum 102. illum anno 1170. aſſignans, inter Hiſtoricos enumerat. 1170

ROBERTVS PAVLVLVS PRESBYTER & EPISOPI AMBIANENSIS DOMESTICVS, ſcripſit circa annum 1178. *Libros tres de Officiis Eccleſiaſticis*, quos habet Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis celeberrima, MSS. in Codice 658. optimæ notæ, ex Corbeienſis bibliotheca acceptos. Verum illi tam ſeparatim impreſſi ſunt, quam cum Operibus Hugonis Victorini in editone Rotomagenſi ultima anni 1648. cui alii quoque tractatus plures perperam in editionibus attribuuntur nuperis, qui in vetuſtioribus non comparent. Ad Joannem Cornubienſem Anglum, ſpectat Opuſculum inſcriptum, *Canon Myſtici Libaminis*, quod etiam inter Opera ejuſdem Hugonis Victorini habetur. Subſcripſit Robertus Paululus inſtrumentis variis ſeu Chartis in tabulario Corbeienſi, annis 1174. 1179. & 1184. ut indicat Joannes Mabillon in Præfatione ad tomum primum *Seculi III. Benedictini* pag. 55. unde hæc habuimus. Meminit *Roberti Pauluti* inter Scriptores Eccleſiaſticos, Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, pag. ſeu col. 144. 1170

BARTHOLOMÆVS ISCANVS, ſeu EXCESTRIENSIS dictus, OXONIENSIS EPISCOPVS, natione Anglus, ex primis Theologiæ Scholaſticæ alumnis, inſignem Oxonienſem Academiam curis ſuis excitaſſe dicitur, unde meritis doctrinæ & probitatis hominem ultra communem ſortem promoventibus, ad Epiſcopales Oxoniæ infulas ſublimotus, quas omni virtutum ornamento tulit. Hic cognominatus *Iſcanus* vel *Exonienſis*, quod Exceſtriæ editus in lu- 1170

lucem eſſet, quæ civitas antiquitus *Iſca* appellata eſt. Vir in utraque Philoſophia, tam humanâ ſcilicet quàm divinâ non mediocriter eruditus in Gallicis Scholis Pariſienſibus, unde reverſus poſteà in Angliam, actus æmulatione literariâ, omnem lapidem movit circa annum 1140. vel 1150. ut Oxonium patria, academiam haberet, illamque florentem eruditione ac ſcholaſticis frequentatam. Electus autem eſt an. 1160. in Epiſcopum Oxonienſem, ejusque conſecratio in modicum tempus dilata fuit, quousque Regi Angliæ, qui in partibus degebat transmarinis, homagium feciſſet. Transfretavit itaque Bartholomæus electus, & homagio anno 1161. facto, illum ſacravit Walterus Roffenſis Epiſcopus, Cantuariæ ad altare Chriſti, data profeſſione canonicæ ſubjectionis, Cantuarienſi Eccleſiæ & Archiepiſcopo futuro exhibendâ. Hic in Conventu Clarendunenſi cum Epiſcopis aliis anno 1163. ſuffragium ſuum dixit in hunc modum, ut in *Chronicis* refert Gervaſius Dorobernenſis: quod adverſus Sanctum Cantuarienſem Archiepiſcopum utcunque fuit. *Palam eſt, quoniam dies mali ſunt: etſi poſſumus ſub diſſimulationis umbra hujus tempeſtatis impetum pertranſire illæſi, id præcipuè procurandum: nec ad id de facili perveniendum niſi ſubtrahatur plurimum ſeveritati. Temporis inſtantia id requirit, maximè cùm non ſit generalis, ſed perſonalis hæc perſecutio. Satius eſt igitur unum caput in parte periclitari, quam totam Anglicanam Eccleſiam inevitabili exponere diſcrimini.* Hic etiam unus fuit ex iis qui miſſi ſunt ex parte Regis & Epiſcoporum Angliæ, ad Alexandrum Summum Pontificem, in Galliis agentem, ubi poſtquam S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus fuiſſet locutus, Bartholomæus Oxonienſis ſubjunxit: *Pater ſancte, non oportet multum in his immorari, cauſſa iſta in Cantuarienſis abſentia non habet terminari. Petimus igitur Legatos, qui inter Dominum Regem & Cantuarienſem, cauſſam iſtam poſſint audire, & auditam decidere.* Et ſubticuit. Anno 1171. ad vocationem matricis Angliarum Eccleſiæ Cantuarienſis, convenerunt ſuffraganei Epiſcopi in Feſto Beati Thomæ Apoſtoli, ut Cantuarienſem Eccleſiam longâ ſuſpenſione conſternatam, juxta mandatum Summi Pontificis, in ſtatum priſtinum reformarent. Bartholomæus Oxonienſis Epiſcopus juxta petitionem Cantuarienſium, Miſſam ſolemnem celebraturus, & ſermonem habiturus ad populum, ut diebus in doloribus exactis, ſolamen lætitiæ celebris apponeret, ſic exorſus eſt: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Interfuit variis Conciliis hoc ſeculo XII. annis nempe 1164. 1175. 1177. ut in tomis Conciliorum ultimæ editionis videre licet. Scripſit *Pœnitentiale omnibus Sacerdotibus neceſſarium*, ex Sanctis Patribus deſumptum, multis capitibus compoſitum, quod MS. aſſervari dicitur in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis. Extat autem inter MSS. Codices Univerſitatis Oxonienſis num. 1835. & 1842. in Manuſcriptis Codicibus Collegii S. Joannis Baptiſtæ in Abaco tertio, Codice 4. num. 4. *Bartholomæi Pœnitentiale*, & Codice 10. num. 2. *Bartholomæi Exonienſis Epiſcopi Pœnitentiale.* Item in Bibliotheca Cottoniana ſub effigie Fauſtinæ Litera A. Codice 8. num. 1. *Liber Pœnitentialis, conſtans ex duabus partibus, quarum prior breviter agit de pœnis temporalibus & ſatisfactionibus. Secunda de pœnitentia injungenda, per Magiſtrum Bartholomæum, Exonienſem Epiſcopum, collectus ex Patribus, Epiſtolis & Decretis Pontificum, Canonibus Conciliorum, ex Pœnitentiali Romano, & ex Pœnitentiali Bedæ.* Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Cod. 2046. in MSS. Codicibus ipſius Thomæ Bodleji, litera B. 6. Codice 14. *Bartholomæi Epiſcopi Exonienſis Dialogus contra Judæos.* Videndum an non idem opus quod Gilberto Weſtmonaſterienſi Abbati anno 1100. tributum extat, & ab indocto aliquo Bartholomæo inſcriptum ſit. Jacobus Petit *in Pœnitentiali Sancti Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi*, quod Pariſiis editum eſt anno 1677. apud Viduam Joannis du Puis viâ Jacobæa ſub ſigno Coronæ aureæ, tomo 1. p. 331. allegat Excerpta quædam *ex Pœnitentiali Bartholomæi Oxonienſis Epiſcopi*, quaſi illud in Bibliotheca Victorina MS. extet. Verum à nobis & à Bibliothecario hujus loci diligentiſſime inquiſitum, inveniri nunquam potuit, quod à ſe nunquam viſum ibi faſſus eſt, licet ab annis multis omnes Manuſcriptos Codices Bibliothecæ ſæpius volverit. Sed ex accurato & recenti Catalogo MSS. Codicum Abbatiæ Longipontis, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, extat ibi MS. cum *Conſiliario Petri Cantoris*, & libro *Pœnitentiali Magiſtri Roberti de Flamesburia Canonici Sancti Victoris*, ut adhuc poſtea ad annum 1190. *in Roberto de Flamesburia* dicemus. Vixit usque ad annum 1180. & ultrà, mortuusque eſt anno 1185. Oxoniæ. Plura de illo Radulfus de Diceto & Gervaſius Dorobernenſis, ambo Angli in ſuis *Chronicis.* Godwinus in Epiſcopis Oxonienſibus, qui malè eum annos tantum XIV. ſediſſe ait, cùm ab anno 1160. ex Radulfo Dicetano ſupradicto electus eſſet, niſi typographi errore, unius denarii numerus ablatus ſit: Annos igitur XXIV. Oxonienſi Eccleſiæ præfuiſſe legitur. Hujus ut Scriptoris Eccleſiaſtici meminit inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. ſeu cap. 144. pag. 181. Jacobus Petitus, tomo 1. pag. 331. *Pœnitentialis Sancti Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi*, de quo ſuperius. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Scriptorum* quem præmiſit ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 87. ubi eum a. 1184. mortuum ſcribit.

HILDEGARDIS SANCTI RVPERTI IN MONTE ABBATISSA, Ordinis divi Benedicti, prope Bingam & Naham fluvium, natione Germana, patriâ Spanheimenſis, Hildeberti 1170

at-

atque Mecthildæ filia, anno 1098. ex alvo matris educta eſt, unde octennis tantum ſub Julſa Abbatiſſa, Magenhardi Comitis Spanheimenſis ſorore, monaſticam veſtem induit. Sed juxta Guillelmum Cavum *in Hiſtoria Litteraria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1170. pag. 684. *claruit anno 1170.* quin & ab anno 1148. *raris animi dotibus prædita, & egregia erga Deum pietate, erga religionem zelo inſignis, viſionibus divinitus conceſſis & prophetiis inclareſcere quadragenaria jam cœpit. Cujus rei fama exciti Eugenius III. Papa. & primores Galliæ Germaniæque Epiſcopi ac Abbates, & in his S. Bernardus, viſiones illius Propheticas anno 1148. acriori examini ſubjecerunt, & infucatas deprehenderunt, & in Concilio Trevirenſi confirmaverunt. Eandem poſteà ſententiam ratam habuerunt Anaſtaſius IV. & Adrianus IV. Pontifices, qui datis ad illam litteris & ſeipſos & Eccleſiam Romanam precibus ejus commendarunt. Hæc Cavus.* Claruit igitur *multis*, ut volunt *Revelationibus*, quæ apud amantes myſticarum viſionum, devotosque ſimplices, plurimi æſtimantur: ſed apud graves atque à muliebri ſimplicitate alienos viros, modici admodum ponderis ſunt, nullius meriti, puriſſimæ vacui cerebri illuſiones nocturnæ, qui idem omnino ac merito ſentiunt de aliis omnibus Mulierum ejusmodi viſionibus, ſexum muliebrem præſertim, utpote infirmiorem afficientibus. Multa ſcripſit, quæ ex MSS. Codicibus eruta, anno 1566. Coloniæ primum evulgata ſunt: indeque tranſierunt in Bibliothecam Veterum Patrum editionis Colonienſis anno 1618. & editionis ultimæ Lugdunenſis apud Aniſſonios, anno 1677. tomo XXIII. pag. 535. non omnia tamen. Sunt autem ſub nomine Sanctæ Hildegardis, *Phyſicorum ſeu De rerum natura Libri IV.* Argentinæ primum anno 1544. impreſſi, qui habentur quoque MSS. *in Bibliotheca Galliarum Regis*, Codice 5403. fol. 156. ſub hoc titulo, *Beata Hildegardis De naturis diverſarum rerum Libri VII.* qui incipiunt, *In creatione hominis &c.* Ejusdem *Viſionum ſive Revelationum libri tres*, quos *Scivias* appellavit, impreſſi primum Pariſiis anno 1513. apud Henricum Stephanum in folio, cum aliis ejusdem meriti ſomniis ac revelationibus hinc inde collectis. Impreſſæ quoque ſeorſim Revelationes eædem cum Eliſabethæ Abbatiſſæ Schonaugienſis Revelationibus, in folio, Coloniæ, anno 1628. *Eædem Revelationes, Vita Sancti Roberti Confeſſoris, Bingiorum Ducis. Epiſtolæ variæ de diverſis argumentis, numero XXXVIII. Quæſtiones variæ. Expoſitio Regulæ Sancti Benedicti*, cum *Vita Sanctæ Hildegardis III. Libris*: hæc omnia habentur in Bibliotheca Sanctorum Patrum editionis Colonienſis 1618. ſeculo XII. pag. 612. Extant autem *Revelationes S. Hildegardis*, MSS. in Bibliotheca Galliæ Regia, Cod. 5695. fol. 253. & apud Anglos Oxonii in Bibliotheca Mertonenſi, Cod. 160. Ejusdem *Prophetia* MSS. Cantabrigiæ, in Bibliotheca Collegii S. Benedicti, Codd. 71. & 216. Et in Bibliotheca publica Cod. 147. num. 2. Obiit anno 1180. die 17. Septembris, cujus meminit Albericus *in Chronico* MS. ad annos 1140. 1153. 1169. 1170. Ex recentioribus, Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro* ample admodum tomo I. verbo *Sancta Hildegardis.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ infimæ Latinitatis*, columna 114. Cæterum Guillelmus Cavus *in Hiſtoria rei literariæ* ad annum 1170. verbo *Hildegardis* pag. 685 fallitur eximiè, dum putat *Phyſicorum* ſeu *De rerum natura libros IV.* Hildegardi noſtræ malè à nonnullis tribui, quos *Hildegardis de Pinguia* opus eſſe nos docet Joſias Simlerus *in Bibliotheca Geſneri contracta & aucta* pag. 301. prodiiſſeque Argentinæ anno 1533. Si legiſſet attente Antonium Poſſevinum loco citato, inveniſſet eundem arbitratum fuiſſe Hildegardem de Pinguia eſſe unam & eandem cum Hildegarde Abbatiſſa Sancti Ruperti prope Binguiam vel Bingam, quæ nuncupari potuit de Pinguia: atque MSS. Codices aſſerere hos libros huic Abbatiſſæ quæ ſeculo XII. doctiſſima extitit ac clara ob eruditionem. Verum probabilius eſt fuiſſe errorem typographiæ in editione vetuſta apud Joſiam Simlerum, atque legendum eſſe non *Hildegardem de Pinguia*, ſed potius *Hildegardem de Binguia*, quod nimirum ex urbe Binguià orta eſſet, vel Abbatiæ quæ prope urbiculam Binguiam præficeretur, unde cognomentum illi datum ſit. Ex hoc autem typographiæ errore, occaſio Simlero data, ut Hildegardes duas diſtingueret, quem incautè errantem, Guillelmus Cavus quoque ſecutus eſt. Hi quoque *Libri IV. Phyſicorum* ſeu *De natura rerum* non prodierunt Argentorati an. 1533. ut Joſias Simlerus ac poſt ipſum Guillelmus Cavus ſcribunt, ſed an. 1544. ibidem ap. Jo. Scotum, ut ſcribit Antonius Poſſevinus tomo I. *Apparatus ſacri*, quem ſequimur. Inter Prophetias Hildegardis, præſtantiſſima illa eſt, quam necdum impreſſam vidi, nempe *Revelatio Hildegardis de fratribus quatuor Mendicantium Ordinum.*

Extat illa inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ, num. 1997. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera B. 3. Codice 12. num. 7... Et num. 2171. in MSS. Codicibus Bodleji ejusdem litera D. 2. Codice 13. num. 1. *Revelatio quam prophetavit Hildegardis de inceptione quatuor Ordinum Mendicantium.* Et inter MSS. Codices Hiberniæ potiſſimarum bibliothecarum Cod. 428 in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis Dublinenſis Codice 288. num. 4. *Prophetia S. Hildegardis Abbatiſſæ, ferè 60. annis ante Ordinum Mendicantium inſtitutionem.* Et ibidem Cod. 664. in MSS. iisdem Codice 524. num. 26. *Hildegardis contra Fratres* pag. 39. Quam ab aliquo Ciſtercienſi conceſſam mihi aliquando, ex MS. Codice tranſſcriptam, admiratus ſum ita clarè depingentem Ordines quatuor Mendicantes, cum Jeſuitis etiam longo poſt tempore ipſis ſuccedentibus. Edidit hanc *Prophetiam* Johannes Wolphius to-

mo 1. *Lectionum memorabilium*, Centuria 12. ad annum 1180. pag. 400. editionis Lavinganæ 1600. duobus tomis in ſolio apud Leonardum Reinmiches. Rodolphus Hoſpinianus lib. 6. *De Origine Monachatus* cap. 17. unà cum *Prophetia Cyrilli Montis Carmeli Monachi Latini* quam Scholiis brevibus Joachimus Abbas Florenſis explicuit, utpote obſcuram valde atque ænigmaticam, à p. 465. ad 466. editionis Genevenſis 1669. in fol. cum aliis.

1170 FRIDERICUS PRIMUS IMPERATOR, dictus Æneobarbus, eo quod rufus eſſet, atque ænei ſeu ærei coloris barbam aleret, floruit in Imperio ab anno 1152. ad 1190. quo extinctus eſt, vel aquis ſuffocatus. De hujus rebus præclarè geſtis authores varii Baſileæ in folio a. 1569. impreſſi. Expeditio ipſius Aſiatica in qua periit, a Scriptore æquali ſeu ſuppare conſcripta, ut credimus a Chriſtiano de Buck Moguntino Archiepiſcopo, atque impreſſa Ingolſtadii an. 1604. in 4. tomo 5. *Antiquæ Lectionis* Henrici Caniſii. Plures ejus *Epiſtolæ* apud Melchiorem Goldaſtum in Collectione Conſtitutionum Imperialium, & alibi in aliis Collectaneis operibus dicti Goldaſti. Item aliæ paucæ in *Spicilegio* Lucæ Dacherii, & in *Miſcellaneis* Stephani Baluzii, aliiſque Collectionibus Veterum Scriptorum hujus ſeculi. Loquuntur pluribus de *Friderico I. Imperatore* Scriptores omnes *Annalium Eccleſiaſticorum & Civilium*, ſeculo XII. quos recenſere ſuperſedebimus.

1180 THOMAS CISTERCIENSIS ABBATIÆ MONACHUS, circa annum 1180. clarus non tantum in hoc Archicœnobio, ſed etiam in Ordine omni Ciſtercienſi extitit. Uti vir doctus, atque Scripturis volvendis aſſiduus, quas in manibus perpetuò habebat, menteque jugiter meditabatur, ſcripſit cum multo labore ad Pontium Claromontanum Epiſcopum inſignem & prolixum ſimul *Commentarium Libris XII. in Cantica Canticorum*, cujus Epiſtola dedicatoria incipit, *Vehementer obſtupeſco; & ultra quàm dici poſſit admirari non deſino &c.* Prologus incipit, *Tria ſunt Epithalamia, primum hiſtoricum &c.* Liber primus incipit, *Oſculetur me oſculo oris ſui. Hæc eſt vox Synagogæ &c.* quem vidi MS. in multis Bibliothecis Abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis, imò & impreſſum Pariſiis a. 1521. typis Jodoci Badii Aſcentii, & Lugduni iterum a. 1571. & alibi. Tempus quo hunc Commentarium ſcripſit Thomas Ciſtercienſis, conjicere licet ex Præfatione ad *Pontium Claromontanum Epiſcopum*. At certum omnino eſt ex *Gallia Chriſtiana* tomo 2. pag. 528. *in Claromontanis Epiſcopis*: hunc Pontium ex Abbate Grandisſilvæ & Claræ-Vallis, eſſe a. 1170. creatum Epiſcopum Claromontanum, quam ſedem tenuit usque ad a. 1189. quo moritur die 1. Aprilis. Unde Claromontanus Epiſcopus nominatur a. 1173. in inſtrumento Silviniacenſis Abbatiæ. Anno 1174. in Charta S. Martini Turonenſis, & a. 1175. cum Ainardo Sancti Illidii Abbate, cujus Succeſſori Pontio confirmat donum Eccleſiæ de Valbellez. Extat Epiſtola illius ad Mauritium Pariſienſem Epiſcopum & Stephanum S. Evurtii Abbatem, quæ eſt tertia apud Stephanum Tornacenſem, quem editiones malè *Petrum* pro *Pontio* appellarunt. Scripſit ergo hoc Opus Thomas, inter annum 1173. quo electus eſt in Epiſcopum Claromontanum Pontius, & annum 1189. quo mortuus legitur die 2. Aprilis. Hunc ſerius quam par eſt, collocaſſe videtur Guillelmus Cavus ad annum 1201. *in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* pag. 701. quo tempore jam mortuus fuiſſe videtur, quippe qui jam ab anno 1160. florebat. Dicitur vixiſſe usque ad annum 1190. imò usque ad 1200. Scripſerunt multi de authore *Commentarii* præfati, qui ferè omnes ſunt decepti. Primus omnium Carolus de Viſch in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, impreſſa Coloniæ Agrippinæ anno 1654. in 4. apud Joannem Buſæum. Et Duaci anno 1649. in 4. apud Joannem Serruvier, authores hujus *Commentarii* facit tres Thomas diverſis locis, paginis nimirum 310. & 312. ſuæ Bibliothecæ, unum Ciſtercii Monachum, alterum Perſennæ, ac tertium De Valcellis in Diœceſi Cameracenſi, illosque omnes hujus Operis auctores. Deceptus fuit Viſchius ex inſcriptione MSS. Codicum hujus *Commentarii in Cantica*, qui ſæpiſſime inveniuntur ſub nomine Thomæ Valcellenſis, ut in Bibliotheca Colbertina Cod. 2783. in Victorina Pariſienſi, Littera F. 18. Secundus Joannes le Paige author *Bibliothecæ Præmonſtratenſis* Lib. I. cap. 17. pag. 307. quæ Pariſiis in fol. anno 1633. prodiit apud Æbrianum Taupinard. Hic ex affectatione aut fide alienâ hunc Commentarium *Thomæ cuidam Canonico Viconienſis Eccleſiæ* attribuit, ut absque dubio Ordinem ſuum Scriptore extraneo ditaret. Cum itaque a. 1680. Viconiæ haud parum temporis hærerem, omnesque inſignis olim hujus Bibliothecæ Manuſcriptos Codices excuterem, hunc Commentarium tenui, volvi, legi: quem anonymum, ſi ſolum Thomæ nomen ei appictum excipias, inveni, nec ullam illic literulam reperi, qua Viconienſi Canonico alicui adtribueretur. Cum verò in multis jam aliorum Ordinum Bibliothecis eundem Commentarium reperiſſem, ſæpius anonymum, aliquando cum *Thomæ iſtius Ciſtercienſis* expreſſo nomine, & *Epiſtolâ prævia ad Pontium Claromontanum Epiſcopum*: imò & primas tam Epiſtolæ, quam Præfationis ac libri primi Symbolas memoriter poſſiderem: intellexi ſtatim eſſe ipſum opus *Thomæ Monachi Ciſtercienſis*, tam ſæpe à me viſum in Bibliothecis aliis: Itaque vel bonus Joannes le Paige opinatus eſt, quidquid anonymum in MSS. inveniebatur Viconienſibus, ſpectare ad fratres Viconienſes: vel alius quis forſitan ex Canonicis Viconienſibus ſatis in ſui gratiam credulis ipſum fefellit, quod de Belgis omnibus Franciæ vel Hiſpani-

cæ dominationis, abſque diſſimulatione vel invidia, affirmare licet. Tertius aperto marte collatisque ſignis, Commentarium hunc authori Franciſcani Ordinis vindicare, imò furari omnigenis cavillationibus conarus eſt. Hic Paulus Reatinus Minorita Obſervantinus, qui zelo in Joannem Scotum ſuum præpoſtero, ut Franciſcanum hunc quem *Doctorem ſubtilem* appellant, ſuffuratis adhuc ſcriptis clariorem cæteris, cariorem que fratribus Minoribus redderet, auſu temerario ſed irriro tandem conatu, evulgare hunc Commentarium aggreſſus eſt Romæ anno 1653. in ſolio ex typographia Stephani Caballi, ſub falſo ac ficto nomine *Joannis Duns Scoti, Doctoris ſubtilis ſuper Canticum Canticorum Salomonis.* Quod cum reſciviſſet Joannes Malgorius Bonæ Combæ Monachus & Proviſor Generalis Ordinis Ciſtercienſis in Curia Romana, nefariis Pauli Reatini conatibus pro parte Ordinis ſui ſe oppoſuit, impreſſionemque jam factam ſub Joannis Scori nomine, diſtribuendam prohibuit. Intereà nec ab incepro Paulus Reatinus deſtitit, qui ſuam audaciam titulum ſibi juſtum reputans, Malgorium Ciſtercienſem, reum ſimul & inſontem, in cauſam traxir. Intentata lite, rationibus hinc atque inde prolatis, Chartis atque probationibus, ex MSS. Codicibus ac vetuſtis oditionibus in medium productis, Joannes Duns Scotus hoc *Commentario in Cantica Canticorum* deſtitutus abiit, ac Paul. Reatinus Minorita Obſervantinus confuſus, ſi tamen confuſionis aut pudoris admittendi idoneus fuit, temeritatis & audaciæ intolerabilis convictus. *Sententia deſinitiva in forma publica Reverendiſſimi Patris Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici*, prolata a. MDCLV. Indictione VIII. die verò decima quinta Martii, qua definitive pronuntiavit, *Librum ſuper Cantica Canticorum, fuiſſe & eſſe compoſitum, confectum & editum à R. P. Thoma Ciſtercienſe: & erroneè ac perperam per Reverendum Patrem Paulum Reatinum Minoritam, & alios litis conſortes, procuratum fuiſſe & eſſe, imprimi & publicari ſub nomine Joannis Duns Scoti, Doctoris ſubtilis: cum inhibitione ne ſub nomine Scoti imprimatur, vendatur, & uſu recipiatur, ſed ſub ſolo nomine Thomæ Ciſtercienſis.* Sic ſubſignatum: *Ita pronuntiavi ego Fr. Raymondus Capiſuceus, Ordinis Prædicatorum, Sacri Apoſtolici palatii Magiſter. D. Joannes Garzius Valentinus, Notarius.* Vidi unum ex iſtis Romanæ impreſſionis exemplaribus in folio, in Bibliotheca Benedictinorum Sancti Germani Pariſienſis, ubi a pagina prima ad paginam 403. & ultimam, inſcribitur, *JOANNIS DUNS SCOTI IN CANTICA &c.* juxta citatam Pauli Reatini Minoritæ editionem. Sed Frontiſpicium ac primæ paginæ adjunctus titulus, *THOMAS CISTERCIENSIS IN CANTICA CANTICORUM. Opus concionatoribus utiliſſimum, ad Eminentiſſimum & Reverendiſſimum Principem, Jacobum S. R. E. Cardinalem Ninium, Sacri Palatii Apoſtolici Præfectum; & Sacri Ordinis Ciſtercienſis Protectorem clementiſſimum.* Doluit procul dubio Paulus Reatinus, quod Joannem Scorum Sancto Thomæ Aquinati ſimilem, per furtivam Commentarii hujus in Cantica Canticorum ſubſtitutionem, facere non potuit. Arque utinam auſus ſimiles cenſura ſimili comprimerentur, neque rot pro lubitu partiumque ſtudio Scriptorum anonymorum parentes invenirentur. Multa hæc quidem, nec brevioribus tamen litem hanc mihi depingere licuit: de quo nos iterum paucis poſteà ad annum 1230. ubi de Joannis de Abbatisvilla ſcripris diſſeremus. Ut autem ſuppoſitionem ſuam impune & impudenter Paulus Reatinus faceret, Præfationem operis Pontio Claromontano Epiſcopo factam abſtulerat, & nomen Joannis Scoti, qui necdum natus erat tempore hujus Epiſcopi, quo centum & quadraginta circiter annis poſterior eſt, autoritate propriâ appoſuerat. Agunt de *Thoma Ciſtercienſi* Carolus Viſchius *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* p. 310. Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro.* Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1201. p. 701. male ut ſuprà diximus.

JOANNES BERARDUS, Caſaurienſis Mo- 1180
nachus poſt annum 1180. claruit, nominis famam conſecutus *Chronico Abbatiæ Sancti Clementis Caſaurienſis ſive Piſcarienſis*, quod D. Lucæ Dacherio Monacho Benedictino ultro contulit Antonius Vion Dominus d'Hetouval, vir in diſcutiendis anterioris ævi ſcriptis perſpicaciſſimus. Illud autem ex ingenti volumine elegantiſſimis characteribus ante annos D. exararo, quod omnes Monaſterii chartas complectebatur, Dacherius excerpſit, atque an. 1661. Tomo V. *Spicilegii* pag. 361. edendum in 4. Pariſiis curavit. Auctor ſiquidem Johannes Berardus, ejuſdem Monaſterii Monachus Benedictinus, ſummatim ordine chronologico quæ prolixius referunt Chartæ, marginibus adſcripſit, hiſtoriamque contexuit, additis præter ea quæ Piſcariam, vulgo Peſquaire vocitatam ſpectant, ſerie Imperatorum, Regum, ac Principum, bellis quoque & cladibus, ac depopulationibus, variiſque eventibus. Præcipua diplomata, nempe Regia & Pontificia, privilegia, rati nec injucunda Lectori nec inutilia fore, inſeruimus, inquit Dacherius, in Præfatione ad dictum Tomum §. XI. pag. 20. Claruit Joannes Berardus ſub Abbate Leonate Piſcarienſi, ut teſtatur lib. 3. ejuſdem Chronici pag. 529. quod uſque ad annum 1182. perduxit. Idem Dacherius in Præfatione pag. 29. "Hiſtoriam de fundatione Caſaurienſis Monaſterii ſupra citatam edidit primum V. C. Franciſcus Ducheſnius anno 1641. Tomo III. *Hiſtoricorum Franciæ Scriptorum* pag. 544. ac poſtmodum ſæpius à me laudatus Ferdinandus Ughellus Tomo VI. *Italiæ ſacræ* pag. 1291. Et miror vehementer qui Ducheſnium & Ughellum, viros alioqui diligentiſſimos, Berardum hiſtoriæ hujuſce auctorem fuiſſe latuerit. Erat ipſa in-

„eo volumine MS. cujus initio memini, poſt „Prologum ſub hoc titulo, *Pars Prima & Secun- „da Chronici Piſcarienſis.* Eos autem libros præ- „termiſimus hac de re, ne veluti crambe bis ter- „que recocta, Lectori Stomachum permove- „rent. Prætereà compendio eadem plane „Berardus repetit in ſubſequenti libro, quem „primum fecimus: imo & Ludovici Impera- „toris diplomatibus confirmat, quæ in duobus „illis conſcripſerat. Ecquid itaque emolumen- „ti eruditis contuliſſem, ſi denuo eos prælo „commiſiſſem? „ Hæc Dacherius Locis citatis.

1180 ROBERTUS COGNOMENTO SCRIBA, natione Anglus, & Canonicus regularis Ordinis divi Auguſtni in Cœnobio Bridlingtonenſi, ubi ſucceſſu temporis ob intuitum doctrinæ & prudentiæ ſingularis, hujus Eccleſiæ Prior ordine quartus inſtitutus fuit. Claruit hac eadem ætate qua Bravonius, nempe 1180. non minimum Oxonienſis Academiæ decus. *Scriba* cognomine dicitur, quia antiquiorum Eccleſiæ ſcriptorum Opera deſcribere magis, quam componere propria, maluit, licet opinarer æquius hoc cognomentum familiæ fuiſſe, quale hodieque inter Gallos extat. Non ita tamen deſcribendis aliorum antiquiorum libris totus incubuit, quin propria etiam vitula araverit. Extat enim ſub ejus nomine expreſſo *Commentarius in 12. Prophetas Minores* cujus initium *Teſte beato Hieronymo* inter Manuſcriptos Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codicibus 1916. & 1919. in MSS. Codicibus Collegii S. Johannis Baptiſtæ 84. & 87. inſciptis *Robertus Scriba in XII. Prophetas.* Inter eosdem MSS. Codices ejusdem Vniverſitatis Codice 1958. in MSS. Codicibus Collegii ſanctæ Trinitatis Codice 21. *Robertus Bridlington ſuper vetus teſtamentum.* Nec ſatis habens ſcripſiſſe Commentarios in Libros allegatos Teſtamenti veteris, cùm tunc temporis & Hildegardis Bingiæ & Eliſabetha Schonaugiæ & Joachimus Abbas Florenſis ex ſcriptis revelationibus ac prophetiis exiſtimationem ſibi poſterorum comparaſſent, in eandem artem prophetandi Robertus quoque Scriba irrumpare voluit, ne fœminis iſtis, viriſque prophetantibus inferior videretur. Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ Codice 2157. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera D. 1. Codice 22. num. 25. *Vaticinium Bridlington:* & num. 40. *Prophetia Roberti Scribæ Doctoris* &c. Inter MSS. quoque Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum inſignium bibliothecarum, Codice 8044. in MSS. Codicibus Jacobææ bibliothecæ Codice 322. *Roberti de Bridlingtuna Commentarius in Exodum.* Ibidem Codice 2964. in MSS. Codicibus Norfolcianæ bibliothecæ Codice 65. num. 6. *Roberti de Bridlington verſus de arte medicinali.* Principium, *Febribus infeſtis requies* &c. Extat quoque & Prophetia dicitur, inter MSS. Codices Hiberniæ Codice 664. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis Codice 524. num. 1. Et inter eosdem MSS. Codices Hiberniæ Codice 794. in MSS. Codicibus ejusdem Collegii Codice 654. num. 17. *Prophetia Canonici de Bridlington.* Initium, *Febribus infectus* &c. De illo inter MSS. 5105. Codices Bodlejanæ bibliothecæ, Joannes Lelandus Collectaneorum Vol. 4. cap. 124. pag. 165. Joannes Pitſeus *De Scriptoribus Angliæ* ætate XII. ſcriptore 244. ad annum 1180. pagina 242.

SENATUS BRAVONIUS, natione Anglus, 1180
circa an. 1180. erat in pretio apud Britannos, quem Joannes Lelandus collocat tempore Henrici 2. Anglorum Regis, Joannique Sariſberienſi & Odoni Abbati de Bello ſynchronum facit. Hic Antonio Poſſevino *Braconius* perperam dicitur, Sauſſejo autem in Annalibus Aurelianenſibus lib. 4. cap. 8. *Barohius*, niſi is typographiæ error ſit. Fuit autem Præfectus Wigornienſium Monachorum Congregationis Cluniacenſis, ſeu Prior, cujus extant inter MSS. Codices bibliothecæ Bodlejanæ num. 1966. in Codicibus MSS. Thomæ Bodleji litera B. 2. Codice 1. num. 6. ſub. titulo *Senati Prioris Wigornienſis Epiſtola VII. ad diverſos*, quarum argumenta recenſentur ibidem. 1. Ad Rogerum Epiſcopum Wigornienſem. 2. Ad Magiſtrum Alvredum, in qua de Canone Evangeliorum. 3. Ad Joannem Duvelnienſem ſeu Dublinenſem Archiepiſcopum, in qua de horis Canonicis fuſe agit. 4. Clementi de Oſneia Priori. 5. Magiſter Alvredo, in qua de officio & orationibus Miſſæ. 6. Willelmo de Turnebrigge, in qua de attributis divinis diſſerit. 7. De Horis Canonicis & ſacerdotalibus indumentis, quæ ejusdem eum tertia argumenti eſſe videtur. Præter hæc edidiſſe videtur Vitas duorum ſuæ ætatis Epiſcoporum Oſwaldi & Wulſtani, quarum habes priorem apud Surium Tomo V. ad diem 15. Octobris. Putatur autem poſterioris epitome, quæ apud Joannem Capgravium in *Legenda Sanctorum Angliæ*, & apud Surium ad diem XIX. Januarii, & apud Bollandum eadem die ſub anonymi nomine, loco tertio. Ibi legas annis jam centum Wulſtani corpus manſiſſe incorruptum; quod cum ætate Senati Bravonii, de qua diximus, recte convenit: nam Wolſtanus anno 1067. obiit, cum annos 87. vixiſſet, Eccleſiæ Wigornienſi annis 34. præfuiſſet. Extat illa integra in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Claudii A. Codice 5. num. 9. *Vita S. Wulſtani Epiſcopi & Confeſſoris, per Senatum Bravonium anno 1170. Monachum Wigornienſem*, vel potius *per Willielmum Monachum Wigornienſem*, ut ex Epiſtola ad finem Vitæ ſubjuncta, patet. Meminit hujus ſcriptoris Joannes Lelandus. *Collectaneorum* volumine 4. cap. 130. pag. 170. Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 423. editionis ultimæ.

GULIEL-

1180 GVLIELMVS CROYLANDENSIS eodem tempore claruit circa annum 1180. qui ſub Henrico 2. Anglorum Rege & Ricardo filio, multa Carmine non incompto, compoſuit: unde ob artem ſcribendi Abbas etiam Rameſienſis factus eſt. Extat autem in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Vitellii litera D. Codice 14 num. 1. Vita S. Guthlaci Sacerdotis per Gulielmum Abbatem Rameſeyenſem, anno 1180. verſibus hexametris deſcripta. Num. 2. Vita S. Edmundi Regis & Martyris per Gulielmum Croylandenſem, verſibus elegiacis, cum verſibus rythmicis ad laudem ejus ſub finem. Num. 3. Vita S. Birini Epiſcopi & Confeſſoris, ad Petrum Wintonienſem Epiſcopum, per eundem, verſibus hexametris num. 4. Vita S. Fredemundi Regis ac Martyris, per eundem verſibus hexametris. Num. 5. De translatione veteris Eccleſiæ Sarisberienſis, per eundem, verſibus elegiacis. Vitam autem S. Guthlaci, quam proſa Felix ediderat, carmine ipſe heroico cecinit, eamque Henrico Abbati dedicavit, Gulielmi Longeſcampi Elienſis Epiſcopi fratri. In eadem Bibliotheca ſub effigie Claudii litera A. Codice 5. num. 8. Vita Sancti Neoti Abbatis per Gulielmum Abbatem Croylandenſem anno Chriſti 1180. ut ibi vir eruditus annotavit. Extat quoque inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ Codice 5106. in Joannis Lelandi volum. 5. *Collectaneorum* num. 5. Epitaphium Walderi Comitis, comprehendens *Vitam & Paſſionem* ſummatim, nec non & miracula quædam ejusdem Comitis, editum a Gulielmo Monacho Croylandenſi. Num. 6. Epitaphium metrice ejusdem Comitis, ab eodem Gulielmo editum. Num. 7. Ex altero libello De vita Gualderi Comitis, a Monacho, ut videtur, Croylandenſi ſcripto, ſed longe ante tempora Gulielmi, qui Gualderi Comitis epitaphium ſcripſit. Meminit etiam hujus ſcriptoris idem Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. cap. ſeu num. 135. pag. 174. Gerardus Joannes Voſſius Libro *De Hiſtoricis Latinis* 2. cap. 52. pag. mihi 423.

1180 LABORANS S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS, dictus *Laboranus* proprio nomine, qui primum quidem fuit Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in Porticu, tum poſteà Presbyter Cardinalis tituli Sanctæ Mariæ trans Tiberim, Philoſophus & Theologus egregius, edidit, ut Baronii Cardinalis verbo utar, anno Domini 1182. elaboratiſſimam *Collectionem Canonum.* Item extat ejusdem *Opus De juſtitia rationibus quadripartitum ad Majorem Magnum Siciliæ Ammiratum. Opus ad Hugonem Panormitanum Archiepiſcopum, idemque tripartitum. Epiſtola ad Hugonem contra Sabellianos rurſum reviviſcentes. Altera ad Vivianum Cardinalem Sancti Stephani in Cælio monte, De appellationibus:* quæ non integra, ſed reciſa legitur. Continet has omnes *Laborantis* lucubrationes Codex membraneus Baſilicæ Sancti Petri in urbe, ut habet Baronius tomo 12. *Annalium*, ac poſt illum Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro.* verbo, LABORANS. Obiit ſub Papa Clemente III. circa annum 1190. de quo etiam loquitur *Nomenclator Cardinalium S. Romanæ Eccleſiæ Scriptorum*, Ludovicus Caſtaneus de la Rochepozay, Pictavienſis Epiſcopus, pag. 18. Philippus Labbeus *in Specimine Novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum*, pag. 51. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 126. Auguſtinus Oldoinus Soc. Jeſu *in Athenæo Romano* quo Romanorum Pontificum & Cardinalium Scripta publicè exponit, Litera *Laborans* pag. 449. editionis Peruſinæ 1676. in 4. poſt alios plures.

ALBINVS S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPVS ALBANENSIS, Mediolano urbe totius Italiæ opulentiſſimâ atque clariſſimâ oriundus, junior inſtitutum Canonicorum Regularium Ordinis divi Auguſtini in Eccleſia Sanctæ Mariæ de Creſcentiano in Lombardia amplexus, illic cum applauſu aliquandiu, ac celebritate nominis vixit. Hinc à Summo Pontifice Lucio III. Romam, ob eximiam in agendis rebus Eccleſiaſticis induſtriam evocatus, ut negotiis ſedem Apoſtolicam atque Eccleſiam ſpectantibus incumberet. Tantâ probitate, tamque publicâ prudentiæ laude ſibi commiſſis negotiis Albinus curas adhibuit, ut vigilantiſſimi hominis meritum Lucius III. Cardinalitia dignitate compenſaverit. Factus igitur primum Diaconus Cardinalis anno 1182. menſe Decembri, tituli Sanctæ Mariæ Novæ, tum poſteà Sanctæ Crucis in Hieruſalem, denique & promotus à Clemente III. eſt ad Epiſcopatum Albanenſem. Reliquit autem poſteritati æternum doctrinæ ſuæ ſingularis atque Eccleſiaſtici laboris monumentum, *Collectionem Canonum Eccleſiaſticorum* inſignem, quam illuſtriſſimus Pictavienſis Epiſcopus Ludovicus Caſtaneus de la Rochepozay ſe Manuſcriptam vidiſſe in Bibliothecâ Vaticanâ teſtatur, *in Nomenclatore ſuo Cardinalium S. Romanæ Eccleſiæ Scriptorum*, fol. 19. Deceſſit ſub Pontificatu Celeſtini III. circa a. 1194. Agunt de *Albino Cardinale* Ciaconius ubi de Cardinalibus a Lucio III. creatis *in Vitis Romanorum Pontificum*, a. 1181. Auberius *in Hiſtoria Generali Cardinalium* tomo 1. ad annum 1182. folio 207. cum aliis. Auguſtinus Oldoinus *in Vitis & Rebus geſtis Romanorum Pontificum & Cardinalium*, tomo 1. ad annum 1181. col. 1117. editionis Romanæ 1676. quatuor voll. in folio, impenſis Philippi Roſſi. Item *in Athenæo Romano*, quo Scripta Romanorum Pontificum & Cardinalium publicè exponit, littera *Albinus* p. 46. editionis Peruſinæ 1676. in 4. 1180

MAVRITIVS DE SOLIACO PARISIENSIS EPISCOPVS, humili apud Soliacum ad Ligerim loco natus, ob eruditionem & ſa- 1180

facundiam eximiam, ad Pariſienſem Epiſcopatum, poſt obitum Petri Lombardi anno 1164. evectus eſt. Hæc paucis ſcripſeram in Supplemento *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* ad annum 1190. pag. ſeu ſol. 468. iſta ad gloriam atque laudem Mauricii Pariſienſis Epiſcopi ſufficere arbitratus. Quia verò mirabilia multa de inſigni Epiſcopo ac ſtupenda a nonnullis indiſcretè conficta ſunt, quæ meritum ejus & virtutem commendarent, maximè autem & falſò ſub nomine Sancti Bonaventuræ Cardinalis & Epiſcopi, at verè a Cæſario Heiſterbacenſi Ordinis Ciſtercienſis, homine prorſus ſimplici, atque in credendo & ſcribendo ſabulas facili: haud fore incongruum ad hujus Epiſcopi & Scriptoris Mauricii commendationem opinatus ſum, ſi ſolidè ac ſeriò principales vitæ illius epochas exponerem, aniliaque iſta inventa expurgarem, quibus viri ſimplices & nimium creduli Mauricio plurimum derogant, dum congerere ac conſerre ad gloriam figmenta ſua arbitrantur. Electus igitur eſt ad Epiſcopatum Pariſienſem Mauricius anno 1164. poſt Petri Lombardi mortem, ut habetur ſeculo 4. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* ſol. 324. & 325. ubi Cæſar Egaſſius Bullæus ita loquitur. „Prævidebat Hugo Senonenſis Archiepiſcopus prudentiſſimè quod accidit. Nam electorum vota diu varia ſuerunt, inter quos tunc erat Mauricius Archidiaconus. Sed tandem e toto numero Canonicorum tres elegerunt, qui Epiſcopum deſignarent: & cum neque tres iſti concordes eſſe potuiſſent, eorum duo conſenſerunt, ut quem Mauricius nominaret, is Epiſcopus eſſet. Ille verò ſeipſum nominavit, reſque hoc pacto geſta eſt, ut legitur apud Cæſarium Heiſterbacenſem Libro 6. *Miraculorum* cap. 19. *Cùm noſtris temporibus*, inquit, *Pariſius vacaret Epiſcopatus, & electores inter ſe concordare non poſſent, tribus ſua vota commiſerunt. Qui tres cùm in unam convenire nequirent perſonam, Magiſtro Mauricio qui unus trium erat, duo ſuam dederunt authoritatem, ut quemcunque ipſe nominaret, Epiſcopus eſſet. Et quia idem Mauricius ut rei exitus probavit, magis cupiebat prodeſſe quàm præeſſe, ſeipſum nominavit dicens: Aliorum conſcientias & propoſitum ignoro, Epiſcopatum hunc Gratia Dei adjuvante irreprehenſibiliter regere propono. Quod & fecit, ſancta enim vita fuit, tam verbo quam exemplo plurimis profuit, dies ſuos in Epiſcopatu clauſit.* Addit idem Cæſarius, *Ille autem erat ortu & genere pauperrimus, quem mater Humberga ex paupere tuguriolo agri Bituricenſis ditionis Soliacenſis Lutetiam miſerat: ut mendicando panem, aut Scholaribus ditioribus ſerviendo, iis ſi poſſet, incumberet. Tantum autem profecit in liberalibus artibus, ſeque tantum profeciſſe exiſtimavit, ut interrogatus aliquando an eleemoſynam hac lege accipere vellet, ut omni Epiſcopatui renuntiaret, conditionem reſpuerit. Primùm ergo liberales artes docere aggreſſus eſt, deinde ad Theologiam ſe contulit, & in ea quoque diſciplina Magiſterium adeptus, Canonicatu Eccleſiæ Pariſienſis, poſtea Archidiaconatu donatus eſt.* De quo dicetur amplius in Catalogo virorum illuſtrium.“

At ego contendo totum hoc Cæſarii Commentarium allatum, eſſe commentum incredibile, contrarium Canonibus & uſui Eccleſiæ, nec honori aut virtuti *Mauricii Pariſienſis Epiſcopi*, hominis humillimi conducens, imò plurimum derogare. Vbi enim hanc epiſcopatus eſt ſabulam de electione, vel nominatione potius *Mauricii* a ſeipſo ad Epiſcopatum Pariſienſem, Cæſarius? qui anno circiter 1220. annis ſexaginta poſt dicti Mauricii electionem, ſcribebat? Nam qui ſuis vocibus ſeu votis ceſſerant, ut Mauritius nominaret quemcunque vellet ſolus, annon in gratiam Mauricii abſque Mauricio, ambo concludere poterant, (quod Canonicum erat) antequam ſeipſum poſtea ſolus nominaret Mauricius, juxta eundem Cæſarium? Adde quod cum vota ſeu voces, in unius alicujus ſolam vocem ſeu nominationem compromittantur, hoc ſemper intelligatur, cum ipſius excluſione nominantis, ut ſeipſum nominans deſignare non poſſit. Imò ex hac ipſa ſui nominatione ad Pariſienſem Epiſcopatum, indignus erat & excludendus Epiſcopatu Mauricius. Abſit ergo commentum iſtud Monachale Cæſarii hominis ſimpliciſſimi, atque in pleriſque ſuis hiſtoriis abſurdi & inſulſi, quoad allegatam Mauricii ad Epiſcopatum Pariſienſem promotionem, in Mauricii promoti dedecus & probrum. Longe veriſimilius electum illum fuiſſe ab illis duobus inter tres deputatos commiſſariis, qui Mauritii virtutem perſpectam habentes, meritum notiſſimum vacante paſtoratu digniſſimum honorarunt. Sane longe & gravior Cæſario, & locis proximior, Robertus Canonicus Ordinis Præmonſtratenſis in Abbatia Sancti Mariani Antiſſiodorenſis, vivente florenteque *Mauricio Pariſienſi Epiſcopo* vivens ac florens, qui in Chronico ad annum 1164. quo Mauricius eſt electus, tale nihil comminiſcitur. *Floret Mauricius Epiſcopus, qui ob induſtriam ac literaturam eximiam, & diſertitudinem linguæ præcipuam, de infimo magnæ paupertatis, ad Pontificalis erectus eſt apicem dignitatis. Hic inter præclara opera ſua, Eccleſiam cui præerat, a fundamentis extruxit, duoſque pontes lapideos condidit, alterum ſuper Sequanam, alterum ſuper Matronam.* Hæc Robertus ſynchronus teſtis & conterraneus, qui dum de ejus electione loquitur, de tanta novitate nihil ſcribit: adeoque tota hæc ſabula ab Monacho Germano ac ſimplici, quales (ut nullus neſcit) innumeras in publicum effudit, in deriſionem, imò probrum *Mauricii* conficta videtur. Illic Robertus *Mauricium* dicit *evectum* id eſt electum, non ſeipſum nominaſſe, quod purum abſurdum eſt. Nihil mirum itaque, ſi iſta ſuppreſſerunt Fratres Sammarthani *in Gallia Chriſtiana* tomo 1. pag. 436. dum de *Mauricio* loquuntur, quamvis ad finem, librum 6. cap. 19. Cæſarii, ubi ſabula iſta continetur, allegaverint: opinabantur enim hanc

nar-

narrationem a Monacho confictam. Nam etiam de hac fabula Rigardus Scriptor ſynchronus & conterraneus, nihil Robertus de Monte, Chronici Sigeberti continuator, ubi de *Mauricio* loquitur; nec Vincentius Belvacenſis Gallus Scriptor, ut ſoli Monacho Cæſario commentum iſtud egregium ſervaretur, quod cum plurimis aliis in ſuarum Diſtinctionum horreum immiſit.

„ Addit Cæſar Egaſſius Bullæus in Catalogo „illuſtrium Academicorum fol. 755. Quomo„dò verò in ſua dignitate Epiſcopali ſe geſſerit, „& quam non infimum ſuum genus deſpexerit, „unico exemplo patet, cum matrem in paupere „cultu maluit excipere, quam matronali veſti„tum. Rem ſic narrat Bonaventura in Sermo„ne 5. De X. Præceptis. *Fuit quidem Magiſter „magnus & famoſus Pariſius, & ab omnibus notus & di„lectus. Hoc audiens mater ſua paupercula, cogita„vit ire ad filium ſuum: accepit baculum, & in tuni„cella de burello venit Pariſius, & quæſivit à quibu„dam dominabus pro tali Magiſtro. Dixerunt illi „Matronæ, quid vultis de eo? Reſpondit, ego ſum ma„ter ſua. Tunc illæ matronæ duxerunt eam in do„mum ſuam, & refocillaverunt eam. Poſteà cogita„verunt, quòd ille bonus homo verecundaretur, ſi vi„deret eam in tali ſtatu, & induerunt ipſam bene, „& dederunt ei mantellum, & iverunt ſecum ad „Magiſtrum. Tunc illa dixit, Ego ſum mater tua. „Reſpondit Magiſter. Verè ego non credo, quia mater „mea eſt paupercula, & conſuevit ſolum habere tuni„cellam de burello. Et cum nullo modo vellet acquie„ſcere verbis ejus, reduxerunt eam in domum ſuam, „& reddiderunt ei tunicellam ejus, & baculum. „Tunc illa acceſſit ad filium in congregatione multo„rum, & cum videret matrem ſuam in tali habitu „venientem, depoſuit capucium ſuum, & amplexa„tus eſt eam & dixit, Modo ſcio quod eſtis mater mea. „Hoc fuit devulgatum per villam, & reputatum eſt ei „pro magno honore, & poſteà factus eſt Epiſcopus Pa„riſienſis.*" Hoc quidem factum longe præcedenti credibilius, magiſque humilitati atque aliis *Mauricii Pariſienſis Epiſcopi* virtutibus convenit: ſed nec firmatum authoritate allatà ſatis eſt, quæ divi Bonaventuræ non eſt. Nam Bonaventura vir doctus, in Scholaſticis etiam quæſtionibus dictione utcunque purus & latinus, in Opuſculis indubiis nitidus, ut in Legenda Sancti Patris Franciſci, aliiſque Opuſculis *contra Guillelmum de Sancto Amore*, videre eſt. Hic autem Scriptor iſta narrans, abjectus, in expreſſione barbarus, in ſtyloque narrationis nugax. Referunt hanc ignaram ruſticamque Latini idiomatis methodum, Scriptores ad finem ſeculi XIV. vel ſub initium & medium ſeculi XV. temporibus Joannis de Tambaco, Joannis Gerſonis, & aliorum hujus ætatis. Unde hic anonymus ad faciendam hujus facti fidem inſufficiens eſt. Mirum autem quantum Sancti Seraphici Doctoris honori ac famæ ob doctrinam clariſſimæ, Franciſcani derogent: dum ejusmodi obtuſi judicii homines, in molem Operum Bonaventurianorum tam pudenda Scripta ingerunt, quibus quantum mole accreſcit, tantum exiſtimatione imminuitur. Non ita ſcribebat Bonaventura, unde ubi gravi maturoque judicio Franciſcani agent, pluſquam partem mediam Operum ejusmodi à mole Bonaventurianæ Operum editionis amolientur. Num enim expreſſiones ejusmodi, *Accepit baculum & tunicellam de burello*, item *dederunt ei mantellum*, denique, *hoc fuit divulgatum per villam*, barbaræ atque aniles, in Vita Sancti Patris Seraphici invenientur? Hucusque conjecturæ me adduxerant, quando jam reperio Opuſculum iſtud *De Decem præceptis* in Opera divi Bonaventuræ poſitum, certò ſpectare ad *Godſcalcum Hollen* anno circiter 1460. ſcribentem, quod tempus ego jam huic anonymo ex conjecturis ſtyli & fabularum aſſignaveram. Hoc conſtat quia bis illud impreſſum eſt ſub ejus Godſcalci nomine, antequam immitteretur in Opuſcula divi Bonaventuræ. Nempe in folio a. 1481. Coloniæ Agrippinæ apud Joannem Guldenſchaeff, & a. 1497. Norimbergæ apud Antonium Koberger. Atqui Scriptor anni 1460. haud idoneus eſt ad talia facta anno 1164. tamque ſtupenda allegand a, niſi per ejusdem ætatis teſtes & Scriptores illa probaverit. Prætermiſſis fabulis, jam vera audiamus.

Narrat ad annum 1176. Robertus de Monte, quam ſedulo Mauricius Epiſcopus Pariſienſis, incumberet in ædificationem Baſilicæ: *Mauritius*, inquit; *Epiſcopus Pariſienſis, jamdiu eſt quod multum laborat & proficit in ædificatione Eccleſiæ prædictæ Civitatis, cujus caput jam perfectum eſt excepto majori tectorio: quod opus ſi perfectum fuerit, non erit opus citra montes, cui aptè debeat comparari.* Cathedralem igitur Eccleſiam Deiparæ Virgini ſacram à fundamentis erexit, quatuor Abbatias condidit ac dotavit, Herivallem, Hermerias, Hederam, & Gif, jure pater pauperum nuncupatus. Hæc vera & credibilia. *Sermones per totum annum tam de Dominicis, quam de Sanctorum Feſtivitatibus & exhortationes ad Presbyteros De cura animarum fideliter gerenda*, ipſum ſcripſiſſe Henricus Gaudavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 14. teſtatur: quos audio MSS. aſſervari in Bibliothecis Sancti Germani & Sancti Victoris Pariſienſium. Habentur MSS. in duobus Codicibus Bibliothecæ Sancti Germani, num. 731. & 680. *Exhortatio Mauritii ad Presbyteros De cura animarum fideliter gerenda, cum brevibus Sermonibus de Oratione Dominica, Traditione Symboli & Articulis aliis fidei*: itemque *pro Dominicis & præcipuis feſtivitatibus totius anni*, quem Codicem absque dubio viderat Henricus Gaudavenſis ſuprà citatus, quem etiam deſignare videtur. Horum autem Prologus, *Prædicatoribus prædicare, Evangeliſtis evangelizare &c.* Cujus ſecundi Codicis initium laurum, quod ex alio integro facile ſanari poteſt. Sermo autem primus incipit, *Dixit Dominus ad Moyſen, loquere ad Aaron &c.* Habentur etiam *Sermones Mauricii per annum*, in Bibliotheca Sancti Victoris Canonico-

corum Regularium, Lirrera QQ. 22. poſt Sermones Perri Comeſtoris, incipienres à Sermone *Circoncisſionis*. Et alii Littera QQ. 19. incipientes à Sermone *De Dedicatione Eccleſiæ*, poſt Sermones ejusdem Perri Comeſtoris. Iidem *Sermones Mauricii Pariſienſis Epiſcopi* Gallicè MSS. in Bibliotheca Collegii Navarrici, quibus antiquiores in Linguâ Gallicâ, nullos vidi. Denique in Bibliotheca Sancti Benigni Divionenſis, Ordinis divi Benedicti, Cod. 185. *Sermones Mauritii Epiſcopi Pariſienſis ad Presbyteros, Prædicatoris prædicare &c.* ut ſuprà dictum eſt.

Extanr quoque inter Manuſcriptos Codices Bodiejaoæ Bibliothecæ apud Anglos Codice 863. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi, Lirera D. Codice 96. num. 1. Ibidem Codice 1750. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 149. num. 2. atque aliis in locis.

Vir ſanctus obiit anno 1196. tertio Idus Septembris, & ad Sancti Victoris Eccleſiam deportarus, ubi ſepultus eſt cum chartula, quam ſupra pectus ſuum apponi juſſerar, ut viros litteraros plerosque tunc temporis circa Reſurrectionem corporis hæſirantes, hoc facto in fide confirmaret: cui verba hæc inſcripta legebantur: *Credo quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum: quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Reposita eſt hæc ſpes mea, in ſinu meo.* Ita refert Rigordus in Vita Philippi Auguſti, Francorum Regis. *Mauricio* Epitaphium compoſuit Stephanus Tornacenſis, Canonicis Eccleſiæ Pariſienſis rogantibus, quod Epiſtolæ ipſius CCLX. inſertum eſt. Jam ad fabellas de eo ſparſas iterum redeamus, ex Egaſſio Bullæo his verbis.

„Anno 1196. tertio Idus Septembris, obiit
„ſummo bonorum omnium luctu Mauritius de
„Soliaco Pariſienſis Epiſcopus, ſepeliturque in
„medio Chori Abbatiæ Sancti Victoris. De il-
„lo dicitur quod cum læthali morbo ſe corre-
„ptum vidit, poſtulato viatico, panem non con-
„ſecratum, qui loco Dominici corporis neſcienti,
„& non ſatis rationis tunc compoti porrigeba-
„rur, optimè agnoverit & reſpuerit, corpus verò
„Chriſti ſibi allatum adoraverit: quæ tamen
„hiſtoria de alio ab aliis refertur. At de *Mau-*
„*ritio* Cæſarius Heiſterbacenſis Lib. 9. cap. 43.
„*Magiſter Mauritius Pariſienſis Epiſcopus, ante mor-*
„*tem ſuam tam graviter infirmatus eſt, ut materia*
„*rupta in cerebrum, ſenſum ei abſtraxerit. In tali*
„*defectu poſitus, cùm corpus Domini cum inſtantia*
„*poſtulaſſet, & hi qui circa eum erant, propter ſenſus*
„*inopiam, illud ei dare non auderent: procura-*
„*verunt cum Sacerdote, ut hoſtiam non benedictam*
„*apportaret. Qui cum veniſſet cum multa reveren-*
„*tia, qualiter decebat Epiſcopum communicare:*
„*mox ut limen Domus Sacerdos attigit, Epiſcopus cla-*
„*vit clara voce*, Tolle, tolle, non eſt Dominus
„meus. *Revelaverat Deus in auriculam ejus, ut in-*
„*telligeret quid circa ſe ageretur. Stupente Sacer-*
„*dote, necnon aliis qui aderant, reverſus eſt verum*
Chriſti corpus deferens. Quod cum verbis Catholi “
cus valde atque compunctus adorans, devotè ſuſce “
pit: cum quo & ſenſum ad Dei gloriam ſubtractum “
perfectè recepit, ſicque in bona confeſſione, plenus fide “
& charitate migravit ad Dominum. “ In eandem rem Poëta quidam anonymus antiquus hos verſus edidit, quos Nicolaus Camuzatus Trecenſis Canonicus, ex MS. Codice luce donavit.

Migrat Pariſii pater ad patriam Paradiſi,
Mauritius, mundo Martha, Maria Deo.
Hic obit à quinta jejunus luce viator,
Eſurit in vera carne videre Deum.
Offertur panis, quem clauſis ſenſibus intrà
Spiritus inſpirat, corporis eſſe cibum.
Verbo, mente, manu, calicem panemque repellit,
Et ſic cœleſti corripit ore dolum.
Illuſere mihi: velur hoſpes poſtulo paſtum,
Paſſum ſub vera poſtulo carne Deum.
Rem ſtupet auditor. Offerr venerabilis Abbas
Quod petit, occurrit mente manuque pater.
Senſit adeſſe Deum, ferveſcit in oſcula, ſanctum
Vas tenet, & verum corpus adorat ita.
Ecce ſalus mundi, verbum Patris, hoſtia ſacra,
Viva caro, Deitas integra, verus homo.
Te Deus eſurio, quod non ſinis exteriorem,
Te Deus interior ſumere poſcit homo.
Tranſeat ad dextram Patris Chriſti caro, cum quo
Diſponit patris regna „ Redemptor homo.
Sic ſpes hic meruit rem præſentire, fidesque
Scire, videre Deum glorificandus homo.
Sic amor exarſit, ſic ſpes præſenſit, ut unà
Crederet & ſciret credita, certa fides.

Nihil tamen ea de re nec Rigordus, nec Rober- “
tus Antiſſiodorenſis, illius temporis propin- “
quiores. Rigordus hoc tantum de ejus obitu, “
ſcribit quod cum hiſce temporibus de Reſurre- “
ctiooe mortuorum dubitaretur, ſchedulam pe- “
ctori ſuo imponi voluerit hæc verba continen- “
tem, *Credo quod Redemptor meus vivit.* Sic ergo “
ille. *Eodem anno tertio Idus Septembris, Mauritius* “
veneranda memoria Pariſiorum Epiſcopus, pater “
pauperum & orphanorum, feliciter migravit ad Do- “
minum. Hic inter innumera bona quæ fecit, quatuor “
Abbatias fundavit, & propriis ſumptibus devo- “
tiſſimè dotavit, videlicet Herivallem, Hermerias, He- “
deram & Giff, & alia plura quæ longum eſſet hic po “
ne-

„*nere. In fine tandem quidquid in re marſupii habuit, pauperibus erogavit: & quia Reſurrectionem corporum, de qua multos peritos ſuo tempore hæſitantes audierat, firmiſſimè credebat: cupiens illos ab incredulitate ſua etiam moriens revocare, rotulum ſcribi mandavit hujusmodi ſcriptum continentem:* Credo quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt; repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. *Hunc rotulum in extremis agens ſuper ſuum pectus extenſum à fidelibus ſuis & familiaribus poni præcepit, ut omnes viri litterati, ad ejus ſepulturam in die obitus ſui convenientes, & hanc Sanctam Scripturam legentes, firmiſſimè communem omnium corporum Reſurrectionem crederent, & deinceps nullatenus dubitarent.*“ Vincentius Bellovacenſis in *Speculo* eadem verba refert, & Antonius lit. 17. cap. 9. Rigordus igitur, qui tam præciſe hanc inſcriptionem, & quam ob cauſſam refert, tale miraculum haud conticuiſſet, ſi verum eſſet, quod ad Mauricii ſanctitatem maximè feciſſet. Hæc verbotenus ſeculum 4. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*, ad annum 1196. fol. 512. unde patet quam parum fidei apud ipſum meruerit, enarrata à Cæſario Monacho Heiſterbacenſi hiſtoria Lib. 9. *Diſtinctionum* cap. 43. Mortuus igitur anno 1196. atque ut tradit idem Seculum IV. *Univerſitatis Pariſienſis* in Catalogo illuſtrium Academicorum pag. 755. apud S. Victoris Eccleſiam ſepultus eſt, cujus ad laudem hi verſus compoſiti.

Doctor & Antiſtes, cathedra condignus utraque
A prima meruit, continuare duas.
Sana fides, doctrina frequens, eleemoſyna jugis
Clamant Pariſius, non habuiſſe parem.
Virginei menſis, quæ tertia prævenit idus,
Splendorem ſepelit, nube ſepulta dies.

Hæc nos ne fabulæ invaleſcant ex authoritate ſimplicium quorundam Scriptorum, qui ad miraculum creduli, omnia vel ſibi dicta vel ab aliis credulis audita, ſcriptis mandarunt in gratiam (ut opinabantur) Eccleſiæ: ſed verè apud viros graves ac judicio firmos, in illius ſæpiſſimè detrimentum & ſubſannationem. Applicentur his & ſimilibus Hiſtoriis ex levitate ſcriptis, illa verba quæ ſcribit Doctiſſimus Chriſtianus Lupus ex Eremitis divi Auguſtini, in Libro *De Origine Eremitarum divi Auguſtini* cap. 35. ubi ope atque opera omni enititur, ut *Sermones ad Fratres in Eremo* ab Operibus Auguſtinianis ejiciantur. Sic autem ille: *Bonus autem ille iſtorum Sermonum author, imitatus eſt neſcio quos noſtri ſeculi homines, qui conficta miracula, aliaque id genus falſa, ad alicujus religioſi Ordinis Laudem & commendationem in vulgus ſpargere, eſſe putant fraudes licitas & pias.* Plura de *Mauricio Pariſienſi Epiſcopo* fratres Sammarthani *in Gallia Chriſtiana* tomo I. ubi de Archiepiſcopis Pariſienſibus, pag. 436. & ſeqq. Natalis Alexander *in Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo XII. tomo ſeu parte I. cap. 6. pag. 545. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 131.

IOANNES BELETH DOCTOR PARISIENSIS, 1180
quem in editione Supplementi *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad annum 1328. pag. 589. male collocavimus juxta Claudium Joly Canonicum Pariſienſem in Opuſculo quod anno 1661 edidit *De verbis Martyrologii MS. Uſuardi in Eccleſia Pariſienſi*, quoad beatæ Mariæ Aſſumptionem. In eandem venerat nobiſcum ſententiam Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro* tomo I. p. 825. his verbis. „Ioannes Belethus Theologus Pariſienſis, quadringentis abhinc annis plus minus, ſcripſit *Rationale divinorum Officiorum*, quod jam primum opera Cornelii Laurimanni prodiit, una cum Rationali Durandi Antverpiæ, anno 1570. Dilingæ autem anno 1572. Hujus verò Operis Henricus de Gandavo *in Catalogo* cap. 18 meminit, inquiens: *Joannes Beleth & ipſe Theologicæ Scholæ Rector Pariſius, ſcripſit Summam De divinis officiis, de perſonis, de temporibus, & multis rebus, Lectori utilia continentem.* Atqui eidem attribuuntur *Sermones varii*, & liber MS. qui neſcio an adhuc prolatus ſit in lucem, qui *Gemma animæ* inſcribitur. Vivebat anno 1328.“ Eiſengrenius. Scripſit autem Joannes Beleth nobile opus *De divinis officiis*, quod impreſſum in 8. Antverpiæ a. 1553. & 1570. Lugduni a. 1574. 1583. & cum Durando ibidem 1592. pag. 922. in 8. Extat MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Cod. 4603. qui eſt 400. annorum in 4. & Cod. 4494. in 4. ejusdem antiquitatis. Idem extat in Bibliothecis Victorina & Colbertina, ſæpius. Philippus Labbeus *in Brevi Chronologia Scriptorum Eccleſiaſticorum*, illum a. 1160. floruiſſe aſſerit. Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Literaria* ad a. 1162. pag. 680. quod veriſimile eſt. Sanè Henricus Gandavenſis, qui *in Catalogo virorum illuſtrium*, meminit cap. 14. *Mauritii Pariſienſis Epiſcopi*, & cap. 18. *Joannis Beleth Magiſtri Theologicæ Scholæ Pariſius*, utrumque ſynchronum facit ac ſupparem: qui floruiſſe potuit ab anno circiter 1160. usque ad annum 1190. quantum ex conjecturis aſſequi datur. Verum tempus ejus ab nullo melius habere poſſumus, quam ab Alberico Monacho Triumfontium Ordinis Ciſtercienſis, qui in Chronico MS. illius poſitive ad annum 1182. meminit, teſte Carolo Dufrenio du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 118. ubi anno 1182. floruiſſe in Eccleſia Ambianenſi vult, *ut Albericus in Chronico MS. Author eſt.* Verum neſcio quid indignationis apud Natalem Alexandrum Ordinis Fratrum Prædicatorum, ſibi accerſiverit *Joannes Beleth Pariſienſis Magiſter*, ut eum non ad annum

1318. utia me factum eſt in Supplemento poſt Eiſengrenium, Poſſevinum & Joſium, ſed in annum M D LX. diſtulerit. Ita enim Natalis Alexander *in Selectis Hiſtoria Eccleſiaſtica Capitibus* Seculo XVI. romo XXIII. fol. 961. num. 65. ubi de Scriproribus Eccleſiaſticis loquitur. *Joannes Belethus Theologus Pariſienſis præter Sermones varios, Rationale Divinorum officiorum ſcripſit, publicique juris fecit anno M D LIII.* Vbi primam editionem Rationalis hujus, pro ipſius Authoris ærare accepit. Nec miretur Lector, quod ram ſingularem hujus Scriptoris Sententiam non ſequamur, innixi authoritate omnium, qui quadringenris aut trecentis ad minus annis *Joannem Belethum* ſeniorem faciunt: qui ſi ſpeciales aliquas hujus rei rationes habuit, illæ me prorſus fugiunr. Meminit hujus *Joannis Belethi* paſſim Cæſar Egaſſius Bulæus, *in Hiſtoria Seculi 4. Vniverſitatis Pariſienſis*, & in Catalogo illuſtrium Academicorum, ejusdem ſeculi, quod in Eccleſiæ duodecimum incidit.

1180 GVIBERTVS MARTINVS GEMBLACENSIS MONACHVS, ob ſpecialem quandam in ſanctum Martinum Turonenſem Archiepiſcopum devorionem ita cognominatus, claruit ab anno circiter 1180. & ſequenribus. Multa ſcripſit quæ MSS. in Monaſterio ſuo Gemblacenſi in Brabanria aſſervantur, ubi olim Abbas fuerat. Hæc viderat Joannes Mabillonius in tribus voluminibus, unde pauca ſummarim referr tomo 2. *Analectorum* ſuorum pag. 544. & ſequentibus, quæ hic verbotenus proferemus.

„De Wiberto ſeu Guiberto, cujus occaſione ac rogatu *Epiſtola Hervardi Leodicenſis Archidiaconi* ad G. Laudunenſem Canonicum ſcripta eſt, quædam adnotare juvat ex MS. Chronico Gemblacenſi, in quo hæc legi. *De iſto Guiberto, magna ſanctitatis, probitatis & doctrina viro, ſi quis miſſe deſiderat, cujus meriti fuerit, abunde ex ſcriptis ejus id cognoſcere poterit. Scripſit namque Epiſtolas ad diverſos, morales & opitimis ſuaſionibus refertas. Scripturam ſacram ſemper habens in manu & ore, ad Abbatialem dignitatem jam ſenio gravis adactus eſt. Vixit in Sacerdotio ſexaginta tribus annis, ut in quadam Epiſtola vita ſua primeva deſlectiva, qua incipit* Beatus Auguſtinus, *de ſe plenius recitat. Magnus zelator fuit animarum, ſua pracipue, non minus quam aliorum, quod potet in omnibus Epiſtolis ſuis, quas ad diverſas perſonas, tam excellentes, quam paris ac ſocia conditionis deſtinavit. Habitavit in diverſis Monaſteriis, utpote in Galliam profectus bis, in Monaſterio Turonenſi divo Martino ſacro, ubi plurimum diligebatur tum propter honeſtatem morum, tum propter Vitam Sancti Martini quam* metro *compoſuerat, & Turonenſibus obtulerat. A quibus evocatus, Gemblacum reverſus eſt, & non ita diu poſt, a Monachis ſanctorum Johannis & Mauri Martyrum in Florinis Abbas eſt poſtulatus: quibus laudabiliter praſuit annos quinque, menſes octo. Interea temporis Johannes Abbas Gemblacenſis e vivis exceſſit, ad cujus celebranda funeralia, a Monachis Gemblacenſibus dictus Abbas Florinenſis vocatus eſt. Volentem Florinas reverti, Fratres Gemblacenſes illum elegerunt in Abbatem ſuum, circa annum Domini MCXCIV. praſuitque annis decem.* Et poſt multa, *Ad Guibertum Abbatem noſtrum revertamur, qui in diverſis locis & Monaſteriis, diverſo tempore habitavit. Et primum quidem vitam monaſticam in hoc Gemblacenſi Monaſterio profeſſus eſt, poſtmodum profectus in Galliam, in Turonenſi habitavit: unde exiens, Gemblacum eſt reverſus. Florinenſes hunc interea temporis in Abbatem ſibi elegerunt & poſtulaverunt, atque Abbate Gemblacenſi defuncto, ibidem factus eſt Abbas. Poſt annos vero decem exactos in regimine Gemblacenſi, quindecim & octo menſes in Florinenſi, utramque Abbatiam reſignavit, & apud Florinenſes habitavit. Inde venit in Villars Cœnobium, quod deſerens, iterum in Galliam abiit, Turonisque habitavit. Quibus ille valedicens, ad quandam virginem Hildegardem nomine divertit, cui multam felicitatem precatus, Gemblacum ad priorem & proprium nidum reverſus, ibidem obiit ſenex dierum, & dives multorum bonorum operum. Vixit in Sacerdotio, ubi ſupra dictum eſt, ſexaginta tres & amplius annos. Viam univerſa carnis ingreſſus eſt vigeſima ſecunda die menſis Februarii. Hac pauca ex pluribus ejus recte geſtis.*

Hæc de Guiberto, qui viris doctis parum (ut puto) hactenus notus eſt, adnoranda duxi: ſed ut de ejus Operibus accurarior notitia habeatur, quid ſuper his in itinere Belgico præſens animadverterim, indicare, aliquod operæ pretium exiſtimavi. Guiberti lucubrationes inveni in tribus Codicibus membraneis, præſertim vero *Epiſtolas*, de quibus quædam carptim hic delibare juvat. *Arnulfo Scholaſtico* complures ſcripſit, de amiciria videlicet, de ſolennitate paſchali, de exiru Ægypri, id eſt hujus mundi: de rribulatione panenrer ſuſtinenda, de volunraria paupertate, & de theſauris ſapientiæ, de ſancto Vincenrio Martyre, & de patientia &c. *Johannem* Arnulfi Scholaſtici Fratrem, ad converſionem & ſpiritalem militiam hortatur duobus litteris, *Johanni Fratri cariſſimo* inſcriptis. *Rainero Fratri dulciſſimo* ægroranri condolet, eumque ad converſionem hortarur. Eidem ſcribit de dignitare ſacerdorali, tum aliam Epiſtolam de ſollemnitate paſchali, ubi *Rainerum Scholaſticum* appellat. *Lamberto nepoti ſuo*, qui ſecularibus negotiis plus æquo intentus erat, tres Epiſtolas dirigir, quibus eum ad ſtudium virtutum adhortatur. Hæc in primo Codice reperi, quæ vero ſequuntur, in ſecundo.

In primis occurrit Opus *De Vita & miraculis Sancti Martini* rythmice ſcriptum quaruor libris, quorum prologus ſolutæ orationis indicat, opus iſtud *Philippo Colonienſi Archiepiſcopo* oblatum eſſe Bopardiæ, cum Philippus *in*

comi-

„*comitatu* teneretur. Eidem Philippo multæ
„a Guiberto inſcriptæ ſunt litteræ, qui paſſim
„eum *Summi Paſtoris & Chriſti Vicarium* appellat.
„*Prima* eſt de myſteriis creationis & reparatio-
„nis. *Secunda* excuſatoria, quod in Paſtores
„ſcribens, cum tetigiſſe viſus ſit. *Tertia* Phi-
„lippi nomine, ad Abbatem Majoris monaſterii,
„& ad Primicerium Eccleſiæ Caſtri-novi, in
„qua eos interrogat de more claudendi portas
„Monaſterii in nocte feſti Ordinationis, ſeu
„translationis Sancti Martini, & de fama quæ
„tum ferebat, Sanctum Martinum nocte illa
„Miſſam celebrare. *Quarta* Philippo reſpon-
„dent Herveus Abbas & Fratres Capituli Ma-
„joris-monaſterii, & quæſitis faciunt ſatis, lau-
„dantque Guibertum. *Quintam* & *ſextam* ſcri-
„bunt eidem Philippo, Philippus Decanus, Rai-
„naldus Theſaurarius, totumque Capitulum
„Sancti Martini Turonenſis, in quarum littera-
„rum priori gratias agunt de *Vita Sancti Mar-*
„*tini* ſibi transmiſſa, in utriſque autem quæ-
„dam Sancti Martini miracula referunt. *Septi-*
„*ma* eſt Guiberti Philippo, de beneficiis gratias
„agentis. *Octava* ejusdem ad eundem de lau-
„dabili converſatione Fratrum Majoris-mona-
„ſterii. *Nona* de nobilitate & magnificentia Ec-
„cleſiæ Caſtrinovi. *Decima* Guibertus Philip-
„pum hortatur ad officii ſui cultum, & ad ſtu-
„dium pacis, in conventu Leodicenſi ſarciendæ.
„*Undecima* eidem gratulatur de reſtituta pace.
„*Herveo* Majoris-monaſterii Abbati, ejusque
„ſacro Conventui gratias agit, de hoſpitalita-
„te ſibi præſtita: & de eo quod libros *De mira-*
„*culis Sancti Jacobi, de bellis in Hiſpania a Carolo*
„*Magno geſtis*, & *De Martyrio Rollandi Ducis*,
„transſcribendi facultatem ab eis obtinuerit:
„quorum librorum exemplar, ad transſcriben-
„dum certatim a ſe rapi teſtatur. Nempe eo
„tempore falſæ ejusmodi merces venditari cœ-
„perunt, id quod *Epiſtola duodecima* argumen-
„tum eſt. In *Decima tertia* vero Fratribus Ma-
„joris-Monaſterii inſcripta, laudat eorum reli-
„gionem, & quædam corrigenda notat. *Deci-*
„*ma quarta* directa eſt Johanni Abbati, Fratri-
„busque ejusdem Cœnobii, quibus Guibertus
„gratias agit, ab iisque libros Paulini poſtulat,
„& ſe duabus Abbatiis antea propoſitum, tunc
„uni Florinenſi præeſſe ſcribit. Poſt hæc ſub-
„ſequitur in Codice eodem *Guiberti Epiſtola ad*
„*Philippum Colonienſem Archiepiſcopum*, cujus
„mandato de ſcribenda *Sanctæ Hildegardis Vita*
„parere ſe dicit. Tum variæ *Ejusdem Guiberti*
„*ad Dominam Hildegardem Magiſtram Cœnobii*
„*Sancti Roberti Bingenſis* ſubſequuntur. *Prima*
„de excellentia Sancti Martini Epiſcopi, *Secunda*
„de viſionibus Hildegardis, de quibus quæri-
„tur: An ut fama ferebat, viſionum ſuarum
„poſtquam eas ſcripſiſſet, oblivisceretur: tum
„an eas ipſa Latine ſcribat, ac demum an Lati-
„nam linguam didicerit. In fine Epiſtolæ, *Sa-*
„*lutant te dilecti & ex facie noti dilectores tui, Sige-*
„*rus de Waura; & Nicolaus Miles juvenis de Niel,*
quem cum ipſo te viſitante in Quadrageſima vidiſti.»
Salutat te Frater Fran o Recinjus, Eccleſia veſtra»
filius probus in Chriſto, & Frater Robertus lan-"
guens corpore, ſed valens mente, in monte qui di-"
citur Sancti Guiberti, recubans Salutant te Domi»
nus Emmo, Eccleſia noſtra parrochiana presby-»
ter &c. »

Præterea alias ejusdem *Guiberti Epiſtolas ad*"
Hildegardem, numero octo, tumque reſpon-»
ſiones Hildegardis ad ipſum: variasque tum»
ejusdem Guiberti ad Sorores eccleſiæ beatæ»
Mariæ, Sanctique Roberti de Binguia, tum ea-»
rundem Sororum ad Guibertum reſponſa, ali-»
asque aliis perſonis ſcriptas, nempe *Joſepho e-*»
gregiæ probitatis Scholaſtico, qui Hieroſolymam»
cum Cantuarienſi Antiſtite profectus, Gui-»
berto *proſam* de Sancto Martino examinandam»
obtulit. *Sigfrido* Moguntino Archiepiſcopo,"
de virtutibus Sancti Martini: & *Conrado* ejus-»
dem Eccleſiæ Pontifici, de variis Colonienſis"
Eccleſiæ ſucceſſibus: denique *Godefrido* Abba-"
ti Monaſterii Sancti Eucharii & Sancti Willi"
brordi *De vita Sanctæ Hildegardis*, quam Gui-"
bertus ipſe ſcriptis mandavit. Ad hæc Bar-»
tholomæus Fiſenus in *Floribus Eccleſiæ Leodien-*"
ſis, ubi de Abbatibus Gemblacenſibus, teſta-"
tur Guibertum nonnulla etiam ſcripſiſſe ad"
beatam Ludgardem, quæ in vicino Aquivienſi»
Parthenone tunc vivebat: atque anno»
MCCVIII. hoc eſt biennio poſt abdicatam"
præfecturam, ad ſuperos abiiſſe." Factus ergo
eſt anno 1188. Guibertus Martinus, Abbas
Florinenſis, anno autem 1194. Abbas Gembla-
cenſis, quas præfecturas cum anno 1206. ab-
jeciſſet, anno tandem 1208. die 22. Februarii
mortuus legitur, ætatis anno circiter 88. ſa-
cerdotii 63. Nihil hujus ſcriptoris editum pu-
to, præter narrationem *Deſtructionis* vel potius
Combuſtionis Monaſterii Gemblacenſis, quæ anno
1137. facta eſt, quam quidem Guibertus, poſt
ejusdem Monaſterii factus Abbas ac Monaſte-
rii etiam Florinenſis, literis conſignavit, Li-
bro 2. Commentariorum Bibliothecæ Cæſa-
reæ Vindobonenſis cap. 8 pag. 904. ubi &
mentionem facit *Librorum ſuorum*, qui in hac
deſtructione abrepti fuerant. Meminit *Gui-*
berti Martini ejusque ſcriptionum, Hervardus
Leodienſis Archidiaconus, in Epiſtola ad G.
Laudunenſem Canonicum tomo 2. *Analecto-*
rum Johannis Mabillonii pag. 536. & Anony-
mus auctor *Chronici Gemblacenſis* ibidem pag.
544. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* p.
303. editionis 1643. Lovanii in 4. ubi MSS. Co-
dices Operum Guiberti varios in Belgicis Bi-
bliothecis recenſet. Petrus Lambecius Libro
2. Commentariorum bibliothecæ Cæſareæ Vin-
dobonenſis cap. 8. pag. 904. ubi de Codice
MS. 269. Latino Ambraſianæ arcis in Cæſaream
allato, loquitur.

IGNETUS CONTARDUS Mercator Janu- 1180
enſis, vir in Divinis ſcripturis eruditus, flo-

rens tempore hoc eodem, *Diſputationem celebrem apud Majoricam inſulam cum Judæis* habuit anno 1186. Kalendis Maji, quam ſcriptis etiam ob poſteritatem commiſit. Extat autem illa inter MSS. Codices Bibliothecæ Sanctorum Joannis & Pauli Venetiis, ſub hoc titulo, *Diſputatio facta inter Ignetum Contardum Mercatorem Januenſem, & quosdam Judæos in Synagoga ad favorem Chriſtianorum, quæ facta fuit Majoricæ anno 1186. & incepta in Feſto Sanctorum Apoſtolorum Philippi & Jacobi.* Folio in chartæ: juxta Jacobum Philippum Thomaſinum in Catalogo Bibliothecarum MSS. tam Publicarum quam Privatarum Venetarum, quem Vtini anno 1650. in 4. edidit. Idem Opuſculum inter MSS. Codices Bibliothecæ Sancti Antonii Patavinæ cum titulo ſequenti, *Diſputatio Igneti Genuenſis Mercatoris contra Judæos*, in folio, juxta eundem Jacobum Philippum Thomaſium in Catalogo Bibliothecarum MSS. Patavinarum tam Publicarum quam Privatarum, quem Vtini anno 1639. in 4. edidit. Denique Opus idem inter MSS. Codices Vltrajectinæ bibliothecæ in 4. ut conſtat ex Catalogo parte I. pag. 96. Librorum tam impreſſorum quam manuſcriptorum hujus bibliothecæ, qui Vltrajecti an. 1670. in folio impreſſus eſt. Hæc de Igneto Contardo ex Catalogis citatis.

1180 BERNARDVS CIRCA, PAPIENSIS PRÆPOSITVS & FAVENTINVS EPISCOPVS, anno 1180. & ſequentibus floruit, ſcripſitque poſt Gratianum *Collectionem primam Decretalium*, quam ex MSS. Codicibus edidit Antonius Auguſtinus Ilerdenſis in Hiſpania Epiſcopus in Collectionibus *Decretalium veterum Romanorum Pontificum*, Ilerdæ in fol. 1576 impreſſis, & Pariſiis 1609. in fol. apud Sebaſtianum Cramoiſy pag. 1. ad 149. Huic notas adjecit idem Auguſtinus ampliſſimas ibidem a pag. 431. ad 720. impreſſas, cui hæc præmiſit, de quatuor veteribus Collectionibus Epiſtolarum Decretalium, ex Joanne Andreæ filio, & aliis Scriptoribus.

„Primus poſt Gratiani Collectionem Bernar-
„dus Circa fuit, Papienſis Præpoſitus, mox au-
„tem Faventinus Epiſcopus, qui ſub eisdem fe-
„re titulis, quibus Gregoriana Collectio, qua
„hodie utimur, conſtat, Pontificum Maximo-
„rum Epiſtolas Decretales collegit, quarum
„poſtremæ ſunt Alexandri tertii & Lucii tertii
„& aliorum, ad Cœleſtinum tertium, cujus
„nullum reſcriptum in hoc volumine extat.
„Hanc *Primam compilationem* Henricus Hoſti-
„enſis & Joannes Andreæ filius & Ægidius
„Bellamera appellant: ipſe *Breviarium Extra-*
„*vagantium*: qui Scholia ſcripſerunt *librum pri-*
„*mum* vocant. Sic enim cæteras Collectiones,
„alii *Compilationem ſecundam, tertiam, quartam,*
„*quintam*: alii *librum ſecundum, tertium, quartum,*
„*quintum* appellarunt. Idem Bernardus ſub e-«
„isdem titulis *Summam* ſcripſiſſe dicitur, cujus
initium fuit, *Profectus diſcipuli gloria Magiſtri*: «
item *Scholia* ſive *Gloſſulas* eidem primæ Colle-«
ctioni adſcriptas. Nos vidimus aliquot ſine«
nomine ſcriptas, ſed multo plures, ſub adſcri-«
ptis nominibus Vincentii, Alani, Tancredi,«
Laurentii, Rogerii & aliorum, Bernardo an-«
tiquiores. A Guillielmo Durante cognomine«
Speculatore, & ab ejus interprete Joanne«
Andreæ filio, fuiſſe dicuntur Rufinus, Silve-«
ſter, Joannes Hiſpanus, & alter Joannes Fa-«
lenſis, ſive Fanenſis, ſive Faventinus, ut alii«
referunt, quorum nos ſcripta non vidimus.«
Hi fortaſſe aut Corpore Canonum uſi ſunt,«
aut Collectionibus Decretalium Burchardi,«
Ivonis, Anſelmi, & Gratiani, & aliorum Scri-«
ptorum.« Hæc Antonius Auguſtinus in *Præludiis* ad Collectiones iſtas Veterum Decretalium.

THEODORICVS DANVS MONACHVS 1180 incomperti Cœnobii, ſcripſit circa annum 1180. *Hiſtoriam brevem de rebus Eccleſiaſticis ac Regibus Norvegiæ*, quam Auguſtino Nidroſienſi Archiepiſcopo, qui circa eundem annum florebat, obtulit nuncupatam. Hanc Hiſtoriolam cum Opuſculo altero anonymi *De profectione Danorum in Terram Sanctam* anno 1185. ſuſcepta, erutam ex Schedis Joannis Kirkmanni Lubecenſis, edendam curavit Gaſpar Kirkmannus ejus nepos, Amſtelodami anno 1684. in 8. apud Janſonium Waesbergium. Nullus quem Scio meminit hujus Scriptoris, hucusque incogniti.

CHRISTIANVS CISTERCIENSIS OR- 1180 DINIS ABBAS, circa annum 1180. ſcripſit *Collectaneum quoddam Sermonum de variis argumentis, cum brevibus expoſitionibus diverſorum ſacræ Scripturæ locorum*, quod MS. in folio habetur in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Codice 769. aliunde illuc allatum Anonymus recens, in inſcriptione noviſſimâ huic MS. Codici appoſitâ, hos ſermones Chriſtiano cuidam Abbati Sancti Petri in Valle Carnotenſi, ordinis divi Benedicti attribuit, ſed meo quidem judicio, fallitur. Nam in Gallia Chriſtiana Sammarthanorum Fratrum, ubi Abbates Sancti Petri in Valle Carnotenſi referuntur, nullus Chriſtianus nomine, in omni Syllabo & ſerie Abbatum legitur. 2. Scriptor iſtorum Sermonum in Prooemio, affirmat ſe ſcribere ſtylo ſimplici, *nec affectaſſe Gallicanum dicendi eloquentia cothurnum*: qua ratione alium ſe a Gallicis Abbatibus ac regionibus aperte declarat. Vnde Joannes Mabillon tomo 3. *Analectorum* pag. 451. aliam cognoſcendi horum Sermonum authoris, qui ſub nomine *Chriſtiani Abbatis* extant, rationem ac viam init. Illos opinatur (nec enim poſitive affirmat) Chriſtiano Moguntino Archiepiſcopo qui anno 1180. floruit, & juxta Romam anno circiter 1183. obiit, attribui poſſe. Hunc enim Chriſtianum in *Gallia*

Chri-

Chriſtiana Sanmarthanorum fratrum tom. I. in Archiepiſcopis Moguntinenſibus pag. 356. *probe literis inſtructum fuiſſe, libri* (inquiunt) *ab ipſo editi teſtantur. Nam præter Epiſtolas & Conciones, compoſuit tractatum de Vita & Geſtis Imp. Friderici Barbaroſſa, qui ejus opera plurimum uſus eſt in legationibus obeundis: in hoc tamen vituperandus, quod militaribus ſtudiis nimium dediti eſſet.* Ita cenſet Mabillonius, teſtimonio fratrum Gemellarum in *Gallia Chriſtiana* innixus. Porro quod Chriſtianus iſte *Acta Friderici primi Imperatoris* ſcripſerit, teſtatur Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. mihi 435. Atque iſta Acta creduntur eſſe ipſa *Expeditio Aſiaſtica Friderici Primi*, quam Henricus Caniſius tomo V. *Antiquæ Lectionis* refert: unde concludendum eſt hunc Chriſtianum Moguntinenſem, obiiſſe poſt annum 1184. vel 1186. ut eam ſcribere poſſet. At quantum ad hos ſermones, quorum occaſione hic de Chriſtianis iſtis agimus, perperam Chriſtiano Moguntinenſi Archiepiſcopo attribuuntur. Quamvis enim inter Archiepiſcopos Moguntiacenſes, duo Chriſtiani non multum ætate diſtantes reperiantur, neuter tamen Abbas vel Monachus fuit: ſed primus ante Archiepiſcopatum Archicancellarius Imperatoris, alter vero Præpoſitus ipſius Eccleſiæ Moguntinenſis. Vnde cum Scriptor iſtorum Sermonum Abbas dicatur, & ita in MS. Codice quem tenui, inſcribatur: nequaquam cum Chriſtianis Moguntinenſibus Archiepiſcopis convenit, qui nunquam Abbates vel Monachi fuerunt. Veriſimilius itaque attribuentur uni e duobus Chriſtianis Claravallenſibus primum Monachis, qui olim divi Bernardi diſcipuli, ad inſulas tandem aſſumpti ſunt Abbatiales & Epiſcopales in Hibernia, de quibus mentionem facit Arnaldus Lib. 2. *De Vita S. Bernardi* cap. 8. ubi de Viris illuſtribus e Clara Valle ad inſulas Epiſcopales aut purpuram Cardinalitiam aſſumptis loquitur. Claruerunt uterque Chriſtianus de quibus ſupra, anno 1180. & ulterius. Favet huic ſententiæ noſtræ, quod *Plurima ex his ſermonibus vel brevibus Expoſitionibus in diverſos Scripturæ locos*, ex Operibus & Commentariis Sancti Bernardi deſumpta ſint: quod his Chriſtianis ejus olim diſcipulis in promptu fuit, nunquam aut vel raro factum invenies in Abbatibus Ordinis divi Benedicti, vel aliorum Ordinum. Hæc dicta, abſque præjudicio certiorum, contra opinationes noſtras. De Chriſtiano iſto Joannes Mabillon tomo 3. *Analectorum* pag. 451. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 92.

1180 RICHARDVS CLVNIACENSIS MONACHVS, ſed patria Pictavienſis, doctus & pius juxta Sixtum Senenſem lib. 4. *Bibliotheca Sancta*, claruit ſub Frederico I. Imperatore, anno 1160. & hæc quidem Sixtus Senenſis, qui mihi intelligendus venit de primis temporibus quibus Richardus iſte inclareſcere cœpit, vixit enim clarus usque poſt annum 1181. ad annum circiter 1190. vel 1200. Fuit itaque ſynchronus cum Richardo S. Victoris Pariſienſis Priore & Canonico, atque eadem ætate ambos ſimul claruiſſe non improbabile eſt. Nihil ergo mirum, quod tum Hugonis Victorini, tum Richardi etiam Victorini Prioris, atque hujus Richardi Cluniacenſis Monachi opera ſimul confuſa ſint, cum ætatis eſſent ejusdem, atque tempore eodem florerent. Primus qui nitide utrumque Richardum diſtinguit, Bartholomæus Platina in Viris Romanorum Pontificum, laudans Richardum Victorinum in Anaſtaſio IV. pag. mihi 173. & Richardum Cluniacenſem aliquanto poſt in Adriano IV. pag. mihi 175. his verbis: *Horum autem temporum Hiſtoriam ſcripſit ſatis eleganti ſtylo & oratione Richardus Cluniacenſis Monachus, quem alii ſcriptores non parum laudant.* Ex quibus liquet Richardum hunc fuiſſe tantiſper poſteriorem Richardo Victorino, qui anno 1173. die 10. Martii obiiſſe legitur. Spectat autem ad hunc Richardum Cluniacenſem Monachum, *Collectaneum* aliquod diſperſum inter Opera Hugonis Victorini Tomis 2. & 1. conſtans libris XXIV. atque duabus partibus, quarum prima libris X. ad Hiſtoriam ſpectare poteſt, ſecunda libris XIV. ad ſermones & ſcripturæ ſacræ expoſitionem convenit, ut habet recte Vincentius Bellovacenſis lib. 27. *Speculi Hiſtorialis* cap. 58. Latiſſime autem de hac materia diſſeruimus ſupra in Diſſertatione *De Scriptis Hugonis Victorini* cap. 2. ad quam lectorem remittimus. Ex ibi allegatis conſtat Opus iſtud ſpectare non poſſe ad Hugonem vel Richardum Victorinum, recte autem ad Richardum Cluniacenſem Monachum, qui illud poſt annum 1181. ſcribere aggreſſus eſt, longe poſt mortem Hugonis atque Richardi etiam, Victorinorum Canonicorum. Equidem in editione ultima Rothomagenſi 1650. Operum Richardi Victorini, Diſſertatio præmittitur qua Collectaneum iſtud illi pro viribus adſeritur, ut late deduximus loco citato. Verum id impoſſibile eſſe, conſtat ex recenſione Regum Franciæ, quam facit iſte ſcriptor. Sane ſi Vincentius Bellovacenſis libro 27. *Speculi Hiſtorialis* cap. 58. Antonius Florentinus in 3. parte *Summæ Hiſtorialis* tit. 18. cap. 3. Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* & alii hoc ipſi *Collectaneum* adſcripſerunt: contra ſtant alii non minoris antiquitatis & notæ, qui illud *Richardo Cluniacenſi Monacho* attribuunt. Inter alios Franciſcus de Rivo Doctor Theologus & Magnus Prior Cœnobii Cluniacenſis, tum in *Vita S. Petri Mauricii* cognomento *Venerabilis Abbatis Cluniacenſis IX.* in *Bibliotheca Cluniacenſi* columna 594. & in *Chronico Cluniacenſi* juſſu Jacobi de Ambaſia Abbatis Cluniacenſis conſcripto, qui Jacobus nominis ſecundus, de Ambaſia cognominatus, Abbas antea Gemeticenſis & Sancti Illidii Claromontani apud Arvernos, Clu-

Cluniacenſis autem XLIII. anno 1485. regere incepit, & die octava menſis Septembris, poſſeſſionem realem & actualem totius adminiſtrationis in Spiritualibus & temporalibus Abbatiæ ejusdem Cluniacenſis ſuſcepit. In hoc *Chronico* quod editum extat *Bibliotheca Cluniacenſis* col. 1627. & ſequentibus, ubi *De religoſis & Monachis illuſtribus tempore Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſis* columna 1651. *Bibliotheca Cluniacenſis* differit, de Richardo Cluniacenſi hæc habet columna 1652. *Eodem tempore floruit Richardus Monachus Cluniacenſis, origine Pictavenſis*, (non *Pariſienſis* ut alii omnes ſcribunt) *qui magnus Hiſtoriographus ſacra Scriptura fuit, ſcripſit enim ab Adam Chronica usque ad tempora Friderici.* Quibus verbis partem primam hujus *Collectanei*, de quo loquimur, deſignat; quæ a creatione mundi ſumens initium, usque ad tempora Friderici primi Imperatoris ſeu Barbaraſſæ dicti percurrit, cum ad annum usque 1181. in Regibus Francorum veniat. Cum autem Richardus Cluniacenſis in hoc *Collectaneo priorum Excerptionum* non egiſſet de *Romanis Pontificibus*, ut defectum iſtum ſuppleret, ſingulare poſtea & breve Opuſculum *De Romanis Pontificibus* compoſuit *usque ad Innocentium III, ſeu ad annum 1198.* quo die 8. Januarii Romanus Pontifex electus eſt, quod ſuo Chronico inſeruit Guillelmus Rhede Ciceſtrenſis Epiſcopus *De Romanis Pontificibus*, & continuavit usque ad Gregorium XI. hoc eſt annum Chriſti 1367. Hoc in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Julii litera B. Codice 3. num. 1. *Guillelmi Rede Epiſcopi Ciceſtrenſis Chronica de Romanis Pontificibus a Sancto Petro ad Gregorium undecimum.* Dicitur vero folio 15. pag. 2. *Chronici primi de Pontificibus Romanis usque ad Innocentium tertium Papam, auctorem fuiſſe Richardum Monachum Cluniacenſem:* unde continuator tantum illius, Guillelmus Rede usque ad Gregorium undecimum fuiſſe merito conjicitur. Fuit autem Guillelmus Rede ſacræ Theologiæ Doctor, Epiſcopus factus anno 1368. ſub Vrbano quinto, qui dictum *Chronicon Richardi Cluniacenſis Monachi* ab anno 1198. ad annum 1367. nobis continuavit, atque in Opere ſuo conſervavit. Vide folium 123. Chronici iſtius. Nec *Chronicon iſtud Richardi Monachi Cluniacenſis de Romanis Pontificibus*, veteres ſcriptores & excerptores latuiſſe credendum eſt, quorum plurimi mentionem illius fecerunt. Nam Martinus Polonus qui ejusdem ætatis eſt cum Vincentio Bellovacenſi, in Præfatione ſui Chronici, agnoſcit ſe ex hoc Richardo, ut & Vincentio, aliisque, congeſſiſſe ſuam Hiſtoriam. Idem aſſerit Albertus Sigebergenſis in *Vita Romanorum Pontificum* quem poſtea recenſebimus. Bartholomæus Platina, in *Adriano IV.* pag. mihi 175. Raphael Volaterranus lib. XXI. *Anthropologia*, Philippus Bergomas *Supplementi Chronicorum* lib. XII. ad annum 1149. Antonius Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus ſacri*, verbo *Richardus Cluniacenſis Monachus.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 430. editionis ultimæ. Eundem vero cap. 59. pag. 484 anno 1251. immemor ſui aſſignat. Ad eundem *Richardum Cluniacenſem Monachum* ſpectant quoque *Miſcellanea* quæ *Exceptiones poſteriores* dicuntur & habentur comprehenſa ſeu libris tomo 3. Operum Hugonis Victorini pag. 91. & ſequentibus usque ad 329. & tomo I. p. 50. usque ad 75. neque enim ad Hugonem Victorinum pertinere poſſunt, cum circa annum 1190. collecta fuiſſe, demonſtremus in Diſſertatione *De Scriptis Hugonis Victorini* cap. 3. *Advertendo Sexto.* De illo quoque ita Sixtus Senenſis lib. 4. *Bibliotheca Sancta.* “Richardus Cluniacenſis Monachus, ſed patria Pariſienſis, doctus & pius compoſuit librum prænotatum *τῶν ἀντικειμένων*, hoc eſt *Contrariorum* ſeu *Contrapoſitorum*, quæſtiones comprehendentem ex utroque teſtamento in ſpeciem pugnantes, earumque dilucidas ſolutiones, ſecundum interrogationem & reſponſionem ſuccincta brevitate explicatas, cujus initium eſt, *Cur in Geneſi ſeptem* &c. Alphonſus a Caſtro lib. 14. *adverſus hæreſes* in verbo *timor Dei*, Salviano Maſſilienſi Epiſcopo attribuit. Claruit ſub Frederico I. Imperatore anno 1160.” Et hæc quidem Sixtus Senenſis. Non alia autem de cauſa hoc opus Salviano Maſſilienſi ab Alphonſo de Caſtro tribuitur, quam quod a Joanne Braſſicano ad calcem Salviani, anonymum olim editum fuerat. Variæ porro ſunt variorum de authore hujus Operis ſententiæ. Nam in editione *Bibliotheca Patrum*, quam Andreas Schottus Coloniæ 1618. adornavit, Juliano Toletano Tomo XV. pag. 95. ex authoritate Felici Toletani tribuitur. Denique Joannes Baptiſta Marus in Notis ad Petrum Diaconum *De Viris illuſtribus Caſſinenſibus* pag. 33. ex teſtimonio Leonis Oſtienſis & antiquiſſimi Codicis MS. fide, id Berthario Abbati Caſſinenſi vindicat. Cui datum tantas componere lites? Hi libri prodierunt primum anonymi Baſileæ 1530. & Coloniæ 1533. in 8. tum una cum Opuſculis Juliani Toletani in Bibliotheca Patrum ultimæ editionis Lugdunenſis 1677. Tomo XII. pag. 590.

Jam quæritur an Richardus Cluniacenſis Monachus, ſcripſerit opus aliquod Hiſtoricum ab X. primis libris *Collectanei Excerptionum*, de quo ſupra egimus, diſtinctum? Hoc innuere mihi videtur Gerardus Joannes Voſſius Lib 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 430. editionis ultimæ. “Richardus, inquit, Cluniacenſis Monachus ſed patria Pariſienſis, præter libros *τῶν ἀντικειμένων* de quibus Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſua, *Hiſtoriam condidit ſuorum temporum magis illiterate quam inepte:* ut Volaterranus libro XXI. *Anthropologia*, & ex eo Geſnerus ac Poſſevinus referunt. Vixit Conradi III. & Frederici Barbaroſſæ temporibus, imprimis ſedente Papa Hadriano IV. Auctor Volaterranus ibidem & Philippus Bergomas *Sup-*

ple-

„*plementi Chronicorum* lib. XII. ad annum 1149. „qui & addit multa ex eo hauſiſſe Vincentium „Gallum Hiſtoricum, deſignat autem eum, qui „vulgo *Vincentius Belvacenſis* dicitur. Auctor „Hirarchiæ ſubcœleſtis lib. 4. cap. 9. Richar„dum hunc & Vincentium conjungit, ac illos „vocat nobiles Galliarum hiſtoriographos, uti „& Gregorium Turonenſem, & aliquot alios. „Martinus Polonus in præfatione ſui Chroni„ci, agnoſcit ſe ex hoc Richardo, ut & Vincen„tio, aliisque, congeſſiſſe ſuam hiſtoriam.„ Ita quoque ſentire videntur Raphael Volaterranus lib. XXI. *Anthropologiæ* pag. mihi 217. Philippus Bergomas loco citato, Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus Sacri* verbo *Richardus Cluniacenſis Monachus.* Ego contra ſentio nullum opus ſingulare *De Hiſtoria ſuorum temporum*, a Richardo Cluniacenſi ſcriptum eſſe: ſed his tam veterum quam etiam modernorum expreſſionibus, deſignari primam partem Collectanei citati libris X. comprehenſam, quæ in MS. Codice Clarævallis inſcribitur, *Liber Magiſtri Richardi Canonici Sancti Victoris Pariſienſis Excerptionum, continens originem & diſcretionem Artium, Situm terrarum, & Summam hiſtoriarum.* Idem innuit Vincentius Bellovacenſis lib. 27. *Speculi Hiſtorialis* cap. 58. ubi de Richardi Victorini ſcriptis: *Scripſit etiam librum qui dicitur Excerptionum, in quo breviter continetur diviſio & materia omnium ſcientiarum, ac ſeries hiſtoriæ præcedentium temporum, & quædam morales expoſitiones ſacrarum Scripturarum.* De hoc ergo *Collectaneo Excerptionum* intelligendi veniunt, quicunque Richardum Cluniacenſem Monachum inter hiſtoricos recenſent, ubi breviter ac breviſſime hiſtorias ſuorum & antecedentium temporum enarrat. Et Raphael Volaterranus lib. XXI. *Anthropologiæ* pag. mihi 217. „Fuit & Richardus Monachus Cluniacenſis, patria Pariſienſis, qui ſui temporis hi„ſtoriam edidit magis illiterate, quam inepte „ſcriptam, Hadriani & Frederici Ænobarbi „temporibus. Appellat hiſtoriam *illiterate* „*ſcriptam magis quam inepte*, quia breviſſime ac ſatis firme cum nominibus virorum tunc temporis illuſtrium narrata ſit. Præter auctores citatos agit de *Richardo Cluniacenſi Monacho*, Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literariæ* ad annum 680. pag. 468. in Juliano Pomerio, Toletano.

1180 JOANNES CINNAMVS; GRAMMATICVS REGIVS, Hiſtoricus Græcus, anno 1180. clarus, ſcripſit *Hiſtoriam*, qua compendio Joannis Comneni, diffuſe vero Emanuelis Comneni filii res geſtas depingit: impreſſam Græce & Latine Vltrajecti in 4. anno 1652. cum notis Cornelii Tollii, itemque Pariſiis in folio anno 1670. ex typographio Regio cum Notis & Commentariis Caroli Dufrenii Domini du Cange, Regi a Conſiliis & Franciæ apud Ambianos Quæſtoris. De Cinnamo hujuſce Hiſtoriæ Scriptore, quæ elegantiſſimis & vere regiis typis nunc prodit, quædam obſervaturus, ordiar a verbis Leonis Allatii qui in Diatriba *De Symeonibus* illius elogium ita refert. *Cinnamus neſcio quo fato a quibusdam Sinnamus dicitur reluctante apertiſſimo Vaticano Codice, ex quo exemplaria cætera deſumpta ſunt. Cinnamorum familia ad hæc usque tempora non contemnenda in Græcia agnoſcitur, Sinnamorum nulla eſt: quæ etiamſi eſſet, cum illa Hiſtoria Cinnamum præferat authorem, fruſtra operam ludunt, qui aliter proferunt, poſterioris exſcriptoris incuria decepti. Author eſt elegans ſi quis alius, formulis dicendi peregrinis ſæpe utitur, figuris ex Sophiſtarum penu. Periodi illi conciſæ, planæ, niſi cum compoſitionis novitate aſperantur & obſcurantur. Totum ſe, ut verbo extricem, ad Procopium componit. Et mirum eſt, inter tot alios poſterioris ſeculi ſcriptores, tumultuarie in dicendo ſcribendoque delirantes, hunc tantum ſapuiſſe.* Hoc Allatii de Cinnami ſcriptoris charactere judicium. Ortus ex Cinnamorum nobili ſatis & antiqua gente, Joannes Cinnamus vixit ſub Manuele Comneno, cujus res geſtas aliquot libris digeſſit, quemadmodum & Joannis parentis. Sed Joannis vitam leviter, unicoque libro perſtrinxit, quod ut ipſe ait, eo imperante ac nedum plane vita functo, nondum ad maturam ætatem perveniſſe. At Manuelis Hiſtoriam eo lubentius ſcribendam ſuſcepit, quod & illius ætate vixerit, eique meruerit ab ipſa adoleſcentia, & plurimis in utramque Continentem ab eo ſuſceptis expeditionibus interfuerit: adeo ut neminem alium majori cum fide & diligentia, iſtud operis aggredi poſſe exiſtimaret. Hunc accedebat, quod litteris non modo humanioribus, ſed etiam divinis apprime eſſet inſtructus, proindeque Hiſtoriæ ſcribendæ perquam idoneus. Cinnami vero in rebus Theologicis eruditionem commendat Nicetas Choniates in *Andronico Tyranno* Lib. 2. num. 5. cujus etiam ſpecimen non unum in Hiſtoria ſua ſuppeditat, cum de iis diſſerendi ſeſe offert occaſio. Certe in iſto Opere, ut in enarrandis Græcorum geſtis nimium ſibi videtur indulſiſſe, dum ea longe majora quam erant, facit: ita in Pontifices Romanos, Imperatores Germanicos, atque adeo in Latinos omnes, ex innato Græcanicis ingeniis in illos odio, ſeu potius invidia, parum æquus, imo ſemper & acriter intemperans eſt. Sed id ut dixi, non Cinnamo duntaxat, ſed cæteris etiam Scriptoribus Græcis ſeu Byzantinis, familiare eſt. Militari ſtudio operam dediſſe Cinnamum, ex ipſiusmet ſcriptis, arguitur. Scribit enim libro 1. cap. 1. *ſe vixdum adoleſcentem una cum Manuele in utramque Continentem profectum eſſe, initiisque in iis bellis interfuiſſe.* Et lib. 5. cap. 18. ait *ſe in Manuelis comitatu fuiſſe, cum Zeugminum oppugnavit.* Denique Nicetas loco citato teſtatur Joannem Cinnamum, quem Κινάμον Ἰωάννην vocat, Andronico Tyranno militaſſe, cum apud Lopadium in Bithynia caſtra poſuit. Vnde forte

miretur aliquis, quod vir rebus bellicis, officioque militari tota vita ſua impeditus, *Regii* ſeu potius *Imperatorii Grammatici* munus obierit, quod idem fuit atque *Notarii* ſeu *Secretarii*. Nam ut author eſt Hieronymus Blanca in prologo ad Commentarios rerum Aragonenſium, *Ipſi Notarii ac Privilegiorum hujuſmodi ſcriptores, tum ſcribæ Regis, tum & quandoque Grammatici Regum appellari Græco nomine retento, conſueverunt.* Atque hac notione γραμματικοὶ vocem uſurpaſſe videtur Pachymeres, Lib. 1. cap. 19. lib. 3. cap. 11. & lib. 5. cap. 26. Quæ quidem appellatio Notariis indita eſt, quod id muneris literatos potiſſimum viros ſpectaret: nam ut ait Diomedes Lib. 2. De arte Grammatica, *Grammaticus Latine Literatus eſt appellatus*. Grammatici igitur Imperatorii dignitas Palatina fuit, etſi in Catalogis officiorum Aulæ Conſtantinopolitanæ, nulla illius occurrat mentio. Et ſane poſt Manuelis exceſſum, qui anno 1180. contigit, Hiſtoriam ſe concinnaſſe, ipſemet Cinnamus teſtatur lib. 1. cap. 1. dum ait, *Manuelem ſua ætate defunctum, relicto filio impubere*. Hanc autem an abſolverit, & ad Manuelis mortem, nec ne perduxerit, etſi videtur probabile, non tamen omnino id conſtat: quanquam variis in locis, ex præſertim pag. 150. ubi de Alexio Manuelis filio, quædam a ſe dicenda & enarranda proponit, quæ in Codice Vaticano non extant. Vtcunque ſit, Epigraphe libri ita concipitur, ut viro adhuc Manuele ac necdum extincto, videatur appoſita, cum *Ἐπιτομὴν rerum a Joanne, Imperatore nuper fatis functo geſtarum, & Manuelis Joannis filii Hiſtoriam* continere dicatur. Nam ſi Manuel tunc vivendi finem feciſſet, cum Hiſtoriam abſolvit, aut illius titulum adſcripſit Cinnamus: non tam Joannem quam Manuelem μακαρίτην appellaſſet. Solent enim Græci viros potiſſimum illuſtres, qui haud ita pridem deceſſerunt, τῶν μακαρίτων appellatione donare, ut ex Syneſio & aliis conſtat: quemadmodum fœminas nobiliores τῶν μακαριτίδων: quam ultimam vocem uſurpant idem Syneſius *Epiſtola* 44. & Pachymeres Lib. 4. cap. 23. Hanc Cinnamus Hiſtoriam primus e Vaticanæ Bibliothecæ Codice exſcripſit *Iſaacus Voſſius*, quam majoribus diſtentus curis Cornelio Tollio Vltrajectenſi tradidit latio donandam, proferendamque in lucem, quam ille ibidem protulit an. 1652. cum paucis aliquot Notis, atque ad Hiſtoriæ Cinnamicæ illuſtrationem & locorum difficilium enodationem, nihil fere pertinentibus. Cum vero Codex MS. Cinnami, qui ſervatur in Bibliotheca Vaticana in ſex libros dividatur, in totidem Hiſtoriam hanc, libroſque in capita & ſectiones, partitus eſt Carolus Dufrenius Quæſtor Ambiani Regius: cum in editione Tolliana in quatuor tantum libros divideretur, quorum ultimus ſua mole tres alios ferme excedit. Quippe in MS. Codice in Sex pariter diſtinguitur, ut author eſt Allatius, qui præterea principium *Septimi* in eo legi, nec ultra, annotat. Quod inde factum exiſtimat, quod ille Codex exſcribebatur, cum Conſtantinopolis terra marique obſeſſa, tormentis bellicis a Mahumetanis oppugnabatur, ut exſcriptor in margine annotaverat. Dei poſtmodum judicio juſto, Vrbe hoſtibus tradita, exſcriptio quoque illa poſt aliquot paginas finem habuit, vel expugnatione Vrbis, vel infortunio, utinam non cæde exſcriptoris interturbata. Hæc Allatius, apud quem plura de *Joanne Cinnamo* in Diarriba *De Symeonibus*, atque apud Carolum Dufrenium du Cange in *Præludiis* editionis ſuæ *Joannis Cinnami*. Gerardus Joannes Voſſius lib. 4. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 19. pag. mihi 492.

JOANNES PHOCAS HISTORICVS GRÆCVS, Cretâ oriundus, patrem habuit Matthæum, qui poſteà Monachum induens, in Pathmo inſula ſe exercens, ibi diem ſuum obiit. Joannes ætate grandior ſub *Emmanuele Comneno* munera militiæ tulit. Meminit cap. 24. Senis Iberi, qui quidem per plures annos in ſaxo, ad mare Attaliæ fundato, laboribus continuis, ſudoribusque ſe exercuerat: *ibique nos eum allocuti ſumus, dum unà cum celeberrimo Imperatore, & Porphyrogenneta Comneno militaremus.* Ejuſdem Emmanuelis meminit aliis ſæpius, hoc eodem libello. Ductâ uxore, ex ea filium habuit, cujus nomen à compaginatoribus libri, dum cultro foliorum extremitates æquarunt, abſciſſum eſt. Poſtea Monachus factus in viſit loca ſancta, anno M CLXXXV. Et hæc omnia habentur ex Notula, quæ rubeis litteris in margine MS. Codicis additur: *Scriptum à Joanne Sacerdote piiſſimo Phoca, filio Matthæi Monachi, qui ſe exercet in Pathmo inſula, qui vidit loca ſancta anno M CLXXXV.* In fronte verò libri ſcriptum erat, ... *filius Sacerdotis Phocæ Cretenſis, ſcribo nunc, nomine* . . . . Quibus indicatur autographum hoc eſſe ſcriptum ab ipſo filio Joannis Phocæ. Hic omnem Carmelitanæ ab Helia, ad noſtra usque tempora ſucceſſionis intolerabilem fabulam, oculatus initiorum hujus Ordinis teſtis, cap. 31. penitus evertit, ſequentibus verbis. 1180

» Subſequitur Mons Carmelus, de quo in Veteri recentiorique Scriptura plurimus ſermo eſt. Jugatur mons ab ipſo maris ſinu, qui circa Ptolemaidem & Caipham incurvatur, initium ducens, & ad Galileæ fines perveniens. In extrema parte jugi, qua mare reſpicit, Prophetæ Eliæ ſpelunca ſpectatur: in qua Angelicam vitæ rationem cum exegiſſet mirificus ille vir, in aëra ſublatus eſt. Erat eo loci antiquitus Monaſterium magnum, & ſtructurarum veſtigia ad hæc usque tempora commonſtrant. Sed illud, tempore quod omnia in ſenium impellit, & gentium variis excurſionibus abolitum eſt. Verum ante aliquot annos, quidam Monachus dignitate Sacerdos, capillitio albus, è Calabriâ oriundus, ex Prophetæ revelatione in Montem appellens, ea loca, Monaſte-

„rii nempe reliquias vallo perparvo cinxit: & turri ædificata, temploque non ingenti extructo, fratribusque ferè ad decem collectis, etiamnum ſanctum illum ambitum colit.

Quomodo autem hanc Hiſtoriam Leo Allatius recuperaverit, narrat ipſe in præfatiuncula ad Nihuſium his verbis. „Dum Chii varia Manuſcripta, Nihuſi præſtantiſſime, locis è variis conquiſita, evolvo ſedulus: venit in manus meas Joannis Phocæ locorum Palæſtinæ & Syriæ compendiaria deſcriptio, charactere minutiſſimo in charta bombycina, non multum eleganter exarata. Novitate argumenti atque authoris pellectus, animum figo & perlego. Autor elegans & accuratus, prout illa ferebant tempora, viſus eſt. Quare copiam illius mihi deſtinaveram, ſed aliis interceptus negotiis, neglexi. Poſt multos annos, cum Manuſcriptos quos ipſe videram Codices, Romæ in memoriam revocarem, interque familiaria colloquia ſermo *De locis ſanctis* incidiſſet: Phocas in animum rediit, ingensque ſubjectum eſt deſiderium, illum mihi utcunque poſſem comparandi. Scripſi, reſcripſi amicis, illi etiam qui mihi utendum dederat: rogans, rerogans, obſecrans; promiſſis etiam rem egi, ſed verba feci mortuis. Ad reliqua omnia, præterquam ad hoc unum, ſemper in promptu reſponſum fuit: quare quievi tandem animo. Veruntamen anno elapſo, cum in ſpe rerum aliquarum verſarer, litteræ mihi ab amico, qui Chio tunc veniebat, redditæ. Dum omnia recognoſco, en cœlitus miſſus Phocas apparuit, non alienâ manu deſcriptus, ſed ipſum Avtographum, quod Chii conſpexeram, à reliquo volumine, cui annexum fuerat, avulſum. Quantâ perfuſus fuerim lætitiâ, fruſtra conarer dicere: non reportaſſem bonum tantum, ſi theſaurum inveniſſem. Illius itaque verſioni me accinxi, & aliquot dies in eo expoliendo inſumpſi." Opuſculum itaque iſtud, ſeu Hiſtoriolam Latinam fecit Leo Allatius, ſexto antequam Bibliothecæ Vaticanæ cuſtos præficeretur, anno: quam Græco Latinè edidit in *Symmictis Allatianis* parte 1. pag. 1. Bartholdus Nihuſius notæ eruditionis ac probitatis Sacerdos in Hollandia, impreſſam Coloniæ Agrippinæ anno 1653. in 8. ubi plura de *Joanne Phoca* in ſuis præliminaribus. Iterum denique Latinè recudit ante Tomum II. menſis Maji, Daniel Papebrokius an. 1680. Antverpiæ apud Michaelem Cnobbarum, ubi etiam *de Joanne Phoca* late ſatis loquitur.

2180 ANDRONICUS COMNENUS, Imperatoris Alexii Comneni primi ſive Senioris nepos fuit, filius autem Iſaaci Comneni Sebaſtocratoris, claruit anno 1180. vel circiter, de cujus eximiâ eruditione, ſingulari eloquentiâ atque exquiſitâ Sacræ Scripturæ notitiâ, teſtimonium perhibet eximium Nicetas Choniates, cujusmodi illud eſt, quod pag. 149. editionis Græcolatinæ Pariſienſis, his extat verbis: καὶ ταῦτα λέγων καὶ γράφων Ἀνδρόνικος μεθ' βίας ὐκ ἄπεστις ἂν πειθανάγκης καὶ λαμπρότητος (ἦν γὰρ εἰ καὶ τις ἄλλος, γραμμάτων ἔμπειρος, καὶ ἀνὰ στόμα φέρων ἀεὶ τοῦ πνευματορρήτορος Παύλου τὰ ἐπιστόλια) εἶχε πάντας τῇ αὐτοῦ γνώμῃ προστιθεμένους. Hoc eſt, *Hæc Andronicus incredibili perſuadendi ſtudio & artificio orationis loquens ac ſcribens, (erat enim litterarum, ut quilibet alius, peritus, & Spiritu Sancto afflati oratoris Pauli Epiſtolas ſemper in ore habebat) omnes in ſuam ſententiam permixit.* Hucusque Nicetas Choniates. Scripſit autem *Dialogum contra Judæos*, qui MS. extat in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, Codice MS. Theologico Græco CCLV. ut habet Petrus Lambecius Libro V. Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 169. his verbis. „Codex CCLV. Manuſcriptus Theologicus Græcus eſt chartaceus antiquus, & optimæ notæ in folio, conſtans foliis 138 qui olim ad Joannem Sambucum pertinuit. Illo continetur *Imperatoris Andronici Comneni*, qui Imp. Alexium Comnenum II. ſive Juniorem anno 1183. nefariè occidit, & anno 1185. à ſeditioſa plebe Conſtantinopolitanâ viciſſim occiſus eſt, *Dialogus contra Judæos*, cujus titulus & principium:

ἡ δογματικὴ τῶνδε τῶν λόγων χάρις,
Τὴν Ἑβραϊκὴν ἐξελέγχουσα πλάνην,
Τὰς εὐσεβεῖς δείκνυσι τοῖς πιστοῖς τρίβους.
Ἔγραψα δὲ αὐτὴν Ἀνδρόνικος ἐκ πόθου,
Ἀδελφόπαις Ἄνακτος, Αὐσόνων γένους
Κομνηνοφυὴς, ἐκ σεβαστοκράτορος
Εἰς γῆν προαχθεὶς, καὶ γλυκὺ βλέψας
φάος.

Ἐπειδήπερ πολλοὶ τὴν τῶν παρανόμων Ἰουδαίων ἐπεχείρησαν παραστῆσαι δυσσέβειαν καὶ ὅπως μὲν ὁ Φιλάνθρωπος Δεσπότης καὶ κηδεμὼν, οὐ διὰ σημείων μόνον, ἢ Προφητῶν. ἀλλὰ δὶ ἀμφοτέρων ἅμα πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως τὴν σωτηρίαν τούτων πραγματευόμενος &c. Ubi notandum eſt Codicem hunc Tractatus iſtius, ſecundum Joannis Sambuci opinionem, eſſe idiographum, ſive propriâ ipſius Andronici manu exaratum, qui jam à Petro Stevartio Leodienſi, ſed Latinè tantum interprete Joanne Livinejo, editus eſt in tomo ſingulari *Lectionibus Antiquis* Henrici Caniſii addito, Ingolſtadii typis Ederianis anno 1616. in 4. Cui Livinejo Cardinalis Sirletus vir doctiſſimus, MS. ſuum Codicem Græcum commodaverat. Hinc autem manifeſte liquet, quantum fallatur ſuprà memoratus Joannes Livinejus, qui in Præfatione ſuæ verſionis Latinæ *Dialogi Andronici contra Judæos*, illum anno Chriſti 1317. eſſe compoſitum aſſerit." Quem ſecutus fueram in *Supplemento* meo *Bellarmini*, ad annum 1320. p. 593. Sed hunc Dialogum Andronico Comneno Imperatori 2. ſeu Juniori adſcribens, qui anno 1327. imperium aſſecutus eſt. Minime quoque audiendus eſt Cardinalis Sirletus, qui ut Joannes Livinejus ibidem refert, perperam credidit au-

thorem illum *Dialogi*, non eſſe ipſum *Andronicum Comnenum*, ſed eo tantum jubente opus iſtud ab Euthymio Zigabeno fuiſſe compoſitum. Quod enim ipſe Andronicus *Dialogum* iſtum proprio marte compoſuerit, luculenter apparet ex Carminibus ſuprà exhibitis, qui ei tituli loco præfixi ſunt: ſicut & ex Nicetæ Choniatæ teſtimonio allato, de Andronici ejusdem eximiâ eruditione, ſingulari eloquentia, & exquiſita Sacræ Scripturæ notitia. Extat quoque Græce MS. in Bibliotheca Sereniſſimi Bavariæ Ducis, Codice 128. ut patet ex ejus Catalogo, ad calcem tomi 2. *Apparatus ſacri* Antonii Poſſevini. Andronicum Camaterum Authorem habere videntur, *Dialogus adverſus Latinos de proceſſione Spiritus Sancti*, & *Diſputatio Imperatoris cum Doctore Armeniorum Petro, De duabus in Chriſto naturis, & aliis capitibus*. Sed non *Opuſculum contra Johannem Veccum Patriarcham Conſtantinopolitanum*, quæ MSS. aſſervantur in eadem Bavarica Bibliotheca, Codice 120. teſte eodem Poſſevino, in Catalogo iſtius Bibliothecæ, pag. 62. Denique notandum eſt in ſuprà memoratâ *Dialogi* editione Latina Livineji & Stevartii, *Dialogum* illum eſſe diviſum in 64. capita, nullum autem in Codice hoc manuſcripto Cæſareo, iſtius diviſionis extare veſtigium. Hæc de eo Lambecius Libro V. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, p. 169. & 170. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 303. & 365. Henricus Wharton in Supplemento *Hiſtoriæ Literariæ* Guillelmi Cavi, ubi pag. 24. hunc Andronicum Conſtantinopolitanum, refert ad annum 1327. cum Livinejo. Omnia autem hæc Opuſcula adſcribit *Andronico Camatero* Conſtantinopolitanæ urbis Præfecto Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Rei literaria*, parte 1. ad annum 1156. pag. 676. & parte 2. Hiſtoriæ literariæ ad annum 1183. pag. 397. 398. quæ vix conciliari poſſunt, cum iis quæ ſcribit ejus continuator Warthon ad annum 1327. p. 24.

1180 THEODORVS BALSAMON PATRIARCHA ANTIOCHENVS, natione Græcus, patria Conſtantinopolitanus, Magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diaconus, Nomophylax & Chartophylax, ſive cuſtos Sigilli Patriarchalis, & Eccleſiæ archivorum, clarus ob inſignem juris utriusque Canonici ac Civilis peritiam fuit ab anno 1170. vel circiter, à temporibus Manuelis Comneni Imperatoris & Michaelis Anchiali Patriarchæ Conſtantinopolitani. Primus etiam Blachernarum, ſive Ædis beatæ Virginis, quam extra muros urbis ad Blachernas Pulcheria Auguſta olim conſtruxerat, Præpoſitus. Factus tandem ob ſingulare doctrinæ meritum ac zelum in Eccleſiam Græcam, anno 1186. Patriarcha Antiochenus: qui cum occupatam dudum à Latinis ſedem ſuam cerneret, neque illic cum omnimoda poteſtate atque ad libitum imperare poſſet, degens Conſtantinopoli, authoritatem ſuam & jurisdictionem quantum poterat, Cartam tectam ſatagebat. Extitit Græcorum ſui temporis citra invidiam doctiſſimus, Canonum Eccleſiaſticorum imo & Civilium, omnium unquam quos Græcia multos tulit peritiſſimus: ut jure merito Joannes Citri Epiſcopus in Reſponſione ad Conſtantinum Cabaſilam de eo dicat, *ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ, ὁ Ἀντιοχείας, Τρίβων μὲν ἦν ἐς ἀκριβὲς τῶν νομικῶν καὶ κανονικῶν νομοθεμάτων, καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν τούτοις περιᾳδόμενος.* *Divinus ille vir, Antiochiæ Patriarcha accuratè verſatus erat in Conſtitutionibus Canonicis ac Civilibus, qui apud omnes in hiſce rebus celebratus fuit.* Cum autem pro virili Eccleſias Orientales & Græcas adverſus Latinorum cavillationes & uſurpationes tueretur, nihil mirum, quod tantis convitiis a Cardinale Baronio oneratus ſit, atque ab aliis Latinis multis, nihil niſi Latinum ſapientibus. Quem enim Latinis odioſum legimus, Græcis acceptiſſimum fuiſſe negare non poſſumus, plerisque hominum pro partium ſtudiis, vel injurias vel laudes abunde profundentibus. Fuiſſe autem lactatum diu obtinendi Patriarchatus Conſtantinopolitani vana ſpe, ab Iſaacio Imperatore, tradit Nicetas Choniates ipſe Græcus Lib. 2. cap. 4. qua de re non illepidam hiſtoriam narrat. Vivebat ad annum 1203. quo Conſtantinopolis à Latinis capta atque ut ita loquar expilata eſt. Hoc enim anno Theodorus Balſamon ſcripſit *Reſponſa Canonica* ad Marci Patriarchæ Alexandrini quæſtiones ſactas, quæ extant in Joannis Leunclavii *Jure Græco-Romano*, Lib. 5. pag. 362. Mortuus tandem eſt provectæ ætatis, anno Chriſti 1214. cum titulum Patriarchalis Eccleſiæ Antiochenæ per annos 28. tenuiſſet. Jam ad Opera Theodori Balſamonis veniamus.

Scripſit *Commentarium in Canones Sanctorum Apoſtolorum, & Sanctorum Oecumenicorum & particularium Conciliorum & in Epiſtolas Canonicas Patrum, Gregorii, Baſilii &c.* Opus iſtud juxta Beveregium, aggreſſus eſt Balſamon juſſu Manuelis Comneni Imperatoris & Michaelis Anchiali Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui circa annum 1175. mortuus eſſe creditur, quod non abſolviſſe videtur, niſi ſub Georgio Xiphilino, qui ſedem Patriarchalem anno circiter 1194. aſcendit. Vix tamen veriſimile eſt, ut tantum temporis ad hujus Commentarii compoſitionem inſumpſerit; ſed cum illum diu antea perfeciſſet, iterum a ſe recenſitum ſecundis curis Xiphilino ſedente, hujus ad demerendam gratiam, novo forſitan Patriarchæ velut novum nuncupavit. Prodiit hoc Opus Græce & Latine primum Pariſiis anno 1620. in 4. ſed hinc inde mutilum. Verum longe auctius & integrius, cum Notis Guillelmi Beveregii, Oxonii anno 1672. in ſolio, *in Pandectis Canonum Eccleſiaſticorum*. Videndum autem in illa editione Beveregii, an inveniatur *Explicatio Canonis decimi ſexti Synodi Antiochenæ ſecundæ*, quæ Græce MS. extat in Codice MS. Hiſtorico Græco LIII. num. 23. ut habet Petrus Lambecius Lib. 8.

Com-

Commentariorum Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſis
pag. 484. his verbis. „Vigeſimo tertio & qui-
„dem fol. 349. pag. 2. & fol. 350. pag. 1. *Theodori*
„*Balſamonis Explicatio Canonis decimi ſexti Synodi*
„*Antiochena ſecunda, De Epiſcopis & Eccleſiis vacan-*
„*tibus*, incipiens ab his verbis: Πολλάκις συνεζη-
„τήθη συνοδικῶς, τίς ἐστιν ὁ σχολάζων, καὶ ποία
„ἐστιν ἡ σχολάζουσα; καὶ περὶ μὲν σχολαζούσης
„οὐδεμία γέγονεν ἀμφιβολία: περὶ δὲ &c. Vide
„ipſius Syntagma Canonum, Pariſiis Græce &
„Latine editum pag. 824. 825. & 1125. Sed ibi
„*Explicatio iſta* extat Latine tantum inter Sup-
„plementa illa, quorum textus Græcus, in nullis
„Codicibus Manuſcriptis reperiri potuit. Con-
„ſule etiam Joannis Zonaræ Syntagma Cano-
„num, pag. 332. ubi de eodem Canone agi-
„tur.

Commentarium in Photii Nomocanonem, qui prodiit Græce & Latine primum editus a Chriſtophoro Juſtello, Pariſiis anno 1615. in 4. & *in Bibliotheca Juris Canonici Veteris* tomo 2. pag. 789. ab Henrico Juſtello & Gulielmo Voello.

Collectionem Eccleſiaſticarum Conſtitutionum, Paratitla a Joanne Leunclavio atque aliis nuncupatam, quam cum Joannis Leunclavii & Caroli Annibalis Fabroti notis habet *Bibliotheca Juris Canonici Veteris* tomo 2. pag. 1223. de quo ſtatim locuti ſumus. Extat autem *Theodori Balſamonis Epitome Canonica Novellarum Conſtitutionum Juſtiniani primi Imperatoris* in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi Codice MS. Hiſtorico Græco XLV. num. 70. & Codice XLVIII. num. 1. & quidem cum anonymi cujusdam ampliſſimis Annotationibus Græcis marginalibus, ut habet Lambecius tomo 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 452. his verbis. „Se-
„ptuageſimò & quidem a fol. 216. pag. 1. usque
„ad fol. 230. pag. 1. *Novellarum Conſtitutionum*
„*Imperatoris Juſtiniani primi ſive magni, Epitome Ca-*
„*nonica à Theodoro Balſamone compoſita, & in capita*
„*87. diviſa*, de qua vide plura, libri 6. horum
„Commentariorum parte 1. pag. 54. & 55.
„Inſcribitur atque incipit ea hic ut & ibi,
„Ἐκ τῶν μετὰ τὸν Κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων
„τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ διάφοροι διατά-
„ξεις, συνάδουσαι ἐξαιρέτως τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς
„Κανόσι &c. Hæc de Codice MS. XLV. De XLVIII. autem pag. 458. & quidem cum anonymi cujusdam ampliſſimis Annotationibus marginalibus. Et Codice MS. Juridico Græco XVI. num. 3. ut habet Lambecius Lib. 6. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 54. Sed ut illic notat, hoc Opuſculum extat quidem in Henrici Juſtelli *Bibliotheca Juris Canonici Veteris* tomo 2. à pag. 1312. ad pag. 1361. At longè aliter, quam in his Manuſcriptis Codicibus Cæſareis. Extant inſignes tam Photii quam Theodori Balſamonis MSS. Codices in Anglicis Bibliothecis. Inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 205. qui valde magnus & amplus eſt. Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum Num. 1836. in MSS. Codd. Collegii Etonenſis Codice 38. Num. 3439. in MSS. Codicibus Biblioth. Norfolcianæ Codice 540. Et Num. 5905. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 71.

Reſponſa ad varias quaeſtiones Jus Canonicum Spectantes, videlicet *De Epiſcopatuum in Metropoles erectione. De electis ad Eccleſias Orientales. De foro Clericorum, De jure Patriarchico in Monaſterio. De Feriis*, aliaque plura, quæ habentur paſſim Græcolatina, Lib. 2. *Juris Græcoromani* Joannis Leunclavii. Notat autem Petrus Lambecius Lib. 6. Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis pag. 53. extare *Octo Reſponſa ſeu Meditata* ejusmodi *Theodori Balſamonis*, Codice MS. Juridico Græco XV. num. 4. his verbis.
Quartò & quidem à fol. 525. pag. 2. usque ad“
fol. 574. pag. 2. Theodori Balſamonis Patriar-“
chæ Antiocheni *Meditata ſive Reſponſa Eccleſia-*“
ſtica octo, quorum *primum* inſcribitur atque in-“
cipit his verbis: Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγιωτάτου Πα-“
τριάρχου Ἀντιοχείας κυροῦ Θεοδώρου, τοῦ Βαλ“
σαμῶν πρὸς τὸν ὁσιώτατον καθηγητὴν τῶν“
κατὰ τὸν Παπίκιον μοναστηρίων, μοναχὸν κῦριν“
Θεοδόσιον, χάριν τῶν ῥασοφόρων. Ὁ μέγας“
διδάσκαλος τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ“
Θεοκήρυξ Ἀπόστολος Παῦλος, ἔστω, φησὶν, εἰς“
τὸ ἀκοῦσαι ταχὺς, καὶ εἰς τὸ λαλῆσαι βρα-“
δύς. Ἔδει οὖν &c. *Secundum.* Τοῦ αὐτοῦ ἁ-“
γιωτάτου Πατριάρχου τῷ ἱερωτάτῳ Μητρο-“
πολίτῃ Φιλιππουπόλεως, καὶ ὑπερτίμῳ, περὶ“
τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν βιβλίον μαθηματικόν. οὔτε“
γῆρας πρὸς ἀρετὴν ἐστιν ἀξιόπιστον &c. *Ter-*“
tium Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου μελέτη“
χάριν τῆς εἰς τοὺς θείους ναοὺς τῶν μοναστηρίων“
γινομένης μετακλήσεως διὰ σημαντηρίων τριῶν.“
βλέπων ἀπειροκάλους τινὰς &c. Vide *Jus*“
Græcoromanum tomo 1. pag. 476. & deinceps.“
Quartum. Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου“
Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων χάριν τῶν“
διδομένων θυμιαμάτων ἐτησίως παρὰ τοῦ Πα-“
τριάρχου. Σὺ μὲν περιπόθητον τέκνον, μεγαλο-“
δοξότατε κριτὰ &c. *Quintum.* Μελέτη τοῦ“
αὐτοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου, χάριν τῶν δύο“
ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων, τοῦ Χαρτοφυλακίου, καὶ τοῦ“
πρωτεκδικίου. Τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας“
Παύλου &c. *Sextum.* Ἀπόκρισις καὶ μελέτη τοῦ αὐτοῦ“
ἁγιωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κυροῦ Θεοδώ“
ρου, χάριν τῶν Πατριαρχικῶν προνομίων. Εἰ-“
σῆλθε τὰ ἀξίωμά σου &c. *Septimum.* Τοῦ αὐ-“
τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου διάγνωσις, χάριν τοῦ“
λαληθέντος συνοδικῶς ζητήματος περὶ τοῦ, εἰ χρὴ“
τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυσὶ ἐξαδέλφαις συνάπτε-“
σθαι. οἱ τῶν Ἀθηναίων ἰθαγενεῖς &c. *Octavum.*“
Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου, χάριν“
τῶν ὀφειλουσῶν τελεῖσθαι νηστειῶν. Ἐκεῖνοι δι-“
δάσκουσι περὶ νηστειῶν θεάρεστα διδασκάλια, ὧν“
θεοφιλέστατον πλήρωμα τοῦ ποτὲ περιωνύμου“
θρόνου τῆς Θεουπόλεως ὅσοι &c. Ex his octo“
Meditatis ſive Reſponſis extant in *Jure Græ-*“
coromano a Marquardo Frehero Græcè & La-“
ti-

„tinè edito, tantum quinque, nempe 3. 4. 5. 6. & 7. tomo 1. a pag. 442. usque ad pag. 478. reliqua autem tria ibi deſunt. Ita Lambecius. At *primum* de his octo Meditatis, quod in Jure Græcoromano deeſſe a Lambecio dicitur, editum poſtea eſt Græce & Latine a Joanne Baptiſta Cotelerio, tomo 3. *Veterum Monumentorum Eccleſiæ Græcæ* pag. 473. inſcriptum, *Epiſtola Theodori Balſamonis ad Theodoſium Abbatem de Monachis Raſophoris* ſeu *raſo indutis*. *Octavum* quoque Reſponſum ſeu Meditatum, editum ab eodem Cotelerio tomo 2. *Veterum Monumentorum* citatorum, pag. 492. Græcè & Latinè, inſcriptum, *Epiſtola Theodori Balſamonis ad Antiochenos de jejunio*. Vnde reſtat ſolum *ſecundum* Reſponſum ſeu Meditatum citatum MS. non impreſſum, *De libris Mathematicis non legendis* &c. hæc occaſione hujus MS. Codicis.

Reſponſa ad Interrogationes Marci Patriarchæ Alexandrini, extant Græcolatinè, *in Jure Græcoromano* ibidem libro 5. pag. 362. de quibus loquitur Petrus Lambecius, occaſione MS. Codicis Hiſtorici Græci LI. num. 16. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, Lib. 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 474. his verbis. „Decimo ſextò & quidem a fol. 289. pag. 1. usque ad fol. 310. pag. 2. Marci Patriarchæ Alexandrini quæſtiones Canonicæ 66. cum Reſponſis Patriarchæ Antiocheni Theodori Balſamonis, quarum titulus & principium: Ἐρωτήσεις τȣ̃ ἁγιωτάτȣ Πατριάρχȣ κυρȣ̃ Θεοδώρȣ. Προοίμιον. Ὁ μὲν Θεόπτης Μωσῆς καὶ Προφήτης. Ἐρώτησον, φησὶ, τὸν πατέρα σȣ, καὶ ἀναγγελεῖ σοι &c. Plura de iisdem Quæſtionibus & Reſponſis vide Libri 6. horum Commentariorum parte 1. pag. 48. & 49. Quibus nunc addo notandum eſſe imprimis, quòd Quæſtiones illæ *Theodori Balſamoni* propoſitæ fuerint anno Chriſti 1203. Indictione 13. ut expreſſè ibi indicatur his verbis. Ἐν ὀνόματι τȣ̃ Πατρὸς καὶ Υἱȣ̃ καὶ τȣ̃ ἁγίȣ Πνεύματος. Ἐρωτήματα ἅπερ χρήζȣσιν οἱ Χριστιανοὶ οἱ κατοικȣ̃ντες ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἐν ταῖς ἐξȣσίαις αὐτῶν, ἐρωτηθέντα παρὰ Μάρκȣ τȣ̃ ἐλαχίστȣ ἐν τοῖς Πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας, ἐν ἡμέραις τῆς βασιλείας τȣ̃ εὐσεβεστάτȣ καὶ φιλοχρίστȣ βασιλέως ἡμῶν κυρίȣ Ἰσαακίȣ τȣ̃ Ἀγγέλȣ, καὶ ἐπὶ τȣ̃ ἁγιωτάτȣ, καὶ οἰκȣμενικȣ̃ Πατριάρχȣ κυρίȣ Γεωργίȣ. ὧν τὰ ἔτη αὐξανεῖ ὁ Θεὸς εἰς μακρότητα ἡμερῶν. μηνὶ Φεβρȣαρίῳ ἐπινεμήσεως ιγʹ. καὶ ἐτῶν μετὰ τὴν σάρκωσιν τȣ̃ κυρίȣ καὶ Θεȣ̃ ϗ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃ ασγʹ. Hoc eſt: In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Interrogationes ad quas reſponderi deſiderant Chriſtiani, qui Saracenorum regionem, & ſub eorum ditione habitant, factæ à Marco, minime inter Patriarchas Alexandrinos, in diebus Imperii piiſſimi & Chriſti ſtudioſiſſimi Imperatoris noſtri, Domini Iſaaci Angeli, & tempore ſanctiſſimi atque Oecumenici Patriarchæ Domini Georgii, quorum annos augeat Deus in dierum longitudinem, menſe Februario, Indictione 13. anno poſt Incarnationem Domini & Dei & Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, 1203.“

Ejusdem *Meditata ſive Reſponſa adverſus Caſus*, Græcè & Latinè in eodem *Jure Græcoromano* Lib. 7. fere per totum.

Ejusdem *Reſcriptio ſive Epiſtola Reſponſoria ad Archiepiſcopum Gradenſem ſive Aquilejenſem, qua demonſtrat eum non eſſe appellandum Patriarcham, ac ſimul etiam agit de Azimis*, extat Codice MS. Hiſtorico Græco LV. num. 5. *Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, ut habet Lambecius tomo 8. Commentariorum hujus Bibliothecæ pag. 492. his verbis.

„Quintò & quidem à fol. 316. pag. 1. usque ad folium 321. pag. 1. *Patriarchæ Antiocheni*, & quidem ut videtur, *Theodori Balſamonis Reſcriptio ſive Epiſtola Reſponſoria ad Archiepiſcopum Gradenſem ſive Aquilejenſem, qua demonſtrat eum non eſſe appellandum Patriarcham, ac ſimul etiam agit de Azimis*. Ipſa tituli & principii verba hæc ſunt: Τȣ̃ ἁγιωτάτȣ Πατριάρχȣ Ἀντιοχείας ἀντιγραφὴ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Γραδαίνȣ, ἤτοι Ἀκυληίας περὶ τȣ̃ μὴ εἶναι δεκτὸν ὡς μηδὲ ἀκȣσθὲν πότε τὸ ὀνομάζεσθαι Πατριάρχην τὸν τοιȣ̃τον Ἀρχιεπίσκοπον. ϗ ὑπὲρ τῶν ἀζύμων. Πολλῆς ἡμῖν εὐφροσύνης ϗ πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως αἴτια. τὰ σὰ καθέστηκεν ἱερὰ γράμματα, ἱερώτατε ϗ Θεοφιλέστατε πνευματικὲ ἀδελφὲ ϗ τίμιε δέσποτα. Ἐχάρημεν γὰρ ȣ̓ μικρῶς τῷ ὄντι &c.“ Extat quoque inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ n. 3274. in MSS. Codd. Joannis Scheldeni Cod. 62. num. 2. *Martyrium Theodori Orientalis & Claudii* auctore Theodoro Patriarcha Antiocheno, quem jure Balſamonem hunc arbitramur. Agunt *De Theodoro Balſamone* omnes qui ſcripſerunt *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Antonius Poſſevinus, Robertus Bellarminus, Philippus Labbeus &c. Has autem notas ſingulares hauſimus ex Petro Lambecio qui abunde illius meminit Libro V. Commentariorum *Bibliothecæ Cæſareæ* pag. 161. 162. 172. 221. & in Catalogo Scriptorum hujus tomi ſeu libri, pag. 358. & 366. Lib. 6. eorundem Commentariorum, parte 1. p. 51. 52. 53. 54. & in Catalogo Scriptorum hujus partis pag. 70. & 71. Libro 8. eorundem pag. 474. & 484 & 492. atque in Catalogo Scriptorum hujus tomi pag. 571. & 579.

BALDVINVS SEV BALDEVVINVS, DE- 1180
VONIVS, CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPVS, ſordæ in Anglia olim Abbas Ordinis Ciſtercienſis, ab anno 1180. & antea claruit. Recte me arguit Cavus *in Hiſtoria Rei Literariæ* ad annum 1185. pag. 688. quod *in Supplemento* pag. 453. ſcripſerim, illum anno 1171. ſucceſſiſſe Thomæ Becketo in Eccleſia Cantuarienſi. Anno enim tantum 1181. Epiſcopus Wigornienſis renuntiatus eſt, atque 1185. XIV. Kal. Junii poſt Richardum Priorem Dovorenſem

ſem in ſede Cantuarienſi ſucceſſit. Hujus vitam ita deſcribit Gervaſius Cantuarienſis, *in Actibus Archiepiſcoporum Cantuarienſium*, pag. ſeu col. 1675. „Baldewinus Wigornienſis Epiſcopus. Sed „quid de iſto dicam Baldewino? Propoſui & „promiſi de Regibus & Archiepiſcopis proſpera „dicere, & bona quæ Cantuarienſi Eccleſiæ fece„runt, Lectoribus aliqua nuntiare. Sed cum „facta Baldewini video, non bona, ſed mala mul„ta referre compellor invitus. In Exonia ex „infimo genere natus, litteris ſecularibus & ſa„cris eruditus eſt, & in omni honeſtate conver„ſatus eſt. Deinde cum bonis polleret mori„bus, per Epiſcopum Exonienſem Bartholomæ„um Archidiaconus ibidem effectus eſt. Sed „cum ad altiora tenderet greſſum, omnia mun„dana reliquit, & Ordinis Ciſtercienſis habitum „ſuſcepit in Cœnobio Fordenſi, & poſt paucos „annos Abbas ibidem effectus eſt. Deinde poſt „obitum Rogeri Wigornienſis Epiſcopi, anno „tandem 1181. Epiſcopus electus eſt; & cum „poſt receſſum bonæ memoriæ Richardi Archi„epiſcopi Cantuarienſis (quæ contigit anno 1183. „die 17. Februarii) Eccleſia viduata paſtore ca„reret: motâ quæſtione de Paſtore ſubſtitu„endo in præſentia Regis, poſt multas fati„gationes Monachi Cantuarienſes Regi nomi„naverunt virum juſtum & bonum *Petrum Me„nevenſem Epiſcopum*. Annuit Rex, veruntamen „ad præſens dilatum eſt negotium & iterum „apud Londonias redierunt in idipſum. Epi„ſcopi verò per ſeipſos ſubitò elegerunt *Balde„winum Wigornienſem Epiſcopum*, (qui translatus „eſt ad hanc ſedem ſub exitum anni 1184. & „Maji 19. anni 1185. in Archiepiſcopali throno „Cantuariæ ſolemniter collocatus.) Et Mona„chi Cantuariam redierunt. Subſecutus eſt „eos Rex, & in Capitulo flexis genibus, & lachry„mantibus oculis Conventum deprecatus eſt, „ut præfatum ſuſciperet electum: Sic tamen „ut Epiſcoporum penitus caſſaretur electio, & „Conventus de novo ſuam faceret electionem. „Petitio Regis exaudita eſt, & Londoniam „omnes redierunt. Electione Epiſcoporum „denique caſſata, *Baldewinus à Monachis electus eſt.* „Miſſis itaque nuntiis ad curiam Romanam, Vr„banus Papa ex aſſenſu fratrum, Monachorum „electionem confirmavit, & ideo electo pallium „miſit. Baldewinus igitur Cantuariam ve„niens, cum honore debito à Monachis ſuſceptus „eſt & inthronizatus, de quo pacis & tranquilli„tatis tanta ſpes habita eſt, ut Sanctorum Præ„deceſſorum ſuorum concivis & ſocius fore pu„taretur. Dicebat enim fratribus inter cætera „in Sermone facundo: Hoc eſt primum fratres „& ſummum in deſideriis meis, ut unum ſimus „in Domino: vobis enim debeo, quidquid ha„beo: ſed & corpus & animam meam vobis te„neor impendere. Sed cum de eodem tanta „religionis & gratiæ fulgerent præconia, quaſi „redempturus eſſet Iſraël: a Clericis ſeductus, „in primis ſanctitatis operibus a Sanctuario Do-

mini incipiens, Eccleſiam Chriſti Cantuariæ« quibusdam ſpoliavit exeniis, quæ de villis Mo-« nachorum ſolebant eisdem ab antiquo deferri.« Deinde neſcientibus Monachis, miſſis clanculò« Clericis, paſtui pauperum & orphanorum aſſi« gnatas invaſit Eccleſias. Verum cum omnia« ſubripere cogitaret, appellatio interpoſita eſt.« Ipſe autem appellationi non deferens, aliquas« Monachorum villas invaſit, & mirati ſunt uni-« verſi. Tandem elaboratum eſt a quibusdam« qui Cantuariæ convenerant, ut Archiepiſco-« pus Monachis reſtitueret ablata, & ipſi jam fa-« ctæ renuntiarent appellationi. Archiepiſco-« pus igitur villas quidem reſtituit, ſed Eccleſias« Clericis ſuis dedit, & exenia ſibi retinuit. Miſit« interea nuntium ad Papam Vrbanum, petens« ut jam datas confirmaret Eccleſias, & novæ« conſtruendæ Baſilicæ Apoſtolicam daret au« thoritatem, quam dixit in Curia Clericus idem,« Sanctum Thomam inchoaſſe. Obtinuit nun« tius & rediit, & Baldewinus jam effrenis effe-« ctus, non ſolum Eccleſias & oblationes fidelium« auferre, ſed & totum ſtatum & tranquillitatem« Cantuarienſis Eccleſiæ ſubvertere cogitabat.« Hæc audiens Rex, de facili conſenſit. Aſſen-« tiunt Epiſcopi, fideque interpoſita vel jura-« mento firmatum eſt, ut omnes Epiſcopi qui« Monachos habebant, Cathedrales Eccleſias fa-« cerent de Clericis ſecularibus Conventuales,« eisque Monachorum cum decimis darent &« Eccleſias. Audiens hoc Conventus Cantua-« rienſis, nec mirum admiratus eſt, & unicum« oppreſſorum oppoſuit remedium, & ad Sedem« Apoſtolicam appellatum eſt. Relata ſunt« hæc in Curia, & Vrbanus Papa ex aſſenſu Fra-« trum, ſemel & ſecundò & tertiò operis iſtius« inhibuit executionem, & per Angliam inſtitu-« tam caſſavit Fraternitatem. Baldewinus au-« tem nihilominus deſiſtere noluit, ſed quingen-« torum pedum jaciens ſundamentum, Priorem« & Fratres qui appellaverant, ſuſpendit, & redi-« tus debitos ſolvi prohibuit. Januas etiam« Monachorum præcepit abſerari, & ne quis« egrederetur inhibuit, & deinde omnes villas« Monachorum occupavit. Scripſit iterum« Vrbanus Archiepiſcopo præcipiens, ut Mona-« chis omnia reſtitueret ablata, & opus inchoa-« tum & locum maledictum pronuntiavit & pro« phanum, & omnes qui ibidem celebraverant,« ſuſpendit. Ipſe verò contemnens omnia,« quod in capella fuerat ligneum, factum eſt la-« pideum: & ut omnes Clerici ſui ibi domos« manſionarias citiſſime fabricarent præcepit, &« ſic apud Dovoriam transfretavit. Agente« autem Rege, duobus Monachis qui ad Regem« miſſi fuerant, villas reſtituit, per litteras clau-« ſas ſuis inſinuans Miniſtris: quod ea conditio-« ne prædictam fecerat reſtitutionem, ut de illo« villas tenerent, & ſingularem ei, non Conven-« tui redderent rationem. Obſtupeſcunt ad« hoc Monachi, & omnia reſpuunt, magisque vo-« lunt panem quotidianum mendicare, quam«

Ec-

„Eccleſiam Cantuarienſem tantæ ſubjicere ſer-
„vituti. Obiit interea Vrbanus Papa, & Gre-
„gorius *Archiepiſcopi* patronus Papatum ſuſce-
„pit. Hic Eccleſiarum prælatis & ſubditis in-
„dulſit,ut omnes Litteræ Vrbani Papæ a tribus
„menſibus ante obitum ipſius traditæ, eandem
„firmitatem haberent,ac ſi adhuc viveret. Cau-
„ſam verò Cantuarienſis Eccleſiæ ab hac exce-
„pit pietate,ut quæ majori indigebat ſolatio,ma-
„jorem haberet deſolationem. Vnde Balde-
„winos gaudens effectus, in Angliam propera-
„vit, & applicuit apud Dovoriam. Miſit illico
„Conventus Monachos duos, qui eum de tranſ-
„marinis venientem ſalutarent, & debitam of-
„ferrent profeſſionem. Quos ſtatim per nun-
„tios, antequam ad eum poſſent accedere, de-
„nuntiavit excommunicatos,equos abſtulit, &
„ad Cantuariam pedites redire coegit. Sup-
„priorem & ei conſentientes, per totam provin-
„ciam denuntiari fecit excommunicatos, &
„omnia quæcunque Monachi habebant, extra
„portam eis abſtulit. Et quia porta contra ra-
„ptores hujusmodi clauſa fuit, murus curiæ
„ligonibus perforatus eſt, & curia eorum cum
„officinis omnibus capta. Cibaria quoque
„Conventus hoſpitum & infirmorum aſportata
„ſunt, & ſervientes jurare compulſi ſunt, ut ſi
„quem Monachum exire viderent, illum appre-
„henderent, vel clamore notarent. Servientes &
„Clerici in curià vel cimiterio capti ſunt & ver-
„berati, & in carcerem truſi. Monachi ad eum
„miſſi abducti ſunt, & unus in atrio Eccleſiæ ca-
„ptus, ligatus, abductus eſt & incarceratus, affli-
„ctus eſt, ut in triduo poſt reditum, ſpiritum ex-
„halaret. Omnes etiam qui quovis titulo
„Monachos contingebant , Regis & Archiepi-
„ſcopi proditores appellati ſunt. Nocte & die
„vallati ſunt multitudine armatorum, ut pu-
„tarent Monachi ſe in Eccleſia vel Clauſtra de-
„truncandos. Sed nec cibum capere, vel ſo-
„mnum carpere ſecure valebant : & ut brevi-
„ter mala dicentur quæ nimis longa fuerunt, à
„primo ingreſſu Baldewini, vix dies paucos ha-
„buere quietos. Et cum Monachi debita vi-
„ctualia non haberent , propter tot & tantas
„enormitates, Eccleſia Cantuarienſis à divinis
„ſuſpenſa eſt. Gregorius Papa interim obiit,
„& Clemens ſucceſſit, & Archiepiſcopi ſenſus
„immutatus eſt. Cui poſt modicum Clemens
„Papa ſcripſit ſecundum formam Vrbani, præci-
„piens ut opus inchoatum deſtrueret, Monachis
„etiam reſtitueret ablata, & de cætero ab eorum
„gravamine ceſſaret. Invaſores etiam curiæ
„eorum, excommunicati ſunt. Obiit intereà
„Prior Honorius apud Romam , & ſocii ejus
„quinque; Hoſtienſis etiam Epiſcopus, & Ra-
„dulfus Cardinalis, quos ad dirimendam cauſam
„Papa Clemens mittere volebat in Angliam: &
„ſic Eccleſia Cantuarienſis ſoli Deo relicta eſt.
„Conventus autem licet in egeſtate plurimâ
„conſtitutus , firmiter in primo perſeveravit
„propoſito, ſemper paratus pro libertate Eccle-

ſiæ, contumelias & terrores, opprobria homi-"
num & malitias ſuſtinere, vel mortem, vel quid-"
quid humana vel diabolica poſſet excogitare"
malitia. Statimque fratres quatuor miſerunt ad"
Curiam. Interea Reges & Principes, Archie-"
piſcopus Baldewinus & Epiſcopi plures acce-"
perunt Cruces, ut irent in Jeruſalem. Sed or-"
ta graviſſima diſcordia inter Regem Franciæ &"
Regem Angliæ, & filios ipſius. Obiit Rex Henri-"
cus, cujus procuratione Eccleſia adeò vexata"
eſt. Cui ſucceſſit Richardus filius ejus, quem ap."
Weſtmonaſterium ſacravit & coronavit Ar-"
chiepiſcopus Baldewinus. Verum ne aliqua"
fieret perturbatio pro Cantuarienſi Eccleſia in"
coronatione illâ, callidè procuratum eſt, ut Ar-"
chiepiſcopus reſtitueret Monachis curiam"
cum officinis, villas & reditus cum ea quam ha-"
buerant libertate : Eccleſias autem & Exe-"
nia non reddidit, & contra morem Eccleſiæ,"
Rogerum quendam proditorem, abſente Conventu"
nominavit Priorem. Quod cum contradice-"
rent Monachi, iterum damnis & contumeliis"
afflicti ſunt , & poſſeſſionibus ſpoliati : unde"
poſtmodum in præſentiam Regis vocati, ex-"
poſitis in audientia multorum gravaminibus"
illatis, compulſi ſunt ut Chartas Eccleſiæ pro-"
ferrent in medium, ab æmulis ſuis, videlicet E-"
piſcopis judicandas. Sed cum Monachi nec"
hoc absque convenientia Conventus facere"
valerent, exiliit Rex & iratus juravit, quod nec"
unus ex eis in Eccleſia remaneret. Verunta-"
men in proximo cum Archiepiſcopis, Epiſcopis"
& Abbatibus & Proceribus multis, Rex venit"
Cantuariam, & poſt multos varioſque Sermo-"
nes, hoc tandem elaboratum eſt, ut Archiepi-"
ſcopus Monachis reſtitueret ablata, capellam"
incultam dimitteret vel penitus diſſiparet, Cle-"
ricorum ædificia deponeret, & ad invicem illa-"
tas remitterent injurias. *Rogerus* etiam à"
Prioratu depoſitus eſt. Latebat interim apud"
Dovoriam Johannes Legatus, qui ad reſtituen-"
dam Eccleſiæ pacem , miſſus erat in Angliam."
Venit igitur Cantuariam, ſcilicet à Rege voca-"
tus , & à Monachis honorificè ſuſceptus eſt."
Sed ad pacem illam faciendam vel jam factam"
vocatus, neque cum Monachis niſi valde ſe-"
cretum habere potuit colloquium, nec eiſdem"
in tam arduo negotio neceſſarium ſcivit dare"
conſilium. In craſtino autem non ut Lega-"
tus, ſed ſimpliciter Dovoriam profectus eſt, &"
citiſſime poſt Regem transfretavit. Archiepi-"
ſcopus autem a ſuo non deſiſtens propoſito,"
Londoniam adiit, & ne nihil ageretur, apud"
Lamhée in planitie campi tentoria fixit, & præ-"
capit ibidem Lapideam fieri capellam, & ut Cle-"
rici ibi manſiones congruas fabricarent. Ar-"
chiepiſcopus ſacravit apud Lamhée Epiſcopos"
duos, *Richardum Londonienſem & Willelmum He-*"
lienſem. Diverſis verò temporibus & locis"
ſacravit iſtos, *Gilebertum Roffenſem*, cui eundem"
dedit Epiſcopatum *Willielmum* etiam ſacravit"
Landavenſem, Johannem Exonienſem, Willielmum"

Wi-

„*Wigornienſem, Hugonem Lincolnienſem, Reinerum* „*Sancti Aſaph, Willielmum Herefordenſem, Hugonem* „*Coventrenſem, Godefridum Wintonienſem, Huber*„*tum Saresberienſem Dionyſium* quoque benedixit „*Abbatem de Boxleia, & Algarum de Farresham, &* „*Johannem de Combwella.* Archiepiſcopus Bal„dewinus transfretaturus Cantuariam venit, „baculum & peram in Eccleſia Chriſti ſuſcepit, „ultimumque valedicens Monachis & Angliæ, „peregrè profectus eſt. Et tandem pervenit „ad Civitatem Accon, ubi parum proficiens, ſed „in dies deficiens, decidit in ægritudinem, quâ & „mortuus eſt (anno nimirum 1190.) Rexit Ec„cleſiam Cantuarienſem, ſicut ſuprà dictum eſt, „annis V. menſibus XI. Et in obſidione Civita„tis Accon vitam finivit, & ibidem ſepultus eſt. „Cujus veſtimenta capellæ Cantuariam allata „ſunt. Dimiſerat autem in Eccleſia Cantua„rienſi caſulam unam auro paratam, dalmati„cam, & tunicam auro textam, & cappas duas. „Hæc de Baldewini Archiepiſc. factis pauca per„ſtrinxi, abbrevians mala quæ nimis prolixa fue„runt.“ Hæc Gervaſius. Vacavit Eccleſia Cantuarienſis poſt obitum ipſius, annis 2. & menſibus 7. Giraldus autem Cambrenſis, qui ipſum Baldewinum tam in peragrandâ Walliâ, quàm in expeditione Hieroſolymit. comitatus eſt, ſic hominê deſcribit: *Colore fuit fuſco, vultu ſimplici ac venuſto, ſtaturâ mediocri, habitudine corporis bona, ſed tenui, non craſſa: modeſtus ac ſobrius, abſtinentia magna, ut vix unquam in ipſum quicquam ſiniſtrum auſa fuerit fama præſumere. Sermone parcus, ad iram tardus, litterarum ſtudiis à pueritia imbutus, jugum Domini ab adoleſcentia portans.* Haud tamen ſatis in ſuis laudibus ſibi conſtat Giraldus dicens, *Monachum fuiſſe meliorem quam Abbatem, & Epiſcopum quàm Archiepiſcopum.* Hanc etiam ob cauſſam ita dicitur affatus eum Papa in quadam Epiſtola: *Vrbanus Servus Servorum Dei, Monacho ferventiſſimo, Abbati calido, Epiſcopo tepido, Archiepiſcopo remiſſo ſalutem &c.* Laudat illum *in Archiepiſcopis Cantuarienſibus* Godwinus, quod optime intentionibus ac voluntatibus Henrici Angliæ Regis conſonuerit, in quo maximè culpandus eſt: cum ut Regi iniquo complaceret, innumeris Cantuarienſes Monachos attriverit miſeriis. De illo Radulfus de Diceto *in Imaginibus Hiſtoriarum* paſſim, Gervaſius citatus *in Hiſtoria Regum Angliæ, & in Actibus Pontificum Cantuarienſium:* & ferè omnes Anglicanarum rerum Scriptores. Scripſit multa, quæ tandem ex MSS. Codicibus eruta, in totum V. *Bibliotheca Veterum Patrum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 1. & ſequentibus immiſſa ſunt, quem anno 1662. in fol. edidit Bertrandus Tiſſier Prior Boniſontis. Hic Balduinus à patria cognominatus Devonius, ſub cujus Cantuarienſis Archiepiſcopi nomine *Sermones* MSS. inveniuntur Cod. 634. celeberrimæ Bibliothecæ Colbertinæ. Et in Bibliotheca Claræ Vallis, Ordinis Ciſtercienſis, *Sermones D. Balduini Abbatis de Forda, poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopi.* Opera autem ipſius impreſſa ſunt Tractatus XVI. de diverſis argumentis, quæ incipiunt, *Sacramentum Dominici corporis & ſanguinis pro ſua dignitate &c.* Lib. 1. pag. 1. De commendatione fidei. *Omnia fœdem Societatis humana &c.* p. 74. Liber 1. De Sacramento Altaris, per Epiſtolam Bartholomæo Oxonienſi Epiſcopo dedicatus, quæ incipit: *Amantiſſimo Domino & Patri Bartholomæo &c.* pag. 103. & ſeqq. Plura abſque dubio ſubminiſtrabit Carolus de Wiſch *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 30. impreſſa Coloniæ Agrippinæ in 4. anno 1656. apud Joannes Buſæum. Advertat autem Lector in Manuſcripto Codice Colbertino de quo ſuprà, inveniri tres adhuc Homilias hujus Balduini, quæ impreſſæ non ſunt, *prima* Exhortatio ad Sacerdotes quæ incipit, *Vos ô Sacerdotes Domini, attendite à voluptatibus carnis &c.* *Secunda* De obedientia & inobedientia, ad textum, *Melior eſt obedientia quàm victima &c.* quæ orditur: *Quantum ſit obedientia bonum, & quantum è diverſo inobedientia malum &c.* *Tertia* De ſancta Cruce, *Convenite populi nationum ad ſtupendum divinæ virtutis ſpectaculum &c.* Hoc annotaſſe juvat, ob eos qui colligunt Opera Scriptorum Veterum. Tractatus Balduini Devonii Cantuarienſis Archiepiſcopi ex impreſſis ſexdecim nobiliores hi ſunt.

3. *De dilectione Dei*, qui incipit, *movere vos poteſt &c.* pag. 7.

4. De duplici reſurrectione, quæ per obedientiæ perſeverantiam obtinetur. p. 12.

5. De requie quam ſibi & nobis Chriſtus quæſivit & paravit. p. 17.

6. De efficacia Divini eloquii. p. 22.

7. De ſalutatione Angelica. p. 28.

8. De vulnere charitatis, quod ſponſa infligit ſponſo. p. 33.

9. De beatitudinibus Evangelicis. p. 36.

11. De crucifixione veteris hominis. p. 51.

15. De vita Cœnobitica ſeu Communi. p. 62.

16. De pulchritudine Nazaræorum. p. 70.

Si alia cupis de Operibus *Balduini Devonii Cantuarienſis Epiſcopi*, videatur Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro*, tomo 1. pag. 165. Carolus de Wiſch *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, fol. 30. & 31. De anno quo Balduinus iſte mortuus eſt, Scriptores non conveniunt: Guillelmus enim Cavus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1185. pag. 688. vult ipſum anno 1191. in obſidione Ptolemaidis diem clauſiſſe extremum: cujus ſumma lenitas blandique mores quos ei appingit, vix cum iis quæ ex Gervaſio à me producta ſunt oculato teſte, quadrare poſſunt. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit ſuo *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 87. vult obiiſſe illum anno 1193. qua de re accuratius inquirendi otium non ſuppetit.

IOSEPHVS DEVONIVS, ſive ISCANVS 1180
vel EXCESTRIENSIS, etiam Henrici II.

Richardi & Joannis Angliæ Regum temporibus claruit, dictus *Devonius* quia in Devonia natus eſt, quæ citerior Dumnoniorum ſeu Damnoniorum regin eſt. Sed Iſcæ civitate Cornuwalliæ ſeu Cornubiæ educatus fuit, quæ pars altera Damnoniorum eſt: atque hinc liquet, unde nunc *Devonius* ſeu *Devonienſis*, nunc *Iſcanus* dicatur. Vir fuit Latinè, Græcèque doctus & diſertus admodum ætate ſua, imò Britannicorum Poëtarum ævo ſuo princeps. Balduinum Cantuarienſem Archiepiſcopum patronum habuit, qui anno 1184. ad hanc ſedem electus eſt, unde patet quo tempore Joſephus Devonius ſcripſerit. Cui & dedicavit tum *Libros ſex de bello Trojano*, tum *Antiocheidem ſuam*: præter quæ & *Panegyricum in Henricum II.* edidit, & *Librum De Inſtitutione Cyri & nugas amatorias & epigrammata & carmina varia*, ut Balæus Auctor eſt. *Libri ſex De bello Trojano*, ſeu *Hiſtoria Daretis Phrygii verſibus* per Joſephum Devonienſem, falſo adſcripta Cornelio Nepoti, extat inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ num. 1758. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 157. num. 3. Et inter MSS. Codd. Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 1346. in MSS. Codicibus Collegii divi Benedicti Codice 69. num. 4. inſcripta *Daretis Phrygii liber de prima Pergamorum everſione* cujus initium, *Iliadum lachrymas &c.* Impreſſa eſt primum hæc Hiſtoria ab Albano Torino Baſileæ anno 1541. in 8. & iterum ibidem anno 1583. in folio cum aliis operibus pag. 444. inſcripta *Dares Phrygius De bello Trojano, carmine elegiaco per Cornelium Nepotem.* Hac de re poſtmodum Angli conqueſti ſunt, quod imperitè & immerito attributum fuiſſet *Cornelio Nepoti*, opus quod *Joſepho Devonienſi* adſcribendum erat, quo in Opere Iſcanus hiſtoriam carmine expreſſit, quæ Daretis Phrygii nomen præfert. Initium Operis hujusmodi eſt.

Iliadum lacrymas, conceſſaque Pergama fatis,
Prælia bina Ducum, bis adactam cladibus urbem,
In cineres querimur.

Vt veritati hiſtoriæ inſiſteret, Poeticas fabulas quantum licet, declinare ſe teſtatur, uti verba iſta volunt.

Quos ſuperos in vota vocem? mens conſcia veri
Proſcripſit longè ludentem ficta Poëtam.

Negat ſe Homerum ſectari, qui multa mentitur: quod cum non ſatis perſpiceret Albanus Torinus vir eruditus, pro *conſcia veri*, putavit legendum eſſe, *æmula veri*: id quod menti Poëtæ adverſatur, uti & ſequentia oſtendunt.

Quinte Cecropii mentita licentia pagi,
Et lædant figmenta, pater, quo præſide floret
Tantia, & in priſcas reſpirat liberas leges.

Vbi *Cecropium pagum* appellat Græculos poëtas, homines gentiles ſive pago deditos, ut Prudentius loquitur: Id quod ſatis oſtendit non eſſe poëtam Gentilem, nedum *Cornelium Nepotem.* Cæterum pro *Tantia* idem Albanus Torinus legendum putabat *Pontia*, ſed perperam. Rectum eſt *Cantia*, quippe alloquitur Mæcenatem ſuum Balduinum, Cantuarienſem Archiepiſcopum, quem & alibi ſic compellat.

Innumerum jam creſcit honor, te tertia poſcit
Inſula, jam meminit Wigornia, Cantia diſcit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Doctorem in mediis exſpectat cymba procellis.

Vbi Balduino dignitatem Summi Pontificatus optat atque ominatur. Meminit Joſephi hujus & Guilielmus Feſtregicus libro *De rerum originibus.* Joannes Pitſeus Opere *De Scriptoribus Angliæ*, ubi eum anno 1210. clarere vult, illum refert favore & gratia Balduini, cujus ante meminimus, factum eſſe tandem Archiepiſcopum Burdigalenſem: quod unde hauſerit, neſcio. Nihil quidem de eo Lelandus & Balæus, planéque erroneum cenſeo. Sanè apud Gabrielem Lurbeum in Chronico rerum Burdigalenſium, lego anno quidem MCLXXXI. Eliam quendam factum Archiepiſcopum, Guilielmum autem anno MCCXXIV. De Joſepho hoc ibi ne γρῦ quidem, uti nec apud Democharem in Catalogo Burdigalenſium Archiepiſcoporum, aut Joannem Chenu in Hiſtoria Epiſcoporum Galliæ. Et ſanè quam parum credibile eſt, tantum gratiâ apud Gallos voluiſſe Cantuarienſem Præſulem, ut ejus poſtulato, hominem Anglum facerent Burdegalenſem Archiepiſcopum. Hæc ad verbum Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. 450. editionis ultimæ, cui nonnulla ad majorem evidentiam adjecimus. Mentionem hujus Scriptoris faciunt, inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ num. 5105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. cap. ſeu num. 150. pag. 187. Cæſar Egaſſius Bullæus in Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis Seculo IV. pag. 751. Thomas Hidius in Catalogo Librorum Bodlejanæ Bibliothecæ impreſſorum, verbo *Dares Phrygius.* Carolus du Freſne, Dominus du Cange in Catalogo Scriptorum quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, verbo *Joſephus Iſcanus* col. 144.

GVARNERVS SEV GARNERIVS LINGONENSIS EPISCOPVS, factus primum 1180
Monachus Ordinis Ciſtercienſis in Abbatia Longivadi, quæ anno 1149. 4. Nonas Martii deſolata moribus, ab inſtituto Canonicorum Regularium divi Auguſtini minus Canonicè viventium, tranſiit ad reformationem Monaſticam Ordinis Ciſtercienſis, annuente & approbante Eugenio 3. Summo Pontifice & Lingonenſi Epiſcopo, in cujus Diœceſi conſtructa eſt. Factus Guarnerus ex Monacho Longivadi Prior Claravallis, ac deinde anno 1180. Abbas Alberipæ, & anno 1186. Abbas Claræ Vallis nonus, poſt Petri Abbatis obitum. Anno ſequenti 1187. milites Calatravenſes ad obedientiam Ciſtercii in comitiis Generalibus obedientiam profitentes, ſub filiatione Morimundenſis Eccleſiæ admittit.

Fa-

Factus Abbas Claræ Vallis, ſcripſit doctas ac plures Conciones lacte & melle ob dictionem manantes, in præcipuis quibusdam feſtivitatibus, quas vidi egregiè Manuſcriptas in Bibliothecâ Valliſclaræ Ciſtercienſis Ordinis Epiſcopatus Laudunenſis, ſed impreſſas curis Bertrandi Tiſſerii tomo 3. pag. 75. *Bibliotheca Veterum Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, dignas omnino quæ ederentur. Extant pariter in celebri Bibliotheca Claræ Vallis cujus Abbas fuit, *Sermones MSS. Domini Guarneri Claræ Vallis Abbatis, poſteà Lingonenſis Epiſcopi.* Item in MS. altero ejusdem Bibliothecæ, *Domini Guarnerii Lingonenſis Epiſcopi, olim Abbatis Claræ Vallis Diſtinctiones*, ſive liber qui dicitur *Angelus*. Ita Catalogus hujus Bibliothecæ, anno 1664. confectus, rectus & accuratus, mihi commodatus. Demum Epiſcopus Lingonenſis anno 1192. factus, qua dignitate elatus, non minus ſe fautorem hujus Cœnobii præbuit ac benevolum, exhibens ſe præſentem frequentibus Claræ Vallis Conventibus ac Comitiis. De illo ita Sammarthani *in Gallia Chriſtiana*, tomo 2. pag. 663. in Epiſcopis Lingonenſibus.
„Garnerius de Rochefort, Simonis de Rupeferti
„Frater, Abbas nonus Claræ Vallis, ſucceſſit Ma-
„naſſæ, verba ſunt Alberici in Chronico:
„*Lingonenſis Epiſcopus Manaſſes à partibus tranſma-*
„*rinis cum Rege reverſus, eodem anno moritur, & ei*
„*Guarnerus Abbas ſubſtituitur.* Is, & Raynardus
„Lugdunenſis Archiepiſcopus ac Gualterus
„Eduenſis Præſul quibusdam privilegiis ſubſcri-
„pſerunt, ab Odone Duce Divioni urbi conceſſis,
„anno 1194. Anno ſequente iidem confirma-
„runt inſtitutionem Capellæ Divitum Divione,
„dictamque Capellam Garnerius benedixit hoc
„anno, die 26. Novembris. Multa largitur eo-
„dem tempore Prioratui Vallis Caulium, ſicut
„fidem facit charta ejusdem Cœnobii, in quà
„vocatur Epiſcopus & Dux, cui loco multa con-
„tulit Odo cum uxore Aleyde de Vergeia.
„Ratam quoque habet inſtitutionem Canonico-
„rum ſecularium Beatæ Mariæ Salionis, factam
„à nobili viro Guidone Domino caſtri ejusdem
„nominis, anno 1197. Nominatur in docu-
„mento Benigniano, anno 1198. Itaque eum
„putamus eſſe qui delatus fuit à Canonicis ad
„Papam, pro dilapidatione bonorum Eccleſiæ,
„qua de re ſcribit Innocentius III. anno 1198.
„Lib. I. Epiſtola incipiente, *Licet juxta &c.* &
„Epiſtola, *Sine dolore &c.* & Epiſtola, *Cum olim*
„*&c.* ubi rei hujus inquiſitio committitur Epi-
„ſcopo Pariſienſi, & Magiſtro Petro de Corbo-
„lio ejusdem Eccleſiæ Canonico, poſteà Seno-
„nenſi Archiepiſcopo. Porrò hic noſter Præ-
„ſul, qui creditur obiiſſe anno 1199. jacet in
„Clara Valle in ſacello Sancti Salvatoris retro
„majus Altare, ubi olim conditus fuit Eskilus
„Lundenſis Archiepiſcopus, cum hoc brevi
„Epitaphio: *Hic jacet Dominus Garnerius pri-*
„*mò Albaripa, deinde hujus Monaſterii nonus Ab-*
„*bas, poſteà Lingonenſis Epiſcopus.*" Hæc nos ex *Gallia Chriſtiana* Fratrum Sammarthanorum loco citato, qui & illius meminerunt tomo 4. fol. 257. in Abbatibus Claravallenſibus. De eodem Carolus de Viſch *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, fol. 130. Bertrandus Tiſſier *in Bibliotheca Veterum Scriptorum ejusdem Ordinis*, tomo 3. fol. 75. in præludiis ad editionem ſermonum illius.

JOANNES DE ALTAVILLA, Gallice Hau 1180
teville, vulgo ab Opere dictus *Architrenius*, florebat Pariſiis anno 1180. & ſequentibus. Normannus natione fuit, ut habetur in prologo *Architrenii*, dum ſcribit.

. . . . *de authoris autem,*
Nomine ſi quæras, liceat dixiſſe Joannes,
Eſt ejus nomen, cui Neuſtria contulit ortum.

Hinc erroris arguitur Joannes Pitſeus inquiens, eum Oxoniæ eſſe natum, atque apud ſanctum Albanum Monachum induiſſe. Denique floruit legendo, docendo, ſcribendo, & in Gallia ſuum ſtricta oratione compoſuit *Architrenium* novem libris diſtinctum, nomine a Græcis deſumpto & appoſite impoſito.

Hoc eſt ſibilum quaſi ſummo flebile carmen.

Obtulit Opus iſtud Gualtero ſeu Waltero de Conſtantiis jam a ſede Lincolnienſi in Anglia, ad Metropolitanam cathedram Rhotomagenſem anno 1184. transmiſſo, quem in Prologo ſumme ab omnibus optatum effert. Ideo vero *Architrenium* ſe nominat, quia mundum circumluſtrans, ubique lachrymarum materiam invenit, nullibi moribus bonis locum eſſe queritur, omnium vero animis pravas cupiditates inſediſſe, venerem, ambitionem, avaritiam, gulam, & cæteras mundi meretrices. Impenſe addictus fuit Henrico Regi ſeniori, quem libro 5. cap. 4. laudibus ornat & proſequitur, Regemque invictum ſeneſcere dolet. Extat MS. inter MSS. Codd. bibliothecæ Bodlejanæ num. 1758. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Cod. 157. num. 2. Et inter MSS. Codices Univerſitatis Contabrigienſis num. 1346. in MSS. Codicibus Collegii divi Benedicti Codice 69. num. 2. ſed abſque nomine authoris. Editus *Architrenius* Libris IX. carmine, in 4. Pariſiis an. 1517. apud Jodocum Badium Aſcenſium. Prologus incipit, *Architrenius quidam cum ad annos virilis deveniſſet roboris, recordationis ſtylo retroacti temporis actus colligit univerſos* &c. Titulus hic eſt, *Ad Gualterum Rothomagenſem Archiepiſcopum Joannis Architrenii opus incipit. Liber. 1.*

Velificatur Athos, dubio mare ponte ligatur.
Remus arat colles, pedibus ſubſternitur unda &c.

Scripſit omnia ut illa ferebant tempora, elegantiſſime: atque his nominibus non raro hujus authoris mentionem faciunt plurimi viri docti, & imprimis illi, qui cultiorem linguæ Latinæ puritatem diligentius ſectati ſunt. Cujusmodi inter alios fuerunt, Ludovicus Vives Hiſpanus, Lilius Giraldus Italus, Joannes Tex-

tor Gallus, Conradus Geſnerus Germanus, Hector Boetius Scotus, Joannes Pitſeus Anglus. Eidem tribuunt aliqui Poema *De bello Trojano*, ſed illud ſpectat ad Joſephum Iſcanum ejusdem ſeculi Poetam, ut habet Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. Hæc ex ſeculo IV. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis*, ubi pluribus de *Architrenio*, tam in Hiſtoria pag. 458. quam in Catalogo illuſtrium Academicorum, pag. 750. vixiſſe creditur usque ad annum 1200. vel circiter. Cujus mentionem faciunt Joſias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Geſnerianæ, Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 4. cap. 7. pag. 716. ultimæ editionis. Carolus Dufresne du Cange in Syllabo Scriptorum quem præmiſit Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis col. 138 quem perperam *Anglum* natione dixit, ſecutus Pitſeum.

1180 LEONIVS PRESBYTER, SANCTI BENEDICTI PARISIENSIS CANONICVS, natione Gallus, ortu Pariſienſis, ob artem Poeticam non vulgarem anno iſto 1180. claruit, qui Carmine heroico *Hiſtorias veteris & novi Teſtamenti* ſcripſit, quod opus aſſervat Manuſcriptum Regia Galliarum Bibliotheca, num. 3847. Codice in folio, qui 400. annorum eſt. Titulus rubeis litteris talis eſt, *Leonii Presbyteri Pariſienſis Hiſtoriarum veteris & novi Teſtamenti Liber 1.* Incipit ab orbe condito his verbis,

Hiſtoria ſacra geſtas ab origine mundi,
Res canere, & verſu facili deſcribere conor.
Quas habuere ſatis Moyſes, Moſenque ſecuti,
Authores &c.

Idem Opus extat pariter manuſcriptum in celebri Bibliotheca Sancti Victoris ad muros Pariſienſes, qui hoc anno 1186. nobis intuentibus disjiciuntur, Littera B. 14. fol. 1. ejusdem initii, quo Regius Codex. Extat Cod. tertius in Bibliotheca Clariſſimi viri Claudii Jalii Canonici & Cantoris B. Mariæ Pariſienſis, quam audio conceſſam ab ipſo fuiſſe Eccleſiæ huic Metropolitanæ, cujus Canonicus erat; Hujus Operis meminit Ægidius Pariſienſis in opere ſuo *Carolino*, quod anno circiter 1200. Ludovico octavo adhuc puero, Philippi Auguſti filio, obtulit. Nam in fine libri V. deſcribens Catalogum Profeſſorum ex Vrbe Pariſienſi originem ducentium, adverſus quosdam obtrectatores, qui vulgo objiciebant & inſtar probri in vulgus jactitabant, quod nulli eſſent viri litterati ex ea urbe oriundi: quodque celeberrimi quique aut alienigenæ eſſent, aut e provinciis ad ſcholas Pariſienſes profecti: ſubjungit de hoc Leonio.

Altiſoni jactet dictantem jura Philippum,
Nec minus in ſacris melico ſermone Leonem,
Ludentem hiſtoriis &c.

Habeo ejusdem *Leonii* ſeu *Leonis Pſalterium quoddam*, non Carmine, ſed *Metro*, pro more iſtorum temporum, conſtans CL. metris, *in Laudem beatiſſimæ Virginis Deiparæ*, MS. Buciliaci in Epiſcopatu Laudunenſi, opuſculum modicum. De *Leonio Presbytero* ſeculum IV. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis* fol. 526. ex fragmento Libri *Carolini*, quem ſcripſit Ægidius Pariſienſis, ubi de Magiſtris ortu Pariſienſibus. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 128.

ODO DE SHERITONA SEV SHIRTONA, ORDINIS CISTERCIENSIS MONACHVS, natione Anglus, ejusdem temporis, quantum ad promovenda litterarum ſtudia, in Anglia circa annum 1184. floruit, quam in Galliis etiam Theologiam docuiſſe conſtat. De illo ſic Balæus in libro, de Scriptoribus Britanniæ. "Odo ad Ciſtercienſes more hujus ſeculi ſe contulit, Doctor Theologus qui poſt peragrata patriæ ſuæ Gymnaſia, Pariſiis etiam bonas hauſit litteras, multarum Concionum non infelix ſcriptor. Penitiori rerum naturalium adhuc juvenis cognitioni ſtudebat, ſed tanta cum felicitate & ſucceſſu, ut præter communem ejus temporis Philoſophorum ſortem, viſus ſit ſapere. Ad eum ſcribit Joannes Sarisberienſis Epiſtola 267. qua ſignificat ſe ejus fuiſſe olim diſcipulum in Theologia, magnamque jacturam feciſſe omnes ejus diſcipulos, cum ſcholas reliquit: *Dum hic*, inquit, *operam dare licuit ſub alis veſtris, & rotam in medio rotæ cum Propheta, imo cum filiis Prophetarum doctrinæ veſtræ beneficio contemplari, & audire per os veſtrum, quid Spiritus loquatur Eccleſiis &c. Sed cum avulſus ſum a pedibus veſtris, tunc diſpendii & læſionis aculeos expertus ſenſi, & quidem non ſolus, eo quod omnium fere ſcholarium jactura communis eſt: non quia eſſe deſint qui docendi profiteantur officium, ſed quia deſunt qui doceant: Magiſtri enim ſunt plurimi, operarii pauci*" Scripſit *Summam de Pœnitentia, cum aliis multis ad Decalogum & peccata mortalia pertinentibus*, MS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus Sancti Petri Cod. 101. & Oxonii in Bibliotheca Collegii Novi, Cod. 185. Item *Homilias de tempore*, MSS. in citata Bibliotheca Domus Sancti Petri Cod. 102, ubi appellatur *Odo Shirton* vel *Odo de Sheliton*. Ita in Ecloga Manuſcriptorum Oxonio-Cantabrigienſi Lib. 2. pag. 48 Ejus Odonis *Pœnitentiale* incipit, *Deſcendi in hortum meum, ut viderem poma convallium* &c. *Si quis habens vineam balſami, roſis & liliis, cæteriſque ſpeciebus inſitam* &c. Ita prologus, Liber autem ab his incipit, *Pœnitentiam agite, approquinquavit enim Regnum Cælorum.* Legitur in Eccleſiaſtico, *Aqua frigida animæ ſitienti, nuntius bonus de terra longinqua* &c. Habetur MS. in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Cod. 323. cum Summa Magiſtri Alani Inſulenſis *De arte prædicandi*, & aliis diverſorum tractatus: & inſcribitur, *Summa Magiſtri Odonis de Ciceſtre de pœnitentia*, quod forſitan Odo ex Vrbe Ciceſtrienſi 1180

enſi oriundus eſſet. Eadem *Summa de pœnitentia ejuſdem Odonis*, MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codice 4133. ſub nomine *Odonis* Simpliciter. Et *Sermones ejuſdem* ibidem fol. 12. ſeu *Homiliæ de Dominicis per annum*, quæ ſic incipiunt: *Proœmium ejuſdem ad Sermones Evangeliorum per circulum anni. A quatuor ventis veni Sancte Spiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos* &c. Sermo primus in Evangelium *Cum appropinquaſſet Jeſus Jeroſolymis, & veniſſet Betphage &c. Præſens Evangelium bis in anno legitur, in adventu Domini, & in Ramis palmarum* &c. Homiliæ de Sanctis, incipiunt ibidem, *Ambulans Jeſus juxta mare Galilea* &c. hæc eadem *Summa de pœnitentia cum Sermonibus de Tempore & de Sanctis*, MS. in Bibliotheca Colbertina, Codice 5167. Adverto autem *Sermones ejuſmodi Odonis de Sheritona*, ſaltem *de Dominicis per annum* fuiſſe impreſſos, Pariſiis anno 1520. apud Judocum Badium Aſconſium, quorum primus Dominica prima adventus Domini, *Cum appropinquaſſet Jeſus Jeroſolymam, & veniſſet Betphage ad montem Oliveti* &c. *Præſens Evangelium bis in anno legitur, in adventu Domini & in Ramis palmarum* &c. Sed illi ſermones impreſſi ſub nomine *Odonis Cancellarii Pariſienſis*, qui titulus certo falſus eſt, atque evulgatorem fefellit vel MS. Codex quo uſus eſt, qui fortaſſe ſub tali nomine extitit, vel conjectura Matthæi Makerel editoris, quod ipſe in Prologo ſuo inſinuat, ut poſtea dicemus. Hic author in ſermonibus ſingulis multa congerit ſine compage, ex occaſione variorum textuum ejuſdem Evangelii. Dedicati autem illi *Sermones impreſſi*, fuerunt Domino Johanni Fiſchero, Roffenſi Epiſcopo per Fratrem Matthæum Makerel Anglum, Præmonſtratenſis inſtituti alumnum, in Galliis tunc agentem atque advenam, cujus cura & hortatu tunc luce nova donati ſunt, ut ipſe teſtatur in Epiſtola nuncupatoria, cum ipſos reperiſſet in Bibliotheca Cantabrigienſi: *Vt opinor* (inquit) *Pariſiis editos ab Excellentiſſimo viro Magiſtro Odone, Pariſienſis quidem Academiæ Cancellario, ſed ut veriſimile eſt, a nobis oriundo.* Addit, *inveniri in eis lepidos apologos, Feſtivos ſales, exempla appoſita, licet interdum myſtica, & ubicunque bona eruditionis ingentem farraginem. Verum non opus eſt tali vino hedera, præſertim tale palatum ſubeunto. Ex præfata Pariſiorum Academia, ad Idus Januarias anno MDXX.* Hæc Matthæus Makerel, qui non aperit quo tempore *Odo* ille floruit, cujus nec ulla habetur memoria apud pleroſque Scriptorum Eccleſiaſticorum Indices & Bibliothecas, niſi apud Poſſevinum. Spectat ad eundem Odonem de Shirtona *opus ſexaginta Parabolarum* ad imitationem divi Bernardi compoſitum, imo Divo Bernardo Claræ Vallis Abbati, quaſi adhuc viventi ſacrum, licet jam dudum e vivis abiiſſet, cujus initium, *Quoniam ut dicit Beatus Gregorius* &c. MS. in 4. in Bibliotheca Abbatiæ Dunenſis Brugis in Flandria, ut teſtatur Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 252. qui tamen ſibi non conſtans, hoc idem Opus duobus aliis Scriptoribus in eadem ſua *Bibliotheca* attribuit, nempe pag. 120. Gaufrido Clara Vallenſi Monacho & Abbatis ejuſdem Eccleſiæ quarto, olim Sancti Abbatis Notario: quod falſum eſt, cum nunquam Gaufridus habuerit Abbatem nomine Julianum vel Jordanum, ſub quo privatus vixerit Monachus, ut author hujus Parabolarii ſcribit. Et p. 133. Guidoni Monacho ejuſdem Abbatiæ filiationis Claravallenſis, incertæ ætatis & conditionis. Eædem Parabolæ ſub nomine *Magiſtri Odonis* diſtinctæ quaſi in duos libros *ad laudem ipſius qui eſt A & Omega*, MSS. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti Cod. 122. ex Ecloga Oxonio-Cantabrigienſi, ubi tamen in *Indicibus* male attribuntur *Odoni Cantuarienſis Eccleſiæ Priori*, qui ibidem tempore S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi florebat. Agunt de *Odone Shuritonenſi ſeu Shirtonenſi* Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 252. Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 167. Cæſar Egaſſius Bulæus ſeculo IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis*, fol. 758. in Catalogo illuſtrium Academicorum. Ludovicus Ballius Abbatisvillanus in *Bibliotheca Concionatorum* 3. parte cap. 30. *De Odone Cancellario Pariſienſi*, pag. 128. Carolus Dufrenius du Cange, in *Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 134. quem anno 1181. vixiſſe aſſerit.

BERNARDVS FONTISCALIDI ABBAS, 1180
Ordinis Præmonſtratenſis, & *Ermengardus* hoc circiter tempore ſcripſerunt *Adverſus Waldenſes*, quorum Opuſcula Jacobus Gretſerus primum in Germania edidit, ut videre potes apud Philippum Alegambam in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu, verbo *Jacobus Gretzerus*. Claruit uterque ſeculo Eccleſiæ 12. poſt annum 1180. unde Opuſcula immiſſa inter Scriptores hujus ſeculi XII. in *Bibliothecam Veterum Patrum* ultimæ editionis Lugdunenſis anni 1677. apud Aniſſonium, Tomo XXIV. pag. 1585. ut habet Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Scriptorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 80. Ampliorem hujus ſcriptoris habere notitiam non licuit, eo profundam perpetuamque, qua ſemper hic Ordo ante alios celebris eſt, ignorantiam.

ROBERTVS DE TORINNEIO, ABBAS 1180
SANCTI MICHAELIS IN PERICVLO, Monachus primum Ordinis divi Benedicti, vir litterarum avidus, ob doctrinam multimodam ac pertinacem in ſtudiis aſſiduitatem, ſeculo ſuo clarus evaſit, maxime ob hiſtoriæ domeſticæ ac patriæ cognitionem. Et poſtea ob notas mentis dotes, factus Prior Monaſterii Beccenſis in Normannia, tandemque electus Cœnobii

nobii

nobii Sancti Michaelis in periculo maris, ſive de monte Abbas, quod anno 1154. ſexto Calendas Junii conrigit, unde *Robertus de Monte* vulgo appellatus eſt. Modeſtiſſime ille quidem de ſua electione in Abbatem, in Appendice ad Sigibertum anno 1154. *Menſe Majo ſexto Calendas Junii, feria quinta infra octavam Pentecoſtes, Monaſterium Beati Michaelis de Periculo maris, poſt tribulationem quam per quinquennium fere jugem paſſum fuerat, Deo miſerante, aliquantulum reſpiravit, electo unanimiter ab omni Conventu, Roberto de Torinnejo Priore Clauſtrali Beccenſis Monaſterii.* Quænam autem fuerit quinquennis illa tribulatio, paucis hic accipere, noſtri inſtituti metas non egreditur. Goffridus S. Michaelis Manachus, anno 1149. in Abbatem electus, ab Henrico II. Duce Normanniæ & Angliæ Rege gravem perſecutionem paſſus, quod ipſo inſcio confirmationem electionis ſuæ ab Eugenio III. Romano Pontifice obtinuiſſet, vivere deſiit anno 1150. die 4. Januarii. Electus a Monachis in ejus locum *Richardus de la Mouſche*, cujus electioni cum Henricus 2. minime adſuiſſet, Richardum deponi voluit. Ipſo ergo conſentiente, ut iratum placarent Ducem, eligitur ejus locum *Robertus Hardi* Fiſcamnenſis Monachus. Richardus autem cum Romanum adiiſſet Pontificem, Robertus quoque illum convenit: & ambo in Italia poſt multas contentiones & diſcordias, anno 1152. dies ſuos claudunt. Vnde quia neuter amborum adminiſtrationem geſſit, a plerisque intra Abbatum hujus Loci ſeriem, non adnumerantur Mortuis de Abbatia altercantibus, *Robertus* tandem *de Torigny*, vulgo dictus *Robertus de Monte*, vir genere, ingenio & virtute clarus, & Priore clauſtrali Monachorum Beccenſium, quos eximia cum laude rexerat, anno 1154. Abbas creatur. Cum autem eſſet Henrico II. Normanniæ Duci, ejusque conjugi gratiſſimus, illum arci Pontorſonii cuſtodiendæ ac regendæ præfecerunt: qui & ab eodem delegatur, ut Gaufridum Henrici 2. filium in poſſeſſionem mitteret Ducatus Britanniæ. Quin etiam Alexander Papa 3. ſpeciali mandato ei injunxit, ut Turonenſi Concilio adeſſet. Quod vero Imprimis eſt mirandom, his negotiis & aliis pluribus occupatus, non minus providit omnibus neceſſariis, quæ ſpectabant ad regimen & decorem commiſſi ſibi Monaſterii. Curavit ergo cuncta Abbatiæ ad optimum ordinem revocari, nova ædificia condidit, collabantia reparavit, Eccleſiam plurimis ornamentis inſtruxit, plures reliquias hororifice decoravit. Quin & interea ſtudiis aſſiduis operam dabat, in omni genere litterarum verſatiſſimus, quibus in omnibus ſcientiis peritus evaſit. Nec ſibi tantum profuit, ſed & poſteritati. Scripſit *Acceſſiones & Appendicem ad Sigeberei Chronicon. Geſta Henrici II. Anglorum Regis. Tractatum de immutationibus Monachorum, de Abbatibus & Abbatiis Normannorum, & ædificatoribus ac dotatoribus earum. Hiſtoriam Monaſterii Sancti Michaelis in periculo maris.* Ipſum commendant Chronicon Beccenſe ad annum MCLIV. & Henricus Huntingtonienſis in Epiſtola ad Varinum, in qua *Robertum de Torinnejo tam divinorum quam ſecularium librorum inquiſitorem & coacervatorem ſtudioſiſſimum* prædicat. *Chronicon* ſuum ab an. 1112. ubi Sigebertus deſierat, ad annum 1182. perduxit. Appendix autem ad Sigebertum, quæ inter illuſtres Germaniæ Scriptores edita eſt, alterius auctoris maxima ex parte eſt, ab anno nimirum 1110. ad annum 1155. Germanam autem *Appendicem ad Sigeberei Chronicon* a Roberto de Torennejo conſcriptam, ex autographo Monaſterii Sancti Michaelis de Monte, & ejusdem *Acceſſiones ad Sigebertum, & Tractatum de immutationibus Monachorum & de Abbatiis Normanniæ*, edidit vir doctiſſimus Lucas Dacherius ad calcem Operum Guiberti Abbatis Novigentini, de quibus in *Guiberto* ſupra ad annum 1120. egimus. *Hiſtoriam* etiam *Monaſterii Sancti Michaelis de Tumba*, ut vocant Veteres, habet in *Spicilegio* ſuo Dominus Lucas Dacherius. Denique vir meritorum plenus ac laborioſus poſt XXXII. annos ab electione, meliorem vitam ingreditur anno 1186. die 24. Junii. Cujus laudes Stephanus Redonenſis Epiſcopus, ei ſynchronus, carmine celebravit. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 55. pag. mihi 447. huic Roberto attribuit Abbati Sancti Michaelis in periculo, *Libros VIII. de bello ſacro Chriſtianorum Principum*, opus quod anno 1533. Baſileæ prodiit. Sed aperte ſallitur hoc loco eruditus Voſſius, nam hoc opus ſpectat ad Robertum Abbatem Sancti Remigii Remenſis, qui anno 1110. floruit: quod ipſum agnoſcit ipſe Voſſius antea ibidem Lib. 2. cap. 48. pag. mihi 402. ubi de Operibus Roberti Abbatis Sancti Remigii actum eſt. Hoc obſervatione dignum viſum eſt, ne quis excedat, ut ſæpe fieri contingit, in deſignandis Scriptoribus alicujus Operibus, quod confuſionem interdum plurimam & diſcordiam parere ſoler. Plura de *Roberto*, Lucas citatus in præliminaribus ad Opera quæ edidit. Aubertus Miræus In Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. 351. pag. 245. Sammarthani Fratres in *Gallia Chriſtiana* tomo 4. pag. 642. in Abbatibus Sancti Michaelis. Natalis Alexander in *Selectis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capitibus*, ſeculo XII. tom. I. cap. 6. pag. 549. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, quem male ſeculo XIII. affixit ad annum 1210. pag. 706. Conſignare illum ad annum 1154. debuerat, quo ad Abbatiam Sancti Michaelis de Tumba electus eſt, pro more aliorum Abbatum quos annis ſuæ electionis aſſignat: vel ſaltem ad annum 1186. quo mortuus legitur. Dum autem ſequitur Arturum du Monſtier in *Neuſtria pia* pag. 388. contemptis aliis qui accuratius de eodem Roberto egerunt, parum favere rationi ac veritati videtur.

GAV-

1180 GAVFRIDVS VOSIENSIS COENOBII PRIOR, in Diœceſi Lemovicenſi, Ordinis divi Benedicti, natione Gallus, Gauſredi & Luciæ filius, Monachus primum Sancti Martialis Lemovicenſis, qui anno 1167. in vigilia Sancti Matthæi Apoſtoli a Geraldo Cadurcenſi Epiſcopo apud Beneventum Presbyter ordinatus eſt, tum poſtea aſſumptus ad Voſienſem Prioratum. Scripſit anno 1184. *Chronicon a Roberto Francorum Rege ad ſua tempora*, ut ipſe in præfatione teſtatur, ſeu potius *Chronicon de rebus in Gallia præſertim geſtis ab anno 996. ad annum 1184.* quod ex MS. Codice edidit Philippus Labbeus tomo 2. pag. 279. *Bibliotheca Nova Manuſcriptorum Librorum*, quam Pariſiis anno 1657. procuravit apud Sebaſtianum Cramoiſy ſub Ciconiis, ubi Opera multa quæ nondum antehac edita fuerant. Agunt de *Gaufrido Voſienſi Priore* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſeculo XII. ad annum 1183. pag. 688. Miror omiſſum eſſe a Carolo Dufrenio du Cange in ampliſſimo *Indice Scriptorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis.*

1180 GODEFRIDVS VITERBIENSIS BRESBYTER, Conradi III. Friderici I. & Henrici VI. Imperatorum Secellanus ac Notarius, ſeu ut vocant, a Secris & a Sacretis, dictus Viterbienſis, quod ex hac Vrbe oriundus eſſet, per annos quadraginta in diverſas Orbis regiones ditionesque peregrinatus eſt, in qua teſte Voſſio Bibliothecas omnes excuſſit, magnamque ſibi nominis famam ob eruditionem comparavit, non modo diverſarum gentium ac regnorum, ſed & Linguarum: unde præter vulgares quas ſciebat complures, ut Germanicam, Italicam & alias, & Latine, Græce, Hebraice ac Chaldaice doctus fuiſſe dicitur. Cum ergo poſteris etiam commendare vellet ſui memoriam, ſcripſit ad Vrbanum III. Papam *Chronicon Vniverſale*, partim proſa, partim metro, quod *Pantheon* nuncupavit, & in libros ſeu partes viginti partitum, perduxit usque ad annum 1186. Orditur illud ab initio Mundi, opusque iſtud *Pantheon* appellavit, quod omnium Principum hiſtoriam, qui Dii in Scripturis dicuntur, hoc volumine complectatur. Habetur immiſſum in tomum 2. Collectionis *Hiſtoricorum Germaniæ*, quam procuravit Joannes Piſtorius Niddanus, tribus in folio tomis Francofurti annis 1582. 1584. & 1607. typis Wechelianis. Extat illud *Chronicon* MS. in Regia Galliarum Bibliotheca, Codicibus 4685. 4906. 4907. in Colbertina ſæpius, & Victorina. Itemque ut refert Petrus Lambecius Libro ſeu tomo 2. Commentariorum *Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* pag. 774. extat num. XXXI. inter MSS. Codices quos anno 1665. ex arce Ambraſiana juxta Ænipontem in Imperialem Bibliothecam tranſtulit, *Speculum Regum compoſitum per Magiſtrum Goifridum Viterbienſem, Imperialis aulæ Capellanum, ad Dominum Henricum VI. Regem Romanorum & Teutonicorum, filium Frederici Imperatoris, de genealogia omnium Regum & Imperatorum Trojanorum & Romanorum & Teutonicorum, a tempore diluvii usque ad eundem, ſecundum Chronica venerabilis Bedæ Presbyteri, & Euſebii, & Ambroſii.* Ita hic titulus, quemadmodum cum integre exhibet, Lambecius loco citato. Epiſtola dedicatoria ad Imperatorem Henricum VI. incipit his verbis: *Scientia literarum, o Henrico omnium Regum feliciſſime, quæ tuam Eminentiam video eruditam, ſcribendi mihi de proſapia Imperiali, multam præbet audaciam. Et cum ad res arduas, pauca ſit mihi differendi facultas: ad edenda quæ propoſui, Regia me literatura confectat: quia cum illiteratis & rudibus Philoſophica argumenta proponimus, dum oblata non intelliguntur, incaſſum laborare videmur. Gaudeo igitur me habere Regem philoſophantem, cujus Majeſtatem non oporteat in cauſis Reipublicæ, ſcientiam ab aliis mendicare* &c. Quod autem ipſe Godefridus hoc ſuum Opus inſcripſerit *Speculum Regum*, teſtatur ipſe in eadem Epiſtola dedicatoria, paullo poſt his verbis: *Præſentis vitæ homines præſentia tantum cognoſcunt, librorum vero continentia ab ineuntibus ſeculis omnia legentibus repræſentatur, & de rebus futuris ac præteritis illa cognoſcere, quæ omnes viventes homines nequeunt edocere. Eapropter in hoc Opere quod SPECVLVM REGVM appellatur, decet tuam Eminentiam aſſidue ſpeculari* &c. Diverſum eſt autem hoc Opus ab ejusdem Godefridi Viterbienſis *Pantheo*, quod ipſe dicavit Summo Pontifici Vrbano tertio, atque ab Joanne Piſtorio in volumen ſecundum, *Rerum Germanicarum* immiſſum eſt. Meminit *Godefridi Viterbienſis* Guillelmus Cavus in *Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ſeculo XII. ad annum 1170. pag. 684. ubi illum anno 1186. mortuum tradit, quod parum convenit cum dictis antea ab ipſo, nimirum *fuiſſe a Sacris & a Secretis, tribus Imperatoribus*, Conrado III. Friderico I. & Henrico VI. Cum ergo Henricus Sextus, cujus Sacellanus ac Secretarius fuit iſte *Godefridus Viterbienſis*, Imperialem thronum ante annum 1191. aſſecutus non ſit ex plerisque: Godefridus Viterbienſis anno 1186. mortuus non fuit, ſed vel anno 1196 vel ſerius poſt mortem Henrici VI. quæ anno 1198. contigit. De *Godefrido Viterbienſi*, ſæpe Baronius in *Annalibus* ſeculo 12. Antonius Poſſevinus in *Apparatu ſacro*. Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 378. pag. 254. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* cap. 54. Petrus Lambecius Lib. 2. *Commentariorum Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis* cap. 8. pag. 774. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 103.

GALFRIDVS natione Anglus circa annum 1180 1180. ſcripſit *Vitam S. Godrifi Eremitæ Finchala in Anglia*, qui anno 1170. die XXI. Maji obiit, ſeptem circiter menſibus ante S. Thomam

Can-

Cantuarienſem Archiepiſcopum. Aſſerit Galfridus in Prologo *B. Godricum* ſibi notum fuiſſe, ejusque Vitam concinnaſſe ſe ex prolixa relatione *Reginaldi Monachi Dunelmenſis*, ad quam num. 66. dimittit lectorem plura Miraculorum ſcire cupientem: & ex nonnullis ſcriptis *Germani* ejusdem Monaſterii Prioris, qui illum cum Fratribus ſepelivit, ſub cujus & deceſſorum ejus obedientia vixerat, Eremita ſive Monachus ſolitarius Ordinis Benedictini. Inſcribit Galfridus *Vitam* Thomæ Priori & Fratribus in Fincalich conſtitutis, qui locus idem cum Finchale eſſe videtur, ubi Godricus antea vixerat, & a morte ſepultus fuit, & *opera virtutum a morte teſtatus in* Prologo dicitur. Erat ibi oratoricum ab eo in honorem S. Johannis Baptiſtæ conſtructum, ſed *locus ille poſt ejusdem Patris obitum glorioſior affectus multiplici clarificatione Signorum* dicitur num. 21. Potuit ibidem poſtea erectus fuiſſe Prioratus, ob multiplicata miracula, quæ *intra paucos annos ab obitu ducenta viginti octo* obſervata fuiſſe, ſcribit Joannes Capgravius in *Vita S. Godrici*, a ſe in Legenda Sanctorum Angliæ late deſcripta, quam lector ibidem reperiet, ex jam dictis Auctoribus, ſed alia ſæpe verborum phraſi decerptam. *Vitam hanc S. Godrici* miſit ex MS. Codice Archicœnobii Ciſtercienſis, annorum circiter CCCC. antiquo, ad Godefridum Henſchenium vir doctus hujus Abbatiæ Monachus, ut teſtatur in prævio ad hanc Vitam Commentario, editam an. 1685. tomo V. Maji menſis ad XXI. diem pag. 68. quam pag. 70 & ſequentibus edidit, Hæc verbotenus ex Henſchenio, loco citato.

1180 JOANNES GVALENSIS ſive VALLENSIS natione Italus, patria Volaterrenus, hæc eadem tempeſtate clarus, nomen ſuum poſteris commiſit *Collectione ſecunda Epiſtolarum Decretalium* quas *Extravagantes* vocarunt Juriſconſulti veteres, eo quod poſteriores eſſent Decreto Gratiani, quod ipſis inſtar corporis Juris Canonici viſum fuit. Edidit *Collectionum* hanc circa annum 1194. quam in lucem produxit Antonius Auguſtinus inter *Collectiones Veteres Epiſtolarum Decretalium* Romanorum Pontificum, Ilerdæ in Hiſpania anno 1576. in folio impreſſas, tum Pariſiis anno 1609. apud Sebaſtianum Cramoiſy, ubi extat a pag. 150. ad 226. cui hæc præmiſit idem Auguſtinus.

„Papienſem Bernardum imitatus eſt Gilbertus atque etiam Alanus, ſed nomen his præcipuit Joannes Gualenſis ſive Vallenſis, ejus Liber *Compilatio ſecunda* dicta eſt. Hic Volterrnis natus, poſt duodecim annos a Collectione prima, eorundem Pontificum Romanorum reſcripta collegit, itemque Cœleſtini tertii, (quem ſæpiſſime profert,) eisdem mox addidit Scholia quædam. Sed & Hugo Ferrarienſis Epiſcopus ab Innocentio III. ſæpe relatus, & Bernardus Major, Compoſtellanus Archidiaconus, hujus Collectionis interpretes fuerunt. Nos eorundem Scholia vidimus, quorum nomina ſupra ſcripſimus, Vincentii inquam, Tancredi, Alani, Laurentii, & aliorum: non pauca etiam ſine nomine, quæ ejusdem Joannis fuiſſe putamus.“ Hæc Antonius Auguſtinus in *Præludiis* ad Collectiones Veteres Epiſtolarum Decretalium Romanorum Pontificum. Joannes autem Gualenſis iſte diſtinguendus eſt, velut Italus & antiquior, ab altero Joanne Gualenſi Anglo, qui Franciſcanum ordinem profeſſus, anno 1260. floruit, multisque ſcriptis innotuit, de quo nos poſtea.

SILVESTER GIRALDVS CAMBRENSIS, MENEVENSIS EPISCOPVS, vel potius Giraldides, Cambrenſis a patria vulgo appellatus, Academiæ Oxonienſis (ut vult Godwinus) alumnus, Tinbejæ in Comitatu Pembrochienſi, nobiliſſimo genere ortus eſt, prognatus nempe Mauricio Giraldi de Winſor, qui arcem condidit Pembrochianam, & Neſtæ Sororis Griffini auſtralis Walliæ Principis, filio. *Qui* (juxta Balæum) *dum adhuc adoleſcens eſſet, ſtatura procerus, facie & forma nitidus, ac doctrina præclarus, Balduino, Gualoni, Serloni & aliis viris doctiſſimis, familiaris fuit. Per totam Europam litteras quaſivit, & poſt ingentes ea in re labores, Lutetiam perveniens, artium ſcholas publicas illic in Anglorum collegio rexit. Per triennium quoque auditor Theologorum effectus, totam fere Scripturam poſtea expoſuit. Omnium bonarum litterarum gloria celebris factus, atque in Angliam reverſus, cœpit apud Henricum Regem magnus eſſe, atque filio ſuo Johanni in Hibernia a Secretis & a ſcriptis, eui & gratiſſimus ſemper erat. Dum inclitus ille Princeps rebellantes Hibernos patria imperio ſubigeret, aderat ejus lateri Giraldus, ut omnem expeditionem ſcriberet. Similes poſtea labores in Cambria atque univerſa Anglia ſuſcepit, Baldwino præfato Cantuarienſium Archiepiſcopo comes adjunctus, non ſolum in Cambria Luſtranda, ſed in expeditione Hieroſolymitana.* Primum itaque Giraldus innotuit, quando in expeditione Hibernica anni 1172. omnem hanc regionem deſcripſit, factusque eſt Joanni Principi a Secretis atque ſcriptis, qua de re latiſſime Joannes Brompton Jornallenſis Abbas in *Chronico* ad annum 1172. pag. 1071. Innotuit iterum anno 1188. quando cum Balduino Cambriam omnem viſitante ac luſtrante, exactam atque oculatam illius picturam fecit: de qua ſic idem Joannes Brompton ad annum 1188. p. 1148. „Hac de Cauſſa dictus Baldewinus Archiepiſcopus crucis legatione fungens, Walliam intravit, & in cunctis Cathedralibus Eccleſiis ibidem, quod usque tunc viſum non fuerat, Miſſam indutus Pontificalibus celebravit. In cujus comitatu erat Magiſter Giraldus Cambrenſis Archidiaconus Laudavenſis, qui ſtatum & ritum Cambrigenæ gentis in Itinerio illo deſcripſit, ſicut nuper cum Joanne filio Regis in Hiberniam miſſus, ſtatum & ritum gentis illius in ſua Topographia deſcripſerat.

Idem

Idemque narrat Henricus de Knighton Leiceſtrenſis Canonicus Lib. 2. *De eventibus Angliæ*, ad annum 1188. ex Bromptone mutuatum. Narrat Balæus editos ab illo plusquam octoginta libros, quos recenſet: atque inter cæteros ſcripſiſſe libros tres *De inſtitutione Principis*, qui adhuc extabant tempore Balæi, & quos ſe vidiſſe atque excerpſiſſe teſtatur: in quibus apparet Sylveſtro Giraldo haudquaquam ambitionem defuiſſe, atque appetitum dignitatum Eccleſiaſticarum. In illorum enim præfatione conqueritur de ingratitudine Henrici Regis, qui ſeipſum ſpe diu lactatum, provehendum hucusque non curaverat: nec non de infelicitate ſua, quòd ab Anglis contemneretur tanquam Wallus, & Wallis ſuis non tantum ſuſpectus eſſet, ſed & inviſus, quod Anglico patre natus, diutina inter Anglos mora, jam in Anglos tranſiiſſe videretur. Sed quidni integrum locum tranſcribam, qui ſic habet. „Ad Curiam a ſtu-
„dio peccatis exigentibus a Rege vocatus, cui
„nihil minus menti quam mentiri, nihil deſide-
„rio magis quam decipere, quam differre,
„quam ſequentium animos & obſequentium,
„dilationibus ſatigare. Circa eundem, ejus-
„que defuncti filium atque hæredem, & uti-
„nam non Vitioſum, irrepabili damno, duo ſe-
„re luſtra conſumens, nihil ab illis præter ina-
„nes vexationes, & vacua veris promiſſa ſuſce-
„pi. Siquid enim gratiæ morum gravitas, ſi-
„quid litteræ, ſiquid induſtria conferre potuit:
„id totum luſpectum, totum inſeſtum, totum
„exoſum, Walliæ nomen ademit. Tres enim
„naturæ partes quanquam ab Anglis & Nor-
„mannis linea contraxerim originali, totamque
„præterea convictus a quo & mores forman-
„tur, vim, partem & proprietatem, longam
„quoque commorandi conſuetudinem, quæ &
„alteram ſibi naturam comparare ſolet; ex
„quarta tamen parentalis propogationis colum-
„na, & poſt tertiam prima tanquam genialis
„quadrigæ rota a Trojana nobilitate contracta,
„totum infici, & modico quaſi fermento maſſam
„corrumpi, ſemperque in elationem extolli,
„gens inimica conjectat. Vnde quoniam &
„inter Anglos ut diximus, noſtra tam morum
„inſtitutio fuerat, quam converſatio; in Cam-
„bria vero natio reperta eſt & cognatio: com-
„pactum eſt ex his & confectum, ut uterque
„populus, me ſibi tanquam alienum reputans
„& non ſuum, ſemper oculo reſpexerit nover-
„cali: alter ab hoc ſuſpectum habens, & alter
„exoſum. Acceſſit & aliud inter incommoda,
„quod ſi quid a nobis egregie dictum vel ge-
„ſtum fuerit; ſtatim quoad licuit, aut illud in-
„vidia ſuppreſſit, aut malitia pervertendo cor-
„rupit, in hujusmodi plerumque verba pro-
„rumpens, A Cambria poteſtne aliquid boni
„eſſe? Sin autem humanis ut mos eſt exceſſi-
„bus, aut pes a linea quandoque titubare, aut a
„littera vel Syllaba cadere lingua videbatur,
„in mediis quoque & indifferentibus, nec laude
dignis nec vituperio: ſtatim hoſtilis irriſio“
cum exclamatione, Cambriæ vitium expro-“
bravit, tanquam patriæ cognata fuerit enor-“
mitas & innata. Mihi vero viſum eſt, & in-“
dubitata veritate compertum, quod ſicut non-“
nullos regio compoſita malos educat & in-“
compoſitos, ſic aliquem interdum regio barba-“
ra bonum producere poſſit & eruditum: quia“
non tam locus perſonam, quam perſona lau-“
dabilis locum illuſtrat. Hæc ille qui narrat“
etiam *proditionis ſemel, licet ſycophantice & falſo,*“
a putido quodam Ciſtercienſi Monacho, cui nomen“
Wibertus accuſatum ſe eſſe: ſed cujus rei pericu-“
lum Deo donante vir eruditus evaſerit.“ Hæc Balæus. An adhuc hoc opus extet, ignotare me fateor, inquit Godwinus: ſed illud ab Giraldo ſcriptum eſt, poſtquam regreſſus eſt ex itinere Hieroſolymitano poſt Baldewini Cantuarienſis Archiepiſcopi mortem, imo & poſt mortem Henrici Angliæ Regis, quæ contigit anno 1189. in octavis Apoſtolorum. Hinc aperte colligitur falſum eſſe quod ſcribit Guillelmus Cavus, in *Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ad annum 1200. pag. 699. in Vita hujus Sylveſti Giraldi Cambrenſis: eum nempe anno 1185. comitem datum Joanni Moretonii Comiti, Henrici filio, exercitum in Hiberniam ducenti, recuſaſſe ab illo duos Epiſcopatus oblatos ſibi, Wexfordienſem & Locheliuenſem. Hoc enim facto ablata fuiſſet omnis occaſio quærimoniarum Sylveſtri Giraldi, quas ipſe in Libro *De eruditione Principis*, adverſus Regem Henricum facit. Factus tandem voti compos Giraldus Cambrenſis, qui ex Archidiacono Landavenſi, poſt mortem Galfridi electus anno 1198. Menevenſis Epiſcopus eſt, non autem Archidiaconus tantum, ut vult Gervaſius Cantuarienſis Monachus. Tantum autem ille apud comprovinciales Epiſcopos vel authorite vel ambitione valuit, ut ſeptem ex ſuffraganeis Cantuarienſis Eccleſiæ ſibi comparavetit, qui illum ſuum oratorem Romam delegarent, ad excutiendam debitam & promiſſam Cantuarienſi Eccleſiæ obedientiam, in gratiam Menevenſis Eccleſiæ Metropolitico honore ſublimandæ. Placuit haud dubium ambitioni Giraldi Cambrenſis hoc novum inventum, cujus promovendæ rei gratia, anno 1200. Romam profectus, omnem lapidem movit, ut hanc aſſequeretur dignitatem. Sed dum illic ſollicite ageret de Metropolitano Eccleſiæ ſuæ jure contra Hubertum Cantuarienſem Archiepiſcopum, & ad ejus oppoſitiones in Conſiſtorio reſponderet, ob novitatem cauſſa & dignitate cecidit. De controverſia illa Gervaſius Dorabernenſis Monachus Synchronus & oculatus teſtis in *Actibus Pontificum Cantuarienſium* col. 1682. in Vita Huberti Cantuarienſis Archiepiſcopi ſic. “Controverſiam quam in odium &“
contemptum Archiepiſcopi ſuſcitaverat Ge-“
raldus Menevenſis Archidiaconus, ipſe Ar-“
chiepiſcopus prudentiſſime redegit ad nihi-“
lum:

„lum: ut ipſe Geraldus qui paulo ante Mene„venſis Eccleſiæ Archiepiſcopus eſſe volebat, „& Eccleſiæ Cantuarienſi ſubjectionem debi„ram ſeptem Epiſcoporum ſubtrahere molie„batur, ad pedes Archiepiſcopi pronus accede„rer, ſatisfaciens humiliter de tam iniqua præ„ſumptione, & eidem Archiepiſcopo ſuum reſi„gnavit Archidiaconatum. Archiepiſcopus „autem poſt temporis intervallum, eidem Ge„raldo dedit Eccleſiam XXV. marcarum, & „Clericus juratus Archiepiſcopi factus eſt, qui „antea fuerat hoſtis iniquus. Et quia idem Ge„raldus Menevenſis Eccleſiæ in Curia Romana „ſe dicebat electum, hoc ipſum caſſavit Ar„chiepiſcopus, & alium ſacravit Canonice e„lectum. Dicant alii quod voluerint de operi„bus *Huberti*, ego iſtud maximum cenſeo, quod „Epiſcopos ſeptem in ſubjectione retinuit Can„tuarienſis Eccleſiæ, & rebellem Geraldi con„trivir aſturiam. „ Ex his igitur atque allatis Geraldi Cambrenſis verbis, patet ingenium ipſi ambitioſum fuiſſe atque Cambrenſe, quippe cum vixdum electus Menevenſis Epiſcopus, adverſus matricem Eccleſiam inſurrexerit, ut Sponſam novam, imo nondum deſponſatam honore Metropolitico elevaret.

Cum ab anno 1172. ſummo in honore eſſet apud Henricum Angliæ Regem, qui eum comitem Richardo filio ſuo, exercitum in Hiberniam ad ejus ſubjectionem ducenti dederat: hoc anno, huic Regi ejusque filio Richardo *Hiſtoriam naturalem Hiberniæ* ſeu *Topographiam ac Librum de Mirabilibus Hiberniæ* à ſe luſtratæ dedicavit, quam habes editam cum Antiquis Anglicanæ Hiſtoriæ Scriptoribus à Guillelmo Cambdeno collectis, & Francofurti in Germania anno 1602. impreſſis in fol. Wechelianis typis. Hujus etiam *Epitomen* Richardus Stanihurſt Hibernus & Auberti Miræi olim in Oratorio Alberti Belgarum Principis collega, nobilis genere & doctrina, typis anno 1584. Antverpiæ edendam curavit, cum ſuis Commentariis De rebus Hibernicis. Idem ſcripſit eodem tempore *Hiſtoriam Vaticinalem De expugnata ab Anglis Hibernia*, ſeu *Expugnationem Hiberniæ*, quam idem qui ſupra Guillelmus Cambdenus, cum Vita Giraldi Cambrenſis, loco citato edidit.

Cum autem Giraldus Menevenſis in Cambria ſeu Wallia Archidiaconus exiſtens, cum Balduino Cantuarienſi Archiepiſcopo Cambrenſes ad bellum Hieroſolymitanum excitante, illam anno 1188. Britanniæ provintiam peragraſſet: *Itinerarium iſtud Cambriæ Libris duobus diſtinctum*, ſeu *Balduini Cantuarienſis Archiepiſcopi accurata per Walliam Legationis deſcriptio* à Giraldo eodem tempore compoſita, longe tamen poſteà miſſa eſt cum *Deſcriptione Cambriæ, ad Stephanum Cantuarienſem Archiepiſcopum.* Cum Notis Davidis Powelli, ibidem ab eodem Cambdeno edita, quæ duo ultima Opuſcula Londini jam ab anno 1585. in 8. prodierant. Atque hæc de impreſſis Operibus, quibus adde brevem *Epiſtolam ad Gulielmum Verum Hereſordenſem Epiſcopum*, quam edidit Jacobus Voſſius Vſſerius *in Sylloge Epiſtolarum Hibernicarum*, pagina 114. De Manuſcriptis autem *Giraldi Cambrenſis* Operibus, in Anglicana adhuc inſula delitescentibus, erudite Guillelmus Cavus, *in Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1200. pag. 699. quem adeas. Idem Sylveſter Giraldus multas *Sanctorum Vitas* & alia literis conſignavit ac demum Menevenſis Epiſcopus obiit circa annum 1214. ut habet Godwinus in *Epiſcopis Menevenſibus* pag. 609. ubi notat eum plusquam ſeptuagenarium vixiſſe, & in Eccleſia ſua poſt mortem ſepultum. Hæc Godwinus quidem, quæ modicæ apud me fidei ſunt, ob authoritatem Gervaſii Cantuarienſis Monachi & Synchroni Hiſtorici, affirmantis Sylveſtrum Giraldum ceſſiſſe Epiſcopatu ſuo, illumque manibus Huberti Cantuarienſium Archiepiſcopi tradidiſſe, circa annum 1202. De illo Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 363. p. 250. Ecloga Oxonio Cantabrigienſis Lib. 2. pag. 88. ubi MSS. Codices Operum *Giraldi Cambrenſis* recenſentur. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 54. pag. 438. poſt Pitſeum, Balæum & alios Anglos. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 147. ubi eum anno 1210. mortuum ſcribit.

DISSERTATIO
DE
VITA ET SCRIPTIS GIRALDI CAMBRENSIS, MENEVENSIS EPISCOPI, DESVMPTA VERBOTENVS EX TOMO II. *ANGLIÆ SACRÆ* HENRICI WARTHON.

1180 PLurima omnino Giraldi Cambrenſis & Menevenſis Epiſcopi Opuſcula edidit Henricus Warthon Tomo 2. *Angliæ Sacræ*, multaque ad vitam ejus & mores ſpectantia, ex quibus eruditis planè Diſſertationem præſentem inſtituemus. Ac primum quidem ante Opuſcula Giraldi Cambrenſis evulgata, edidit p. 374. *Chronologiam* Giraldi rerum geſtarum planè accuratam, tum pag. 351. *Vitam Hugonis Nonant Epiſcopi Coventrienſis & Lichfeldenſis authore Giraldo*

do Cambrenſi, excerptam ex Giraldi Cambrenſis *Speculo Eccleſiæ* MS. Diſtinct. II. Cap. XXIII. & XXIV. *Epiſtolam Giraldi Cambrenſis de laudibus Roberti Groſthead* pag. 344. deſumptam ex *Symbolo Electorum* MS. Epiſtolâ XIX. *Giraldi Cambrenſis Libros 2. de Vita Galfridi Eboracenſis Archiepiſcopi* pag. 375. *Ejuſdem Librum de Vitis Epiſcoporum Lincolnienſium* pag. 408. *Ejuſdem Librum de Vitis ſex Epiſcoporum Angliæ coætaneorum* pag. 420. Ambas Giraldi Hiſtorias, ex uno eodemque decerptas Opere, quod ipſe *Legendam Sancti Remigii* inſcripſit. Idem tamen alibi ſæpius Hiſtoriam ſuam *De Vitis Epiſcoporum Lincolnienſium*, & *Tractatum de Copula tergemina*, ſeu *Sex Epiſcopis ſui temporis* laudavit: adeo ut hi tituli Hiſtoriis Giraldi, authore non invito, apponi poſſint. *Ejuſdem Epiſtolam ad Stephanum Cantuarienſem Archiepiſcopum, de Archiepiſcopatu non abdicando* pag. 435. *Ejuſdem Epiſtolam ad Capitulum Herefordenſe de Libris à ſe ſcriptis* pag. 439. *Ejuſdem Catalogum breviorem Librorum ſuorum* pag. 445. *Ejuſdem librum ſecundum de Deſcriptione Walliæ, ſive de Illaudabilibus Walliæ* pag. 447. *Ejuſdem Retractationes* pag 455. *Ejuſdem Libros III. de rebus à ſe geſtis* pag. 457. *Ejuſdem Diſtinctiones ſeptem de jure & ſtatu Menevenſis Eccleſiæ* pag. 514. *Ejuſdem Hiſtoriæ de Vita S. Davidis Archiepiſcopi Menevenſis* pag. 628. *Additamenta ad Legendam S. Davidis ex Vita ejuſdem per Ricemarchum Epiſcopum Menevenſem ſcripta* pag. 645. *Simonis de Fraxino Canonici Herefordenſis carmen ad Giraldum Cambrenſem* pag. 441. Poſt hæc Opuſcula edita Tomo 2. *Angliæ ſacræ* præmiſit in Præfatione ad Tomum, num. 19. pag. XX. eximiam omnino Diſſertationem de Vita & Scriptis hujus Epiſcopi, quam ut eruditiſſimam, hic omiſiſſe, nefas grande exiſtimaſſem.

CAPVT PRIMVM.

SERIES VITÆ GIRALDI CAMBRENSIS DESCRIBITVR, CVM CATALOGO BREVIORE EJVSDEM LIBRORVM.

„QVo major ſequentia Giraldi Opera lectu„ris lux adeſſet, viſum eſt præmittere re„rum à Giraldo geſtarum Chronologiam, qua„lem ex Scriptis illius expiſcari potuimus, inquit „Warthon pag. 374.

„ Anno circiter 1150. Giraldus natus eſt.

„ Anno circiter 1170. Metricam Coſmogra„phiam ſcripſit.

„ Anno 1172. ab Academia Pariſienſi, ubi per „plures annos bonis literis operam dederat, in „Angliam reverſus eſt.

„ Anno 1175. à Richardo Archiepiſcopo Cant. „Legatus in Wallia conſtitutus, brevi poſt Ar„chidiaconatum Brechenienſem obtinuit.

„ Anno 1176. menſe circiter Majo, Epiſcopus „Menevenſis electus eſt. Sub exitum ejuſdem „anni Pariſios repetiit.

Anno 1179. Juris Canonici Profeſſor Publicus in Academiâ Pariſienſi electus, provinciam recuſavit. Eodem anno Canonici Menevenſes jus Eccleſiæ ſuæ Metropoliticum in Concilio Lateranenſi proteſtati ſunt. «

Anno circiter 1180. in patriam reverſus, adminiſtrator Epiſcopatus Menevenſis à Petro Epiſcopo conſtitutus eſt. «

Anno circiter 1184. ab Henrico Rege in Curiam accitus, unà cum Rege in Normanniam tranſiit. «

Anno 1185. Johanni Henrici Regis filio in Hiberniam miſſo, comes & conſiliarius datus eſt. Eodem anno Fernenſem & Lechelinenſem Epiſcopatus ſibi oblatos recuſavit. «

Anno 1186. mediâ Quadrageſimâ in Concilio Dublinenſi peroravit, & poſt Paſcha in Walliam rediit. «

Anno 1187. Topographiam & Expugnationem Hibernicam ſcripſit. «

Anno 1188. Balduinum Archiepiſcopum Cantuarienſem, in Walliâ itinerantem comitatus eſt. «

Anno 1189. ex Gallia legatus eſt à Richardo Rege ad tutandas Walliæ partes. Eodem anno, Willelmo Epiſcopo Elienſi, ſummo Angliæ Juſtitiario coadjutor datus eſt. «

Anno circiter 1190. Epiſcopatum Bangerenſem ſibi oblatum recuſavit. «

Anno circiter 1191. Epiſcopatum Landavenſem ſibi oblatum recuſavit. «

Anno 1192. Aulâ relictâ Lincolniam ſtudii Theologici cauſa ſe contulit, ibique per ſeptennium moratus eſt. «

Anno 1193. ſcripſit Vitam Galfridi Archiepiſcopi Eboracenſis. «

Anno circiter 1197. Gemmam Eccleſiaſticam ſcripſit. «

Anno 1198. menſe Septembri Epiſcopus à Capitulo Menevenſi inter alios tres poſtulatus eſt. «

Anno 1199. ineunte, ſolus à Capitulo Menevenſi in Epiſcopum poſtulatus, die 29. Junii electus eſt. «

Eodem anno die 30. Junii in Hiberniam transvectus, poſt tres ſeptimanas remeavit: & Romam profectus, circa feſtum Sancti Andreæ urbem intravit. «

Anno 1200. menſe Majo adminiſtrator Epiſcopatus Menevenſis tam in temporalibus quam ſpiritualibus, pendente lite ab Innocentio III. conſtitutus, Angliam brevi poſt repetiit. «

Anno 1201. Romam reverſus media Quadrageſima intravit, medio anno ad Angliam rediit. «

Anno 1202. fere integro in placitis variis coram delegatis judicibus exacto, die 2. Novembris verſus Romam iter iniens transfretavit, urbem ingreſſus die 4. Januarii ſequentis. «

Anno 1203. die 15. Aprilis ſententia definitiva ab Innocentio Pontifice data, menſe Auguſto repatriavit.

Anno eodem die 10. Novembris, electo Gaufredo in Epiſcopum Meneveñſem, litem ulterius proſequi deſtitit, & paulò poſt Archidiaconatum Willelmo nepoti ſuo reſignavit.

Inter annos 1204. & 1205. ſcripſit Deſctiptionem Walliæ, Symbolum Electorum, Speculum Duorum, Invectiones, Legendam S. Remigii, & De geſtis ſuis.

Anno circiter 1215. Epiſcopatum Meneveñſem iniquis ſibi conditionibus oblatum recuſavit.

Anno circiter 1218. Dialogos de jure Meneveñſis Eccleſiæ conſcripſit.

Anno circiter 1220. ſcripſit librum De Principis inſtructione, & Speculum Eccleſiæ, & editionem Dialogorum ſecundam concinnavit.

GIRALDI CAMBRENSIS CATALOGVS BREVIOR LIBRORVM SVORVM, TOMO 2. *ANGLIÆ SACRÆ* pag. 445.

Sequitur de Catalogo & numero Librorum à Giraldo compoſitorum.

Occurrit hic igitur inprimis tempore tenerior *Chronographia noſtra* & *Mundi Coſmographia*, annis adoleſcentiæ verſibus hexametris, pentametriſque metricè compoſita. plus Philoſophicum quam Theologicum nonnullis in locis ſecuta.

Item *Topographia Hibernica*, liber ſcilicet de ſitu terræ illius, & Mirabilibus ejuſdem multis, exaratus, apud Oxoniam per tres dies continuos in publica Cleri audientia recitatus.

Item *Liber de expugnatione Hiberniæ, & hac ultima Inſula illius per Anglos ſubactione.*

Item *Liber de Legendis Sanctorum*, Vita ſcilicet *S. Davidis* Meneveñſis Archiepiſcopi, Vita *Sancti Caradoci* nobilis loci ejuſdem Confeſſoris. Vita *S. Ethelberti*, Martyris Herefordenſis egregii. Vita *S. Remigii* Lincolnienſis Epiſcopi primi. Vita *S. Hugonis* quinti poſt Remigium loci ejuſdem Antiſtitis.

Item *Liber de promotionibus & perſecutionibus Gaufredi Eboracenſis Archiepiſcopi*, quòd nec in cunabulis aut celſitudine generis, nec in divitiis aut fortunæ blanditiis ſpes ponenda, exemplum præbens. Et quoniam non ſub certi auctoris nomine liber editus eſt, meritò dicitur *Apocryphus.*

Item *Symbolum Electorum*, ad varia complendum diverſorum deſideria, ſicut ex Procemio libri ejuſdem patet, compaginatum.

Item *Liber Invectionum*, Romæ in Giraldum acriter inchoatus, & ibidem ab ipſo, Papa monente, in pleno Conſiſtorio ad injurias reſpondente, & objecta crimina non incompetenter evacuante pariter & refundente, necnon & utilia quædam adjiciente, conſummatus.

Item *Speculum duorum Commonitorium & conſolatorium*, & quod ſola peperit indignatio, cum *Epiſtolis paucis* ad injurias illatas reſpondentibus ac remordentibus, quaſi querulum carmen emiſſum.

Item Libet de Cleri Eccleſiaſtici circa Sacramenta majora magiſque neceſſaria inſtructione, & perſuaſibili valde per exempla pariter & præcepta ad vitæ honeſtatem inductione: cui *Gemma Eccleſiaſtica* titulus nomen impoſuit.

Item *Itinerarium Giraldi*, & laborioſa Baldwini Cantuarienſis Archiepiſcopi Legatio, devotaque per Walliam in Crucis obſequium prædicatio.

Item *Cambriæ Topographia*, & tam terræ quam morum gentis illius brevis & compendioſa deſcriptio: cujus in fine ſatis ſuccinctus ac dilucidus tam *Retractationum Tractatus*, quam *Librorum noſtrorum Catalogus*, non incompetenter eſt appoſitus.

Item circitet idipſum temporis, quo *Cambriæ deſcriptionem* ſtilo perſtrinximus, *Mappam* ejuſdem expreſſam, quatenus & natale ſolum non tantum literis, verum etiam protractionibus quibuſdam & quaſi picturis variis nec incompetentibus aut indecentibus, noſtra foret ad unguem opera declaratum, breve in loculo, arctoque folio loca quamplurima complectentes, eademque tamen dilucidè ſatis & diſtinctè diſponentes, non abſque ſtudioſo labore propalavimus.

Item *Liber de fidei fructu, fideique defectu*: quanta ferventem præmia, quanta frigentem ſupplicia manent, ſuccincta brevitate declarans, labor ſcilicet diligenti Lectori non inutilis.

Item *Liber de Principis Inſtructione*, toties promiſſus, fete inter primos inchoatus, inter ultimos autem propalatus, diu nimium clauſus & ſopitus, quando tute prodire poſſet plurimis annorum curriculis tempus exſpectans: liberaliter quidem & non livide legenti, labor ſua quoque laude non indignus.

Item *Liber de geſtis Giraldi laborioſis Meneveñſis Eccleſiæ*, de cujus dignitate multa complectitur, quanquam ad præterita minime medelam, magnam tamen ad futura cautelam præſtans. Labor non infructuoſus, ubi perpendi evidentiſſime poterit, quod Eccleſia militans per ſurreptiones varias, inſtrumentorum ac teſtium falſitates, plerumque decipitur aut corrumpitur, triumphans verò non irridetur. Et quod non ſemper ad merita æque reſpondent in terris præmia, vel cæca in incertum aberrante, ut ſolet, & exorbitante fortuna: vel certe benigniore clementia juxta cordis deſideria, ſi pie, pure, legitimeque certatum fuerit, ad æternam felicitatem corona repoſita & mercede ſervata. Ita Catalogus ipſius Giraldi Cambrenſis.

CA-

CAPUT SECUNDUM.

DISCUTIT OPERA GIRALDI CAMBRENSIS, HENRICUS WARTHON IN PRÆFATIONE AD *ANGLIÆ SACRÆ* TOMUM SECUNDUM NUM. XIX. PAG. XX. UT SEQUITUR.

„Giraldi Cambrenſis tempora inferius p. 374.
„diſpoſui, res geſtas ipſe in ſequentibus Li-
„bris fuſiſſime tradidit. Eſt tamen quiddam,
„quod in Chronologia rerum a Giraldo geſta-
„rum emendari velim. Dixi Giraldum anno
„circiter 1150. natum fuiſſe, verius annus 1146.
„ipſi natalis fuit. In libro enim ſuo *De Principis*
„*inſtructione* refert ſe Pariſiis literarum ſtudia ex-
„coluiſſe anno ætatis circiter vigeſimo, quando
„Philippus Auguſtus, qui poſtea Galliæ regnum
„obtinuit, natus eſt, ſed medio anno 1166.
„Neque inutile erit monuiſſe illum fuiſſe Archi-
„diaconum Brechinienſem in Eccleſia Mene-
„venſi, non *Brechinia ac Menevia* quod Baleus ha-
„bet Cent. 3. cap. 59. nec *primò Brecnoccenſem*,
„*poſteà Menevenſem*, quod vult Pitſeus cap. 299.
„Unicum enim Brechinæ Archidiaconatum Gi-
„raldus obtinuit, quamvis ab Eccleſia Cathedrali
„*Menevenſis Archidiaconus*, in Pontificum, Regum,
„ac ſui ipſius literis ſæpius appellatus fuerit.
„*Silveſtris* prænomen ſibi ab æmulis ſuis contu-
„meliæ inferendæ animo, datum fuiſſe ipſe con-
„queritur: Sive ex illo inimici, hominem in
„barbaris Inſulæ regionibus natum, agreſtibus
„& inconditis moribus præditum eſſe iodicare
„voluerint, ſeu nimium Silveſtris Merlini vati-
„ciniorum ſtudium irriſerint. Certe diſſimula-
„ri nequit, Giraldum virum alias ſapientiſſimum,
„ſomniis, vaticiniis & viſionibus nimium tri-
„buiſſe. Somnia ſua in Hiſtoriis a ſe editis ſæ-
„pius commemoravit, amplam viſionum farra-
„ginem in fine Hiſtoriæ *De rebus à ſe geſtis* exhi-
„buit, & Silveſtris Merlini vaticinia ſeu potius
„deliria ſummo ſtudio conquiſivit, Latinè vertit,
„& Scriptis ſuis paſſim intexuit. De Scriptis
„illius nunc agendum eſt, ac primo de iis, quæ
„in lucem jamdiu prodierunt.

„ *Topographia Hiberniæ*, ſive *De Mirabilibus &*
„*Habitatoribus Hiberniæ* libri tres ad Henricum
„II. Angliæ Regem, habentur inter Scriptores
„de rebus Anglicis, editi Francofurti 1602. in fo-
„lio pag. 692.

„ *Expugnatio Hiberniæ*, ſive *Hiſtoria Vaticinalis de*
„*expugnata ab Anglis Hibernia*. Hujus duplex a
„Giraldo facta eſt editio. Secunda quæ in
„multis auctior eſt, in nonnullis brevior, Johan-
„ni Angliæ Regi nuncupata, libris duobus abſol-
„vitur, & cum præcedenti Opere in editione
„Francofurtenſi, proſtat pag. 755. Prima quæ
„in Bibliotheca Lambethana reperitur, Richar-
„do Pictavienſium Comiti, poſtea Angliæ Regi
„dicata eſt, & tres Libros complexa eſt. Duo
„priores libri cum editione ſecunda fere ſunt
„communes, niſi quod in ſecunda Author plera-
„que addiderit, & nonnulla, quæ relegenti mi-

nus placuerunt, reſecuerit, & in his omnia ex“
Merlini Silveſtris vaticiniis citata teſtimonia“
unico excepto. Tertius Liber *De Vaticiniis*“
titulum habet, atque hoc exordio argumen-“
tum ſuum enarrat. *Quoniam in prioribus Li-*“
bris Merlini Vaticinia tam Celidonii quam Ambro“
ſii, locis competentibus, prout res exigebat, inſerui-“
mus: Ambroſio verò dudum expoſito, nondum Ce-“
lidonius Britannicam exutus barbariem, uſque ad“
hæc noſtra tempora latuit parum agnitus: noſtra“
videbatur intereſſe diligentia tam ipſum ab antiquis“
& occultis ſcrutabunda inquiſitione latebris, ut pul-“
chrius eluceſcat, in commune deducere, & ab ignoran-“
tiæ tenebris in lucem transferre, quàm translatum“
quoque præſenti volumini coaptare.“

Itinerarium Cambriæ ad Stephanum Cantua“
rienſem Archiepiſcopum Libris duobus con-“
ſcriptum, extat ibidem typis *Francofurtenſibus*“
expreſſum. p. 818.“

Deſcriptio Cambriæ ad Stephanum Archiepi-“
ſcopu Libris duobus comprehenſa. Primum Li-“
brum, qui *De laudabilibus Walliæ* inſcribitur, unà“
cum *Itinerario* præcedenti evulgavit David Po-“
welus S. T. P. Wallenſis Londini 1585. in 8.“
& exinde typographi Francofurtenſes pag. 880.“
Secundum qui *De illaudabilibus Walliæ* titulum“
habet, primus in lucem hic edidi Tom. 2. *Angliæ*“
ſacræ pag. 447. de quo paulò inferius dicendum“
eſt. Hactenus enim de Giraldi Scriptis anteà“
editis, ſuccedunt ea quæ in hoc Volumine jam“
primum prodeunt.“

De Vita Galfridi Eboracenſis Archiepiſcopi Lib.“
II. quos ſine certo authoris nomine in lucem“
à ſemet emiſſos fuiſſe, infra pag. 445. Giraldus“
prodit, & ſine appoſito Authoris nomine in Bi-“
bliotheca Corporis Chriſti Cantabrigiæ repe-“
riuntur, neque aliud exemplar vidi.“

Legenda Sancti Remigii, ſeu De Vitis S. Remi-“
gii & Epiſcoporum Lincolnenſium illi ſucce-“
dentium, & aliorum ſex Angliæ Epiſcoporum“
ſui temporis. Operis argumentum, metho-“
dus, & in editione noſtrâ diſpoſitio, ex Capitu-“
lorum indiculo & notâ præmiſſa pag 408. 409.“
optimè conſtabunt. Hic tantum addi debet,“
illud ex ejuſdem Bibliothecæ Cantabrigienſis“
Codice deſcriptum fuiſſe.“

Epiſtola ad Stephanum Longton Cantuarienſem“
Archiepiſcopum, de abdicatione Archiepiſcopatus“
non facienda. Hanc Codex Lambethanus de-“
dit, inter alias Giraldi Epiſtolas *in Symbolo Ele-*“
ctorum congeſtas fruſtrà quæſitam.“

De Libris à ſe ſcriptis Epiſtola ad Capitulum“
Herefordenſe, ex eodem Codice deſumpta.“

De Deſcriptione Walliæ Liber Secundus, ſeu *De*“
Illaudabilibus Walliæ. Duplicem Operis ſui *De*“
Deſcriptione Walliæ editionem Giraldus adorna-“
vit, cujus utràque uſus ſum. Prima extat in“
Codice Bibliothecæ Weſtmonaſterienſis, &“
Hogoni Lincolnienſi Epiſcopo nuncupatur.“
Secunda quæ multoties auctior eſt, Stephano“
Cantuarienſi Archiepiſcopo dedicatur, & in“
Biblioth. Cottoniana *Domitianus A. 1.* habetur.“

 Co-

„Codici Cottoniano ſubjiciuntur *Giraldi Retractationes*, & *Catalogus brevior Librorum ſuorum:* Sed Weſtmonaſterienſi *ejuſdem Epiſtola ad Wilhelmum Epiſcopum Hereſordenſem De typographia ſua Hibernica.* Iſtam Vſſerius edidit *in Hibernicarum Epiſtolarum Sylloge* pag. 114. nos illa primum in præſenti Volumine evulgavimus.

„*De rebus à ſe geſtis Libri tres.* Hos pariter ac Dialogos ſequentes, à ſe ſcriptos fuiſſe Giraldus in Operis utriusque Præfatione diſſimular. Ipſum tamen authorem eſſe ex innumeris utriusque locis conſtat, quin imò id in Catalogis Operum ſuorum, in Retractationibus, & Dialogorum calce, ipſe diſertim fatetur. Hiſtoriam de geſtis Giraldi integram Codex Cottonianus *Tiberius B. 13.* quem ſolum ſupereſſe arbitror, ante medium mutilatus, nobis invidit. Jacturam tamen optimè reſarcict Dialogorum ſequentium pars poſterior, quæ eandem Hiſtoriam ſatis ubertim narrat, iisdemque ferè verbis conſtitiſſe videtur.

„*De Jure & ſtatu Menevenſis Eccleſiæ, Diſtinctiones ſeu Dialogi ſeptem.* Duplex hujus Operis editio à Giraldo facta eſt, de ſecunda quæ multo brevior fuit, vide quæ ad pag. 549. adnotavimus. Prima nunc prodit, reſectis tamen plurimis ſententiis, & verborum floſculis otioſis. Vtraque in Bibliotheca Cottoniana extat, illa *Vitellius E. 5.* iſta *Domitianus A. 5.* Codex iſte propriâ Giraldi manu ſcriptus videtur, facta ex plurimis prolixisque inſertionibus in margine additis conjectura. Quæ in calce illi deerant, ex alio Codice reſtitui. Notæ breves, quæ in foliis imis editionis noſtræ ſæpius laudantur, ex eodem Codice ſcilicet *Domitianus A. 5.* acceptæ ſunt. Scriptæ erant tempore Henrici VIII. Regis circa annum 1546. In Codice enim vox *Papa* ſæpe expungitur, & *Epiſcopus Romanus* eadem manu reponitur.

„*Vita Sancti Davidis Archiepiſcopi Menevenſis* ex Codice Cottoniano *Vitellius E. 7.* deſcripta eſt. Illam Giraldum ex Riccmarchi Hiſtoria ejusdem argumenti ampliore contexuiſſe, paulo inferius dicemus. Reſponſio in fine ſubjecta, notis Muſicis in Codice interlineata comparet.

„Vltimo recenſenda ſunt loco, Giraldi Opera reliqua quæ vidi & perlegi, & de quibus certi aliquid Lectorem docere poſſim.

„In his eſt *Legenda S. Æthelberti*, Orientalium Saxonum Regis, ab Offa Rege decollati anno 793. 20. Maji, & Martyris loco deinceps habiti. Hujus memoriæ ſacra erat Eccleſia Cathedralis Herefordenſis, cujus Canonicus erat Giraldus. Extat in Codice Cottoniano poſtremum laudato *Vitellius E. 7.* Illi in eodem Codice ſuccedit Legenda S. Patricii bene prolixa, Authore anonymo. Pitſeus quidem cap. 299. *S. Patricii Vitam* Giraldi ſcriptis annumerat, de illa autem Giraldus in omnibus Scriptorum ſuorum Catalogis tacet.

Walliæ Mappa ſeu Tabula Chronographica, ab Authore ſuo ſæpius memoratur. Habetur ea in fronte Codicis Weſtmonaſterienſis ſuperius laudati, minio depicta: quæ præter fluvios plures, montes, & maris contermini ripam ac finitimas Angliæ urbes, oppida Walliæ 43. duntaxat notat. “

Gemma Eccleſiaſtica, in duas partes diviſa, quarum prima agit *De Sacramentis magis neceſſariis*, ſecunda *de Clericali honeſtate & continentia.* Opus valde prolixum, extat in Bibliotheca Archiepiſcopali Lamberhana, quod integrum quaſi Theologiæ & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ corpus complectitur. “

Carmen de miſeria conditionis humanæ, quod incipit, *Vnde ſuperbit homo, cujus conceptio culpa?* In eodem Codice Lambethano reperitur. “

Liber Carminum & Epigrammatum extat ibidem, & in Bibliotheca Cottoniana *Vitellius E. 5.* qui Cottonianus Codex plura complectitur. “

Speculum Eccleſiæ, ſive *De Monaſticis Ordinibus & Eccleſiaſticis Religionibus variis, Diſtinctionum Libri IV.* in Bibliotheca Cottoniana *Tiberius B. 13.* Giraldus Monachos capitali odio ſemper proſecutus eſt, usque adeo ut Epiſtola ad Hubertum Cantuarienſem, iſtam ſe in precibus quotidianis deprecationem ſæpe ingeminaſſe, ſuisque familiaribus ingeminandam conſuluiſſe affirmaverit: *A Monachorum malitia libera nos Domine.* In omnibus ſuis Scriptis, Monachorum hypocriſin, fraudes, & inſcitiam acriter inſectari geſtit: iſtud verò Opus triennali labore contexuit, ut æternam Monachis infamiam induceret, atque odio ſuo plene indulgeret. Initium illi facit Epiſtola prolixa ad Stephanum Cantuarienſem Archiepiſcopum, de literaturæ defectu. Tres Diſtinctiones priores Monachorum nequitiis duntaxat narrandis & inſectandis abſumuntur. Quarta alienum argumentum tractat, ſcilicet *De ſtatu, inſtitutione, honore &c. Romanæ Sedis, aliarumque Sedium Patriarchalium, & de munere Paſtorali & Epiſcopali.* “

Symbolum Electorum, ſeu *Epiſtolæ variæ à ſemetipſo Collectæ.* In his ſunt plures invectivæ adverſus Wibertum Abbatem de Bethleſdene Ordinis Ciſtercienſis. Epiſtola prolixa ad Petrum Menevenſem Epiſcopum *De Officio Epiſcopi.* Altera ad Adamum Abbatem Eveſhamenſem *De laude amicitiæ.* Ad Richardum Anglorum Regem, *De literarum & virtutis ſtudio*, in quâ Regi vitia ſua mira libertate pariter ac gravitate increpat. Sermo in Synodo Menevenſi in illud, *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam &c.* Conſtitutiones de modo regiminis & viſitationis, aliisque Eccleſiaſticis negotiis, datæ Officialibus & Clericis ſibi ſubjectis. Tractatus *De Sacra Scriptura præſtantia & dignitate*, ad Walterum Mapes Archidiaconum Oxonienſem, amicum conjunctiſſimum. Mitto alia. In eodem Codice extat *Liber de deſcriptione mundi ſingularumque ejus regionum*, quem manus

„nus recentior oræ Codicis appoſita Giraldo
„inſcripſit. Ejusmodi quidem librum ſe metro
„elegiaco compoſuiſſe Giraldus plus ſemel pro-
„didit, verum iſte liber ſolura oratione conſtat,
„& F. Willelmi Legationem ad Tartaros an-
„no 1253. Regis Franciæ juſſu ſuſceptam me-
„morat.

„ *De Principis inſtructione Diſtinctiones tres*,
„Opus valde prolixum, & luce cumprimis di-
„gnum, aſſervatur in Bibliotheca Cottoniana
„*Julius B. 13.* Prima Diſtinctio quæ viginti plus-
„quam annis ante duas ſequentes conſcripta eſt,
„agit de virtutibus ſingulis quibus Princeps in-
„ſtrui debet. Singulis affert rationes teſtimo-
„nia ex S. Scripturis, Scriptoribus Ethnicis, &
„Chriſtianis Patribus deprompta, & exempla
„Regum Judæorum, Græcorum & Romano-
„rum, nonnunquam & recentiorum. In his
„quidem pauca lucem meruerunt. Sequen-
„tia autem Hiſtoriam duntaxat optime ſibi no-
„tam tractant. *De vita & moribus & rebus geſtis*
„*Henrici II. Angliæ Regis ab ineunte ætate usque ad*
„*obitum.* Res aliis Hiſtoricis fere intactas in his
„Diſtinctionibus perſequitur, ad denigrandam
„Henrici Regis famam plus æquo propendens,
„adeo ut Arcana iſtius Regis Hiſtoria meritò
„dici poſſit. Quod ſi conjecturam facere li-
„ceat, pronum eſt arbitrari Giraldum vindictæ
„ſtudio Hiſtoriam iſtam ſcripſiſſe, ut Henrico
„Regi ejusque filiis, à quibus juſta obſequii diu-
„turni præmia non acceperat, quin imò ab Epi-
„ſcoparus Menevenſis ſpe ſæpius depulſus
„fuerat, injuriam rependeret. Certè Giraldo
„ignoſci nequaquam debet, quod legitimam
„Henrici progeniem poteſtate Regia deturbari,
„regnumque Anglorum Ludovico Galliæ Re-
„gis primogenito, quem rebelles Angliæ Baro-
„res in excidium patriæ ducem ſibi & principem
„ſtatuerant, conferri voris ardentiſſimis flagita-
„verit: & reſtitutam Anglorum libertatem,
„depulſam Baronum perduellium, Principisque
„alienigenæ tyrannidem ægrè tulerit. Mor-
„bum animi inveteratum in concluſione Ope-
„ris ipſe prodidit, ſic enim definit Hiſtoria: *Qua-*
„*liter etiam catulum tyrannicum* (Henricum III.
„Regem) *cruentiſſimis à tyrannis parentaliter exortū,*
„*ipſumq; tyrannorum omnium tyranniſſimum, fælicium*
„*& Naturalium felix proſapia Regum* (Ludovicus
„Philippi Galliæ Regis filius) *quorum ſub regimi-*
„*ne juſto, regnandique moderamine pio, ſub tranquillo*
„*pacis ac libertatis gaudio, Francia quidem tam re-*
„*gnum floruiſſe dignoſcitur quam Sacerdotium, divi-*
„*nâ diſpoſitione pariter & ultione noſtris victorioſiſſi-*
„*mè diebus triumphare, duoque regna vel tria ſub uni-*
„*ca Monarchia potentiſſimè conglutinare. Quali-*
„*terque poſt tam nubila tempora, tantaque poteſtatis*
„*ingruentis incommoda, demum regno Anglicano pul-*
„*ſis nubibus & nebulis dies ſerenus illuxit, occiduaque*
„*mundi climata ſub Inſulari tyrannide tanto tempore*
„*preſſa, poſt ſervitutis dura jugum importabile, ple-*
„*nam denique liberationem præſtans ac libertatem,*
„*oculo benigniore pietas ſuperna reſpicere tam vehe-*
menter & deſideranter, & ſperabatur & expectaba-"
tur. Et quas ob cauſas, Deo indignante, & injurias"
Eccleſiæ ſuæ contra fidem & promiſſiones irrogatas"
graviter vindicante, ſpes ad effectum provenire non"
potuit, ſtudioſis inquam amicis iſta deſcribendo lau-"
dem præmiumque merendi, quoniam non omnia"
poſſumus omnes, locum præbere dignum duxi-"
mus."

Prologi librorum à ſemetipſo Scriptorum,"
in unum volumen operâ ſuâ congeſti, extant"
in Bibliotheca Collegii S. Trinitatis Canta-"
brigienſis."

Reliqua Giraldi Opera recenſent Baleus,"
Pitſius, Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap."
54. Guilielmus Cavus *in Hiſtoria Literaria* ſe-"
culo XII. ad annum 1200. pag. 699. Certius"
autem ipſe Giraldus *in Epiſtola de Scriptis ſuis,*"
Indiculo breviore, *& Dialogo ſeptimo* de Mene-"
venſi Eccleſia. Alii enim frequentes errores"
admiſerunt, & unum idemque Opus in plura"
multoties diſſecuerunt."

GVALTERVS MAPES natione Anglus, 1180
Sylveſtro Giraldo Cambrienſi æqualis, in aula Regis Henrici II. primum vixit, quo defuncto Joannis Regis Clericus ac familiaris fuit, cujus Sylveſter Giraldus turor fuit, ut diximus. Poſteà Gualterus, factus eſt Sariſburienſis Canonicus, inde Lincolnienſis Præcentor, demum anno 1197. qui Richardi Regis octavus fuir, Archidiaconus Oxonienſis crearus eſt. Multa luſit adverſus Papæ & Cardinalium mores, quæ inter poemata veterum *De corrupto Eccleſiæ ſtatu* reperiuntur. Illum Sylveſter Gyraldus ab erudirione ſingulari & curialibus facetiis commendat, qui & illi libros ſuos *De proœmiis operum ſuorum, deque ſymbolis electorum* dicavit. Hæc Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 54. pag. mihi 440. ultimæ editionis. Expreſſit multa carmine, quæ edita ſunt Lawingæ anno 1600. à Joanne Wolphio in fol. *Memorabilium Lectionum* tomo 1. Cent. XII. nempe *Apocalypſis Goliæ Pontificis* pag. 430. *Ad impios Prælatos liber* ibidem pag. 437. *Ad malos Paſtores* ibidem pag. 439. *Ad Chriſti Sacerdotes* ibidem. *Sermo ad eosdem Prælatos impios*, ibidem pag. 441. *De malis curiæ Romanæ* pag. 442. Extat quoque inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 3041. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji in Archivo Codice 52. num. 1. *Gualterus Mapes de nugis Curialium* à pag. 1. ad 73. Et ibidem num. 3851. in MSS. Hyperoi Bodlejani, qui à Richardo Jameſio dati ſunt, Codice 14. num. 3. *Gualterus Maap de nugis Curialium*, & num. 4. *Ejusdem Apocalypſis ſuper vita & moribus perſonarum Eccleſiaſticarum.* In MS. Codice Collegii Sancti Benedicti Cantabrigiæ 387. num. 3. Apocalypſis Goliæ Pontificis. Num. 4. Rythmi de conjugio. Num. 5. Rythmi de Confeſſione. Numero 6. Rythmi de curia Romana. Num. 7. Rythmi de Suſanna. In Cottoniana Bibliotheca ſub effigie Veſpaſiani lit. E. Cod. 12. num. 5.

Ver-

Verſus Walteri Mapes de conjuge non ducenda. Num. 12. Verſus Walteri Mapes de Sancta Trinitate. Sub effigie Vitelli litera D. Codice 8. num. 9. Verſus Gualteri Mapes de Clericis & Laicis, de S. Edmundo, de S. Maria Virgine, de Feſtivitate omnium Sanctorum. Altercatio inter Magiſtrum Henricum de Albrineis & Leonium Teutonicum, cum aliis ejusmodi. Extat inter MSS. Codices Bodlejanæ Bibliothecæ Codice 2330. in MSS. Codicibus ipſius Thomæ Bodleji litera E. 6. Codice 11. num. 7. Giraldi Cambrenſis Epiſtola ad Walterum Mape, pag. 188. b. Meminit hujus Scriptoris in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Bodlejanæ pag. 260. columna 1. Richardus Jameſius *Collectaneorum* 14. num. 3. ubi Magiſter Gualterus Maap *De nugis Curialium* pag. 81. ad 146. Ibidem fol. 263. col. 1. *Collectaneorum* tomo 31. ubi Apographus libri Gauteri Mahap Archidiaconi Oxonienſis *De nugis Curialium*. Guillelmus Cavus in Hiſtoria rei literariæ ad annum 1210. pag. 705.

1180 RICHARDVS HAGVLTADENSIS ECCLESIÆ PRIOR, Ordinis Canonicorum Regularium divi Auguſtini, natione Anglus, patria Northumbrienſis, circa annum 1180. clarus, ſcripſit *Hiſtoriam de ſtatu atque Epiſcopis Hagulſtadenſis Eccleſiæ*, & *Hiſtoriam De geſtis Regis Stephani & de bello Standardii*, ab anno 1135. ad annum 1139. Hæc duo Opuſcula impreſſa inter *Scriptores X. Anglicos*, Londini anno 1652. in folio editos, pag. 285. Alia Richardi Scripta Hiſtorica, videlicet *Geſta Henrici II. Angliæ Regis* & *Chronicon breve ab Adamo* memorant Baleus & ex eo Voſſius, ſed quæ ſupereſſe hodie non creduntur. Hæc Cavus. Mortuus dicitur anno 1190. cujus mentionem faciunt Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. mihi 425. Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiæ*, ad annum 1180. pag. 687. ubi malè Monachum vocat, quem ſpectaſſe ad Canonicos Regulares conſtat. Carolus Dufreſnius du Cange, *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 142.

1180 PETRVS BLESENSIS, BATHONIENSIS ARCHIDIACONVS, natione Gallus, ob multiplicis doctrinæ famam ab anno circiter 1160. clarus, dignitate Canonicus primum Biturienſis in Gallia, tum ab ea regione in Angliam trans fretum Archidiaconus Bathenienſis factus atque poſtea Londinenſis Archidiaconus & Archiepiſcopi Cantuarienſis Cancellarius, floruit ad annum usque 1200. & ultra, cujus vitam Joannes Buſæus Noviomagenſis compoſuit, Operibus ejus præmiſſam in editione Moguntina anni 1600. in 4. Scripſit multa quæ primum inquiſivit dictus Buſæus atque anno citato Moguntiæ in 4. evulgavit, quibus & Appendicem adjecit anno 1605. in 8. ibidem editam. Verum felicioribus curis Petro Bleſenſi edendo incubuit nuperrime, Pariſiis in folio apud Simeonem Piget anno 1667. vià Jacobæa ſub ſigno prudentiæ Petrus de Guſſanvilla Carnotenſis, eruditione inſignis Presbyter: cujus omnia undique conquiſita evulgavit cum Notis & variantibus Lectionibus, quæ quia nondum facta, quando opus ſuum vel Bellarminus & Labbeus ſcripſerunt, hîc ideò Syllabum ſubjicimus. Sunt autem ejusmodi Opera Petri Bleſenſis in editione hac præſtantiſſima & optima.

Epiſtolæ numero CLXXXIII. pag. 1.

Sermones de variis argumentis LXV. p. 267.

Tractatus de Transfiguratione Domini. p. 400.

Tractatus de converſione S. Pauli. p. 404.

Compendium in librum Job. p. 408.

Tractatus de peregrinatione Jeroſolymitana. pag. 425.

Inſtructio fidei ad Soldanum Iconii. p. 431.

Liber de Confeſſione Sacramentali. p. 436.

Liber de Pœnitentia vel ſatisfactione. p. 444.

Canon Epiſcopalis, vel Tractatus de inſtitutione Epiſcopi. p. 447.

Invectiva contra depravatorem. p. 455.

Liber contra perfidiam Judæorum. p. 462.

Tractatus duplex de amicitia Chriſtiana. pag. 497.

Opuſculum de utilitate tribulationum p. 553.

Tractatus inſcriptus, Quales ſunt &c. p. 563.

Tractatus de diviſione & Scriptoribus ſacrorum librorum. p. 596.

Tractatus de Euchariſtia metricè. p. 600.

Quibus adjiciuntur Lectiones variantes & breves Notæ, tam Joannis Buſæi Theologi ſocietatis Jeſu, quam Petri de Guſſanvilla Presbyteri Carnotenſis, nimirum a pag. 619. ad pag. 802. non contemnendæ. Continuavit *Hiſtoriam Ingulfi Croilandenſis De Regibus Angliæ*, quam anno circiter 1090. ille finierat, usque ad annum 1118. quem Ingulfum habemus integrum cum exceptione Petri Bleſenſis, editum anno 1684. e theatro Sheldoniano Oxonii in Anglia in folio, cum Hiſtoricis aliis anonymis. Vidi etiam olim libros ejus *De præſtigiis fortunæ* in Bibliotheca aliqua Manuſcriptos, ſed ubinam gentium, meminiſſe non potui. Agunt prolixe admodum *de Petrò Bleſenſi* Joannes Buſæus & Petrus de Guſſanvilla, uterque in editione ſua Operum illius. Præter hos Bellarminus, Antonius Poſſevinus *in Apparatu ſacro*. Philippus Labbeus in Diſſertatione Hiſtorica *De Scriptoribus Eccleſiaſticis à Bellarmino recenſitis*, tomo 2. verbo, Petrus Bleſenſis. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte 4. cap. 7. cum multis aliis.

STEPHANVS TORNACENSIS EPISCOPVS, Canonicus primum regularis Ordinis divi Auguſtini, tum Abbas Sancti Evurtii Aurelianenſis ac deinde Sanctæ Genovefæ Pariſienſis, Epiſcopus tandem Tornacenſis ab anno 1191. ad annum 1203. de quo Bellarminus & Labbeus. 1190

beus. Qui cum ſeculo ſuo inſignis omnino doctrina ac pietate fuerit, paucis de eo loqui, nefas opinatus: amplioribus de illo agere in eximii viri gratiam, haud ingratum fore eruditis cenſui. Hic itaque ortu ut creditur, Aurelianenſis fuit, atque à puero ſeu teneris annis, in Eccleſia S. Crucis Aurelianenſis enotritus, in qua Grammaticis inſtructus eſt. Hoc ipſe teſtatur Epiſtola 78. *In Eccleſia Sanctæ Crucis Aurelianenſis à puero nutritus, & poſtmodum in Eccleſia beati Evurtii Confeſſoris ſub regulari diſciplina religioſam vitam profeſſus, utriuſque Eccleſiæ memoria dignas conſtitutiones recolo, ut in eis nec me falli exiſtimem &c.* Inde factus ætate provectior, Canonicus & Cantor in Eccleſia Collegiali S. Evurtii Aurelianenſis Canonicorum ſecularium inſtitutus eſt, ut ipſe exponit Epiſtola 77. his verbis, omnem ambiguitatem tollentibus. *Eccleſiam Sancti Evurtii Aurelianenſis in conſpectu Angelorum & hominum commendabilem faciunt, & meritum Confeſſoris & teſtimonium Civitatis. His accedunt ſancta converſatio fratrum regulariter Deo ibi ſervientium, qui ita ſic enitent inter ſuos, ut fama excitant alienos. Tempore ſecularium Canonicorum ante XL. jam annos, Canonicus ſimul & Cantor ejuſdem Eccleſiæ fui, & mutato ipſius ſtatu in regularem formam, poſtmodum & ipſe Auguſtini diſcipulus, habitum in ea pœnitentia ſuſcepi. Scio Pater, & in veritate teſtificor, quoniam quantum extat in memoria hominum adhuc viventium, hac libertate & Immunitate Eccleſia illa, & tres aliæ Clericorum Abbatiæ, quæ in eodem Civitate ſunt, ſcilicet Sancti Petri virorum, Sancti Petri Puellarum, & Sancti Aviti, uſque ad diem hanc gaviſa ſunt; quod in nulla earum quicumque fuerit Senonenſis Archiepiſcopus procurationem accipiat.* Verum Eccleſia iſta S. Evurtii in Aurelianenſi urbe, ex Canonicorum ſecularium Collegio, ob ingentem in ſpiritualibus ac temporalibus ruinam, commutata in Congregationem Regularium, ex Sancti Victoris Pariſienſis Cœnobio, circa annum 1163. ſub Abbate Erniſio: Stephanus ut ipſe teſtatur, novam ibidem Auguſtinianorum regulam & habitum amplexus eſt. Unde mirum, quomodo Carolus du Molinet in ejus Vita dicat, quod tum Stephanus *divino quodam inſtinctu ex aula Comitis Campaniæ ſe ſubduxerit, habitumque Canonicorum Regularium, ſive in Abbatia S. Evurtii ſive Sancti Victoris aſſumpſerit.* Rogerio primo S. Evurtii Abbate mortuo, ſuffectus eſt in ejus locum Stephanus, non autem in locum Roberti, ut vult dictus Carolus du Molinet, quippe qui nullus fuit. Eo lubentius electioni conſenſit, quo nihil aliud ab ipſo in nova deſolatiſſimæ Abbatiæ reparatione expectandum erat, quam labores, ſollicitudines, penuria. Intendit itaque animum ad Eccleſiam S. Evurtii jam diu everſam & collapſam, penitus reparandam: quod feliciter conſummaſſe teſtatur Epiſtola 18. ad Decanum S. Martini Turonenſis, ubi ait. *Combuſtam patris Evurtii renovamus Eccleſiam, ubi quia noſtra non ſufficiunt, aliena ſtipendia mendicamus. Eximus in publicum, nec ſine rubore ruborem abjecimus, per vicos & plateas devotionem plebis ut poſſumus excitantes.* Addit denique Epiſtola 19. *Inter fumantes Eccleſiæ noſtræ cineres & ambuſta renaſcentium parietum ligna, flentes & attoniti prodire cogimur in publicum, in attrita fronte ſtipis exteræ ſuffragia mendicare. Erigitur nova Confeſſori Evurtio fabrica, quæ ſic noſtris inchoatur impendiis, ut perfici deſideret alienis.* Succeſſit Alberto ſeu Auberto Sanctæ Genovefæ Pariſienſi Abbati, anno 1176. vel 1177. mortuo, ut ex ejus Epiſtola 207. ad Joannem ſuum ſucceſſorem conſtare poteſt. Texere laudes ejus pluribus ſuperfluum eſt, cum ex authenticis monumentis conſtet, illum fuiſſe ſui temporis doctiſſimum, religioſiſſimum, Regique imprimis & Summis Pontificibus acceptiſſimum: ut ipſi etiam Principes, commendatitias ab eo ad Pontifices Epiſtolas poſtularint. Prudentia ejus enituit in compeſcenda Graudimontenſium Fratrum Laicorum adverſus Clericos & Sacerdotes rebellione, ut ex prima ejus Epiſtola ad Abbatem Pontoniacenſem apparet. Ipſe etiam in Epiſtola 90. teſtatur ſe miſſum ad partes Toloſanas, & alios Hæreticos Toloſates tunc temporis enaſcentes, qui poſtea Albigenſes dicti ſunt, convincendos, inter quos multa ſe vitæ diſcrimina adiiſſe ſignificat. Eccleſiam S. Genovefæ nondum ſatis a ruinis in quibus ex tempore Normannorum jacuerat, confirmatam, excitavit: ut liquet ex ejus Epiſtola 170. ad Canutum Daniæ Regem, à quo plumbum petiit ad Eccleſiam cooperiendam. Quod idem fecerat circa Abbatiam S. Evurtii, quemadmodum obſervatur ex Epiſtola ejus ad Decanum S. Martini Turonenſis, in qua conſuetudinem quandam memorat circumferendarum Reliquiarum, ad eleemoſynas fidelium colligendas, pro reſarciendis Sanctorum templis. De hac reſtauratione Eccleſiæ S. Genovefæ obiter his verbis ſcribit idem Stephanus Epiſtola 170. ad Canutum Danorum Regem: *Perſecutionis à veſtris potentibus gentilibus tum illatæ calicem bibit, & abſynthio doloris inebriata eſt Eccleſia beatæ Virginis Genovefæ, in qua Deo licet indigni deſervimus, fracta, diruta, & combuſta. Teſtantur hoc parietes incendio illo conſumpti, & calce in cinerem concrematâ putrefacti, tremuli, exeſi. Eos renovare incupimus, ſuperponenda nova lignorum macerie, & tecto plumbeo ſuperponendo.* Aſſumptus ex Abbate quinto S. Genovefæ Pariſienſis, anno 1191. ad Epiſcopatum Tornacenſem, qua de re ipſe ſic loquitur Epiſtola 182. *Vocatus occulta Dei permiſſione ad regimen Eccleſiæ Tornacenſis, quamvis minus ſufficiens, minus idoneus, minus dignus, totum Spiritum meum effudi circa diſpoſitionem Eccleſiæ mihi prius commiſſæ, ne labores quibus in ea ſudaveram, deperirent: & ſucceſſoris occaſione, turbaretur tranquillitas cœleſti mihi promiſſione conceſſa.* Idem teſtatur Epiſtola 202. ad Celeſtinum Papam, *Vocatus ad Eccleſiam Tornacenſem, loco & animo remotus & ignarus, nihilque minus ſpirans quam ca-*

thedram &c. Nec tameo ſancto viro deſuerunt, qui patientiam ejus in Epiſcopatu poſiti exercerent, viri meritorum ejus, & laudum publicarum æmuli. Vnde Stephanus intelligens Berterum Cameracenſem Archidiaconum, ſuum alioquin olim amicum, ſibi vehementius obſtrepere & obluctari: ſe per litteras purgavit, in quibus præclarum & eximium quoddam vitæ Epiſcopalis ſuæ ſpeculum, Epiſtola ſua 215. noſtris oculis exhibuit, cujus hæc ſumma eſt. „Civitatem rarò egredior, regulares horas cum „aliis quantum licet, frequento. Secundum „gratiam mihi collatam, Dei verbum parochia„nis meis annuntio. Contra novam hæreſim, „cæteraque monſtra id genus, pro poſſe meo „declamans, tanquam ad beſtias depugno. Sa„cramenta quæ gratis accepi, gratis impertior. „Manus meas, ſi non ab omni munere, ſaltem „ab illicito ſemper excutio. Venientibus ad „me in confeſſione conſilium, in pœnitentia re„medium, in tribulatione ſolatium, quantum „Dominus permittit exhibeo. Horis vacuis & „a foro feriatis, in loco ad hoc idoneo, ſacræ Scri„pturæ intendo, legens & ruminans, quæ poſt „lectionem decoquo, & ad memoriæ cellulam „trajicio. In menſa nec ſolitarius, nec obſcurus „eſſe volo, in qua facilius eſt ut ſuperfluitatem „accuſet natura, quam curioſitas eſuriem. Hi„ſtrionibus & ſcurris patrimonium Chriſti non „diſpergo. Hæc exterius, occultorum autem „cognitor eſt ſcrutans corda & renes Deus. Anno 1195. dedicavit Eccleſiam in Cœnobio Gandenſi, ac denique plenus dierum & meriti Tornaci obdormivit in Domino, anno 1203. tertio Idus Septembris. Agunt de Scriptis ejus Bellarminus & Labbeus, quibus addo impreſſas nuperrime Epiſtolas Stephani Tornacenſis cum acceſſione nova, Pariſiis anno 1679. in 8. apud Ludovicum Billaine, cura & ſtudio Claudii de Molinet Canonici Regularis Congregationis Gallicanæ cum Vita Stephani Epiſtolis præmiſſa. Scripſit idem Stephanus *Commentarium in Decretum Gratiani prolixum*, MS. in fol. in Bibliotheca Colbertina celebri, Codice 2592. & in Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis, Littera N. 6. Idem *Sermones aliquos ad XXXI. de diverſis argumentis*, hinc & inde ex MSS. Codicibus erutos & editioni paratos, habet apud ſe idem qui ſupra Claudius du Molinet, quos tamen ut ſtylo nimium ſimplices ille prudenter quidem non edidit. Plura De illo Fratres Sammarthani tomo 3. *Galliæ Chriſtianæ* in Epiſcopis Tornacenſibus, pag. 1069. & tomo 4. in Abbatibus S. Evurtii Aurelianenſis pag. 359. & in Abbatibus S. Genovefæ Pariſienſis, pag. 471. Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1192. pag. 690. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 149. ubi appellat *Stephanum de S. Genovefa*, cujus extant quædam in MS. Cod. 16. bibliothecæ S. Germani Pariſienſis.

HVGO FALCANDVS, natione ut credimus Siculus, Friderico Imperatori & Guil- 1195
lelmo II. Siciliæ Regi contemporaneus, ſcripſit ad Petrum Eccleſiæ Panormitanæ Theſaurarium Hiſtoriam calamitatum, quæ Siciliam ſub Guillelmis I. & II. annis prope XXIII. afflixerunt ſub Guillelmo I. qui regnare cœpit ab anno 1152. & anno 1166. mortuus eſt. De Guillelmo autem II. & aliis Siciliam ſpectantibus, usque ad annum 1189. Incipit autem (inquit Voſſius) à Rogerio Siciliæ Comite, & Roberto Guiſcardo Apuliæ Duce, qui fidem eo magis meretur quod illa refert quibus præſens interfuerat: ac Præfatione ſua ad Petrum, quam anno 1166. ſimul nempe atque obierat Guillelmus Bonus Siciliæ Rex, exaravit: cuncta illa Siciliæ mala præſagiit, quæ ab Imperatore illi poſtmodum contigerunt. Alterum quoque eſt, quod eum non leviter nobis commendat: quod fuſius omnia, majorique curà perſequitur, quam Fazellus poſteà in Hiſtorià ſuà Siculà fecerit: ita ut longe plus fructus ex eo, ſtudioſus civilis prudentiæ haurire poſſit, quam illis quæ a Fazello referuntur. Teſtem illum laudat inclytus Eccleſiaſticorum Annalium Scriptor Baronius, ad annum 1194. quo tempore quoque floruiſſe creditur. Hanc Hiſtoriam Gervaſius de Tournay Sueſſionenſis Eccleſiæ Canonicus eductam ex MS. Codice Bibliothecæ Matthæi de Longejouë Sueſſionenſis Epiſcopi, Pariſiis anno 1550. edendam curavit, quam neſcio an transmiſerint poſtmodum in Collectionem *Hiſtoricorum Siciliæ*, Francofurti in Germania anno 1579. in folio impreſſam. Hæc nos ex Gerardo Joanne Voſſio Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, parte 4. cap. 5. cujus etiam meminit Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, pagina 115.

GVNTHERVS primum SCHOLASTI- 1190
CVS, poſtea Monachus Cœnobii Pariſienſis, in Diœceſi Baſileenſi Ordinis Ciſtercienſis, non autem inclytæ Galliarum urbis Pariſienſis, annis 1190. & 1200. claruit, ac poſteritati nomen commiſit, dum ex ore Martini ſui Abbatis, qui rebus geſtis interfuerat, atque ab Oriente ad Abbatiam redierat, ſcripſit *Hiſtoriam captæ à Latinis anno 1204. Conſtantinopoleos*, quam in lucem protulit Henricus Caniſius *Antiquæ Lectionis* Tomo V. pag. 358. Cum autem ipſe tradat, ea quæ ſcribit, ex ore Martini illius Abbatis ſe accepiſſe, qui expugnationi Conſtantinopolis interfuerat: hinc ætatem Scriptoris, uti & qua fide dignus ſit, intelligimus. Vide Gerardum Joannem Voſſium Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 55. pag. 446. editionis ultimæ. Idem Guntherus ſcripſit *De oratione, jejunio & Eleemoſyna libros XIII.* editos Baſileæ anno 1504. & 1507. apud Michaelem Furterum in 4. Eundem Guntherum authorem habet Carmen Heroi-

roicum ſanè non inelegans *De rebus à Friderico Barbaroſſa Imperatore, in Italia, ac præſertim in Liguria geſtis, Libris X.* comprehenſum,& *Ligurinum* dictum, quod Ænobarbo negotium imprimis cum urbe Ligurina, hoc eſt *Mediolano* fuerit,cujus incolas *Ligures* ſuus appellat: quam ob cauſam Baronio etiam in Annalibus ad annum 1160. Guntherus ipſe *Ligurinus*, ſed perperam appellatur. Errat autem abſurdè Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 431. editionis ultimæ, dum ſcribit quod Guntherus *ſuperſtite etiamnum Ænobarbo, de rebus ab eo geſtis decem libros compoſuis.* Nam in hoc Poemate, meminit alterius à ſe ſcripti *De bello ſacro*,quod *Solymarium* vocat, quod vix ante annum 1210. conſcripſit. Cum ergo Opus *De geſtis Friderici Barbaroſſa*,ab illo poſt *Hiſtoriam Belli ſacri*, ſeu *Capta à Latinis anno 1204. Conſtantinopoleos* compoſitum ſit, neceſſario poſt mortem Friderici conſcriptum eſt. Opus iſtud, prodiit ſeorſim primum Argentorati anno 1500. in ſolio,tum ibidem anno 1531. in ſolio cum Jacobi Spiegelii ampliſſimis notis,tandemque Baſileæ 1569. cum Othone Friſingenſi. Inter etiam *Scriptores rerum Germanicarum* evulgavit Juſtus Reuberus Francoſurti in ſolio 1584. Tomo 3. pag. 275. cum Notis Jacobi Spiegelii, atque alibi cum Notis Conradi Rittershuſii. Certè Guntherum hunc, quisquis tandem fuerit, velut Poetam Spiritus & ingenii haud vulgaris, imò ut mirabilem quo vixit ſeculo, nobis commendant Juſtus Lipſius *Polyorcheticon* lib. 2. Dialogo 4. Iſaacus Caſaubonus *in Polybium* pag. 171. Gerardus Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 53. pag. 432. quos Guilielmus Cavus irridet *in Hiſtoria rei literaria* ad annum 1210. pag. 706. Valerius Andreas *in Bibliotheca Belgica* pag. 336. omnia hæc opuſcula cuidam Gunthero Elnonenſi ad Sanctum Amandum Monacho attribuit, cujus mentionem facit Sigebertus in libro *De viris illuſtribus* cap. 166. Sed abſurde hic fallitur Andreas,nam Gunterus iſte annis centum antiquior eſt,qui teſte Trithemio,temporibus Henrici IV. circa annum 1090. floruit, cui Sigebertus cap. 166. *Martyrium Sanctorum Cyriaci & Julittæ metrico ſtylo* tantum,quod MS. apud Sanctum Amandum, adſcribit, cujus mentionem facit Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 46 p. 381. editionis ult.

1190 TAGENO DECANVS PATAVINVS iisdem temporibus claruit, circa annum 1197. qui Cæſaris Barbaroſſæ *expeditionem in Aſiam* deſcripſit; Patavinus autem ſeu Paſſavienſis a Patavio Germanico dictus eſt, civitate Epiſcopali Bavariæ inferioris inter Danubii & Oeni confluentes. Eo majorem idem hic ſcriptor meretur fidem, quod Aſiaticæ expeditioni cum Diepoldo Epiſcopo interfuerit, ut Gaſpar Bruſchius Lib. 2. *De Laureaco* refert. De eo ſic Aventinus in Annalibus Bojorum Libro VII. pag. 523. editionis Primæ. *Theobaldi juſſu, ejus Decurio Tageno expeditionem hanc æternitati literarum conſecravit,quam ego Reicherſpergii inveni, eamque Conrado Adelmanno myſtæ Auguſtenſi, ut illam publicandam curaret, ſuperiore anno miſi. Quamobrem is tamdiu rem differat, neſcio.* Hæc Aventinus. Sed quod myſtes ille Auguſtenſis non fecit,id poſt annos demum ſeptuaginta vel circiter,Marquardus Freherus præſtitit, qui hunc Tagenonis librum volumini primo Scriptorum *De rebus Germanicis* ineditorum inſeruit, *in Appendice* adjecta pag. 6. Illa autem Freheri volumina, edita in ſol. Francoſurti anno 1600. 1602. & Hanoviæ 1611. Denique iterata editione tribus in ſol. voluminibus Francoſurti a. 1624. Hæc Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 54. ultimæ editionis,cui pauca adjecimus.

IOANNES DE FORDA vel FORDEHAM 1190
& FORDVN, natione Britannus ſeu Anglus, Abbas Fordenſis Cœnobii, Ordinis Ciſtercienſis in Anglia,claruit, circa annum 1190. temporibus Richardi I. Anglorum Regis, & Joannis ejus in regno Succeſſoris, cui ab auriculari confeſſione anno 1210. fuiſſe & a ſacramentis domeſticis dicitur. Hujus in MSS. Codicibus Bibliothecæ Cottonianæ ſub effigie Fauſtinæ litera B. Codice 4. num. 4. *Vita S. Wulfrici Anachoretæ Haſelburgiæ,edita à Venerabili Abbate de Forda*, qui præfixit duas Epiſtolas, unam ad Bartholomæum Exonienſem Epiſcopum, alteram ad Baldewinum Cantuarienſem Archiepiſcopum, qui ante annum 1185. ad ſedem hanc admotus non eſt: unde conjicimus opuſculum iſtud circa annum 1190. compoſitum. Idem Opus in Manuſcriptis Etonenſibus, Codice 110. num. 3. Idem ſcripſit *ſuper ultimam partem Canticorum*, ut teſtatur Catalogus impreſſus anno 1698. Oxonii in fol. Manuſcriptorum Codicum Oxonienſis Vniverſitatis,num. 166. in MSS. Collegii Balioleuſis D. 8. In MSS. Codicibus Eccleſiarum Angliæ Cathedralium num. 300. in Codicibus MSS. Cathedralis Eccleſiæ Dunelmenſis,litera F. Codice 235. *Fordenſis de ſacramento altaris* in 8. cujus autor quin idem Johannes de Forda ſit nullus dubito. Meminit hujus Scriptoris, inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodlejanæ num. 3105. Joannes Lelandus *Collectaneorum* volumine 4. num. 147. pag. 184. quem ſupparem facit Gualtero de Vinoſalvo. Gerardus Joannes Voſſius libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. p. m. 453.

RICHARDVS DIVISIENSIS, natione An- 1190
glus, Wintonienſis Monachus claruit hoc eodem tempore,qui deſcripſit *Res geſtas* temporibus Richardi primi hujus nominis Anglorum Regis,ſub quo florebat,atque etiam *Epitomen rerum Britannicarum.* Extant hæc Opera Richardi MSS. Cantabrigiæ in Collegio D. Benedicti,ut conſtat ex Catalogo MSS. Codicum Vniverſitatis Cantabrigienſis Cod. 1361. In MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 84. ubi num. 3. *Itine-*

nerarium peregrinorum & Geſta Regis Richardi auctore Richardo Canonico. Et ibidem Cod. 1484. in MSS. ejuſdem Collegii Codice 217. *Richardi Diviſienſis epitome rerum Britannicarum.* Item inter MSS. Codices Cottonianæ Bibliothecæ ſub effigie Domitiani litera A. Codice 13. num. 2. *Chronicon Richardi Diviſienſis, Monachi Wintonienſis, de rebus tempore Regis Richardi I. & de geſtis ipſius in Palaſtina, ad Robertum illius olim Eccleſiæ Priorem, qui ſe in Carthuſiam receperat.* Et ſub effigie Fauſtinæ litera A. Codice 7. num. 1. *Itinerarium ſive Geſta Richardi Regis Angliæ in Judæa, per Richardum Canonicum Sanctæ Trinitatis Londonienſis.* Num. 2. Mores Saracenorum *& leges, quas Mahumeth obſervare conſtituit prophetando Saracenis, ubi de Vita & Miraculis iſtius Pſeudoprophetæ agitur.* Num. 3. *Fragmentum quoddam continens deſcriptionem Hieroſolymorum & aliarum Judææ Civitatum.* Meminit hujus Scriptoris Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 52. pag. 425. ultimæ editionis. Richardus Jameſius in Collectaneis tomo 17. num. 5. ubi pag. 35. excerpit *Chronica Richardi Diviſienſis* MSS. in Collegio Sancti Benedicti, in Catalogo MSS. Codicum Bibliothecæ Bodlejanæ impreſſo, pag. 260. Columna 1.

1190 GVILLELMVS NIGELLVS SEV WIREKER, natione Anglus, tempore Richardi I. Anglorum Regis, poemate valuit, quali ætas illa uſa eſt. Floruit igitur circa annum 1190. & ſequentes. Extant in bibliotheca Cottoniana ſub effigie Julii A. Codice 7. n. 5. *Verſus Nigelli de Wereker Monachi Cantuarienſis, continentes monita moralia, ad Gulielmum Epiſcopum Elienſem, R. Richardi primo Cancellarium miſſi.* Ibidem num. 6. *Verſus Latini de virtutibus & vitiis, rebusque ſacris, miſcellaneisque aliis,* qui ejuſdem eſſe poſſunt. Ibidem ſub effigie Titi litera A. Codice 20. num. 1. *Nigelli ſpeculum Stultorum,* de quo nos ſupra abunde egimus ad annum 1170. in *Joanne Sariſbenienſi,* cui perperam attributum fuit, MSS. omnibus *Nigello* adſcribentibus. Ibidem ſub Veſpaſiano litera D. Codice 19. num. 1. *Verſus* Nigelli ad Honorium Priorem Cantuarienſem, viz. I. De ligno dulci, de Monachis, Epiſtola parænetica, de ſancta Catharina, de virtutibus Monachi, Epitaphium Emmæ, cum aliis. 2. Miracula S. Mariæ genitricis Dei, libris 3. ubi de Sancto Dunſtano, de Juliano Apoſtata interfecto, de S. Ildefonſo & aliis agitur. 3. Verſus de vita & virtutibus Monachorum, quorum initium

Quid deceat Monachum, vel qualis debeat eſſe,
Qui jubet ut dicam, porrigat ipſe manum.

4. Paſſio S. Laurentii Martyris.

Palma triumphalis roſeo redimita cruore,
Divitiis cunctis digno præcellit honore.

5. Vita Sancti Pauli primi Heremitæ.

Juſſit adorari Decius ſimulacra Deorum,
Vir Sitiens pœnas & eadem Catholicorum.

6. Verſus Rithmici contra flagitioſos temporum mores.

Ibidem ſub effigie Cleopatræ litera B. Codice 3. num. 5. Verſus Nigelli Wireker Monachi Cantuarienſis, ut ſuperius, præcepta moralia continentes. Num. 6. Tractatus ejuſdem ad Willielmum Epiſcopum Elienſem, Angliæ Cancellarium, in quo invehitur in corruptos ſeculi mores, & ſpeciatim in Curiales & officiales Clericos. Meminit hujus Scriptoris Richardus Jameſius *in Collectaneis* tomo 14. num. 4. ubi *Speculum Burnelli* pag. 146. ac tom. 15. num. 1. ubi ejuſdem *Speculum Stultorum* pag. 1. Hæc ex Catalogo MSS. Codicum Bodlejanæ Bibliothecæ anno 1698. Oxonii in fol. impreſſo pag. 260. columna 1.

JOANNES CAMATERVS PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANVS, ab ultimis Manuelis Comneni temporibus ab anno circiter 1176. & ſequentibus in Orientali imperio floruit, qui primum Diaconus & Cartophylax Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, tum Caniclejo Monaſterio præfectus, deinde Georgio Xiphilino ad annum 1193. fatis functo ad ſedem Conſtantinopolitanam promotus eſt. 1190
Aſtrologiæ animum antequam ſacris ordinaretur, applicuerat, extatque teſte Carolo du Freſne Domino du Cange, *Joannis Camateri præfecti Caniclejo Poëma Jambicum de Zodiaco & Planetis ad Manuelem Comnenum Imperatorem,* hoc titulo in Codice Bibliothecæ Galliarum Regiæ 2732. *Πόιημα τοῦ Ἰωάννου Καματηροῦ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου περὶ ζωδιακοῦ κύκλου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ἐν οὐρανῷ, πρὸς τὸν Μανουὴλ Κομνηνὸν τὸν βασιλέα.* Et in Bibliotheca noſtra Lugdunobatava, inter MSS. Codices ab hæredibus Iſaaci Voſſii emptos Codice Græco 119. *Joannis Camateri ſynopſis Aſtrologica carmine conſcripta ad Conſtantinum Porphyrogenetam.* Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium bibliothecarum Codice 5969. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 135 num. 3. *Joannis Camateri liber de Stellarum diſpoſitione & influentia verſibus politicis,* ubi adducitur Liber Seleck & Laſbas Babylonius. Juxta autem Philippum Labbeum in *Nova Bibliotheca Manuſcriptorum librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum,* ſeu *Specimine antiquarum lectionum Græcarum Latinarum & Gallicarum,* quam ex Catalogo MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ collectam a ſe potiſſimum, edendam curavit Pariſiis in 4. anno 1653. apud Joannem Henault, longe plures ſunt MSS. Codices Camateri in Regia Bibliotheca. Ita enim parte 4. pag. 120. *Joannis Camateri Caniclejo Præpoſiti de Genethliis & cœleſti Syderum diſpoſitione,* ex Codice Regio 149. & Naudæano 9. « Ejuſdem quoque verſus ex Co- « dicibus Regiis 559. & 1015. in Appendice « Metrica exhibebuntur. Ibidem parte 4. pag. « 133. in Appendice ſeu Coronide Metrica *Ca-* « *materi Caniclini de Signis cœleſtibus, verſibus Jam-* « *bicis vulgaribus,* in Codice Regio 559. In alio « MS. elegantibus litteris exarato, *Joannes Ca-* «
mate-

„*materus Canicleo Præpoſitus* dicitur.„ Floreſcebat adhuc anno 1199. quo datis Epiſtolis ad Innocentium Papam III. mirari ſe dicebat, quomodo titulus *Univerſalis*, Pontifici Romanæ Eccleſiæ adſcribi poſſet: ſcripſerat enim ad ipſum cum ſupercilioſo hoc titulo Innocentius tertius, illum ad ſubjectionem Eccleſiæ Romanæ ſollicitans. Juxta itaque eundem Labbæum, parte 2. pag. 80. extant in Regia eadem Bibliotheca Græce MSS. *Joannis Camateri Patriarchæ Conſtantinopolitani Reſponſio ad ea quæ ſcripta ei fuerant a Papa, & ad quæſtiones a Narſe Epiſcopo propoſitas, nec non & Catechetici duo*, in Codice Regio 1624. Item parte 3. pag. 100. *Joannis Camateri Patriarchæ CP. Epiſtolæ*, in Codice Regio 1629. Extat quoque ejusdem Græce & Latine *Decretum de nuptiis conſobrinorum* in Jure Græco Romano Leunclavii libro 4. pag. 285. Mortuus eſt autem anno 1206. cujus mentionem faciunt Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litteraria* ad annum 1199. pag. 693. Carolus du Cange, in Catalogo Scriptorum, quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, col. 27.

1192 MICHAEL PSELLUS, ejusdem nominis & cognominis tertius & ultimus, hoc quoque tempore claruiſſe mihi videtur, qui Euſtathio Theſſaloniceni Archiepiſcopo, ſub Alexio Comneno & Andronomico Patruele, ſynchronus extitit. Hunc ſcriptorem nobis ſuppeditavit Carolus du Freſne in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo Μαΐςωρ τῶν Ῥητόρων col. 1295. his verbis. „Dignitas Eccleſia„ſtica, qua donatus legitur Euſtathius poſtmo„dum Theſſalonicenſis Archiepiſcopus, auctor „Commentariorum in Homerum. Ita enim „habet inſcriptio Epiſtolæ ad Joannem Ducam „Andronici Camateri filium, præfixæ Com„mentariis in Dionyſii Periegeſim, Εὐςαθίου „Διακόνου ἐπὶ τῶν δεήσεων καὶ Μαΐςωρος τῶν „Ῥητόρων, τοῦ καὶ ὕςερον γεγονότος Ἀρχιεπι„σκόπου Θεσσαλονίκης. Joannem vero filium „fuiſſe Andronici Camateri, qui Manuele Co„mneno imperante vixit, docuimus in Notis ad „Cinnamum pag. 467. & 468. Ut & ſub eodem „Auguſto & Andronico tyranno floruiſſe Eu„ſtathium, quod præterea innuit Demetrius „Chomatenus in Reſponſionibus ad Conſtanti„num Cabaſilam, Archiepiſcopus Bulgariæ Lib. „5. & 6. Juris Græco-Romani pag. 317. ſcri„bens, Manuele Comneno imperante, ſapien„tiſſimum illum Euſtathium, qui Diaconus fue„rat in æde S. Flori, de quo egimus in noſtra „*Conſtantinopoli* (ita enim hæc verba interpre„tor, τοῦ κατὰ Φλῶρον διακόνου ὄντος:) deinde „*Magiſter Rhetorum* in Magna Eccleſia, ele„ctum fuiſſe Miræorum in Lycia Epiſcopum, „ac priusquam ordinaretur, Imperatoris de„creto in Metropolim Theſſalonicenſem tunc „vacantem, translatum fuiſſe. In Codice Regio „1837. in quo plura continentur Michaelis „Pſelli Opuſcula, atque in iis illius Epiſtolæ, harum altera quæ eſt 115. inſcribitur his verbis, Τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, τῷ γεγονότι Μαΐςωρι τῶν Ῥητόρων. In qua Euſtathium laudat Pſellus propter eruditionis præſtantiam, hiſce nimirum verbis: ἤκουσα τῆς ἐννοίας ἡ χάρις, τῆς λέξεως τὸ γλυκὺ τῆς ἡδονῆς, ἡ φιλόσοφος καλλιόπη, ἡ ἀμετάβλητος φύσις, ὦ αὐτὸς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ, ἐν Θεσσαλίᾳ, πόῤῥωθεν Ἀθηνῶν, πρὸς αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐν γηλόφοις, ἐν γηπέδοις, ἐν τρυφώσαις χώραις, ἐν αὐχμηρᾷ γῇ, οὐ μεταβάλλων, οὐ μετατιθέμενος. Ex quibus ea qua ſcribebat Pſellus tempeſtate, in Theſſalia vixiſſe Euſtathium, ſaltem colligitur. Sed etiam ex his quæ ſequuntur. Πάλαι μὲν οὖν καθ' ἱςορίας, τῆς τοῦ μύρου ἐκδόσεως ἁπανταχόθεν τῆς οἰκουμένης, πρὸς τὴν Θετταλίαν οἱ πλείους ἐφοίτων. νῦν δὲ πλέον οἶμαι αὐτόθι βαδιεῖσθαι κατὰ κλέος τῆς τοῦ σοῦ λόγου ςαγόνος. Sed & hic variis in locis illius eloquentiam prædicat ἄμφω (Theſſalonicenſes atque Euſtathium) μακαρίζω τῆς εὐτυχίας, σὲ μὲν ὅτι ἔχεις ἐφ' οἷς ἂν τὴν δύναμιν ἐνδείξῃ τοῦ λόγου. ἐκείνους δ' ὅτι τοιούτου τετυχήκασι ἱερέως καὶ Ῥητόρως. Similia fere habet in Epiſtola 116. & 60. de Euſtathii præclara eruditione, cujus nomen diſerte ſcribitur in Epiſtolis Euſtathii ad Pſellum, quæ in eodem Codice deſcribuntur fol. 139. hiſce verbis, Τοῦ πανσεβάςου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Εὐςαθίου Ἐπιςολαί. En ergo tertium quendam Michaelem Pſellum, tempore Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi, ſub ſeculi XII. finem, ſcriptis clarum & eloquentia celeberrimum, cujus Epiſtolæ plurimæ ac terſæ dictionis, Græce in MS. Codice 1837. Regiæ Galliarum bibliothecæ, quæ hiſtoriam hujus temporis, ſi evulgarentur, illuſtrare poſſent. *Secundo* hunc quoque Pſellum invenit Lambecius libro 5. Commentarium Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, ubi loquitur de manuſcriptis Codicibus Græcis *Dioptra Philippi Solitarii*, quæ vel anno 1095. ut vult Lambecius compoſita eſt, vel anno 1105. ut vult Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei litterariæ* ad annum 1105. pag. 638. Itaque vixit Michael Pſellus quem juniorem dicimus, tempore Conſtantini Ducæ & Michaelis filii inter Philoſophos celebermus, & usque ad annum 1095. vel 1105. pervenit, ut *Dioptram Philippi Solitarii* Commentariis ac Præfatione illuſtrarct. Cum claruerit inter Philoſophos & Medicos præſtantiſſimus, ab anno circiter 1050. ſub Conſtantino Monomacho, Michaele Stratiotico, Conſtantino Duca, qui filium ſuum Michaelem Ducam ipſi litteris informandum commiſit; Michaele Duca quem diſcipulum habuit, & Nicephoro Botoniate, qui per triennium ad annum usque 1080. imperavit; ſed etiam ſub Alexii Comneni imperio in humanis ſuperſtes. Vide quæ ſupra ad annum 1050. diximus in Diſſertatione *De Vita & ſcriptis Michaelis Conſtantini Pſelli, Medici ac Theologi clariſſimi*, capite 6.

 ſub

ſub fincm capitis. Jam ad Michaelem nominis tertium revertamur Pſellum, cujus occaſione ſectio præſens conſcripta fuit. *Epiſtolas autem mutuas Euſtathii Theſſalonicenſis Archiepiſcopi & hujus Pſelli* ex Codice Regio deſcriptas, extare apud CL. virum Fridericum Roſtgaardum, teſtatur Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca Græca, loco infra allegando. Cum vero nos Symeonem Metaphraſtem & Logothetam ſeculi XII. ſcriptorem circa annum 1150. celebrem ſtatuerimus, cujus ante hanc ætatem nullus ſcriptorum Eccleſiaſticorum meminit: ita quoque hunc Michaelem Pſellum tertium nominis, arbitramur eſſe ſcriptorem *Laudationis S. Symeonis Metaphraſtæ atque Officii in ejus laudem compoſiti*, quæ Græce & Latine edita ſunt a Leone Alatio ad calcem Diatribæ *De Symeonum Scriptis* pag. 221. ad 236. Nam qui annis circiter 30. vel 40. Symeone iſto poſterior extitit, potuit facillime vixiſſe ac vidiſſe aliquos, qui morti ejus adfuiſſent, illamque huic Pſello enarraſſent. Extat hæc eadem *Laudatio Symeonis Metaphraſtæ* a Pſello iſto conſcripta, MS. inter Codices Baroccianos Græcos Bodlejanæ bibliothecæ Oxonii in Anglia, Codice 131. pag. 76. Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ &c. Neque igitur Leonis Allatii conſilium amplexi ſumus, qui in *Diatriba* præfata pag. 71. inquit, *Quare nec eſt alius Pſellus junior quærendus, qui laudationem illam ſcripſerit:* quem nobis exhibuit Allatio invito Carolus du Freſne, in *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis*, verbo Μαΐστωρ τῶν Ῥητόρων col. 1295. Joannes Albertus Fabricius in *Bibliotheca Græca* libro 2. cap. 10. pag. 432. editionis 1705. Hamburgi in 4.

1190 DEMETRIVS TORNICIVS natione Græcus, hoc circiter tempore, circa annum 1193. juxta Allatium & Cavum floruiſſe videtur, incompertum autem quis, cujasque fuerit. Scripſit tanquam ex perſona Iſaaci Comneni Imperatoris, ad quendam Epiſcopum *De proceſſione Spiritus Sancti contra Latinorum doctrinam*, opus cujus initium, Τὸ μέγα τῦ Πρωτοβεστιαρίε σαλὸν αὐτῦ ἀντίγραμμα, πρὸς τὴν δι' αὐτῦ ἀποκομισθεῖσαν, quod habetur in Regiæ Galliarum Bibliothecæ MSS. Codicibus Græcis, Codice 604. juxta Labbeum. Meminit *Demetrii Tornicii* Leo Allatius *De conſenſu Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis* lib. 2. cap. 13. §. 5. col. 705. Philippus Labbeus parte 2. pag. 83. *Nova Bibliotheca MSS. Librorum Græcorum, Latinorum & Gallicorum* ex Catalogo MSS. Codicum Regiæ Galliarum Bibliothecæ, editionis 1653. Pariſiis in 4. Guillelmus Cavus ad annum 1193. pag. 691.

1190 OTHO DE SANCTO BLASIO dictus, Abbas Eccleſiæ hujus nominis, Ordinis divi Benedicti in Hercinia Sylva, natione Germanus, vixit Henrico VI. Philippo & Ottone IV. Imperatoribus, atque floruit in hac Abbatia Ordinis Benedictini, quæ in Epiſcopatu Conſtantienſi eſt juxta Albam Herciniæ Sylvæ fluvium, primamque ſuam originem Othoni Magno Imperatori debet. Scripſit Appendicem Chronico Ottonis Friſingenſis ſubjectam, quam ab anno 1146. incipit & usque ad annum 1210. perducit, qui annus erat Ottonis IV. tertius, ſive a coronatione ejus ſecundus. Joſias Simlerus in Appendice Bibliothecæ Geſnerianæ, ait Blaſium hunc perduxiſſe ſuam hiſtoriam usque ad tempora Rodulphi Habſpurgenſis, qui anno tantum 1273. imperare cœpit. Sed fallitur plane Simlerus, cum integer is ſit liber Othonis de Sancto Blaſio, quem inter alios Rerum Germanicarum auctores, edidit Chriſtianus Vrſtiſius Baſileenſis, Francofurti in ſolio anno 1585. Wechelianis typis. Hujus ſcriptoris mentionem facit Nauclerus Libro 2. Generatione XXXIX. ubi agit de Hugone Comite Palatino Tubingenſi, a Guelfone Bavaro in vincula conjecto, & de victoria quam Archiepiſcopus Moguntinus ab Romanis retulerat. Hæc verbo tenus Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. De Hiſtoricis Latinis cap. 55. quem exſcripſimus. De illo Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 204. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 135.

ACERBVS MORENA, Laudenſis, filius 1190 Ottonis Morenæ qui Ottoni Friſingenſi Epiſcopo æqualis fuit, uterque illorum *Res geſtas Imperatoris Friderici Barbaroſſæ* in ſcriptis mandavit, atque ita deſcripſit, ut multa habeat aliis prætèrita, & interim ſatis oſtendat ſe faviſſe magis Imperatoris quam Papæ partibus. Florebat Otto Morena Friderici I. temporibus, Acerbus Morena aliquanto poſt, dum imperaret Henricus VI. circa annum 1190. atque ulterius. De utroque ita Baronius Tomo 12. Annalium Eccleſiaſticorum ad annum 1154. *Extat & Laudenſe ſcriptum antiquum Chronicon, hoc anno inchoatum ab auctore temporis hujus, Ottone Morena, qui præſens aderat; & abſolutum ab ejus filio Acerbo Morena, de rebus geſtis a Friderico Imperatore in Italia, usque ad annum Redemptoris 1168. Sed quod Schiſmaticæ eſſet factionis homo, & addictiſſimus Schiſmatico Imperatori, ſæpe altero pede claudicare cognoſcitur.* Hæc Baronius. *Chronicon* autem *Ottonis Morenæ cum excerptione Acerbi Morenæ*, editum eſt in fol. Venetiis anno 1636. cum *Albertino Muſſato Patavino de geſtis Henrici VII. Imperatoris, Rolandino Patavino*, &c. aliis, cura & ſtudio eruditi viri Felicis Oſii, Eloquentiæ profeſſoris in florentiſſima Academia Patavina. Hæc pleraque Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 2. cap. 7. Cujus utriusque *Morenæ Ottonis & Acerbi*, meminit quoque Carolus Dufrenius du Cange in *Indice auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columnis 79. & 135.

PE-

Digitized by Google

1190 PETRVS BEATÆ MARIÆ PARISIENSIS CANONICVS ET CANTOR, Theologicæ ſcholæ per annos plures rector, magnam ſibi doctrinæ famam per hæc tempora in Galliis comparavit, cui *Cantoris* cognomen vulgo adhæſit in MSS. Codicibus, ex ea dignitate quam primaria hac in Eccleſia habuit. Illius porro verum cognomens neſcimus, ſed tantum fuiſſe natione Gallum, patria Pariſienſem, cujus meminit Ægidius Pariſienſis in ſuo *Carolino* his verbis,

& quem intepuiſſe dolemus,
Petrum in divinis, verbotenus alta ſequentem.

Fallitur enim Gabriel Naudæus in additione ad Hiſtoriam Ludovici XI. dicens, hic intelligendum eſſe Petrum Abaëlardum. Ægidius quippe commemorat ſolummodo profeſſores Pariſinos, ad amovendum opprobrium, quod vulgo jactitabant alii, raros eſſe profeſſores ex Parienſi Vrbe ordiundos, alicujus nominis. Abaëlardus autem Narmetenſis erat, & natione Aremoricus. Noſtrum autem Petrum Cantorem neutiquam hic ſubſtituiſſet Ægidius mendacii facile convincendus, niſi vere ortu Pariſienſis fuiſſet. Inquit autem illic *Petrum in divinis intepuiſſe* Ægidius, forſitan quod Theologiæ altercatrici totum ſe donans, minus, vel nullatenus, prædicationi divini verbi incumberet. Joannes autem Trithemius in opere ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, hunc ait fuiſſe virum in divinis Scripturis eruditiſſimum, & in ſeculari Philoſophia nobiliter doctum, Theologicæ que ſcholæ Pariſienſi multis annis glorioſe præfuiſſe, & diſcipulos multos egregie erudiviſſe. Cum ita in Galliis floreret, anno 1191. Tornacenſis Eccleſiæ Epiſcopus electus eſt, cujus electione in controverſiam vocata, Stephanus Sanctæ Genovefæ Pariſienſis Abbas, Guillelmum Rhemenſem Archiepiſcopum, tunc ſupremum Regni adminiſtrum per literas oravit, ut electo faveret. Verba deſcribam illius, quibus eximia Petri Cantoris merita commendantur, ſic itaque Epiſtola 173. *Domino Remenſi pro Petro Cantore Pariſienſi in Tornacenſem Epiſcopum electo.* „Commune refugium parens omnibus manſuetudo veſtra, ſic extendatur ad ſingulos, ut colligat univerſos. Veniunt ab Oriente & Occidente, & recumbunt in ſinum veſtrum. Nec facile ſemel admiſſus emittitur, niſi contigerit ab eo committi, quod non mereatur remitti. Hæc ſunt quæ mihi, pluribusque aliis fiduciam præſtant, ut pro devoto filio veſtro Magiſtro Petro Cantore Pariſienſi pandatur nobis aditus ſupplicandi. Ne vobis procuret indignationem, qui ſibi non advocat dignitatem: ne cui meritum ſufficit proprium, factum officiat alienum. Vir eſt, cujus per omnes Eccleſias famæ ſuavis diffunditur opinio, qui gemina ſcientia efficaciſſime clarens, & doctrinam monitis ornat, & moribus diſciplinam. Origeni parem in aliquo, ſic eum docere credimus, ut vivere: ſic vivere, ut docere. Tales in Candelabro veſtro lucernas, tales in diademate capitis Aaron lapides, tales in Sancta Remenſi Eccleſia ſuffraganeos eſſe decet ut vicinæ provinciæ ſanctæ æmulatione moveantur ad promotionem conſimilium: & ſollicitudo vobis commiſſa, facilius & frequentius juvetur per religionem & prudentiam ipſorum. Si quid minus ordinate in electione ipſius a Tornacenſibus Clericis factum eſt, nec abſentis ignorantiam tangere, nec innocentiam juſti lædere debet, cum faciliime ſi vobis placet, poſſit emendari, ſi quid perperam factum eſt, commiſſa vobis a Deo & poteſtate corrigendi errores, & ſcientia corrigendi. Vt enim ſalva gratia veſtra ſine præjudicio ſequar, concurrunt in electione illa quatuor quæ a Leone primo dicta ſunt, *Vota Civium, teſtimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum.* His accedit integritas perſonæ, hilaritas famæ, neceſſitas ſimul & utilitas Eccleſiæ viduatæ. Sed & hoc frequenter & ſolemniter dicitur, quia Dominus Rex quem Deus ſervet ac nobis reſtituat, perſonam iſtam nominatim expreſſit, nominatim pro ea rogavit, nominatim Eccleſiæ Tornacenſi præeſſe voluit & intendit. Si aliter actum fuerit, verendum eſt & forte verum, ne indignationem & iram, & immiſſiones per Angelos malos concipiat, & adverſus eos qui promotionem tantæ perſonæ impedierint, Regalem & juvenilem iracundiam accendat. In his omnibus Pater Sancte, providete honori veſtro, conſulite ſano Opinionis veſtræ teſtimonio, deferte Regio mandato, ut correcto prius ſicut decuit errore eligentium, confirmata electione, paterno ſinu ſuſcipire electum & dilectum veſtrum.“ Omnium Scriptorum qui Petri Cantoris meminerunt, elogia tranſcendit Jacobus de Vitriace in *Hiſtoria Occidentali*, qui eum apprime noſcere potuit, & eo adhuc vivente & docente, Pariſiis ſtudebat. Tali Petrum Cantorem nrnat elogio. *Velut*, inquit, *lilium inter ſpinas, & roſa inter urticas, quaſi Angelus Pergami ubi ſedes eſt Sathana, quaſi thus redolens in diebus aſtatis, quaſi vas auri ſolidum ornatum omni lapide pretioſo, quaſi oliva pullulans & cypreſſus in altitudinem ſe extollens, quaſi cœleſtis tuba & Domini citbariſta, erat tunc temporis Magiſter Petrus, venerabilis Cantor Pariſienſis, vir potens opere & ſermone, aurum ſuum & argentum ſimiliter conflans, & verbis ſuis ſtateram faciens, morum honeſtate pondus & gravitatem conferens ſua doctrina. Cœpit enim facere & docere, velut lucerna ardens & lucens, & civitas ſupra montem poſita, & Candelabrum aureum in domo Domini: de cujus fonte limpidiſſimo beatiſſimus vir Fulco perpotabat.* Plura poſſent colligi in laudem Petri Cantoris ex variis ætatis ejusdem Scriptoribus, quæ compendii cauſa omittuntur, ut ad ſcripta tam edita, quam MSS. veniamus.

Scri-

Scripſit itaque *Summam* quæ dicitur *Verbum Abbreviatum*, eo quod ab his verbis incipiat, *Verbum Abbreviatum faciet Dominus ſuper terram &c.* Rom. 9. verſ. 28. ſolam ex omnibus Petri Cantoris operibus impreſſam Montibus Hannoniæ, annó 1639. in 4. apud Franciſcum Vandreum, cum notis Georgii Galopini, Monachi Sancti Gisleni, Ordinis divi Benedicti. Quæ extat etiam MS. in Bibliotheca Sanctæ Genoveſæ Pariſienſis, & Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti Cod. 223. & in Cœnobio Longipontis Ordinis Ciſtercienſis, in Diœceſi Sueſſionenſi. Summa dicta *Verbum Abbreviatum*, Bunderio teſte in Catalogo MSS. Belgicorum, vocatur in multis MSS. Codicibus, *Summa de ſigillatione vitiorum & commendatione virtutum.* Hoc autem in genere animadvertendum eſt, nihil eſſe frequentius in Bibliothecis, quam ut unum idemque opus *Petri Cantoris* variis ac parum conformibus gaudeat titulis, unde incauti facillimè opinentur, tot hujus Scriptoris eſſe diverſa Opera, quot diverſos titulos in Manuſcriptis invenerint. Porro ut certa operum diſtinctio agnoſcatur, ex initiis ſeu primis Operum periodis judicandum eſt, neutiquam ex variis inſcriptionibus, ut ſtatim dicemus. Iſtud autem *Verbum Abbreviatum* eſt maximè obvium in MSS. Bibliothecis, ac ſcio me illud vidiſſe ter in Bibliotheca Sancti Victoris ad muros Pariſienſes, Litteris MM. 13. PP. 6. QQ. 17. Sed in Bibliotheca Colbertina, Codicibus 1345. 1414. 2069. 3609. 4448. in Regia Cod. 3827. & alibi.

Idem ſcripſit *Summam* quæ dicitur *Abel*, eo quod procedens per ordinem alphabeticum, à nomine *Abel* incipiat, quam vidi MS. in Cœnobio Longipontis citato, & in Bibliotheca Branenſi Ordinis Præmonſtratenſis, quod utrumque in Epiſcopatu Sueſſionenſi eſt & MS. Cantabrigiæ in Collegio Domus Sancti Petri, Cod. 97. Hoc idem Opus ſæpe in MSS. Codicibus Bibliothecarum inſcribitur ſimpliciter, *Diſtinctiones Cantoris Pariſienſis. Abel dicitur principium Eccleſia &c.* Vel etiam, *Diſtinctiones ſecundum ordinem Alphabeti, M. Petri Cantoris Pariſienſis.* Habetur Manuſcriptum ita inſcriptum in multis Angliæ Bibliothecis, & in Belgio Bibliothecis Dunenſi & Alnenſi, quæ ambæ Ordinis Ciſtercienſis ſunt. Inſcribitur tamen frequenter, *Summa qua dicitur Abel*, ut diſtinguatur ab aliis ſummis alio modo incipientibus, quas idem Petrus Cantor compoſuit. Eædem hæ diſtinctiones Cantoris Pariſienſis, MSS. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti, Cod. 219. & Cod. 371. & in Collegio Domus Sancti Petri, Codd. 72. & 78. Oxonii in Bibliotheca Collegii Mertonenſis, Cod. 164. In Bibliotheca Conchenſi, Ordinis divi Benedicti, in Normannia, Littera T. 2.

Idem ſcripſit *Magnam Summam de Sacramentis*, quæ incipit, *Quaritur de Legalibus qua data ſunt in ſignum perfectorum, & jugum ſuperborum, & pedagogum infirmorum &c.* partim deſumptam ex ſanctis Patribus, quam vidi MS. in Cœnobiis Longipontis Diœceſis Sueſſionenſis, Vallis claræ Laudunenſis, & Claræ vallis Lingonenſis, omnibus ejusdem Ordinis Ciſtercienſis. Iſtud Opus *De Sacramentis*, aliquando inſcribitur *Summa de Sacramentis & anima conſiliis*: imò nonnunquam mendoſè ſub nomine *Petri Remenſis*, ut in MS. Victorino Littera GG. 13. fol. 149. *Summa Magiſtri Petri Remenſis, de Sacramentis & anima Conſiliis.* Initium, *Quæritur de Sacramentis legalibus, qua data ſunt in ſignum perfectorum, & jugum ſuperborum, & pedagogum infirmorum &c.* Et hoc ipſum Opus cui ex MS. Codice, lucem promittebat Philippus Labbeus. In Bibliotheca Dunenſi inſcribitur *Liber Sententiarum. Quaritur de Sacramentis Legalibus &c.* At certum illam Summam pertinere ad Petrum Cantorem Pariſienſem, non Remenſem: cum Petrus Cantor Remenſis cognomento de Riga, ultra artem Poëticam in ſcribendo proceſſerit. Carolus Viſchius *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 263. attribuit dicto Petro Cantori Pariſienſi *De Sacramentis libros tres*, MSS. (inquit) apud Villarium & Alnam, ambas Abbatias celeberrimas Ordinis Ciſtercienſis in Belgio, quorum initium, *Circuibat populus &c.* de quibus dicendum ego nihil habeo, cum non viderim. Vix tamen mihi perſuadere poſſum, ſemel atque iterum Petrum Cantorem de eodem argumento ſcripſiſſe. Habentur in celeberrima Bibliotheca Pariſienſi Colbertina Codices duo Manuſcripti, numeris 2208. & 1419. ſub titulo *Conſiliarium Magiſtri Petri Cantoris*, vel *Summa de Sacramentis & anima Conſiliis*: ſed ex ipſa Operis quantacunque lectione, ubi author in nonnullis capitibus citat & confutat Petrum ipſum Cantorem, conſtat illam ad Petrum Cantorem non ſpectare, comperique poſtea Summam illam certiſſimè pertinere ad *Robertum de Chorſcone* doctiſſimum Theologum, ipſo Petro de quo loquimur aliquanto poſteriorem, de quo Roberto dicemus poſteà ad annum 1200. Hoc idem opus falſò ſub nomine *Petri Cantoris*, habetur MS. in Bibliotheca Longipontis Ordinis Ciſtercienſis Littera D. 6. *Cum Pœnitentialibus Bartholomæi Oxonienſis & Roberti de Flamesburia.* Denique in Bibliotheca Vallis Lucenſis ejusdem Ordinis, pulpito 16. Littera Z. Vix igitur opus aliquod Petri Cantoris Manuſcriptum in Bibliothecis, quod non habeat plures titulos & inſcriptiones.

Idem *De contrarietatibus Theologia* Opuſculum, quod incipit, *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate &c.* MS. in Bibliotheca Navarrica Pariſienſi Codice in 4. & Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti Cod. 371. ſed anonymum & ipſcriptum, *Tractatus de contrarietate Scriptura.* Idem in MS. Codice Villaris Ordinis Ciſtercienſis in Brabantia inſcriptum, *De contrarietatibus Theologicis*: eo quod ſub operis initium de apparentibus Sacræ Scripturæ contrarietatibus loquatur, unde ſcribæ toti Operi nomen indiderunt,

runt, pro more ſcribarum veterum, nomina libris ex argumento primis capitibus contento, imponentium. Idem in multis aliis Bibliothecis inſcriptum, *Grammatica Theologorum: Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate &c.* ut in Bibliothecis Affilghemii & Ninovæ Abbatiarum in Flandria. De hoc Opere ita loquitur Henricus Gandavenſis in libro ſuo *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 15. *Scripſit & alium librum quem vocavit* Grammaticam Theologorum, *ad Sacræ Scripturæ intellectum, in multis locis ſatis utilem.* Idem Opus inſcriptum *Magiſtri Petri Cantoris Remenſis, De tropis loquendi* MS. in celebri Bibliotheca Sancti Victoris ad muros Pariſienſes Littera GG. 13. fol. 270. *Videmus per ſpeculum & in ænigmate &c.* poſt Summam ipſius Cantoris *De Sacramentis & animæ Conſiliis*, ibidem fol, 149. de qua ſupra egimus. Idem Opus in eadam Bibliotheca Littera B. 6. fol. 162. inſcriptum, *Tractatus M. Petri Cantoris De tropis loquendi*, litteris rubris, cujus initium *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate &c.* In eodem autem Codice, ejusdem *Opuſculum De Monacho proprietario* fol. 189. quod incipit, *Judas quia fur erat & loculos habens, ea quæ in communibus loculis ponebantur, aſportabat &c.* Denique idem Opus etiam *De contrarietatum ſolutionibus* inſcribitur, aliquando *De tropis Theologicis*, aliquando *Tropi & phraſes Sacræ Scripturæ:* ut quot Manuſcripti Codices, tot fere tituli & variæ inſcriptiones legantur in Bibliothecis. De titulo iſto nos etiam anteà, verbo *Petrus de Riga* locuti ſumus.

Vidimus etiam Pariſiis in manibus Jacobi Hommey Auguſtiniani Eremitæ, *Allegorias Petri Cantoris in Scripturas, ſeu Sacros Libros Veteris & Novi Teſtamenti*, mutuatas ab ipſo ex Bibliotheca Pariſienſi Navarrica, quarum hoc eſt initium, *In principio creavit Deus cœlum & terram &c.* quæ etiam MSS. Cantabrigiæ in Bibliotheca Aulæ Pemptochianæ Cod. 76. cum Sermonibus Petri Comeſtoris, cui perperam attributæ ſunt. Sæpius enim Opera Petri Cantoris & Petri Comeſtoris in MSS. Codd. confuſa ſunt, ratione ſolius primæ litteræ ſ. initialis ſcriptæ: quæ cum in MSS. legatur melioris notæ, alii recentiores pro libitu vel conjectura addiderunt, nunc Petri Cantoris, nunc Petri Comeſtoris inſcriptionem. Extant *Petri Cantoris Commentarii in Geneſim, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium* MSS. in Bibliotheca Aureæ Vallis Ordinis ejusdem Ciſtercienſis, Codicibus 9. & 10. quos tenuimus. Ejusdem *Commentarii in libros Numerorum, Deuteronomii, Joſue, Judicum, Ruth*, Oxonii MSS. in Bibliotheca Balliolana, Cod. 22. Item *in Pſalmos* ibidem Cod. 30. *Petri Cantoris Commentarius in Pſalterium*, MS. in Bibliotheca Sancti Michaelis in periculo maris, Littera E. 28. Incipit, *Flebat Joannes quia nemo erat qui aperiret librum &c.* & in Pſalmum primum incipit, *Esdras reparator Bibliothecæ in Babylonica captivitate &c.* Vidi ego idem Opus MS. in clariſſima Bibliotheca Sancti Victoris Pariſienſis Canonicorum Regularium Littera D. 2. inſcriptum *Notula Petri Remenſis ſuper Pſalterium*, quomodo pleraque *Petri Cantoris Pariſienſis* ſub nomine *Petri Remenſis* ut ſuprà jam diximus, in Bibliothecis reperiuntur. Ejusdem *Gloſſa in Evangelia*, MS. Oxonii in Bibliotheca Collegii Mertonenſis, Cod. 144. itemque in Bibliotheca Cluniacenſi, *Petrus Cantor in quatuor Evangelia*, littera G. 2. Ejusdem *Gloſſa in Novum Teſtamentum*, MS Cantabrigiæ in Aula Pembrochiana, Cod. 179. ſed paullò latius hujus ſcriptoris ſpeciales in Scripturam S. labores explicemus.

Sixtus Senenſis Ordinis Fratrum Prædicatorum *in Bibliotheca ſancta* teſtatur ſe vidiſſe ſequentia in Bibliotheca Fratrum Prædicatorum Lugdunenſium, *In Pſalterium librum unum*, cujus initium, *Flebat Joannes, & non erat qui librum aperiret &c.*

In Proverbia lib. I. cujus initium, *Parabolæ Salomonis ſecundum Hebraicam veritatem &c.*

In Eccleſiaſtem lib. I. Beatus vir cujus auxilium abs te &c.

In Sapientiam lib. I. Summi Regis palatium &c.

In Ezechielem lib. II. Et factum eſt in tertio anno &c.

In Actus Apoſtolorum lib. I. liquefacta eſt terra &c.

In Epiſtolas Canonicas lib. I. Os meum loquetur ſapientiam &c.

In Apocalypſim lib. I. Hæc ſola inter libros Novi Teſtamenti, vocatur prophetia &c.

Joannes Bunderius in Indice Librorum Manuſcriptorum Belgii, recenſens Opera hujus Petri, quem vocat *Petrum Remenſem, Cantorem Pariſienſem*, quomodo etiam in Chronico Longipontano vocatur: quæcunque in diverſis Cœnobiis reperit, alia plura hoc tenore profert, præter ea quæ jam ſuprà recenſuimus ac diſtinximus.

Annotationes & brevia Commentaria in totum vetus & Novum Teſtamentum, apud Dominicanos Valencenenſes.

Commentaria in Geneſim quæ taliter incipiunt, *Principium verborum primum æternitatis operum &c.*

Super Exodum, Fecit Moyſes primum operimentum &c.

Super Leviticum Ezechiel parietem perfodit &c.

Super Pſalterium. Flebat Joannes, & non erat qui librum aperiret &c. apud Clarum mariſcum, Baudelum, & in S. Martino Lovanii.

Super Epiſtolas Pauli. Ab increpatione tua fugient &c. In Claro mariſco, apud Sanctum Martinum Lovanii, apud Minores Brugis & Valencenis. Hæc Joannes Bunderius loco citato.

Infulas Epiſcopales declinaſſe virum probum, & Monachum induiſſe in Monaſterio Longipontis Ordinis Ciſtercienſis, ubi ſanctitatem vitæ ſancto fine complevit, Necrologium Eccleſiæ Tornacenſis teſtatur. Obiit X. Calendas Octobris anno 1197. ut ejusdem Abbatiæ in qua obiit, Necrologium commemorat. Hæc nos po-

poti∫∫imum ex collectionibus no∫tris atque annotationibus, ut inde con∫tet, quantus fuerit Petrus Cantor Pari∫ien∫is, Theologus nobili∫∫imus, cujus laudes variis locis exprimit, Cæ∫ar Egaſſius Ballæus Seculo IV. *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* ad annum 1190. pag. 486. & 487. ubi electionem ejus ad Epiſcopatum Tornacenſem deſcribit. Et ad annum 1197. pag. 515. ubi de morte ejus diſſerit, & in Catalogo illuſtrium hujus Scholæ Academicorum, fol. 763. Fratres Sammarthani *in Gallia Chriſtiana* tomo 3. ubi de Epiſcopis Tornacenſibus. Carolus Viſchius Prior B. Mariæ de Dunis in Flandria, *in Bibliotheca Scriptorum Sacri Ordinis Ciſtercienſis*, p. 262. Antonius Mardach Subprior Longipontis, *in Chronico Abbatiæ Longipontis*, multis locis.

1190 GVALTERVS INSVLANVS, DE CASTELLIONE DICTVS, floruit ab anno circiter 1160. usque ad an. 1200. vel ultra etiam. Cujus meminit Joannes Sarisberienſis Epiſtola 134. ad Joannem Gaufridum de Sancto Edmundo, innuens à ſe rogatum Gualterum, ut Regem Anglorum pro S. Thoma Cantuarienſi Archiepiſcopo & Martyre adiret. *Sollicita veram auteà ſuper hoc virum optimum & ſuis meritis mihi reverendum M. Gualterum de Inſula, & per ipſum alios patres, quorum fides mihi videbatur eſſe ſincerior.* Et in fine, *Audio M. Gualterum juramento arctari, ut neque litteras neque nuntios recipiat exulantium.* Et Epiſtola 159. *Verùm M. Gualterum de Inſula miſit in Angliam cum litteris à Colloquio Chinonenſi, ut Inſulanos ſuper facta appellatione præmuniret, & portas tranſitus faceret diligentiùs obſervari, & Clerum ab obediendo ſuſpenderet: cùm tamen facta ſit appellatio, & Archiepiſcopus poſſit facilè inveniri. Nec dubito quin prædicto Gualthero machinatio iſta diſpliceat, cum omnibus quæ proferuntur adverſus Eccleſiam Dei, quoniam Dominum timet.* Ad eundem ſcribit Epiſtola 189. Ex his igitur patet Gualterum floruiſſe aliquanto poſt medium ſeculi XII. ab anno circiter 1160. usque ad 1200. Nec fuiſſe Magalonenſem Epiſcopum ut aliqui ſcribunt, cum hiſce temporibus Joannes de Montelauro Eccleſiæ Magalonenſi præeſſet. Hujus facit mentionem Henricus Gandavenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 20. pag. 165. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ Auberti Miræi, his verbis. *Gualterus dictus de Caſtellione. Inſulis oriundus, unde eſt ejus illud Monoſtichon*

Inſula me genuit, rapuit Caſtellio nomen.

Scripſit Geſta Alexandri Magni eleganti metro, qui liber in ſcholis Grammaticorum tanta dignitatis eſt hodie, ut præ ipſo veterum Poëtarum lectio negligatur. Extant autem *Libri decem Alexandreidos* ſive *De geſtis Alexandri Magni* à Gualtero Caſtellionenſi carmine heroico non infelici, ad Guillelmum Remenſem Archiepiſcopum anno circiter 1180. ſcripti, qui anno 1531. Argentorati, & Ingolſtadii ac Lugduni anno 1558. typis editi ſunt. Habentur MSS. in Regia Galliarum Bibliotheca Codd. 5644 5645. Prologus incipit, *Moris eſt uſitati &c.* Liber primus, *Primus Ariſtoteles imbutus nectare ſacro &c.* Itemque in Bibliotheca Sancti Germani Pariſienſis, Codd. optimæ notæ 536. & 537. ſæpiusque in Colbertina & Victorina. Item inter MSS. Codd. Vniv. Cantabrigienſis num. 344. in MSS. Codicibus Collegii Sanctæ Trinitatis, in parte Auſtrali Bibliothecæ ſerie prima, Codice 3. Inter MSS. Codices Bodlejanæ bibliothecæ num. 1269. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi litera H. Codice 6. Et ibidem num. 1515. in MSS. Codicibus ejusdem, litera K. Codice 89. Denique inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis num. 1346. in MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 69. n. 6. Ejusdem creditur num. 5. *Artificium bene loquendi verſu*, cujus initium, *Ecce Papa leges*, quod rectius ab aliis Galfrido de Vino ſalvo tribuitur, Anglo Poetæ. Hujus Gualteri Poetæ meminit Guillelmus Brito, initio ſuæ *Philippidos* libris duodecim conſcriptæ.

Geſta Ducis Macedum celebri deſcribere verſu,
Si licuit Gualtere tibi, quæ ſola relatu
Multivago docuit te vociferatio famæ.
Si ſua gentili mendacia cuique Poëtæ
Grandiſonante fuit licitum pompare boatu:
Si tibi Petre Riga, vitium non eſſe putaſti,
Vbere de legis occultos ſugere ſenſus,
Quos facis ut levibus verbis elegia cantet
Fortia facta virum numero breviore coarctant,
Quæ potius pede Mævio referenda fuerunt.
Cur ego quæ novi, proprio quæ lumine vidi,
Non auſim magni Magnalia ſcribere Regis?

Et in fine libri ſeptimi indicat quantum ſe *Gualtero* in arte Poëtica inferiorem agnoſceret.

Vt qui Gvaltero te noſti voce minorem,
Saltem librorum numerus te comparet illi.

Non defuerunt tamen è Veteribus qui *Gualterum* ſugillarent, ei forſitan invidentes gloriam, quam famæ tubâ ſparſam videbant. Nam Alanus de Inſulis popularis ejus & compatriota eum vocat *Mævium* id eſt malum Poëtam, inſtar illius Mævii Virgiliani

Priami fortunas intonat illic
Mævius, in cœlis audens os ponere mutum:
Geſta ducis Macedum tenebroſi carminis umbrâ
Fingere dum tentat, in primo limine feſſus
Hæret, & ignavam queritur torpeſcere muſam.

Ejus-

Ejuſdem Opuſcula varia in Regia Galliæ Bibliothecâ, Cod. 5333. nempe Gualteri de Inſula Opuſculum Rithmicum, De ſtatibus mundi, *Miſſus ſum in vineam &c.* fol. 36. ejusdem ſimilia Opuſcula ſuper ſtatibus Eccleſiaſticarum perſonarum *Multiformis hominum fraus &c.* fol. 36. Contra Eccleſiaſticos Prælatos, *fallax eſt &c.* fol. 37. Contra Eccleſiaſticos juxta viſionem Apocalypſis, *A Tauro torrida &c.* fol. 37. Quod Papa ſit ſummus, & Imperator ſub ipſo, *Totus hujus temporis ordo &c.* fol. 40. Contra ſtatum Eccleſiæ depravatum, *Heliconis rivulo &c.* fol. 41. De adventu Antichriſti, *Dum contemptor &c.* fol. 41. Domino Papæ, *Tanto viro locuturi &c.* fol. 42. Scholaribus bonis in reditu ſuo à Curiâ Romanâ, *Membra cohæreant &c.* f. 43. Rithmica paraphraſis in Pſalmum, Miſerere mei Deus &c. *Dum Gualterus ægrotaret &c.* fol. 44. Horum tamen Opuſculorum, (modica enim ſunt,) magnam partem attribuit, Gualthero Mapo Anglo, Henrici II. Regis Sacellano, tandemque Archidiacono Oxonienſi, Guilielmus Cavus ipſe Anglus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad annum 1210. pag. 706. quæ refert ita à Joanne Wolfio tomo 1. *Memorabilium Lectionum* Centuria XII. pag. 430. & ſequentibus: qua de re videant, qui MSS. Codices volvere poſſunt, ac disquirere ad quem iſtorum ſpectent amborum Gualterorum, qui eadem ætate florebant, hic in Belgica Flandria, ille in Anglia. Scripſit etiam *Libellos tres contra Judæos*, quos vidi MSS. in Bibliotheca Branenſi Ordinis Præmonſtratenſis in Epiſcopatu Sueſſionenſi, cum aliis Tractatibus contra Judæos in unum volumen compactis. Sunt autem per formam Dialogi inter *Gualterum* qui ſe Caſtellionenſem appellat, & *Balduinum* Valentianenſem hujus Abbatiæ Branenſis Canonicum, Gualtero ob eandem patriam cariſſimum. Illud Opuſculum procurante me, editum in 8. anno 1692. Lugduni Batavorum, cum aliis ſeculi XII. Opuſculis, apud Petrum vander Meerche. Valerius Andreas in ſua *Bibliotheca MS. Belgica* duos Gualteros de Inſula cognominatos confudit, quos malè inquit claruiſſe circa annos 1255. Alter enim amborum anno 1108. factus Magalonenſis Epiſcopus, anno 1128. mortuus eſt in peregrinatione ſuſcepta ad terram ſanctam, ut rectè tradunt Fratres Sammarthani tomo 3. *Gallia Chriſtiana* fol. 567. in Epiſcopis Magalonenſibus. Alter autem floruit ab anno 1160. ad 1200. ut ſuprà diximus. Agunt de hoc *Gualtero Inſulano* Joannes Trithemius in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri*, pag. mihi 692. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis*, part. 2. *De Hiſtoricis incertæ ætatis*, Littera P. quem *Philippum Gualtherum Caſtellioneum* vocat, rectèque circa annum 1200. floruiſſe ſtatuit. Seculum IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis*, pag. 740. in Catalogo illuſtrium hujus ſeculi Academicorum, unde multa habuimus. Aubertus Miræus in Scholiis ſuis ad Libellum Henrici Gandavenſis *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ubi de duobus Gualteris Inſulenſibus loquitur. Valerius Andreas *in Bibliotheca Belgica* p. 773. ubi eum *Philippum Gualtherum de Caſtellione* vocat, editionis 1643. ultimæ in 4. Lovanii.

RADVLFVS DE DICETO, SANCTI 1190
PAVLI LONDINENSIS DECANVS, qui etiam *Dicetenſis* appellatur, vir erat ſui temporis tum ob doctrinam, tum ob pietatem ſingularem percelebris, de quo ita Boſtonus Burienſis MS. *Radulfus de Diceto, Decanus Eccleſiæ Sancti Pauli Londonienſis, floruit anno Chriſti 1197. & ſcripſit librum Chronicorum qui dicitur, Imagines Hiſtoriarum, & finit anno Chriſti 1195.* Inter primos Angliæ Hiſtoricos habitus eſt ſub Edouardo Rege primo, quando ſimul cum Mariano Scoto, Guillelmo Malmesburienſi, Rogerio Hovedeno, Henrico Huntingtonienſi, ad Regum Angliæ jus in Scotiæ regnum aſſerendum, inter alia tam explorati juris hujus teſtimonia, adhibitæ ſunt pariter illius Hiſtoriæ. Qua de re Thomas Walſinghamus ad annum 1292. In cujus editis tum Londini, tum Francofurti, perperam vocatur *Radulphus de Luzeto*; uti & apud Poſſevinum in Apparatu ſacro, *Radulphus è Rizeto.* In Manuſcriptis aliquot Polychronici Ranulphi Caſtrenſis Lib. 7. cap. 39. *Radulphus de Bizeto.* Opera autem Radulfi impreſſa in Collectaneo Hiſtoricorum Angliæ, edito Londini in f. a. 1652. curà & ſtudio Joannis Seldeni, ſunt *Abbreviationes Chronicorum* pag. 429. *Imagines Hiſtoriarum* pag. 525. *Series cauſæ inter Henricum Regem & Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum*, pag. 711. Claruiſſe dicitur ſub Rege etiam Joanne, & vixiſſe usque ad annum 1210. Nullus qui majori cura unquam diſſeruerit de Operibus & MSS. Codicibus Radulphi de Diceto, quam Henricus Warthon in Præfatione ad Tomum 2. *Angliæ Sacræ* num. 23. fol. XXVII. quem hic exſcribere haud pudebit. „Radulphus de Diceto, Decanus Londinenſis, ex *Imaginibus Hiſtoriarum* pag. 647. interfuit coronationi Richardi Regis anno 1189. atque anno 1200. ſuperfuit. Plura de eo ejusque Scriptis Johannes Sheldenus docet in Præfatione ad X. Scriptores. Hunc *De Archiepiſcopis Cantuarienſibus* usque ad Hubertum Hiſtoriam cujus initium *Res geſtæ*, ſcripſiſſe Pitſeus cap. 300. aſſerit. Eandemque Hiſtoriam in Collegio Corporis Chriſti Cantabrigiæ aſſervatam, hanc veteri manu adſcriptam præferre notam, Jameſius in Ecloga Oxonio Cantabrigiæ monuit: *Liber de Dorobernenſibus Archiepiſcopis directus à Radulpho de Diceto Londonienſis Eccleſiæ Decano.* Codicem iſtum Cantabrigienſem me nunquam vidiſſe memini, ut incertum mihi ſit, utrum cum Hiſtoria à me hic edita pag. 677. concordet. Hujus copiam fecit Bibliothecæ Norfolcianæ Codex num. 220. plures Hiſtorias Radulpho aſcriptas & ab editis diverſas complexus. Primum in

„his tenet locum Chronicon de Regibus Brito-
„num à Bruto ad Cadwalladrum. Id nota ap-
„poſita Bedæ perperam adſcribit, manus recen-
tior Gualfrido Monumethenſi,manus adhuc re-
„centior Radulpho de Diceto,cui poſtremæ ſuf-
„fragatur alia manus antiqua. Chronicon eſt
„Epitome quædam Galfridi,verbis ejus plerum-
„que aſſervatis. Poſt alia quædam interjecta,
„ſuccedit Chronicon de Regibus Heptarchis &
„Monarchis Saxonum ab Hengiſto ad Alvre-
„dum. Ejusmodi Opus à Radulpho Dicetenſi
„ſcriptum eſſe, cui initium erat, *Tempom Vorte-*
„*gorni*,Baleus Centuria 3. cap. 62. teſtatut. At-
„que ea quidem verba Chronicon dictum in-
„choant. Porrò eundem eſſe hujus & præce-
„dentis Hiſtoriarum authorem conſtat ex locis
„illius pluribus,ad quæ Lector in hac remittitur.
„Tertio loco ſequitur Hiſtoria de Monarchis
„Angliæ ab Alvredo ad Haraldum quam nota
„manu recenri addita Johanui Pike adſcripſit.
„Amplum hujus libri fragmentum de Aifredo
„Rege,Camdenus *Briton* pag. 367. proferens, id
„*Johanni Pico Scriptori antiquo* acceptum refert.
„Johannem Pike de Regibus Anglo-Saxonum
„Henrico primo regnante commentatum fuiſſe
„Baleus Cent. 2. cap. 61. prodit,in hoc manifeſtè
„lapſus. Extat enim in eodem Codice Norfol-
„ciano & in Bibliotheca Cottoniana *Suppletio*
„*Hiſtoria Regum Anglia, quantum ad Reges Saxo-*
„*num, Danorum & Normannorum, extracta per Jo-*
„*hannem Pike de Compendio brevi.* In hac ſtatim
„poſt initium,Radulphi de Diceto Decani Lon-
„dinenſis Hiſtoria laudatur. Hiſtoriam de Mo-
„narchis Aogliæ excipit alia, cui titulus manu
„antiquâ datus eſt, *De Regibus Normannorum*
„*Chronicon Radulphi de Diceto Decani Londinenſis à*
„*coronatione Willelmi Baſtardi, ad coronationem Jo-*
„*hannis Regis.* Multa habet communia cum Ra-
„dulphi *Abbreviationibus Chronicorum* & *Imagini-*
„*bus Hiſtoriarum*, quæ inter X. Scriptores extant.
„In hac Radulphus de Hibernia obiter agit, de-
„ſcriptionem ejus his verbis exorſus, *Hibernia*
„*verò poſt Britanniam.* Arreptâ hinc anſa Ba-
„leus illi librum *De Originibus Hibernorum*, iisdem
„verbis inchoatum aſcripſit. Ad finem Cro-
„nicæ, ſic antiqua manus adnotavit, *Cronica Ra-*
„*dulphi de Diceto Decani Londinenſis usque huc.*
„Vltimo loco collocatur *Hiſtoria de Archiepiſcopa-*
„*tibus & Epiſcopatibus Anglia*,ab Auguſtini adven-
„tu ad a. 1199. In nonnullis quidem Epiſcopatibus
„Hiſtoria ulterius producitur, verum id alienâ
„manu acceſſiſſe facilè conſtat. Hiſtoriæ fron-
„ti nupera manus in margine iſta præmiſit, *Ra-*
„*dulphus de Diceto, conſtat hoc ex ſuperioribus, unde*
„*huc nonnulla adducis.* Sanè in Hiſtoria proxi-
„mè ſuperiori, Radulphus nomina omnium Epi-
„ſcoporum Regis Johannis conſecrationi aſſi-
„ſtentium dederat,& in iis Hiſtoriam ſuam clau-
„ſit: in hac etiam Epiſcoporum Hiſtoria dili-
„genter adnotatur, quinam dictæ coronationi
„interfuerint, & in his ferè ſingularum Sedium
„ſeries claudi ſolet. Porrò Author de rebus
Britonum agens, Lectorem ad aliam à ſe Scri-»
ptam Hiſtoriam remittit. Quæ citat autem«
reperiuntur in Chronico de Regibus Brito-»
num ſuprà laudato. Multa quin etiam habet«
communia cum editis Radulphi Hiſtoriis, & c. 1.»
in Laurentio Archiepiſcopo, quædam à ſe *ſupra*«
de Laurentii & ſociorum fugâ, dicta fuiſſe refert.«
Reperiuntur iſta in libro *De adventu Saxonum*,»
quem Radulpho deberi oſtendimus. De Wil-»
lelmo Archiepiſcopo agens, Lectorem remittit«
ad ſuperius à ſe dicta. Inveniuntur iſta in libro«
De Regibus Normannorum, quem Radulphi eſſe»
ſuprà probavimus. Sæpius alibi ad hunc li-»
brum provocat. Ad hæc in annis Archiepi-«
ſcoporum Cantuar. & conſecrationibus & Pal-«
lii miſſionibus deſignandis, hiſtoria iſta ad amuſ-»
ſim convenit cum *Indiculo Radulphi de Archiepi-*»
ſcopis Cantuarienſibus, in primo volumine p. 87.»
edito, atque alio ejusdem inedito *De Archiepi*«
ſcoporum conſecrationibus. Mitto alia argumen-»
ta, quæ rem abundè conficiunt. Notandum»
eſt autem omnia *coronationem Johannis Regis* ſe-«
quentia, ab alio Authore addita fuiſſe. Is for-«
ſitan Johannes Pike, quem nota ad marginem«
Codicis appoſita dicit, has omnes Hiſtorias in«
unum corpus collegiſſe, & de ſuo nonnulla ad-»
jeciſſe. Cæterum Hiſtorias de aliis præter»
Cantuarienſem ſedibus Epiſcopalibus rejeci, tũ«
quod nil eximium præbuerint, cum quod in»
Hiſtoriis Radulphi editis, verbatim ferè ſuis»
„quæque locis ſint repertæ.« Idem iterum in
Epiſtolâ dedicatoriâ ad Willelmum Epiſco-
pum Aſſavenſem, ſub finem ita quoque ſcribit.
Deinde pag. 27. Præfationis, de Radulphi Dice-«
tenſis Hiſtoria *De Dorobernenſibus Archiepiſcopis*,»
utrum ea in hoc Volumine edita, cum alia co-»
gnomine in Collegio Corporis Chriſti Canta-»
brigienſis aſſervatâ conveniret, ſubdubitanter«
ſcripſi. Ante duos equidem menſes Cantabri-»
gienſem Codicem inſpexi, & à noſtro diverſum»
reperi. Scriptus eſt ille manu eleganti & an-»
tiquà ſatis, & ejusmodi titulum præ ſe fert:»
Liber de Dorobernenſibus Archiepiſcopis ad R. P. Hu-»
bertum Archiepiſcopum Cantuarienſem, Apoſtolica«
Sedis Legatum, directus à Radulpho de Diceto, Lon-»
donienſis Eccleſia Decano. Si brevem autem præ-»
ſatiunculam, & extremam Epiſtolæ Cœleſtini«
Papæ, in qua deſinit, partem demas: nihil non«
ex Radulphi Hiſtoriis à Twiſdeno inter X.«
Scriptores Hiſtoriæ Anglicanæ vulgatis, ver-»
batim deſcriptum habet. Præfigitur primo«
hujus Codicis folio manu multo recentiore iſte«
titulus, *Annales Stephani Archiepiſcopi.* Libra»
rius ſcilicet quidam Annales Stephani *De rebus*»
geſtis Richardi I. Anglia Regis deſcribere cœpe-«
rat, ſed poſt deſcriptum titulum ceſſavit. Fo-«
lio autem ſequenti incipit ſupradicta Radul-«
Hiſtoria, ut pronum ſit conjicere, hinc natum«
fuiſſe Pitſei, Jameſii & Voſſii errorem *De An-*»
nalibus Archiepiſcoporum Dorobernenſium Stepha-«
no inſcriptis.« Ita accuratiſſimè oculatus te-
ſtis

ſtis Henricus Warthon locis citatis. Denique Thomas Galeus Anglus, eruditione atque antiquitatum Anglicarum notione clarus, *in Collectaneo Scriptorum Hiſtoriæ Saxonicæ, Britannicæ, Anglodanicæ*, quod in folio anno 1691. Oxonii è theatro Sheldoniano edidit, habet p. 553. *Hiſtoriã Compendioſam de Regibus Britonum per Radulphum Dicetum*, & pag. 560. *Ejusdem de partitione provinciæ in Schiras & Epiſcopatus & Regna*, quem anno circiter 1210. ſub Joanne Rege floruiſſe Galeus affirmat. Item *Epiſtola Radulphi de Diceto, Decani Londoniæ ad Johannem primæ ſedis Lugdunenſis Archiepiſcopum, cum ejusdem Reſponſoria de præeminentia ſedis Lugdunenſis*, in Cottoniana bibliotheca ſub effigie Claudii litera E. Codice 3. num. 1, non ſub Fauſtina ut Cavus ſcribit, litera A. 8. num. 28. Hujus mentionem faciunt nomenclatores omnes *Scriptorum Angliæ*, ut Joannes Balæus Centuria 3. ſcriptore 62. Joannes Pitſeus ætate 13. Scriptore 300. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. 453. Joannes Sheldonus in præludiis ad *Scriptores decem Hiſtoriæ Anglicanæ* p. 29. qui Londini in folio anno 1652. editi ſunt.

1190 ROBERTVS DE FLAMESBVRIA, Canonicus Regularis Ordinis divi Auguſtini, & Pœnitentiarius in Cœnobio Sancti Victoris Pariſienſis, floruit circa annum 1198. atque ex primis Theologis ſcripſit *Pœnitentiale* mole ſatis modicum, libris tamen quatuor diſtinctum, quod aſſervatur Manuſcriptum Pariſiis in Bibliothecis Collegii Choletani, & Abbatiæ Sancti Victoris, cujus Canonicus Robertus fuit. Inſcribitur *Liber Pœnitentialis Magiſtri Roberti de Flamesbore Canonici Sancti Victoris Pariſienſis & Pœnitentiarii.* Incipit Prologus, *Res grandis, imò permaxima cuilibet, nec non meis impar viribus &c.* Incipit liber primus ſeu Tractatus Operis, *Pœnitens dicat, ſuſcipe me Domine miſerum peccatorum &c.* Ita Codex MS. 312. Bibliothecæ Sancti Germani Pariſienſis optimæ notæ, cujus titulus minio ſcriptus, ubi dictum Pœnitentiale extat. Porrò ut conſtat ex fine libri tertii, Opus iſtud nuncupatum eſt *Decano Cuidam Saliburienſi*, unde ſic librum tertium concludit, *Ita oportunè Decane Sariſburienſis in Confeſſionibus inquirere conſuevi non ſolum mala quæ geſſit, ſed etiam bona: ut ſecundum hac, plus vel minus aliquem puniam &c.* In fine Codicis, *Explicit liber Pœnitentialis Magiſtri Roberti de Flamesbore, Canonici Sancti Victoris, periti & authentici, cujus anima requieſcat in pace. Amen.* Habetur quoque in Bibliotheca Choletana Cod. 5. & in tribus Manuſcriptis Victorinis, nimirum Litteris P. 19. PP. 13. & JJ. 6. pag. 183. Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis Repoſitorio Theologico 3. Serie IV. in 4. Codice 31. *Magiſtri Roberti de Sancto Victore ſpeculum religionis.* Ita Catalogus MSS. Codicum hujus Bibliothecæ impreſſus 1686. pag. 130. num. 31. in 16. Nullus quem ſciam hujus Scriptoris mentionem facit, niſi Joannes de Toloſa Canonicus Regularis, in Hiſtoria Manuſcripta Abbatiæ Sancti Victoris. Et Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 144. ubi dictum MS. Codicem S. Germani Pariſienſis refert.

THOMAS ELIENSIS in Anglia Mona- 1190
chus, circa annum 1200. floruiſſe mihi videtur, licet quo præciſe tempore extiterit, non definiam. Scripſit Libros duos *De Vita & Translatione Sanctæ Ethildritæ Virginis & Reginæ, primæ Elienſis Abbatiſſæ*, quæ obiit anno DCLXXIX. die 23. Junii. Horum primum, qui *De Vita hujus Reginæ eſt*, edidit Johannes Mabillonius Seculo 2. *Sanctorum Ordinis Divi Benedicti* pag. 738. & ſequentibus. Alterum vero *De Translatione ejusdem* quæ anno 1106. contigit, pollicetur idem ad Seculum Ordinis divi Benedicti VII. atque Eccleſiæ XII. anno 1106. Nullus quem noverim hujus Scriptoris meminit, præter Henricum Warthon qui ampliſſimam illius mentionem facit Tomo I. *Angliæ ſacræ* in Prolegomenis num. 47. ubi vult eum ſcripſiſſe *Hiſtoriam Elienſis Epiſcopatus* Libris tribus, ex quibus dicta *Vita ſanctæ Ethildritæ* verbotenus deſumpta ſit. Cum autem accurate admodum Anglicanos ille Scriptores, quos utplurimum manuſcriptos vidit, recenſeat: æquius nihil atque rationi convenientius agere poſſumus, quam ut illum tranſcribamus.

Hiſtoriæ Elienſis plura exemplaria mihi præſto erant. Vt regiſtra enim, chartularia & alia Eccleſiæ Elienſis monumenta mittam, quæ in annotationibus ad Epiſcoporum hiſtoriam concinnandis auxilium attulerunt, illius quam evulgamus Hiſtoriæ, quatuor exemplaria adfuerunt. Primum atq; optimum in bibliotheca Lambethana aſſervatur, quod Robertum Stewarde Priorem Elienſem olim habuit poſſeſſorem. Secundum in Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti apud Cantabrigiam manet, charactere peſſimo conſcriptum, & in anno 1434. terminatum. Huic convenit tertium, quod in Bibliotheca Cottoniana *Titus A. I.* extat, ſimili charactere ſcriptum, eademque anno finitum. Quartum in eadem Bibliotheca ſub effigie *Neronis A. 15. 16.* habetur, quod in anno 1486. clauditur. Ex primo Hiſtoriæ textum, ex reliquis variantes lectiones deſcripſimus. Hiſtoria ipſa plurium authorum labore concinnata eſt, de quibus proxime agendum eſt. Thomas primam Hiſtoriæ Elienſis partem conſcripſit. Is prima Eccleſiæ fundatione exorſus, in Richardi Abbatis ultimi obitu anno 1107. defecit. Prolixum ejus Opus extat in Bibliotheca Cottoniana *Domitianus A 15.* Bodlejana Oxonienſi, & alibi. Partem ejus priorem Joannes Mabillonius edidit in *Actis Benedictinorum* ſeculo 2. pag. 739. Generalem autem totius Operis præfatio-

nem vir eruditus nequaquam viderat, quæ operis a Thoma Elienſi inſtituti rationem exhibet, nonnullaque de Elienſi inſula, ſcitu non indigna tradit. Illam proinde ex Codice Cortoniano deſcribere & hic loci ſubnectere, Henricus Warthon operæ pretium duxit in Præfatione Tomo I. *Angliæ ſacræ* pag. XXXIX. Hanc proxime ſequitur *Vita Sanctæ Virginis & Reginæ Etheldredæ*, conſona Vitæ plane a Mabillonio evulgatæ, iiſdemque diſtincta ſectionum numeris. In fine ejus ſic ſcribitur, *Explicit Liber primus de Hiſtoria Elyenſis Inſulæ, in Vitam beatiſſimam Virginis Etheldredæ, & quomodo fabricavit illic Eccleſiam, & a quibus deſtructa fuit.* Ex prologo conſtat tribus libris conſtitiſſe Opus Thomæ Elienſis. Pertingit iſte Liber usque ad initia Edgari Regis, quo regnante Eccleſia Elienſis ab Ethelwoldo Epiſcopo reſtaurata eſt & Monachis repleta. Verbis ejus poſtremis Author ſe Hiſtoriam Elienſem *libro ſequenti* perſecuturum eſſe pollicetur: Primo tamen atque ſecundo libris in Codice Cottoniano intercedunt duæ aliæ Hiſtoriæ de Sancta Etheldreda. Prior titulum habet, *De Secunda translatione S. Etheldredæ Virginis, quæ facta eſt à Richardo Abbate, cum cæteris Virginibus.* Capitulis ſex conſtat. Capitulo ſecundo Authôr ætatem ſuam indicat his verbis: *Hæc de translatione ſacratiſſimæ Virginis Reginæ Etheldredæ ad æternam referimus memoriam, quod fidelium innumeri adhuc ſuperſtites, & patres noſtri qui viderunt, & adfuerunt, narraverunt nobis.* Facta eſt autem translatio anno 1106. Hiſtoriam iſtam Clariſſimus Mabillonius ſe inter Acta Benedictinorum Seculi undecimi editurum ſpondet. Poſterior inſcribitur *De miraculis S. Etheldredæ*, & capitula 54. complectitur. Capite ſecundo Author de Ethelwoldi Epiſcopi donis mentionem injiciens, iſta addit: *Alias quoque terras plurimas ab aliis emens, Eccleſiæ adjecit, quas per ſingula numerare otioſi ingenii eſt, cùm proprio alibi contineantur volumine.* Vnus igitur idemque Aurhor ſingularum iſtarum Hiſtoriarum extitit. Liber enim Hiſtoriæ Elienſis, qui librum hunc *De miraculis S. Etheldredæ* proximus excipit, Secundus, hic Ethelwoldi donis enarrandis ferè totus inſumitur. Poſteà iridem cap. 34. ad ſupradicta in libro ſuo primo *De Virtutibus* ipſius *Virginis S. Etheldredæ* ediro, Lectorem remittit. Ex pluribus hujus libri locis conſtat Authorem ſub Hervei & Nigelli Epiſcoporum præſulatu, in Eccleſia Elienſi vitam Monaſticam egiſſe, Nigello autem ſupervixiſſe. Capite enim 29. Nigelli anno 1169. defuncti obitum narrat, iiſdem quibus Hiſtoricus à nobis vulgatus, verbis. Capite 51. Gaufridum Epiſcopum qui an. 1174. ſucceſſit, commemorat. Capite ulrimo plura de ſeipſo tradit, ſibi ſcilicet fuiſſe *Patrem literarum peritum, qui ſedulo Scripturarum expoſitiones, nec non Sanctorum geſta & vitas meditator aſſiduus legebat, & ea ſcire volentibus affectuosè diſſerebat:* hunc librum De vita S. Etheldredæ Anglico idiomate ſcriptum ſibi tradidiſſe, ex quo tempore ſumma erga S. Virginem devotio ipſum inceſſit. Denique Capitulo 28. nomen ipſius prodit, ſe B. Etheldredæ meritis febre liberatum eſſe narrans. *Quoddam*, inquit, *quod contigit miraculum in inſtanti tempore, in meipſo Thoma nomine, B. Etheldredæ meritis* & *interceſſione, dignum duxi omnibus exponere.* Libro De miraculis Sanctæ Etheldredæ proximè ſuccedit Liber Hiſtoriæ Elienſis ſecundus, hoc titulo inſignitus: *Liber ſecundus in Hiſtoria Elienſis Inſulæ, & quomodo Eccleſia eſt reſtaurata, vel à quibus ditata.* Prooemium ejus ſic incipit, *In præcedente monſtratum eſt opere, qualiter in Ely Sancta Etheldreda, & poſt illius ſequaces fabricaverunt, ſive illic Deo complacentes vixerunt, vel à quibus locus ille fuerat deſolandus, liquidè apparet. Tandem importunè compellentibus me quibusdam ex noſtris, ne ab incœpto vacarem, ſed geſta noſtra Inſulæ ut ſpoponderam exſequerer &c. ad rogata exequendum feſtino, & in unum congeſto volumine applicare ſive majora ſive minora, ut res expoſtulat, præſertim qui locum reſtauraverunt: & illorum teſtamenta quæ vix & maximo labore exquiſivi, & ea de vulgo in Latinum commutavi, ſed ſingula in diverſis ſparſa locis demum collegi &c. Operæ pretium eſt Sanctorum facta memorari, ex quorum collegio Domini Confeſſor Ædhelwoldus doctrina & ſanctitate extitit: qui Eccleſiam noſtram à Danis deſtructam reſtauravit, magna illic & digne memoranda geſſit, quæ non plene in Libro Vitæ illius exarata ſunt. Quæ dum vir egregius & prudens Heroeus, primus Elyenſis Epiſcopus, ut relatu digna compererat, de Anglico in Latinum transferri fecit: Sicque opere expleto,* Librum de Terris S. Edhelwoldi *nominavit. Conſtat autem iſte Liber de tempore Monachorum, proſpera eorum ſive adverſa plenè denuntians.* Capitulis 69. Liber iſte abſolvitur, & Hiſtoriam Eccleſiæ Elienſis ab anno 970. ad annum circiter 1025. tradir. Aliud ejusdem exemplar extat in Bibliotheca Cottoniana *Titus A. 1.* cui ſubjicitur inſigne Regiſtrum Chartarum, donationum & privilegiorum Eccleſiæ Elienſi conceſſorum, ab anno circiter 1070. ad 1170. Porrò in eadem Bibliorheca *Veſpaſianus A. 19.* reperitur Liber antiquus *De Vita S. Ethelwoldi* ab eodem Authore contextus. Prologus illi præmiſſus iſta habet. *De quo* (Æthelwoldo) *ſi cui minùs claret & pleniùs ſcire deſiderat, legat librum qui* De ortu & vita necnon de obitu ejus *contextus eſt, & inveniet liquidò quanti meriti quantæq; Sanctitatis fuerit. Quædam verò inſignia ejus quæ geſſerat in vita ſua, in illo libro non ſunt contexta, nec erant ſtilo exarata Latino. Quæ dum vir prudens & egregius Herveus, venerabilis Elienſis Eccleſiæ Epiſcopus, relatu digna comperibat: rogatu quorundam Fratrum mihi injunxit, ut ea de Anglico idiomate in Latinum ſermonem transferrem. Cui præcepto nullatenus contraire auſus parui, & injunctum opus ſuſcepi, ac pro facultate mea ad unguem perducere curavi.* Is autem liber à ſecundo Elien-

ſis

„ſis Hiſtoriæ libro diverſus non eſt, niſi quod in prioribus Capitulis res geſtæ phalerato atque uberiori ſtilo exprimantur, & Carmina encomiaſtica de Sancto Ethelvoldo plurimis ſubjiciantur. Hic Thomas in Prologo generali Hiſtoriam ſuam in tres libros diſtribui dixit, tertii autem libri argumentum neutiquam tradidit. Quin imò ſe libro ſecundo *De obſidione Normannorum egiſſe, & quomodo Inſula à Normannis fuerit ſubacta* docuiſſe, & Hiſtoriæ filum usque ad tempora Epiſcoporum perduxiſſe teſtatur. Ejus autem qui ſupereſt libri ſecundi Hiſtoria, in omnibus Codicibus in anno circiter 1025. clauditur, ita ut pars ejusdem potior deſideretur. Neſcio an tertius ſit Hiſtoriæ à Thoma Elienſi conſcriptæ liber, qui *Vita Sancti Ethelwoldi* in Codice Cottoniano *Veſpaſianus A. 19.* proximè ſuccedit, manu antiquà ſatis, longè tamen alià. Conſentit omnino titulus ejuſcemodi, *Liber tertius in Hiſtoria Elienſis Inſulæ, conſtans de duorum temporibus Epiſcoporum* (Hervei ſcilicet & Nigelli) *quid plus vel minus utile geſſerint, plenè inſinuans.* Quisquis autem Librum hunc tertium contexuerit, ſive Thomas Elienſis ſit ſive alius, ſemet omnia ex Richardi Hiſtoria deſumpſiſſe ſæpius agnoſcit: Sic enim poſt narratam Nigelli Epiſcopi inthronizationem ſcribit. *Prætermitto plurima, quæ in Opuſculis fratris noſtri Ricardi, Hiſtoriarum ſtudioſiſſimi, diſerti & eloquentiſſimi viri, pleniùs referuntur.* Et Capitulo II. *Hæc quidem latiùs ſcriberem, ſed quoniam in venerabilis jamdicti patris Richardi Opuſculis plenè inveniuntur, ad alia feſtinamus.* Richardum Eccleſiæ Elienſis Priorem fuiſſe, referunt Joannes Baleus Cent. 3. cap. 80. ex Lelando, Pitſius & Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 58. pag. mihi 470. ex Baleo, atque alia quædam ingenii monumenta ab illo ſcripta memorant, ætatem verò ejus in anno 1220. malè repoſuerunt. Richardus enim Elienſis Prior, non erat alius, quàm qui Prioratum anno 1177. adeptus, ante annum 1195. obiit. Atque hic quidem Hiſtoriam Elienſem ſuprà laudatam, ſeu librum tertium ſcripſiſſe optime cenſeri poteſt, *licet meo quidem judicio rectiùs Thomæ Elienſi tribuatur.* Hiſtoria enim in anno 1169. terminatur, & Richardus in Eccleſia Elienſi à teneris annis vitam degens rebus gerendis interfuit. Siquidem in Regiſtro vetuſto Eccleſiæ Elienſis c. 65. Epiſtolam Monachorum Elienſium inveni ad Eugenium Papam inter annos 1149. & 1154. ſcriptam adverſus Henricum Clericum, Archidiaconi Elienſis filium nothum, qui terras quasdam Monachis injuſte ſubtraxerat. In hac Monachi Richardum ſic laudant, *Miſimus ad Sanctitatem veſtram per Dominum Ricardum Monachum noſtrum, bona vita & honeſta converſationis à pueritià Monachum &c.* Poſteà ibidem capp. 101. & 103. anno circiter 1173. Henrico Rege jubente, ut Epiſcopi eligendi cauſa, *quinque vel ſex de honeſtioribus Eccleſiæ Elienſis perſonis*, ad ſeipſum in Normanniam tranſirent: Scriptis ad Regem literis, Conventus Elienſis indicavit ſe miſiſſe *Solomonem Priorem ſuum, Richardum Subpriorem, A. Sacriſtam, Joannem Camerarium &c.*" Convenientius igitur eſt hunc tertium librum Hiſtoriæ Elienſis attribuere Thomæ Elienſi, qui Ricardum utpote ſe aliquanto antiquiorem allegare potuit: unde cum circa annum 1170. Richardus floreret, non multò ante annum 1200. Thomam Elienſem ipſo utpote juniorem collocare licuit. Hæc ergo de Operibus Thomæ Elienſis erudita, verbotenus ex Præfatione Henrici Warthon ad Tomum I. *Angliæ ſacræ* num. 47. 48. 49. ubi hactenus de Thoma & Ricardo Elienſibus & ipſorum Hiſtoriis, qui de aliis etiam *Rerum Elienſium* Hiſtoricis plene num. 50. 51. 52. pag. XLV. Thomas Galeus *in Collectaneo XV. Scriptorum Hiſtoriæ Britannicæ, Saxonicæ, Anglo-Danicæ*, quod in fol. anno 1691. Oxonii e theatro Sheldoniano edidit, habet pag. 463: *Anonymi* Lib. I. *De Hiſtoria Elienſi* ſive *de Operibus S. Æthelwoldi Abbatis & Epiſcopi*, tum verò ibidem p. 489 Hiſtoriæ Elienſis *Librum II.* per Thomam iſtum Elienſem Monachum, quem aſſerit poſt an. 1196. vixiſſe, ut ipſe Thomas ſcribit, & non an. 1169. uti Goduinus perhibet

GALFRIDUS vulgo dictus MAGISTER 1190 GALFREDUS DE VINESALF ſeu de VINO SALVO, ita cognominatus dicitur a Vino & Vitibus conſervandis, ut Joanni Pitſeo non levis conjectura eſt in Libro de Illuſtribus Angliæ Scriptoribus Scriptore 274. Ætate XII. quem hic exſcribo. Nam Cantabrigiæ in Bibliotheca vel Archivis Collegii Caji & Gonvilli, dicitur haberi; Liber quidam MS. auctore Galfrido *De modo inſerendi arbores aromaticas, fructus conſervandi, Vina & vites cognoſcendi, Vina inverſa* (*Gallice vin monté*) *ſeu deteriora reformandi & reſtituendi, tam pro ſanis quam pro infirmis: acetum mutandi & conditiones cujuscunque vini & cæterorum liquorum pretioſorum & pigmentorum faciendi.* Atque hinc cognomen inditum de Vino ſalvo, mea conjectura eſt, quam libenter veriori cenſuræ ſubjicio. Galfredus porro noſter in Anglia natus, & ſtirpe Normannorum creditur oriundus. Vir ingenii florentis, ſtyli compti, terſi ſive orationem ſolutam ſive ligatam ſpectes. His enim fere nominibus illum laudat noſter Imanuel Lelandus. Avido & inſatiabili plane deſiderio ſcientias appetebat, ad quas adipiſcendas, cum natura formaverat aptiſſimum. Non contentus patriis Academiis, in quibus diu feliciterque ſtuduerat, in Galliam & Italiam ſe contulit, & utrobique celebriores inviſit, & diligenter frequentavit ſcholas, & ubique quantum fieri potuit, cum viris eruditione claris, contubernium habere, ſermones miſcere, & de literariis rebus publice privatimque agere ſolebat, Innocentio Papæ III. notus erat, nam ad eum ſcripſit partim proſa, partim metro ſeu verſu heroico.

De

De arte dicendi ſeu de præceptis Dialecticis & Rhetoricis librum unum. Extat inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ Codice 1263. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi olim Eccleſiæ Cantuarienſis Archiepiſcopi litera H Codice 2. num. 7. *Galfridus Anglicus de artificio loquendi.* Inter MSS. Codices Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 1639. in MSS. Codicibus Collegii S. Benedicti Codice 372. num. 6. inſcribitur, *Documenta Magiſtri Galfridi Wineſalf De modo & arte dictandi & verſificandi & transferendi.* Initium operis ſic habet, *Neuſtria ſub Clipeo Regis defenſa Richardi:* ſub quo potiſſimum ab anno 1190. floruit. Idem opinor opus quod habetur ibidem Codice 1645. in MSS. Codicibus Collegii Cato-Ganvillenſis inter Rhetoricos, Etymologicos & Grammaticos Codice 15. num. 8. inſcriptum *Enchiridion Magiſtri Galfridi de Vino ſalvo.* Inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliorum inſigniorum ejuſdem regni bibliothecarum, in MSS. Codicibus Metropolitanæ Eccleſiæ Eboracenſis Codice 42. num. 15. *Galfridus Anglicus de artificio loquendi.* Ibidem Codice 7701. in MSS. Codicibus Roberti Burſcough Codice 82. num. 2. *Medulla Grammatica Galfridi.*

Aliud ipſius opus carmine conſcriptum, quod *Poetriam Novam* inſcripſit, atque in Angliæ bibliothecis frequentiſſimum eſt. Incipit *Papa ſtupor mundi, ſi dixero &c.* & extat inter MSS. Codices Bodleianæ bibliothecæ Codice 1665. in MSS. Latinis Kenelmi Digbæi Codice 64. num. 1. inſcriptum *Literalis diviſio ſuper* Papa ſtupor mundi *per Galfridum de Vineſauff.* Num. 3. *Tractatus ſuper* Papa ſtupor mundi *per Galfridum Anglicum cognomento de Vineſauf.* Num. 4. *Notabilis declaratio ſuper Proëmium Tractatus prædicti.* Ibidem Codice 1705. in MSS. Codicibus Kenelmi Digbæi Codice 104. num. 2. *Galfridi Poetria de Salvo vino.* Item Codice 2506. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera F. 11. Codice 11. num. 13. *Galfridi Vineſauf Anglici Poetria Nova de ſtatu Romana curia* pag. 109. ad 119. Ibidem Codice 3453. in MSS. Codicibus Joannis Scheldeni in Pluteis ſuperioribus Codice 65. num. 4. *Galfridi Anglici Poetria Nova* pag. 85. ad 111. Inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 379. in MSS. Collegii Baliolenſis K. 20. num. 2. *Galfridus in Nova Poetria.* Ibidem Codice 430. in manuſcriptis iisdem M. 26. num. 1. *Galfridus in Poetria Nova.* Ibidem Codice 1599. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 132. num. 3. *Verſus qui incipiunt* Papa ſtupor mundi, *quibus præmittitur manu neoterica, Galfridus Vineſauff Anglus.* Ibidem Codice 1610. in MSS. iisdem Corporis Chriſti Codice 144. num. 3. *Verſus qui incipiunt* Papa ſtupor mundi, *Galfridus de Vino ſalvo.* Cum in Romanæ curiæ mores, quos Romæ poſitus inſpexerat Galfridus, inſurrexiſſet vehementius Anglus noſter, nihil eſſe mirum debet, quod inter MSS. Codices bibliotecarum Angliæ, hoc Poema tam frequenter reperiatur. Nam inter MSS. Codices etiam Vniverſitatis Cantabrigienſis Codice 422. in MSS. Codicibus Collegii S. Trinitatis Claſſe 24. ſerie prima Codice 11. num. 1. *Verſus qui incipiunt,* Papa ſtupor mundi. Ibidem Codice 446. in MSS. iisdem Claſſe 24. Serie 2. Codice 5. num. 1. *Galfridi Vineſauf Poetria Nova.* Denique inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum ejuſdem regni Inſigniorum bibliothecarum Codice 308. in MSS. Codicibus Cathedralis Eccleſiæ Dunelmenſis Codice 248. litera G. eſt *Gualfridi Anglici Nova Poetria* in 4. Ibidem Codice 923. in MSS. Codicibus Cathedralis Eccleſiæ Vigornienſis in 4. Codice 79. num. 1. *Galfridi de Vineſauf Poetria.* Ibidem Codice 2613. in MSS. Codicibus Iſaaci Voſſii Codice 288. num. 6. Ibidem Codice 3588. in MSS. Codic. Franciſci Bernardi. Idem Codice 14. in 4. *Galfridi Anglici Poetria Nova & Tractatus Rhetoricus.* Quod autem Pitſeus illi adtribuit, *Ad Guilielmum Epiſcopum Elienſem & Cantuarium librum unum,* quod Papæ ſcripſimus ſpeciale &c. item *De Statu Romana Curia librum unum,* incipientem, *Nuper Apoſtolica Galfridus ſede reverſus:* ad idem opus *De Poetria nova* ſpectare noſcuntur.

Ejuſdem *Hiſtoria* ſive *Itinerarium Richardi Anglorum Regis in terram ſanctam,* ab aliis Richardo Canonico vel Richardo Diviſienſi, ab aliis Roberto Monacho attributum, auctori ſuo nuper reſtituit doctiſſimus Oxonienſis editor Thomas Gala, qui Galfridum noſtrum cum Guathero Conſtantienſi, ſeu Oxonienſi eundem facit. Prodiit hæc Hiſtoria ſed mutila & anonyma in Collectione *Geſtorum Dei per Francos* Wecheliana, ſed integra nuper inter Hiriæ Anglicanæ ſcriptores V. ex MSS. Codicibus, nunc primum in lucem editos Oxonii 1687. Tomo 2. pag. 247. ac *Poemata duo de glorioſo Rege Richardo* ejuſdem Galfridi ibidem pag. 430. de quibus mentionem facit loco citato Pitſeus his verbis: *Ad Cæſarem Henricum de liberando Richardo Rege, librum unum, Monodiam in obitum Regis Ricardi librum unum.* Hujus etiam Galfridi librum eſſe putat Pitſeus, qui inſcriptus eſt, *De promotionibus & perſecutionibus Galfridi Eboracenſis Archiepiſcopi,* MS. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti.

Inter MSS. Codices Bodleianæ bibliothecæ Codice 812. in MSS. Codicibus Guilielmi Laudi quondam Cantuarienſis Archiepiſcopi Litera D. Codice 43. extat *Galfridi ſeu Gaufridi Poema ſuper Machabæos,* ſed illud ſpectat ad Petrum de Riga Ranenſem Poetam, cujus in *Aurora* continetur. Item inter MSS. Codices Vniverſitatis Oxonienſis Codice 1678. in MSS. Codicibus Collegii Corporis Chriſti Codice 211. *Galfridus de Geſtis Alexandri Magni* Carmine cum Notis in membrana, ſed opus iſtud ſpectat, ad *Gualterum de Caſtellione Inſulanum,* ſub cujus nomine eſt editum ſæpius, ut antea diximus.

Men-

Mentionem faciunt Galfredi de Vino ſalvo, inter MSS. Codicis Bodleianæ bibliothecæ Codice 5105. Joannes Lelandus Collectaneorum Vol. 4. *De Scriptoribus Angliæ illuſtribus* cap. 147. pag. 184. quem male *Gualterum* appellat. Joannes Pitſeus *De Scriptoribus Angliæ,* ætate XII. ad annum 1199. Scriptore 274. pag. 261. Guillelmus Cavus in *Hiſtoria rei literaria* ad annum 1199. pag. 693. editionis 1688. Londini in folio, a quibus hæc habuimus.

1190 JOANNES BROMPTON ABBAS JORVALLENSIS, Ordinis Ciſtercienſis, creditur a nonnullis author *Chronici,* quod incipit ab anno Domini 588. quo ſanctus Auguſtinus in Angliam venit, usque ad mortem Richardi primi Regis, annum ſcilicet 1198. impreſſum Londini in folio anno 1652. pag. 725. in Collectaneo Decem Scriptorum veterum Rerum Anglicarum, quos ſimul collegerat Joannes Scheldenus. Sunt tamen qui Joannem Bromptonum hujus Chronici authurem non eſſe velint, ſed illud tantum eo tempore emptum & comparatum, quo Joannes Brompton Abbatiam Jorvallenſem regebat: unde factum, ut ob hanc acquiſitionem Bibliothecæ factam, Chronicon ei attribueretur, ſicut Scheldenus pluribus narrat in Prologo ad *Scriptores Decem Hiſtoriæ Anglicanæ,* pag. 38. circa medium. Sic autem ille loco citato. „Liquet itaque ex jam
„dictis Hiſtoriam hanc ſeu Chronicon Joanni
„Bromptono attributum, non dicendum Jor-
„nallenſe, ſed Jorvallenſe: idque potius a Cœ-
„nobio, quod ejus poſſeſſor erat, ut ſtatim di-
„cetur, quam ab Abbate aut aliquo alio Scripto-
„re ejusdem Cœnobii. Fatetur equidem Shel-
„denus, a quo hæc omnia, olim ſibi cum aliis, Jo-
„annem illum Bromptonum, cui cognomen il-
„lud datum a vico ſeu pago in Richmundenſi
„ditione, ſic dicto, unde oriundus erat, hic pro
„authore etiam ſecure nimis admiſſum eſſe,
„Cæterum re attentius inſpecta idem Shelde-
„nus tum alium omnino fuiſſe authorem, non
„exiſtimare nequit: atque nomen Joannis
„Bromptoni Abbatis Jorvallenſis in MS. Codice
„Benedictino repertum, non quidem pro autho-
„re, ſed pro eo qui dum Abbas erat, Monaſterio
„ſuo Chronicon illud comparaverat, intelli-
„gendum: in cauſa fuiſſe, cur velut pro autho-
„re ipſo, Abbas ille divulgaretur & crederetur.
„Ibi ſcilicet, ſed manu non antiqua legitur, *Li-*
„*ber Monaſterii Jorevallenſis ex procuratione Domi-*
„*ni Johannis Brompton, Abbatis ejusdem loci: Si*
„*quis hunc librum alienaverit, delebitur de libro vi-*
„*tæ.* Quod ſolemne eſt anathematis, quo do-
„nationes hujusmodi munire in more erat,
„carmen. Jam vero hinc diſcimus librum hunc
„ſeu MS. Codicem nactum eſſe Cœnobium il-
„lud ex procuratione illius, neutiquam omni-
„no illum ſcripſiſſe. In fronte autem exem-
„plaris Cottoniani circa annos ab hinc ducen-
„tos & amplius conſcripti, altera manu quæ
etiam noſtri ſeculi, ſcriptum erat *Joravalenſis*„
Hiſtoria: cui altera adjicitur, *a Joanne Brom-*„
pton Abbate Jorvalenſi. Huic puto adeo fiden-„
ter Scriptoribus receptum eſt, hunc hujus„
Chronici eſſe authorem. Et adjectum illud de„
Bromptoni nomine, videtur quidem illuc ac-„
ceſſiſſe, ex illo tantum perperam ſumpto, quod„
Bromptoni Abbatis procuratione emptum eſt.„
Quid cum Monaſticis Chronicorum Scriptori-„
bus nihil ſolemnius fuerit, quam ipſius in quo„
degebant Cœnobii ſingularia aliquot locis op-„
portunis inſerere, ne veſtigium quidem inſer-„
tionis ejusmodi in hoc Chronico reperitur.„
Equidem ordinis Ciſtercienſis, cujus erat hoc„
Jorvallenſe Cœnobimm, origo illa notiſſima anni„
1098. in Burgundia in loco qui dicitur *Abſyn-*„
thus, in Diœceſi Cabilonenſi, memoratur ab„
hoc ſcriptore, col. 994. quisquis ille fuerit. Vti„
etiam non modo initium ejusdem in Anglia„
circa annum 1130. in Valle Regali ſeu Rival-„
le: ſed etiam complurium ejusdem Ordinis„
maxime in agro Eboracenſi, Monaſteriorum„
fundatio, quæ ſub id tempus orta ſunt: ſed in-„
terim nullibi ulla *Jorvallenſis Abbatia* ejusdem„
ibidem Ordinis, apud eum mentio, nulla ori-„
ginis vel fundatoris nominatio, cujus tamen„
tempora ipſe tractat. Vnde ſane decernen-„
dum videtur, ſcriptorem illum non Jorvallen-„
ſem omnino fuiſſe, nedum hujus Cœnobii Ab„
batem, Nec quidem aut Boſtono Burienſi,„
aut Joanni Lelando, aut Joanni Balæo, nec Ve-„
terum puto alicui, hic Johannes ut Scriptor„
memoratur. Adeoque potius author anony-„
mus dicendus, nec MS. Codex quidem Jore-„
vallenſis aliter, quam quod Cœnobii illius do-„
natus bibliothecæ, ibi aſſervatus eſt, indeque„
poſteritati depromptus. Nec Joannes idem„
Brompton Abbas pro authore, ſed procurato-„
re duntaxat agnoſcendus, cujus beneficio na-„
cta eſt Abbatia Anonymum illum. Pertexe-„
re autem hiſtoriam ſuam usque in Eduardum„
primum inſtituerat ſcriptor hic, ſeu ad annum„
1272. quo hic in Anglia coronatus eſt, ſicut„
ipſe expreſſim ait: Licet Codices ejus ſub initia„
Joannis deſinant, ſeu ultra annum 1199. non„
progrediantur: unde mutilam eſſe hanc hi-„
ſtoriam, vel ab authore non perfectam omi-„
nari licet, vel ejus ultimam partem lapſu tem-„
porum deperditam. Hæc ex Seldeno vel„
Twildeno in Præludiis ad *Decem Scriptores Hi-*„
ſtoriæ Anglicanæ, Londini anno 1652. in fol. edi-„
tus:„ quibus ab hoc Chronico *Joannes Bromptonus* excluditur, de quo loquitur Guillelmus Cavus in Hiſtoria Literaria ad annum 1198. pag. 691. Joannes Pitſeus *De Scriptoribus Britanniæ,* Appendice ad Centuriam 2. num. 88. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 12. pag. 708. editionis ultimæ. Denique Chryſoſtomus Henriquez in *Faſciculo Sanctorum,* Lib. 2. Diſtinctione 26. cap. 50. Pitſeum verbo tenus excipiens.

1190 ADAMUS PERSENNIÆ ABBAS, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Cenomanenſi, floruit annn 1190. & ſequentibus, hujus Cœnobii primum Monachus, deinde ſucceſſu temporum Abbas factus. Sane Abbatia Perſenniæ vulgo *Perſeigne*, filia Ciſtercii eſt, a Sylva tractus Cenomanenſis nomen habens, ubi anno 1145. per Guillelmum de Talvatio Pontivi & Alenſonii Comitem fundata eſt, ut clarior appareat conſignatio anni per Angelum Manriquez, quem confirmat Tomus IV. *Gallia Chriſtiana* fratrum Sammarthanorum verbo, *Perſennia*. De *Adamo* ita loquitur anonymus author MS. in Bibliotheca ſancti Victoris Pariſienſis ad annum 1190. „Hac tempeſtate extitit quidam „Abbas (Joachimus) non longe ab Vrbe Roma, „Ordinis Ciſtercienſis, ſed Ciſtercienſibus mini„me ſubjectus, qui quandam *Expoſitionem ſuper* „*ſeptem Viſiones Apocalypſis* edidit, accepta divi„nitus ut ajunt ſapientia, cum fere eſſet illite„ratus &c. Dicit autem quod anno 1199. in„cipiet ſexta viſio, & ſexta Sigilli apertio: ſub „qua viſione probat authoritate Apocalypſis, „quod complebitur omnis Antichriſti perſecu„tio, & ejusdem mors & perditio: ſed ante „ejus perſecutionem dicit Evangelium Chriſti „ubique prædicandum, & Eccleſiam fidelium per „omnes gentes dilatandam. Hic Romæ inter„rogatus a viro venerabili & in Dei verbo facun„diſſimo, & æque religioſo Abbate Perſenniæ „Adamo, quonam auſu talia prædicaret, an ex „Prophetia, an ex conjectura ſeu revelatione? „Reſpondit, ſe neque revelationem de his habe„re: ſed Deus (inquit) qui dedit olim Prophe„tis, Spiritum Prophetiæ, mihi dedit ſpiritum „intelligentiæ, ut in Dei Spiritu omnia myſteria „ſacræ Scripturæ clariſſime intelligam. Sicut „ſancti Prophetæ olim intellexerunt, qui eam „olim in Dei ſpiritu ediderunt. Requiſitus au„tem ab eodem Abbate, quid ſentiret de Anti„chriſto, reſpondit ipſum jam eſſe *adoleſcentem*: „quod reſponſum Adam confutavit. Itaque anno 1190. Adamus jam Perſenniæ Abbas erat, & clarus ſcientia: nam factum iſtud Joachimi, referunt ad annum 1190 Spondanus in Epitome Annalium Baronii, Angelus Mauriques tomo 3. Annalium Ciſtercienſium ad annum 1190. cap. 2. num. 5. & 6. Vnde idem Mauriques ad annum Chriſti 1191. cap. 7. ita habet. „Sub „idem tempus florebat in Perſennia (quam do„mum in Cænomanenſi Diœceſi, Ciſtercii filiam „ſupra memoravimus) Abbas Adam, æque do„ctus & pius, quem anno præcedenti cum Abba„te Joachimo diſputantem retulimus. Memi„nit ejus eximia cum laude Thomas Cantipra„tanus fere coævus author Lib. 2. de Apibus „cap. 22. dum Mariæ Comitiſſæ Campaniæ & „Ludovici Francorum Regis filiæ mortem de„ſcribit. Hic ille inſignis Perſennienſis Abbas „eſt, cujus extant Sermones, quos ex Claudio „Roberto in fundatione Perſenniæ commemo„ravimus. Eundem virum recenſent inter Do„ctores Conradus Geſnerus, Philippus Segui„nus, & Joannes Trithemius, appellantque in„divinis Scripturis longa exercitatione doctum,„ſanctorum Patrum lectione admodum divi„tem, ſecularium litterarum ſcientia ſufficien„ter inſtructum, atque in declamandis ad popu„lum homiliis celeberrimæ opinionis. Trithe„mius pro more Ciſtercium reticet, ſed prodit„Monaſterium Perſenniæ, quod nec ipſe negat,„& omnes alii authores teſtificantur. Potuiſ„ſet virum Menologio ſuo adſcribere Chryſo„ſtomus Henriques, antiquitate, doctrina, &„religione, præ aliis quos adſcribit, veneran„dum. Hæc Mauriques.„ Quam porro in„prædicatione verbi divini clarus hoc tempore eſſet Adamus Perſenniæ Abbas, teſtatur Jacobus de Vitriaco S. R. E. Cardinalis in *Hiſtoria Occidentali* Lib. 2. cap. 9. his verbis. *De functo igitur prædicto Chriſti Athleta* (ſcilicet Fulcone Presbytero Pariſienſi) *qui latratibus ſanctis mundum quaſi evigilare fecerat, & veritatis lumine ex parte nebuloſas illuminaverat regiones: multi zelo charitatis accenſi & ejus exemplo incitati, cœperunt prædicare & docere: multos erudientes ad juſtitiam, & de faucibus Leviathan ſanctis exhortationibus peccatorum animas retrahentes. Inter quos principales & majoris nominis fuerunt, Abbas de Perſennia Ciſtercienſis Ordinis, cum pluribus aliis, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ: qui in agro Domini fideliter & prudenter laborantes, de cavernis petrarum & montibus, beſtias venabantur: de lacu miſeriæ & luto fæcis, retibus & ſagenis piſces extrahentes.* De illo Joannes Trithemius Abbas Sponsheimenſis in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* his verbis. „Adam Abbas de Perſen„nia Ordinis divi Benedicti, vir in divinis Scri„pturis jugi exercitatione doctus, atque in ſe„cularium Litterarum ſcientia ſufficienter eru„ditus, in declamandis Homiliis celeberrimæ„opinionis, nomen ſuum varios componendo„Tractatus, cum laude tranſmiſit ad poſteros.„Extant devoti & utiles *Sermones ad Fratres Liber I. De ſanctis & diverſis materiis Liber I.*„ Fertur etiam quosdam ſacræ Scripturæ ex„plicuiſſe Tractatus, quibus abundantem inge„nii ſui venam oſtendit, ſed ad notitiam meam„non venerunt.„ Fallitur autem Trithemius, dum illum Benedictinum Monachum fecit, quem conſtat fuiſſe Abbatem Ciſtercienſis Ordinis. Præterea illum poſt Theodoricum Monachum, qui anno MXL. floruit, collocat, & ante S. Anſelum Lucenſem Epiſcopum quem anno MLXXX. claruiſſe conſtat. Vnde colligere licet, quid de ejus ætate ſenſerit, floruiſſe nimirum putat anno circiter MLX. antequam Ordo Ciſtercienſis naſceretur: quare Adamum hunc annis centum ſeniorem quam vere fuerit, facit, utpote poſt annum 1200. mortuum, ut ſtatim dicetur. Scripſit igitur vir doctus *Opus Sermonum ad ſuos fratres in Capitulo congregatos* impreſſione digniſſima, quod olim MS. Romæ in manibus clariſſimi viri Hilarionis Rancati Ab-

batis

batis ſanctæ Crucis in Hieruſalem, eductum ex Bibliotheca Monaſterii Caſamarii, quod in Diœceſi Verulana provinciæ Romanæ celebre eſt, olim quidem Benedictinorum, ſed ab anno Domini 1140. a Ciſtercienſibus poſſeſſum, ut in ſua Abbatiarum Ciſtercienſium Notitia inquit, Gaſpar Jongelinus. Ex hoc Codice Sermonum Adami Perſennæ Abbatis, continente *Sermones plurimos de tempore & potiſſimis anni feſtivitatibus & aliis argumentis*, excerpti ſunt *Sermones de Beatiſſima Virgine Maria*, & notis illuſtrati ſtudio Hippolyti Maraccii Presbyteri Lucenſis, impreſſique Romæ anno 1652. in 16. typis Ignatii de Lazzavis. Illos inſcripſit *Mariale Adami Abbatis Perſennia, natione Galli, viri doctiſſimi & diſertiſſimi, Sacri Ordinis Ciſtercienſis alumni.* Habentur autem Sermonum ejuſmodi fragmenta in Opere *Allegoriarum veteris & novi Teſtamenti* per Gotfridum Titmannum Carthuſiæ Pariſienſis alumnum anno 1550. in folio Pariſiis impreſſo, ut teſtatur idem Hilarion Rancatus in notula hujus Adami MSS. Sermonibus præfixa. Vnde nullus dubito, quin MS. Codicem illorum haberet iſte Gotfridus dum *Allegorias* ſuas ſcriberet. Audio etiam dictorum Sermonum MS. Codicem aſſervari in Abbatia Perſenuenſi, quem non vidiſſe fateor. Idem ſcripſit *Epiſtolas aliquas ad Oſmundum Abbatiæ Mortui maris in Normannia Monachum*, quas ex MSS. Codicibus edidit Stephanus Baluzius tomo 1. Miſcellaneorum, pag. 423. Idem Abbas Adamus adfuit, vel adfuturus acceſſit morti Mariæ Campaniæ Comitiſſæ, quæ Ludovici VII. Francorum Regis & Eleonoræ Aquitanicæ filia, anno 1197. naturæ debitum ſolvit, teſte Guillelmo Marloto tomo 2. *Metropolis Eccleſiæ Remenſis* Lib 1. cap. 23. pag. 75. Hoc conſtare poteſt ex Thoma Cantipratano Libro I. de apibus cap. 9. his verbis. „Prope „noſtra tempora, fuit mulier nobiliſſima, Ma„ria Campaniæ Comitiſſa. Hæc nupta nobiliſ„ſimo Henrico Campaniæ Comiti, filia fuit Lu„dovici VII. Francorum Regis, Philippi Regis „ſoror, æque Regis Francorum. Quatuor fra„tres Reges in Anglia habuit, filium Regem in „transmarinis. Hæc multis annis mortuo ma„rito, cum pompoſiſſima ambitione circumiens „& moriens, talem finem ſortita eſt. Labo„rans hæc in extremis, Abbatem Perſenniæ, „Adamum ſcilicet ſanctiſſimum ac eloquentiſſi„mum virum, migratura venire mandavit. „Qui ut venit, intromiſſus non eſt, ac præ ſo„ribus expectavit. Jam enim Comitiſſa diſceſ„ſerat, & diſtrahebantur a mulieribus & mini„ſtris & ſuis omnibus, utenſilia, vaſa aurea & „argentea, veſtes pretioſæ, culcitræque pur„pureæ, & tandem Linteamina ipſa cum pe„plis. Extremo quidam de gratioribus mo„ra inſcia retardatus, lectum per cornua com„prehendit, & reſupinatum corpus emortuum, „eminus in ſtramenta divolvit. Moras autem „Abbate cum tædio ſuſtinente, quidam Nobilis ex circumſtantibus indignatus, oſtium vio-„ lenter infregit, & virum venerabilem intro-„ miſit. Qui cum introiiſſet, & nobile illud cor-„ pus nudum in ſtramine repeririſſet, volente„ quodam ex familia illud ſtraminibus operire:„ Abbas exempli providus non ſinebat, ſed libe-„ ra voce clamabat: O vos omnes venite & vi-„ dete nobiliſſimæ Comitiſſæ Mariæ pompam,„ cernite delicatiſſimum illud corpus, quanto„ dedecore pudoris devolutum eſt. Videte„ quid ei pro multiplici honore & gloria, fina-„ liter mundus exſolvit.„ Mortuus eſt poſt annum 1200. licet illum aſſignare annum non poſſimus. Caute autem hic Adamus Abbas diſtinguendus eſt, ab altero Adamo Abbate Caroliloci Ordinis Ciſtercienſis & poſtmodum Sylvanectenſi Epiſcopo, qui *Sermones pariter eruditos* compoſuit, de quo nos infra ad annum 1230. loquemur. Plura de illo præter authores citatos Angelus Manriques *Annalium Ciſtercienſium* tomo 2. ad annum 1145. cap. 10. num. 6. & tomo 3. ad annum 1190. cap. 2. num. 5. & 6. & ad annum 1191. cap. 7. Carolus Viſchius in *Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 4. & alii. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum*, quem præmiſit Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis, columna 79. ubi perperam anno 1100. eum aſſignat, niſi legendum ſit 1200. ſitque typographiæ mendum, quod probabile ſatis eſt.

GVIDO DE PARETO, S. R. E. CARDI- 1190
NALIS PRÆNESTINVS EPISCOPVS, natione Gallus, Monachus primum Ciſtercienſis Ordinis, inde ob eminentiam ſcientiæ morumque integritatem, Abbas Ciſtercienſis XV. anno 1187. factus eſt. Cariſſimus Richardo Anglorum Regi, a quo eximia dona anno 1189. ad Eccleſiæ ſuæ Ciſtercii ornamentum ac decus accepit. Eodem ſedente Robertus Cabilonienſis Epiſcopus anno 1193. decimo ſexto Novembris, promotam potiſſimum Guidonis noſtri curis Eccleſiam novam Ciſtercii dedicavit, in qua poſtmodum ſepultus eſt. Anno autem 1198. factus eſt Epiſcopus Præneſtinus ac S. R. E. Cardinalis ab Innocentio III. Romano Pontifice, viro Literatorum & proborum hominum amantiſſimo, quem hic ſummus & induſtrius Pontifex variis legationibus Apoſtolicis honoravit. Inter Legationes celebris ea fuit, cum anno 1199. Othonis Imperatoris electionem nomine Pontificis contra Philippum Suevum ratam habuit, quem ultimum ab Eccleſiæ gremio cenſurâ Eccleſiaſticâ ut contumacem removit: qua in obeunda legatione, Reipublicæ Chriſtianæ conſulens Guido, ritus etiam Eccleſiaſticos inſtituit, teſte Cæſario Heiſterbacenſi Monacho Lib. 9. *Miraculorum ſui temporis* cap. 51. male apud Carolum Viſchium *in Bibliotheca* cap. 71. niſi pro diverſitate editionum, capita diverſimode diſtinguantur. *Tempore Schiſmatis*, inquit, *inter Philippum & Ottonem*, *Dominus*

Guido Cardinalis aliquando Abbas Ciſtercienſis, cum miſſus fuiſſet Coloniam ad confirmandam electionem Ottonis, bonam illic conſuetudinem inſtituit. Præcepit enim ut ad elevationem hoſtiæ, omnis populus in Eccleſia ad ſonitum nolæ veniam peteret, ſicque uſque ad calicis benedictionem proſtratus jaceret. Præcepit etiam, ut quoties deferendum eſſet ad infirmum, ſcholaris ſive campanarius Sacerdotem præcedens, per nolam illud proderet, ſicque omnis populus tam in ſtratis, quam in domibus Chriſtum adoraret. Ita Cæſarius, qui & ejuſdem *Guidonis* meminit Lib. 6. cap. 2. Cum itaque religionis ſtudio flagrans, alter Paulus videretur, ob pietatem ſpectatiſſimam, poſt mortem Guillelmi ad Albas manus tituli Sanctæ Sabinæ Cardinalis & Remenſis Archiepiſcopi, factus eſt hujus ſedis anno 1204. Archipræſul, de quo *Chronicon Canonici Laudunenſis* ſeu *Appendix ad Sigebertum* ita ſcribit. *Theobaldus de Pertico Archidiaconus Remenſis, vir nobilis & generoſus, & litteratus, atque ſublimitatis acumine extollendus, alias per omnia egregius, niſi minus aperte ambiret honores. Hic Philippo Epiſc. Bellovacenſi in Remenſem Archiepiſcopum electo, arma militaria & eorum uſum objecit, & virum incendiarium eſſe dixit. Factâ iterum electione permiſſu Papæ à Canonicis Remenſibus, Baldewinus Præpoſitus ejuſdem Eccleſiæ, à majori & ſaniori parte vocatur ad præſulatus honorem: Sed impatiens alterius honoris ambitio, per memoratum Archidiaconum objecit, quod uno pollice mutilatus eſſet. Domino etiam Miloni de Nantolio juveniles annos objecit: & ſic eorum electione infirmata, eidem Eccleſiæ præficitur Guido Præneſtinus Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis Legatus, quondam Abbas Ciſtercienſis. Hujus præſulatus menſe primo, quidam eo præſente apud Bruvam de fide examinati, infideles reperti ſunt in præſentia Comitis loci Roberti & Jolent Comitiſſæ, & aliorum, quorum judicio poſt paucos dies extra Caſtrum flammis ſunt exuſti, inter quos erat famoſiſſimus per omnem Franciam pictor nomine Nicolaus.* Eadem prorſus teſtatur Albericus in Chronico, ad annum 1204. ſcribens. *Anno iſto poſt longam concertationem Theobaldi contra Philippum Bellovacenſem Epiſcopum, qui ab una parte fuerat poſtulatus in Remenſem Archiepiſcopum: Sed per dictum Philippum Theobaldus caſſatus, & devenit electio Remenſis ad manus Summi Pontificis. Ita exierunt à Roma Littera continentes mandatum Papæ, ut Abbas Guido Triumfontium, fieret Archiepiſcopus Remenſis: cùm idem Abbas interim viam univerſæ carnis ingreditur, & alter Guido Epiſcopus Cardinalis Præneſtinus, Alemannia Legatus, factus eſt Archiepiſcopus Remenſis.* Decretum autem Innocentii III. Pontificis de hac electione, erutum ex originali Vaticano, allatum eſt ab Vghello in tomum I. *Italia ſacra*, injectum Catalogo Epiſcoporum Præneſtinorum, deinde in tomum 1. *Gallia Chriſtiana* à Sammarthanis Fratribus, pag. 520. in Archiepiſcopis Remenſibus. Huic Guidoni Cardinali, ſuiſque Succeſſoribus confirmat privilegia inungendi Reges Franciæ, idem Innocentius anno 1205. Idibus Maji, Epiſtola 75. Regeſti Vaticani, illique ſcribit anno 8. Pontificatus 5. Calendas Junii, & 6. Nonas Maji. Poſt multa verò præclarè geſta, ad Dominum migravit anno 1206. ut habet vetus Chronicon: *Guido* (inquit) *apud Gandavum in Cœnobio Sancti Bavonis ex diſenteria obiit tertio Kalendas Auguſti. Capitulum Remenſe, quod ſub interdicto poſuerat, moriens abſolvit. Tunc vacavit ſedes Metropolitana, Theobaldo de Pertico impediente electionem.* Cadaver in Beati Petri Eccleſia depoſitum, indeque transfertur in chorum Ciſtercienſis Abbatiæ, ubi ſequens Epitaphium binis verſibus inſcriptum legentibus proſtat.

Nobis donatus de culmine Pontificatus,
Remis translatus, jacet hic vir Guido beatus.

In Manuſcripto autem Codice Bibliothecæ Beatæ Mariæ Dunenſis in Flandria, de hoc eodem *Guidone* alii duo leguntur verſus, nimirum.

Ornant Guidonem doctrinæ dogmata ſacra,
Cui Romana dedit rubeum poſt curia ſertum.

Jam ad Guidonis doctrinam, quam hoc ultimum Carmen teſtatur, veniamus. Scripſit adhuc ſub Abbatialis ſuæ prælaturæ initium, *Conſtitutiones & Leges novas pro militibus Calatravæ*, quas iiſdem obſervandas anno 1187. dedit, impreſſas apud Henriquez *in Libro Privilegiorum* anno 1630. editionis Antverpienſis. Sub eodem anno 1195. ſtatutum fuit in Capitulo Generali Ordinis Ciſtercienſis, ne ullus Ciſtercienſium ad Carthuſianos ſine conſenſu Abbatis tranſmigraret, vel è contra, ut eſt in antiquis Carthuſianorum Conſtitutionibus editis. Scripſit & alia Guido Abbas Ciſtercienſis, nam Joannes Bunderius in ſuo *Indice MSS. Belgicorum*, num. 333. refert extare Pariſiis apud Victorinos Canonicos Regulares *hujus Guidonis Summam Theologiæ*, cujus initium eſt, *Conteſtare populum ne fortè &c.* Ita verè Bunderius, habeturque Summa præfata apud Bibliothecam Victorinam Littera LL. 14. p. 176. Incipit Prologus ut ſupra dictum eſt, *Conteſtare populum ne fortè velit tranſcendere terminos adverſus Dominum &c.* Ita Prologus, Summa autem incipit, *Quoniam ſicut dicitur in Metaphyſicis, quemadmodum eſt diſpoſitio oculi noctuæ ad lucem diei, ita eſt diſpoſitio intellectus noſtri &c.* in fine autem legitur, *Explicit Summa Domini Guidonis Abbatis Ciſtercienſis, de diverſis quæſtionibus Theologiæ*: tandemque Syllabus Quæſtionum. Plura dabunt *Menologium* Chryſoſtomi Henriquez. Calendarium Ordinis Ciſtercienſis. Arnoldus Wion Libro V. *Ligni Vitæ*. Doctiſſimus vir Ferdinandus Vghellus, tomo 1. *Italia ſacra* quam collegit, in Epiſcopis Preneſtinis fol. 230. & 305. Carolus Viſchius *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis*, pag. 132. ubi tamen male aſſerit ipſum eſſe mortuum anno 1220. decimo tertio Calendas Junii, qui anno 1206. tertio Calendas Auguſti mortuus legitur. Fratres Sammar-

tha-

thani *in Gallia Chriſtiana* tomo 1. pag. 519. in Archiepiſcopis Remenſibus, fol. 512. ac tomo 4. fol. 246. in Abbatibus Ciſtercienſibus. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 106.

1190 MAGNUS RICHOBERGENSIS, Noricus, Presbyter Auguſtiniani Canonicorum Ordinis, temporibus Henrici VI. Imperatoris claruit ac ſcripſit *Chronica* quibus ſe in ſcribendo adjutum fuiſſe teſtatur Joannes Aventinus libro VI. Annalium Bojorum: atque hoc *Chronicon* eſſe videtur *Monaſterii Reicherſpergenſis*, quod primus edidit anno 1611. in 4. Monachii, Chriſtophorus Gewoldus J. C. & Maximiliano Bavariæ Duci à Conſiliis. Hæc Gerardus Joannes Voſſius lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 54. pag. 440. editionis ultimæ.

1190 THOMAS FRIGIDIMONTIS ABBATIÆ MONACHUS, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Bellovacenſi, homo vario ſcientiarum genere excultus, natione Anglus, patriâ Beverlacenſis fuit, non procul ab Himbro flumine, Huinone patre, & Sibyllâ matre genitus. Ante clauſtri ingreſſum, Sancto Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo intimè carus, & in omnibus tribulationibus atque peregrinationibus comes individuus. Cum autem Thomas exul Pontigniaci hoſpitaretur, Thomas hic ad Frigidimontis Monaſterium accedens, Monaſticen illic petiit atque obtinuit. Sororem habuit Margaretam, vulgò Hieroſolymitanam cognominatam, tum quia Hieroſolymis nata fuit, dum mater devotionis gratiâ ibidem peregrina verſaretur, tum etiam quod in Angliam reportata, poſteà adhuc iterum ac tertiò pedes eò profecta eſt, ut multi ſcribunt. Illam autem Hieroſolymis natam fuiſſe, habetur expreſſe in ipſius Vita per Fratrem Thomam conſcripta hiſce verbis, quibus auctor Virginem loquentem introducit.

Mox ut concipior, Anglorum gente relicta
Hierusalem tendit, ſanctus uterque parens.
His oneroſa comes, materno deferor alvo,
Poſt menſes aliquot urbs ſacra fuit iter;
Et dum vota pater pia ſolvit, naſcor ibidem &c.

Itaque Thomas noſter ſcripſit *Vitam virtutesque eximias ſororis ſuæ Margaretæ Jeroſolymitanæ, Monialis Ciſtercienſis Carmine Elegiaco* docto & venuſto, quæ MS. extat in Monaſterio de Fitera in Navarra, in Nucolenſi item, atque Claravallenſi, quam etiam Angelus Manriques ex Codice (ut ait) Claravallenſi, pro magna parte ſuis *Annalibus Ciſtercienſibus* inſeruit ſuprà, partim ad annum 1187. cap. 8. partim annis aliquot ſequentibus. Florebat igitur anno circiter 1190. Thomas de Beverlaco Frigidimontis Monachus, qui præterea ſcripſit unum Tractatum *De contemptu mundi*, ſeu *De modo benevivendi ad ſororem ſuam*, qui teſte Barnaba de Montalbo, in Claravalle aſſervabatur, ſed inter Opera Divi Bernardi ſpuria ſæpiſſime impreſſus eſt, ut ſupra in *Bernardo* diximus. Porrò Thomam fuiſſe Monachum in Frigidomonte, & non in *Fontefrigido* qui Ordinis ejusdem eſt (ut Henriquez in *Phœnice*, & alii quidam ſcripſerunt) ex eadem etiam vita conſtat, ubi Margareta Hieroſolymis reverſa, & fratrem quærens, ita loquitur.

Vnica ſpes ſupereſt, germanum quærere fratrem:
Audio jam Monachum, Francia te repeto.

Et poſt pauca,

Bellovacum veniens, ubinam ſit ſciſcitor: inde
Monſtratur Fresmons, quo manet ille, locus.

Item poſt finem totius Operis, Explicit liber Domini Thomæ Monachi de Fresmons, De periculis & peregrinatione Margaretæ Sororis ſuæ, tandem in Monaſterio Laudunenſis Diœceſis, Ordinis Ciſtercienſis, feliciter conſummatæ. Floruit Thomas circa annum 1190. & ultra, tandemque ſanctiſſimo vitæ tramite abſoluto, ad repoſitam ſanctorum laborum mercedem abiit, ut loquitur Andreas Du Sauſſay in *Additionibus* ad Martyrologium Gallicanum, die ultima Decembris: quo etiam die illum *Menologio* ſuo adſcribit Chryſoſtomus Henriquez, Sororem verò ejus Margaretam die 18. ejusdem Menſis. Hæc nos paucis immutatis ex Carolo Viſchio *in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis* pag. 311. & 312. de quo etiam Manriques tomo 3. *Annalium Ciſtercienſium* ad annum 1192. cap. 3. num. 3. & 4.

ANDREAS SILVIUS MARCHIANENSIS 1190
ABBATIÆ PRIOR, Ordinis divi Benedicti, in territorio Duacenſi in Belgio, circa annum 1190. clarus ſcripſit *Hiſtoricam Synopſim Merovingicæ Stirpis Regum Francorum*, quam cum continuatione aliorum, edendam procuravit Duaci anno 1633. duobus in 4. tomis Raphael de Beauchamps cum Notis. Hæc autem Synopſis hortatu Petri Attrebatenſis Epiſcopi compoſita fuit circa annum 1190. qui ex Abbate Ciſtercii anno 1180. in Epiſcopum conſecratus, anno 1203. mortuus eſt, unde liquet tempus quo Sylvius claruit. Scripſit etiam idem Andreas *Libros duos De miraculis Sanctæ Rictrudis*, quos anonymos evulgarunt exceptores ſeu continuatores Joannis Bollandi, ad diem 12. Maji. Hæc tempora plane conveniunt cum prælatura Simonis apud Marchianenſes Abbatis anno 1199. inſtituti & 1202. mortui, ſub quo *Chronicon Marchianenſis Abbatiæ* ſcriptum eſt, ut creditur ab eodem Andrea Silvio; quod Antverpiæ MS. aſſervatur

 apud

apud Patres Societatis Jeſu. De illo Raphael de Beauchamps in Præludiis ad editionem *Synopſeos Hiſtoricæ Stirpis Merovingicæ.* Socii vel Succeſſores Bolandi in *præludiis* ad Vitam & Miracula Sanctæ Rictrudis, ad diem 12. Maji. Gerardus Joannes Voſſius, Lib. 3. *De Hiſtoricis Latinis* parte 2. De Hiſtoricis incertæ ætatis, Littera A. pag. 695. Carolus Dufrenius du Cange in *Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* columna 84. ubi eum anno 1194. mortuum ſcribit. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica* pag 56. editionis 1643. Lovanii in 4. ultimæ.

1190 PANDVLPHVS MASCA natione Italus, patria Piſanus, poſt annum MCXC. claruit, Romanæ etiam Eccleſiæ Cardinalis factus, qui nomen poſteris ſuum commiſit, dum *Pontificali Vrbis Romæ.* quod ſub nomine S. Damaſi Romani Pontificis excurrit, ac *De Geſtis Romanorum Pontificum* etiam dicitur; labore non exiguo *Supplementum* ad ſuam usque ætatem elaboravit. Supplementum illud, uti multis creditur, non a Gregorio VII. usque ad Honorium II. protenditur tantum ut Onuphrio Panvinio placuit, in *Annotatione prima* ad Vitam S. Petri Apoſtoli quam Platina compoſuit: neque etiam orditur a Sancto Petro usque ad Innocentium III. ut ab aliis ſcriptum eſt, Sed ex editionibus Venetis annorum 1547. & 1600. Supplementum iſtud incipit a Vita S. Leonis noni ſeu ab anno circiter MXLIX. usque ad Innocentium III. ſeu ad annum Seculi XII. MCXCVII. vel MCXCVIII. Primus quem ſciam qui Pandulphi Maſcæ meminit ejusque *Supplementum ad Vitas Romanorum Pontificum* allegat, eſt Felinus Sandæus in Opere quod circa annum MCCCCLXXXXVI. temporibus Alexandri VI. Romani Pontificis compoſuit. Ita Voſſius Libro 3. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 11. pag. 661. editionis ultimæ 1651. Lugduni Batavorum in 4. his verbis. „Felinus Sandæus „Ferrarienſis JurisConſultus, atque ut a Mi„chaele Farino Mediolanenſi Epiſtola ad ipſum „Felinum vocatur, Rotæ auditor, utriusque Re„ferendarius Palatinus clariſſimus, *Epitomen de „Regibus Siciliæ & Apuliæ, & in his nominatim de „Alphonſo Rege Aragonum ſcripſit ad Alexandrum „VI. Pontificem Maximum:* quæ cum Seculum „& amplius latuiſſet, in lucem protracta eſt beneficio Marquardi Freheri, Hanoviæ Weche„lianis typis. Eſt autem nihil aliud, quam Cen„tones ex Pandulpho Oſtiario, Ottone Friſin„genſi, Antonino, Pio IV. Blondo, Poggio, Plati„na, Matthæo Palmerio, Bernardo Juſtiniano, „Leonardo Aretino, Philippo Bergomate, quo„rum & nomina excerptis ſingulis ſubjungit. Hæc Epitome Felini Sandæi *De Regibus Siciliæ & Apuliæ*, cum aliorum opuſculis, prodiit Hanoviæ 1611. in 4. ex Bibliotheca Marquardi Freheri cum Præfatione & Notis ejusdem. De eodem Onuphrius etiam Panvinius in Platinam *Annotatione prima* ad D. Petri vitam, ubi loquitur de illis qui *Pontificale Damaſi Papæ de Vitis Roman. Pontificum* continuarunt ac Supplementis ſucceſſu temporis auxerunt. *Guillelmus alter Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarius, qui ab Hadriano II. usq; ad Alexandrum II. Et Pandulphus Piſanus, qui à Gregorio VII. usque ad Honorium II. eaſdem vitas perſecuti ſunt.* Porro in his Panvinii verbis, quot verba, tot errores. Guillelmus ille Bibliothecarius, non continuavit Vitas Romanorum Pontificum ab Hadriano II. usque ad Alexandrum II. hoc eſt ab anno 867. usque ad annum 1060. Sed incœpit *Supplementum* ſuum a Leone IX. usque ad Innocentium VI. incluſive, hoc eſt ab anno 1049. ad annum 1360. ut infra dicemus ad eundem annum 1360. Pandulphus quoque Piſanus non incipit a Gregorio VII. usque ad Honorium II. hoc eſt ab anno 1073. ad annum 1124: Sed a Leone IX. usque ad Innocentium III. hoc eſt ab anno 1049. ad 1198. Ludovicus Jacob a Sancto Carolo, qui *Bibliothecam Pontificiam* libris duobus diſtinctam anno 1643. Lugduni in Gallia edendam in 4. curavit, mentionem Pandulphi Maſcæ libro 2. pag. 410. his verbis habet. «Pandulphus Maſca, Piſanus,» Tuſcus, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter« Cardinalis tituli Sanctorum duodecim Apoſto« lorum, Prior Presbyterorum, ſcripſit *Romano« rum Pontificum vitas à Sancto Petro usque ad Inno« centium III.* editas Venetiis an. 1547. & 1600.« Extant MSS. in Bibliotheca Vaticana Num. ſeu« Codice 226. & 3762. & in Muſeulo Alexandri« Cherubini. *Gelaſii Papæ II. vitam*, quam Com« mentariis illuſtravit Dominus Conſtantinus« Cajetanus Abbas, ad Vrbanum VIII. Pontifi« cem Maximum dicatam, Romæ anno 1638. in« 4. typis Caballinis. Obiit anno ſalutis 1198.« ſub Romano Pontifice Innocentio III. « Fallitur autem Ludovicus Jacob à Sancto Carolo, quando inquit *Pandulphum Maſcam opus ſuum à Sancto Petro incepiſſe ad Innocentium III.* qui *Supplementum* ſuum inchoavit a Leone IX. tantum, hoc eſt ab anno 1049. ad Innocentium III. ſeu ad annum 1198. Ejusdem meminit Auguſtinus Oldoinus Societatis Jeſu Hiſtoricus inſignis, in *Athenæo Romano* litera P. pagina 520. quod anno 1676. Peruſiæ in 4. impreſſum eſt, ubi de Romanis Pontificibus & Pſeudopontificibus, itemque de Cardinalibus & Pſeudo-Cardinalibus, qui Romanam Eccleſiam ſcriptis operibus illuſtrarunt, dilucidè his verbis loquitur. *Pandulphus Maſca Piſanus, Presbyter Cardinalis ſanctorum XII. Apoſtolorum ſub Lucio III, qui vitam ſuam produxit usque ad annum Salutis MCCL. ſcripſit Vitas Pontificum Romanorum à Sancto Petro usque ad ſuam ætatem, hoc eſt usque ad Innocentium III. Hoc Pandulphi opus extare in Bibliotheca Vaticana, refert Conſtantinus Cajetanus in Commentariis ad Gelaſii II. vitam. Alio volumine deſcripſit res à Piſanis domi forisque, pace vel bello geſtas. Vide alia apud Ciaconium, Panvinium & alios.* Idem in Catalogo Scriptorum, unde ſua in præſenti Opuſculo habuit, quem ad Operis calcem ſubjun-

junxit. *Pandulphus Maſca Piſanus, S. R. Eccleſiæ Presbyter Cardinalis, tituli Sanctorum XII. Apoſtolorum, & Prior Presbyterorum, Vitas Romanorum Pontificum à Sancto Petro uſque ad Innocentium III. Venetiis annis 1547. & 1600. editas, ſeu potius continuavit Guillelmum Bibliothecarium uſque ad annum 1198.* Corrigit his ultimis verbis, id quod anteà ſcripſerat, nempe ſcripſiſſe *vitas Romanorum Pontificum à Sancto Petro uſque ad Innocentium III.* dum addit, *ſeu potius continuavit Guillelmum Bibliothecarium uſque ad annum 1198.* Sed *Supplementum* iſtud Pandulphi, ut ex editionibus Venetis allatis conſtare poteſt, orditur à Leone IX. ſeu ab anno 1049. procedens inde uſque ad tempora Innocentii III. ſeu ad annum 1198.

Nec prætermiſit Scriptorem hunc Gerardus Joannes Voſſius, de quo ſic loquitur *De Hiſtoricis Latinis* libro 2. cap. 53. pag. mihi 437. editionis 1651. Lugduni Batavorum ultimæ in 4. „Circa annum 1194. Pandulphus Piſanus Cardina„lis, Vitas Pontificum Romanorum ab Eiſengre„nio dicitur in literas retuliſſe. Puto planè „eundem eſſe, qui Epitome Felini *De Sicilia & „Apulia Regibus* ad Alexandrum Pontificem Ma„ximum exaratâ, vocatur *Pandulphus Hoſtiarius „Lateranenſis Eccleſiæ*, ac ſcripſiſſe dicitur *Additio„nes ad Chronica Damaſi Papæ.* Ibidem verba e„jus adducit ex *Vita Leonis noni, item Gregorii Se„ptimi.* Porro Chriſtophorus Sandius, qui anno 1676. *Annotationes* in libros tres *De Hiſtoricis Latinis* Gerardi Joannis Voſſii, in 16. Amſtelodami edidit, pag. 351. poſt verba *Gregorii Septimi,* hæc addit. „At Onuphrius Panvinius ſcribit „*Annotatione prima* in Divi Petri Vitam à Platina, „Pandulphum Piſanum exaraſſe Vitas Pontifi„cum Romanorum à Gregorio VII. uſque ad „Honorium II. Leo autem IX. obiit annis XIX. „antequam Gregorius VII. Pontifex crearetur. „Contra Ludovicus Jacobus à Sancto Carolo in „*Bibliotheca Pontificia* inquit: *Pandulphus Maſca „Piſanus, Presbyter Cardinalis tit. Sanctorum XII. „Apoſtolorum, primus Presbyterorum, ſcripſit Roma„norum Pontificum Vitas à Sancto Petro uſque ad „Innocentium tertium:* quod neceſſariò excluſivè „intelligendum eſt. Item Gelaſii II. Vitam, „quam notis illuſtravit Conſtantinus Cajeta„nus. Obiit anno 1198. Hac ergo ratione „*Vitam S. Leonis noni* ſcripſiſſe illum facilè con„ceſſerim. Videtur autem hac in re, Ludovi„cus Jacobus à Sancto Carolo, majorem quam „Onuphrius mereri fidem, quod non tantum „Vitarum Pontificum editiones duas Venetas, „ſed & duos Manuſcriptos Codices Vaticanos „allegat.“ Porro ambæ editiones iſtæ Venetæ continent jam dictum à nobis *Pontificale Urbis Romæ* ſeu *De Vitis Romanorum Pontificum* ſub nomine Damaſi Papæ, a Sancto Petro uſque ad Stephanum VI. ſeu ad annum 890. quæ certò ſpectant ad *Damaſum Portuenſem Epiſcopum*, qui eas ſub Damaſi Papæ nomine falſò inſcripſit, ut Operi ſuo ita ſuppoſito majorem auctoritatem ac fidem procuraret. Addidit autem *Supplementum* ſuppoſito huic operi Pandulphus Piſanus, non a Stephano VI. ſeu anno 890. in quo Damaſus Portuenſis Epiſcopus opus ſuum concluſit, ſeo a Leone IX. ſeu ab anno 1049. uſque ad annum 1198. ut editiones Venetæ habent.

ALBERTUS VERCELLENSIS EPISCO- 1190
PUS ET PATRIARCHA HIEROSOLYMITANUS, Eremita primùm ut volunt ſeu ſolitarius, unde circa annum 1180. ad Epiſcopatum Vercellenſem promotus, anno 1190. florebat. Factus Patriarcha Hieroſolymitanus ex parte Latinorum, ſcripſit *Regulam Carmelitis ſiu Solitariis in monte Carmelo commorantibus*, quam ediderunt Succeſſores Actorum Bollandi in Aprili ſuo menſe, Commentariis præviis ad *Vitam Sancti Alberti Carmelitarum Legislatoris.* Vivebat adhuc anno 1206. de quo Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 381. pag. 255. *Bibliotheca Eccleſiaſtica.* Sed eruditiſſime Bollandiſtæ in menſe ſuo Aprili, quos quivis conſulere poteſt, quorum diligentiæ in hoc argumento *De Vita hujus Alberti* deeſſe nihil poteſt. Carolus Duſrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præfixit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, columna 82. Hanc autem Alberti Patriarchæ Jeroſolymitani regulam a *ſolivagis* iſtis in Carmelo degentibus, non obſervatam fuiſſe, conjicimus ex *Chronica* antiquiſſimâ Ordinis Fratrum Prædicatorum, quam Leander Albertus profert. Hæc ſunt verba Leandri Alberti Bononienſis ex Ordine Fratrum Prædicatorum, Libro 3. *De Viris Illuſtribus ſui Ordinis* in Vita Gullielmi Antacavenſis Antiſtitis. *Fuerunt,* inquit, *in Hieroſolymitanis partibus, ſeu in Palaſtina, & præcipuè in monte Carmelo nonnulli viri ſolivagi, ſeu (ut eorum utar vocabulo) Heremitæ, prout fuſiùs in Cronicis & in compluribus Sanctorum geſtis & actibus videri poteſt. Circa verò annum Domini MCCXXVI, horum vitam integram moresque ſanctiſſimos cernens, Aymericus Malafayda Antiochenus Patriarcha, vir inſignis, eorum conſuetudine plurimùm delectatus, ſpiritualibus eos fovere cœpit auxiliis. Sed cùm nullum in ſcriptis vivendi modum haberent, unum quo vivere deberent, conſcripſit: deinde alium ab alio ſegregans, cryptam ſeu tugurium per Carmeli montem cuilibet proprium tribuit. Poſtremò repoſuit omnes ſub cujuſdam viri probi cura, & profeſſionis nodo ad illum modum ſervandum colligavit, curavitque legem per ſe latam à ſancta ſede Apoſtolica approbari: ſicque hujuſmodi viros divagantes per Carmeli montem, in unum collegit. Poſt multos verò annos ad Innocentium IV. Pont. Max. Lugdunum venientes, (pro eo quod Canon dictus nimis gravis videbatur, nec in urbibus vel vicis habitare licebat) obtinuere, quod committeretur totum eorum negotium Hugoni Cardinali & Guilhelmo Antiſtiti Antacavenſi Ordinis Prædicatorum, ſeu viris egregiis & ingenti prudentia præditis, ac diſcretione præcipuis. Ii verò juſſu Pontificis ſpecialem canonem ſcripſere, atque illis tradidere, quo ex tunc profitentur & vivunt anno MCCXLVII. Hæc ex Chronica Ordinis* no-

noſtri. Conformia ſanè his Leandri Alberti verbis, habet Joannes Balæus rerum iſtarum peritiſſimus, in Opere *De Scriptoribus Britanniæ* Centuria 2. cap. 66. in Appendice. Centuria 3. cap. 41. in Appendice. Cap. 82. in Appendice Centuria 4. in Vita Innocentii IV. Cap. 3. in Appendice ex *faſciculo tripartito* Joannis Palæonidori ſeu Oudevaterani, quem etiam *Veteraquinatem* appellant. „Juxta Aubertum Miræum loco citato, Albertus Patriarcha Hieroſolymitanus ſub annum milleſimum ac ducenteſimum „Carmelitanis Monachis, in Syria agentibus „*Regulam Vitæ* præſcripſit ac publicavit, tunc in „urbe Aconenſi ſeu Ptolemaide reſidens, quod „Hieroſolymam eo tempore Saraceni occuparent. Narrat ſe habuiſſe diu numum argenteum, ipſius juſſu auc ſaltem ævo excuſum cum „hac inſcriptione: *Albertus Patriarcha Hieroſolymitanus M CC VI, Hieroſolyma à Saracenis capta, ſede Aconem translata. Numus peregrinorum.* Hæc Aubertus Miræus in Auctario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* c. 3. p. 255.

1200 GERVASIVS CANTVARIENSIS SEV DOROBERNENSIS MONACHVS, qui & Gervaſius Melkelaja dicitur, quem anno 1128. claruiſſe ſalſò hallucinatus eſt in Bibliotheca ſua Conradus Geſnerus, anno circiter Chriſti 1200. ſub Joanne Anglorum Rege floruit, quem etiam laudat Joannes Lelandus MS. in Bibliotheca Oxonienſi publica in illo nimirum eximio Opere quod *De Scriptoribus Anglicis* compoſuit, his verbis. „Gervaſius Dorobernenſis Monachus, ſanum Servatoris eruditione inſignis „multa illuſtravit. Studuit ſupra quam cuiquam credibile antiquarum rerum cognitioni, „quo nomine ingentem Hiſtoriographorum „numerum collegit, præcipuè verò eorum qui „Res Britannicas & Saxonicas accuratè tractabant. Vnde & ipſe tandem in arenam deſcendens, periculum ingenii fecit, edito volumine planè egregio, in qua tum *Britannorum ab origine hiſtoriam, tum Saxonum & Nortmannorum fortia facta usque ad imperium Joannis Regis Angliæ deduxit*, diligentia quidem inexhauſta. „Deinde induſtria non minori, *Vitas Archiepiſcoporum Cantuarienſium* perſcripſit. Præterea ad „cumulum addidit *librum De Regionibus Britanniæ, deque ſedibus Pontificiis in ea conſtitutis*, ac „denique de Monaſteriis in eadem a nobilitate „conſtructis. Ita Lelandus hactenus de Gervaſiani ingenii prole. Ejus in citato ſupra Joannis Seldeni *Collectaneo Hiſtoricorum Angliæ* Opera ſunt, *Tractatus De combuſtione & reparatione Cantuarienſis Eccleſiæ*, col. 1289. *Imagines de diſcordiis inter Monachos Cantuarienſes & Baldewinum Archiepiſcopum*, col. 1303. *Chronica Anglorum usque ad imperium Joannis Angliæ Regis*, ab aono 1122. usque ad annum 1199. col. 1334. *Vitæ Pontificum Cantuarienſis Eccleſiæ*, col. 1629. Floruit ſub Joanne Rege anno 1200. & ſequentibus, cujus mentionem faciunt Joannes Balæus Centuria 3. Scriptore 48. Joannes Pitſeus, Ætate 13. Scriptore 285. Gerardus Joannes Voſſius, Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. mihi 452. Joannes Seldenus in Præludiis ad Decem Scriptores Hiſtoriæ Anglicanæ, quos anno 1652. in fol. Londini editos habemus, ſumptibus Cornelii Bee.

THEODORICVS ORDINIS DIVI BE- 1200
NEDICTI ABBAS, natiooe Germanus, Congregationis Cluniacenſis, ut in *Bibliotheca* ſua ſcribit Conradus Geſnerus, (quam Guillelmus Eiſengrenius fuiſſe Viſſemburgenſem ait) complevit *Vitam Sanctæ Hildegardis Abbatiſſæ* quæ anno 1180. ad diem 17. Septembris obiit. Cum enim illam Godeſridus quidam aggreſſus fuiſſet nec perfeciſſet, incœpto operi Theodoricus pietate ac religione motus *duos adjecit libros*, primum *De viſionibus S. Hildegardis* alterum *De miraculis quæ Deus per eam fecit.* Extat opus iſtud Theodorici inter MSS. Codices Anglicarum Cathedralium Num. 6889. in MSS. Codicibus Henrici Worſeley Codice 41. inſcriptum ad Moguntinenſes Prælatos, fol. in Charta. Hoſce tres libros *Vitæ Hildegardis*, cum Epiſtolis illius, edidit Coloniæ anno 1566. Quentelius, ac poſt eum Laurentius Surius eos quoque habet *in Probatis Sanctorum Vitis* tomo V. ad diem 17. Septembris. Claruit hic Theodoricus anno 1210. & 1220. vel circiter, cujus mentionem faciunt Joſias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Geſneri, verbo *Theodoricus* pag. 455. ubi tamen malè ait, *ſcriptam eſſe ab ipſo Vitam S. Hildegardis Abbatiſſæ libris quatuor*, cui duos tantum addiderit. Antonius Poſſevinus *in Apparatus ſacri* tomo 2. verbo *Theodoricus*, ubi pro more ſuo *Geſnerum* transſcribit. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 55. pag 443. editionis ultimæ.

STEPHANVS LANGTON, CANTVARI- 1200
ENSIS ARCHIEPISCOPVS, ET S. R. E. CARDINALIS, natione Anglus, ſub Seculi XIII. initium floruit, electus Vniverſitatis Pariſienſis Cancellarius. Factus ab Innocentio III. Summo Pontifice anno 1206. S. R. E. Cardinalis tituli Sancti Chryſogoni, & anno ſequenti ob eminentiam ſcientiæ, morumque probitatem Archiepiſcopus Caotuarienſis. Quem cum tam eminens ſcientia, totque Commentarii omnigena eruditione referti commendaverint: pluribus hic hominem depingere, ejusque functiones enarrare, haudquaquam eruditos pœnitebit. Stephanus itaque Longtonus, quem MSS. Codices Latinè appellant *Stephanum de Lingnatona*, natione Anglus, ab ineunte ætate ad litteras propenſus, a patria in Galliam tranmeavit, ut in celeberrima toto orbe Pariſienſi Academia bonis artibus ac ſtudiis vacaret: in quibus adeo brevi excelluit, ut in Philoſophia Peripatetica, ac Sacra Theologia nulli ſuo tempore ſecundus haberetur, & utramque publice ſum-

ſumma cum laude docuerit. Doctoratus enim lauream conſecutus, poſteà Cathedralis Baſilicæ B. Mariæ Canonicatu, ipſiusque Academiæ Cancellarii munere ob eximias ingenii dotes, auctus atq; donatus eſt. Hujus eximii viri fama ad aures Innocentii Papa III. pervenit, qui eum litteras plurimum amaret, litteratosque viros impenſe coleret, eorumque ſocietate & colloquio valde oblectaretur: Stephanum qui inter alios principem eo tempore locum tenebat, Romam accerſitum, Presbyterum Cardinalem ſub titulo Sancti Chryſogoni conſtituit, circa annum Domini 1206. in tertia vel quarta promotione quam fecit, jurta Vghellum & Auberium (variæ enim ſunt de ejus promotione ſeotentiæ) quam Ciaconius & alii rejiciunt in creationem ejuſdem Pontificis octavam, anno Chriſti 1212. factam. Mortuo ante biennium Huberto Cantuarienſi Archiepiſcopo, Monachi illius Eccleſiæ timentes, ne Rex more ſuo electionem impediret ſucceſſoris, conſenſu ejus minime requiſito, confeſtim Reginaldum Suppriorem ſuum clam elegerant, Romamque miſerant à Pontifice confirmandum, antequam Regi res innoteſceret. Cum verò Pontifex confirmationem denegaſſet antequam de legitimâ ejus electione conſtaret, Monachi intelligentes culpâ & loquacitate Reginaldi rem dilatam eſſe: tum quia in eum jam irati erant, tum quia jam ne ipſi Regem in ſe iratiorem ſentirent, timebant: facultate novæ electionis ab eo obtentâ, eoque jubente Joannem elegerunt Epiſcopum anteà Norvicenſem, omnium ejus ſecretorum conſcium. Sicque facto ſchiſmate, & multis quidem priorem electionem approbantibus, cæteris poſteriorem, cum diu partes apud Pontificem altercatæ eſſent, nec in alterutrum conſentire poſſent: idem Pontifex anno 1207. re maturiùs deliberatâ, cum & utriusque electiooem vitioſam eſſe, & contra conſtitutiones Canonum factam repetiſſet: utraque irritâ declaratâ, tertium eligendum cenſens, id per Monachos Cantuarienſes qui ad Sedem Apoſtolicam prædictæ diſceptationis occaſione frequentes adveoerant, ibidem Romæ fieri juſſit. Monachis tamen ſeſe palam excuſantibus, haud id ſibi licere, præter ſui Conventus & Regium conſenſum. Eligunt tamen Stephanum Langtonum natione Anglum, quem Innocentius III. eodem anno ex Lectore publico & Academiæ Pariſienſis Cancellario, ob morum probitatem ac Philoſophiæ & Theologiæ aliarumque ſcientiarum inſignem peritiam, Cardinalem Presbyterum tituli S. Chryſogoni creaverat. Electum Summus Pontifex anno 1207. propriis manibus conſecravit XV. Calendas Julii, ſcribensque ad Regem litteris benignis & ſuavibus, ut eum ſuſciperet hortatus eſt. At Rex irâ excandeſcens ob repulſam Epiſcopi Nortwicenſis, quem omni conatu ſovebat: Monachos inprimis omnes à Conventu Cantuarienſi, bonis Eccleſiæ fiſco addictis, expulit, & Stephanum ne pedem in Anglia poneret, prohibuit. Rex

deinde aculeatas Pontifici teddens litteras, graviter de re geſtâ expoſtulavit, quaſi ingratus Pontifex de beneficiis ab Anglia in Sedem Apoſtolicam collatis, ejus jura electionis atque prævii ad eam conſenſus temerare præſumpſiſſet. Ad quæ reſpondens Pontifex, tam docuit nec ſe contempſiſſe per Litteras & nuntios, Regis conſenſum poſtulare, antequam Stephanus ordinaretur: quàm de electionibus quæ apud Sedem Apoſtolicam celebrarentur, minimè conſueviſſe Principum conſenſum requiri: denique in memoriam revocans præclarum Thomæ cantuarienſis Archiepiſcopi pro Eccleſiaſticâ libertate certamen, factamque patris fratrisque ipſius Johannis in manibus Legatorum Apoſt. ejusmodi pravarum conſuetudinum abjurationem: paternè admonuit, ne ſe in eas difficultates conjiceret, ex quibus ſe vix expedire poſſet. Recitat integras Innocentii Litteras Pariſius in *Hiſtoria* ſua, datas hoc Pontificatus ipſius anno decimo, poſt Summam Regiarum relatam, totamque rem ab initio geſtam ſingulis ſuis temporibus accuratè deſcribit: ex quo aut poſt quem alii brevius, ut Matthæus Weſtmonaſterieoſis, Thomas Walſinghamus, Polydorus Virgilius, & alii. Sed cum illi ad aliquid obtinendum a Joanne Rege tantum abeſſent, ut etiam graves atque terribiles illis minas intentaret, perque dentes Domini juraret (hæc enim erat illi, cum vehementius irâ corriperetur, aliquid aſſeverandi formula) ſi quidquam id genus per ipſos, vel alios quoscunque accideret: ſe Epiſcopos Clerumque omnem, bonis & poſſeſſiooibus eorum ſibi vindicatis, exilio proſcripturum: ac quoscunque in ſua ditione reperiſſet Pontificios, oculis & naribus mutilatos Romam amandaturum, minasque ipſas effectu ſecuto confirmaſſet. Itaque cum in Clerum omnem, ſed in illas præſertim, qui *Stephano*, aliquo neceſſitudinis, cognationis, aut conſanguinitatis vinculo juncti erant, impiè deſæviret: & alios bonis etiam patrimonialibus ſpoliaſſet, alios in ergaſtula detruſiſſet, ſolitum etiam Beati Petri denarium, ac Regni Aoglici cenſum pendere renuiſſet: Summus Pontifex poſt diuturnam patientiam, tentatisque omnibus, quibus Regem ad officium revocare poſſet, eundem ad malum induratum eſſe conſpiciens, latâ tandem anathematis ſeotentiâ, ab Eccleſiâ ſejunxit, Regnum illius Eccleſiaſtico interdicto ſubjecit: omnesque qui ei antehac parerent, ab omni erga illum fide atque obſervantia abſolvit, ac inſuper Philippum Francorum Regem, ad Joannem tanquam apertum religionis hoſtem, bello laceſſendum hortatus eſt. De illo Heoricus de Knigthon Canonicus Leiceſtrenſis Lib. 2. *De eventibus Angliæ* columna 2415. his verbis. *Incipit itaque hoc interdictum generale à prima Dominica paſſionis Domini, anno ejusdem MCCVIII. quæ fuit eodem anno die Calendarum Aprilis, & duravit ſex annis continuis, & uno menſe: nihilque fiebat in ſancta matre Eccleſia niſi parvulorum baptiſma,*

ſma, & confeſſiones morientium. Corpora tamen eorum extra cimiterium ſepulta ſunt, & memoriale hoc non durabit, in ſecula. Hujus autem interdicti executores, Londonienſem ſcilicet, Wigornienſem & Helienſem Epiſcopoe egit ipſe Rex in exilium, & multa alia mala inſtigante Diabolo perpetravit. Rex tandem Joannes, partim fulmine Eccleſiaſtico territus, partim bellico Ludovici Regis apparatu, potiſſimum verò Petri cujusdam vaticinio, qui ei conſtanter prædixit fore, ut ante annum Regno excideret: ad cor rediens atque reſipiſcens, totum ſeipſum voluntati Innocentii commiſit ejusque ſe mandatis per omnia obſequentem fore reſpondit & ſpopondit. Anno itaque 1213. Stephanum Cantuarienſem Archiepiſcopum cum Monachis ſuis, aliosque omnes qui hac occaſione diu extorres facti fuerant, ab exilio revocavit, atque ad propria redire permiſit: qui & Regium diadema quod à capite detractum inter manus Pandulfi Cardinalis Legati Pontificii depoſuerat, poſt diem quintum ab eodem recepit. Quæ pluribus videri poſſunt apud Bzovium ad annum 1212. num. 5. & 6. ex Manuſcripto Vaticano *De rebus Anglicanis*, num. 5585. Toto autem ſexennio iſto Stephanus Langtonus in Galliis manſit, ac ferme ſemper Pontiniaci cum Ciſtercienſibus Monachis, ubi remotus ab omni ſecularium rerum ſtrepitu, aſſidue volvebat ſacros Scripturæ libros, quos ibidem ex parte etiam commentatus eſt. Vnde nihil mirum, quod tot Manuſcripta volumina Stephani Langtoni, in Bibliothecis Galliarum Ciſtercienſibus usque ad hodiernum diem inveniantur, quæ ex Pontiniaco transſcribenda, mutuata ſunt. Redditus autem Eccleſiæ ſuæ Cantuarienſi Stephanus Langtonus, inſtauravit ædes Archiepiſcopales Cantuariæ, quam quemadmodum & ipſam Metropolitanam Eccleſiam, plurima ſupellectile ſacra locupletavit: ac in eis multa & magna ſui in Deum religioſi cultus, & Inſignis in Baſilicam munificentiæ & liberalitatis monumenta reliquit. Hic anno 1219. Nonis ſcilicet Julii, tranſtulit corpus Sancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris, ea munificentia, quam his depingit Henricus de kingthon Lib. 2. *De eventibus Angliæ* columna 2430. *Facta eſt translatio Beati Thomæ Martyris per Stephanum Archiepiſcopum, qui durante ſolemnitate exhibuit cuique petenti fœnum & prabendam à Londonia usque ad Cantuariam, per viam itineranti. Fecit etiam per totum diem translationis vinum jugiter in canalibus per varia urbis loca diſtillare: unde & expenſas quas Stephanus in hac ſollemnitate exhibuit, quartus ejus Succeſſor Bonifacius vix perſolvit.* Idem ad Cleri reformationem & diſciplinæ Eccleſiaſticæ per ejus abſentiam collapſæ reſtaurationem totus incubuit, Conciliumque provinciale ob id anno 1222. Oxonii celebravit, in quo ut habet Matthæus Weſtmonaſterienſis *in Florigerio Hiſtoriæ Anglicanæ*, comprehenſus eſt inter cæterns quidam nebulo, qui ut erroribus quos per Angliam ſpargebat, majorem fidem conciliaret, faciliusque ac periculoſius homines deciperet: pedibus manibusque ſuis ac lateri, ad inſtar vulnerum Chriſti, ſtigmata quædam ſibi imprimi atque inuri curaverat. Convictus ergo hæreſeos ac præſtigium confeſſus, Eccleſiæ judicio damnatus, atque mulctatus eſt, cruci affixus: ut morte ſaltem illi eſſet ſimilis, cujus nomen & perſonam tam ſtolide quam impie aſſumpſerat. Innumera edidit volumina, ut meritò Nomenclator Cardinalium ea recenſens, illum divinis paginis continuò impalluiſſe, nec ullum unquam, Eccleſiam ſanctam juvandi calamo ſuo & illuſtrandi, finem videri feciſſe, dicat: unde Thomas Valdenſis *in Doctrinali* mentionem ejus non ſemel honorificam faciens, illius argumentis atque authoritate nonnunquam utitur.

Scripſit Commentarios in omnes vel pleros que Scripturæ libros a ſe in ſcholis lectos, ex quibus volvi olim ejus *Commentaria in XII Prophetas minores*, qui incipiunt, *Oſſa duodecim Prophetarum &c.* Item *In libros duos Machabæorum, Nehemiam, Tobiam, Judith, Eſther, Ruth, libros Regum &c.* quæ omnia vidi comprehenſa duobus ingentibus tomis in fol. in Bibliotheca Fulcardi Montis, Ordinis Ciſtercienſis in Epiſcopatu Rotomagenſi, qui in ditiſſimam Bibliothecam Colbertinam tranſierunt. Habentur autem Opera plura hujus Stephani Langthonii paſſim MSS. in Bibliothecis Anglicis & Gallicis, Commentaria nempe in Scripturam Sacram.

In Pentateuchum, Oxonii in Bibliotheca Collegii Trinitatis, Cod. 5. & Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus Sancti Petri Cod. 248. in Regia Galliarum Bibliotheca, Cod. 4127.

In Joſuam Judices & Ruth, Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus Sancti Petri Cod. 248. & Sancti Benedicti Cod. 151. Idem *In Leviticum Joſue, Judices & Ruth*, MS. in Bibliotheca Colbertina Cod. 661. & in Regia Galliarum, Cod. 4128.

In Job Oxonii in Bibliotheca Orialenſi, Cod. 12.

In Eccleſiaſtem, MS. in Bibliotheca Colbertina Cod. 2808.

In Tobiam, Judith, Eſther, Esdram, Libros duos Machabæorum, Oxonii in Bibliotheca Exonienſi, Cod. 3. Cantabrigiæ in Bibliotheca Domus S. Petri, Cod. 241. & S. Benedicti Cod. 151.

In Jeremiam, Ezechielem, Eſdram, Nehemiam, & duos Libros Machabæorum, Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti Cod. 145.

In Iſaiam Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, Cod. 376. & in Bibliotheca Claræ Vallis, *in quatuor Libros Regum, in Iſaiam Prophetam & varii Sermones.*

In Eccleſiaſticum ejusdem Stephani Langtoni Commentarii, ſeparatim in fol. in Bibliotheca Claræ vallis. Item in Bibliotheca Publica Cantabrigiæ, Cod. 60. in Collegio S. Benedicti, Cod. 150.

Tropologia in duodecim Prophetas Minores, Oxonii in Collegio Trinitatis Cod. 6. in Exonienſi Cod. 3. & Cantabrigiæ in Bibliotheca publica

Cod

Cod. 151. & in Collegio S. Benedicti Cod. 148. & in Bibliotheca Colbertina Codicibus 1754. & 4777. Idem *ſuper Exodum atque in XII. Prophetas Minores*, MS. in Bibliotheca Claræ Vallis. Apud Longunipontem Ciſtercienſis Ordinis, *Stephanus de Linguatona Cantuarienſis Archiepiſcopus in XII. Prophetas Minores*, duobus voluminibus, Littera I. 5. In Valle Lucenſi ejusdem Ordinis, idem *Commentarius in XII. Prophetas Minores Stephani de Linguatona &c.*

Alia ejusdem in aliis Bibliothecis Ciſtercienſis Inſtituti in Gallia, nimirum *Stephanus de Linguatona in Epiſtolas Canonicas* MS. apud Claram-Vallem, cum ejusdem aliis.

Item in Valle Lucenſi ejusdem Ordinis, MSS. inſuper *Sermones Stephani de Linguatona*, pulpito 23. Littera G. quorum multa quoque in Bibliotheca Victorina Pariſienſi, quæ brevitatis cauſſa omittimus. Item in Catalogo impreſſo MSS. Codicum Bibliothecæ Lipſienſis fol. 150. n. 36. *Sermones Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi de tempore & de Sanctis. Sermones item ad Sacerdotes De decem plagis, & alii.* Ejusdem *Sermo in Aſſumptionem Beatæ Mariæ Virginis*, qui incipit *Vidi, & ſuper firmamentum &c.* MSS. in Regia Gallia-rum Bibliotheca, Cod. MS. 4126. pag. ſeu f. 158. Vide & Catalogum MSS. Codicum Lipſienſis Bibliothecæ, pag. 97.

Extat etiam MS. *Summa Theologica Magiſtri Stephani de Langtona* apud Bibliothecam S. Michaelis in periculo maris, Littera T. 3. cujus hucusque nullus mentionem fecit: quod mihi ex Catalogo ipſius ad Lucam Dacherium olim miſſo conſtitit, quem Patres S. Germani Pariſienſis exhibuerunt.

Jam ad Hiſtorica progrediamur. Scripſiſſe etiam dicitur, *Vitam, Paſſionem & Translationem ſancti Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi & Martyris* Libris V. incipientibus, *Profeſſores artium ſeculi proprios &c.* qui extant MSS. Cantabrigiæ in Collegio ſancti Benedicti, Cod. 75. Ludovicus Donius d' Attichy in *Floribus Hiſtoriæ Cardinalium* tomo 1. ad annum 1206. pag. 255. inquit: „Collegiſſe præterea S. Thomæ Cantua„rienſis Archiepiſcopi & Martyris vitam, quam „*Quadrilogum* appellavit, quod ex quatuor illius „diſcipulorum ac familiarium ſcriptis relatio„nibus, videlicet Heriberti de Boſeham, poſtea „Cardinalis, Joannis Sarisberienſis, qui & Epi„ſcopus Carnotenſis evaſit: Guillelmi Stepha„nidis & Adami Tekelburienſis Abbatis, ab eo„dem *Stephano Cardinale* noſtro compoſita & „concinnata fuerit, teſte Hugone Menardo in „obſervationibus ad *Martyrologium Benedictinum*, „Lib. 1. ad diem 29. Decembris. Hoc autem ſalva pace utriusque authoris Hugonis Menardi & Ludovici Donii, haud verum eſt. Nam *Quadrilogus* compilatus & compoſitus dicitur tempore Petri Rogerii, qui Gregorius Papa XI. dictus eſt, circa annum 1370. ut patet ex editione Operis: & Stephanus Langthon anno 1228. mortuus eſt, ut infra dicetur. Præterea Libri V. Stephani Langthonii agunt De vita, paſſione & translatione corporis S. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, quæ anno 1219. ab ipſo facta eſt; at *Quadrilogus* nihil habet de translatione illius. Denique Libri V. Stephani Langthonii ab his verbis incipiunt, *Profeſſores artium ſeculi proprios &c.* alio autem, prorſus modo *Quadrilogus* incipit, ut legenti conſtare poteſt. In genere autem hiſtorico, ſcripſit accurate Stephanus *Res geſtas Richardi Angliæ Regis* Commentario inſigni, quem exſcripſit Ranulfus Hidgen in *Polychronico*, ac poſt ipſum Henricus de Knigthon Canonicus Leiceſtrenſis Lib. 2. *De eventibus Angliæ* cap. 13. columna 2401. ex Ceſtrenſi Libro 7. cap. 25. *Sic mortuo Rege Henrico apudque fontem Ebrardi ſepulto, ſucceſſit filius ſuus Richardus per decem annos regnaturus: cujus mores & actus Stephanus Cantuarienſis luculenter deſcripſit. At ne præſens hiſtoria careat inſigniis tanti Ducis, libellum Stephani curſim ſtudui deflorare.* Extat Romæ MS. in Bibliotheca Vaticana, Codice ſeu num. 722 teſte Gerardo Joanne Voſſio Libro 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. 454. ultimæ editionis, ubi etiam attribuit eidem Stephano *Librum de Factis Muhammedi.* Ejusdem *Annalium Archiepiſcoporum Cantuarienſium Liber unus*, qui incipit, *Res geſta* &c. & habetur in Collegio Sancti Benedicti Cantabrigiæ, Cod. 22. ſub nomine Stephani Archiepiſcopi. Ex Nota veteris cujusdam, ſpectare dicitur ad *Radulfum de Diceto Londonenſis Eccleſiæ Decanum*, quod tamen verum non eſt, nec in editis Radulfi de Diceto Operibus comparet. Rectius ergo juxta veterem inſcriptionem Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi eſt. Hæc quidem Sheldenus in notis ad Scriptores X. Hiſtoriæ Anglicanæ, quem hic exſcripſimus cenſuit: ſed contra illum ſtat vir eximius & oculatus teſtis Henricus Warthon, quem ſupra in *Radulpho Dicetenſi* retulimus, ubi erroris fontem detegit.

Extat *Epiſtola ipſius ad Joannem Angliæ Regem*, impreſſa tomo 3. *Spicilegii* Lucæ Dacherii. Item *Libellus de translatione corporis B. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi*, ad calcem Epiſtolarum ejusdem ſancti Thomæ Martyris pag. 885. de quibus ad annum 1160. egimus. *Conſtitutiones XLVIII.* in Provinciali *Angliæ* apud Guillelmum Lindwoodum, quod anno 1559. Londini in 8. editum eſt, & Oxonii anno 1663. in 8. Ciſtercienſes in *Bibliotheca Scriptorum Ciſtercienſium*, illum Ordinis ſui Monachum induunt, ſed pro more Monachorum, multa ſibi facile attribuentium, quæ nequaquam ad eos ſpectant. Scimus equidem *Stephanum de Linguatona* exulem in Galliis, recepiſſe ſe Pontiniacum Ordinis Ciſtercienſis Cœnobium: ſed aliud plane eſt, hoſpitio ibidem charitative exceptum aliquot annis manſiſſe, aliud Monachiſmum aſſumpſiſſe: quod non legimus niſi apud neotericos Ciſtercienſes ſibi de his adplaudentes. Sedit annos 22. & Julii die 9. anni 1228. deceſſit apud ma-

nerium ſuum de Slindon in Suſſexia, unde cadaver Cantuariam deportatum in capella, D. Michaelis, prope gradus Auſtrales tumulatum eſt, ubi ſepulchrum ejus adhuc viſitur. De illo pleniſſime ſcriptores omnes *Rerum Anglicarum*, & Nomenclatores *Cardinalium.* De Scriptis autem ejus doctiſſime Anonymus Anglus inter MSS. Codices Bodleianæ bibliothecæ num. 2067. in MSS. Codd. Thomæ Bodleji litera C. 2. Codice 6 pag. 110. *Magiſter Stephanus de Langton Archiep. Cantuarienſis obiit, qui Bibliam apud Pariſios locavit, Libros Regum expoſuit, Vitam Regis Ricardi dictavit, aliaque multa induſtria ſua volumina poſt ſe reliquit, anno 1228.* Joannes Balæus & Joannes Pitſeus in Operibus ſuis, *De Scriptoribus Angliæ,* quos adeas. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 56. pag. 454. ultimæ editionis.

1200 ADAMVS DE CORLANDON BEATÆ MARIÆ LAVDVNENSIS CANONICVS & DECANVS, Michaelis Senonenſis Archiepiſcopi diſcipulus, claruit ab anno 1190. vel circiter, usque ad annum 1226. quo mortuus, in capitulo ſancti Martini Laudunenſis conditus eſt, ſub marmore cum Epitaphio. Hic vir ſangvine ac moribus nobilis extitit, ab anno ut diximus 1190. ſcientia litterarum inſignis, in vico quodam Comitatus Roſſiaci, Fiſmenſi urbi contermino natus: in qua ſeptem præbendas fundavit ea lege, ut ſi quando illic Canonici perſiſtere non poſſent, earum reditus Eccleſia Laudunenſis poſſideret. Factus autem Laudunenſis Eccleſiæ Decanus anno circiter 1194. vel 1195. unde anno ſequenti 1196. Adamus velut Laudanenſis Eccleſiæ Decanus iniit ſocietatem precum cum Abbate & Cœnobitis ſancti Vincentii Laudunenſis, ordinis divi Benedicti. Conſcripſit ad Canonicorum ſuorum & Eccleſiæ utilitatem Librum cui titulus *Ordinarius Eccleſiæ*, ſive *Ordo divini officii in Eccleſia Laudunenſi,* in quo quæ obſervanda ſunt feſtis diebus atque potiſſimis anni feſtivitatibus & ſolemnitatibus in Eccleſia Laudunenſi, præſcribuntur. Hoc autem Opus multis ritibus illuſtratum recentiuribus immenſa mole rerum extranearum aggravatum, edidit duobus in fol. voluminibus, anno 1662. Pariſiis Antonius Bellotus, Laudunenlis ejusdem Eccleſiæ Decanus. Cui fauſtiora eruditi precati fuiſſent, ſi purum ac nudum Adami de Corlandon Opuſculum, absque immenſa, hac ferragine, obtuliſſet. Præterea ſcripſit *Varias quæſtionum in Sacram Scripturam Solutiones* diverſis temporibus, quas dicto Michaeli Archiepiſcopo dicavit, MSS. tribus in fol. voluminibus, in Bibliotheca Abbatiæ Cuiſtiacenſis, Ordinis Præmonſtratenſis, in Diæceſi Laudunenſi, ubi Supprioris olim & Proviſoris officio functus ſum. Prologus incipit, *Frange Eſurienti panem tuum &c. Pater Reverende ratio conſulit, utilitas ſuggerit, neceſſitas cogit &c.* Quæ autem deſunt ex uno volumine quod mutilum eſt, ex altero continente Opus integrum, ſuppleri poſſunt: Opera enim quædam illic bis manuſcripta ſunt. Eadem quoque Opera vid MSS. in Bibliotheca Igniacenſi, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Remenſis. Scr pſit *Quæſtiones* iſtas Adamus inter annum 1 94. & 1200. cum illas obtulerit Michaeli de Corbolio Senonenſi Archiepiſcopo, qui ſedere cœpit ab anno 1194. die 24. Aprilis, ad menſem Decembrem anni 1199. quo mortuus legitur. Interim occaſione Adami de Corlandon tempeſtas grandis advenit, quæ Eccleſiarum Cathedralium Remenſis noſtræ provinciæ Capitula mirum in modum exercuit: quamque ſi latius occaſione data deſcribere tentavero, Remenſi mihi condonabunt eruditi Lectores, non incongruam utique, cum Scriptorem Eccleſiaſticum illa attingat. Enguerranus de Conciaco ex bonis Eccleſiæ domeſticas opes augere cupiens, in Eccleſiæ Laudunenſis villas & prædia graſſari cæpit, agrosque vaſtare & depredari. Huic obſiſtendum ratus Adam de Corlandon, prædictæ Eccleſiæ Decanus, aliquos ex Reſciacenſibus bona Eccleſiæ diripientibus intercipit, quos carceri, donec ſatisfecerint, mancipavit. Enguerranus hac detentione nimium excandeſcens, Laudunum venit, ſatellitibus ac ſamulis ſtipatus, portas Eccleſiæ vi infringi jubet, Decanumque ex confratrum veluti ſiou abreptum, pariter in vincula conjicit. Epiſcopus Laudunenſis hac injuria tanto viro irrogata in præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis graviter commotus, Enguerranum a fidelium cætu, anno 1216. ſeregat, ſententiamque in eum latam promulgari per totam Diœceſim præcipit. Mittunt ſubinde Canonici Laudunenſes litteras querelis plenas ad Remenſe, Sueſſione, Cameracenſe, Attrebatenſe, & alia Capitula; opem ab eis poſtulant in impium ſceleratum, legum divinarum & humanarum conculcatorem, & excommunicatum. Capitula lectis litteris teſtantur ſe mœrore affici ob tam enorme ſcelus, ſpondentque opem, & ſolamen apud Metropolitam, ut ejus authoritate Enguerranus cogatur, præſentem reſarcire injuriam, omni via juris. Remenſes imprimis Canonici abſente Archiepiſcupo ſignificant, pro palam intimaſſe omnibus, Enguerranum ob tyrannidem anathemate percuſſum, & ut ſciant quam intime nefandum hoc crimem, cor eorum ac medullas penetrarit: addunt ſtatuiſſe corpora Sanctorum, quæ in eorum Eccleſia requieſcunt, cum feretris ſupra pavimentum ſpinis ſtratum deponere, his litteris quas relatu haud indignas judicavi, ob præclaram ceremoniam.

Litteræ Canonicorum Remenſis Eccleſiæ ad Laudunenſes.

„Viris venerandis & amicis reverendiſſimis, 1216
Adamo Decano, totique Laundunenſis Eccle-„
ſiæ Capituln, M. Præpoſitus, H. Cantor, cæte-„
terique Remenſis Eccleſiæ Fratres, ſalutem, &„
ve-

„verum & conſtantem ſinceræ dilectionis affe„ctum. Novit cogitationum & operum ſcru„tator & cognitor Deus, quod injuriam quæ „illata eſt vobis &c. ſcimus enim quod nego„tium iſtud univerſas Eccleſias communiter „tangit; & per impunitatem tanti flagitii com„mune imminet periculum Eccleſiaſticæ liber„tatis. Sed ne vobis parum, quod hactenus „fecimus, videatur, ad præſtandum vobis ali„quod conſolationis remedium, & tollendam „de cordibus veſtris ſuſpicionem: corpora San„ctorum, quæ in Eccleſia noſtra requieſcunt, „cum feretris ſuper pavimentum deponenda, „& ſpinis decrevimus circumdanda, & ante ſa„cratiſſimum corpus & ſanguinem Domini no„ſtri Jeſu Chriſti, contra prædictos perſecu„tores veſtros ſingulis diebus humiles proclama„bimus, & proſtrati: et ſi jam dictum Ingelra„mum, in Eccleſia vel Civitate Remenſi nove„rimus eſſe præſentem, ceſſabimus a Divinis.

Epiſcopus & Capitulum Sueſſionenſe, ſuum pariter obſequium, obſervantiæ & dilectionis teſſeram in hoc turbido rerum ſtatu; erga Laudunenſes exhibuerunt ſequenti Epiſtola.

Litteræ Epiſcopi & Capituli Sueſſionenſis Eccleſiæ ad Laudunenſes.

1216 „Haimo Dei gratia Sueſſionenſis Epiſcopus, „S. Præpoſitus, G. Decanus, totumque matris „Eccleſiæ Sueſſionenſis Capitulum, veris, „venerabilibus, & in Chriſto cariſſimis De„cano & Capitulo Laudunenſi, ſalutem, & pro „libertate Eccleſiæ ſtare viriliter, nec deficere „in adverſis. Cum in ejusmodi volutabro nul„lam certam habuerimus manſionem, nec ad„huc etiam habeamus &c. turbati ſumus ſiqui„quidem & dolemus, quod Eccleſia tanti nomi„nis, tantæ dignitatis, quæ aliis Eccleſiis in con„ſilio & auxilio conſueverat ſubvenire, & con„ſolationis ubera porrigere deſolatis noſtris „temporibus, jam præſentit præambulos Anti„chriſti. Vnde ad ſupportandum onus ve„ſtrum, & deſolationem veſtram, imo noſtram, „ardenti animo & ferventi deſiderio, corda & „corpora noſtra vobis univerſis & ſingulis ex„ponimus, & res noſtras: rogantes vos cum „quanta poſſumus affectione, & ſub fœdere di„lectionis, & firmitatis inter nos & vos impoſte„rum conſervandæ attentiſſime requirimus: „quatenus intellectu dilectionis mutuæ, & quia „ſumus, ad invicem debitores, bona noſtra „quæ vobis exponimus, tanquam veſtra pro„pria accipiatis confidenter & ſecure: & eis „uti velitis in omnibus tanquam veſtris, & ſi „vobis placuerit ad nos divertere, vobis parati „ſumus occurrere, & cum omni honore debito „& devoto, in domibus noſtris vel honorifice „recipere & liberaliter pertractare.„

Idem præſtiterunt alia Remenſis provinciæ Capitula, Abbatiæ, Prioratus, miſſis ad Laudunenſes conſolatoriis Litteris, quibus recenſendis ſuperſedeo. Honorius interim III. qui Enguerrano eidem ſactis interdixerat, ob prava conſilia, quæ Ludovico Philippo primogenito ſuggerebat in perniciem Regis Angliæ, audiens quanta procacitate in Laudunenſes deſæviret, & quod horum Decanus in vinculis ab eo detineretur: ob id præſertim iterum anathemate percuſſit, mandatque Remenſi, Senonenſi & Rotomagenſi Archiepiſcopis, ut tam illum quam adjutores, per provincias ſuas, palam excommunicatas eſſe denuntient. Cujus reſcriptum Pontificis, ejusmodi eſt.

Ingelramnus de Corciaco diverſis nominibus ab Honorio III. excommunicatus.

„Honorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, 1216
venerabilibus fratribus, Remenſi, Senonenſi,„ Rotomagenſi Archiepiſcopis, ſalutem & Apo-„ ſtolicam benedictionem. Licet nobilis vir In„ gelramnus de Concy Laudunenſis Diœceſis,„ propter manifeſtam iniquitatem, qua Ludovi-„ cum primogenitum cariſſimi in Chriſto filii„ noſtri Philippi Regis Francorum illuſtris, ad-„ verſus illuſtrem Regem Anglorum inſtigat,„ excommunicationis ſit vinculo innodatus:„ quia tamen perſequendo Eccleſiam Laudunen-„ ſem, Decanumque capiendo ac detinendo ca-„ ptivum, alium laqueum excommunicationis,„ noſcitur incuriſſe: fraternitati veſtræ per„ Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus,„ quatenus ſpecialiter hac de cauſa, tam ipſum,„ quam omnes conſiliarios, coadjutores & fau-„ tores ipſius excommunicatos publice denun-„ ciatis &c. & facientes veſtram ſententiam per„ provincias veſtras innovari frequenter, illam„ tandem facietis, per cenſuram Eccleſiaſticam,„ appellatione remota inviolabiliter obſervari,„ donec idem nobilis Decano ipſi & Eccleſiæ ſuæ,„ de damnis & injuriis ſatisfaciat competenter,„ & cum veſtrarum teſtimonio Litterarum ad„ Apoſtolicam ſedem veniat abſolvendus. Cum„ enim talia non conſueverint in regno Franciæ,„ attemptari, principiis eſt fortiter reſiſtendum,„ ne per incuriam tanta perverſitas invaleſcat.„ Vnde cauſſam iſtam quaſi propriam, imo com-„ munem totius Eccleſiæ Gallicanæ, cum omni„ diligentia & prudentia proſequi ſtudeatis. Da-„ tum Laterani VII. Calendas Novembris, Pon-„ tificatus noſtri anno primo.„

Quomodo ſe geſſerit Albericus Remenſis Archiepiſcopus in Ingelramnum, valde dubium eſt. Extat Epiſtola ejusdem excuſatoria ad Hebdomadarium & Capitulum Laudunenſe, qua elicitur tunc a ſua Diœceſi & provincia abfuiſſe, cum cenſuris Diœceſeon pulpita reſonarent: quo ſtatim ac reverſus eſt, rogatur a Capitulis, ut in prædictum Corciacenſem anathematis mucronem exerat, actaque ab ipſis Metropolitana authoritate comprobet. Omnium

um inſtar erit hæc Tornacenſis Capituli Epiſtola, quam hic ob patheticos motus ſubjiciendam cenſui.

Tornacenſis Capituli Epiſtola.

1217 „Venerabili Patri ac Domino ſuo Alberico Dei gratia Remorum Arhiepiſcopo, R. Decanus, totumque Capitulum Tornacenſis Eccleſiæ, ſalutem & potentiam ad obſequium, & beneplacitam cum obedientia & reverentia voluntatem. Audita gravi perſecutione quæ Laudunenſis Eccleſiæ facultatibus imminet, & perſonæ: ſi qua in nobis pietatis viſcera, neceſſe fuit medullitus conturbari. Fratres noſtri antiquitus inter malleum & incudem poſiti, utiliter & patienter perſecutorum tyrannidem pertulerunt, quia tempus erat patiendi: nec dum ſperantes utrum uſus duorum gladiorum, quos inſtante ſibi perſecutione, infirmitati noſtri temporis proſpiciens Deus aſſeruit ſuffeciſſe. Nunc autem cum ſancta Eccleſia hæc dicatur florere, pace ſibi divinitus conceſſa, ecce in pace ſurrexit amaritudo amariſſima, & penetravit gladius usque ad animam: cum in ovile Dominicum tyrannus crudelior lupis irruens, non ſolum oviculas quærit trucidare, ſed etiam arietem gregis, virum ſcilicet egregium, pium, modeſtum, ornatum moribus, doctorem, jam ſe deglutiſſe gloriatur. Cum tamen boni paſtoris voce & baculo, lupi rapaces ſint a caulis Domini propellendi, quia nec ſine cauſſa Principes ſeculi gladium, nec ſine cauſſa, ſicut melius noſtis, Paſtores Eccleſiæ baculum portant: ſi tamen ſecundum Prophetam, non idola ſed paſtores appetunt nominari. Inde eſt, O pater ſancte, quod nos fratribus & Dominis noſtris Laudunenſis Eccleſiæ Canonicis, toto cordis affectu condolentes, ad pedes Paternitatis veſtræ cum ipſis, & pro ipſis provoluti, toto corde & oris affectu poſcimus, ut zelum ferventem felicis recordationis illius Matathiæ, qui pro lege Dei ſui miniſtris Antiochi reſtitit, aſſumendo adverſus hominem peſtiferum & Dominum de Concy, miniſtrum non Antiochi ſed Antichriſti, utroque gladio ſanctæ Eccleſiæ decertetis. Fortaſſe enim decrevit Dominus vos in hac parte provocare, cum conſtet nos tam apertam tyrannidem declinando, virtutis materiam inveniſſe &c.

Albericus qui ut vir ſapiens, cenſuris parcius utebatur, Ingelramnum ad pœnitentiam potius hortandum eſſe, cenſebat, quam excommunicationibus percellendum: quæ cum pharmaca ſint animarum, mederi potius debent, quam perimere. Igitur quid facto opus eſſet, primum conſuluit G. Cardinalem tituli ſancti Martini, tum vero Senonenſem Archiepiſcopum, & Pariſienſem Epiſcopum: ſtatueratque ea de re colloqui cum Rege, ſi Laudunenſis Epiſcopus in curiam adveniſſet, ut pollicitus erat. At eo acrius urgente, Epiſcopi Attrebatenſis & Tarvanenſis rogantur ab Alberico, ut Ingelramnum conveniant, hortenturque ad reſipiſcentiam. Cumque precibus vel minis, durior ſaxo flecti non poſſet, habito cum diſcretioribus Capituli Remenſis conſilio, a fidelium cœtu eum ſegregavit, juxta Epiſtolam ad Capitulum Laudunenſe ab eo miſſam, ut ſibi ſatisfactum eſſe cognoſceret. Ingelramnus igitur ſe ab omnibus execratum eſſe ſentiens, dirisque devotum, mentis tandem compos Romanum adiit Pontificem, ſpondetque de iis omnibus quæ perperam geſſerat, ſe pœnitentiam acturum reddirurumque Decanum Hac promiſſione Pontiſex contentus, mandat Epiſcopis Noriomenſi & Laudunenſi, ut ab excommunicationis vinculo eum abſolvant, modo ſe deinceps nihil tale commiſſurum ſolemniter promittat: quod ipſi ſequenti inſtrumento præſtiterunt.

Abſolutio Ingelramni.

„Stephanus Dei gratia Noviomenſis, & 1218
A. eadem gratia Laudunenſis, Epiſcopi, univerſis &c. Noverit univerſitas veſtra, quod cum Dominus Ingelramnus de Conciaco vir nobilis, pro captione Decani Laudunenſis, infractione villarum ipſius Eccleſiæ, damnis & aliis injuriis eidem Eccleſiæ irrogatis, eſſet excommunicationis ſententia innodatus, Dominus Papa abſolutionem ipſius nobis commiſit. Nos autem ſacramento ab eo recepto, quod de cætero in Clericum manus non injiceret violentas, & quod de cætero villas non infringeret Laudunenſis Eccleſiæ, ipſum abſolvimus & denuntiari facimus abſolutum. In cujus rei memoriam præſentes Litteras Sigillorum noſtrorum munimine fecimus roborari. Actum anno Domini 1218. menſe Februario.„

Prædicta Ingelramni abſolutio ad valvas Eccleſiarum affixa eſt, manibusque ad ſancta Evangelia appoſitis promiſit, ſe pœnitentiam a Summo Pontifice impoſitam expleturum, daturumque operam ut eadem a militibus obſervaretur, qui Decanum Laudunenſem captum in vincula conjecerant. Ob ſimiles frequentesque Nobilium graſſationes, Capitula Cathedralium Eccleſiarum provinciæ Remenſis, per id tempus ſingulis annis Conventum ſeu Synodum ſtatim poſt feſtum Aſcenſionis Domini, apud ſanctum Quintinum celebrare decreverunt: mulcta ducentarum librarum indicta, iis imponenda, qui deputatos ſuos non mitterent, quæ in uſum fabricæ prædictæ Eccleſiæ cederet. Statutumque, ut quod ibi pro communibus negotiis concluſum fuerit, ſigillis omnium Capitulorum muniretur.

Itaque tertio carceris ſui ſæviſſimi anno Adamus de Cotlandon vinculis ſolutus, ſuoque reſtitutus Capitulo, ab omnibus velut fortiſſimus libertatis Eccleſiaſticæ athleta exceptus eſt. Quem ad annum usque 1223. Decanum fuiſſe, conſtat ex Chartulario ejusdem Eccleſiæ.

Mor-

Mortuus autem circa annum 1226. conditus eſt in medio Capituli ſancti Martini Laudunenſis, cum ſepulchrali marmore inſigni, & Epitaphio quod olim a me lectum eſt. Agunt *de Adamo Corlandonenſi* Lucas Dacherius, ad calcem Operum Guiberti de Novigento, in Catalogo Decanorum Laudunenſis Eccleſiæ, quem texuit ibidem, pag. 812. Guillelmus Marlotus Prior ſancti Nicaſii Remenſis, tomo 2. *Hiſtoria Metropolis Remenſis* Lib. 3. cap. 24. pag. 486. & ſequentibus, unde hanc notam in Adamum tragediam accepimus. Antonius Bellotus, tomo 2. *Ritualis Laudunenſis*. Fratres Sammarthani tomo 2. *Gallia Chriſtiana* in Catalogo Decanorum Laudunenſis Eccleſiæ.

1200 BALDVINVS IMPERATOR CONSTANTINOPOLITANVS, Flandriæ & Hannoniæ Comes, Balduini cognomento Magnanimi filius, anno 1204. primus ex Latinorum genere, Conſtantinopoli a noſtris occupatæ Imperator datus eſt, annum agens ætatis trigeſimum ſecundum: qui a Niceta Acominato Choniate ſummopere laudatur. Scripſit Balduinus ipſe Latine ad ſuos in Belgio ſubditos *Epiſtolam prolixam de expugnatione urbis Conſtantinopolitana*, quam ex MS. Sonegienſi, in *Codice piarum donationum* cap. 99 edidit ac publicavit Aubertus Miræus, itemque Chronico Arnoldi Lubecenſis inſertam. Balduinus porro anno 1205. die 25. Aprilis a Bulgaris in prælio captus, & menſes ſexdecim in vinculis detentus, juſſu demum Joannis Bulgarorū Regis crudeliter interemptus fuit. Succeſſit ei in Imperio Conſtantinopolitano Balduinus frater. De illo in Annalibus Eccleſiæ, Spondanus, Bzovius & alii omnes Baronii continuatores. Carolus Dufrenius du Cange, *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario media & infima Latinitatis*, columna 87.

1200 GAVFRIDVS de VILLEHARDOVIN, CAMPANIÆ & ROMANIÆ MARESCALLVS, extitit oriundus ex illuſtriſſima quadam ac nobiliſſima Campaniæ Gallicæ familia, unde Heroes plurimi. Hic jam *Miles* anno 1188. & *Dominus* vocatus, in inſtrumentis certarum donationum. Qui & in aliis chartis Bartholomæi Trecenſis Epiſcopi anno 1191. confectis, *Gauffredus de Villa Harduini Mareſchallus Henrici II. Campania Comitis* appellatur. Hanc egregie functionem implevit usque ad annum 1198. quo electus eſt inter primatios Comitatus Campaniæ nobiles cum aliis, ad promittendam nomine Theobaldi III. Campaniæ Comitis, fidelitatem atque obſequium Philippo Galliarum Regi ſuo Domino. Idem anno 1204. accinxit ſe cum plurimis aliis inſignibus viris ad iter Hieroſolymitanum, qui & unus ex fortiſſimis hujus expeditionis Ducibus fuit. in expeditione autem iſta Goffredus omnibus admirationi fuit, militibus ac præfectis exteris atque domeſticis, ob pietatem erga Deum, manſuetudinem erga ſuos, patientiam in laboribus, conſtantiam in adverſis, prudentiam in negotiis, vigilantiam induſtriamque in omnibus. Quàm fortiter ſe geſſerit in hoc bello variis temporibus ac locis, haudquaquam ille conticuit, unde a nonnullis aliquantæ actionum ſuarum militarium explicandarum affectationis arguitur. Vult tamen Carolus du Cange illius commentator & encomiaſtes plura ab ipſo geſta, eſſe omiſſa quàm enarrata, quæ ipſe ingenuo animi candore cum ſimplicitate multâ, absq; ullo ſuperbiæ vento expreſſerit. Cum itaque adfuerit huic *Expeditioni Francorum & Venetorum* a. 1204. illam *Gallico idiomate ſua ætatis* anno eodem conſcripſit, quam habes editam in 4. Pariſiis anno 1585. a Blaſio de Vigenario apud Abelem Langelier, cum paucis Notis. Deinde iterum anno 1601. Lugduni idiomate veteri, ſed correctiori quàm in editione Pariſienſi anni 1585. ad fidem exemplaris MS. Bibliothecæ vel Archivorum Reipublicæ Venetæ, ad quam delatus fuit anno 1551. ex partibus Belgicis à Franciſco Contareno procuratore Sancti Marci & Reipublicæ Conſiliatio, dum ex legatione ſuâ ad Carolum V. Imperatorem ſuſceptâ, Venetias reverſus eſt. Tandem eandem annò 1657. in ſuo *Conſtantinopoli Chriſtiana Gallico Imperio*, edidit tertio in folio Pariſiis, Carolus Dufrenius du Cange, Quæſtor Regius Ambianenſis, cum doctiſſimis Annotationibus ſuis, & collaterali comparatione Idiotiſmi Gallici veteris cū hodierno. Cum igitur ipſe Gaufridus de Villa Harduini, obſidioni atque expugnationi Conſtantinopolitanæ urbis adfuiſſet, in qua cæteros inter, militari audacia & induſtria excelluerat: Balduino Flandriæ Comite Imperatore Latinorum electo & proclamato ab omnibus, in diſtributione potiſſimorum novi hujus Imperii munerum, Romaniæ Mareſchallus factus eſt, quam cum Mareſchallatu Campaniæ quem anteà jam habebat, dignitatem ſimul tenuit. Tandem ob præclara in Rempublicam Chriſtianam hoc in bello merita, ob inſignem in Conſiliis prudentiam, atque in expeditionibus firmitatem, tam ab novo Imperatore, quam à Bonifacio Theſſaliæ Rege, plures urbes & dominia pinguia atque latiſſima in Thracia & Macedonia obtinuit, quæ ad mortem usq; pacifice poſſedit. Vivebat adhuc anno 1212. atque in Theſſalia demorabatur, ut conſtat ex Epiſtola quadam Innocentii III. Summi Pontificis, Lib. 16. *Epiſtolarum* Epiſt. 115. Nobile Gaufridi elogium texit Carolus Dufreniua du Cange, poſt *Hiſtoria* ipſius editionem pag. 235. & ſequentibus, ubi dotes ejus atque genealogiam multis proſequitur. De illo quoque Scriptores fermè omnes *De rebus geſtis Francorum in Imperio Orientali*. Joannes Albertus Fabricius Libro V. *Bibliotheca Graca* Tomo VI. cap. 5. pag. 762. qui Hamburgi anno 1714. in 4. prodiit.

NICETAS ACOMINATVS, CHONIATES 1200
à patria dictus, fratrem habuit natu majorem

rem Michaelem Acominatum Choniatam, virum ſcientia illuſtrem, qui cum dudum Conſtantinopoli moratus fuiſſet, magniq; nominis apud omnes audiret, Athenarum tandem Metropolita factus eſt. Nicetas ergo junior natu, novennis duntaxat Conſtantinopolim ad Fratrem Michaelem ſe contulit, à quo ut frater acceptus, eximiis moribus atque Alexii Comneni atq; Iſaaci Angeli ſucceſſivè Secretarius. Tum fortuna Nicetæ favente, ab uno munere ad aliud progreditur, Senator factus Conſtantinopolitanus, Magnus Logotheta ſecretorum, Inſpector & Judex recti, tandemq; Sacri Cubiculi Præfectus. Cum illa diu ſatis arriſiſſet, iraſci tandem cœpit, affectumque mutare. Nam anno 1204. cum Latini Conſtantinopolim obſeſſam expugnaſſent, ipſe cum uxore gravida liberisque Vrbem imperialem deſerens, ne quid illic ſiniſtrum ab Occidentalibus pateretur, Nicæam in Bithynia celebrem urbem profectus, illic lares fixit, à ſtrepitu Bellorum remotus. Hic Libris XXI. complexus eſt *Hiſtoriam de rebus geſtis Imperatorum ſui ſeculi Conſtantinopolitanorum* per annos LXXXVI. ab obitu Alexii Comneni, anno Chriſti 1118. ubi deſierat Zonaras, ad annum Chriſti 1206. deſinens in Henrici Flandri ingreſſu ſeu initio. Prodiit Hiſtoria iſta Græcè & Latinè cum verſione & notis Hieronymi Wolfii Baſileæ a. 1557. in folio, Genevæ anno 1593. in 4. Denique cum Caroli Annibalis Fabroti Gloſſario Græco-Barbaro, Pariſiis anno 1647. in folio ex typographia Regia. Daniel de Neſſel *in Breviario & Supplemento Commentariorum* Petri Lambecii de Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, anno 1690. Vindobonæ in fol. edito, parte 5. quæ MSS. Codd. 130. Hiſtoricos Græcos complectitur, ex quibus ſacros duntaxat 69. indicavit olim Lambecius, habet Cod. 26. *Mich. Chonjatæ hiſtoriã* Græcè MS. A. 1702. & 1705. Joannes Boivin edidit 2. in folio voluminibus *Hiſtoriam Byzantinam Nicephori Gregoræ*, Pariſiis apud Joannem Aniſſon ex typographia Regia, Græcè & Latinè integram, cujus ad calcem Voluminis ſecundi adjecit *Nicetæ Choniatæ narrationem de ſtatuis Conſtantinopolitanis, quas Latini capta urbe confractas, in monetam conflaverunt*, Græce & Latine ex MS. Codice Bibliothecæ Regiæ. „Teſte Voſſio, Diligens fuit Homeri lector ac „imitator, adeo ut ob poëticam atque inſolen„tem dictionem, quandoque durior fiat: cum„primis in præfatione quæ ſane Salebroſa, in cæ„teris mollius fluit: quod & de ſe in præfatione „promittit. Vt mihi quidem videatur præfa„tione ea oſtentare voluiſſe, quàm longo dæda„lus foret: quod ſi pariter in Hiſtoria feciſſet, „profecto quidem, multo minus etiam laudis „mereretur, quam nunc habeat.“ Ita Voſſius. Juſtus autem Lipſius Libro I. *Politicorum* cap. 9. §. 12. ejusmodi ſententiam profert de Opere Hiſtorico Nicetæ Acominati. *Jam inter infimos quoque Græcos duo ſunt, quos non contemno. Prior eſt Nicetas Choniates. Is parum adhuc vulgo notus, fateor; ſed digniſſimus notitia: purum rectumque ingenium, ſi aliud illo ævo. Stilus ejus operoſus, Poëtas & Homerum ſæpe reſipiens: ut res & narratio ipſa diſtincta compoſita ſine vanitate, ſine ineptiis: brevis, & quod ſatis ſit, fida crebra apud eum & opportuna monita, judicia non libera ſolum, ſed ſana.*

Scripſit & præterea magnum Opus inſcriptum *Theſaurum Orthodoxæ fidei Libris XXVII.* ex quibus quinque priores vertit & Latine edidit cum Notis doctiſſimis Petrus Morellus Pariſiis anno 1580. Genevæ anno 1592. in 8. Addo extare MSS. Græce in Bibliotheca Bavarica Cod. 119. Tomum XVII. Theſauri Orthodoxæ fidei Nicetæ hujus Choniatæ *De Armeniorum hæreſi.* Tomum XVIII. ejusdem operis *Contra Paulitianos*, Tomum XIX. *Contra Bogomilos* & denique Tom. XX. *Contra Saracenos cum modo recipi ndi illos qui à Saracenis ad Chriſtiana ſacra redeunt.* Fragmentum autem ex hoc libro XX. *De ordine qui obſervatur ab iis qui à Saracenica ſuperſtitione ad Chriſtianam fidem tranſeunt*, habetur Græce & Latine ſuppreſſo Nicetæ nomine, inter Silburgii *Saracenica* impreſſa anno 1595. Heidelbergæ in 8. p. 74. At docet nos Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad a. 1204. p. 702. *Theſaurum Orthodoxæ fidei Nicetæ Choniatæ Libris XXVII.* ſe vidiſſe olim in Bibliotheca Bodlejana, Græce pulcherrime deſcriptos. Extat ibidem num. 268. in MSS. Codicibus Thomæ Roë Cod. 23. Et num. 2877. in MSS. Codicibus Thomæ Bodlej in Libris Sinenſibus Codice 94. Et inter MSS. Codices Eccleſiarum Angliæ Cathedralium & aliarum celebrium Bibliothecarum num. 5942. in MSS. Codicibus Thomæ Galei Codice 108. Et in Bibliotheca noſtra Lugduno batava, in MSS. Codd. à Voſſii hæredibus emptis Cod. 107. In Catalogo autem MSS. Codicum Bibliothecæ Bodlejanæ edito p. 270. extant Adverſaria Domini Gerardi Langbaini, ubi Vol. 9 n 3. extant Summaria Capita librorum XXVII. de Orthodoxa fide Nicetæ hujus Choniatæ, Latine p. 17. Et n. 4. Collatio Codicis MS. Annalium Nicetæ Choniatæ cum impreſſo p. 25. cum Auctario deſcripto ex eodem MS. 22. Thomæ Roë pag. 29. Et in eadem Bodlejana Bibliotheca Codice 131. Barocciano, p. 71. *Nicetæ Choniatæ comparatio hiemis & æſtatis, & quod hiems ſit melior.* Παλαιῇ ποτε. *Ejusdem Epiſtolæ ſex* p. 72. Et Carolus du Freſne Dominus du Cange docet nos, extare in Bibliotheca Colbertea Codice 4753. *Nicetæ Choniatæ Mahometicæ legis confutationem* hoc titulo, Τὰ ὑπὸ τοῦ Μωάμεδ νομοτηθέντα περὶ τῆς θρησκείας τῶν Τούρκων, παρεκβληθέντα ἐκ τῆς αὐτοῦ βίβλου καλουμένης Κοράν, καὶ Χωνειάτου ἀντιῤῥήσεις. Ita in Catalogo MSS. Codicum Græcorum quem ſubjunxit *Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis* col. 30. ipſe αὐτόπτης, cujus authoritate ſæpe utitur paſſim in *Gloſſario* allato. Obiit Nicetæ poſt annum 1106. ſed anno incomperto, cujus Orationem funebrem pronunciavit Michael Acominatus ejus frater, Athenarum Metropolita, quam habes Latine tantum cum Operibus Nicetæ editis Pariſiis a. 1566. & Ff. a. 1568. in f. Agunt de *Niceta Acominato* Joſias Simlerus in Epitome *Bibliothecæ Geſne-*

ria-

rianæ. Antonius Poſſevinus tomo 2. *Apparatus ſacri* pag. 142. Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Græcis* c. 28. p. 306. ult. edit.

1200 IOEL CHRONOGRAPHVS GRÆCVS, claruit iisdem temporibus, quibus Balduinus Flandriæ & Hannoniæ Comes & Gaufridus de Villaharduini, ſed ipſe inter Græcos. Scripſit ille *Chronologiam brevem ſeu Compendiariam*, quam pro Græcorum more orditur ab orbe condito, adductam ad ſua usque tempora, ad captam nempe Conſtantinopolim à Latinis anno Chriſti 1204. Cui expeditioni aderant Balduinus & Gaufridus de quibus ſuprà. Studuit ille brevitati nimium, atque ubi latius ſe diffundere debuerat, nimirum circa Imperatores Orientis ultimorum temporum: illic obmuteſcit, ſolamque nominum ſucceſſionem exhibet. Ceſſat in *Alexio Duca* qui & Murzuphlus dictus eſt, anno 1204. mortuus; his ſuam Chronologiam finiens verbis: *Hunc cum occidiſſet patruelis Alexius Ducas, qui & Murzuphlus dictus eſt, Imperio præfuit menſes duos. Heu nos miſeros! Et maximè cùm ſimus Chriſtiani, talia in Chriſtianos machinamur. Et quanam ratione Divinum judicium tot ſcelera laturum eſſet, & non eſſet nos captivitati & internecioni traditurum. Quod & factum eſt, & ſpectatiſſima urbs Conſtantini, ob ſimilia facinora, impietatemq́; Italis tradita eſt.* Ita ille ſuam qua ſcribebat ætatem pandens, cujus nemo quem legerim, hucusque meminit, Cavo excepto. Opuſculum iſtud eductum ex MS. Codice Regiæ Galliarum Bibliothecæ, editum Græce & Latine a. 1651. Pariſiis in ſolio ex typographia Regia, inter alios Scriptores Hiſtoriæ Byzantinæ, poſt *Chronicon Compendiarium Georgii Acropolitæ*, pag. 149. & ſqq. ex verſione Leonis Allatii. Solus de *Joele Chronographo Græco* Guillelmus Cavus ad a. 1204. p. 72. *Hiſtoriæ Literariæ Scriptorum Eccleſiaſticorum.*

1200 MICHAEL ACOMINATVS CHONIATA, Athenarum Metropolita, natione Phryx, Nicetæ Acominati frater natu major, jam tum ſenex anno 1204. claruit. Ejus extat Latine *Oratio funebris in mortem Nicetæ fratris*, edita cum Operibus Nicetæ Acominati, Pariſiis anno 1566. & Francofurti 1568. in folio, cujus fragmenta aliquot Græce & Latine exhibet Leo Allatius, *adverſus Hottingerum* p. 197. Ejusdem extat Tractatus *De Cruce* MS. Græce in Regia Gallicarum Bibliotheca, Cod. 143. ut habet Labbeus in *Specimine Novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum librorum* p. 74. Item Oratio ſeu ſermo, quo oſtendit *Athenarum urbem multum eſſe diſſimilem ab antiqua*, ibidem MS. Cod. 2016. ut habet Labbeus ibidem p. 135. niſi tamen numerus MSS. Codicum immutatus ſit, dum Catalogus illorum confectus eſt. Extat etiam inter MSS. Codd. Bodlejanæ Bibliothecæ, in MSS. Græcis Baroccianis Codice 131. p. 214. usq́; ad 224. *Michaelis Choniatæ Controverſia judicialis inter animam & corpus.* Τὴν τȣ̃ λογικȣ̃ μέρȣς. Item pag. 326. b. *Metropolitæ Naupacti Epiſtola ad Archiepiſcopum Bulgariæ & alios.* Pag. 334. *Michaelis Choniatæ Epiſtola ad Naupacti Metropolitam*, quas poſt paucas ſequitur illa pag. 335. Georgii Bardanis Metropolitæ Corcyrenſis, ad Germanum Patriarcham Conſtantinopolitanum, quæ incipit. Πρόσεχε ὑρανὲ καὶ λαλήσω. Ibidem p. 373. *Michaelis Choniatæ Oratio in Iſaacium Angelum Imperatorem*, qui anno Domini 1185. imperare cœpit. Εἰ βασιλίσκημὲν νότȣ. Pag. 379. ad 382. *Ejusdem Oratio funebris in Neophytum Monachorum Athenienſium Archimandritam.* Εἰ Σολομῶν ἔφη συγνωμαλεύων &c. Pag. 382. *Ad Euſtathium Theſſalonicenſem Monodia.* Ὦ συγγὸς αἰών, quæ tamen ibidem anonyma eſt. Ita nos, poſt Cavum *in Hiſtoria rei literaria*, ad annum 1204. p. 702. quam expreſſimus: & Catalogum MSS. Codd. Bodlejanæ Bibl. impreſſum, Cod. 131. p. 14. col. 1. & p. 16. c. 1.

ABSALON SPRINKIRBACENSIS ABBAS, Ordinis Canonicorum Regularium divi Auguſtini, in Archiepiſcopatu Trevirenſi, Canonicus primum Regularis in Abbatia S. Victoris Pariſienſis, unde evocatus ad præfatæ Abbatiæ regimen, anno circiter 1210. floruit, ex Cæſario Heiſterbacenſi, qui in Opere *De miraculis ſuorum temporum*, illum velut ſibi Synchronum aut ætate proximum allegat. Præclara, ſi tamen vera de illo narrat fabuloſus Cæſarius Lib. 4. *Miraculorum ſui temporis* cap. 89. quem absque hallucinationis præjudicio audiamus. 1200

Magiſter Abſalon vir honeſtus & litteratus, «
in Eccleſia S. Victoris Pariſienſis Canonicus, an- «
te hos annos in Sprenkirisbach Abbas eſt ele- «
ctus, eſt autem idem Monaſterium in Diœceſi «
Trevirenſi. Antequam idem Abſalon in locum «
electionis ſuæ veniret, unus ex fratribus in viſu «
noctis vidit, quod candela ardens præfatum Mo- «
naſterium intraret: quæ ſuo lumine omnium «
fratrum candelas extinctas, quas manu tene- «
bant, reaccenderet. Interpretatio viſus talis e- «
rat, quod is adveniret, qui diſciplinam diſſolu- «
tam repararet. Factus verò Abbas, honeſtas «
conſuetudines, quas in ſuo Monaſterio didice- «
rat, induxit: inter cætera præcipiens, ut tam «
ſuæ Congregationis Fratres, quam ſubjectæ ſo- «
rores, nec non & Præpoſiti earum, ab eſcis car- «
nium omnes abſtinerent. Contigit poſt hoc, «
quandam ſecularem matronam religionis habi- «
tum in inſula S. Nicolai ſuſcipere, (pertinet au- «
tem idem Monaſterium ad Sprenkirisbach.) In «
die recluſionis ſupradictæ fœminæ, amicis ejus «
cum Præpoſito Sanctimonialium nomine Flori- «
no, viro pinguiſſimo & bene mihi noto convi- «
vantibus: cum ipſi carnibus veſcerentur & ipſe, «
piſcibus propter mandatum Abbatis ſui Abſalo- «
nis, videns in ſcutella Clerici juxta ſedentis, car- «
nium oſſaturam, concupivit: immiſſaque manu «
morſellum rapuit, & cum quadam jucunditate «
in os ſuum miſit. Mox juſto Dei judicio, idem «
morſellus in guttur Inobedientis integer de- «
ſcendit, ita ut meatus ejus obſtruens, nullo co- «
natu in os poſſet revocari. Quem de menſa tra- «
hentes, cum jam everſis oculis putaretur ſuffo- «
candus: Henricus & Camerarius noſter, tunc «
Decanus Monaſterienſis, ſicut ex ejus ore audi- «
vi, pugno tam valide collum illius percuſſit, ut «

 mor-

„morellus infixus exiliret. Et cognoverunt, quod „dolor ille atque conſuſio, pœna peccati foret in„obedienti Præpoſito. Et hoc pro certo ſcies, „quod ſicut Diabolus plures, ut dictum eſt, tentat „deſiderio carnium, ita & vini. Hæc miracula Germanica apud Cæſarium, ſuperis mandato Abſalonis faventibus. Scripſit *Sermones* doctos & elegantes, quos Daniel Schillingus ejuſdem Eccleſiæ Sprinkirisbacenſis Abbas procuravit in ſolio imprimi Coloniæ a. 1534. ſub hoc titulo, *Sermones feſtivales quinquaginta Abſalonis Abbatis Sprinkirbatenſis*, quorum aliquos iterum recudi curavit Petrus de Alva & Aſtorga in ſuo *Mariali*, ubi de hac impreſſione agit. Alius autem fuit eodem tempore *Abſolon Abbas S. Victoris Pariſienſis*, qui obiit a. 1203. die 17. Septembris, ſub cujus nomine ex Catalogo veteri Bibliothecæ S. Victoris a. 1513. confecto, extant *Sermones XXXIV. De diverſis argumentis* in Bibliotheca S. Victoris, Littera JJ. 10. quorum primus *in Aſcenſione Domini* ab his verbis incipit: *Ponis nubem aſcenſum tuum Domine, qui ambulas ſuper pennas ventorum. Verba quæ audiſtis fratres dilectiſſimi, multam nobis præbent materiam gaudiorum &c.* Sed plurium ambigo, imò jam ſcio iſtos Sermones eſſe ex illis quinquaginta, qui impreſſi extant ſub nomine *Abſalonis Abbatis Sprinkirisbachenſis*, quippe qui fuerit Abbatiæ hujus S. Victoris Pariſienſis Canonicus. 2. hic Codex antiquus anonymus eſt, cui *Abſalonis* nomen anno tantum 1513. appoſitum eſt, dum conſcriptus eſt Bibliothecæ S. Victoris primus Catalogus. 3. denique iidem Sermones habentur omnes verbotenus, inter Sermones *Joannis Abbatis S. Victoris*, qui Abſaloni in Prælatura ſucceſſit, MSS. in Bibliotheca S. Victoris, Littera JJ. 13. fol. 29. ad folium 261. ubi titulus ſub nomine *Joannis* antiquus eſt, & ejuſdem temporis cum Scriptura MS. Codicis. Nullatenus autem *hi XXXIV. Sermones* videntur ſpectare ad *Abſalonem S. Victoris Pariſienſis Abbatem*, vel ad *Joannem Victorinum quoq; Abbatem*, licet ſuffragetur MS. Codex de quo ſtatim egemus: ſed certò ad *Abſalonem Sprinkirisbachenſem Abbatem*, vidi enim in Bibliotheca Victorina & tertium MS. Codicem, ubi iſti Sermones ita inſcribuntur: *Sermones Venerabilis Abſalonis Canonici Regularis apud S. Victorem ad muros Pariſienſes, & poſtmodum Abbatis in Germania.* Et hæc ad cautelam adverſus inſcriptiones MSS. Victorinorum variantes. De illo Aubertus Miræus in Auctuario *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 337. p. 242. ubi male eum ad a. 1120. affigit, quo nondum natus erat. Antonius Poſſevinus parcè admodum tom. 1. *Apparatus ſacri*, p. 3. Joannes à Toloſa in MSS. Antiquitatibus Abbatiæ S. Victoris lib. 5. c. 20. fallitur, dum Sermones Abſalonis Sprinkirbatenſis Abbatis, attribuit Abſaloni Abbati S. Victoris Pariſienſis, qui eodem tempore vivebat. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Scriptorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 79. ubi eundem de Abſalonis tempore cum Auberto Miræo, errorem admittit.

ROBERTUS DE CHORCEON ſeu DE CHORCEONE, S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS, ortus ex nobili Anglorum familia, ſtuduit primum feliciter in Oxonienſi Academia, deinde ad ampliora & locupletiora ſtudia progreſſus, Lutetiæ Pariſiorum circa a. 1180. Philoſophica & Theologica ſtudia amplexus, ibidem gradus omnes aſſecutus eſt. Effectus itaq; Magiſter Theologorum, deinde Cancellarius Eccleſiæ Pariſienſis & Univerſitatis, illic ſummo in honore extitit. Inter has Scholaſticorum paleſtras, ſcripſit *Summam Theologicam*, quam MS. aſſervant cuſtodes Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis. Habetur hæc Summa in magno & pulchro folio, Littera PP. 13. cujus hic titulus minio conſcriptus, *Incipit Summa Magiſtri Roberti de Chorçon.* Hæc prælo digniſſima ab his incipit, *Tota cæleſtis Philoſophia in duobus conſiſtit, in fide ſcilicet & moribus: quod autem amplius eſt, à malo eſt. In qua dicit Gregorius, nihil ad plenum intelligitur, niſi dente diſputationis frangatur &c.* Continetq; titulos circiter XLI. aut XLII. in Codice Manuſcripto. Et *eadem Summa* (niſi fallor) habetur quoq; MS. Codicibus 1419. & 2208. Bibliothecæ Colbertinæ, ubi illa inſcribitur perperam, *Conſiliarium Petri Cantoris*, quamvis ut conſtat ex lectione, non ſpectet ad Petrum iſtum, quem author allegat tanquam alium, imò in quibusdam contradicit atque allegatum refutat. Cùm autem ob Theologiam floreret ab a. 1200. Robertus de Chorçeon, Divini verbi prædicationi ſe accinxit, in qua dum excelleret, multos annis ſequentibus ad amplexum Expeditionis Hieroſolymitanæ hortatus eſt, zelo planè præpoſtero. Juncta ergo inſigni verbi Dei prædicatione cum Scholaſticis argutiis ac moribus honeſtis, Romam circa a. 1208. ab Innocentio III. cum quo in Scholis & graduum concurſu fuerat, accerſitus, ab ipſo tandem a. 1212. Cardinalis tituli S. Stephani in Cœlio monte creatus eſt. Inde factus Legatus Apoſtolicus, atque in Gallias reverſus, anno 1212. Concilium in urbe Pariſienſi ad Eccleſiæ Gallicanæ reformationem habuit, ut ex Conciliis ultimæ editionis patet, de quo plura Sec. V. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. an. 1213. Innocentius III. Pontifex Maximus datis ad omnes orbis Chriſtiani Prælatos litteris, Generale Concilium Lateranènſe a. 1215. celebrandum indixit, tum ad reformationem morum, tum ad procurandum Chriſtianis in Oriente degentibus ſubſidium, quam ob rem Legatos multos ad diverſas mundi partes deſtinavit. Atq; in Franciam M. Robertum de Chorçeon paullò antè Noviomenſem, deinde Pariſienſem Canonicum & Cancellarium, tunc verò S. Stephani in Cœlio monte tituli Presbyterum Cardinalem Pariſiis ubi olim Theologiam docuerat, ſatis notum. Cui ut omnes in regno Francico parerent, hac bulla præcepit.

1200

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, „ dilectis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, „ Prioribus, cæteriſq; Clericis per Regnum Fran- „ ciæ conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedi- „ ctio-

„ctionem. Pium & ſanctum propoſitum, quod de
„ſubventione terræ ſanctæ, pro communi utili-
„tate Deo inſpirante concepimus, & perducere
„ſatagimus ad effectum, ex generalibus literis
„poteritis advertere manifeſtè. *Ad hoc igitur ſa-*
„*lutare propoſitum exequendum, dilectum filium no-*
„*ſtrum Robertum tituli S. Stephani in Cælio Monte*
„*Presbyterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum,*
„*virum utiq; probatæ honeſtatis & fidei diſtinamus, me-*
„*rito ſuæ probitatis, ſpeciali gratiâ nobis acceptum.* Per
„Apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandan-
„tes, quatenus eum vice noſtra, imò potiùs vice
„Chriſti, devotè ſuſcipere ac honeſtè tractare
„curetis, ipſius ſalutaribus monitis & mandatis
„humiliter intendentes, præſertim in iis quæ
„pertinent ad ſubſidium terræ ſanctæ. Nos enim
„quod ſuper his & aliis ad ſuæ legationis offici-
„um pertinentibus provida deliberatione ſtatu-
„erit, præcipimus inviolabiliter obſervari, con-
„cedentes eidem ut evellat & deſtruat, ædificet
„atq; plantet, quæ ſibi evellenda & deſtruenda,
„ædificanda occurrerint & plantanda. Dat &c.

Eundem commendat Philippo Francorum Regi, his verbis.

„ Innocentius Epiſcopus Servus Servorum
„Dei, dilecto filio Philippo Francorum Regi, ſalu-
„tem & Apoſtolicam benedictionem. Quam
„ſincerum dilectionis affectum erga te ac filium
„tuum & regnum Franciæ habeamus, novit ille
„qui teſtis eſt in cœlo fidelis, cujus ſuper hoc te-
„ſtimonium ſecurè poſſumus invocare. Adeò
„quippe regni tui exaltationem diligimus, privi-
„legiata ſemper opera commendantes quæ pro-
„ceſſerunt de ipſo, quòd æquanimius Eccleſiæ
„Romanæ, quam ipſi Regno ſuſtineremus ma-
„gnum aliquid adverſitatis accidere: cum faci-
„lius hæc, quam illud ab imminenti poſſet peri-
„culo liberari. Et ergo ſuper hoc amplius ſecu-
„curus reddaris & certus, mittimus ad tuam Re-
„galem præſentiam, dilectum filium noſtrum Ro-
„bertum tituli S. Stephani in Cœlio monte Pres-
„byterum Cardinalem, Apoſtolicæ ſedis Lega-
„tum, virum utique probatæ honeſtatis & fidei,
„qui ea quæ plenius accepit à nobis, expreſſius
„tibi referat viva voce. Serenitatem tuam ro-
„gantes & exhortantes in Domino, quatenus
„eum recipias & honeſtè pertractes, ipſius ac-
„quieſcendo ſalutaribus monitis & conſiliis pro-
„pter Deum. Datum &c.

Porrò Robertus iſte Chorceonius, Innocentii III. Summi Pontificis olim in ſcholis condiſcipulus, & ſi maximam hæreticorum extirpandorum præ ſe ferret cupiditatem, inviſus tamen & importunus Clero Gallicano maximè fuit, ſi fides habeatur exceptori Chronici Antiſſiodorenſis, qui ad annum 1215. iſta habet. *Eodem anno Robertus S Stephani in Monte Cælio Presbyter Cardinalis, cùm jam ferè per biennium, ob negotium Crucis Franciam peragraſſet, & propter temeritatem ſuam omnibus ſe feciſſet exoſum, tandem Concilium apud Bituricas convocavit. Tunc Epiſcopi Franciæ appellaverunt, viri improbi impetum reformidantes, quem poſteà Roma in Generali Concilio vehementiſſimè reddidere confuſum: adeò quòd Dominus Papa multiplices dicti Cardinalis exceſſus à Prælatis Franciæ ſibi petit relaxari.* Cauſa querelarum fuit ingens exactio pecuniarum, quas quocunq; modo & fraude exigebat, ita ut Rex & optimates Regni irati, acriter ad Innocentium ſcripſerint: ille verò acceptis quoque a Legato Roberto literis, ita reſcripſit.

Innocentius Epiſcopus Servus Servorum“
Dei, chariſſimo in Chriſto filio noſtro, Philippo„
Regi Franciæ illuſtri, ſalutem & Apoſtolicam„
benedictionem. Quanto melior eſt anima cor-“
pore, tanto Spiritualia ſunt temporalibus præ-„
ferenda: unde commodum temporale non eſt„
cum ſpirituali damno quærendum, ne unde lu-„
crum quæritur temporale, inde ſpirituale peri-“
culum oriatur, teſte veritate quæ ait: *Quid pro-*„
deſt homini ſi univerſum mundum lucretur, anima ve-“
rò ſua detrimentum patiatur? Auditis itaq; litteris„
quas tu & quidam Barones tui circa Dilectum“
filium Robertum tituli S. Stephani in Cœlio“
Monte Presbyterum Cardinalem, Apoſt. ſedis„
legatum, ſuper variis articulis deſtinatis, diver-“
ſas querimonias continentes: protinus nobis &„
querelas contra eundem Legatũ propoſitas, &“
reſponſiones ipſius fecimus explicari, eaſq; tibi“
probabiliter moderatas, præſentibus Litteris“
mittimus incluſas. Hæc tuæ Serenitati bre-„
viter reſpondentes, quod licet idem Legatus à“
nobis ſuper uſurariis non acceperit ſpeciale“
mandatum, quia tamen in Regno tuo plus ſoli-“
to uſuraria peſtis excrevit, in tantum faculta-“
tes Eccleſiarum & militum, aliorumque multo-“
rum devorans & conſumens, quod niſi tanto“
langori adhibeatur efficax medicina, intendere“
non ſufficerent ad ſubſidium terræ ſanctæ, pro-„
pter quod ipſum duximus ſpecialiter deſtinan-“
dum. Vnde ipſe tanquam ſpiritualis medicus„
adverſus hanc mortiferam peſtem, de conſilio„
virorum prudentum, in diverſis Conciliis ad cu-“
randas animas ſalubre remedium adinvenit:„
quocirca non decet tuam Regalem prudentiam,
quæ inter cæteros Principes ſeculares Chriſtia-„
nitatis titulo eſt inſignis, pro aliquo temporali„
commodo ſpiritualem impedire profectum.“
Sicut per quaſdam litteras ad diverſas Com-„
munias deſtinatas te feciſſe dolemus, quas ut“
prudentiori retractes conſilio, præſenti paginæ„
fecimus intercludi: ſerenitatem Regiam exhor-„
tantes, quatenus nec impedias nec facias impe-“
diri, quominus in Regno tuo Eccleſiaſtica Juris-„
dictio valeat exerceri. Nos enim prædicto Le-„
gato præcipimus, ut adhuc ſuper his, quantum„
cum Deo poteſt, neceſſarium adhibeat medica-„
men, nec in aliquo modum excedat, honeſtas„
conſuetudines & uſus rationabiles non immu-„
tans, limam omnium Generali Concilio reſer-„
vando. Vnde volumus & mandamus, ut interim“
idem negotium hinc inde modeſtè procedat,„
quia tunc ſuper his & aliis, cum ſacri approba-„
tione Concilii ſtatuemus, quod ſpiritualiter &„

„temporaliter videbimus expedire. Datum Romæ apud S. Petrum pridie idus Maji, Pontificatus noſtri anno ſeptimo decimo.

Cum ergo ratione contractuum uſuratiorum, vel quos putabat tales, de omnibus ferè contractibus Robertus Legatus Apoſtolicus inter diſceptantes judicaret; atq; ut plurimum ditiores Regni incolas, ſub uſuræ prætextu, bonis propriis ſedi Apoſtolicæ vindicatis denudatos, ad extremam paupertatem redigeret: incredibiles pecuniarum ſummas emunxit & expilavit, ſub prætextu uſuræ extirpandæ, ipſe omnium maximus uſurarius & uſurpator. Hinc Robertus ad Concilium Generalem Lateranenſe a. 1215. menſibus Novembri ac Decembri habitum pervexit, ubi ob emunctas ſeu ſuffuratas in Gallia ſub prætextu uſurarum atq; Hieroſolymitanæ expeditionis, multas pecunias, teſte Roberti Antiſſiodorenſis continuatore: multis à Clero Gallicano accuſatus eſt, quas ille pecuniâ jam in locis tutis poſitâ, tranquillo animo injurias paſſus eſt. Qui tandem a. 1218. in Orientem cum Pelagio Cardinale pervexit, ubi eodem anno in ſuburbiis Damiatæ morbo extinctus eſt, teſte Matth. Weſtmonaſterienſi, antequam etiam de proſpero exercituū Chriſtianorum ſucceſſu ſibi applaudere poſſet. Plura de illo Jo. Pitſeus Anglus *De Scriptoribus Angliæ* ætate 13. p. 292. Exceptor *Chronici Antiſſiodorenſis Roberti*, ad a. 1215. Seculum V. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis*, ad annos 1214. & 1215. p. 77. & 83. Auberius in *Hiſtoria Cardinalium S.R. Eccleſiæ* tom. 1. p. 240. atq; alii omnes qui *de Cardinalibus* agunt. Cujus Operis fragmenta aliqua citat Jacobus Petitus *in Pœnitentiali S. Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi*, p. 367.

1200 ARNOLDUS S. JOHANNIS ECCLESIÆ ABBAS APUD LUBECAM, vixit temporibus Othonis IV. Imperatoris, qui *Chronico Slavorum* quod Helmoldum Presbyterum Boſovienſem ſ. Butzovienſem authorem habet, dum eſſet Hildesheimenſis Præpoſitus, *Supplementum ab anno 1170. ad annum uſq; 1209.* libris ſeptem addidit, atq; iſtud Opus Philippo Razeburgenſi Eccleſiæ Antiſtiti dedicavit. Ita præfationem ſuam orditur, *Quia bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos Hiſtoricus de ſubactione ſeu vocatione Slavorum & geſta Pontificum, quorum inſtantia Eccleſiæ harum regionum invaluerunt, debito fine (ut voluit) non conſummavit: Deo cooperante, huic operi vel labori inſiſtere decrevimus &c.* Libro IV. cap. XIX. refert Epiſtolam à Carolo Cancellario ad ſe miſſam, in cujus inſcriptione appellatur *Hildeſemenſis Præpoſitus.* Sed poſt, Abbatem fuiſſe Lubecenſem, colligere eſt ex MS. Codice Pucheniano, ubi ita vocari, Renerius Reineccius ejus editor, author eſt. Qui & eodem pertinere exiſtimat, tū quæ de Lubecenſibus affert, tum crebras Monaſticæ vitæ laudes. Deſinit Arnoldus in temporibus Ottonis IV. quanquam aliqua in fine deſiderantur. Sed multò poſt vixiſſe non poteſt. Siquidem ex memoratâ Epiſtolâ, liquet familiarem eum fuiſſe Conrado Cancellario, qui cum reſignato Epiſcopatu Hildenshei-menſi, Herbipolenſis ſ. Wirtzeburgenſis factus eſſet Epiſcopus: dum ſe illis opponit, qui res Eccleſiæ invaſerant, ab iis in Herbipolenſi Civitate occiſus eſt. Quod factum temporibus Philippi Cæſaris, ac Regis Romanorum Ottonis IV. ut agnoſcimus ex hujus Arnoldi Libro VII. cap. II. In rebus Slavonicis fide dignus eſt, non iis autem quæ de Italiæ, Siciliæ, Græcorumq; rebus adnectit: in quibus ſatius ſit alios audire, qui ex profeſſo de iis tractarunt. De Helmoldo ad an. 1160. egimus ad quem lectorem mittimus. De Arnoldo, hæc Gerardus Joan. Voſſius, quem exſcripſimus. Cui addo recentiſſimas hujus Arnoldi continuationis cum Helmoldi Chronico editiones, præcipuam Henrici Bangerti notis illuſtratam Lubecæ a. 1659. in 4. Tandemque *ultima quatuor hujus Chronici capita cum Epilogo* edita, ex MS. Codice, inter Henrici Meibomii Opuſcula Hiſtorica, in 4. Helmenſtadii a. 1660. edita, p. 563. De *Arnoldo Hildesheimenſis Præpoſito*, Antonius Poſſevinus tomo 1. *Apparatus ſacri.* Gerardus Joannes Voſſius Lib. 2. *De Hiſtoricis Latinis* cap. 55. p. 447. edit. ult. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* præmiſit, col. 85. Joh. Mollerus Flensburgenſis Scholæ Patriæ Rector, in Diſſertatione Hiſtorico Critica *De Helmoldo Presbytero in Wagria Boſovienſi*, quam anno 1702. Lubecæ in 4. edendam curavit apud Petrum Bocmannum.

INNOCENTIUS III. ROMAN. PONTIFEX, Lotharius anteà appellatus, natione Campanus, patriâ Anagninus, Traſimundi Signini Comitis & Clarinæ filius, qui cum junior eſſet, ad hauriendas ſcientias Lutetiam Pariſiorum miſſus, illic inter cæteros Philoſophiæ ac Theologiæ alumnos, clarus enituit, magnamq; famam nominis obtinuit. Huic ad propria reverſus, factus à Clemente III. Cardinalis Sanctorum Sergii & Bacchi, a. 1198. die 8. Jan. Rom. Pontifex renuntiatus, ſedem hanc ſanctiſſimè rexit usq; ad a. 1216. quo die 16. Julii Peruſii obiit. De Scriptis ejus abunde Robertus Bellarminus & Philippus Labbeus, ſed omnium accuratiſſimè Guillelmus Cavus *in Hiſtoria Literaria Scriptorum Eccleſiaſticorum*, ſec 12. ad a. 1198. p 692 cujus diligentiæ addi nihil poteſt. 1200

RAINERUS DIACONUS & POMPOSIÆ MONACHUS, eadem ætate qua Innocentius III. floruit, ut conſtat ex *Præfatione* ejus ad *Collectionem* quam adornavit ipſarum Innocentii III. Decretalium. Scripſit enim ad multorum inſtantiam ſed præſertim Johannis ejuſdem Papæ Capellani *Collectionem primam Decretalium hujus Pontificis* compoſitam & collectam ex tribus primis libris *Regeſtarum Epiſtolarum illius*, a. 1198. 1199. 1200. in titulos XL. vel XLI. digeſtam, unde liquet quo anno Rainerus *Collectionem* hanc adornaverit. Primus illam Stephanus Baluzius in lucem produxit, acceptam ex antiquiſſimo MS. Cod. S. Theodorici Remenſis, quam inſeruit editioni *Epiſtolarum Innocentii III.* à ſe 2. in folio voluminibus procuratæ Pariſiis a. 1682. apud Franciſcum Muguet, collocatam vol. 1. poſt librum ſe- 1200

ſecundum Epiſtolarum ejusdem, p. 543. ad 606. cujus mentionem facit Baluzius ibidem. Quanti Rainerus Innucentium III. fecerit, conjicere licet ex *Præfatione*, ubi eum *Salomonem* ſuæ ætatis, ob inſignem doctrinam appellat.

1200 IOANNES CANONICVS ECCLESIÆ VRBEVETANÆ a. MCC. & ſeqq. claruit, quo tempore ſcripſit *Vitam S. Petri Parentii Martyris* Vrbeveteri in Hetruria a. 1199. die 21. Maji occiſi, cui coævus erat. Vrbs vetus vulgò *Orvieto*, agri cognominis caput prope Peltam Fluvium, ſede Epiſcopali illuſtris, ac regimini Eccleſiaſtico ſubjecta, inter ſuos patronos *S. Petrum Parentii* Poteſtatem quondam numerat, ſive Præfectum ſibi ab Innocentio III. Papa datum, cum eam urbem novi Manichæi ſ. Patareni turbarent, à quibus & occiſus eſt. *Acta Vitæ & Martyrii* cum miraculis infra annum ab obitu patratis, ſcripſit: *Magiſter Joannes* coævus & in pluribus teſtis oculatus, qui ut *voti debitum quod promiſerat ſolveret*, n. 17. ea Acta ſe ſcripſiſſe teſtatur. At n. 39. aſſerit à ſe *ſcripturam iſtam Kalendis Octob. eſſe conditam* id eſt, intra quintum à Martyrio menſem. Idem n. 19. indicat, *ſe ægrum longo tempore noviſſe & vidiſſe ſanitati reſtitutum*. Et n. 25. 36. 41. & 55. *ſanatos vidit & infirmitates* multorum ab aliis *cognovit*. Item n. 52. *lampadem ultro accendi vidit, ductus motu Spiritus*. Alias indicat ſe miraculo non interfuiſſe, ſed aliis viris honeſtis referentibus didiciſſe, uti n. 46. & 50. legi poteſt. Alias ab ipſis, quibus miraculoſa ſanitas collata fuerat, beneficia ipſa ſcivit. At quis hic Scriptor fuerit, indicatur *in Supplemento Vitæ* n. 58. ubi appellatur, *Magiſter Joannes fons ſcientiæ literarum*, & n. 50. ſe *in Choro* cum aliis fuiſſe indicat, & n. 38. inquit. *Cum omnes de ſanitate diffideremus, ipſe ſe ſanum in Capitulo noſtro præſentavit.* Ex quibus colligi videtur, illum ex ipſo Capitulo Canonicorum Orvietenſium fuiſſe, & ob ſingularem doctrinam *Magiſtri* nomen obtinuiſſe. Hæc Acta habuerunt Philippus Ferrarius & Odoricus Raynaldus. Ille inde confecit aliquod compendium *Catalogo Sanctorum Italiæ* inſertum: iſte in Annalibus ſuis Eccleſiaſticis, eorumq; Epitome, plurima ex iisdem allegat, *tabulasq; publicas* appellat, *in Eccleſia Vrbevetana conditas & ab auctore fidiſſimo*. Erat autem illud Legend..rum Vrbevetanum, in quo *Paſſio S. Pet. Parentii Martyris* continebatur, in folio pergameno maximo, & charactere antiquo exaratum. Edidit hanc Vitam Dan. Papebrochius a. 1685. tomo V. Maji menſis, ap. Michaelem Cnobbarum Antverpiæ, ad diem 21. Maji, p. 86. cui Commentarium præmiſit p. 85. unde hæc accepimus.

1200 ANONYMI DVO SCRIPTORES *CHRONICORVM* ad Abbatias Batavicas antiquiores ſpectantium, hoc tempore clarüiſſe videntur. Primus ſcripſit *Chronicon Abbatiæ Egmundanæ* ab a. C. 647. ad a. 1205. quod ex Bibliotheca clerici Andreæ Schotti, a. 1620. in fol. Francofurti cum Hiſtoricis Batavicis aliis impreſſum eſt, ſed cum multis mendis. Monachus fuit Egmundanus ut ex Chronico conſtat, quod iterum & correctius edidit Antonius Matthæus Juris Profeſſ. ex MS. Cod. Petri Scriverii, hoc a. 1700. Lugd. Bat. in 8. cum Continuatione *Guillelmi Procuratoris*, de qua dicemus latius poſtea ad a. 1330. quo extabat, ætatem autem Anonymi hujus, ex verbis iſtis Chronici extremi, puta ad a. MCCV. agnoſcere licet: *Ecce longam geſtorum ſeriem qualicunq; ſtylo narravimus, alia præter hæc ſi fortè ſupervenient, quæ ad præſens negotium ſpectant, alterius executioni committimus.* Alter quoque ejusdem ætatis atque etiam Monachus Hornanus fuiſſe videtur, licet affirmare nolim, cum *Chronicum* ab eo ſcriptum non legerim. Extat inter MSS. Codd. Cottonianæ Bibliothecæ ſub effigie Neronis, litera A. Cod. 13. n. 1. *Chronicon Monaſterii Hoërnenſis*, in quo agitur de Statutis à Dominis & Presbyteris Eccleſiæ Hoërnenſis factis die 17. Auguſti anno Domini 1209. ab omnibus Fratribus ſuis inviolabiliter obſervandis. De nominibus Dominorum primæ inſtitutionis, de prima fundatione Hoërnenſis civitatis, de Comitibus Hollandiæ, de privilegiis ejusdem civitatis, de conſtructione Eccleſiæ & ejus ornamentis, & de geſtis in Hollandia & Weſtfriſia. Hæc qui vidit, Thomas Smithus in Catalogo MSS. Codicum Cottonianæ juxta Londinum Bibliothecæ, impreſſo Oxonii 1696. in fol. p. 50. col. 2.

PETRVS DE MORA S. R. E. DIACONVS 1200
CARDINALIS, patria Beneventanus, ex gente de Mora, quæ una eſt ex familiis Beneventi nobilioribus ac ditioribus, junior potiſſimas curas & appoſuit circa ſtudium Scripturarum quibus annis pluribus incubuit. Inde cum ætate, promotus ad ſacros ordines, dignum ſeſe præclaris oſtendit moribus & vita irreprehenſibili, qui ad principales Eccleſiæ aras & adminiſtrationes admoveretur. Cum autem viros doctos ac laborioſos, in Scripturis ſacris ſpecialiter deſudantes coleret impenſe Innocentius III. Pont. Max. hunc Petrum de Mora ob notiſſimam Scripturæ peritiam & in ſtudiis aſſiduitatem, a. 1205. menſe Martio, *tituli S. Mariæ in Aquirio Diaconum Cardinalem* inſtituit, non autem *S. Angeli*, ut quidam ſcribunt. Hoc conſtat ex tranſcripto duarum Bullarum quas vetus Guillelmus Catellus in ſua *Hiſtoria Aquitaniæ* ſeu *Comitum Toloſanorum*. pagg. 299. & 304. Hic miſſus poſteà in Galliam Legatus, ut graſſanti Albigenſium propagini adverſaretur, quam pro viribus ſuis, cenſuris Eccleſiaſticis auxilioq; brachii ſecularis contrivit. Idem admiſit nomine Sedis Apoſtolicæ, Raymundum Comitem Toloſanum in Eccleſiæ ſinum, quo legationem ſuam facto, maximè illuſtrem reddidit. Tam fortunato exitu perfunctus, circa a. 1216. ſub Innocentii III. Pontificatu mortuus dicitur. Scripſit quaſi ingens *Dictionarium, ſ. Alphabetum Artis prædicandi*, quod Alphabetico ordine progreditur, ſæpeque MS. extat in antiquis Bibliothecis, Ordinis præſertim Ciſtercienſis in Galliâ. Habetur enim MS. in Bibliotheca Vallis Lucenſis hujus Ordinis, integrum duobus in folio voluminibus, pulpito 24. Litteris N. & O. atq; ut ex Cata-

logo conſtat, in Bibliotheca Claræ Vallis. Vidiq; etiam primam partem hujus Operis, MS. in fol. in Bibliotheca Regalis montis, Diœceſis Bellovacenſis ejusdem Ordinis, (quod (ut memini) ex prologo videtur ab ipſo Petro factum in gratiam juniorum virorum *Arti Concionatoriæ ſtudentium.* Idem opus MS. in Bibliotheca Abbatiæ ipſius Ciſtercii, duobus in fol. voluminibus inſcriptum, *Alphabetum in Arte Sermocinandi à Magiſtro Petro Cardinale.* Idem MS. in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut conſtat ex impreſſo MSS. illius Catalogo, p. 150. Repoſitorio Theologico III. ſerie 2. n. 40. inſcriptum, *Petri Cardinalis Alphabetum in Artem ſermocinandi.* Videant quibus ex otio licet, an iſtud Opus ita doctum & elaboratum ſit, ut prœlum mereatur: nec enim illud volvere per otium licuit. Meminerunt *Petri de Mora* Auberius *in Hiſtoria Generali Cardinalium*, ad a. 1250. p. 233. Ludovicus Caſtaneus de la Rochepozay, Pictavienſis Epiſcopus *in Nomenclatore Cardinalium S.R.E. Scriptorum*, p. 21. Onuphrius, Ciaconius, & alii, Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ latinitatis*, col. 138.

1200 FVLCO POETA GALLVS, hoc pariter tempore circa a. 1200. *Hiſtoriam Viæ Hieroſolymitanæ* verſibus deſcripſit, vel ſaltem ejus initia, reliquam enim partem *Giloni* ſ. *Ægidio Pariſienſi*, deſcribendam reliquit. Inſcribitur *Hiſtoria geſtorum & viæ noſtri temporis Hieroſolymitanæ*, quam ex MS. erutam immiſit ſuæ Collectioni *Hiſtoricorum Coætaneorum Franciæ*, Andreas Duchenius tomo IV. p. 890. impreſſo Pariſiis apud Sebaſtianum Cramoiſy, a. 1641. via Jacobæa ſub Ciconiis. Opuſculum iſtud conſtat libellis tribus, qui rythmicis verſibus ita incipiunt.

Inclyta geſta Ducum perſcribere magnanimorum
Fert animus, Petrum qui fortia facta ſuorum
Non ſolum magnis ſucceſſibus æquiparare,
Sed majore fide certarunt exſuperare.
Ardor ineſt inquam, ſententia fixaq; men...,
Verſibus & numeris transmittere poſteritati.

Porrò ſive ardor ille in Fulcone ſimplici ſatis Poeta extinctus fuerit, ſive modicam ſuam in Poëſi elegantiam opere incœpto progrediente agnoverit: hanc provinciam Ægidio Pariſienſi amico ſuo & coætaneo commiſit, ultra librum tertium non progreſſus, ubi de Gilone ſ. Ægidio Pariſienſi ita loquitur, concludens opus ſuum.

Hac de principiis Gallis Hieroſolymitani
Scripſimus, ut noſtra permiſſum ſimplicitati.
Cætera deſcribet Dominus Gilo Pariſienſis,
Cujus turpatur noſtris elegantia nugis.

Hujus mentionem facit Cæſar Egaſſius du Boulay Sec. IV. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis* p. 731. in Catalogo illuſtrium Academicorum: ubi tamen fallitur, dum vult Fulconem ſub initium ſeculi XII. floruiſſe, qui ſub illius finem & ſec. XIII. initium floruit. Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Auctorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 100. ubi eundem cum Egaſſio circa Fulconis ætatem parachroniſmum committit. Rectius Andreas du Cheſne, in præludiis ad iſtud poëma, quem adeas.

ÆGIDIVS PARISIENSIS, ſeu GILO PARISIENSIS, idem enim Scriptor eſt, gradu ſeu conditione Diaconus, artes Liberales atque Grammaticam præſertim Pariſiis diu profeſſus eſt, arteque Poëtica præſertim excelluit, qui inter primarios ſui temporis Poëtas recenſetur à Guillelmo Britone, in fine ſuæ *Philippidos.* 1200

O ſi Gualterus illo, vel Egidius eſſet
Tempore! quàm clarè niteant tua bella coturno!
Totus Alexander, & qui proceſſit ab illo
Antiochus, bis ſexque duces plebi eſſe dolebunt
Reſpectus ſplendore tui: ſuccumbet & ipſa
De te compoſito mordax gim pigra libello,
Horum ſi ſimilem mereatur habere Poëtam.

Hic Ægidius anno circiter iſto 1200. ſcripſit *Inſtructionem puerilem* in quinque libros digeſtam, quam Ludovico Philippi Auguſti filio adhuc parvulo dedicavit, qua eum ad amorem virtutis exemplo Caroli Magni adhortatur: unde Opus iſtud *Carolinum* inſcripſit. Habetur MS. in inſigni Bibliotheca Colbertina Codice 4507. cui titulus litteris minio exaratis, *Incipit Carolinus Ægidii ſcriptus ad Inſtructionem illuſtris pueri Ludovici Franciæ Regis filii.* Alium Operis hujus MS. Codicem habuit Pariſiis Jacobus Mentelius, quem tranſcripſit Marquardus Gudius manu ſua, dum Pariſiis hæreret, ut conſtat ex Catalogo Bibliothecæ dicti Gudii, qui a. 1706. in 4. Kiloni impreſſus eſt apud Bartholdum Reutherum. Illic enim inter MSS. Codd. 334. in 4. p. 572. dicti Catalogi. Prologus aliquot Carminum.

Interius ſi quam videatur habere medullam,
Hoc jam præmiſſis adjiciatur opus.

Initium libri primi.

Primus Apoſtolici ſtudio declarat honoris,
Septennem Carolum geſſiſſe inſignia Regis.
Subdit ut ante pater Rex eſt de conſule factus.
Hilduicus ſubſedit iners, in clauſtra recluſus &c.

Hic ad calcem libri quinti de Profeſſoribus ex urbe Pariſina oriundis agit, ut eorum retundat injuriam, qui ajebant nullos viros doctos, ex ipſa urbe, ubi conſtituta eſſet Academia, eſſe oriundos. Hos refert Seculum IV. *Hiſtoriæ Vniverſitatis Pariſienſis* ad a. 1198. fol. 526. & 527. tanquam faventes & honori Pariſienſium conſulentes. Idem *Gilo ſeu Ægidius Pariſienſis*, Poëta ſui temporis habitus inſignis *Hiſtoriam primæ Expeditionis Hieroſolymitanæ* poſt Fulconem *libris IV.* abſolvit, quos habes in Collectanco *Hiſtoricorum Franciæ* Andreæ Ducheſnii Tomo 4. p. 898. ſub hoc titulo: *Incipit liber quartus à Domino Gilone Pariſienſi, cum cæteris ſequentibus eleganter ſcriptus.* Vſus eſt verſibus leoninis, ut Fulconem quem excipiebat imitaretur. Sicque orditur.

Textus geſtorum memorandus Chriſticolarum,
Eſt ope divinâ Turcorum facta ruina.
Hoc pro laude Dei licet impar materiei,
Carmine perſtringo facili, nec Indicem fingo,
Chriſte meæ menti, tua bella referre volenti,
Adſis: laus cujus ſeries eſt carminis hujus,

Vo

Vt bene proveniant, & te Duce carmina fiant &c.

Interpolavit quoque & emendavit *Aurorum* (ita dictum Opus Petri de Riga) ſcholarum pulpita jam occupantem, melíorique ordine diſpoſuit. Habetur hæc *Aurora Petri Rigæ* cum Commenrariis M. Egidii Pariſienſis, MS. in Bibliotheca S. Victoris ad muros Pariſienſes Littera KKK. 27. fol. 62. Prologus Egidii qui *Aurorum* correxit, incipit: *Fraterna Caritatis quaſi quandam ſapit dulcedinem, & in Domino jacit quis cogitatum ſuum &c.* Hæc autem leguntur in Præfatione Codicis MS. Paulinæ Bibliothecæ Lipſienſium.

Scire cupis Lector, quis Codicis iſtius auctor?
Audi quid breviter, dicat ad iſta liber.
Petrus & Ægidius me conſcripſere, ſed ille
Auctor, correctior ultimus iſte fuit.
Ille prior Romus, hic Pariſienſis alumnus:
Hic Levita gradu, Presbyter ille manens.
Simplex Clericus hic, ſacri Ordinis ille Profeſſor:
Ambo graves annis, hic vir, & ille ſenex.
Alter adinvenit opus, ſed in ordine peccans,
Quidquid dimiſit, ſenſibus ire vagis:
Alter acu ſtipica diſtinctis verſibus unum
Conſuit in corpus, atque revixit Opus.
Alter abundantis ſtudii, ſed acutior alter,
Quis proponendi debuit ordo geri:
Dulcius ut ſaperent modulamine condita metri:
Incipit hic Riga, Bibliotheca Petri.

Hæc plurima nos habuimus ex Seculo IV. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis*, ad a. 1198. fol. 526. & in Catalogo illuſtrium Academicorum ſ. 718. verbo Ægidius Pariſienſis. & ſ. 738. verbo *Gilo Pariſienſis.* Cujus meminit quoque Carolus Duſrenius du Cange *in Indice Auctorum* quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 80. verbo *Ægid. Pariſienſis:* & col. 103. verbo *Gilo Pariſienſis.*

1200 GVILLELMVS DE SILINIACO ANTISSIODORENSIS EPISCOPVS, ex Toparchis de Siliniaco, patre Burchardo, matre Anorda, ex ſtirpe divi Bernardi Abbatis Claræ vallenſis (ut dicitur) oriundus, hac quoque tempeſtate clariſſimus in Academia Pariſienſi Theologus extitit. Ob magnam autem doctrinæ ac virtutis famam, hic an. 1207. Epiſcopus Antiſſiodorenſis factus eſt, de quo ita loquitur oculatus teſtis, Robertus S. Mariani Antiſſiodorenſis Ord. Præmonſtratenſis Canonicus in *Chronico* ad annum prædictum. „Anno 1207. Altiſſiodorenſi Ec„cleſiæ unanimi electione præficitur Guillelmus „Decanus, ætate quidem juvenis, ſed morum ſe„nio præmaturus. Regalia tunc pervaſerat „Regia clientela, exactionibus immodicis uni„verſa diripiens, ea quoque confiſcans, quæ Hu„go Epiſcopus teſtamento legaverat Eccleſiis „largienda. Electus itaque pro recipiendis Re„galibus, mittit ad Regem, nec impetrat. Poſt „conſecrationem verò ſuam illico Regem adiit, „& multo licet labore expenſiſque, obtinet apud „eum, ut non modò prædeceſſoris ſui teſtamen„tum quod juſſerat confiſcari, juberet reſtitui: „verum etiam quidquid juris habebat in Regali„bus, in remedium animæ ſuæ donaret Antiſſiodorenſi Eccleſiæ, ita ut moriente Epiſcopo De„canus & Capitulum Regalia in manu teneret, „& quæ de reditibus interim provenirent, ſuc„ceſſuro Epiſcopo reſervarentur." Hunc Epiſcopatum ſanctè & prudenter rexit usque ad a. 1220 quo ad Epiſcopatum Pariſienſem electus eſt, de electione idem Robertus Antiſſiodorenſis in Chronico ſub an. 1220. inquit: *Per idem tempus mortuo apud Damietam Pariſienſi Epiſcopo, ortaque diſſenſione inter Canonicos Majoris Eccleſiæ ſuper Epiſcopi electione, Willelmus Antiſſiodorenſis Epiſcopus, vir religioſus ac prudens, & in hoſtes Eccleſiæ rigidus executor juſtitiæ, juſſu Honorii Papæ ad Epiſcopatum transmigrat Pariſienſem.* Scripſit Guillelmus (an antequam ad Prælaturam promoveretur, incertum eſt) *Summam Theologiæ*, de qua Labbeus & Bellarminus, in libro ſuo quisque *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* an. 1500. Pariſiis in fol. impreſſam, quam aſſervat MS. Regia Galliarum Bibliotheca Cod. 3908. aliæque celebres hujus Regni Bibliothecæ, nimirum S. Benigni Divionenſis Ordinis divi Benedicti, Cod. 164 Sanctæ Trinitatis Vindocinenſis & B. Mariæ de Lyra, ejusdem Ordinis. Bibliotheca Claræ vallis Ord. Ciſtercienſis, & aliæ quædam. Idemque ſcripſit Opuſculum *De officiis Eccleſiaſticis*, quod extat MS. in celebri Bibliotheca S. Germani Pariſienſis, Cod. 655. Incipit, *Jeruſalem quæ ſurſum eſt, mater noſtra dicitur propter tria: ſumus enim filii ejus per doctrinam Apoſtolorum &c.* habeturque etiam in MSS. Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis Littera GG. 13. & JJ. 18. & alibi. Inſcribitur in MSS. Victorinis, *Incipit Summa De officiis Eccleſiaſticis ſecundum Magiſtrum Willelmum Antiſſiodorenſem &c.* Rigordus hujus temporis Hiſtoricus, affirmat ipſum interſuiſſe exequiis Philippi Auguſti, menſe Julio a. 1223. quo eodem anno animam emiſit die Feſto S. Clementis menſe Novembri, apud S. Clodoaldum prope Pariſios. Sepulturæ tamen mandatus apud Abbatiam Pontigniaci, quo cadaver deportatum, ex ſpeciali devotione quam erga hanc Eccleſiam habuit, ubi cum hac inſcriptione jacet.

Laudibus immenſis reverendi Pariſienſis
Præſulis hæc foſſa, Guillelmi continet oſſa.

Hujus meminit Vincentius Bellovacenſis In *Speculo Hiſtoriali* Lib. 31. c. 24. ubi dicitur *libertatis Eccleſiæ defenſor mirabilis &c.* Chronicon Magnum Belgicum. Memoriale Hiſtoriarum S. Victoris Pariſienſis. Antonius Poſſevinus tomo I. *Apparatus ſacri* ſol. 698. Sammarthani Fratres in Gallia Chriſtiana tomo 2. in Epiſcopis Antiſſiodorenſibus latiſſimè p. 289. & ſeqq. & tomo 1. in Archiepiſcopis nunc, olim autem Epiſcopis Pariſienſibus, p. 443. Carolus Duſrenius du Cange, *in Indice Auctorum* quem *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis* præmiſit, col. 106.

PETRVS COGNOMENTO PICTOR, S. 1200
Audomari in Arteſia Canonicus, in arte etiam Poeticâ, circa hunc a. 1200. floruit, cujus extat Poema *De ſacramento Altaris* cum hac Inſcr. *Incipiunt Verſus Magiſtri Petri Pictoris Canonici S. Audomari De ſacramento Altaris.* Prologus

Omni-

Omnibus in factis, conceptis, ſive peractis
Debet præponi Deus humanæ rationi &c.

Incipit capitulum primum. *Quod verè una eademque caro ſit, quæ nunc in Altari conſecratur de pane, & illa quæ de Virgine nata & in Cruce paſſa fuiſſe creditur.* Incipit Liber Petri Pictoris *De ſacramentis.*

Panis in Altari, verbi virtute ſacratus,
Fit divina caro, noſtri medicina reatus &c.

Habetur MS. hoc poëma in Bibliotheca S. Germani Pariſienſis Cod. 658. maximo, optimè ſcripto, & coævo authoribus variis, quos continet *De miſſa & officiis Divinis.* Sunt autem in eo *Gemma animæ* Honorii Auguſtodunenſis, Robertus Paululus *De officiis Eccleſiaſticis* cum nomine proprio præmiſſo, quem tamen ſub titulo *Hugonis Victorini* nuperrimè impreſſerunt. Poëma Hildeberti *De ſacramento Altaris & ſacrificio Miſſæ*, cum libro *De ſeptem Ordinibus Miſſæ*, qui incipit *In virtute S. Crucis &c.* atq; ad Joannem Cornubienſem ſpectat, teſte etiam Guillelmo Cavo *in Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum* ad a. 1170. p. 682. eſtq; volumen 500. vel circiter annorum. Habet mentionem hujus *Petri Pictoris* Carolus Dufrenius du Cange *in Indice Scriptorum*, quem præmiſit *Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis*, col. 138.

1200 PETRUS BENEVENTANUS ROMANÆ ECCLESIÆ SUBDIACONUS & Innocentii III. à ſecretis an. 1209. vel 1210. aggreſſus eſt *Compilationem* ſeu *Collectionem ſecundam Epiſtolarum Decretalium hujus Pontificis*, quam ex MSS. Codicibus erutam edidit Antonius Auguſtinus Ilerdenſis Epiſcopus a. 1576. Ilerdæ in Hiſpania in fol. inter *Collectiones Veteres Epiſtolarum Decretalium Romanorum Pontificum*, recuſas Pariſiis 1609. in fol. apud Sebaſtianum Cremoiſy. Illic extat à p. 226. ad p. 430. Nam *Collectionem primam* Epiſtolarum Decretalium Innocentii III. adornavit Rajnerus Diaconus & Pompoſiæ Monachus an. 1200. vel 1201. ex Decretalibus trium primorum annorum hujus Pontificis, quam ex MS. Cod. edidit Steph. Baluzius inter Epiſtolas Decretales Innocentii ejusdem, in fol. Pariſiis apud Franciſc. Muguet 2. voll. 1682. ubi extat vol. 1. poſt librum 2. Epiſtolarum à p. 543. ad 606. cujus mentionem fecimus ſupra ad eundem annum 1200. verbo *Rainerus Diaconus.* De hac *Compilatione* ſ. *Collectione ſecunda Epiſtolarum Decretalium Innocentii tertii*, Antonius Auguſtinus Ilerdenſis Epiſcopus in *Præludiis* ad Collectiones Veteres ſic loquitur. „Tertiam „Compilationem cœperat idem Bernard. Compoſtellanus ex Regiſtris Innocentii III. eaq; aliquando *Romana Compilatio* dicta eſt. Sed offenſi „Romani, quod uſu judiciorum minus recepta „referret, ab eodem Innoc. impetrarunt, ut Pontificia autoritate Collectio aliqua ederetur, cui „rei *Pet. Beneventanus Notarius* præfectus eſt a. XII. „ejusdem Innocentii. Tunc primum publica authoritate facta Collectio juris Pontificii eſt, nam „ſuperiores omnes ſive Decretorum ſive Decretalium Collectores privata authoritate ſcripſerunt: & reſcripta ab eis relata negari poterant, „niſi à Scriniariis Romanæ Eccleſiæ comprobarentur. Fuit hujus Collectionis interpres, ut „Joannes Andreæ filius refert, Paul. Hungarus: „nos eadem nomina in ſcholiis vidimus, quæ in „Collectionibus aliis. Hæc Antonius Auguſtinus „loco citato." Quod autem *Collectionem tertiam Epiſtolarum Decretalium Innocentii tertii* factam à *Bernardo Compoſtellano Diacono*, illius Prologum refert Antonius Auguſtinus p. 721. ad 730. addendum in principio 3. Collectionis Decretalium ex MS. Cod. doctiſſimi clariſſimique viri Nicolai Fabri. *In nomine Dominicæ & individuæ Trinitatis. Incipit Breviarium Extravagantium Decretalium omnium propè Innocentii tertii per Bernardum Compoſtellanum Canonicum fideliter compoſitum.* De Summa Trinitate & fide Catholica. Non eſt tamen opus iſtud, pars aliqua *Collectionis ſecundæ* Petri Beneventani, quæ prologum ſuum à Petro compoſitum habet. Extat autem Collectio hæc tertia Decretalium Epiſtolarum Innocentii tertii à Bernardo Compoſtellano facta inter MSS. Codd. Victorinæ Pariſienſis Biblioth. litera Q. 1. fol. 156. ut dicemus infra ad a. 1250.

Compilationem ſeu *Collectionem quartam Epiſtolarum Decretalium Innocentii tertii* fecit Anonymus aliquis, quam edidit ibidem Antonius Auguſtinus, cum ſcholiis Joannis Teutonici & quorundam aliorum: *Collectionem Decretalium* pag. 739. *Scholia* pag. 797. ad finem. Præmittit Collectioni huic p. 1. hæc

„Quartæ Collectioni cauſam præbuit Concilium Generale Lateranenſe, in quo idem Pontifex Capitula 71. edidit, ſed & illo quinquennii „ſpatio poſt tertiam Collectionem, aliquot ediderat Conſtitutiones. Sed duplex editio extat, „altera Canones tantum ejus Concilii continet, „altera alias quoq; conſtitutiones. Ejus interpres „Vincentius fuiſſe dicitur, ego Joannem, & Jacobum, & Robertum ſive Rogerium reperi. Pag. „autem 733. ſic idem Ant. Auguſtinus. Juris Pontificii trium Collectionum veterum editionem „ſequitur *Quarta*, quæ multa Innoc. III. poſt tertiam Collectionem reſcripta, omnesq; Concilii „Generalis Lateranenſis Conſtitutiones, ejusdem „Pontificis auctoritate & præſentia confirmatas „complectitur. In hac permulta ſunt, quæ in ſuperioribus Collectionibus duriora aut obſcuriora videbantur, mutata rectius & maximà cum „prudentià atq; æquitate moderata. Addimus Jo. „Teutonici doctiſſima Scholia, & quorundam aliorum. Hic eſt ille Joannes, cujus extant ad Gratianum doctiſſimæ lucubrationes, à Barth. Brixienſi poſteà interpolatæ, quarum in hoc Opere „idem mentionem facit. Sumpſit utcunq; ab hoc Bernard. Parmenſis, cujus hodie Scholiis utimur in Gregorianis libris, quod „Joannes Andreæ filius notat, & nominatim eundem ſæpe teſtem citat, ejusq; verba refert, additis atq; detractis, quæ ei viſa ſunt. Licebit igitur his & illis uti, & tanquam ex perlucido „fonte, quod ſæpe dicendum eſt, puriorem aquam ſumere: ut „eodem tempore & Innocentiana verba, qualia initio fuerunt, „& has interpretationes pleniores cognoſcamus. Hanc nos „Collectionem cum Scholiis, ex Bibl. Panormitanæ Eccleſiæ „deſcribendam curavimus, mox cum aliis libris Tarraconenſis „& Barſinonenſis Eccleſiæ contulimus." Hæc *de Collectionibus* Epiſtolarum Decretalium Innoc. III. dicta ſint, occaſione *Collectionis illarum ſecundæ*, quam Pet. Beneventanus adornavit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

1228